

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ Προφητάνακτος καὶ Θεοπάτορος

ΔΑΒΙΔ

Συγγραφεῖσα μὲν πάλαι Ἑλληνιστὶ παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ ὑπερτίμου τῶν φιλοσόφων κυρίου

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

τοῦ ΖΥΓΑΔΗΝΟΥ

μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν ἁπλουστέραν διάλεκτον παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου κυρίου Νικοδήμου ἁγιορείτου, καὶ σειρᾷ πλουσίᾳ ἐν εἴδει ὑποσημειώσεων καταπλουτισθεῖσα, ἥτις συνηρανίσθη ἔκ τε τῆς ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ σοφοῦ Νικήτα καὶ ἐκ τῆς ἐκδεδομένης γραικολατινιστὶ καὶ ἔκ τινων ἄλλων.

Τύποις δὲ νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα εἰς κοινὴν ἁπάντων τῶν ὁμογενῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Περιέχων ὀγδοήκοντα καὶ ἕνα Ψαλμούς.

Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχικῷ Τυπογραφείῳ.

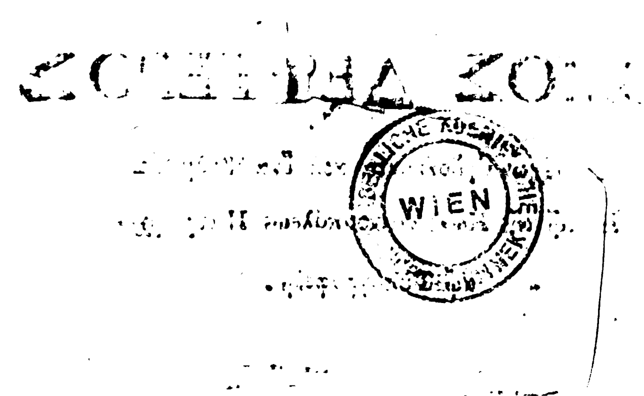
αωκα.

Κανὼν Β. τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς
Ἑβδόμης Συνόδου.

„ Ὁρίζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς βαθμὸν,
„ πάντως τὸν Ψαλτῆρα γινώσκειν, ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα
„ τὸν κατ᾽ αὐτὸν κλῆρον, οὕτω νουθετῇ μυεῖσθαι.

Ἐπίγραμμα Ἰαμβικὸν εἰς τὸν Δεύτερον τοῦτον
Τόμον τοῦ Ψαλτηρίου.

„ Καὶ Δεύτερον δὲ, τῶν Δαβὶδ Ψαλμῶν Τόμον,
„ Δέξασθε πάντες, Ὀρθοδοξίας γόνοι.
„ Τούτῳ γὰρ ἐμμένοντες ἀθανασίας,
„ Δρέψεσθε καρποὺς, νῦν τε καὶ μετὰ τέλος.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΝ' ΨΑΛΜΟΥΣ

ΤΟΥ

ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ ΔΑΒΙΔ.

ΨΑΛΜΟΣ Ο'. ΚΑΘΙΣΜΑ Ι'.

„ Τῷ Δαβὶδ Ψαλμὸς, τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτι-
„ σθέντων. ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐκ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ, καὶ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων, ὁποῦ πρῶτον ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ταύτην δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπέγραψαν οἱ ἑβδομήκοντα ἑρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς, μὲ τὸ νὰ εὗρον ἀνεπίγραφον τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον· οἱ υἱοὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωναδὰβ, ἦτον τότε ὀνομαστοὶ κοντὰ εἰς τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους· (1) σωτηρίαν δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ζητεῖ παρὰ Θεοῦ, καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τοὺς πολεμοῦντας· διὰ τοῦτο ἁρμόζει νὰ λέγεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐναντίον τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ μᾶς πολεμοῦν.

1: „ Ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα, μὴ κα-
„ ταισχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα.
2: „ Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με καὶ
„ ἐξελοῦμε· κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς
„ σου, καὶ σῶσόν με.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς

(1) Λέγει δὲ ὁ ἱερὸς Θεοδώριτος, ὅτι ϗ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπιγραφὴν ποιησάμενος ὡμολόγησε, μὴ εὑρηκέναι ταύτην παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, ἀλλ' αὐτὸς αὐτὴν τεθεικέναι· πρέπει δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι οἱ τοῦ Ἰωναδὰβ υἱοὶ ϗ ἀπόγονοι, ἔγιναν ἄνδρες εὐλαβεῖς ϗ δίκαιοι ϗ φύλακες ἀκριβεῖς τῶν ἐντολῶν τοῦ πατρός των, ὥστε ὁποῦ ϗ ὁ ἴδιος Θεὸς ἔγινε μάρτυς τῆς ἀρετῆς των· ἐπρόσταξε γὰρ τὸν Ἱερεμίαν ὁ Θεὸς νὰ φέρῃ κρασὶ εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ πίουν· ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνοι δὲν ἠθέλησαν νὰ πίουν διὰ τὴν ἐντολὴν, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατήρ των· διὰ τοῦτο ὁ Ἱερεμίας ἐκατηγόρησε τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀπείθειαν ὁποῦ ἔχουν· καθότι, ἐκεῖνοι μὲν, ἀνθρωπίνας ἐντολὰς φυλάττουσιν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παραβαίνουσι τὰς θεϊκὰς ἐντολὰς ϗ νομοθεσίας· ταῦτα γὰρ λέγει περὶ αὐτῶν ὁ Ἱερεμίας· „ Καὶ ἔδωκα κατὰ πρόσωπον αὐτῶν (τῶν ἀπογόνων δηλαδὴ τοῦ Ἰωναδάβ.) κεράμια οἴνου ϗ ποτήρια· ϗ εἶπα· πίετε οἶνον· ϗ εἶπον· οὐ μὴ πίωμεν οἶνον, ὅτι Ἰωναδὰβ υἱὸς Ῥηχὰβ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐνετείλατο ἡμῖν λέγων· οὐ μὴ πίητε οἶνον ὑμεῖς ϗ οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἕως αἰῶνος· ϗ οἰκίας οὐ μὴ οἰκοδομήσητε· ϗ σπέρμα οὐ μὴ σπείρητε· ϗ ἀμπελὼν οὐκ ἔσαι ὑμῖν, ὅτι ἐν σκηναῖς οἰκήσετε πάσας τὰς ἡμέρας ὑμῶν, ὅπως ἂν ζήσητε ἡμέρας πολλὰς ἐπὶ τῆς γῆς· (Ἱερ. λε'. 5.) περὶ τούτων γράφει ϗ ἡ Δ'. Βασιλ. (κεφ. ι'. 15.) λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι οἱ υἱοὶ Ἰωναδὰβ νοοῦνται εἰς πρόσωπον τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες ἐφύλαξαν τὰς ἐντολὰς τοῦ οὐρανίου αὐτῶν Πατρὸς Χριστοῦ· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος· εἴρηται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων, ἁρμόζει δὲ ϗ εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς χάριτος, οἱ ὁποῖοι ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν εἰδώλων, ϗ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, δεχθέντες τὴν παρ' αὐτοῦ προμήθειαν.

εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ τοῦτο ἂς μὴν ἀποτύχω τῆς βοηθείας σου· διὰ τὶ ἐὰν ἀποτύχω, ἔχω νὰ μείνω κατησχυμένος εἰς τὴν ζωήν μου· καὶ ἀγκαλὰ ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος κάθε βοηθείας, ὅμως ἐσὺ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου διὰ τὴν ἐδικήν σου δικαιοσύνην, ἡ ὁποία καταδικάζει τοὺς ἀδικοῦντας (1) κλῖνον δὲ τὸ αὐτί σου εἰς ἐμένα, καὶ ἄκουσόν μου· τοῦτα δὲ εἶπεν ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν θέλουν νὰ ἀκούσουν καλὰ τὰ λόγια τινὸς ἀσθενοῦς, κλίνουσι τὸ αὐτί τους πρὸς τὸ σόμα ἐκείνου· ταῦτα τὰ ἴδια σχεδὸν λέγει καὶ ἐν τῷ λ΄. Ψαλμῷ. (2)

3 : „ Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν,
„ καὶ εἰς τόπον ὀχυρὸν τοῦ σῶσαί με
„ ὅτι στερέωμά μου, καὶ καταφυγή
„ μου εἶ σύ.

Εἰς δὲ τὸν λ΄. Ψαλμὸν ἀντὶ τοῦ, εἰς τόπον ὀχυρὸν, εἶπεν εἰς οἶκον καταφυγῆς· καὶ ἀντὶ τοῦ σερέωμά μου, ἐκεῖ εἶπεν, ὅτι κραταίωμά μου· Γενοῦ μοι, λέγει, εἰς Θεὸν ὑπερασπιςὴν: ἤτοι γενοῦ εἰς ἐμένα Θεὸς ὑπερασπιςὴς· ταυτὸν εἰπεῖν, ὑπεράσπισόν μου· ἰδίωμα γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ γενοῦ μετὰ προθέσεως καὶ ὀνόματος· διὰ τὶ ἐσὺ εἶσαι σερέωμά μου, καὶ φυλάττεις ἐκεῖνον, ὁποῦ καταφεύγει εἰς ἐσένα, ὡσὰν εἰς καταφυγὴν καὶ φρούριον ἀσφαλέσατον.

4 : „ Ὁ Θεός μου, ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἁ-
„ μαρτωλοῦ ἐκ χειρὸς παρανομοῦν-
„ τος καὶ ἀδικοῦντος.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀδίκων· τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ἐξουσιάζοντες τοὺς Ἰουδαίους Βαβυλώνιοι. (3)

5 : „ Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου Κύριε.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἐν τῷ λη΄. Ψαλμῷ „ Καὶ νῦν, τίς ἡ ὑπομονή μου, οὐχὶ Κύριος· καὶ ἐν τῷ κδ΄. „ Καὶ σὲ ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.

„ Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός
„ μου.

6 : „ Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρός.

Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ τὴν νεότητα τῆς ζωῆς μου· καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν νεότητά μου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου: ἤγουν εὐθὺς ἀφ' οὗ ἐγεννήθην, ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐκεῖνοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι) περὶ τῶν ἀνδραποδισάντων αὐτοὺς· οὗτοι δὲ (οἱ Χριςιανοὶ δηλαδὴ) περὶ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων ταύτην τὴν ἱκετείαν προσφέρουσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Μέγα θάρσος τῆς πεποιθήσεως αὐτῷ προβάλλεται τὴν ἐπὶ Θεῷ ἐλπίδα· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' οὗ ἐῤῥύσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἁμαρτίας εἰς φθοράν· ὁ δὲ Ἡσύχιος „ Καλῶς πρὸς τὸ μὴ καταισχυνθείην τὸ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου· εἰ γὰρ καὶ εἰς σὲ ἥμαρτον, ἀλλὰ τούτων με δικαίως ἀπαλλάξεις· ὅτι τε οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν τῆς σῆς ἰσχύος, καὶ ὅτι μάτην ἡμᾶς ἀδικοῦσι· καὶ ὁ Δίδυμος δὲ εἶπεν „ Ὁ ἔχων εἰς Θεὸν ἐλπίδα μέχρι τοῦ παντὸς αἰῶνος οὐ καταισχύνεται· ὁ πεποιθὼς δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ, οὗτος πεσεῖται καὶ καταισχύνεται· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ δὲ ῥύεταί τις ὁ μηδὲν ἀδικῶν.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· τουτέςιν ὡς ἀσθενεῖ συγκατάβηθι· κλῖνον τὸ οὖς σου ὡς ἁμαρτωλῷ, καὶ μὴ δυναμένῳ σὺν παῤῥησίᾳ προσεύξασθαι· ἢ τὸ γοῦν ἀληθέςερον, ἔγγισον· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἐγγίσαι τῷ Θεῷ χωροῦμεν, ἐὰν μὴ ὁ πανταχοῦ παρὼν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τῇ συμπαθείᾳ· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Νύσσης παρανομοῦντα καὶ ἀδικοῦντα ἐνόησε τὸν αἰχμαλωτίσαντα ἡμῶν τὴν ζωὴν Διάβολον· καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Ἁμαρτωλὸν παράνομόν τε καὶ ἄδικον καλεῖ τὸν Διάβολον ἐκ χειρός τε αὐτοῦ ῥυσθῆναι (δηλαδὴ τῆς ἁμαρτίας, ἣν ἐν ταῖς μεθοδείαις ἔχει τῶν ἡδονῶν·) προσεύχεται· εἰδὲ καὶ ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν λέγει ῥυσθῆναι, καὶ τοῦτο μακάριον· εἰμὲν γὰρ ἐχθρὸς ὁ ἁμαρτωλὸς. οὐ φείδεται· εἰδὲ φίλος, βαρὺς καὶ οὕτω· ἁμαρτωλοῦ τοίνυν ἐχθροῦ τε καὶ φίλου ῥυσθῆναι καὶ ἡμεῖς προσευξώμεθα· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

ἐςερεώθηκα ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου εἰς ἐσένα, ὡσὰν εἰς ςερέωμα δυνατὸν καὶ ἀκούμβισμα· φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶχεν εὐσεβεῖς καὶ θεοφοβουμένους γονεῖς, οἱ ὁποῖοι παρέδωκαν αὐτὸν εὐθὺς ὁποῦ ἐγεννήθη εἰς τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐπερίτεμαν τὰ βρέφη των ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἀκολούθως ἐνεπίςευον ταῦτα εἰς τὸν Θεόν· Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὸ ἀπὸ γαςρὸς, καὶ τὸ ἐκ κοιλίας Μητρὸς, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, συνηθίζει νὰ λαμβάνῃ ἡ παλαιὰ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων, ὡς σχῆμα ὑπερβολῆς· δηλοῦσι γὰρ αὐτὰ οὕτω λεγόμενα, τὴν ἀρχὴν τῆς φρονήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀρχίζει τινὰς νὰ φρονῇ καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· διὰ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰὼβ ,, Εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμόν μου ἔφαγον μόνος, καὶ οὐχὶ ὀρφανῷ μετέδωκα· ὅτι ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς πατὴρ, καὶ ἐκ γαςρὸς Μητρός μου ὡδήγησα. (Ἰώβ. λά: 17.) ἐπειδὴ ἀδύνατον εἶναι νὰ κάμῃ τινὰς τοιαύτας ἀρετὰς, ἀπὸ αὐτὴν τὴν γέννησίν του καὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του· φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ὑπερβολῆς δηλοῖ, ὅτι ταῦτα ἐκατόρθονεν ὁ Ἰὼβ, ὅταν ἄρχισε νὰ λαμβάνῃ φρόνησιν καὶ λογικὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

,, Ἐκ κοιλίας μητρός μου σύ μου εἶ
,, σκεπαστής.

Ἐσὺ εἶσαι, λέγει, Κύριε, σκεπαςὴς καὶ φύλαξ μου ἀκόμη ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου· (2) διὰ τί ἀνίσως ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δὲν ἐφύλαττε τὸ ἔμβρυον μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, καὶ δὲν ἐσκέπαζεν αὐτὸ, βέβαια ἤθελε φθαρῇ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἀπὸ τὰς πολλὰς περιςάσεις καὶ τοὺς διαφόρους κινδύνους, ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς τὰς ἐγγαςρωμένας γυναῖκας· ταῦτα τὰ τρία ῥητὰ ἀνέφερεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν κά· Ψαλμόν. ὀλίγον τι παρηλλαγμένα· πλὴν ἐκεῖνα ἀποδίδονται εἰς τὸν Χριςὸν, ὡς εἰς ἐκεῖνον ἁρμόδια.

,, Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός.

Εἰς ἐσένα μόνον, λέγει, Κύριε, ἦτον ὁ ὕμνος καὶ ἡ δοξολογία μου: ἤτοι ἐσένα μόνον ἐδοξολόγουν πάντοτε. (3)

7 : ,, Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς,
,, καὶ σὺ βοηθός μου κραταιός.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐξηράνθηκα ἀπὸ τὴν νηςείαν, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ φορῶ τρίχινον σάκκον κατάσαρκα, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην ἐφάνηκα ἄσχημος καὶ χλωμὸς, διὰ τοῦτο ἔγινα κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους ὡσὰν ἕνα τέρας, εἶπε δὲ ὡσὰν ἕνα τέρας, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἦτον τέρας, ἀλλ' ἐνομίζετο μόνον ὡς τέρας· καὶ ὄχι κοντὰ εἰς

τοὺς

(1) Ὁ μὲν πρῶτος λαὸς νεότητα καλεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως χρόνον, ὅτε ϗ τῆς ἐλευθερίας ἀπήλαυσαν, ἐπὶ πλεῖςον Αἰγυπτίοις δεδουλευκότες χρόνον· ἐξ ἐκείνου, φησιν, εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας ἔσχον, ϗ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· ὁ δὲ νέος λαὸς νεότητα λέγει, ἧς τετύχηκε νεουργίας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀπὸ μέρους τῶν Ἀποςόλων ταῦτα λεγόμενα δηλοῦσιν, ὅτι ϗ ἔτι κυουμένους τοὺς Ἀποςόλους ἐν τῇ γαςρὶ τῇ δημιουργικῇ Προνοίᾳ, ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἔσκεπε, ϗ εἰς τὸ φῶς ἐξήγαγεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Διδύμῳ ,, Γέννησιν ϗ τόκον καλεῖ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον (ὡς ἀρχὴν τῆς συςάσεως τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων) ἡ τῶν εὐσεβεςέρων τοίνυν (Ἑβραίων αἰχμαλώτων) συμμορία λέγει, ὅτι ἄνωθεν ϗ ἐξ ἀρχῆς τὴν σὴν ἔσχον ἐλπίδα· καθάπερ ϗ ὁ νέος λαὸς γέννησιν ϗ τόκον καλεῖ τὴν ἀναγέννησιν· περὶ γὰρ τούτου ϗ ἐν Εὐαγγελίοις εἴρηται ,, Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει ,, Ὥσπερ ὁ μετέχων ἐν τῷ μετεχομένῳ, οὕτω ϗ ὁ μετεχόμενος ἐν τῷ μετέχοντι· ϗ ὥσπερ ἐν τῷ σπουδαίῳ ἡ ἀρετὴ, ϗ ὁ σπουδαῖος ἐν τῇ ἀρετῇ: οὕτω ϗ ὁ ὑμνῶν τὸν Θεὸν, ἐν αὐτῷ τυγχάνει τῷ ὑμνουμένῳ· ϗ ἕτερος δέ φησιν ,, Ἄλλων ἄλλα ὑμνούντων γονεῖς, ἄρχοντας, πλοῦτον, δόξαν· ἡ ἐμὴ ὕμνησις ἐν σοὶ καθέςηκε μόνῳ.

τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους, ἀλλὰ κοντὰ εἰς τοὺς χυδαίους καὶ ὀλιγόνοας· διότι ἡ Γραφὴ πολλοὺς ὀνομάζει, τοὺς χυδαίους καὶ ἀνοήτους· καὶ ἁπλῶς τοὺς κακούς· ὅθεν ὁ Παῦλος λέγει „ Οὐ γάρ ἐσμὲν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· (Β΄. Κορ. β΄. 17.) Καὶ ὁ Κύριος „ Πολλοὶ μὲν εἰσὶ κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· (Ματθ. κ΄. 16.) ἐγὼ ὅμως, λέγει, τὴν ἐδικήν σου προσμένω βοήθειαν Κύριε. (1)

8: „ Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσε„ ως, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, „ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέ„ πειάν σου.

Τὸ πληρωθήτω ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ εὐκτικοῦ: ἤγουν ἀντὶ τοῦ πληρωθείη· ἄμποτε, λέγει, νὰ γεμίσῃ τὸ σόμα μου ἀπὸ τὴν αἴνεσίν σου Κύριε· θέλει δὲ γεμίσει ἀπὸ αὐτήν, ἀνίσως ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλωνίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διὰ τὶ τότε μὲ ὅλον τὸ σόμα μου, γεμάτον ἀπὸ τὴν αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν σου, θέλω ὑμνήσω τὴν δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειάν σου: ἤτοι τὴν παντοδυναμίαν καὶ ἀπειρίαν σου, καὶ τὰ ἄλλα θεοπρεπῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ σου προσόντα καὶ ἰδιώματα, ὅσα δοξάζουσιν οἱ εὐσεβεῖς: ἤτοι νοοῦσι περὶ σοῦ· ἡ δόξαν ἁπλῶς ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, τὴν μεγαλωσύνην τοῦ Θεοῦ· (2) καὶ ὄχι μίαν φοράν, λέγει, νὰ ὑμνήσω ταῦτα, ἀλλὰ πάντοτε· ἔτζι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἑρμήνευσε τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν.

9: „ Μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γή„ ρως.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ μοὶ βοηθῆς ἐκ νεότητός μου: ἤγουν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξόδου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ μὲ ἀποβάλῃς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γηρατείου μου· ἐπειδή, λέγει, ἐγὼ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐγήρασα εἰς τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἔλεγον τὰ λόγια ταῦτα οἱ γεροντότεροι ἀπὸ τὸν λαόν ἀλλὰ τὸ μὲν γηρατεῖον τοῦ σώματος, εἶναι φανερόν· τὸ δὲ γῆρας τῆς ψυχῆς, δὲν εἶναι εἰς ὅλους φανερόν· γῆρας δὲ ψυχῆς εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία ἐμποδίζει τὴν ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, ἥτις νεαροποιεῖ τὴν ψυχήν. (3)

„ Ἐν

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· ὅτι τέρας τὸ παράδοξον καὶ μέγα φησὶν ἐπὶ καλοῦ· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ καὶ ἤρθην ὑψοῦ, καὶ μέγας τις καὶ ἐξαίρετος ἐν τοῖς πολλοῖς γεγένημαι Ἔθνεσιν, ἀλλ' οὐκ οἰκείᾳ δυνάμει τὸ τοιοῦτον ἔσχον ἀγαθόν· σὺ γὰρ ἦς αὐτὸς, ὁ κράτισόν με καὶ γενναῖον διὰ τῆς σεαυτοῦ βοηθείας ποιῶν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· ὅτι τέρας ἐνομίζοντο τοῖς πολλοῖς (ἤτοι τοῖς φαύλοις,) οἱ Ἅγιοι, καθότι ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους καὶ περικαθάρματα διὰ τὰς ταλαιπωρίας, ὁποῦ ἐδοκίμαζον· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ „ Βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια· (Σειρ. β΄. 12.) καὶ θέατρον ἐγένοντο τῷ Κόσμῳ· τοιοῦτον καὶ τὸ τοῖς ἁμαρτωλοῖς εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· „ Καὶ ἔσαι Ἰεζεκιὴλ ὑμῖν εἰς τέρας· (Ἰεζ. κδ΄. 24.) διὰ τὸ ἐπὶ τόσας κατακλιθῆναι τοῦτον ἡμέρας ἐπὶ πλευροῦ δεξιοῦ, καὶ τόσας ἐπὶ τοῦ εὐωνίμου. καὶ διὰ τὴν τῶν τριχῶν τοῦ σώματος ξύρησιν· εἰδὲ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν τοιοῦτοι, ἀλλὰ Θεῷ καὶ τῷ θείῳ λαῷ σοφοί τε ἦσαν καὶ δίκαιοι· πολλοῖς δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ διὰ τὸν σαυρὸν ἔδοξε τέρας· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Ἢ κατ' ἄλλον, δόξαν μὲν λέγει, ἣν ἐπὶ γῆς ἐποίησας οἰκονομίαν, δι' ἧς ἐπλήρωσας τὴν γῆν τῆς δόξης σου· μεγαλοπρέπειαν δὲ λέγει τὴν Θεότητα, δι' ἧς πάντα ἐκεῖνα τὰ μεγάλα εἰργάσω· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐδεὶς ὑμνῆσαι τὸν Θεὸν οὐδὲ τὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν μὴ πληρωθῇ παρ' αὐτοῦ σοφίας καὶ αἰνέσεως, δύναται· τί δὲ ὑμνῆσαι βούλεται; δόξαν Θεοῦ καὶ μεγαλοπρέπειαν: τουτέσι τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ καὶ δεδοξασμένα θαύματα· περὶ ὧν ἔλεγεν· ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἢ μεγαλοπρέπειαν τὸ Πνεῦμα καλεῖ· ἐν αὐτῷ γὰρ τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ θαύματα καὶ τὰ κατορθώματα γίνεται· καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ τοσούτων ὑπαρχθεισῶν μοι εὐεργεσιῶν, ἄνθρωπος ὢν οὐ δύναμαι ἀποδοῦναι τὰς ἀξίας ἀμοιβάς· τούτου χάριν ἐκ τῆς σῆς σοφίας αἰνέσεώς μου τὸ σόμα πληρωθῆναι ἀξιῶ· οὕτω γὰρ μόλις τὴν σὴν δόξαν ὑμνῆσαι δυνήσομαι.

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Γῆρας καὶ ὁ νέος λέγει λαὸς (τῶν Χρισιανῶν·) τὸν χρόνον, ὅτε πεπαλαίωτο τῇ κνίσσῃ τῶν εἰδώλων προσκεχηνώς· νεότητα δὲ ὡς ἀνωτέρω ἡμῖν εἴρηται, ἣν ἐδέξατο διὰ τῆς ἀνακράσεως· ἤτοι ἀναγεννήσεως.

„ Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ
„ ἐγκαταλίπῃς με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν σαφηνίζει καὶ ἐξηγεῖ τὸ ἀνωτέρω· λέγει γὰρ καθολικώτερον, ὅτι ὅταν ὀλιγοσεύσῃ καὶ χαθῇ ἡ δύναμις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς μου, τότε μή με ἐγκαταλίπῃς ἀβοήθητον Κύριε· ἐπειδὴ καὶ τότε ἔχω χρείαν περισσοτέραν τῆς βοηθείας σου. (1)

10: „ Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροί μου ἐμοί· καὶ
„ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχήν μου ἐ-
„ βουλεύσαντο ἐπιτοαυτό.

Τὸ ἐμοὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπ' ἐμοί: ἤτοι οἱ ἐχθροί μου ἐλάλησαν ἀναμεταξύτων διὰ ἐμένα, ἢ καὶ κατ' ἐμοῦ· καὶ οἱ φυλάσσοντες: ἤγουν οἱ ἐπιβουλεύοντες τὴν ζωήν μου, ἐβουλεύθησαν συμφώνως ὅλοι ὁμοῦ νὰ μὲ κακοποιήσουν· οὗτοι δὲ εἶναι, ὄχι μόνον οἱ αἰσθητοὶ ἐχθροί, ἀλλὰ καὶ οἱ νοητοί· ἤτοι οἱ Δαίμονες.

11: „ Λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐ-
„ τόν· καταδιώξατε καὶ καταλάβετε
„ αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος.

Αὐτὰ τὰ λόγια, λέγει, εἶναι, ὁποῦ οἱ ἐχθροί μου λέγουσι κατ' ἐπάνω μου· καὶ οἱ αἰσθητοὶ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ νοητοὶ Δαίμονες· τὸ δὲ καταδιώξατε δηλοῖ, ὅτι ἀφίσως ὁ λαὸς οὗτος φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς μας, κυνηγήσατέ τον κατόπιν, ἕως οὗ νὰ τὸν πιάσετε· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς, τὸν ὁποῖον αὐτὸς σέβεται, τὸν ἐγκατέλιπε· διὰ τοῦτο δὲν εἶναί τινας ὁποῦ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς μας. (2)

12: „ Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐ-
„ μοῦ· ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν
„ μου πρόσχες.

Ἀγκαλὰ, λέγει, Κύριε, σὲ διώκῃ ἀπὸ λόγου μου ἡ δυσωδία καὶ βρῶμα τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὅμως ἐσὺ μὴ μακρύνῃς ἀπὸ λόγου μου διὰ τὸ ἔλεός σου· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ Τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διΐςῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀφ' ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι· (Ἡσ. νθ'. 2.) μακρύνει δὲ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλὸν, ὄχι κατ' οὐσίαν ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἀπερίόριςος· ἀλλὰ κατὰ τὴν Πρόνοιαν· τὸ δὲ, ὁ Θεός μου εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες, ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν λθ'. Ψαλμόν· εἴρηται δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρὸ τούτου ξθ'. Ψαλμοῦ. (3)

13: „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν
„ οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχήν μου.

Τὸ ἐκλιπέτωσαν, ἀναλωθήτωσαν, εἶπεν ὁ Σύμμαχος· τὴν ψυχήν μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐμὲ κατὰ περίφρασιν· διαβάλλει δὲ καθε ἐχθρὸς, εἴτε αἰ-

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ καὶ συνέβη ἄνθρωπον ὄντα, φησὶ, ποτὲ ἁμαρτεῖν, μὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐγκαταλίπῃς με Κύριε· ἀλλὰ ἀνακάλεσαι πάλιν ὡς φιλάνθρωπος· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει „ Ἐπεὶ καὶ νέος ὢν, φησι, τὴν σὴν βοήθειαν ἰσχὺν, ἀλλ' οὐ τὴν ῥώμην ἐνόμισα σώματος, ἡ σή μοι παρέσω, καὶ παρελθούσης τῆς ῥώμης, ἰσχύς· ὃ δὴ καὶ συνέβη τῷ θείῳ Δαβίδ· νέῳ μὲν γὰρ ὁ υἱὸς ἐπανέστη· πρεσβύτῃ δὲ, οὐδείς· ἀλλ' ἐψυγμένος ὑπὸ γήρως ἦρχε τοῦ Ἰσραήλ (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Φυλάσσουσιν ἡμῶν τὰς ψυχὰς οὐκ εἰς ἀγαθὸν, ἀλλ' εἰς κακὸν οἱ Δαίμονες, ἐπιτηροῦντες αὐτὰς, ὥςε καὶ παγιδεῦσαι ἐνεδρεύοντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „ Τὸ ὅτι εἶπον, ἀντὶ τοῦ, μήποτε εἴποιεν οἱ ἐχθροί μου· ἐπιθώμεθα αὐτῷ· ἔςαι γὰρ ἡμῖν εἰς προνομὴν μὴ ἐπικουροῦντος Θεοῦ· ἐπειδὴ τοίνυν ἐκεῖνοι ταῦτά φασι, μὴ ἐπὶ μήκιςον ὑπέρθου τὴν βοήθειάν σου.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Πῶς ὁ Θεὸς ὁ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι μακρύνεται; ὅταν ἡμεῖς τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἀνάξια πράξωμεν. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

αἰσθητὸς, εἴτε καὶ νοητός·

„ Περιβαλλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐν-
„ τροπὴν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι·

Ἄς ἐνδυθηθοῦν, λέγει, αἰσχύνην ἐκεῖνοι, ὁποῦ ζητοῦσι τὴν πτῶσίν μου· τὰ δὲ προςακτικὰ ταῦτα, δύναμιν εὐκτικῶν ἔχουσιν, ἀντὶ τοῦ αἰσχυνθείησαν, καὶ περιβληθείησαν αἰσχύνην, ὡς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πρὸ τούτου ξθ΄. Ψαλμόν· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ρη΄. Ψαλμῷ „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές μοι ἐντροπὴν, καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοΐδα αἰσχύνην αὐτῶν. (1)

14 „ Ἐγὼ δὲ διαπαντός: ἐλπιῶ ἐπὶ σὲ,
„ καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν αἴνε-
„ σίν σου.

Ὅταν, λέγει, λάβῃ τέλος ἡ προσευχή μου, καὶ ἔλθουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὁποῦ ζητῶ ἀπὸ λόγου σου Κύριε, τότε θέλω ἐλπίσω ὅλος διόλου εἰς ἐσένα· καὶ θέλω κάμω προσθήκην εἰς ὅλην τὴν αἴνεσίν σου· ὅλην δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι μόνον διὰ τῶν λόγων αἴνεσις καὶ δοξολογία Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων· ὅθεν εἶπεν ὁ Σωτήρ· „ Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. ε. 16.) (2)

15: „ Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δι-
„ καιοσύνην σου· ὅλην τὴν ἡμέραν
„ τὴν σωτηρίαν σου.

Ἡ γλῶσσα μου, λέγει θέλει διηγεῖται εἰς ὅλους, πῶς μὲν κατεδίκασας τοὺς ἐχθρούς μου Κύριε, πῶς δὲ ἐμὲ ἔσωσας ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνων.

„ Ὅτι οὐκ ἔγνων γραμματείας.
16: „ Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ὑπεσχέθη ἀνωτέρω νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δικαιοσύνην του Θεοῦ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, ἔπειτα ςοχασθεὶς, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ κάμῃ τοῦτο; τούτου χάριν ἐδῶ ταπεινοφρονεῖ καὶ λέγει· ἐγὼ δὲν ἔμαθον γραμματείας: ἤγουν τέχνας καὶ σοφίσματα τῶν Γραμματέων καὶ Ῥητόρων, διὰ νὰ ἠμπορῶ μὲ αὐτὰς νὰ ἀναγγείλω κατ' ἀξίαν καὶ καθὼς πρέπει, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ὅμως θέλω ἔμβω: ἤγουν θέλω τελειώσω τὴν ἀνωτέρω ὑπόσχεσίν μου μὲ τὴν δυναςείαν: ἤτοι μὲ τὴν δύναμιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς αὐτὴν θαῤῥῶν, θέλω ἐπιχειρήσω τὴν διήγησιν ταύτης. τὸ δὲ ὅτι, εἶναι περιττόν· ἢ εἶναι βεβαιωτικὸν, ἀντὶ τοῦ ὄντως· ἤτοι ὄντως καὶ ἀληθῶς οὐκ ἔγνων γραμματείας· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀθανάσιος, τὸ ὅτι νοοῦσιν αἰτιολογικόν· ὅθεν καὶ ὕςερα ἀπὸ τὸ, γραμματείας. βάλλουσιν ὑποςιγμὴν, καὶ συνάπτουσι τὸ ἀκόλουθον λέγοντες· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἠξεύρω γραμματείας, διὰ τοῦτο εἰσελεύσομαι ἐν δυναςείᾳ Κυρίου· ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Εὐσέβιος, γραμματείας λέγουσι τὰς παραγγελίας τῶν Γραμματέων, οἱ ὁποῖοι ἐπαρήγγελλον εἰς τὸν λαὸν νὰ ἔρχωνται τρεῖς φοραῖς τὸν χρόνον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ θέλω ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ παρακινούμενος, ὄχι ἀπὸ τὴν παραγγελίαν τῶν Γραμ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὰν, ἐκείνων ἐπιτιθεμένων διὰ τὸ δόξαιμε ἐγκαταλειφθῆναι παρὰ σοῦ, βοηθήσῃς αὐτὸς, καὶ αὐτοὶ εἰς αἰσχύνην ἀποςραφήσονται, ἅτε ματαίας εὑρόντες, ἃς κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐποιήσαντο διαβολάς· τίνες δὲ αἱ διαβολαί; ἢ αἱ λέγουσαι· ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτόν..

(2) Ἄλλος δὲ εἶπεν „ Οὐκ ἀποςήσομαι τῶν εἰς σὲ ὕμνων, ἀρκούμενος τῷ ἅπαξ, ἢ δεύτερον τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλὰ διαμενῶ, προςιθεὶς ἀεὶ τοῖς πρώτοις τὰ δεύτερα· καὶ οἱ Ἀπόςολοι δὲ προςιθέασιν ἐπὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν δι' αὐτῶν σῳζομένων.

Γραμματέων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. (1)

„ Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύ-
„ νης σου μόνου.

Δὲν θέλω ἀλησμονήσω, λέγει, Κύριε, τὴν τοιαύτην δικαιοσύνην σου· ἀλλὰ πάντοτε θέλω ἐνθυμοῦμαι αὐτήν· μόνον δὲ εἶπε τὸν Θεὸν ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς θέλει κρίνει δίκαια ἀνάμεσα εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς του· καὶ ὄχι κανένας ἄλλος· διὰ τοῦτο καὶ θέλω ἐνθυμηθῶ, λέγει, ὄχι δικαιοσύνην ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐσένα μοναχοῦ Κύριε. (2)

17: „ Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεό-
„ τητός μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἀ-
παγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ μέρους τοῦ Δαβὶδ, σχῆμα δὲ ὑπερβατὸν εἶναι εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομαλύνεται ὁ Θεός μου, ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν· θαυμάσια δὲ λέγει, ὅσα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐθαυματούργησε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ὅσα ἐθαυματούργησεν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Δαβίδ.

18: „ Καὶ ἕως γήρους καὶ πρεσβείου, ὁ
„ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με.

Τὸ ἔσχατον πρεσβεῖον καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ γηρατεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ πρεσβύτερος ὁ γέρωντας ὀνομάζεται· ὅποιος δὲ δὲν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ φυλαχθῇ ἕως εἰς τὸ γηρατεῖόν του, αὐτὸς, εἶναι φανερὸν, ὅτι δὲν θέλει ἐγκαταλειφθῇ· ἀλλὰ θέλει φυλαχθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἕως τέλος τῆς ζωῆς του· ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο νοεῖται· τὸ ἕως εἶναι ἀόριστον κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς ἁγίας Γραφῆς· ἐπειδὴ καὶ συνενοεῖται μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ τὸ ἑξῆς τοῦ χρόνου διάστημα. (3)

„ Ἕως ἂν ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου
„ τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένῃ.

Βραχίων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ δύναμις αὐτοῦ. ἐπειδὴ εἰς τὸν βραχίονα: ἤγουν εἰς τὸ μπράτζον εἶναι ἡ δύναμις τῶν χειρῶν· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν· ἐν τῷ μγ'· δηλαδὴ Ψαλμῷ· γεννεὰ δὲ ἡ ἐρχομένη εἶναι ἡ τῶν Ἐθνικῶν: ἤτοι τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἥτις ἔμελε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶπε καὶ ἐν τῷ κά. Ψαλμῷ· „ Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γεννεὰ ἡ ἐρχομένη· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν· ἕως οὗ ἀπαγγελῶ: καὶ μερικὰ ἕως ἂν ἀπαγγείλω.

19: „ Τὴν

(1). Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔγνων γραμματείας, ἐξέδωκεν· „ Οὐκ οἶδα ἐξαριθμήσασθαι· τὰ ὑπάρξαντά μοι δηλαδὴ ἀγαθά σου· τὰς γὰρ τοιαύτας γραφὰς καὶ μαθήσεις καὶ τὰς τεχνικὰς σοφιστείας ἡ ἐμὴ οὐκ ἐδέξατο φύσις· εἰσελεύσομαι δὲ ὅμως ἐν δυναστείᾳ Κυρίου· καὶ ὡς δυνατὸν ἀνθρωπείᾳ φύσει τὴν ὑμνῳδίαν ποιήσομαι, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Γραμματείας ἢ τοὺς ματαίους καὶ πολυπλόκους τοῦ βίου περισπασμοὺς φησὶν, ἢ τὰς διὰ τοῦ νόμου κεκελευσμένας πολυτρόπως προσάγεσθαι θυσίας· ἐπειδὴ, φησὶ, ταύτας πάσας ἀπεβαλόμην, εἰς τὰς ἄνω εἰσελεύσομαι μονὰς, εἰς τοῦτο δύναμίν μοι τοῦ Κυρίου παρέχοντος· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Γραμματείας δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ τοῖς λεγομένοις τότε Γραμματεῦσιν ἔργον ἦν, τὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἔχειν καὶ τοὺς καταλόγους τῶν στρατιωτῶν· καὶ ὅλως ἅπαντα πράττειν τὰ βασιλικά.

(2) Οὐ τῆς ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου δικαιοσύνης φροντίσω· ἀλλ' ἐκείνης, δι' ἧς ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Τὸ ἕως οὐκ ἔστιν ὁριστικόν· οὐ γὰρ τοῦτο λέγει, ὅτι μέχρι τότε μὴ ἐγκαταλίπῃς, μετὰ δὲ ταῦτα ἄφες· ἀτοπώτατον γάρ· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ βοήθησόν μοι καὶ νῦν συνήθως, ἵνα λαβὼν καιρὸν, διηγήσωμαί σου τὴν ἰσχύν.

19: „ Τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαι-
„ οσύνην σου ὁ Θεὸς ἕως τῶν ὑψί-
„ στων.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ ἐννοεῖται τὸ, ἕως οὗ ἀπαγγείλω· ἤγουν ἕως οὗ νὰ διηγηθῶ τὴν δυναστείαν σου· ἤτοι τὴν δύναμίν σου, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω εἶπε βραχίονα· τὴν δικαιοσύνην σου δὲ τὴν ἕως τῶν ὑψίςων φθάνουσαν, κατὰ ἔλλειψιν· εἰ καὶ καθ' ὑπερβατὸν, τὴν ἕως τῶν ὑψίςων δικαιοσύνην σου· ὕψιςα δὲ εἶναι οἱ οὐρανοί· ἕως γὰρ τῶν οὐρανῶν ἔφθασεν ἡ δικαιοσύνη σου· ἐπειδὴ καὶ αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις ἔμαθον περὶ αὐτῆς καὶ συγχαίρουσι κατὰ τὸν Δίδυμον· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ.

„ Ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα.

Τὸ ἃ ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ πόσα. ἤτοι πόσα ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα Κύριε! ἠθικῶς γὰρ καὶ θαυμαςικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τοῦτο· μερικοὶ δὲ βάλλοντες τελείαν ςιγμὴν ὕστερον ἀπὸ τὸ „ Τὴν δικαιοσύνην σου ὁ Θεὸς, ἑνώνουσι τό· ἕως τῶν ὑψίςων μὲ τὸ „ Ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα· ἀκολουθοῦντες εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀκύλα· ὅτι δηλαδὴ αἱ μεγαλοπρέπειαι καὶ εὐεργεσίαι, ὁποῦ ἐποίησας εἰς ἐμὲ, Κύριε, ἀνέβηκαν διὰ τοῦ θαυμασμοῦ, ἕως εἰς τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· σὺ γὰρ με ἐτίμησας μὲ τὴν ἐδικήν σου εἰκόνα· κατέςησάς με βασιλέα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· τρέφεις, σκέπεις, φυλάττεις, λυτρόνεις ἀπὸ κινδύνους· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

„ Ὁ Θεὸς τίς ὅμοιός σοι;

Ποῖος ἄλλος, λέγει, εἶναι ὅμοιος μὲ ἐσένα Κύριε; ἤτοι οὐδείς.

20: „ Ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις! πολλὰς
„ καὶ κακάς.

Καὶ τὸ ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις, ἠθικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω· ἤτοι θαυμαςικῶς· ἀντὶ τοῦ, πόσας θλίψεις! ἔπειτα πρέπει ἀκολούθως νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ἄλλα: ἤγουν ὅτι πολλὰς ὄντως καὶ βαρείας ἔδειξάς μοι· διότι ὄχι μόνον, λέγει, εὐεργετήθην Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἐκακώθην· εὐεργετήθην μὲν, ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθότητα· ἐκακώθην δὲ καὶ ἐθλίβην, ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου πονηρίαν.

„ Καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπίςρεψας εἰς ἐμένα, τὸν ὁποῖον πρότερον ἀπεςράφης· ἢ ἐπιςρέψας ἐμένα πρὸς ἐσένα, Κύριε, διὰ τῆς μετανοίας, ἐζωοποίησάς με, μὲ τὸ νὰ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸν φανερὸν θάνατον· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν νὰ ὀνομάζῃ, θάνατον μὲν, τὰς μεγάλας θλίψεις, ζωὴν δὲ, τὴν ἀπὸ τῶν θλίψεων ἐλευθερίαν.

„ Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνή-
„ γαγές με. (2)

Ἀ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Δυναςείαν μὲν, διὰ τὸ δῆσαι τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἁρπάσαι τὰ σκεύη αὐτοῦ· δικαιοσύνην δὲ, ὅτι ἀδίκως ἡμᾶς αἰχμαλωσίᾳ κατεχομένους λελύτρωσαι· ἀπαγγελῶ δὲ, καὶ ὅτι οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς διὰ τιμίου ἐλυτρώσω αἵματος· ὅμοιον δὲ τῷ „ Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς·

(2) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ, „ Τὴν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας γενομένην ἐπάνοδον διασημαίνει, ἐν οἷς φησιν, ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με· τοῦτο δὲ σαφέςερον ἐκ τῆς τοῦ μεγάλου Παύλου διδασκαλίας νοήσομεν, πῶς ἐκ τῶν ἀβύσσων ἀνάγεται ὁ τῷ βάρει τῆς ἁμαρτίας καθελκυσθεὶς εἰς τὴν ἄβυσσον· περὶ οὗ φησι, „ Μὴ εἴπῃς· τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέςι, Χριςὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν· ὅθεν γὰρ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ θάνατος, ἐκεῖθεν πάλιν ἐξωκίσθη· δι' ἀνθρώπου εἰσῆλθε, καὶ δι' ἀνθρώπου ἐξοικίζεται· ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἤνοιξε τῷ θα-

Ἀβύσσους τῆς γῆς καὶ Ἅδην καὶ λάκκον καὶ μνῆμα καὶ τὰ ὅμοια, συνειθίζει ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ τὰ βάθη τῶν πειρασμῶν· (1) ἔτζι γὰρ καὶ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν, καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ· (Ἰεζεκιήλ· λζ΄. 12.)

21 : „ Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύ-
„ νην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλε-
„ σάς με. καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς
„ γῆς πάλιν ἀνήγαγες με.

Αὐτὰ τὰ λόγια ἁρμόζουν εἰς μόνον τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· τὸν ὁποῖον πλανώμενον μέσα εἰς τὴν ἀγνωσίαν καὶ εἰδωλολατρείαν, ἐπίστρεψεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν θεογνωσίαν, καὶ ἐπαρακίνησεν αὐτὸν εἰς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· ἀλλὰ καὶ ἐπαρηγόρησεν αὐτὸν εἰπὼν „ Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· (Ματθ. ια΄. 28.) καὶ ἀφ' οὗ αὐτὸς ἀπέθανε κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκός, πάλιν τὸν ἀνεβίβασεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς τάφους· διότι ζωοποιήσας τὸ νεκρωθὲν αὐτοῦ σῶμα, καὶ ἀναστήσας καὶ ἀπαθανατίσας αὐτὸ τῇ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ ἀναστάσεως, ἔτζι ἐχάρισεν ἀπὸ τώρα διὰ τῆς πίστεως εἰς ὅλους τοὺς ἀξίους, τὴν τοιαύτην ἀνάστασιν· καὶ τοῦτο δῆλον γίνεται ἀπὸ τὴν φαινομένην ἀναδίπλωσιν καὶ παλιλογίαν, ὁποῦ μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Δαβίδ· ἥτις δὲν ἐγράφη περιττῶς καὶ ἀσκόπως, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ τοιοῦτον νόημα· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ πάλιν ἐπίρρημα, ὁποῦ ἐδῶ ἐπροσέθη, ἐφανέρωσε τὴν παραλλαγὴν καὶ διαφορὰν, ὁποῦ ἔχει τὸ ἀνωτέρω „ Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με, ἀπὸ τοῦτο ὁποῦ γράφεται τώρα ἐδῶ. (2)

22 : „ Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαί σοι
„ ἐν λαοῖς Κύριε.

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἴπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἐγὼ θέλω εὐχαριστήσω ἐν λαοῖς πολλοῖς καὶ ὄχι εἰς λαὸν ἕνα μόνον· ἐπειδὴ ὄχι μόνον εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἐθνῶν λαοὺς ἔμελλεν ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ φανερώτερον εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ιζ΄. Ψαλμοῦ οὕτω „ Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι Κύριε. (3)

„ Ἐν σκεύεσι Ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν
„ σου ὁ Θεός·

Σκεύ-

θανάτῳ τὴν εἴσοδον, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἡ ζωὴ ἀντεισάγεται· ἧς ἡ εἴσοδος, ἀφανισμὸν τοῦ θανάτου ἐργάζεται· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Εἴποι δ' ἄν τις ταῦτα ϗ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπείας εἰρῆσθαι φύσεως· ἐκ γὰρ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς, ἀνήγαγε ταύτην ὁ καταβὰς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς: τουτέστιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς, ὁ διὰ ταύτην ἑλόμενος ϗ ἄνθρωπος γενέσθαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος „ Μεταβαλόμενος ἐῤῥύσω τῶν θανάτων ϗ τῶν κινδύνων· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ὁδόν τινα ποιουμένων, εἶτα, ὅταν μεταμεληθῶσιν, ἐπιστρεφόντων, (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὑψηλότερον δὲ ὁ διπλασιασμὸς ἔοικε σημαίνειν τὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ Βάπτισμα πλημμελήμασι μετάνοιαν, δεκτὴν εἶναι τῷ πλεονάσαντι ἐφ' ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα ϗ δικαιοσύνην· διὸ πρότερον τὸ ἐζωοποίησάς με, ὡς ἐπὶ ἀναγεννήσεως εἴρηται· δεύτερον δὲ, τὸ παρεκάλεσάς με, ὡς ἐπὶ καταπονουμένου τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀθυμίᾳ· ἴσως δὲ δευτεροῖ τὴν εὐεργεσίαν, ὡς ἀξίαν τοῦ πολλάκις λέγεσθαι· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Μεγαλοσύνη Θεοῦ, ἡ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασις· ὡς γὰρ μέγιστος, μένει μέγας ϗ τοῖς μικροῖς συγκατέρχεται· πῶς δὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν ἐπλεόνασεν; ὅτε δηλονότι γενόμενος ἄνθρωπος· οὕτω τε ἡμᾶς ἐκ τῆς πλάνης ἐπιστρέψας, οὐκ ἐφόβησεν ὡς δούλους, ἀλλ' ὡς υἱοὺς παρεκάλεσεν.

(3) Εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ ἐνταῦθα λαῶν πολλῶν ἐμνημόνευσεν, οἳ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, διὰ τῶν ἐξ Ἰουδαίων κηρύκων τῆς σωτηρίας ἀπήλαυσαν.

Σκεύη Ψαλμοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ διάφορα μουσικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα, λέγει, ὅτι θέλει ἐξομολογεῖται: ἤγουν εὐχαριστεῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ σκεύη Ψαλμοῦ εἶναι οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ἁρμόσας τὰς ψυχὰς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ἑνώσας ὁ Δαβὶδ, ψάλλει πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν δι᾽ αὐτῶν· ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται καὶ ἐδῶ τὸ ἐξομολογήσομαι, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ ἦτον μὲν ἀκόλουθον νὰ συντάξῃ καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ ἐξομολογήσομαι μὲ δοτικὴν, ὡς ἀνωτέρω, καὶ νὰ εἴπῃ τῇ ἀληθείᾳ σου· αὐτὸς ὅμως ἀδιαφόρως ἐσύνταξε τοῦτο μὲ αἰτιατικήν· θέλω, λέγει, εὐχαριστῶ τὴν ἀλήθειάν σου Κύριε: ἤγουν ὅτι εἶσαι Θεὸς ἀληθὴς, ὄχι μόνον κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ λόγιά σου. (1)

„ Ψαλῶ σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ ἅγιος τοῦ
„ Ἰσραήλ.

Τοῦτο εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ σκεῦος γάρ: ἤτοι ὄργανον ψαλμοῦ, εἶναι καὶ ἡ κιθάρα· ἀπὸ δὲ τὴν κιθάραν ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ λοιπὰ μουσικὰ ὄργανα· Κιθάραν δὲ ὀνομάζει τὸ βασιλικὸν ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον ἔψαλλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ψαλμοὺς, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς βίβλου κεφ. ς. καθὼς αὐτοὺς ἔψαλλε καὶ μὲ τὸ ὄργανον τοῦ ψαλτηρίου· ἠμποροῦν δὲ νὰ ἁρμόσουν καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ ὄργανα ταῦτα· καὶ σκεύη μὲν ψαλμοῦ θέλομεν νοήσομεν τὸ σῶμα, τὰ χείλη, τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅσα εἶναι ὄργανα τῆς φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου· κιθάραν δὲ θέλομεν νοήσομεν τὴν ψυχήν· ἅγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ὁ ἁγιάζων τὸν Ἰσραὴλ Θεός· λέγεται δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἅγιος καὶ ὁ ἄνθρωπος· ὁ μὲν Θεὸς, ὡς ἁγιάζων· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς ἁγιαζόμενος· καὶ ὁ μὲν Θεὸς, κατὰ φύσιν λέγεται ἅγιος· ὁ δὲ ἄνθρωπος κατὰ θέσιν: ἤτοι κατὰ μετοχήν· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινὸν, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων περὶ Χριστοῦ. „ Ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις· (Α᾽. Κορ. α. 30.) ἔγινε γὰρ, σοφία μὲν, εἰς τοὺς σοφιζομένους· δικαιοσύνη δὲ, εἰς τοὺς δεδικαιωμένους. ἁγιασμὸς δὲ καὶ ἀπολύτρωσις, εἰς τοὺς ἁγιαζομένους καὶ ἀπολυτρουμένους.

23: „ Ἀγαλλιάσονται τὰ χείλη μου, ὅταν
„ ψάλωσι· καὶ ἡ ψυχή μου, ἣν ἐλυ-
„ τρώσω.

Χείλη τοῦ Δαβὶδ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν ἀλληγορικῶς οἱ Χριστιανοὶ, τοὺς ὁποίους μεταχειριζόμενος ὡς χείλη, ψάλλει διὰ μέσου αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ ψάλλει, λέγει, εἰς ἐσένα καὶ ἡ ψυχή μου: ἤτοι ἐγὼ τὸν ὁποῖον ἐλύτρωσες ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς.

24: „ Ἔτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὅλην τὴν
„ ἡμέραν μελετήσει τὴν δικαιοσύνην
„ σου.

Διὰ τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν, εἴπομεν πολλαῖς φοραῖς, πῶς δηλοῖ τὸ πάντοτε· καὶ πρέπει, ὦ ἀναγνῶστα, νὰ τὸ ἔχῃς εἰς ἐνθύμησιν· λέγει δὲ, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετήσει: ἤγουν θέλει λαλήσει τὴν δικαιοσύνην σου Κύριε, τὴν ὁποίαν ἐποίησας, μὲ τὸ νὰ καταδικάσῃς τοὺς ἐχθρούς μου.

„ Ὅταν αἰσχυνθῶσι καὶ ἐντραπῶσιν οἱ
„ ζητοῦντες τὰ κακά μοι.

Θέ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὕτω, φησιν, ἐμαυτὸν παρασκευάσω διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτήδειον γενηθῆναι, ὥστε σκεῦος ὑμνολογίας κληθῆναι· εἰ δὲ σκεῦος κληθῆναι ἐκλογῆς λέλεκται· δῆλον ὅτι καὶ σκεῦος ὑμνολογίας· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν „ Οὐ τοσοῦτον ἐξομολογήσομαι τοῖς αἰσθητοῖς σκεύεσιν, ὅσον ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ καὶ γλώττῃ σωφρονούσῃ, καὶ μηδὲν φθεγγομένῃ ἁγιωσύνης ἀλλότριον· ταῦτα γὰρ ἀληθῶς σκεύη Ψαλμοῦ δικαίως ὀνομάζεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Θέλω κάμω, λέγει, ἐκεῖνα, ὁποῦ ὑπεσχέθηκα ἀνωτέρω, ὅταν τελείως ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· εἴπομεν δὲ ἀνωτέρω διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην· οἱ ζητοῦντες δὲ τὰ κακά μοι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, οἱ ζητοῦντες τὴν πτῶσίν μου· ὡς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν λζ΄. Ψαλμὸν ςίχ. 12 (1).

Ψαλμός. ΟΑ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος εἰς Σολομῶντα Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἴπομεν εἰς τὸ Προοίμιον τῶν Ψαλμῶν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος δὲν εἶναι τοῦ Σολομῶντος· λέγομεν δὲ καὶ ἐδῶ τώρα, ὅτι δὲν ἁρμόζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν Σολομῶντα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀπολλινάριον· ἐπειδὴ ὁ Σολομὼν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, οὔτε ἔμεινε μαζὶ μὲ τὸν ἥλιον, ἀλλὰ ἀπέθανεν, οὔτε ἦτον προτίτερα ἀπὸ τὴν σελήνην· οὔτε κατεκυρίευσε τὰ πέρατα τῆς γῆς· οὔτε ἦτον τὸ ὄνομά του πρὸ τοῦ ἡλίου· ἀλλ' ἐπειδὴ Σολομὼν θέλει νὰ εἰπῇ εἰρηνικὸς, εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Νάθαν τῷ Δαβὶδ „ Σολομὼν ὄνομα αὐτῷ καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ (Α΄. Παραλ. κϐ. 9.) διὰ τοῦτο φανερὸν εἶναι, ὅτι ἐῤῥέθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν Χριςὸν, ὅς τις εἶναι ἡ εἰρήνη, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· „ Χριςός ἐςιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, ὁ καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας· (Ἐφ. ϐ. 14.) αὐτὸ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο δὲ θέλουν φανερώσουν καὶ τὰ κατὰ μέρος ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ. (2).

1 : „ Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ Βασιλεῖ „ δὸς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου „ τῷ υἱῷ τοῦ Βασιλέως.

Ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ προεθεώρησε τὰ περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριςοῦ, διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Χριςὸν, ὡς ἄνθρωπον, ἐκεῖνα τὰ ἀξιώματα, ὁποῦ εἶχε καθὸ Θε-

(1) Ταῦτα κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, καὶ τῶν Βαβυλωνίων τὸν ὄλεθρον τὸν ὑπὸ Κύρου προλέγουσι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· ὁμοίως καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν Δαιμόνων ἐλευθερίαν τῶν πιςῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅταν ἐκ μέσου γένωνται οἱ νοητοί μου ἐχθροὶ, καὶ οἱ τὴν ἄβυσσον οἰκοῦντες περιβάλωνται αἰσχύνην, τότε δὴ ὡς μηδενὸς παρεμποδίζοντος, ἀκαταλήκτοις ὕμνοις αἰνέσω σε Δέσποτα.

(2) Κατ' ἄλλον δὲ ἑρμηνευτὴν, τὸ μὲν πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ὅσα θεοπρεπῆ, ταῦτα εἰς Χριςὸν ᾄδει ὁ Ψαλμός· τὸ δὲ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ καὶ τὰ ὅμοια, εἰς αὐτὸν τὸν Σολομῶντα· μὴ οὖν ἐκβιαζώμεθα τὰς προφητείας, μηδὲ τοῦ ὁμαλισμοῦ χάριν τῶν προφητικῶν χωρίων, εἰς ἀγυρτικὰς ἐκπίπτωμεν λογοποιΐας· ἀλλὰ νουνεχῶς καὶ τὰ καθ' ἱςορίαν εἰρημένα νοῶμεν, καὶ τὰ κατὰ θεωρίαν προφητευθέντα· μὴ τὰ σαφῶς ἱςορηθέντα εἰς θεωρίαν ἐκβιαζόμενοι, ἀλλ' ἀμφοτέροις πρόσφορον καὶ κατάλληλον νοῦν ἐφαρμόζοντες· εἰδὲ τοιαύτη εὑρεθείη προ-

Θεός· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Χριςὸς εἶπε περὶ τοῦ Πατρός· „ Ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· (Ἰωάν. ε. 22.) Καὶ πάλιν „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη. 19.) βασιλέα δὲ καὶ βασιλέως υἱὸν ἐκάλεσε τὸν Χριςὸν ὁ Δαβὶδ, ὡς Θεὸν καὶ Θεοῦ υἱόν· ἐκ τοῦ παμβασιλέως γὰρ ἐγεννήθη Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· κρίμα δὲ ὀνομάζει τὴν κρίσιν, τῆς ὁποίας ἑρμηνευτικὸν εἶναι ἡ δικαιοσύνη· διότι ὁ Χριςὸς, ἦτον μὲν κριτὴς δίκαιος, ὡς Θεός, ἔλαβε δὲ τοῦτο καὶ ὡς ἄνθρωπος παρὰ τοῦ Πατρός· εἶπε γὰρ ὁ ἴδιος „ Ἐγὼ δὲ κατεςάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. β. 6.) ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον βασιλεὺς ὁ Χριςός· ἐπειδὴ ἐκατάγετο ἀπὸ βασιλικὴν φυλήν· καὶ ἐπειδὴ ὠνομάζετο Χριςός· Χριςοὶ γὰρ καὶ οἱ βασιλεῖς ὠνομάζοντο, ὡς κεχρισμένοι ὑπὸ Θεοῦ· βασιλέως δὲ υἱὸς ὀνομάζεται ὁ Χριςὸς, ἐπειδὴ ἦτον τοῦ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως υἱὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον „ Βίβλος γάρ φησι γενέσεως Ἰησοῦ Χριςοῦ υἱοῦ Δαβίδ· (Ματθ. α. 1.) (1)

2: „ Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύ„νῃ, καὶ τοὺς πτωχούς σου ἐν κρί„σει.

Τοῦτο εἶναι αἰτία τῆς ἀνωτέρω εὐχῆς· ἤτοι τοῦ νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς τὸ κρίμα του εἰς τὸν Χριςόν: δηλαδὴ διὰ νὰ κρίνῃ τὸν λαόν: ἤτοι τοὺς Χριςιανούς· λαόν σου δὲ εἶπε, διὰ τὶ ὁ λαὸς τοῦ Υἱοῦ, αὐτὸς εἶναι λαὸς καὶ τοῦ Πατρός· τοὺς ἰδίους δὲ Χριςιανοὺς, ὀνομάζει καὶ πτωχοὺς τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐπτώχευσαν διὰ τὸν Χριςόν· δικαιοσύνην δὲ Θεοῦ θέλεις νοήσεις τὴν μέλλουσαν κρίσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ ἀποδώσῃ ἑκάςῳ τὰ πρὸς ἀξίαν· τοῦτο δὲ ἐφανέρωσε προσθέσας τὸ, ἐν κρίσει· μέλλει δὲ νὰ κρίνῃ τοὺς Χριςιανοὺς ὁ Χριςὸς, μαζὶ καὶ τὸν Διάβολον καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τῆς πίςεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι λαὸν μὲν ὀνομάζει τὸν Ἰουδαϊκὸν, ὅς τις ἦτον ποτὲ λαὸς τοῦ Θεοῦ· πτωχοὺς δὲ ὀνομάζει, τὸν νέον λαὸν τὸν ἐξ Ἐθνῶν, ὅς τις ἦτον πτωχὸς ἀπὸ θεογνωσίαν καὶ ἀρετήν· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε δι' αὐτὸν ὁ Δαβὶδ „ Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι· (Ψαλ. θ'. 9.) ἢ καὶ διὰ τὶ θεληματικῶς ἦτον ὁ λαὸς τῶν Ἐθνικῶν πτωχὸς διὰ τὸν Χριςόν· θέλει κρίνει δὲ ὅλους αὐτοὺς ὁ Χριςὸς, καὶ τοὺς μὲν ἀπίςους ἔχει νὰ καταδικάσῃ δικαίως, τοὺς δὲ πιςοὺς καὶ ἐναρέτους ἔχει νὰ δικαιώσῃ.

3: „ Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ, „ καὶ οἱ βουνοὶ, δικαιοσύνην.

Μὲ σχῆμα προσωποποιΐας προςάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Χριςὸν εἰρήνην τὰ ὄρη, καὶ τὰ βουνὰ νὰ λάβουν δικαιοσύνην· καὶ τὰ μὲν ὄρη νὰ ἔχουν εἰρηνικὴν δίαιταν, μὲ τὸ νὰ ἀποβάλουν τοὺς φιλοπολέμους Δαίμονας, οἵτινες ἐλατρεύοντο εἰς τὰ ὄρη· τὰ δὲ βουνὰ προςάζει νὰ ὑπο-

προφητεία τὴν ἱςορίαν ἀφαρύτως ϗ τὴν θεωρίαν ἀβιάςως συνάγουσα, χρηςέον αὐτῇ κατ' ἄμφω· ἡ μὲν οὖν παλαιὰ προέφη τὰς ἐσομένας Ἰησοῦ θεουργίας, κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον, ἡ δὲ νέα ἐτέλεσε· ϗ ἡ μὲν, ἐν εἰκόσι τὴν ἀλήθειαν ἔγραφεν· ἡ δὲ, παροῦσαν ὑπέδειξε· τῶν γὰρ ἐκείνης προῤῥήσεων, ἡ κατὰ ταύτην τελεσιουργία τὴν ἀλήθειαν ἐπιςώσατο· ϗ ἔςι τῆς θεολογίας ἡ θεουργία συγκεφαλαίωσις· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Νοήσεις ϗ οὕτω τὸ „ Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δός· κέκριταί σοι φησὶν, ὦ Πάτερ, τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν ἐπιλάμψαι τοῖς ἐπὶ γῆς, τοῦτο οὖν τὸ πάλαι κριθὲν εἰς πέρας ἀγέσθω· οὐδὲν δὲ ἄτοπον νοεῖν, ὅτι ϗ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Σολομῶντι εὔχεται ὁ Δαβὶδ δοῦναι τὴν κρίσιν ϗ τὴν δικαιοσύνην, ἵνα δύνηται κρίνειν εὐθύτητα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ λαοῦ. Ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Βασιλέα δὲ αὐτὸν ϗ υἱὸν Βασιλέως ἡ προφητεία καλεῖ· οὕτω ϗ λέοντα αὐτὸν ὁ Πατριάρχης Ἰακὼβ, ϗ σκύμνον λέοντος ὀνομάζει· ἀναπεσὼν γάρ φησιν, ἐκοιμήθη ὡς λέων ϗ ὡς σκύμνος, τίς ἐγερεῖ αὐτόν; οὐ γὰρ μόνον βασιλεύς ἐςιν, ἀλλὰ ϗ βασιλέως υἱός· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Καὶ δύναμιν ϗ σοφίαν δὸς τοῦ κρίνειν, ϗ γνώμην τοῦ δικαίως κρίνειν. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Αὐτὸς ὢν δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, δικαιοσύνην λέγεται εἰληφέναι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· αὐτὸς δὲ ἐςὶν ὁ Χριςὸς ϗ βασιλεὺς ϗ βασιλέως υἱός.

ποτάσσωνται δικαίως εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὡς δούλους τοῦ Κτίστου αὐτῶν· διὰ μέσου δὲ τῶν ὀρέων καὶ τῶν βουνῶν, ὡς ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς γῆς, ἐπερίλαβεν ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλην τὴν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ κατοικοῦν οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἀναχωρηταί, καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὄρη μὲν θέλεις νοήσεις τοὺς Ἀρχαγγέλους, ὡς ὑπερέχοντας τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὴν τάξιν· βουνοὺς δὲ, τοὺς Ἀγγέλους, ὡς κατωτέρους τῶν Ἀρχαγγέλων· διὰ τί καὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ γήϊνα, καθὼς εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν γῆν τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά· τούτους γὰρ τοὺς Ἀρχαγγέλους καὶ τοὺς Ἀγγέλους παρακινεῖ νὰ εἰρηνεύουν εἰς τὸ ἑξῆς μὲ τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ φέρωνται εἰς αὐτὸν μὲ δικαιοσύνην· καθότι αὐτὸς εἶναι κληρονομία τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· πρὸ γὰρ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ἄγγελοι καὶ Ἀρχάγγελοι ἦτον ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι μὲ τὰ ἔθνη, διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀπιστίαν αὐτῶν· ἢ ὄρη μὲν λέγονται οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, βουνοὶ δὲ, οἱ κατώτεροι ἄρχοντες· ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες ἦλθον εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, εἰρηνεύσαντες, καὶ μεταχειρισθέντες τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ μὲ δικαιοσύνην· (1)

4: „ Κρινεῖ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ „ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων.

Πτωχοὺς τοῦ λαοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς παχυτέρους εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, μὲ τὸ νὰ ἦτον πτωχοὶ ἀπὸ σύνεσιν· ἐπειδὴ καὶ ἐπαράμενον εἰς μόνον τὸ ψιλὸν γράμμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐγκύψουν εἰς τὸν ἐν τῷ γράμματι κεκρυμμένον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος· υἱοὺς δὲ τῶν πενήτων ὀνομάζει τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν Ἐθνικούς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἦτον πένητες κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν πλοῦτον τῆς ἀληθείας καὶ θεογνωσίας. ἢ υἱοὺς πενήτων πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς μαθητὰς τῶν Ἀποστόλων Χριστιανούς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον ψαράδες καὶ εὐτελεῖς· τοὺς πτωχοὺς λοιπὸν ἀπὸ σύνεσιν Ἰουδαίους, θέλει κατακρίνει ὁ Χριστὸς ὡς ἀπιστήσαντας. τοὺς δὲ Ἐθνικοὺς θέλει σώσει, ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν.

„ Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, ἐλθὼν, θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην: ἤγουν τὸν Διάβολον κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅστις πρῶτον ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν τὸν Θεόν· ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τὴν Εὔαν, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ φθόνον ἐμπόδισεν αὐτοὺς νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως· ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους συκοφαντεῖ καὶ διαβάλλει· ὅθεν καὶ Διάβολος ὠνομάσθη, φερωνύμως κατὰ τὰ ἔργα του.

5: „ Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, καὶ „ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Θεότητα, συγκρίνει ταῦτα μὲ τοὺς μεγάλους φωστῆρας· ἐπειδὴ δὲν εὕρισκεν εἰς τὴν ὁρατὴν κτίσιν ἄλλας εἰκόνας καὶ ὁμοιώσεις λαμπροτέρας καὶ πολυχρονιωτέρας ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην κατὰ τὸν Θεοδώριτον· συμπαραμενεῖ, λέγει, μὲ τὸν ἥλιον: ἤγουν θέ-

(1) Τοῦτο δύναται νοηθῆναι καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατ' ἄλλον ἑρμηνευτήν „ Ἔφη γὰρ πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν ὁ Θεός· „ Ὅτι Σολομὼν ὄνομα τῷ υἱῷ σου, καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· καὶ ἀλλαχοῦ „ Καὶ ἦν αὐτῷ εἰρήνη ἐκ πάντων τῶν μερῶν κυκλόθεν (Γ'. Βασιλ. δ'. 24.) διό φησι, νῦν πάντα πληρωθήτω εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὄρη καὶ βουνοὺς ἐνταῦθα τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις φησί, τὰς πάλαι μὲν διὰ τὴν κεχυμένην ἀσέβειαν μὴ ἐπιχωριαζούσας τῇ γῇ· νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναλαμβάνειν κελευομένας, (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

θέλει εἶναι ὁ Χριςὸς, ἕως ὁποῦ εἶναι ὁ ἥλιος· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ ὁρίζῃ μὲν τὸ ἕως, εἰς κάποιον τινα χρόνον τὸ δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ χρόνου διάςημα νὰ μὴν ἀρνῆται, ἀλλὰ νὰ ἀφίνῃ αὐτὸ ἀδιόριςον· καθὼς καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς θέλομεν εἰποῦμεν περὶ τούτου πλατύτερον. Καὶ ἔτζι μὲν δηλοῦται τὸ ἀτελεύτητον τῆς Θεότητος τοῦ Χριςοῦ· διὰ δὲ τὸ ἄναρχον τῆς Θεότητος αὐτοῦ λέγει, ὅτι ἦτον ὁ Χριςὸς πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ἡ σελήνη τὸ δὲ γενεὰς γενεῶν, εἶναι ἀντὶ τοῦ, εἰς διαςήματα διαςημάτων· ἤγουν εἰς ἄπειρα διαςήματα· γενεὰν γὰρ ὀνομάζει τὸ τοῦ χρόνου διάςημα, ὅσον ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ ἕνα γένος ἀνθρώπου· ἤτοι ὁ ἄνθρωπος· (1) δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν, ἥλιον μὲν, τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι ὁ ἥλιος εἰς τὰ αἰσθητὰ, τοῦτο εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὰ νοητὰ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· μὲ τὴν Θεότητα δὲ συμπαραμένει καὶ ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριςοῦ, ἡ ἅπαξ ἑνωθεῖσα αὐτῷ καθ' ὑπόςασιν· καὶ ποτὲ δὲν θέλει χωρισθῇ ἀπὸ αὐτήν, κατὰ τὸν Δίδυμον· ἔπειτα σελήνην θέλεις νοήσεις τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν κατὰ τὸν αὐτὸν Δίδυμον, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας καὶ πρὸ προσώπου αὐτῆς, ςέκεται ὁ Χριςὸς εἰς γενεὰς γενεῶν: ἤτοι πάντοτε· καθὼς δὲ ἡ σελήνη πέρνει τὸ αἰσθητὸν φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον· ἔτζι κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία πέρνει τὸ νοητὸν φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριςὸν, καὶ φωτίζει τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν νύκτα τῆς ἀγνωσίας, καὶ δείχνει τὴν ςράταν εἰς τοὺς πεπλανημένους.

6: „ Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον, καὶ „ ὡσεὶ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν „ γῆν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δηλοῦται τὸ ἀπόκρυφον τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου, τοῦ καταβάντος χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τινας εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου· διὰ τὶ καὶ ἡ βροχὴ καταβαίνει εἰς τὸ ποκάρι τῶν μαλλίων, χωρὶς κανένα κτύπον καὶ αἴσθησιν ἀκοῆς· ὁμοίως καὶ ἡ ςαγὼν πίπτει εἰς τὴν γῆν ἀνεπαισθήτως, χωρὶς νὰ δείξῃ σημάδι εἰς αὐτήν· ςαγὼν δὲ εἶναι, ἐκείνη ἡ ςαλαγματία ὁποῦ πίπτει ἀπὸ τὰ νέφη πρὸ τοῦ νὰ κινήσῃ ἡ βροχὴ, ἡ καταβαίνουσα κάποτε κάποτε καὶ μία μία. (2)

7: „ Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δι„ καιοσύνη, καὶ πλῆθος εἰρήνης ἕως „ οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη.

Θέλει, λέγει, ἀνατείλει εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χριςοῦ δικαιοσύνη καὶ πλῆθος εἰρήνης· διὰ τὶ ὅταν ὁ Χριςὸς ἐγεννήθη, τότε αἱ διάφοροι τοπαρχίαι τῶν Ἐθνῶν εἰς μίαν μοναρχίαν τῶν Ῥωμαίων ἠνώθησαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἐξῆλθε γάρ φησι δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούςου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· (Λουκ. β. 1.) τότε λοιπὸν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ ταῦτα ἅπαντα κατορθῶν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, ἀποςολικῶς εἰπεῖν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει· ἐγεννήθη μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν: τουτέςιν ἀπείροις τισὶ γενεαῖς προϋπάρχων τῆς κτίσεως· ἀλλὰ καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, ἀντὶ τοῦ διαρκὲς ἕξει τὸ εἶναι· τινὲς δὲ λέγουν, ὅτε καὶ ταῦτα λέγονται περὶ τοῦ αἰσθητοῦ Σολομῶντος, ὅτι θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην καὶ πλεονέκτην· καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, οὐχὶ ὁ Σολομὼν· ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ, ἣν ἐπὶ σοφίᾳ ἐκτήσατο, παραπλησίως τῷ ἡλίῳ παραταθήσεται καὶ ὑπὲρ τὴν σελήνην· καθὸ συνεχῶς αὕτη ἀλλοιοῦται· κυρίως ὅμως ἁρμόζει ταῦτα τῷ Χριςῷ, οὗ ἡ βασιλεία εἰς αἰῶνας ἐκτείνεται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Καθάπερ πόκος δεχόμενος ὑετὸν οὐδένα κτύπον ἀποτελεῖ, καὶ ψεκάδες εἰς γῆν δροσώδεις φερόμεναι, αἴσθησιν ταῖς ἀκοαῖς οὐδεμίαν παρέχουσιν· οὕτως ἀψοφητὶ καὶ ἀταράχως ἦλθεν εἰς τὴν μήτραν τὴν παρθενικὴν ὁ λόγος· καὶ λαθραίως ἡ αὐτοῦ γέγονε σύλληψις, οὐδὲ τοῦ συνοικοῦντος αἰσθομένου μνηςῆρος· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ςαγὼν σὺν ψόφῳ ἐπὶ τῆς γῆς κάτεισιν, διὰ τοῦτο πόκος ἡ Παρθένος ὠνόμασται, ὡς γένος οὖσα τοῦ Ἀδὰμ, ὃν πρόβατον ἀποπλανηθὲν τῆς ἑκατοντάδος ἡ εὐαγγελικὴ παραβολὴ ὀνομάζει· καὶ ἵν ἐπ' αὐτῇ τὸ κατὰ Γεδεὼν τελεσιουργούμενον ἐκφανῇ, ὅ ἐδήλου γῆ καὶ πόκος ἐναλλὰξ ὑόμενά τε καὶ ἄβροχα διαμένοντα...

κοὺ ἐμεταχειρίζοντο δικαιοσύνην καὶ εἰρήνην ἀναμεταξύτων αἱ πόλεις ἐκεῖναι, ὁποῦ ἦτον πρὸ τοῦ Χριστοῦ πολέμιαι· ἐπειδὴ καὶ ἐδιηκοῦντο ἀπὸ μίαν βασιλείαν· ἀνταναίρεσιν δέ: ἤτοι ἀναίρεσιν τῆς σελήνης ὀνομάζει, τὴν παῦσιν τῆς σελήνης· ἥτις μέλλει νὰ γένῃ εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου· „ ὁ ἥλιος γάρ φησι σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς (Ματθ: κδ'. 29.) περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἀντὶ πρόθεσις· καθὼς καὶ εἰς τὸν ζ'. Ψαλμὸν εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τὸ· „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχῃ νὰ παραμένῃ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου· ἀλλ' ὅμως καὶ τότε εἰς πολλὰς πόλεις θέλει σώζεται εἰρήνη· ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Δαβὶδ περὶ καθολικῆς καὶ παγκοσμίου δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης. Καὶ ἄλλως δὲ ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ἀνατελεῖ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη πρὸς τὸν Θεόν· καθότι εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χριστοῦ, δικαίως: ἤτοι ἀξίως θέλει προσκυνηθῇ ἡ μακαρία Τριὰς τῆς μιᾶς Θεότητος: ἤτοι ὁ Τρισυπόστατος Θεός· καὶ εἰρήνη τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων θέλει γένῃ· τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω θέλουν διατηρηθοῦν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. (1).

8: „ Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης „ ἕως θαλάσσης.

Θάλασσαν καὶ θάλασσαν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τόσον τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανὸν, ὅσον καὶ τὸν δυτικὸν, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ὑδάτων ὁποῦ ἔχουσιν· αὐτοὶ γὰρ εἶναι τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ μῆκος· ὁμοίως καὶ τὸν ἀρκτικὸν καὶ βόρειον Ὠκεανὸν, καὶ τὸν νότιον· οἵτινες εἶναι ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ πλάτος· ἐπειδὴ, ὡς λέγουσιν, ὁ Ὠκεανὸς κύκλῳ περιέχει ὅλην τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν ὡσὰν νῆσον.

„ Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς „ οἰκουμένης.

Ἐκεῖνο ὁποῦ δηλοῖ ὁ ἀνωτέρω στίχος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ καὶ οὗτος· ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω θαλάσσας, ταῦτα λέγει ἐδῶ ποταμοὺς· διότι αὐτοὶ εἶναι μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ ποταμοῦ: ἄκρα δὲ τῆς οἰκουμένης εἶναι, ἀπὸ μὲν τῆς Ἀνατολῆς ὁ ἀνατολικὸς ποταμὸς Ὠκεανὸς, ἀπὸ δὲ τῆς Δύσεως, ὁ δυτικός: ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ, ὁ βόρειος· καὶ ἀπὸ

ἡ μὲν οὖν πρώτη κατάβασις κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον· ἡ δὲ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης διδασκαλία, σὺν πολλῇ κινήσει· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· διὸ ϗ ὡσεὶ σταγόνες στάζουσαι ἐπὶ τὴν γῆν· ἔτι ὁ μὲν πόκος σημαίνει τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὸν Δίδυμον· ἡ δὲ γῆ, τὰ Ἔθνη· πρότερον γὰρ ἦλθεν εἰς τὰ πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ ὁ Κύριος, ϗ ἔπειτα εἰς τὰ Ἔθνη· ἵνα ἐκ τῶν σταγόνων αὐτοῦ ποτισθέντα, καρποὺς ἐνέγκῃ Πνευματικούς.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Ἐπεὶ δὲ ϗ αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις πρὸ τῆς οἰκονομίας οὐκ ἐπεχωρίαζον τῇ γῇ, λέγει ὅτι ϗ αὗται εἰρηνεύσουσι τοῖς ἀνθρώποις διαπαντός· ϗ ἡ σελήνη: ἤτοι ἡ ἀντικειμένη δύναμις ἀναιρεθήσεται, τῆς δόξης αὐτῆς κατὰ βραχὺ ἀπολωγούσης ϗ δαπανωμένης· ἐδοξάζετο μὲν γὰρ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων Διάβολος, ὡς ἐν τύπῳ διὰ τῆς σελήνης δηλούμενος, ἥτις τέθειται εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, νόθον τι φῶς τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν διδούς· ἀλλὰ τὴν τούτου κατέλυσε δόξαν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὗ ἐν ταῖς ἡμέραις ἀνέτειλε, δικαιοσύνη μὲν διὰ πίστεως· πλῆθος δὲ εἰρήνης, διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς· καλῶς δὲ τὸ ἀνταναιρεθήσεται· ὡς γὰρ ἤδη προανελὼν τὸν ἄνθρωπον, ἀνταναιρεῖται ὁ Διάβολος· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Τὸ δὲ ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη, ἀντὶ τοῦ πάντα τοῦ παρόντος βίου τὸν χρόνον· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τὸ δὲ ἕως ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη κατὰ τὴν συντέλειαν, ὅτε ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται ϗ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· ἐκ μέρους γὰρ ἐδήλωσε τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν· ὁ δὲ Δίδυμος Σελήνην νοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἥτις ὅσον ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ μέρους γινώσκει ϗ οὐ γνησίως ὅλη πεφώτισται, ἐσομένη δέποτε κατὰ τὸν ἥλιον· ὅτε ἡ σεληνιακὴ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἀναιρεθήσεται, ἐκλαμψάντων ὡς ὁ ἥλιος, τῶν συμπληρούντων τὴν Ἐκκλησίαν δικαίων ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν· διὸ λέγεται πρὸς τὴν νύμφην „ Τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὡσεὶ ὄρθρος; νῦν γὰρ ἀρχὴν φωτισμοῦ ἐστιν ἔχουσα· εἶτα ὡς σελήνη πλησιφαὴς γενήσεται· μεθ' ὃ ὡς ἥλιος θάμβος ἔσται.

πὸ τοῦ Νότου, ὁ νότιος· ἵνα εἴπη, ὅτι ἀπὸ ποταμῶν ἕως ποταμῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ποταμὸς ἐδῶ ὀνομάζεται ὁ Ἰορδάνης κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πληθυντικῶς ἀντὶ ἑνικοῦ προφερόμενος, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἄρχισεν ὁ Χριστὸς νὰ κυριεύῃ τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν, ὅτε τὸ Πανάγιον Πνεῦμα κατῆλθεν εἰς αὐτὸν, καὶ ὁ Πατὴρ ἐμαρτύρησεν αὐτὸν ἄνωθεν. (1)

9: „Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίο„πες.

Δύω γένη εἶναι τῶν Αἰθιόπων, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ξθʹ. Ψαλμόν· διὰ τί, ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοὺς κατοικοῦν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἄλλοι δὲ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῆς Δύσεως. Ἀνίσως δὲ τὰ ἀκρότατα Ἔθνη τῶν Αἰθιόπων θέλουν προσκυνήσουν εἰς τὸν Χριστὸν, βέβαια θέλουν προσκυνήσουν αὐτὸν καὶ τὰ Ἔθνη, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς· ἢ Αἰθίοπας ἠμπορεῖ νὰ νοήσῃ τινὰς τοὺς Δαίμονας· ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ὡς ἐπιτοπλεῖστον, ὡς Αἰθίοπες φαίνονται, διὰ τὸ σκοτεινὸν αὐτῶν καὶ ζοφῶδες· ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς αἰσθητοὺς Αἰθίοπας τὸ προπεσοῦνται νοεῖται, ἀντὶ τοῦ προσκυνήσουσι, περιττῆς λαμβανομένης τῆς πρὸ προθέσεως· ἐπὶ δὲ τῶν νοητῶν Αἰθιόπων: ἤτοι Δαιμόνων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ κρημνισθήσονται, ταπεινωθήσονται καὶ καταγωνισθήσονται.

„Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξου„σι.

Οἱ ἐχθροὶ, λέγει, τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, θέλουν κατασφαχθοῦν· διὰ τί ἐκεῖνοι ὁποῦ σφάζονται, δαγκάνουσι τὴν γῆν ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον πόνον καὶ τὴν ἀνάγκην τους· ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ πολεμοῦντες εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Κύριλλον, θέλουν μεταβληθοῦν, καὶ τὸ ἔδαφος τῶν ἱερῶν ναῶν τοῦ Χριστοῦ θέλουν καταφιλοῦν· ἢ ἐχθροὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὁποῖοι θέλουν ῥιφθοῦν κάτω εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ τόσον θέλουν πατηθοῦν ἀπὸ αὐτοὺς, ὥστε ὁποῦ νὰ φαίνωνται, ὅτι γλείχουσι τὴν γῆν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται πλέον νὰ σηκωθοῦν. (2)

10: „Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα „προσοίσουσι βασιλεῖς Ἀράβων καὶ „Σαβὰ δῶρα προσάξουσι.

Θαρσεῖς τὴν Καρχηδόνα ὀνομάζουσιν, ἥτις ἦτον πρώτη πόλις τῆς Λιβύας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· Σαβὰ δὲ εἶναι πόλις τῆς Ἰνδίας (ἢ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας·) ἡ πλέον περιφανὴς καὶ ὀνομαστή· ἐνθυμηθεὶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὰς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πλέον ὀνομαστὰς βασιλείας, διὰ μέσου τούτων ἐφανέρωσε καὶ τὰς ἄλλας· καθὼς τοῦτο ἐδήλωσε καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια, ὀνομάσας πάντα

τα

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Πρῶτον ὁρίζει τῆς Ἰουδαίας χώρας τοὺς ὅρους· παράκειται γὰρ ταύτῃ, ἐκ μὲν βορειοτέρων ἡ κατὰ Παλαιστίνην καὶ Φοινίκην θάλασσα· ἐκ δὲ νοτιωτέρων, ἡ ἁλυκή: ἤγουν ἡ ἐρυθρά· καί φησιν, ὅτι κυριεύσει ὁ αἰσθητὸς Σολομὼν ἀπὸ ταύτης τῆς θαλάσσης, ἕως τῆς ἑτέρας· καὶ ἀπὸ ποταμῶν. εἴτουν τῆς Μεσοποταμίας, ἕως τῶν περάτων τῆς Παλαιστίνης· ἀλλὰ μικρὸν τοῦτο τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ· ὅθεν ὁ Θεοδώριτος προστίθησι „Πάντων κρατήσει τῶν τερμάτων τῆς οἰκουμένης· ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς γῆς τὰ μεγάλα ἐστὶ καὶ ἄπλωτα πελάγη, ἅτινας Ἀτλαντικὰ καλοῦσιν, ἢ Ὠκεανὸν ἑσπέριον καὶ ἑῷον, εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἔξωθεν κυκλοῦσθαι θαλάσσαις ἐδήλωσεν.

(2) Ταῦτα λέγονται καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος, ὅτε ἐλήλυθεν ἡ τῆς Αἰθιοπίας βασίλισσα, κινηθεῖσα ὑπὸ τῆς περὶ αὐτοῦ δόξης κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ οἱ πόῤῥωθεν ἀφεστηκότες ἀκοῇ τῆς σοφίας ὑπείξουσιν αὐτῷ, καὶ ἐναντιωθῆναι τολμήσει οὐδείς· ἀγαπητὸν δὲ ἡγήσονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, τὸ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀσπάζεσθαι. Ὁ δὲ Κύριλλος „Αἰθίοπας εἶναι νοητούς, φησι, τοὺς κατεσκοτισμένην ἔχοντας τὴν καρδίαν καὶ οἱονεὶ μελαινόμενον τὸν νοῦν.

τα τὰ Ἔθνη ὅλας ὁμοῦ τὰς βασιλείας τοῦ Κόσμου· καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ξζ΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἥξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου· Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ· νήσους δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὅλας τὰς ἐν τῇ θαλάσσῃ εὑρισκομένας· ἀληθῶς δὲ κάθε Ἔθνος ἔφερε δῶρα εἰς τὸν Χριστὸν· καὶ ἄλλο μὲν, ἐπρόσφερε ναοὺς καὶ ἀφιερώματα· ἄλλο δὲ, ἀρετάς· καὶ τὸ ἕνα μὲν, ἔφερε δῶρα αἰσθητὰ, ἄλλο δὲ, ἔφερε δῶρα νοητά. (1)

11: „ Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες „ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς. Πάντα τὰ Ἔ„ θνη δουλεύσουσιν αὐτῷ.

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς θέλουν προσκυνήσουν εἰς τὸν Χριστόν· ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμη ὅλοι δὲν τὸν ἐπροσκύνησαν· ἢ λέγει, ὅτι ἀπὸ κάθε Ἔθνος ἔχουν νὰ προσκυνήσουν τὸν Χριστὸν, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ξζ. Ψαλμόν· ὁμοιάζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἰακὼβ περὶ τοῦ Χριστοῦ· „ Καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἐθνῶν. (Γέν. μθ΄. 10.) (2)

12: „ Ὅτι ἐῤῥύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου· „ καὶ πένητα ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοη„ θός.

Πτωχὸν καὶ πένητα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν λθ΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· καὶ ἐν τῷ θ΄. Ψαλμῷ στίχ. 9. δυνάστην δὲ ὀνομάζει τὸν Διάβολον· ἐπειδὴ κατεδυνάστευσε πάλαι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ Δαβὶδ φοβερίζει τοὺς δυνάστας καὶ τυράννους μὲ τὰ λόγια ταῦτα διὰ νὰ συσταλθοῦν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς βοηθεῖ τοὺς κατατυραννουμένους, καὶ καταδικάζει τοὺς αὐτοὺς κατατυραννοῦντας.

13: „ Φείσεται πτωχοῦ καὶ πένητος, καὶ „ ψυχὰς πενήτων σώσει.

Τὰ

(1) Ἄλλος δὲ προσαρμόζει ταῦτα καὶ εἰς τὸν Σολομῶντα, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὴ ἡ ἐμπορία διὰ τῶν πλοίων ἐκομίζετο, τῷ Χριστῷ δὲ ἀληθῶς οὗτοι πάντες ὑπέκυψαν διὰ πίστεως, καὶ ὡς Θεῷ προσεκύνησαν, καὶ ὡς βασιλεῖ δῶρα διὰ τῶν μάγων προσήνεγκον· εἶεν δ' ἂν νῆσοι δῶρα προσάγουσαι ψυχαὶ τῆς ἁλμυρᾶς ἀπιστίας ἀνεκύπτευσαι, καὶ πρὸς τῶν πονηρῶν πνευμάτων μὴ σαλευόμεναι· Ἄραβες δὲ, οἵτινες δυσμαὶ καὶ ἑσπέρα ἑρμηνεύονται κατὰ τὸν Δίδυμον οἷς ἔδυνεν ὁ πρὸς ἀπάτην δοκῶν ἥλιος, καὶ τῶν φαύλων ἔργων ἑσπέρα γέγονεν ἐξ ἐπιστροφῆς, ὅπερ διὰ τοῦ Σαβὰ δηλοῦται· Σαβὰ γὰρ εἰς ἐπιστροφὴν ἑρμηνεύεται· Θαρσεῖς δὲ, ἡ κατασκοπὴ χαρᾶς ἑρμηνεύεται, οἱ ἀκουσόμενοί εἰσιν· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) Ἀποκρίνεται δὲ καὶ ὁ κριτικὸς Φώτιος, ἐρωτηθεὶς, διὰ τί μάγοι ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Περσῶν, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρας χώρας, ἢ Ἔθνους τῷ δεσποτικῷ τόκῳ παραγεγόνασι πρῶτοι· „ Διὰ πολλὰς οἶμαι αἰτίας· πρῶτον μὲν γὰρ προφητείαν τινα ἐξεπλήρουν τὴν λέγουσαν „ Βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβὰ δῶρα προσάξουσι· καὶ γὰρ καὶ οἱ Πέρσαι τηνικαῦτα τῶν χωρῶν τὸ κράτος εἶχον· φέρει δὲ ἡ ἐκείνων γῆ ἐπισημότατε χρυσὸν καὶ σμύρναν καὶ λίβανον· ἄλλως τε, καὶ τῆς μὲν Αἰγυπτίων βασιλείας εἰς Ἀσσυρίους διαλελυμένης, τῆς τῶν Ἀσσυρίων δὲ εἰς Πέρσας μεταρρυείσης, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς τότε βασιλέων, Περσῶν τὰ πρεσβεῖα ἐχόντων. ἔδει τοῖς τὸ πρωτεῖον ἐν τοῖς τότε καιροῦ λαχοῦσι, τῷ πρώτῳ καὶ μόνῳ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἐπὶ γῆς ὀφθέντι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν παραγεγονότας τε προσκυνῆσαι, καὶ δῶρα κομίσαι· δι' ὧν ἔπραττον ἀνομολογοῦντας, ὅτι ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς, καὶ αὐτῶν τῶν μικροῦ τῆς γῆς ἁπάσης κρατούντων, καὶ κατὰ πάντων τὸ πρωτεῖον ἐχόντων, Δεσπότης καὶ Κύριος καὶ Βασιλεὺς χρηματίζει, προσκυνούμενός τε ὑπ' αὐτῶν καὶ δωροφορούμενος· (Ἀμφιλοχί. ζητήματι. ριθ΄.) ὅρα καὶ τὸ „ Πλοῖα Θαρσεῖς τοῦ μζ΄ Ψαλμοῦ ἐν τῷ α΄. τόμῳ.

(2) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ὁρῶμεν δὲ καὶ τὸ τῆς προῤῥήσεως τέλος· οὐδὲ γὰρ ἐστιν Ἔθνος τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἀνήκοον· ἀλλ' εἰσιν ἐν ἑκάστῳ οἱ τῆς θεογνωσίας τὴν αἴγλην δεξάμενοι· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Νῦν μὲν ἑκόντες προσκυνήσουσιν, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι καὶ ἄκοντες· οὔπω γὰρ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· ἀλλὰ τότε κάμψει αὐτῷ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· ἐχθροὶ δὲ αὐτοῦ λείχοντες χοῦν, οἱ τὰς τῆς σαρκὸς ἡδυπαθείας τιμῶντες· καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Βασιλεῖς δὲ πάντες καὶ Ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σωτῆρος θεοφάνειαν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Τὰ αὐτὰ ὁποῦ εἶπον ἀνωτέρω, λέγει καὶ ἐδῶ· πτωχὸν καὶ πένητα ὀνομάζων τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Κύριλλον· ἢ πτωχὸν μὲν λέγει τὸν ἐξ Ἰουδαίων λαόν· ἐπειδὴ καὶ ἔπεσεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ὁποῦ εἶχε τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ· πένητα δὲ ὀνομάζει τὸν Ἐθνικὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· καὶ τοὺς δύω γὰρ λαοὺς ὁ Χριστὸς ἠλέησε, καὶ διὰ τοὺς δύω ἔγινεν ἄνθρωπος· ἀλλὰ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἐπαραίτησεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν· τὰ δὲ Ἔθνη, ὁποῦ ἐπρόσδραμον μὲ πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν, ἔσωσεν αὐτά· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὁ Χριστὸς λυτρόνει ἀπὸ κάθε πειρασμὸν, καὶ συμπονεῖ καὶ σώζει ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ γένουν πτωχοὶ καὶ πένητες διὰ τὴν ἀγάπην του.

14: „Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Μὲ τὸν τόκον ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν φιλαργυρίαν, ἥτις εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη· ἔπειτα μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀδικίας, συμπεριέλαβε καθολικῶς κάθε ἁμαρτίαν· διατὶ ὅποιος ἁμαρτάνει, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ, ἢ τὸν ἑαυτόν του μόνον, ἢ καὶ τὸν ἀδελφόν του· ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας δὲ ταύτας ἐλύτρωσεν ὁ Χριστὸς τοὺς Χριστιανοὺς, διὰ μέσου τῶν ζωοποιῶν του ἐντολῶν· ταύτας γὰρ οἱ Χριστιανοὶ ἐργαζόμενοι, λείπουσιν ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. (1)

„Καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ τόσον ἔντιμον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, ὥστε ὁποῦ εἶναι ἀρκετὸν εἰς αὐτοὺς πρὸς εὐγένειαν τὸ νὰ ὀνομάζωνται Χριστιανοὶ, ἀντὶ διὰ κάθε ἄλλο ἀξίωμα. (2)

15: „Καὶ ζήσεται.

Τὸ ζήσεται, μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ, „Οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. (Λουκ. ά. 33.) ἐπειδὴ καὶ θέλει ζήσει ὁ Χριστὸς πάντοτε· εἰς ἐμένα ὅμως φαίνεται, ὅτι προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτὸς ἀποθανὼν πάλιν θέλει ἀναζήσει.

„Καὶ δοθήσεται αὐτῷ· ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς Ἀραβίας.

Ἡ Ἀραβία εἶχε παλαιὰ πολὺ καὶ κάλλιστον χρυσάφι· ἥτις διὰ τοῦτο Εὐδαίμων ὠνομάζετο κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους· κοντὰ δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀδικίαν μὲν ὀνομάζει τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν· τόκον δὲ, τὴν κατὰ πρᾶξιν ἁμαρτίαν· ἁμαρτάνοντες γὰρ κατὰ πρᾶξιν, ἀποδίδομεν τόκον τῷ Διαβόλῳ, ἀδικούμεθα δὲ ἁμαρτάνοντες κατὰ διάνοιαν. διὰ τοῦτο πρῶτον τὸν τόκον περιαιρεῖ, ὕστερον δὲ καὶ τὴν ἀδικίαν αὐτήν· δεῖ γὰρ πρῶτον ἀπέχεσθαι τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, εἶτα τῆς κατ' ἔννοιαν ἡμῖν γινομένης. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται, ἐξαλείφων τὸ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον, καὶ χαριζόμενος τῷ τὰ πεντακόσια καὶ τῷ τὰ πεντήκοντα ὀφείλοντι· ὁ δὲ Θεόδωρος „Τόκον λέγει ὅτι τὴν πλεονεξίαν καλεῖ· καὶ ὁ Ἡσύχιος „Πείσει τοίνυν τοὺς ἀδικίᾳ καὶ πλεονεξίᾳ χαίροντας, ἐλαίῳ καὶ φιλανθρωπίᾳ κεχρῆσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἡσύχιος „Ποῖον ὄνομα; ὁ Χριστὸς ἀφ' οὗ Χριστιανοὶ κεκλήμεθα· οὕτω γὰρ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν δι' αὐτοῦ σωθέντων καὶ πιστευσάντων καθέστηκεν ὥστε τοὺς μὲν, πλούτου, τοὺς δὲ, ἀξίας, τοὺς δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς καταφρονῆσαι, ἵνα μὴ τὸ τῶν Χριστιανῶν ἀρνήσασθαι ὑπομείνωσιν ὄνομα· παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ καὶ Διδύμῳ γράφεται, καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτοῦ· οὕτω γὰρ τίμιον ἀπειργάσατο ὁ Χριστὸς ἑαυτῷ τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα, κατὰ τὸ, „Χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ναι Χρυσῆ· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόνει διὰ τῆς Ἀραβίας τῆς κατὰ τὸ χρυσίον ὀνομαςῆς, ὅτι κάθε χώρα θέλει προσφέρει δῶρα χρυσᾶ καὶ ἀφιερώματα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριςοῦ· ἄλλως τε δὲ καὶ πρῶτοι οἱ Ἄραβες ἐδέχθησαν τὴν πίςιν τοῦ Χριςοῦ διὰ μέσου τοῦ Παύλου, καθὼς αὐτὸς ἐπιςέλλων εἰς τοὺς Γαλάτας λέγει· „ Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς . . . ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν· εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι· οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ Ἀποστόλους· ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν. (Γαλ. ά. 15.)

„ Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός· ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογήσουσιν αὐτόν.

Οἱ Χριςιανοὶ, λέγει, θέλουν προσευχηθοῦν περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τῆς παρὰ τοῦ Χριςοῦ διδομένης· ὥςε ὁποῦ, ὁ μὲν Χριςὸς νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ τοὺς βοηθῆ, αὐτοὶ δὲ νὰ σώζουν διὰ τοῦ Χριςοῦ τὸν ἑαυτόν τους· μερικοὶ δὲ ἀναφέρουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τοὺς Προφήτας· ὅτι αὐτοὶ προγινώσκοντες τὴν εἰς ἀνθρώπους ἔλευσιν τοῦ Χριςοῦ, παρακαλοῦσι τὸν Πατέρα νὰ ςείλη αὐτὸν τὸ ὀγλιγωρότερον, διὰ νὰ ἀφανίση τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν: ἤτοι πάντοτε θέλουν δοξολογοῦν τὸν Χριςὸν οἱ Χριςιανοί. (1)

16: „ Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῇ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει γένη ςηριγμὸς ἐν τῇ γῇ: ἤγουν εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, ςερεόνων αὐτοὺς, ὁποῦ σαλεύονται ἀπὸ τὸν Διάβολον· τὸ δὲ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριςὸς θέλει γένη ςηριγμὸς, ἕως εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· τοῦτο δὲ ἐπροσέθη διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀσκητὰς, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους ὁ Χριςὸς ςηρίζει· (2)

„ Ὑπεραρθήσεται ὑπὲρ τὸν Λίβανον ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

Τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ πολὺ ὕψος ὁποῦ ἔχει· ὑψηλότατον γὰρ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Παλαιςίνης, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ νὰ δείξη, ὅτι ὁ καρπὸς τοῦ Χριστοῦ: ἤτοι ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, θέλει αὐξήσει πολύ· ἢ καὶ ἄλλως· λίβανος μὲν ἠμπορεῖ νὰ νοηθῆ ἡ Εἰδωλολατρεία· ἐπειδὴ καὶ τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου, ἦτον παλαιὰ γεμάτον ἀπὸ εἴδωλα· ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Χριστοῦ: ἤτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Ἀθανά-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Καὶ ὑπὲρ Σολομῶντος δὲ ὡς ὑπὲρ βασιλέως ἰδίου εὐχὰς ἐκτελέσουσι, καὶ ἕξουσιν αὐτὸν ἐν εὐφημίαις διαπαντός ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν „ Ὑμνήσουσι δὲ αὐτὸν διηνεκῶς, ὑμνήσουσι δὲ καὶ τὸν αὐτοῦ Πατέρα, δι' αὐτοῦ λαβόντες τῆς ὑμνῳδίας τὰς ἀφορμάς· τὸ γὰρ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ, ἔοικε τῷ Ἀποςολικῷ ἐκείνῳ· εὐχαριςῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριςοῦ· καὶ πάλιν· δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν πρὸς τὸν Πατέρα· διὰ τούτου προσεύξονται τοίνυν ἅπαντες τῷ Πατρὶ καὶ ὑμνήσουσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ Υἱοῦ εἰς αὐτοὺς γεγενημένοις ἀγαθοῖς· ὑμνήσουσι δὲ αὐτὸν, ὡς παρ' αὐτοῦ ταῦτα δεξάμενοι.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Χριςὸς γέγονε ςήριγμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς οἰκοδομουμένης ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων: ἤτοι τῶν Ἀποςόλων καὶ Προφητῶν καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένης κρυβῆναι· λέγεται δὲ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος· ὅτι ἔςαι ἐν τάξει ςηρίγματος τῇ παρ' αὐτοῦ βοηθείᾳ, τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἀδικουμένοις ἅπασιν ἐν τῇ γῇ τῆς Παλαιςίνης, τοσοῦτον ἀνωτέρους αὐτοὺς τῶν ἀδικούντων τιθεὶς, ὡς μηδὲν διαλάττειν τῶν ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων ἑςώτων· ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὑπὲρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἔςαι τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν.

νάστον, ἐνίκησε τὴν Εἰδωλολατρείαν καὶ ἀπέκρυψεν αὐτήν. (1)

„ Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ
„ χόρτος τῆς γῆς.

Τὸ ἐκ πόλεως ἀορίςως εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἀπὸ κάθε πόλιν ἐξήνθησαν καὶ ἐβλάςησαν Χριςιανοί· ὡσεὶ χόρτος δὲ, διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν αὔξησιν· νοεῖται δὲ πόλις καὶ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς τό· „ Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ· (Ψαλ. πς΄. 3.) Μερικοὶ δὲ Πόλιν ξεχωριστὰ ἐννοοῦσι τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξήνθησαν οἱ ἀπιςήσαντες Ἰουδαῖοι καὶ ὀγλίγωρα ἐμαράνθησαν ὡσὰν τὰ χορτάρια, ἀφ᾽ οὗ αὐξήθη τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

17: „ ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ· εὐλογημέ-
„ νον εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι φανερὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα· διατὶ τὸ ὄνομα Χριςὸς ἢ Ἰησοῦς εὐφημεῖται καὶ δοξολογεῖται πάντοτε ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς εὑρισκομένους εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

„ Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα
„ αὐτοῦ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Θεότητα (ὁποῖον εἶναι τὸ, ὁ ὢν· τὸ ὁποῖον δηλοῖ, ἐκεῖνος ὁποῦ εἶναι πάντοτε· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος ὠνόμασεν ἔτζι τὸν ἑαυτόν του, ὅταν ἐφάνη εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ βάτῳ) τοῦτο, λέγω, τὸ ὄνομα, διαμένει πρὸ τῆς ποιήσεως τοῦ ἡλίου· εἰ δὲ καὶ εἴπῃς καὶ τὸ ὄνομα Χριςὸς, τὸ πρὸ τοῦ ἡλίου θέλεις νοήσεις, ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ τὸν ἥλιον: ἤτοι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον· ἐπειδὴ, ὁ μὲν ἥλιος ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου πίπτει καὶ σκοτίζεται· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα· τὸ δὲ ὄνομα Χριςὸς, αὐτὸ μένει ἀδιάπτωτον, καὶ λάμπον, καὶ εἰς ὅλους γνωριζόμενον. (2)

„ Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶ-
„ σαι αἱ φυλαὶ της γῆς. Πάντα τὰ
„ Ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.

Τὸ μὲν εὐλογηθήσονται θέλει νὰ εἰπῇ ἁγιασθήσονται, χαριτωθήσονται· διατὶ ἡμεῖς οἱ πιςοὶ, ὀνομαζόμενοι Χριστιανοὶ, μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο δοξαζόμεθα· τοῦτο δὲ ὑπεσχέθη καὶ εἰς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς, ὅτι θέλουν εὐλογηθοῦν εἰς τὸ σπέρμα του ὅλα τὰ Ἔθνη. „ Καὶ εὐλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ Ἔθνη τῆς γῆς. (Γεν. κς΄. 4.) ὁ δὲ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ σπέρμα τοῦτο τοῦ Ἀβραὰμ εἶναι ὁ Χριστός· (Γαλ. γ΄. 16.) ὅθεν καὶ ὅλα τὰ Ἔθνη θέλουν, λέγει, εὐφημήσουν αὐτόν· φυλὰς δὲ ὀνομάζει τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. (3)

18: „ Εὐ-

(1) Ἡ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λίβανος ἡ Ἱερουσαλὴμ, καρπὸς δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ὑψώθη παράνω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατὰ τὸν Θεόδωρον. ὅτι δηλαδὴ εἰς τὸ τοῦ Σολομῶντος σπέρμα καὶ γένος, θέλει εἶναι εὐλογία· ὥςε ὁποῦ οἱ υἱοί του νὰ θαυμάζωνται κατὰ τὸ κάλλος καὶ πλῆθος καὶ δύναμιν, ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἐν τῷ Λιβάνῳ Κέδρους, καὶ ἀπὸ τῆς ἄγαν εὐπαιδίας τὸ γένος αὐτοῦ ἀθρόως ἀρθήσεται, καὶ φανεῖται δίκην χόρτου αὐξάνον.

(2) Μερικοὶ δὲ βιάζονται καὶ προσαρμόζουν ταῦτα καὶ εἰς τὸν Σολομῶντα· κυριώτερον ὅμως ἁρμόζουσιν εἰς τὸν Χριςόν· δείκνυσι γὰρ, ὡς οὗτος ὁ μὴ ἀποκτανθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων βρεφῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, πρὸ καταβολῆς κόσμου ὑπάρχει μετὰ τοῦ Πατρὸς, οὗ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, διαιωνίζον ἐςὶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πάντα φησὶ τὰ Ἔθνη μακάριον αὐτὸν καὶ ὕμνων ἄξιον ὀνομάζει· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέ-

18 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, „ ὁ ποιῶν Θαυμάσια μόνος.

Ἰδοὺ ἐφανέρωσεν ἐδῶ τὸ κεκρυμμένον ὁ θεῖος Δαβίδ· Θεὸν γὰρ ἀνακηρύττει τὸν Χριςὸν, καὶ Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Χριςὸς, οὗτος εἶναι καὶ τοῦ Ἰσραὴλ Θεὸς, ὅς τις ἐθαυματούργησε καὶ τὰ παλαιὰ θαυμάσια ἐκεῖνα, διὰ τὸν προπάτορα τῶν Ἰουδαίων Ἰσραήλ· τὸ δὲ μόνος ἐπρόσθεσεν, οὐ πρὸς διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Πνεύματος· ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδωνύμων Θεῶν. (1)

19 : „ Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δό- „ ξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν „ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Δόξα τοῦ Χριςοῦ εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις αὐτοῦ, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν παθήματα· διὰ τούτων γὰρ ἐδοξάσθη κοντὰ εἰς τοὺς πιςοὺς, ὅτι Θεὸς ὤντας, ἔπαθε ταῦτα δι' ἡμᾶς· ὄνομα δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἶναι τὸ Χριστός· Χριστὸς γὰρ δηλοῖ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον· ὅς τις καὶ εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα εὐλογεῖται καὶ δοξάζεται, καθὼς ἀνωτέρω εἶπε· καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰς τὸν μέλλοντα, ὅταν δὲν θέλει εἶναί τινας νὰ τὸν βλασφημῇ· ἀφ' οὗ λοιπὸν ὅλοι καὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Χριςὸν, ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ λέγεται περιφραςικῶς ἀντὶ τοῦ, αὐτοῦ· ἢ τὸ ὄνομα τῆς δόξης, ἀντὶ τοῦ, τὸ ἔνδοξον. (2)

„ Καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐ- „ τοῦ πᾶσα ἡ γῆ· γένοιτο! γέ- „ νοιτο!

Τὸ ῥητὸν τοῦτο προφητεύει τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν ὅλων τῶν Ἐθνῶν· ἔτζι γὰρ καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν εἶπεν ὁ Θεὸς „ Ζῶ ἐγὼ καὶ ζῶν τὸ ὄνομά μου, καὶ ἐμπλήσει ἡ δόξα Κυρίου πᾶσαν τὴν γῆν „ (Ἀριθ. ιδ'. 21.) τοῦτο καὶ ὁ Ἡσαΐας ἤκουσεν, ὅταν ἐφώναζον τὰ Σεραφεὶμ καὶ ἔλεγον „ Ἅγιος ἅγιος ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· „ δύω φοραῖς δὲ εἶπε τὸ γένοιτο, καθὼς καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ μ'. Ψαλμοῦ ἑρμηνεύσαμεν· ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ τελειώνει τὸ δεύτερον τμῆμα: ἤτοι βιβλίον τοῦ Ψαλτηρίου· καὶ ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Προοιμίου. (3)

Ψαλ.

λέγει „ Πᾶσαι φυλαὶ καὶ γλῶσσαι καὶ χῶραι πρότερον ἐν τῇ πλάνῃ διάγουσαι, νῦν συμφώνως τὴν εὐλογίαν ἐδέξαντο· ὅθεν αὐτὸν καὶ μακαριοῦσι· ποῖον μακαρισμόν; ἢ πάντως τὸν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις κείμενον „ Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαςάσασά σε, καὶ μαςοὶ οὓς ἐθήλασας.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ποῖα δὲ θαυμάσια ἐποίησεν; ἢ τὸ καταργῆσαι τὴν δυναςείαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐξελέσθαι τοὺς ἐπιβουλευομένους τῆς τῶν Δαιμόνων τυραννίδος· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „ Τὸ μόνος ἐπὶ τῆς φύσεως λέγεται τῆς ἁγίας Τριάδος, ἥτις ἐςὶ Θεός· καὶ οὐχὶ δηλαδὴ ἐπὶ τῶν ὑποςάσεων αὐτῆς, ὁμοφυῶν καὶ ὁμοουσίων οὐσῶν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰ γὰρ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνέφικτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐδιδάχθημεν ὄνομα „ ὁ δὲ Κύριλλος ὄνομα λέγει τὸ, υἱός.

(3) Τὸ γένοιτο γένοιτο ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται· ἀμὴν ἀμήν· ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπε „ Πεπιςωμένως· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐδῶ ἐπληρώθησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ Δαβίδ, τὰς ὁποίας προσηύξατο διὰ τὴν διαμονὴν τοῦ θρόνου του λέγων „ Καὶ νῦν Κύριέ μου, ῥῆμα ὃ ἐλάλησας περὶ τοῦ δούλου σου καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, πίςωσον ἕως τοῦ αἰῶνος· Κύριε παντοκράτωρ Θεὲ τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ νῦν καθὼς ἐλάλησας μεγαλυνθείη τὸ ὄνομά σου ἕως αἰῶνος· (Β'. Βασιλ. ζ'. 25.) ὁ γὰρ Θεὸς προλαβὼν εἶπε περὶ τοῦ Σολομῶν „ Καὶ πιςωθήσεται ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐνώπιόν μου ἕως αἰῶνος· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔςαι ἀνωρθωμένος εἰς τὸν αἰῶνα: (αὐτόθ. 16.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τοῦτο διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὁ Προφήτης μεμαθηκὼς καὶ πυρσευθεὶς τῷ πόθῳ,

λ

Ψαλμὸς. ΟΒ'.

κ. Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί. (1)
Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν εἰς τὸ Προοίμιον τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ ὅλοι εἶναι τοῦ Δαβίδ, καὶ πῶς ἐδῶ λέγεται ὅτι ἐξέλιπον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ ὕμνοι ἐξέλιπον τοῦ Δαβίδ, ἀλλ' ὄχι καὶ οἱ Ψαλμοί· διὰ τὶ ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς ὁποῦ ἔγραφεν ὁ Δαβίδ, ἄλλους μὲν αὐτὸς ὑμνολόγει εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν νάβλαν ἢ τὴν κιθάραν του, ἄλλους δὲ ἔδιδεν εἰς τοὺς πρωτοψάλτας, διὰ νὰ τοὺς μελῳδοῦν ἐκεῖνοι· καθὼς καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τοὺς ἀκολούθους ἕνδεκα Ψαλμοὺς, ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀσάφ καὶ τοὺς ἐμελῴδησεν· ὁμοίως καὶ ἄλλους Ψαλμοὺς ἔδωκεν εἰς ἄλλους ψαλτῳδοὺς, καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον εἴπομεν ἐν κεφ. Ε'. τὸ ἐξέλιπον λοιπὸν δηλεῖ, ὅτι οἱ ἀκόλουθοι Ψαλμοὶ δὲν ὑμνολογήθησαν ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ἀγκαλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ συνεγράφησαν· πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν, πῶς ἡ θεία χάρις τοῦ Πνεύματος ἐχάρισε διὰ τῶν Ψαλμῶν διάφορα ἰατρικὰ εἰς τὰ διάφορα πάθη τῶν ἀνθρώπων· καθὼς καὶ τώρα ἔχομεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν· διὰ τὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀποβλέπει καὶ ἰατρεύει ἐκείνους τοὺς μικροψύχους, ὁποῦ σκανδαλίζονται διὰ τὰ ἀκατάληπτα κρίματα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεόδωρον· δηλαδὴ πῶς ὁ Θεὸς, ὑποφέρει μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ εὐτυχοῦν, παραβλέπει δὲ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους ὁποῦ δυστυχοῦν! ἐσχηματίσθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, καὶ μάλιστα τοῦ ἐναρέτου καὶ θεοφιλεστέρου, κατὰ τὸν ἀνωτέρω Θεόδωρον καὶ Θεοδώριτον· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν μικρόψυχον· ἐπειδὴ καὶ παρηγορεῖ τὴν μικροψυχίαν του. (2)

1: „ Ὡς

ἐπεύχεται γενέσθαι, καὶ πέρας τὴν Προφητείαν λαβεῖν· καὶ ἐπιλέγει, γένοιτο γένοιτο· καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Διὰ τὶ δὲ διπλασιάζει τὸ γένοιτο; ἐπιταχῦναι τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν βουλόμενος, καὶ τὴν τῶν Δικαίων ἐλπίδα· ὅταν γὰρ ἡ γῆ πληρωθῇ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, τότε ὁ παρὼν κόσμος συντελεῖται καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμφανίζεται.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὸ, ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαὶ, ἀλόγως μερικοὶ ἐσύναψαν μὲ τὸν παρόντα Ψαλμόν· τέλος γὰρ τοῦτό ἐστι τοῦ ΟΑ'. Ψαλμοῦ, καὶ ἐκείνῳ συνάπτεται· καὶ ἔστιν αὐτὸ μέρος εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ πληρώσει τῶν τοῦ Δαβὶδ προσευχῶν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὅθεν καὶ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι ταῖς ἐν Λειψίᾳ γενομέναις, στίχος 20· ἀριθμεῖται τοῦ ΟΑ'. Ψαλμοῦ τὸ, ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί· ἐν ἄλλοις δὲ προστίθεται „ Ὠ, δὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ εἶπεν „ Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ὁ ἡμέτερος νοῦς εὐόλισθος ὢν, ῥαδίως καταφέρεται πρὸς

τὰ

1: „ Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικὸν καὶ βεβαιωτικὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὄντως καὶ ἀληθῶς, λέγει, καὶ πολλὰ ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς σκλαβίας καὶ τῶν θλίψεων, παιδαγωγεῖ αὐτὸν, καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ πραγματεύεται· διότι ὄχι ἀπὸ μῖσος, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην δίδει τὰς παιδείας πρὸς διόρθωσιν τῶν παιδευομένων.

„ Τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Ἀγαθὸς, λέγει, εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰσραὴλ, κοντὰ ὅμως εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ: ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ὀρθὰ συλλογίζονται· καρδίαν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει τὸν λογισμόν. (1).

2: „ Ἐμοῦ δὲ παραμικρὸν ἐσαλεύθησαν
„ οἱ πόδες· παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ
„ διαβήματά μου.

Πόδας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, τοὺς στηρίζοντας τὴν εὐσέβειαν, κατὰ τὸν Ὠριγένη καὶ Θεοδώριτον· ὀλίγον, λέγει, ἔλειψε νὰ παρατραπῶ, καὶ νὰ πέσω εἰς κρημνὸν, τοῦ νὰ μὴ πιστεύω, πῶς ὁ Θεὸς προνοεῖται τὸν κόσμον, καὶ τὰ διαβήματα: ἤγουν τὰ διανοήματα τῆς ψυχῆς μου ὀλίγον ἔλειψε νὰ ξεχυθοῦν: ἤγουν νὰ χαυνωθοῦν καὶ νὰ τραποῦν εἰς τὸ χεῖρον· ἐπειδὴ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ὁποῦ χύνεται, αὐτὸ καὶ χαυνόνεται καὶ διαλύεται. (2)

3: „ Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρή-
„ νην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευε νὰ σαλευθῇ καὶ νὰ ἐκχυθῇ· ζῆλον δὲ ὀνομάζει τὸν κατὰ πράγματος ἀνευλόγου κινούμενον εὔλογον θυμόν· διὰ τί, λέγει, καθὼς ἐνόμιζον ἐγὼ, ἐθυμώθηκα δικαίως διὰ τοὺς ἀνόμους καὶ ἀσεβεῖς ἐχθρούς· ἐπειδὴ καὶ ἔβλεπον αὐτοὺς νὰ ἔχουν εἰρήνην, καὶ νὰ μὴ πολεμῶνται ἀπὸ δυνατώτερον Ἔθνος· ἀλλὰ ἀπολάμβανον καθε ἄνεσιν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶναι

τὰ τερπνὰ τοῦ βίου, χρὴ μὴ παρέργως ἡμᾶς ἔχειν πρὸς τὴν τῶν αἰσθήσεων φυλακήν· ὁ γὰρ μισόκαλος, πειράζων, συγχέει τὰ πράγματα, ὅπως μὴ εὕρῃ ὁ κυβερνήτης νοῦς διαστεῖλαι ἀναμέσον καλοῦ τε καὶ κακοῦ· διὸ σὺν τῷ Προφήτῃ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ᾄδωμεν πρὶν σκοτισθῆναι· πάνυ γὰρ ἡμῖν συμβάλλεται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκειμένη διδασκαλία, τὴν λύσιν τῶν ζητουμένων προσφέρουσα· ἐξηγεῖται γὰρ τὸ ἀνώμαλον τοῦ βίου, τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τοὺς ἁλισκομένους διὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ τοὺς περιγινομένους τῶν πειρασμῶν διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τὰς ἑκάστου ἀμοιβάς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει: „ Πάλιν ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖται κηδεμονίαν· ἀλλὰ τοῦτο οὐ πάντες ἴσασιν· ἀλλ' οἱ ὀρθοῖς καὶ ὑγιέσι χρώμενοι λογισμοῖς· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „ Μέλλων γὰρ διηγεῖσθαι τὴν τῶν ἀσεβῶν εὐημερίαν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ἀποκειμένην κόλασιν, προτάττει τὸ τοῖς εὐθέσιν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν· ὅπως ἂν γνοῖεν οἱ τὴν εὐσεβῆ αἱρούμενοι μερίδα, ὡς μόνοις τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ ἔσται ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῖς φαυλότατα ἁμαρτάνουσιν· ὥστε εἰ καὶ δοκοῦσιν εὐημερεῖν, φησι, ταραττέσθω μηδεὶς, τὸ μικρὸν ὕστερον ἐκδεξόμενον αὐτοὺς κολαστήριον ἐννοῶν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Πόδας καὶ διαβήματα τὰς πρακτικὰς πορείας καὶ τὰ τῆς διανοίας κινήματα προσαγορεύει· οὐ μὴν ἐσαλεύθη τοὺς πόδας: τουτέστι τὴν πολιτείαν ἐπὶ τὸ χεῖρον οὐκ ἔτρεψεν, οὐδὲ ἐξεχύθη τὰ διαβήματα· οὐδὲ γὰρ τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς εἰς ἀσωτείαν ἔτρεψεν.

και ἁμαρτωλοὶ καὶ κακοί. (1)

4: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάνευσις ἐν τῷ θα-„νάτῳ αὐτῶν, καὶ στερέωμα ἐν τῇ μάστιγι αὐτῶν.

Διὰ τί βλέπω, λέγει, ὅτι εἰς τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς, δὲν εἶναι ἀπαγόρευσις καὶ ἀποστροφὴ εἰς τὸν θάνατόν τους: ἤτοι δὲν εἶναι μισητὸς ὁ θάνατος αὐτῶν, καθὼς εἶναι μισητὸς ὁ θάνατος τῶν βιαίως καὶ παρὰ φύσιν ἀποθνησκόντων· ἀλλὰ εἶναι γλυκύς· διὰ τί ἔρχεται εἰς αὐτοὺς κατὰ φύσιν, καὶ χωρὶς καμμίαν βίαν· οὐδὲ εἶναι ἐπιμονὴ καὶ πολυκαιρία εἰς τὰς πληγὰς καὶ ἀσθενείας των· διὰ τί ἂν καὶ καμμίαν φορὰν ἀσθενήσουν καὶ κακοπαθήσουν, ὀλίγωρα πάλιν ὑγιαίνουν καὶ ἐλευθερόνονται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. (2)

5. „Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ „μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσον-„ται.

Οἱ ἀσεβεῖς, λέγει, καὶ ἁμαρτωλοὶ δὲν εὑρίσκονται εἰς κόπους καὶ μόχθους, καθὼς εὑρίσκονται οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ τὸ κοπιᾷν εἶναι ἴδιον τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ χωρὶς κόπον ἀποκτοῦσι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς εὐτυχίας· ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, ἐκακοπάθησαν ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι κακοπαθοῦν: τοῦ μέλλοντος δηλαδὴ χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ παρακειμένου. (3)

6: „Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑ-„περηφανία αὐτῶν εἰς τέλος.

Διὰ τοῦτο, λέγει: ἤγουν διὰ τί τὰ πράγματα τρέχουν εἰς αὐτοὺς καθὼς τὸ ποτάμι· ταυτὸν εἰπεῖν· διὰ τί εὐτυχοῦν ὅλα τὰ πράγμα-

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Καίγε Δαβὶδ ἰλιγγιᾷ καὶ ἀσχάλλει πρὸς τοὺς κακοὺς εὐθηνοῦντας· εἶτα πέμπων τοὺς λογισμοὺς εἰς τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια, καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς βίοις ἀντίδοσιν, οὕτω τῆς ταραχῆς ἵσταται, καὶ τὸ λυποῦν θεραπεύει· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰὼβ πρὸς τὸν Θεόν „ Διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσι; πεπαλαίωνται δὲ ἐν πλούτῳ; (κά. 7.) ὁμοίως καὶ ὁ Ἱερεμίας „ Δίκαιος εἶ Κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ· πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ· τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα; (Ἱερ. ιβ΄. 1.) ἠπόρουν μὲν καὶ οὗτοι καὶ ἐζήτουν· ἀλλ' οὐκ ἐξίσου τοῖς ἀσεβέσιν· οὐδὲ ἐγκαλοῦντες τῷ Θεῷ, οὐδὲ καταγινώσκοντες ἀδικίαν ἐκ τῶν γινομένων αὐτοῦ· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ λέγει „ Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· ὁ δὲ Ἰὼβ τοσαῦτα παθὼν, οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Ἱερεμίας, αὐτὸ τοῦτο προορώμενος, μήτις ὑποπτεύσῃ ποτε, προτίθησι τῆς ἐρωτήσεως τὴν αὐτοῦ κρίσιν, εἰπών· „ Δίκαιος εἶ Κύριε· τουτέστιν, οἴδαμεν, ὅτι δικαίως ἅπαντα γίνεται παρὰ σοῦ, τὸν δὲ τρόπον οὐκ ἐπιστάμεθα· τί οὖν; ἔμαθον ἐκεῖνοί τι πλέον; ἀλλ' οὐδὲ ἀποκρίσεως μὲν οὖν ὑπὲρ τούτου ἔτυχον· ὃ καὶ δηλῶν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „ Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι. ὅτι τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου· οὐκ ἔτυχον δὲ ἀποκρίσεως, ἵνα τοὺς μετὰ ταῦτα παιδεύσωσι, μηδὲν ἐρωτᾷν τοιοῦτον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος σὺν τῷ Νικήτᾳ λέγουσιν „ Ἐπυρπολούμην, φησὶ, βλέπων τοὺς παρανομίᾳ συζῶντας ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ καὶ εὐποτμίᾳ καὶ τὸν θάνατον δὲ οὕτως εὐδαίμονα τούτους ὑπομένειν, ὡς ζηλοῦσθαι παρὰ πάντων· καὶ μηδένα ἀνανεύειν, εἴτις αὐτὸν ἔροιτο, εἰ βούλοιτο τοιούτου θανάτου τυχεῖν· ἀλλ' ἐθέλειν ἕκαστον οὕτως ἀποθανεῖν· οἱ γὰρ ἐν κινδύνοις καὶ κακοπαθείαις ἐξεταζόμενοι, ἀπαγορεύουσιν ἑαυτούς· ὡς τῆς ἀνανεύσεως δηλούσης τὴν ἀπαγόρευσιν· ἀπαγορεύειν γάρ τι βουλόμενοι ἀνανεύειν εἰώθαμεν· σαφέστερον δὲ εἶπεν ὁ Ἀκύλας, οὐκ ἔστι δυσπάθεια τουτέστιν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάθος ὑπομένοντας, ὥστε καὶ ἀπαγορευθῆναι· εἰ γὰρ καὶ ἐν κινδύνοις ἔδοξάν ποτε ἐξετάζεσθαι οὐκ ἐνῆν αὐτοὺς ἰδεῖν ἀπαγορευθέντας καὶ ἀπελπισθέντας τοῦ ζῆν ἀπὸ τῶν ἐπικειμένων κινδύνων, ἀλλὰ πρὸς ὀλίγον πάσχειν δοκοῦντες ἀπηλλάττοντο.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ὅσοι ἐν τῷ παρόντι βίῳ οὐκ ἠξιώθησαν μετὰ ἀνθρώπων μαστιγωθῆναι, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τηροῦνται μετὰ Δαιμόνων κολάζεσθαι, διὰ τὸ πάντων χαλεπώτερα εἰργάσθαι· ἔφη δὲ καὶ ὁ ὅσιος

ματά των, διὰ τοῦτο ἐκυρίευσε τελείως αὐτοὺς ἡ ὑπερηφάνεια. (1)

„ Περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν
„ ἑαυτῶν.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἔτζι ὑπερηφανεύθησαν οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ, διὰ τὶ εὐτυχοῦσι, διὰ τοῦτο ἐφόρεσαν τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσέβειάν τους, ὡσὰν φόρεμα· φανερόνει δὲ τὸ φόρεμα, ὅτι αὐτοὶ εἶχον τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἐνδυμένην τριγύρω, καὶ ἀπὸ κάθε μέρος· εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῶν Ψαλμῶν μεταχειρίζεται τὴν τοιαύτην παρομοίωσιν τοῦ φορέματος ὁ θεῖος Δαβίδ· κατὰ τὸ „ Περιβαλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντροπήν· (Ψαλ. ο'. 14,) καὶ πάλιν „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντροπὴν, καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοΐδα αἰσχύνην αὐτῶν· (Ψαλ. ρή. 28.) καὶ ἄλλα τοιαῦτα· εἰς δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο δηλοῦται ἀκόμη, καὶ ὅτι οἱ ἀσεβεῖς εὐτυχοῦντες, ἐκαυχῶντο καὶ ἐπίδειξιν ἔκαμνον τῆς ἀσεβείας καὶ ἀδικίας των, καθὼς κάμνει τινὰς ἐπίδειξιν καὶ μὲ τὰ ἱμάτια ὁποῦ φορεῖ. (2)

7: „ Ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία
„ αὐτῶν.

Ἡ ἀδικία, λέγει, θέλει εὔγει ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω εὐτυχοῦντας ἀσεβεῖς, ὡσὰν ἀπὸ ὀξύγγι: ἤγουν θέλει εὔγει λιπαρὰ καὶ πλουσία ἡ ἀδικία· τοιοῦτον γὰρ λιπαρὸν εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὁποῦ τρέχει ἀπὸ τὸ ὀξύγγι· ἢ ὀξύγγι ὀνομάζει τὴν καλοπάθειαν καὶ τρυφήν· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τὴν πολλὴν τρυφὴν αὐτῶν θέλει εὔγει ἡ ἀδικία· περιττοῦ λαμβανομένου τοῦ ὡς ἐπιῤῥήματος· ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ ἐξῆλθεν, εἶπεν ἐξελεύσεται, κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· καθὼς καὶ τὸ μαστιγωθήσονται, ὁποῦ εἴπομεν ἀνωτέρω, ἀντὶ τοῦ ἐμαστιγώθησαν νοεῖται, ὡς ἑρμηνεύσαμεν. (3)

„ Διῆλθοσαν εἰς διάθεσιν καρδίας.
8: „ Διενοήθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πο-
„ νηρίᾳ ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλη-
„ σαν.

Οἱ εὐτυχοῦντες ἁμαρτωλοὶ, λέγει, ἦλθον εἰς βεβαίαν διάθεσιν καὶ ἕξιν τῆς ἀδικίας· ἕξις γὰρ ὀνομάζεται ἡ εἰς κανένα πρᾶγμα βεβαία διάθε-

---

Κασιανός· „ Τρισάθλιοί εἰσιν οἱ ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες τοῖς ἁμαρτήμασι· ϗ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ πειρασμός τις, ἢ μάστιξ ἐπάξια τῶν πονηρῶν ἔργων αὐτοῖς μὴ ἐπιφέρηται· ἀλλ' ἐν ἀνέσει διάγουσι· λέγει δὲ ϗ ὁ σοφὸς Νεῖλος „ Θρήνει τὸν ἁμαρτωλὸν εὐτυχοῦντα· τὸ ξίφος γὰρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτείνεται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἄνθρωπον ἐνταῦθα νόει τὸν φυλάττοντα τοῦ λογικοῦ τὸ ἀξίωμα, τὸν ἐν ἀρεταῖς ὄντα· ἢ τὸν διὰ μετανοίας διορθούμενον· ἐν τοῖς τούτων οὖν κόποις οὐκ εἰσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐδὲ μετὰ ἀνθρώπων: ἤτοι δικαίων κοπιῶσι ϗ ἐργάζονται· περὶ ὧν εἴρηται· ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον· οὐδὲ μαστίζονται μετὰ τῶν ὀλισθησάντων ϗ ἐλπίδα σωτηρίας ἐχόντων· περὶ ὧν γέγραπται· „ Μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.)

(1) Ἐκράτησε δὲ αὐτοὺς ἡ ὑπερηφάνεια, διὰ τὶ ἁμαρτάνοντες ϗ μὴ παιδευόμενοι, ἐνόμισαν ὅτι εὐαρεστοῦσι τῷ Θεῷ· ϗ διὰ τοῦτο εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς ἁμαρτωλῆς αὐτῶν ζωῆς, λαμβάνουσι τὴν εὐτυχίαν· ἢ ϗ ἐνόμισαν πῶς δὲν εἶναι Θεὸς, ϗ διὰ τοῦτο ἐδόθησαν εἰς περισσοτέραν ὑπερηφάνειαν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπειδὴ πάντων ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, κακοῦ δὲ οὐδενός: τούτου χάριν περισσῶς ἐπετήδευσαν τὴν ὑπερηφανίαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἐφ' οἷς ἐχρῆν αἰσχύνεσθαι, ἐπὶ τούτοις σεμνύνονται, ὥστε καθάπερ περιβολαίοις ϗ σκέπη τοῖς πλημμελήμασι χρήσασθαι· καλῶς δὲ ἀλλήλοις ταῦτα συνῆψε τὰ πλημμελήματα· ἀπὸ γὰρ τῆς ὑπερηφανίας εἰς ἀδικίαν ὡς τὰ πολλὰ ϗ εἰς πλεονεξίαν οἱ ἄνθρωποι πίπτουσι.

(3) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡ ὑπερηφανία ϗ ἀδίκους ϗ ἀσεβεῖς ἀπετέλεσε· ϗ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς ϗ τὰς ἀσεβείας αὐτῶν παχείας εἶναι ϗ οἱονεὶ εὐτραφεῖς· ἄλλος δὲ λέγει· „ Στέαρ, ἡ πλησμονὴ τῆς πονηρίας λέγεται.

ἄθεσις: ἤτοι κλίσις τῆς καρδίας· καὶ μὲ μελέτην καὶ σκέψιν ἐλάλησαν τὰ πονηρὰ, καὶ ὄχι κατὰ συναρπαγὴν, ἢ ἄγνοιαν· αὐτοὶ, λέγει, ἐλάλησαν εἰς τὸ ὕψος: ἤγουν κατὰ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ λέγοντες, ὅτι δὲν εἶναι οὗτος Θεός· ἀδικία γὰρ εἶναι τὸ νὰ ἀποστερῇ τινὰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἀποδίδῃ αὐτὴν εἰς ἄλλους. Καὶ κάθε δὲ ἄνθρωπος, ὁποῦ λαλεῖ ἀνάξια τοῦ Θεοῦ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλεῖ· ὕψος γὰρ εἶναι ἡ Θεότης, τῆς ὁποίας κἀνένα ἄλλο δὲν εὑρίσκεται ὑψηλότερον. (1)

9: „Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν, „καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διῆλθεν ἐπὶ τῆς „γῆς.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ οὐρανοῦ, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, ὁποῦ κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, φανερόνει τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν. λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ εὐτυχοῦντες ἀσεβεῖς, ἐκίνησαν τὸ σόματων καὶ ἐβλασφήμησαν ἐναντίον τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ· καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἐκινήθη ἐναντίον τῶν ἐπιγείων ἀνθρώπων· διὰ τὶ αὐτοὶ τρυφῶντες καὶ καλοπαθοῦντες, ὕβριζον τὸν Θεόν· ἐκατηγόρουν δὲ καὶ ἐπερίπαιζον ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ διὰ τοὺς ἀσεβεῖς φιλοσόφους, τοὺς ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις εὑρισκομένους· ὅτι αὐτοὶ, ἔθεντο μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ σόματων, θέλοντες νὰ φιλοσοφήσουν περὶ Θεοῦ καὶ θείων πραγμάτων· ἡ δὲ γλῶσσα αὐτῶν διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεώδη καὶ ἀνθρώπινα λόγια περὶ Θεοῦ φλυαρήσασα· ἢ λέγει τοῦτο καὶ διὰ τοὺς ἀστρολόγους τῆς Βαβυλῶνος· ὅτι αὐτοὶ ἔβαλον εἰς οὐρανὸν τὸ σόματων, μετεωρολογοῦντες περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀστέρων· ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῶν διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεμίσασα αὐτὴν ἀπὸ τὰς φλυαρίας αὐτῶν. (2)

10: „Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαός μου „ἐνταῦθα.

τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγει ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον: ἤγουν διὰ τοῦτο: ἤτοι διὰ τὰς ἀνωτέρω ῥηθείσας κακίας τῶν Βαβυλωνίων, θέλει γυρίσει ὁ λαός μου εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ἰουδαίαν· ταύτην γὰρ σημαίνει τὸ, ἐνταῦθα· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εὑρισκόμενος, ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον. (3)

„Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὑρεθήσονται ἐν „αὐτοῖς.

Ἡμέραι, λέγει, θέλουν εὑρεθοῦν εἰς τὸν λαόν μου πεπληρωμέναι, ὅσον εἰς μέτρον ζωῆς· ἢ ὅσον εἰς ἀρετήν· ἤτοι ὁ λαός μου θέλει γηράσει καλῶς, καὶ θέλει εὐαρεστήσει εἰς τὸν Θεόν· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἐναντίον εἰς τοὺς ἐχθρούς: ἤγουν θέλουν εὑρεθοῦν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ μου ἡμέραι γεμάται ἀπὸ κακίαν, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἡ παράνομος εὐημερία, φησὶν, ἕξιν αὐτοῖς πονηρὰν εἰργάσατο περὶ τὴν ψυχήν ϗ πόθεν δῆλον; ἢ ἐκ τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοὺς ϗ λαλεῖν πονηρίαν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτα λέγουσιν „Οὐ γὰρ ἀπέχρησε, φησιν, αὐτοῖς ἡ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀδικία, ἀλλὰ ϗ τὸν οὐρανὸν ἐτόξευσαν ϗ λόγοις ϗ λογισμοῖς, βλάσφημα κατὰ τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ προφέροντες ῥήματα· ϗ ταῦτα ταπεινοὶ ὄντες, ϗ τὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἔχοντες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τοιοῦτοι ϗ οἱ τὸν οὐρανὸν εἰς γῆν κλίνοντες, ϗ μετὰ τῆς κτίσεως ἀριθμοῦντες φύσιν τὴν ὑπερκόσμιον· οἱ σοφισαὶ ϗ ψεῦδος κατὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦντες· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐ δύναται τῶν Αἱρετικῶν, ἢ τῶν βλασφήμων ἐπικρατεῖν ἄχρι ποι. οὗ τὰ ῥήματα· διέρχονται δὲ τὴν γῆν, ὀλίγους τινὰς κατὰ πάροδον βλάπτοντα· τοῦτο συνιέντες οἱ πισοὶ, κἂν τύχωσι πλανηθέντες, ἐπισρέφουσι.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Διὰ τοῦτο: ἤτοι τὸ ἐπαρθέντας αὐτοὺς καταβληθῆναι· τουτέσιν ὠφέλειά τις, φησι, ϗ ἐπισροφὴ τῷ ἐμῷ λαῷ γενήσεται ἡ τούτων τιμωρία· ἑωρακότες γὰρ οἷον τοὺς ἀσεβεῖς διαδέξεται τέλος οὐκ ἄν ποτε εἰς τοῦτο ἔλθοιεν, ἐφορᾷν τὰ ἀνθρώπινα σαφῶς ἐγνωκότες Θεόν.

μη λείπη κάμμία πονηρία ἀπὸ αὐτάς. (1)

11: „ Καὶ εἶπον. Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; καὶ „ εἰ ἔστι γνῶσις ἐν τῷ ὑψίστῳ.

Ὅσοι, λέγει, ἦτον ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πλέον μικρόψυχοι καὶ ἄγνωστοι, βλέποντες τοὺς Βαβυλωνίους εὐτυχοῦντας, ἔλεγον· πῶς ἐγνώρισεν αὐτὰ ὁ Θεὸς καὶ ὑπέφερε νὰ γίνωνται; βέβαια δὲν τὰ ἐγνώρισεν· αὐτοὶ, λέγει, πρὸς τούτοις ἐζήτησαν (τοῦτο γὰρ ἀκούεται ἔξωθεν) ἆρά γε εἶναι εἰς τὸν ὕψιστον Θεὸν γνῶσις, τῶν οὕτω γινομένων πραγμάτων; βέβαι δὲν εἶναι.

12: „ Ἰδοὺ οὗτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ εὐ„ θηνοῦντες, εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον „ πλούτου.

Ἐτζι δὲ, λέγει, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, διαλογιζόμενοι οἱ μικρόψυχοι Ἰουδαῖοι ἔλεγον· νὰ ὅπου οἱ Βαβυλώνιοι εἶναι ἁμαρτωλοὶ, καὶ ὅμως εἶναι εὐτυχισμένοι εἰς τὸν αἰῶνα: ἤτοι εἰς πολὺν καιρόν· (2) παρόμοια λόγια εἶπε καὶ ὁ Ἱερεμίας πρὸς τὸν Θεόν· „ Τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα· ἐφύτευσας αὐτοὺς καὶ ἐῤῥιζώθησαν. (Ἱερ. ιβ΄. 1.)

13: „ Καὶ εἶπα· ἆρα ματαίως ἐδικαίωσα „ τὴν καρδίαν μου; καὶ ἐνιψάμην ἐν „ ἀθώοις τὰς χεῖράς μου;

Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὁ Δαβὶδ ὁ πλέον μεγαλοψυχότερος, καὶ φρονιμώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐγὼ, λέγει, ἐσαλεύθηκα κατὰ τοὺς διαλογισμοὺς, καὶ εἶπα εἰς τὸν ἐμαυτόν μου· ἆρά γε ἀνωφελῶς ἔκαμα δικαίαν τὴν καρδίαν μου; καὶ ἐκαθάρισα αὐτὴν ἀπὸ καθε ἀδικίαν, χωρὶς νὰ συλλογίζωμαι κἀνένα ἄτοπον, κατὰ τὸν Ἡσύχιον; ἆρά γε ἀνωφελῶς ἔνιψα τὰ χέριά μου μαζὶ μὲ τοὺς ἀθώους; ἤτοι ἔδειξα τὸν ἑαυτόν μου ἀθῶον ἀπὸ καθε πρᾶξιν κακίας; ὡς εἴπομεν εἰς τὸν κε΄. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τό. „ Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου· ἀπορητικῶς δὲ πρέπει ταῦτα νὰ ἀναγινώσκωνται.

14: „ Καὶ ἐγενόμην μεμαστιγωμένος ὅ„ λην τὴν ἡμέραν; καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρωΐας;

Ἆρά γε, λέγει, ἐγὼ ἀνωφελῶς ἔγινα ταλαιπωρημένος καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν μὲ νηστείαν καὶ ἀγρυπνίαν, καὶ μὲ τοιαύτας ἄλλας κακοπαθείας τῆς ἀρετῆς; ἆρά γε ἀνωφελῶς ἐγίνετο καὶ ὁ ἔλεγχος, ὁποῦ ἐγὼ ἐπρόσφερα εἰς τὸν ἑαυτόν μου καθε πρωΐ ἤλεγχε γὰρ ὁ θεῖος Δαβὶδ καὶ ἐκατηγόρει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, πῶς ἔσφαλεν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ πῶς ἀναξίως τοῦ Θεοῦ πολιτεύεται. (3)

15: „ Εἰ ἔλεγον· διηγήσομαι οὕτως· ἰ„ δοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυν„ θέτηκα.

Ἀνέ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἡμέρας πλήρεις τὸ γῆρας ἐκάλεσεν· ἀντὶ τοῦ, ϗ ἐπανήξουσι ϗ μέχρι γήρως βιώσονται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅταν φησι, τὴν τοιαύτην κτήσωνται γνώμην, τοτε δὴ τότε τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χρόνον καλῶς ἀναπληρώσουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Ἀπέθανεν Ἀβραὰμ πρεσβύτης ϗ πλήρης ἡμερῶν (Γέν. κε΄. 8.) τουτέστι πλήρεις αἱ ἡμέραι αὐτοῖς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι „ Τὸ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα, τὸν παρόντα βίον λέγει.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κἀγώ φησι, ταῦτα ὁρῶν ἐθορυβούμην τοῖς λογισμοῖς κατ᾽ ἐμαυτὸν ἐννοῶν, μήποτε ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος ἔσαι μοι μάταιος; ἦν δὲ ὁ πόνος, τὸ δικαιοσύνην ἀσκεῖν· τὸ καθαρεύειν ἀδίκου πράξεως· ϗ τὸ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων ἑαυτὸν μαστίζειν τῇ ἐξομολογήσει· ϗ εἰς τοῦτο ὥσπερ ἐκ κοίτης ἀνίστασθαι, εἰς τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων κακοῦν ἑαυτόν· λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Πανταχοῦ δὲ ὥσπερ ϗ ἐνταῦ-

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἔλεγον εἰς τὸν ἐαυτόν μου· ὅτι νὰ εἰπῶ καὶ νὰ διηγηθῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ταῦτα, καθὼς ἐγὼ τὰ ἐσυλλογιζόμην· ἤγουν, ὅτι ἄραγε ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου καὶ τὰ ἑξῆς· ἀνίσως, λέγω, ταῦτα εἰς τοὺς ἄλλους ἔλεγον, ἰδοὺ λοιπὸν ἀσύνθετα: ἤτοι ἀσύμφορα καὶ ἀπαράδεκτα καὶ σκανδάλου αἴτια εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐσυλλογιζόμην· ἐπειδὴ γενεὰ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Θεὸς ὠνόμασεν αὐτὸν εἰπών. „ Υἱὸς πρωτοτοκός μου Ἰσραήλ. (Ἔξ. δ΄. 22.) Καὶ πάλιν „ Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα (Ἡσ. α΄. 2.) Καὶ ἄλλως δέ, υἱοὶ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ γνωρίζουν δημιουργὸν τὸν Θεόν, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν. „ Ἠσυνθέτηκας· νοεῖται δὲ καὶ ἔτζι, ὅτι ὁ μὲν πρῶτος στίχος ἑρμηνεύεται, καθὼς ἡμεῖς τὸν ἑρμηνεύσαμεν· ὁ δεύτερος δὲ στίχος νοεῖται, ὅτι λοιπόν, ὅσον εἰς τὴν τοιαύτην διήγησίν μου, ἐσὺ Κύριε παρέβης τὰς συνθήκας καὶ συμφωνίας, ὁποῦ ἔκαμες εἰς τὸν λαόν σου Ἰσραήλ: ἤγουν τὰς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ἄλλους προγόνους ἡμῶν διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὸ γένος ὅλων τῶν Ἰουδαίων: ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ κατοικήσωμεν βεβαίως τὴν γῆν ταύτην· καὶ ὅτι ἔχομεν νὰ γένωμεν μεγάλοι καὶ ὀνομαστοί· ἀσυνθετῶ γὰρ λέγεται τὸ παραβαίνω τὰς συνθήκας. (1)

16: „ Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι· τοῦτο „ κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου.

17: „ Ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήρι- „ ον τοῦ Θεοῦ.

Ἐγώ, λέγει, ἤλπισα νὰ γνωρίσω καὶ νὰ καταλάβω τὴν ἀνωτέρω ἀπορίαν μου: ἤτοι ἂν ἐδικαίωσα ματαίως τὴν καρδίαν μου· τὸ δέ, τοῦ εἶναι περιττόν· πλὴν ὡς φαίνεται λέγει, τοῦτο τὸ νὰ γνωρίσω δηλαδὴ καὶ νὰ καταλάβω τὴν ἀπορίαν ταύτην, εἶναι πόνος πολὺς εἰς ἐμένα, καὶ δύσκολον εἰς κατάληψιν, ἕως οὗ νὰ ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει ἁγιαστήριον· διὰ τί μέσα εἰς αὐτὸν ἡγιάζετο ὁ λαός· τότε λοιπόν, λέγει, ἀπολαύσας ἐγὼ τὴν πρώτην εὐτυχίαν, θέλω γνωρίσει, ὅτι δὲν ἐδικαίωσα ματαίως τὴν καρδίαν μου· οὐδὲ ματαίως ἐκαθάριζον τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν· ἀλλὰ ὠφελίμως καὶ πολυκερδῶς.

„ Καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν.

Τοῦτο εἶναι προφητεία φανερά· διὰ τί λέγει διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁ σκλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἀληθῶς ἐγὼ θέλω γνωρίσω καὶ καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας μου, ἀπὸ τὰ τέλη τῶν ἁμαρτωλῶν Βαβυλωνίων: ἤγουν ὅταν ἔλθη τὸ τέλος καὶ τῆς εὐτυχίας των, καὶ τῆς πολιτείας των· διότι ὁ βασιλεὺς Κῦρος νικήσας ὕστερον τοὺς Βαβυλωνίους, τὸν μὲν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀπεκατέστησεν εἰς Ἱεροσόλυμα, τοὺς δὲ Βαβυλωνίους ὑπέταξε μὲ τελείαν σκλαβίαν· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ νοεῖται ἡ μέλλουσα κρίσις, ἥτις ἀφορίζει: ἤτοι διορίζει εἰς τὸν καθένα τὰ πρὸς ἀξίαν· ἁγιάζω γὰρ σημαίνει τὸ ἀφορίζω· ἐπειδὴ τότε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρί-

ταῦθα τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ ἐλογιζόμην λέγει· ἐπειδὴ ὁ λογιζόμενος καθ᾿ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ λέγων ἐστὶν ἑαυτῷ τὸ ἐνθύμημα· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὁ ἑαυτὸν μαστιγῶν ἐφ᾿ οἷς ἐπλημμέλησε, καὶ τὸν οἰκεῖον ἔλεγχον εἰς τὰς πρωΐας, ἐν φωτὶ δηλαδὴ καὶ οὐκ ἐν σκότῳ τιθέμενος: οὗτος ἐν λογισμοῖς καθαρεύει καὶ πράξεσιν· ἐλέγχεται δὲ ἐν φωτὶ ὁ παῤῥησίας μεταδιδοὺς τοῖς ἐλέγχουσιν· ὁ τὸ σοφὸν ἐκεῖνο λόγιον τηρῶν, ὅπερ ἐν Παροιμίαις εἴρηται· „ Ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε· (Παρ. θ΄. 8.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, ἠσυνθέτηκα ἀναγινώσκων καὶ αὐτὸς οὕτω νοεῖ· „ Ταῦτά φησιν ἐνενόουν κατ᾿ ἐμαυτόν, ὡς εἰς τούτους τοὺς λογισμοὺς τοὺς ὑπεισελθόντας· δηλαδὴ τό, ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου, ἑτέροις ἐξαγγείλω, παντὸς σκανδάλου γενοίμην αὐτοῖς αἴτιος· τοῦτο δὲ ποιῶν, παρέβαινον καὶ παρεχάραττον τὰς τῶν δικαίων ἀνδρῶν, καὶ τῶν υἱῶν συνθήκας· αἱ δὲ ἦσαν, τὸ μὴ ἄλλοις γίνεσθαι σκανδάλου αἴτιον.

κρίσεως θέλουν μάθουν οἱ μικρόψυχοι, ὁποῖον μὲν ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀρετὴ, ὁποῖον δὲ κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία. (1)

18: „ Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ προφητεύῃ καθαρώτερα τὸν ἀφανισμὸν τῶν Βαβυλωνίων· διὰ τὰς δολιότητας, λέγει, αὐτῶν, ἡτοίμασας Κύριε, εἰς αὐτοὺς, (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἔθου.) κακοπαθείας καὶ θλίψεις· περιττὸν δὲ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ, πλὴν, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ πλὴν, εἶπεν· ὄντως.

„ Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι.

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ Βαβυλώνιοι ὑψώθηκαν μὲ πλοῦτον καὶ μὲ κάθε εὐτυχίαν, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, ἐχρήμνισας αὐτοὺς ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τους ταύτην.

19: „ Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ τὴν καταστροφὴν τῶν Βαβυλωνίων, θαυμάζει διὰ τὴν αἰφνίδιον αὐτῶν μεταβολήν· τὸ γὰρ ἐξάπινα, τὸ αἰφνίδιον σημαίνει· τὸ δὲ ἐξέλιπον, εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀπώλοντο· ἢ καὶ τὰ δύω σημαίνουν ἕνα καὶ τὸ αὐτό· μὲ τὸν διπλασιασμὸν γὰρ τοῦ ὀνόματος, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ὁποῦ ἐδοκίμασε διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Βαβυλωνίων.

20: „ Ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου.

Τὰ τῶν Βαβυλωνίων, λέγει, πράγματα ἐφάνησαν ὡσὰν ἕνα ὄνειρον· διατί καθὼς ὅταν ἰδῇ τινὰς ἕνα καλὸν καὶ ποθητὸν ὄνειρον, ἔπειτα ἀφ' οὗ ἐξυπνίσῃ, λυπεῖται διατὶ ἐφάνη ματαία καὶ ψευδὴς ἡ ἀπόλαυσίς του· ἔτζι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀφ' οὗ ἐπέρασεν ἡ εὐτυχία των, θέλουν νομίσουν, ὅτι ματαίως εὐτύχησαν καὶ ψευδῶς· τοιαύτη γὰρ εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη τρυφὴ καὶ δόξα καὶ εὐτυχία, ὁμοία μὲ τὰ ὄνειρα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ τὴν ταχεῖαν αὐτῆς μεταβολήν. (2)

„ Κύριε ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις.

Διὰ τὴν πόλιν σου, λέγει, Ἱερουσαλὴμ, θέλεις ἀτιμάσεις τὴν εὐτυχίαν τῶν Βαβυλωνίων· εἰκόνα γὰρ ὠνόμασε κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν καὶ δυναστείαν· ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη εὐτυ-

(1) Τὰ δὲ λόγια τοῦ Ἀθανασίου εἰσὶ ταῦτα· „ Ὑπονοήσας φησὶ τὰ οὕτω βαθέα γνῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλον ἐμαυτὸν, ἅτε ἀνεξερευνήτων ὄντων· πλὴν τὸν δέοντα εἰς τὴν τούτου γνῶσιν ἐμαυτῷ πεπόρισμαι καιρόν· οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ ὁ Θεόδωρος δὲ εἶπε· „ Πλὴν κόπος ἀνθρώπῳ γνῶναι τοῦ Θεοῦ τὰ ἀπόκρυφα· καθάπερ καὶ Ἡσαΐας φησί· „ Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; (Ἡσ. μ'. 13.) οὐ μὴν ἀγνοοῦντες εἰς τὸ παντελὲς μένομεν· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν νόμων, καὶ τῶν κατὰ τὰς Γραφὰς κειμένων, παντὸς πονηροῦ τὸ τέλος εἰσόμεθα· ὅταν δὲ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ (τὸ ἐσόμενον δηλαδὴ κριτήριον· ἐκεῖνο γὰρ εἰκότως ἁγιαστήριον, ὡς μόνου τοῦ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἁγιασμοῦ ἐν αὐτῷ παῤῥησιαζομένου· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· εἰρήνην διώκετε καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον·) τηνικαῦτα τῶν νῦν εὐθηνούντων τὰ ἔσχατα μανθάνομεν ἀληθέστερον· καὶ αὐτῇ τῇ πείρᾳ γινώσκομεν τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, ἐν ᾗ κρίνει καὶ δικαιοῖ τὰ ἡμέτερα.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Πάντα μὲν ἐναργῆ τῆς θείας Γραφῆς τὰ παραδείγματα, μάλιστα δὲ τοῦτο τὸ τὴν δόξαν καὶ εὐπραγίαν ὀνειρώδει φαντασίᾳ παραβάλλειν, ἥτις τῷ ὕπνῳ συμπαύεται, κἂν ἐν χερσί τις ἔχειν ὁτιοῦν ἔδοξε.

εὐτυχία δεν εἶναι κυρίως πρᾶγμα καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ μόνον μιμεῖται τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν· καθὼς καὶ ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι πρᾶγμα, ἀλλα ἔοικεν: ἤγουν ὁμοιάζει μὲ τὸ πρᾶγμα· ὅθεν καὶ εἰκὼν ὀνομάζεται· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ καὶ πόλις, ἡ πολιτεία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· ἢ καὶ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ. (1)

21: „ Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου.

Ἡ καρδία μου, λέγει, ὅλη ἄναψεν ἀπὸ τὴν φωτίαν τοῦ θυμοῦ: ἤτοι τοῦ ζήλου· εἶπε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· „ Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν· ἐκεῖνον γὰρ τὸν ἴδιον λόγον ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

„ Καὶ οἱ νεφροί μου ἠλλοιώθησαν.

Μὲ τὸ ὄνομα τῶν νεφρῶν, φανερόνει αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιθυμίαν, καθὼς εἴπομεν ἀλλαχοῦ· μὲ τὸ νὰ εὑρίσκεται ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ ἡ γονὴ εἰς τοὺς νεφρούς· (2) ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐπεθύμησε πρότερον τὰ ἀληθῆ καὶ ὄντως ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο, λέγει, ὅτι ὕστερον ἠλλοιώθη· ἐπεθύμησε γὰρ καὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, ζηλώσας τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ τὰ ἀπελάμβανον.

22: „ Κᾀγὼ ἐξουδενωμένος καὶ οὐκ ἔ„ γνων.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἁρμόζουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ἐγύρισαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα· ἐγὼ, λέγει, ὁ Ἰσραηλίτης λαὸς ἤμουν ἐξουδενωμένος: ἤτοι ἀπερριμμένος ἀπὸ λόγου σου Κύριε, διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, τότε ὅταν ἤμην εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐδυνήθηκα νὰ καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν ἐδικόν σου φωτισμόν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ἐξουδενωμένος, εἶπεν „ Ἀνεπιστήμων ἤμην. (3)

„ Κτη·

δοξε· τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐνύπνιον, φαντάζον μὲν πρὸς βραχὺ τὴν ψυχήν· εἰδέ τις αἰφνίδιον ἀναστήσοι τὸν καθεύδοντα, πάντα διαλέλυται ϗ οὐδὲν ὑφέστηκε· μόνη δὲ μένει, ἡ τοῦ δοκεῖν τι ἑωρακέναι μνήμη· οὕτω, φησι, ϗ ἡ τούτων εὐπραγία ἔσται, φαντασίαν ἔχουσα μὲν, αἰφνιδίως δὲ ἀπολλυμένη, ὡς μηδὲ ἔχειν λείψανον τοῦ πράγματος· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰκότως δὲ αὐτῶν ὀνείρῳ τὴν εὐημερίαν ἀπείκασεν· οὐδὲν γὰρ ἐνυπνίου διενήνοχεν ἡ τοῦ παρόντος βίου σκηνή· ϗ ὁ θεῖος Ἀθανάσιος· „ Ἔσται αὐτῶν, φησιν, εἰς πτῶσιν τὸ ὕψωμα· ϗ οὕτως ὁ παρὼν αὐτοῖς κριθεὶς πλοῦτος, ὥσπερ ἂν ϗ τῶν ὀνειρωττόντων τὰ φάσματα ἀνυπόστατά ἐστι, ϗ πάσης σκιᾶς ἀσθενέστερα· οὐ γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, μέχρι παντὸς διατετελέκασι πάντες ἐν πλούτῳ ϗ τρυφῇ ϗ δόξῃ· ἀλλ' ἐν τῷ ἐπαρθῆναι κατέβαλες αὐτούς· ὅσον γὰρ ὑψώθησαν ἐκ πλούτου ϗ ἀλαζονείας, τοσοῦτον καταβιβασθήσονται πρὸς ταπείνωσιν, ἵνα ϗ φορτικωτέραν ἔχωσι τὴν συμφοράν· θαυμάζει δὲ τὴν μεταβολὴν ὁ Προφήτης τῶν ἀδίκως εὐημερούντων τὴν ἀθρόαν, πῶς οἱ πρότερον οἰκίας μεγάλας οἰκοδομοῦντες, ἀγροὺς ἀγροῖς συνάπτοντες, πάντων ἐξαπίνης ἔρημοι τῶν εἰρημένων εὑρίσκονται· ϗ εἰς τοσοῦτον διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀσέβειαν ἐκλείπουσιν, ὥστε τῷ ἐνυπνιασθέντι, ϗ πολλὰ μὲν κατὰ τοὺς ὕπνους ἀγαθὰ φαντασθέντι, ἐξεγερθέντι δὲ, ϗ οὐδὲν αὐτῶν μετὰ χεῖρας κρατοῦντι συγκρίνεσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἐφραὶμ λέγει „ Ἐπειδὴ τὴν τοῦ χοϊκοῦ πεφορήκασιν εἰκόνα, ϗοὐ τὴν τοῦ ἐπουρανίου, ταύτητοι ϗ ἐξουδενωθήσονται· ἀκούσονται γὰρ τότε· οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἅτε μὴ φοροῦντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος ϗ ὁ Δίδυμος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ταύτην φησι, σὺ ἐξουδενώσεις, τῆς εἰς τὴν σὴν πόλιν δυσσεβείας εἰσπραττόμενος δίκας.

(2) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Ἡμῖν δὲ οἱ νεφροὶ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούσθωσαν, ὅλον τὸ ἐπιθυμιτικὸν πρὸς Θεὸν μεταφέροντες.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ὅταν τις ὑπὸ τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν εὐθηνίας δελεασθεὶς, ἐρεθισθῇ πρὸς τὴν ἐκείνων μίμησιν, παραχρῆμα ἐξουθενεῖται ϗ φαυλίζεται, ἐκ τοῦ οἰκείου μεταπεσὼν ἀξιώματος· σφόδρα δὲ ἁρμοδίως προσέθηκε τὸ, οὐκ ἔγνων· ἐπειδή περ ἀγνοοῦσιν οἱ πολλοὶ τὴν συμβαίνουσαν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων εὐτέλειαν· οἱ μὲν, ὡς ἱερεῖς· οἱ δὲ, ὡς ἄρχοντες, ἐκ τοῦ περικειμένου σχήματος ἀπατώμενοι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„ Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί.

Ἐγὼ λοιπὸν, λέγει, ἀνόητος ἐγενήθην κοντὰ εἰς ἐσένα Κύριε: ἤγουν, πλέον δὲν θέλω περιεργασθῶ τὰς κρίσεις καὶ οἰκονομίας σου· ἀλλὰ ὡσὰν κτῆνος, θέλω ἀκολουθήσω εἰς τὰ θελήματά σου χωρὶς καμμίαν ἔρευναν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἐγνώρισα καλῶς, ὅτι ὅλα σου τὰ ἔργα τὰ οἰκονομεῖς μὲ κρίσιν καὶ σοφίαν· ἐπαινετὴ δὲ εἶναι ἡ τοιαύτη κτηνωδία ἡ κατὰ Θεὸν γινομένη· κατηγορημένη δὲ εἶναι, ἡ παρὰ τοῦ Δαίμονος καὶ τῶν παθῶν προξενουμένη· περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Δαβίδ· „ Παρασυνεβλήθη (ὁ ἄνθρωπος) τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς· (Ψαλ. μηʹ. 12.)

23: „ Καγὼ διαπαντὸς μετὰ σοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ἔσομαι, καὶ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν: ἤγουν ἐγὼ ἔσομαι διὰ παντὸς μετὰ σοῦ, ἐννοῶν σε πάντοτε, καὶ λαλῶν τὰ ἐδικά σου θεῖα προςάγματα, καὶ μὴ χωριζόμενός ποτε ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν· (1)

„ Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς „ μου.

24: „ Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς „ με, καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὡσὰν ἕνας χειραγωγὸς ἐπίασας τὴν δεξιάν μου χεῖρα. καὶ μὲ εὔγαλες ἀπὸ τὴν γῆν τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν αὐτῶν· ἢ καὶ μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα φανερόνει, ὅτι ἐπίασας τὴν δεξιάν μου πρᾶξιν, καὶ δι' αὐτῆς μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ἐλευθερώσας με δὲ, ἔδωκάς μοι βουλὴν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὡδηγήθην καὶ ἐπεριπάτησα ἀβλαβῶς διὰ μέσου τόσων Ἐθνῶν, ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα ἕως εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· τὴν δὲ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ εἴσοδόν μου, ἔκαμες ἔνδοξον καὶ περιφανῆ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀκουστὴ γὰρ καὶ περίφημος ἔγινεν ἡ τῶν Ἰουδαίων ἐπιςροφὴ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ καὶ ὁ βασιλεὺς Κῦρος ἔςειλεν εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη βασιλικὰ γράμματα καὶ ὁρισμοὺς φανερόνωντας περὶ τῆς τοιαύτης ἐπιςροφῆς τῶν Ἰουδαίων· (2) καὶ ὅρα ἐν βιβλίῳ γʹ. τοῦ Ἔσδρα κεφαλαίῳ ζʹ.

25: „ Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; „ καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς „ γῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουσι μερικοὶ, ὅτι τὸ εἶπεν

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Εἰ μήτις γένοιτο παρὰ τῷ Θεῷ κτηνώδης, καὶ μήτε τοῖς τῆς σαρκὸς νόμοις, μήτε τοῖς τῆς ψυχῆς, μήτε τοῖς τοῦ νοὸς βούλοιτο ἕπεσθαι, ἀλλ' οἷον κατασιγάσας πᾶσαν ψυχικὴν καὶ νοερὰν κίνησιν ἀθορύβως ἀκολουθεῖ τῷ Θεῷ, οὐκ ἂν ἐκείνῳ συνδιάγειν διαπαντὸς δύναιτο· ἢ καὶ οὕτως· „ Εἰ καὶ πρίν, φησι, φωτισθῆναι τῆς ἀπορίας τὴν λύσιν, κτήνους οὐδὲν διήλαττον πρός γε τὸ εἰδέναι τὰς σὰς οἰκονομίας, ὅμως οὐκ ἀπελειπόμην σου Κύριε, οὐδὲ ἐξέπιπτον τῆς ἐπὶ σὲ ἐλπίδος, συνήμην δέ σοι διαπαντὸς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Κτήνους ἴδιον τὸ πλανᾶσθαι, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πλάνης ῥάβδῳ τυχὸν, ἢ χαλινῷ μετατίθεσθαι· εἰς καιρὸν δὲ τὸ παρὰ σοὶ προσέθηκε τὸν λόγον ἀσφαλιζόμενος· ἐπειδὴ τινές εἰσι τῷ Διαβόλῳ, κτηνῶν δίκην ἑπόμενοι· ἀλλὰ πῶς εἶναι διαπαντὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ τὴν ὁρμὴν ὅλως εἰ καὶ πρόσκαιρον, ἐσχηκὼς ἐπὶ τὸ χεῖρον δύναται; ἢ δῆλον, ὡς οὐχ' ἁμαρτάνων τῇ προθέσει, ἀπατώμενος δὲ πέπονθε· διό περ ἀνακοπεὶς ὡς χαλινῷ τῷ νόμῳ, παραχρῆμα ἐπέςρεψε· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει. „ Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί: ὅτε δηλαδὴ ἐν τοῖς προσκαίροις τὸ ἀγαθὸν ὡριζόμην· νῦν δὲ, μετὰ σοῦ εἰμι, ὅτε πρὸς τὰ δεξιὰ ὥρμησα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἐφραὶμ „ Ἀπεκδυσάμενόν, φησι, τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν καὶ τήρησιν τῶν ἐντολῶν σου παραςησάμενον, ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με· οὐ γὰρ ἴσων τὸ ἐμαυτοῦ θέλημα· ὅθεν ὡς πατὴρ ἀγαθὸς, υἱοῦ ἀγαπητοῦ ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· καθάπερ πατὴρ ἤπιος παῖδα πεπλανημένον εὑρὼν, τῆς τούτου λαβόμενος δεξιᾶς εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανάγει: οὕτω με εἰς τὴν πατρῴαν ἐπανήγαγες γῆν.

εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον λέγων· τί ἄλλο εἶναι εἰς ἐμένα τὸν Θεὸν ἐν τῷ οὐρανῷ παρὰ τῶν Ἀγγέλων, πάρεξ μόνον λατρεία καὶ ὑπακοή; καὶ ἀπὸ ἐσένα ἄνθρωπε, τί ἄλλο ἠθέλησα εἰς τὴν γῆν, παρὰ μόνον αὐτὰ τὰ ἴδια; ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅτι λέγεται παρὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν· τί ἄλλο εἶναι εἰς ἐμένα τὸν ἄνθρωπον περιπόθητον ἐν τῷ οὐρανῷ, πάρεξ ἐσὺ Κύριε; καὶ ἀπὸ ἐσένα τὸν Θεὸν τί ἄλλο ἐζήτησα ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν γῆν, πάρεξ αὐτὸν πάλιν ἐσένα καὶ τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν; τοῦτο γὰρ τὸ νόημα ἡ τοῦ Ἀκύλα ἐπροξένησεν ἔκδοσις· (1) καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὰ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ πολλάκις εἶναι ἐλλιπῆ, διὰ τὴν στενότητα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μετεγλωττίσθησαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κατὰ μόνην τὴν σημασίαν τῆς καθ᾽ ἕκαστα λέξεως, χωρὶς νὰ λάβουν κανένα πλατυσμόν. (2)

26. „ Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ „ μου.

Ἐδαπανήθη καὶ ἐνεχώθη, λέγει, ἡ καρδία μου, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπαθε καὶ ἡ σάρκα μου, μὲ τὸ νὰ ὑστερήθη κάθε εὐπάθειαν καὶ καλοζωΐαν, καὶ ἐταλαιπωρήθη μὲ πυκνὰς κακοπαθείας. (3)

„ Ὁ

(1) Ἡ τοῦ Ἀκύλα δὲ ἔκδοσις παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ κεῖται· „ Τίς μοι ἐν τῷ οὐρανῷ; ϗ μετὰ σοῦ οὐκ ἠβουλήθην ἐν τῇ γῇ· ἀντὶ τοῦ, ὑπάρχει μοι ἐλπὶς ἐν τῷ οὐρανῷ· προσεδόκησά, φησι, ϗ προσδοκῶ εὐμενῆ σέ μοι γενέσθαι ἐν οὐρανῷ ϗ ἐπὶ γῆς κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον· οὔτε γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄλλον τινὰ ἔχω Θεὸν ϗ κηδεμόνα, πλὴν σοῦ· οὔτε μὴν ἐν τῇ γῇ ἕτερόν σοι συντάττω· ἀλλὰ ϗ ἐν τῷ οὐρανῷ ϗ ἐν τῇ γῇ σὲ οἶδα Θεόν· εἴρηται δὲ μάλιστα ταῦτα ἐκ προσώπου τῶν ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκότων τῷ Σωτῆρι.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει· „ Τούτου χάριν σὲ ποθῶ ϗ διψῶ ϗ κατὰ ψυχὴν ϗ κατὰ σῶμα, ϗ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· σὲ γὰρ ἔχω ϗ μερίδα ϗ κλῆρον ϗ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν· ϗ οὔτε τῶν ἄνω, οὔτε τῶν κάτω τινὸς ἐφίεμαι, ἀλλ᾽ ἢ σοῦ μόνου· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, οὕτως ἐξηγεῖται· „ Ἐπεὶ οὐδέν μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαίως οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δέξασθαι παρὰ σοῦ, ἅτε φθαρτῶν ὄντων πάντων ϗ προσκαίρων· σοῦ δὲ μόνου ηὐχόμην τυχεῖν, ϗ τῷ τούτου πόθῳ κατέτρυχον ἐμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦτο δέ ἐστι, τὸ σὲ μερίδα μοι ϗ μόνον γενέσθαι· κατὰ δὲ τὸν Θεῖον Μάξιμον οὕτω· „ Παρὰ τοῖς Ἀγγέλοις οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία ἡδονῆς τοὺς νεφροὺς παραλύουσα τόνους, οὔτε θυμὸς λυσσῶν· ἀλλὰ λόγος μονώτατος πρὸς τὸν πρῶτον λόγον φυσικῶς ἄγων τοὺς λογικούς· ᾧ μόνῳ χαίρει Θεός, ϗ παρ᾽ ἡμῶν αἰτεῖ τῶν αὐτοῦ δούλων· ϗ τοῦτο δηλοῖ πρὸς τὸν μέγαν φάσκων Δαβίδ· „ Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, ϗ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; ὑπάρχει δὲ τῷ Θεῷ ἐν οὐρανοῖς προσαγόμενον παρὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν ἁγίων, πλὴν τῆς λογικῆς λατρείας οὐδέν· ἣν ϗ παρ᾽ ἡμῶν ἐπιζητῶν, προσευχομένους λέγειν ἐδίδαξε· γεννηθήτω τὸ θέλημά σου· κατὰ δὲ τὸν Νύσσης οὕτως· „ Ὁ τὴν διάνοιαν ὑψηλὸς τῷ ἐποπτικῷ τε ϗ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ, ὡς παρῶν κατανοήσας τὸ δι᾽ ἐλπίδος τοῖς ἀγαθοῖς ἀποκείμενον, ϗ παρελθὼν τῇ ψυχῇ πᾶν τὸ φαινόμενον, ἐντὸς τῶν οὐρανίων ἀδύτων παραδύς, καθάπτεται τῆς ἀχρειότητος τῶν ἐπιτηδευόντων, δι᾽ ὧν φησι· „ Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; ϗ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; τῷ αὐτῷ μορίῳ τοῦ λόγου, τὸ μὲν οὐράνιον, θαυμαστικῶς μεγαλύνων, ϗ ἐξαίρων τῷ λόγῳ· τὸ δὲ ἐπὶ γῆς, τοῖς τῶν ἀνοήτων ὀφθαλμοῖς σπουδαζόμενον, καταφρονητικῶς ϗ σκωπτικῶς ἐξευτελίζων ϗ μυσαττόμενος . . . οὗ χάριν προκαταγινώσκει τῷ λόγῳ τῆς περὶ τὸ καλὸν ἀχρειότητος, κτηνώδη λέγων ἑαυτὸν εἶναι, ἕως ἐν ἐκείνοις τὸ ἀγαθὸν ἐδόξα· ἐπεὶ δὲ ἐγένετο μετὰ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς δὲ ὁ λόγος· ϗ πρὸς τὸ δεξιὸν ὡδηγήθη (ὁδηγὸς δὲ γίνεται αὐτῷ δεξιὸς διὰ τῆς βουλῆς ὁ λόγος·) ϗ εἶδε τὴν ἐν ἀρετῇ δόξαν, δι᾽ ἧς γίνεται τοῖς πρὸς οὐρανὸν βλέπουσιν ἡ ἀνάληψις, τότε χρῆται ταῖς φωναῖς ἐκείναις· ὧν ἡ μὲν, ἐν θαύματι ποιεῖ τὸ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθόν· ἡ δὲ, τὸ ῥυτιδανόν τε ϗ μάταιον τῆς ἠπατημένης περὶ τὸν βίον σπουδῆς διαπτύει· τί γάρ μοι, φησιν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, ϗ τὰ ἑξῆς· ὃ δὴ ποιοῦσι μέχρι τοῦ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων· τοιούτων αὐτοῖς κατ᾽ ἐξουσίαν ὑπαρχόντων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅμως ἐν εὐχῆς μέρει ποιοῦνται τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ γενέσθαι αὐτοῖς τὰς φαντασιώδεις ἀπάτας, δυναστείαν τινὰ, ἢ τιμὴν, ἢ πλοῦτον, ἢ τὸ δύστηνον τοῦτο δοξάριον, περὶ ὃ μέμηνεν ἡ φύσις.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἑρμηνεύει „ Τούτου χάριν σὲ ποθῶ ϗ διψῶ ϗ κατὰ ψυχὴν ϗ κατὰ σῶμα ϗ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου ϗ ἡ σάρξ μου· ἀπὸ τῶν βιωτικῶν δηλαδὴ ϗ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὅταν γὰρ ἐκεῖθεν ἐκλίπῃ: τουτέστιν ὅταν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀναχωρίσῃ ϗ παύσηται, τότε μερίδα τὸν Θεὸν ἕξει εἰς τὸν αἰῶνα· κτῆμα δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξαίρετον ὁ Θεὸς γίνεται, ὥστε Θεὸς αὐτῆς διὰ τὴν κτῆσιν ϗ τὴν ἐνοίκησιν λέγεσθαι· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

„ Ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ „ μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Σὺ, λέγει, εἶσαι ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου: ἤτοι ἐμένα, κατὰ περίφρασιν· φανερόνει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸν πόθον καὶ τὴν ἐρωτικὴν διάθεσιν, ὁποῦ εἶχεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεόν· καὶ σὺ, ὦ Θεὲ, εἶσαι, λέγει, τὸ μερίδιόν μου: ἤγουν ἡ παντοτινὴ κληρονομία καὶ ὁ πλοῦτός μου.

27: „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς „ ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται.

Μακρύνεταί τινας ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὄχι κατὰ τόπον· διὰ τὶ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ· ἀλλὰ κατὰ τὴν σχέσιν καὶ ἀγάπην, διὰ μέσου τῆς ἁμαρτίας· καθὼς καὶ ἐξεναντίας πλησιάζει τινὰς εἰς τὸν Θεὸν, διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία φεύγει καὶ μακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καθὼς φεύγει καὶ τὸ σκότος ἀπὸ τὸ φῶς· ὅσον δὲ μακρύνει τινας ἀπὸ τὸν Θεὸν, τόσον περισσότερον πλησιάζει εἰς τὴν ἀπώλειαν. Τὸ δὲ ὅτι ἐδῶ, εἶναι βεβαιωτικὸν, ἀντὶ τοῦ, ὄντως· ἀπώλειαν δὲ ὀνομάζει, ὄχι τὴν εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσιν, ἀλλὰ τὴν στέρησιν τῆς σωτηρίας.

„ Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα „ ἀπὸ σοῦ.

Πορνείαν ἀπὸ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἀποστασίαν καὶ εἰδωλολατρείαν, καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ Δαίμονος κατὰ τὸν Θεοδώρητον· καθὼς καὶ διὰ Ἱερεμίου λέγει ὁ Θεός· „ Εἶδες, ἃ ἐποίησέ μοι ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραήλ; ἐπορεύθησαν ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἐπόρνευσαν ἐκεῖ· (Ἱερ. γ΄. 6.) καὶ πάλιν. „ Καὶ ἐμοίχευσε τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον· (αὐτόθ. 9.) ἀντὶ τοῦ ἐλάτρευσεν εἰς τὰ εἴδωλα· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία νύμφη Θεοῦ ὀνομάζεται· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἑνωμένη μὲ τὸν ἀληθῆ Θεὸν διὰ μέσου τῆς πίστεως καὶ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν. (1)

28: „ Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ „ Θεῷ ἀγαθόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν τῷ „ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου.

Ἀγαθὸν, λέγει, εἶναι καὶ σωτηριῶδες, τὸ νὰ ἦμαι ἐγὼ ἑνωμένος πάντοτε μὲ τὸν Θεὸν, καὶ τὸ νὰ μὴ χωρίζωμαι ἀπὸ αὐτὸν καμμίαν φοράν· καὶ ὁμοίως σωτηριῶδες εἶναι, τὸ νὰ ἀφιερόνω εἰς τὸν Θεὸν ὅλην τὴν ἐλπίδα μου· διὰ τὶ ἐγὼ, ἐπειδὴ ἤλπισα εἰς τὸν Θεὸν, δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθουμένου· ὅθεν καὶ ἀγαθὸν ἔγινε τοῦτο εἰς ἐμένα: ἤτοι ὠφέλιμον καὶ σωτηριῶδες. (2)

„ Τοῦ ἐξαγγεῖλαί με πάσας τὰς αἰνέ„ σεις σου ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγα„ τρὸς Σιών.

Ἐλ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Εἴη δ' ἂν νοητὴ πορνεία καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητος καὶ ἀκαθαρσίας· παύσωμεν οὖν τῆς τοιαύτης πορνείας τοὺς τρόπους, ἵνα μὴ τὸν τοῖς φιλαμαρτήμοσι πρέποντα καὶ ὀφειλόμενον ὑπομείνωμεν ὄλεθρον· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι διϊστῶσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγγίζοντος, περιέλωμεν τὸ χαλεπὸν τοῦτο διάφραγμα, καὶ τὸ κωλῦον οὐδὲν γενέσθαι ἐγγύς· Θεὸς γάρ, φησιν, ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, καὶ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν· (Ἱερ. κγ΄. 23.)

(2) Ὁ Θεὸς γὰρ, κατὰ τὸν Νύσσης, οὔτε λύπη ἐστὶν, οὔτε ἡδονὴ, οὔτε δειλία, ἢ θράσος, ἢ φόβος, ἢ ὀργὴ ἢ ἄλλό τι τοιοῦτο πάθος, ὃ τῆς ἀπαιδεύτου κυριεύει ψυχῆς· ἀλλ' ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος, αὐτοσοφία καὶ ἁγιασμὸς ἀλήθειά τε καὶ χαρὰ καὶ εἰρήνη, καὶ ὅσα τοιαῦτα· πῶς οὖν ἐστι τῷ ταῦτα ὄντι προσκολληθῆναι, τὸν ὑπὸ τῶν ἐναντίων κρατούμενον· ἤτοι οὐδαμῶς· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Κολλώμεθα δὲ Θεῷ, κατὰ διάθεσιν ἐγγίζοντες αὐτῷ, καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ κατακολουθοῦντες θεσπίσμασιν· οὕτω γάρ που φησὶ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτήρ· „ Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Ἐλπίζωντας, λέγει, εἰς ἐσὲ τὸν Θεόν, ἐσκεπάσθηκα καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ κάθε κακόν· διὰ τί; διὰ νὰ διηγοῦμαι τὰς αἰνέσεις σου: ἤγουν τὰ ὀξιεπαίνετα θαυμάσιά σου· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· διὰ τοῦτό με ἐσκέπασες Κύριε, διὰ νὰ γράψω εἰς τοὺς Ψαλμούς μου τούτους, τὰς χρεωςουμένας δοξολογίας σου· πάσας δὲ εἶπε, διὰ τὶ τόσαι πολλαὶ εἶναι αἱ δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ἐνέργειαι: ἤτοι ἀναρίθμηται καὶ ἄπειραι· λέγει δὲ, ὅτι θέλει διηγεῖται ταύτας εἰς τὰς πόρτας τῆς Σιών: ἤτοι τῆς Ἱερουσαλήμ· δύω γὰρ ὀνόματα ἔχει ἡ πόλις αὕτη· οὐ μόνον γὰρ Ἱερουσαλὴμ ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ Σιών, ἀπὸ τὸ ὄρος Σιὼν ὁποῦ εὑρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτήν· θυγάτηρ δὲ Σιὼν ἡ ἰδία Σιὼν λέγεται, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· καθὼς καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ὁ ἄνθρωπος λέγεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν ταῖς πύλαις δὲ εἶπε, διὰ τὶ οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουν νὰ κάθωνται εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως, ἢ καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ νὰ διηγοῦνται διάφορα πράγματα· ἀναγωγικῶς δὲ πόρται τῆς Σιὼν εἶναι αἱ κατὰ τόπον Ἐκκλησίαι, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὡσὰν διὰ θυρῶν, ἀναβαίνει ὁ Χριςιανὸς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΓ.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσάφ.

Περὶ μὲν τοῦ Ἀσάφ, εἴπομεν εἰς τὸν προλαβόντα ΟϚ. Ψαλμόν· Συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ τὶ χρειάζονται νὰ ἔχουν σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον, διηγεῖται διὰ τὴν ὁλοὔςερινὴν ἅλωσιν καὶ σκλαβίαν τῶν Ἱεροσολύμων, τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, τεσσαράκοντα χρόνους ὕςερον ἀπὸ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· διότι ἀγκαλὰ καὶ πρὸ τῶν Ῥωμαίων πολλαῖς φοραῖς ἐσκλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅμως τοιαῦτα κακὰ ποτὲ δὲν ἔπαθον: ἤγουν ἀποβολὴν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων παντοτινήν· κατάκαυσιν τοῦ ναοῦ· κρημνισμὸν τῶν ὀσπητίων τους, καὶ τέλειον ἀφανισμόν· καὶ τὸ περισσότερον, ὅτι οὐδὲ Προφήτης πλέον ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγούμενος δὲ ὁ Ψαλμὸς τὰς συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων, εὐαγγελίζεται καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῶν Χριςιανῶν. (1)

1. „ Ἵνα

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διὰ τὸ σκυθρωπὸν τῆς κατὰ Ἰουδαίων διηγήσεως, δὲν ἐπιγράφεται οὔτε Ψαλμός, οὔτε ὕμνος, οὔτε ᾠδὴ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀπόφασιν· τοῦ εἰπόντος· Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· καὶ μετὰ τὴν ἔκβασιν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. (Α'. Θεσ. β'. 16.)

1: „ Ἵνα τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος;

Ἀπώσω εἶπε καὶ ὄχι ἀπώσεις· ἐπειδὴ προλέγει τὰ μέλλοντα ὡς ἀπερασμένα, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ ἐπρογίνωσκε τὴν ἀπείθειαν τῶν Ἰουδαίων, ὅμως μὲ τὴν πρόρρησιν τῶν μελλόντων συμφορῶν, σπουδάζει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν, καὶ ἀπὸ τὸν ςαυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςόν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ λόγου των ἔμειναν ἀδιόρθωτοι, διὰ τὴν κακὴν χρῆσιν τοῦ αὐτεξουσίου των· λαλεῖ δὲ τοὺς λόγους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁ Δαβίδ, συμπονῶντας τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν, ὁποῦ ἔπαθε κακὰ ἐλεεινὰ καὶ ἀξιοδάκρυτα· ἢ λέγει ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου τῶν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις γνωςικωτέρων καὶ εὐλαβεςέρων· δὲν εἶπε δὲ ἀπώσω μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τέλος· τὸ ὁποῖον δηλοῖ τὴν τελείαν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ· διότι πρότερον μὲν ὁ Θεὸς ἀπωθεῖτο καὶ ἀπέβαλλε τοὺς Ἰουδαίους, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τέλος· ἐπειδὴ διὰ τῶν Προφητῶν ὥριζεν εἰς κάθε σκλαβίαν αὐτῶν, καιρόν τινα διωρισμένον· τὸ δὲ ἵνα τί, φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι ἐρωτηματικὸν καὶ αἰτιολογικὸν, κοντὰ δὲ εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἶναι τοῦτο σχῆμα λόγου ἐλεεινὸν καὶ δυσωπητικόν. (1)

„ Ὠργίσθη ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα
„ νομῆς σου.

Πολλάκις ὀργὴ λέγεται ἡ παράτασις τοῦ θυμοῦ, λέγεται δὲ καὶ ἀδιαφόρως ὁ θυμὸς ὀργὴ, καὶ ἡ ὀργὴ θυμὸς, ἐδῶ τὸ ὠργίσθη ὁ θυμός σου θέλει νὰ εἰπῇ τὸ παρέτεινες τὸν καθ᾽ ἡμῶν θυμόν σου καὶ ἐπέμεινες πολὺν καιρὸν θυμωμένος ἐναντίον ἡμῶν τῶν προβάτων τῆς βοσκῆς σου. (2)

2: „ Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς
„ ἐκτήσω ἀπ᾽ ἀρχῆς.

Καθὼς καὶ εἰς τὸ μγ΄. Ψαλμὸν οὕτω καὶ ἐδῶ λέγει μνήσθητι ἡμῶν οἱ ὁποῖοι εἴμεθα συναγωγή σου· διότι σὺ ἐσυνήγαγες ἡμᾶς διεσπαρμένους ὄντας εἰς τὰς χώρας τότε καὶ δουλεύοντας, καλῶς δὲ λέγει τὸ ἐκτήσω διότι καθὼς πάντοτε αἱ ἀποκτήσεις γίνονται μὲ κόπους, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς μὲ πολλὰ θαύματα μᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὰς δυναςείας τῶν Αἰγυπτίων, ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἀπ᾽ ἀρχῆς πρὸς διαφορὰν τῆς ἐξ ἐθνῶν συναγωγῆς.

3: „ Ἐλυτρώσω ῥάβδον κληρονομίας σου.

Ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ μνήσθητι, ῥάβδον δὲ τὴν βασιλείαν λέγει καθὼς καὶ πανταχοῦ ῥάβδον καλεῖ τὸ σκῆπτρον· μνήσθητι λέγει ἡμῶν τοὺς ὁποίους μᾶς ἠλευθέρωσας ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ μᾶς ἔκαμες ἰδίαν σου βασιλείαν καὶ κληρονομίαν.

4: „ Ὁ-

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ἀπωθεῖ ὁ Θεὸς τὸν ἁμαρτάνοντα, ἐκείνου πρότερον ἀποσχοινίσαντος ἑαυτόν· τὸν γὰρ ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω· ϗ ἀπωθεῖ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἁμαρτημάτων· οἷον τό· „ Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἔξωσον αὐτούς· λέγει δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐὰν οὖν ἄκρα ἡμῖν γένηται ἁμαρτήματα, ὡς μηκέτι ὑπερβολὴν ἔχειν τὰ ἐπταισμένα ἡμῖν, ἀπωθεῖται ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τέλος, ϗ οὗ οὐκ ἔςι πέρα ἀπωσθῆναί τινα· πάλιν δὲ προσκαλεῖταί τινας κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ τρόπου τῆς μετανοίας· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, ὅτι τὸ ἵνα τί, εἶναι διαπορητικόν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ϗ θυμὸν μὴ καθ᾽ ἡμᾶς νόμιζε· ἄπαγε τῆς ἀτοπίας· περὶ γὰρ Θεὸν οὐδὲν πάθος ἀνθρώπινον· ἀλλὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀποστροφὴν διὰ τῶν εἰρημένων αἰνίττεται λέξεων, ἣν ὑπομένειν φησὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ· νομὴ δὲ Θεοῦ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος, νόμος οἷον ϗ Προφῆται ἐν οἷς καθάπερ ποιμὴν πρόβατα τοὺς δικαίους νέμει.

4: „ Ὄρος Σιὼν τοῦτο, ὃ κατεσκήνωσας „ ἐν αὐτῷ.

Τοῦτο λέγει, μὲ τὸ νὰ ἐπιφαίνεται ὁ Θεὸς εἰς τὸν θεῖον ναόν.

„ Ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπε- „ ρηφανείας αὐτῶν εἰς τέλος.

Σήκωσον λέγει, τὰς χεῖράς σου καὶ τιμώρησαι αὐτοὺς ὁποῦ ὑπερηφανεύονται ἐναντίον μας καὶ μεγαλοφρονοῦσι (1) τὸ δὲ εἰς τέλος σημαίνει τὸ ἐξ ὁλοκλήρου.

„ Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ „ ἁγίῳ σου,

Ἀναλόγησαι λέγει, ὅσα ὁ ἐχθρὸς ἐνεδείξατο εἰς τὸν ἅγιόν σου ναὸν, ὅλοι δὲ ὁμοφώνως ἐν τῷ ἁγίῳ σου λέγουσι καὶ ὄχι ἐν τοῖς ἁγίοις σου μὲ τὸ νὰ εἶναι φανερὸν ὅτι περὶ τοῦ ναοῦ λέγει.

„ Καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε, „ ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου.

Καὶ ἐκαυχήθησαν λέγει ἐκεῖνοι ὁποῦ σὲ μισοῦσιν εἰς τὸ μέσον τῆς ἑορτῆς σου, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον συγχωρημένον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ σικώνουν ἄρματα εἰς τὴν ἑορτὴν, ἐπαρατήρησαν οἱ ἐχθροὶ καὶ ὥρμησαν ἐναντίον τους ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς καὶ σαββάτου καὶ ἐσκότωσαν πολλούς. (2)

„ Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα, „ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ὡς εἰς τὴν ἔξοδον „ αὐτῶν ὑπεράνω.

Κάθε τάγμα στρατιωτικὸν τῶν Ῥωμαίων, εἶχε καὶ ἕνα σημάδι ἐπάνω εἰς τὸ κοντάρι του· τὸ ὁποῖον προπορευόμενον, ἔκαμνε τοὺς ἄλλους στρατιώτας νὰ γνωρίζουν, ποῖον τάγμα εἶναι· τοῦτο δὲ τὸ σημάδι, ἡμεῖς ὀνομάζομεν τώρα σημαίαν καὶ φλάμπουρον· ταῦτα λοιπὸν τὰ φλάμπουρα καὶ σημεῖα ἔστηναν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω εἰς τὰς πόρτας τῶν πόλεων, ὅταν ἔμβαινον μέσα εἰς αὐτὰς καὶ τὰς ἐκυρίευον· τοῦτο δὲ ἐποίησαν καὶ ὅταν ἐνίκησαν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐμβῆκαν μέσα εἰς αὐτὰ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὡς, εἶναι περιττόν· ἔστησαν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὰς τοιαύτας σημαίας ὡς νικητικὰ τρόπαια, ἐπάνω εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οἱ ἔνδοθεν εὑρισκόμενοι μὲ τὸ νὰ κατεγίνοντο ἀκόμη εἰς τὴν ἑορτὴν, δὲν εἶχον γνωρίσουν πῶς ἔβαλαν τὰ σημεῖα ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω τῆς πόρτας· ἢ νοστατὸ, οὐκ ἔγνωσαν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐγνώρισαν μὲ ποῖον τρόπον ἐπῆραν τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ δὲν ἐπῆραν αὐτὴν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων, καθὼς αὐτοὶ ἐνόμιζον· ἀλλὰ διὰ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπροξένησαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος. (3)

5: „ Ὡς

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀπήτησόν, φησιν, αὐτοὺς τῆς ἀλαζονείας εὐθύνας· τὸ γὰρ ἔπαρον τὰς χεῖρας ἐκ μεταφορᾶς τέθηκε τῶν ταῖς χερσὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας μαστιγούντων· ϗ γὰρ ἁπανταχοῦ χεῖρα Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καλεῖ εἴτε ἐπὶ καλῷ εἴτε ἐπὶ κακῷ γιγνομένην· τοῦτο δὲ ϗ ἡ ἀκολουθία δείκνυσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴ ἐν τῷ πάσχα τῇ ἑορτῇ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἤραντο πόλεμον, τούτου χάριν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῖς πολεμίοις παρεδόθησαν· τῷ γὰρ πάσχα· συνηγμένων κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων ἁπάντων ἡ πολιορκία γεγένηται δικαίως, ἐν ᾧ καιρῷ τῷ σαυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἡρμήνευσεν εἰπών· „ Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν ἐπίσημον γνώριμον κατὰ εἴσοδον ἐπάνω· καιομένου γὰρ τοῦ ναοῦ, ϗ τῶν πέριξ ἁπάντων, οἱ Ῥωμαῖοι κομίσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ ἱερὸν, ϗ θέμενοι ἀντικρὺ τῆς ἀνατολικῆς πύλης, ἔθυσάν τε αὐταῖς αὐτόθι, ϗ τὸν Τίτον μετὰ μεγίστων εὐφημιῶν ἀπέφηναν αὐτοκράτορα· ταύτας οὖν ἔθεντο εἰς τὴν εἴσοδον, δήλην ἅπαντες καθιστῶντες τὴν νίκην· τὸ δὲ δὶς ὀνομάζειν τὰ σημεῖα· ἀποθαυμάζοντος εἴη ἂν, πῶς ὁ θεῖος ναὸς ταῖς τῶν πολεμίων παρεδόθη χερσίν· ὁ δὲ Θεοδώριτος

5: „ Ὡς ἐν δρυμῷ ξύλων ἀξίναις ἐξέκο-
„ ψαν τὰς θύρας αὐτῆς ἐπιτοαυτό.
„ Ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ κατέῤ-
„ ῥαξαν αὐτήν.

Δρυμὸς ὀνομάζεται ὁ λόγγος τῶν ξύλων, ὅστις εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰ βουνά· οἱ Ῥωμαῖοι λοιπὸν, λέγει, κατέκοψαν μὲ τὰς ἀξίνας τὰς πόρτας τῆς Ἱερουσαλὴμ, καθὼς κατακόπτουσι τὰ ξύλα τοῦ λόγγου καὶ τὰς δρῦς· καὶ μὲ τὰ τζεκούρια μὲν, κατεκρήμνησαν τὰς ςέγας καὶ τὰς πόρτας τῶν ὀσπητίων τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅσα ἦτον μὲ ξύλα κατεσκευασμένα· μὲ τὰ λαξευτήρια δὲ καὶ τὰς σμύλας καὶ τοὺς λοςοὺς, κατεκρήμνισαν τοὺς τοίχους αὐτῶν, λαξευτήριον γὰρ εἶναι ὄργανον τῶν πελεκούντων τὰς πέτρας, ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ κόπτῃ πέτρας καὶ νὰ σκάπτῃ τοίχους καὶ νὰ κρημνίζῃ τειχόκαςρα. (1)

6: „ Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν
„ σου· εἰς τὴν γῆν ἐβεβήλωσαν τὸ σκή-
„ νωμα τοῦ ὀνόματός σου.

Ἁγιαςήριον τοῦ Θεοῦ τὸν ναὸν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, καθὼς εἰς τὸν προῤῥηθέντα Ψαλμὸν εἴπομεν· ἐβεβήλωσαν δὲ εἶπεν: ἤτοι βεβήλως καὶ ἀνοσίως ἐκρήμνισαν εἰς ἐκ τὴν γῆν τὸν αὐτὸν ναὸν, ὡς κοινὰ τὰ ἅγια μεταχειρισάμενοι· ἀκριβῶς δὲ εἶπεν αὐτὸν σκήνωμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀπεριόριςος· μερικοὶ δὲ τὸ τοῦ ὀνόματός σου ἐνόησαν πῶς εἶναι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, σοῦ, κατὰ περίφρασιν: ἤγουν ἐβεβήλωσαν τὸ σκήνωμά σου. (2

7: „ Εἶπον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἱ συγγέ-
„ νειαι αὐτῶν ἐπιτοαυτό.

Ὅλαι, λέγει, ὁμοῦ αἱ συγγένειαι τῶν ἐχθρῶν Ῥωμαίων, εἶπον ἀναμεταξύτων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν: ἤγουν ἀπὸ τὴν καρδίαν ταυτὸν εἰπεῖν μὲ ὅλην τὴν καρδίαν καὶ προθυμίαν τους· τὸ γὰρ δεῦτε, ὁποῦ λέγει παρακάτω, αὐτὸ ἐμποδίζει νὰ νοῆται τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ, διενοήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν αἱ συγγένειαι αὐτῶν· ἔξω μόνον ἀνίσως νοήσῃ τὸ, δεῦτε, τινας, ὄχι ὡς συμβουλευτικὸν, ἀλλὰ ὡς ἐπιῤῥηματικὸν, ἀντὶ τοῦ, ἄγε δή· τί δὲ εἶπον; ἄκουσον.

„ Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς
„ ἑορτὰς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς.

Ἐλάτε, λέγει, νὰ καταπαύσωμεν τὰς νομικὰς λατρείας τοῦ Θεοῦ τούτου, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι σέβονται· τοῦτο δὲ θέλομεν κατορθώσομεν, ἀνίσως καὶ ἀφανίσωμεν τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτείαν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν· τὸ ὁποῖον αὐτὸ καὶ ἀκατώρ-

---

τας προσθέττει· „ Ὅτι καὶ χοίρου προτομὴν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς ταῖς τῆς πύλης ἐνεκόλαψαν λίθοις· διὰ τούτων δὲ πάντων ἐμάνθανον, ὡς ἔρημοι τῆς θείας κηδεμονίας ἐγένοντο· ταῦτα καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις προεῖπεν· ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑςὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(1) Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἐὰν ποτέ σοι ἐπιβουλεύσωσιν οἱ ἐχθροὶ, ὅρα αὐτοὺς ἔξωθεν τῶν θυρῶν σου ἀξίνας ἔχοντας, τὰς διακοπτούσας τὰς περὶ τὸ ἡγεμονικὸν θύρας· ἵνα κατατεμόντες αὐτὰς, ἄρωσι τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν· ἐφ᾽ ᾗ ἐπεποίθεις. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Εἴη δ᾽ ἂν σκήνωμα Θεοῦ βεβηλωθὲν, ψυχὴ ἤδη φανταζομένη τὰ ἐπουράνια· εἶτα βέλος πεπυρωμένον ἐπιθυμίας δεξαμένη καὶ αἰχμάλωτος γενομένη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος, ὅτι βέβηλον οὐ τὸ ἀκάθαρτον καλεῖ, ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ τὸ κοινόν· οὕτως εἶπεν ὁ ἱερεὺς Ἀβιμέλεχ πρὸς τὸν Δαβίδ· „ Οὐκ εἰσὶν ἄρτοι βέβηλοι ὑπὸ τὴν χεῖρά μου (ἤτοι κοινοί·) ἀλλ᾽ ἢ ἄρτοι ἅγιοι· (Α΄. Βασιλ. κα΄. 4.) κοινοὶ δὲ λέγονται ἄρτοι, οἱ παρὰ πάντων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων ἐσθιόμενοι, οἱ μήτε ἱεροὶ ὄντες· μήτε πάλιν ἀκάθαρτοι.

κατώρθωσαν, συγχωρήσαντος τοῦ Θεοῦ.

8: „ Τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἴδομεν.

Τὰ θαύματα, λέγει, ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσι πῶς ἐθαυματούργησεν ὁ Θεός των, ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ τούτους πολιορκήσαντες καὶ νικήσαντες, δὲν εἴδαμεν κατὰ τὸ παρόν· ἐπειδὴ κἀνένα τοιοῦτον δὲν ἐθαυματουργήθη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, κατὰ τὸν ὁποῖον τοὺς πολεμοῦμεν. (1)

„ Οὐκ ἔστιν ἔτι Προφήτης, καὶ ἡμᾶς
„ οὐ γνώσεται ἔτι.

Τὸ ἔτι νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ ἑξῆς· καὶ ἀληθῶς τοῦτο ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι· διότι ἀφ' οὗ οἱ Ἰουδαῖοι ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ αὐτούς, δὲν εὑρίσκεται, λέγουσιν, εἰς τὸ ἑξῆς τινὰς ἅγιος καὶ Προφήτης ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, ὁποῦ νὰ προφητεύῃ κἀνένα κακὸν ἐναντίον ἡμῶν, καὶ νὰ παραθαρρύνῃ αὐτούς· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτος Προφήτης δὲν εὑρίσκεται εἰς αὐτούς, λοιπὸν δὲν θέλει γνωρίσει αὐτὰς ποίαν μορφὴν ἔχουν νὰ λάβουν τὰ πράγματα ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων· τὸ γὰρ δεύτερον ἔτι, ἀντὶ τοῦ λοιπὸν νοεῖται. (2)

9: „ Ἕως πότε ὁ Θεὸς ὀνειδιεῖ ὁ ἐχθρός;
„ παροξυνεῖ ὁ ὑπεναντίος τὸ ὄνομά σου
„ εἰς τέλος;

Ὦ Θεὲ, λέγει, ἕως πότε ὁ ἐχθρὸς λαὸς τῶν Ῥωμαίων ὀνειδίζει καὶ κατηγορεῖ, καὶ ἡμᾶς καὶ ἐσένα, ὡς ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους; καὶ ἕως πότε βλασφημεῖ ὁ ὑπεναντίος λαὸς αὐτῶν, λαλῶν διαπαντὸς λόγια παροξυντικὰ ἐναντίον εἰς τὸ ὄνομά σου; ἀγκαλὰ καὶ ἐσὺ μακροθυμῆς, παραχωρῶν εἰς αὐτοὺς νὰ κάμνουσι ταῦτα διὰ τὰς ἐδικάς μας ἁμαρτίας.

10: „ Ἵνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου,
„ καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ
„ κόλπου σου εἰς τέλος.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν παρατήρησιν, ὅτι τὸ εἰς τέλος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, φανερόνει τὴν παντοτινὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· τὴν ἰδίαν δὲ λέγει καὶ χεῖρα καὶ δεξιάν· καὶ κόλπος μὲν Θεοῦ εἶναι, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρὸς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· χέρι δὲ δεξιὸν, εἶναι ἡ μεταδοτικὴ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· διὰ τί, λέγει, Κύριε, δὲν μεταδίδεις καὶ τώρα εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἀγαθά σου, καθὼς πρότερον τὰ ἐμετάδιδες; μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως· διὰ τί καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχει τὸν κόλπον του γεμάτον ἀπὸ ἀγαθὰ, ὅταν μὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ ἀπὸ αὐτὰ εἴς τινα, βάλλει τὸ χέρι του εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐκβάλλει καὶ δίδει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα· ὅταν δὲ ὀργισθῇ, καὶ δὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ, εὐγάνει τὸ χέρι του ἀπὸ τὸν κόλπον του. (3)

11: „ Ὁ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἀθανάσιος θέλει, ὅτι λέγουν τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι „ Ἡμᾶς φησι, καθ' ὧν ταῦτα ἐπράττετο, οὐ γεγόναμεν θεαταὶ τῶν σημείων ἐκείνων. ὧν πολλάκις ἐπὶ τοῖς προτέροις πολέμοις αὐτόπται γεγενήμεθα· ταῦτα δὲ τὰ σημεῖα ἦν ἐπικουρία τῶν συνεχόντων δεινῶν· διὸ δὴ ὡς τούτων μὴ γενόμενοι θεαταί φαμεν· ἵνα τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος;

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Τούτων γὰρ πάντων ἐξαίφνης οἱ Ἰουδαῖοι κατέστησαν ἔρημοι· πολλοὺς γὰρ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔσχον Προφήτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μαλαχίαν· οἵτινες τῷ λαῷ καὶ τοῖς βασιλεῦσι προύλεγον τὰ ἐσόμενα, καὶ τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλὰς καταδήλους ἐποίουν.

(3) Ὅθεν ἄλλος φησιν „ Ὅτε μὲν ἐπισκοπεῖ ὁ Θεὸς, ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κόλπου προφέρει τὰ ἀγαθὰ καὶ δίδωσιν ἡμῖν· κόλπος δὲ, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρός· ὅτε δὲ οὐκ ἐπισκοπεῖ, οὐ δίδωσιν· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐὰν αἰσθάνῃ ὅτι καινὸς ἡ τοῦ Χριστοῦ, πλήρης δὲ ἁμαρτημάτων, εὖξαι καὶ εἰπέ· ἵνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου; καὶ τὰ ἑξῆς· εἴη δ' ἂν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, χεὶρ ἐν τῷ κόλπῳ ὁ μονογενὴς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς δὶ

11: „ Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶ-
„ νος.

Τὸ πρὸ αἰῶνος ἐδῶ δὲν λέγεται κατὰ κυριολεξίαν· ἀλλὰ κατὰ κατάχρησιν, ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς· διὰ τί πῶς ὁ Θεὸς ἦτον βασιλεὺς τοῦ γένους ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη δὲν ἦτον δημιουργημένη ἡ αἰσθητὴ κτίσις; ἢ αἰῶνα θέλεις νοήσεις τὴν παροῦσαν ζωὴν, διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· ὅτι πρὸ τῆς ἐδικῆς μας ζωῆς: ἤτοι ἐκ τῶν προγόνων μας ἦτον ὁ Θεὸς βασιλεὺς τοῦ γένους ἡμῶν· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ὡσὰν νὰ ἐνθυμίζῃ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐνήργησεν εἰς τοὺς προγόνους αὐτῶν. (1).

„ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς
„ γῆς.

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς γῆς νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων· φανερῶς δηλαδὴ καὶ πεπαρρησιασμένως κατὰ τὸν Θεοδώριτον. λέγει δὲ σωτηρίαν, τὴν ἐλευθερίαν ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου. (2).

12: „ Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου
„ τὴν θάλασσαν.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐστερέωσας τὰ δύω μέρη τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα διαιρεθέντα ἐστάθησαν ὡσὰν τεῖχος· „ Τεῖχος γάρ φησιν, αὐτῆς ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων. (Ἐξ. ιδ'. 22.) ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐδικήν σου δύναμιν, τὸ ῥοῶδες τοῦ ὕδατος ἐκρατήθη καὶ ὡσὰν νὰ ἐπῆξεν.

„ Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρα-
„ κόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος.

Δράκοντας μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Αἰγυπτίους, διὰ τὴν πονηρίαν καὶ τυραννίαν τους· κεφαλὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων λέγει ἐκείνους, ὁποῦ ἐκυνήγησαν κατόπιν τοὺς Ἑβραίους: ἤτοι τοὺς ταξιάρχας καὶ λοχαγοὺς καὶ ἁρματηλάτας, ὡς ἄρχοντας αὐτῶν· καθὼς δηλ. ἀρχὴ καὶ ἡ κεφαλὴ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅλοι δὲ οἱ ἀνώτεροι, ὅταν ἐπλημμύρισεν ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, ἐσυντρίφθησαν: ἤτοι ἀπωλέσθησαν. (3).

14 „ Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ
„ δράκοντος· ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα
„ λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι.

Δρά-

δι' οὗ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ ἐποίησεν· ἡ χείρ σου γάρ φησιν, ἐποίησε ταῦτα πάντα· οὗ τὴν ἀποστροφὴν ὁ Ψαλμῳδὸς ἀπεύχεται.

(1). Ἴσως δὲ ϗ εὑρίσκεται σχῆμα ὑπερβατὸν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται· ὁ δὲ πρὸ αἰῶνος Θεὸς, βασιλεὺς ἡμῶν ἐςίν· ἐν ἄλλοις δὲ, πρὸ αἰώνων γράφεται.

(2). Ἄλλος δέ φησιν „ Οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι ϗ τὸ δεσποτικὸν πάθος ἐνταῦθα νοῶν, ὃ γέγονεν ἀληθῶς ἐν μέσῳ τῆς γῆς· τὰ γὰρ Ἱεροσόλυμα τινες, ὀμφαλὸν τῆς γῆς εἶπον: ἤγουν μέσην· μακάριος δὲ ϗ ὁ δυνάμενος μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν, διὰ τὸ μηκέτι βασιλεύεσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας: τὸ, ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν βασιλεὺς, ὃς ἐργάζεται σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἐν τῇ γῇ ϗ τῷ σώματι ὄντων.

(3). Ἄλλος δὲ λέγει, θάλασσαν τὴν τοῦ βίου τούτου ὀνομάζει· ἐν ταύτῃ πολὺ πλῆθος δρακόντων ἐςὶν ἀντικειμένων δυνάμεων: ἤτοι Δαιμόνων ϗ παθῶν· ἐνταῦθα δράκων ὁ πολυκέφαλος, ἡ κακία ϗ ὁ ταύτης εὑρετὴς Διάβολος: ἑκάστη γὰρ ἁμαρτία κεφαλὴ τοῦ δράκοντος τούτου τοῦ ἑνός ἐςι· „ Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὸν, οὐ μὴ ἐνέγκῃ μίαν βύρσαν οὐρᾶς αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἰώβ: ἤτοι ϗ τὰ τελευταῖα ϗ τὰ ἔσχατα τῆς κακίας πᾶν πλωτὸν ἐν σώματι συνελθὸν ὑπομεῖναι οὐ δύναται, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς βοηθήσῃ· ἢ κεφαλὰς δρακόντων ὀνομάζει τοὺς ἄρχοντας τῶν Δαιμόνων.

Δράκοντα ἐδῶ ἑνικῶς ὀνομάζει τὸν Φαραὼ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· θλάσιν δὲ τῆς κεφαλῆς του, ὀνομάζει τὴν συντριβὴν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βασιλείας του· οἱ δὲ Αἰθίοπες ἦτον γείτονες τῶν Αἰγυπτίων, καὶ παλαιόθεν αὐτοὺς ἐπιβουλευον· οὕτι λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶδον τὴν συντριβὴν, ὁποῦ ἔπαθεν ὁ Φαραὼ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ὥρμησαν κατὰ τὸν Θεόδωρον καὶ Θεοδώριτον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκούρσευσαν αὐτήν· τοὺς δὲ Αἰγυπτίους, ὁποῦ ἔμειναν, κατέφαγον εὐκόλως ὡς ἀδυνάτους ἐν στόματι μαχαίρας· καθὼς καὶ ὁ πεινασμένος εὐκόλως τὸ φαγητὸν κατατρώγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ ἔδωκας δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξέδωκας· διὰ δὲ τοῦ Φαραὼ, ἐφανέρωσε καὶ ὅλους τοὺς ὑποτεταγμένους αὐτῷ Αἰγυπτίους. (1)

14: „Σὺ διέῤῥηξας πηγὰς καὶ χειμάῤ„ῥους.

Διέῤῥηξας σημαίνει τὸ, ἀνέβλυσας· πηγὰς δὲ καὶ χειμάῤῥους ὀνομάζει τὸ νερὸν, ὁποῦ ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ πηγὰς μὲν ὠνόμασεν αὐτὸ, διὰ τὴν ἀνάβλυσιν· χειμάῤῥους δὲ, διὰ τὴν δυνατὴν ὁρμὴν τοῦ νεροῦ· πληθυντικῶς δὲ εἶπε καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς χειμάῤῥους, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις προφέρει πληθυντικῶς τὰ ἑνικά· ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ Ἀκύλας, πηγὴν καὶ χείμαῤῥον εἶπον ἑνικῶς. (2)

„Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἠθάμ.

Τὸ Ἠθὰμ, ἀρχαίους ἡρμήνευσεν ὁ Σύμμαχος· ἤτοι σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς ἀρχαίους· λέγει δὲ τοὺς ποταμοὺς τῶν Σοδόμων καὶ Γομόῤῥων τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐξήρανε διὰ τὴν τούτων παρανομίαν· ἢ ἁπλῶς λέγει, ὅτι καινούρια μὲν νερὰ ἀνέβλυσας Κύριε, ἐξήρανας δὲ τὰ παλαιὰ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ὅπου ἠθέλησας· ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει, ὅτι τὸ Ἠθὰμ εἶναι ὄνομα τόπου κειμένου, ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλὴμ· τὸν τόπον δὲ τοῦτον, ποτίζοντες πρότερον ποταμοὶ, ὕστερον ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἁλώσει τῆς Ἰερουσαλὴμ, καὶ αὐτοὶ ἐξηράνθησαν κατὰ θείαν ὀργήν. (3)

15: „Σύ ἐστιν ἡ ἡμέρα καὶ σύ ἐστιν ἡ „νύξ.

Ἀπὸ

μένων, κατὰ τὸν Εὐσέβιον ϗ τὸν Δίδυμον· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Δράκοντα καθόλου πᾶσαν ἀντικειμένην
προσαγορεύει δύναμιν, τοῦτο μὲν, ὡς ἰὸν ἀναιρετικὸν ἔχουσαν· τοῦτο δὲ, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος ἐν τῷ
Παραδείσῳ δράματος· ὅτε τὸν ὄφιν ὑπεισελθὼν ὁ ἐχθρὸς, ἠπάτησε τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον· τούτων τὰς κε-
φαλὰς συνέτριψεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ὕδατι· αὐτός τε βαπτισθεὶς, ϗ παραδοὺς τοῖς ἀνθρώποις βαπτίζεσθαι· κεφα-
λὴ δὲ τῶν νοητῶν δρακόντων, ἡ ἁμαρτία. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.).

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Λαοὺς ἐνταῦθα τὰς τῶν παρὰ Ἰνδοῖς ὀρνέων ἀγέλας φησιν, αἳ ϗ τῶν Αἰγυπτίων
κατήσθιον τὰ σώματα, ἐκριφέντα ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐν τῇ γῇ· ὁ δὲ Εὐσέβιος Αἰθίοπας ἐνόησε τοὺς μέλανας
κόρακας, ὧν ἐγένοντο βρῶμα τὰ τῶν Αἰγυπτίων νεκρὰ σώματα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.).

(2) Ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὰς ὀνομάζει, ἕνα μὲν, διὰ τὶ τὸ ἓν ἐκεῖνο ὕδωρ διῃρέθη εἰς αὐλάκια πολλά·
ἵνα εὐκόλως πίωσιν αἱ τόσαι μυριάδες· ϗ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ δύω φοραῖς ἀνέβλησεν ὕδωρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς φαίνεται
ἐν τῇ Ἐξόδῳ ϗ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· ἢ χειμάῤῥους τὸ ὕδωρ ὀνομάζει, διὰ τὶ πρώτην φορὰν αὐτὸ ἀνεδόθη· καθὼς
ϗ ὁ χείμαῤῥος οὐχὶ πάντοτε, ἀλλὰ αἰφνιδίως τρέχει. Ἠθὰμ δὲ ἑρμηνεύεται νότος, κατὰ τὸν Νικήταν.

(3) Τοῦτο ϗ ὁ Ἰώσηππος ἱστορεῖ ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, παρομοίως μὲ τὸν θεῖον Ἰσίδωρον· λέγει δὲ ϗ ὅτι ὁ τόπος
αὐτὸς εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλὴμ ἕως δύω σχοινία· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὴ μὲν νοεῖ-
ται ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀνέβλυσεν ὡς χειμάῤῥους τοὺς Ἀποστόλους· οἱ δὲ ἀρχαῖοι ποταμοὶ οἱ Προφῆται παρὰ Ἰουδαί-
οις οὐκ εἰσιν, ἀλλ' οἷον ἐξηράνθησαν· ϗ ἅπαντα δὲ τὰ εἰρημένα, ἀπὸ τοῦ εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς
γῆς, τῶν ἡμετέρων ἔχει τύπον εὐεργεσιῶν· ὡς γὰρ ἐκεῖ παρὰ Ἰουδαίοις δι' ὑδάτων ἡ τῆς δουλείας ἀπαλλαγή:
οὕτω ϗ ἐνταῦθα παρ' ἡμῖν δι' ὑδάτων ἐλευθερίας ἀρχή· ἐκεῖ δρακόντων αἱ κεφαλαὶ τοῖς ὕδασι συντρίβονται· ϗ
ἐνταῦ-

Ἀπὸ τὰ μερικὰ θαύματα, ὁποῦ ξεχωριστὰ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, μεταφέρει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ εἰς τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ λέγει, ὅτι ἐδική σου εἶναι Κύριε ἡ ἡμέρα, καὶ ἐδική σου εἶναι ἡ νύκτα, καὶ αἱ δύω δουλεύουσιν εἰς τὴν προσταγήν σου. (1)

„Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον.

Φαῦσιν λέγει τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας: ἤτοι τὸν ὄρθρον· κατηρτίσω δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐποίησας· διὰ τοῦ ἡλίου δὲ, ἐφανέρωσε καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας. (2)

16: „Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὡραῖα τῆς
„γῆς.

Ὡραῖα τῆς γῆς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς καρποὺς τοῦ χρόνου· ὥρος γὰρ ὀνομάζεται ὁ ἐνιαυτος· τινὲς δὲ ἀντὶ τοῦ ὡραῖα, γράφουσιν ὅρια: ἤγουν τὰ ὁροθέσια τῆς γῆς· (3) καλλίτερον δὲ εἶναι, τὸ νὰ γράφεται ὡραῖα· καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἔπλασας αὐτά.

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, καρπούς, ἡ μὲν ἄνοιξις γεννᾷ, τὸ δὲ θέρος τοὺς τελειόνει· διὰ τοῦτο καὶ τούτους τοὺς δύω μόνον καιροὺς τοῦ χρόνου, ἐνθυμήθη ἐδῶ ὁ Δαβίδ· μέσα δὲ εἰς τοὺς δύω τούτους συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἄλλοι δύω τοῦ χρόνου καιροὶ, τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμών· ὡσὰν ὁποῦ καὶ τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν, εἶναι μέρη τοῦ χρόνου· τὸ δὲ αὐτὰ, εἶναι περιττὸν· ἠμπορεῖ δὲ καὶ οὕτω νὰ συνταχθῇ. Σὺ ἔπλασας αὐτὰ, τὸ θέρος καὶ τὸ ἔαρ· ἀδιαφόρως δὲ πρῶτον ἔβαλε τὸ θέρος καὶ ἔπειτα τὴν ἄνοιξιν· ἀγκαλὰ καὶ φυσικὰ πρῶτον εἶναι ἡ ἄνοιξις, καὶ ἔπειτα τὸ θέρος. (4)

17: „Μνήσθητι ταύτης· ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κυριον, καὶ λαὸς ἄφρον
„παρώξυνε το ὄνομά σου·

Ἐ-

ἐνταῦθα δυναστεῖαι Δαιμόνων καταλύονται τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ἐκεῖ οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ τὴν θάλασσαν εὐχείρωτοι ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοψι· καὶ οἱ ἡμέτεροι πολέμιοι μετὰ τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν εὐκαταγώνιστοι ἐγένοντο, τοῖς πάλαι μελαίνας τὰς ψυχὰς ἐσχηκόσιν· Αἰθίοπας γὰρ νοητέον κατὰ τὸν Νικήταν, τοὺς οἱονεὶ σκοτεινὴν καὶ ἀλαμπῆ τὴν διάνοιαν ἔχοντας, τὴν οὕτω κατηυγασμένην· ἀλλ' οἱ μὲν προσπίπτοντες τῷ υἱῷ, περὶ ὧν εἴρηται· „Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες, λαμπρύνονται παρ' αὐτοῦ· οἱ δὲ ἐν τῷ μελαίνεσθαι μεμενηκότες. καταφάγονται τὰς τοῦ ἀποστάτου δράκοντος κεφαλάς· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· ὥσπερ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ χαρίσματα: οὕτω ξηραίνει καὶ ἀναιρεῖ τὰ τοῦ πλάνου· ἅπερ δὴ καὶ ποταμοὺς Ἠθὰμ εἰκότως προσηγόρευσεν· Ἠθὰμ γὰρ βάτος ἑρμηνεύεται· ἐπὶ φαύλοις δὲ τοῦτο καρποῖς παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ τὸ φυτὸν διαβάλλεται.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἵνα μὴ νομίσῃς ἄλλον εἶναι φωτὸς αἴτιον, καὶ ἄλλον σκότους, ὅπερ ἤδη τινες παθόντες (οἱ Μανιχαῖοι δηλαδή·) εἰς πολυθεΐαν ἐτράπησαν· σή, φησιν, ἡ νὺξ τοῦ διακρίνοντος ἀναμέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους, καὶ τὸ μὲν, ἡμέραν, τὸ δὲ, νύκτα καλέσαντος.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν πρῶτον: ἤτοι φῶς εἰπών· γενηθήτω φῶς· εἶτα ἥλιον τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, ὃς ὅλον τὸ πρωτόγονον φῶς, τῷ ἡλιακῷ σώματι φέρων ἐγκαθίδρυσας.

(3) Οὕτως ἀνέγνω τὸ ῥητὸν ὁ Θεοδώριτος εἰπών „Σὸν ἔργον καὶ τὰ ὅρια τῆς γῆς· καὶ τὰ μὲν αὐτῆς, εἰς πεδία, τὰ δὲ, εἰς ὄρη καὶ νάπας ἀπένειμας.

(4) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Σὺ καὶ αὐτὸ τὸ θέρος καὶ τὸ ἔαρ, καὶ τοὺς ἑπομένους δηλαδὴ καιροὺς ἔπλασας· καὶ εἱρμὸν ἐναρμόνιον καὶ ἀκολουθίαν αὐτοῖς κατὰ τάξιν ἀπαραποίητον διὰ τῆς κυκλοφορικῆς τοῦ ἡλίου πρὸς βορρᾶν καὶ νότον μεταβάσεως διέταξας· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „Παρῆκε τὸ μετόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, ὡς ἀντικείμενα, ὅτι ἀντίκειται, τὸ μὲν θέρος τῷ χειμῶνι, τὸ δὲ ἔαρ, τῷ μετοπώρῳ· λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης, πνευματικῶς ποιεῖ ὁ Θεὸς τὸ ἔαρ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ θέρος· ἔαρ μὲν, ὅτι ὡς ὅταν ὁ νυμφίος καλεῖ τὴν νύμφην ψυχὴν καὶ λέγῃ „Ὁ χει-

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ „ Μνήσθητι τῆς Συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτήσω, τοῦτο ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ λέγων· „ Μνήσθητι ταύτης τῆς συναγωγῆς σου· ἐχθρὸν δὲ ὀνομάζει τὸν βασιλέα Τίτον, ἢ τὸν ςρατὸν τῶν Ῥωμαίων· ὁμοίως καὶ λαὸν ἄφρονα τοὺς αὐτοὺς ὀνομάζει· ἐπειδὴ δὲν ἐφρόνουν ὀρθῶς περὶ Θεοῦ· παρώξυνε δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐβλασφήμησε τὸ ὄνομά σου· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται.

18: „ Μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐ„ξομολογουμένην σοι.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ μὴ παραδοθοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους· τούτους γὰρ ὀνομάζει θηρία διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀπανθρωπίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὴν ψυχὴν δὲ, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὠνόμασεν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, καθὼς πολλάκις εἴπομεν· ἐξομολογουμένην δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εὐχαριςοῦσάν σοι. (1)

„ Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐ„πιλάθῃ εἰς τέλος. (2)

Ψυχὰς πενήτων σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν πενήτων σου, κατὰ περίφρασιν· ἢ εἶπε τοῦτο ἐλεεινολογῶν αὐτούς· πένητας δὲ αὐτοὺς πάλιν τοὺς Ἰουδαίους ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἔμελλον νὰ κατασαθοῦν εἰς μεγάλην ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων, μὲ τὸ νὰ ἦτον περικλεισμένη τριγύρω ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. (3)

19: „ Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου.

Θεώρησον, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν διαθήκην καὶ ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκες εἰς τὸν Ἀβραὰμ καὶ εἰς τοὺς προγόνους μας· καὶ μὴ παραβλέψῃς αὐτήν· καθὼς περὶ τούτου εἴπομεν καὶ εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἰδοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυνθέτηκας.

„ Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι „ τῆς

χειμὼν παρῆλθεν· ἐπορεύθη ἑαυτῷ· τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ· ἔαρ δὲ συνώνυμον τοῦ θερισμοῦ· καὶ γὰρ τὰ πεσὸν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν σπέρμα φυὲν, ἑκατονταπλασίονα ποιεῖ· καὶ θερίζεσθαι δεῖ τοῦτον τὸν θερισμὸν, ἄλλον ὄντα παρὰ τὴν συντέλειαν· ἐπιβαλεῖς δὲ κατὰ τροπολογίαν καὶ τῇ νυκτὶ καὶ τῇ ἡμέρᾳ· ᾧ γὰρ ἀνατέταλκεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, πεποίηκεν ἡμέραν τῷ Κυρίῳ· ᾧ δὲ πάρεσι τὰ τῆς σοφίας λόγια τὰ ἀπόῤῥητα καὶ κεκρυμμένα, κατὰ τὸ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· τούτῳ περ ἐςιν ἡ νὺξ τοῦ Θεοῦ· ὁ μέντοι Σατανᾶς ποιεῖ ἡμέραν, ἧς τὸ φῶς σβέννυται· περὶ ὧν ἀμφοτέρων λέγει ὁ Σολομών· „ Φῶς δικαίοις διαπαντὸς, φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται. (Παρ. ιγ΄. 9.)

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τὰ μὲν αἰσθητὰ θηρία, σάρκας ἐσθίει· τὰς δὲ ψυχὰς, ἄλλα· ποσάκις ὁ νοητὸς λέων ἥψατό σου τῶν ποδῶν καὶ ἔσυρεν, ἑλκύσαι θέλων ἔξω τῆς Ἐκκλησίας! ποσάκις ἐκράτησε τοῦ λοβοῦ τοῦ ὠτίου σου, διά τινος λίχνου διδασκαλίας, καὶ λόγων ἀλλοτρίων τῆς Ἐκκλησίας! ἀλλ᾽ ἐλθὼν ὁ καλὸς ποιμὴν, ἐξέσπασέ σου τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ ἀοράτου θηρίου, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτίου ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὃ βούλεται λέγειν ὁ Δαβὶδ, τοιοῦτόν ἐςιν· ἥμαρτόν τινες, οἳ καὶ ἄξιοι ἦσαν παραδοθῆναι θηρίοις· ἀλλὰ μὴ ποιήσῃς Κύριε, κατὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, ἐπείπερ ἐξομολογοῦνταί σοι· εἰ τοίνυν ἥμαρτέ τις ἐν ὑμῖν καὶ θέλει μὴ παραδοθῆναι τοῖς θηρίοις, ἐξομολογησάσθω, προηγουμένως μὲν Θεῷ· ἔπειτα τοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἰατροῖς· ἐπισκόποις ἀγαθοῖς· πρεσβυτέροις ἐκλεκτοῖς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „ Οὐ πάντες οἱ πένητες, τοῦ Θεοῦ· ἀλλ᾽ οἱ λέγοντες· „ Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἀκολουθήσαμέν σοι· οἱ ἀποβαλόντες τὸν ἐν κακίᾳ πλοῦτον· οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πένητες εἶεν ἂν οἱ τὸ φρόνημα ταπεινοί· Μακάριοι γάρ φησιν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐςιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀλληγορικῶς ἐξηγῶν τὸ ῥητὸν, λέγει „ Πένητας τοὺς ἁμαρτωλοὺς καλεῖ, τοὺς μηδένα πλοῦτον δικαιοσύνης ἔχοντας· πᾶσαν δὲ τὴν πατρῴαν καταφαγόντας ὕπαρξιν· τούτων ὁ Θεὸς εἰκότως ἐπιλελῆσθαι νομίζεται μακροθυμῶν, καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς δίκην ὑπερτιθέμενος· ὁ δὲ Θεόδωρος πένητας καλεῖ, τοὺς τῷ φρονήματι ταπεινούς. Μακάριοι γάρ φησιν, οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι· συμφώνως μὲ τὸν Θεοδώριτον·

„ τῆς γῆς οἴκων ἀνομιῶν.

Τὰ ἐσκοτισμένα κτήματα τῆς γῆς: ἤτοι οἱ ἐσκοτισμένοι, λέγει, ἀπὸ τὰ πάθη Ἰουδαῖοι, ἐγέμησαν ἀπὸ ὀσπήτια ἀνομίας: ἤγουν ἀπὸ πλῆθος ἀνομίας· τὸ γὰρ οἴκων „ Ἀντὶ πλήθους ἐνόησεν ὁ Δαβὶδ, καὶ ὡσὰν νὰ εἰπῇ τινας, ἀντὶ μέτρου· καθὼς καὶ ἡμεῖς ὅταν θέλωμεν νὰ φανερώσωμεν πλῆθος σιταρίου, λέγωμεν, ὅτι ὁδεῖνα ἔχει ὀσπήτια σιταρίου.

20: „ Μὴ ἀποστραφήτω τεταπεινωμένος „ καὶ κατῃσχυμένος.

Ὁ λαὸς, λέγει, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῆς Ἱερουσαλὴμ παρακαλῶν σε Κύριε, ἂς μὴ γυρίσῃ τεταπεινωμένος καὶ ἐντροπιασμένος, μὲ τὸ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ ἀπὸ λόγου σου. (1)

„ Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄ„ νομά σου.

Ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς καὶ πένης τῶν Ἰουδαίων, ὡς ὀλίγον ἀνωτέρω ἑρμηνεύσαμεν ἐν τῷ σίχῳ τῷ τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου· αὐτὸς, λέγει, σωθεὶς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, θέλει αἰνέσει τὸ ὄνομά σου, καὶ ὄχι οἱ πολέμιοι Ῥωμαῖοι.

21: „ Ἀνάστα ὁ Θεὸς, δίκασον τὴν δί„ κην σου.

Δίκη καὶ κρίσις, λέγει, συνεκροτήθη ἀνάμεσα εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς σου Ῥωμαίους, διὰ τὴν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ὁποῦ σοι ἔκαμαν· ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀρκετὴ εἰς αὐτοὺς ἡ μανία, ὁποῦ ἔδειξαν κατὰ τοῦ λαοῦ σου· ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ἐδιάβαλον ἐσένα τὸν Θεὸν, πῶς εἶσαι ἀσθενὴς, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅτι ἡ δίκη καὶ κρίσις τοῦ λαοῦ σου, ἐδική σου εἶναι· καὶ διὰ τοῦτο τελείωσον αὐτὴν, καὶ παίδευσον τοὺς ἐχθρούς του. (2)

„ Μνήσθητι τοῦ ὀνειδισμοῦ σου τοῦ ὑ„ πὸ ἄφρονος ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ἄφρονα ὀνομάζει τὸν βασιλέα Τίτον, καὶ καθε σρατιώτην Ῥωμαῖον· ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, τὸν ὀνειδισμὸν, ὁποῦ σοι κάμνουν πάντοτε οἱ ἄφρονες Ῥωμαῖοι· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπε περὶ τοῦ αὐτοῦ „ Ἕως πότε ὁ Θεὸς, ὀνειδιεῖ ὁ ἐχθρός;

22: „ Μὴ ἐπιλάθῃ τῆς φωνῆς τῶν οἰκε„ τῶν σου.

Μὴν ἀλησμονήσῃς, λέγει, Κύριε, τὴν φωνὴν τῶν δούλων σου Ἰουδαίων, οἵτινες ἔχουν νὰ σὲ παρακαλέσουν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· μερικὰ δὲ

(1) Ἤτοι, εἰ ϗ τὰ μάλιςα γεγόνασί τινες ἐξ Ἰουδαίων, ἐσκοτισμένοι τὴν διάνοιαν, ϗ πλήρεις ἀνομιῶν, ϗ οἷον οἴκους ὅλους ἁμαρτημάτων ἔχοντες, ἅτε μὴ καταδεξάμενοι τὸν Χριςόν· ἀλλὰ μὴ πᾶς ὁ λαὸς ἀποςραφῇ· παρακαλῶν σε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας· μηδὲ αἰσχύνῃ παραδοθῇ ἐν τῷ μὴ εἰσακούεσθαι· εἶχον γάρ τινες ἐν αὐτοῖς σωτηρίας ἐλπίδα, οἳ ϗ διὰ τῶν Ἀποςόλων ἐσώθησαν· λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Οἱ μὲν Δαίμονες ἐσκοτισμένοι ἀέρος, ἢ καταχθονίων εἰσίν· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, ἐσκοτισμένοι γῆς· οἳ διὰ τοῦ ἁμαρτάνειν, οἰκοδομοῦσιν ἑαυτοῖς οἴκους ἀνομιῶν· οἶκον πορνείας, οἶκον φιλαργυρίας, κενοδοξίας, ἑκάςου τῶν ἁμαρτημάτων· ὁ δὲ ταπεινῶν, φησὶν, ἑαυτὸν, κατὰ τὴν τοῦ Χριςοῦ μαθητείαν, μὴ ἀποςραφήτω κατῃσχυμένος· ἀλλ᾽ εἰς δόξαν προαγέτω· πᾶς γὰρ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ θάνατον ἀνεδέξατο τὸν περὶ ἐμοῦ, διὰ τοῦτο λέγει ἡ προφητεία· ἀνάςα· εἰ μὴ γὰρ ἦν ἀποθανὼν ϗ ἀναςὰς, οὐχ᾽ οἷόν τε ἦν δικάσαι τὴν δίκην τῶν ἀνθρώπων, ὡς δηλοῖ ὁ Ἀπόςολος λέγων· „ Εἰς τοῦτο γὰρ Χριςὸς ἀπέθανε ϗ ἀνέςη, ἵνα ϗ νεκρῶν ϗ ζώντων κυριεύσῃ.

δὲ ἀντίγραφα ἔχουν ἐκτῶν σου: ἤτοι τῶν παρακαλεσῶν σου.

„ Ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε ἀ-
„ νέβη διαπαντός.

Ἡ ὑπερηφανεία, λέγει, τῶν μισούντων σε Ῥωμαίων, ὑψώθη καὶ ἐκορυφώθη. ἢ ἀνέβη ἐνώπιόν σου· βλέπε δὲ, ὅτι καμμία ὑπόσχεσις ἀγαθῶν, δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς σίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, καθὼς ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἄλλους Ψαλμούς. Καὶ οὕτω μὲν ἐξηγήθη ὁ παρὼν Ψαλμὸς, κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν Ἑβραίων.

Ἀληθέσερον ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὸν Χρισὸν τὰ ῥητὰ, ὁποῦ ἀκολουθοῦν ὕσερον ἀπὸ τό „ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἀληθῶς γὰρ σωτηρίαν ἐποίησεν ὁ Χρισὸς ἐνανθρωπήσας, ἐλευθερώσας ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ δείξας τὴν σράταν τῆς σωτηρίας· τὸ δὲ ἐν μέσῳ τῆς γῆς, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν πάσῃ τῇ γῇ· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐσχυρώθη ὁ Κύριος, εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς εὑρίσκονται· ἐκραταίωσε δὲ ὁ Χρισὸς τὴν θάλασσαν: ἤτοι κραταιὸν κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐποίησε τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος· θάλασσαν γὰρ τὸ Βάπτισμα καὶ ὁ Μιχαίας ὠνόμασεν εἰπών· „ Καταδύσει τὰς ἀδικίας ἡμῶν, καὶ ἀποῤῥιφήσονται εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης (Μιχ. ζ. 19.) ὠνομάσθη δὲ τὸ Βάπτισμα θάλασσα, διὰ τί ὑποδέχεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμοὺς τῶν βαπτιζομένων· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα ὑποδέχεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμοὺς τῆς γῆς· καὶ διὰ τί αὐτὸ εἶναι μεγαλώτατον, διὰ τὸ πλῆθος τῆς χάριτος· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα εἶναι μεγαλωτάτη διὰ τὸ πλῆθος τοῦ νεροῦ. Καὶ δράκοντες μὲν, εἶναι οἱ Δαίμονες· δράκων δὲ, ὁ ἄρχων αὐτῶν Διάβολος, τῶν ὁποίων τὰς κεφαλὰς ἐσύντριψε καὶ ἐτζάκισεν ὁ Χρισὸς ἐν τῷ ὕδατι τοῦ Βαπτίσματος· κεφαλαὶ δὲ τῶν Δαιμόνων εἶναι αἱ ἁμαρτίαι· διὰ τὶ εἰς τὰς ἁμαρτίας ἔχουν τεθησαυρισμένον τὸ φθοροποιὸν φαρμάκι των· ἀφ᾽ οὗ δὲ αἱ ἁμαρτίαι αὐται διεφθάρησαν ἀπὸ τὸ Βάπτισμα, δὲν ζῶσι πλέον εἰς ἡμᾶς οἱ νοητοὶ δράκοντες Δαίμονες· λαοὶ δὲ Αἰθίοπες εἶναι, οἱ μαῦροι ὄντες πρότερον κατὰ τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὸν ῥύπον καὶ καπνὸν τῆς ἁμαρτίας· εἰς τοὺς ὁποίους, ἀφ᾽ οὗ ἐβαπτίσθησαν, ἔδωκεν ὁ Χρισὸς φαγητόν: ἤτοι παρανάλωμα καὶ ἀφανισμὸν τὸν νοητὸν δράκοντα Διάβολον· ταυτὸν εἰπεῖν, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν νὰ ἀφανίσουν τὸν Διάβολον· διέῤῥηξε δὲ ὁ Χρισὸς· ἤτοι ἀνέβλυσε πηγὰς καὶ χειμάῤῥους διδασκαλίας πνευματικῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἐθνῶν, τὴν πρότερον οὖσαν ἔρημον· πηγὰς μὲν, διὰ τί παντοτινὰ ἀναβλύζουσι νερὸν καθαρὸν καὶ γλυκύτατον· χειμάῤῥους δὲ, διὰ τὶ τρέχουσι μὲ δύναμιν καὶ βίαν καὶ ὁρμὴν, καὶ συγκροτοῦνται ἀπὸ προφητικὰ λόγια, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ λζ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „ Καὶ τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς σου.

Ποταμοὶ δὲ Ἠθὰμ, εἶναι αἱ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀρχαῖαι προφητεῖαι, συγκρινόμεναι μὲ τὰς νέας τῶν Χρισιανῶν· ἐκεῖναι γὰρ ἐξηράνθησαν διὰ τὴν κακίαν τῶν Ἰουδαίων, μὲ τὸ νὰ ἐξέλιπον οἱ Προφῆται· τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ δείχνουσι τὸν Χρισὸν, Ποιητὴν καὶ Κύριον τοῦ Παντός. Μνήσθητι δὲ ταύτης τῆς νέας συναγωγῆς τῶν Χρισιανῶν, καὶ ὄχι ἐκείνης τῆς παλαιᾶς τῶν Ἰουδαίων· ἐχθρὸς δὲ ὠνείδισε τὸν Χρισὸν: ὁ Ἰουδαῖος δηλαδὴ καὶ ὁ Ἕλληνας λέγοντες πῶς δὲν εἶναι Θεός· καὶ πῶς εἶναι ἀσθενής· καὶ ὅσα ἄλλα ὑβρισικά· λαὸς δὲ ἄφρων, εἶναι ὁ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων· θηρία δὲ, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ Δαίμονες· πένητες δὲ, εἶναι οἱ Χρισιανοί· ἐπειδὴ καὶ ἀφῆκαν ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Χρισῷ: καὶ ἁπλῶς, πάντα τὰ Ἔθνη πένητες λέγονται· ὡς ἐν τῷ θ΄. Ψαλμῷ εἴπομεν. Διαθήκη δὲ, εἶναι ἡ τοῦ Χρισοῦ ἐπαγγελία εἰς τὸ νὰ μᾶς βοηθῇ καὶ νὰ εὑρίσκεται μεθ᾽ ἡμῶν, κατὰ τό „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ. κη΄.) ἐσκοτισμένοι δὲ τῆς γῆς, εἶναι ὅλοι κοινῶς οἱ ἄπισοι, ὁποῦ δὲν δύνανται νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ ῥητὰ θέλεις προσαρμόσεις εἰς τὴν τοῦ Χρισοῦ Ἐκκλησίαν, ὀρθῶς αὐτὰ ἐξετάζων καὶ ἐννοῶν.

„ ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ ΟΔ´.

„ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς, εἰς στηλογραφίαν ᾧ
„ Ψαλμὸς ᾠδῆς, τῷ Ἀσάφ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει προφητείαν διὰ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ κρίσιν· καὶ τὴν τιμωρίαν μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν, τιμὴν δὲ τῶν δικαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· Διὰ τοῦτο καὶ ὅλους διδάσκει νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ νὰ μὴ διαφθείρουν τὸν ἑαυτόν τους μὲ τὰς ἁμαρτίας· μερικοὶ δὲ τὸ „ μὴ διαφθείρῃς „ μὴ ἁμάρτῃς, εἶπον· περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ καὶ τῆς ἄλλης ἐπιγραφῆς, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Ψαλμῶν· ἐγράφη δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

β: „ Ἐξομολογησόμεθά σοι ὁ Θεός, ἐ„ ξομολογησόμεθά σοι, καὶ ἐπικαλεσόμεθα τὸ ὄνομά σου.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, θέλομεν σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ τοῦ ἐξομολογησόμεθα, φανερόνει ἐπίτασιν καὶ βεβαίωσιν τῆς εὐχαριστίας· (2) ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομά σου θέλομεν ἐπικαλεσθοῦμεν, τὸ ὁποῖον ὠνειδίσθη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἁρμόζει εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν Χριστιανοί.

„ Διη-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Σύμμαχον ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται „ Ἐπινίκιος περὶ ἀφθαρσίας· ὅθεν ὁ Ὠριγένης λέγει· „ Ὑψηλότερον δὲ, περὶ ἀφθαρσίας ὁ λόγος τῆς τοῖς δικαίοις ἀποκειμένης, οἷς καὶ τὰ τῆς νίκης ἀποτεθησαύρισται βραβεῖα· διὸ καὶ ἐπινίκιος ἐπιγέγραπται, καὶ εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ἀναπέμπει· περὶ οὗ φησιν ὁ Ἀπόστολος· εἶτα τὸ τέλος· εἰς ὃ οἱ ἐνταῦθα τὸν καλὸν ἀγῶνα νενικηκότες, τῆς ἀφθάρτου ζωῆς τεύξονται· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ὁ Ψαλμὸς λέγεται, παραινούντων τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσεβείας παύεσθαι, καὶ ὑποτιθεμένων αὐτοῖς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ θεῖον δικαστήριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἐπεὶ διττὸς ὁ τῆς ἐξομολογήσεως τρόπος, δὶς εἴρηται τὸ ἐξομολογεῖσθαι, τοῦ μὲν πρώτου δηλοῦντος τὴν ἐφ᾽ ἁμαρτίαις ἐξομολόγησιν· τοῦ δὲ δευτέρου, τὴν ἐφ᾽ οἷς πεπόνθασιν ἀγαθοῖς εὐχαριστίαν· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ἐπεὶ δὲ οὐχ οἷόν τε ἐστιν οὕτως ἐπικαλέσασθαι τὸ ὄνομα Κυρίου, ὥστε τυχεῖν τοῦ· „ Ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται· ἐὰν μὴ πρότερόν τις ἀποταξάμενος τῇ ἁμαρτίᾳ ἐξομολογήσηται περὶ τῶν προημαρτημένων, διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἐπιμένει τῇ ἐξομολογήσει· εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς θέλο-

„ Διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.
2 : „ Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητας „ κρινῶ.

Ὁ ςίχος οὗτος εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν θ'. Ψαλμὸν, ὀνομάζει δὲ θαυμάσια τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαια. (1) τὸ δὲ, ὅταν λάβω καιρὸν, μερικοὶ ἑνόνουσι μὲ τὸν προλαβόντα ςίχον λέγοντες· τότε διηγήσομαι τὰ θαυμάσιά σου, ὅταν λάβω καιρὸν τοῦ διηγεῖσθαι: ἤτοι ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πολεμίους· κάλλιον ὅμως εἶναι νὰ ἑνόνεται αὐτὸ μὲ τὸν ἀκόλουθον ςίχον· λέγεται γὰρ ἀπὸ μέρους τοῦ Χριςοῦ τὸ ῥητὸν, λέγοντος· μὴ ὀλιγοψυχεῖτε, διὰ τί τώρα δὲν καταδικάζω τὰ Ἔθνη. Ἐπειδὴ ἐγὼ, ὅταν λάβω καιρὸν τῆς κρίσεως κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τότε θέλω κρίνω δικαίως καὶ τοὺς ἀδικοῦντας καὶ τοὺς ἀδικουμένους· τὸ δὲ λάβω, πρέπει νὰ νοοῦμεν εὐσεβῶς, ὅτι ὁ Χριςὸς καθὸ Θεὸς δὲν λαμβάνει τὸν καιρὸν παρ' ἄλλου τινὸς, ἀλλὰ ἀπὸ λόγου του· ἢ καὶ καθὸ ἄνθρωπος λαμβάνει τοῦτον παρὰ τῆς Θεότητος. (2)

3 : „ Ἐτάκη ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ κατοι„ κοῦντες ἐν αὐτῇ.

Τῆξις εἶναι ἡ διάλυσις τῆς δυνάμεως· ἐτάκη λοιπόν: ἤτοι θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ, ὅταν ἔλθη ἡ μέλλουσα κρίσις· „ Ὁ οὐρανὸς γάρ φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· (Ματθ. κδ'. 35.) ἀλλὰ καὶ οἱ κατοικοῦντες· ἐν τῇ γῇ θέλουν διαλυθοῦν· ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουν νὰ ἀποθάνουν. (3)

„ Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐ„ τῆς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω προςάξω, καὶ εὐθὺς θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ· καθὼς καὶ ἐγὼ ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ ἔκτισα καὶ ἐςερέωσα· ςῦλοι δὲ τῆς γῆς, εἶναι τὰ προςάγματα τοῦ Θεοῦ· τὰ τὴν γῆν ςερεοῦντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. αὐτὰ γὰρ εἶναι ὁποῦ βαςάζουν τὴν γῆν, ἥτις εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω εἰς τὸ μηδέν· (4) ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλως τινας, τῆξιν τὴν φθοράν: δηλαδὴ, ὅτι ἐφθάρη μὲν ἡ γῆ ἀπὸ τὰς εἰδωλολατρείας καὶ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· ἐγὼ δὲ σπλαγχνισθεὶς διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματός μου, ἐςερέωσα τοὺς Ἀποςόλους· τούτους γὰρ θέλομεν νοήσομεν ςύλους τῆς γῆς, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐπειδὴ οἱ Ἀπόςολοι μὲ τὰς διδασκαλίας των, ςηρίζουσιν ὅλους τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς

θέλομεν ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις εὑρεθῆναι καὶ σωθῆναι μετ' αὐτῶν, κατήγοροι τῆς ἑαυτῶν ἁμαρτίας γενώμεθα. τέλεον καταλιπόντες αὐτήν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Διπλῆν ἐξομολόγησιν τῷ Θεῷ προσφέρειν οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἐπικαλεῖσθαι χρήζομεν, τὴν μὲν, τοῖς λόγοις· τὴν δὲ, τοῖς ἔργοις· λόγοις μὲν, ἐν προσευχῇ· ἔργοις δὲ, ἀναχωροῦντες ἐκείνων, ἐφ' οἷς ἐξομολογεῖσθαι καὶ μεταμέλεσθαι λέγομεν· οὕτω γὰρ ἡμῶν ὁ Θεὸς, ὡς καθαρθέντων, τὴν ἐπίκλησιν δέχεται· ὁ δὲ Θεόδωρός φησιν· „ Ἀπὸ τοῦ σοῦ ὀνόματος, λέγει, καλέσομεν ἑαυτούς· ἀντὶ τοῦ, Δεσπότην σε ὁμολογήσομεν, εὐεργέτην· προςάτην· εἰκότως ἀφ' ὧν ἀπηλαύσαμεν, τὸ ὠφέλημον παιδευόμενοι· ἴδιον γὰρ ἀνθρώπων, τὸ ἀπ' ἐκείνων καλεῖσθαι τῶν δεσποζόντων ἢ εὐεργετούντων· ὡς ὅταν λέγωμεν ὁ τοῦ δε δοῦλος, ἢ οἰκεῖος.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πρόσχες σαφῶς, ὅτι τὸ μὲν ἐξομολογεῖσθαι, πολλῶν, τὸ δὲ διηγεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια, ἑνὸς ἐκ πολλῶν, ἐξομολογουμένου καὶ ἐπικαλουμένου· διὸ πληθυντικῷ προσώπῳ λέγει τὰ πρότερα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος Διηγεῖσθαί, φησι, τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια ὑπισχνεῖται ὁ Ἀποςολικὸς χορὸς, τῶν διωκόντων ἀπαλλαγείς. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ. δεικνεὶς, ὅτι καιρός ἐςιν ὥσπερ τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ τοῦ κρίνειν θεολογίας εὐθύτητα·

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, δίκαιά φησι κρίνων κατέτηξας τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλὴμ. καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας.

(4) Ὅθεν ὁ Βασίλειος λέγει „ Τὴν συνεκτικὴν τῆς γῆς δύναμιν, ςύλους εἰρῆσθαι νόησον· εἶπε δὲ περὶ Θεοῦ καὶ ὁ Ἰὼβ· „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός. (Ἰὼβ. κς'. 7.)

τῆς γῆς· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Ἀπόςολος Παῦλος αὐτοὺς ὠνόμασεν εἰπών· „ Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης οἱ δοκοῦντες ςύλοι εἶναι· (Γαλ. 6. 9.) μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ γῆ τῆς Ἱερουσαλὴμ θέλει ταχῆ καὶ θέλει κατακαῆ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· ἀλλὰ καὶ ἔτζι ςύλους τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶπε τοὺς Ἀποςόλους, διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν· αὐτῆς δὲ, διὰ τὶ οἱ Ἀπόςολοι ἐκατάγοντο κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ· ἢ λέγει, ὅτι καὶ ἀφ' οὗ ἡ Ἱερουσαλὴμ ταχῆ, πάλιν θέλει ςερεωθῆ ἀπὸ τοὺς ςύλους τῆς πίςεως Ἀποςόλους.

4: „ Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι, μὴ παρα-
„ νομεῖτε· καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, μὴ
„ ὑψοῦτε κέρας.

Ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν, ἔχει νὰ γένῃ κρίσις, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ διαμαρτυρόμενος εἰς τοὺς παρανόμους, εἶπον αὐτοῖς· μὴ παρανομεῖτε· καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἶπον· μὴ ὑψοῦτε κέρας: ἤγουν μὴ καυχᾶσθε, μηδὲ ὑπερηφανεύεσθε εἰς τὰς ἁμαρτίας σας, ὡσὰν εἰς μεγάλα κατορθώματα· ἐπειδὴ τὸ νὰ καυχᾶται τινὰς εἰς τὰς ἁμαρτίας, τοῦτο εἶναι ἴδιον ἐσχάτης ἀνοησίας· τοὺς ἰδίους δὲ λέγει, καὶ παρανομοῦντας καὶ ἁμαρτάνοντας ἐκ παραλλήλου· εἰς πολλὰ μέρη δὲ τῶν Ψαλμῶν τὸ κέρας νοεῖται, ἄλλοτε μὲν, ἀντὶ δυνάμεως· ἄλλοτε δὲ, ἀντὶ καυχήσεως· διὰ τὶ καὶ τὰ ζῶα ὁποῦ ἔχουσι κέρατα, εἰς αὐτὰ ἔχουσι τὴν δύναμιν, καὶ εἰς αὐτὰ γαυριῶσι καὶ ὑπερηφανεύονται.

5: „ Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑ-
„ μῶν, καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ
„ ἀδικίαν.

Πάλιν τὰ ἴδια λόγια ἐπαναλαμβάνει καὶ μέδω ὁ Δαβὶδ, εἰς ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν διαμαρτυρίας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς παραγγελίας· τὸ δὲ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, εἶναι ὅμοιον μὲ τό· „ Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν· ὅπερ ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν οβ'. Ψαλμὸν ςίχ. 8.

6: „ Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυ-
„ σμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων.

Οὔτε ἀπὸ τὰς ἀνατολὰς, λέγει, τῶν φωςήρων καὶ ἄςρων, οὔτε ἀπὸ τὰς δύσεις αὐτῶν, καθὼς οἱ ἀςρολόγοι φλυαροῦσιν· οὔτε πάλιν ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, τοὺς ἐρήμους μὲν ὄντας ἀπὸ κάθε καλὸν, ὄρη δὲ ὀνομαζομένους διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν, καθὼς οἱ μάντεις φρονοῦσιν· ἀπὸ κανένα, λέγω, μέρος τοιοῦτον, δὲν δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, ἢ ἡ πτωχεία καὶ ἀδοξία· ἀλλὰ ταῦτα δίδονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἐξόδους δὲ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεόδωρον καὶ Θεοδώρητον, τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου· „ Ἀπ' ἄκρου γάρ φησι τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ· (Ψαλ. ιή. 6.) δυσμὰς δὲ ὀνομάζει τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἔρημα δὲ ὄρη ὀνομάζει, τὰ βόρεια καὶ νότεια κλίματα, τὰ κατὰ τὴν ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν εὑρισκόμενα· ἐπειδὴ ταῦτα τὰ μέρη εἶναι ἔρημα ἀπὸ ἀνθρώπους· τὸ μὲν ὑπερβόρειον μέρος, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· τὸ δὲ ὑπερνότιον, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θέρμην, κατὰ τὸν Θεοδώρητον: (1) ἐλλειπτικὸν δὲ σχῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ· λείπει γὰρ τὸ, λάληθέ τι· δὲν λανθάνει, λέγει, κανένα πρᾶγμα, οὐδὲ κρύπτεταί τι ἀπὸ κανένα κλίμα τῆς γῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς μελλού-

σης

(1) Οἱ δὲ νεώτεροι λέγουσιν, ὅτι καὶ τὰ ὑπερνότια μέρη δὲν κατοικοῦνται, ὄχι διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· ὥσπερ γὰρ τὰ ὑπὸ τὸν βόρειον πόλον μέρη παγωμένα εἰσίν· ἔτζι παρομοίως καὶ τὰ ὑπὸ τὸν νότιον πόλον, παγωμένα εἶναι· καθὼς διὰ τῆς πείρας ἐγνώρισε Κοὰκ ἐκεῖνος ὁ περίφημος Ναύαρχος· ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἀκατοίκητος νομιζομένη διακεκαυμένη ζώνη, κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως περιηγητὰς κατοικημένη εὑρέθη.

σης κρίσεως· διὰ τοῦτο ὦ ἄνθρωποι, μὴ ποιεῖτε μηδένα κακόν· ἐὰν δὲ τοῦτο ποιήσετε, μὴ νομίζετε ὅτι θέλετε κρυφθῆτε, ἢ πῶς θέλετε γλυτώσετε ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἔπειτα δὲ βάλλει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ κρυφθοῦν καὶ νὰ γλυτώσουν.

ζ: „Ὅτι ὁ Θεὸς κριτής ἐστι. τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἀληθὴς καὶ δίκαιος κριτής· διὰ τὶ αὐτὸς εἶδεν ὅλα, καὶ ἠξεύρει τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάνναν· καὶ ἄλλον μὲν ἄνθρωπον ἀτιμάζει· ἄλλον δὲ τιμᾷ, κατὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ ἀναλογίαν τῶν ἔργων τοῦ καθε ἑνὸς, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς δικαίας αὐτοῦ κρίσεως. (1)

η: „Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου „ἀκράτου, πλῆρες κεράσματος.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μεταφορικὸς καὶ ἐξ ὁμοιότητος· διότι, χεῖρα μὲν Κυρίου ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ποτήριον δὲ κρασίου, ὀνομάζει τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας· οἶνος γὰρ καὶ κρασὶ νοεῖται ἐδῶ ἡ τιμωρία κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Θεόδωρον· ἐπειδὴ ἡ τιμωρία παρομοίως μὲ τὸ κρασὶ, παίρνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παραλύει τὰς ἁρμονίας τοῦ σώματος, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ σφάλῃ εἰς τοὺς λογισμοὺς καὶ λόγια του, ὡσὰν νὰ ἦτον μεθυσμένος· ἄκρατον δὲ, ἤγουν ἄδολον εἶναι τοῦτο τὸ κρασὶ τῆς τιμωρίας, καθὸ εἶναι αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον καὶ ἄμικτον ἀπὸ φιλανθρωπίαν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ ποτήριον τῆς θείας ὀργῆς, εἶναι γεμάτον ἀπὸ κρασὶ ἄδολον· εἶναι δὲ καὶ ἄλλο ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, γεμάτον ἀπὸ κέρασμα: ἤγουν ἀπὸ φιλανθρωπίαν· ἐπειδὴ τὸ κέρασμα: ἤτοι τὸ μῖγμα τοῦ κρασίου, εἶναι τὸ νερὸν ὁποῦ ἐμβάλλεται εἰς αὐτό· τῆς δὲ αὐστηρᾶς τιμωρίας κέρασμα καὶ μῖγμα, εἶναι ἡ φιλανθρωπία· πρέπει γὰρ τὸ, πλῆρες κεράσματος, νὰ μὴν ἑνώνεται μὲ τὸ ἔμπροσθεν: ἤγουν μὲ τὸ, οἴνου ἀκράτου· ἀλλὰ νὰ ἀναγινώσκεται χωριστὰ αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ ἀσυνδέτως· ἢ πρέπει ἔξωθεν νὰ ὑπακούεται κατὰ ἔλλειψιν ὁ καὶ σύνδεσμος: ἤγουν καὶ ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου πλῆρες κεράσματος· ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατὸν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, νὰ ἔχῃ ἐνταυτῷ καὶ ἄκρατον οἶνον καὶ κέρασμα; ὅτι δὲ δύω ποτήρια εἶναι αὐτὰ, θέλει φανερώσει καὶ τὸ ἀκόλουθον ῥητόν.

„Καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, „πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη.

Ἔχυσε, λέγει, ἀπὸ τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀκράτου τιμωρίας, εἰς τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας· διὰ νὰ κάμῃ μετρίαν κρᾶσιν, καὶ νὰ ποτίσῃ αὐτὴν ἐκείνους, ὁποῦ ἁμαρτάνουν μικρά τινα καὶ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα· ὁ τρυγίας ὅμως αὐτοῦ τοῦ ποτηρίου τῆς τιμωρίας δὲν ἐχύθη· τρυγίαν δὲ ὀνομάζει, τὸ πάχος τῆς ἀκράτου τιμωρίας, καὶ τὴν τελευταίαν κόλασιν· ἡ ὁποία ἔμεινε νὰ δοθῇ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἁμαρτάνουν μεγά.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσύχιος „ Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ (Α΄. Βασιλ. β΄. 7.) οὐμὴν ἀλόγως· ἀλλὰ τοὺς μὲν διὰ πλούτου, τοὺς δὲ διὰ πενίας δοκιμάζει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀναγωγικῶς τοῦτο ἑρμήνευσεν εἰπών· „ Ταπεινώσας τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν ὕψωσεν· ἔφη δὲ καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν κεφ. κθ΄. τῶν μελετῶν του, πρὸς τὸν Θεὸν ἀποτεινόμενος· „ Μᾶλλον αὐτὸς εἶ ἐν ἅπασιν: ἤτοι αὐτὰ ἐν σοί εἰσι πάντα· σοῦ γὰρ ἡ παγκρατορία περιείληφεν ἅπαντα· οὐδὲ τοῦ διαδρᾶναι τὸ σὸν κράτος εὑρεῖν τις πόρον δυνήσεται· ὁ γὰρ σὲ μὴ ἔχων ἐξιλεωθέντα, οὐδὲ διαφυγεῖν ἔχει ἐποργισθέντα· „ Οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν (ὡς γέγραπται ἐνταῦθα δηλαδὴ) οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων· ὅτι ὁ Θεὸς κριτής ἐστι.

μεγάλα καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα, καὶ δὲν μετανοοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν τους.

„ Πίονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς „ γῆς.

Τὸν τρυγίαν, λέγει, καὶ τὴν ἄκρατον καὶ τελευταίαν κόλασιν, θέλουν πίουν οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς: ἤγουν οἱ ἀμετανοήτως ἁμαρτάνοντες. (1)

9: „ Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶ„ να· ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐγὼ, λέγει, ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν μου, θέλω χαρῶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔχω νὰ λάβω τῶν λυπηρῶν· θέλω δὲ καὶ νὰ ψάλω εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους εὐχαριστηρίους.

10: „ Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτω„ λῶν συνθλάσω.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω τζακίσω ὅλα τὰ κέρατα καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἁμαρτωλῶν ἐκείνων, ὁποῦ πάλιν ἔχουν νὰ μὲ πολεμήσουν. (2)

„ Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρας τοῦ δι„ καίου.

Ἡ δύναμις, λέγει, τοῦ δικαίου θέλει ὑψωθῆ· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ νικήσῃ· καὶ ἀληθῶς ἔτζι ἠκολούθησε· διὰ τὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφ' οὗ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐνίκησαν τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ τοὺς ἐπολέμουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ οἱ Χριστιανοὶ, ἀφ' οὗ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, νικῶσι καὶ τζακίζουσι τὰς δυνάμεις τῶν Δαιμόνων

(1) Ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει „ Τὴν δικαίαν οὖν σημαίνει ὁ θεῖος χρησμὸς ἀνταπόδοσιν, κιρναμένην φιλανθρωπίᾳ πρὸς μεταμέλειαν τῶν ἁμαρτανόντων· ἔκλινε γὰρ τὴν φιλανθρωπίαν εἰς τὴν χρεωστουμένην τοῖς πταίσμασι τιμωρίαν· ἀλλ' ἵνα μὴ παντελῶς φαντασθῶσιν ἐπιλησμονὴν τῆς δίκης οἱ ῥάθυμοι, προσέθειται, ὅτι εἰς τέλεον τῆς σωτηρίας καταφρονήσωσιν, ἐσύστερον τὴν δίκην ὀφλήσουσι· πίονται γὰρ τὸ τῆς κρίσεως εἰκότως ποτήριον· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἡ ὀργὴ κατὰ λόγον τῶν ἁμαρτημάτων, ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου προσαγορεύεται, ϗ κόνδυ πόσεως ἐκπινόμενον· εἰ ϗ πᾶσιν ὑφαιρεῖταί τι τῆς ἀξίας, ϗ τὸ τῆς ὀργῆς ἄκρατον φιλανθρωπίᾳ κίρνησι· κλίνων μὲν ἀπὸ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδόσιμον τοῖς φόβῳ παιδευομένοις· ὑποτηρῶν δὲ ὅμως ὡς τρυγίαν τὸ τῆς ὀργῆς ἔσχατον, ϗ τὸ λεῖμμα τῆς κατὰ τῶν ἀξίων κινήσεως· ἐπειδὴ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος· ἵνα ὅλον κενώσῃ τοῖς μὴ θεραπευομένοις ἐκ τῆς χρηστότητος, ἀλλὰ ϗ σκληρυνομένοις κατὰ τὸν βαρυκάρδιον Φαραώ· εἰ γὰρ ϗ κλίνει διὰ φιλανθρωπίαν ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδόσιμον· ἀλλ' οὐ πάντῃ συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν· ἵνα μὴ τῇ χρηστότητι χείρους γένωνται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ποτήριόν ἐστιν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου χειρὶ, εἰς ὃ ἑκάστου ἀνθρώπου τοὺς καρποὺς ϗ τοὺς ἀγαθοὺς ϗ τοὺς πονηροὺς οἱονεὶ ἐκπιέζων, ϗ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πονηροῖς ἀνακιρνῶν, πλῆρες αὐτὸ ἀποτελεῖ· εἶτα ὧν οὐκ ἐκχεῖται ὁ τρυγίας: τουτέστιν, ὧν ἐναπομένουσιν αἱ ἁμαρτίαι, οὗτοι αὐτὸ ἐκπίονται: τουτέστι τοῖς ἰδίοις μεθυσθήσονται κακοῖς· ὥσπερ ἀμέλει ϗ οἱ ἅγιοι πίονται τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν· „ Ἕως ἂν πίω αὐτό φησι, μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου· εἶπε δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ἔσχατος ὄλεθρος δίδοται, ἀλλ' οὐκέτι κράμα τοῖς ἡμαρτηκόσι μεγάλα· περὶ τοῦ Ποτηρίου τούτου εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἱερεμίαν· „ Λάβε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ ἀκράτου τούτου ἐκ χειρός μου, ϗ ποτιεῖς πάντα τὰ Ἔθνη, πρὸς ἃ ἐγὼ ἀποστέλλω σε πρὸς αὐτούς. Καὶ πίονται ϗ ἐξεμοῦνται ϗ ἐκμανήσονται ἀπὸ προσώπου τῆς μαχαίρας, ἧς ἐγὼ ἀποστέλλω ἀναμέσον αὐτῶν· (Ἱερ. κε', 15.) ἰατροῦ γὰρ δίκην (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὁ Θεὸς τὰς κολάσεις ἐπάγει τοῖς οἱονεὶ δεομένοις ἀντιδότου πικρᾶς, ἐπὶ τῷ τὴν ἔνδον ἐξεμέσαι κακίαν.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Ἐγώ φησι τὸ διειδέστερον ἔπιον: τουτέστιν ἐλάττοσιν ὑπεβλήθην κακοῖς· αὐτὴν δὲ τὴν ὑποστάθμην Βαβυλώνιοι πίονται· ἀντὶ τοῦ χαλεπώτερα ὧν εἰργάσαντο, πείσονται. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ψαλῶ φησι τῷ τὴν ἰσχὺν δεδωκότι ἐπὶ τῷ συνθλάσαι πάντα τὰ τῶν ἁμαρτωλῶν κέρατα, οἷς ἐχρῶντο κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων, τυγχάνοντες πρὸς τὸ κολάζειν ἀνένδοτοι (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

μόνων ὁποῦ τοὺς πολεμοῦν· (1) δίκαιον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ καθε εὐσεβῆ· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ δίκαιος καὶ ὁ Ζοροβάβελ, ὅς τις ὠδήγησε τον λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ καὶ ὁ Χριςὸς κυρίως δίκαιος εἶναι, ὡς ἀναμάρτητος, τοῦ ὁποίου τύπος ἦτον ὁ Ζοροβάβελ· διότι ὑψόνεται ἀληθῶς ἡ δύναμις ἐκείνων τῶν Χριστιανῶν, ὁποῦ μὲ σῶμα πολεμοῦσι τοὺς ἀσωμάτους Δαίμονας· ἀκολούθως δὲ καὶ ὁ ἔπαινος ὑψόνεται καὶ μεγαλύνεται τοῦ Χριςοῦ, ὅς τις δυναμόνει τοὺς οὕτω πολεμοῦντας Χριστιανούς, (2).

ΨΑΛΜΟΣ ΟΕʹ.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ᾠδὴ
„ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. (3)

Εἴπομεν εἰς τὰς ἀρχὰς, ὅτι τὸ, εἰς τὸ τέλος, ὁποῦ ἐπιγράφεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δηλοῖ προφητείαν, καὶ διδάσκει ἡμᾶς νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ, εἰς τὸ τέλος, προφητείαν δηλοῖ· κατὰ μὲν τοὺς Ἑβραίους, τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ Σενναχηρεὶμ βασιλέως Ἀσσυρίων κατὰ δὲ τοὺς Χριστιανοὺς, τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Δαιμόνων, ὁποῦ εἶναι ὑπηρέται τοῦ νοητοῦ Σενναχηρεὶμ Διαβόλου· καὶ ἄλλως δὲ, εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ διαλαμβάνει περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου: ἤτον τῆς μελλούσης κρίσεως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ εἶναι ὁ Ψαλμὸς εὐχαριςήριος πρὸς τὸν Θεὸν, διὰ τὴν νίκην τῶν Ἀσσυρίων: περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ
καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ ταπεινουμένων τῶν ἁγίων, τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ὕψος αἴρεται τὸ κέρας, δῆλον ὅτι καὶ ὑψουμένων τῶν ἁγίων, συντριβήσονται τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ κέρατα· τίνες δ' ἂν εἶεν ἀντικείμενοι, ἢ οἱ ἀντικείμενοι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις, πονηροὶ Δαίμονες; Κέρας δὲ τὴν βασιλείαν φησιν: ἤτοι τὴν δυναςείαν· ἐπειδὰν οὖν τὴν βασιλείαν λάβωσιν οἱ Δίκαιοι, ἀνῃρημένων δηλαδὴ τῶν πονηρῶν Δυνάμεων: τότε δὴ τότε καὶ τοῦ Θεοῦ δειχθήσονται τὰ θαυμάσια· διὸ καὶ ἀρχόμενος τοῦ Ψαλμοῦ ἔλεγε· „ Διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου ὅταν λάβω καιρόν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὑψωθήσεται δὲ τὸ κέρας αὐτῶν, ἐπειδὰν τῷ ἰδίῳ συμβασιλεύσωσι βασιλεῖ.

(2) Ὡραῖα δὲ εἶναι ἐκεῖνα, ὁποῦ γράφει ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁμοῦ καὶ ψυχωφελῆ, λέγων· „ Ἐμὲ δὲ φοβεῖ τὸ μὴ κενούμενον πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ποτιζομένων ποτήριον, καὶ ἡ τρυγώδης ἐκείνη καὶ ἄκρατος πόσις καὶ κόλασις· ἣν ἐμαυτῷ διὰ τῆς κληματίδος τῶν ἔργων, καὶ τῶν βοτρύων τῆς πικρίας, καὶ τῆς ςαφυλῆς τῆς χολῆς ἡτοίμασα· ἀλλὰ γενοίμην, ὦ Δέσποτα, ἄμπελος Σωρὴχ, ἄμπελος εὐκληματοῦσα, καρποφόρος ἀληθινὴ, ἤδη προβαλλομένη τὸν βότρυν καὶ πέπειρον, ταῖς ἄνω καὶ θείαις ληνοῖς ἐναποθλιβόμενον, οὐ σηπόμενον, οὐ τρεπόμενον, ἀλλ' εὔπνουν· ἀλλὰ μυρίπνουν, καὶ καρδίαν εὐφραίνοντα.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὴν τοῦ Ἀσσυρίου προσθήκην οὐχ' εὗρον ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, ἀλλ' ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοιν· τὶ δὲ εἶναι τὸ Ἑξαπλοῦν, εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ κεφαλαίῳ ιγʹ.

καὶ τῆς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ· πρὸς τὸν Ἀσσύριον δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὰ κατὰ τὸν Ἀσσύριον Σεναχηρείμ· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μαζὶ μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱςορίαν συνέπλεξε δόγματα Χριςιανικά· ἵνα ἐνταυτῷ μὲν παρηγορῇ καὶ τὸν Ἑβραῖον, ταπεινῶς τὰ ῥητὰ ἐκλαμβάνοντα, χαροποιῇ δὲ καὶ τὸν Χριςιανὸν, ὑψηλῶς ταῦτα νοοῦντα.

1: „ Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσιν, ὅτι εἶναι γνώριμος ὁ Θεὸς εἰς μόνην τὴν Ἰουδαίαν· ὁ δὲ Θεὸς λέγει πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἱερεμίου· „ Κατὰ ἀριθμὸν τῶν πόλεών σου, ἦσαν θεοί σου Ἰούδα· καὶ κατ᾽ ἀριθμὸν διόδων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔθυον τῇ Βάαλ· (Ἱερ. β΄. 28.) φανερὸν λοιπὸν ἐκ τούτου εἶναι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς δὲν λέγει ἐδῶ διὰ τὴν Ἰουδαίαν τὴν ἐν Παλαιςίνῃ εὑρισκομένην· ἀλλὰ Ἰουδαίαν ὀνομάζει τὴν Ἰουδαϊκὴν Γραφήν: ἤτοι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γνώριμος ὁ Χριςὸς, ὡς μαρτυρούμενος ὑπ᾽ αὐτῆς· ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, καὶ τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν, περὶ τοῦ Χριςοῦ ἐπροκήρυξαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Νόμου λατρεία, τύπος καὶ σκιὰ καὶ προεικόνισμα ἦτον τοῦ Χριςοῦ.

„ Ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐ-
„ τοῦ.

Ὅτι δὲ εἰς μόνον τὸν Ἰσραὴλ δὲν ἦτον μέγα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους, τοῦτο πάλιν τὸ λέγει ὁ ἴδιος Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Μαλαχίου. „ Διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς Ἔθνεσι. διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς Ἔθνεσι λέγει Κύριος Παντοκράτωρ· (Μαλ. α΄. 11.) καὶ πάλιν „ Ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό· (αὐτόθ. 12.) (1) λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται φανερὸν, ὅτι Ἰσραὴλ ἐδῶ ὀνομάζει πάλιν τὴν Ἰσραηλιτικὴν Γραφήν: ἤτοι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἥτις ἐδόθη εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· ἐν τῇ Γραφῇ γὰρ φημίζεται μέγα καὶ ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· ὁ δὲ Μάξιμος ὁ μέγας φιλόσοφος, Ἰουδαίαν μὲν ὀνομάζει τὴν Πρακτικὴν φιλοσοφίαν, Ἰσραὴλ δὲ, τὴν θεωρητικήν· διότι, Ἰουδαία μὲν ἑρμηνεύεται ἐξομολόγησις ἁμαρτιῶν, ἥτις εἶναι ἀρχὴ τῆς Πρακτικῆς· Ἰσραὴλ δὲ ἑρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· ὁ μὲν γὰρ Πρακτικὸς γινώσκει τὸν Θεὸν, ὅτι εἶναι κριτὴς τῶν ἔργων τοῦ καθενὸς, καὶ διὰ τοῦτο καθαρίζει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὰ πάθη· ὁ δὲ Θεωρητικὸς ὁρῶν νοερῶς τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ἀξίως μεγαλύνει αὐτόν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται Ἰουδαία, νέα ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἥτις ἀφ᾽ οὗ ἐξωμολογήθη τὰ παλαιὰ αὐτῆς ἁμαρτήματα, (Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται.) ἐγνώρισε τὸν ἀληθινὸν Θεόν· ἡ αὐτὴ δὲ Ἐκκλησία, εἶναι καὶ νέος Ἰσραήλ· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· „ Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐςιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομὴ, ἀλλ᾽ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν Πνεύματι οὐ γράμματι· (Ῥωμ. β΄. 28.)

2: „ Καὶ

(1) Ὅθεν ὁ Ὠριγένης ταῦτα τὰ προφητικὰ ῥητὰ προτιθέμενος, λέγει „ Ἰσραὴλ δὲ ἀληθινὸν, τὰ Ἔθνη εἶναι παρίςησι· εἰ τοίνυν ἡ ψαλμῳδία ἐκεῖνον διδάσκει Ἰσραὴλ εἶναι, παρ᾽ ᾧ τὸ τοῦ Θεοῦ δοξάζεται ὄνομα, δοξάζεται δὲ παρὰ τοῖς Ἔθνεσι. ταῦτα κυρίως ἂν λέγοιτο Ἰσραήλ· καὶ ὁ Ἀθανάσιος, λέγει· „ Ἰουδαίαν ἐνταῦθα καὶ Ἰσραὴλ, τὴν ἐγνωκεῖαν ψυχὴν τὸν Θεόν φησιν· αὕτη γάρ ἐςιν ἀληθῶς Ἰουδαία, καὶ ὁ ἀληθὴς Ἰσραήλ.

2: „ Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ (1) ὁ τόπος „ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ „ ἐν Σιών.

Ἀνίσως, ὡς λέγει ὁ Ὠριγένης καὶ ὁ Εὐσέβιος, τὰ Ἱεροσόλυμα δὲν ἐπολεμήθησαν πολλαῖς φοραῖς καὶ δὲν ἐσκλαβώθησαν, εἶχε κάποιον λογαριασμὸν, τὸ νὰ εἰπῇ τινὰς, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα λέγονται διὰ τὰ αἰσθητὰ Ἱεροσόλυμα· ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἐπολεμήθησαν πολλάκις, καὶ εἰρηνικὸς τόπος δὲν ἦτον: διὰ τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι εἰρήνην ἐδῶ ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔχει εἰρήνην, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὶ ἀγαπᾷ αὐτούς· πρὸς δὲ τὰ πάθη, διὰ τὶ ὑποτάσσει αὐτά· εἰς τὸν τοιοῦτον γὰρ εἰρηνικὸν ἄνδρα, γίνεται ὁ τόπος ὁ χωρητικὸς τοῦ Θεοῦ· Σιὼν δὲ ἑρμηνεύεται σκοπευτήριον· ὅθεν καὶ ὁποῖος ἀπὸ μακρόθεν σκοπεύει καὶ βλέπει τὰς προσβολὰς τῶν Δαιμόνων. δύναται νὰ ὀνομασθῇ Σιὼν, κατὰ τὸν Ὠριγένη. (2).

3: „ Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τό„ ξων, ὅπλον καὶ ῥομφαίαν καὶ πό„ λεμον.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἱςορικῶς μὲν λέγεται διὰ τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμὸν τῶν Ἀσσυρίων· τὸ δὲ, ἐκεῖ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν τῇ Σιών· συνέτριψε δὲ, ἀντὶ τοῦ κατήργησε τὰς δυνάμεις τῶν τόξων· ὅπλον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, ὄχι τὸ ἅρμα τὸ πολεμικόν: μὲ τὸ ὁποῖον δηλαδὴ κτυποῦμεν τοὺς πολεμοῦντας· ἀλλὰ τὸ προφυλακτικὸν, μὲ τὸ ὁποῖον φυλαττόμεθα μόνον νὰ μὴ κτυπηθῶμεν· ὁποῖον εἶναι τὸ σκουτάρι, τὸ σιδεροπουκάμισον, ἡ περικεφαλαία, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἀπὸ ταῦτα γὰρ τὰ προφυλακτικὰ ὅπλα ὀνομάζεται καὶ ὁπλίτης ὁ ἔχων ταῦτα ςρατιώτης, πρὸς διαφορὰν τοῦ μὴ ἔχοντος αὐτά· ῥομφαίαν δὲ ὀνομάζει τὸ σπαθί· καὶ πρῶτον μὲν ἔβαλε τὰ τοξάρια· διὰ τὶ οἱ Ἀσσύριοι ὡς ἐπιτοπλεῖςον μὲ τοξάρια ἐπολέμουν· ἔπειτα διὰ τοῦ ὅπλου, ἐφανέρωσε καθὲ φυλακτήριον ἅρμα· διὰ δὲ τῆς ῥομφαίας, ἐφανέρωσε καθὲ ἅρμα πολεμικόν· ὕςερον δὲ ἔβαλε καὶ τὸν πόλεμον αὐτὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἅρματα ἑτοιμάζονται, καὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ταῦτα σκεύη καὶ ὄργανα· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ καὶ θεωρίαν, τόξα μὲν εἶναι αἱ μεθοδεῖαι καὶ μηχαναὶ τῶν Δαιμόνων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ῥίπτονται αἱ πυρωμέναι σαΐται τῶν παθῶν· ὅπλον δὲ φυλακτήριον τοῦ Διαβόλου, εἶναι ἡ παραχώρησις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν ἐξουσία τοῦ ἐχθροῦ διὰ τὶ, ὅταν αὐτὸς λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ μᾶς παιδεύσῃ, τότε δὲν αἰσθάνεται, οὔτε νικᾶται, κἂν καὶ ἡμεῖς πολεμοῦμεν καὶ κτυποῦμεν αὐτόν· σπαθὶ δὲ τοῦ Διαβόλου κοπτερὸν, εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χωρισμὸς, τὸν ὁποῖον παθαίνομεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας· πόλεμος δὲ, εἶναι τὸ πάλαισμα, ὁποῦ κάμνει καθ' ἡμῶν ὁ Διάβολος· ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Διάβολος· καθὼς γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι εἰρήνη, ἔτζι ὁ ἀν-

(1) Παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ γράφεται „ Καὶ ἐγενήθη ἐν Σαλὴμ ὁ τόπος αὐτοῦ· ὅ ἐςιν εἰρήνη· εἴτις οὖν ἀτάραχος ψυχὴ κατὰ τὸν αὐτὸν, ϗ παντὸς ἐλευθέρα πολέμου, αὕτη τόπος Θεοῦ, χωρητικὴ τοῦ θείου τυγχάνουσα Πνεύματος· ἐνοικήσω γὰρ ἐν αὐτοῖς φησι, ϗ ἐμπεριπατήσω· ϗ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, ϗ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τόπος δὲ Θεοῦ ϗ ἡ ἁγία Ἐκκλησία, ἐν εἰρήνῃ καθιδρυμένη.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητός φησι „ Τοῦ πλήθους τῶν Ἀσσυρίων ἀναιρεθέντων, οἱ ὑπολειφθέντες διέδρασαν, ἄγγελοι τῆς θείας γεγενημένοι δυνάμεως· κἀντεῦθεν ὁ ἀφωρισμένος τῷ Θεῷ τόπος· ἤγουν τὰ Ἱεροσόλυμα, βαθείας εἰρήνης ἀπέλαυσε· ϗ ὑπέλαβον ἅπαντες ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ Σιὼν κατοικεῖν εὐδόκησεν ὁ Θεός· προστέθεικε δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ἀλλὰ γὰρ παντὶ τρόπῳ ϗ ἡμῖν ἀποδιωκτέον τὴν τῶν παθῶν ταραχήν· ἵν' εἰρήνην τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν ἔχοντες, τόπος γενώμεθα Θεοῦ· ἐσόμεθα δὲ ϗ κατοικητήριον αὐτοῦ, σκοπεύοντες πᾶσαν ἀλήθειάν τε ϗ ἀρετήν. Σκοπευτήριον γὰρ ἡ Σιὼν ἑρμηνεύεται· ὡς γὰρ ὁ ἁμαρτωλὸς δίδωσι τόπον τῷ Διαβόλῳ: οὕτως ὁ καλὸς ϗ ἀγαθὸς δίδωσι τόπον τῷ Θεῷ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ αὐτοῦ, ζητοῦντι ἐνοικῆσαι ἐν ἡμῖν ϗ ἐμπεριπατῆσαι· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Εἰ περὶ τῆς ἄνω Ἰουδαίας γέγραπται· ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη λύπη ϗ ςεναγμὸς, δῆλον ὅτι εἰρήνης ἔςαι τόπος:

ἀντικείμενος Δαίμων εἶναι πόλεμος· ταῦτα δὲ ὅλα ἐκατήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν εἰρηνικὸν, καὶ σκοπεύοντα τὰς μηχανὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὡς προείπομεν· „ Κύριος γάρ φησι, συντρίβων πολέμους· (Ἔξοδ. ιε'. 3.) (1)

4: „ Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων „ αἰωνίων.

Ὄρη: ἤτοι βουνὰ αἰώνια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τοὺς οὐρανούς· ὄρη μὲν, διὰ τὸ ὕψος· αἰώνια δὲ, διὰ τὸ διαρκέστερον καὶ πολυχρονιώτερον τῆς οὐσίας αὐτῶν· Σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, φωτίζεις ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μὲ φῶς χαρᾶς καὶ παρηγορίας ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς λύπης· καὶ παρηγορεῖς μὲ φῶς ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀπογνώσεως. (2)

5: „ Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι „ τῇ καρδίᾳ· ὕπνωσαν ὕπνον αὐτῶν „ καὶ οὐχ εὗρον οὐδέν.

Ὅλοι, λέγει, οἱ Ἀσσύριοι οἱ πολιορκοῦντες τὰ Ἱεροσόλυμα, φονευθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἀπροσδοκήτως, ἐταράχθησαν, πόθεν εἰς αὐτοὺς ἦλθεν ὁ τοιοῦτος θάνατος· ἀσυνέτους δὲ αὐτοὺς ὠνόμασεν, ὡς θεομάχους καὶ μὴ γνωρίζοντας τὸν ἀληθῆ Θεόν· ἐκοιμήθησαν, λέγει, αὐτοὶ μὲ ἐλπίδας, ὅτι νὰ πάρουν τὰ Ἱεροσόλυμα· ἐξυπνήσαντες δὲ, δὲν εὗρον κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἤλπισαν: ἤτοι ψευδεῖς εὑρέθηκαν αἱ ἐλπίδες των· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοήσῃ τοῦτο καὶ ἄλλως τινάς· ὅτι οἱ πολιορκούμενοι Ἰουδαῖοι, βλέποντες τοὺς Ἀσσυρίους τριγύρω εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ μὴ νοήσαντες τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἐταράχθησαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει: ἤγουν ἡ Δ'. τῶν Βασιλειῶν κεφ. ιη'. ἔπειτα ἐκοιμήθησαν μὲ ἐλπίδα, ὅτι ἔχουν νὰ τοὺς σκλαβώσουν οἱ Ἀσσύριοι· τὸ πρωῒ δὲ σηκωθέντες, δὲν εὗρηκαν κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἤλπισαν· ἐπειδὴ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐθανατώθησαν ὑπὸ θείου Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες ἐκ τῶν ἐχθρῶν Ἀσσυρίων· τὸ δὲ, τῇ καρδίᾳ, εἶναι περιττὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἢ δηλοῖ ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν τῆς ἀσυνεσίας.

„ Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου ταῖς „ χερσὶν αὐτῶν.

Οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου, νοεῖται περιφραστικῶς ἀντὶ τοῦ, οἱ πλούσιοι κατὰ τὸν Ὠριγένην· καθὼς εἶναι καὶ τό· „ Ἄνδρες αἱμάτων, ἀντὶ τοῦ οἱ αἱμοχαρεῖς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἀσσύριοι ἐνόμιζον, ὅτι τὴν αὔριον ἡμέραν ἔχουσι σχεδὸν εἰς τὰς χεῖράς των ὅλους τοὺς πλουσίους Ἰσραηλίτας· ἢ νοεῖται καὶ τὸ ἐναντίον, ὅτι ὅλοι οἱ πλούσιοι Ἀσσύριοι. ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν πολιορκουμένων Ἰουδαίων· ἐπειδὴ εὑρέθησαν νεκροί, καὶ ἐκουρσεύθησαν παρ' ἐκείνων. (3)

6: „ Ἀ,

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Σημαίνει διὰ τούτων τὰς ἀντικειμένας Δυνάμεις, αἳ συντρίβονται, ἐπειδὰν οἱ ἅγιοι λάχωσι τὰς ἐκεῖ κατοικεῖν Μονάς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων πρὸς Θεὸν λέγεται· ἀγγελικῶν, οἶμαι, δυνάμεων, αἳ συνεργοῦσιν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείττονα, ἀποστελλόμεναι εἰς διακονίας διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυμος· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὄρη νοοῦνται καὶ οἱ Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἀρετῆς· αἰώνια δὲ, διὰ τὸ διαμένει ὁ παρ' αὐτῶν κηρυχθεὶς τοῦ Θεοῦ λόγος· ὁ δὲ Θεόδωρος „ Ὥσπερ σκότος καλεῖ τὰς θλίψεις· οὕτω φωτισμὸν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, ὡς λύουσαν τὰς θλίψεις,

(3) Κατὰ δὲ ἀναγωγήν „ Οἱ μὴ δεξάμενοι φησι, φωτισμὸν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐνταράχῳ καὶ σάλῳ γενήσονται, τοῦ θείου ἐπιφανέντος δικαστηρίου· φησὶ γὰρ ὁ Ἀθανάσιος, οἱ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ παραδεδωκότες

βίον

6 : „ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου ὁ Θεὸς Ἰακὼβ „ ἐνύσταξαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖς ἵπ„ ποις.

Ἐπιτίμησιν μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ· νυςαγμὸν δὲ, τὴν ἀτονίαν καὶ παραλυσίαν τῆς δυνάμεώς των· ἐπειδὴ φυσικὰ ὁ ὕπνος παραλύει τὴν δύναμιν τοῦ σώματος· (1) ἐπιβεβηκότας δὲ εἰς τὰ ἄλογα, ὀνομάζει τοὺς Ἀσσυρίους· ἐπειδὴ καὶ ἐθάῤῥουν νὰ νικήσουν μὲ τὴν καβαλαρίαν τους· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἔλεγεν „ Οὗτοι ἐν ἅρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις· (Ψαλ. ιθ'. 7.) (2)

7 : „ Σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσε„ ταί σοι; ἀπὸ τότε ἡ ὀργή σου.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι φοβερὸς κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ ποῖος δύναται νὰ σοὶ ἀντιςαθῇ; ἤτοι οὐδεὶς· ἀπὸ τότε δὲ: ἤγουν ἀφ' οὗ ἐναντίον σου ἐβλασφήμησαν οἱ Ἀσσύριοι, ἤθελες ὀργισθῇς κατ' αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς· ἔδιδες ὅμως ἄδειαν εἰς αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς ἔχει νόμον νὰ κάμνῃ τοῦτο ἡ χρηςότης καὶ ἡ φιλανθρωπία σου· ἢ τὸ ἀπὸ τότε δηλοῖ, ὅτι πάλαι καὶ πρὸ πολλοῦ. (3)

8 : „ Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούτισας κρίσιν.

Τὴν κρίσιν, λέγει, καὶ ἀπόφασιν, ὁποῦ ἔκαμες κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, ἀκουςήν μοι ἐποίησας Κύριε: ἤτοι ἐνήχησας εἰς ἐμὲ ὡς εἰς Προφήτην· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν· ὅτι δηλαδὴ ταύτην ἐποίησας Κύριε, ἀκουςὴν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῶν θεοπνεύςων Γραφῶν σου· ἵνα μηδεμίαν ἀπολογίαν ἔχωσιν οἱ κολαζόμενοι, ὅτι δὲν ἤξευραν· σύμφωνα δὲ εἶναι μὲ τὸ νόημα τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥητά.

9 : „ Γῆ ἐφοβήθη καὶ ἡσύχασεν ἐν τῷ ἀ„ ναστῆναι εἰς κρίσιν τὸν Θεὸν, τοῦ „ σῶ-

βιον, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας κρίσεως, οὐδὲν εὗρον ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας κατέχοντας οἱ πάλαι ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλούσιοι· πῶς γὰρ εἶχον εὑρεῖν, ἃ οὐκ εἰργάσαντο;

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Διὰ δὲ τοῦ ἐνύςαξαν τὴν τοῦ θανάτου ἐδήλωσεν εὐκολίαν· καθάπερ γὰρ ὁ νυςάζων ῥᾳδίως ἐθελήσας καθεύδει· οὕτως ἐκεῖνοι σύντομον ἐδέξαντο τοῦ βίου τὸ πέρας.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐὰν δυνηθῇς νοῆσαι ψυχῆς ὕπνον, ἕτερον ὄντα παρὰ τὸν φυσικὸν ὕπνον τοῦ σώματος, ὄψει τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἔχοντας κοιμωμένας, οὐ τηροῦντας τό· „ Μὴ δῷς ὕπνον σοῖς ὄμμασι· καὶ τό. „ Ἔγειρε ὁ καθεύδων, οἳ οὐχ εὗρον οὐδέν. οὐδεὶς γὰρ καθεύδων εὑρίσκει τι· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς. ὅτι κατὰ διάνοιαν, ὀχήματα καὶ ἵπποι τῶν ψυχῶν εἰσι τὰ σώματα, οἱ γοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τοῖς ἑαυτῶν ἵπποις: δηλαδὴ τοῖς ἀκολάςοις σώμασι μὴ σὺν ἐπιςήμῃ ἐπικαθήμενοι· ἀλλὰ πρὸς ἡδονὰς ἀσχέτως κεκλικότες. τῆς θείας κατ' αὐτῶν ἐξενεχθείσης ψήφου, οἱονεὶ ὕπνῳ καὶ κάρῳ παραδέδονται· τουτέςιν ἀνανεύειν οὐκ' ἴσχυσαν· ἐπεσημήναντο δέ τινες κατὰ τὸν Ὠριγένη, ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ ὁ ἐπιβάτης ὡς ἐπιτοπλεῖςον ψεκτὸς ὀνομάζεται· εἴρηται γοῦν ἐν Ζαχαρίᾳ· „ Πατάξω πάντα ἵππον καὶ τὸν ἐπιβάτην· καὶ παρὰ Μωσεῖ· „ Ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν· ὁ δὲ ἱππεὺς ἐπαινετῶς παραλαμβάνεται· ὁ Ἐλισσαῖος οὖν φησι πρὸς Ἠλίαν· „ Πάτερ ἅρμα Ἰσραὴλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ· καὶ πρὸς τὸν Σωτῆρα ὁ Ἀββακοὺμ ἐπαγγέλλεται· „ Ἡ ἱππασία σου σωτηρία· ὁ τοίνυν ἐπιςημόνως ἐπιβεβηκὼς τῷ σώματι, καὶ ἄρχων τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ, καὶ ἄγων ὅπου βούλεται, καὶ τὰς ἡνίας κρατῶν τῶν ὀρέξεων, οὗτος οὐκ ἔςιν ἀναβάτης ὡς Αἰγύπτιος, ἀλλ' ἱππεὺς ὡς Ἠλίας· ὁ δὲ τὸν ἀκάθεκτον καὶ δυσήνιον πῶλον τὸ σῶμα μὴ ὑποπιάζων καὶ δουλαγωγῶν, ἀλλ' ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν, οὗτος ἀναβάτης ὢν, προςεῦται αὐτῷ ἵππῳ, τῆς θείας πειραθεὶς ἐμβριμήσεως, καὶ νυςάζει: εἴτουν ὑπνεῖ εἰς θάνατον·

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένην, τὸ ἀπὸ τότε οὕτως ἑρμηνεύεται „ Οὐ γὰρ ἀπὸ σήμερον ἄρχεται ἡ μῆνις τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ἀφ' οὗ ἁμαρτάνωμεν, μένει μέχρι καιροῦ· εἶτα ἀπολαμβάνομεν τὰ ἁμαρτανόμενα μετὰ ἔτη, ὅταν ἡ κρίσις γένηται. καλὸν οὖν ἐςι τὴν τοῦ Θεοῦ μῆνιν σβέσαι ἔργοις ἀγαθοῖς. καὶ παῦσαι ἔργοις μετανοίας τὴν ὀργὴν ἣν ἡ ἁμαρτία θησαυρίζει.

„ σῶσαι πάντας τοὺς πραεῖς τῆς γῆς.

Γῆν ὀνομάζει ἐδῶ κάθε ἄνθρωπον, πρὸς τὸν ὁποῖον εἴρηται· „ Ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ (Γέν. γ'. 19.) μάλιστα δὲ γῆν ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ φρονεῖ τὰ γήϊνα· ὅταν λοιπὸν, λέγει, ἀναςῇ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ῥηθεῖσαν πάνδημον καὶ τελευταίαν κρίσιν, τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἡσύχασαν. μὲ τὸ νὰ παύσῃ καὶ νὰ καταργηθῇ κάθε ἔργον αὐτῶν· ἀνίςαται δὲ ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, διὰ νὰ σώσῃ, λέγει, ὅλους τοὺς πραεῖς: ἤγουν τοὺς δικαίους· ἐπειδὴ ἴδιον τοῦ δικαίου ἀνθρώπου εἶναι ἡ πραότης. (1)

10 :„ Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεταί σοι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐῤῥέθη διὰ φόβον τῶν σκληροκαρδίων καὶ ἀναισθήτων· ἐπειδὴ τότε, λέγει, ἐν τῇ κρίσει, κάθε ἀνθρωπίνη ἐνθύμησις καὶ νόημα, ἔχει να φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἐσένα τὸν Κριτὴν τοῦ παντός· καὶ ἄκουε τοῦ μεγάλου Παύλου λέγοντος περὶ τούτου· „ Καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων (Ῥωμ. β'. 15.)

„ Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἑορτάσει σοι.

Ἐγκατάλειμμα νοεῖται τὸ λείψανον καὶ ἐναπομεινάριον· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ παραμικρότατον μέρος τῆς ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ σοὶ ἑορτάσῃ: ἤγουν ἔχει νὰ φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἐσένα· ἐπειδὴ ἡ ἑορτὴ, ἐπίδειξις εἶναι τοῦ ἑορταζομένου πράγματος, διὰ τὸ ὁποῖον γίνεται· ὅθεν καὶ τὸ ἑορτάσει νοεῖται, ἀντὶ τοῦ φανερώσει, θεατρίσει· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ· ὅτι ὄχι μόνον θέλουν γένουν φανεραὶ εἰς ἐσένα αἱ ἐνθυμήσεις τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἀκόμη, καὶ ὅποιος βιασθῇ μὲν ἀπὸ τὸν Διάβολον νὰ ἐνθυμηθῇ κἀνένα πονηρὸν, δὲν πεισθῇ δὲ, ἀλλὰ ἀφήσῃ καὶ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸ, καὶ δὲν τὸ ἐνθυμηθῇ· καὶ αὐτὴ, λέγω, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς τοιαύτης ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ φανερώσῃ τὸν ἑαυτόν της εἰς τὸν Κριτὴν Θεόν· τόσον φοβερὸς Κριτὴς αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κἀνένα πρᾶγμα δὲν τὸν λανθάνει. (2)

11 : „ Εὔ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη πραεῖς τῆς γῆς ὠνόμασεν, ἵνα τὴν πραότητα κατορθώσωμεν ἔτι ὄντες ἐπὶ γῆς· ἔτι ὄντες ἐν σώματι· ϗ παύσωμεν ὀργὴν τὸ μιαρὸν πάθος, ϗ ἐναντίον τῇ μακαριζομένῃ πραότητι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐδεμίαν ἕξουσι, φησὶ, ἀπολογίαν οἱ κολαζόμενοι· προεκήρυξε γὰρ αὐτοῖς (ὁ Θεὸς) περὶ τοῦ θείου δικαςηρίου· γῆν δὲ ἐνταῦθα πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν καλεῖ· ἣ ϗ δειλιάσει τότε· οὐδεὶς γὰρ ἔςαι τότε, ὃς οὐ φοβηθήσεται, ἐκείνης ἐπιςάσης τῆς ἡμέρας· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Εὐςάθεια ψυχῆς ἀρετὴ τὰς ταύτης ἑνοῦσα δυνάμεις, κινήσεως ἀτάκτου τῆς κακίας οὔσης ϗ ταραχῆς· κινηθεὶς οὖν ὁ Κάϊν δι' ἁμαρτίας ἤκουσεν· ἥμαρτες ϗ ἡσύχασον· τέλος ἐπιθεὶς τῇ ἀλόγῳ φορᾷ· ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἡσύχασον ἁμαρτίας περιγραφὴ ϗ δικαιοσύνης ἀνάληψις, ἀναςάντος εἰς κρίσιν τοῦ Θεοῦ. ἡσύχασεν ἡ γῆ φοβηθεῖσα: τουτέςιν οἱ αὐτῆς ἄνθρωποι· „ Τῷ φόβῳ γὰρ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ (Παρ. ιε'. 27.) τὸ δὲ ἀκουτίσαι κρίσιν, οὐκέτι μακροθυμοῦντός ἐςιν, ἀλλ' ἀπειλοῦντος τοῖς ἁμαρτάνουσι· ϗ ἐπεὶ ταυτὸν τὸ ἡσυχάσαι τῷ πρᾷον εἶναι: διὰ τοῦτο σῴζει τοὺς πραεῖς τῆς γῆς εἰς κρίσιν ἀναςάς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον „ Ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου, ὁ κεκαθαρμένος ἀπὸ πάσης πονηρᾶς ἐνθυμήσεώς ἐςι λογισμὸς, ὡς τό· „ Λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος· τὸ δὲ ἑορτάσει: τουτέςιν εὐφρανεῖ τὸν Θεὸν ὁ ἐκλεγόμενος ϗ βαθὺς λογισμός· ἔτι ἡ μὲν ἑορτὴ, εὐφραινομένων ἐςιν, ἡ δὲ ἐξομολόγησις, ἐξεταζομένων· ϗ τὸ μὲν, ἐςι λύπης· τὸ δὲ, χαρᾶς· τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ἐν τῇ κρίσει, ϗ τὸ τοῦ ἀτελέςου ἀγαθοῦ ἐνθύμημα τῷ πονηρῷ ϗ ἀπηρτισμένῳ ἐνθυμήματι παραβαλλόμενον, τὸ πλέον ἔχει· τὸ μὲν γὰρ ἐξετάζεται, τὸ δὲ ἑορτῆς ϗ χαρᾶς γίνεται πρόξενον· ϗ μέν τοι ϗ ὁ τὸ ὑποβαλλόμενον αὐτῷ πονηρὸν ἐνθύμημα καταλιπὼν, ϗ οὗτος ἑορτάσει τότε μὴ ἐνθυ-

11: „ Εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ „ Θεῷ ἡμῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ταῦτα οὕτως ἔχουσι, καὶ κἀνένα σφάλμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ἐσεῖς ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς, ὑποσχεθῆτε εἰς τὸν Θεὸν νὰ μετανοήσετε, καὶ ὡς χρέος πληρώσατε εἰς αὐτὸν τὴν τοιαύτην σας ὑπόσχεσιν. (1)

„ Πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ οἴσουσι δῶ„ ρα.

Κύκλῳ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους εὑρίσκεται καὶ ὁ Θεὸς, καθὼς ὑπεσχέθη λέγων· „ Ἐγώ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν (Ματθ. ιη΄. 20.) ὅσοι ἂν ὅλοι θέλουν προσφέρουν εἰς αὐτὸν δῶρα τὰς ἀρετάς.

21: „ Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύ„ ματα ἀρχόντων· φοβερῷ παρὰ τοῖς „ βασιλεῦσι τῆς γῆς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι τόσον φοβερὸς, ὁποῦ μὲ τὴν προσταγήν του χωρίζει τὰς ψυχὰς τῶν ἀρχόντων ἀπὸ τὰ σώματά των· ταὐτὸν εἰπεῖν, ὁποῦ θανατόνει τοὺς ἄρχοντας· ὁ αὐτὸς δὲ ἐστάθη φοβερὸς καὶ κοντὰ εἰς τὸν Φαραὼ, καὶ εἰς τὸν Σεναχηρεὶμ, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν τὰς μάστιγας, ὁποῦ ἔδωκε κατὰ τῆς Αἰγύπτου· καὶ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔκαμε τῶν Ἀσσυρίων. (2)

ΨΑΛ-

εὐθυνάμενος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τούτων ἀπολαύσαντες τῶν ἀγαθῶν εἰς ὑμνῳδίαν ἀφιεροῦμεν τοὺς λογισμοὺς, οὐδὲ βραχὺ αὐτῶν μόριον εἰς ἑτέραν ἀσχολοῦντες φροντίδα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου, ὁ κεκαθαρμένος ἐςὶ λογισμὸς κατ' ἐκλογὴν χάριτος· ἐπειδὰν οὖν, φησιν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθαρὸς εὑρεθῇ ὁ λογισμὸς, τότε δὴ τότε ϗ τῆς σῆς μεταλήψεται ἑορτῆς· ϗ ὁ Εὐσέβιος. „ Τότε οὐ μόνον λόγοις καὶ πράξεσι καθαρεύειν ὀφείλομεν, ἀλλὰ ϗ περὶ βραχυτάτου ἐνθυμήματος ἐξομολογούμεθα· τὸ δὲ τοῦ ἐνθυμίου ἐγκατάλειμμα, καθαρὸν ἁμαρτίας ὂν, ἑορτάζει.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα, φησιν, ἔςαι ἐν τῷ θείῳ δικαςηρίῳ: τούτου χάριν ἕως ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἐςὲ, τάξασθαι τῷ Κυρίῳ ἀγαθῶν ἔργων εἶναι ἐπιμεληταὶ, ϗ τούτων μὴ βραδύνητε ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν „ Ἔςαι καιρὸς, ὅτε καθημένῳ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, προσκυνήσαντες πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ, οἴσουσι δῶρα τοὺς ἰδίους καρπούς· κύκλῳ δὲ τοῦ Θεοῦ οἱ δίκαιοι, οὐ τοπικῶς, ἀλλ' ἀεὶ ὄντες περὶ τὸν Θεὸν, οἱονεὶ χορὸς ἑςηκότες, ἀγχοῦ τε ϗ κύκλῳ περιεςηκότες, μὴ μεσολαβούσης ἁμαρτίας ϗ διατειχιζούσης αὐτοὺς, οὗτοι δύνανται καρποφορεῖν αὐτῷ· ὅσοι δὲ μακρὰν εἰσὶ τοῦ Κυρίου, ὡς μὴ ἄξιοι κυκλοῦν αὐτοῦ τὸν θρόνον, οὐ δύνανται δῶρα φέρειν τῷ φοβερῷ Κριτῇ· ὡς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ϗ ἀπὸ τῶν πάλαι μετοχῇ μὲν θείου Πνεύματος ἀρξάντων, ἀνάξιον δὲ βίον ἐσχηκότων τῆς χάριτος, ϗ γενομένων πονηρῶν, ἀφαιρήσεται τὸ Πνεῦμα· ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ θείῳ βήματι ἐξ ἑκάςου τῶν ἡμαρτηκότων ἀφαιρεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ δοθὲν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ϗ οὕτω τῇ τούτου ςερήσει τῇ τιμωρίᾳ παραδίδονται· ϗ τοῦτό ἐςιν ὃ ὁ Κύριος ἔλεγε· „ Διχοτομήσει τὸν δοῦλον τὸν πονηρὸν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ, ϗ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίςων θήσει· κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον, νῦν μὲν τὸ Πνεῦμα δοκεῖ πως παρεῖναι τοῖς ἅπαξ ἐσφραγισμένοις τὴν ἐκ τῆς ἐπιςροφῆς αὐτῶν σωτηρίαν ἀναμένον, τότε δὲ ἐξ ὅλης τῆς βεβηλωσάσης τὴν χάριν αὐτοῦ ψυχῆς ἀποτμηθήσεται· διὰ τοῦτο οὐκ ἔςιν ἐν τῷ Ἅδῃ ἐξομολογούμενος, οὐκέτι τῆς βοηθείας συμπαρούσης τοῦ Πνεύματος· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Κομιοῦσι δὲ τὰ δῶρα ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδειματωθέντες θαυμάτων ϗ διὰ τῶν πραγμάτων μεμαθηκότες ὡς οὗτος ἀληθῶς ὑπάρχει Θεὸς, ὃ ϗ τοῖς δυναςεύουσι, ϗ τῆς γῆς βασιλεύειν ὑπειλήφοσι τὸν θάνατον ἐπάγων· λέγει δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Τὸν βασιλέα Φαραὼ κατεπόντισε· τὸν Ναβουχοδονόσορ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐδίωξεν· ἀφελὼν αὐτοῦ τὸ φρονοῦν, ὡς συνδιάγειν θηρίοις· ἀφεῖλε πνεῦμα ἀπὸ Σαούλ· „ Καὶ Πνεῦμα Κυρίου φησιν ἀπέςη ἀπὸ Σαοὺλ, ϗ ἔπνιγεν αὐτὸν πνεῦμα πονηρὸν παρὰ Κυρίου (Α΄. Βασιλ. ις΄. 14.) ἤτοι παρὰ Κυρίου κρίσει δικαίᾳ πεμφθέν· ϗ περὶ διδασκάλων δὲ ἐκκλησιαστικῶν οὐκ ἂν ἁμάρτοις τοῦτο νοήσας· ἔφη γὰρ

ΨΑΛΜΟΣ Ος'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ, Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ προφητεύει ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλε νὰ πάθῃ ὁ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὁποῦ ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰπῇ αὐτός· ἐψάλθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν χοράρχην Ἀσὰφ διὰ τὸν Ἰδιθοὺμ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· φαίνεται γὰρ, ὅτι ἐδόθη μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν ψαλτῳδὸν Ἰδιθοὺμ· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς δὲν εὐχαρίστησε νὰ τὸν ψάλῃ, τὸν ἔψαλεν ἀντὶ αὐτοῦ ὁ Ἀσάφ· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Διὰ Ἰδιθούμ· ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ, μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (1)

1 : „ Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ σκλαβωμένος ὄντας εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐφώναξα πρὸς τὸν Θεόν· (2)

„ Φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προ-
„ σέσχε μοι.

Πάλιν ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ ἐκέκραξα· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὸ θέμα τοῦ ῥήματος

γὰρ ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἐν Μιλήτῳ πρεσβυτέρους πρῶτον· „ Προσέχεται ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους· ὕστερον δὲ λέγει· „ Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα: δηλαδὴ εἰς τὸ θεῖον Πνεῦμα· τοῦ φοβεροῦ τούτους αὐτὸ ἀφαιρουμένου Κριτοῦ· (Πράξ. κ'. 28.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰδιθοὺμ ἐθρήνει τὴν παντελῆ ἀποβολὴν τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐδέετο διδασκαλίας διδασκούσης περὶ Προνοίας Θεοῦ, σκάζων, ὡς εἰκὸς, ἐπὶ τῇ φαινομένῃ τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίᾳ, καὶ περὶ τούτου λόγους ἐκίνησε πρὸς Δαβίδ: τούτου χάριν συνετέθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὲρ τοῦ Ἰδιθούμ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Τί δὲ βούλεται τὸ, φωνῇ μου; ὅτι ὁ κατ' ἐχθρῶν βοῶν, θηρίων καὶ ὄφεων βοᾷ φωνῇ· ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς οἰκείας σωτηρίας, οἰκείᾳ βοᾷ φωνῇ· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Τί δὲ βούλεται τὸ πρὸς Κύριον; ὅτι ἡ τῶν πολλῶν φωνὴ οὐκ ἀναφέρεται πρὸς τὸν Κύριον· οὐδὲ γὰρ κατὰ Κύριον πρόεισιν αὕτη· τοῦ δὲ δικαίου οὐ μόνον ἡ κατὰ τὴν εὐχὴν φωνὴ, ἀλλὰ καὶ πᾶσα φωνὴ ἱέρωται τῷ Κυρίῳ, τῷ ἀεὶ λέγειν ἃ δεῖ, καὶ πᾶσα εἶναι κατὰ Θεόν· καὶ ἡμεῖς οὖν, ἐὰν μὴ ὅλῃ ἀνακειμένῃ ψυχῇ αὐτῷ εὐχώμεθα, ἀλλὰ παρὰ τὸν καιρὸν μόνον τῆς προσευχῆς εὐχώμεθα, κεκραξόμεθα τῇ φωνῇ πρὸς Θεὸν, οὐ καθαρᾷ δὲ φωνῇ εὐχόμενοι, οὐκ ἀκουσθησόμεθα.

τος ἐκέκραξα, εἶναι τὸ, κεκράξω· περιττὸν δὲ φαίνεται τὸ, φωνῇ μου· ἐπειδὴ ὅποιος κράζει, μὲ φωνὴν μεγάλην κράζει· ὅμως καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται περιττολογίας· καθὼς εἶναι καὶ τὸ νὰ λέγῃ δύω φοραῖς τὸ, φωνῇ μου· ἠμπορεῖ δὲ τὸ φωνῇ μου νὰ φανερόνῃ ἐπίτασιν τῆς κραυγῆς· ἐκέκραξα, λέγει, μὲ φωνὴν καὶ θερμότητα πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπρόσεξεν εἰς ἐμένα καὶ ἐβοήθησέ μοι. (1)

2: „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐ-
„ ξεζήτησα.

Τὸ ἐξεζήτησα φανερόνει τὴν σπουδαστικὴν καὶ μετὰ πόνου ζήτησιν· ἐζήτησά σε, λέγει, Κύριε, θερμῶς καὶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς καὶ νὰ με παρηγορήσῃς εἰς τὴν θλίψιν μου. (2)

„ Ταῖς χερσί μου νυκτὸς ἐναντίον αὐ-
„ τοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην.

Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐξεζήτησα· πῶς δὲ ἐκζητεῖ τινας τὸν Θεόν; μὲ τὰς χεῖρας, λέγει: δηλαδὴ ὅταν τινὰς ἐξαπλόνῃ τὰς χεῖράς του εἰς δέησιν κατὰ τὸν Σύμμαχον· καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός: ὅταν δηλαδὴ εὑρίσκῃ τινὰς καθὲ ἡσυχίαν καὶ ἄδειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ: ἤγουν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ὅστις βλέπει τὰ πάντα· μερικοὶ δὲ χεῖρας ἐννοοῦσιν ἐδῶ, τὰς πράξεις· νύκτα δὲ, τὸ κρύψιμον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους: δηλαδὴ ἐγὼ ἐξεζήτησα τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῶν ἐναρέτων πράξεων, καὶ κρυφίως χωρὶς νὰ μὲ ἠξεύρῃ κανένας ἄνθρωπος. Ὅθεν τοιουτοτρόπως ἐκζητήσας τὸν Θεὸν, καὶ ἐλπίσας νὰ τὸν εὕρω βοηθόν μου, δὲν ἠπατήθηκα ἀπὸ τὰς ἐλπίδας μου, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον: ἤτοι δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθουμένου· ἀλλὰ ἐπέτυχον αὐτὸν τῆς προσευχῆς τὸν καρπὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (3) ταῦτα δὲ τὰ λόγια, ἁρμόζουσι μὲν καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἁρμόζουσι δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ λυτρωθῇ ἀπὸ κίνδυνον. (4)

„ Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχή
„ μου.

Ἀρνή-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐγὼ, κἂν προσέχῃ μοι ὁ Θεὸς, διὰ τὴν ἐν ἐμοὶ ἄνοιαν οὐκ αἰσθάνομαι ὅτι προσέσχε μοι· ὁ δὲ ἤδη διαβεβηκὼς καὶ προκόπτων, οὐκ ἀναισθητεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ προσοχῆς, ἢ τῆς ἀποστροφῆς· διὸ νῦν μὲν λέγει, ὅτι προσέσχε μοι· ἑτέρωθι δέ· ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις ἀπ' ἐμοῦ; ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδάσκει τὸν Ἰδιθοὺμ μὴ νομίζειν ἀφεστάναι πόῤῥω τὸν Θεὸν τῶν ἐπιβοωμένων αὐτὸν, ἀλλ' ἐγγὺς εἶναι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· καὶ ὅτι ἐν τοῖς περιστατικοῖς πράγμασι πρὸς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγειν δεῖ, κἀκεῖθεν τὴν παραμυθίαν εὑρίσκειν· διὸ καὶ ἀρχόμενός φησι· „ Φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προσέσχε μοι.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τοσαύτη, φησὶ, περιεκύκλωσε θλίψις τὴν ψυχήν μου, ὡς οὐ μόνον μεθ' ἡμέραν τὰς ἱκετηρίας ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν νυκτῶν καιρὸν καταναλίσκειν εἰς προσευχάς.

(3) Μερικοὶ δὲ ἁρμόζουσι τὸ ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ εἰς τὴν ψηλάφησιν τοῦ Θωμᾶ· ψηλαφήσας γὰρ οὗτος μὲ τὴν χεῖρά του τὴν πλευρὰν τοῦ Σωτῆρος δὲν ἠπατήθη· ἀλλ' ἐπληροφορήθη, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος καὶ Θεός του, καὶ οὐκ ἄλλος τιςάς.

(4) Ἄλλος δὲ λέγει „ Οἱ πολλοὶ ὅταν ἐν θλίψει γένωνται, σκοτούμενοι ὑπὸ τῶν θλίψεων, οὐδὲ προσεύχονται· δέον μάλιστα τότε πλείονα ἀποδιδόναι τὴν εὐχήν· καὶ εὕροις ἂν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῶν οἰκείων ὀκνοῦντας τοὺς προπέμψαντας, τὴν εὐχὴν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ, ὡς οὐ καιροῦ ὄντος εὐχῆς τότε· εὕροις ἂν τοὺς ζημιωθέντας χρήματα ὑπὸ λύπης τεταπεινωμένους, καὶ ὀκνοῦντας ἥκειν ἐπὶ τὴν εὐχήν· ἀλλ' ὁ δίκαιος ἐπιτείνει τὴν εὐχὴν, ὅταν ἡ θλίψις· ἀνδραγάθημα οὖν τοῦτο τυχὸν, ὅταν θλίψις ἐπιστῇ, τότε μάλιστα ζητεῖν τὸν Θεὸν, καὶ ζητεῖν ταῖς χερσίν: ἤγουν διὰ τῶν πράξεων.

Ἀρνήθη, λέγει, καὶ ἀπελπίσθη καὶ δὲν ἐδέχθη ἡ ψυχή μου τὸ νὰ παρηγορηθῇ ἀπὸ ἀνθρώπους· διὰ τὶ ἡ θλίψις μου ἦτον ὑπερβολικὴ καὶ βαρυτάτη, καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀνθρωπίνης παρηγορίας.

3. „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράν„ θην.

Μίαν μοναχὴν παρηγορίαν εἶχον, λέγει, εἰς τὰς τόσας μου θλίψεις, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνθύμησιν· ἐνθυμούμενος γὰρ ἐγὼ, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ με ἐλευθερώσῃ, ἐπαρηγορούμην καὶ ἔχαιρον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὢ τῆς εὐκολοαποκτήτου παρηγορίας! (1)

„ Ἠδολέσχησα καὶ ὠλιγοψύχησε τὸ „ πνεῦμά μου.

Ἀδολεσχία, κυρίως μὲν εἶναι ἡ περιττολογία καὶ φλυαρία, κατὰ τό· „ Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας (Ψαλ. ριηʹ.) λέγεται δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ μελέτη καὶ φροντὶς, καθὼς λέγεται τώρα ἐδῶ· ἐμελέτων, λέγει, εἰς τὸν ἑαυτόν μου, καὶ ἐφρόντιζον μὲ ποῖον τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ λυπηρά· καὶ ἐπειδὴ δὲν εὕρισκον ἐλευθερίαν αὐτῶν, ἐστενοχωρήθη καὶ ἐλειποθύμησεν ἡ ψυχή μου· ἐπὶ τοιούτου σημαινομένου τῆς μελέτης καὶ τῆς φροντίδος, λαμβάνεται καὶ τό· „ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσω (ἤτοι μελετήσω) καὶ τό· „ Ὁ δὲ δοῦλός σου ἠδολέσχει (ἤτοι ἐμελέτα) ἐν τοῖς δικαιώμασί σου· καὶ πολλὰ ἄλλα ῥητὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ ριηʹ. Ψαλμῷ· λέγεται δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ προσευχὴ, ὡς τὸ τῆς Ἄννης ἐκεῖνο· „ Ἀπὸ πλήθους ἀδολεσχίας μου, (ἤτοι τῆς συνεχοῦς προσευχῆς μου) ἐκτέτηκα ἕως νῦν· (Αʹ. Βασιλ. αʹ. 16.)

4. „ Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλ„ μοί μου.

Ἐκεῖνοι ὁποῦ φυλάττουν τὰ στρατεύματα μοιράζουν τὴν νύκτα εἰς τέσσαρας φυλακάς: ἤτοι βάρδιας· πρώτην, δευτέραν, τρίτην, καὶ τετάρτην, ἀποδίδοντες εἰς κάθε φυλακὴν τρεῖς ὥρας, καὶ κατὰ διαδοχὴν φυλάττοντες ἕνας κατόπι τοῦ ἄλλου· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπρόφθασαν ὅλας τὰς φυλακὰς ταύτας τῆς νυκτός: ἤτοι ἀγρυπνοῦντες ὅλην τὴν νύκτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐπρολάμβανον τοὺς καιροὺς τῶν τοιούτων φυλακῶν· διότι, ἐπειδὴ ὁ νοῦς μου ἐμερίμνα καὶ ἐσυλλογίζετο· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὕπνος ἔφευγεν ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά μου· ἢ ὀφθαλμοὺς λέγει τοὺς παρατηροῦντας αὐτὸν ἐχθρούς: ὅτι δηλαδὴ οἱ παρατηροῦν-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχή μου; ὁρᾷς ἀκηδίας ῥήματα ϗ ἀπογνώσεως; τὶ λέγεις; οὐ δέχῃ παράκλησιν; ἀπελπίζεις παραμυθίαν; ταῦτα ὁ μέγας Δαβὶδ, ὁ ἐν θλίψεσι πλατυνόμενος· τὶ οὖν ἐγὼ πάθω, ὁ μικρός; ὁ ἀσθενής; ὁ μὴ τοσοῦτος τῷ πνεύματι; Δαβὶδ ἰλιγγιᾷ, ϗ τὶς σώζεται; τίνα βοήθειαν εὕροιμι κακοπαθῶν; ἢ τίνα παράκλησιν; ἀποκρίνεταί σοι Δαβὶδ ὁ μέγας θεραπευτής· πρὸς τίνα καταφεύξῃ παρ᾽ ἐμοῦ βούλει μαθεῖν; θελῆσαι δεῖ μόνον· ὁρμῆσαι μόνον· ἐγγὺς ἡ παράκλησις· ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ ϗ εὐφράνθην· τί μνήμης ἑτοιμότερον; μνήσθητι ϗ σὺ ϗ εὐφράνθητι· ὢ τῆς εὐπορίστου θεραπείας! ὢ τοῦ τάχους τῆς ἰατρείας! ὢ τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς! οὐ κοιμίζει μόνον ὀλιγοψυχίαν ϗ λύπην μνημονευθεὶς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ϗ εὐφροσύνην ἐργάζεται· (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ) ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ ὅπου μνήμη Θεοῦ, πάθος φυγαδεύεται. ὅπου πάθος, οὐ μέμνηταί τις τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων Θεοῦ· εἰ οὖν ἡ μνήμη Θεοῦ εὐφραίνει, ἡ παρουσία αὐτοῦ τῷ αἰσθανομένῳ αὐτῆς τὶ ποιήσει; παραπλάσω ὄνομα κἀγώ· ὑπερευφραίνει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀνθρώπων παραμυθίας, φησιν, οὐδεμιᾶς ἠνεσχόμην, μόνη δέ μοι ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη, εὐφροσύνη καρδίας ἐγένετο· εἶπε δὲ ἡρωϊκῶς ϗ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἠρνεόμην πραπίδεσσι παρηγορέοντος ἀκοῦσαι.

ροῦντές με ἐχθροὶ, ἐπρολάμβανον τὰς φυλακὰς τῆς νυκτὸς, καὶ ἀγρύπνουν κατ' ἐμοῦ. (1)

„ Ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα.

Ἐσυγχύσθηκα, λέγει, ἀπὸ τὰς θλίψεις· ἀλλ' ὅμως δὲν ἐφανέρωσα τὴν σύγχυσίν μου ταύτην εἰς τοὺς ἐχθροὺς, διὰ νὰ μὴ χαροῦν ἐναντίον μου περισσότερον. (2)

5: „ Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας, καὶ „ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην, καὶ ἐμελέ- „ τησα.

Ἐσυλλογίσθηκα, λέγει, τὰς παλαιὰς ἡμέρας: ἤτοι τὰς ἐπὶ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. πῶς δηλαδὴ οἱ τότε Ἰουδαῖοι οἱ πρόγονοί μας, ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πῶς ἀπέρασαν ἀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· καὶ πῶς μυρίας εὐεργεσίας λαβόντες, ἐμβῆκαν μετὰ δόξης μέσα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· αἰώνια δὲ ἔτη ὀνομάζει, τὰ παλαιά· ἔτζι γὰρ καὶ ἀπ' αἰῶνος λέγομεν τὸ ἔκπαλαι· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμνήσθην· ἐκεῖ γὰρ ὁποῦ ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ γενικὴν οὕτω· „ Καὶ ἐτῶν αἰωνίων ἐμνήσθην, ἐσυντάχθη μὲ αἰτιατικήν· ἐμελέτησα δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐθυμήθηκα ταῦτα εἰς τὸν νοῦν μου· τὰς ἀρχαίας δὲ ἡμέρας ὁποῦ εἶπε πρότερον, αὐτὰς εἶπεν ἀκολούθως αἰώνια ἔτη·

Ἐκ τούτου δὲ κινούμενοι μερικοὶ, ἄλλως ἡρμήνευσαν τὸ, προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου: ἤγουν ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου: ἤτοι ὁ νοῦς μου, ἐπροσοχάσθη τὰς πολιτείας τοῦ βίου· νύκτα γὰρ εἶναι ὁ βίος καὶ ἡ ζωὴ διὰ τὴν πλάνην ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς αὐτήν· φυλακαὶ δὲ τῆς ζωῆς εἶναι αἱ διάφοραι πολιτεῖαι: ἤτοι ἡ πρὸ τοῦ νόμου, ἡ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ Εὐαγγελική· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσοχάσθη τὰς δύω πολιτείας, τὴν πρὸ τοῦ νόμου καὶ τὴν ἐν νόμῳ, καὶ δὲν εὕρηκε νὰ γένῃ εἰς αὐτὰς καμμία τοιαύτη ἐγκατάλειψις εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁποία γέγονεν ὕστερον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Νόμου Πατριάρχας ἐβοήθει, καὶ εἰς τοὺς ὄντας ἐν τῷ νόμῳ· ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ Εὐαγγελικὴ πολιτεία, τότε ἔγινεν ἡ τελεία καὶ παντοτινὴ σκλαβία τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα. Περὶ τῶν τοιούτων φυλακῶν εἶπε καὶ ὁ Κύριος ἐν οἷς μακαρίζει τοὺς ἀγρυπνοῦντας· „ Καὶ ἐὰν ἔλθῃ (ὁ Κύριος) ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω, (ἀγρυπνοῦντας δηλαδὴ) μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι (Λουκ. ιβ. 38.)

θ: „ Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδο- „ λέσχουν, καὶ ἔσκαλλε τὸ πνεῦμά „ μου.

Ἐ τῇ νυκτὶ, λέγει, ὅταν ἦναι ἡσυχία, τότε ἐμελέτων μετὰ τῆς καρδίας μου: ἤτοι ἐν τῇ ψυχῇ μου· ἔσκαλλε δὲ τὸ πνεῦμά μου: ἤτοι ἔσκαπτεν οὕτω, ὡσὰν μὲ σκαλίδι: ἤτοι ἠρεύνα· οὕτω γὰρ

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τοιοῦτόν τι νόει καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ δικαίου ὀφθαλμῶν, τηροῦντος τὸ τῆς Γραφῆς, τὸ, πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν· πολλῶν γὰρ οὐσῶν φυλακῶν καὶ πόλεων, ἀφ' ὧν ἐπιβουλεύει ὁ ἐχθρὸς, ἐν αἷς δεῖ τὸν ἄνθρωπον τηρεῖν ἑαυτὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τῇ διανοίᾳ, ἁπάσας φυλακὰς προκαταλαβὼν θεωρεῖ, μήποτε ἐπιθῶνται οἱ ἐχθροὶ διά τινος τρόπου τῆς φυλακῆς, ἀφρούρητον τόπον καταλαβόντες. Καὶ ὁ Εὐσέβιος εἶπεν· „ Οὕτως ἀγρύπνως διακείμενος καὶ τὰς νύκτας γρηγορῶν, ἐφρόντιζον περὶ τῶν ὑποκειμένων ἐμοὶ λαῶν· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ποιητής· „ Οὐ χρὴ παννύχιον θ' εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα· „ Ὧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Καὶ σὺ οὖν εἰ ἐταράχθης ὑπὸ λύπης, ἢ ὀργῆς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς ἡνίοχος ἡνιόχησόν σου τὴν φωνήν· κατάσχες σου τὸν λόγον μέλλοντά σου ἐκφεύγειν τῶν ὀδόντων· προκόπτων δὲ, οὐδὲ ταραχθήσῃ· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ Πρὸς ἐμαυτὸν ἡ ψυχή μου ἐταράχθη· οὐ γὰρ ἠνεσχόμην ἄλλοις τοὺς ἐμοὺς λογισμοὺς ἐκφῆναι·

γὰρ ὁ Θεοδοτίων ἐξέδωκε· τί δὲ ἠρεύνα; ἄκουσον ἀκολούθως· (1)

7: „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριε,
„ καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι
„ ἔτι.

Ταῦτα τὰ λόγια καὶ τὰ ἀκόλουθα εἶναι ἀπορητικά, ἕως τοῦ· „ Καὶ εἶπα νῦν ἤρξάμην· ἠρεύνων, λέγει, μήπως ὁ Θεὸς παντελῶς μᾶς ἀπέβαλεν ἀπὸ τὴν πρόνοιάν του, καὶ πλέον δὲν θέλει νὰ εὐαρεςηθῇ ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς; τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι· περιττὸν δὲ εἶναι τὸ τοῦ.

8: „ Ἦ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπο-
„ κόψει;

Ἢ μήπως; λέγει, ὁ Θεὸς παντοτινὰ θέλει κόψει ἀπὸ λόγου μας τὸ συνειθισμένον ἔλεος, ὁποῦ ἐποίει μεθ' ἡμῶν; τοῦτο δὲ φαίνεται ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω· „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριος; πλὴν εἶναι παθητικώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἐλεεινότερον.

„ Συνετέλεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γε-
„ νεάν.

Μήπως, λέγει, ὁ Θεὸς συνετέλεσεν· ἤγουν ἐπερίκλεισε τὸ ῥῆμα καὶ λόγον του, τὸν ὁποῖον ἐνετείλατο εἰς χιλίας γενεάς; (περὶ οὗ ὅρα εἰς τὸν ρδʹ. Ψαλμόν.). μήπως, λέγω, καὶ ἐπεριώρισεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν γενεὰν ἐκείνην ἕως εἰς τὴν τωρινὴν, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ προχωρήσῃ εἰς περισσότερον καιρόν;

9: „ Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ὁ
„ Θεός; ἢ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ
„ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ἐγκαλὰ καὶ φαίνωνται ὅμοια μὲ τὰ ἀνωτέρω, ὅμως φανερόνουσιν ἀκόμη καὶ ἄλλο τι περισσότερον: ἤγουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φύσει οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων· καθὼς καὶ τὸ φῶς εἶναι φύσει φωτιςικὸν, καὶ τὸ πῦρ εἶναι φύσει καυςικόν· διὰ τοῦτο ὡς τοιοῦτος ὢν ὁ Θεὸς, δὲν θέλει ἀποβάλει τὴν κατὰ φύσιν του ἐλεημοσύνην. Ἐκ τῶν λόγων δὲ τούτων ἐκατάλαβεν ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπορίαν ὁποῦ εἶχε: δηλαδὴ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει ἀποςραφῇ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τοὺς αἰῶνας· οὐδὲ θέλει κόψει ἀπὸ αὐτοὺς τὸ ἔλεός του· οὐδὲ συντελέσει τὸ ῥῆμα· οὔτε ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι· ἀλλ' ὅτι μόνον κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν, ἔτζι δίδει καὶ τὴν τιμωρίαν.

10: „ Καὶ εἶπα· νῦν ἤρξάμην.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως· ἐγὼ, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἐσυλλογίσθηκα ἐκεῖνα ὁποῦ ἥμαρτον, διὰ τοῦτο εἶπον,

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἄριςος εἰς θεωρίαν ὁ τῆς νυκτὸς καιρὸς, οὐκ ἀφελκούσης πρὸς ἕτερα οὔτε τῆς ἀκοῆς, οὔτε τῆς ὄψεως, ὧν ἑκατέρα τὸν νοῦν εἰς ἑαυτὴν περισπᾷ τῆς θεωρίας ἀφέλκουσα· ἐν ταύτῃ τοίνυν ἠδολέσχησα περὶ τὰς θεωρητικὰς κινήσεις ἀσχολούμενος· τοῦτο γὰρ ἀδολεσχίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἴρηκεν· ἔσκαλλε δὲ νῦν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα. τουτέςιν ἐδυσχέραινεν, οὔπω καταλαβεῖν περὶ τούτων δυνάμενον· ἢ ὁ παρὼν βίος, δι' ἄγνοιαν νύξ ἐςιν, ἐν ᾧ, φησίν, οὐχ' ὕπνῳ παρέδωκα κατ' ἄλλους τινὰς ἐμαυτόν· νήφων δὲ μετὰ τοῦ νοῦ περὶ τῶν πρακτέων διελογιζόμην· γεωργικῶς δὲ τὸ ἐμὸν ἐσκάλευον πνεῦμα, ἵνα σπείρας ἐν αὐτῷ θερίσω ζωὴν αἰώνιον· ὁ σπείρων γὰρ εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον· (Γαλ. ςʹ. 8.). (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.). ἀνωτέρω μὲν οὖν πνεῦμα ἔλεγε τὴν ψυχήν· ἐνταῦθα δὲ τὸ πνεῦμά φησι τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, μεθ' οὗ ἡ ψυχὴ σκάλλει τε καὶ ἀδολεσχεῖ· προσεύξομαι γὰρ, φησι, τῷ Πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ.

πον; ὅτι τώρα εἶναι ἀρχὴ τῆς πρεπούσης εἰς ἐμὲ τιμωρίας κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ αἱ μέχρι τοῦ νῦν τιμωρίαι ὁποῦ ἔλαβον, αὐταὶ ἦτον προοίμια καὶ ἀρχαὶ τῆς πρεπούσης καὶ ἀξίας τιμωρίας τῶν ἔργων μου.

„ Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ „ ὑψίστου.

Αὕτη, λέγει, ἡ ἐναλλαγή: ἤγουν ἡ μεταβολὴ ὁποῦ ἡμεῖς ἐλάβομεν, ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνέσεως εἰς τὴν σκλαβίαν καὶ ξενοχωρίαν αὕτη, λέγω, εἶναι ἔργον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, ἥτις μᾶς παιδεύει. (1)

11: „ Ἐμνήσθην τῶν ἔργων Κυρίου, ὅτι „ μνησθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν „ θαυμασίων σου.

12: „ Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις „ σου, καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου „ ἀδολεσχήσω.

Ἔργα Κυρίου ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς παιδείας, ὁποῦ δίδει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸ συμφέρον· ἀπὸ κοινοῦ δὲ λαμβάνεται ἐδῶ τό· „ Καὶ εἶπα· ἐν τῷ καιρῷ, λέγει, ἐκείνῳ εἶπα, ὅτι θέλω ἐνθυμηθῶ τὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου γενόμενα θαυμάσιά σου Κύριε· ἐπειδὴ ἡ μνήμη αὐτῶν ἔφερεν εἰς ἐμένα παρηγορίαν κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ θέλω ἀδολεσχήσω: ἤγουν θέλω μελετήσω συνεχῶς τὰ ἐπιτηδεύματά σου: ἤτοι τὰς οἰκονομίας καὶ μεθόδους ὁποῦ μεταχειρίζεσαι Κύριε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. (2)

13: „ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου.

Ἅγιον ὀνομάζει, ἢ τὸν οὐρανὸν, ὡς ἁγνὸν

(1) Σαφέστερον δὲ ὁ Θεοδώριτός φησι „ Νῦν ἠρξάμην παιδεύεσθαι ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου, ἀντὶ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν τὰς εὐωνύμους τιμωρίας ἐπιφερούσης· ἀλλοίωσιν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ϗ μεταβολὴν, τὴν τιμωρίαν ἐκάλεσεν, ὡς τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου εἰωθυίας τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖν, νῦν δὲ οἱονεὶ μεταβαλούσης ϗ κολαζούσης· ἢ νοεῖται ϗ οὕτω· „ Κινῶν φησι τοὺς περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἔθνους τῶν Ἑβραίων λογισμοὺς ὀψέποτε συνῆκα, ὡς ἡ μεταβολὴ αὕτη ἡ ἐξ ἀγαθῶν εἰς κακὰ γεγενημένη τῷ Ἔθνει, δι' οὐδὲν ἕτερον γέγονεν, ἢ διὰ τὴν τοῦ ὑψίστου δεξιάν· ὡς εἰσαφέστερον ἔλεγε, διὰ τὰ κακὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πεπραγμένα, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρός· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Καὶ πᾶς δὲ, ἤτοι ἐκ κακίας ἐπιστρέφων, ἢ ἐν ἀρετῇ μένων ϗ προκόπτων, λεγέτω· νῦν ἠρξάμην· κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις, ἣν ἡ δεξιὰ τοῦ ὑψίστου χαρίζεται, τὸ ἀεὶ διὰ τῶν γυμνασίων τῆς εὐσεβείας ἐπὶ τὸ μεῖζον προκόπτειν· ὁ γὰρ προκόπτων εἰς ἀρετὴν οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀλλοιοῦται· ἄλλος δέ φησι· „ Λέγεται δὲ ϗ ὁ Μονογενὴς ἀλλοιωθῆναι, ὡς τῆς θείας φύσεως ἐν τῷ ἀναλλοιώτῳ θεωρουμένης, τῇ δὲ πρὸς τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συγκαταβάσει πρὸς τὸ ἡμέτερον σχῆμά τε ϗ εἶδος ἀλλοιωθείσης, οὐ κατὰ μεταβολὴν, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν· εἶπε δὲ πάλιν ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Δεξιὰν ἀντιλαμβανομένην ἁγίαν ϗ σώζουσαν αὐτοὺς, καταφέρουσαν δὲ τοὺς ἐχθροὺς ϗ ἀνατρέπουσαν τοὺς ἀνθεστηκότας τὴν τοῦ Πατρός φησι, τὴν ἄχρονον ϗ ἀΐδιον, ἥτις ἐστὶν ὁ Μονογενής· διὰ γὰρ τοῦτο αὖθις μεταβαλὼν ἐπάγει· ἠλλοίωμαι κἀγὼ ϗ πεφρόνηκα λοιπὸν ὀρθῶς· διάκειμαι δὲ, ὅτι ϗ ἀγαπᾷ ϗ σώζει ὁ Θεὸς τοὺς ἁγίους.

(2) Ἄλλος δέ φησιν „ Ὅρα ὅτι μετὰ τὸ Χριστὸν ἀλλοιωθῆναι: τουτέστι καθ' ἡμᾶς γενέσθαι, ἐμνήσθην φησὶ, τῶν ἔργων Κυρίου· ὅτι ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἀναφέρεται τὸ τὴν χεῖρα Μωσέως ἐκπετασθῆναι ϗ νικᾶν τὸν Ἰσραήλ· ἡ νεφέλη· ἡ θάλασσα· ἡ πέτρα· τὸ μάννα· τὸ ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα· αἱ δύο γυναῖκες Ἀβραὰμ, ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα· μακαρία δὲ αὕτη ἡ μελέτη· ὅτε τις μελετᾷ οὐκ ἐν ῥήμασιν, οὐδὲ ἐν λεξιδίοις, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ· τὰ γὰρ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἐπιτελούμενα παρ' ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ ἐστι, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον· οὐκ ἐμόν ἐστιν, ἁγνείαν κατορθῶσαι· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως· εἰ οὖν χάρισμά ἐστιν ἐκ Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐμὸν ἡ ἁγνεία ὅθεν ϗ σοῦ ἡ ὁμιλία, μὴ ἔσω κοσμική· ἀνοίγων δέ σου τὸ στόμα λόγῳ Θεοῦ, θάῤῥει ϗ λέγε· „ Ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχήσω· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ϗ ποῖα εἶναι τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς θαυμάσια, ἅπερ ἡμῶν χάριν ἐποίησεν

γνὸν καὶ καθαρὸν, εἰς τὸν ὁποῖον νομίζεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· ἢ τὸ Σινᾶ ὄρος, ὡς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεὸν, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον κατέβη ὁ Θεός· ἢ ἅγιον ὀνομάζει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον κατοικῶν, ἐλάλει ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τοὺς ἀξίους· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ, ἐν ἁγιότητι ἐξέδωκε· καὶ μὲ αὐτὸ μᾶς ἔδωκε νὰ νοήσωμεν, ὅτι κάθε πρᾶξις τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἁγία καὶ καθαρά· ἀγκαλὰ καὶ αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ συγχωρούμεναι παιδεῖαι, φαίνωνται εἰς ἡμᾶς φορτικαὶ, διὰ τὶ προξενοῦσι πόνους εἰς τὸ σῶμα·

„ Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ὑπεσχέθη ὁ Δαβὶδ νὰ ἐνθυμηθῇ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐδῶ προτίτερα ἀπὸ ὅλα ἀνυμνεῖ τὸν Θεὸν, καὶ λέγει· ποῖος Θεὸς τῶν ἄλλων Ἐθνῶν εἶναι τόσον μέγας: ἤτοι τόσον μεγαλοδύναμος καὶ μεγαλουργὸς, καθὼς εἶναι ὁ ἐδικός μας Θεός; βέβαια οὐδείς.

14: „ Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια.

Σὺ εἶσαι, λέγει, κυρίως καὶ μόνος Θεὸς, ὁποῦ κάμνεις ἔργα θαυμάσια. (1)

„ Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύνα- „ μίν σου.

Λαοὺς ἐδῶ ὀνομάζει τὰ Ἔθνη: ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὅσους κατὰ διαφόρους καιροὺς, καὶ τόπους, οἱ Ἑβραῖοι διὰ παραδόξων θαυμάτων ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν· αὐτοὶ γὰρ ὅλοι ἐγνώρισαν μὲ τὴν δοκιμὴν, ὅτι εἶναι μέγας ὁ Θεὸς, ὁποῦ βοηθεῖ εἰς τοὺς Ἑβραίους.

15: „ Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν „ λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακὼβ καὶ „ Ἰωσήφ.

Βραχίονα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ· τὸν λαὸν δὲ τῶν Ἑβραίων, υἱοὺς ὠνόμασε, τοῦ μὲν Ἰακὼβ, ὡς προγόνου τούτων καὶ Πατριάρχου· τοῦ δὲ Ἰωσὴφ, ὡς τροφέως τούτων καὶ εὐεργέτου, καὶ ὡς δόξαν προξενήσαντος.

ὁ Θεός: ἤτοι ὅτι χοῦν λαβὼν ζῶον ἔθετο λογικὸν, ϗ οἰκείαν εἰκόνα κατέςησεν· ὅτι Παράδεισον ἐφύτευσε ϗ πάλιν ἀπέκλεισε, ϗ κατακλυσμὸν ἐπήγαγε, δι' οὗ τιμωρεῖται ϗ σώζει· ὅτι δὲ ἡμᾶς φαίνεται ἐπὶ τῷ φυσικῷ νόμῳ νόμον γραπτὸν εὑρὼν, ϗ ἐπὶ τούτῳ πάλιν τὴν προφητείαν· ἐπιτηδεύματα γὰρ ταῦτα τοῦ Θεοῦ, σῶσαι μηχανωμένου τὸ γένος τὸ ἡμέτερον· ἐν οἷς ὁ Προφήτης ἀδολεσχεῖ, ζητῶν τί σώζει τῶν εἰρημένων τὸν ἄνθρωπον· ἕτερον δὲ παρὰ ταῦτα εὑρὼν, εὐθέως τοῦτο ἐπήγαγεν· „ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου. ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ διὰ Χριςοῦ, ὃς ἐςι κατὰ ἀλήθειαν ἅγιος, ὡς Θεὸς κατὰ τὸν Ἀνώνυμον.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμός φησι „ Μετὰ τοῦ ἄρθρου δὲ εἶπε· σὺ εἶ ὁ Θεὸς, ἵνα δειχθῇ ὁ Σωτὴρ ἕτερος ὢν ἐκείνων, πρὸς οὓς εἴρηται· „ Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςε· ὧν οὐδεὶς μετὰ τοῦ ἄρθρου, ὁ Θεὸς, εἴρηται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐ συγκρίνων λέγει (σύγκρισιν γὰρ ὁ ἀπειρομεγέθης οὐκ ἐπιδέχεται·) ὑμνῶν δὲ ϗ θαυμάζων· ἐπειδὴ μέγας μὲν ὄντως ϗ τὴν ἰσχύν· μέγας δὲ ϗ τὴν συγκατάβασιν· μέγας διὰ δυναςείαν, μέγας διὰ φιλανθρωπίαν· μέγας δὲ οὗτος ὁ Θεὸς κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, υἱὸς ὢν μεγάλου Θεοῦ· ὅθεν ϗ ὁ Ἡσαΐας περὶ τοῦ Χριςοῦ εἶπε· „ Προσκυνήσουσί σοι ϗ ἐν σοὶ προσεύξονται· ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐςι, ϗ οὐκ ἔςι Θεὸς πλήν σου· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ϗ οὐκ ᾔδει μὲν, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ Σωτήρ. (Ἡσ. μεʹ. 14.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Δίδυμος λέγει· „ Πῶς γὰρ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ ἐςι, ϗ οὐκ ἔςι Θεὸς πλὴν αὐτοῦ, ϗ αὐτὸς ὁ Θεός ἐςιν, εἰμὴ νοοῖ μὲν τὴν αὐτὴν Θεότητα Πατρὸς ϗ Υἱοῦ, ὡς ἕνα Θεὸν εἶναι Πατέρα ϗ Υἱόν· ᾧ ἀκόλουθον τό· „ Ἐγὼ ϗ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν· οὐ γὰρ εἶπεν· ἐγὼ ϗ ὁ Θεός· ἄλλος γὰρ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, οὐκ ἄλλος δὲ Θεός· ἡ αὐτὴ γὰρ Θεότης, ἐν ἥματος ϗ Γεννήτορος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

τος εἰς αὐτοὺς, διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἐξουσίαν, ὁποῦ ἔλαβεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. (1)

16: „ Εἴδοσάν σε ὕδατα ὁ Θεὸς, εἴδοσάν „ σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι διὰ τὸ θαῦμα, ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. σὲ εἶδον, λέγει, μὲ τρόπον ἄῤῥητον τὰ νερὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ φοβηθέντα τὴν δύναμίν σου ἐδιηρέθησαν εἰς δύω· γέγραπται γὰρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, μὲ σύλον πυρὸς καὶ νεφέλης· „ Ὁ δὲ Θεὸς ἡγεῖτο αὐτῶν, ἡμέρας μὲν ἐν σύλῳ νεφέλης δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδὸν, τὴν δὲ νύκτα, ἐν σύλῳ πυρός. (Ἔξ. ιγ. 21.)

„ Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι·

Ἀπὸ τὸν σφοδρὸν, λέγει, ἄνεμον, ὁποῦ ἔπεσε μέσα εἰς τὰ νερὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐταράχθησαν τὰ κατώτατα βάθη αὐτῆς.

17: „ Πλῆθος ἤχους ὑδάτων.

Ὅταν, λέγει, ἐταράχθησαν τὰ βάθη τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τότε ἔγινε πλῆθος ἤχους: ἤγουν ἔγινε πολὺ ἦχος τῶν ὑδάτων αὐτῆς· λείπει γὰρ τὸ, ἐγένετο. (2)

„ Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι· καὶ γὰρ „ τὰ βέλη σου διαπορεύονται.

Φωνὴ τῶν νεφελῶν εἶναι ἡ βροντὴ, λέγει δὲ ἡ ἱςορία ἡ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὅτι ἐφύσησε νότος δυνατὸς καὶ βίαιος, καὶ ἔτζι ἐδιηρέθη ἡ θάλασσα· ὅθεν ἐπειδὴ ἔγινε τοιοῦτος σφοδρὸς ἀνεμοςρόβιλος, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔπεσαν ἀπὸ τὰς νεφέλας καὶ βρονταὶ καὶ ἀςραπαὶ, εἰς φόβον καὶ ἔκπληξιν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ λοιπὸν βέλη καὶ σαΐτας βέλεις νοήσεις τὰς ἀςραπὰς τὰς διαπορευομένας καὶ ἐρχομένας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· ὃν τρόπον καὶ ὁ Σολομὼν οὕτω τὰς ἀςραπὰς ὠνόμασε· „ Πορεύσονται εὔςοχοι βολίδες ἀςραπῶν (Σοφ. ε. 21.) τὸ δὲ διαπορεύονται, εἶναι ἀντὶ, διεπορεύοντο κατὰ ἀντιχρονισμόν· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· καθὼς

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἑτέρως δὲ, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λαοῖς τῷ τε ἐκ περιτομῆς ϗ τῷ ἐξ Ἐθνῶν ἐγνώρισεν ὁ Σωτὴρ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· τῇ ἐνεργείᾳ γὰρ αὐτοῦ ϗ τῇ πράξει ἐλυτρώσατο τὸν ἴδιον λαὸν τὸν ἐκ τῶν δύω ἑνωθέντα, δοὺς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν· λαοὶ δὲ αὐτοῦ, οὓς ἥνωσεν εἰς ἕνα λαὸν, οἱ υἱοὶ Ἰακὼβ: ἤτοι οἱ ἐκ περιτομῆς πιςεύσαντες, ϗ οἱ υἱοὶ Ἰωσήφ: ἤτοι οἱ ἐξ Ἐθνῶν· Ἰωσὴφ γὰρ πρόσθεσις Κυρίου ἑρμηνεύεται· προσέθηκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς σῳζομένοις ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας, ϗ ἐπληρώθη ἡ Προφητεία ἡ λέγουσα· „ Καὶ ὁ γειώρας προσεθήσεται πρὸς τὸν οἶκον Ἰακώβ· (Ἡσ. ιδ΄. 1.) γειώρας γὰρ ὁ προσήλυτος λέγεται· ἐγνώρισεν οὖν ὁ Πατὴρ τὴν δύναμιν αὐτοῦ: ἤτοι τὸν Χριςὸν ἐν τοῖς λαοῖς, ϗ ἐν αὐτῷ τῷ Χριςῷ, ὅς ἐςι βραχίων αὐτοῦ, ἐλυτρώσατο πρῶτον τὸν ἐξ Ἰουδαίων λαόν· εἶτα ϗ τῶν ἐξ Ἐθνῶν.

(2) Ὁ δὲ Σευῆρος φησιν, ὅτι κατὰ προσωποποιΐαν λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, αἴσθησιν ϗ ψυχὴν περιτιθεὶς τοῖς ἀναισθήτοις ϗ ἀψύχοις ὕδασι· ϗ ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ ταῦτα οὕτω γέγονεν· ἐν δὲ τῇ καινῇ, ἰδόντα τὸν Κύριον ἐφοβήθη τὰ ὕδατα, ὅτε κατέβη πρὸς αὐτὰ βαπτισθησόμενος κατὰ τὸν Σευῆρον· ὅτε ἐπὶ τῶν ὑδάτων περιεπάτησε κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ ϗ ἐφιμώθη, ϗ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „ Τὰ πλήθη τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ συγκροτουμένων λαῶν, ὕδασι παρωμοιωμένα, ἰδόντα τὸν εἰς ἀνθρώπους ἐπιδεδημηκότα Θεὸν, φόβον ἀνέλαβον σωτήριον, ὅς ἀρχὴ ἐςι σοφίας· αἱ δὲ ἄβυσσοι τὰ τάγματα τῶν ἀπίςων, ἐταράχθησαν ἐπανιςάμενα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας· αἱ δὲ νεφέλαι, αἱ κελευσθεῖσαι μὴ βρέχειν ἐπὶ τὸν πρότερον ἀμπελῶνα τοῦ Ἰσραὴλ, οἱ τοῦ Σωτῆρος Μαθηταὶ, καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης τὸν οὐράνιον ὑετὸν διαδεδωκότες, φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· ϗ τὰ σωτήρια βέλη ϗ ἐκλεκτὰ τὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σῳζομένων ψυχάς: ἤτοι αὐτοὶ πάλιν οἱ Ἀπόςολοι· ἢ τὰ πεπυρωμένα τοῦ Θεοῦ λόγια, ϗ αἱ τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαι, πανταχοῦ ἐπορεύθησαν.

φῶς εἶναι περιττὸν καὶ ἐν τῷ ξδ΄. Ψαλμῷ: ἤγουν τό· „ Κεκράξονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν„ ὡς εἴπομεν. (1)

18: „ Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ

Ἐν τῷ ιδ΄. κεφαλαίῳ τῆς Ἐξόδου γέγραπτε· „ Καὶ συνετάραξε Κύριος τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ συνέδησε τοὺς ἄξονας τῶν ἁρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς μετὰ βίας· τοῦτο οὖν ἀναφέρων ἐδῶ ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἡ φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἔπεσεν εἰς κάθε καρότζαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. τροχὸν γὰρ τὴν καρότζαν ὀνομάζει, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· διατὶ ἡ καρότζα ἐπάνω εἰς τροχὸν σύρνεται· ἀπὸ τὴν βροντὴν δὲ ταύτην μὲ τὸ νὰ ἐταράχθησαν τὰ ἄλογα, ὁποῦ ἐτράβιζαν τὰς καρότζας, ἐδέθησαν καὶ συνεπλέχθησαν ἕνα μὲ τὸ ἄλλο τὰ ἀξόνια, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι περασμένοι οἱ τροχοί· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀναγωγικῶς· ὅτι ἡ φωνὴ τῆς θεολογίας, αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὸν τροχόν: ἤγουν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ ὀλίγον ἐγγίζει εἰς τὴν γῆν· καθὼς καὶ ὁ τροχὸς ὀλίγον καὶ μὲ μίαν στιγμὴν ἐγγίζει εἰς τὴν γῆν: ἤτοι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ τόσον φροντίζει διὰ τὰ γήϊνα, ὅσον μόνον διὰ τὴν ἀναγκαίαν χρείαν τοῦ σώματός του· κατὰ δὲ τὰ ἄλλα πάντα, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ κάτω καὶ γήϊνα. (2)

„ Ἔφαναν αἱ ἀστραπαί σου τῇ οἰκου-
„ μένῃ.

Αἱ λαμπρότητες, λέγει, τοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ θαύματος, ἐφάνησαν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. (3)

„ Ἐ-

---

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „ Νεφέλαι ἦσαν οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταὶ, οἵτινες φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· βέλη δὲ αὐτοῦ τὰ σωτήρια καὶ ἐκλεκτὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σωζομένων ψυχὰς, κατὰ τὴν νύμφην Ἐκκλησίαν εἰποῦσαν· τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σωτὴρ βέλος ὠνόμασται παρὰ τῷ Προφήτῃ φήσαντι· „ Ἔθηκέ με ὡς βέλος ἐκλεκτὸν, καὶ ἐν τῇ φαρέτρᾳ αὐτοῦ ἔκρυψέ με· (Ἡσ. μθ΄. 2.) ἀλλὰ τοῦ μὲν Πατρὸς, βέλος ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν· τοῦ δὲ Σωτῆρος, οἱ Μαθηταὶ, καὶ τὰ πεπυρωμένα αὐτοῦ λόγια βέλη ὑπῆρχον· διὸ λέλεκται ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ Ψαλμῷ· „ Τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατὲ, λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος λέγει „ Ὅτι δὲ τὸ Εὐαγγέλιον βροντή ἐστι, δηλοῦσιν οἱ παρὰ τοῦ Κυρίου μετονομασθέντες Μαθηταὶ, καὶ υἱοὶ βροντῆς χρηματίσαντες· διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῷ τυχόντι τῆς τοιαύτης βροντῆς ἡ φωνὴ, ἀλλ' ἐάν τις ἄξιος ᾖ ὀνομάζεσθαι τροχός· φωνὴ γάρ σου φησὶν ἐν τῷ τροχῷ· ἐάν τις ᾖ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ὥσπερ ὁ τροχὸς ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος· ὅθεν εἶπεν ὁ Ὠριγένης· „ Πᾶς ἅγιος οὐ γεγωνίωται, οὐδὲ ἔχει τι σκολιὸν, ἀλλὰ τροχός ἐστιν ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος, καὶ ἡ φωνὴ τῆς σοφίας ἐν τῷ τοιούτῳ γίνεται μηδὲν ἔχοντι καμπύλων· ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς, τά τε ἄλλα σκολιός ἐστι, κἂν εὔχηται, ἐν ταῖς γωνίαις εὔχεται· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τροχὸν δέ φησι, τὸν σύμπαντα κόσμον· καὶ ἐν Ἰεζεκιὴλ δὲ, τροχὸς ἐν τροχῷ λέλεκται τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος: ὁ μὲν γὰρ οὐρανὸς σφαιροειδὴς, ὁ δὲ ἥλιος στρόφον ἀκατάπαυστον ἔχει· ὅθεν ἐν τῷ Ἔσδρᾳ ὁ Ζοροβάβελ φησίν· „ Ὑψηλὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ταχὺς τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος, ὅτι στρέφεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ (Γ΄. Ἔσδρ. δ΄. 34.) λέγει δὲ καὶ ὁ Ὀλυμπιόδωρος. „ Τροχὸς δὲ ὁ βίος καλεῖται διὰ τὸ κινεῖσθαι καὶ κυλίεσθαι· κατὰ τὸ, φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ· πρὶν οὖν, φησι, κυλιόμενος οὗτος ὁ τροχός: ἤτοι ὁ βίος, ἀποκυλίσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν λάκκον, τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίσωμεν· καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος· „ Γέλα μὲν τοῦ βίου τὸν τροχὸν ἀτάκτως κυλιόμενον· φυλάττου δὲ τὸν βόθρον, εἰς ὃν κυλίει τοὺς ἐν αὐτῷ νυστάζοντας· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος δι' Ἰάμβων φησι·

„ Τροχός ἐστιν ἀστάτως πεπηγμένος.
„ Ἄνω κινεῖται καὶ περισπᾶται κάτω.
„ Φεύγων κρατεῖται καὶ μένων ἀποτρέχει.
„ Ἕλκει καθέλκει τῇ κινήσει τὴν στάσιν.
„ Ἢ καπνὸν ἢ ὄνειρον ἢ ἄνθος χλόης.
„ Ὁ μικρὸς οὗτος καὶ πολύτροπος βίος.
„ Οὐχ' ἵσταται γὰρ κἂν δοκῇ πεπηγέναι·
„ Σκιρτᾷ δὲ πολλὰ καὶ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει.
„ Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφων.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἡμᾶς δὲ καὶ αἱ αἰσθηταὶ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ ἐπιστρεφέτωσαν πρὸς τὸν βροντῶντα καὶ ἀστράπτον

„ Ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη
„ ἡ γῆ.

Ἡ γῆ, λέγει: ἤγουν ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, ἐσαλεύθησαν καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες καὶ μαθόντες τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίησας Κύριε, ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τὸν λαόν σου Ἰσραήλ. (1)

19 : „ Ἐν τῇ θαλάσσῃ αἱ ὁδοί σου, καὶ
„ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς,
„ καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται.

Τὸ ἐν τῇ θαλάσσῃ αἱ ὁδοί σου, εἶναι ἕνα ἐπιφώνημα τοῦ θαύματος, ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὴν ἐρυθράν: ἤγουν σὺ Κύριε, ὅταν θέλης περιπατῇς εἰς τὰ νερά· τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ μὲ τό· „ Αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, πρὸς περισσότερον τοῦ θαύματος ἔπαινον· τὸ δέ· „ Τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται δηλοῖ, ὅτι τὰ δύω μέρη τῆς θαλάσσης ὁποῦ ἐχωρίσθησαν, πάλιν ἐνώθησαν· ἔτζι ἡ θάλασσα ἀπεκατεστάθη εἰς τὸν πρότερον τόπον της, ὥστε ὁποῦ, οὔτε ἴχνος καὶ σημάδι ἐφαίνετο, ὅτι ἐχωρίσθη. (2)

20 : „ Ὡδήγησας ὡς πρόβατον τὸν λαόν
„ σου, ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρών.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὡδήγησας τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, ὡσὰν πρόβατον· εἶπε δὲ τοῦτο, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπιμέλειαν, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ τὴν φύλαξιν· ὥστε ὁποῦ ἔφερεν αὐτοὺς, καθὼς καὶ ὁ ποιμὴν φέρει τὰ πρόβατα, εἰς βοσκὴν τρυφερὰν καὶ μάνδραν ἀσφαλῆ· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλαχοῦ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ὀνομάζεται· (3) αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ.

Με.

πτοντα Θεόν· ἔχουσι γάρ τι θαυμαστὸν, τὸ τὰς αὐγὰς ἀθρόον φαινομένας, φαίνειν τῇ οἰκουμένῃ, ὥστε νυκτὸς λύεσθαι τὸ σκότος· οὐ μόνον γὰρ ἥλιος λύει τὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀστραπή· περὶ δὲ τῆς δυνάμεως τῶν βροντῶν λέγει ὁ Ἰώβ· „ Σθένος δὲ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν, ὁπότε ποιήσει; (Ἰώβ. κϛʹ. 14.) ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἀστραπὰς λέγει τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χαρίσματα, ἐξαστράπτοντα καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Καὶ τίνες ἂν εἶεν αἱ ἀστραπαί; ἢ αἱ τὸ νοητὸν ἡμῖν ἀπαστράπτουσαι φῶς; οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταί· οἷς ἔλεγεν ὁ Σωτήρ· „ Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ἐξάκουστον δὲ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον κήρυγμα: δι' οὗ καὶ φόβος ἁγνὸς πάντας ἔλαβε· κατὰ τό· „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη ἔλεγε πρὸς τοὺς κατασκόπους τοῦ Ἰησοῦ „ Ἐπιπέπτωκεν ὁ φόβος ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς· ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατεξήρανε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν· (Ἰησ. βʹ. 9.) τοῦτο δὲ γέγονε καὶ κατὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν· διὰ γὰρ τὴν φωνὴν τὴν παράδοξον αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀστραπὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν θαυμάτων, ἐσαλεύθη ἡ γῆ: τουτέστιν ἐξάκουστον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ κήρυγμα.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Ἵνα εἴπῃ οὐ σωματικῶς ὤφθη σου ἡ ὁδὸς, ἀλλὰ διὰ τῶν θαυμάτων· τοῖς μὲν γὰρ ἀνοήτοις, τῶν ἰχνῶν σου ὁ κτύπος οὐ γινώσκεται· ἡμῖν δὲ γινώσκεται τοῖς εἰδόσιν, ὅτι οὐκ ἂν ἐτμήθη θάλασσα, μὴ τῶν σῶν ἰχνῶν διελόντων αὐτήν· ἀοράτῳ γάρ τινι πορείᾳ διαπορευόμενος, ἐνήργεις τὴν πάροδον, παρὼν μὲν καὶ ἐνεργῶν, μὴ θεωρούμενος δὲ, ἅτε ἀσώματον ἔχων τὴν φύσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Θάλασσαν τὸν κόσμον καλεῖ· ὕδατα δὲ πολλὰ, τὰ ἐν αὐτῷ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη· ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἐνετείλατο τοῖς Ἀποστόλοις λέγων· „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι· διέδραμον δὲ τὴν ὑπουρανὸν, καὶ ἐκήρυξαν εἰς πάντα τὰ Ἔθνη συνόντος αὐτοῖς ἀοράτως τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς αὐτοῦ ἐπαγγελίας: τούτου χάριν ἐπήγαγε· „ Καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται, διὰ τὸ ἀόρατον τῆς μετ' αὐτῶν πορείας τοῦ Ἰησοῦ· μόνος γὰρ αὐτὸς ὡς Θεὸς ἐποιήσατο· ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης τὴν πορείαν, ὥς φησιν ὁ Εὐαγγελιστής· (Ματθ. ιδʹ. 25.)

(3) Ἄλλος δέ φησι „ Κάλλιστα δὲ εἴρηται τὸ, ὡς πρόβατα· οὐδεμίαν γὰρ οἰκείαν σύνεσιν ἔχει τὰ πρόβατα·

πρὸς

Μερικοὶ δὲ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, προσαρμόζουσι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ εἰς τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα καὶ περιςάσεις· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι νὰ ἐςενοχωρεῖτο ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν ψυχὴν ἀπὸ θλίψεις καὶ συμφοράς· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θλίψεων, ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ ἐδιηγεῖτο μὲ αὐτὸν ὅσα ἔπαθε· ἐπερίπλεξε δὲ εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ προφητείας περὶ Χριςοῦ, διὰ τὰς ὁποίας νομίζω, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ τέλος· ἐκέκραξα, λέγει, ὁ Δαβὶδ, ὅτε ἐςενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ μὲ εὐκολίαν προσαρμόζονται εἰς αὐτὸν ἕως τοῦ· „ Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας· ἡμέραι δὲ ἀρχαῖαι, εἶναι αἱ ἡμέραι τῆς εὐτυχίας του, ὅταν εἶχε τὸν Θεὸν ὑπερασπιςήν του· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ εὐκόλως εἰς τὸν Δαβὶδ προσαρμόζονται ἕως τοῦ, συνετέλεσε ῥῆμα· τοῦτο δὲ περὶ τοῦ Δαβὶδ νοούμενον, δὲν λέγεται ἀπορρητικῶς, ἀλλὰ ἀποφαντικῶς· δηλαδὴ ὅτι ὁ Θεὸς ἐσυμπέρανε τὸ ῥῆμα: ἤγουν τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ ἐδιώρισε διὰ κάθε ἄνθρωπον· καὶ λοιπὸν θέλω πάθω καὶ ἐγὼ ἐκεῖνο, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἐδιώρισε· τὸ δὲ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν, εἶναι ἀντὶ τοῦ, κατὰ διαδοχὴν κάθε γενεᾶς· τὸ δὲ αὕτη ἡ ἀλλοίωσις, προφητεύει περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας· διότι ὁ Δαβὶδ προβλέποντας μὲ τοὺς προνοητικούς του ὀφθαλμοὺς, ὅτι ἡ πολιτεία αὕτη θέλει εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν νομικὴν, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἔργον τοῦ Χριςοῦ· οὗτος γὰρ δεξιὰ καὶ βραχίων τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα ὀνομάζεται, ὡς ποιητὴς τῶν ἁπάντων, καὶ ὡς δύναμις αὐτῶν· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ εἶναι φανερὰ, ἕως τοῦ, ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου· ἅγιον δὲ ἐδῶ τὸν ἁγιώτατον Χριςὸν λέγομεν, ὅς τις ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· ἐν τούτῳ, λέγει, ἐνεργεῖται ἡ βουλή σου Κύριε: ἡ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως δηλαδὴ καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· ὁδὸς γὰρ ἐδῶ νοεῖται ἡ βουλή.

Εἶτα θαυμάσας ὁ Δαβὶδ τὸ τοιοῦτον Μυςήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὑμνεῖ καὶ μεγαλύνει τὸν Πατέρα· ἐγνώρισας, λέγει, εἰς τοὺς λαοὺς ὅλων τῶν Ἐθνῶν τὸν υἱόν σου· δύναμις γὰρ τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ υἱός· τοῦτον δὲ ὀνομάζει καὶ βραχίονα, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐλυτρώθη ὁ λαὸς τῶν Χριςιανῶν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ὀνομαζόμεθα δὲ ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ υἱοὶ Ἰακὼβ καὶ Ἰωσὴφ, ἐπειδὴ καὶ ἐγίναμεν υἱοὶ Θεοῦ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐκληρονομήσαμεν τὴν ἐκείνου κληρονομίαν καὶ τὸ ὄνομα· εἴπομεν δὲ καὶ περὶ τούτου εἰς τὸ τέλος τοῦ ιγ΄. Ψαλμοῦ, ἑρμηνεύοντες τὸ, ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ. Εἴδοσάν σε δὲ ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν, ὅταν ἐβυθίζετο μὲν τὸ πλοῖον, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐξυπνήσας ἐπετίμησε τοὺς ἀνέμους καὶ τὴν θάλασσαν: ὅθεν καὶ ἐφοβήθησαν αὐτὰ καὶ ἡσύχασαν. τότε καὶ αἱ ἄβυσσοι τῆς θαλάσσης ἐταράχθησαν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς Δεσποτικῆς ἐπιτιμήσεως· ἔτι δὲ καὶ τὸ πλῆθος τοῦ ἤχου τῆς θαλάσσης, φωνὴν δὲ ἔδωκαν αἱ νεφέλαι ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς μεταμορφώσεως, ὅταν ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης ἡ λέγουσα „ Οὗ-

---

πρὸς τὸ ὁρμῆσαι μὲν ἐπὶ τὰς τροφίμους νομὰς, αὐλισθῆναι δὲ ἐν τόποις ἀσφαλεςέροις, ἢ ποτὸν ἑαυτοῖς ἐκζητῆσαι ἐὰν μήτις ᾖ ὁ ποιμένων, ϗ ἐπὶ τούτων καθηγούμενος· τοιαύτην ἔμφασιν ἔχει ϗ τὸ, ὁ ποιμένων τὸν Ἰσραὴλ, ϗ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· δείκνυσι γὰρ, ὅτι οὐκ ᾔδεισαν οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐξιόντες, ποῦ πορεύονται· ἀλλ' ὅπου Θεὸς ἦγε διὰ τῆς νεφέλης αὐτοὺς ὁδηγῶν, ἐκεῖ ἐπορεύοντο· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐ μάτην ἐνταῦθα τῇ εἰκόνι τῶν προβάτων ἐχρήσατο· ἀλλ' ἐπειδὴ ῥάβδῳ ταῦτα ὑπὸ τῶν ποιμένων εὐθύνεται· οὕτω ϗ ἡμεῖς τῷ ςαυρῷ παρὰ τοῦ Χριςοῦ ποιμαινόμεθα· ὅθεν ϗ τοῦ Μωϋσέως, ἔτι δὲ ϗ Ἀαρὼν ἐμνημόνευσεν· οἵτινες εἰς τύπον ςαυροῦ, ῥάβδον ἐκόμιζον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ϗ ἐρήμῳ ἐγκύμονα θαυμάτων· καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι τῇ ῥάβδῳ κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν τοῦ Ἰσραὴλ εὐεργεσίαν ἐχρήσαντο οὕτω ϗ ὁ Χριςὸς τῷ ςαυρῷ κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐπιςροφῆς ἕνεκα τῆς ἡμετέρας κέχρηται· ϗ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Ὥσπερ πρόβατα οὐκ εἰδότα ὅποι τε ἄπεισι· ϗ ὅποι πορεύεται· οὕτως ἡμᾶς αὐτὸς διῆγες, ὑπηρέταις πρὸς τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Μωσέα ϗ Ἀάρων κεχρημένος· τούτων, φησιν, ἐγὼ, ὑπομιμνησκόμενος, παρεκάλουν τὴν διάνοιαν ϗ εὐφραινόμην· ἐννοῶν γὰρ ὅσα τε ϗ οἷα ἡμῖν, ὑπῆρξε τῇ σῇ βοηθείᾳ, ἐπειθόμην, ὡς οὐκ ἄν ποτε τοσαῦτα πεποιηκὼς ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ, ϗ τῇ τῶν κατεχόντων τότε ἀπαλλαγῇ, νῦν ἀνάσχοιο πάντῃ περιϊδεῖν ἡμᾶς ἐν δουλείᾳ τε ὄντας ϗ αἰχμαλωσίᾳ ϗ συμφορᾷ.

„ Οὗτός ἐςιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα · δύνασαι δὲ νὰ εἰπῇς καὶ νεφέλας τοὺς Προφήτας · καθὼς ἑρμηνεύσαμεν ἐν τῷ ιζ. Ψαλμῷ · ὅπου θέλεις εὕρεις καὶ τὰ βέλη καὶ τὰς ἀςραπὰς τὶ δηλοῦσι · φωνὴ δὲ βροντῆς εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος · ἐπειδὴ αὐτὸ ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν · καὶ ἐπειδὴ ἔγινε δυνατὸν καὶ ἐξάκουςον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους · τροχὸς δὲ εἶναι ὁ κόσμος διὰ τὸ ἄςατον αὐτοῦ.

Ἐσαλεύθη δὲ ἡ γῆ καὶ ἔντρομος ἐγενήθη, καθὼς ἐν τῷ ιζ. Ψαλμῷ ἑρμηνεύσαμεν · ὅλος γὰρ οὗτος ὁ ςίχος εὑρίσκεται καὶ ἐκεῖ · ἐν τῇ θαλάσσῃ δὲ ἡ ὁδός σου, ὅταν ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ἐπῆγες εἰς τοὺς Μαθητάς σου, περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν · τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ ἀκολούθου ςίχου · ὕδατα γὰρ πολλὰ εἶναι τὸ βάθος τῶν ὑδάτων · τὰ ἴχνη σου δὲ ἐπάνω τῆς θαλάσσης οὐ γνωσθήσονται · καθότι ἐπάνω εἰς τὸ νερὸν ἀχνάρια δὲν συνιςῶνται. Μερικοὶ δὲ θάλασσαν ὀνομάζουσι τὴν ζωὴν ταύτην, διὰ τὴν ἅλμην τῶν θλίψεων, καὶ διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀνώμαλον · εἰς τὴν ζωὴν δὲ ταύτην λέγουσιν, ἔγινεν ἡ ὁδὸς καὶ πολιτεία σου Κύριε, κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν · ὅμως τὰ ἴχνη σου: ἤγουν οἱ τρόποι τῆς ἐνανθρωπήσεώς σου, εἶναι ἀκατάληπτοι · λαὸς δὲ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ νέος τῶν Χριςιανῶν · χεὶρ δὲ εἶναι ἡ χειραγωγία καὶ ὁδήγησις τοῦ Χριςοῦ, ὅς τις εἶναι, Μωσῆς μὲν, καθὸ νομοθέτης τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου · Ἀαρὼν δὲ, καθὸ μέγας Ἀρχιερεὺς, ὅς τις ἐθυσίασε τὸν ἑαυτόν του διὰ τὸν λαόν του.

ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ ΟΖʹ. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΑʹ.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσάφ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται Συνέσεως· ἐπειδὴ εἶναι χρεία νὰ ἔχουν σύνεσιν οἱ τοῦτον ἀναγινώσκοντες, διὰ νὰ γνωρίσουν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ λαλεῖ ἐδῶ, καὶ πρὸς ποίους λαλεῖ· καὶ ποῖος εἶναι ὁ νόμος ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος· ὁ μὲν γὰρ λαλῶν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, εἶναι ὁ Προφήτης Δαβὶδ, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖνοι δὲ, πρὸς τοὺς ὁποίους λαλεῖ, εἶναι οἱ πιστεύοντες τῷ Χριστῷ Χριστιανοί· καὶ νόμος δὲ ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος, εἶναι ὁ τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

1: „ Προσέχετε λαός μου τῷ νόμῳ μου.

Λέγει ὁ Προφήτης Ζαχαρίας „ Καὶ καταφεύξονται Ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν· (Ζα. β. 11.) Λαὸν λοιπὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστιανικόν· Νόμον δὲ τὸν Εὐαγγελικὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ Ἐκ Σιὼν ἐξελεύσεται Νόμος καὶ Λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ, καὶ κρινεῖ ἀναμέσον τῶν Ἐθνῶν· (Ἡσ. β. 3.)

„ Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα „ τοῦ στόματός μου.

Τὸ κλίνατε, ἢ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἁπλῶς ὑποβάλλετε· ἢ ἀντὶ τοῦ μεταθέσετε τὰ αὐτίασας ἀπὸ τὰ ἀνωφελῆ ἀκούσματα, εἰς τὰ κηρύγματα τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον. (1)

2: „ Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα „ μου. φθέγξομαι προβλήματα ἀπ' „ ἀρχῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία τῶν παραβολῶν, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· φησὶ γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀναφέρων αὐτολεξεὶ τὸ ῥητὸν „ Ταῦτα πάντα ἐλάλησε (ὁ Ἰησοῦς) ἐν παραβολαῖς τοῖς Ὄχλοις. καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ Προφήτου λέγοντος ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου (Ματ. ιγ. 34.) προβλήματα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰς ἰδίας πάλιν πα-

(1) Λέγει γὰρ οὕτως ὁ Εὐσέβιος „ Ἀπαιτεῖ τὸν ἴδιον λαὸν ὁ Σωτὴρ σύντονον ἀκοὴν, ὡς ἂν μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπέσῃ τῷ προτέρῳ λαῷ, τῷ παρακούσαντι τοῦ Θεοῦ.

παραβολὸς ὁ γὰρ Ματθαῖος, ἀντὶ νὰ εἰπῇ προβλήματα, εἶπε κεκρυμμένα, προσέχοντας εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο δηλοῖ· ἐπειδὴ ὅλαι αἱ Εὐαγγελικαὶ παραβολαὶ, κεκρυμμένην εἶχον τὴν ἀλήθειαν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας, αἰνίγματα ἐξέδωκεν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου εἶπεν ὁ Ματθαῖος, προσέχωντας καὶ κατὰ τοῦτο εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἑβραϊκοῦ· τὸ δὲ, φθέγξομαι, ἐρεύξομαι εἶπεν ὁ Ματθαῖος. τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν ἕνα μὲ τὸ, φθέγξομαι. (1)

3: „Ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν αὐτά.

Τὸ ὅσα ἐδῶ, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ προβλήματα, ἀλλὰ λαμβάνεται καθ' ἑαυτὸ θαυμαστικῶς ἀντὶ, ὢ πόσα ἠκούσαμεν· τόσον παρὰ τῶν Διδασκάλων, ὅσον καὶ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν· θέλει γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ εἰπῇ, πόσον πολλὰς εὐεργεσίας ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς παλαιοὺς Ἑβραίους, καὶ πόσον ἐξ ἐναντίας οἱ Ἑβραῖοι ἐπαρώργισαν καὶ ἐλύπησαν τὸν Θεὸν· καὶ ἀκολούθως, ὅσα κακὰ ἔπαθον διὰ τὸν παροργισμόν τους αὐτόν· ἠκούσαμεν δὲ εἶπεν ἐκ προσώπου του ὁ Κύριος, διὰ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἤκουσε ταῦτα, καθὼς καὶ ἡμεῖς. ἔγνωμεν δὲ αὐτὰ ἀντὶ τοῦ ἐβεβαιώθημεν περὶ αὐτῶν· (2) δὲν ἠκούσαμεν, λέγει, ἁπλῶς αὐτὰ ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπληροφορήθημεν. (3)

„Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἠκούσαμεν, προσθέττει ἐδῶ καὶ παρὰ τίνων, ὅτι ἀπὸ τοὺς Πατέρας ἡμῶν· πατέρας δὲ λέγει τώρα, ὄχι τοὺς κατὰ φύσιν· ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστοὺς ἐδίδαξαν ταῦτα οἱ κατὰ φύσιν αὐτῶν γονεῖς· Ἕλληνες ὄντες καὶ χωρὶς νόμου· ἀλλὰ λέγει τοὺς κατὰ θέσιν Πατέρας, κατὰ τὸν Ὠριγένη· ὁποῖοι ἦτον ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ λοιποὶ Προφῆται καὶ Ἱεροὶ Συγγραφεῖς· καὶ πρὸς τούτοις οἱ τούτων ἐξηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, καθὼς εἴπομεν· τῶν μὲν γὰρ παλαιῶν Πατέρων ἐκείνων καὶ Προφητῶν Υἱὸς, ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Μητρός του, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολοι· τούτων δὲ,

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „ Εὐαγγελικὴ παραβολή ἐστι λόγος ὡς περὶ γενομένου· μὴ γενομένου μὲν κατὰ τὸ ῥητὸν, δυναμένου δὲ γενέσθαι τροπικῶς, δηλωτικὸς πραγμάτων ἐκ μεταλήψεως τῶν ἐν τῇ παραβολῇ λελεγμένων· οὐ γὰρ γέγονεν κατὰ τὸ ῥητὸν, τὸ, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι καὶ τὰ λοιπά· προσθέττει δὲ ὁ Νικήτας λέγων· „ Οὐ νομίζω τὸν ὅρον τοῦτον τῆς παραβολῆς ἁρμόζειν τοῖς ἐπιφερομένοις τῷ, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· γέγονε γὰρ τὸ, ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν ἃ ἐποίησε θαυμάσια ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ μὲν τὰ ῥητὰ, γεγενημένων πραγμάτων. κατὰ δὲ διάνοιαν, ἀναγομένων τρόπῳ διηγήσεως παραβολῶν, ἐπί τινα πνευματικὰ, ὧν σύμβολα ἦν τὰ γεγραμμένα καὶ γεγενημένα· ὁ μέντοι μὴ βουλόμενος. ἕτερον μὲν εἶναι ὅρον τῆς Εὐαγγελικῆς παραβολῆς, ἄλλον δὲ τῆς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἐνταῦθα ὀνομασθείσης, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, νοησάτω ἀναφέρεσθαι τὸ, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, οὐκ ἐπὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἐξόδου θαυμάσια· ἀλλὰ ἐπὶ τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παραβολὰς τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος ἐν τῷ Προφήτῃ· „ Προσέχετε λαός μου τῷ νόμῳ μου καὶ τὰ λοιπά.

(2) Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι τάχα καὶ οἱ Μαθηταὶ ἀποκρίνονται καὶ φασίν· ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν· οὐ πάντων δέ ἐστι τὸ ἀκούειν καὶ τὸ γινώσκειν, ἀλλ' ἢ μόνων τῶν συνιέντων τοὺς λόγους· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅσα παρὰ τῶν Πατέρων, φησὶ, δεδιδάγμεθα ἀκούσαντες, πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐγνώκαμεν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Οἱ Χριστοῦ νοῦν ἔχοντες ταῦτα συνῆκαν πνευματικῶς· διηγήσαντο γὰρ οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες, καὶ αὐτοὶ δι' ἐπιστήμης ἑτέρους ἐγέννησαν· ὅπως κἀκεῖνοι τοῖς μετ' αὐτοὺς διηγήσωνται.

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει, ὅτι ἀνωτέρω μὲν ἑνικῶς ὁμιλεῖ ὁ Χριστός· ἐδῶ δὲ ὁμιλεῖ πληθυντικῶς ὑποκαταβὰς τῆς αὐτοῦ Θεότητος καὶ ἀνθρωπίνως φθεγγόμενος· συμπαραλαμβάνων καὶ τοὺς κατὰ σάρκα ὁμογενεῖς αὐτοῦ καὶ Μαθητάς· ὅτε μὲν γὰρ τὸν οἰκεῖον νόμον αὐτοῖς προὔβάλλετο, σὺν αὐθεντίᾳ βασιλικῇ ἐξ ἑνὸς προσώπου λαλεῖ· νῦν δὲ,

δὲ, τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν Ἀποστόλων υἱοὶ, εἶναι ὅλος ὁ Χριστιανικὸς λαός.

4: „ Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν „ εἰς γενεὰν ἑτέραν.

Οἱ μὲν γονεῖς ἐδιηγήθησαν τὰ διδάγματα ταῦτα ἀμέσως εἰς τὰ ἐδικάτων τέκνα· τὰ δὲ τέκνα των δὲν ἔκρυψαν ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμαθον ἀπὸ τὴν μεταγενεςέραν γενεάν· ἀλλ᾽ ὁμοίως καὶ αὐτὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς υἱούς των, ἐκεῖνα ὁποῦ ἔμαθον· καὶ ἔτζι πάλιν οἱ υἱοὶ ἐκείνων, τὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα· νόμος γὰρ ἦτον, ὁποῦ ἐπρόσαζεν εἰς αὐτοὺς ταῦτα· „ Πρόσεχε σεαυτῷ . . . μὴ ἐπιλάθῃ πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί σου· καὶ συμβιβάσεις τοὺς υἱούς σου καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου. (Δευ. δʹ. 9.)

„ Ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυ„ ρίου καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ, καὶ „ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε.

Τό „ Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ἑνόνεται μὲ τὸ, ἀπαγγέλοντες τοῦτο· τὸ δὲ „ Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν, εἶναι διὰ μέσου κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τὰ ἴδια δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ αἰνέσεις καὶ δυναςείας καὶ θαυμάσια ὀνομάζει· αἰνέσεις μὲν, ὡς αἰνετά· δυναςείας δὲ, ὡς τῆς θείας δυνάμεως δηλωτικά· καὶ θαυμάσια, ὡς θαυμαςά· ἢ δυναςείας μὲν ὀνομάζει τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν δυνάμεις, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεός, θαυμάσια δὲ ὀνομάζει τὰ θαύματα, ὁποῦ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἐδικόν του λαόν· τὰ ὁποῖα θέλει διηγηθῇ κατὰ μέρος. (1)

5: „ Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακὼβ, „ καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραήλ.

Τοῦ ἀνέςησε μαρτύριον ἐν Ἰακὼβ, εἶναι ἐξήγησις τὸ ἀκόλουθον: ἤγουν τὸ, νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραήλ· διότι, τὸ μὲν ἀνέςησε σημαίνει τὸ ἴδιον· ὁποῦ δηλοῖ καὶ τὸ ἔθετο· μαρτύριον δὲ πάλιν καὶ ὁ νόμος ὀνομάζεται: καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ιηʹ. Ψαλμόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰακὼβ ὁ ἴδιος ὠνομάσθη καὶ Ἰσραὴλ, ὅταν ἠξιώθη νὰ παλαίσῃ μὲ τὸν Θεόν· ποῖος δὲ εἶναι ὁ νόμος αὐτός; ἄκουσον. (2)

„ Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡ„ μῶν τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς „ αὐτῶν.

Τὸ τοῦ, ἐδῶ εἶναι περιττόν· ἐνομοθέτησε, λέγει, τοῦτο ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἵνα, ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπρόςαξεν αὐτὸς εἰς τοὺς πατέρας μας, ἐκεῖ-

δὲ, ὅτε τῶν παλαιῶν ἀναγνωσμάτων ἐπιτέμνεται τὴν διήγησιν, κοινοποιεῖται τὸν λόγον· καὶ ἠκούσαμεν, εἶπε, διὰ τὸ πρόσλημμα.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐχ ἑτέρᾳ γενεᾷ, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις αὐτῶν πάντα πέπρακται τὰ παρὰ τοῦ Σωτῆρος μεγαλουργήματα· διὸ οὐκ ἐπαύσαντο αὐτοῖς παραγγέλλοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυρίου, καὶ τὰς δυναςείας αὐτοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Μαρτύριον καλεῖ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ παγεῖσαν σκηνὴν, ὡς ἔχουσαν τὰς πλάκας τοῦ μαρτυρίου: ἤτοι τοῦ νόμου· τοῦτό, φησι, διὰ τῆς νομοθεσίας ἐκείνης παρεκελεύσατο, ὥςε καθάπερ τινὰ κλῆρον τὴν τῶν θαυμάτων διήγησιν παραπέμψαι τοὺς πατέρας εἰς τοὺς ἐκγόνους· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Ἀθανάσιος· ὅτι Μαρτύριον ἦτον ἡ Σκηνὴ, ἔνθα ἡ Κιβωτὸς, ἐν ᾗ ὁ νόμος. τά τε Χερουβὶμ, καὶ τὸ Ἱλαςήριον, καὶ ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων· προσθέττει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Νόμον, φησιν, ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ γνῶναι διὰ τοῦ νόμου τὸν κατὰ καιροὺς ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα τῷ γένει· ἐπεὶ δὲ παρέβησαν τὸ μαρτύριον καὶ τὸν νόμον, μαρτύριον ἕτερον ἑαυτῷ τὸ σῶμα κατηρτίσατο, ναὸν ὄντα τοῦ ἐνι-

ἐκεῖνοι πάλιν γνωρίσουν καὶ διηγηθοῦν αὐτὰ εἰς τοὺς ἐδικούς των υἱούς.

6: „ Ὅπως ἂν γνῷ γενεὰ ἑτέρα, υἱοὶ οἱ „ τεχθησόμενοι. καὶ ἀναστήσονται, „ καὶ ἀπαγγελοῦσιν αὐτὰ τοῖς υἱοῖς „ αὐτῶν.

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πατέρες ἐδιηγοῦντο εἰς τοὺς υἱούς των τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ, διὰ νὰ ἠξεύρῃ ταῦτα ἡ μεταγενεστέρα γενεά· καὶ πάλιν οἱ υἱοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ μέλλουν νὰ ἀναστηθοῦν: ἤγουν νὰ γεννηθοῦν ἀπὸ τὴν μεταγενεστέραν γενεάν, αὐτοὶ, λέγω, νὰ διηγοῦνται ταῦτα εἰς τοὺς υἱούς των: ἤτοι οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν νὰ διηγοῦνται αὐτὰ εἰς τοὺς υἱούς των κατὰ διαδοχήν· καὶ οὕτω νὰ διαμένῃ ἡ μνήμη αὐτῶν ἀλησμόνητος. (1)

7: „ Ἵνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα „ αὐτῶν.

Ἵνα, λέγει, ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης μανθάνοντες οἱ μεταγενέστεροι, ὅσα ὑποσχέθη νὰ χάμνῃ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν, θέλωσιν ὅλην τὴν ἐλπίδα των εἰς τὸν Θεόν.

„ Καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων τοῦ „ Θεοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκζη- „ τήσωσιν.

Ἵνα, λέγει, οἱ μεταγενέστεροι μελετῶντες τὰς τοιαύτας προγονικὰς διηγήσεις, μὴ ἀλησμονήσουν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ὠνόμασε δυναστείας Θεοῦ καὶ θαυμάσια· καὶ ζητήσωσιν: ἤτοι ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς ἐντολάς του· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ζητεῖ κανένα πρᾶγμα, αὐτὸς καὶ εἰς τὸ ἴχνος ἐκείνου ἀκολουθεῖ· γενεὰ δὲ ἑτέρα ἠμποροῦν νὰ εἶναι καὶ οἱ Χριστιανοὶ, οἵτινες ἠξεύρουν ὅλα τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ διηγήματα καὶ θαυμάσια του Θεοῦ.

8: „ Ἵνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐ- „ τῶν γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραί- „ νουσα.

Ἵνα μὴ, λέγει, ὡς ἡ παλαιὰ, οὕτω γένῃ καὶ ἡ μεταγενεστέρα γενεά, σκολιὰ μὲν, διὰ τὶ δὲν εἶχε πίστιν ὀρθὴν καὶ στερεὰν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ἐν καιρῷ περιστάσεως ἀπιστοῦσεν εἰς αὐτάς· παραπικραίνουσα δὲ, διὰ τὶ ἐγόγγυζε κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἤθελεν ἀπαντήσῃ καμμίαν δυσκολίαν καὶ πειρασμόν· καὶ διὰ τὶ δὲν ὑπέφερεν, οὔτε ἀρέσκετο εἰς τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθερίαν· ἀλλὰ ἐνόμιζε προτιμοτέραν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ σκλαβίαν· καθὼς ταῦτα πάντα διηγῆται εἰς πολλὰ μέρη ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν. (2)

„ Γενεὰ, ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρ- „ δίαν ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστώθη με- „ τὰ

ἐνοικοῦντος Θεοῦ λόγου· „ Λύσατε γάρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Σημαίνει διὰ τούτων τοὺς ἁγίους τοῦ Σωτῆρος Μαθητάς, οἵτινες τὰ θαυμάσια, ἃ κατώρθωσεν ὁ Χριστὸς, τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀπαγγέλουσι: τουτέστι τοῖς προσελθοῦσι δι' αὐτῶν τῇ πίστει· καὶ ὁ Ἡσύχιός φησι· „ Θεωρεῖς ὅτι περὶ τῶν Ἐθνῶν λέγει; οὕτω γὰρ ταῦτα τεχθέντα ὑπῆρχεν εἰς εὐσέβειαν· ἔμελλε γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος τίκτεσθαι· ὅθεν υἱοὶ τεχθησόμενοι δικαίως ἐλέγοντο· τοῦτο δὲ γνῶσις ἀληθὴς Θεοῦ, τὸ μεταδοῦναι καὶ ἄλλοις τῆς γνώσεως, καὶ υἱοὺς τῇ μαθητείᾳ τῶν ἐντολῶν ἐργάσασθαι· ὅπερ σαφῶς πεποιήκασιν οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες· οὐδενὶ γὰρ τῆς θεογνωσίας ἐβάσκηναν· οὐδὲ, ὡς οἱ προλαβόντες, ἐπίστευσαν ἀποκλεῖσαι τοῖς ἄλλοις τὴν εἴσοδον βουλόμενοι· ἀλλὰ παρεγγυῶσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἔχειν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀπαγγέλουσι, φησι, τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ τοῖς δι' αὐτῶν παιδαγωγουμένοις οἱ Ἀπόστολοι, ἵνα καὶ ἐκζητήσωσι τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, καὶ μὴ τὴν τῶν Πατέρων κακοδαιμονίαν μιμήσωνται·

„ τὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς.

Διὰ νὰ μὴ γένῃ, λέγει, ἡ μεταγενεςέρα γενεὰ, ὡσὰν ἐκείνη ἡ παλαιὰ τῶν Ἑβραίων, ἡ ὁποία δὲν ὤρθωσε τὴν καρδίαν της, ὥςε ὁποῦ νὰ πιςεύῃ εἰς τὸν Θεὸν, μὲ ἁπλότητα καὶ βεβαιότητα· ἀλλ' ἐσκολίαζε διςάζουσα, καὶ ἀμφιβάλλουσα· οὐδὲ ἐφάνη πιςὴ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ· πνεῦμα δὲ λέγει ἐδῶ τὴν ψυχήν. (1)

9: „ Υἱοὶ Ἐφραὶμ ἐντείνοντες καὶ βάλ-„λοντες τόξοις· ἐστράφησαν ἐν ἡμέ-„ρᾳ πολέμου.

Ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ υἱοῦ Ἰωσὴφ, ἦτον ἡ πλέον ἐπιτηδεία εἰς τὸ νὰ πολεμῇ μὲ τοξάρια, καὶ ἡ πλέον πολεμικὴ· ὅθεν ἀκολούθως ἐκ τούτου ἦτον καὶ ὀνομαςή· μάλιςα δὲ ἦτον ἔντιμος· διατὶ αὐτὴ πρώτη ἐδέχθη τὴν Κιβωτὸν, μέσα εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐδικῆς της γῆς· ὁμοίως καὶ τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου τὴν κατασκευασθεῖσαν ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν· διότι ἡ Σηλὼμ, ὅπου ἦτον ἡ Κιβωτὸς καὶ ἡ Σκηνὴ, ἦτον μερὶς καὶ τόπος τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραὶμ· αὐτὴ λοιπὸν, λέγει, ἡ περιεβόητος εἰς τοὺς πολέμους φυλὴ, ἐνικήθη διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν της· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅτι διὰ μέσου τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραὶμ, ἥτις ἦτον τότε πρώτη, φανερόνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἄλλας φυλὰς, ὅσαι ἐπαρεδόθησαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, μὲ τὸ νὰ εἰδωλολάτρησαν· καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ἱςορεῖ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἐφραὶμ οἱ τεντόνοντες τὰ τοξάριά των, καὶ κτυπῶντες μὲ τὰς σαΐτας· αὐτοὶ ἐςράφησαν: ἤγουν δειλιάσαντες ἔδωκαν νῶτα καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὸν πόλεμον, μὲ τὸ νὰ ἐνικήθησαν κατὰ τὸν Θεόδωρον. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι προφητεία διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσαν ὕςερον ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ· διότι, ἀφ' οὗ ἡ δέκα φυλαῖς ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Ῥοβοὰμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Σαμάρειαν, ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ, μὲ τὸ νὰ ἦτον πρωτεύουσα ἀνάμεσα εἰς τὰς δέκα, ἔπεισε τὰς ἄλλας φυλὰς νὰ ςήσουν τὰς χρυσᾶς δαμάλεις καὶ Εἴδωλα ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ νὰ ἀποςατήσουν ἀπὸ τὸν ἀληθῆ Θεόν· διὰ τοῦτο καὶ παρεδόθη ὁμοίως μὲ τὰς ἄλλας εἰς τοὺς πολεμίους· καθὼς ἱςορεῖ ἡ τρίτη τῶν Βασιλειῶν· καὶ ἄλλοι δὲ Προφῆται κατηγοροῦσι τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ, διὰ τί ἐςάθη εἰς τὸν λαὸν αἰτία τῆς εἰδωλολατρείας. (2)

10: „ Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ „ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ „ ἠβουλήθησαν πορεύεσθαι.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ, ποία ἐςάθη ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνικήθησαν ὅλαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ: ἤγουν διὰ τί δὲν ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ· διαθήκην δὲ ὀνομάζει, τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις ὁποῦ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησεν ὁ Θεὸς μὲ τοὺς Ἑβραίους, ὅταν τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· Νόμον δὲ λέγει, τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ (3)

11: „ Καὶ

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκείνη φησιν ἡ γενεὰ οὐκ ἔσχεν εὐθεῖαν τὴν καρδίαν πρὸς Θεὸν, οὐδὲ πίςιν ἔσχε τὸ πνεῦμα αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ· πνεῦμα δὲ ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Εὐσέβιος νοοῦσι τὴν προαίρεσιν, τὴν γνώμην καὶ διάθεσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Γλώττῃ γὰρ πάντως μόνῃ τὴν πίςιν ἐπηγγείλαντο· οὐχὶ δὲ ὅλῃ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ τῷ πνεύματι.

(2) Ὅθεν ὁ Ὡσηὲ εἶπε „ Μέτοχος Εἰδώλων Ἐφραίμ (Ὠσ. δ'. 13.) καὶ πάλιν· „ Ἐπλήθυνεν Ἐφραὶμ θυσιαςήρια· (αὐτόθ. η'. 11.) καὶ ὁ Ἰερεμίας· „ Καὶ ἀποῤῥίψω ὑμᾶς ἀπὸ προσώπου μου, καθὼς ἀπέῤῥιψα τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν, πᾶν τὸ σπέρμα Ἐφραίμ· (Ἱερ. ζ'. 15.)

(3) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „ Οἱ υἱοὶ Ἐφραὶμ: ἤτοι ἅπας ὁ Ἰσραὴλ, δεδιδαγμένοι τοῖς πονηροῖς μά„

11 : „ Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν „ αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, „ ὧν ἔδειξεν αὐτοῖς.

Εὐεργεσίαι μὲν εἶναι ἐκεῖναι ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους: ἤγουν τὸ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· τὸ νὰ τοὺς διαπεράσῃ ἀβρόχως ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσα· καὶ ἄλλα ὅσα ἀριθμεῖ παρακάτω· θαυμάσια δὲ εἶναι, ἐθαυματούργησεν ὁ Θεὸς ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὁποῖα ἔμπροσθεν ὀνομάζει σημεῖα καὶ τέρατα: ἤτοι τὸ νὰ μεταβάλῃ τοὺς ποταμοὺς εἰς αἷμα· τὸ νὰ εὐγάλῃ τοὺς βατράχους· καὶ νὰ ἐνεργήσῃ παραδόξως τὰς ἄλλας πληγὰς, τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰς παρακάτω ἀριθμεῖ· ἔδειξε δὲ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἑβραίους ταῦτα διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας καὶ διηγήσεως τῶν πατέρων του.

12 : „ Ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν, ἃ ἐ- „ ποίησε.

Ταῦτα, λέγει, τὰ θαυμάσια ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν εἰς τοὺς πατέρας καὶ προγόνους, τῶν μεταγενεστέρων Ἑβραίων· ἀκολούθως δὲ σημειοῖ καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ταῦτα ἐνήργησεν ὁ Θεός.

„ Ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.

Ἡ τάνις ἦτον πόλις τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον ἡ καθέδρα τῆς Βασιλείας τοῦ Φαραὼ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Ἡσαΐας „ ἐξέλιπον οἱ Ἄρχοντες Τάνεως (Ἡσ. ιθ. 13.) ὁ μὲν οὖν Μωϋσῆς ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Ἐξόδου δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῆς Τάνεως κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὁ δὲ Δαβὶδ Προφήτης ὤν, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἤξευρε τοῦτο ἀπὸ τὴν Βίβλον τῶν Ἀριθμῶν, ἐν ᾗ γράφεται „ Καὶ χεβρὼν ἑπτὰ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη πρὸ τοῦ Τανὶν Αἰγύπτου (Ἀριθ. 13. 23.) ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλα βιβλία ἀπόκρυφα· ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ Αἰγυπτιακά.

13 : „ Διέρρηξε θάλασσαν καὶ διήγαγεν „ αὐτούς· παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ „ ἀσκόν.

Ἔσχισε, λέγει, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ὁ Θεὸς, καὶ διεπέρασε τοὺς Ἑβραίους παρέστησε δέ: ἤτοι ἀνέστησεν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ σχισθέντα μέρη τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα ἐφούσκωναν ὡσὰν ἀσκός. „ τὸ ὕδωρ γάρ φησιν, αὐτῆς τεῖχος ἐκδεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων (Ἐξ. ιδ. 22.) (1) συντόμως δὲ διηγεῖται τοῦτο τὸ θαῦμα ἐδῶ ὁ Δαβίδ· καὶ οὔτε ὅλα τὰ θαύματα διηγεῖται, οὔτε κατὰ τὴν τάξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγιναν· ἀλλὰ ἀπαρατηρήτως τὰ ἱστορεῖ, καθὼς ἦλθον εἰς τὸν νοῦν του· ἐπειδὴ δὲν εἶχε σκοπὸν διὰ νὰ διηγηθῇ ταῦτα καθὼς ἔγιναν. ἀλλὰ μόνον διὰ ἵνα ἐλέγξῃ τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ἰουδαίων. πρῶτον δὲ θαῦμα ἔβαλε τὸ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὡς παραδοξότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. (2)

τῆς

μάχεσθαι Δαίμοσι, ϗ εἰς τοῦτο ὥσπερ τόξον κατασκευασθέντες, παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν μετεβλήθησαν· πῶς γὰρ οὐ μετεβλήθησαν, τὸν μὲν Δεσπότην ϗ Θεὸν ἀρνησάμενοι, προσκλίναντες δὲ ἑαυτοὺς τῷ Βαραββᾷ: τουτέστι τῷ Σατανᾷ; εἶτα αἰτίας παράθεσις· διότι φησι, τὴν καινὴν τοῦ Εὐαγγελίου παράδοσιν οὐκ ἐφύλαξαν - ἥτις ἐστὶ διαθήκη ϗ νόμος . . . ϗ πολλὰ εὐεργετούμενοι, πάντα τῆς μνήμης ἀπέῤῥιψαν· ϗ τούτου ἀπόδειξις τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ· οὐ γὰρ ἐπίστευον αὐτῷ λέγοντι· „ Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον ϗ ἥκω.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὴν ἐπὶ τὸ πρανὲς χωρεῖν πεφυκυῖαν τῶν ὑδάτων φύσιν, ἔστησεν ἑκατέρωθεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, καθάπερ ἐν ἀσκῷ τινι καθείρξας τῷ λόγῳ· ἐπειδὴ ἡ τῶν ἀσκῶν κατασκευὴ συνέχειν ἀκριβῶς τὴν ὑγρὰν δύναται φύσιν· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Δίδυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Σέσωκε δὲ ἡμᾶς κατὰ τὸν ἴσον τρόπον ὁ Κύριος· διεβίβασε γὰρ ἡμᾶς ὡς εἰς θάλασσαν, τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, τὰς ἐπαναστάσεις, τοὺς πειρασμοὺς, τὰ κύματα· κεκρατήκαμεν δὲ δι' αὐτοῦ ϗ τῶν ἀνθεστηκότων Δαιμόνων, ϗ εἰς τὴν ἀληθινὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσήχθημεν.

**14: „ Καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ ἡ-
„ μέρας. καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐν φω-
„ τισμῷ πυρός.**

Λέγει ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ Ἐξόδῳ „ Ὁ δὲ Θεὸς ἡγεῖτο αὐτῶν, ἡμέρας μὲν, ἐν ςύλῳ νεφέλης δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδὸν, τὴν δὲ νύκτα ἐν ςύλῳ πυρὸς (Ἐξ. ιγ. 21.) ὁ ἴδιος λοιπὸν ςύλος τῆς νεφέλης, τὴν ἡμέραν μὲν ὡδήγει καὶ ἐσκέπαζε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου, τὴν νύκτα δὲ ὡδήγει καὶ ἐφώτιζε καὶ ἐθέρμαινεν αὐτούς· διὰ τὶ ἡ νύκτα μὲ τὸ νὰ ἦναι ὑγρὰ, ἐψύχραινεν αὐτούς. (1)

**15: „ Διέῤῥηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐπό-
„ τισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ.**

Ἐκτύπησε, λέγει ὁ Θεὸς, διὰ τῆς ῥάβδου τοῦ Μωϋσέως τὴν πέτραν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ ὄρους Χωρὴβ, καὶ ἐπότισε τοὺς Ἑβραίους, καθὼς διδάσκει ἡ Βίβλος τῆς Ἐξόδου μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς ἀβύσσου, ἐφανέρωσε τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων, ὁποῦ ἐκ τῆς πέτρας ἀνέβλυσε κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

**16: „ Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ
„ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα.**

Τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ εἶναι ἄλλο θαῦμα, τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Κάδδης, καθὼς ἱςορεῖ ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν κατὰ τὸν Ἡσύχιον. δύω φοραῖς γὰρ ἀνέβλυσεν ὁ Θεὸς νερὸν εἰς τοὺς Ἑβραίους, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους· πρῶτον μὲν γὰρ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν τῷ ὄρει Χωρὴβ, ὅπου ὁ τόπος ὠνομάσθη πειρασμὸς καὶ λοιδόρησις· (Ἐξ. ιζ. 7.) διὰ τὶ ἐπείραζον οἱ Ἑβραῖοι τὸν Θεὸν, δοκιμάζοντες τὴν δύναμίν του, καὶ μὴ πιςεύοντες εἰς τὰ τόσα θαύματα, ὁποῦ εἶδον πρότερον· ὅθεν καὶ ἐλοιδόρουν κατηγοροῦντες τὸν Μωϋσῆν, διὰ τὶ τοὺς εὔγαλεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὰς ἐρήμους· δεύτερον δὲ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν Κάδδης, ὅπου ὁ τόπος ὠνομάσθη ὕδωρ ἀντιλογίας (Ἀριθ. κ. 13.) διὰ τὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀντέλεγον εἰς τὸν Θεὸν γογγύζοντες· ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἐπρόςαξεν αὐτοὺς διὰ τοῦ Μωϋσέως νὰ πείθωνται, εἰς τὰ προςάγματά του, καὶ νὰ θαῤῥοῦν εἰς αὐτόν· οἱ δὲ σκληροκάρδιοι Ἑβραῖοι δὲν επροθυμοῦντο νὰ πεισθοῦν εἰς τὰ λογιά του, καὶ νὰ θαῤῥεύσουν εἰς αὐτόν· τὸ σχίσιμον ὅμως τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῶν πετρῶν, ὁ Θεὸς οὐκ ἀμέσως, ἀλλὰ διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐτέλεσεν. (2)

**17: „ Καὶ προσέθεντο ἔτι τοῦ ἁμαρτάνειν
„ αὐτῷ.**

Τὸ τοῦ ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν ἔρημον, ἦτον ἐγνωσμέναι ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς Δαβὶδ δὲν τὰς ἀριθμεῖ· ἀλλ᾽ ἀπαρατηρήτως εἶπεν, ὅτι ἀκόμη ἥμαρτον· ποῖα δὲ ἀκόμη ἥμαρτον; ἄκουσον.

**„ Παρεπίκραναν τὸν ὕψιστον ἐν ἀνύ-
„ δρῳ.**

Οἱ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Καὶ ἡμεῖς δὲ ὥσπερ τινὶ βυθῷ τῷ σωτηρίῳ Βαπτίσματι, πᾶν Αἰγύπτιον πρόσωπον, τουτέςι πᾶν ἁμαρτίας εἶδος καταπνίξαντες, διὰ τοῦ Πνεύματος ὡς διὰ νεφέλης ὁδηγησόμεθα, καὶ ἐν φωτὶ πορευσόμεθα· καὶ ὑπὸ τοῦ καύσωνος τῶν παθῶν οὐκ ἀηδές τι πεισόμεθα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Ὥσπερ οὖν τότε ἡ φύσις τῆς πέτρας ἡ ἀντιτυπὴς καὶ ςερέμνιος, ποτὸν τοῖς διψῶσιν ἐγένετο, εἰς ὕδατος μαλακότητα τῆς ἀντιτυπίας ἀναλυθείσης· οὕτω καὶ ὁ Χριςὸς ἡ πέτρα κατὰ τὸν Ἀπόςολον, ἄνικμός τις καὶ ἀντιτυπὴς ἐςὶ τοῖς ἀπίςοις εἰδέ τις προσάγοι τὴν ῥάβδον τῆς πίςεως, ποτὸν τοῖς διψῶσι γίνεται, καὶ ἐντὸς τῶν εἰσδεχομένων αὐτὸν εἰσρέει· „ Ἐγὼ γάρ φησι, καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει παρεπίκραναν τὸν Θεόν, γογγύζοντες καὶ μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθερίαν, ὡς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· „ Γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα· ποῦ δὲ παρεπίκραναν αὐτόν; ἐν τόπῳ; ἢ ἐν γῇ, ἀνύδρῳ καὶ ξηρᾷ.

18: „ Καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς „ καρδίαις αὐτῶν τοῦ αἰτῆσαι βρώμα- „ τα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἕως τοῦ: „ Καὶ πῦρ ἀνήφθη, ὁ μὲν Μωϋσῆς καθαρῶς δὲν ἱσόρησεν, ὁ δὲ Δαβὶδ ἔγραψεν, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, εἴτε διὰ τί ἐρανίσθη αὐτὰ ἀπὸ βιβλία Ἀπόκρυφα Ἑβραϊκά, ὡς προείπομεν· εἴτε καὶ διὰ τὶ ἔμαθε ταῦτα, ἐξ ἀγράφων παραδόσεων τῶν παλαιοτέρων· εἴτε καὶ διὰ τὶ ἐδιδάχθη ταῦτα, ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· λέγει δὲ, ὅτι ἐξεπείρασαν οἱ Ἑβραῖοι τὸν Θεὸν μὲ τὰς διανοίας των: ἤγουν ἐδοκίμασαν, ἀνίσως ἔχῃ δύναμιν ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα τὰ φαγητὰ, ὁποῦ τοῦ ζητοῦσι· (1) τὸ δὲ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῖς: ἤτοι νὰ δώσῃ βρώματα εἰς τὸν ἑαυτόν τους κατὰ περίφρασιν·

19: „ Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶ- „ πον· μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἑτοιμά- „ σαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ;

Κατελάλησαν, λέγει: ἤτοι ἐγόγγυσαν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, λέγοντες: ὅτι ἔχει νὰ τοὺς θανατώσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ σέρησιν τῶν ἡδονικῶν φαγητῶν; καὶ ὅτι, ἄρά γε ἔχει δύναμιν ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἑτοιμάσῃ τράπεζαν τῶν φαγητῶν, ὁποῦ ἐπιθυμοῦμεν εἰς τὴν ἔρημον; .

20: „ Ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐῤῥύη- „ σαν ὕδατα, καὶ χείμαῤῥοι κατε- „ κλύσθησαν, μὴ καὶ ἄρτον δύναται „ δοῦναι; ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν τῷ „ λαῷ αὐτοῦ;

Ἐπειδὴ λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέβλυσε νερὸν ἀπὸ τὴν πέτραν καὶ ἐπότισεν, ἄρα γε δύναται καὶ νὰ μᾶς δώσῃ ψωμί; καὶ νὰ μᾶς ἑτοιμάσῃ τράπεζαν; κρεάτων δηλαδή; ὢ τῆς ἀνοησίας τῶν ταῦτα λεγόντων Ἑβραίων! διὰ τί, ἂν τὸ πρῶτον ἐδυνήθη νὰ κάμῃ, πῶς δὲν δύναται νὰ κάμῃ καὶ τὸ δεύτερον; κατεκλύσθησαν δὲ εἶπε χείμαῤῥοι ἀντὶ τοῦ δυνατὰ ἔτρεξαν· σοχάσου δὲ ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ εἶπεν, ὅτι τὸ νερὸν εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν πέτραν, πρὸ τοῦ θαύματος τοῦ ἄρτου: ἤτοι τοῦ Μάννα, καὶ τῶν κρεάτων: ἤτοι τῆς ὀρτυγομήτρας. εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ Μωϋσῆς λέγει ἐν τῇ Ἐξόδῳ ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐκεῖ γὰρ θέλεις εὕρεις ἐν κεφ. 16. ὅτι πρῶτον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ κρέας τῆς ὀρτυγομήτρας τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸν ἄρτον: ἤτοι τὸ Μάννα ἔδωκε τὸ πρωΐ· καὶ ἔπειτα ἐν κεφ. ιζ. εὑρίσκεις, ὅτι ἀνέβλυσεν ἡ πέτρα τὸ νερόν· ἄλλην δὲ λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης δὲν ἔχει τινὰς νὰ εἰπῇ, πάρεξ ὅτι δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ἄρτον τοῦ Μάνα, καὶ διὰ τὸ κρέας τῆς ὀρτυγομήτρας, ὁποῦ γράφει ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Ἔξοδον· ἀλλὰ διὰ τὸν ἄρτον καὶ τὴν ὀρτυγομήτραν, ὁποῦ γράφει ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς Ἀριθμούς· ἐπειδὴ καὶ δύω φοραῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸν ἄρτον: ἤτοι

(1) Περὶ μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος γέγραπται „ Καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου (ὁ Μωϋσῆς) Πειρασμὸς καὶ λοιδόρησις, διὰ τὴν λοιδορίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ διὰ τὸ πειράζειν Κύριον, λέγοντας· εἰ ἔσι Κύριος ἐν ἡμῖν, ἢ οὔ· (Ἐξ. ιζ΄. 7.) οὐχὶ δὲ καὶ περὶ βρώσεως τοιοῦτόν τι γέγραπται· εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Τροφῆς δεηθέντες οὐ λαβεῖν τὴν χρείαν ἐζήτησαν, ἀλλ᾽ ὡς ἀδυνάτου τοῦ Θεοῦ κατηγόρησαν.

ἤτοι τό Μάννα καὶ τὴν ὀρτυγομήτραν (1) ὥστε πέτραν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, τὴν ἐν τῷ ὄρει Χωρὴβ κτυπηθεῖσαν, καὶ ὄχι τὴν ἐν Κάδδης, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἐν Κάδδης ἀκόμη δὲν εἶχε κτυπηθῆ. (2) ἀνίσως δέ τινας εἰπῆ, ὅτι εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς κρέας ἐζήτησαν οἱ Ἑβραῖοι καὶ ὄχι ἄρτον, οὗτος ἂς ἀκούσῃ ὅτι ἄρτον μὲν, τὸ φαγητὸν τοῦ κρέατος ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἔτζι εἶπον „ Τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; (Ἀριθ. ια. 4.) ὁ δὲ Δαβὶδ εἰπὼν „ Μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι, ἐξήγησε τὸν λόγον του μὲ τὰ ἀκόλουθα· εἶπε γὰρ ἑπομένως „ Ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν τῷ Λαῷ αὐτοῦ; ὥστε ὁ ἤ, δὲν εἶναι διαζευκτικὸς, ἀλλὰ σαφηνιστικος· ἀντὶ τοῦ δηλαδὴ, ἢ τουτέστι λαμβανόμενος.

ὡς, ὡσὰν νὰ ἤθελαν τὰ εἰποῦν καὶ μὲ τὸν προφορικὸν λόγον· τὸ δὲ ἀνεβάλετο, ἐχολώθη ἐξέδωκεν ὁ σύμμαχος: ἤτοι ἐθυμώθη· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ χολοῦνται καὶ θυμόνουνται, συνειθίζουν νὰ ἀναβάλλουν: ἤγουν να σύρουν ἐπάνω τὰ φορέματά των. ταυτὸν εἰπεῖν νὰ ἀνασκομβόνωνται καὶ νὰ ἑτοιμάζωνται εἰς τὸ νὰ κάμουν ἐκδίκησιν· ὅθεν καὶ ὁ Μωϋσῆς λέγει „ Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος, καὶ ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε μέρος τῆς παρεμβολῆς (Ἀριθ. ια. 1.) Ἰακὼβ δὲ καὶ Ἰσραὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ὀνομάζει τὸν ἐκ τοῦ Ἰακὼβ τοῦ καὶ Ἰσραὴλ ὀνομαζομένου καταγόμενον. (3)

21: „ Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος καὶ ἀνεβάλετο· καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν Ἰακὼβ, „ καὶ ὀργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

22: „ Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τῷ Θεῷ, „ οὐδὲ ἤλπισαν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐ„ τοῦ.

Ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια εἶπον οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὴν διάνοιάν τους, καὶ μὲ αὐτὰ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν, ὅμως ἤκουσεν αὐτοὺς ὁ καρδιογνώστης Θε-

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη εἰς τὸν λαὸν, διὰ τί δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶδον πρὸ τοῦ, τόσα

(1) Ὅτι μὲν τὴν ὀρτυγομήτραν: ἤγουν τὰ πουλία τὰ καλούμενα ὀρτύκια, δὶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς, φανερόν ἐστιν· ἐν μὲν γὰρ τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται· „ Ἐγένετο δὲ ἑσπέρα, καὶ ἀνέβη ὀρτυγομήτρα, καὶ ἐκάλυψε τὴν παρεμβολήν (Ἐξ. ιϛ'. 13.) ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς· „ Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολήν· (Ἀριθ. ια'. 31.) τὴν ὁποίαν ἔφαγον οἱ Ἑβραῖοι ἕως ἕνα μῆνα (αὐτόθ.) περὶ δὲ τοῦ ἄρτου: ἤτοι τοῦ Μάννα, δὲν φαίνεται εἰς τὴν Γραφὴν, ὅτι δὶς ἔβρεξεν αὐτὸ ὁ Θεός· μάλιστα εὑρίσκομεν, ὅτι καθ' ἡμέραν κατέβαινεν αὐτὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πλὴν τοῦ Σαββάτου· ὅθεν γέγραπται· „ Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον τὸ Μάννα ἔτη τεσσαράκοντα, ἕως ἦλθον εἰς τὴν οἰκουμένην· (Ἐξ. ιϛ'. 35.) καὶ φαίνεται εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς, ὅτι ἐγόγγυσαν οἱ Ἑβραῖοι καὶ εἶπον πρὸς Μωϋσῆν· „ Ἵνα τί τοῦτο ἐξήγαγες ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ; οὐκ ἔστιν ἄρτος οὐδὲ ὕδωρ· (Ἀριθ. κα'. 5.) ἀλλ' ὁ ἄρτος οὗτος φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ κοινὸς ἐκ τῆς γῆς ἄρτος, τὸν ὁποῖον ἐν τῇ ἐρήμῳ οὐκ εἶχον· καὶ ὄχι ὁ ἄρτος τὸ Μάννα, τὸν ὁποῖον πάντοτε εἶχον· καὶ δῆλον ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔλεγον ἀκολούθως· „ Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώχθισεν ἐν τῷ ἄρτῳ τῷ διακενῷ τούτῳ (ἤτοι τῷ Μάννα.) (αὐτόθ.) Ἴσως οὖν ὁ θεῖος Δαβὶδ μὴ παρατηρῶν τὴν τάξιν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ θαυμάτων, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ἴδιος συγγραφεύς μου Εὐθύμιος, πρῶτον ἔβαλε τὸ θαῦμα τοῦ ὕδατος, καὶ ἔπειτα τὸ τοῦ Μάννα, καὶ λέγει, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον εἰς τὰς καρδίας των, ὅτι τὸ μὲν νὰ ἀναβλύσῃ νερὸν ἀπὸ τὴν γῆν ὁ Θεὸς, τοῦτο εἶναι εὔκολον, καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν γίνεται· τὸ δὲ νὰ δώσῃ ἄρτον, τὸν σπειρόμενον, καὶ εἰς πολὺν καιρὸν φυόμενον καὶ τελειούμενον, τοῦτο πῶς εἶναι δυνατὸν εὐθὺς νὰ τὸ κάμῃ; οὕτως ὁ Θεοδώρητος καὶ ὁ Νικήτας τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύουσι.

(2) Ἴσως τοῦτο συμπεραίνει ὁ κὺρ Εὐθύμιος, ἐπειδὴ τὸ θαῦμα τῆς ἀναβλύσεως τοῦ ἐν Κάδδης ὕδατος, φαίνεται ὅτι ἔγινεν ὕστερον· ὅθεν καὶ γράφεται ἐν κεφαλαίῳ κζ'. τοῦ τῶν Ἀριθμῶν βιβλίου, τοῦ συγγραφέντος μετὰ τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „ Ἀγανακτήσας ὁ τῶν ὅλων Κύριος φησιν, ἀνεβάλετο μὲν αὐτοῖς δοῦναι τὴν γῆν τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην, ταῖς δὲ παντοδαπαῖς τιμωρίαις ἐξέδωκεν, οὐκ ἐπήγαγε δὲ αὐταῖς τὸν ὄλεθρον σύντομον, τοὺς ἐκείνων παῖδας αὐξηθῆναι προσμένων.

τόσα καὶ τόσα θαυμάσια · περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐν πρόθεσις · (1) οὐδὲ ἐθάῤῥευσαν, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τοὺς σώσει, ὅς τις δι' αὐτοὺς ἐποίησε τόσα τεράςια.

23: „ Καὶ ἐνετείλατο νεφέλαις ὑπεράνω-
„ θεν, καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέῳξε.
24: „ Καὶ ἔβρεξεν αὐτοῖς Μάννα φαγεῖν.

Πάλιν εἰς τὰ πρῶτα θαύματα ἐγύρισε τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ, τὰ γεγραμμένα εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου · νεφέλας δὲ ὑπεράνωθεν, τὰς ὑψηλὰ εὑρισκομένας λέγει · ἐπειδὴ εἶναι καὶ νεφέλαι, ὁποῦ εὑρίσκονται χαμηλότεραι ἀπὸ τὰ βουνά · τας ἰδίας δὲ νεφέλας, ὀνομάζει καὶ θύρας οὐρανοῦ · ἐπειδὴ καὶ εὑρίσκονται ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἡσύχιον. (2) ἐπρόσαξε δὲ ὁ Θεὸς νὰ βρέξουν αἱ νεφέλαι τὸ Μάννα · τὸ δὲ Μάννα, ἦτον ὡσὰν σπέρμα κορίου: ἤτοι τοῦ κολιάνδρου · καὶ τὸ χρῶμά του ἦτον, ὡσὰν χρῶμα κρυςάλλου · ἐμάζονε δὲ αὐτὸ ὁ λαὸς καὶ τὸ ἄλεθον εἰς τὸν Μύλον, καὶ τὸ ἐσούμπιζον εἰς τὸ γουδὶ, καὶ τὸ ἔψηναν εἰς τὸ τζουκάλι · καὶ ἔκαμνον μὲ αὐτὸ πίττας, τὰς ὁποίας καὶ ἔψινον εἰς τὴν σάκτην · καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ γεῦσις αὐτοῦ, ἦτον ὡσὰν γεῦσις ἐγκρὶς ἐξ ἐλαίου: ἤγουν γλυκάσματος νερουλοῦ κατεσκευασμένου ἀπὸ λάδι · (3) ταῦτα μὲν γράφει περὶ τοῦ Μάννα τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν (ἐν κεφ. ιά. 7.) ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ · γράφεται, ὅτι τὸ γεῦμα τοῦ Μάννα, ἦτον ὡς ἐγκρὶς ἐν μέλιτι. (Ἐξ. ις'. 31.)

„ Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.
25: „ Ἄρτον Ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρω-
„ πος.

Οὐρανὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν ἀέρα · καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο · „ Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. (Ψαλ. η'. 8.) ἢ οὕτως εἶπε, διὰ τὶ ἐφαίνετο, ὅτι τὸ Μάννα ἐκατέβαινεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄρτον δὲ Ἀγγέλων ὀνομάζει τὸ Μάννα, ὄχι διὰ τὶ αὐτὸ ἦτον τροφὴ τῶν Ἀγγέλων · ἀλλὰ διὰ τὶ εἰς τὴν βροχὴν καὶ κατάβασιν τοῦ Μάννα Ἄγγελοι ὑπηρέτουν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον · κατηγορεῖ δὲ καὶ ὁ Δεσπότης Χριςὸς ἐκείνους, ὁποῦ ἐνόμιζον, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἄρτος τοῦ Μάννα, ἦτον κυρίως οὐράνιος · εἴρηκε γάρ · „ Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ · ἀλλ' ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν · (Ἰω. ς'.

(1) Παρὰ τῷ Νικήτᾳ σημειοῦται, ὅτι δέκα φοραῖς ἀπίςησαν (ἢ ἐγόγγυσαν ἢ ἐπείρασαν) οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ ἐρήμῳ · α'. εἰπόντες · „ Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι; β'. ἐν τῇ Μεῤῥᾷ · γ'. μεμνημένοι τῶν κρεῶν καὶ τῶν ἄρτων, ὅταν ἐδόθη αὐτοῖς τὸ Μάννα · δ'. ὅταν παρήκουσαν συλλέξαντες Μάννα ὑπὲρ τὴν χρείαν · ε'. ὅταν παρέβηκαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Σαββάτου καὶ ἐξῆλθον συλλέξαι Μάννα · ς'. ἐν ῥαφιδὶν διὰ ἔλλειψιν ὕδατος · ζ'. ὅταν ἐμοσχοποίησαν · η'. ὅταν ἐγόγγυζον κατὰ Θεοῦ, ὅτε καὶ πῦρ κατέφαγε μέρος τῆς παρεμβολῆς · θ'. ὅταν ἔκλαυσαν ζητοῦντες κρέατα, ὅταν ἐδόθη ἡ δευτέρα ὀρτυγομήτρα · ι'. ὅταν ἐπίςευσαν τοῖς δέκα κατασκόποις, ὡς φοβηθέντες τοὺς Χαναναίους · φαίνεται δὲ, ὅτι συνάγουσι τὰς δέκα ταύτας φορὰς ἀπὸ τὴν Γραφήν · ἐν ᾗ λέγει ὁ Θεός. „ Ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, καὶ οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς μου (Ἀριθ. ιδ'. 22.) ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι τὸ δέκατον ἐξηγοῦσιν, ἀντὶ τοῦ πολλάκις · ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ παρέμπροσθεν λέγει · „ Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ! ὁ δὲ Ἡσύχιος σωτήριον ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν Χριςὸν, καθὼς πολλοὶ Προφῆται ὀνομάζουν αὐτόν · καὶ μάλιςα ὁ Συμεὼν σαφῶς οὕτως ὠνόμασεν εἰπών · „ Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου.

(2) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Ἐπειδὴ τοῖς ταμίοις θύρας εἰώθαμεν ἐπιτιθέναι, καὶ ταύτας ἀνοίγομεν ἐκφέρειν τι βουλόμενοι, δείκνυσιν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, ὥσπερ ἀπό τινων ταμείων (τῶν προβεβλημένων τοῦ οὐρανοῦ νεφελῶν, καὶ διὰ τοῦτο θυρῶν αὐτοῦ ὀνομασθεισῶν) χορηγοῦντα τὸ Μάννα.

(3) Ὁ Βαρῖνος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ, ἐγκρίς · ταυτὸν εἰπεῖν, ἡ γεῦσις καὶ ἡδονὴ τοῦ Μάννα, ἦτον ὁμοία τῆς γεύσεως τῆς τηγανίτας τῆς μεμελιτωμένης.

ϛ. 32.) ἤτοι τὸν ὄντα ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ὅτι δὲ ὁ ἄρτος τοῦ Μάννα δὲν ἦτον τροφὴ Ἀγγέλων, πάλιν λέγει, ὁ Κύριος· „ Οἱ Πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον· οὗτός ἐςιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ· (Ἰω. ϛ. 49.) ἐπειδὴ γὰρ, λέγει, ἐκεῖνοι φαγόντες τὸ Μάννα ἀπέθανον, διὰ τοῦτο δὲν ἦτον ἐκεῖνο κυρίως οὐράνιον, οὐδὲ Ἀγγέλων τροφή· ἔπειτα λέγει πάλιν ὁ Κύριος· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. (αὐτόθ. 51.)

„ Ἐπισιτισμὸν ἀπέςειλεν αὐτοῖς εἰς
„ πλησμονήν. (1)

Τροφὴν πλουσίαν, λέγει, πρὸς χορτασμὸν, ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ Μάννα.

26: „ Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐπή-
„ γαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα.
27: „ Καὶ ἔβρεξεν ἐπ' αὐτοὺς ὡσεὶ χνοῦν
„ σάρκας, καὶ ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν
„ πετεινὰ πτερωτά.
28: „ Καὶ ἐπέπεσον ἐν μέσῳ τῆς παρεμ-
„ βολῆς αὐτῶν κύκλῳ τῶν σκηνωμά-
„ των αὐτῶν.
29: „ Καὶ ἔφαγον καὶ ἐνεπλήσθησαν
„ σφόδρα, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν
„ ἤνεγκεν αὐτοῖς.
30: „ Οὐκ ἐςερήθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυ-
„ μίας αὐτῶν.

Ὁ μὲν Μωϋσῆς γράφει ἐν Ἀριθμοῖς· „ Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν καὶ τὰ ἑξῆς· (Ἀριθ. ια´. 31.) ὁ δὲ Δαβὶδ ἐδῶ τὸ πνεῦμα: ἤτοι τὸν ἄνεμον, ὁποῦ λέγει ὁ Μωϋσῆς, ἐχώρισεν εἰς νότον καὶ λίβα: ἤτοι εἰς νοτίαν καὶ γαρμπήν· ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύω ἄνεμοι πνέουσι ἀπὸ τοὺς ζεςοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους διατρίβει ἡ ὀρτυγομήτρα: ἤτοι τὰ πουλία τὰ καλούμενα ὀρτύκια· ἀπῆρε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐκίνησε τὸν νότον ἄνεμον ἀπὸ τὸν οὐρανόν: ἤτοι ἀπὸ τὸν ἀέρα· ὁ γὰρ ἄνεμος βιαία κίνησις ἀέρος ἐςιν· ἔβρεξε δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι τὰ ὀρτύκια ἄνωθεν ἀπὸ τὸν ἀέρα ἐφέροντο συνεχῶς καὶ πυκνῶς ὡσὰν βροχή· ὡσεὶ χνοῦς δὲ καὶ ὡσεὶ ἄμμος εἶπε, διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν ὀρτυκίων, καὶ διὰ τὶ ἐφέροντο ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου· τόσον γὰρ μυριάριθμον πλῆθος ὀρτυκίων ἔπεσεν, ὥςε ὁποῦ ἔτρεφον ἕως ἕνα μῆνα, ἑξακοσίας χιλιάδας καὶ πεντακοσίους πεντήκοντα Ἑβραίους πολεμιςάς, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ γερόντων, καὶ χωρὶς ὅλης τῆς φυλῆς τοῦ Λευΐ· (2) ἔπεσον δὲ τὰ ὀρτύκια μέσα εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἑβραίων καὶ τριγύρω εἰς τὰ τζαδίρια αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ κοπιάζουν εἰς τὸ νὰ τὰ μαζόνουν· παρεμβολὴ μὲν γὰρ εἶναι ὅλος ὁ τόπος, ὅπου εὑρίσκονται τὰ ςρατεύματα· σκηνώματα δὲ, ἦτον τὰ τζαδίρια τοῦ καθ' ἑνός· ἐπιθυμίαν δὲ λέγει, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθυμίας των: ἤτοι τὸ ἐπιθυμητόν· ταυτὸν εἰπεῖν τὸ

φα-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐ μόνον τὸ Μάννα τὰ σώματα ἔτρεφεν, ἀλλὰ ϗ λογικῇ τινι ϗ οὐρανίῳ δυνάμει διέτρεφεν αὐτῶν τὰς ψυχάς... τροφὴ δὲ Ἀγγέλων ϗ ἄρτος, ὁ πρέπων οὐρανίοις ϗ τοῖς ἄνω Πνεύμασιν, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος· τὸ Μάννα δὴ οὖν ἐδήλου Χριςόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἔςι, φησι, ϗ ἡ τοῦ λόγου τροφὴ οὐράνιος ὄντως ϗ ὑψηλή· εἴπερ ἄρτος Ἀγγέλων λόγος, ᾧ ψυχαὶ τρέφονται ϗ ποτίζονται, Θεὸν πεινῶσαι, ϗ ζητοῦσαι τροφὴν οὐ ῥέουσαν οὐδ' ἀπιοῦσαν, ἀλλ' ἐς ἀεὶ μένουσαν.

(2) Ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς γράφεται οὕτω „ Καὶ ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις υἱῶν Ἰσραὴλ σὺν δυνάμει αὐτῶν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς ϗ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος παρατάξασθαι ἐν Ἰσραὴλ, ἑξακόσιαι χιλιάδες ϗ τριοχίλιοι ϗ πεντακόσιοι πεντήκοντα· (Ἀριθ. α´. 45.) πλὴν τῆς φυλῆς τοῦ Λευΐ, ϗ πλὴν τῶν γερόντων ϗ παιδίων ϗ γυναικῶν, οἵτινες ἀκόλουθον εἶναι, νὰ ἦτον δύω ϗ τρεῖς φοραῖς τόσοι· ἤτοι ἓν ἥμισυ μιλλιώνιον ϗ ἐπέκεινα.

φαγητὸν τοῦ κρέατος, ὁποῦ ἐπεθύμησαν· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει· „ Ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει· (Ῥωμ. έ. 4.) ἐλπίδα ὀνομάζων, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλπίδος: ἤτοι τὸ ἐλπιζόμενον πρᾶγμα.

„ Ἔτι τῆς βρώσεως οὔσης ἐν τῷ στό-
„ ματι αὐτῶν.
31 „ Καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐ-
„ τοὺς, καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλεί-
„ οσιν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς
„ τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισε.

Βλέποντες οἱ Ἑβραῖοι τὰ τόσα πολλὰ ὀρτύκια, πάλιν δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, ὅτι ἔχουν νὰ τραφοῦν μὲ αὐτὰ εἰς πλησμονὴν, ἕως ἕνα μῆνα· ἀλλὰ φοβηθέντες μήπως, ἢ πετάξουν καὶ φύγουν· ἢ μήπως φαγωθοῦν ὅλα καὶ δὲν τοὺς φθάσουν νὰ χορτάσουν, τί ἔκαμαν; ἐμάζωξαν ἀπὸ αὐτὰ πλῆθος πολὺ, καὶ τὰ ἐξήραναν εἰς τὸν ἀέρα, διὰ νὰ τὰ ἔχουν νὰ τρώγουν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα· „ Καὶ ἔψυξαν (ἤτοι ἐξήραναν) ἑαυτοῖς ψυγμοὺς κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς· τὰ κρέα ἦν ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν πρὶν ἢ ἐκλείπειν, καὶ Κύριος ἐθυμώθη εἰς τὸν λαὸν, καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν πληγὴν μεγάλην σφόδρα· (Ἀριθ. ιά. 32.) βλέπεις ὦ ἀναγνῶστα, πῶς πρὸ τοῦ νὰ ἐξοδευθοῦν τὰ κρέατα τῶν ὀρτυκιῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἀπομασσήματα εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἀκόμη μέσα εἰς τὰ ὀδόντιά των, ἀπίστησαν καὶ ἀλησμόνησαν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; διὰ τοῦτο καὶ ἐχόρτασαν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, ὁποῦ εἶχον τῶν κρεάτων· ἵνα ἐκ τούτου ἀποδειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, καὶ ἡ πρόνοια ὁποῦ εἶχεν εἰς αὐτούς· ἡ ἐπιθυμία ὅμως αὕτη τῶν Ἑβραίων ἐτελείωσεν εἰς χολέραν: ἤτοι εἰς κίνησιν κάτωθεν διὰ γαστρὸς, καὶ ἄνωθεν διὰ στόματος εἰς ἔξερατόν· καθὼς εἶπεν ὁ Μωϋσῆς, διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ ἀχορτασίαν αὐτῶν· ὅθεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ταύτην, πολλοὶ ἐφθάρησαν καὶ ἀπέθανον· (1) τὸ δὲ ἐν τοῖς πλείοσιν, ὁ μὲν Σύμμαχος εἶπεν· ἐν τοῖς πίοσιν· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐν τοῖς λιπαροῖς· ἔτζι γὰρ ὠνόμασαν τοὺς πλουσιωτέρους καὶ δυνατωτέρους ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον, ὅτι οἱ πλουσιώτεροι καὶ δυνατώτεροι ἐμάζοναν περισσότερα ὀρτύκια· καὶ διὰ τοῦτο ἔτρωγαν αὐτὰ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πλέον λαίμαργα καὶ ἀχόρτασα· ἐκινήθησαν δὲ οἱ ἀνωτέρω εἰς τὸ νὰ εἰποῦν τοῦτο, ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον ῥητὸν ὁποῦ λέγει· „ Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν, οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα τὸ ἐν τοῖς πλείοσιν εἶπον ὡς ἀξιολογώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο, ὄχι συγκριτικὸν ὄνομα, ἀλλὰ θετικὸν, καὶ δηλοῖ τὸ ἐν πολλοῖς: ἤτοι ἀπέκτεινε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· συμφωνεῖ δὲ τοῦτο μὲ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὁποῦ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „ Καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν πληγὴν μεγάλην σφόδρα· μεγάλη δὲ πληγὴ εἶναι

(1) Ὅθεν ϗ τὰ μνήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνταφιάσθησαν οἱ ἀπὸ τὰ κρέατα ϗ ἀπὸ τὸ χολερικὸν πάθος ἀποθανόντες, μνήματα ἐπιθυμίας ὠνομάσθησαν· ϗ οἱ ἐνταφιασθέντες, λαὸς ἐπιθυμητής· „ Καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Μνήματα τῆς ἐπιθυμίας, ὅτι ἐκεῖ ἔθαψαν τὸν λαὸν τὸν ἐπιθυμητήν· (Ἀριθ. ιά. 34.) ἐκ τῶν λόγων τούτων δύναταί τινας νὰ συνάξῃ τὸ καλὸν τοῦτο πόρισμα, ὅτι καθὼς οἱ Ἰσραηλῖται ἐξελθόντες ἐκ τῆς Αἰγύπτου, δὲν εὐχαριστήθησαν εἰς τὴν τροφὴν τοῦ οὐρανίου Μάννα, ὁποῦ ἔδιδεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ἐπεθύμησαν κρέατα· ϗ διὰ τοῦτο φαγόντες αὐτὰ ἐφθάρησαν, ϗ λαὸς ἐπιθυμητὴς ὠνομάσθησαν· ἔτζι ϗ οἱ Μοναχοὶ οἱ ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθόντες ϗ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω, ἢ ϗ εἰς Μοναστήρια ἀναχωρήσαντες, δὲν εὐχαριστοῦνται εἰς τὰ συγκεχωρημένα τοῖς Μοναχοῖς φαγητά· ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν νὰ τρώγουν κρέατα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄνωθεν ϗ ἐξ ἀρχῆς ἐμποδισμένα ἀπὸ ὅλους τοὺς Μοναχούς· αὐτοὶ λέγω, φθείρονται ϗ βλάπτονται ψυχικῶς, ϗ τῇ θείᾳ ὀργῇ ὑπεύθυνοι γίνονται, ὡς παραβάται τῆς ἀρχαίας τῶν Πατέρων παραδόσεως· ϗ δὴ ϗ λαὸς ἐπιθυμητὴς οἱ τοιοῦτοι Μοναχοὶ δικαιότατα πρέπει νὰ ὀνομάζωνται· ὅρα ὦ Μοναχὲ ϗ τὴν πλατυτάτην ὑποσημείωσιν τοῦ να΄. Ἀποστολικοῦ Κανόνος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ Πηδαλίῳ· ἵνα πληροφορηθῇς διὰ τῶν ἐκεῖ μαρτυριῶν ϗ ἱστοριῶν, ὅτι δὲν εἶναι συγκεχωρημένον εἰς τοὺς Μοναχοὺς νὰ τρώγωσι κρέας.

ὁ ἐκ τῶν πολλῶν θάνατος· ἐκλεκτοὺς δὲ τοὺς ἀποθανόντας ὠνόμασεν, ὡς πολεμιςάς· ἐπειδὴ οἱ ἀριθμηθέντες ἀνωτέρω ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι πεντήκοντα, ἦτον πολεμιςαὶ, διαλεχθέντες ἀπὸ τὸν ἄλλον λαὸν εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν. (1)

32: „ Ἐν πᾶσι τούτοις ἥμαρτον ἔτι, καὶ „ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις „ αὐτοῦ.

Ἐπάνω, λέγει, εἰς ὅλας τὰς εὐεργεσίας ταύτας, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἐπάνω εἰς τὰς παιδείας ὁποῦ ἔπαθον, πάλιν ἀκόμη ἡμάρτανον καὶ ἄλλας πολλὰς ἁμαρτίας· μάλιςα δὲ, διὰ τὶ ἐφοβήθησαν τοὺς Χαναναίους, ὁποῦ ἐκατοίκουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ δὲν ἐπίςευσαν εἰς τὰ τόσα καὶ τόσα θαυμάσια τοῦ Θεοῦ· νομίζοντες, ὅτι αὐτὰ δὲν ἐνεργοῦντο παραδόξως ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ἀπὸ ταυτομάτου συνέβαινον· εἰς κάθε δὲ μέρος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐλέγχει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπιςίαν τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευον· καὶ διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „ Ἕως τίνος παροξύνει με ὁ λαὸς οὗτος; καὶ ἕως τίνος οὐ πιςεύουσί μοι, ἐπὶ πᾶσι τοῖς σημείοις, οἷς ἐποίησα ἐν αὐτοῖς; (Ἀριθ. ιδ'. 11.) ὅθεν καὶ ὁ Χριςὸς ὕςερον γενεὰν ἄπιςον τοὺς Ἰουδαίους ὠνόμασεν.

33: „ Καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡ„ μέραι αὐτῶν.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων ἐπέρασαν ἐν ματαιότητι: ἤγουν μὲ ἀργίαν καὶ ἀπραξίαν κάθε καλοῦ καὶ ἀρετῆς· ἐπειδὴ μόνα τὰ τῆς σαρκὸς θελήματα ζητοῦντες, ὅλοι ἀπωλέσθησαν εἰς τὴν ἔρημον· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτῶν· „ Ἦ μὴν οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς Πατράσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἅ ἐςι μετ' ἐμοῦ ὧδε, ὅσοι οὐκ εἴδασιν ἀγαθὸν οὐδὲ κακόν. (Ἀριθ. ιδ'. 23.) Καὶ πάλιν λέγει· „ Καὶ τὰ κῶλα ὑμῶν πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ· (αὐτόθ. 32.) Καὶ πάλιν· „ Ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα· ἦ μὴν οὕτω ποιήσω τῇ συναγωγῇ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ, τῇ ἐπισυνιςαμένῃ ἐπ' ἐμέ· ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐξαναλωθήσονται, καὶ ἐκεῖ ἀποθανοῦνται. (αὐτόθ. 35.)

„ Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς.

Οἱ χρόνοι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων θέλουν περάσουν μὲ σπουδὴν, τὴν εἰς τὰ μάταια καὶ πονηρά· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι οἱ χρόνοι τῶν ἐπεράσαν μὲ ὀγλιγωράδα· διὰ τὶ εἰς ἐκείνους ὁποῦ ζῶσιν ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀνέσει φαίνεται κάθε χρόνος πῶς περνᾷ ὀγλίγωρα, διὰ τὴν ἡδονὴν καὶ ἄνεσιν ὁποῦ ἀπολαμβάνουν· εἰς ἐκείνους δὲ ἐργάζονται τὴν ἀρετὴν καὶ κοπιῶσι, φαίνεται ἐκ τοῦ ἐναντίου κάθε χρόνος, πῶς περνᾷ μὲ ἀργοπορίαν, διὰ τὸν κόπον καὶ ἀγῶνα ὁποῦ δοκιμάζουν· ἢ τὸ, τὰ ἔτη αὐτῶν ἐξέλιπον μετὰ σπουδῆς δηλοῖ, ὅτι ὀγλί-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ὅρα τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, ὁρῶν λαὸν ἐπιθυμητὴν, καὶ καθᾶραι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας βουλόμενος, ἑώρα, ὅτι λόγῳ διδασκαλικῷ οὐ καθαίρεται, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἐπιθυμίᾳ γινομένῃ προσκορεῖ· πάντων γὰρ κόρος ἐςὶν, οὐχ' ὕπνου μόνου, ἀλλὰ καὶ βρωμάτων· ὅθεν δὶς ἔπεμψεν αὐτοῖς ὀρτυγομήτραν, ἅπαξ μὲν, ἡνίκα εὐθέως ἐξῆλθον ἐξ Αἰγύπτου· τὸ δὲ δεύτερον, ὡς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς ἀναγέγραπται· ὅτε καὶ ὀργὴ ἀνέβη ἐπ' αὐτοὺς, τάχα ὡς κάτωπου οὖσα πρὶν ἢ ἁμάρτωσι· λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Νεῖλος· „ Μὴ ὀργὴ ἐφ' ἡμᾶς ἀναβαίη, τὸ πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος (ἤτοι τοῦ Διαβόλου) τὸ ἀπατηλὸν, τὸ δίκην προδρόμου ἢ κατασκόπου, ἐκ τοῦ σκότος ἐν ᾧ ἐκέκρυπτο, εἰς τὴν ψυχὴν ἀνιὸν διὰ τῆς ἐνθυμήσεως. Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Φευκτέον τοίνυν ὀψοφαγίας λαιμαργίαν καὶ γαςριμαργίαν: τουτέςι τὴν περὶ χρῆσιν ὄψου ἀμετρίαν· τὴν περὶ τὸν λαιμὸν μανίαν· τὴν περὶ τὴν τροφὴν ἀκολασίαν· καὶ τὴν περὶ τὴν γαςέρα μανίαν· ἵνα μὴ τὸν νοῦν ἐγκατορύξωμεν τῇ κοιλίᾳ· ὁ δὲ Ἡσύχιος, τοὺς ἐν κακίᾳ ἐκλεκτοὺς συνεπόδισε λέγει, καὶ οὐ τοὺς ἐν ἀρετῇ· εἰσὶ γάρ τινες ἐν κακίᾳ ἐξαίρετοι·

ογλίγωρα ἔχουν νὰ ἀποθάνουν. (1)

34: „Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἐ„ζεζήτουν αὐτὸν, καὶ ἐπέστρεφον „καὶ ὤρθριζον πρὸς τὸν Θεόν.

35: „Καὶ ἐμνήσθησαν ὅτι ὁ Θεὸς βοη„θὸς αὐτῶν ἐστι, καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὕψι„στος, λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστι.

Ὅταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εὐεργετοῦντο ἀπὸ τὸν Θεὸν, τότε δὲν αἰσθάνοντο τὰς εὐεργεσίας. ὅταν δὲ ἐπαιδεύοντο, τότε αἰσθάνοντο, καὶ ἀκολούθως ἐσωφρονίζοντο· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ὄρθον ἐξυπνῶντες, ἔκλαιον καὶ ὠδύροντο ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεὸν, μετανοοῦντες καὶ λέγοντες, ὅτι ἥμαρτον· καθὼς τοῦτο λέγει ἡ θεία Γραφή. „Καὶ ἐπένθησαν ὁ λαὸς σφόδρα· καὶ ὀρθρίσαντες τὸ πρωῒ ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους λέγοντες· ἰδοὺ οἵδε ἡμεῖς· ἀναβησόμεθα εἰς τὸν τόπον, ὃ εἶπε Κύριος ὅτι ἡμάρτομεν. (Ἀριθ. ιδ. 40.) (2)

36: „Καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόμα„τι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐ„ψεύσαντο αὐτῷ.

Ἠγάπησαν, λέγει, τὸν Θεὸν οἱ Ἑβραῖοι μὲ μόνον τὸ στόμα: ἤγουν μὲ λόγια ἔξωθεν εὔφημα, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τῆς καρδίας κατὰ τὸν Ἡσύχιον παρομοίως κατηγορεῖ αὐτοὺς καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγων. „Ἐγγίζει μοι ὁ Λαὸς οὗτος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. (Ἡσ. κθ. (13) διότι αὐτοὶ ὑπόσχοντο μὲν μετὰ λόγια, ὅτι πιστεύουν καὶ πείθονται εἰς τὸν Θεόν· μὲ τὰ ἔργα δὲ, ἀπιστοῦσαν καὶ δὲν ἐπείθοντο εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν ἔσωθεν ἐναντιοῦντο εἰς τοὺς ἔξωθεν λόγους αὐτῶν· καθὼς εἶπε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος „Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. (Τίτ. α. 16.)

37: „Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεῖα „μετ' αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν „τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ.

Ἡ καρδία, λέγει, τῶν Ἑβραίων, δὲν ἦτον ὀρθὴ εἰς τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω „Γενεά, ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστώθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. (στίχ. 8.) ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐπίστευσαν εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ ὑπεσχέθη πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός.

38: „Αὐτὸς δέ ἐστιν οἰκτίρμων, καὶ ἱλά„σκεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν καὶ οὐ „διαφθερεῖ.

Τὸ

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „Μετὰ ὀξύτητος αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτῶν συνετελοῦντο, οὐ καθ' ἕνα κατὰ μέρος ἀποθνησκόντων, ἀλλ' ἐφ' ἑνὶ καιρῷ πολλῶν ὁμοῦ καὶ κατὰ χιλιάδας ἀπολυμένων· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Τοῦ μὲν ἐν ματαιότητι καὶ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τὰς ἡμέρας καταναλίσκοντος, καὶ τὰ ἔτη παρατρέχει κατεσπευσμένως· τοῦ δὲ τὰς ἡμέρας ἐν φωτὶ καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς ἐκτελοῦντος, αἱ ἡμέραι οὐκ ἐκλείπουσιν· ἀλλὰ πλήρεις γίνονται, καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν ἐντελῆ καὶ μεμακρυμένα· καθότι καὶ τὰ καλὰ ἔργα, ἐντελῆ εἰσι καὶ διαμένουσιν, οὐχὶ δὲ ἐκλείπουσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν „Ὦ τῆς ἀλογίας! εὐεργετούμενοι καὶ ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ᾐσθάνοντο· μαστιζόμενοι δὲ κτηνῶν ἀλόγων δίκην, καὶ κολαζόμενοι, αἴσθησιν ἐλάμβανον τοῦ τύπτοντος· ὥστε οὐ ματαίως αὐτοῖς ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης τὰς πληγὰς ἐπήγαγεν, ἀλλ' ἀναγκαίως· ὠφέλειαν γὰρ ἐντεῦθεν οὐ μικρὰν ἐκαρποῦντο· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Πάσχουσα ψυχὴ, ἐγγύς ἐστι Θεοῦ· καὶ τὸ χρῄζειν, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον. (ἤτοι τὸν Θεὸν) τῷ ἀφθόνῳ τῆς δωρεᾶς τυχὸν καὶ καταφρονούμενον (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ.)

Τὸ ἱλάσκεται, νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἱλάσατο κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ ἐνεςῶτος λαμβανομένου· ἀντὶ περασμένου ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ διαφθερεῖ, νοεῖται ἀντὶ οὐ διέφθειρε κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εἰς τοιαύτην κακίαν ἔφθασαν, ὁ δὲ Θεὸς ἔγινεν ἵλεως εἰς τὰς ἁμαρτίας των καὶ δὲν τοὺς διέφθειρε τελείως ὅλους καὶ παρευθύς· ἀλλ' ἐμακροθύμησεν· οὕτω γὰρ εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν εἰπόντα „ Ἄφες τὴν ἁμαρτίαν τῷ λαῷ τούτῳ κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καθὼς ἵλεως ἐγένου αὐτοῖς ἀπ' Αἰγύπτου ἕως τοῦ νῦν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν „ Ἵλεώς αὐτοῖς εἰμι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. (Ἀριθ. ιδ. 20.)

„ Καὶ πληθυνεῖ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν
„ θυμὸν αὐτοῦ· καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶ-
„ σαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ.

Ὁμοίως καὶ ἐδῶ τὸ πληθυνεῖ καὶ τὸ ἐκκαύσει, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπλήθυνε καὶ οὐκ ἐξέκαυσε κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος νοουμένου ἀντὶ περασμένου· ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπλήθυνε τοῦ ἐλεῆσαι: ἤτοι τόσον πολλὰ ἠλέησε τοὺς Ἑβραίους, ὥςε ἀποςρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, κατὰ ἔλλειψιν τοῦ ὥςε· καθὼς τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν τῷ ξδ. Ψαλμῷ εὑρισκόμενον „ Ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτὴν ἀντὶ τοῦ ὥςε πλουτίσαι· εἶπε δὲ, καὶ ὅτι δὲν ἐξέκαυσεν ὅλον τὸν θυμόν του· διὰ τί, ἂν τοῦτο ἤθελε κάμῃ, παρευθὺς ἔμελλε νὰ τοὺς διαφθείρῃ ὅλους ὁμοῦ· ἀλλὰ εἰς μερικοὺς μόνον ὀργιζόμενος, πάλιν εἰς τοὺς πολλοὺς ἐφιλανθρωπεύτο· ὅθεν ἔλεγε πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐμοσχοποίησαν „ Καὶ νῦν ἔασόν με καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς, ἐκτρίψω αὐτούς· (Ἔξ. λβ. 10.) Ἢ μερικῶς μόνον ὠργίζετο, καὶ μερικῶς μόνον ἐπαίδευεν αὐτούς. (1)

39 : „ Καὶ ἐμνήσθη ὅτι σάρξ εἰσι, πνεῦ-
„ μα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέ-
„ φον.

Πρὸς τούτοις λέγει, καὶ διὰ τοῦτο ἐμακροθύμησεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ Θεὸς, διὰ τί ἦτον σάρκα: ἤγουν ἦτον ἀσθενεῖς καὶ ὀλιγοχρόνιοι. καὶ ἦτον πνῦμα, ὁποῦ δὲν παραμένει πολὺν καιρὸν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ φεύγει ἀπὸ ἐδῶ, καὶ πλέον εἰς τὴν ζωὴν ταύτην δὲν γυρίζει (2) τὸ δὲ ἐνθυμήθη, εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἁγίας Γραφῆς εὑρίσκεται λεγόμενον ἐπὶ Θεοῦ οὐχὶ κυρίως, ἀλλὰ μεταφορικῶς καὶ ἀνθρωποπρεπῶς· διὰ τί καθὼς ἡ αὐτὴ Γραφὴ λήθην Θεοῦ ὀνομάζει τὴν ἀργοπορίαν τῆς συνειθισμένης προνοίας καὶ προςασίας τοῦ Θεοῦ ἔτζι καὶ ἐνθύμησιν ὀνομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν καὶ προςασίαν ἀνθρωποπρεπέςερον, διὰ νὰ καταλάβουν οἱ παχεῖς ὄντες κατὰ τὴν διάνοιαν.

40 : „ Πο-

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ὠριγένης. „ Οὐδέ ποτε ἀκράτῳ τῇ ὀργῇ ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐχρήσατο· ἡμεῖς δὲ ἀγανακτοῦμεν οἱ ταλαίπωροι. ἐάν ποτε λοιδορήσῃ ἡμᾶς ἄνθρωπος· ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἐκκαίει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ· ἔςι γὰρ πᾶσα ἡ ὀργὴ, ϗ ἐκκαίεται κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐμῶν ξύλων, τῶν χόρτων, τῆς καλάμης.

(2) Πνεῦμα ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ψυχὴν ἄλλος ἑρμηνευτὴς, λέγων· „ Ὀλιγοχρόνιος τοῖς ἀνθρώποις ἐςὶν ἡ ζωὴ, καὶ ἀσθενὴς ἡ φύσις ϗ φθορᾷ ὑποκειμένη· ϗ ὅτι τὴν ψυχὴν ἀποθέμενοι. αὖθις αὐτὴν ἀναλαβεῖν οἴκοθεν οὐ δυνήσονται, οὐδὲ ἐπαναδραμεῖν εἰς ταύτην τὴν ζωήν· οὐκέτι γὰρ εἰς τὸν παρόντα βίον ἐπιςρέφομεν· ὥςε νήφειν ὀφείλομεν τ ὁδὸν πορευόμενοι, εἰς ἣν οὐδαμῶς ἀναςρέψαι δυνάμεθα· ἢ τάχα ϗ κατηγορεῖ αὐτῶν, ϗ κρεώδεις αὐτούς τινας ϗ σαρκώδεις φησὶ γεγονέναι, διὰ τὸ φιλήδονον ϗ φιλοσώματον· ϗ πνεῦμα πορευόμενον ϗ οὐκ ἐπιςρέφον· τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς σαρκός: εἴτουν τὸ φρόνημα, τοιοῦτόν ἐςι, γεῶδες ϗ θνητὸν ϗ ἀπολλύμενον, οἷον ϗ τὸ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις· ἐκ τοῦ φιλοσωματεῖν δὲ, σάρκες γεγόνασιν· ἠλέει οὖν φησιν αὐτοὺς ὁ Θεὸς καίτοι δρῶν ἐκκεκλικότας εἰς τὸ τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖν, ϗ πνεῦμα ἔχοντας εἰς ἐπιθυμίας σαρκὸς ἀεὶ πορευόμενον, ϗ οὐκ ἐπιςρέφον πρὸς τὸν Θεόν· δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον ἄρα ἠλέει ϗ ἔσωζεν, ἢ διὰ τὴν οἰκείαν μόνην φιλανθρωπίαν.

40: „ Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ „ ἐρήμῳ! παρώργησαν αὐτὸν ἐν γῇ „ ἀνύδρῳ!

Ἀπὸ τὴν θείαν Γραφὴν εἶναι δυνατὸν νὰ μάθωμεν, ὅτι πολλαῖς φοραῖς οἱ Ἑβραῖοι ἐπίκραναν τὸν Θεὸν, ἀπιςήσαντες καὶ γογγύσαντες κατ᾽ αὐτοῦ· (καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ οὐκ ἐπίςευσαν ἐν τῷ Θεῷ Στίχ. 22.) ὄχι μόνον δὲ πολλαῖς φοραῖς ἐπίκραναν τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν παρώργισαν: ἤγουν τὸν ἐκίνησαν εἰς ὀργὴν καὶ ποῦ παρώργισαν αὐτόν; εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔπρεπε περισσότερον νὰ θεραπεύουν τὸν Θεὸν καὶ νὰ εὐαρεςοῦν αὐτῷ διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ ςέρησιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ κάθε ἄλλης βοηθείας· ποῦ; εἰς γῆν ἄνυδρον, ὅπου ἔπρεπε μάλιςα νὰ ταπεινόνωνται, καὶ νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕδατος.

41: „ Καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἐπείρασαν τὸν „ Θεὸν, καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ „ παρώξυναν.

Ἐδῶ τὸ, ἐπέςρεψαν ἐπὶ κακοῦ λαμβάνεται· ἐγύρισαν, λέγει οἱ Ἑβραῖοι, ἀπὸ τὴν μίαν κακίαν εἰς τὴν ἄλλην. Μερικοὶ δὲ τὸ, ἐπείρασαν ἐννοοῦσιν, ἀντὶ τοῦ ἐλύπησαν· ἅγιον δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει τὸν Θεόν· τὸ ὁποῖον δηλοῖ, τὸν αἱρετὸν καὶ δεδοξασμένον ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ. (1)

42: „ Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, „ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ „ χειρὸς θλίβοντος.

Χεῖρα ὀνομάζει ἐδῶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἡ ὁποία εὐεργέτει μὲν τοὺς Ἑβραίους, ἐκακοποίει δὲ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἑβραίων· δὲν ἐνθυμήθηκαν, λέγει, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ οἱ ἀχάριςοι Ἑβραῖοι· οὐδὲ ἐνθυμήθηκαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλύτρωσεν αὐτοὺς, ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ θλίβοντος: Φαραώ. (2)

43: „ Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα „ αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πε„ δίῳ Τάνεως.

Οὐδὲ ἐθυμήθησαν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, πῶς ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σημεῖά του καὶ τὰ τέρατα· σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, ἄλλοι μὲν λέγουσι πῶς ὀνομάζει τὰ αὐτὰ, κατὰ ἀναδίπλωσιν ἐκ παραλλήλου· ἄλλοι δὲ, σημεῖα μὲν ὠνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἠκολούθουν καὶ ἔβλαπτον. καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν ζώων τῶν Αἰγυπτίων· ἐπειδὴ φυσικὸν εἶναι εἰς τὴν ἀσθένειαν ταύτην, τὸ νὰ θανατόνῃ τὰ ζῶα καὶ καθὼς ἦτον ἡ φθορὰ τῶν καρπῶν, ὅπου ἔκαμαν ἡ ἀκρίδες· ἐπειδὴ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Καὶ σὺ Χριςιανὲ ὁσάκις ἂν καταλιπὼν τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν ἔρημον τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν ἀπέλθῃς, παραπικραίνεις ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁσάκις ἂν πηγῆς ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον παρούσης σοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ῥαθυμῶν περὶ τὰς συνάξεις, καὶ ἀμελῶν περὶ τὸ ποτισθῆναι, ἀπέλθῃς ἐπὶ τὴν ἄνυδρον, παροργίζεις· ἐὰν ἐπιςρέψῃς ὡς εἰς Αἴγυπτον τὴν ἁμαρτίαν, ἣν καταλέλοιπας, πάλιν ἁμαρτάνεις· οὐκ ἀρκῇ οἷς εἶδες σημείοις εἰς σωτηρίαν, ἀλλὰ καινὰ σημεῖα θέλεις ἰδεῖν; οὐ μέμνησαι ὅπως ἐλυτρώθης ἐκ τοῦ νοητοῦ ἀληθῶς θλίβοντος Φαραώ; οὐδὲ τὰ σημεῖα λογίζῃ, ἃ ὡς ἐν Αἰγύπτῳ ἐν σοὶ πεποίηκεν ὁ Θεός; οἷον, ἐμοὶ ἕκαςον τῶν εὐεργετημάτων τοῦ Θεοῦ, σημεῖόν ἐςιν· εἴποτε νοσήσας ἀπηλλάγην τῆς νόσου μακροθυμοῦντος τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῶ διαναςὰς ἀπὸ τῆς νόσου βιῶσαι καλῶς, σημεῖον ἔλαβον ἀπὸ Θεοῦ· εἴποτε ἐν κινδύνοις ὁποιοσδήποτε γενόμενος ἐῤῥύσθην, σημεῖον ἔλαβον παρὰ Θεοῦ· ὁσάκις ηὐξάμεθα καὶ ἐλάβομεν ἅπερ ηὐξάμεθα, ταῦτα ἡμῖν σημεῖα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Χεῖρα Θεοῦ: δηλαδὴ τοῦ Πατρὸς, τὸν Χριςὸν εἰκότως καλεῖ· ἐπειδὴ δι᾽ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, κατὰ τὸν Ἰωάννην.

δὴ φυσικὸν ἰδίωμα εἶναι εἰς τὰς ἀκρίδας, νὰ διαφθείρουν τοὺς καρπούς· τέρατα δὲ ὀνομάζουσιν, ὅσα ἔγιναν ὑπὲρ φύσιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ εἰς αἷμα· ἡ τῶν ἐνύδρων βατράχων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς διατριβή· καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ὑπὲρ τοὺς νόμους γὰρ τῆς φύσεως ταῦτα εἶναι. Τάνις δὲ εἴπομεν, ὅτι ἦτον ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκοντο τὰ βασίλεια τοῦ Φαραώ.

44 : „ Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς πο- „ ταμοὺς αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πρώτη τῶν Αἰγυπτίων πληγή· ποταμοὺς δὲ ὀνομάζει τὸν ποταμὸν Νεῖλον· ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ ποταμὸς αὐτὸς τρέχει, καὶ ποτίζει τὴν Αἴγυπτον· πληθυντικῶς δὲ εἶπε ποταμούς, διά τι ἡ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων πληθυντικῶς προφέρει τὰ ἑνικά, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ποταμοὺς ὠνόμασε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Νείλου ῥεύματα, τὰ δι' αὐλακίων φερόμενα εἰς διάφορα μέρη· τὸ δὲ αὐτῶν, ἀναφέρεται εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· ἤτοι αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων· λέγοντας γὰρ ἀνωτέρω τό, ἐν Αἰγύπτῳ, τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ: ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους ἐφανέρωσεν.

„ Καὶ τὰ ὀμβρήματα αὐτῶν, ὅπως μὴ „ πίωσιν.

Ὀμβρήματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ςέρνας καὶ πηγάδια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐμάζονατ τὸ βροχερὸν νερὸν οἱ Αἰγύπτιοι· τὰ ὁποῖα μετέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς αἷμα, διὰ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ πίνουν ἀπὸ αὐτά· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὀμβρήματα καταχρηςικῶς ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, καὶ τὰς βρύσεις καὶ πηγάς· ἐπειδὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν βρέχει, εἰμὴ σπανίως. (1)

45 : „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυι- „ αν, καὶ κατέφαγεν αὐτούς.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ τετάρτη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων· δευτέρα γὰρ ἦτον ἡ τῶν βατράχων, καὶ τρίτη ἡ τῶν σκνιπῶν· καθὼς γὰρ ἀνωτέρω τὰς πρὸς τοὺς Ἑβραίους εὐεργεσίας διηγούμενος ὁ Δαβίδ, δὲν ἐφύλαξε τὴν τάξιν αὐτῶν, ὡς εἴπομεν· ἔτζι καὶ τώρα τὰς πληγὰς τὰς κατὰ τῶν Αἰγυπτίων διηγούμενος, τὴν τάξιν αὐτῶν δὲν ἐφύλαξεν· ἕνα μέν, ἐπειδὴ καὶ εἶχε σκοπὸν τοῦτο μόνον, τὸ νὰ δείξῃ δηλαδή, ὅτι ὅλα τὰ ςοιχεῖα ἐπολέμουν κατὰ τοῦ Φαραώ, μὲ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄλλο δέ, διά τι τὴν τάξιν αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς ἱςόρησε, καὶ δὲν ἦτον χρεία νὰ τὴν φυλάξῃ ὁ Δαβίδ· κυνόμυια δὲ εἶναι μυῖα ἀγρία καὶ ἀδριάντροπος καὶ ὁρμητική· κατέφαγε δὲ εἶπε καταχρηςικῶς, ἀντὶ νὰ εἴπῃ κατεδάγκανεν. (2)

„ Καὶ βάτραχον καὶ διέφθειρεν αὐ- „ τούς.

Ὁ Θεός, λέγει, ἔδωκεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Ὅτι τῷ προςάγματι τοῦ Μωσέως τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως εἰς αἷμα τραπείσης, ὡς καὶ τοὺς ἰχθύας εἰς σαρκώδη παχύτητα, τοῦ ὕδατος μετατεθέντος, διαφθαρῆναι· τοῖς δὲ Ἑβραίοις ἀρυομένοις τὸ ὕδωρ, αἷμα οὐκ ἦν· ὅθεν ἔσχεν ἡ μαγγανεία καιρὸν ἐν τῷ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις εὑρισκομένῳ ὕδατι, τὸ αἱματῶδες εἶδος παρασοφίσασθαι.

(2) Ὁ δὲ Σολομὼν ἐν τῇ Σοφίᾳ γράφει, ὅτι καὶ ἐθανάτωνεν αὐτούς· „ Οὓς ἀκρίδων καὶ μυιῶν ἀπέκτεινε δήγματα, καὶ οὐχ' εὑρέθη ἴαμα τῇ ψυχῇ αὐτῶν· (Σοφ. ις'. 9.) λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Ἵνα δὲ παραςήσῃ ὁ λόγος τὸ ἀναιδὲς τῆς κατὰ τὴν κυνόμυιαν μάςιγος, δύω ἀναιδῆ ζῶα συνέλαβε καὶ ὁμοῦ ὠνόμασε: κυνὸς δηλαδὴ μυίας.

ους πλῆθος βατράχων· οἱ ὁποῖοι ἔφθειραν αὐτοὺς δαγκάνοντες, καὶ τὰ φαγητάτων μολύνοντες, καὶ γεμίζοντες αὐτὰ ἀπὸ καθε λογῆς ἀηδίαν καὶ σιγχαμερότητα. (1)

46: „ Καὶ ἔδωκε τῇ Ἐρυσίβῃ τοὺς καρ-„ ποὺς αὐτῶν, καὶ τοὺς πόνους αὐ-„ τῶν τῇ Ἀκρίδι.

Ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐρυσίβη δὲν φαίνεται νὰ συναριθμῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν μὲ τὰς πληγὰς τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὴ μέσα εἰς ἐκείνας συμπεριλαμβάνεται. διὰ τὶ τῆς ἀκρίδος, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς, τὸ νερὸν γέννημα, ὀνομάζεται ἐρυσίβη· ἡ ὁποία καὶ βροῦχος λέγεται· ἔτζι γὰρ ὁ Ἀκύλας τὴν ἐρυσίβην, βροῦχον ὠνόμασε· (κατά τινας δὲ, βροῦχος εἶναι ἡ ἀκρίδα, ὁποῦ δὲν ἔχει πτερά·) καρποὺς δὲ ὀνομάζει, ὅλους τοὺς τῆς γῆς· τοὺς ἰδίους δὲ ὀνομάζει καὶ πόνους, διὰ τί μὲ πόνον γεωργοῦνται· ὀγδόη δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν πληγὴ, ἦτον ἡ τῆς ἀκρίδος ὁ δὲ Προφήτης Ἰωὴλ, ἄλλο λέγει πῶς εἶναι ὁ βροῦχος, καὶ ἄλλο ἡ ἐρυσίβη εἰπών. „ Καὶ ἡ ἀκρὶς, καὶ ὁ βροῦχος, καὶ ἡ ἐρυσίβη, καὶ ἡ κάμπη (Ἰωηλ. β΄. 25.) (2)

47: „ Ἀπέκτεινεν ἐν χαλάζῃ τὴν ἄμπελον „ αὐτῶν· καὶ τὰς συκαμίνους αὐτῶν „ ἐν τῇ πάχνῃ.

Ἀπενέκρωσε, λέγει, ἡ πληγὴ τῆς χαλάζης τὰ ἀμπέλια τῶν Αἰγυπτίων, καὶ δὲν τὰ ἄφησε νὰ καρπογονήσουν· ἑβδόμη δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἦτον ἡ πληγὴ αὕτη· ἡ δὲ πληγὴ τῆς πάχνης, ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἱστορῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ Ἐξόδῳ, ἀλλ' ὅμως συμπεριλαμβάνεται μαζὶ μὲ τὴν χάλαζαν· διὰ τὶ ἀπὸ τὴν χάλαζαν ἔλαβεν ἡ πάχνη τὴν σύστασίν της, ἥτις ἔφθειρε τὰς συκαμινέας· πολλαὶ δὲ συκαμινέαι εὑρίσκονται εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ τὰ δένδρα τῶν συκαμίνων πληθύνουν μάλιστα εἰς τοὺς ζεστοὺς τόπους, ὁποῖος εἶναι καὶ ἡ Αἴγυπτος· καθὼς δὲ τὸ χαλάζι εἶναι φθαρτικώτατον τῶν ἀμπέλων: ἔτζι καὶ ἡ πάχνη εἶναι φθαρτικωτάτη τῶν συκαμίνων· ἄλλοι δὲ ἑρμηνευταὶ τὰς συκαμίνους, συκομόρους ἡρμήνευσαν κατὰ τὸν Θεοδώρητον. (3)

48: „ Καὶ παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ „ κτήνη αὐτῶν, καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐ-„ τῶν τῷ πυρί.

Τὸ χαλάζι καταφερόμενον μαζὶ μὲ φωτίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, πρῶτον μὲν ἀπὸ ὅλα ἐνέκρωνε καὶ ἐξήραινε τὰ ἀμπέλια, καὶ τὰς συκαμινέας· ἐπειδὴ καὶ τὰ φυτὰ αὐτὰ δὲν εἶχον δύναμιν νὰ ἀντιςαθοῦν καὶ νὰ φυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν πληγὴν καὶ τὸ κτύ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Τῶν βατράχων ἡ γένεσις, οὐχ ἀκολουθίᾳ τινὶ φύσεως νενομισμένη πρὸς τοσοῦτον ἐχέθη πλῆθος· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρόςαγμα (τοῦ Θεοῦ) τῆς τῶν βατράχων συςάσεως τὴν ἀναφανεῖσαν τότε τοῦ ζώου φύσιν ἐκαινοτόμησε, καὶ τὸ Αἰγύπτιον ἅπαν τοῖς θηρίοις τούτοις κατὰ τὰς οἰκήσεις ςενοχωρούμενον κατεφθείρετο· δίδωσι δὲ ἡ ἱςορία περὶ τοῦ βατράχου, ὅτι ἀποχερσωθεὶς, καὶ ἔξω ὕδατος γενόμενος, δηλητήριον γίνεται φάρμακον, ὥςε αὐτὸν ἐνδακόντα, παραπλήσιον ποιῆσαι ἐχίδνῃ καὶ ἀσπίδι· ὁ δὲ χερσαῖος βάτραχος φρύνος ὀνομάζεται· περὶ οὗ γράφει ὁ Συνέσιος· „ Ἀσπίδα, φρύνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας περίφευγε, καὶ πάλιν λαδικέας· καὶ Ἰωάννης ὁ Γεωμέτρης· ἐν τοῖς τετραςίχοις· „ Φρύνον Γέρων ἰδὼν παλίνορσος ἀπέςη.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης, οὐ πάσας τὰς πληγὰς ὠνόμασε· τὴν τρίτην γοῦν καὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ἀπεσιώπησε μάςιγα: τουτέστι τοὺς σκνίπας, τὰς φλυκταίνας, καὶ τὸ σκότος· ἀντὶ δὲ τούτων τὴν ἐρυσίβην εἶπε καὶ πάχνην· ἐρυσίβη δὲ κατά τινας ἐςιν, ἡ κονιορτώδης φθορὰ τοῦ σίτου, ἢ τὸ ἐπικαθίζον τοῖς καρποῖς παχνῶδες, καὶ διαφθεῖρον αὐτούς.

(3) Ὅθεν συκαμινέα καὶ συκομορέα, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ γένος δένδρου εἶναι, ἀγκαλὰ καὶ εἴδη συκαμινέων ἢ συκομορέων ἦναι διάφορα.

κτύπημα τοῦ χαλαζίου· ἔπειτα ἐκτύπα τὸ χαλάζι τὰ κτήνη, καὶ ὅσα ζῶα ἐβόσκοντο εἰς τοὺς κάμπους· διὰ τὶ αὐτὰ εἶχον ὀλίγην φυσικὴν δύναμιν, νὰ βασάσουν τὴν πληγὴν τοῦ χαλαζίου· τελευταῖον δὲ, τὸ χαλάζι ἔφθειρε κάθε χορτάρι· κάθε δὲ δένδρον ἔφθειρεν ἡ φωτία, ὁποῦ ἦτον ἀνακατωμένη μὲ τὸ χαλάζι· καὶ ἦτον ἀληθῶς ἕνα φοβερὸν τεράσιον: δηλαδὴ τὸ νὰ ἦναι ἑνωμένη ἡ φωτία μὲ τὸ νερὸν· δύω πράγματα ἐναντία, καὶ κατὰ φύσιν μαχόμενα· ὕπαρξιν δὲ ὀνομάζει, τὸν πλοῦτον τῶν Αἰγυπτίων ἤτοι τοὺς καρποὺς καὶ τὰ φυτά· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ πληγὴ τοῦ χαλαζίου ὁμοῦ καὶ τῆς φωτίας ἐχάλασε κάθε βοτάννην καὶ δένδρον, ὡς ἱσορεῖται· ὅμως ἔμειναν καὶ κάποια δένδρα καὶ βότανα, τὰ ὁποῖα ἔφαγεν ὕςερον ἡ ἀκρίδα ἡ ἐλθοῦσα μετὰ τὴν φλογίζουσαν χάλαζα· περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς „ Καὶ κατέδεται (ἡ ἀκρὶς) πᾶν τὸ περισσὸν τῆς γῆς τὸ καταλειφθὲν, ὃ κατέλιπεν ὑμῖν ἡ χάλαζα καὶ κατέδεται πᾶν ξύλον τὸ φυόμενον ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς (Ἔξ. ι. 5.) ὁ δὲ Δαβὶδ ἐδῶ καθολικῶς εἶπεν, ὅτι παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ τὴν ὕπαρξιν· ἐπειδὴ πλὴν ὀλίγων ὅλα τὰ φυτὰ ἐφθάρησαν ἀπὸ τὴν χάλαζαν.

49: „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν „ θυμοῦ αὐτοῦ, θυμὸν καὶ ὀργὴν „ καὶ θλῖψιν ἀποστολὴν δι᾽ Ἀγγέ„λων πονηρῶν.

Ὀργὴν μὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ, τὴν σφοδρότητα καὶ ὑπερβολὴν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ· θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν καὶ θλῖψιν, πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς τιμωρίας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν θυμώνεται ἢ θυμὸν θέλει νοήσης τὰς ἐλαφρὰς παιδείας αἵτινες ὀλίγον παιδεύουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὀργὴν δὲ, τὰς βαρείας καὶ δυνατὰς παιδείας, αἵτινες δυνατὰ παιδεύουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας· θλίψεις δὲ θέλεις νοήσεις τὰς παιδείας, ὁποῦ ἀκόμη δυνατώτερα παιδεύουσιν αὐτούς· ταύτας δὲ τὰς παιδείας ἀπέςειλε, λέγει, ὁ Θεὸς, διὰ μέσου τῶν Ἀγγέλων τῶν πονηρῶν· οἵτινες λέγονται πονηροὶ, ὄχι φυσικὰ οὐδὲ προαιρετικὰ: κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἀλλὰ διὰ τὶ προξενοῦσι πόνον, μὲ τὸ νὰ ὑπηρετοῦσιν αὐτοὶ εἰς τὰς τιμωρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πονηροὺς Ἀγγέλους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς παιδευτικούς. (1)

50: „ Ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὀργῇ αὐ„τοῦ.

Ἔκαμε, λέγει, ςράταν ὁ Κύριος μὲ τὴν ὀργήν του, ἵνα δι᾽ αὐτῆς ἔρχεται ἐναντίον εἰς τοὺς σκληροκαρδίους Αἰγυπτίους· αὕτη δὲ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, πρότερον ἦτον ἥσυχος καὶ ἀκίνητος, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν του· διότι τὸ ὡδοποίησεν ἀγκαλὰ καὶ εἶναι σύνθετον ῥῆμα, ἔχει ὅμως σημασίαν ἁπλοῦ ῥήματος· ὃ νοεῖται καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅτι ἔκαμε ςράταν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ὀργήν του: ἤτοι εἰς τὸν Ἄγγελον, ὁποῦ ὠλόθρευε τὰ πρωτότοκα· διὰ νὰ μὴ κλίνῃ εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων, τὰ ὁποῖα ἦτον σημαδευμένα εἰς τὰ ἀνώφλια μὲ τὸ αἷμα τοῦ προβάτου· ἀλλὰ διὰ νὰ περι-

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Σύμμαχος, καθαρώτερα εἶπε „ Δι᾽ Ἀγγέλων κακούντων: ἤγουν κακώσεις ἐπιφερόντων, ϗ τοιούτων λεγομένων, ὡς πρὸς τὴν τῶν πασχόντων διάθεσιν· καθὸ ϗ ἡμέρα πονηρὰ ἡ τῆς κρίσεως λέγεται, ὡς ἀναγκῶν ϗ πόνων τοῖς ἁμαρτωλοῖς γέμουσα κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τοιοῦτον ϗ τὸ παρ᾽ Ἡσαΐᾳ· „ Ἐγὼ Κύριος ποιῶν εἰρήνην ϗ κτίζων κακά· ἵνα εἴπῃ· ϗ εἰρηνεύειν ἐῶν, ϗ πολεμεῖσθαι συγχωρῶν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ λζʹ. Ψαλμοῦ φαίνεται ὅτι Ἀγγέλους πονηροὺς ἐννοεῖ τοὺς Δαίμονας· οὕτω γάρ φησι προκειμένου ῥητοῦ· „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, ἤδη δὲ ϗ οἱ τὰς κολάσεις διακονοῦντες κατὰ τῶν εὐσεβῶν πονηροὶ Δαίμονες, αἵ τε ὑπηρετικαὶ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, αἱ τοιαῦται ϗ ὀργὴ ϗ θυμὸς ὠνομάσθησαν· οὕτω γοῦν εἴρηται τό· „ Ἀπέςειλεν ἐπ᾽ αὐτοὺς ὀργὴν ϗ θυμὸν, ἀποςολὴν δι᾽ ἀγγέλων πονηρῶν. Πλὴν εἴτε τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους νοήσομεν ἐδῶ, εἴτε τοὺς πονηροὺς Δαίμονας, δὲν ἁμαρτάνομεν· καθότι ϗ οἱ δύω παιδεύουσι ϗ τιμωροῦσι κατὰ προ-

ριπατῇ εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὁποῖα ἦτον ἀσημάδευτα· τοῦτον γὰρ τὸν Ἄγγελον θέλεις νοήσει ὀργὴν Θεοῦ, ὡς ὑπερέτην αὐτῆς. (1)

„ Καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν „ ψυχῶν αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ δεκάτη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων· δὲν ἐλυπήθη, λέγει, οὐδὲ ἐσυςάλθη ὁ Θεὸς· ἀπὸ τὸν θάνατον τῶν ψυχῶν τους: ἤγουν ἀπὸ τὸ νὰ θανατόνῃ τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων· ἢ καὶ ἄλλως, ψυχὰς θέλεις νοήσεις τὰ πρωτότοκα παιδία, ὡς ἰσόψυχα ὄντα εἰς τοὺς γονεῖς των, διὰ τὴν εἰς αὐτὰ πολλὴν ἀγάπην τους· οὐκ ἐφείσατο δὲ εἶπε ἤτοι· δὲν ἐλυπήθη οὐδὲ ἀκριβεύθη τὰ πρωτότοκα· ἐπειδὴ καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Κύριος ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ, καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους (Ἔξ. ιβ. 29.)

„ Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον „ συνέκλεισε.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πέμπτη πληγὴ κατῶν Αἰγυπτίων, ὅταν, εἰς μὲν τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων ἔπεσε θάνατος, ἀπὸ δὲ τὰ κτήνη τῶν Ἑβραίων, κανένα δὲν ἐθανατώθη. „ Ἐτελεύτησε, φησι, πάντα τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων· ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδὲν (Ἔξ. θ. 6.) τὸ δὲ συνέκλεισε δηλεῖ, ἀντὶ τοῦ συνέσφιγξεν αὐτὰ, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ φύγουν: ἤτοι ἐθανάτωσεν αὐτά. (2)

51: „ Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν „ γῇ Αἰγύπτῳ, ἀπαρχὴν παντὸς πό„ νου αὐτῶν ἐν τοῖς σκηνώμασι Χάμ.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει δεύτερον τὸν λόγον τῶν πρωτοτόκων· ἐπειδὴ ἡ πληγὴ αὐτὴ ἦτον ἡ μεγαλιτέρα καὶ δριμυτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας· ἀπαρχὴν δὲ ὀνομάζει, τὸ ἐξαίρετον καὶ τιμιώτερον ἐθανάτωσε, λέγει, πᾶν πρωτότοκον: ἤτοι τὰ τιμιώτερα ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν Αἰ-

προςαγὴν Θεοῦ· ἀλλ' οἱ μὲν ἀγαθοὶ Ἄγγελοι τιμωροῦσι πρὸς τὸ συμφέρον, διὰ σωφρονισμὸν ϗ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων ἁμαρτωλῶν· ϗ ὄχι μὲ κακὴν γνώμην ϗ προαίρεσιν· οἱ δὲ Δαίμονες τιμωροῦσι μὲ κακὴν γνώμην ϗ ὄχι διὰ σωφρονισμὸν ϗ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων, ἀλλὰ διὰ νὰ προξενήσουν εἰς αὐτοὺς γογγυσμὸν ϗ ἀπελπισίαν ὡς λέγουν οἱ Θεολόγοι.

(1) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει οὕτω τὸ ὡδοποίησε „ Πρὸ τούτου μὲν οἱ οἰκτιρμοὶ τρόπον τινα, ἀπέκλειον τὴν ὁδὸν τῆς ὀργῆς του ϗ ἠρεμεῖν αὐτὴν ἐποίουν· νῦν δὲ συςείλας τοὺς οἰκτιρμοὺς, παρέσχεν ὁδὸν τῷ θυμῷ βαδίσαι, κατὰ τῶν σκληρυνομένων Αἰγυπτίων. ϗ ὥσπερ ὁδοῦ ηὐτρεπισμένης, ῥαδίως οἱ ὁδεύοντες παρίασιν· οὕτω ϗ ὁ Θεὸς ὀξύτατα ϗ εὐκόλως τὴν οἰκείαν ὀργὴν αὐτοῖς ἐπήνεγκεν, ἐν μιᾷ ῥοπῇ πάντας τιμωρησάμενος· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον ϗ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, τὸ ὡδοποίησε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁδὸν ἐποίησε τῇ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ὀργῇ· τουτέςιν, οὐχ ὡς ἔτυχεν ᾠκονόμησε τὰ τῆς ὀργῆς, ἀλλ' ὁδῷ ϗ τάξει χρησάμενος· διὰ τοῦτο πρότερον ἀπὸ τῶν κτηνῶν ἤρξατο, ἔτι τῶν λογικῶν φειδόμενος· ἔπειτα ϗ αὐτῶν ἥψατο· καί γε τῆς ὀργῆς, τὸ μὲν, ἠπείλησε· τὸ δὲ, ἀνετείνατο· τὸ δὲ, βίᾳ κατέσχε· τὸ δὲ, ἐπήγαγεν· ὁμοίως ϗ τῇ πληγῇ παιδεύων, ϗ τῇ ἀπειλῇ ϗ ϗ ὁδοποιῶν τρίβον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ δι' ὑπερβολὴν ἀγαθότητος· ἀπὸ μὲν τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος, ὥςε μὴ δεηθῆναι τῶν σφοδροτέρων· παιδεύων δὲ ϗ τοῖς μείζοσιν, εἰ πρὸς ταῦτα ἐκβιασθείη· ὁρᾷς ἀκολουθίαν χρηςότητος; νομοθετεῖ πρῶτον· εἶτα διακελεύεται· ὑπισχνεῖται, ἀπειλεῖ· ὀνειδίζει· ἐπανατείνεται· κατέχει· ἀπειλεῖ πάλιν· ὅταν ἐκβιασθῇ, πληγὴν ἐπάγει· ϗ ταῦτα κατὰ μικρὸν, χώραν ὑπανοίγων ταῖς διορθώσεσιν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὡδοποίησεν ἀντὶ τοῦ ἐκώλυσεν ἡ φιλανθρωπία τὴν τιμωρίαν· ἀλλ' ἔδωκε χώραν τῇ δικαίᾳ παιδείᾳ.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Κατὰ δὲ τροπολογίαν, ἀναιρεῖ τὰς ἁμαρτωλὰς ψυχὰς ὁ Θεὸς, ἐπαγαγὼν αὐταῖς τὸν ἐπὶ καταλύσει τῆς μοχθηρᾶς ζωῆς θάνατον, ἵνα ζῆν ποιήσῃ· ϗ συγκλείει τὰς ἀλόγους αὐτῶν δυνάμεις, κτήνη λεγομένας, εἰς τοῦτον τὸν θάνατον· ὥςε ἀποβαλεῖν τὴν φαύλην ζωὴν, ϗ τὴν ἐμπαθῆ κίνησιν.

Αἰγυπτίων· πόνον δὲ ὀνομάζει, τὰ κτήματα αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ μὲ πόνον καὶ κόπον ἀποκτῶνται· κτήματα δὲ πάλιν ὀνομάζει τὰ τέκνα των, πλατυτέρως λαμβανομένου τοῦ ὀνόματος τῶν κτημάτων, κατὰ τὸ „ Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ. (Γέν. δ. 1.) ἤτοι ἐγέννησα υἱόν σκηνώματα δὲ Χὰμ, ἦτον ἡ Αἴγυπτος· διὰ τί ὁ Βασιλεὺς Αἴγυπτος, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, εἶχε πρόπαππον τὸν Χὰμ, ὅστις ἦτον ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Νῶε· ὥστε ὁ αὐτὸς τόπος ὀνομάζεται καὶ γῆ Χὰμ, καὶ γῆ Αἰγύπτου, καὶ Αἴγυπτος· διότι πρῶτος ὁ Χὰμ αὐτὸν τὸν τόπον ἐκατοίκησε (1) πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀπὸ τὰς δέκα πληγὰς τῶν Αἰγυπτίων, τὰς ἑπτὰ μόνον ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἀφήσας τοὺς σκνίπας καὶ τὰς φλυκτίδας, καὶ τὸ ψηλαφητὸν σκότος ὡς εἴπομεν· ἀπὸ τὰ ὁποῖα, τὰ δύω ἀναφέρει εἰς τὸν ρδ. Ψαλμόν. (2)

52: „ Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν „ αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ „ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ.

Ἐσήκωσε, λέγει ὁ Θεὸς τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὡδήγει αὐτὸν καὶ ἐφύλαττε μὲ τόσην ἐπιμέλειαν, καθὼς ὁ βοσκὸς ὁδηγεῖ καὶ φυλάττει τὸ ποίμνιον καὶ τὰ πρόβατά του (3)

53: „ Καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, „ καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.

Ὡδήγησε, λέγει, ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Ἐκείνη ἡ νὺξ αὕτη προφυλακὴ Κυρίῳ· ὥστε πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εἶναι εἰς γενεὰς αὐτῶν. (Ἐξ. ιβ. 42.) ἐπ' ἐλπίδι δὲ αὐτοὺς ὡδήγησε τῇ τῆς ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός. „ Γινώσκων γνώσῃ, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ· καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς, καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς, καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς ἔτη τετρακόσια· τὸ δὲ Ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. (Γέν. ιε'. 13.) λέγει δὲ, ὅτι

---

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐπεὶ πνευματικῶς Αἴγυπτος καλεῖται πᾶς ὁ περίγειος τόπος, οἱ ἐν τούτῳ διατρίβοντες, Αἰγύπτιοι προσαγορεύονται· χάριτι οὖν Θεοῦ, τούτων τῶν Αἰγυπτίων τὰ πρῶτα γεννήματα τῆς ψυχῆς, ἀναιρεῖται, ἄγνοια καὶ κακία τυγχάνοντα· πρὸ γὰρ τῶν ἀρετῶν καὶ γνώσεων, τῶν ὠφελίμων τέκνων τῶν διανοιῶν, κακία καὶ ἄγνοια ὑφίστανται· ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ κατὰ τέχνην ἢ ἐπιστήμην ἐνεργοῦντι, οὐκ εὐθὺς τὸ εὖ ποιῆσαι παραγίνεται, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐπιλήπτως ἐνεργῆσαι· ἀναιρεῖται οὖν εἰκότως ἀπαρχὴ παντὸς πόνου, ὡς φαύλη· ὅτι δὲ περὶ ψυχῶν τὰ λεγόμενα σώμασι συμπεπλεγμένων, δῆλον ἀπὸ τοῦ προσκεῖσθαι, ἐν τοῖς σκηνώμασι· σκηνώματα δὲ ψυχῶν, τὰ σώματα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πολλῇ περὶ τοὺς παιδευομένους ὁ Θεὸς φιλανθρωπίᾳ κέχρηται· ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος, ὥστε σωφρονισθέντας κερδᾶναι τὰ μείζονα· διὰ τοῦτο τὰ κτήνη πρότερα τῶν Αἰγυπτίων συνέκλεισεν εἰς θάνατον· ἀναισθήτους δὲ εὑρὼν, ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα· ὥστε, οὐκ ἂν τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐπήγαγε πληγὴν, εἰ τῷ θανάτῳ τῶν κτηνῶν σωφρονισθέντες ἀνένηψαν· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Τὸ δὲ παντὸς πόνου, ἵνα εἴπῃ παντὸς καρποῦ αὐτῶν· ἀντὶ τοῦ, πάντων τῶν προσόντων αὐταῖς τὰ πρωτότοκα ἀνεῖλεν· οὐκ αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κτηνῶν, ὅσα περ ἦν αὐτοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει, ὅτι πρῶτον ὁ Θεὸς ὡς πρόβατα ἀπῆρε τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἔπειτα ἑνώσας αὐτοὺς, ποιεῖ ποίμνιον ἕν· ἀκολούθως δὲ ἐπιφέρει ταῦτα· „ Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅσον ἐπιτοαυτὸ συναγόμεθα, τηροῦμεν τὸ τῆς ποίμνης μυστήριον· ὅτε δὲ ἀμελοῦμεν τῶν συνάξεων, μιμούμεθα τὰ ἀποσκιρτῶντα καὶ ἀπαίροντα τοῦ Ποιμνίου πρόβατα· καὶ δύνανται καθ' ἡμῶν τῶν διασκεδασθέντων οἱ ἐχθροὶ καὶ τὰ θηρία τὰ ἐνεδρεύοντα· οἱ λύκοι, ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τῶν ποιμενικῶν, ἐὰν ποτε ἐπιθῶνται ποίμνῃ, οὐ δύνανται ἐπιτίθεσθαι αὐτῇ συναχθείσῃ· ἀλλ' ἐπιτηροῦσι ποῦ πρόβατον ἀπονέμεται, κἀκείνῳ ἐπιβουλεύουσιν· εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα μὴ ἐπιβουλεύεσθαι παρὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, μὴ καταλείπωμεν τὴν συναγωγήν· ἀλλὰ συνεχώμεθα ἐπιτοαυτὸ, τιμῶντες τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμέραν, ἵνα συναχθῇ ὀστοῦν Χριστοῦ πρὸς ὀστοῦν, καὶ ἁρμονία καὶ φλέβες καὶ νεῦρα καὶ δέρμα ἤδη δὲ καὶ αἱ τρίχες· ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι σῶμα Χριστοῦ ἐστε; καὶ ἀναγκαῖον τοῦτο συνάγεσθαι, ἵνα μὴ λέγῃ περὶ ἡμῶν ὁ Χριστός· διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστᾶ μου.

ὅτι δὲν ἐφοβήθησαν οἱ Ἑβραῖοι: δηλαδὴ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ ὕστερον, καὶ πολλὰ ἐδειλίασαν. (1)

„ Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε „ θάλασσα.

Τοὺς ἐχθροὺς, λέγει, τῶν Ἑβραίων: ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους, ὁποῦ ἐκυνήγουν αὐτοὺς, ἐσκέπασεν ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω· ἡ γὰρ αὐτὴ θάλασσα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τούτοις μὲν παρέσχεν ὁδὸν, ἐκείνους δὲ τοῖς κύμασιν ἔχωσεν.

54. „ Καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἁ„ γιάσματος αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἐδιηγήθη ὁ Δαβὶδ τὰ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ γενόμενα θαύματα, ἀπεσιώπησεν, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἔρημον, μὲ τὸ νὰ ἐπροδιηγήθη αὐτά· ὅθεν τώρα διηγεῖται περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὄρος δὲ λέγει ἐδῶ τὸ Σιὼν, ὡσὰν ὁποῦ τοῦτο ἦτον ὀνομαστότερον ἀπὸ ὅλην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ὄρος δὲ ἁγιάσματος ἦτον αὐτό· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν Κιβωτὸν ὠνόμαζον ἁγίασμα· λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ὄρος ἅγιον διὰ τὶ ἡγιάσθη ἀπὸ τὴν ἐν αὐτῷ ἁγίαν Κιβωτόν.

„ Ὄρος τοῦτο, ὃ ἐκτήσατο ἡ δεξιὰ „ αὐτοῦ.

Τὸ τοῦτο λέγει δεικτικῶς ὁ Δαβὶδ· διὰ νὰ φανερώσῃ, πῶς τὸ ὄρος Σινᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκοντο ποτὲ οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον ἄλλο ἀπὸ τὸ Σιών· λέγει δὲ, ὅτι τοῦτο τὸ ὄρος Σιὼν ἀπόκτησεν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἡ ἀνδρία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων· ὁ γὰρ Θεὸς ἐδίωξεν ἀπὸ αὐτὸ τοὺς κατοικοῦντας πρότερον. (2)

55. „ Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐ„ τῶν ἔθνη, καὶ ἐκληροδότισεν αὐ„ τοὺς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας, καὶ „ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν „ αὐτῶν τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὔγαλε μὲν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τὰ ἑπτὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐκατοίκουν αὐτήν· ἤτοι τοὺς Χαναναίους, τοὺς Χετταίους, τοὺς Φερεζαίους, τοὺς Εὐαίους, τοὺς Ἀμορραίους, τοὺς Γεργεσαίους, καὶ τοὺς Ἰεβουσαίους· ἐκληροδότησε δὲ ὅλην αὐτὴν τὴν γῆν εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· λείπει δὲ τὸ ὡς: ἤγουν ὡς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας· εἶναι γὰρ καὶ ἕνα τοιοῦτον ἄλλο ἰδίωμα συνειθισμένον κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· ἐπειδὴ μὲ τοιοῦτον τρόπον: ἤγουν μὲ σχοινίον γεωμε-

(1) Ἴσως δὲ τὸ οὐκ ἐδειλίασαν ἐννοεῖται, ὅτι ὅταν οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὴν ἐλπίδα τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπαγγελίας εἰς τὴν ψυχήν τους τετυπωμένην, ϗ ἐνθυμεῦντο αὐτὴν, τότε δὲν ἐφοβοῦντο τοὺς ἐναντίους· καθὼς λέγει ἐδῶ· ὅταν δὲ ταύτην ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν μνήμην τους, ϗ δὲν ἤλπιζον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τότε ἐφοβοῦντο ϗ ἐδειλίαζον, ἢ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, οὐκ ἐδειλίασαν τὴν ἐρυθρὰν πεζεύοντες θάλασσαν, ἥτις αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς ἐπεκάλυψε, ϗ τάφος τὸ ὕδωρ ἐπιδραμὸν τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγένετο.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Κατὰ ἀναγωγὴν, ὄρος ἁγιάσματός ἐστιν ἡ διηρμένη ϗ ὑψηλοτάτη ἀρετὴ ϗ γνῶσις, εἰς ἣν γνησίως εἰσάγει ὁ μόνος τέλειος διδάσκαλος Ἰησοῦς, οὗ κτῆμα πᾶσα ἀρίστη γνῶσις, ϗ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας ἕξις· ὅθεν ϗ οἱ ταύτας τὰς διαθέσεις κτώμενοι, κτήματα Θεοῦ καλοῦνται. Καὶ σὲ οὖν εἰς τὸ ἄνω ὄρος εἰσάξει τὸ δεικνύμενον τῷ νῷ, ϗ ἐκβαλεῖ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀπὸ τῶν ἐπουρανίων· ἵνα σὺ κληρονομήσῃς βασιλείαν οὐρανῶν, ἀληθινὸς ϗ εὐγενὴς ϗ πνευματικὸς Ἰσραὴλ γενόμενος· λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Θεοφάνης· „ Οἱ διαβάντες ὡς ἐρυθρὰν ἀκαταποντίστως τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, ϗ ὡς ἐν ἐρήμῳ τῷ κόσμῳ τῷ Θεῷ λατρεύσαντες καθαρῶς, εἰς τὸ ἄνω ὄρος ϗ τὴν ἐπουράνιον πόλιν εἰσάγονται· κατὰ ἄλλον δὲ ἑρμηνευτήν· „ Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Κύριος, ὁ ϗ πάλαι προπορευόμενος τοῦ λαοῦ ϗ κατακληροδοτῶν αὐτοῖς τὴν ἐπηγγελμένην γῆν·

μετρικὸν ἐμοίρασεν ὁ Θεὸς τὴν γῆν ἐκείνην, κατὰ ἀναλογίαν καὶ ἰσότητα τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὴν κάθε φυλήν· καθὼς καὶ ἕνας πατὴρ μοιράζει τὴν περιουσίαν του, μὲ μέτρον ἀνάλογον εἰς τὸ κάθε τέκνον του· (1) ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις τοῦ ἐκληροδότησεν· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἐκληροδότησεν αὐτοῖς, εἶπεν αὐτούς· εἰς τὰ σκηνώματα λοιπὸν καὶ κατοικίας τῶν εἰρημένων Ἐθνῶν, ἐκατοίκισεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους.

56: „ Καὶ ἐπείρασαν καὶ παρεπίκραναν „ τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον; καὶ τὰ μαρ„τύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.

57: „ Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἠθέτησαν, κα„θὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι οἱ φερθέντες ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἤτον παιδία, ὡς εἴπομεν, ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, τῶν ὁποίων τὰ κόκκαλα ἔπεσαν εἰς τὴν ἔρημον· αὐτὰ λοιπόν, λέγει, τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἐκείνων, ἐπείρασαν ὕστερον: ἤγουν ἐλύπησαν τὸν Θεόν· διὰ τί ἔπεσον εἰς Εἰδωλολατρείαν· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν „Καὶ ἀνέστη γενεὰ ἑτέρα μετ᾽ αὐτούς, οἳ οὐκ ἔγνωσαν τὸν Κύριον· καί γε τὸ ἔργον, ὃ ἐποίησεν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς Βααλήμ: ἤτοι τοῖς εἰδώλοις. Κρι. β. 10.) Μαρτύρια δὲ ὀνομάζει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, τὰς ἐχούσας διαμαρτυρίας· ἤτοι τὰς ἀναφερούσας τὰ λόγια ταῦτα. „ Μαρτύρομαι ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ γῆν, καὶ τὰ ὅμοια· ἀπέστρεψαν δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἠθέτησαν αὐτὸν οἱ μεταγενέστεροι Ἑβραῖοι, μὲ τὸ νὰ ἐμιμήθηκαν τοὺς πατέρας καὶ προγόνους αὐτῶν, οἵτινες ἔκαμαν τὸν χωνευτὸν μόσχον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ εἰδωλολάτρησαν.

„ Μετεστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν.

Οἱ μεταγενέστεροι, λέγει, Ἑβραῖοι μεταστράφησαν ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν εἰς τὴν δυσσέβειαν, παρομοίως μὲ τὸ στραβὸν τοξάρι· τὸ γὰρ εἰς ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ὡς· καθώς, λέγει, τὸ στραβὸν τοξάρι δὲν ῥίπτει ἴσα καὶ ὀρθὰ τὰς σαΐτας: ἔτζι καὶ ὁ νοῦς τῶν τότε Ἑβραίων στρεβλωθεὶς δὲν ἐπρόβαλεν ὀρθὰ τὰ περὶ Θεοῦ νοήματα. (2)

58: „ Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βου„νοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς „ αὐτῶν παρεζήλωσαν αὐτόν.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἔσμιξαν μὲ τὰ Ἔθνη, διὰ τοῦτο ἔμαθον καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, ὡς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβίδ· ὅθεν, ἐπειδὴ τὰ Ἔθνη ἐθυσίαζον ἐπάνω εἰς τὰ βουνά, καὶ ἐλάτρευαν τὰ γλυπτά: ἤτοι τὰ εἴδωλα: ἔτζι καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐποίουν, θυσιάζοντες εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰ Εἴδωλα λατρεύοντες: παρεζήλωσαν δὲ τὸν Θεὸν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἔκαμαν αὐτὸν νὰ παραζηλώσῃ: ἤτοι τὸν ἔκαμαν νὰ ὀργισθῇ δικαίως κατ᾽ αὐτῶν, διὰ τὰ γλυπτὰ Εἴδωλα ὁποῦ ἐπροσκύνουν. (3)

59: „ Ἤ-

(1) Τοὺς κλήρους δὲ καὶ τὰς διαμετρήσεις τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἀκριβέστερον διδάσκει τὸ βιβλίον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Εἴη δ᾽ ἂν τόξον στρεβλόν, ψυχὴ διεστραμμένη· βέλη δὲ αὐτῆς, λογισμοὶ πονηροί· καὶ σὺ ἐὰν ἁμαρτάνῃς, τόξον στρεβλὸν ἔσῃ, καὶ εἰς χεῖρας ἐλεύσῃ τοῦ Διαβόλου· καὶ διὰ σοῦ, οὓς ἂν εὕρῃ, τρώσει, εἰς ἁμαρτίαν προσκαλούμενος καὶ ἀπολύων τὰ βέλη τὰ πεπυρωμένα, χρώμενός σοι ὡς τόξῳ στρεβλῷ ἐπιτηδείῳ ἔχων εἰς χεῖρα αὐτοῦ τὴν σκολιὰν καὶ στρεβλήν· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Κἀκεῖνοι τοίνυν τῆς διανοίας τὴν εὐθύτητα διαφθείραντες, οὔτε ταῖς θείαις εὐεργεσίαις εἰς δέον ἐχρῶντο, καὶ βλάβης ἀφορμὰς τὰς τῆς ὠφελείας ἐλάμβανον ἀφορμάς.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπὶ πᾶσαν γὰρ κορυφὴν ὄρους τοῖς ἀκαθάρτοις ἔθυον Δαίμοσιν, ὡς ὁ Προφήτης

Ἡ

59: „Ἤκουσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερεῖδε, καὶ „ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραήλ.

Ἤκουσε, λέγει ὁ Θεὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων βοῶσαν φωνὴν τῶν Ἑβραίων: ἤτοι τὴν ἀσέβειάν τους. καθὼς ἤκουσε καὶ τὴν φωνὴν τοῦ αἵματος τοῦ Ἄβελ, καὶ τὴν φωνὴν τῶν Σοδόμων καὶ τῶν Γομόρρων· διὰ τὶ αἱ ἴδιαι ἁμαρτίαι, ὁποῦ κάμνει ὁ ἄνθρωπος, αὐταὶ φωνάζουσιν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ κατηγοροῦσαι ἐκεῖνον, ὁποῦ τὰς ἐργάζεται· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ἰδίωμα εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ λέγη ἐπὶ Θεοῦ, ὅτι ἤκουσε· φανερόνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη εἰς τὸ νὰ κάμη ἐκδίκησιν· ὑπερεῖδε δέ: ἤγουν ἐπαρέβλεψε καὶ ἀπεστράφη καὶ ἐξουδένωσεν: ἤγουν εὐκαταφρόνητον ἔκαμε τὸν πρώην τίμιον λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ παρέδωκεν αὐτὸν σκλάβον εἰς διάφορα Ἔθνη τῶν ἀλλοφύλων, καθὼς ἱστορεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

60: „Καὶ ἀπώσατο τὴν Σκηνὴν Σηλώμ· „σκήνωμα ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀν„θρώποις.

Τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἱστοροῦνται εἰς τὴν πρώτην τῶν Βασιλειῶν· πῶς δηλαδὴ ἐσκλαβώθη ἡ Κιβωτὸς ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους; καὶ πῶς οἱ Ἑβραῖοι κατεσφάχθησαν, καὶ αἱ πόλεις αὐτῶν ἐκυριεύθησαν· ἀπέβαλε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν ἐν Σηλὼμ σκηνὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατοίκει διὰ μέσου τῆς Κιβωτοῦ· διὰ τί, ἂν δὲν ἤθελεν ἀποβάλη αὐτὴν, δὲν ἤθελε κυριευθῇ ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους. λέγει δὲ, καὶ ὅτι διὰ μέσου τῆς Κιβωτοῦ, κατεσκήνωσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους· πρῶτον γὰρ, ὡς εἴπαμεν, ἐν τῇ Σηλὼμ ἐκατοίκησεν ἡ Κιβωτὸς ὕστερον δὲ ἐκατοίκησεν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ.

61: „Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν „τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, καὶ τὴν καλλο„νὴν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

Ἰσχὺν καὶ καλλονὴν, τινὲς μὲν ὠνόμασαν, τοὺς πολεμικοὺς καὶ δυνατοὺς στρατιώτας τῶν Ἑβραίων· κάλλιον ὅμως εἶναι νὰ ὀνομάσωμεν ἔτζι τὴν Κιβωτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τί ἡ Κιβωτὸς καὶ ἐνίσχυεν: ἤτοι ἐδυνάμωνε τοὺς Ἑβραίους ἕως τότε, καὶ ἐκαλλώπιζεν αὐτούς αὕτη δὲ παρεδόθη εἰς χεῖρας τῶν Ἀζωτίων ἀλλοφύλων, οἵτινες ἀνέθεσαν αὐτὴν εἰς τὸ εἴδωλον αὐτῶν Δαγών.

62: „Καὶ συνέκλεισεν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν „λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν „αὐτοῦ ὑπερεῖδε.

Κληρονομίαν Θεοῦ τοὺς Ἰσραηλίτας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔτζι αὐτοὺς ὠνόμασεν, ἐπειδὴ ἦτον ἀφιερωμένοι εἰς μόνον τὸν Θεὸν „ἐγενήθη, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰα-

Ὡσηὲ φησιν· „Ἐξεπόρνευσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν· ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων ἐθυσίαζον, καὶ ἐπὶ τοὺς βουνοὺς ἔθυον ὑποκάτω δρυὸς, καὶ λεύκης, καὶ δένδρου συσκιάζοντος· ὅτι καλὸν σκέπη (Ὡσ. δ΄. 12.).

(1) Ἐν αὐτῇ γὰρ γέγραπται, ὅτι παρέδωκεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, ποτὲ μὲν τοῖς Ἀμμανίταις, ποτὲ δὲ τοῖς Μωαβίταις· ἄλλοτε δὲ, τοῖς Μαδιναίοις καὶ ἀλλοφύλοις· μάλιστα δὲ ἐδῶ φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὰς πέντε σατραπείας, αἵτινες ἔλαβον τὴν Κιβωτὸν, ὅταν ὁ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς τὰ παιδία τοῦ Ἡλεὶ ἐσφάγησαν, καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἐξουδενώθη· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Νῦν ἀκοῦσαι, φησι, τὸ μὴ παραπέμψασθαι, κινηθῆναι δὲ, καὶ τούτῳ τὴν ἀκοὴν ἐνδείξασθαι· τί δὲ ἀκούσας ἐποίησεν; οὐκ ἐπήγαγε πληγὴν, ἀλλ' ὑπερεῖδε· πάσης δὲ τοῦτο χαλεπώτερον μάστιγος, ὑπεροφθῆναι παρὰ Θεοῦ· μόνῳ γὰρ αὐτοῦ τῷ ὀφθαλμῷ σῳζόμεθα· ὅρα τοίνυν ἡλίκα ὑπεροφθέντες πεπόνθασι· παρεδόθησαν εἰς διαφόρους αἰχμαλωσίας. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

γονῶς, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ· (Δευ. λβ. 9.)

63. „ Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε „ πῦρ, καὶ αἱ παρθένοι αὐτῶν οὐκ „ ἐπενθήθησαν.

Περὶ τούτων ῥητῶς μὲν καὶ καθαρῶς δὲν ἀναφέρει ὁ Μωϋσῆς, καὶ αἱ παλαιότεραι τοῦ Δαβὶδ ἱστορίαι· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅταν ἐναίοντο αἱ πόλεις καὶ τὰ σπήτια τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, νὰ ἔμειναν μέσα εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς καὶ τὰ σπήτια νεανίσκοι: ἤγουν νέα παλληκάρια, τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν εἶχον γένουν στρατιῶται, καὶ ἔτζι νὰ κατεκάησαν ὁμοίως ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔμειναν καὶ κόραι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ ἐκάησαν, ἢ ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, δὲν εἶχον ὀπίσω τινάς, ὁποῦ νὰ τὰς κλαύσουν διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν σκλαβίαν ἐπειδὴ οἱ πατέρες καὶ μητέρες καὶ συγγενεῖς αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, ἐθανατώθησαν μαζί, ἄλλοι δὲ, καὶ ἐσκλαβώθησαν. (1)

64. „ Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον, „ καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυθή„ σονται.

Οἱ δὲ, λέγει, τοῦ Ἱερέως Ἠλεὶ, ὁ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς, οἵτινες εὑρῆκαν μαζὶ μὲ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν πόλεμον, ἐφονεύθησαν καὶ οἱ δύω ὁμοῦ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων. τὸ δὲ οὐ κλαυθήσονται, εἶναι ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐκλαύθησαν, κατὰ ἀντιχρονισμόν· διότε αὐταὶ μὲ τὸ νὰ ἐφονεύθησαν, ἢ ἐσκλαβώθησαν, δὲν εἶχαν τινὰς νὰ τὰς κλαύσουν· ἐπειδὴ αἱ πόλεις αὐτῶν καὶ πατρίδες ὁλοτελῶς ἐξολοθρεύθησαν, χωρὶς νὰ μείνη τινὰς συγγενής των. (2)

65. „ Καὶ ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος.

Καθὼς, λέγει, ἐκεῖνος ὁποῦ κοιμᾶται, σηκονόμενος ἀπὸ ἀπὸ τὴν κλίνην τινάζει τὸν ὕπνον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του: ἔτζι καὶ ὁ Κύριος εἰς ὅλον τὸ ὕστερον σηκωθεὶς διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἱερὰν Κιβωτὸν καὶ τὸν λαόν του, ὅς τις τότε ἔλαβε τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, ἀπετίναξε τὴν μακροθυμίαν, ὁποῦ ἔδειξεν εἰς τὰ τόσα κακὰ, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἑβραίων ἀλλόφυλοι· ὕπνον γὰρ, τὴν μακροθυμίαν ὠνόμασε κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ ἔγερσιν, τὴν ἐκδίκησιν καὶ τιμωρίαν.

„ Ὡς δυνατὸς καὶ κεκραιπαληκὼς ἐξ „ οἴνου.

Οὗ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἤγουν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ὡς πῦρ αὐτοὺς κατηνάλωσεν, ὡς νοεῖσθαι πῦρ τὸν ἄδηκτον ὄλεθρον· ὁ συνήθης δὲ θρῆνος ἐπὶ ταῖς παρθένοις οὐκ ἐγένετο, ἑκάστου περὶ τὰ οἰκεῖα ἠσχολημένου κακὰ, ϗ οὐδενὸς αὐταῖς ἐπικουροῦντος κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Νεανίσκους λέγει, τοὺς ἐν τῷ νόμῳ δυνατούς· οἷον τοὺς Γραμματεῖς ϗ τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες ἐθάῤῥουν τῇ ἰσχύϊ τοῦ γράμματος· τούτους κατέφαγε πῦρ ὁ πρὸς ἡμᾶς (τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὺς) ζῆλος, ὁρῶντας ὅτι χωρὶς ζυγοῦ νομικοῦ δικαιούμεθα· διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἡσαΐας ἔλεγε· „ Ζῆλος λήψεται λαὸν ἀπαίδευτον, ϗ νῦν πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται.

(2) Ἐν ῥομφαίᾳ δὲ ἔπεσον οἱ ἱερεῖς, ὡς ὁ Θεοδώριτός φησι, δι' αὐτῶν διδασκόμενοι τῶν πραγμάτων, μὴ θαῤῥεῖν παρανομίᾳ συζῶντας, τῇ θείᾳ κηδεμονίᾳ· προστίθησι δὲ ὁ Δίδυμος, ὅτι ϗ ἡ γυνὴ τοῦ Φινεὲς ἀκούσασα, ὅτι τέθνηκεν αὐτῆς ὁ ἀνὴρ, ϗ ὅτι χήρα κατέστη, δυσφορήσασα ἀπέθανε, ϗ ἕτεραι τῇ τῶν ἀνδρῶν ἀπωλείᾳ συνδιολώλασι, μηδὲ τῶν ἐπὶ νεκροῖς ἀξιωθεῖσαι δακρύων· ϗ αὐτὸς Ἠλεὶ, ἀγγελθὲν αὐτῷ, ὅτι τεθνήκασιν ἐν ῥομφαίᾳ οἱ παῖδες αὐτοῦ, πεσὼν ἀπέθανε· προστίθησι δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Βούλεται εἰπεῖν δι' ὅλων, ὅτι διαφόρως αὐτοὺς ἐπενεμήθη τὰ κακὰ, εἴτε νεανίσκους, εἴτε πρεσβύτας, εἴτε ἱερέας, οὐδενὸς αὐτῶν φεισαμένου τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τοῦ τρόπου κακίαν· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

Οὗτος ὁ ςίχος σαφινίζει τὸν ἀνωτέρω· καθὼς λέγει, ἕνας δυνατὸς ἄνθρωπος, ὁποῦ μεθύσῃ καὶ πονέσῃ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὸ πολὺ κρασὶ, σηκόνεται ὕςερον καὶ ἀνανήφει: τοιουτοτρόπως ἐσηκώθη ὁ καὶ Θεὸς, διὰ νὰ κινηθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἑβραίων δυνατώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον: ἤτοι μετὰ τὴν προτέραν μακροθυμίαν· διατὶ καὶ ὁ δυνατὸς ἄνθρωπος, ἀφ᾽ οὗ καρηβαρήσῃ ἀπὸ τὸ κρασὶ, ὅταν ὕςερον σηκωθῇ, δυνατώτερα κινεῖται καὶ ὁρμητικώτερα κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ὁ δὲ καὶ σύνδεσμος, εἶναι περιττός. (1)

66: „ Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς „ τὰ ὀπίσω.

Τὸ ἐπάταξε σημαίνει μὲν ὡς ἐπιτοπλεῖςον τὸ ἐθανάτωσε, μερικαῖς φοραῖς δὲ σημαίνει καὶ τὸ ἁπλῶς ἐκτύπησε· καθὼς καὶ τώρα τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει ἐδῶ· ὁ γὰρ Θεὸς ἐκτύπησεν: ἤτοι ἐπλήγωσε τοὺς ἀλλοφύλους Γεθαίους εἰς τὰς ἕδρας: ἤγουν εἰς τὸν ἀφεδρῶνα· καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ ἐπάταξε Κύριος τοὺς ἄνδρας τῆς Πόλεως (Γεθ.) ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν (α. Βασιλ. ε΄. 9.) μὲ εὔφημον δὲ καὶ σεμνὸν ὄνομα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὀπίσω, τὸ ἄτιμον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου ἀφεδρῶνος.

„ Ὄνειδος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς.

Ὄνειδος λέγει τὴν πληγὴν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀφεδρῶνας τῶν ἀλλοφύλων· εἰς ὁποῖον γὰρ τόπον τῶν Ἀλλοφύλων ἐπήγαινεν ἡ Κιβωτὸς, ἐκεῖ καὶ τὸ πάθος τοῦτο ἐκτύπα· οὐ μόνον γὰρ εἰς τὴν Γεθ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσκάλωνα τοῦτο ἠκολούθησεν „ Ἐγενήθη, φησὶ, σύγχυσις ἐν ὅλῃ τῇ πόλει βαρεῖα σφόδρα, ὡς εἰσῆλθε Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἐκεῖ· καὶ οἱ ζῶντες καὶ οὐκ ἀποθανόντες ἐπλήγησαν εἰς τὰς ἕδρας· καὶ ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν. (Βασιλ. ε΄. 11.)

67: „ Καὶ ἀπώσατο τὸ σκήνωμα Ἰωσὴφ, „ καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραὶμ οὐκ ἐξε„λέξατο.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὅρια τῆς γῆς τοῦ Ἰωσήφ· Ἰωσὴφ δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἐφραΐμ· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ· καθὼς καθαρώτερα λέγει ἀκολούθως, ὅτι δὲν ἐδιάλεξε τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραίμ: ἤγουν δὲν ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὅρια τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, διὰ τὰς παρανομίας αὐτοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τοῦτο δὲ ὁποῦ λέγει ἐδῶ τώρα, εἶναι τὸ ἴδιον ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἀπώσατο τὴν σκηνὴν Σηλώμ· ἐπειδὴ ἡ Σηλὼμ ἦτον μέρος τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, ὡς εἴπομεν. (2)

68: „ Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα, „ τὸ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Καθάπερ ἡ κραιπάλη: τουτέςιν ἡ μέθη, ἐπείσακτον πάθος ἐςὶν οὐκ ἔμφυτον, οὕτως ἡ ὀργὴ πάθος οὐκ ἔςι Θεοῦ, ἀλλὰ τιμωρία δικαία τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπαγομένη . . . ἡμεῖς οὖν καροῦμεν οἱονεὶ ϗ μεθύειν ποιοῦμεν τὸν Θεὸν, ὡς καθεύδειν, ἵνα μὴ νήφῃ ἡμῖν· ἀλλ᾽ ἐὰν ἐπιςρέψωμεν ϗ γενώμεθα ἔμφρονες, ἐγείρεται· ϗ τί ποιεῖ; πατάσσει εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς ἐχθρούς· οἱ γὰρ κατενώπιον βλέποντες τοῦ Θεοῦ ϗ παριςάμενοι αὐτῷ, οὐ πατάσσονται· ἀλλ᾽ ἐάν τις φύγῃ τὸν Θεὸν, τότε πατάσσεται· κἂν μὲν ἀναίσθητος ὢν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, εἶτα ὀνειδισθεὶς παρὰ τοῦ θέλοντος αὐτὸν εἰς ἐπιςροφὴν ἄγειν, μετανοήσῃ ϗ αἰσχυνθῇ, ἀναίσχυντος ὢν τὸ πρότερον, ἅμα τε· ἤρξατο ὀνειδίζειν ὁ Κύριος ϗ ἐπαύσατο· ἐὰν δὲ μὴ μετανοήσῃ, τηρεῖται αὐτῷ ὁ ὀνειδισμὸς ϗ ἐπὶ τὴν ἀνάςασιν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· ἐξ οἴνου δὲ κραιπάλην ἐκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν.

(2) Ἐκ τῆς φυλῆς γὰρ ταύτης καταγόμενος ὁ Ἱεροβοὰμ ὁ δοῦλος τοῦ Σολομῶντος ϗ ἀποςάτης ἔσχισε τὰς δέκα φυλὰς ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ, ϗ ἔπεισεν αὐτὰς νὰ εἰδωλολατρεῦν εἰς τὴν Σαμάρειαν.

„ τὸ ὄρος τὸ Σιὼν, ὃ ἠγάπησεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδιάλεξε τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα διὰ νὰ βασιλεύῃ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς (1) ἐσιώπησε δὲ τὰ κατὰ τοῦ Σαοὺλ συμβάντα, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι τὸν κατηγορεῖ· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς φυλῆς Βενιαμὶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον ὁ Βασιλεὺς Σαοὺλ, ἐδιάλεξεν ὁ Κύριος τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον καὶ ὁ Δαβίδ· ἀντὶ δὲ τοῦ ὄρους Ἐφραὶμ, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ ἡ Σηλὼμ ἡ παλαιὰ κατοικία τῆς Κιβωτοῦ, ἐδιάλεξε τὸ ὄρος Σιὼν, κοντὰ εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ Ἱερουσαλήμ· λέγει δὲ ὅτι ἠγαπήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ ὄρος Σιὼν, διὰ τὶ αὐτὸ ἐμεγαλύνθη καὶ ἔγινεν ὀνομαςὸν, ἀφ' οὗ ἐδέχθη τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ.

69: Καὶ ᾠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ „ ἁγίασμα αὐτοῦ.

Τὸ ᾠκοδόμησεν ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ οἰκοδομήσει κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ παρῳχημένου λαμβανομένου ἀντὶ μέλλοντος· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ναὸν, ὁποῦ ἔμελλα νὰ οἰκοδομήσῃ ὁ Σολομὼν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· καὶ πρὸς τούτοις διὰ τὴν βασιλείαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ ςερεωθῇ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· ἐφανέρωσε γὰρ ὁ Θεὸς τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, διὰ μέσου τοῦ Νάθαν λέγων „ Καὶ ἔςαι ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναςήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ, ὃς ἔςαι ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου· καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· (β'. Βασι. ζ'. 12.) τοῦτον δὲ τὸν ναὸν ἁγίασμα ἐδῶ ὠνόμασε κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὡς μονοκέρωτος, εἶναι ἐλλειπές· λείπει γὰρ ἔξωθεν τὸ κέρας· ἤτοι ὡς κέρας μονοκέρωτος· καθὼς γὰρ τὸ κέρατον τοῦ μονοκέρωτος εἶναι ἕνα, καὶ μεγαλώτατον καὶ ὡραιότατον, καὶ δυνατώτατον ἔτζι καὶ ὁ ναὸς ὁ παρὰ τοῦ Σολομῶντος κτισθεὶς, ἕνας ἐκτίσθη εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ μεγαλώτατος, καὶ ὡραιότατος, καὶ δυνατὸς κατὰ τὴν κατασκευὴν, καὶ μόνος τοῦ μόνου Θεοῦ ἀφιέρωμα.

„ Ἐν τῇ γῇ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς „ τὸν αἰῶνα.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐςερέωσε τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα εἰς τὴν γῆν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ κατοικεῖ, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν ἐκβάλλεται ἀπὸ αὐτὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα, εἶναι ἀντὶ τοῦ πάντοτε· πλὴν καταχρηςικῶς καὶ ὄχι κυρίως τοῦτο λέγεται· ἐπειδὴ καὶ ἀπεβλήθη αὕτη ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα πολλαῖς φοραῖς, ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων πρότερον καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὕςερον. (2)

70: „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀπωσθῆναι δὲ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ, καὶ ἐκλεγῆναι τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, τῷ μὴ διαμεῖναι ἐν τῇ Σηλὼμ τὴν Σκηνήν· ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τῆς θείας Κιβωτοῦ μεταβῆναι τὴν χάριν ἐν ᾗ, καὶ ὁ Σολομῶν μετὰ ταῦτα τὸν θεῖον νεὼν ἐδείματο· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Φυλὴν ἀντὶ φυλῆς ἐξελέξατο, τὴν Ἰούδα ἀντὶ τῆς Ἰωσήφ· καὶ τόπον ἀντὶ τόπου, τὸ ὄρος Σιὼν ἀντὶ τῆς Σηλώμ· ὁ δὲ Ἡσύχιος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν λέγων· „ Ἰούδαν λέγει τὸν ἐξομολογούμενον· (τοῦτο γὰρ Ἰούδας ἑρμηνεύεται) τούτου φυλὴ ἡ Ἐκκλησία· διὰ γὰρ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως σῴζεται παρ' αὐτῇ τὸ ὄρος τὸ Σιὼν, ὅπερ δὴ καὶ ἠγάπησε· πᾶς γὰρ εἴτις σκοπεύει Θεὸν, οὗτος Σιὼν ὀνομάζεται· ἐπειδὴ σκοπευτήριον ἡ Σιὼν ἑρμηνεύεται: (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν „ Ὡς τὴν γῆν, ἣν ἐθεμελίωσας· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἡρμηνεύκασι· λέγει τοίνυν, ὅτι καθάπερ μίαν ἐδημιούργησας γῆν: οὕτω ἰσῶν Ἰουδαίοις

ἕνα

70: „ Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δοῦλον „ αὐτοῦ. καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν „ ποιμνίων τῶν προβάτων.
71: „ Ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν „ αὐτόν.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ μακάριος Δαβὶδ φιλαλήθως διηγεῖται ἐδῶ τὰ ἐδικάτου πράγματα καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ εἰπῇ, πῶς δὲν ἦτον οὐδὲ βοσκὸς τέλειος· ἀλλὰ πῶς ἦτον κατώτερος, ἀκόμη καὶ τοῦ ποιμένος. (1) Ἠκολούθει γὰρ ὀπίσω εἰς τὰ πρόβατα ὁποῦ ἐγέννουν τὸ ὁποῖον εἶναι ἴδιον ὄχι τοῦ ποιμένος ἀλλὰ τοῦ ὑπηρέτου τοῦ ποιμένος· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκεῖνα ὁποῦ ἐξευτέλιζον τὸν ἑαυτόν του εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνα δὲ ὁποῦ τὸν ὕψωναν, τὰ ἐσιώπησεν ἀπὸ ταπεινοφροσύνην του: ἤγουν ἐσιώπησε τὴν ἀνδρίαν ὁποῦ εἶχε, διὰ τὴν ὁποίαν ἐθανάτονε τὰς ἀρκούδας καὶ τοὺς λέοντας· καὶ τὴν μονομαχίαν καὶ νίκην, ὁποῦ ἔκαμε κατὰ τοῦ Γολιάθ· (2)

„ Ποιμένειν Ἰακὼβ τὸν δοῦλον αὐ-„ τοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν „ αὐτοῦ.

Ἐδιάλεξε, λέγει, τὸν δοῦλόν του Δαβὶδ ὁ Θεὸς διὰ νὰ ποιμαίνῃ: ἤγουν διὰ νὰ βασιλεύῃ τὸν λαόν του Ἰακώβ· μεταφορικὸν δὲ εἶναι τὸ ποιμαίνειν, διὰ τί καθὼς ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπιμέλειαν διὰ τὰ πρόβατά του: ἔτζι καὶ ὁ Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἐπιμελῆται διὰ τὸν λαόν του· τὸ δὲ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀνωτέρω· καὶ ἔχει τοῦτο σχῆμα παλιλλογίας, τὸ ὁποῖον συνειθίζεται εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν περὶ δὲ τῆς κληρονομίας εἴπομεν ἀνωτέρω σίχ. 62· (3)

72: „ Καὶ ἐποίμανεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς „ συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡδήγη-„ σεν αὐτούς.

Ὁ Δαβὶδ, λέγει, ἐποίμανε καὶ ἐβασίλευεν εἰς

ἕνα δημιουργῆσαι προσέταξας· ἄλλος δὲ τὸ αὐτὴν, ἀναφέρει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ταύτην γὰρ ἐθεμελίωσεν εἰς τὸν
αἰῶνα, καὶ ᾠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ θεμέλιον αὐτῆς, κέρας μονοειδὲς δεδωκός· εἷς γὰρ ἐν αὐτῇ Κύριος, μία
πίστις, ἓν Βάπτισμα· ὅθεν καὶ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ λέγει „ Ἐπίτασις καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλοτιμίας· ὅτι οὐδὲ ποιμένα τέλειον ὄντα καὶ ἀξιόλογον, ἀλλ' ὑπουργὸν ποιμένος τοῖς τίκτουσι τῶν προβάτων ἑπόμενον, ὅμως τὸν οὕτως εὐτελῆ, τὸν ἔτι πρὸς ποιμαντικὴν ἐνδέοντα, τὸν παιδίου ἔργον, ἀλλ' οὐ ποιμένος ποιούμενον, τοσαύτης κηδεμονίας ἠξίωσεν, ὡς ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης, καὶ τοῦ εἰδέναι τὰ κελευόμενα τῶν προβάτων διαφυλάττειν καλῶς, ἀναλαβεῖν, καὶ τῶν λογικῶν θρεμμάτων ποιμένα, καὶ τὸν προβατέα βασιλέα ποιῆσαι, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐξόπισθεν τῶν χολευομένων εἶπεν· „ Ἀκολουθοῦντα ἐγγύμοσιν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ὁ Δαβὶδ πατὴρ καὶ εἰκὼν ἦν τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων ἀνείληπται, οὐκ ἐκ τοῦ ποιμνίου· πολλαὶ γὰρ τῷ Χριστῷ ποῖμναι, αἱ μὲν, ἀνθρώπων· αἱ δὲ, Ἀγγέλων καὶ λογικῶν ἄλλων καὶ ἀοράτων Δυνάμεων· αἵτινες καὶ λοχεύονται: τουτέστιν ἐγγυμονοῦσι· ποίμνην γὰρ ἄκαρπον οὐκ ἔχει· ἀλλὰ πάσας διὰ τὸν αὐτοῦ κυοφοροῦσας φόβον, καὶ τικτούσας σωτηρίαν· διόπερ καὶ Ἡσαΐας ἔλεγε· „ Διὰ τὸν φόβον σου Κύριε ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Ὅτι ἔθος ἐστὶ, τὰ ἄρτι τικτόμενα τῶν προβάτων, τὰ παιδία μάλιστα ποιμαίνειν· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ποιμαίνειν τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαόν· Ἰακὼβ γὰρ οὗτός ἐστιν ἐπειδὴ πτερνίσας τοὺς Ἰουδαίους, ἔλαβεν αὐτῶν τὰ πρωτοτόκια· ἔτι δὲ καὶ Ἰσραήλ· ὁρᾷ γὰρ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μυστηρίων πρόσωπον εἰς πρόσωπον· ὅτι δὲ ποιμαίνει ὁ Θεὸς, ἄκουε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ τὴν ἁπλότητα καὶ πραότητα, καὶ ἀπονηρευσίαν τῆς καρδίας του· καὶ μὲ τὰς συνέσεις τῶν χειρῶν του ὡδήγησεν αὐτούς· συνέσεις δὲ τῶν χειρῶν, τὰς φρονίμους καὶ συνετὰς πράξεις ὀνομάζει, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐπιστημονικῶς ἴθυνε τὸν λαόν του (1) Πρέπει δὲ νὰ προσθέσωμεν ἐδῶ, ὅτι διὰ τοῦτο ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα εἰς τὸ νὰ βασιλεύῃ, διὰ τὶ ἔμελλε νὰ ἀνατείλῃ κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴν φυλὴν αὐτὴν ὁ Δεσπότης Χριστός, κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ ἄλλως δὲ, Ἰούδαν μὲν θέλεις νοήσεις τὸν Χριστὸν, ὡς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα βλαστήσαντα· φυλὴν δὲ τοῦ Χριστοῦ νοήσεις, τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, τῶν ὁποίων ὁ Χριστὸς εἶναι πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος· ταύτην δὲ τὴν φυλὴν τῶν χριστιανῶν ἐθεμελίωσεν εἰς τὴν γῆν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶπεν ὁ Ἀνώνυμος· ὥστε ὁποῦ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα, κυρίως λέγεται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν φυλὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΗ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Περὶ τοῦ Ἀσάφ εἴπομεν, διὰ τί ἐπιγράφεται εἰς μερικοὺς Ψαλμοὺς, καὶ ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ ἐν Κεφαλαίῳ Ε'. ὁ δὲ παρὼν Ψαλμὸς προφητεύει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Θεόδωρον καὶ Ἀθανάσιον, τὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν, ὁποῦ ἔδειξεν Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανὴς, κατὰ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων· ἐσχηματίσθη δὲ ὅτι

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ φησιν „ Οὐκ ἀπηνῶς, οὐδὲ σκληρῶς, οὐδὲ ὑπερηφάνως ἐποίμανε τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ, ἀλλ' ἁπλότητα συνέσει κεράσας, ἐπιστημονικῶς ἴθυνε τὸν λαὸν, καὶ κατὰ τοὺς θείους αὐτὸν ἐπωδήγησε νόμους κατὰ τὸ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί· ἑκατέραν γὰρ ἐξορίσας κακίαν, καὶ τοῦ μὲν ὄφεως τὴν κακουργίαν, τῆς δὲ περιστερᾶς τὴν ἄνοιαν ἐξελὼν, τὴν ἐπαινουμένην ἐκέρασεν ἀρετήν· καὶ πρῶτον μὲν τὸ ἄκακον ἐπεδείξατο περὶ τὸν λαὸν, οὐδαμοῦ τῇ μνησικακίᾳ χώραν παρασχών· ἔπειτα καὶ μετὰ πάσης συνέσεως ἦγε τὸν δῆμον, εὐσέβειαν ἐκδιδάσκων· τὴν γεμὴν σύνεσιν διὰ τῶν χειρῶν ἐπεδείκνυτο; τουτέστι διὰ τῶν πράξεων· κατὰ τὸ, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν· καὶ ὡδήγει ταύτῃ καὶ ἄλλους, τοὺς μὴ τοσοῦτον λόγῳ, ὅσον πράξει ὠφελουμένους· διττὸν γὰρ τὸ τῆς συνέσεως εἶδος, τὸ μὲν, χειρῶν, ὡς ἡ Πρακτική. τὸ δὲ, νοῦ καὶ χειρός· ἡ γὰρ μετὰ σοφίας ὀνομαζομένη σύνεσις, νῷ παραγίνεται· περὶ ἧς εἴρηται, ὅτι Κύριος δίδωσι σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις· ἡ δὲ ποιουμένη σύνεσις, χειρῶν ἐστιν, ἐν ᾗ ὁδηγεῖ τινας ὁ διδάσκαλος· νοηθείη δὲ χειρῶν σύνεσις καὶ ὁ τῶν πρακτέων λόγος, καθ' ὃν δυνάμεθα ἑκάστῳ τῶν κατ' ἀρετὴν πραττομένων ἐπιστῆσαι λογικῶς· πολλοὶ γὰρ συνιέντες τὸ ἀγαθὸν, ἢ οὐ ποιοῦσιν αὐτὸ, ἢ οὐ μετὰ λόγου ποιοῦσι· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „ Σύνεσιν δὲ χειρῶν, πᾶσαν τὴν ἐν τῷ προσήκοντι πρᾶξιν γινομένην φησι.

ὅτι λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Μακκαβαίων, καὶ τῶν εὑρισκομένων τότε ἐν Ἱεροσολύμοις θεοσεβεςέρων Ἑβραίων. (1)

1: „ Ὁ Θεὸς, ἤλθοσαν Ἔθνη εἰν τὴν „ κληρονομίαν σου.

Περὶ τῆς κληρονομίας εἴπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν σίχ. 62. ἤγουν ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἦτον κληρονομία Θεοῦ. Ἔθνη δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τόσον αὐτοὺς τοὺς Μακεδόνας καὶ Ἕλληνας, ὁποῦ ἐπολέμουν τοὺς Ἑβραίους, ὅσον καὶ τοὺς συμβοηθοῦντας αὐτούς· τὸ δὲ ὁ Θεὸς, εἶναι κλητικὴ ἀντὶ τοῦ, ὦ Θεέ.

„ Ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου. „ Ἔθεντο Ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυ- „ λάκιον.

Ἐμόλυναν, λέγει, Κύριε, οἱ Ἐθνικοὶ τὸν ἅγιόν σου ναόν· ἐπειδὴ καὶ τὸν ἐκαταπάτησαν μὲ τὰ ποδάριά των, καὶ ἐθυσίασαν μέσα εἰς αὐτὸν χοίρους· τὰ ὁποῖα ἦτον ζῶα ἀκάθαρτα κοντὰ εἰς τὸν Νόμον· καὶ ἔμβασαν μέσα εἰς ταὐτὸν Εἴδωλα καὶ βδελύγματα· ἢ καὶ ἄλλως· διὰ τὶ ἔκαμαν αὐτὸν κοινὸν καὶ βέβηλον· τὸ δὲ ὀπωροφυλάκιον εἶναι καλύβη, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν μένωντάς τινας, φυλάττει τὰ πωρικὰ ὅταν ὡριμάσουν, διὰ νὰ μὴ τὰ κλέψουν ἄνθρωποι· ἢ διὰ νὰ μὴ τὰ βλάψουν πετεινά, ἢ τετράποδα ζῶα· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ ἔκαμαν τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡσὰν ἕνα χρημνισμένον ὀσπήτιον· ὅθεν αὐτὴ ἔχει μόνον σχῆμα πόλεως, ὄχι δὲ καὶ πρᾶγμα· καὶ φαίνεται μόνον πόλις, τῇ δὲ ἀληθείᾳ δὲν εἶναι πόλις· καθὼς καὶ ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα τὰς ὀπώρας, ἔχει μὲν σχῆμα ὀσπητίου, ὄχι δὲ καὶ πρᾶγμα ὀσπητίου. (2)

2: „ Ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων „ σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐ- „ ρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου „ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

Θνησιμαῖα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἀποθαμένα σώματα· δούλους δὲ Θεοῦ καὶ ὁσίους, ὀνομάζει τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τὸν Ἀντίοχον· ἐπειδὴ καὶ μόνον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ἦτον παλαιὰ ἀφωσιωμένον: ἤτοι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν· διότι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὴν ὀνομασίαν τῶν ὁσίων, ἀγκαλὰ καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν ὁσίων δὲν εἶχον· ἔτζι γὰρ καὶ προφήτας ὠνόμαζον τοὺς ψευδοπροφήτας· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόςολος ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους.

(1) Τινὲς δὲ λέγουν, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὀδύρεται ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἔπαθον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριςοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Τὴν παντελῆ ἐρημίαν δηλῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὀπωροφυλάκιον εἶπεν· ἐπειδὴ τοὺς λιθώδεις τόπους καὶ ἀχρήσους οἱ γεωργοὶ εἰς φυλακτήριον τῆς ὀπώρας ἀφορίζουσι· καὶ καθὼς ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα τὰς ὀπώρας κατοικεῖται, ἐν ὅσῳ εἶναι αἱ ὀπῶραι, ἀφ' οὗ δὲ περάσουν αἱ ὀπῶραι, ἐρημοῦται: τοιουτοτρόπως ἐρημώθη καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνος χάριν ὡς ὀπωροφυλάκιον εἶπεν; ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν λαβόντες, μόνην κατέλιπον ἑαυτοῖς φυλάττειν τὴν ὀπώραν τοῦ γράμματος· τοῦτο δὲ ἦν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, βουλομένου παρὰ τοῖς ἐχθροῖς τὰς ἀποδείξεις τῆς πίςεως τῆς ἡμετέρας σώζεσθαι· ὀπώρα δὲ τὸ γράμμα, ὡς μὴ γνησίαν τροφὴν, ἀλλὰ πρόσκαιρον ἔχον εἰκότως προσηγόρευτο· ἀντὶ δὲ τοῦ ὀπωροφυλάκιον ὁ Ἀκύλας εἶπε, λιθολόγιον· ἄλλος δὲ λιθόριον, ἢ λιθολόγημα· καθότι οἱ γεωργοὶ εἰς μερικοὺς τόπους, μαζόνοντες σωροὺς λίθων, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς καθήμενοι ἐφύλαττον τὰς ὀπώρας, ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ ὑψηλοῦ τόπου, ὁρῶντες τοὺς βλάπτοντας αὐτάς.

ους ἁγίους, διὰ τὶ ἐκατάγοντο ἀπὸ ῥίζαν ἁγίαν: ἤτοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους προπάτορας. „ Εἰ ἡ ῥίζα, φησιν, ἁγία καὶ οἱ κλάδοι (Ῥωμ. ια. 16.) ἀγκαλὰ αὐτοὶ ἐξεκόπηκαν ἀπὸ τὴν ἁγίαν ῥίζαν ἐκείνων διὰ τὴν ἀσέβειάν τους· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, λέγει ὁσίους τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους διὰ τὶ οἱ θεοφιλεῖς Μακκαβαῖοι καὶ ἄλλοι δίκαιοι, ἐφονεύθησαν, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους· τὸ ὁποῖον τοῦτο γίνεται πολλάκις εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς σκλαβώσεις τῶν πόλεων: δηλαδὴ τὸ νὰ φονεύωνται ὁμοῦ καλοὶ κακοί· λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεός· „ Τάδε λέγει Κύριος, Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνάπτω ἐν σοὶ πῦρ, καὶ καταφάγεται ἐν σοὶ πᾶν ξύλον χλωρὸν, καὶ πᾶν ξύλον ξηρὸν (Ἰεζ. κ. 47.) ὅπου χλωρὸν μὲν ξύλον ὁ δίκαιος ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἰκμάδα τῆς ἀρετῆς· ξηρὸν δὲ ξύλον εἶναι ὁ ἄδικος, διὰ τὴν νέκρωσιν ὁποῦ ἔχει, ὅσον εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. (1)

3: „ Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ „ κύκλῳ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ „ θάπτων.

Τόσον, λέγει, πολὺ ἐχύθη τὸ αἷμα τῶν φονευθέντων Ἰουδαίων, ὥςε ὁποῦ ἔτρεχεν ὡσὰν βρύσις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡσὰν ποταμὸς· ἐχύθη δὲ τὸ αἷμα αὐτῶν τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ἤτοι πανταχοῦ καὶ εἰς καθε μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ. Καὶ τινὰς δὲν ἔμεινε διὰ νὰ θάψῃ τὰ λείψανά των ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν, ἔφυγον· ἄλλοι δὲ, ἐσκλαβώθησαν. (2)

4: „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν „ ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς „ τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Ἡμεῖς, λέγει, τὸ τίμιον γένος τῶν Ἰουδαίων, ἐγίναμεν τώρα ὄνειδος καὶ περιγέλασμα εἰς τὰ Ἔθνη, ὁποῦ μᾶς γειτονεύουσι, καὶ παλαιὰ μᾶς φθονοῦν καὶ μᾶς ἐπιβουλεύονται. παλιλλογίας δὲ σχῆμα εἶναι τὸ μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν, τὸ ὁποῖον συνειθίζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα· ὠνείδιζον δὲ οἱ Ἐθνικοὶ τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀσθένειάν τους, καὶ διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πόλεώς των· καὶ ἐπεριγέλων αὐτοὺς, διὰ τὶ ἐπίςευον εἰς ἕνα Θεόν· χλευασμὸν δὲ, τὴν κωμῳδίαν πρέπει νὰ νοήσωμεν· ἐπειδὴ οἱ Ἐθνικοὶ εἶχον τοὺς Ἰουδίους ὡς κωμῳδίαν· οἵτινες ἦτον Μωαβῖται, Ἀμμανῖται, Ἰδουμαῖοι, καὶ ἄλλοι.

5: „ Ἕως

(1) Τοιοῦτον εἶναι ϗ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος „ Εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ (ἤτοι ἐν ἐμοὶ τῷ ἀναμαρτήτῳ) ταῦτα ποιοῦσιν· ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; (Λουκ. κγ'. 31.) ἤτοι τί θέλουν ποιήσουν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς ἐσᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς;

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀλληγορικῶς ἐννοεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Αἷμα αὐτῶν τὰ ψυχικὰ πλημμελήματα, ὧν εἰς αἷμα ἡ ἐκδίκησις γίνεται· ταῦτα ὡς ὕδωρ ἐξεχύθη, ὥςε μηκέτι ἀναληφθῆναι, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὕδωρ μετὰ τὴν ἔκχυσιν, δύναται· κύκλῳ δὲ Ἱερουσαλήμ: τουτέςιν ἐπ' αὐτὴν ϗ τοὺς ἐξ αὐτῆς· τὸ γὰρ αἷμα αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς ϗ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ τοῦ Χριςοῦ καταβοῶντες ἔλεγον· ϗ οὐκ ἦν ὁ θάπτων· διὰ τί; ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲν ὡς νεκροὶ, θάπτειν ἀλλήλους οὐκ ἴσχυον· ἡ Ἐκκλησία δὲ θάπτειν αὐτοὺς οὐκ ἐπίςαται· τουτέςιν οὐ συσκιάζειν αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα· τί δὲ τὸ κωλῦον; ἡ τοῦ Χριςοῦ ἀπόφασις ἡ λέγουσα· ἄφες τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· διὰ τί; ἐπειδὴ ἁμαρτωλοὺς συσκιάζειν πειρώμενοι, γυμνοτέρας ἑαυτῶν τὰς πράξεις ϗ πᾶσιν ἐπονειδίςους ἐργάζονται· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐπεὶ συνθάπτεται Χριςῷ ὁ βαπτιζόμενος, δεύτερον δὲ οὐκ ἂν εἴη λουτρὸν, εἰκότως οὐκ ἦν ὁ θάπτων τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν ἠσεβηκότας.

Τροπολογικῶς δὲ νοοῦνται ἔτζι τὰ ἀνωτέρω ῥητά. „ Κληρονομία τοῦ Θεοῦ ϗ ναὸς Θεοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν κληρονομίαν τοῦ Θεοῦ ἦλθον τὰ Ἔθνη: ἤγουν οἱ ἀόρατοι Δαίμονες ϗ οἱ ἀκάθαρτοι ϗ ἀπερίτμητοι λογισμοί· ἐλθόντες δὲ αὐτοὶ εἰς τὴν ψυχὴν, ἐμίαναν τὸν ἐν αὐτῇ ἅγιον ναὸν τοῦ Θεοῦ, φθείροντες διὰ τῆς προσβολῆς ϗ συγκαταθέσεως τῶν ἁμαρτιῶν· ϗ τόσον πολλὰ ἴσχυσαν, ὥςε ὁποῦ ἐρήμωσαν αὐτὴν τὴν ποτὲ οὖσαν

πό-

5 : „ Ἕως πότε Κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τέ„λος ; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός „ σου ;

Ἕως πότε, λέγει, ὦ Κύριε, θέλεις ὀργισθῇς καθ' ἡμῶν τῶν δούλων σου εἰς τέλος : ἤτοι τόσον πολλά; ἕως πότε θέλει ἀνάπτει ὁ ζῆλός σου ἐναντίον μας; ζῆλον δὲ ὀνομάζει, ὡς εἴπομεν, τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς δίδωντας τὸν νόμον εἶπεν „ Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτὴς, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα. (Ἐξ. κ'. 5.) λέγεται δὲ ὁ ζῆλος εἰς τὸν Θεὸν, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες διὰ τὸν πολὺν ἔρωτα ὁποῦ ἔχουν εἰς τὰς γυναῖκάς των, ὀργίζονται ἐναντίον αὐτῶν, ὅταν μοιχευθοῦν μὲ ἄλλον ἄνδρα, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομῶν. „ Μεσὸς γὰρ ζήλου θυμὸς ἀνδρὸς αὐτῆς (Παρ. ς'. 34.) ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς, ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα εἶχε πρὸς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων. διὰ τί καὶ μόνην αὐτὴν ἠγάπα ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη· καὶ ἀντισρόφως ἀπὸ μόνην αὐτὴν ἠγαπᾶτο· καθὼς φανερώτερα παρασαίνει τοῦτο ὁ Ὠσηέ. ὁ γὰρ Θεὸς ἀποβαλὼν τὴν Συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, λέγει δι' αὐτοῦ· „ Κρίθητε πρὸς τὴν μητέρα ὑμῶν, κρίθητε· ὅτι αὐτὴ οὐ γυνή μου, καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς. (Ὠσ. β'. 2.) ἐν τῷ αὐτῷ δὲ Ὠσηὲ, ἐρασὰς μὲν ὀνομάζει τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἑβραίων, τὰ εἴδωλα. πορνείαν δὲ καὶ μοιχείαν αὐτῆς, ὀνομάζει τὴν εἰδωλολατρείαν ὕσερον δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἐθνῶν : ἤτοι τῶν Χρισιανῶν, ἔλαβεν ὁ Θεὸς εἰς νύμφην του, ὡς ἐν τῷ μδ. Ψαλμῷ εἴπομεν. (1) Ἐκκαυθήσεται δὲ εἶπεν ὁ ζῆλός σου, διὰ τί ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκον : (Δευ. δ'. 24.)

6 : „ Ἔκχεον τὴν ὀργήν σου ἐπὶ τὰ Ἔθνη „ τὰ μὴ γινώσκοντά σε καὶ ἐπὶ βασι„ λείας, αἳ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκαλέσαντο.

Τὰ Ἔθνη, λέγει, ὦ Κύριε, ὁποῦ μᾶς πολεμοῦν, περισσότερον σὲ παροργίζουν ἀπὸ ἡμᾶς· διὰ τί αὐτὰ δὲν σὲ γνωρίζουν διὰ Θεὸν καὶ Ποιητήν τους· καὶ διὰ τί μεγάλην ἀπανθρωπίαν μεταχειρίζονται εἰς ἡμᾶς· βασιλείας δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ καταχρηστικῶς, τὰς μικρὰς τοπαρχίας καὶ ἡγεμονίας, τῶν πολεμούντων αὐτοὺς ἐχθρῶν.

7 : „ Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν „ τόπον αὐτοῦ ἠρήμωσαν.

Διὰ τί, λέγει, Κύριε, πρέπει νὰ χύσῃς εἰς τὰ Ἔθνη τὴν ὀργήν σου; διὰ τί αὐτὰ κατέφαγον ἡμᾶς μὲ τὸ σόμα τῆς ῥομφαίας, καὶ ἔκαμαν ἐρήμους τοὺς τόπους μας. (2)

8 : „ Μὴ

πόλιν Θεοῦ, καὶ πλέον δὲν ἔμεινεν εἰς αὐτὴν κανένας καρπὸς πνευματικός· ὅθεν αὐτὴ ἔγινεν ὡς ἕνα ὀπωροφυλάκιον, φυλάττουσα μόνον καὶ περιέπουσα ὡς ὀπώραν· δηλαδὴ τὴν ἁπαλὴν καὶ πρόσκαιρον ἡδονήν· οὐ μόνον δὲ αὐτὴν, τοιαύτην κατέσησαν οἱ Δαίμονες, καὶ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἀλλὰ καὶ ἔφθειρον αὐτὴν μὲ τὰ πάθη καὶ πονηρὰ ἔργα· ταῦτα δὲ τὰ πονηρὰ ἔργα, εἶναι ὡσὰν θνησιμαῖα καὶ ψοφίμια· καὶ γίνονται φαγητὸν εἰς τὰ πετεινὰ, ὁποῦ ἁρπάζουσι τὸν σπόρον τὸν ἐν τῇ ὁδῷ σπειρόμενον : ἤτοι εἰς τοὺς Δαίμονας· αὐτοὶ γὰρ τρώγουσιν, ὄχι τοὺς ὁσίους, ἀλλὰ τὰς σάρκας τῶν ὁσίων : ἤγουν ὅτι σαρκῶδες καὶ ἐμπαθὲς κίνημα, ἢ ἔργον εὑρεθῇ εἰς αὐτούς· ἐκχέουσι δὲ καὶ αἷμα τὴν ζωτικὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν φονεύοντες τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τοῦ σκανδάλου αὐτῶν· Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα ἁρμόζουσι καὶ εἰς τοὺς καλλινίκους Μάρτυρας, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων, ὅταν ἐδιώκετο ὁ Χρισιανισμὸς, καὶ ναοὶ καὶ πόλεις ἐπορθοῦντο τῶν Χρισιανῶν. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(1) Ὅθεν ἄλλος λέγει „ Τοῦτο δὲ γίνεται ἐφ' ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν κήδονται· μετὰ δὲ τὸ ἐκβαλεῖν αὐτὰς, συνεκβάλλουσι καὶ τὰς περὶ αὐτὰς ζηλοτυπίας· ὥσε λέγειν ἐν ἀπειλῇ τὸν Θεόν· „ Καὶ ἐξαρθήσεται ὁ ζῆλός μου ἐκ σοῦ, καὶ ἀναπαύσομαι, καὶ οὐμὴ μεριμνήσω οὐκέτι (Ἰεζ. ις'. 42.) ζῆλος λοιπὸν ἐπὶ Θεοῦ ἐσὶν, ἡ ἐκδίκησις τῶν παραβαινόντων τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Καλῶς δὲ τὸν λαὸν, Ἰακὼβ προσηγόρευσε, τῇ τοῦ προπάτορος μνήμῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον ἐγείρων.

8. „ Μὴ μνησθῇς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων.

Μὴ ἐνθυμηθῇς, λέγει, Κύριε, τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐπράξαμεν ἕως τώρα· ἀρχαίας γὰρ ὀνομάζει ἁπλῶς, τὰς προτερινὰς καὶ προλαβούσας ἁμαρτίας. (1)

„ Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ
„ οἰκτιρμοί σου Κύριε, ὅτι ἐπτωχεύ-
„ σαμεν σφόδρα.

9. „ Βοήθησον ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡ-
„ μῶν.

Ἐπτωχεύσαμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ δοῦλοί σου Κύριε· διατί ἐχάσαμεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ εἴχαμεν, τόσον τὰ σωματικὰ, ὅσον καὶ τὰ ψυχικὰ, ὁποῖαι εἶναι αἱ ἀρεταί. Σωτῆρα δὲ ὀνομάζουσι τὸν Θεόν· διατὶ πολλαῖς φοραῖς ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ διαφόρους συμφοράς. (2)

„ Ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός
„ σου Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς· καὶ ἱλά-
„ σθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν
„ τοῦ ὀνόματός σου.

Ἀγκαλά, λέγει, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἀνάξιοι τοῦ ἐλέους σου, ἀλλ' ὅμως σὺ Κύριε, λύτρωσαι ἡμᾶς διὰ τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός σου· ἤγουν διὰ νὰ μὴ φανῇ κοντὰ εἰς τὰ Ἔθνη, ἄδοξον καὶ ἄτιμον τὸ ὄνομά σου· ἔχουν γὰρ ἐκεῖνοι νὰ ὀνειδίζουν τὸ ὄνομά σου, πῶς εἶναι ἀσθενές, καὶ δὲν δύναται νὰ λυτρώσῃ τὸν ἐδικόν του λαόν. Τὸ δὲ ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, εἶναι παλιλλογία συνήθης εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· τὸ αὐτὸ γὰρ πρᾶγμα σημαίνει τὸ ῥῦσαι, καὶ τὸ ἱλάσθητι· ὁ γὰρ Θεὸς ὅταν ἐλεωθῇ, τότε καὶ ῥύεται. (3)

10. „ Μήποτε εἴπωσι τὰ Ἔθνη ποῦ ἐστιν
„ ὁ Θεὸς αὐτῶν;

Τοῦτο εἶναι φανερόν· ἐπειδὴ ἐξηγεῖ τὸ, ἕνεκεν

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Μὴ πάντων, φησὶ, λάβῃς μνήμην τῶν προλαβόντων, τῶν ἄχρι τοῦ νῦν πεπλημμελημένων· πρὸς γὰρ σύγκρισιν ἐκείνων, καὶ μικρὰ ἅπερ ἐπάθομεν· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Εὐσεβεῖς ἄρα ἦσαν οἱ ταύτην προσφέροντες τὴν εὐχὴν, καὶ πολὺν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδεξάμενοι ζῆλον· ἀοίδιμος γὰρ ἡ τῶν Μακκαβαίων ἀρετή· καὶ ὅρα ὅτι, τοῦτο μὲν τεθείκασιν, οὐ μὴν δὲ τὸ δεύτερον προστεθείκασιν, ὥστε τὸν Θεὸν τὴν παροῦσαν αὐτῶν κατιδεῖν εὐσέβειαν· τοῦτο γὰρ μάλιστα τὴν πολλὴν αὐτῶν δείκνυσιν ἀρετὴν, τὸ τῶν μὲν προτέρων ἁμαρτημάτων μνησθῆναι, κρύψαι δὲ τὴν παροῦσαν εὐσέβειαν· προστίθεται δὲ ὁ Νικήτας· „ Ὅρα δὲ ὅτι εἰ νῦν μετανοοῦντες, τὰς πεπαυμένας αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀρχαίας οὔσας ἁμαρτίας, ἀξιοῦσι μὴ μνημονεύεσθαι παρὰ Θεοῦ· ἐναντίον γὰρ τῷ μετανοοῦντι τὸ ἔτι ἁμαρτάνειν· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ εἶπεν· „ Ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς· οὐδεὶς γὰρ ἐξομολογεῖται ἐφ' οἷς ἔτι πράττει κακῶς, ἀλλ' ἐφ' οἷς πάλαι ἐνήργησε.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας φησὶ „ Καλῶς δὲ τὸ, προκαταλαβέτωσαν εἴρηται, ὡς ἐγγὺς ὄντων τοῦ παντελῶς ἀπολέσθαι, καὶ οὐ δυναμένων λοιπὸν ἀνακληθῆναι, εἰ νῦν ὑπόθεσιν λάβοι ὁ ἔλεος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐδὲν οὕτω πτωχὸν τὸν ἄνθρωπον, ὡς αἱ ἁμαρτίαι δείκνυσι· πτωχότερος δὲ, προστεθείσης ἀσεβείας τῇ ἁμαρτίᾳ, γίνεται· διόπερ αὐτοῖς ταχῦναι τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ ἐπρεσβεύσαντο, μήπως τῇ σφοδροτέρᾳ πτωχείᾳ ἀπογνωσθέντες, ἀπόλωνται· πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ πρεσβεύουσιν· αὐτὸς γὰρ οὐ μόνον Θεὸς, ἀλλὰ καὶ Σωτὴρ ἄντικρυς ἐπωνόμασται· αὐτὸς καὶ δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ τοῦ Πατρός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς προσηγόρευσεν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Καὶ τίνος χάριν; διὰ τὸ ὄνομά φησι τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ· ὃς διὰ τοῦτο ἱλαστήριον κέκληται· οὗτος ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἁμαρτίαις ἱλασμὸν ἐπορίσατο, ἡνίκα σταυρούμενος πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε· „ Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

νεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω. (1)

„ Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ἐ-
„ νώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἡ ἐκ-
„ δίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων
„ σου τοῦ ἐκκεχυμένου.

Ἂς φανερωθῇ, λέγει, Κύριε, εἰς τὰ Ἔθνη ἡ ἐκδίκησις, ὁποῦ ἔχομεν κατ' αὐτῶν διὰ τὸ αἷμα, ὁποῦ ἔχυσαν τῶν ἐδικῶν σου πιςῶν δούλων. ἂς φανερωθῇ δὲ αὐτὴ, ἐν ὅσῳ ἡμεῖς εἴμεθα ζωντανοί· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. (2)

11 : „ Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς
„ τῶν πεπεδημένων.

Ἂς ἀναβῇ, λέγει, Κύριε ἔμπροσθέν σου ὁ ςεναγμὸς τῶν δεθέντων Ἰουδαίων καὶ εἰς τὴν σκλαβίαν παραδοθέντων ἵνα ἐξιλεώσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀργήν σου.

„ Κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίο-
„ νος σου περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν
„ τεθανατωμένων.

Διαφύλαξον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰ τέκνα τῶν φονευθέντων Ἰουδαίων, τὰ ὁποῖα ἔφυγον καὶ ἐγλύτωσαν· ἢ καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐσκλαβώθησαν· καὶ καθὼς εἶναι μεγάλη ἡ δύναμίς σου· ταύτην γὰρ ὀνομάζει βραχίονα· ἔτζι ἂς γένῃ καὶ μεγάλη ἡ πρὸς αὐτὰ βοήθειά σου.

12 : „ Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπτα-
„ πλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν,
„ τὸν ὀνειδισμὸν αὐτῶν, ὃν ὠνείδισαν
„ σε Κύριε.

Τὸ πολυπλάσιον συνειθίζει ἡ Παλαιὰ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ ἑπταπλάσιον, καθὼς καὶ τὸ πολλὰ, ὀνομάζει ἑπτα· ὀνειδισμὸν δὲ λέγει τὴν ἐξουδένωσιν τὴν ἐξουδένωσιν, λέγει, ὁποῦ ἔκαμαν τὰ Ἔθνη εἰς ἐσένα Κύριε, δὸς πολυπλάσιον εἰς αὐτοὺς, ὥςε νὰ ἔχουν αὐτὴν εἰς τὸν κόλπον τους: ἤγουν νὰ φέρουν αὐτὴν πάντοτε ἀναπόβλητον. (3)

13 : „ Ἡ-

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Τοῦτό με, φησιν, ἀνιᾷ· τοῦτό με κεντεῖ πάσης ἀκίδος ὀξύτερον, τὸ ὑπὸ τῶν Ἐθνῶν κατὰ σοῦ τὴν βλασφημίαν τολμᾶσθαι· καὶ ἐπιτωθάζοντας λέγειν· „ Ποῦ ἐςιν ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃν λέγετε μαςιγῶσαι ὑπὲρ ὑμῶν τὴν Αἴγυπτον; διῃρηκέναι τὴν θάλασσαν; ὑμῖν δὲ δωρῆσαι διάβασιν, καὶ τἄλλα πάντα δεδρακέναι τὰ μεγάλα καὶ πολυθρύλλητα; προςίθησι δὲ ὁ Νικήτας· „ Εἰ οὖν καὶ ἐμποδίζει, φησι, τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ σὸν ὄνομα ποίησον ἡμῖν· διὰ τὸν ὀνειδισμὸν, ὃν ἐπιφέρουσι σοί· διὰ τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον τῶν σῶν δούλων· καὶ διὰ τὸν ςεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνος χάριν γνωςὴν γενέσθαι τὴν ἐκδίκησιν τοῖς Ἔθνεσι βούλεται; ἐπειδὴ κατὰ Δαιμόνων ἔμελλε γενέσθαι, τῶν τὸ αἷμα (δηλαδὴ τὰς ψυχάς·) διὰ τῆς εἰδωλολατρείας λυμηναμένων· τίς δὲ ἦν ἡ ἐκδίκησις; ἡ τῶν εἰδώλων καταςροφή· ὁ τῶν διαβολικῶν ναῶν ἐμπρησμός.

(3) Ἐκ μεταφορᾶς δὲ τοῦτο εἴρηται ἐκείνων, ὁποῦ ἔχουν εἰς τὸν κόλπον τους κανένα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κρατοῦν ἀσφαλῶς διὰ νὰ μὴ εὔγῃ ἔξω καὶ πέσῃ· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον νοεῖται ἀντὶ τοῦ· „ Πλήρωσον αὐτοὺς συμφορῶν ἐπικειμένων διηνεκῶς, ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐδὲ νῦν γείτονας ἀνθρώπους προσηγόρευσεν, ἀλλὰ περὶ Δαιμόνων λέγει· οὗτοι γὰρ ἑπταπλασίονα δικαίως ἀπολαμβάνουσιν, ὡς κρείττονος μὲν, ἢ καθ' ἡμᾶς, ὑπάρχοντες φύσεως· ῥιφέντες δὲ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ μηδὲ οὕτω γεγονότες σωφρονέςεροι· ἀλλὰ τὴν γῆν μὲν ταῖς ἐπινοίαις ταράσσοντες· μὴ μόνοι δὲ ἁμαρτάνοντες, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνειν ἐνάγοντες, καὶ πρὸς τούτοις τὸν Θεὸν, ὡς τῆς αὐτοῦ παραπεσούσης εἰκόνος, ὀνειδίζοντες· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·)

13: „ Ἡμεῖς δὲ λαός σου καὶ πρόβατα „ νομῆς σου· ἀνθομολογησόμεθά σοι „ ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἀχγαλᾶ, λέγει, καὶ ἡμεῖς ἐπταίσαμεν, ὅμως πάλιν πρόβατα τῆς ἐδικῆς σου βοσκῆς εἴμεθα· βοσκὴ δὲ Θεοῦ εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἂν εἰσακούσῃς καὶ μᾶς σώσῃς, θέλομεν εὐχαριςοῦμεν εἰς ἐσένα πάντοτε, ἀντὶ τῆς σωτηρίας ταύτης· ἢ ἁπλῶς τὸ ἀνθομολογησόμεθα δηλοῖ, τὸ εὐχαριςήσωμεν, περιττῆς οὔσης τῆς ἀντὶ προθέσεως. (1)

„ Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἐξαγγελοῦμεν „ τὴν αἴνεσίν σου.

Θέλομεν, λέγει, ἀναπέμπομεν εἰς ἐσένα Κύριε, αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν εἰς κάθε γενεὰν, διὰ τὰς εὐεργεσίας καὶ βοηθείας, ὁποῦ μᾶς ἐχάρισες. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἱςορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἁρμόζει δὲ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς διωκομένους ὑπὸ τῶν τυράννων Χριςιανούς· καὶ κατὰ τὴν προσαρμογὴν καὶ ἔννοιαν ταύτην, Ἔθνη μὲν εἶναι οἱ τύραννοι καὶ διῶκται, καὶ ὅλοι ἁπλῶς οἱ πολεμοῦντες τοὺς χριςιανούς· κληρονόμοι δὲ Χριςοῦ, εἶναι οἱ χριςιανοὶ, κατὰ τὸ „ Καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. β'. 8.) Ναὸς δὲ Χριςοῦ εἶναι ἡ εἰς κάθε τόπον εὑρισκομένη Ἐκκλησία· Ἱερουσαλὴμ δὲ εἶναι, κάθε πόλις τῶν Χριςιανῶν· θνησιμαῖα δὲ, εἶναι τὰ σώματα τῶν Μαρτύρων· ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ἀναλόγως νοοῦνται· Ἰακὼβ δὲ εἶναι οἱ Χριςιανοὶ, ὡς πτερνίζοντες τὸν Διάβολον, καθὼς πολλάκις εἴπομεν· γείτονες δὲ τῶν Χριςιανῶν εἶναι οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Χριςιανοὶ ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βοσκὴν, ἥτις εἶναι ἡ παλαιὰ Γραφή· καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι εἶναι κοντὰ εἰς τοὺς Χριςιανοὺς κατὰ τὴν πίςιν, περισσότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἔθνη τῶν Εἰδωλολατρῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ Αἱρετικοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Χριςιανούς εἶναι, κατὰ τὸ περισσότερον μέρος τῶν δογμάτων· ἐξουδένωσαν δὲ τὸν Χριςὸν, ὅσοι Αἱρετικοὶ ἐβλασφήμησαν αὐτὸν, ἢ κατὰ τὴν Θεότητα, ὡς ὁ Σαβέλλιος καὶ ὁ Ἄρειος, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος καὶ ὁ Νεςόριος.

ΨΑΛ.

(1) Ὅθεν καὶ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ ἐξομολογησόμεθα εἰρήκασιν, ὅπερ δηλοῖ τὴν εὐχαριςίαν· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐνδελεχῶς σοι τὰς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας ὁμολογήσομεν χάριτας, καὶ ἀναγράπτους ταύτας πεποιηκότες, τοῖς ἐσομένοις ἀνθρώποις προσοίσομεν τὴν τούτων διήγησιν· τὸ μέν τοι ἀνθομολογησόμεθα, ἀντὶ τοῦ ἐξομολογησόμεθα εἴρηκε· τὴν εὐχαριςίαν δὲ τὸ ὄνομα δηλοῖ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Πᾶσαν, φησι, τὴν ἀνθρωπότητα· ἀντιτάττων γὰρ ἡμᾶς πρὸς τοὺς ἄνωθεν καταρραχθέντας Δαίμονας, λαὸν Θεοῦ καὶ πρόβατον νομῆς αὐτοῦ προσαγορεύει τὸν ἄνθρωπον· καὶ τίνος χάριν νομῆς αὐτοῦ πρόβατα; ἐπειδὴ αὐτὸν οἱ πιςοὶ, τῇ μεταλήψει τῶν Μυςηρίων νεμόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Γενεὰ δὲ καὶ γενεὰ, ἢ διαδοχὰς ἀνθρώπων σημαίνει πλείονας· ἢ μυςικώτερον τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα βίον· ἢ τὴν ἐκ περιτομῆς γενεὰν, καὶ τὴν Ἐθνικήν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυμος.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΘ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. Μαρτύριον τῷ Ἀσάφ.
„ Ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, ἔχι μόνον διὰ τὰς προφητείας ὁποῦ περιέχει, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τί αὐτὸς ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῆς εὐτυχίας τῶν Ἰουδαίων· προφητεύει γὰρ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἐποίησαν οἱ Βαβυλώνιοι εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὰ ὁποῖα ἔλαβον τέλος καὶ σφραγίδα εἰς τὰς προτέρας των εὐτυχίας· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκηται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δηλοῖ πάντοτε μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν πραγμάτων. Μαρτύριον δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, ἐπειδὴ διαμαρτύρεται: ἤγουν ἀναγγέλλει τὰς μελλούσας συμφορὰς· ἴσως ἵνα ἐκ τοῦ φόβου τούτων γένουν σωφρονέστεροι οἱ Ἰουδαῖοι· περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ εἴπομεν πολλάκις· τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου, εἶναι ἀντὶ τοῦ, περὶ τοῦ Ἀσσυρίου, κατὰ μετάληψιν τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περί· Ἀσσύριον δὲ ὀνομάζει τὸν Ναυουχοδονόσορ· ἐπειδὴ ἐκκατάγετο τὸ γένος του ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους· τὸ περὶ τοῦ Ἀσσυρίου λοιπὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ, περὶ τῶν κακῶν, ὧν ἐποίησεν ὁ Ναυουχοδονόσορ εἰς τοὺς Ἰουδαίους· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων ἐκείνων, ὁποῦ ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸν θάνατον. (1)

2: „ Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχες.

Ἰσραὴλ ἐδῶ, ἢ τὸν Πατριάρχην Ἰακὼβ λέγει, ἐπειδὴ καὶ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ φυλάττῃ αὐτὸν καὶ νὰ εἶναι παρὼν μετ' αὐτοῦ, ἢ τὸν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καταγόμενον λαόν· εἴπομεν γὰρ εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ὅτι· „ Καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν (τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ·) ὡσεὶ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ· σίχ. 52. τὸ δὲ ὁ ποιμαίνων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ὁ ποιμάνας· ἐνεςὼς χρόνος ἀντὶ παρασμένου. (2)

„ Ὁ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κατὰ διάνοιαν ὑψηλοτέραν ἱκετεύει ὑπὲρ τῶν ὑπομεινάντων τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν νοητὴν μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ςαυρὸν ὑπὸ τῶν νοητῶν Ἀσσυρίων, ἢ αὐτοῦ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν, φημὶ δὴ τοῦ Σατανᾶ· ἱκετείαν οὖν προβάλλεται ἀξιῶν τὴν ἐπιφάνειαν προβαλέσθαι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἢ ἐλευθέρωσιν τοῦ παντὸς γένους Ἰσραήλ.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Θαυμασίαν μέν τοι ἔμφασιν ἔχει τὸ πρόσχες· ἡ ἀτοπία, φησι, τῶν πραγμάτων τῶν εἰς ἡμᾶς, οὐ δεῖται λόγου ἢ διδασκαλίας, ἀλλ' ὄψεως μόνης· ἀρκεῖ γὰρ προσχόντα ἢ ἰδόντα, κινηθῆναι πρὸς ἄμυναν τῶν οὕτως ἡμῖν ἐπικειμένων πολεμίων· καί γε διὰ τοῦτο ποιμένα τὸν Θεὸν ὠνόμασε, τὸν δὲ λαὸν πρόβατον,

ἵνα

„ Ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰω-
„ σήφ.

Τὸ ὁδηγῶν ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ ὁ ὁδηγήσας κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· Ἰωσὴφ δὲ ἐδῶ ὀνομάζει, ἢ τὸν ἴδιον ἐκεῖνον· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐχειραγώγει εἰς ὅλας του τὰς περιστάσεις, καθὼς ὁ ποιμὴν ὁδηγεῖ τὸ πρόβατόν του· ὅθεν καὶ εἶναι γεγραμμένον· „ Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ· (Γέν. λθʹ. 21.). ἢ Ἰωσὴφ ὀνομάζει ὅλον τὸν λαόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰωσὴφ, ὡς πατὴρ ὅλου τοῦ λαοῦ ὀνομάζεται· καθὼς καὶ ἐν τῷ Οςʹ. Ψαλμῷ λέγει περὶ τῶν Ἰουδαίων· „ Τοὺς υἱοὺς Ἰακὼβ καὶ Ἰωσήφ· στίχ. 15. ὅπου καὶ τὴν ἐξήγησιν θέλεις εὕρῃς.

„ Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμ-
„ φάνηθι.

2 : „ Ἐναντίον Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὶν καὶ
„ Μανασσῆ.

Ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς ἐπρόσταξε τὸν Μωϋσῆν νὰ κάμῃ δύω Χερουβὶμ χρυσᾶ καὶ τορνευτὰ, καὶ νὰ βάλῃ τὸ μὲν ἕνα, ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ ἱλαστηρίου (ὅπερ ἦτον τὸ πῶμα τῆς Κιβωτοῦ.) τὸ δὲ ἄλλο, ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ, εἶπε πρὸς αὐτόν· „ Καὶ γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἀναμέσον τῶν δύω Χερουβὶμ τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Μαρτυρίου· (Ἐξ. κεʹ. 22) Σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ὁποῦ κάθησαι ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι : ἤγουν γνωρίσθητι· ὅτι ἦλθες βοηθὸς ἐκείνων τῶν Ἰουδαίων, ὁποῦ ἔμειναν ζωντανοὶ ἀπὸ τὸν φόνον τῶν Βαβυλωνίων· τούτους γὰρ ὠνόμασεν Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὶν καὶ Μανασσῆν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη ὁ Δαβὶδ τὸν Ἰωσὴφ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐνθυμήθη καὶ τοὺς δύω φιλτάτους υἱούς του, τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσῆν, καὶ τὸν ἀγαπημένον του ἀδελφὸν Βενιαμὶν, ὡς ἐκ μιᾶς μητρὸς γεννηθέντα μὲ τὸν Ἰωσήφ· ἀπὸ τούτους δὲ τοὺς τρεῖς ὠνόμασε τὸν λαὸν ὅλον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἵνα διὰ μέσου τῆς πρεσβείας τοῦ Ἰωσὴφ, σπλαγχνισθῇ ὁ Θεὸς εἰς τὸ γένος τῶν τέκνων του, καὶ εἰς τὸ γένος τοῦ ἀδελφοῦ του.

Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Μανασσῆς ἦτον μεγαλίτερος υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ, ὅμως ὁ Μωϋσῆς πανταχοῦ πρῶτον βάλλει τὸν Ἐφραὶμ, τὸν μικρότερον υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ· ἐπειδὴ καὶ ἐπροτιμήθη ἀπὸ τὸν Ἰακὼβ τὸν παππον του, καὶ εὐλογήθη περισσότερον ἀπὸ τὸν Μανασσῆν. σμίγει δὲ τὸν Βενιαμὶν πάντοτε μαζὶ μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰωσὴφ, ἕνα μὲν, ὡς ἀδελφὸν ὁμομήτριον τοῦ Ἰωσήφ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ κατόπιν ἀπὸ τὸν Ἰωσὴφ ἐγεννήθη. Εἰς δὲ τὸν Μωϋσῆν ἠκολούθησε καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο προτάττει τὸν Ἐφραὶμ ἀπὸ τὸν Μανασσῆν, καὶ μὲ αὐτοὺς ἑνόνει καὶ τὸν Βενιαμίν· ἐπειδὴ δὲ ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ ἐδιωρίσθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀντὶ αὐτῆς, ἐδιωρίσθη ἡ φυλὴ τοῦ Μανασσῆ εἰς τὸ νὰ πολεμῇ· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὑστερινὴ ἐδῶ ἐβάλθη· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ὡσὰν μισὴ φυλὴ, καὶ ὡς ἀσθενεστέρα τοῦ Βενιαμίν· καθὼς πάλιν καὶ ἡ τοῦ Βενιαμὶν φυλὴ τάττεται μετὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ, ὡς ἀσθενεστέρα οὖσα αὐτῆς· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, αἱ τρεῖς φυλαὶ αὐταὶ, ἦτον τολμηρότεραι ἀπὸ τὰς ἄλλας, διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ ἀναφέρονται· οἱ δὲ δύω υἱοὶ τοῦ Ἰωσὴφ, ὁ Ἐφραὶμ καὶ ὁ Μανασσῆς, ἔγιναν φύλαρχοι διὰ τὴν τιμὴν τοῦ πατρὸς

των

ἵνα κατὰ τὸ σιωπώμενον λύκους δείξῃ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ τὴν κηδεμονίαν ἀπαιτήσῃ παρὰ Θεοῦ· ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸν 20. στίχον τοῦ οςʹ. Ψαλμοῦ : ἤγουν εἰς τό· „ Ὡδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου. εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Σὲ Δέσποτα, τὸν ποιμένος δίκην τοῦ λαοῦ προμηθούμενον, δέξασθαί μου τὴν ἱκετείαν ἀντιβολῶ· ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσὴφ, οἷόν τισι λύκοις περιπεσόντα τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ τῶν ἐκείνων ἀπαλλάξας χειρῶν, ἐποδήγησας εἰς Αἴγυπτον, καὶ κρείττονα τῶν ἐπιβουλευσάντων ἀπέφηνας.

των Ἰωσήφ. (1)

„ Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ
„ ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐξανάστησον, λέγει, Κύριε, καὶ κίνησον ὅλην τὴν ὑπερφυσικήν σου δύναμιν εἰς ἀντίληψιν ἡμῶν καὶ βοήθειαν· ἡ ὁποία δύναμίς σου, τρόπον τινα κοιμᾶται μὲ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν· εἴπομεν δὲ εἰς πολλὰ μέρη, ὅτι ἡ παλαιὰ Γραφὴ, ὀνομάζει τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, παχύτερον ὁμιλοῦσα, διὰ νὰ καταλάβουν οἱ Ἑβραῖοι οἱ παχεῖς ὄντες κατὰ τὴν διάνοιαν· καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸν ς΄. Ψαλμὸν στίχ. 1. ἔχουν εἰς τό· „ Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με· ὅπου εἴπομεν ἱκανὰ περὶ τούτου. (2)

3: „ Ὁ Θεὸς ἐπίστρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπί-
„ φανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθη-
„ σόμεθα.

Ἐπίστρεψον, λέγει, καὶ γύρισαι ἡμᾶς Κύριε, ἀπὸ τὴν θλίψιν εἰς τὴν χαράν· ἢ ἀπὸ τὴν φυγὴν τὴν ἐκ τῶν πολεμίων εἰς τὴν κατ᾽ αὐτῶν ἀντίστασιν· ἢ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἀπὸ τὴν ξενιτείαν εἰς τὴν πατρίδα μας· ἢ γύρισαι ἡμᾶς εἰς ἐσένα· καὶ εἰς τὰ ἐδικά σου θελήματα διὰ τῆς συνεργίας σου· „ Ἐπιστρέψατε γὰρ πρός με, λέγει Κύριος, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ἡμᾶς· (Ζαχ. α΄. 3.) Καὶ ἐμφάνισον μόνον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς σωτηρίαν μας· μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως· διὰ τί, καθὼς ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ νικητὴς, ὅταν φανῇ εἰς τὸν πόλεμον, οἱ μὲν ἐδικοί του ἄνθρωποι λαμβάνουν θάρρος, οἱ δὲ ἐναντίοι, φεύγουσι καὶ νικῶνται: τοιουτοτρόπως καὶ ὅταν ἐσὺ Κύριε, μόνον φανῇς, ἡμεῖς μὲν ἔχομεν νὰ ξεθαρρεύσωμεν, οἱ δ᾽ ἐχθροί μας ἔχουν νὰ φύγουν καὶ νὰ νικηθοῦν.

4: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, ἕως
„ πότε ὀργίζῃ ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν
„ δούλων σου;

Τὸ ὀργίζῃ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ δὲν ἐπιβλέπεις· ἀπὸ τοῦ προηγουμένου λέγων τὸ ἑπόμενον· ἀκολουθεῖ:

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησιν, ὅτι ἐν τῇ πορείᾳ τῶν δώδεκα φυλῶν, ἔμπροσθεν μὲν τῆς Κιβωτοῦ παρενέβαλον τρεῖς φυλαὶ, ἡ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσάχαρ ϗ τοῦ Ζαβουλών· ὄπισθεν δὲ τῆς Κιβωτοῦ ἠκολούθουν τρεῖς φυλαί· ἡ τοῦ Ἐφραὶμ ϗ Βενιαμὶν ϗ Μανασσῆ· ἦν δὲ ἐπὶ τῶν χρυσῶν ϗ τορευτῶν Χερουβὶμ δόξα Θεοῦ, ϗ προεβάδιζεν αὐτῶν κατὰ τὴν πορείαν. Σὺ οὖν φησιν, ὁ διὰ τοῦ ἱλαστηρίου τυπούμενος Θεὸς λόγος, ὁ ἐπάνω Χερουβίμ: τουτέστιν ὁ ἐξουσίαν ἔχων οὐράνιον, ὁ προπορευόμενος τῆς Κιβωτοῦ, ἔμπροσθεν ἡμῶν δείχθητι στρατηγῶν ἐν τοῖς πολέμοις, ϗ τοὺς ἐναντίους τρεπούμενος. Κατὰ δὲ θεωρίαν ὑψηλοτέραν εἶπεν ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ποιμὴν δὲν εἶναι ἄλλος, ἔξω ἀπὸ τὸν Χριστὸν ὁποῦ εἶπεν· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ὁποῖος ποιμαίνει τὸν Ἰσραὴλ· τουτέστι τοὺς ἔχοντας νοῦν ὁρῶντα τὸν Θεόν· ὁδηγεῖ δὲ ϗ τὸν Ἰωσήφ: ἤτοι τοὺς Ἐθνικούς· ἐπειδὴ Ἰωσὴφ πρόσθεσις Κυρίου ἑρμηνεύεται· ἐπροσέθησαν δὲ κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰ Ἔθνη· κάθεται δὲ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῶν Χερουβίμ: ἤγουν εἰς τοὺς ἔχοντας πλῆθος γνώσεως· ἐπειδὴ τοῦτο δηλοῖ τὸ ὄνομα τῶν Χερουβίμ· αὐτοὶ δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐφώτισαν ἑαυτοὺς φωτὶ γνώσεως κατὰ τὸν Προφήτην· τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθήμενον βασιλικῶς, παρακαλεῖ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, νὰ φανερωθῇ, ϗ νὰ ἦναι ἔμπροσθεν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ καρποφοροῦσι τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Ἐφραίμ· ἐπειδὴ Ἐφραὶμ, καρποφορία ἑρμηνεύεται· ϗ νὰ ἦναι ἔμπροσθεν εἰς τοὺς γενομένους υἱοὺς τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ διὰ δεξιῶν ἔργων, κατὰ τὸν Βενιαμίν· ἐπειδὴ Βενιαμὶν, υἱὸς δεξιᾶς ἑρμηνεύεται· ϗ ὁμοίως νὰ ἦναι ἔμπροσθεν εἰς τοὺς λησμονήσαντας τὰ εἴδη τῶν κακῶν ὁμοῦ ϗ τὰς ἐνεργείας των, κατὰ τὸν Μανασσῆν· ἐπειδὴ Μανασσῆς λήθη ἑρμηνεύεται. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Ταῦτα δὲ εἴρηται μὲν προφητικῶς, ἐκβέβηκε δὲ εἰς πέρας εἰς ἡμᾶς, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν· ἐν ἐσχάτοις γὰρ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος·

ἱκε-

θεῖ γὰρ εἰς τοὺς ὀργιζομένους τὸ νὰ μὴ βλέπουν εἰς τὰς δεήσεις τῶν αὐτοὺς παροργισάντων· ἕως πότε, λέγει, Κύριε, ὁ βασιλεὺς τῶν Δυνάμεων, δὲν βλέπεις εἰς τὰς δεήσεις καὶ προσευχὰς, ὁποῦ σοι προσφέρομεν;

5: „ Ψωμιεῖς ἡμᾶς ἄρτον δακρύων; καὶ „ ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ.

Ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται καὶ ἐδῶ τὸ, ἕως ποτε· ἤγουν ἕως πότε θέλεις δώσεις εἰς ἡμᾶς νὰ τρώγωμεν τὸ ψωμὶ μὲ τὰ δάκρυα; καὶ νὰ πίνωμεν τὸ κρασὶ ὁμοίως μὲ τὰ δάκρυα; φανερόνουν δὲ μὲ ταῦτα τὰ λόγια οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ τὸ φαγητόν τους καὶ τὸ ποτόν τους, τὸ ἔτρωγον καὶ τὸ ἔπινον μαζὶ μὲ τὰ δάκρυα· ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως· ὅτι ἀντὶ φαγητοῦ καὶ ποτοῦ θέλεις μᾶς δώσεις νὰ φάγωμεν καὶ νὰ πίωμεν τὰ δάκρυα· τὸ δὲ ἐν μέτρῳ εἶναι, ἀντὶ τοῦ πρὸς μέτρον: ἤτοι ἀναλόγως καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἁμαρτιῶν μας· ἔτζι θέλεις μᾶς δώσεις τὰ δάκρυα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· „ Ἐψώμισας καὶ ἐπότισας εἶπον. (1)

6: „ Ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γεί- „ τοσιν ἡμῶν, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐ- „ μυκτήρισαν ἡμᾶς.

Ἀντιλογίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸ ὄνειδος καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν, ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ· „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν. (Ψαλ. οη΄. 4.) (2)

7: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίστρε- „ ψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσω- „ πόν σου καὶ σωθησόμεθα.

Τὰ ἴδια λόγια εἶπε καὶ ἀνωτέρω· εἶπε δὲ ταῦτα δύω φοραῖς, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεως καὶ δεήσεως. (3)

8: „ Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρας.

Ἐ-

Ἱκετεύει δὲ ὁ Προφήτης ἐνταῦθα τὸν Κύριον τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἄφιξιν ποιήσασθαι, ϗ τοὺς ἀποστραφέντας ϗ ἐν ἀπογνώσει γενομένους, πάλιν ἀναλαβεῖν ϗ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέψαι· ϗ πάλιν φησίν· „ Ἐπιλάμψαντος ἡμῖν τοῦ Υἱοῦ, ὃν πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὀνομάζουσιν· εἰκὼν γὰρ ϗ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ϗ ἐν αὐτῷ ϗ μόνῳ τὸ τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς διαφαίνεται κάλλος· ἐπιστρέψαμεν πρὸς Θεὸν ζῶντα ϗ ἀληθινὸν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς τῆς πατροπαραδότου· χρὴ δὲ νοεῖν καθέδραν μὲν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, τὴν ἐν ταῖς ἄνω Δυνάμεσιν ἀνάπαυσιν, εἰς ἡμᾶς δὲ ἄφιξιν, τὴν οἰκονομίαν ϗ τὴν ἄῤῥητον κένωσιν.

(1) Εἰδὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τροφῆς ἐδάκρυον, πότε λοιπὸν εἶχον ἄνεσιν; τοῦτο δὲ νοεῖται ϗ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνου, ϗ κλαυθμοῦ, τροφίμου ὄντος· τὰ δάκρυα δὲ ἐν μέτρῳ ἐσθίει ϗ πίνει ὁ μετανοῶν ϗ οὐκ ἀεί· ἀνάπαυσις γὰρ ταῦτα ἱλαρὰ διαδέξεται· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο δὲ πεποίηκεν ἀντιμετρήσας ταῖς ἁμαρτίαις τὴν τιμωρίαν· τοῦτο ϗ ὁ Κύριος· „ Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· τοῦτο ϗ Ζαχαρίας εἶδεν ὁ Προφήτης τὸ μέτρον, τῆς Βαβυλῶνος προθεσπίζων τὸν ὄλεθρον· δύω γὰρ ἔφησε, θεᾶσθαι γυναῖκας, ἔποπος μὲν ἐχούσας πτερὰ, τὸ δὲ μέτρον φερούσας, ϗ τοῦτο προσαχθείσας εἰς Βαβυλῶνα κομίσαι· (Ζαχ. ε΄. 9.) διὰ τούτων δὲ διδασκόμεθα τῆς θείας ψήφου τὸ δίκαιον· ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπε· „ Τὸ οὖν ἐν μέτρῳ τουτέστι πλῆρες· οὕτω, φησὶ, πληροῦμεν δακρύων τὸ ποτὸν, ὥσπερ οἱ μέτρῳ τι διδόντες ϗ πληροῦντες αὐτὸ πάντως, διὰ τὴν τοῦ μέτρου συμπλήρωσιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Τέθεινται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσι ϗ εἰς μυκτηρισμὸν τοῖς ἐχθροῖς· τίνα τρόπον; ἀσθενοῦντες δηλαδὴ ϗ πεπατημένοι, ϗ πεσόντες ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν αὐτῶν.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ὑψηλότερον δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἄφιξιν ἰδεῖν γλιχόμενοι, πρὸς τὸν τῶν ὅλων

Θεὸν

Ἐδῶ ἀπαριθμεῖ ὁ Δαβὶδ τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγεῖται γὰρ, πῶς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μετέφερεν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅσα δι' αὐτὸ ἐποίησε θαυμάσια· ἵνα μὲ τὴν διήγησιν τούτων δυσωπήσῃ τὸν Θεὸν, εἰς τὸ νὰ μὴ παραβλέψῃ καὶ τώρα τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς ὁποίους παλαιόθεν ἔκαμε τοιαῦτα θαύματα· μὲ τὸν Ψαλμὸν δὲ τοῦτον δίδει τύπον εἰς ἡμᾶς ὁ Προφήτης, πῶς πρέπει νὰ ἐξιλεόνωμεν τὸν Θεὸν· καὶ ποῖα λόγια πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς τὴν τούτου ἐξιλέωσιν· ἄμπελον δὲ ὀνομάζει ὁμοιωματικῶς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὸ τρυφερὸν καὶ εὐθαλές· ἐπειδὴ καὶ τὰ ὁμοιώματα ἐντυπόνονται καλλίτερα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθυμοῦνται.

„ Ἐξέβαλες Ἔθνη καὶ κατεφύτευσας
„ αὐτήν.

Περὶ τῶν Ἐθνῶν τούτων, ὅτι ἦτον ἑπτὰ, εἴπομεν εἰς τὸν ΟΖ. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τὸ „ Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν Ἔθνη (στίχ. 55.) φυλάττων δὲ τὴν τῆς ἀμπέλου ὁμοιωματικὴν ἔννοιαν ὁ Δαβὶδ, κατεφύτευσας εἶπεν αὐτὴν, ἀντὶ τοῦ ἐστερέωσας ἐν τῇ γῇ· ἀγκαλὰ καὶ παροργίσαντες τὸν Θεὸν, ἐξεβλήθησαν ὕστερον· οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή.

9: „ Ὡδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ
„ κατεφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς καὶ
„ ἐπλήρωσε τὴν γῆν.

Στράταν, λέγει, ἔκαμες ἔμπροσθεν τῆς ἀμπέλου ταύτης τοῦ Ἰσραὴλ Κύριε, μὲ τὸ νὰ εὔγαλες ἀπὸ τὸ μέσον τὰ ἄλλα Ἔθνη, ὁποῦ ἦτον ὡσὰν ἀκάνθια καὶ σκουτάμματα εἰς τὸν δρόμον· ἢ καὶ νόμον ἔδωκας εἰς αὐτὴν, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου νὰ ἠξεύρῃ, ποῦ πρέπει νὰ περιπατῇ· τὸ δὲ ἐφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς, τοῦτο εἶναι δηλωτικὸν βεβαίας στερεώσεως ῥίζας δὲ νόησον τοὺς πρώτους τῶν δώδεκα φυλῶν· ἢ καθολικῶς τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων· ἐγέμωσε δὲ τὴν γῆν ἡ ἄμπελος αὐτὴ τοῦ Ἰσραὴλ, ὄχι ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἀλλὰ μόνην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ὅσην ἄλλην ἐκυρίευσαν οἱ Ἰουδαῖοι.

10: „ Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σκιὰ αὐτῆς, καὶ
„ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους
„ τοῦ Θεοῦ.

Ὄρη μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλήμ· σκιὰ δὲ τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ἡ ἐξουσία καὶ βασιλεία, ἥτις ἦτον ἐπάνω εἰς τὰ ἐκεῖσε Ἔθνη· καὶ κέδραι μὲν εἶναι οἱ ὑψηλοὶ καὶ ὑπερέχοντες ἄρχοντες, οἱ εὑρισκόμενοι εἰς ἐκεῖνα τὰ Ἔθνη· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, ἦτον οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἰουδαίων· οἵτινες κατεστάθησαν ἐπάνω εἰς τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα· κέδρους δὲ τοῦ Θεοῦ εἶπε, τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐκεῖσε Ἐθνῶν· διὰ τὶ καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑψώθησαν· εὑρίσκομεν γὰρ, ὅτι καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος πολλὰ Ἔθνη ὑπετάσσοντο, καὶ ἐπλήρωνον χαράτζι εἰς τοὺς Ἰουδαίους. (1)

11: „ Ἐ-

Θεὸν ταῦτα ἐκεκράγεισαν· ἠλεήθημεν δὴ οὖν οἱ πάντες ἐν ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ, αἰώνιον ἡμῖν σωτηρίαν ὀρέξαντος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Ἐπιφάνειαν λέγει τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν· δυνατὸς γὰρ εἶ καὶ τῶν Δυνάμεων Κύριος· τότε μὲν ἀοράτως ἐκείνους ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακαλούμενος, τὰ δὲ Ἔθνη τῇ σῇ οἰκονομίᾳ περιποιησάμενος.

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον „ Σκιὰ μὲν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν, ἡ κατὰ νόμον λατρεία, διὰ τὸ τὸν νόμον σκιὰν ἔχειν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὄρη δὲ, ἐν οἷς τὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς ἐτελεῖτο, τὸ Σηλὼμ καὶ τὸ Σιὼν, ἐν οἷς καὶ ἡ σκηνὴ ἵδρυτο· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου, οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ Προφῆται, εἰς ὕψος ἠρμένοι καὶ ἐπαναπαυόμενοι καθάπερ τισὶ κέδροις ταῖς ἄνω λογικαῖς καὶ οὐρανίαις Δυνάμεσιν· κλήματα δὲ καὶ παραφυάδας τῆς ἀμπέ-

11: „ Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς, ἕως „ θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμῶν τὰς „ παραφυάδας αὐτῆς.

Κλήματα μὲν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, ὁποῦ ἐβλάστησαν καὶ αὔξησαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· θάλασσα δὲ εἶναι ἡ Ἰνδική· ἐπειδὴ ἕως ἐκείνης ἐκτείνοντο τὰ σύνορα τῆς βασιλείας τῶν Ἰουδαίων· καὶ παραφυάδες μὲν εἶναι οἱ προσήλυτοι: ἤγουν ὅσοι ἐκ τῶν Ἐθνῶν προσήρχοντο εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐδέχοντο τὴν θεογνωσίαν, καὶ διὰ τῆς θεογνωσίας ἐφυτεύοντο καὶ αὐτοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ποταμοὺς δὲ ὀνομάζει τὸν ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ Εὐφράτην, πληθυντικὸν ὄνομα μεταχειρισθεὶς ἀντὶ ἑνικοῦ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε „ Κύριε ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα. (Ψαλ. οζ. 16.) εἰς δὲ τὴν β'. τῶν Βασιλειῶν, ἑνικῶς γράφεται „ Κύριε ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην. (β'. Βασιλ. Η. 3.)

12: „ Ἵνα τί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ „ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν;

Διὰ τί, λέγει, τώρα Κύριε, ἐχρήμνισες τὸν φράκτην τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραήλ· ἤγουν τὴν φυλάττουσαν αὐτὴν θεϊκὴν ἐπισκοπήν σου καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πρόνοιαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον; καὶ τρυγοῦν καὶ φθείρουν αὐτὴν ὅλα τὰ Ἔθνη, ὁποῦ περνοῦν τὸν δρόμον κοντὰ ἀπὸ αὐτήν; ἡ γὰρ παρὰ πρόθεσις ἐδῶ τὴν πλησιότητα φανερόνει: ἤγουν, ὅσοι, λέγει, κοντὰ ἀπὸ τὴν ἄμπελον ταύτην ἔχουν δρόμον καὶ περνοῦν, ὅλοι αὐτοὶ τὴν ἐνοχλοῦν καὶ τὴν βλάπτουν· πρὸς ταύτην δὲ τὴν θρηνητικὴν ἐρώτησιν τῶν Ἰουδαίων, ἀποκρίνεται διὰ τοῦ Ἡσαΐου ὁ ἐπουράνιος γεωργὸς Θεὸς καὶ λέγει „ Καθελῶ τὸν φραγμὸν αὐτῆς, διότι ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας (Ἡσ. ε. 4.) (1).

13: „ Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὗς ἐκ δρυμοῦ.

Ὁ Βαβυλώνιος Ναβουχοδονόσορ ὗς: ἤγουν χοῖρος ἐδῶ ὀνομάζεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ τί ἔχαιρεν ὡς χοῖρος εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἡδονῶν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀκαθαρσίας· δρυμὸς δέ: ἤγουν ῥουμάνι καὶ λόγγος εἶναι ἡ Βαβυλών· διὰ τί ἦτον δασεῖα ὡσὰν ὁ λόγγος, ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων ἀνθρώπων· διὰ τί ἦτον ἄκαρπος πρὸς ἀρετήν· καὶ διὰ τί ἦτον κατοικία τῶν νοητῶν θηρίων: ἤτοι τῶν παθῶν καὶ τῶν Δαιμόνων.

„ Καὶ

πέλου, τὸ πᾶν πλῆθος τοῦ λαοῦ φησιν, ὃ κατέσχεν ἀπὸ ποταμοῦ Εὐφράτου μέχρι θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Θρηνεῖ οὖν ὁ Δαβὶδ τὸ τῶν Ἰουδαίων Ἔθνος, Ἄμπελόν τινα τοῦτο λέγων ἐξ Αἰγύπτου μετενηνεγμένην τῆς σκοτεινῆς ἀσεβείας, καὶ εἰς κάλλος πίστεως αὐξηθεῖσαν καὶ μέγεθος, ὡς καλύψαι πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ τὴν μικρὰν παραφυάδα ἐκείνην, ἄμπελον εὐκληματοῦσαν γενέσθαι, καὶ τοσαύτην, ὡς ἐπεμβαίνειν μὲν ποταμοῖς, ἐκτείνεσθαι δὲ μέχρι θαλάσσης, ἐξ ὁρίων εἰς ὅρια πλατυνομένην· καλύπτειν δὲ ὄρη τῷ ὕψει τῆς δόξης, κέδρων τε ὑπεραίρεσθαι καὶ ταῦτα τῶν τοῦ Θεοῦ, ἅτινα δὴ τὰ ὄρη, καὶ ἅς τινας τὰς κέδρους ὑπολυπτέον· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Κλήματα δὲ αὐξανόμενα, τὰ τῶν ἀρετῶν ὑψώματα τὰ πρὸς τὸ ὕψος τῶν Ἀγγέλων ἀναδενδρούμενα· φύλλα δὲ τεθηλότα, ὁ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν κόσμος τῶν συνθαλλόντων τῷ Πνεύματι.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, φραγμὸς αὐτῆς ἦτον ἡ φυλακὴ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων, ἣν ἀπέστησεν ἀπ' αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) ὁ Θεός· δέδοται δὲ εἰς βόσκημα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν, οἵτινες καὶ νέμονται αὐτῶν τὰς ψυχάς, τῆς νοητῆς εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Ὅπερ ἐστὶν Ἀμπελῶνι φραγμός, τοῦτο ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια τοῖς αὐτῆς ἠξιωμένοις· παραπορευομένους δὲ ὁδὸν τοὺς πολεμίους καλεῖ· καθάπερ γὰρ ὁδοιπόροι τὴν ἄφρακτον καὶ ἀφύλακτον ἄμπελον τρυγῶσιν ἀδεῶς, καὶ τὸν αὐτῆς ἀφαιροῦνται καρπόν: οὕτως ὁ τῆς θείας γεγυμνωμένος κηδεμονίας τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν εὐχείρωτος γίνεται.

„ Καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο
„ αὐτήν.

Τὸν ἴδιον Ναυουχοδονόσορ ὀνομάζει καὶ ἐδῶ Μονιὸν ἄγριον ὁ Δαβὶδ ἤτοι ἀγριόχοιρον· Μονιὸν μὲν, ἢ διὰ τὶ μόνος ὁ Ναβουχοδονόσορ· ἦλθε πολεμῶντας τοὺς Ἰουδαίους, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἄλλους συμβοηθοῦς του· ἄγριον δὲ, διὰ τὶ ἐμεταχειρίσθη τοὺς Ἑβραίους μὲ θηριότητα καὶ ἀσπλαγχνίαν· διότι ὁ Μονιὸς, εἶναι χοῖρος, ὁποῦ περιπατεῖ μόνος, ἀφ' οὗ καὶ Μονιὸς ὀνομάζεται, καὶ μὲ ἄλλα ζῶα δὲν σμίγει διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγριότητός του· καὶ διὰ τὶ ὁ ἄγριος χοῖρος μὲ ξεχωριςὸν τρόπον εἶναι φθαρτικὸς τῶν Ἀμπέλων· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Θεοδώριτος, χοῖρον ἐκ τοῦ δρυμοῦ λέγουσι, τὸν Σαλμανάσαρ Βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ὁποῖος προτίτερα ἀπὸ τὸν Ναυουχοδονόσορ ἐσκλάβωσε τὴν Σαμάρειαν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐλυμήνατο καὶ ἔφθειρε μερικῶς τοὺς Ἑβραίους· ὁ δὲ Ναυουχοδονόσορ καθόλου αὐτοὺς κατενεμήσατο καὶ ἀφάνισεν. (1)

14 : „ Ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπίστρεψον
„ δὴ, καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ
„ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον
„ ταυτην.

15 : „ Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευ-
„ σεν ἡ δεξιά σου.

Θεὲ, λέγει, καὶ Βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνάμεων, ἐπίςρεψον: ἤτοι διόρθωσον· ἢ γύρισαι τὴν ἄμπελον τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ θλίψιν εἰς χαρὰν, καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἑρμηνεύσαμεν ἀνωτέρω ςίχῳ 3 ἐπίσκεψαι δὲ τὴν ἄμπελον ταύτην, ἀντὶ τοῦ ἰάτρευσον αὐτὴν, ὁποῦ ἠσθένησε καὶ ἐσυντρίφθη· κατάρτισαι δὲ αὐτὴν εἰς τὴν προτέραν της εὐτυχίαν· ταύτην γὰρ τὴν ἄμπελον ἐφύτευσε καὶ ἐςερέωσεν ἡ δεξιά σου: ἤτοι ἡ δύναμίς σου. (2)

„ Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκρα-
„ ταίωσας σεαυτῷ.

Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Εἶεν δ' ἂν ἀμπελὼν καὶ αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαί· φραγμὸς δὲ, ἡ τῶν πραγμάτων ἀσφάλεια, καὶ ἡ φυλακὴ τῶν Ἀγγέλων· μήποτε οὖν καὶ ἡμῶν ἕκαςος ἔχων Ἄγγελον ἅγιον, τὸν παρεμβάλλοντα κύκλῳ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἐν ἁμαρτίαις ἐξετασθεὶς ὑπόδικος γένηται τῇ ἀφαιρέσει τοῦ φραγμοῦ, καὶ γυμνωθῇ τοῦ τείχους τῆς ἀπὸ τῶν ἁγίων Δυνάμεων ἀσφαλείας· αἵτινες, ὅσον ἂν παρῶσι χρόνον, ἀκαθαιρέτους διασώζουσι τοὺς παρ' αὐτοῖς φρουρουμένους· περιφράττοντος γὰρ τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς ἀποῤῥήτοις τισιν ἐπικουρίαις, οὐκ ἐσόμεθα βατοὶ καὶ ἐντάξει τρίβου τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, οὔτε μὴν ἕτοιμοι εἰς διαρπαγήν· γυμνωθεῖσα δὲ ψυχὴ τῆς ἀσφαλείας ταύτης, ἔκκειται εἰς διαρπαγὴν τοῖς ἐχθροῖς: τουτέςι ταῖς ἀντικειμέναις ἐνεργείαις, καὶ εἰς καταπάτημα τοῦ ἐγκαυχωμένου καὶ λέγοντος· ὅτι ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπουρανὸν πάρειμι· τῆς γὰρ ἀκάρπου (ψυχῆς) ἀφίςαται μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πίπτουσι δὲ οἱ φραγμοὶ, αἱ τῶν Ἀγγέλων βοήθειαι· εἰσπίπτουσι δὲ οἱ ξένοι, οἱ διοδεύοντες ἡμᾶς, αἱ περὶ γνῶσιν ἁμαρτημάτων ἐνεργητικαὶ δυνάμεις· δέδοται δὲ καὶ εἰς βόσκημα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν· οἳ καὶ νέμονται τὴν ψυχὴν τῆς νοητῆς αὐτὴν εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες· τά τε πάθη καταλαβόντα λυμαίνει· υἱὸς δίκην ἀλόγου ὁρμῶντος καὶ καλινδουμένου ταῖς δυσωδίαις· τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς ἔφη περὶ ἀμπελῶνος λελυμασμένου μονιῷ καὶ ἀγρίῳ συΐ, τῷ τὴν κακίαν ἰδιάζοντι καὶ πονηρῷ, καὶ κακίας βορβόρου γέμοντι· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Σφόδρα ἄμπελον λυμαίνεται, κἂν κοινὸν εἶναι κἂν ἥμερον τὸν χοῖρον συμβαίνῃ· πλεῖον δὲ ὅταν καὶ ἄγριος ᾖ, καὶ τῶν ἐν ὄρεσι διαιτωμένων· ἂν δὲ καὶ τῶν ἀγρίων μεμονωμένος, ἔτι χαλεπώτερον τὸ κακόν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἰσχυροὶ, οἷοι καὶ οἱ λύκοι· οἱ γὰρ μεμονωμένοι καὶ καθ' ἑαυτοὺς διάγοντες, μείζονα ἔτι τοῦ κακοῦ τὴν ἐπίτασιν φέρουσιν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Σφόδρα δὲ ἐμπαθῶς εἴρηται καὶ ἐλεεινῶς ὁμοῦ καὶ δεικτικῶς τὸ, ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην· σὺ γάρ φησιν, ὁ τῆς ἀμπέλου ταύτης γεωργὸς, βλέπεις αὐτῆς τὴν ἐρήμωσιν· ὡς οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ λόγου δεῖξαι τὴν διαφθορὰν, εἰμὴ καὶ ὀφθείη· καὶ ἐπειδὴ σὺ αὐτὴν κατεφύτευσας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον: τουτέςιν
ἐν-

Καὶ ἐδῶ νοεῖται ἔξωθεν, ἀπὸ κοινοῦ τό, ἐπίβλεψον· ἤγουν ἐπίβλεψον ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου ὦ Κύριε, υἱὸν δὲ ἀνθρώπου ἐδῶ, οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λέγουσι τὸν Ζοροβάβελ, ὁ ὁποῖος ἐκραταιώθη ἀπὸ τὸν Θεὸν κοντὰ εἰς τὸν Βασιλέα Δαρεῖον, καὶ ἐνίκησε τοὺς δύω νεανίσκους μὲ τὸ πρόβλημά του ἀποδείξας, ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ ἡ ἀλήθεια νικῶσιν ὅλα τὰ πάντα· οὕτω γὰρ εἶπεν „ ὑπερισχύουσιν αἱ γυναῖκες· ὑπὲρ δὲ πάντα νικᾷ ἡ ἀλήθεια. (γ'. Ἔσδρ. γ'. 12.) Ὅθεν καὶ θαυμασθεὶς διὰ τὸ σοφὸν πρόβλημά του, ἔλαβε βασιλικὴν ἄδειαν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀνέκτισε πάλιν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ υἱὸν ἀνθρώπου λέγομεν, τὸν προσληφθέντα ἄνθρωπον παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου: ἤτοι τὸν Δεσπότην Χριστὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἐκραταίωσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του: ἤγουν εἰς τὴν Θεϊκήν του ὑπόστασιν, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· καὶ μεταδοὺς εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν θείαν του δύναμιν, κραταιὰν ἐποίησε κατὰ τοῦ Διαβόλου· ἡ εὐχὴ γὰρ αὕτη γίνεται πρὸς τὸν προσλαβόντα Θεὸν Λόγον περὶ τοῦ προσληφθέντος φυράματος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἵνα ὀγλίγωρα προσλάβῃ αὐτὸ καὶ κραταιώσῃ. (1)

16: „ Ἐμπεπυρισμένη πυρὶ καὶ ἀνεσκαμ-
„ μένη.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐστιν· ἤγουν ἡ ἄμπελος τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ἐμπεπυρισμένη· διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ φανερώνει τὴν γῆν τῆς ἀμπέλου: ἤγουν τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων· διότι οἱ Βαβυλώνιοι, ὄχι μόνον μὲ φωτίαν ἔκαυσαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ καὶ ἀνέσκαψαν αὐτήν, ὡς ἡ τετάρτη τῶν βασιλειῶν ἱστορεῖ.

„ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσώπου
„ σου ἀπολοῦνται.

Ἐπιτίμησιν ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, ἐδῶ, τὴν ὀργήν· ἡ ὀργή σου, λέγει, Κύριε, θέλει ἀφανίσει τοὺς Ἑβραίους, μὲ τὸ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βαβυλωνίους νὰ προξενήσουν εἰς αὐτοὺς τὸν ἀφανισμὸν τοῦτον· διότι, ἂν ἐσὺ δὲν ἐστήκονες τὸν φράκτην τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραήλ: ἤτοι τὴν ἐπισκοπήν σου καὶ πρόνοιαν, δὲν ἤθελαν ὑπερισχύσουν οἱ Βαβυλώνιοι καὶ νὰ ἀφανίσουν αὐτήν. (2)

17: „ Γενηθήτω ἡ χείρ σου ἐπ' ἄνδρα δε-
„ ξιᾶς σου.

Καὶ τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι διὰ τὸν Ζοροβάβελ: δηλαδή, ὅτι ἂς ἔλθῃ ἡ δύναμίς σου Κύριε, εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς σου: ἤτοι τὸν οἰκεῖον καὶ φίλον

ἐνταῦθα κατῴκισας· καταρτίσαι πάλιν αὐτήν: τουτέστιν ἑτοίμην εἰς σωτηρίαν παρασκεύασον διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· τίς δέ ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἢ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν; ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν Εὐαγγελίοις φησίν; ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ οὔτε ὁ νόμος τὸν Ἰσραήλ, οὔτε οἱ Προφῆται ἐπέστρεψαν, ἀναγκαίως αὐτὸν ἐπιστρέψαι παρακαλεῖ τὸν Χριστόν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐνταῦθα τὴν ἐκεῖθεν βλάστησιν τοῦ Δεσπότου διδάσκει Χριστοῦ· ἱκετεύει γὰρ ἐπιμελείας ἀξιωθῆναι τὴν ἄμπελον διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθησόμενον ναόν, ὃν Υἱὸν ἀνθρώπου σαφῶς προσηγόρευσε: διδάσκει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τοὺς δοριαλώτους γεγενημένους, ἱκετεῦσαι τὸν τῶν ὅλων Θεόν, φειδώ τινα τῆς ἀμπέλου ποιήσασθαι διὰ τὴν ἐκεῖθεν φυομένην σωτήριον ῥίζαν· οὕτω γὰρ ἑαυτὸν ϗ ὁ Κύριος ὀνομάζει λέγων· ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή: ὡς γὰρ ἄνθρωπος, ἄμπελός ἐστιν· ὡς δὲ Θεός, ϗ γεωργὸς σπείρων σπέρμα καλὸν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· αὕτη ἀληθῶς ἡ ἄμπελος ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης ϗ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς· οὐδὲ γάρ ἐστι τόπος, οὐκ ἔστιν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐν ᾧ οὐχ ἵδρυνται τῆς ἀμπέλου ταύτης αἱ θεῖαι ληνοί.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τοῦτο νοεῖται ϗ διὰ τοὺς καύσαντας τὰ Ἱεροσόλυμα Βαβυλωνίους· σοῦ γάρ, φησι, νεύσαντος, φροῦδοι γενήσονται ϗ τὸν ὄλεθρον δέξονται: οὐ γὰρ κάμνεις μέλλων αὐτοὺς τιμωρήσασθαι: ἀλλ' ἀρκεῖ μόνη ἡ ἐπιτίμησις πάντας ἀφανίσαι.

φύλον εἰς τὴν δεξιάν σου Ζοροβάβελ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριςιανοὶ καὶ τοῦτο νοοῦμεν περὶ τοῦ προσληφθέντος ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου: ἤτοι περὶ τοῦ Χριςοῦ· παρακαλεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, νὰ ἔλθουν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα (τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται χεὶρ Θεοῦ, καὶ δάκτυλος Θεοῦ) εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς τοῦ Πατρός· δεξιὰ δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ υἱός ἐςιν, ὡς πάντων δημιουργὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

„ Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκρα-
„ ταίωσας σεαυτῷ.

Τὸν ἴδιον λόγον ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ κατὰ σχῆμα παλιλλογίας· Υἱὸν δὲ ἀνθρώπου τὸν Χριςὸν ὀνομάζει καθὼς αὐτὸς ὁ Χριςὸς Υἱὸν ἀνθρώπου ὠνόμαζε τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν φαινομένην σάρκα, τὴν ὁποίαν προσέλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου τῆς οὔσης ἀνθρωπίνου. (1)

18: „ Καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Ζοροβάβελ λέγουσιν, ὅτι δὲν ἀπέςησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριςιανοὶ λέγομεν, ὅτι ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Χριςὸν δὲν ἀπέςημεν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἠνώθημεν μὲ αὐτόν· ὁ γὰρ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Χριςιανῶν τοῦτο ἔγραψε τὸ ῥητόν. (2)

„ Ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐ-
„ πικαλεσόμεθα.

Σὺ Κύριε λέγει, τοὺς μὲν Ἰουδαίους θέλεις ζωοποιήσεις μὲ τὴν δευτέραν οἰκοδομὴν τῆς πόλεώς των· ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριςιανοὺς θέλεις ζωοποιήσεις μὲ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἀξιώματος τῆς ψυχῆς, ἥτις γίνεται διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεκρώθησαν ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς οἱ Βαβυλώνιοι ἐχθροί· καὶ ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ ἐνεκρώθημεν ἀπὸ τοὺς νοητοὺς Βαβυλωνίους Δαίμονας· τὸ ὄνομά σου δὲ ἐπικαλεσόμεθα, εἶπεν: ἤτοι ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ ἐσένα δὲν θέλομεν ὀνομάζομεν, ἀλλὰ ἐσένα ἔχομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν εἰς βοήθειάν μας. Κυρίως δὲ καὶ ἰδίως ὁ λόγος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριςὸν, ὁ ὁποῖος ἐζωοποίησεν ἡμᾶς. ὅθεν καὶ εἶπεν „ Ἐγώ εἰμι ἡ ζωή (Ἰω. ιδ 6.) καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐπικαλούμεθα, ὀνομαζόμενοι παρὰ πάντων Χριςιανοὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

19: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπί-
„ στρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ
„ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶπε καὶ ἀνωτέρω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ἑρμηνεύσαμεν. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἀνεφέραμεν ταῦτα πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ἐδῶ δὲ θέλομεν προσαρμόσομεν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριςιανούς· Κύριε, λέγει, ὁ Θεὸς, τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων, ἢ ἁπλῶς ὅλων τῶν δυνάμεων· ἢ ὁ χορηγὸς τῶν δυνάμεων· ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ, ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν, ὡς ἄλλοτε εἴπομεν· σὺ, λέγει, ἐπίςρεψον ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ φανέρωσον εἰς ἡμᾶς τὸν Υἱόν σου, ὅς τις εἶναι πρόσωπον ἐδι-

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ, μὴ συγχωρήσας αὐτὸν ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς τὴν σύςασιν ἔχειν τοῦ σώματος· ἐπελθόντος γὰρ Πνεύματος ἁγίου τῇ Παρθένῳ, καὶ τῆς τοῦ ὑψίςου δυνάμεως, ὁ ἅγιος οὗτος τόκος ὑπέςη, ὅς τις καὶ ἡτοίμασε τὴν ἄμπελον πρὸς καρποφορίαν.

(2) Καὶ ὁ θεῖος δὲ λέγει Ἀθανάσιος „ Οὐκ ἄν ποτε ἀποςῶμεν ἀπὸ σοῦ, οἵτε τῆς σῆς ζωῆς μεταλαβόντες, καὶ τῷ σῷ ἐπικληθέντες ὀνόματι: τουτέςι Χριςιανοὶ προσαγορευόμενοι.

ἐοικόν σου. „ Ὁ ἑωρακώς γάρ φησιν ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰω. ιδ. 9.) καὶ εὐθὺς θέλομεν σωθῶμεν, πιςεύσαντες εἰς αὐτόν· τὸ δὲ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, εἶναι μία σαφήνεια καὶ ἐπεξήγησις τοῦ ἐπίςρεψον ἡμᾶς. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· (1)

Ἁρμόζει δὲ αὐτὸς ὅλος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριςιανοὺς, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰς πόλεις κατέκαυσαν οἱ ἄπιςοι τύραννοι καὶ διῶκται βασιλεῖς, μὲ τὸ νὰ παρεχώρησεν ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· ἠμποροῦμεν δὲ νὰ νοήσωμεν τὸν λαὸν τῶν Χριςιανῶν, Ἐφραὶμ μὲν, καθὸ αὐτὸς καρποφορεῖ τὰς ἀρετάς· Ἐφραὶμ γὰρ καρποφορίαν δηλοῖ· Βενιαμὶν δὲ, καθὸ αὐτὸς εἶναι δεξιὸς κατὰ τὴν πίςιν· Βενιαμὶν γὰρ υἱὸς δεξιᾶς ἑρμηνεύεται· Μανασσῆν δὲ, καθὸ αὐτὸς ἔλαβε λήθην καὶ λησμονησίαν τῆς προτέρας πλάνης τῆς εἰδωλολατρείας· Μανασσῆς γὰρ λήθην δηλοῖ· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ εὐκόλως ἁρμόζονται εἰς τοὺς Χριςιανούς. Καὶ ἄμπελον μὲν θέλεις νοήσεις τὸ γένος τῶν Χριςιανῶν, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη ἀπὸ τὸ σκότος τῆς πλάνης καὶ ἀγνωσίας. (ταῦτα γὰρ σημαίνει ἡ Αἴγυπτος) εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν τῆς εὐσεβείας· Ἔθνη δὲ ὁποῦ ἀπεβλήθησαν, εἶναι οἱ Δαίμονες καὶ τὰ Εἴδωλα καὶ οἱ ἀφανισθέντες τύραννοι καὶ διῶκται τῶν Χριςιανῶν· ὁδοποίησις δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι αἱ Εὐαγγελικαὶ ἐντολαί· ἐπειδὴ καὶ αὗται κόπτουσι καὶ καθαρίζουσι καθὸ ὕλην ἀπὸ τὴν ςράταν τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς· ῥίζαι δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι τὰ περὶ Χριςοῦ δόγματα· ἐπλήρωσε δὲ ὅλην τὴν γῆν ἡ εὐσέβεια, κατὰ τό· „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποςόλων τῶν κηρυττόντων αὐτήν.

Καὶ σκιὰ μὲν τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ δόξα αὐτῆς, ἥτις ἐσκέπασε τὰ ὄρη: ἤτοι ὑπερυψώθη ἡ σκιὰ τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ θεία χάρις, ἡ ἐκ τῆς εὐσεβείας ἐξερχομένη· ὄρη δὲ καὶ βουνὰ αὐτῆς, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἀρετήν· ἀναδενδράδες δὲ πάλιν αὐτῆς, εἶναι τὰ δόγματα. (ἢ αἱ παραδόσεις) Κέδροι δὲ Θεοῦ, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν θεωρητικὴν ἀρετήν· καὶ κλήματα μὲν καὶ παραφυάδες, εἶναι τὰ πλήθη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ προσήλυτοι ὁποῦ προσέρχονται εἰς τὴν εὐσέβειαν ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς· θάλασσαν δὲ ὅλην καὶ ποταμοὺς ὅλους, νόησον πῶς εἶναι ὅλη ἡ γῆ· χοῖρος δὲ, εἶναι ὁ Διάβολος, ὁποῦ χαίρεται εἰς τὰς ἀκαθαρσίας· δρυμὸς δὲ καὶ λόγγος, εἶναι αἱ ψυχαὶ αἱ δασεῖαι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἄκαρποι, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ὁ Διάβολος κατοικεῖ· ὁ ἴδιος δὲ Διάβολος, κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως εἶναι μονιὸς, ὡς ἰδιάζουσαν καὶ ξεχωριςὴν ἔχων τὴν κακίαν· καὶ ἄγριος, ὡς σκληρὸς καὶ ἄσπλαγχνος· ἑπομένως δὲ καὶ καθὸ τύραννος, ὁποῦ πολεμεῖ καὶ διαφθείρει τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Χριςοῦ, χοῖρος ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ μονιὸς διὰ τὰς ῥηθείσας αἰτίας.

ΨΑΛ-

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Συνεχῶς τὴν ἱκεσίαν προβάλλεται, ἐπισπεύδων γενέσθαι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μονογενοῦς, δι' οὗ ἡ σωτηρία τοῖς πιςεύσασιν.

ΨΑΛΜΟΣ Π΄.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν, Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Καὶ ὁ ὄγδοος Ψαλμὸς παρομοίως μὲ τοῦτον ἐπιγράφεται „ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν· ὅθεν καὶ βλέπε ἐν ἐκείνῳ τὴν ἐξήγησιν τούτου· οἱ ληνοὶ λοιπὸν οὗτοι: ἤτοι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν, παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην μὲ τὰ λόγια, ὁποῦ ἔχει εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ παρὼν Ψαλμός· κατηγορεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀπείθειαν, καὶ διδάσκει πῶς ἔχουν αὐτοὶ νὰ ἀποβληθοῦν· ἵνα προασφαλίσῃ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἀποβληθῇ ὡς ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων· καὶ ἵνα μὴ μιμηθῇ τὴν ἐκείνου κακίαν καὶ ἀπείθειαν. (1).

2: „ Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ „ ἡμῶν.

Φαίνεται μὲν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἑβραίων, ὁποῦ ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καθὼς οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι· διὰ τοῦτο καὶ ἀγαλλιῶνται διὰ τὸ γύρισμα καὶ ἐλευθερίαν τους· ἀποδείχνεται ὅμως ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, ὅτι δὲν ἁρμόζει εἰς τοὺς τοιούτους ὁ λόγος· ἀλλὰ αἱ ληνοί: ἤγουν αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν, μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην νὰ ἀγάλλωνται καὶ νὰ χαίρουν διὰ τὸν Χριστὸν, ὅς τις ἔτζι φανερὰ τὰς ἐβοήθησεν.

„ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ, ὅτι εἶναι φωνὴ ἐπινίκιος, εἴπομεν εἰς διάφορα μέρη· τώρα δὲ λέγομεν ἁπλῶς, ὅτι τὸ ἀλαλάξατε εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐπι-

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ὅτι τρεῖς Ψαλμοὶ ὑπὲρ τῶν ληνῶν ἐπιγράφονται, ὁ ὄγδοος, ὁ ὀγδοηκοστὸς οὗτος, καὶ ὁ ὀγδοηκοστὸς τρίτος· εἰς τὸ τέλος γὰρ καὶ τὴν ὀγδόην τηρεῖται ὁ οἶνος ὁ ἐν ταῖς ληνοῖς: εἴτουν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποθλιβόμενος· τὴν ὀγδόην δὲ ταύτην καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δηλοῖ, ὡς ὀγδοηκοστὸς ἀριθμούμενος, τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ὀγδόην δεκάδων περιέχοντος, συμβόλου ὄντος αἰῶνος τοῦ μέλλοντος· καθ᾽ ὃν ἡ ἐπὶ συγκομιδῇ τῶν ἡμετέρων καρπῶν ἑορτὴ ἔσται· καὶ ἡ ἀληθινὴ σκηνοπηγία τῶν σωμάτων ἡ σύμπηξις καὶ ἀνάστασις, ἧς προοίμιον αἱ σάλπιγγες, τὴν ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν μηνύουσαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἀνάκλησιν προθεσπίζει τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν· καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἔστιν οὖν καὶ ἐκ τούτου τοῦ Ψαλμοῦ ἰδεῖν, ὡς καλεῖ τὰ Ἔθνη πρὸς τὴν πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον, αὐτοῖς διδασκαλίαν ποιούμενος, τοῦ μὴ ἀποστῆναι αὐτοῦ.

πινίκιον ὕμνον ᾄσατε· εἰς τὸν Θεὸν δὲ τοῦ Ἰακὼβ εἶπε, διὰ νὰ ἐνθυμίσῃ τοὺς ἀναγινώσκοντας, ὅτι οὗτος ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς, αὐτὸς ἐφάνη καὶ παλαιὰ εἰς τὸν Ἰακὼβ μὲ ἀνθρώπου σχῆμα, καὶ ἐπάλαισε μὲ αὐτὸν, προμηνύωντας τὴν ὕςερον γενομένην αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν. (1)

2: „ Λάβετε Ψαλμὸν, καὶ δότε τύμ-
„ πανον.

Λάβετε, λέγει, θείας διδασκαλίας· καθὸ γὰρ Ψαλμὸς περιέχει διδασκαλίαν· καὶ δότε τύμπανον: ἤγουν κτυπήσατε τὸ σῶμα μὲ τὸ πλῆκτρον τῆς ἐγκρατείας, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ θεοφόρος Μάξιμος. (2)

„ Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.

Ψαλτήριον ἐδῶ λέγει τὸν νοῦν· κιθάραν δὲ λέγει τὸ σῶμα, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν λβ. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ· κινήσατε τὸν νοῦν καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸ νὰ χαροποιήσετε τὸν Θεόν· ἀπὸ κοινοῦ γὰρ ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ Ψαλτήριον, καὶ εἰς τὴν Κιθάραν τὸ, δότε· ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐδῶ δὲν εἶναι διὰ αἰσθητὰ ὄργανα, καθὼς ἐξηγοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ περὶ νοητῶν· τὸ δὲ τερπνὸν ἐπροσέθη, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ νοητὸν Ψαλτήριον: ἤγουν ὁ νοῦς, αὐτὸς εἶναι μάλιςα, ὁποῦ εὐφραίνει τὸν Θεόν.

3: „ Σαλπίσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι,
„ ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν.

Νόμος ἦτον εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἑβδόμου Μηνὸς: ἤτοι τοῦ καθ' ἡμᾶς Σεπτεμβρίου ἥτις ἦτον νεομηνία νὰ σαλπίζουν οἱ Ἱερεῖς μὲ σάλπιγγα, εἰς ἐνθύμησιν τῆς σάλπιγγος ἐκείνης τῆς ἐπουρανίου, ὁποῦ ἐσάλπισεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅταν ἐκατέβη ἐκεῖ ὁ Θεός. Ἐκ μεταφορᾶς λοιπὸν καὶ ὁμοιότητος τοῦ νόμου ἐκείνου, παραγγέλλει καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τώρα εἰς τοὺς Ἀποςόλους, νὰ σαλπίσουν μὲ τὴν σάλπιγγα τῆς γλώσσης των καὶ νὰ κηρύξουν, ὅτι ἀνέςη ὁ Χριςός. Καὶ τοῦτο νὰ τὸ κάμουν εἰς τὴν νεομηνίαν: ἤτοι εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναςάσεως τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκαινίσθη ἡ κτίσις· ταύτην γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναςάσεως ὠνόμασε καὶ ἡμέραν εὔσημον: ἤγουν ἐπίσημον καὶ ὀνομαςὴν ἑορτῆς· Ἐπειδὴ κατὰ ἀλήθειαν ἡ Ἀνάςασις εἶναι ἡ πλέον ἐπι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Ἠθικώτερον δὲ, ὧν μὲν κατορθούντων οἱ καρποὶ ἐπὶ τὰς ληνοὺς ἔρχονται, ἀκουέτωσαν τοῦ ἀγαλλιᾶσθαι τῷ Θεῷ· ὁ δὲ ἁμαρτῶν ϗ δεόμενος μετανοίας ϗ ἐπιςροφῆς, μὴ ἀγαλλιάσθω, ἀλλὰ λυπηθήτω κατὰ Θεόν· ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ϗ σὺ δὲ, ἐὰν βοηθηθῇς ὑπὸ Θεοῦ, τὴν συγκομιδὴν ποιῆσαι τῶν καρπῶν ἐπὶ τὰς ἁγίας ληνοὺς, μὴ ἐπιλανθάνου τοῦ Θεοῦ, καθὸ βοηθός σου γέγονε· κᾂν ἀπορῇς λόγων τῶν κατ' ἀξίαν ἀποδοθησομένων τῷ Θεῷ, ἐν εὐχαριςίᾳ ἀλάλαζε, ἀσίμῳ φωνῇ καρδίας κεκραγυίας, ὑπερβαινούσης τὰ σημαινόμενα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Παρακελεύεται τοῖς Ἔθνεσι, τῷ βοηθήσαντι Θεῷ ϗ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων αὐτοὺς ῥυσαμένῳ καταδυναςείας, τοὺς ἐπινικίους ὕμνους ᾄδειν.

(2) Ἐπεὶ οὖν Ψαλμὸν ἐνταῦθα τὴν θείαν διδασκαλίαν καλεῖ, διὰ δὲ τοῦ τυμπάνου, ὀργάνου ὄντος ἐκ δερμάτων πεποιημένου, τὸ σῶμα αἰνίττεται, βούλεται ἡμᾶς ταῖς διὰ τοῦ σώματος πράξεσι τὰ διὰ τῶν λόγων πληροῦν παραγγέλματα· διό φησιν, ἐπήκοοι τῶν θείων λόγων γενόμενοι, ϗ ταῖς ἀκοαῖς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν δεξάμενοι, δότε τὴν διὰ τοῦ σώματος πρᾶξιν, ϗ τὰ σώματα ἡμῶν θυσίαν ζῶσαν εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ παραςήσατε, νεκρώσαντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ϗ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τάχα δὲ ἓν μοι δίδωσιν ὁ λόγος, τρία δέ με ἀπαιτεῖ· δίδωσί μοι Ψαλμὸν, ϗ ἀπαιτεῖ ἀπ' ἐμοῦ τύμπανον· δεύτερον, Ψαλτήριον, εἶτα κιθάραν· ἵνα μάθω, ὅτι δίδωσί μοι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν, ἀπαιτεῖ

πισημοτέρα ὡς ἑορτῶν ἑορτὴ, καὶ πανήγυρις πανηγύρεων, καθὼς λέγει εἰς τὸ Πάσχα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ εἶπε περὶ τῆς νεομηνίας ἐκείνης „ Καὶ τῷ Μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ μιᾷ τοῦ μηνὸς ἐπίκλητος Ἁγία ἔσαι ὑμῖν, ἡμέρα σημασίας ἔσαι ὑμῖν. (Ἀρι. κθ. 1.) (1)

4: „ Ὅτι πρόσταγμα τῷ Ἰσραὴλ ἐστι, „ καὶ κρίμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶσα τὴν ἐν τῷ Δαβὶδ μέθοδον καὶ σοφίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἀφ' οὗ αὐτὸς ἕνωσε μαζῆ με τὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Κυρίου Ἀνασάσεως, πάλιν λέγει περὶ τοῦ νόμου· καὶ οὕτω καταφέρει τὸν λόγον εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἔτζι, λέγει, ἐντέλλομαι, ὅτι τοῦτο εἶναι προςαγμένον ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ τοῦτο εἶναι κρίσις: ἤγουν ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰακὼβ ποῖον; τὸ νὰ σαλπίζεται δηλαδὴ ἐν τῇ εὐσήμῳ ἑορτῇ.

5: „ Μαρτύριον ἐν τῷ Ἰωσὴφ ἔθετο αὐ„ τό. (2)

Ἰωσὴφ ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καθότι ὁ Ἰωσὴφ ἦτον εὐεργέτης καὶ τροφεὺς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ος Ψαλμῷ ἑρμηνεύοντες, τὸ „ Τοὺς υἱοὺς Ἰακὼβ καὶ Ἰωσήφ· ἔθετο, λέγει, εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, μαρτύριον: ἤτοι διαμαρτυρίαν καὶ παραγγελίαν ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτό: ἤτοι τὸ νὰ σαλπίζει εἰς τὴν νεομηνίαν κατὰ τὸν αὐτὸν Εὐσέβιον.

„ Ἐν τῷ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἰ„ γύπτου.

Τό-

τει δέ με ἁγιασμὸν ὁλοτελῆ· ἵνα ἁγιασθῶ ὁλόκληρος τῷ Πνεύματι ϗ τῇ ψυχῇ ϗ τῷ σώματι, ἵν' αἰνῶ τὸν Θεὸν ὡς ἐν τυμπάνῳ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος· εἶτα δυνηθῶ συμφωνίαν ποιῆσαι, ὡς Ψαλτηρίου πρὸς κιθάραν, τοῦ Πνεύματος πρὸς τὴν ψυχήν· ἢ κατὰ τὸν Ἀπόσολον πρὸς τὸν νοῦν· ὥςε λέγειν· „ Ψαλῶ τῷ Πνεύματι, ψαλῶ δὲ ϗ τῷ νοΐ· ὁ δὲ Θεόδωρος ἱςορικῶς νοῶν τοῦτο λέγει, ὅτι εἶναι συνήθεια ἕως τῆς σήμερον, ἄλλοι μὲν νὰ ποιοῦσι τὰς ᾠδὰς, ἄλλοι δὲ νὰ λέγουν τὰς ᾠδὰς ταύτας μὲ ὄργανα ἢ αὐλοὺς ἢ τύμπανα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐποίει τοὺς Ψαλμοὺς, ἄλλοι δὲ ἀνεκρούοντο τοὺς Ψαλμούς του μὲ τὰ ὄργανα, διὰ τοῦτο λέγει πρὸς ἐκείνους· λάβετε τὸν Ψαλμόν: τουτέςι τὴν ᾠδὴν, ϗ δότε παρ' ἑαυτῶν τὰ ὄργανα· ϗ ὃ μὴ ἔχετε λαβόντες, τὸ παρ' ἑαυτῶν δότε, τῶν ὀργάνων τὴν χρῆσιν· ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος, τοῦτο δηλοῖ τὴν γενομένην συμφωνίαν ϗ συναρμονίαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα· ἵν' ἄρτιοι γένωνται οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι τὰς ψυχὰς ἀνατιθέντες τῷ Θεῷ ϗ τὸ σῶμα οὐ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, τρεῖς ἑορταὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸν ἕβδομον μῆνα, ἡ τῶν σαλπίγγων κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνός· ἡ τοῦ ἱλασμοῦ κατὰ τὴν δεκάτην· ϗ ἡ τῶν σκηνῶν κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην· ϗ ἡ μὲν νεομηνία τύπος εἶναι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἡ δὲ σάλπιγξ, εἶναι τύπος τῆς παρὰ Θεοῦ σάλπιγγος τῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου φωνῆς, ἡ ὁποία ἔχει νὰ ἀνασήσῃ ὅλους τοὺς νεκρούς· ἔςι δὲ ἡ νεομηνία ϗ τύπος τοῦ νέου καιροῦ, καθ' ὃν ἦλθεν ὁ Χρισός· καθὼς λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι ἐσάλπιζον εἰς τὴν νεομηνίαν διὰ νὰ φανερώσουν πῶς ἠλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ϗ ἤκουσαν τὰς σάλπιγγας, ὅταν κατέβη ὁ Θεὸς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· ἔτζι ϗ οἱ Χρισιανοὶ προςάζονται νὰ σαλπίζουν μὲ τὰς Εὐαγγελικὰς σάλπιγγας ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χρισοῦ, ϗ ἐν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς αὐτῶν, διὰ νὰ φανερώσουν, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ Χρισοῦ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν νοητὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου: ἤτοι τοῦ σκότους ϗ τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος προσθέττει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προςάζει ἐδῶ τοὺς Ἀποςόλους ϗ κήρυκας νὰ μὴ μιμοῦνται τὰς ἄλλας παρατηρήσεις ϗ ἑορτὰς τῶν Ἰουδαίων (τὴν τοῦ ἱλασμοῦ δηλαδὴ ϗ σκηνοπηγίαν) ἀλλὰ μόνην τὴν τῶν σαλπίγγων: ἤτοι τὸ νὰ σαλπίζουν μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν σωτήριον λόγον διὰ τοῦ κηρύγματος· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι λείπει ἐδῶ τὸ ὡς: ἤτοι σαλπίσατε ὡς ἐν νεομηνίᾳ, ϗ ὡς ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ.

(2) Ἐν ἄλλοις αὐτόν.

Τότε, λέγει, ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω παγγελίαν καὶ διαμαρτυρίαν εἰς τὸν λαὸν ὁ Θεός: τὸ νὰ σαλπίζουν δηλαδὴ, ὅταν αὐτὸς ὁ λαὸς εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ.

„ Γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν.

Τότε λέγει, ὁ Θεὸς ἐδιώριτε τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν, ὅταν, ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἤκουσε γλῶσσαν, ὁποῦ δὲν ἤξευρε· γλῶσαν δὲ λέγει τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐδιώριζεν εἰς αὐτοὺς τὸν Δεκάλογον, μὲ κρότον ἐξάκουςον καὶ πολὺν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν καὶ ὁ λαὸς ὅλος ἀκούοντες ἐφοβήθησαν, καὶ ἐςάθησαν μακρόθεν ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν. (Ἐξ. κ' 19.) τὸ δὲ, ἣν οὐκ ἔγνω, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀσυνήθη καὶ ξένην· τὴν ἀσυνήθη γὰρ καὶ ξένην φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἤκουσε τότε ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων. (1)

θ: „ Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν νῶτον „ αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἐδίδαξεν ὁ Δαβὶδ, ποίαν μεγάλην χάριν ἠξιώθη ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. Τώρα ἐδῶ ἀκολούθως φέρει καὶ τὴν προτερινὴν χάριν ὁποῦ ἔλαβεν· ἤγουν πῶς ἠξιώθη νὰ λάβῃ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν τῆς Αἰγύπτου· ἄρσεις δὲ ὀνομάζει τὰ φορτία τῆς λάσπης καὶ τῶν πλίνθων καὶ τῶν ἀχύρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγλύτωσεν ὁ Θεὸς τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλάτας αὐτῶν καὶ πλέον τοιαῦτα δὲν ἐσήκωναν εἰς τὴν ἔρημον.

„ Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδού- „ λευσαν.

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν ἕνα γὰρ, διὰ νὰ κατασκευάζῃ τὸ ἀνωτέρω ῥητόν: ἤτοι, αἱ χεῖρες γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν· κόφινος δὲ εἶναι καλάθι μεγάλον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ λάσπη καὶ οἱ πλίνθοι καὶ τὰ ἄχυρα· καὶ ἔτζι γεμάτον ἐφορτόνοντο αὐτὸν εἰς τὰς πλάτας των καὶ διὰ τούτων ἔκτιζαν κάςρα τοῦ Φαραώ.

7: „ Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσωμε καὶ ἐῤῥυ- „ σάμην σε.

Ἀπὸ ἐδῶ καὶ κάτω φέρει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριςὸν, διαλεγόμενον μὲ τοὺς Ἑβραίους, καὶ διδάσκοντα, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ παλαιόθεν εὐεργετήσας τὸν λαὸν αὐτῶν. Θλῖψιν δὲ καὶ ςενοχωρίαν λέγει τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς ἐπιςάτας τοῦ Φαραὼ ἤγουν ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐσπούδαζον αὐτοὺς νὰ δουλεύουν ὀγλίγωρα εἰς τὰ κτήρια· τοὺς ὁποίους ἐργοδιώκτας ὀνομάζει ἡ Ἔξοδος „ Εἶπε γάρ, φησιν, ὁ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν· οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων. (Ἐξ. γ'. 7.) Καὶ πάλιν „ Κἀγὼ ἑώρακα τὸν θλιμμὸν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς (αὐτόθ. 10.) τὸ δὲ ἐπεκαλέσωμε καὶ ἐῤῥυσάμην σε καὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ τοὺς προγόνους τῶν Ἑβραίων ἐῤῥέθεσαν, καὶ ὄχι διὰ τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἐπειδὴ καὶ οἱ πρόγονοι καὶ οἱ ἀπόγονοι, καὶ οἱ δύω ἕνα γένος ἦτον.

„ Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καται- „ γίδος.

Σοῦ

(1) Καὶ ἡμεῖς δὲ ἕως ἂν ὦμεν ἐν Αἰγύπτῳ, οὐκ ἀξιούμεθα θείας φωνῆς· ὅταν δὲ καταλείψωμεν τὰ σωματικὰ, καὶ τῶν ἐπικειμένων ἡμῖν φορτίων τῆς ἁμαρτίας κουφισθῶμεν, τότε Θεοῦ φωνῆς ἀκουσόμεθα. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

Σοῦ ἐπήκουσα, λέγει, ὦ ἐδικέ μου λαὲ, καὶ ἐτελείωσα τὴν δέησίν σου ἐγὼ ὁ Θεὸς, ὅς τις ἤμουν ἐκεῖ ἀφανὴς καὶ ἀόρατος εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον τῆς καταιγίδος: δηλαδὴ τῆς ταραξάσης τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐσύμπλεξα τοὺς τροχοὺς τῶν καροτζῶν αὐτων, καὶ ἔφερα αὐτοὺς μὲ βίαν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς ἀφανισμόν τους· καταιγὶς γὰρ εἶναι ἡ κὲ βίας τῶν ἀνέμων συςροφὴ, ὃ καλεῖται ἀνεμοςρόβιλον. (1)

„ Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλο-
„ γίας.

Περὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας εἴπομεν ἐν τῷ οζ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸν 16. ςίχον τό „ Κύριος ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας. σὲ ἐδοκίμασα, λέγει, ὦ λαὲ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅταν σὲ ἀφῆκα νὰ διψάσῃς ὀλίγον, καὶ εὐθὺς σὲ εὑρῆκα ἀχάριςον καὶ ἀμνήμονα· καὶ ἀγκαλὰ καὶ πρότερον σὲ ἤξευρα, πλὴν τοτε περισσότερον σὲ ἐγνώρισα.

8: „ Ἄκουσον λαός μου, καὶ διαμαρτύ-
„ ρομαί σοι.

Λαόν του ὀνομάζει ὁ Χριςὸς τους Ἑβραίους, ὅς τις καὶ ἐν τῇ Ἐξόδῳ εἶπε περὶ τῶν προγόνων αὐτῶν „ Ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος (Ἐξ. ιθ· 5.) ἤτοι οἰκεῖος. ἢ λαόν του αὐτὸν λέγει, ἐπειδὴ ἦτον κατὰ σάρκα συγγενὴς αὐτῶν· „ Εἰς τὰ ἴδια, φησιν, ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον „ (Ἰω. α΄. 11.)

„ Ἰσραὴλ ἐὰν ἀκούσῃς μου,
9: „ Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς πρόσφατος.
„ οὐδὲ προσκυνήσεις Θεῷ ἀλλοτρίῳ.

Ὦ Λαὲ λέγει, τοῦ Ἰσραὴλ, ἄνισως καὶ πειςθῇς εἰς ἐμένα τὸν Χριςὸν, ὁποῦ διατίθεμαι καὶ νομοθετῶ τὴν καινὴν Διαθήκην, καὶ πιςεύσῃς ἐμένα ὡς Θεὸν, δὲν θέλεις παρανομήσεις· διὰ τί, ἀγκαλὰ καὶ ἐν τῷ Νόμῳ γέγραπται· οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. (Ἐξ. κ΄. 3.) Ἀλλ᾽ ὅμως ἐγὼ δὲν εἶμαι Θεὸς ἕτερος· ἀντὶ τοῦ ἕτερος δὲ, εἶπε τὸ, πρόσφατος· τοῦτο δὲ ἐξηγητικὸν παλιν εἶναι τὸ, ἀλλοτρίῳ· διότι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι ἄλλο, ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ ἦτον παλαιὰ, αὐτὸ βέβαια εἶναι πρόσφατον καὶ καινούριον, ὡς ὕςερον γενόμενον· ὅθεν ἀκολούθως, αὐτὸ εἶναι καὶ ἀλλότριον. (2)

10: „ Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου,
„ ὁ ἀναγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

Ἐ-

(1) Ἢ κατὰ ἄλλον τὸ, ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταιγίδος, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐκ μεγάλης καὶ ὑπερβαλλούσης ἐῤῥυσάμην σε θλίψεως· καταιγὶς γὰρ πνεῦμα βιαιόν ἐςι καὶ σφοδρὸν καὶ χειμερινὸν, οἰκίας καταςρέφον, καὶ δένδρα ἐκριζοῦν· δι᾽ οὗ ὁ μέγας καὶ φοβερὸς πειρασμὸς σημαίνεται· ἢ ἐν ἀποκρύφῳ εἶπε καταιγίδος κατὰ τὸν Θεόδωρον, τὴν νεφέλην δηλῶν, ἐν ᾗ ὥσπερ ἀποκεκρυμμένος αὐτοῖς διελέγετο ὁ Θεὸς, ὡς τῆς νεφέλης καὶ ἀνέμους καὶ καταιγίδας ἐκπέμπειν φύσιν ἐχούσης· ἢ τοῦτο εἶπεν, ὡς οὐ φαινόμενος, ἀλλὰ κρυφίως ἐνεργῶν ὁ Θεός.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Ἰωάννης „ Ὢ τῆς ἀφάτου ἡμερότητος! ἐὰν ἀκούσῃς, φησιν, ἐρῶ· ἐὰν ὑπόσχῃς, τὴν ἀκοὴν, λαλήσω σοι· τί λέγεις ὦ Δέσποτα; ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ταῦτα καὶ τοῦ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου τὴν παραπληξίαν ἐλέγχει· εἰ γὰρ οὐχ᾽ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ ὁ μονογενὴς, ἀλλότριος ἄρα καλοῖτ᾽ ἂν εἰκότως· καὶ εἰ ἦν, ὅτε οὐκ ἦν, πρόσφατος ἔςαι καὶ οὐ συναΐδιος· τὸν θεῖον τοίνυν προφανῶς παραβαίνουσι νόμον, ἀλλότριον καὶ πρόσφατον προσκυνοῦντες Θεὸν, μηδὲ συνιέντες τὸ εἰρημένον· „ Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰώνων. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τὸ ἐὰν ἀκούσῃς τούτου χάριν προσέταξεν· ἵνα δείξῃ, προειδὼς μὲν αὐτῶν τὴν παρακοὴν, οὐ μὴν δὲ ἀναιρῶν αὐτοῖς τὸ μεταθέσθαι· ἐξῆν γὰρ, εἴπερ ἐβούλοντο· καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόγνωσις οὐ βλάπτει τὴν μετάνοιαν· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο προγινώσκει, ὅτι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἔξεςι μεταθέσθαι, εἰ βούλοιντο· ὁ δὲ Δίδυμος: Ἀλλότριον δὲ Θεὸν καὶ πρόσφατον, τὸν πεπλανημένως παρὰ τοῖς Ἔθνεσι νενομισμένον ὠνόμασεν.

Ἐγὼ λέγει, ὁ ὕςερον γενόμενος ἄνθρωπος, εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὁποῦ σὲ ἐλευθέρωσα ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὄχι ἄλλως. Τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι γεγραμμένον αὐτολεξεὶ καὶ εἰς τὸν Δεκάλογον. (Ἔξ. κ'. 2.) (1)

,, Πλάτυνον τὸ στόμα σου καὶ πληρώσω αὐτό.

Πλάτυνον, ἀντὶ ἄνοιξον τὸ ςόμα τὸ τῆς ψυχῆς· ὅν, λέγει, ἐσὺ ἑτοιμάσῃς τὸ ςόμα τὸ τῆς ψυχῆς σου πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς Πνευματικῆς: ἤγουν θείων νοημάτων· ἐγὼ θέλω γεμίσω αὐτὸ ἀπὸ σοφίαν· καὶ ἀπὸ τὴν εὐτέλειαν καὶ χαμηλότητα τοῦ Γράμματος τοῦ Νόμου, θέλω σὲ ἀναβιβάσω εἰς τ ὕψος τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι κρυμμένον μέσα εἰς τὸ Γράμμα· νοεῖται δὲ ςόμα καὶ τὸ αἰσθητόν· διατὶ, ἂν ἐσὺ, λέγει, πεισθῇς εἰς ἐμένα, θέλω δὲ γεμίσω καὶ ἀπὸ σωματικὴν τροφήν. (2).

11: ,, Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου τῆς ,, φωνῆς μου, καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέ- ,, σχε μοι.

Ἐγὼ μὲν, λέγει, ἔτζι ἐπαρήγγειλα καὶ τοιαύτας ὑποσχέσεις ἔδωκα εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραήλ· ὁ δὲ λαός μου δὲν ἐπείσθη εἰς ἐμένα, καθὼς εἶπεν ὁ Εὐαγγελιςής, Καὶ ,, Οἱ Ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. (Ἰω. α'. 11.) τὸ δὲ, καὶ Ἰσραὴλ δὲν ἐπρόσεξεν εἰς τὰ λόγιά μου τοῦτο εἶναι παλιλλογία καὶ ἐπεξήγησις τοῦ ἀνωτέρω· τὸ ἀκούω δὲ, σημαίνει μὲν καὶ τὸ αἰσθάνομαι τῶν λεγομένων, καὶ πείθομαι: καθὼς τοιαύτην σημασίαν ἔχει τώρα ἐδῶ· σημαίνει δὲ ἀκόμη καὶ τὸ νοῶ, ὡς τό. ,, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. (Ματθ. ια. 15.).

12: ,, Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐ- ,, πιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν.

Καὶ λοιπὸν ἄφηκα λέγει, τοὺς Ἰουδαίους νὰ φέρωνται κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα: ἤτοι τὰ θελήματα τῶν καρδιῶν τους ὡς ἀπειθεῖς ὄντας καὶ πικρούς καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, μετέβηκα εἰς τὰ Ἔθνη. (3)

,, Πο-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ,, Οὐκ ἦν ὁ Χριςὸς πρόσφατος Θεὸς οὐδὲ ἀλλότριος· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀναγαγὼν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· αὐτὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς, αὐτὸς ϗ μετὰ ταῦτα, ὡς διὰ τῆς Ἡσαΐου προφητείας ἐδήλωσεν· ,, Ἐγώ εἰμι Θεὸς πρῶτος· ϗ εἰς τὰ ἐπερχόμενα ἐγώ εἰμι.

(2) Λέγει δὲ ὁ σοφὸς Νεῖλος ,, Ὅταν γὰρ καθάπερ μικρὰ χελιδὼν τὸ ςόμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν, ἐν αἰσθήσει τῆς οἰκείας ἀσθενείας γενόμενοι, οὐ βραδύνει τοῦ Κυρίου ἡ χάρις τοῦ ἐπιφοιτῆσαι ἡμῖν· ϗ δὴ παραγενομένη τροφὴν ἐπιδίδωσι, καθάπερ νεοσσῷ τινι κεχηνότι· μεταδίδωσι δὲ θείας χαρᾶς ϗ ἀποκαλύψεως μεγίςων Μυςηρίων· ϗ ὥσπερ οὐχ' ὁ ἥλιος μερίζει, τούτῳ μὲν τῷ οἴκῳ τὸ φῶς μεῖζον, τούτῳ δὲ ἔλαττον· ἀλλὰ πρὸς τὰς θυρίδας χώραν ἡ ἀκτὶς λαμβάνει, ϗ οὕτως ἐγχέεται· οὕτως, ἐπεὶ θυρίδες ἡμῶν τῆς ψυχῆς οἱ λογισμοὶ, ὅταν πλατύτερον αὐτοὺς ἀνοίξῃς, πλείω χωρήσεις τὴν χάριν· ὅταν δὲ ςενώσῃς τὴν διάνοιαν, ςενοῖς τὴν χάριν· ἄλλος δέ φησι· ,, Πλατύνεται μέντοι τὸ ςόμα τῆς ψυχῆς τῇ συνεχεῖ μελέτῃ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὧν ϗ πληροῦται· ϗ ὅσον μελετᾷ, τοσοῦτον πληροῦται σοφίας ϗ θείων νοημάτων· δέον οὖν, εὐρύνειν τὰς τῆς ψυχῆς ἀποθήκας διὰ πίςεως μεγάλης ϗ ἔργων ἐπαινουμένων· ὅπως δοχεῖον γενώμεθα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, πλατύναντες τὸ ςόμα τοῦ νοητοῦ ἀνθρώπου, ϗ πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς πνευματικῆς ἑτοιμάσαντες.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· ,, Ἡ Γραφὴ τὴν συγχώρησιν ἀντὶ πράγματος (ϗ ἐνεργείας) λέγει· τὸ γὰρ ἄφηκα, ἐξαπέςειλα εἶπεν· ἃ γὰρ συνεχώρησε παθεῖν τε ϗ κατὰ τὴν οἰκείαν γνώμην αὐτοὺς ἁμαρτάνειν, ταῦτα ὡς τοῦ Θεοῦ ἀποςείλαντος ἐπ' αὐτοὺς ϗ ποιήσαντος εἶπεν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν· ,, Ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν, τὰς ἐννοίας τὰς ποικίλας λέγει ϗ τὰς μεθόδους τῶν λογισμῶν, οἷς ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐπιβουλεύων τῷ Κυρίῳ ἐκέχρηντο, λέγοντες: τί ποιήσομεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πι-

„ Πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
„ αὐτῶν·

Ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι γυμνωθέντες ἀπὸ τὴν ἄνωθεν χάριν ὡς ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι, θέλουν πορεύονται, λέγει: ἤτοι θέλουν πολιτεύονται καὶ ζοῦν πάντοτε ἀνεπίσκεπτοι καὶ ἀβοήθητοι παρὰ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπέβαλον τὸν Σωτῆρα καὶ λυτρωτήν τους Χριςόν. (1)

13: „ Εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου, Ἰσραὴλ
„ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, ἐν τῷ
„ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐτα-
„ πείνωσα, καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντας
„ αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου.

Τό, Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, εἶναι ἐξήγησις τοῦ, εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου ὁμοίως καὶ τό „ Ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου, εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ, ἐν τῷ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐταπείνωσα· ἄν, λέγει, ὁ λαός μου ἤθελε μοῦ ἀκούσῃ καὶ νὰ περιπατῇ εἰς τὰς ἐντολάς μου, ἐγὼ ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς του ἐν τῷ μηδενί: ἤγουν εὐκόλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ χωρὶς κόπον, καὶ ὡσὰν ἕνα μηδέν· ἢ ἤθελα τοὺς ταπεινώσω ἐν τῷ μηδενί: ἤτοι μὲ τὰ μηδαμινὰ πράγματα· καθὼς ἐταπείνωσε τὸν Φαραὼ μὲ ἐτελῆ ζωΰφια: ἤτοι μὲ ἀκρίδας καὶ βατράχους καὶ σκνίπας, καὶ τὰ ὅμοια, εἰς ἔνδειξιν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸν Δίδυμον.

14: „ Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ

Ἐχθροὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριςοῦ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι· ἐψεύσαντο δὲ οὗτοι αὐτῷ· ἐπειδὴ ὠνόμαζον μὲν αὐτὸν ῥαββί, καὶ ἁπάλυνον τοὺς λόγους των μὲ τὰ τοιαῦτα γλυκᾶ ὀνόματα, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ νδ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „ Ἡπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἔλαιον· καθ' ὑπόκρισιν ὅμως ταῦτα ἔλεγον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· τὸ ἐψεύσαντο αὐτῷ ἔγραψεν ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι οἱ οἱ Ἰουδαῖοι προγονικὴν ἔχουσι τὴν ἀπείθειαν· ὅταν γὰρ παλαιὰ ἔδιδεν ὁ Θεὸς τὸν Νόμον εἰς τοὺς προγόνους τῶν Ἰουδαίων, ὑποσχέθησαν μὲν ἐκεῖνοι νὰ πείθωνται εἰς ὅλα, ὅσα ἐνομοθέτησεν ὁ Θεός, εἰπόντες πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Πάντα ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. Ἐξ. ιθ. 8.) ἐφάνηκαν ὅμως ψεῦσαι μυρίαις φοραῖς· ἐπειδὴ ἠθέτησαν τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλος τινὰς ὅτι καὶ μόλον ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον συγγενεῖς τοῦ Χριςοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐφάνηκαν ὅμως εἰς αὐτὸν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, ψευδῆ ἀποδείξαντες τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν. (2)

„ Καὶ

πιςεύσουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον καὶ τὸ Ἔθνος· κατὰ τοῦτο τοίνυν τὸ ἐπιτήδευμα καὶ τὴν βουλὴν ἐξαπεςάλησαν καὶ ἐπορεύθησαν· Ῥωμαῖοι γὰρ κατέλαβον καὶ τὸν τόπον αὐτῶν καὶ τὴν πόλιν, αὐτοὶ δὲ αἰχμάλωτοι ᾤχοντο· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἀφῆκα αὐτοὺς τῇ ἀρεσκείᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Τῇ σκολιότητι τῆς καρδίας αὐτῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Πρόκειται δὲ εἰς θεωρίαν τοῖς βουλομένοις ἡ τῆς προφητείας ἀλήθεια· ἔρημοι γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας οἱ Ἰουδαῖοι γενόμενοι, εἰς ἅπασαν γῆν καὶ θάλασσαν διεσπάρησαν, δοῦλοι δὲ ἀντ' ἐλευθέρων ἐγένοντο, δυσσεβείᾳ δὲ πάσῃ συζῶσι γοητείαις καὶ Δαιμόνων ἐπῳδαῖς κεχρημένοι, τὸν δὲ σεσωκότα Θεὸν προσκυνεῖν οὐκ ἐθέλοντες.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Τί δὲ δηλοῖ τὸ ἐψεύσαντο; ὥσπερ ὅταν ἀγρὸς εὐφορῆσαι προσδοκηθεὶς, ἄκαρπος εὑρεθῇ, λέγομεν· ὁ ἀγρὸς ἐψεύσατο· οὐ γὰρ ἐκδέδωκε τοσοῦτον καρπὸν, ὅσον προσεδοκήσαμεν· καὶ πάλιν φαμέν· ἐψεύσατο τὸ ἔργον αὐτῆς ἡ ἐλαία· οὕτω νοήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσραήλ· προσδοκηθέντες γάρ, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τῆς εἰς τὸν.

„ Καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν
„ αἰῶνα.

Καιρὸν συνειθίζουν νὰ ὀνομάζουν τὰς συμφορὰς, οἱ Ἑβραῖοι καὶ Σύροι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς· προφητεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, δὲν θέλουν ἐλευθερωθοῦν καμμίαν φορὰν ἀπὸ τὰς συμφορὰς· ἢ καιρὸν μὲν νόησον τὸν τῆς καταδίκης αὐτῶν, αἰῶνα δὲ, τὸν μέλλοντα· τότε γὰρ ἔχουν νὰ βάλουν τὴν τελείαν καταδίκην.

15: „ Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος
„ πυροῦ, καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρ-
„ τασεν αὐτούς.

Ὁ Θεὸς λέγει, ὁποῦ δὲν εἰσηκούσθη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, αὐτὸς παλαιὰ ἐψώμισεν: ἤτοι ἐχόρτασε τὸ Μάννα τοὺς προγόνους τῶν αὐτῶν Ἑβραίων, ὡς ἐκ στέατος πυροῦ· λείπει γὰρ τὸ ὡς· πυρὸς δὲ τὸ σιτάρι ὀνομάζεται στέαρ δὲ: ἤτοι ξύγγι τοῦ σιταρίου, εἶναι τὸ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον ἀλεύρι: ἤτοι τὸ σεμιδάλι. (1) μέλι δὲ ὠνόμασε τὸ νερὸν ὁποῦ ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν. ὄχι πῶς ἦτον κατὰ φύσιν μέλι, ἀλλὰ καθὼς ἐφάνηκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁποῦ τὸ ἔπιναν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἦτον διψασμένοι καὶ ξηραμμένοι ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τοῦ νεροῦ, διὰ τοῦτο, ὅταν ἔπιον τὸ ἀναβλύσαν νερὸν ἐκεῖνο, ἐνόμισαν πῶς ἦτον μέλι, διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ ἡδονὴν, ὁποῦ τοὺς ἐπροξένησεν. (2) ἔτζι καὶ ὁ Μωϋσῆς μέλι τὸ νερὸν αὐτὸ ὠνόμασεν ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ Δευτερονομίου εἰπών. „ ἐθήλασαν μέλι ἐκ πέτρας. (Δευ. λβ. 13.) διὰ τῆς παραδόξου δὲ ταύτης τοῦ Μάννα ψωμίσεως καὶ χορτάσεως, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἄφθονον πλουσιότητα τῶν ἀγαθῶν, ὁποῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἄλλως δὲ, ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, ὁποῦ τοὺς ἐψώμισε παλαιὰ τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, αὐ-

τός

τὸν Θεὸν εὐσεβείας ἀποδώσουσι τὸν καρπὸν, ἐκ τῶν ἐναντίων γεγόνασι πονηροί· ὁ δὲ Θεόδωρος τὸ, ἐψεύσαντο αὐτῷ λέγει, ὅτι εἶναι ὅμοιον μὲ τό· „ Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου, ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου, τὸ ἐν τῷ ξε΄. Ψαλμῷ κείμενον: ἤτοι τόσον ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς σας, ὥστε ὁποῦ ϗ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, καταπλαγέντες τὴν εἰς ἐσᾶς ἐδικήν μου πρόνοιαν ϗ τιμὴν, ἤθελαν ψευσθοῦν: ἤγουν ἤθελαν ὑποκριθοῦν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἐδικοῦσας δόγματος ϗ τῆς πίστεως. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἢ ϗ τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καρποὺς ἐψώμισεν αὐτοὺς, κατὰ τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ εἰρημένον· „ Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς· ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγρῶν. (Δευ. λβ΄. 13.)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος τὸ ἴδιον λέγει „ Τὸ διψῆν ἥδιστον εἴωθε ποιεῖν τὸ ποτὸν, κἂν ὕδωρ ᾖ τὸ πινόμενον· ἐπειδὴ τοίνυν διψῶντες, ἐκτετηκότες, καμάτῳ ϗ ὁδοιπορίᾳ κατατεινόμενοι, ψυχροτέροις προσέπιπτον τοῖς νάμασι, τὴν ἡδονὴν τὴν ἐκ τοῦ ποτοῦ παραστῆσαι βουλόμενος, ϗ ὅτι διψῶσιν αὐτοῖς τὴν ἐκ τοῦ μέλιτος ἐμιμεῖτο γλυκύτητα, μέλι τὸ ὕδωρ ἐκάλεσεν, οὐχ ὡς τῆς φύσεως τοῦ ὕδατος μεταβληθείσης εἰς μέλι, ἀλλ' ὡς τῆς διαθέσεως τῶν διψώντων ἡδίω μέλιτος ποιούσης ἐκεῖνα τὰ νάματα· οὕτω ϗ τὸ ποιεῖσθαι γλυκὺν ϗ προσηνῆ τὸν ὕπνον ποιεῖν εἴωθε· διό φησι Σολομών· „ Γλυκὺς τῷ δούλῳ ὁ ὕπνος· ϗ προσέθηκεν, ἄντε πολὺ, ἄντε ὀλίγον φάγῃ· τίνος ἕνεκεν; ὅτι ἀμφότερα ταῦτα ἀγρυπνίαν ποιεῖν εἴωθεν, ἔνδεια ϗ ἀδδηφαγία· ἡ μὲν, τὸ πνεῦμα ξηραίνουσα ϗ κερατοποιοῦσα τὰ βλέφαρα, ϗ οὐκ ἀφιεῖσα κατασέλλεσθαι· ἡ δὲ, τὸ πνεῦμα στενοχωροῦσα ϗ ἀποθλίβουσα, ϗ πολλὰς παρέχουσα τὰς ὀδύνας· ἀλλ' ὅμως τοσαύτη ἐστὶν ἡ τῶν πόνων παραμυθία, ὡς εἰ ϗ ταῦτα ἀμφότερα προσγένοιτο, δύνασθαι τὸν καμόντα οἰκέτην ἡδέως καθεύδειν· ἀναγωγικῶς δὲ, ὡς ἐκ πέτρας μέλιτος, τοὺς τοῦ Χριστοῦ λόγους τοὺς ὑπὲρ μέλι γλυκυτέρους θηλάζουσιν οἱ πιστεύοντες· ἢ ϗ τὸ ζωοποιὸν ϗ γλυκύτατον αἷμα, τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τῆς λογχευθείσης, ὡς ἐκ πέτρας πληγείσης ἀναβλύσαν προθύμως πίνοντες, ϗ τὸ λιπαρὸν στέαρ τοῦ κόκκου τοῦ σίτου τοῦ πεσόντος εἰς γῆν, ἐσθίουσιν: ἤτοι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὁ δὲ Ὠριγένης ἠθικῶς νοῶν τὸν λόγον φησί· „ Τὸ εἶδος τῆς φιλοσόφου ϗ ἀπερίττου ϗ τῷ ἀναγκαίῳ μετρουμένης ζωῆς, ἰδιαίτατον μὲν ἔχει τόπον τὴν ἐρημίαν, ϗ ταύτῃ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμφιλοχωρεῖ, συμβαδίζει δὲ πανταχοῦ τοῖς βουλομένοις, εἴπερ ἐν τρόπῳ ϗ μὴ ἐν τόπῳ τὸ φιλοσοφεῖν, ὅπερ οὐδὲν ἂν τῶν πάντων στενοχωρήσειεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Μέλι

ἐκ

τὸς ἐψώμισε καὶ ὕςερον πέντε χιλιάδας Ἑβραίους μὲ πέντε ἄρτους, καὶ ἐπότησεν αὐτοὺς, ἕως ὁποῦ ἐχόρτασαν, τὸ μέλι· ἤγουν τὴν θείαν διδασκαλίαν τῶν λόγων του, ἥτις ἦτον γλυκυτέρα τοῦ μέλιτος· λέγει γὰρ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβίδ „ ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ ςόματί μου (Ψαλ: ριη 102.) ἡ δὲ πέτρα λέγει, ὁ Ἀπόςολος, ἦν ὁ Χριςός. (α΄. Κορ 1. 4.) ἡ ἐκβλύσασα δηλαδὴ τὸ μέλι Πνευματικῶς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Μερικὰ μὲν ἀντίγραφα ἔχουσι „ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· μερικὰ δὲ, „ συνέσεως τῷ Ἀσάφ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνετίζει τοὺς Κριτὰς· ἢ λέγεται τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ πρέπει νὰ νοοῦμεν μετὰ συνέσεως τὴν προφητείαν, ὁποῦ περιέχεται εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· διότι προφητεύει εἰς αὐτὸν τὸν ἔλεγχον, ὁποῦ ἐποίει ὁ Δεσπότης Χριςὸς κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων.

1: „ Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν.

Ὁ Χριςὸς, λέγει, ἐςάθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς συναγωγῆς τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ τῶν Πρεσβυτέρων του λαοῦ· τούτους γὰρ Θεοὺς ὠνόμασεν ἐδῶ, ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ ἀρχικὸν καὶ δικαςικὸν ἀξίωμα ὁποῦ εἶχον, ὡς καὶ ὁ Μωϋσῆς Θεοὺς εἶπε τοὺς Κριτὰς „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. (Ἔξ. κβ. 28.) καὶ ἡμεῖς πλατύτερον καὶ ἀκριβέςερον εἴπομεν ἐν τῷ μθ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε: ςίχῳ 1. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως ἐνόη-

ἐκ πέτρας τοὺς Προφήτας λέγει: ἐπειδήπερ ἀπὸ Χριςοῦ, ὃς χρηματίζει πέτρα, τὴν προφητείαν ἔχουσιν, ἧς αὐτοὺς ἐχόρτασεν ὁ Θεὸς, οὐχ᾽ ἕνα Προφήτην, οὐδὲ δεύτερον, πολλοὺς δὲ καὶ ἐπὶ πολλαῖς αὐτοὺς γενεαῖς χαρισάμενος. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐν δὲ τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῖς ἀφθόνως ἐδωρήσατο καρπούς, ἀπὸ γὰρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν παρεδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ σίτου, καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν τὴν ἀφθονίαν ἐσήμανεν.

ἐνόησε τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος λόγῳ. (1)

„ Ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρινεῖ.

Σταθεὶς, λέγει, ὁ Χριςὸς ἐν τῷ μέσῳ, θέλει διακρίνει: ἤτοι θέλει ἐλέγξει τοὺς Θεούς: δηλαδὴ τοὺς Ἄρχοντας καὶ Κριτὰς τοῦ λαοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς παῤῥησίᾳ τούτου ἤλεγχε, κατηγορῶν αὐτοὺς καὶ λέγων „ Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κάμνετε τάδε καὶ τάδε, καθὼς ὁ ἱερὸς Ματθαῖος πλατύτερον περὶ τούτων λέγει ἐν ὅλῳ τῷ κγ. Κεφαλαίῳ· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι νοοῦσι τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς ἐςάθη εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων· καθὸ εἶναι παρὼν εἰς αὐτοὺς ἀοράτως· καὶ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πολλῶν ἐλέγξει αὐτούς· ἤγουν διὰ τῶν Προφητῶν, ἀνίσως καὶ ἐξουσιάζουσιν, ἢ κρίνουσιν ἄδικα. (2)

2: „ Ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν, καὶ πρό-
„ σωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνετε;

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν τὸ, λέγων· ἤγουν· ὁ Θεὸς ἔςη ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρινεῖ λέγων· ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν; ἤγουν ἕως πότε κρίνετε ἀδίκως· ἢ ἐὰν τὸ κρίνετε νοηθῇ ἀντὶ τοῦ δικαιοῦτε, λέγει, ὅτι ἕως πότε ἀδίκως δικαιοῦτε τοὺς ἀδίκους; ἁμαρτωλοὺς γὰρ ἐδῶ τοὺς ἀδίκους ὀνομάζει· τὸ δὲ λαμβάνετε εἶναι, ἀντὶ τοῦ εὐλαβεῖσθε· ἤγουν ἕως πότε εὐλαβεῖσθε καὶ συςέλλεσθε τὰ πρόσωπα τῶν ἀδίκων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς δικαιόνετε; λέγει δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ Νόμῳ „ Οὐκ ἐπιγνώσεσθε πρόσωπον ἐν κρίσει κατὰ τὸν μικρὸν καὶ κατὰ τὸν μέγαν κρινεῖς· οὐ μὴ ὑποςείλῃ πρόσωπον ἀνθρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐςι· (Δευ· ά. 17.) προσωπολήπτης δὲ λέγεται ἐκεῖνος, ὁποῦ συςέλλεται τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν ἀδίκων, κατὰ τὸν Ὠριγένην εἰπόντα „ Προσωπολήπτης γὰρ ὁ εὐλαβούμενος τῶν ἀδίκων τὴν ὑπεροχήν·

3: „ Κρίνατε ὀρφανῷ καὶ πτωχῷ, ταπεί-
„ νὸν καὶ πένητα δικαιώσατε.

Κάμετε, λέγει, κρίσιν δικαίαν εἰς τοὺς ὀρφανοὺς καὶ πτωχοὺς, ὁποῦ ἀδικοῦνται, καὶ μὴ τοὺς παραβλέψετε· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ πένητας: πένητα δὲ καὶ πτωχὸν, ἢ λέγει ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, ἢ πτωχὸν μὲν λέγει τὸν πλούσιον ὄντα πρότερον, ὕςερον δὲ ἐκπεσόντα ἀπὸ τὸν πλοῦτον· πένητα δὲ, τὸν διὰ τῶν πόνων τῶν ἰδίων του χειρῶν τὰ ἀναγκαῖα πορίζόμενον, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ια. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὃν ἀναφέρει ὁ Συγγραφεὺς, καὶ κατὰ τὸν Βασίλειον, ταῦτα τὰ λόγια νοοῦνται κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριςοῦ ἐπιφάνειαν, ὅτε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος· τότε γὰρ ἐν μέσῳ τῶν σῳζομένων ἵςαται Θεὸς, θεῶν ὄντων καὶ βασιλέων, διαςέλλων καὶ διαιρῶν τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος· καὶ διακρίνων τίνος ἕκαςος τιμῆς καὶ μονῆς ἄξιος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς κριτὴς ὁ Θεός ἐςιν, ἐνεχειρίσθησαν δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι κρίνειν, προσηγορεύθησαν οἱ τοῦτο πεπιςευμένοι θεοὶ, ἅτε δὴ Θεὸν ἐν τούτῳ μιμούμενοι· ἀλλὰ τοὺς οὐκ ἐνδίκως δικάζοντας, οὐδὲ ἀκλινῶς κατέχοντας τὰ τῆς δίκης ζυγὰ, ὁ δίκαιος ἐνταῦθα διελέγχει Κριτὴς, καὶ τὴν ἐσομένην ὑπ' αὐτοῦ δικαίαν κρίσιν προαγορεύει· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κρίνει ὁ Θεὸς οὐκ ἐπηρμένως, οὐδὲ τυραννικῶς ἐν ὕψει προκαθεζόμενος· ἀλλὰ συγκαταβαίνων τοῖς κρινομένοις, μέσος αὐτῶν ἵςαται, ὁμοιούμενος αὐτοῖς τῷ σχήματι, ὡς ἄνθρωπος γεγονὼς ἀτρέπτως.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τοῖς μὲν ματαίως βεβιωκόσι, τὸ κρίνεσθαι πρέπει· εἴρηται γοῦν ἀλλαχοῦ· „ Καὶ κρινεῖ ἀναμέσον Ἐθνῶν· τοῖς δὲ ἁγίοις οὐ τὸ κρίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μεῖζον, τὸ διακρίνεσθαι· διακρίνει γὰρ αὐτοὺς ὥσπερ βασιλεὺς ἐν ἡμέρᾳ ἱλαρᾷ, ἕκαςον ἀμειβόμενος τῶν ἀξίων τιμῆς· τὶς μὲν ἄξιος ἀναςῆναι τὴν ἀνάςασιν τὴν ὡς ἡλίου· τὶς δὲ, τὴν ὡς σελήνης· καὶ τὶς, τὴν ὡς ἀςέρων· ςήσεται οὖν ἐν συναγωγῇ θεῶν οὐκ ἀνθρώπων: ἤτοι οὐ κατὰ ἄνθρωπον περιπατούντων· καὶ διακρινεῖ, τὶς μὲν τούτων τῶν Θεῶν ἀνάλογον ἡλίου δόξαν ἕξει· τὶς δὲ, σελήνης· τὶς δὲ, ἀςέρων.

ωντες τὸ „ ἕνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. (1)

4 : „ Ἐξέλεσθε πένητα καὶ πτωχὸν, ἐκ χει-
„ ρὸς ἁμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν.

Βλέπε ἐδῶ ὦ ἀναγνῶστα, πόσην φροντίδα καὶ πρόνοιαν ἔχει ὁ Θεὸς διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας· διὰ τοῦτο πολλαῖς φοραῖς ἀναφέρει ἐδῶ τὸν περὶ τούτων λόγον διὰ τοῦ θείου Δαβίδ. Ἐξέλεσθε, λέγει, τὸν πτωχὸν καὶ πένητα καὶ λυτρώσατε αὐτὸν ὅς τις καταδυναστεύεται ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ: ἤγουν τοῦ ἀδίκου· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει καὶ ἐδῶ καὶ ἀνωτέρω, ἁμαρτωλὸν ἰδιαιτέρως, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἁμαρτίας του ἤγουν τῆς ἀδικίας, ὁποῦ κάμνει εἰς τοὺς ἀδελφούς του. (2)

5 : „ Οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν. ἐν σκό-
„ τει διαπορεύονται.

Οἱ ἄδικοι, λέγει, Κριταὶ καὶ ἄρχοντες, μὲ τὸ νὰ ἔγιναν κωφοὶ θεληματικῶς, δὲν ἐγνώρισαν οὐδὲ ἐκατάλαβαν τὰ λόγια καὶ τοὺς νόμους ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Δίδυμον· τὸ γὰρ οὐ συνῆκαν, εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ οὐκ ἔγνωσαν· αὐτοὶ λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ Ἄρχοντες, εἰς τὸ σκότος περιπατοῦν· ἤγουν εἰς τὴν πλάνην πολιτεύονται· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ ἐκατάλαβαν τὸ καλὸν οἱ ἄδικοι ἄρχοντες καὶ Κριταί· διὰ τοῦτο καὶ περιπατοῦν εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀγνωσίαν τῆς δικαιοσύνης: ἤγουν τί εἶναι ἡ δικαιοσύνη δὲν γνωρίζουσιν. (3)

„ Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια
„ τῆς γῆς.

Του-

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος καταφρονεῖ τῶν πενήτων, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Γραφὴ, ποτὲ μὲν λέγει ἡμῖν· „ Κρίνατε ὀρφανῷ, ἅτε πατέρα κηδεμόνα μὴ ἔχοντι· καὶ δικαιώσατε χήραν, πρόσωπον δι᾽ ἀσθένειαν ἐν πολλοῖς κατὰ τὸν βίον ἐλαττούμενον· εὐεπίβατον γὰρ τοῖς βουλομένοις ἀδικεῖν ἡ χηρεία· νῦν δέ· „ Κρίνατε ὀρφανῷ καὶ πτωχῷ· ἑκάτερος γὰρ τούτων ἐνδεὴς βοηθείας· ὁ μὲν, διὰ τὸ τῆς ἡλικίας εὐκαταφρόνητον, οὐδὲ ἀγαγεῖν εἰς κρίσιν τοὺς ἀδικοῦντας δυνάμενος· ὁ δὲ, διὰ πενίαν τοῖς ἑαυτοῦ δικαίοις μὴ σθένων ἐπαγωνίζεσθαι· οἱ τὸ κρίνειν οὖν ἐπιτραπέντες. διαιτήσατε τούτοις ἀδικουμένοις καὶ ἐρημωμένοις τῶν συνηγόρων· καὶ παρ᾽ ἑαυτῶν αὐτοῖς τὸ τῆς ἡλικίας ἐνδέον ἀναπληρώσατε· ὥστε ἔχειν τὸ καύχημα τοῦ Ἰὼβ, τό· „ Ἐγὼ ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων. Πνευματικώτερον δὲ, ἐπειδὴ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγένηται, εἴτις ἑκουσίως τῆς συγγενείας ἐκείνης ἑαυτὸν ἠλλοτρίωσε, τοῦ πονηροῦ πατρὸς ὡς μακαριστῶς ὀρφανισθεὶς, τῆς ἐπιβαλλούσης ἐπιμελείας παρ᾽ ἡμῶν τυγχανέτω· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν· „ Οὐ λέγει· κρίνατε δικαίῳ, οὐδὲ Προφήτῃ, οὐδὲ ἱερεῖ· ὧν τοσοῦτον ποιεῖται ἐν ἄλλοις λόγον, καὶ μὴ παραβλάπτεσθαι αὐτοὺς παρεγγυᾷ λέγων· μὴ ἅπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἀλλ᾽ ὀρφανῷ καὶ πτωχῷ, ταπεινῷ καὶ πένητι· διὰ τί; ὅτι ἐκείνοις μὲν, τὸ ἀδικεῖσθαι πρέπει, τούτοις δὲ, οὐ φορητὸν ἀδικηθῆναι διὰ τὴν ἐπικειμένην ἐξ ἡλικίας ἢ πτωχείας ἀσθένειαν· ὅθεν αὐτῶν σφοδρότερον ὁ νομοθέτης ἀντέχεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Βλέπε δὲ (λέγει ὁ Ἡσύχιος·) ὅτι εἰπὼν ἐξέλεσθε πένητα, ὡς περὶ θηρίων ἀγρίων τῶν ἀδίκων καὶ πλεονεκτῶν διαλέγεται· τούτους γὰρ ἐνταῦθα τῷ ὀνόματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ δηλοῖ· ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ὁ μὲν ἐξαιρούμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς πλεονεκτικῆς, ποιμένος ἀξίαν καὶ μισθὸν ἀποφέρεται: ἐκείνου δηλαδὴ, ὅς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δεδωκὼς, ἐκ τῶν νοητῶν ἡμᾶς θηρίων ἐρρύσατο (ἤτοι ὁ Χριστός) ὁ δὲ ἁρπάζων ἢ λυμαινόμενος, ἐν τοῖς θηρίοις τέτακται· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος (σὺν τῷ Ὠριγένει·) „ Καὶ σὺ οὖν ἐάν ποτε ἴδῃς ἀδικούμενον πένητα, σὸν τὸ πρᾶγμα ποίησον, δι᾽ ὃ ἀδικεῖται ἐκεῖνος· παράστηθι αὐτῷ· ἵνα τούτῳ τῷ μέτρῳ καὶ σὲ πτωχὸν ὄντα ὡς πρὸς τὸν Θεὸν. ῥύσηται ὁ Θεός· πρὸς ὃν λέγει εὐχομένη ἡ σοφωτάτη Ἰουδίθ· „ Ταπεινῶν εἶ Θεός· ἐλαττόνων εἶ βοηθός· ἀσθενούντων, ἀπεγνωσμένων σκεπαστὴς, ἀπηλπισμένων σωτήρ· ναὶ ναὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου. (Ἰουδ. θ΄. 11.)

(3) Ἄλλος δέ φησι καθαρώτερον „ Ταῦτά, φησιν, οἱ δικασταὶ συνιδεῖν οὐ βούλονται, ὅτι δὴ ὑπὲρ πενήτων κατεστη-

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἔτζι ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος. „ Ταράξω τὴν γῆν διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ· κατὰ δὲ τὸ, σαλευθήτωσαν, ὁποῦ εἶπον οἱ ἑβδομήκοντα, τοῦτο εἶναι τὸ νόημα· ὅτι ὁ Θεὸς προςάζει νὰ σαλευθῇ ἡ γῆ, διὰ νὰ φοβηθοῦν οἱ ἄδικοι ἄρχοντες καὶ παράνομοι Κριταί· ἢ λέγει, ὅτι ἂς σαλευθοῦν τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑποφέρουν πλέον τὴν παρανομίαν τῶν τοιούτων ἀδίκων· θεμέλια δὲ τῆς γῆς, τὸν πάντων αὐτῆς ὀνομάζει· ἐκπληκτικὸς δὲ ἀληθῶς καὶ φοβερὸς εἶναι ὁ λόγος οὗτος διὰ τὶ παρασαίνει τὴν ἀγανάκτησιν, ὁποῦ δείχνει ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀδίκων ἀρχόντων, καὶ παρανόμων Κριτῶν. (1)

6: „ Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου „ πάντες.

Καὶ ποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς τὰ λόγια ταῦτα; μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι λέγωντας ὁ Θεὸς „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν (Γέν. α' 26.) ἐφανέρωσεν, ὅτι Θεοὶ κατὰ θέσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότες· ἐγὼ δὲ εὕρηκα ἀκόμη, ὅτι ὁ Θεὸς ὠνόμασε τοὺς ἄρχοντας καὶ Κριτὰς Θεούς, εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου λέγων πρὸς τὸν λαόν „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις· καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. (Ἐξ. κβ. 28.) Υἱοὺς δὲ Ὑψίςου τοὺς Ἰσραηλίτας ὠνόμασεν εἰπὼν „ Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ. (Ἐξ. δ. 22.) (2)

7: „ Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε.

Ἐσεῖς ὅμως, λέγει, οἱ Κριταί, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶσθε τιμημένοι μὲ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ ἀξιωθήκετε νὰ ὀνομάζεσθε Θεοί, ὡς ὑπερέχοντες ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς καὶ κρίσεως, μ' ὅλον τοῦτο ἀποθαίνετε, ὡσὰν οἱ ἁπλοῖ ἄνθρωποι οἱ Ἐθνικοὶ καὶ κοινολαῖται· οἱ ὁποῖοι οὔτε νόμον Θεοῦ ἠξεύρουν, οὔτε σύνεσιν ἔχουν. Διὰ δὲ τοῦ ἀποθνήσκετε, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβίδ, τὴν κακὴν καὶ ἀδιόρθωτον ζωήν, ὁποῦ ζῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἄδικοι Κριταὶ ἕως τοῦ θανάτου των· ἢ φανερόνει πῶς ἔτζι ἀδίκως ζῶσι ἕως οὗ νὰ ἀποθάνουν, χωρὶς νὰ διορθωθοῦν.

„ Καὶ

τέςησαν δικαςαί· ἀλλ' ὡς ἐν νυκτὶ ϗ ζόφῳ διάγοντες πολιτεύονται, τὸ δέον οὐχ' ὁρῶντες ὡς σκοτεινοὶ ϗ ἀφώτισοι· σκοταῖον γὰρ ϗ δυόμενον ϗ νυκτιφόρον ἀφροσύνη· λαμπρότατον δὲ ϗ περιαυγέςατον ϗ ἀνατέλλον ὡς ἀληθῶς, φρόνησις· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „ Τί οὐκ ἔγνωσαν; τοῦ παρόντος βίου τὸ σαθρὸν, ϗ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὸ ἄςατον· ὅτι ἀγροὺς ἀγροῖς, ϗ οἴκους οἴκοις συνάπτουσι, πολλάκις ταῦτα τοῖς ἐχθροῖς θησαυρίζοντες· τὶ δὲ οὐ συνῆκαν; ὅτι περὶ μικρὰ ἀσχολούμενοι, ἑαυτοὺς ἀποςεροῦσι τῶν μειζόνων·

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Συσσείσω φησὶ, ϗ συγκλονήσω τὸ πᾶν· ἐπειδὴ, ἐγὼ μὲν τοὺς δικαςὰς ἐν τάξει θεῶν κατέςησα ϗ υἱῶν ὑψίςου· αὐτοὶ δὲ εἰς τὸ ἐμὸν ἐξύβρισαν ἀξίωμα λήμμασι τὸ δίκαιον διαφθείροντες, κατὰ τοὺς τῶν Ἐθνῶν ἄρχοντας· οἱ διὰ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι τοὺς αὐτῶν θεοὺς, κέχρηνται τῷ δικάζειν ὡς βούλονται, οὐκ ὄντος τοῦ ἐφορῶντος αὐτοὺς, οὐδὲ ἀπαιτοῦντος δίκας· ὁ δὲ Ἀθανάσιος θεμέλια φησὶ, τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου (ἤτοι τοὺς Δαίμονας) οἵτινες ϗ πρόγε τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔδωκαν δίκην, ἐκβληθέντες τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος διὰ τοῦ λεχθέντος λογίου· „ Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· ἐσαλεύθησαν γὰρ ἧς πάλαι ποτὲ εἶχον ςάσεως· ἅτε δὴ ὡς πρῶτοι καταργηθέντες διὰ τοῦ ςαυροῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἐπειδὴ γὰρ υἱοὶ γεγόναμεν Θεοῦ, ἅτε τὸν φύσει ϗ ἀληθῶς υἱὸν τὸν ἀμερίςως ϗ ἀπαθῶς ἐκ τοῦ ἀϊδίου Πατρὸς γεννηθέντα, λαβόντες εἰς νοῦν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τοῦτο ϗ τετιμήμεθα τῇ κλήσει, ϗ θεοὶ ὠνομάσθημεν· καίτι κατὰ φύσιν οὐκ ὄντες τοῦτο· ἀλλὰ τιμῆς ἕνεκα ϗ δόξης. εἶπε δὲ ϗ ὁ Κύριλλος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ φέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Οὐκ ἔςι γεγραμμένον ἐν τῷ Νόμῳ ὑμῶν" Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ϗ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή, ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασε ϗ ἀπέςειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι; (Ἰωάν. ι. 34.) λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐγὼ οὖν ὑμᾶς τετίμηκα, ϗ τῆς ἐμαυτοῦ προσηγορίας μετέδωκα, ϗ υἱοὺς ἐμοὺς προσηγόρευσα. Ὁ δὲ Εὐσέβιος φέρει εἰς τοῦτο παράδειγμα ϗ λέγει· „ Νήσεις.

„ Καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε.

Τὸ αὐτὸ, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω λέγει καὶ τώρα ἐδῶ· ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ ἄρχοντες πίπτετε: ἤγουν ἀποθαίνετε, ὡσὰν οἱ τῶν Ἐθνῶν ἄρχοντες. Μερικοὶ δέ: ἤτοι ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δίδυμος καὶ ὁ Ἡσύχιος, λέγουσι τὸν Διάβολον, ἕνα τῶν ἀρχόντων· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον ποτὲ ἄρχων τοῦ Ἀγγελικοῦ τάγματος· ἐκεῖνον λοιπὸν, λέγει, μιμούμενοι καὶ ἐσεῖς οἱ Κριταὶ, πίπτετε: ἤγουν ἐκπίπτετε καὶ κρημνίζεσθε ἀπὸ τὸ ἀξίωμά σας διὰ τὴν οἴησιν καὶ ὑπερηφάνειαν, ὁποῦ ἔχετε· διὰ τί καὶ ὁ Διάβολος, μὲ τὸ νὰ ὑπερηφανεύθη καὶ δὲν ἐμεταχειρίσθη καλῶς τὴν ἀξίαν ὁποῦ εἶχε, διὰ τοῦτο ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν Θεϊκὴν τιμήν· καὶ ἀπὸ Ἄγγελος φωτεινὸς ὁποῦ ἦτον, ἔγινε σκοτεινὸς Διάβολος. (1)

8 „ Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι „ σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς „ Ἔθνεσιν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει ἀναντιῤῥήτως διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλεῖ γὰρ ἐδῶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὸν Χριστὸν, νὰ ἀναστηθῇ ἀπὸ τὸν τάφον, καὶ νὰ κρίνῃ δικαίως τὴν γῆν διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων· τοὺς ὁποίους κατέστησεν ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· ἤγουν διὰ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν ὅλης τῆς γῆς, κατακρίνας καὶ διώξας ἀπὸ αὐτὴν τὸν ἄρχοντα τοῦ Κόσμου Διάβολον· ὅστις τὴν εἶχε δουλωμένην εἰς τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ εἰς κάθε εἶδος κακίας· λέγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκδικήσεως ταύτης· ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἔχεις νὰ λάβῃς κληρονομίαν ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη· κατὰ τὸ „ Δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου. (Ψαλ. β΄. 8.) κληρονομία δὲ Χριστοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη. (2)

ΨΑΛ-

σεις δὲ, πῶς τιμὴν Θεοῦ οἱ τὴν ἀρχὴν εἰληφότες παρὰ τοῖς ἀρχομένοις ἐκτήσαντο, ἐπιστήσας ὅπως εἴρηται τῷ Μωσεῖ· „ Ἰδοὺ δέδωκά σε θεὸν Φαραὼ, ϗ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σου Προφήτης (Ἐξδ. ζ΄. 1.) ὥσπερ οὖν Μωσῆς, ἄνθρωπος ὢν Θεοῦ, ϗ παρ᾽ αὐτοῦ τιμὴν λαβὼν, θεὸς ἀνηγορεύθη τοῦ Φαραώ· τὸν αὐτὸν τρόπον ϗ πάντες, οὓς ἂν τιμήσειεν ὁ Θεὸς, θεῶν χώραν παρὰ τοῖς ὑποτεταγμένοις εἰλήφασιν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον ϗ Κύριλλον „ Ἄνθρωποι ἐνταῦθα λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσι κατεχόμενοι, οἱ κατὰ σάρκα ζῶντες ϗ γήϊνον ἔχοντες φρόνημα· ὡς τῶν γε ἁγίων ὁ βίος, ἀνθρώπινος μὲν οὐκ ἔτι, θειότερος δὲ μᾶλλόν ἐστι ϗ πνευματικός· εἴπερ ἀληθὲς, ὡς περιπατοῦσι μὲν ἐν σαρκὶ, ζῶσι δὲ οὐ κατὰ σάρκα κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ γὰρ ὑψηλότερος ἤδη τῶν σαρκικῶν παθημάτων γενόμενος, ϗ διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων κατάστασιν μετελθὼν, οὗτος οὐκέτι ἄνθρωπος· ϗ γὰρ υἱὸς ὑψίστου ὁ δι᾽ ἀρετῆς ᾠκειωμένος Θεῷ· ϗ οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν· ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθανεῖσθε, ϗ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πεσεῖσθε· τὴν γὰρ οἰκείαν τιμὴν ἀγνοήσαντες (ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος·) τὰ αὐτὰ τῷ Διαβόλῳ πεπόνθατε, ὃς ἀρχὴν παρ᾽ ἐμοῦ πιστευθεὶς, ϗ χρήσασθαι τοῖς δοθεῖσιν εἰς δέον οὐκ ἐθελήσας, ἐξέπεσε τοῖς τιμῆς· τὸν αὐτὸν δὲ ϗ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὑπομένετε θάνατον εὔκλειαν οὐδεμίαν μετὰ θάνατον ἔχοντες· ὁ δὲ Δίδυμος σαφέστερον ἐξήγησε τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων· „ Ἀποθνήσκεται δὲ, οὐ μόνον τὸν κοινὸν ϗ φυσικὸν θάνατον, ἀλλὰ ϗ τὸν ἑπόμενον τῇ ἁμαρτίᾳ (ἤτοι κολάζεσθε) πίπτοντες παραπλησίως τῷ πεσόντι ἑνὶ τῶν ἀρχόντων· οὗτος δέ ἐστιν ὁ Διάβολος· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· „ Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; (Ἡσ. ιδ΄. 12.) ϗ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἄρχοντος ἐξουσίαν ἐν τοῖς Ἀγγέλοις κεκλήρωτο ὁ Διάβολος· διό φησι Παῦλος· „ Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα ϗ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐξουσίας· ἐπαρθεὶς δὲ ϗ μειζόνων ἐπιθυμήσας, κατέπεσεν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν τὰ ἀνωτέρω λόγια ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Κριτὰς, τώρα λέγει τὸν λόγον τοῦτον ἐκ προσώπου ἰδικοῦ του· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Σφόδρα δὲ ἀκολούθως ὁ Προφήτης ἔλεγχον τῶν ἀδίκων Κριτῶν ποιησάμενος, τὸν ἀληθῆ ϗ δίκαιον ἱκετεύει Κριτὴν, τῆς οἰκουμένης τὴν κρίσιν ποιήσασθαι· εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἄρα κληρονομίαν παροῦσαν, ἀλλὰ μέλλουσαν ὁ Προφήτης αἰνίττεται· ὅθεν τὸν Θεὸν ἀναστῆναι παρακαλεῖ ϗ κρῖναι τὴν γῆν: ἤτοι τὸν ἄνθρωπον· ὃς ὅταν ἀναστῇ, ἐν πᾶσι κατακληρονομεῖ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΒ'.

„ Ὠδὴ Ψαλμοῦ τῷ Ἀσάφ.

Τί δηλοῖ τὸ, ᾠδὴ Ψαλμοῦ εἴπαμεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν Κεφαλαίῳ θ'. ἐγράφη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων, ὁποῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Ἀφ' οὗ γὰρ ἐγύρισαν αὐτοὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, βλέποντες οἱ γείτονες Ἐθνικοὶ, πῶς ἐκτίζον δεύτερον τὸν ναὸν, καὶ τὴν πόλιν, ἐσηκώθησαν ὅλοι συμφώνως, καὶ συμμαζώξαντες ἄλλα βάρβαρα Ἔθνη, ἐπολέμουν τοὺς Ἰουδαίους· ἐνικήθησαν ὅμως ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὄντος στρατηγοῦ εἰς αὐτοὺς τοῦ Ζοροβάβελ, καὶ βοηθοῦντος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἔγινεν ὁ Ψαλμὸς οὗτος, σχηματισθεὶς εἰς εἶδος εὐχῆς. (1)

1: „ Ὁ Θεὸς, τίς ὁμοιωθήσεταί σοι;

Ὁ λόγος οὗτος, δὲν εἶναι ἐρωτηματικὸς, ἀλλὰ θαυμαστικός· θαυμάζει γὰρ ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦ λόγου τούτου τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ τὸ τίς ἐδῶ, δὲν δηλοῖ τὸ σπάνιον, ἀλλὰ τὸ ἀσύγκριτον καὶ ἀδύνατον· καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐδεὶς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἤγουν ὦ Θεὲ, οὐδεὶς θέλει ὁμοιωθῇ μὲ ἐσένα· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ εἶσαι κατὰ φύσιν ἀσύγκριτος καὶ ἀπειραδύναμος. (2)

„ Μὴ

μεῖ τοῖς Ἔθνεσι· πᾶσι γὰρ κλῆρον ἐπιβάλλει τὸν ἁρμόττοντα· τὸν μὲν, τοῖς ταπεινοῖς, τὸν δὲ, τοῖς σώφροσι· τὸν δὲ, τοῖς ἐλεήμοσιν· ἄλλον, τοῖς ὑπερηφάνοις· τοῖς πλεονέκταις ἕτερον. Ἔθνη γὰρ κατὰ τὸ παρὸν οὐ τῶν γλωσσῶν τὰς διαφορὰς, ἀλλὰ τῶν βίων ἐκάλεσεν.

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει „ Μερικοὶ γνωματεύουσιν, ὅτι μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακκαβαίων ἔλαβον τὴν ἔκβασιν τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ προφητευόμενα· ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον εἰς τοὺς Μακκαβαίους ταῦτα· „ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤκουσε τὰ Ἔθνη τὰ κυκλόθεν, ὅτι ᾠκοδομήθη τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀνεκαινίσθη τὸ ἁγίασμα ὡς τὸ πρότερον, καὶ ὠργίσθησαν σφόδρα, καὶ ἐβουλεύσαντο τοῦ ἆραι τὸ γένος Ἰακὼβ, τοὺς ὄντας ἐν μέσῳ αὐτῶν. (Α'. Μακκαβ. ε'. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐδὲ πᾶσα, φησὶν, κατὰ ταυτὸν συναθροισθεῖσα τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις παραβληθῆναι τῇ σῇ δυνάμει δυνήσεται· ἀσύγκριτον γὰρ ἔχεις τὸ κράτος· ὁ δὲ Δίδυμος, φησὶν, ὅτι ἡ ὁμοίωσις διχῶς νοεῖται· ἔστι γὰρ κατ' οὐσίαν ὁμοίωσις, ἢ καὶ ταυτότης λέγεται· ἔστι δὲ καὶ κατὰ ποιότητα, ἣ καὶ ἁπλῶς ὁμοιότης καλεῖται· κατὰ μὲν οὖν τὸ δεύτερον σημαινόμενον ὁμοιωθεῖεν ἂν Θεῷ οἱ γενόμενοι τέλειοι, ὡς τέλειός ἐστιν ὁ οὐράνιος Πατήρ· ὅθεν εἴρηται· „ Ὅταν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα· (Α'. Ἰωάν. γ'. 2.)

κα-

„ Μὴ σιγήσῃς μηδὲ καταπραΰνῃς ὁ „ Θεός.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ δὲν εἶναι ὅμοιος μὲ ἐσένα Κύριε, κατὰ τὸν δύναμιν, διὰ τοῦτο μὴ μακροθυμήσῃς, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό „ Μὴ σιγήσῃς, κατὰ τὸν Δίδυμον καὶ τὸν Ἡσύχιον· μηδὲ ὑπομείνῃς πλέον τὴν κακίαν τῶν ἐχθρῶν μας· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Μὴ ἠρεμήσῃς.

2 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου ἤχησαν, καὶ „ οἱ μισοῦντές σε ἦραν κεφαλήν.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ μακροθυμήσῃ ὁ Θεός· ἤγουν, διὰ τί, λέγει, ὦ Κύριε, οἱ ἐδικοί σου ὄντες ἐχθροί· διὰ τί πολεμοῦν τὸν λαόν σου; ἢ διὰ τί πολεμοῦν ἡμᾶς διὰ λόγου σου· αὐτοὶ, λέγω, ἤχησαν: ἤγουν ἔκαμαν ἕνα κρότον ἄσημον· καθὼς τοιοῦτος κρότος συνειθίζει νὰ γίνεται εἰς τὰ στρατεύματα ἀπὸ τὸ πολυπλῆθος τῶν ἀνθρώπων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως τὸ, ἤχησαν ὅτι οἱ πρότερον κρυφομουρμουρίζοντες τὴν καθ' ἡμῶν ἔχθραν, τώρα ὅμως ἐξάκουστον καὶ δημόσιον τὸν καθ' ἡμῶν ἐκήρυξαν πόλεμον, θρασυνόμενοι καὶ ὑπερηφανευόμενοι· ἐσήκωσαν δὲ αὐτοὶ κεφαλὴν ἀντὶ τοῦ ἐπήρθησαν καὶ ὑψώθησαν, μὲ τὸ νὰ ἐξεθάρρευσαν εἰς τοὺς συμμάχους καὶ βοηθοὺς ὁποῦ ἔχουν. (1)

3 : „ Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργεύ„ σαντο γνώμῃ.

Τὸ γνώμῃ θέλει νὰ εἰπῇ, ἀντὶ τοῦ μιᾷ γνώμῃ: ἤτοι συμφώνως· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, γνώμην· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ δηλεῖ, ὅτι κατεπανουργεύσαντο κατὰ κοινὴν γνώμην· οἱ ἐχθροί σου λοιπὸν, λέγει, ὦ Κύριε, κατεπανουργεύσαντο ἐπάνω εἰς τὸν λαόν σου: ἤτοι μεγάλην καὶ πολλὴν πανουργίαν ἔδειξαν κατ' αὐτοῦ· ἢ γὰρ κατὰ πρόθεσιν ἐπίτασιν τῆς πανουργίας δηλοῖ ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον· τὸ ὄνομα τῆς γνώμης, ποτὲ μὲν δηλοῖ, τὴν παραίνεσιν καὶ νουθεσίαν· καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει. „ Περὶ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι. (α'. Κορ ζ'. 25.) ποτὲ δὲ τὴν βουλήν· καθὼς τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει ἐδῶ· πανούργως, λέγει, ὦ Κύριε, ἐμελέτησαν βουλὴν κατὰ τοῦ λαοῦ σου· ποτὲ δὲ σημαίνει ἡ γνώμη τὴν ψῆφον καὶ ἀπόφασιν· κατ' ἐκεῖνο τὸ τοῦ Δανιήλ „ Περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδής; (Δαν. β'. 15.) Λαμβάνεται δὲ ἡ γνώμη καὶ ἐπὶ πίστεως καὶ δόγματος καὶ φρονήματος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τὸ δὲ ἀντεισαγαγεῖν τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος. (2)

„ Καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγί„ ων σου.

Τοῦτο εἶναι σχῆμα Παλιλλογίας· σαφηνίζει γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ ἀνωτέρω· ἁγίους δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς πιστεύοντας τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ἀγκαλλὰ καὶ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ἁγιότητα· καθὼς

---

1 κατὰ δὲ τὸ πρῶτον σημαινόμενον, τὸ κατ' οὐσίαν, λέγω, οὐδενὸς ὁμοιουμένου τῷ Θεῷ· τὸ τίς ὁμοιωθήσεται οὐ πεῦσιν, οὐ τὸ σπάνιον· ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον δηλοῖ, οὐδενὸς δυναμένου κατ' οὐσίαν Θεῷ ὡμοιῶσθαι.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὡς ἐπὶ ὄφεων δὲ καὶ ἀσπίδων τοῦτο εἴρηται, τὸ ἦραν κεφαλήν· ὥσπερ γὰρ οἱ ὄφεις δάκνοντες αἴρουσιν ἠρέμα τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνακουφίζουσι τῆς γῆς· οὕτω καὶ οἱ μαχόμενοι τῇ δόξῃ Χριστοῦ ἐπαίρουσι τὴν κεφαλήν· ἀλλὰ πίπτουσι παραχρῆμα· πίπτουσι γὰρ παρ' αὐτοῦ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ συντρίβων τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Οἱ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς ἁγίοις ἐχθραίνοντες, πρὸς αὐτὸν ἀναιροῦνται τὸν πόλεμον, οὗπερ ἐκεῖνοι δοῦλοι καὶ οἰκεῖοι φίλοι τυγχάνουσιν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος εἰκοσιοκτὼ σημαινόμενα τῆς γνώμης συνέλεξεν.

θῶς εἶπον αὐτοὺς καὶ ὁσίους ἐν τῷ οη'. Ψαλμῷ ςίχ. 2. „ Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν (1).

4 : „ Εἶπαν· δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν „ αὐτοὺς ἐξ Ἔθνους, καὶ οὐμὴ μνη- „ σθῇ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ ἔτι.

Τοῦτο ἦτον ἡ ἀνωτέρω γνώμη καὶ ἡ βουλὴ τῶν ἐχθρῶν: ἤγουν τὸ νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς Ἰουδαίους ἐξ Ἔθνους: ἤγουν ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ αὐτοὶ εἶναι Ἔθνος, νὰ τοὺς καταντήσουν, ὥςε νὰ μὴν εἶναι πλέον Ἔθνος. (2) τὸ δὲ οὐμὴ μνησθῇ, εἶναι ἀντὶ τοῦ νὰ μὴν ἐνθυμηθῇ πλέον τὸ ὄνομα τοῦ Ἔθνους τῶν Ἰουδαίων: τουτέστι νὰ μὴν ὀνομασθοῦν πλέον οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ δὲν θέλουν εἶναι εἰς τὸ ἑξῆς Ἔθνος.

5 : „ Ὅτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμονοίᾳ ἐπὶ- „ τοαυτό.

Ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει πάλιν ὁ Δαβὶδ τὸν λόγον τῆς βουλῆς καὶ ὁμογνωμοσύνης τῶν ἐχθρῶν· διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν Θεὸν τὸν διασκεδάζοντα τὰς βουλὰς τῶν Ἐθνῶν, νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν κατ' αὐτῶν, τὸ μὲν οὖν, ὅτι, εἶναι διηγηματικόν· Τὸ δὲ, ἐν ὁμονοίᾳ, δηλοῖ τὴν ὁμογνωμοσύνην τῶν ἐχθρῶν· τὸ δὲ, ἐπιτοαυτό, δηλοῖ τὸ εἰς ἕνα τόπον· λέγει λοιπόν, εἰς μίαν γνώμην, ὦ Κύριε, ἑνώθησαν οἱ ἐχθροί σου, καὶ εἰς ἕνα τόπον καθ' ἡμῶν.

„ Κατὰ σοῦ διαθήκην διέθεντο.

Διαθήκην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, τὴν συνθήκην καὶ συμφωνίαν· ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ καὶ ἐκείνους, ὁποῦ ἔκαμαν τὴν τοιαύτην συμφωνίαν. (3)

6 : „ Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων καὶ „ οἱ Ἰσμαηλῖται.

Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἡ πόλις τῶν Ἰδουμαίων· ἢ ἀντὶ τοῦ, οἱ Ἰδουμαῖοι κατὰ περίφρασιν· οἱ Ἰδουμαῖοι δὲ, ἦτον Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ, ὅς τις ὀνομάσθη Ἐδώμ, διὰ τὸ πυῤῥὸν τοῦ σώματος· πυῤῥάκις γὰρ ἦτον: ἤτοι κόκκινος „ Ἐξῆλθε γάρ φησιν ὁ πρωτότοκος, πυῤῥάκης (Γέν. κε. 25.) οἱ δὲ Ἰσμαηλῖται εἶναι ἄλλο Ἔθνος, καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ, τὸν ἐκ τοῦ

Α-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Μέμνηται δὲ τῶν ἁγίων, δεόμενος, δι' αὐτοὺς τὸ πᾶν κατελεῆσαι Ἔθνος, καθ' οὗ πεφροντισμένως οἱ ἐχθροὶ μηχανάς τινας κρυφίως καττύουσι, καὶ πανούργως βουλὴν μελετῶσιν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ· „ Κατὰ τῶν ἁγίων σου, κατὰ τοῦ ἀποκρύφου σου εἶπε· περὶ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τοῦτο λέγων· ἢ περὶ Χριςοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις ἔμελλε βλαςήσειν ἐξ Ἰουδαίων· φασὶ γάρ· οὐ μόνον καθ' ἡμῶν ταῖς πανουργίαις κέχρηνται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἐν ἡμῖν ἀποκεκρυμμένου τολμῶσι λυττᾶν, ὃς ἀνθήσει ἐξ ἡμῶν· τῆς γὰρ ῥίζης ἐκτεμνομένης, πόθεν ὁ καρπὸς φυήσεται; διὸ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν (κεφ. ξε'.) διὰ μίαν ῥάγα: ἤτοι τὸν Χριςὸν, ὁ βότρυς ὅλος: ἤτοι τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, εὐλογίας ἀπέλαυσε, μᾶλλον δὲ ἅπας ὁ ἀμπελών· ἐκείνης δὲ λειφθείσης, καὶ μετ' ἐκείνης συλλεγέντος τοῦ ἄλλου καρποῦ, ὁ λοιπὸς ἀμπελὼν παρεδόθη θηρίοις.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Οἱ μὲν οὖν θεομάχοι οὐ βούλονται Ἔθνος Θεοῦ ἐν ἀνθρώποις ὑφεςάναι· ὁ δὲ Θεὸς ἀεὶ Ἔθνος ἐπὶ γῆς ἑαυτῷ καταρτίζων, καὶ μετὰ τὴν τοῦ προτέρου λαοῦ πτῶσιν, τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν συνεςήσατο· τὸ καινὸν καὶ νέον Ἔθνος τὸ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην.

(3) Ὁ δὲ Δίδυμός φησι „ Ὥσπερ παροξύνων καὶ διεγείρων τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἱκετηρίᾳ τῇ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ φάσκει· ὅτι κατὰ σοῦ συνέθεντο συνθήκην, οὐ κατὰ τοῦ λαοῦ σου . . . βουλεύσασθαι μὲν γάρ τι κατὰ Θεοῦ ἢ διαθέσθαι, τοῦ μὴ μόνον ὄψεσιν ἀπροσίτου ἀλλὰ καὶ λογισμοῖς, οὐ δυνήσεταί τις· ἑαυτῷ δὲ ὁ Θεὸς τὰ τῶν εἰς αὐτὸν πεποιθότων λογίζεται· καὶ τούτου χάριν αἱ κατ' ἐκείνων ἐπιβουλαὶ, κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λογίζονται, ὡς Πατρὸς καὶ κηδεμόνος τῶν ἐπιβουλευομένων· τῇ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἐπιβουλεύουσι δόξῃ, οἱ τοῖς ἁγίοις ἐπιβουλεύοντες.

Ἀβραὰμ καὶ τῆς δούλης αὐτοῦ Ἄγαρ γεγεννημένον. (1)

7: „ Μωὰβ καὶ οἱ Ἀγαρηνοί.

Μωὰβ λέγει, τοὺς Μωαβίτας. Ἔθνος δὲ ἦτον αὐτοὶ καταγόμενον ἀπὸ τὸν Μωὰβ, τὸν Υἱὸν τοῦ Λώτ· Ἀγαρηνοὶ δὲ εἶναι Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὴν δούλην μὲν τοῦ Ἀβραὰμ, μητέρα δὲ, τοῦ Ἰσμαήλ: ἔλαβε γὰρ ἡ Ἄγαρ ἄλλον ἄνδρα, ἀφ' οὗ ἐδιώχθη ἀπὸ τὸ ὁσπήτιον τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντες, ὠνομάζοντο Ἀγαρηνοί.

„ Γεβὰλ καὶ Ἀμμὼν καὶ Ἀμαλήκ.

Οἱ Γεβαληνοὶ ἦτον Ἔθνος, ὁποῦ ἐκατοίκει τριγύρω εἰς τὴν Ἰδουμαίαν (2) Ἀμμανῖται δὲ ἦτον Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀμμὼν (ἢ Ἀμμὰν) υἱὸν τοῦ Λώτ· Ἀμαληκῖται δὲ ἦτον Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀμαλὴκ, ὅστις ἦτον ἀπόγονος τοῦ Ἠσαῦ ἐκατοίκει δὲ αὐτὸς εἰς τόπον τῆς Ἀραβίας, διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν τόπον τῶν Ἰουδαίων.

„ Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικούντων

„ Τύρον.

Ἀλλόφυλοι ὠνομάζοντο οἱ Φιλισαῖοι, οἱ νῦν ὀνομαζόμενοι Παλαισινοί: οὗτοι γὰρ μείναντες ἀπὸ τὸ γένος τῶν Χαναναίων, καὶ κατοικοῦντες κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὠνομάσθησαν κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἀλλόφυλοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3) Κατοικοῦντας δὲ Τύρον, ὀνομάζει τοὺς Τυρίους.

8: „ Καὶ γὰρ καὶ Ἀσσοὺρ συμπαρεγένετο „ μετ' αὐτῶν.

Ἀσσοὺρ ὀνομάζονται οἱ Ἀσσύριοι· ὀνομάζει δὲ ὁ Δαβὶδ Ἀσσυρίους τοὺς Σαμαρίτας· καθότι οἱ Σαμαρεῖται ἦτον ἄποικοι τῶν Ἀσσυρίων· οἵτινες ἐμετοίκισαν ἀπὸ τὴν Ἀσσυρίαν εἰς τὴν Σαμάρειαν, μετὰ τὴν σκλαβίαν τῶν δώδεκα φυλῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· περιττὸς δὲ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος.

„ Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱ„ οῖς Λώτ.

Τοὺς Λὼτ, λέγει, τοὺς Μωαβίτας καὶ Ἀμμανίτας, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· οἱ ἀνωτέρω λοιπὸν, λέγει, Ἐθνικοὶ συνεμάχησαν καὶ συνεβοήθησαν τοὺς υἱούς.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ δώδεκα ἐγένοντο Ἔθνη, διάφορον τὴν κλῆσιν ἔχοντα.

(2) Ἄλλος δὲ διδάσκαλος λέγει, Ὅτι δύω ὄρη πλησιόχωρα ϗ ἀντιπρόσωπα διορίζονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, τὸ Γαριζὶμ ὄρος εὐλογίας, ϗ τὸ Γεβὰλ ὄρος κατάρας· „ Καὶ δώσεις τὴν εὐλογίαν ἐπ' ὄρους Γαριζὶμ, ϗ τὴν κατάραν, ἐπ' ὄρους Γεβάλ· (Δευτ. ια'. 29.) ἐν τῷ ὄρει Γαριζὶμ ἐταράχθησαν αἱ πλέον ἐκλεκταὶ φυλαὶ, ἐξ ὧν ὁ Χρισὸς προετυπώθη ϗ ἐγεννήθη κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, ϗ αἱ ἐκ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν τοῦ Ἰακὼβ γεννηθεῖσαι· ἤτοι ἡ ἱερατικὴ τοῦ Λευΐ, ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰούδα· ϗ τοῦ Συμεὼν, Ἰσάχαρ, Ἰωσὴφ, ϗ Βενιαμίν· ἐν τῷ ὄρει Γεβὰλ ἐταράχθησαν αἱ ἄλλαι ἓξ φυλαὶ, αἱ ἐκ τῶν ἡμιδούλων γεννηθεῖσαι τοῦ Ἰακὼβ γυναικῶν· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τί δὲ ἐκ τούτου συνάγεται; ὅτι ὅσοι μὲν εὐλογοῦσι τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἶναι ἐκλεκτοὶ, ἐλεύθεροι, ἱερατικοὶ, ϗ βασιλικοί· ὅσοι δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου καταρῶνται τοὺς ἄλλους, λέγοντες συχνὰ εἰς κάθε παραμικρὰν πρόφασιν ταῦτα: ὁ ἀφωρισμένος· ὁ ἀναθεματισμένος· ὁ θεοκατάρατος· ϗ τὰ ὅμοια· αὐτοὶ λέγω εἶναι ἄνθρωποι ἀνελεύθεροι, δυσγενεῖς, ἡμίδουλοι· ϗ διὰ τοῦτο δικαίως πρέπει νὰ ὀνομάζωνται Γεβαληνοί: ὅρα εἰς τὸ ξε'. Κεφ. τοῦ Β'. τόμου τῆς Ἀδολεσχίας.

(3) Ἢ ἀλλόφυλοι ἦσαν, οἱ κατοικοῦντες Γάζαν, ϗ Ἀσκάλωνα· πέντε δὲ σατραπίαι ἦτον αὐτῶν· „ Γαζαῖοι, Ἀσκα-

υἱοὺς Λὼτ· τοὺς Μωαβίτας δηλαδὴ καὶ Ἀμμανίτας. Ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύω ἐφθόνουν τοὺς Ἰουδαίους περισσότερον ἀπὸ ὅλους· καὶ αὐτοὶ ἦτον, ὁποῦ ἐσυνάθροισαν καὶ τὰ ἄλλα Ἔθνη κατὰ τῶν Ἰουδαίων. (1)

9: „Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιὰμ καὶ „τῷ Σισάρα, ὡς τῷ Ἰαβεὶμ ἐν τῷ χει„μάῤῥῳ Κισῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καταρᾶται ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐφθονοῦν διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἰερουσαλὴμ· ἀναφέρει δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτῶν κατάρᾳ, τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔλαβον παραδόξως· καὶ διὰ θαυμάτων τὰ παλαιὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐπολέμησαν τοὺς Ἰσραηλίτας· καὶ παρακαλεῖ νὰ ἀφανισθοῦν καὶ ταῦτα παρομοίως μὲ ἐκεῖνα. (2) Μαδιὰμ γὰρ εἶναι ἡ στρατιὰ τῶν Μαδιηναίων, ἥτις ὠνομάσθη ἔτζι ἀπὸ τὸν Μαδιάμ· τὴν ὁποίαν στρατιὰν σκεπάζουσαν τὴν γῆν ἀπὸ τὸ πολὺ πλῆθος, ἐξωλόθρευσεν ὁ Γεδεὼν μὲ τριακόσια παλικάρια (καὶ αὐτὰ ἀναρμάτωτα·) κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖρας σάλπιγγας μόνον καὶ λαμάδας καὶ ἀνδρίας: ἤτοι καρδάρας· καθὼς ἱστορεῖ ἡ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν Κεφ. ζ. ὁ δὲ Σισάρας ἦτον στρατηγὸς τοῦ Ἰαβεὶμ Βασιλέως Χαναάν· καὶ εἶχε Καρότζας σιδηρένιας ἐννακοσίας τούτους δὲ καὶ τοὺς δύω ἐνίκησεν ὁ Βαρὰκ, προσαχθεὶς ἀπὸ τὴν Δεβώραν τὴν κρίνουσαν τὸν Ἰσραὴλ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις. Καὶ τὸ μὲν Σισάραν φεύγοντα, ἐδέξατο εἰς τὴν τένταν της ἡ Ἰαὴλ γυνὴ Χαβὲρ, καὶ ποτίσασα αὐτὸν γάλα ἐκοίμισεν· ἔπειτα πέρνουσα ἕνα σφυρὶ καὶ ἕνα παλοῦκι, διεπέρασε μὲ αὐτὸ τὸν μηνιγγά του καὶ ἔτζι τὸν ἐθανάτωσεν· ὡς μαρτυρεῖ ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν Κεφ. δ. τὸν δὲ Ἰαβεὶμ ὁ Βαρὰκ διέφθειρε, καὶ τὸ στράτευμά του, ὅλον κατέκοψεν· ὁ δὲ χείμαῤῥος: ἤτουν ὁ ξηροπόταμος Κισσῶν, ἦτον ὁ τόπος, ὅπου ἔγινεν ὁ τούτων πόλεμος· καθὼς καὶ ταῦτα ἱστορεῖ ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν Κεφ. δ.

10: „Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδὼρ, ἐγε„νήθησαν ὡσεὶ κόπρος τῇ γῇ.

Καὶ ὁ Ἀενδὼρ τόπος ἦτον, ὅπου ἔγινεν ὁ κατὰ τὸν Σισάραν πόλεμος· μερικοὶ δὲ Ἀενδὼρ ὠνόμασαν τὸν προῤῥηθέντα τόπον: ἤτοι τὸν χείμαρον Κισῶν ὡς δύω ὀνόματα ἔχοντα· αὐτοὶ δὲ, λέγει, οἱ ἀνωτέρω φονευθέντες, ἔγιναν ὡσὰν κοπρία εἰς τὴν γῆν· ἄταφοι γὰρ μείναντες ἐσάπησαν καὶ διελύθησαν.

11: „Θοῦ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν „Ὠρὴβ, καὶ Ζὴβ, καὶ Ζεβεὲ, καὶ „Σαλμανᾶν· πάντας τοὺς ἄρχοντας „αὐτῶν.

Ἄρχοντας ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς πρώτους καὶ Ἡγεμόνας τῶν ἀνωτέρω ῥηθέντων Ἐθνῶν, τῶν φθονούντων εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἰερουσαλήμ· καὶ ὁ μὲν Ὠρὴβ καὶ Ζὴβ ἦτον ἄρχοντες τῶν Μαδιηναίων, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσεν ὁ προῤῥηθεὶς Γεδεών. Ζεβεὲ δὲ καὶ Σαλμανᾶς, ἦτον οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὺς ἐθανάτωσεν ὁ αὐτὸς Γεδεών· ἐπαναλαμβάνει δὲ πάλιν καὶ λέγει, πάντας τοὺς

Ἀσκαλωνῖται, Γεθθαῖοι, Ἀκκαρωνῖται, καὶ Ἀζώτιοι· βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι αἱ πέντε σατραπίαι αὗται προσελάβοντο καὶ Τυρίους.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Εἰς ἀντίληψιν: τουτέστιν εἰς τὴν ἐκείνων ἐπικουρίαν ἀπήντησαν· φυλάττου τοίνυν τοὺς ἔνδον ἐχθρούς· (ὁποῖοί εἰσι τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Λώτ) αὐτοὶ γὰρ καὶ τοὺς ἐκτὸς ὁπλίζουσι· καὶ μὴ θάῤῥει συγγενείᾳ· ἐπειδήπερ εἰς ἔχθραν ὡς τὰ πολλὰ μεταβάλλεται· κατανοεῖ δὲ καὶ τὴν ἀρὰν ἣν ἐπήγαγε.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι τὸ ποίησον ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ποιήσεις· προφητεύει γὰρ διὰ τούτου τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι τοῖς ἀνωτέρω Ἔθνεσι.

τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καταρᾶται νὰ μὴ μείνῃ κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν, ἀλλὰ ὅλοι ὁμοῦ νὰ θανατωθοῦν, ὡς ὁ Ὠρὴβ καὶ ὁ Ζὴβ, καὶ οἱ λοποὶ· διὰ μέσου δὲ τῶν ἀρχόντων, ἐκαταράσθη καὶ τοὺς ἀρχομένους ἀνάμεμεσα εἰς τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη.

12: „ Οἵτινες εἶπον· κληρονομήσωμεν ἑ-
„ αυτοῖς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἀσσοὺρ, λέγει, καὶ οἱ Μωαβῖται καὶ Ἀμμανῖται οἱ φθονοῦντες τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶπον· ἂς κληρονομήσωμεν: ἤγουν ἂς κυριεύσωμεν καὶ ἂς ἐξουσιάσωμεν τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἡγίαζε τὸν λαόν· ὄχι διὰ τιμὴν καὶ εὐλάβειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἁρπάσωμεν τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κειμήλια καὶ πολύτιμα ἀφιερώματα, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς αὐτόν.

13: „ Ὁ Θεός μου, θοῦ αὐτοὺς ὡς τροχὸν, ὡς καλάμην κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, λέγουσι ταῦτα· σὺ ὅμως Κύριέ μου, διασκέδασον τὰς βουλάς των, καὶ κάμε αὐτοὺς νὰ μὴ στέκωνται καμμίαν φοράν· ἀλλὰ πάντοτε νὰ κυλίωνται μὲ συνεχεῖς καὶ ἀδιακόπους μεταβολάς· καθὼς καὶ ὁ τροχὸς κυλίεται καὶ στάσιν δὲν ἔχει, κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁμοίως κάμε αὐτοὺς νὰ διασκορπίζωνται εὐκόλως, καθὼς καὶ ἡ καλάμη ἤγουν ἡ καλαμία τοῦ σιταρίου καὶ τὸ ἄχυρον, διασκορπίζεται ἀπὸ τὸν πολὺν ἄνεμον, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

14: „ Ὡσεὶ πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμόν·
„ ὡσεὶ φλὸξ ἣ κατακαύσει ὄρη· οὕ-
„ τω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καταιγίδι σου, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου
„ συνταράξεις αὐτούς.

Καθὼς, λέγει, ἡ φωτία κατακαίει τὸν δρυμὸν καὶ τὸν λόγγον, ἔτζι ὦ Κύριε, κατάκαυσον τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη, τὰ φθονοῦντα τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλήμ· ὀγλίγωρα γὰρ καὶ μὲ κάθε ἀγριότητα κατακαίει ἡ φωτία τὴν λόγγον· τὸ δὲ ὡσεὶ φλὸξ, ὁποῦ λέγει ἀκολούθως, εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ ἀνωτέρω: ἤτοι τοῦ, ὡσεὶ πῦρ· ὁμοίως καὶ τὸ ἐν τῇ ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτοὺς εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ „ Οὕτω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καταιγίδι σου· ἔτζι, λέγει, ὦ Κύριε, καταδίωξον καὶ συντάραξον αὐτοὺς μὲ τὴν καταιγίδα σου: ἤτοι μὲ τὴν ὀγλίγωρον καὶ ἀθρόαν καὶ σφοδροτάτην κίνησιν τῆς ὀργῆς σου, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἴδιον γὰρ τῆς καταιγίδος: ἤτοι τοῦ ἀνεμοστροβίλου εἶναι, τὸ νὰ συνταράσσῃ καὶ νὰ κρημνίζῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἤθελε πέσῃ· τὸ καταδιώξεις δὲ καὶ συνταράξεις, ἢ προφητικῶς εἶπεν εἰς μέλλοντα χρόνον, ἢ εἶναι ἀντὶ τοῦ, καταδίωξον καὶ συντάραξον. (2)

16: „ Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας, καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου
„ Κύριε.

Πλ.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὥςαι μηδαμοῦ στῆναι, πανταχοῦ δὲ ἀφανῆ αὐτῶν γενέσθαι τὴν ὑπόστασιν εὔχεται, σκεδασθεῖσαν τῇ ῥύμῃ τοῦ ῥιπίζοντος· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐν συμφοραῖς, φησι, παντοδαπαῖς περιστρέφεσθαι κέλευσον, καὶ κακοῖς ἐπαλλήλοις περίβαλε· σκέδασον αὐτοὺς δίκην καλάμης ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένης.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀπολαύετωσαν, φησι, τοῦ πυρὸς, ὃ αὐτοὶ ἐξέκαυσαν· καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ αὐτοὺς καταφάγεται, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ αἰσθητὸν πῦρ καταφάγῃ δρυμόν· ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ· „ Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς ὡς πῦρ καίετε· πορεύεσθαι τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ, ᾗ ἐξεκαύσατε. (Ἡσ. ν΄. 11.)

Γέμισον, λέγει, ὦ Κύριε, ἀπὸ ἀτιμίαν τὰ πρόσωπα τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν, μὲ τὸ νὰ νικήσῃς αὐτά· ἀφ᾽ οὗ γὰρ αὐτὰ νικηθέντα ἀτιμασθοῦν, ἔχουν νὰ ζητήσουν τὸ ὄνομά σου Κύριε, ἐκπληττόμενοι καὶ λέγοντες· ποῖος εἶναι ὁ Θεὸς οὗτος τῶν Ἰβραίων, ὅστις τὸν μὲν ἐδικόν του λαὸν ἐλύτρωσεν, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐχθρούς του ἀπώλεσεν;

ιζ: „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ταραχθήτωσαν „ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ εντραπήτωσαν καὶ απολέσθωσαν.

Ἀφ᾽ οὗ ἐκαταράσθη τοὺς ἀνωτέρω Ἐθνικοὺς ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἐν τῷ πρεσκαίρῳ αἰῶνι τούτῳ ἀφανισμὸν, καταρᾶται αὐτοὺς νὰ λάβουν καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπώλειαν· ἐκεῖνον γὰρ ὀνομάζει αἰῶνα αἰῶνος, ὡς πολλαχοῦ ἑρμηνεύσαμεν· ἀπώλειαν δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, δὲν λέγομεν πῶς εἶναι ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσις καὶ ἀνυπαρξία· ἀλλὰ πῶς εἶναι ἡ ἀτελεύτητος κόλασις· εἰς ἐκεῖνον γὰρ τὸν αἰῶνα, αἰσχύνονται μὲν πρῶτον: ἤτοι ἐντρέπονται οἱ ἁμαρτωλοὶ, μὲ τὸ νὰ θεατρίζωνται αὐτῶν τὰ πονηρὰ ἔργα· ταράσσονται δὲ δεύτερον καὶ τρέμουσι, διὰ τὶ βλέπουν τοῦ Κριτοῦ τὴν αὐστηρότητα· ἔπειτα τρίτον καὶ τελευταῖον, κολάζονται. (1)

ιη: „ Καὶ γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριε „ Σὺ μόνος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν „ γῆν.

Ἂς γνωρίσουν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω Ἐθνικοὶ ἀπὸ ἀνάγκην καὶ βίαν, ἐπειδὴ ἐκ προαιρέσεως καὶ ἑκουσίως δὲν ἠθέλησαν· τί δὲ νὰ γνωρίσουν; ὅτι ὄνομα εἰς ἐσένα εἶναι τὸ, Κύριος· ἤγουν πῶς εἶσαι Δεσπότης καὶ ἐξουσιαστής· καὶ πρὸς τούτοις ἂς γνωρίσουν, ὅτι σὺ εἶσαι μόνος Θεὸς ὅλης τῆς γῆς. Ὕψιστον γὰρ τὸν Θεὸν ὠνόμαζον οἱ Ἑβραῖοι, ὡς ἐπουράνιον· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἐκείνους, ὁποῦ διώκονται διὰ τὸν Χριστόν. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀγαθὰ τοῖς ἐχθροῖς αἰτοῦσι καὶ πολεμούμενοι· ἱκετεύουσι γὰρ αὐτοὺς, ἀντὶ μὲν τῆς θρασύτητος αἰσχύνῃ περιβληθῆναι, διὰ δὲ τῆς αἰσχύνης καρπώσασθαι τὴν θείαν ἐπίγνωσιν· καὶ τῆς μὲν τῶν εἰδώλων πλάνης ἀπαλλαγῆναι, μαθεῖν δὲ τῇ πείρᾳ, ὡς αὐτός ἐςι μόνος καὶ Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, καὶ πᾶσαν κυβερνῶν καὶ πρυτανεύων τὴν Κτίσιν· ἧς τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς, ὁ μονογενὴς υἱὸς, μετὰ τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι ἀπὸ τὴν αἰσχύνην ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν οὗτοι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· καλὸν ἄρα πρόξενον εἶναι ἡ αἰσχύνη καὶ ἐντροπή· καθὼς καὶ ἡ ἀναισχυντία εἶναι πρόξενον ὅλων τῶν κακῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα παραινετικῷ, ἡρωϊκῶς οὕτω.

„ Αἰδὼς δ᾽ οἰχομένη, πάντων γεννέτειρα κακίςων.

(2) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει „ Τὸ δὲ Κύριος ὄνομα, ἐπὶ θαυματουργίας λαμβάνει ἡ Γραφή· κὰ πρὸς Μωσέα εἴρηται· „ Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος, οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς (Ἔξ. ς΄. 3.). ἀντὶ τοῦ, οὐ διὰ θαυμάτων αὐτοῖς ἐφάνην· ἀλλ᾽ οὕτως ἦσαν πιςοὶ, ὡς μὴ δεηθῆναι θαυμάτων εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τὴν ἐμήν· ταῦτα δὲ λέγει ὀνειδίζων τὸν Μωσέα, ἀπαιτοῦντα αὐτὸν θαύματα· καὶ ἐνταῦθα οὖν γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος· ἀντὶ τοῦ, ἀφ᾽ ὧν θαυματουργεῖς τιμωρούμενος αὐτοὺς, γνώτωσαν, ὅτι παντὸς ὑπάρχεις Κύριος, καὶ πάσης τῆς γῆς ὑψηλότερος.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ΄

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ."

Καὶ ὁ ὄγδοος καὶ ὁ ὀγδοηκοστὸς, ὁμοίως καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιγραφήν· καὶ οἱ τρεῖς γὰρ ἐπιγράφονται ὑπὲρ τῶν ληνῶν: ἤτοι περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Χριστιανῶν, τῶν εἰς κάθε τόπον εὑρισκομένων· καὶ ὅρα περὶ τούτων ἐκεῖ· (1) περὶ τῶν ληνῶν λοιπὸν καὶ Ἐκκλησιῶν τούτων, ἀναφέρει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβίδ.

1: „ Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου „ Κύριε τῶν Δυνάμεων.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικὸν, ἀντὶ τοῦ σφόδρα, πολλὰ ὅπερ εἶναι καὶ τὸ „ Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου (Ψαλ. η΄. 1.) καὶ τὸ „ ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ (Ψαλ. οβ΄. 1.) Σκηνώματα δὲ λέγει ὁ Δαβίδ, τὰς κατὰ τόπον ἁγίας Ἐκκλησίας, μέσα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ· ταύτας λοιπὸν προθεωρήσας ὁ Δαβίδ, λέγει· ὦ Κύριε καὶ Βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνάμεων, πολλὰ ἀγαπηταῖς εἶναι εἰς ἐμένα ἡ Ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν σου, μέσα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖς· περὶ δὲ τοῦ Κύριε τῶν Δυνάμεων, εἴπομεν ἐν τῷ οθ΄. Ψαλμῷ κατὰ τὸ τέλος, πῶς ἑρμηνεύεται· ἤγουν ὅτι εἶναι ἀντὶ τοῦ ὁ Βασιλεὺς τῶν ἄνω Δυνάμεων· ἢ δυνατὸς, κατὰ περίφρασιν.

2: „ Ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου „ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ὄχι ἁπλῶς ποθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκλείπει ἐπιθυμοῦσα νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου ὀνομάζει, ὡσὰν ὁποῦ αὗται εἶναι ἐνδιαιτήματα τοῦ Χριστοῦ· ἢ ἐκλείπει ἀντὶ τοῦ ἐκλύεται καὶ ἀποκάμνει καὶ ὀλιγοθυμεῖ ἡ ψυχή μου, ταλαιπωρουμένη ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν πόθον· λέγεται δὲ τὸ ἐκλείπειν εἰς τοὺς θερμοὺς ἐραστὰς, οἵτινες δὲν δύνανται

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι „ Πάλαι μὲν ὡς ἑνὸς ὄντος ἀμπελῶνος τοῦ Ἰσραὴλ, μία ἦν καὶ ἡ ληνὸς, καὶ ἑνὸς ναοῦ θυσιαστήριον τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱδρυμένον, καὶ μία αὐλή· νῦν δὲ πολλαὶ ληνοὶ, αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἐκκλησίαι· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων· διὸ καὶ ὡς μακρὰν ὄντες ἀπὸ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, ἐπιποθοῦσιν αὐτὸν, καὶ μακαρίζουσιν ἐκείνους, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς αὐτόν· διπλῆ γὰρ ἡ τοῦ Ψαλμοῦ προφητεία· προαγορεύει γὰρ οὐ μόνον τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὴν σωτηρίαν.

ται νὰ ὑποφέρουν πλέον τὸν χωρισμὸν τῶν ἐρωμένων τους. Κύριε καθὼς δὲ ἐραςὴς, ὁποῦ ποθεῖ τὴν ἐπουράνιον κατάπαυσιν, ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ ἀγαπητὰ σκηνώματα καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου, τὰ νοητὰ καὶ ἐν οὐρανοῖς εὑρισκομενα ἐπιποθεῖ δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐπείγεται καὶ σπουδάζει ἡ ψυχή μου νὰ τὰ ἀπολαύσῃ. (1)

„Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλ-
„λιασαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα.

Ὄχι μόνον λέγει, ἡ ψυχή μου ποθεῖ τὰς τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἡ καρδία καὶ τὸ σῶμά μου χαίρουσι διὰ τὸν ζῶντα Θεόν: ἤτοι τὸν Χριςόν. Ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ, ἠγαλλιάσαντο· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ, ἐπὶ Θεῷ ζῶντι μὲ δοτικὴν, εἶπεν, ἐπὶ Θεὸν ζῶντα μὲ αἰτιατικήν· ζῶντα δὲ τὸν Χριςὸν εἶπε, πρὸς διαφορὰν τῶν Εἰδώλων, τὰ ὁποῖα εἶναι νεκρά· ἢ καὶ ζῶντα εἶπεν αὐτὸν, ὡς ἀναςάντα ἐκ νεκρῶν καὶ ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας· πρῶτον δὲ ἡ καρδία χαίρει, καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν καρδίαν χύνεται ἡ χαρὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα. (2)

3: „Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῷ οἰ-
„κίαν· καὶ τρυγὼν νοσσιὰν ἑαυτῇ, οὗ
„θήσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς, τὰ θυσια-
„στηριά σου Κύριε τῶν Δυνάμεων, ὁ
„βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου.

Καθὼς, λέγει, τὸ ςρουθίον: ἤγουν τὸ μικρὸν πουλίον· καὶ καθὼς ἡ τρυγὼν εὑρίσκουσιν ἐπιτήδειον τόπον καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των, καὶ εἰς αὐτὰς ἀποθέττουν τὰ αὐγά των, καὶ ἐκτρέφουσι τὰ πουλάκιά των: τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ὡς πουλίον ἐπιβουλεύεται ἀπὸ τοὺς νοητοὺς κυνηγοὺς Δαίμονας, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος, κατὰ τὸ γεγραμμενον „Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς ςρουθίον ἐῤῥύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων. (Ψαλ. ρκγ. 6.) καὶ καθε ψυχὴ, ὁποῦ εἶναι σώφρων καὶ φιλόψυχος καὶ πανθική ὡσὰν τὴν τρυγόνα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον· τῆς ὁποίας νοσσία: ἤγουν ἔκγονα εἶναι αἱ ἀρεταί: τοιουτοτρόπως, λέγω, αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εὑρίσκουν εἰς κατοικίαν αὐτῶν τὰ θυσιαςήριά σου Κύριε· ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τοῦ Θεοῦ εὑρίσκουσι σκέπην, καὶ εἰς αὐτὰς εὑρίσκουσι τόπον διὰ νὰ θέσουν: ἤτοι νὰ ἐνεργήσουν καὶ νὰ αὐξήσουν τὰς ἀρετάς των. Καὶ

κα-

---

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „Πρέπουσα ἡ τοιάδε διάθεσις τοῖς ἀγαπῶσι Θεόν· τρέχουσι γὰρ εἰς οἶκον Θεοῦ, ἐν ᾧ λειτουργοῦσιν Ἄγγελοι, ϗ τῷ θείῳ παρεςήκασι θυσιαςηρίῳ, κἂν μὴ τοῖς τῆς σαρκὸς ὁρῶμεν αὐτοὺς ὀφθαλμοῖς· δοξολογεῖται δὲ Χριςὸς, ϗ διδάσκει τὰ, δι' ὧν ἂν γένοιτό της σεπτὸς ϗ δόξης τῆς ἀμαράντου κοινωνός· εἶεν δ' ἂν αὐλαὶ τοῦ Κυρίου ϗ αἱ ἀρεταὶ, ἐν αἷς αὐλίζεται ὁ λόγος, ϗ πᾶς ὁ τῷ λόγῳ ἑπόμενος· ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος· „Καὶ οἱ ἅγιοι δὲ ςενάζουσι ἐν τῇ εἰς τὸν βίον παροικίᾳ, βαρούμενοι ἐπ' αὐτῇ· ποθοῦσι δὲ τῇ ψυχῇ ϗ ἐκλείπουσιν εἰς τὰς ἄνω αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὥσπερ οὖν ϗ ἡ τοῦ Δαβὶδ ψυχὴ ἐξέλιπε τῷ περὶ αὐτὰς νικωμένη πόθῳ, ϗ οἷον ἐκλυομένη· ϗ ὁμολογεῖ διὰ τῆς ψαλμῳδίας τὸ ἐρωτικὸν τοῦτο πάθος, ἐπιποθεῖν λέγων εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου γενέσθαι... κἂν ἐν τοῖς ἐσχάτοις δὲ ἡ παραῤῥιπτεῖσθαι· ὡς μεῖζον ὂν ϗ προτιμότερον τὸ ἐν ἐκείναις ἔσχατον εἶναι, τοῦ πρωτεύειν ἐν τοῖς ἁμαρτωλοῖς τοῦ βίου σκηνώμασι· ἀλλ' ὅμως ἠνείχετο τῆς ἀναβολῆς· μακαρίζων μὲν τὴν ἐκεῖ διαγωγὴν, ϗ τὴν ἐν βραχεῖ μετουσίαν χιλιάδων χρόνων προτιμοτέραν ποιούμενος· ἱκανὸν δὲ εἰς μακαρισμὸν ἡγούμενος τὸ δι' ἐλπίδος ἔχειν τὰ ἀγαθά· διὸ ϗ ἐπιτέλει τῆς ψαλμῳδίας φησι· „Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Ἑκάςη τῶν εἰρημένων λέξις εἰς ἔρωτα θεῖον πυρσεύει τὴν γνώμην· ἀγαπητὰ γὰρ ϗ ἀξιέραςα τοῦ Θεοῦ τὰ σκηνώματα· οὐχ ἁπλῶς δὲ ποθεῖν, ἀλλὰ ϗ ἐκλείπειν λέγει εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „Ἐκλείπει οὐκ ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκ τοῦ λίαν ἐρᾶν· ὃ ϗ οἱ θερμότεροι τῶν ἐραςῶν ὑπομένουσιν, ὅταν τῶν ἐρωμένων πρὸς ὀλίγον χωρίζωνται· ϗ μάλα εἰκότως· ἐκεῖ γὰρ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου ὁ πτωχὸς εὑρίσκει παράκλησιν· ὁ ἀδικούμενος ὑπομονήν· ὁ εὐθυμῶν χαλίνωσιν· πάντα πάντες τὰ φάρμακα παθῶν, ἢ τὰ πρὸς ἀρετὴν ἀλείφοντα ϗ νευροῦντα λαμβάνομεν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Οὐχ ἡ ψυχὴ δὲ μόνη γάννυται, ἀλλὰ ϗ τὸ σῶμα κεκοινώνηκε τῆς θυμηδίας, δεξάμενον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναςάσεως· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος αἰνίττεται· διὰ τοῦτο ϗ ζῶντα τὸν Θεὸν προσηγόρευσεν ὡς ζωῆς ὑπάρχοντα χορηγόν.

κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ςρουθίον μὲν εἶναι ὁ λαὸς τῶν Χριςιανῶν, ὅς τις ἐπιβουλεύεται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους κυνηγοὺς, Δαίμονας, λέγω, καὶ ἀσεβεῖς ἀνθρώπους· τρυγὼν δὲ εἶναι, κάθε Ἀρχιερεὺς καὶ Ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· οἱ ὁποῖοι ἀποθέττουσιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐκείνους τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ ἀναγεννῶσι Πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ τρέφουν αὐτοὺς διὰ τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων Μυςηρίων, καὶ διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας των· καθὼς καὶ ἡ τρυγὼν τρέφει τὰ πουλία της εἰς τὴν φωλεάν· εὗρε γὰρ, λέγει, τὸ μὲν ςρουθίον οἰκίαν, ἡ δὲ τρυγὼν φωλεὰν τὰ θυσιαςήριά σου· ἤγουν τὰς Ἐκκλησίας σου, μέσα εἰς τὰς ὁποίας θυσιάζεται καθ' ἑκάςην ὁ πνευματικὸς ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου. Τὸ δὲ, ὁ Βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου, εὑρίσκεται ἀπαραλλάκτως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ, καὶ εἶναι λόγος ἐπιτεταμένης ἀγάπης. (1)

4: „ Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ
„ οἴκῳ σου· εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
„ νων αἰνέσουσί σε.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω, ἐπεθύμησε μὲν ὁ θεῖος Δαβὶδ νὰ ἔμβῃ μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ἦτον δὲ ἀκόμη μακρὰν κατὰ τοὺς χρόνους, διὰ τοῦτο μακαρίζει ἐδῶ ἐκείνους, τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ μέλλουν νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰς οἶκον γὰρ τοῦ Χριςοῦ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριςοῦ πρέπει νὰ νοοῦμεν· ἀδιαφόρως δὲ εἶπεν οἶκον ἑνικῶς, καὶ σκηνώματα καὶ οἴκους πληθυντικῶς· διότι, κατὰ μὲν τὰς τοπικὰς θέσεις, πολλοὶ εἶναι οἱ τοῦ Χριςοῦ οἶκοι· κατὰ δὲ τὴν κοινωνίαν τῆς εὐσεβείας καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς μιᾶς πίςεως, ἕνας οἶκος Χριςοῦ ὀνομάζονται ὅλοι· λέγει δὲ ἀκολούθως καὶ διὰ τί εἶναι μακάριοι οἱ μέλλοντες κατοικεῖν τὰς τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔχουν εἰς αὐτὰς νὰ δοξολογοῦν τὸν Χριςὸν πάντοτε, μὲ ἀκαταπαύςους ὑμνῳδίας. (2)

5: „ Μα-

---

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Βασίλειος „ Πῶς οὖν οὐ δίκαιον προσφιλῆ ϗ ἀγαπητὰ ὁμολογεῖν εἶναι τὰ σκηνώματά σου ὦ Κύριε, ὁπότε καταφυγὴ γέγονε παντὶ τῷ δυναμένῳ λέγειν· Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς ςρουθίον ἐῤῥύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων; πολλῶν γὰρ τὴν τοῦ θεοφιλοῦς ψυχὴν περιβάλλειν παγίσι ϗ δικτύοις, ϗ ὥσπερ θηρεύειν αὐτὴν πειρωμένων, διϊπταμένην ὧδε κἀκεῖσε, ϗ πανταχοῦ περινοσοῦσαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ θνητῷ βίῳ, μόνα τὰ τοῦ Θεοῦ σκηνώματα καταφυγὴ τῇ τοιαύτῃ γέγονε· Καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Θαυμάζουσι τῆς Ἐκκλησίας τὸ κάλλος· ἐπαινοῦσι δὲ ϗ τῶν ἐν αὐτῇ διδασκάλων τὸ ἐπιεικὲς, ὅτι καθάπερ τινὲς τρυγόνες τοὺς ἑαυτῶν θάλπουσι νεοττοὺς παρὰ τὰ θεῖα θυσιαςήρια· νεοττοὶ δὲ διδασκάλων οἱ δι' αὐτῶν πιςεύοντες· πατέρες γάρ εἰσι πνευματικοί· ἔθος δὲ τῇ θεοπνεύςῳ Γραφῇ τρυγόσιν ἀφομοιοῦν τοὺς ἁγίους Μυςαγωγούς· κατ' ἄλλον δὲ ἑρμηνευτήν· „ Στρουθίον μὲν εἶναι τὸ τάγμα τῶν Παρθένων ϗ ἀγάμων: ἤτοι τῶν Μοναχῶν· τρυγὼν δὲ, τὸ τάγμα τῶν ἐν γάμῳ σωφρόνων κοσμικῶν· ταῦτα λοιπὸν ϗ τὰ δύω τάγματα προσφέρουν τοὺς νεοττεύς των: ἤτοι τὰς ἀρετῶν, ἢ ϗ τὰ τέκνα των, τὰ κατὰ σάρκα ϗ πνεῦμα γεννηθέντα παρ' αὐτῶν· ϗ ἀποθέττουν αὐτὰ ὡσὰν εἰς φωλεὰν, εἰς τὰς Ἐκκλησίας ϗ τὰ θυσιαςήρια τοῦ Θεοῦ· ϗ ἐκεῖ προσφέρουν θυσίαν αἰνέσεως, ϗ τρέφονται πνευματικῶς ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ϗ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν θείων Μυςηρίων αὐτοὶ ϗ τὰ τέκνα των· εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ γὰρ ςρουθία ϗ τρυγόνες, ϗ μὲν δὴ ϗ οἱ ἄλλοι ὄρνιθες, πλανῶνται μὲν οὐκ ἔχοντες καλιὰν, πηξάμενοι δὲ ταύτην, ἐν αὐτῇ διατρίβειν εἰώθασι, ϗ τοὺς οἰκείους ἐν αὐτῇ διατρέφουσι νεοττούς· οὕτως ἡμεῖς, πάλαι μὲν ἐπλανώμεθα, νῦν δὲ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος προσκληθέντες, ϗ τὰς σὰς εὑρόντες σκηνὰς, παρὰ τὰ θυσιαςήριά σου τοὺς οἰκείους ἐκπαιδεύομεν νεοττοὺς μετὰ τῶν ἡμετέρων σοὶ προσεδρευόντες παίδων, ϗ τὴν πνευματικὴν τροφὴν παρὰ σοῦ κομιζόμενοι· ἡμῶν γὰρ καλιὰ ϗ νεοττιὰ ϗ ἀπόλαυσις ἀγαθῶν, τὰ ἅγιά σου θυσιαςήρια· παρ' ἐκεῖνα γὰρ καθάπερ νεοττοὶ κεχηνότες, παρὰ σοῦ κομιζόμεθα τὴν θείαν τροφὴν ϗ σωτήριον.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τὰς τῆς σωτηρίας συλλέγουσιν ἀφορμὰς, οἱ τῶν ἁγιοπρεπῶν σπουδασμάτων ἐπιςήμονες· λαλεῖ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Προφητῶν ἁγίων, διὰ φωνῆς Ἀποςόλων ϗ Εὐαγγελιςῶν· ϗ ὥσπερ ἐν ἰατρείῳ, πολλοὶ μὲν οἱ νοσοῦντές εἰσιν, ἐςθ' ὅτε ϗ κατὰ διαφόρους τρόπους, ἔξεςι δὲ ἑκάςῳ τῆς προσφόρου θεραπείας τυχεῖν: οὕτω ϗ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις εὑρίσκομεν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Τρισμακάριοι οὖν οἱ μὴ πρὸς βραχὺ διατρίβοντες, ἀλλ' εἰς τὸ διηνεκὲς κατοικοῦντες, ϗ παραμόνως ἐμμέ-

5 : „ **Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἐστιν ἀντίληψις „ αὐτῷ παρὰ σοί.**

Μακάριος, λέγει, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελε γένη ἀντίληψις χάριτος, καὶ βοήθεια ἀπὸ λόγουσου Κύριε· ὅτι δὲ ἐδῶ ἐνόνεται τὸ ἄρθον ᾧ, ὁμοῦ καὶ ἡ ἀντωνυμία, αὐτῷ, εἴπομεν περὶ τούτου τοῦ σχήματος εἰς τὸν ἔνατον Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „ Οὗ ἀρᾶς τὸ σόμα αὐτοῦ γέμει, ὅτι εἶναι συνειθισμένον εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. (1)

„ **Ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ „ διέθετο.**

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, ἄνθρωπος ἔθετο: ἤγουν ἐμηχανεύθη διενοήθη καὶ κατεσκεύασεν εἰς τὴν καρδίαν του ἀναβάσεις, ἀπὸ τὰ γήϊνα δηλαδὴ εἰς τὰ οὐράνια· ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητά· καὶ ἀπὸ τὰ χείρονα εἰς τὰ καλλίτερα· αἱ ἀναβάσεις δὲ αὗται, ἠμποροῦν νὰ εἶναι οἱ ἀγαθοὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀναβαίνει τινας ὡς διὰ σκάλας, εἰς τὰ θεῖα καὶ οὐράνια· μακάριος λοιπὸν εἶναι, λέγει, ὁ ἔχων τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐδικῆς σου χάριτος Κύριε, ἔχει δὲ ταύτην, ὁ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος· ἀπόδειξις γὰρ εἶναι τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.

6: „ **Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος.**

Ὁ ἀξιωθεὶς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, αὐτὸς, λέγει, διέθετο ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ του· ποῦ; ἐν τῷ τόπῳ, λέγει, τούτῳ τοῦ κλαυθμῶνος: ἤτοι ἐν τῇ λυπηρᾷ ζωῇ ταύτῃ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὠνομάσθη δὲ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος ἡ ζωὴ αὕτη, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τοῦ τόπου ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλεγξεν ὁ Θεὸς δι' Ἀγγέλου παλαιὰ τὴν παρανομίαν τῶν Ἑβραίων· καὶ διὰ τοῦτο ἐκίνησεν αὐτοὺς εἰς κλαυθμόν· ὅθεν καὶ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος ὠνομάσθη ὁ τόπος ἐκεῖνος· καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν· „ Καὶ ἐγένετο ὡς ἐλάλησεν ὁ Ἄγγελος Κυρίου τοὺς λόγους τούτους πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐπῆραν ὁ λαὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ ἔκλαυσαν· καὶ ἐπωνόμασαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου. Κλαυθμῶνες· (Κριτ. γ΄. 12.) Κοιλὰς δὲ εἶναι ὁ χαμηλὸς καὶ ταπεινὸς τόπος: ἤγουν τὸ λαγκάδι· δηλοῖ δὲ ἀναγωγικῶς ὁ ταπεινὸς τόπος οὗτος τοῦ κλαυθμῶνος, τὴν μετάνοιαν· ἐπειδὴ μὲ τὴν ταπείνωσιν καὶ μὲ τὸν κλαυθμὸν καὶ τὰ δάκρυα ἡ μετάνοια γίνεται καὶ κατορθοῦται.

„ **Εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθετο.**

Τοῦτο εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ, λέ-

ἐμμένοντες τοῖς θείοις Μυςηρίοις, ἐξ ὧν ἀθανασία ϗ αἰώνιος ζωὴ πορίζεται· κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον τοῦτο οὕτω νοεῖται· „ Μακάριοι τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι μετὰ τὸ ποθῆσαι τὰς προκοπὰς, ἃς δηλοῦσι τὰ σκηνώματα· σκηνὴ γὰρ προκοπῆς σύμβολον· (ὁδευόντων γὰρ οἰκία αὕτη, ἀλλ' οὐ τῶν ἱςαμένων·) ἐπὶ τὴν παντελῆ ἀρετὴν ϗ τὴν ἀκροτάτην γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἔφθασαν, ὡς οἰκεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον· ὅς ἐςι τὸ τέλος τῆς μακαριότητος·

(1) *Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Μακαρίζει ὁ λόγος τὸν τῆς ἀληθοῦς ἀεὶ κηδεμονίας τυγχάνοντα· ὃς τῇ θείᾳ χάριτι τὸν νοῦν φωτιζόμενος, ϗ τοὺς εὐσεβεῖς ἐν ἑαυτῷ ςρέφων λογισμοὺς, ἐν τῷ θνητῷ ὢν τούτῳ βίῳ (ὃς κοιλὰς κλαυθμῶνος λέγεται διὰ τὸ κλαυθμοῦ εἶναι ἄξια τὰ ἐνταῦθα) οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι ϗ τρυφήν· ἀλλ' εἰς κλαυθμὸν ϗ δάκρυα, τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενος· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τρισόλβιος οὖν ὃς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος φεύγων, ὁπόση δύναμις, τὰ ἄνω ζητεῖ, ϗ τῆς ἀντιλήψεως τῆς αὐτῷ παρὰ Θεοῦ γινομένης ἐφιέμενος ἀεὶ φιλοπονεῖ τὴν κάθαρσιν, τὰς κατὰ ψυχὴν καλὰς ἀναβάσεις ϗ προκοπὰς, ϗ τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας ϗ πρὸς Θεὸν ἀγούσας ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος, ϗ οἰκοδομῶν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ϗ τὰς συνθήκας πρὸς Θεὸν ἐποιήσατο, ἢ ϗ ἐνεπορεύσατο· ϗ ὁ Ἡσύχιος δέ φησι· „ Καὶ μάλα ὑπάρχει μακάριος· κἂν γὰρ ἢ πεπτωκὼς, ἵςαται· κἂν ἁμαρτωλὸς ὑπάρχῃ, καθαίρεται· κἂν ἀπογνωσθῇ, θάνατον ὅμως οὐκ ὄψεται.*

λέγει γάρ, ὅτι ἡ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος, ὁποῦ εἶπον ἀνωτέρω, αὐτὴ εἶναι ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον ἔθετο ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἢ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἐδιάλεξε. (1)

„ Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομο-
„ θετῶν.

Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ ἀνωτέρω ῥηθέντες, οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Χριστοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον πάντοτε· καὶ οἱ θείας ἀντιλήψεως ἀξιωθέντες καὶ κλαίοντες· διὰ τὶ ὁ Χριςὸς ὁ νομοθετῶν τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, αὐτὸς θέλει δώσει εὐλογίας εἰς αὐτούς· εὐλογίαι δὲ τοῦ Χριστοῦ ἠμποροῦν νὰ εἶναι οἱ διάφοροι μακαρισμοί, καὶ μάλιστα οἱ ἐννέα, οὓς λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ ἐξαιρέτως ὁ τέταρτος· „ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (Ματθ. ε'. 4.) καὶ πάλιν· „ Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε· (Λουκ. ς'. 21.) (2)

7: „ Πορεύσονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύ-
„ ναμιν.

Οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον, καὶ οἱ θείας ἀντιλήψεως ἀξιωθέντες, αὐτοὶ θέλουν, λέγει, προκόπτουν ἀπὸ δύναμιν εἰς δύναμιν: ἤτοι ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην εἰς τὸ πένθος, καὶ ἀπὸ τὸ πένθος εἰς τὴν κατάνυξιν καὶ τὰ δάκρυα· καὶ ἔτζι προκόπτοντες ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην ἀρετήν, θέλουν ἀναβοῦν εἰς τὴν ἀκρώρειαν τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος· δύναμιν δὲ ὠνόμασε τὴν ἀρετήν· ἐπειδὴ αὐτὴ ἰσχυροποιεῖ καὶ δυναμώνει τὸν αὐτὴν μεταχειριζόμενον· ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ τινας

καὶ

(1) Σκοτεινὴ εἶναι ϗ ἀσαφὴς ἡ ἐξήγησις αὐτη· τυχὸν δὲ πρέπει νὰ προσεθοῦν ϗ ταῦτα διὰ σαφήνειαν· „ Παραβὰς ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μόνος του ἔχασε τὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ χαροποιὰν ζωὴν, ϗ κατήντησεν εἰς τὴν λυπηρὰν ϗ πολυςένακτον τοῦ κόσμου τούτου διαγωγήν· ἢ νοεῖται ὅτι, Μακάριος εἶναι ὁ ἀξιωθεὶς θείας ἀντιλήψεως, ϗ κλαίων εἰς ὅποιον τόπον εὑρίσκεται· τὸν ὁποῖον ἐδιάλεξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ἢ εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ, ἢ εἰς Μοναςήριον, ἢ εἰς ἡσυχίαν ϗ ἀναχώρησιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλός φησι „ διὰ τοῦτο μακάριοι οἱ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τὰς ἐναρέτους ἀναβάσεις ποιούμενοι. διότι τὰς ἀμοιβὰς, φησι, τῶν καλῶν λογισμῶν, δώσει αὐτοῖς ὁ τὸν νόμον τῆς καινῆς διαθήκης δεδωκώς· δηλονότι ὁ Χριςός. ὅταν γὰρ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐρεῖ· „ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι ϗ τὰ ἑξῆς· οἱ ϗ τὸν τῆς δικαιοσύνης κομισάμενοι ςέφανον, προκόψουσιν ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, ἀπὸ τοῦ ἀῤῥαβῶνος τῶν χαρισμάτων ἐπὶ τὸ τέλειον· οἱ γὰρ ὅλως ἀνδρισάμενοι κατὰ τὸν παρόντα βίον, ϗ διὰ τοῦτο νικήσαντες τὸν Σατανᾶν, ἐν προσθήκαις ἔσονται πολλαῖς τῶν ἤδη δοθέντων αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων· τίς γὰρ ἂν εἴη ἡ εὐλογία; ἢ τὸ ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευθῆναι· τουτέςιν ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα πολιτείας τῆς κατὰ Θεὸν, εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἔνθα ϗ ἀπελθόντες ὄψονται τὸν Θεόν· διὸ ἐπάγει· „ Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „ Ὁ τοῦ Θεοῦ τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ δεχόμενος, ϗ τοῦ νομοθέτου τὰς εὐλογίας μεμαθηκὼς, οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι ϗ τρυφὴν, ἀλλ᾽ εἰς κλαυθμὸν ϗ δάκρυα τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενος· ἤκουσε γὰρ τοῦ Θεοῦ λέγοντος· „ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· ταύτας τοίνυν τὰς συνθήκας ποιησάμενος, προσμένει τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν· κυρίως δὲ ϗ ἀληθῶς κλαυθμῶνος κοιλὰς ὁ παρὼν βίος. ἐν ᾧ ϗ ὁ Ἀδὰμ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου ἐσθίει τὸν ἄρτον ϗ ἡ Εὔα ἐν λύπαις τίκτει τέκνα. ϗ οὐ μόνον οἱ ἁμαρτάνοντες, ἀλλὰ ϗ οἱ ἅγιοι ςένουσι· ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος οἱ τὰς ἀναβάσεις δεξάμενοι, ϗ τὰ δάκρυα προχέουσι, ϗ τὸν ἐπίπονον ἀσπάζονται βίον, ϗ τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν προσμένουσιν· ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ ξανθόπουλος ἑρμηνεύων τό· „ Ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ φόβος μέγας λέγει· „ Ὅτι δὲ ἡ κρίσις ἐκεῖ ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν ἔςαι, ὁ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν τῷ πγ'. Ψαλμῷ· „ Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἐςιν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σοί· ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθετο· ϗ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν· τοῦ γὰρ ὄρους ἐκείνου, τὸ μὲν ἄνω, ὄρος λέγεται ἐλαιῶν· τὸ δὲ κάτω, κοιλὰς κλαυθμῶνος· ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκεῖ κριθησόμενοι, οἱ μὲν, κόψονται· οἱ δὲ ἐλεηθήσονται· τούτου χάριν ϗ τὸ ὄρος τοῖς δυσὶν ὀνόμασι προσωνόμασαι· ἐκεῖ σε δὲ ϗ τὴν εὐλογίαν νομοθετῶν, ὅταν εἴπῃ τοῖς ἐκ δεξιῶν· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου.

καὶ ἁπλῶς κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι οἱ τοιοῦτοι θέλουν πορεύονται ἀπὸ τὴν προσευχὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων λογίων· ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν παραίνεσιν καὶ συμβουλὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀσθενεςέρων ἀδελφῶν· καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, εἰς εὐχαριςίαν καὶ ὑμνῳδίαν Θεοῦ· ἢ καὶ ἄλλως, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ γῇ διδομένων χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ, θέλουν πορευθοῦν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ δοθησομένων θείων χαρισμάτων καὶ ἀγαθῶν.

„ Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν „ Σιων.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν Σιὼν γὰρ ἀνέτειλεν: ἤγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ· κατὰ τό· „ Ἐγὼ δὲ κατεςάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλων τὸ πρόσαγμα Κυρίου· (Ψαλ. β. 6.) Θεὸν δὲ τῶν θεῶν ὠνόμασεν αὐτόν, καθὼς ὠνόμασεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μθ. Ψαλμοῦ εἰπών· „ Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε· τὴν ἀνωτέρω, λέγει, μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, θέλει κατορθώσει ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς λόγος, ὁ ἐν τῇ Σιὼν ἐπιφανείς. (1)

8: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, εἰσά- „ κουσον τῆς προσευχῆς μου· ἐνώτι- „ σαι ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

Ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ εἰπῇ τινὰς ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, καὶ Κύριε τῶν Δυνάμεων· εἴπομεν δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ οϐ. Ψαλμοῦ, ὅτι τὸ Κύριε τῶν Δυνάμεων εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν ἄνω Δυνάμεων, ἢ ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν· προσευχὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν παρακάλεσιν, τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν παρακάτω· ὁ Θεὸς δὲ Ἰακὼβ εἶπεν; ἀντὶ τοῦ σὺ ὁποῦ ἐφάνης παλαιὰ εἰς τὴν Ἰακὼβ καὶ ἐπάλαισας μὲ αὐτὸν ἐν σχήματι ἀνθρώπου. (2)

9: „ Ὑπερασπιστὰ ἡμῶν ἴδε ὁ Θεὸς, καὶ „ ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ „ Χριστοῦ σου.

Τοῦτο εἶναι ἡ προσευχὴ, ὁποῦ παρεκάλεσεν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἀνωτέρω διὰ νὰ τὴν εἰσακούσῃ δηλαδὴ τὸ νὰ ἰδῇ ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριςοῦ του· Χριςὸν δὲ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον κάθε Χριςιανὸν, ὡς ἐνδεδυμένον ὄντα τὸν Χριςόν. „ Ὅσοι γὰρ φησιν, εἰς Χριςὸν ἐβαπτίσθητε, Χριςὸν ἐνεδύσασθε. (Γαλ. γ'. 27.) Καὶ ὁ Ἀϐϐακοὺμ λέγει „ Τοῦ σῶσαι τοὺς Χριςούς σου ἐλήλυθας. (Ἀϐ. γ'. 13.) Εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸ προοίμιον ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ. (3)

10: „ Ὁ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλός φησι „ Θεὸς θεῶν ὀφθεὶς κατὰ σάρκα· μὴ τοίνυν ταῖς Ἰουδαϊκαῖς ἀμαθείαις κατακολουθεῖν σπουδάζωμεν· πιςεύωμεν δὲ μᾶλλον, ὅτι καὶ υἱός ἐςιν ἀληθῶς καὶ ἐκ Θεοῦ Θεὸς ὁ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς γεννηθείς· ὁ δι' ἡμᾶς καταβεβηκὼς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς εἰς τὴν ἰδίαν ἀνακομίσῃ δόξαν· ἵνα ἐν αὐτῷ τὸ δοῦλον υἱοποιηθῇ· πλουτήσῃ τὸ ἐν πτωχείᾳ· κρεῖττον γένηται θανάτου τὸ ὑπὸ φθοράν· ἅγιον τὸ ὑφ' ἁμαρτίαν· ταῦτα γὰρ πάντα πεπλουτήκαμεν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριςοῦ.

(2) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Κύριον τῶν Δυνάμεων καὶ Θεὸν Ἰακὼβ ὀνομάζει τὸν Χριςόν· ἵνα μή τις πρόσφατον αὐτὸν εἶναι νομίσῃ Θεὸν, διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· πιςεύωμεν δὲ μᾶλλον ἐκεῖνον ὑπάρχειν, ᾧ καὶ αὐτοὶ λελατρεύκασιν οἱ τοῦ Ἰσραὴλ πατέρες, ὃν ἐν προγνώσει τεθέανται· οὗ τὸ Μυςήριον οὐχ ἠγνόησαν· ἀποκαλύπτοντος δηλονότι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, διὰ τῆς φωταγωγίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι πρόσωπον Χριςοῦ διὰ τοῦτο τὸν Χριςιανικὸν λαὸν ὀνομάζει διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι σῶμα Χριςοῦ, κατὰ τό· „ Ὑμεῖς ἐςαὶ σῶμα Χριςοῦ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἴδε φησιν, ὅτι τῆς σῆς ἐπι-

10: „ Ὅτι κρείσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς „ αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας.

Περὶ τῶν θείων αὐλῶν εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι δηλοῦσι τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· λέγει, λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ εὑρίσκεται τινὰς μίαν μοναχὴν ἡμέραν μέσα εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, παρὰ χιλίας ἡμέρας νὰ εὑρίσκεται εἰς ἄλλους κοινοὺς καὶ ἀνιέρους τόπους· τὸ δὲ ὅτι, εἶναι Βασιλικόν. (1)

„ Ἐξελεξάμην παραῤῥιπτεῖσθαι ἐν τῷ „ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἰ- „ κεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ φανερώτερα· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πόσον ἠγάπα ὁ Δαβὶδ τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ ἔκρινε προτιμότερον καὶ αὐτὸ τὸ νὰ παραῤῥίπτεται ὡς ἔτυχε μέσα εἰς αὐτὸν, κυλιόμενος ἔμπροσθεν εἰς τὰς πόρτας του, καὶ κειτόμενος εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὸν κατώτερον αὐτοῦ τόπον, διὰ τὸν ἐκεῖθεν διδόμενον ἁγιασμόν· παρὰ τὸ νὰ κατοικῇ καὶ νὰ προκαθέζεται λαμπρῶς καὶ ἐντίμως, μέσα εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. (2)

11: „ Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ „ Κύριος ὁ Θεός.

Ἐδῶ σμίγει ὁ Δαβὶδ καὶ διδασκαλίαν παρακινητικὴν, τόσον εἰς τὴν Πρακτικὴν ἀρετὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Θεωρητικήν· λέγει γάρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἡ μὲν γὰρ ἐλεημοσύνη, εἶναι εἶδος τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς· ἡ δὲ ἀλήθεια, εἶναι τέλος τῆς Θεωρητικῆς. Ἀκόμως δὲ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, φανερὸν ὅτι ἀγαπᾷ καὶ τοὺς μεταχειριζομένους τὰς ἀρετὰς ταύτας ἤγουν τοὺς ἐλεήμονας καὶ ἀληθεῖς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτοελεημοσύνη καὶ αὐτοαλήθεια. Τὸ δὲ ὅτι, εἶναι διηγηματικὸν, ἢ περιττόν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐλεῶντας ἡμᾶς ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἀληθὲς ἐκήρυξεν Εὐαγγέλιον καὶ ἔτζι ἠγάπησε τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν. (3)

„ Χά-

πισκέψεως χρῄζομεν· ἴδε, ὅτι τὸ τραῦμα φαρμάκοις ἀνθρωπίνοις οὐ παύεται· ἴδε, ὅτι τὸ συντετριμμένον ἀγγεῖον, σῶμα, σὸν οὐκ ἀλλότριον· καὶ οὕτως ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου· τουτέστιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ· ἵνα ἐν τῷ Υἱῷ πάντος ἡμᾶς καὶ ὁ Πατὴρ ἐπισκέψηται, καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς τελεσθῇ καθ' ἡμᾶς τὸ Μυστήριον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·)

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἡμέραν μίαν ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ: τουτέστι ταῖς Ἐκκλησίαις, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος νοητέον· χιλιάδα δὲ (οὕτω γὰρ εὕρηται ἐν τῇ τῶν Ἑβραίων Γραφῇ) τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· ἐν τοσούτοις γὰρ ἔτεσιν ἡ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὁ ἐν αὐτῇ συνέστη ναὸς, ἀπὸ τῶν χρόνων Σολομῶντος, μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας· δείκνυσιν οὖν ὡς πολὺ τὸ μέσον τῆς Εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομικὴν λατρείαν. Ἄλλος δὲ λέγει· καὶ μέντοι ὑπὲρ τὰς χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος, κρείσσων ἡ μία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἡμέρα· ἣν νὺξ οὐ διαδέχεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι· μικρός τις καὶ εὐτελὴς εἶναι μᾶλλον ἂν βουλοίμην τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ μέγας τῶν ἐν τῷ ἁμαρτωλῷ λαῷ· ἵν' ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ὢν, δύνωμαι ἀεὶ αἰνεῖν αὐτόν· ὥσπερ οὖν τὴν μίαν ἡμέραν ὑπὲρ τὴν χιλιάδα· οὕτω καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἐξελεξάμην, ἢ οἰκεῖν τὰ βασίλεια μετὰ τῶν οὐκ εἰδότων Θεὸν ἁπλῶς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Βούλεται εἰπεῖν, ὅτι βέλτιόν ἐστι σχόντας τὴν γνῶσιν τὴν σὴν καὶ τὸν φόβον, μίαν ἡμέραν ζῆσαι ἐνταῦθα, ἢ δίχα τῆς γνώσεως τῆς σῆς καὶ τοῦ ὑμνεῖν σε, χιλιάδας ἡμερῶν ἐξανύειν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „ Ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος: τουτέστιν οὐ τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, ἀλλὰ τὸ ποιεῖν ἔλεος, καὶ τιμᾷν τὴν ἀλήθειαν· τουτέστι χριστὸν, καὶ ἐν ἀκακίᾳ ζῆν· ἤγουν ἀμνησίκακον εἶναι· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδὲν οὕτω Θεῷ προσφιλὲς, ὡς ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ ἡ ταύτης σύντροφος ἀλήθεια.

„ Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει δώσει χάριν: ἤγουν συγχώρησιν ἁμαρτιῶν· καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν Πόρνην, καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἁμαρτωλούς· ἢ θέλει δώσει χάριν θαυμάτων καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους· θέλει δώσει δὲ καὶ δόξαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν οὐρανοῖς· ἢ χάριν μὲν, τὴν τῆς Θεώσεως ἐνταῦθα, δόξαν δὲ, τὴν τῆς Βασιλείας του ἐκεῖσε.

„ Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς
„ πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο μερικοὶ ἀναγινώσκουσι κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομαλίζουσι. „ Χάριν καὶ δόξαν δώσει τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ· ἔπειτα „ Κύριος οὐ στερήσει αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐν οὐρανοῖς δηλαδή· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ, στερήσει· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ τῶν ἀγαθῶν μετὰ γενικῆς, εἶπε τὰ ἀγαθὰ μετὰ αἰτιατικῆς. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι σύνταξις ἔγινεν ἐδῶ ἀντὶ συντάξεως. Κύριος, λέγει, οὐ στερήσει τῶν ἀγαθῶν τοὺς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ: ἤγουν τοῖς πορευομένοις ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν κακῶν· ταυτὸν εἰπεῖν, οὐ στερήσει τῶν ἀγαθῶν τοὺς ἀπέχοντας τῶν κακῶν. (1)

12: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, μα-
„ καριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ.

Εἰς τὸν λγ. Ψαλμὸν λέγει ὁ Δαβὶδ, „ Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον· καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει· ἐλπίζει δὲ ἐπὶ Κύριον ἐκεῖνος, ὁποῦ καταφρονεῖ τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ προσέχει ὅλος διόλου εἰς μόνον τὸν Θεόν. (2) σημειοῦμεν δὲ ἐδῶ ὅτι Ἑβραῖοι προσαρμόζουσι τὸν παρόντα Ψαλμὸν εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένον λαὸν, ὅς τις ἐπεθύμει τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναὸν, καὶ ἐμακάριζε τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτόν· ἐπροτίμα δὲ τὴν μίαν ἡμέραν τῆς ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ διατριβῆς, περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐν ἄλλοις τόποις χιλιάδας ἡμερῶν· δὲν ἠμποροῦν ὅμως νὰ προσαρμόσουν εἰς αὐτὸν ὅλον τὸν Ψαλμόν· ἐπειδὴ τε, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέτουσί σε, ἐμποδίζει αὐτούς· διότι καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἐξερημώθη, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ αἶνος ἔπαυσε, καὶ δὲν ἐστάθη παντοτινός· ἀλλὰ καὶ τὸ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ἀνάρμοστον εἶναι εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαὸν, καὶ ἄλλα τινα. Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ δὲ προτιτέρα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν· διὰ τί ἀναφέρει σκηνοὺς πληθυντικῶς· ἡ δὲ Παλαιὰ τοῦ νόμου λατρεία, ἕνα μόνον σκηνὸν εἶχε τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, καὶ ἕνα σκήνωμα, καὶ ὄχι πολλοὺς ναοὺς καὶ πολλὰ σκηνώματα.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἔλεος γὰρ ἐκ τῶν θείων ἀναβλαστάνει πηγῶν, καὶ πολλὴ ἐκεῖθεν καὶ ἄφθονος τῆς ἀληθείας ἡ χορηγία· ἐκεῖθεν γὰρ τῶν ἀγαθῶν δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα· καὶ χάριν δὲ θείαν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρουνῶν ἀρυόμεθα· καὶ μέντοι καὶ περίβλεπτοι γινόμεθα ἐντεῦθεν, καὶ λίαν περιφανεῖς· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, πᾶσαν τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν, κακίας μὲν καὶ πονηρίας ἀπαλλαττόμενοι, ἁπλότητι δὲ καὶ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι· καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Οἱ γὰρ κακίας βεβιωκότες χωρὶς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἀκακίᾳ πολιτευσάμενοι, οὐκ ἀποστεροῦνται τῶν ἀγαθῶν· ἀναλόγως δὲ τοὺς στεφάνους ὑποδέξονται· ἐπειδὴ ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Καλὴν τῷ Ψαλμῷ ὁ Προφήτης σφραγῖδα ἐπέθηκε τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἧς μακάριον ἔχεσθαι· ἄγκυρα γὰρ τῷ χειμαζομένῳ, τῷ δὲ πολεμουμένῳ τεῖχος ἀῤῥαγὲς γίνεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΔ΄.

,, Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, διὰ τὸ τέλος τῶν προφητειῶν ὁποῦ περιέχει· προφητεύει γὰρ, τυπικῶς μὲν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Ἑβραίων· ἀληθῶς δὲ, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ σκλαβωμένων Ἐθνῶν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰσάγει πρὸς τούτοις τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν ἐξομολογούμενον ἐφ᾽ οἷς ἥμαρτε, καὶ ἀξιοῦντα τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλέους τυχεῖν.

1 : ,, Εὐδόκησας Κύριε τὴν γῆν σου.

Προβλέποντας ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔμελον νὰ λάβουν οἱ Ἐθνικοὶ ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν Εἰδώλων λέγει εἰς τὸν Θεόν. Κύριε σὺ ἠθέλησας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν σου· εὐδοκία γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ηὐδόκησας· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ τῇ γῇ σου μετὰ δοτικῆς· εἶπε τὴν γῆν σου μετὰ αἰτιατικῆς· εἰς τὴν γῆν σου δὲ εἶπεν ἠθέλησας ἀγαθά· διὰ τὶ ὡς ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβίδ ,, Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ. (Ψαλ. κγ. 1.) Πρώην μὲν γὰρ πονηρὰ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν (κατὰ τὸ ἑπόμενον δηλαδὴ λεγόμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ) διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ Ἀδάμ· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτὸν, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου (Γέν. γ΄. 17.) (1) Τώρα δὲ ἠθέλησεν ἐξ ἐναντίας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν, διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ νέου Ἀδάμ. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ γῆ ἦτον μόνον κτίσμα Θεοῦ, τώρα δὲ ἔγινε καὶ κτῆμα: ἤγουν απόκτημα αὐτοῦ: ἔτζι μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἡμᾶς· κατὰ δὲ τοὺς Ἑβραίους, γῆν ξεχωριστὰ θέλεις νοήσεις τὴν Ἰουδαίαν ὡς ἀφιερωμένην εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ταύτης δὲ τὴν εὐδοκίαν λέγουσι, πῶς εἶναι ἡ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν δευτέρα ταύτης κατοίκησις, κατὰ τὸν Εὐσέβιον.

,, Ἀ-

---

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Ὠσηέ ,, Οὐκ ἔστιν ἀλήθεια, οὐδὲ ἔλεος, οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀρὰ ϗ ψεῦδος καὶ φόνος ϗ κλοπὴ ϗ μοιχεία κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς· ϗ αἵματα ἐφ᾽ αἵμασι μίσγουσι· (Ὠσ. δ΄. 1.) τοῦ δὲ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡμῖν ἐπιλάμψαντος, πάντα πρὸς τὰ κρείττω μετέβαλε. ϗ τὴν γῆν ἀντὶ ἀρᾶς εὐλογία πεπλήρωκε, ναῶν ἀνισταμένων πανταχῆ τῷ Θεῷ. εἶναι λόγια τοῦ Εὐσεβίου. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ,, Καὶ γὰρ ἀληθῶς εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ.

„ Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰα„ κώβ.

Ὁ Προφήτης Δαβὶδ προλέγει τὰ μέλλοντα, ὡσὰν νὰ ἦτον περασμένα, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας ὅθεν ἀντὶ νὰ εἰπῇ, ἀποστρέψεις, εἶπεν „ Ἀπέστρεψας· ἐγύρισας, λέγει, Κύριε τὸν σκλαβωθέντα λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν σκλαβίαν καὶ τὴν τυραννίαν τῶν Βαβυλωνίων, εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐλευθερίαν. Ἰακὼβ δὲ νοεῖται καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, καθὼς πολλάκις εἴπομεν. (1)

2: „ Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ „ σου, ἐκάλυψας πάσας τὰς ἁμαρ„ τίας αὐτῶν.

Τοῦτον τὸν λαὸν, ὅς τις εἶναι ὁ χριστιανικὸς, ἐμακάρισεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λα. Ψαλμὸν εἰπὼν „ Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· διότι ἀφῆκεν: ἤγουν ἐσυγχώρησεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν μετάνοιαν ὁποῦ δείχνομεν, καὶ ἐσκέπασε τὰς ἁμαρτίας μας μὲ τὰ ἱερὰ νερὰ τοῦ θείου Βαπτίσματος· κατὰ δὲ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑβραίων, ἐπαράβλεψεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐσκλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐκάλυψε τὰς ἁμαρτίας εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀλησμονησίας· λαὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, ἦτον μὲν καὶ ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν Π Ψαλμόν· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ „ Ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος (Ἔξ. ιθ. 5.) εἶναι δὲ καὶ ὁ νέος τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ οζ Ψαλμοῦ, φέροντες τὴν μαρτυρίαν Ζαχαρίου τὴν λέγουσαν. „ Καὶ καταφεύξονται Ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν. (Ζαχ. β'. 11.) (2)

3: „ Κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὀργήν σου, „ ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου.

Ἔπαυσας, λέγει, Κύριε, τὴν ὀργὴν ὁποῦ εἶχες διὰ τὰς τοιαύτας ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἀπέστρεψας ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ, ὁποῦ κατ' αὐτοῦ εἶχες: ἤτοι μετεβλήθης ἀπὸ τὸν θυμὸν εἰς ἱλαρότητα καὶ εὐμένειαν· τί δὲ εἶναι ὀργὴ θυμοῦ, εἴπομεν εἰς τὸν οζ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ: ἤγουν, ὅτι εἶναι ἡ σφοδρότης τοῦ θυμοῦ, καὶ αἱ τιμωρίαι. (3)

4: „ Ἐπίστρεψον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῶν σω„ τη-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Αἰχμαλωσίαν Ἰακὼβ εἶπεν, ἐπειδὴ πρώτοις Ἰουδαίοις κηρύξας ὁ Κύριος, τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς νοητῆς αἰχμαλωσίας λελύτρωται· ὅτι δὲ καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις αἰχμάλωτος ἦν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξατο, μάρτυς αὐτὸς διὰ Ἡσαΐου βοῶν· „ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν· ταύτην γὰρ ἐν τῇ συναγωγῇ τὴν προφητείαν ἀναγνοὺς ὁ Δεσπότης, ἔφη πρὸς Ἰουδαίους· „ Σήμερον ἡ Γραφὴ αὕτη πεπλήρωται ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. (Λουκ. δ'. 18.)

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Καὶ ἄλλως εὐδοκεῖ τὴν ἀγαθὴν καὶ σπουδαίαν καρδίαν, γῆν ὑπάρχουσαν αὐτοῦ, ὁ Κύριος· τὸν παρ' αὐτοῦ γὰρ δεχομένη σπόρον αὕτη, ἀνὰ ἑκατὸν ἀποδίδωσιν, εἰς ἣν ἀποστρέφει τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλωτισθέντων (καλῶν λογισμῶν) ὑπὸ πονηρῶν Δυνάμεων, Ἰακὼβ ὄντων διὰ τὸ τὰ πάθη πτερνίζειν· τοῦτο δὲ δράσας ἄφεσιν παρέχει ἁμαρτιῶν· καὶ ἁμάρτιαις ἐπικαλύπτει δι' ἀρετῆς, οὐκ ἐγκρυπτούσης αὐτὰς, ἀλλὰ διόλου ἀφανιζούσης· ὡς καὶ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ὡς γὰρ ἐπιστήμη καλύπτει τὴν ἄγνοιαν, οὕτως ἀγάπη θεία, ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ ἀρετῇ, καλύπτει τὰς ἁμαρτίας· ὧν ἂν εὐδοκήσῃ κρίνας εὐεργετεῖν ὁ Θεός. (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει, „ Ταῦτα ἐξ ἀσεβείας ὠφείλετο τοῖς οἰκοῦσι τὴν γῆν· ἀλλὰ Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα διὰ τὴν μετάνοιαν κατὰ τὸν Παῦλον.

„ τηρίων ἡμῶν, καὶ ἀπόστρεψον τὸν „ θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λέγει ὁ Προφήτης, ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἢ συναριθμῶν καὶ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐπιτύχουν αὐτοὶ τὰ ἀγαθά, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· ὁ Θεὸς δὲ τῶν σωτηρίων, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, ἢ ὁ σώζων, ἢ ὁ Σωτήρ, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ ξζ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν· ἐπίστρεψον δὲ ἡμᾶς εἶπεν, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν εὐγένειαν (1)

5: „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν;

Ἐδῶ τὸ, εἰς τοὺς αἰῶνας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, μὴ αἰωνίως καὶ μακρὰν θέλεις ὀργισθῇς εἰς ἡμᾶς Κύριε, ἤτοι οὐδαμῶς. Μερικοὶ δὲ, δὲν ἀναγινώσκουν αὐτὰ ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ ἠθικῶς χωρὶς ἐρώτησιν. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν.

„ Ἢ διατενεῖς τὴν ὀργήν σου ἀπὸ γε„ νεᾶς εἰς γενεάν;

Τὸ ἴδιον ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ πρὸς περισσοτέραν τοῦ λόγου αὔξησιν· μήπως, λέγει, θέλῃς ἐξαπλώσεις τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ σου ὀργὴν Κύριε, ἀπὸ μίαν γενεὰν. ἤγουν ζωὴν, εἰς ἄλλην γενεάν; καθὼς εἴπομεν περὶ τούτου ἐν τῷ θ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἄνευ κακοῦ (2)

6: „ Ὁ Θεὸς σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡ„ μᾶς, καὶ ὁ λαός σου εὐφρανθήσε„ ται ἐπὶ σοί.

Σὺ, λέγει, ὦ Θεὲ, θέλεις ζωοποιήσεις ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀρετὴν, οἵτινες, εἴμεθα νενεκρωμένοι εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῆς· πότε δὲ θέλεις μᾶς ζωοποιήσεις; ὅταν ἐπιστρέψῃς ἡμᾶς, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἁμαρτημάτων· ἢ καὶ ὅταν ἐσὺ ἐπιστραφῇς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστράφης· ὅταν δὲ σὺ ἐπιστραφῇς πρὸς ἡμᾶς, βέβαια καὶ ὁ λαός σου θέλει χαρῇ διὰ τὴν ἐπιστροφήν σου ταύτην καὶ ἐπίσκεψιν.

7: „ Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου, „ καὶ τὸ σωτήριόν σου δῴης ἡμῖν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· παρακαλεῖ γὰρ τὸν Πατέρα ὁ Δαβὶδ διὰ τούτων, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ πιστεύσῃ, ὅταν φανῇ ὁ Χριστός· τὸν Χρι-

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος „ Προορῶν τὴν εἰς Χριστὸν ἀπείθειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἐσομένην ὀργὴν, ἀνθ' ὧν εἰς αὐτὸν ἐπαρῴνησαν, εὔχεται παύσασθαι, καταξιωθέντων ἐπιστροφῆς εἰς Θεὸν καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κοινῆς εὐφροσύνης.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος διὰ στίχων „ Σὺ δὲ Θεὸν ἀκούων ἐν Γραφαῖς χολούμενον, Καὶ ζέοντα ἐκ μέθης καὶ κραιπάλης, Καλῶς ἄκουε τοῦ Γράμματος· Πάσχει γὰρ οὐδὲν, ὧν ἐγὼ πάσχω Θεός· Ἐπεὶ οὐδ' ἐξίσαται αὐτὸς ἑαυτοῦ· ταῦτα γὰρ τοῦ συνθέτου· ὁ δὲ, ἄτρεπτος· τυποῦται δὲ ταῦτα τῆς τροποῖς νόμοις· Εἰς δειμάτωσιν τῶν ἁπλουστέρων φρένας· Ἐπεὶ γὰρ ἡμεῖς πλήσσομεν χολούμενον· χολᾶν τὸ πλῆσσον τοὺς κακοὺς ἐγράψαμεν· Ὡς ὄψιν ὦτα χεῖρας ἐξευρήκαμεν· οἷς χρώμεθ' αὐτοὶ τῷ Θεῷ δεδωκότες· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρέπει καὶ τοῖς ἀπαλλαγεῖσι τῶν συμφορῶν, τούτοις κεχρῆσθαι τοῖς ῥήμασι· καὶ μὴ θαρρεῖν τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσει· ἀλλὰ δεδιέναι καὶ τὸν Κριτὴν ἐκμειλίσσεσθαι· ἱκετεύουσι τοίνυν καὶ οὗτοι μὴ ἐπιταθῆναι τὴν αὐτὴν ὀργὴν, ὥστε εἰς ἑτέραν γενεὰν διαρκέσαι· ἀλλὰ λυθῆναι ταχέως.

Χριςὸν γὰρ ὀνομάζει ἔλεος Θεοῦ, καὶ σωτήριον Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ἐλεήσας ἡμᾶς ἔγινεν ἄνθρωπος διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἐλεήμων καὶ Σωτήρ· ἢ νοεῖται τὸ ἔλεός σου καὶ τὸ σωτήριόν σου, ἀντὶ τοῦ, τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς ἔλεος, καὶ τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς σωτήριον· δώσεις δὲ εἶπε τὸ σωτήριόν σου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν „ Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν (Ἡσ. θ'. 6.)

8: „ Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύ-
„ ριος ὁ Θεος.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνθηκεν ὁ Προφήτης εἰς τὴν καρδίαν του ἔσωθεν τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἑτοιμάζει τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἤθελε λαλήσῃ ὁ Θεὸς μυςικῶς εἰς αὐτόν· ἐν ἐμοὶ δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν θέλει λαλήσει ἔξωθεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἔνδον εἰς τὰ νοητὰ ὦτα τῆς ψυχῆς του. (1)

„ Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν
„ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ,
„ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν
„ ἐπ' αὐτόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἔχω νὰ ἀκούσω ἐκεῖνο ὁποῦ θέλει λαλήσει εἰς ἐμένα ὁ Θεός· θέλει δὲ λαλήσει βέβαια: ἤγουν θέλει εὐαγγελίσει εἰρήνην εἰς τὸν λαόν του· καὶ τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ἔχει γὰρ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἰρήνην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν του· καθὼς ὁ αὐτὸς ἔχει ἐξεναντίας μάχην πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ: ἤγουν πρὸς τὸν Δαίμονα, καὶ πρὸς τὰ πάθη τοῦ Δαίμονος· τοὺς ἰδίους δὲ ὠνόμασε καὶ λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Ὁσίους· ἤγουν ἀφωσιωμένους εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐπιςρέφοντας τὴν καρδίαν: ἤγουν τὴν ψυχήν τους ὅλην εἰς αὐτόν· ἢ ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐφανέρωσε καὶ ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν, ὡς ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον. (2)

9: „ Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν
„ τὸ σωτήριον αὐτοῦ.

Τοῦ-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἀκούει φωνῆς Κυρίου ϗ ὁ μὴ πληγεὶς τὴν σωματικὴν ἀκοὴν, τοῦ ἡγεμονικοῦ
τυπουμένου ἀπὸ Θεοῦ, εἰς ἂν ἐθέλῃ τὸ βούλημα φανεροῦν ὁ Θεός· ἀφάτῳ γάρ τινι δυνάμει φαντασιούμενοι τὸν
νοῦν, οἱ ἀπερίσπαςον αὐτὸν ϗ καθαρὸν ἔχοντες, οἱονεὶ ἐνηχοῦντα ἔχουσιν ἑαυτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, κἂν ὁ ἀὴρ
μὴ παραδέξηται τοὺς τύπους, μηδὲ τῇ ἀκοῇ παραπέμψῃ· οἱονεὶ γὰρ βιβλίῳ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ἐγγράφει ὁ Θεὸς
τῇ ψυχῇ τοῦ Προφήτου, κατὰ τὸ σιωπώμενον· ϗ ἀκούειν λέγεται ὁ τὰ θεῖα νοήματα ὑποδεξάμενος τῇ ψυχῇ...
νοητῆς οὖν ἤκουσε φωνῆς τῇ καρδίᾳ ἐγγενομένης· ὅπερ ϗ ἐν τοῖς ὕπνοις συμβαίνει γίνεσθαι· ἀκούειν γὰρ δοκοῦ-
μεν μηδενὸς φθεγγομένου, ἀλλ' οὐχὶ αἰσθητῆς φωνῆς διὰ τοῦ ἀέρος πρὸς τοὺς πόρους τῆς ἀκοῆς ἐνεχθείσης· οὕτω
λαλεῖ ὁ Θεὸς, ϗ οὕτως ἀκούουσιν οἱ ἅγιοι· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὡς ἐπὶ τῶν βασιλέων βουλομένων ἀνα-
φθέγξασθαι, ὁ κήρυξ ἐπιτάττει σιωπήν· οὕτως αὐτοῖς ἐγκελευσάμενος (ὁ Δαβὶδ) σιγᾷν, ἵνα μάθωσι τὶ
ἀποφαίνεται ὁ Θεὸς, ἐπιφέρει· ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ϗ τὰ ἑξῆς· μέλλει, φησιν, ἀποφαίνεσθαι
εἰρήνην παντὶ τῷ λαῷ, ϗ μάλιςα τοῖς ἀνακειμένοις αὐτῷ· ἃ δὲ βούλεται ὁ Θεὸς, ἐναποτίθεται τῇ διανοίᾳ, μὴ
πλήττων ἔξω τὴν ἀκοήν· οὕτω ϗ ὁ Ἀββακούμ· „ Καὶ ἀποσκοπεύσω τοῦ ἰδεῖν τὶ λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος·
(Ἀβ. β'. 1.) ϗ ὁ Παῦλος· „ Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριςοῦ· ἐν ᾧ γὰρ λαλεῖ Χρι-
ςὸς, ἐκείνῳ ϗ λαλεῖ· οὐμὴν ϗ ᾧ λαλεῖ τις, ἐν ἐκείνῳ λαλεῖ· (ἤτοι εἰς ἐκεῖνον ὁποῦ λαλεῖ ὁ Χριςὸς ἔνδοθεν ἐν
τῇ καρδίᾳ, εἰς αὐτὸν λαλεῖ ϗ ἔξωθεν· εἰς ἐκεῖνον δὲ ὁποῦ λαλεῖ ἔξωθεν, εἰς αὐτὸν δὲν λαλεῖ ϗ ἔσωθεν· πολὺ
γὰρ διαφέρει τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο) ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Παυσάμενος ὁ Προφήτης τῆς ἱκεσίας, τὴν παρὰ
τοῦ Πνεύματος ἀπόκρισιν ἐκδέχεται σιωπῶν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Ἤκουσέ φησι τῆς ἱκετείας ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης, ϗ τῆς εἰρήνης τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε,
ϗ δεδώρηται ταύτην τοῖς μεταμελείᾳ χρησαμένοις. καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νεύειν τὸν λογισμὸν ἐκπαιδεύσασιν. ἡ γὰρ
πρὸς τὸν Θεὸν τῆς καρδίας ἐπιστροφὴ, τοῦ πταίειν ἀπαλλαγὴ, ϗ τῆς δικαιοσύνης ἐςιν ἀρχή. ϗ πότε ταύτην ἐ-
δωρήσατο; ὅτε ἔλεγεν „ εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὁποῦ ἤκουσεν ὁ Δαβὶδ λαληθὲν παρὰ Θεοῦ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του· ποῖον; ἤγουν, ὅτι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ φοβοῦνται αὐτόν· τὸ δὲ πλὴν, εἶναι περιττὸν ἢ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὄντως· εἶναι δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τοιοῦτον· ὅτι, ὅταν εἶναί τινες ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Θεὸν, καὶ μέλλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν, τότε καὶ ὁ Χριστὸς, εἶναι κοντὰ εἰς αὐτοὺς εὐθὺς φανερούμενος πρὸς αὐτούς. (1)

„ Τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν ἐν τῇ γῇ
„ ἡμῶν.

Κοντὰ, λέγει, θέλει γένῃ εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Θεὸν ὁ Χριστὸς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἤγουν διὰ νὰ κατασκηνώσῃ εἰς τὴν γῆν τῶν Ἱεροσολύμων δόξα καὶ χάρις· ἢ ὅτι αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ δόξα, ὅστις σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἢ ὅτι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, ἔνδοξος καὶ τιμία καὶ ἐπιθυμητὴ ἔγινεν ἡ γῆ τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τῆς σήμερον, κοντὰ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (2)

10. „ Ἔλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν·
„ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν.

Μερικοὶ εἶπον, ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα, ἀπαριθμοῦσι τὰς φαινομένας ἀρετὰς τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἡνώθησαν εἰς τὸν Χριστὸν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια, τὸ ἔλεος μὲν, ὅταν ἰάτρευε τοὺς ἀσθενεῖς· ἡ ἀλήθεια δὲ, ὅταν ἐδίδασκε μὲ ἀληθῆ καὶ ἀσφαλτον διδασκαλίαν· ἡνώθησαν δὲ πρὸς τούτοις εἰς τὸν Χριστὸν ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εἰρήνη· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατεφίλησαν, ἡ μὲν δικαιοσύνη, ὅταν ἔκρινεν ὀρθῶς, καὶ ἤλεγχε μὲν τοὺς πονηροὺς ἐπαίνει δὲ τοὺς ἀγαθούς· ἡ δὲ εἰρήνη, ὅταν ἐφαίνετο πρᾶος καὶ ἥμερος (3) γλαφυρώτερον δὲ ἐννοοῦνται ταῦτα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ἔλεος μὲν εἶναι, ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ εἶχεν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, καὶ νὰ ἰατρεύῃ τὰς ἀσθενείας· ἀλήθεια δὲ εἶναι, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ δὲν εὑρέθη δόλος καὶ ψεῦδος εἰς τὸ στόμα του· καὶ ὅτι ἀληθῶς αὐτὸς μόνος ἐφύλαξε καθαρὸν τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ὅτι ἀληθὴς ἦτον ἡ ἐν αὐτῷ ἀνθρωπίνη φύσις, καὶ ὄχι κατὰ φαντασίαν. Συνήντησαν λοιπὸν ἤτοι ἡνώθησαν αἱ δύω φύσεις ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη, εἰς μίαν ὑπό-

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Πάρεισι διὰ τούτων τὸ Σωτήριον τοῦ Θεοῦ. περὶ οὗ ἀνωτέρω ηὔξατο εἰπών. δεῖξον ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου, ϗ τὸ σωτήριόν σου δώης ἡμῖν. αὐτὸ οὖν τοῦτό φησι, τὸ σωτήριον ἔγγιστα τυγχάνει ϗ πλησίον ἤδη. ϗ ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτῶν τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν, ϗ σκηνώματα συστῆσαι ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Καὶ μέν τοι ἀντὶ τῆς προτέρας ἀτιμίας τῆς κατὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, δόξαν, φασὶ, κατασκηνῶσαι πανταχοῦ. ἤτοι σκηνώματα δόξης ἱδρυνθήσεσθαι τῷ Θεῷ διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων. τοῦτο δὲ ἔσται, ἔγγιστα ἤδη ϗ πλησίον ὄντος τοῦ σωτηρίου, ὅ ἐστι Χριστοῦ. ἢ ὥσπερ μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρία. ἐνεργούντων τὰ τῆς ἀπωλείας: οὕτως ἐγγὺς ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης ϗ εἰρήνης ταῦτα. „ Δικαιοσύνη ϗ εἰρήνη, ἡ ἀρίστη συζυγία τῶν ἀρετῶν ϗ ἀχώριστος· ἑνοῦνται γὰρ ἀλλήλαις, ϗ ἀπ' ἀλλήλων οὐ διαζεύγνυνται νόμῳ φιλίας ϗ ἀδελφότητος. ὅπου γὰρ δικαιοσύνη, ἐκεῖ ϗ εἰρήνη. ἐπειδὴ τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα Σταγειρίτην, ἀλλὰ εἰρήνην. Ἴσον δὲ ϗ ἰσότης ἡ δικαιοσύνη ὁρίζεται, ἀπονέμουσα τὰ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ, ϗ μὴ εἰς ὑπερβολὰς ϗ ἐλλείψεις ἐκκλίνουσα πλεονεξίας δηλαδὴ ϗ μειονεξίας. Καὶ ἀντιστρόφως, ὅπου ἐστιν ἡ εἰρήνη, ἐκεῖ ἀνάγκη εἶναι ϗ τὴν δικαιοσύνην. Ὅρα δὲ, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ ψαλμῳδός· „ Εἰρήνη ϗ δικαιοσύνη κατεφίλησαν· ἀλλὰ, δικαιοσύνη ϗ εἰρήνη κατεφίλησαν πρώτην τιθεὶς τὴν δικαιοσύνην, εἶθ' οὕτω τὴν εἰρήνην· προηγεῖται γὰρ ἡ δικαιοσύνη, ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ εἰρήνη· ἡ μὲν γὰρ δικαιοσύνη, αἰτία ϗ ῥίζα τῆς εἰρήνης ἐστιν· ἡ δὲ εἰρήνη ἀποτέλεσμα ϗ καρπός ἐστι τῆς δικαιοσύνης. ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ γὰρ ϗ ἰσότητι ἡ εἰρήνη ὡς ἐπὶ θεμελίῳ οἰκοδομεῖται, ἄνευ ἐκείνης οὐ δυναμένη στῆναι· ὥσπερ οὖν ἀρίστη συζυγία ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη ϗ ἡ εἰρήνη: οὕτω ϗ συζυγία κακίστη, ἡ ἀδικία ϗ ταραχή· ϗ ὥσπερ ἡ δικαιοσύνη τίκτει τὴν εἰρήνην· οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ἀδικία τίκτει τὴν ταραχήν. Πλὴν ϗ τοῦτο προσθετέον ὁ μέγας ἐν Πατράσι Βερσανούφιος, ὅτι ὁ βουλόμενος ἔχειν εἰρήνην, οὗτος ὀφείλει παραβλέπειν τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον· ἄλλως γὰρ εἰρηνεύειν οὐ δύναται· εἰς τοῦτο δὲ τείνουσι ϗ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου εἰπόντος· „ Τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι ϗ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ ϗ τὸ ἱμάτιον.

πόςασιν τοῦ Χριςοῦ· πάλιν δὲ, δικαιοσύνη μὲν εἶναι, ἡ θεία φύσις τοῦ Χριςοῦ. μόνος γὰρ δίκαιος κριτὴς εἶναι ὁ Θεός. εἰρήνη δὲ εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριςοῦ, διὰ τὴν ἔμφυτον πραότητα ὁποῦ εἶχε. Αὐταὶ αἱ δύω κατεφίλησαν: ἤγουν ἄκρως ἡνώθησαν μία μὲ τὴν ἄλλην. (1)

11: „ Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, καὶ
„ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέ-
„ κυψεν.

Ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐνηγκαλίσθησαν καὶ ἐδέχθησαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀληθῆ πίςιν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ, τότε ὁ Πατὴρ δικαίαν πρόνοιαν αὐτῶν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐποίησε, μὲ τὸ νὰ κατέβαλε τὸν τύραννον Διάβολον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Καὶ ἄλλως δὲ, ἀλήθειαν θέλεις νοήσεις τὸν Χριςὸν, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ἰδίως „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια. (Ἰω. ιδ. 6.) ἀφ' οὗ δὲ ὁ Χριςὸς ἀνέτειλεν ἀπὸ τὴν γῆν (ἥτις ἐςὶν ἡ καθαρὰ Θεοτόκος, ὡς ὁ Θεοδώριτος ἡρμήνευσε) κατὰ τὴν κάτω γέννησιν τῆς ἀνθρωπότητος, τότε ἐλύθη τὸ ψεῦδος τῆς πλάνης, καὶ ὁ Πατὴρ, ὅςτις εἶναι δικαιοσύνη, ἐπέβλεψεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν. ἐπειδὴ προτίτερα εἶχεν ἀποςραφῆ τὴν γῆν, διὰ τὸ ψεῦδος ὁποῦ ἦτον κεχυμένον εἰς αὐτήν· καὶ ἔτζι ἐφιλιώθησαν τὰ ἄνω μὲ τὰ κάτω ἤτοι τὰ οὐράνια μὲ τὰ ἐπίγεια. (2)

„ Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστό-
„ τητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν
„ καρπὸν αὐτῆς.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Δαβὶδ μὲ βεβαιότητα προφητεύει, ὅτι ὁ μὲν Πατὴρ θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν Υἱόν του, ὅςτις εἶναι χρηςότης· ἐπειδὴ ὡς αὐτὸς εἶπεν „ οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. (Ματ. ιθ 11.) ἡ δὲ γῆ θέλει δώσει τὸν καρπόν: ἤγουν τοὺς Ἀποςόλους καὶ τοὺς ἄλλους πιςοὺς Χριςια-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἁμαρτάνουσι μὲν ϗ μεταμελείᾳ χρωμένοις χορηγοῦσι τὸν ἔλεον, οἱ τῆς φιλανθρωπίας κρουνοί· τοῖς δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀσπαζομένοις, ἐπικλύζουσι τοῦ ἐλέου τὰ νάματα· διὰ τοῦτο ἔφη· ἔλεος ϗ ἀλήθεια συνήντησαν· Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ϗ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις προσενηνόχασι τῷ Θεῷ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ἀντέδωκε δὲ τὸν ἔλεον ὁ φιλάνθρωπος· οὕτω πάλιν τὴν δικαιοσύνην τούτων προσενεγκάντων, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐδωρήσατο, ϗ τὰς καταλλαγὰς ἐχαρίσατο· ϗ κατέλυσε τὴν προτέραν δυσμένειαν, ϗ προσέδραμεν ἡ μὲν εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ὁ ἔλεος· θεωρεῖτε δὲ, τὸ ἔλεος ϗ ἡ ἀλήθεια συνήντησαν· ὁ γὰρ ἐλεήμων ὁ φέρων τὰ πάντα, ἐφέρετο ὑπὸ τῆς Παρθένου ϗ Μητρός· ϗ ὁ δίκαιος Ἰωάννης ἐσκίρτα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Ἐλισάβετ· ἡ γοῦν φέρουσα τὴν δικαιοσύνην: τουτέςι τὸν Ἰωάννην, κατεφίλει τὴν φέρουσαν τὴν εἰρήνην· αὐτὸς γάρ ἐςιν, ὥς φησιν ὁ Ἀπόςολος, ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν· ϗ ὁ Ἀθανάσιος δέ φησι· „ Σαφῶς τὴν διὰ τῆς Θεοτόκου ϗ ἀειπαρθένου ἀνατείλασαν τῷ κόσμῳ κηρύττει ἀλήθειαν· αὐτὸς γάρ ἐςιν ἡ ἀλήθεια, εἰ ϗ γεγέννηται ἐκ γυναικός· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος, ὅτι αἱ δύο αὗται συζυγίαι τοῦ ἐλέου ϗ τῆς ἀληθείας, ϗ τῆς δικαιοσύνης ϗ εἰρήνης, ἀντιςρέφουσιν ἀλλήλαις· χωρὶς γὰρ ἐλέου θείου, ἀκατάληπτος ἀνθρώποις ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· βλάςημα δὲ τῆς δικαιοσύνης ἡ εἰρήνη· πάντα δὲ ταῦτα ϗ ὁ Σωτὴρ χρηματίζει· τὸ γὰρ ψεῦδος τὸ κεχυμένον καθ' ὅλης τῆς γῆς ἔλυσεν εἰπών· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ὢν δὲ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνη, ἐπήγαγεν ἡμῖν τὴν εἰρήνην.

(2) Ὅθεν ὁ Εὐσέβιος γλαφυρώτερον λέγει „ Ὡς ἐκ μακροῦ τοιγαροῦν διαςήματος συντυχοῦσαι ἀλλήλαις, περιεπτύξαντο ϗ κατεφίλησαν, ἄνωθεν μὲν ἐξ οὐρανοῦ τῆς δικαιοσύνης ἅμα τε ϗ εἰρήνης διακυψάσης, κάτωθεν δὲ ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀληθείας ϗ τοῦ ἐλέους ἀνατειλάντων· τῆς μὲν γὰρ δικαιοσύνης ϗ εἰρήνης, πρότερον οἰκητήριον ἦν ὁ οὐρανός· νῦν δὲ ἡ γῆ, ὅτε ἐπὶ τῆς γῆς ὑπέςη τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Πάντα δὲ ταῦτα ϗ ὁ Σωτὴρ χρηματίζει κατὰ διαφόρους ἐπινοίας· αὐτὸς γάρ ἐςιν ἡ διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνατείλασα τῷ κόσμῳ ἀλήθεια· γεγέννηται γὰρ ἐκ γυναικὸς, ἡ τὸ κεχυμένον ἐπὶ γῆς ψεῦδος λύσασα· ὢν δὲ ϗ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνη, ἐξ οὐρανοῦ διέκυψε, κλίνας οὐρανὸν ϗ καταβάς· ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰ πᾶς ἄνθρωπος ψεύςης μόνος ὁ Ἰησοῦς ϗ καθὸ ἄνθρωπος εἰκότως ἀλήθεια ὢν, ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε· ξένον τι χρῆμα τῆς γῆς ἀποδούσης, ϗ οἷον οὐδέποτε προηνέγκατο· ἐφ' ᾗ ϗ ἡ ἐξ οὐρανῶν διακύψασα δικαιοσύνη, ἀναπαυσαμένη τε ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, ἕν τι γέγονε, μᾶλλον δέ ἐςιν· ὅπως οἱ ἐπὶ γῆς μὴ μόνον ἐλέους Θεοῦ ϗ ἀληθείας ἀπολαύσωσιν, ἀλλὰ ϗ τῆς ἐξ οὐρανῶν δικαιοσύνης ϗ τῆς αὐτῇ φίλης εἰρήνης· δικαιοσύνης γὰρ αὕτη βλάςημα.

ςιανοὺς, οἵτινες ἐβλάςησαν ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν γῆν. Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν ἁπλούςερον, ὅταν ὁ Χριςὸς γεννηθῆ, τότε, λέγει, δώσει ὁ Κύριος ἔλεος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ λοιπὸν καὶ αὐτὴ ἡ αἰσθητὴ γῆ, θέλει εὐθηνήσῃ ἀπὸ καθε καρπόν. (1)

„ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ καθε ἀρετήν, τῆς ὁποίας τὸ φῶς προπορευόμενον καὶ ἀςράπτον ἔμπροσθεν τοῦ Χριςοῦ, ὡσὰν λαμπάδα ἀπέδειξεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

„ Καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα „ αὐτοῦ.

Καὶ λοιπὸν, λέγει, ὁ Χριςὸς ἐρχόμενος εἰς τὸν Κόσμον, θέλει βάλλει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματά του ἔχοντα τὴν ςράταν τῶν ἀρετῶν, ὁποῦ αὐτὸς πρῶτος ἐπεριπάτησε, τὴν αὐτὴν ςράταν θέλει δείξει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Χριςιανοὺς κατὰ τὸν Θεοδώρητον· διὰ μέσου τῆς ὁποίας αὐτοὶ περιπατοῦντες καὶ πολιτευόμενοι, ἔχουν νὰ καταντήσουν εἰς αὐτὸν πάλιν τὸν Χριςόν· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὁ Δαβὶδ ὠνόμασεν ἀνωτέρω δικαιοσύνην εἰπών „ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (ὁ γὰρ Πρόδρομος ἐφύλαττε τὴν δικαιοσύνην τοῦ Νόμου, καὶ δικαίως ἐπολιτεύετο) οὗτος, λέγω, ἐνώπιον: ἤτοι ἔμπροσθεν τοῦ Χριςοῦ θέλει προπορευθῆ, κατὰ τὸ „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποςέλλω τὸν Ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου (Μαλαχ. γ'. 1.) Καὶ ὁ Ἀββακοὺμ „ πρὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται λόγος, καὶ ἐξελεύσεται εἰς πεδία κατὰ πόδας αὐτοῦ. (Ἀβϐ. γ'. 5.) ἐβόα γὰρ „ Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ (Ἡσ. μ. 3.) Σὺ δὲ θέλεις νοήσεις καὶ ἄλλο ὅτι ἡ Θεότης ἡ αὐτοδικαιοσύνη οὖσα, ἐνώπιον τοῦ προσλήμματος τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριςοῦ ἡγεμόνευε, καὶ ἐτίθει εἰς εὐθεῖαν τὰς πορείας αὐτοῦ „ Προωρώμην γὰρ, φησι, τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. (Ψαλ. ιϛ'. 8.) (2)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πρόσχες ἀκριβῶς τῇ τῶν προκειμένων δυνάμει· οὐ γὰρ πρῶτον ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν ἑαυτῆς, εἶτα ὁ Χριςὸς ἐχαρίσατο τὴν χρηςότητα· ἐπεὶ μηδὲ ἦν ὅλως τῶν ἐνδεχομένων καρποφορεῖν ἡμᾶς δύνασθαι τῷ Θεῷ, τοὺς μὴ εἰδότας αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ὁ πάντων Κύριος δέδωκεν ἡμῖν χρηστότητα ϗ σέσωκεν ἡμᾶς, μεταςήσας εἰς ἀληθῆ θεογνωσίαν. τότε ϗ ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἐκαρποφορήσαμεν γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ πᾶν εἶδος ἐπιεικείας πνευματικῆς. ἄλλος δέ φησιν „ Ὁ Χριςὸς ἀποθανὼν, ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, διὰ τῆς τριημέρου ἀναςάσεως. δικαιοσύνη δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε, διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπελεύσεως. ἐκ ταύτης δὲ ἡ γῆ: ἤτοι ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων γονιμότητα λαβοῦσα, τὰς ἀρετὰς ὡς καρπὸν ἔδωκεν. ἀλλὰ ϗ ἐὰν ἡμεῖς καλῶς πολιτευώμεθα, ϗ ἡ αἰσθητὴ γῆ τοὺς καρποὺς δίδωσιν· ἐὰν δὲ ἁμαρτάνωμεν, ϗ αὐτὴ τοὺς καρποὺς οὐ δίδωσιν· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς ἡ κάτω τὸν ἐφήμερον, ϗ ὁ χοῦς (ἤτοι τὸ σῶμα), τὸν αἰώνιον· ὃν ταῖς θείαις ληναῖς ἐναποθησόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέςερον ἐξέδωκε· „ Δικαιοσύνη ἑκάςου προελεύσεται αὐτὸν, ϗ θήσει εἰς ὁδὸν τοὺς πόδας αὐτοῦ· μετὰ γὰρ τὴν δωρηθεῖσαν χρηςότητα τῇ γῇ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἕκαςος τῶν κατοικούντων αὐτὴν, τῆς διακυψάσης ἐξ οὐρανῶν μετασχὼν δικαιοσύνης, ἕξει δικαιοσύνην ἰδίαν προηγουμένην αὐτοῦ, ϗ τιθεῖσαν εἰς ὁδὸν τὴν ἄνω τὰ διαβήματα αὐτοῦ· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Δικαιοσύνῃ χρώμενος ὁ Δεσπότης, οἷόν τι ξεναγὸς τῆς ἡμετέρας ἡγεῖται πορείας, τρίβων τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, ϗ τοῖς οἰκείοις ἴχνεσι δήλην ταύτην ἡμῖν ἐργαζόμενος· βεβαιοῖ δὲ τὸν λόγον αὐτὸς ὁ Δεσπότης, νῦν μὲν πρὸς τὸν Ἰωάννην λέγων· „ Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐςὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· νῦν δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους Μαθητάς· „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι ϗ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, ϗ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ἄλλοτε δὲ νίψας αὐτῶν τοὺς πόδας ϗ λέγων, ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐποίησα ὑμῖν ϗ ὑμεῖς ποιεῖτε· αὐτὸς τοίνυν πρότερος ὥδευσε τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, ϗ γέγονεν ἡμῖν ὁδὸς, ἥ φησιν αὐτός· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς ϗ ἡ ἀλήθεια ϗ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΕ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΒ

„ Προσευχὴ τῷ Δαβίδ.

Φανερὰ μὲν εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· εἴρηται δὲ περὶ προσευχῆς ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Βίβλου, ἐν Κεφαλαίῳ Η'. Προσευχόμενος δὲ ὁ Δαβὶδ ὑπὲρ ἑαυτοῦ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, διδάσκει πῶς πρέπει νὰ προσεύχεται καθε ἄνθρωπος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς ἀνάγκας· προφητεύει δὲ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ καὶ τὸ κάλεσμα τῶν Ἐθνῶν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν: ἤτοι ὁ Θεοδώρητος καὶ ὁ Διόδωρος, ὅτι ἡ προσευχὴ αὕτη ἐγράφη εἰς πρόσωπον Ἐζεκίου τοῦ Βασιλέως. (1)

1: „ Κλῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐ„ πάκουσόν μου.

Εἴπομεν εἰς τὸν 1ϛ'. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσάκουσον τῶν ῥημάτων μου, ὅτι ἀνθρωποπρεπῶς τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ· καθότι καὶ ὁ ἀσθενὴς ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν δὲν δύναται νὰ φωνάξῃ, παρακαλεῖ τὸν ἰατρὸν νὰ κλίνῃ τὸ αὐτί του κοντὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀῤῥώστου ἐκείνου διὰ μέσου τῆς κλίσεως τῆς κεφαλῆς του, καὶ οὕτω νὰ τοῦ ἀκούσῃ· κλῖνον λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, ὁ ὑψηλὸς καὶ ἰατρὸς, εἰς ἐμένα τὸν ταπεινὸν καὶ ἄῤῥωστον, καὶ εἰσάκουσόν μου. (2)

„ Ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ.

Ἐδῶ βάλλει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ

(1). Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται προσευχή· ἀλλ' οὗτος ὁ Ψαλμὸς μετὰ προσθήκης τοῦ Δαβὶδ εἴρηται, καθὼς ἡρμήνευσαν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ· „ Τῷ Δαβὶδ, τοῦ Δαβὶδ εἰρηκότες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Ὁ Δαβὶδ ὡς μήπω δυνάμενος Πατέρα τὸν Θεὸν ὀνομάζειν, ὡς ἐν δούλου τάξει τελῶν, Κύριον αὐτὸν ὀνομάζει. καὶ ὡς ἂν ὢν ἐν βυθῷ, τὸν ἐν ὕψει κλῖναι τὸ οὖς ἀξιοῖ, μὴ βοᾶν τοσοῦτον δι' ἀσθένειαν τὴν ἰδίαν δυνάμενος.

τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς καὶ πένης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχω κάμμίαν ἀρκετὴν δύναμιν νὰ πολεμήσω τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς μου· μηδὲ εἶμαι ἄξιος νὰ κάμω μάχην μὲ αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2: „ Φύλαξον τὴν ψυχήν μου, ὅτι ὅσιός
„ εἰμι.

Φύλαξον, λέγει, τὴν ψυχήν μου Κύριε: ἤτοι ἐμὲ κατὰ περίφρασιν· διὰ τὶ εἶμαι ἀφωσιωμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς ἐσένα· καθὼς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ δ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν ὅσιον αὐτοῦ· ἢ ὅσιον ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μὲν, ἦτον εὐσεβὴς εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐχθροί του, ἦτον ἀνόσιοι καὶ δυσσεβεῖς. (2)

„ Σῶσον τὸν δοῦλόν σου ὁ Θεός μου,
„ τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὁποῦ προσμένω νὰ μοὶ ἔλθῃ· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν θαρρῶ εἰς κἀνένα ἄλλο πρᾶγμα, παρὰ μόνον εἰς ἐσένα· ὅθεν καὶ δοῦλός σου εἶμαι, κἂν καὶ ἀνωτέρω ὅσιον τὸν ἑαυτόν μου ὠνόμασα. (3)

3: „ Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι πρὸς σὲ κε-
„ κράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.

Τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Καθ' ἑκάστην ἡμέραν: ἤτοι πάντοτε· κάμε, λέγει, ἔλεος, εἰς ἐμένα Κύριε, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, ἀλλὰ κἂν διὰ τὶ φωνάζω καὶ σὲ παρακαλῶ πάντοτε. (4)

4: „ Εὔφρανον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου
„ σου, ὅτι πρὸς σε ἦρα την ψυχήν
„ μου.

Διάλυσον, λέγει, Κύριε τὴν λύπην, ὁποῦ περιέχει τὴν ψυχήν μου, καὶ χάρισαι εἰς αὐτὴν εὐφροσύνην πνευματικήν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἐχώρισα μὲν ἀπὸ τὰ γήϊνα την ψυχήν μου, ἐσήκωσα δὲ ταύτην ὑψηλὰ εἰς ἐσένα· τὸ δὲ, πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν μου, εἶπε καὶ

(1) Ὅστις καὶ προστίθεται „ Ταπεινοῦ φρονήματος τῆς προσευχῆς τὸ προοίμιον· τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἄμφω κεκτημένοι τὸν πλοῦτον, καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, καὶ ὁ θαυμάσιος Ἐζεχίας, τοῦτον μὲν οὐχ' ἑώρων, εἰς δὲ τὴν τῆς φύσεως πενίαν ἀπέβλεπον, καὶ τὸν Θεὸν ἠντιβόλουν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχείᾳ συνεζευγμένην· μέγα γὰρ, κατὰ τὸν Νικήταν, ὡς ἀληθῶς ἐφόδιον πρὸς τὸ τὸν εὐχόμενον ἐπακούεσθαι, ἡ ταπεινοφροσυνη.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πτωχὸς μὲν καὶ πένης εἰμὶ κατ' ἐμαυτὸν κρινόμενος, καὶ οὐδεμίαν ἀρετῆς ἔχω περιουσίαν· τοῖς μέντοι πολεμίοις παραβαλλόμενος, ὅσιος ἀποφανθήσομαι· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, δυσσεβεῖς καὶ παράνομοι, ἐγὼ δὲ, τὴν σὴν ἔχω ἐπίγνωσιν.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει „ Δοῦλος δὲ Θεοῦ, ὁ μὴ δουλεύων ἁμαρτίᾳ· ὁ δὲ μήπω υἱὸς, δοῦλός ἐστιν· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος· „ Οἱ ἅγιοι πάντες αὐχοῦσιν ὡς ἐπ' ἀξιώματι μεγάλῳ τῷ δοῦλοι εἶναι Θεοῦ· καὶ Ἰωνᾶς ὅθεν ἐστὶν ἐρωτώμενος, δοῦλος, εἶπε, Κυρίου εἰμὶ ἐγώ· τοῦτο οὖν καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ὡς ἀξίωμα μέγα τῶν ἰδίων συγγραμμάτων προτάττουσι· Ἰάκωβος γάρ φησι, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος. Καί „ Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ὅσιον ἑαυτὸν ἀνηγόρευσεν ὁ Δαβὶδ, ἐπὶ τὸ ταπεινὸν πάλιν καταφέρει τὸν λόγον, δοῦλον ἑαυτὸν ἀπογραφόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐπαγγειλάμενος.

(4) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Εἰ καὶ πτωχὸς καὶ πένης τῷ Πνεύματι, εἰ καὶ ὅσιός εἰμί φησιν, ἀλλ' οὐ τούτοις θαρρῶν τὴν εὐχὴν ἀναπέμπω· δέομαι δὲ καὶ ἱκετεύω ἐλέους τοῦ παρὰ σοὶ τυχεῖν· καὶ αὕτη μου ἡ διηνεκὴς προσευχὴ διδά-

καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κδ'. Ψαλμοῦ. (1)

5: „ Ὅτι σὺ Κύριε χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς
„ καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις σε.

Τὸ, ἐπιεικὴς ἵλεως ἐξέδωκεν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· διὰ τί ἡ ἐπιείκεια ἱλαρότητα δηλοῖ· σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι ἀγαθὸς καὶ ἥμερος καὶ πολυέλεος, ὄχι μόνον εἰς ἐμένα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ σὲ ἐπικαλοῦνται, ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐξ ὅλης καρδίας· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ρμδ', Ψαλμὸν, εἰπὼν ὁ Δαβὶδ „ ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν, δὲν ἐστάθη ἕως αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε· πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ (Ψαλ. ρμδ'. 19.) ἤγουν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς των. (2)

6: „ Ἐνώτισαι Κύριε τὴν προσευχήν μου,
„ καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς
„ μου.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε τὴν προσευχήν μου, καὶ δὲς προσοχὴν εἰς τὴν δέησίν μου· ἐὰν γὰρ μόνον δώσῃς προσοχὴν εἰς αὐτὴν, εὐθὺς θέλουν διαλυθοῦν οἱ πειρασμοὶ, τοὺς ὁποίους πάσχω· δέησιν δὲ ὀνομάζει, τὸ ταπεινὸν καὶ ἐλεεινὸν σχῆμα τῆς προσευχῆς του· τὸ ὁποῖον καὶ ἀπὸ μόνην τὴν θεωρίαν ἐδύνετο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Θεόν.

7: „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα
„ πρὸς σὲ, ὅτι ἐπήκουσάς μου.

Κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν, λέγει, ταύτην ἡμέραν τῆς θλίψεως, ὁποῦ μοι ἠκολούθησε, δὲν ἐπρόστρεξα εἰς ἄνθρωπον, οὐδὲ ἐπαρακάλεσα ἄλλον τινὰ διὰ νὰ μοι βοηθήσῃ, καθὼς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι κάμνουσιν· ἀλλὰ πρὸς ἐσένα μόνον κατέφυγον καὶ ἐζήτησα τὴν βοήθειάν σου, βέβαιος ὢν, ὅτι θέλω τὴν ἐπιτύχει· ἐπειδὴ καὶ ἄλλαις φοραῖς σὲ ἐπαρακάλεσα, καὶ ἤκουσες τὴν παρακάλεσίν μου κατὰ τὸν Θεοδώρητον. (3)

8: „ Οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύ-
„ ριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.

Δὲν εἶναι, λέγει, κανένας ἄλλος Θεὸς ὅμοιος μὲ ἐσένα Κύριε· ἐπειδὴ, ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ Δαβίδ· „ Πάντες οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν Δαιμόνια· ὁ δὲ Κύριος, τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησε (Ψαλ. ϙε'. 5.) Καὶ σὺ μὲν ὁ Χριστὸς, εἶσαι Θεὸς ἀληθινὸς, οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι ψευδώνυμοι· φαίνεται δὲ ὅτι ἐρανίσθη τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν.

Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθὸν, ἀδιάλειπτον διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς τὸν βουλόμενόν τι παρὰ
διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς τὸν βουλόμενόν τι παρὰ Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθὸν, ἀδιάλειπτον δεῖ εἶναι εἰς προσευχὰς, προσπίπτειν τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἐλεεῖσθαι αἰτεῖν.

(1) Ὅρα δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὅτι ἐπειδὴ ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἔχαιρε μέγα ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο τὴν κατὰ Θεὸν εὐφροσύνην αἰτεῖ τῇ ψυχῇ· εἰδὼς δὲ, ὅτι οὐ πάντες δύνανται ταύτης τυχεῖν, ἀλλ' οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς τῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν, μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ τῇ διανοίᾳ πλησιάζοντες, εἰκότως ἐπιλέγει· ὅτε πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν μου· αἴρει δὲ πρὸς Κύριον τὴν ψυχὴν, ὁ διὰ πράξεως καὶ θεωρίας κουφίζων αὐτήν· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Διὰ τούτων διδάσκει τοὺς προσευχομένους Θεῷ, μὴ ἀκηδιᾶν, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον τὴν δόσιν ἀναβάλλεται (ὁ Θεὸς) ἔσται γὰρ πάντως αὐτοῖς ἐπήκοος, ἅτε χρηστὸς καὶ λίαν πολυέλεος καὶ πλούσιος.

(3) Ὁ δὲ Ἀκύλας εἰς μέλλοντα χρόνον τοῦτο ἐξέδωκεν εἰπών „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐπικαλέσομαί σε, ὅτι εἰσακούσῃ μου.

σὴν, ὅς τις λέγει „ Τίς ὅμοιός σοι ἐν Θεοῖς Κύριε; τὶς ὅμοιός σοι; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις, θαυμαςὸς ἐνδόξως ποιῶν τέρατα. (Ἔξ. ιε. 11.) Ἔργα δὲ τοῦ Χριςοῦ εἶναι, ὄχι μόνον ἡ δημιουργία καὶ πρόνοια τῆς ἀοράτου καὶ ὁρατῆς κτίσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πλάσματος: ἤγουν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀνόρθωσις· καὶ ἡ τοῦ τυράννου: ἤτοι τοῦ Διαβόλου κατάλυσις· καὶ ἡ διὰ θανάτου, τοῦ θανάτου θανάτωσις· καὶ ἡ διὰ μέσου ὀλίγων καὶ εὐτελῶν ψαράδων τῶν Ἀποςόλων, ὅλου τοῦ Κόσμου σαγήνευσις· ἔργα τοῦ Χριςοῦ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ἡ δύναμις τῶν θαυμάτων, ὁποῦ ἐχάρισεν εἰς τοὺς Ἀποςόλους καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους· ἀλλ' ὁ μὲν Χριςὸς ταῦτα ἐποίησεν ἐξουσιαςικῶς ὡς Θεός· ἐκεῖνοι δὲ ἐποίησαν, ἐπικαλούμενοι τὸν Θεὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ (1)

9: „ Πάντα τὰ Ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἥ-
„ ξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον
„ σου Κύριε, καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνο-
„ μά σου.

10: „ Ὅτι μέγας εἶ σὺ, καὶ ποιῶν θαυ-
„ μάσια· σὺ εἶ Θεὸς μόνος.

Ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν πίςιν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ δεχθοῦν οἱ Ἐθνικοὶ καὶ Εἰδωλολάτραι· αὐτοὶ, λέγει, θέλουν ἔλθουν εἰς ἐσένα, Κύριε, διὰ μέσου τῆς πίςεως· προσκυνεῖ δὲ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος, ὁποῦ γινώσκει, ὅτι βλέπεται καὶ προνοεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν· ἔμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ κάθε τόπος τῆς δεσποτείας αὐτοῦ· τὸ δοξάσουσι δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ θέλουν ὑμνήσουν καὶ μεγαλύνουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, μέγας ἀληθῶς, (οὐ κατὰ τὸ ποσὸν δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς πάντα ὑπεροχὴν) καὶ μόνος ἐσὺ εἶσαι Θεὸς, ὅς τις κάμνεις καὶ ἐνεργεῖς θαυμάσια. (2)

11: „ Ὁδήγησόν με Κύριε ἐν τῇ ὁδῷ σου,
„ καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ὁδὸς μὲν ἤτοι: ςράτα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ἀλήθεια δὲ, εἶναι ἡ θεωρητική· ἐπειδὴ καὶ τῆς θεωρίας τέλος εἶναι ἡ ἀλήθεια· ὅποιος λοιπὸν ὁδηγηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, αὐτὸς προκόπτει καὶ ἔρχεται καὶ εἰς τὴν θεωρίαν· εἴπεμεν δὲ καὶ εἰς τὸν κδ'. Ψαλμὸν διὰ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν

(1) Ἁρμόζει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἱςορίαν ϗ εἰς τὸν Ἐζεκίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ῥαψάκης ὁ δυσσεβὴς ἀρχιςράτηγος τοῦ Σενναχηρεὶμ ἀλαζονικῶς ἔλεγε· „ Μὴ ἠδυνήθησαν οἱ θεοὶ τῶν Ἐθνῶν ῥύσασθαι ἕκαςος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρός μου; διὰ τοῦτο διδάσκει τὸν Ἐζεκίαν ὁ Ψαλμὸς οὗτος βοῶν· οὐκ ἔςιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύριε, ϗ τὰ λοιπά· κἀκεῖνοι μὲν πράγματος ἔρημον ἔχουσιν ὄνομα, ϗ τοῦτο δὲ συλήσαντες ἔλαβον· σὺ δὲ συμβαίνουσαν ἔχεις προσηγορίαν τῷ πράγματι· ϗ σὲ τὰ ἔργα κηρύττει ζῶντα Θεὸν ϗ ἀληθινόν· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, εἰς τὸν Χριςὸν ἀναφέρεται τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὁ Δαβὶδ, λέγει, φωτισθεὶς Πνεύματι, ἐκπλήττεται τῆς τοῦ Χριςοῦ χάριτος τὴν μεγαλοδωρεὰν καί φησι τό: „ Οὐκ ἔςιν ὅμοιός σοι, ϗ τὰ λοιπά· θεοὺς δὲ τοὺς ἁγίους Προφήτας καλεῖ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· ϗ λέγει, ὅτι οὐδεὶς τῶν Προφητῶν ἐξελέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἁμαρτίας ἴσχυσεν, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ Κύριος· κατὰ τό· „ Οὐ πρέσβυς, οὐδὲ Ἄγγελοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο „ Καὶ ἥξουσιν ἐπ' αὐτό (τό ὄρος τοῦ Κυρίου) πάντα τὰ Ἔθνη· ϗ πορεύσονται Ἔθνη πολλὰ, λέγει „ Σὺ δὲ τὴν ἀκρίβειαν τῆς λέξεως μὴ παραδράμῃς ἀβασάνιςον. πῶς, ἐν μὲν τῷ ἥξουσι, πάντα εἴρηται· ἐν δὲ τῷ πορεύσονται, οὐκέτι πάντα, ἀλλὰ πολλά· ὅτι τὸ μὲν ἥξουσιν, ἀντὶ τοῦ πιςεύειν τέτακται· κατὰ τὸ, πολλοὶ ἥξουσιν ἀπὸ Ἀνατολῶν ϗ Δυσμῶν, ϗ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραάμ· τὸ δὲ πορεύεσθαι, ἐπὶ τοῦ πολιτεύεσθαι εἴληπται ϗ βιοῦν κατὰ νόμον· ὡς τὸ, μακάριοι οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου· ἐπεὶ οὖν, τὴν μὲν πίςιν ὁμολογοῦμεν πάντες, οὐκέτι δὲ πάντες κατὰ τὰς ἐντολὰς πολιτευόμεθα: διὰ τοῦτο, ἥξουσι μὲν πάντα τὰ Ἔθνη: τουτέςι πιςεύσουσι· πορεύσονται δὲ πολλά· ἤγουν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον πολιτεύσονται, ἀλλ' οὐ πάντα· πολλοὶ γὰρ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· τὸ δὲ πάντα τὰ Ἔθνη νοεῖται, ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη θέλουν πιςεύσουν τῷ Χριςῷ, ὡς ἀλλαχοῦ ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι τὸ μόνος ἐνταῦθα· (ἤτοι ἐν τῷ· „ Σὺ εἶ Θεὸς μόνος) ἀνοιςέον ἐπὶ τὴν μίαν θεότητα· Θεὸς ἄρα ϗ ὁ Πατὴρ ϗ ὁ Υἱὸς ϗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

τὴν ἀλήθειαν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ τὰς ὁδούς σου Κύριε γνώρισόν μοι· καὶ τὸ „ Ὁδήγησόν με ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

„ Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου τοῦ φο-
„ βεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.

Ἂς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδία μου, ὄχι μὲ εὐφροσύνην κοσμικὴν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ φοβῆται τὸ ὄνομά σου Κύριε· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, παράξενον καὶ θαυμασμοῦ ἀξίαν εὐφροσύνην· διατὶ, λέγει, ὅτι ἂς ἦναι εὐφροσύνη ἐδική μου Κύριε, ὁ ἐδικός σου φόβος· ὁ φόβος λέγω, ὁποῦ ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα νὰ συστέλλῃ καὶ νὰ λυπῇ τὴν καρδίαν, καὶ ὄχι νὰ τὴν πλατύνῃ καὶ νὰ τὴν εὐφραίνῃ· ὁ τοῦ Θεοῦ ὅμως φόβος ἔχει ἰδίωμα ἄλλο, τὴν εὐφροσύνην· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ ἔλεγεν „ Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον (Ψαλ. ρδ. 13.) Ζητεῖ δὲ τὸν Κύριον ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται αὐτόν· οὐ μόνον δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ ἁπλῆ μνήμη τοῦ Θεοῦ χαροποιεῖ τοὺς θεοσεβεῖς· ὅθεν ὁ αὐτὸς ἔλεγεν „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. ος. 3.) (1)

12 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ὁ Θεός
„ μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, καὶ δο-
„ ξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.
13 : „ Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμὲ, καὶ
„ ἐρρύσω τὴν ψυχήν μου ἐξ Ἅδου κα-
„ τωτάτου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαριστήσω Κύριε, μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν· καὶ πάντοτε θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· διατὶ ἔκαμες εἰς ἐμὲ πολὺ ἔλεος, καὶ ἐλύτρωσες τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὸν κατώτατον Ἅδην· Ἅδην δὲ θέλεις νοήσεις, εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν: δηλαδὴ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου. (2) εἰς δὲ τὸν Ἐζεκίαν, τὸν σωματικὸν θάνατον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐλυτρώθη, καὶ ἔλαβε ζωὴν παράνω δεκαπέντε χρόνους. Ἅδης δὲ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ κάθε θανατηφόρος κίνδυνος, ὁποῦ προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον, τόσον ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας. (3)

14 : „ Ὁ Θεὸς, παράνομοι ἐπανέστησαν
„ ἐπ' ἐμὲ, καὶ Συναγωγὴ κραταιῶν
„ ἐζήτησαν τὴν ψυχήν μου, καὶ οὐ
„ προέθεντό σε ἐνώπιον αὐτῶν.

Παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι ἐσηκώθησαν κατ' ἐπάνωμου Κύριε, καὶ συνάθροισμα τῶν κραταιῶν: ἤγουν τῶν ἐχόντων ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ἐζήτησαν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐζήτησαν νὰ μὲ θανατώσουν· καὶ οὐ προέθεντο: ἤτοι δὲν ἐπαράστησαν νοε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τὴν περὶ Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένος, τὴν ἔννομον ἀσπάζεται πολιτείαν· μήτηρ δὲ εὐφροσύνης ἡ τοιαύτη ζωή· εἰκότως τοίνυν ὁ Προφήτης τῷ φόβῳ τῷ θείῳ τὴν οἰκείαν εὐφρανθῆναι καρδίαν ἱκέτευσεν.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Κατασπᾷ γὰρ εἰς Ἅδην καὶ ἡ πρὸς θάνατον ἁμαρτία· τῶν γὰρ ἁμαρτιῶν, αἱ μὲν, Ἅδου πρὸς τὰ ἐπιπόλαια φέρουσιν, αἱ δὲ, εἰς τὰ κατώτατα· „ Εἰσὶ γὰρ, φησιν, ὁδοὶ ἀνδρὸς, αἳ δοκοῦσαι ὀρθαὶ εἶναι, τὰ μέντοι τελευταῖα αὐτῶν βλέπουσιν εἰς πυθμένα Ἅδου· ἀλλ' ἐγὼ ἐλεηθεὶς ἐρρύσθην τούτων.

(3) Ὁ δὲ αὐτὸς Εὐσέβιος λέγει „ Τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πρὸς θάνατον ἁμαρτία, εἰς τὸν κατώτατον Ἅδην κατασπῶσα. καὶ ὡς ἂν εἴποι τις, εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα, ὡς ἡ μοιχεία καὶ ὁ φόνος· ἀλλ' ἐκεῖθεν φησιν ὁ Δαβὶδ ἐρρύσω με· ἐπειδὴ γέγονε μέγα τὸ ἔλεός σου ἐπ' ἐμὲ καὶ πολύ· καθὼς ηὔξατο ἐν τῷ πεντηκοστῷ Ψαλμῷ· διὸ τυχὼν τῆς εὐχῆς, οὐκ ἐχαυνώθην διὰ τῆς συγχωρήσεως, ὡς ῥαθυμότερον ἀναστρέφεσθαι, ἀλλ' ἐξομολογοῦμαι: τουτέστιν εὐχαριστῶ· καὶ τοῦτο οὐχ' ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· καὶ οὐ πρὸς καιρὸν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα.

νοερῶς εἰς τὴν φαντασίαν τους ἐσένα τὸν Θεόν: ταυτὸν εἰπεῖν, δέν σε ἐφοβήθησαν· διὰ τί ὅποιος σὲ φοβεῖται, αὐτὸς καὶ σὲ φαντάζεται ἔμπροσθέν του· καὶ σὲ βλέπει νοερῶς, πῶς ἐμποδίζεις ἀπὸ αὐτὸν κάθε κακίαν, ὡς καὶ ἐν τῷ νγ'. Ψαλμῷ τὸ ἴδιον γέγραπται. „ Καὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν. Παράνομοι δὲ ἦτον, τόσον ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπιβούλευον τὸν Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ ἔζουσαν μὲ παρανομίας· ὅσον καὶ οἱ Ἀσσύριοι, ὁποῦ ἐπολιόρκουν τὸν Ἐζεκίαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· παράνομοι δὲ ἠμποροῦν νὰ εἶναι καὶ ὅλοι οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ Δαίμονες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον: οἵτινες, μὲ τὸ νὰ ἐσηκώθησαν κατὰ τοῦ Δαβίδ, ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

15 : „ Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτίρ„ μων καὶ ελεημων μακροθυμος καὶ „ πολυέλεος καὶ αληθινός.

Οἱ μὲν ἀνωτέρω, λέγει, ἐχθροί μου, εἶναι τοιοῦτοι παράνομοι· σὺ ὅμως Κύριε, εἶσαι οἰκτίρμων μὲν καὶ ἐλεήμων, καθὸ συμπαθεῖς καὶ συμπονεῖς τοὺς ἀδικουμένους καὶ δυναστευομένους· μακρόθυμος δέ, καθὸ δὲν παραδίδεις εὐθὺς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· πολυέλεος δέ, καθὸ ἐλεεῖς, ὄχι μίαν φορὰν καὶ δύω, ἀλλὰ πολλάκις· ἀληθινὸς δέ, καθὸ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πραγματικῶς σώζεις ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς ἐσένα.

16 : „ Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με· „ δὸς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου, „ καὶ σῶσον τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης „ σου.

Μή με ἀποστραφῇς, λέγει, Κύριε, διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀλλὰ ἀξιώσας με τῆς θεωρίας καὶ ἐπισκοπῆς σου, ἐλέησόν με τὸν ἄξιον παντὸς ἐλέους διὰ τοὺς πειρασμούς, ὁποῦ δοκιμάζω· τοῦτο δέ εὑρίσκεται αὐτολεξὶ καὶ εἰς τὸν κδ'. Ψαλμόν· καὶ δὸς εἰς ἐμένα τὸν παῖδά σου: ἤτοι τὸν δοῦλόν σου, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου νίκην· καὶ σῶσον ἐμένα, ὁποῦ εἶμαι υἱὸς τῆς μικρᾶς δούλης σου, μητρός μου· μὲ τὰ λόγια δὲ αὐτὰ δείχνει ὁ Δαβίδ, ὅτι ἦτον θεοσεβεῖς οἱ γονεῖς του, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἦτον θεοσεβής, ἐκ τῶν προγόνων του κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

17 : „ Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀ„ γαθόν.

Βάλε, λέγει, Κύριε εἰς ἐμένα ἕνα σημάδι καὶ γνώρισμα εἰς καλὸν καὶ εἰς σωτηρίαν: καθὼς ἔβαλες σημάδι εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων, τὸ αἷμα τοῦ ἀμνοῦ, ὅταν ἐξωλοθρεύθησαν τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον: εἶπε δὲ σημεῖον εἰς ἀγαθὸν, ἐπειδὴ εἶναι καὶ σημεῖον εἰς πονηρὸν, καθὼς ἦτον ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐβάλθη εἰς τὸν Καΐν, ὥς φησιν ὁ Εὐσέβιος· ἐπειδὴ, τὸ μὲν σημάδι, ὁποῦ ἐβάλθη εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων, ἦτον σημάδι εἰς ἀγαθὸν καὶ σωτηρίαν. διὰ τί δὲν ἔβγαινε·

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Παῖς: εἴτουν δοῦλός εἰμι σός, καὶ σῆς θεραπαίνης υἱός· ἤγουν ἄνωθεν ἐκ προγόνων ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν τελῶ· διόπερ ὡς δοῦλος παρὰ Δεσπότου σωτηρίαν αἰτῶ· καὶ μέν τοι καὶ κράτος: τουτέστιν ἰσχύν· ἵνα μὴ αὖθις καταπαλαισθῶ ὑπὸ τῶν ἐπιτιθεμένων μοι κραταιῶν ἀοράτων δυνάμεων· καὶ ταῦτα υἱὸς ὢν τῆς παιδίσκης σου· ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας σου, ἢ καὶ τῆς μητρός μου τῆς ἀναθρεψαμένης με ἐν τῇ κατὰ Θεὸν πολιτείᾳ· ὁ δὲ θεῖος Ἀθανάσιος ταῦτα προσαρμόζει τῷ Χριστῷ, λέγων· „ Τὸ μὲν κράτος τῷ λόγῳ, ὡς μονογενεῖ παιδὶ τοῦ Θεοῦ ἁρμόζει· τὸ δὲ σώζεσθαι, ὡς υἱῷ παιδίσκης· τουτέστι τῆς γεννητῆς φύσεως· ἄλλος δέ φησιν· „ Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμεῖς κατὰ φύσιν δοῦλοι ἐσμὲν τοῦ Θεοῦ, τῆς δὲ παιδίσκης αὐτοῦ σοφίας υἱοί, χρὴ εὔξασθαι δοθῆναι ἡμῖν, πρῶτον τὸ κράτος: τουτέστι τὴν κατὰ τῶν παθῶν δυναστείαν, καὶ τότε διὰ τούτου ἡμῖν ἡ σωτηρία περιγίνεται.

νε μέσα εἰς αὐτὰ ὁ ὀλοθρεύων, διὰ νὰ θανατώσῃ τὰ πρωτότοκά των· τὸ δὲ σημάδι, ὁποῦ ἔβαλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κάϊν, ἦτον σημάδι εἰς κακόν· διὰ τὶ ἐφανέρονε τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· (1)

„ Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με καὶ „ αἰσχυνθήτωσαν, ὅτι σὺ Κύριε ἐ„ βοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς „ με.

Ἐδῶ εὑρίσκεται σχῆμα ὑπερβατὸν, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται „ καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, ὅτι σὺ Κύριε ἐβοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς με, καὶ αἰσχυνθήτωσαν· ἤγουν, ἂς ἰδοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ Δαίμονες ὁποῦ μὲ μισοῦν, τὸ σημεῖον ὁποῦ μοι ἔδωκας πρὸς βοήθειαν καὶ παρηγορίαν μου· καὶ ἔτζι ἂς ἐντραποῦν καὶ ἂς καταισχυνθοῦν, ὡς νικηθέντες· ἐπειδὴ εἶδον ἐμένα φυλαττόμενον ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ προνοίας σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛΜΟΣ Πς'.

„ Τοῖς υἱοῖς Κορέ. Ψαλμὸς ᾠδῆς.

Περὶ τῶν δύω ἐπιγραφῶν τούτων εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς Βίβλου ἐν Κεφαλαίῳ ε. καὶ θ. καὶ ὅρα ἐκεῖ· προφητεύει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τῶν Ἐθνῶν σωτηρίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον.

1 „ Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι „ τοῖς ἁγίοις. (2)

Αὐτοῦ τίνος; δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον λόγιον, ὁποῦ λέγει „ Μήτηρ Σιὼν ἐρεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Κυρίως δὲ σημεῖον ἀγαθὸν τοῖς Ἔθνεσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς τὸν Σταυρὸν ἐχαρίσατο, δι' οὗ τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἐτροπώσατο, καὶ τρόπαιον κατὰ Δαιμόνων καὶ παθῶν ἔπηξεν.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Σὺ δὲ τήρει, ὅτι τὸ, οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ, ἀορίστως κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν εἴρηται· ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἴκων, πολλάκις τοὺς ὑπερέχοντας αὐτῶν, θεμελίους τοῦ οἴκου προσαγορεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων σύνηθες· οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ, οὐ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ διὰ πίστεως κληθέντος λαοῦ· λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης „ Τίς τοιοῦτος οἰκοδόμος ναοῦ, ὁ τοὺς θεμελίους μὲν αὐτοῦ τιθεὶς ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις· τουτέστι Προφήταις καὶ Ἀποστόλους, ἐποικοδομῶν δὲ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν τοὺς ζῶντάς τε καὶ ἐμψύχους λίθους,

θεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕψισος· θεμέλιοι δὲ τοῦ Χρισοῦ εἶναι, τὰ περὶ αὐτοῦ δόγματα· διότι αὐτὰ εἶναι θεμέλια, καὶ ῥίζα τῆς εἰς Χρισὸν πίσεως· ταῦτα λοιπὸν τὰ θεμέλια, εἶναι βαλμένα ἐπάνω εἰς τοὺς Ἀποσόλους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Κύριλλον· τούτους γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ ἅγια ὄρη: ἤγουν ἅγια βουνά· βουνὰ μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόσολοι ἦτον σερεοὶ εἰς τὴν πίσιν· διατὶ ἦτον ὑψηλότεροι ἀπὸ κάθε γεηρὸν καὶ χαμηλὸν φρόνημα καὶ κλίσιν· καὶ διατὶ ἦτον πεπυκνωμένοι ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, καθὼς καὶ τα ὄρη εἶναι σερεὰ, καὶ ὑψηλὰ, καὶ πυκνωμένα ἀπὸ δένδρα· ἅγια δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόσολοι ἦτον ἀφιερωμένοι εἰς τὸν ἅγιον Θεὸν, καὶ γεμάτοι ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιον. Ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ ἄλλως, ὅτι θεμέλια Χρισοῦ τοὺς Ἀποσόλους ὠνόμασε· θεμέλια μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόσολοι ἐσάθησαν ἀρχαὶ καὶ πρῶται οἰκοδομαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χρισιανῶν· τοῦ Χρισοῦ δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόσολοι ἐβάλθησαν παρὰ τοῦ Χρισοῦ θεμέλια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· διατὶ αὐτοὶ ἦτον παρόντες εἰς τὰ ὄρη τὰ ἅγια: ἤγουν εἰς τὸ Σιὼν, καὶ εἰς τὸ Θαβὼρ, καὶ εἰς λοιπὰ βουνὰ, τὰ ὁποῖα ἁγιάσθησαν μάλισα, μὲ τὴν ἐν αὐτοῖς συναναστροφὴν, καὶ πολιτείαν τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Χρισοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι θεμέλιοι τοῦ Χρισοῦ, εἶναι αἱ περὶ Χρισοῦ προῤῥήσεις τῶν Προφητῶν· ἐπειδὴ αὐταὶ ἐσάθησαν ἀρχαὶ πρῶται τῆς εἰς τὸν Χρισὸν πίσεως· ὄρη γὰρ ἅγια εἶναι καὶ οἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς προφητείας, καὶ διὰ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος· φανερώνει λοιπὸν τὸ νόημα τοῦτο, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς εἰς τὸν Χρισὸν πίσεως, ἦτον εἰς τοὺς Προφήτας.

2: „Ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιὼν ὑ-
„πὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.

Ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπισολῇ (κεφ. ιϐ. 22.) Ὅτι εἶναι καὶ Σιὼν ἐπουράνιος, καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος, ἔτζι ὀνομάσας τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν· ταύτης λοιπὸν τῆς ἐπουρανίου Σιὼν, πόρτας θέλεις νοήσεις τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ οβ. Ψαλμοῦ, ἑρμηνεύοντες τό „Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών· ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν ὡς διὰ θυρῶν, ἀναβαίνουν οἱ Χρισιανοὶ εἰς τὴν ἄνω Σιών. Ταύτας λοιπὸν τὰς πόρτας: ἤτοι τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας· ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, προτιμήσας αὐτὰς περισσότερον ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· σκηνώματα γὰρ εἶναι αἱ πόλεις· ἢ σκηνώματα μὲ ξεχωρισὸν τρόπον ὀνομάζει τὴν Σηλὼμ καὶ τὴν αἰσθητὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ εἰς τὴν Σηλὼμ ἐσκήνωσε πρότερον ἡ Κιβωτὸς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ δὲ ὕσερον, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν οζ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „Σκήνωμα, ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. (1)

3: „Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ
„πόλις τοῦ Θεοῦ.

Ἀκούσας ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐνηχηθεὶς ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φα-

---

θους, δι' ἑαυτῶν πρὸς τὴν τῶν τοίχων ἁρμονίαν κατὰ τὴν προφητείαν κολιομένους, ὥσε συναρμοσθέντας ἐν τῇ ἑνότητι τῆς πίσεως, ϗ τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, αὐξῆσαι δι' ἑαυτῶν τὸν ναὸν τὸν ἅγιον εἰς τὸ γενέσθαι κατοικητήριον Θεοῦ ἐν Πνεύματι; ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Θεμέλια τῆς Εὐσεβείας τὰ θεῖα παιδεύματα· ὄρη δὲ ἅγια, ἐφ' ὧν ταῦτα πέπηγε τὰ θεμέλια, οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀπόσολοι· περὶ τούτων γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποσόλων ϗ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χρισοῦ· καὶ πάλιν· „Πέτρος ϗ Ἰάκωβος ϗ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες σῦλοι εἶναι· ϗ πάλιν· „Ὑμεῖς ἐσὲ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ἐπὶ τούτων τῶν ἁγίων ὀρῶν ὁ Δεσπότης Χρισὸς. κατέπηξε τὰ τῆς εὐσεβείας θεμέλια.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „Πύλας μὲν Σιὼν τὴν εἰσαγωγικὴν ϗ σοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, σκηνώματα δὲ Ἰακὼβ, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, ϗ τὴν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, φησὶν οὖν, ὡς αἱρετωτέρα κέκριται παρὰ τῷ Θεῷ ἡ Εὐαγγελικὴ πολιτεία τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

φανῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ θέλει συναναστραφῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐξεπλάγη ἀπὸ τὸν θαυμασμόν του, καὶ ἀνεβόησε πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ· μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἐλαλήθη εἰς ἐμένα παρὰ τοῦ Πνεύματος διὰ ἐσένα, ὦ πόλις τοῦ Θεοῦ. Πόλις δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι αὕτη. καὶ διατὶ παλαιὰ ἀφιερώθη εἰς τὸν Θεόν· καὶ διατὶ ὕστερον ἐδιωρίσθη εἰς τὸν Χριστόν, τόσον διὰ τὰ πάθη ὁποῦ ἔλαβεν εἰς αὐτὴν, ὅσον καὶ διὰ τὸν τάφον, καὶ διὰ τὴν ἀνάστασίν του: (1)

4: „Μνησθήσομαι Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος, „τοῖς γινώσκουσί με..

Ὁ λόγος οὗτος, ἐλαλήθη μὲν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, προφητεύει δὲ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ ἔχει νὰ συστηθῇ ἀπὸ πολλὰ Ἔθνη, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πλέον ἀσεβεῖς· διὰ μέσου γὰρ τῆς πόρνης Ῥαὰβ, ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς τοὺς Χαναναίους· διατὶ καὶ ἡ Ῥαὰβ, Χαναναία ἦτον, ὡς ἐν τῇ γῇ Χαναὰν κατοικοῦσα· διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως Βαβυλῶνος ἐφανέρωσε τοὺς Βαβυλωνίους· Ἀσεβέστατοι δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους οἱ Χαναναῖοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι· ἔπειτα ἀπαριθμεῖ καὶ ἄλλα ὅμοια ἀσεβῆ Ἔθνη· γινώσκοντας δὲ, ὀνομάζει τοὺς πιστεύσαντας· τὸ δὲ νόημα εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐν τοῖς γινώσκουσί με (λείπει γὰρ ἔξωθεν ἡ ἐν πρόθεσις) ἤτοι ἐν τῷ συστήματι τῶν εἰς ἐμὲ πιστευσάντων, θέλω ἐνθυμηθῶ τὴν Ῥαὰβ καὶ τὴν Βαβυλῶνα· ἤτοι θέλω φροντίσω διαὐτούς, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι πιστοὶ εἰς ἐμέ. Μερικοὶ δὲ, Ῥαὰβ, τὴν Ἀραβίαν λέγουσι.

„Καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύρος καὶ „λαὸς τῶν Αἰθιόπων, οὗτοι ἐγεννή„θησαν ἐκεῖ.

Ἐκεῖ, λέγει: ἤγουν ἐν τῇ Σιὼν, ἢ ἐν ταῖς πύλαις Σιὼν, ἢ ἐν τοῖς γινώσκουσι τὸν Θεὸν· ταὐτὸν εἰπεῖν ἐκεῖ, ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐγεννήθησαν πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος οἱ Τύριοι καὶ Αἰθίοπες καὶ οἱ ἄλλοι Ἐθνικοὶ, καὶ ἀλλόφυλοι· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐγεννήθησαν, ἐταράχθησαν ἐξέδωκε· τὸ δὲ ἰδοὺ, εἶναι περιττὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ οὗτοι, περιττὸν φαίνεται· ἢ εἶναι ἐπανάληψις τῶν ἀνωτέρων· συντάσσεται δὲ καὶ ἔτζι· ἰδοὺ ἀντὶ τοῦ, Καὶ λοιπὸν οὗτοι ἐγεννήθησαν ἐκεῖ· ποῖοι οὗτοι; οἱ Ἀλλόφυλοι καὶ οἱ Τύριοι καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ Ἀλλόφυλοι μὲν εἶναι οἱ καλούμενοι Παλαιστινοὶ, οἵτινες καὶ Ἀζώτιοι καὶ Ἀσκαλωνῖται ὠνομάζοντο· κατ' ἐξοχὴν δὲ αὐτοὶ ὠνομάζοντο Ἀλλόφυλοι, διατὶ ἀπὸ τὰ ἑπτὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐξωλόθρευσαν οἱ Ἰσραηλῖται αὐτοὶ μόνοι ἔμειναν, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ πβ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικούντων Τύρον· ὅλα δὲ τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη, ἦτον τὰ πλέον ἀσεβέστερα καὶ ἀνομώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα· ἀνίσως δὲ τὰ πλέον χειρότερα Ἔθνη μέλλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν, πόσῳ μᾶλλον τὰ ἄλλα, τὰ κατώτερα ὄντα εἰς τὴν Ἀσέβειαν; (2)

5: „Μή-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, πόλις τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις καὶ μίμημά ἐστι τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ εἰκών· αἱ δὲ ταύτης εἴσοδοι καὶ στοιχειώσεις, ἐνταῦθα τυγχάνουσι παρ' ἡμῖν, ἃς καὶ πύλας ὁ λόγος ὠνόμασε· θαυμαστὰ δέ τινα καὶ παράδοξα τὰ περὶ ταύτης θεσπιζόμενα, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνοντα προσδοκίαν· τί δὲ ἐλαλήθη περὶ αὐτῆς; ἢ τὸ κατοικῆσαι ἐν αὐτῇ τὸν Μονογενῆ κατὰ τὸ εἰρημένον· „Ὧδε κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν· „Πόλιν Θεοῦ νοητέον τὴν πολυύμνητον Θεοτόκον, περὶ ἧς δεδοξασμένα λελάληται, παρθενία καὶ τόκος συναφθέντα, Θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον συμπλοκή· ὁ ὢν, ἐξ αὐτῆς γινόμενος· ὁ Πλάστης, πλαττόμενος· ἧς καὶ τὰς παρθενικὰς πύλας ὡς καθαρὰς ὁ δημιουργὸς λόγος ἠγάπησε· καὶ εἰσελθὼν καὶ ἐξελθὼν κεκλεισμένας ταύτας ἀφῆκεν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Διὰ τῶν παρανομωτάτων Ἐθνῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐδήλωσε· Ῥαὰβ γὰρ καὶ Χαναναία καὶ πόρνη· Βαβυλὼν δὲ θηριώδης καὶ δυσσεβής· οἱ δὲ Ἀλλόφυλοι: ἤτοι οἱ φιλισταῖοι δυσειδαίμονες καὶ παρά-

5 : „ Μήτηρ Σιὼν · ἐρεῖ ἄνθρωπος.

Ἐδῶ προφητεύει φανερὰ ὁ θεῖος Δαβίδ, ὅτι ἀπὸ κάθε Ἔθνος ἔχουν νὰ ὑπάγουν πολλοὶ εἰς τὴν Σιὼν καὶ νὰ εἰποῦν, ὅτι ἡ Σιών : ἤγουν ἡ Ἐκκλησία, εἶναι Μήτηρ · λείπει δὲ τὸ ἐς. Μήτηρ δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἕνα μέν, καθὸ ἀναγεννᾷ πνευματικῶς τοὺς πιςεύοντας διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν · καὶ ἄλλο δέ, καθὸ τρέφει τοὺς γεννηθέντας Χριςιανοὺς μὲ τὰ περὶ Χριςοῦ δόγματα, καὶ μὲ τὴν κοινωνίαν τῶν θείων Μυςηρίων τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριςοῦ · ἡ Μήτηρ ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται, καθὸ εἶναι ποθεινὴ καὶ ἀγαπητὴ εἰς τὰ τέκνα της · διὰ τὶ κανένα πρᾶγμα δὲ εὑρίσκεται ποθεινότερον ἀπὸ τὴν μητέρα · ποθεινὴ δὲ ἀληθῶς εἶναι τόσον ἡ αἰσθητὴ ὅσον καὶ ἡ νοητὴ Σιών : ἤτοι ἡ Ἐκκλησία εἰς ἐκείνους, ὁποῦ καταφεύγουν εἰς αὐτάς · διὰ τί, εἰς μὲν τὴν αἰσθητὴν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπολιτεύθη κατὰ σάρκα ὁ Δεσπότης Χριςός, καὶ ἡγίασε τοὺς τόπους αὐτῆς μὲ τὴν ἀναςροφήν του · εἰς δὲ τὴν νοητὴν πάλιν Σιών : ἤτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀοράτως ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Χριςός, καὶ εἰς αὐτὴν τελοῦνται τὰ τοῦ Χριςοῦ θεῖα Μυςήρια.

„ Καὶ ἄνθρωπος ἐγγεννήθη ἐν αὐτῇ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει περὶ τῆς Χριςοῦ Γεννήσεως : δηλαδὴ ὅτι εἰς τὰ ὅρια τῆς αἰσθητῆς Σιὼν ἐγεννήθη ἀληθῶς ἄνθρωπος ὁ Χριςός, ὅςτις ἐφύλαξε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος (1) διὰ νὰ δείξῃ δέ, ὅτι δὲν ἦτον ἄνθρωπος ψιλὸς ὁ γεννηθεὶς, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ Θεός, ἀκολούθως λέγει.

„ Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕ-
„ ψιστος.

Αὐτός, λέγει, ὁ ἐν τῇ Σιὼν γεννηθεὶς ὡς ἄνθρωπος, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁποῦ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν κατ' ἀρχάς, ὡς ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς ὅςτις εἶναι ὑψηλότατος πάντων καθὸ Θεός.

9 : „ Κύριος διηγήσεται ἐν γραφῇ λαῶν,
„ καὶ ἀρχόντων τούτων τῶν γεγεννη-
„ μένων ἐν αὐτῇ.

Ὁ Χριςός, λέγει, θέλει διδάξει τὰ περὶ ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν γραφήν : δηλαδὴ τὴν προφητικήν · διηγεῖται γὰρ ὁ Εὐαγγελιςὴς Λουκᾶς „ Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ Βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ Προφήτου · καὶ ἀναπτύξας τὸ Βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. Πνεῦμα Κυρίȣ ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχριςέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέςαλκέ με · καὶ τὰ ἑξῆς. (Λουκ. δ. 17.) Τὴν δὲ τοιαύτην Γραφὴν τῶν Προ-

---

φάνομοι · τῆς δὲ Τύρου ϗ τὴν ἀσέβειαν ϗ τὴν ἀσέλγειαν, ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐτραγῴδησε · λαὸν δὲ Αἰθιόπων, οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς Αἰθίοπας, ὧν αἱ ψυχαὶ τὴν τῶν σωμάτων ἐμιμήσαντο χρόαν, ἀλλὰ ϗ πάντας τοὺς μέλανας τὴν ψυχὴν ὁ προφητικὸς ἐκάλεσε λόγος, μεταςάντας εἰς εὐσέβειαν, ϗ τὴν τῆς ἀσεβείας μελανίαν ἀποβαλόντας · ἅπερ ἄμφω παρίςησιν ἡ ἐν τῷ Ἄσματι νύμφη λέγουσα · μέλαινά εἰμι ϗ καλή, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ · δεδήλωκε γὰρ κατὰ ταυτὸν, ϗ τὸν τῆς δυσσεβείας ζόφον, ϗ τὴν δεδομένην ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ὥραν · εὕρηται δὲ παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ (ἐν τοῖς ὑποσημειώμασι) ϗ ταῦτα · „ Ῥαὰβ πλατυσμὸς ἑρμηνεύεται, ϗ Βαβυλὼν σύγχυσις, οἱ γὰρ τὸν πλατὺν βίον ζήσαντες, ϗ τῇ συγχύσει τῶν Δαιμόνων βαρυνθέντες, οὗτοι ἐπέγνων τὸν Θεόν · ϗ οἱ πεσόντες τῇ πτώσει τῶν Εἰδώλων · (ἀλλόφυλοι γὰρ πίπτοντες ἑρμηνεύονται ·) ϗ ἐν τῇ συγχύσει τῆς πλάνης · (Τύρος γὰρ σύγχυσις (ἴσως πλάνη) ἑρμηνεύεται.) ϗ οἱ ταπεινωθέντες ὑπὸ τῶν Δαιμόνων · (Αἰθιοπία γὰρ ταπείνωσις ἑρμηνεύεται) οὗτοι ὡς ἀποξενωμένοι τοῦ Θεοῦ, ἐγεννήθησαν ἐκεῖ · πῶς ; ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριςοῦ πιςεύσαντες ϗ σωθέντες.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ κεῖται τὸ ἐρεῖ · ὁ γὰρ τὴν Σιὼν ὀνομάζων Μητέρα ὁμολογήσει ϗ τοῦ ἐν αὐτῇ τεχθέντος ἀνθρώπου τὴν γέννησιν.

Προφητικῶν λόγων, ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ γραφὴν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν· ἐπειδὴ, ἡ Γραφὴ ἦτον δεδομένη εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰς τοὺς Ἄρχοντας αὐτῶν· καὶ ἦτον πάλαι μὲν ἀπόκτημα ἡ Γραφὴ τούτων τῶν γεννηθέντων σωματικῶς ἐν τῇ αἰσθητῇ Σιών· ἡ αὐτὴ δὲ Γραφὴ εἶναι καὶ τώρα ἀπόκτημα τῶν γεννηθέντων πνευματικῶς ἐν τῇ νοητῇ Σιών: ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ Ἐκκλησίᾳ: ἤτοι τῶν Χριστιανῶν. (1)

7: „ Ὡς εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοι-
„ κία ἐν σοί.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι βεβαιωτικὸν, ἀντὶ τοῦ ὄντως καὶ ἀληθῶς ὦ Σιὼν, εἰς ἐσένα θέλει εἶναι ἡ κατοικία ὅλων τῶν εὐφραινομένων πνευματικῶς· ἐπειδὴ εἰς ἐσένα ἔχουν νὰ κατοικήσουν οἱ τοιοῦτοι· τὸ δὲ πάντων, ἀγκαλὰ καὶ ἔχῃ τύπον καὶ σχῆμα ὅλων κοινῶς, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἰδίωμα εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ πάντων, ἀντὶ τοῦ πολλῶν καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τινῶν. (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΠΖ′

„ Ὠδὴ Ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ· εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελὲθ, τοῦ ἀπο-
„ κριθῆναι συνέσεως Αἱμὰν τῷ Ἰσραηλίτῃ.

Τί μὲν δηλοῖ τὸ ᾠδὴ Ψαλμοῦ, καὶ τὸ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς Βίβλου ἐν Κεφαλαίῳ ε′. εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος ἡ προφητεία, ὁποῦ περιέχεται εἰς αὐτόν· ὁ μὲν γὰρ προλαβὼν πϛ′. Ψαλμὸς, ἐπροφήτευσε διὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ· οὗτος δὲ προφητεύει διὰ τὸν θάνατόν του κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ διὰ τὴν εἰς Ἄδου κατάβασίν του κατὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ γὰρ τοὺς ἐν αὐτῇ πολιτευομένους λαοὺς τῆς παρ' αὐτοῦ γραφῆς ἀξιῶν, ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐγεννήθη, Κύριος ὢν ϗ Θεός· ταύτην δὲ τὴν ἀρίθμησιν ϗ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδαξε πρὸς τοὺς ἱεροὺς εἰρηκὼς Ἀποστόλους· „ Ὑμῶν δὲ ϗ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠριθμημέναι εἰσί· ϗ τὴν ἀναγραφὴν δὲ τοῖς οἰκείοις Μαθηταῖς ἐδήλωσε λέγων· „ Χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ Θεόδωρος.

(2) Ἄλλος δέ φησιν „ Ὅτι οἱ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Σιὼν ἀπογραφόμενοι, τὴν καθαρὰν ἕξουσιν εὐφροσύνην ϗ ἀκραιφνῆ· ϗ οὐδὲ παροικήσουσιν, ἀλλὰ κατοικήσουσιν εἰς αἰῶνα ἀγαλλιώμενοι· εἴθε δὲ ϗ τὰ ἡμέτερα ὀνόματα ἐγγράψειε τῇ βίβλῳ τῶν σῳζομένων ὁ Κύριος, ϗ τῆς ἐκεῖθεν τρυφῆς καταξιώσειεν, ἔνθα εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἡ ἐν οὐρανοῖς πολιτεία πάσης ἀθυμίας κεχωρισμένη, τὴν ἀκραιφνῆ ϗ ἀθάνατον εὐφροσύνην ἔχει ϗ θυμηδίαν· ταύτην δὲ οὐ παροικοῦσιν, ἀλλ' εἰς αἰῶνα κατοικοῦσι τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὅταν, φησιν, ἐν σοὶ πάντων ἡ κατοικία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γένηται, τότε ϗ εὐφροσύνης ἔσονται πλήρεις.

τὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὑπὲρ Μαελὲθ εἶναι ἀντὶ τοῦ, διὰ χορεύσεως (ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται διὰ χοροῦ διχόρου) ἔψαλλον γὰρ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ ὁμοῦ ἐχόρευον· τοῦ ἀποκριθῆναι δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ ἀποκριθῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἐχόρευον ἐν ταυτῷ, ὅταν ἀπεκρίνοντο εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὀργάνου· ἤτοι λέγοντες τὸν Ψαλμὸν, ἔπαιζον καὶ τὸ ὄργανον, καὶ παίζοντες τὸ ὄργανον, ἐχόρευον. καὶ ἐν ταυτῷ, ἕως ὁποῦ νὰ ἀποκριθῇ: ἤγουν νὰ συμφωνήσῃ ἡ φωνὴ τοῦ ὀργάνου μὲ τὸν Ψαλμόν· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται, διατὶ χρειάζονται σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπεδὴ καὶ εἶναι κεχρυμμένον εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, τὸ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου Μυςήριον. Αἰμὰν δὲ τῷ Ἰσραηλίτῃ ἐπιγράφεται· διατὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸν Αἰμὰν τὸν Ἰσραηλίτην· διότι οὐ μόνον εἰς τοὺς υἱοὺς Κορὲ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πρωτοψάλτην Αἰμὰν παρεδόθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸ νὰ ψαλθῇ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ υἱοὶ Κορὲ ἦτον ψάλται ἀπὸ τὸν ἕνα χορὸν, καὶ ὁ Αἰμὰν ἀπὸ τὸν ἄλλον· διὰ τοῦτο ἐψάλθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἀπὸ τοὺς δύω χορούς, ἢ συμψάλλοντας ὁμοῦ ἢ χωριςὰ ψάλλοντας αὐτόν. Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἀντὶ Αἰμὰν, γράφουσιν Αἰθάμ· κάλλιον δὲ εἶναι νὰ γράφεται Αἰμὰν, καθὼς εἶναι ἐδῶ· εἰς δὲ τὸν ἀκόλουθον Ψαλμὸν νὰ γράφεται Αἰθάμ· γέγραπται γὰρ εἰς τὴν πρώτην τῶν Παραλειπομένων ;, Καὶ εἶπε Δαβὶδ τοῖς ἄρχουσι τῶν Λευϊτῶν· ςήσατε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τοὺς ψαλτῳδοὺς, ἐν ὀργάνοις, νάβλαις, κινύραις... Καὶ ἔςησαν οἱ Λευῖται τὸν Αἰμὰν υἱὸν Ἰωὴλ· καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἀσὰφ υἱὸς Βαραχία· καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Μεραρὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ Αἰθὰν υἱὸς Κισαίου. (α'. Παρ. ιε. 16.) Τῷ Ἰσραηλίτῃ δὲ γράφεται, ὄχι πῶς δὲν ἦτον οἱ ἄλλοι ψάλται Ἰσραηλῖται· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον καὶ ἄλλοι συνώνυμοι Αἰμὰν καὶ Αἰθὰν ἀλλόφυλλοι· διὰ τοῦτο πρὸς διαφορὰν αὐτῶν, ἐπροςέθη τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἰσραηλίτου. (1)

1: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
„ ἡμέρας ἐκέκραξα, καὶ ἐν νυκτὶ
„ ἐναντίον σου.

Εἴπομεν εἰς τὸν ξζ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες „ ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν, ὅτι Θεὸς σωτηρία ὀνομάζεται, ἀντὶ τοῦ, Θεὸς σωτὴρ, ἢ Θεὸς τοῦ σώζειν· Κύριον δὲ καὶ Θεὸν ὁ Χριςὸς καλεῖ τὸν Πατέρα, καθὸ ἄνθρωπος· διότι πολλὰ τοιαῦτα λέγει καὶ ἐν τῷ κα Ψαλμῷ. ἐκ προσώπου του· ἡμέρας δὲ καὶ ἐν νυκτὶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πάντοτε· τοῦτο δὲ τὸ νὰ φωνάζῃ τινὰς πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι δηλωτικὸν τῆς πρὸς Θεὸν πίςεως· διατὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ γνησίως ἀγαπᾷ τὸν Θεόν· αὐτὸς καὶ φωνάζει πάντοτε πρὸς αὐτὸν, ποτὲ μὲν μὲ τὸ ςόμα, ποτὲ δὲ μὲ καρδίαν· ἐπειδὴ καὶ πάντοτε χρειάζεται τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· ἢ ἡμέραν καὶ νύκτα λέγει τὴν τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα. (1)

2: „ Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή
„ μου, κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέη-
„ σίν μου.

Προ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἱςορικῶς προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἐν Βαβυλῶνι δουλείαν τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ ἀπόκρισις αἰνίττεται τὰ ἀντιφθεγγόμενα τάγματα τῶν χορῶν· ἐδόθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοῖς υἱοῖς Κορὲ, ἵνα ψάλωσιν αὐτὸν, ἔχοντες χοροδιδάσκαλον τὸν Αἰμὰν, καὶ χάριν τοῦ ἀποκριθῆναι: τουτέςι τοῦ ἀντιφθόγγους γενέσθαι τὰς μελῳδίας· ἁρμόζει δὲ ἡ προσευχὴ αὕτη καὶ τοῖς εὐσεβεςέροις τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Εὐσέβιος, Αἰμὰν Ζαραΐτην ὀνομάζει τοῦτον, ἕνα ὄντα υἱὸν Ζαρᾶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰούδα· ὅς τις Αἰμὰν κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν, ἐν Αἰγύπτῳ γέγονε πρὸ τοῦ Μωσέως· ὁ δὲ Ἀπολινάριος ἀπόγονον τοῦ Κορὲ λέγει τὸν Αἰμάν· ὁ δὲ Κορὲ ἦτον ἀπόγονος τοῦ Καὰθ τοῦ υἱοῦ Λευΐ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἅτε ἀγαθὸς ὢν ὁ Σωτὴρ, εἰδὼς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ λαοῦ, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναπέμπει πρὸς τὸν Πατέρα εὐχάς· ὅπως ἀπὸ τῆς κακίας μεταβαλόντες, καὶ αὐτοὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τύχοιεν.

Προσευχὴν καὶ δέησιν ἐδῶ τοῦ Χριστοῦ θέλεις ἐννοήσεις, ἢ ἐκείνην ὁποῦ ἔκαμε περὶ τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ἣν μόνος ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει ἐν Κεφ. ιζ. Ἡ τὴν προσευχὴν ὁποῦ ἔκαμε διὰ νὰ παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσιν ὁ Ματθαῖος, ὁ Μάρκος, καὶ ὁ Λουκᾶς... καθὸ ἄνθρωπος δὲ λαλεῖ τὰ ταπεινὰ ταῦτα λόγια ὁ Χριστὸς, καθὼς τοιαῦτα λαλεῖ καὶ εἰς τὸν πε. Ψαλμόν· περὶ δὲ τῆς κλίσεως τοῦ θείου αὐτίου, εἴπομεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ „ Κλῖνον Κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσόν μου, πε'. Ψαλμοῦ, ὅτι δηλαδὴ, καθὼς οἱ Ἰατροὶ, ὅταν θέλουν νὰ ἀκούσουν τὸν ἀσθενῆ, ὁποῦ δὲν δύναται νὰ φωνάξῃ, κλίνουν τὸ αὐτίτους διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ σῶμα ἐκείνου, οὕτω, λέγει, καὶ σὺ ὁ ὑψηλὸς, κλῖνον εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν καὶ εἰσάκουσόν μου. (1)

3: „ Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχή μου,
„ καὶ ἡ ζωή μου τῷ Ἅδῃ ἤγγισε.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ἐγέμωσεν ἀπὸ κακά: ἤγουν θλίψεις „ Περίλυπος γάρ φησιν, ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· (Ματθ. κϛ. 38.) Ἅδην δὲ πρέπει ἐδῶ νὰ νοήσωμεν τὸν θάνατον. (2)

4: „ Προσελογίσθην μετὰ τῶν καταβαι-
„ νόντων εἰς λάκκον.

Προσελογίσθην νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐσυναριθμήθην μαζὶ με τοὺς θαπτομένους· τούτους γὰρ ὀνομάζει καταβαίνοντας εἰς λάκκον· εἴπομεν δὲ ἀλλαχοῦ, ὅτι λάκκος ὀνομάζεται καὶ ὁ τάφος· τὰ μὲν οὖν ἀνωτέρω ῥητὰ, ἁρμόζουν εἰς τὸν καιρὸν τὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος· τοῦτο δὲ ἁρμόζει εἰς τὴν μετὰ τὸν θάνατον ταφήν του. (3)

„ Ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοή-
„ θητος.

Δὲν εἶπε μόνον ὡσὰν ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ἦτον τέλειος ἄθρωπος· ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἦτον ὡσὰν ἄνθρωπος ἀβοήθητος· γέγραπται γὰρ, ὅτι πάντες (οἱ Μαθηταὶ) ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματ. κϛ. 56.) ἐφάνη λοιπὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος ὡσὰν ἄνθρωπος ἀβοήθητος, δὲν ἦτον δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀβοήθητος· εἶπε γαρ πρὸς τὸν Πέτρον „ Ἢ δοκεῖς, ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους, ἢ δώδεκα λεγεῶνας Ἀγγέλων; (Ματ. κϛ. 53.)

5: „ Ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.

Ἐλεύθερος ἤμην, λέγει, ἐν τῷ τάφῳ εὑρισκόμενος ἀπὸ διαφθορὰν καὶ διάλυσιν τοῦ σώματός μου· ἢ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐγὼ μόνος ἐκατέβην θεληματικῶς εἰς τὸν Ἅδην, καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλους ἐφέρθηκα ἐκεῖ. (4) πρέπει δὲ καὶ ἐδῶ νὰ ὑπακούεται ἔξω·

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Οὐκοῦν ϗ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἐν ἐσχάτῃ ταλαιπωρίᾳ ὄντες διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ϗ κάτω που κείμενοι· ἱκετεύουσι τὸν ἐν ὑψηλοῖς κατοικοῦντα κλῖναι αὐτοῖς τὴν θείαν ἀκοὴν, ϗ ἐπακοῦσαι τῆς δεήσεως· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πολλῆς δὲ παῤῥησίας τὸ, εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου, ὡς ἂν τὰ ὄντως ἀγαθὰ βουλομένου, ἃ ϗ αὐτῷ συμφέρει, ϗ Θεῷ φίλον διδόναι, ϗ κλίνειν τῇ πρὸς τὸν αἰτοῦντα συγκαταβάσει τὸ οὖς.

(2) Διττὸν τὸ κακόν· τὸ μὲν φύσει ϗ κυρίως, ὡς ἡ ἁμαρτία· τὸ δὲ τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει, ὡς πᾶσα κάκωσις· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Εἰ γὰρ αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐβάστασε, ϗ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, εἰκότως ϗ κακῶν ἐμπέπλησαι· τοῦτό δέ φησιν, ἐπειδὴ ὑπὲρ πάντων χάριτι Θεοῦ ἐγεύσατο θανάτου.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λάκκον ἐνόησε τὸν Ἅδην, εἰς ὃν κατῆλθεν ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου μετὰ τὸν θάνατον.

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „ Πάντων γὰρ σπουδαίων ϗ φαύλων ἀγομένων εἰς Ἅδην ὑπότινων, ὡς Λάζαρος

ἔξωθεν τὸ ἐγεννήθην: ἤγουν ἐγεννήθην ἐν νεκροῖς ὁ ἐλεύθερος· λείπει γὰρ τὸ ἄρθρον· ταὐτὸν εἰπεῖν, ἐγὼ ὁποῦ ἤμουν ἐλεύθερος: ἀναίτιος, ἐπῆγα εἰς τοὺς νεκρούς· ὅλοι μὲν γὰρ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, αἰτίαν ἔχουσι θανάτου τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐπιτίμιον καὶ τιμωρία τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὁ θάνατος· μόνος δὲ ὁ Χριςὸς ἦτον ἀναίτιος, ὡς ἀναμάρτητος· ἢ ἐλεύθερος λέγεται ὁ Χριςὸς, διατὶ, ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ςανικῶς ἀπέθνησκον, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον δουλωμένοι εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὸν φόβον τοῦ θανάτου· καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος „Ὅσοι φόβῳ θανάτου διαπαντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας (Ἑβρ. β΄. 15.) ὁ δὲ Χριςὸς θεληματικῶς ἀπέθνησκε· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν „ Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου (Ἰω. ι΄. 18.) ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται ἐλεύθερος ὁ Χριςὸς, καθὸ δὲν ἐκρατήθη ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἅδου· ἀλλὰ ἐλευθέρως καὶ ἐξουσιαςικῶς ἀνεςράφη εἰς αὐτόν. καὶ μᾶλλον ἔλυσε τοὺς τῶν ἄλλων δεσμούς· εἶναι δὲ καὶ ἐλεύθερος ὁ Χριςὸς νεκρότητος καὶ θανάτου, καθὸ Θεός.

„Ὡσεὶ τραυματίαι καθεύδοντες ἐν τάφῳ, ὧν οὐκ ἐμνήσθης ἔτι, καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρός σου ἀπώσθησαν.

Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ὑπακούεται ἔξωθεν τὸ, ἐγεννήθην· ἐγὼ, λέγει, ἔγινα ὡσὰν οἱ πληγωθέντες καὶ εὑρισκόμενοι εἰς τὸν τάφον· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν, ὡσεὶ τετραυματισμένοι κείμενοι ἐν τάφοις· τοὺς ὁποίους, λέγει, δὲν ἐνθυμήθης πλέον, ὦ Πάτερ, μὲ τὸ νὰ σαπίζουν καὶ νὰ διαλύωνται εἰς τὸ χῶμα· οἱ ὁποῖοι ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν βοήθειάν σου διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ὡμοιώθην λοιπὸν, λέγει, μὲ τοὺς τοιούτους ἐγὼ, ὅσον κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων· δὲν ἤμουν ὅμως καὶ τοιοῦτος τῇ ἀληθείᾳ· διατὶ, ἀγκαλὰ καὶ ἐπληγώθηκα μὲ καρφία καὶ λόγχην, ἐβάλθηκα εἰς τὸν τάφον, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀλησμονήθηκα κοντὰ εἰς ἐσένα, ὦ Πάτερ μου. „Οὐ γὰρ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλ. ιε. 10.) οὐδὲ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ βοήθειάν σου· διότι ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου. (Ψαλ. μ. 13. (1)

6: „Ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ· ἐν „σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου.

Λάκκον κατώτατον ὀνομάζει τὸν τάφον ὁ Κύριος, τοῦ ὁποίου τὸ βάθος καρδίαν γῆς ὠνόμασεν ὁ αὐτὸς ἐν Εὐαγγελίοις· ἔθεντο δὲ, λέγει, ἐμένα οἱ περὶ τὸν τάφον διακονήσαντες Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος· σκοτεινοὺς δὲ τόπους λέγει τοὺς τόπους τοῦ τάφου· διατὶ ὅταν ἐβάλθη ἡ πλάκα ἐπάνω τοῦ τάφου, σκότος ἔγινεν εἰς τοὺς τόπους τοῦ τάφου· σκιὰν δὲ θανάτου πάλιν λέγει τοὺς αὐτοὺς σκοτεινοὺς τόπους τοῦ τάφου· ἕνα γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ φανερόνει μὲ διαφόρους λέξεις· ἐπειδὴ καὶ τὸ σκότος σκιὰ ὀνομάζεται. (2)

7: „Ἐπ-

ρος ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων· ὡς ὁ ἄφρων πλούσιος ὑπὸ τῶν ἀπαιτούντων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· μόνος γὰρ ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ ἀγόμενος εἰς θάνατον κατὰ τὴν Ἡσαΐου φωνὴν, καὶ νεκρὸς ὢν, ἐλεύθερος ἦν μόνος· οὐ γὰρ εἶχεν ἁμαρτίαν τὴν κατέχουσαν αὐτόν· διὸ καὶ ἔλεγεν· „ Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ἐν ἄλλοις δὲ τοῦτο ἐπιγράφεται τῷ Ἀθανασίῳ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „ Διότι καὶ μετὰ τὴν τρῶσιν καὶ τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν, ἐμνήσθης· ἀνέςην γὰρ πατήσας τὸν θάνατον· ἦν δέ μοι τὸ σῶμα καὶ μετὰ θάνατον τῆς ζωοποιοῦ πλῆρες δυνάμεως· ταύτῃ γὰρ καὶ αἷμα καὶ ὕδωρ (τὸ μὲν, ὡς ἀνθρώπου· τὸ δὲ, ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον) ἐκ τῆς πλευρᾶς προεχεῖτο· ὅπερ οὐκ ἔςιν ἀπὸ νεκρῶν γενέσθαι σωμάτων.

(2) Ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν, ὅτι ταῦτα ἁρμόζουσι καὶ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι, καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει· πάντες γὰρ παντοδαπαῖς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν περιέπεσον συμφοραῖς· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, θάνατος

καὶ

7 : „ Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμός σου·
„ καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμούς σου
„ ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ.

Τὸ ἐπεστηρίχθη ὁ σύμμαχος εἶπεν, ἐπεξέρησεν (ἢ ἐπέβρισεν) ἐπάνω εἰς ἐμένα, λέγει, ἐκτύπησεν ὁ κατὰ τῶν ἀνθρώπων θυμός σου, ὦ Πάτερ μου, τὸν ὁποῖον ἄναψαν αἱ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαι· ἐγὼ δὲ ὑπομείνας αὐτοῦ τὴν προσβολὴν καὶ τὸ κτύπημα, ἔπαυσα αὐτόν· διότι παθὼν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἀποθανὼν, ἐσαμάτισα τὸν θυμόν σου· καθὼς παύει καὶ τὸν θυμὸν τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος, ὁποῦ δεχθῇ εἰς τὸν ἑαυτόντου τὴν πληγὴν, ὁποῦ ἤθελε δώσῃ ὁ πατὴρ εἰς τὸ τέκνον του, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅθεν γέγραπται „ Τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν· καὶ πάλιν „ Καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν (Ἡσ. νγ. 6.) ἤγουν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν (1) Μετεωρισμοὺς δὲ λέγει τὰς ἐπαναστάσεις τῶν πειρασμῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέμεινεν ὁ Κύριος (2) τοῦ Θεοῦ δὲ αὐτοὺς ὠνόμασε, διατὶ μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Πατρὸς ἦλθον εἰς αὐτὸν, διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν· ὅλους δὲ λέγει τοὺς πειρασμούς· ὅσους δηλαδὴ ἠθέλησας.

8 : „ Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ'
„ ἐμοῦ.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει „ Εἱστήκεισαν πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν. (Λουκ. κγ. 29.) ἐμάκρυνας δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Πατρὸς ταῦτα ἔγιναν. (3)

„ Ἔθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς· παρεδόθην καὶ οὐκ ἐξεπορευόμην.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, μὲ ἐσιχάθησαν καὶ μὲ ἐμίσησαν· ὅθεν ἕως τῆς σήμερον μισητὸν εἶναι κοντὰ εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. Παρεδόθην δὲ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τὸν Ἰσκαριώτην Ἰούδαν· καὶ ἠμποροῦντας ἐγὼ να ἐκπορευθῶ: ἤγουν νὰ φύγω καὶ να γλυτώσω ἀπὸ τὰς χεῖράς των· ὅμως δὲν ἔκαμα τοῦτο· ἀλλ' ὑπέμεινα θεληματικῶς, ὅσα κακά μοι ἐποίησαν.

9 : „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἠσθένησαν ἀπὸ
„ πτωχείας.

Τὰ ὀμμάτιά μου, λέγει, ἀδυνάτησαν ἀπὸ τὴν πτωχείαν, ὦ Πάτερ μου: ἤγουν, διατὶ ἐκ τῶν πολλῶν δακρύων, εὐκέρωσεν ἡ φυσικὴ παχύτης καὶ ὑγρασία ὁποῦ εἶχον· καθὼς γὰρ ἔκλαυσε διὰ τὴν Ἰερουσαλὴμ ὁ Κύριος, ὡς γράφει ὁ ἱερὸς Λουκᾶς „ Καὶ ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ. (Λουκ. ιθ. 41.) ἔτζι εἶναι ἀκόλουθον νὰ ἔκλαυσε

ϗ πένθος ϗ δάκρυα, οἰμωγαί τε ϗ ὀλοφύρσεις, χηρεῖαι ϗ ὀρφανίαι ϗ πενίαι ϗ δυσκληρίαι, ϗ τἄλλα μυρία ϗ δυσδιήγητα εἰσέφρησαν κακὰ, σκότον ϗ τοῖς ζῶσιν ἐπάγοντα· ὁρᾶτε πηλίκον κακὸν ἡ παρακοή! ὥςε μὴ μόνον Θεοῦ χωρίσαι, ἀλλὰ ϗ τοσούτοις κακοῖς περιςοιχίσαι! ὁ δὲ Εὐσέβιος λάκκον κατώτατον, τὰ βαθύτατα τοῦ Ἅδου χωρία λέγει.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Θυμὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ θανάτου κατάραν καλεῖ· ἐπειδὴ τοίνυν γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· τούτου χάριν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἑαυτὸν ἐπεςηρίχθαι φησίν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐκ μεταφορᾶς τῶν ναυαγούντων ταῦτο εἴρηκε, ϗ πολλὰς μὲν κυμάτων προσβολὰς, πολλὰς δὲ ἀνέμων ἐμβολὰς δεχομένων.

(3) Ὅθεν κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, τοιοῦτο ϗ τὸ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ παρὰ τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς εἰρημένον περὶ Χριςοῦ „ Πατάξω τὸν ποιμένα ϗ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα: τουτέςι συγχωρήσω παταχθῆναι· κατὰ δὲ τὴν ἱςορίαν ϗ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἔρημοι ἐγένοντο τῶν συνήθων ϗ συγγενῶν, ἄλλων ἀλλαχῆ διεσκεδασμένων διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ϗ πάντες δὲ ἄνθρωποι δυσσεβείᾳ συζῶντες τῆς παρὰ τῶν Ἀγγέλων κηδεμονίας οὐ μετελάγχανον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

σε διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἰούδα (1) καὶ διὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· καὶ διὰ τὴν κόλασιν τῶν ἀπωλεσμένων, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Διόδωρον. Μερικοὶ δὲ, πτωχείαν νοοῦσιν ἐδῶ, τὴν ὑπερβολικὴν ξηρότητα, ὁποῦ εἶχε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐκ τῆς κακοπαθείας. (2)

„Ἐκέκραξα πρὸς σὲ Κύριε, ὅλην τὴν „ἡμέραν διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖ„ρας μου.

Πάντοτε, λέγει, ἐφώναζα εἰς ἐσένα Κύριε, ἔχων ἐξαπλωμένας τας χεῖρας ἐν προσευχῇ, ὄχι μόνον διὰ λόγου μου, καθὸ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Μαθητάς μου, καὶ διὰ τὸν λαόν.

10: „Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμά„σια; ἢ ἰατροὶ ἀναστήσουσι καὶ ἐξο„μολογήσονταί σοι;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Κύριος, ὅτι κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φοβεῖται, τὸν θάνατον· καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ νὰ ζήσῃ ἀκόμη· διότι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἔλεγε „ Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. (Ματθ. κς. 39.) Ὅμοια δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦτα μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶναι γεγραμμένα ἐν τῷ κθ. Ψαλμῷ: ἤτοι τό „ Μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς; ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου; καὶ ζήτει ἐκεῖ· λέγει λοιπόν· μήπως θέλεις κάμῃς ἔργα θαυμαστὰ, Πάτερ μου, εἰς τοὺς ἀναισθήτους νεκρούς; καθὼς τοιαῦτα κάμνεις εἰς τοὺς ζωντανούς; ἢ μήπως οἱ ἰατροὶ ἔχουν νὰ ἀναστήσουν τοὺς νεκροὺς, καὶ αὐτοὶ ἀναστηθέντες ἔχουν νὰ σὲ εὐχαριστήσουν; ὄχι βέβαια· ἀλλὰ οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι εἶναι, ὁποῦ γνωρίζουν τὰ τοιαῦτα θαυμάσια, καὶ διὰ ταῦτα σὲ εὐχαριστοῦσι. (3)

11: „ Μὴ διηγήσεταί τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ „ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν „τῇ ἀπωλείᾳ.

Τὸ ἴδιον νόημα τῶν ἀνωτέρω λόγων, ἔχουν καὶ ταῦτα, ἀπώλειαν δὲ ἐδῶ, τὸν τάφον ὠνόμα-

(1) Τέσσαρες φοραῖς ὁ Κύριος ἔκλαυσε· α'. ὅταν ἀνέστησε τὸν Λάζαρον· β'. ὅταν ἦλθεν νὰ τὸν ἰδοῦν οἱ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναβαίνοντες Ἕλληνες, ὅτε καὶ εἶπε· „ Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης (Ἰωάν. ιβ'. 27.) ἡ γὰρ ταραχὴ αὕτη κλαύσιμον δηλεῖ· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος καθαρώτερα περὶ τούτου λέγει· „ Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῴζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας· (Ἑβρ. ε'. 7.) καὶ καθὼς ὁ τοῦ Ἀποστόλου ἑρμηνευτὴς Ἱερὸς Θεοφύλακτος συνομολογεῖ· γ'. ἔκλαυσεν, ὅταν ἴδε τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ μακρόθεν κατὰ τὸν Λουκᾶν· „ Ἰδὼν δὲ τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ (ιθ'. 41.) δ'. ὅταν ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Ἰούδα· „ Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με· (Ἰωάν. ιγ'. 21.) κλαύσιμον γὰρ δηλεῖ καὶ ἡ ταραχὴ αὕτη, καθὼς λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος· λυπούμενος γὰρ τὴν ἀπώλειαν τοῦ προδότου ὁ Κύριος, ἔκλαυσεν·

(2) Λέγοι δ' ἂν τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν Μαθητῶν ὁ Κύριος, κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, οὓς ἐν τάξει ὀφθαλμῶν εἶχεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἠσθένησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, διὰ τὸ εἶναι πτωχοὺς ἔτι καὶ ἀτελεῖς, ὡς λέγειν· ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· κατὰ δὲ ἱστορίαν ἁρμόζουσι ταῦτα καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις Ἰουδαίοις· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ὁ ὀφθαλμός μου ἐξέῤῥευσεν ἀπὸ τῆς κακώσεως· εἰς δάκρυα γὰρ (κατὰ τὸν Θεοδώριτον) τοὺς ὀφθαλμούς μου κατεδαπάνησα, κλαίειν ὑπὸ τῆς ὀδύνης καταναγκαζόμενος.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὰς αἰτίας ἡμᾶς διδάσκει τῆς εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ καθόδου, μονονουχὶ λέγων· ἐπειδὴ οὔτε νεκροῖς δυνατὸν, φησι, ποιήσασθαι θαυμάσια, οὔτε ἰατροῖς ἀναστῆσαι, ἵνα ἐξομολογήσωνταί σοι· οὔτε μὴν οἱ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ, δυνατοὶ ἦσαν γνῶναί σου τὴν ἀλήθειαν· τούτου χάριν ὦ Πάτερ, καὶ τοῖς ἐν Ἅδου κα-

μασεν· ἐπειδὴ ὀλεῖ καὶ διαφθείρει τὸ νεκρὸν σῶμα, ὁποῦ βαλθῆ εἰς αὐτόν· εἴπομεν δὲ καὶ ἀνωτέρω, ὅτι τὰ αὐτὰ νοήματα μὲ ἄλλας λέξεις ὀνομάζει εἰς πολλὰ μέρη ὁ Δαβὶδ, καὶ μάλιστα εἰς ὑποθέσεις κλαυθμηρὰς καὶ παθητικάς· δὲν αἰσθάνεται, λέγει, ὁ νεκρὸς ἄνθρωπος τὸ ἔλεός σου, ὦ Πάτερ, ἀλλὰ ὁ ζωντανός· ὅστις καὶ διηγεῖται τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁμοίως ὁ ζωντανὸς αἰσθάνεται καὶ τὰ ἀληθῆ λόγιά σου, καὶ ὅτι σὺ εἶσαι ἀληθὴς Θεός· καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ κθ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „ Μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου;

12: „ Μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ „ θαυμάσιά σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη „ σου ἐν γῇ ἐπιλελησμένῃ;

Σκότος πάλιν λέγει ἐδῶ τὸν ἐν τῷ τάφῳ τόπον· τὸν ἴδιον δὲ τόπον τοῦ τάφου ὀνομάζει καὶ γῆν ἐπιλελησμένην: ἤγουν λησμονημένην κοντὰ μὲν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διατὶ ἡ τοῦ τάφου γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ φθορὰν καὶ δυσωδίαν· κοντὰ δὲ εἰς τὸν Θεόν, διατὶ δὲν ζῇ πλέον ἐκεῖνος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς αὐτὴν ἐνταφιασμένος· ζωντανοὶ γὰρ εἶναι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐνθυμεῖται ὁ Θεός· ὅλα δὲ τὰ ἄνω εἰρημένα ῥητά, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσι· καὶ ὅλα ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται. (1)

13: „ Κἀγὼ πρὸς σὲ Κύριε, ἐκέκραξα; „ καὶ τὸ πρωῒ ἡ προσευχή μου προ- „ φθάσει σε.

Καὶ ἐγώ, λέγει, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καθὸ καὶ ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος· τὸ πρωῒ δέ, λέγει: ἤγουν ὀγλίγωρα θέλει φθάσει εἰς ἐσένα ἡ προσευχή μου· ἐπειδὴ δὲν θέλουν ἐμποδίσουν αὐτὴν ἁμαρτίαι εἰς τὸ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ πρὸ πρόθεσις εἰς τὸ προφθάσει σε. (2)

14: „ Ἵνα τί Κύριε ἀπωθῇ τὴν ψυχήν „ μου; ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν „ σου ἀπ' ἐμοῦ;

Ὅμοια εἶναι τὰ λόγια ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα, μὲ ἐκεῖνα ὁποῦ λέγονται παρ' αὐτοῦ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ: ἤγουν τό „ Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρόσχες μοι, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; καὶ τό „ ὁ Θεός μου κεκράξομαι ἡμέρας καὶ οὐκ εἰσακούσῃ· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Κύριος, καὶ διὰ ἡμᾶς τοὺς ἀπωσμένους πρότερον ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας· ψυχὴν δὲ ὀνομάζει ὁ Κύριος καὶ τὴν ἐδικήν του, καὶ τὴν τοῦ καθε ἀνθρώπου· καὶ ἑαυτόν του ὀνο-

καταλελόγισμαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, τῶν θαυμασίων σου πεῖραν λάβοιεν· καὶ διηγήσωνται οἱ πάλαι ἐν σκότει τὴν ἀλήθειάν σου· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησιν· „ Οὐδεὶς τοῖς ἀπηλπισμένοις, φησί, διηγήσεται τὸ ἔλεός σου ἀπαγγελλόμενον τοῖς ζῶσιν· οὐδὲ τῇ ἀπωλείᾳ: τουτέστι τοῖς τὰ τῆς ἀπωλείας ποιοῦσι, τὴν ἀλήθειάν σου· διηγεῖται γάρ τις ἔλεος τοῖς ἐλεεῖσθαι πεφυκόσιν· οὗτοι γὰρ τυγχάνουσιν οἱ τοὺς πέλας ἐλεοῦντες. Μακάριοι γάρ φησιν, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· καὶ ἡ ἀλήθεια οὐ τῇ ἀπωλείᾳ, ἀλλὰ τοῖς μεταστᾶσιν αὐτῆς ἐπὶ σωτηρίαν· σκότος δέ εἰσιν, οἱ τῇ περιττῇ κακίᾳ καὶ ἀγνοίᾳ κεκρατημένοι· γῆ δὲ ἐπιλελησμένη, ἡ ἀκανθῶν πεπληρωμένη καρδία τῶν ἡδονῶν καὶ φροντίδων βιωτικῶν· πῶς οὖν τούτοις τὰ θαύματα τῆς ἀληθείας γνωσθήσεται; ἤγουν ἡ δικαιοσύνη, πρακτική τε οὖσα καὶ ἠθικὴ ἀρετή;

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἐπειδή, λέγει, ὦ Πάτερ, οὐ τοῖς νεκροῖς δυνατὸν ποιήσασθαι θαυμάσια, διὰ τοῦτο ἐν Ἅδου καταλελόγισμαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, διηγήσωνται οἱ πάλαι ἐν τῷ σκότει τὴν ἀλήθειάν σου· ταῦτα δὲ πρὸς ἔργον ἐξέβη, ὅτε πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Δηλοῖ δὲ ὁ λόγος, ὅτι καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ Σωτῆρος ἡ λέγουσα, σὺ δὲ Κύριε ἀνάστησόν με, τὸ πρωῒ εἰς ἔργον ἐχώρει, ὅτε καὶ ἀναστῆναι μεμαρτύρηται· ἁρμόζει δὲ ταῦτα καθ' ἱστορίαν καὶ τοῖς ἐν Βαβυ-

ὀνομάζει τὸν καθ' ἕνα ἀπὸ λέγουμας· διατὶ, λέγει, ὦ Πάτερ, ἀκόμη ἀπωθεῖς καὶ ἀποςρέφεσαι τοὺς ἀνθρώπους; ἐγὼ γὰρ διὰ ὅλους πάσχω καὶ πληρόνω τὴν εἰς αὐτοὺς πρέπουσαν καταδίκην. (1)

15 : „ Πτωχός εἰμι ἐγώ, καὶ ἐν κόποις ἐκ „ νεότητός μου,

Λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν Χριςοῦ γέννησιν λόγῳ „ Καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει· πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν ἐκείνου Θεότητα· εἶπε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριςὸς διὰ λόγουτου πρὸς τὸν Γραμματέα, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πολλήντου πτωχείαν „ Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. (Ματ. Η'. 20.) ἐν κόποις δὲ ἦτον ὁ Κύριος ἐκ νεότητός του· διατὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων ἐπιβουλεύετο καὶ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἡρώδην, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· κόπους δὲ, λέγει τὰς ταλαιπωρίας. (2)

„ Ὑψωθεὶς δὲ, ἐταπεινώθην καὶ ἐξη- „ πορήθην.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ ὑψώθηκα μὲ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὁποῦ ἔκαμα, κατὰ τὸν Διόδωρον, ἐταπεινώθηκα ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ ὕβρεις καὶ πάθη, καθὼς ἐφάνη εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἢ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ ὑψώθηκα εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐταπεινώθηκα βαλθεὶς μέσα εἰς τὸν τάφον, καὶ εἰς τὸν Ἅδην κατοβὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἀλλὰ καὶ ἠπορημένος ἔγινα, ὅσον εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν Ἑβραίων· ἐφάνη γὰρ εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, πῶς ἦτον ἄπορος καὶ ὑςερημένος ἀπὸ βοήθειαν· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον. „ Ἄφες ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἠλίας σώσων αὐτόν. (Ματ. κζ. 49.)

16 : „ Ἐπ' ἐμὲ διῆλθον αἱ ὀργαί σου· οἱ „ φοβερισμοί σου ἐξετάραξάν με.

Ὀργὰς καὶ φοβερισμοὺς Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Χριςὸς, τοὺς κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων γινομένους· καὶ τὰς μὲν ὀργὰς λέγει, ὅτι διῆλθον καὶ ἐπέρασαν μέσα εἰς τὴν καρδίαντου· τοὺς δὲ φοβερισμοὺς λέγει, ὅτι ἐτάραττον αὐτόν, ὁ δὲ Ὠριγένης ὀργὰς Θεοῦ καὶ φοβερισμοὺς, τοὺς Δαίμονας λέγει· ὀργὰς μὲν, καθὸ αὐτοὶ ὀργίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Θεοῦ δὲ, διατὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ τοῦτο ποιοῦσι· φοβερισμοὺς δὲ, διατὶ φέρουσι φόβον εἰς τὴν ψυχήν· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ἦλθον εἰς αὐτὸν οἱ τοιοῦτοι φοβερισμοὶ, καὶ ἐτάραξαν αὐτὸν καθὸ ἄνθρωπον. (3)

17 : „ Ἐ-

βυλῶνι αἰχμαλώτοις, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Ἐπιθυμῶν γὰρ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἐπικειμένων ἀπαλλαγῆναι κακῶν, ὀδυνώμενος ποτνιῶμαι καὶ φθάνω τῇ δεήσει τὸν ὄρθρον.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὁ μὲν Κύριος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσηύχετο· οἱ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς σωτηρίας δι' ὑπερβολὴν κακίας ἀποφαίνοντες, οἱονεὶ ἄπρακτον αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν καθιςῶσι προσευχήν· καὶ ὁ Δίδυμος λέγει· „ Ἁρμόττει δὲ τῇ τοῦ Ἰησοῦ παῤῥησίᾳ τὸ, ἵνα τί ἀπωθῇ τὴν ψυχήν μου, ἡμαρτηκότος οὐδέν; δεξάμενος οὖν αὐτὴν, τοὺς ὑπὲρ ὧν πρεσβεύω, σῶσον, τὸ πρόσωπον αὐτοῖς ἐπιλάμπων τὸ σόν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Νεότης τοῦ μὲν Ἰσραὴλ, ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδος· πάντων δὲ ἀνθρώπων, ἡ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς ἔξω τοῦ Παραδείσου ζωή· καὶ οὗτοι δὲ κἀκεῖνοι πάντα τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ταλαιπωρούμενοι διετέλεσαν.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν „ Ἐπεὶ δὲ τὸ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος πολλὰ ἁμαρτούσης πρόσωπον φέρει ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος, ἀνέλαβε γὰρ τὰς πάντων ἁμαρτίας εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα· διῆλθον ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ κατὰ τῶν διαφόρων ἁμαρτημάτων ὀργαί· πλὴν οὐχ ὥς τε ἐνεργῆσαί τι κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅσον ἐκταράξαι μόνον· οὐ γὰρ ἔγνω ἁμαρτίαν.

17: „ Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ· ὅλην „ τὴν ἡμέραν περιέσχον με ἅμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸν κα. Ψαλμὸν, ὅτι περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοὶ, ταῦροι πίονες περιέσχον με· οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι οἱ αὐτοὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡσὰν τὸ νερόν· ἐπειδὴ καὶ τὸ νερὸν ἀπὸ κάθε μέρος περιλαμβάνει ἐκεῖνον, ὁποῦ πέσῃ μέσα εἰς αὐτό· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν λέγει τὴν τοῦ πάθους· τὸ δὲ ἅμα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ ὅλοι.

18: „ Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ „ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστούς μου „ ἀπὸ ταλαιπωρίας.

Σὺ, λέγει, ὦ Πάτερ μου, ἐμάκρυνας ἀπὸ λόγου μου τοὺς Μαθητάς μου, διὰ τὴν ταλαιπωρίαν, ὁποῦ ἐγὼ ἔλαβον ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ πάθη· εἶπε δὲ καὶ ἀνωτέρω ὁ Κύριος „ Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ· φίλον δὲ καὶ πλησίον καὶ γνωστοὺς τοὺς αὐτοὺς Μαθητάς του ὀνομάζει, φίλον μὲν, κατὰ τὸ „ Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε. (Ἰω. ιε. 14.) πλησίον δὲ, καθὸ οἱ Μαθηταί του συνανεστρέφοντο μὲ αὐτόν· γνωστοὺς δὲ, καθὸ οἱ Μαθηταί του καὶ ἐγίνωσκον τὸν Χριστὸν, καὶ ἐγινώσκοντο παρὰ τοῦ Χριστοῦ. (1)

Ἔτζι μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπροσαρμόσθη εἰς τὸν Χριστόν· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς εὐσεβεῖς, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς θλίψεις, (2) μὲ τοιαύτην προσαρμογήν· Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, πάντοτε ἐνώπιόν σου ἔκραξα, ἐπικαλούμενός σε εἰς βοήθειάν μου· τὰ δὲ ἀκόλουθα εἶναι φανερά· ἐπειδὴ ἐγέμισεν ἡ ψυχή μου ἀπὸ θλίψεις καὶ πόνους· καὶ πλησιάζω εἰς τὸν θάνατον, διατὶ ἀπέκαμα· ἐσυναριθμήθηκα μὲ τοὺς νεκροὺς, ὅσον εἰς τὴν σπουδὴν, ὁποῦ ἔδειξαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἀνθρωποκτόνοι Δαίμονες· ἐγενήθην εὐκολονίκητος ἀπὸ αὐτούς· διατὶ ἔμεινα ἀβοήθητος, καὶ ὡσὰν ἕνας νεκρὸς, ὅσον τὸ εἰς αὐτούς· καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ ἐγὼ εἶμαι ἀκόμη ἐλεύθερος ἀπὸ νέκρωσιν, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀκόμη δὲν ἀπέθανον· ἐγὼ ἔγινα ὡσὰν ἐκεῖνοι, ὁποῦ πληγόνουνται καὶ εὑρίσκουνται εἰς τοὺς τάφους, μὲ τὸ νὰ ἐπληγώθηκα ἀπὸ τὰς σαΐτας τῆς ἁμαρτίας, ἢ τῆς λύπης· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ ἀναλόγως προσαρμόζονται εἰς κάθε χριστιανόν· ἔβαλόν με οἱ Δαίμονες μέσα εἰς τὸν βαθὺν λάκκον τῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως· ἡ ὁποία εἶναι σκιὰ καὶ ὁμοίωσις τοῦ θανάτου διὰ τὴν πικρίαν ὁποῦ ἔχει· ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐβάρυνεν ὁ θυμός σου· διατὶ, ἂν ἐσὺ δὲν ἤθελες μὲ ὀργισθῇς, δὲν ἤθελον μὲ νικήσουν αἱ θλίψεις· ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις τῶν θλίψεων, κατὰ παραχώρησίν σου ἔφερες ἐπάνω εἰς ἐμένα.

Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου: ἤγουν τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι πρὸ μὲν τῆς ἁμαρτίας γνήσιοι φίλοι μου ὄντες καὶ γνωρίζοντές με, ὕστερον διὰ τὴν ἁμαρτίαν μὲ ἐσιγχάθησαν· καὶ λοιπὸν παρεδόθηκα εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ἀπὸ αὐτὰς δὲν ἐξεπορευόμην: ἤγουν δὲν ἐγλύτωνα, ἀλλὰ ἐκρατούμην δυνατὰ παρ' αὐτῶν· τὸ δὲ, οἱ ὀφθαλμοί μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας, προσαρμόζεται καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἑρμηνεύσαμεν· ἐκέκραξα δὲ

πρὸς

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταλαιπωρίαν, τὸν τοῦ πάθους καιρὸν κατασημαίνει· λέγει οὖν ὡς παρὰ τὸ πάθος αὐτὸν καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ γνώριμοι ἐγκατέλιπον· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι, γνωστοὺς καὶ φίλους, τὸν Ἰούδαν λέγει καὶ τοὺς Ἰουδαίους· ἀπὸ ταλαιπωρίας δέ: ἤγουν ἧς αὐτοὶ ταλαιπωροῦσιν ἡμαρτηκότες· ἀνέλαβε δὲ ταλαιπωρίαν καὶ ὁ Ἰησοῦς, πρόσωπον φέρων τοῦ λέγοντος ἀνθρώπου· „ Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; γνωστοὶ δὲ ἦσαν οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· Ἰούδας δὲ φίλος καὶ οἱ λοιποὶ Μαθηταί· „ Ὑμᾶς φησιν, εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα, ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Ταῦτα δὲ, οὐ μόνον Ἰουδαίοις ἥρμοττε λέγειν, οὐδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας. ἀλλὰ καὶ νῦν τοῖς τὰ ὅμοια πάσχουσιν ἡ ἱκετεία προσφυὴς καὶ κατάλληλος. ὅσα γὰρ προεγράφη κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη· ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.

πρὸς σὲ πάντοτε, καλῶντάς σε εἰς βοήθειάν μου· σηκωθεὶς δὲ ἀπὸ τὴν κλίνην μου, προτίτερα ἀπὸ ὅλα θέλω ἀναπέμψω εὐχὴν εἰς ἐσένα· ἵνα τί Κύριε, ἀπωθεῖς τὴν ψυχήν μου: ἤγουν ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ὁποῦ εὑρίσκομαι εἰς ἀνάγκας, καὶ θερμῶς σὲ παρακαλῶ; καὶ τὰ ἑξῆς ὁμοίως προσαρμόζονται εἰς κάθε ἕνα· εἶτα πτωχὸς καὶ πένης εἰμι, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ κανένα μέρος, καὶ ἐπειδὴ εὑρίσκομαι εἰς κόπους καὶ πόνους διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀφ' οὗ δὲ ὑψώθηκα μὲ τὸ νὰ ἔγινα κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἐταπεινώθηκα ὕστερον, μὲ τὸ νὰ ἔχασα τὸ ἀξίωμα τῆς εἰκόνος διὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἢ καὶ ἐπειδὴ ὑψώθηκα μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν, ἐταπεινώθηκα πεσὼν εἰς τὸν κρημνόν· ἐξηπορήθην δὲ, διατὶ δὲν ἔχω τί νὰ κάμω· ἐπ' ἐμὲ διῆλθον: ἤγουν ἔφθασαν αἱ ὀργαί σου, ὅτι ἐπλήρονα τὴν καταδίκην τῶν ἁμαρτιῶν μου, μὲ τὸ νὰ ἐπηγιγνόμην ἀπὸ τὴν λύπην· ἀκόμη δὲ καὶ οἱ φοβερισμοί σου μὲ ἐτάραξαν, φοβερίζοντες εἰς ἐμὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν· οἵτινες καὶ περιεκύκλωσάν με ὡσὰν τὸ νερόν· ἢ καὶ οἱ Δαίμονες καὶ αἱ θλίψεις ἀποπνίγοντές με, παντοτινὰ μὲ ἐπεριεκράτουν ὅλοι ὁμοῦ· ἐμάκρυνας δὲ ἀπὸ λόγου μου καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ φίλους ἀνθρώπους, οἵτινες μὲ ἔφευγον διὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ συμφορὰν, ὁποῦ μὲ εὑρῆκεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΗ'.

„ Συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ.

Καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἑρμηνεύθη εἰς τὴν προλαβοῦσαν τοῦ πζ'. Ψαλμοῦ ἐπιγραφήν· καὶ ὅρα ἐκεῖ· διηγεῖται δὲ μὲ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὰ ἰδικά του πράγματα, καὶ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν ὡς εὐεργέτην του· σμίγει δὲ ἀναμεταξὺ καὶ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, προφητεύων τὴν γέννησιν αὐτοῦ καὶ βασιλείαν καὶ τὸ πάθος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· διὰ τοῦτο καὶ ἐπιγράφεται, Συνέσεως· διατὶ εἶναι χρεία νὰ ἔχουν σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀναγινώσκουσι τοῦτον, διὰ νὰ καταλάβουν τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητείας, ὁποῦ εἶναι ἐσπαρμέναι εἰς αὐτόν· προφητεύει δὲ καὶ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· (1)

1:„ Τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Ὁ μακάριος Δαβὶδ ἀκούσας τετιμημένους ὁρῶν τοὺς ψευδομένους θεοὺς, μόνην δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν Κιβωτὸν ἀγέραστον διαμένουσαν, ὑπέσχετο τὸν θεῖον οἰκοδομήσειν νεών· ταύτην αὐτοῦ τὴν γνώμην ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, τὴν καλὴν ἐπαγγελίαν ἀμείβεται, καὶ ὑπισχνεῖται ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ λογικὸν ἑαυτῷ κατασκευάσαι νεών, καὶ διὰ τούτου τὴν ἁπάντων ἀνθρώπων πραγματεύσασθαι σωτηρίαν, καὶ ἀτελεύτητον αὐτῷ παρέξειν τὴν βασιλείαν· ταύτας δὲ τὰς ὑποσχέσεις διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο· καὶ τοῦτο σαφῶς ἡ τῶν Παραλειπομένων ἱστορία διδάσκει· (Α'. Παραλ. ιζ'.) εἰς ταύτας ἀφορῶντες τὰς ἐπαγγελίας οἱ τούτου ἀπόγονοι, καὶ βλέποντες σφᾶς αὐτοὺς αἰχμαλώτους γεγενημένους, καὶ τὴν βασιλείαν ἐσβεσμένην, ἀναμιμνήσκουσι τῶν ἐπα-

1: „Τὰ ἐλέη σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα „ᾄσομαι. (1)

Ἐγὼ, λέγει, ὦ Κύριε, θέλω μελῳδήσω τὰ ἐλέη, ὁποῦ ἐνήργησας εἰς ἐμένα· διὰ τὰ ὁποῖα πλατύτερον εὐχαριστεῖ ὁ Δαβὶδ, εἰς τὴν δευτέραν τῶν βασιλειῶν· εἰς τὸν αἰῶνα δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, πάντοτε θέλω τὰ μελῳδήσω, ᾆσμα καὶ μέλος ταῦτα ποιούμενος.

„Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἀπαγγελῶ „τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματί „μου.

Τὸ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εἰς πᾶσαν γενεάν· ἐπειδὴ, ὅταν ἀποθνήσκῃ ἡ μία γενεὰ τῶν ἀνθρώπων, ἔρχεται ἡ ἄλλη· καὶ ἔτζι τρέχει ὁ Κόσμος ἕως τῆς συντελείας· ἢ καὶ ἄλλως λέγει, ὅτι θέλει διηγεῖται τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γενεὰν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἰς τὴν γενεὰν τῶν Χριστιανῶν· ἐπειδὴ εἰς μόνας αὐτὰς διηγεῖται ὁ Δαβὶδ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ στόματός του· στόμα δὲ τοῦ Δαβὶδ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ ἡ βίβλος τῶν Ψαλμῶν του· ἀλήθειαν δὲ Θεοῦ λέγει, τὰς ἀληθεῖς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθη πρὸς τὸν Δαβὶδ, ἄλλας μὲν διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Νάθαν, καθὼς ἱστορεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλειῶν ἐν Κεφαλαίῳ ζ'. ἄλλας δὲ καὶ ἀμέσως διὰ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος τοῦ κατοικοῦντος εἰς αὐτόν· διότι πολλὰς ὑποσχέσεις αὐτῷ ὑπέσχετο, τόσον διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐχθρῶν του, ὅσον καὶ διὰ τὸ σπέρμα του· τὸ ὁποῖον, οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουν τὸν Σολομῶντα, καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ, λέγομεν τὸν Χριστὸν, καθὼς ἀκολούθως θέλει ῥηθῇ. (2)

2: „Ὅτι εἶπας· εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰ„κοδομηθήσεται.

Τὸ οἰκοδομηθήσεται εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ποιηθήσεται· σὺ, λέγει, εἶπάς μοι Κύριε ὅτι θέλει γένη πάντοτε ἔλεος εἰς ἐσένα· καὶ οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουν, ὅτι θέλει γένη ἔλεος εἰς τὸν Δαβὶδ βοηθούμενον παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι ἔγινεν ἔλεος εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς· διότι εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ, δὲν ἁρμόζει τὸ ἀεί: ἤγουν τὸ πάντοτε καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ καὶ ἀπέθανεν· εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, καὶ πολλὰ ἁρμόζει· διατὶ ἔγινεν εἰς αὐτοὺς παντοτινὸν καὶ αἰώνιον ἔλεος ὁ Ἰησοῦς Χριστός. ὅστις οἰκοδομήθη καὶ συνεπήγη ἀφράστως ἐκ τῶν καθαρῶν αἱμάτων τῆς Ὑπεραγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου· οἶκος γὰρ τὸ πρόσλημμα λέγεται τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ προσλαβόντος λόγου Θεοῦ· „Ἡ σοφία γὰρ, φησιν, ᾠκοδόμησεν οἶκον· (Παρ. θ. 1) (3)

„Ἰν

ὑποσχέσεων τὸν τῶν ὅλων Θεόν· ὅθεν καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἰς τὴν ἐκείνων ὠφέλειαν ἡ προφητικὴ συνέγραψε χάρις, διδάσκουσα, πῶς δεῖ τὸν Θεὸν ἐκμειλίξασθαι καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καρπώσασθαι· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, οὔτε Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, οὔτε ὕμνος· εἴη δ' ἂν ᾠδὴ πνευματικὴ, συνέσεως τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιδεομένη· καθότι φησὶ, τὰ ἐλέη σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ᾄσομαι· προφητεία δὲ, καθότε φησὶν, ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Καὶ ποῖα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ἃ πεποίηκεν εἰς ἡμᾶς, ἃ καὶ ᾄδειν ὀφείλομεν; ἢ τὸ καθελεῖν μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ αὐτὸ τοῦ Διαβόλου τὸ κράτος, ἐλευθερῶσαι δὲ ἡμᾶς ἁμαρτίας καὶ θανάτου.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἀλήθεια μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὃν καὶ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς οἱ ἅγιοι ἐπὶ στόματος φέρουσιν· ἔστι δὲ ὁ λόγος, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀποστολικοῦ χοροῦ.

(3) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „Ἔλεος μέγα καὶ θαυμαστὸν οἰκοδομηθήσεται: τουτέστι κατασκευασθήσεται; ἤγουν

„ Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἑτοιμασθήσεται
„ ἡ ἀλήθειά σου.

Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Χριστὸς, ὡς ἀψευδής· εἶπε γὰρ μόνος „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια (Ἰω. ιδ. 6.) αὕτη λοιπὸν ἡ ἀλήθεια λέγει, θέλει στερεωθῇ εἰς τοὺς οὐρανούς· διότι τὸ ἑτοιμάζω κατὰ τὸν Διόδωρον, πολλαῖς φοραῖς σημαίνει τὸ ἑδράζω καὶ στερεόνω κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἑτοιμασθήσεται, ἑδρασθήσεται ἐξέδωκεν· ὅτι δὲ ἑδράσθη ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς οὐρανούς, αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶπεν ἀλλαχοῦ· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου (Ψαλ. ρθ. ι.) (1)

3 : „ Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλε-
„ κτοῖς μου.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· καὶ Διαθήκην μὲν ὀνομάζει, τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν· ἐκλεκτοὺς δὲ, τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον· διότι ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς νὰ μεγαλύνῃ καὶ νὰ ὑψώσῃ τὸ σπέρμα καὶ γένος των· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Παῦλος „ Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ᾽ ὡς ἐφ᾽ ἑνὸς, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός. (Γαλ. γ΄. 16.) (2).

„ Ὤμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου.
4 : „ Ἕως τοῦ αἰῶνος ἑτοιμάσω τὸ σπέρ-
„ μα σου.

Ὤμοσα, λέγει: ἤγουν βεβαίως ὑπεσχέθηκα· ὅρκον γὰρ ἐπὶ Θεοῦ λέγουσιν οἱ παλαιοὶ, τὴν βεβαίαν ὑπόσχεσιν· διότι καὶ ὁ ὅρκος, ὁποῦ οἱ ἄνθρωποι κάμνουσι, δὲν εἶναι ἄλλο, παρεξ βεβαίωσις· ὑπεσχέθηκα λοιπὸν, λέγει, βεβαίως, ὅτι θέλω ἑτοιμάσω: ἤγουν στερεώσω τὸ σπέρμα σου, ἕως εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα· σπέρμα γὰρ τοῦ Δαβὶδ, κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, εἶναι ὁ Σολομών· κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐγεννήθη ἐκ σπέρματος Δαβὶδ: ἤτοι ἀπὸ τὴν ἁγίαν Παρθένον· σπέρμα γὰρ εἶναι αὐτὴ τοῦ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ Δαβὶδ κατάγεται· ἐστερέωσε δὲ τὸν Χριστὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, αἰωνίζοντα ποιήσας εἰς τὴν βασιλείαν του· „ Ἐδόθη μοι γὰρ, φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη΄. 18.) Περὶ αὐτοῦ δὲ εἶπε καὶ ὁ Δανιὴλ· „ Καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες οἱ λαοὶ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύσουσιν· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται.
(Δαν.

γουν ἐγερθήσεται· τὸ γὰρ οἰκοδομούμενον ἐγείρεταί πως καὶ ἀνίσταται· ἔστι δὲ τοῦτο ἡ διὰ Χριστοῦ σωτηρία καὶ χάρις· ὁ δὲ Δίδυμος· „ Τάχα δὲ ἔλεος οἰκοδομεῖται, τῆς σοφίας οἰκοδομούσης ἑαυτῇ οἶκον· ἡ γὰρ ἐνανθρώπησις αὐτῆς, θεμέλιος καὶ πέρας τῆς οἰκοδομίας τοῦ ἐλέου ἐστιν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελία θεία ἐστὶ καὶ οὐρανία, ἀλλ᾽ οὐ γεώδης καὶ σωματικὴ, ὡς ἂν Ἰουδαίων παῖδες ὑπολάβοιεν· ἢ τὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἑτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου, ἀντὶ τοῦ, ἔργῳ βεβαιοῦν ὑπέσχου τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐπὶ γῆς ὄντες, δι᾽ ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος τὰ θεῖα φανταζόμεθα πράγματα, οὔπω προσβολῇ καθαρᾷ δυνάμενοι τούτων ἀντιλαμβάνεσθαι, ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἑτοιμάζεται ἡ ἀλήθεια· τότε γὰρ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον προσβαλοῦμεν τῷ κάλλει τῆς ἀληθείας, κατὰ τὸν Δίδυμον.

(2) Ἐδῶ πρέπει νὰ νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ εἶπας „ Ἤγουν εἶπας· διεθέμην διαθήκην, κατὰ τὸν Νικήταν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐπαγγείλω δὲ καὶ τῷ Δαβὶδ παραπλήσια ἔν τε ταῖς Βασιλείαις καὶ ταῖς Παραλειπομέναις· (Β΄. Βασιλ. ζ΄. 12. α΄. Παραλ. κβ΄. 9.) ὧν καὶ μέμνηται πρὸς Ἰουδαίους ὁ Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων·
„ Προ-

(Δαν. ζ. 14.) ταῦτα δὲ δὲν ἁρμόζουν εἰς τὸν Σολομῶντα.

„ Καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεὰν καὶ γενε-
„ ὰν τὸν θρόνον σου.

Οἰκοδομὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Θεὸς, τὴν αὔξησιν καὶ τελείωσιν· θρόνον δὲ, τὴν βασιλείαν· βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ ὠνόμασεν ὁ Θεὸς διατὶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ἐκατάγετο ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα· συνειθίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ, νὰ τὴν λέγωμεν καὶ τοῦ Πατρός του, διὰ τὴν φυσικὴν οἰκειότητα, ὁποῦ ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα· καὶ ἀντιστρόφως ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν. (1)

5: „ Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ
„ θαυμάσιά σου Κύριε.

Οὐρανοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· αὐταὶ, λέγει, αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς τὰ θαυμαστὰ ἔργα σου ταῦτα Κύριε· ἀδιαφόρως δὲ συντάσσεται ἐδῶ τὸ, ἐξομολογήσονται· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ, ἐξομολογήσονται: ἤτοι εὐχαριστήσουσι τοῖς θαυμασίοις σου, εἶπε τὰ θαυμάσιά σου (2) ἢ οὐρανοὺς νόησον πῶς εἶναι, οἱ τὰ οὐράνια φρονοῦντες, καὶ οἱ ὑψηλοὶ κατὰ τὴν ζωὴν ἄνθρωποι.

„ Καὶ γὰρ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν Ἐκ-
„ κλησίᾳ ἁγίων.

Οἱ οὐρανοὶ, λέγει, θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς τὴν ἀλήθειάν σου: δηλαδὴ ὅτι ἀληθεύεις εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ ὑπόσχεσαι· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· λέγει δὲ ταῦτα χαίρων καὶ εὐφραινόμενος ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ῥηθεῖσαν ταύτην ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ· θέλουν δὲ εὐχαριστήσουν, αἱ μὲν οὐράνιαι Δυνάμεις ἐν Ἐκκλησίᾳ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἁγίων· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων (Ἑβρ. ιβ΄. 23.) οἱ δὲ οὐρανόφρονες ἄνθρωποι θέλουν σὲ εὐχαριστήσουν ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίων, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀκμὴ ζώντων.

6: „ Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ
„ Κυ-

„ Προφήτης οὖν ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

(1) Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ὑπέσχετο διὰ τοῦ Νάθαν εἰς τὸν Δαβὶδ ὁ Θεὸς, λέγων· „ Ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου· καὶ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου, καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα (Β΄. Βασιλ. ζ΄. 12.) ἐπιφέρει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Δῆλον δὲ ὅτι οὐκ εἰς αὐτὸν τὸν Δαβὶδ νοεῖται· πῶς γὰρ τὸν ἀποθανόντα; ἀλλ' εἰς Χριστὸν τὸν ἐξ αὐτοῦ καταγόμενον, καὶ διηνεκῶς ζῶντα καὶ βασιλεύοντα· εἰ δὲ μὴ εἰς Χριστὸν ταῦτα, κεκένωται ὁ λόγος τοῖς Ἑβραίοις, μήτε θρόνου: ἤτοι βασιλικοῦ ἀξιώματος αὐτοῖς ὑπολειπομένου, μήτε τινὸς τῶν ἐκ σπέρματος Δαβίδ· καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „ Καὶ ποῦ ὤμοσεν; ἢ ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· „ Καὶ ἔσται, ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν Πατέρων σου, ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐφ' οἷς βεβαίως χαρίζεται ὁ Θεὸς, ὀμνύναι λέγεται διὰ τὸ παρ' ἀνθρώποις ὅρκῳ πιστοῦσθαι τὸν λόγον· ἀτρέπτου τοίνυν ὄντος τοῦ Θεοῦ, ὅρκος αὐτοῦ τὸ ἀμετάτρεπτόν ἐστι τῆς βουλῆς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ἕως οὗ εὕρῃ τόπον τῷ Κυρίῳ, σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακὼβ· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὅρκῳ τὸν ὅρκον ἐκείνου ἀμείβεται· ὤμοσε γάρ φησι, Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτήν· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. (Ψαλ. ρλα΄.)

(2) Ἴσως δὲ ἐνταῦθα τὸ ἐξομολογήσονται νοεῖται, οὐχὶ ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσουσιν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ ἐξαγγελοῦσιν, ἢ διηγήσονται τὰ θαυμάσιά σου, ἅπερ μετὰ αἰτιατικῆς συντάσσονται κατὰ τό· „ Ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

„ Κυρίῳ; ἢ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυ-
„ ρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ.

Τὸ ἐν νεφέλαις μερικοὶ ἡρμήνευσαν, ἐν ὕψει· ἄλλοι δὲ, ἐν οὐρανίοις τόποις· ἐν ὕψει δὲ καὶ ἐν οὐρανίοις τόποις, εἶναι οἱ Ἄγγελοι· (1) λέγει λοιπόν· ὅτι ποῖος Ἄγγελος θέλει γένη ἴσος μὲ τὸν Κύριον; ἢ ποῖος ἀπὸ τοὺς ἁγίους θέλει εὑρεθῇ μὲ αὐτὸν ὅμοιος; βέβαια οὐδείς· υἱοὺς γὰρ Θεοῦ κατὰ χάριν, τοὺς ἁγίους πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν, κατὰ τό· „ Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςε· (Ψαλ. πά. 6.) ἐπειδὴ, ἐσὺ μὲν εἶσαι Ποιητὴς, οἱ δὲ Ἄγγελοι, καὶ οἱ ἅγιοι εἶναι ποιήματα· δὲν λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ συγκρίνωντας τὸν Θεὸν μὲ τὰ κτίσματα· ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἕνα ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ δείξῃ ἀπὸ τὴν ἀνομοιότητα τῶν κτισμάτων, ὑπεροχὴν εἰς τὸν Θεόν· ὑπερυμνεῖ δὲ τὸν Θεὸν, διατὶ ὑπεσχέθη νὰ κάμῃ μεγάλα καὶ σωτηριώδη πράγματα. (2) „ Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ὁμοιάζουν μὲ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἡσαΐου „ Οὐ πρέσβυς, οὐδὲ Ἄγγελος, ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς. (Ἡσ. ξγ΄. 9.)

7: „ Ὁ Θεὸς ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ
„ ἁγίων, μέγας καὶ φοβερός ἐστιν ἐ-
„ πὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ.

Βουλὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ συνάθροισμα καὶ συνέδριον τῶν ἁγίων, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „ Οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων· ἐπειδὴ εἰς τὸ συνάθροισμα τῶν ἁγίων, δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται ὁ Θεὸς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς, ὁποῦ δοξάζεται εἰς τὸ συνάθροισμα τῶν ἁγίων αὐτὸς εἶναι μέγας καὶ φοβερὸς εἰς τοὺς ἁγίους· οὗτοι γὰρ οἱ ἅγιοι εἶναι κύκλῳ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ πλησιάζουσιν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς οἰκειότητος τῶν ἀρετῶν· μέγας δὲ καὶ φοβερὸς εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους· διατὶ αὐτοὶ γνωρίζουν ἀκριβῶς τὴν ἄρρητον δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Θεοῦ· ἁγίους δὲ ὀνομάζομεν καὶ τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· διατὶ καὶ αὐταὶ εἶναι παρομοίως τριγύρω εἰς τὸν Θεόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐκεῖνοι ὁποῦ κυκλόνεται, ἔχει ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐκείνους, ὁποῦ τὸν κυκλόνουσιν· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἔχει τοὺς κυκλόνοντας αὐτὸν ἀνθρώπους, ὀπίσω μὲν, θέλομεν νοήσομεν ἐκείνους, ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὸν διὰ μέσου τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς· ἀριστερὰ δὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἐκατωρθωσαν πνευματικῶς τὴν φυσικὴν θεωρίαν· λέγει γὰρ περὶ τῆς σοφίας ἡ τῶν Παροιμιῶν βίβλος „ Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα· (Παρ. γ΄. 16.) δεξιὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ δέχονται τὴν ἄϋλον γνῶσιν καὶ θεωρίαν τῶν νοητῶν, καθαρὰν ἀπὸ κάθε αἰσθητὴν φαντασίαν· „ Ἔτη ζωῆς γάρ φησιν, ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς (Παρ. γ΄ 6.) ἔμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ διὰ τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα τοῦ θείου κάλλους, ἀξιοῦνται τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκολούθως θεοῦνται. (3.)

8: „ Κύ-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος καὶ Δίδυμος λέγουσιν, ὅτι νεφέλας τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις ὀνομάζει διὰ τὸ μετάρσιον.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος καὶ ὁ Εὐσέβιος, Κύριον ἐνταῦθα νοοῦσι τὸν Χριςὸν, καθὰ Θεόν· ἀσύγκριτος γάρ ἐςιν ὁ Χριςὸς ὑπὲρ πάσας τὰς οὐρανίους Δυνάμεις, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς τὴν υἱοθεσίαν δεξαμένους ἁγίους· οὐδεὶς γὰρ τούτων ὅμοιός ἐςιν αὐτῷ· πῶς γὰρ τὸ μετέχον τῷ μεθεκτῷ; προστίθησι δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων ἐν νεφέλαις ὄντων, οὐδεὶς τῶν ἁρπαγέντων ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ ἐρχομένῳ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς· εἰ γὰρ καὶ ἕκαςος μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης ἡρπάγη· ἀλλ᾽ οὐ πολλῆς· ὁ δὲ Σωτὴρ μετὰ πολλῆς, ἧς παρέχει· καὶ οἱ μὲν, ἐν νεφέλαις· ὁ δὲ ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ὅπερ αὐθεντικὸν καὶ βασιλικόν· ὁ δὲ Θεοδώρητος υἱοὺς Θεοῦ λέγει τοὺς νομιζομένους θεοὺς τῶν Ἐθνῶν, ὡς καὶ υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς ἀνθρώπους· οὐδεὶς τοίνυν φησὶ, παραβληθῆναι δυνήσεται, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε· „ Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεούς.

(3) Ἄλλος δέ φησι „ Καὶ ἁπλῶς κύκλῳ τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι, οὓς μὴ μεταλαβοῦσα διατειχίζει καὶ διΐςησιν ἁμαρτία·

8 : „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, τίς ὅ-
„ μοιός σοι ! δυνατὸς εἶ Κύριε, καὶ ἡ
„ ἀλήθειά σου κύκλῳ σου.

Ὦ Θεὲ, λέγει, βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνάμεων, ποῖος δύναται νὰ εἶναι ὅμοιος μὲ ἐσένα! συνεχῶς δὲ λέγει τοῦτο, ὄχι ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ θαυμαστικῶς ἐκπληττόμενος, καὶ τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐκπλήξεως διδάσκων· δυνατὸς εἶσαι, λέγει, νὰ τελειώσῃς ἐκεῖνα, ὁποῦ ὑπόσχεσαι· διὰ τοῦτο καὶ πιστεύω, ὅτι ἀληθῶς ταῦτα θέλουν γένουν· ὄχι μόνον δὲ εἶσαι δυνατὸς, ἀλλὰ εἶσαι καὶ ἀληθὴς, καὶ ὡσὰν ροῦχον ἔχεις ἐνδεδυμένην τὴν ἀλήθειαν· ὅθεν ἡ ἀλήθεια τριγύρωσου εὑρισκομένη, κἀμμίαν φορὰν δὲν χωρίζεται ἀπὸ λόγου σου φανερὸν δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἀληθεύει· (1)

9 : „ Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θα-
„ λάσσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων
„ αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις.

Κράτος θαλάσσης εἶναι ἡ βία τῶν κυμάτων της· σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ἐξουσιάζεις καὶ τὴν ταραχὴν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν γαλήνην· καὶ σὺ κάμνεις καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο, ὁπόταν θέλῃς· καθὼς γὰρ ὕμνησε τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ογ Ψαλμῷ ἀπὸ τὰ κτίσματα καὶ μεγαλουργήματά του. εἰπών· „ Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν· σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὡραῖα τῆς γῆς, καὶ τὰ λοιπά· ἔτζι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι σὺ ἔκαμες τάδε καὶ τάδε. (2)

10 : „ Σὺ ἐταπείνωσας ὡς τραυματίαν ὑ-
„ περήφανον· ἐν τῷ βραχίονι τῆς
„ δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐ-
„ χθρούς σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐταπείνωσας, αἰσθητῶς μὲν,

τία· τούτοις δὲ μέγας ὁ Θεὸς δι' ὑψηλότητα διανοίας· καὶ φοβερὸς, διὰ φόβον τῆς ἀποπτώσεως· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Φοβερός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ· τούτων γὰρ ἐν μέσῳ ἑστὼς, καὶ ὑπὸ τούτων δορυφορούμενος, εἰκότως ὁ ἀρχιζάμενος εἴρηται καὶ μέγας καὶ φοβερὸς τούτοις, ἅ τε δὴ πελάζουσιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ γινώσκουσι δύναμιν· φοβερὸς δέ ἐστι καὶ τοῖς ἐναντίοις, ἀπειλῶν κολάσεις, καὶ ἐπιφέρων κατὰ τῶν λειποτακτῶν τῶν θείων αὐτοῦ προσταγμάτων· εἶπε δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὥσπερ οἱ ἀσύνετοι σκανδαλίζονται ὁρῶντες αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντές τε λέγοντος αὐτοῦ· „ Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι· οὕτως οἱ ἅγιοι τοὔμπαλιν δοξάζουσιν αὐτὸν καὶ μέγαν καὶ φοβερὸν καλοῦσι· καὶ τοῦτο ἐκεῖθεν δῆλον, ἐκ τοῦ τὸν Πέτρον ὥσπερ ἐκ στόματος ἁπάντων βοᾷν· „ Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος εἶπε· „ Τίς σοι Δέσποτα, τῶν οὕτων δύναται συγκριθῆναι; τῶν Δυνάμεων εἶ Κύριος καὶ Θεός· δύναμιν ἔχεις σύνδρομον τῇ βουλήσει· ἀληθῆ πάντα καὶ βέβαια παρὰ σοί· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀλήθειά ἐστιν ὁ εἰπών· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ὡς γὰρ μόνος σοφὸς, οὐ μετέχων, ἀλλὰ γεννῶν σοφίαν· οὕτω μόνος ἀληθινὸς, ὁ κύκλῳ τὴν ἀλήθειαν ἔχων· οὐ μεταλαμβάνων, ἀλλὰ καὶ διδοὺς ἑτέροις αὐτήν· καθ' ἑκάστην γὰρ ἐπίνοιαν ἔχει συνόντα τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ· ἐστὶ γὰρ ὁ λόγος πρὸς τὸν Θεόν· Θεὸς δὲ ὁ λόγος ἦν· ὁ Πατὴρ ἦν ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρί· καὶ φῶς δὲ ὢν ὁ Θεὸς ἔχει φῶς ἐν ἑαυτῷ τὸν Υἱὸν, ὥς φησι Δανιήλ· „ Καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστι· (Δαν. β'. 22.) τὸ δέ ἐστι δηλοῖ τὴν ἀϊδιότητα· ὅθεν εἴρηται καὶ ἀπαύγασμα φωτὸς ἀϊδίου· εἶναι δὲ κύκλῳ τὴν ἀλήθειαν ἔφησεν, οὐ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι· πάρεστι γὰρ ἡ αὐτοσοφία καὶ ἀλήθεια τῷ λόγῳ τε καὶ φωτὶ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Δείκνυσιν ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ ἐστιν, ὁ καὶ τὴν ὑγρὰν ἐξ ἀρχῆς παραγαγὼν οὐσίαν· ὁ πρόσχημα γυρώσας ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος· ὁ τεθεικὼς ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις καὶ εἰρηκὼς αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλεύσῃ καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονταί σου τὰ κύματα· ὑπέδειξε δὲ ἀληθὲς, ὅτι δεσπόζει τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, καὶ ἐγένετο

μὲν κάθε ὑπερήφανον ἄνθρωπον· „ Κύριος γὰρ φησιν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται· (Παρ. γ΄. 34.) νοητῶς δὲ, τὸν Διάβολον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, καὶ τὸν Διόδωρον· ὅς τις ὑπερηφανεύθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρημνίσθη· ὡς τραυματίαν δὲ, διατὶ οἱ τραυματίαι: ἤγουν οἱ πληγωμένοι, εἶναι ταπεινοί· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν πόνον τῶν πληγῶν τους, καταβιβάζουσι καὶ ταπεινοῦσι τὸ ὑψηλὸν φρόνημά τους· „ Δέδωκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς δούλοις του πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· (Λουκ. ί. 19.) Μερικοὶ δὲ: ἤτοι ὁ Θεοδώριτος, ὑπερήφανον ἐνόησαν τὸν Φαραώ· ἐχθροὺς δὲ, τοὺς Αἰγυπτίους, οἵτινες ἐπνίγησαν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἐσκορπίσθησαν νεκροὶ εἰς τὰ παραθαλάσσιά της· βραχίονα δὲ: ἤγουν πράτζον τῆς δυνάμεώς σου, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ τὸν βραχίονά σου τὸν δυνατόν· ἢ ἐχθροὺς ἁπλῶς λέγει, τοὺς ἀσεβεῖς καὶ τοὺς Δαίμονας.

11 : „ Σοί εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ σή ἐστιν „ ἡ γῆ.

Ἐδικοί σου, λέγει, εἶναι οἱ Οὐρανοί: ἤτοι ὁ ὁρώμενος καὶ ὁ τούτου ὑπέρτερος, ὅς τις ἐστὶν ἀόρατος· καὶ ἐδική σου εἶναι ἡ γῆ· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἀλλαχοῦ „ Τὰ σύμπαντα δοῦλα σὰ (Ψαλ. ριη.) περὶ δὲ τῶν οὐρανῶν εἴπομεν καὶ εἰς τὸν η΄. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τό „ Ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου· σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας.

„ Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα „ αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν κγ. Ψαλμόν· „ Του Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ, καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (1)

12 : „ Τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ „ ἔκτισας.

Λέγει ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ἡ Παλαιὰ Γραφὴ μὲ τὸ ὄνομα τῆς θαλάσσης ὀνομάζει τὴν δύσιν· ὅθεν ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἀναφέρουσα τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ, πῶς ἄλλαι μὲν εὑρίσκοντο εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς σκηνῆς, ἄλλαι δὲ, πρὸς λίβα: ἤτοι εἰς τὰ νότια μέρη αὐτῆς· ἄλλαι, εἰς τὴν θάλασσαν: ἤγουν εἰς τὰ δυτικὰ μέρη· καὶ ἄλλαι εἰς τὰ βόρεια μέρη της. Κατὰ ἀνατολὰς τάγματα παρεμβολῆς Ἰούδα... τάγματα παρεμβολῆς Ῥουβὶμ πρὸς λίβα.. τάγματα παρεμβολῆς Ἐφραὶμ παρὰ θάλασσαν ... τάγματα παρεμβολῆς Δὰν πρὸς βορρᾶν (Ἀρι. β. 3.) ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ βόρειον μέρος καὶ τὸ δυτικὸν ἔμελλον μερικοὶ, (οἱ Μανιχαῖοι δηλα-

νετο γαλήνη μεγάλη· ῥᾴδιόν σοι, φησιν ὁ Θεοδώρητος, καὶ διεγεῖραι τὴν θάλασσαν, καὶ γαλήνην ἐργάσασθαι· ὁ περιθεὶς αὐτῇ κλεῖθρα καὶ πύλας καὶ ὅρια πηξάμενος, ὡς ἂν μὴ ὑπερβᾶσα, κατακλύσειε τὴν τῶν ἀνθρώπων οἰκουμένην· ἔοικε δὲ τὸ χωρίον τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων θάλασσαν ἀποκαλεῖν· διὸ καὶ μετὰ τὸν λόγον τῆς θαλάσσης ἐπήγαγε τὰ περὶ τοῦ τραυματίου καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ σημάνας τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις καὶ τὸν ἄρχοντα τούτων· καὶ διδάξας τὴν τοῦ Μονογενοῦς μέχρι τῆς δηλωθείσης θαλάσσης κάθοδον· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἡ ἀλήθειά σου, φησι, παρὰ τοῖς κυκλοῦσί σε· ἡμεῖς δὲ μακρὰν σου τυγχάνοντες, τὴν σὴν μεγαλουργίαν ἀπὸ τῆς κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν προνοίας ὁρῶντες, ὁμολογοῦμεν ὅτι δυνατὸς εἶ, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλῳ σου· καταπραΰνεις γὰρ τοσαύτην οὖσαν τὴν θάλασσαν περιθεὶς αὐτῇ πύλας καὶ ὅρια· ἢ καὶ ὡς δεσπότῃ δουλεύουσα, κυρτουμένη πτήσσει, καὶ εἰς ἑαυτὴν καταράσσεται πρὸς τὸ μὴ πᾶσαν ἐπικλύσαι τὴν γῆν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Οἰκουμένην ὠνόμασε τὸ οἰκούμενον μέρος τῆς γῆς, ἀποδιαστείλας τῆς ἐρήμου καὶ ἀοικήτου· προσέθηκε δὲ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, οὕτω σημήνας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τῶν τὴν οἰκουμένην πληρούντων· πλή-

λαδὴ) νὰ λέγουσι, πῶς εἶναι ποιήματα τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ, τὸ μὲν βόρειον, διὰ τὴν ψυχρότητα, τὸ δὲ δυτικὸν διὰ τὴν σκοτεινότητα· διὰ τοῦτο ἀρχαίως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προαναίρεσε διὰ τῶν λόγων τούτων τὴν πλάνην αὐτῶν· καὶ διδάσκει, ὅτι καὶ αὐτὰ ἐγεννήθησαν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Δημιουργοῦ, ὡς ἀγαθὰ ὄντα· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ὅταν ἡμεῖς βλέπωμεν κατὰ ἀνατολὰς, ἔμπροσθεν εἰς τὸ πρόσωπόν μας εἶναι ἡ ἀνατολή· ὀπίσω δὲ εἰς τὴν πλάτην μας, εἶναι ἡ δύσις· ἀριστερά, εἶναι ὁ βορρᾶς: ἤτοι ἡ ἄρκτος· καὶ δεξιὰ, εἶναι ὁ νότος: ἤτοι ἡ μεσημβρία.„

„ Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί„ σου ἀγαλλιάσονται.

Τὸ Θαβὼρ καὶ τὸ Ἑρμὼν εἶναι βουνὰ καὶ ὅρια τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὅθεν διὰ τῶν δύω αὐτῶν αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην, δηλαδὴ ὅτι αὐτὴ θέλει χαρῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ἤγουν διὰ τὸν Χριστόν· ἢ διατὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Χριστόν· γῆν δὲ νοοῦμεν τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἐκατοίκουν τὴν γῆν ἐκείνην· ἐπειδὴ εἰς τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔκαμεν ὁ Κύριος μερικὰς διατριβὰς τῆς ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν τὸ Θαβὼρ ἐμετεμορφώθη· εἰς δὲ τὸ Ἑρμὼν ἀνέστησε τὸν υἱὸν τῆς χήρας· εἰς τοῦτο γὰρ τὸ Ἑρμὼν εὑρίσκεται ἡ πόλις Ναΐν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστησεν ἐκεῖνον (1).

13: „ Σὸς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας.
„ κραταιωθήτω ἡ χείρ σου· ὑψωθήτω ἡ δεξιά σου.

Τοῦτο ἀναγινώσκεται κατὰ ἀναστροφὴν καὶ ὑπερβατόν· ἤγουν ὁ σὸς βραχίων· ἢ σὸς βραχίων, κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ἄρθρου· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἡ ἰδική σου δύναμις Κύριε, εἶναι δυνατωτάτη· βραχίονα γὰρ Θεοῦ, τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὀνομάζει, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός· „ Χριστὸν γάρ, φησι, Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν· (α'. Κορ. α'. 24.): ἂς κραταιωθῇ δὲ, εἶπεν, ἡ χείρ σου ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου· καὶ ἂς ὑψωθῇ ἡ δεξιά σου εἰς σκέπην ἐδικήν μας· χεῖρα δὲ καὶ δεξιὸν, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει· διπλῆν δὲ αὐτῆς ζητεῖ τὴν ἐνέργειαν ὁ Δαβὶδ, τιμωρητικὴν καὶ εὐεργετικήν: ἤτοι καὶ νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς ξένους καὶ ἐχθροὺς, καὶ νὰ σκεπάσῃ τοὺς ἐδικούς της καὶ φίλους κατὰ τὸν Θεοδώριτον·

πλήρωμα δὲ καὶ ἄλλως τῆς οἰκουμένης, οὐκ ἂν ἁμάρτοις λέγων τὴν τοῦ Σωτῆρος Ἐκκλησίαν, ἣν αὐτὸς ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τὴν πέτραν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „ Τὰ τέσσαρα τμήματα τῆς οἰκουμένης διὰ τούτων σημαίνει· διὰ μὲν τοῦ Βοῤῥᾶ, τὰ ἀρκτῷα μέρη· διὰ δὲ τῆς θαλάσσης, τὰ τῆς ἑσπέρας· διὰ δὲ τοῦ Ἑρμωνιεὶμ ὄρους ἐν τῇ ἐρήμῳ κειμένου τῇ πρὸς τὸ Σινᾶ, τὸν νότον· διὰ δὲ τοῦ Θαβὼρ τοῦ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, τὴν Ἀνατολήν· ἠγαλλιάσαντο δὲ τὰ ὄρη ταῦτα, τὸ μὲν Ἑρμὼν, βαπτιζομένου τοῦ Κυρίου· τὸ δὲ Θαβὼρ, μεταμορφουμένου· φαίνεται δὲ, ὅτι τὸ Ἑρμὼν τοῦτο λέγεται τὸ αὐτὸ καὶ Ἑρμωνιεὶμ καὶ Ἀερμὼν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον· ἀδιαφόρως δὲ ὀνομάζει αὐτὸ ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ Ἀερμὼν καὶ Ἑρμωνιεὶμ, ἀγκαλὰ καὶ εἰς τὸ Δευτερονόμιον γράφεται· „ Καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν . . . ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σιὼν (ἢ Σηών) ὅ ἐστιν Ἀερμὼν (Δευτερ. δ'. 48.) Εἰς τὰ Παραλειπόμενα ὅμως φαίνεται φανερὰ, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ Ἑρμὼν, καὶ ἄλλο τὸ Ἀερμών· οὕτω γάρ φησι· „ Καὶ οἱ ἡμίσεις φυλῆς Μανασσῆ κατῴκησαν ἀπὸ Βασὰν, ἕως Βαὰλ, Ἑρμὼν, καὶ Σανὶρ, καὶ ὄρος Ἀερμών· (Α'. Παραλ. ε'. 23.) εὑρίσκεται δὲ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμὼν κατὰ Ἀνατολὰς τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ὁμοῦ μὲ τὰ βουνὰ Γαλαὰδ καὶ Σανίρ· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὅτι τῶν δύω τούτων μέμνηται τμημάτων, ἐπειδὴ ἐκ θαλάσσης: ἤτοι ἐκ νότου· (ἐπειδὴ ἡ θάλασσα κεῖται ἐν τῷ νοτίῳ μέρει τῆς Ἱερουσαλήμ.) οἱ Αἰγύπτιοι κεῖνται, οὓς μετῆλθε τιμωρίᾳ ὁ Θεὸς τὸν ἴδιον σῴζων λαόν· ἐκ Βοῤῥᾶ δὲ, Ἀσσύριοι· ῥαδίας οἱ φησιν, ἡ τούτων τῶν Ἀσσυρίων δηλαδὴ, ὡς ἡ ἐκείνων τῶν Αἰγυπτίων κατάλυσις· λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος, ὅτι τὸ Θαβὼρ μὲν, ἑρμηνεύεται ἐκλεκτός· τὸ δὲ Ἑρμὼν, φωτὸς μετεωρισμός· ὁ γὰρ τυχὼν ἐκλογῆς θείας, καὶ ὑπὸ φωτὸς μετεωριζόμενος, ἀγαλλιᾶται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

του· εἴπομεν δὲ τί δηλεῖ ἡ ὕψωσις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν θ. Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἀνάστηθι Κύριε ὁ Θεός μου· ὑψωθήτω ἡ χείρ σου. (1)

14: „ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἑτοιμασία „ τοῦ θρόνου σου.

Ὁ μὲν Ἀκύλας ἐξέδωκε· „ Δικαιοσύνη καὶ κρίσις βάσις τοῦ θρόνου σου· ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ἔδρασμα· εἴπομεν δὲ, ὅτι τὸ ἑτοιμάζω σημαίνει πολλάκις τὸ ἑδράζω καὶ στερεόνω· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοῦτο· δίκαιος εἶσαι ἐσὺ ὁ Κριτὴς, τοῦ ὁποίου καὶ ὁ δικαστικὸς θρόνος στέκει στερεωμένος ἐπάνω εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν· δικαιοσύνην μὲν οὖν καὶ κρίμα, θέλεις νοήσεις τὴν δικαίαν κρίσιν· καὶ τοῦτο γὰρ τὸ σχῆμα συνειθίζει ἡ παλαιὰ νὰ μεταχειρίζεται: δηλαδὴ τὸ νὰ βάλλη οὐσιαστικὸν ὄνομα ἀντὶ ἐπιθέτου· καθὼς ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει παρακάτω· „ Ἔλεος καὶ ἀλήθεια, ἐτέθη ἀντὶ τοῦ, ἔλεος ἀληθινόν· ἢ δικαιοσύνην μὲν ὀνομάζει τὴν ἕξιν τοῦ κρίνειν, κρίμα δὲ τὴν ἀπόφασιν· καθὼς καὶ ἔλεος μὲν, ὀνομάζει τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλήθειαν δὲ, τὴν ἔκβασιν τῆς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ.

„ Ἔλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύσον- „ ται πρὸ προσώπου σου.

Μὲ τὰ τέσσαρα ταῦτα: ἤγουν μὲ τὴν δικαιοσύνην, καὶ κρίμα, καὶ μὲ τὸ ἔλεος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὰ τέσσαρα ταῦτα: ἤγουν, ὅτι σὺ Κύριε, λέγει, ἐπιστήμων εἶσαι φυσικὰ τοῦ νὰ κρίνης δικαίως, καὶ νὰ ἀποφασίζης· τοῦ νὰ ἐλεῆς, καὶ νὰ ἀληθεύης· διὰ τοῦτο, καὶ θέλεις μὲν κρίνεις δικαίως τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ τυραννεῖται ἀπὸ τὸν ἐχθρόν· θέλεις δὲ ἀποφασίσεις ἐναντίον τῆς πλάνης τοῦ τυράννου Διαβόλου, καὶ τῶν Εἰδώλων· καὶ θέλεις μὲν ἐλεήσεις τὸ πλάσμα σου· θέλεις δὲ ἀληθεύσεις εἰς τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκες εἰς ἐμένα, καὶ εἰς τοὺς ἐκλεκτούς σου· ἠμπορεῖ δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῆ τινας, ὅτι τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια λέγονται, ὅτι πηγαίνουν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· διατὶ καὶ ἕνας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντικρύση εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ: ἤγουν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, ἂν ἴσως πρότερον δὲν ἐλεηθῆ, καὶ δὲν ἑνωθῆ μὲ τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων· ἔλεος γὰρ καὶ ἀλήθεια προϋπαντῶσιν εἰς τὸν τοιοῦτον. Μερικοὶ δὲ ταῦτα ἐνόησαν περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως: ἤγουν, ὅτι σὺ Κύριε εἶσαι Κριτὴς δικαιότατος· καὶ ὅτι εἰς τὴν κρίσιν σου προηγεῖται τὸ ἔλεος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ δὲν δύναταί τινας νὰ ὑπομείνη τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐλέγχων τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως δὲν σμίξη μὲ αὐτὴν καὶ τὸ θεῖον ἔλεος. (2)

15: „ Μακάριος ὁ λαὸς, ὁ γινώσκων ἀ- „ λαλαγμόν.

Εἴπομεν πολλάκις, ὅτι ἀλαλαγμὸς εἶναι φωνὴ ἐπινίκιος· μακαρίζει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὁποῦ ἤξευρουν νὰ μελῳδοῦν ὕμνον ἐπινίκιον εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου: ἤτοι τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον μακαρίζει ἐκείνους, ὁποῦ ἤξευρουν νὰ ἀλα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „ Ὅτι ὁ Μονογενὴς, καὶ βραχίων τοῦ Πατρὸς λέγεται, κατὰ τό· „ Καὶ ὁ βραχίων Κυρίου, τίνι ἀπεκαλύφθη; καὶ χείρ, ὡς τό· „ Ἡ χείρ σου ἐποίησε ταῦτα· καὶ δεξιὰ, ὡς τό· „ Δεξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με· λέγει οὖν· ὑψωθήτω ἡ δεξιά σου παραδοξοποιοῦσα, καὶ δυνάμεις ποιοῦσα ἔνδοξος φανήτω· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὁ σὸς Δέσποτα βραχίων ἐπεδείχθη τοῖς πᾶσι μετὰ δυναστείας· εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ πέφηνε καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐμφανὴς κατέστη, ἡ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ὑπεροχή.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ κρίματος, προτρέχει ἔλεος καὶ ἀλήθεια· δεῖται γὰρ ἐλέους ἡ δικαιοσύνη, πρὸς τιμωρίας πρᾳότητα· οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ὑφίσταται τῆς δικαιοσύνης τὸ ἄκρατον.

ἀλαλάζουν ἐναντίον τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν Δαιμόνων, μὲ τὸ νὰ νικοῦν καὶ νὰ κατατροπόνουν αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγώνων.

„ Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου
„ σου πορεύσονται.

Πρόσωπον μὲν τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱὸς, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ δ'. Ψαλμῷ· φῶς δὲ τοῦ Υἱοῦ εἶναι αἱ ἐντολαί του· „ Λύχνος γάρ φησι, τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου (Ψαλ. ριη'.) λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἠξεύρουν τὸν ἀνωτέρω ἀλαλαγμόν: ἤγουν ὁποῦ ἠξεύρουν νὰ ὑμνοῦν τὸν Χριστὸν, καὶ νὰ νικοῦν τὸν Διάβολον, αὐτοὶ θέλουν περιπατοῦν εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. (1)

16: „ Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσον-
„ ται ὅλην τὴν ἡμέραν.

Οἱ Χριστιανοὶ, λέγει, οἱ ἠξεύροντες τὸν ἀνωτέρω ἀλαλαγμὸν, θέλουν χαίρουν πάντοτε ὀνομάζοντες τὸ ὄνομά σου· (2) διατί, ἀνίσως ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, ὅταν μόνον ἐνθυμηθῇ τὸν Θεὸν εὐφραίνεται· „ Ἐμνήσθην γάρ φησι, τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην· (Ψαλ. οϛ'. 3·) πόσῳ μᾶλλον θέλει χαρῇ, ὅταν καὶ ὀνομάζῃ αὐτόν; ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται· διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου χαίρουν, οἱ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενοι Χριστιανοί.

„ Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθή-
„ σονται.

Δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱὸς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· „ Ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός· (Α'. Κορ. α'. 30.) οὗτος λοιπὸν ὑψώσει τοὺς Χριστιανούς· καὶ χωρίσας αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γήϊνα διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ἀνεβίβασεν εἰς τὸν οὐρανόν.

17: „ Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν
„ σὺ εἶ.

Δύναμις μὲν τῶν Χριστιανῶν εἶναι ὁ Χριστὸς ἐπειδὴ ἐνδυναμόνει αὐτούς· καύχημα δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Πατὴρ, εἰς τὸν ὁποῖον τόσον σεμνύνεται, ὥστε ὁποῦ ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς καθὲ μέρος τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρα ἰδικόν του τοῦτον ὁμολογεῖ· καὶ εἰς αὐτὸν ἀφιερόνει ὅλα του τὰ κατορθώματα.

„ Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται
„ τὸ κέρας ἡμῶν.

Εὐδοκία τοῦ Πατρός: ἤτοι ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Πατρὸς εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὅσα περὶ αὐτήν· περὶ δὲ τοῦ κέρατος, εἴπομεν ἐν τῷ οδ'. Ψαλμῷ· ὅτι ποτὲ μὲν νοεῖται ἀντὶ δυνάμεως, ποτὲ δὲ, ἀντὶ καυχήσεως καὶ δόξης· συναριθμεῖ δὲ μὲ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του ἐδῶ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη· διατὶ ἐκ τοῦ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Πνεύματος τῷ ἐκπεμπομένῳ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὅς ἐστι πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, πορεύσονται οἱ πνευματοφόροι· ὁδηγεῖ γὰρ αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ἕκαστα τῶν ἐν φωτὶ πρακτέων.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους μακαρίζει, ὅτι δὴ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ δυνάμει ἐποίουν, ὅσα ἐποίουν παράδοξα· ἀεὶ δὲ καὶ ἡμᾶς στεφανοῖ τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐπικληθὲν εἰς ἡμᾶς· ὠνομάσμεθα γὰρ διὰ Χριστὸν Χριστιανοί· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.

τοῦ σπέρματός του ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός· καὶ ἀκολούθως διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ, ἔμελλε καὶ αὐτὸς νὰ γένῃ συγγενὴς μὲ τοὺς Χριστιανούς· οἱ μὲν γὰρ Χριστιανοὶ εἶναι τέκνα Χριστοῦ, ὁ δὲ Χριστὸς εἶναι κατὰ σάρκα Υἱὸς Δαβίδ· ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος ἐῤῥέθη ἐκ προσώπου τῶν Χριστιανῶν. (1)

18: „Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντίληψις, καὶ „τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλέως ἡμῶν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ: δηλαδὴ, ὅτι ἡ ἀντίληψις καὶ βοήθεια, μόνου τοῦ Κυρίου εἶναι, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραήλ· ἅγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς εἶναι· καθὼς εἶπε καὶ εἰς τὸν οζ. Ψαλμόν· „ Καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ παρώξυναν· ὁμοίως δὲ καὶ βασιλέα τὸν Θεὸν ὀνομάζει, καθὸ αὐτὸς εἶναι φύσει Κύριος ἡμῶν. (2)

19: „Τότε ἐλάλησας ἐν ὁράσει τοῖς υἱ- „οῖς σου.

Τὸ τότε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐν καιρῷ ἁρμοδίῳ, ἐλάλησας δὲ τὰ περὶ ἐμοῦ τοῦ Δαβίδ· ἐν ὁράσει δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐν αἰσθήσει· ἐπειδὴ ἡ ὅρασις εἶναι ἡ πλέον καθαρωτέρα καὶ αἰσθητικωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας· ἔτζι γὰρ καὶ εἰς τὴν Ἔξοδον γράφεται· „ Καὶ Πᾶς δὲ ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν Κυρίου. (Ἐξ. κ. 18.) ἀντὶ τοῦ ᾐσθάνετο· υἱοὺς δὲ Θεοῦ λέγει τοὺς Προφήτας, ὡς ἠγαπημένους εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀρετήν· (3) ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἀπεκαλύφθησαν εἰς πολλοὺς Προφήτας τὰ περὶ τοῦ Δαβίδ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ λέγει ταῦτα· καθὼς καὶ ὁ Προφήτης Νάθαν πολλὰ εἶπεν εἰς αὐτόν· πλὴν δὲ εἶναι ταῦτα; εἶναι τὰ ἀκόλουθα· πλὴν, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ φαίνωνται πῶς ἐῤῥέθησαν διὰ τὸν Δαβίδ, ἐπειδὴ ἁρμόζουσι μερικῶς εἰς τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα, δείχνονται ὅμως, ὅτι ἐῤῥέθησαν διὰ τὸν Χριστόν· θαυμαστὴ δὲ εἶναι ἡ τοῦ θείου Πνεύματος χάρις· πῶς εὐκόλως ἔσμιξε μὲ τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ συνεσχίασε μὲ τὸν τύπον καὶ τὴν ὁμοίωσιν, τὴν ἀλήθειαν. (4)

„ Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ „ δυνατόν. ὕψωσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ „ λαοῦ μου.

Σὺ, λέγει, Κύριε εἶπας διὰ τὸν Δαβίδ· ἐγὼ ἔδωκα τὴν ἐδικήν μου βοήθειαν εἰς τὸν δυνατόν, δυνατὸν δὲ φαίνεται, ὅτι λέγει ὁ Θεὸς τὸν Δαβὶδ ὡς Βασιλέα· ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον τοὺς βασιλεῖς δυνατοὺς καὶ δυνάστας· πλὴν περισσότερον δυ-

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Κέρας τὴν δόξαν καλεῖ· λέγει οὖν πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ σὺ εὐδόκησας ἀποστεῖλαι τὸν Μονογενῆ: τούτου χάριν ἡ δόξα ἡμῶν ἐγήγερται· ἐδοξάσθημεν γὰρ συνεγερθέντες Χριστῷ. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Δύναται δὲ ἡ ἀντίληψις καὶ τοῦ Κυρίου εἶναι, ὡς ἐνεργουμένη ὑπ' αὐτοῦ· καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ, ὡς ὑπομένοντος αὐτήν· ὡς ἅγιον εἶναι νῦν τὸν ἁγιαζόμενον, ἐν τῷ τῷ νοΐ καθορᾷν αὐτόν· ἵνα ᾖ ὑπερβατόν· ὅτι τοῦ Κυρίου βασιλέως ἡμῶν ἡ ἀντίληψις, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραήλ.

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σύμμαχος· „ Τότε ἐλάλησας δι' ὁράσεως τοῖς υἱοῖς σου· οἴδαμεν γάρ σου τὰς διὰ τῶν Προφητῶν γεγενημένας ἐπαγγελίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τούτους γὰρ καὶ ὁρῶντας καὶ βλέποντας ὠνόμαζον.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τότε, ἀντὶ τοῦ πάλαι φησὶ, δι' ὁράσεων προφητικῶν, τοῖς υἱοῖς σου (ἤτοι τοῖς κεκλημένοις εἰς τὸ τῆς υἱοθεσίας ἀξίωμα) ἐλάλησας· τί δὲ ἐλάλησας; τό· „ Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατόν: ἤτοι τοῖς ἀσθενέσι καὶ πλεονεκτουμένοις ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐθέμην καταφυγεῖν ἐπὶ δυνατόν· ὁ δὲ δυνατὸς, ὃν δέδωκεν ἡμῖν εἰς βοήθειαν ὁ Πατὴρ, ὁ Χριστός που πάντως ἐστί· καὶ γάρ ἐστι Δυνάμεων Κύριος· ὁ δὲ Δίδυμος, τὸ ἐν ὁράσει, ἐννοήσει ἐξήγησεν· ἀκούει γὰρ μόνον τοῦ λαλοῦντος ὁ μὴ νοῶν· ὁ δὲ συνιεὶς, ἀντιλαμβάνεται τῇ ὁράσει τοῦ

δυνατὸς νοεῖται ὁ Χριςὸς κατὰ τὴν Θεότητα· „ Χριςὸν, γάρ φησιν ὁ Παῦλος, Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν (α΄. Κορ. α΄. 24.) ὁμοίως καὶ ἐκλεκτὸν μὲν φαίνεται, ὅτι λέγει τὸν Δαβὶδ, διατὶ ἐξελέξε μὲν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὸ νὰ εἶναι Βασιλεύς· ὕψωσε δὲ αὐτὸν εἰς δόξαν διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, τὸν Χριςὸν ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν καθ᾽ ὑπόςασιν ἕνωσιν· ἐπειδὴ ἡ τοῦτον γεννήσασα Παρθένος, ἦτον ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· ὕψωσε δὲ αὐτὸν διὰ τὴν ἕνωσιν· (ἴσως διὰ τὴν κένωσιν) ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριςοῦ· „ διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν (Φιλιπ. β΄. 9.)

20: „ Εὗρον Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου· ἐν ἐ„λαίῳ ἁγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν.

Τοῦτο διὰ μόνον τὸν Δαβὶδ ἐγὼ νοῶ, ὅτι τὸ λέγει ὁ Θεὸς ὁμοίως καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἕως τοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνοματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ, κατὰ τὸν Διόδωρον· ἀγκαλὰ μερικοὶ, ὡς ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Δίδυμος, καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Ἡσύχιος, καὶ ταῦτα εἰς τὸν Χριςὸν ἀναφέρουσιν· εὗρον, λέγει, τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ζητήσας αὐτὸν ἀνάμεσα εἰς τὰ παιδία τοῦ Ἰεσσαί· εἶπε γὰρ πρὸς Σαμουὴλ ὁ Θεός· „ Ὅτι ἑώρακα ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰεσσαὶ ἐμοὶ βασιλέα· (α΄. Βασιλ. ις. ί.) Περὶ δὲ τῆς χρίσεως τοῦ Δαβὶδ, ἡ πρώτη τῶν βασιλειῶν ἱςορεῖ· „ Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, καὶ ἔχρισεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· (α΄. Βασιλ. ις. 13.) ἅγιον δὲ ἐδικόν του ὠνόμασεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, ἐπειδὴ ἦτον θεῖον· εἶχε γὰρ τὴν κατασκευήν του θεοδίδακτον καὶ μυςικήν. (1)

21: „ Ἡ γὰρ χείρ μου συναντιλήψεται αὐ„τῷ, καὶ ὁ βραχίων μου κατισχύ„σει αὐτόν.

Χεῖρα μὲν καὶ βραχίονα ὀνομάζει τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ βοήθειαν, καθὼς πολλάκις ἐξηγήσαμεν· τὸ δὲ κατισχύσει, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπισχύσει, ἢ ἐνισχύσει.

22: „ Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ „ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κα„κῶσαι αὐτόν.

Τὸ ὠφελεῖν ἀντὶ τοῦ ἐκτελεῖν καὶ κατορθοῦν καὶ ἀνύειν, συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα κατὰ τὸν Δίδυμον· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ· ἔτζι γὰρ καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον γράφεται· „ Θεωρεῖ-

τοῦ νοῦ τῆς τοῦ λέγοντος προφορᾶς· ὁ δὲ Θεὸς τοῖς τελείοις, λεγομένοις υἱοῖς, δείκνυσι μᾶλλον, ἢ λέγει, ἐν ὁράσει· κατὰ τό· „ Καὶ ὁ λαὸς ἑώρα (ἤτοι ἐνόει) τὴν φωνὴν Κυρίου (Ἔξ. κ΄. 18.) τοιαῦται τῶν Προφητῶν αἱ ὁράσεις, οὐκ αἰσθητῶς βλεπόντων, ἀλλ᾽ ὁρώντων νοητῶς· Δαβὶδ δὲ, καὶ δυνατὸν καὶ ἐκλεκτὸν ἀπὸ μυριάδων, κατὰ τὸ Ἆσμα (Ἆσ. ε΄. 10) τὸν Χριςὸν λέγει· καθὸ ἐχρίσθη Πνεύματι ἁγίῳ ἀρχιερεύς τε καὶ βασιλεὺς, καὶ ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ ἐγεννήθη.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Χριςὸς διὰ τὴν Θεότητα· χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Θεὸς ὢν ὁ λόγος, ὅτε ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς καὶ προῆλθεν ἄνθρωπος, τότε καὶ ἀνθρωπίνως τὴν χρίσιν ἀναλαβὼν, ὠνομάσθη Χριςός· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεὸς ὢν ὁ λόγος, ὅτε ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ προῆλθεν ἄνθρωπος, μένων ὡς ἦν Θεὸς, τότε τὴν χρίσιν διὰ σὲ λαβὼν, ὠνομάσθη Χριςός· Θεὸς γὰρ ὢν ὁ λόγος καὶ βασιλεὺς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ἰδιοποιήσατο τὰ ἡμέτερα· ἵνα καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτοῦ πλουτήσωμεν· Καὶ πάλιν ὁ Κύριλλος· „ Ὁ Σωτὴρ ἔφασκεν, ὁ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα· καὶ τοῦτό ἐςιν ὃ λέγει νῦν ὁ Πατὴρ περὶ αὐτοῦ· „ Ἡ γὰρ χείρ μου συναντιλήψεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίων μου κατισχύσει αὐτόν.

ρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; (Ἰω. ιβ. 19.) ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀνύετε, οὐ κατορθοῦτε· ὁ ἐχθρὸς, λέγει, τοῦ Δαβὶδ, δὲν θέλει κατορθώσει τίποτε, ἐὰν τὸν πολεμῇ· καὶ ὁ υἱὸς ἀνομίας: ἤγουν ὁ ἄνομος, δὲν θέλει προσθέσει διὰ νὰ κακώσῃ αὐτόν: ἤγουν, ἐὰν τινὰς ἐπεχείρησε νὰ κακοποιήσῃ τὸν Δαβὶδ, δεύτερον πλέον δὲν θέλει ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸν κακοποιήσῃ, μὲ τὸ νὰ ἐπληγώθη μίαν φορὰν ἀπὸ τὸν Δαβίδ· ἰδίωμα δὲ εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ ὀνομάζῃ υἱὸν ἀνομίας, τὸν ἄνομον· υἱὸν ἀνθρώπου, τὸν ἄνθρωπον· καὶ υἱὸν ἀδικίας, τὸν ἄδικον· καὶ υἱὸν ἀπολωλότα· καὶ υἱοὺς ἀπειθείας, τοὺς ἀπειθεῖς, κατὰ περίφρασιν. (1)

23: „Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ „τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω κατακόψω ὅλους ὁμοῦ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ ἀπ' ἔμπροσθέν του, καὶ θέλω νικήσω ἐκείνους, ὁποῦ τὸν μισοῦν. (2)

24: „Καὶ ἡ ἀλήθειά μου καὶ τὸ ἔλεός „μου μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί „μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ.

Μὲ τὸν Δαβὶδ, λέγει, θέλει εἶναι τὸ ἀληθινόν μου ἔλεος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν· ἡ ἀλήθεια μὲν, τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ· τὸ ἔλεος δὲ, τὸ τῆς βοηθείας αὐτοῦ (3) Κέρας δὲ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸν Διόδωρον: ἤγουν τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα· διατί, καθὼς ἀπὸ τὴν κεφαλὴν φυτρόνει τὸ κέρατον τῶν κερασφόρων ζώων, καὶ εἶναι εἰς αὐτὰ δύναμις ἐν ταυτῷ καὶ στολισμός: ἔτζι καὶ ὁ Δαβὶδ, κεφαλὴ μὲν ἦτον τῶν Ἰουδαίων, καθὸ βασιλεύς· κεφαλὰς γὰρ τοὺς ἄρχοντας ὀνομάζομεν· ἀπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτὴν τοῦ Δαβὶδ, ἐβλάστησεν ὡσὰν κέρατον, ὁ Χριστὸς· ὁ ὁποῖος ἐσέμνυνε καὶ ἐδόξασε τὸν Δαβίδ: καθὼς καὶ τὸ κέρατον σεμνύνει καὶ δοξάζει τὰ κερατοφόρα ζῶα· δὲν λέγεται δὲ ὁ Χριστὸς κέρατον διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ διατὶ εἶναι ἀπὸ ὅλους ὑψηλότερος, κατὰ τὴν Θεότητα· καθὼς καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῶν κερατοφόρων ζώων, τὸ κέρατον εἶναι ὑψηλότερον· εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· ὅτι τὸ κέρας τοῦ Δαβὶδ: ἤγουν ὁ Χριστὸς, θέλει ὑψωθῇ ἐν τῷ ὀνόματί μου: ἤγουν μὲ τὸ νὰ ὀνομάζεται Θεός· μὲ τοῦτον δὲ τὸν λόγον συμφωνεῖ καὶ ὁ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ τοῦ Προδρόμου, λέγων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· „Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος Προφητῶν αὐτοῦ (Λουκ. α. 69.) τούτους δηλαδὴ τοὺς Προφήτας δηλῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω υἱοὺς Θεοῦ ὠνόμασεν· οἶκον δὲ ὁ Δαβὶδ, τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ ἐκάλεσεν. (4)

25: „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος προσαρμόζει τοῦτο τῷ Χριστῷ, λέγων· „Εἰ καὶ εἰρήκασιν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ Χριστοῦ· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν ἑαυτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἦν ἀνόητος αὐτοῖς καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ σκέψις, καὶ εἰς ἄπρακτον αὐτοῖς ἐκβέβηκε τὸ ἐγχείρημα· ἀνεβίω γὰρ ὁ Χριστὸς τριήμερος πατήσας τὸν θάνατον, καὶ σκυλεύσας τὸν Ἅδην· οὐκοῦν ἀληθὲς τὸ εἰρημένον· „Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι παραδέδονται τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ, καὶ διολώλασι παντελῶς.

(3) Ὑψηλότερον δὲ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἀλήθειαν ὀνομάζει τὴν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν καὶ προσκύνησιν, ἣν Χριστὸς ἡμῖν εἰσηγήσατο, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀποδέχεται σὺν τῷ Υἱῷ· ἐν Χριστῷ γὰρ καὶ μετὰ Χριστοῦ ἡ ἀλήθεια τοῦ Πατρός: τουτέστι τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἡ δύναμις· μετ' αὐτοῦ δὲ πάλιν καὶ τὸ ἔλεος: τουτέστιν ἡ διὰ πίστεως ἄφεσις.

(4) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ κέρας ὀνομάζειν, ἐπὶ μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν ὑπεροψίαν· ἐπὶ δὲ δικαίων, τὴν δόξαν· τοῖς οὖν ὀνόμασι τοῖς οὕτω μάλιστα πρέπουσι τῷ Πατρὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δοξάζεται· διὸ ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά.

25 : „ Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσσῃ χεῖρα αὐ-
„ τοῦ, καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐ-
„ τοῦ.

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς θαλάσσης, ἐφανέρωσε τὰ νησία· ἐπειδὴ αὐτὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ εὑρίσκονται· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῶν ποταμῶν, ἐφανέρωσε τὴν ςερεάν· ἐπειδὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ ςερεᾷ εὑρίσκονται· χεῖρα δὲ καὶ δεξιὰν, τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ὠνόμασε· ποῦ δὲ φαίνεται ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκυρίευσεν ὅλας; οὐδαμοῦ εἰς κανένα μέρος τῆς Γραφῆς· ὁ Χριςὸς ὅμως ἐκυρίευσε καὶ ὅλην μὲν τὴν θάλασσαν, καὶ ὅλην δὲ τὴν γῆν, ὡς εἴρηται ἐν τῷ οα. Ψαλμῷ· „ Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης· ὥςε χεῖρα καὶ δεξιὰν δεν θέλεις νοήσεις τὴν τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ τὴν τοῦ κέρατος τοῦ Δαβὶδ: ἤτοι τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ. (1)

26 : „ Αὐτὸς ἐπικαλέσεταί με· Πατήρ μου
„ εἶ σὺ, Θεός μου καὶ ἀντιλήπτωρ
„ τῆς σωτηρίας μου.

Ἐδῶ λείπει τὸ, λέγων, καὶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν: ἤτοι αὐτὸς ἐπικαλέσεταί με λέγων· Πατήρ μου εἶ σύ. Ποῦ δὲ ὁ Δαβὶδ ὠνόμασε Πατέρα του τὸν Θεόν; εἰς κανένα μέρος· ὁ δὲ Χριςὸς εἰς πάμπολλα μέρη τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρα μὲν ὀνομάζει αὐτὸν, καθὸ Θεός· Θεὸν δὲ καὶ ἀντιλήπτορα, καθὸ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ τὸν Ἡσύχιον· „ οὕτω γὰρ πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν ἔφη· „ Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν· καὶ Θεόν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν· (Ἰω. κ'. 17.)

27 : „ Κἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτὸν
„ ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς
„ γῆς.

Πρωτότοκον ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Χριςὸν τριῶν λογιῶν· πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς (Ῥωμ. η'. 29.) Πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν (Κολ. α'. 18.) Καὶ πρωτότοκον πάσης Κτίσεως (Κολ. α'. 15. ἤτοι ὡς ἀπαρχὴν τοῦ νέου λαοῦ· ὡς πρῶτον ἀναςάντα ἐκ τῶν νεκρῶν εἰς ἀθανασίαν· καὶ ὡς ἐξαίρετον τῆς καινῆς κτίσεως τῶν πιςῶν· ὑψηλὸν δὲ κοντὰ εἰς τοὺς βασιλεῖς λέγει αὐτὸν ὁ Δαβὶδ, διατὶ ὁ Χριςὸς, ἐκείνους μὲν τοὺς βασιλεῖς, ὅπου ἐγνώρισαν αὐτὸν ὡς Θεὸν, ἔχει ὑποτασσομένους εἰς αὐτόν· ἀπὸ ἐκείνους δὲ ὅπου τὸν πολεμοῦν, αὐτὸς γίνεται ἀνώτερος· καὶ ἔτζι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, εἶναι ὑψηλὸς ὁ Χριςὸς, καὶ κοντὰ εἰς τοὺς πιςοὺς βασιλεῖς, καὶ κοντὰ εἰς τοὺς ἀπίςους· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐνίκησεν ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, μὲ τὸ νὰ ἦτον βασιλεὺς μόνης τῆς Ἰουδαίας.

28 : „ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔ-
„ λεός μου, καὶ ἡ διαθήκη μου πι-
„ ςὴ αὐτῷ.

Εἰς τὸν Χριςὸν, λέγει, θέλω φυλάξω τὸ ἔλεός μου· ἐπειδὴ καὶ χρειάζεται αὐτὸ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἐδὲν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐςὶ δὲ κατὰ βαθύτερον λόγον, τὴν μὲν δεξιὰν αὐτοῦ ἐν ποταμοῖς λέγεσθαι, διὰ τὸ πάντας τοὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ σῳζομένους, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καθαίρεσθαι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀξιουμένους ἐπιρροῆς· ποταμοὶ δὲ αὐτοῦ εἴρηνται καὶ οἱ λαοὶ, κατὰ τὸ, ποταμοὶ κροτήσουσι χειρί· τὴν δὲ ἑτέραν παρὰ τὴν δεξιὰν, τὴν κολαςικήν φημι χεῖρα καὶ δύναμιν ἐν τῇ θαλάσσῃ τεθεῖσθαι καὶ τοῖς ἁλμυροῖς τοῦ βίου κύμασιν, ἔνθα ὁ δράκων διατρίβει, τιμωρουμένην τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ταπεινοῦσαν τοὺς αὐτόθι διάγοντας· ἐν δὲ τῷ Παραδείσῳ τῶν Πατέρων οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν εἷς γέρων, ὅτι ὁ Σωτὴρ τὴν μὲν ἀριςερὰν αὐτοῦ ἔθετο εἰς τὴν θάλασσαν; ἤτοι εἰς τὸν κόσμον, τὴν δὲ δεξιὰν αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμούς: ἤτοι εἰς τοὺς Ἀποςόλους.

δὲν χρειάζεται αὐτὸ διὰ λόγου του, ἀλλὰ διὰ τοὺς κατὰ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας: ἤτοι διὰ τοὺς Χριςιανοὺς· διὰ τοὺς ὁποίους καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, μεσίτης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων γενόμενος· διαθήκην δὲ πιςὴν ὀνομάζει, τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ βεβαίαν ὑπόσχεσιν, ἥτις εἰς τὸν Χριςὸν ἔμελλε νὰ λάβῃ τὸ τέλος της. εἴρηται γὰρ ἀνωτέρω, ὅτι ἕως τοῦ αἰῶνος ἑτοιμάσω τὸ σπέρμα σου. (1)

29: „ Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ σπέρ-
„ μα αὐτοῦ.

Σπέρμα τοῦ Χριςοῦ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος ἐσπάρθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Μαθητῶν του· ὁ ὁποῖος λόγος διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ὁμοίως σπέρμα Χριςοῦ εἶναι καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριςιανῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Διόδωρον, ὁ ἀναγεννηθεὶς πνευματικῶς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ κάθε ἔθνος ἀνθρώπων· ἀντὶ δὲ τοῦ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Διηνεκῶς· καὶ ἀληθῶς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριςοῦ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. (Ματ. ις. 18.)

„ Καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέ-
„ ρας τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸν θρόνον, λέγει, τῆς βασιλείας τοῦ Χριςοῦ, θέλω ποιήσω τόσον διαρκῆ καὶ ςερεὸν, καθὼς εἶναι αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ· διαρκεῖς γὰρ αὗται εἶναι καὶ μόνιμαι· διατὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου φυλάττουσι τὸ φυσικὸν αὐτῶν ὁροθέσιον· ὁμοιάζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τὸ· Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ (Ψαλ. οα. 5.) ἡμέραι δὲ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται, ἐπειδὴ καὶ ὁ οὐρανὸς ἀποτελεῖ αὐτὰς μὲ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡλίου· ἂς δείξουν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ποῖον σπέρμα τοῦ Δαβὶδ ἐτέθη εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; ἤγουν σωζόμενον ἐπάνω εἰς τὴν βασιλείαν; ἢ ποῖος θρόνος βασιλικὸς τοῦ Δαβὶδ ἐςάθη μόνιμος; ἀλλὰ δὲν δύνονται· ἐπειδὴ ἡ βασιλεία τοῦ Δαβὶδ ἐτελείωσεν εἰς τὸν Ἰεχονίαν καὶ Σεδεκίαν, τοὺς ὁποίους χωριςὰ χωριςὰ σκλάβους λαβόντες οἱ Βαβυλώνιοι, ἐπῆγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ τὸν μὲν Σεδεκίαν ἐτύφλωσαν τελείως· τὸν δὲ Ἰεχονίαν ὑπέταξαν εἰς τὴν σκλαβίαν· τότε λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ ὁ θρόνος τοῦ Δαβὶδ κατεςράφη τελείως, κἀνένας πλέον εἰς τὸ ἑξῆς δὲν ἐκάθισεν εἰς αὐτόν· διατὶ ὁ Ζοροβάβελ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκλαβίας δὲν ἔγινε βασιλεὺς, ἀλλὰ δημαγωγὸς τῶν Ἰουδαίων· ταῦτα δὲ φανερόνοι ὁ Ψαλμὸς παρέμπροσθεν· διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία τοῦ Δαβὶδ δὲν ἔμεινεν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, περισσότερον ἀπὸ τετρακοσίους χρόνους. (2)

30: „ Ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ
„ τὸν νόμον μου καὶ τοῖς κρίμασί μου
„ μὴ πορευθῶσιν.

31: „ Ἐ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Κύριλλος· „ Ἡ μὲν γὰρ πρώτη Διαθήκη πέπαυται, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς ϗ ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, σκιὰς ἔχων ϗ τύπους ϗ μόνην τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν· ἐπεισαγωγὴ δὲ γέγονεν ἡμῖν κρείττονος ἐλπίδος; δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο προσθεὶς μόνον· ὅτι αὐτῷ τῷ πεπιςευκότι διὰ Χριςοῦ λαῷ, φυλάξω τὸ ἔλεος: ἤτοι τὴν διὰ πίςεως ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

(2) Ὅθεν συμπεραίνει ὁ Θεοδώριτος· „ Τοιγαροῦν διὰ τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸν αἰῶνα διέμεινε, ϗ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔχει τὸ διαρκές· οὕτω γὰρ ϗ ὁ μακάριος ἐθέσπισεν Ἡσαΐας· εἰρηκὼς γὰρ, ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς ϗ ἐδόθη ἡμῖν, ἐπάγει, ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ ϗ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθῶσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν ϗ εἰς τὸν αἰῶνα· οὕτω τὰ περὶ τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ προθεσπίσας ὁ λόγος, περὶ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων διεξέρχεται βασιλέων· ἔφη δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς ϗ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι· τῶν λόγων ἄρα μὴ παρερχομένων, βασιλεύσει ὁ Χριςὸς ϗ μετὰ τὴν πάροδον οὐρανοῦ ϗ γῆς· οὐ γὰρ ἕως τοῦ παρελθεῖν εἶπε τὸν οὐρανόν· ἀλλ' ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ· ϗ μετὰ τὴν πάροδον γὰρ ϗ παρέλευσιν (ἤτοι ἀλλαγὴν) ὁ οὐρανὸς ἔςαι· οὐ γὰρ ἴσον τῷ φθάσαι τὸ παρελθεῖν αὐτόν.

31: „ Ἐὰν τὰ δικαιώματά μου βεβηλώσω-
„ σι καὶ τὰς ἐντολάς μου μὴ φυλά-
ξωσιν·

32: „ Ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας
„ αὐτῶν, καὶ ἐν μάστιξι τὰς ἀδικίας
„ αὐτῶν.

Ἀνίσως, λέγει, οἱ υἱοὶ τοῦ Χριστοῦ: ἤγουν οἱ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ λουτροῦ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναγεννηθέντες Χριστιανοί, ἀρήσουν τὸν νόμον, καὶ δὲν περιπατήσουν εἰς τὰς κρίσεις μου, καὶ ἀτιμάσουν τὰ δικαιώματά μου καὶ δὲν φυλάξουν τὰς ἐντολάς μου· ἐγὼ θέλω ἐπισκεφθῶ μὲ ῥαβδὶ καὶ μάστιγα τὰς ἀνομίας των· τὶ διαφορὰν δὲ ἔχουν ὁ νόμος καὶ τὸ κρίμα καὶ δικαίωμα καὶ ἡ ἐντολή, εἴπομεν εἰς τὸν ιζ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό·„ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου· βεβηλώσωσι δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξευτελίσωσι· βέβηλον γὰρ λέγεται τὸ ἀνίερον πρὸς διαφορὰν τοῦ ἱεροῦ: ἤγουν τὸ κοινὸν καὶ εὐτελές· ῥάβδον δὲ καὶ μάστιγα λέγει τοὺς πειρασμούς. (1.) τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐγὼ θέλω σωφρονίσω τοὺς παραβάτας τοῦ νόμου μου Χριστιανοὺς, μὲ ἐπαναστάσεις Ἐθνῶν, μὲ τυραννίας, μὲ λιμὸν, καὶ μὲ τοιαύτας ἄλλας παιδείας· ὅμως τελείως δὲν θέλω τοὺς ἀποστρέψω· ἀνομίας δὲ καὶ ἀδικίας τὰ αὐτὰ λέγει, ἁμαρτήματα ἐκ παραλλήλου.

33: „ Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ διασκεδάσω
„ ἀπ᾽ αὐτῶν, οὐδὲ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ
„ ἀληθείᾳ μου.

Δὲν θέλω, λέγει, ἀσηκώσω τὸ ἔλεός μου ἀπὸ τοὺς παραβάτας τῶν ἐντολῶν μου, μὲ τὸ νὰ λυποῦμαι αὐτοὺς, καὶ ἀναμένω τὴν μετάνοιάν τους· ὢ φιλανθρωπίας ἀπείρου! μαστίζων γὰρ ὁ Θεὸς ἐλεεῖ, καὶ δὲν δίδει ἄκρατον τὴν τιμωρίαν χωρὶς σμίξιν ἐλέου· ἀλλὰ μαστίζει μὲν καὶ παιδεύει, ὡς καταφρονητὰς, ἐλεεῖ δὲ, ὡς οἰκείους· ἀλλ᾽ οὐδὲ θέλω, λέγει, ἀδικήσῃ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ παραβῶ τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκα εἰς αὐτόν (2) περιττὸν δὲ εἶναι τὸ μή· καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀκόλουθον στίχον· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσιν, οὐδ᾽ οὐ μή· ταύτην δὲ τὴν παράβασιν, λέγει, δὲν θέλω ποιήσω, διὰ τὴν ἀλήθειάν μου: ἤγουν διατὶ εἶμαι ἀληθινός.

34: „ Οὐδὲ μὴ βεβηλώσω τὴν διαθήκην
„ μου, καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν
„ χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω.

Καὶ ἐδῶ τὸ μὴ, εἶναι περιττόν· δὲν θέλω εὐτελίσω, λέγει, τὴν Διαθήκην καὶ ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκα εἰς τὸν Δαβίδ· ἀξίωμα δὲ τῆς Διαθήκης εἶναι, ἡ ἀλήθεια αὐτῆς· εὐτέλεια αὐτῆς εἶναι, ἡ ἀθέτησις καὶ παράβασις αὐτῆς· Διαθήκην δὲ λέγει τὸ ἀνωτέρω λόγιον: ἤγουν τό· „ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου· τὸ δὲ, τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω, εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω· ἀνθρωποπρεπὴς δὲ λόγος εἶναι τὸ, διὰ τῶν χειλέων· χείλη γὰρ Θεοῦ γλῶσσα καὶ στόμα, εἶναι ὁ λόγος αὐτοῦ· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται· οὐδ᾽ οὐ μὴ βεβηλώσω.

35: „ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τοῖς μὲν οὖν ἰάσιμα ἁμαρτάνουσιν ἀπειλεῖ ὁ λόγος ἐπισκέπτεσθαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας· παιδευτικὴ δέ τις οὖσα ἡ ῥάβδος τοῦ Θεοῦ, οὐ παρατετραμμένας ἐπάγει τὰς κρίσεις· τοῖς δὲ ἀνιάτως ἔχουσι, λέγει· τί ἔτι πληγῆτε; πάσας διεξεληλύθατε τὰς πληγάς· πασῶν κατεφρονήσατε τῶν ἐπιστρεπτικῶν μαστίγων· συντριμμὸς ὑμᾶς μένει· τῶν γὰρ περιστατικῶν συμβαινόντων, τινὰ μὲν, ἁμαρτημάτων ἕνεκα γίνεται· τινὰ δὲ, εἰς διόρθωσιν τοῦ ἤθους τῶν πειραζομένων· ἄλλα δὲ, ὑπὲρ τοῦ ἐκτριβῆναι τοὺς ἀπεγνωσμένους ὡς ἐπὶ τοῦ Φαραώ· τούτοις γὰρ οὐκέτι πληγαὶ, οὐδὲ μάστιγες, ἀλλ᾽ ἀφανισμὸς ἀπειλεῖται.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Τὸ οὐ μὴ ἀδικήσω, οὐ παραβήσομαί φησιν ὁ Σύμμαχος· ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Οὐ ψεύσομαι· λέγει δὲ, κἂν μυρία παρανομήσωσιν οἱ ἐκ γένους Δαβὶδ, αὐτοὺς μὲν ὑποβαλῶ τιμωρίαις, τὴν δὲ πρὸς Δαβὶδ ἐπαγγελίαν οὐ ψεύσομαι.

35: „Ἅπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ „Δαβὶδ ψεύσομαι.

Τὸ ἅπαξ ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ βεβαίως· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο. „Ἅπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς Ψαλ. ξα. 11 (1) ὤμοσα, λέγει, βεβαίως: ἤτοι ἐβεβαίωσα ἐπάνω εἰς τὴν ἐδικήν μου ἁγιωσύνην, κατὰ τὸν Ἡσύχιον. (2) ἐπειδὴ καθε ἄνθρωπος ὁποῦ ὀμνύει, κατὰ τοῦ μεγαλητέρου ὀμνύει· ὁ δὲ Θεὸς, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ανώτερον εἰς τὸ νὰ ὀμόσῃ κατ᾽ αὐτοῦ: διὰ τοῦτο ὀμνύει ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς τὴν ἁγιωσύνην του καθὼς καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἐδίδαξε τοῦτο εἰς την πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν· Κεφ. ς'. τὸ δέ. „Εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, οὐ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· ἰδίωμα γὰρ καὶ τοῦτο, εἶναι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς τὸ νὰ λαμβάνῃ τὸ εἰ, ἀντὶ τοῦ οὐ, ἐπὶ τῶν ὀμνυόντων· τοιοῦτον εἶναι καὶ τό. Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ηὔξατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ· εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου μου· (Ψαλ ρλα. 3) ἀντὶ τοῦ, οὐκ εἰσελεύσομαι· καὶ ἄλλα ὅμοια.

36: „Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα „μενεῖ· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥ„λιος ἐναντίον μου,

Σπέρμα μὲν τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα, καθὼς ἀνωτέρω εἴπομεν· ὅστις καὶ βασιλεύει αἰωνίως, εἰς μὲν τοὺς Χριστιανοὺς, μὲ τὸ θελημάτων· εἰς δε τοὺς ἀπίστους, καὶ χωρὶς αὐτοὶ νὰ θέλουν· „Ἐδόθη μοι γὰρ φησιν, ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη'. 18.) σπέρμα δε τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ οἱ δι᾽ αὐτοῦ ἀναγεννηθέντες Πνευματικῶς Χριστιανοὶ, καθως καὶ τοῦτο εἴπομεν· καὶ τὸ Εὐαγγέλιον λοιπὸν καὶ ὁ Χριστιανικὸς λαὸς τοῦ Χριστοῦ, θέλει μένει εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου· ἀλλὰ καὶ ὁ θρόνος: ἤτοι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἡ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς. θέλει γένῃ, λέγει. ὀνομαστὴ καὶ στερεὰ, ὡσὰν ὁ ἥλιος· διατὶ δὲ τὸν ἥλιον εἰς εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα τῆς μονιμότητος ἔλαβεν εδῶ, εἴπομεν ἐν τῷ οα'. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ: ἤγουν θέλει εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἕως ὁποῦ εἶναι ὁ ἥλιος· ἀντὶ του θέλει εἶναι ἀτελεύτητος. (1)

37: „Καὶ ὡς ἡ Σελήνη κατηρτισμένη εἰς „τον αἰῶνα.

Καθ᾽ ὑπερβατὸν πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ ῥητὸν τοῦτο: ἤγουν. Καὶ ὡς ἡ κατηρτισμένη Σελήνη· ἡ βασιλεία, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὀνομαστὴ καὶ στερεὰ εἰς τὸν αἰῶνα· καθὼς εἶναι ἡ πληριφαὴς καὶ πανσέληνος Σελήνη. κατηρτισμένην γὰρ ὠνό-

(1) Καὶ ὁ Εὐσέβιος δὲ λέγει· „Ἅπαξ οὖν καλεῖ τὸ τῆς ἀποφάσεως βέβαιον, ὡς οὐ δεχόμενον παρατροπήν· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἡσύχιος.

(2) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „Ἡ κατὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ παιδὸς ὀμνύει, ὡς ἂν πατὴρ εὐορκῶν κατὰ σωτηρίας υἱοῦ γνησίου ϗ ἀγαπητοῦ· σημείωσαι δὲ, ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐπὶ μὲν τοῖς διηνεκέσι ϗ μένουσιν, ὀμνὺς ὁ Θεὸς εἰσάγεται· ὅθεν τῷ κατὰ τάξιν Μελχισεδὲκ ἱερεῖ ἀπαράβατον τὴν ἱερωσύνην διδοὺς, ὀμνὺς οὐ μεταμέλεται· ϗ τῷ Ἀβραὰμ· εἰδέ που πρόσκαιρος δίδωσί τι, οὐχ ὄμνυσιν ἐπὶ τούτῳ· ἀμέλει γοῦν οὐ μεθ᾽ ὅρκων ἐγχειρίσας τὴν βασιλείαν τῷ Σαοὺλ, φησι· μεταμεμέλημαι, ὅτι ἐβασίλευσα τὸν Σαούλ· διὸ ϗ τῷ Δαβὶδ ὄμνυσι περὶ τοῦ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τὸν Σωτῆρα γεννηθῆναι Χριστὸν, συνδιαιωνίζοντος τῷ χρόνῳ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, αὐτοῦ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „Θρόνος Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία· ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῇ· ἔσται οὖν, φησιν, ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα ϗ φωτίζουσα τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν, ϗ μένουσα διηνεκῶς ὥσπερ ὁ ἥλιος ϗ ἡ Σελήνη· ὥσπερ γὰρ οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις τὸν ἡλίου ϗ σελήνης κύκλον σβέσαι δυνήσεται· οὕτως οὐδεὶς ἀμαυρώσει ποτὲ τὰς τῆς Ἐκκλησίας αὐγάς: ἤγουν τὴν νοητὴν λαμπρότητα· φαίνει δὲ ἀεὶ, καθάπερ οἱ μεγάλοι φωστῆρες· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος.

ώνέμησε τήν πανσέληνον · τούς δὲ δύω φωςῆρας εἰς εἰκόνα παρέλαβε, καθὼς καὶ εἰς τὸν οα'. Ψαλμόν.

„Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

Ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ὁ μάρτυς, εἶπεν ὁ διαμαρτυράμενος · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ διεμαρτύρατο: ἤγουν ὁποῦ ὑπεσχέθη περὶ τοῦ σπέρματός μου: ἤτοι ὁ Θεὸς, αὐτὸς εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν · καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιόπιςος καὶ ἀληθινος · διότι οἱ εἰς τὴν γῆν ευρισκόμενοι ἄνθρωποι, δὲν φαίνονται νὰ εἶναι ἀξιόπιςοι καὶ ἀληθινοί. (1)

38: „Σὺ δὲ ἀπώσω καὶ ἐξουδένωσας.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται παρὰ τοῦ Δαβίδ, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων · κλαίει γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους οἱ Ἰουδαῖοι: οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ἀκυρώθησαν αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαι ἐπαγγελίαι εἰς τὸν Δαβίδ · Σὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ ὑπεσχέθης τὰ ἀνωτέρω, ἀπέβαλες τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀτίμασας αὐτὸ μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν · φανερόνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, τον βασιλέα Ἰεχονίαν καὶ Σεδεκίαν, οἵτινες αἰχμαλωτίσθησαν κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς εἴπομεν · πολλὰ δὲ ἀνόητοι εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι νομίζουν, ὅτι ἐψεύσθη ὁ Θεός · τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον καὶ ἀνόσιον · λοιπὸν σπέρμα τοῦ Δαβὶδ αἰώνιον εἰς τὴν βασιλείαν, εἶναι ὁ Χριςός · οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔςαι τέλος · (Λου. α'. 33.) καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι σωματικὸν θρόνον καὶ βασιλείαν ἐπίγειον νοοῦσι · τοῦ δὲ Χριςοῦ ἡ βασιλεία δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου · καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος: ἤτοι δὲν εἶναι αἰσθητὴ, ἀλλὰ νοητή · βασιλεία γὰρ Χριςοῦ εἶναι, ἡ τῶν πιςευόντων ὑποταγὴ, καὶ θεληματικὴ δουλεία · „Ἐγὼ, γάρ φησι, κατεςάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ · (Ψαλ. β. 6.) καὶ πάλιν „Καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς · (αὐτόθ. 8.) (2)

„Ἀνεβάλου τὸν χριστόν σου.

Χριςὸν Θεοῦ, τὸν βασιλέα ὀνομάζει · ἐπειδὴ καὶ ἐχρίετο εἰς βασιλείαν μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ · ὅτι γὰρ καὶ εἰς τὴν Α'. τῶν Βασιλειῶν · (Κεφ. κδ. 7.) χριςὸς Κυρίου ὁ Σαοὺλ ὀνομάζεται · ἀνεβάλου, λέγει: ἤγουν ὑπερέθου, παρεκρούσω τὸν ἐδικόν σου βασιλέα: ἤτοι τὸν Δαβίδ, μὲ τὸ νὰ ἔδωκες ἀναβολὴν, καὶ δὲν ἐτελείωσες τὰς πρὸς αὐτὸν μεθ' ὅρκου ὑποσχέσεις σου.

39: „Κατέστρεψας τὴν Διαθήκην τοῦ
„δούλου σου · ἐβεβήλωσας εἰς τὴν
„γῆν το ἁγίασμα αὐτοῦ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει · „Σημαίνει διὰ τούτου τὴν μετὰ σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν, ἐν οὐρανῷ αϊδίως ἐσομένης, ὡς ἀδιαιρέτως λοιπὸν τῷ Θεῷ λόγῳ ἡνωμένης · ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει · „Περὶ δὲ τοῦ ταῦτα οὕτως ἕξειν, ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ · περὶ οὗ φησι καὶ ὁ Ἰὼβ · „Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου · ὁ δὲ συνίςωρ μου ἐν ὑψίςοις · (Ἰὼβ. ις'. 19.)

(2) Κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον · τὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῷ τιμίῳ Σταυρῷ ὁ Προφήτης φησί · λέγει οὖν ὡς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν, ὅτι ἀπώσω καὶ ἐξουδένωσας: τουτέςιν ἀπωσθῆναι καὶ ἐξουδενωθῆναι συνεχώρησας · οὐ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐξουδένωσε τὸν ἴδιον Υἱόν · Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασι, πλὴν κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός · καὶ ὁ Ἀνώνυμός φησι · „Ἔῤῥιψας, λέγει, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ · ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς τὸ παθεῖν, ψιλὸς ἄνθρωπος ἐνομίσθη τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις · ἀλλ' οὐ μεμένηκε νεκρὸς ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, κατὰ τὴν τοῦ Προφήτου φωνήν.

Ἐκατήργησας, λέγει, τὴν ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκες εἰς τὸν δοῦλόν σου Δαβίδ. εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν ογ. Ψαλμόν· Εἰς τὴν γῆν ἐβεβήλωσας τὸ σκήνωμα τοῦ ὀνόματός σου· ἁγίασμα δὲ τώρα λέγει ἐδῶ τοῦ Δαβίδ, τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις περιβόητον ναόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἠθέλησε νὰ οἰκοδομήσῃ αὐτὸν, καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν του Σολομῶντα· διότι ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ κτισθῇ ὁ ναὸς ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν υἱόν του Σολομῶντα· ἅγιον δὲ καὶ ἁγιαστήριον ὠνόμασε τὸν αὐτὸν ναὸν, καὶ εἰς τὸν ογ. Ψαλμόν· εἰς τὸν Δαβὶδ δὲ ἀναφέρει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων ὅλον τὸ πάθος καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ὁποῦ ἔλαβον, σπουδάζωντας νὰ τροβίξῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος, διὰ τὴν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν θεράποντά του Δαβίδ. (1)

40: „ Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμοὺς „ αὐτοῦ· ἔθου τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ, „ δειλίαν.

Φραγμοὺς ἐδῶ ἐννοεῖ, τὰ τείχη καὶ τοὺς νόμους· τὸν Δαβὶδ δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ λαὸς, ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως Ἰεχονίου καὶ Σεδεκίου· καθότι αὐτοὶ ἦτον ἀπόγονοι τοῦ Δαβίδ· τούτων γὰρ τῶν βασιλέων ὀχυρώματα ἦσαν τὰ τειχόκαστρα τῆς Ἱερουσαλήμ· ἀφ' οὗ δὲ ὁ καθ' ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἐσκλαβώθησαν, ἀντὶ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τειχοκάστρων, ἀπὸ δειλίαν καὶ φόβον ἐπερικυκλώθησαν· ἤγουν λέγει, Κύριε, τὰ πρὶν περιφράγματα καὶ τειχόκαστρα τοῦ Δαβίδ, δειλίαν καὶ φόβον· ἐπειδὴ ταῦτα ἔχουσιν οἱ ἀπόγονοί του ἀντὶ ἐκείνων. (2)

41: „ Διήρπαζον αὐτὸν πάντες οἱ διο„ δεύοντες ὁδόν.

Οἱ διοδεύοντες ὁδόν: ἤγουν ὅλα τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ πλησίον διαπερνῶντα ἀπὸ αὐτήν, Μωαβῖται λέγω, Ἀμμανῖται, Ἀλλόφυλοι, Ἰδουμαῖοι καὶ ἄλλοι· αὐτά, λέγω, διήρπασαν τὸν Δαβίδ. (3) ἤτοι τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Δαβίδ· ταῦτα δὲ τὰ Ἔθνη, παραπορευομένους τὴν ὁδὸν ὠνόμασεν ἐν τῷ οθ'. Ψαλμῷ.

„ Ἐγενήθη ὄνειδος τοῖς γείτοσιν αὐ„ τοῦ.

Οὗτος ὁ στίχος εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν οη'. Ψαλμὸν, προφερόμενος μὲ πληθυντικὸν ἀριθμὸν οὕτως· „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν.

42: „ Υ-

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ: ἤτοι εἰς θάνατον ϗ μνῆμα τὸ σῶμα παρέδωκας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴν Ἐκκλησίαν, οὖσαν οἶκον ϗ ἁγιαστήριον αὐτοῦ· συγχωρήσας κατὰ καιροὺς παραδοθῆναι τοῖς ἐκ τῶν ἀθέων ἐπενεχθεῖσιν αὐτῇ διωγμοῖς· Θεοῦ δὲ δοῦλος ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναλαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, ϗ γενόμενος· ἐκ τῆς εἰπούσης τῷ Ἀγγέλῳ· „ Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

(2) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, φραγμοὺς τοῦ Χριστοῦ ϗ ὀχυρώματα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους καλεῖ· ἀφέντες γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους αὐτὸν, ἔφυγον, εἰδοκοῦντες εἶναι ὀχυρώματα αὐτοῦ· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Δίδυμος.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἠκολούθησε δὲ τὸ διηρπάσθαι Χριστὸν, ὅ ἐστι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὑμεῖς γάρ φησιν, ἐστε σῶμα Χριστοῦ ϗ μέλη ἐκ μέρους· οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατεπαίζονται, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει πράττοντες, ἃ δὴ παθεῖν συνεχώρησας· ἐφ' οἷς ϗ οἱ μισοῦντες εὐφραίνονται, μηδεμίαν ὁρῶντες ἀντίληψιν, ἐν τῷ συμβάλλειν εἰς πόλεμον αὐτῷ τοὺς ἐχθρούς· ὥστε δήσαντας αὐτὸν ἀπαγαγεῖν εἰς τὸν Σταυρὸν, ϗ ὅσα πρὸς ὕβριν, ἐπενεγκεῖν·

42 : „ Ὕψωσας τὴν δεξιὰν τῶν θλιβόν-
„ των αὐτόν· εὔφρανας πάντας τοὺς
„ ἐχθροὺς αὐτοῦ.

Ἀνωτέρους, λέγει, Κύριε, ἔκαμες ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τοὺς Βαβυλωνίους, οἵτινες ἐσκλάβωσαν ἡμᾶς το σπέρμα του· διατὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ νικοῦν ἐν τῷ πολέμῳ, σηκόνοντες ὑψηλὰ τὰς χεῖρας ἐπάνω εἰς τοὺς νικηθέντας, κτυποῦσιν αὐτούς· καὶ εὔφρανας, λέγει, ὅλα τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη, καθὼς εἶπε καὶ ἐν τῷ οη΄. Ψαλμῷ. (1)

43 : „ Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς
„ ῥομφαίας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀντε-
„ λάβου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ.

44 : „ Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτόν,
„ τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κα-
„ τέρραξας.

Δὲν δίδεις, λέγει, πλέον Κύριε εἰς τὸν Δαβὶδ τὴν βοήθειαν, ὁποῦ ἐσυνείθιζες νὰ χαρίζῃς εἰς αὐτὸν, ὅταν ἐπολέμει· οὐδὲ ἐβοήθησας αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον, ὁποῦ ἔκαμε μὲ τοὺς Βαβυλωνίους· ἔπαυσας δὲ καὶ τὸν συνειθισμένον καθαρισμὸν, ὁποῦ εἶχε· διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἐμεταχειρίζοντο εἰς τὰς ἑορτάς των ῥαντισμοὺς καὶ καθάρσια· μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον φανερόνει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ προηγουμένου τὸ ἑπόμενον: ἤγουν, ὅτι ἀπέστρεψεν ὁ Θεὸς τὰς ἑορτὰς τοῦ Δαβίδ· κατεκρήμνισας, λέγει, καὶ τὸν θρόνον: ἤγουν τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβίδ· μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ἀπὸ παραδείγματος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν θέλουν νὰ ἐξώσουν τινὰ ἀπὸ τὴν βασιλείαν ἢ ἄλλην ἐξουσίαν, κρημνίζουσι τὸν θρόνον του.

45 : „ Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρό-
„ νου αὐτοῦ· κατέχεας αὐτοῦ αἰ-
„ σχύνην.

Χρόνον, λέγει, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ μένῃ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ἐσμίκρυνας λοιπὸν, λέγει: ἤγουν ἐσύντεμες τὸν καιρὸν αὐτὸν, καὶ ἔκαμες αὐτὸν μικρὸν, τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθης νὰ κάμῃς μακρόν· καὶ μὲ τοῦτο κατεντροπίασες τὸν Δαβίδ· ἡ γὰρ ἐντροπὴ τῶν ἀπογόνων, ἐντροπὴ εἶναι καὶ τοῦ προγόνου· ἐντράπηκαν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, διατὶ ἐσκλαβώθησαν, καὶ ἔπαθον τὰς ἀτιμοτάτας δυστυχίας. (2)

46 : „ Ἕως πότε Κύριε, ἀποστρέφῃ εἰς
„ τέλος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀρ-
„ γή σου;

Ταῦ-

(1) Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἐπίχαρμα καὶ ἐπονείδιστος γέγονε τοῖς λέγουσι· σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ· καὶ πλατὺ μὲν ἐγέλων καὶ ἔχαιρον οἱ Ἰουδαῖοι, ὑπενόουν δὲ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθείας, ὅτι οὐχ ἑκόντα αὐτὸν νενικήκασι· καὶ ἐπέσειον αὐτῷ τὰς κεφαλάς: εἶναι λόγια τοῦ Κυρίλλου.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεοδώριτον· „ Σεδεκίας μὲν, ἐκκοπέντων τῶν ὀφθαλμῶν, μύλωνι παρεδόθη πάντα τὸν λειπόμενον χρόνον· Ἰεχονίας δὲ καὶ αὐτὸς ἐδούλευσεν· αἰσχύνης δὲ καὶ ὀνειδισμοῦ ταῦτα μεστά· ὁ δὲ Διόδωρος εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ταῦτα ἀναφέρει λέγων· „ Τέως γε μὴν ᾤοντο καὶ ἀπὸ τοῦ καθαρισμοῦ καταλελύσθαι τὸν Χριστὸν, οὗ εἰργάσατο διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ· κατεῤῥάχθαι τε εἰς τὴν γῆν τὸν θρόνον αὐτοῦ, καίτοι τοῦ Θεοῦ τεθεικότος αὐτὸν ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ· ὁρῶντες γὰρ αὐτοῦ τὸ πάθος καὶ τὸν Σταυρὸν, ἔδοξαν τέλος εἰληφέναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, σμικρυνθεῖσάν τε καὶ ἀνατραπεῖσαν ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν Σταυρὸν αἰσχύνῃ γεγενημένῃ· περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· „ Ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε Σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας· λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ἐπειδὴ ἐνόμισαν οἱ σταυρώσαντες, ὅτι πεπονθὼς συνεστάλη, καὶ πέπαυται τοῦ καὶ ὅλως εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σταυρωσάντων ὑπονοίας διερμηνεύει λέγων· „ Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέρραξας

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ λέγονται εἰς τὸν οη Ψαλμόν „ Ἕως πότε Κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τέλος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος σου; (1)

47: „ Μνήσθητι, τίς μου ἡ ὑπόστασις· μὴ „ γὰρ ματαίως ἔκτισας πάντας τοὺς „ υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;

Ἐνθυμήσου, λέγει, ὦ Κύριε, διατί ὑπέστην: ἤγουν διατί ἐπλάσθηκα· διὰ τοῦτο γὰρ ἐπλάσθηκα, διὰ νὰ ζῶ καὶ νὰ δοξάζω τὰ μεγαλεῖά σου· ὅθεν λύτρωσαί με ἀπὸ τὸν θάνατον Κύριε, ἐπειδὴ οἱ νεκροὶ δὲν θέλουν σὲ δοξολογοῦν· ὅτι ματαίως καὶ ἀνωφελῶς, λέγει, δὲν ἔπλασας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων: ἤτοι τοὺς ἀνθρώπους· διὰ νὰ ἀπολεσθοῦν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ὡσὰν ἕνα περιττὸν καὶ ἄχρηστον πρᾶγμα· ἀλλὰ ἐτίμησας αὐτοὺς μὲ τὴν εἰκόνα σου, καὶ μεγάλους καὶ τιμίους αὐτοὺς ἐποίησας· διὰ τοῦτο μὴ παρίδῃς ἡμᾶς, ὁποῦ ἀθλίως καὶ ἐλεεινῶς ἀπολούμεθα.

48: „ Τίς ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται „ καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον; ῥύσεται „ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς Ἅ„ δου;

Τὸ τίς ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, οὐδείς, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· οὐδείς, λέγει, ἄνθρωπος θέλει ζήσει, καὶ δὲν θέλει ἴδῃ: ἤγουν δὲν θέλει λάβῃ θάνατον· καὶ οὐδεὶς θέλει ἐλευθερώσει τὴν ψυχήν του ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἅδου· χέρι δὲ Ἅδου, λέγει τὴν κατακράτησιν καὶ τυραννίδα τοῦ Ἅδου· (2) ἐπειδὴ λοιπόν, λέγει, ἀναγκαίως ἔχομεν νὰ ἀποθάνωμεν, καὶ ἐπειδὴ τοιαύτην θνητὴν φύσιν ἐτύχομεν διὰ τὴν παράβασιν· διὰ τοῦτο μετάδος εἰς ἡμᾶς τοὺς ζωντανοὺς ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

49: „ Ποῦ εἰσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα „ Κύριε, ἃ ὤμοσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ „ ἀληθείᾳ σου;

Ἐλέη ἐδῶ ὀνομάζει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ σπέρμα καὶ τὴν βασιλείαν του Δαβὶδ· ὁ γὰρ Θεός, μὲ τὸ νὰ ἐλεήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ταύτας τὰς ὑποσχέσεις ἔδωκεν· ἀρχαῖα δὲ καὶ παλαιὰ ἐλέη ταύτας ὀνομάζει, ὡς πρὸς τὸν λαὸν ὁποῦ παρακαλεῖ· διατὶ ὁ πρόγονος αὐτῶν Δαβίδ, ἦτον παλαιότερος πολλοὺς χρόνους· ἢ ἀρχαῖα ἐλέη ὀνομάζει κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, ἐπειδὴ πρὸ τῶν αἰώνων ὡρίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· „ Τίς ἡ κοινωνία τοῦ Μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ. (Ἐφ. γ΄. 9.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινὴν ταῦτα ὀνομάζει (Ἡσ. κε. 1.) ὤμοσας δέ, ἀντὶ τοῦ βεβαίως ὑπεσχέθης· ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου δὲ ἀντὶ τοῦ, μὲ τὸ νὰ ἦσαι ἀληθινός. (3)

50: „ Μνή-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τουτέστι μέχρι τίνος ἰσχύσει τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα, ἐπισπουδαζόντων τὴν τοῦ μονογενοῦς καὶ Σωτῆρος ἡμῶν σταύρωσιν;

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „ Οὐδείς, φησι, θανάτου κρείττων γενήσεται· οὐδὲ οἷός τε αὐτὸς ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐξ Ἅδου ῥύσασθαι, εἰμὴ σὺ ὦ Δέσποτα, τὴν ἀνάστασιν ἐπιδῷς.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀρχαῖα ἐλέη τοῦ Θεοῦ φησιν, ἡ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὡρισμένη εἰς ἀφθαρσίαν ἀναστοιχείωσις· εἶπε δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „ Ἄνω μὲν ἔφην, ὡς τὰ ἐλέη σου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, καὶ διαπεσεῖται τῆς σῆς ἐπαγγελίας οὐδέν· ἀξιῶ δὲ μαθεῖν αὐτῶν τὸ λανθάνον, καὶ πότε ἥξει· ὡς οὖν ἡ πρόῤῥησις τῶν σκυθρωποτέρων ἀπήντηκεν· οὕτως ἀκόλουθον καὶ τὴν τῶν κρειττόνων εἰς ἔργον ἐλθεῖν: τὸ αἰώνιον σπέρμα δηλαδή, καὶ τὸν θρόνον Δαβίδ· ταῦτα μὲν οὖν πάλαι προσεδόκατο Προφήταις· ἡμῖν δὲ νῦν δι' ἔργων ὁρᾶται, διὰ τῶν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀποτελεσμάτων.

50 : „ Μνήσθητι Κύριε, τοῦ ὀνειδισμοῦ „ τῶν δούλων σου, οὗ ὑπέσχον ἐν „ τῷ κόλπῳ μου πολλῶν Ἐθνῶν.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, τὸν ὀνειδισμὸν ἡμῶν τῶν δούλων σου Ἰουδαίων, τὸν ὁποῖον προξενοῦσιν εἰς ἡμᾶς πολλὰ Ἔθνη, τόσον τὰ σκλαβώσαντα ἡμᾶς, ὅσον καὶ τὰ γειτονεύοντα· καὶ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ὑπέσχομεν: ἤγουν ἐβαστάξαμεν εἰς τὴν καρδίαν μας· τὸ ὑπέσχον γὰρ, ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπεν, ἦρα· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐβάστασα· κοινοῦ δὲ εἶπε, τὴν καρδίαν· ἐπειδὴ μέσα εἰς τὴν καρδίαν, ὡσὰν μέσα εἰς κόλπον, θησαυρίζομεν καὶ τὰς λύπας καὶ τὰς εὐφροσύνας· πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ, οὗ, εἶναι ἀντὶ τοῦ οὗτινος· διότι ἐσύναψεν αὐτὸ, ὄχι μὲ τὸ ἐπόμενον: δηλαδὴ μὲ τὸ ὑπέσχον, ὅπερ ἐζήτει πτῶσιν αἰτιατικὴν, ἀλλὰ μὲ τὸ προηγούμενον: ἤγουν τὸ ὀνειδισμοῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἀττικῶν· τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο ἔκαμε καὶ εἰς τοὺς δύω ἀκολούθους στίχους.

51 : „ Οὗ ὠνείδισάν σε οἱ ἐχθροί σου Κύ„ ριε· οὗ ὠνείδισαν τὸ ἀντάλλαγμα „ τοῦ Χριστοῦ σου.

Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, μνήσθητι· καὶ χριστὸν μὲν Θεοῦ, τὸν βασιλέα λέγει Δαβίδ, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἐν τῷ „ Ἀνεβάλου τὸν Χριστόν σου, ἀντάλλαγμα δὲ τοῦ Δαβὶδ λέγει, τὸν Ἰεχονίαν καὶ Σεδεκίαν, οἵτινες ἐβασίλευσαν μὲν ἀντὶ τοῦ Δαβίδ· ὠνειδίσθησαν δὲ, διὰ τὴν σκλαβίαν ὁποῦ ἔπαθον· ὁ δὲ διπλασιασμὸς τοῦ ὠνείδισαν, εἶναι δηλωτικὸς πάθους καὶ λύπης ψυχῆς. (1)

52 : „ Εὐλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα· „ γένοιτο γένοιτο.

Εἰς τὸ τέλος τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ διδάσκει ἡμᾶς ὁ Δαβίδ, νὰ μὴ γογγύζωμεν εἰς τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς ὁποῦ μᾶς ἀκολουθοῦν· ἀλλὰ νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ἐνθυμίζωμεν αὐτὸν τὴν χρηστότητά του· καὶ τελευταῖον νὰ εὐφημοῦμεν καὶ νὰ δοξολογοῦμεν αὐτὸν· διατὶ οἰκονομεῖ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν· εὐλογημένος, λέγει, εἶναι ὁ Θεὸς πάντοτε· γένοιτο γένοιτο εὐλογημένος· ἢ γένοιτο γένοιτο, ὅσα θέλει· θέλει δὲ, ὅσα συμφέρουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (2)

ΨΑΛ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Εἴη δ' ἂν ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ τὸ αἷμα· τὸ ἀντίλυτρον δεδομένον τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· δέδωκε γὰρ σῶμα ἀντὶ σώματος· καὶ ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς· καὶ τελείαν ὕπαρξιν ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἀνθρώπου· καὶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τοῦτό ἐστι τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὃ ὠνείδισαν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς Ἰουδαῖοι, παραπορευόμενοι καὶ κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· ὠνείδιζον δὲ, ὑπολαβόντες αὐτὸν κεκρατῆσθαι θανάτῳ· κατ' ἄλλους δὲ, ἀντάλλαγμα Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία ἐστίν: ἤτοι οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν Χριστιανοί· ἀντὶ γὰρ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν.

(2) Τὸ δὲ γένοιτο, Ἑβραϊκῶς λέγεται· Ἀμήν· κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν· πεπιστωμένως· ἐνταῦθα δὲ ἐτελείωσε καθ' Ἑβραίους ἡ τρίτη βίβλος τῶν Ψαλμῶν, ἀρξαμένη ἀπὸ τὸν οβ'. Ψαλμὸν· καὶ ἐδῶ τελειώσασα· ὡς εἴπομεν ἐν τῇ τελευταίᾳ ὑποσημειώσει τοῦ Προοιμίου.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΘ'.

„ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν ἐν Κεφ. ε'. ὅτι δηλαδὴ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι τοῦ Δαβὶδ, προσαρμόζεται δὲ εἰς τὸν Μωϋσῆν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, πῶς πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔχομεν θλίψεις. (1)

1 : „ Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν
„ ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Τὸ ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ εἶναι, ἀντὶ τοῦ εἰς κάθε γενεάν· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. (2)

2 : „ Πρὸ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ϗ Εὐσέβιος λέγουσιν· „ Ταύτην τὴν προσευχὴν ἐν ἀποῤῥήτοις ἀναγεγραφότα τὸν Μωσέα παραδοῦναι· ὅπως ἂν ἔχοιεν οἱ κατὰ καιροὺς εἰδέναι, πῶς δεῖ αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι περιπεσόντας ταῖς συμφοραῖς, αἳ γεγόνασιν αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις) ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου μιαιφονίαν ϗ ἀπώθειαν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὰς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων, ϗ διδάσκει τὸ φθαρτὸν ϗ ἐπίκηρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ϗ τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταβολὴν τῶν Ἰουδαίων ϗ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Προσευχὴ Μωσεῖ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ κεκράτητο τῷ τῆς ἁμαρτίας δεσμῷ τὸ ἀνθρώπινον, ϗ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἑνώσεως ἀποῤῥαγὲν, τοῖς ἐναντίοις συνεφύρετο πάθεσι, καί τινος ἐδεῖτο πρεσβείας πρὸς τὸν ἀνακαλέσασθαι τῆς ἀπωλείας δυνάμενον· ἀντὶ πρέσβεος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γίνεται, ὑπεραπολογούμενος μὲν τοῦ τῶν ὁμοφύλων πτώματος, εἰς δὲ τὸν τῶν ἀπολωλότων οἶκτον δυσωπῶν τὸν Θεόν· εὐθὺς γὰρ οἷον δικαιολογεῖται πρὸς τὸν Θεὸν ἀκούοντα, ϗ φησι μόνῳ προσεῖναι τῷ Θεῷ τὸ ἐν παντὶ ἀγαθῷ πάγιόν τε ϗ ἀκίνητον, ϗ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχον· ἐν τροπῇ δὲ ϗ ἀλλοιώσει τὸ ἀνθρώπινον κείμενον, μηδέποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένειν οἷόν τε ὄν· μήτε εἰ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνίοι, μήτε εἰ ἐκπίπτοι τῆς μετουσίας τοῦ κρείττονος· οὗ χάριν καταφυγὴν εἰς σωτηρίαν ἀξιοῖ κατὰ πάντα γίνεσθαι τοῦ πλανωμένου, τὸν ἀμετάθετον· (ἤτοι τὸν Θεόν.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἰουδαίων μὲν ἐγένετο καταφυγὴ, οὐκ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον· ἀλλὰ ϗ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ϗ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ϗ ἐπὶ Γεδεὼν, Βαράκ τε ϗ Ἰεφθάε ϗ Σαμψὼν, ϗ Σαμουὴλ ϗ Δαβίδ· ϗ διὰ τῶν Προφητῶν αὐτοὺς πάσης κηδεμονίας ἠξίωσε· πᾶσα δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τούτοις κέχρηται τοῖς λόγοις, τῶν παντοδαπῶν εὐεργεσιῶν ἀναμιμνήσκουσα τὸν Θεόν· ὅπως τὸν Ἐνὼχ μετέθηκεν· ὅπως, ἁπάντων τὸν θηριώδη βίον ἀσπασαμένων, σπινθῆρα τῷ γένει τὸν θεσπέσιον διεφύλαξε Νῶε· ὅπως τὸν Πατριάρχην Ἀβραὰμ ἐκλεξάμενος, πᾶσιν ὑπέσχετο τὴν εὐλογίαν τοῖς Ἔθνεσιν.

2 : „ Πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι, καὶ πλα- „ σθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην· „ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος „ σὺ εἶ.

Εἰς κάθε γενεὰν, λέγει, ἔγινες εἰς ἡμᾶς καταφυγὴ Κύριε· διατὶ ἐσὺ καὶ πάντοτε εἶσαι, καὶ πρὸ τοῦ νὰ κτισθοῦν τὰ βουνὰ, καὶ πρὸ τοῦ νὰ πλασθῇ ἡ γῆ καὶ ἡ οἰκουμένη, σὺ εἶσαι· ἀφ᾽ οὗ δὲ εἶπε, πῶς ὁ Κτίστης ἦτον προτίτερα ἀπὸ κτίσματα, λέγει, αὐτοῦ ἀκολούθως, πῶς εἶναι, καὶ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος· τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ τὸ ἀεὶ καὶ ἕως εἰς τὸ ἀεὶ σὺ εἶσαι μόνος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος· αἰῶνα γὰρ ἡ Παλαιὰ Γραφὴ ὀνομάζει πολλάκις τὸ ἀεί: ἤγουν τὸ πάντοτε· ταυτολογία δὲ εἶναι, τὸ νὰ εἰπῇ πρὸ τοῦ ὄρη κτιθῆναι καὶ πρὸ τοῦ πλασθῆναι τὴν γῆν· καθὼς πάλιν ταυτολογία εἶναι, καὶ τὸ νὰ εἰπῇ τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην· ἡ τοιαύτη δὲ ταυτολογία προξενεῖ ὄγκον καὶ μεγαλεῖον εἰς τὸν λόγον· (1)

3 : „ Μὴ ἀποστρέψῃς ἄνθρωπον εἰς ταπείνωσιν.

Διάφορα εἴδη ταπεινώσεως εἶναι κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν· λέγεται γὰρ ταπείνωσις ἡ μετριοφροσύνη, „ Μάθετε, γάρ φησιν, ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. ια. 29.) ταπείνωσις λέγεται καὶ ὁ ἀπὸ πειρασμοῦ σωφρονισμὸς, ὡς τό „ ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με (ψαλ. ριη 71.) ταπείνωσις λέγεται καὶ ὁ κρημνισμὸς καὶ καταβιβασμὸς, ὡς τό „ Σὺ ἐταπείνωσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον· (Ψαλ. πη. 10.) ταπείνωσις λέγεται, καὶ τὸ νὰ ὑποταχθῇ τινὰς εἰς τὸν ἐχθρόν του, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο. Μὴ παραχωρήσῃς λοιπὸν, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ ἀποστραφῇ εἰς τὴν ταπείνωσιν ταύτην καὶ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἐχθρόν του ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ κατέφυγεν εἰς ἐσένα (2)

„ Καὶ εἶπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἀν- „ θρώπων.

Ἐσὺ λέγει, Κύριε, εἶπας· ὦ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμένα· εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς εἰς πολλὰ μέρη τῶν πέντε βιβλίων τοῦ Μωϋσέως. „ Ἐπιστραφήσῃ, φησι, πρὸς Κύριον τὸν Θεόν σου Δευ. δ΄. 30. καὶ πάλιν „ Καὶ ἐπιστραφήσῃ ἐπὶ Κύριον αὐτόθ. λ΄. 2. διὰ τοῦτο λοιπὸν δέξαι Κύριε καὶ ἡμᾶς, ὁποῦ ἐπιστρέφομεν πρὸς ἐσένα (3)

4 : „ Ὅτι

(1) Εἰκότως δὲ τὸ αἰώνιον (ἄλλος φησιν) ὁ Προφήτης μαρτυρεῖ τῷ Χριστῷ ἐνταῦθα, καὶ πρὸ πάσης Κτίσεως αὐτὸν εἶναι λέγει παρὰ τῷ Πατρί· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, τὸ ἄναρχον δηλοῖ· τὸ δὲ ἕως τοῦ αἰῶνος, τὸ ἀτελεύτητον· καὶ ἁπλῶς τὸ εἶναι αἰώνιον· ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει· „ Ἐπειδὴ εἰς τὴν σάρκα ὁρῶντες τοῦ Κυρίου ψιλὸν ἄνθρωπον ἐνόμιζον λέγοντες· „ Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; καὶ τοῦτο αὐτοῖς μάλιστα αἴτιον τῆς ἐκπτώσεως γέγονε, τὸ ἀγνοεῖν τὴν θεότητα· διὰ τοῦτο νῦν ἐξομολογούμενοι, σαφῶς αὐτὸν εἶναι λέγουσι τὸν πρὸ τῆς κτίσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Σὺ, φησὶν, ἄτρεπτος, τὸ δὲ ἀνθρώπινον τῷ τρεπτῷ τῆς φύσεως ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὸ ταπεινὸν τε καὶ ὀλισθηρὸν τῆς ἁμαρτίας κατενεχθὲν κατεσύρη· οὐκοῦν ὄρεξον χεῖρα ὁ ἄπτωτος τῷ ὀλισθήσαντι· ὅπερ εἶ τῇ φύσει, καὶ ἡμῖν τοῦτο γινόμενος· καὶ μὴ ἀποστρέψῃς αὐτὸ ἐκ τοῦ παρὰ σοὶ ὕψους, εἰς τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ταπείνωσιν.

(3) Διάκονος δὲ (φησὶν ὁ Νύσσης) τῆς δεσποτικῆς φωνῆς ὁ Προφήτης γίνεται, καὶ προφέρει τὴν φιλάνθρωπον ῥῆσιν· ἡ δὲ τοιαύτη φωνὴ δόγμα ἐστι· βλέπει γὰρ πρὸς τὴν φύσιν ὁ λόγος, καὶ τὴν θεραπείαν τῶν κακῶν ὑποτίθεται· ἐπειδὴ γὰρ, φησι, τρεπτοὶ ὄντες, τοῦ ἀγαθοῦ ἀπεῤῥύητε, χρήσασθε πάλιν πρὸς τὸ καλὸν τῇ τροπῇ· καὶ ὅθεν ἐκπεπτώκατε, ἐπ᾽ αὐτὸ πάλιν ἐπαναστρέψατε· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ Οὐ μάτην, φησὶν, ἀντιβολοῦμεν, ἀλλ᾽ εἰδότες σαφῶς, ὡς δέξῃ τὰς ἡμετέρας ἱκετείας, καὶ μεταβολὴν ἡμῖν τῶν παρόντων ἐργάσῃ κακῶν, πα-

4: „ Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου „ Κύριε ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, ἥτις διῆλ- „ θε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί.

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον πρὸς ἀπόδειξιν εἶπεν ὁ Προφήτης τῆς τοῦ Θεοῦ αἰδιότητος· λέγει γὰρ, ὅτι οἱ χίλιοι χρόνοι ἔμπροσθέν σου Κύριε, ἔτζι λογίζονται ὡσὰν ἕνα διάστημα καιροῦ πολλὰ ὀλιγώτατον: ἤγουν καθὼς λογίζεται εἰς ἡμᾶς ἡ μία ἡμέρα, καὶ αὐτὴ νὰ ἦναι περασμένη. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ χθὲς· τὸ δὲ ἥτις διῆλθε, εἶναι ἐξήγησις τοῦ χθὲς· εἶπε δὲ τοῦτο ἔτζι, διατὶ ἡ περασμένη ἡμέρα, ὀλιγωτέρα καὶ μικροτέρα νομίζεται ἀπὸ τὴν ἐνεστῶσαν καὶ σημερινήν· καὶ πάλιν οὕτω λογίζονται κοντὰ εἰς ἐσένα οἱ χίλιοι χρόνοι, καθὼς λογίζεται κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός: ἤτοι ἡ τρεῖς ὥραις· ταύτας γὰρ φυλακὴν νυκτὸς ὠνόμασεν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ νύκτα μοιράζεται εἰς τέσσαρα μέρη κοντὰ εἰς τοὺς στρατιώτας, ὁποῦ φυλάττουν βάρδιαν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὡς φυλακὴ ἐν νυκτί: ἤτοι τὸ πολλὰ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν νύκτα τεταρτημόριον τῆς νυκτός· φυλακὴν δὲ τῆς νυκτὸς εἶπε καὶ τῆς ἡμέρας· διατὶ ἡ νύκτα νομίζεται, ὅτι γλιγωρότερα περνᾷ ἀπὸ τὴν ἡμέραν· πρῶτον μὲν, διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν ἐν νυκτὶ κοιμωμένων ἀνθρώπων· δεύτερον δὲ, διὰ τὸ σκότος· καὶ τρίτον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν πόνων ἄνεσιν· καθὼς λοιπὸν λέγει, ἡ τρεῖς ὥραις τῆς νυκτὸς λογίζονται κοντὰ εἰς ἡμᾶς· ἔτζι καὶ οἱ χίλιοι χρόνοι λογίζονται κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· διατὶ, αὐτοὶ μὲν περνοῦν, ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ἀκίνητος καὶ αἴδιος· τὸ δὲ ὅτι, εἶναι βεβαιωτικὸν ἀντὶ τοῦ ὄντως, ἀληθῶς (1) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ κορυφαῖος Πέτρος λέγων· „ Ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη· καὶ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέρα μία· (Β. Πετρ. γ. 8.)

5: „ Τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται

Ἀφ' οὗ ἐξευτέλισεν ἀνωτέρω τοὺς χιλίους χρόνους ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι ἀκόμη θέλω ἐξουδενώσω αὐτούς: ἤτοι πῶς οἱ χίλιοι χρόνοι εἶναι ὡς ἕνα οὐδὲν, συγκρινόμενοι μὲ τὴν αἰδιότητα τοῦ

παραινῶν ἐπιστρέψαι καὶ τῆς προτέρας πονηρίας ἀπαλλαγῆναι. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δέ φησιν· „ Ἐντεῦθεν ἡ ἐξομολόγησις· ἀξιοῖ δὲ, ἀφ' ὧν τὰ Ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλεσε, καὶ αὐτοὺς ἐπιστραφῆναι· σὺ εἶπας φησιν, ὦ Δέσποτα· ἐπιστρέψατε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν· ἐπειδὴ τοίνυν ἐπεστρέψαμεν, μὴ ἀποστρέψῃς ἡμᾶς εἰς ταπείνωσιν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Εἶπας, φησιν, ὡς εἰ βούλεσθε διαφυγεῖν τὰ κακὰ τῆς πονηρίας, ἐπιστράφητε πρὸς μετάνοιαν.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Δόγμα τοιοῦτον ἐνταῦθα παιδευόμεθα, ὅτι τῷ ἐξ ἐπιστροφῆς πάλιν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀναλύσαντι, κἂν μυρίοις ὁ βίος κατασιχθῇ πλημμελήμασιν, ὡς χιλίων ἐτῶν δοκεῖν εἶναι τὸ ἄθροισμα, ἀντ' οὐδενός ἐστι, τῷ Θεῷ ἐπιστραφέντος· ὁ γὰρ θεῖος ὀφθαλμὸς τὸ ἐνεστὼς ἀεὶ βλέπει, τὸ δὲ παρῳχηκὸς οὐ λογίζεται· ἀλλ' ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας, ἢ μέρους νυκτὸς παρὰ τῷ Θεῷ κρίνεται καὶ χιλιονταετηρὶς πταισμάτων, ἥτις παρείδητε καὶ παρέδραμε· τὸ δὲ ἐνεστὼς ἐν κακίᾳ, κἂν ὡς μηδὲν παρὰ τῶν ἁμαρτανόντων ἐξευτελίζηται, ὡς ἐτῶν πλῆθος τῷ Θεῷ καθορᾶται· καλῶς δὲ καὶ προσφυῶς ἐξουδενώματα ὀνομάζει τὰ πλημμελήματα, ὅτι πέφυκέ πως ὁ τὸ κακὸν ἐνεργῶν ἀντ' οὐδενὸς ἡγεῖσθαι τὸ πλημμελούμενον, καί τινας ἑκάστου τῶν κατὰ κακίαν γινομένων παρευρίσκειν ἀπολογίας· ὥστε πρόχειρον εἶναι τὸ ἐφ' ἑκάστῳ λέγειν· οὐδὲν ἡ ἐπιθυμία· καὶ οὐδὲν ἡ ὀργή· καὶ οὐδὲν ἕκαστον τῶν τοιούτων ἐστι· φύσεως γὰρ ταῦτα κινήματα· εἰ δὲ ἡ φύσις ἔργον Θεοῦ, οὐκ ἄντι τούτων νομισθείη κακὸν τῷ ἐφορῶντι τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν· διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ταῦτα, ὅταν παρῇ τῇ προαιρέσει τοῦ ἐνεργοῦντος καὶ μὴ παρέλθῃ, ὡς πλάτος ἐτῶν παρὰ τῷ θείῳ ὀφθαλμῷ κρίνεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Μεθυπερβατός ἐστι τῶν ῥημάτων ἡ διάνοια· τοῦτο γὰρ τῷ προτέρῳ συνήρμοσαι· „ Μὴ ἀποστρέψῃς ἄνθρωπον εἰς ταπείνωσιν, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς ἥτις διῆλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί· διὰ μέσου δὲ πρόσκειται τὸ, καὶ εἶπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· λέγει δὲ, ὅτι σμικρά τις ἐστι καὶ ἀλγεινὴ λίαν ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωή· σοὶ δὲ τῷ ἀϊδίῳ καὶ αἰωνίῳ, καὶ ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς μία ἡμέρα παρείκασαι, μᾶλλον δὲ σμικρῷ μορίῳ νυκτός· φυλακὴν γὰρ νυκτερινὴν τὸ τέταρτον μόριον ἐκάλεσε τῆς νυκτός· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἕως ὁποῦ ἐχρημμίσθη ἀπὸ τὸν Τίτον, χίλια ἔτη ἐπέρασαν· παρομοιάζουσι

τοῦ Θεοῦ· τὰ ἐξουδενώματα γάρ, φησιν, αὐτῶν: ἤγουν τῶν χιλίων ἐτῶν, περισσότερα εἶναι ἀκόμη: ἤτοι θέλουν γένουν κοντὰ εἰς ἐμέ· ἔπειτα ἀκολούθως λέγει καὶ ἄλλην ἐξουδένωσιν. (1)

„ Τὸ πρωΐ ὡσεὶ χλόη παρέλθοι.

Τὸ πρωΐ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ταχέως, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν· ὀγλίγωρα, λέγει, θέλουν περάσουν οἱ χίλιοι χρόνοι κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, ὡσὰν ἡ προσωρινὴ καὶ ταχυμάραντος χλόη.

6: „ Τὸ πρωΐ ἀνθήσαι καὶ παρέλθοι· τὸ
„ ἑσπέρας ἀποπέσοι, σκληρυνθείη καὶ
„ ξηρανθείη.

Ταῦτα, λέγει, ὁ Δαβὶδ ἀποτεινόμενος εἰς τὸ ταχυμάραντον τῆς χλόης: δηλαδὴ ὅτι ἡ χλόη, τὸ μὲν πρωΐ τῆς ἡμέρας θέλει ἀνθήσει· ἔπειτα θέλει περάσει ἀπὸ τὸ νὰ ἀνθῇ· καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας θέλει πέσει: ἤγουν θέλει κλίνῃ εἰς τὴν γῆν· ἡ δὲ ἀπὸ πρόθεσις, εἶναι περιττή· ἔπειτα λέγει, ἡ χλόη θέλει σκληρυνθῇ, μὲ τὸ νὰ ἐξοδεύεται ἡ ὑγρασία, ὁποῦ ἔχει· καὶ ἔπειτα λοιπὸν θέλει ξηρανθῇ· τὰ δὲ εὐκτικὰ ἐδῶ λαμβάνονται ἀντὶ μελλόντων: ἤγουν ἀντὶ τοῦ ἀνθεῖται καὶ παρελεύσεται καὶ ἀποπέσει καὶ σκληρυνθήσεται καὶ ξηρανθήσεται· τὸ πρωΐ δὲ καὶ τὸ ἑσπέρας νοοῦνται, ἀντὶ τοῦ ἐν πρωΐᾳ καὶ ἐν ἑσπέρᾳ· εἰς μίαν δὲ ἡμέραν τὴν ὁμοιότητα τῆς ταχυμαράντου χλόης ἐπαρέρωσε, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὀγλιγωρότητα τῆς φθορᾶς της· ἄλλως τε δὲ, εἶναι μερικαὶ χλόαι, αἱ ὁποῖαι εἰς μίαν ἡμέραν καὶ ἀνθοῦσιν, καὶ ἀπανθοῦσι καὶ φθείρονται· ταῦτα μὲν ἡμεῖς οὕτως ἐρμηνεύσαμεν· Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Εὐσέβιος, λέγουσιν, ὅτι περὶ τῶν Ἰουδαίων ταῦτα προωρίσθησαν· εἰς χίλια γὰρ ἔτη διήρκεσεν ἡ τοῦ νόμου λατρεία· χίλιοι γὰρ χρόνοι ἀριθμοῦνται ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος ἕως τῆς σαυρώσεως τοῦ Χρισοῦ· λέγουσι λοιπὸν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐδῶ προφητεύει, ὅτι αὐτοὶ οἱ χίλιοι χρόνοι λογαριάζονται ὡσὰν μία ἡμέρα. διὰ τὴν παρανομίαν τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ τὰ ἐξουδενώματα καὶ οἱ ἐξευτελισμοὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων περισσότεροι θέλουν γένουν, παντοτινὰ αὐξανόμενοι· ὅθεν καὶ βλέπομεν τοὺς Ἰουδαίους, πῶς δὲν λαμβάνουν καμμίαν ἀνάπαυσιν τῆς ἐξουδενώσεως καὶ ἀτιμίας· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπίλοιπα νοοῦσι περὶ τῶν Ἰουδαίων: ἤγουν ὅτι τὸ πρωΐ: ἤτοι ἡ εὐτυχία αὐ-

---

σι λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ χίλια ἔτη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον τὴν τοῦ νόμου λατρείαν, μὲ τὴν περασμένην ἡμέραν, καὶ μὲ τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸν ἀνωτέρω λόγον τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Κορυφαίου Πέτρου, βέβαιον καὶ ἀναντίῤῥητον ἀπέδειξεν ὁ χαριτωμένος ἐκεῖνος καὶ εὐλαβέστατος μοναχὸς, ὁ ἔν τινι μοναστηρίῳ ἀσκούμενος, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον λειμὼν τῶν ἀνθέων· οὗτος γὰρ ὁ μακάριος ἀκούων πολλαῖς φοραῖς τὸ ῥηθὲν λόγιον τοῦ Δαβίδ: ἤγουν τὸ, χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τοῦ τὸ φανερώσῃ· ὅθεν ἕνα πρωῒ μετὰ τὴν ἀκολουθίαν φανεὶς ἕνας Ἄγγελος εἰς σχῆμα ὡραιοτάτου ἀετοῦ, καὶ χαμηλὰ πετῶντας ἐτράβιξε τὸν ἀνωτέρω μοναχὸν εἰς τὸ δάσος· καὶ ἐκεῖ ἀρχίσας ἕνα γλυκύτατον καὶ ἄῤῥητον κελαδισμὸν, τόσον ἐμετεώρισε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου, ὁποῦ τῷ ἐφαίνετο πῶς εὑρίσκεται εἰς τὰ οὐράνια· ὅθεν ἔμεινεν ἐντρυφῶν εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, καὶ ἀκούων τὴν ἀκατανόητον γλυκύτητα τῆς ἀγγελικῆς φωνῆς χρόνους ὁλοκλήρους τριακοσίους· ἀφ' οὗ δὲ κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἐγύρισεν εἰς τὸ μοναστήριόν του, νομίζωντας ὅτι μιᾶς μόνης ὥρας διάστημα ἐπέρασεν, ἀφ' οὗ εὐγῆκεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον· ἰδοὺ πῶς οἱ τριακόσιοι χρόνοι ἐφάνηκαν ὡς μία ὥρα εἰς τὸν ἐκ μέρους γευσάμενον τῆς οὐρανίας ἀγαλλιάσεως.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπὶ πλεῖστον αὐτοὺς, φησι, ταύτῃ τῇ ταλαιπωρίᾳ συνέζευξας· σημαίνει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὴν μετὰ τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων ἀποβολὴν, καὶ τῆς θείας κηδεμονίας τὴν στέρησιν οὐκ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ἐπιπλεῖστον ἐσομένην· ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὸ ἔτι, χρόνους ἐνόησε σύμφωνος μὲ τὸν Νύσσης εἰπών· „ Τὰ ἔτη αὐτῶν τῶν ἀρνησαμένων σε δηλαδὴ Ἰουδαίων, ἐν ἐξουδενώσει ἔσται πολλῇ· γεγόνασι γὰρ καταπάτημα καὶ ἀνθρώπων καὶ Δαιμόνων, ὥστε, τὸν λυτρούμενον καὶ σώζοντα αὐτοὺς ἀρνησάμενοι (οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή.)

αὐτῶν, θέλει περάσει ὀγλίγωρα, ὡσὰν τὸ χορτάρι· εὐτυχία δὲ αὐτῶν ἦτον, μόνη ἡ ἐπὶ τοῦ Σολομῶντος βασιλεία· ἐπειδὴ μετὰ τὸν Σολομῶντα ἐδυςύχουν· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ πρὸς τὴν χλόην θέλεις ἀποδώσεις, καθὼς ἀνωτέρω ἑρμηνεύσαμεν. (2)

7: „ Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου, „ καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου εταράχθη- „ μεν.

Ἐξελίπομεν, λέγει: ἤτοι ὠλιγοςεύσαμεν, καὶ ἀπωλέσθημεν μὲ τὸ νὰ ὠργίσθης ἐσὺ Κύριε εἰς ἡμᾶς, διατὶ ἡμαρτήσαμεν· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ εἴπομεν διαφόρως, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ς. Ψαλμοῦ.

8: „ Ἔθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον „ σου· ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ „ προσώπου σου.

Ἔβαλες, λέγει, Κύριε, τὰς ἁμαρτίας μας γυμνὰς ἔμπροσθέν σου· ὅθεν καὶ ὁρώμεναι αὗται, δὲν ἠμποροῦν νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ λόγου σου· ἀλλὰ μάλιςα σὲ παροξύνουν, καὶ κινοῦν κατ' ἐπάνω μας τὴν ὀργήν σου· αἰῶνα δὲ, λέγει τὸν βίον καὶ τὴν ζωήν· ὅλος, λέγει, ὁ βίος μας, καὶ ὅλη ἡ ζωή μας, εὑρίσκεται φανερὰ ἔμπροσθεν τῆς ἐπισκοπῆς σου. (3)

9: „ Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς μας ἐπέρασαν, καὶ

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Πρωῒ δὲ καλεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰουδαίων ἐπιμελείας, καθ' ἣν ἤνθησαν καὶ ἐβλάςησαν, καὶ πολλὴν ἐκτήσαντο περιφάνειαν· ἑσπέραν δὲ, τῆς θείας κηδεμονίας τὴν παῦλαν, ὡς ὥριμον καρπὸν τῷ γεωργῷ δοῦναι μὴ βουληθέντες, ἀλλὰ τὴν καρδίαν σκληρύναντες παντελῶς ἐξηράνθησαν· ταύτης δὲ τῆς κηδεμονίας, μετὰ τὸν ςαυρὸν ἐγυμνώθησαν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὰ ἔτη αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) ἐξουδενώματα ἔσονται: οὐκέτι γὰρ ἔντιμα ἔτη, οὐδὲ σπουδαῖα καὶ ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἐξουδενώματα, καὶ εἰς μηδὲν λελογισμένα γενήσεται· πάλαι μὲν οὖν φησιν, ὅτε ἀρχὰς εἶχε τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐν πρωῒ γεγόναμεν ὡσεὶ χλόη· ἀλλὰ παρελθούσης ἐκείνης τῆς γενεᾶς, συμπαρῆλθεν ἡ χλόη· εἶτα ἠνθήσαμεν, καὶ μεῖζόν τι τῆς χλόης ἐσχήκαμεν· ὡς δὲ παρῆλθε τὸ ἄνθος, ἑσπέρας ἡμᾶς καταλαβούσης, ἀποπεπτώκαμεν σκληρυνθέντες· καὶ ταῦτα πεπόνθαμεν, ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου, καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθημεν· λέγοι δ' ἂν καὶ φυσικῶς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐν μὲν νεότητι δίκην ἁπαλῆς χλόης βλαςάνειν, ἐν ἀκμῇ δὲ ἀνθεῖν, ἐπὶ γήρως δὲ ἀποπίπτειν, σκληρᾶς γινομένης ἐν ἑσπέρᾳ τοῦ βίου.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν παροδικὸν ὑπογράφει τῷ λόγῳ, ὡς ἂν μᾶλλον εἰς ἔλεον τὸν Θεὸν δυσωπήσειε· λέγει γὰρ ἐναργῶς ὑπ' ὄψιν ἄγων τῷ ὑποδείγματι· τί χρὴ νομίζειν τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀθλιότητα; πρωῒαν καὶ ἑσπέραν: τουτέςι νεότητα καὶ γῆρας· χλόην ἐν τῷ ὄρθρῳ καὶ αὖθις καὶ πάροδον· καὶ μετὰ τοῦτο τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν νοτίδος ἀναλωθείσης, καὶ τοῦ φυτοῦ ἀπανθήσαντος, τῆς τε συμφυοῦς ὥρας δαπανηθείσης, ξηρότης καὶ μαρασμὸς τὸ λειπόμενον· τοῦτο ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· ἐν μὲν τῇ νεότητι δίκην ἁπαλῆς χλόης βλαςάνουσα· ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἀνθοῦσα· εἶτα ἐπὶ γήρως ἀποπίπτουσα, καὶ σκληρυνομένη μετὰ τὸ γῆρας· ἔπειτα παντελῶς ξηραινομένη ἐν τῇ ἑσπέρᾳ: τουτέςι κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὕτω καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι, ἀνέκυψαν μὲν πρώην, ὡσεὶ χλόη εὐημερήσαντες· εἶτα παρῆλθε τὸ ἄνθος τῆς εὐπραγίας, καὶ μαρασμὸν ὑπέςησαν.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Οὐ πρέπει Θεῷ θέαμα ποιεῖσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν, οὐδὲ δεῖ φαίνεσθαι τῷ ἀκηράτῳ προσώπῳ τὸν ἐμμολυνθέντα ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν αἰῶνα· ὡς ἄν τις εἴποι ἐπὶ τὸ σαφέςερον· τί ὅτι ἔθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου; ὡς καὶ ὁ Ἰώβ· διατί οὐκ ἐποιήσω τῆς ἀνομίας μου λήθην; (Ἰώβ. ζ. 21.) οὐκ ἐγκαλῶν, ἀλλὰ τὴν συνήθη μᾶλλον ζητῶν ἡμερότητα· σοί, φησι, τὰ καλὰ πρέπει ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν, τὸ δὲ ἄνομον, τοῦ παρὰ σοῦ ὁρᾶσθαι ἀνάξιον· τοιοῦτον ποίησον τὸ ἀνθρώπινον, ὡς τῆς σῆς ἐπισκοπῆς μὴ ἀνάξιον εἶναι· ἀλλὰ γενέσθαι τὸν αἰῶνα ἡμῶν τοῦ σοὶ φαίνεσθαι ἄξιον· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ςαυρωτὰς Ἰουδαίους. Καὶ ὁ Ἀπολλινάριος δὲ εἶπεν· „ Οὐ παρῆλθές φησι, τὰς ἀνομίας ἡμῶν,

καὶ ἐπλησιάσαμεν κοντὰ εἰς τὸν θάνατον· ἔτζι γὰρ μᾶς πείθει νὰ νοῶμεν ἡ σφοδρότης τῶν συμφορῶν, ὁποῦ πάσχομεν· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὰς θλίψεις νὰ λέγουν, ὅτι ἀποθάνομεν· ἐπειδὴ καὶ ἐπνιγήκαμεν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ἀπελπίσθημεν ἀπὸ κάθε σωτηρίαν καὶ ἄνεσιν· εἴπομεν δὲ πολλάκις περὶ τοῦ ὅτι· καὶ τώρα δὲ λέγομεν καθολικῶς περὶ τούτου, ὅτι ὅπου αὐτὸ εὑρίσκεται, ἢ αἰτιολογικὸν νοεῖται, ἢ βεβαιωτικὸν, ἢ διηγηματικὸν, ἢ περιττὸν, καθὼς εἶναι τώρα ἐδῶ· τοῦτο δὲ τὸ νὰ λαμβάνεται περιττὸν τὸ ὅτι, πλεονάζει εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ· καὶ λοιπὸν ὦ ἀναγνῶστα, ἂς εἶναι εἰς τὸ ἑξῆς· ἡ διδασκαλία αὕτη κανὼν ἀκριβέστατος εἰς ἐσένα· ἐπειδὴ εἶναι πρᾶγμα περιττὸν, τὸ νὰ λέγῃ τινὰς πολλαῖς φοραῖς διὰ τὰ αὐτά.

„Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἀνωτέρω· δισσολογεῖ δὲ, κατὰ τὴν συνήθειαν, ὁποῦ ἔχουν οἱ ἐλεεινολογούμενοι νὰ λέγουν τὰ αὐτὰ, πρὸς παράστασιν περισσοτέραν τοῦ πάθους των. (1)

„Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέ„των.

Ἀράχνη νοεῖται ἐδῶ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης· ἐμελέτων δὲ ἀντὶ τοῦ ἐμελετῶντο: ἤγουν ἐλογίζοντο· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ χρόνοι τῆς ζωῆς μας ἐλογίζοντο εἰς ἡμᾶς ὡσὰν τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης: κοπιαστικοὶ δηλαδὴ καὶ ὀλιγοχρόνιοι· διατὶ καὶ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης, μὲ πολὺν μὲν κόπον ὑφαίνεται, διὰ τὴν πολλὴν λεπτότητα ὁποῦ ἔχει, ὀγλίγωρα δὲ φθείρεται, διατὶ δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν. (2)

10: „Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς, „ἑβδομήκοντα ἔτη· ἐὰν δὲ ἐν δυνα„στείαις ὀγδοήκοντα ἔτη.

Ε.

ἅτε ἐπικαλεσαμένων αὐτὰς εἰς τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, διὰ τὸ εἰρηκέναι· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς ϗ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἰὼβ πρὸς Θεὸν εἰρημένον· „ Ἐξηρίθμησας δέ μου τὰ ἐπιτηδεύματα, ϗ οὐ μὴ παρέλθῃ σε οὐδὲν τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἐσφράγισας δέ μου τὰς ἀνομίας ἐν βαλαντίῳ· ἐπεσημήνω δὲ ϗ εἴτι ἄκων παρέβην. (Ἰώβ. ιδ'. 16.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ ἁμαρτία φησιν, ὀργὴν ἐκίνησε καθ' ἡμῶν· ἡ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν· ἡ δὲ τιμωρία τὰς ὀδύνας ἐπήνεγκεν· ἐν ὀδύναις γὰρ τὸν ὀλίγον ἡμῶν διετελέσαμεν βίον.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Γενέσθω φησιν ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀξία τῆς σῆς ὄψεως· ὥστε γε νῦν ἔχον, πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον· τὸ γὰρ ἐν σοὶ μὴ εἶναι, οὐδέ ἐστιν ὅλως εἶναι· ὧν γὰρ ἐπικρατήσει ἡ τῆς ὀργῆς δυναστεία, ἀνυπόστατος ϗ σκιώδης ἐστὶν ἡ ζωὴ, καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἀραχνίου νήματος· πάντα γὰρ τὰ κατὰ τὴν ζωὴν ταύτην σπουδαζόμενα, οἴησίς ἐστι ϗ οὐχ' ὑπόστασις· οἴησις ἡ τιμὴ, τὸ ἀξίωμα, τὸ γένος ὁ τῦφος, ὁ πλοῦτος, πάντα τὰ τοιαῦτα, οἷς ἐμμελετῶσιν αἱ τοῦ βίου ἀράχναι· οὗ χάριν τὰ τοιαῦτα Θεοῦ δέεται τοῦ θεραπεύοντος, δεικνῦντος τὴν ἀραχνώδη ϗ ἀνυπόστατον τοῦ ὑλικοῦ βίου ἀπάτην εἰς οὐδὲν πέρας ἀγαθὸν προϊοῦσαν τοῖς ματαιάζουσι, ϗ πείθοντος εἰς ὕψος ἵπτασθαι ὥστε διαπερᾶν τὰς τῶν βιωτικῶν ἀραχνίων διαπλοκὰς στερρῷ τῷ πτερῷ. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἔφη που ὁ Ἡσαΐας· „ Ὠὰ ἀσπίδων ἔρρηξαν, ϗ ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσι (Ἡσ. νθ'. 5.) τὴν κατάστασιν τῶν Ἰουδαίων ἐμφαίνων, τὴν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος· καθ' ἣν οἱ ἄρχοντες δίκην ὄρνιθος τικτούσης, τὰ ἐξ ἑαυτῶν ἀπογεννώμενα τοιαῦτα προβάλλονται, ὡς ἀσπίδος ὁμοιοῦσθαι γεννήμασι, διὰ τὸν ἐνιέμενον ἐξ αὐτῶν τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος βλασφημίας ἰόν· πάλαι μὲν οὖν ὑφνοι χιτῶνας τῷ ἀρχιερεῖ ϗ στολὰς ἁγίας· νῦν δὲ πᾶσαν ὑφὴν διδασκαλίας διὰ τῆς τῶν θείων Γραφῶν συμπλοκῆς ἴσα ϗ ἀράχναις ὑφαίνουσι· τὰς γὰρ νῦν μελέτας τῶν Γραφῶν ϗ τὰς δευτερώσεις αὐτῶν, δι' ὧν τινα διδασκαλίαν ὑφαίνουσιν, ἀραχνίοις ἀπείκασεν· ἄλλος δέ φησιν· „ Οὕτως ἡ ζωὴ ἡμῶν πᾶσα ἀσθενὴς, ὡς τὰ ὑφάσματα τὰ ἀράχνια· μελέτην δὲ καλεῖ, τὴν συνεχῆ ταλαιπωρίαν· ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδὲν βέβαιόν φησιν, οὐδὲ σταθερὸν ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἔχει· δίκην ἀράχνης διασπᾶται ῥαδίως. Σημείωσαι, ὅτι ἀράχνης μὲν λέγεται τὸ ζωΰφιον ἀράχνη δὲ, τὸ πανὶ αὐτοῦ.

Ἐδῶ περιορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν χρόνων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ λέγει, πόσοι μὲν χρόνοι εἶναι τῆς δυνάμεως, πόσοι δὲ τῆς βίας· λέγει γὰρ, ὅτι αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν: ἤγουν οἱ χρόνοι μας· ἐν αὐτοῖς μέν: ἤτοι ἐν ἑαυτοῖς, εἶναι ἑβδομήκοντα· τόσους γὰρ χρόνους εἴμεθα εἰς τὸν ἑαυτόν μας: ἤτοι ἑαυτοὺς κυριεύοντες, μὲ δύναμιν κινούμεθα· ἀλλ᾽ ἴσως δὲ μέλλη νὰ ζήση τινὰς μὲ δυναστείας: ἤτοι μὲ βίαν, (διατὶ τότε μόλις ἔχει δύναμιν) ὀγδοήκοντα χρόνους θέλει ζήση.

„ Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ „ πόνος.

Τὸ νὰ ζήση, λέγει, τινὰς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ὀγδοήκοντα χρόνους, τοῦτο θέλει εἶναι κόπος καὶ πόνος, διὰ τὴν πολλὴν ἀδυναμίαν, καὶ τὰς ἀσθενείας τοῦ γηρατείου. κόπος μὲν οὖν λέγεται ἡ ταλαιπωρία· πόνος δὲ τὸ ἄλγος. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Νύσσης κάτωθεν ἐνόησαν, ὅτι τὸ περισσότερον μέρος ἀπὸ τοὺς ἑβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα χρόνους τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι κόπος καὶ πόνος· ἐπειδὴ, ὀλίγη μὲν εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ χαρὰ, ὁποῦ λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν τοιαύτην γηραλέαν ἡλικίαν· περισσοτέρα δὲ εἶναι ἡ θλίψις καὶ πόνος, διὰ τὰ ἀκόλουθα τοῦ γηρατείου συμπτώματα καὶ ἀσθενείας. (1)

„ Ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ „ παιδευθησόμεθα.

Πραότητα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν μετρίαν παιδείαν τοῦ Θεοῦ· εἶπε δὲ αὐτὴν πραότητα, κατὰ σύγκρισιν τῆς παιδείας καὶ τιμωρίας ἐκείνης, τῆς ὁποίας εἴμεθα ἄξιοι διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον. (2)

11: „ Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς „ σου; καὶ ἀπὸ του φόβου σου τὸν θυμόν σου ἐξαριθμήσασθαι.

Ἀνίσως, λέγει, ἡ μικρὰ καὶ ὀλίγη παιδεία σου Κύριε, τόσην αἴσθησιν καὶ πόνον ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς, ποῖος ἄραγε θέλει γνωρίσει, πόση, καὶ ποία εἶναι ἡ δύναμις τῆς ὀργῆς σου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν μετανοοῦν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀληθῶς πολλὴ καὶ μεγάλη εἶναι ἡ ὀργὴ αὕτη καὶ ἀνυπόφορος· ἢ ποῖος θέλει γνωρίσει νὰ μετρήση τὸν θυμόν σου; ἤτοι νὰ καταλάβη πόσος καὶ ποταπός εἶναι; ἀληθῶς οὐδεὶς θέλει δυνηθῆ νὰ καταλάβη τοῦτο· διατὶ ἐσὺ εἶσαι πολλὰ φοβερὸς, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Νύσσης. (3)

ι: „ Τὴν

(1) Οὕτω καὶ ὁ Νύσσης ἐνόησε[illegible] „ Οὐχ᾽ ὅτι τῷ ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦτο ζῶντι ὁ βίος ἐπίπονος, ἀλλ᾽ ὅτι τῆς οὕτω βραχείας ζωῆς [illegible] πλεῖόν ἐστι καὶ πόνῳ· πόνος ἡ νηπιότης· ὁ ἐν τῷ μέσῳ βίος πλέον τοῖς πόνοις ἐνδαψιλεύεται· τὸ δὲ γῆρας [illegible]ως, αὐτῇ τῇ πολιᾷ καὶ ταῖς ῥυτίσι τὸν πλεονασμὸν τοῦ κόπου μαρτύρεται· ὅλος μὲν οὖν ὁ ἀνθρώπινος βίος [illegible]κοστῷ που ἢ ὀγδοηκοστῷ ἔτει περιγράφεται ὡς ἐπὶ πολύ· ἔξω γὰρ τοὺς ἀθρόους καὶ μακροβίους διὰ τὸ [illegible]ιον· [illegible]δὲ οὕτως ἐν ἀνέσει δέδοται· ἀλλὰ σχεδὸν ὅλος ἐν ταλαιπωρίᾳ· καὶ ἔοικε ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ Πατ[illegible] Ἰακ[illegible]ρημένοις· „ Μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόνασιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου· (Γέν. μζ. 9.)

(2) Προσθέττει δὲ καὶ [illegible] ὁ Νύσ[illegible] „ Πάλιν ἕτερον ἐπινοεῖ τρόπον, ὅπως τοῖς ἀνθρώποις ἱλεωθείη τὸ θεῖον· τοιαύτη δὲ τῶν λεγ[illegible]ομένων ἐστὶν [illegible]νοια· ὁ μὲν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ὄγκος, μεγάλην ἐφέλκεται τὴν τιμωρίαν· οὐτιδανὴ δὲ ἡ τῆς φύσεως [illegible], ὡς μὴ χωρῆσαι τὴν κατ᾽ ἀξίαν ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν ὀργήν· ἀλλὰ κἂν πρᾶον ἢ καὶ μέτ[illegible] τὸ ἐπαγόμενον πρὸς τιμωρίαν, ἡμῖν ἱκανὸν ἔσται πρὸς παιδείαν τοῖς ὑπομένουσι· καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „ Ἐπειδὴ, μικρὸς καὶ εὐτελὴς ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ γινώσκομεν, τί ἔσται ἡμῖν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους [illegible] τούτου [illegible]πρᾶος αἰτοῦσιν (οἱ Ἰουδαῖοι) τῆς διὰ Χριστὸν παιδείας μεταλαβεῖν, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρ[illegible]ς.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ [illegible]ὰ τῶν λόγων τούτων αἰνίττεται ὁ Δαβὶδ τὴν αἰώνιον κόλασιν, ἥτις εἶναι ἀκατάληπτος.

12 : „ Τὴν δεξιάν σου οὕτω γνώρισόν μοι.

Οὕτω, λέγει: ἤγουν μὲ πραότητα καὶ μετρίαν παιδείαν σωφρονίζων με, γνώρισόν μοι τὴν δεξιάν σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως Κύριε, τότε γὰρ θέλεις γνωρίσεις τὴν δεξιάν σου, ὅταν σήσης ἡμᾶς ἐν τῇ δεξιᾷ σου μετὰ τῶν προβάτων.

„ Καὶ τοὺς πεπεδημένους (1) τῇ καρ-
„ δίᾳ.

Καὶ πρὸς τούτοις, λέγει, γνώρισόν μοι Κύριε, τοὺς δικαίους, συναριθμήσας καὶ ἐμὲ μὲ αὐτούς· τῶν ὁποίων οἱ καρδίαι ἦτον πρὸ τοῦ θανάτου πεπεδημέναι μὲ τὴν θείαν σοφίαν, καὶ μὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον· „ Ἀρχὴ γάρ, φησι, σοφίας φόβος Κυρίου· (Ψαλ. ρι'. 9.) Καί· „ Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· (Ψαλ. ριη'. 119.) καὶ κατα ἄλλον δὲ τρόπον, σοφία Θεοῦ εἶναι, ἡ διάκρισις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας· καὶ ἔτζι μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν· νοεῖται δὲ καὶ διὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, ὅτι γνώρισόν μοι Κύριε τὴν δεξιάν σου: δηλαδὴ τὴν δύναμίν σου τὴν βοηθητικὴν καὶ εὐεργετικὴν καὶ φυλακτικήν· καὶ πρὸς τούτοις γνώρισόν μοι τοὺς σοφοὺς κατὰ τὰ θεῖα, ἵνα σοφισθῶ καὶ συνετισθῶ δι' αὐτῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

13 : „ Ἐπίστρεψον Κύριε· ἕως πότε; καὶ
„ παρακλήθητι ἐπὶ τοῖς δούλοις σου.

Ἐπίστρεψαι, λέγει, Κύριε, ἢ ἐσὺ εἰς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστράφης διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἢ ἡμᾶς εἰς ἐσένα, οἵτινες πλανώμεθα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. ἕως πότε γὰρ Κύριε, δὲν ἐπιστρέφεις εἰς ἡμᾶς; τοῦτο γὰρ νοεῖται ἔξωθεν ὡς ἐλλεῖπον· παρακινήθητι λοιπὸν καὶ σπλαγχνίσθητι εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους σου, οἵτινες ταλαιπωρούμεθα καὶ ἐπικαλοῦμέν σε· (2)

14 : „ Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρωῒ τοῦ ἐλέους
„ σου Κύριε, καὶ ἠγαλλιασάμεθα καὶ
„ εὐφράνθημεν.

Ἡ μὲν παροῦσα ζωὴ νοεῖται ἑσπέρα καὶ νύκτα κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, διὰ τὸ σκότος καὶ τὴν πλάνην, ὁποῦ εἶναι κεχυμένη εἰς αὐτήν· καὶ διατὶ εἰς αὐτὴν κοιμώμεθα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀποθνήσκομεν· ἡ δὲ μέλλουσα ζωή, νοεῖται πρωῒ καὶ ἡμέρα διὰ τὴν λαμπρότητα ὁποῦ ἔχει· καὶ διατὶ εἰς ἐκείνην ἔχομεν νὰ ἀναστηθῶμεν ἀπὸ τοὺς νεκρούς· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβίδ, ὅτι κατὰ τὸ πρωΐ: ἤτοι κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν, ἡμεῖς ὁποῦ ἠξιώθημεν νὰ ἐπιστραφῶμεν τώρα πρὸς ἐσένα Κύριε διὰ μετανοίας, θέλομεν γεμίσομεν τότε ἀπὸ τὸ ἔλεός σου· καὶ θέλομεν εὐφρανθῶμεν· ἀντιχρονισμὸς γὰρ εἶναι ἐδῶ, τοῦ περασμένου χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ μέλλοντος, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας καὶ οἱ λοιποὶ ἐσημείωσαν οὕτως· „ Ἔμπλησον ἡμᾶς ἐν πρωΐᾳ τοῦ ἐλέους σου, καὶ αἰνέσομεν καὶ εὐφρανθησόμεθα· περὶ δὲ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης, εἴπομεν εἰς τὸν θ'. Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί. (3)

15 : „ Ἐν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ πεπαιδευμένους γράφεται· νοοῦνται δὲ πεπαιδευμένοι οἱ δίκαιοι κατὰ τὴν καρδίαν, ὡς τὴν θείαν σοφίαν ἔχοντες· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, πεπαιδευμένους ἐννοεῖ τοὺς Ἀποστόλους καὶ Εὐαγγελιστάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐσυνετίσθημεν· δεξιὰν δὲ, τὸν υἱὸν ἐννοεῖ.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „ Καλὴ ἡ λέξις κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπαχθεῖσα· λέγει γὰρ ὅτι, ἐπεὶ οὐ χωροῦμεν δι' ἀσθένειαν φύσεως τὸ τῆς ὀργῆς μέγεθος, ὃ κινεῖ καθ' ἡμῶν ἡ ἁμαρτία, χρῄζομεν δὲ παιδευθῆναι, παιδευσάτω ἡμᾶς ἡ δι' ἐπιστροφῆς σωτηρία μᾶλλον, ὕπερ ἡ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡμῶν τιμωρία.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πρωΐαν καὶ ὄρθρον καλοῦσι τῶν συμφορῶν τὴν μεταβολήν· καὶ ἱκετεύουσιν, ἐκείνων μὲν,

15: „ Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν εὐ-
„ φράνθημεν (1) ἀνθ' ὧν ἡμερῶν
„ ἐταπείνωσας ἡμᾶς, ἐτῶν, ὧν εἴδο-
„ μεν κακά.

Καὶ ἐδῶ παρομοίως τὸ εὐφράνθημεν εἶναι ἀντὶ τοῦ, εὐφρανθησόμεθα· ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἡμέραις εἶπεν ἀντὶ τοῦ, πάντοτε· ἐπειδὴ ἡ χαρὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἶναι ἀδιάδοχος καὶ ἀτελεύτητος· θέλομεν δὲ εὐφρανθῶμεν τότε, ἀντὶ διὰ τὰς ἡμέρας καὶ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς ταύτης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐταπείνωσας ἡμᾶς μὲ καθε θλίψιν καὶ κακοπάθειαν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ δίκαιοι εὑρίσκονται· καὶ θέλομεν εὐφρανθῶμεν ἀντὶ διὰ τὰ κακά: ἤγουν διὰ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμούς, ὁποῦ ἐδοκιμάσαμεν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ.

16: „ Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ
„ ἐπὶ τὰ ἔργα σου, καὶ ὁδήγησον τοὺς
„ υἱοὺς αὐτῶν.

Ἴδε, λέγει, Κύριε, εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ διδασκάλους, οἵτινες πιστῶς σὲ ἐδούλευσαν· καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ἐκείνων, ὁδήγησον εἰς ἀρετὴν καὶ ἡμᾶς τοὺς υἱοὺς καὶ μαθητάς των· ἢ ἴδε εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους σου· καὶ ὄχι μόνον ἡμᾶς ὁδήγησον, ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν, τόσον τοὺς σαρκικούς, ὅσον καὶ τοὺς πνευματικούς. (2)

17: „ Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ
„ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς.

Λαμπρότης Θεοῦ εἶναι ἡ χάρις αὐτοῦ, ἡ ὁποία λαμπρύνει ἐκεῖνον, ὁποῦ ἤθελε τὴν λάβῃ· λαμπρότης δὲ Θεοῦ λέγεται, διατὶ προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ἔσω, εἶναι ἀντὶ τοῦ εἴη: ἤγουν ἄμποτε νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προερχομένη λαμπρότης. (3)

„ Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύ-
„ θυνον ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τὸ ἔργον τῶν χει-
„ ρῶν ἡμῶν κατεύθυνον.

Ἐρ-

μὲν, σκεδασθῆναι τὸ σκότος· ἀνατεῖλαι δὲ αὐτοῖς φῶς, οὐ διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν θεῖον ἔλεον. τούτου γάρ φησιν ἐσομένου, πάσης θυμηδίας ἐμφορηθέντες, τὴν προσήκουσαν ὑμνῳδίαν προσοίσομεν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὡς ἤδη τῆς εὐχῆς εὑρόντες τὸ πέρας τὰ τοιάδε φασὶν (εἰς χρόνον περασμένον δηλαδὴ) ἀνατέλει γὰρ καὶ αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις δηλαδὴ) ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ τὸ μέν· „ Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, συνάπτεται μὲ τὸ ἀνωτέρω, οὕτω· „ Καὶ ἠγαλλιασάμεθα καὶ εὐφράνθημεν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν· τὸ δὲ εὐφράνθημεν, εὐφρανθείημεν γράφεται, καὶ συνάπτεται μὲ τὸ ἀκόλουθον: ἤτοι· „ Εὐφρανθείημεν ἀνθ' ὧν ἡμερῶν καὶ τὰ ἑξῆς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐχ' ὡς γεγενημένα ταῦτα εἰρήκασιν, ἀλλ' ὡς ἐσόμενα· οὐ γὰρ εἶπον. εἶδες, ἀλλ' ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου· σά, φησὶν, ἡμεῖς ποιήματα, καὶ τῆς σῆς δεσποτείας οἰκέται· ὁδήγησον δὲ εἶπε τοὺς υἱοὺς αὐτῶν: τουτέστι τοὺς δούλους σου· οὗτε γὰρ ἐν Βαβυλῶνι τὴν ἱκετείαν προσφέροντες ἀντιβολοῦσι τὸν Θεὸν τῶν τετελευτηκότων αὐτοῦ δούλων ἐπαναγαγεῖν τοὺς υἱούς· καὶ ἡ ἀνθρωπεία φύσις ὁδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν παρακαλεῖ τοὺς εὑρισκομένους ἀνθρώπους ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείᾳ· ἄλλος δέ φησι· „ Τοὺς περὶ τὸν Ἀβραὰμ Πατριάρχας ἐνδείκνυται· οὗτοι γὰρ ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἔργα εἰσίν· υἱοὶ δὲ αὐτῶν, οἱ τὰ ἔργα ποιοῦντες τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν Πατριαρχῶν, δι' ἀρετῆς πρὸς τὴν συγγένειαν αὐτῶν εἰσποιούμενοι.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Λαμπρότητα τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου καλεῖ· τότε γὰρ καὶ ἡμᾶς λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς ἀπέφηνε τῆς θεογνωσίας τὸ φῶς· ὁ δὲ Δίδυμος· „ Ὁδήγησον ἐπὶ τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν· οὕτω γὰρ καὶ ἡ λαμπρότης σου ἔσται ἐφ' ἡμᾶς, ἐκλάμψαντας ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ σου· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ἐκ τοῦ ῥητοῦ τούτου συνάγει, ὅτι ἄκτιστόν ἐστι τὸ ὑπὸ τῶν κεκαθαρμένων μετεχόμενον θεῖον φῶς· ἡ γὰρ ἀκτίστως καὶ ἀϊδίως συνοῦσα τῷ Θεῷ λαμπρότης, ἡ αὐτὴ καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων μετέχεται κατὰ χάριν.

Ἔργα χειρῶν πληθυντικῶς, εἶναι αἱ πράξεις ἁπλῶς αἱ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργούμεναι, τὰς ὁποίας παρακαλοῦμεν νὰ κατευθυνθοῦν καὶ νὰ μὴν ἐκκλίνουν ἀπὸ την ἰσότητα τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ πρέποντος· ἔργον δὲ χειρῶν μὲ ξεχωριστὸν τρόπον, λεγουσί τινες τὴν ἐλεημοσύνην· ἥτις ἐτιμήθη ἐδῶ ὡς ξεχωριστὸν ἔργον, διατὶ εἶναι πολλὰ πεφιλημένη εἰς τὸν Θεόν· ἐλεήμων δὲ εἶναι, ὄχι ἐκεῖνος ὁποῦ δίδει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἔχει, συμπάσχει δὲ μὲ τοὺς πτωχούς· διότι ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ δὲν ἔχουν χρήματα, συμπάθεια μόνον ζητεῖται πρὸς τοὺς πτωχοὺς, καὶ διὰ λόγου παρηγορία· ἄλλοι δὲ ἔργα χειρῶν εἶπον, τὰ ἔργα τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς, ὡς πολλὰ καὶ διάφορα ὄντα· ἐπειδὴ χεῖρες ὀνομάζεται πολλάκις ἡ Πρακτικὴ ἀρετή· ἔργον δὲ χειρῶν ὀνομάζεται, τὸ τῆς Θεωρητικῆς, ὡς μονοειδές· χεῖρες γὰρ τρόπον τινὰ εἶναι ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς, διατὶ χειραγωγοῦσι καὶ ἀναβιβάζουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν θεωρίαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϟ'

„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ᾽ Ἑβραίοις.

Περὶ τῶν ἀνεπιγράφων Ψαλμῶν εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ Κεφαλαίῳ ε'. διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. (2)

1. „ Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψί-
„ στου, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ
„ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται.

Ὁποῖος, λέγει, ἄνθρωπος, μεταχειρίζεται ὡσὰν οἰκίαν του, τὴν ἀπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ διδομένην βοήθειαν: ἤγουν ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν εὑρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ θαρ᾽.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει. „ Ἡ ποικίλη καὶ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλεια, ἐν ἔργοις γίνεται. τοῦτο δὲ ἐστιν ἡ τοῦ κατορθοῦντος σωτηρία. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Καλὴ δὲ τοῦ ἐφ᾽ ἡμᾶς ἡ προσθήκη· ἡμέτερον γὰρ τῆς δικαιοσύνης τὸ κέρδος. καὶ ὁ μὲν Θεὸς συνεργεῖ τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐρασταῖς, καὶ τὰ ταύτης εἴδη συγκατορθοῖ, τὸν δὲ τούτων καρπὸν οἱ σπείροντες δρέπονται. ὁ γὰρ Θεὸς ἀνενδεὴς, χαίρει δὲ ὅμως τῇ τῶν ἀνθρώπων εὐκληρίᾳ τε καὶ εὐπραξίᾳ.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „ Ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς παρ᾽ Ἑβραίοις, ὡς μὴ παραδεχομένοις τὴν δηλωτικὴν τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐπιγραφήν· πλὴν οὐ τούτου χάριν ἀθετεῖσθαι τὴν ἐπιγραφὴν προσῆκεν· ἐστι γὰρ τῶν ἑβδομήκοντα, οἳ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας, ἐδήλωσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος. ἡμῖν μὲν οὖν ὁ Ψαλμὸς, αἶνός ἐστιν ᾠδῆς· πᾶς γὰρ αἶνος εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Διδάσκει ὁ Ψαλμὸς τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. ὁ γὰρ μακάριος Δαβὶδ πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἐζεκίαν πόῤῥωθεν θεασάμενος, καὶ ἰδὼν, ὅπως εἰς Θεὸν ἐλπίσας τὴν Ἀσσυρίων κατέλυσε στρατιὰν, τοῦτον ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν, πάντας διδάσκων ἀνθρώπους, ὅσων ἀγαθῶν ἔχει φορὰν τὸ πεποιθέναι Θεῷ.

θαῤῥεῖ εἰς αὐτὸν μόνην· αὐτὸς, λέγω, θέλει φυλαχθῇ ἐν τῇ σκέπῃ τοῦ Θεοῦ: ἤτοι θέλει σκεπασθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· Θεὸς δὲ λέγεται τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεὸς, καθὸ Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ· ὁμοίως δὲ εἶναι Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, φανερὸν, ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς τῆς γῆς, καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν κτισμάτων· βοήθεια δὲ τοῦ Θεοῦ νοεῖται καὶ ὁ νόμος τῶν θείων ἐντολῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς βοήθειαν: ἤγουν εἰς τὸ νὰ βοηθοῦνται κατὰ τοῦ πολέμου τῶν Δαιμόνων· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „Νόμον (ὁ Θεὸς) εἰς βοήθειαν ἔδωκεν· (Ἡσ. η'. 20.) κατοικεῖ δὲ εἰς τὸν νόμον, ὁ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου πολιτευόμενος κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον. (1)

2: „Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ. ἀντιλήπτωρ μου εἶ „καὶ καταφυγή μου· ὁ Θεός μου, καὶ „ἐλπιῶ ἐπ' αὐτόν.

Ὁ κατοικῶν, λέγει, εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς θέλει εἴπῃ μὲ παῤῥησίαν· ὅτι σὺ Κύριε εἶσαι ἀντιλήπτωρ μου, καὶ σὺ μόνος εἶσαι καταφυγή μου· ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἄλλων θέλει εἴπῃ· ὅτι ὁ Θεός μου εἶναι οὗτος, καὶ θέλω ἐλπίσω εἰς αὐτόν: ἤγουν κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους θέλει ὁμολογήσει, ὅτι εἶναι Θεὸς ἐδικός του.

3: „Ὅτι αὐτὸς ῥύσεταί σε ἐκ παγίδος „θηρευτῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους.

Παγίδες τῶν αἰσθητῶν κυνηγῶν, ὁποῦ κυνηγοῦν καὶ πιάνουν τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, εἶναι αἱ ἐνέδραι καὶ οἱ λόχοι: ἤγουν τὸ καρτέρι καὶ παραμόνευμα, ὁποῦ γίνεται εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τόπον ἀπόκρυφον· τῶν δὲ νοητῶν κυνηγῶν, οἵτινες πιάνουσι τὰς ψυχάς: ἤτοι τῶν Δαιμόνων, παγίδες εἶναι, αἱ εἰς τὰ κακὰ προσβολαὶ, καὶ αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι, καὶ αἱ διὰ τῶν παθῶν ἐπιβουλαί· τὸν δὲ ταραχώδη λόγον, ἐπηρείας λόγον ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος: ἤτοι συκοφαντικόν· διατὶ ὁ τοιοῦτος λόγος ταράσσει τὴν ψυχὴν τοῦ συκοφαντουμένου· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σολομών· „Φοβερὸς λόγος καρδίαν ταράσσει ἀνδρὸς δικαίου· (Παρ. ιβ. 25.) ἐγύρισε δὲ τὸν λόγον ὁ Προφήτης πρὸς τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον: ἤγουν τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου μὲ σχῆμα ἐπιστροφῆς· καὶ παραθαῤῥύνει αὐτὸν, ὅτι θέλει τὸν λυτρώσει ὁ Κύριος ἀπὸ τὰς παγίδας τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν κυνηγῶν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (2)

4: „Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ „ἐλπιεῖς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει προπολεμεῖ εἰς ἐσένα, ὦ ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ πέμπτη ἔκδοσις, ὁ καθήμενος ἐν ἀποκρύφῳ ὑψίστου, ἐκδεδώκασι· σημαίνοντος τοῦ λόγου τὸ ἑδραῖον καὶ ἀπτόητον τῆς διανοίας τοῦ κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ ἀγωνιζομένου, ὡς ἐν ἀποκρύφῳ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἔνοικος ἐγκαθέζεται, καὶ βοηθός ἐστιν αὐτοῦ ὁ ὕψιστος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος. „Ὁρᾷς ὅσην ἔχει παῤῥησίαν παρὰ Θεῷ, ὁ ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου κατοικῶν, ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ὥσπερ ἀναθεὶς αὐτῷ, ἐπ' αὐτῷ πᾶσαν ἔχει τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα· τρισμακάριος δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁπάσης εὐημερίας ἔσται μεστός· ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἀλλαχοῦ· Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· οὗτος λοιπὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται· εὔδηλον δὲ, ὅτι κατὰ τὸ μέλλον· σύνοικος γὰρ ἔσται Θεοῦ, καὶ τὰς αὐτὰς μονὰς οἰκήσει τῷ Ποιητῇ τοῦ οὐρανοῦ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ τὸν Δίδυμον, λόγος ταραχώδης ὁ παρὰ τοῖς ἀνοσίοις αἱρετικοῖς ἐστι· συγχέουσι γὰρ τὰς τῶν ἀκεραίων καρδίας, δυσφημοῦντες ἀφυλάκτως, καὶ μὴ νοοῦντες, μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται.

Θεοῦ· μεταφορικῶς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιότητος· διατὶ καὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ στέκεται ἔμπροσθέν τινος καὶ πολεμεῖ, αὐτὸς κάμνει ἴσκιον εἰς αὐτον: ἤγουν ἀποκρύπτει αὐτὸν μὲ τὰς πλάτας, καὶ μὲ τὰ ὀπισθεν μέρη τοῦ σώματός του· μετάφρενα γὰρ εἶναι ὁ μεταξὺ τῶν ὤμων τόπος, τὸν ὁποῖον μερικοὶ ὀνομάζουσι νῶτα: ἤτοι πλάτας (1) μετάφρενα δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἡ φυλακτικὴ αὐτοῦ δύναμις· ἡ αὐτὴ δὲ ὀνομάζεται καὶ πτέρυγες τοῦ Θεοῦ.

„Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐ-
„τοῦ.

Τὸ ὅπλῳ ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, δίκην ὅπλου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ὅτι ἐὰν ἐσὺ ἔχῃς ἀλήθειαν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὡσὰν ἅρμα θέλει σὲ περικυκλώσει: ἤγουν ἀπὰ καθε μέρος θέλει σὲ φυλάξει· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ἐγκώμιον τῆς ἀληθείας· διατὶ ὁ Δαβὶδ λέγει, πῶς ἡ ἀλήθεια εἶναι τοῦ Θεοῦ, καθὸ αὐτὴ εἶναι οἰκεία εἰς τὸν Θεον· ἐπειδὴ, ἀνίσως τὸ ψεῦδος εἶναι οἰκεῖον εἰς τὸν Διάβολον, φανερὸν, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐξεναντίας οἰκεία εἰς τὸν Θεόν· δύναται δὲ νὰ εἰπῇ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τινὰς, ὅτι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Χριστὸς θέλει κυκλώσει καὶ φυλάξει μὲ τὸν σταυρὸν, ὡσὰν μὲ ἅρμα, ἐκείνους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν βοήθειάν του· ἀλήθεια γὰρ τοῦ Πατρος εἶναι ὁ Χριστὸς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν· „Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακα τὸν Πατέρα. (Ἰω. ιδ'. 9.) (2)

5: „Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερι-
„νοῦ· ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας.

Ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῇς ἀπὸ τὸν φόβον τὸν ἐν τῇ νυκτὶ ἀκολουθοῦντα, εἴτε ἐκ Δαιμόνων, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων· οὔτε θέλεις φοβηθῇς ἀπὸ τὰς σαΐτας, εἴτε τὰς αἰσθητὰς, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἡμέραν, εἴτε ἀπὸ τὰς νοητὰς, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τοὺς Δαίμονας καὶ τὰ πάθη.

6: „Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπο-
„ρευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ
„Δαιμονίου μεσημβρινοῦ.

Ἐσὺ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Μετάφρενα δὲ, καθάπερ ἐγ' ᾦμαι, τὰ ὑπαυχένια μέρη, καὶ τὰ ὡς ἐν ὤμοις ὑποδηλοῖ, οὐχὶ δὲ πάντως τὰ νῶτα. Καὶ ἄλλος· „ Τὰ μετάφρενα ὁ τόπος ἐστὶν, ἐν ᾧ αἱ πτέρυγες κραταιοῦνται μεταξὺ τῶν ὤμων· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Πρόμαχός σου γενήσεται, καὶ καλύψει σε πολεμούμενον· τέθεικε δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς τῶν πρώτων ἐν πολέμοις ἐστώτων, καὶ τοῖς μεταφρένοις καλυπτόντων τοὺς ὄπισθεν· πτέρυγας δὲ καλεῖ τῆς προνοίας τὰς ἐνεργείας, τῇ τῶν ὀρνίθων εἰκόνι χρησάμενος· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς πτεροῖς τοὺς νεοττοὺς ὑπὸ φιλοστοργίας ἐμφύτου συγκαλύπτουσιν, ὡς εἷς σαφέστερον ἔλεγε· καλύψει σε ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πτερύγων αὐτοῦ δίκην νεοσσοῦ· ὅμοιον δὲ τοῦτό ἐστι τῷ λεγομένῳ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· „ Ὡς ἀετὸς (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησε· διεὶς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ· τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔφη· „ Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς καὶ οὐκ ἠθελήσατε· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Τὸ ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι, ἴσον ἐστὶ τοῦ κατόπιν αὐτὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι· ἐν γὰρ τοῖς ὀπισθιδίοις ἐστὶ τὸ μετάφρενον· ὁ δὲ κατόπιν ἑπόμενος τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐθείας οὐκ ἐκτραπήσεται, εἰ τὰ ὀπίσω ἀεὶ τοῦ ἡγουμένου βλέπει· ὁ γὰρ ἐπὶ τὰ πλάγια τῇ κινήσει περιφερόμενος, ἢ ἀντιπρόσωπον φέρων τῷ ὁδηγοῦντι τὸ βλέμμα, ἄλλην ἑαυτῷ καινοτομεῖ πορείαν· διὸ Μωϋσῆς οὐκ ἀντιβλέπει Θεῷ, ἀλλὰ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ βλέπει.

(2) Εἶπε γὰρ ὁ ῥηθεὶς Ἀθανάσιος· „ Ὅπλον τοῦ Χριστοῦ ὁ Σταυρὸς, ἐφ' οὗ κυκλούμενοι πάντα πόλεμον θαρροῦμεν, πάντα ἐχθρὸν τροπεύμεθα.

Ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε ὁποῦ κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῇς ἀπὸ κάθε πρᾶγμα, ὁποῦ περιπατεῖ εἰς τὸ σκότος· τοιοῦτον δὲ σκοτεινὸν πρᾶγμα εἶναι ὁ κλέπτης, ὁ ἐπίβουλος ὁ ζητῶν νὰ καύσῃ ὀσπήτια: τοιοῦτον σκοτεινὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ὁ Δαίμων, τὰ πάθη καὶ κάθε ἄλλο τοιοῦτον· Σύμπτωμα δὲ εἶναι κάθε πρᾶγμα, ὁποῦ δὲν θέλει τινὰς, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ αἰφνιδίως. Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν, ἄλλοι μὲν εἶπον ὡς ὁ Εὐσέβιος, πῶς εἶναι δαίμων τῆς ἀκηδίας καὶ ἀμελείας, ὅστις ἐν τῷ καιρῷ μάλιστα τοῦ μεσημερίου πλακόνει τοὺς ἀνθρώπους· ἄλλοι δὲ εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῶν αἰσχρῶν καὶ σαρκικῶν λογισμῶν· καὶ ἄλλοι εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῆς ἀκολασίας καὶ ἀσελγείας. (1) Ἐπειδὴ ὅλοι οὗτοι οἱ Δαίμονες πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μεσημερίου, ὅταν χορτάσῃ καὶ βαρύνῃ ἡ κοιλία ἀπὸ τὰ φαγητά. (2)

7: „ Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς,
„ καὶ μυριὰς ἐκ δεξιῶν σου, πρὸς σὲ
„ δὲ οὐκ ἐγγιεῖ.

Κλίτος λέγεται τὸ μέρος ἁπλῶς· ἐδῶ δὲ τὸ ἀριστερὸν μέρος δηλοῖ ὁ Δαβὶδ, λέγων, ὅτι αὐτὸ μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου, θέλουν πέσουν χίλιαις σαΐταις· ἀπὸ δὲ τὸ δεξιόν του, θέλουν πέσουν δέκα χιλιάδες σαΐταις, καὶ εἰς αὐτὸν δὲν θέλουν ἐγγίσουν: ἤτοι δὲν θέλουν βλάψουν αὐτόν· μυριὰς γὰρ εἶναι δέκα χιλιάδες· κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι ἐσὺ ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικεῖς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, θέλεις μὲν σαϊτευθῇς μὲ πολλὰς σαΐτας ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ, μὲ περισσοτέρας δὲ θέλεις σαϊτευθῇς ἀπὸ τὰ δεξιά· ἀριστερὰ δὲ νοοῦνται, ὅταν τινὰς σαϊτεύεται ἀπὸ τὰ ἄλογα πάθη, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· τὰ ὁποῖα φανερῶς καὶ ὁμολογουμένως εἶναι κακά· δεξιὰ δὲ εἶναι, ὅταν τινὰς σαϊτεύεται ἀπὸ αἴτια, τὰ ὁποῖα φαίνονται μὲν, ὅτι εἶναι δεξιὰ καὶ καλὰ, δὲν εἶναι ὅμως τοιαῦτα, διότι ὁ ἐχθρὸς Διάβολος, ἠξεύρωντας, ὅτι οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν δέχονται τὴν προσβολὴν τῶν γυμνῶν καὶ φανερῶν ἁμαρτιῶν· διὰ τοῦτο ἀρχίζει μὲν καὶ τοὺς πολεμεῖ ἀπὸ κάποια αἴτια φαινόμενα καλὰ, τελευταῖον δὲ, ἀπὸ ἐκεῖνα τοὺς κρημνίζει καὶ εἰς τὰ φανερῶς κακά. (3)

8: „ Πλὴν

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, δύω τρόποι εἰσὶν ἐπιβουλῆς· ἢ γὰρ ἀφανῶς καὶ λεληθότως καὶ ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ λανθάνοντες ἀρτύουσί τινες, οἷς ἂν βούλωνται, παγίδας· ἢ ἐναργῶς καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐμφανῶς· φόβον οὖν ὀνομάζει νυκτερινὸν, τὸν λανθάνοντα κίνδυνον· βέλος δὲ ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον, τὴν ἐναργῆ ἐπιβουλήν· κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „ Φόβος νυκτερινὸς ὁ τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκός· ἐν σκότῳ γὰρ ἐπιτίθεται μάλιστα· βέλος ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον ἡ πλεονεξία· οὗτος γὰρ αὐτῆς ὁ καιρός· πρᾶγμα ἐν σκότει διαπορευόμενον, πᾶσα ἁμαρτία καὶ ἄγνοια καὶ τὰ ἐνεργοῦντα αὐτὴν πονηρὰ πνεύματα τῆς πλάνης· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Σύμπτωμα πάσχουσί τινες, ὅταν ὁ νοῦς ὀκλάσῃ πρὸς φιληδονίας, ὅταν ἀκηδιάσῃ πρὸς τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα, καὶ ὀλιγωρήσῃ πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν, κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς κατέχουσαν τέθεικε δόξαν· εἰκὸς δὲ καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπιβούλους, μετὰ τροφὴν καὶ τὸν κόρον, ὡς ἐφ' ἕτοιμον θήραμα τρέχειν, καὶ τοὺς ἐρήμους τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας καταδουλοῦσθαι ῥᾳδίως.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ὁ μέντοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πεποιθὼς, οὐδὲ τὸν μετασχηματιζόμενον εἰς Ἄγγελον φωτὸς Διάβολον φοβηθήσεται, κἂν ἀκμαῖον φέγγος ἐπαγγέλληται, κἂν μεσημβρία δοκῇ τοῖς διεφθαρμένοις· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τάχα δὲ πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, τὸ ἀγνοηθὲν ἁμάρτημά φησιν· οὐ γὰρ ἴσμεν ἐσθ' ὅτε πρᾶγμα κρύφιον, εἶτα ποιοῦντες αὐτὸ σφαλλόμεθα, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας πίπτομεν λίνον· περὶ τῶν τοιούτων ὁ αὐτὸς Δαβὶδ προσηύχετο λέγων· „ Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ἁπλῶς, πρᾶγμα, μὲν ἐν σκότει διαπορευόμενον ἐστιν, ἐπιβουλὴ ἀναφύουσα, ὅθεν τις οὐ προσδοκᾷ, καὶ πᾶσα ἁμαρτία καὶ ἄγνοια· σύμπτωμα δὲ μεσημβρινὸν, βλάβη ἔκδηλος καὶ φανερά. Σημείωσαι, ὅτι Δαιμόνιον μεσημβρινὸν ἐνώχλησε τὸν Δαβὶδ, ὅταν μετὰ τὸν ὕπνον τοῦ μεσημερίου, ἔπεσεν εἰς τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεέ.

(3) Ὅθεν συμφώνως καὶ ὁ Ὠριγένης εἶπεν· „ Ὑψηλότερον δὲ, εἰκότως τῷ ἀριστερῷ τὰς χιλιάδας ἐπιβουλεύειν φησὶ, τοῖς γε μὴν δεξιοῖς τὰς μυριάδας· τὰ γὰρ ἐπιδέξια τῶν πραγμάτων ἡμῶν καὶ τῶν ἀρετῶν, ὡς ἰσχυρά, καὶ θαυμασιότερα, αἱ πονηραὶ δυνάμεις παραλύειν ἐπιχειροῦσι· καί γε πλείους εἰσὶν, οἱ διὰ τῶν δοκούντων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἤπερ οἱ προφανῶς ἁμαρτάνοντες· δικαιώματα γάρ τινα προβαλλόμενοι, περιπείρονται ἁμαρτίαις τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείους· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Αἱ μυριάδες, ὡς ἂν κραταιοτέροις τοῖς δεξιοῖς ἐπιβουλεύουσιν·

σιν·

8 : „ Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοή-
„ σεις, καὶ ἀνταπόδοσιν ἁμαρτωλῶν
„ ὄψει.

Δὲν θέλουν, λέγει, ἐγγίσουν εἰς ἐσένα τὸν ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ κατοικοῦντα, ἡ σαΐταις τῶν ἐχθρῶν. ἐὰν ὅμως ἐσὺ ἰδῇς μὲ τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμούς σου, θέλεις μάθεις, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινόν· καὶ θέλεις ἰδῇς τὴν τιμωρίαν, ὁποῦ θέλουν λάβουν παρὰ Θεοῦ, οἱ ἁμαρτωλοὶ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι, οἵτινές σε πολεμοῦν.

9 : „ Ὅτι σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου.

Ἀκούσας ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, φωνάζει κατὰ τὸν Διόδωρον, ἀπὸ τὴν ἡδονήν του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λέγει. Σὺ Κύριε εἶσαι ἡ ἐλπίς μου. (1)

„ Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου;
10 : „ Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά.

Ἐδῶ ἀποκρίνεται ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, καὶ λέγει· ἐσὺ εἶπες, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἐλπίς σου; καὶ ἐσὺ ἔθου τὸν Ὕψιστον καταφυγήν σου; ἤξευρε, ὅτι δὲν θέλει πλησιάσει εἰς ἐσένα κανένας πειρασμός· ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ, τὸν Ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου; τὸ δὲ οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, ἀποφαντικῶς ἀναγινώσκεται, διατί εἶναι ὡς πρὸς ἐκεῖνο ἀπόκρισις (2) ὅτι δὲ εἰς τὸν ἔχοντα τὸν Θεὸν καταφυγὴν, δὲν πλησιάζει πειρασμὸς, μάρτυς εἶναι αὐτὸς ὁ Διάβολος, βοῶν πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Ἰὼβ „ οὐ σὺ περιέφραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ, (Ἰώβ: α: 10) ὅταν δὲ παραχωρήσῃ ὁ Θεὸς, ἐγγίζουν εἰς τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον τὰ κακά: ἤγουν αἱ περιστάσεις καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ πειρασμοί.

„ Καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκη-
„ νώματί σου.

Ὄχι μόνον, λέγει, εἰς ἐσένα δὲν θέλει πλησιάσει κανένα κακὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὸ ὁσπήτιόν σου· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐν πρόθεσις· καὶ ἄλλως δὲ μάστιξ ἠμπορεῖ νὰ ἦναι κάθε ἀσθένεια· σκήνωμα δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ σῶμα· λέγει λοιπὸν, ὅτι οὔτε εἰς τὸ σῶμά σου θέλει ἐγγίσει ἀσθένεια· ἐπειδὴ καὶ ἔκαμες τὸν Θεὸν καταφυγήν σου· τὸ δὲ γλαφυρώτερον τοῦτο εἶ-

σιν· ἀλλὰ καὶ πλείους εἰσὶν οἱ διὰ τῶν δοκούντων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἤπερ οἱ προφανῶς ἁμαρτάνοντες· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Κἂν ἐκ δεξιῶν σου, φησι, κἂν ἐξ εὐωνύμων σου πλῆθος ἄπειρον ἐπέλθῃ, σοὶ μὲν οὐδεμία προσγίνεται βλάβη, ὄψει δὲ ἐκείνους θείᾳ καταβαλλομένους πληγῇ· τοῦτο καὶ ἐπὶ Ἐζεκίου γεγένηται· ὀκτωκαίδεκα γὰρ μυριάδες καὶ πέντε χιλιάδες τῶν Ἀσσυρίων κατηκοντίσθησαν πολεμικῶν ὀργάνων χωρίς· οὕτως ἐπὶ Γεδεών· οὕτως ἐπὶ τοῦ Ἰωνάθαν· καὶ μέντοι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφὰτ, καὶ ἐπὶ τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου αὐτὸ τοῦτο γεγένηται· συμφώνως λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος, φέρων εἰς παράδειγμα τὸ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφὰτ συμβεβηκός· ὅς τις ἐνίκησεν οὐχὶ πολεμῶν, ἀλλὰ ψάλλων μόνον καὶ αἰνῶν τὸν Θεὸν καὶ λέγων· „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ (ὅς τις εἶναι ὁ Ψαλμὸς ὁ καλούμενος πολυέλεος) „ Καὶ Ἰούδας ἦλθεν ἐπὶ τὴν σκοπιὰν τῆς ἐρήμου, καὶ ἐπέβλεψε καὶ εἶδε τὸ πλῆθος· καὶ ἰδοὺ πάντες νεκροὶ πεπτωκότες ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἦν σωζόμενος (Β΄ Παρ. κ΄. 24.) ὅθεν καὶ γέγραπται κατὰ τὸν Δίδυμον· „ Ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς (Ἔξοδ. ιζ΄. 16.) οὐ γὰρ παύσεται Κύριος σώζων τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

(1) *Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐλλείπει ἐδῶ τὸ εἶπας: ἤτοι, ὅτι εἶπας σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου.*

(2) *Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἑρμηνεύων τοῦτο τὸ, οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά· „ Ἡ τῆς κακίας φύσις φησὶν ἔξωθεν ἐπέρχεται, τῆς ἀρετῆς οἴκοθεν τὴν πρόφασιν ἐχούσης· εὐθῆ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐποίησε κατὰ τὸ Ἐκκλησιαστήν· ὃς ζητήσας λογισμοὺς πολλοὺς, ἔξωθεν ἐπεσπάσατο τὴν κακίαν· „ Πλὴν ἴδε τοῦτο εὗρον, ὃ ἐποίησεν ὁ Θεὸς σὺν τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· καὶ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλούς (Ἐκκ. ζ΄. 29.)*

εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι εἰς μὲν τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἀκολουθήσουν ἀσθένειαι καὶ μάστιγες, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι πειρασμοὶ, γίνονται εἰς αὐτὸν ἀγὼν καὶ δοκίμιον, καὶ πρόξενοι στεφάνων περισσοτέρων· εἰς δὲ τὸν ἁμαρτωλὸν γίνονται ταῦτα μάστιγες ἀληθῶς. „ Πολαὶ γάρ φησιν ὁ ἴδιος Δαβὶδ, αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ, (Ψαλ: λγ: 19:).

ια: „ Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖ-
„ ται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε
„ ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν λγ· Ψαλμόν· „ Παρεμβαλεῖ Ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν „ καὶ ῥύσεται αὐτούς. καὶ ὁ Ἀβραὰμ δὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦ σπητίου του παραθαρρύνων, ὅταν ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἶπε· „ Κύριος ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν Ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου. (Γέν: κδ: 7) καὶ ὁ Ἰακὼβ δὲ εἶπεν· „ ὁ Ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν. (Γέν: μη: 16:) ἐξ ὧν μανθάνομεν, ὅτι ὁ Θεὸς δι' ἀγγέλων φυλάττει τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν· ἰδοὺς δὲ καὶ τράτας, λέγει τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου· περιττὸν δὲ εἶναι τὸ τοῦ. (1)

ιβ: „ Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προ-
„ σκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

Χεῖρες Ἀγγέλων, εἶναι αἱ φρουρητικαὶ δυνάμεις αὐτῶν· ἀροῦσι δὲ ἀντὶ τοῦ, θέλουν σὲ βαστάσουν εἰς τοὺς πειρασμοὺς καὶ δυσκολίας· ὥστε ὁποῦ οὐδὲ νὰ σκοντάψῃ εἰς πέτραν τὸ ποδάρι σου· πέτρα δὲ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ κάθε ἁμαρτία, καὶ κάθε ἐμπόδιον τῆς ἀρετῆς· ποδάρι δὲ εἶναι, ἡ πολιτεία τοῦ ἀνθρώπου, διὰ μέσου τῆς ὁποίας περνοῦμεν τὴν παροῦσαν ζωήν. (2)

ιγ: „ Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβή-
„ σῃ.

(1) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον· οἱ Ἀρειανοὶ ἀκούοντες τὸν Διάβολον νὰ λέγῃ τούτους τοὺς στίχους εἰς τὸν Χριστὸν, ὅταν ἐπείραζεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους· προσαρμόζουσι καὶ τὸ ἀνωτέρω ῥητόν ἤγουν τό· „ Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου· εἰς τὸν Χριστόν· κακῶς δὲ τοῦτο προσαρμόζοισιν ἀκολουθοῦντες τῷ πατρὶ τοῦ ψεύδους Σατανᾷ, διὰ νὰ δείξουν, πῶς ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἴσος τῷ Πατρί· εἰ γάρ ἐστιν ἀληθὲς κατ' αὐτοὺς τὸ τοιοῦτον, ἐλπίδα μὲν ἡμεῖς τὸν Χριστὸν πεποιήμεθα, αὐτὸς δὲ καταφυγὴν ἔχει τὸν Πατέρα, οὐκοῦν βοηθουμένῳ προσπεφεύγαμεν· καὶ Σωτῆρα καλοῦμεν τὸν παρ' ἑτέρου σῳζόμενον· ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα· μὴ γένοιτο! ὕψιστος γάρ ἐστι καὶ ὁ Υἱὸς, καθὰ καὶ ὁ Πατήρ· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ πάντων καταφυγὴ, καὶ πάντων ἐλπίς· ὁ γὰρ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ κοινοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ τοῖς στίχοις τούτοις ἐχρήσατο· καὶ σκότος ὤν, οὐ συνῆκε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου παντὸς δικαίου εἴρηται, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο λέγεσθαι ἐφ' ἑκάστου τῶν δικαίων παρὰ τοῦ Πνεύματος· ὅτι τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου καὶ οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, ὁμοίως καὶ τὰ λοιπά.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Κελεύει δὲ δυνάμεις ἀγαθὰς συνασπίζειν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ ἀφιστᾶν τοὺς ἀλιτηρίους, οὐ τὸ ἄναλκι παθὼν εἰς τὸ σῴζειν αὐτούς· πῶς γάρ; ἢ πόθεν; ἀλλ' οἷόν τις βασιλεὺς γνησίοις ὑπασπισταῖς ἐφιεὶς, βαρβαρικαῖς ἐφόδοις ἀντανίστασθαι, καὶ τῶν ὑπὸ σκῆπτρα κειμένων ἀποσοβεῖν τὰς πλεονεξίας. ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὥσπερ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες, ὅταν ἴδωσιν ὁδὸν τραχεῖαν καὶ δύσβατον, ἁρπάζουσιν εἰς χεῖρας τὰ βρέφη, μὴ ἄρα πως ἀδικηθῇ τρυφερὸν ἔχοντα τὸν πόδα, καὶ οὔπω διὰ σκληρᾶς ὁδοῦ βῆναι δυνάμενα· οὕτω καὶ αἱ λογικαὶ δυνάμεις, τοὺς οὔπω πονεῖν ἰσχύοντας, νηπιοπρεπῶς δέ πως τὴν διάνοιαν ἔχοντας, οὐκ ἐῶσι πονεῖν ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ, μὴ ἄρά πως ὀλιγωρήσαντες, ὑπὸ πόδας γένωνται τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀπαγορεύσωσι τὸ βούλεσθαι δουλεύειν Θεῷ· τοῦτο τὸ ῥητὸν κακῶς νενοηκότι τῷ Διαβόλῳ, καὶ πρὸς τὸν Χριστὸν εἰπόντι, ἀπεκρίθη ἐλέγξας ὁ Κύριος· γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· κινδυνεύοντι γὰρ, οὐκ ἐκπειράζοντι Θεὸς ἐπηγγείλατο τὴν βοήθειαν· ἐν χρείᾳ καθεστῶτι, οὐκ ἐπιδεικνυμένῳ καὶ κενὴν θηρῶντι δόξαν· οὕτω γὰρ, λέγω, ὅτι οὐ περὶ ἐμοῦ, οὐ καὶ Ἄγγελοι χρήζουσιν, ἀλλὰ περὶ δικαίου ἀνδρὸς εἴρηται τῷ μελῳδῷ τὸ ῥηθέν.

„ σῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ
„ δράκοντα.

Δὲν θέλει ἐγγίσει, λέγει, εἰς ἐσένα, ἄνθρωπε, ὁποῦ ἔχεις καταφυγὴν τὸν Θεὸν, κανένα θηρίον φαρμακερὸν, ἢ σαρκοφάγον· καθὼς τοῦτο ἐφάνη ἀληθὲς εἰς πολλοὺς ἁγίους, ὡς διδάσκουσιν οἱ τούτων βίοι καὶ ἱστορίαι· ἀναγωγικῶς δὲ διὰ τῆς ἐπιβάσεως καὶ καταπατήσεως τῶν φαρμακερῶν καὶ σαρκοφάγων θηρίων, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν νίκην καὶ κατακυρίευσιν, κάθε κακίας καὶ βλάβης· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ, ἀσπίδα μὲν, ἡ διαβολή· διατὶ καθὼς ἡ ἀσπίδα, ἔτζι καὶ ἡ διαβολὴ καὶ συκοφαντία φαρμάκι ξερνᾶ εἰς τὰ αὐτία τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦ διαβαλλομένου· βασιλίσκος δὲ, εἶναι ὁ φθόνος καὶ ἡ βασκανία· διατὶ καθὼς ὁ βασιλίσκος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει τὴν βλάβην: ἔτζι καὶ ὁ φθόνος καὶ ἡ βασκανία, καὶ μὲ τὰ ἐμματιασμένα βλάπτει τοὺς βασκαινομένους· λέοντας δὲ εἶναι, ἡ ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· δράκων εἶναι ὁ θυμὸς, διὰ τὸ θερμὸν καὶ ὀξὺ καὶ ἐνεργητικόν· τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ πάθη, θέλει καταπατήσει ὁ δίκαιος ἄνθρωπος· καὶ ἀπὸ αὐτὰ δὲν θέλει βλαβῇ παντελῶς· λέγεται δὲ καὶ ὁ Δαίμων ἀσπὶς καὶ βασιλίσκος καὶ λέων καὶ δράκων· διατὶ ὅλας τὰς βλάβας, ὁποῦ προξενοῦσι τὰ θηρία ταῦτα, τὰς ἔχει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν του· (1)

14: „ Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι
„ αὐτόν.

Ἐπειδὴ μεγάλα καὶ ἀπίστευτα ὑπεσχέθη ὁ προφήτης εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἔχει τὸν Θεὸν καταφυγήν του: δηλαδὴ, τὸ νὰ καταπατῇ τὰ ἀγριώτατα καὶ φαρμακερώτατα θηρία, καὶ νὰ μὴ βλάπτεται ἀπὸ αὐτά· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ φέρει τὸν Θεὸν βεβαιοῦντα τὰ ἄνω εἰρημένα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ διδάσκοντα, ποῖος εἶναι ὁ μισθὸς καὶ καρπὸς τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος· λέγει γάρ· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἤλπισεν εἰς ἐμένα· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐγὼ θέλω ἐλευθερώσω αὐτὸν ἀπὸ κάθε κίνδυνον.

„ Σκεπάσω αὐτὸν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνο-
„ μά μου.

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Θεὸς εἶπεν, ὅτι ἐγνώρισε τὸ ὄνομά μου· ἐπειδὴ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἕνας δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ· γνωρίζει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὄχι ἐκεῖνος, ὁποῦ γνωρίζει ἁπλῶς, ὅτι οὗτος εἶναι Θεός· ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁποῦ προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἀξίως τοῦ Θεοῦ: ἤτοι καθὼς πρέπει νὰ προσφέρεταί τινας εἰς τοιοῦτον μέγαν καὶ φοβερὸν Θεόν: ὡς δοῦλος δηλαδὴ, καὶ ὡς ὑπήκοος εἰς τὰς θείας του καὶ Δεσποτικὰς ἐντολάς. (2)

15: „ Κε-

(1) Ἀλλὰ ϗ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ϗ Κύριλλον ϗ Δίδυμον, λέων ϗ δράκων ἀσπὶς ϗ βασιλίσκος νοηθεῖεν ἂν αὐτὸς ὁ Σατανᾶς, ϗ οἱ συναποστάντες αὐτῷ πονηροὶ Ἄγγελοι, οἱ τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν μὴ τηρήσαντες, ϗ οἱ τοῖς ἐκείνου θελήμασιν ὑπηρετεῖν εἰωθότες· ϗ εἰ βούλει, νόει ὄφεις τε ϗ βασιλίσκους, τοὺς τῶν ἀνοσίων αἱρέσεων εὑρετάς· τέσσαρα δὲ εἴδη εἰσὶ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι, κοσμοκράτορες, ϗ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, διὰ τεσσάρων ζώων δηλούμενα· λέοντος, δράκοντος, ἀσπίδος, ϗ βασιλίσκου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ βασιλίσκος εἶναι ὄφεως παγχάλεπον κνῖσμα, ϗ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βλέμματος θανατοποιὸν, ὡς λόγος· φασὶ γὰρ αὐτὸν ϗ ἐκ μόνης ὄψεως διαφθείρειν τοὺς θεαθέντας, ἰόν τινα φθαρτικὸν ἐξαποστέλλοντα τοῖς ὄμμασιν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὁ μὲν πατῶν θυμὸν, λέοντα πατεῖ· θυμικὸν γὰρ τὸ ζῶον· ὁ δὲ τὰς ἡδονὰς πατῶν ϗ τὴν ἄλλην κακίαν, ἀσπίδα ϗ βασιλίσκον καταπατεῖ ϗ δράκοντα· ἡ γὰρ ἡδονὴ τῆς σαρκὸς ϗ πᾶσα ἡ κατὰ τὸν βίον πονηρία, ἀναγκαίως τοῖς ἑρπετοῖς τοῖς συρομένοις εἰς γῆν παρεικάζεται· τάχα δὲ ϗ βασιλίσκον κυρίως πατεῖ ὁ τὸν φθόνον πατῶν, ὡς ἐν κακίᾳ βασιλεύοντα· ϗ τὸ ζῶον γὰρ ὁ βασιλίσκος ἐν ὀφθαλμῷ τὸν ἰὸν ἔχει, ὥσπερ δὴ ϗ οἱ βάσκανοι λέγονται ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν βλάβην ἔχειν.

(2) Ἐρωτᾷ δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ γινώσκων τὸ ὄνομα αὐτοῦ; ϗ ἀποκρίνεται, ὅτι ἐστὶν ὁ αὐτῷ ϗ μόνῳ λατρεύων, ϗ μόνῳ προσκυνῶν αὐτῷ, ϗ πλὴν αὐτοῦ Θεὸν ἕτερον οὐκ εἰδώς· ὁ ὑποτιθεὶς ζυγὸν αὐτῷ τὸν τῆς διανοίας αὐχένα· ὁ τοῖς αὐτοῦ δουλεύων θελήμασιν· οὗτος οἶδε τὸ θέλημα αὐτοῦ· ὄνομα δὲ ὅταν ἀκούσῃς, τὴν δόξαν νόει· γέγραπται γὰρ, ὅτι κρεῖττον ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος πολύς. (Παρ.: κβ'. 1.)

15: „ Κεκράξεταί πρός με, καί ἐπακούσο-
„ μαι αὐτοῦ· μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλί-
„ ψει· ἐξελοῦμαι αὐτόν, καί δοξάσω
„ αὐτόν.

Θέλει φωνάζει, λέγει, ὁ εἰς ἐμὲ ἐλπίζων, καὶ ἐγὼ θέλω τοῦ ἀκούσω· διατὶ δὲν θέλει ζητήσει κανένα ἀνάξιον ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ ἑαυτοῦ του· καὶ εἰς κάθε πειρασμὸν καὶ θλῖψιν ἐγὼ θέλω εἶμαι μαζῆ του βοηθός, καθὼς ἤμην μὲ τοὺς τρεῖς παῖδας πρότερον ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ μὲ τοὺς Μάρτυρας ὕστερον ἐν ταῖς βασάνοις. Καὶ ἀπὸ κάθε ἀνάγκην θέλω λυτρώσω αὐτόν, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν λϛ: Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον· καὶ τό. „ Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ὄχι μόνον θέλω λυτρώσω αὐτόν, ἀλλὰ καὶ θέλω τὸν κάμω ἔνδοξον καὶ περιφανῆ διὰ τὴν οἰκειότητα ὁποῦ ἔχω νὰ δείξω εἰς αὐτόν. (1)

16: „ Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν,
„ καί δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου.

Ἄν, λέγει, ζητήσῃ καὶ μακροχρόνιον ζωὴν ὁ εἰς ἐμὲ ἐλπίζων, θέλω τὴν χαρίσω εἰς αὐτόν· ἢ μακρότητα ἡμερῶν λέγει, τὴν αἰώνιον ζωήν· ἐπειδὴ μία ἡμέρα εἶναι ἡ αἰώνιος ζωὴ ἐκείνη, ὀνομαζομένη μακρότης ἡμερῶν, διὰ τὸ ἀτελεύτητον καὶ ἀδιάδοχον· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμπλήσω· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ· μακρότητος ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτὸν μὲ γενικήν, εἶπε μακρότητα ἡμερῶν μὲ αἰτιατικήν· θέλω δείξω δὲ εἰς αὐτὸν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν, ὅτι δύναμαι νὰ σώσω ἐκεῖνον, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς ἐμένα. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὁ κεκραγὼς τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλοφωνίᾳ πρὸς ἐμὲ, ἐπακούοντά με ϗ ἐπινεύοντα αὐτῷ εὑρήσει· ἀεὶ γὰρ αὐτῷ πάρειμι, κἂν ἐν περιστάσει τυγχάνῃ. Ἔφη δὲ ϗ ὁ Διόδωρος· „ Τί τούτου μακαριώτερον, Θεὸν ἔχειν εἰς βοήθειαν ἕτοιμον, ϗ παρεσκευασμένον τοῖς ἐχθροῖς ἀντιτάττεσθαι; μάλιστα γὰρ τότε συνεῖναι αὐτῷ χρεία, ὅταν ἡ θλιβερὰ ϗ περιστατικὰ περὶ ἡμᾶς· οὐ μόνον δὲ αὐτὸν ἐλευθερώσω τῶν λυπηρῶν, φησιν, ἀλλὰ ϗ περίβλεπτον ἀπεργάσομαι· οὐκοῦν ἡ θλῖψις οὐκέτι θλῖψις· ἀλλὰ χαρὰ ϗ δόξα γίνεται, διὰ τὸν συνόντα ϗ κοινωνοῦντα τοῖς θλιβομένοις Θεόν.

(2) Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἁρμόζει τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ἰδίως τῷ βασιλεῖ Ἐζεκίᾳ, καὶ μάλιστα τὸ ἀκροτελεύτιον, προσθήκην ζωῆς δεξαμένῳ, ϗ πολλὴν περιφάνειαν ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας κτησαμένῳ· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος ϗ ταῦτα· „ Ἀλλὰ ϗ ἅπαντες οἱ εἰς τὸν Θεὸν ἠλπικότες, παντοδαπῶν ἀπολαύσουσιν ἀγαθῶν· ὡς ϗ αἱ παλαιαὶ διδάσκουσιν ἱστορίαι, ϗ τὰ νῦν ὁρώμενα μαρτυρεῖ (τὰ ἀκόλουθα γράφονται ἐν ἄλλῳ Κώδικι τῶν τοῦ Θεοδωρίτου·) αἱ γὰρ ψυχαὶ τῶν γενναίων, ἐν χειρὶ Κυρίου· τὰ μέντοι σώματα αὐτῶν ἐν θήκαις κείμενα, διὰ τῶν νῦν γινομένων θεοσημειῶν τῆς δόξης τὸ σωτήριον δηλοῦσι· διὰ δὲ τὸν ὅρον τὸν Δεσποτικὸν τῇ γῇ παραθέμενοι, πηγάζουσι τὰς ἰάσεις, σωτῆρες ἄλλοι μετὰ τὸν Σωτῆρα, ϗ ἰατροὶ παντοδαπῶν παθῶν γινόμενοι· τρόπαιά τε τὰ παμμακαριώτατα αὐτῶν λείψανα, μετὰ τὸ τρόπαιον τοῦ Σταυροῦ, κατὰ Δαιμόνων ἀνέστησαν.

ΨΑΛΜΟΣ ϞΑ'. ΚΑΘΙΣΜΑ . ΙΓ

„ Ψαλμὸς ᾠδῆς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου.

Τί μὲν εἶναι Ψαλμὸς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ· εἶναι δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀνώνυμος μὲν, ἔχι ὅμως καὶ ἀνεπίγραφος· ὄνομα δὲ, οὔτε τοῦ Δαβὶδ ἔχει, οὔτε τινος ἄλλου ψαλτῳδοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ ὅλους κοινῶς τοὺς τότε ψάλτας ἱμελῳδεῖτο· ἐπιγράφεται δὲ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, καθὼς μὲν τινες λέγουν· διατὶ ὁ Δαβὶδ ἀφιέρωσε νὰ ψάλλεται ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰς μόνον τὸ σάββατον, εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεόν· καὶ διατὶ τῷ σαββάτῳ ἔπρεπε νὰ συναχθοῦν ὅλοι οἱ ψάλται διὰ νὰ ψάλλουν αὐτόν· καθὼς δὲ λέγουν οἱ τὸν ψαλμὸν τοῦτον θεωρήσαντες (ὡς ὁ Θεοδώριτος) ὑψηλότερον, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὁ ψαλμὸς οὗτος ἀποβλέπει, καὶ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διδάσκει: ἤτοι τὴν κόλασιν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τιμὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων· καθὼς γὰρ τὸ παλαιὸν σάββατον κατάπαυσις ἑρμηνευόμενον, ἀργίαν εἶχε κάθε βιωτικοῦ ἔργου: ἔτζι καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, μὲ τὸ νὰ ᾖ αἰ κατάπαυσις τῆς παρούσης ζωῆς, διὰ τοῦτο εἶναι ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε φροντίδα βιωτικὴν, καὶ σάββατον ὀνομάζεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1:;; Αι)

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ὁ παρὼν Ψαλμὸς διδάσκει, ὅτι ἐπὶ τούτῳ δεῖν τὴν τοῦ Σαββάτου σχολὴν ποιεῖσθαι, ἐπὶ τῷ κατὰ ταυτὸν συνερχομένους, ἐργάζεσθαι τὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ δηλούμενα: τὸ ἐξομολογεῖσθαι δηλαδὴ, τὸ ψάλλειν, τὸ ἀναγγέλλειν τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος προςίθησι· „ Τοῖς γεμὴν πλησμονῇ γαςρὸς καὶ πάσῃ ἀκοσμίᾳ κατὰ τὸ Σάββατον (καὶ πᾶσαν ἑορτὴν) ἑαυτοὺς ἐκδιδοῦσιν, ἐπαιατείνεται ὁ Θεὸς λέγων· „ Οὐαὶ οἱ ἐφαπτόμενοι Σαββάτων ψευδῶν (Ἀμ. ς'. 3.) Σάββατα γὰρ ἀληθῆ, ἡ ἀποκειμένη ἀνάπαυσις τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ἃ φθάνει, παρ' ᾧ ὁ κόσμος ἐςαύρωται· καὶ πάλιν· „ Τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ Σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι· (Ἡσ. α'. 14.) διὸ δὴ παρῃτημένων ἐκείνων, ὁ τῆς κοινῆς Διαθήκης λόγος μετήγαγε τὴν τοῦ Σαββάτου ἑορτὴν ἐπὶ τὴν σωτήριον Κυριακὴν, τὴν πρώτην τοῦ φωτὸς ἡμέραν· ἐν ᾗ καὶ τὰ ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ψαλμῷ φιλοτίμως ἐκτελεῖν σπουδάζομεν· τοῦ τε νόμου λέγοντος· „ Μὴ δεῖν ἐν Σαββάτῳ βάςαγμα αἴρειν· μὴ ἐξέρχεσθαι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου· μὴ καίειν πῦρ· ἐπειδὴ ἀδύνατον ταῦτα τηρῆσαι σωματικῶς, νοοῦμεν τὸ μὴ καίειν πῦρ, τὸ ὑπὸ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς μὴ ἀναφλέγεσθαι, μηδὲ ἀνάπτειν τὸ πῦρ ἐν τῇ αἰωνίᾳ κατοικήσει· τὸ δὲ μὴ ἐπαίρειν βάςαγμα, τὸ μὴ τῷ βάρει τῆς ἁμαρτίας καταφορτίζεσθαι, μηδὲ ὕλην ἐπικομίζεσθαι πῦρ ἀνάπτουσαν· τὸ δὲ μὴ κινεῖσθαι ἀπὸ τοῦ τόπου, τὸ τῆς ἐν Θεῷ διαμονῆς μὴ μεθίςασθαι· ἀλλὰ τὸ ἀμετακίνητον τηρεῖν ἐν τῇ πίςει· λέγει δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „ Ἔςι δὲ τῆς ᾠδῆς ὅλος ὁ σκοπὸς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου· εἰκὼν δὲ ὥσπερ ἐςὶ τὸ Σάββατον τῆς ἐν Χριςῷ ζωῆς καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἣν αὐτὸς ἡμῖν κεκαινοτόμηκεν ὁ Σωτὴρ, μεταβαλὼν τὰς τοῦ νόμου σκιὰς εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν.

1 : „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ „ Κυρίῳ· καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματί „ σου ὕψιστε.

Οὕτως, λέγει, ἀγαθὸν πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ εὐχαριστῇ τινας ἐσένα τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ψάλλῃ εἰς τὸ ὄνομά σου εὐχαριστήρια ᾄσματα. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Εὐσέβιος, ἔτζι ἡρμήνευσαν· ὅτι ἀγαθὸν εἶναι νὰ ἐξαγορεύῃ πρῶτον τινὰς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἁμαρτίας του, καὶ δεύτερον νὰ ψάλλῃ εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ γένῃ καθαρὰ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ψαλμῳδία του. (1)

2 : „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ τὸ ἔλεός „ σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ „ νύκτα.

Ἀφ' οὗ εἶπε καθολικῶς ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶναι ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ τὸ ψάλλειν τῷ Κυρίῳ, τώρα ἐδῶ ἀφιερόνει εἰς τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἔργον τῆς θείας εὐχαριστίας, καὶ τοὺς ἁρμοδίους καιροὺς καὶ λέγει, ὅτι εἶναι ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ ψάλλειν, ἵνα διὰ τούτων ἀναγγέλλωμεν ἤγουν διηγούμεθα καὶ ἐκφωνοῦμεν, τὸ πρωῒ μὲν τῆς ἡμέρας, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ: ἤγουν διατὶ μᾶς ἠλέησεν ὁ Θεὸς καὶ δὲν μᾶς κατέχωσε μὲ σεισμὸν, οὔτε μᾶς ἔκαυσε μὲ πῦρ, οὔτε μᾶς ἔπνιξε μὲ τὸ νερὸν, οὔτε παρεχώρησε νὰ παραδοθῶμεν εἰς θηρία, καὶ πολεμίους, καὶ φονεῖς, καὶ κλέπτας, καὶ ἄλλους παρανόμους ἀνθρώπους· τὰ ὁποῖα ταῦτα κακὰ συνειθίζουν ὡς ἐπιτοπλεῖστον νὰ γίνωνται εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός· καὶ τὸ μεγαλίτερον ἀπὸ ὅλα διατὶ δὲν μᾶς ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ ἐπιβουλευθῶμεν παρὰ τῶν δαιμόνων. Πρὸς τούτοις δὲ εἶναι ἀγαθὸν νὰ ψάλλωμεν εἰς τὸν Θεὸν, ἵνα ἀναγγέλλωμεν κατὰ τὴν νύκτα τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ· ἀλήθειαν δὲ τοῦ Θεοῦ νόησον ἐδῶ, τὸ ἀλάνθαστον τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ τὸ τοῦ Θεοῦ ἀλάνθαστον, πρέπει νὰ ἀναγγέλλωμεν, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νυκτός· τότε γὰρ μάλιστα κινούμεθα πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς καὶ εἰς τὰς κακοβουλίας· ἵνα συστελλώμεθα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κινήματα, ἐνθυμίζοντες τὸν ἑαυτόν μας, πῶς δὲν λανθάνομεν τὸν ἀλάνθαστον Θεὸν, ἂν ἴσως πράξωμεν, ἢ συλλογισθῶμεν κἀνένα ἄτοπον· ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι μὲ τὸ πρωῒ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἡμέραν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (2)

3 : „ Ἐν

(1) Ὁ μέγας Βασίλειος ὅμως λέγει, ὅτι ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν προσευχήν· δεύτερον πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν· τρίτον νὰ ἐξομολογούμεθα· καὶ τέταρτον νὰ ζητοῦμεν τὰ συμφέροντα· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἡ ἐξομολόγησις ὕμνος ἐστὶ μετ' εὐχαριστίας εἰς δόξαν Θεοῦ συγκείμενος· ὀφείλομεν δὲ τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ τὰς ὑπὲρ ὧν εὖ πεπόνθαμεν εὐχαριστίας· εὐηργετήθημεν γὰρ παρ' αὐτοῦ πολυτρόπως. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Κύριος, ἐπέφανεν ἡμῖν δόξῃ θεοπρεπεῖ περιαστράπτων τὰ πέρατα, καὶ τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀκτῖνα δωρούμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος τὰ ἀξιοσημείωτα ταῦτα· „ Ἓν τοῦτο πρὸς ἀντίδοσιν, ὧν εἰλήφαμεν, τὸ διὰ προσευχῆς καὶ εὐχαριστίας τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι· λογίζομαι τοίνυν, ὅτι κἂν πάσῃ τῇ ζωῇ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὁμιλίαν συμπαρατείνωμεν εὐχαριστοῦντες καὶ προσευχόμενοι, τοσοῦτον τῆς κατὰ τὴν ἀντίδοσιν ἀξίας ἀπολειπόμεθα, ὅσον, εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀντιδοῦναι τῷ εὐεργέτῃ προεθυμήθημεν (λόγ. α'. εἰς τὸ, Πάτερ ἡμῶν.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ὑπερβατὸν σχῆμα εἶναι εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται· „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ καὶ κατὰ νύκτα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου· οὕτω γάρ φησι· „ Σὺ δὲ μὴ ὑπολάβῃς, ὅτι διαιρεῖ ἐν τούτοις ὁ ψάλλων τὴν τῆς ᾠδῆς δύναμιν, ὡς χρῆναι πρωῒ μὲν τὸ ἔλεος ἀναγγεῖλαι, τὴν δὲ ἀλήθειαν κατὰ νύκτα· οὐ τοῦτό φησιν· ἀναγνωσόμεθα δὲ οὕτω τὸν στίχον· „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ καὶ κατὰ νύκτα: τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειάν σου· τὸ δὲ ἀναγγέλλειν τὸ ἀνακηρύττειν ἐστίν· ὅ ἐστι δοξολογεῖν· καὶ τὸ ἀναγγελλόμενον τὸ ἔλεος καὶ ἀλήθεια τοῦ Πατρός: τουτέστιν ὁ Χριστός· ἠλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ, ἐδίδαξέ τε ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν· τουτέστι τὴν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν καὶ λατρείαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ψάλλειν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγγέλλειν, κατὰ κοινοῦ λέγεται τὸ ἀγαθόν: ἤγουν· „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ ἀγαθὸν τὸ ψάλλειν τῷ ὀνόματί σου ὕψιστε· ἀγαθὸν τὸ ἀναγ-

ναγ-

3 : „ Ἐν δεκαχόρδῳ Ψαλτηρίῳ μετ' ᾠ-
„ δῆς ἐν κιθάρᾳ.

Ὅταν ἡμεῖς κάμωμεν συμφώνους τὰς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ τὰς πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ ὅλας αὐτὰς ᾄδωμεν εἰς τὸν Κύριον, τότε τελειόνομεν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβίδ· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ, ψάλατε αὐτῷ. (Ψαλ: λβ: 2:) σύμφωνος γὰρ εἶναι ἡ ἐξήγησις ἐκείνη καὶ καὶ ἁρμοδία εἰ τὸ ῥητὸν τοῦτο· (1)

4 : „ Ὅτι εὔφρανάς με Κύριε ἐν τῷ ποιή-
„ ματί σου, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν
„ χειρῶν σου ἀγαλλιάσομαι.

Ποίημα μὲν τοῦ Θεοῦ εἶπον Μερικοί, καθολικῶς ὅλην τὴν αἰσθητὴν Κτίσιν· ἔργα δὲ χειρῶν τοῦ Θεοῦ, τὰ κατὰ μέρος ποιήματα τῆς αἰσθητῆς Κτίσεως· τῶν ὁποίων ἡμεῖς βλέποντες τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος, τὴν ποικιλίαν, τὴν εὐαρμοσίαν, τὴν χρησιμότητα, καὶ ὅ,τι ἄλλο τοιοῦτον, ὅλοι ὁμοῦ, καὶ κάθε ἕνας χωρισά, εὐφραινόμεθα καὶ ἀγαλλιώμεθα· ἄλλοι δὲ ποίημα καὶ ἔργα χειρῶν εἶπον, πῶς εἶναι διπλασιασμὸς λόγου καὶ νοήματος. (2)

5 : „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πολλά, λέγει, μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα σου Κύριε, ὄχι μόνον ὅσα ἐν τῇ αἰσθητῇ Κτίσει εὑρίσκονται, ἀλλὰ καὶ ὅσα θεωροῦνται ἐν Προνοίαις, ἐν οἰκονο-

ναγγέλλειν τὸ πρωῒ τὸ ἔλεός σου· ὥςε ὀρθότερον εἶναι νὰ λέγεται, τὸ ἀναγγέλλειν, παρὰ νὰ λέγεται, τοῦ ἀναγγέλλειν· προςίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος. „ Ὅτι πρῶτον ἦν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ· δεύτερον, τὸ ψάλλειν διὰ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· τρίτον, τὸ ἀναγγέλλειν κατὰ τὰς ἑωθινὰς ὥρας τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τέταρτον, τὸ διηγεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ κατὰ τοὺς νυκτερινοὺς καιρούς· ϗ ταῦτα πράττειν μὴ μόνον χείλεσι ϗ φωνῇ, ἀλλὰ ϗ διὰ τῆς τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἀνακρούσεως· ἐν δεκαχόρδῳ γάρ φησι Ψαλτηρίῳ μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ· ἔλεος δὲ ϗ ἀλήθειαν νῦν, αὐτὸν ἐκεῖνον προσηγόρευσε τὸν Υἱὸν, εἰςηγούμενος ϗ ἡμᾶς ἐν τῷ ἐξομολογεῖσθαι ϗ ψάλλειν τῷ Θεῷ, ἀναγγέλλειν: ἤγουν ἀνακηρύττειν τὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου Χριςόν· ἐν αὐτῷ γὰρ ἠλεήθημεν, ϗ δι' αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἐπίγνωσιν ἔχομεν.

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Γίνεται δεκάχορδον Ψαλτήριον ψυχὴ θεοφιλὴς, ὅταν ταῖς ἰδίαις πέντε δυνάμεσι συνάψῃ ϗ συναρμόσῃ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις, ϗ μίαν συμφωνίαν ἐργάσηται, τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ϗ τὰ θεῖα φαντασίας μηδετέρωθεν παρεκτρεπομένης· εἶπε ϗ ὁ Ἱλάριος· „ Χρὴ τοίνυν ἐξομολογουμένους τῷ Κυρίῳ ψάλλειν, ϗ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ϗ τὴν ἀλήθειαν ἀγγέλλειν, οὐχὶ μετά τινος ἀπροσεξίας ϗ τῆς πρὸς ἕτερόν τι τῶν ὑλικῶν διενθυμήσεως ἢ φαντασίας, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς ϗ νηφαλιότητος ἁπασῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς· ἔτι δὲ ϗ συμφωνίας ὁλικωτάτης πάντων τῶν αἰσθητηρίων τοῦ σώματος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ποίημα τὸ κάλλιςον: ἤτοι κατόρθωμα τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς, ϗ οἷον ἔργον τῆς αὐτοῦ χειρὸς, τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας ἡ δύναμις· ὁ δὲ Ἱλάριος, ποίημα ἐνόησε τὴν ἀνθρωπίνην οὐσίαν ϗ φύσιν: ἤτοι τὴν παράδοξον ἕνωσιν τῆς ψυχῆς ὁμοῦ ϗ τοῦ σώματος· ἐπληροῦτο γὰρ εὐφροσύνης ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ μίαν κατασκευάσαι φύσιν δι' ἑκατέρων τὸν Ποιητὴν, ϗ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν εὐαρέςησιν τούτων ϗ συμφωνίαν καὶ σύμπνοιαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Ποίημα μὲν ἑνικῶς λέγει ϗ αὐτὸς τὴν σύγκρασιν τῆς ψυχῆς ϗ τοῦ σώματος, ϗ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ συμφωνίαν αὐτῶν· ἔργα δὲ χειρῶν πληθυντικῶς, αὐτὰ πάλιν τὰ ἴδια ὀνομάζει· τὴν ψυχὴν δηλαδὴ ϗ τὸ σῶμα, ξεχωριςὰ θεωρούμενα τὸ καθ' ἕνα· χεῖρας δὲ καλεῖ, τὰς ποιητικὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, ὑφ' ὧν τὸ μὲν σῶμα ἐκ τοῦ χοὸς, ἡ δὲ ψυχὴ ἐξ οὐκ ὄντος παρήχθη· ὅθεν ϗ θαυμάσας τὴν τούτων κατασκευὴν ἐπήγαγεν· „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε· ὁ δὲ Χρυσόςομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ μα'. Ψαλμοῦ λέγει, ὅτι τὸν ςίχον τοῦτον πρέπει νὰ λέγωμεν μετὰ τὴν τράπεζαν· ἔτζι γὰρ λέγει· „ Οὕτω δὲ ϗ ἡμεῖς ποιῶμεν ἀντὶ βαλσάμου τὸ ςόμα ἐμπλήσαντες μελῳδίας πνευματικῆς, ϗ λέγωμεν κοινῇ ςάντες· „ Εὔφρανας ἡμᾶς Κύριε ἐν τῷ ποιήματί σου ϗ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἠγαλλιασάμεθα· καθὼς ϗ ἐν τῷ ὡρολογίῳ ὁ ςίχος οὕτως γέγραπται, ἵνα λέγωσιν αὐτὸν πάντες οἱ Χριςιανοὶ μετὰ τὸν δεῖπνον.

νομίαις, ἐν τερατουργίαις, καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις ἄλλαις
ἐνεργείαις τοῦ Θεοῦ· περὶ δὲ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ εἴ-
πομεν καὶ ἐν τῷ πε: Ψαλμῷ ἑρμηνεύοντες τὸ „ καὶ οὐκ
„ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.

„ Σφόδρα ἐβαθύνθησαν οἱ διαλογι-
„ σμοί σου.

Τὸ ἐβαθύνθησαν θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι βαθεῖς καὶ
ἀνέφθασοι ἐφάνησαν· διαλογισμοὺς δὲ λέγει, τὰς βου-
λὰς τοῦ Θεοῦ· ὅμοιον μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι καὶ
ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ Παῦλος· „ ὢ βάθος πλούτου, καὶ
σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίμα-
τα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! (Ῥωμ:
ια: 33:) (1).

6: „ Ἀνὴρ ἄφρων οὐ γνώσεται, καὶ ἀσύ-
„ νετος οὐ συνήσει ταῦτα.

Ἄφρονα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον, ὁποῦ
δὲν ἔχει τὴν θεϊκὴν φρόνησιν, κἂν καὶ ἔχῃ τὴν φυσι-
κὴν καὶ ἀνθρωπίνην, τὴν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς φιλοσοφίας
ἀποκτωμένην· διατὶ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, λέγει, δὲν
θέλει γνωρίσει, ὅτι εἶναι μεγάλα τὰ ἔργα τοῦ Κυρί-
ου, καὶ ὅτι εἶναι βαθεῖς οἱ διαλογισμοί του· ἀλλὰ θαρ-
ρήσας εἰς τὸν ἑαυτόν του, θέλει κρημνισθῇ εἰς ἄτοπα
καὶ βλασφημίας· τὸ αὐτὸ δὲ νόημα ἀνεδίπλωσεν, εἰ-
πών, καὶ ἀσύνετος οὐ συνήσει ταῦτα.

7: „ Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἁμαρτωλοὺς ὡσεὶ
„ χόρτον, καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐρ-
„ γαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Τὸ καὶ ἐδῶ εἶναι περιττόν· διέκυψαν δὲ νο-
εῖται, ἀντὶ τοῦ κατεκάμφθησαν, ἐταπεινώθησαν·
τὸ δὲ νόημα εἶναι ταὐτόν· ὅτι, οἱ ἁμαρτω-
λοὶ, ἀνέτειλαν μέν: ἤτοι ἐβλάστησαν προσκαίρως
ὡσὰν χόρτον καὶ εὐτύχησαν, δὲν ἐφύλαξαν ὅμως
εἰς πολὺν καιρὸν τὴν ἀκμήν τους καὶ εὐτυχίαν· ἀλλὰ
διέκυψαν: ἤτοι ἔκυψαν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐταπεινώθησαν·
τοὺς ἰδίους δὲ ἁμαρτωλούς, λέγει καὶ ἐργαζομένους
τὴν ἀνομίαν (2).

„ Ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν
„ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Διέκυψαν, οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἔχασαν τὴν εὐ-
τυχίαν, ὁποῦ εἶχον, διὰ νὰ κολασθοῦν εἰς τὸν μέλ-
λοντα αἰῶνα· ἐξολόθρευσιν γὰρ καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ
τοῦ ἀτελευτήτου ἐκείνου αἰῶνος, συνειθίζει νὰ ὀνο-
μάζῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπαρηγόρητον κόλασιν· λέγει
λοιπόν, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἐδῶ εὐ-
δαιμονίας ἔλαβον, ὡσὰν ἀρραβῶνα τῆς ἐκεῖ τιμωρί-
ας καὶ κολάσεως· ἐπὸ ἐδῶ δὲ ἐμβαίνει ὁ Δαβὶδ εἰς
τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὡς εἴπομεν
ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ψαλμοῦ. (3)

8: „ Σὺ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Ποῖος γάρ, εἶπεν, ἱκανὸς ἐξετάσαι τῆς σῆς προνοίας τοὺς λόγους; ἀλλ' ἡμεῖς
μὲν τοῦτο, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκομεν· οἱ δὲ φρενῶν ἐξερημένοι, καὶ τὸ λογικὸν ἀπολέσαντες, οὔτε συνιδεῖν ἐ-
θέλουσιν, οὔτε μαθεῖν παρ' ἑτέρων ἀνέχονται· ταῦτα γὰρ ἐπιφέρει ὁ Ψαλμός.
(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Οἱ μὴ συνιέντες τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δίκην χόρτου ἔσονται,
μὴ ἔχοντες βάθος δηλαδή· διὸ καὶ ταχέως πεσοῦνται καὶ ξηρανθήσονται· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Οὐκ ἠβουλή-
θησαν συνιέναι οἱ ἄφρονες, ὅτι οἱ τῆς ἀνομίας ἐργάται, ὁμοίως χόρτῳ ἤνθησαν, καὶ χλόῃ παραπλησίως ἀπὸ τῆς
γῆς διέκυψαν· ἀλλὰ τὸν αἰώνιον ὄλεθρον μετὰ τὴν παροῦσαν εὐημερίαν καρπώσονται.
(3) Κατὰ δὲ τὸν ὅσιον Δωρόθεον· „ Ἁμαρτωλοὶ ἀνατέλλοντες ὡσεὶ χόρτον, εἰσὶν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἀσθε-
νὴς δὲ ὁ χόρτος καὶ μὴ ἔχων δύναμιν· οὗτοι ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔνδον παρ' ἡμῖν, ποτὲ δὲ διακύπτουσι, κατεπεί-
γου-

8 : „ Σὺ δὲ ὕψιστος εἰς τὸν αἰῶνα Κύ-
„ ριε.

Σὺ Κύριε, λέγει. εἶσαι ἄφθαςος καὶ ἀκατάληπτος, καὶ τὰ κρίματά σου εἶναι ἀνεξερεύνητα. (1)

9 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου Κύριε· ὅτι
„ ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου ἀπολοῦνται. καὶ
„ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργα-
„ ζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἄπιςοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πιςοὶ μὲν, ἁμαρτωλοὶ δὲ ὄντες· ἐπειδὴ καὶ ὑπακούουν εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ Διάβολον· ἀπώλειαν δὲ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ λέγει, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κόλασιν· οἱ αὐτοὶ δὲ θέλουν διασκορπισθοῦν εἰς διαφόρους κολάσεις καὶ τιμωρίας.

10 : „ Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος
„ τὸ κέρας μου.

Κέρας ἐδικόν του ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸν Χριςόν· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ σπέρματός του ἐβλάςησεν ὁ Χριςὸς κατὰ σάρκα· καθὼς εἴπομεν περὶ τούτου πλατύτερον εἰς τὸν πη : Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ·. ὑψωθήσεται δὲ ἀντὶ τοῦ μεγαλυνθήσεται: ἐν τῷ καιρῷ δηλαδὴ τῆς μελλούσης κρίσεως· ἐπειδὴ καὶ τότε ἔχουν νὰ ταπεινωθοῦν ὅλοι οἱ ἐχθροί του· θέλει δὲ ὑψωθῇ ὡς τὸ κέρατον τοῦ μονοκέρου: ἤτοι πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολήν. (2)

„ Καὶ τὸ γῆράς μου ἐν ἐλαίῳ πίονι.

Διὰ μέσου τοῦ ἐλαίου ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ἱλαρότητα·„ Τοῦ ἱλαρῦναι γὰρ φησι, πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ· (Ψαλ: ργ: 13:) λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐπειδὴ ἐγὼ ἐγνώρισα, ὅτι μέλλει νὰ ὑψωθῇ τὸ κέρας μου, συμπεραίνω, ὅτι καὶ τὸ γηρατεῖόν μου θέλει γένῃ μὲ πολλὴν ἱλαρότητα: ἤτοι χωρὶς λύπην, καὶ μὲ χαρὰν ἔχω νὰ διαπεράσω αὐτὸ, παρηγορούμενος μὲ ταῖς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας μου. (3)

11 : „ Καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς
„ ἐχθροῖς μου.

Ἀν-

γοντες ἡμᾶς εἰς τὴν δι' ἔργων ἁμαρτίαν· ὅταν οὖν ἀνατείλωσιν ἐν τῇ ψυχῇ, τότε διακύπτουσι: τουτέςιν ἀναφαίνονται οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· οἵτινές εἰσι τὰ πάθη, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν· ὅταν γὰρ ἀναφανῶσι τοῖς ἀγωνιζομένοις τὰ πάθη, τότε ἐξολοθρεύονται ὑπ' αὐτῶν· νοήσατε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου· πρῶτον ἀνατέλλουσιν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἔπειτα ἀνακύπτουσι τὰ πάθη· εἶθ' οὕτως ἐξολοθρεύονται· ταῦτα πάντα τῶν ἀγωνιζομένων εἰσίν· ἡμεῖς δὲ ποιοῦντες τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν, καὶ ἀεὶ ἐπεκδικοῦντες τὰ πάθη, οὔτε οἴδαμεν, πότε ἀνατέλλουσιν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοὶ, οὔτε πότε ἀνακύπτουσι τὰ πάθη. ἵνα ἀγωνισώμεθα πρὸς αὐτά· εἶπε δὲ καὶ ὁ Τιμόθεος· „ Ἅμα τῷ ἀνατεῖλαι: τουτέςιν ἐξανθῆσαι καὶ φανῆναι καθάπερ χόρτος, ἐκ τῆς κεχερσωμένης καρδίας τοὺς ἁμαρτωλοὺς (ἤτοι τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς) καὶ διέκυψαν ἐκ τῶν ἀφανῶν φωλεῶν, καὶ γεγόνασι φανεροὶ, καὶ συμφωνήσαντες πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ἐνδικωτάτην ἀποίσονται καθ' ἑκάτερον βίων τὴν ἐξολόθρευσιν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „ Ὅταν οὖν κατάλυσις τῆς ἁμαρτίας γένηται, ὡς ἀπολέσθαι διὰ τὸ ἁμαρτάνειν τοὺς ἐχθροὺς γεγενημένους Θεῷ· τότε δὴ ὁ Θεὸς ὕψιςος εἰς τὸν αἰῶνα εὑρεθήσεται.

(2) Ὁ δὲ Διόδωρος κέρας τοῦ Δαβὶδ λέγει τὸν νέον λαὸν τῶν Χριςιανῶν τὸν διὰ πίςεως σωθέντα· ὁ δὲ Ἀνώνυμος, κέρας ἐννοεῖ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριςοῦ καὶ τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν· ἥτις ἀνάλογον τῷ Δεσποτικῷ κέρατι: δηλαδὴ τῷ Σταυρῷ, τὸ ὕψος ἔχει· καθάπερ γὰρ ὁ Σταυρὸς διὰ παθημάτων ἐδοξάσθη, οὕτως ἡ τῶν εὐσεβούντων πίςις διὰ διωγμῶν ὑψοῦται, καὶ διὰ παθημάτων δοξάζεται.

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ γῆράς μου: τουτέςι τὰ ἔσχατα ἐν ἐλαίῳ πίονι ὑψοῦται· ἐν ἐσχά-

Αντὶ του, ἐπεῖδεν, ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεοδοτίων ἐξέδωκεν, ἐπόψεται· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἐρμήνευσαν τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον· (1) ἐχθροὺς δὲ λέγει τοὺς Δαίμονας καὶ τοὺς ἀπίςους· εἰς τοὺς ὁποίους τότε ἐν τῇ μελούσῃ κρίσει, θέλει ἰδῆ τὴν ἐκδίκησιν· τοῦτο γὰρ λείπει, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούεται: ἤτοι· „ Καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐκδίκησιν.

„ Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ, „ πονηρευομένοις, ἀκούσεται τὸ οὖς „ μου.

Καὶ εἰς τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ἔλλειψις· λείπει γὰρ ἔξωθεν· „ Τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν τοῦ Δεσπότου: ἤτοι τὸ αὐτί μου, λέγει, θέλει ἀκούσει τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ θέλει κάμῃ ὁ δεσπότης Θεὸς ἐναντίον ἐκείνων, ὁποῦ σηκώνονται κατ' ἐπάνω μου καὶ πονηρεύονται· τοὺς αὐτοὺς γὰρ ὀνομάζει καὶ ἐπανιςαμένους καὶ πονηρευομένους ἀσυνδέτως. (2)

12: „ Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅτι θέλουν ἀνθήσουν ὡσὰν τὸ ὀλιγοχρόνιον χορτάρι, τώρα λέγει ἐδῶ καὶ περὶ τοῦ δικαίου, ὅτι θέλει ἀνθήσει ὡσὰν ὁ πολυχρόνιος φοίνιξ· τοῦ φοίνικος γὰρ οὔτε τὸ ἄνθος πίπτει, ἀλλ' εἰς καρπὸν τελειόνει γλυκύτατον· οὔτε ὁ νέος κλάδος του μαραίνεται, ἀλλὰ μένει ἀειθαλής. (3)

„ Καὶ ὡσεὶ κέδρος ἡ ἐν τῷ λιβάνῳ „ πληθυνθήσεται.

Ὁ κέδρος εἶναι πεπληθυσμένος καὶ γεμάτος ἀπὸ φύλλα, κατὰ τὴν κορυφήν· ἔχει δὲ καὶ ἄλλας ὁμοιότητας ὁ δίκαιος, τόσον μὲ τὸν φοίνικα, ὅσον καὶ μὲ τὸν κέδρον· ἔχει ὁμοιότητα ὁ δίκαιος μὲ τὸν φοίνικα, διατὶ καθὼς ὁ φοίνιξ, ἔχει μὲν τὸ ὀλιγώτερον μέρος του ῥιζόμενον εἰς τὴν γῆν, ὅλον δὲ τὸ ἄλλο ἐξέχει ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν: ἔτζι καὶ ὁ δίκαιος, ὀλίγον μὲν φροντίζει διὰ τὴν γῆν, ὅλην δὲ τὴν φροντίδα του ἔχει εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ καθὼς ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος δὲν κλέπτεται ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ πετεινὰ, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀκανθῶδες καὶ δυσκολοανάβατον: ἔτζι καὶ ὁ καρπὸς τοῦ δικαίου: ἤτοι ἡ ἀρετή του, δὲν κλέπτεται ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, μὲ τὸ νὰ ἦναι σκεπασμένη μὲ τὴν ὑψοποιὸν ταπείνωσιν· καὶ καθὼς ὁ φοίνιξ χρειάζεται χρόνους πολλοὺς διὰ νὰ γένῃ τέλειον δένδρον: ἔτζι καὶ ὁ δίκαιος χρειάζεται πολυκαιρίαν, διὰ νὰ γένῃ κατὰ τὴν ἀρετὴν τέλειος· ἔχει δὲ ὁ δίκαιος καὶ ὁμοιότητα

μὲ

σχάτοις γὰρ καιροῖς ὁ δαψιλῶς ἡμᾶς ἐλεῶν καὶ φιλοτίμως Χριςὸς ἐλέλυθεν, ὥςε ἁμαρτωλοὺς καὶ τελώνας εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν προτρέπεσθαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἡ παλαίωσίς μου ὡς ἐλαία εὐθαλής· ἀνθήσω γὰρ καὶ τὸ γῆρας ἀποθήσομαι, καὶ ἐλαίαν τεθηλυῖαν μιμήσομαι· ἢ κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα· „ Οἷόν τινι ἐλαίῳ πιανθήσομαι τῇ θυμηδίᾳ.

(1) Ὥσπερ γὰρ ἀδύνατον (λέγει ὁ Θεοδώριτος) τὰ γεγενημένα μὴ γεγενῆσθαι: οὕτως ἀδύνατον τὴν τοῦ Πνεύματος πρόῤῥησιν ἀπέραντον διαμεῖναι· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, τὸ ἀκούσεται τὸ οὖς μου πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωριςά: ἤτοι τῶν παρανομίᾳ συζώντων, καὶ μυρία μοι τυρευόντων κακὰ τὸν ὄλεθρον πολλῶν διηγουμένων, ἀκούσομαι.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Ἀνώνυμος λέγουσιν· „ Ὁ δίκαιος μιμήσεται τοῦ φοίνικος τὸ ὑψίκομον· τὸ ἀειθαλὲς, τὸ κάρπιμον· τὸ μικρὸν μὲν αὐτοῦ μέρος ἐμπεπῆχθαι τῇ γῇ· τὸ πᾶν δὲ ὑπὲρ γῆν ἀνέχειν· τὸ τὴν καρδίαν τετάσθαι πρὸς οὐρανόν· τὸ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἀνάλωτον εἶναι θηρίοις διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ δύσβατον· καὶ τὸ πολλοῦ χρόνου δεῖσθαι πρὸς τελείωσιν· τοιαύτη καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς φυτουργία, πόνῳ πολλῷ καὶ χρόνῳ φυομένη, ἀλλ' εἰς ὕψος αἰρομένη, ὡριμόν τε καὶ ἥδιστον φέρουσα καρπὸν, καὶ σκέπην ἱκανὴν τῷ κεκτημένῳ παρέχουσα.

με τὸν κέδρον· διατὶ καθὼς ὁ κέδρος εἶναι εὐώδης, ἄσηπτος, πολύκλαδος καὶ κατάσκιος: ἔτζι καὶ ὁ δίκαιος εἶναι εὐώδης ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, καὶ ἄσηπτος μὲ τὸ νὰ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ κάθε σῆψιν καὶ φθορὰν τῶν παθῶν· καὶ πολύκλαδος, διατὶ γεννᾷ πολλοὺς υἱοὺς διὰ τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος· καὶ κατάσκιος, διατὶ γίνεται εἰς πολλοὺς σκέπη καὶ ἀναψυχή. (1)

13: „ Πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, „ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσι.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, εἶναι πεφυτευμένοι εἰς τὴν κάτω Ἐκκλησίαν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις, καὶ εἶναι ῥιζωμένοι εἰς τὴν πίστιν· ὅθεν καὶ θέλουν ἐξανθήσουν εἰς τὰς οὐρανίους αὐλάς: ἤγουν θέλουν φανοῦν στολισμένοι μὲ τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον· οἶκος μὲν Κυρίου εἶναι, ἡ γνῶσις τῶν θείων Γραφῶν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμενοι τὸν Κύριον· αὐλαὶ δὲ εἶναι, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου. (2)

14: „ Ἔτι πληθυνθήσονται ἐν γήρει „ πίονι.

Παχὺ γηρατεῖον εἶναι, τὸ βαθύτατον καὶ πολυχρονιώτατον· οἱ τοιοῦτοι, λέγει, Δίκαιοι, ἀγκαλὰ καὶ θέλουν γηράσουν πολλὰ, ὅμως δὲν θέλουν ἀτονήσουν εἰς τὸ νὰ προκόπτουν ἐν ταῖς ἀρεταῖς. ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον ἔχουν νὰ αὐξάνουν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ εὑρισκόμενοι. (3)

„ Καὶ εὐπαθοῦντες ἔσονται.

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, θέλουν γένουν εὐπαθοῦντες ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἤτοι θέλουν τρυφήσουν καὶ

χα-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὁ δίκαιος, ὡς μὲν φοίνιξ, εὑρεθήσεται καθαρὸς τὴν καρδίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· (ὁ γὰρ φοίνιξ λευκὴν ἔχει τὴν καρδίαν) ὡς δὲ κέδρος, ἄφθαρτος διαμένει· εἶπε δὲ καὶ ὁ Τιμόθεος· „ Φοίνικι μὲν ἕκαστον ἀπεικάζει τῶν περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὴν θείαν δικαιοσύνην, καὶ διὰ τοῦτο παρωνύμως ὠνομασμένων δικαίων, κἀντεῦθεν τῷ φοίνικι παραπλησίως ἀειθαλεῖς ἐχόντων τοὺς κλάδους τῶν ἀρετῶν, καὶ προβαλλομένων καρποὺς γλυκεῖς, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην, ἐλεημοσύνην, ἐγκράτειαν καὶ τὰ παραπλήσια· γλυκαίνουσι γὰρ ταῦτα πάντα ἀνθρώπου βλέποντος ἢ ἀκούοντος, τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς· παρεικάζει δὲ καὶ τῇ κέδρῳ τοὺς δικαίους, διὰ τὸ εὐῶδες αὐτῆς καὶ ἄσηπτον καὶ ὑψίκομον καὶ πυκασικόν· ἔφη δὲ τὸν δίκαιον πληθύνεσθαι καθάπερ κέδρον: δηλονότι τῷ πολλοὺς ἐξ ἑνὸς ὁμοιοτρόπους ἀποτελεῖν δικαίους ταῖς μεταδοτικαῖς τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ χάρισι καὶ κατασποραῖς· ἐγὼ γάρ φησιν, ἐφύτευσα· Ἀπολλῶς ἐπότισεν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος εἶπεν, ὅτι ὁ δίκαιος τῷ φοίνικι ἀπεικάζεται· ἐπειδὴ νίκης τοῖς ἀθλοῦσιν ἢ τρέχουσι σύμβολον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων δίδοται· ὥστε οὐκ ἄλλως στεφανωθῆναι κατὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ διὰ τῆς δικαιοσύνης δυνάμεθα.

(2) Ὁ δὲ Τιμόθεος λέγει· „ Ἀνωτέρω τὴν κέδρον τῷ Δικαίῳ, τὴν δὲ λίβανον τῷ χωρητικῷ τῶν δικαίων τόπῳ: ἤτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφωμοίωσε διὰ τὸ ἀμφιλαφὲς αὐτῆς καὶ ποικίλον, καὶ παντοδαπὸν τῶν φυτῶν· οἶκος τοίνυν νοητὸς τοῦ Κυρίου, τὸ πᾶν σύστημα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· αὐλαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, αἱ καθ' ἕκαστα τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαι· οἱ τοίνυν πεφυτευμένοι ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ καρποφοροῦντες, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσι: τουτέστιν ἐν ταῖς καθ' ἕκαστα καὶ ἀνὰ μέρος τοπικαῖς Ἐκκλησίαις καὶ συναθροίσεσι, τῶν πεπιστευκότων Ἐθνῶν· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Δυνατὸν δὲ αὐλὴν ἔτι ἐπαναβεβηκότως νοῆσαι τὴν ἐπουράνιον διαγωγήν· διὰ τοῦτο οἱ πεφυτευμένοι ἐνταῦθα ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, ἐκεῖ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν· (ἑρμην· εἰς τὸν κηʹ. Ψαλμ·) αὐλαὶ δέ εἰσιν αἱ ἐπουράνιαι μοναὶ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· εἴγε πολλαὶ μοναὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Γῆρας μέντοι τὴν τελειότητα κέκληκε· τέλειον γὰρ ἡμεῖς τὸν γεγηρακότα καλοῦμεν, ἀτελῆ δὲ τὸν νέον· διὰ τοῦ γήρως τοίνυν τὴν μέλλουσαν παρεδήλωσε τελειότητα, ἐν ᾗ φανήσεται πολλαπλάσιος ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπὸς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον δῆλον πᾶσι γενήσεται·

χαροῦν αἰωνίως.

„ Τοῦ ἀναγγεῖλαι.
15 : „ Ὅτι εὐθὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
„ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Δίκαιοι θέλουν καλοπαθήσουν, ἵνα χαίροντες κηρύξωσιν ἕνας εἰς τὸν ἄλλον· τί δὲ νὰ κηρύξωσιν; ὅτι εἶναι δίκαιος ὁ Κύριος ἐπειδὴ ἀντὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ κόπων καὶ ἀγώνων τῶν Δικαίων, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ, „ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ, εἶναι ἐξήγησις τοῦ προτέρου, καὶ ἕνας ἀναδιπλασιασμὸς τῆς εὐθύτητος καὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΒ΄

„ Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατῴκιστο ἡ γῆ.
„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ.

Ἀνεπίγραφος μὲν εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ παρὼν Ψαλμός· Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, παρμένην ἀπὸ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑβδομήκοντα· την ὁποίαν ἐξήγησαν ἔτζι, ὅτι ἡμέραν μὲν σαββάτου ἐννόησαν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐνοήσαμεν ἐν τῷ προλαβόντι ϞΑ: Ψαλμῷ, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τῆς παγκοσμίου καὶ κοινῆς ἀναστάσεως· ἡμέραν δὲ προσαββάτου ἐνόησαν, τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, καθὸ αὐτὴ ἦτον προοίμιον τῆς κοινῆς καὶ παγκοσμίου ἀναστάσεως· ὅτε ἐκατοικήθη ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς μεταπλασθέντας καὶ ἀναγεννηθέντας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Βαπτίσματος χριστιανούς· πλὴν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δεν ἔχουν τὰ ἀκριβέστερα ἀντίγραφα. (2)

1 : „ Ὁ

(1) Ἄλλος δέ φησιν· „ Ἐπειδάν, φησιν, ἐν ταῖς ἄνω αὐλαῖς καὶ μοναῖς γενόμενοι οἱ δίκαιοι εὕρωσι τὸ τέλειον, καὶ ἀπολάβωσι τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθά, τότε καὶ ταύτην ἀναγγελοῦσι τὴν φωνήν· ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Κύριος, ὃς τοὺς μὲν παρανόμους καὶ ἀσεβεῖς δίκην χόρτου ἀποξηρανθῆναι παρεσκεύασε· τοὺς δὲ δικαίους καὶ εὐσεβεῖς, οἷα κέδρους καὶ φοίνικας ἐν ταῖς ἁγίαις μοναῖς κατεφύτευσε· καὶ ἀντὶ τῶν ἐν βίῳ καμάτων, παρέσχεν ἀνάπαυσιν. Μερικοὶ δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι κατὰ τὸ πρόχειρον ἐννοοῦσι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι οἱ δίκαιοι θέλουν φθάσουν εἰς βαθὺ γῆρας, καὶ θέλουν καλοπαθήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ· διατί; διὰ νὰ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς νεωτέρους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εὐθὺς καὶ δίκαιος· καὶ νὰ συμβουλεύουν αὐτοὺς διὰ νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς πολλὰ εἰδότες καὶ παθόντες διὰ τὴν πολυχρονιότητα· ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· Ὡς ὡραία γερόντων σοφία (κε΄. 7.) καὶ πάλιν· „ Στέφανος γερόντων πολυπειρία (αὐτόθ.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατῴκιστο ἡ γῆ·· τίς οὐκ οἶδε τῶν παραδεδεγμένων τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου τὸ κατὰ τὸν θάνατον ἐνηργήθη

ε. ᾽Ο Κύριος ἐβασίλευσεν.

Αὐτὸς μὲν εἶναι πάντοτε Βασιλεὺς, καθὸ Θεός· δὲν ἐγνωρίζετο ὅμως καὶ πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἦτον τοιοῦτος Βασιλεὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ γινώσκοντες γὰρ αὐτὸν πρότερον ὡς Βασιλέα, ὕστερον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν του ἀνάστασιν ἐπληροφορήθημεν ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, ὅτι εἶναι Βασιλεὺς ὡς θεός. τοῦτο λοιπὸν προφητεύων ὁ Δαβὶδ, λέγει· ὅτι ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν: ἤγουν ἐγνωρίσθη ὅτι εἶναι Βασιλεὺς· ἢ καὶ ἄλλως Βασιλεὺς μὲν ἦτον πρότερον ὡς Θεὸς, ἐβασίλευσε δὲ ὕστερον καὶ ὡς ἄνθρωπος· „ ἐδόθη μοι γάρ φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. (Ματ: κη: 18:) καὶ πάλιν „ ἐγὼ δὲ κατεστάθην Βασιλεὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ· (Ψαλ: β: 6:) (1)

„ Εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο.

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν Θεὸν δόξαν καὶ ἐξουσίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· ἢ καὶ ἄλλως· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὅταν ἐνεκρώθη κατὰ τὴν σάρκα, δὲν εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· διὰ τοῦτο ὅταν ἀνέστη, ἐνεδύθη εὐπρέπειαν καὶ ἀσύγκριτον τῆς ἀφθαρσίας ὡραιότητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀπολλινάριον. (2)

„ Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἐνεδύσατο πρέπει νὰ νοηθῇ, ὡς ἀνωτέρω· εἶχε μὲν γὰρ ὁ Κύριος τὴν θείαν εὐπρέπειαν καὶ τὴν θείαν δύναμιν κρυπτομένας, αὐτὸς γὰρ ἐστι Θεοῦ δύναμις (α: Κορ: α: 24:) ὕστερον δὲ ἐφανέρωσε ταύτας, ἀφ᾽ οὗ ἀνέβη καὶ ἀπεκατέστη εἰς τοὺς οὐρανούς· οὐχὶ δὲ καὶ ἐνεδύσατο αὐτὰς ἔξωθεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ τὸ περιεζώσατο δὲ, Εὐσεβῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀντὶ τοῦ εὐτρεπίσθη· ἐπειδὴ σημεῖον εὐτρεπισμοῦ εἶναι, τὸ νὰ ζώνεταί τινας. (3)

„ Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην „ ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ἐ-

θη μυστήριον, ἀκριβῶς κατὰ τὸν νόμον ἀκινήτου μείναντος ἐν τῷ μνήματι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε κατῳκίσθη ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ οἰκιστοῦ ἡμῶν; ὃς διὰ τοῦ καταλῦσαι τὸν καθαιρέτην τῆς ἡμετέρας οἰκήσεως, πάλιν τὰ ἐρειπωθὲν ἐξ ὑπαρχῆς ᾠκοδόμησεν; ὁ δὲ καθαιρέτης ἡμῶν ὁ θάνατος ἦν, ὃν τότε κατήργησεν· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι τὸ ἡ γῆ κατῴκιστο, δηλοῖ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν πάσῃ τῇ γῇ θεμελιωθεῖσαν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Διπλῆ τοῦ Σωτῆρος ἡ βασιλεία· ἡ μὲν προαιώνιος· ἡ δὲ ὑπὸ ἀρχὴν· βασιλεύειν γὰρ λέγεται, καθ᾽ ἓν μὲν σημαινόμενον ὡς Παντοκράτωρ, καὶ θελόντων καὶ μὴ, βασιλεύς ··· καθ᾽ ἕτερον δὲ, ὡς ἐνεργῶν τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν τιθεὶς ἡμᾶς, ἑκόντας δεχομένους τὸ βασιλεύεσθαι· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπεστὰν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὸ τὴν τυραννίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ· τούτου χάριν ἐπεδήμησεν ὁ μονογενὴς, ἵνα πάλιν αὐτὰ τοῖς ἰδίοις ὑποτάξῃ σκήπτροις ὃ καὶ ἐγένετο.

(2) Εὐπρέπεια δὲ ἐννοεῖται καὶ ἡ ἐν τῷ Χριστῷ ἡμετέρα σὰρξ, διὰ τὸ εἶναι καθαρὰν καὶ τὸ ἐξ ἁμαρτίας αἶσχος οὐκ ἔχουσαν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτήν.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Σχηματίζει δὲ αὐτὸν ὁ προφητικὸς λόγος, οἷόν τινα βασιλέα βασιλικὴν πανοπλίαν περιβαλλόμενον, καὶ κατὰ πολεμίων ἀγωνιζόμενον· καί γε εἰσάγει αὐτὸν ἐνδεδυμένον δύναμιν καὶ περιεζωσμένον: δηλαδὴ κατὰ τῶν ἀσεβῶν· εἰ μή τῳ φίλον τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως, καὶ οἷον ἀνεσταλμένον οὕτω παραδηλοῦσθαι· τὸ γὰρ ἄσχετον αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, τίς ὑποστήσεται; τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος.

Ἐπειδὴ ὅλη καθολικῶς ἡ οἰκουμένη ἐσαλεύετο ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλατρείας, διὰ τοῦτο ἐςερέωσεν αὐτὴν ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς θεογνωσίας· ὅθεν αὐτὴ δὲν σαλεύεται πλέον ἀπὸ τὴν πλάνην, μὲ τὸ νὰ ἐςερεώθη ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίςεως· νοεῖται δὲ μὲ ξεχωριςὸν τρόπον οἰκουμένη, ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτήν, τὴν ὁποίαν κατοικοῦσιν οἱ πιςοὶ χριςιανοί· ταύτης γὰρ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι, κατὰ τὴν δεσποτικὴν ἀπόφασιν. (1)

2: „ Ἕτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε.

Ἕτοιμος νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἑδραῖος καὶ ςερεός, καθὼς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ ξδ· Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἑτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ· ἀπὸ τότε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀπ' ἀρχῆς· τὸ δὲ ἀπ' ἀρχῆς ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, δὲν ἀναφέρεται εἰς ἀρχὴν χρονικήν, ἀλλὰ τῆς αἰωνιότητος καὶ ἀϊδιότητος εἶναι δηλωτικόν· τοιοῦτον δὲ ἐπὶ Θεοῦ εἶναι καὶ τό, ἀπ' αἰῶνος· λέγει δὲ τώρα ὁ Δαβίδ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐνεδύθης, ὦ Κύριε, μορφὴν δούλου, ἀλλ' ὅμως ἡ βασιλεία σου ἦτον ἑδραία ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ποτὲ ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἐξέπεσες.

„ Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.

Ἑδραία, λέγει, ἦτον ἡ βασιλεία σου Κύριε, ἀπ' ἀρχῆς· διατὶ καὶ σὺ ἀπ' αἰῶνος εἶσαι: ἤτοι ὁμοίως ἀπ' ἀρχῆς.

3: „ Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ Κύριε, ἐπῆραν
„ οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν.

Ποταμοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποςόλους, καὶ Εὐαγγελιςὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς ποτίζοντας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ πνευματικὰ νάματα τοῦ Εὐαγγελίου· λέγει δέ, ὅτι οἱ Ἀπόςολοι ὕψωσαν τὰς φωνάς των: δηλαδὴ φανερὰ καὶ χωρὶς κάμμίαν ἐντροπὴν ἐκήρυξαν παῤῥησίᾳ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ Εὐαγγέλιον· εἴπομεν δὲ πολλάκις, ὅτι ὁ Δαβὶδ τὰ μέλλοντα λέγει ὡς παρασμένα: ἤτοι ἀντὶ τοῦ ἐπαροῦσιν, εἶπεν ἐπῆραν· ὁ διπλασιασμὸς δὲ τοῦ ἐπῆραν, εἶναι δηλωτικὸς χαρᾶς ψυχικῆς.

„ Ἀροῦσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρίψεις αὐ-
„ τῶν. (2)

Ὅσοι, λέγει, ποταμοί: ἤγουν διδάσκαλοι ἔχουν νὰ ἔλθουν μετὰ τοὺς Ἀποςόλους, αὐτοὶ θέλουν λάβουν τὰς ἰδίας ςράτας, τὰς ὑπὸ τῶν Ἀποςόλων κοπεί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἢ τάχα ἐπειδὴ εἶπεν· „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἵνα μήτις ὑπολάβῃ, ὅτι ἃ μὴ εἶχεν ἔλαβεν, οὐ νῦν, φησι, τῆς βασιλείας ἐδέξω χειροτονίαν, ἀλλ' ἄνωθεν αὐτὴν ἔχεις ἑδραίαν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς πρὸ τῶν αἰώνων· ὁ θρόνος σου γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος καὶ σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τὸ Μυςήριον τῆς τοῦ Κυρίου σαρκώσεως ἀπὸ τότε ἡτοίμασαι· ἀπὸ πότε; ἀπὸ τοῦ αἰῶνός φησι: τουτέςιν ἀπ' ἀρχῆς τῆς τοῦ ὁρωμένου κόσμου κτίσεως· τότε γὰρ τὸν ἄνθρωπον κτίζων κατ' εἰκόνα οἰκείαν ἐδημιούργησε, βασιλικὸν αὐτῷ χαρακτῆρα περιθείς· ἐγίνωσκε γάρ, ὅτι περ αὐτὸν ἀναλαμβάνειν ἔμελλε· διὸ προσέθηκε· σὺ εἶ· μονονουχὶ λέγων, ὅτι ὁ νῦν σαρκωθείς, σὺ εἶ ὁ ἀπ' ἀρχῆς κτίσας τὸν ἄνθρωπον· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὰ Θεοφάνεια λόγῳ αὐτοῦ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· „ Ὥσπερ οἱ ποταμοὶ πεφύκασι τρίβειν τὴν ὑποκειμένην γῆν καὶ πορείαν ἐργάζεσθαι· οὕτω καὶ οἱ Ἀπόςολοι πιςευθέντες τὸ κήρυγμα, ὁδὸν τοῖς δευτέροις ηὐτρέπισαν, καὶ ἄπονον αὐτοῖς καὶ ἀταλαίπωρον τὴν διδασκαλίαν ἐπραγματεύσαντο· εἰκότος οὖν ἐπίτριψιν τὴν τῶν Ἀποςόλων πορείαν ἐκάλεσεν· ἄλλος δὲ λέγει· „ Φαίης δ' ἂν ἐπιτρίψεις τὰς διδασκαλίας, ὡς ἐπιτριβούσας καὶ διαλυούσας τοὺς ἀντικειμένους· τοῖς γὰρ αὐτοῖς δόγμασι, τὴν μὲν Ἐκκλησίαν ἤρδευον, τοὺς δὲ ἐναντιουμένους ἐπέτριβον καὶ ἠφάνιζον οἱ Ἀπόςολοι,

παίσας καὶ χαραχθείσας· ἐπιτρίψεις γὰρ εἶναι τὰ τμήματα καὶ σύρματα τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα κάμνουσιν οἱ ποταμοὶ τρίβοντες καὶ κόπτοντες τὴν γῆν, ὅταν τρέχουσι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι οἱ μετὰ τοὺς Ἀποςόλους διδάσκαλοι, θέλουν μεταχειρισθοῦν τὰς αὐτὰς ςράτας τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποςόλων. (1)

4: „ Ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν θαυ„ μαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσ„ σης.

Ὕδατα πολλὰ νοοῦνται τὰ βαπτίσματα κατὰ τὸν Διόδωρον: ἤτοι αἱ κολυμβῆθραι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἓν βάπτισμα ἐκτελεῖται ἐν ταῖς κατὰ μέρος Ἐκκλησίαις τῶν χριςιανῶν· φωναὶ δὲ τῶν ὑδάτων τούτων, εἶναι αἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς κολυμβήθραις γινόμεναι ἐπικλήσεις τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος· θάλασσαν δὲ πάλιν ἑνικῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἓν βάπτισμα, τὸ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς τελούμενον· καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ ογ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Σὺ διέῤῥηξας πηγὰς καὶ χειμάῤῥους· πληθύνεται μὲν γὰρ τὸ ἅγιον βάπτισμα κατὰ τὰς χρείας, ἑνίζεται δὲ κατὰ τὴν δύναμιν· μετεωρισμοὶ δὲ τῆς νοητῆς θαλάσσης ταύτης τοῦ βαπτίσματος, εἶναι τὰ κύματα, ὁποῦ γίνονται ἐκ τῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τῶν βαπτιζομένων· τούτους λοιπὸν τοὺς μετεωρισμοὺς λέγει ὁ Δαβίδ, πῶς εἶναι θαυμαςοί, κατὰ σύγκρισιν τῶν μετεωρισμῶν τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης· τὰ μὲν γὰρ κύματα τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης εἶναι φοβερὰ καὶ λυπηρὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, χαροποιὰ δὲ εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς πνιγομένους· τὰ δὲ κύματα τοῦ βαπτίσματος ἐκ τοῦ ἐναντίου, φοβερὰ μὲν καὶ λυπηρὰ εἶναι εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς ζωοποιουμένους, χαροποιὰ δὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τὰ μὲν τῆς θαλάσσης κύματα, πνίγουσι καὶ θανατόνουσι τοὺς εἰς αὐτὰ βυθιζομένους· τὰ δὲ τοῦ βαπτίσματος κύματα σώζουσι τοὺς ἐν αὐτοῖς βαπτιζομένους· ἔγιναν δὲ τοιαῦτα θαυμαςὰ τὰ κύματα τοῦ βαπτίσματος, ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπικλήσεις καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὰν τελετὴν τοῦ Μυςηρίου. (2)

„ Θαυμαστὸς ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος.

Περισσότερον ὅμως, λέγει, εἶναι θαυμαςὸς ὁ Θεὸς εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα καὶ μεγάλα πράγματα, ὅς·

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Ὅτε ἡ Κιβωτὸς διῄει τὸν Ἰορδάνην ὑπανεχώρειτε καὶ ἵςατο τὰ ὕδατα, ἔργοις τὴν δόξαν ἐκβοῶντα τοῦ Θεοῦ· οὕτω καὶ ὅτε αὐτοῦ βαπτισθέντος ἐν τῷ αὐτῷ ποταμῷ, ἡ οὐράνιος φωνὴ Υἱὸν ἀγαπητὸν εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς ἀνεκήρυττεν· ἄλλος δὲ ποταμοὺς ἐννοεῖ, τὰς ἐνεργείας καὶ δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· αὗται τοίνυν αἱ δωρεαὶ τοῦ Πνεύματος ἐπῆραν τὰς ἑαυτῶν φωνάς: τουτέςιν ὕψωσαν· πανταχοῦ γὰρ τῆς γῆς ἐφανερώθησαν ὡς ἀπὸ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ φερόμεναι· ἐπῆραν δὲ τὴν φωνὴν διὰ τῆς γλώττης τῶν Προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν προφητευσάντων.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Θάλασσαν λέγει τὴν πληθὺν τῶν πιςευσάντων Ἐθνῶν, ὧν καὶ οἱ μετεωρισμοί: τουτέςιν αἱ ὑψώσεις τοῦ φρονήματος, θαυμαςοὶ γεγόνασιν· οὐκέτι γὰρ μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονοῦσι περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια· αἱ πολλαὶ γὰρ καὶ μεγάλαι μυςαγωγίαι καὶ τὰ δόγματα τῶν Ἀποςόλων καὶ Εὐαγγελιςῶν, θαυμαςοὺς πεποίηκε τῆς θαλάσσης ταύτης τοὺς μετεωρισμούς· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Θαυμαςοὶ ἔγιναν οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης, ὅτε οἱ Μαθηταὶ προσῆλθον τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπον· σῶσον ἡμᾶς ἀπολλύμεθα· καὶ ὅτε ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα ἐσχίσθη εἰς δύω καὶ διεπέρασεν ὁ Ἰσραηλίτης λαός· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· Καθάπερ τῶν μεγάλων ποταμῶν εἰς τὸ πέλαγος εἰσβαλόντων καὶ τὴν κατὰ τῆς ψάμμου τῶν κυμάτων εἰσβολὴν ἐπεχόντων, ἐπιπλεῖςον κυρτοῦται τὰ κύματα τῇ μάχῃ τῶν ποταμίων ῥευμάτων: οὕτω καὶ τῆς γλυκείας καὶ ποτίμου τῶν Ἀποςόλων διδασκαλίας τῇ ἁλμυρᾷ καὶ πικρᾷ τῆς οἰκουμένης θαλάττῃ προσφερομένης, ζάλη τις ἐγίνετο, καὶ κύματα ἐπάλληλα διανίςατο· τοῦτο καὶ ὁ μακάριος προείρηκεν Ἀββακούμ· „ Εἰρηκὼς γὰρ ποταμῶν ῥαγήσεται γῆ: τουτέςι διαιρεθήσεται καὶ τὴν ἄρδειαν δέξεται· ὄψονταί σε καὶ ὠδινήσουσι λαοί· σκορπίζων ὕδατα πορείας· ἐπήγαγεν· „ Ἔδωκεν ἡ ἄβυσσος φωνὴν, ὕψος φαντασίας αὐτῆς· τῆς τοιαύτης ἅπασα πόλις ἐπεπλήρωτο ζάλης.

ὅστις κάμνει θαυμάσια· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ἡ σύνταξις· ὅτι θαυμασὸς περισσότερον εἶναι, ὁ ἐν ὑψηλοῖς ὢν Κύριος, καθ' ὑπερβατόν· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος λέγει Δαβίδ· „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν. (Ψαλ. ριβ. 5.) (1)

5: „ Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστώθησαν σφό- „ δρα.

Αἱ περὶ σοῦ, λέγει, μαρτυρίαι Κύριε, πολλὰ εἶναι πισαί: ἤγουν ἀληθιναί· ἤτοι αἱ ῥήσεις τῶν Προφητῶν, ὅσας κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους ἐξεφώνησαν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χρισοῦ, καὶ τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν, καὶ τὸν Δίδυμον, αὐταὶ, λέγω, ὅλαι ἐφάνησαν ἀληθεῖς ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐκβάσεως. (2)

„ Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἁγίασμα Κύ- „ ριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ καθόλου Ἐκκλησία τῶν χρισιανῶν, καθὼς πολλάκις εἴπομεν· εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, τὸν οἶκόν σου, Κύριε, πρέπει ἁγιασμός: ἤγουν πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ ἦναι ἅγιος, ὡς οἶκος τοῦ ἁγίου Θεοῦ· θέλει δὲ εἶναι ἁγία ἡ Ἐκκλησία, ἀνίσως πολιτεύεται εἰς αὐτὴν ἁγνεία καὶ ἁγιότης, καὶ καθαρότης ἀπὸ καθε μολυσμὸν ψυχικὸν καὶ σωματικόν· πρέπει δὲ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἡ τοιαύτη ἁγιότης καὶ καθαρότης εἰς μακρότητα ἡμερῶν: ἤγουν πάντοτε· λέγεται δὲ οἶκος καὶ ναὸς Θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον, καὶ καθε χρισιανὸς, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ εὑρίσκεται ἁγιασμὸς καὶ καθαρότης, ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· (3)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Εἰ γὰρ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, καὶ πεφόρηκε δούλου μορφὴν, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς ταπείνωσιν, ἀλλα μὴν καὶ οὕτως ἐν ὑψώμασι τοῖς θεοπρεπέσι, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ Δεσπότης ἐσιν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὑψηλὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς ὑψηλός ἐσι, δυνατὸς ἄνδρας θείους διὰ πίσεως καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς ὑψουμένους εἰπεῖν· ἢ καὶ τοὺς κατ' οὐρανὸν Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους ὑψηλοὺς λέγει, ἐν οἷς ὁ Κύριος θαυμασὸς ὢν, ἔχει μαρτύρια καὶ λόγια βεβασανισμένα καὶ ἐξητασμένα· ἃ διὰ τὸ βέβαιον πισὰ εἴρηται· ὅθεν καὶ ἐπιφέρει, τὰ μαρτύριά σου ἐπισώθησαν σφόδρα· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ ὑψηλοὺς καλεῖ τοὺς μεγάλους Πατριάρχας Προφήτας τε καὶ Ἀποσόλους, καὶ τοὺς κατ' ἐκείνους ὄντας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Καλὴ δὲ καὶ ἡ τοῦ σφόδρα προσθήκη· ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ τὸ τυχὸν ἐν ταῖς προῤῥήσεσιν ἔνεσι θεωρῆσαι ψεῦδος· ἀλλ' ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ νῦν ὁρώμενα προεῤῥέθη καὶ ἠλήθευσεν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος· „ Τουτέσι τῇ Ἐκκλησίᾳ σου οὐδὲν οὕτω πρέπει εἰς τὸ φυλάττεσθαι αὐτὴν εἰς μακρότητα ἡμερῶν, ὡς ἁγιωσύνη· εἰδέ ποτε συμβαίη ἀπρέπειαν ἐν τῷ οἴκῳ σου εὑρεθῆναι, καὶ ἀντὶ ἁγιάσματος βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον πρᾶξιν, οὐχ οἷόν τε αὐτὴν εἰς μακρότητα ἡμερῶν μένειν· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησιν· „ Οἶκος Θεοῦ πάντες οἱ Χρισιανοὶ οἱ προσοικειούμενοι αὐτὸν εἰς ἑαυτοὺς, οἷς καὶ πρέπει ἀληθῶς τὸ ἁγίους εἶναι, οὐκ εἰς μίαν καὶ δευτέραν (ἡμέραν) ἀλλ' εἰς μακρότητα ἡμερῶν· ὅθεν ὁ Παῦλος εἶπεν· „ Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐσε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴτις δὲ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐσιν, οἵτινές ἐσε ὑμεῖς· (Α'. Κορ. γ'. 16.) πρέπει γὰρ ἀληθῶς ἡ ἁγιότης καὶ τὸ ἁγίασμα παντὶ τῷ γινομένῳ οἴκῳ Θεοῦ· ἵν' ὥσπερ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἅγιος ᾖ· καὶ ἀντισρόφως ὥσπερ ἅγιος, οὕτως ᾖ καὶ τοῦ Θεοῦ· ἀνίσως δὲ πρέπει ἡ ἁγιότης εἰς ὅλους ἁπλῶς τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χρισιανοὺς, πολλῷ μᾶλλον πρέπει αὕτη εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ εὑρισκομένους ἁγίους Πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς; ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων ἐν τῇ πγ'. ὁμιλίᾳ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον τὴν ἱερωσύνην ὠνόμασεν Ἀγγέλων διακονίαν· καὶ ὁ Κλήμης ὁ σρωματεὺς ἄχραντον καὶ ἀμίαντον (Βιβλ. ζ'. τῶν σρωμάτων) ἁγιότης δὲ κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιόν ἐσι, παντελὴς καθαρότης· καὶ τὸ παντὸς ἄγους (ἤτοι μολυσμοῦ) ἐλεύθερον (Κεφ. ιβ'. περὶ θείων ὀνομάτων) ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Προσήκει τοίνυν ἡμᾶς κατὰ τὴν Ἀποσολικὴν παραίνεσιν, καθαίρειν μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ Πνεύματος, ἐπιτελεῖν δὲ ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ· ἵνα ἄξιον τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ κατασκευάσαντες, τὸν αἰώνιον ἔνοικον εἰσδεξώμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ϞΓ

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ · τετράδι Σαββάτου · Ἀνεπί-
„ γραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἀνεπίγραφος εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· τὸ δὲ τετράδι σαββάτου εὑρίσκοντες ἐπρόσθεσαν Μερικοί· διατὶ αὐτὸς ἐμελῳδήθη εἰς τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· Σάββατον γὰρ ἐδῶ τὴν ἑβδομάδα ὠνόμασε· προσφέρει δὲ μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ παρηγορίαν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δυναστεύονται καὶ τυραννοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀδίκους καὶ ἅρπαγας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1 : „ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος · Θεὸς „ ἐκδικήσεων ἐπαῤῥησιάσατο.

Θεὸς ἐκδικήσεων νοεῖται, ἀντὶ τοῦ Θεὸς ἐκδικητής, κατὰ περίφρασιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀντὶ ἐπιθέτου λαμβανομένου· κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὀνομάζεται καὶ Θεὸς ἐλέους ὁ ἐλεήμων· καὶ Θεὸς οἰκτιρμῶν, ὁ οἰκτίρμων· καὶ Θεὸς παρακλήσεως, ὁ παρακλητικός· καὶ Θεὸς εἰρήνης ὁ εἰρηνικὸς· καὶ ἄλλα ὅμοια· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος, εἶναι Θεὸς ἐκδικητὴς ὅστις ἐπαῤῥησιάσατο· ἤγουν ἐφανέρωσε τὴν δικαιοκρισίαν του· καὶ ἀγκαλὰ ἕως τώρα ἐμακροθύμει, ἀλλὰ τώρα ἐμεταχειρίσθη τὴν ἐκδίκησιν· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ Θεὸς ἐκδικήσεων, εἶναι δηλωτικὴ ζήλου θερμοῦ καὶ ἐμπύρου διαθέσεως ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης. (2)

2 : „ Ὑ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Οὐδὲ ἐνταῦθα τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Ἰουδαῖος παραδέχεται· (διὸ καὶ ἀνεπίγραφος παρ' αὐτῷ ὁ Ψαλμός ἐστι) ἐπειδὴ τὸ ἐν τῷ Ψαλμῷ Μυστήριον, τὴν περὶ τὸ πάθος οἰκονομίαν προαγορεύει· τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ Σαββάτου τῆς προδοσίας παρὰ Ἰούδα γεγενημένης, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ, ὁ πάντα τὸν κόσμον δι' ἑαυτοῦ λυτρούμενος, ὑπὸ τοῦ προδότου τρόπον τινα πωλεῖται· τῇ γὰρ τετράδι τοῦ Σαββάτου παραδοθεὶς ὁ Κύριος, ὅτε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ συμβούλιον ἔλαβον, ἐκδικεῖν ἤρξατο τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δίκην, καὶ θριαμβεύειν αὐτὸν ἐν παῤῥησίᾳ, καὶ παῤῥησιάζεσθαι τῇ κατὰ τοῦ Διαβόλου ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδικίᾳ· ὅθεν προϊδὼν ὁ Προφήτης τὸ ἐσόμενον, θυμῷ τινι πρὸς τὸ γενόμενον διεγείρεται, Θεὸν ἐκδικήσεων αὐτὸν ὀνομάζων· καὶ ὑψωθῆναι τὸν δι' ἡμᾶς ταπεινωθέντα παρακαλῶν· ἀποδοῦναί τε τοῖς ὑπερηφάνοις τὴν κατ' ἀξίαν ἐκδίκησιν, ὡς ἂν μὴ ἐπικαυχῶνται ἁμαρτωλοὶ τῇ κακίᾳ. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐῤῥέθη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων· καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ μηνὶ ἐμελῳδήθη, ἐν ᾧ ἐστράτευσαν οἱ Βαβυλώνιοι κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡς Ἱερεμίας ἱστορεῖ.

(2) Γλαφυρῶς δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „ Μενουνουχὶ λέγει ὁ Προφήτης· θαρσεῖτε ὦ οὗτοι· ἔστι γὰρ Θεὸς, ᾧ μέλει

τῶν

**2 : „ Ὑψώθητι ὁ κρίνων τὴν γῆν. Ἀπό-
„ δος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις.**

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀναβὰς εἰς τὸν δικαστικόν θρόνονσου κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον: ἤγουν σὺ κρίνων καὶ ἀποφασίζων καὶ ἐκδικῶν τοὺς ἀδικουμένους, ὑψώθητι: ἤτοι φάνηθι καὶ γνωρίσθητι καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶσαι τοιοῦτος ἐκδικητής, διὰ νὰ συςαλοῦν οἱ ἄδικοι· περὶ δὲ τοῦ ὑψώθητι εἴπομεν καὶ εἰς τὸν νς. Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός· ὑπερηφάνους δὲ λέγει τοὺς ἀδίκους καὶ δυνάςας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ καταφρονοῦσι καὶ καταδυναςεύουσι μὲ ὑπερηφάνειαν τοὺς πτωχούς. (1)

**3 : „ Ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ Κύριε; ἕως
„ πότε ἁμαρτωλοὶ καυχήσονται;**

Τοὺς ἀνωτέρω ὑπερηφάνους, ἁμαρτωλοὺς ὀνομάζει ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἁμαρτάνουν, εἰς τὸν Θεὸν μέν, μὲ τὸ νὰ παραβλέπουν καὶ δὲν φυλάττουν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τὸν περὶ δικαιοσύνης· εἰς τοὺς ἀδικουμένους δὲ ἀδελφούς των, διατὶ ἀδικοῦσιν αὐτούς· μὲ τὰ ἴδια δὲ αὐτὰ ὀνόματα ὠνόμασε τοὺς ἀδίκους καὶ εἰς τὸν θ. Ψαλμόν. Συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τοὺς τοιούτους ἀδίκους καὶ δυνάςας, νὰ καυχῶνται εἰς τὰς δυναςείας καὶ ἀδικίας των· ἡ δὲ ἀναδίπλωσις τοῦ ἕως πότε ἁμαρτωλοί, εἶναι δηλωτικὴ ζήλου, ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω.

**4 : „ Φθέγξονται καὶ λαλήσουσιν ἀδικί-
„ αν; λαλήσουσι πάντες οἱ ἐργαζόμε-
„ νοι τὴν ἀνομίαν;**

Ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου, τοῦ φθέγξονται, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ μόνον τό, ἕως πότε· ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου, τοῦ λαλήσουσι, πρέπει νὰ νοηθῇ ἀπὸ κοινοῦ καὶ τό, ἀδικίαν: ἤγουν ἕως πότε Κύριε, οἱ ἁμαρτωλοὶ θέλουν φθέγγονται ἀδικίαν; καὶ ἕως πότε θέλουν λαλοῦν ἀδικίαν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν; ἡ ἀναδίπλωσις δὲ καὶ ἐδῶ τοῦ λαλήσουσιν, εἶναι δηλωτικὴ ζήλου. (2)

**5 : „ Τὸν λαόν σου Κύριε, ἐταπείνωσαν,
„ καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν.**

Προεί-

τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων· ὃς ϗ δίκην ἀξίαν παρὰ τῶν ἀδίκων εἰσπράττεται· ϗ μετὰ παῤῥησίας φανερῶς ποιεῖται τὰς ἐκδικήσεις, εἰ ϗ μακροθυμῶν ἀνέχεται· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· τάχα δὲ τὸ ἐπαῤῥησιάσατο τὴν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ θείου δικαςηρίου φανερὰν γενησομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν δηλοῖ ἀπόφασιν· φησὶ γάρ, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ· λέγει δὲ ϗ ὁ Νύσσης· „ Μέλει τῷ Θεῷ τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων, ὡς ϗ δίκην ἀξίαν παρὰ τῶν ἀδικούντων εἰσπράττεσθαι, κρίνειν τε ϗ δικαίως κολάζειν· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι ἑκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι· „ Τὶς τῶν ἐκδικήσεων ὁ Θεός, ἀλλ' ἢ πάντως ὁ κριτὴς ὁ ἡμέτερος; ὁ Χριςὸς δηλαδή· φησὶ γάρ· ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα· ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ· οὑτοσὶ ἐπαῤῥησιάσατο: τουτέςιν ἐφανερώθη· παῤῥησίαν γὰρ ἐκάλεσε τὴν φανέρωσιν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Δεῖξόν, φησιν, ἅπασι τῆς σῆς δυναςείας τὸ ὑψηλόν, ϗ κατάλυσον τὴν τῶν ἀλαζόνων ὀφρῦν, διδάσκων διὰ τῆς πείρας, ὅτι σὺ εἶ τῆς οἰκουμένης κριτής· ὁ δὲ Ἀνώνυμος· „ Ὕψος, λέγει, τὸ διὰ τοῦ Σταυροῦ, οἰκονομηθὲν προτρέπεται· περὶ οὗ αὐτὸς ἔλεγεν· „ Ἐὰν ὑψωθῶ πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν· τότε γὰρ τοῖς ὄντως ὑπερηφάνοις, ταῖς ἀντικειμέναις ἀρχαῖς, ἀποδέδωκεν ἀνταπόδοσιν· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ τὰς ἀρχὰς ϗ τὰς ἐξουσίας δειγματίσας, καθά φησιν ὁ Παῦλος, ἐθριάμβευσεν· ἄλλως τε ϗ ἑτέρα αὐτοῖς ἀνταπόδοσις διὰ τοῦ Σταυροῦ πέπρακται, ὅτε ξύλῳ καθῃρέθησαν οἱ διὰ ξύλου τὸν Ἀδὰμ ἀπατήσαντες· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅτε ὁ Κύριος ἀνταπέδωκε ϗ τοῖς ὑπερηφάνοις Φαρισαίοις, τοῖς ἐπαρθεῖσιν ἐν τῷ ςαυρῶσαι αὐτόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ἀφ' οὗ περ ὁ τῶν ἀνθρώπων ἤρξατο συνεςάναι βίος, ἀπὸ τότε οἱ ἁμαρτωλοὶ κατισχύειν τῶν δικαίων ἤρξαντο· ὡς ὁ Κάϊν κατὰ τοῦ Ἄβελ, ϗ οἱ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ γίγαντες κατὰ τῶν σὺν αὐτοῖς· ἀλλὰ ϗ ὁ Ἡσαῦ κατὰ τοῦ Ἰακώβ, ϗ κατὰ τοῦ Ἰωσὴφ οἱ ἀδελφοί· ϗ οὕτω προϊὼν τοῖς χρόνοις, εὕροις ἂν καθ' ἑκά-

Προείπομεν, ὅτι παλαιὸς μὲν λαὸς καὶ παλαιὰ κληρονομία τοῦ Θεοῦ ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι· νέος δὲ λαὸς καὶ νέα κληρομία τοῦ Θεοῦ, εἶναι οἱ ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοί.

6 : „ Χήραν καὶ ὀρφανὸν ἀπέκτειναν, καὶ „ προσήλυτον ἐφόνευσαν.

Ταῦτα μὲν τὰ κακὰ ἔκαμναν πρότερον οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν πλεονεξίαν τους· ταῦτα δὲ ποιοῦσι καὶ τώρα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδίκους μας Χριστιανοὺς ἄρχοντας· ἀποκτείνει δὲ καὶ φονεύει τὴν χήραν καὶ τὸν ὀρφανὸν καὶ τὸν ξένον, ὄχι μόνον ἐκεῖνος, ὁποῦ μεταχειρίζεται ἐναντίον αὐτῶν τὴν μάχαιραν καὶ τοὺς σφάζει πραγματικῶς· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ πλεονέκτης καὶ ἄδικος, ὁποῦ ἁρπάζει τὰ χρήματα καὶ ὑποστατικὰ αὐτῶν· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους καὶ δὲν τοὺς βοηθεῖ· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ διαφενδεύει καὶ κάμνει χάριν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀδικοῦν τὰ τοιαῦτα ἄπορα καὶ ἀπροστάτευτα ὑποκείμενα· προσήλυτος δὲ εἶναι, κατὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους, ὁ ἐξ Ἐθνῶν γενόμενος Ἰουδαῖος· καθ' ἡμᾶς δὲ τοὺς χριστιανούς, ὁ ξένος καὶ πάροικος, (1)

7 : „ Καὶ εἶπον· οὐκ ὄψεται Κύριος· οὐ„ δὲ συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ.

Ταῦτα τὰ λόγια, ἀγκαλὰ καὶ δὲν τὰ λέγουν πολλάκις οἱ ἄδικοι μὲ τὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν γνώμην ὅμως τὰ λέγουν· διατί, ἂν τοιαῦτα μὲ τοὺς λογισμούς των δὲν ἐμελέτων: ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς οὔτε βλέπει, οὔτε γνωρίζει τὰς ἀδικίας ὁποῦ κάμνουν, βέβαια δὲν ἤθελαν τολμοῦν νὰ ἀδικοῦν τοὺς ἀδελφούς των· συνήσει δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀκούσει, γνωρίσει. (2)

8 : „ Σύνετε δὴ ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ· καὶ „ μωροί ποτε φρονήσατε.

Γνωρίσατε, λέγει, ὦ ἀγνωστοι ἀδικηταὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶναι εἰς ὅλους γνώριμα καὶ φανερά· καὶ ἐσεῖς οἱ μωροί, οἱ τοιαῦτα κατὰ τοῦ Θεοῦ συλλογιζόμενοι βλάσφημα, ὀψέποτε λάβετε φρόνησιν καὶ γνῶσιν. (3).

6 : „ Ὁ

ἑκάστην γενεὰν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπανισταμένους τοῖς δικαίοις· ἕως πότε οὖν Κύριε τοῦτο ἔσται, τὸ ἐγκαυχᾶσθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν, ϗ μηδὲ σιωπᾶν ἐφ' οἷς πράττουσιν; οἱ γὰρ ἔργων πονηρῶν μὴ φεισάμενοι, λόγων οὗτοι πῶς φείσονται; διόπερ λαλοῦσιν, οἷς ϗ τοῖς ἄλλοις ὀλισθῆσαι προτρέπονται· νῦν μὲν λέγοντες· „ Ποιήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά· (Ῥώμ. γ'. 8.) νῦν δέ, φάγωμεν ϗ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. (Ἡσ. κβ'. 13.)

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Πᾶν εἶδος ἀδικίας Δέσποτα, παρ' αὐτῶν τολμᾶται· ἐπὶ τῇ δυναστείᾳ βρενθύονται· ἀδίκοις δὲ κέχρηνται λόγοις· τὰ πράγματα τῶν λόγων ἐστὶ χαλεπώτερα· αἱ τῶν ὁμοζύγων ἐστερημέναι, ϗ οἱ πατέρων ἐρημίαν ὀλοφυρόμενοι, πρόκεινται τούτοις ὡς ἕτοιμον θήραμα· οἱ ἐξ Ἐθνῶν προσεληλυθότες ϗ κατὰ τοὺς σοὺς νόμους ποθήσαντες πολιτεύεσθαι, τὴν ἄδικον αὐτῶν σφαγὴν ὑπομένουσιν· προσηλύτους γὰρ τούτους ὠνόμασεν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Διττὸν δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος ἐπιφέρει τὸ αἰτίαμα· οὐ γὰρ ἀδικοῦσι μόνον τοὺς ἀσθενεστέρους, ϗ οὓς εἰκὸς ἐλεεῖσθαι μᾶλλον, τούτους ἀφορήτοις περιβάλλουσι συμφοραῖς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀπέκτειναν· ἀλλὰ ϗ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνωτάτω βλασφημοῦσι φύσιν, οὔτε ἐφορᾶν αὐτὴν λέγοντες, τὰ ἀνθρώπινα, οὔτε μὴν ἐπισκέπτεσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ταῦτα, κἂν μὴ λέγωσι τῇ γλώττῃ οἱ ἅρπαγες ϗ παράνομοι, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ λέγουσιν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος. „ Αὕτη τῆς ἀσεβείας ἡ ἐπίτασις· ταῦτά, φησι, τολμῶσιν, οὐχ' ἡγούμενοί σε ἐφορᾶν ϗ προμηθεῖσθαι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρός φησιν· „ Ὦ τῆς ἀπαραβλήτου ἡμερότητος τοῦ Θεοῦ! ἐλέγχων γὰρ διὰ τοῦ Δαβὶδ τὴν τῶν ἀσεβῶν ἁμαρτίαν, οὐκ εὐθὺς ἐπήγαγε τὰ ἐξ ὀργῆς· ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς χαρίζεται μᾶλλον αὐτοῖς τῆς νουθεσίας τὸ φάρμακον, ϗ τὸν τῆς κατηχήσεως ἐξαρτύει λόγον· ὡς γὰρ ἄφρονές, φησι, κἂν ὀψέ, κἂν νῦν γοῦν φρονήσατε, ϗ ἐπί-

9 : „ Ὁ φυτεύσας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει; ἢ „ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατα- „ νοεῖ;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ ἐφύτευσε τὸ αὐτὶ, αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴν ἀκούῃ; ὁ Θεὸς ὁποῦ ἔπλασε τὸ ὀμμάτι, αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴ βλέπῃ, καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀναίσθητος, ὁ ποιητὴς τῶν αἰσθήσεων; ἐντροπιάζει δὲ ὁ Προφητάναξ τοὺς λέγοντας ταῦτα, μὲ τὰς τοιαύτας ἐλεγκτικὰς καὶ ὁμολογουμένας παρὰ πᾶσιν ἐρωτήσεις.

10 : „ Ὁ παιδεύων Ἔθνη, οὐχὶ ἐλέγξει; „ ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ παιδεύει καὶ τιμωρεῖ τὰ ἔθνη μὲ τοὺς ἐδικούς των φυσικοὺς νόμους, τῶν ὁποίων τὴν γνῶσιν αὐτὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτούς· καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, ὁποῦ τιμωρεῖ τοὺς ἁμαρτάνοντας διὰ τῆς αὐστηρότητος τῶν τοιούτων νόμων, πῶς αὐτὸς λέγω δὲν θέλει ἐλέγξει τοὺς ἀνωτέρω ἀδικητάς; ἤγουν πῶς δὲν θέλει τιμωρήσει τοὺς τοιούτους; καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖνος ὁποῦ δίδει τὴν γνῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶναι δυνατὸν αὐτὸς νὰ μὴ γνωρίζῃ τὰς τούτων κακίας καὶ ἀδικίας;

11 : „ Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς „ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὄχι μόνον βλέπει καὶ ἀκούει τὰ πάντα, ἀλλὰ ἀκόμη ἠξεύρει, καὶ ὅτι οἱ συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ συλλογίζονται τὰ τοιαῦτα ἄτοπα, φρονοῦντες, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὰς ἀδικίας τῶν ἀδίκων καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· αὐτὸς, λέγω, ἠξεύρει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι αὐτῶν λογισμοὶ εἶναι ἐσφαλμένοι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μακροθυμεῖ δὲ πολλάκις, καὶ δὲν παιδεύει τοὺς ἀδικητὰς διὰ κάποιας πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομίας· ἢ διαλογισμοὺς λέγει ἐκείνους, ὁποῦ τινες διαλογίζονται ἀπὸ τῆς κοιλίας των, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων Γραφῶν. (1)

12 : „ Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παι- „ δεύσῃς Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου „ σου διδάξῃς αὐτόν.

Μακάριος, λέγει, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐσὺ Κύριε, ἤθελες συνετίσῃς μὲ τὴν ἐδικήνσου διδασκαλίαν, καὶ ἤθελες τὸν διδάξῃς ἀπὸ τὸν νόμον σου, εἴτε ἀπὸ τὸν φυσικὸν, εἴτε ἀπὸ τὸν γραπτὸν, ἢ καὶ ἀπὸ τοὺς δύω ὁμοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ γραπτὸς νόμος, εἶναι πηγαὶ συνέσεως καὶ σοφίας. (2)

13 : „ Τοῦ

ἐπίγνωτε τὰ πᾶσι γνώριμα· οὐκοῦν τὰς τῶν ἀσυνέτων ἀφέντες γνώμας, μνημονεύσωμεν λέγοντος τοῦ Παροιμιαστοῦ· „ Ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνον (Παροιμ. δ'. 26.) καὶ πάλιν· „ Ἐνώπιον γάρ εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρὸς, εἰς δὲ πάσας τὰς τροχιὰς αὐτοῦ σκοπεύει (Παρ. ε'. 21.)

(1) Ἔφη ὁ μέγας Βασίλειος· „ Διὸ δεῖ, κἂν μόνος τι λαλῇς, εἰδέναι, ὅτι ἐν ἀκοαῖς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) λαλεῖς· κἂν πράττῃς τι μόνος, μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι τοῦτο ἀκριβῶς ὁρᾷ (ὁ Θεὸς·) κἂν ἐννοήσῃς τι, πεπεῖσθαι, ὅτι ὀξέως τὸ ἐπὶ τὴν καρδίαν κινούμενον ἐπισκέπτεται (ὁ Θεός·) ποιήσει γάρ τις φησιν, ἐν κρυφῇ καὶ οὐ γνώσομαι; πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· διὰ τοῦτο, ὁ μὲν τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπος, τετυφλωμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας μοχθηρίας τὸν νοῦν, καὶ ἑαυτὸν ἀπατῶν, λεγέτω· „ Σκότος καλύπτει με, καὶ οἱ τοῖχοι κύκλῳ, τίς με ὁρᾷ; τίνα εὐλαβοῦμαι; σὺ δὲ, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καθαρὸν ἀεὶ εἰς νοῦν δεχόμενος, τὰ ἄξια τῆς ὀφειλούσης σοι συνέσεως ἐπιφώνει καθ' ἕκαστον· „ Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ.

(2) Μακάριος δὲ εἶναι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ὃν ἂν σὺ διδάξῃς ἐκ τοῦ νόμου σου Κύριε, ὡς τοῦ νόμου καθ' ἑαυ-

13: „ Τοῦ πραΰναι αὐτὸν ἀφ' ἡμερῶν πο-
„ νηρῶν.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὁποῖον ἤθελες διδάξῃς ἐσὺ Κύριε ἀπὸ τὸν νόμον σου, ἵνα γένῃ πρᾶος καὶ ἀνεξίκακος εἰς τὰς πονηρὰς ἡμέρας, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, χωρὶς νὰ λυπῆται καὶ νὰ ἀγανακτῇ διὰ τοὺς πειρασμοὺς, κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ Ἀθανάσιον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι πληροφορημένος ἀπὸ τὸν νόμον σου, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὁποῦ πάσχουν πειρασμοὺς, διὰ τὸ συμφέρον τους πάσχουν· ἐκεῖνοι δὲ ὁποῦ κακοποιοῦν αὐτοὺς, θέλουν λάβουν τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν καὶ ἀνταπόδοσιν.

„ Ἕως οὗ ὀρυγῇ τῷ ἁμαρτωλῷ βό-
„ θρος.

Ὁ ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ διδαχθεὶς, αὐτὸς, λέγει, γίνεται πρᾶος εἰς τοὺς πειρασμοὺς, ἕως οὗ νὰ ἑτοιμασθῇ ὁ κίνδυνος εἰς τοὺς παρανόμους καὶ ἀδικοῦντας αὐτόν· καὶ ἕως οὗ νὰ πέσουν αὐτοὶ εἰς τὸν κίνδυνον· τότε γὰρ βλέπων αὐτοὺς πεπτωκότας, ὄχι μόνον δὲν ἀναστενάζει κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐλεεῖ αὐτοὺς καὶ τοὺς συμπονεῖ. (1)

14: „ Ὅτι οὐκ ἀπώσεται Κύριος τὸν λα-
„ ὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν
„ αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀποβάλει τελείως τὸν λαόν του, οὐδὲ θέλει ἐγκαταλείψει μὲ τὴν ὁλότητα τὴν κληρονομίαν του· ἀγκαλὰ καὶ πρὸς καιρὸν ἀφίνει αὐτὸν νὰ πάσχῃ καὶ νὰ κακουχῆται· καὶ τοῦτο θέλει τὸ κάμνει μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, τώρα μὲν, παραχωρῶν εἰς τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ θλίβουν τὸν λαόν του· τώρα δὲ πάλιν, βοηθῶντας αὐτὸν καὶ ἐλευθερόνωντας· κάμνει δὲ καὶ τὸ ἄλλο ὠφελίμως καὶ πρὸς τὸ συμφέρον· λαὸς δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονομία, παλαιὰ μὲν ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι, τώρα δὲ εἶναι ἀντὶ ἐκείνων οἱ χριστιανοὶ, καθὼς πολλάκις εἴπομεν. (2)

15: „ Ἕως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψει εἰς
„ κρίσιν.

Δὲν θέλει, λέγει, ἀποβάλει ὁ Θεὸς τὸν λαόν του, ἕως οὗ ὁ Χριστὸς ἡ αὐτοδικαιοσύνη, ἀφήσας τὴν μακροθυμίαν, ἔλθῃ εἰς τὸ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, κατὰ τὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς δικαιοσύνη καλεῖται, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων· „ Ὃς ἐγε-

---

ἑαυτὸν ὠφελοῦντος οὐδὲν, εἰ μήτις θεία διδαχὴ τὸ ἐγκείμενον αὐτῷ Μυστήριον σαφηνίσει· καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς οὗτος Προφήτης, ὅτι ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· ἐπαίδευε μὲν γὰρ τοὺς ἀρχαιοτέρους ὁ Μωϋσῆς, τὰς νομικὰς αὐτοῖς τελῶν λατρείας, ἀλλ' οὐκ ἦσαν μακάριοι· οὐ γὰρ εἶχον τὴν ἐν πίστει δικαιοσύνην· μακάριοι δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς οἱ ἐν Χριστῷ τελειούμενοι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἢ τάχα μακαρίζει τὸν ἐξ Ἐθνῶν, τῷ Πνευματικῷ νόμῳ πιστεύοντα· ὃς ἄνθρωπος ὢν, καὶ τὸν πρὸ τούτου χρόνον σαρκώδης τε καὶ παρασυμβεβλημένος τοῖς κτήνεσιν ὑπάρχων, ἐν τῇ παιδεύσει τοῦ Θεοῦ τῆς κατάρας εἰς εὐλογίαν αναλυθείσης, μακάριος γίνεται· Θεοῦ δὲ χρήζομεν διδασκάλου, ἵνα μάθωμεν τὸ ἀληθινὸν τοῦ νόμου βούλημα· διὰ τούτων δὲ διδασκόμεθα, ὅτι τὰ συμβαίνοντα τοῖς δικαίοις λυπηρὰ, ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν γίνεται· διὸ οὐ χρὴ ἐπ' αὐτοῖς ἀδημονεῖν· μακαρίζειν δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ὡς ὑπὸ Θεοῦ παιδευομένους ὡς παρὰ Πατρός· ὅθεν οὐδὲ τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ παιδεύεσθαι λέγονται· τὸ μὲν γὰρ τιμωρεῖσθαι, κριτῶν· τὸ δὲ παιδεύειν, διδασκάλων ἴδιον.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Ὁ δίκαιος μέχρι τοσούτου ὑπομένει τὰς θλίψεις, ἕως οὗ ὁ ἁμαρτωλὸς Σατανᾶς κολασθῇ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Οὐ γὰρ ἐπειδήπερ, ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ κόσμῳ μεμενήκαμεν, αὐτὸς δὲ ἀνῆλθε πρὸς τὸν Πατέρα, ἀπέστη τῶν ἀγαπώντων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς πεπληροφόρηκεν, εἰπών· „ Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.

ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ καὶ ἀπολύτρωσις. (α. Κορ. β. 30.)

„ Καὶ ἐχόμενοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς
„ τῇ καρδίᾳ.

Ὅταν, λέγει, ἔλθῃ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν, τότε θέλουν σταθοῦν κοντά του ὅλοι οἱ εὐθεῖς: ἤτοι οἱ δίκαιοι, παρεστάμενοι ἐκ δεξιῶν του, ὅταν κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. (1)

16: „ Τίς ἀναστήσεταί μοι ἐπὶ πονηρευο-
„ μένοις; ἢ τίς συμπαραστήσεταί μοι
„ ἐπὶ τοῖς ἐργαζομένοις τὴν ἀνο-
„ μίαν;

Ποῖος, λέγει, θέλει μοι βοηθήσῃ ἐναντίον τῶν πονηρευομένων ἐχθρῶν; ἢ ποῖος θέλει παρασταθῇ μαζὶ μὲ ἐμένα, ἐναντίον τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, τόσον ἀνθρώπων, ὅσον καὶ Δαιμόνων; ἀναδιπλασιάζει δὲ τὸ αὐτὸ νόημα ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ καὶ πολλὰ ὀρέγεται τὴν θείαν βοήθειαν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν· ποῖος, λέγει, ἄλλος θέλει συμπολεμήσει μὲ ἐμένα κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πάρεξ ὁ Θεὸς, ὅστις πολλαῖς φοραῖς ἐσυμπολέμησε μὲ ἐμένα καὶ ἐβοήθησέ μοι; (2)

17: „ Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι, πα-
„ ρὰ βραχὺ παρῴκησε τῷ Ἅδῃ ἡ
„ ψυχή μου.

Οὐδεὶς ἄλλος, λέγει, ἐβοήθησέ μοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, εἰ μὴ ὁ Θεός· διατὶ, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε μοὶ βοηθήσῃ, ὁποῦ ἐκινδύνευον πολλάκις, ὀλίγον ἔλειπε νὰ ἀποθάνω, εἴτε τὸν σωματικὸν θάνατον, εἴτε τὸν ψυχικόν· παρῴκησε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατῴκησεν. Ἅδης δὲ ἠμπορεῖ νὰ λέγεται, καὶ ὁ νοητὸς λάκκος τῆς ἁμαρτίας (3)

18: „ Εἰ ἔλεγον σεσάλευται ὁ πούς μου,
„ τὸ ἔλεός σου Κύριε ἐβοήθει μοι.

Ἀνίσως ἐγὼ, λέγει, ἔλεγον εἰς τὸν Θεόν· ὦ Κύριε, ἐσαλεύθη τὸ ποδάριμου: (4) ἤτοι ἡ στερέωσίς μου, καὶ σύρομαι εἰς κίνδυνον· καὶ ἀνίσως ἐξομολογούμην τὴν ἀσθένειάν μου, παρευθὺς ἐλάμβανον βοήθειαν παρὰ σοῦ· διδάσκει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβίδ, ὅτι ὅποιος γνωρίσῃ πῶς μέλλει νὰ πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν, καὶ δὲν ἀπελπισθῇ μηδὲ ἀμελήσῃ, ἀλλ' ἐξομολογηθῇ τὴν ἀσθένειάν του, ὀγλίγωρα εὑρίσκει τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· διατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ

συ-

(1) Ἁρπαγήσονται γὰρ ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ κατὰ τὸν Νικήταν ϗ σὺν αὐτῷ τὰς διατριβὰς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ποιήσονται· οὕτω γάρ, φησιν, ὁ Παῦλος πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Πόλεμον ἡμῖν ἰσχυρὸν λίαν ϗ ἀκμάζοντα πρὸς τὰς πονηρὰς Δυνάμεις ὁ Προφήτης αἰνίττεται διὰ τούτων, ϗ μονονουχὶ τὰ τοῦ Παύλου λέγει· „ Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα ϗ σάρκα· ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας ϗ τὰ ἑξῆς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Διόδωρος· „ Παρακαλεῖ ὁ Θεὸς τοὺς κάμνοντας ὑπὲρ ἀρετῆς· τοὺς πονοῦντας δι' εὐσέβειαν· τοὺς κατορθοῦν ἐθέλοντας τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ πολιτείαν· τοὺς κατανεκροῦντας τὸ κίνημα τῆς σαρκὸς, ϗ μαχομένους τοῖς ἰδίοις θελήμασιν, ἕως ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατορθώσωσιν.

(4) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Πόδα ἐν τούτοις οὐ τὸν τοῦ σώματος λέγει· ἀλλὰ τὴν τῆς διανοίας ῥοπὴν, ϗ τὴν τῆς ψυχῆς θέλησιν, ἀφ' ἧς ἐφ' ἕκαστον τῶν πρακτέων ἐρχόμεθα· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν πεπίστευται τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τὸ πηδάλιον· οὐκοῦν, ὁ μὲν τῆς ἁγνείας ἐραστὴς, ϗ τὴν θεοφιλεστάτην ἐγκράτειαν ἀσκῶν ὑποσαλεύεται, πολλάκις καταστρέφοντος τοῦ Σατανᾶ πρὸς ἀτόπους ἡδονάς· πλὴν ἐπαμύνει ϗ σῴζει ὁ Θεός.

συμπαθὴς εἰς τὸ πλάσμα του.

19: Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν „τῇ καρδίᾳ μου, αἱ παρακλήσεις „σου εὔφραναν τὴν ψυχήν μου.

Ἀναλόγως, λέγει, ὅσον ἦτον τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ μου πόνων, τόσαι ἦτον καὶ αἱ παρηγορίαι, ὁποῦ μοι ἐχαρίζοντο ἀπὸ τὸν Θεὸν· αἱ ὁποῖαι εὔφραναν τὴν ψυχήν μου· ὅθεν καθὼς ἦτον οἱ πόνοι καὶ αἱ λῦπαι τῆς καρδίας μου πολλαὶ καὶ μεγάλαι· ἔτζι ἀναλόγως καὶ αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ παρηγορίαι, ἦτον πολλαὶ καὶ μεγάλαι· καὶ καθὼς ἦτον ἡ πληγή μου: ἔτζι ἐδίδετο παρὰ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάλογος ἰατρεία μου. (1)

20: „Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνο„μίας.

Θρόνος ἀνομίας εἶναι ὁ Διάβολος· ἐπειδὴ εἰς τὸν Διάβολον βασιλεύει καὶ ἀναπαύεται ἡ ἀνομία· μὴ συμπροσέσω λοιπὸν, λέγει: ἤγουν ἄς μὴν ἦναι παρὼν μὲ ἐσένα Κύριε, ὅταν κρίνῃς, ὁ Διάβολος, κατηγορῶν καὶ διαβάλλων τοὺς ἀνθρώπους· τὸ προσακτικὸν δὲ ἐδῶ: ἤγουν τὸ μὴ συμπροσέσω, εἶναι ἀντὶ εὐκτικοῦ μὴ συμπροσείη, καθὼς καὶ τὸ Κύριε ἐλέησον, ὁποῦ ὅλοι πρὸς τὸν Θεὸν λέγομεν, προσακτικὸν εἶναι ἀντὶ εὐκτικοῦ: ἤτοι ἀντὶ τοῦ, Κύριε ἐλεήσαις. ἤγουν ἄμποτε νὰ ἐλεήσῃς· (2) Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσι· „Μὴ συμπροσέσαι: ἤγουν δὲν θέλει εὑρίσκεται μαζί σου· ἢ καὶ ὁ μέλλων οὗτος χρόνος, νοεῖται ἀντὶ εὐκτικοῦ. (3)

„Ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα.

Ὁ θρόνος τῆς ἀνομίας, λέγει, Διάβολος, αὐτὸς πλάττει καὶ φαντάζει εἰς τὸν νοῦν μας κόπους, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ νὰ κάμωμεν τὸ πρόσταγμά σου Κύριε· καὶ πρὸ τοῦ νὰ κάμωμεν τὴν ἐντολὴν ὁποῦ ἀπεφασίσαμεν, μᾶς ἐνθυμίζει τὸν κόπον, ὁποῦ ἔχομεν νὰ δοκιμάσωμεν διὰ τὴν ἐντολὴν ἐκείνην· ἵνα ὡς ἐπίπονον καὶ κοπιαστικὴν παραιτήσωμεν αὐτὴν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εὔχεται νὰ μὴν εὑρεθῇ παρὼν

(1) Ὅθεν ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „Ἰατροῦ ϗ τοῦτο ϗ ἐπιστήμονος ἀνάλογα τοῖς τραύμασιν ἐπιβάλλειν τὰ φάρμακα· ὀδύνας δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ εἶπε, τὰς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τοῖς οἰκείοις λύπας, τὰς γινομένας ἐξ ἐπιστροφῆς ϗ κατανύξεως, εἴτε τὰς ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις τῶν ἁμαρτωλῶν, εἴτε τὰς διὰ τὰς ἐπιφερομένας ἡμῖν ἀδίκως ἐπαγωγάς· αἷς ἀναλόγως πάσαις ὁ Θεὸς παρέχει τὴν παράκλησιν.

(2) Λέγει γὰρ ὁ βαθὺς Εὐστάθιος, ὅτι ὅσα προστακτικὰ λέγονται ἀπὸ μικρότερα ὑποκείμενα πρὸς μεγαλίτερα, ταῦτα ἀντὶ εὐκτικῶν λαμβάνονται.

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος· „Θρόνον μὲν ἐννοεῖ τὴν ἀρχὴν ϗ ἐξουσίαν, ἀνομίαν δὲ τὸν Σατανᾶν· τίς φησιν, οὕτως ἀμαθὴς ϗ ἀσύνετος, ὡς οἰηθῆναι, ὅτι τῆς σῆς βασιλείας κοινωνὸς ὁ τῆς ἀνομίας θρόνος: τουτέστιν ἡ τοῦ Διαβόλου ἀρχὴ ϗ τυραννίς; μὴ γένοιτο! ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Οὐχ ἀνέξῃ, φησὶ, κοινωνῆσαι τῆς ἀδικίας τοῖς παρανόμως δικάζουσιν· οἳ ἐναντίαν τοῖς ὑπὸ σοῦ προστεταγμένοις τὴν ψῆφον ἐκφέροντες, τὴν ἐντεῦθεν φυομένην ἐπισπῶνται ταλαιπωρίαν· θρόνον γὰρ ἐπηρείας ϗ ἀνομίας, τοὺς ἀδίκους ἐκάλεσε δικαστάς· οἳ κόπον ϗ ταλαιπωρίαν δρέπονται τῆς ἀδικίας καρπόν· ὁ δὲ Ἰσίδωρος λέγει· „Ἀκούοι δ᾽ ἂν ϗ ὁ κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ ἀσκεῖσθαι βουλόμενος· μὴ οἰκείτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου δυναστεία τοῦ Διαβόλου· εἴη δ᾽ ἂν ταῦτα ϗ προσευχὴ τῶν ὑπὲρ τῆς εἰς Θεὸν ὁμολογίας ἀγωνιζομένων ϗ βοώντων· μὴ ὑψούσθω θρόνος ἄνομος ἐναντίον σου Κύριε, κατὰ τοῦ σοῦ προστάγματος κόπον ἡμῖν παρεχόμενος· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει· „Τάχα δὲ ϗ μεῖζόν τι ἐν τούτοις ὁ ψάλλων φιλοσοφεῖ, τὸ μὴ ἐξ ἀϊδίου εἶναι τὸ κακὸν δογματίζων, ἐν οἷς λέγει· οὐ συμπροσέσαι σοι θρόνος ἀνομίας· τοῦτο δέ ἐστιν, οὐ συνθεωρεῖταί σοι ἡ τῆς κακίας ἀρχή· ἀρχὴ γὰρ ὁ θρόνος ὁ τὴν ἁμαρτίαν κτίζων διὰ προστάγματος· φήσας μέντοι μὴ ἐξ ἀϊδίου εἶναι τὴν κακίαν, μηδὲ εἰς ἀεὶ παραμένειν αὐτὴν ἐνεδείξατο· ὃ γὰρ μὴ ἦν ἀεὶ, οὐδὲ εἰς ἀεὶ ἔσαι.

ρῶν ὁ Διάβολος ἐν τῇ κρίσει, κατηγορῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διαβάλλων.

21 : „ Θηρεύσουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου.

Διατὶ, λέγει, οἱ τοῦ Διαβόλου ὑπηρέται Δαίμονες, θέλουν σήσουν παγίδας ἐναντίον τοῦ τυχόντος δικαίου, ἀνίσως εὑρεθοῦν παρόντες εἰς τὴν κρίσιν σου Κύριε, καὶ θέλουν κατηγορήσουν τὰ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματά του, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆ πονηρίας καὶ τῆς μισανθρωπίας των.

„ Καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάσονται.

Καὶ θέλουν, λέγει, καταδικάσουν αἷμα ἀθῶον οἱ Δαίμονες Κύριε, ὅσον εἰς τὴν ἐδικήν τους κακίαν καὶ γνώμην (1) αἷμα δὲ ἀθῶον, εἶναι ὁ ἀθῶος κατὰ περίφρασιν· ἢ ἡ ἄδικος τιμωρία ὅσον εἰς τοὺς θείους νόμους: ἤτοι ἡ μὴ παρὰ τῶν θείων νόμων ἐπαγομένη· ἵνα νοηθῇ δηλαδὴ, ὅτι οἱ Δαίμονες τιμωρίαν ἄδικον κατὰ τῶν ἀθώων ἀποφασίζουν· διὰ τοῦτο ὡς ἄνομοι καὶ ἄδικοι δὲν θέλουν εὑρεθοῦν παρόντες, ὅταν κρίνῃ ὁ Θεός. (2)

22 : „ Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγήν· καὶ ὁ Θεός μου εἰς βοηθὸν „ ἐλπίδος μου.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἔγινε καταφυγὴ εἰς ἐμένα, ὁποῦ ἐπολεμούμην καὶ ἐδιωκόμην κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν· διότι ἐγὼ, ἤλπιζον μὲν, νὰ ἔχω δύναμιν νὰ ἀντιςαθῶ εἰς τοὺς ἐχθρούς· ἐπειδὴ δὲ ἐκαταπονούμην καὶ ἐνικώμην ἀπὸ αὐτοὺς, διὰ τοῦτο ἡ ἐλπίς μου ὠλιγόςευε καὶ ἐχάνετο· ὅθεν ὁ Θεὸς ἐβοήθησε ταύτην μου τὴν ἐλπίδα, καὶ ὁλόκληρον πάλιν αὐτὴν ἐποίησε, μὲ τὸ νὰ ἔδωκεν εἰς ἐμένα δύναμιν νὰ ἐλπίζω τὰ χρηςότερα καὶ καλλίτερα. (3)

23 : „ Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν „ ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πο„ νηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύ„ ριος ὁ Θεός.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς τὴν καταδίκην καὶ πρέπουσαν τιμωρίαν τῆς ἀνομίας των· καὶ θέλει ἀφανίσει αὐτούς: ἤτοι θέλει σηκώσει αὐτοὺς ἀπὸ τὸ μέσον, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ φαίνωνται πλέον, μὲ τὸ νὰ χωσθοῦν μέσα εἰς τὸ

ἡ

(1) Ἄλλοι δὲ ἐξηγοῦσι τὰ ῥητὰ ταῦτα περὶ τοῦ Σαοὺλ· θρόνον ἀνομίας λέγοντες, τὸν θρόνον ϗ τὴν βασιλείαν τοῦ Σαούλ· τὸν αὐτὸν δὲ ἐννοοῦσι ϗ πλάσσοντα κόπον ἐπὶ πρόςαγμα· καθότι αὐτὸς ματαίως ἐκοπίαζε νὰ ἀναιρέσῃ τὴν προςαγὴν τοῦ Θεοῦ, ζητῶν νὰ θανατώσῃ τὸν Δαβὶδ τὸν κατὰ προςαγὴν Θεοῦ βασιλέα χειροτονηθέντα·" αὐτὸς γὰρ σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐθήρευε ϗ ἐκυνήγα νὰ πιάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου: ἤτοι τὸν Δαβὶδ· ϗ νὰ καταδικάσῃ τὸ ἀθῶον αὐτοῦ αἷμα: ἤτοι αὐτόν.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Ἀπόςολος Παῦλος λέγων, ὅτι· „ Οὐκ οἴδατε ὅτι Ἀγγέλους κρινοῦμεν; (Α΄. Κορ. ς΄. 3.) μὲ τοῦτο δείχνει, ὅτι ϗ οἱ Δαίμονες (τούτους γὰρ ὀνομάζει Ἀγγέλους κατὰ τὸν Χρυσόςομον ϗ Θεοφύλακτον ϗ Οἰκουμένιον) ἔχουν νὰ παραςαθοῦν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ὄχι ὅμως διὰ νὰ κρίνουν ϗ νὰ καταδικάσουν, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Εὐθύμιος ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ κριθοῦν ϗ νὰ καταδικασθοῦν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ϗ τῶν ἁγίων, ἀντὶ τῶν πειρασμῶν ϗ θλίψεων ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Κατὰ γὰρ τοὺς θεολογοῦντας τέσσαρα τάγματα ἔχουν νὰ παραςαθοῦν εἰς τὴν κρίσιν· Χριςιανοὶ, ἀσεβεῖς, Ἄγγελοι ϗ Δαίμονες.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Διηγεῖται δὲ ϗ τὸν τρόπον τῆς τοῦ κακοῦ ἀναιρέσεως ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Κυρίου μιαιφονίᾳ τὸν ἀφανισμὸν τῆς κακίας προαγορεύων· λέγει γὰρ, ὅτι οὗτοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή) αἷμα ἀθῶον καταδικάσονται· τοῦτο δὲ ἐμοὶ σωτήριον γίνεται· ὁ γὰρ καταδικασθεὶς τῷ θανάτῳ Κύριος, διὰ τούτου γίνεταί μοι καταφυγή· ϗ οὕτως ὁ Θεὸς εἰς βοήθειαν ἐλπίδος τοῖς πεπιςευκόσι καθίςαται.

ἠτοιμασμένον αὐτοῖς πῦρ· ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ ἄνω εἰρημένα καὶ διὰ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους· οἷον· οὐ συμπροσέσαι· ἤτοι δὲν θέλει πλησιάσει εἰς ἐσένα Κύριε, ἄρχωντας ἄνομος, ὅς τις βάλλει κόπον, καὶ δὲν ἀφίνει ἡμᾶς νὰ τελειώσωμεν τὰ προσταγματά σου· θηρεύσουσι δὲ οἱ παράνομοι τοὺς δικαίους, καὶ τοὺς ἀθώους θέλουν καταδικάσουν καὶ τὰ ἑξῆς δὲ παρομοίως ἑρμηνεύονται· τὸ δὲ εἰς βοηθὸν ἐλπίδος μου, εἶναι ἀντὶ τοῦ, εἰς στήριγμα τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος μου, ἡ ὁποία σαλεύεται, ὅταν ἐγκαταλείπωμαι ἀπὸ τὸν Θεόν· ὁ γὰρ Θεὸς, ὅταν μοι βοηθῇ στερεόνει αὐτήν· καὶ ἀποδώσει μὲν ὁ Κύριος εἰς τοὺς πονηροὺς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὴν κόλασιν, ἀφανιεῖ δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι διακαταστροφῆς καὶ θανάτου. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΔ.

„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ἀνεπίγραφος εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ ἑβδομήκοντα ἔγραψαν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· καὶ αἶνον μὲν εἶπον τὸν Ψαλμὸν, διατὶ αἰνεῖ τὸν Θεόν· ᾠδῆς δὲ, διατὶ μὲ μέλος ἐμελῳδήθη „ Καὶ ἐν ψαλμοῖς γὰρ φησιν, ἀλαλάξωμεν αὐτῷ· Συγκαλεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἀγαλλίασιν τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστόν· τοὺς δὲ μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους συμβουλεύει, νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ προσπέσουν εἰς αὐτὸν, ἕως ὁποῦ ἔχουν καιρὸν μετανοίας· συναριθμεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ μὲ τοὺς μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους· μὲ ἐκείνους μὲν, ὡς οἰκείους κατὰ τὴν εὐσέβειαν, μὲ τούτους δὲ, ὡς οἰκείους κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν συγγένειαν. (2)

1 : „ Δεῦ-

---

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἀκούων δὲ ὅτι ἀνταποδώσει Κύριος αὐτοῖς τὴν ἀνομίαν, τὴν ἡτοιμασμένην ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ τιμωρίαν ἐκλάμβανε, ἀποδιδομένην εἰς κεφαλὴν τῶν ἀνόμων ἐν τῷ τῆς δικαιοκρισίας καιρῷ, ὅτε καὶ ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος· λέγει δὲ ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβίβλῳ· „ Ὅτι ὅταν οἱ Ψαλτῳδοὶ ἔψαλλον τὸν στίχον τοῦτον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλήμ: ἤγουν τό· „ Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεὸς, ἔβαλον οἱ Ῥωμαῖοι φωτίαν καὶ κατέκαυσαν τὸν ναὸν (καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων) καὶ οὕτως ἀντὶ τῆς μιαιφονίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἔλαβον τὴν ἀνταπόδοσιν οἱ θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι, ἀφανισθέντες κατὰ τὴν πονηρίαν τους· ἦτον δὲ πέμπτη τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, ὅταν ἐκάη τὸ ἱερὸν καὶ ἡμέρα Σαββάτου μετὰ τὴν νομικὴν λειτουργίαν, καθ' ἣν ἡμέραν κατεκάη πάλαι καὶ ὑπὸ τοῦ Ναβουζαρδὰν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ναβουχοδονόσορ (σελ. 12. τῆς δωδεκαβίβλου.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐσχηματίσθη ἐκ προσώπου Ἰωσίου τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἱερέων· ἀφ' οὗ αὐτὸς κατέσφαξε τοὺς ἱερεῖς τῶν Εἰδώλων καὶ τοὺς τούτων βωμοὺς κατεχέμισε, καὶ τὰ κόκκαλα τῶν τελευτησάντων ἱερέων τῶν Εἰδώλων κατέκαυσε· καὶ τὸν λαὸν πάντα συνάξας, ἐσυμβούλευσε νὰ μετανοήσουν, καὶ νὰ ἐξιλεώσουν τὸν Θεόν· καὶ οὕτω χαίροντες καὶ ἀλαλάζοντες νὰ ψάλλουν τὸν παρόντα Ψαλμὸν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐκ τῆς ἀσεβείας.

1: „ Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ.

Ἐλᾶτε, λέγει, ὦ χριστιανοί, νὰ χαρῶμεν ἐν τῷ Δεσπότῃ ἡμῶν Χριστῷ· ἐπειδὴ καὶ ἠξιώθημεν νὰ ὑποταχθῶμεν ὑποκάτω εἰς ἕνα τοιοῦτον Κύριον καὶ αὐθέντην φιλανθρωπότατον.

„ Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡ-
„ μῶν.

Ἂς μελῳδήσωμεν, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον· ὅτι αὐτὸς ἐνίκησε τοὺς τυραννοῦντας ἡμᾶς Δαίμονας, καὶ ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν σκλαβίαν αὐτῶν· βοὴ γὰρ ἐπινίκιος εἶναι ὁ ἀλαλαγμός, ὡς πολλάκις εἴπομεν. (1)

2: „ Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„ ἐν ἐξομολογήσει.

Ἂς προλάβωμεν, λέγει, τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ: ἤγουν πρὸ τοῦ νὰ φανῇ πάλιν ὁ Χριστός, ἂς ἐξομολογηθῶμεν εἰς αὐτόν: ἤτοι ἂς μετανοήσωμεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διότι σημεῖον μετανοίας εἶναι ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων. (2)

„ Καὶ ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ χριστιανοί, ἀφ' οὗ ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστόν, ἂς ἀλαλάξωμεν μὲ Ψαλμοὺς ἐπινικίους εἰς αὐτόν, τὸν εἰπόντα· „ Θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον. (Ἰω. ις. 33.)

3: „ Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος, καὶ Βασι-
„ λεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Διατί, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἐφάνη ὡς ἄνθρωπος καὶ ἔπαθεν, ἀλλ' ὅμως εἶναι μέγας Θεὸς καὶ μέγας Βασιλεὺς εἰς ὅλην τὴν γῆν· μὲ χαρὰν δὲ ἐνδεικτρίβει ὁ Δαβὶδ διηγούμενος τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ.

4: „ Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα
„ τῆς γῆς.

Εἰς τὴν χεῖρα: ἤγουν εἰς τὴν ἐξουσίαν, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, εὑρίσκεται ὅλη ἡ γῆ· ἢ καὶ ἄλλως· τὸ ῥητὸν τοῦτο συμφωνεῖ μὲ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο· „ Ὁ κατέχων τὸν γῦρον τῆς γῆς (Ησ. μ: 22.) καὶ πάλιν· „ Τίς ἐμέτρησε πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; (αὐτόθ. 12.) (3)

„ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οἱ ταῦτα λέγοντες, πρὸς συνάφειαν καλοῦσι τοὺς ἀφεστηκότας ἑαυτῶν· οὐ γὰρ τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τοῖς κεχωρισμένοις πρέπει τὸ δεῦτε· ἐχωρίσθη τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ τῇ κατὰ γνώμην ἀνυποταξίᾳ· δεῦτε οὖν φασιν, ἀφέντες τὸ ἐξήτηον, καὶ ἀποβαλόντες τὸ ἀνυπότακτον, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ· τουτέστιν ἐπιλαβώμεθα τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Χορευόντων ἐστὶ τὸ προοίμιον καὶ ἡδομένων ἐπὶ τῇ τῆς ἀσεβείας ἀπαλλαγῇ· κοινῇ τῷ Θεῷ τὸν ἐπινίκιον ἀναπέμψωμεν ὕμνον· ὁ γὰρ ἀλαλαγμός, νικώντων ἐστὶ φωνή· ἐνίκησε δὲ τῶν εὐσεβῶν ὁ χορὸς τὸ στῖφος τῶν δυσσεβῶν· εἰκότως τοίνυν τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν προσφέρουσι τῷ Θεῷ, καὶ μάλιστα ὁ τῶν Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων χορός.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος λέγει· „ Πρὶν εἰς κρίσιν καθίσῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ: τουτέστιν ὁ Υἱός, τῇ ἐξομολογήσει προλάβωμεν: ἤγουν μετανοήσωμεν· καὶ τοὺς Δεσποτικοὺς ἱλασμοὺς ἐπικαλεσώμεθα, διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐμπόνου ἐπιμελείας· οὕτω γὰρ ἡμῖν συμβήσεται εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν· ἡ γὰρ ἐξομολόγησις ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέρας· καὶ τοῦτο δηλοῖ τό, ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ.

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τὸ δὲ ἐν χειρὶ φαμέν, οὐχ ὅτι χεῖρας ἔχει Θεός, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι ἡ δύ-

„ Καὶ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων αὐτοῦ εἰσιν·
„ ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ θάλασσα, καὶ
„ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτὴν, καὶ τὴν ξη-
„ ρὰν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἔπλασαν.

Τὰ ὑψηλὰ, λέγει, βουνὰ καὶ διὰ τοῦτο ὄντα θαύματος ἄξια, αὐτὰ εἶναι κτίσματα καὶ κτήματα τοῦ Θεοῦ· ὁμοίως καὶ ἡ θάλασσα, ὄχι μόνον εἶναι κτῆμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτήν· καὶ αἱ χεῖρες τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν τὴν ξηρὰν γῆν· διὰ μέσου δὲ τῶν στοιχείων τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, ἐφανέρωσε καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ καὶ θαλάσσῃ περιεχόμενα κτίσματα. (1)

6 : „ Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέ-
„ σωμεν αὐτῷ, καὶ κλαύσωμεν ἐναν-
„ τίον Κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς.

Ἐλάτε, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ, νὰ προσκυνήσωμεν τὸν Θεὸν, καθὸ δοῦλοι· νὰ προσπέσωμεν εἰς αὐτὸν, καθὸ χρειαζόμεθα τὴν βοήθειάν του· καὶ νὰ κλαύσωμεν ἔμπροσθεν εἰς αὐτὸν, καθὸ ἁμαρτωλοὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

7 : „ Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
„ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρό-
„ βατα χειρὸς αὐτοῦ.

Λαὸς μὲν νοεῖται Θεοῦ, οἱ πλέον γνωστικώτεροι· πρόβατα δὲ Θεοῦ οἱ πλέον ἀσύνετοι· καὶ λαὸς μὲν λέγεται, καθὸ εἶναι Βασιλέως· πρόβατα δὲ, καθὸ εἶναι ποιμένος· καὶ λαὸς νομῆς αὐτοῦ λέγονται, καθὸ τρέφονται καὶ προνοοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν· πρόβατα δὲ χειρὸς αὐτοῦ, καθὸ κυβερνοῦνται καὶ διοικοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν.

„ Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀ-
„ κούσητε.

8 : „ Μὴ

δύναμις αὐτοῦ ἡ προνοοῦσα πάντων, αὕτη ἐστὶν ἡ συγκρατοῦσα καὶ διαβαστάζουσα τὸ σῶμα τῆς γῆς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἐν τῇ χειρὶ γίνονται τοῦ Θεοῦ τῇ σκεπαστικῇ καὶ παντοδυνάμῳ μόνοι οἱ περαιτέρω τῆς γῆς φρονήσει καὶ πολιτείᾳ γινόμενοι· ὅθεν οὐδεὶς αὐτοὺς ἁρπάσαι δύναται ὄντας ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Υἱοῦ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ταῦτα τὰ πέρατα αἰτήσας παρὰ τοῦ Πατρὸς εἴληφεν ὁ Σωτὴρ, κατὰ τό· „ Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἐν τῇ χειρὶ δὲ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, διὰ τὸ τῇ αὐτοῦ χειρὶ διοικεῖσθαι τὰ περίγεια· τὰ δὲ ἐπουράνια τροπικῶς ὕψη τῶν ὀρέων ὀνομαζόμενα, κρεῖττόν τι ἔχει τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπειδήπερ αὐτοῦ ἐστιν οἷόν τι κτῆμα καὶ οἰκητήριον τῆς βασιλείας· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, γῆν μὲν ἐννοεῖ, τοὺς ἐκ γῆς πλασθέντας ἀνθρώπους· πέρατα δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πλάσεως αὐτῶν μέχρι τῆς συντελείας συμποσούμενον· ὅλος γὰρ ὁ ἀριθμὸς οὗτος καὶ ἡ ποσότης τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι πέρατος, καὶ προεγνώσθη ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ συνεκτικῇ αὐτοῦ χειρὶ εὑρίσκεται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ξηρὰν τὴν γῆν ἐκάλεσε· διότι τὸ ξηρὸν ἴδιον τῆς γῆς ἐστι καὶ ἐξαίρετον· ὡς τοῦ ὕδατος ἡ ψυχρότης, καὶ τοῦ ἀέρος ἡ ὑγρότης, καὶ τοῦ πυρὸς ἡ θερμότης· ἑνοῦται δὲ ἕκαστον στοιχεῖον τῷ γείτονι στοιχείῳ διὰ τῆς κοινῆς ποιότητος, καὶ τῷ ἀντικειμένῳ συνάπτεται· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Τίνες αἱ δημιουργικαὶ χεῖρες; μία μὲν ὁμολογουμένως δραστήριος τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ὁ Θεὸς λόγος ἐστίν· ἑτέρα δὲ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ποιητικὸν γὰρ αὐτὸ, ἀλλ' οὐ ποιούμενον· εἶδες πῶς Δεσπότην αὐτὸν ἀποφαίνεται τῶν ἁπάντων; ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Ὑψηλὰ δὲ ὀρέων: τουτέστι τὰ ἐπηρμένα κατὰ τὴν δόξαν καὶ περιφανέστερα τῶν ἐν οὐρανοῖς· Ἀρχαὶ, Θρόνοι, Δυνάμεις, Ἐξουσίαι, Κυριότητες, Ἀρχάγγελοι, καὶ αὐτὰ τὰ Σεραφίμ· ἀλλὰ ταῦτα πάντα αὐτοῦ ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ, ὡς Υἱὸς συγκάθηται τῷ Πατρί· οἱ δὲ, παρεστήκασι λειτουργοῦντες αὐτῷ, καὶ δοξολογίαις εὐφημοῦντες αὐτόν.

(2) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Καὶ ἑαυτοὺς δὲ τῶν προσκυνούντων καὶ κλαιόντων εἶναί φασιν οἱ ἅγιοι, ὅπως ἂν προθυμοτέρους εἰς τὴν ἐξομολόγησιν παρασκευάσωσι τοὺς ἀκούοντας· οὐκ ἐκ τόπου δὲ εἰς ἕτερον ἰέναι κελεύουσι λέγοντες, δεῦτε· ἀλλὰ τὴν κατὰ γνώμην ἀπαιτοῦσι σύμβασιν· οὐκέτι γὰρ τοπικὴ προσκύνησίς ἐστιν· ἀλλὰ προσκυ-

8: „ Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν „ ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.

Τὸ σήμερον ἐδῶ δὲν σημαίνει μίαν διωρισμένην ἡμέραν, ἀλλ' ἀορίςως σημαίνει κάθε ἡμέραν, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ λέγεται τὸ σήμερον· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ ἑρμήνευσεν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιςολῇ (Ἑβρ. γ. 7. 13.) καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, τὸ σήμερον σημαίνει κάθε καιρόν· (1) ἀνίσως λοιπὸν, λέγει ἀκούσητε τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ, ὅς τις σᾶς καλεῖ διὰ μέσου τῶν θείων γραφῶν, καὶ μάλιςα διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας παρακούοντες καὶ μὴ δεχόμενοι αὐτήν· καθὼς δὲν ἠκούσατε τὴν φωνὴν τοῦ ἰδίου Θεοῦ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ παραπικρασμοῦ: ὅταν δηλαδὴ παρεπικράνατε τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. (2)

„ Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν „ τῇ ἐρήμῳ.

Εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν οζ. Ψαλμὸν, ὅτι· „ Παρεπίκρανναν τὸν Ὕψιςον ἐν ἀνύδρῳ, καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπά· Καὶ τότε γὰρ ἐσκλήρυναν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι τὰς καρδίας των, καὶ ἀπεςράφηκαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἤκουσαν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ ἀλησμόνησαν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπίςησαν, ὅτι πάντα δύναται νὰ κάμῃ ὁ Θεός.

9: „ Οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν· „ ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα „ μου.

Τὸ οὗ, νοεῖται ἀντὶ ὅπου· δηλαδὴ ἐν τῇ ἐρή-

σκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὸν Προφήτην, ἕκαςος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ· (Σοφονίου β'. 11.) οὐχ αἰσθητῶς καὶ σωματικῶς, ἀλλ' ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· ἄμεμπτος δὲ κλαυθμὸς, καὶ πᾶσαν κηλίδα διαφεύγων, ὁ θαρσῶν ἐνώπιον Κυρίου γίνεσθαι· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι διδάσκει ἡ ἱςορία καὶ τοῦ Ἰωσίου καὶ τοῦ λαοῦ τὰ δάκρυα, ἃ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Δευτερονομίου προέχυσαν· „ ὁ δὲ Θεόδωρος· „ Ὅταν ἴδητέ φησιν, ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς ἤγουν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφηνότα τὸν τῶν ὅλων Βασιλέα καὶ Κύριον, τὸν σύνθρονον τῷ Πατρὶ Θεὸν λόγον, μὴ ἀγνοήσητε τὴν οἰκονομίαν· μὴ φύγητε τὸ προσκυνεῖν αὐτῷ· μὴ παραιτήσησθε τὸ προσπίπτειν αὐτῷ· ἐπίγνωτε δὲ μᾶλλον, ὅτι αὐτός ἐςιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς λαὸς αὐτοῦ· προσθέττει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Διδάσκει δὲ ἡμᾶς διὰ τοῦ ἐνώπιον Κυρίου, μὴ ἐνώπιον ἀνθρώπων, μηδὲ ἀνθρώποις τοῦτο ποιεῖν· ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ, κατὰ τό· „ Ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Καὶ τί ἐςι τὸ σήμερον; κατὰ τὸν ἐνεςηκότα δηλονότι καιρὸν, καθ' ὃν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής· τότε γὰρ ἅπαντες ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ· οὐ γὰρ λελάληκε πρὸς ἡμᾶς δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων Προφητῶν . . . ἀλλ' ὡς Θεὸς τῶν ὅλων καὶ Κύριος· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τὸ σήμερον ὁ Ἀπόςολος εἰς πάντα τὸν παρατείνοντα τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον ἐξήλειφε, κατὰ τό· „ Ἕως οὗ τὸ σήμερον καλεῖται (Ἑβρ. γ'. 13.) καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Παρατείνει, λέγει, ἑκάςῳ τὸ σήμερον, μέχρι τοῦ βίου παντός· καί φησιν· ἐὰν βουληθείης καθ' ἑκάςην ἡμέραν, ὡς σήμερον καινῶς ἀκούων Θεοῦ, καὶ μὴ σκληρὸς εἶναι τὴν καρδίαν καὶ ἀνουθέτητος, ἔξεςί σοι, τῆς μὲν κακίας ἀποςῆναι, τῶν δὲ τῆς ἀρετῆς ἔργων ἐνάρξασθαι· πολλοὶ γὰρ, καὶ σχεδὸν οἱ πλείους ἡμῶν, τὸ μὲν σήμερον διακρούονται καὶ ἀργοὶ καὶ ῥᾴθυμοι παρατρέχουσιν, εἰς δὲ τὴν αὔριον ἀναβάλλονται· καὶ ἀντέχεσθαι μὲν τῶν ἀγαθῶν ἐπιτηδευμάτων κατεπαγγέλλονται· λανθάνουσι δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς πάσας τὰς ἡμέρας ἐκδαπανήσαντες, γυμνοὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἱματίων ἐξελθόντες τοῦ βίου, καὶ κούφῃ τῇ νηῒ πλεύσαντες, μηδὲν φορτίον ἐπικομιζόμενοι· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Βασίλειος· „ Πολλοὶ πολλὰ βουλευσάμενοι, τὸ αὔριον οὐ κατέλαβον· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Δεινὸν ὑςεροβουλία, καὶ τηνικαῦτα τῆς ζημίας αἰσθάνεσθαι, ὅτε οὐκ ἔςι λύσις τῆς ζημίας μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, καὶ τὸν πικρὸν συγκλεισμὸν τῶν ἑκάςῳ βεβιωμένων.

(2) Παραπικρασμὸν δὲ, (λέγει ὁ Θεοδώριτος) τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ πολλάκις γεγενημένην ἀντιλογίαν καλεῖ· ὁ δὲ λόγος προηγουμένως πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς λέλεκται· οὕτω γὰρ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει Ψαλμῷ· „ Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ! παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῇ ἀνύδρῳ! ἔδειξε δὲ καὶ τὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον· οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπε· μὴ σκληρυνθῆτε, ἀλλὰ μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, διδάσκων ὡς αὐτοί εἰσι τῆς τοιαύτης καρδίας δημιουργοί.

ρήμῳ· ἢ οὐ πειρασμοῦ· ἤτοι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπείρασάν με οἱ πρόγονοί σας· τὸν λόγον δὲ τοῦτον λέγει ἐκ προσώπου του τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· οἱ πρόγονοί σας, λέγει, ἐδοκίμασαν τὴν δύναμίν μου, καὶ εἶδον τὰ θαυμάσια καὶ τὰς εὐεργεσίας μου· περὶ τῶν ὁποίων διηγεῖται καὶ ὁ οζ. Ψαλμός.

10· „ Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα τῇ „ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπα· ἀεὶ πλα„ νῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔ„ γνωσαν τὰς ὁδούς μου.

Τὸ τεσσαράκοντα ἔτη, μερικοὶ μὲν συνάπτουσι μὲ τὸ ἀνωτέρω λέγοντες· καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη· ἄλλοι δὲ τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καθὼς εἶναι ἐδῶ: ἤτοι ἄχθος καὶ βάρος ἔλαβον, καὶ ἐδυσαρεστήθην εἰς τὴν γενεὰν ἐκείνην τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν· ὅθεν καὶ εἶπα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πάντοτε πεπλανημένοι κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ἀκατάστατον ἔχουσι γνώμην· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Δαβίδ· „ Γενεά, ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν ἑαυτῆς (Ψαλ. οζ. 11.) ἀλλ' οὐδὲ ἐγνώρισαν, λέγει, ποτὲ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι Ἰουδαῖοι τὰς ὁδούς μου: ἤτοι τὰς ἐντολάς μου· στράται γὰρ λέγονται αἱ ἐντολαί, διατὶ φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν· γνῶσιν δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ, ὄχι τὴν διὰ ψιλῆς νοήσεως καὶ μελέτης, ἀλλὰ τὴν δι' ἐνεργείας καὶ πράξεως: ἤτοι δὲν ἠθέλησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, νὰ βάλλουν εἰς ἔργον καὶ πρᾶξιν τὰς ἐντολάς μου.

11: „ Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰ„ σελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι βεβαιωτικόν· βεβαίως, λέγει, ἀπεφάσισα, ὅταν ὠργίσθηκα κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δὲν θέλουν ἔμβουν εἰς τὴν καταπαυσίν μου: ἤτοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· τὸ γὰρ εἰ ἐδῶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ου, καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ πη. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ· „ Ἅπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· ὅπου εἴπομεν καὶ τί εἶναι ὅρκος ἐπὶ Θεοῦ· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς εἴπομεν ἐν τῷ ς· Ψαλμῷ κατὰ τὴν ἀρχήν. κατάπαυσις δὲ λέγεται ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καθὸ αὐτὴ κατέπαυσε τοὺς εἰσελθόντας εἰς αὐτὴν Ἰουδαίους ἀπὸ κάθε μετάβασιν καὶ περιπλάνησιν, ὁποῦ ἔκαμαν τεσσαράκοντα χρόνους ἐν τῇ ἐρήμῳ· (1) καθὼς λοιπὸν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι δὲν ἔμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, διατὶ ἐπαρήκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ: ἔτζι καὶ ὅσοι χριστιανοὶ παρακούουν καὶ δὲν φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, δὲν θέλουν ἔμβουν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει· „ Τρεῖς οἶδεν ἡ Γραφὴ καταπαύσεις· μίαν τὴν σαρκικὴν τὴν τοῦ Σαββάτου· καὶ ἑτέραν τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν Ἰησοῦς κατέπαυσε τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ πλάνης καὶ μεταβάσεως· καὶ τρίτην τὴν ἐπουράνιον, ἣν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος σημαίνει· οὐκ ἂν δὲ ἑτέρας ἐμέμνητο ἐνταῦθα, εἰ ἀληθῶς ἐκείνη ἦν κατάπαυσις· ὥστε κυρίως κατάπαυσίς ἐστιν, ἡ μετὰ τὴν τοῦδε κόσμου ἀπαλλαγὴν ἐν ταῖς ἄνω μοναῖς κατοίκησις· εἰς ἣν εἰσελθεῖν σπουδάσωμεν· τούτων μεμνημένος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὰς φωνὰς ἀνατίθησι λέγων· „ Διὸ καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ Προφήτης λέγει (ὁ Δαβὶδ) ὅτι ἐπείρασαν τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον (ἐν τῷ οζ'. Ψαλμῷ) εἰ οὖν κατὰ Παῦλον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει, ὅτι ἐπείρασάν με ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁ δὲ Δαβὶδ διαμαρτύρεται, ὅτι ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασθεὶς ὕψιστός ἐστι Θεός, ἐνεφράγη ἄρα τὰ στόματα τῶν πνευματομάχων, σαφῶς τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Δαβὶδ κηρύττοντος τὴν Θεότητα τοῦ Πνεύματος.

ΨΑΛΜΟΣ ϞΕʹ

„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ· ὅτε ὁ οἶκος ᾠκοδόμητο μετὰ τὴν
„ αἰχμαλωσίαν, Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· διατὶ δὲ αἶνος ᾠδῆς ἐπεγράφη παρὰ τῶν Ἑβδομήκοντα, προείπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· οἴκου δὲ οἰκοδομὴ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἱστορικῶς μὲν εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Ζοροβάβελ γενομένη ἀνάκτισις τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ἀναγωγικῶς δὲ, οἴκου οἰκοδομὴ νοεῖται, ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκατοίκησεν ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὕστερα ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν ὁποίαν αἰχμαλώτευσεν ὁ Διάβολος· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Δαβίδ· „ Ἀναβὰς εἰς ὕψος αἰχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· ἡ οἰκοδομὴ οἴκου εἶναι ἡ σύστασις τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὁ μέγας καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων υἱὸς τοῦ Θεοῦ ᾠκοδόμησε, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅλα γὰρ αὐτὰ προβλέπωντας ὁ Δαβίδ, παρακινεῖ τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, νὰ μελῳδήσουν εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον εὐχαριστήριον.

α. „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινόν.

Τί εἶναι τὸ καινὸν ᾆσμα, εἴπομεν ἐν τῷ λβ'. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „Ἄσατε αὐτῷ ᾆσμα καινόν· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι τὰ ᾄσματα, ὁποῦ ἐσύνθεσαν οἱ Χριστιανοὶ, καὶ ψάλλουσιν εἰς τὰς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἠμπορεῖ δὲ νὰ ἦναι ᾆσμα καινὸν, καὶ ἐκείνη ἡ δοξολογία, ὁποῦ ἤνεσαν οἱ Ἄγγελοι: ἤγουν τό· „Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. (Λουκ. β. 14.) πότε δὲ ταύτην ἤνεσαν; ὅτε ᾠκοδομήθη ὁ οἶκος: ἤτοι ὅταν ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτήν (1)

„ Ἀ-

(1) Κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Δίδυμον· „ Τὸ Πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις παρακελεύεται τὸ καινὸν ᾆσμα:
τουτέστι τὴν νέαν Διαθήκην ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἔθνεσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν νόμῳ, τὰς ἐπὶ
τοῦ Φαραὼ δυναστείας ᾖδον λέγοντες· ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασαι· λαμπρότερα δὲ καὶ ἀσυγκρίτως ὑ-
περκείμενα προαναθεωροῦντες ἐν Πνεύματι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὰ κατορθώματα, διακεκράγασι
τῶν ἁγίων τινές· „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινόν· τοῦτο δὲ ἦν· „ Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, σκυλεύσας
τὸν ᾍδην· πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ἀ-
δειν δὲ τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν κελευόμεθα, εἴτε οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες ὑπὸ τῆς
ἁμαρτίας, κἀκεῖ μὲν οὐ δυνάμενοι τὴν θείαν ᾄδειν ᾠδὴν, ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ἐνταῦθα δὲ νέαν ᾠδὴν καὶ πολι-
τείαν στησάμενοι, εἴτε οἱ μείναντες ἐν τῷ καλῷ καὶ προκόπτοντες, καὶ τὸ μὲν, κατορθωκότες ἤδη, τὸ δὲ, κατορ-
θοῦντες παρὰ τοῦ καινοποιοῦ Πνεύματος.

„ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

Ὑμνήσατε, λέγει, ὕμνους εἰς τὸν Χριστὸν ὅλη ἡ γῆ· διατὶ αὐτὸς ἦλθε νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλην τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· τοῦτο δὲ δὲν δύναται νὰ προσαρμοθῇ εἰς τὴν αἰσθητὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν αὐτὴν δὲν ὠφελήθηκαν τὰ ἄλλα Ἔθνη· ὅθεν εἰς μόνην τὴν οἰκοδομὴν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἁρμόζει. (1)

2: „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄ-
„ νομα αὐτοῦ.

Εὐφημήσετε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, διατὶ αὐτὸ εἶναι σωτήριον· Ἰησοῦς γὰρ, Σωτὴρ ἑρμηνεύεται· ἢ διατὶ αὐτὸ εἶναι παντοδύναμον κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετὰ πίστεως τὸ ὀνομάζουσι· τρεῖς φοραῖς δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τὸ, ἄσατε τῷ Κυρίῳ· διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία Θεότης εἶναι τῶν τριῶν προσώπων· καὶ μία λατρεία καὶ ἓν ᾆσμα πρέπει εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα. (2)

„ Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ
„ σωτήριον αὐτοῦ.

Διαγγέλλετε, καὶ κηρύττετε πάντοτε τὸ σωτήριον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὁ λόγος δὲ οὗτος λέγεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τοὺς τῶν Ἀποστόλων διαδόχους· ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν λθ. Ψαλμὸν τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα.

3: „ Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὴν
„ δόξαν αὐτοῦ· ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς
„ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

Κηρύξατε, λέγει, εἰς τὰ Ἔθνη τὴν δόξαν: ἤτοι τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τὰ δι᾽ ἡμᾶς πάθη αὐτοῦ· δόξα γὰρ εἶναι εἰς τὸν Δεσπότην, τὸ νὰ πάθῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν δούλων του· ὁμοίως κηρύξατε καὶ τὰ θαυμάσια ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐποίησε συναναστρεφόμενος μὲ τοὺς ἀνθρώπους. (3)

4: „ Ὅτι

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώρητος εἶπε· „ Πῶς ταῦτα Ἰουδαίοις ἁρμόττει παρὰ πάντων πολεμουμένοις ἀνθρώπων ϗ οὐ
γὰρ ἥσθησαν οἱ τὴν ἐκείνων ἰδόντες ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἠχθέσθησαν· ϗ παντοδαποῖς αὐτοὺς κακοῖς περιβαλεῖν ἐπειράθησαν· ὁ δὲ προφητικὸς λόγος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς χορείαν καλεῖ, καινῶν ϗ νέων ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν περιέχων· ϗ οὐ τῷ Ἰουδαίων λαῷ· ἀλλὰ πάσῃ τῇ γῇ προσπεφωνημένος· ἐπὶ καινοῖς γὰρ πράγμασι, καινῆς χρεία ϗ τῆς ὑμνῳδίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινά, ϗ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε· ϗ ἐφ᾽ ἡμῖν πεπλήρωται τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν γεγραμμένον· „ Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου· ἀνεκαινίσθημεν γὰρ ἐν Χριστῷ, τὸν μὲν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενοι, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν.

(2) Ἄλλος δὲ εἶπε· „ Οὗτοι πάντες οἱ ᾄδοντες τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ ᾄδειν αὐτῷ ϗ εὐλογεῖν τὸ ὄνομα αὐτοῦ προστάττονται· διὰ γὰρ ἔργων ἀγαθῶν ϗ γνώσεως τῆς ἀληθείας, εὐλογεῖ τις ϗ δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι· „ Βούλεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συντόνῳ ϗ ἀδιαστάτῳ σπουδῇ ἐπιτελεῖν αὐτοὺς τὸ Εὐαγγελικὸν ἔργον· τὸ γὰρ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τοῦτο παρίστησι, τὸ διηνεκῶς αὐτοὺς Εὐαγγελίζεσθαι τὸ σωτήριον, περὶ οὗ εἴρηται· οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου· (Ἰωάν. δ΄. 42.) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Δυνατὸν τὸ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐκλαβεῖν τὰς δύω Διαθήκας, τοῦ Σωτῆρος ὄντος ἡλίου τῆς δικαιοσύνης· ἐπεὶ οὖν οἱ εὐαγγελίζεσθαι προσταττόμενοι νομομαθεῖς ὄντες ϗ τῆς πρώτης ἡμέρας (ἤτοι τῆς παλαιᾶς Διαθήκης) τὸν φωτισμὸν εἶχον, ἀκολούθως ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡμέραν ἄλλην τὴν κατὰ τὴν καινὴν Διαθήκην φωτιζόμενοι, τὸ Θεοῦ σωτήριον ἀναγγέλλουσιν· ἀναγγέλλουσι δὲ ϗ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, τυγχάνων ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρός· περὶ ἧς γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ· „ Καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου· (Ἡσ. μ΄. 5.) Πρὸς τούτοις δὲ ϗ ἀναγγέλλειν ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ προστάττονται· περὶ ὧν ἐν τῷ λθ΄. Ψαλμῷ πρὸς

4 : „ Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφό-
„ δρα φοβερός ἐστιν ὑπὲρ πάντας τοὺς
„ Θεούς.

Διὰ τοῦτο, λέγει, κηρύξατε τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου, διατὶ αὐτὸς εἶναι, μέγας μὲν, ὡς παντοδύναμος· αἰνετὸς δὲ, ὡς φιλάνθρωπος· εἶναι δὲ καὶ φοβερὸς· διατὶ ἠμπορεῖ νὰ τιμωρήσῃ καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· καὶ ὄχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχήν· οἱ δὲ ἄλλοι Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν: ἤτοι οἱ Δαίμονες, δὲν ἔχουν τοιαύτην δύναμιν· καὶ ὁ μὲν Κύριος εἶναι τῇ ἀληθείᾳ φοβερὸς καὶ τρομερός· οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν κατὰ φαντασίαν μόνον φαίνονται φοβεροὶ, καὶ ὄχι κατὰ ἀλήθειαν.

5 : „ Ὅτι πάντες οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν, Δαι-
„ μόνια· ὁ δὲ Κύριος, τοὺς οὐρανοὺς
„ ἐποίησεν.

Οἱ μὲν Ἕλληνες ὠνόμαζον τοὺς Θεούς των Δαίμονας· ἐπειδὴ ἦτον Δαίμονες: ἤτοι ἐπιστήμονες τοῦ καλοῦ· ἐκ τοῦ δαίω τὸ μανθάνω ἐτυμολογούμενοι· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζομεν αὐτοὺς Δαίμονας, ὡς ἐπιστήμονας τοῦ κακοῦ· τοιοῦτοι μὲν, λέγει, εἶναι οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν· ὁ δὲ ἀληθὴς Θεὸς, αὐτὸς ἐποίησε τοὺς οὐρανοὺς καὶ ὄχι μόνον τοὺς οὐρανοὺς, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ κτίσματα· „Πάντα γὰρ λέγει ὁ Ἰωάννης, δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο· (Ἰω. α. 3.) εἶπε δὲ τοὺς ἀνθρώπους μόνον ὁ Δαβὶδ, καθὸ οἱ οὐρανοὶ εἶναι κτίσματα μεγαλοπρεπέστερα ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ θαυμασιώτερα. (1)

6 : „ Ἐξομολόγησις καὶ ὡραιότης ἐνώπιον
„ αὐτοῦ.

Διὰ μέσου τῶν ἕξεων φανερώνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἔχοντας· ἐξομολόγησιν γὰρ λέγει, τοὺς ἐξομολογουμένους τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· ὡραιότητα δὲ, τοὺς ὡραίους γενομένους κατὰ τὴν ψυχήν· διατὶ ἐκαθαρίζοντο καὶ ὡραΐζοντο διὰ μετανοίας· οὗτοι λοιπὸν, λέγει, στέκονται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τό „ Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν (Ψαλ. λγ. 15.) (2)

„ Ἁγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ
„ ἁγιάσματι αὐτοῦ.

Α-

πρὸς τὸν Θεὸν εἴρηται· „ Πολλὰ ἐποίησας σὺ Κύριε ὁ Θεός μου τὰ θαυμάσιά σου· τῶν τοιούτων δὲ θαυμάτων τὸν ποιητὴν ὑμνῶν Ἡσαΐας, φησί· „ Κύριε ὁ Θεός μου δοξάσωσε, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου· ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγματα βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινήν (Ἡσ. κε΄. 1.) Χριστὸς γὰρ ὁ Σωτὴρ θαυμαστὰ πεποίηκεν, ἐλευθερώσας πᾶσαν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου καταπονουμένην.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τοῦτο μάλιστα τὰ Ἔθνη ἐπὶ τὸν τοῦ Κυρίου φόβον προτρέπεται, τὸν ἐμπρησμὸν ἑωρακότα τῶν παρ᾽ αὐτοῖς δοκούντων θεῶν· ἔγνωσαν γὰρ ὡς ἅπαντες ἐκεῖνοι, οὐκ εἰσὶ θεοὶ, ἀλλὰ Δαιμόνια: τουτέστι πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐφ᾽ ἑαυτοὺς ἁρπάζοντα· ὁ μὲν οὖν κυρίως Θεὸς, ὡς πάντων δημιουργὸς, θεοὶ δὲ, οἳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, κατὰ τὸ ἐν Ἱερεμίᾳ γεγραμμένον, ἀπολέσθωσαν, ὡς ἀλλότριον σφετερισάμενοι ὄνομα· λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „ Ὅτι μέγας ὁ Κύριος λέγεται· οὐ κατ᾽ ἐπίδοσιν καὶ ὄγκον (ἀσώματος γάρ·) ἀλλὰ καθ᾽ ὑπεροχὴν ἀσύγκριτον δημιουργικῆς δυνάμεως· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἄρρητον ἔχει τὸ μέγεθος τῶν ὅλων ὁ Κύριος, καὶ κατὰ τῶν ψευδωνύμων θεῶν τὴν οἰκείαν ἔδειξε δύναμιν, καὶ τὴν ἐκείνων ἀπάτην ἐξήλεγξεν· οἱ μὲν καλούμενοι θεοὶ, Δαίμονες ὤφθησαν πονηροὶ, ὁ δὲ ἡμέτερος, τῶν οὐρανῶν Ποιητὴς ἀπεφάνθη· ἐπὶ γὰρ τοῦ ἑκουσίου πάθους, οὐ μόνον ἥλιος ἐσκοτίσθη καὶ πέτραι διερράγησαν, καὶ τὸ τοῦ ναοῦ καταπέτασμα κατεσχίζετο, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐσαλεύοντο, καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὸ πᾶν ἀνυπαρξίαν ἠπείλει, βλέπον τὸν φέροντα τὰ πάντα ἐπὶ Σταυροῦ κρεμάμενον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τί ἐστι τὸ ἐνώπιον αὐτοῦ; οὐδένα φησὶν, ἐφορᾶν ἀξιοῖ ὁ Θεὸς, εἰ μήτις εἴη ὡραιότητα τὴν πνευματικὴν ἔχων εἰς νοῦν καὶ καρδίαν· εἰδὼς καὶ ἐξομολογεῖσθαι: τουτέστι δοξολογεῖν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀ-

"Ἁγίασμα τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ κατὰ τόπους ναοί: ἤτοι αἱ Ἐκκλησίαι· ἐπειδὴ καὶ ἁγιάζονται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἁγιάζουσιν ἐκείνους. ὁποῦ μετὰ πίστεως ἐμβαίνουν εἰς αὐτάς· εἰς ταύτας λοιπὸν, λέγει, τὰς ἁγίας Ἐκκλησίας, ἁγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια περιλιτεύεται: ἤτοι καθαρότης, καὶ τὰ εἰς τοὺς μεγάλους καὶ ἁγίους ἄνδρας πρέποντα ἔργα· ἅγιοι γάρ φησιν ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος (Λευϊτ. κ. 7.) (1)

7: „ Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ αἱ πατριαὶ τῶν „ Ἐθνῶν· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν „ καὶ τιμήν.

Πατριαὶ εἶναι τὰ γένη καὶ αἱ συγγένειαι τῶν ἀνθρώπων· ἢ πατριαὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι, οἱ πνευματικοὶ πατέρες αὐτῶν: ἤγουν οἱ Πατριάρχαι ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι (2) δόξαν δὲ λέγει τὴν διὰ τῶν ὕμνων δοξολογίαν· τιμὴν δὲ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ· διατὶ ἀνίσως κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἐσὺ Χριστιανὲ, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζῃς, (Ῥωμ. 6. 23) φανερὸν, ὅτι διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν, τιμᾷς τὸν Θεόν· τοιαύτην λοιπὸν, λέγει, δόξαν καὶ τιμὴν προσφέρετε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸν Κύριον· καθὼς τοῦτο ἀπαραλλάκτως εἶπε καὶ εἰς τὸν κη. Ψαλμόν· ἢ καὶ ἄλλως προσφέρετε εἰς τὸν Χριστὸν, δόξαν μὲν, ὡσὰν εἰς Θεόν. (αὐτοῦ γὰρ ἴδιον τὸ δοξάζεσθαι· ὅθεν καὶ τὰ Χερουβὶμ τοιαύτην ὑμνῳδίαν αὐτῷ προσφέρει· „ Εὐλογημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ (Ἰεζ. γ. 12.) τιμὴν δὲ προσφέρετε εἰς αὐτὸν, ὡσὰν εἰς πατέρα· „ Τίμα γάρ φησι, τὸν Πατέρασου (Ἐξ. κ. 12) διατὶ ὁ Χριστὸς, καὶ Θεὸς ἡμῶν εἶναι, καθὸ δημιουργός μας· καὶ Πατὴρ, καθὸ διὰ τοῦ Βαπτίσματος μᾶς ἔκαμεν υἱούς του κατὰ χάριν· ὅθεν εἶπε περὶ αὐτοῦ ὁ Ἡσαΐας· „ Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· (Ἡσ. θ. 6.)

8: „ Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι „ αὐτοῦ.

Προσφέρετε, λέγει, ὦ Χριστιανοί, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ δόξαν διὰ τῶν ἐπαινετῶν πράξεων, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ κη. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ ἴδιον τοῦτο ῥητὸν καὶ ἐκεῖ εὑρισκόμενον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἔχοντας τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο Χριστιανοὺς ὀνομαζομένους, νὰ δοξάζουν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μὲ ἔνδοξον καὶ ἐπαινετὴν πολιτείαν· τρεῖς φοραῖς δὲ καὶ ἐδῶ εἶπε τὸ αὐτὸ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία εἶναι ἡ Θεότης καὶ ἡ λατρεία τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος. (3)

„ Ἀ-

ἀξίως τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· τοῦτό ἐστιν ἐξομολόγησις καὶ ὡραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ: τουτέστιν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· εἶπε δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „ Ὁ τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος καὶ ὡραιότητα κεκτημένος καὶ τὴν συμφυῆ ταύτῃ κατ' εὐχαριστίαν ἐξομολόγησιν, ἐνώπιον παρίσταται τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν λέγοντα (Προφήτην Ἠλίαν) „ Ζῇ Κύριος τῶν Δυνάμεων, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ· παντὸς ἁμαρτάνοντος, φεύγοντος ἐνώπιον ἵστασθαι τοῦ Θεοῦ· οὐ διαμενοῦσι γάρ φησι, παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἁγίασμά ἐστι τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, δι' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανεὶς ὁ Θεὸς τὰς τῆς οἰκείας μεγαλοπρεπείας ἐκπέμπει μαρμαρυγὰς, καὶ πάντας εἰς προσκύνησιν ἄγει.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος εἶπε· „ Πατριὰς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους φησὶν, ἱερέας, φημὶ, καὶ προέδρους, οἷς καὶ πρέπει διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν δοξάζειν τὸν Θεόν· καὶ μὴν καὶ τιμᾶν ἀπὸ δικαίων πόνων αὐτόν.

(3) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Ὅτι πρέπει νὰ προσφέρῃ τινὰς τῷ Χριστῷ δόξαν καὶ τιμὴν, διὰ τοῦ δοξάζειν αὐτοῦ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν, ἐν τῷ διαλάμπειν ἔργοις ἀγαθοῖς ἐναντίον ἀνθρώπων· ὅπως ὁρῶντες αὐτὰ δοξάζωσι τὸν ἐπουράνιον Πατέρα· εἰδέ τις μὴ δυνατὸς εἴη κατὰ τὰ εἰρημένα δοξάζειν τὸν Θεὸν, κατὰ τὸν δεύτερον, ὡς ἂν φαίη τις, πλοῦν, τῷ ὀνόματι αὐτοῦ δόξαν ἀναφερέτω, αὐτὸ τὸ ὄνομα Κυρίου μεθ' ὑγιοῦς καὶ ἀληθοῦς πίστεως δοξάζων· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν δεύτερον, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ, τὸν Σταυρὸν διὰ τῆς δόξης αἰνίττεται· ὃν τῷ Χριστῷ προσφέρεσθαι βούλεται, ὡς αὐτοῦ δόξαν τυγχάνοντα· διόπερ οἱ λοι-

ποὶ

„ Ἄρατε θυσίας καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς
„ τὰς αὐλὰς αὐτοῦ.

Λάβετε, λέγει, ὦ χριστιανοί, θυσίας πνευματικάς, καὶ πηγένετε εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· „ Πνεῦμα γάρ φησιν ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν (Ἰωάν. δ. 24.) Πνευματικαὶ δὲ θυσίαι, εἶναι αἱ ἀρεταί· αὐλαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι. (1)

9: „ Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁ-
„ γίᾳ αὐτοῦ.

Εἰς τὸν κη. Ψαλμὸν ἑρμηνεύσαμεν τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ἐκεῖ εὑρισκόμενον ἀπαραλλάκτως· αὐλὴν δὲ ἁγίαν, τὴν ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὀνομάζει, ἢ καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν· πρόσεχε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβὶδ εἰπὼν ἀνωτέρω αὐλὰς πληθυντικῶς, εἶπεν ἀκολούθως ἐδῶ αὐλὴν ἑνικῶς· διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, πολλαὶ μὲν εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμόν, μία δὲ κατὰ τὴν πίστιν· καὶ χωρισμέναις μὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησίαις κατὰ τοὺς τόπους, ἡνωμέναις δὲ εἶναι κατὰ τὴν ὁμοδοξίαν.

„ Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
„ πᾶσα ἡ γῆ.

Ὅλη, λέγει, ἡ γῆ, ἂς μετακινηθῇ ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν, μὲ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν Τιμόθεον· τοῦτο δὲ τὸ σάλευμα καὶ τὴν μετακίνησιν, σεισμὸν ὠνόμασεν ὁ Προφήτης Ἀγγαῖος εἰπών· „ Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείσω τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ τὴν Θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν· καὶ συσσείσω πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ ἥξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν Ἐθνῶν (Ἀγ. β. 7.) ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ τινας, ὅτι ὁ στίχος οὗτος ἐτελειώθη εἰς τὸν καιρὸν τῆς σταυρώσεως, ὅταν ἐσαλεύθη ὅλη ἡ γῆ μὲ τὸν παγκόσμιον σεισμόν· καὶ πρὸς τούτοις ἐτελειώθη, ὅταν ὁ Κύριος ἐφάνη διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του· τότε γὰρ ἐσείσθησαν οἱ λαοί, καὶ ἐταράχθησαν τὰ Ἔθνη διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

10: „ Εἴπατε ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ὅτι Κύρι-
„ ος ἐβασίλευσεν. (2)

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ϟβ. Ψαλμοῦ, τοῦ λέγοντος· „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Κύ-

ριοι τῶν ἑρμηνευτῶν, δόξαν ὀνόματος ἐκδεδώκασι· πῶς δὲ αὐτῷ προσφέρομεν τὸν Σταυρόν, καὶ ἑαυτοὺς τῷ βίῳ σταυρώσαντες.

(1) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Θυσίας λέγει τὰς λογικὰς καὶ πνευματικάς, ἃς ὁρῶμεν διηνεκῶς ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν προσφερομένας καὶ ἱερουργουμένας ὑπὸ τῶν ἱερέων· ὅθεν εἶπε καὶ διὰ τοῦ Προφήτου· „ Θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ Ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι Δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρά· (Μαλ. α΄. 10.) ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Εὖ δὲ καὶ τὸ φάναι ἄρατε θυσίας: τουτέστι μετεωρίσατε τὸ περὶ θυσιῶν νόημα· μὴ χαμαιζήλως βουθυτοῦντες καὶ τὰ λοιπὰ σφάζοντες ζῶα· ἀλλ᾽ ὑψηλῶς τὰ διὰ τούτων διανοούμενοι, τὰς πνευματικὰς καὶ ἐπουρανίους θυσίας, ὧν ὑποδείγματα καὶ σκιὰ ἦσαν αἱ αἰσθητῶς προσαγόμεναι θυσίαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ποίας δὲ θυσίας ἀπαιτεῖ ἡ ψαλμῳδία, ὁ μακάριος μνημονεύει Παῦλος λέγων· „ Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ θεῖος Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ Μάρτυς λέγει ἐν τῷ πρὸς Τρύφωνα τὸν Ἰουδαῖον διαλόγῳ, ὅτι ἦτον γεγραμμένον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ τὸ ῥητὸν τοῦτο, οὕτως· „ Εἴπατε ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ξύλου· οἱ δὲ μεταγενέστεροι Ἰουδαῖοι ἐξήλειψαν τὸ ἀπὸ τοῦ ξύλου· ἐπειδὴ καὶ φανερῶς προφητεύει τὴν ἀπὸ

Κύριος ἐβασίλευσεν· ἐπειδὴ ἕως τότε ἐβασίλευεν ὁ Διάβολος καὶ ἡ ἁμαρτία κατὰ τὸν Κύριλλον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ κατὰ πίστιν ἑκούσιος ὑποταγὴ τῶν ἀνθρώπων.

„Καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην
„ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ἔκαμε, λέγει, τὴν οἰκουμένην ὁ Κύριος νὰ ὀρθοποδῇ εἰς τὴν εὐσέβειαν· ἢ ἐστερέωσεν αὐτὴν εἰς τὴν Θεογνωσίαν καὶ ἀρετήν· οἰκουμένην δὲ ὀνομάζει τὴν Καθολικὴν ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ Ἐκκλησίαν· „Εἰς πᾶσαν γάρ φησι, τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν· (Ψαλ. ιη. 4.) περιττὸν δὲ εἶναι τὰ γάρ· δὲν θέλει δὲ σαλευθῇ ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθη μὲν ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, ὁποῦ τὴν ἐσάλευον· ἐθεμελιώθη δὲ, ἐπάνω εἰς τὴν ἄρραγη πέτραν τῆς πίστεως· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ιβ Ψαλμόν· „Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται· καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (1)

„Κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ, λέγει, τῆς κρίσεως θέλει κρίνει ὁ Κύριος τοὺς λαοὺς μὲ εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην· τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν ἀπαραλλάκτως εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν θ'. Ψαλμόν· ὅθεν ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτου ἐκεῖ.

11 : „Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀ-
„γαλλιάσθω ἡ γῆ. Σαλευθήτω ἡ
„θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.

Ἂς εὐφρανθοῦν, λέγει, οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἂς ἀγαλλιάσῃ ἡ γῆ διὰ τὸν Χριστὸν, τὸν ἐπουράνιον μὲν ὄντα πρότερον, καθὸ Θεόν· ἔπειτα δὲ γενόμενον ἐπίγειον, καθὸ ἄνθρωπον· διότι τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὲν ἤγουν ἡ Θεότης, ἄνωθεν κατέβη· τὸ δὲ ἤγουν ἡ ἀνθρωπότης, κάτωθεν ἀνέβη· (2) Σάλευσιν δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τὸ σκίρτημα τῆς καρδίας, τὸ ἐκ τῆς χαρᾶς προ-

---

ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ βασιλείαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Διατὶ ἐν τοῖς Ἔθνεσιν; ὅτι Ἑβραίων παῖδες τῆς ἀκοῆς οὐκ ἀνέχονται· διὰ πρὸς αὐτοὺς Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἔλεγον· „Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρότερον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ Ἔθνη (Πράξ. ιγ'. 46.)

(1) Ἔφη δὲ ὁ Τιμόθεος· „Ἡ γῆ οὐκέτι σαλεύεται, οἰκουμένη ἀντὶ γῆς γεγενημένη· βασιλεύοντος γὰρ τοῦ Κυρίου, οὐχ ἁπλῶς γῆ μένει, ἀλλ' οἰκουμένη, οἰκοῦντος ἐν αὐτῇ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν θείων χαρισμάτων· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „Πρῶτον σαλεύεται ἡ γῆ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· εἶθ' ὕστερον κατορθοῦται ὑπ' αὐτοῦ· δηλοῦντος τοῦ λόγου συντέλειαν πρῶτον, εἶτα τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολήν· ἣν παρίστησι καὶ ὁ Προφήτης λέγων· „Ἔσται οὐρανὸς καινὸς καὶ γῆ καινή, ἃ ἐγὼ ποιῶ μένειν ἐνώπιόν μου, λέγει Κύριος· (Ἡσ. ξς'. 17.) ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἀληθῶς ἂν τοῦτο εἴη τὸ σαλευθῆναι τὴν γῆν, τὸ εἰς οὐρανὸν μεταβαλεῖν, καὶ φορέσαι ἡμᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, καὶ ἀποθέσθαι μὲν τὴν σαρκικὴν καὶ γεώδη διάθεσιν, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπουράνιον ἕξιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Πᾶσά φησιν ἡ κτίσις κοινωνείτω τοῖς ἀνθρώποις τῆς εὐφροσύνης καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια θυμηδίας ἐμφορηθήτω· εἰ γὰρ ἐφ' ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαίρουσιν οἱ Ἄγγελοι, μείζονα δήπουθεν ἔχουσιν εὐφροσύνην ἐπὶ τῇ πάντων ἀνθρώπων μεταβολῇ· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐπὶ τῇ κατορθώσει τῆς οἰκουμένης αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις ἔφασκον χαίρουσαι· „Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· ὁ μὲν γὰρ ἀρχέκακος Σατανᾶς· ὁ τῶν ζιζανίων σπορεύς· ὁ πάσης φαυλότητος εὑρετὴς καὶ διδάσκαλος, ἥρπασεν εἰς θάνατον τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐν ἀρχαῖς διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως· ἀνεμόρφωσε δὲ πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὴν ὁ πάντων δημιουργὸς, καταργήσας τὸν θάνατον ἐν Χριστῷ, καὶ ἀποστήσας τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν· οὐκοῦν ἐπὶ τούτοις ἑορτάζειν κελεύει τούς τε ὄντας ἐν οὐρανῷ, καὶ ἅπαντας τοὺς ἐπὶ γῆς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι· „Καὶ τίς ἡ τῆς εὐφροσύνης ὑπόθεσις, ἢ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἄφιξις· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ἅπας τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, ὁ

τὴν

προξενούμενον· πλήρωμα δὲ τῆς Θαλάσσης, τὰ πέρατα αὐτῆς εἶπε· ἢ πλήρωμα Θαλάσσης εἶναι, οἱ ποταμοὶ, καὶ αἱ λίμναι, καὶ αἱ βρύσεις, καὶ ἁπλῶς ὅλη ἡ φύσις καὶ τὸ σοιχεῖον τοῦ νεροῦ· ἂς σκιρτήσῃ, λέγει, καὶ ἡ φύσις τοῦ νεροῦ διὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Σωτῆρος. (1)

12. „ Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ
„ ἐν αὐτοῖς.

Θέλουν χαροῦν, λέγει, οἱ κάμποι τῆς γῆς· διατὶ μέλλει νὰ περιπατήσῃ διὰ μέσου αὐτῶν ὁ ἁγιάζων τούτους Χριςός. „ Ἔςη γάρ φησιν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπου πεδινοῦ (Λουκ. ς. 17.) πάντα δὲ τὰ ἐν τοῖς κάμποις εἶναι, τὰ δένδρα, τὰ χωράφια, τὰ ζῶα καὶ τὰ λοιπά.

„ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύ-
„ λα τοῦ δρυμοῦ.

13. „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχε-
„ ται.

Τότε, λέγει, θέλουν χαροῦν ὅλα τὰ ξύλα τοῦ λόγγου· διατὶ ἀπὸ αὐτὰ μέλλει νὰ παρθῇ τὸ ξύλον τοῦ σωτηρίου σαυροῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· θέλει γένῃ δὲ ἡ χαρὰ αὕτη καὶ εὐφροσύνη, ἀπὸ προσώπου Κυρίου: ἤτοι διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριςοῦ· διατὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἰς τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν· συνειθίζουν δὲ οἱ Προφῆται νὰ μεταχειρίζωνται προσωποποιΐας, καὶ νὰ προσαρμόζουν εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἄλογα ταῖς ἐμψύχων καὶ λογικῶν, ὅταν θελήσουν νὰ φανερώσουν ὑπερβολικὴν εὐφροσύνην, διὰ νὰ δείξουν μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο, ὅτι σχεδὸν καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα εὐφραίνονται· δύναται δὲ τινας νὰ νοήσῃ τοῦτο καὶ ἄλλως· οὐρανοὺς μὲν, λέγει τοὺς ἐπουρανίους Ἀγγέλους· γῆν δὲ, τοὺς ἐπιγείους ἀνθρώπους· Θάλασσαν δὲ, τοὺς ἐν Θαλάσσῃ εὑρισκομένους ναύτας καὶ νησιώτας· κάμπους, δὲ τοὺς ἐν τοῖς κάμποις γεωργούς· ξύλα δὲ τοῦ λόγγου, τοὺς ξυλοκόπους, καὶ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰ δάση καὶ τὰ βουνά· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· οὐρανοὺς μὲν λέγει ἐκείνους, ὁποῦ φρονοῦν τὰ οὐράνια, γῆν δὲ ἐκείνους, ὁποῦ φρονοῦν τὰ γήϊνα· Θάλασσαν δὲ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν ἅλμην καὶ πικρίαν τῆς ἀσεβείας· κάμπους δὲ, τοὺς ἁμαλεῖς καὶ εὐκολονικήτους ἀπὸ τὰ πάθη· ξύλα δὲ λόγγου, τοὺς σκληροὺς καὶ ἀκάρπους εἰς τὴν ἀρετήν· ὅλοι γὰρ ἁπλῶς οἱ ἀνωτέρω ἄνθρωποι θέλουν γεμίσουν ἀπὸ τὴν ἡδονὴν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, μεταβαλλόμενοι εἰς τὴν πίςιν αὐτοῦ. (2)

„ Ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν, κρινεῖ
„ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ
„ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.

Διπλῆν, λέγει, θέλουν λάβουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἡδονήν· ἕνα μὲν, διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριςοῦ· κατὰ τὴν ὁποίαν ἦλθε νὰ κατορθώσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὴν οἰκουμένην· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ τὴν γῆν, καὶ νὰ ἀποδώσῃ μὲν εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργα

τὴν θαλαττίαν μιμούμενος ζάλην τῶν θείων κηρυγμάτων δέξεται τὴν ἠχήν· προλέγει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὰς γεγενημένας τῶν ἀπίσων ἐπανασάσεις κατὰ τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας· ὡς καὶ ἐν ἑτέροις Ψαλμοῖς ἀπεδείξαμεν.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει· „ Θάλασσαν τὴν πληθὺν τῶν Ἐθνῶν καλεῖ, ἥτις τῶν θείων κηρυγμάτων τὴν ἠχὴν δεξαμένη σεσάλευται: ἤτοι κεκίνηται εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὸ κήρυγμα· ἢ καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Προσωποποιΐᾳ ὁ προφητικὸς ἐχρήσατο λόγος· οὔτε γὰρ οὐρανὸς, οὔτε γῆ, οὔτε θάλασσα, οὔτε πεδία, οὔτε τὰ ξύλα λογικά τε ἐςὶ καὶ ἔμψυχα· ἀλλ' οἱ ἐν τούτοις ὄντες, τὴν ὑμνῳδίαν τῷ Θεῷ προσφέρουσιν.

φαν τῶν, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ καὶ τὰ ςοιχεῖα ἀπὸ τὴν φθοράν· Καὶ νὰ κρίνῃ μὲν τὴν οἰκουμένην: ἤτοι τὰ τῆς οἰκουμένης Ἔθνη· νὰ κρίνῃ δὲ καὶ τοὺς λαούς: ἤτοι τοὺς Ἰουδαίους· ἢ οἰκουμένην καὶ λαοὺς ὀνομάζει τοὺς αὐτούς· λαοὺς δὲ πληθυντικῶς, διὰ τὰς πολλὰς διαφορὰς τῶν γενῶν καὶ φυλῶν· κρινεῖ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ μὲν, καθὸ εἶναι ἀπροσωπόληπτος· ἐν ἀληθείᾳ δὲ, καθὸ ἀλανθάςως ἠξεύρει τὰ πάντα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϞϚ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίςατο.
„ Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἔγραψαν ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν, ςοχασθέντες ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν, ὁποῦ περιέχει ὁ Ψαλμός: τῷ Δαβὶδ δὲ ἐπιγράφεται οὗτος, διατὶ ἀνατίθεται εἰς τὸν ἐκ τοῦ Δαβὶδ γεννηθέντα Χριςὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ σημαίνει ἱκανὸς τῇ χειρὶ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριςὸς ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ πῶς εἶναι κυρίως ἱκανὸς χειρὶ, καθὸ παντοδύναμος· ὅταν δὲ ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίςατο: ἤτοι ὅταν εἰρήνευσε καὶ ἐγαληνίασεν, ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Δαιμόνων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· " τοῦ Κυρίου γὰρ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· (Ψαλ. κγ. 1.) τότε λοιπὸν ἥρμοσεν εἰς Χριςὸν ὁ παρὼν Ψαλμὸς, πρὸ πολλοῦ συντεθείς. (2)

1: „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ.

Περὶ τοῦ ἐβασίλευσεν, εἴπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εἴπατε ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν· ἐβασίλευσε δὲ ὁ Χριςὸς, ἀφ' οὗ κατέβαλε καὶ ἐνίκησε τὸν Διάβολον, καὶ

(1) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καλῶς τὰ δύω τέθεικε, καὶ ὅτι ἥκει, καὶ ὅτι ἔρχεται· ἡ πρώτη μὲν γὰρ ἐπιφάνεια, δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν θείαν ἐπίγνωσιν, ἡ δὲ δευτέρα, ποιήσεται τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν· ὥςε, τὸ μὲν ἥκει, τὴν πρώτην παρουσίαν δηλοῖ· τὸ δὲ ἔρχεται, τὴν δευτέραν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Ἡμεῖς δὲ πάντες ἐσμὲν ἡ γῆ τοῦ Θεοῦ, οἱ πρότερον ἐν τῷ ἀγαθῷ ἀςατήσαντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐν κατάρᾳ γενόμενοι· μετὰ τοῦτο δὲ τῆς κατάρας ἐξαιρεθέντες, καὶ τῆς ἐν τῷ ἀγαθῷ πάλιν ἐπιτυχόντες ςάσεως· καὶ τοῦτο εὐθὺς ἡ ἀρχὴ τῆς ψαλμῳδίας εὐαγγελίζεται· ὅτι τοῦ Κυρίου βασιλεύσαντος, ἡ γῆ εὐφραίνεται· ὡς ἂν εἴτις λέγοι, ὅτι τοῦ ἡλίου λάμψαντος, ἡ γῆ φωτίζεται: οὕτως ἐπικρατούσης τοῦ Κυρίου τῆς βασιλείας, ἐν ἡμῖν ἐςὶν ἡ εὐφροσύνη τῆς βασιλείας.

καὶ ἐθανάτωσε τὴν βασιλεύουσαν ἁμαρτίαν· καὶ περὶ τῆς ἀγαλλιάσεως δὲ τῆς γῆς, εἴπομεν εἰς τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον.

„ Εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί.

Ἂς χαροῦν, λέγει, αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι, μὲ τὸ νὰ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν ἁλμυρὰν θάλασσαν τῆς ἀπιστίας· αἱ ὁποῖαι, πρῴην μὲν ἐβυθίζοντο πανταχόθεν ἀπὸ τὰ κύματα τῶν πειρασμῶν, ὕςερον δὲ ἔλαβον ςάσιν ςερεὰν ἐν τῷ Χριςῷ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· (1) ἢ ἁπλῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν, νήσους μὲν τὰς ψυχὰς τῶν πιςευσάντων, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον (2) γῆν δὲ τὴν καινούριαν κτίσιν.

2: „ Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλῳ αὐτοῦ.

Νεφέλη καὶ γνόφος εἶναι ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς κρύπτουσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν Θεότητα· κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ τό· „ Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ. (Ψαλ. ιζ. 11.) (3)

„ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθω-
„ σις τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Ἡ δικαιοσύνη, λέγει, καὶ κρίσις εἶναι ςερέωσις τῆς βασιλείας τοῦ Χριςοῦ· ταῦτα γὰρ κατώρθωσαν ὁ Χριςός, ὅταν ἐβασίλευσε· καὶ ὄντως δικαία ἦτον ἡ κρίσις αὐτη: δηλαδὴ, τὸ νὰ νικήσῃ μὲν ὁ Χριςὸς τὸν τύραννον Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς τυραννουμένους ἀπὸ αὐτὸν ἀνθρώπους· ἢ καὶ ἄλλως λέγει, ὅτι δικαιοσύνην: ἤτοι πᾶσαν καθολικῶς ἀρετὴν καὶ κρίσιν ὀρθήν: ἤτοι διάκρισιν, ἐδίδαξεν ἡ βασιλεία τοῦ Χριςοῦ. (4)

3: „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται,
„ καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς
„ αὐτοῦ.

Ταῦ-

---

(1) Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἐγκαινίζονται πρὸς Θεὸν νῆσοι, ἅς τινας ὑποληπτέον εἶναι τὰς ἐξ
Ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἄρτι καθισαμένας ἢ πῆξιν λαμβανούσας βάσιμον τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Πολ-
λαὶ δὲ εἶπε ἢ οὐ πᾶσαι, διὰ τὰς τῶν κακοδόξων Ἐκκλησίας· οὐ χρὴ γὰρ χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι· κατὰ δὲ τὸν Κύ-
ριλλον· „ Νῆσοι λέγονται αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐν θαλάσσῃ εἰσὶ τῷ τῆδε κόσμῳ, ἢ τοῖς κύμασι καταπαιόμε-
ναι τοῖς διωγμοῖς, ἀνέχουσιν ὅμως ὑψοῦ ἢ ταῖς θλίψεσιν οὐ βαπτίζονται· πύλαι γὰρ Ἅδου οὐ κατισχύσου-
σιν αὐτῆς.

(2) Ὅθεν ἢ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς εἶπε· „ Δύνασαι δὲ ἢ τὰς τῶν βεβαίων κατ' ἀρετὴν ψυχὰς νήσους φᾶναι,
ὑπὸ τῆς τρικυμίας ἢ ζάλης τῶν παθῶν, περικλυζομένας μὲν, πασχούσας δὲ ὑπ' αὐτῶν τοσύνολον οὐδέν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Διὰ τῆς νεφέλης ἢ τοῦ γνόφου, τὸ δυσθεώρητον τῆς θείας φύσεως ἀποσεμνύ-
νει ὁ λόγος· ὥσπερ γὰρ τὸν νεφέλῃ ἢ γνόφῳ συγκαλυπτόμενον ἀδύνατον ἰδεῖν· οὕτω πάμπαν ἀδύνατον θεάσα-
σθαι τὴν ἀόρατον φύσιν· ἀναμιμνήσκει δὲ ὅμως, ὡς αὐτός ἐςιν ὁ ἐν Σινᾶ ὄρει διὰ νεφέλης ἢ γνόφου τὴν οἰκείαν
ποιησάμενος ἐπιφάνειαν· ἢ διδάσκει, ὅτι εἰ ἢ τὴν θέαν ἀδύνατον κατιδεῖν, ἀλλ' οὖν, διὰ τῆς ἐνεργείας τὴν
ταύτης δύναμιν ἔνεςι θεωρῆσαι· προσθέττει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὅτι ἡ ἐν Χριςῷ ἀνθρωπεία φύσις, νεφέλη μὲν
ὀνομάζεται, ὡς οὐδαμῶς βάρος ἁμαρτίας ἔχουσα· ἐπὶ ταύτης δὲ καθήμενος ὁ Κύριος ἦκεν εἰς Αἴγυπτον πληρῶν
τὴν προφητείαν· „ Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης ἢ ἥξει εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἀλληγορικῶς καλουμένην
την οἰκουμένην, ἐπὶ τῷ ποτίσαι δι' αὐτῆς τῆς νεφέλης τὸν πάντα κόσμον· γνόφος δὲ αὕτη λέγεται διὰ τὸ δυσ-
θεώρητον.

(4) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Αὕτη γέγονε, φησι, τῆς ἀφίξεως ἡ αἰτία, τὸ κρῖναι δικαίως τὴν κρίσιν ἡμῶν:
ἣν ἔσχομεν δηλαδὴ πρὸς τὰς πονηρὰς ἢ ἀντικειμένας δυνάμεις· ἢ ὁ Ἀνώνυμος· „ Βεβασίλευκε γὰρ ἡμῶν ὁ Χρι-
ςός, ἵνα δικαιώσῃ πίςει τοὺς ἐν ἁμαρτίαις· ἐχρήσατο δὲ ἢ θεοπρεπεῖ ἢ φιλαγάθῳ κρίματι· δεδικαίωκε γὰρ οὐκ
ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Δικαιοσύνην γὰρ τοὺς ἀνθρώπους
, ἐπαί-

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν καιρὸν τῆς παγκοσμίου κρίσεως· ὅθεν καὶ ὁ Δανιὴλ ταῦτα σχεδὸν τὰ ἴδια θεασάμενος μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμοὺς ἔγραψε· „ Ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ (Δαν. ζ. 10) ἐχθροὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ πείθονται εἰς τὸν Διάβολον· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πανταχόθεν.

4: „ Ἔφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰ„ κουμένῃ.

Ἀστραπαὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες ἐπειδὴ καὶ ἐμέθεξαν ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἄστραψαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἐφάνηκαν φῶς εἰς τὸν Κόσμον· ὅθεν ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος· „ Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ματθ. ε. 14.) μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι σύμφωνον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο τοῦ Δαβὶδ τὸ λέγον· „ Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ· (Ψαλ. ιζ. 8.) (1)

„ Εἶδε καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

Ἡ γῆ, λέγει, ἤγουν οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, εἶδον τὰς ἀστραπὰς ταύτας τοὺς Ἀποστόλους δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὴν χαράν τους ἐσαλεύθησαν· ἤτοι ἐσκίρτησαν κατὰ τὸν Κύριλλον· ἢ μετεκινήθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ φῶς· ἢ ἐσαλεύθησαν διὰ νὰ στερεωθοῦν καλλίτερα· ἐπειδὴ καὶ οἱ τεχνῖται, ὅταν θέλουν νὰ ἀνακαινίσουν τὰ παλαιωθέντα τεχνουργήματά των, σαλεύουν αὐτὰ πρότερον, διὰ νὰ τὰ κατασκευάσουν ὕστερον ὡραιότερα καὶ στερεώτερα· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰουδαῖοι περὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα· „ Οἱ τὴν οἰκουμένην ὅλην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν. (Πράξ. ιζ. 6)

5: „ Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν ἀπὸ „ προσώπου Κυρίου, ἀπὸ προσώπου „ Κυρίου πάσης τῆς γῆς.

Ὄρη ἀλληγορικῶς εἶναι οἱ Δαίμονες, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον, διὰ τὸ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν φρόνημα ὁποῦ ἔχουν, καὶ διὰ τὸ ἄκαρπον καὶ σκληρὸν καὶ κρημνῶδες τῆς αὐτῶν θελήσεως· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ξζ. Ψαλμῷ· „ Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. (Ψαλ. ξζ. 2.)

6: „ Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιο„ σύνην αὐτοῦ, καὶ εἴδοσαν πάντες „ οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.

Οὐ-

ἐπαίδευσεν ὁ Χριστὸς, καὶ τοὺς ἀδιακρίτως ἅπαντα δρῶντας, μετὰ κρίσεως ὀρθῆς ἐδίδαξε πολιτεύεσθαι· ταῦτα αὐτοῦ ὁ θρόνος καὶ ἡ βασιλεία κατώρθωσε.

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Ἀστραπαὶ νοοῦνται οἱ τοῦ θείου κηρύγματος λόγοι, οἳ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκλάμπουσιν. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Πυρὸς καὶ ἀστραπῆς ἐμνημόνευσεν: ἤγουν φωτὸς καὶ φλογός· ἐπεὶ, διπλῆ τοῦ πυρὸς ἡ ἐνέργεια· οὐ γὰρ μόνον τὸ καίειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φωτίζειν ἔχει· καὶ τὸ μὲν φῶς, τοῖς δικαίοις ἀπομερίζεται, ἡ δὲ καῦσις, τοῖς παρανόμοις ἀφώρισαι· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, ὡς ἡ παρουσία αὐτοῦ ἔσται· „ Ὡς ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως Δυσμῶν· ταῦτα οὖν καὶ τῆς δευτέρας ἐπιφανείας ἐστὶ θεσπίσματα· ἔλαφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὸ μὲν πῦρ αὐτοῦ προπορεύεται ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· τῶν δὲ εὐσεβῶν καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν χάριν, ἀστραπαὶ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτὸς ἐκπεμπόμεναι, ἀντιηλίου καταλάμψουσι τὴν οἰκουμένην· εἰ γὰρ τότε ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν, πόθεν ἄλλοθεν φωτισθήσεται ὁ κόσμος, εἰμὴ ἐξ αὐτοῦ; ἐπειδήπερ τοῖς δικαίοις ἐστὶν ὁ Κύριος φῶς αἰώνιον·

Οὐρανοί, εἶναι οἱ Προφῆται καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐμεταχειρίσθησαν πολιτείαν οὐράνιον· δικαιοσύνην δὲ λέγει, τὸ νὰ μὴ περικλεισθῇ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους ἡ Θεογνωσία, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ καλεσθοῦν τὰ Ἔθνη εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας· ἢ δικαιοσύνην ὀνομάζει τοῦ Χριστοῦ, τὸ νὰ καταδικάσῃ μὲν τὸν τυραννοῦντα Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τυραννουμένους ἀνθρώπους, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἑρμηνεύοντες τό· „ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ· ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ· (Ψαλ. λθ. 12.) δόξαν δὲ τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζει τὰ θαυμαστὰ ἔργα καὶ σημεῖα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδοξάσθη ὡς Θεός· (1)

„ Προσκυνήσατε αὐτῷ πάντες Ἄγγε-
„ λοι Θεοῦ.

Προσκυνήσατε, λέγει, τὸν Χριστὸν ὅλοι οἱ Ἄγγελοι, ἄλλοι μὲν, ὑμνολογοῦντες αὐτὸν, διατὶ ἐγεννήθη κατὰ σάρκα· καὶ τὸ δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες· ἄλλοι δὲ, δουλοπρεπῶς διακονοῦντες αὐτὸν, ὕστερα ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμούς· „ Καὶ ἰδοὺ φησι, προσῆλθον Ἄγγελοι, καὶ διηκόνουν αὐτῷ· (Ματ. δ. 11.) καὶ ἄλλοι δορυφορικῶς προπορευόμενοι, ὅταν ἀνελαμβάνετο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ φωνάζοντες τό· „ Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. (Ψαλ. κγ. 7.) (2)

7: „ Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυ-
„ νοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυ-
„ χώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.

Ἂς καταισχυνθοῦν, λέγει, ὅλοι, ἐκεῖνοι, ὁποῦ προσκυνοῦν τὰ εἴδωλα· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἐποίησε τοιαῦτα θαυμαστὰ ἔργα· ἢ ἂς αἰσχυνθοῦν, διατὶ ἀπὸ τὰ θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχθη ἡ πλάνη τῶν ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένων εἰδώλων, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

8: „ Ἤκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιὼν, καὶ
„ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς
„ Ἰουδαίας.

Ἤκουσε, λέγει, τοὺς οὐρανούς: ἤτοι τοὺς Προφήτας καὶ Ἀποστόλους, ὁποῦ ἐκήρυττον τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μεγαλεῖα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, καὶ εὐφράνθη ἡ αἰσθητὴ Σιών· ἢ ἡ νέα Σιὼν, ἡ Καθολικὴ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία· ὁμοίως εὐφράνθησαν καὶ αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας· Θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἡ δευτέρα μέντοι παρουσία σαφῶς ἅπαντας ἀνθρώπους διδάξει τοῦ Δεσπότου τὴν βασιλείαν· ϗ ὁ Κύριλλος· „ Ἐν τῇ κρίσει δὲ οἱ ὑψηλοὶ Προφῆται ἀναγγελοῦσιν, ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Χριστός· ϗ οἱ λαοὶ ὄψονται αὐτὸν ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Εἰ ϗ πολλάκις ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν Χριστόν: (ἠνέχθη γὰρ ἐξ αὐτῶν φωνή· οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς οὐ μόνον ἐν τῷ Βαπτίσματι, ἀλλὰ ϗ ἐν τῷ Θαβωρίῳ ὄρει· ϗ πάλιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα βοήσαντος· „ Πάτερ δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, ἦλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· ϗ ἐδόξασα ϗ πάλιν δοξάσω·) ἀλλὰ ϗ οἱ ὄντες ἐν οὐρανοῖς: ἤτοι οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι ἀνήγγειλαν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρός· σέσωκε γὰρ τοὺς ἐπὶ γῆς, δικαιώσας ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ· ὅθεν κατὰ τὸν Θεοδώρητον, χορὸς Ἀγγέλων φανεὶς, τῷ Θεῷ τὸν ὕμνον ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων προσενήνοχε σωτηρίᾳ· „ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ ϗ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Κύριλλον ϗ Θεοδώριτον, τῷ Σωτῆρι προσήρμοσε τὴν προφητείαν ταύτην, λέγων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „ Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει, ϗ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἀναγκαίως ἐνταῦθα τὴν προσκύνησιν τῶν Ἀγγέλων εἰσήγαγεν, ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν προσκυνῆσαι Θεῷ, ᾧ προσκυνοῦσιν Ἄγγελοι· ἅμα δὲ γνῶμεν, ὡς εἰς Ἀγγέλων τάξιν οἱ προσκυνοῦντες τὸν Θεὸν ἀνερχόμεθα· ϗ πρὸς τούτοις, ὅτι τῶν Ἀγγέλων τὸ προσκυνεῖν ἴδιον, οὐ τὸ προσκυνεῖσθαι· (λατρευτικῶς δηλαδή·)

-λας, παλαιὰ μὲν ἦτον αἱ μερικαὶ πόλεις τῆς Ἰουδαίας καὶ αἱ συναγωγαί· τώρα δὲ θυγατέρες τῆς μιᾶς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι αἱ κατὰ τόπους μερικαὶ Ἐκκλησίαι· διατὶ αὐταὶ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ γὰρ, Σιὼν μὲν θέλει νὰ εἰπῇ σκοπευτήριον, Ἰουδαία δὲ, ἐξομολόγησις· διὰ τοῦτο ἡ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία καὶ τὰ δύω ταῦτα εἶναι: ἤγουν εἶναι σκοπευτικὴ καὶ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας· εἶναι καὶ ἐξομολογουμένη καὶ εὐχαριςοῦσα τῷ Κυρίῳ· εὐφράνθη λοιπὸν ἡ μία καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριςοῦ, καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες αὐτῆς μερικαὶ Ἐκκλησίαι. (1)

„ Ἕνεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε.

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ εὐφρανθοῦν αἱ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίαι: ἤγουν, διατὶ, λέγει, ἐσὺ Κύριε θέλεις ἀποδώσεις ἑκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν τοὺς πιςοὺς καὶ δικαίους, ἔχεις νὰ δώσῃς αἰώνιον ἀνάπαυσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀπίςους καὶ ἁμαρτωλοὺς, ἔχεις νὰ δώσῃς αἰώνιον κόλασιν. (2)

9 : „ Ὅτι σὺ Κύριος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν „ γῆν. σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάν„ τας τοὺς θεούς.

Σὺ, λέγει, εἶσαι Κύριος καὶ ὑψηλὸς αὐθέντης ὅλης τῆς γῆς· καθὼς εἶσαι αὐθέντης καὶ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ σὺ ὑψώθης ἐπάνω ἀπὸ τοὺς νομιζομένους Θεούς· διότι, ἐκεῖνοι μὲν, ὑψώθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀγνωσίαν τῶν ἀνθρώπων· Σὺ δὲ ὑψώθης ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν παντοδύναμον δύναμίν σου· ὅσον λοιπὸν εἶναι μεγαλιτέρα ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν πλάνην, τόσον καὶ τὸ ἐδικόν σου ὕψος Κύριε, εἶναι μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ψευδοθέων· ὑψώθης δὲ εἶπεν ἀντὶ τοῦ, ὑψηλὸς ἐγνωρίσθης· λέγωντας δὲ σφόδρα, καὶ δύω φοραῖς εἰπὼν τὸ ὑπὲρ, αὔξησε μὲ αὐτὰ ὅλα τὸ τοῦ Θεοῦ ὕψος. (3)

10 : „ Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον μισεῖτε „ πονηρά· φυλλάσσει Κύριος τὰς ψυ„ χὰς τῶν ὁσίων αὐτοῦ· ἐκ χειρὸς ἁ„ μαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτούς.

Μισεῖ, λέγει, τοὺς πονηροὺς ὁ Κύριος, καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἀγαθούς· λοιπὸν ὅποιος θέλει νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεὸν, πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ μιμῆται τὸν Θεόν· καὶ νὰ μισῇ μὲν τὰ κακὰ, νὰ ἀγαπᾷ δὲ τὰ ἀγαθά· ἵνα ὅμοιον ἑνωθῇ μὲ τὸ ὅμοιον· φυλάσσει δὲ ὁ Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ἀφιερωμένων εἰς αὐτόν· καὶ θέλει τοὺς λυτρώσει, ὅταν ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλόν· ἁμαρτωλὸς δὲ κυρίως εἶναι ὁ Διάβολος· καθότι αὐτὸς εἶναι κάθε κακίας πρόξενος (4)

11 : „ Φῶς

(1) Ἡ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας νοοῦνται κατὰ τὸν Κύριλλον, αἱ ὅσιαι ψυχαὶ αἱ δι' ἐξομολογήσεως συνημμέναι Θεῷ· ἢ αἱ τῶν Ἀποςόλων ψυχαὶ αἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων γεννηθεῖσαι· ἢ θυγατέρες λέγονται τῆς Ἰουδαίας αἱ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίαι, διατὶ οἱ φυτεύσαντες αὐτὰς, ἐξ Ἰουδαίων ἦτον: οἱ Ἀπόςολοι δηλαδὴ, κατὰ τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Ἠγαλλιάσαντο διὰ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ὁρῶσαι δηλονότι τοὺς τυραννήσαντας Δαίμονας ἐκβεβλημένους, τοὺς δὲ τῇ δουλείᾳ κατεχομένους, εἰς ἐλευθερίαν ἐπανήκοντας.

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· Οὐ μόνον ὑψηλὸν, ἀλλὰ καὶ ὕψιςον κατὰ πάσης τῆς γῆς ὑπάρχειν προσηγόρευσεν· εἰπὼν δὲ τὴν γῆν, ἀπὸ τοῦ μέρους ὅλην τὴν κτίσιν ἐκάλεσεν· ὑπερυψώθη δὲ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατὰ πάντων τῶν ψευδωνύμων θεῶν· ἐπειδὴ τῷ Σταυρῷ καταβληθέντες, μεμαθήκασι τῇ πείρᾳ, πόσον ἐςὶν ὑψηλὸς ὁ Θεὸς, ὥςε διὰ τῆς νομιζομένης ἀσθενείας, τοὺς νομισθέντας δυνατοὺς καταγωνίσασθαι.

(4). Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος: „ Οὐ δυνατὸν ὁμοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὸν Κύριον καὶ τὰ πονηρὰ ἀγαπᾷν, διόπερ τὴν

πε-

11 : „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ. καὶ τοῖς „ εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη.

Εἰς τὸν δίκαιον, λέγει, ἄνθρωπον ἀνέτειλε φῶς, τὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς: ἤτοι τοῦ Θεοῦ· καὶ φῶς πνευματικὸν, τὸ ὁποῖον ὁδηγεῖ τὸν αὐτὸν δίκαιον εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν· ἢ τὸ φῶς τὸ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἀνατέλλει εἰς τὸν δίκαιον τὴν θεωρητικὴν ἀρετήν· εἰς δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀνατέλλει παράκλησις καὶ παρηγορία πνευματική. (1)

12 : „ Εὐφράνθητε δίκαιοι ἐν τῷ Κυρίῳ, „ καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς „ ἁγιωσύνης αὐτοῦ.

Εὐφράνθητε, λέγει, ὦ δίκαιοι εἰς τὸν Κύριον, ἀποβάλλοντες κάθε εὐφροσύνην τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ψεύστικην· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ λβ. Ψαλμοῦ· „ Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι, καὶ ζήτησον ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν τούτου· καὶ ὄχι μόνον, λέγει, εὐφράνθητε, ἀλλὰ, καὶ εὐχαριστεῖτε μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν τοῦ Θεοῦ ἁγιότητα: ἤγουν μὲ τὸ νὰ νὰ ἐνθυμῆσθε διατὶ ἡγιάσθητε· ἢ ἐξομολογεῖσθε τὰ οἱαδήτινα σφάλματα καὶ μολυσμοὺς τῆς ψυχῆς σας, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν καθαρότητα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰὼβ· „ Τίς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου; (Ἰώβ. ιδ. 4.) (2)

Ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ὅλα τὰ ἀνωτέρω ῥητά: δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ· „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, ἕως τοῦ· „ Ἤκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιών· ἔρχεται, λέγει, αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην: ὅταν δηλαδὴ μέλλῃ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν· ὥσπερ γάρ, φησιν, ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως Δυσμῶν· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου (Ματ. κδ. 27.) Καὶ πάλιν λέγει· „ Ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· (Ματ. κδ. 29.) ὅθεν ἀπὸ ποῖον ἄλλο μέρος ἔχει νὰ φωτισθῇ ὁ Κόσμος, εἰμὴ ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου; τὸ ἔφαναν δὲ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ φανοῦσιν εἰς χρόνον μέλλοντα, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν προφητῶν· ὁμοίως καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥήματα ἀντιχρονικῶς νοοῦνται· εἶδε δὲ τὴν κατάβασιν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ ἐσαλεύθη ἀπὸ τὸν φόβον της· ἢ σαλευθήσεται ἡ γῆ, ὅταν οἱ νεκροὶ ἔχουν νὰ ἀναστηθοῦν μὲ σπουδήν· τότε τὰ βουνὰ διαλυθήσονται

ὡ-

„ περὶ τὸν Κύριον ἀγάπην κατορθωτέον, διὰ τοῦ μισεῖν καὶ βδελύττεσθαι πᾶν πονηρόν: τουτέστι τὰς κατ' εἶδος κακίας, αἳ πονηραὶ προσαγορεύονται. Καὶ ἄλλος λέγει· „ Μισεῖτε τὸ πονηρὸν ὡς ἐναντίον καὶ ἐχθρὸν τῷ Θεῷ, οὐκ ἐν ὑποστάσει φύσεως ὄν (οὐ γὰρ ἀντιδιαιρεῖται τῇ ἀγαθῇ φύσει πονηρὸν τὸ παρὰ φύσιν· οὐδὲ γὰρ φύσιν τινὰ δεικνυμένην ὑπολαβεῖν ἐστιν, ἣν καλεῖ πονηρόν· οὐδὲ γὰρ ἔχομέν τινα τοιαύτην ἐν γνώσει, ἣν εἰδότες μιμησαίμεθα·) ἀλλὰ πονηρὸν, ἅπαν τὸ κακὸν ἔργον ἐπιστάμεθα, καὶ τοῦτο μίσους ἄξιον· οὐ πάντων δὲ, ἀλλὰ τῶν ὁσίων αὐτοῦ τὰς ψυχὰς φυλάσσει ὁ Κύριος· εἴποτε οὖν ἐπεβουλεύθητις τῶν ὁσίων, μέχρι τῆς τοῦ σώματος κακώσεως ἢ θανάτου τὰ τῆς ἐπιθέσεως ἴσχυσε, τῆς ψυχῆς ἀζημιώτου καὶ ἀμειώτου διαμεινάσης· τίς γὰρ οὐχ ὁμολογήσειε τοὺς τῆς ἀληθείας Μάρτυρας πεφρουρῆσθαι κατὰ τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ ὁμολογουμένου ὑπ' αὐτῶν Κυρίου· ἰδοὺ ἡλίκου κέρδους ἐκ τῆς πρὸς Θεὸν καθαρᾶς ἀγάπης ἀπολαύομεν· γινόμεθα γὰρ ὅσιοι, καὶ φύλακα τὸν Θεὸν τοῦ μεγίστου κτήματος τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας ἔχομεν, ὥστε μὴ ὑπὸ τὴν χεῖρα γενέσθαι τοῦ ἐχθροῦ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ καὶ ἡ τούτου σύζυγος εὐφροσύνη: τουτέστι τῷ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν κατορθώσαντι, δικαιοσύνην καλουμένην, καὶ τῷ εὐθεῖαν ἔχοντι καρδίαν, ἀνατέλλει φῶς γνώσεως· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος· „ Ὥσπερ ὁ ἥλιος, φάσκει, οὐ ταῖς νυκτερίσιν ἀνατέλλει, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις νυκτιφοίτοις· οὕτω καὶ ὁ Κύριος οὐ τοῖς μύουσι τὰς κόρας τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῖς πρὸς τὰς αὐγὰς αὐτοῦ ἐνατενίζουσιν· οὐ γὰρ πάντες κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἠβουλήθησαν ἄνθρωποι τοῦ φωτὸς ἀπολαῦσαι, οὐδὲ πάντες τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως εὐφροσύνην δέξασθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Ἅπαντες τοίνυν οἱ τοῦ φωτὸς ἀπολαύσαντες, καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς ἀσπασάμενοι κλῆρον, ἀγαλλιᾶσθε καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖτε, τὸ τῶν εὐεργεσιῶν ἐξηγούμενοι πλῆθος· ἐξομολόγησιν γὰρ ἐνταῦθα, τὴν εὐχαριστίαν ἐκάλεσεν.

ὡσάν τὸ χαρτί, ἐπειδὴ ἔχουν νὰ ἀλλοιωθοῦν τὰ σοιχεῖα· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν οϛ· Ψαλμὸν „ ἐπάκη ἡ γῆ· ἀνήγγειλαν δὲ οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ: ἤγουν οἱ Προφῆται, ὅτι εἶναι δίκαιος Κριτής· τότε δὲ ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ, θέλουν ἰδοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τὴν δόξαν τοῦ Χριςοῦ, ὅς τις μέλλει νὰ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος· ἔπειτα προσάζει, τοὺς μὲν Εἰδωλολάτρας, νὰ ἐντραποῦν τότε· τοὺς δὲ Ἀγγέλους, νὰ προσκυνοῦν αὐτόν· ὅταν δὲ οἱ Ἄγγελοι προσκυνήσουν, τότε καὶ ὅλοι θέλουν προσκυνήσουν Δαίμονες ὁμοῦ καὶ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀπόςολον, αὐτῷ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. (Φιλ. β. 10.)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΖ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς διαλαμβάνει διὰ τὰς δύω παρουσίας τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅθεν καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν προτήτερον Ψαλμόν, καθὼς πάλιν καὶ ἐκεῖνος ὁμοιάζει μὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ. (1)

1 : „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινόν, ὅ„ τι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Περὶ τοῦ „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν εἴπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ϞΘ. Ψαλμοῦ, καὶ ὅρα ἐκεῖ· θαυμαςὰ δὲ ἔργα ἐποίησεν ὁ Κύριος· διατί, τὶ θαυμαςότερον πρᾶγμα εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ γένῃ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος; καὶ νὰ κάμῃ ὅλα τὰ ἄλλα θαυμάσια; καὶ νὰ πάθῃ, ὅσα γράφει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον; διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπεν, ὅτι χρειάζεται ᾆσμα καινούριον, διὰ τὰ καινούρια αὐτὰ πράγματα καὶ θαυμάσια· (2)

„ Ἔσωσεν αὐτῷ (3) ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, „ καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐ μάτην τῷ Δαβὶδ ὁ Ψαλμὸς ἀναγέγραπται· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περὶ Χριςοῦ προφητεύει Μυςήρια, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος κατήγετο τοῦ Δαβίδ.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Θαυμαςὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ καταργηθῆναι τὸν θάνατον, καὶ ἀναβιῶναι πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος· οὐ γὰρ ἓν Ἔθνος ἐλυτρώθη, ὡς ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως μόνος ὁ Ἰσραὴλ· σέσωσται δὲ μᾶλλον ἡ σύμπασα γῆ.

(3) Παρὰ μὲν τῷ Θεοδωρίτῳ καὶ Κυρίλλῳ καὶ Ἀθανασίῳ καὶ Εὐθυμίῳ καὶ Εὐσεβίῳ· „ Ἔσωσεν αὐτῷ γράφεται· παρ' ἄλλοις δὲ, ἔσωσεν αὐτόν.

„ καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ.

Ἡ τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἀντίληψις ἐπανέσωσεν εἰς τὸν ἑαυτόντου τοὺς δούλουςτου, τοὺς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου σκλαβωθέντας· ἡ ὁποία αὐτὴ ἀντίληψις, δεξιὰ μὲν λέγεται, ὡς ἐπιτηδεία· βραχίων δὲ, ὡς δυνατή· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ μγ. Ψαλμῷ· „ Ἀλλ' ἡ δεξιά σου καὶ ὁ βραχίων σου. Μερικοὶ δὲ γράφουσιν· „ Ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ: ἤγουν τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον· διατὶ καὶ τοῦτο εἶναι θαυμαςὸν ἔργον, τὸ νὰ σώσῃ ὁ Δεσπότης τῶν ἁπάντων μὲ τὰ ἐδικά του πάθη, τὸν παραβάτην καὶ ἀπολωλότα δοῦλον. (1)

2: „ Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐ-
„ τοῦ.

Ἐφανέρωσε, λέγει, ὁ Κύριος, τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν εἰς τὸν Κόσμον: ἤτοι τὴν ἐνανθρώπησιν· ἢ τὸ σωτήριον αὐτοῦ βούλημα· „ Οὐ γὰρ ἀπέςειλε, φησιν, ὁ Πατὴρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ Κόσμος δι' αὐτοῦ. (Ἰω. γ. 17)

„ Ἐναντίον τῶν Ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν
„ δικαιοσύνην αὐτου·

Τοῦτο εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ· ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποςόλων, οἵτινες ἐκήρυξαν εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τὴν σωτηρίαν, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Κύριος καὶ τὴν δικαιοσύνην· ὡς προείπομεν εἰς τὸν ϥε'. Ψαλμόν· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως· ὅτι ἐγνώρισε μὲν ὁ Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ εἰς τοὺς Προφήτας, ἀπεκάλυψε δὲ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ εἰς τὰ Ἔθνη. (2)

3: „ Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰα-
„ κὼβ, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ
„ οἴκῳ Ἰσραήλ.

Ἀφ' οὗ λέγει, ὁ Θεὸς παλαιὰ ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ νὰ ἐλεήσῃ τὸ γένος του, καὶ βεβαιώσας δι' ὅρκου, ὅτι θέλει ἀληθεύσει εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, ὕςερον ἐνθυμήθη τὸ ἔλεος αὐτὸ, ὁποῦ ὑπεσχέθη, καὶ τὴν βεβαίαν ταύτην ἀλήθειαν· ἤτοι εἰς ἔργον αὐτὰ ἔφερεν ἐν τῷ νέῳ Ἰακώβ: ἤτοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ νέου Ἰσραὴλ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ γένος τῶν Χριςιανῶν· διότι οἱ Χριςιανοὶ, λέγονται μὲν Ἰακώβ,

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ἐπανεσώσατο καὶ προσήγαγε τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ Χριςὸς, ὅς ἐςι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ πάντων δημιουργὸς καὶ τεχνίτης· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Πολλάκις εἰρήκαμεν, ὅτι χεῖρα τὴν ἐνέργειαν λέγει, δεξιὰν δὲ, τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν· λέγει δὲ, ὅτι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον, τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία· ἀμέτρῳ δὲ φιλανθρωπίᾳ χρώμενος, οἰκεῖον ἡγεῖται κέρδος τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωήν· διάτοι τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἔσωσεν αὐτοὺς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ· ἀλλ' ἔσωσεν αὐτῷ· (ἤτοι ἑαυτῷ) τῆς γὰρ τῶν Εἰδώλων αὐτοὺς πλάνης ἐλευθερώσας, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸ ὑψηλὸν ὑποδείξας, τῆς σωτηρίας μετέδωκεν. Καὶ αὖθις ὁ Κύριλλος· „ Ἡ πάντα ἰσχύουσα τοῦ Πατρὸς δεξιὰ σέσωκεν ἑαυτῷ τε καὶ τῷ Πατρί· τί δὲ σέσωκεν; ἅπασαν δηλονότι τὴν ὑπ' οὐρανόν· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Σώζει οὖν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ τοὺς εἰς μακαριότητα ἀγομένους· οὐ γὰρ πᾶς σῳζόμενος Κυρίῳ Θεῷ σώζεται· ἀλλὰ πᾶς ὁ κακῶν καὶ παθῶν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀπαλλαττόμενος, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν μετ' εὐσεβείας ἀνειληφώς.)

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Σωτήριόν ἐςιν ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεών· „ Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· καὶ ὁ Κύριλλος· „ Σωτήριον καὶ δικαιοσύνην ὀνομάζει τὸν Χριςόν· σέσωκε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ δεδικαίωκεν ἐν πίςει, ἐκβαλὼν μὲν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τὸν Ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δικαιώσας δὲ τοὺς πάλαι τυραννηθέντας ἡμᾶς· ὁ δὲ Δίδυμός φησιν· „ Οὐ γὰρ ἄλλως δυνατὸν ἦν αὐτὸ τὸ Μυςήριον θεάσασθαι, μὴ οὐχὶ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἀποκαλυψάσης αὐτό.

κώβ, καθὸ εἶναι πτερνισαὶ τοῦ πονηροῦ Διαβόλου, ὑποσκελίζοντες καὶ χρημνίζοντες καὶ νικῶντες αὐτὸν κατὰ τὸν Δίδυμον· Ἰακὼβ γὰρ θέλει να εἰπῆ πτερνισὴς· λέγονται δὲ οἱ Χριστιανοὶ καὶ Ἰσραὴλ, καθὸ θεωροῦσι τὸν Θεὸν μὲ τὰ νοερὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς, καθόσον εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτούς· ἐπειδὴ καὶ Ἰσραὴλ θέλει νὰ εἰπῆ, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν. (1)

„ Εἴδοσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς
„ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Εἶδον, λέγει, ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς: ἤγουν οἱ ἐν αὐτοῖς ἄνθρωποι, τὴν σωτηρίαν ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Χριστὸς, ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. (2)

4: „ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ· ᾄ-
„ σατε καὶ ἀγαλλιᾶσθε καὶ ψάλατε.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ εἴπομεν εἰς τὸν ϞΔ· Ψαλμὸν ὅτι εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος· ὑμνήσατε λοιπὸν, λέγει, ὅλοι οἱ ἐπὶ γῆς χριστιανοὶ τὸν Θεὸν μὲ ἐπινικίους ὕμνους, διατὶ ἐνίκησε τὸν Διάβολον· καὶ ᾄσατε εἰς αὐτὸν ᾆσμα καινούριον, διὰ τὰ καινούρια πράγματα, ὁποῦ ἐκατώρθωσεν· καὶ ἀγαλλιᾶσθε μὲν, διατὶ ἐλευθερώθητε ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ψάλατε δὲ, εἰς ἔνδειξιν καὶ σημεῖον τῆς ἐσωτερικῆς σας ἀγαλλιάσεως.

5: „ Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ ἐν κιθά-
„ ρᾳ, καὶ φωνῇ Ψαλμοῦ.

Κιθάραν μὲν, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς τὴν πρακτικὴν ἀρετήν· φωνὴν δὲ Ψαλμοῦ, τὴν θεωρητικήν· δοξάσατε λοιπὸν, λέγει, ὦ χριστιανοὶ, τὸν Χριστὸν, διὰ πράξεως καὶ διὰ θεωρίας, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου. (3)

6: „ Ἐν σάλπιγξιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ
„ σάλπιγγος κερατίνης.

Σαλ·

(1) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Τὸν Ἰακὼβ εἰπὼν, οὐκ ἠρκέσθη, ἀλλὰ ϗ τὴν τοῦ Ἰσραὴλ οἰκίαν προσέθηκεν· ἵνα πάντως δηλώσῃ, ὡς ὁ πράξας τὰ νῦν προφητευόμενα, οὗτος ἦν ὁ τὸν Ἰακὼβ ϗ τὸν Ἰσραὴλ ἐπονομάσας· διόπερ ϗ μετ' αὐτοῦ ἐπάλαιε, προτυπῶσαι τὸ Μυστήριον βουληθεὶς τῆς σαρκώσεως· σαρκὸς γὰρ τὸ παλαίειν ϗ περιπλέκεσθαι ἴδιον.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσύχιος· „ Τοῖς μὲν οὖν Ἰουδαίοις ὡς οἰκείοις ὁ Κύριος ἐπεδήμησεν· ἐκείνων δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μυσάντων, ἀντ' ἐκείνων τὰ πέρατα τῆς γῆς: πάντα δηλαδὴ τὰ Ἔθνη ἐθεάσαντο τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον, καί τοι μὴ βλέποντα τὸ πρότερον. Καὶ ὁ Κύριλλος· „ Τουτέστιν οὐδεὶς ἀπομεμένηκεν ἀμέτοχος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας· κέκληται γὰρ, ὡς ἔφην, διὰ τῆς πίστεως ἡ σύμπασα γῆ· ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐδεὶς τόπος ἀμέτοχος τῆς βασιλείας Χριστοῦ· ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Οἱ περάσαντες τὴν γῆν ϗ ἀνωτέρω αὐτῆς γεγενημένοι τῷ μὴ ὑλικὰ ϗ ἐπίγεια φρονεῖν, ἀλλὰ ζητεῖν ϗ φρονεῖν τὰ ἄνω, πέρατα τῆς γῆς ὄντας, εἶδον σωτηρίαν, ϗ τὸν αὐτῆς αἴτιον Θεὸν λόγον, ὄντα σωτήριον τοῦ Θεοῦ.

(3) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ποιήσωμεν δὲ ϗ ἡμεῖς λογικὰς κιθάρας τὰ ἡμέτερα σώματα· ϗ χρώμεθα, ἀντὶ μὲν χορδῶν, τοῖς ὀδοῦσιν· ἀντὶ δὲ χαλκοῦ, τοῖς χείλεσι· πλήκτρου δὲ παντὸς, ἡ γλῶσσα ὀξύτερον κινουμένη, τὴν ἐναρμόνιον ἀποτελείτω τῶν κρουμάτων ἠχήν· κινείτω δὲ τὴν γλῶτταν ὁ νοῦς, οἷόν τις μουσικὸς μετ' ἐπιστήμης ποιούμενος τὴν ταύτης μετάβασιν· αὕτη τῷ Θεῷ ἡ κιθάρα, τῆς ἀψύχου θυμηρεστέρα· ϗ μάρτυς αὐτὸς διὰ τοῦ Προφήτου βοῶν· „ Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, ϗ Ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι· (Ἀμ. ε΄. 23.) λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „ Ὅτι τὸ ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ· τοῦτόν φημι τὸν ὕμνον ἀλαλάζοντες ϗ βοῶντες κατὰ τὸν μυστικὸν καιρὸν (ἴσ· τὸν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας κατὰ τὸ Πάσχα) προσφέρειν εἰώθαμεν τῷ Θεῷ, ᾄδοντες ϗ ψάλλοντες, ϗ μετὰ πάσης εὐθυμίας χορεύοντες.

Σαλπίσατε, λέγει, ὦ χριστιανοί, μὲ σάλπιγγας: ἤγουν μὲ τὰς φωνὰς τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων· τὰ ὁποῖα, ὀνομάζονται μὲν σάλπιγγες πληθυντικῶς, ἐπειδὴ καὶ εἶναι τέσσαρα κατὰ τὸν ἀριθμὸν· ὀνομάζονται δὲ τὰ αὐτὰ καὶ σάλπιγξ ἑνικῶς· διατί, ἀγκαλὰ καὶ λέγωνται Εὐαγγέλια, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔγραψαν τέσσαρες Εὐαγγελισαί, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν συμφωνίαν καὶ δύναμιν, ἕνα Εὐαγγέλιον εἶναι, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, μὲ τὸ νὰ εἶναι αὐτὰ κεχαλκευμένα ἀπὸ τὸ ἅγιον πνεῦμα· κερατίνην δὲ σάλπιγγα τὰ αὐτὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, καθὸ εἶναι ζωηρὰ καὶ ζωῆς αἰωνίου πρόξενα· ἐπειδὴ καὶ ἡ κερατίνη σάλπιγξ ἀπὸ κέρατον ζώου κατεσκευάζετο· ἢ σάλπιγγας ἐλατὰς νόησον, τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περιεχομένας ἐντολὰς τοῦ Κυρίου· ὁμοίως καὶ σάλπιγγα κερατίνην τὰς αὐτὰς ἐντολὰς νόησον, καθότι αὐταὶ προξενοῦσι ζωὴν αἰώνιον. (1)

7: „ Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

Ψάλατε, λέγει, ὕμνους ἐπινικίους ἔμπροσθεν εἰς τὸν Βασιλέα Χρισὸν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου· καὶ ἡ θάλασσα ἂς σαλευθῇ: ἤγουν ἂς σκιρτήσῃ ἀπὸ τὴν χαρὰν, καθὼς καὶ ἐν τῷ ϞΕ. Ψαλμῷ εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἀνάγνωθι λοιπὸν τὴν ἐκεῖ ῥηθεῖσαν ἐξήγησιν· πλήρωμα δὲ τῆς θαλάσσης ἐνόησαν Μερικοὶ τὰ ὀψάρια τὰ πληροῦντα τὴν θάλασσαν· διατὶ καὶ αὐτὰ λέγονται, ὅτι ἀπὸ τὴν χαράν τους ἐσαλεύθησαν, κατὰ σχῆμα προσωποποιΐας. (2)

8: „ Ποταμοὶ κροτήσουσι χειρὶ ἐπιτοαυτό.

Οἱ ποταμοὶ, λέγει, ὁμοῦ θέλουν κροτήσουν μὲ τὰς χεῖρας, ὡσὰν νὰ ἦτον ἄνθρωποι λογικοὶ συγχαίροντες ἀλλήλοις· καὶ οἱ ἄψυχοι γὰρ ποταμοὶ σχεδὸν θέλουν χαροῦν καὶ αὐτοί, ὅταν ἔλθῃ ὁ Χρισὸς ἡ παγκόσμιος χαρά· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν Κύριλλον, ποταμοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ διδάσκαλοι, ὁποῦ βλύζουν τὸ πότιμον νερὸν διὰ τῆς διδασκαλίας των κατὰ τὸν Θεοδώριτον· περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Χρισός· „ Ὁ πισεύων εἰς ἐμὲ, ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος (Ἰω. ζ. 38.) ἢ ποταμοὺς λέγει τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὡσὰν ποταμοὶ τρέχουν καθ' ἑκάσην ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὰς Ἐκκλησίας

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Σάλπιγγα πολλάκις καὶ τὴν βοὴν ἡ θεία Γραφὴ καλεῖ, κατὰ τό· „ Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου: ἤτοι μὴ κηρύξῃς αὐτήν· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰς χαλκᾶς λέγει καὶ κερατίνας· ὅτι ταύταις εἰώθασιν οἱ Ἑβραῖοι χρῆσθαι ἐν ταῖς ἐπινικίοις ἑορταῖς· σάλπιγγες τοίνυν ἡμῶν οἱ θεῖοι Ἀπόσολοι, καὶ Προφῆται, καὶ οἱ διδάσκαλοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ ἐκπεπυρωμένον καὶ ἐκτεταμένον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διὰ τῶν ἐλατῶν: ἤτοι κεχαλκευμένων σημαίνει· διὰ δὲ τῆς κερατίνης, τὸ βασιλικόν· καθὸ τῷ κέρατι ἐχρίοντο οἱ βασιλεῖς· ἀλλὰ καὶ ἐν κερατίνῃ, τῆς βασιλείας τὴν ἐκφώνησιν ἐποιοῦντο· ὁ δὲ Νύσσης φησίν· „ Ἡ νομικὴ σάλπιγξ ὁ λόγος ἐσίν· ὅθεν καὶ ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ τὸν ἐκ τῶν σαλπίγγων ἦχον ἐνομοθέτησεν: ἤγουν τὰς φωνὰς τῶν Προφητῶν, ἃς κερατίνας ὁ νόμος φησί, διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν τὴν κατασκευὴν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ μονοκέρωτος· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „ Ἐλαταὶ λέγονται σάλπιγγες οἱ λόγοι τῶν Ἀποσόλων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διὰ τὸ βεβασανισμένον καὶ πεπυρωμένον τῆς πίσεως αὐτῶν. Κεράτιναι δὲ, διὰ τὸ πρακτικόν· ἐκ βοῶν γὰρ αἱ κεράτιναι σάλπιγγες· βοῦς δὲ ἐργατικὸν ζῶον· καὶ περὶ τῶν Ἀποσόλων δέ φησιν ὁ Παῦλος· „ Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Θάλασσαν τὸν παρόντα βίον σημαίνει, διὰ τὸ ἁλμυρὸν τῶν ἐν αὐτῷ φροντίδων· κεκίνηται οὖν οὗτος ἐκ τῆς προτέρας σάσεως: τουτέσι τῆς εἰδωλολατρείας· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Διαφερόντως ἐν ταῖς πολυανθρώποις πόλεσιν ἔσιν ἰδεῖν τῆς προφητείας τὸ τέλος· θάλατταν γὰρ κυμαίνουσαν τῶν εὐσεβῶν λαῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις μιμεῖται τὸ πλῆθος· τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τῶν ψαλλόντων ἠχή.

θας, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται ἀπὸ προ-
„ σώπου Κυρίου· ὅτι ἔρχεται.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ Βουνὰ, λέγει θέλουν χαροῦν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου· καθὼς εἴρηται καὶ εἰς τὸν ϞϚ. Ψαλμόν· „ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ ὄρη νοοῦνται κατὰ τὸν Ἡσύχιον οἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας αὐτῶν· θέλουν δὲ χαροῦν οἱ Προφῆται, διατὶ βλέπουν τὰς προφητείας των πληρωθείσας εἰς τὸν Χριστόν. (2)

9: „ Ὅτι ἥκει κρῖναι τὴν γῆν· κρινεῖ τὴν
„ οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ λα-
„ οὺς ἐν εὐθύτητι.

Αὐτὰ ὅλα ἐξηγήθησαν εἰς τὸ τέλος τοῦ ϞϚ. Ψαλμοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν εἴρηται, καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ· ἐδῶ δὲ, λαοὺς ἐν εὐθύτητι· ὥστε ἐκ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ἀλήθεια καὶ εὐθύτης νοεῖται ἕνα καὶ τὸ αὐτό· διατὶ ὁποῖος εἶναι ἀληθινὸς, αὐτὸς εἶναι καὶ εὐθὺς· καὶ ἀντίστροφως, ὁποῖος εἶναι εὐθὺς, αὐτὸς εἶναι καὶ ἀληθινός. (3)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΗ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι χωρὶς ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἐπέγραψαν αὐτὸν

---

(1) Ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ποταμοὺς τοὺς ἁγίους εἶναί φησι μυσαγωγούς· ὧν ϗ τὸ σπουδαῖον τοῦ κηρύγματος διὰ τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κροτεῖν σημαίνει· ϗ ὁ Κύριλλος λέγει· „ Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ πηγαῖς τε ϗ ποταμοῖς ἔσθ' ὅτε παρομοιοῦν τοὺς ἁγίους Προφήτας, Ἀποστόλους ϗ Εὐαγγελιστάς· εἶτα τε πρὸς τούτοις τοὺς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, τοὺς τὸν θεῖον τοῖς λαοῖς πρεσβεύοντας λόγον, ϗ τῶν ἱερῶν δογμάτων ὄντας ἐπιστήμονας, ϗ μυσαγωγικὸν ἔχοντας ἐπιτήδευμα· ὅταν τοίνυν ἀκούσῃς περὶ τῶν ἁγίων ποταμῶν, ὅτι κροτήσουσι χειρὶ, ἀντὶ τοῦ εὐφρανθήσονται νόει, τερφθήσονται, ϗ χαρήσονται ϗ ἑορτάσουσι· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι ἔσωσε Κύριος τὴν ὑπ' οὐρανόν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Ποταμοὺς ἐρεῖς τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, αἵτινες χεῖρα κροτεῖν, ὡς εἰς ἓν συνελθοῦσαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίας, λέγονται· ἐρεῖς δὲ ϗ τοὺς αἰσθητοὺς ποταμοὺς κροτεῖν χεῖρας ϗ χορεύειν, ἡνίκα βαπτιζόμενον τὸν Χριστὸν ὁ Ἰορδάνης ἐδέξατο· κοινὴ γὰρ τοῦτο χαρὰ τῶν ποταμῶν ϗ τῶν ὑδάτων ἐτύγχανεν.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Κύριλλον· „ Ὄρη νοοῦνται αἱ νοεραὶ ϗ ὑψηλαὶ Δυνάμεις, αἵτινες χαίρουσι λίαν ἐπὶ τοῖς ἐν Χριστῷ σεσωσμένοις· ϗ πάντες δὲ οἱ μετάρσιον ἔχοντες φρόνημα, προσμένοντες τὰς ἀντιδόσεις τῶν πόνων ἀγάλλονται· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὄρη αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις· χαρὰ γὰρ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ μὲν προτέρα Χριστοῦ ἐπιφάνεια, πολὺν ἔσχεν τὸν ἔλεον· ἡ δὲ δευτέρα, ἕξει τὸ

τὸν „ τῷ Δαβίδ, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ϟϛ: Ψαλμοῦ. (1)

1: „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέ-
„ σθωσαν λαοί,

Λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· „ Τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες· ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; καὶ ἀκολούθως προσθέτει· „ Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. (Ματ. β. 1.) ταῦτα λοιπὸν προβλέποντας ὁ Δαβὶδ λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγεννήθη Βασιλεύς· αὐτὸς γὰρ εἶπε μόνος· „ Ἐγὼ εἰς τοῦτο (εἰς τὸ βασιλεύειν δηλαδή) γεγέννημαι· (Ἰω. ιη. 37.) καὶ λοιπὸν ἂς ὀργίζωνται καὶ ἂς ταράττωνται οἱ λαοὶ τῶν Ἰουδαίων. (2)

„ Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐβασίλευσεν ἐκεῖνος, ὅστις κάθηται ἐπάνω εἰς τὰ χρυσᾶ καὶ τορευτὰ χερουβίμ. καθὼς καὶ εἰς τὸν οϑ. Ψαλμὸν εἴρηται· „ Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ ἐμφάνηθι. (3)

„ Σαλευθήτω ἡ γῆ.

2: „ Κύριος ἐν Σιὼν μέγας, καὶ ὑψηλὸς
„ ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.

Ἂς

τὸ δίκαιον· πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν· εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον· „ Προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδον· προαγορεύει δὲ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιστίαν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν· „ Οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, ἀνεπίγραφον τὸν Ψαλμὸν ἐκδεδώκασιν· ἀλλὰ τῷ Δαβὶδ ἀνέθηκαν οἱ Ἑβδομήκοντα, ὡς περὶ τοῦ νοητοῦ Δαβὶδ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν προφητεύοντα.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Χριστός ἐστιν, οὗ τὴν βασιλείαν οὐ παραδέχονται Ἰουδαῖοι ὀργιζόμενοι· ὁ δὲ Κύριλλος· „ Πεμπέτωσάν, φησι, τῆς ἑαυτῶν βασκανίας τὰ βέλη κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ἀρτυέτωσαν ἐπιβουλὰς, οὐδὲν ἀδικῆσαι δυναμένας τὸν οὐδὲν εἰδότα παθεῖν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐπὶ μὲν τῷ βασιλεύειν ἁπάντων τὸν τῶν ὅλων Θεὸν οὐδένα ἄντις ὀργίζεσθαι φαίη· ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ, φησὶν ὁ παρὼν Ψαλμὸς ὀργίζεσθαι λαοὺς, φησὶ δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς καὶ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν ἀπιστοῦντας αὐτῷ· δάκνει γὰρ τοὺς ἀπιστοῦντας καὶ λυπεῖ ὁ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν Ἐθνῶν ζῆλος· οὐ γὰρ συνῆκαν τὰς περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ προφητικὰς φωνάς· πλὴν νῦν μὲν ὀργίζονται ἐπὶ τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βασιλείᾳ· ἔσται δέ τις καιρὸς, ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ, ὅτε πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. συμφώνως δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τοὺς Ἰουδαίων, λέγει, λαοὺς εἰς ὀργὴν καὶ θυμὸν ἡ Χριστοῦ βασιλεία κεκίνηκεν, ὥστε τῷ Πιλάτῳ λέγειν· „ Μὴ γράφε ὅτι βασιλεύς ἐστι τῶν Ἰουδαίων· καὶ πάλιν· „ Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὴ Καίσαρα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ὑπνοῖ τῇ Γραφῇ Θεὸς καὶ γρηγορεῖ καὶ ὀργίζεται καὶ βαδίζει, καὶ θρόνον ἔχει τὰ Χερουβίμ· τὸ μὲν οὖν ἠρεμεῖν αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν, καὶ οἷον ἀμελεῖν, δι' ἃς οἶδεν αὐτὸς αἰτίας, ὑπνοῦν ὠνομάσαμεν· τὸ γὰρ ἡμέτερον ὑπνοῦν τοιοῦτον, ἀνενέργητόν τε καὶ ἄπρακτον· τὸ δ' ἀθρόως εὖ ποιεῖν ἐκ μεταβολῆς, γρηγορεῖν· ὕπνου γὰρ λύσις ἐγρήγορσις, ὥσπερ ἀποστροφῆς, ἐπίσκεψις· τὸ δὲ κολάζειν, ὀργίζεσθαι πεποιήκαμεν· οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐξ ὀργῆς ἡ κόλασις· τὸ δὲ, νῦν μὲν τῇδε, νῦν δὲ τῇδε ἐνεργεῖν, βαδίζειν· ἡ γὰρ ἀπ' ἄλλου πρὸς ἄλλο μετάβασις βαδισμός· τὸ δὲ ἐναναπαύεσθαι ἁγίαις Δυνάμεσι, καὶ οἷον ἐμφιλοχωρεῖν, καθέζεσθαι καὶ θρονίζεσθαι, καὶ τοῦτο ἡμέτερον· οὐδενὶ γὰρ οὕτως ὡς τοῖς ἁγίοις τὸ θεῖον ἐπαναπαύεται, ὡς αὐτὸς λέγει Γρηγόριος μετὰ τοῦ Βασιλείου· τὸ δὲ ὀξυκίνητον τοῦ Θεοῦ, πτῆσιν ὠνομάσαμεν· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν, πρόσωπον· τὸ διδόναι δὲ, χεῖρα· οὖς τὸ ἀκουστικόν· ὀφθαλμοὺς, τὸ διορατικόν· πτέρυγας, τὸ σκεπαστικόν· καὶ ἄλλη τις ὄντως τῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν, ἢ δυνάμεων, ἄλλο τι τῶν σωματικῶν ἡμῖν ἀνεζωγράφισε... ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος: „ Χρὴ τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπίνως εἰρημένας λέξεις, οὐχ οὕτω νοεῖν κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν συνήθειαν, ἀλλ' ὡς ἂν αὐτῇ πρέπει τῇ θείᾳ τε καὶ ὑπερτάτῃ φύσει.

Ἄς σαλευθῇ, λέγει, ἡ γῆ τῶν Ἰουδαίων· „ Ἐταράχθη γάρ φησι, πᾶσα Ἱεροσόλυμα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· (1) ἡ ἐταράχθη ὅλη ἡ γῆ, ἄλλων μὲν ἀνθρώπων ταρασσομένων καὶ ὀργιζομένων, ἄλλων δὲ, μετακινουμένων ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν· ἱςορικῶς δὲ μέγας ἦτον καὶ περίφημος ὁ Χριςὸς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅταν ἐδίδασκε καὶ ἐτέλει τὰ θαυμάσια· „ Ἐξεπορεύετο γάρ φησιν, ἦχος περὶ αὐτοῦ· (Λου. δ. 37.) καὶ πάλιν „ Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας· (Μαρ. α. 28.) Καὶ πάλιν· „ Ἀπῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν. (Ματθ. δ. 24.) ἀναγωγικῶς δὲ, μέγας εἶναι ὁ Χριςὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν Κύριλλον· ἐπειδὴ γὰρ ἡ Σιὼν σκοπευτήριον ὀνομάζεται, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία Σκοπευτήριον εἶναι· διατὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριςιανοὶ, δὲν σκοποῦμεν τὰ ἐπίγεια, ἀλλὰ τὰ ἐπουράνια, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ εἶναι καὶ ὑψηλὸς ὁ Χριςὸς, περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· διατὶ αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ εἶναι καὶ Θεός· ἢ μέγας μὲν εἶναι ὁ Χριςὸς εἰς τὴν αἰσθητὴν Σιὼν διὰ τὴν δόσιν τοῦ νόμου, ὑψηλὸς δὲ εἶναι εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν Ἐθνῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· δηλοῖ δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς, θέλει μεγαλυνθῇ ὁ Χριςός: ἤτοι καὶ εἰς τοὺς ἐκ περιτομῆς καὶ εἰς τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας. (2) διότι τὸ ἐπὶ πάντας τώρα, δὲν σημαίνει μόνον τὸ ἐπάνω εἰς ὅλους, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάμεσα εἰς ὅλους: καθὸ δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν Ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων μερικοὶ ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Χριςὸς μεγαλύνεται.

3: „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματί „ σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερὸν καὶ „ ἅγιον ἐστί.

Ἄς εὐχαριςοῦν, λέγει, ὅλοι οἱ λαοὶ τὸ μέγα ὄνομά σου Κύριε· ὄνομα δὲ λέγει τὸ τῆς Θεότητος· „ Ἐχαρίσατο γάρ φησιν, αὐτῷ (δηλαδὴ τῷ προσλήμματι τῆς ἀνθρωπότητος) ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα (Φιλιπ. β. 9.) ἄς εὐχαριςοῦν δὲ, λέγει, μόνον τὸ ὄνομά σου, χωρὶς νὰ περιεργάζωνται τὴν φύσιν τῆς Θεότητός σου κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἢ τὸν τρόπον τῆς ἐνανθρωπήσεώς σου· διότι, φοβερὸν μὲν εἶναι τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς ἐχθρούς σου· διατὶ διώκει καὶ μασίζει αὐτούς· ἅγιον δὲ εἶναι εἰς τοὺς οἰκείους καὶ γνώσκοντας αὐτό· διατὶ ἁγιάζει καὶ καθαρίζει αὐτούς· ἢ ὄνομα λέγει τὸ Ἰησοῦς· μέγα γὰρ εἶναι τὸ ὄνομα αὐτὸ, καθὸ εἶναι φοβερὸν καὶ ἅγιον καὶ σωτήριον, ὡς εἴπομεν. (3)

4: „ Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ.

Τὸ ἀξίωμα, λέγει, τοῦ κάθε Βασιλέως, μάλιςα δὲ τοῦ Βασιλέως Χριςοῦ, ἀγαπᾷ τὴν δικαίαν κρίσιν· διὰ τοῦτο καὶ θέλει βοηθήσει μὲν ἐκείνους, ὁποῦ τυραννοῦνται ὑπὸ τοῦ Διαβόλου· θέλει καταβάλει δὲ καὶ νικήσει, τὸν τυραννοῦντα τούτους Διάβολον. (4)

„ Σὺ

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Οἱ γὰρ πάλαι πολλὰ δυνάμενοι Δαίμονες ἐξησθένησαν, ὡς πάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις σαλευθῆναι, καὶ παυθῆναι τὰς ἐνεργείας.

(2) Ἔφη γὰρ ὁ Ἡσύχιος· „ Δόξα, φησὶ, καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι· ὑψωθεὶς γὰρ ἐκ τῆς γῆς ὁ Χριςὸς, πάντας εἵλκυσε πρὸς ἑαυτόν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Μέγα τὸ Ἰησοῦς ὄνομα· σωτηρία γὰρ λαοῦ ἑρμηνεύεται· μέγα δὲ πάλιν τὸ ὑψηλὸν τῆς Θεότητος ὄνομα: ἤγουν ἡ δόξα· οὐ γάρ ἐςι καθ' ἓν τῶν κτισμάτων ὁ τῶν ὅλων δημιουργός· ἀπαραβλήτοις δὲ μᾶλλον ὑπεροχαῖς τῶν πάντων ὑπέρκειται· ὅμοιον δὲ αὐτῷ κατὰ φύσιν οὐδέν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ ὄνομα Κυρίου, φοβερὸν μὲν κατὰ τῶν ὀργιζομένων λαῶν, καὶ μὴ προσδεχομένων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἅγιον δὲ τοῖς πιςεύουσιν αὐτῷ.

(4) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Αἱ τιμαὶ τῶν βασιλέων ἀγαπῶσιν ἔχειν τὸ δύνασθαι κρίνειν καὶ νομοθετεῖν· ἀκολουθεῖ γὰρ τοῦτο πάντως τῇ τοῦ βασιλέως τιμῇ· λαμπρὰ γὰρ ἡ τοῦ βασιλέως τιμή τε καὶ δόξα φιλοῦσα διε-

„ Σὺ ἡτοίμασας εὐθύτητας· κρίσιν „ καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακὼβ σὺ ἐ- „ ποίησας.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας τὸν νόμον σου, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται αἱ εὐθύτητες καὶ δικαιοκρισίαι· τὸ αὐτὸ δὲ λέγει σαφέστερον εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια: ἤγουν, ὅτι σὺ Κύριε, ἔκαμες δικαιοσύνην καὶ κρίσιν εἰς τὸ γένος τοῦ Ἰακὼβ: ἤτοι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ μέσου τοῦ δοθέντος νόμου σου. (1)

5: „ Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.

Ὑψηλά, λέγει, νοεῖτε ὦ Χριστιανοί, περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὑψοῦτε τὸν Χριστὸν μὲ τοὺς ὕμνους καὶ δοξολογίας σας· ὑψοῦτε αὐτὸν μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν του· διατὶ ἀνίσως διὰ τοὺς παραβαίνοντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, βλασφημῆται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ Ἔθνη, ὡς λέγει παραπονούμενος ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἡσαΐου, φανερὸν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου, διὰ τοὺς φυλάττοντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὑψοῦται καὶ δοξάζεται ὁ Θεός. (2)

„ Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν „ ποδῶν αὐτοῦ· ὅτι ἅγιός ἐστι.

Κατὰ μὲν τὴν Θεότητα ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ γῆ· „ Ὁ οὐρανός γάρ μοι φησὶ θρόνος, ἡ δὲ γῆ, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· (Ἡσ. ξς. 1.) κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ λέγει τώρα τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, ἐν ᾧ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἢ καὶ τὸν σταυρὸν, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐστάθησαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου, τοῦ προσηλωθέντος εἰς τὸν σταυρόν· „ Προσκυνήσωμεν γάρ φησιν, εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· (Ψαλ. ρλα. 7.) ἅγιος δὲ εἶναι ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἁγιάζουσαν Θεότητα· μὲ τὸ νὰ ἦναι δὲ ἅγιος, διὰ τοῦτο ἡγίασε καὶ τὸ ῥηθὲν ὑποπόδιόν του· ἐπειδὴ δὲ ἅγιοι λέγονται καὶ οἱ δίκαιοι, διὰ τοῦτο δείχνει ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἁγίους· (3)

6: „ Μωυ-

καιοσύνην· πρόσεστι δὲ τῷ Υἱῷ τὸ κρίνειν· τὴν κρίσιν γὰρ πᾶσαν δέδωκεν αὐτῷ ὁ Πατήρ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τί τὸ ἔργον τῆς κρίσεως; ἀπολύειν τοὺς ἀθώους· φανεροῦν τοὺς ὑπευθύνους· διόπερ κρίσιν ἀγαπᾷ ἡ τοῦ βασιλέως τιμὴ (τουτέστιν ἡ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία)· ὅθεν οἱ λοιποὶ τῶν ἑρμηνευτῶν ἀντὶ τῆς τιμῆς, οἱ μὲν, ἰσχὺν, οἱ δὲ, κράτος ἐκδεδώκασι . . . καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ Προσήκει ἡμᾶς δεδιέναι ὡς βασιλέα καὶ δικαιοσύνῃ χρώμενον· ἴδιον γὰρ τῆς ἀληθοῦς βασιλείας, τὸ δικαίως ἰθύνειν τοὺς ὑπηκόους: τιμὴ γὰρ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ: τουτέστι τίμιον ποιεῖ βασιλέα τὸ στέργειν τὸ δίκαιον.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Πῶς ἡτοίμασε; προαποστείλας τὸν νόμον, ἐν ᾧ τὰς ἐντολὰς εὐθύτητας ἔταξεν· ὀρθοτομεῖν γὰρ τοῦ βίου τὴν ὁδὸν ἔξεστι κατ' ἐκείνας ὁδεύοντα· ὁ νόμος τοίνυν ὁ δοθεὶς ἐν Ἰακὼβ, (λέγει δὲ τὸ γένος τοῦ Ἰσραήλ·) οὗτος καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι κρίσιν ἐπήγαγε, τὴν κατάκρισιν, καὶ τοῖς ἀγαθὰ ποιοῦσι τὴν δικαιοσύνην ὑπέδειξε, καθ' ἣν δεῖ πολιτεύεσθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Μηδεὶς νομιζέτω ἕτερον εἶναι τὸν ἐνταῦθα δοξολογούμενον Κύριον, τοῦ Θεοῦ τοῦ νομοθετήσαντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· σὺ γάρ φησι Κύριε, οὗ τὴν βασιλείαν θεσπίζομεν, αὐτὸς ὢν τυγχάνεις, ὁ καὶ τῷ ἐκ περιτομῆς λαῷ κρίσιν καὶ δικαιοσύνην διαταξάμενος, κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς νομοθεσίαν, δικαιώματα καὶ κρίματα περιέχουσαν· σὺ δὲ αὐτὸς καὶ εὐθύτητας ἡτοίμασας κατὰ τὸν τῆς ἀνταποδόσεως καιρὸν, ἀποδοθησομένας τοῖς φυλάττουσι τὴν κρίσιν καὶ τὴν δικαιοσύνην· ὁ δὲ Θεοδώρητος· „ Ἔδειξας, λέγει, τῆς ἐπαγγελίας σου τὴν ἀλήθειαν, τὰς πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰσραὴλ γεγενημένας ὑποσχέσεις πληρώσας, καὶ τὴν διὰ τοῦ σπέρματος Ἀβραὰμ δωρησάμενος σωτηρίαν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τουτέστιν ὕψιστον εἶναι πιστεύετε τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ λόγον· μηδὲν ταπεινοφρονεῖτε περὶ αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὑψοῦν μὲν χρὴ τῷ λόγῳ τὸν Κύριον, ὅση δύναμις . . . ὑψοῦν δὲ πρὸ τοῦ λόγου κατὰ διάνοιαν· οὐ γὰρ δυνατόν ἐστι συναναβῆναι τῇ διανοίᾳ τὸν λόγον· ἀλλ' ἐπειδὰν ἐπὶ τὸ ἀκρότατον φθάσητε τῆς δυ-

6: „ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν „ αὐτοῦ, καὶ Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπι- „ καλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπε- „ καλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς εἰ- „ σήκουεν αὐτῶν.

Ὁ Μωϋσῆς λέγει, καὶ ὁ Ἀαρών, καὶ οἱ Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ ὁ Σαμουὴλ καὶ οἱ λοιποί, ὁποῦ ἐπικαλοῦντο τὸν Κύριον καὶ εἰσηκούοντο, ὅλοι αὐτοί, λέγει, ἦτον δοῦλοι καὶ ὑπερέται τοῦ Χριστοῦ· ἀναφέρει δὲ τὸν Μωϋσῆν ἐδῶ, καθὸ νομοθέτην· τὸν Ἀαρών, καθὸ ἀρχιερέα καὶ πρῶτον ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἱερεῖς. τὸν Σαμουήλ, καθὸ ἔξαρχον ἀνάμεσα εἰς τοὺς Προφήτας· ἢ Μωϋσῆν μὲν καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ, ὠνόμασεν ὅλους ἁπλῶς ἐκείνους, ὁποῦ μιμοῦνται τὰς ἀρετὰς αὐτῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· διατὶ καὶ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς εἶπε· „ Ῥομφαίαν ἐὰν ἐπάξω ἐπὶ τὴν γῆν ἐκείνην καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι ἐν μέσῳ αὐτοῖς· (Νῶε καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰώβ.) Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, οὐ μὴ ῥύσονται υἱοὺς οὐδὲ θυγατέρας, ἀλλ' ἢ αὐτοὶ μόνοι σωθήσονται. (Ἰεζ. ιδ. 17.) δὲν ὀνομάζει δὲ ὁ Θεὸς ἐδῶ τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Νῶε καὶ Ἰώβ· πῶς γὰρ ἤθελεν ὀνομάσῃ αὐτούς, ὁποῦ ἦτον πρὸ πολλῶν χρόνων ἀποθανόντες; ἀλλὰ ὀνομάζει Νῶε καὶ Ἰὼβ ἐκείνους, ὁποῦ ἐμιμοῦντο διὰ τῶν ἔργων τὴν πολιτείαν αὐτῶν. (1)

7: „ Ἐν στύλῳ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐ- „ τούς.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐλάλει μὲ τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν

ἀνθρωπίνης δυνάμεως, εἰς ὅσον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐξικνεῖται ὕψος ἢ μέγεθος νοημάτων, τότε νομίζετε κάτω εἶναι τῆς ἐπιβαλούσης ἀξίας· μετὰ γὰρ τὸ ὑψῶσαι, μόλις προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ· τὸ δὲ αἴτιον τοῦ ἀκαταλήπτου τῆς ἀξίας, οὐδὲν ἄλλό φησιν ἡ ψαλμῳδία, ἢ ὅτι ἅγιός ἐστι διὰ τὴν ἁγιάζουσαν Θεότητα· εἰ οὖν πᾶν ὕψωμα δυνάμεως ἀνθρωπίνης κάτω τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ προσκυνουμένου ἐστι· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διὰ τοῦ ὑποποδίου τῶν ποδῶν ὑπαινίττεται· τίς ἡ ματαιότης τῶν οἰομένων ἔχειν τινὰ δύναμιν ἐν ἑαυτοῖς τοσαύτην, ὥστε ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὸ κατ' ἀξίαν τῆς τιμῆς ὁρίζειν τῇ ἀτιμήτῳ φύσει; Καὶ πάλιν λέγει· „ Ταῦτά φησιν ἡ ψαλμῳδία· ὦ ἄνθρωποι, μεμήνυται μὲν ὑμῖν, ὡς δυνατὸν δέξασθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἀκοὴν τὰ θεῖα Μυστήρια· ὑμεῖς δὲ διὰ τούτων ὁδηγηθέντες πρὸς τὴν εὐσεβῆ θεογνωσίαν, ὅσον χωρεῖ ὑμῖν ὁ λογισμός, τοσοῦτον καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ὑψώσατε· εἰδότες, ὅτι ὅσον ἂν ὑπερταθῇ ὑμῶν ἡ διάνοια, καὶ πᾶσαν παρέλθῃ ὑψηλὴν φαντασίαν ἐν ταῖς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεσι, τότε τὸ παρ' ὑμῶν εὑρισκόμενόν τε καὶ προσκυνούμενον, οὐκ αὐτὴ ἡ μεγαλειότης τοῦ ζητουμένου ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, τὸ ὑποβεβηκὸς διὰ τούτου καὶ κάτω κείμενον τῆς διανοίας ἡμῶν, συγκρίσει τῆς ἀνεφίκτου καταλήψεως διερμηνεύων· ὁ δὲ Κύριλλός φησιν· „ Ἆρ' οὖν καὶ πόδας τοιούτους ἔχει Θεὸς ἐπικειμένους τῷ ὑποποδίῳ; μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς· σκευάζεται μὲν γὰρ ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος, ὡς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· νοεῖται δὲ τὰ ἐπ' αὐτῷ θεοπρεπῶς· ἐπειδὴ τοίνυν ἔθος ἐστὶ τοῖς προσκυνοῦσι τοὺς ἐπὶ γῆς βασιλέας φιλεῖν τοὺς πόδας αὐτῶν· ἐκ τῆς παρὰ ἀνθρώποις συνηθείας, ἐπὶ Θεοῦ ἀναφέρει τὸν λόγον ὁ ψαλμῳδός· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Τίνος χάριν φησιν, οὐ τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν μᾶλλον, ἀλλὰ τῷ ὑποποδίῳ παρακελεύεται; ποίῳ δὲ ὅλως ὑποποδίῳ; ἆρα τῇ γῇ; ὁ γὰρ οὐρανός μοι φησὶ θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· καὶ μὴν προσκυνεῖν ἡμῖν στοιχείοις οὐκ ἔξεστιν· ἀλλὰ τοῦτον λέγει τὸν τόπον, ὃν δι' ἑτέρου Ψαλμοῦ ἐξέθετο τηλαυγέστερον· προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· λέγει δὲ τὸν Γολγοθᾶν· ἐκεῖνος γὰρ ὄντως ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Σταυροῦ γεγένηται· ἄλλοι δὲ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ νοοῦσι τὸν Σταυρόν, ὅς τις καὶ ὑποπόδιον εἶχεν· ἐν ᾧ ἐρεισθέντες οἱ πόδες τοῦ Κυρίου ἐκαρφώθησαν δυνατώτερα, ὡς λέγει ὁ Πατίσιος Γάζης ἐν ταῖς πρὸς τὸν βασιλέα Μοσχοβίας Ἀλέξιον Μιχαλοβίτζην χειρογράφοις ἐρωταποκρίσεσι, φέρων εἰς τοῦτο μάρτυρας τῶν ἁγίων τινάς· τὸν Εἰρηναῖον δηλαδή, καὶ τὸν Ἰουστῖνον· ὁ δὲ Θεοδώριτος ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ φησι, πάλαι μὲν ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼς ἐνόμιστο, νῦν δὲ αἱ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ θάλασσαν Ἐκκλησίαι, ἐν αἷς τῷ παναγίῳ Θεῷ προσφέρομεν τὴν προσκύνησιν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὗτός φησιν, ὁ νῦν κάτω πεφηνὼς ἄνθρωπος, βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς ἐστιν. ὃν καὶ πάλαι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ ἐπεκαλοῦντο· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Οὐκ ἄλλως τῆς τοσαύτης ἀξίας ἔτυχον οἱ διαλαμφθέντες Προφῆται, εἰ μὴ ὅτι ἐφύλαττον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, καὶ τὰ προστάγματα, ἃ ἔδωκεν αὐτοῖς· οὕτως οὖν καὶ

τὸν Ἀαρών: καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ μὲ τὸν Μωϋσῆν μόνον ἐλάλει ὁ Θεός· ἀλλὰ τρόπος εἶναι ἐδῶ ὀνομαζόμενος Συλληπτικός· διατὶ συμπερλαμβάνει κοντὰ εἰς ἕνα πρόσωπον, καὶ ἄλλο· τούτου τοῦ τρόπου εἶναι παράδειγμα καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· ὅστις ἀφ᾽ οὗ ἀρίθμησεν ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἐυηρέστησαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως, ἀκολούθως λέγει συμπεριλαμβάνωντας ὅλους· „ Οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, καὶ τὰ ἑξῆς· (Ἑβρ. ια. 33.) ὅλα γὰρ αὐτὰ τὰ κατορθώματα δὲν ἐκατώρθωσαν ὅλοι, ὁποῦ ἀνέφερεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ μερικὰ καὶ μερικοὶ μόνον· θέλει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλει πρὸς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν μὲ στύλον νεφέλης. (1)

„ Ὅτι ἐφύλασσον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ „ καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ἃ ἔδωκεν „ αὐτοῖς.

Τοῦ μὲν Χριστοῦ, λέγει, ἦτον τὰ μαρτύρια καὶ τὰ προστάγματα τοῦ νόμου, καὶ αὐτὸς ἔδωκε ταῦτα εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρών, καὶ ἐκεῖνοι δὲ ὡς δοῦλοι ἐφύλαττον αὐτά. (2)

8: „ Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουες αὐ„ τῶν· ὁ Θεὸς σὺ εὐΐλατος ἐγίνου αὐ„ τοῖς.

Σὺ Κύριε, λέγει, ὑπήκουες τοῦ Μωσέως καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουήλ· καὶ σὺ ἐγίνου ἵλεως εἰς αὐτούς, οἵτινες σὲ ἐπαρακάλουν διὰ τὸν παροργίζοντα λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ἐγίνου ἵλεως, ὅταν αὐτοὶ ἔσφαλον· καὶ ὁ Μωϋσῆς γὰρ παρώξυνε τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὕδωρ τῆς ἀντιλογίας· καὶ ὁ Ἀαρών, διὰ τὴν Μοσχοποιΐαν τῶν Ἑβραίων.

„ Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύ„ ματα αὐτῶν.

Σύ, λέγει, Κύριε, ἔκαμνες ἐκδίκησιν: ἤγουν ἐβοήθεις εἰς ὅλα τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ κατορθώματα τοῦ Μωϋσέως τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Σαμουήλ, τὰ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γινόμενα· ἢ ἐτιμώρεις ὅλα ἐκεῖνα τὰ δεινὰ σκαιωρήματα, ὁποῦ ἐζήτουν οἱ Ἑβραῖοι νὰ κάμουν κατ᾽ αὐτῶν. (3)

9: „ Υ-

ϗ ἡμῖν διὰ τῆς καινῆς Διαθήκης ὁ αὐτὸς προστάγματα ϗ ἐντολὰς ϗ μαρτύρια δέδωκεν· ἅπερ εἰ φυλάττοιμεν, τῶν ἴσων ϗ αὐτοὶ καταξιωθησόμεθα· ϗ ὁ Δίδυμος δὲ λέγει· „ Τοὺς τὰς αὐτὰς ἀρετὰς ἔχοντας ὁμωνύμως αὐτοῖς ὠνόμασεν· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι ϗ οἱ πιστοὶ θεράποντες γινόμενοι, πάντες κατὰ Μωσέα τυγχάνουσι· ϗ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ὁ δὲ Θεοδώρητός φησιν· „ Οὐχ ἁπλῶς τοὺς ἄλλους Προφήτας καταλιπὼν, τούτων ἐμνημόνευσε μόνον, ἀλλὰ τὴν σύντροφον Ἰουδαίων λύτταν ϗ τυραννίδα διδάσκων· ϗ γὰρ ἐπὶ Μωσῆ ϗ Ἀαρὼν ἁρπάσαι τὴν ἱερωσύνην ἐπειράθησαν· ϗ ἐπὶ Σαμουὴλ τὴν θείαν ἀτιμάσαντες βασιλείαν τὴν ἀνθρωπείαν ἠγάπησαν· διδάσκει τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι καινὸν οὐδὲν δρῶσι κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυττῶντες, ϗ τὴν σωτήριον οὐ δεχόμενοι βασιλείαν· ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς ἡ μανία συνήθης.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐπεὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος βέβαιος ϗ ἀληθινός ἐστι, στύλος εἰκότως καλεῖται, ὡς τὴν καταδεξαμένην αὐτὸν Ἐκκλησίαν στύλον ϗ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας εἶναι· ἐπεὶ δὲ ϗ πότιμος ϗ καρπῶν αἴτιός ἐστιν, ὑετοῦ δίκην εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων ἐρχόμενος, στύλος νεφέλης ἐστί· τάχα δὲ ϗ προεθεσπίζετο διὰ τούτου ἡ τοῦ Σωτῆρος εἰς δεῦρο κάθοδος, καθ᾽ ἣν ἐπιβὰς κούφης νεφέλης εἰς Αἴγυπτον ἧκε τὸν περὶ γῆν τόπον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλός φησιν· „ Οὐκοῦν τετίμηκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὡς τιμήσαντας· ἠγάπησεν ὡς γνησίους οἰκέτας, ϗ ὡς τῶν αὐτοῦ θεσπισμάτων γεγονότας φύλακας· οὔκουν ἄμισθος ἡ ὑπακοή· μᾶλλον δὲ, τῆς ἀνωτάτω τιμῆς πρόξενος, διὰ τὸ εὐπειθὲς ϗ εὐάγωγον· ϗ ὁ Δίδυμος· „ Τελείου ἀνδρὸς ϗ ἔχοντος πάσας τὰς ἀρετὰς, τὸ πάντα τὰ μαρτύρια ϗ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ φυλάττειν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· „ Καὶ ἔκδικος ἐπὶ ταῖς ἐπηρείαις αὐτῶν· τοὺς γὰρ κατὰ τοῦ μεγάλου Μωσῆ τυραννήσαντας πυρὶ παραδέδωκε ϗ τοὺς τὴν φλόγα διαφυγόντας, ζῶντας τῷ τάφῳ παρέπεμψε χάναι κελεύσας τὴν γῆν, ϗ τάφον αὐτοῖς αὐτοσχέδιον τῆς τυραννίδος τὸ χωρίον ἀπέφηνε· ϗ τοὺς διὰ θαλάσσης ὁδεύσαντας, πεποίηκεν ὑποβρυχίους τῇ γῇ, παραδόξοις χρησάμενος κύμασι· τοὺς δὲ κατὰ τοῦ Σαμουὴλ στασιάσαντας, τῇ τοῦ Σαοὺλ δυναστείᾳ παρέδωκε, ϗ παντοδαπαῖς περιέβαλε συμφοραῖς.

9: „ Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ „ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἅγιον αὐτοῦ, „ ὅτι ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει νὰ ὑψόνουν οἱ Χριστιανοὶ διὰ λόγων καὶ ἔργων τὸν Χριστόν· Ὄρος δὲ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ, κοντὰ μὲν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἦτον ἡ ἐπίγειος Ἱερουσαλὴμ κοντὰ δὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς εἶναι ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλὴμ, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ (Ἑβρ. ιβ΄. 22:) ἢ ὄρος ἅγιον εἶναι ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸ ὕψος τῶν δογμάτων καὶ τῆς πολιτείας αὐτῆς· προσκυνεῖτε λοιπὸν, λέγει, τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἢ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα τὰ λόγια, συναριθμῶν τὸν ἑαυτόν του μὲ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ἢ προσάζει ταῦτα ἐκ προσώπου τοῦ πληρώματος τῶν Χριστιανῶν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΘ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἐξομολόγησιν·

Καὶ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἔγραψαν οἱ Ἑβδομήκοντα εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, γνωρίσαντες ἀπὸ τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὸν ῥητὰ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀφιεροῦται εἰς τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ Χριστὸν, ὅς τις εἶναι ἱκανὸς χειρί· καὶ ὅτι προσάζει οὗτος τοὺς Χριστιανοὺς νὰ δουλεύουν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστοῦν· εὐχαριστίαν γὰρ, ἢ καὶ ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτημάτων, δηλοῖ ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις. (2.)

1: „ Ἀ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὅσον χωρεῖ ὑμῶν ὁ λογισμὸς, τοσοῦτον τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν ὑψώσατε, καὶ τὰ ἑξῆς ἅπερ εὑρέθησαν· ἀλλ' ἄνω μὲν τῷ ὑποποδίῳ ἔλεγε προσκυνεῖτε· νῦν δὲ εἰς ὄρος ἅγιόν φησι, δι' οὗ τὸ ὕψος αἰνίττεται τῆς Θεότητος· ἢ ὄρος ἅγιον τὸ ὕψος τῆς θεογνωσίας λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Ὄρος ἅγιον, πάλαι μὲν τὸ Σιὼν ἐκαλεῖτο, νῦν δὲ τῆς θεογνωσίας τὸ ὕψος· οὕτω γὰρ καὶ Ἡσαΐας καὶ Μιχαίας ἐθέσπισαν· „ Ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου: τουτέστιν ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις δήλη πᾶσι γενήσεται· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὑψοῦτε αὐτόν φησι, καὶ ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ δοξάζετε· καὶ γὰρ Κύριός ἐστιν, ὡς δούλων δεσπότης· ἀλλὰ καὶ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς τυγχάνει, ἅτε ποιητὴς ἡμῶν καὶ πλάστης γεγενημένος· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Καὶ τί χρήζει ὑψωθῆναι ὁ ὑψηλός; πῶς δὲ παρὰ ἀνθρώπων ὁ ἐν οὐρανοῖς ὑψωθήσεται; ἀλλ' ὑψηλά φησι, περὶ αὐτοῦ διανοηθῆτε· ὕψος ἄρα τοῦ Θεοῦ λόγου ἡ ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ (τῷ τοῦ Γολγοθᾶ δηλαδὴ) προσκύνησις· ὥσπερ γὰρ δόξα βασιλεῖ τὰ ἐν πολέμῳ τρόπαια· οὕτω καὶ τῷ Χριστῷ ἡ διὰ τῶν παθημάτων κατόρθωσις, ἥτις ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ τῷ τὸν Σταυρὸν δεξαμένῳ γεγένηται· ἅγιον δὲ τὸ ὄρος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ καλεῖ· ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ σταυρωθέντος ἐπιφοιτήσεως· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει. „ Οὐ μόνον τὸ ἐξουσιαστικὸν τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁγιαστικὸν οἰκειοτέρως ἤδη παρακελεύεται· σύμβολον ἐν τούτῳ διδοὺς, τὴν ἐν τῷ ἡγιασμένῳ ὄρει προσκύνησιν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Εἰ μέν τις ἁμαρτίας ὑπόμνησιν σε μνήμη, συμβουλεύει τὸ διὰ τῆς μετανοίας ἡ ψαλμῳδία καθάρσιον· εἰ δέ σοι πρὸς τὸ κρεῖττον εὐοδοῦται ὁ βίος, βεβαίωσιν ποιεῖ διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐχαριστίας τῶν εἰς τὰ ἄνω προαίρεσιν.

1 : „ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ.
2 : „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφρο-
„ σύνῃ.

Ψάλατε, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ἐπινίκιον καὶ ἀλαλακτικὸν ὕμνον, διὰ τὴν νίκην ὁποῦ ἔκαμε κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν Δαιμόνων. δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις σᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, καὶ σκλαβίαν τῶν Δαιμόνων· μὲ εὐφροσύνην δὲ καὶ χαρὰν δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, διατὶ ἐλυτρώθητε παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν., καὶ ὅτι ἀξιωθήκετε νὰ ἔχετε τοιοῦτον αὐθέντην, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1.)

„ Εἰσέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλ-
„ λιάσει,
3 : „ Γνῶτε ὅτι Κύριος, αὐτός ἐστιν ὁ
„ Θεὸς ἡμῶν.

Γνησίως λέγει, λατρεύσατε τὸν Χριστὸν χαίροντες· καὶ γνωρίσατε, τόσον ἀπὸ τοὺς Προφήτας, ὁποῦ ἐπροφήτευσαν περὶ αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ θαυμάσια ἔργα του, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν. (2)

„ Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς καὶ οὐχ ἡ-
„ μεῖς.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ φαίνωνται οἱ γονεῖς, πῶς κάμνουν· ἤτοι γεννοῦν τὰ τέκνα των, ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ ταῦτα ποιεῖ· αὐτὸς μὲν ὡς αἴτιος, οἱ δὲ γονεῖς, ὡς συναίτιοι· καθὸ αὐτοὶ δηλονότι ὑπηρετοῦσι εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς προσταγὴν τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο πολλοὶ γονεῖς, πολλάκις θέλοντες νὰ κάμουν τέκνα, δὲν δύνανται. Ὅθεν καὶ πρὸς τὴν Ῥαχὴλ τὴν λέγουσαν πρὸς τὸν Ἰακὼβ „ δός μοι τέκνα, εἰ δὲ μὴ τελευτήσω ἐγώ· δογματικῶς ἀπεκρίθη, καθὸ σοφὸς, ὁ Πατριάρχης Ἰακὼβ „ μὴ ἀντὶ Θεοῦ εἰμι ἐγὼ, ὅς ἐστέρησέ σε καρποῦ κοιλίας; (Γέν. λ; 1:) ὡς ὁ Εὐσέβιος ὀρθότατα ἐξηγεῖ. (3)

„ Ἡ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Τουτέστι μὴ στυγνοὶ, μὴ κατηφεῖς, μηδὲ ὀκνηροὶ πρὸς ἀγαθουργίαν· πρόθυμοι δὲ μᾶλλον καὶ ἱλαροὶ, καὶ τῇ τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένῃ ἐλπίδι χαίροντες· ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων δουλεία, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, φόβον φθοροποιὸν ἐμποιεῖ· ἡ δὲ τοῦ Κυρίου, φόβον ἁγνὸν, ἐξ οὗ γίνεται τῇ ψυχῇ εὐφροσύνη· ὅμοιον γάρ ἐστι τὸ δουλεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τῷ δουλεύειν φωτὶ, ζωῇ, ἀληθείᾳ, δικαιοσύνῃ, ἁγιασμῷ· πάντα γὰρ ταῦτά ἐστιν ὁ Κύριος· μὴ οὖν σκυθρωπὴν ἡγεῖσθε τὴν δουλείαν αὐτοῦ, μηδὲ λυπηρὰν καὶ ἐπίπονον· μεστὴ γὰρ ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γάρ ἐστι, φησι, κατὰ τὴν πικρὰν τοῦ Διαβόλου τυραννίδα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἡ βασιλεία· ἀλλ' ἥμερος αὐτοῦ καὶ φιλάνθρωπος ἡ δεσποτεία· γεγηθότες τοίνυν τῇ δουλείᾳ προσέλθετε· „ Εἰ δέ τις μὴ δουλεύοι αὐτῷ ἐν εὐφροσύνῃ, (λέγει ὁ Εὐσέβιος) μὴ τολμάτω παριέναι ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνίπτοις ποσὶ παραβάλλων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐξελθεῖν ἀπὸ προσώπου Κυρίου τὸ εἰσελθεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ· ὥσπερ τοίνυν ἐξελθὼν Κάϊν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, οὐ τόπον καταλείψας, ἐν ᾧ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ἐν ἄλλῳ τόπῳ γεγένηται· ἀλλ' ἔρημος τῶν περὶ Θεοῦ ὀρθῶν ἐννοιῶν γεγενημένος, ἔξω τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐχώρησεν, ἀπρονοησίαν καὶ ἀθεΐαν ἀσπασάμενος, ὡς μηκέτι φαντασίαν, ἢ ἔννοιαν ἔχειν ἐπιφανείας Θεοῦ· οὕτω τὸ εἰσιέναι ἐνώπιον Κυρίου, τὸ διὰ νοήσεως ἡγεῖσθαι αὐτὸν παρόντα σημαίνει· κατὰ τό· „ Ζῇ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ.

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Ὅτι καὶ ὁ Ἰὼβ καὶ Δαβὶδ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἦτον γεγεννημένοι ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς, λέγουσιν ὅμως καὶ οἱ δύο· „ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με· καὶ πρὸς Ἱερεμίαν ὁ Θεὸς λέγει· „ Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε· ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ὁ τὴν κατὰ πάντων ἔχων κυριότητα φυσικὴν, αὐτὸς οὗτός ἐστιν ὁ Θεός· οὐδὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν τοῖς ποιήμασι φυσικὴν ἔχει κυριότητα· πάντα δὲ δοῦλα τοῦ κτίσαντος· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἑαυτοὺς πεποιήκαμεν· οὐδὲ αὐτομάτως ἀνέθαλεν ἐπὶ γῆς τὸ λογικὸν ζῶον, πέπλασται δὲ μᾶλλον παρὰ Θεοῦ.

„ Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα „ νομῆς αὐτοῦ.

Εἴρηται τοῦτο καὶ εἰς τὸν ηδ: Ψαλμόν, καὶ ἀγκαλὰ ἐκεῖ λαὸς νομῆς γράφεται, καὶ πρόβατα χειρός, δὲν εἶναι ὅμως ἀπὸ τοῦτο καμμία διαφορὰ ἀξιόλογος ἀνάμεσα εἰς αὐτά. (1)

4: „ Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἐ„ξομολογήσει, εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ „ ἐν ὕμνοις.

Καθὼς πρέπει νὰ ἐμβαίνῃ τινας, πρῶτον εἰς τὰς ἔξω πύλας τοῦ οἴκου, καὶ ἔπειτα εἰς τὰς αὐλάς του· ἔτζι κατὰ τὸν Εὐσέβιον πρέπει, πρῶτον νὰ ἐξομολογῆται τινας τὰ ἁμαρτήματα του, καὶ ἔπειτα νὰ ἀνυμνῇ τὸν Θεόν· ἵνα μὲ τὴν ἐξομολόγησιν καθαρθῇ ἡ γλῶσσα, καὶ οὕτω νὰ προσφέρῃ καθαρὸν τὸν ὕμνον εἰς τὸ Θεόν· πύλαι δὲ καὶ αὐλαὶ τοῦ Χριςοῦ, εἶναι ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι αἱ εὑρισκόμεναι εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καθὸ αὐταὶ εἶναι οἶκος αὐτοῦ· εἴρηται δὲ διὰ τὰς αὐλάς, καὶ εἰς τὸν πγ: Ψαλμόν „ Ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· (2)

„ Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ „ ὄνομα αὐτοῦ.

Πάλιν λέγει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια σχεδόν, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, αὐξάνων καὶ παρακινῶν τοὺς Χριςιανοὺς περισσότερον εἰς τὴν τοῦ Χριςοῦ δοξολογίαν· ἡ ἐξομολόγησιν ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν εὐχαριςίαν. εὐχαριςεῖτε λέγει, τὸν Χριςὸν ὦ Χριςιανοί, ἐπειδὴ καὶ τόσον εὐεργετήθητε ἀπὸ αὐτόν. καὶ εὐφημεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Δεσπότου.

5: „ Ὅτι χρηστὸς Κύριος· εἰς τὸν αἰῶνα „ τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ἕως γενεᾶς καὶ „ γενεᾶς ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι χρηςός, καθὸ συμπαθής. αἰώνιον δὲ εἶναι τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ ὄχι προσωρινόν, καθὼς εἶναι τὸ ἔλεος τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Χριςοῦ εἶναι παντοτινή· ἡ ὁποία ὄχι μόνον διέμεινεν εἰς τὴν γενεὰν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριςιανῶν. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ μόνον γὰρ Δεσπότης ἡμῶν ἐςίν, ἀλλὰ καὶ ποιμήν, τὴν ἀγαθὴν ἡμῖν προσφέρων νομήν· ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ ὡς βασιλέως· πρόβατα δέ, ὡς ποιμένος. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Λαὸς εἶναι οἱ κρείττους καὶ λογικώτεροι· πρόβατα, οἱ τὴν ἀλογωτέραν τάξιν ἐπέχοντες, καὶ μὴ ἐν πείρᾳ τῶν θείων ὄντες λογίων· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Τίνος ἐσμὲν πρόβατα; μάνθανε ὅτι τοῦ Μονογενοῦς, λέγοντος· „ Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει. αὐτοῦ καὶ λαός ἐσμεν, ὅς τις ἡμῖν διὰ τῆς γλώσσης τῆς προφητικῆς ἔλεγε· „ Καὶ ἔσεσθέ μοι εἰς λαόν, κἀγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς Θεόν· (Ἱερεμ. ια΄: 4.) οὐκοῦν ὁ Κύριος, αὐτός ἐςιν ὁ Θεός· ἑκάτερον γὰρ ὁ Υἱός, καθάπερ ὁ Πατήρ, ὀνομάζεται. καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Πάντων οὖν Θεὸς ὢν καὶ ποιητὴς πάντας καλεῖ καὶ ἐξοικειοῦται· ἀνθρώπους γὰρ καὶ κτήνη σώζει ὁ Θεός, τοὺς μέν, ὡς λαὸν αὐτοῦ, τοὺς δέ, ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Πύλαι τοῦ Κυρίου αἱ κατ᾽ εἶδος ἀρεταί· περὶ ὧν καὶ ἐν ἄλλοις εἴρηται· „ Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· ἵνα ὑπερβάντες τὰς πύλας αὐτοῦ, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἐν ταῖς κατὰ θεολογίαν ὕμνοις εἰσεληλυθότες, εὐχαρίςως ἐξομολογήσωνται τῷ Θεῷ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος ἔφη· „ Ὡς ἰατρῷ ἐξομολογεῖσθε τὰ τῆς ψυχῆς ἀπογυμνοῦντες τραύματα διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἁμαρτημάτων· θαῤῥοῦντες δὲ τοῦτο πράττετε, δόγμα ἀληθὲς περὶ αὐτοῦ μαθόντες, ὅτι χρηςός ἐςι, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ὁ Ἡσύχιός φησιν· „ Ὡς γὰρ χρηςός: τουτέςιν ὡς συμπαθὴς καὶ ὡς φιλάνθρωπος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὸ ἔλεος ἔδωκεν· ἵνα, κἂν πλανηθῶμεν ἐκ ῥαθυμίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρω-

ΨΑΛΜΟΣ Ρ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας πολλὰς ἀρετὰς κατώρθωσεν, ὅταν ἐβασίλευε· τὰς ὁποίας προβλέποντας ὁ Δαβίδ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διηγούμενος ἐκ προσώπου ἐκείνου τὴν ἐνάρετον ζωήν του, καὶ βάλλοντας αὐτὸν εἰκόνα ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὀρθῆς πολιτείας, καὶ παράδειγμα τῆς τελειότητος, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. (1)

1: „ Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύ-„ ριε.

Ἄσμα, λέγει, θέλω κάμω τὸ ἔλεος καὶ τὴν κρίσιν σου Κύριε, καὶ οὕτω νὰ τὸ προσφέρω εἰς ἐσένα τὸν ἴδιον: ᾄδων δηλαδὴ τὰ περὶ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς κρίσεώς σου· διά τι σὺ, ἐλεεῖς μὲν, κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν. κρίνεις δὲ, κατὰ τὴν μέλλουσαν· ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οὔτε τὸ ἔλεός σου εἶναι χωρὶς κρίσιν, οὔτε πάλιν ἡ κρίσις σου εἶναι χωρὶς ἔλεος κατὰ τὸν Βασίλειον. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα θέλω ᾄσω, αὐτὰ καὶ θέλω μιμηθῶ, ἐλεῶν ὁμοῦ καὶ κρίνων ὀρθῶς κατὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

2: „ Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ.

Ὁ

θρωπίας πρὸς αὐτὸν ἐπιςρέψωμεν· ἀπὸ γὰρ τῆς νῦν γενεᾶς ἀρξαμένη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀλήθεια, εἰς γενεὰν φανεροῦται τὴν μέλλουσαν· ὅταν ἀποδώσῃ ἑκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῦτο γάρ ἐςιν ἡ ἄμαχος καὶ ἀψευδὴς ἀλήθεια.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ: τουτέςιν ὕμνος καὶ δοξολογία τῷ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τῷ κατὰ σάρκα Χριςῷ· διαγράφει δὲ ἡμῖν ὁ ψάλλων ἐνθάδε τὸν τέλειον, τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, διδάσκων ἡμᾶς, ποίαν δεῖ πολιτείαν ἐπιτηδεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ἴδωμεν λοιπὸν οἷα ὁ τέλειος πρὸς Χριςὸν τὸν δίκαιον Κριτὴν ἀναφθέγγεται. ᾧ κἂν τὸν ἔλεον ᾄδωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιν γε πάντως συνᾴδομεν· καὶ ὁ Βασίλειος· „ Συνάπτει τὴν ἐλεημοσύνην τῷ κρίματι, ἵνα τὸ τῆς κρίσεως ἀκριβὲς πραϋνθῇ τῇ ἐπικρατήσει τοῦ ἐλέου· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς, φησὶ, τίς ὑποςήσεται; ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ δίκαιος· δικαιοσύνη δὲ ἡ πρὸς ἀξίαν ἀντίδοσις· καθὼς γέγραπται· „ Ἀγάθυνον Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς· τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς ςραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ κριτής· ἀγαπᾷ γάρ, φησιν, ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν· διὸ καὶ νῦν λέγει ὁ ψάλλων· ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύριε· ἐλεήμων οὖν καὶ δίκαιος ὁ Κύριος· μὴ οὖν ἐξ ἡμισείας αὐτὸν

Ὀδεύων, λέγει, καὶ πολιτευόμενός ἐγὼ, χωρὶς κάνένα μῶμον καὶ κατηγορίαν, ἔτζι θέλω ψάλω καὶ θέλω καταλάβω τὶ ψάλλω· διατὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ψάλλει πρέπει καὶ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ ψαλλόμενα. τὸ μὲν οὖν νὰ ὁδεύῃ: ἤτοι νὰ πολιτεύεται ἀμώμως τινὰς, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς. τὸ δὲ νὰ ψάλλῃ τινὰς καὶ καταλαμβάνῃ ἐκεῖνο ὁποῦ ψάλλει, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς Θεωρητικῆς. ἡ διὰ μὲν τοῦ ψάλλειν ἐφανέρωσε τὴν πρακτικὴν ἀρετήν. διὰ δὲ τοῦ συνιέναι. ἐφανέρωσε τὴν Θεωρητικήν· τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω τινὰς κατορθόνει, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὁδὸν: ἤτοι πολιτείαν ἄμωμον καὶ ἀκατηγόρητον. (1)

„ Πότε ἥξεις πρός με;

Πότε, λέγει, θέλεις ἔλθῃς πρὸς ἐμένα Κύριε, ὅς τις πολιτεύομαι ἀμώμως; καὶ ψάλλω καὶ καταλαμβάνω τὶ ψάλλω διὰ τοῦτον μόνον τὸν σκοπὸν, διὰ νὰ ἀξιωθῶ τῆς ἐδικῆς σου νοερᾶς ἐλεύσεως; ἢ πότε θέλεις ἔλθῃς Κύριε πρὸς ἐμένα, ὅς τις διαπύρως ἐπιθυμῶ τὴν παρουσίαν σου; εἶπε γὰρ ὁ Κύριος, „ Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω. ιδ: 23:) (2)

„ Διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ καρδίας
„ μου ἐν μέσῳ του οἴκου μου.
3: „ Οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου
„ πρᾶγμα παράνομον· ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσυναναστρεφόμην μὲ καθαρότητα τῆς καρδίας μου μέσα εἰς τὸ ὁσπήτιόν μου· καὶ οὔτε ἔμπροσθεν εἰς τοὺς αἰσθητούς μου ὀφθαλμοὺς, οὔτε εἰς τοὺς νοητοὺς ἔβαλλον πρᾶγμα παράνομον: ἤγουν δὲν ὑπέφερα νὰ φαντάζωμαι καὶ νὰ ἐνθυμοῦμαι κἀμμίαν παρανομίαν. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐμίσουν ἐκεί-

τὸν γνωρίζωμεν, μηδὲ ἀφορμὴν ῥαθυμίας τὴν φιλανθρωπίαν λαμβάνωμεν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὸν σὸν ἔλεον καὶ τὴν σὴν κρίσιν ᾄσομαι, τὸν τρόπον διεξιὼν, καθ' ὃν πέφυκας οὐ πρῶτον κρίνειν, ἔπειτα ἐλεεῖν· ἀλλὰ πρῶτον ἐλεεῖν, ἔπειτα κρίνειν καὶ μετὰ φιλανθρωπίας καὶ ἐλέου ποιεῖσθαι τὰς ἀποφάσεις· Καὶ ὁ Κύριλλος· „ Οἶδά σε φησιν, ἐλεήμονα καὶ δίκαιον ὄντα Κριτὴν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις ὑμνήσωσε· ἠλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ δικαιώσας τῇ πίστει, καὶ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων, καὶ κρίσιν ἐφ' ἡμῖν δικαίαν ἐξενεγκών· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ῥυθμίσαι διὰ τῆς παρούσης Ψαλμῳδίας ὅλον τὸν βίον τὸν ἡμέτερον βούλεται, ἀναγκαίως μνημονεύει τῆς κρίσεως· ὀφθαλμὸς γὰρ εἰς αὐτὴν ὁρῶν προσκόπτειν οὐκ ἀνέξεται· φόβῳ δὲ τῶν κατ' ἐκεῖνον ἀπειλουμένων τὸν καιρὸν ἀσφαλίζεται· ἀλλ' ἐπεὶ τῆς κρίσεως προτάττει τὸν ἔλεον, ἐλεήμων ἐστιν ὁ Κριτὴς ὁ ἡμέτερος· οὐ μὴν ὅτε κρίνει· νυνὶ δὲ, ὅτε μήπω τὴν κρίσιν ἐνεργεῖ· ὥστε τὸ ἔλεος, τοῦ νῦν καιροῦ· ἡ δὲ κρίσις, τοῦ μέλλοντος· ταῦτα τοιγαροῦν ᾄδοντες, οὔτε ἀπογινώσκειν, οὔτε καταφρονεῖν ἁμαρτάνοντες δυνάμεθα.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Ψαλῶ σοι φησιν, ὦ Δέσποτα, καὶ δοξολογήσωσε διηνεκῶς· συνήσω δὲ καὶ ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ: τουτέστι μετὰ συνέσεως καὶ σοφίας βαδιοῦμαι τὴν ὀρθὴν καὶ ἀδιάστροφον καὶ ἀμώμητον ὁδόν· χρὴ γὰρ ἡμᾶς εἶναι συνετωτάτους, τοὺς ἐθέλοντας εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ σοφίας μεμεστωμένην ἔχειν τὴν καρδίαν· σοφίας δὲ οὐ τῆς ἐπιγείου καὶ κοσμικῆς· ἐκείνης δὲ μᾶλλον, ἣν χαρίζεται Χριστός· ἐν αὐτῷ γὰρ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι· καὶ αὐτὸς σοφοῖ τυφλοὺς καὶ συνέσεως ἁπάσης ἐστὶ χορηγός.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „ Ὁ τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν χωρὶς τῆς ἐφ' ἑκάτερα ῥοπῆς μετ' εὐσεβοῦς καὶ ὀρθῆς γνώσεως συντηρήσας ἀλώβητον, εἴσεται τὴν γινομένην πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀπαθείας παρουσίαν· ψαλῶ γάρ, φησι, καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, πότε ἥξεις πρός με; ὁ γὰρ Ψαλμὸς τὴν ἐνάρετον πρᾶξιν δηλοῖ· ἡ δὲ σύνεσις τὴν ἐπ' ἀρετῇ γνωστικὴν ἐπιστήμην, καθ' ἣν τῆς θείας αἰσθάνεται παρουσίας ὁ δι' ἀγρυπνίας προσδεχόμενος τὸν Κύριον αὐτοῦ. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Μακάριον τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνδημίαν προσδέχεσθαι, οὕτω τε διηνεκῶς, ὡς ἥξοντος πρὸς ἡμᾶς, εὐτρεπίζεσθαι· ἥξει δὲ πρὸς ἡμᾶς, ὅταν αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς τηρήσωμεν· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πότε ἥξεις πρός με; ἀντὶ τοῦ, εὐπρεπῆ σοι τὰ βασίλεια (τῆς ψυχῆς) κατέστησα· ποθῶ σου τὴν παρουσίαν ὦ Δέσποτα· μαίρομαί σου τῆς ἐπιφανείας: ἀλλὰ δὸς τὸ ποθούμενον.

κείνους ὁποῦ παραβαίνουν τὴν δικαιοσύνην, τόσον τὴν πρὸς τὸν Θεὸν, ὅσον καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους (1)

4: „ Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή.
„ ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ
„ οὐκ ἐγίνωσκον.

Δὲν ἐγένετο, λέγει, μὲ ἐμένα ἡ σκολιὰ καὶ στρεβλὴ καρδία· ἤτοι ὁ σκολιὸς ἄνθρωπος κατὰ περίφρασιν· ἐπειδὴ τὸ στραβὸν μὲ τὸ ἴσον εἶναι ἀσυνάρμοστον κατὰ τὸν Ἡσύχιον. καὶ ἂν ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἤθελε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐμένα, ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ τὸν ἠξεύρω· πρέπει γὰρ νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς φιλίαν μὲ τὸν πονηρόν· ἀλλὰ, ἐὰν μὲν ὁ πονηρὸς ἔλθῃ κοντὰ εἰς ἡμᾶς, πρέπει νὰ σπουδάζωμεν νὰ τὸν διορθόνωμεν· ἐὰν δὲ ἀναχωρῇ ἀπὸ ἡμᾶς, πρέπει νὰ τὸν καταφρονοῦμεν καὶ νὰ μὴ ψηφοῦμεν τὴν ἀναχώρησίν του, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον·

(2) τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Διαβόλου. ὅτι δηλαδὴ ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔδιδα χώραν καὶ εἴσοδον εἰς τὸν Διάβολον νὰ σπείρῃ εἰς ἐμὲ τοὺς πονηρούς του λογισμοὺς, διὰ τοῦτο, οὐδὲ ὅταν ἀνεχώρει ἀπὸ ἐμένα, ἐλάμβανον εἴδησιν· ταὐτὸν εἰπεῖν, οὔτε ὅταν ἤρχετο αἰσθανόμην, οὔτε ὅταν ἔφευγεν.

5: „ Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.

Ἐδίωκα, λέγει, ἀπὸ λόγου μου ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ κρυφίως καταλαλεῖ τὸν ἀδελφόν του, ὡς κακοήθη καὶ ἀνελεύθερον, καὶ ὡς σκύλον κρυφίως δαγκάνοντα· τὸ λάθρα δὲ ἐπρόσθεσε, διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ καταλαλεῖ τὸν εὑρισκόμενον παρόντα, δὲν ἁμαρτάνει τόσον πολλά· καὶ τὸ αἴτιον εἶναι, διὰ τί ὁ καταλαλούμενος ὤντας παρὼν, ἠμπορεῖ νὰ ἀπολογηθῇ εἰς ἐκεῖνα, ἁ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος· „ Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων σχηματιζόμενοι κατὰ τὰς ἀγορὰς, σεμνοὶ φαίνονται καὶ ἐπιεικεῖς· ἐν δὲ ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις, οὐκέτι κρύπτοντες τὸν ἑαυτῶν τρόπον, ἐλέγχονται φαῦλοί τινες ὄντες· ἐγὼ δέ φησιν, οὐδένα ἔσχον ἄδικον συνοικοῦντα λογισμόν· ἀλλὰ μετὰ καθαρότητος νοῦ ἀνεστρεφόμην καὶ ἐκτὸς καὶ ἐν οἴκῳ· οὐκ ἐπαίνους δὲ θηρᾶται τοὺς ἐξ ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα λέγων ὁ ψαλμῳδὸς, ἢ ἁπλῶς ὁ τέλειος· ἀφιλόδοξος γὰρ τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, καὶ φιλοκομπίας οὐχ' ἅπτεται· ὁρᾷ δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ὁ σκοπὸς εἰς τὸ καὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν, ὅσοιπερ ἂν τοὺς παρ' αὐτῶν δεχόμεθα λόγους· ὅρα δὲ ὅτι οὐκ εἶπεν· οὐδέποτε ἐμπέπτωκα παρανόμῳ πράγματι· ἦν γὰρ ψεῦδος· ἀλλὰ τί; οὐ προετιθέμην: τουτέστιν οὐ σκοπὸν εἶχον καὶ προκείμενον τέλος παρανομῆσαι· εἰδὲ καί τι συνέβη ἀνθρώπινον, ἀλλ' οὐ προθεμένου μου τοῦτο ἐγένετο· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Σαφῶς δὲ ἐνταῦθα παρανομίαν ἀπηγόρευσεν ἅπασαν, οὐ τὴν ἐν πράξει μόνον. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν λογισμῷ· ὀφθαλμοὺς γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς ὁρατικὸν ἐδήλωσεν εἰπών· „ Οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον· ὥστε εἴτις προτίθεται κακὰ, κἂν κωλυθῇ πρᾶξαι, τῆς ἀπὸ τοῦ σκοποῦ κακίας τὴν δίκην οὐκ ἐκφεύξεται· ἐμίσουν γάρ φησι, τοὺς ποιοῦντας τὰς παραβάσεις, οὐχ ἢ ἀνθρώπους, ἀλλ' ἢ τοιούτους· δεῖ γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ἀποστρέφεσθαι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ποιοῦντας παραβάσεις λέγει τοὺς ἁμαρτάνοντας· πᾶσα γὰρ ἁμαρτία παρακοὴ καὶ παράβασις τοῦ θείου νόμου γίνεται· ἡ συνήθεια δὲ τῶν ἀδελφῶν, παραβάτας καλεῖ τοὺς Χριστὸν ἀρνησαμένους, οὓς ἐπιτεταμένως μισεῖν προσήκει, ἐχθροὺς τοῦ Σωτῆρος ἐλομένους εἶναι.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ὅς τις ἔμεινε τηρῶν τὴν εὐθύτητα, ἐρεῖ τό, οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή, δεικνὺς τὴν τὸ ὀρθὸν ἀπολέσασαν νόησιν, μὴ κατάλληλον ἡμῖν οὖσαν, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπερχομένην, ὅταν ἡμεῖς αὐτὴν ἐπισπασώμεθα, τὸ εὐθὺ ἀποβαλόντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Οὕτω καλεῖ τὰ τοῦ Διαβόλου βουλεύματα, ἅτε μηδὲν εὐθὺ ἔχοντα· καὶ ὁ Δίδυμος· „ Γέγραπται ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ· „ Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· (Ἐκκλ. Ζ'. 30.) εἰ οὖν εὐθὺς γεγένηται τῷ κατ' ἀρετὴν ἀρχῆθεν πεποιῆσθαι, πᾶσα κακία καὶ σκολιότης ἠθῶν μακρὰν αὐτοῦ ἐστι· καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Καθάπερ σκαμβὴ ῥάβδος κολληθῆναι πρὸς ὀρθὴν οὐ δύναται. οὕτως ἀκακίᾳ συζῶντι οἱ σκαμβὴν ἔχοντες καρδίαν οὐ συνάπτονται· ὁ δὲ Κύριλλος τὸ οὐκ ἐγίνωσκον οὕτως ἑρμηνεύει· „ Τουτέστιν οὐδὲ εἰδέναι προσεποιούμην· οὐ γὰρ ἠξίουν εἶναι φίλος αὐτῶν· ἆρα ὡς ὑπερήφανος; οὐδαμῶς φησιν· ἀλλ' εἰδὼς ὅτι φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί· καρπὸς γὰρ διανοίας ἀγαθοπρεποῦς, τὸ παραιτεῖσθαι τοὺς πονηρούς· ἐσχάτης δὲ πονηρίας ἀπόδειξις, τὸ καταλαλεῖν ἀδελφοῦ.

Θεοῦ καταλαλῆσαι. (1)

„ Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ „ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

Ὑπερήφανον ὀφθαλμὸν λέγει τὸν ὑπερήφανον ἄνθρωπον, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. Ὁμοίως καὶ ἄπληστον καρδίαν ὀνομάζει, τὸν ἀχόρταστον καὶ πλεονέκτην ἄνθρωπον· μὲ τοῦτον λοιπὸν, λέγει: ἤγουν μὲ τὸν ὑπερήφανον ἐμοῦ καὶ πλεονέκτην ἐγὼ δὲν συνέτρωγα. (2)

6: „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς „ τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς „ μετ' ἐμοῦ.

Οἱ ὀφθαλμοί μου, λέγει, ἔβλεπον πάντοτε εἰς τοὺς πιστοὺς γῆς· ἤγουν εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἦτον ἄξιοι νὰ ἐμπιστεύωνται διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς πολιτείας των· ἢ πιστοὺς ὀνομάζει τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· λέγει γὰρ ὁ Σολομών· „ Ἄνδρα δὲ πιστὸν, ἔργον εὑρεῖν. (Παρ: κ. 6) ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν εἶναι σπάνιον· εἰς τούτους λοιπὸν, λέγει, τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἐπρόσεχον καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἐκαθεζόμην. (3)

„ Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός „ μοι

---

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὁ λέγων τινὰ κακῶς ἀπόντα, λυπούμενος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φαῦλον, οὐ κατάλαλός ἐστιν· ἀλλ' ὁ σπουδὴν ἔχων σὺν ἡδονῇ κατ' ἐκείνου λέγειν· ὁ δὲ ἅγιος Δωρόθεος λέγει· „ Διαφέρει τὸ κατακρῖναι τοῦ ἐξουδενῶσαι καὶ καταλαλεῖν· καταλαλῆσαι γάρ ἐστι τὸ εἰπεῖν κατά τινος· οἷον ὅτι ἐψεύσατο ὁ δεῖνα, ἢ ὠργίσθη, ἢ ἐπόρνευσεν, ἤ τι τοιοῦτον· ἐλάλησε γὰρ ἐμπαθῶς τὸ ἁμάρτημα τοῦ ἀδελφοῦ· κατακρῖναι δέ ἐστι, τὸ εἰπεῖν, ὅτι ὁ δεῖνα ψεύστης ἐστὶ, πόρνος, ὀργίλος· ἰδοὺ γὰρ κατέκρινεν αὐτὴν τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καὶ ἀπεφήνατο καθ' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ λέγων, ὅτι τοιόσδε ἐστίν· ἄλλο γάρ ἐστι τὸ εἰπεῖν ὠργίσθη, καὶ ἄλλο τὸ ὀργίλος ἐστίν· ἐξουδενῶσαι δὲ, τὸ οἱονεὶ βδελύσσεσθαι τὸν πλησίον καὶ σικχαίνεσθαι ὡς ἀηδίαν τινά· ὃ καὶ τοῦ κατακρῖναι ὀλεθριώτερον· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· Ἡμεῖς δὲ μήτε λέγωμεν κακῶς, καὶ τοῖς λέγουσιν ἀκοὴν μὴ παράσχωμεν· ἀκοὴν γάρ φησι, ματαίαν μὴ παραδέξῃ· οὐκ εἶπε μὴ πιστεύσῃς, ἀλλὰ μηδὲ δέξῃ· διὸ καὶ ὁ Προφήτης· ἐξεδίωκόν, φησι, τὸν καταλαλοῦντα· οὐκ εἶπεν· οὐκ ἐπίστευον, ἢ οὐ παρεδεχόμην τὰ λεγόμενα· ἀλλὰ καὶ ὡς ἐχθρὸν ἀπήλαυνον· εἰπὲ πρὸς τὸν καταλαλοῦντα· ἔχεις ἐπαινέσαι τινά; ἀνοίγω τὰς ἀκοὰς, ἵνα δέξωμαι τὰ μύρα· κακῶς θέλεις εἰπεῖν; ἀποφράττω τὴν εἴσοδον τοῖς ῥήμασιν· οὐ γὰρ ἀνέχομαι κόπρον καὶ βόρβορον δέχεσθαι· ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „ Ἐπιστόμιζε τὸν καταλαλοῦντα ἐν ἀκοαῖς σου· ἵνα μὴ διπλῆν ἁμαρτίαν σὺν αὐτῷ ἁμαρτάνῃς, καὶ σαυτὸν ὀλεθρίῳ πάθει ἐθίζων, κἀκεῖνον κατὰ τοῦ πλησίον φλυαροῦντα οὐκ ἀνακόπτων· μὴ δώσῃς τὴν ἀκοήν σου τῇ γλώσσῃ τοῦ καταλάλου, μηδὲ τὴν γλῶσσαν τῇ ἀκοῇ τοῦ φιλοψόγου, ἡδέως λαλῶν, ἢ ἀκούων κατὰ τοῦ πέλας· ἵνα μὴ ἐκπέσῃς τῆς ἀγάπης, καὶ ἀλλότριος εὑρεθῇς τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, ἢ ἀνεχόμενος καταλαλοῦντος, ἀφορισμοῦ ἄξιοι καὶ οἱ ἀμφότεροι· ὁ δὲ Κύριλλος εἶπεν· „ Ὁ ἐφ' ἡμῶν ἑτέρου καταλαλῶν, οὗτος οὐδὲ ἡμῶν καταλαλεῖν ἐφ' ἑτέρων ἀφέξεται· ὅθεν χρὴ τὸν τοιοῦτον ὡς κοινὸν ἐχθρὸν εἰκότως ἐλαύνεσθαι, ὡς τὸν ἐν παραδείσῳ μιμούμενον δράκοντα· ὃς τοῦ Θεοῦ καταλαλήσας, τὴν Εὔαν ἠπάτησεν.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Πλεῖστα ἐν ἡμῖν εἰσι πάθη ψυχικά· ὧν δὲ καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἐκτοπώτερον καὶ πάσιν ἀφόρητον, ᾧ καὶ αὐτὸς μάχεται ὁ Θεός· τοῦτο δέ ἐστιν ὑπερηφανία, ἣ καὶ ἀδελφὴν σύντροφον ἔχει τὴν πλεονεξίαν: ἤτοι τὸ ἀπλήστως πλεονεκτεῖν· ταῦτα δύω βάραθρα ψυχῶν, καὶ ὀλέθρου πύλαι, καὶ ἀκοιμήτου φλογὸς ἄξια· τίς οὐ φεύγει τὸν ἀλαζόνα; τίς οὐ παραιτεῖται τὸν ἀπλήστῳ χειρὶ συλλέγοντα χρημάτων πορισμοὺς, καὶ πλεονεκτοῦντα πολλούς; καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἐτιθέμην φησι, πρὸς αὐτοὺς φιλίας συνάλλαγμα· ἐπειδήπερ ἡ τράπεζα ἀγάπης ἐνέχυρον ὡς τὰ πολλὰ παραλαμβάνεται· ἀναγκαίως δὲ τὸν ἄπληστον τῇ καρδίᾳ: δηλαδὴ τὸν πλεονέκτην, καὶ τὸν ὑπερήφανον συνέπλεξεν· οὐδεὶς γὰρ αὐτοὺς φίλους ἔχειν δυνήσεται· ἐπειδὴ φίλαυτος ὁ ἀλαζὼν καὶ ὁ πλεονέκτης.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Ἐπὶ τοὺς πιστούς: τουτέστι τοὺς ἁγίους, ὥστε καὶ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ. τουτέστι συνεῖναι καὶ συμβουλεύειν ἀεὶ καὶ ἀποφέρειν εἰς τὰ χρήσιμα· ἐξαίρετον γὰρ ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ σύμβουλος ἀγαθός· ἐστι τὸν αὐτὸν καὶ ἀξιοζήλωτον ἀποτελεῖ τὸ ἀποφέρειν πρὸς πᾶν ὁ,τιοῦν τῶν χρησίμων καὶ πρὸς σωτηρίαν διδάσκειν τὰ συμφέροντα: καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „ Οὐ μόνον φησι, τοὺς πονηροὺς ἀποστρέφεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοσοῦτον ἀρέσκεσθαι, ὥστε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτοὺς τείνειν· ὅπερ ἐραστῶν πρὸς ἐρωμένους ἴδιον.

„ μοι ἐλειτούργει.

Ἐκεῖνος, λέγει, ὁποῦ ἐπολιτεύετο μὲ πολιτείαν καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον, αὐτὸς ἦτον ὑπηρέτης μου· πρέπει γὰρ νὰ ἔχῃ τινὰς, ὄχι μόνον καλοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ καλοὺς ὑπηρέτας. Ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ Δεκτὸς Βασιλεῖ ὑπηρέτης νοήμων (Παρ: ιδ΄. 35) καὶ ὁ Σειρὰχ εἶπε περὶ τοῦ σοφοῦ καὶ θεοφοβουμένου, „ ἀναμέσον Μεγιςάνων ὑπηρετήσει (Σειρ. λθ΄. 4)

7 :„ Οὐ κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου „ ποιῶν ὑπερηφανίαν.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ὑπερήφανον φίλον, ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὸν ὑπερήφανον ὑπηρέτην, ὅτι ὁ τοιοῦτος δὲν ἐκατοίκει μέσα εἰς τὸ παλάτιόν του· ὑπερήφανοι δὲ ὑπηρέται εἶναι ἐκεῖνοι, περὶ ὧν ὁ Ἡσαΐας „ Οὐ μὴ εἴπωσιν οἱ ὑπηρέται σου σίγα. (Ἡσ. λβ. 5.)

„ Λαλῶν ἄδικα οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον „ τῶν ὀφθαλμῶν μου. (1)

Ἐκεῖνος, λέγει, ὁποῦ ἐλάλει ἄδικα, αὐτὸς δὲν ἐκατώρθονεν ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐσπούδαζε καὶ ἐπεθύμει· ἀλλ' οὐδὲ εὐοδόνετο ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου:

8 :„ Εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτεινον πάντας „ τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς.

Εἰς τὸ πρωῒ, λέγει, ἤγουν ὄχι εἰς καιρὸν μέθης τῆς ἀπὸ οἴνου. ὄχι εἰς καιρὸν θυμοῦ, ὅταν ὁ λογισμὸς σκοτισμένος ὢν σφάλλῃ· ἀλλὰ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἤμην νήφων καὶ προσεκτικός, τότε ἐθανάτονα τοὺς ἁμαρτωλούς. ὄχι ὅλης τῆς γῆς, ἀλλὰ μόνης τῆς γῆς ἐκείνης, ὁποῦ ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου· καὶ ὅλους, ὄχι ὁμοῦ, ἀλλὰ, ποτὲ μὲν, τὸν ἕνα, ποτὲ δὲ, τὸν ἄλλον, κατὰ τὸν θεῖον Ἰσίδωρον. (2)

„ Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυ„ ρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους „ τὴν ἀνομίαν·

Ἐθανάτονα, λέγει, τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην: ἤτοι διὰ νὰ ἐξολοθρεύσω τοὺς παρανόμους· δηλαδὴ ἵνα οἱ παράνομοι βλέποντες τὴν αὐστηρὰν παιδείαν, ὁποῦ λαμβάνουν οἱ ἁμαρτωλοί, συσταλῶσι καὶ ἀφανισθῶσι κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον. ἀναγωγικῶς δὲ, γῆ μὲν νοεῖται τὸ σῶμα καὶ τὰ σωματικά· καθὸ καὶ αὐτὰ εἶναι γεώδη· ἁμαρτωλοὶ δὲ τῆς τοιαύτης γῆς, εἶναι οἱ πονηροὶ λογισμοί. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι, ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ψυχῇ μου· τοῦτο γὰρ εἶναι πρωΐα νοητή· τότε ἀπέκτεινον ὅλους τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, τοὺς ἐκ τοῦ γεώδους σώματος, καὶ τῶν γηΐνων προερχομένους. πόλιν δὲ Κυρίου νόησον τὴν ψυχήν· καθὸ αὐτὴ εἶναι οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ποιεῖν δὲ ὑπερηφανίαν ἐςὶ τὸ μετὰ ἀλαζονίας ἐνεργεῖν· λέγοι δ' ἂν ϗ ὅτι οὐ κατῴκει ἐν τῇ καρδίᾳ μου λογισμὸς ὑπερηφανίας, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Ὅθεν ὁ αὐτὸς Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος προσθέττει· „ Καθαρᾷ οὖν φησι, ϗ χειρὶ ϗ γνώμῃ κατὰ τῶν εἰς Θεὸν ἁμαρτανόντων ἐξωπλιζόμην, μήτε τῆς ἐξ οἴνου μέθης, μήτε τῆς ἐκ θυμοῦ σφαλλούσης τὸν λογισμόν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Τοῦτο παντὶ δῆλον, ὅτι ἐν αἰνίγματι κεκαλυμμένως εἴρηται· οὐ γὰρ ὅτι καθ' ἑκάςην ἀρχὴν τῆς ἡμέρας αἵματι ἀνθρώπων τὰς χεῖρας ἐμολυνόμην· οὐ τοῦτό φησιν ὁ λόγος· τοῦτο γὰρ πρὸς τῷ ἐναγεῖ, ἔτι ϗ τὸ ἀπίθανον ἔχει· τί οὖν ἐςὶ τοῦτο; συνετώτερον ἀκούσωμεν, ἵνα μὴ κατηγορήσωμεν ἐπὶ ψεύδει

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΔ

„ Προσευχὴ τῷ πτωχῷ ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου „ ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ.

Πτωχὸν ὀνομάζει ἐδῶ ἡ ἐπιγραφὴ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ χρειάζεται τὴν θείαν βοήθειαν. εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, ὅτι ἁρμόζει ἡ προσευχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἤτοι ὁ παρὼν Ψαλμὸς, ὅταν αὐτὸς ἀκηδιάσῃ, ἤτοι ὀλιγοψυχήσῃ, πολεμούμενος ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς, καὶ προσφέρῃ τὴν δέησίν του ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν. „ Ἐκχεῶ γάρ φησιν, ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου· τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ἐπιφέρει ἀκολούθως. τὴν θλῖψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ. (Ψαλμ. ρμα: 2:) Προηγουμένως δὲ ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅταν ἐδιώκετο καὶ ὠλιγοψύχει. καὶ διὰ τοῦτο ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. ἔχει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ προφητείας περὶ Χριστοῦ, ἐσπαρμένας ἐν τῷ μεταξύ. (1)

1: „ Κύ-

δει τῶν Προφητικῶν λογίων.. Πόλις τοῦ Κυρίου ἡ σύστασίς ἐστι τῆς ἀνθρωπίνης κατασκευῆς· ἁμαρτωλοὶ δὲ γῆς, περὶ ὧν φησιν ὁ Σωτὴρ, ὅτι ἔσωθεν ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται λογισμοὶ πονηροί· τούτους δὴ τοὺς ἐκ τῆς γῆς ἁμαρτωλούς: τουτέστι τοὺς ἐκ τῆς γηΐνης σαρκὸς προϊόντας, καθ' ἑκάστην ἔννοιαν τὴν παρὰ Θεοῦ ἐξαφανίζει ἐκ τῆς ἰδίας συστάσεως ὁ ἑαυτὸν ἐκκαθαίρων· πρωΐα οὖν καὶ ὄρθρος ἐν ψυχῇ καθ' ἑκάστην ἀνατολὴν σωτηρίου δείγματος γίνεται, ἐν ᾗ ἐξαφανίζεσθαι δεῖ πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν λογισμούς· εἰ γὰρ μὴ τὰ πρῶτα πρὸς ἁμαρτίαν κινήματα τῆς ψυχῆς ἐκτμηθείη, ἀνάγκη εἰς ἔργον προχωρεῖν τὰς ἐνθυμήσεις· τοῦτο οὖν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, τοὺς ἐκ τοῦ γεώδους σώματος φυομένους, ταῖς ἑωθιναῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ πρὸς Θεὸν προσεδρείᾳ ἐκόλαζον, καὶ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως καὶ τῇ δι' ἐξομολογήσεως φανερώσει διέκρινον, καὶ ἐξωλόθρευον τὰ τοῦ σώματος πάθη, καὶ τοὺς ἀνομοῦντας λογισμοὺς ἐκ τῆς καρδίας μου· αὕτη γὰρ πόλις Κυρίου, ὡς οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφόρος Μάξιμος· „ Δεῖ τοίνυν ἡμᾶς, μὴ μόνον παθῶν εἶναι σωματικῶν φονευτὰς, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ ψυχὴν ἐμπαθῶν λογισμῶν ὀλετῆρας· ἁμαρτωλοὶ γὰρ τῆς γῆς, τὰ σωματικά εἰσι πάθη· ἐργαζόμενοι δὲ ἀνομίαν, καὶ ἐκ πόλεως Κυρίου ἐξολοθρευόμενοι τῆς ψυχῆς, οἱ ἀναιροῦντες λογισμοὶ, κατὰ τὸ ῥητόν· „ Ἀπέκτεινάν φησι, τοὺς ἁμαρτωλοὺς; χάριν τοῦ ἐξολεθρεῦσαι τοὺς παρανόμους· ἡ δὲ πρωΐα: κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, τὸ σπουδαῖον καὶ τὸ τάχος δηλοῖ, κατὰ τό· „ Καὶ ἐξαπέστειλε Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων αὐτῶν ἐν χειρὶ τῶν Προφητῶν αὐτοῦ, ὀρθρίζων καὶ ἀποστέλλων τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ (Β'. Παρ. κϛ'. 15.) νόμιμος δὲ ἡ τῶν πονηρῶν ἐξαίρεσις· „ Ἐξαρεῖτε γάρ φησι, τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· Πόλις δὲ Θεοῦ, ἐν ᾗ πάντες εἰσὶ καὶ κατοικοῦσιν οἱ ἅγιοι· οἷς συμφέρει ἁμαρτωλοὺς ἐκ μέσου γίνεσθαι ἢ καταργουμένους, ἢ ἀναιρουμένους· ἵνα μηδαμῶς αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ βλάπτωνται· ὁ δὲ Νύσσης ἐν τῇ ιβ'. ὁμιλίᾳ εἰς τὸ ᾆσμα ῥητῶς λέγει· „ Πάντας τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὴν ἐν Βαβυλῶνι τῶν Ἰουδαίων ταλαιπωρίαν, καὶ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν· προαγορεύει δὲ καὶ τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Προσευχὴ τῷ

1: „ Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς „ μου, καὶ ἡ κραυγή μου πρός σὲ „ ἐλθέτω.

Προσευχὴν ἐδῶ λέγει τὴν διὰ τοῦ σόματος προφερομένην· κραυγὴν δὲ λέγει τὴν ἐκ τῆς καρδίας νοερῶς γινομένην· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ κραυγῆς. οἰμωγὴν ἐξέδωκεν. ἔρχεται δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἡ τοιαύτη νοερὰ κραυγή, ὅταν γένη ἀκουστὴ εἰς αὐτόν· γίνεται δὲ ἀκουστή, ὅταν ἀρέσκῃ εἰς τὸν Θεόν. (1)

2: „ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου „ ἀπ' ἐμοῦ.

Μή με ἀποστραφῇς, λέγει, ὦ Κύριε, ὡς ἀνάξιον· τὸ ὁποῖον συνειθίζουν νὰ κάμνουν: ἤγουν τὸ νὰ γυρίζουν τὸ πρόσωπόν τους, ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν τὸν παρακαλοῦντα αὐτούς· (2)

„ Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ θλίβωμαι, κλῖνον „ πρός με τὸ οὖς σου· ἐν ᾗ ἂν ἡμέ„ ρα ἐπικαλέσωμαί σε, ταχὺ ἐπάκου„ σόν μου.

Ὄχι μόνον, λέγει, τώρα σὲ παρακαλῶ νὰ μή με ἀποστραφῇς, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· μάλιστα δὲ εἰς τὰς θλίψεις μου· τότε γὰρ χρεία βοηθείας περισσοτέρας. περὶ δὲ τῆς κλίσεως τοῦ Θεϊκοῦ αὐτίου εἴπομεν καὶ εἰς τὸν ιε': Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοί. καὶ εἰς τὸν πε': Ψαλμόν: ἤγουν εἰς τὸ „ Κλῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου. (3)

3: „ Ὅτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέ„ ραι μου.

Εἰσάκουσόν μου, λέγει, ὀγλίγωρα Κύριε, διατὶ

τῷ πτωχῷ· πολλάκις ἡμῖν χρεία τῆς κατὰ Θεὸν ἀναβάσεως, ἵνα νοήσωμεν τίνων πτωχεύωμεν· οὐ γὰρ ἂν εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθοιμεν τῶν ἀληθινῶν ἀγαθῶν, εἰ μὴ τὴν ἐν τούτοις ἑαυτῶν πτωχείαν καταινοήσωμεν, ἀλλ' ἔμψυχός τις γενήσεται καὶ ἐνδιάθετος τῆς προσευχῆς ὁ τόνος, ὅταν γνῶμεν τίνων πτωχεύομεν, καὶ πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν ποθουμένων ἀκηδιάσωμεν· οὕτως ἐκχεῖται ἡ δέησις ἡμῶν ἀντὶ ῥημάτων χρωμένη τοῖς δάκρυσιν. ἔστι δὲ προσευχὴ ὁμιλία νοῦ πρὸς Θεόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει ἐν ἰάμβοις.

„ Δέησιν οἶου τὴν αἴτησιν ἐνδεῶν, „ Τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τῶν ἀμεινόνων.

ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πᾶς ὁ αἰτούμενός τι, οὐκ ἔχων, ὃ αἰτεῖται, ἐπὶ τὸ τυχεῖν τούτου ἐρχόμενος διὰ τῆς αἰτήσεως, πτωχός ἐστι· πᾶς οὖν προσευχόμενος Θεῷ, ἀγαθῶν αἰτεῖται μετουσίαν, ταύτην ἐξ ἑαυτοῦ ἔχειν οὐ δυνάμενος· ὅθεν καὶ πάντες πρὸς Θεὸν πτωχοί. Εἰ καὶ μέγας οὖν ἦν καὶ βασιλεὺς ὁ Δαβίδ, ἐν τοῖς ἐκ Θεοῦ ὅμως διδομένοις πτωχὸς ἦν· ὅθεν γνοὺς ἑαυτὸν πολλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκ Θεοῦ χορηγουμένων λειπόμενον, ἀκηδίας ἀναπίμπλαται ὡς σφόδρα ἀθυμῆσαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Πᾶς τῷ Θεῷ ἀνακείμενος, πτωχεύων ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγμασι παρὰ δὲ Θεῷ πλουτῶν, ἀκηδιᾷ λυπούμενος ἐπὶ τῇ τῶν πολλῶν κακίᾳ καὶ ἀπωλείᾳ· οἷος ἦν ὁ λέγων (ὁ Μιχαίας δηλαδὴ) „ Οἴμοι ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ' ὑπάρχει· πλὴν ἐπὶ τούτοις ὁ πτωχὸς ἀκηδιῶν καὶ ἀθυμῶν, φάρμακον τοῦ πάθους θεραπευτικὸν περινοεῖ ἑαυτῷ· τοῦτο δὲ ἦν ἡ πρὸς Θεὸν προσευχή, ἣν μόνην εἶχε παραμυθίαν.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος· „ Ταῦτά ἐστι τὰ κυρίως ἀγαθά, ἃ καὶ τῷ Θεῷ πρέπει διδόναι, καὶ τοῖς αἰτοῦσι συμφέρει λαβεῖν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Παῤῥησίας δὲ τὸ εἰπεῖν· μὴ ἀποστρέψῃς· ὁ γὰρ μηδὲν φαῦλον ἑαυτῷ συνειδὼς ὁ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις ἀγαθὰς δεικνύς, ἐρεῖ τοῦτο· καὶ ὁ αἰτῶν, ἃ χρή.

(3) Ἐνταῦθα εἰρήσθω τὰ τοῦ Ἡσαΐου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου· χρὴ δὲ ἄρα καὶ πρὸ τοῦ θλίβεσθαι ταῖς ἱκετηρίαις σχολάζειν, καὶ μὴ μόνον ἐν τοῖς περιστατικοῖς καιροῖς· ὁ μέν τοι ἅγιος εὔχεται οὐχ ὅπως μὴ θλιβῇ· ἀδύνατον γὰρ τοῦτο· ἀλλ' ὅπως θλιβόμενος μὴ ἡττηθῇ· καὶ ὅπως ἐν τῇ ἐλπίδι χαίρων, ὁ-

τι ἐκλείπει καὶ λιγοθυμεῖ ἡ ψυχή μου· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ λέγει „ Ταχὺ εἰσάκουσόν μου Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου (Ψαλ. ρμβ: 7:) ἐξέλιπον, λέγει, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι μου: ἤτοι ἐπέρασαν καὶ ὑφανίσθησαν ὡσὰν καπνὸς, τὰ ἔτη τῆς ζωῆς μου.

„ Καὶ τὰ ὀστᾶ μου ὡσεὶ φρύγιον συ-
„ νεφρύγησαν.

Ἀντὶ τοῦ, φρύγιον, δαλὸν ὁ Σύμμαχος εἶπε καὶ ἀπόκαυμα. καὶ αὐτὰ, λέγει, τὰ κόκκαλά μου ἐξεράνθησαν, ὡσὰν ὁ ἀποκαυμένος δαυλὸς, μὲ τὸ νὰ ἐφλογίσθησαν ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ, ὀστᾶ νοοῦνται, οἱ λογισμοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ σερεονουσι: καὶ βαστάζουσι τὴν ψυχὴν, καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα βαστάζουσι τὸ σῶμα. οἱ λογισμοὶ δὲ αὐτοὶ φλογισθέντες ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τὴν πύρωσιν τῶν ψυχικῶν παθῶν, ἔγιναν λέγει, ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι. (1)

4: „ Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος καὶ ἐξηράνθη
„ ἡ καρδία μου.

Καθὼς, λέγει τὸ χορτάρι, ὅταν πληγωθῇ, μαραίνεται: ἔτζι καὶ ἐγὼ, ἐπειδὴ ἐπληγώθηκα ἀπὸ τὰ πάθη, διὰ τοῦτο ἐμαράνθην κατὰ τὴν καρδίαν· διατὶ ἔτυχον κἀμμίαν παρηγορίαν, ἥτις ἤθελε δροσίσῃ τὴν φλόγα τῶν παθῶν μου.

„ Ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρ-
„ τον μου.

Ἔχασα, λέγει, καὶ τὴν ὄρεξιν τῆς τροφῆς ἀπὸ τὴν πολλήν μου λύπην· διότι οἱ παλαιοὶ, τὴν μὲν ὄρεξιν ὠνόμαζον, ἐνθύμησιν τροφῆς· τὴν δὲ ἀνορεξίαν, ἀλησμονησίαν. (2)

5: „ Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐ-
„ κολλήθη τὸ ὀστοῦν μου τῇ σαρ-
„ κί μου.

Ἀπὸ τὰς φωνὰς, λέγει, τοῦ σεναγμοῦ μου, ἐκόλλησαν τὰ κόκκαλα μὲ τὴν σάρκα μου· διατὶ ὁ ἀληθινὸς σεναγμὸς ξηραίνει καὶ διαλύει κάθε ξύγγι, ὁποῦ σύ-

πομένη τὰς θλίψεις· κλίνειν δὲ τὸ οὖς αὐτοῦ ὁ Θεὸς λέγεται, ὡς οὐκ ἐφικνουμένης τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ κραυγῆς ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς αὐτοῦ Θεότητος· διόπερ αὐτὸς ὑποκατιὼν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ὑποκλίνει τὴν ἀκοὴν τοῖς καταξιουμένοις εἰσακούεσθαι.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τὰς ἐπομένας ὡς γεγενημένας συμφορὰς διηγεῖται· καί φησι καπνῷ παραπλησίως τὸν τῆς ζωῆς ἀναλωθῆναι χρόνον, καὶ ἐξ ἀθυμίας δαλὸν ξηρὸν γεγενῆσθαι τὸ σῶμα, ὡς ὑπό τινος καταφλεχθὲν πυρὸς προσβολῆς· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσε· καὶ τὰ ὀστᾶ μου ὡς καῦσις ἐψαθυρώθη· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τί ἐστι φρύγιον; ὁ Σύμμαχος ἐδήλωσεν· ἐκδέδωκε γὰρ, ἀπόκαυμα· ὥσπερ τοίνυν τὸ ἀποκαυθὲν ξύλον, ἐὰν μὴ τύχῃ τοῦ ταχέως σβεννῦντος, εὐκόλως θρύπτεται· οὕτω ψυχὴ τοῖς βιωτικοῖς συγκαιομένη πάθεσιν· ἐὰν μὴ τὸν Θεὸν φιλανθρωπίᾳ σβεννῦντα τὴν ἔκκαυσιν κτήσηται, εὐκόλως διαφθείρεται· καὶ διὰ τοῦτο ταχὺ εἰσακουσθῆναι προσηύξατο· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὀστᾶ ἐνόησε πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς κατὰ νόμον λατρείας τῶν Ἰουδαίων· ἦν δὲ ταῦτα· ἡ ἀρχιερωσύνη, ὁ ναὸς, αἱ θυσίαι, ἡ αὐτονομία τοῦ Ἔθνους.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Χόρτῳ φησὶ, παραπλησίως ἀπέσβην, καὶ τὸ πρότερον ἄνθος ἀπώλεσα· καὶ πάσης μὲν τροφῆς ἀπέβαλον ὄρεξιν, τῆς δὲ προτέρας εὐπαθείας παντελῶς ἐγυμνώθην· τῇ γὰρ ἐξ ἀθυμίας τηκεδόνι ἐξανηλώθη τὸ σῶμα, γυμνοῖς δὲ τοῖς ὀστέοις ἐπίκειταί μου τὸ δέρμα· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἄρτος δὲ ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀπὸ γῆς ἄρτος τὸ σῶμα τρέφει· οὕτως ὁ ἐξ οὐρανοῦ λόγος τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς· ὃς ἂν τοίνυν τοῦτον φαγεῖν ἐπιλάθηται· τουτέστιν ἐργάσασθαι (τοῦ γὰρ νοητοῦ ἄρτου ἡ βρῶσις ἐργασία καθέστηκε· δηλοῖ δὲ οὕτως εἰπὼν τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Κύριος· „ Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον) τούτου ἡ καρδία δίκην χόρτου πληγεῖσα ξηραίνεται· ὡς δὲ ὁ χόρτος πλήττεται καὶ ξηραίνεται, ὅταν ὁ ὑετὸς ἐπ' αὐτὸν σπανίσῃ· οὕτω καὶ ἡ καρδία, ὅταν ἔνδειαν νοσήσῃ τοῦ θείου λόγου, τότε πλήττεται καὶ ξηραίνεται, ἄνθος ἀρετῆς βλαστῆσαι οὐκ ἰσχύουσα· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος.

εὑρίσκεται ἀνάμεσα εἰς τὰ κόκκαλα καὶ τὰς σάρκας· Μερικοὶ δὲ σάρκα νοοῦσι τὸ δέρμα· τὰ κόκκαλά μου, λέγει, ἐκόλλησαν μὲ τὸ δέρμα μου· ἐπειδὴ καὶ τὰ μεταξὺ τῶν κοκκάλων καὶ τοῦ δέρματος κρέατα καὶ αἱ σάρκες, ἐξωδεύθησαν ἀπὸ τὴν λύπην.

6: „ Ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπαρωμοίασα μὲ τὸ πουλίον τὸν Πελεκᾶνον, τὸ ὁποῖον, φεύγει μὲν ἀπὸ τὰς τῶν ἀνθρώπων διατριβὰς, ζητεῖ δὲ τὴν μοναξίαν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ζῶον φιλέρημον. (1)

„ Ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκο-„ πέδῳ.

Ὁ νυκτικόραξ εἶναι ζῶον φοβιτζάρικον· διὰ τοῦτο φεύγωντας τοὺς ἀνθρώπους, κατοικεῖ καὶ διατρίβει μέσα εἰς τὰ χαλασμένα καὶ κρημνισμένα ὀσπήτια· ταῦτα γὰρ ὀνομάζονται οἰκόπεδα. ἔτζι, λέγει, καὶ ἐγὼ, φεύγωντας τοὺς ἀνθρώπους, κατοικῶ μέσα εἰς τὰ ἐρημικὰ καλύβια· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ νυκτικόραξ κατοικῶντας εἰς τὰ κρημνισμένα ὀσπήτια, κράζει τὴν νύκτα, ἀπὸ τὴν δειλίαν καὶ φόβον του· διὰ τοῦτο καὶ νυκτικόραξ ὀνομάζεται. ἔτζι λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐγὼ κράζω τὴν νύκτα πρὸς ἐσένα τὸν Θεὸν, φοβούμενος μήπως ἔλθουν οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου.

7: „ Ἠγρύπνησα καὶ ἐγενόμην ὡς στρου-„ θίον μονάζον ἐπὶ δώματος.

Ἐγὼ, λέγει, ἀγρύπνησα, ὡσὰν τὸ μικρὸν πουλίον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν δειλίαν καὶ φόβον ὁποῦ ἔχει, κάμνει ἀγρυπνίαν τὴν νύκτα· καὶ εὑρίσκεται μοναχὸν ἐπάνω εἰς τὰ δώματα καὶ σέγας τῶν ὀσπητίων. (2)

8: „ Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνείδιζόν με οἱ ἐ-„ χθροί μου, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με „ κατ' ἐμοῦ ὤμνυον.

Πάντοτε, λέγει, οἱ ἐχθροὶ, ὁποῦ με διώκουν, μὲ ὀνειδίζουν κατηγοροῦντές με ὡς δειλὸν καὶ ταλαίπωρον, καὶ ὀμνύοντες διὰ νὰ μὲ ἐπιβουλευθοῦν· ἢ αὐτοὶ κάμνουν ὅρκον τὰς ἐδικάς μου συμφορὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον, λέγοντες οὕτως· ἄμποτε νὰ μὴ πάθωμεν ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔπαθεν ὁ Δαβίδ· ἄμποτε νὰ μὴ γένωμεν ὡσὰν ἐκεῖνον. μερικοὶ δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐνόησαν, πῶς τὸ προεῖπεν ὁ Χριστὸς διὰ τὸν Πέτρον, ὅστις ἔκαμεν ὅρκον, ὅτι οὐκ οἶδε τὸν ἄνθρωπον: ἤτοι

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Μάξιμος, ὅτι ὁ Κύριος ὁμοιάζει μὲ τὸν πελεκᾶνον· τοῦτο γὰρ τὸ ζῶον κάμνει τὴν φωλεάν του εἰς πέτρας κρημνώδεις, ἐπειδὴ φοβεῖται νὰ μὴ διαφθείρῃ τινὰς τὰ πουλία του· ἀλλ' ὁ ὄφις, ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν φωλεάν του, παρατηρεῖ πόθεν φυσᾷ ὁ ἄνεμος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ χύνει τὸ φαρμάκι του πρὸς τὸ μέρος τῆς φωλεᾶς, ὅταν λείπῃ ὁ πελεκᾶνος· καὶ ἔτζι θανατόνονται τὰ πουλία του· ὁ δὲ πελεκᾶνος ἐρχόμενος, καὶ βλέπων τὰ πουλία του νεκρὰ, πετᾷ ὑψηλὰ ἐπάνω τῆς φωλεᾶς, καὶ κτυπῶντας δυνατὰ τὰ πλευρά του μὲ τὰ πτερά του ἐκβάλλει ῥανίδας αἵματος· αἱ δὲ ῥανίδες τοῦ αἵματος σταζόμεναι, δίδουσι δύναμιν ζωογόνον εἰς τὰ πουλία, καὶ ἔτζι ζωοποιοῦνται· πελεκᾶνος λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστός· πουλία, οἱ πρωτόπλαστοι· φωλεὰ, ὁ παράδεισος· ὄφις ὁ Διάβολος· ὅστις ἐφύσησε τὸ φαρμάκι διὰ τῆς παρακοῆς εἰς τοὺς πρωτοπλάστους καὶ τοὺς ἐνέκρωσεν· ὁ δὲ Χριστὸς ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ καὶ νυγεὶς τὴν πλευρὰν, ἔσταξε τὸ ζωήρρυτον αἷμά του, καὶ οὕτως ἡμᾶς ἀνεζώωσεν· ὅθεν καὶ ἔντινι τροπαρίῳ τῶν εἰς τὸν Ἐπιτάφιον ᾄδεται· „ Ὥσπερ πελεκὰν τετρωμένος τὴν πλευράν σου λόγε, τοὺς θανόντας παῖδάς σου ἐζώωσας, ἐπιστάξας ζωτικοὺς αὐτοῖς κρουνούς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Πολλαῖς κέχρηται παραβολαῖς, ἀξίως βουλόμενος παραστῆσαι τὰς συμφοράς· δι' ἑκάστου δὲ τῶν εἰρημένων ὀρνίθων τὴν δειλίαν δηλοῖ καὶ τοῦ κηδεμόνος τὴν ἐρημίαν· τό, τε γὰρ στρουθίον ὑπ' ἀγωνίας ἀξ-

ἤτοι τὸν Χριςόν. (1)

9 : „ Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον, καὶ
„ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρ-
„ νων.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ καὶ ἐνθυμούμην νὰ φάγω, ἐπάσσιζα τὸ ψωμὶ μὲ τὴν σποδόν: ἤγουν μὲ τὴν ζεςὴν στάκτην· καὶ τὸ νερὸν ὁποῦ ἔπινα, τὸ ἔσμιγα μὲ κλαυθμοὺς καὶ δάκρυα· ἔτζι γὰρ ἔκαμνον εἰς τὰς ὑπερβολικὰς συμφοράς μου· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑπέφερα νὰ βάλλω εἰς τὸ σόμα μου ἄλυπον τὴν τροφήν μου· ἢ νοεῖται, ὅτι τὴν στάκτην μὲν ἔφαγον αντὶ ψωμὶ, καὶ τὸ πιοτόν μου τὸ ἔσμιγα μὲ τὰ δάκρυα, καὶ ἔτζι τὸ ἔπινα· τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμνεν ὁ Δαβὶδ πότε; ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι τρώγοντες τροφὴν, ἱλαρύνοντο καὶ ἔχαιρον· τότε γὰρ αὐτὸς κειτόμενος πρῆμιτα, καὶ ἔχων τὸ σόμα εἰς τὴν γῆν, ἐτραβιζε μὲν μὲ τὴν ἀναπνοήν του τὸν κονιορτόν· ἔζύμονε δὲ αὐτὸν μὲ τὰ δάκρυα. (2) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ὀδυνηρὰν ζωὴν, ὁποῦ ἔζη. εἴπομεν δὲ πολλαῖς φοραῖς, ὅτι τὸ ὅτι, ποτὲ μὲν εἶναι αἰτιολογικὸν, ποτὲ δὲ βεβαιωτικὸν, ποτὲ δὲ, περιττὸν, ἢ διηγηματικὸν, καθὼς εἶναι τώρα καὶ ἐδῶ.

10 : „ Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου καὶ
„ τοῦ θυμοῦ σου· ὅτι ἐπάρας κατέῤ-
„ ῥαξάς με.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ ἀνωτέρω λυπηρὰ ἐσυνέβησαν εἰς ἐμένα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐδικῆς σου ὀργῆς Κύριε: ἤγουν διατὶ σὺ ὠργίσθηκες εἰς ἐμένα· ὠργίσθηκες δὲ, διατὶ σὲ παρεπίκρανα μὲ τὰς ἁμαρτίας μου κατὰ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο· „ Σὺ ὠργίσθης καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν (Ἡσ. ξδ: 5) ἤτοι διότι ἡμεῖς ἡμάρτομεν, τοῦ καὶ λαμβανομένου ἀντὶ τοῦ, γάρ. πρόσωπον δὲ ὀργῆς λέγεται ἡ ὀργὴ κατὰ περίφρασιν. Καὶ πρὸς τούτοις, ἠκολούθησαν ταῦτα εἰς ἐμὲ, διατὶ σὺ Κύριε, ἀφ' οὗ με ὕψωσας πρότερον, ὅταν ἔζων καλῶς, ὕςερον μὲ κατεσύντριψας εἰς τὴν γῆν· διατὶ ἐπαραχώρησας νὰ πέσω· ὅμοιον δὲ εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τὸ „ ὑψωθεὶς δὲ ἐταπεινώθην. (Ψαλ: πζ: 16.)

11 : „ Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιὰ ἐκλίθη-
„ σαν, κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθην·

Τὰ ἔτη, λέγει, τῆς ζωῆς μου ἐπέρασαν καὶ ἀφανίσθησαν ὀγλίγωρα, καθὼς καὶ ἡ σκιὰ ὀγλίγωρα ἀφα-

---

ἐξελαύνει τὸν ὕπνον· ἢ ὁ νυκτικόραξ τὰς οἰκουμένας φεύγων τῶν οἰκιῶν, ταῖς ἐρήμοις ἢ καταλελειμμέναις προςρέχει· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος· „ Θαυμασὸν ἡμῖν καρπὸν τῆς ἀγρυπνίας ἔδειξε· ποιεῖ γὰρ αὕτη ἡμᾶς ὡς ςρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματι· ὅπερ εἶναι μὲν δοκεῖ τισιν εὐκαταφρόνητον, πολιτείαν δὲ ὅμως ἐκλεκτὴν ἢ μακαρίαν κέκτηται· οὐ τροφῆς γὰρ, οὐκ ἐσθημάτων φροντίζει ὁ μονάζων ὡς ςρουθίον· οὐκ ἐπιβουλὴν δέδοικε· κατοικεῖ γὰρ ἐν δώματι, ἢ τῶν ἐπιβουλευόντων ἐςὶν ὑψηλότερος· νοήσεις δὲ πάντως ἐκεῖνο τὸ δῶμα ἢ τῷ ψαλμῳδῷ λέγεσθαι, ὅπερ ὁ Κύριος περὶ συντελείας διηγούμενος ἔφησεν· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ· (τουτέςιν ὁ ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀπαθείας ἢ θεωρίας ὢν, μὴ πρός τι τῶν γηΐνων κατερχέσθω τῷ λογισμῷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τουτέςιν οἱ δοκοῦντες φίλοι, χείρονα τῶν ἐχθρῶν διεπράττοντο· τοὺς γὰρ ἐπαίνους εἰς ὅρκους τοὺς κατ' ἐμοῦ μετέβαλον.

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει· „ Εἰώθεσαν δὲ οἱ ἐν ὑπερβολῇ συμφορῶν, εἴποτε τροφῆς ἐμνήσθησαν, σποδὸν ἐπὶ τὸν ἄρτον ἐπιπάττειν, ἢ μετὰ δακρύων τὸ ὕδωρ πίνειν, οὐδ' αὐτὴν ἄλυπον τὴν τροφὴν προσφέρεσθαι ἀνεχόμενοι· τοῦτό φησι, ἢ ἐγὼ ἐποίουν· ταῦτα δὲ λέγων ὁ Δαβὶδ ἰδιοποιεῖται τὰ συμβεβηκότα τῷ λαῷ ἢ τῷ τόπῳ τῆς Ἱερουσαλήμ· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτοις παραπλήσια ἢ τὰ ἐν τῷ οθ'. Ψαλμῷ· „ Ψωμιεῖς ἡμᾶς ἄρτον δακρύων, ἢ ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ· τὴν δὲ τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν διὰ τούτων δηλοῖ· εἰ γὰρ ὁ τῆς τροφῆς καιρὸς ὀδύνης ὑπῆρχε μεςὸς, σχολῇ γε ἂν ἄλλος καιρὸς ταύτης ἐλεύθερος ἦν· τούτοις δέ φησι, περικλάζομαι τοῖς κακοῖς, ἐπειδὴ Δέσποτα, κατ' ἐμοῦ κεκίνηκας τὴν ὀργήν· ἢ ὁ Σεβῆρος δὲ εἶπεν· „ Οὐδὲ τὸν τῆς ἀνέσεως καιρὸν ἔξω τοῦ μακαρίου ἢ κατὰ Θεὸν ἐποιεῖτο πένθους.

φανίζεται· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ εἶπεν ὁ αὐτός. „ ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη. αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιὰ παράγουσι (Ψαλ. ρμγ: 5:) ἐξηράνθηκα δὲ, λέγει, ὡσὰν τὸ χορτάρι· καθὼς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· ἀλλ᾽ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν, ὅτι ἐξηράνθη ἡ καρδία μου, ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὅλος ἐμαράνθη, ὡσὰν ἀπὸ φθίσιν καὶ ἕκτηκα. (1)

12: „ Σὺ δὲ Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις·
„ καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεὰν
„ καὶ γενεάν.

Τὰ μὲν ἐδικά μου, λέγει, πράγματα: ἤτοι τὰ ἀνθρώπινα, τοιαῦτα εὐκολομετάβλητα καὶ ἀνώμαλα εἶναι. Σὺ δὲ Κύριε, εἶσαι πάντοτε ἀναλλοίωτος καὶ ἀΐδιος. καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου εἶναι παντοτινή· τόσον εἰς τὴν γενεὰν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ὅσον καὶ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. (2)

13: „ Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών,
„ ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτήν,
„ ὅτι ἥκει καιρός.

Κατὰ μὲν τὸν πρόχειρον λόγον, περὶ τῆς αἰσθητῆς Ἱερουσαλὴμ ἡ προφητεία αὕτη νοεῖται· ὅτι δηλαδὴ, ἀφ᾽ οὗ ἐτελείωσεν ὁ ὁρισθεὶς καιρὸς τῆς σκλαβίας, θέλει εὐσπλαγχνισθῇ πάλιν ὁ Θεὸς τὴν Σιὼν, διὰ τί ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἐπισκοπῆς της, ὅστις ἐπροφητεύθη καὶ αὐτός· κατὰ δὲ τὸν βαθύτερον λόγον, ἡ προφητεία αὕτη νοεῖται διὰ τὴν νέαν Σιὼν, ὡς λέγει ὁ Δίδυμος: ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· ὅτι σὺ Χριστὲ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν Ἡσύχιον, θέλεις ἐλεήσεις τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν πιστευσάντων εἰς τοὺς Ἀποστόλους Χριστιανῶν, καὶ θέλεις βοηθήσεις αὐτήν. ἐπειδὴ καὶ ἔφθασε καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον ζητεῖ ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν· καθότι ὅλοι καὶ αἰσθητοὶ καὶ νοητοὶ ἐχθροὶ πολεμοῦσιν αὐτήν. (3)

14: „ Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοί σου τοὺς
„ λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς
„ οἰκτειρήσουσι.

Διὰ τί, λέγει, οἱ δοῦλοί σου Ἀπόστολοι Κύριε, ἡτοίμασαν τὰς πέτρας τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς τῆς νέας Σιὼν Ἐκκλησίας τὰς πλέον στερεωτέρας· καὶ πλέον ἐπιτηδείας εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν· τῶν ὁποίων ἡ συναρμογὴ καὶ ἕνωσις κάμνει τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ χῶμα τῆς Ἐκκλησίας θέλουν ἐλεήσουν καὶ ἐπιμεληθοῦν: ἤτοι τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ χοϊκώτερον ζῶντας εἰς αὐτήν. (4)

15: „ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τὸ ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ὁ λαός· οἰκειοποιεῖται γὰρ, ὡς ἔφην, πάντα τὰ τοῦ λαοῦ· παρ᾽ αὐτάς εἰμι (λέγει ὁ Θεοδώριτος.) τὰς τοῦ βίου δυσμάς· ϗ ἔοικα σκιᾷ κλινάσῃ ϗ ληγούσῃ λοιπόν· καὶ χόρτου δὲ μεμίμημαι τὴν ξηρότητα τῶν θεριζόντων προσκαλουμένου τὰς χεῖρας· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Μὴ τοίνυν τοῖς βιωτικοῖς ἐπαιρώμεθα πράγμασι· τούτου γὰρ ἡμᾶς ἕνεκα σκιὰν ϗ χόρτον ὁ Προφήτης ἐκάλεσεν· ἵνα μηδενὶ τῶν παρόντων θαρσήσωμεν, τὸ σαθρὸν αὐτῶν εἰδότες ϗ πρόσκαιρον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ἀλλ᾽ ἐγὼ μέν φησι, ϗ τὴν φύσιν τοιαύτην ἔχω, ϗ συμφοραῖς συνεζύγην τοσαύταις· σὺ δὲ ἀΐδιος ὢν ϗ αἰώνιος, μεταβολήν τινα τῶν παρόντων κακῶν ῥαδίως ἄν μοι χαρίσαιο· ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Σὺ δὲ Κύριε, οὐδὲν ἔχων θνητὸν οὐδ᾽ ἐπίκηρον, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ϗ ὡσαύτως ἔχων.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Τίς δὲ οὗτος ὁ πολύευκτος ϗ τριπόθητος καιρός; ὁ τῆς ἀναστάσεώς σου Κύριε.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ϗ Θεοδώριτον· „ Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ὡς ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων· „ Τριπόθητός φησιν. ἡμῖν ἡ Σιὼν καίτοι ἔρημος γενομένη· ἀξιάγαστοι δὲ ϗ οἱ κατηλεημένοι λίθοι, ϗ τῶν ἐκ τῆς πορθήσεως γεγενημένων χωμάτων ἡ μνήμη, οἶκτον ἡμῖν ἐντίθησιν· ἄλλος δὲ προστίθησι· „ Ὅτι καὶ τὸν χοῦν: ἤτοι τοὺς χοϊκώτερον ζῶντας τοῦ λαοῦ, ϗ αὐτοὺς ἀξίους οἰκτιρμοῦ, φησιν εἶναι· τηρεῖται γὰρ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὸ λείψανον τῶν Ἰουδαίων, διὰ Ἡλιοῦ σωθησόμενον.

15 : „ Καὶ φοβηθήσονται τὰ Ἔθνη τὸ ὄ-
„ νομα Κυρίου, καὶ πάντες οἱ βασι-
„ λεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου.

Τὰ Ἔθνη, λέγει, θέλουν φοβηθοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τόσον διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα σημεῖα καὶ θαύματα, ὅσον καὶ διὰ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἐνεργούμενα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· καὶ ὅλοι δὲ οἱ βασιλεῖς τοῦ Κόσμου θέλουν φοβηθοῦν τὴν δόξαν σου. νοοῦνται δὲ, Ἔθνη μὲν, οἱ ἐκ τῶν Ἐθνῶν πιστεύσαντες· βασιλεῖς δὲ ὁμοίως οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν· (1)

16 : „ Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιὼν,
„ καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.

Ὄντως, λέγει, θέλει οἰκοδομήσει καὶ συστήσει ὁ Κύριος τὴν νέαν Σιὼν Ἐκκλησίαν. καὶ θέλει φανῇ πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, ὅταν ἔλθῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις. (2)

17 : „ Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν
„ ταπεινῶν, καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν
„ δέησιν αὐτῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐπέβλεψεν εἰς τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινὰ φρονούντων, καὶ δὲν ἐπαράβλεψε τὴν δέησίν τους. (3)

18 : „ Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν;
„ καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν
„ Κύριον.

Αὕτη, λέγει, ἡ προσευχή: ἤγουν ὁ παρὼν Ψαλμὸς κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιγράφεται „ Προσευχὴ τῷ πτωχῷ. αὐτὴ, λέγω, ἂς διορισθῇ καὶ ἂς παραδοθῇ εἰς ἄλλην γενεάν: ἤγουν εἰς τὴν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Κύριλλος· ἐπειδὴ ὁ παλαιὸς μὲν λαὸς τῶν Ἰουδαίων δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὰς περιεχομένας ἐν αὐτῇ περὶ Χριστοῦ προφητείας· ὁ δὲ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν, αὐτὸς θέλει πιστεύσει καὶ αἰνέσει τὸν Χριστόν· οὗτος γὰρ εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὁ κτιζόμενος, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ Παῦλος „ Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. (β: Κορ: ε: 17:)
δὲν

(1) Ὁ λόγος ἐνταῦθα ϗ τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων ϗ τῶν βασιλέων μεταβολὴν προθεσπίζει· ὧν τὰ μὲν, ὁρῶμεν γεγενημένα, τὰ δὲ, ἐλπίζομεν ἔσεσθαι· οὔπω γὰρ ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· ἀλλὰ πάντως αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ· ἢ βασιλεῖς εἶπεν, ἀντὶ τοῦ αἱ βασιλεῖαι· οὐ γάρ ἐστιν οὐκ Ἔθνος, οὐ βασιλεία ἡ μὴ προσκυνοῦσα τὴν δόξαν Χριστοῦ, ἢ καθόλου ἢ ἀπὸ μέρους· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Καλῶς δὲ τὸ φοβηθήσονται εἶπε· τότε γὰρ αὐτοῦ τὸν φόβον τὰ Ἔθνη οὐκ ἐκέκτηντο· ἀφ' οὗ δὲ τοῖς Ἀποστόλοις προσέταξε· „ Μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· ἀλλαμὴν ϗ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οὐ τινὲς, ἀλλὰ πάντες· διόπερ ἱερεῖς μετὰ τῶν βασιλέων ϗ τοὺς δικαίους λέγεσθαι· αὐτοχειροτόνητοι γὰρ οὗτοι, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ χειροτονηθέντες βασιλεῖς διὰ τὸ δεσπόζειν τῶν ἐθνῶν, ϗ φυλάξαι τὴν βασιλικὴν Εἰκόνα τυγχάνουσιν· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Καὶ τοῦτο ἀληθὲς τυγχάνει· εἰ γὰρ ϗ τοῦ Κυρίου τὴν πρώτην παρουσίαν οὐ παρεδέξαντο οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀλλ' ἔσται, ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ϗ ἔνδοξον παρουσίαν, ὄψονται αὐτοῦ τὴν δόξαν.

(2) Οἰκοδομήσει δὲ ὁ Κύριος τὴν Σιών: τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣν ἐκτίσθη τὰ Ἔθνη διὰ πίστεως, ϗ τότε δοξασθήσεται ἐν αὐτοῖς· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεωρεῖς, ὅπως αἴτιον τῆς τῶν βασιλέων ὑποταγῆς, ϗ τῆς τῶν Ἐθνῶν ἐπιγνώσεως ἡ τῆς Σιὼν (ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας) οἰκοδομή; ἥν περ αὐτὸς οὐ λίθοις, ἀλλὰ θαύμασι ϗ χάρισι πνευματικαῖς ϗ Μυστηρίοις ἐνδόξοις ᾠκοδόμησεν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ταπεινοὺς σαφῶς λέγει τοὺς ταπεινόφρονας· περὶ ὧν αὐτὸς ὁ Κύριος ἔλεγεν· „ Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν ϗ ἡσύχιον ϗ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; (Ἡσ. ξς'. 2.) ἄρα τοὺς Ἀποστόλους αἰνίττεται.

δὲν εἶπε δὲ ὁ κτισθεὶς, ἀλλὰ κτιζόμενος· διατὶ ἕως εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ Κόσμου, ἔχουν νὰ κτίζωνται καὶ νὰ αὐξάνουν, οἱ πιςεύοντες εἰς τὸν Χριςόν· κτίσιν δὲ νόησον, ὄχι οὐσίωσιν, ἀλλὰ μεταβολὴν εἰς τὸ καλλίτερον ἀπὸ τῆς ἀσεβείας εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἀπὸ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετήν. (1)

19: „ Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐ-
„ τοῦ, Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν
„ ἐπέβλεψε.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἔσκυψεν ἀπὸ τὸ ἐν οὐρανοῖς ἅγιον ὕψος του, μείνας ἄνω, καὶ κάτω φανεὶς· ἐπειδὴ ἴδιον εἶναι ἐκείνων ὁποῦ σκύπτουν, καὶ νὰ μένουν ἄνω, καὶ νὰ φαίνωνται κάτω κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Ἡσύχιον. ἐφάνη δὲ ὁ Κύριος κάτω διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως· ὕψος δὲ ἅγιον ὀνομάζει τὸν οὐρανόν· ἢ τὸ ὕψος τῆς Θεότητος. ἀπὸ τὸν οὐρανὸν δὲ, λέγει, ὅτι κατέβη εἰς τὴν γῆν· διὰ τῆς ἐπιβλέψεως γὰρ καὶ ἐπισκοπῆς, τὴν συγκατάβασιν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἐφανέρωσεν. (2)

20: „ Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πε-
„ πεδημένων, τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς
„ τῶν τεθανατωμένων.

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν ςεναγμὸν τῶν Δικαίων, τὸν ὁποῖον ἀνεςέναζον διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς δεδεμένους μὲ τὰς σειρὰς καὶ σχοινία τῶν ἁμαρτιῶν τους· καὶ διὰ νὰ λύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, ἢ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Δαιμόνων, τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων: ἤτοι ἐκείνους ὁποῦ ἀπωλέσθησαν μὲ τὰς ἁμαρτίας. (3)

21: „ Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιὼν τὸ ὄνομα
„ Κυρίου, καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἐν
„ Ἱερουσαλήμ.

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ κηρύξῃ εἰς τὸ ὄρος Σιὼν τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός του: ἤγουν ὅτι εἶναι Πατὴρ υἱοῦ γνησίου καὶ φυσικοῦ· περὶ τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν· „ Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. (Ἰω: ιζ: 6:) καὶ

πρὸς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ταύτην τὴν εὐεργεσίαν ἀνάγραπτον εἰς ἀεὶ ποιήσομεν, ὥςε καὶ τοὺς ἐσομένους τὴν σὴν φιλανθρωπίαν μαθεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Αὕτη· τίς; ἡ Σιὼν εἰς γενεὰν ἑτέραν τὴν τῶν Ἐθνῶν· ἀπευδοκησάντων γὰρ αὐτῇ τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ τὸ ἐν αὐτῇ Μυςήριον οὐκ ἐδέξαντο, μήτηρ εἰκότως τῶν Ἐθνῶν καταγέγραπται· περὶ ὧν ἁρμόττει τὰ ἐπαγόμενα· ἐκτίσθη γὰρ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς ἀρχὴν ἑτέραν γενέσεως, τὴν τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίαν δεξάμενος· τὸν γὰρ τοιοῦτον ἀνακαινισμὸν κτίσιν ἔθος ὑπὸ τῆς Γραφῆς τῆς θείας ὀνομάζεσθαι· μαρτυρεῖ δὲ ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριςοῦ λέγων· „ Ἵνα τοὺς δύω κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὴν αἰτίαν ἡμῖν τῆς κλήσεως τῶν Ἐθνῶν παρατίθεται· αὕτη δέ ἐςιν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριςοῦ, ἣν ἐποίησε κλίνας οὐρανούς· ἔφη δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ, οὐδὲ τοῦ ἅγιος, οὐδὲ τοῦ ὑψηλὸς εἶναι παυσάμενος.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Υἱοὶ τῶν τεθανατωμένων εἶεν ἂν οἱ ἐξ Ἐθνῶν· καθὸ ἐναπέθανον οἱ πατέρες αὐτῶν ταῖς ἰδίαις ἁμαρτίαις, εἰδωλολατροῦντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Καὶ τίνες οἱ πεπεδημένοι, ἢ οὓς σειραῖς ἁμαρτίας ἔσφιγξεν ὁ μισόκαλος Δαίμων; ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Δεδεμένοι, φησι, πάντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐτύγχανον, σειραῖς ἕκαςος τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων σφιγγόμενος· ὧν τὴν ἐπιςροφὴν μηνύων ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν· „ Ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις, καὶ διαβήσονται πρὸς σὲ καὶ προσκυνήσουσί σοι, καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται· (Ἡσ· με'. 14.) οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ υἱοὶ τεθανατωμένων, τὸν βαρὺν καὶ χαλεπὸν τῆς εἰδωλολατρείας ὑπομεινάντων θάνατον· γλαφυρῶς δὲ εἶπε καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Στενάζουσιν ἐκ μετανοίας οἱ τὰ δεσμὰ καὶ τὰς πέδας τῆς κακίας φέροντες· ὅτε μὲν γὰρ σὺν ἡδονῇ ἔπραττον τὸ κακὸν, κοῦφον αὐτὸ ὑπελάμβανον, καὶ ἡδέως ἔφερον τὰς κατ' αὐτὸ πέδας· ὁπηνίκα δὲ τῶν πράξεων τῆς κακίας ἀνεχώρησαν, βαροῦνται, ὑπ' αὐτῆς τῆς τοῦ κακοῦ ἕξεως ἀξίως πεπεδημένοι· διὸ καὶ ςενάζουσι πρὸς τὸν δυνάμενον λύσειν τοὺς πεπεδημένους Κύριον.

πρὸς τούτοις, λέγει, κατέβη διὰ νὰ κηρύξῃ τὴν τιμὴν τοῦ Πατρὸς, ἥτις ἦτον πάλιν αὐτὸ τὸ τοῦ Πατρὸς ὄνομα· ἢ καὶ ἄλλως, αἴνεσιν λέγει, τὴν ὁποίαν αἰνοῦσεν ὁ Κύριος συνεχῶς, ἀποδιδωντας ὅλα τὰ ἔργα του εἰς τὸν Πατέρα, καὶ λέγων, ὅτι ἀπεςάλη ἀπὸ ἐκεῖνον· ἔπειτα λέγει καὶ τὸν καιρὸν, πότε ταῦτα ἐκήρυττεν. (1)

22: „Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ „τὸ αὐτὸ καὶ βασιλεῖς τοῦ δουλεύ„ειν τῷ Κυρίῳ.

Τότε, λέγει, ἐκήρυττεν ὁ υἱὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Πατρὸς, ὅταν οἱ πιςεύσαντες λαοὶ καὶ βασιλεῖς ἐσυνάγοντο ὁμοῦ διὰ νὰ δουλεύουν αὐτὸν, ὅς τις εἶναι Κύριος κατὰ τὴν Θεότητα· „ἐν μέσῳ γὰρ φησιν, Ἐκκλησίας ὑμνήσωσε (Ψαλ: κα': 23:) βασιλεῖς δὲ λέγει τώρα τοὺς Ἀποςόλους, ὄχι μόνον διατὶ αὐτοὶ ἐβασίλευσαν ἐπάνω εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐκυρίευσαν τοὺς Δαίμονας· ἀλλὰ καὶ διατὶ ἐτιμήθησαν ὕςερον περισσότερον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, τόσον ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅσον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους βασιλεῖς· (2) διὰ τοῦτο καὶ ἐῤῥέθη περὶ αὐτῶν ἐν τῷ μδ: Ψαλμῷ· „Καταςήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

23: „Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐ„τοῦ· τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου „ἀνάγγειλόν μοι.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐτελείωσε τὴν περὶ Χριςοῦ προφητείαν, πάλιν ἐδῶ ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου καὶ λέγει, ὅτι ὁ πτωχὸς καὶ ἀκηδιάσας κατὰ τὸν Δίδυμον, πρὸς τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ προσευχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, αὐτὸς, λέγω, ἀπεκρίθη: ἤγουν ἐλάλησε πρὸς τὸν Θεόν· ἀπόκρισιν γὰρ τώρα πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸν ἁπλῶς λόγον, τὸν χωρὶς ἐρωτήσεως γινόμενον. (ἔχει γὰρ ἡ λέξις τῆς ἀποκρίσεως καὶ ἕνα τοιοῦτον σημαινόμενον) ὁδὸν δὲ ἰσχύος λέγει τὸν καιρόν· ἤγουν ἐλάλησεν ὁ πτωχὸς πρὸς τὸν Θεὸν, ἐν ὅσῳ ἀκόμη εἶχε δύναμιν, καὶ δὲν ἀσθένησεν ὁλοτελῶς, οὐδὲ ἐκατάπεσε παντελῶς ἀπὸ τὴν ἀκηδίαν. τί δὲ ἐλάλησε; ταῦτα· ἤτοι ὦ Κύριε, φανέρωσόν μοι τὰς ὀλίγας ἡμέρας, ὁποῦ ἔχω νὰ ζήσω· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον, μὲ τό· „Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐςιν, ἵνα γνῶ τί ὑςερῶ ἐγὼ (Ψαλ: λη'. 5:) ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ βλέπω τὸν ἑαυτόν μου ἀσθενοῦντα καὶ ὀλιγοψυχοῦντα καὶ βαρυνόμενον, διὰ τοῦτο ὑπολαμβάνω, πῶς ὀλίγος καιρὸς ἔμεινε τῆς ζωῆς μου· τὸν ὁποῖον παρακαλῶ νά μοι φανερώσῃς Κύριε, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ προθυμοτέραν τὴν ἐπι-

---

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐχ ὥςε μέχρει τῶν ἐκεῖ ςῆναι τοῦ Θεοῦ τὴν αἴνεσιν ἢ τὴν ἀγγελίαν: τουτέςι τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλ' ὥςε ἐκεῖθεν ἀρξάμενον, εἰς πᾶσαν διαδοθῆναι τὴν γῆν· ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ κρινεῖ ἀναμέσον Ἐθνῶν· (Ἡσ. β'. 3)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνςάντιος ὁ τοῦ μεγάλου Κωνςαντίνου υἱὸς ἔκτισεν ἐν Κωνςαντινουπόλει ναὸν περιώνυμον εἰς ὄνομα καὶ τιμὴν τῶν ἁγίων Ἀποςόλων· καὶ πολλῶν Ἀποςόλων τὰ τίμια λείψανα ἔφερεν ἀπὸ διαφόρους τόπους καὶ ἀπεθησαύρισεν ἐν αὐτῷ· ἐν τῷ νάρθηκι δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἀπέθετο διὰ τιμὴν μεγάλην τὸ λείψανον τοῦ μεγάλου Κωνςαντίνου, τοῦ ἰδίου πατρὸς ὡς γράφει ὁ θεῖος Χρυσόςομος· καὶ τρόπον τινὰ, ἦτον ὡσὰν ἕνας πυλωρὸς καὶ φύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν ἁλιέων Ἀποςόλων, ὁ πρῶτος καὶ μέγας τῶν Χριςιανῶν βασιλεύς· τὰ λόγια τοῦ θείου Πατρὸς εἶσι ταῦτα· „Αὐτὸς ὁ τὴν ἁλουργίδα περικείμενος (ἤτοι βασιλεὺς) ἀπέρχεται τὰ σήματα ἐκείνων (τῶν ἁγίων) περιπτυξόμενος· καὶ τὸν τύφον ἀποθέμενος ἕςηκε δεόμενος τῶν ἁγίων, ὥςε αὐτοῦ προςῆναι παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ τοῦ σκηνοποιοῦ καὶ τοῦ ἁλιέως προςατῶν καὶ τετελευτηκότων δεῖται ὁ τὸ διάδημα περικείμενος· (ἤτοι ὁ βασιλεὺς) τολμήσεις οὖν, εἰπέ μοι, τὸν αὐτὸν Δεσπότην νεκρὸν εἰπεῖν, οὗ οἱ οἰκέται καὶ τετελευτηκότες, προςάται τῶν τῆς οἰκουμένης βασιλέων εἰσί; ... Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα Κωνςαντῖνον τὸν μέγαν μεγάλῃ τιμῇ τιμᾶν ἐνόμισεν ὁ παῖς (ὁ Κωνςάντιος δηλ.) εἰ τοῖς προθύροις κατάθοιτο τῶν ἁλιέων, καὶ ὅπερ εἰσὶν οἱ πυλωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις· τοῦτο ἐν τῷ σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἁλιεῦσι· καὶ οἱ μὲν ὥσπερ δεσπόται τοῦ τόπου τὰ ἔνδον κατέχουσιν· οἱ δὲ βασιλεῖς ὡς πάροικοι καὶ γείτονες, ἠγάπησαν τὴν αὔλειον αὐτοῖς ἀφορισθῆναι θύραν. (ὁμιλ. κς'. εἰς τὴν Β'. πρὸς Κορινθ.)

ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

24 : „ Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν
„ μου .

Ἀναγωγὴν ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ἥτις ἀνάγεται διὰ μέσου τοῦ ἀέρος· ἥμισυ δὲ ἡμερῶν εἶναι τὸ ἀτελές: ἤτοι τὸ ἀκαρποφόρητον τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ἐδόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ καρποφορήσῃ τὰς ἀρετάς· διὰ τοῦτο γὰρ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς δίδονται, διὰ νὰ καρποφορήσουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ μὴν ἀποθάνουν ἄκαρποι, καὶ χωρὶς καμμίαν ἀρετήν· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ πτωχὸς καὶ ὀλιγόψυχος νὰ μὴν ἀποθάνῃ ἀκαρποφόρητος, ἀλλὰ νὰ ζήσῃ ἀκόμη καὶ νὰ κάμῃ καρποὺς ἀρετῆς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ πτωχὸς διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νδ': Ψαλμῷ, „ Ὅτι ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν. καὶ ὅρα τὴν τούτου ἐξήγησιν. (2)

„ Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.

Γενεὰ γενεῶν δηλοῖ τὸ πάντοτε κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους. μαζὶ δὲ μὲ τὴν προσευχὴν ταύτην σμίγει καὶ δόγματα ὁ θεῖος Δαβίδ· Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ἀΐδιος καὶ αἰώνιος καὶ ὑπεραιώνιος κατὰ τὴν Θεότητα. (3)

25 : „ Κατ' ἀρχὰς σὺ Κύριε, τὴν γῆν ἐθε-
„ μελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου
„ εἰσιν οἱ οὐρανοί.

26 : „ Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις.
„ καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθή-
„ σονται· καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλί-
„ ξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγήσονται.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κόσμου ἐθεμελίωσας καὶ ἐστερέωσας τὴν γῆν· καὶ ἔργα τῆς ἐνεργ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον οὕτως ἑρμηνεύεται ἐκ μέρους τῶν αἰχμαλώτων· „ Ὅταν φησὶ τῆς ἐπανόδου ἐπιτύχωμεν, ἀθροισθήσονται ϗ λαοὶ ϗ βασιλεῖς τὴν σὴν θαυμάζοντες δύναμιν· τηνικαῦτα τοίνυν τοσαύτην ἕξομεν εὐφροσύνην, ὥστε ϗ δεηθῆναί σου τῆς ἀγαθότητος, προσθήκην ἡμῖν ἐτῶν χαρίσασθαι, ϗ μὴ μεσοῦντος ἡμῖν τοῦ χρόνου τῷ θανάτῳ παραδοθῆναι· ἢ οὕτω· λόγισαι ὦ Δέσποτα, ὅπως ὀλιγοχρόνιον ἔχωμεν ζωὴν, ϗ μὴ μερίσῃς μοι ταύτην, μηδὲ τὸ μὲν ἥμισυ τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τὸ δὲ ἥμισυ τῇ ἐπανόδῳ ἀφορίσῃς, ἀλλὰ ταχέως ἐπανάγαγε· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τοιοῦτό τι δηλῶν ὁ Χριστός φησιν· „ Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Σταυροῦ τὸν καιρὸν αἰνιττόμενος, ὅστις ὁδὸς ἰσχύος ἀναγκαίως ἐλέγετο· ἰσχὺς γὰρ τοῦ Σταυροῦ ϗ δύναμις ἀψευδὴς ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἣ ὡδοποίησε τοῦ Σταυροῦ τὸ Μυστήριον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „ Ηὔχετο ἰδεῖν, εἰ φθάσει εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καθ' ἃς ἔμελλεν ἐνανθρωπῆσαι ἐπὶ γῆς ὁ Μονογενής.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Θάνατοι ἐπάγονται τῶν ὅρων τῆς ζωῆς πληρωθέντων, οὓς περὶ ἕκαστον ἔπηξεν ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις πόῤῥωθεν τὸ περὶ ἕκαστον ἡμῶν συμφέρον προβλεπομένου· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ἀναγωγήν φησι, καλεῖ τὴν ἐντεῦθεν μετάστασιν· τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἄνοδος· οὐκ ἀτελῆς τοίνυν τὴν ἀρετὴν μεταστῆναι πρεσβεύει. ὁλόκληρον βίον νομίζων τὸν ἐν ἀρετῇ τέλειον· ἥμισυ δὲ τὸ ἀτελὲς ϗ ἀπλήρωτον· ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ἐν ἡμίσει ἡμερῶν ἀνάγεται ὁ μὴ τελείως, μηδὲ ὡς δεῖ ἐνταῦθα καρποφορήσας κατὰ τὴν ἀρετήν· οὐκ ἐν χρονικῷ δὲ διαστήματι τοῦτο μεμέτρηται· ἐπεὶ τότε πλήρης ἡμερῶν κατὰ τὸν Ἀβραὰμ παραλαμβάνομαι, ὅταν τελειωθῶ μετὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας ϗ τῶν ἀρετῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Ἥμισυ τῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ ζωῆς τὸ τέως μὴ ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ· ηὔχετο οὖν πληρωθῆναι τὸν ὅλον αὐτοῦ χρόνον· ϗ εἰ οἷόν τε παρεκτανθῆναι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅπως ἂν ϗ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως καταξιωθῇ· οὕτω γὰρ ἔμελλεν ἡ πᾶσα ζωὴ αὐτοῦ πληροῦσθαι.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σὺ, φησιν, ἀπέραντον ἔχεις τὸ εἶναι, ϗ ῥάδιόν σοι ϗ τοὺς ἄλλους μακροβίους ἐργάσασθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι· „ Προειπὼν ὁ προφητικὸς χορὸς, μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου, εὐξάμενός τε παρατεῖναι τὴν ζωὴν μέχρι τῆς ἐκβάσεως τῶν προφητευομένων, συνορᾷ τὸ ἀδύνατον διὰ τὸ ἀσθενὲς ϗ ὀλιγοχρόνιον τῆς θνητῆς φύσεως· καί φησιν· ἐγὼ μὲν κοιμηθήσομαι ἅτε θνητὸς ὢν, σοῦ δὲ μόνου Κύριε, τὰ ἔτη

δημιουργητικῆς σου δυνάμεως εἶναι οἱ οὐρανοί: ἤγουν ὁ πρῶτος οὐρανὸς καὶ τὸ ϛερέωμα. „ 'Εν ἀρχῇ γάρ φησιν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. (Γεν' α'· 1:) καὶ πάλιν „ Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ ϛερέωμα οὐρανόν. (αὐτόθ· 8·) (1) Καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ θέλουν ἀπολεσθοῦν: ἤγουν ἔχουν νὰ ἀλλοιωθοῦν, καθὸ ποιήματα· ἐσὺ δὲ διαμένεις πάντοτε ἀναλλοίωτος, καθὸ Ποιητής. καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ καὶ οἱ δύω, ἢ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἡ γῆ, ἔχουν νὰ παλαιωθοῦν ἀπὸ τὴν συνεχεϛέραν χρῆσιν καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν· καθὼς καὶ τὸ ἱμάτιον παλαιόνει μὲ τὴν πολυκαιρίαν καὶ συνεχῆ χρῆσιν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τούτους γὰρ τοὺς οὐρανοὺς θέλεις τυλίξεις καὶ συϛείλεις τόσον εὔκολα, καθὼς τυλίσσει τινὰς τὸ ῥοῦχόν του· καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀλλαχθοῦν. μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβίδ, τὸ μεγαλοδύναμον καὶ πανσθενὲς τοῦ Χριϛοῦ. ὅρα δὲ, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ἀπολοῦνται, τοῦτο εἶπε παρακάτω ἀλλαγήσονται: ἐξηγῶντας δηλαδὴ, ὅτι τὸ ἀπολοῦνται δηλοῖ, πῶς ἔχουν νὰ ἀλλαχθοῦν καὶ νὰ ἀνακαινισθοῦν πρὸς ἀφθαρσίαν οἱ οὐρανοί· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος· „ Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ Κόσμου τούτου. (α': Κορ:) καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Ἑλιγήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον. (Ἡσ. λδ': 4:) ἄλλοι δὲ ἑρμηνεύουσιν ὡς ὁ Δίδυμος, ὅτι καθὼς τὸ ῥοῦχον τυλίγεται ἀφ' οὗ τελειώσῃ τὴν διωρισμένην αὐτοῦ χρείαν: ἔτζι καὶ ὁ οὐρανὸς ἔχει νὰ ἀλλαχθῇ εἰς τὸ κρεῖττον, ὅταν γένῃ καλλιτέρα καὶ μεγαλιτέρα χρεία αὐτοῦ. (2)

27: „ Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου „ οὐκ ἐκλείψουσι.

Οἱ μὲν οὐρανοὶ, λέγει, θέλουν ἀλλαχθοῦν, σὺ ὅμως Κύριε ὁ αὐτὸς εἶσαι πάντοτε ἀμετάτρεπτος καὶ ἀμετάβλητος· καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θέλουν ἐκλείψουν: ἤγουν καθὼς εἶσαι ἄναρχος, ἔτζι εἶσαι καὶ ἀτελεύτητος. ἔτη δὲ ἐπὶ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὴν αἰώνιον παράτασιν τοῦ εἶναι. (3)

28: „ Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι.

Δούλους ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποϛόλους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἀνωτέρω· „ Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοί σου τοὺς λίθους αὐτῆς· υἱοὶ δὲ τῶν Ἀποϛόλων εἶ-

---

εἰς γενεὰν ϗ γενεάν: ἤτοι ἀεί· ϗ σὺ Κύριε ἥξεις εἰς ἐκείνην τὴν γενεὰν ϗ εἰς τὸν λαὸν τὸν κτιζόμενον, ἅτε δὲ αὐτὸς ὢν Θεὸς, ὁ ϗ τοὺς ἀνθρώπους πεποιηκὼς ἐξ ἀρχῆς ϗ τὴν γῆν ἑδράσας.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Τίνες δ' ἂν εἶεν ἀσωμάτου Θεοῦ ἀσώματοι χεῖρες αἱ τοὺς οὐρανοὺς δημιουργήσασαι; ὁ Μονογενὴς ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὡς ὁ αὐτὸς Προφήτης ἑρμηνεύων λέγει· τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐϛερεώθησαν ϗ τῷ Πνεύματι τοῦ ϛόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν μὲν κτίσιν μεταῤῥυθμίζεις, ὡς ἐθέλεις ὦ Δέσποτα, σὺ δὲ ἄτρεπτον ἔχεις τὴν φύσιν ϗ ἀλλοιώσεως κρείττονα· ταῦτα μέντοι ὁ θεῖος Ἀπόϛολος τῇ τοῦ Υἱοῦ περιτέθεικεν ἰδιότητι· (ἤτοι ὑποϛάσει) ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιϛολῇ· ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ Υἱῷ θεωροῦμεν τὸν Πατέρα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος (ὁ Πατὴρ) ποιῇ, ταῦτα ϗ ὁ Υἱὸς ὡσαύτως ποιεῖ· ϗ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως ἐν ἑκατέρῳ γνωρίζεται· μίαν γὰρ εἴδομεν τὴν τῆς Τριάδος ἐνέργειαν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τὸ κατ' ἀρχὰς κείμενον ἀναιρεῖ τὴν δόξαν τῶν λεγόντων, πάντων τὴν γῆν ϛοιχεῖον εἶναι, ϗ πάντα ἐξ αὐτῆς γεγονέναι· φαίνεται γὰρ οὐχ ἀρχὴ εἶναι· τὸ δὲ εἰρημένον περὶ Θεοῦ· „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός· (Ἰώβ. λη'. 4.) ἐμφαίνει τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντὸς χώραν αὐτὴν ἐσχηκέναι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ἔργα χειρῶν σου· τουτέϛι τῶν ἐνεργητικῶν σου δυνάμεων, χειρῶν ὀνομαζομένων· ὥσπερ γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν τεχνιτῶν χερσὶν ἐργαζομένων, τὰ ἔργα παρίϛησι γνησίως αὐτοὺς ταῦτα πεποιηκέναι· οὕτω κυρίως ἔργα Θεοῦ τὰ κτίσματα εἶναι παρίϛαται, διὰ τοῦ χειρῶν αὐτοῦ ἔργα λέγεσθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι· „ Πᾶν σῶμα χρόνοις ϗ μακροῖς αἰῶσι παλαιοῦται, ὡς ἱμάτιον παλαιωθέν· τὰ παλαιωθέντα δὲ αὖθις ἀνακαινισθήσεται τῇ σῇ ἐνθέῳ βουλῇ· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Παλαιοῦσθαι μὲν αὐτὰ ἔφη, ὡς ὅλως κτισθέντα, ἀλάσσεσθαι δὲ, ὡς παρὰ Θεοῦ κτισθέντα.

(3) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Σοῦ ὦ Δέσποτα, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ϗ ὡσαύτως ἔχοντος, ὑπερούσιος ἡ οὐσία· ϗ μετὰ τοῦ ἄναρχος εἶναι ϗ ἀτελεύτητος, οὔτε ἤρξατο, οὔτε χρονικῶς ἐκλαβεῖν ἐϛι τὰ ἔτη σου· ἄχρονος γὰρ εἶ.

εἶναι ὅλοι οἱ Χριςιανοὶ, τοὺς ὁποίους ἀνεγέννησαν οἱ Ἀπόςολοι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου: υἱοὶ δηλαδὴ κατὰ παίδευσιν καὶ ὁμοίωσιν δογμάτων καὶ πολιτείας, κατὰ τὸν Δίδυμον. αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, οἱ Χριςιανοὶ θέλουν κατοικήσουν εἰς τὴν Σιὼν: ἤτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἱερὰ σοῦ ἐλευθέριαν Κύριε.

„ Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα
„ κατευθυνθήσεται.

Τὸ σπέρμα, λέγει, τῶν Ἀποςόλων, ἢ τῶν υἱῶν τῶν Ἀποςόλων: ἤτοι οἱ Χριςιανοὶ καὶ οἱ τῶν Χριςιανῶν υἱοί· σπέρμα γὰρ ἐδῶ δὲν ἐννοεῖται τὸ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὸ κατὰ διαδοχὴν καὶ κληρονομίαν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. τοῦτο λοιπὸν, λέγει, τὸ σπέρμα, θέλει κατευθυνθῇ εὐοδούμενον· ἐπειδὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν αἱ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος (Ματθ. ιϛ: 18:). (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΒ'

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι εὐχαριςήριος πρὸς τὸν Θεόν· καθὼς εἶναι γνώριμος ἀπὸ τὸ προοίμιον ὁποῦ ἔχει. (2)

1: „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον·
„ καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνο-
„ μα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.

Εὐχαρίςει, λέγει, καὶ ὕμνει καὶ δοξολόγει ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον, ὅςτις σὲ εὐηργέτησε μὲ τόσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας· καὶ ἔπειτα ὅλα μου τὰ ἐντόσθια, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. ἐντόσθια δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς τῆς καρδίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἢ ἐννοεῖ καὶ ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ μέλη καὶ σπλάγχνα

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν τοῦ Χριςοῦ δούλων, θέλουν κατοικήσουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅταν ἀνακαινισθοῦν καὶ εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοιωθοῦν· καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν θέλει κατευθυνθῇ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σπέρμα τῶν Ἀποςόλων ἐνόησε τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ὅπερ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Σπέρμα ἐννοεῖ τὸν Χριςὸν ὡς σπέρμα ὂν ἐκ τῶν προπατόρων· περὶ οὗ εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐςι Χριςός· τοῦτο δὲ τὸ σπέρμα εἰς τὸν αἰῶνα διαμενεῖ· ἄνωθεν γὰρ τῷ Θεῷ λόγῳ, ἀνώλεθρον ἔχει τὸ εἶναι.

(2) Ἀγκαλὰ καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἁρμόζει καὶ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίους, οἵτινες ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, εὐχαριςοῦσι δι' αὐτοῦ καὶ ὑμνοῦσι τὸν εὐεργέτην· προσφυέςερον ὅμως ἁρμόζει εἰς ὅλους τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριςιανοὺς κατὰ τὸν Κύριλλον, ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ πικροτέραν σκλαβίαν τὴν τῶν Δαιμόνων, καὶ ἔλαβον εὐεργεσίας περισσοτέρας ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους.

χνα τοῦ ἀνθρώπου· ὅλον γὰρ τὸν ἑαυτόν του παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ δοξολογῇ τὸν Θεὸν, καὶ τὸ ὄνομά του τὸ ἅγιον· τὸ ὁποῖον ἁγιάζει ἐκείνους ὁποῦ τὸ δοξολογοῦν. (1)

2 : „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, καὶ „ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ.

Πάλιν λέγει ἐδῶ ὁ Προφητάναξ τὸ, εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, διὰ νὰ παρακινήσῃ μὲ τὴν παλλογίαν περισσότερον τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. μὴν ἀλησμονήσῃς, λέγει, ὦ ψυχή μου τὰς ἀνταποδόσεις: ἤγουν τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ σοὶ ἐχάρισεν ὁ Θεός· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ σύμμαχος ἐξέδωκε· διότι ἡμεῖς λαβόντες καλὰ καὶ εὐεργεσίας ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀπεδώκαμεν εἰς αὐτὸν πονηρὰ διὰ τῆς παρακοῆς· ὁ δὲ Θεὸς πάλιν δὲν μᾶς ἀνταπέδωκε κόλασιν καὶ τιμωρίαν καθὼς μᾶς ἔπρεπεν· ἀλλὰ ἀντὶ τῶν πονηρῶν ἡμῶν μᾶς ἀνταπέδωκεν ἀγαθά. ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἀνταποδόσεις καὶ εὐεργεσίας αὐτάς. ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπιλανθάνου· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ πασῶν τῶν ἀνταποδόσεων μὲ γενικὴν, εἶπε πάσας τὰς ἀνταποδόσεις μὲ αἰτιατικήν.

3 : „ Τὸν εὐϊλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνο-„ μίαις σου, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς „ νόσους σου.

Εὐλόγει, λέγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον, ὅς τις γίνεται ἵλεως καὶ μακρόθυμος εἰς κάθε ἀνομίαν σου, καὶ δὲν σὲ παιδεύει ὅταν δι' αὐτὰς μετανοήσῃς· αὐτὸς καὶ ἰατρεύει ὅλας τὰς ἀσθενείας σου τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς, ὅταν θερμῶς καὶ μετὰ πίστεως παρακαλέσῃς αὐτὸν δι' αὐτάς.

4 : „ Τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν „ ζωήν σου, τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐ-„ λέει καὶ οἰκτιρμοῖς.

Εὐλόγει, λέγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον· διατὶ αὐτὸς σὲ λυτρόνει ἀπὸ κάθε φθορὰν καὶ κίνδυνον ψυχικὸν καὶ σωματικόν. ἢ διατὶ αὐτὸς ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἐσένα ζωὴν ἄφθαρτον εἰς τὴν κοινὴν ἀνάστασιν (2) καὶ διατὶ αὐτὸς σὲ στεφανόνει, ὅταν ἐσὺ τελειώσῃς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ φυλάξῃς τὴν πίστιν ἀνόθευτον, μὲ ἔλεος δὲ καὶ οἰκτιρμοὺς σὲ στεφανόνει· διατὶ κανένας ἀπὸ μόνα τὰ καλὰ ἔργα του δὲν δικαιόνεται οὐδὲ στεφανόνεται. „ Ἐὰν γὰρ φησιν, ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι (Ψαλ.: ρκθ': 3 :) καὶ πάλιν· „ Ὅτι παρὰ τῷ

(1) Ὁ δὲ Δίδυμός φησιν· „ Εἰ ϗ μὴ ἄλλος ὁ σύνθετος ἄνθρωπος παρὰ τὴν ψυχὴν ϗ τὸ σῶμα· ἐξ αὐτῶν γὰρ τούτων συντέθειται· ἀλλά γε τοῦ ὅλου ἡ ψυχὴ λέγεται, ὡς ἄλλη αὐτοῦ· ὁ σύνθετος οὖν ἄνθρωπός ἐστιν ὁ παρορμῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ τὸ εὐλογεῖν τὸν Κύριον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τὸν ὕμνον διεγείρει· τάχα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν, μέσην ἀποληφθεῖσαν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος ϗ τοῦ Πνεύματος, τὸ μὲν σῶμα ἐπὶ τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν καθέλκει, ἄνωθέν ποθεν καταβάλλον αὐτήν· τὸ δὲ πνεῦμα πάλιν πρὸς ἑαυτὸ ταύτην ἀνέλκει, ἄνω που πρὸς Θεὸν ἀνάγον, ϗ εὐλογεῖν αὐτὸν παρακαλεῖ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Οἱ εὐγνωμόνως περὶ τὰς θείας χάριτας διακείμενοι, εἰς ὑμνῳδίαν σφᾶς αὐτοὺς διεγείρουσι, τὸν εὐεργέτην ὡς δυνατὸν ἀμειβόμενοι· δυνατὸν δὲ ὑμνεῖν ἀεὶ ϗ τῶν εὐεργεσιῶν ἔναυλον περιφέρειν τὴν μνήμην· ὁ δὲ Δίδυμος· „ Ἀνταποδόσεις ὀνομάζει τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἀριθμεῖ παρακάτω: ἤτοι τὸν εὐϊλατεύοντα· τὸν ἰώμενον· τὸν λυτρούμενον· τὸν στεφανοῦντα ϗ τὰ ἑξῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Καὶ τῆς νῦν ϗ τῆς μελλούσης ἀπαλλάττει φθορᾶς· νῦν μὲν γὰρ ἡ τῶν ἡδονῶν ἐπίκειται φθορὰ, ὕστερον δὲ ἡ τῶν τιμωριῶν ἀπόκειται, ἐξ ὧν τοὺς αὐτῷ προσερχομένους ῥύεται· ϗ ὁ Δίδυμος· „ Λυτροῦται τὴν ζωὴν ἐκ φθορᾶς, ἵνα μηκέτι κατὰ φθορὰν ϗ ἐμπαθῆ ζῇ ζωὴν, ἀλλ' ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀγαπῶν τὸν Κύριον Ἰησοῦν· ὃς ϗ ἄφθαρτον παρέχων σοι σῶμα ἐν τῇ ἀναστάσει, λυτροῦται ἐκ φθορᾶς τὴν ζωήν σου.

Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις, καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ· (αὐτόθ: 8·) σμίγωντας γὰρ ὁ Θεὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἔλεός του μὲ τὰ καλὰ ἔργα τοῦ καθὲ ἑνός, ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν τῶν καλῶν, ὁποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ, καὶ ἔτζι σώζει αὐτόν· (1)

5: „τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπι- „θυμίαν σου· ἀνακαινισθήσεται ὡς „ἀετοῦ ἡ νεότης σου.

Εὐλόγει, λέγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον, διατὶ αὐτὸς σὲ χορταίνει ἀπὸ τὰ ἀγαθά, ὁποὺ πεινᾷς καὶ ἐπιθυμεῖς. Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Ἡσύχιος, ἐνόησαν ἐδῶ ἀγαθῶν ἐπιθυμίαν, τὴν τῆς Θεώσεως· τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐπιθυμήσας, ἐσπούδασε νὰ χορτάσῃ τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν του μὲ τὰ κακὰ διὰ τῆς παρακοῆς. (2) ἐσένα ὅμως, λέγει, ὦ ψυχή μου, χορταίνει τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Θεὸς μὲ τὰ ἀγαθά, διὰ μέσου τῆς ὑπακοῆς· ὅθεν ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας ἐνθυμουμένη πάντοτε, δοξολόγει τὸν τόσον πολλὰ εὐεργετήσαντά σε Κύριον· καθὼς δὲ ὁ ἀετὸς ἀνακαινίζεται καὶ λαμβάνει τὴν νεότητά του, ῥίπτωντας μὲν τὰ παλαιὰ πτερά, ἐκβάλλωντας δὲ ἄλλα νέα· ἔτζι καὶ ἐσὺ ὦ ψυχή μου, θέλεις ἀνακαινισθῇς, καὶ θέλεις γένῃς νέα, ῥίπτουσα μὲν τὸ γηρατεῖον, ὁποὺ προξενοῦν τὰ πάθη καὶ ἡ ἐκ τῶν παθῶν ἀσθένεια, ἀναλαμβάνουσα δὲ διὰ τῆς μετανοίας νέας ἀρετάς. (3)

6: „Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος καὶ κρί- „μα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις.

Ἐδῶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Στεφανοῖ ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὐχ οὕτω πρὸς τὴν ἡμετέραν σκοπῶν ἄθλησιν, ὡς πρὸς τὸν αὐτοῦ ἔλεον ϗ οἰκτιρμόν· ϗ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐὰν σὺ ᾖς πρὸς τὸν πλησίον συμπαθὴς ϗ ἐλεήμων, στέφανόν σοι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν χαρίσεται λέγων· „Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν· ἐπείνασα γὰρ, ϗ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· Καὶ πάλιν· „Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Ἡσυχίου εἰσὶ ταῦτα· „Καὶ τίς ἡμῶν ἡ ἐπιθυμία; κληθῆναι θεούς· τούτου γὰρ ἐπιθυμήσας ὁ Ἀδὰμ τῆς ἀπειρημένης ἐγεύσατο βρώσεως· ταύτην τοίνυν ἡμῶν τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Κύριος ἀγαθοῖς ἐπλήρωσε, συμμόρφους ἡμᾶς ἑαυτοῦ καταστήσας τῇ δωρεᾷ τοῦ Βαπτίσματος· ὥστε ϗ θεοὺς διὰ τοῦτο προσαγορεύεσθαι χάριτι· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ἐπειδὴ ἐστὶν ἐπιθυμία ψεκτὴ, ἣν ὁ θεῖος νόμος ἀπαγορεύει, καλῶς τὸ ἐν ἀγαθοῖς προσέθεικε· τὰς γὰρ ἀγαθὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας ὁ Δεσπότης πληροῖ· αἰτεῖτε γάρ φησι, ϗ δοθήσεται ὑμῖν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἐμπιπλᾷ ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου· τοῦ γὰρ δικαίου πᾶσα ἐπιθυμία ἀγαθή ἐστιν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „α'. ἱλασμὸν ἔθηκεν ὁ Θεὸς τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν. β'. τὰς νόσους ἐθεράπευσε. γ'. ἀπὸ τὴν φθορὰν ἐλυτρώσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Μονογενοῦς του Υἱοῦ· δ'. ἐλέει χρώμενος ἐστεφάνωσε τῷ τῆς υἱοθεσίας χαρίσματι· διότι κατὰ τὸν Θεοδώρητον· „Χάριτός ἐστι ϗ φιλανθρωπίας ὁ στέφανος. ε'. ϗ πνευματικῶν ἀγαθῶν ἐνέπλησε· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „Διὰ τοῦ ἀετοῦ τὸ τῆς Ἀναστάσεως δηλοῦται χάρισμα, ὅτι σπειρόμενοι ἐν φθορᾷ, ἐγειρόμεθα ἐν ἀφθαρσίᾳ, ὡς μηκέτι παλαιοῦσθαι μηδὲ εἰς φθορὰν χωρεῖν· ἀετῷ δὲ τοὺς ἀνακαινουμένους παρείκασε τῷ ὑψιπετεστάτῳ ϗ βασιλικωτάτῳ, ϗ ταῖς τοῦ ἡλίου μαρμαρυγαῖς μόνῳ λαμπρῶς ἐνατενίζειν δυναμένῳ· αἰνίττεται δὲ διὰ τούτου κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν ἀνανέωσιν τῆς ψυχῆς, ϗ τὴν ἀπὸ γῆς εἰς Οὐρανὸν πτῆσιν, τόντε βίον αὐτῆς τὸν ἐν ἄκρῳ φωτὶ γενησόμενον· ἀετὸς δὲ ϗ ὁ Χριστὸς· κατὰ τό· „ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ· ϗ κατὰ τό· „ἀδύνατόν μοι νοῆσαι ἴχνη ἀετοῦ πετομένου· ἡ γὰρ θεία φύσις πάσῃ διανοίᾳ ἀνέφικτος· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ὅτι διὰ τοῦ ἀνακαινισμοῦ τοῦ ἀετοῦ δηλοῦται ἡ νεουργία ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος χαριζομένη· ταύτην πάλιν τὴν νεουργίαν ἡμῖν ὁ Δεσπότης διὰ τοῦ παναγίου Βαπτίσματος ἐδωρήσατο, ϗ τῆς ἁμαρτίας ἀποξύσας τὸ γῆρας, νέους ἀντὶ γεγηρακότων εἰργάσατο· συνῳδὰ τούτοις διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου φησὶν ὁ Θεός· „Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον ἀλλάξουσιν ἰσχύν· πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοί· ἐπειδὴ γὰρ τοὺς θείους ϗ βασιλικοὺς δημιουργηθέντες ἐδεξάμεθα χαρακτῆρας· εἶτα τούτους ἠμαυρώσαμέν τε ϗ διεφθείραμεν τοῖς παντοδαποῖς τῆς ἁμαρτίας ἐπιτηδεύμασιν, ὑπισχνεῖται ἡμῖν ὁ προφητικὸς λόγος τὴν τῆς βασιλείας ἀνάκτησιν· βασιλικὸς γὰρ οὗτος ὁ ὄρνις (ὁ ἀετὸς δηλαδὴ) ϗ τῶν πτηνῶν τὴν βασιλείαν πεπιστευμένος. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι ὁ ἀετὸς ϗ μ' ὅλον ὁποῦ ἀνακαινίζεται, ἀποθνήσκει ὅμως, ὅταν τὸ κόκκαλον τῆς μύτης του γυρίσῃ ὑποκάτω τοῦ στόματός του ἀπὸ τὴν παλαιότητα, ϗ πλέον νὰ φάγῃ δὲν ἠμπορεῖ· ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ζώων ἱστορίας· „Ἀετὸς ἀποθνήσκει τοῦ ῥάμφους ἐπικαμφθέντος.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐστιν: ἤγουν ποιῶν ἐστιν, ὅπερ ταυτόν εἶναι μὲ τὸ ποιεῖ· ποιεῖ, λέγει, ὁ Κύριος ἐλεημοσύνας, καὶ κρίσιν δικαίαν εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἀδικοῦνται. (1)

7: „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋ-
„ σῇ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα
„ αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ μέσου τοῦ πρὸς αὐτὸν δοθέντος Νόμου τὰς ὁδούς του: ἤγουν τὰ θελήματά του· διὰ μέσου τῶν ὁποίων, ὡσὰν διὰ στράτας πηγαίνει τινὰς εἰς τὸν Θεόν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτων ἀκριβέστερον εἰς τὸν κδ΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ, τὰς ὁδούς σου Κύριε γνώρισόν μοι· προηγουμένως δὲ ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς τὰ θελήματά του εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἑπομένως δὲ διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐφανέρωσε ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. (2)

8: „ Οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος,
„ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.

9: „ Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται, οὐδὲ
„ εἰς τὸν αἰῶνα μηνιεῖ.

Ὁ Κύριος, λέγει, καθὸ μὲν εἶναι οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, συμπονεῖ ἐκείνους, ὁποῦ ἀδικοῦνται καὶ καταδυναστεύονται· καθὸ δὲ μακρόθυμος, δὲν παραδίδει εὐθὺς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς τιμωρίαν, καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· καθὸ δὲ πολυέλεος, ὄχι μόνον μίαν φορὰν, ἀλλὰ πολλάκις ἐλεεῖ. ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ὀργίζεται διὰ παντὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ διαλλάσσεται καὶ φιλιόνεται μὲ τοὺς μετανοοῦντας· οὐδὲ μνησικακεῖ καὶ φυλάττει τὴν ὀργὴν πάντοτε πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας. (3)

10: „ Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίη-
„ σεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας
„ ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Θεὸς, εἶναι ἀνεξίκακος καὶ πολυέ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐκ τῆς Μωσέως γραφῆς μαθήσῃ, ὁποῖα χρήματα παρέσχε τοῖς ἀδικουμένοις· κρίσει γὰρ δικαίᾳ μετῆλθε τοὺς Αἰγυπτίους πληγαῖς θεηλάτοις κολάσας αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῶν ἠδικημένων υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· οὐ γὰρ διὰ τὰς δικαιοσύνας, ἃς ἐποιήσαμεν, ἤ φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου· καὶ θεασάμενος ἡμᾶς ἠδικημένους ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ, ἡμῖν μὲν ἠνέωξε τὰς τοῦ ἐλέου πηγὰς, κατ' ἐκείνου δὲ τὴν δικαίαν ἐξήνεγκε ψῆφον.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ: δηλαδὴ τὰς ἐντολὰς τῷ Μωϋσῇ ἐγνώρισε, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ· θέλημα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ μοιχεύειν, μὴ φονεύειν, μὴ κλέπτειν, μὴ ψευδομαρτυρεῖν· ἐπειδὴ διὰ τούτων σωζόμεθα· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅτι ὁδοὶ καὶ ἀρεταὶ ἐκ παραλλήλου· ὁ γὰρ λέγων τὰς ὁδούς σου Κύριε, γνώρισόν μοι, τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀξιοῖ φανερὰς γενέσθαι.

(3) Εἶπε δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Εἰ καὶ ὠργίσθη φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ κατεδίκασε θανάτῳ τὸ γένος, ἀλλ' οὐκ ἐκτείνει εἰς τέλος τὴν ὀργήν· ἔπεμψε γὰρ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τὸν Μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν εἰς ἀθέτησιν τῆς φθορᾶς· οὐ γὰρ ἐπίμονον ἔχει τὴν ὀργὴν ὁ φάσκων, ὡς εὐδιάλλακτος τοῖς μετανοοῦσι· „ Ὅταν γάρ φησιν, ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου γένηται, πάλιν ἰάσομαι· (Ἡσ. ζ΄. 5.) κἂν ὀργισθῇ, οὐκ ἐπὶ τῷ συντελέσαι καὶ ἀπολέσαι τοῦτο ποιεῖ· τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ εἰς τέλος ὀργισθήσεται, τὸ παραμεῖναι τῷ ὀργίζεσθαι ἕως τέλους καὶ φθορᾶς τῶν, πρὸς οὓς ἡ ὀργή· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Τούτων δέ φησιν, αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, ἡ τῆς θείας ἀγαθότητος ἄβυσσος· ὁ ἀμέτρητος ἔλεος· τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος· καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκοῦν οὔτε διὰ παντὸς τῷ θυμῷ (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰς τέλος) χρήσεται, οὔτε τὸν ἔλεον διηνεκῶς τοῖς ἀναξίοις χαρίζεται· ἐπεὶ πῶς ὁ Θεὸς Κριτὴς καὶ δίκαιος καὶ ἰσχυρός; ἢ πῶς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ; Κιρνᾷ τοίνυν τῷ ἐλέῳ τὴν ὀργὴν, ὅτε μὲν ἐλέου καιρὸς, αὐτὸν προβαλλόμενος· ὅτε δὲ ὀργῆς, ἐπιφέρων ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ δικαιοκρισίας· διόπερ φησὶν, οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα μηνιεῖ, τὸν παρόντα δηλαδή· τῷ μέλλοντι γὰρ τὴν κρίσιν καὶ τὴν ὀργὴν ἐφύλαξεν.

λυέλεος, διὰ τοῦτο δὲν μᾶς τιμωρεῖ, καθὼς πρέπει εἰς τὰς ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας μας· τὸν ἴδιον δὲ λόγον τὸν περὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ μὲ διαφορετικὰς λέξεις, διὰ νὰ δείξῃ μὲ αὐτὰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

11: „Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ
„ τῆς γῆς, ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔ-
„ λεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους
„ αὐτόν.

Ὅσον, λέγει, ὑψηλὸν καὶ μεγάλον καὶ σχεδὸν ἄμετρον εἶναι τὸ διάστημα, ὁποῦ ἔχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν, τόσον ὑψηλὸν καὶ μέγα εἶναι τὸ ἔλεος, ὁποῦ ἐστερέωσεν ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται: ἤτοι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμέτρητον καὶ ἀκατανόητον· δὲν εὑρῆκε δὲ ὁ Δαβὶδ ἄλλο μεγαλίτερον καὶ μακρύτερον διάστημα αἰσθητὸν, ἀπὸ τὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ συγκρίνῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἔλεος ὁποῦ δείχνει ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

12: „ Καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ
„ δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς
„ ἀνομίας ἡμῶν.

Ὅσον, λέγει, ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τὴν δύσιν, τόσον ἐμάκρυνεν ὁ Θεὸς τὰς ἁμαρτίας ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται· ἐπειδὴ ὅπου εἶναι φόβος Θεοῦ, ἐκεῖ εἶναι καὶ τήρησις ἐντολῶν, ὡς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Οὗ γὰρ φόβος ἐντολῶν τήρησις. (1)

13: „ Καθὼς οἰκτείρει πατὴρ υἱούς, ᾠ-
„ κτείρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους
„ αὐτόν.

Οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται ὁ φυσικὸς πατὴρ τοὺς υἱούς του· διατὶ ὅταν αὐτοὶ ἁμαρτάνουν, ἐκεῖνος τοὺς προνοεῖται, ὑποφέρωντας αὐτοὺς, συμβουλεύωντας, παρακαλῶντας, φοβερίζωντας, μακροθυμῶντας, μαστίζωντας, θεραπεύωντας, καὶ κάθε τρόπον κάμνωντας διὰ τὴν διόρθωσιν αὐτῶν καὶ σωτηρίαν· καθὼς λοιπὸν ὁ φυσικὸς πατὴρ οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται τοὺς υἱούς του: ἔτζι καὶ ἀσυγκρίτως περισσότερον ὁ Θεὸς οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του. (2)

14: „ Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν,
„ ἐμνήσθη, ὅτι χοῦς ἐσμέν.

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὡσὰν φιλόστοργος πατὴρ εὐσπλαγχνίζεται ἐκείνους ὁποῦ τὸν φοβοῦνται· διὰ τοῦτο, λέγει, ὑπομένει ὁ Θεὸς

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος ὑψηλότερον λέγει· „ Φωτεινὰς οὔσας τὰς ἀρετὰς, ἐκάλεσεν ἀνατολὰς, ὥσπερ δυσμὰς διὰ τὸ σκότος τὰς ἁμαρτίας· ὁ συνεγγίσας οὖν ταῖς ἀνατολαῖς, μακρυνθείσας ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ἀνομίας· μακρὰν γὰρ αἱ κακίαι τῶν ἀρετῶν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰδὲ ϗ τούτων εὗρε μακρότερα διαστήματα, πάντως ἂν ϗ ταῦτα εἰς μέσον παρήγαγε, δεῖξαι τὸ ἄπειρον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλονεικῶν ἀγαθότητος· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐν σκότῳ εἰσὶ ϗ δυσμαῖς, οἱ ἐν ἁμαρτίαις τυγχάνοντες ἄνθρωποι· ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν πλημμελημάτων, ἐν φωτὶ μετατίθενται· ὥστε εἰκότως τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν, μετάβασιν ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κέκληκεν; ὁμοῦ δὲ ϗ ἡμᾶς διδάξαι, τί μέσον ἁμαρτίας ϗ δικαιοσύνης, βουλόμενος.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων· Οὐχ ὅτι τοσοῦτον μόνον, ἀλλ' ὅτι παράδειγμα τῆς ἄκρας φιλοστοργίας ἕτερον οὐκ ἔσχεν· ἐπεὶ ϗ ἔτι τούτου πλέον, ὁ Ἡσαΐας ἐδίδαξε· τὴν γὰρ μητέρα εἰς ὑπόδειγμα παραλαβὼν, τὴν πολὺ τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ ἔκγονα συμπαθεστέραν οὖσαν, οὕτως ἔλεγε· „ Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς; ἢ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἰδὲ ϗ ταῦτα ἐπιλάθοιτο γυνὴ, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου λέγει Κύ-

δε καὶ φιλανθρωπεύεται, ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει, ὅτι ἡ τοῦ ἀνθρώπου πλάσις καὶ κατασκευὴ εἶναι ἀσθενής. ἐπεξηγεῖ δὲ τοῦτο καὶ μὲ ἄλλο σαφέστερον, λέγων· ὅτι ὁ Θεὸς ἐνθυμήθη, πῶς ἐπλάσθημεν ἀπὸ τὸ χῶμα: ἤτοι ἀπὸ τὸν λεπτὸν κονιορτὸν τῆς γῆς· ταυτὸν εἰπεῖν, πῶς ἐπλάσθημεν ἀσθενεῖς καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐσπλαγχνίζεται. τὸ ἔγνω δὲ καὶ τὸ ἐμνήσθη, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἠξεύρει· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὰ τοιαῦτα ῥήματα εἰς τοιοῦτον σημαινόμενον. (1)

15: „Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι „αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕ„τως ἐξανθήσει.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι προσωριναὶ καὶ εὐκολομάραντοι· καὶ καθὼς τὸ λιβάδι, τώρα μέν, φαίνεται ὡραῖον μὲ τὰ διάφορα καὶ ποδυειδῆ ἄνθη, μετὰ ὀλίγον δε, φαίνεται ἄσχημον· διατὶ μαραίνονται τὰ ἄνθη καὶ χορτάριά του· ἔτζι καὶ ὁ ἄνθρωπος, τώρα μὲν φαίνεται ὡραῖος καὶ εὔμορφος, μετὰ δὲ ὀλίγον, μαραίνεται καὶ φθείρεται διὰ τοῦ θανάτου. Ἰδὲ καὶ ὁ Σολομὼν λέγει „ Μέγα ὁ ἄνθρωπος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων (Παρ: κ': 6:) μὴ ταραχθῇς διὰ τοῦτο ἀγαπητέ, μηδὲ νομίζῃς πῶς λέγει ἐναντία ὁ Δαβὶδ μὲ τὸν Σολομῶντα, ὁ πατὴρ μὲ τὸν υἱόν του· ὄχι· ἐπειδὴ γὰρ διπλῆν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὴν ποίησιν, τὴν μὲν τοῦ σώματος ἀπὸ το εὐτελὲς χῶμα καὶ λεπτὸν κονιορτὸν τῆς γῆς· τὴν δὲ τῆς ψυχῆς, ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ ἐμφυσήματος τοῦ Θεοῦ· τούτου χάριν, διὰ μὲν τὸ φθαρτὸν τοῦ σώματος, ταπεινοῦται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐξευτελίζεται ἐδῶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· διὰ δὲ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, μεγαλύνεται καὶ δοξάζεται ἀπὸ τὸν Σολομῶντα· ἀτιμάζεται μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὰς νόσους καὶ κόπους ὁποῦ δοκιμάζει, τιμᾶται δὲ πάλιν διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ κατορθώματα ὁποῦ πράττει. καὶ εἶναι μὲν μέγα ὁ ἄνθρωπος, διατὶ φυλάττωντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, γίνεται καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, καὶ κληρονόμος τῆς Βασιλείας του· εἶναι δὲ πάλιν ὁ ἄνθρωπος εὐτελέστατον, διατὶ παραβαίνωντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, γίνεται δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπόδικος τῆς αἰωνίου κολάσεως. (2)

16: „Ὁ-

γιος, δεικνὺς, ὅτι καὶ τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας ἀνώτερός ἐστιν ὁ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· καὶ αὐτὸς δὲ τοῖς Ἰουδαίοις διαλεγόμενος ἔλεγεν· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνων διὰ τούτων, ἀλλ' ἢ ὅσον τῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν τὸ μέσον ἐστι, τοσοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας πρὸς τὴν πατρικήν ἐστι τὸ διάφορον.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „Ὡς ἴδιον οὖν ποίημα καὶ ὡς ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ᾠκτείρησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός· καὶ ὡς εἰδὼς, ὅτι ἀμήχανον ἀνθρώπους ὄντας καὶ οὕτως ἀσθενεῖς, καὶ τὸν ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι διαζῶντας βίον, μὴ πάντως ὀλίγοις περιπίπτειν ἀτοπήμασιν· ὅθεν ἀκριβολογεῖται οὐ λίαν ὁ κριτὴς, κατανεύει δὲ τὴν ἄφεσιν ἐξ ἐμφύτου καλοκἀγαθίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οἶδε γὰρ ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν ἀσθένειαν· οἶδε καὶ πόθεν διεπλάσθημεν, καὶ ποῦ πάλιν χωρήσομεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ εἰκότως ἡμῖν φησι χρηστεύεται· οἶδε γὰρ ἡμῶν τοῦ πλάσματος τὴν ἀσθένειαν· πρῶτον μὲν, ὡς αὐτὸς πλάσας ἡμᾶς· ἔπειτα σαρκωθεὶς, καὶ καθ' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος· ὅθεν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἐν ᾧ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι (Ἑβρ. β'. 18.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ὅταν οὖν ἴδῃς βοτάνην χόρτου καὶ ἄνθος, εἰς ἔννοιαν ἔρχου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μεμνημένος τῆς εἰκόνος τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου· ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· τὸ γὰρ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ἐν ὀλίγῳ περιχαρὲς καὶ αὐθηρὸν τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας, καιριωτάτης τῆς εἰκόνος παρὰ τῷ Προφήτῃ τετύχηκεν· ὁ γὰρ σήμερον εὐθαλὴς τῷ σώματι, καὶ ἐπανθοῦσαν ἔχων τὴν εὐχροιαν, αὔριον αὐτὸς οὗτος ἐλεεινὸς, ἢ τῷ χρόνῳ μαρανθεὶς, ἢ νόσῳ διαλυθείς· ὁδεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ δόξῃ καὶ πλούτῳ, εἶτα ἀνάρπαστος οἴχεται καὶ ἡ δόξα ἐκείνη ὥσπερ ἐνύπνιον ἀπηλέγχθη· ὥστε ἐπιτέτευκται τῷ Προφήτῃ ἡ πρὸς τὸ ἀδρανέστατον ἄνθος τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ὁμοίωσις· ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες, καί ποι γεγονότες ἐπ' ἀφθαρσίᾳ, σκιαῖς ἐν ἴσῳ λοιπὸν καὶ πόαις ταῖς ἐν ἀγρῷ, βραχὺ καὶ μόλις ἀνθήσαντες, πίπτομεν ἀδοκήτως ὡς ἐπὶ μητέρα τὴν γῆν, τὴν αὐτὴν καὶ τροφὸν καὶ τάφον ἔχοντες· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Κατὰ μὲν τὸν Ἡσαΐαν, χόρτος ὁ ἄνθρωπος, κατὰ δὲ τὸν Δαβὶδ οὐδὲ χόρτος, ἀλλὰ χόρτῳ ὅμοιος· ἄνθρωπος γάρ φησιν, οὐχὶ χόρτος, ἀλλ' ὡσεὶ χόρτος· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων, πρόσκαιρος· τοιοῦ-

16: „ Ὅτι πνεῦμα διῆλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ „ οὐχ ὑπάρξει, καὶ οὐκ ἐπιγνώσεται „ ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ.

Πνεῦμα, λέγει, ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἀέρα. ἐπειδὴ γὰρ κάθε ζῶον, ὁποῦ ἀναπνέει ἀέρα, εἶναι φθαρτὸν, ἀκολούθως καὶ ὁ ἄνθρωπος ὡς τοιοῦτος, εἶναι φθαρτὸς, διὰ τὶ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀέρας διέρχεται καὶ ἐξέρχεται, μὲ τὸ μέσον τῆς εἰσπνοῆς καὶ τῆς ἐκπνοῆς. ἢ πνεῦμα πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἡ ὁποία διαπερνᾷ εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ πάλιν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σῶμα κατὰ τὸν διωρισμένον καιρὸν τοῦ θανάτου. καὶ πλέον δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, μὲ τὸ νὰ ἀποθνήσκῃ. δὲν γνωρίζει δὲ πλέον ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ παρόντος βίου. ἐπειδὴ καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλον τόπον καὶ κατοικίαν. ἀλλ' οὐ δὲ τὸ πνεῦμα: ἤγουν ἡ ψυχὴ, ἀφ' οὗ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμά της, θέλει πλέον ὑπάρξει: ἤγουν θέλει κατοικήσει εἰς τὸ σῶμα, καθὼς ὑπῆρχε καὶ ἐκατοίκει πρότερον εἰς αὐτὸ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· οὐδὲ θέλει γνωρίσει πλέον τὸν τόπον τῆς κατοικίας της: ἤτοι τὸ σῶμα. διατὶ ἄγκαλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν ἔχουν νὰ ἀπολάβουν πάλιν αἱ ψυχαὶ τὰ ἴδιά των σώματα, ἀλλ' ὄχι τοιαῦτα ἔχουν νὰ τὰ ἀπολάβουν, καθὼς ἦτον πρότερον, φθαρτὰ δηλαδὴ, καὶ εἰς μυρίας ἀλλοιώσεις ὑποκείμενα. πρεπόντως λοιπὸν διὰ τὴν ἐναλλαγὴν δὲν γνωρίζουν ταῦτα αἱ ψυχαί. (1)

17: „ Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ „ αἰῶνος, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ „ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

Τὸ ἔλεος, λέγει, τοῦ Κυρίου ἐξαπλώνεται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται, ἀπὸ τὸν παρόντα αἰῶνα ἕως εἰς τὸν μέλλοντα: ἤτοι καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ παντοτινὰ ἐλεεῖ ὁ Θεὸς, καὶ ποτὲ δὲν παύει. ἀλλ' οὔτε θέλει παύσει ἀπὸ τὸ νὰ ἐλεῇ ἐκείνους ὁποῦ τὸν φοβοῦνται· καὶ ἐδῶ μὲν ἐλευθερώνει ὁ Κύριος αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς διαφόρους κινδύνους τῆς παρούσης ζωῆς ἐκεῖ δὲ τοὺς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ μέλλοντα κολαστήρια·

18: „ Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς „ υἱῶν, τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθή- „ κην αὐτοῦ, καὶ μεμνημένοις τῶν „ ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς.

Δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων τῶν ἐναρέτων· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. λέγει λοιπὸν, ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, μένει παντοτινὴ, καὶ δίδεται κατὰ διαδοχὴν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν. καὶ ἀκολούθως τρέχει εἰς ὅλας τὰς γενεὰς, ἕως τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀνταμείβει τοὺς ἀγαθοὺς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν· ἡ τοιαύτη δὲ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ

τοιοῦτον τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον, οὐκ ὄντας γενέσθαι, ϗ γεννηθέντας ἀναλυθῆναι· ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἱστάμενον· φάσματι μὴ κρατούμενον· ἄνθος καιρῷ φυόμενον ϗ καιρῷ λυόμενον· ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ· καλῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφιλοσόφησε. Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι ἑρμηνεύοντες περιεργότερον τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ λέγουσιν, ὅτι δὲν εἶπεν ὡσεὶ ἄνθος τοῦ κήπου, ἀλλὰ τοῦ ἀγροῦ, διὰ νὰ φανερώσῃ ἀκριβέστερον τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου· καθότι τὰ τοῦ κήπου ἄνθη φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν κηπουρῶν, μένουσιν ἀβλαβῆ εἰς περισσότερον καιρόν· τὰ δὲ τοῦ ἀγροῦ, ὡς μὴ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων, ϗ ἀπὸ τὰ χερσαῖα ζῶα καταπατοῦνται, ϗ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κλέπτονται, ϗ ἀπὸ τὰ πετεινὰ βλάπτονται, ϗ ἀκολούθως ὀλιγοχρονιώτερα γίνονται. (παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ.)

(1) Ὅθεν ὁ ῥηθεὶς Θεοδώρητος· „ Πνεῦμα τὴν ψυχὴν λέγει, ἧς παρούσης, ϗ ζῇ τὸ σῶμα ϗ ἐνεργεῖ· ἀποστάσης δὲ, κατασβέννυται ϗ φθείρεται, ὡς μὴ ϗ τοὺς προτέρους ἐπιγινώσκεσθαι χαρακτῆρας, μηδὲ γινώσκεσθαι, ὡς τοῦτο μὲν τοῦ δεῖνος, ἐκεῖνο δὲ τοῦ δεῖνος τὸ σῶμα· ϗ τοῦτο ἴδοις ἂν ἀκριβέστερον, διακύψας εἰς τάφον· πάντα γὰρ ὁμοίως φθορᾶς γίνεται παρανάλωμα, ϗ τοὺς προτέρους χαρακτῆρας οὐ διασώζει.

καὶ ἀμοιβὴ, δίδοται, λέγει, εἰς ἐκείνους ὁποῦ φυλάττουν τὴν διαθήκην τῶν ἐντολῶν του· τὴν ὁποίαν διέθετο ὁ Θεὸς διὰ ἐκείνους, ὁποῦ ἔγειναν κατὰ χάριν υἱοί του, καὶ διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ κληρονομίαν εἰς αὐτούς. Καὶ πρὸς τούτοις ἡ τοιαύτη Δικαιοσύνη καὶ ἀμοιβὴ τοῦ Θεοῦ δίδοται εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἐνθυμοῦνται τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἠξεύρουν ἁπλῶς αὐτάς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τελειόνουν αὐτὰς διὰ τῶν ἔργων. υἱοὶ δὲ υἱῶν ὄχι μόνον εἶναι οἱ διάδοχοι τῆς σαρκικῆς συγγενείας τῶν γονέων τους, ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας τῶν αὐτῶν γονέων τους. (1)

19: „ Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἡτοίμασε τὸν
„ θρόνον αὐτοῦ, καὶ ἡ βασιλεία αὐ-
„ τοῦ πάντων δεσπόζει.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἡτοίμασεν: ἤτοι ἐστερέωσε τὸν θρόνον του εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ λοιπὸν ὅσοι θέλουν νὰ παρασαθοῦν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ, αὐτοὶ ἂς φρονοῦν τὰ οὐράνια, καὶ ἂς καταφρονοῦν τὰ ἐπίγεια· φανερόνει δὲ τὸ ῥητὸν αὐτὸ τὸ ὕψος τοῦ θρόνου καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν του· „ Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς· (Ψαλ. β'. 4.) (2)

20: „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ Ἄγ-
„ γελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ ποι-
„ οῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ, τοῦ ἀ-
„ κοῦσαι τῆς φωνῆς τοῦ λόγου αὐ-
„ τοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνέφερεν ἀνωτέρω θρόνον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἀναφέρει τώρα ἐδῶ διὰ τοὺς Ἀγγέλους, ὁποῦ παρασέκονται εἰς τὸν θρόνον αὐτόν. καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς ὡς ὁμοδούλους, νὰ εὐλογοῦν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν Δεσπότην τῶν ἁπάντων Θεόν, χαίροντες διατὶ τόσον πολλὰ εὐεργετεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος· λέγει δὲ καὶ ὅτι οἱ Ἄγγελοι εἶναι δυνατοὶ καὶ εὐσθενεῖς· ἐπειδὴ καὶ ἡ δύναμίς των εἶναι ἀγήρατος καὶ ἀδιάφθαρτος· ὅθεν καὶ δυνάμεις ὀνομάζονται, διατὶ ἔχουν δύναμιν νὰ τελειώνουν τὰ προσάγματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ· ποιοῦσι γὰρ τὸν λόγον καὶ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ὁποῦ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τῶν λόγων του, ἥτις εἶναι ἀκουστὴ κοντὰ εἰς αὐτούς. (3)

21: „ Εὐ-

---

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ὅμοιόν ἐστι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τῷ· „ Καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με· παρατείνει γὰρ τὸ ἔλεος Κυρίου καὶ ἡ σύζυγος αὐτῷ δικαιοσύνη εἰς πάσας γενεὰς ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Καλῶς δὲ διαθήκη ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ προσηγόρευται· ἵνα κληρονομίαν ἐλπίζωμεν ἐξ αὐτῆς οἱ φυλάσσοντες· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Δέδοται ἡ Διαθήκη, οὐκ ἐπὶ τῷ μνήμην αὐτῆς ψιλὴν ἔχειν ἡμᾶς, ἀλλὰ μνήμην εἰς τὸ ποιῆσαι· ὅτι δὲ εἰς τὸ ποιεῖν δέδοται, καὶ ὁ Σωτὴρ παρίστησιν εἰπών· ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· τῆς γὰρ ποιήσεως, ἀλλ᾽ οὐ τῆς μνήμης αὐτῶν μισθὸς καὶ κληρονομία αἱ ἐπαγγελίαι.

(2) Ὅμοιον δὲ τοῦτό ἐστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τῷ· „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν· κἀνταῦθά φησιν, ὡς ἐν οὐρανῷ μὲν ἔχει τὸν θρόνον ὁ τῶν ὅλων Κύριος, ἐφορᾷ δὲ καὶ πρυτανεύει τὴν Κτίσιν, ἅτε δὴ πάντων ὢν Δημιουργὸς καὶ βασιλεὺς καὶ Δεσπότης· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Δεσπόζει δὲ πάντων καθ᾽ ἑτέραν ἐπίνοιαν καὶ τῶν ἀναξίων τῆς βασιλείας αὐτοῦ κρατῶν, οἷα δὴ πάντων Κύριος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Ἅγιος ὢν ὁ Θεὸς ἐν ἁγίοις ἀναπαύεται ταῖς Ἀγγελικαῖς δηλονότι Δυνάμεσι· καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Βασιλεύει γὰρ ἁπάντων, ἢ ἀκόντων, ἢ ἑκόντων· μακάριος δέ, ὃς ἑκὼν ὑποτάσσεται· μισθὸν γὰρ τῆς ἑκουσίου δουλείας τὸ μετ᾽ αὐτοῦ βασιλεῦσαι τοῦ Δεσπότου ὁ τοιοῦτος δέχεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἄγει δὲ εἰς ἓν τέλος (ὁ Δαβὶδ) τὴν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ τὰς οὐρανίας Δυνάμεις· τὸ γὰρ αὐτὸ τῆς εὐλογίας ἔργον, καὶ ταύτῃ κἀκείνοις ἐπιτάττει· καὶ διδάσκει τὸν προσελθόντα τῇ πίστει λαόν, ὅτι τὸν ὕμνον ἐπιτηδεύων, τὸ αὐτὸ τοῖς Ἀγγέλοις ἕξει ἀξίωμα, καὶ μετ᾽ ἐκείνων ἔσεται· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει

21 : „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ Δυ- „ νάμεις αὐτοῦ · λειτουργοὶ αὐτοῦ οἱ „ ποιοῦντές τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀγγέλους, λέγει τώρα ἐδῶ καὶ τὰς ἄλλας τάξεις τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων. λειτουργοὶ δὲ λέγονται οἱ Ἄγγελοι, καθὸ λειτουργοῦσιν: ἤγουν ποιοῦσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ · εἰς ὅποιον τάγμα τῶν Ἀγγέλων ἤθελαν εὑρίσκωνται. (1)

22 : „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔρ- „ γα αὐτοῦ.

Πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον εὐλογοῦσι καὶ δοξολογοῦσι τὸν Θεὸν τὰ ἄλογα καὶ τὰ ἄψυχα ἔργα του καὶ ποιήματα; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸν δοξολογοῦσι μεταχειριζόμενα ἀντὶ φωνῆς, τὴν θεωρίαν καὶ τὸ κάλλος καὶ μέγεθος καὶ θέσιν καὶ χρείαν αὐτῶν· ὁμοίως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φυσικὰ καὶ θαυμασὰ αὐτῶν ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι δηλωτικὰ καὶ παρασατικὰ τῆς δημιουργικῆς σοφίας καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ · ταῦτα γὰρ ὅλα βλέποντες οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ Ἄγγελοι, κινοῦνται πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐφημίαν τοῦ κτίσαντος ταῦτα Θεοῦ. καὶ ἄλλως δὲ συνειθίζουν οἱ Προφῆται πολλαῖς φοραῖς νὰ παραλαμβάνουν κατὰ σχῆμα προσωποποιΐας, τὴν ἄψυχον καὶ ἄλογον φύσιν εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· ἕνα μὲν, διὰ νὰ δείξουν μὲ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ πρὸς ἔπαινον τοῦ Δημιουργοῦ ὅλη ἡ λογικὴ φύσις · καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσουν μὲ αὐτὸ περισσότερον τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους εἰς δοξολογίαν Θεοῦ · διατὶ ἀνίσως καλοῦνται πρὸς ἔπαινον τοῦ Ποιητοῦ, τὰ ἄλογα ποιήματα · πόσῳ μᾶλλον οἱ λογικοὶ, οἱ περισσοτέρων καὶ μεγαλιτέρων ἀγαθῶν παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσαντες, κατὰ τὸν Ἡσύχιον;

„ Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐ- „ τοῦ εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύ- „ ριον.

γει σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Τὰ μὲν κατὰ σὲ ὦ ψυχὴ, ἐξασθενεῖ πρὸς τὸ κατ' ἀξίαν ὑμνεῖν τὸν Θεόν · οἱ δὲ ἅγιοι Ἄγγελοι, ἐλευθέραν ἔχοντες παθημάτων ζωὴν, δυνατοὶ ὄντες ἰσχύϊ φυσικῇ τε ϗ ἐπικτήτῳ, ϗ ἀδιαπτώτως τὸν λόγον αὐτοῦ ποιοῦντες, ἄξιοί τε ὄντες ἀκούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, πρεπόντως εὐλογοῦσιν αὐτὸν, εἴγε ϗ αὐτοῖς τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς ὑμνήσεως. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ϗ Ἄγγελοι ἀκούουσι λόγων τινων διδασκόντων αὐτούς· ϗ γὰρ ϗ αὐτοὶ διαλέκτους ἔχουσιν ἁρμοζούσας αὐτοῖς· δι' ὧν τὰ θεῖα προσάγματα ἀλλήλοις σημαίνουσιν · ὅθέν φησι Παῦλος · ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν Ἀγγέλων λαλῶ · ὁ δὲ Θεοδώριτος ἰδίως λέγει · „ Πολλὰ ϗ διάφορα τῶν οὐρανίων τὰ τάγματα · ἀλλὰ πάντα διὰ τῶν δύω τούτων ὀνομάτων ὁ προφητικὸς συμπεριέλαβε λόγος · Ἀγγέλους μὲν γὰρ ἐκάλεσεν, ὡς τοῖς θείοις ὑπουργοῦντας προσάγμασι, ϗ τοὺς θείους λόγους διαπορθμεύοντας · Δυνάμεις δὲ, ὡς ἱκανὰς τὸ κελευόμενον πράττειν ϗ τὸ δυνατὸν ἐν τῇ φύσει παρὰ τοῦ πεποιηκότος λαβόντας · ὁ δὲ Δίδυμος λέγει · „ Ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ, προσάζει τοὺς Ἀγγέλους νὰ εὐλογοῦν τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἕτερον τῶν Ἀγγέλων κατ' οὐσίαν · εἰδὲ τοῦτο, πῶς θρασέως ἐτόλμησάν τινες τῆς τάξεως τῶν Ἀγγέλων αὐτὸ φᾶναι, κατὰ πάντα ἕτερον ὄν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος · „ Εἰδὲ ϗ ἐν ἀνθρώποις εἶέν τινες τὸν ἰσάγγελον βίον μετερχόμενοι, ἰσχύοντες ϗ αὐτοὶ ποιεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ, ϗ οὗτοι εὐλογείτωσαν αὐτόν · μηδεὶς δὲ τῶν παραβαινόντων τὸν λόγον αὐτοῦ, ϗ παρακουόντων τῆς φωνῆς αὐτοῦ, προπετέσερον τολμάτω τοῦτο ποιεῖν · λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Βασιλείῳ · „ Λειτουργοί εἰσι θείου θελήματος, ὑπηρετοῦντες Θεῷ, εἰς ἃ βούλεται ποιεῖν δι' αὐτῶν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ παντὸς, εἰς διακονίαν ἀποσελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, πάντα ἐπιπορευόμενοι, πᾶσι πανταχοῦ παρόντες ἑτοίμως, προθυμίᾳ τε λειτουργίας ϗ κουφότητι φύσεως · ἔρχονται δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐκ αὐτεξουσίως, οὐδὲ ἀρχοντικῶς ἐπισκεπτόμενοι ἡμᾶς · ϗ γὰρ προηγουμένη μὲν αὐτῶν ἡ ζωὴ ϗ κατὰ φύσιν, τὸ τῷ κάλλει τοῦ Θεοῦ ἐνατενίζειν, ϗ αὐτὸν δοξάζειν διηνεκῶς · περισατική δέ τις ἐσὶν ἐνέργεια, ἡ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐπισροφή τε ϗ ἐπιμέλεια · λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος · „ Ἐπειδή εἰσι ϗ ἀντικείμεναι Δυνάμεις, σφόδρα ἀναγκαίως ἐπιφέρει ὁ Δαβὶδ, τὸ λειτουργοὶ αὐτοῦ.

Καὶ ποῖος τόπος δὲν εἶναι τῆς Δεσποτείας τοῦ Θεοῦ; βέβαια οὐδείς. λοιπὸν εἰς ὅποιον τόπον τύχωμεν, ἀδιακρίτως καὶ ἀπαρατηρήτως πρέπει· νὰ εὐλογῶμεν καὶ νὰ δοξολογῶμεν τὸν Κύριον. τί δὲ ἔχουν νὰ εἰποῦν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι; οἵτινες δὲν ἠμποροῦν νὰ ᾄδουν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; φανερῶς γὰρ λέγει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Δαβίδ, προφητεύωντας τὴν τῶν Ἐθνῶν Εὐαγγελικὴν καὶ νέαν λατρείαν, τὴν ὁποίαν καὶ προτιμᾷ ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ νομικήν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου συστάσεως.

Διὰ μὲν τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ ἐδοξολόγει ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον, εὐχαριστῶν αὐτὸν διὰ τὰς εἰς ἡμᾶς γενομένας εὐεργεσίας του, διὰ δὲ τοῦ παρόντος δοξολογεῖ πάλιν αὐτὸν ὑπερθαυμάζων μάλιστα τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην δημιουργίαν τῆς Κτίσεως. (2)

1: „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον·
„ Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης
„ σφόδρα.

Εὐλόγει, λέγει, καὶ δοξολόγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, σὺ ἐγνωρίσθης εἰς ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς πολλὰ μεγάλος κατὰ πάντα σου τὰ Θεῖα προσόντα καὶ τὰς τελειότητας. πόθεν; ἀπὸ τὴν μεγαλουργίαν καὶ πρόνοιαν τῶν κτισμάτων

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Σύμφωνον τῷ προοιμίῳ τὸ τέλος· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι εἰ μὲν Ἀγγέλων ἦν μόνον τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεὸν, καλῶς ἂν εἶχες ὦ ψυχὴ, ὑποςέλλεσθαι καὶ μετρεῖν ἑαυτὴν, τοῖς κρείττοσι παραχωροῦσα τὴν εὐλογίαν· ἐπεὶ δὲ προσήκει πᾶσαν κτίσιν τὸν πρέποντα ὕμνον ἀποδιδόναι Θεῷ, κατὰ τὴν αὐτῆς δύναμιν, τί μέλλεις ὦ ψυχή; μὴ γὰρ νόμιζε παρὰ τὸν τόπον ἐπιτηδείους τινὰς εἶναι τῇ εὐλογίᾳ· ἐν παντὶ γὰρ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, ἡ ἀρετὴ ἀξίανσε τοῦ εὐλογεῖν ἀπεργάζεται· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Κἂν ἐν ἀγορᾷ τύχῃς, κἂν ἐν λουτρῷ, κἂν ἐν δεσμωτηρίῳ, κἂν ἐν βασιλείοις, ἀναμνησθεὶς ὅτι τόπον πατεῖς τῆς τοῦ Θεοῦ δεσποτείας τυγχάνοντα, μὴ παύσῃ τὸν Δημιουργὸν εὐλογῶν· ἵνα σοι χωρίον ἕκαςον, Ἐκκλησία Θεοῦ, καὶ Ἀγγέλων συναγωγὴ, καὶ οὐρανοῦ γειτόνημα γένηται· καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἡμῖν δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἀπόςολος παρεγγυᾷ ἐν παντὶ τόπῳ προσευχομένους αἴρειν ὁσίους χεῖρας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις, οὐ μόνον ἠθικὴν καὶ δογματικὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρει, ἀλλὰ καὶ ὅπως ὑμνεῖν προσήκει τὸν Ποιητὴν ἀκριβῶς ἐκπαιδεύει· διά τοι τοῦτο τόνδε συγγέγραφε τὸν Ψαλμὸν τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ ὑπουργῷ χρησαμένη, ὡς ἂν μάθωμεν ἅπαντες, τίσιν ὕμνοις χρὴ τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι.

των σου. (1).

„Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν „ἐνεδύσω.

Ἐξομολόγησιν μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν εὐχαριστίαν· μεγαλοπρέπειαν δὲ, τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν μεγάλον τιμήν· ταῦτα τὰ δύω, λέγει, ἐνεδύθης ὦ Κύριε, διὰ τῆς μεγαλουργίας τῶν κτισμάτων σου· εὐχαριστούμενος μὲν, διατὶ τοιαῦτα θαυμαστὰ ἐδημιούργησας κτίσματα· τιμώμενος δὲ, διατὶ εἶσαι τοιοῦτος μεγαλοπρεπὴς Κτίστης. (2)

β: „Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐμεγαλύνθης σφόδρα· διατὶ ἐνδύνεσαι τὸ φῶς ὡσὰν φόρεμα, καὶ ἀπὸ τὸ φῶς σκεπάζεσαι· ὅμοιον δὲ τοῦτο εἶναι μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Παῦλος· „Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον (Α´ Τιμ´. 5. 16.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα διδάσκουσι καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ φύσιν ἀόρατος καὶ ἀκατάληπτος. δὲν εἶναι δὲ αὐτὰ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐναντία μὲ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τὸ λέγον· „Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, (Ψαλ. ιζ. 11.) διατὶ τὸ φῶς, ὁποῦ εἶναι ἀπλησίαστον καὶ ἀόρατον, κάμνει τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, ὁποῦ κάμνει καὶ τὸ ἀόρατον σκότος· διατὶ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο ἐμποδίζουσι τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ εἰς αὐτά. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπλησίαστον φῶς ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος· τὸ δὲ σκότος ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν, διὰ τὴν στέρησιν καὶ ἔλλειψιν τοῦ φωτός. ἀνίσως δὲ τὸ ἔξω τοῦ Θείου φωτὸς εἶναι ἀπλησίαστον καὶ ἀόρατον, πολλῷ μᾶλλον τὸ ἔσω ὂν τοῦ τοιούτου φωτός; ἄλλοι δὲ φῶς ἐδῶ νοοῦσι, τὴν ἄκραν καθαρότητα. ἄλλοι δὲ τὴν γνῶσιν. (3)

„Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν.

Κύριε, λέγει, σὺ ἐμεγαλύνθης σφόδρα· διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐχὶ Θεὸς ἄνθρωπον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος Θεὸν εὐλογεῖ· ἀλλ᾽ οὐχ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς· ὁ μὲν οὖν Θεὸς ἄνθρωπον εὐλογεῖ, ἐν ἀσφαλείᾳ καθιστὰς, καὶ λαμπρότερον ποιῶν· καθάπερ τὸν Ἀβραάμ· ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ᾽ οὕτως, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν τότε λαμπρότερον ποιεῖ· (ὅτε δηλαδὴ εὐλογεῖ τὸν Θεὸν) ἄν τε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐλογῇ, ἄν τε ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν, ἑκατέρωθεν τὸ κέρδος εἰς τὸν ἄνθρωπον διαβαίνει· τὸ γὰρ θεῖον ἀπροσδεές· τίποτε δέ ἐστιν ἐμεγαλύνθης σφόδρα; ἆρα προσέλαβε μεγαλωσύνην; πῶς οὖν γίνεται μέγας ὁ ἀεὶ ὢν μέγας καὶ μὴ δεόμενος προσθήκης; ὅταν οἱ ἀνακείμενοι αὐτῷ, βίον ἄριστον ἐπιδείξωνται· ὅταν καὶ διὰ ῥημάτων καὶ δι᾽ ἔργων αὐτὸν ἀνυμνῶσι, τότε μεγαλύνεται· οὐκ αὐτός τι προσλαμβάνων εἰς μέγεθος, ἀλλὰ τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτὸν διὰ τῶν θεραπευόντων αὐτὸν μέγας δεικνύμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Φύσει μέγας ὢν, τοῦτο τοῖς εὐσεβέσιν ἐδείχθη· καὶ ἐδείχθη, οὐχ ἅπαν τὸ μέγεθος, ἀλλ᾽ ὅσον ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐχώρει, διὰ τῆς τῶν κτισμάτων μεγαλουργίας καὶ προνοίας καὶ ποικιλίας.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐννοεῖ, τὴν τοῦ Σωτῆρος σάρκωσιν· εἰ γὰρ καὶ ἱκανὰ εἰς δήλωσιν τοῦ Θεοῦ ἡ τῶν Ἀγγέλων δημιουργία, τῶν οὐρανῶν ἡ ἔκτασις, ἡ τῆς γῆς θεμελίωσις καὶ τὰ λοιπά· ἀλλὰ τούτων ἱκανότερα ἡ τοῦ Σωτῆρος σάρκωσις, τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ μεῖναι Θεόν· διόπερ καίτοι δεύτερα ταῦτα τῇ τάξει τυγχάνοντα, πρότερα τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἔταξεν, ὡς τῇ δυνάμει τυγχάνοντα πρότερα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ὡς οὖν ὁ ἀναβαλλόμενος αἰσθητὸν ἱμάτιον πάντοθεν καλύπτεται· οὕτω τὸ μὴ δύνασθαι διασχεῖν τὸ περὶ τὸν Θεὸν φῶς, ἀκατάληπτον αὐτοῦ τὴν οὐσίαν παρίστησιν. ὁ δὲ Χρυσόστομος· „Τί φὴς, ὦ Δαβίδ; ὁ Εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι αὐτός ἐστι φῶς ἀληθινόν· ὁ Παῦλος, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· σὺ περιβεβλῆσθαι τὸ φῶς αὐτὸν φὴς ὡς ἱμάτιον; ὁρᾷς, ὅτι κἂν Προφήτης ᾖ τις, κἂν Εὐαγγελιστὴς, κἂν Ἀπόστολος οὐ δύναται περιδράξασθαι τῆς σαφηνείας; ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν παρ᾽ ἡμῖν ὀνομάτων ἀναβαίνοντες κατὰ μικρὸν, ἀμυδράν τινα παριστῶσιν ἔννοιαν τῆς ἀῤῥήτου δόξης ἐκείνης; ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς, ὅ, τίποτε ἐστι τὴν οὐσίαν, οὐκ ἴσασιν, ἀπὸ τῶν παρ᾽ ἡμῖν λαμπρῶν φιλονεικοῦσιν ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς, ὡς οἷόν τε. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος οὕτως ἡρμήνευσε τὸ ἀναβαλλόμενος· „Τὸν Θεὸν αὐτὸν ὁ Δαβὶδ εἰσάγει ἐνδεδυμένον δύναμιν... εἰ μή τῳ φίλον τὰ περιὸν τῆς δυνάμεως, καὶ οἷον ἀνεσταλμένον οὕτω παραδηλοῦσθαι· καθ᾽ ὃ καὶ φῶς ἀναβάλλεται ὡς ἱμάτιον· τὸ γὰρ ἔσχατον τοῦ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ φωτὸς τίς ἐπισχήσεται; (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.)

διατὶ ἐξάπλωσες τὸν οὐρανὸν μὲ τόσην εὐκολίαν, μὲ ὅσην ἐξαπλένει τινὰς ἕνα δέρμα. καὶ ὁ μὲν Δαβὶδ διὰ τοῦ δέρματος ἐφανέρωσε τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὁ δὲ Ἠσαΐας ἐφανέρωσε τὸ ἀκίνητον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ σχῆμα του λέγων· „ Ὁ σήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν (Ἡσ. μ. 22) ὁ νίσως δὲ ἐξηγήσης τὴν δέῤῥιν, πῶς εἶναι ἡ ἀπὸ δέρματα τέντα, μὲ τὸν λόγον τοῦτον φανερόνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. διατὶ καθὼς ἡ τέντα εἶναι καμαροειδὴς, ἔτζι καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι καμαροειδής· ἀδιάφορον δὲ εἶναι τὸ ἐκτείνων· ἀντὶ γὰρ τοῦ ἐκτείνας „ἐκτείνων εἶπε κατὰ ἀντιχρονισμὸν, καθὼς ἔτζι νοοῦνται καὶ αἱ κατωτέρω μετοχαί. (1)

3: „ Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα „ αὐτοῦ.

Σὺ, λέγει, ἐστέγασας τὰ ὑψηλὰ μέρη τοῦ οὐρανοῦ μὲ τὰ νερά: ἤγει τὸν δεύτερον οὐρανὸν, τὸν ὁποῖον στερέωμα ὀνομάζει ἡ γραφή. „ Διαχώρισε γάρ φησιν, ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος (Γεν. α. 7.) κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. ὑπερθαύμασον δὲ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ κρατῆται ἀδιάχυτος ἡ χυτὴ καὶ κατωφερὴς φύσις τοῦ νεροῦ ἐπάνω εἰς τὸ κυρτὸν στερέωμα, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι καμαροειδὲς, καθὼς δείχνει ἡ ὄψις. (2)

„ Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, „ ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Σὺ, λέγει Κύριε, περιπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰ νέφαλα, καὶ μεταχειρίζεσαι αὐτὰ ὡσὰν καρότζαν, καθὼς ἐφάνης εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· καὶ περιπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν ἀνέμων. φανερόνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ· διατὶ ὁ ἄνεμος εἶναι πρᾶγμα ὀξυκίνητον, καὶ

---

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἅμα δὲ καὶ ἕτερον ᾐνίξατο νόημα ὑψηλὸν, ὅτι πρὸς ἕτερον βίον ὁδεύομεν, καὶ τὰ παρόντα σκιὰ τῶν μελλόντων· καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδυτα ἀφικόμεθα, ἀλλ' ἔτι ἐν σκηνῇ ἐσμὲν τῷ παρόντι βίῳ· ἡ γὰρ σκηνὴ, τῶν κινουμένων· οὕτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ τούτου ἀλλασσομένου, ἕτερος ἔσαι τρόπος ζωῆς τῆς παρούσης ἀμείνων· ἔσαι δὲ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινή· οὐκ εἶπε δὲ ὁ ἐκτείνας ἀλλ' ὁ ἐκτείνων, ὅτι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Ἅπαξ μὲν αὐτὸν κατ' οὐσίαν ἐξέτεινεν, ἀεὶ δὲ αὐτὸν κατὰ Πρόνοιαν ἐκτείνει· καθὸ εἴρηται· „ Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι· τοιοῦτον καὶ τὸ παρὰ Ἰώβ· „ Ὁ ποιῶν πλειάδα καὶ ἕσπερον· ἅπαξ γὰρ αὐτὰ ποιήσας, οἰκονομεῖ αὐτῶν τὴν συντήρησιν· ὁ μὲν οὖν Χρυσόστομος ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ ἐξ ἄλλων προφητικῶν, συμπεραίνει, ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι σφαιροειδὴς, ἀλλὰ καμαροειδὴς μόνον· καὶ ὅτι στέκει ἀκίνητος, καὶ δὲν κυκλοδινεῖται· ἀλλὰ μόνοι κινοῦνται οἱ ἐν αὐτῷ φωστῆρες καὶ ἀστέρες· ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος καὶ ὁ Νύσσης, καὶ ὁ Δαμασκηνὸς, θέλουσιν ὅτι εἶναι σφαιροειδής· καὶ ὅτι διὰ τῆς ὀξείας κινήσεως αὐτοῦ περισφίγγεται ἡ γῆ ἀπὸ κάθε μέρος, καὶ μένει ἐν τῷ μέσῳ ἀκίνητος. σφαιροειδῆ δὲ φαίνεται ὅτι εἰσάγει τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ Ζοροβάβελ λέγων· „ Οὐχὶ ταχὺς τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος ὅτι στρέφεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ; (γ'. Ἐσδ. δ'. 34.) ἔφη δὲ καὶ Γεώργιος ὁ Πισσίδης, ἐν τοῖς Ἰάμβοις·

„ Εἰ καὶ καπνοῦ δὲ τοῦτον ἐμφάσεις ἔχειν.
„ Ἡ σφαῖραν ἡμίτμητον ἀψῖδος δίκην,
„ Εἰς βάθρον ἀσήρικτον ἐστηριγμένος·
„ Ἄνω γὰρ ἦρται καὶ βαρύνεται κάτω·
„ Σφίγγει δὲ πάντα σοὶ κρατούμενος μόνῳ·
„ Μετρουμένη γὰρ οὐρανοῦ ἀμετρία·
„ Ὦ μηχανουργὲ τῆς πολυστρόφου στέγης.
„ Προβλεπτική τις εἶπεν ὀξυδορκία.
„ Ὅμως ἔχει στήριγμα τὴν ἐν σοὶ βάσιν·
„ Ὁ δέῤῥιν ὥσπερ ἐξαπλώσας τὸν πόλον.
„ Ἴσας δὲ κύκλῳ τὰς ἀποστάσεις ἔχει·
„ Στιγμὴν δὲ τὴν γῆν ὥσπερ ἐν μέσῳ φέρει.
„ Ὡς πρὸς σὲ νυγμὴ γίνεται στενουμένη.

Πλὴν ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι τὴν ἀκριβῆ τούτων γνῶσιν, μόνος ἠξεύρει ὁ ταῦτα δημιουργήσας Θεός· καὶ ὅρα τὰ ῥητὰ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, εἰς τό· „ Ὄψομαι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ η'. Ψαλμοῦ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Διὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα ἵδρυται τὸ ὕδωρ ὑπεράνω τοῦ στερεώματος καὶ οὐ καταῤῥεῖ.

καὶ ταχύτατα φθάνει ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρον τοῦ Κόσμου εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, καὶ ὀγλιγωρότατα διαπερνᾷ τὸ πᾶν. (1)

4: „ Ὁ ποιῶν τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύ„ ματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ „ πυρὸς φλόγα.„

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κηρύττει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν δημιουργὸν τῆς νοητῆς καὶ ἀοράτου φύσεως. τοὺς ἰδίους δὲ Ἀγγέλους καὶ πνεύματα καὶ πῦρ ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, φανερόνωντας μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τὸ ὀξυκίνητον αὐτῶν καὶ δραστήριον· ἢ καὶ ὑπογράφων τὴν τούτων φύσιν καὶ οὐσίαν. πνεύματα δέ εἰσι: νοερὰ δηλαδὴ, καὶ πῦρ ἄϋλον. (2)

5: „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφά„ λειαν αὐτῆς· οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν „ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐθεμελίωσας τὴν γῆν· ἐπάνω εἰς ποίαν ἀσφάλειαν καὶ θεμέλειον; δηλ: ἐπάνω εἰς τὸν ὅρον καὶ τὴν προσαγήν σου· αὕτη γὰρ γίνεται εἰς τὴν γῆν, ἀντὶ ἕδρας καὶ θεμελίου, καὶ στερεόνει αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτόν της. ὅθεν καὶ ἡ γῆ ἐπάνω τῆς προσαγῆς σου θεμελιουμένη, δεν θέλει περιτραπῇ ποτε, οὐδὲ θέλει μετασαλευθῇ ἀπὸ τὸν τόπον της. (3)

6: „ Ἀ-

ρεῖ· οὐδὲ ἐξίσαται· καίτοιγε οὐκ ἔστι τοιαύτη τῶν ὑδάτων ἡ φύσις· ἀλλ' ἰδοὺ τὸ παράδοξον τοῦτο γέγονεν ἐπὶ τῶν οὐρανῶν· ϗ οὔτε τὸ ὕδωρ τὸν ἥλιον ἔσβεσεν, οὔτε ὁ ἥλιος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον βαδίζων κάτωθεν τὸ ἐπικείμενον ἀνεξήρανεν ὕδωρ· ὥστε θαῤῥῶν ἂν εἴποιμι, οὐχὶ φύσεως ταῦτα εἶναι ἔργα, ἀλλὰ τῆς ὑπὲρ φύσιν προνοίας· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „ Τινὲς δὲ (ὡς ὁ Δίδυμος) ϗ ὕδατα θεῖα νοοῦσι, οἷς ὑπερῷα στεγάζεται, δι' ὧν ὑμνεῖται Θεός: τουτέστιν ἀγαθὰς Δυνάμεις, ἀξίας οὔσας διὰ καθαρότητα τοῦ ἡγεμονικοῦ τὸν πρέποντα ὕμνον ἀποδιδόναι τῷ κτίσαντι· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τὰ ὑψηλὰ τῶν Μυστηρίων ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Βαπτίσματος ἔδειξεν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Διὰ τούτων τὴν πανταχοῦ διήκουσαν ἐδήλωσε Πρόνοιαν, ϗ ὅτι ἐφέστηκε ϗ ἀνέμοις ϗ νέφεσι· ϗ αὐτὸς ἰθύνει ταῦτα ϗ κυβερνᾷ, ϗ τὴν ἐντεῦθεν φυομένην εἰς καιρὸν δίδωσι χρείαν. Περὶ νεφῶν δὲ ϗ ἀνέμων, Μωσῆς μὲν οὐδὲν εἶπε· συνεσήμανε δὲ αὐτὰ τοῖς περιέχουσιν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξεργαστικώτερον ἀπαγγέλλων, πλείονος δοξολογίας αἴτιος γίνεται· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Νεφέλη δὲ τοῦ οὐρανοῦ σύμβολον· διὰ τοῦτο ϗ ὁ Χριστὸς ἐν νεφέλαις ἀναλαμβάνεται, ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς θείας δυνάμεως· οὐδαμοῦ γὰρ ἄλλη τις δύναμις ἐπὶ νεφέλης φαίνεται. Καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „ Τοῦτο τῷ Μονογενεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως πέπρακται, ἡνίκα νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν· προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἄνεμος νέφους λεπτότερος ϗ κουφότερος· οὐκ ἠρκέσθη δὲ τῇ τῶν ἀνέμων λέξει, ἀλλ' ἕτερον πάλιν ὀξύτερον ἐζήτησε ϗ ταχύτερον, τῶν πτερύγων τὴν προσηγορίαν· διὰ τῶν συνήθων λέξεων, ϗ καθὼς οἷόν τε ἦν, τὸ κοῦφον, τὸ λεπτὸν, τὸ ὀξὺ, ϗ τὸ πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ παραστῆσαι βουλόμενος· ἢ ἄνεμός ἐστιν ὀξεῖα κίνησις ἀέρος.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ἡ μὲν οὐσία τῶν Ἀγγέλων, ἀέριον πνεῦμα, εἰ τύχοι, ἢ πῦρ ἄϋλον κατὰ τὸ γεγραμμένον· διὸ ἐν τόπῳ εἰσὶ ϗ ὁρατοὶ γίνονται ἐν τῷ εἴδει τῶν οἰκείων αὐτῶν σωμάτων τοῖς ἀξίοις ἐμφανιζόμενοι· ὁ μέν τοι ἁγιασμὸς ἔξωθέν ἐστι τῆς οὐσίας αὐτῶν· οὐ γὰρ φύσει ἅγιαι αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑπεροχῆς, τοῦ ἁγιασμοῦ τὸ μέτρον παρὰ τοῦ Πνεύματος ἔχουσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Σὺ δὲ ὅρα, ὅτι οὐκ ἔχομεν οὐδὲ τὴν νοητὴν φύσιν ϗ ἐπουράνιον ἀσωμάτως ἰδεῖν, εἰ ϗ ἀσώματος· πῦρ ϗ πνεῦμα προσαγορευομένην ἢ γινομένην· ποιεῖν γὰρ λέγεται τοὺς Ἀγγέλους πνεύματα, ϗ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· εἰ μὴ, ποιεῖν μὲν ἐστι, τὸ συντηρεῖν τῷ λόγῳ, καθ' ὃν ἐγένοντο· πνεῦμα δὲ ἀκούει ϗ πῦρ, τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις· τὸ δὲ, ὡς καθάρσιος· ἐπεὶ ϗ τῆς πρώτης οὐσίας (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) τὰς αὐτὰς οἶδα κλήσεις· ἢ ὅτι ἐγγύτατα, ἄλλως ἄλλη ἐλλαμπομένη κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς φύσεως ϗ τῆς τάξεως· ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι· „ Οὐτίποτε εἰσιν οἱ Ἄγγελοι τὴν οὐσίαν παρίστησι, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν διὰ τῶν στοιχείων τούτων ἐμφαίνει· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὀξεῖα μὲν ἡ τοῦ Πνεύματος φύσις, ἰσχυρὰ δὲ τοῦ πυρὸς ἡ ἐνέργεια· Ἀγγέλοις δὲ χρώμενος ὑπηρέταις ὁ Θεὸς, ϗ εὐεργετεῖ τοὺς ἀξίους, ϗ κολάζει τοὺς ἐναντίους· ὅθεν τὰ Σεραφὶμ ἐμπρῆσαι ἑρμηνεύονται, διὰ τοῦτο ϗ πυρὸς ἐμνημόνευσε τὴν κολαστικὴν σημαίνων ἐνέργειαν.

(3) Ὅθεν λέγει ϗ ὁ Βασίλειος· „ Πῶς γὰρ ἡ γῆ ἕστηκε παγία ϗ ἀκλινής; ἐπὶ τίνος ὀχουμένη; ϗ τίνος ὁ[illegible]

τοῦ

6: „ Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον „ αὐτοῦ.

Ἡ ἄβυσσος, λέγει, εἶναι ὡσὰν περιβόλαιον καὶ φόρεμα αὐτοῦ: ἤγουν τοῦ ςοιχείου τῆς γῆς. (1) ἄβυσσος δὲ εἶναι πλῆθος ὑδάτων: ἤτοι ἡ θάλασσα καὶ ὁ Ὠκεανός· ὁ ὁποῖος περικυκλόνει ὅλην τὴν γῆν, καὶ κάμνει αὐτὴν ὡς νησίον εἰς τὸ μέσον ευρισκομένην. νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ διὰ τὴν ἀμέτρητον γνῶσιν καὶ ἀκαταληψίαν τῆς σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ. διότι ἐκπλαγεὶς ὁ Δαβὶδ εἶπεν ὅτι ἡ ἄβυσσος τῆς ἀκαταληψίας εἶναι ὡσὰν φόρεμα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δηλ. ταυτὸν εἰπεῖν, ὅτι τὴν ἀκαταληψίαν ἐφόρεσεν ὁ Θεὸς ὡσὰν φόρεμα, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπὸ κάθε του ἐνέργειαν ἀκατάληπτος.

„ Ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα.

Ἐπάνω, λέγει, εἰς τὰ βουνὰ θέλουν συναχθοῦν τὰ νερὰ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θέλουν ἀναβλύζουν καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ τὰ νερὰ ἔχουν φυσικὸν ἰδίωμα νὰ τρέχουν κάτω εἰς τὰ χαμηλὰ ἀπὸ τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους. ἢ λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι τὰ νερά: ἤγουν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης τόσον πολλὰ ὑψώνονται, ὡςε ὁποῦ ςέκονται ἴσα μὲ τὰ βουνά· καθὼς παρακάτω λέγει τοῦτο καθαρώτερα.

7: „ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται· ἀ„ πὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσι.

Τὰ μὲν νερὰ, λέγει, ὁποῦ ἀναβλύζουν ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ, θέλουν ξηρανθοῦν ἀπὸ τὴν σφοδρὰν καὶ φοβερὰν προσαγήν σου· Κύριε, τὰ δὲ ὑψονόμενα κύματα τῆς θαλάσσης θέλουν συςαλοῦν καὶ ἡσυχάσουν. ὅθεν ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβίδ. „ Καὶ ἐπετίμησε τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐξηράνθη. (Ψαλ. ρε 10) ἀλλὰ καὶ θέλουν τρομάξουν τὰ ἀνωτέρω νερὰ καὶ κύματα τῆς θαλάσσης, μὲ κάποιον φυσικὸν τρόπον αἰσθανόμενα τὴν φωνὴν τῆς βροντῆς. ἢ καὶ θέλουν τρομάξουν καὶ συςαλοῦν διὰ ὠφέλειαν ἐδικήν μας· ἀνίσως δὲ τὰ νερὰ τρέμουσι τὴ φωνὴν τῆς βροντῆς, ὡσὰν νὰ αἰσθάνωνται κάποιαν τοῦ Θεοῦ ἀγανάκτησιν. πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ τρομάζωμεν τὴν βροντὴν καὶ τὴν Θεϊκὴν ἀγανάκτησιν, καὶ νὰ συςελλώμεθα ἀπὸ τὴν κακίαν; (2)

8: „ Ἀ.

τοῦ ὑπερείδοντος; καὶ τίνος ἐκεῖνο πάλιν; οὐδὲ γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν ἔχει ἐφ' οὗ ἐρεισθῇ, πλὴν τοῦ θείου θελήματος. ὁ δὲ Χρυσόςομός φησι· „ Ποίαν ἀσφάλειαν ὦ Προφῆτα, ὅπου τοσοῦτον ὕδωρ ὑπόκειται; οὗτος οὐκ ἀσφαλὴς, ἀλλὰ σαθρὸς θεμέλιος· τίς οὖν ἡ ἀσφάλεια; ἡ δύναμις τοῦ ἐργασαμένου· ὁ ὅρος τοῦ Ποιητοῦ· τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ πάντων ἰσχυρότερον· ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος· „ Διὰ τοῦτο οὐδ' εἶπεν ὁ θεμελιώσας, ἀλλ' ὁ θεμελιῶν· ὥσπερ οὐδ' ὁ ποιήσας τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλ' ὁ ποιῶν· ὅπερ δηλοῖ τὴν τῶν πεποιημένων οἰκονομίαν καὶ συντήρησιν, ἅπαξ ἡδρασμένων τε καὶ γενομένων· τοιοῦτον καὶ τὸ ςερεοῦσθαι βροντὴν καὶ κτίζεσθαι πνεῦμα, ὧν ἅπαξ μὲν ὁ λόγος ὑπέςη, συνεχὴς δὲ καὶ νῦν ἡ ἐνέργεια· λέγει δὲ ὁ Ἰσίδωρος· „ Οὐκ ἐναντίον τὸ, ὁ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, καὶ τὸ, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· οὐ κλιθήσεται μὲν γὰρ, σαλευθήσεται δέ· τῷ μὲν τρόμῳ, τὴν δουλείαν ὁμολογοῦσα, τῷ δὲ μὴ ἐξίςασθαι τῆς οἰκείας τάξεως, τὸν θεῖον ὅρον μηνύουσα· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Αὐτὴν γὰρ ἐφ' ἑαυτὴν ἑδράσας, δέδωκεν αὐτῇ τὸ ἀκίνητον· καὶ τοῦτον διαμένει τὸν τρόπον, ἐφ' ὅσον ἂν αὐτὸς ἐθελήσῃ· οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ φησι· „ Κρεμῶν γῆν ἐπ' οὐδενός. (Ἰώβ. κς'. 6.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ ἄλλους, τὸ αὐτοῦ νοεῖται ἀντὶ τοῦ αὐτῆς: τῆς γῆς δηλαδή· κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ ἀρσενικὰ ἀντὶ θηλυκῶν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκεν· „ Ἄβυσσον ὡς ἔνδυμα περιέβαλες αὐτήν: τὴν γῆν δηλαδή.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Ἢ τάχα καὶ τὰς βροντὰς διὰ τοῦτο γεγενῆσθαί φησι, πρὸς τὸ φόβον τινὰ λαμβάνειν τῆς ἀβύσσου τὰ ὕδατα, κατά τινας ἀντιπαθείας, ἡμῖν ἀλήπτους· ἐπὶ γὰρ τῇ ἐλλάμψει τῆς ἀςραπῆς καὶ

τῷ

8 : „ Ἀναβαίνουσιν ὄρη, καὶ καταβαίνουσι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτοῖς. (1)

Τὰ μὲν βουνὰ, λέγει, ἀναβαίνουσιν: ἤγουν εἶναι ὑψηλά· τὰ δὲ παιδία: ἤγουν οἱ κάμποι καταβαίνουσιν: ἤτοι εἶναι χαμηλοί, καὶ οὕτω μένουν καὶ τὰ βουνὰ καὶ οἱ κάμποι εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐδιώρισας εἰς αὐτὰ Κύριε. ἀνίσως δὲ νοήσῃς τὸ ῥητὸν διὰ τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης, ἤξευρε, ὅτι τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἀναβαίνουσιν: ἤγουν ὑψώνονται ὡσὰν τὰ βουνά· καὶ καταβαίνουσιν: ἤγουν ταπεινοῦνται καὶ χαμηλόνουσιν, ὡσὰν οἱ κάμποι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐλλείπει γὰρ τὸ, ὡς, καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ πεδία· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούηται ἔξωθεν.

9 : „ Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, „ οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

Οὔτε τὰ βουνὰ, λέγει, οὔτε τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, δὲν ὑπερβαίνουν τὸ σύνορον, ὁποῦ ἔβαλες εἰς αὐτὰ Κύριε, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ θεῖόν σου πρόσταγμα καὶ θέλημα· τοῦτο γὰρ εἶναι ὁποῦ συνέχει αὐτὰ οὐδὲ θέλουν μετακινηθοῦν ἀπὸ τὴν φυσικήν τάξιν τους, ὥςε ὁποῦ νὰ σκεπάσουν τὴν γῆν· τὰ μὲν βουνὰ μετακυλιόμενα ἐπάνω εἰς αὐτὴν, τὰ δὲ κύματα τῆς θαλάσσης, εὐγαίνοντα καὶ καταποντίζοντα αὐτήν. (2).

10 : „ Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν· ἀναμέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀναβλύζεις τὰς βρύσεις μέσα εἰς τοὺς φάραγγας καὶ τὰ λαγκώματα, διὰ νὰ πίνουν τὰ ζῶα τὰ ἐν αὐτοῖς εὑρισκόμενα· ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰ βουνὰ διαπερῶσιν οἱ ποταμοί. (3)

11 : „ Πο-

τῷ ἤχῳ τῆς βροντῆς, οὐ μόνον ἄνθρωποι καταπτήσσουσιν, ἀλλὰ ϗ ὄρνεα, ϗ θηρία, ϗ τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα φυσικῷ τινι λόγῳ συςέλλονται· (διὰ τοῦτο βλέπομεν ϗ ὅταν γίνωνται βροχαὶ πολλαὶ ϗ φορτοῦναι, ἐπικρατοῦντος νότου, ἐὰν γένῃ βροντὴ, μεταβάλλεται ὁ καιρὸς, ϗ ἡ βροχὴ παύει, ϗ ἡ τῆς θαλάσσης φορτοῦνα· ταύτην δὲ τὴν μεταβολὴν οἱ ναῦται συνειθίζουν νὰ ὀνομάζουν Προβέντζαν.) λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἀποτελεῖ δὲ τοὺς κατὰ τὰς βροντὰς ψόφους, πνεῦμα ταῖς κοιλότησι τῶν νεφελῶν ἐναπολαμβανόμενον, ϗ βιαίως ἐκρηγνύμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ φησιν, ἡμεῖς τὴν βροντὴν καταπτήσσομεν, οὕτω ϗ ἡ θάλασσα τὸν κείμενον δέδιεν ὅρον.

(1) Ἐν ἄλλοις αὐτά.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Ἀθανάσιος περὶ τῶν κυμάτων νοεῖ τὰ λόγια ταῦτα λέγων: „ Ὑψούμενα γὰρ (τὰ κύματα) παρεικασθείη ἂν ὄρεσιν· ἀλλ' ἁπλούμενα πάλιν ὑπὸ τοῦ σοῦ προςάγματος, οἱονεὶ πεδιὰς ϗ ὁμαλὴ γίνεται γῆ· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐθεμελίωσας αὐτοῖς τόπον, ὃν οὐχ οἷόν τε ὑπερβαίνειν· διὸ οὐδὲ ἐπικλύσαι δύνανται τὴν γῆν διὰ τὸ τεθὲν αὐτοῖς ὅριον, τὸ πρόςαγμα τὸ λέγον· „ Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ ϗ οὐχ ὑπερβήσῃ· ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονταί σου τὰ κύματα· (Ἰὼβ. λη'. 11.) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Τί τὸ συνάγον τὴν θάλασσαν; τί τὸ δῆσαν; πῶς ἐπαίρεταί τε ϗ ἵςαται, ὥσπερ αἰδουμένη τὴν γείτονα γῆν; πῶς ϗ δέχεται ποταμοὺς ἅπαντας, ϗ ἡ αὐτὴ διαμένει διὰ πλήθους περιουσίαν; ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι χρὴ λέγειν; ϗ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἦ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθαι, λέγει Κύριος, τὸν τιθέντα ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ; τῷ ἀσθενεςάτῳ πάντων τῇ ψάμμῳ, ἡ ταῖς βίαις ἀφόρητος χαλινοῦται, ϗ τῷ ὅρῳ τῷ θείῳ πεδεῖται· ὅρος δὲ, οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν, ἀλλ' ἢ γνώρισμα τόπου· ὅθεν βουλόμενος ὁ Προφήτης δεῖξαι, ὅτι οὐ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ τειχίου, ἀλλὰ τὸ πρόςαγμα τοῦ Θεοῦ τὰ ὕδατα αἰδούμενα ἐπανάγουσιν, ὅριον τοῦτο ἐκάλεσε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Οὐ τῶν ὀρέων καρποί εἰσιν αἱ πηγαί· ἀλλὰ τοῦ κάτωθεν αὐτὰς ἀναβλύζειν παρασκευάζοντος εἰς χρείαν τῶν ἐν αὐτοῖς ζώων· διὰ τοῦτό φησιν, ὁ ἐξαποςέλλων, τὸ εὔκολον κἀνταῦθα δηλῶν· ὥσπερ γὰρ ὁ τὸ ὂν ἀποςέλλων πολλὴν ἔχει τὴν εὐκολίαν· οὕτω ϗ αὐτὸς ἐξ οὐκ ὄντων ταῦτα ἐργασάμενος· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε τὴν εὐκολίαν δηλῶν· „ Ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα· ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξαποςέλλει πηγὰς δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὀφθαλμοὶ εἶναι βαθουλωτοὶ, ϗ ὡσὰν φάραγγες κατασκευασμένοι.

**11 : „ Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀ-
„ γροῦ · προσδέξονται ὄναγροι εἰς
„ δίψαν αὐτῶν .**

Ἡ αἰτία , λέγει , διὰ τὴν ὁποίαν ἀναβλύζεις τὰς βρύσεις καὶ κάμνεις νὰ τρέχουν οἱ ποταμοὶ διὰ μέσου τῶν βουνῶν , εἶναι διὰ νὰ ποτίζωνται ὅλα τὰ ζῶα τόσον τὰ ἥμερα , ὅσον καὶ τὰ ἄγρια· ὅθεν καὶ οἱ ἄγριοι γαϊδάροι θέλουν δεχθοῦν τὰ νερὰ ταῦτα , διὰ νὰ χορτάσουν τὴν δίψαντους· ὁ γὰρ ἀγριογαΐδαρος εἶναι ζῶον κατάξηρον , ὁποῦ πολλὰ διψᾷ κατὰ τὸν Θεοδώριτον . καθὼς καὶ ὁ Ἱερεμίας διηγούμενος διὰ τὴν ἀνομβρίαν λέγει περὶ αὐτοῦ · „ Ὄνοι ἄγριοι ἔστησαν ἐπὶ νάπας καὶ εἵλκυσαν ἄνεμον . (Ἱερ . ιδ'. 6.) ἕλκουσι δὲ τὸν ἄνεμον , ἵνα μὲ αὐτὸν καταψυχήσουν ὀλίγον τὴν δίψαντους , μὲ τὸ νὰ μὴν εὑρίσκουν νερόν . (1)

**12 : „ Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
„ κατασκηνώσει .**

Κοντὰ , λέγει , εἰς τὰ νερὰ καὶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποταμῶν , θέλουν κατοικήσουν τὰ πουλία: ὅσα δηλαδὴ ἀγαποῦν τὰ νερὰ , καθὼς εἶναι ἡ χῆναις , ἡ πάπιαις , καὶ ἄλλα ὅμοια .

**„ Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φω-
„ νήν .**

Τὰ νερὰ , λέγει , ὁποῦ εὐγαίνουν ἀπὸ τὰς πέτρας , αὐτὰ θέλουν δώσουν φωνήν · διατὶ αὐτὰ κάμνοντα ἦχον μὲ τὸ ὀγλίγωρον τρέξιμόν τους , τὰ μὲν ζῶα σχεδὸν προσκαλοῦσιν εἰς τὸ νὰ ὑπάγουν νὰ πίουν · τοὺς δὲ ἀνθρώπους παρακινοῦν νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεόν, ὅς τις μέσα ἀπὸ τὰς ξηρὰς πέτρας ἀναβλύζει πλουσίως τὴν ὑγραν φύσιν τοῦ νεροῦ . (2)

**13 : „ Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων αὐ-
„ τοῦ .**

Σὺ , λέγει , Κύριε , ποτίζεις τὰ βουνὰ ἀπὸ τὰς νεφέλας · ταύτας γὰρ ὀνομάζει ὑπερῷα . ἀνίσως δὲ τὰ βουνὰ ποτίζωνται , φανερὸν ὅτι καὶ οἱ κάμποι

---

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων · „ Θηρία τοῦ ἀγροῦ : τουτέστι τοῦ κόσμου τοὺς ἁμαρτωλοὺς καλεῖ · ἐπειδὴ καθάπερ τὰ ἐν ἀγρῷ θηρία χειροήθη γενέσθαι δύναται , οὕτω καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ μεταβληθῆναι · διόπερ καὶ ποτίζεται τοῖς προφητικοῖς ὕδασιν · ὀνάγρους δὲ τοὺς μηκέτι νωτοφοροῦντας τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσεν , ἐλευθερωθέντας δὲ αὐτῆς · διόπερ αὐτοὺς καὶ διψῶντας τῶν νοητῶν ὑδάτων εἰσήγαγε · τούτους ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰὼβ ἠνίξατο · „ Τίς δέ ἐστιν ὁ ἀφεὶς ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον ; δεσμοὺς δὲ αὐτοῦ τίς ἔλυσεν ; (Ἰὼβ · λθ'. 5 .) λέγει δὲ ὁ Αἰλιανός (Βιβλ . ιδ'. κεφ . ι' . περὶ ζώων ἰδιότητος) ὅτι οἱ τῶν Μαυρουσίων ὄναγροι εἶναι ταχύτατοι εἰς τὸ τρέξιμον τόσον , ὁποῦ φαίνονται πῶς εἶναι πτερωτοί · ὀγλίγωρα δὲ ἀποκάμνουσιν · ὅθεν στέκουν ἀκίνητοι , ὡσὰν νὰ ἦτον δεδεμένοι · εὐγάνουσι δὲ ἀπὸ τὰ ὀμμάτιάτων δάκρυα θολερὰ , ὄχι τόσον διατὶ ἔχουν νὰ θανατωθοῦν ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς , ὅσον διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ποδῶν τους · οἱ δὲ κυνηγοὶ βαλόντες σχοινίον εἰς τὸν λαιμόν τους , καὶ δέσαντες αὐτοὺς ὀπίσω τῶν ἵππωντους , τραβίζουν αὐτοὺς ὡς αἰχμαλώτους . Μαυρούσιοι δὲ εἶναι οἱ νῦν καλούμενοι Μῶροι .

(2) Ἔφη δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων · „ Τινὲς τοῦτο (τὸ ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν) περὶ τῶν ὀρνίθων γεγράφθαι λέγουσιν , οἷον περδίκων , ἢ ἑτέρων τινων τῶν τοιούτοις ἐμφιλοχωρούντων τόποις · τινὲς δὲ τὰ ὕδατα νοοῦσι , τὰ ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν ἠχοῦντα · καὶ γὰρ πάνυ τερπνὸν , κελαρύζοντας χειμάῤῥους ἰδεῖν , καὶ ἠρέμα ὕδωρ ψοφοῦν καὶ ταῖς ψηφῖσιν ἐγκροῦον , καὶ ζέφυρον πνέοντα , καὶ διὰ τῶν φύλλων συρίζοντα · πόσης ταῦτα μουσικῆς οὐ βελτίω ; ποίας λύρας ; ποίας κιθάρας ; καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ ἐκ νευρῶν τέχνης ἀνθρωπίνης , ἀλλ' ἀπὸ στοιχείων καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἡ ἁρμονία · δίδωσι δὲ τὰ ὕδατα φωνὴν , ἵνα μὴ ἁπλῶς πορευόμενα ἡσυχῇ , λανθάνῃ πολλάκις τὰ πολλὰ τῶν ἀλόγων · διὰ τοῦτο γὰρ ἦχον αὐτὰ προσέταξεν ἀποτελεῖν · ἵνα πόῤῥωθεν οἷον προσκαλῆται τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπειγομένα ζῶα .

ποι, καὶ ὅλη ἁπλῶς ποτίζεται ἡ γῆ, ὅταν συμμέτρως ἄνωθεν δίδωνται παρὰ Θεοῦ διὰ τῶν νεφελῶν ἡ βροχαῖς. (1)

„ Ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτα-
„ σθήσεται ἡ γῆ.

Ὅλη ἡ γῆ, λέγει: ἤγουν τὰ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ γῆς ζῶα, θέλουν χορτάσουν ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῶν ἔργων σου. οὕτω δὲ ὀνομάζει ὅλους τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ὄχι μόνον καθὸ βλαςάνουν μὲ τὴν προςαγὴν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ καθὸ οἱ τόποι, ὁποῦ γεννοῦν τοὺς τοιούτους καρποὺς, ἐργάσθησαν καὶ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Εὐσέβιος, τὸ μὲν, ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων, ἐνόησαν, ὅτι λέγεται διὰ μόνα τὰ βουνά· τὸ δὲ παρὸν ῥητὸν ἐννοοῦσιν, ὅτι λέγεται καὶ διὰ τὴν ἄλλην γῆν, ὅτι θέλει ποτισθῇ καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸν καρπὸν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἀπὸ τὴν βροχήν. ἥτις εἶναι ὡσὰν ἕνας καρπὸς τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐργάζεται καὶ συνάγει τὰς νεφέλας ἐκ τῶν ἀτμῶν τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν λιμνῶν, καὶ τῶν ποταμῶν, καὶ ὅλου τοῦ ςοιχείου τοῦ ὕδατος. (2)

14: „ Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτή-
„ νεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν
„ ἀνθρώπων.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν χρείαν, διὰ τὴν ὁποίαν γίνονται ἡ βροχαῖς. χορτάρι μὲν οὖν ὀνομάζουν μερικοὶ, ἐκεῖνο ὁποῦ βλαςάνει εἰς τοὺς ἀγεωργήτους τόπους καὶ τὰ λιβάδια· χλόην δὲ, ἐκείνην ὁποῦ βλαςάνει εἰς γεωργουμένους τόπους· καὶ τὸ μὲν χορτάρι ἐδόθη νὰ τὸ τρώγουν τὰ ἐλεύθερα καὶ ἄγρια κτήνη τὰ χορτοφάγα· τὴν δὲ χλόην ἐδόθη νὰ τὴν τρώγουν τὰ ζῶα, ὁποῦ δουλεύουν καὶ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνθρώπους: ἤγουν τὰ βόδια, τὰ ἄλογα, οἱ γαϊδάροι, τὰ πρόβατα, τὰ κατζίκια, καὶ τὰ ὅμοια ἄλλα· ταῦτα γὰρ ὅλα ὠνομάσθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ δουλεία τῶν ἀνθρώπων· διατὶ δουλεύουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὑπηρετοῦν εἰς διαφόρους χρείας αὐτῶν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον. Μερικοὶ δὲ πάλιν ἄλλως ἐξήγησαν· καὶ χορτάρι μὲν ἐνόησαν ἐκεῖνο, ὁποῦ δὲν κάμνει κἀνένα καρπὸν χρήσιμον εἰς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων· χλόην δὲ ἐκείνην, ὁποῦ κάμνει καρπὸν χρήσιμον εἰς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ μὲν χορτάρι βλαςάνει διὰ τροφὴν τῶν κτηνῶν· ἡ δὲ χλόη βλαςάνει διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν δουλείαν τῶν ἀνθρώπων· καθότι ἡ γῆ δουλεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἔγινε. (3)

„ Τοῦ

(1) Κατὰ μὲν τὸν Χρυσόςομον· „ Τινὲς λέγουν, ὅτι ἐξ ἐκείνου τοῦ ὑπερουρανίου ὕδατος ἀποῤῥήτως καὶ ἡμῖν ἀφανῶς ὄμβροι γίνονται (καθὼς καὶ ὁ Μητροφάνης Σμύρνης διϊσχυρίζεται ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς Β΄. τοῦ Πέτρου ἐπιςολῆς, ὅτι τὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ὕδωρ ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος γέγονε) τοῦτο γάρ ἐςιν ἐκ τῶν ὑπερῴων αὐτοῦ· ἐπεὶ καὶ ἀρχόμενος ἔλεγεν· „ Ὁ ςεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ: τοῦ οὐρανοῦ δηλαδή· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· Ὑπερῷά ἐςιν ὁ ἀήρ· λέγει γάρ· „ Εἰμήτῳ φίλον ὑπερῷα Θεοῦ, ὡς παρ' αὐτοῦ πεποιημένα τὸν ἀέρα νοεῖν τοῖς νέφεσι περιβαλλόμενον· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ὄρη ἀναγωγικῶς ἐννοεῖ τοὺς Προφήτας, οἵτινες οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐξ οὐρανῶν (οὓς ὁ Θεὸς ὑπερῷα τῆς κτίσεως ἔθετο) ἔχουσι τὴν χορηγίαν τοῦ Πνεύματος.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Τινὲς μὲν οὖν τὸν ὑετὸν καρπὸν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ νομίζουσιν· ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτον μόνον φημὶ, ἀλλὰ καὶ ἥλιον καὶ ἀέρα καὶ τροπὰς καὶ ὥρας· ἂν γὰρ μὴ πάντων ἐμπλησθῇ τούτων ἡ γῆ, οὐκ ἂν δύναιτο πρὸς ἀκμὴν τὸν καρπὸν ἀγαγεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἔργα τοῦ Θεοῦ φησιν, οὐ μόνα τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὧν καρπὸς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξ οὗ τὸν ἄνθρωπον θεογνωσίᾳ ἐχόρτασε· τὸ αὐτὸ λέγει σχεδὸν καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Ἐνταῦθα καλὸν εἰπεῖν πρὸς τὸν τοὺς ὁμογενεῖς καταδουλούμενον· μία δουλεία τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἄλογα· σοὶ δὲ ταῦτα ὀλίγα· διὸ τὴν φύσιν δουλείᾳ καὶ κυριότητι σχίσας, αὐτὴν ἑαυτῇ δου-

„ Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς.

Ἡ γῆ, λέγει, θέλει χορτάσει ἀπὸ τὴν βροχὴν, διατί; διὰ νὰ βλαςήσῃ σιτάρι, καὶ διὰ τοῦ σιταρίου νὰ γεννήσῃ ἄρτον, τὸν ἐκ τοῦ σιταρίου κατασκευαζόμενον. (1)

ιε: „ Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀν-
„ θρώπου.

Καὶ ὁ οἶνος, λέγει: ἤγουν τὸ κρασὶ, εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀναπαύων, τρέφων, θερμαίνων, καὶ χαροποιῶν αὐτήν. καρπὸς δὲ εἶναι καὶ τὸ κρασὶ τῆς γῆς. διατὶ ἀπὸ τὴν γῆν βλαςάνει ἡ ἄμπελος. ἀπὸ δὲ τὸν καρπὸν τῆς ἀμπέλου ὁ οἶνος κατασκευάζεται. (2)

„ Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ.

Ἡ γῆ, λέγει, χορταίνει ἀπὸ τὴν βροχὴν, διὰ νὰ ποτισθοῦν αἱ ἐλαῖαι· καὶ ἐκ τῶν ἐλαιῶν νὰ γένῃ τὸ ἔλαιον, τὸ ὁποῖον ἀπαλύνει καὶ φαιδρὸν δείχνει τὸ σκληραγωγηθὲν πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁποῦ τὸ τρώγει, ἢ τὸ ἀλείφεται·

„ Καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στη-
„ ρίζει.

Τὸ μὲν κρασὶ εὐφραίνει καὶ χαροποιεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἄρτος: ἤτοι τὸ ψωμὶ ςηρίζει καὶ δυναμόνει αὐτὴν, ὅταν ἦναι ἀποκαμωμένη ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ πεῖναν· καρπὸς δὲ τῆς γῆς εἶναι καὶ τὸ ψωμί· διότι ὁ Θεὸς ὡς δημιουργὸς ὅλων τῶν κτισμάτων, ὅλα τὰ προνοεῖται, καὶ ἄλογα καὶ λογικὰ, καὶ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα· διὰ τοῦτο γὰρ χορταίνει τὴν γῆν ἀπὸ τὴν βροχὴν, ἵνα ἡ γῆ παχυνθεῖσα καὶ δυναμωθεῖσα, βλαςήσῃ τὴν ἁρμοδίαν τρο-

---

δουλεύειν ϗ κυριεύειν ἐποίησας, τὸν καθ' ὁμοιότητα Θεοῦ ὄντα ϗ πάσης γῆς ἄρχοντα· τίς ὁ ἀπεμπολῶν; τίς ὁ ὠνούμενος; μόνου Θεοῦ τὸ δυνηθῆναι τοῦτο· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀμεταμέλητα γὰρ αὐτοῦ τὰ χαρίσματα· εἰδὲ ὁ Θεὸς οὐ δουλοῖ τὸ ἐλεύθερον, τίς ὁ ὑπερτιθεὶς τοῦ Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ δυναςείαν; εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Πλὴν ἀρκεῖ δουλεύειν τοῖς ἐλευθέροις· ϗ τοσοῦτον εἶναι τὸ διάφορον, ὥςε τοῦ αὐτοῦ χοὸς τὸ μὲν, κρατεῖν· τὸ δὲ, ἄρχεσθαι· μὴ βαρυνέσθω δὲ ὁ ζυγὸς, μηδὲ τῆς πρώτης ἡμῶν ἁμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Τίνος χάριν εἰπὼν ὁ Δαβίδ· „ Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, προσέθετο τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς; ὅτι τὸ αὐτὸ σπέρμα κοινὴ γίνεται ἐδωδὴ ϗ ἀνθρώποις ϗ ἀλόγοις· σκόπει δέ· καταβάλλεται σῖτος, τέως μὲν ἀνθρώπων τροφὴ μόνον· ἐπειδὰν δὲ βλαςήσῃ, ἄνεισι ϗ τὴν τῶν ἀλόγων τροφήν· ὥσπερ γὰρ αὐτὸ τὸ εἶναι δι' ἡμᾶς ἔλαβε τὰ ζῶα· οὕτω ϗ ἡ τροφὴ αὐτῶν, ἐκ τῆς ἡμετέρας τροφῆς ἔχει τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Πρῶτον μὲν βλάςησις, εἶτα βοτάνη ϗ χλόη, εἶτα χόρτου αὔξησις, ἔπειτα ἡ τοῦ σπέρματος τελείωσις· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Γῆν ἐννοεῖ τὸ κυριακὸν σῶμα· ἐκεῖθεν γὰρ τὸν ἄρτον τὸν μυςικὸν ἐξήγαγεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Φυσικὸν μὲν ϗ νηφάλιον ποτὸν ἀναγκαῖον διψῶσίν ἐςι τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ οἶνος, χρήσιμον· κιρνᾶσθαι δὲ ἄριςον ὕδατι πλείςῳ τὸν οἶνον· θερμὸς γὰρ ὢν, ϗ χυμοὺς ἔχων ἡδεῖς, κεκραμένως ἐμμελῶς, τὰ μὲν αἰσχρὰ τῶν περιττωμάτων διατήκει θερμότητι· τοὺς δὲ δριμεῖς ϗ φαύλους χυμοὺς ταῖς εὐωδίαις κεράννυσιν· εὖ γοῦν ἐκεῖνο εἴρηται· „ Ἀγαλλίαμα ψυχῆς ϗ εὐφροσύνη καρδίας, οἶνος ἔκτιςαι ἀπ' ἀρχῆς πινόμενος ἐν καιρῷ αὐτάρκης· πικρία δὲ ψυχῆς οἶνος πινόμενος πολὺς ἐν ἐρεθισμῷ ϗ ἀντιπτώματι· (Σειρ· λα'. 33.) ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Οὐ γὰρ εἶπε τρέφει σῶμα· καίτοι ϗ τοῦτο ποιεῖ· ἀλλὰ δεικνὺς διπλῆν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν φησίν· „ Εὐφραίνει καρδίαν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἰσίδωρος· „ Ὁ οἶνος φάρμακον ϗ παραμυθία τις γίνεται μετρίως πινόμενος, ϗ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος· ὁ δὲ ταύτης ἐπέκεινα, ἄσωτος ϗ ὑβριςὴς, ϗ ἀκόλαςος κέκληται· „ Ἀκόλαςον γὰρ οἶνος ϗ ὑβριςικὸν μέθη (Παρ. κ'. 1.) ὥςε ἐὰν τὸν ὅρον ἐξέλθῃς ϗ μὴ μέτρῳ πίνῃς, τὸ φάρμακον δηλητήριον γέγονε· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Οἶνος ὁ μυςικὸς εὔδηλον· ὅθεν οὐδὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καρδίαν εὐφραίνει· ἔχει γὰρ ἁμαρτημάτων ἄφεσιν. (τῶν συγγνωςῶν δηλαδὴ) ἐφ' ᾧ μάλιςα ἡ καρδία τῶν ἀνθρώπων εὐφραίνεται.

τροφὴν εἰς ὅλα τὰ ζῶα. (1)

16: „ Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πε-
„ δίου· αἱ κέδροι τοῦ λιβάνου, ἃς
„ ἐφύτευσας.

Ἀπὸ τὴν βροχὴν, λέγει, ὁποῦ ἔχει νὰ χορτάσῃ ἡ γῆ, ἀπὸ αὐτὴν ἔχουν νὰ χορτάσουν καὶ νὰ χλοηφορήσουν καὶ ὅλα τὰ φυτὰ τῆς γῆς, καὶ τὰ διάφορα δένδρα. ὁμοίως καὶ οἱ κέδροι τοῦ βουνοῦ τοῦ καλουμένου λιβάνου. διὰ μέσου δὲ τῶν κέδρων, οἱ ὁποῖοι εἶναι δένδρα πλέον ὀνομαστὰ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλα τὰ διάφορα δένδρα, τὰ ὁποῖα ἐφύτευσας, λέγει, ἐσὺ Κύριε, μὲ τὴν προσαγήν σου. (2)

17: „ Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι· τοῦ
„ Ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

Ἐπάνω, λέγει, εἰς τὰ φυτὰ καὶ δένδρα καὶ κέδρους, θέλουν κατασκευάσουν τὰ μικρὰ πουλάκια τὰς φωλεάς των. διὰ μέσου δὲ τῶν μικρῶν πουλακίων, νόησον σὺ ἀγαπητὲ, καὶ τὰ λοιπὰ πουλία· ἐπειδὴ τὰ δένδρα δὲν εἶναι μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους χρήσιμα, ὕλην διδόντα εἰς κατασκευὴν οἰκιῶν καὶ καραβίων, ἀλλὰ εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τὰ πουλία, διὰ νὰ πετοῦν εἰς αὐτὰ, διὰ νὰ κάθωνται ἐπάνω νὰ κελαδοῦν, καὶ διὰ νὰ κατασκευάζουν ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰς φωλεάς των. τὸ δὲ πουλίον τὸ ὀνομαζόμενον Ἐρωδιὸς, αὐτὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἄλλα, κατασκευάζει ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα τὴν φωλεάν του. (3).

18: „ Ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέ-
„ τρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.

Βλέπε ἐδῶ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς καὶ τὰ ὑψηλὰ βουνὰ, καὶ ἡ πέτραις εἶναι χρήσιμα· ὅλα γὰρ τὰ ποιήματά του προνοεῖται καὶ φροντίζει ὁ Θεὸς, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ μικρότατα καὶ εὐτελέστατα ζῶα· διατὶ ἂν

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Πρότερον μέν τοι τὰ συνεκτικώτερα τῆς ζωῆς ἡμῶν μνήμης ἠξιώθη, ὅσα τοῖς οἰκείοις καρποῖς τὸν ἄνθρωπον δεξιούμενα, ἄφθονον παρασκευάζει τὴν δίαιταν· ἄρτος τὴν ζωὴν παρέχει· οἶνος μετὰ τούτου κ. παραμυθίαν ἀθυμίας ἐπινοεῖ· τὸ ἔλαιον εὐεκτεῖν παρασκευάζει· κ. τὴν ἰσχὺν ἐπιτείνει, ἀλειφῇ κεχρημένων ἡμῶν. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἱλαρύνεται δὲ κ. φαιδρύνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐλαίῳ τῷ θρεπτικῷ τοῦ θείου φωτὸς, κ. λύοντι τὰς νόσους κ. τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς· ἐπινοίᾳ μόνῃ διαφέροντι τοῦ ἀποδοθέντος οἴνου· ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὥσπερ ἄμπελος, οὕτω κ. ἐλαία ἐστί· ἐγὼ φησιν, ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· ἡ γὰρ αὐτοῦ διδασκαλία κατὰ διάφορον σχέσιν οἶνός τε κ. ἔλαιόν ἐστι κ. ἄρτος. ἔφη δὲ κ. ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐν τῷ χαρίσματι τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος· ἐν αὐτῷ γὰρ τὰ πρόσωπα τῶν πιστῶν ἱλαρύνεται· ἐπειδὴ ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἀγάπη χαρά· καθὼς ὁ Παῦλός φησι· στηρίζει δὲ ὁ μυστικὸς ἄρτος τὴν καρδίαν, πεποίθησιν αὐτῷ παρέχων, ὅτι σῶμα κ. ἡμεῖς Χριστοῦ τῇ τοῦ μυστικοῦ σώματος μεταλήψει, γινόμεθα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ τὰ ἄκαρπα δένδρα τοῦ Θεοῦ ἐστιν· ὅταν δὲ λέγῃ, ὅτι ἐφύτευσε, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἀνθρώπων πόνος, οὐδὲ ἐπιμελεία γεωργίας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσταγμα, τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐγχειρισθὲν τῇ φύσει τῆς γῆς, τὴν τοιαύτην βλάστησιν αὐτοῖς δίδωσι. ἀλλὰ κ. ὁ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ἑβραῖος κ. οἱ λοιποὶ, ξύλα τοῦ Κυρίου εἶπον· διὰ τοῦτο, καθὸ αὐτοφυῆ κ. οὐ χειρόκμητα, ἀλλὰ θείῳ λόγῳ βλαστήσαντα· ξύλα δὲ ἀναγωγικῶς ὁ Ἡσύχιος ἐνόησε· „ Τοὺς μελετῶντας τὸν νόμον ἡμέρας κ. νυκτός· τοὺς παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων ὡς ξύλον πεφυτευμένους· οἵτινες χορτάζουσι θεογνωσίας· κέδρους λιβάνου δὲ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν ἡρμήνευσεν, ὧν ὁ λίβανος σύμβολον ὡς γέμων εἰδώλων· οἵτινες φυτευθέντες παρὰ τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματι κ. τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μελετήσαντες, θεογνωσίας χορτάζονται. κ. ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι οὐ περὶ ξύλων ὁ λόγος· περὶ ἁγίων δὲ μᾶλλον τῶν ἐρριζωμένων τῇ πίστει κ. καρποφορούντων ἐν δικαιοσύνῃ. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Ὅτι ὁ Ἐρωδιὸς κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις ἐλάταις. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον, ὅτι οὐ πᾶσι πάντα δένδρα ἐπιτήδεια

ἂν τὰ βουνὰ καὶ ἡ πέτραις δὲν ἐγίνοντο, διὰ νὰ κρύπτωνται τὰ ζῶα εἰς αὐτὰ, βέβαια πρὸ πολλοῦ ἤθελαν ἐκλείψουν τὰ διάφορα γένη καὶ εἴδη τῶν χορτοφάγων ζώων, κατατρωγόμενα ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα θηρία. (1)

19: „ Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔκαμε τὴν Σελήνην: ἤγουν τὸ φεγγάρι διὰ νὰ φωτίζῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. ὅθεν ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ· „ Τὴν Σελήνην καὶ τοὺς ἀςέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός. (Ψαλ. ρλε'. 9)

„ Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ὁ ἥλιος, λέγει, γνωρίζει πότε νὰ βασιλεύσῃ. γνωρίζει δὲ τοῦτο, ὄχι ὡς ἔμψυχος καὶ λογικὸς, ἀλλὰ καθὸ δὲν ὑπερβαίνει τὸν ὅρον, ὁποῦ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, νὰ φαίνῃ μὲν τὴν ἡμέραν, νὰ κρύπτεται δὲ τὴν νύκτα· ἀλλὰ ὡσὰν λογικὸς, ἠξεύρει τὴν προςαγὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μεταφορικὸν δὲ εἶναι τὸ ἔγνω, μεταφερόμενον ἀπὸ τὰ λογικὰ εἰς τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα. δηλοῖ δὲ ἐδῶ τὸ, ἐνεργεῖ: ἤγουν ὁ ἥλιος ἐνεργεῖ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν του. (2)

20: „ Ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ.

Σὺ

δεια πρὸς καταγωγήν· ἀλλ' ὥσπερ αἱ τροφαὶ τῶν πετεινῶν ϗ αἱ ἐνέργειαι ϗ οἱ βίοι διάφοροι, οὕτω ϗ αἱ οἰκίαι· προσθέττει δὲ ὁ θεῖος Μάξιμος· „ Ὅτι ὁ Ἐρωδιὸς τόσην σωφροσύνην ἔχει, (καθὼς λέγουν οἱ ἱςορικοὶ) ὥςε ὁποῦ, ὅταν μέλλῃ νὰ συνουσιασθῇ μὲ τὸ θηλυκὸν, πενθεῖ ϗ κλαίει τεσσαράκοντα ἡμέρας· ϗ πάλιν ἀφ' οὗ συνουσιασθῇ, κλαίει ἄλλας τεσσαράκοντα· ἔχει δὲ τὴν φωλεάν του ὑψηλὰ, ὥςε νὰ μὴ σκιάζεται ὑπότινος· παράδειγμα ζωντανὸν τῆς σωφροσύνης, ἡ ὁποία ἡγεῖται ϗ ὑπερέχει πολλῶν ἀρετῶν. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Στρουθία ὀνομάζει τὰς παρὰ τοῦ Διαβόλου ϗ τῶν αὐτῷ συμπραττόντων διωκομένας ψυχὰς, δι' εὐσέβειαν δυνηθείσας τὰς αὐτοῦ παγίδας διαφυγεῖν· περὶ ὧν ὁ Δαβὶδ εἴρηκεν· „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς ςρουθίον ἐῤῥύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων. Ἐρωδιὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Πέτρον· ἐπειδὴ τῷ Χριςῷ διηνεκῶς ἠκολούθει· ϗ ὥσπερ ὁ Ἐρωδιὸς ἡγεῖται τῶν ςρουθίων: οὕτω ϗ ὁ Πέτρος τῶν ἄλλων Μαθητῶν ϗ Ἀποςόλων· ϗ ὥσπερ ὁ Ἐρωδιὸς δείκνυσι τοῖς ςρουθίοις, πῶς χρὴ τῶν παγίδων ὑπεράλλεσθαι τῶν θηρευτῶν: οὕτω ϗ ὁ Πέτρος τῇ ἀρνήσει παγιδευθεὶς, διὰ μετανοίας τὴν παγίδα ἐξέφυγε ϗ τοὺς ἄλλους μετανοεῖν διδάσκει.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐπειδὴ γὰρ τὸ δειλὸν τῆς φύσεως, τὰς ἐλάφους, ϗ τοὺς λαγωοὺς προδίδωσι, ϗ πᾶσι ποιεῖ τοῖς θηραταῖς εὐχειρώτους, ϗ ταχύτητα ποδῶν, ϗ ἀσφάλειαν τόπων ἐχαρίσατο (ὁ Θεός·) ὡς εἰθάτερον ἦν, τὸ ἕτερον ἄχρηςον ἦν. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει ὑψηλότερον· „ Μιμεῖται τὴν ἔλαφον ϗ ὁ διαγνωςικὸς νοῦς, καθάπερ ὄρη τὰ ὕψη τῶν θείων νοημάτων μεταδιώκων, ϗ τὰ ἐμφωλεύοντα τῇ φύσει τῶν ὄντων πάθη ἰοβόλων δίκην τῷ λόγῳ διαφθείρων τῆς κρίσεως. ὁ δὲ Βασίλειός φησι· „ Τὸ δὲ ςερέωμα τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως καταφυγὴ γίνεται τοῖς λαγωοῖς πέτρα, περὶ ἧς εἴρηται· „ Ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τὸ γένος τῶν ἐλάφων πολεμίως ἔχει πρὸς τὸ τῶν ὄφεων γένος· σπεύδουσι γὰρ ἀνελεῖν αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ πάντες οἱ Χριςοῦ Μαθηταὶ ἑτοίμως ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν· ἔσχον δὲ ϗ τὴν κατὰ τῶν νοητῶν ὄφεων δύναμιν ἐκ τοῦ ὀρέξαντος ἐξουσίαν αὐτοῖς πατεῖν ἐπάνω ὄφεων ϗ σκορπίων, ϗ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ἐλάφους μὲν, τοὺς δικαίους νοεῖ· ἐπειδὴ καθαρὰ ζῶα αἱ ἔλαφοι τυγχάνουσι· λαγωοὺς δὲ, τοὺς Ἐθνικοὺς ϗ ἁμαρτωλοὺς· ἐπειδὴ οἱ λαγωοὶ ἀκάθαρτα ζῶα ϗ ἀσθενῆ εἰσιν· „ Οὐκ ἔδεσθε γάρ φησι τὸν κάμηλον ϗ τὸν ὗν ϗ τὸν δασύποδα· ἤτοι τὸν λαγωόν (Δευτερ. ιδ'. 7.) ὅθεν ϗ ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Πέτρα καταφυγὴ τοῖς χοιρογρυλλίοις· οἱ δὲ χοιρογρύλλιοι ἀκάθαρτά εἰσι· διὸ λέγει ὁ Σολομών· „ Καὶ οἱ χοιρογρύλλιοι ἔθνος οὐκ ἰσχυρὸν, οἳ ἐποιήσαντο ἐν πέτραις τοὺς ἑαυτῶν οἴκους· (Παρ. λ'. 26.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Δι' οὐδὲν ἕτερον τὴν σελήνην γεγενῆσθαί φησιν, ἢ πρὸς ἀριθμὸν ϗ διάγνωσιν μηνῶν τε ϗ ἡμερῶν· τὸ γὰρ εἰς καιρούς, τοῦτο δηλοῖ· ϗ ἐν τῇ Γενέσει δὲ, γέγραπται περὶ τῶν φωςήρων· „ Ἔςωσαν εἰς σημεῖα ϗ εἰς καιρούς· εἰς σημεῖα μὲν, κατὰ τὸν Βασίλειον, ἐπομβρίας, αὐχμῶν, πνευμάτων κινήσεως· εἰς καιροὺς δὲ, τὰς τῶν καιρῶν ἐναλλαγὰς, χειμῶνος, ἔαρος, θέρους, ϗ μετοπώρου. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Σελήνην ἐννοεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν, ἥν τινα μέχρι καιρῶν τοῦ νόμου ϗ τῶν Προφητῶν ἔθετο ὁ Θεός· ἥλιον δὲ τὸν Χριςόν· ὅς τις ἔγνω τὴν ἑαυτοῦ δύσιν· τὸν γὰρ καιρὸν, καθ' ὃν προσῆκε τὸ πάθος οἰκονομῆσαι, ἐγίνωσκεν,

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὥρισας νὰ γίνεται σκότος, τὸ ὁποῖον παρυφίσαται, ὅταν ἀναχωρῆ καὶ βασιλεύῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. τὸ δὲ σκότος πάλιν, ἔγινε νὺξ. ὅθεν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἡμέραν· καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε, νύκτα, (Γεν. ά. 5.) (1)

„ Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ Θη-„ ρία τοῦ δρυμοῦ.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, τὴν χρησιμότητα ὁποῦ ἔχει ἡ νύκτα· διατὶ αὐτὴ δὲν προξενεῖ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀνάπαυσιν· οὐδὲ κάμνει αὐτοὺς δυνατωτέρους διὰ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀναπαύσεως, ἀφ' οὗ τοὺς παραλάβη κουρασμένους ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θηρία δίδει παῤῥησίαν νὰ περιπατοῦν, διὰ νὰ εὑρίσκουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους. (2).

21: **„ Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρπάσαι καὶ „ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐ-„ τοῖς.**

Εἰς τὸν καιρὸν, λέγει, τῆς νυκτὸς περιπατοῦν τὰ λεοντάρια, καὶ τῶν λεονταρίων τὰ παιδία ἀρουλιῶντα καὶ φωνάζοντα μὲ ἀγρίαν φωνὴν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην: διὰ νὰ ἁρπάσουν δηλαδὴ καὶ νὰ εὕρουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους, τὴν παρὰ τῷ Θεῷ οὖσαν, ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ διδομένην εἰς αὐτά· ἀπὸ τὸν Θεὸν γὰρ δίδεται ἡ τροφὴ ὅλων τῶν ζώων. ὅθεν ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ· „ Ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκὶ (Ψαλ. ρλϛ́. 25) (3) ἢ λέγει, ὅτι τὰ λεοντάρια φωνάζοντα, ζητοῦν τρόπον τινὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν τροφήν τους. διατὶ πολλαῖς φοραῖς πολλοὶ ἄνθρωποι παρετήρησαν καὶ εἶδον πολλὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ὅταν πεινοῦν, ἢ διψοῦν, ἀσηκόνουν τὴν κεφαλήν τους εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ μὲ ἀπόῤῥητον λόγον ἐπικαλοῦνται τὸν ποιητὴν διὰ νὰ τοὺς δώσῃ τροφήν· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ Δαβίδ· „ Διδόντι τοῖς κτήνεσι τρο-

---

σχεν, ὥςε πρὶν μὲν ἐλθεῖν τοῦτον λέγειν· „ Οὔπω ἥκει ἡ ὥρα· ὅτε δὲ ἐν τῷ προσήκοντι καταλαβὼν ἦν, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, φησιν, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἔλαττον μέρος τῆς διὰ φωτὸς εὐεργεσίας, τὸ ἀναπαῦσαι κάμνοντα τὸν ἄνθρωπον, ϗ παραχωρῆσαι τῇ νυκτί. λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ὅπερ ἐν ἡμέρᾳ ἐςιν ἡ σκιὰ, τοῦτο οἴεσθαι χρὴ ἐν νυκτὶ τοῦ σκότους εἶναι τὴν φύσιν· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐςι κατὰ τὴν φύσιν, ἢ σκίασμα γῆς· τὸ δὲ σκότος, οὐχ οὐσία τις ἐςιν, ἀλλὰ συμβεβηκός· φωτὸς γάρ ἐςι σέρησις· αὐτὸ γὰρ τὸ ἐςερῆσθαι φωτὸς, σκότος ἐκάλεσεν ὁ Θεός. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τοῦτό, φησιν, ἵνα μὴ ἄλλον δημιουργὸν τῆς ἡμέρας ϗ ἄλλον τῆς νυκτὸς λογισώμεθα εἶναι· ὁ δὲ Ἡσύχιος· Σαφῶς φησι, τὸν τοῦ Σταυροῦ λέγει καιρὸν, ἐν ᾧ ἔδυνεν ὁ ἡμέτερος ἥλιος· τότε γὰρ σκότος ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ὥρας ἐνάτης ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐπειδὰν ἀναχωρήσῃ ὁ ἥλιός φησι, τότε τὰ θηρία ἀγελάζονται· ϗ ἔςι θαυμάσαι τοῦ Θεοῦ τὴν οἰκονομίαν, ϗ τὴν ἐν τοῖς θηρίοις διάταξιν· ὅταν γὰρ σὺ καθεύδῃς, τότε ἐκεῖνα τὴν ἔρημον ἔπεισι· ϗ ἡ νὺξ, σοὶ μὲν ἀνάπαυσιν πραγματεύεται, τοῖς δὲ θηρίοις ἄδειαν παρέχει, ὥςε τὰς πεινώσας ἐμπλῆσαι γαςέρας. ὑψηλότερον δέ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· „ Δρυμὸν ὀνομάζει συνήθως ἡ θεία Γραφὴ, τὸν ὑλώδη τῶν ἀνθρώπων βίον τὸν τὰ ποικίλα εἴδη τῶν παθημάτων ὑλομανήσαντα· ἐν ᾧ τὰ φθαρτικὰ θηρία φωλεύει ϗ κατακρύπτεται· ὧν ἡ φύσις ἐν φωτὶ ϗ ἡλίῳ ἀνενέργητος μένουσα, διὰ τοῦ σκότους τὴν ἰσχὺν ἔχει· μετὰ γὰρ τὸ δῦναι τὸν ἥλιόν φησιν ὁ Προφήτης (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) νυκτὸς ἐπιγενομένης, ἐν αὐτῇ τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ τῶν φωλεῶν ἀναδύεσθαι· τοῖς γὰρ σκοτεινοῖς ἐχθροῖς καιρὸς εἰς τὴν κατὰ τῶν ψυχῶν ἐπιβουλὴν ἡ νὺξ γίνεται ϗ τὸ σκότος· ἐν ᾗ τὴν πονηρὰν βρῶσιν αὐτῶν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ ποιμνίων ἐργάζονται.

(3) Εἶπε δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Λέγεται ϗ τοῦτο, ὅτι οἱ λέοντες, ὅταν ἴδωσί τι τῶν ἀσθενεςέρων ζώων, πρότερον ὠρύονται· ϗ οὕτως ἐκεῖνο καταπλήξαντες, ἐπιτρέχουσι, ϗ θήραμα ϗ τροφὴν ποιοῦνται τὸ ληφθέν· διὰ τοῦτο τοίνυν κἀνταῦθα εἴρηται, ὅτι σκύμνοι ὠρύονται τοῦ ἁρπάσαι· ὁ δὲ Ἡσύχιος θηρία τοῦ δρυμοῦ ϗ σκύμνους τοὺς Δαίμονας λέγει· οἵτινες ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ὠρύοντο, νομίζοντες, ὅτι τότε ἔχουν καιρὸν κυνηγίου· διατὶ ἔβλεπον τὸν Ἰούδαν, ὁποῦ ἐπρόδωκε τὸν Κύριον· τὸν Πέτρον, ὁποῦ τὸν ἀρνήθη· τοὺς ἄλλους Ἀποςόλους, ὁποῦ ἔφυγον ϗ ἐσκορπίσθησαν· ὠρύοντο λοιπὸν οἱ Δαίμονες διὰ νὰ ἁρπάσουν ϗ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Θεὸν τοὺς Ἀπο-

τροφὴν αὐτῶν", καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. (Ψαλ. ρμς'. 9.)

22: „ Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθη-„ σαν. καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοι-„ τασθήσονται.

Ὅταν, λέγει, ἀνατείλη ὁ ἥλιος τὸ πρωΐ, εὐθὺς καὶ τὰ ζῶα ὅλα καὶ θηρία συμμαζόνονται, καὶ κρύπτονται μέσα εἰς τὰς φωλεάς των καὶ κατοικίας. ἐπειδὴ καὶ ἐκ φύσεως ἠξεύρουν τὸν διωρισμένον εἰς αὐτὰ καιρὸν διὰ νὰ περιπατοῦν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

23: „ Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον „ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ „ ἕως ἑσπέρας.

Ὅταν, λέγει, ἀνατείλη ὁ ἥλιος, τὰ μὲν ἄλογα καὶ ἄγρια ζῶα συμμαζώνονται εἰς τὰς φωλεάς των, ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος σηκονόμενος ἀπὸ τὸν ὕπνον, εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν οἶκόν του διὰ νὰ δουλεύη τὸ ἔργον καὶ τέχνην του, ἕως τὸ ἑσπέρας· τότε γὰρ πάλιν γυρίζει εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἀπὸ τὸν κόπον· ἠξεύρει γὰρ, ὅτι ἡ μὲν ἡμέρα, ἐδιωρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὰ ἥμερα ζῶα· ἡ δὲ νύκτα, ἐδιωρίσθη εἰς τὰ ἄγρια ζῶα, ἵνα μὴ ἑνούμενα τὰ ἥμερα μὲ τὰ ἄγρια κατατρώγωνται καὶ διαφθείρωνται ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα. (1)

24: „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύ-„ ριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.

Ἐδῶ θαυμάζων καὶ ἐκπληττόμενος ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, φωνάζει οὕτως ἐκ διαθέσεως. Πολλὰ ἐθαυμασώθησαν Κύριε, τὰ ἔργα σου καὶ ποιήματα· ἐπειδὴ αὐτὰ ἄλλο πρὸς ἄλλο συγκρινόμενον, καὶ ὅλα πρὸς ὅλα, καλῶς πάντα ἔχουσιν εἰς ἑνὸς κόσμου σύστασιν καὶ συμπλήρωσιν, ὡς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὅλα σου τὰ κτίσματα, τὰ ἔκαμες μὲ σοφίαν ἀκατάληπτον· διατὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ οὐδὲ τὸ μικρότατον, δὲν ἔγινε ματαίως καὶ

πε-

ποσόλους· ὅθεν ὁ Κύριος εἶπε· „ Σίμων Σίμων, ἐξῃτήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον, κἀγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου.

(1) Προστέττει δὲ ϗ ταῦτα ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καθευδόντων μὲν τῶν δεσποτῶν ἀνθρώπων, ἀνίσαται τὰ θηρία· ἀνισαμένων δὲ, ἀποπηδᾷ ϗ ἀναχωρεῖ· εἶδες εὐταξίαν δημιουργοῦ; διανέσῃ ὁ Δεσπότης, ϗ οὐδὲν εὑρίσκει τῶν λυμαινομένων· ἀλλὰ προλαβὼν ὁ ἥλιος πάντα συνήλασε τὰ ἐπιβουλεύοντα· καθάπερ γὰρ δραπέται ϗ φυγάδες ἀποπηδῶσι φαινομένου τοῦ Δεσπότου, ϗ εἰς τὰς ἰδίας καταδύσεις χωροῦσι, τοῦ ἡλίου ἀνίσχοντος· ὁ δὲ ἄνθρωπος τὸν τῆς προτεραίας διὰ τοῦ ὕπνου ἀποθέμενος κόπον, νεαρὸς αὖθις ἐν τοῖς ἔργοις ϗ πρόθυμος ἀπαντᾷ. ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Νὺξ, ϗ ἄνθρωπος ὕπνῳ συστέλλεται· ϗ τὰ θηρία παῤῥησιάζεται, ϗ ζητεῖ τροφὴν ἕκαστον τὴν διδομένην παρὰ τοῦ κτίσαντος· ἡμέρα, ϗ τὰ θηρία συνάγεται, ϗ ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἐπείγεται, ϗ ἀλλήλοις ὑποχωροῦμεν ἐν τάξει, νόμῳ ϗ λόγῳ φύσεως. ὁ δὲ Ἡσύχιος τὴν ἐδικήν του ἀναγωγὴν ἀκολουθῶν λέγει, ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἀνέστη, συνήχθησαν μέν: ἤτοι ὑπεχώρησαν, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος. τὰ θηρία ϗ οἱ Δαίμονες εἰς τὰς ἑαυτῶν σκοτεινὰς μάνδρας· οἱ δὲ Ἀπόστολοι οἱ κεκρυμμένοι ὄντες διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἐξῆλθον ϗ ἐπαῤῥησιάσθησαν, λαβόντες θάῤῥος ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ· ϗ πάντες δὲ οἱ πιστοὶ μέχρις ἑσπέρας· ἤτοι μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των ἐργάζονται τὸ οἰκεῖον ἔργον: ἤτοι τὴν ἀρετήν· ταύτην γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν εἰς ἐργασίαν ὁ Κύριος· ὑψηλότατα δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐνόησεν ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος γράφων πρὸς τὴν Ξένην· „ Ἡμέρας δὲ διαυγασάσης, ϗ φωσφόρου ἀνατείλαντος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κατὰ τὸν ἐν Ἀποστόλοις Κορυφαῖον, ἔξεισι κατὰ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὁ ὄντως ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ὄντως ἐργασίαν αὐτοῦ· ϗ τῷ φωτὶ χρώμενος ὁδῷ, ἄνεισιν, ᾗ ἀνάγεται ἐπ' ὄρη αἰώνια, ϗ τῶν ὑπερκοσμίων ἐν τούτῳ τῷ φωτὶ πραγμάτων

ἀ

περιττῶς· ἀλλὰ ὅλα ἔχουσι λόγους καὶ αἰτίας καὶ τέλη θαυμαςά, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν· ἀγκαλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ τέλη ταῦτα εἶναι ἀκατάληπτα. (1)

„Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

Ὅλη ἡ γῆ, λέγει, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ θαυμαςὰ καὶ ἀγαθὰ κτίσματά σου Κύριε, καθὼς εἶπεν ὁ Θεοδώριτος. (2)

25: „Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ „εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἑρπετὰ, ὧν οὐκ „ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ μετὰ „μεγάλων.

Ἰδοὺ, λέγει, αὕτη ἡ θάλασσα, ὁποῦ βλέπομεν, πόσον εἶναι μεγάλη! καὶ πόσον πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος! διατὶ εἰς αὐτὴν εὑρίσκονται τόσα ἑρπετά: ἤγουν τόσα ὀψάρια καὶ κήτη, τὰ ὁποῖα εἶναι κατὰ τὴν ποσότητα ἀναρίθμητα· ἐκεῖ εἰς τὴν θάλασσαν εὑρίσκονται ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα. (3)

26: „Ἐ-

ὢ τοῦ θαύματος! ἐπόπτης καθίςαται, μὴ διαζευγνύμενος, ἢ διαζευγνύμενος τῆς τηναρχὴν συμπροηγμένης ὕλης· ὡς οἶδεν ἡ ὁδός.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὅταν ἀκούσωμεν περὶ Θεοῦ, ὅτι πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ τέχνην διδασκόμεθα. ὁ δὲ Ἀπόςολος σοφίαν τὸν Υἱὸν ἀποκαλεῖ λέγων· „Ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ· ἐν αὐτῷ οὖν τὰ πάντα ἐκτίσθη. λέγει ϗ ὁ Χρυσόςομος· „Χριςὸς Θεοῦ σοφία, ἐν ᾗ τὰ πάντα ἐγένετο ϗ διεκοσμήθη τὰ μικρὰ, τὰ μεγάλα, τὰ ἄγρια, τὰ ἥμερα, τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἄκαρπα, τὰ ὑψηλὰ, τὰ πεδία, τὰ ὕπτια, ϗ τὰ λοιπὰ πάντα· ϗ ὅπερ ὁ Μωϋσῆς ἔλεγεν, ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησε καλὰ λίαν, τοῦτο ϗ οὗτος ἐκείνῳ συμφώνως εἶπεν, ὅτι δὴ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ὅθεν ϗ Γεώργιος ὁ Πισσίδης Ἰαμβικῶς εἶπεν·

„Ὁ τῇ τοσαύτῃ συςάσει τοῦ οὐρανοῦ,
„Ὁ νύκτα κοσμῶν ϗ ςολίζων ἡμέραν·
„Ὁ πῦρ γεωργῶν, ϗ κατασπείρων ὕδωρ·
„Τὸν ἄφθονον ῥοῦν, τὴν ἀνάργυρον δόσιν·
„Πνοῆς περιττῆς ἐξ ἐκείνου συρμάδα·
„Τὸ κοινὸν ὄμμα, τὴν πανοπτρίαν κόριν·
„Ὁ τὴν ἀμυδρὰν τῆς σελήνης λαμπάδα,
„Ὅπως γένηται μίξις ὥσπερ ἐν γάμῳ·
„Εὔτεκνα δείξῃ τῶν σπαρέντων τὰ βρέφη,
„Στοιχεῖα τάττων, ἡνιοχῶν δὲ χρόνους·
„Τίς τὴν θάλασσαν ἀςατοῦσαν οὐ βλέπει;
„Τῇ γῇ περικρούουσα ϗ θυμουμένη,
„Ἀνθέλκεται δὲ ϗ φοβεῖται ϗ μένει.
„Ἡ δημιουργὸς ϗ σοφὴ παντουργία!
„Βάθρον τεθεικὼς μηδαμοῦ πεπηγμένον.
„Ὁ φῶς καθαίρων, ϗ μελαίνων ἑσπέραν.
„Ὁ λεπτόσωμον ἐκχέων τὸν ἀέρα.
„Οὐ πλούσιος γὰρ οὐ πένης οὐχ ἁρπάσῃ.
„Ὁ τὸν γίγαντα τοῦτον ἥλιον κτίσας·
„Ὃς ἐςὶ κοινὸς ἐργεπείκτης τῶν κάτω.
„Ἐκ τοῦ πυραυγοῦς ζωπυρήσας ἡλίου,
„Καὶ συζυγέντων πρὸς τὸ τίκτειν τῶν δύω.
„Λαβοῦσα θερμὸν ἡ σελήνη νυμφίον.
„Ἐν ἑπτακύκλοις ἡμερῶν περιδρόμοις·
„Ἡ πολλάκις ζέουσα τῇ ψυχρᾷ ζέσει,
„Θρασύνεται μὲν ϗ πλατύνει τὸ ςόμα·
„Ὡς μεγαλύνθη τοῦ Θεοῦ τῶν κτισμάτων,

εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Ἕκαςον τῶν εἰρημένων λογισάμενος ὁ Προφήτης, ϗ τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν καταμαθὼν, ἐν μέσῳ τῆς διηγήσεως τὸν ὕμνον ἀνέπεμψε, θαυμαςὰ ϗ λίαν ἀξιάγαςα ϗ σοφίας μεςὰ φύσας εἶναι ἅπαντα τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα· εὗρε γὰρ τὴν ὑπό τινων δυσσεβῶν διαβαλλομένην νύκτα, σφόδρα χρησιμωτάτην· ϗ τὰ ἄκαρπα ξύλα, χρείαν ἑτέραν εἰσφέροντα· ϗ τῶν θηρίων τὰ γένη, εἰς πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἁρμόδια. Διὰ τοῦτο ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἑρμηνεύων διατὶ λέγεται λόγος ὁ Υἱός φησιν· „Εἰδὲ ϗ διὰ τὸ ἐνυπάρχειν τοῖς οὖσι (τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ) λέγοι τις, (αὐτὸν λόγον) οὐχ ἁμαρτήσεται τοῦ λόγου· τί γάρ ἐςιν, ὃ μὴ λόγῳ συνέςηκεν; (Λόγ. β΄. περὶ Υἱοῦ) ϗ πάλιν λέγει· „Σοφία δὲ λέγεται ὁ Υἱὸς, ὡς ἐπιςήμη θείων τε ϗ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· πῶς γὰρ οἷόν τε τὸν πεποιηκότα, τοὺς λόγους ἀγνοεῖν, ὧν πεποίηκεν; (αὐτόθι.)

(2) Προσφυέςερον δὲ γράφεται παρὰ τῷ Νικήτᾳ· „Τὸ ἐπληρώθη, ὅμοιον ὡς εἰ ἔλεγε· περὶ τῆς γῆς ϗ τῶν ἐν αὐτῇ κτισμάτων, ἀρκούντως ἡμῖν εἴρηται· πεπλήρωται γὰρ ὁ περὶ αὐτῆς λόγος, ϗ πέρας ἔχει· ἐπὶ δὲ τὴν γείτονα θάλασσαν φέρε μεταβῶμεν. ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικώτερον εἶπε· „Τῆς κτίσεως: τουτέςι τοῦ ἐγκαινισμοῦ ϗ τῆς ἀνανεώσεως· εἴτις γὰρ ἐν Χριςῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Οὐ γὰρ κενοὺς τοὺς χώρους ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ζώων παντοίων ἐνέπλησε· τὸν

26: „ Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δρά-
„ κων οὗτος, ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν
„ αὐτῷ.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν θάλασσαν πλέουν καὶ διαπερνοῦν διάφορα καΐκια καὶ καράβια· ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ ὁ δράκων: ἤγουν τὸ κῆτος, τὸ ὁποῖον σὺ ἔκτισας Κύριε, διὰ νὰ παίζῃ καὶ νὰ σκιρτᾷ εἰς αὐτῷ: ἤγουν ἐν τῷ ὕδατι τῆς θαλάσσης· δράκοντα δὲ ὠνόμασε τὸ κῆτος· διατὶ εἶναι πολλὰ μεγαλώτατον ἀνάμεσα εἰς τὰ θαλασσινὰ ὀψάρια καὶ ζῶα, καθὼς καὶ ὁ δράκων εἶναι πολλὰ μεγάλος ἀνάμεσα εἰς τὰ χερσαῖα ζῶα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

27: „ Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι
„ τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον.

Ὅλα, λέγει, τὰ ζῶα καὶ τὰ λογικὰ καὶ τὰ ἄλογα, καὶ τὰ χερσαῖα, καὶ τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ἀμφίβια ἐλπίζουσιν εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ νὰ δώσῃς εἰς αὐτὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους· καὶ αὐτὰ γὰρ τὰ ἄλογα, μὲ κάποιαν τινὰ φυσικὸν λόγον ἐλπίζουν νὰ λάβουν τὴν τροφήν τους ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐν καιρῷ χρείας· καθὼς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.

28: „ Δόντος σου, αὐτοὶ συλλέξουσιν.
„ ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμ-
„ παντα πλησθήσονται χρηστότη-
„ τος.

Ὅσ—

τὸν ἀέρα, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν μὲν, ὀρνίθων μόνον· τὴν δὲ, τετραπόδων καὶ πτερωτῶν· τὴν δὲ, ἀπείρων ἰχθύων, ὧν οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, καὶ τροφὴ τοῖς μείζοσιν οἱ ἐλάττονες γίνονται, καὶ τὸ γένος οὐ δαπανᾶται. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θείας κηδεμονίας τεκμήριον, τὸ τὰ σμικρὰ γένη τοῖς μεγάλοις συνδιαιτᾶσθαι, καὶ μὴ παντελῶς ὑπ' ἐκείνων καταναλίσκεσθαι· βόσκονται γὰρ οἱ δυνατώτεροι τοὺς καταδεεστέρους, καὶ οὐκ ἠνάλωσεν, ἀλλὰ νικᾷ τὴν δαπάνην ἡ πρόσοδος. λέγει δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „ Τούτοις (τοῖς ἰχθῦσι δηλαδὴ) ἐοίκασιν, ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τοὺς καταδεεστέρους καταπίνουσιν· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐκ ἔγκλημα τὸ γινόμενον· φύσεως γὰρ τὸ συμβαῖνον· σὺ δὲ οὐδεμίαν ἕξεις ἀπολογίαν ὁ λόγῳ καὶ νόμῳ τετιμημένος, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀλόγων σύγχυσιν ἑαυτὸν ἐξάγων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Διὰ ναυπηγικῆς τέχνης καὶ κυβερνητικῆς ἐπιστήμης παρ' ἀλλήλων κομιζόμεθα τὰ ἐνδέοντα· καὶ τὸν παρ' ἡμῖν φυόμενον καρπὸν χορηγοῦμεν ἑτέροις, καὶ δεχόμεθα τὸ παρ' ἐκείνοις γινόμενον· ὥστε, μήτε τὸ περιττεῦον εἶναι ἀνόνητον, μήτε τὸ ἐνδέον ἀνεπινόητον. ὁ δὲ Κύριλλος· „ Νῦν μὲν παρεικάζει τὴν μίαν καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· πλοῖα δὲ ὀνομάζει τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας· θάλασσαν τὸν ἀνθρώπινον βίον· ἑρπετῶν δὲ γένος τὴν πολυειδῆ καὶ πολυπρόσωπον τῶν ἀνθρώπων πληθύν· πλωτῆρας δὲ, τοὺς ἡγιασμένους καὶ πιστοὺς Χριστιανούς· δέχονται γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι τοὺς πιστεύοντας ὡς πλοῖα, καὶ διανηχόμεναι τὴν νοητὴν ταύτην θάλασσαν, ἀποκομίζουσιν αὐτοὺς καθάπερ εἰς ἄλλην γῆν καὶ χώραν, εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἁγίων· σύνεστι δὲ τοῖς πλωτῆρσι καὶ ὁ Χριστός· ὅταν οὖν χειμὼν καὶ κλύδων γένηται ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὁ Χριστὸς οἰκονομικῶς δοκῇ νυστάζειν, τότε προσήκει βοᾶν· ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; διαναστήσεται γὰρ καὶ ἐπιτιμήσει τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ γενήσεται γαλήνη. ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Μεγάλην φησὶ τὴν θάλασσαν εἰπών, ὅτι μείζων ἐστὶ τῆς γῆς· εἴγε ὡς ἱμάτιον αὐτῇ περιβέβληται. ὁ δὲ Ἡσύχιος θάλασσαν μεγάλην ἐννοεῖ ἀναγωγικῶς, τὴν μεγάλην χάριν τοῦ Βαπτίσματος, ὡς μεγάλα περιέχουσαν Μυστήρια· εὐρύχωρον, ὅτι πάντας δέχεται τοὺς ἀνθρώπους· ἑρπετὰ δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τοὺς ἐν τῷ Βαπτίσματι τὰ ἁμαρτήματα ἀποπλύνοντας, καὶ τὰ ζῶα τὰ μικρὰ μετὰ τῶν μεγάλων: ἤτοι τοὺς μετρίως δικαίους καὶ καθ' ὑπερβολήν· πάντας γὰρ τὸ Βάπτισμα δέχεται· οὐ γὰρ μόνον ἁμαρτωλοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ δίκαιοι τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας χρῄζουσιν· ἐπειδὴ, εἴ τις οὐκ ἀναγεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Βασίλειος πλοῖα ὀνομάζει, τοὺς διὰ τῶν σωμάτων ἐν τῷ ἁλμυρῷ κλύδωνι τοῦ βίου τούτου σαλευομένους· καὶ ἔστιν ἐπαινούμενα πλοῖα, τὰ διαβαίνοντα τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ μὴ ἐναπομένοντα αὐτῇ, μηδὲ καταβαπτιζόμενα τοῖς κύμασιν· οἱ γὰρ ἐν σαρκὶ ὄντες καὶ μὴ κατὰ σάρκα στρατευόμενοι, καταπατοῦντες τὸν κλύδωνα τοῦ βίου, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, συγκαταβαίνοντες ἐπὶ τῷ κερδῆσαί τινας τῶν βεβυθισμένων. Περὶ δὲ τοῦ δράκοντος λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἔ-

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, δώσῃς τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἰς τὰ ζῶα, τότε καὶ αὐτὰ τὴν συμμαζόνουσι, καὶ παρηγοροῦν τὴν πεῖνάν τους· καὶ ὅταν ἐσὺ ἀνοίξῃς τὴν χεῖρά σου: ἤτοι τὴν χορηγὸν καὶ ἀφθονοπάροχον δύναμίν σου, τότε καὶ ὅλα τὰ κτίσματα λογικὰ καὶ ἄλογα, χορταίνουν ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα. (1)

29: „ Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσω-
„ πον, ταραχθήσονται· ἀντανελεῖς
„ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι
„ καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέ-
„ ψουσι.

Ὅταν δὲ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, γυρίσῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τὰ κτίσματα: ἤγουν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου, τότε καὶ τὰ κτίσματά σου ὑστερούμενα τῆς ἐδικῆς σου προνοίας καὶ ἀγαθότητος, θέλουν ταραχθοῦν, λυπούμενα διὰ τὴν ὑστέρησιν. Ὅταν δὲ ἐσὺ λάβῃς τὸ πνεῦμα: ἤγουν τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ χωρίσῃς αὐτὴν ἀπὸ τὰ σῶμά των, τότε καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων θέλουν νεκρωθοῦν, καὶ θέλουν διαλυθοῦν εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἐπλάσθησαν· περὶ τῶν ἀνθρώπων γὰρ εἶναι ξεχωριστὰ ὁ λόγος οὗτος καὶ ὄχι περὶ τῶν ἄλλων ζώων. (2)

30: „ Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ
„ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαιεῖς τὸ
„ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἐ-

πλασάς φησι, δράκοντα ἐμπαίζειν αὐτῷ: τουτέστι τὸν Διάβολον· οὐδὲ σοὶ ταύτης ἐφθόνησε τῆς ἐξουσίας· ἔμπαιξον ϗ σὺ εἰ θέλεις· δύνασαι γὰρ ὡς στρουθίον δῆσαι αὐτόν. Καὶ ὁ Βασίλειος. „ Πεποίηται μὲν οὖν ὁ κοινὸς ἡμῶν πολέμιος εἰς τὸ καταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἁγίων· νῦν δὲ περιστρέψας ἡμῖν, ἅπερ αὐτὸς πάσχειν ὤφειλε, κυριεύει ἡμῶν διὰ τῶν ἐμπαιγμῶν. ἀλλὰ ϗ ὁ Ἀθανάσιος ϗ ὁ Κύριλλος δράκοντα ἐνόησαν τὸν λευϊαθὰν: ἤγουν τὸν ἄρχοντα τῶν ἐν τοῖς ὕδασι κατὰ τὸν Ἰὼβ· ταυτὸν εἰπεῖν τὸν Σατανᾶν... Καὶ μὴν ϗ δράκοντα, οὐ μᾶλλον τὸ κῆτος καλεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀρχέκακον Σατανᾶν· ὃν ϗ εἰς οὐδὲν ἕτερον φησὶ πεποιῆσθαι, ἢ εἰς τὸ καταπαίζεσθαι, ὡς γέγραπται ἐν τῷ Ἰὼβ· „ Οὐκ ἔστι γάρ, φησιν, οὐδὲν ἐπὶ τῆς γῆς ὅμοιον αὐτῷ· πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων μου (Ἰὼβ. μά. 33.) ὃς πικρός ἐστι ϗ ἰοβόλος, ϗ πρὸς τούτῳ δειλός· ἀεὶ γὰρ φεύγειν ἔθος αὐτῷ· δεινός τε ϗ φιλοκάκουργος· σκολιοδρομεῖ γὰρ ὥσπερ, τὸ θηρίον· ἐπὶ τέλει δὲ, ὑπὸ τῆς μαχαίρας τοῦ Θεοῦ ἀναλωθήσεται· ἐμπαίζειν δὲ αὐτῷ γράφεται· ἀντὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀρσενικῶς αὐτὴν ϗ ὁ Ἑβραῖος ϗ ὁ Σύρος καλεῖ· ὡς ϗ ἀνωτέρω εἶπεν· „ Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ἀντὶ, αὐτῆς τῆς θαλάσσης. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῇ ιε΄. εὐχῇ· „ Αὐτός ἐστι Κύριε, ὁ δράκων ὁ μέγας ϗ φοινικοῦς ὁ ἀρχαῖος ὄφις, ὁ Σατανᾶς ϗ Διάβολος ἐπικεκλημένος· ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ ϗ κέρατα δέκα· ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ τῇ μεγάλῃ ϗ εὐρυχώρῳ, ϗ τοῖς πλοίοις· ἐν ᾗ ἑρπετὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· ϗ ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων, διάφορα δαιμονίων γένη, ἃ νυκτὸς ϗ ἡμέρας, οὐδὲν ἕτερον δρῶσιν, ἢ περιέρχονται ζητοῦντα τίνα καταπίῃ, εἰ μὴ σὺ λυτρώσῃ.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ λέγει· „ Τὴν μέντοι χεῖρα ἐπὶ τῆς μεταδοτικῆς ἐνεργείας ἔθος ἐστὶ τῇ Γραφῇ λαμβάνειν, κἀνταῦθα τοίνυν τὴν χορηγητικὴν τῶν ἀγαθῶν δύναμιν, χεῖρα προσηγόρευσε· ϗ τὴν εὐκολίαν τῆς τῶν ἀγαθῶν χορηγίας διὰ τοῦ ἀνοίγειν ἐδήλωσεν· ὥσπερ γὰρ εὐπετὲς εἴσω νενευκότας ἐκτεῖναι δακτύλους (ἤτοι ἀνοῖξαι τὴν χεῖρα) οὕτως αὐτῷ ῥάδιον τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων δωρήσασθαι τὴν φοράν· (διὰ τοῦτο ἱστορεῖται, ὅτι ἐγίνετο τοιοῦτον θαῦμα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου· ϗ ὅταν αὐτὴ ἄνοιγε ϗ ἐξαπλόνετο, τοῦτο ἦτον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἔμελλε νὰ γένῃ εὐτυχία· ὅταν δὲ ἐσυστέλλετο, τοῦτο ἦτον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἔμελλε νὰ γένῃ δυστυχία) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Πάντα τὰ ἀγαθὰ τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ περιέσφιγκται· ἵν᾽ ὅταν ἀνοίξῃ, πάντα πληροῖ ϗ χορτάζῃ χρηστότητος· ἄνοιξιν δὲ αὐτοῦ χειρῶν ϗ τὴν ἔκτασιν τὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ προσήκει λογίζεσθαι, ἀφ᾽ ἧς πάντα ἐπλήσθη χρηστότητος: τουτέστι φιλανθρωπίας· ἐπειδὴ πᾶσα ἁμαρτία διὰ Σταυροῦ συγκεχώρηται.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς αὐτός ἐστι ϗ θανάτου ϗ ζωῆς Δεσπότης. ὁ δὲ Μάξιμός φησιν· „ Αἱ ζωαὶ τῶν ἀλόγων ϗ τῶν φυτῶν οὐκ εἰσὶ θεῖαι· ἀλλὰ τοῦ ἐνύλου πυρός τε ϗ πνεύματος· περὶ τούτων οὖν μόνον εἴρηται τὸ τοῦ Δαβὶδ· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ϗ ἐκλείψουσι ϗ τὰ ἑξῆς· ἐπὶ γὰρ τῆς ἀθ-

σθα-

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἀποσείλῃς τὸ ζωοποιὸν καὶ ἅγιον πνεῦμά σου, καὶ ἔτζι διὰ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας θέλουν ἀνασηθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι σὺ Κύριε θέλεις ἀποσείλας τὸ πνεῦμά σου, τὸ ὁποῖον ἐπιφοιτᾷ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ ἔτζι θέλουν κτισθοῦν οἱ τοῦτο λαμβάνοντες εἰς καινούριαν καὶ πνευματικὴν κτίσιν, καὶ εἰς νέον λαὸν, ἀποδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ὥσε τὸ ῥητὸν τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάσασιν, καὶ διὰ τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

„ Καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς „ γῆς.

Διὰ τῆς ἐπισολῆς, λέγει, τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, θέλεις ἀνακαινίσεις Κύριε, τὸ πρόσωπον: ἤτοι τὸ κάλλος τῆς γῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Σεβῆρον. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι καὶ ἡ γῆ θέλει ἀνακαινισθῇ ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς φθορᾶς κατὰ τὸν Παῦλον. καὶ ὁ Πέτρος δὲ εἶπε· „ Γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν. (Β'. Πετ γ'. 13.)(1).

31: „ Ἤτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἂς ἦναι, λέγει, ἡ δόξα τοῦ Κυρίου αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, ὅστις ἀπὸ τὰς ἄνω εἰρημένας εὐεργεσίας, ἄλλας μὲν ἔκαμεν· ἄλλας δὲ, κάμνει ἕως τοῦ νῦν· καὶ ἄλλας θέλει κάμῃ εἰς τὸ μέλλον. (2)

„ Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔρ„ γοις αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει εὐφρανθῇ, τόσον διὰ τὴν κτίσιν καὶ δημιουργίαν τοῦ Κόσμου, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔργα, ὁποῦ ἐκατώρθωσε καὶ μέλλει νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας. (3)

22: „ Ὁ

σθητικῆς μόνης ψυχῆς ϗ τῆς φυτικῆς ζωῆς, ταῦτα δέχεται ὁ μέγας Διονύσιος· περὶ γὰρ τῆς τῶν νοητῶν ζωῆς, ἢ τῆς καθ' ἡμᾶς, οὐ νοεῖ ταῦτα· τὴν γὰρ ζωὴν ταύτην οὐσιωδῶς δημιουργήσας εἰς ἀθανασίαν ὁ Θεὸς ϗ τοῖς νοητοῖς, ϗ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, οὐκ ἂν ἀφέλοι αὐτῶν τὸ ζῆν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος. „ Ἀποσολὴν δὲ καλεῖ τοῦ Πνεύματος, τὴν πρὸς τὸ ἐνεργεῖν αὐτοῦ συγκατάβασιν, οὐ τὴν ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάβασιν· ὅτι Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, ὑφ' οὗ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἀνακαινίζεται. ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει· „ Καὶ ζῶα ϗ φυτὰ κατ' ἔσχατον ἀπήχημα τῆς ζωῆς ἔχουσι τὸ εἶναι, ἧς ἀνταναιρουμένης κατὰ τὸ λόγιον, ἐκλείπει πᾶσα ζωή· πρὸς ἣν τὰ ἐκλελοιπότα τῇ πρὸς τὸ μετέχειν αὐτῆς ἀσθενείᾳ, πάλιν ἐπισρεφόμενα, πάλινζωα γίνεται· τὸ δὲ δὴ θειότατον, ὅτι ϗ ὅλους ἡμᾶς ψυχάς φημι, ϗ τὰ συζυγῆ σώματα πρὸς παντελῆ ζωὴν ϗ ἀθανασίαν ἐπήγγελται μεταθήσειν· πρᾶγμα τῇ παλαιότητι μὲν ἴσως παρὰ φύσιν δοκοῦν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ϗ θεῖον ϗ ὑπὲρ φύσιν, τὴν καθ' ἡμᾶς, οὐ τὴν πανσθενῆ· αὐτῇ γὰρ οὐδεμία ζωὴ παρὰ φύσιν ἢ ὑπὲρ φύσιν· ὥσε οἱ περὶ τούτων τῆς παρανοίας Σίμωνος ἀντιῤῥητικοὶ λόγοι ἀπεληλάσθωσαν. λέγει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος· ἀκούω τινος λέγοντος· „ Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με. ψάλλει δὲ καὶ Δαβὶδ περὶ τῶν ἐν γῇ κειμένων· „ Ἐξαποσελεῖς τὸ Πνεῦμά σου ϗ κτισθήσονται· ὅτε τοίνυν δημιουργεῖ τὸ Πνεῦμα ϗ ἀνακαινίζει τὸ ἠφανισμένον, ἀναπλάττων εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, μία δὲ φύσις ἡ τῶν ὅλων δημιουργὸς, ἡ ὑπερτάτη τε ϗ ἀνωτάτη, πῶς οὐκ ἀνάσιοι οἱ τῶν θείων θρόνων τὸ Πνεῦμα κατακομίζοντες; ϗ δοῦλον εἶναι λέγοντες ὡς πεποιημένον, τὸ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερον;

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Τάχα δὲ μνησθεὶς τῆς ἀνασάσεως, συνῆψεν αὐτῇ τὴν δόξαν Κυρίου, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γενησομένην, ὅταν αὐτῷ κάμψῃ πᾶν γόνυ· ἡμεῖς δὲ μαθόντες ἐν ὀλίγῳ διὰ τοῦ Προφήτου τὸν τρόπον τῆς χάριτος (τῆς ἀνασάσεως δηλαδὴ) δι' ὧν φησιν· „ Ἐξαποσελεῖς τὸ Πνεῦμά σου ϗ κτισθήσονται, λέγομεν σὺν τῷ Προφήτῃ· ἤτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ τὰ μὲν τῶν εἰρημένων ποιήσαντος, τὰ δὲ, ποιοῦντος, τὰ δὲ, ποιήσοντος.

(3) Κατὰ γὰρ τὸν Δίδυμον ϗ Νύσσης Γρηγόριον· „ Παρήγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ εἶναι τὰ γεγονότα, οὐχ' ὡς προ-

32 : „ Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποι-
„ ῶν αὐτὴν τρέμειν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν πληροῦται, ὅταν γίνωνται σεισμοί· διατὶ ὁ μὲν Θεὸς βλέπει εἰς τὴν γῆν μὲ ὀργὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ γῆ μὴ ὑποφέρουσα τὴν μετ' ὀργῆς θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, σείεται καὶ τρέμει, κατάτινα φυσικὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, κατάτινα ὑπερφυσικὴν καὶ ἀκατάληπτον συναίσθησιν, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος. (1)

„ Ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ κα-
„ πνίζονται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἅπτεται καὶ ἐγγίζει εἰς τὰ βουνὰ· ὅθεν αὐτὰ μὴ ὑποφέροντα τὴν τοῦ Θεοῦ παρουσίαν, καπνίζουν, καθὼς καὶ τὸ χορτάρι καπνίζει ὅταν ἐγγίξῃ εἰς τὴν φωτίαν. τοῦτο δὲ ἐμπράκτως ἠκολούθησεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· τὸ ὁποῖον ἐκαπνίζετο ὅλον, ὡς λέγει ἡ Γραφή. „ Τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον, διὰ τὸ καταβεβηκέναι ἐπ' αὐτὸ τὸν Θεὸν ἐν πυρὶ, καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς ὡσεὶ καπνὸς καμίνου. (Ἐξ. ιθ. 18.) Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν καὶ τὸ, ὁ ἐπιβλέπων, καὶ τὸ, ὁ ἁπτόμενος.

33 : „ Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου·
„ Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἕως, λέγει, ὁποῦ ζῶ καὶ εἶμαι εἰς τὸν παρόντα κόσμον, θέλω μελῳδῶ καὶ θέλω ψάλω εἰς τὸν Θεόν μου. παλλιλογίας δὲ σχῆμα ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ, τὸ αὐτὸ νόημα εἰπὼν, χάριν σαφηνείας περισσοτέρας, καὶ εἰς σημεῖον τῆς πρὸς Θεὸν θερμῆς αὐτοῦ διαθέσεως (2) τὸ γὰρ ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

34 : „ Ἡ

προσδεόμενός τινος· ἀλλ' ἵνα, αὐτὰ μὲν αὐτοῦ ἀναλόγως μετέχοντα, ἀπολαύῃ· αὐτὸς δὲ εὐφρανθῇ, ὁρῶν αὐτὰ εὐφραινόμενα . . . τῆς τοῦ Θεοῦ εὐφροσύνης οὐκ ἐμπαθοῦς οὔσης· ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον· ᾧ γὰρ μηδὲν ἐξ ἀδοκήτου συμπίπτειν δύναιτ' ἂν, καὶ ᾧ μηδεμία κακία παρενοχλεῖ· πᾶσα δὲ ἀρετὴ, καὶ πᾶν εἴτι καλὸν ἕπεται, οὗτος εὐφραίνοιτο ἂν κατὰ λόγον, εὐφροσύνην ἀπαθῆ καὶ ἀκίνητον· ἀρετῆς γὰρ καὶ ἀγαθότητος ὀπαδὸς εὐφροσύνη. καὶ ὁ Χρυσορρήμων δὲ λέγει· „ Δείκνυσιν οὖν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν τῇ ζωῇ τῶν ὄντων χαίροντα, οὐ τῇ ἀπωλείᾳ· οὐ γὰρ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν διὰ τούτων ἐθέσπισε· τῆς γὰρ προτέρας ἀπάτης τῶν ἀνθρώπων ἀπαλλαγέντων, καὶ δεξαμένων τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίγνωσιν, εὐφρανθήσεται ὁ Θεὸς οὐ προσκυνούμενος, ἀλλὰ σῳζομένους ὁρῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Σὺ δέ μοι ἐννόησον, ἡλίκον μέγεθος σώματος ἐπιβλέπων σαλεύει, καὶ στόχασαι ἐντεῦθεν τὸ ἄφατον τῆς δυνάμεως· βασιλεὺς, ἐὰν βουληθῇ μεταστῆσαι πέτραν, ἐὰν μὴ χρήσηται μαγγανείαις (ἤτοι μηχαναῖς) μετακινῆσαι αὐτὴν οὐ δύναται· αὐτὸς δὲ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν ὡς ἐπὶ τῶν σεισμῶν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τάχα δὲ εἰπὼν περὶ ἀναστάσεως, ἐνταῦθα καὶ τὴν καθόλου κρίσιν ἐπισυνάπτει· ἥτις καὶ φόβον παρέξει πᾶσι τοῖς ἐπὶ γῆς· ὄρη δὲ τὰς ἀντικειμένας Δυνάμεις καλεῖ, ἃς καὶ συγκαύσει κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, οὗ καὶ σύμβολον ὁ καπνός.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὠδὴν ἐνταῦθά φησιν, οὐ τὴν διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἔργων· ἐπειδὴ γὰρ εὗρεν ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ πολλῶν ὄντα ὑπεύθυνον τῷ Θεῷ, καὶ ἀντίδοσιν οὐδεμίαν ἀξίαν δυνάμενον καταβαλεῖν, ἣν ἔχει, ταύτην κατατίθησι· τὸ διηνεκῶς ὑμνεῖν· τὸ πᾶσαν ἐν τούτῳ δαπανῆσαι τὴν ζωήν· ἀκουέτωσαν οἱ ἐν πραγματείαις καὶ καπηλείαις διὰ πάσης κατασηπόμενοι τῆς ἡμέρας, καὶ οὐδὲ ἅπαξ εἰς εὐχὴν τρεπόμενοι, ὅσων εἰσὶν ὑπεύθυνοι τῷ Θεῷ· τοῦτο τῆς ζωῆς τὸ κέρδος, τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ἐπὶ τούτῳ καὶ ζῆν ἄξιον. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Εἰκότως δὲ προσέθηκε τὸ ἐν τῇ ζωῇ μου, καὶ τὸ ἕως ὑπάρχω· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ Ἅδῃ τίς ἐξομολογήσεται; „ Πολλὴν δὲ ἐμφαίνει, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, διάθεσιν καὶ οἰκείωσιν πρὸς Θεὸν ἡ προσθήκη· οὐ γὰρ εἶπε ψαλῶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ μου· ἔοικε γὰρ φάσκειν· τῷ κτίσαντί με, καὶ θρέψαντι, καὶ πάντων αἰτίῳ μοι γεγονότι τῶν ἀγαθῶν; ᾠδὴν δὲ ἐνταῦθα λέγει, οὐ τὴν διὰ τῶν ῥημάτων ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τῶν ἔργων.

34: „ Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου· „ ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυ„ ρίῳ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεὸν ἡ διάλεξίς μου, ἡ διὰ τῶν ᾠδῶν καὶ τῶν Ψαλμῶν γινομένη: ἤγουν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν συνομιλίαμου, καὶ οἱ διαλογισμοί μου· ἐὰν γὰρ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεὸν ἡ συνομιλίαμου, θέλω εὐφρανθῶ καὶ ἐγὼ ὁ συνομιλῶν αὐτῷ καὶ διαλεγόμενος· διατὶ ὁ Θεὸς εὐαρεστήθη εἰς αὐτήν. (1)

35: „ Ἐκλίποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς, „ καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐ„ τούς,

Ἄμποτε, λέγει, νὰ χαθοῦν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ οἱ ἄνομοι, καὶ νὰ γένουν, οἱ μὲν ἁμαρτωλοί, δίκαιοι· οἱ δὲ ἄνομοι, νὰ γένουν ἔννομοι· ὥστε ὁποῦ νὰ μὴν εἶναι πλέον αὐτοὶ τοιοῦτοι, καθὼς εἶναι, ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄνομοι, ἀλλὰ νὰ μεταβληθοῦν διὰ μετανοίας. εὔχεται λοιπὸν ὁ Προφήτης νὰ μὴν ἀφανισθοῦν καὶ νὰ χαθοῦν οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ νὰ ἀφανισθῇ καὶ νὰ χαθῇ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον. ἢ ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀνόμους λέγει τοὺς δαίμονας. ἢ λέγει νὰ χαθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ μένουν κατὰ τὴν κακίαν ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι· διατὶ αὐτοὶ, μεταδίδουσι τὴν κακίαν τους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καλούς· καθὼς καὶ οἱ πανουχλιασμένοι μεταδίδουν τὴν πανοῦκλαν εἰς τοὺς ὑγιεῖς. (2)

„ Εὐλόγει ἡ ψυχήμου τὸν Κύριον.

Ὅμοιον μὲ τὴν ἀρχὴν ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ τέλος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἀπὸ δοξολογίας γὰρ ἄρχισε, καὶ πάλιν εἰς δοξολογίαν ἐτελείωσε, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, καὶ Θεοδώριτον, καὶ Ἡσύχιον. αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐξήγησις, ὁποῦ ἐγὼ ἔκαμα εἰς τὸν παρόν-

(1). Τί δέ ἐςιν ἡδυνθείη; λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων· εὐπρόσδεκτος γένοιτο, ἀρέσοι· ἡδίςη καὶ τερπνοτάτη ὀφθείη τῷ Θεῷ· ἄρα ἡ εὐχὴ οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν, ἢ διάλεξις πρὸς Θεόν· ἐννόησον τοίνυν τὴν ψαλμῳδίαν, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχουσαν· τί γὰρ ἴσον γένοιτ' ἂν τοῦ τῷ Θεῷ διαλέγεσθαι; ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Διόπερ συνειδὼς ἑαυτῷ τὴν θείαν διαλεκτικὴν ἔχοντι, ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ τό· „ Ἡδυνθείη σοι ἡ διαλογή μου· ἡ γὰρ τῶν ἐριςικῶς καὶ φιλονείκως ἐπεμβαινόντων τοῖς πράγμασι διαλεκτικὴ, οὐχ ἡδεῖα, ἀλλὰ παραπικραίνουσά ἐςι. λέγει δὲ πάλιν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καλὰ μὲν καὶ τὰ ὁρώμενα, καὶ τέρπει οὐρανὸς, καὶ εὐφραίνει ἥλιος, καὶ γῆ ἀνίησι σπέρματα καὶ φυτά: ἀλλ' ἐγὼ τούτων πάντων, ἐπὶ τῷ ποιήσαντι πλέον εὐφραίνομαι· τοῦτό μοι τρυφή· τοῦτό μοι εὐφροσύνη· τοῦτο ἡδονή· τοῦτο τὰ μύρια ἀγαθά. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Χρυσόςομος· „ Πῶς ἂν γένοιτο ἡδυνθῆναι τῷ Θεῷ τὴν ἡμῶν διαλογήν; εἰ βίος εἴη καθαρός· εἰ ψυχὴ φιλοσοφοῦσα· ὅταν γὰρ πᾶσαν ἀναλώσῃς τὴν ἡμέραν προσευχόμενος, τῆς πολιτείας ἀντιπραττούσης, οὐκ ἀκουσθήσῃ ῥαδίως· οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερος ὑπὲρ σοῦ τοῦτο ποιῶν· ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ' ἵνα μὴ προσευχώμεθα, οὐδ' ἵνα μὴ ψάλλωμεν· ἀλλ' ἵνα μετὰ τοῦ ψάλλειν καὶ βίου καὶ πολιτείας ἐπιμελώμεθα· καὶ ὁ Ἡσύχιος εἶπεν· „ Ἐὰν γὰρ ὁ Θεὸς ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις ἀρεσθῇ λέξεσι, τότε καὶ ἡμεῖς εἰκότως ἐπ' αὐτῷ εὐφραινόμεθα· ἀγαθὰ παρ' αὐτοῦ, τὰ μὲν λαμβάνοντες, τὰ δὲ προσδεχόμενοι· καὶ τὸ, χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε, ἀποπληρῶσαι δυνάμεθα.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ὥςε ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίαν ἀφανισθῆναι εὔχεται, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους πανωλεθρίᾳ παραδοθῆναι· ἀλλὰ τὴν κακίαν· ἀλλὰ τὴν πονηρίαν· ἐκλίποι ὁ ἁμαρτωλὸς, ὥςε μὴ εἶναι ἁμαρτωλὸς, ἀλλὰ μετατεθῆναι· μὴ ὑπάρχοι ὁ ἄνομος, ὥςε μὴ εἶναι ἄνομος, ἀλλὰ μεταβληθῆναι· τοιαῦται γὰρ αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί· οὐχ' ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὰς δεήσεις ἀναφέρουσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ἐκλίποιεν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ· ἀκούσονται γάρ· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι· ὁ δὲ Νύσσης· „ Τάχα, φησὶ, τὴν μετὰ τὴν ἀνάςασιν διὰ τοῦ Δαβὶδ σημαίνει κατάςασιν, ὅτε καὶ εὐφραίνεσθαι τὸν Κύριον ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ λέγει· ἐκλιπόντων τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπὸ τῆς γῆς· πῶς γάρ τις ἐξ ἁμαρτίας ὀνομασθήσεται, τῆς ἁμαρτίας οὐκ οὔσης;

ρόντα Ψαλμὸν τοῦτον. ἠξεύρω δὲ καὶ τὰς ἀλληγορίας ὁποῦ μερικοὶ ἐποίησαν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· θεληματικῶς ὅμως τὰς ἀφῆκα καὶ δὲν τὰς ἀνέφερα· διατὶ εἶναι β βιασμέναις καὶ δυσκολοπαράδεκταις. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΔ'.

„ Ἀλληλουΐα.

Εἴπομεν εἰς τὸ Προοίμιον ἐν Κεφαλαίῳ Ε'. διὰ τοὺς Ψαλμοὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουσιν ἐπιγραφὴν τὸ, ἀλληλουΐα· θέλει νὰ εἰπῇ δὲ τὸ ἀλληλουΐα· „ Αἰνεῖτε τὸν ὄντα: ἤτοι τὸν Κύριον· παρακινεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν· καὶ διδάσκει τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὺς διὰ τὰς εὐεργεσίας ἐκείνας, μὲ τὰς ὁποίας εὐεργέτησεν ὁ Θεὸς τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων· καὶ ποῖος ἦτον ὁ λαὸς αὐτὸς πρότερον, καὶ ποῖον ἔκαμεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὕστερον. (2)

1 „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐ- „ πικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τό· „ Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν ϙθ'. Ψαλμόν· εὐχαριστεῖτε, λέγει, ὦ ἄνθρωποι τὸν Κύριον· ἐπειδὴ καὶ τόσον εὐεργετήθητε ἀπὸ αὐτόν· καὶ ἐπικαλεῖσθε πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ λυτρωτοῦ καὶ δεσπότου σας. (3)

„ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ταύτης καὶ ἡμεῖς τῆς εἰς Θεὸν εὐλογίας μετὰ σπουδῆς ἐχώμεθα· εὐλογία γὰρ διηνεκὴς, εἰς εὐζωΐαν ῥυθμίζει τὸν βίον τὸν ἡμέτερον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Τῶν ἐπιγεγραμμένων Ἀλληλουΐα, πρῶτος ὁ παρὼν τυγχάνει Ψαλμός· τὸ μὲν οὖν ἀλληλού, αἶνος νοεῖται, ὃς εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει· τὸ δὲ ἴα, ἓν τῶν ἑρμηνευτικῶν τῆς θείας φωνῆς ἐστιν ὄνομα· αἱ πολλαὶ δὲ τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν τοῖς τελευταίοις μάλιστα τῆς βίβλου Ψαλμοῖς ἐφευρίσκονται· (ἤτοι ἐν τῷ ε'. Βιβλίῳ τοῦ Ψαλτηρίου) δι' ὧν ἐστι νοεῖν, ὅτι τοῖς ἤδη πρὸς τὸ τέλειον φθάσασι τῆς κατ' ἀρετὴν πολιτείας, ἁρμόζει τὸ αἰνεῖν τὸν Θεὸν, καὶ ἐν τούτοις εἶναι, ἐν οἷς καὶ ἡ τῶν Ἀγγέλων φύσις εἶναι πεπίστευται· οὔτε γὰρ ἐκείνων μεμαθήκαμεν ἀσχολίαν ἄλλην τινὰ πλὴν τοῦ αἰνεῖν τὸν Θεὸν, οὔτε τῆς κατ' ἀρετὴν τελείοις ἕτερόν τι σπουδάζεται, ἢ τὸ τὴν ζωὴν ἑαυτῶν αἶνον εἶναι Θεοῦ παρασκευάσαι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι προστάττει ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῷ ἐξ Ἐθνῶν λαῷ φανερὰς ποιῆσαι πάσας τὰς θαυματουργίας, ἃς πεποίηται ἐπὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ὁ Κύριος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἂν γὰρ ἐξομολογήσῃ φησὶ, καὶ ἀπόθῃ τὰ ἁμαρτήματα, δυνήσῃ μετὰ παρρησίας τὸ ὄνομα αὐτοῦ καλέσας, μεγάλα ἐργάσασθαι ἀγαθά. καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐ μάτην δὲ ἐξομολογεῖσθαι πρότερον, καὶ δεύτερον ἐπικαλεῖσθαι βούλεται· ἀλλ' ἵνα καθαροὶ διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως γενόμενοι, ἐκ καθαροῦ ὀργάνου τὸν ὕμνον προσενέγκωμεν.

„ Ἀπαγγείλατε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὰ ἔρ-
„ γα αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδὸν λέγει ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ϟς΄. Ψαλμόν· „ Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἔργα δὲ καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὁποῦ λέγει παρακάτω ὁ Δαβίδ.

2 : „ Ἄσατε αὐτῷ καὶ ψάλατε αὐτῷ.
„ Διηγήσασθε πάντα τὰ θαυμάσια
„ αὐτοῦ.

Εἰς πολλὰ μέρη εἴπομεν, ὅτι τὸ μὲν ᾄσατε δηλοῖ, τὸ νὰ μελῳδῇ τινας μὲ μόνην τὴν φωνήν· τὸ δὲ ψάλατε δηλοῖ, τὸ νὰ μελῳδῇ τινας καὶ νὰ κρούῃ μαζὶ καὶ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου· μελῳδήσατε λοιπὸν, λέγει, μὲ τὴν φωνὴν, καὶ ψάλατε μὲ τὸ ὄργανον εἰς τὸν Θεὸν, καὶ διηγεῖσθε εἰς ὅλους ὅλα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ· καθὼς καὶ ἐν τῷ ϟς΄. Ψαλμῷ εἶπεν· „ Ἀναγγείλατε ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

3 : „ Ἐπαινεῖσθε ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ
„ αὐτοῦ.

Μέγα φρονεῖτε καὶ καυχᾶσθε, λέγει, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐσεῖς ὀνομάζεσθε Χριστιανοί· ὁ λόγος γὰρ οὗτος λέγεται εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ εἰς τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους. (1)

„ Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν
„ Κύριον.

Ἂς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδία ἐκείνων, ὁποῦ ζητοῦν καὶ ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον· διατὶ θέλουν βοηθηθοῦν ἀπὸ τὴν ζήτησιν ταύτην καὶ ἐπικάλεσιν. (2)

4 : „ Ζητήσατε τὸν Κύριον καὶ κραταιώ-
„ θητε· ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„ διαπαντός.

Στερεωθῆτε, λέγει, καὶ ἐνδυναμωθῆτε εἰς τὸ νὰ ζητῆτε πάντοτε τὸν Κύριον· καὶ μὴ ἀμελῆτε εἰς τοῦτο κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ζητήσατε δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου: ἤτοι τὸν Κύριον κατὰ περίφρασιν· ἢ τὴν θείαν ἐπισκοπήν του· ἢ τὸν Υἱόν του, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ὁ ὁποῖος εἶναι πρόσωπον καὶ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν Δίδυμον· „ Ὁ ἑωρακὼς γάρ φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰωάν. ιδ΄. 6.) (3)

5 : „ Μνη-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Παῦλος· „ Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· τοῦτο καὶ ὁ Ἱερεμίας καὶ ἡ Ἄννα λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Αὐγουστῖνος· „ Εὐφρανθήτω τοίνυν ἡ καρδία τῶν ζητούντων σε Κύριε· εἰ ἐν τῷ ζητεῖν εὐφροσύνη ἐστιν, ὁποία εὐφροσύνη ἔσται ἐν τῷ εὑρίσκειν; ζητήσω τοίνυν ἀεὶ θερμῶς καὶ ἀπαύστως τὸ πρόσωπόν σου· ὅπως ἀνοιγῇ μοι πύλη καὶ θύρα δικαιοσύνης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί ἐστι τὸ ζητεῖν τὸν Κύριον; τὸ τὰ ἐκείνου φρονεῖν· τὸ ἀεὶ αὐτὸν λογίζεσθαι· τὸ ἀεὶ ἐν διανοίᾳ ἔχειν· τὸ μηδέποτε παύεσθαι ὁμιλοῦντα αὐτῷ διὰ προσευχῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν πράξεων· ὁ γὰρ ζητῶν, ἐπὶ διανοίας ἔχει τὸ ζητούμενον. δεῖ τοίνυν τὸν μέλλοντα ζητεῖν τὸν Κύριον ἐξομολογεῖσθαι πρότερον δι' εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ τῶν ταύτης καρπῶν· ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ ζητεῖν δύναται, καὶ ζητῶν εὑρεῖν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν·
σὺ

5: „ Μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, „ ὧν ἐποίησε· τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ „ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, τὰ θαυμάσια ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ Θεός· καὶ διδάσκοντες τὰ Ἔθνη εὐαγγείλατε αὐτά· ὁμοίως ἐνθυμεῖσθε καὶ τὰ τέρατα τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὰ ὑπερφυσικὰ θαύματα καὶ σημεῖα· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίματα: ἤγουν τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ἐφανέρωσε διὰ τοῦ νόμου του· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μνήσθητε· ἀνωτέρω γὰρ μὲ γενικὴν ἐσύνταξεν αὐτό, κάτω δὲ μὲ αἰτιατικήν. (1)

6: „ Σπέρμα Ἀβραὰμ δοῦλοι αὐτοῦ· „ υἱοὶ Ἰακὼβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.

Ὦ σπέρμα, λέγει, τοῦ Ἀβραάμ· καὶ ὦ υἱοὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Ἰακώβ· ὀνομάζει δὲ ἔτζι τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διατὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ δοῦλοι ἦτον τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰακὼβ καταγομένου, κατὰ τό· „ Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος (Ἰωάν. ιγ΄. 14.) οἱ αὐτοὶ δὲ ἦτον καὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Χριστοῦ· κατὰ τό· „ Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· (Ἰωάν. ιε΄. 16.) ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος.

7: „ Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ τὰ κρίματα αὐτοῦ.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν· καὶ αἱ κρίσεις καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ, δὲν ἐδόθησαν μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τῆς γῆς.

8: „ Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης „ αὐτοῦ· λόγου, οὗ ἐνετείλατο εἰς χι- „ λίας γενεάς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐνθυμήθη τὴν αἰώνιον διαθήκην του τὴν ἀμετακίνητον καὶ ἀναλλοίωτον· ἀρχίζωντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, ἀπα-

οὐ γὰρ πάντων ἐστὶ τὸ εἰδέναι ζητεῖν· εἰ γὰρ ἐπὶ λίθων τιμίων, τῶν εἰδότων χρεία· καὶ ἐπὶ κολυμβητῶν πολλῆς τῆς ἐπιστήμης δεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ; πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα αὐτὸν εὑρεῖν· καὶ πραγμάτων ὄχλος, καὶ σαρκὸς ἐπαναστάσεις· καὶ νοσήματα ψυχῆς· καὶ Δαιμόνων ἐπιβουλαί· καὶ ῥαθυμία γνώμης· κἂν ἀπαλλαγῶμεν τούτων ἁπάντων, ταχέως αὐτὸν εὑρήσομεν, καὶ τὴν κακίαν ἀποδυσόμεθα, καὶ τὴν ἀρετὴν ἑλόμεθα. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Ζητήσατε διὰ παντὸς, οὐ τρίτον τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὸν ὑπὸ Μωσέως δοθέντα νόμον, ἐνώπιον αὐτοῦ φαινόμενοι· ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν βίον· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἰσχὺν ἀναλαβεῖν τῇ ψυχῇ τῇ τῶν ἡδονῶν ἐγκρατείᾳ βούλεται τοῦτον, ὅς τις ζητεῖ τὸν Κύριον· πρόσωπον δὲ οὐ τὸ τῆς οὐσίας λέγει· (τοῦτο γὰρ οὐδεὶς ὄψεται, φησι, πρὸς Μωσέα καὶ ζήσεται) ἀλλὰ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἡ εἰς αὐτὸν γνῶσις. ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Πρόσωπόν φησιν, ἐνταῦθα τὴν ἐπιφάνειαν, τὴν πρόνοιαν, τὴν κηδεμονίαν, τὴν βοήθειαν, τὴν συμμαχίαν, τὴν περὶ αὐτὸν ἔννοιαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐνταῦθά μοι δοκεῖ τὴν ὁδὸν δεικνύναι, δι' ἧς δυνατὸν καὶ ζητεῖν καὶ εὑρεῖν τὸν Θεόν· τίς δὲ ἡ ὁδός; τὸ διηνεκῶς ἐπὶ μνήμης φέρειν τὰ παράδοξα αὐτοῦ ἔργα καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολάς· κρίματα δὲ ἐνταῦθα δοκεῖ τοὺς νόμους λέγειν, τοὺς ἐν οὐρανῷ, τοὺς ἐν γῇ, τοὺς ἐν θαλάσσῃ· οὐ γὰρ δὴ μόνος ἄνθρωπος ἔλαβε νόμον, ἀλλὰ τὰ ὁρώμενα ἅπαντα· ἡ θάλασσα, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς αἰγιαλούς: τὰ ὄρη, τὸ πεπηγέναι· ἡ γῆ, τὸ ἑστάναι· ὁ ἥλιος, τὸ τρέχειν: ἡ σελήνη, τὴν ἰδίαν εὐταξίαν· ὁ ποικίλος τῶν ἀστέρων χορὸς, ἡ φύσις τῶν ἀσωμάτων, ἡ τῶν φυτῶν, ἡ τῶν ἄλλων ἁπάντων· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ κρίματα λέγει τὰ δικαίᾳ ψήφῳ πρὸς τιμωρίαν θαυματουργηθέντα· ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μέλλει διηγεῖσθαι, προδιδάσκει τῆς Αἰγυπτίων τιμωρίας τὸ δίκαιον. ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Τέρατα ὀνομάζει τὰ γεγενημένα θαύματα παρὰ τοῦ Σωτῆρος· κρίματα δὲ στόματος, τὰς ἐντολὰς τῆς καινῆς Διαθήκης.

απαριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους· λόγον δὲ λέγει πάλιν τὴν ἰδίαν διαθήκην, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. ἐνθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον, ὁποῦ ἔδωκεν, ὁ ὁποῖος φθάνει εἰς χιλίας γενεάς: ἤτοι φθάνει εἰς πολλὰς γενεὰς καὶ χρόνους· χιλίας γὰρ τώρα ὀνομάζει τὰς πολλάς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ τὸν Ἡσύχιον. καὶ τὸ ἐνετείλατο δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐπηγγείλατο καὶ ὑπεσχέθη νοεῖται.

9: „Ὃν διέθετο τῷ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ „ὅρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαάκ.

Ἐνθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον ὁποῦ ἔταξεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ὅρκον, ὁποῦ ὤμοσεν εἰς τὸν Ἰσαάκ· τὰς ἰδίας γὰρ ὑποσχέσεις ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Ἰσαάκ, τόσον διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὅσον καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματός του· τὸ δὲ εἶναι ὅρκος Θεοῦ, εἴπομεν ἐν τῷ πη΄ Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „Ὤμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου. (1)

10: „Καὶ ἔστησεν αὐτὸν τῷ Ἰακὼβ εἰς „πρόσταγμα, καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς „διαθήκην αἰώνιον.

Τὸν ἀνωτέρω, λέγει, λόγον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεός, τὴν ἔστησε διὰ νὰ εἶναι προσταγὴ ἀπαράβατος εἰς τὸν Ἰακώβ, καὶ νὰ ἦναι διαθήκη αἰώνιος καὶ ἀμετακίνητος.

11: „Λέγων. Σοὶ δώσω τὴν γῆν Χαναάν, „σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν.

12: „Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἀριθμῷ βρα„χεῖς, ὀλιγοστούς, καὶ παροίκους „ἐν αὐτῇ.

Ὁ Θεός, λέγει, εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἐγὼ θέλω σοὶ δώσω τὴν Παλαιστίνην, τὴν ὁποίαν ἐκατοίκουν τότε οἱ Χαναναῖοι, σχοίνισμα, ἤγουν μέτρημα καὶ μοίρασμα κληρονομίας τόσον ἐσένα, ὅσον καὶ τῶν ἀπογόνων σου. (2) πότε δὲ ταῦτα εἶπε καὶ ὑπεσχέθη; ὅταν τὸ γένος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἦτον πολλὰ ὀλίγοι εἰς τὸν ἀριθμόν, καὶ πάροικοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας: ἤγουν ὅταν ὡσὰν ξένοι ἐκατοίκουν πρὸς καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων· „Δώσω σοι γάρ φησι, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ τὴν γῆν, ἣν παροικεῖς, πᾶσαν τὴν γῆν Χαναὰν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. (Γέν. ιζ. 8) (3)

13: „Καὶ διῆλθον ἐξ Ἔθνους εἰς Ἔθνος, „καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον·

Ὁ Ἀβραάμ, λέγει, καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ διήρχοντο καὶ ἐπεριπάτουν πολλὰ Ἔθνη, καὶ ἄλλαζαν τόπους ἐκ τόπων· ὁ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπῆγεν ἀπὸ τὴν γῆν

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „Κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα λέγει Κύριος· ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ Ἔθνη τῆς γῆς. (Γέν. κβ΄. 19.) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅταν δὲ εἴπῃ ὅρκον, οὐχ ὡς Θεοῦ ὀμνύοντος τοῦτο λέγει· ἀλλ' ὥσπερ ὀργίζεσθαι λέγεται οὐχ ὀργιζόμενος: οὕτω δὴ καὶ ὀμνύναι λέγεται οὐκ ὀμνύς· ἀλλ' ὅταν τὸ βέβαιον καὶ ἀκίνητον αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας παραστῆσαι βουληθῇ, ταύτῃ κέχρηται τῇ λέξει.

(2) Λέγει γὰρ ὁ Θεοδώρητος· „Τῶν κεκτημένων ἴδιον, μέτρῳ τὴν γῆν ὑποβάλλειν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „Καὶ ὅμως ἐπηγγείλατο, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀλίγους εἶναι, πληθῦναι ὡς τὰ ἄστρα· ἀντὶ δὲ τοῦ παροικεῖν, δεσπότας καταστῆσαι, οὐχ' ὅτε πλῆθος ἐγένοντο, ἵνα μήτις τῇ τοῦ πλήθους δυνάμει ἐπιγράψῃ τὴν νίκην· ἀλλ' ὅτε βραχεῖς ἦσαν, ἵνα τοῦ ὑπισχουμένου ἡ ἰσχὺς διαφαίνηται.

γῆν τῶν Χαλδαίων εἰς τὴν γῆν Χαναναίων. καὶ ἀπὸ τὴν γῆν Χαναναίων εἰς τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ εἰς Γέραρα. ὁμοίως καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ, καθὼς ἱστορεῖ ἡ Γένεσις. καὶ ἀπὸ μίαν βασιλείαν ἤρχοντο εἰς ἄλλον λαόν: ἤγουν ἀπὸ χώρας, ὁποῦ εἶχον βασιλέα, εἰς ἄλλας, ὁποῦ δὲν εἶχον βασιλέα καὶ μοναρχίαν, ἀλλὰ εἶχον δημοκρατείαν.

14: „ Οὐκ ἀφῆκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι „ αὐτοῖς.

Δὲν ἄφηκε, λέγει, ὁ Θεὸς κανένα ἄνθρωπον νὰ ἀδικήσῃ: ἤγουν νὰ βλάψῃ τοὺς προπάτορας· τὸν μὲν γὰρ Φαραὼ εἰς τὴν Αἴγυπτον, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „ Ἤτασεν ἐτασμοῖς μεγάλοις καὶ πονηροῖς, καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ περὶ Σάρας τῆς γυναικὸς Ἀβραμ. (Γέν. ιβ. 17) εἰς δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν βασιλέα τῶν Γεράρων ἐφάνη ὁ Θεὸς τὴν νύκτα καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν, καὶ ἄλλα πολλὰ φοβερὰ καὶ πρὸς τούτοις εἶπε καὶ τοῦτο· „ Ἀπόδος τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι Προφήτης ἐστὶ, καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ καὶ ζήσῃ. (Γέν. κ: 7.) τὸν δὲ Ἠσαῦ καὶ τὸν Λάβαν, δὲν ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ ἀδικήσουν τὸν Ἰακὼβ, καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς δὲν ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ βλάψουν τοὺς ῥηθέντας τρεῖς Πατριάρχας. (1)

„ Καὶ ἤλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς.

15: „ Μὴ ἅπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ „ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονη- „ ρεύεσθε.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἤλεγξεν: ἤγουν ἐντροπίασε καὶ ἐφόβησε διὰ τοὺς ἀνωτέρω Πατριάρχας τοὺς βασιλεῖς: δηλαδὴ τὸν Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ τὸν Ἀβιμέλεχ βασιλέα Γεράρων, ὡς εἴπομεν. εἶπε δὲ εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς, μὴν ἐγγίζετε εἰς τοὺς χριστούς μου, μηδὲ πονηρεύεσθε εἰς τοὺς Προφήτας μου· καὶ χριστοὺς μὲν ὠνόμασε τοὺς Πατριάρχας, καθὸ ἦτον κεχρισμένοι μὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα· ἢ μὲ τὸ προφητικὸν χρίσμα· Προφήτας δὲ, καθότι πολλὰ ἐπροφήτευσαν, καὶ μάλιστα ὁ Ἰακὼβ, ὁ προφητεύσας τί ἔμελλον νὰ γένουν οἱ δώδεκα υἱοί του. εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεὸς ῥητῶς περὶ τοῦ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ· „ Ὅτι προφήτης ἐστί (Γεν. κ. 7:) αὐτολεξεὶ δὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ δὲν εὑρίσκονται εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως: ἤγουν τό· „ Μὴ ἅπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἀλλὰ ἄλλα μὲν λόγια εὑρίσκονται ἐκεῖ, συντείνουσι δὲ εἰς τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὰ τοῦ Δαβίδ. (2)

16: „ Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, „ πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκάλεσεν: ἤγουν ἔπεμψε πεῖναν εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ὅπου ἐκατοίκει ὁ Ἰακὼβ καὶ οἱ υἱοί του, διὰ νὰ προετοιμάσῃ εὐμηχάνως μὲ

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Αἱ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων δυσκολίαι καὶ καταδῦσαι αὐτοὺς εἶχον· ἡ δὲ ἄνωθεν πρόνοια ἐν ἀσφαλείᾳ διετήρησεν· ὥστε καὶ αἱ ἀποδημίαι διὰ τοῦτο ἐγίνοντο, ἵνα σαφέστερον δειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ δύναμις.

(2) Ἔφη γὰρ ὁ Κύριλλος· „ Καὶ γάρ ἐστι τῶν ἀτόπων, τοὺς μὲν λαμπροτέρους κατὰ τόν δε τὸν βίον πᾶσαν ἀπονέμειν φροντίδα τοῖς γνησίοις οἰκέταις, τὸν δὲ τῶν Δυνάμεων Κύριον, ᾧ πάντα ἐστὶ πρὸς κατόρθωσιν εὐχερῆ, μηδένα ποιεῖσθαι λόγον τῶν ἀγαπώντων αὐτόν· χριστοὺς δὲ νῦν καλεῖ ἀντὶ τοῦ ἐκλεκτούς· ὃ γὰρ ἡ χρίσις ποιεῖ ἀφορίζουσα τὸν χριόμενον, τοῦτο καὶ ἡ ἐκλογὴ, ἐξαιρέτους ποιοῦσα τοὺς ἐκλελεγμένους κατὰ τὸν Θεοδώριτον. κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Χριστοὶ οἱ περὶ τὸν Ἀβραὰμ λέγονται διὰ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐπιφανείας ἠξιῶσθαι ἐν ὁράσεσιν· οὐ γὰρ αἰσθητῷ ἐλαίῳ ἐχρίσθησαν κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἀλλ' ἀπὸ τῆς μετοχῆς τοῦ φανέντος αὐτοῖς Θεοῦ λόγου, οὕτως ὠνομάσθησαν, ὡς δύνασθαι λέγειν, ὅτι μέτοχοι Χριστοῦ γεγόναμεν· ἀπὸ δὲ τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος Προφῆται ἐλέγοντο.

μὲ τὴν αἰτίαν τῆς πείνας, τὰ νὰ καταβῇ ὁ Ἰακὼβ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν αἱ ἑπτὰ χρόνοι τῆς εὐθηνίας, διαδέχθησαν ἄλλους ἑπτὰ χρόνους τῆς δυστυχίας καὶ πείνας· καὶ συνέτριψεν ὁ Θεὸς κάθε δύναμιν τροφῆς, καὶ κάθε στηριγμὸν, τὸν ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ τὸ ψωμὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. (1)

17: „Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄν-
„θρωπον.

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ ἔλθῃ ἡ πεῖνα, καὶ πρὸ τοῦ νὰ καταβῇ ὁ Ἰακὼβ καὶ ἡ γενεά του εἰς Αἴγυπτον, ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ἄνθρωπον: ἤγουν τὸν πάγκαλον Ἰωσὴφ, μεταχειρισθεὶς εἰς τὴν χρείαν ταύτην καὶ ἀνάγκην ὄργανον, τὴν πονηρίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν του· καὶ τὴν πώλησιν, ὁποῦ ἐκεῖνοι ἔκαμαν τοῦ Ἰωσὴφ ὡσὰν σκλάβον, ὁ Θεὸς τὴν ἔκαμεν ἀποστολὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὅθεν καὶ ὕστερον εἶπεν ὁ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του· „Νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε, ὅτι ἀπέδοσθέ με ὧδε· εἰς γὰρ ζωὴν ἀπέστειλέ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν. (Γέν: με: 5) (2)

„Εἰς δοῦλον ἐπράθη Ἰωσήφ.
18: „Ἐταπείνωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας
„αὐτοῦ· σίδηρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ
„αὐτοῦ.
19: „Μέχρι τοῦ ἐλθεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ·
„τὸ λόγιον Κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν.

Ὁ Ἰωσὴφ, λέγει, ἐπωλήθη σκλάβος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰσμαηλίτας πάλιν ἐπωλήθη εἰς Αἴγυπτον τῷ Πετεφρῇ (3) ἐκακοποίησαν δὲ αὐτὸν ὁ αὐθέντης του καὶ οἱ τοῦ αὐθέντου του ἄνθρωποι, βάλλοντες αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν διὰ τὴν συκοφαντίαν τῆς κυρίας του· ἡ ψυχή του, λέγει: ἤγουν αὐτὸς ὁ Ἰωσὴφ, διῆλθε σίδηρον: ἤγουν ἐφόρεσεν ἀλυσίδα σιδηρᾶν εἰς τοὺς πόδας· ἢ σίδηρον λέγει, ὅτι τὴν μάχαιραν ἐγλύτωσεν ἄχρι τούτου ἐλθοῦσα· ταυτὸν εἰπεῖν ἦλθεν: ἤγουν ἐκινδύνευσεν ἕως εἰς τὸ νὰ φονευθῇ μὲ τὴν μάχαιραν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, κᾂν καὶ ἐγλύτωσεν

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Εἰ γὰρ καὶ ἁμαρτημάτων ἀντίδοσις ἦν ὁ λιμὸς, ἀλλ' ὅμως ὁ εὐμενὴς Θεὸς καὶ τῇ πληγῇ ταύτῃ πρὸς εὐεργεσίαν ἐχρήσατο· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Πᾶν στήριγμα ἄρτου: ἤτοι πᾶν διαθρέψαι δυνάμενον, σπανίσαι πεποίηκεν, οὐ μόνον σῖτον, ἀλλὰ καὶ κριθὰς καὶ ὄσπρια, καὶ τ' ἄλλα, δι' ὧν βιοτεύουσιν ἄνθρωποι. φησὶ δὲ πάλιν ὁ Χρυσόστομος· „Τοῦτο μάλιστα τοῦ Θεοῦ τὸ εὐμήχανον, διὰ τῶν ἐναντίων εὐεργετεῖν· ἄρα τὸν λιμὸν αὐτὸς ἐξαπέστειλεν· ἵνα γὰρ μὴ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν εἶναι νομίσωσι τὸ συμβὰν, προεῖπε τὸν λιμὸν, καὶ τὴν αἰτίαν προσέθηκε· τίς δὲ ἦν ἡ αἰτία; τὸ μαθεῖν ἅπαντας τοὺς ἁπανταχόθεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχύν. προστίθησι δὲ ὁ Ἀθανάσιος καὶ τοῦτο τὸ περίεργον· „Τοῦτο δὲ κατ' ὀργὴν Θεοῦ ἐν τοῖς λιμοῖς εἴωθε συμβαίνειν, τὸ μὴ στηρίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσθίοντας· οὐδὲ αὐτὸς γὰρ ὁ βραχὺς ἄρτος, αὐτοὺς ἐπλήρου φησιν, ἀλλὰ πᾶσαν ἰσχὺν τροφῆς ἠφάνισεν· ἵνα εἰ φανείη ἄρτος, μὴ στηρίζῃ τοὺς ἐμπιπλαμένους ὑπ' αὐτοῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Καὶ εἰ αὐτὸς ἀπέστειλεν αὐτὸν, τίνος ἕνεκεν ἐγκαλοῦνται οἱ ἀδελφοὶ, ὑπὲρ ὧν ἐπεβουλεύσαντο τῷ Ἰωσήφ; ὅτι οἰκείᾳ πονηρίᾳ ἐχρήσαντο, καὶ οὐχ ὡς οἰκονομίαν Θεοῦ μέλλοντες πληροῦν· οὐκ ἄρα οὖν ἀπαλλάττει αὐτοὺς τῶν ἐγκλημάτων. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐντεῦθεν δείκνυται, ὅτι τὰ τοῖς ἁγίοις συμβαίνοντα, ἐξ οἰκονομίας τινὸς θαυμαστῆς καὶ δοξαζούσης αὐτόν τε τὸν Θεὸν καὶ τοὺς πάσχοντας γίνεται· ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ Ἰωσὴφ παρὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς δουλείαν ἐπράθη τοῖς Ἰσμαηλίταις, εἶτα τῷ Πετεφρῇ εἰς Αἴγυπτον, ὥστε ἔμπροσθεν τοῦ λοιποῦ γένους ἀποσταλῆναι: τουτέστιν ὥστε προλαβεῖν, καὶ εὐτρεπίσαι αὐτοῖς τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον, ἀφ' ἧς τηλικαῦτα ἠκολούθησαν θαύματα· οὕτω προσήκει πεπεῖσθαι λόγους τινὰς εἶναι ἡμῖν ἀλήπτους, δι' οὓς πολλάκις ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ τινα τῇ πανσόφῳ αὐτοῦ προνοίᾳ· ἅπερ ἡ θνητὴ φύσις ἀγνοοῦσα, δυσχεραίνειν εἴωθεν·

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Μηδεὶς ἀλγείτω τῶν δουλείᾳ περιπιπτόντων, ἢ καὶ ὑπὸ πολεμίων ἁλισκομένων· τί γὰρ ἀλγεῖς; ὅτι παρὰ βαρβάροις εἶ; νόμῳ πολέμου κατηνέχθης· ὁ δὲ δίκαιος ὑπὸ ἀδελφῶν ἀπεμπποληθεὶς, ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἐπέμπετο τυραννίδα· οὐκοῦν μηδὲ σὺ ἀπογνῷς, ἡνίκα ἐμπέσῃς εἰς συμφοράν.

σεν ἀπὸ αὐτὴν (1) ὑπέμεινε δὲ ταῦτα, ἕως ὁποῦ ἦλθεν εἰς ἔκβασιν καὶ ἐπληρώθη ὁ λόγος καὶ ἡ θεία σοφία του, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδιάλυσε τὰ ὀνείρατα τῶν συνδεσμίων του: ἤτοι τοῦ ἀρχισιτοποιοῦ καὶ τοῦ ἀρχιοινοχόου τοῦ βασιλέως Φαραώ. ἢ λόγον λέγει, τὴν φροντίδα καὶ πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Ἰωσὴφ, θέλωντας διὰ νὰ δοξάσῃ αὐτὸν καὶ τὸ γένος του (2) Τὸ λόγιον δὲ ὁποῦ ἐπύρωσεν αὐτὸν, εἶναι ὁ ἐνδιάθετος καὶ φυσικὸς λόγος τῆς συνειδήσεως κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τὸν ὁποῖον ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν ὁποῖον ὀνομαζόμεθα λογικοί· οὗτος γὰρ ὁ φυσικὸς λόγος καὶ νόμος, ἐπύρωσε καὶ ἐδοκίμασε τὸν Ἰωσὴφ ἐν τῇ καμίνῳ τῶν πειρασμῶν, καὶ ἔδειξεν αὐτὸν καθαρὸν καὶ δόκιμον, ὡσὰν τὸ χρυσάφι· διότι ὁ φυσικὸς λόγος οὗτος ἐδίδασκε τὸν Ἰωσὴφ ἔσω εἰς τὴν συνείδησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐγγίσῃ γυναῖκα ξένην.

20: „Ἀπέστειλε βασιλεὺς, καὶ ἔλυσεν
„αὐτόν· ἄρχων λαοῦ, καὶ ἀφῆκεν
„αὐτόν.

21: „Κατέστησεν αὐτὸν Κύριον τοῦ οἴ-
„κου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης
„τῆς κτήσεως αὐτοῦ.

22: „Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐ-
„τοῦ ὡς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πρεσβυ-
„τέρους αὐτοῦ σοφίσαι.

Ὅταν, λέγει, ὁ βασιλεὺς φαραὼ εἶδε τὰ ἐνύπνια, τότε ἔστειλε καὶ ἔλυσε τὸν Ἰωσὴφ ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ τὴν φυλακήν. ἀφ' οὗ δὲ ἔλυσε τὰ ὀνείρατά του ὁ Ἰωσὴφ, τότε ὁ φαραὼ ἐκατέστησε τὸν Ἰωσὴφ κύριον καὶ ἐξουσιαστὴν τοῦ παλατίου καὶ τῆς βασιλείας του· καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐξουσίαν νὰ εἶναι δεύτερος τοῦ Φαραὼ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ παιδαγωγήσῃ τοὺς ἄρχοντάς του, καὶ νὰ δώσῃ γνῶσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὴν γερουσίαν του, τοῦ Θεοῦ πάντα οἰκονομοῦντος, καθὼς ταῦτα πάντα διηγεῖται ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως. (3)

23: „Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον,
„καὶ Ἰακὼβ παρῴκησεν ἐν γῇ Χάμ.

Μὲ

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „Εἰς σίδηρον ἦλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

(2) Ἢ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, λόγον λέγει τὸν περὶ αὐτοῦ, ὅνπερ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς κατ' αὐτὸν οἰκονομίας ἔθετο· λόγῳ γὰρ πάντα οἰκονομῶν, λόγῳ τινὶ ϗ τῶν ἐφ' ἡμῖν πειρασμῶν τὴν ἀπαλλαγὴν ϗ τὸ τέλος ἀπένειμε· ὃν ἡμεῖς ἀγνοοῦντες πρότερον, ὕστερον τῇ ἐκβάσει μανθάνομεν. ὁ δὲ Εὐσέβιος λόγον αὐτοῦ λέγει, ὃν ἐπὶ τοῖς ὁράμασιν ἰδὼν ἐξεῖπε τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ϗ τοῖς ἀδελφοῖς, φήσας τὰ ἐκείνων δράγματα προσκυνῆσαι τὸ οἰκεῖον δράγμα.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Τί τούτου θαυμασιώτερον; τὸν δοῦλον· τὸν ξένον· τὸν τοιαῦτα ἠδικηκέναι νομιζόμενον, βασιλεὺς λύει· εἶδες τῶν πειρασμῶν τὸν καρπόν; εἶδες τὸ τέλος τῶν κινδύνων; ὅρα διὰ τῶν ἐπιβουλῶν τὸν στέφανον αὐτῷ πλεκόμενον· εἰ γὰρ μὴ τὰ ὀνείρατα εἶπε, πῶς ἂν ὁ βασιλεὺς ἔλυσε; τὰ δὲ ὀνείρατα πῶς ἂν εἶπεν, εἰ μὴ εἰς δεσμωτήριον ἐνέπεσεν; εἰς δεσμωτήριον δὲ πῶς ἐνέπεσεν, εἰ μὴ ἐσυκοφαντήθη; πῶς δ' ἂν ἐσυκοφαντήθη, εἰ μὴ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν Αἰγυπτιακήν; εἰς ταύτην δὲ πῶς ἂν ἦλθεν, εἰ μὴ Ἰσμαηλῖται αὐτὸν ἀπέδοντο; οἱ δὲ, πῶς ἂν ἀπέδοντο, εἰ μὴ οἱ ἀδελφοὶ ἐπώλησαν; ὁρᾷς ὅτι ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἀδελφῶν, ὥσπερ διά τινος σειρᾶς τῶν μεταξὺ τούτων πειρασμῶν, πρὸς τὸν θρόνον αὐτὸν ἐχειραγώγησεν ϗ μηδεὶς τοίνυν ἀλγείτω, κἂν πονηρὰν ὑποψίαν κέκτηται, μόνον τὸ συνειδὸς μὴ κατηγορείτω, ϗ ταύτῃ λαμπρότερος ἔσται. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ὅτι ὁ Ἰωσὴφ εἰς θεογνωσίαν ἐποδήγησε τοὺς ἄλλους, οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ ϗ ἔργοις εἰς εὐσέβειαν ἐφελκόμενος· ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος. „Διδάσκει δὲ ὁ λόγος, οὐ τοσοῦτον τῆς τῶν καρπῶν φυλακῆς ἕνεκα εἰς τὴν ἀρχὴν προσῆχθαι τὸν Ἰωσὴφ, ὅσον τῆς κατὰ ψυχὴν ὠφελείας τῶν μελλόντων ὑπ' αὐτοῦ σοφίζεσθαι ϗ παιδεύεσθαι· ἐπαίδευε γὰρ ὁ νέος τοὺς πρεσβυτέρους· ϗ τοὺς μέγα ἐπὶ σοφίᾳ κομπάζοντας, μειράκιον Ἑβραῖον ἐκελεύετο διορθοῦν, ϗ ὁ δοῦλος τοὺς ἐλευθέρους· ϗ ἐν τούτοις ἐνίκα, ὅτε τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐδόκει μεγάλα εἶναι· ὅθεν προσφυῶς ἐπιφέρει ὁ Χρυσορρήμων· „Ἡ μὲν ἀρετὴ πρὸς ὀλίγον ἐπιβουλεύεται, ὕστερον δὲ ἀράχνης εὐτελέστερον τὰς ἐπιβουλὰς διαλύει, δι' αὐτῶν λαμπροτέρα γινομένη· μηδεὶς οὖν ἀλγείτω κἂν πονηρὰν ὑποψίαν κτήσηται, μόνον τὸ συνειδὸς μὴ κατηγορείτω· ϗ ταύτῃ λαμπρότερος ἔσται.

Μὲ συντομίαν ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Ἰωσὴφ ἔγινε κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς τῆς Αἰγύπτου, τότε ἐκατέβη ὁ πατήρ του Ἰσραὴλ (ἤτοι ὅλη ἡ φαμιλία καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ὅλοι ὁμοῦ ψυχαὶ ἑβδομήκοντα πέντε) εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκατοίκησεν ὡσὰν ξένος εἰς τὴν γῆν τοῦ Χάμ. γῆ δὲ Χὰμ καὶ Αἴγυπτος τὸ αὐτὸ εἶναι· ἐπειδὴ ὁ Αἴγυπτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, ἦτον ἔγγονος τοῦ Χάμ· ὅθεν ἡ αὐτὴ γῆ εἶχε καὶ τῶν δύω αὐτῶν τὰ ὀνόματα, καὶ τοῦ Αἰγύπτου καὶ τοῦ Χάμ.

24: „Καὶ ηὔξησε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα καὶ ἐκραταίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ,

Ὁ Θεός, λέγει, ηὔξησε πολλὰ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν Αἴγυπτον. ἢ τὸν ἑαυτοῦ λαὸν ὁ Θεὸς ηὔξησεν· ἐπειδὴ τότε μόνοι οἱ Ἰσραηλῖται ἐπίστευον τὸν ἀληθῆ Θεόν. ὁ Θεός, λέγει, ἐδυνάμωσε τοὺς Ἰσραηλίτας περισσότερον ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους οἵτινες ἦτον ἐχθροί των· διατὶ καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἐμίσουν καὶ τὸν Θεόν. (1)

25: „Καὶ μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ, „τοῦ δολιοῦσθαι ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐμετέστρεψε τὴν καρδίαν τοῦ Φαραώ, ὄχι ἐκείνου, ὁποῦ ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ, ἀλλὰ ἄλλου μεταγενεστέρου βασιλέως συνωνύμου μὲ τὸν φαραώ, ὅστις δὲν ἤξευρε τὸν Ἰωσήφ· καθὼς λέγει ἡ θεία Γραφή· „Ἀνέστη δὲ βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσὴφ (Ἔξ: α. 8.) οὗτος δὲ ἐμίσει τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κατετυράννει αὐτόν. „Ἐσκλήρυνε γάρ φησιν, ὁ Θεὸς τὴν καρδίαν φαραὼ (Ἔξοδ: 1: 20.) ἤτοι παρεχώρησε νὰ σκληρυνθῇ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἵνα αὐτοὶ κατατυραννούμενοι, ἐπιθυμήσουν θερμῶς διὰ νὰ εὔγουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν θλῖψιν καὶ τυραννίαν τῶν Αἰγυπτίων. ὁ αὐτὸς δὲ Φαραώ, ἐδολιεύετο κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν: ἤγουν ἐπιβούλευεν αὐτούς, καὶ ἐμελέτα δόλους κατ' αὐτῶν· εἶπε γάρ φησιν ὁ φαραὼ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· „Ἰδοὺ τὸ γένος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ μέγα πλῆθος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ὑμᾶς (Ἔξοδ: α: 9.) ὅθεν ἐπρόσταξε νὰ θανατώνουν ὅσα ἀρσενικὰ παιδία γεννηθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους. (2)

26: „Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δοῦλον αὐτοῦ, „Ἀαρὼν ὃν ἐξελέξατο ἑαυτῷ.

27: „Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν [illegible] „ση.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Δείκνυσι δὲ, ὅτι οὐ φύσεως ἦν ἡ ἐπίδοσις, ἀλλὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ· ὅτε γὰρ ὀλιγωτέρους ἔδει γενέσθαι ὑπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν ἐλαυνομένους, τῶν παιδίων εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτουμένων, τῆς φύσεως ἐπηρεαζομένης: τότε μᾶλλον ἐπέδοσαν οὕτως, ὡς καὶ φοβεροὶ γενέσθαι τοῖς ἐνοικοῦσιν· οἱ δοῦλοι τοῖς δεσπόταις· οἱ ἐλαυνόμενοι τοῖς ἐλαύνουσιν· οἱ πάροικοι τοῖς πολίταις· οἱ ἄοπλοι τοῖς ὡπλισμένοις· „Καθότε γάρ φησιν, αὐτοὺς ἐταπείνουν, τοσούτῳ πλείους ἐγίνοντο, καὶ ἴσχυον σφόδρα σφόδρα. (Ἔξ. αʹ. 12.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν ὁμοίαν αὐτοῖς εἰδωλολατρείαν ἐξέβησαν: τούτου χάριν παρεσκεύασε μισῆσαι αὐτοὺς, καὶ τὰ βαρέα τῶν ἔργων ἐπιθεῖναι, ἵνα μάθωσι μὴ προσέχειν ἐκείνοις, μηδὲ τῇ πολυθέῳ αὐτῶν δεισιδαιμονίᾳ· ἀλλὰ κακωθέντες καταφύγωσι πρὸς Θεὸν καὶ εὕρῃ χώραν ἡ πρὸς Ἀβραὰμ ἐπαγγελία πληρωθῆναι. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Τί λέγει; ὁ Θεὸς τούτων αἴτιος; οὐχί φησιν· ἀλλὰ μετέστρεψεν ἐνταῦθα, τὸ συνεχώρησε δηλοῖ· οὐκ ἀφῆκεν οὖν ποθεινοὺς γενέσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἵνα μὴ ἐμφιλοχωρήσωσι τῇ Αἰγύπτῳ· καὶ ὅρα αὐτοῦ τὸ εὐμήχανον· τοὺς μισουμένους πάλιν, ὅτε αὐτῷ ἔδοξεν, οὕτως ἀθρόον ἐποίησε γενέσθαι ἐπεράστους καὶ ἀξιοπίστους αὐτοῖς, ὡς καὶ σκεύη τὰ αὐτῶν ἅπαντα κιχρᾶν, καὶ μηδὲν ὑποπτεύειν αὐτούς· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσύχιος εἶπε· „Μετέστρεψε: τουτέστι μεταστραφῆναι συνεχώρησεν· οὕτω γὰρ ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ λέγειν, ὅσα ἐξὸν κωλῦσαι, συγχωρεῖν· οὐδίχα δὲ λέγουσί τινες, ἀλλ' οἰκονομῶν ἕτερα.

„ σημείων αὐτοῦ, καὶ τῶν τεράτων
„ αὐτοῦ ἐν γῇ Χάμ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔστειλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς τὸν Φαραὼ τὸν ἐδικόν του δοῦλον Μωϋσῆν, καὶ τὸν ἀδελφόν τοῦ Μωϋσέως Ἀαρὼν. καὶ εἰς αὐτοὺς ἐδιώρισε τὰ προσάγματά του τὰ περὶ τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων: ἤγουν αὐτοὺς ἐδιώρισε νὰ ἐνεργοῦν τὰ ἐν Αἰγύπτῳ σημεῖα καὶ τέρατα, ἢ ἐφανέρωσεν εἰς αὐτοὺς τὰς αἰτίας τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων, καὶ τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ τὰ ἐνεργοῦν. σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, μερικοὶ μὲν λέγουν, ὅτι ὀνομάζει τὰ αὐτά· μερικοὶ δὲ σημεῖα μὲν ὠνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἠκολούθουν καὶ ἔβλαπτον· καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν κτηνῶν τῶν Αἰγυπτίων· τέρατα δὲ, ὅσα ἔγιναν ὑπὲρ φύσιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ εἰς αἷμα, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ οζ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸν 43 στίχον· „ Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἱστόρησεν ὁ Δαβὶδ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους. ἀλλ' ἐκεῖ ἄρχισε ταύτας νὰ ἱστορῇ, ἀφ' οὗ εὐγῆκαν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ μὲ ἄλλον τρόπον. (1)

28. „ Ἐξαπέστειλε σκότος καὶ ἐσκότασε.

Ἄγκαλὰ καὶ προτήτερα ἀπὸ τὸ σκότος ἔδωκεν ὁ Θεὸς πληγὰς ἄλλας εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ Δαβὶδ ὅμως τοῦτο ἔγραψε πρῶτον ἀδιαφόρως, χωρὶς νὰ στοχασθῇ τάξιν. ἢ ἐπειδὴ τὸ κάλλιστον καὶ ἀναγκαιότατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι τὸ φῶς, διὰ τοῦτο πρώτην τιμωρίαν τῶν Αἰγυπτίων ἔβαλεν ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ σκότους, ὡς βαρυτάτην. καθὼς καὶ εἰς τὸν οζ. ἀπαρατηρήτως διηγεῖται τὰς τοιαύτας πληγὰς καὶ μάστιγας τῆς Αἰγύπτου, ὡς εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυιαν. (2)

„ Ὅτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐ-
„ τοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς Αἰγυπτίους, διατὶ παρόξυναν τὰ προσάγματά του, τὰ ὁποῖα ἐδιώριζον νὰ ἀπολύσουν τὸν λαόν του τὸν Ἰσραηλιτικὸν νὰ εὐγῇ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. παρεπίκραναν δὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διατὶ δὲν ἐπείσθησαν εἰς αὐτούς. καταχρηστικῶς δὲ τίθεται εἰς τοὺς λόγους τὸ παρεπίκραναν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι παραπικράναντες τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν λόγων, αὐτὸν τὸν λαλήσαντα τούτους Θεὸν παρεπίκραναν. μερικοὶ δὲ τὸ παρεπίκραναν, ἑρμηνεύουσιν ἀντὶ τοῦ παρέβησαν· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἡ λέξις τοῦ παρεπίκραναν, ἔχει καὶ τοιοῦτον σημαινόμενον τοῦ παρέβησαν. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ὅτι οὐ παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ: ἤγουν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρών.

29: „ Με-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων: τουτέστι προβαλλόμενος αὐτοὺς τῆς τῶν ὁμοφύλων ἐλευθερίας ὑπουργοὺς, τὴν τοῦ θαυματουργεῖν αὐτοῖς ἐνεχείρισε δύναμιν· ἄρα διάκονοι μόνον ἦσαν ἐκεῖνοι, καὶ τὸ πᾶν αὐτὸς κατώρθου, καὶ ἐστρατήγει τοῦ δήμου· ἐκεῖνοι τὴν γλῶτταν ἐκίνουν, καὶ τὸ στόμα ἐδάνειζον τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ῥήματα ἐξέβαλλον· ἡ δὲ δύναμις παρ' αὐτοῦ πᾶσα ἐπέμπετο. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Καί γε τοὺς λόγους αὐτοῦ, καθ' οὓς ἕκαστα τῶν πραττομένων ἐγίνετο, μόνοις ἐξέφηνε τοῖς ἑαυτοῦ θεράπουσι καὶ ἀπεκάλυψεν· οἷον τί βούλεται τὸ αἷμα ἐξ ὕδατος μετασχηματίζεσθαι· τί δὲ τὰ λοιπὰ τῶν σημείων· ὥστε μὴ ἀγνοεῖν κατὰ τίνας λόγους, καὶ δι' ἃς αἰτίας, καὶ ὅπως ἕκαστον ἐγίνετο· καὶ τίνων εἰκόνες καὶ σύμβολα τὰ γινόμενα. Σημεῖον δὲ κατὰ τὸν Βασίλειόν ἐστι πρᾶγμα φανερὸν, κεκρυμμένου τινὸς καὶ ἀφανοῦς ἐν ἑαυτῷ δήλωσιν ἔχον, ὡς τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ, τὴν εἰς Ἅδου κάθοδον καὶ πάλιν ἐκ νεκρῶν ἄνοδον παρίστησι, τοῖς δυναμένοις ἐκλαμβάνειν τὸν μυστικὸν λόγον τῶν γινομένων· ἡ μέντοι Γραφὴ τὰ παράδοξα καὶ τὰ παραστατικὰ τινὸς μυστικοῦ λόγου, σημεῖα καλεῖ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ γὰρ σφόδρα παράδοξον ἦν, τὸ, πανταχοῦ τῆς ἀκτῖνος λαμπούσης, ἐν Αἰγύπτῳ τὸ σκότος φαίνεσθαι, καὶ μηδὲ ταύτῃ πάσῃ, ἀλλ' ἔνθα ἦσαν οἱ Αἰγύπτιοι μόνον.

29 : „ Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷ-
„ μα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐ-
„ τῶν.

Περὶ τούτων εἴπομεν εἰς τὸν οζ' Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸν 44. ςίχον τὸ· „ Καὶ μετέςρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν. καὶ ὅρα ἐκεῖ.

30 : „ Ἐξῆρψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους
„ ἐν τοῖς ταμείοις τῶν βασιλείων αὐ-
„ των.

Ἐν τῷ οζ' Ψαλμῷ εἴπομεν καὶ περὶ τῆς πληγῆς τῶν Βατράχων. ἐξῆρψε δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι εξέδωκεν ἡ γῆ ἑρπυστικοὺς βατράχους. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἀπὸ τὰ νερὰ μὲν ἔγιναν οἱ βάτραχοι, καθὼς ἡ βίβλος τῆς ἐξόδου ἱςορεῖ· „ Ἰδοὺ γάρ φησιν ἐγὼ τύπτω τῇ ῥάβδῳ τῇ ἐν τῇ χειρί μου ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ μεταβαλεῖ εἰς αἷμα. (Ἐξ ζ. 17.) τὸ δὲ ἐξῆρψεν ἡ γῆ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξείρφθη: ἤτοι ἐσκεπάσθη κατὰ βατράχους: ἤγουν ἀπὸ βατράχους· ἐνεργητικὸν γὰρ ῥῆμα ἐςὶ τὸ ἐξῆρψε κατὰ τὴν φωνὴν, ἔχει ὅμως σημασίαν παθητικὴν. ἢ ἐσκεπάσθη βατράχους, ἀντὶ τοῦ βατράχοις κατὰ ἀντίπτωσιν, τῆς αἰτιατικῆς λαμβανομένης ἀντὶ δοτικῆς· (1) οἱ βάτραχοι δὲ αὐτοὶ ευρίσκοντο, ὄχι μόνον εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους τόπους τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ ἕως μέσα εἰς αὐτὰ τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βασιλικοῦ παλατίου, ὅπου ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι πολλὴ φύλαξις καὶ ἀσφάλεια, καὶ πλῆθος δούλων καὶ ςρατιωτῶν, οἵτινες ἐδύναντο νὰ διώκουν τοὺς βατράχους, κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

31 : „ Εἶπε καὶ ἦλθε κυνόμυια, καὶ
„ σκνίπες ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐ-
„ τῶν.

Περὶ τῆς κυνομυίας εἶπε καὶ εἰς τὸν οζ' Ψαλμὸν, εἰς τὸν 45 ςίχον τὸν λέγοντα· „ Ἐξαπέςειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυιαν, καὶ ὅρα ἐκεῖ. (2)

32 : „ Ἔθετο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλαζαν,
„ πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῇ αὐτῶν.
33 : „ Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν
„ καὶ τὰς συκᾶς αὐτῶν, καὶ συνέ-
„ τριψε πᾶν ξύλον ὁρίου αὐτῶν.
34 : „ Εἶπε καὶ ἦλθεν ἀκρὶς καὶ βροῦχος,
„ οὗ οὐκ ἦν ἀριθμός.
35 : „ Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ
„ γῇ αὐτῶν, καὶ κατέφαγε πάντα τὸν
„ καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν.
36 : „ Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν
„ τῇ γῇ αὐτῶν, ἀπαρχὴν παντὸς πό-
„ νου αὐτῶν.

Ο-

(1) Ἴσως δὲ, ἐπειδὴ οἱ βάτραχοι εἶναι ζῶα ἀμφίβια, τὰ ὁποῖα ζῶσι καὶ εἰς τὸ νερὸν καὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ μάλιςα ἐπειδὴ αὐτοὶ γεννῶνται καὶ τρέφονται εἰς τὰς λίμνας καὶ εἰς τοὺς λασπώδεις τόπους τῆς γῆς· διὰ τοῦτο εἶπεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐξῆρψεν ἡ γῆ βατράχους. λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες Θεοῦ δύναμιν ἄφατον; πῶς διὰ τῶν μικρῶν πλήττει; τί γὰρ βατράχων γένοιτ' ἂν εὐτελέςερον;

(2) Περὶ τῆς κυνομυίας ταῦτα λέγει ὁ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος· „ Ἡ δὲ κυνόμυια, τὴν ἀφ' ἑκατέρου ζώου (τοῦ κυνὸς δηλαδὴ καὶ τῆς μυίας) τόλμαν προσειληφυῖα, δηκτικὸν καὶ ἐπίβουλον ζῶόν ἐςι, καὶ πόῤῥωθεν μετὰ ῥοίζου καθάπερ βέλος εἰσακοντίζεται, καὶ ἐπεισπίπτουσα βιαίως, εὖ μάλα ἐγχρίπτεται· τότε δὲ καὶ θεήλατος ἦν ἡ πληγὴ, ὡς δεδιπλασιάσθαι τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλήν. περὶ δὲ τῶν σκνιπῶν λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐνταῦθα μέντοι, οὐδὲν ἴσχυσαν οἱ μάγοι· ἔνθα μὲν γὰρ ὄψιν ἀπατῆσαι ἦν, ἐφάντασαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν εὑαλώτων, ὡς ἐπὶ τῆς εἰς δράκοντα μεταβληθείσης βακτηρίας, καὶ τοῦ εἰς αἷμα τραπέντος ὕδατος· ἔνθα δὲ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἡ μαρτυρία τοῦ γινομένου ἦν· ἔδακνον γὰρ οἱ σκνίπες· οὐκέτι ἴσχυσαν· ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐδὲ ἐν τοῖς μικροῖς ζῶντα ζῶα παρ-

Ὅλων τῶν πληγῶν τούτων ἡ ἐξήγησις εὑρίσκεται εἰς τὸν ΟΖ. Ψαλμὸν, καὶ λοιπὸν ὅρα, ἂς ἀναγνώσῃ ἐκεῖ· ἵνα μὴ πάλιν τὰ αὐτὰ λέγωμεν καὶ ἐδῶ. (1)

37: „ Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ „ χρυσίῳ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὔγαλεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον τοὺς Ἑβραίους μὲ σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, τὰ ὁποῖα ἐδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους· καθὼς ὁ Θεὸς ἐπρόσαξεν, ἵνα τὰ σκεύη τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ, νομισθοῦν ὡσὰν μισθὸς καὶ πληρωμὴ εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἀντὶ διὰ τοὺς πλίνθους, καὶ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας, ὁποῦ ἔκαμναν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. (2)

„ Καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ „ ἀσθενῶν.

Κανένας, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δὲν εὑρέθη ἀσθενὴς καὶ ἄῤῥωστος, ὅταν εὔγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. καὶ τοῦτο ἐγένετο κατὰ θείαν οἰκονομίαν διὰ νὰ μὴ μείνῃ τινὰς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. ὁ μὲν οὖν Μωσῆς δὲν γράφει ῥητῶς τοῦτο, νοεῖται ὅμως καὶ συμπεραίνεται· καθότι δὲν ἀναφέρει εἰς κανένα μέρος τῆς Πεντατεύχου του, ὅτι ἦτον τότε τινὰς Ἑβραῖος ἀσθενής. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀκολουθοῦσιν εἰς τὸν Θεὸν, δὲν ἀσθενοῦσιν· ἐπειδὴ καὶ πάντα ἰσχύουσιν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ. (3) ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος ἔμαθε τοῦτο καὶ ἐδιδάχθη ὁ Δαβὶδ, ἢ ἀπὸ βιβλίον ἀπόκρυφον, ἢ ἐκ παραδόσεως, ἢ καὶ ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς ἐδιδάχθη ἐκ τούτων καὶ ἄλλα πολλά.

38: „ Εὐ-

σαρῆγον, ἀλλὰ παρεχρῶντο τὴν ὄψιν τῶν ἀνοητοτέρων. Περὶ δὲ τῆς χαλάζης ϗ τοῦ πυρὸς εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· Τὰ νέφη μὲν γὰρ τὰς συνήθεις ὠδῖνας ἐνήλλαξε, ϗ ἀντὶ ὄμβρων χάλαζαν ἀπεκύησε· κεραυνοὶ δὲ ϗ πρηστῆρες μετὰ τῆς χαλάζης ἐφέροντο· ϗ ἐναντίαι ἀλλήλαις φύσεις ὕδωρ ϗ πῦρ ἀλλήλας οὐκ ἐλυμαίνοντο· οὔτε γὰρ τὸ πῦρ τὸ πεπηγὸς ὕδωρ τῆς χαλάζης ἐξέτηκεν, οὔτε τὸ ὕδωρ κατεσβέννυ τὴν φλόγα· ἀλλὰ τὴν φυσικὴν ἀποθέμενα μάχην, σύμφωνον Αἰγυπτίοις τὴν παιδείαν ἐπῆγον, ϗ τὴν ἐκείνων θηριωδίαν διήλεγχον· ὅτι ἄνθρωποι ὄντες οὐκ ᾐδοῦντο τὴν φύσιν, ἀλλὰ τοὺς ὁμοφυεῖς πικρῶς δουλεύειν ἠνάγκαζον.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Καλῶς δὲ πόνου παντὸς ἀπαρχὴν ἐκάλεσε τὸν θάνατον τῶν πρωτοτόκων· εἰ γὰρ τελευταία ἦν τῇ τάξει, ἀλλὰ τῇ δυνάμει ϗ τῷ πόνῳ πρώτη ἔδοξεν ἡ τοιαύτη μάστιξ· αὕτη γὰρ μόνη τῶν Αἰγυπτίων καθίκετο, ϗ ἀποστεῖλαι τοὺς Ἰουδαίους κατήπειξε· πλὴν ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ μόνας ἑπτὰ πληγὰς καταλέγει. λέγει δὲ ὁ Νικήτας· „ Σὺ δέ μοι ὅρα, ὅτι τὰς μὲν ἐκ γῆς ϗ ὕδατος μάστιγας Ἀαρὼν ἐπήνεγκε, τὸ αἷμα, τοὺς βατράχους, τοὺς σκνίπας· ταῖς δὲ ἀπὸ ἀέρος ϗ οὐρανοῦ πληγαῖς Μωϋσῆς ὑπηρετεῖτο, τῇ διὰ χαλαζῶν ϗ κεραυνῶν, τῇ διὰ τῆς ἀκρίδος, τῇ διὰ τοῦ σκότους· κοινῇ δὲ αὐτὸς ϗ Ἀαρὼν μίαν ἐπετράπησαν, τὴν διὰ τῶν ἀπὸ καμιναίας τέφρας φλυκτίδων· λοιπαὶ δὲ τιμωρίαι τρεῖς εἰσιν αὐτουργηθεῖσαι δίχα τῆς ἀνθρώπων ὑπηρεσίας· ἡ διὰ τῆς κυνομυίας, ἡ τῶν βοσκημάτων φθορὰ, ϗ ὁ τῶν πρωτοτόκων θάνατος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐπειδὴ οὐδὲ τὰ οἰκεῖα τοὺς Ἰουδαίους ἐπέτρεπον, πρὸς τοῖς οἰκείοις ἔλαβον ϗ τῶν Αἰγυπτίων τὸν πλοῦτον. ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἀδικῶν τοὺς Αἰγυπτίους· Θεοῦ γὰρ, ἑτέρους εὐεργετεῖν ἑτέρων ἀδικουμένων, ἀνάξιον· ἀλλ' ὅταν σκυλεῦσαι αὐτοὺς τοῖς Ἰουδαίοις ἐντέλλεται, τὸν μισθὸν, ὅνπερ αὐτοῖς τῆς πλινθοποιΐας ἐπώφειλον, εἰσεπράττετο· τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Εὐσέβιος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τῶν γὰρ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγομένων πληγῶν οὐκ ἐλάμβανον πεῖραν (οἱ Ἑβραῖοι δηλαδὴ) ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει· „ Καὶ τοῦτο ἦν τὸ πολλῷ παραδοξότερον, ὅτι μετὰ τὴν τοσαύτην ταλαιπωρίαν, οὐδεὶς ἦν ἀσθενῶν: ἤτοι νοσῶν· ϗ ταῦτα τοσούτων πληγῶν ἐν Αἰγύπτῳ κατενεχθεισῶν· τοῦτο ϗ τῆς φύσεως αὐτῆς τὴν ἀκολουθίαν ὑπερέβαινε τὸ ἐν τοσούτῳ πλήθει (ὑπὲρ γὰρ ἑξήκοντα μυριάδας ἦσαν οἱ ἄνδρες ἔχοντες ἡλικίαν· ὁδ' ἄλλος ὅμιλος πρεσβυτέρων, παίδων, γυναικῶν, οὐδ' ἀριθμητὸς) μηδένα εὑρεθῆναι ἀσθενοῦντα τὸ σῶμα. ϗ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Μέγα τὸ ἐκ χώρας τὰ χείριστα παθούσης, ἀπαθεῖς ἀπαλλάττεσθαι, μέχρις ἑνὸς τῶν Ἰουδαίων πάθει τινὶ νοσήματος μὴ παραπεσόντων. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἀπόδειξις σαφὴς, ὅτι χεὶρ Θεοῦ ὑπῆρχεν ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ ἐξάγουσα· πῶς γὰρ ἐν τοσαύταις μυριάσιν οὐδεὶς ἀσθενεῖν ἔμελλε; ϗ ταῦτα κακῶς αὐτῶν πασχόντων ϗ ταλαιπωρουμένων τοῖς ἔργοις ὁσημέραι;

38 : „ Εὐφράνθη Αἴγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ „ αὐτῶν, ὅτι ἐπέπεσεν ὁ φόβος αὐ- „ τῶν ἐπ' αὐτούς.

Ἐχάρησαν, λέγει, ὅλοι οἱ ἐν Αἰγύπτῳ μείναντες καὶ μὴ καταποντισθέντες, διατὶ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ ὁ φόβος αὐτῶν: τῶν Ἑβραίων δηλαδὴ, ἔπεσεν ἐπάνω εἰς αὐτούς, διὰ τὰς πληγὰς, ὁποῦ τοῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς χάριν τῶν Ἑβραίων. (1)

39 : „ Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην, καὶ „ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοῖς τὴν νύ- „ κτα.

40 : „ Ἤτησαν καὶ ἦλθεν ὀρτυγομήτρα, „ καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἐνέπλησεν αὐ- „ τούς.

41 : „ Διέῤῥηξε πέτραν, καὶ ἐῤῥύησαν ὕ- „ δατα. ἐπορεύθησαν ἐν ἀνύδροις πο- „ ταμοί.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδιηγήθη μὲ συντομίαν τὰς πληγὰς, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, τώρα γυρίζει τὸν λόγον εἰς τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἑβραίους: ἤγουν, ὅτι τοὺς ἐσκέπαζε μὲ νεφέλην τὴν ἡμέραν, καὶ μὲ σῦλον πυρὸς τὴν νύκτα, (2) ὅτι τοὺς ἔδωκεν ὀρτυγομήτραν καὶ τὸ Μάννα· τοῦτο γὰρ ὀνομάζει ἄρτον οὐρανοῦ, (3) ὅτι ἀπὸ τὴν πέτραν εὔγαλε νερὸν καὶ τοὺς ἐπότισε διψῶντας. ποταμοὺς δὲ λέγει τὰ διάφορα αὐλάκια τοῦ νεροῦ, ὁποῦ ἔτρεχαν ἐκ τῆς πέτρας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν ἀνύδροις δὲ ἤτοι τόποις, ἔνθα οὐδὲ νοτίδα ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ τινας, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. καθὼς περὶ τούτων πάντων εἴπομεν χωριστὰ χωριστὰ εἰς τὸν οζ. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ, ἵνα μὴ καὶ ἐδῶ τὰ αὐτὰ λέγωμεν.

42 : „ Ὅτι ἐμνήσθη τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου „ αὐτοῦ τοῦ πρὸς Ἀβραὰμ τὸν δοῦ- „ λον αὐτοῦ.

Τὰς ἀνωτέρω, λέγει, εὐεργεσίας ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, διατὶ ἐθυμήθη τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τὸν δοῦλόν του Ἀβραάμ: ἤγουν ὅτι θέλει πληθύνει τὸ σπέρμα του· καὶ ὅτι θέλει δώσει εἰς αὐτὸν τὴν γῆν Χαναάν: ἤτοι τὴν Παλαισίνην. (4)

43 : „ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Τοσαύτην ὁ Θεὸς μεταβολὴν τοῖς πράγμασιν ἔδωκεν, ὥσε τοὺς πρότερον πρὸς βίαν κατέχοντας αὐτοὺς, παρακαλεῖν ἀπᾶραι ϗ κατεπείγειν· διόπερ οὐδὲν τῆς δυνάμεως τῶν ἐχθρῶν, ὅταν ἔχωμεν ὑπερμαχοῦντα τὸν Θεὸν, φροντίζειν ὀφείλομεν· τοσοῦτο γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἱ Αἰγύπτιοι ταῖς παντοδαπαῖς ἐξεδειματώθησαν τιμωρίαις, ὡς ϗ εὐεργεσίαν οἰκείαν νομίσαι τὴν τῶν Ἑβραίων ἐλευθερίαν.

(2) Εἰς ταῦτα λέγει ὁ Χρυσόσομος· „ Εἶδες ἀταλαίπωρον βίον; εἶδες ἔργον θαυμασὸν ϗ παράδοξον; εἶδες τὴν κτίσιν ὑπηρετουμένην; ὅτε ὁ ἥλιος ἐλύπει μεθ' ἡμέραν, θερμοτέραν ἀφιεὶς τὴν ἀκτῖνα, ἀντὶ σέγης αὐτοῖς ἡ νεφέλη ἐγίνετο· ὅ, τε σῦλος τὸ σκότος αὐτοῖς διεσκέδαζεν, ὁμοῦ ϗ φῶς ϗ χειραγωγὸς αὐτοῖς γινόμενος· ἦν γὰρ σῦλος νεφέλης ἐπισκιάζων ἡμέρας, ϗ σῦλος πυρὸς φωτίζων νυκτὸς, ϗ ὁδηγοῦντες ἀμφότεροι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος, τὸ Μάννα λέγει, οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρος, (ὅνπερ οὐρανὸν ἡ θεία Γραφὴ πολλάκις προσαγορεύει) φερόμενον· ἅμα δὲ ϗ ὡς εἰκόνα τοῦ οὐρανίου ἄρτου τοῦ δοθέντος ἐν Μυσηρίῳ τῇ Ἐκκλησίᾳ φέροντα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορήμων· „ Τοῦτό φησιν, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν ταῦτα συνέβαινε· ϗ ἀπονοίας αὐτοῖς γένηται ἀφορμή· ὅθεν κατὰ τὸν Εὐσέβιον ϗ ὁ Μωϋσῆς εἶπε πρὸς τοὺς Ἑβραίους· „ Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐν τῷ ἐξαναλῶσαι Κύριον τὸν Θεὸν τὰ Ἔθνη ταῦτα πρὸ προσώπου σου λέγων· διὰ τὴν δικαιοσύνην μου εἰσήγαγέ με Κύριος κληρονομῆσαι τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ταύτην· οὐχὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην σου· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν τῶν Ἐθνῶν τούτων Κύριος ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς πρὸ προσώπου σου· ϗ ἵνα σήσῃ τὴν διαθήκην, ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν. (Δευτ. θ'. 2.)

43: „ Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀ-
„ γαλλιάσει, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς
„ αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ.

44: „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας Ἐθνῶν;
„ καὶ πόνους λαῶν κατεκληρονόμη-
„ σαν.

45: „ Ὅπως ἂν φυλάξωσι τὰ δικαιώμα-
„ τα αὐτοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκ-
„ ζητήσωσιν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὔγαλε τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, χαίροντα διὰ τὸν πνιγμὸν τῶν Αἰγυπτίων. καὶ τοὺς ἐκλεκτούς του ἐλευθέρωσε με εὐφροσύνην. ἐκλεκτοὺς δὲ τὸν ἴδιον λαὸν ὀνομάζει, ὡς διαλεγμένον ὄντα ἀπὸ τὸν Θεὸν. καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τοὺς τόπους τῶν ἑπτὰ Ἐθνῶν, ὁποῦ ἐκατοίκουν εἰς τὴν Παλαιςίνην· οἵτινες ἐκληρονόμησαν τοὺς κόπους καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῶν εἰρημένων Ἐθνῶν· (1) ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησε, λέγει, εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ Θεός· διὰ ποῖον τέλος; διὰ νὰ παρακινήσῃ αὐτοὺς νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, καὶ νὰ ἐκζητοῦν τὸν νόμον του. ἐκζήτησιν δὲ νόει, πῶς εἶναι ὁ πόθος· διατὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ποθεῖ τινὰς, τοῦτο καὶ ἐκζητεῖ.

ΨΑΛ.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ μόνον τῆς Αἰγυπτίων ἠλευθέρωσε δουλείας, ἀλλὰ ϗ τῶν Χαναναίων ἐδωρήσατο τὴν γῆν, ϗ τῶν ἀλλοτρίων πόνων δεσπότας ἀπέφηνεν· οὐ γὰρ ἔρημον, οὐδὲ ἄβατον ἐχαρίσατο γῆν· ἀλλὰ πίονα ϗ λιπαρὰν, ϗ εἰργασμένην καλῶς, ὥςε οὐδὲ ἐν γεωργίᾳ καμεῖν. λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Τίνα δὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ; εὐσέβεια, φιλοσοφία, ϗ τὸ τὴν ψυχὴν ἐκκαθᾶραι· τοιοῦτον αὐτοὺς ἀπαιτεῖ τὸν μισθὸν, πάλιν εἰς αὐτοὺς μεταβαίνοντα τοὺς καταβάλλοντας. ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητήσωσι: δηλονότι τὸ Εὐαγγέλιον· τί γὰρ ἔμελλον ζητεῖν, ὅπερ ἅπαξ εἶχον; οὐκοῦν τὴν διαθήκην πάντως τὴν δευτέραν αἰνίττεται· ὅθεν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐπειδὴ τοσούτων ἠξιωμένοι οὐκ ἐφύλαξαν τὰ εἰρημένα, ἤρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ χάρις· ϗ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀπώλεσαν, ἀλλὰ ϗ τοῦ Θεοῦ ἐκπεπτώκασι· δοῦλοί τε τῶν Ἐθνῶν ϗ πολεμίων γεγόνασιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΕ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΕ

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν προτερινόν· διατὶ καὶ οὗτος διηγεῖται, ὡς ἐκεῖνος, τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. πρὸς τούτοις οὗτος ἀναφέρει μὲν τὴν τῶν Ἑβραίων ἀχαριςίαν καὶ πονηρίαν, τοῦ Θεοῦ δὲ τὴν μακροθυμίαν καὶ φιλανθρωπίαν· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τοῦτο ὁμοίαν μὲ ἐκεῖνον ἔχει καὶ τὴν ἐπιγραφήν. „

1: „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι „ χρηστός.

Ἐξομολογεῖσθε, λέγει, ὦ ἄνθρωποι εἰς τὸν Κύριον τὰς ἁμαρτίας σας· διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἀμνησίκακος, εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἐξομολογοῦνται (1).

„ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εἰς τοῦτον, λέγει, τὸν αἰῶνα δίδεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας· εἰς δὲ τὸν μέλλοντα ἐνεργεῖται ἡ κρίσις αὐτοῦ. διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα. ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἐλεεῖ, διὰ τοῦτο καὶ πάντοτε πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς αὐτόν. ἢ καὶ ἄλλως, ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιον εἰς τοὺς ἀξίους ὄντας ἐλέους. (2)

2: „ Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυ- „ ρίου; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς „ αἰνέσεις αὐτοῦ;

Ποῖος

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος φησί· „ Τί δέ ἐςιν ὅτι χρηςός; οὐ διὰ τοῦτο βούλεταί σε κατηγορῆσαί φησι τῶν ἁμαρτημάτων, ἵνα κολάσῃ, ἀλλ' ἵνα ςεφανώσῃ· ἵνα ἀπαλλάξῃ κακίας· δικαςαὶ μὲν γὰρ ὁμολογοῦντα λαβόντες κολάζουσιν· ὁ δὲ Θεὸς, ὅταν ἀρνούμενον λάβῃ, τότε τιμωρεῖται· ὅταν δὲ ὁμολογοῦντα, παραμυθίας ἄξιοῖ ϗ συγγνώμης.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Προτρέπει δὲ προθύμως ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν διὰ τοῦ ἐπαγγέλλεσθαι ὅτι χρηςὸς ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· διὰ ταῦτά φησι, προθύμως ἐξομολογεῖσθε, ὅτι αὐτὸς ἕτοιμός ἐςιν εἰς φιλανθρωπίαν, εἰδὼς, ὅτι ἐλέους δεῖται τὰ τοῦ ἐνεςῶτος αἰῶνος πράγματα, θνητὰ ὄντα ϗ ἐπίκηρα.

Ποῖος, λέγει, εἶναι ἀρκετὸς νὰ εἰπῆ τὰς μεγαλοδυνάμους εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν του Ἰσραήλ; βέβαια οὐδείς· διατὶ αὐταὶ εἶναι ἀνεκδιήγηται· ἢ ἁπλῶς δυναςείας λέγει, τὰ μεγάλα ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· εἶπε γὰρ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβίδ· „ Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα, ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησε· (Ψαλ. ριγ 11.) ἢ δυναςείας ἐννοεῖ, τὰς Θεοπρεπεῖς δυνάμεις, τὰς ὁποίας θέλει κάμη, ὅταν γένη ἄνθρωπος. ὥςε τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου· ἢ ποῖος, λέγει, θέλει εἰπῆ τὰς αἰνέσεις καὶ δοξολογίας ἐκείνας, ὁποῦ ἁρμόζουσιν εἰς κάθε ἕνα θαῦμα τοῦ Κυρίου; ἤτοι οὐδείς. (1)

3: „ Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, „ καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην ἐν παντὶ „ καιρῷ.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλότυχοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ φυλάττουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. ἢ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουσι κρίσιν: ἤτοι διάκρισιν εἰς τὸ νὰ κρίνουν ὀρθῶς, ὄχι μόνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ προτίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸν ἑαυτόν τους· ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν ἀφίνουν νὰ ἀντιπολεμῆ τὸ σῶμα καὶ τὰ πάθη τοῦ σώματος τὴν ψυχήν τους, καὶ νὰ νικᾶται τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. ὁμοίως εἶναι μακάριοι καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ κάμνουσι πάντοτε δικαιοσύνην καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν τους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς εἴπομεν. (2)

4: „ Μνήσθητι ἡμῶν Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου, ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ τὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μυςήρια, καὶ τὸν νέον λαὸν τῶν χριστιανῶν, παρακαλεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ τότε καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ, εὐδοκίαν ὀνομάζωντας τὴν ἐκλογὴν τοῦ τοιούτου νέου λαοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐνθυμήσου, λέγει, ὦ Κύριε, καὶ ἡμᾶς. εἰς τὸ νὰ μᾶς συναριθμήσης μαζὶ μὲ ἐκεῖνον. ἢ εὐδοκίαν ὀνομάζει ἐκείνην, περὶ τῆς ὁποίας οἱ Ἄγγελοι ἔλεγον ἐν τῇ τοῦ Κυρίου γεννήσει· „ Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (Λουκ. β 14.) τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ φανερώσῃ καὶ μὲ τὸ ἀκόλουθον, πρὸς αὔξησιν περισσοτέραν τῆς αἰτήσεώς του. ἐπίσκεψαι, λέγει, καὶ ἐμένα Κύριε, μὲ τὸ σωτήριον ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔχει νὰ γένη εἰς τὸν Κόσμον ἀπὸ λόγουσου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· „ Αὐτὸς γὰρ, φησι, σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Ματθ: Α 21·)(3)

5: „ Τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ „ εὐφροσύνῃ τοῦ Ἔθνους σου· τοῦ ἐπαινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας „ σου.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπίσκεψαι καὶ ἐμένα Κύριε, διὰ νὰ εἰδῶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐεργεσίας τοῦ νέου

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόςομος εἶπε· „ Τί δέ ἐςιν ἀκουςὰς ποιήσει; τουτέςι διδάξει, δηλώσει, ἑρμηνεύσει· τί ἐςι τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; τουτέςι τὰς εὐχαριςίας αὐτοῦ, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος δεικνὺς, ὅτι πάντα λόγον ὑπερβαίνει τῶν ἀγαθῶν τὸ μέγεθος· ὡς εἰ ἔλεγε· τίς δύναται ἀξίως τὴν τοσαύτην ἀγαθότητα διηγήσασθαι;

(2) Ἄλλος δὲ τῶν ἑρμηνευτῶν ἐξέδωκεν ἀντὶ τοῦ οἱ ποιοῦντες δικαιοσύνην, οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνην· τὰ δύω γὰρ ταῦτα μάλιςα ζητεῖ ὁ Θεὸς, τήν τε τοῦ δικαίου φυλακὴν, καὶ τὴν τῆς φιλανθρωπίας χορηγίαν. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μακαρίζει οὐ τὸν ἅπαξ τῇ δικαιοσύνῃ χρησάμενον· ἀλλὰ τὸν ἀεὶ καὶ διηνεκῶς τοῖς ταύτης ἑπόμενον ἴχνεσιν.

(3) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Χρυσόςομος· „ Ἔςι καὶ ἐν κολάσει ἐπισκέψασθαι· διὰ τοῦτο ἐπισκοπὴν ζητεῖ τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ.

νέου λαοῦ σου· ἤτοι τῶν Χριστιανῶν, ἐκεῖνα τὰ Μυςήρια καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ καὶ ἐκεῖνοι θέλουν ἴδουν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν· (Ματθ. ιγ. 17.) καὶ διὰ νὰ χαρῶ καὶ ἐγὼ μαζὶ μὲ τὸ Ἔθνος σου τοὺς Χριςιανούς· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ Ἄγγελος διὰ τὴν χαρὰν ταύτην πρὸς τοὺς ποιμένας· „ Ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔςαι παντὶ τῷ λαῷ· (Λου. β'. 10.) Καὶ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ ἔχω καὶ ἐγὼ, λέγει, κοινωνίαν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, καὶ ἔπαινον ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριςιανῶν, ὅς τις μέλλει νὰ πιςεύσῃ εἰς τὸν Χριςόν. (1)

6: „ Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, „ ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν.

Τὰ λόγια ταῦτα νοοῦνται, ὁμοίως καὶ τὰ ἄνω εἰρημένα, ὅτι λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον ἐκείνων, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πιςεύσουν εἰς τὸν Χριςὸν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· ἀπὸ μέρους γὰρ τούτων λέγει ταῦτα ὁ Δαβὶδ, καθὼς ὡδήγησεν αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος· ὅθεν καὶ ἐξομολογεῖται τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἰουδαίων τὰς γενομένας πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ πιςεύσουν εἰς τὸν Χριςόν. (2)

7: „ Οἱ πατέρες ἡμῶν οὐ συνῆκαν τὰ θαυ„ μάσιά σου· οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ πλή„ θους τοῦ ἐλέους σου· καὶ παρεπί„ κραναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ „ θαλάσσῃ.

Οἱ πρόγονοί μας, λέγει, Ἰουδαῖοι, δὲν ἐγνώρισαν τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔκαμες Κύριε διὰ λόγου των (3) οὐδὲ ἔβαλον εἰς τὸν νοῦν τους τὸ ἔλεος, ὁποῦ ἔδειξας εἰς αὐτούς· ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι πάντοτε ἀλησμόνησαν ταῦτα οἱ πρόγονοί μας· ὅταν δηλαδὴ πλησιάσαντες κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, εἶδον τοὺς Αἰγυπτίους, ὁποῦ ἤρχοντο ὀπίσω κατ' ἐπάνω των· διατὶ τότε μὲ τὸ νὰ ἐφοβήθησαν πολλὰ, εἶπον γογγυςικῶς εἰς τὸν Μωϋσῆν· „ παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; (Ἐξ. ιδ. 11.) καὶ πάλιν „ Πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις· κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ (αὐτόθ. 12.) ὅθεν μὲ τὰ τοιαῦτα γογγυςικὰ λόγια των παρώργισαν τὸν Θεὸν, κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ἢ ἔλεγον ταῦτα ἀναβαίνοντες πρὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ἀναβαίνοντες δὲ εἶπε, διατὶ ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνέβαινον, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν χαμηλοτέρα κατὰ τὴν θέσιν. (4)

8: „ Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνό„ ματος αὐτοῦ, τοῦ γνωρίσαι τὴν δυ„ ναστείαν αὐτοῦ.

Οἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρήμων· „ Χρηςότητα τῶν ἐκλεκτῶν, τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν τὴν γενομένην τοῖς ἐκλεχθεῖσι νόησον, πολλὴν οὖσαν, ὥςε πόρνους καὶ τελώνας καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ πτωχοὺς ἀλλ' ἁλιεῖς, εἰς τὴν ἐκλογὴν ὑποδέξασθαι· ταύτην ἰδεῖν ὁ Προφήτης ἐπεθύμει· θεωρίας γὰρ ἄξιον τὸ θαῦμα ἐτύγχανεν· εὐφρανθῆναι δὲ ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ Ἔθνους, ὥςε τῆς κοινωνίας τῶν Μυςηρίων ἀπολαῦσαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πατέρας δὲ καλεῖ, οὐ τοὺς ἁγίους Πατριάρχας, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐκείνους γενομένους· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν. ὁ δὲ Χρυσόςομος ἔφη· „ Οὐ τοὺς πατέρας διαβάλλειν βουλόμενος τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον ἐπισπάσασθαι.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόςομος λέγει· Οὐκ εἶπεν· οὐκ εἶδον, ἀλλ' οὐ συνῆκαν· τουτέςιν οὐκ ἔγνωσαν ὡς ἐχρῆν, οὐδὲ τὸν σκοπὸν κατέμαθεν· τίς δὲ οὗτος ἦν; ἀπαλλαγῆναι τῆς πλάνης αὐτοὺς, καὶ ἐν ἀρετῇ διαλάμψαι.

(4) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ τόπου τὴν κατηγορίαν συνίςησιν· οὐ γὰρ δὴ χρόνος διέλιπε πολὺς, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν εὐθέως ἀμνημονήσαντες, τῷ οἰκείῳ πάλιν τρόπῳ ἐκέχρηντο.

Ὁ Θεὸς ἔσωσε, λέγει, καὶ δὲν ἔκλεισε τοὺς τότε Ἑβραίους εἰς τὰς χεῖρας τῶν διωκόντων αὐτοὺς Αἰγυπτίων, διὰ νὰ μὴ βλασφημηθῇ ἀπὸ τὰ Ἔθνη, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους Ἑβραίους, πῶς εἶναι ἀδύνατος, καὶ ἀπατεών· ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἦτον ἄξιοι τοιαύτης σωτηρίας, ὡς ἀγνώμονες καὶ ἀχάριστοι· τοῦτο δὲ λέγει, τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν μεγάλην δύναμιν ὁποῦ ἔχει, ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ Αἰγυπτίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα Ἔθνη. (1)

9: „Καὶ ἐπετίμησε τῇ ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ,
„καὶ ἐξηράνθη, καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς
„ἐν ἀβύσσῳ, ὡς ἐν ἐρήμῳ.
10: „Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισοῦν-
„τος, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χει-
„ρὸς ἐχθρῶν.
11: „Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐ-
„τοὺς, εἷς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη.
12: „Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ· καὶ
„ᾔνεσαν τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπάταξε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διὰ τῆς ῥάβδου τοῦ Μωυσέως, καὶ ἐξηράνθη κατὰ τὸ μέσον (2) καὶ ἔτζι ὡδήγησε τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν θάλασσαν, ὡσὰν εἰς τὴν ἔρημον· (3) ἐν ἀβύσσῳ δὲ εἶπε, διατὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐπεριπάτουν εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τὸν πάτον ἐκεῖνον τῆς θαλάσσης, ὅπου ἦτον πρὸ τοῦ σχισθῆναι, ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πολὺ πλῆθος τοῦ ὕδατος· καὶ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Φαραὼ, ὅστις τοὺς ἐμίσει· καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των: ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους: (4) ἐπειδὴ τὸ νερὸν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐσκέπασεν ὅλους αὐτοὺς, καὶ δὲν ἔμεινεν οὐδὲ ἕνας (5). ὅθεν οἱ Ἑβραῖοι ταῦτα βλέποντες, ἐπίστευσαν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔψαλον τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν, τὴν ὁποίαν ὑπαγόρευσεν ὁ Μωϋσῆς: ἤγουν τό· „Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται (Ἔξοδ. ιε. 1.) καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἦρχε τοῦ χοροῦ τῶν ἀνδρῶν, ἡ δὲ ἀδελφή του Μαριὰμ ἦρχε τοῦ χοροῦ τῶν γυναικῶν (6).

13: „Ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Αἰτία τῆς σωτηρίας οὐχ' ἡ ἐκείνων ἀξία· ἀλλὰ τί; ἡ αὐτοῦ φιλανθρωπία.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐπάταξεν αὐτῇ, ὡς ἐμψύχῳ, καὶ ἐξηράνθη τὸ μέσον. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐδὲ γὰρ ἡ ἀφὴ τῆς ῥάβδου, ἀλλὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ χέρσον ἐποίει τὸ πέλαγος.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Λόγῳ τῆς θαλάσσης τὸν πυθμένα γυμνώσας, τὴν πολλὴν ἐκείνην ἄβυσσον, ἱππήλατον αὐτοῖς ἀπέφηνεν ἔρημον· ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς ἐρήμοις πολλὴ τοῖς τρέχουσιν ἡ εὐκολία, μήτε φυτῶν ὄντων, μήτε φραγμῶν κωλυόντων, τὴν τῆς διαβάσεως εὐκολίαν δεδήλωκε τῇ τῆς ἐρημίας παραβολῇ.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Δύο ἐνταῦθα τίθησιν, ὅτι τε ἐχθροὶ ἦσαν, καὶ ἐπιβουλεύειν ἠδύναντο· τί γὰρ βαρύτερον ταύτης τῆς δουλείας, ὅταν ἐξουσία μετὰ μίσους ᾖ, καὶ τὸν πολέμιον ἔχῃ δεσπότην; ἀλλ' ὅμως ἁπάντων τούτων αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν.

(5) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος· „Ἔνθα μὲν γὰρ ἀνθρωπίνη ἦν ἡ ἐπιβουλὴ, ὅταν τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἀνῃρεῖτο κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Φαραὼ, πολλοὶ καὶ διέφυγον· ἐπεὶ δὲ ψῆφος ἄνωθεν ἐφέρετο, οὐδεὶς διαδῦναι ἴσχυσεν· ὅθεν τό· „Εἷς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη, τὴν θεήλατον δηλοῦντός ἐστι πληγήν.

(6) Ὑψηλότερον δὲ, ὡς ἐν θαλάσσῃ τῷ ἀστάτῳ τούτῳ καὶ ἐμπαθεῖ καὶ ταραχώδει βίῳ, πᾶσα μὲν ἀποστατικὴ διάνοια καθ' ὁμοιότητα τῶν Αἰγυπτίων, ὡς λίθος ἐν βυθῷ, καταδύεται· ὅσον δὲ φίλον καὶ διορατικὸν τῆς ἀληθείας, ὅπερ Ἰσραὴλ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὠνόμασται· τοῦτο μόνον ὡς ξηρὰν αὐτὴν διέρχεται, οὐδαμοῦ τῆς πικρίας καὶ τῆς ἅλμης τῶν βιωτικῶν πραγμάτων συνεφαπτόμενον· οὕτω τυπικῶς ὑπὸ καθηγεμόνι τῷ νόμῳ, οὗ τύπος Μωσῆς, ὁ Ἰσραὴλ τὴν θάλασσαν διεπέρασεν ἀβρόχως· καὶ τούτῳ συνδιαπερῶν ὁ Αἰγύπτιος, ὑποβρύχιος ἦν. ἑκάτερος ὑπὸ τῆς συμπαρούσης αὐτῷ διαθέσεως, ὁ μὲν κούφως διεξιὼν, ὁ δὲ, εἰς βυθὸν καθελκόμενος· κοῦφον μὲν γὰρ καὶ ἀνωφερὲς πρᾶγμα ἡ ἀρετὴ, καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτὴν ζῶντες ὡς νεφέλαι πέτανται κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, καὶ ὡς περιστεραὶ σὺν νεοσσοῖς· βαρὺ δὲ ἡ ἁμαρτία, καθὼς φησί τις τῶν Προφητῶν, ὡς ἐπὶ ταλάντου μολίβδου καθεζομένη. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Διὰ τοῦτο δὲ εἰς ᾠδὴν τὴν εὐχαριστίαν ὁ Μωϋσῆς συνέκλεισεν, ἵνα ἄληστον ἔχωσι τὴν μνήμην, καὶ συνεχῶς ᾄδοντες ἀναμιμνήσκωνται τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ. ἄλλος δέ φησιν· „Ὅτι τὸ τύμπανον τῆς Μαριὰμ, δι' οὗ τὴν ᾠδὴν ᾖσε, σῶμα νεκρὸν ὂν αἰνίττεται νέκρωσιν· ὥσπερ γὰρ τὸ τύμπανον πολὺν τὸν ἦχον ἀφίησι, πάσης ἰκμάδος κεχωρισμένον, καὶ ξηρὸν εἰς ἄκρον γινόμενον· οὕτω καὶ ἡ καθαρότης λαμπρὰ καὶ περιβόητος γίνεται, μηδὲν ἐν ἑαυτῇ ζωτικῆς ἰκμάδος κατὰ τὸν βίον τοῦτον προσδεχομένη.

13: „ Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων „ αὐτοῦ· οὐχ' ὑπέμειναν τὴν βουλὴν „ αὐτοῦ.

Ὀ γλίγωρα, λέγει, ἀλησμόνησαν οἱ Ἑβραῖοι τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἔδειξε πρὸς αὐτούς· διατὶ μετὰ τὴν διάβασιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης πεινάσαντες, ἐνθυμήθηκαν τὰ καζάνια τῆς Αἰγύπτου μὲ τὰ κρέατα· καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἄρτων, καὶ ἐγόγγυζον, χωρὶς νὰ ὑπομείνουν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ· ὅς τις ἐβούλετο νὰ κάμῃ κάμμίαν οἰκονομίαν, καὶ διὰ τοῦτο παρεχώρησε νὰ πεινάσουν. (1)

14: „ Καὶ ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ „ ἐρήμῳ· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν „ ἀνύδρῳ.

15: „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἴτημα αὐ„ τῶν. Ἐξαπέστειλε πλησμονὴν εἰς „ τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Ἐπεθύμησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κρέατα καὶ ἄρτους, ὡς εἴπομεν· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν τόπῳ ἀνύδρῳ, ζητήσαντες μὲ γογγυσμὸν καὶ πεῖραν, ὕδωρ διὰ νὰ πίουν: καθὼς καὶ ἐν τῷ οζ. Ψαλμῷ γέγραπται· „ Παρεπίκραναν τὸν ὕψιστον ἐν ἀνύδρῳ, καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· (2) ὅθεν ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸ αἴτημά των, τόσον τὸ περὶ τοῦ φαγητοῦ, ὅσον καὶ τὸ περὶ τοῦ ποτοῦ· αἴτημα δὲ, λέγει τὴν γογγυστικὴν ἐπιθυμίαν τους· ἐπειδὴ δὲν ἐζήτησαν, ἀλλὰ ἐπεθύμησαν καὶ κατελάλησάν καὶ ἐγόγγυσαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· δὲν ἔδωκε δὲ εἰς αὐτοὺς ἁπλῶς, ἀλλὰ μὲ πλησμονὴν καὶ χορτασμὸν, τόσον τὸ κρέας τῆς ὀρτυγομήτρας, ὅσον καὶ τὸν ἄρτον τοῦ Μάννα, καὶ τὸ νερὸν τὸ ἐν Μεῤῥᾷ γλυκανθὲν, καὶ τὸ ἐκ πέτρας ἀναβλύσαν.

16: „ Καὶ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ „ παρεμβολῇ, τὸν Ἀαρὼν τὸν ἅγ„ γιον Κυρίου.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἀντιστάθησαν εἰς τὸν Μωϋσῆν μὲ τὴν παρεμβολὴν τοῦ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών· καθὼς ἀναφέρει ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν, ἐν Κεφ. ις. ὁμοίως ἀντιστάθησαν καὶ εἰς τὸν Ἀαρὼν τὸν ἅγιον: ἤγουν τὸν καθιερωμένον εἰς τὸν Κύριον ὁ Κορὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, φιλονεικοῦντες νὰ ἱερατεύουν καὶ αὐτοὶ, ὡς ἡ αὐτὴ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἱστορεῖ.

17: „ Ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε Δαθὰν, „ καὶ ἐκάλυψεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀ„ βειρών.

Ἡ γῆ, λέγει, ἀνοίχθη καὶ ἐκατάπιε τὸν Δαθὰν ζωνταγόν, καὶ ἐσκέπασε τὴν συναγωγὴν τοῦ Ἀβειρών· ἡ ἐπὶ γὰρ πρόθεσις εἶναι περιττή. ἡ μὲν οὖν βίβλος τῶν ἀριθμῶν ἐν Κεφαλ. ις. λέγει, ὅτι

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος: „ Ἀπίστων τοῦτο ϗ ὀλιγόρων ἴδιον μὴ ἀναμένειν τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν, ὅταν μετὰ μακροθυμίας οἰκονομῆσαι ἐκεῖνος βούληται ἅπαντα· ἀλλ' ἀπογινώσκειν, λήθην παθόντας τῶν θαυμάτων τῶν ἔμπροσθεν.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Δύο δὲ τῶν Ἰουδαίων συνῆψεν ἁμαρτήματα. ἓν μὲν, ὅτι σαρκικὴν ἐπιθυμίαν ἐπεθύμουν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν ᾗ φιλοσοφεῖν ἔδει, ϗ ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας ἐγκρατεύεσθαι· δεύτερον δὲ, ὅτι δεηθέντες ὕδατος οὐκ ᾔτουν, ἀλλ' ἐπείραζον· πλὴν θαυματουργῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἐπαύετο. ἔφη δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἀλλ' ὅμως ϗ τοιούτων ὄντων οὐκ ἠμέλει· ἀλλὰ συγκατέβαινε πάντα πραγματευόμενος, ὥστε αὐτοὺς ἐπισπάσασθαι· ϗ καθάπερ παιδίων κλαυθμυριζομένων εἰκῆ ϗ μάτην, φιλόστοργος ἀνέχεται πατήρ· οὕτω δὴ κἀκείνων ὁ Θεός.

ἡ γῆ κατέπιε μαζὶ μὲ τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρὼν καὶ ὅλην τὴν συναγωγὴν αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη, καὶ τὰ τζαδίρια, καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των. ὁ δὲ Δαβὶδ διαμοίρασεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ὅτι κατέπιε χωριστὰ τὸν Δαθάν, καὶ χωριστὰ τὸν Ἀβειρὼν ἵνα μὲ τὸν τρόπον τοῦτον αὐξήσῃ περισσότερον τὴν συμφοράν τους. (1)

18: „ Καὶ ἐξεκαύθη πῦρ ἐν τῇ συναγω-
„ γῇ αὐτῶν, φλὸξ κατέφλεξεν ἁμαρ-
„ τωλούς.

Φωτία, λέγει, ἄναψεν εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ Κορέ· ἐπειδὴ εὐγῆκε φωτία ἀπὸ Κυρίου καὶ κατέκαυσε τοὺς διακοσίους πενῆντα ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπρόσφεραν, ὡσὰν ἱερεῖς θυμίαμα· καὶ ἔτζι κατέκαυσε τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους, ὁποῦ ἐπεχείρησαν νὰ ἁρπάσουν τὴν ἱερωσύνην ὡς ἡ αὐτὴ βίβλος τῶν ἀριθμῶν μαρτυρεῖ ἐν Κεφαλ. ις.

19: „ Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήβ, καὶ
„ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ.

Ἡ βίβλος τῆς Ἐξόδου ἱστορεῖ, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐβίασαν τὸν Ἀαρὼν καὶ ἔχυσε τὸ χωνευτὸν μοσχάρι, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπροσκύνησαν ὡς Θεόν· δὲν μεταχειρίζεται δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν τάξιν τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γενομένων· ἀλλὰ ὡς ἔτυχεν ἀριθμεῖ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας τῶν Ἑβραίων. (2)

20: „ Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν
„ ὁμοιώματι μόσχου ἐσθίοντος χόρ-
„ τον.

Ἐμεταβάλον, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ εἰς ὁμοίωμα μοσχαρίου, ὁποῦ τρώγει χορτάρι. τοῦτο δὲ ἐπρόσθεσε, διὰ νὰ κατηγορήσῃ περισσότερον τὴν ἀνοησίαν τῶν Ἑβραίων· διατὶ αὐτοὶ λογικοὶ ὄντες, ἐδόξασαν καὶ ἐπροσκύνησαν εἴδωλον ἀλόγου ζώου (3) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι· „ Τὴν δόξαν αὐτῶν. ἡ δόξα δὲ τῶν Ἰουδαίων ἦτον ὁ Θεός.

(1) Ὅθεν ὁ Νικήτας φησί· „ Ταύτην δὲ αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε, τοὺς ἄλλους σωφρονεῖν ἀναγκάζων· τῶν γὰρ φοβερῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρίας προβάλλεται· ὡς τῷ Ἰὼβ ἡ τῶν ὑπαρχόντων στέρησις τὰ δὲ, ὡς θεραπεία τῶν ἡμαρτημένων· ὡς τῷ Δαβὶδ ἡ περὶ τὸν οἶκον αἰσχύνη, παρανόμου ἐπιθυμίας δίκην ἀποτιννύντι· τὰ δὲ, ἐπὶ τῷ σωφρονεστέρους τοὺς ὑπολειπομένους ποιῆσαι· οἷα τὰ κατὰ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών· ἐνταῦθα γάρ, οὐκ αὐτοί τι τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως βελτίους γεγόνασι· πῶς γὰρ οἱ καταβάντες εἰς Ἅδου; οὓς χάσματα γῆς ἐπὶ μήκιστον εὐρυνόμενα κατέχωσε καὶ συνέσχεν; ἀλλὰ τοὺς λοιποὺς σωφρονεστέρους τῷ παραδείγματι πεποιήκασιν, ἰδόντας συγγενείας αὐτάνδρους ὑποσυρομένας, καὶ παγγενῆ καταπινομένας, καὶ οἰκίας ζώντων, τῆς γῆς διανοιχθείσης, εἰς ᾅδου κατερχομένας. περιέγραψε δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι ὅταν μὲν οἱ Ἑβραῖοι παρεπίκραναν τὸν Θεὸν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ἐγνώρισεν αὐτοῖς τὴν δυναστείαν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ ὅταν ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ, ἔδωκε τὸ αἴτημα αὐτῶν· ὅταν δὲ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρών, ἐπαίδευσεν αὐτούς· καὶ ἀνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρών· οὐκ ἔδει γὰρ καταφρονηθῆναι τοὺς τοῦ Θεοῦ θεράποντας· καὶ ἐπειδὴ χρηστότης καὶ ἀποτομία ἐστὶ παρ' αὐτῷ, πρῶτον τὰ τῆς χρηστότητος παρέσχετο· καὶ ἐπειδὴ οὐκ ὠφελήθησαν, τὰ τῆς ἀποτομίας αὐτοῖς ἐπήγαγεν· ὅθεν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· „ Ἐπειδὴ ἐφαύλισαν τὸν τὴν ἐρυθρὰν διασχίσαντα, διὰ τοῦτο αὐτοί, τῆς γῆς σχισθείσης, ἀπώλοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐχ ἁπλῶς τοῦ ὄρους Χωρὴβ ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀσεβείας διδάσκων ὑπερβολήν· ἐν ταύτῳ γὰρ ὤφθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος· ἐν τούτῳ δείματος αὐτοὺς ἐνέπλησε μετὰ πλείστου πυρὸς φανεὶς, σάλπιγξι χρώμενος καὶ κατακτυπῶν βρονταῖς, καὶ μετὰ τοσούτου δέους τὴν νομοθεσίαν προσφέρων· ἐν τούτῳ καὶ αὐτοὶ τετολμήκασι τὴν ἀσέβειαν. προσεκύνησαν δὲ τῷ γλυπτῷ· ἑτέρας γὰρ καὶ τοῦτο παραπληξίας κατηγορία· ὃ γὰρ ἑώρων διὰ τέχνης ἀνθρωπίνης εἶδος δεξάμενον, τούτῳ τὸ σέβας τὸ θεῖον προσήνεγκαν.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦ δὲ μόσχου, αὖ ἄλογος ἡ φύσις, καὶ ὁ χόρτος τροφὴ, καὶ ἡ δουλεία δέδοται

[illegible] ἤλλαξαν τὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα Θεὸν αὐτῶν [illegible] τὸ ὁμοίωμα ἑνὸς μοσχαρίου.

21: „ Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώ-
„ ζοντος αὐτοὺς, τοῦ ποιήσαντος
„ μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ,
22: „ Θαυμάσια ἐν γῇ Χὰμ· φοβερὰ ἐπὶ
„ θαλάσσης ἐρυθρᾶς.
23 Καὶ εἶπε, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς
„ εἰμὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτὸς αὐτοῦ ἔ-
„ στη ἐν τῇ θραύσει ἐνώπιον αὐτοῦ,
„ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ
„ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.

Προσκυνήσαντες, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὸ χωνευτὸν μοσχάρι, ἀλησμόνησαν τὸν Θεὸν, ὁποῦ τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἔκαμε τόσα μεγάλα θαύματα δι' αὐτοὺς, τόσον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ἔρημον· ὅθεν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν νὰ τὸν ἀφήσῃ, διὰ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλους τοὺς Ἑβραίους· οὕτω γὰρ εἶπε πρὸς αὐτόν· „ Ἔασόν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς ἐκτρίψω αὐτούς. (Ἐξ. λβ. 9.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς παρακαλῶν καὶ δυσωπῶν τὸν Θεὸν ἔλεγε· „ Δέομαι Κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγάλην, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς θεοὺς χρυσοῦς. καὶ νῦν, εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες· εἰ δὲ μή, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἧς ἔγραψας. (Ἐξ. λβ. 31.)

λέγουσι δὲ [illegible], ὅτι [illegible] καὶ λέγει ἡ Γραφὴ ἅμα μόσχον, ἀλλ' ὅμως πολλοὶ μόσχοι ἔγιναν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον χορεύοντες· „ Οὗτοι οἱ Θεοί σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου (Ἐξ. λβ. 4.) καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ χρυσοῦς Θεοὺς εἶπεν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. ἄλλοι δὲ νοοῦσιν, ὅτι τὸ πληθυντικὸν ἐμεταχειρίσθη ἀντὶ ἑνικοῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. (1)

24: „ Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητήν·
„ οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.

Ἀπεστράφησαν, λέγει, καὶ κατεφρόνησαν οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὰ λόγια καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς προπάτορας των περὶ τῆς γῆς ταύτης. τὴν καταφρόνησιν δὲ ταύτην τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας θέλεις εὕρῃς εἰς τὴν βίβλον τῶν Ἀριθμῶν ἐν κεφαλ. ιδ. ὅταν γυρίσαντες οἱ δώδεκα κατάσκοποι ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐδιηγοῦντο περὶ αὐτῆς, οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἀκούσαντες ἐδειλίασαν, καὶ ἔκλαιον.

25: „ Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμα-
„ σιν αὐτῶν· οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φω-
„ νῆς Κυρίου.

— Μέσα, λέγει, εἰς τὰ τζαδίρια των ἐγόγγυσαν

ημένη ἀνθρώποις, ἡ εἰκὼν εὐτελεστέρα πολλῷ· οὐ γὰρ μόνον ἄλογος, ἀλλὰ καὶ ἄψυχος· οὐκ ἐνεργεῖν, οὐ μυκᾶσθαι, οὐκ ἐσθίειν ἰσχύουσα· ἀλλ' ὅμως τὴν οὕτως ἀδρανῆ, τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων προτετιμήκασιν. ὁ Σεβῆρος δὲ λέγει, „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ οὐ λέγει τὸ ὁμοίωμα τοῦ ζώου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ μέμνηται λέγων· „ Ἐσθίοντος χόρτον, καθαπτόμενος τῶν ἀναισθήτων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Ἴδιον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὸ μὴ σιωπῇ τὰς κολάσεις ἐπάγειν· ἀλλὰ προκηρύττειν διὰ τῶν ἀπειλῶν, προκαλουμένου εἰς μετάνοιαν τοὺς ἡμαρτηκότας· ὡς πεποίηκε Νινευΐταις διὰ τοῦ Ἰωνᾶ· καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ ἐπὶ τῆς ἐν παραβολῇ συκῆς. οὕτως οὖν κἀνταῦθα δεκτέον τὴν πρόρρησιν, οὐχ ἀπόφασιν τοῦ πάντως ἐκβησομένου· ἀλλ' ἀπειλὴν ἐπιστροφὴν ἐμποιοῦσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἡμαρτηκότι γὰρ τῷ Ἰσραὴλ, οὐ σιωπῇ ἐπήγαγε τὸν ἀφανισμόν· ἀλλὰ κινῶν εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἱκεσίαν τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα, προεκήρυσσε λέγων· ἔασόν με, καὶ τὰ ἑξῆς, τοῦτο δὲ οὕτως εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅπως τὸ γνήσιον δειχθῇ τῆς τοῦ Μωσέως περὶ τὸν λαὸν διαθέσεως.

σαν οἱ Ἑβραῖοι · ἔφη γὰρ τὸ βιβλίον τῶν ἀριθμῶν ·
„ Καὶ ἀναλαβοῦσα πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἔδωκε φωνὴν, καὶ ἔκλαιεν ὁ λαὸς ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην. καὶ διεγόγγυζον ἐπὶ Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν (Ἀριθ. ιδ΄. 1.) ὅταν δηλαδὴ οἱ δώδεκα κατάσκοποι, ὁποῦ ἐστάλθησαν νὰ ἰδοῦν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, γυρίσαντες ὀπίσω ἐδιηγήθησαν εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν δύναμιν τῶν Ἐθνῶν, ὁποῦ ἐκατοίκουν εἰς αὐτὴν · ἐγόγγυσαν, λέγει, καὶ δὲν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, οὐδὲ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὴν, ἡ ὁποία ὑπέσχετο νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν εἰρημένην γῆν.

26 : „ Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐ-
„ τοὺς τοῦ καταβαλεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ
„ ἐρήμῳ.

27 : „ Καὶ τοῦ καταβαλεῖν τὸ σπέρμα
„ αὐτῶν ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ δια-
„ σκορπίσαι αὐτοὺς ἐν ταῖς χώραις.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκίνησε κατὰ τῶν Ἑβραίων τὴν χεῖρά του : ἤγουν τὴν κολαστικὴν καὶ τιμωρητικήν του δύναμιν διὰ νὰ τοὺς θανατώσῃ, καὶ νὰ καταφυτεύσῃ τὰ τέκνα τῶν γογγυστῶν Ἑβραίων εἰς τὴν γῆν τῶν Ἐθνῶν : τῶν Χαναναίων δηλαδὴ καὶ τῶν λοιπῶν · καὶ νὰ διασκορπίσῃ αὐτὰ εἰς τὰς χώρας αὐτῶν · εἶπε γὰρ, φησι, Κύριος πρὸς Μωϋσῆν · „ Ὅτι πάντες οἱ ἄνδρες, οἱ ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, καὶ οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς μου, ἡ μὴν οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὅσα ἐστὶ μετ' ἐμοῦ ὧδε (Ἀριθ. ιδ΄. 22.)

28 : „ Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ,
„ καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν,

Τελετὴ, λέγει καὶ ὡσὰν ἑορτὴ καὶ πανήγυρις ἐγίναν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ Βεελφεγὼρ · ἢ ἐμυήθησαν εἰς τὸ Βεελφεγὼρ · τὸ ὁποῖον ἦτον Εἴδωλον τῶν Μαδιανιτῶν, καθὼς ἱστορεῖται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν · „ Ἐτελέσθη γὰρ, φησιν, Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγὼρ (Ἀριθ. κε΄. 3.) ὅταν ἐπιθυμήσαντες οἱ Ἑβραῖοι τὰς θυγατέρας τῶν Μωαβιτῶν, καὶ Μαδιανιτῶν ἐπείσθησαν ἀπὸ αὐτὰς νὰ προσκυνήσουν τὰ εἴδωλά των · ὅθεν καὶ ἔφαγον τὰς θυσίας τῶν νεκρῶν : ἤγουν ἐκείνας, ὁποῦ ἐπροσφέροντο εἰς τὰ νεκρὰ καὶ ἀναίσθητα, καὶ ἀνενέργητα εἴδωλα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον. (1)

29 : „ Καὶ παρώξυναν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπι-
„ τηδεύμασιν αὐτῶν, καὶ ἐπληθύνθη
„ ἐν αὐτοῖς ἡ πτῶσις.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, μὲ τὰ ἀνωτέρω πονηρὰ

ἔργα

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος · „ Τὸ Βεελφεγὼρ εἴδωλόν ἐστιν Ἀμανιτῶν · ὁ καλούμενος παρ' Ἕλλησι Κρόνος, καὶ ὁ Ἀπολλινάριος δὲ λέγει · „ Εἴδωλον δὲ Βάαλ ἐν τόπῳ Φεγώρ · Ἕλληνες δὲ τὸν Βάαλ Βὴλ ὀνομάζουσιν, ὃν φασιν εἶναι τὸν Κρόνον · φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Φεγὼρ ὀνομάζεται καὶ Φογόρ · „ Ἐχθραίνετε γὰρ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν λαὸν, ἐχθραίνετε τοῖς Μαδιηναίοις, καὶ πατάξατε αὐτοὺς, ὅτι ἐχθραίνουσιν ὑμῖν ἐν δολιότητι, ὅσα δολιοῦσιν ὑμᾶς διὰ Φογὼρ καὶ διὰ Χασβὶ θυγατέρα ἄρχοντος Μαδιάμ (Ἀριθ. κε΄. 17.) ἔστι δὲ τὸ Φογὼρ ὄρος καθὼς γέγραπται · „ Καὶ παρέλαβε Βαλὰκ τὸν Βαλαὰμ ἐπὶ κορυφὴν τοῦ Φογὼρ τὸ παρατεῖνον εἰς τὴν ἔρημον · (Ἀριθ. κγ΄. 28.) φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὸ ὄρος Φογὼρ ἦτον στημένον τὸ Εἴδωλον τοῦ Βάαλ, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸ ἀνωτέρω ὁ Μωϋσῆς Φογὼρ, κατὰ συνεκδοχὴν ἀπὸ τοῦ τόπου τὸ ἐντοπιζόμενον Εἴδωλον δηλοποιῶν · ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε · „ Φεγὼρ μὲν ἐκαλεῖτο τοῦ εἰδώλου ὁ τόπος, Βάαλ δὲ τὸ Εἴδωλον · τοῦτον δέ φασι Κρόνον καλεῖσθαι τῇ Ἑλλάδι φωνῇ. θυσίας δὲ νεκρῶν προστέθεικεν ὁ Θεοδώριτος, τὰς καλουμένας παρ' Ἕλλησι χοὰς, ἃς τοῖς νεκροῖς προσφέρειν εἰώθασιν · ἢ καὶ διατὶ μὲ νεκρομαντείας ἐποίουν τελετὰς εἰς τὰ Εἴδωλα, καὶ μνήμας νεκρῶν ἀνδρῶν ἀνέφερον · ὡς ἄλλος λέγει.

ἔργα τους ἐπαρώργισαν τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἔπεσαν ἀπὸ αὐτοὺς πολλοί ἤγουν ἀπέθανον (1).

30 „ Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο καὶ
„ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.

31 „ Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύ-
„ νην, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἕως τοῦ
„ αἰῶνος.

Ὅταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἔπεσαν εἰς τὰς θυγατέρας τῶν Μωαβιτῶν, τότε ὁ Φινεὲς βλέποντας ἕνα Ἰσραηλίτην Ζαμβρὶ ὀνομαζόμενον, πορνεύοντα ἀδιάντροπα μὲ μίαν Μαδιανίτισσαν Χασβὴ καλουμένην, ἔμπροσθεν τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν συναγωγὴν, καὶ παίρνωντας σειρομάστην: ἤγουν κοντάρι, ἐκτύπησε καὶ διεπέρασε πέραν καὶ πέραν τὸν Ἰσραηλίτην, μαζὶ μὲ τὴν Μαδιανίτισσαν· καὶ ἔτζι ἔπαυσεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἡ πτῶσις καὶ ὁ θάνατος τοῦ λαοῦ· ὁ δὲ Φινεὲς ἦτον υἱὸς Ἐλεαζάρου υἱοῦ Ἀαρὼν· ἤγουν ἔγγονος τοῦ Ἀαρών· ὅθεν ὁ ζῆλος αὐτὸς, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Φινεὲς, ἐλογίσθη εἰς ἀρετὴν καὶ ἀνδραγαθίαν μεγάλην· διὰ τοῦτο καὶ στέφανον ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, νὰ ἔχῃ τὴν ἱερωσύνην αἰώνιον, αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του· καὶ ὄχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εὐφημίζεται τὸ ὄνομά του διὰ τὸν φόνον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔκαμε διὰ τὴν εὐσέβειαν· καὶ ὅρα εἰς τὸ κε': κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν. (2)

32 „ Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος
„ ἀντιλογίας, καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς
„ δι' αὐτούς.

33 „ Ὅτι παρεπίκραναν τὸ πνεῦμα αὐ-
„ τοῦ, καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς χείλε-
„ σιν αὐτοῦ.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, παρώργισαν τὸν Θεὸν εἰς τὴν ἔρημον Κάδης· ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἐδίψησεν ὁ λαὸς, καὶ ἐπαραπονεῖτο καὶ ἐγόγγυζε καὶ ἀντιλογεῖ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ νερὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔρρευσεν ἐκ τῆς πέτρας, ὠνομάσθη ὕδωρ ἀντιλογίας· ἐκακώθη δὲ ὁ Μωϋσῆς διὰ τοὺς Ἑβραίους· διατὶ ἐπροσάχθη μὲν αὐτὸς ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ πάρῃ τὴν ῥάβδον του, καὶ νὰ συνάξῃ ὅλον τὸν λαὸν, καὶ νὰ λαλήσῃ πρὸς τὴν ἐκεῖ ἀντικρὺ εὑρισκομένην πέτραν διὰ νὰ εὐγάλῃ νερὸν· λαβὼν ὅμως τὴν ῥάβδον του, καὶ συνάξας τὸν λαὸν εἶπε πρὸς αὐτούς· „ Ἀκούσατέ μου ὦ ἀπειθεῖς, μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομαι ὑμῖν ὕδωρ; (Ἀριθ. κ'. 10.) ἔπειτα ἐκτύπησε τὴν πέτραν μὲ τὸ ῥαβδί του δύω φοραῖς, καὶ εὐγῆκε νερὸν πολύ· ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐλάλησε πρὸς τὴν πέτραν, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ ἀλλὰ ἐλάλησε πρὸς τὸν λαὸν μὲ ἀγανάκτησιν καὶ ὀλιγωρίαν, διὰ τοῦτο ἐκακοκρίθη ἀπὸ τὸν Θεὸν· ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Ἀαρὼν, καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν· ἐπειδὴ δὲν ἐπιστεύσατε εἰς ἐμένα νὰ με ἁγιάσετε: ἤγουν νὰ με δοξάσετε ἔμπροσθεν εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο δὲν θέλετε ἐμβάσετε ἐσεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγε-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθα αἰνίττεται, ὅτι οὐ ταῦτα μόνον ἡμάρτανον, ἀλλὰ διηνεκῶς· ἅπερ ἅπαντα κατὰ μέρος διηγήσασθαι οὐκ ἀνέχεται· οὐ γὰρ πρότερον, οὐδὲ δεύτερον, οὐδὲ τρίτον, μυριοστὸν δὲ αὐτοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ διαφόρως ἀσεβοῦντας ἔφερεν ὁ μακρόθυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Φίλων Ἰουδαῖος, ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Φινεὲς μιμησάμενοι καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ἐγκρατείας, κατὰ προσαγὴν τοῦ Μωϋσέως, ἐσκότωσαν εἰκοσιτέσσαρας χιλιάδας Ἑβραίους εἰς μίαν ἡμέραν, τοὺς προσκυνήσαντας καὶ θυσιάσαντας εἰς τὰ Εἴδωλα· καὶ ἔτζι ἐκαθάρισαν τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὸν κοινὸν μολυσμόν· „ Τοῦτο θεασάμενοί τινες τὸ παράδειγμα, τῶν ἐγκράτειαν καὶ θεοσέβειαν ἐζηλωκότων, προστάξαντος Μωσέως, ἐμιμήσαντο, καὶ πάντας τοὺς τελεσθέντας τοῖς χειροποιήτοις συγγενεῖς καὶ φίλους ἡβηδὸν ἀνελόντες, τὸ μίασμα τοῦ Ἔθνους ἐκκαθαίρουσι· φασὶ γοῦν τετρακισχιλίους πρὸς τοῖς δισμυρίοις ἀναιρεθῆναι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἡ Γραφή· „ Καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ πληγῇ τέσσαρες καὶ εἴκοσι χιλιάδες· (Ἀριθ. κε'. 9.) σὺ δέ μοι σκόπει, λέγει ὁ Χρυσόστομος, πῶς οὐδέτερος αὐτῶν (ἤτοι οὔτε ὁ Μωϋσῆς οὔτε ὁ Φινεὲς) ἁπλῶς ἐπιτυγχάνει τῆς ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων συγγνώμης· ταῦτα δὲ λέγω, ἵνα μὴ ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων θαῤῥῶμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωμεν μετάνοιαν.

γελίας, τὴν ὁποίαν ἔδωκε εἰς αὐτούς. ἡ αἰτία δὲ ὁποῦ ὡμίλησεν ὁ Μωϋσῆς ἔτζι ἦτον, διατὶ προλαβόντες οἱ Ἰσραηλῖται ἐπίκραναν τὴν ψυχὴν τοῦ Μωϋσέως, μὲ τὸ νὰ ἐγόγγυζαν καὶ ἐλοιδόρουν αὐτόν· ἐκ τούτου γὰρ ἀναγκασθεὶς, ὠλιγώρησεν: ἤγουν ὀλίγον ἐφρόντισε διὰ τὴν προσταγὴν ὁποῦ τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός. διέστειλε δὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι διστακτικῶς ἐλάλησεν ὁ Μωϋσῆς καὶ μὲ ἀμφιβολίαν, μὴ πιστεύωντας, ὅτι ἐξάπαντος ἔχει νὰ εὔγῃ ὕδωρ ἀπὸ τὴν πέτραν· νομίζω γὰρ, ὅτι ὑπέλαβε, πῶς δὲν θέλει εὐγάλῃ ὕδωρ ἡ πέτρα· διατὶ οἱ Ἑβραῖοι συχνὰ ἐφαίνοντο ἀχάριστοι πρὸς τὸν Θεὸν, τὸν εὐεργετοῦντα αὐτοὺς μὲ τόσας καὶ τόσας εὐεργεσίας. (1)

34: „ Οὐκ ἐξωλόθρευσαν τὰ ἔθνη, ἃ „ εἶπε Κύριος αὐτοῖς.

35: „ Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ „ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, δὲν ἐξωλόθρευσαν τὰ ἔθνη, ὁποῦ ἦσαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καθὼς εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ μάθωσι τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ πονηρὰ, καὶ τοῖς εἰδώλοις λατρεύσωσιν, ὡς ἱστορεῖ περὶ τούτων ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις σμίγοντες μὲ τὰ ἔθνη, ἔμαθον τὰ ἔργα ἐκείνων τὰ πονηρὰ καὶ ἀσεβῆ· ἄρα δὲ καὶ [illegible] Ψαλμικὸν στίχον· „ Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἠθέτησαν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. (2)

36: „ Καὶ ἐδούλευσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν, καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάν„ δαλον.

37: „ Καὶ ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ „ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς Δαιμο„ νίοις.

38: „ Καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῷον, αἷμα υἱ„ ῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων, ὧν ἔθυ„ σαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν.

Οἱ

---

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐφ' ᾧ καὶ Μωϋσῆς ἀπωδύρετο πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας λέγων· „ Καὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἐθυμώθη μοι περὶ τῶν λεγομένων ὑφ' ὑμῶν· καὶ ὤμοσεν, ἵνα μὴ διαβῶ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον, καὶ ἵνα μὴ εἰσέλθω εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ. (Δευτ. δ'. 21.) καὶ πάλιν· „ Καὶ ὑπερεῖδε Κύριος ἐμὲ ἕνεκεν ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσήκουσέ μου· καὶ εἶπε Κύριος πρός με· ἱκανούσθωσοι· μὴ προσθῇς ἔτι λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦτον (Δευτ. γ'. 26.) μονονουχὶ λέγων· „ Νήφετε καὶ σωφρονεῖτε· εἰ γὰρ ἐμοῦ τοῦ νομοθέτου οὐκ ἐφείσατο διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην, ἐννοήσατε ποίαν ὑποστήσεσθε τιμωρίαν ὑμεῖς, εἰ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένετε κακοῖς. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι κἂν μεγάλα τις ἁμάρτῃ, λαθὼν δὲ ἐργάσηται τοῦτο, καὶ μηδένα σκανδαλίσῃ, ἐλάττονα δίδωσι δίκην, τοῦ καταδεέστερα μὲν ἡμαρτηκότος, μετὰ παῤῥησίας δὲ καὶ τοὺς πολλοὺς σκανδαλίσαι. Θαυμάζει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ Ἐγὼ μὲν ὅταν ἴδω τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Μωϋσέα ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας, οὐδενὸς ἕνεκεν ἑτέρου, ἀλλ' ἵνα μόνον εἴπῃ γογγύζοντι τῷ λαῷ δι' ἀπορίαν ὕδατος· „ Μὴ ἐκ ταύτης τῆς πέτρας ἐξάξομαι ὑμῖν ὕδωρ; τούτου μόνου ἕνεκα εὐθὺς ἀπειλὴν δεχόμενον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας οὐκ εἰσελεύσεσθαι, ἥτις ἦν τότε τῶν πρὸς Ἰουδαίους ἐπαγγελιῶν τὸ κεφάλαιον· ὅταν ἴδω τοῦτον παρακαλοῦντα καὶ μὴ συγχωρούμενον· ὄντως μὲν ὁρῶ Θεοῦ ἀποτομίαν κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ὄντως δὲ ἐκεῖνο ἀληθὲς εἶναι πείθομαι τὸ, „ Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; δοκεῖ μὲν οὖν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡς τιμωρίαν ἐπιθεῖναι τῷ Μωϋσῇ τὴν ἔξω τῆς ἁγίας γῆς τελευτὴν τῶν ὅλων ὁ πρύτανις· ἕτερα δὲ οἰκονομῶν ἐπραγματεύσατο ταῦτα· πρῶτον μὲν γὰρ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπιστάμενος ἄνοιαν, οὐκ εἴασε δι' αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑπόσχεσιν πέρας λαβεῖν, ἵνα μὴ αὐτὸν Θεὸν ὑπολάβωσιν· διά τοι τοῦτο καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ λαθεῖν ἐποίησεν ὁ Θεός· πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ τῆς νομοθεσίας ἠβουλήθη δεῖξαι τὸ πρόσκαιρον, ἀπὸ τῶν αὐτῷ τῷ νομοθέτῃ συμβάντων. καὶ ὁ θεῖος δὲ Κύριλλος λέγει· „ Ἑτέρως δὲ παραδεξόμεθα, Μωϋσῆν μὲν εἰς τὸν νόμον, εἰς ἱερωσύνην δὲ τὸν Ἀαρὼν, τὸ δὲ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας πρόσωπον τῇ Μαριὰμ περιθήσομεν. οὐ τοίνυν, οὔτε ὁ νόμος, οὔτε ἡ κατ' αὐτὸν ἱερωσύνη, οὔτε ἡ ἐν σκιαῖς λατρεία εἰς τὸν τῶν ἁγίων κλῆρον, καὶ εἰς τὴν ἀληθεστέραν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ἡμᾶς εἰσκομίσει· οὐ γὰρ δι' αἱμάτων εὐαρεστήσομεν· βαδιούμεθα δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ εἰς τὸν τῶν Πατέρων ἥξομεν κλῆρον, καθηγητὴν ἔχοντες τὸν Χριστὸν, ὡς Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ.

(2) Οὐ μόνον, λέγει ὁ Χρυσόστομος, οὐκ ἐξωλόθρευσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεμίγησαν αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὴν ἀσέβειαν κατεμόλησαν· καὶ οὐ μόνον ἐκείνους οὐκ ἐποίησαν βελτίους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐξ ἐκείνων ἐγένοντο χείρους.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, ἐλάτρευσαν εἰς τὰ εἴδωλα τῶν Ἐθνῶν· καὶ ἔτζι ἐγεννήθησαν τὰ εἴδωλα εἰς σκάνδαλον αὐτῶν. ἡ λατρεία ὁποῦ ἐπρόσφερον εἰς τὰ εἴδωλα, ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπῆς καὶ βοηθείας· καὶ ἀκολούθως ἔγινεν εἰς πτῶσιν αὐτῶν. ἐθυσίασαν δὲ οἱ Ἑβραῖοι τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας των εἰς τὰ Δαιμόνια, ἐκχέοντες τὸ ἀθῶον καὶ ἀναίτιον αἷμα αὐτῶν· ἀκόλουθον δὲ ἦτον νὰ κάμνουν οἱ Ἑβραῖοι ταῦτα· διατὶ ἔμαθον τὰ ἔργα τῶν Ἐθνῶν, τὰ γὰρ Ἔθνη κατά τινας καιροὺς ἐθυσίαζον τοὺς υἱοὺς των εἰς τὰ εἴδωλα. (1)

„ Καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς
„ αἵμασι.

39: „ Καὶ ἐμιάνθη ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν
„ καὶ ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύ-
„ μασιν αὐτῶν.

Τὸ ἐμιάνθη εἶναι ἑρμηνευτικὸν τοῦ ἐφονοκτονήθη· ἐμολύνθη, λέγει, ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς φόνους καὶ τὰ αἵματα, καὶ ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα τῶν Ἑβραίων· ὅθεν αὐτοὶ χωρισθέντες ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐκολλήθησαν εἰς τὰ Δαιμόνια· τὴν λατρείαν γὰρ τῶν εἰδώλων καὶ Δαιμόνων πορνείαν καὶ μοιχείαν ὀνομάζει καὶ ὁ Δαβίδ, καὶ ἄλλοι Προφῆται· πλὴν νοεῖται ὁ λόγος καὶ διὰ τὰς σαρκικὰς ἀκολασίας αὐτῶν. (2)

40: „ Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν
„ λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐβδελύξατο τὴν
„ κληρονομίαν αὐτοῦ.

41: „ Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας
„ ἐχθρῶν, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ
„ μισοῦντες αὐτούς.

Ὅθεν διὰ τὴν δαιμονολατρείαν, λέγει, καὶ τὰ παράνομα ἔργα τῶν Ἑβραίων, ὠργίσθη ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὸν λαόν του, καὶ ἐσιχάθη τὴν κληρονομίαν του· ἤτοι αὐτοὺς πάλιν τοὺς Ἑβραίους· διὰ τοῦτο καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτοὺς, καθὼς ταῦτα ἱστορεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. (3)

42: „ Καὶ ἔθλιψαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐ-
„ τῶν, καὶ ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς
„ χεῖρας αὐτῶν.

43: „ Πλεονάκις ἐρρύσατο αὐτοὺς, αὐτοὶ
„ δὲ παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ βου-
„ λῇ αὐτῶν· καὶ ἐταπεινώθησαν ἐν
„ ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.

Πολλαῖς φοραῖς, λέγει, ὁ Θεὸς ἐλύτρωσε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους, ὡσ-

μαρ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Διπλοῦν τὸ ἔγκλημα, ὅτι τε ἔθυσαν υἱοὺς, καὶ ὅτι ἀθώους· μάλιστα μὲν γὰρ οὐδὲ ὑπευθύνους ὄντας κολάζειν ἐχρῆν· νῦν δὲ καὶ ἀθώους· καὶ τρίτον ἔτι τούτου χαλεπώτερον, ὅτι καὶ Δαιμονίοις· καὶ οἱ μὲν Δαίμονες ἔλεγον σφάξαι τέκνα, καὶ ὑπήκουον· ὁ δὲ Θεὸς ἔλεγεν ἀπολέσαι Ἔθνη, καὶ ἀντέλεγον· ἐβούλετο δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ πάλιν διδασκάλους ἔχωσι πονηρίας.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώρητος· „ Πορνείαν ἐνταῦθα οὐ τὴν ἀκολασίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Εἰδώλων λατρείαν καλεῖ. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Συνεχῶς ταύτην (τὴν εἰδωλολατρείαν) πορνείαν μάλιστα καλεῖν εἰώθασιν οἱ Προφῆται, ὁμοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν κηδεμονίαν ἐνδεικνύμενοι, καὶ τὴν ἐκείνων ἀγνωμοσύνην· ὁπόσην γὰρ ἀνὴρ περὶ γυναῖκα ἐνεδείξατο πρόνοιαν, τοσαύτην ὁ Θεὸς περὶ ἐκείνους· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπεσκίρτησαν, καὶ περὶ τὰ Εἴδωλα ἐκωμάσαν(?)ν(?) ἐμοιχαλίσαν(?)· ὁ δὲ Ἡσύχιος, τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀποστασίαν πορνείαν καλεῖ.

(3) Λέγει γὰρ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐπειδὴ οὐκ εἰς δέον ἐχρήσαντο τῇ ἐλευθερίᾳ, ποιεῖ δούλους αὐτοὺς τῶν βαρβάρων· ἵνα ταύτῃ γένωνται βελτίους, ὅπερ οὖν καὶ συνέβη· τότε γὰρ καὶ συνεστάλησαν, καὶ ἐπιεικέστεροι κατέστησαν. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Οὐ παραδίδωσι Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἐὰν μὴ πρότερον βδελύξηται αὐτόν· βδελύσ-

σε-

μαρτυρεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν · αὐτοὶ ὅμως ἐλύπησαν τὸν λυτρωτήν τους Θεὸν μὲ τὴν πονηρὰν τους βουλὴν, καὶ μὲ τὴν ἀχάριστον γνώμην τους · καὶ ἐκατάπεσαν καὶ ἀδυνάτησαν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀνομίας των. (1)

βωσαν αὐτούς. ἐγίνε δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον, καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Κύρου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξου, καθὼς ὁ Ἔσδρας ἱστόρησεν. (2)

44: „ Καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ θλίβεσθαι
„ αὐτοὺς, ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι
„ τῆς δεήσεως αὐτῶν.

45: „ Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ,
„ καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος
„ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.

46: „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμοὺς
„ ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευ-
„ σάντων αὐτούς.

47: „ Σῶσον ἡμᾶς Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν,
„ καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐ-
„ θνῶν, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ
„ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, τοῦ ἐγκαυ-
„ χᾶσθαι ἐν τῇ αἰνέσει σου.

48: „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ
„ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶ-
„ νος· καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς γένοιτο
„ γένοιτο.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶδε πῶς ἐθλίβοντο οἱ Ἑβραῖοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς των · ὅθεν ἐθυμήθη τὴν διαθήκην καὶ ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ ὡς πολυέλεος μετέβαλε τὴν ὀργήν του εἰς ἔλεος. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ μεταμελήθη · διὰ τοῦτο οἰκτείρησε καὶ ἠλέησεν αὐτοὺς, ὄχι κρυφίως καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερὰ καὶ μὲ παρρησίαν, ὥστε ὁποῦ ἔμαθον τὸ πρὸς αὐτοὺς θεῖόν του ἔλεος ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐσκλάβωσαν τοὺς Ἑβραίους · διότι καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ἱστορεῖ, διάφορα Ἔθνη κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐσκλάβωσαν αὐτούς.

Ἐδῶ πάλιν γυρίζει εἰς τὴν προτέραν παρακάλεσιν ὁ Δαβίδ · νομίζω δὲ, ὅτι ἡ παρακάλεσις αὕτη γίνεται ἐκ προσώπου τῆς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίας. ἴσως δὲ καὶ ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, ὁποῦ ἐσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους τόπους ὕστερα ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλωνίων · συμμάζωξαι, λέγει, ἡμᾶς ὦ Κύριε, διὰ νὰ σὲ εὐχαριστοῦμεν ὡς λυτρωτὴν καὶ ἐλευθερωτήν μας · καὶ διὰ νὰ καυχώμεθα εἰς τὸ νὰ σὲ δοξάζωμεν · διότι μέγα πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ σὲ αἰνῇ τινάς. καὶ καύχησις ἀληθινὴ εἶναι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ σὲ αἰνοῦσι · διατὶ αὐτοὶ ἀξιόνονται νὰ γίνωνται ὑμνηταὶ τοῦ τοιούτου Παντοδυνά-

---

σεται δὲ αὐτὸν διὰ τὰς προλελεγμένας πράξεις · ἐπειδὰν δὲ ὁ Κύριος παραδῷ, τίς οὐ δύναται αὐτοῦ κυριεύσειν ; ἤτοι πᾶς κυριεύει αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος · „ Ὁμοῦ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὕμνησε, καὶ τὴν ἐκείνων κακίαν ἐτραγῴδησεν · ὁ μὲν γὰρ, εὐεργετῶν καὶ ῥυόμενος αὐτοὺς τῶν λυπηρῶν οὐκ ἐπαύετο · οἱ δὲ, καὶ παροργίζοντες αὐτὸν, καὶ παραπικραίνοντες ὁμοίως ἐπέμενον.

(2) Οὗτοι γὰρ οἱ βασιλεῖς ἐλεήσαντες τοὺς Ἑβραίους, ὄχι μόνον ἠλευθέρωσαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ καὶ χρήματα ἔδωκαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ θείου ναοῦ · μεταμέλειαν δὲ καλεῖ τὴν τῆς παιδείας παῦλαν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος · „ Ὁρᾷς ἡλίκον ἐστὶν εὐμένεια Θεοῦ ; ὅπως ἡμῖν καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὐμενεῖς ἐργάζεται, καὶ οὐδὲ τινὰς, ἀλλὰ πάντας ; καὶ οἱ λαβόντες αἰχμαλώτους πολέμιοι, οὗτοι σπλάγχνα πατέρων περὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἀναλαμβάνουσιν ; ὥστε δῆλον, τὸ μὲν, ὀργῆς εἶναι Θεοῦ · τὸ δὲ, φιλανθρωπίας · ἀμφοῖν γὰρ εἰς διόρθωσιν χρῄζομεν.

νάμεου καὶ ἀκραγάθου Θεοῦ. αἰνετὸς, λέγει, καὶ εὐφημητὸς εἶναι πάντοτε ὁ Θεός. καὶ ὅλος ὁ λαὸς θέλει εἰπῇ τοῦτο: ἤγουν τό· „Εὐλογητὸς ὁ Κύριος· ἢ τὸ, γένοιτο εὐλογητός. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡϚ.

„Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἔχει τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν, ὁποῦ εἶχε καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός. διατὶ καὶ οὗτος διηγεῖται τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἐκεῖνος, κατὰ τὸν Ἡσύχιον καὶ Δίδυμον. (2)

1 : „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι „χρηστὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ „ἔλεος αὐτοῦ.

2 : „Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυ„ρίου, οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐ„χθροῦ.

3 : „Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐ„τοὺς, ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν „καὶ βοῤῥᾶ καὶ θαλάσσης.

Τὸ ἴδιον τοῦτο προοίμιον ἔχει καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς, καὶ ὅρα τὴν ἐξήγησιν τούτου ἐκεῖ. ἂς εἰποῦν, λέγει, ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν Κύριον. τί νὰ εἰποῦν; ὅτι εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος. (3) πά-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „Εἶδες τῆς αἰχμαλωσίας τὸν καρπόν; εἶδες τῆς ἐπανόδου τὸ κέρδος; τοσαύτην ἐδώκαμεν δίκην, φησιν· ἀπάλλαξον οὖν τῶν πολεμίων· δὸς μετὰ τῶν προσηκόντων νόμων τοὺς εἰωθότας ὕμνους ἀναφέρειν τῷ ὀνόματι τῷ σῷ· δὸς καλλωπίζεσθαι ἐν τῇ λατρείᾳ τῇ σῇ. περὶ δὲ τοῦ γένοιτο γένοιτο, φησὶ ὁ Θεοδώριτος· „Προσήκει δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα τὸ, ἀμὴν τῇ τῶν ὑμνούντων ἐπιφέρειν φωνῇ· τὸ γὰρ γένοιτο γένοιτο, ἀμὴν ἀμὴν ὁ Ἑβραῖος καλεῖ· ὅθεν καὶ τὸ ἔθος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μεμένηκε, τὸ τῇ δοξολογίᾳ τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ ἀμὴν συντίθεσθαι τὸν λαόν· καὶ τὴν ἐντεῦθεν κοινωνίαν προσφέρειν, καὶ τὴν εὐλογίαν λαμβάνειν. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐν τούτοις καὶ τὴν τετάρτην βίβλον τῶν Ψαλμῶν, Ἑβραίων παῖδες ὁρίζονται, τέλος ἔχουσαν, ὥσπερ αἱ προλαβοῦσαι τρεῖς, τὸ, γένοιτο γένοιτο.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν θεσπίζει, καὶ τὴν πάντων ἀνθρώπων σωτηρίαν προαγορεύει. κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ τὰ τῶν Κριτῶν ἐμφαίνει.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Τῷ Κυρίῳ ἐξομολογήσασθαι δεῖ, κατά τε τὸ ὁμολογεῖν τὰ ἑαυτῶν πλημμελήματα ὡς ἰατρῷ· κατά τε τὸ εὐχαριστεῖν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίαις, τὸ ἐχέγγυον τῆς περὶ αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἔχοντας· καὶ ὅτι μὴ μόνον χρηστός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ παρατείνει τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς πάντα τὸν παρόντα αἰῶνα.

ὅθεν δὲ ἐλυτρώθησαν ; ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Διαβό-
λου . ὁ λόγος δὲ οὗτος νοεῖται διὰ τοὺς Χριστιανοὺς,
ὁποῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσι-
ον καὶ τὸν Εὐσέβιον , οἵτινες Χριστιανοὶ συνήχθησαν
εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἐκ πάντων τῶν Ἐθνῶν·
ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φιλονεικοῦσιν , ὅτι ὁ Ψαλμὸς
οὗτος νοεῖται διὰ τοὺς Ἑβραίους ἐκείνους , ὁποῦ ἐ-
λευθερώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος.
μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν· „ Ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν :
ἤτοι τῶν Δαιμόνων . ὁ Κύριος , λέγει , ἐσυνάθροισε
τοὺς χριστιανοὺς εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἀπὸ διαφόρους χώ-
ρας καὶ Ἔθνη : ἤγουν ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ
Κόσμου . θάλασσαν δὲ , τὸν νότον καὶ τὴν μεσημ-
βρίαν ἐννοεῖ· διατὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ νότου , θάλασ-
σα περικυκλοῖ τὴν Παλαιστίνην . ἀναφέρει δὲ τὰ τέσ-
σαρα μέρη τοῦ Κόσμου , ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν
ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποστόλων , καὶ εἰς τὰ πέ-
ρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν . (Ψαλ. 18.
4) (1).

4 : „ Ἐπλανήθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύ-
„ δρῳ , ὁδὸν πόλεως κατοικητηρίου
„ οὐχ εὗρον . (2)

οἱ ἐξ Ἐθνῶν , λέγει , Χριστιανοὶ ἐπλανήθη-
σαν πρότερον εἰς μίαν πολιτείαν καὶ ζωὴν , ἔρημον
μὲν ἀπὸ κάθε καρπὸν ἀρετῆς , ἄνυδρον δὲ , διατὶ ἦτο
ἄγευστον διδασκαλίας Θείας . ἡ πόλις δὲ κατοικη-
τηρίου εἶναι ὁ οὐρανὸς , τοῦ ὁποίου τὴν στράταν δὲν
εὑρῆκαν οἱ Ἐθνικοὶ , ἐπειδὴ ἐπλανῶντο εἰς τὴν ἀσέ-
βειαν καὶ κακίαν . στράτα δὲ τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἡ Θε-
ογνωσία , καὶ ἡ εὐσέβεια καὶ αἱ ἀρεταί .

5 : „ Πεινῶντες καὶ διψῶντες· ἡ ψυχὴ αὐ-
„ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλιπε .

Οἱ Ἐθνικοὶ , λέγει , ἦτον πρότερον πεινα-
σμένοι καὶ διψασμένοι· διατὶ δὲν εἶχον Θεογνωσίαν ,
ἢ διδασκαλίαν , ἥτις τρέφει καὶ ποτίζει τὰς λογικὰς
ψυχάς· ὅθεν καὶ ἡ ψυχή των κατετρίβη καὶ ἠσθένη-
σε πολλὰ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ . (3)

6 : „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
„ θλίβεσθαι αὐτοὺς , καὶ ἐκ τῶν ἀ-
„ ναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς .
7 : „ Καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐ-
„ θεῖαν , τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κα-
„ τοικητηρίου .
8 : „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ
„ ἐλέη αὐτοῦ , καὶ τὰ θαυμάσια αὐ-
„ τοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων .
9 : „ Ὁ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐχ εἶπεν οἱ σωθέντες ἁπλῶς , ἀλλ' οἱ λελυτρωμένοι· δεικνὺς , ὅτι λύτρα κα-
τέθηκεν ὑπὲρ αὐτῶν· ἐπὶ μὲν γὰρ ἡμῶν , τὸ αἷμα ἐξέχεεν· ἐπὶ δὲ ἐκείνων , ἄκουσον τοῦ Προφήτου λέγοντος·
„ Καὶ δώσω ἀνθρώπους ὑπὲρ σοῦ , καὶ ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς σου (Ἡσ . μγ' . 4 .) τοὺς αὐτοὺς κακώσαντας
ἐξέδωκεν : ἤτοι τοὺς κακώσαντας τοὺς Ἰουδαίους , εἰς τιμωρίαν ἐξέδωκεν ὁ Θεός . εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἐκ
τῶν τεσσάρων κλιμάτων τῆς οἰκουμένης συνήχθησαν τὰ Ἔθνη , τὰ πάλαι ἔρημα θεογνωσίας τυγχάνοντα , καὶ μηδὲ
νοτίδος θείας μεταλαβόντα , ἀλλ' ἐν πολλῷ δίψει τυγχάνοντα .
(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος πόλιν κατοικητηρίου ὠνόμασε , τὴν ἀρετὴν καὶ Θεοῦ σοφίαν . ὁ δὲ Θεοδώριτος , πόλιν λέγει τὴν
εὐσεβῆ πολιτείαν .
(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐδὲ γὰρ εἶχον ἄρτον τὸν στηρίζοντα καρδίαν ἀνθρώπου , οὐδὲ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν ,
περὶ οὗ λέλεκται· „ Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος , οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ , οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα . καὶ ὁ Ἡσύχιος·
„ Ὅταν ψυχὴ λιμώξῃ καὶ διψήσῃ , ἀκοὴν λόγου θείου καὶ διδασκαλίαν οὐκ ἔχουσα , ἀναγκαίως ἐκλείπει καὶ ἐλαττοῦ-
ται· ἐπειδὴ τροφὴ ψυχῆς ὁ τῆς θεογνωσίας ἄρτος . τὸν λιμὸν δὲ τοῦτον ἠπείλησεν ὁ Θεὸς τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ
τὸν Θεοδώριτον· „ Ἰδοὺ ἐπάγω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν , οὐ λιμὸν ἄρτου , οὐδὲ δίψαν ὕδατος· ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦ-
σαι λόγον Κυρίου . (Ἀμ . η' . 11 .)

9 : „ Ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενὴν, καὶ ψυ- „ χὴν πεινῶσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν.

Οἱ Προφῆται, λέγει, ἐρώναξαν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰ Ἔθνη, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ὁμοίως καὶ οἱ θεῖοι Ἄγγελοι οἱ προϊστάμενοι εἰς τὸ καθὲ ἔθνος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς εἰσήκουσεν αὐτῶν, καὶ ἐλύτρωσε τὰ Ἔθνη: ἤτοι τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὺς, ἀπὸ τὴν τυραννίδα τῶν Δαιμόνων· καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἴσιον στράταν, ἥτις ἀναβιβάζει εἰς οὐρανόν· ταύτην γὰρ προτήτερα δὲν ἐδύναντο νὰ εὕρουν οἱ Ἐθνικοὶ, μὲ τὸ νὰ εὑρίσκοντο εἰς τὴν πλάνην· ὁ γὰρ Κύριος, γενόμενος ἄνθρωπος, ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν. ὡδήγησε δὲ αὐτοὺς καὶ διὰ νὰ εὕρουν τὴν πόλιν τοῦ κατοικητηρίου: ἤγουν τὸν οὐρανόν. διὰ τοῦτο οἱ ἐξ Ἐθνῶν χριστιανοὶ, ἂς εὐχαριστοῦν καὶ ἂς διηγοῦνται εἰς τοὺς μὴ ἠξεύροντας ἀνθρώπους τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔδειξαν εἰς αὐτούς. διατί; ὅτι ἐχόρτασε τὰς εὐκένους καὶ πεινασμένας ψυχὰς των ἀπὸ θεῖον ἄρτον, καὶ ἀπὸ ζωόρρητον πόμα: δηλαδὴ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ καὶ μυστήρια. (1)

10 : „ Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θα- „ νάτου, πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ „ καὶ σιδήρῳ.

11 : „ Ὅτι παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ „ Θεοῦ, καὶ τὴν βουλὴν τοῦ ὑψίστου „ παρώξυναν.

Ἂς διηγοῦνται, λέγει, οἱ ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὶ τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ· διατὶ ὁ Θεὸς ἐγέμωσεν ἀπὸ ἀγαθὰ καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς, ὁποῦ ἐκάθηντο εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης, ἥτις εἶναι εἰκὼν τοῦ θανάτου· ἐπειδὴ αὐτὴ χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, καθὼς καὶ ὁ θάνατος χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωήν. ἂς διηγοῦνται πρὸς τούτοις τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ· διατὶ αὐτοὶ ἦτον πεπεδημένοι, μὲ πτωχείαν μὲν τῶν ἀρετῶν, μὲ σίδηρον δὲ: ἤγουν μὲ ἄλυσον δυνατὴν καὶ βαρεῖαν τῶν ἁμαρτιῶν· λέγει γὰρ ὁ παροιμιαστής· „ Σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται. (Παρ. ε'. 22) ἐλύθησαν δὲ ἀπὸ τὰ δεσμὰ ταῦτα, παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. ἂς διηγοῦνται δὲ ἀκόμη οἱ Χριστιανοὶ τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ· διατὶ αὐτοὶ πρότερον παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ: ἤγουν τὸν Θεὸν, ὁποῦ ἔλεγε καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς διὰ τὴν σωτηρίαν τους· ἐδίδασκε γὰρ ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ μέσου τοῦ φυσικοῦ λόγου καὶ τῆς συνειδήσεως, καὶ διὰ μέσου τοῦ γρα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Δῆλον δὲ, ὅτι οὔτε τροφὴν τὸν ἄρτον, οὔτε πόσιν τὸ ὕδωρ ἡ προφητεία λέγει· ἀλλὰ τροφὴν μὲν, τὴν ἀληθῆ βρῶσιν· πόσιν δὲ, τὸ πνευματικὸν ἐκεῖνο πόμα· ταῦτα δὲ τὰ δύο ὁ Κύριος γίνεται καταλλήλως τοῖς δεομένοις ἑαυτὸν ἐμπαρέχων, τροφὴ μὲν τοῖς πεινῶσι, πηγὴ δὲ τοῖς διψῶσι γινόμενος. τίς οὖν εὑρέθη τῆς τοιαύτης ἀμηχανίας ἡ λύσις; τῆς πλάνης; τῆς ἐρημίας; τῆς ἐν ἀνύδρῳ ταλαιπωρίας; τῆς ἐκ τοῦ λιμοῦ γινομένης λειποθυμίας; ὢ τοῦ θαύματος! μία φωνὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστρεπτικῶς γινομένη, ταῦτα πρὸς τὸ καλὸν μετεποίησε· φησὶ γάρ· καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς. ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα πάλιν, φησὶ, τοῦ Θεοῦ τὴν κηδεμονίαν· οὐδὲν πλέον ἐποίησαν, ἀλλ' ἐβόησαν μόνον, καθάπερ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ προθυμίας αὐτὸν ἐκάλεσαν, καὶ πάντα ἔλυθη τὰ δεινά· οὐ κατορθώματα ἐπεδείξαντο, ἀλλ' εὐχὴν μόνην γνησίαν· τὴν δὲ εὐχὴν ἡ θλίψις εἰργάσατο. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅταν ἐξερχώμεθα τοῦ παρόντος βίου, οὐ σώματι, ἀλλὰ τρόπῳ καὶ πολιτείᾳ καὶ βίῳ, μὴ θορυβώμεθα, εἰ διὰ πειρασμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν μέλλοιμεν ἐπανιέναι· εἰ γὰρ οἱ τοσαῦτα γενόμενοι ἐν Βαβυλῶνι ἔτη, μέλλοντες τὴν αὐτὴν ἀπολαμβάνειν χώραν, δυσκολίαν ὑπέμειναν κατὰ τὴν ἀποδημίαν· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς δι' ἐρήμου πορευομένους, ἔνθα οὐκ ἔστι πόλις, καὶ οὐκ ἔστιν ὁδὸς πλατεῖα, ἀλλὰ στενὴ καὶ τεθλιμμένη; διὸ νήφειν δεῖ καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ συνεχῶς τὸν Θεὸν καλεῖν, ὥστε ἡμῖν ἐπικουφίζειν τῆς ὁδοιπορίας τὴν ταλαιπωρίαν· καὶ ταχέως ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν τοῦ κατοικητηρίου ἐπαναγαγεῖν· ἐκείνη γὰρ ἡ πόλις, τοῦ κατοικητηρίου· αὕτη δὲ, παροικίας καὶ ξενισμοῦ. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Πρῶτον νόσημα ἦν αὐτοῖς, τὸ τῆς πλάνης· δεύτερον, ὅτι οὐχ εὗρον πόλιν κατοικητηρίου· καὶ τρίτον, ὅτι ἦσαν πεινῶντες καὶ διψῶντες καὶ ἐκλείποντες· ὅθεν ὁ Κύριος, πρῶτον, ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐθεῖαν· δεύτερον, ἔδειξεν

νόμου τοῦ δοθέντος εἰς τοὺς Ἰουδαίους. καὶ διὰ Προφητῶν, καὶ εὐεργεσιῶν, καὶ ἀπειλῶν, καὶ πληγῶν, καὶ τῶν λοιπῶν· ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα ἓν πρᾶγμα ἐσπουδάζετο, τὸ νὰ ἀφανισθῇ ἡ κακία, ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἐφ' ὧν ἐκτριβῆναι τὴν κακίαν τὸ σπουδαζόμενον ἦν· καὶ διατὶ αὐτοὶ παρώξυναν τὸν Θεὸν, ὅστις ἐβούλετο τὴν σωτηρίαν τους· λόγια γὰρ Θεοῦ, τὸν λέγοντα Θεὸν πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν ἐδῶ ὁμοίως καὶ βουλὴν ὑψίστου· τὸν βουλόμενον ὕψιστον κατὰ περίφρασιν.

12: „ Καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρ-
„ δία αὐτῶν· ἠσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν
„ ὁ βοηθῶν.

13: „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
„ θλίβεσθαι αὐτούς. καὶ ἐκ τῶν ἀ-
„ ναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.

14: „ Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ σκότους
„ καὶ σκιᾶς θανάτου, καὶ τοὺς δε-
„ σμοὺς αὐτῶν διέῤῥηξεν.

15: „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ
„ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια
„ αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

16: „ Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς, καὶ
„ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασεν.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν Ἐθνῶν πιστευσάντων ἐταλαιπώρησεν ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἁμαρτίας· (1) ἀσθένησαν κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ τινὰς δὲν ἦτον νὰ τοὺς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ Διαβόλου. διὰ τοῦτο ἐφώναξαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας των. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ· μᾶλλον δὲ τέσσαρες φοραῖς λέγει τοῦτο εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τοῦτο, τὸ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. ὁμοίως τοὺς ἐλύτρωσε καὶ ἀπὸ τὸ σκότος τῆς πλάνης, ἡ ὁποία εἶναι σκιὰ τοῦ θανάτου, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Διὰ τοῦτο ἂς διηγοῦνται ὅλοι οἱ Ἐθνικοὶ τὰ ἐλέη, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς· καθὼς ἀνωτέρω καὶ τοῦτο εἴρηται· μᾶλλον δὲ τέσσαρες φοραῖς τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ νὰ κάμῃ αὔξησιν τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας. Καὶ διατὶ νὰ διηγοῦνται τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ; ἤτοι τοῦ Χριστοῦ; διατὶ ὁ Χριστὸς, λέγει, ἐσύντριψε τὰς δυνατὰς πόρτας καὶ ἀσυντρίπτους τοῦ Ἅδου· διατὶ ὁ Χριστὸς καταβὰς εἰς τὸν Ἅδην ἐτζάκισεν αὐτὰς, καὶ εὔγαλεν ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ψυχὰς, ὁποῦ ἦτον κρατημέναις κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὁμοίως ἐτζάκισε καὶ τοὺς σιδηρένιους μπεράταις τῶν τοῦ Ἅδου πυλῶν. πόρται δὲ τοῦ Ἅδου καὶ μπεράται, εἶναι τὸ ἀφυκτον τοῦ Ἅδου καὶ ἀνελευθέρωτον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἅδην τινὰς νὰ ἐλευθερωθῇ δὲν ἐδύνετο. (2)

17: „ Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομί-
„ ας αὐτῶν· διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐ-
„ τῶν ἐταπεινώθησαν.

18: „ Πᾶν βρῶμα ἐβδελύξατο ἡ ψυχὴ αὐ-
„ τῶν

ξεν αὐτοῖς, πῶς χρὴ βαδίζειν εἰς πόλιν κατοικητηρίου· καὶ τρίτον, ἐχόρτασε τὴν πεινῶσαν ψυχὴν αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὁδὸν λέγει τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· πόλιν δὲ κατοικητηρίου τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ὅρα δὲ, λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων, τίνα ἀπαιτεῖ μισθόν· δι' ἔργων εὐεργετουμένους διὰ λόγων τὴν ἀντίδοσιν ζητεῖ, καὶ κελεύει πᾶσιν ἐξαγγέλλειν τὰ γεγενημένα· τίνος ἕνεκεν; καὶ διατί; ἵνα αὐτοί τε εὐγνώμονες γίνωνται, ἑτέρους τε εἰς τὸν αὐτὸν ἄγωσι ζῆλον.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες ἀπὸ τοῦ φαρμάκου πῶς δείκνυσί σοι τοῦ νοσήματος τὴν φύσιν; τὸ γὰρ εἰπεῖν· ἐταπεινώθη ἐν κόποις, ἔδειξεν ἐξ ἀλαζονείας οὖσαν τὴν καταφρόνησιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τὸ διέῤῥηξε τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, τὴν ἀθρόαν τῆς ἁμαρτίας καθαίρεσιν δείκνυσι. καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὁρᾷς ταχίστην ἀπαλλαγήν; οὐκ ἔλυσε τὰ δεσμά· ἀλλὰ διέῤῥηξε: τουτέστι μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῶν πολεμίων αὐτοὺς ἀνήγαγε· καὶ τὰ δεσμὰ διέῤῥηξεν, ὡς μηδὲ ἑτέρους δυνηθῆναι δεθῆναι πά-

„ τῶν · καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν
„ τοῦ θανάτου.

19: „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
„ θλίβεσθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀ-
„ ναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς ·

Ὁ Θεός, λέγει, ἐβοήθησε τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύοντας, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη ἐπεριπάτουν εἰς τὴν ἀνομίαν (1) διατὶ αὐτοὶ ἐταλαιπωρήθησαν καὶ ἐφάνηκαν ἄξιοι ἐλέους καὶ ἀντιλήψεως· διατὶ αὐτοὶ ἐσιχχάθησαν κάθε φαγητὸν ψυχικόν: λόγον θεῖον δηλαδὴ καὶ διδασκαλίαν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀσθενείας των· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐδυσαρεστοῦντο καὶ ἀπεδέχζον ἀκόμη καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλοσόφων δόγματα (2) καὶ ἔφθασαν ἕως εἰς τὰς πόρτας τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, ὅστις παραδίδει τὰς ψυχὰς εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν · πόρτας δὲ θανάτου λέγει τὰς μεγάλας καὶ θανασίμους ἁμαρτίας κατὰ τὸν Δίδυμον καὶ Ἡσύχιον, αἵτινες φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ψυχικὸν θάνατον· ἢ πόρτας θανάτου, λέγει τὸν θάνατον κατὰ περίφρασιν. ἔπειτα πάλιν λέγει, ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ ἐφώναξαν πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλίψιν τους, καὶ τοὺς ἐλύτρωσεν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. (3)

20: „ Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ
„ ἰάσατο αὐτούς· καὶ ἐῤῥύσατο αὐ-
„ τοὺς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.

Ὁ Θεός, λέγει, ἀπέστειλε τὸν ἐνυπόστατον λόγον του: ἤτοι τὸν υἱόν του· ἐπειδὴ ὁ ὑφεστὼς καὶ ζῶν λόγος ἀποστέλλεται, καὶ οὐχὶ ὁ ἀνυπόστατος καὶ εἰς ἀέρα διαλυόμενος: ὁποῖος εἶναι ὁ ἐδικός μας προφορικὸς λόγος· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐνυπόστατος λόγος ἔλεγε συνεχῶς, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέσταλκέμε· αὐτὸς λοιπὸν ἰάτρευσε κάθε νόσον καὶ κάθε μαλακίαν, καὶ ἐλύτρωσε τοὺς Ἐθνικοὺς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των. (4)

21: „ Ἐ-

πάλιν ἐν αὐτοῖς· ὥσπερ δὲ οὐκ ἔλυσεν εἶπεν, ἀλλὰ διέῤῥηξεν: οὕτω ϗ τὰς πύλας οὐκ ἤνοιξεν, ἀλλὰ συνέτριψεν· οὐδὲ ἀνεῖλε τοὺς μοχλούς, ἀλλὰ συνέθλασεν.

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Παῦλος εἶπεν· „ Ἔτι γὰρ ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν. ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὅτι ταπείνωσίς ἐστιν ἡ ἀνομία· ϗ καλῶς λέγει· συμφέρεται γάρ τις ϗ ἄλλου Προφήτου λόγος τῷ τοιούτῳ νοήματι· ὅς φησιν ἐπὶ ταλάντου μολίβδου καθῆσθαι τὴν ἀνομίαν, ἐνδεικνύμενος, ὅτι βαρεῖά τις ἐστι ϗ κατωφερὴς ἡ κακία, τὸν ἐν ὑψηλοῖς διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσιν ὄντα εἰς τὸν βόθυνον ἑαυτῆς συγκαθέλκουσα. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὅτι ὁ στίχος οὗτος τό· „ Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν, ἐφαρμόζεται τῷ ἐν τῷ Σταυρῷ μετανοήσαντι λῃστῇ· ἔτι γὰρ ἐν ὁδῷ ἀνομίας ὄντος αὐτοῦ (διὰ λῃστείαν γὰρ κατακέκριτο) ϗ ταπεινωθέντος κολάσει διὰ τὰς ἀνομίας ἃς εἶχεν, ἀντελάβετο αὐτοῦ ὁ Κύριος εἰπών. „ Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ.

(2) Διὰ τοῦτο ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ γὰρ ἦν ὁ διατρέφειν αὐτοὺς πειρώμενος λόγος· οὗ δὴ χάριν, οἱ μέν, Σωκράτους κατεψηφίσαντο θάνατον· οἱ δέ, Ἀνάξαρχον ξένῃ τιμωρίᾳ παρέπεμψαν· ἄλλοι, τοὺς Πυθαγόρου διαδόχους πικρῶς αἰκισάμενοι, πρόωρον αὐτοῖς ἐπήγαγον θάνατον· ἀλλ' ὅμως ϗ τούτοις ὁ τῶν ὅλων Θεὸς παρεσκεύασε μεταδοῦναι τῆς ἀθανάτου τροφῆς. λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Ἔφθασε δὲ ϗ μέχρι τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν ὁ λόγος, χεῖρα σωτηρίας ὀρέγων τοῖς μέχρι τούτου καταπεπτωκόσι, διὰ τὸ τὴν παντοδύναμον ἐκείνου τροφὴν ἀποστραφῆναι· περὶ ἧς τῷ Ἀδὰμ ἐῤῥέθη· „ Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ Παραδείσῳ βρώσει φαγῇ· ὡς γὰρ ἐκεῖ πᾶν ξύλον ὀνομάζει τὸ πλήρωμα παντὸς ἀγαθοῦ· οὕτως ἐνταῦθα τὴν ἀληθῆ ϗ παντοδύναμον βρῶσιν, πᾶν βρῶμα ὀνομάζει ὁ λόγος· οὗ ἡ ἀποστροφὴ ποιεῖ τὴν ἀσθένειαν τὴν εἰς θάνατον λήγουσαν· ἀλλὰ πάλιν ἡ πρὸς Θεὸν φωνὴ εἰς πανήγυριν τὴν συμφορὰν ἀναστρέφει· φησὶ γάρ· „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ϗ τὰ ἑξῆς. Καὶ ὁ Ἡσύχιος πᾶν βρῶμα λέγει, τὴν λογικὴν τροφήν· ταύτης γὰρ πᾶν εἶδος ὁ ἄνθρωπος ἐβδελύξατο· οὔτε γὰρ φυσικὸν νόμον, οὔτε γραπτὸν ἐφύλαξαν· ϗ διὰ τοῦτο ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἴδε συνεχῶς, πῶς τίθησι τῆς θλίψεως τὸ κέρδος· διὰ γὰρ τοῦτο καθ' ἕκαστον λέγει, ὅτι μετὰ τὴν κραυγὴν ἐσώθησαν· ϗ ὅτι πιστεύσαντες, πρὸς τὸν Θεὸν κατέφυγον· ἵνα δείξῃ πολλὴν τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας γινομένην ὠφέλειαν.

(4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης σὺν τῷ Διδύμῳ· „ Ὁρᾷς ζῶντα ϗ λόγον ἐνυπόστατον, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀπολλυμένων ἀπο-

21 : „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ
„ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ
„ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει, τὸν ἴδιον λόγον, ὅπου εἶπε δύω φοραῖς ἀνωτέρω.

22 : „ Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν αἰνέ-
„ σεως, καὶ ἐξαγγειλάτωσαν τὰ ἔργα
„ αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.
23 : „ Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν
„ πλοίοις, ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕ-
„ δασι πολλοῖς.
24 : „ Αὐτοὶ εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου, καὶ
„ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ.

Οἱ ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὶ, λέγει, ὡς θύουν εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν λογικὴν καὶ εὐαγγελικὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες καὶ εὐχαριστοῦντες αὐτὸν (1) καὶ αὐτοὶ, ὅπου ἠξεύρουν τὰ θαυμαςὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἂς τὰ διηγοῦνται εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν τὰ ἠξεύρουν· καὶ οἱ παλαιότεροι, ἂς τὰ διηγοῦνται εἰς τοὺς νεωτέρους. ἔργα δὲ νοησοῦ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Χριςοῦ, τὸ ἔλεος, τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὰ λοιπὰ Μυςήρια τῆς σωτηρίου οἰκονομίας· καταβαίνοντες δὲ εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι αἱ θεῖοι Ἀπόςολοι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, οἵτινες ἦτον πρὸ τοῦ, ψαράδες καὶ τῆς θαλάσσης ἄνθρωποι· αὐτοὶ γὰρ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν μὲ τὰ καΐκια, καὶ ποιοῦντες ἐργασίαν: ἤγουν ἐργαζόμενοι τὴν ἁλιευτικὴν τέχνην μέσα εἰς τὰ πολλὰ νερὰ τῆς θαλάσσης· αὐτοὶ λέγει, εἶδον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια, ὅπου ἔκαμεν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; ἄκουσον (2).

25 : „ Εἶπε, καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος,
„ καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς.

ἀποςελλόμενον, καὶ τῆς φθορᾶς εἴτουν τῆς ἁμαρτίας, τοὺς ἐν αὐτῇ γεγονότας ῥυόμενον; ὡς μηκέτι κατὰ τὸ παλαιὸν πλανᾶσθαι, μηδὲ τὰς ψυχὰς λιμώττειν δι' ἔνδειαν λογικῶν τροφῶν, μηδὲ εἰλεῖσθαι περὶ τὰς πύλας τοῦ θανάτου· ἀλλ' εἰδέναι καὶ ὁδεύειν τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὴν οὐράνιον πόλιν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τί τούτου σαφέςερον πρὸς ἔνδειξιν τῆς τοῦ Σωτῆρος σαρκώσεως; ἀποςαλέντα γὰρ λόγον τὸν Σαρκωθέντα λέγει, τὸν λέγοντα· „ Ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποςείλαντά με· ὃς περὶ ἡμῶν τὸ γένος ἰασάμενος ἐκ τῶν διαφθορῶν: δηλαδὴ τῶν ἁμαρτημάτων, ἐῤῥύσατο· φθορὰ γὰρ παντὸς ἀνθρώπου τὰ ἁμαρτήματα. ἐπειδὴ εἴτις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός. Ἄλλος δὲ κατὰ τὴν ἱςορίαν, λόγον ἐνόησε τὸ πρόςαγμα τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν αἰχμαλώτων· ἵνα πάλιν μάθωσιν, ὅτι οὐ Κῦρος ἦν ὁ λύσας· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ τὴν ἄφεσιν χαρισάμενος, καὶ τὴν γνώμην τὴν ἐκείνου κινήσας εἰς τοῦτο.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Οὐκ ἔτι μόσχων καὶ προβάτων, ἀλλ' αἰνέσεως θυσίαν ὁ Προφήτης ἐπιζητεῖ· ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν ἴσχυσαν ἐκεῖνα, ταύτην ἀντ' ἐκείνης εἰσάγει τὴν λειτουργίαν, δεικνὺς ἄνωθεν τὴν πνευματικὴν διαλάμπουσαν λατρείαν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπὶ τοὺς ἁγίους Ἀποςόλους μεταφέρει τὸν λόγον· αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ τὰ Μυςήρια τῆς καινῆς Διαθήκης παραδόντες ἡμῖν. καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Καλῶς εἶπεν ἐν ἀγαλλιάσει· δεῖ γὰρ μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἀνακηρύττειν τοῦ Θεοῦ τὴν Πρόνοιαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος· „ Εἶεν δ' ἂν οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν καὶ οἱ θεοφόροι Ἀπόςολοι, καὶ ἐκ τοῦ προτέρου ταύτου ὄντες ἐπιτηδεύματος, καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ βίῳ ζωγρητικῆς ἐργασίας. ἐπειδὴ γὰρ ὡς κυμάτων ἐπανάςασις φλεγμαίνει καὶ κατευνάζεται τῶν ἀνθρώπων τὰ πράγματα, εἰκότως θάλασσαν τὴν τούτων ἀνωμαλίαν οἱ θεῖοι καλοῦσι χρησμοί· οἱ δὲ ταύτην σαγηνεύσαντες, ἐν ὕδασι πολλοῖς ποιεῖσθαι τὴν ἐργασίαν ἐῤῥέθησαν· οὗτοι γὰρ ἀποςαλέντες ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τὸ κήρυγμα τὸ Εὐαγγελικὸν, ἐπέδωκαν ἑαυτοὺς τῇ τοῦ ἀνθρωπείου βίου θαλάσσῃ, πλοίοις ὥσπερ καὶ ὀχήμασι τοῖς ἑαυτῶν χρησάμενοι σώμασιν· ἢ μᾶλλον ταῖς ἁπανταχοῦ δι' αὐτῶν κατασκευασθείσαις Ἐκκλησίαις, εἰς ἃς τοὺς θηρευομένους ὑπ' αὐτῶν ἐνέβαλον, καὶ πολλὴν ἐποιήσαντο τὴν ἐργασίαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνιμωμένων καὶ ἀνασπωμένων ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης, διὰ τῆς πολυπλόκου σαγήνης τῶν θείων καὶ ἱερῶν μαθημάτων. ὁ δὲ Βασιλειός φησι· „ Πλοῖα θαλάσσης δυσάγωγα, τὰ σώματα, ὅσα ἐαφλεῖ τῇ τρυφῇ

26 : „ Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν ,
„ καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσ-
„ σων .

„ Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο.
27 : „ Ἐταράχθησαν , ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ
„ μεθύων , καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν
„ κατεπόθη .
28 : „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
„ θλίβεσθαι αὐτούς , καὶ ἐκ τῶν ἀνα-
„ γκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτούς .

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς, λέγει, ἐπρόσαξε (ἤτοι ἐσυγχώρησε) καὶ ἐσηκώθη φορτοῦνα· γίνεται γάρ φησιν ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη. τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε καὶ αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι (Μάρ. δ. 37.) τὰ κύματα δὲ τότε τῆς θαλάσσης, τώρα μὲν, πολλὰ ὑψονόμενα ἀνέβαινον· τώρα δὲ, πολλὰ ταπεινούμενα, ἐκατέβαινον· καθὼς ἀκολουθεῖ νὰ γίνεται εἰς τὰς μεγάλας φορτούνας. κατὰ σχῆμα δὲ ὑπερβολῆς ἐρρέθη τὸ, ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „ Πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι. (Ψαλ. ν. 7.) καὶ τό· „ Ἐκεῖ ἑωράκαμεν τοὺς γίγαντας, καὶ ἦμεν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ ἀκρίδες (Ἀριθ. ιγ. 33.) καὶ πολλὰ ἄλλα παραδείγματα εὑρίσκονται εἰς τὴν Γραφὴν τοῦ τοιούτου σχήματος τῆς ὑπερβολῆς· κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν Ἀποστόλων εὑρισκομένη εἰς τὸν φόβον καὶ κίνδυνον τῆς φορτούνας, (κακὰ γὰρ ἐδῶ νοοῦνται τὰ κακωτικὰ, καὶ οὐχὶ τὰ φαῦλα καὶ αἱ ἁμαρτίαι κατὰ τὸν Ἡσύχιον·) κατετήκετο καὶ ἐλειποθύμει, ὅταν ὁ μὲν Κύριος ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ πλοίῳ, οἱ δὲ Ἀπόστολοι πλησιάσαντες εἰς τὸν Κύριον ἐξύπνισαν αὐτὸν λέγοντες· „ Κύριε σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα (Μάρ. η. 35.) τότε γὰρ ἀπὸ τὸν πολὺν φόβον τους ἐσαλεύθησαν καὶ ἐταράχθησαν κατὰ τὸν νοῦν: καθὼς καὶ ὁ μεθυσμένος σαλεύεται ἀπὸ τὸ πολὺ κρασί· καὶ ὅλη ἡ σοφία καὶ ἐμπειρία, ὁποῦ εἶχον εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην ἠφανίσθη τότε· διὰ τοῦτο ἐφώναξαν εἰς τὸν Κύριον, ὅταν ἔμελλον νὰ καταποντισθοῦν, καὶ ὁ Κύριος ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν

εἰς πολυσαρκίαν καταπεφόρτισαι τῷ βυθῷ τῆς ἀπωλείας ἐπινηχόμενα. ἐπαινούμενα δὲ πλοῖα τὰ ὑπηρετοῦντα τοῖς καταβαίνουσιν εἰς θάλασσαν ἐπὶ τῷ ποιῆσαι ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς· οἱ γὰρ καταπατοῦντες τὸν κλύδωνα τοῦ βίου, καὶ ὑψηλότεροι αὐτοῦ ὄντες, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, ὅτι συγκαταβαίνουσι τῷ βίῳ ἐπὶ τῷ κερδῆσαί τινας τῶν βεβυθισμένων· διὰ τοῦτο εἴδοσαν τὰ ἔργα Κυρίου, μισθὸν τῆς ἐργασίας, τὴν σύνεσιν τῶν ἔργων Κυρίου, καὶ τῶν ἐν τῷ βυθῷ θαυμασίων λαμβάνοντες. ἔφη δὲ καὶ ὁ Νύσσης· „ Ἐνταῦθα πάλιν λέγει τὴν ἀβουλίαν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καταλιπόντες τὴν σταθηρὰν καὶ ἀκλυδώνιστον ζωὴν, πελάγιοι τῇ προαιρέσει ἐγένοντο· οἱ καταβαίνοντες γάρ φησιν, εἰς τὴν θάλασσαν ἐν πλοίοις· καὶ ἀντὶ τοῦ ἐργάζεσθαι τὸν Παράδεισον, ἐν ᾧ πρότερον ἐτάχθησαν, ὑποβρύχιον ποιοῦνται τὴν ἐργασίαν. θάλασσαν δὲ λέγει τὴν ὑλώδη ταύτην ζωὴν, τὴν πᾶσι τοῖς τῶν πειρασμῶν ἀνέμοις ταρασσομένην· ἀλλὰ καὶ αὐτοί φησιν, εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου· βύθιοι γὰρ ἐν τῇ κακίᾳ τοῦ βίου γενόμενοι, καὶ πολλάκις τὰ πονηρὰ τῆς ψυχῆς πεπονθότες ναυάγια, εἶδον ἀφ' ἑαυτῶν τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἔργα τοῦ ἐκ τῶν βυθῶν ἡμᾶς ἀνασώζοντος.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι οὐρανὸς ἐδῶ ἐννοεῖται ὁ ἀὴρ, καθὸ καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται· τὸ ἕως τῶν οὐρανῶν λοιπὸν θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ὑψοῦσθαι. καὶ οἱ κοινὴ δὲ ὁμιλία τῶν ἀνθρώπων, τὸ πολλὰ ὑψηλὸν λέγει οὐρανόν· ὅθεν καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι εἶπον περὶ τοῦ πύργου· „ Δεῦτε καὶ οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ. (Γέν. ια. 4.) λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Ἴσως δὲ τὸ εἶπε καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος, οὐκ εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλ' εἰς τὸν ἐχθρὸν ἀνακτέον· ἡ γὰρ τοῦ ἀντικειμένου φωνὴ, τὸ τῆς νυκτῆς καταιγίδος πνεῦμα ἐργάζεται. καταιγὶς δὲ λέγεται βίαιος ἄνεμος, οὐκ ἐπ' εὐθείας προσπίπτων, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτὸν εἱλούμενος δι' ὀξείας στροφάλιγγος· ὃς ἐπειδὰν ἐμπέσῃ ποτὲ βιαίως τῷ ὕδατι, καθάπερ τινὸς πέτρας ἐγκαταβληθείσης τῷ βάθει, σχίζεται κατ' ἀνάγκην τῇ βίᾳ τοῦ πνεύματος. ὡς εἰς τὸ ὕψος τοίνυν τῶν τοιούτων κυμάτων ἔπαρσις, λέγω δὴ τῶν παθῶν, τῆς εἰς τὴν ἄβυσσον καταβάσεως αἰτία γίνεται· ἄβυσσος δὲ πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς τὸ τῶν Δαιμόνων ἐνδιαίτημα μεμαθήκαμεν. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Παραινεῖ δὲ καὶ σοὶ ὁ λόγος, ὅτε ἐὰν

τὸν φόβον ἐκεῖνον καὶ κίνδυνον. (1)

29 : „ Καὶ ἐπάταξε τῇ καταιγίδι καὶ ἔ-
„ στη εἰς αὔραν, καὶ ἐσίγησαν τὰ
„ κύματα αὐτῆς.
30 : „ Καὶ εὐφράνθησαν ὅτι ἡσύχασαν,
„ καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐπὶ λιμένα
„ θελήματος αὐτοῦ.
31 : „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ
„ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐ-
„ τοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
32 : „ Ὑψωσάτωσαν αὐτὸν ἐν Ἐκκλησίᾳ
„ λαοῦ, καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων
„ αἰνεσάτωσαν αὐτόν.

Ἐδῶ λέγει καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον οἱ Ἀπόστολοι· ἐπετίμησε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔγινε γαλήνη μεγάλη, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (κεφ. η΄. 26.) αὔρα γὰρ εἶναι ὁ πρᾶος καὶ γαληνὸς ἀέρας (2) ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται, βλέποντες τὴ γαλήνην εὐφράνθησαν, διατὶ ἡσύχασαν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης· καὶ ἔτζι ὡδήγησεν ὁ Κύριος αὐτοὺς εἰς τὸν λιμένα· λιμένας δὲ εἶναι ἀληθῶς αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ φυλάττουν ἀνώτερον ἀπὸ κάθε φουρτοῦναν ἐκεῖνον, ὁποῦ μένει εἰς αὐτάς· διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἂς διηγοῦνται καὶ ἂς κηρύττουν εἰς ὅλους τὰ ἐλέη καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· καὶ ἂς ὑψώνουν αὐτὸν εἰς τὰ συναθροίσεις καὶ Ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἂς δοξολογοῦν αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον τῶν πρεσβυτέρων: ἤγουν τῶν ὑπερεχόντων κατὰ τοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν τιμήν. (3)

33 : „ Ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον, καὶ
„ διεξόδους ὑδάτων εἰς δίψαν.
34 : „ Γῆν καρποφόρον εἰς ἅλμην ἀπὸ
„ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ
35 : „ Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων,
„ καὶ

ἐὰν ἴδῃς πρὸς τὸ ἔσχατον τὰ πράγματα ἥκοντα, μὴ καταπέσῃς, μηδὲ ἀπογνῶς· γίνεται γὰρ ταχίστη μεταβολή· τοῦτο γοῦν καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ συμβαίνει. ὁ δὲ Ἡσύχιος, θάλασσαν μὲν ἐννοεῖ τὸν βίον· πλοῖα δὲ τὰς Ἐκκλησίας· περὶ ὧν εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰώβ· „ Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὸν οὐμὴ ἐνέγκωσι βύρσαν μίαν οὐρᾶς αὐτοῦ, καὶ ἐν πλοίοις ἁλιέων κεφαλὴν αὐτοῦ (Ἰώβ. μα΄. 7.) λέγει δὲ, ὅτι πᾶσα μηχανὴ τῶν ἀνθρώπων νικᾶται, καὶ δὲν δύναται νὰ βαστάσῃ ἢ νὰ ὑπομείνῃ μηδὲ τὸ δέρμα τῆς οὐρᾶς τοῦ Διαβόλου· τὴν κεφαλὴν ὅμως αὐτοῦ ἤτοι τὴν εἰδωλολατρείαν, ἥτις ἦτον τὸ κεφάλαιον τῆς πονηρίας του· ταύτην, λέγω, ἐνέκρωσαν οἱ ἁλιεῖς: ἤτοι οἱ Ἀπόστολοι ἐν τοῖς πλοίοις τῶν Ἐκκλησιῶν. εἶδον δὲ οἱ Ἀπόστολοι τὰ ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐν τῷ βυθῷ: ἤτοι ἐν τῇ βαθείᾳ σοφίᾳ οἰκονόμησε διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· κύματα δὲ θαλάσσης, λέγει τοὺς πειρασμούς· ὥσπερ γὰρ γαλήνη τὰ κύματα: οὕτω καὶ τοὺς πειρασμοὺς εἰρήνη διαδέχεται. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Παραβολικῶς, φησι, ταῦτα τέθεικεν ὁ Προφήτης, καὶ διὰ τούτων διδάσκει, ὡς τοῦ Θεοῦ νεύοντος, καὶ τὰ λυπηρὰ γίγνεται, καὶ τὰ θυμήρη προσγίνεται.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Αἰνίττεται δὲ καὶ διὰ τούτων, τὰς παντοδαπὰς τῆς φύσεως συμφορὰς, ἃς οὐδεὶς ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ ἱκανὸς διαλῦσαι· οὐδὲ γὰρ οἱ κυβερνῆται τῇδε κἀκεῖσε μεθυόντων δίκην περιφερόμενοι, ὅταν ὑπερσχῇ τὸ κῦμα τῆς θαλάσσης τοῖς πνεύμασιν ἐξοιδούμενον, περιγενέσθαι δύνανται τῶν δεινῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐλέγχουσιν: ἤτοι ὑπερβαίνουσιν οἱ πειρασμοὶ τὰς ἀνθρώπων δυνάμεις· διόπερ ὁ Κύριος ἔλεγε· „ Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. οὐκοῦν καθάπερ οἱ ναῦται ὑπὸ χειμῶνος ἀπολειφθέντες πάσης τέχνης καὶ ἐπινοίας κρείττονος, διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐπικλήσεως σῴζονται· οὕτω χρὴ καὶ τοὺς πειραζομένους, οἰκείᾳ μὲν δυνάμει μὴ θαρρεῖν, μόνῃ δὲ τῇ πρὸς Θεὸν πεποιθήσει χρῆσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Τάχα δὲ εἰπὼν ἐσίγησε τὰ κύματα αὐτῆς, τῷ τῆς σιγῆς ὀνόματι προαιρετικάς τινας εἶναι δυνάμεις σημαίνει τὰ κύματα, δι᾽ ὧν τὴν ἀποστατικὴν φύσιν ἐνδείκνυται: τὴν τῶν Δαιμόνων δηλαδή.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο παρὰ τῶν πεπιστευκότων Ἐθνῶν διηνεκῶς γινόμενόν ἐστιν ἰδεῖν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαις, τοῦ ἱεροῦ καθηγουμένου συλλόγου, ἅπας ὁ λαὸς τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖ, τῆς θείας φιλανθρωπίας τὰς θαυματουργίας διεξιών.

„ καὶ γῆν ἄνυδρον εἰς διεξόδους ὑ-
„ δάτων.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔκαμε τοὺς σοφοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐρήμους ἀπὸ σοφίαν, οἱ ὁποῖοι ἔτρεχον ὡσὰν ποταμοὶ κατὰ τὴν εὐγλωττίαν· ἐπειδὴ ἐπεσόμιζον αὐτοὺς οἱ ψαράδες καὶ ἀγράμματοι Ἀπόςολοί του· καὶ τὰς πλημμύρας τῶν λόγων τῶν ἑλληνικῶν, ἔδειξεν ὁ Θεὸς ξηρασίαν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· καὶ τὴν γῆν: ἤτοι τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, τὴν καρποφοροῦσαν τοὺς Προφήτας, μετέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς ἀκαρπίαν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Ἡσύχιον· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἁλμυρὰ γῆ εἶναι ἄκαρπος. αἴτιον δὲ, λέγει, τῆς ἀκαρπίας ταύτης, ἐςάθη ἡ κακία τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ γῆ αὐτῶν δὲν καρποφορεῖ πλέον τοιούτους πνευματικοὺς καὶ ἁγίους ἄνδρας· οὐκέτι γὰρ ἐν αὐτοῖς Ἱερεὺς, ἢ Προφήτης, ἢ καρπὸς ἕτερος τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πολιτείας· τὴν δὲ πρώην ἔρημον ἀπὸ καρποὺς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ Ἐθνῶν Χριςιανῶν, μετέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς λίμνας ὑδάτων: ἤτοι τὰς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, διὰ νὰ λιμνάζῃ καὶ νὰ πλημμυρῇ πάντοτε ἀπὸ τοιαῦτα πνευματικὰ ὕδατα· ὁμοίως πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν, τὴν πρότερον οὖσαν ἄνυδρον ἀπὸ θεῖον λόγον, ἔκαμεν ὁ Θεὸς νὰ πηγάζῃ ζωήρρυτα ὕδατα θείων δογμάτων, κατὰ τοὺς ἀνωτέρω Πατέρας καὶ κατὰ τὸν Δίδυμον.(1)

36 : „ Καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ πεινῶντας, καὶ
„ συνεςήσαντο πόλεις κατοικεσίας.
37 : „ Καὶ ἔσπειραν ἀγροὺς, καὶ ἐφύτευ-
„ σαν ἀμπελῶνας, καὶ ἐποίησαν καρ-
„ πὸν γεννήματος.
38 : „ Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ ἐπλη-
„ θύνθησαν σφόδρα, καὶ τὰ κτήνη
„ αὐτῶν οὐκ ἐσμίκρυνε.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκατοίκησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του τοὺς Ἐθνικοὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἐπείνουν μὲν πρότερον καὶ ἦτον ἐνδεεῖς ἀπὸ βρῶσιν πνευματικὴν, ἐχορτάσθησαν δὲ ὕςερον ἐν αὐτῇ, ἀπὸ λόγον θείας διδασκαλίας. ὅθεν καὶ αὐτοὶ ἐσύςησαν καὶ οἰκοδόμησαν πόλεις κατοικίας πνευματικῆς: ἤτοι τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας· ἔτζι καθαρῶς προφητεύει πάντα ὁ Θεῖος Δαβὶδ (2) ἔσπειραν δὲ οἱ Ἀπόςολοι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν σπόρον τοῦ θείου κηρύ-

---

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Παρὰ τοῦ Θεοῦ ποταμοὶ, οἱ μὲν γίνονται, οἱ δὲ, ἀπόλλυνται· τὰ μὲν γὰρ ῥεύματα τῆς κακίας ἐξαφανίζεται· αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν διέξοδοι τοὺς τέως αὐχμώδεις ἐπικλύζουσι τόπους· ἔθετο γάρ φησι, ποταμοὺς εἰς ἔρημον καὶ τὰ ἑξῆς. ποταμοὺς λέγει τὰς τῶν παθῶν ἐπιῤῥοάς· καὶ διεξόδους ὑδάτων τὰς τῶν κακῶν ἀκολουθίας· ὅταν ἀεὶ πονηρὰ πονηροῖς ἐπισυνάπτοντες οἱ ἄνθρωποι, καθάπερ τι ῥεῦμα τὸν ὁλκὸν τῆς κακίας ἀπομηκύνωσιν. ἀλλὰ καὶ γῆν, φησι, καρποφόρον εἰς ἅλμην ἐποίησεν· ἡ γὰρ τῶν κακῶν εὔφορος ψυχὴ μεταποιηθεῖσα, διψώδης ἐγένετο τῷ θείῳ ἅλατι τῆς διδασκαλίας ἐπαρτυθεῖσα, ὡς μηκέτι τὴν κακίαν τῶν κατοικούντων αὔξεσθαι, ταῖς πονηραῖς τῶν ὑδάτων ἐπιῤῥοαῖς τρεφομένην, ἀλμῶσαν δὲ καὶ διψάδα ψυχὴν, τὴν τὸ μακαριςὸν πένθος ἀναλαβοῦσαν λίμνην γενέσθαι τῇ συςροφῇ τῶν ὑδάτων πελαγίζουσαν, ἣν οἱ πεινῶντες τὴν δικαιοσύνην συνοικοῦσιν. ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ἁπλούςερον μὲν καὶ κοινότερον ὑμνεῖσθαι βούλεται τὸν Θεὸν ὁ Προφήτης, ὅτι πάντα ὡς βούλεται μετασκευάζει· καὶ νῦν μὲν τὴν ἔρημον ποιεῖ ἐπικλύζεσθαι ποταμοῖς, νῦν δὲ τὰς τῶν ὑδάτων διεξαγωγὰς ξηραίνει, ὡς γίνεσθαι δίψος, ἔνθα πρότερον ἦν ἀφθονία ποτοῦ. ἰδικώτερον δὲ περὶ Ἰουδαίων ταῦτα καὶ τῶν ἐξ Ἐθνῶν ἐκληψόμεθα· ἔοικε γὰρ ἀποθαυμάζειν ὁ Προφήτης, πῶς ἡ πάλαι καλλίκαρπος συναγωγὴ εἰς ἁλμυρίδα μεταβέβληται· ἡ δὲ πρὶν ἄνυδρος ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία, τοῖς καλοῖς περικλύζεται νάμασιν. ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Ποιήσω τὴν ἔρημον εἰς ἕλη ὑδάτων, καὶ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὑδραγωγοῖς· (Ἡσ. μαʹ. 18.) καὶ ὁ Σολομὼν ἐν τῷ Ἄσματι· „ Οἱ ὀφθαλμοί σου ὡς λίμναι ἐν Ἐσεβὼν, ἐν πύλαις θυγατρὸς πολλῶν. (Ἆσμ. ζʹ. 4.) θυγατέρα πολλῶν τὴν Ἐκκλησίαν νενοηκὼς κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὅτι οὐ μόνον τῶν Ἀποςόλων, ἀλλὰ καὶ τῶν Προφητῶν θυγάτηρ ἐγένετο.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐ πόλιν, ἀλλὰ πόλεις· διαφόρους γὰρ πολιτείας ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς ἔχει· ἐν αἷς αἱ κατοικίαι τῶν ἀρετῶν· αἵτινες τὸν ἔσωθεν ἡμῶν ἄνθρωπον σκέπουσι.

ρύγματος, αἱ ὁποῖαι ἦτον πρότερον κεχερσωμέναι καὶ ἄσποροι. ὁμοίως ἐφύτευσαν ἀμπελῶνας: ἤγουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριςιανῶν, αἱ ὁποῖαι καρποφοροῦσι ςαφύλια τῶν ἀρετῶν. καὶ ἔκαμαν καρποὺς γεννήματος πνευματικοῦ (1) τὸ ὁποῖον ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Δεσπότην Χριςὸν, καὶ εὐφραίνει τοῦτον, ὅστις καὶ εὐλόγησε τοὺς Ἀποςόλους· λέγει γὰρ ὁ Θεῖος Λουκᾶς· „ Ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς (Λουκ. κδ. 50) φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι διὰ μέσου τῶν Ἀποςόλων εὐλόγησε καὶ τοὺς διαδεξαμένους τὴν πίστιν καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποςόλων. ὅθεν καὶ ἐπλήθυναν, διατὶ ἀπὸ τοὺς δώδεκα καὶ ἑβδομήκοντα Ἀποςόλους αὐξήνθησαν οἱ χριςιανοὶ εἰς ἀναριθμήτους χιλιάδας καὶ μυριάδας. ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη τῶν Ἀποςόλων δὲν ὀλιγόςευσε. κτήνη δὲ τῶν Ἀποςόλων εἶναι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν κατὰ τὸν Ἡσύχιον καὶ Θεοδώρητον, οἵτινες ὡσὰν τὰ κτήνη ἀκολουθοῦσιν ἀδιακρίτως εἰς τοὺς Ἀποςόλους ἐκεῖ, ὅπου ὁδηγοῦσιν αὐτούς· καὶ λαμβάνουσιν ἀπὸ αὐτοὺς τροφὴν πνευματικὴν, ὡς πρόβατα λογικά· καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ τὸν τρόπον ἁπλοϊκοὶ μαθηταὶ τῶν Ἀποςόλων, ἐπλήθυναν καὶ ἔγιναν πολλοί· λέγει γὰρ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσιν· „ Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Πράξ. β. 47.) (2)

39: „ Καὶ ὠλιγώθησαν καὶ ἐκακώθησαν „ ἀπὸ θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης:

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐπροφήτευσεν ἀνωτέρω διὰ τὴν προκοπὴν καὶ αὔξησιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριςοῦ, προφητεύει τώρα ἐδῶ, καὶ διὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ διωγμοὺς, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸν Ἡσύχιον. ὠλιγόςευσαν μὲν, λέγει, οἱ Χριςιανοί· ἐπειδὴ καὶ πολλαὶ μυριάδες ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν τυράννων μὲ διάφορα βασανιςήρια καὶ μαρτύρια διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· ἐκακώθησαν δὲ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς καὶ πόνους, ὁποῦ ἐδοκίμασαν ἐκ τῶν τοιούτων τυράννων, διαρπαζόμενοι τὰς περιουσίας των, διωκόμενοι, δερνόμενοι, καὶ μυρία πάσχοντες δεινά. (3)

40: „ Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ' ἄρχοντας
„ αὐτῶν, καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς ἐν
„ ἀβάτῳ καὶ οὐχ ὁδῷ.

41: „ Καὶ ἐβοήθησε πένητι ἐκ πτωχείας,
„ καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριάς.

Οἱ Ἄρχοντες, λέγει, καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ὑποκάτω εἰς τοὺς ὁποίους ἦτον ὑποκείμενοι οἱ χριςιανοὶ, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐδιώκοντο, αὐτοὶ ἔχουν

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Νοήσεις τοὺς ἀγροὺς ἀπὸ τοῦ εἰρηκότος· „ Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· τοὺς δὲ ἀμπελῶνας τὰς Ἐκκλησίας νοήσεις, καθὸ εἴρηται· „ Αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν· (Ἆσμ. β'. 13.) ἢ κατὰ τὸν Ἡσύχιον· „ Ἀγρὸς μέν ἐςιν ἡ φιλοσοφία ἡ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀπάγουσα· ἔφη γὰρ ὁ Κύριος, ὁμοία ἐςὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ ἐν ἀγρῷ κεκρυμμένῳ· ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε. τὴν αὐτὴν δὲ βασιλείαν ϗ ἀμπελῶνα διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ἐργατῶν τῶν μισθωθέντων ἔδειξε. καρπὸν δὲ νοήσεις γεννήμματος, τὸν ἐν τριάκοντα ϗ ἐν ἑξήκοντα ϗ ἐν ἑκατὸν, ὃν γεωργοῦσιν οἱ τὴν ἐν Χριςῷ φιλοσοφίαν μελετήσαντες, ϗ ἀρετὰς ἐν αὐτῇ καταφυτεύσαντες.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ἡ κτήνη λέγει τὴν ὑποχείριον τῶν τῆς ψυχῆς κινημάτων ὑπηρεσίαν, ὅταν πρὸς ἀρετὴν ἕκαςον τὴν ἐν ἡμῖν χρησιμεύῃ. ἀγαθὸν κτῆνός ἐςιν ὁ θυμὸς, ὅταν τοῦ λογικοῦ ὑποζύγιον γένηται. ἕτερον κτῆνος τοιοῦτον ἡ ἐπιθυμία, νωτοφοροῦσα τρόπον τινὰ ϗ βαςάζουσα τὴν ψυχὴν ϗ ἐπὶ τὸ ὕψος ἀνάγουσα, ὅταν ἐπὶ τὰ ἄνω τὰς ἡνίας τῆς διανοίας εὐθύνηται· ϗ τὰ ἄλλα πάντα, κτήνη ἐςὶν αὐξανόμενα τῇ εὐλογίᾳ, ὅταν πρὸς τὰ μεγάλα γένηται ἡμῖν ἡ παρὰ τούτων ὑπηρεσία. ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Κτήνη τοὺς ἀλογωτέρους τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀποςόλων νεμομένους.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ϗ Ἀθανάσιον ϗ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς Ἰουδαίους: δηλαδὴ ὅτι τὸ μὲν πλῆθός φησι τοῦ Ἰουδαίων Ἔθνους εἰς τοσαύτην ἤλασεν ἀγαθῶν σπάνιν, ὡς ὀλίγους ϗ ἀριθμολήπτους εὑρίσκεσθαι ἐν αὐτοῖς τοὺς κατὰ Θεὸν εὐδοκιμοῦντας· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, Γραμματεῖς λέγω ϗ Φαρι-

ἐξουδενώθησαν καὶ ὡς ἀχρεῖοι ἔγιναν κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· διατὶ ὁ Θεὸς παρεχώρησε νὰ πλανηθοῦν οἱ ἄρχοντες αὐτοί· ἰδίωμα γὰρ εἶναι τοῦτο τῆς Γραφῆς νὰ ὀνομάζῃ τὴν παραχώρησιν ὡς ἐνέργειαν. εἰς τί δὲ παρεχώρησε νὰ πλανηθοῦν; εἰς ἄβατον καὶ κρημνὸν, καὶ ὄχι εἰς δρόμον ὁμαλὸν καὶ ἴσον: ἤγουν παρεχώρησε νὰ πλανηθοῦν εἰς τὰ δυσεβῆ καὶ ὀλέθρια δόγματα τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων· (1) καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ τυράννους, οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός· εἰς δὲ τὸν λαὸν τῶν χριστιανῶν, ὁποῦ ἦτον πένης ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ ἔνδειαν, τὴν ὁποίαν ἐπροτίμησε διὰ τὸν Χριστὸν, εἰς αὐτὸν, λέγω, ἐβοήθησεν ὁ Θεὸς, καὶ ἐκατάστησεν ὡσὰν πρόβατα ἐδικάτου, τὰς κατὰ τόπους εὑρισκομένας πατριὰς τῶν Χριστιανῶν :ἤτοι τὰ συστήματα καὶ συνάξεις τῆς καθε Ἐκκλησίας (2) πατριὰς δὲ ὀνομάζει αὐτὰς, διὰ τὴν συγγένειαν τῆς πίστεως· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἕνα Πατέρα ἔχουν τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ποιμὴν καλὸς ὀνομάζεται, διατὶ βάλλει τὴν ψυχήν του διὰ τὰ πρόβατά του. (3)

42 : „ Ὄψονται εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσον-„ ται καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ „ στόμα αὐτῆς.

43 : „ Τίς σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα; καὶ „ συνήσουσι τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου;

Πάντα, λέγει, τὰ ἄνω προφητευθέντα τοῦ Κυρίου ἔργα, θέλουν ἰδοῦν οἱ εὐθεῖς: ἤγουν οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ, οἱ τὴν εὐθεῖαν καὶ ἴσην στράταν τοῦ Κυρίου περιπατοῦντες, καὶ θέλουν εὐφρανθοῦν. ἡ δὲ ἀνομία :ἤγουν οἱ ἄνομοι καὶ ἀσεβεῖς, θέλουν ἰδοῦν αὐτὰ, καὶ θέλουν φράξουν τὰ στόματά των μὴ ἔχοντες τί νὰ εἰποῦν, ἀπὸ τὸν θαυμασμὸν καὶ ἀπορίαν τους: ὅταν δηλαδὴ ἰδοῦν νὰ πλατυνθῇ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, ἕως καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. (4) ἐπιφέρει δὲ τελευταῖον ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· ποῖος σοφὸς θέλει πα-

---

σαῖοι, αἰσχύνην κατεχέαντο ἐξουδενώσει παραδοθέντες· οἱ γὰρ πάλαι περιφανεῖς ϗ περίβλεπτοι, ἄσημοι παντελῶς εἰσι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Τοῦτο ϗ Ἰουδαῖοι πεπόνθασι· τὴν γὰρ εὐθεῖαν καταλιπόντες ὁδὸν, ἐφ' ἣν ἐκλήθησαν, τοῖς οἰκείοις ἕπονται λογισμοῖς, ϗ πλανῶνται τὴν βασιλικὴν ἀγνοοῦντες ὁδόν. ἢ κατὰ τὸν Νύσσης· „ Τὸ ἐπλάνησε νοεῖται ἀντὶ τοῦ διεσκόρπισεν, ἅτε κακίαν αἱρουμένους· τάχα δὲ ϗ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τῇ ἐν ἀβάτῳ πλανωμένῃ, ϗ οὐχ' ὁδῷ ὁ Προφήτης ἐμβοᾷ· ἄλλη ἐστὶν ὁδὸς ἀπλανὴς ϗ σωτήριος, ἧς τὸ ὄνομα ἀλήθεια, φῶς, ζωὴ ἀφθαρσία· αὕτη δὲ, δι' ἧς νῦν τρέχετε, ἀφεγγής ἐστι ϗ σκότῳ διειλημμένη, εἰς κρημνοὺς δὲ ἄγει ϗ βάραθρα. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἑβραῖοι μὲν ἐν ἀνοδίᾳ πλανῶνται, τὰ δὲ πάλαι πτωχεύοντα Ἔθνη τῆς θείας ἐπικουρίας ἀπέλαυσε, ϗ τὸν πνευματικὸν ἐκτήσαντο πλοῦτον· ὁ Θεὸς οὐκ ἐπάγει πλάνην, ἀλλ' ἀπαγορεύει τὴν πλάνην, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους ἀκυβερνήτους ἐᾷ· οἱ δὲ, ἀνεμμάτιστοι περιφερόμενοι, τῇδε κἀκεῖσε περιπλανῶνται. ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐκ ἦν ὁδὸς ἡ τῶν ἀσεβῶν ἀρχόντων πρόθεσις· οὐδὲ γὰρ Χριστὸν τὴν ὄντως ὁδὸν ὥδευον· διόπερ ἄβατος αὐτῶν ἡ ὁδὸς ὑπῆρχεν, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἐπλάνησεν· οἰόμενοι γὰρ πλατυνομένην τὴν πίστιν ϗ τρέχουσαν ἀνακόπτειν διὰ τῆς τῶν Μαρτύρων ἀναιρέσεως, ἐπλανῶντο· ἐπειδὴ πρὸς δόξαν αὐτῆς ϗ προκοπὴν τοῦ Μυστηρίου ὁ ζῆλος τῶν Μαρτύρων ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Πένητι: τουτέστι τῷ διωκομένῳ λαῷ· πένης γὰρ ἦν οὐδεμίαν ἔχων ἐν ἀνθρώποις ἐπικουρίας ὕπαρξιν· ἀλλ' ἐκ ταύτης αὐτῷ τῆς πτωχείας ἐβοήθησεν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνθρώπων οὐκ εἶχε ῥοπὴν, πάντες δὲ αὐτὸν ἐπολέμων δῆμοι ϗ βασιλεῖς ϗ ἄρχοντες, ὁ Θεὸς ἦν βοηθός· ἐφ' ᾧ ϗ πάντας τοὺς πολεμίους νενίκηκεν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Πρόβατα δὲ, τὰ συστήματα τῶν Μαρτύρων ἐκάλεσεν· ἐπειδήπερ ἐκ διαφόρων ἐπιτηδευμάτων, ἢ ἀξιωμάτων ἐτύγχανον· τούτους ὡς πρόβατα ἔθετο, τὸν θάνατον αὐτῶν ἀντὶ θυσίας δεξάμενος.

(4) Ἀνομίαν δὲ, (κατὰ τὸν Εὐσέβιον) οὐκ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν· τοῦτο γὰρ ἀδιανόητον· ἀλλ' ἤτοι τὸν τῆς ἀνομίας πατέρα ϗ διδάσκαλον Διάβολον λέγει, ἢ ϗ πάντα τὸν κατ' αὐτὴν πεποιωμένον. γράφεται δὲ ϗ παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ μάλα ὀρθῶς εἰς γυναῖκα ἡ ἀνομία, διὰ τὸ μαλακίζεσθαι τὸν νοῦν τοῦ ἁμαρτάνοντος, ϗ γοητεύεσθαι πρὸς ἡδονήν· μολίβδου δὲ τάλαντον τὸ ἐμφράττον τὸ στόμα αὐτῆς ὁ Κύριος. τοιαύτη δέ πως Χριστοῦ ἡ δύναμις ἐν ἡμῖν· εἰ γὰρ εἰς νοῦν γένοιτο (αὕτη) ϗ καρδίαν, πάντα δὴ πάντα ἐκτήκει ῥύπον. ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὡς μακάριος ὁ βίος, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἀνομίας στόμα, καθάπερ τις βορβόρου πηγὴ εἰς τὸ διηνεκὲς φραγήσεται, οὐκ ἔτι τῇ δυ-

παρατηρήσει ταῦτα, ἐὰν μόνον πιςεύῃ, ὅτι ὅλα ἔχουν νὰ γένουν· τότε γὰρ οἱ πιςεύοντες θέλουν καταλάβουν ταῦτα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ὅταν αὐτὰ πληρωθοῦν καὶ λάβουν ἔκβασιν εἰς τὸν καιρόν τους. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΖ.

„ Ὠδὴ Ψαλμοῦ τῷ Δαβίδ.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἴπομεν καὶ εἰς τὸ προοίμιον, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν Ψαλμῶν. (2)

1: „ Ἑτοίμη ἡ καρδία μου ὁ Θεὸς, ἑτοίμη ἡ καρδία μου, ᾄσομαι καὶ „ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου. (3)

2: „ Ἐ-

δυσωδίᾳ τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον καταμολύνων· αὕτη ἐςὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν κορυφή· τὸ τῆς ἐλπίδος κεφάλαιον· τὸ πέρας πάσης μακαριότητος· τὸ μηκέτι διοχλεῖσθαι ὑπὸ κακίας τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὴν πᾶσαν ἀνομίαν (αὕτη δ' ἂν εἴη ὁ εὑρετὴς τῆς ἀνομίας· τοῦτο γὰρ ἡ περιληπτικὴ διασημαίνει φωνή.) ἐμφράξαι τὸ ςόμα ἐκεῖνο, οὗ ἡ φωνὴ τὸ κατ' ἀρχὰς, θανάτου ὕλη τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· ὅταν οὖν ἐξαιρεθείη πᾶν τὸ τῷ καλῷ ἀντικείμενον, ἐκείνη ἐκδέξεται ἡμᾶς ἡ κατάςασις, ἧς οὐδεὶς λόγος μηνυτὴς εὑρεθήσεται.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ἐπεὶ διπλῆ ἡ τῆς σοφίας ἐνέργεια· καὶ ἡ μὲν ἐςὶν ἐρευνητική τε καὶ ζητητικὴ τῶν συμφερόντων· ἡ δὲ φυλακτικὴ τῶν εὑρεθέντων, τὸ ἓν τῆς σοφίας ἔργον, τὸ ζητητικὸν λέγω, πεπαῦσθαι τηνικαῦτα βούλεται· (ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλαδή·) εἰς τί γὰρ τῇ ζητήσει χρησόμεθα τοῦ ζητουμένου παρόντος; ἐνεργὸν δὲ μόνον κελεύει τὸ λειπόμενον γίνεσθαι ὅπως ἂν φυλαχθείη τὸ ποριςθὲν ἀγαθὸν, πρὸς τοῦτο τῆς σοφίας ἡμῖν συνεργούσης. τίς δὲ ἡ σοφία; καὶ τίς ἡ τῶν ἀγαθῶν φυλακή; τὸ μὴ ἀσυνέτως τῆς θείας φιλανθρωπίας ἔχειν· ὁ γὰρ συνεὶς, ὧν τετύχηκεν, οὐκ ἂν πρόοιτο τὸ ἀγαθὸν, οὗ ἠξίωται· ὁ δὲ ἀσυνέτως ἔχων τῆς χάριτος, ταυτὸν πείσεται τοῖς τυφλοῖς· οἳ μαργαρίτην, ἢ σμάραγδον, ἤτινα τῶν τιμίων λίθων ἐν χερσὶ λαβόντες, ὡς ψηφῖδα τινα τῶν εἰκαίων ἀποῤῥίπτουσιν, ἀγνοίᾳ τοῦ κάλλους, ἀκουσίως ζημιωθέντες τοῦ κτήματος. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γάρ ἐςι παντὸς οὔτε τὸ συνιέναι καὶ διαγνῶναι τὰς φιλανθρώπους τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας, οὔτε τὸ φυλάξαι τὰς θείας νομοθεσίας· ἀλλὰ τοῦ σοφίᾳ καὶ συνέσει χρωμένου· καὶ βοῶντος πρὸς τὸν Δεσπότην· „ Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Ὁρᾶς ὅτι συνέσεως χρεία καὶ σοφίας δεῖ, ὥςε καταμανθάνειν τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν; ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Σὺ τοίνυν μαθὼν, ὅτι σοφὸν τὸν φύλακα τοῦ νόμου προσηγόρευσεν, εἰ σοφίας ἐπιθυμεῖς, ἐργάζου τὸν νόμον· προκοπὴ γὰρ τοῖς συνετοῖς ἡ πρᾶξις· τὸ κέρδος δὲ οὐ μικρόν. ἐπειδὴ σοῦ τὸν νόμον φυλάττοντος, ἕτεροι τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ συνήσουσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει συγγένειαν μὲ τὸν νϛ'. καὶ νθ'. ὡς λέγει παρακάτω καὶ ὁ Συγγραφεὺς Εὐθύμιος. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ κηρύττεται ἡ εἰς τὰ Ἔθνη γενομένη θεογνωσία.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Μακάριος οὖν τῆς τοσαύτης μεγαλοφυΐας ἐκεῖνος, οὗ ἡ καρδία πρὸς εὐ-

2 : „ Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου · ἐξεγέρθητι
„ Ψαλτήριον καὶ κιθάρα , ἐξεγερθή-
„ σομαι ὄρθρου.
3 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς Κύ-
„ ριε , ψαλῶσοι ἐν Ἔθνεσιν.
4 : „ Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔ-
„ λεός σου , καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ
„ ἀλήθειά σου ,
5 : „ Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεὸς
„ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Αὐτὰ ὅλα παρομοίως γράφονται καὶ εἰς τον νς. Ψαλμὸν, τὰ ὁποῖα ἐξηγήσαμεν ἐκεῖ· καὶ ὅρα τὴν τούτων ἐξήγησιν · ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ, ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου, ὁποῦ γράφεται ἐκεῖ, καὶ τὸ, μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου, ὁποῦ γράφεται ἐδῶ· τὸ δὲ ἐξεγέρθητι καὶ τὸ ἐξεγερθήσομαι ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἡσύχιον· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ παρακαλεῖ καὶ λέγει πρὸς τὸν Χριστόν· ἐξεγέρθητι καὶ ἀνάστηθι Κύριε , ὅστις εἶσαι Ψαλμῴδημα καὶ μελῴδημα ἐδικόν μου· ὁ δὲ Χριστὸς ἀποκρίνεται, καὶ ὑποσχόμενος · καὶ λέγει · ναὶ θέλω ἐγερθῶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ὄρθρου βαθέος ἠγέρθη ὁ Κύριος. δόξα δὲ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἡσύχιον, καθότι ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐγεννήθη. (1)

6 : „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί
„ σου.

Τοῦτο αὐτολεξεὶ γράφεται καὶ εἰς τὸν νθ΄. Ψαλμόν. ἀγαπητὸς δὲ εἶναι ὁ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν γέγραπται· „ Ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ Κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς (Ἰω. ιγ. 1.)

„ Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν
„ μου.
7 : „ Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐ-
τοῦ.

εὐφημίαν τῆς θείας δόξης ἡτοίμασαι , χωροῦσα ἐν ἑαυτῇ τὸν ἀχώρητον · ᾧ δὴ καὶ ἐξεγένετο πλησθῆναι τὴν γλῶτταν ἀγαλλιάσεως, καὶ θείας μελῳδίας γενέσθαι πλῆκτρον, ἐξεγειρομένῳ τῇ δόξῃ , συνεξεγειρομένῳ ὄρθριον , καὶ μέχρι τοῦ κολληθῆναι τὴν γλῶσσαν τῷ λάρυγγι κάμνοντι , ὥστε λέγειν μετὰ Δαβὶδ πρὸς Θεόν · ἑτοίμη ἡ καρδία μου . λέγει δὲ ὁ καὶ Θεοδώριτος · „ Κεκάθαρται τὸ δοχεῖον τῆς ἐμῆς ψυχῆς · ἕτοιμόν ἐστιν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος · ἡκέτω τοίνυν τὸ σὸν δῶρον , ἵνα τὴν ἐμαυτοῦ δόξαν τὴν προφητικὴν χάριν ἀναλαβὼν , διακονῶ τὸ ᾆσμα . ἄλλος δέ φησιν · „ Ὥσπερ γὰρ καθαροῖς μὲν οὖσι τοῖς ἐρίοις ἐνιζάνουσιν αἱ βαφαί · εἰ δὲ δὴ ῥύπου τι πρόσεστι λείψανον , εὐαπόβλητον εὐθὺς τὸ εἰσκεχριμένον · οὕτω καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ μέθεξις , ταῖς μὲν ἁγίαις καὶ καθαραῖς εἰσδύεται ψυχαῖς · ταῖς δὲ μὴ οὕτως ἐχούσαις , οὐδ᾽ ἂν ὅλως ἐνιζήσειεν · ἅγιον γὰρ Πνεῦμα φεύξεται δόλον , κατὰ τὸ γεγραμμένον , καὶ οὐ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεῳ ἁμαρτίας .

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει · „ Αἰσθόμενος τοίνυν τῆς παρουσίας τοῦ Πνεύματος ὁ Προφήτης , προσκαλεῖται τὰ ζῶντα ἑαυτοῦ ὄργανα , τὸν κεκρυμμένον καὶ τὸν φαινόμενον ἄνθρωπον πρὸς τὴν τῆς ὑμνῳδίας ὑπηρεσίαν . ὁ δὲ Εὐσέβιος Ψαλτήριον ἐννοεῖ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις , Κιθάραν δὲ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις , ἃς διεγείρει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν μέλλουσαν εἰς αὐτὸν γίνεσθαι τοῦ θείου Πνεύματος ἐπίνοιαν . ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει · „ Μακάριον ἑτοιμάζειν Θεῷ τὴν καρδίαν · ἕξει γὰρ αὐτὸν ὁ ἑτοιμάζων ἔνοικον · διπλῆν δὲ αὐτῷ τὴν ἑτοιμασίαν προσφέρειν ὀφείλομεν · καὶ καθάπερ οἱ βασιλέα μέλλοντες ὑποδέχεσθαι, ἑτοιμάζουσιν οἶκον , πρῶτον μὲν ἐκκαθαίροντες · δεύτερον δὲ σκεύη ἐν αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀποτιθέμενοι · οὕτω καὶ ἡμεῖς διπλῆν ἑτοιμασίαν τῷ Θεῷ παρασκευάζειν χρήζομεν · μίαν μὲν καθαίροντες τὸν τῆς καρδίας ναόν · δεύτερον δὲ ἀρετὰς αὐτῇ καὶ πράξεις ἀγαθὰς ἐπεισφέροντες · οὕτω γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς οὐκ ἐνδημήσει μόνον , ἀλλὰ καὶ ἐγχρονίσει . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει · „ Δόξα δὲ τοῦ Προφήτου ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἕξις , καθ᾽ ἣν διάκειται πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀρετήν . ὁ δὲ Ἡσύχιος · „ Ἐξεγέρθητι , πόθεν ; ἐκ τῶν νεκρῶν , οὓς κατελθὼν ὁ Χριστὸς ἐπεσκέψατο · ἐκεῖθεν αὐτὸν ἐξαναστῆναι , ἵνα καὶ ἀναληφθῇ , ὡς μελλόντων ἡμῶν κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς δόξης τῆς εἰς οὐρανοὺς βούλεται · οὐδὲ γὰρ μόνον συνήγειρεν ἡμᾶς , ἀλλὰ καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις .

„ του· ὑψωθήσομαι καὶ διαμεριῶ Σί-
„ κιμα καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν
„ διαμετρήσω.
8 : „ Ἐμός ἐστι Γαλαάδ, καὶ ἐμός ἐστι
„ Μανασσῆς, καὶ Ἐφραὶμ ἀντίληψις
„ τῆς κεφαλῆς μου.
9 : „ Ἰούδας βασιλεύς μου, Μωὰβ λέβης
„ τῆς ἐλπίδος μου· ἐπὶ τὴν Ἰδουμαί-
„ αν ἐπιβαλῶ τὸ ὑπόδημά μου· ἐμοὶ
„ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
10 : „ Τίς ἀπάξειμε εἰς πόλιν περιοχῆς;
„ ἢ τίς ὁδηγήσειμε ἕως τῆς Ἰδουμαί-
„ ας;
11 : „ Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡ-
„ μᾶς; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν
„ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;
12 : „ Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως
„ καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.
13 : „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν,
„ καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς
„ ἡμῶν.

Καὶ ταῦτα πάντα τὰ ῥητὰ γράφονται παρομοίως εἰς τὸν ῥηθέντα νθ. Ψαλμόν· ὅθεν καὶ ζήτησον τὴν τούτων ἑρμηνείαν ἐκεῖ· εἰδὲ καὶ διαφέρουσιν ὀλίγον τι ταῦτα ἀπὸ ἐκεῖνα κατὰ τὰς λέξεις, ἀλλ' ὅμως ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσι. Μὴ θαυμάσης δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ἀνίσως ὁ Δαβὶδ γράφῃ πολλαῖς φοραῖς τὰ αὐτὰ λόγια εἰς διαφόρους Ψαλμούς· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα καὶ συνήθεια εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς θείους Προφήτας, τὸ νὰ ταυτολογοῦν καὶ νὰ παλιλλογοῦν διὰ περισσοτέραν κατάληψιν τῶν ἀκουόντων.,

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΗ.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν εἰς διαφόρους Ψαλμούς. ὁ δὲ παρὼν Ψαλμὸς σχηματίζεται πῶς καταρᾶται· πλὴν ἡ κατάραις αὐταῖς εἶναι προφητεία τῶν κακῶν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ προδότης Ἰούδας, καὶ ἄλλοι τινες· διατὶ τὸ τοιοῦτον εἶδος: ἤγουν τὸ νὰ σχηματίζωνται κατάραις, εἶναι συνειθισμένον κοντὰ εἰς τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν· καθὼς τὰ παραδείγματα τούτων εὑρίσκονται μυρία εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν· διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν ἐδιαμοίραζε τὰς δώδεκα φυλὰς, κατὰ τὸν καιρὸν ὁποῦ ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐπροσάχθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄλλας μὲν φυλὰς νὰ εὐλογήσῃ, ἄλλας δὲ νὰ καταρασθῇ· πλὴν καὶ αἱ εὐλογίαι καὶ αἱ κατάραι, προφητεῖαι ἦτον τῶν εὐλογιῶν καὶ καταρῶν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς ἐκείνας, καὶ οὐχὶ ἀληθῶς εὐλογίαι καὶ κατάραι.

κἂν ἐν σχήματι εὐλογιῶν καὶ καταρῶν ἐπροφέρθησαν· καθὼς εἰς πλάτος ἀποδείχνει ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. (1)

1: „Ὁ Θεὸς τὴν αἴνεσίν μου μὴ παρασιωπήσῃς.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν λέγομεν, ὅτι συνετέθη καὶ προφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἔστις παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, καθὸ ἄνθρωπος, νὰ ζήσῃ ἀκόμη· λέγει γὰρ οὕτω. Σὺ ὦ Θεὲ, καὶ Πάτερ μου, μὴ καταπαύσῃς τὴν αἴνεσιν, ἥτις διὰ μέσου ἐμοῦ προσφέρεται εἰς ἐσένα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ βλέπουν τὰ θαυμάσια ὁποῦ ἐγὼ ἐργάζομαι, καὶ σὲ δοξάζουν. ἢ μὴ καταπαύσῃς μὲ σιωπὴν τὴν αἴνεσίν μου, μὲ τὴν ὁποίαν ἐγὼ σὲ αἰνῶ· ἐπειδὴ καὶ ὅλα, ὅσα κατορθόνω, εἰς τὴν ἐδικήν σου αἴνεσιν καὶ δόξαν τὰ ἐπιγράφομαι κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ἢ λέγει ὅτι τὴν μετὰ αἰνέσεως δέησίν μου μὴ παραδράμῃς μὲ σιωπήν. (2)

2: „Ὅτι στόμα ἁμαρτωλοῦ, καὶ στόμα „δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοίχθη.

Ἁμαρτωλὸν καὶ δόλιον ἐδῶ νόησον τὸν Ἰούδαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον, ὁ ὁποῖος ἤνοιξε στόμα κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ συνελάλησε μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ περὶ τῆς προδοσίας. (3)

„Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσσῃ δο„λίᾳ.

3: „Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με „καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν.

Ὁ Ἰούδας, λέγει, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐλάλησαν ἐναντίον μου κατασκευάζοντες δολιότητας καὶ ἐπιβουλάς, καὶ λέγοντες λόγια μίσους· διότι οἱ Ἰουδαῖοι πολ-

---

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ὁ παρὼν Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ λέγει· „Ὅτι τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ κατασημαίνει, τάς τε ἐσομένας τιμωρίας κατὰ τοῦ Ἰούδα καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ· ὅσα δὲ εὐκτικῶς λέγονται, ἢ προστακτικῶς ἐν αὐτῷ, οἷον· „Διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καταδεδικασμένος, ταῦτα, λέγω, προαγορευτικῶς καὶ προφητικῶς λέγονται· ἀντὶ τοῦ στήσεται καὶ ἐξελεύσεται· οὐ γὰρ εὔχεται τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ὃ μέλλει συμβῆναι διὰ τὴν ἐκείνου κακίαν, ταῦτα προαγορεύει. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ποδηγεῖ δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τὴν δε τὴν διάνοιαν καὶ ὁ μέγας Πέτρος δημηγορῶν, καὶ τῆς τοῦ Ἰούδα προδοσίας κατηγορῶν, καὶ τῆς προφητείας τὴν ἀπόδειξιν ἐντεῦθεν ποιούμενος. Μερικοὶ δὲ περίεργοι, μετρήσαντες τὰς ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένας κατάρας, συμποσοῦσιν αὐτὰς εἰς τριάκοντα· αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἰούδαν ἀντὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων, ἅπερ λαβὼν ὁ δείλαιος ἐπώλησε τὸν Σωτῆρα Κύριον. συμμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος λέγων· „Σὺ δέ μοι εὑρήσεις ἀναψηλαφήσας τὰς ἐπενεχθείσας ἀρὰς τῷ Ἰούδᾳ, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν οὔσας, ὅσα ἔτυχεν ἐκεῖνος ἀργύρια τῆς προδοσίας δεξάμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀνθρωπίνως ὁ Δεσπότης ταῦτα λέγει Χριστός· ὡς ἄνθρωπος γὰρ εὔχεται, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ μέτρα πληρῶν, ὡς δὲ Θεὸς, τῶν εὐχομένων γνησίως προσδέχεται τὰς εὐχάς· ὕμνον δὲ τὸ πάθος καλεῖ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις, δόξαν αὐτὸ προσαγορεύει· „Ἐλήλυθε γάρ φησιν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Τὸν Ἰούδαν αἰνίττεται· οὗ τὸ στόμα πρότερον ὡς ἁμαρτωλοῦ, δεύτερον δὲ, ὡς δολίου κατὰ τοῦ Κυρίου ἀνοιγῆναι εὑρήσομεν· ὡς γὰρ ἁμαρτωλὸς καὶ παράνομος τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· „Τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; ὡς δόλιος δὲ, χαῖρε Ῥαββὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν εἶπε καὶ κατεφίλησεν αὐτὸν, ἀῤῥαβῶνα τοῖς λαμβάνουσι δεδωκὼς τῆς προδοσίας τὸ φίλημα.

πολλάκις περικυκλένοντες τὸν Κύριον ἔλεγον τοιαῦτα λόγια μίσους πρόξενα, κατηγοροῦντες, ὑβρίζοντες καὶ ἐρωτῶντες μὲ κακοήθειαν καὶ πονηρίαν, καὶ πολεμοῦντες αὐτὸν ματαίως καὶ χωρὶς κὰμμίαν αἰτίαν εὔλογον. (1)

4: „ Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾷν με ἐνδιέβαλλόν με.
„ ἐγὼ δὲ προσηυχόμην.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπε νὰ μὲ ἀγαποῦν, διατὶ καθ' ἑκάστην εὐεργέτουν αὐτοὺς μὲ λόγον καὶ ἔργον· αὐτοὶ ὅμως ὅλον τὸ ἐναντίον μὲ ἐσυκοφάντουν καὶ ἐδιάβαλλον, ὀνομάζοντες πλάνον καὶ παράνομον καὶ ἀντίθεον (2) πλὴν ἐγὼ δὲν ἐμνησικάκουν πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ ἐπαρακάλουν δι' αὐτούς· διότι ἐν τοῖς Εὐγγελίοις ὁ Κύριος ἐνομοθέτησε νὰ προσευχώμεθα διὰ ἐκείνους, ὁποῦ μᾶς ἐπηρεάζουν καὶ μᾶς ἐνοχλοῦν μὲ οἱονδήτινα τρόπον. ὃ ἐγὼ ἐπροσηυχόμην ἐπικαλούμενος τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν Πάτερ μου· διηγοῦνται γὰρ οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταὶ, ὅτι διαφόρως καὶ πολλάκις ὁ Κύριος ἐπροσηύχετο πρὸς τὸν πατέρα.

5: „ Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀ-
„ γαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπή-
„ σεώς μου.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἐκατασκεύασαν κατ' ἐμοῦ κακὰ, ἀντὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ ἔλαβον παρ' ἐμοῦ· καὶ ἀντὶ τῆς ἀγάπης, ὁποῦ ἐγὼ εἶχον πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου μὲ ἐμίσησαν.

6: „ Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἁμαρτωλόν.

Τὸ κατάστησον καὶ τὰ ὅμοια, κατὰ τὸ σχῆμα μόνον εἶναι προστακτικὰ ἢ εὐκτικά· προφητικῶς δὲ λέγονται καὶ σημασίαν ἔχουν μέλλοντος χρόνου ἀντὶ τοῦ καταστήσεται, καὶ στήσεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον. θέλει, λέγει, κατασαθῇ ὁ ἁμαρτωλὸς: ἤτοι ὁ Διάβολος εἰς τὸν Ἰούδαν· ἐπειδὴ ὡς γέγραπται· „ Εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς (Ἰω. ιγ. 27) ἢ τὸ κατάστησον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παραχώρησον νὰ κατασαθῇ εἰς αὐτὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα ὁποῦ ἔχει ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνέργειαν, καθὼς πολλάκις εἴπομεν. (3)

„ Καὶ Διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐ-
„ τοῦ.

Ὁ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες πονηρίαν ἐπιτεταμένην; τοῦτο μάλιστα παροξύνει τὸν Θεὸν, ὅταν τὰ φαῦλα ἀπὸ βουλῆς καὶ σκέψεως, καὶ πολλῆς τῆς γυμνασίας ἐργάζωνται οἱ μετιόντες· ἕτερον γάρ ἐστι, συναρπαγέντα καὶ ἀπατηθέντα ὑποσκελισθῆναι, καὶ ἕτερον, ἔργον ποιούμενον τὴν πονηρίαν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ἔγκλημα μέγιστον, ὅταν καὶ κατὰ τοῦ μὴ πονηρευομένου πονηρεύωνται, καὶ κατὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ φιλεῖσθαι μᾶλλον ἀξίου. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐδεμίαν γὰρ ἔχοντες ἔχθρας ἢ μίσους ὑπόθεσιν, ἐμίσουν ὅμως αὐτὸν θανατῶσαι βουλόμενοι· καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσαν, ἡνίκα ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς αὐλῆς τοῦ Καϊάφα περιστάντες ἤγειραν ψευδομαρτυρίας· ἐλάλησαν δὲ κατ' αὐτοῦ γλώσσῃ δολίᾳ, ὅτε ὁ ἀρχιερεὺς ἀναστὰς ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „ Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐδὲ γὰρ βουλόμενοι μαθεῖν, ἀλλὰ βλασφημίας, ὡς ἐδόκουν ἔγκλημα πλέξαι, τοιαῦτα ἐπυνθάνοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος καὶ Εὐσέβιος· „ Δέον γὰρ αὐτὸν ἀγαπᾶν ὡς εὐεργέτην, καὶ μὴ μόνον τῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἰατρὸν, οἱ δὲ, διαβολὰς ἔρραπτον κατ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον διέβαλλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὥσπερ ὁ Θεὸς δίκαιος προσηγόρευται, καὶ χαίρειν δικαιοσύνῃ λέγεται (δίκαιος γάρ φησιν ὁ Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν) οὕτως ἁμαρτωλὸς ὁ Διάβολος, ὡς φιλαμαρτήμων· καὶ οὐ μόνον αὐτὸς ἁμαρτάνων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνεχομένοις ἁμαρτάνειν εἰσηγούμενος· τοῦτον ἐπὶ τὸν Ἰούδαν καταστῆναι βούλεται ὥστε ἄρχειν αὐτοῦ καθάπερ καὶ τῶν Δαιμόνων· ἐπειδὴ τῆς αὐτοῦ μερίδος, καθάπερ ἐκείνων ὁ προδότης ἐγένετο.

Ὁ Διάβολος, λέγει, θέλει ςαθῆ ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ Ἰούδα: ἤτοι θέλει οἰκειωθῆ μὲ αὐτόν. ἐπειδὴ τὸ τῶν δεξιῶν ςάσιμον εἰς τοὺς οἰκείους ἀποδίδεται. (1) διὰ τοῦτο καὶ οἱ δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ τῆς δεξιᾶς ἀξιώνονται ςάσεως. νοεῖται δὲ καὶ ἑτέρως, ὅτι ςήσεται ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ Διάβολος: τουτέςι τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πράξεις ἀποκλέπτων, κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ Εὐσέβιον. ἀνίσως δὲ καὶ εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ζαχαρίαν, περὶ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, ὅτι ὁ Διάβολος εἱςήκει ἐκδεξιῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ προςίθεται καὶ τοῦτο, τὸ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. „ Καὶ ἔδειξέ μοι Κύριος τὸν Ἰησοῦν τὸν Ἱερέα τὸν μέγαν ἑςῶτα πρὸ προσώπου Ἀγγέλου Κυρίου, καὶ ὁ Διάβολος εἱςήκει ἐκδεξιῶν αὐτοῦ τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ (Ζαχ'. γ'. 1) ἤγουν ἐςάθη ἀπὸ τὰ δεξιά του, μαχόμενος καὶ πολεμῶν τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πράξεις..

7: „ Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καταδεδικασμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Ἰούδας κρίνεται ἀπὸ τὴν συνείδησίν του, θέλει ἐξέλθῃ καταχεκριμένος, καὶ ἀπὸ τὸ συνέδριον τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀπὸ τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων· γέγραπται γὰρ ὅτι· „ Μεταμεληθεὶς ἀπέςρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέγων· ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον. οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει· (Ματθ. κζ. 3.) κατεκρίθη γὰρ ὁ ἄθλιος καὶ ἀπὸ τὴν ἐδικήν του συνείδησιν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. κατηγορίας δὲ καὶ κατακρίσεως λόγος εἶναι τό· „ Σὺ ὄψει. (2)

„ Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς „ ἁμαρτίαν.

Ἡ προσευχὴ, λέγει τοῦ Ἰούδα θέλει γένῃ εἰς ἀποτυχίαν· διότι ὁ Ἰούδας ὅταν ἔκλινεν εἰς τὸ μέρος τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριςοῦ, βέβαια προσηύχετο καὶ αὐτὸς μὲ αὐτοὺς διὰ νὰ ἐξολοθρευθῇ ὁ Χριςὸς καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Χριςοῦ· ἢ ἁπλῶς λέγει, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν θέλει ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, ὁποῦ ζητεῖ διὰ τὴν δυςροπίαν του. (3)

8: „ Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.

Ὀλίγωρα, λέγει, θέλει ἀποθάνει ὁ Ἰούδας· διατὶ ὕςερα ἀπὸ τὴν προδοσίαν ὀλίγον ζήσας, εὐθὺς ἐπῆγε καὶ ἐκρεμάσθη κατὰ τὸν Θεοδώρητον· τὴν

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Ἵςαται δὲ ἐκ δεξιῶν ὁ Διάβολος, τρόπον τινὰ παραλύων τὰ δεξιά: ἤγουν τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ πράξεις ἀποσυλῶν· πολεμεῖ γὰρ οὐχὶ τοῖς σκαιοῖς ἡμῶν πράγμασιν, ἀλλὰ τοῖς δεξιοῖς ϗ ἐπαινουμένοις. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐ μόνον Μαθητὴς ὢν προέδωκε τὸν Διδάσκαλον, ἀλλ' οὐδὲ τῆς φιλαργυρίας προβαλέσθαι τὸ πάθος ἠδύνατο· αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον ὁ Χριςὸς συγκαταβαίνων αὐτοῦ τῇ ἀσθενείᾳ ἐνεπίςευσεν, ὥςε οὔτε ἐνδεὴς χρημάτων ὁ Προδότης ἐτύγχανεν. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Οὐ πᾶσι τὰ αὐτὰ δεξιά· ἀλλὰ τῷ μὲν σπουδαίῳ, τὰ νοητὰ ϗ τὰ τῆς ἀρετῆς· τῷ δὲ φαύλῳ, τὰ αἰσθητὰ ϗ τὰ τῆς κακίας· ἐν μὲν οὖν τοῖς δεξιοῖς τοῦ ἁγίου, Θεὸς ἵςαται· ἐν δὲ τοῖς τοῦ ἁμαρτωλοῦ, Διάβολος.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ, φησιν, οὐδένα ἕξει πρὸς ἀπολογίαν λόγον· ἐπεὶ ϗ ἐφιλεῖτο παρὰ τοῦ Διδασκάλου· ϗ χρημάτων οὐκ εἶχεν ἔνδειαν, παρ' αὐτοῦ πιςευθεὶς τὸ γλωσσόκομον.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἢ ὅτι ϗ αὐτὴ ἡ προσευχὴ τοῖς ἐπ' αὐτὴν ἐρχομένοις ἀσεβέσιν, εἰς ἁμαρτίαν λογίζεται, ϗ προσθήκη κακῶν αὐτοῖς γίνεται, διὰ τὸ τολμᾶν ἀναξίως τῷ Θεῷ προσομιλεῖν· τί δ' ἂν ἀγαθὸν φιλάργυρος εὔξαιτο; λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀντὶ τοῦ γενήσεται πάσης ἀπολογίας ἔρημος ὁ προδότης· διὸ κρινόμενος κατακρίνεται· ϗ ἡ προσφερομένη ὑπ' αὐτοῦ προσευχὴ τὴν κατηγορίαν αὔξει· οὐ γὰρ ἠγνόει τὸν εὐεργέτην· ἀλλὰ ϗ τῶν θείων ἀπήλαυσε λόγων, ϗ θαυμάτων μεγίςων, οὐ μόνον αὐτόπτης, ἀλλὰ ϗ αὐτουργὸς ἐγένετο παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβών.

τὴν δὲ ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν θέλει, λάβει λέγει, ἄλλος: ὁ Ματθίας δηλαδὴ, ὁ ἀντὶ τοῦ Ἰούδα κληρωθεὶς· καθὼς ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἀνέφερε τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἰς τὰς Πράξεις (Κεφ. α. 20.) διότι οἱ Ἀπόστολοι ἦτον ἐπίσκοποι καὶ φύλακες καὶ ποιμένες τῶν πιστευόντων εἰς τον Χριστόν. (1)

9: „ Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὀρφανοὶ,
„ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲν νοοῦνται διὰ τὸν Ἰούδαν· ἐπειδὴ δὲν ἀναφέρεται οὐδὲν ἐν ταῖς Γραφαῖς περὶ γυναικὸς καὶ τέκνων τοῦ Ἰούδα, ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεύει ταῦτα διὰ ἄλλον τινὰ, ὅστις ἐπεβούλευσε τὴν ἱερωσύνην, ὕστερον ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐπληρώθησαν φανερῶς ταῦτα. (2)

10: „ Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ
„ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαιτησάτωσαν·
„ ἐκβληθήτωσαν ἐκ τῶν οἰκοπέδων
„ αὐτῶν.

Οἱ υἱοὶ, λέγει, τοῦ τὴν Ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος ἐνοχλούμενοι θέλουν ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὰ ὀσπήτιά τους καὶ θέλουν γένουν προσαῖται: ἤτοι ζητοῦλοι· καὶ κοντὰ εἰς τὴν ὀρφανίαν θέλουν πάθουν καὶ φυγὴν, καὶ πτωχείαν, καὶ θέλουν διωχθοῦν ἀπὸ τὰ οἰκόπεδά των, χωρὶς νὰ ἀφίνωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτά. οἰκόπεδα δὲ λέγονται τὰ ἐρείπια καὶ κατακρημνισμένα ὀσπήτια· διότι καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ τοιούτου θέλουν τιμωρηθοῦν· ἐπειδὴ, καὶ ἐσυγκοινώνησαν ἀπὸ τὴν κακίαν τοῦ πατρός των.

11: „ Ἐξερευνησάτω δανειστὴς πάντα,
„ ὅσα ὑπάρχει αὐτῷ, καὶ διαρπασάτωσαν ἀλλότριοι τοὺς πόνους αὐ-
„ τοῦ.

Ὁ Δανειστὴς, λέγει, τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύοντος θέλει ἐρευνήσει μετὰ τὸν θάνατόν του ὅσα ὑπάρχοντα ἔχει, ζητῶν τὰ δάνεια, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν, ὅταν ἀκόμη ἔζη· καὶ οἱ ξένοι καὶ ἀσεβεῖς θέλουν διαρπάσουν, ὅσα πράγματα ἔμειναν εἰς αὐτὸν, μετὰ τὴν τοῦ δανειστοῦ ἀποκλήρωσιν. (3)

12: „ Μὴ ὑπαρξάτω αὐτῷ ἀντιλήπτωρ;
„ μη

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ταῦτα οὐ τῷ Ἰούδᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀπίστοις συνέβη Ἰουδαίοις· ὀλίγων γὰρ μετὰ τὸν σταυρὸν διελθόντων ἐτῶν (ἤτοι τεσσαράκοντα) ἀνάστατον ἅπαν τὸ γένος ἐγένετο· καὶ οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν· αἱ δὲ τούτων γυναῖκες μετὰ τῶν παίδων ἐξηνδραποδίσθησαν. ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Ἰουδαίων οἱ Χριστιανοὶ διεδέξαντο. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Παντὸς προδότου τῆς ἀληθείας, γίνονται αἱ ἡμέραι ὀλίγαι, ὡς εἶχε πρὶν προδῷ τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτιζόμενος. καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Χειροτονηθεὶς γὰρ δι' αἰῶνος Ἀπόστολος, ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, ἡμέρας ὀλίγας τὰς μέχρι τῆς προδοσίας ἐφύλαξε τὸ ἀξίωμα.

(2) Προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „ Καὶ οἵγε φιλοπονώτεροι ἴσασι τοῦτο, τὴν ἱστορίαν ἐπελθόντες· (ποῦ δὲ αὕτη γέγραπται, οὐκ οἶδα) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Πλὴν εἰκὸς ταῦτα καὶ ῥητῶς κατὰ ψιλὴν τὴν λέξιν κατὰ τοῦ προδότου πεπληρῶσθαι μετὰ τὴν ἀνάρτησιν αὐτοῦ, ἅμα μὲν ὀρφανῶν γενομένων αὐτοῦ τῶν παίδων· ἅμα δὲ καὶ τῆς γυναικὸς ἐν χηρείᾳ καταστάσης. ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι μέντοι ἐστί τις καὶ ὀρφανία λυσιτελὴς, δείκνυσιν ὁ Ψαλμὸς τοῖς Ἰούδα τέκνοις τὴν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πατρὸς στέρησιν ἐπευχόμενος, ἵνα μὴ ἔχωσι πονηρὸν τοῦ βίου διδάσκαλον, διὰ τὴν νόσον τῆς φιλαργυρίας τὰ τοῦ κλέπτου καὶ προδότου καταδεξάμενοι ὀνείδη.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον· „ Ταῦτα λέγονται καὶ περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὧν ὕστερον διήρπασαν τοὺς πόνους οἱ Ῥωμαῖοι. ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Συγκρούσας πράκτωρ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ· πράκτορες δέ εἰσιν οἱ Ῥωμαίων βασιλέως τοὺς φόρους εἰσπραττόμενοι κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώρητον· οὗτοι δὲ τὰ Ἰουδαίων διήρπασαν ἅπαντα, ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες ὡς καὶ τὰ κεκρυμμένα εὑρεῖν τε καὶ σφετερίσασθαι.

„ μηδὲ γενηθήτω οἰκτίρμων τοῖς ὀρ-
„ φανοῖς αὐτοῦ.

Δὲν θέλει εὑρεθῇ, λέγει, μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος, κἀνένας βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς του· μήτε θέλει ἐλεήσει τινὰς, ἢ συμπονέσει τὰ ὀρφανά του· διατί καὶ αὐτὰ ἐμέθεξαν ἀπὸ τὴν πονηρίαν τοῦ πατρός των· (1).

13: „ Γενηθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἐξο-
„ λόθρευσιν· ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλει-
„ φθείη τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Τὰ τέκνα, λέγει, τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος, θέλουν ἐξολοθρευθοῦν, ὄχι ἁπλῶς, ἀλλὰ ἄγονα, χωρὶς νὰ ἀφήσουν διαδόχους τοῦ γένους των· λέγει γὰρ ἀκολούθως, ὅτι θέλει ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν του εἰς μίαν μόνην γενεὰν περιοριζόμενον: ἤγουν εἰς τὴν τῶν τέκνων του μόνην, χωρὶς νὰ μείνουν ἐγγόνια αὐτοῦ. (2)

14: „ Ἀναμνησθείη ἡ ἀνομία τῶν πατέ-
„ ρων αὐτοῦ ἔναντι Κυρίου, καὶ ἡ
„ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐ-
„ ξαλειφθείη.

Θέλει ἐνθυμηθῇ, λέγει, ἡ ἀνομία τῶν προγόνων τοῦ ἐπιβουλεύσαντος τὴν ἱερωσύνην: ἤγουν τοῦ πατρός του καὶ τοῦ πάππου του· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἐσυνήργησαν μὲ αὐτὸν, ἢ τὸν ἐμαθήτευσαν τὴν κακίαν. θέλει δὲ ἐνθυμηθῇ ἡ ἁμαρτία του, ἀντὶ τοῦ δὲν θέλει παραβλεφθῇ, οὐδὲ θέλει συγχωρηθῇ. ἀλλ' οὔτε ἡ ἁμαρτία τῆς μητρός του θέλει ἐξαλειφθῇ· διατὶ καὶ ἐκείνη παρομοίως μὲ τοὺς προγόνους του ἔχει νὰ κατακριθῇ. ἀνομίαν δὲ καὶ ἁμαρτίαν, λέγει, τὸ νὰ συνεργήσουν, ἢ νὰ μαθητεύσουν αὐτὸν τὴν κακίαν. (3)

15: „ Γενηθήτωσαν ἐναντίον Κυρίου δια-
„ παντὸς καὶ ἐξολοθρευθείη ἐκ γῆς
„ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ.

Ἡ ἀνομία, λέγει, καὶ ἡ ἁμαρτία τῶν προγόνων τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος, δὲν θέ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτων δὲ γενομένων ϗ τῶν πολεμίων τὰ τούτοις προσήκοντα διανεμομένων, οὐδεὶς αὐτοῖς ἐπίκουρος ἔςαι· οὐδὲ φειδοῦς αὐτῶν οἱ παῖδες ἀξιωθήσονται. ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεοῦ γὰρ αὐτοὺς ἀποςραφέντος τοῦ οἰκτίρμονος, ϗ εἰπόντος· „ Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· τίς αὐτοὺς οἰκτείρειν ἔτι καὶ συμπάσχειν ἔμελλεν;

(2) Ταῦτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐπληρώθησαν ϗ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τῶν ὁποίων ἐξαλείφθη τὸ ὄνομα ἐν γενεᾷ μιᾷ· καθότι μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τῆς τοῦ Χριςοῦ ἀναλήψεως πανωλεθρίαν ὑπέμειναν, ϗ οὐδὲ βασιλεῖς ἔχουσιν, ὥςε μηκέτι ὄνομα Φαρισαίων ϗ τῶν λοιπῶν ὑπολειφθῆναι.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ϗ τοῦτο ἐπληρώθη εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἁμαρτίαν δὲ πατέρων εἰς τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ἐληλυθυῖαν λέγει, τὸ ἀποκτεῖναι τοὺς Προφήτας, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου, ὅτι πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυθὲν ἀπὸ Ἄβελ ἕως Ζαχαρίου, ἐκδικηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. ὥσπερ τοίνυν πατέρων ἀρετὴ, πολλάκις ϗ πλημμελήσαντας ὤνησε παῖδας· ὡς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ Ἀβραὰμ ἡ πίστις· ϗ τὸν Σολομῶντα ἡ τοῦ Δαβὶδ εὐσέβεια· οὕτω πονηρία πατέρων τοῖς ὁμοίοις παισὶν ἐπάξει τὴν τιμωρίαν· οὐδεμία γὰρ οὐδαμόθεν εὑρίσκεται φειδοῦς ἀφορμή. πατέρας δὲ τῶν Ἰουδαίων ὀνομάζει, τοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς γεγονότας δυσσεβεῖς· μητέρα δὲ τὴν πονηρὰν συναγωγήν· ἢ ϗ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾗ τῆς κατὰ τοῦ Χριςοῦ μιαιφονίας ἐτόλμησαν τὸ μύσος. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πατέρες τοῦ Ἰούδα οἱ κατὰ προδοσίαν γεννήσαντες αὐτὸν εἶναι δύνανται, οἵτε διὰ τῆς δόσεως τῶν ἀργυρίων εἰς τοῦτο αὐτὸν παρορμήσαντες, ϗ ἔτι ὁ βαλὼν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ Σατανᾶς προδοῦναι τὸν Κύριον, ϗ οἱ ἔχοντες σοφίαν τοῦ αἰῶνος τούτου ἄρχοντες· περὶ ὧν ὁ Παῦλος· „ Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσαύρωσαν.

θέλουν ἀλησμονηθοῦν, ἀλλὰ πάντοτε θέλουν εὑρίσκονται κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ θέλει ἐξολοθρευθῇ ἀπὸ τὴν γῆν τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ· τοῦ Ἰούδα δηλαδή· ἐπανεγύρισε γὰρ πάλιν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Ἰούδαν τὴν προφητείαν. (εἶδος γὰρ καὶ τοῦτο προφητείας εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ νὰ διακόπτουν οἱ Προφῆται τὴν ὑπόθεσιν ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ νὰ ἐμβάζουν ἄλλην ὑπόθεσιν, καθὼς ἤθελε διδάξῃ αὐτοὺς τὸ ἐν αὐτοῖς λαλοῦν Πνεῦμα ἅγιον) θέλει δὲ ἐξολοθρευθῇ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἰούδα, ἐπειδὴ μήτε τὸ κτῆμα καὶ ὑποστατικόν του, μήτε τὸ κατὰ διαδοχὴν γένος του θέλει σώζει τὴν ἐνθύμησίν του. (1).

16: „Ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔ-
„λεος, καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον
„πένητα καὶ πτωχὸν, καὶ κατανε-
„νυγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατῶ-
„σαι.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα θέλει πάθῃ ὁ Ἰούδας· διατὶ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἔλεος εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν ἀδίκως ἐπιβουλευόμενον παρὰ τῶν Ἰουδαίων· ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐσυνήργησε μὲ τοὺς ἐπιβουλεύοντας καὶ διατὶ δὲν ἐνθυμήθη τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν νὰ σπλαγχνισθῇ καὶ νὰ τὸν συμπονέσῃ, ἀλλὰ ἐκυνήγησε τὸν Χριστὸν, ὅταν ἔλαβε πλῆθος πολὺ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπῆγε ζητῶν νὰ εὕρῃ καὶ νὰ πιάσῃ αὐτόν. πένης δὲ καὶ πτωχὸς ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς σαρκὸς· καὶ διατὶ δὲν εἶχεν οἶκον, ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν του. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα, τεσσαρακοστοῦ Ψαλμοῦ, ἵνα μάθῃς ὅτι πτωχὸν μὲν λέγουν οἱ παλαιοὶ τὸν ἐπαίτην, ἢ τὸν ἐκπεσόντα ἀπὸ τὸν πλοῦτον ὁποῦ εἶχε· πένητα δὲ τὸν διὰ ἐργοχείρου καὶ πόνων πορίζόμενον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα· κατανενυγμένος δὲ τῇ καρδίᾳ ἦτον ὁ Χριστὸς, κατὰ τό· „Μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. ια. 29.) (2)

17: „Καὶ ἠγάπησε κατάραν, καὶ ἥξει
„αὐτῷ· καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογί-
„αν, καὶ μακρυνθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.
18: „Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον,
„καὶ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς οὐ περὶ μόνου τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ περὶ πάντων τῶν ἀπιστησάντων ταῦτα διῆλθεν· ἀπὸ γὰρ ἑνικοῦ προσώπου ἐπὶ τὸ πληθυντικὸν τὸν λόγον μετήνεγκεν· οὐκέτι γὰρ εἶπε τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, ἀλλ᾽ αὐτῶν· καθὼς ἐν ἄλλοις γράφεται. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐξολοθρευθείη ἐκ γῆς· ποίας γῆς; τῆς τῶν ζώντων· περὶ ἧς ὁ αὐτὸς Δαβὶδ ἔλεγε· „Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων· ἴσως δὲ ϗ λέγει, ὅτι θέλει ἐξαλειφθῇ ϗ ἀπὸ τὴν γῆν ταύτην τοῦ ἐπ᾽ ἀγαθῷ μνημόσυνον τοῦ Ἰούδα· καθότι ϗ τώρα ἀναφέρεται μὲν ἡ ἐνθύμησις τοῦ Ἰούδα, ἐπὶ κακῷ ὅμως.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „Κατανενυγμένος ἦν ὁ Κύριος διὰ τοὺς Ἰουδαίους ϗ τὸν Ἰούδαν· ἐλυπεῖτο γὰρ ὁρῶν αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν· ϗ ταπεινὸς, διατὶ τὸν ταπεινὸν ἐν ἀνθρώποις μετῆλθε βίον. Καὶ πάλιν· „Αὐτόν, φησι, τὸν Κύριον, ὃς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵν᾽ ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. ϗ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος τίνι; δῆλον ὡς ἑαυτῷ· οὐδὲ γὰρ εἰς μετάνοιαν εἶδεν, ὅθεν ἐλέους τυχεῖν ϗ φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι ἠδύνατο· ὁ δὲ ἑαυτὸν μὴ ἐλεήσας, πῶς παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐλεηθῆναι δύναται; πένης δὲ ϗ πτωχὸς ἦν ὁ Κύριος· ἐπειδὴ πλούσιος ὢν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐπτώχευσεν. οὐ μόνον δὲ ἐπτώχευσεν, ἀλλὰ ϗ εἰς τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνηκοΐαν πένης ἐγένετο, ὥστε λέγειν· „Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι ϗ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ· ὅπερ ἐστὶ πενίας ὑπερβαλλούσης ἀπόδειξις. ὁ αὐτὸς δὲ ἦν ϗ τῇ καρδίᾳ δι᾽ ἡμᾶς κατανενυγμένος· διόπερ ἔλεγε· „Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. ὁ δὲ Εὐσέβιος θανατῶσαι λέγει, αὐτὸν ὁ Ἰούδας, αἴτιος γενόμενος τοῦ εἰς θάνατον παραδοθῆναι. ταῦτα δέ, φησιν ὁ Θεοδώριτος, πείσονται, ἀπηνῶς ϗ θηριωδῶς τῇ μιαιφονίᾳ χρησάμενοι, ϗ τὸν πάσῃ χρησάμενον μετριότητι ϗ πραότητι, μέχρι θανάτου διώξαντες.

τῶν..

„ καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγ-
„ κατα αὐτοῦ, καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς
„ ὀστέοις αὐτοῦ.

Ὁ Ἰούδας, λέγει, διὰ τῶν ἔργων, ἠγάπησε μὲν καὶ ἐβρέχθηκεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν κατάραν, (1) δὲν ἠθέλησε δὲ, ἀλλὰ ἀπεστράφη τὴν εὐλογίαν. (2) ὅθεν ἕως τῆς σήμερον ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ καταρῶνται τὸν ταλαίπωρον Ἰούδαν, καὶ κανένας δὲν εὑρίσκεται νὰ τὸν εὐχηθῇ· ἐνεδύθη γὰρ ὁ δείλαιος τὴν κατάραν ὡσὰν ἕνα φόρεμα ὅλον δι' ὅλου συνέχον αὐτὸν, καὶ μὴ χωριζόμενον ἀπὸ αὐτόν. ἐνεδύθη δὲ αὐτὴν διὰ μέσου τοῦ μίσους τῆς παραδόσεως: ἤγουν διατὶ ὅλοι καταρῶνται αὐτὸν μισοῦντες ὡς προδότην τοῦ Κυρίου. ὅθεν καὶ ἡ κατάρα ἐμβῆκεν ὡσὰν νερὸν μέσα εἰς τὰ ἐντόσθιά του, καὶ δὲν ἐπερίλαβεν αὐτὸν ἀπὸ ἔξω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπροχώρησεν ἕως μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα του. καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰ σπλάγχνα του, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ βαθύτερα ἕως μέσα εἰς τὰ κόκκαλά του. αὐξάνει δὲ τὸ πρᾶγμα ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς κατάρας· καὶ διὰ μὲν τοῦ νεροῦ, φανερώνει αἰνιγματωδῶς τὸ δυνατὸν τῆς κατάρας· διὰ δὲ τοῦ ἐλαίου, φανερόνει τὸ δυσκολοεξάλειπτον καὶ στερεὸν τῆς αὐτῆς κατάρας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3)

19: „ Γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ πε-
„ ριβάλλεται, καὶ ὡσεὶ ζώνη, ἣν διὰ
„ παντὸς περιζώννυται.
20: „ Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόν-
„ των με παρὰ Κυρίου, καὶ τῶν λα-
„ λούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς
„ μου.

Ἡ κατάρα, λέγει, θέλει γένῃ εἰς τὸν Ἰούδαν ὡσὰν φόρεμα καὶ ζώνη διὰ νὰ τὸν περιέχῃ ὅλον· καὶ διὰ νὰ σφίγγῃ αὐτόν. ἔπειτα λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο. αὕτη ἡ τιμωρία καὶ τὸ παιδευτικὸν ἔργον, γίνεται παρὰ Κυρίου εἰς τὸν Ἰούδαν καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες μὲ διαβάλλουν ἀδίκως. ἢ μὲ διαβάλλουν ὀνομάζοντές με ἀντίθεον. καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου: ἤτοι αὕτη ἡ τιμωρία γίνεται, λέγει, παρὰ Κυρίου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐλάλουν κατ' ἐμοῦ θανατηφόρα λόγια· „ Συμβούλιον γάρ φησιν, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν (Ματθ. κζ΄. 1.) εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ Ψαλμῷ· „ Κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακά μοι. (4)

21: „ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν σαφῶς τὸ εὐκτικὸν μεταβέβληκεν σχῆμα, καὶ προαγορευτικῶς ἀμφότερα τέθεικεν· ὅτι καὶ τὴν κατάραν, ἣν ἠγάπησε λήψεται· καὶ τῆς εὐλογίας, ἣν λαβεῖν οὐκ ἠθέλησε στερηθήσεται. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ποίαν κατάραν φησί; τὴν τοῦ Μονογενοῦς, ἣν ἤκουσεν, ἡνίκα τὴν προδοσίαν ἐμελέτησε λέγοντος· „ Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος (Ματθ. κς΄. 24.)

(2) Εὐλογίαν οὐκ ἠθέλησε κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Ἰακώβ· „ Ὁ εὐλογῶν σε, εὐλογημένος (Γέν. κζ΄. 29.) ὁ δὲ Ἡσύχιος, εὐλογίαν τὴν τῶν Ἀποστόλων λέγει, ἣν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐξεφώνησεν· „ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

(3) Λέγοντα· „ Οὐ γὰρ μόνον ἔξωθεν, ἀλλὰ καὶ ἔνδοθεν περίκεινται οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κακὰ καὶ ὑπὸ τούτων δίκην ὕδατος περικλύζονται. εἶτα ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ ῥεύει μὲν τὸ σῶμα καὶ βρέχει, οὐκ ἔχει δὲ μόνιμον τὴν ὑγρότητα, ἐπήγαγε· „ Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ· τὸ γὰρ ἔλαιον ἐπὶ πλεῖστον ἐπιμένει τῷ σώματι· ἐπενεχθήσεται, φησί, φορὰ κακῶν, τοῦ μὲν ὕδατος τὴν σφοδρότητα, τοῦ δὲ ἐλαίου μιμουμένη τὸ μόνιμον. ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔγκατα μὲν νοεῖ τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ὡς συνεχῶς μεταβαλλομένας, ὀστᾶ δὲ τὰς πρακτικὰς, ὡς ἰσχυράς. ἄλλως δὲ λέγει· „ Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ, ἀντὶ ποτοῦ ἀληθῶς τὴν κατάραν πίνουσιν (ὁ Ἰούδας καὶ οἱ Ἰουδαῖοι) καὶ ἀντὶ ἀλοιφῆς, ταύτῃ χρίονται· καὶ ἀντὶ ἱματίου περιβάλλονται· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι τὴν διὰ Χριστὸν εὐλογίαν αὐτοῖς πρώτοις ἐπηγγελμένην, παντὶ δὲ τῷ κόσμῳ δεδωρημένην, παρῃτήσαντο.

(4) Οἱ δὲ λοιποὶ ἑρμηνευταὶ ἀντὶ τοῦ· „ Ἐνδιαβαλλόντων, ἀντικειμένων τεθείκασιν· αὕτη, φησιν, ἡ δίκη τῶν

λα-

21 : „ Καὶ σὺ Κύριε ποίησον μετ' ἐμοῦ , „ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου· ὅτι χρη- „ στὸν τὸ ἔλεός σου .

Σὺ Κύριε , λέγει , κάμε εἰς ἐμὲ ἔλεος δηλονότι . (ἐλλείπει γὰρ τοῦτο ἔξωθεν .) ὄχι διατὶ ἐγὼ εἶμαι ἄξιος , ἀλλὰ σὺ διὰ τὸν ἑαυτόν σου καὶ διὰ τὸ ὄνομά σου : ἤγουν ἐπειδὴ καὶ εἶσαι φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων (1) ὡς ἄνθρωπος δὲ ἐδῶ παρακαλεῖ ὁ Κύριος τὸν πατέρα , διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς νὰ μετριοφρονοῦμεν καὶ νὰ ταπεινούμεθα ὅταν ἀδικούμεθα , καὶ ἔτζι διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ τραβίζωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν . εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ μ. Ψαλμῷ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „ Σὺ δὲ Κύριε ἐλέησόν με · ὁμοίως καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ πολλὰ τοιαῦτα ἀνθρωποπρεπῆ καὶ ταπεινὰ ἐῤῥέθησαν ἐκ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου .

22 : „ Ῥῦσαί με , ὅτι πτωχὸς καὶ πένης „ εἰμι ἐγὼ , καὶ ἡ καρδία μου τετά- „ ρακται ἐντός μου .

Εἴπομεν ἀνωτέρω , ποῖος εἶναι πτωχὸς καὶ ποῖος εἶναι πένης· καὶ ὅτι ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγονται ταῦτα καθὸ ἄνθρωπος , κατὰ τὸν Θεοδώριτον. εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ · „ Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχήν μου . καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ γέγραπται· „ Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· (Ἰω. ιϐ. 27.) ὁμοίως γέγραπται ἐν αὐτῷ καὶ τοῦτο · „ Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται . (αὐτόθ) καὶ πάλιν· „ Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου . (Ματθ. κς . 28.)

23 : „ Ὡσεὶ σκιὰ ἐν τῷ ἐκκλῖναι αὐτὴν „ ἀντανηρέθην · ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀ- „ κρίδες .

Ἐγὼ , λέγει , τόσον ὀγλίγωρα ἐφονεύθηκα καὶ ἐσηκώθηκα ἀπὸ τὸ μέσον , καθὼς καὶ ἡ σκιὰ κλίνει ὀγλίγωρα καὶ ἀφανίζεται , ὅταν φθάσῃ ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς καὶ βασιλεύσῃ· ἡ ἀντὶ δὲ πρόθεσις ἐπὶ τοῦ ἀντανηρέθην , ἢ εἶναι περιττὴ κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἢ νοεῖται , ὅτι , ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν ὁποῦ ἐγὼ ἐποίησα εἰς τοὺς Ἰουδαίους , ἐφονεύθηκα παρ' αὐτῶν· καὶ καθὼς ἡ ἀκρίδες εὐκόλως πετοῦν , καὶ τινάζονται ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου· ἔτζι καὶ ἐγὼ ἐξετινάχθηκα , λέγει , ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ τοῦ θανάτου . (2)

24 : „ Τὰ

λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου · ἄρα καὶ ῥημάτων εἰσὶν εὐθύναι , καὶ εὐθύναι πικρόταται . ὃ δὲ λέγει , τοιοῦτόν ἐστιν · ἐπειδὴ ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν , ἐνδιαβάλλουσί με , ἀντίθεον καὶ παράνομον ἀποκαλοῦντες· τοῦτο γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος Ἰουδαίων παῖδες ποιοῦσι· τούτου χάριν πάντα αὐτοῖς τὰ προειρημένα γενήσεται· καὶ τοιούτους τρυγήσουσι τοὺς καρποὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον , καὶ ταύτην τὴν ἀμοιβὴν οἱ τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος ἀναδεξάμενοι .

(1) Κατὰ δὲ ἄλλον ἑρμηνευτήν· „ Τὸ γὰρ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἔλεος οὐ τοιοῦτον · ἔστι γὰρ ὅπου καὶ ἐπὶ βλάβῃ τούτῳ κέχρηνται , ἀλλ' ὁ Θεὸς πανταχοῦ πρὸς τὸ συμφέρον . ὁ δὲ Ἡσύχιος · „ Εἰ καὶ τὰ ταπεινὰ ἁρμόττει τῷ Χριστῷ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα , ἀλλὰ καὶ τὰ ὑψηλὰ τοῖς ταπεινοῖς συνέζευκται· προσέθηκε γὰρ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου : τουτέστιν ἕνεκεν τῆς ἐμῆς ἀξίας · ὄνομα γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός · διόπερ καὶ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου λέγεται , ὡς ἴσος αὐτῷ τυγχάνων καὶ ἀπαράλλακτος , καὶ διὰ τοῦτο τοῦ Πατρὸς ἀναλαμβάνων τὸ ἀξίωμα . ὁμοίως καὶ ἔλεος πάλιν τοῦ Πατρὸς ἑαυτὸν καλεῖ · ἐπειδὴ διὰ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἠλεήθημεν .

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει · „ Δίκην φησὶν ἀκρίδων ὑπὸ ἀνέμων ῥιπιζομένων , καὶ τῇδε κἀκεῖσε περιφερομένων διετέλεσα , οὐ πόλιν ἔχων , οὐ κώμην , οὐκ οἰκίαν , ἄλλοτε εἰς ἄλλην μεταβαίνων , τὰ πολλὰ δὲ καὶ εἰς ὄρη , καὶ εἰς τὴν ἔρημον τρέχων . ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος ἠθικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν λέγων · „ Ὥσπερ ἡ ἀκρὶς , ὥς φασιν , οὐ πρότερον τὴν ἐκτὸς πετάλωσιν , καὶ τὴν ἐπικειμένην αὐτῇ λεβηρίδα ἐκτινάσσεται , πρὶν ἢ τὴν ἐντὸς ἀποβάλῃ κόπρον : οὕτως οὐδέ τις τῶν ἀνθρώπων ἐκδύεσθαι δύναιτ' ἂν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον , εἰ μὴ πρότερον τὴν ἐντὸς κατὰ διάνοιαν πρὸς τὰ φθειρόμενα σχέσιν , ὥσπερ τινὰ δυσώδη κόπρον , παντελῶς ἀποβάλλεται . ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει · „ Δύ-

24 : „ Τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νη-
„ στείας, καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη
„ δι' ἔλαιον.

Τὰ γόνατά μου, λέγει, ἠσθένησαν ἀπὸ τὴν νηστείαν· ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς ἔζησε ζωὴν στενὴν μὲ δίαιταν σκληράν, ἀνάλουστον καὶ ἀνεπιμέλητον· καὶ μάρτυς τούτων ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία, οἱ κρίθινοι ἄρτοι, καὶ τὰ διὰ πεῖναν τριβόμενα στάχυα παρὰ τῶν Μαθητῶν του κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀγκαλὰ καὶ κατ' οἰκονομίαν μερικαῖς φοραῖς ἐμεταλάμβανε καὶ ἀπὸ τράπεζαν ἱλαρωτέραν. καὶ ἡ σάρκα μου, λέγει, ἠλλοιώθη εἰς σκληρότητα καὶ δυσμορφίαν διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐλαίου: ἤγουν διὰ τὴν ἀναλειψίαν· ἐπειδὴ καὶ οἱ παλαιοί, ὅταν ἐλούοντο, ἠλείφοντο καὶ μὲ λάδι. (1)

25 : „ Κἀγὼ ἐγενήθην ὄνειδος αὐτοῖς,
„ εἴδοσάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς
„ αὐτῶν.

Ἐγώ, λέγει, ἔγινα εἰς τοὺς μιαιφόνους Ἰουδαίους ἔνειδος καὶ ἐξουθένημα· ὠνείδιζον γὰρ αὐτοὶ τὸν Κύριον καὶ ἐνέπαιζον αὐτὸν καθὼς τὰ διηγοῦνται τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια· αὐτοί, λέγει, βλέποντές με κρεμάμενον εἰς τὸν Σταυρὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Ἡσύχιον, ἐκίνουν τὰς κεφαλάς των, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει· „ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· (Ματθ. κζ'. 39.) (2).

26 : „ Βοήθησόν μοι Κύριε ὁ Θεός μου,
„ καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου.
27 : „ Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἡ χείρ σου αὕ-
„ τη, καὶ σὺ Κύριε ἐποίησας αὐτήν.

Καθὼς ὡς ἄνθρωπος ἔπαθεν ὁ Κύριος, ἔτζι καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐδῶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν. τὸ δὲ κατὰ τὸ ἔλεός σου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, μὲ τὸ ἔλεός σου, ἢ ὡς ἐλεήμων (3) ἂς γνωρίσουν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι Κύ-

---

νεται καὶ περὶ πάντων τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ λέγεσθαι τὸ ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀκρίδες· ἐπείπερ διωκόμενοι καὶ ἐκτινασσόμενοι πρὸς τῶν κακοῦν ἐθελόντων, οὐ ταπεινοῦνται· ἀλλ' ἱπτάμενοι μετάρσιοι φέρονται. καὶ πάντες οὖν οἱ Μάρτυρες ἐκτιναχθέντες ὡσεὶ ἀκρίδες, ἐάσαντες τὰ κάτω διώκουσι τὰ βραβεῖα τῆς ἄνω κλήσεως.

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „ Ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη ἀπὸ ἀναλειψίας. ὁ δὲ θεοφόρος Μάξιμος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τοῦτο· „ Ὁ πάσης ἀπεχόμενος κακίας, καὶ νηστεύων τῶν δι' ἑκάστης αἰσθήσεως πρὸς τὴν ψυχὴν εἰσαγομένων αἰσθητῶν εἰδώλων, ἀσθενῆ καθίστησι τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τὰ γόνατα· λέγω δὴ τὰς ὑπερειστικὰς ἕξεις τῶν παθῶν, μηκέτι δυναμένας ταῖς τῶν φαύλων ἐνεργείαις εὐκινήτως διάλλεσθαι· καὶ τὰς ἀπρεπεῖς καὶ φθοροποιοὺς ἀποτελεῖν κακίας. σὰρξ δέ ἐστιν ἐνταῦθα, ἡ ἐπιθυμητικὴ δύναμις· ἔλαιον δὲ φαῦλον, ἡ ταύτην πιαίνουσα λειότης τῶν ἡδονῶν. ὁ τοίνυν περικόψας τὰς πρὸς ἡδονὴν ἀφορμάς, ἀλλοιοῖ τὴν σάρκα: ἤγουν τὴν ἐπιθυμητικὴν δύναμιν πρὸς Θεὸν μεταφέρει. ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Εἰ κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ὥς φησιν Ἰωάννης, κάθηται ὁ Χριστός, οὐδὲν θαυμαστόν, καὶ ὑπὸ νηστείας αὐτοῦ ἀσθενῆσαι τὰ γόνατα· εἰς βεβαίωσιν γὰρ τῆς σαρκός, ἣν ἀνέλαβεν, ὑπέμεινε χωρὶς ἁμαρτίας τὰ ἀνθρώπινα. Σημείωσαι, ὅτι καὶ ὁ Προφήτης Δανιὴλ ἠλείφετο μὲ ἔλαιον κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν συνήθειαν· ὅθεν ὅταν ἐνήστευε καὶ ἐπροσηύχετο διὰ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ, οὔτε ἀλείφετο· καθὼς λέγει μόνος· „ Καὶ ἄλειμμα οὐκ ἠλειψάμην (Δαν. ι'. 3.)

(2) Τροπολογικῶς δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Μάξιμος· „ Ὁ φυγὼν τὴν τῶν Δαιμόνων κακίαν, ταῖς τῶν προλαβόντων ἁμαρτημάτων μνήμαις ὑπ' αὐτῶν ὀνειδίζεται, εἰς ἀπόγνωσιν φέρειν ἐπιχειρούντων, ὡς οὐκ οὔσης αὐτῷ διὰ τῆς ἐν χερσὶ μετανοίας ἀφέσεως. ὄνειδος δὲ τοῖς Δαίμοσι, καὶ ὁ ταῖς ἀρεταῖς τὰ ἤθη τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα θεοφιλῶς ποιμαίνων· βδέλυγμα γάρ φησι τοῖς Αἰγυπτίοις, πᾶς ποιμὴν προβάτων. κεφαλαὶ δέ εἰσι τῶν πονηρῶν Δαιμόνων αἱ ἀρχαὶ τῶν παθῶν, ἃς κινοῦσι, δι' αὐτῶν πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθέλκειν ἐπιθυμοῦντες τὸν προκόπτοντα.

(3) Τροπολογικῶς δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Μάξιμος· „ Κύριος μὲν ὁ Θεὸς λέγεται τῶν τὴν πρακτικὴν μετιόν-

Κύριε, ὅτι βοήθειά σου εἶναι αὐτὴ ἡ βοήθεια· ἤγουν ἐδική σου εἶναι ἡ βοήθεια αὐτὴ καὶ ἀντίληψις, τὴν ὁποίαν ἔδειξες εἰς ἐμένα, βοηθήσας με ὡς ἀγαπητόν σου Υἱὸν, καὶ μὴ παραβλέψας με ὡς ἀντίθεον, καθὼς αὐτοί με ψευδῶς ὀνομάζουσιν. (1)„

28 : „ Καταράσονται αὐτοὶ, καὶ σὺ εὐλο-
„ γήσεις· οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰ-
„ σχυνθήτωσαν, ὁ δὲ δοῦλός σου εὐ-
„ φρανθήσεται·

Ἔλεγον γὰρ οἱ Θεομάχοι Ἰουδαῖοι· „ Μή τις τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν; ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι· (Ἰω. 48.) κατάρα δὲ νοεῖται καὶ ἡ βλασφημία. (2) θέλουν δὲ αἰσχυνθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ σηκόνονται κατεπάνω μου, ἢ ὅταν ἐγὼ ἀναστηθῶ ἐκ τοῦ τάφου, ἢ ὅταν ἔλθω ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ· ἐγὼ δὲ θέλω εὐφρανθῶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἐσώθησαν μὲ τὸ μέσον τῆς οἰκονομίας μου.

29 : „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές
„ με ἐντροπὴν, καὶ περιβαλέσθωσαν
„ ὡς διπλοΐδα αἰσχύνην αὐτῶν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ὁποῦ με διαβάλλουν ὡς ἀντίθεον, θέλουν ἐνδυθοῦν ἐντροπὴν κοντὰ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, διασκορπιζόμενοι καὶ δουλεύοντες εἰς αὐ-

---

τιόντων ἀρετὴν, ὡς ἔτι τῆς τῶν ἐπιτασσομένων τάξεως ὄντων. Θεὸς δὲ, τῶν τὴν γνωστικὴν ἀσκουμένων φιλοσοφίαν, ὡς τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ὄντων γενομένων κατανοήσεως. ὁ τοίνυν ἐπησθημένος τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, κἂν πρακτικῆ κατ' ἀρετὴν, ἀλλ' εὔχεται συνάρασθαι αὐτῷ τὸν Θεόν. ἔλεος δὲ τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς ἡ τοῦ Μονογενοῦς ἐστι περὶ τὸν ἄνθρωπον διὰ σαρκὸς εὐσπλαγχνία· ἥτις ἑαυτὴν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν δοῦναι παρασκευάσασα, δωρεὰν, μηδὲν προεισενέγκασαν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν διέσωσε. κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ μυστήριον εὔχεται σωθῆναι ὁ διαγινεὺς, ἄνευ τοῦ κυρίως ἱλασμοῦ, μὴ δύνασθαι τυχεῖν σωτηρίας. ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν· „ Ἑαυτοῦ βοήθειαν ϗ σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν τίθεται, ὡς μεσίτης ἡμῶν ϗ ἀρχιερεὺς πρὸς τὸν Πατέρα γενόμενος· διόπερ φησὶν ἑαυτοῦ Κύριον ϗ Θεὸν τὸν Πατέρα, ὃ τοῖς προσώποις ἁρμόττει τοῖς ἡμετέροις· τοῦτο γὰρ μεσίτου ϗ ἀρχιερέως οἰκεῖον, ἀναλαμβάνειν τούτων, ὑπὲρ ὧν ἱερουργεῖ ϗ μεσιτεύει, τὰ πρόσωπα.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τοῦτο· „ Χεῖρα, οἶμαι, Θεοῦ τὴν θείαν λέγει δυναστείαν, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ δικαίῳ, ῥυσάμενος αὐτὸν τῆς κακίας, ϗ σώσας αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν· ἥν τινα χεῖρα βούλεται γνόντας τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας ὁ δίκαιος, ἐνδοῦναι τῶν πρὸς αὐτὸν προτέρων ὀνειδισμῶν, μαθόντας τὴν ἐν τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ γενομένην αὐτῷ λύτρωσίν τε ϗ σωτηρίαν. ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Χεῖρα ἐνταῦθα τὴν πρᾶξιν φησὶν, ἣν εἰργάσατο ἀναστήσας ἑαυτὸν ἐκ νεκρῶν. ϗ ὁ Ἡσύχιος χεῖρα λέγει τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σταυροῦ ϗ τῆς ἀναστάσεως· ἐπειδὴ γὰρ τὰ μεγάλα θαύματα δάκτυλον προσαγορεύει, ἀναγκαίως πρὸς σύγκρισιν τῶν εἰρημένων, ὡς μέγιστον τὸ θαῦμα τοῦ Σταυροῦ ϗ τῆς ἀναστάσεως, χεῖρα αὐτὸ καλεῖ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Μέχρι ϗ τῆς σήμερον διέμειναν Ἰουδαῖοι ταῖς κατὰ τοῦ Σωτῆρος τοῦ μακροθύμου χρώμενοι βλασφημίαις· ἀλλ' ἐκείνων βλασφημούντων περιφανέστερον ὁσημέραι τὸ κήρυγμα γίνεται, ϗ τὰ τῆς εὐλογίας εἰς πάντα κεῖται τὰ Ἔθνη. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος τροπολογικῶς αὐτὸ ἑρμηνεύει· „ Οἱ πονηροὶ Δαίμονες ἀεὶ καταρῶνται τοῖς δικαίοις, πρὸς ὀνειδισμοὺς τὰ πρὶν ἁμαρτήματα προφέροντες· ἢ πρὸς ἐρεθισμὸν ἕτερα χείρονα ὑποβάλλοντες. εὐλογεῖ δὲ ὁ Θεὸς, ἢ διὰ τῶν οὐσῶν ἀρετῶν τὸν καταπονούμενον παραμυθούμενος νοῦν· ἢ τρόπους ἑτέρων ἀρετῶν ὑψηλοτέρων διδοὺς, ϗ τὴν πρὸς ἐνέργειαν αὐτῶν χαριζόμενος δύναμιν· ἢ λόγον σοφίας καὶ γνώσεως μυστικωτέρας δωρούμενος ϗ νικῶν τὴν τῶν προτέρων ἀπόγνωσιν, ϗ τὴν τῶν δευτέρων ἐπίδοσιν. Καὶ πάλιν λέγει· „ Ἐπανίστανται μὲν κατὰ παντὸς δικαίου οἱ Δαίμονες, πρῶτον διὰ τῶν κατὰ προαίρεσιν ἑκουσίων ἐρεθισμῶν πολεμοῦντες, ϗ πρὸς τὰς ἀκαθάρτους ἡδονὰς ὑποσύροντες· ὅταν δὲ ταύτης ἀποτύχωσι τῆς πείρας, τὴν περιστατικὴν τῶν ἀκουσίων ϗ παρὰ προαίρεσιν πειρασμῶν ὀδύνην ἐπανατείνονται· μεθ' ἣν εὐφραίνεται δικαίως ὁ ἅγιος ὡς ἡδονῆς τε ϗ ὀδύνης γενναίως δι' ἐγκρατείας τε ϗ ὑπομονῆς κρατήσας, ϗ σῶαν δι' ἀμφοτέρων δοκιμασθεῖσαν διατηρήσας τῷ Δεσπότῃ τὴν ἀρετήν. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐντεῦθεν φιλοσοφίαν τινὰ διδάσκει τὸν ἀκροατὴν, ὅτι κἂν μυρίαις βάλωσι ταῖς ἀραῖς, εὐλογοῦντος τοῦ Θεοῦ, οὐδέν ἐστι βλάβος ἀπ' ἐκείνων· ἀλλ' εἰς αὐτὸν τραπήσε-

αὐτά, καὶ παρὰ πάντων ἀτιμαζόμενοι· οἱ αὐτοὶ δὲ θέλουν ἐνδυθοῦν τὴν καταισχύνην, ὡσὰν διπλοΐδα· διπλοῒς δὲ εἶναι τὸ διπλοῦν φόρεμα. (1)

30: „ Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα „ ἐν τῷ στόματί μου, καὶ ἐν μέσῳ πολ- „ λῶν αἰνέσω αὐτόν.

Ἐγώ, λέγει, καθὸ ἄνθρωπος, θέλω εὐχαριστήσω τὸν Θεόν, ὡς Σωτῆρα καὶ ῥύστην μου· καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν πολλῶν θέλω τὸν ὑμνολογήσω. καὶ ἀληθῶς ὁ Χριστὸς καθὸ ἄνθρωπος εὐχαριστεῖ καὶ ὑμνολογεῖ τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέσον πολλῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἐπ' Ἐκκλησίας ἀναγινώσκεται τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, μὲ τὸ ὁποῖον δοξάζει τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. (2)

31: „ Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος, „ τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων „ τὴν ψυχήν μου.

Ὁ Θεός, λέγει, παρεστάθη εἰς τὰ δεξιὰ μέρη ἐμοῦ τοῦ πένητος: ἤτοι ἐβοήθησέ μοι· εἰς τὰ δεξιὰ γὰρ μέρη τοῦ ἀνθρώπου παρασέκονται ἐκεῖνοι, ὁποῦ συμβοηθοῦν αὐτόν. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ὁ Θεὸς παρέστη ἀπὸ τὰς δεξιάς μου πράξεις, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρετῶν μου ἑλκύσθη διὰ νὰ μοὶ βοηθήσῃ. καὶ ἔσωσέ με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου Ἰουδαίους ἀναστήσας με ἐκ νεκρῶν. (3)

ΨΑΛ-

σεται τὰ τῆς αἰσχύνης καὶ τὰ τῶν ὀνειδῶν. δοῦλος δὲ ἐδῶ ὀνομάζεται ὁ Κύριος κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καθὰ καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν· „ Ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, καὶ διὰ Ἡσαΐου βοᾷ· „ Ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας δοῦλον ἑαυτῷ (Ἡσ. μθ'. 5.) καὶ δι' ἑαυτοῦ φησιν· „ Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. ὁ δοῦλος τοίνυν τῆς ληφθείσης φύσεώς ἐστιν ὄνομα· οὐκ ἐπειδὴ δουλεύει ἐκείνη· πῶς γὰρ ἡ συνημμένη τῷ Θεῷ λόγῳ καὶ τῶν ἁπάντων δεξαμένη τὴν δεσποτείαν; ἀλλ' ἵνα δειχθῇ τῆς φύσεως αὐτῆς τὸ ἴδιον. οὐκ ἀξιώματος τοίνυν ἐνταῦθα τὸ δοῦλος, ἀλλὰ φύσεως δηλωτικόν. ὁ δὲ Ἡσύχιος, κατάραν, φησίν, ἐνταῦθα τὸν Σταυρὸν καλεῖ· ἐπειδὴ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον ἦν· „ Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου (Δευτ. κα'. 23.) διόπερ αὐτὸν οὐκ ἄλλως ἀναιρεθῆναι, ἀλλὰ διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐζήτησαν, ὑβρίσαι τῇ κατάρᾳ τῇ γεγραμμένῃ ἐν τῷ νόμῳ τοῦτον βουλόμενοι· ἀλλ' ὅμως ὁ Πατὴρ αὐτὸν εἰς εὐλογίαν μετέβαλεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων λέγει· „ Ὅρα πῶς ἀξιοῖ μὴ κολάσει παραδοθῆναι αὐτούς, ἀλλ' αἰσχύνῃ, ἀλλ' ἐντροπῇ, ὥστε διδασκαλίαν αὐτοῖς γενέσθαι διορθώσεως, καὶ ὑπόθεσιν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς. λέγει δὲ τροπολογικῶς ὁ θεῖος Μάξιμος· „ Εὔχεται ὁ δίκαιος ἀεὶ λυπεῖσθαι τοὺς Δαίμονας, καὶ τῶν καταθυμίων ἀποτυγχάνοντας, καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων αἰσχύνην ἐπὶ τῇ ἥττῃ μὴ φέροντας. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Διπλῆ ἐστιν ἡ περιβολὴ τοῦ ἐκτὸς ἱματίου (ἤτοι τὸ ἐπανωφόριον) καὶ ἐντροπὴ μέν ἐστι, λύπη κατὰ νοῦν ἐξ ἀποτυχίας τινὸς καταθυμίου συνισταμένη· αἰσχύνη δέ, λύπη ἐπ' αἰσχρῷ ἐκφανῶς πεπραγμένῳ. Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Αἰσχυνθήτωσαν, φησίν, οἱ Ἰουδαῖοι τὸν παρ' αὐτῶν σταυρωθέντα παρὰ πάντων ὁρῶντες προσκυνούμενον· αὐτὸς δὲ ὁ σταυρωθεὶς καὶ ἀναστὰς οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων αἰσχύνην, ὅσον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης εὐφραίνεται· ἐντροπὴν δὲ ἐνδύονται, ὅτι τὸν ἐξ αὐτῶν ὄντα κατὰ σάρκα, καὶ σῶσαι αὐτοὺς ἐλθόντα ἐσταύρωσαν· αἰσχύνην δὲ ὡς διπλοΐδα περιβάλλονται· ἐπὶ γὰρ τῷ τολμήματι τοῦ Σταυροῦ, ὅπερ ἱμάτιον κέκληται, ἀρνοῦνται τὸν διὰ τῆς οἰκείας ἐγέρσεως τὴν οἰκουμένην ἐγείραντα· ταῦτα δὲ αὐτοῖς ὡς αἰσχύνη διπλῆ εἰκότως περιβόλαιον καὶ διπλοῒς γίνεται.

(2) Κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· „ Σφόδρα ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὁ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ δυνάμεως ὑπὲρ τῆς ἐγγενομένης αὐτῷ τελείας καθάρσεως, τὴν λογικὴν τῷ Θεῷ προσάγων ἔντευξιν, καὶ ἀντιδιδοὺς τῆς εὐεργεσίας τὴν εὐχαριστίαν· ἐξομολόγησις γάρ ἐστιν ἡ δι' εὐχαριστίας τῶν ἐκ Θεοῦ τῷ δικαίῳ προσγενομένων ἀγαθῶν ἐξηγορία· στόμα δέ, ἡ ἐκφανὴς ἐνέργεια τῆς λογικῆς δυνάμεως· αἶνος δέ ἐστι λόγος ἔμπρακτος δι' ἐπαίνων, ἐνδεικτικὸς τῶν προσόντων τινὶ παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαιρέτων ἀγαθῶν. αἰνεῖ τοίνυν ὁ δίκαιος πράξει τε καὶ λόγῳ κατὰ δύναμιν, τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ Θεοῦ τοῖς πολλοῖς φανερὰν ποιούμενος δυναστείαν· οὐ γὰρ πάντων ἡ γνῶσις, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ καθαιρομένων. ὁ δὲ Ἡσύχιος στόμα Χριστοῦ ἐννοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, ἧς καὶ κεφαλή ἐστιν, ὅτι δι' αὐτῆς ἐξομολογεῖσθαι ἐπαγγέλλεται τῷ Πατρί.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Ἀχώριστον ἡ θεία φύσις ποιησαμένη τὴν ἕνωσιν, παθῶν μὲν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει,

δω

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘʹ. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΘ

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἴπομεν πολλαῖς φοραῖς διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. ὁ Ψαλμὸς δὲ οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν. (1)

1 : „ Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, καὶ Πατὴρ εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Υἱόν του, ὕστερα ἀφ' οὗ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς. εἰδὲ καὶ εἶναι γεγραμμένον· „ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος, εἷς ἐστι (Δευ. ϛ. 4) δὲν ἐῤῥέθη τοῦτο πρὸς ἀθέτησιν τοῦ μονογενοῦς, ἄπαγε! ἀλ-

---

ὃν καὶ πένητα ὀνομάζει· συνεχώρει δὲ πάσχειν, τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος τὴν σωτηρίαν· ῥᾴδιον γὰρ ἦν αὐτῷ ἀθάνατον εὐθὺς, ἣν ἀνέλαβεν ἀπεργάσασθαι φύσιν· ἐπειδὴ δὲ σωτήριον τοῦ κόσμου τὸ πάθος, συνεχώρησε γενέσθαι αὐτό· καὶ μετὰ τὸ πάθος τῆς ἀθανασίας καὶ ἀφθαρσίας μετέδωκεν. ὁ δὲ θεοφόρος Μάξιμος, τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τοῦτο· „ Δεξιὰ δικαίου ἐστὶ τὸ πνευματικὸν φρόνημα· ἐφ' οὗ παρίσταται σῴζων ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν διωκόντων διὰ τῆς ἀριστερᾶς: τουτέστι τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος. πένης δέ ἐστιν ὁ τὴν πρέπουσαν τῇ ἐκ μὴ ὄντων φύσει ταπεινοφροσύνην ἀεὶ κατὰ διάνοιαν φέρων· καὶ μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἄνευ Θεοῦ πρὸς ἀρετῆς γινώσκων ἐνέργειαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὥσπερ γὰρ ὁ Υἱὸς οὐ μόνον ἐκ δεξιῶν κάθηται τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ δεξιῶν ἵσταται· ἰδοὺ γάρ φησι, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ζʹ. 56.) οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ ἐκ δεξιῶν ἵστασθαι λέγεται τοῦ Υἱοῦ, ἵνα μίαν ἡμεῖς ἀξίαν τοῦ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς μάθωμεν.

(1) Σημειοῖ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀνέφερε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐν Εὐαγγελίοις, ἐρωτήσας τοὺς Φαρισαίους καὶ εἰπών· „ Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος Υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβίδ· λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ; λέγων· „ Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς Υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον· (Ματθ. κβʹ. 42.) οἱ μὲν γὰρ Φαρισαῖοι ὡμολόγουν τὸν Χριστὸν Υἱὸν εἶναι τοῦ Δαβίδ· ὅτι δὲ Κύριος ἦν τοῦ Δαβὶδ (κατὰ τὴν θεότητα δηλαδὴ) ἠγνόουν παντάπασι. τὸ λεῖπον τοίνυν προστίθησιν ὁ Κύριος, οὐ τὸ ὁμολογούμενον ἀναιρῶν, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς ὁ αὐτὸς καὶ Υἱὸς Δαβίδ ἐστι τὸ κατὰ σάρκα, καὶ Κύριος αὐτοῦ, ὡς Θεὸς καὶ Δημιουργός· ὅθεν ἐῤῥέτευσαν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἀναφέροντες ἐκ προσώπου τοῦ δούλου· καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ Εὐνομιανοὶ οἱ εἰς τὸν Θεὸν λόγον ἀναφέροντες τὸν Ψαλμὸν πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι· καὶ οἱ Παυλιανισταὶ καὶ Σαβελλιανοὶ καὶ Φωτεινιανοὶ, οἱ ὡς εἰς ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν τοῦτον ἀναφέροντες· τί γὰρ ἐροῦσι πρὸς τό· „ Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε; ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον αὐτοῦ προφητεύει.

ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν καὶ χωρισμὸν τῶν οὐκ ὄντων Θεῶν. Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν ὅτι εἶπεν ὁ Κύριος καὶ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱὸν, καὶ οὐχὶ ἀνθρωποπρεπῶς: ἤγουν ὡς εἰς Θεὸν, καὶ ὄχι ὡς εἰς ἄνθρωπον. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐμφράττει τὰ σόματα τῶν Ἰουδαίων· διατὶ ποῖοι εἶναι οἱ δύω Κύριοι τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὁ ἕνας ἐγεννήθη ἐκ γασρὸς πρὸ ἑωσφόρου, καὶ μὲ τὴν Ἱερωσύνην ἐτιμήθη κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ; δὲν ἠξεύρουν ὅλως, οὔτε ἔχουν τί νὰ εἰποῦν· (1) πρόδηλον γὰρ, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριςὸς, ὅστις εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

„ Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.

Καθὼς διὰ τοῦ Κύριος καὶ Κύριος δείχνεται ἡ ἰσοτιμία, ὁποῦ ἔχει ὁ Πατὴρ μὲ τὸν Υἱὸν, καὶ ἀντισρόφως ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα: Ἔτζι καὶ διὰ τῆς ἐκδεξιῶν καθέδρας ἐπὶ βασιλικοῦ θρόνου, ἡ αὐτὴ ἰσοτιμία τούτων παρομοίως δείχνεται· διατὶ ἐκείνων, ὁποῦ εἶναι ἡ καθέδρα κοινὴ, τούτων εἶναι καὶ ἡ βασιλεία κοινή· ὅθεν ἂς ἐπισομισθοῦν ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Εὐνόμιος, οἱ φλυαροῦντες, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἄνισος μὲ τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀσώματος καὶ ἀπερίγραπτος, δὲν ἔχει δεξιὰ ἢ ἀρισερά· τῶν σωμάτων γὰρ ταῦτα εἶναι ἴδια· λοιπὸν τὸ καθῆσθαι ἐδῶ, δηλοῖ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς θείας Βασιλείας· τὸ δὲ ἐκδεξιῶν φανερόνει τὴν γνησιότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ οἰκείωσιν καὶ ὁμοτιμίαν. (2)

„ Ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.

Ἡ.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς ϗ εὐσεβὴς βασιλεὺς ὁ ϗ προφητικῆς χάριτος ἠξιωμένος Κύριον ἑαυτοῦ καλεῖ τὸν Δεσπότην Χριςὸν, οὐκ ἄρα μόνον ἄνθρωπος κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἄνοιαν· ἀλλὰ ϗ Θεὸς, ὡς τοῦ Δαβὶδ Δημιουργός τε ϗ Κύριος· ϗ τὸ κοινὸν δὲ τῶν ὀνομάτων τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας δηλοῖ· Κύριος γὰρ Κυρίῳ λέγει, ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ, ϗ οὐ Κύριος κτίσματι· οὐδὲ Κύριος ποιήματι. ἕτεροι δὲ τὸν μὲν λέγοντα φασὶ τὸν Θεὸν, τὸν δὲ ἀκούοντα τὸν Ζοροβάβελ· τί οὖν ὁ Ζοροβάβελ; Κύριος τοῦ Δαβίδ; ϗ πῶς ἂν ἔχοι λόγον; ὃς ϗ αὐτὸς ἀντὶ μεγάλης τιμῆς Δαβὶδ κέκληται; ποῦ δὲ ἱερωσύνην ἔσχε, ϗ ταύτην ξένην τινὰ ϗ παράδοξον; περὶ Χριςοῦ τοίνυν εἴρηται τὸ, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου. ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ δὲ γέγραπται· „ Εἶπεν ὁ Ἰεχωβὰ τῷ Ἰεχωβά· ὅπερ παραςατικόν ἐςι τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Πατρὸς ϗ τοῦ Υἱοῦ· καθότι οὐδὲν κτίσμα Ἰεχωβὰ ὀνομάζεται· μόνῳ γὰρ τῷ Θεῷ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποδίδοται ϗ μόνῃ τῇ θείᾳ ϗ ἀκτίςῳ φύσει, ϗ οὐδεμιᾷ ἄλλῃ φύσει κτιςῇ.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Εἰ γὰρ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ οὖν ἡμεῖς πεπιςεύκαμεν, ἀξιώματός ἐςιν ὄνομα, ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἀφωρισμένη τῷ Κυρίῳ καθέδρα, τίποτε ἕτερον ϗ οὐχὶ τὸ ὁμότιμον τῆς ἀξίας ἀποσημαίνει; ϗ τὸ δεξιὸν τὴν πρὸς τὸν ἴσον σχέσιν δηλοῖ, οὐ σωματικῶς τοῦ δεξιοῦ λαμβανομένου· οὔτω γὰρ ἄντε ϗ σκαιὸν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ εἴη· ἀλλ' ἐκ τῶν τιμίων τῆς προεδρίας ὀνομάτων τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς περὶ τὸν Υἱὸν τιμῆς παριςῶντος τοῦ λόγου; ὥσπερ οὖν οὐ μείζονα αὐτὸν τοῦ Πατρὸς αἱροῦμεν, ἐπειδὴ τὴν ἐκ δεξιῶν ἔχει καθέδραν τὴν ἐντιμοτάτην· οὕτω μηδὲ σὺ ἐλάττω λέγε ϗ καταδεέςερον, ἀλλ' ἰσότιμον ϗ ἴσον· τοῦτο γὰρ ἡ κοινωνία τῆς καθέδρας δηλοῖ. ϗ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Ἡ δεξιὰ δὲ χώρα δηλοῖ τὸ τῆς ἀξίας ὁμότιμον. ϗ ὁ Σεβῆρος· „ Τὸ ἰσότιμον τοῦ Υἱοῦ ϗ Πατρὸς διὰ τῶν δεξιῶν νοοῦμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς ἀσωμάτου οὐσίας οὐ δυνατὸν νοῆσαι δεξιὸν ἢ ἀριςερόν. τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ Υἱὸς ἁρπάζει βασιλείας ἢ θεότητος ἀξίαν (διό φησιν ὁ Παῦλος· οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ) ἀλλ' εὐδοκοῦντος τοῦ Πατρὸς ϗ χαίροντος τῇ τοῦ Υἱοῦ ἀξίᾳ, τὴν βασιλείαν τὴν ὁμότιμον πρὸς τὸν Πατέρα κέκτηται. ὁ μὲν οὖν θρόνος κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἀξίαν κατασημαίνει· ἡ δὲ κάθισις, τὸ βέβαιον ϗ ἑδραῖον ϗ ἀσάλευτον τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ διαμονῆς· τὸ δὲ ἐκ δεξιῶν, τὸ τῶν ἀγαθῶν εἶναι ϗ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς δωρημάτων κοινωνόν. ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μέγα μὲν οὖν τὸ ἐκ δεξιῶν καθῆσθαι· ϗ οὐ μόνον ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἀλλὰ ϗ ὑπὲρ ἅπασαν τὴν κτίσιν· πλὴν ἀνθρωπίνως ϗ αὐτὸ εἴρηται· ὡς γὰρ Θεὸς ὁ Υἱὸς αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον. ὁ θρόνος σου γὰρ, φησιν, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· οὐ γὰρ μετὰ τὸν Σταυρὸν ϗ τὸ πάθος ταύτης ὡς Θεὸς τῆς τιμῆς ἠξιώθη· ἀλλ' ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος, ὅπερ εἶχεν ὡς Θεός· ὡς ἄνθρωπος τοίνυν ἀκούει· κάθου ἐκ δεξιῶν μου· ὡς γὰρ Θεὸς αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος. ἔφη δὲ ϗ ἀλλαχοῦ ὁ θεῖος Βασίλειος· „ Τί οὖν ὁ ἐκ δεξιῶν καθήμενος;

ὑ-

Ἐχθροὺς ἐδῶ ἐννοεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Αἱρετικοὺς, καὶ τοὺς Δαίμονας. τὸ δὲ ἕως, δὲν διαχωρίζεται πάντοτε ἀπὸ τὸν μέλλοντα χρόνον· ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς, δηλοῖ μὲν τὸ, ἕως τινὸς χρόνου, τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ χρόνου δὲν ἀπαρνεῖται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ συμπαραλαμβάνει· καθὼς εἶναι τώρα ἐδῶ. περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ περὶ Υἱοῦ ἐφιλοσόφησε· καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν ῥητὸν τοῦ Ματθαίου τό· „Ἕως οὗ ἔτεκε τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, (Ματθ. α΄. 25.) ἀκολουθήσαντες εἰς τοὺς Πατέρας ἑρμηνεύσαμεν· (1) διατί, ἂν ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἦτον περιωρισμένη μέχρι τινὸς καιροῦ, καὶ δὲν ἦτον παντοτινή, πῶς ἤθελε φυλαχθῇ τὸ τοῦ Δανιὴλ ἐκεῖνο· „Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος; (Δαν. γ΄. 33.) Καὶ πάλιν· „Ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται; (Δαν β΄. 44.) ἢ πῶς θέλει γένῃ ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον· „Καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος; (Λουκ. α΄. 33.) εἰ δὲ καὶ ἀκούεις ὦ ἀναγνῶστα, ἐδῶ μὲν ὅτι ὁ Πατὴρ βάλλει τοὺς ἐχθροὺς ὑποπόδιον εἰς τὸν Υἱόν του, παρὰ δὲ τῷ Παύλῳ, ὅτι ὁ Υἱὸς τοὺς βάλλει ὑποπόδιόν του· „Δεῖ γάρ φησιν, αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ (Α΄. Κορ. ιε΄. 25.) ἄν, λέγω, τοῦτο ἀκούῃς, μὴ ταραχθῇς· ἐπειδὴ κοινὴ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις τῶν δύω, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· καὶ κοινὰ εἶναι πρὸς τοὺς δύω τὰ κατορθώματα· διατὶ ὅλοι θέλουν ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Υἱόν, ἄλλοι μὲν, θεληματικῶς ἄλλοι δὲ [illegible]ικῶς, ὅταν ἴδουν αὐτὸν νὰ καταβαίνῃ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν περὶ τοῦ ὁποίου καθαρώτερα ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος εἰπών· „Ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· (Φιλ. β΄. 10.) ὑποπόδιον δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὑποτεταγμένους· ἤγουν ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποτεταγμένους ὑπὸ τοὺς πόδας σου. (2)

2. „Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών.

Ἡ ῥάβδος, ποτὲ μὲν λαμβάνεται εἰς σημεῖον παιδεύσεως· ὡς τό· „Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος; (Α΄. Κορ. δ΄. 24.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον ποιμαντικῆς, ὡς τό· „Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ (Ψαλ. β΄. 9.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον βασιλείας, ὡς τό· „Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί (Ἡσ. ια΄. 1.) πο-

---

...τοὶ ἐντιμότερός ἐστι; ἀλλ' εἰ μὲν δι' ἑαυτοῦ τὴν τιμὴν ἔσχεν, ἐντιμότερος· εἰ δὲ λαβὼν παρὰ τοῦ γεννήσαντος, τοῦ καὶ δεδωκότος ἡ χάρις.

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ ὑπέρτιμος οὗτος τῶν φιλοσόφων κύριος Εὐθύμιος, ἔχει καὶ ἑρμηνείαν εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια πολλὰ σύντομον· ἥτις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐτυπώθη ἐν Λειψίᾳ, καὶ νῦν εὑρίσκεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου· περὶ ταύτης δὲ τῆς ἑρμηνείας ἀναφέρει τώρα ἐδῶ.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Οὐ τοίνυν χρόνου σημαντικὸν τὸ ἕως, ἀλλ' ἰδίωμα τῆς θείας Γραφῆς· οἷον τό· „Ἕως ἂν καταγηράσητε ἐγώ εἰμι (Ἡσ. μς΄. 4.) δῆλον δὲ, ὅτι οὐ συμπεριορίζεται τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ τῷ γήρᾳ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ γηρώντων, καὶ τελευτώντων διαμένει ὁ τῶν ὅλων ποιητής. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Σὺ δὲ ἀκούων τοῦ Προφήτου λέγοντος, ὅτι ὁ Πατὴρ τίθησιν ὑπὸ τοὺς πόδας, μὴ θορυβηθῇς· οὐ γὰρ ὡς ἀτονοῦντος τοῦ παιδὸς, ταῦτα εἴρηται· ὁ γὰρ Παῦλος αὐτόν φησι τιθέναι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· κοινὰ γὰρ τὰ ἔργα· διό φησι πάντα τὰ ἐμὰ, σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „Τέως μέν φησι, παρ' ἐμοὶ βασίλευε, καὶ τὴν παρ' ἐμοῦ τιμὴν καὶ δόξαν κάτεχε· ἠρέμα δὲ τῶν νῦν πολεμούντων τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι ἐξεναντίας ἱσταμένων, καθαιρουμένων καὶ τοῖς σοῖς ποσὶν ὑποτασσομένων, ἔσται καιρὸς, ὁπηνίκα τὴν τοῦ παντὸς ἀναλήψῃ βασιλείαν. ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Ἐν μὲν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ὁ Πατὴρ ὑποτάττει τῷ Υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς ὑποτάττει τῷ Πατρὶ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπὰν δὲ οὗτος ὁ αἰὼν συντελεσθῇ, καὶ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πᾶσι προκόπτουσι, γένηται· τότε εἰς τέλειον θεωρίας ἀνελθόντες καὶ γνώσεως, τὸν Πατέρα ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ τὸν Υἱὸν ἐν τῷ Πατρὶ ὀψόμεθα· διόπερ καὶ τότε ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς ἥξειν ὁ Κύριος ἔλεγεν.

ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον δυνάμεως, καθὼς εἶναι τὸ παρὸν ῥητὸν· ἐξαπέστειλε, λέγει, Κύριος εἰς τὸν Χριστὸν καθὼ ἄνθρωπον, δύναμιν ἀπὸ τὴν Σιὼν τὴν ἐν οὐρανοῖς· ἢ ἀπὸ τὴν Σιὼν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· διατὶ ἀπὸ τὴν Σιὼν ἄρχισεν ἡ δύναμις τῶν κατορθωμάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου του. ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ῥάβδος δυνάμεως καὶ ὁ Σταυρὸς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ ποῖον ἄλλο εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὸν Σταυρὸν, ὅστις τόσον εὔκολα νικᾷ καὶ κατατροπόνει τοὺς αἰσθητοὺς καὶ νοητοὺς ἐχθρούς; (1)

„ Καὶ κατακυρίευε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου.

Κατακυρίευε, λέγει, ὦ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν σου, ὑποτάσσων αὐτοὺς καὶ κατεξουσιάζων καὶ μὲ τὴν ζεύγλην τῶν Εὐαγγελικῶν σου νόμων τραβίζων αὐτοὺς ὑποκάτω σου· τοῦτο γὰρ ἦτον τὸ παράδοξον· ὅτι οἱ θεῖοι τοῦ Κυρίου Ἀπόστολοι, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἦτον περικλεισμένοι ἀπὸ κάθε μέρος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐνίκουν ὅμως αὐτοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ὄχι ἁπλῶς ἐνίκουν, ἀλλὰ μὲ ὑπερβολὴν καὶ αὔξησιν κατεκυρίευον αὐτούς. (2)

3: „ Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου.

Εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν δείχνεται ἡ δύναμίς σου Κύριε, τότε θέλει εἶναι μετὰ σοῦ καὶ ἡ ἀρχή: ἤγουν θέλει εἶναι εἰς ἐσένα ἡ βασιλεία· ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν ἔρχεται εἰς ἐσένα ἔξωθεν κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἀλλ' εἶναι ἑνωμένη μὲ τὴν φύσιν τῆς Θεότητός σου. ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ἀρχὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς αἴτιος πάντων· ἤτοι ὡς δημιουργὸς, ὅστις εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα ἀχώριστος (3) ἡμέρα δὲ δυνάμεως εἶναι, ἡ τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ θαυμά-

---

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦ σωτηρίου Σταυροῦ τὸ κράτος διὰ τῆς ῥάβδου δηλοῖ· δι' ἐκείνου γὰρ πᾶσαν ὑπέταξε τῶν ἀντιπάλων τὴν φάλαγγα· ἐν Σιὼν δὲ οὗτος ἐπάγη. προστίθησι δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· αὕτη γὰρ ἡ ῥάβδος τοῦ Σταυροῦ γῆν καὶ θάλασσαν ἐπέστρεψε, καὶ δυνάμεως πολλῆς ἐνέπλησε· μετὰ ταύτης ἐξελθόντες τῆς ῥάβδου πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης οἱ Ἀπόστολοι πάντα ἐκεῖνα εἰργάσαντο· ταύτην ἐπιφερόμενοι πάντα ἤνυον, λαβόντες τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ, ῥάβδον δυνάμεως τὸν Εὐαγγελικὸν λόγον ἐνόησαν τὸν ἀπεσταλμένον· ὃς καὶ πάντων τῶν Ἐθνῶν κατεκυρίευσε. καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ἡ ῥάβδος διπλῆν ἐνέργειαν κέκτηται· καὶ γὰρ μαστίζει καὶ χειραγωγεῖ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σταυρὸς ἡμᾶς χειραγωγεῖ, καὶ μαστίζει τοὺς Δαίμονας· ἀναγκαίως οὖν καὶ ῥάβδος δυνάμεως ὡς τοιαῦτα ἐνεργήσασα εἴρηται. ταύτην δὲ τῷ Χριστῷ πόθεν ἐξαπέστειλεν; ἐκ τῆς Σιών φησιν· ἐκεῖ γὰρ ἑαυτὸν ὁ Μονογενὴς ἔθυσε.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὅρα προφητείαν ὑπὲρ τὸν ἥλιον διαλάμπουσαν· τί γάρ ἐστι τὸ κατακυρίευε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου; ἀντὶ τοῦ, ἐν μέσοις Ἕλλησι καὶ ἐν μέσοις Ἰουδαίοις· οὕτω γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι κατεφυτεύθησαν ἐν μέσαις ταῖς πόλεσιν· οὕτως ἐκράτησαν καὶ περιεγένοντο· τοῦτο τεκμήριον τῆς λαμπρᾶς νίκης, τὸ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἀναστῆσαι τὰ θυσιαστήρια· τὸ καθάπερ πρόβατα ἐν μέσῳ θηρίων καὶ ἄρνας μεταξὺ λύκων. οὐκ εἶπε δὲ νίκα, ἀλλὰ κυρίευε, ἵνα δείξῃ οὐδὲ ἐκ παρατάξεως τὸ τρόπαιον γινόμενον· ἀλλ' ἐξ ἐπιταγῆς τὴν δεσποτείαν· οὕτω γοῦν ἐκράτουν οἱ Ἀπόστολοι, τὸν Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως διὰ τούτου καταση[illegible] ἐν ᾧ δυνάμει θείᾳ πάντα κρινεῖ ἐλθὼν μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός. καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Ἥξει δὲ πάντως καὶ τότε, αὐτός τε ὢν ἐν Πατρὶ, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, τὴν [illegible] τῆς οἰκείας φύσεως οἰκείως ἀρχὴν κατὰ μόνον τὰ ἔξ[illegible], διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐκ Πατρός. ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀρχὴν [illegible] τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν αὐτῷ τοῦ τῆς οἰκουμένης ἄρχοντος καὶ βασιλεύοντος ἡττηθέντος· ὁμοίως καὶ [illegible] δυνάμεως τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ καλεῖ (ἤτοι τὴν μεγάλην παρασκευὴν) διὰ τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα θαύματα καὶ [illegible]ματα· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τὴν ἀρχὴν· ἤτοι τὸν Σταυρὸν μεθ' ἑαυτοῦ εἶχεν ὁ Κύριος· οὐ μόνον ὡς ἐν αὐτῷ προδηλωθείς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπὶ τῶν ὤμων βαστάσας· τοῦτο γὰρ σαφέστερον ὁ Ἡσαΐας ἐκτιθέμενος ἔλεγεν· „ Οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „ Τῷ γὰρ Σταυρῷ συνεπαίρεται! (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

μάτων· ἢ ἡ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος, ἥτις μέλλει νὰ ἀναςήσῃ τοὺς νεκρούς· καὶ ἡ μία γὰρ παρουσία καὶ ἡ ἄλλη, εἶναι μεγαλωτάτης δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόςομον.

„ Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου.

Οταν, λέγει, ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς δυνάμεώς σου Κύριε καὶ τῆς πρώτης σου παρουσίας, τότε θέλουν λάμψουν οἱ ἅγιοί σου· διότι τί ἄλλο ἦτον λαμπρότερον ἀπὸ τοὺς Ἀποςόλους κατὰ τὸν Χρυσόςομον; οἵτινες ἔτρεχον τριγύρω λάμποντες τὴν οἰκουμένην, καὶ φωτίζοντες αὐτὴν μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου καὶ μὲ τὰς ἀρετάς; καθὼς καὶ ὁ ἥλιος λάμπει τὴν οἰκουμένην μὲ τὰς ἀκτῖνάς του; ἀνίσως δὲ οἱ Ἀπόςολοι ἦτον τοιοῦτοι λαμπροὶ ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, πόσον ἄραγε θέλουν εἶναι λαμπρότεροι ἐν τῇ δευτέρᾳ του παρουσίᾳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι; ὅτε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν; (Ματθ. ιγ'. 43.) καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος; κἂν γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου, κἂν εἰς τὴν δευτέραν νοήσῃς τὸ ῥητὸν τοῦτο, τίποτε δὲν θέλεις σφαλεῖς· ἑκατέρα γὰρ μεγίςης δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

„ Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννη-
„ σά σε.

Τὸ μὲν „ κάθου ἐκ δεξιῶν μου „ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ τό, „ ἐκ γαςρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε, ὁποῦ λέγει ἐδῶ: ταῦτα λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν, καθὼς πάντες ἐνόησαν οἱ ἐκκλησιαςικοὶ κατὰ τὸν Δίδυμον. τὸ δὲ ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποςελεῖ σοι Κύριος, καὶ τὸ „ μετὰ σοῦ ἡ ἀρχή, λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν Υἱόν. καὶ τὸ μὲν ἐκ γαςρός, τὸ γνήσιον δηλοῖ τῆς γεννήσεως κατὰ τὸν Χρυσόςομον, καὶ Δίδυμον, καὶ Σεβῆρον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διατὶ τὰ γνήσια γεννήματα, ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῶν γονέων αὐτῶν γεννῶνται. (δηλοῦται λοιπὸν διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος Υἱὸς γνήσιος καὶ κατὰ φύσιν ἐςὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ οὐχὶ θνητὸς καὶ κατὰ χάριν Υἱός, ὡς λέγει ὁ Δίδυμος) τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου δηλοῖ, τὸ πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ὁ Ἥλιος, καθὼς καὶ ἐν τῷ οα'. Ψαλμῷ λέγει „ Πρὸ τοῦ Ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. τί λοιπόν; πρὸ τοῦ ἡλίου μόνον ἐγέννησεν αὐτὸν ὁ πατήρ; ὄχι, διατὶ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει περὶ αὐτοῦ· „ Καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ. (Ψαλ. πθ. 2') καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ, ἔχι μόνον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος εἶναι. καὶ ὄχι μόνον εἶναι ἕως τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὑπὲρ αἰῶνα ἀτελευτήτως. Θεοπρεπῶς λοιπὸν πρέπει να νοοῦμεν τὰ τοιαῦτα ῥητά: δηλαδὴ ἐκ τούτων πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πρὸ πάντων τῶν ὄντων, καὶ ὅτι εἶναι προαιώνιος. ἐκεῖνοι δὲ ὁποῦ νοοῦσι τό, πρὸ ἑωσφόρου, πῶς εἶναι ἡ νύκτα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ἡ Παρθένος τὸν Χριςόν, κακῶς νοοῦσιν· ἔπρεπε γὰρ νὰ ῥηθῇ πρὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ ὄχι πρὸ ἑωσφόρου μόνον. διότι πάντοτε τὸ πρὸ ἡλίου ἁπλῶς, θέλει νὰ σημαίνῃ τὸ πρὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἡλίου. καθὼς καὶ τὸ πρὸ ἀνατολῆς ἡλίου, σημαίνει τὸν ὄρθρον. (2)

4 ; „ Ὤ-

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ δὲ ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὰς χορείας τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἡμῖν κατασημαίνει, τὰς παρὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν ἐγεννήθη Χριςὸς βοώσας· δόξα ἐν ὑψίςοις Θεῷ. ὁ δὲ Χρυσόςομος, λαμπρότητα ἐνταῦθά φησι, τὸ κάλλος τῶν ἁγίων· τί γὰρ λαμπρότερον Παύλου; τί δὲ περιφανέςερον Πέτρου; οἳ τὴν οἰκουμένην περιέτρεχον ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμποντες; τὰ σπέρματα τῆς εὐσεβείας καταβάλλοντες; ὡς γὰρ ἐξ οὐρανῶν Ἄγγελοι καταβάντες, οὕτως ἦσαν ἅπασιν ἀπρόσιτοι. „ Οὐδεὶς γὰρ ἐτόλμα φησὶ, κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. (Πράξ. ε'. 13.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Γαςρὸς δὲ ἐμνημόνευσεν, ἵνα τὸ γνήσιον τῆς γεννήσεως παραςήσῃ, ἢ τὸ ἐξ αὐτῆς

4: „ Ὤμοσε Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθή-
„ σεται.

Καθὼς ὁ θυμὸς ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενος, δὲν σημαίνει πάθος, ἀλλὰ σημαίνει τὴν κίνησιν τῆς τιμωρητικῆς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν δυνάμεως· ἔτζι καὶ ὁ ὅρκος τοῦ Θεοῦ τὴν βεβαίωσιν σημαίνει, καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ μέλλει νὰ γένη ἐξάπαντος κατὰ τὸν Χρυσόστομον· καὶ ἔχι τὸν ὅρκον, ὁποῦ γίνεται κοντὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. τὸ δὲ οὐ μεταμεληθήσεται δηλοῖ, ὅτι δὲν θέλει μεταβάλει ὁ Θεὸς, οὐδὲ θέλει ἀλλοιώσει ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐβεβαίωσε. (καθὼς κάμνει πολλαῖς φοραῖς εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ μεταβάλλει τὰς ἀποφάσεις του, δι' ἄλλας οἰκονομίας πρὸς τὸ συμφέρον, ὡς εἶπεν ὁ Θεοδώρητος.) ὅτι δὲ ὤμοσε καὶ βεβαίως ἀπεφάσισεν; ἄκουσον. (1)

„ Σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν
„ τάξιν Μελχισεδέκ.

Ἱερεὺς μὲν ἔγινεν ὁ Κύριος κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, καθότι μετέδωκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἄρτον καὶ οἶνον ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ καθὼς καὶ ὁ Μελχισεδὲκ μετέδωκεν ἄρτον καὶ οἶνον εἰς τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας, ὅταν ἐγύρισεν ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν νίκην, ὁποῦ ἔκαμεν κατὰ τοῦ βασιλέως Χοδολλογόμορ, ὡς φαίνεται ἐν Κεφ. ιδ'. τῆς Γενέσεως. εἰς τὸν αἰῶνα δὲ εἶναι Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, καθότι μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχει κατὰ τὴν Θεότητα: καθὼς καὶ ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος κατὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Γενέσεως. ἀλλὰ ὁ μὲν Μελχισεδὲκ δὲν ἔχει ταῦτα, διατὶ τὰ παρεσιώπησεν ἡ ἱστορία τῆς Γραφῆς, καὶ δὲν ἐφανέρωσεν ἀπὸ ποίους γονεῖς ἐγεννήθη, καὶ πότε ἀπέθανεν· ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος κατὰ τὴν ἀλήθειαν. (2)

5: „ Κύ-

τῆς τῆς πατρικῆς οὐσίας γεγεννῆσθαι τὸν Υἱόν· καὶ ἡμεῖς γὰρ, τὸ μὲν γνήσιον ἐκ γαστρὸς ἔχομεν, τὰ δὲ ἔργα, διὰ
χειρῶν ποιοῦμεν· γαστὴρ οὖν καὶ καρδία τὸ ἴδιον καὶ γνήσιον δηλοῦσιν. εἶπε δὲ καὶ ὁ Σεβῆρος· „ Τὸ ἐκ γαστρὸς ἐ-
γέννησε σημαίνει τὸ ὁμοούσιον· τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου, τὸ πρὸ τῶν αἰώνων. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ μὲν πρὸ ἑωσφό-
ρου τὸ πρὸ χρόνων αὐτὸν καὶ πρὸ αἰώνων εἶναι δηλοῖ, τὸ δὲ ἐκ γαστρὸς, τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας διδάσκει· οὐ γὰρ ἑτέ-
ρωθέν φησιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐμῆς γεγέννησαι φύσεως: τῆς γαστρὸς δηλονότι παραβολικῶς νοουμένης· καθάπερ γὰρ
ἐκ γαστρὸς τίκτουσιν ἄνθρωποι, καὶ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννήσασι τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν: οὕτως ἐξ ἐμοῦ γεγέννησαι
καὶ τοῦ γεγεννηκότος ἐν σεαυτῷ τὴν οὐσίαν δεικνύεις. κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τὸ πρὸ ἑωσφόρου σημαίνει τά-
χα που τὸ ἐν ἀφανείᾳ καὶ ἀκαταληψίᾳ καὶ καθάπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ τὸν τῆς γεννήσεως κατακεκλεῖσθαι τρόπον· τί γὰρ
τὸ θεοπρεπὲς, εἰ γεγεννῆσθαι ὁ Υἱὸς νοοῖτο πρὸ ἑωσφόρου; εἰ γὰρ διὰ τὸ ἀρχαῖον, πῶς οὐκ ἄμεινον ἦν πρὸ οὐρα-
νοῦ καὶ γῆς εἰπεῖν; ἔχει δὲ καὶ τοιοῦτόν τινα νοῦν τὸ, πρὸ ἑωσφόρου κατὰ τὸν Νικήταν· φησὶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὁ
Ἰωάννης, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ· ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρι-
νός· (Ἀποκ. κβ'. 16.) εἰ οὖν τὸ γένος Δαβὶδ ὁ ἀστὴρ ὁ ὀρθρινός: ἤτοι πρωϊνὸς, δῆλόν ἐστι τὸ κατὰ σάρκα
τοῦ Σωτῆρος ἑωσφόρον εἰρῆσθαι, οὗ προϋπῆρχε τὸ ἐκ Θεοῦ γέννημα· ὡς εἶναι τοιοῦτον τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον·
ἐξ ἐμαυτοῦ σε γεγέννηκα πρὸ τῆς κατὰ σάρκα ἐπιφανείας· τὸ γὰρ πρὸ ἑωσφόρου, ἴσον ἐστὶ τῷ πρὸ τῆς σαρκώσεως.
ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐγὼ δὲ οἶδά τινος ἀκούσας, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐκ γαστρὸς, τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔχει· „ Ἐκ Μα-
ριὰμ, ὡς ὀνομαστὶ τῆς Θεοτόκου μνημονευθείσης· ὅθεν τινὲς οἰκειοῦσθαί φασιν ἐνταῦθα τὸν Πατέρα τὴν κατὰ
σάρκα γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς· ἐπειδὴ τῇ αὐτοῦ δυνάμει ὑπὲρ φύσιν ὁ τόκος ἐνήργηται. τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου διὰ
τὸ ἐν νυκτὶ γεννηθῆναι τὸν Κύριον καὶ πρὸ τοῦ ὄρθρου· ἀπαρέσκονται δὲ εἰς τοῦτο ἄλλοι, καθότι ὁ Κύριος. οὐκ εἰς
τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κατὰ τὴν Θεότητα γέννησιν ἔλαβε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὅρκος τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστι, πληροφορῶν τοὺς ἀκούοντας, καὶ πίστιν ἑκάστῳ
παρέχων, ὅτι ὃ ἐπήγγελται καὶ λαλεῖ, πάντως γενήσεται. καὶ ὁ Θεοδώριτος, ἀκριβῶς ταῦτά φησιν ὁ θεῖος ἡρμήνευσεν
Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ταύτης ἀπέραντον ἔδειξε: τῷ τὴν μὲν λευϊτικὴν ἱερωσύ-
νην, οὐ μεθ' ὅρκου τὰς ἐπαγγελίας δεδέχθαι, ταύτην δὲ ὅρκῳ βεβαιωθῆναι. ἀνθρωπίνως δὲ ταῦτα εἴρηκε· πά-
θους γὰρ τὸ θεῖον ἀμύκτον, πάθος δὲ καὶ ἡ μεταμέλεια.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἔστι τοίνυν κατάγε τὴν Ἑλλάδα φωνὴν, Μελχὶ μὲν ὁ βασιλεύς· σεδὲκ δὲ δι-

5 : „ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν „ ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει εἶναι μὲ ἐσένα τὸν Χριστὸν βοηθῶν καθὸ ἄνθρωπον, καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ ιε. Ψαλμῷ: „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. αὐτὸς, λέγει ὁ Κύριος, θέλει συντρίψει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τοὺς ἀσεβεῖς βασιλεῖς, καὶ τὰς διωρισμένας αἰωνίους κολάσεις, ἀνίσως δὲ θέλει συντρίψει τοὺς βασιλεῖς, πολλῷ μᾶλλον θέλει συντρίψει ὅλους τοὺς ἄλλους ἀσεβεῖς. (1)

6 : „ Κρινεῖ ἐν τοῖς Ἔθνεσι πληρώσει „ πτώματα· συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ „ γῆς πολλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει κρίνει τὰ Ἔθνη· ἢ θέλει κρίνει ἐν τοῖς Ἔθνεσι τοὺς ἀξίους κρίσεως· καὶ θέλει πληθύνει τὰ πτώματα· διατὶ ἔχει νὰ καταβάλῃ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ νὰ ταπεινώσῃ πολλούς: ὅσοι δηλαδὴ ἐσέκοντο κακῶς εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ κακίαν, καὶ αὐτὸς ἀκόμη θέλει συντρίψει κεφαλὰς πολλῶν ἤτοι πολλοὺς κατὰ περίφρασιν· ἐκεῖνα γὰρ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ξεχωριστὰ περὶ τῶν βασιλέων, τοῦτο λέγει τώρα ἐδῶ καθολικῶς διὰ τοὺς ἄλλους, ταῦτα δὲ ὄχι μόνον νοοῦνται διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον φανερόνουσι τὴν ἀνυπόφορον δύναμιν τοῦ Θεοῦ· διότι ὅταν ὀργισθῇ ὁ Θεὸς, τότε συντρίβει βασιλεῖς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποιεῖ. (2)

7 : „ Ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται, διὰ „ τοῦτο ὑψώσει κεφαλήν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ [illegible] κα-

δικαιοσύνη, σαλὴμ δὲ εἰρήνη· καὶ ἴδοι τις ἂν τὸν Μελχισεδὲκ ὡς ἐν ἰδίᾳ κλήσει πεπλουτηκότα κατάγε τὴν ἐκ τῶν σημαινομένων δύναμιν, τὸ βασιλεὺς δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης εἰρῆσθαι. ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Λέγεται τοίνυν ὁ Χριστὸς Μελχισεδὲκ, ὡς ἀμήτωρ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ ἀπάτωρ τὸ καθ' ἡμᾶς, καὶ ὡς ἀγενεαλόγητος τὸ ἄνω· τὴν γὰρ γενεὰν αὐτοῦ φησι, τίς διηγήσεται; καὶ ὡς βασιλεὺς σαλὴμ, εἰρήνη δὲ τοῦτο· καὶ ὡς ἀποδεκατῶν Πατριάρχας κατὰ τῶν πονηρῶν δυνάμεων ἀριστεύσαντας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ζ'. κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους, ὅπου ὁ Παῦλος θαυμασίως ἀλληγορεῖ εἰς τὸν Χριστὸν τὰ κατὰ τὸν Μελχισεδέκ· ὑπεσημείωσα δὲ καὶ ἐγὼ ἀρκετὰ εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ, μεταφράσας τὴν ἑρμηνείαν εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ, οὐκ Ἰουδαίων, ἀλλ' Ἐθνῶν ἱερεύς· οὕτω καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, οὐχ ὑπὲρ Ἰουδαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων ἑαυτὸν προσενήνοχε τῷ Θεῷ. εὑρίσκομεν δὲ τὸν Μελχισεδὲκ, καὶ ἱερέα ὄντα καὶ βασιλέα· εἰ τοίνυν ἐκ Δαβὶδ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα, ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξ Ἰούδα, τὴν δὲ κατὰ τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερωσύνην ἔλαβεν ὁ Χριστὸς, πέπαυται μὲν ἡ λευϊτικὴ ἱερωσύνη· εἰς δὲ τὴν Ἰούδα φυλὴν ἡ τῆς μείζονος ἱερωσύνης εὐλογία μετέβη· ἱερατεύει δὲ νῦν ὁ ἐξ Ἰούδα κατὰ σάρκα βλαστήσας Χριστὸς, οὐκ αὐτός τι προσφέρων, ἀλλὰ τῶν προσφερόντων κεφαλὴ χρηματίζων, σῶμα γὰρ αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ· καὶ διὰ ταύτης ἱερατεύει ὡς ἄνθρωπος, δέχεται δὲ τὰ προσφερόμενα ὡς Θεός.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ὁρᾷς, ὅτι τὸ κάθου ἐκ δεξιῶν μου, οὐ τόπου τινὸς ἐστὶ δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἑνώσεως καὶ κατὰ πάντα ἰσότητος; εἰ γὰρ ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν καθέζεται, πῶς αὐτοῦ πάλιν ὁ Πατὴρ εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν λέγεται; βασιλεῖς δὲ συνθλάσει ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς οἳ συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, Ἡρώδην καὶ Πιλάτον, Ἄνναν καὶ Καϊάφαν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς. οἱ βασιλεῖς κατὰ τὸν Δίδυμον, σημαίνει τοὺς νοητούς: ἤτοι τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους· οἵτινες συνθλασθέντες παύσονται τοῦ εἶναι πολέμιοι καταργουμένης ὑπὸ τοῦ Κυρίου πάσης τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου, ἀντὶ τοῦ ἀχώριστον ἔχεις τὴν ἑνωθεῖσαν Θεότητα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοστόμος· „ Κρινεῖ: τουτέστι δικάσει καὶ κατακρινεῖ τοὺς Δαίμονας, ὑπὲρ ὧν ἥμαρτον καὶ ἠσέβησαν. οὐκ εἶπε δὲ, λέγει ὁ Ἡσύχιος, κρινεῖ τὰ Ἔθνη· ἀλλὰ κρινεῖ: τουτέστι κατακρινεῖ, ἐν τοῖς Ἔθνεσι: δηλαδὴ τὸν Διάβολον· κατέκρινε γὰρ αὐτὸν ἐλέγξας αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ ἐπλήρωσε πτώματα τῶν Δαιμόνων· οὓς ὑπὸ [illegible] τὴν αὐτοῦ στρατιὰν καταβέβληκε: γενόμενος γὰρ εἰς γῆν διὰ τοῦ τεκείου θανάτου, καὶ καταργήσας τὸν θάνατον, τῶν νοητῶν δρακόντων τὰς κεφαλὰς συνέθλασεν.

κατὰ τὸν Χρυσόςομον, τὴν εὐτέλειαν τῆς διαίτης καὶ ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ: δηλαδὴ, ὅτι αὐτὸς λιτὸν καὶ ἀπέριττον βίον μεταχειριζόμενος, θέλει πίει ἀπὸ τὸν χείμαῤῥον καὶ ξηροπόταμον, ὅςτις τρέχει ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης. ἢ νοεῖται, ὅτι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης περιπατῶν, ἐκ τοῦ χειμάῤῥου πίεται· ἀναγωγικῶς δὲ χείμαῤῥον θέλεις νοήσεις τὸν χειμῶνα καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὴν πλημμύραν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁδὸν δὲ, τὴν παροῦσαν καὶ περαςικὴν ταύτην ζωήν· ποτὸν δὲ νοήσεις τὴν μέθεξιν, καὶ τὸ ἀναδέξασθαι τοὺς πειρασμούς. ὁ Χριςὸς λοιπὸν, λέγει, θέλει πίει ἤγουν θέλει δοκιμάσει ἐν τῇ ζωῇ του, πλήμμυραν καὶ πλῆθος πειρασμῶν· „ Ἐν ᾧ γάρ φησι, πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. (Ἑβρ. β'. 18.) πλὴν διὰ τὴν εὐτέλειαν ταύτην καὶ ταπείνωσιν καὶ διὰ τοὺς πειρασμοὺς θέλει ὑψωθῇ, καὶ θέλει δοξασθῇ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθὼν, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· διατὶ ταῦτα τὰ εὐτελῆ, ὄχι μόνον τίποτε δὲν ἔβλαψαν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ἀνεβίβασαν αὐτὸν εἰς ὕψος καὶ δόξαν ἄῤῥητον, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριςήριος εἶναι καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός. (2)

Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σε εὐχαριςήσω Κύριε, ὄχι μόνον μὲ λόγια, οὐδὲ ἁπλῶς μὲ γλῶσσαν μόνον καὶ

(1) Προςίθησι δὲ καὶ ταῦτα ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οἵα γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ τράπεζα, τοιοῦτον καὶ τὸ ποτόν· ἡ τράπεζα [illegible] κρίθινοι· καὶ [illegible] ποτὸν, ὕδωρ ἀπὸ χειμάῤῥου· τὴν γὰρ φιλόσοφον ταύτην δίαιταν ἦλθε διδάξων, γαςρὸς κρατεῖν καὶ φαντασίαν πατεῖν, τῦφον καθελεῖν· μᾶλλόν φησιν ἐνανθρωπήσας εὐτελείᾳ χρήσεται, ὥςε τοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν εὑρισκομένοις ὕδασι θεραπεύειν τὸ δίψος. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἑτέραν βαθυτέραν ἔχειν ἡ προφητεία διάνοιαν, καὶ τὸ τοῦ πάθους αἰνίττεσθαι μυςήριον· ποτήριον γὰρ αὐτῷ ἔθος τὸ πάθος καλεῖν κατὰ τὸ, [illegible] Παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· χειμάῤῥους δὲ, τοὺς Ἰουδαίους ὀνομάζει, θείας μὲν χάριτος τετυχηκότας, οὐκ ἀεὶ δὲ ταύτης ἀπολαύσαντας· καθάπερ καὶ ὁ χείμαῤῥος οὐκ ἀέναον ἔχει τὴν τῶν ὑδάτων φοράν. ἐν ὁδῷ τοίνυν [illegible] τὸ ποτήριον τοῦ πάθους πίεται ἀπὸ τῶν δίκην χειμάῤῥου ξηρανθησομένων Ἰουδαίων. ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ ὁ Ἀπόςολος εἴρηκε Παῦλος· „ Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ ςαυροῦ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· δῆλον δὲ ὡς ἀνθρώπινος καὶ τοῦτο τέθεικεν· ὡς γὰρ Θεὸς [illegible] ἀλλ' ὕψιςος ὢν ἐταπείνωσεν ἑαυτόν· ὡς δὲ ἄνθρωπος, ὃ μὴ εἶχεν ἔλαβεν ὕψος. (Φιλιπ. β'.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι „ [illegible] Ἀποςόλων [illegible] ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχαριςήριος [illegible]

-γου-

καὶ σόμα, ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, μὲ σύντονον καὶ προθυμοτάτην ψυχὴν, καὶ μὲ προσεκτικὴν διάνοιαν, ἐλεύθερος ὢν ἀπὸ κάθε βιωτικὴν φροντίδα, καὶ μετάρσιος πρὸς ἐσένα γενόμενος. θέλω δὲ σὲ εὐχαριστήσω, τόσον διὰ τὰς εἰς ἐμὲ γενομένας πάντοτε εὐεργεσίας σου, ὅσον καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ κάμνεις εἰς ἄλλους ἀνθρώπους· αὐτὴ γὰρ ἡ πρὸς σὲ εὐχαριστία μου εἶναι θυσία πρόχειρος. αὐτὴ εἶναι εὔκολος προσφορά· καὶ αὐτὴ εἶναι ἔργον ἀναγκαῖον, τὸ ὁποῖον χρεωστικῶς καὶ πάντοτε ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον (1)

„ Ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ Συναγωγῇ.
2: „ Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου.

Εἰς τὴν βουλὴν, λέγει, καὶ σύναξιν τῶν ὀρθὰ φρονούντων ἀνθρώπων, μεγάλα εἶναι ὅλα τὰ ἔργα Κυρίου, ὅσα θαυματουργῶν ποιεῖ, τόσον παλαιὰ, ὅσον καὶ τώρα καὶ εἰς τὸ μετέπειτα, καὶ ὅσα ἔργα ἐποίησε κτίζωντας τὸν Κόσμον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι· τὸ ῥητὸν γὰρ τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰ κτίσματα αὐτοῦ· διότι οἱ ὀρθὰ φρονοῦντες δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι, συναθροιζόμενοι εἰς ἕνα μέρος, καὶ βουλευόμενοι· ἤγουν σοχαζόμενοι τὰ τοιαῦτα ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν εὑρίσκουσι νὰ ἦναι καραμικρὸν κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔργα, οὐδὲ ἀνάξιον τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ Θεοῦ· ἀλλὰ ὅλα φαίνονται εἰς αὐτοὺς, πῶς εἶναι μεγάλα· καὶ πῶς ἔχουν μεγάλον καὶ βαθὺν λογαριασμὸν, κἂν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πολλάκις φοραῖς δὲν φαίνονται, πῶς εἶναι τοιαῦτα μεγάλα, διὰ τὸ σχολιὸν καὶ διεστραμμένον τῆς φρονήσεώς των. (2)

„ Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ.

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκεν· „ Ἐξηκριβωμένα· τὰ ῥηθέντα, λέγει, ἀνωτέρω ἔργα τοῦ Θεοῦ, αὐ-

γουμένων, ὅσα, καὶ οἷα τοῦ Σωτῆρος γέγονε τῆς οἰκονομίας τὰ ἔργα. ὁ δὲ Θεοδώρητος γνωματεύει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προσφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως Ἰωσαφὰτ ὕμνος καὶ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὲρ τῆς νίκης ἧς ἐποίησε κατὰ Μωαβιτῶν Ἀμμανιτῶν καὶ Ἰδουμαίων. ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Ὠριγένης λέγει, ὅτι ὁ παρὼν Ψαλμὸς καὶ ὁ ἀκόλουθος τούτου, περιέχουσιν, ὅσα γράμματα ἔχει καὶ τὸ Ἑβραϊκὸν ἀλφάβητον: ἤγουν τὰ εἰκοσιδύω στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· ὅθεν καὶ στοιχείωσις ἢ στοιχειωτικὸς καὶ ἀλφαβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος. τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Λαμπρὰ μὲν ἡ τοῦ Ψαλμοῦ ἐπιγραφὴ, τὸ γὰρ ἀλληλούϊα, Θεοῦ αἶνος ἑρμηνεύεται· ἔχει δέ τι καὶ ἄλλο λαμπρότερον, ὅτι κατὰ τὰ στοιχεῖα τοὺς Ἑβραίοις συγγέγραπται. λέγει δὲ Ἰωάννης ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ἐπειδὴ οἱ στίχοι τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τοῦτο εἰς μὲν τοὺς ὀκτὼ στίχους τούτου τίθενται δύω στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ στίχῳ· εἰς δὲ τοὺς ἐσχάτους δύω, ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ τίθενται τρία στοιχεῖα τοῦ αὐτοῦ ἀλφαβήτου· καὶ οὕτως ἐν τοῖς δέκα στίχοις, τίθενται τὰ εἰκοσιδύω στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου εἶπεν, ἵνα μὴ, τὸ μὲν ἡμῶν ἐξομολογῆται, τὸ δὲ ῥέπῃ πρὸς ἁμαρτίαν περὶ ἧς ἐξομολογούμεθα· μηδὲ τὸν ἕνα πόδα τῆς ψυχῆς πρὸς δικαιοσύνην κινήσαντες, τὸν ἕτερον ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας ἐάσωμεν· ὅλην δὲ τὴν καρδίαν αὐτῷ ἀναθῶμεν, ὅλης δημιουργῷ καὶ ποιητῇ τυγχάνοντι, καὶ δῶρον ἡμιτελὲς οὐκ ἀξιοῦντι δέξασθαι. καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὕτω καὶ Μωϋσῆς, φησι, νομοθετεῖ λέγων· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· ἐνταῦθα δέ μοι ἐξομολόγησιν τὴν εὐχαριστίαν δοκεῖ λέγειν· ὑμνήσω, φησιν, εὐχαριστήσω. (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾶ.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοστόμος· „ Ἔστι μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὰ μεγάλα· οὐ δείκνυται δὲ μεγάλα, ἐὰν μὴ κριτὴν ὀρθὸν ἔχῃ· ἐπεὶ καὶ ὁ ἥλιος καθ' ἑαυτὸν φαιδρὸς καὶ διαυγὴς, καὶ τὴν οἰκουμένην διαλάμπει πᾶσαν· ἀλλὰ τοῖς τὰς ὄψεις νοσοῦσιν οὐκ ἔστι τοιοῦτος· ἀλλ' οὐ τοῦ ἡλίου τὸ ἔγκλημα· ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀσθενείας τὸ ἐλάττωμα· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „ Τὰ ἔργα Κυρίου πάντα ἀγαθὰ, καὶ πᾶσαν χρείαν ἐν ὥρᾳ αὐτῆς χορηγήσει, καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τοῦτο τούτου πονηρότερον· πάντα γὰρ ἐν καιρῷ εὐδοκιμηθήσεται· (Σειρ. λθ΄. 33.) καὶ πάλιν· „ Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, τί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο; πάντα γὰρ εἰς χρείας αὐτῶν ἔκτισται. (αὐτόθ. 21.)

αὐτὰ εἶναι ἀπηρτισμένα καὶ ἐξηκριβωμένα· ἤγουν εἶναι ἐπιτήδεια εἰς ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, καὶ παρακινοῦσι τοὺς συνετοὺς καὶ φρονίμους νὰ τὰ ἐργάζωνται. διότι ποῖος βλέπωντας καὶ ἀκούωντας τὰ τοιαῦτα ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν θέλει παρακινηθῇ εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ τὰ τοιαῦτα ἔργα ποιεῖ; ἐκ τούτων γὰρ καταλαμβάνει ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ τὰ ἐργάζεται. καὶ ὅτι ὁ ταῦτα ἐργαζόμενος εἶναι φιλάνθρωπος. θελήματα δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ ζωοποιαὶ αὐτοῦ ἐντολαί. (1)

3: „Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια „τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Τὰ ἔργα, λέγει, τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐχαριστία καὶ αἴνεσις καὶ μεγαλοπρέπεια· ὄχι τὸ τάδε ἢ τὸ τάδε ἔργον τοῦ Κυρίου χωριστὰ χωριστά· ἀλλὰ καθολικῶς καὶ περιληπτικῶς κάθε ἔργον τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ κάθε ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἱκανὸν νὰ κινῇ εἰς μεγαλοπρεπῆ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ Θεοῦ κάθε λογικὸν νοῦν, ὁποῦ τὸ βλέπει καὶ τὸ ἀκούει· νοεῖται δὲ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον ἔργον Κυρίου, ἡ ἐνανθρώπησις αὐτοῦ. (2)

„Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς „τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν γράφει ὁ Δαβίδ, πρὸς παρηγορίαν μὲν τῶν ἀδικουμένων, πρὸς σωφρονισμὸν δὲ καὶ διόρθωσιν τῶν ἀδικούντων· λέγει γὰρ ὅτι ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ ἦναι παντοτινή, προσμένει καὶ τοὺς ἀδικουμένους καὶ τοὺς ἀδικητάς· ἵνα εἰς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, δώσῃ ἄνεσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀδικητάς, δώσῃ κόλασιν· ἢ λέγει ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι παντοτινή: ἤτοι ἀμετάθετος καὶ ἀμετασάλευτος. (3)

4: „Μνείαν ἐποιήσατο τῶν θαυμασίων „αὐτοῦ.

Τὸ

(1) Ὅθεν φησὶν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „Οὕτω γάρ φησιν εἰσὶν ἀπηρτισμένα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῖς προσέχουσι τρανοτάτην τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν ἐντιθέναι, ἀντὶ βιβλίων τοῖς ὁρῶσι γινόμενα· ϗ οὐ μόνον θεογνωσίαν, ἀλλὰ ϗ εὐταξίαν διδάσκοντα. ὁ δὲ Ἀπολλινάριος ἔργα Θεοῦ νοεῖ, οὐ μόνα τὰ ἐν τῇ κτίσει, ἀλλὰ ϗ τὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς ϗ τρόπους γενόμενα θαύματα· θελήματα δὲ Θεοῦ νοεῖ τὰς ἀρετάς. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· „Ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενα ϗ ἡ δημιουργία ϗ ἡ οἰκονομία ϗ μεγαλοφυῆ, ϗ ὑπερφυῆ ϗ τῆς παρὰ πάντων ἀνθρώπων ὑμνῳδίας ἄξια· ἐξομολόγησιν γὰρ ἐνταῦθα τὴν εὐχαριστίαν καλεῖ. ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔργον τοῦ Θεοῦ φησιν, ἡ ἡμετέρα σωτηρία καθέστηκε, περὶ οὗ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε· „Τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω· τοῦτο τὸ ἔργον διπλῆν τινα τὴν κατασκευὴν, τὴν μὲν, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας προθέσεως, τὴν δὲ, ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας κέκτηται· ἡμῶν γὰρ τὸ αἰτῆσαι, αὐτοῦ δὲ, τὸ δοῦναι· οὐκοῦν, ἡ μὲν ἐξομολόγησις ἡμῶν· τῷ γὰρ ἐξομολογεῖσθαι ἀναχώρησιν τῆς πονηρᾶς πολιτείας, ἐπιθυμίαν δὲ τῆς ἀγαθῆς ἐνδεικνύμεθα· ἡ μεγαλοπρέπεια δὲ τοῦ Θεοῦ· μεγάλῳ γὰρ ὄντι πρέπει τοὺς μικροὺς οἰκτεῖραι ϗ τοὺς ταπεινοὺς ὑψῶσαι· ὥστε ἐξ ἑκατέρου τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ: ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μεγαλοπρεπείας δηλαδὴ, ϗ τῆς ἐξομολογήσεως τῆς ἡμετέρας, γίνεται. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ἕκαστον τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἱκανὸν εἰς εὐχαριστίαν τὸν θεατὴν παραπέμψαι· οὐκ ἔστιν εἰπεῖν· διατί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο; ἀλλὰ ϗ τὸ σκότος ϗ ἡ ἡμέρα, ϗ ὁ λιμὸς ϗ ἡ εὐθηνία· ϗ ζωὴ ϗ θάνατος, ϗ πάντα τὰ ὁρώμενα, ἱκανὰ πρὸς δοξολογίαν διεγεῖραι· εὐεργετῶν οὖν ϗ τὴν γέενναν ἠπείλησε· ϗ ὥσπερ οἱ πατέρες οὐκ ἔλαττον τύπτοντες ἢ θεραπεύοντες πατέρες εἰσίν· οὕτω ϗ ὁ Θεός.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων· „Μὴ τοίνυν θορυβοῦ συκοφαντουμένους ἀνθρώπους ὁρῶν, ἐπηρεαζομένους παρὰ τὴν ἀξίαν, κακῶς πάσχοντας; μένει γὰρ δικαστήριον ἀδέκαστον· μένει ψῆφος καθαρὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ παρέχου-

Τὸ ἐμνήσθη, καὶ τὸ μνείαν ἐποιήσατο, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ οἱ Προφῆται λαμβάνουσι πολλαῖς φοραῖς, καθὼς ἐν ἄλλοις εἴπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ὁ Κύριος ἐνεργεῖ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, καὶ δὲν παύει ἀπὸ το νὰ θαυματουργῇ εἰς κάθε γενεάν· ἵνα διὰ τῶν θαυμασίων τούτων τραβίζῃ τοὺς παχυτέρους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ· καθὼς ἔκαμε τοιαῦτα θαυμάσια εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν, καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν Σοδόμων, καὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ· καθὼς τοιαῦτα ἐποίησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὴν Βαβυλῶνα· καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὸν καιρὸν τῶν Μακκαβαίων· καὶ καθὼς μάλιστα τοιαῦτα θαυμάσια ἐποίησεν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων· καὶ ἕως τῆς σήμερον τοιαῦτα θαυματουργεῖ κοινῶς, μερικῶς, εἰς οἰκίας, εἰς πόλεις, καὶ εἰς κάθε μέρος τοῦ Κόσμου, καθὼς ἐκφράζει ὁ Χρυσορρήμων. (1)

„ Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ὁ Κύριος·

Ὁ Κύριος, λέγει, ὁποῦ τὰ ἀνωτέρω ποιεῖ θαύματα, εἶναι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων· διατὶ ἐλεῶν καὶ οἰκτείρων τοὺς ἀνθρώπους ταῦτα ποιεῖ, θέλων τὴν αἰώνιον αὐτῶν σωτηρίαν.

5: „ Τροφὴν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις „ αὐτόν.

Καὶ ἐδῶ δύναται νὰ ἀπορήσῃ τινάς· διατὶ λέγει ὁ Δαβίδ, ὅτι ὁ Κύριος δίδει τροφὴν εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, εἰς καιρὸν ὁποῦ δίδει τροφὴν καὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν τὸν φοβοῦνται; ἡμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα, ὅτι τροφὴν ἐδῶ λέγει ὁ Δαβίδ τὴν ψυχικὴν καὶ λογικὴν καὶ πνευματικὴν τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὸν ὁποῖον ἐξαιρέτως δίδει ὁ Κύριος εἰς μόνους ἐκείνους, ὁποῦ τον φοβοῦνται· τροφὴ δὲ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ὁ μυστικὸς δεῖπνος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Προφητάναξ, καθότι πολλαῖς φοραῖς ὁ Θεὸς τρέφει καὶ μὲ αἰσθητὴν τροφὴν ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς ἀνάγκην καὶ ἀπορίαν· καθὼς ἔθρεψε τὸν Ἡλίαν, τὸν Δανιὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, καὶ ἄλλους πολλοὺς, κατὰ τὸν Δίδυμον. (2)

„ Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθή„ κης αὐτοῦ.

Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι ἐνθυμήθη ὁ Θεὸς τὴν διαθήκην αὐτοῦ: ἤτοι ἐνήργησε καὶ ἀμετάβλητον ἐποίησε τὴν διαθήκην αὐτοῦ, τὴν διαλαμβάνουσαν διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ἑρμηνεύο-

χουσα· εἰ δὲ νῦν αὐτὴν ἐπιζητεῖς, ὅρα μὴ κατὰ σαυτοῦ πρώτου τὴν ψῆφον ἐξενέγκῃς. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδὲν ἄδικον τῶν γινομένων· ἀλλὰ πάντα τῷ δικαίῳ κοσμεῖται· δι' αἰῶνος γὰρ τούτῳ χρώμενος πρυτανεύει τὰ σύμπαντα.

(1) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει. „ Τῶν πάλαι διὰ τῶν Προφητῶν προειρημένων μνείαν ποιησάμενος ὁ Χριστὸς, ἔργοις ἐπλήρου τὰ προῤῥηθέντα· οὗτοι γὰρ θείῳ Πνεύματι προὔλεγον θεσπίζοντες τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ὑπ' αὐτοῦ θαυμάσια· αὐτίκα γοῦν Ἡσαΐας φησί· „ Καὶ ἔσαι σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ (Ἡσ. η'. 18.) κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, λέγοι ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωσαφὰτ, ὅτι μνείαν ἐποιήσατο τῶν ἀρχαίων θαυμασίων ὁ Θεὸς τῶν ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν· τῇ γὰρ νέᾳ καὶ καθ' ἡμᾶς νίκῃ ἀνέμνησεν ἡμᾶς, ὅπως τοὺς Αἰγυπτίους ὕδασιν ἐκάλυψε, τοὺς Ἀμαληκίτας τῇ ἐκτάσει τῶν Μωσέως χειρῶν κατηκόντισε· καὶ τὰ λοιπὰ ἐποίησε θαυμάσια, καὶ τὰς πολυθρυλλήτους θαυματουργίας, τὰς ψευδεῖς παρὰ τοῖς ἀπίστοις νομιζομένας, ἔδειξας ἀληθεῖς.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ἁρμοδίως λέγονται ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐν τῇ μετὰ τὴν τράπεζαν τοῦ ἁγίου εὐχαριστίᾳ.

νεύομεν, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία περὶ τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον· θέλει ἐνθυμηθῇ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πρέποντα, τὴν διαθήκην, ὁποῦ ἔδωκε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Πατριάρχας· δηλαδή· „Ὅτι ἐν τῷ σπέρματί σου (ἤτοι ἐν τῷ Χριςῷ) εὐλογηθήσονται πάντα τὰ Ἔθνη. (Γέν. κβ'. 18.)

6: „Ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ ἀνήγγηλε τῷ „λαῷ αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κλη„ρονομίαν Ἐθνῶν.

Εἰς μὲν τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἔδειξεν ὁ Θεὸς ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ: ἤγουν δύναμιν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν τότε γενομένων θαυμασίων· εἰς δὲ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριςιανῶν, ἔδειξεν ἰσχὺν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν θαυμάτων τῶν γινομένων καθ' ἑκάςην ἡμέραν, ὕςερα ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησίν του. διατί δὲ τοῦτο ἐποίησεν; ἵνα εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους δώσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν ἐκατοίκουν πρότερον τὰ Ἔθνη· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριςιανοὺς δώσῃ καὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὴν τῶν ἄλλων Ἐθνῶν: ὅσην δηλαδὴ ἐκυρίευσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Χριςιανῶν. (1)

7: „Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ „κρίσις.

Χεῖρας τοῦ Πατρὸς Μερικοὶ ἐνόησαν τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθὸ δημιουργικὰς τῶν ἁπάντων· τούτων δὲ ἔργα εἶναι, τοῦ μὲν ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀλήθεια· εἶπε γὰρ ὁ Κύριος· „Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος δηλαδή) ὁδηγήσει ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (Ἰω. ις'. 13.) τοῦ δὲ Υἱοῦ ἔργον εἶναι ἡ κρίσις· „Πᾶσαν γάρ φησι, τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ (Ἰω ε'. 22.) ταῦτα γὰρ τὰ δύω τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κρίσιν, εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ εἰς τὸν Υἱὸν ἀναφέρει πολλαῖς φοραῖς ἡ Γραφή· ἢ λέγει, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Χριςοῦ εἶναι ἀληθινά, καὶ ὄχι κατὰ φαντασίαν· καὶ δίκαια: ἤτοι εἶναι γεμάτα ἀπὸ δικαιοσύνην καὶ διάκρισιν καὶ ἀπὸ οἰκονομίαν κατὰ τὸν Δίδυμον· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ· „Ἐ ἀλήθειαν ἐξοίσει κρίσιν· (Ἡσ. μβ'. 3.) ὁ δὲ Χρυσόςομος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ἡ Γραφὴ πολλαῖς φοραῖς ὀνομάζει ἀλήθειαν τὴν φιλανθρωπίαν· καθὼ σημαινόμενον πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι γεμάτα ἀπὸ φιλανθρωπίαν καὶ δικαιοσύνην· ἐπειδὴ πάντοτε καὶ πανταχοῦ σμίγει ὁ Θεὸς τὰ δύω ταῦτα· διατὶ ἂν ἐμεταχειρίζετο μοναχὴν τὴν φιλανθρωπίαν, ὅλοι ἠθέλαμεν πέσωμεν εἰς ἀμέλειαν· καὶ ἂν πάλιν ἐμεταχειρίζετο τὴν δικαιοσύνην μοναχήν, ὅλοι ἤθελαν ἀπολεσθοῦν, καὶ τινὰς δὲν ἤθελε σωθῇ, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα.

„Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, λέγει, εἶναι ἄξιαι νὰ πιςεύωνται. (2) ἢ, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἐντολαὶ εἶπε, νόησον πῶς εἶναι, πρῶτον μὲν αἱ τῆς κτίσεως

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ταύτῃ τῇ ἰσχύϊ θαῤῥήσαντες οἱ Ἀπόςολοι, εἰς πάντα τὰ Ἔθνη κηρύττοντες ἐπορεύοντο, καὶ κληρονομίαν τὴν γῆν ὅλην, ἐπιςρέψασαν λόγοις τοῖς αὐτῶν καὶ πόνοις, ἐδέξαντο. ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „Ὁ Ἀποςολικός, φησι, χορὸς τῷ κληθέντι πρὸς πίςιν λαῷ ἰσχὺν τῶν ἔργων ἀνήγγειλε τοῦ Χριςοῦ· ἀντὶ τοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἔργα ἀεὶ ἐργάζεται ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „Τί ἐςι πιςαί; βέβαια· μένουσαι· κἂν γὰρ παραβαθῶσιν, αἱ τιμωρίαι ἕπονται, καὶ αὗται οὐ σαλεύονται. εἰ δὲ καὶ ἄνθρωποι παραβῶσιν, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὰς ἐκδικεῖ· μὴ γάρ μοι λέγε, ὅτι πρὸς ἀπειλὴν εἴρηται τὰ εἰρημένα, ἢ ὑπερβολικῶς, οὐδεὶς νομοθετῶν πρὸς ἀπειλὴν λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σωφρονισμόν. ἔφη δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „Εἰ δὲ πιςαὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, φανερὰ ἔκπτωσις πίςεως, καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων.

ἐντολαὶ, τὰς ὁποίας φυλάττουσιν ὁ οὐρανὸς, ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη, τα ἄςρα, ἡ ἡμέρα, ἡ νύκτα, αἱ ὧραι, ἡ γῆ, οἱ ποταμοὶ, αἱ λίμναι, αἱ βρύσεις, τὰ δένδρα, τὰ χορτάρια, καὶ καθολικῶς, ὅσα εἶναι ἄψυχα, καὶ ὅσα ἔμψυχα καὶ ἄλογα. δεύτερον ἐντολὰς νόησον, τὰς ἐμφυτευθείσας ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας φυλάττουσι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Ἐθνικοὶ, οἱ μὴ ἔχοντες νόμον γραπτόν· τρίτον δὲ νόησον ἐντολὰς, τὰς γραπτὰς τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος νόμου. τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον νόησον ἐντολὰς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εἶναι πιςαὶ ἤγουν βέβαιαι καὶ ἀμετακίνηται. διατὶ, ἀγκαλὰ καὶ μερικαὶ ἐντολαὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως, μετεβλήθησαν εἰς τὸν νέον νόμον τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ὅμως μετεβλήθησαν εἰς τὸ καλλίτερον καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον· κἀνένας λοιπὸν δὲν δύναται νὰ ἀφανίσῃ αὐτάς. „ Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, Ἰῶτα ἕν, ἢ μία Κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, (τοῦ δεκαλόγου δηλαδὴ) ἕως ἂν πάντα γένηται. (Ματθ. ε. 18.) Καὶ πάλιν „ ὁ οὐρανὸς γὰρ φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, Οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. (Ματθ. κδ. 35.)

8: „ Ἐςηριγμένοι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ
„ αἰῶνος· πεποιημέναι ἐν ἀληθείᾳ
„ καὶ εὐθύτητι.

Αἱ ἐντολαὶ, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι ςερεαὶ καὶ παντοτιναὶ καὶ ἀμετακίνηται, καὶ κἀένα ψεῦδος δὲν εὑρίσκεται εἰς αὐτὰς οὐδὲ σκολιὸν καὶ ςραβὸν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· ἢ καὶ ἄλλως, ἀλήθειαν μὲν νόησον τὴν σαφήνειαν καὶ καθαρότητα, εὐθύτητα δὲ, τὴν ὀρθοτομίαν. διατὶ ὅλαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθιναὶ καὶ φανεραὶ, καὶ διδάσκουσι, πῶς νὰ περιπατῇ τινὰς τὴν εὐθεῖαν καὶ ἴσην ςράταν της ἀρετης. (1)

9: „ Λύτρωσιν ἀπέςειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ·
„ ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην
„ αὐτοῦ.

Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἀπέςειλε τὸν υἱὸν: ἤτοι τὸν Χριςὸν, λύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸν λαὸν του. „ Εὐαγγελίσασθαι γάρ φησι, πτωχοῖς ἀπέςαλκέ με. κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν (Ἡσ. ξα. 1.) Καὶ πάλιν „ Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. (Ματ. α. 21.) Καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „ Ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις. (Α΄. Κορ. α΄. 30.) (2) Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἐδιάταξεν εἰς τὸν αἰῶνα τὴν νέαν καὶ Εὐαγγελικὴν Διαθήκην αὐτοῦ. ἢ αἰώνιον Διαθήκην αὐτοῦ· „ Δώσω γάρ φησιν, ὑμῖν Διαθήκην αἰώνιον. (Ἡσ. νε΄. 3.) ἐπειδὴ ἡ διὰ Μωϋσέως δοθεῖσα τοῦ Θεοῦ Διαθήκη, ἦτον πρόσκαιρος κατὰ τὸ φαινόμενον δηλαδὴ μέρος τοῦ γράμματος καὶ κατὰ τὸ τυπικὸν καὶ σκιῶδες, ὁποῦ περιεῖχε τῆς νέας διαθήκης. ὅταν γὰρ ἡ νέα ἦλθεν, ἡ παλαιὰ ἔπαυσε.

„ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Διατὶ δὲ ἐςηριγμέναι; ὅτι αἱ Μωσέως μὲν ἐντολαὶ, πρόσκαιροι γεγόνασιν· αἱ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου, διαρκεῖς, οὐκ εἰς τὸν παρόντα μόνον αἰῶνα, ἀλλὰ ϗ εἰς τὸν μέλλοντα διαμένουσαι. ὁ δὲ Χρυσόςομος, τί ἐςι, λέγει, ἐν ἀληθείᾳ ϗ εὐθύτητι; οὐδὲν ἐν αὐταῖς, φησι, σκολιὸν, οὐδὲ ςραγγαλιῶδες· οὐδὲν ἀσαφές· οὐδὲ πρὸς χάριν τινα, ἢ πρὸς ἀπέχθειαν· ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ϗ λυσιτελές.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Λύτρωσιν, λέγει, τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος γενομένην· περὶ ἧς ϗ Ζαχαρίας ἤδη τοῦ Χριςοῦ συλληφθέντος, προφητεύων αὐτοῦ τὴν γέννησιν ἔλεγε· εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο, ϗ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ἡ λύτρωσις αὕτη, οὐχ ἑτέρα ἐςὶ τοῦ εἰπόντος· „ Καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι ϗ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν· τῷ γοῦν αὐτοῦ τιμίῳ αἵματι ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναςροφῆς τῆς πατροπαραδότου, κατὰ τὸν Κορυφαῖον.

„ Ἅγιον καὶ φοβερὸν τὸ ὄνομα αὐ-
„ τοῦ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, Χριστὸς, ἅγιον μὲν εἶναι, καθὸ ποιεῖ μυρία θαυμάσια. φοβερὸν δὲ εἶναι, καθὸ διώκει Δαίμονας, καὶ ἰατρεύει ἀσθενείας. ἀνίσως δὲ αὐτὸ εἶναι ἅγιον, λοιπὸν χρειάζεται καὶ στόματα ἅγια διὰ νὰ τὸ προφέρωσι καὶ νὰ τὸ δοξολογῶσι. (1)

10 : „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου, σύνε-
„ σις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν
„ αὐτήν.

Πηγὴ, λέγει, καὶ ῥίζα, καὶ ὑπόθεσις σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Οὗ φόβος, ἐντολῶν τήρησις· οὗ δὲ τήρησις, κάθαρσις· οὗ δὲ κάθαρσις, ἔλλαμψις· ἔλλαμψις δὲ πόθου πλήρωσις· (2) Εἰς ἐκείνους δὲ λέγει, ὁποῦ ποιοῦσι τὴν σοφίαν καὶ ἐργάζονται καὶ ἔχουσιν αὐτὴν, εἰς ἐκείνους, λέγω, δίδεται σύνεσις ἀγαθή· διατὶ εἶναι καὶ σύνεσις πονηρά· ὅθεν γέγραπται· σοφοί εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι· (Ἱερ. δ'. 22.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἡ σύνεσις, ἀγαθὴ εἶναι: ἤτοι ὠφέλιμος, ὄχι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουσι ταύτην ἁπλῶς· ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μεταχειρίζονται αὐτὴν εἰς ἔργα καὶ λόγια ἀγαθά. (3)

„ Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα
„ τοῦ αἰῶνος.

Ἡ αἴνεσις, λέγει, καὶ δοξολογία τοῦ Χριστοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ϗ φοβερόν: τουτέστιν ἐκπλήξεως γέμον ϗ θαύματος πολλοῦ· εἰ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερὸν, πόσῳ μᾶλλον ἡ οὐσία; πῶς δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερόν; Δαίμονες αὐτὸ τρέμουσι· νοσήματα δέδοικε· τούτῳ κεχρημένοι τῷ ὀνόματι οἱ Ἀπόστολοι τὴν οἰκουμένην κατώρθωσαν ἅπασαν· τούτῳ Δαβὶδ ἀντὶ ὅπλου χρησάμενος, τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον κατέβαλε· τούτῳ τὰ μυρία κατωρθώθη πράγματα· τούτῳ τὴν ἱερὰν μυσταγωγούμεθα μυσταγωγίαν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἅγιον μὲν, ὅτι Χριστὸς ὀνομάζεται· τὸ δὲ τοῦ Κυρίου χρίσμα, πάσης ἐστὶν ἁγιωσύνης πλήρωμα· περὶ οὗ φησιν Ἰωάννης· „ Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου· φοβερὸν δὲ, ὅτι ϗ κριτὴς λέγεται· φησὶ γάρ· „ Ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ. ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Τοῖς μὲν πιστεύουσιν ἅγιον ϗ τριπόθητον, ϗ πηγάζον τῶν ἀγαθῶν τὴν φοράν· τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας, ϗ παρανομίᾳ συζῶντας, κολάζει ϗ τιμωρεῖται.

(2) Καὶ πάλιν λέγει ὁ ἴδιος Γρηγόριος· „ Τί ἐστιν ἀρχή; πηγὴ, ῥίζα, ὑπόθεσις· οἷον γὰρ κρηπὶς ϗ βάθρον πρὸς τελείωσιν, ἡ εὐλάβεια, ϗ ὡς ἄν τις εἴποι, πρῶτον σπάργανον, ϗ στοιχεῖον· οὐ γὰρ ἀπὸ θεωρίας ἀρξαμένους εἰς φόβον χρὴ καταλήγειν, ἀλλὰ φόβῳ στοιχειουμένους ϗ καθαιρομένους, ϗ ἵν' οὕτως εἴπω λεπτυνομένους, εἰς ὕψος αἴρεσθαι· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Σοφίαν οὐ τὴν εὐγλωττίαν λέγει, ἀλλὰ τὴν τῶν θείων ἐπίγνωσιν· εἰσαγωγικοῖς τοίνυν ὁ φόβος· τῶν δὲ τελείων, τῆς ἀγάπης ἡ κτῆσις.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει σὺν τῷ Θεοδωρήτῳ· „ Οὕτως ὁ θεῖος φόβος ἀρχὴ σοφίας γίνεται εἰσαγωγικὸς ὤν· σοφίαν δὲ ἐνταῦθά φησιν, οὐ τὴν ἐν ῥήμασιν, ἀλλὰ τὴν ἐν πράγμασιν· οὐ τὴν εὐγλωττίαν, ἀλλὰ τὴν τῶν θείων ἐπίγνωσιν· ἐπεὶ ϗ οἱ ἔξωθεν τοῦτο σοφίαν ὡρίσαντο, θείων ϗ ἀνθρωπίνων πραγμάτων διάγνωσιν· ταύτην δὲ τὴν τέχνην ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος διδάσκει, πονηρίαν ἀναιρῶν, ἀρετὴν ἐμφυτεύων, πρὸς οὐρανὸν μεθιστάς· τί δὲ τῆς τοιαύτης ψυχῆς σοφώτερον; οὐκ ἀρκεῖ μέντοι ἡ γνῶσις κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώρητον εἰς τελείωσιν· ἀλλὰ χρήζει ἡ θεωρία τῆς πράξεως, ϗ προσήκει τὸν θείας ἠξιωμένον συνέσεως, τοῖς ἔργοις τὴν γνῶσιν δεικνύναι, ϗ τὴν ἀληθῆ ϗ πρώτην σοφίαν κατορθοῦν· αὕτη δέ ἐστιν, οὐχ' ἡ λόγῳ λαμπρυνομένη, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχομένη σύνεσις· σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν φησιν, ἀλλ' οὐ τοῖς κηρύσσουσι: τουτέστι τοῖς διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνυμένοις, οὐ τοῖς διὰ λόγων ἐπαγγελλομένοις· οὐ γὰρ ἀκροατὴν ζητεῖ μόνον· ἀλλὰ ϗ ποιητήν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἡ σύνεσις τότε ἀγαθὴ τυγχάνει, ὅτε ἔργοις ἐπιτελεῖται· διὸ τὴν σύνεσιν, οὐχ ἁπλῶς ἀγαθὴν εἶπεν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν· τοῖς γὰρ ποιοῦσι τὴν σύνεσιν κατὰ τὸν Δίδυμον, οὐχ' ἑτέραν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, ὠφέλεια ἐστι· ἐξ ἧς ὠφελείας μανθάνουσι τὸ ἀγαθὸν αὐτῆς.

ςοῦ μένει παντοτινὴ καὶ ἀτελεύτητος κοντὰ εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ αἰνοῦμεν καὶ νὰ εὐχαριςοῦμεν αὐτὸν πάντοτε. (1)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΑʹ.

„ Ἀλληλούϊα.

Ἐγὼ νομίζω, ὅτι τὸ προοίμιον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι πολλὰ ἀκόλουθος μὲ τὸ τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ: διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον, ὡς μέρος ἐκείνου· διότι τὸ τέλος μὲν ἐκείνου λέγει „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· ἡ ἀρχὴ δὲ τούτου λέγει „ Μάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· λέγουσι δὲ Μερικοὶ, ὡς ὁ Χρυσόςομος καὶ ὁ Ὠριγένης, ὅτι ὁ παρὼν Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιδύω γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· καὶ ἡ ἀρχαῖς τῶν ςίχων τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ κειμένῳ ἔχουσι τὰς αὐτὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν Γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, ὡς προείπομεν· ὅθεν καὶ ςοιχείωσις, ἢ ςοιχειωτικὸς καὶ Ἀλφαβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, κατὰ τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ δὲ, τὰ μὲν ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου εἶναι εἰκοσιδύω· οἱ δὲ ςίχοι τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τοῦτο, εἰς μὲν τὸν καθ᾽ ἕνα ςίχον ἀπὸ τοὺς ὀκτὼ, τίθενται δύω ςοιχεῖα τοῦ Ἀλφαβήτου, εἰς δὲ τοὺς τελευταίους δύω, τίθενται τρία ςοιχεῖα τοῦ αὐτοῦ Ἀλφαβήτου, ὡς λέγει Ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ καὶ οὕτως οἱ δέκα ςίχοι, περιέχουν τὸ Ἑβραϊκὸν Ἀλφάβητον, ὡς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ Ψαλμῷ εἴπομεν, φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐγράφετο μὲ τὰ ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, διατὶ εἶναι ἠθικώτατος. (2)

1: „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν „ Κύριον.

Εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πῶς ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει σοφὸν ἐκεῖνον ὁποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ποία αἴνεσις εἰπέ μοι; ἡ εὐχαριςία, ἡ δοξολογία ἡ διὰ τῶν ἔργων· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ τέλος, φησὶ, τῶν μακαρίων τὸ πρὸς Θεὸν εἶναι, καὶ παρεςάναι αὐτῷ καὶ μόνῃ τῇ αὐτοῦ θεολογίᾳ καὶ αἰνέσει σχολάζειν. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦτο κατάλληλον τοῖς θεολογοῦσι τὸ λέγειν, ὅτι ἡ αἴνεσις αὐτοῦ: θεολογηθέντος δηλαδὴ, μένει ἐπ᾽ ἄπειρον· ἐπεὶ γὰρ ὁ ὑμνούμενος ἀθάνατος, ἀνάγκη καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἀτελεύτητον εἶναι, ὡς διαρκεῖν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδασκαλίαν εὐσεβείας τοῖς βουλομένοις προσφέρει· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι σχεδὸν μία ἐξήγησις τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου τοῦ Ἀποςόλου Παύλου τοῦ λέγοντος.

ὁποῦ τὸ ἔχει · „ ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου. εἰς τοῦτον δὲ λέγει, ὅτι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει μακάριον τὸν φοβούμενον. „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον. δὲν εἶναι ὅμως μακάριος ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται ἁπλῶς τὸν Θεόν. διατί τοιουτοτρόπως τὸν φοβοῦνται καὶ οἱ Δαίμονες. ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν διὰ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολάς του. ὁ μὲν γὰρ ἁπλῶς φόβος τοῦ Θεοῦ, εἶναι φόβος ψιλὸς καὶ νεκρός. ὁ δὲ φόβος, ὁποῦ κάμνει νὰ φυλάττῃ τινὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἶναι φόβος ἐνεργὸς καὶ ζωντανός. (1)

„ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει „ σφόδρα.

Ἐκεῖνος, λέγει, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν, αὐτὸς θέλει χαρῇ καὶ εὐφρανθῇ εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τοῦτο γὰρ ἔχει νὰ εἰπῇ τὸ, θελήσει σφόδρα, καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Δαβὶδ δείχνωντας τὴν ἡδονὴν, ὁποῦ ἔχει εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἔλεγε., Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα. (Ψαλ. ρıη.) καὶ πάλιν. „ Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. (αὐτόθ (2)

2: „ Δυνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρ„ μα αὐτοῦ· γενεὰ εὐθέων εὐλογηθή„ σεται,

Τὸ σπέρμα, λέγει, τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον, θέλει γένει δυνατὸν εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ καὶ δυναμώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐναντίον ἐκείνων, ὁποῦ τὸ ἐνοχλοῦσι καὶ βλάπτουσι: σπέρμα δὲ αὐτοῦ εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ τῆς ἀρετῆς του κατὰ

τος· „ Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης (Α᾽. Τιμ. δ᾽. 8.) αἵτινες ἐπαγγελίαι συνηθροισμέναι εἰσὶν ἐνταῦθα.

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον· „ Ἡ ἀνδρία, οὐ σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῆς ἐστιν ἀρετή· ἔνθα οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἀλλὰ πᾶσαι (αἱ ψυχαὶ δηλαδὴ) κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ γινόμεναι, τὸν αὐτὸν ἔχουσι τύπον, καὶ τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως· διὰ τοῦτο οὐ πρὸς τὰ σώματα διαφέρεται ὁ λόγος· ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς συνάπτεται· πολλαὶ γοῦν γυναῖκες, ἀσθενέσεραι τῷ σώματι τυγχάνουσαι, ὅμως τῇ πίστει τῆς ψυχῆς ἀνδρειότεραι τῶν ἀνδρῶν ἐγένοντο· ὡς Σωσάννα κατὰ τῶν Κριτῶν· ὡς Ἰαὴλ κατὰ τοῦ Σισάρα· καὶ ἐν ἀρχῇ δὲ τῶν Ψαλμῶν τὸ Πνεῦμα, τὸν κοινὸν ἁπάντων ἐν Χριστῷ μακαρισμὸν διηγούμενον, τῷ ἀνδρὶ τίθησι τοῦτο λέγων· „ Μακάριος ἀνήρ· οὐ γὰρ δὴ γυναῖκας ἀλλοτρίας ἡγεῖτο ταύτης τῆς ἐπαγγελίας, καὶ μόνοις ἀνδράσι ταύτην ἁρμόζειν· ἀλλ᾽ εἰδὼς μίαν εἶναι τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρίας, τούτου ἕνεκεν κοινῷ ὀνόματι κέχρηται ἀνθρώπων λέγον. Μακάριος ἀνήρ· ἵνα, ὡς ἀπὸ τῆς ἀνδρίας ὀνομασθέντος τοῦ ὀνόματος (τοῦ ἀνδρὸς) κοινὸν πάντες τὸν μακαρισμὸν ἡγήσωνται ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες· οὕτω κἀνταῦθα, οὐκ ἄνδρα μακαρίζει μόνον, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀνδρίας ὀνόματι καὶ γυναῖκας περιλαμβάνει· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ εἴωθε φοβούμενον τὸν Κύριον καλεῖν, πάντα τὸν ἐξ ἐθνῶν προσιόντα τῷ Θεῷ· ἐν γὰρ τῷ ρλδ᾽. Ψαλμῷ μετὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ἀαρὼν καὶ Λευῒ εἰς ὕμνον καλεῖ τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· οὐκοῦν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, οὐκ ἄλλος τις ἂν εἴη ὁ μακαριζόμενος τοῦ ἐξ Ἐθνῶν προσεληλυθότος τῷ Θεῷ λαοῦ, ὅντινα ὀνομάζει φοβούμενον τὸν Κύριον· οὐ μὴν ἤδη μακάριος ὁ τοιοῦτος, εἰ μὴ καὶ τὸ ἑξῆς αὐτῷ ἕποιτο, τὸ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θέλειν σφόδρα· ἐπεὶ καὶ οἱ Δαίμονες φοβοῦνται τὸν Θεὸν τὸν ψιλὸν φόβον τὸν ἀπὸ τῆς γνώσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Πῶς δ᾽ ἂν γένοιτο τὸ θέλειν ταῖς ἐντολαῖς σφόδρα; ὅταν μετὰ ἀκριβείας καὶ φοβώμεθα καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν· εἶπε δὲ, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα, καὶ οὐκ εἶπε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ποιήσει· ἀλλ᾽ ἕτερόν τι πλέον ἐπιζητεῖ· ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ μετὰ προθυμίας αὐτὰς ποιεῖν· τὸ ἐραστὰς αὐτῶν εἶναι σφοδρούς· τὸ φιλεῖν αὐτὰς, μὴ διὰ τὸν μισθὸν τὸν ὑπὲρ αὐτῶν κείμενον, ἀλλὰ διὰ τὸν θέντα αὐτάς· τὸ μὴ φόβῳ γεέννης, μηδὲ ἀπειλῇ κολάσεως, μηδὲ ἐπαγγελίᾳ βασιλείας· ἀλλὰ διὰ τὸν νομοθετήσαντα, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὰς ἐντολὰς ἐκπληροῦν· τὴν γὰρ δυσκολίαν οὐχ᾽ ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ᾽ ἡ τῶν πολλῶν ῥαθυμία ποιεῖν εἴωθεν· ὡς εἴ τις μετὰ προθυμίας τὰ θεῖα ἐπιτάγματα δέχοιτο, κοῦφα καὶ ῥᾶστα αὐτὰ ὄψεται ὄντα καὶ τὰ τραχύτατα.

τὰ τὸν Ἡσύχιον, καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ φυλάττουν τὴν ὁμοιότητα καὶ γνησιότητα τῆς ἐπαινετῆς πολιτείας του καὶ κληρονομοῦν, ὡσὰν μίαν κληρονομίαν, τὰς ἀρετὰς τοῦ διδασκάλου των. θέλει δὲ ἐπαινεθῇ ἡ γενεὰ τῶν εὐθέων κατὰ τὴν καρδίαν, ἀπὸ τὴν γενεὰν πάλιν τῶν μὴ διεστραμμένων, ἀλλὰ ὀρθὰ φρονούντων. (1)

3: „ **Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐ-**
„ **τοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει**
„ **εἰς τὸν αἰῶνα.**

Δόξα, λέγει, παρὰ Θεοῦ καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εὑρίσκεται, εἰς τὸ ὁσπήτιον ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἡ δόξα μὲν δοθήσεται εἰς αὐτὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ τὸν τιμοῦν διὰ τὰς ἀρετάς του. πλοῦτος δὲ, τὸ νὰ πλουτῇ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὁποῦ θέλει ἀποκτήσει. καὶ ταῦτα γὰρ λαμβάνει, ὅταν θελήσῃ, διὰ τὴν πίστιν καὶ παῤῥησίαν, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸν Θεόν. ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη του: ἤγουν ἡ δικαιοῦσα αὐτὸν ἀρετή του μένει ἀδιάφθαρτος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, συναπερχομένη μαζὶ μὲ αὐτὸν μετὰ θάνατον. (2)

4: „ **Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐ-**
„ **θέσιν· ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων καὶ**
„ **δίκαιος.**

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἀνέτειλεν] εἰς ἐκείνους, ὁ-
ποῦ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Τουτέστι δυνατὸν ἔστι καὶ πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας, καὶ πρὸ τῆς πείρας τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖ· ἡ γὰρ ἀρετὴ, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχει καὶ πρὸ τῶν ἐπάθλων· καὶ πέτρας ἐστὶ στεῤῥοτέρα· καὶ ἀδάμαντος ἰσχυροτέρα· ἢ δυνατὸν ἔστι ἐν τῇ γῇ τῶν πρᾳέων εἰς τὸ ἀπολαύειν τὰς ἀμοιβὰς, ὧν εἰργάσαντο. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ τοῦτο ἀξιέραστον ἐδόκει τοῖς τηνικάδε ἀνθρώποις, τοῦτο τοῖς φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς δώσειν ὑπισχνεῖται τὸ δῶρον· καὶ δὴ καὶ ἔδωκεν. διὰ μὲν τὸν Ἀβραὰμ τῷ Ἰσραήλ· διὰ δὲ τὸν Δαβὶδ, τοῖς ἐξ αὐτοῦ· καὶ διὰ τὸν Ἰσραὴλ, τοῖς ἐκγόνοις, καὶ ταῦτα παρανόμοις γεγενημένοις. λέγει δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦ μακαριζομένου ἀνδρὸς ἐπὶ τῷ ἔχειν τὸν τοῦ Κυρίου φόβον τὸ σπέρμα, ὃ σπείρει εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τὴν σπουδαίαν καὶ καλὴν καρδίαν αὐτοῦ, δυνατόν ἐστιν, ὡς ἑκατονταπλασίονα καρπὸν ἐνεγκεῖν· τῶν μὲν γὰρ φαύλων τὰ σπέρματα, ἃ σπείρουσιν εἰς τὴν σάρκα τὴν ὑλικὴν καὶ γεώδη ἕξιν αὐτῶν, ἀσθενεῖ· διὸ καὶ θερίσουσιν ἐκ τῆς σαρκὸς φθοράν· τῶν δὲ σπειράντων εἰς τὸ πνεῦμα, δυνατὸν τὸ σπέρμα· ὅθεν καὶ θερίσουσιν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οἶδε πλοῦτον καλεῖν ἡ Γραφὴ τὸν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις· ὡς ὅταν λέγῃ· „ Πλουτεῖν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς. καὶ πάλιν· „ Εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ἡμῶν ἐστιν· εἶδες μέγεθος πλούτου; οὗτος γὰρ ἀληθῶς πλοῦτος· ὡς ὅγε ἕτερος, ὄνομα πλούτου ψιλὸν, πράγματος ἔρημον· καὶ κατὰ τοῦτον δὲ, τί τῶν Ἀποστόλων πλουσιώτερον, οἷς καθάπερ ἐκ πηγῶν ἅπαντα ἔῤῥει, καὶ πλοῦτος αὐτοὺς οὐ κατεῖχε τῶν χρημάτων; τοῦτο γὰρ μάλιστα πλοῦτος, τὸ μὴ δεῖσθαι πλούτου. καὶ δόξαν δὲ, εἶχον μὲν τὴν παρὰ Θεοῦ, εἵπετο δὲ καὶ αὕτη κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ προσετίθετο· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ, ἔφησε, μένει εἰς τὸν αἰῶνα· τοιοῦτον γὰρ ἡ τῆς ἐλεημοσύνης δύναμις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἀθάνατον πρᾶγμα καὶ ἀκήρατον. καὶ οὐδέποτε σβεσθῆναι δυνάμενον· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀνθρώπινα ἅπαντα παρασύρεται, ὁ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης καρπὸς τῆς δικαιούσης τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ τοῦτο δικαιοσύνης λεγομένης, ἀθάνατος μένει διηνεκῶς, οὐδεμιᾷ δυσκολίᾳ καιρῶν ἐλεγχόμενος· ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα συναποδημῶν, ἢ προαποδημῶν καὶ μονὰς εὐτρεπίζων. ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος, φησὶ, (τοῦ φοβουμένου τὸν Θεὸν) μὴ τῶν παρερχομένων λογιζέσθω· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἁγίοις εὑρίσκεται. καὶ ὁ Θεοδώριτός φησι· „ Καὶ ταύτας ὡς πρὸς ἀτελεῖς ἔτι καὶ τῶν τελείων ἐπαΐειν οὐ δυναμένους, ποιεῖται τὰς ὑποσχέσεις· τοὺς γὰρ τελείους ὁ Δεσπότης Χριστὸς τἀναντία διδάσκει λέγων· „ Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μήτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μὴ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον. καὶ πάλιν· „ Εἴτις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι Μαθητής· οὕτω τῷ Σολομῶντι καὶ δόξαν καὶ πλοῦτον προσετεθεικεν· οὕτω τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐδωρήσατο πλοῦτον. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦτο νοήσεις, ἀκούσας Παύλου λέγοντος· „ Ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· καὶ μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες· τίς δ' ἂν γένοιτο πλουσιώτερος τοῦ κληρονόμου Θεοῦ, συγκληρονόμου δὲ Χριστοῦ;

ποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, φῶς ἐλευθερίας καὶ παρηγορίας· ἢ ἐννοεῖται, ὅτι ὁ Χριςὸς ἀνέτειλεν ἐκ τῆς γῆς φῶς ἀληθείας εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης. ὅθεν καὶ ἔλεγεν „ ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου. (Ἰω. Η. 12) ἐξανέτειλε δὲ τὸ φῶς αὐτὸ εἰς τοὺς εὐθεῖς: ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δύνανται νὰ φρονοῦσιν ὀρθῶς. διατὶ αὐτοὶ βλέπουν, καὶ γνωρίζουν τὸ τοιοῦτον φῶς. (1) ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἐλεήμων μὲν καὶ οἰκτίρμων. καθὸ εἶναι ἀγαθὸς, δίκαιος δὲ, καθὸ εἶναι κριτής. ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν τοῦ ρ. Ψαλμοῦ: ἤτοι τοῦ „ Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύριε. (2)

εὑρισκομένους. κιχρᾷ δὲ ἤτοι δανείζει εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουσι χρείαν νὰ δανεισθοῦν. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ λς΄. Ψαλμῷ. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος. ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων, θέλει μεταχειρισθῇ καλῶς τὰ λόγιά του, λαλῶν μὲ διάκρισιν, καὶ ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ἀπερισκέπτως. ἢ καὶ θέλει διαθέσει καλῶς τὰ ἐδικά του πράγματα μετὰ διακρίσεως. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν. ἢ θέλει διαθέσει καλῶς τὰς ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει ἀπολογίας του: τουτέςι θέλει ἑτοιμάσει διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, βοηθείας καὶ δεφενδεύσεις τοῦ ἑαυτοῦ του ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν εὐαγγελίοις ἐκείνου πιςοῦ καὶ φρονίμου οἰκονόμου. (3)

5:„ Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν· οἰκονομήσει τοὺς λόγους „ αὐτοῦ ἐν κρίσει.

Ἀγαθὸς, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ σπλαγχνίζεται μὲν καὶ ἐλεεῖ τοὺς ἐν ἀνάγκαις

6:„ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσε„ ται.

Ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ θεοφοβούμενος ἄνθρωπος δὲν θέλει σαλευθῇ ἀπὸ πειρασμοὺς εἰς τὸν

τον

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σκότος ἡ Γραφὴ, ποτὲ μὲν τὴν ἄγνοιαν, ποτὲ δὲ τὰς συμφορὰς ὀνομάζει· ϗ φῶς δὲ ὡσαύτως, νῦν μὲν τὴν γνῶσιν, νῦν δὲ τὴν τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν προσαγορεύει· φησὶ τοίνυν, ὅτι ὁ Θεὸς ϗ ἀγνοοῦσιν ὑποδείξει τὴν ἀλήθειαν· ϗ ἐν πειρασμοῖς οὖσι ϗ θλίψεσι, τὴν οἰκείαν ἐπικουρίαν ὀρέξει. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Διατὶ δὲ τοῖς Ἔθνεσιν; ἐπειδὴ οἱ τὰ φαῦλα πράττοντες μισοῦσι τὸ φῶς; ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενοι, ϗ παρέχειν αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ βούλονται.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει. „ Εἰ γὰρ ἐλεήμων ἐςι ϗ τοὺς ἁμαρτάνοντας πολλάκις συγγνώμης ἀξιοῖ, πολλῷ μᾶλλον τοὺς κατορθοῦντας οὐ περιόψεται ἀςεφανώτους ἀπελθόντας; ἀλλὰ κἂν ἐνταῦθα μὴ ἀποδῷ, ἀποδώσει πάντως εἴ γε δίκαιός ἐςι. τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάςῳ ἀποδώσει· κἂν ἐνταῦθα μὴ ἀποδῷ· ὅπερ μάλιςα ϗ τῆς ἀναςάσεως ἐςὶν ἀπόδειξις σαφεςάτη· ὅταν γὰρ πολλοὶ τῶν ἐναρέτων φαίνωνται μυρία παθόντες δεινὰ, ϗ τῶν πονηρῶν πολλοὶ πολλῆς ἀπολαύσαντες ἀδείας, ποῦ τὸ κατ' ἀξίαν ἕκαςος ἀπολήψεται, εἰ μὴ μέλλοι ἀνάςασις εἶναι ϗ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις;

(3) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἀγαθὸς δὲ ϗ ὁ ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ μεταδιδοὺς τοῖς πλησίοις ἐκ τοῦ χαρίσματος τοῦ δοθέντος αὐτῷ παρὰ Θεοῦ· ὃς κατὰ τὸν φρόνιμον οἰκονόμον ἐν καιρῷ διδοὺς τὸ σιτομέτριον τοῖς συνδούλοις, οὐχ' ἁπλῶς ϗ ἀκρίτως πᾶσι προθήσει τῆς μυςαγωγίας τὸν λόγον, ἀκούων· „ Μὴ βάλητε τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. ὁ δὲ Χρυσόςομός φησιν· „ Ὅρα πόσα τίθησι τὰ ἔπαθλα τῷ φιλανθρώπῳ· ὅτι μένει διηνεκῶς ὁ καρπός· ὅτι πειρασμῶν ἀπαλλαγήσεται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀνατεῖλαι αὐτῷ φῶς· ὅτι τὸν Θεὸν ζηλώσει· ϗ γὰρ ὁ Θεὸς οἰκτίρμων· ὅτι τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων λήψεται συγγνώμην· ϗ συνηγορίαν ἑαυτῷ παρασκευάσει ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει· τοῦτο γάρ ἐςιν, οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει: τουτέςι τεύξεται συνηγορίας· τεύξεται ἀπολογίας· οὐκ ἔςαι αὐτῷ κατάκρισις τότε, ἅτε τῆς ἐλεημοσύνης διατιθείσης αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν καλῶς· ἕτερος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν· „ Οἰκονομῶν τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως: τουτέςι κατὰ τὸν Χρυσόςομον, πολλῆς ἀπολαύσεται εὐημερίας· οὐχ' ὑποςήσεταί τι τῶν ἀτόπων, ἅτε ἄριςος οἰκονόμος γενόμενος· πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, ἐν

τον τὸν αἰῶνα. ἐπειδὴ καὶ εἶναι θεμελιωμένος ἀσφαλῶς ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης. καὶ ἐπειδὴ ἔχει τὴν συνείδησίν του ἀμετακίνητον ὡσὰν ἄγκουραν. δὲν εἶπε δὲ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλευθῇ, διατὶ „ πολλαὶ εἰσιν αἱ θλίψεις τῶν δικαίων (Ψαλ. λγ΄. 19.) ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει σαλευθῇ. τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι οἱ ἅγιοι μυρία πάσχοντες κακὰ δὲν μετατρέπονται. ἀλλὰ φυλάττουν ἀκλινὲς καὶ ἀσάλευτον μέχρι τέλους τὸ ὀρθὸν φρόνημά των. τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ εἶναι νίκη περιφανής. τοῦτο εἶναι λαμπρὰ φήμη καὶ ἀνακήρυξις τῶν τῆς ἀρετῆς ἀγωνιστῶν. (1) ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ ἐλεήμων δὲν θέλει σαλευθῇ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα „ ἡτοιμάσθην γάρ φησι, καὶ οὐκ ἐταράχθην (Ψαλ. ριη΄. 60.) μὲ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ εἰς τὴν συνείδησίν του κἀνένα ἄτοπον.

„ Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος.

7 „ Ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσεται.

Ὁ δίκαιος, λέγει, καὶ ἐλεήμων ἄνθρωπος θέλει ἐνθυμεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς ἀρετάς του, ὄχι μόνον ζωντανὸς ὤντας, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον. (2) ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων καὶ δίκαιος, δὲν θέλει δειλιάσει ἀπὸ εἴδησιν καὶ ἀγγελίαν φοβεράν. δὲν εἶπε δὲ καὶ ἐδῶ, ὅτι δὲν θέλει ἀκούσει εἴδησιν φοβερὰν κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει φοβηθῇ ἀπὸ τὴν εἴδησιν αὐτήν, ἐπειδὴ καὶ ἔστειλε προτήτερα τὸν πλοῦτόν του εἰς ἄκλεπτον τόπον: ἤγουν εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. καὶ ἐκεῖ σπουδάζει νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς μετὰ θάνατον. κατὰ γὰρ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ ὅπου ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. (Ματ. ς΄. 21.) Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν φοβεῖται ὁ

ἐν μὲν τῷ παρόντι κινδυνεύοντας βίῳ πάντα τὰ ἑαυτῶν προΐεσθαι, ὥστε ἐξωνήσασθαι τὸν κίνδυνον. ἐπὶ κινδύνῳ δὲ
μέλλοντας παραδίδοσθαι καὶ κολάσει, μὴ τοιαύτῃ κεχρῆσθαι οἰκονομίᾳ; διὰ δὴ τοῦτο φρόνιμον οἰκονόμον φησὶ
τὸν ἐλεήμονα· ὡς ὀλίγων πολλὰ ἀγοράζοντα χρημάτων, τὸν οὐρανὸν, ἱματίου· τὴν βασιλείαν, ἄρτου· καὶ ψυχροῦ
ποτηρίου, τὰ μέλλοντα ἀγαθά· τί γὰρ ταύτης τῆς οἰκονομίας γένοιτ' ἂν ἴσον; ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὁ
γὰρ τὸν οἰκεῖον Δεσπότην μιμούμενος φιλοτίμως θεραπεύει τοὺς ὁμοδούλους, οἰκτείρων μὲν, ὡς τῆς φύσεως κοινωνός· κιχρῶν δὲ, ὡς τὴν ἔκτισιν παρὰ τοῦ κοινοῦ προσμένων Δεσπότου· οὐδὲν δὲ ὁ τοιοῦτος ἀδιακρίτως ἐργάζεται· ἀλλ' ὀρθῶς χρώμενος τῷ λογισμῷ, καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα κοσμεῖ. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐ τὸν
ἁπλῶς κιχρῶντα, ἀλλὰ τὸν ἐν οἴκτῳ, χρηστὸν εἰκότως προσαγορεύει· ὁ μὲν γὰρ ἐλπίδι κέρδους, ὁ δὲ νόμῳ συμπαθείας κιχρᾷ καὶ μεταδίδωσι· σαφῶς τοίνυν ἐνταῦθα ὑπογράφει τὸν φιλόπτωχον· οὗτος δανείζει Θεῷ, οἰκτείρων τὸν
πτωχὸν, ὡς Σαλομῶν ἐν Παροιμίαις λέγει· „ Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν. (Παρ. ιθ΄. 17.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ ἴδιος Χρυσόστομος· „ Τὸ γὰρ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅταν μὴ ἐν ἐρημίᾳ τῶν πειρασμῶν τὸ ἀσφαλὲς αὐτῷ ᾖ· ἀλλ' ἐν τῇ πυκνότητι τῶν μηχανημάτων ἀπερίτρεπτος μένῃ διηνεκῶς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πολυθρύλλητός, φησιν, ὁ τοιοῦτος ἔσται, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀοίδιμος· καὶ ἀείμνηστον
καταλείψει τὸ κλέος διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ μνημονευόμενος, οὐ μόνον ζῶν, ἀλλὰ καὶ θανών· προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Πῶς οὖν οὗτος ἐν τῷ ζῆν πείσεταί τι πονηρὸν, ὅταν καὶ τελευτῶν ἑτέροις διδάσκαλος γένηται εὐθυμίας; ἵνα γὰρ μάθωσι καὶ οἱ σφόδρα ἄπιστοι, ὅτι ἀθάνατος αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἐν οὐρανοῖς μένει, ἐνταῦθα δίδωσι τὴν πεῖραν· καὶ γὰρ τοῦ σώματος αὐτοῦ καταχωσθέντος, καὶ τῇ γῇ παραδοθέντος, ἡ μνήμη πανταχοῦ περιφέρεται· τοιαύτη γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις· οὐκ εἴκει τῷ χρόνῳ· οὐ μαραίνεται τῷ πλήθει τῶν ἡμερῶν· τοῦτο δὲ γίνεται διὰ
τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν· ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ δέεται τῆς παρ' ἑτέρων εὐφημίας· οἱ δὲ ἐν κακίᾳ ζῶντες, δέονται
τῶν ἐγκωμίων ἐκείνου· ὥστε ἀπὸ τῆς εὐφημίας τῶν ἑτέροις κατορθουμένων, σπουδαιότεροι γενέσθαι καὶ τῆς κακίας
ἀπαλλαγῆναί ποτε. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐπειδὴ τῶν ἐνταῦθα πλουτούντων ἢ βασιλευόντων, ἢ καὶ ἄλλην κτησαμένων τοῦ βίου περιφάνειαν, πρόσκαιροί τινες αἱ μνεῖαι τυγχάνουσι· διὰ τοῦτο ἐδήλωσεν· ὅτι τῶν δικαίων οὐχ' οὕτως, ἀλλ' αἰώνιαι. ὁ δὲ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον σχολίοις λέγει· „ Μὴ
μόνον οὖν ἡμεῖς τῶν ὁσίων μνημονεύομεν, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ μνημοσύνῃ τούτους ἀνατίθεμεν· τὸ δὲ λεγόμενον
ἐν Προφήταις ἀναμνῆσαι ἐνώπιον Κυρίου, οὐχ' οὕτω δεῖ νοεῖν, ὡς τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ ἀνανεουμένης ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ μνημονικοῦ· ὅπερ ἐπὶ τῶν σαρκὶ προσδεδεμένων νοερῶν; τουτέστιν ἡμῶν συμβαίνει· ἀλλὰ μνήμη Θεοῦ
λέ-

δίκαιος καὶ ἐλεήμων, οὐδὲ ἐκείνους αὐτῶν, ὁποῦ φονεύουν μὲν μόνον τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύνανται νὰ φονεύσουν. (1)

„ Ἑτοίμη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐ-
„ πὶ Κύριον.
8 : „ Ἐστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ οὐ μὴ
„ φοβηθῇ.

Ὁ Σύμμαχος εἶπεν „ Ἑδραία ἡ καρδία αὐτοῦ. ἡ καρδία, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος, εἶναι ςερεὰ καὶ ἀμετακίνητος ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸν Θεόν. ἐλπίζει γὰρ ὅτι θέλει νικήσει διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει ἐπιτύχει σωτηρίαν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ ἀπὸ κανένα δεινόν (2)

„ Ἕως οὗ ἐπίδῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐ-
„ τοῦ.

Ἐχθροὶ τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος εἶναι οἱ Δαίμονες. ἡ καρδία λοιπὸν, λέγει, τοῦ τοιούτου ἐλεήμονος εἶναι ςερεὰ, ἕως οὗ νὰ ἴδῃ εἰς τοὺς ἐχθρούς του Δαίμονας ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ὁποῦ αὐτοὶ μέλλουν νὰ πάθουν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. οὐδὲ θέλει φοβηθῇ, ἕως οὗ νὰ πέσουν καὶ νὰ χρημνισθοῦν οἱ ἐχθροί του. πολλῷ δὲ μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὕςερα ἀφ' οὗ χρημνισθοῦν. διότι εἰπὼν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἀμφίβολον καὶ ἀβέβαιον: ἤγουν ὅτι ὁ δίκαιος δὲν θέλει φοβηθῇ, ἕως οὗ νὰ χρημνισθοῦν οἱ ἐχθροί του, ἐσιώπησε τὸ ἑξῆς, ὡς βέβαιον καὶ ἀναμφίβολον: ἤγουν ὅτι πολλῷ μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὁ δίκαιος, μετὰ τὸν χρημνισμὸν τῶν ἐχθρῶν του. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται ἀορίςως τὸ ἕως οὗ, ὡς εἴπομεν ἀλλαχοῦ. (3)

9 : „ Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν.
„ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν
„ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ δίκαιος ἐσκόρπισεν εἰς τοὺς πτωχοὺς τὰ ὑπάρχοντά του· μὲ τὸ ἐσκόρπισε δὲ, ἐφανέρωσε κατὰ τὸν Χρυσόςομον τὴν πλουσίαν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τὴν πλουσίαν ἀνταμοιβὴν, ὁποῦ ἡ ἐλεημοσύνη προξενεῖ εἰς τὸν ἐλεήμονα· σπόρον γὰρ αὐτὴν ὠνόμασεν, ὅς τις γεννᾷ καρπὸν ἑκατονταπλάσιον· διατὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ σπέρνουν, σκορπίζουν τὸν σπόρον εἰς τὸ χωράφι· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἐλεήμονος: ἤγουν ἡ ἀνταμοιβὴ καὶ ὁ μισθός του, μένει παντοτινὸς καὶ αἰώνιος· τὰ αὐτὰ γὰρ λέγει πάλιν ὁ Δαβὶδ, πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων του· ἢ δικαιοσύνην ξεχωριςὰ ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης προξενουμένην

λέγοιτ' ἂν εἰκότως ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν γινώσκει τοὺς τελείους Θεοειδεῖς ἐν αὐτῷ γιγνομένους δι' ἐναρέτου βίου, καὶ ἀξιωθέντας τῆς ἀνεπιλήςου περὶ αὐτῶν γνώσεως.

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐδὲν πρὸς τοὺς ἁγίους τῶν κολαζομένων ὁ φόβος· ὁ δὲ Ἡσύχιος, εἴτε περὶ θανάτου λέγοις, εἴτε περὶ συγγενῶν ἢ τέκνων ἀπειλῆς, εἴτε χρημάτων ἐκπτώσεως, οὐδὲν, φησὶ, τῶν εἰρημένων ὁ ἐλεήμων φοβηθήσεται· μαρτυρήσει δὲ Ἰὼβ, ἐπὶ πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ εἰπών· γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες τὸν οἰκοδομοῦντα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν; τί γὰρ δύναται δεδοικέναι γυμνὸς καὶ εὔζωνος. καὶ μηδεμίαν μηδενὶ παρέχων λαβὴν; τί δύναται δεδοικέναι, ὁ τὸν Θεὸν ἵλεων ἔχων καὶ εὐμενῆ; οὐκ ἐπήρειαι· οὐ συκοφαντίαι· οὐ γὰρ ἔχει, ἔνθα βλαβῇ, ἐντεῦθεν μεθορμισάμενος εἰς τὸ τῶν οὐρανῶν χωρίον τὸ πάσῃ ἐπιβουλῇ ἄβατον· ἴςε γὰρ σαφῶς, ὅτι πᾶσαι ἐπιβουλαὶ, περὶ χρήματα, καὶ χρημάτων ἕνεκεν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει. „ Οὐ γὰρ μόνον ὁ ἐλεήμων οὐ δέδιε τοὺς δυσμενεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνων ἧτταν διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα προσμένει.

τὴν ἀρετὴν, τὴν δικαιοῦσαν τὸν ἐλεήμονα. (1)

„ Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψωθήσεται ἐν „ δόξῃ.

Ἡ τιμὴ, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος θέλει μεγαλυνθῇ· τί δὲ δηλοῖ τὸ κέρας, εἴπομεν καθαρὰ ἐν τῷ κε΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ. (2)

„ Ἁμαρτωλὸς ὄψεται καὶ ὀργισθήσε- „ ται· τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ βρύξει καὶ „ τακήσεται· ἐπιθυμία ἁμαρτωλοῦ „ ἀπολεῖται.

Ὁ κακὸς, λέγει καὶ ἀνελεήμων ἄνθρωπος, ἢ καὶ ὁ Διάβολος, βλέποντας τὸν ἐλεήμονα ἐλεοῦντα τοὺς πτωχοὺς, θέλει ὀργισθῇ, διατὶ νομίζει ἔλεγχον τῆς ἀπανθρωπίας του, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ ἐλεήμονος· τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ κατὰ τὸν Χρυσόστομον: ἤγουν εἶναι φορτικὴ καὶ ἐναντία πάντοτε εἰς τὴν κακίαν· ὅθεν ὁ ἄσπλαγχνος ἄνθρωπος, θέλει μὲν τρύζῃ τὰ ὀδόντιά του κατὰ τοῦ εὐσπλαγχνικοῦ καὶ ἐλεήμονος, δείχνοντας μὲ τὸ τρύξιμον τῶν ὀδόντων, τὸν πόνον καὶ τὴν λύπην τῆς καρδίας του· δὲν θέλει ὅμως τολμήσει νὰ εἰπῇ κἀνένα λόγον ἐναντίον του· διατὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἐλεήμονος φράζει τὸ στόμα του· ὅθεν ὁ ἄσπλαγχνος θέλει ἀναλύσει ὅλος, λυπούμενος διὰ τὰ κατορθώματα καὶ ἀρετὰς τοῦ ἐλεήμονος, καὶ φθειρόμενος ἀπὸ τὸν φθόνον του, καὶ δήμιος καὶ φονεὺς τοῦ ἑαυτοῦ του γινόμενος. (3) ἡ δὲ ἐπιθυμία του θέλει ἀπολεσθῇ· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἐπιθυμεῖ φθαρτὰ καὶ χαμένα πράγματα, διὰ τοῦτο ὅταν αὐτὰ φθαροῦν καὶ ἀπο-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα δὲ, πῶς ϗ ὁ Προφήτης ἀρίσταις κέχρηται λέξεσιν· οὐ γὰρ εἶπε δέδωκεν, ἢ διένειμεν· ἀλλ᾽ ἐσκόρπισεν, ὁμοῦ ϗ τὴν δαψίλειαν τοῦ παρέχοντος δηλῶν, ϗ σπόρον τὸ πρᾶγμα ὀνομάζων· τοιοῦτον γὰρ οἱ σπείροντες· σκορπίζουσι τὰ ἀποκείμενα, ϗ τὰ δῆλα προδιδόασιν, ἵνα τὰ μέλλοντα λάβωσι· τοῦτο συλλογῆς βέλτιον· ϗ τὸ οὕτω σκορπίζειν πολλῷ τοῦ συλλέγειν ἄμεινον· σκορπίζεται χρήματα, ϗ συνάγεται δικαιοσύνη· τοῦτο ϗ γηπόνοι ποιοῦσιν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν ἐπ᾽ ἀδήλοις· γῆ γάρ ἐστιν ἡ ὑποδεχομένη· σὺ δὲ εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ὅθεν οὐδέν ἐστιν ἀπολέσαι· ὁ γὰρ τὸν οὐρανὸν γεωργῶν, ϗ περὶ τοῦ κεφαλαίου ϗ περὶ τοῦ τόκου θαρρεῖν ἔχει· εἴγε δεῖ τὸ τοιοῦτον τόκον καλεῖν, ἀλλ᾽ οὐχὶ ϗ τοῦ κεφαλαίου πολλῷ πλεῖον· τὸ μὲν γὰρ κεφάλαιον, χρήματα· ὁ δὲ τόκος, οὐρανῶν βασιλεία· εἶδες δανείσματος φύσιν; τί τούτου παραδοξότερον γένοιτ᾽ ἄν; τὰ συλλεγόμενα ἀπόλλυται, ϗ τὰ σκορπιζόμενα μένει. λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Παράδοξον μὲν, ὃ μέλλω λέγειν, πάντων δὲ ἀληθέστατον· ὁ γὰρ πλοῦτος κατεχόμενος μὲν, ἀπόλλυται· σκορπιζόμενος δὲ, καθ᾽ ὃν ὁ Κύριος ὑποτίθησι τρόπον, οὐ μόνον σώζεται, ἀλλὰ ϗ πολύχους ϗ μετὰ τῆς ἐπικαρπίας ἀποδίδοται· τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· „ Ὁ σπείρων ἐπ᾽ εὐλογίαις, ἐπ᾽ εὐλογίαις ϗ θερίσει. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τῷ θείῳ φόβῳ κοσμούμενος, οὐχ ἁπλῶς τοῖς δεομένοις ὀρέγει τὸν ἔλεον, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας τοῦτο ποιεῖ· ϗ μιμεῖται τοὺς σπείροντας ἀφειδῶς τὰ σπέρματα, ϗ σκεδαννῦντας διὰ τὴν τῶν δραγμάτων ἐλπίδα. ὁ δὲ Ἡσύχιος ϗ ἀναγωγικῶς νοεῖ τὸ ῥητὸν λέγων· „ Πένητας ἐνταῦθα τοὺς ἐνδεεῖς νοήσεις τοῦ θείου λόγου: τὰ Ἔθνη δηλαδὴ, οἷς οἱ Ἀπόστολοι γεωργῶν δίκην τὸν νοητὸν κατέσπειραν λόγον.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Κέρας τῶν Δικαίων ἡ εἰς Θεὸν πεποίθησις· ταύτῃ γὰρ ἐπιόντας τοὺς ἐχθροὺς κερατίζομεν· τοῦτο ϗ νῦν μέν ἐστιν ὑψηλὸν, ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς λέληθεν· ὑψοῦται τοίνυν ἐν δόξῃ: κατὰ τὸν αἰῶνα δηλονότι τὸν μέλλοντα, ὅπως ἔχει μεγέθους ϗ δόξης φανερούμενον. ϗ ὁ Δίδυμος· „ Κέρας τὸν Θεόν φησι· πάντες γὰρ οἱ δίκαιοι τούτῳ θαρροῦντές φασιν· „ Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν· ϗ ὁ μακαριζόμενος τοίνυν τοὺς ἐχθροὺς ἑαυτοῦ ἐν Κυρίῳ κερατίσας, τὸ κέρας, ᾧ αὐτοὺς καθεῖλεν, ἐν δόξῃ ὑψούμενον ἔχει. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Κέρας τὴν ἰσχὺν καλεῖ, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων τῶν καθωπλισμένων τοῖς κέρασι, ϗ τούτοις ἀμυνομένων τοὺς ἐπιόντας· λέγει τοίνυν, ὅτι ϗ δυνατὸς ϗ περίβλεπτος ἔσται ὁ τῆς ἀρετῆς κεκτημένος τὸν πλοῦτον.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἁμαρτωλὸν τὸν Διάβολόν φησιν· ὃς σωζομένων τῶν Ἐθνῶν, ἀγανακτήσει, ἅτε τὴν πάντων διψήσας ἀπώλειαν. ϗ ὁ Ἡσύχιος ἁμαρτωλὸν τὸν Διάβολον ἐνόησεν, ὁμοίως ϗ ὁ Σεβῆρος· βρύχει γὰρ τοὺς ὀδόντας ὁ Διάβολος· αὐτοῦ γὰρ τὸ βρύχεσθαι ἴδιον, ὡς ἀνημέρου λέοντος· ἀλλὰ ϗ οὗτος τακήσεται τῇ συ-

πολεσθοῦν, συμφθείρεται μαζὶ καὶ ἀπόλλυται καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀσπλάγχνου. (1) Μερικοὶ δὲ καὶ τό „ Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσι, τὸ ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεοφοβούμενον ἄνθρωπον, ὁποῦ ἐμακάρισεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· καὶ ὄχι εἰς τὸν Θεόν: δηλαδή, ὅτι ὁ ἐλεήμων θέλει φωτίσει τὰς ἐσκοτισμένας ψυχὰς τῶν ἀπειθῶν καὶ ἀθεοφόβων· ὁμοίως καὶ τοὺς ἀκολούθους ςίχους εἰς αὐτὸν ἀποδίδουσιν: ἤγουν, ὅτι ὁ ἐλεήμων ἐλεεῖ καὶ οἰκτείρει καὶ δίκαια κρίνει.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΒ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι εὐχαριςήριος εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ προτερινὸς Ψαλμός· διὰ τοῦτο καὶ ἔχει τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν μὲ ἐκεῖνον. (2)

1: „ Αἰνεῖτε παῖδες Κύριον, αἰνεῖτε τὸ „ ὄνομα Κυρίου.

Παῖδας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς δούλους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διατὶ καὶ εἰς τὸν ρλδ. Ψαλμὸν λέγει „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε δοῦλοι Κύριον· τοὺς ἐδῶ γὰρ καλουμένους παῖδας, ἐκεῖ δούλους ὠνόμασε. Μερικοὶ δὲ παῖδας ἐνόησαν τοὺς ἀκάκους καὶ ἀπονηρεύτους, ἢ τοὺς Μαθητὰς τοῦ Χριςοῦ, καὶ τοὺς Μαθητὰς τῶν Ἀποςόλων· αἰνεῖτε δέ, λέγει, τὸν Κύριον καὶ δοξάσατε, ὄχι μόνον μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα· „ Οὕτω γάρ φησι, λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέ-

πυρὶ τῆς γεέννης, ᾧπερ ἀπεκληρώθη. ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὡς ὁ Κύριος ἔλεγεν. ὁ δὲ Εὐσέβιος ἁμαρτωλὸν λέγει τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀπίςους Ἐθνικούς, τοὺς μέν, βρύχοντας διὰ τὴν προκοπὴν τῶν πιςῶν Ἐθνικῶν· τοὺς δὲ ἀπίςους, διατὶ ἐξ αὐτῶν μετέβησαν οἱ πιςοὶ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόςομος· „ Τοιοῦτον γὰρ ἡ κακία, κἂν εἰς αὐτὰ ἀναβῇ τὰ σκῆπτρα, πάντων ἐςὶν εὐτελεςέρα καὶ δειλοτέρα· καὶ θορύβῳ τινὶ καὶ θαλάττῃ κυμαινομένῃ ἔοικε· τί γὰρ ἀθλιώτερον τοῦ ἐν πονηρίᾳ ζῶντος; ὅταν πρὸς τῷ δουλεύειν τοῖς χρήμασι, καὶ τοῖς ἑτέρων κατορθώμασι τήκηται, καὶ τὴν ἑτέρων εὐδοκίμησιν οἰκείαν ἡγῆται τιμωρίαν εἶναι; τί δέ ἐςιν ἐπιθυμία ἁμαρτωλοῦ ἀπολεῖται; οὐδαμοῦ ἵςαται· εἶδες ἐνταῦθα τοιαῦτα τὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐννόησον τὰ ἐν τῷ μέλλοντι ἡλίκα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν τούτῳ διδάσκεται ὁ ἐξ ἐθνῶν λαὸς ἀδιάλειπτον τὸν ὕμνον προσφέρειν τῷ λυτρωσαμένῳ· ἅμα δὲ καὶ τῶν Ἐθνῶν πάντων καταδηλοῖ τὴν κλῆσιν.

φέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε΄ 16.) (1)

2 : „ Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον „ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἄς εἶναι, λέγει, ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς τοὺς εὐσεβεῖς εὐλογημένον τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ ὄχι βλασφημημένον· πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον; ὅταν ἡμεῖς δοξάζωμεν αὐτὸ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα καλά, καθὼς ἀνωτέρω ἐδηλώθη· τὸ ὄνομα γὰρ Κυρίου κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καθ' ἑαυτὸ μὲν εἶναι εὐλογημένον· γίνεται δὲ καὶ ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς εὐλογημένον, ὅταν εὐλογῶμεν καὶ δοξάζωμεν αὐτό, ὄχι μόνον μὲ τὰ καλὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα· διατὶ βλέποντες οἱ ἀσεβεῖς τὰ τοιαῦτα καλὰ ἔργα καὶ λόγιά μας, δοξάζουσι τὸ ὄνομα τοῦ Δεσπότου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. (2)

3 : „ Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυ„ μῶν, αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον, ὄχι μόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα, καθὼς πρότερον, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης· προφητεύει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, τὸν φθόγγον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ὅστις ἐξῆλθεν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην.

4 : „ Ὑψηλὸς ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη ὁ Κύ„ ριος· ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐ„ τοῦ.

Ὑψηλός, λέγει, θέλει γένει ὁ Κύριος, ὄχι πῶς ἔχει νὰ γένῃ τότε ὑψηλός, ἀλλ' ὅτι τότε θέλει φανῇ ὑψηλὸς εἰς τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανούς. ἐπειδὴ καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν νὰ δογματίζουν ὑψηλὰ περὶ τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ ὑψόνουν αὐτὸν μὲ θεοπρεπεῖς δοξολογίας. ἡ δόξα δὲ τοῦ Κυρίου εἶναι εἰς τοὺς οὐρανούς· καθότι ἐν τοῖς οὐρανοῖς δοξάζεται παρὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων. ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν αὐτὰ καὶ ξεχωριστὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγγέλων, οἵτινες ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Κυρίου ὕμνουν τὸν Θεὸν καὶ ἔλεγον „ δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ

γῆς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Δεῖ πρότερον τὸν βίον κατορθοῦντα, οὕτως ᾄδειν ὕμνους εἰς Θεόν· οὐ γὰρ ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ (Σειρ. ιε. 9.) δεύτερον, ὅτι οὐ διὰ ῥημάτων ἐστὶν αἰνεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων· καὶ τοῦτον μάλιστα ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ τὸν αἶνον· οὕτως αἰνεῖ τὰ Χερουβίμ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης ἀκούων τῆς μελῳδίας ἐκείνης τῆς μυστικῆς, ταλανίζει ἑαυτὸν λέγων· οἴμοι! ὅτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χείλη ἔχοντος ἐγὼ οἰκῶ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τῶν ἄνω Δυνάμεων ἄρχεται λέγειν· αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν· αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ· ὥστε Ἀγγέλους δεῖ γενέσθαι, καὶ οὕτως αἰνεῖν· μὴ τοίνυν ἁπλῶς τὸν αἶνον τοῦτον εἶναι νομίσωμεν· ἀλλὰ πρὸ τοῦ στόματος ἡμῶν ὁ βίος ἠχείτω, καὶ πρὸ τῆς γλώττης ἡ πολιτεία βοάτω· οὕτω καὶ σιγῶντες δυνάμεθα τὸν Κύριον ὑμνεῖν· οὕτω καὶ φθεγγόμενοι σύμφωνον τῷ βίῳ τὴν μελῳδίαν ἐργασόμεθα. ὁ δὲ Εὐσέβιος παῖδας ἐνόησε τοὺς δεκατεσσαραετεῖς νέους λέγων· „ Ὡς ἀγνοοῦσι τοῖς παισίν, ὅπως χρὴ τὸν Κύριον ὑμνεῖν, δίκην παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου τὰς φωνὰς αὐτὰς παραδίδωσι τοῦ ὑμνεῖν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Προσήκει, φησίν, ὑμᾶς δούλους ὄντας, καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι λαβόντας, ὑμνεῖν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, κἂν ἀγνοῆτε τὴν φύσιν· ἔχει μὲν γὰρ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν εὐφημίαν ἄναρχον καὶ ἀΐδιον· τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, τοῦτο δηλοῖ· δεῖ δὲ ὅμως καὶ ὑμᾶς, οἷα δὴ ποιητῇ προσφέρειν τὸν χαριστήριον ὕμνον — καὶ ὁ Χρυσόστομός φησι· „ Τί λέγεις; οὐκ ἔστιν εὐλογημένον, ἐὰν μὴ σὺ εὔξῃ; δῆλος, ὅτι οὐ περὶ εὐλογίας λέγει τῆς αὐτῷ προσηκούσης, καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ συγκεκληρωμένης, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γινομένης; ὡς ὁ Παῦλος λέγει· „ Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν.

γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. (Λουκ. β΄. 14.) (1)

5: „ Τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν;
6: „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ τα-
„ πεινὰ ἐφορῶν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν
„ τῇ γῇ;

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς κατηγορίαν καὶ περιγέλασμα τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἐθνικῶν. ποῖος, λέγει, ἄλλος Θεὸς εἶναι ὡσὰν ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἡμῶν; βέβαια οὐδεὶς. αὐτὸς κατοικεῖ μὲν εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, βλέπει δὲ εἰς τὰ χαμηλὰ καὶ εἰς τὴν γῆν. ἀλλὰ πῶς ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς ἐμέτρησε μὲ τὴν σπιθαμήν του τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν μὲ τὴν παλάμην του, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν; καὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς πληροῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ εὑρίσκεται πανταχοῦ καὶ εἰς κάθε μέρος; καὶ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀχώρητος; ἢ πῶς εἰς τὸν οὐρανὸν κατοικεῖ, καὶ τὴν γῆν ἐφορᾷ; καὶ ἀποκρινόμεθα μὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ὅτι ὁ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ ἐσυγκατέβη πρῶτον εἰς τὴν παχύτητα καὶ χονδρὸν νοῦν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἶπεν, ὅτι κατοικεῖ μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν, βλέπει δὲ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν γῆν, μετὰ ταῦτα ἀνεβίβασεν ὀλίγον τὴν διάνοιαν τῶν Ἰουδαίων εἰς θεοπρεπέστερον νόημα· καὶ εἶπεν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὡσὰν νὰ λέγῃ. ὁ Θεὸς εἶναι ἐν ταυτῷ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἄνω καὶ κάτω: ἤτοι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ. ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν β΄. Ψαλμὸν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς.: ἄλλοι δὲ τὸ, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ, „ τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν; ἤγουν ποῖος εἶναι ὡσὰν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ; βέβαια οὐδεὶς. (2)

7: „ Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀ-
„ πὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα.

Γῆν καὶ κοπρίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν εὐτέλειαν. ὑμνεῖ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία μεταβάλλει εὐκόλως τὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ θέλει κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ τὸν μὲν πτωχὸν καὶ ἄτιμον, κάμνει πλούσιον καὶ τίμιον. τὸν δὲ εὐτελῆ καὶ πένητα, κάμνει ἔνδοξον καὶ ὀνομαστόν.

8: „ Τοῦ

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Κἀνταῦθα οἱ στίχοι τοῦτο δηλοῦσιν, ὅτι ἅπαντα τὰ Ἔθνη μεμάθηκεν, ὡς αὐτός ἐστιν ὕψιστος καὶ Θεὸς, καὶ τῶν ἁπάντων δημιουργὸς, καὶ ὑπὸ τῶν οὐρανίων Ἀγγέλων ὑμνούμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Πῶς δὲ ὑψηλὸς ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ἢ ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη; ὅτι μεγαλυνοῦμεν αὐτὸν οὐ προστιθέντες αὐτῷ ὕψος· ἄπαγε! ἀλλὰ τοῖς δόγμασι, τῇ λατρείᾳ, τῇ προσκυνήσει, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οὐδὲν ταπεινὸν ἐννοοῦντες, καθάπερ οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ὑψηλότερα πολλῷ καὶ μείζονα. καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Κἂν γὰρ ἐνταῦθα δοξάζηται, ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ δόξα τρέχει, ἔνθα τὸ ἀχειροποίητον θυσιαστήριον κέκτηται· ἔνθα διηνεκῶς αὐτὸν αἱ στρατιαὶ τῶν Ἀγγέλων δοξάζουσιν, ὧν εἰς μίμησιν ἡμεῖς δοξολογεῖν ἐμάθομεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Θρόνος Θεοῦ λέγεται ὁ οὐρανὸς, ἐκ τοῦ τὰς οὐρανίους Δυνάμεις παγίως ἐν αὐταῖς τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἐνιδρυμένην ἔχειν· καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον, διὰ τὸ ἐπὶ γῆς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ τελευταῖα τῶν περὶ Θεοῦ μόλις χωρῆσαι δύνασθαι. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἆρα οὐ δοκεῖ μέγα εἶναι τὸ εἰρημένον; ἀλλ' ὅταν ἐννοήσῃς περὶ τίνος εἴρηται, σφόδρα ἐστὶ καταδεές· πῶς γὰρ ἐν οὐρανοῖς κατοικεῖ ὁ πανταχοῦ παρών; ὁ λέγων, Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι καὶ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν; (Ἱερ. κγ. 23.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Διδάσκεται ὁ νέος λαὸς, ὡς εἰ καὶ ἀνελήφθη ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀλλ' οὖν καὶ οὕτως πλήρης ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἀπολαύει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἡσύχιος ὑψηλοὺς λέγει τοὺς ἁγίους· „ Ὑψηλοὶ δὲ οὗτοι διὰ τὸ μηδὲν γήϊνον μεταδιώκειν, τυγχάνουσι· περὶ ὧν Ἡσαΐας οὕτως φησί· „ Τάδε λέγει ὁ ὕψιστος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν τὸν αἰῶνα· ἅγιος ἐν ἁγίοις, ὄνομα αὐτῷ· ὕψιστος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος (Ἡσ. νζ΄. 15.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς λέγει· „ Τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύριε; τίς ὅμοιός σοι; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις (Ἔξ. ιε΄. 11.) διὰ πάντων δὲ τούτων τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων μανθάνομεν· ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων παραβληθῆναι δύναται τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ.

8 : „ Τοῦ καθίσαι αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων, „ μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ .

Ὄχι μόνον , λέγει , ὁ Θεὸς πλουτίζει τὸν πτωχὸν , καὶ δοξάζει τὸν πένητα , ἀλλὰ ἀκόμη καὶ συγκαθίζει αὐτὸν μαζὶ μὲ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ του , καὶ ἀναβιβάζει καὶ αὐτὸν εἰς τὴν τιμὴν καὶ ἐξουσίαν τῶν ἀρχόντων . νοεῖται δὲ πτωχὸς καὶ πένης καὶ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς , κατὰ τὸν Ἀθανάσιον , καὶ Εὐσέβιον . (1) τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς σηκώσας ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τῶν παθῶν , καὶ ὑψώσας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου , ἰσότιμον ἔκαμεν αὐτὸν μὲ τοὺς Ἀποστόλους , οἵτινες εἶναι ἄρχοντες τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας , κατὰ τὸ „ καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν (Ψαλ. μδ΄. 18. ὅθεν καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἔγραφεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς „ Τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν . (Β΄. Πέτ. α΄. 1.) (2)

9 : „ Ὁ κατοικίζων στεῖραν ἐν οἴκῳ, μη„ τέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραινομένην .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὑμνεῖ ὁ Δαβὶδ , τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ , διατὶ αὐτὸς μεταβάλλει , ὄχι μόνον ἁπλῶς τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου , ἀλλὰ καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως , διατὶ ὁ Θεὸς κάμνει τὴν στεῖραν καὶ ἄτεκνον γυναῖκα , νὰ κατοικῇ εἰς τὸ σπήτιόν της μήτηρ εὐφραινομένη εἰς τέκνα : ἤγουν κάμνει τὴν ἄτεκνον πολύτεκνον , καθὼς ἔκαμε τὴν Ἄνναν τὴν μητέρα τοῦ Σαμουήλ , καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν νέαν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου · ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ ἐγὼ γεννῶσαν καὶ στεῖραν ἐποίησα . (Ησ. ξς΄. 6.) μερικοὶ δὲ οἶκον ἐνόησαν ἐδῶ , τὴν φαμιλίαν τῶν τέκνων . (3)

(1) Περὶ τούτου ϗ ὁ Ἡσαΐας εἶπε . „ Διὰ τοῦτο εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχός . (Ἡσ. κε΄ 3.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει · „ Ὅτι οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι , ἀλλὰ ϗ οἱ Πατριάρχαι εἶναι ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων , μεθ' ὧν κατασκηνώσουσιν οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες · ϗ τοῦτό φησιν ὁ Κύριος · „ Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν ϗ δυσμῶν ἥξουσι , ϗ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ , ϗ Ἰσαὰκ , ϗ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει · „ Κυριώτερον δὲ τοῦτο ϗ ἀληθέστερον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἰδεῖν · στεῖραν γὰρ αὐτὴν οὖσαν ϗ ἄπαιδα πάλαι , μητέρα πεποίηκεν ἐπὶ τέκνοις ἀναριθμήτοις εὐφραινομένην , κατὰ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν · „ Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα · ῥῆξον ϗ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα · ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον , ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα · ἀληθῶς γὰρ κατὰ τὸν Δίδυμον , πολύπαις ϗ καλλίπαις ἡ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν Ἐκκλησία γεγένηται , ὑπὲρ τὴν ἔχουσαν ἄνδρα τὸν νόμον , Ἰουδαίων συναγωγήν : αὕτη ϗ οἶκος γέγονε πνευματικὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον , ἅτε τὸν Κύριον ἔνοικον ἔχουσα · γέγονε δὲ ϗ πολλῶν τέκνων μετ' εὐφροσύνης μήτηρ · ἐσώθη γὰρ αὐτῆς τὰ τέκνα διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως · ἔχει δὲ καί τινα ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν συναγωγὴν ὅτι ἐκείνη οὐκ εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς τέκνοις , ἅτε ἀπωλείᾳ παραδεδομένοις . λέγει δὲ ϗ ὁ Νύσσης Γρηγόριος · „ Οἶμαι δὲ ϗ τὴν παρθενίαν ἐν τούτοις ἀποσεμνύνεσθαι · τῆς μὲν γὰρ σωματικῆς συναφείας τὸ ἔργον , σωμάτων νεκρῶν ἐστι κατασκευή · τῆς δὲ πρὸς τὸ Πνεῦμα κοινωνίας , ζωὴ ϗ ἀφθαρσία τοῖς συναφθεῖσιν , ἀντὶ τέκνων παραγίνεται . διάφοροι γὰρ αἱ ἀρεταὶ , ὧν εἰσι μητέρες αἱ φιλόθεοι ψυχαί : ϗ καλῶς ἔστι τὸ Ἀποστολικὸν εἰπεῖν ἐπὶ τούτῳ , ὅτι , σώζεται διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης ἡ τῶν τοιούτων τέκνων μήτηρ εὐφραινομένη , καθὼς ἀνευφήμησεν ἡ Ψαλμῳδία · εὐφραίνεται γὰρ ὡς ἀληθῶς ἡ Παρθένος , ἡ μήτηρ , ἡ τὰ ἀθάνατα τέκνα κυοφοροῦσα διὰ τοῦ Πνεύματος , στεῖρα διὰ τὴν σωφροσύνην ὑπὸ τοῦ Προφήτου ὀνομασμένη : ϗ ὁ Δίδυμος δὲ ἀναγωγικῶς τοῦτο ἑρμηνεύει λέγων · „ Ἐπ᾽ ἀρχῇ δὲ ψυχὴ διὰ στειρότητα ἄπαις οὖσα , κατοικίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν οἴκῳ τῷ τοῦ ζῶντος Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ · ἥτις (ψυχὴ) μήτηρ γίνεται ἔργων , μαθημάτων , νοημάτων , ϗ λόγων ἐπὶ τῷ εὐφραίνεσθαι ἅμα , οἷς ἔσχε γεννήμασιν ὑπὸ τοῦ συνοικοῦντος Θεοῦ λόγου . ὁ δὲ Ἡσύχιος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν ϗ τῇ φύσει ὅλῃ τῶν ἀνθρώπων στεῖρᾳ οὔσῃ διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν · ἐκ προσώπου ταύτης εἶπεν ὁ Ἡσαΐας · „ Στενός μοι ὁ τόπος · ποίησόν μοι τόπον ἵνα κατοικήσω . Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου · τίς ἐγέννησέ μοι τούτους ; ἐγὼ δὲ ἄτεκνος ϗ χήρα , τούτους δὲ τίς ἐξέθρεψέ μοι ; ἐγὼ δὲ κατελείφθην μόνη , οὗτοι δέ μοι ποῦ ἦσαν ; (Ἡσ. μθ΄. 20.) Καὶ ἄλλος δέ φησι παρὰ τοῖς ὑποσημειώμασι τοῦ Θεοδωρίτου · „ Ἔξεστι ϗ τὴν ἀρίστην μεταβολὴν ἐνταῦθα νοῆσαι , ὅτι ὁ ἐν τῇ κοπρίᾳ τῶν παθῶν καθήμενος , ϗ πτωχεύων παντὸς ἀγαθοῦ , ϗ στεῖρα ὢν ψυχὴ ϗ ἄγονος , οὗτος ἀλλοιωθεὶς τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν , τῶν γηΐνων ὑπεραν ίσταται , ϗ πλουτεῖ τοῖς ἀγαθοῖς , ϗ γεννᾷ τὰ καλὰ τέκνα τῶν ἀρετῶν .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΓ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριςήριος εἶναι καὶ ὁ ψαλμὸς οὗτος πρὸς τὸν Θεόν. διηγεῖται δὲ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ παλαιὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀνυμνεῖ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, κατηγορεῖ δὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν εἰδώλων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1: „ Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου οἴ-
„ κου Ἰακὼβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου,
„ ἐγεννήθη Ἰουδαία ἁγίασμα αὐ-
„ τοῦ, Ἰσραὴλ ἐξουσία αὐτοῦ. (2)

Ἰσραὴλ μὲν καὶ οἶκον Ἰακὼβ τὸ γένος ὀνομάζει τῶν Ἑβραίων. Αἴγυπτον δὲ καὶ λαὸν βάρβαρον ὀνομάζει τὸ γένος τῶν Αἰγυπτίων. ὅπερ ὁ Ἀκύλας εἶπεν „ ἐκ λαοῦ ἑτερογλώσσου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀφ' οὗ εὐγῆκαν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἔγινε μὲν ἡ χώρα Ἰουδαία ἁγίασμα τοῦ Θεοῦ ἤγουν ἀφιέρωμα Θεοῦ· ὁ δὲ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἔγινε κλῆρος τοῦ Θεοῦ, καθὸ ἐξουσιάζετο καὶ ἐςρατηγεῖτο καὶ ἐπροςατεύετο ἀπὸ τὸν Θεόν. διότι, ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἦτον ἐξουσία τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν: καθὸ δηλαδὴ αὐτοὶ εἶναι κτίσματα τοῦ Θεοῦ. μόνοι δὲ οἱ Ἑβραῖοι ἦτον ἐξουσία τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' οἰκείωσιν καὶ προαίρεσιν, ὡς περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ χρυσοῤῥήμων. (3)

2: „ Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν,

Ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, λέγει, ἐγνώρισε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. αἰσθάνθη γὰρ ὡσὰν νὰ ἦτον ἔμψυ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου δείκνυται, καὶ ὅτι εἷς ἐςὶ Θεὸς Παλαιᾶς τε καὶ καινῆς Διαθήκης· δι' αὐτοῦ καὶ ἡ κλῆσις τῶν Ἐθνῶν σημαίνεται κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ· „ Ἐ τῇ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐκ λαοῦ βαρβάρου ἐξόδῳ Ἰσραὴλ καὶ οἴκου Ἰακὼβ, ἐγενήθη καὶ τὰ ἑξῆς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἰουδαία, ἐξομολόγησις, Ἰσραὴλ δὲ, νοῦς ὁρῶν Θεὸν ἑρμηνεύεται· πρότερον μὲν οὖν ἐξομολογήσασθαι προσήκει· ἵνα εἰς ἁγίασμά τις Θεοῦ γένηται, οἶκος καὶ ἅγιος ναὸς αὐτοῦ κατασκευαζόμενος· καὶ ἵνα οὕτω τελειωθεὶς διὰ θεωρίας τῆς ἀληθείας, Ἰσραὴλ ἀποδειχθῇ γινόμενος, καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τύχῃ ὀψόμενος τὸν Θεὸν ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ.

ἔμψυχος καὶ λογικὴ μὲ τρόπον ἀπόῤῥητον, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. ὅθεν διαμοιρασθεῖσα εἰς δύω, ἔφυγεν ἀπὸ τὸ μέσον, καὶ ἔδωκε τὴν ὑποκάτωθεν αὐτῆς ξηρὰν γῆν, τόπον διὰ νὰ περάσουν ἀβρόχως οἱ Ἰσραηλῖται, ὅταν ὁ Μωϋσῆς εὔγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. λέγωντας δὲ, ὅτι ἔφυγεν, ἐφανέρωσε τὸν φόβον καὶ τὴν ὀγλιγωρότητα τῆς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόσομον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδιαμοιράσθη, καὶ ἐσάθη τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων.

„ Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἠκολούθησεν εἰς τὸν καιρὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὅταν ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς ἐμπόδισε τὸ ῥεῦμά του, καὶ ἔδωκε τόπον τὴν ξηρὰν γῆν, διὰ νὰ περάσῃ ἀβρόχως ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ. ταῦτα δὲ τὰ δύω θαύματα ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν ξϛ. Ψαλμὸν, λέγων „ ὁ μετασρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν, ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί. (1)

4 : „ Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοὶ, καὶ „ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ὁποῦ ἠκολούθησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὅταν διεπέρασαν ἀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ὅταν διεπέρασαν τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, διὰ τοῦτο προσαρμόζει καὶ εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα αἴσθησιν χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως· λέγει γὰρ, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ: δηλαδὴ τόσον τὸ Σινᾶ καὶ Χωρὴβ, ὅσον καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ τῆς Ἰουδαίας ἐχόρευσαν: ἤγουν ἐχάρησαν ὡσὰν τὰ κριάρια καὶ ἀρνάκια· διατὶ τὰ κριάρια καὶ ἀρνάκια ὅταν χορεύουν, φανερώνουν τὴν χαράν τους μὲ τὰ ἐξωτερικὰ πηδήματα καὶ σκιρτήματα, ὁποῦ κάμνουσιν ἐπάνω εἰς τὰ ἀνθισμένα λιβάδια, εἴπομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ ϟε΄. ψαλμῷ διὰ τὴν χαρὰν τῶν ἀψύχων, ἑρμηνεύοντες τὸ „ ἀπὸ προσώπου Κυρίου ὅτι ἔρχεται· ὁποῦ γράφεται καὶ τὸ „ Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.

5 : „ Τί σοί ἐστι θάλασσα, ὅτι ἔφυγες; „ καὶ σὺ Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς „ τὰ ὀπίσω;

6 : „ Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκιρτήσατε ὡσεὶ κριοί; „ καὶ οἱ βουνοὶ, ὡς ἀρνία προβάτων·

Προσωποποιΐας ῥητορικῆς σχῆμα μεταχειριζόμενος ὁ Προφήτης Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, συνομιλεῖ μὲ τὰ ἄψυχα σοιχεῖα καὶ πράγματα, καὶ ἐρωτᾷ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ, λέγωντας εἰς αὐτά. διατὶ ἐκάμετε τοῦτο; καὶ ἐσὺ μὲν ἡ θάλασσα διατὶ ἔφυγες ἀπὸ τὸ μέσον; ἐσὺ δὲ Ἰορδάνη, διατὶ ἐγύρισες εἰς τὰ ὀπίσω τὰ ῥεύματά σου; καὶ ἐσεῖς τὰ ὄρη, διατὶ ἐχορεύσατε ὡσὰν τὰ κριάρια; καὶ ἐσεῖς τὰ βουνὰ, διατὶ ἐχορεύσατε ὡσὰν τὰ μικρὰ ἀρνάκια

---

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύει ταῦτα λέγων· „ Θάλασσαν τὴν πονηρὰν τοῦ βίου πολιτείαν ὡς εἰκὸς ἐστὶ νοητέον· Ἰορδάνην δὲ, τὴν χάριν τοῦ Βαπτίσματος· φεύγει τοίνυν ἡ τοῦ βίου θάλασσα τὸν ἐξομολογούμενον, ἀλμυρά τις οὖσα, καὶ μὴ δυναμένη πρὸς τὸν ἅπαξ ἀναχωρήσαντα τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἅλμης, ἐγκαταμίγνυσθαι, Ἰορδάνης δὲ οὐ φεύγει, ἀλλ᾽ εἰς τὰ ὀπίσω τοῖς ἐξομολογουμένοις σρέφεται. εἰς τὸ τῆς μετανοίας μεταβαλλομένοις δάκρυον· ἐπειδὴ τῇ δυνάμει τοῦ Βαπτίσματος ἐνεργεῖται ἡ μετάνοια, καὶ οὐδὲν ὠφεληθείη τις μετανοῶν, εἰ μὴ τύχοι πρότερον βαπτισθείς· ὅθεν καὶ Ἰωάννης μετάνοιαν κηρύξας, ἐπέφερε τῇ μετανοίᾳ τὸ Βάπτισμα· διατὶ δὲ εἰς τὰ ὀπίσω ὁ Ἰορδάνης σρέφεται; ἐπειδὴ ὁ ἡμαρτηκὼς εἰς τοὐπίσω τρέχει μετανοῶν, τὸν δρόμον καταλιπὼν τὸν ἔμπροσθεν. (εἰς τύπον γὰρ τῆς μετανοίας ὁ Ἰορδάνης παραλαμβάνεται.)

κια; δείχνει δὲ μὲ τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὅτι παράδοξον καὶ ὑπὲρ φύσιν πρᾶγμα ἠκολούθησεν εἰς αὐτά. (1)

7: „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ „ γῆ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰα„ κώβ.

Ἐδῶ κάμνει τὴν ἀπόκρισιν ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἀντὶ τῶν ἀψύχων, ὁποῦ ἐρώτησεν ἀνωτέρω· ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἄλογα ὄντα, νὰ ἀποκριθοῦν δὲν ἐδύνοντο κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ λέγει· ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου ἐσαλεύθη: ἤγουν ἐσκίρτησεν ἡ γῆ: ἤτοι τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά· ἐπιφάνειαν δὲ θέλεις νοήσεις τὴν εἰς ὄρη Σινᾶ καὶ Χωρὴβ, καὶ εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἰουδαίας παρουσίαν τοῦ Θεοῦ· καθὼς καὶ ἐν τῷ προρρηθέντι ϟε΄. Ψαλμῷ εἶπε· „ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου ὅτι ἔρχεται. Θεὸν δὲ τοῦ Ἰακὼβ εἶπε, κατὰ τὸ „ Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. (Ἐξ. γ΄. 6.) (2)

8: „ Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτραν εἰς λί„ μνας ὑδάτων, καὶ τὴν ἀκρότομον „ εἰς πηγὰς ὑδάτων.

Ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, λέγει, τοῦ Κυρίου ἐχόρευσεν ἡ γῆ, ὅστις τὴν κατὰ φύσιν σκληρὰν καὶ ξηρὰν πέτραν ἐμετάβαλε, καὶ ἔκαμεν αὐτὴν νὰ εἶναι ὡσὰν λίμνη γεμάτη ἀπὸ νερά, καὶ τὴν πέτραν ἐκείνην τὴν τόσον σκληρὰν καὶ ἀντίτυπον, ὥστε ὁποῦ ἀπὸ τὸ ἄκρον αὐτῆς μόλις ἐδύνετο νὰ κοπῇ ὀλίγον με λοστὸν καὶ σίδηρον. ταύτην, λέγω, πηγὴν ὑδάτων ἀνέδειξε. λέγει δὲ καὶ πλατύνει ταῦτα ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ θαῦμα μεγαλήτερον. (3)

9: „ Μὴ ἡμῖν Κύριε· μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἢ „ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν ἐπὶ τῷ ἐ„ λέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδιηγήθη ἀνώτερον τὰς πα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Μάνθανε τῆς Γραφῆς τὸ ἔθος· ὅτε γὰρ βούλεται μέγα τι χρηστὸν, ἢ μέγα λυπηρὸν ἀπαγγεῖλαι, ϗ αὐτὰ τὰ ἄψυχα αἰσθάνεσθαί φησιν· οὐχ ἐπειδὴ αἰσθάνεται· ἀλλ' ἵνα τὸ μέγεθος παραστήσῃ τῶν συμβαινόντων· οὕτω δὴ ϗ ἡμῖν ἔθος λέγειν, ὅτι αὐτὴ ἡ πόλις ἐσύγνασεν· αὐτὸ τὸ ἔδαφος σκυθρωπὸν γέγονεν· αὐτοὶ οἱ λίθοι φωνὴν ἀφῆκαν. ἔφη ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Πολλὰ ἡ Γραφὴ προσωποποιεῖν οἶδε καὶ τῶν ἀψύχων· ὡς τὸ, ἡ θάλασσα εἶπε τάδε ϗ τάδε· ϗ ἡ ἄβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί (Ἰώβ. κη΄. 14.) ϗ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· ϗ ὄρη ϗ βουνοὶ λόγους ἐρωτῶνται σκιρτήσεως. ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν λέγει· „ Χαίρουσι γὰρ Προφῆται πάντες τοῦ ἐξομολογουμένου τὴν ἐπιστροφὴν βλέποντες· ὧν οἱ μὲν, ὄρη ϗ κριοὶ, ὡς μείζονος χάριτος μεταβαλόντες· οἱ δὲ, βουνοὶ ϗ ἀρνία, ὡς ἐλάττονος μὲν, ἀλλὰ συγγενοῦς τοῖς μεγάλοις μετεσχηκότες, λέγονται.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι διὰ τοῦ λόγου τούτου ἡ τῶν Ἐθνῶν κλῆσις σημαίνεται· πάλαι μὲν γὰρ μεριχή τις γέγονεν αἴσθησις θαλάσσης ϗ ποταμοῦ ϗ ὀρῶν ϗ βουνῶν· νῦν δὲ φησὶ τὸ πᾶν στοιχεῖον τῆς γῆς κινείσθω ϗ σαλευέσθω· μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Ἀκύλαν, ὠδινησάτω· ὅπως πληρωθῇ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου· „ Τίς ἤκουσε τοιοῦτο; ϗ τίς ἑώρακεν οὕτως; εἰ ὤδινε γῆ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ; ἢ ϗ ἐτέχθη Ἔθνος εἰσάπαξ; ὅτι ὤδινε ϗ ἔτεκε Σιὼν τὰ παιδία αὐτῆς. (Ἡσ. ξϛ΄. 8.)

(3) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ τὴν ἀκρότομον οὕτως ἡρμήνευσε· „ Τὴν πάσης ἰκμάδος ἐστερημένην, ϗ μηδὲ τομῆς διὰ τὸ στερέμνιον ἀνεχομένην, τῇ προχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε, πηγὰς ἐκεῖθεν ἀφθόνως ἀναδοθῆναι κελεύσας. ὁ δὲ Νύσσης ταύτην ἀναγωγικῶς οὕτως ἑρμηνεύει· „ Ἀπολιθωθεῖσα τῷ κρυμῷ τῆς εἰδωλολατρείας ἡ φύσις (ἡ ἀνθρωπίνη) ϗ παγεῖσα, ἀκίνητος ἦν πρὸς τὸ κρεῖττον· διαθερμανθεῖσα δὲ τῷ Πνεύματι ϗ ὑποθαλφθεῖσα τῇ ἀκτῖνι τοῦ λόγου, πάλιν ἐγένετο ὕδωρ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον· ϗ ἡ λιθώδης διὰ τὸν κρυμὸν τῆς εἰδωλολατρείας, ἠγέρθη εἰς τὸ γενέσθαι τέκνον τοῦ Πατριάρχου δι' ἀρετῆς ὁμοιούμενον. ὁ δὲ Ἡσύχιος πέτραν ἀκρότομον λέγει τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν Παῦλον, ὅς τις εἰς λίμνας ἑαυτὸν ϗ εἰς πηγὰς ὑδάτων μετέβαλεν· ἀνοίξας γὰρ τῇ λόγχῃ τὴν

παλαιᾶς εὐεργεσίας , ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους , τώρα ἐδῶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατὰ τὸν καιρόν του καὶ λέγει , μὴ κάμῃς ἔλεος εἰς ἡμᾶς Κύριε, διὰ τὰς ἐδικάς μας ἀρετάς . ἐπειδὴ ἡμεῖς εἴμεθα ἔρημοι ἀρετῶν καὶ πάντῃ ἀνάξιοι καθὼς ἦσαν ἀνάξιοι καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι προπάτορές μας , οἵτινες ἔλαβον τὰς ἀνωτέρω εὐεργεσίας σου . ἀλλὰ δός: ἤτοι κάμε νὰ δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου . μὲ τί ; μὲ τὸ ἔλεός σου καὶ μὲ τὸ ἔλεός σου τὸ ἀληθινόν: ἤτοι μὲ τὸ νὰ ἐλεήσῃς ἡμᾶς , καὶ ἀληθῶς νὰ μᾶς ἐλεήσῃς. ἔλεος γὰρ καὶ ἀλήθειαν πολλαῖς φοραῖς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος, (οὐσιαστικόν: δηλαδὴ ἀντὶ ἐπιθέτου μεταχειριζόμενος) καὶ τὸ κυρίως ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅσον κατὰ σύγκρισιν τοῦ ἀνθρωπίνου ἐλέους, τὸ ὁποῖον ὡς πρὸς τὸ θεῖον, εἶναι ψευδές , καὶ μόνον κατὰ μετοχήν . (1)

10 : „ Μήποτε εἴπωσι τὰ Ἔθνη, ποῦ ἐστιν „ ὁ Θεὸς αὐτῶν ;

Ἐλέησόν μας, λέγει , Κύριε, καὶ μὴν ἀφήσῃς νὰ μᾶς κυριεύσουν οἱ ἐχθροὶ καὶ τὰ ἔθνη , διὰ νὰ μὴ τύχῃ νὰ σὲ ὀνειδίσουν τὰ ἔθνη καὶ νὰ εἰποῦν περιγελαστικῶς· ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων νὰ τοὺς βοηθήσῃ: ἤτοι νὰ εἰποῦν, ὅτι εἶσαι ἀδύνατος , καὶ διὰ τοῦτο δὲν μᾶς ἐβοήθησες .

11 : „ Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ „ ἐν τῇ γῇ, πάντα, ὅσα ἠθέλησεν, ἐ„ ποίησε.

Τὰ μὲν Ἔθνη , λέγει , ἴσως ἤθελαν φλυαρήσουν καὶ νὰ εἰποῦν τὰ ἀνωτέρω κατὰ τὸν Δίδυμον . σὺ δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν , ἔκτισες ἐκεῖνα τὰ κτίσματα, ὁποῦ ἠθέλησες , τόσον εἰς τὸν οὐρανόν , ὅσον καὶ εἰς τὴν γῆν . μακροθυμεῖς δὲ πολλαῖς φοραῖς , καὶ ὑπομένεις τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων κατ' οἰκονομίαν , διὰ νὰ δώσῃς καιρὸν εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς νὰ μετανοήσουν . (2)

12 : „ Τὰ εἴδωλα τῶν Ἐθνῶν ἀργύριον καὶ „ χρυσίον ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων .

13 : „ Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν· „ ὀ-

τὴν πλευρὰν , ἐξήγαγε τὰς λίμνας τοῦ Βαπτίσματος , ἔτι δὲ ϗ τὰς τοῦ Μυστηρίου πηγάς · ἐπειδὴ ὕδωρ ϗ αἷμα , τὸ μὲν , σύμβολον τοῦ Μυστηρίου (τῆς εὐχαριστίας δηλαδὴ) τὸ δὲ , χαρακτὴρ τοῦ Βαπτίσματος , ἔῤῥευσεν .

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει · „ Τάχα δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ πρόσωπον ὑπεισέρχεται τῶν ἐξ Ἰσραὴλ , αἰτούντων συγκαταριθμηθῆναι τῇ τῶν Ἐθνῶν κλήσει διὰ τοῦ λέγειν · ἡμεῖς μὲν ἀνάξιοι τῆς χάριτος , ἧς κατηξίωνται πάντα τὰ Ἔθνη · ἀλλὰ μὴ ἡμῖν ποιήσῃς Δέσποτα , ἀλλὰ διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς · ϗ μὴ ταῖς ἡμῶν δικαιοσύναις , ἀλλὰ τῷ σῷ ἐλέει χάρισαι ϗ τῇ σῇ ἀληθείᾳ . ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει · „ Οὐχ ἵνα ἡμᾶς λαμπροτέρους ποιήσῃς ϗ ἐπισήμους · ἀλλ' ἵνα αὐτὸς πανταχοῦ κατάδηλόν σου τὴν δύναμιν ἐργάσῃ · ὥσπερ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δοξάζεται ἀντιλαμβανομένου ϗ βοηθοῦντος · οὕτω πάλιν δοξάζεται ἐν ἀρετῇ βιούντων ἡμῶν ϗ ἀπολαμπόντων κατὰ τὴν πολιτείαν . ὁ δὲ Ἡσύχιος , ἔλεος ϗ ἀλήθειαν ἐννοεῖ τὸν Χριστόν · ϗ δόξαν λέγει , ὅτι δίδωσιν ὁ Πατὴρ ἑαυτῷ ἐπὶ τῇ σαρκώσει τοῦ Μονογενοῦς , δι' αὐτοῦ δοξασθεὶς ϗ φανερωθείς · τοῦτο γὰρ ϗ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἔλεγε · „ Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα · πῶς δὲ ἐδόξασεν ; ἡμᾶς σώσας .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων · „ Τί δέ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ ὅσα ἠθέλησεν , ἐποίησεν ; ἢ τὰς Δυνάμεις φησὶ τὰς ἄνω , ἢ τὰ ἐπιτάγματα , ἃ μετ' εὐκολίας ἀνύεται . λέγει δὲ ὁ Δίδυμος · „ Ἐν οὐρανῷ ἐστιν οὐ τοπικῶς , ἀλλ' ὑπεροχῇ μεγαλειότητος · εἰ γὰρ ἦν παρὰ τῷ ἄνω τόπῳ μόνῳ , ἀλλαχόσε εἶναι ἐκωλύετο · ἔστι δὲ ἐν ἅπασι τοῖς οὐρανοῖς ϗ ἐπὶ τῆς γῆς . ἄλλος γὰρ ὢν τῶν πάντων , οὐ περιέχεται ὑπὸ πάντων · ἀλλὰ ϗ ἔξω πάντων , ϗ ἐν πᾶσιν ὑπάρχει κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας ϗ προνοίας λόγον · εἰ δὲ πάντα θελήσει Θεοῦ εἰς οὐσίαν ἦλθον , ἀσεβῶς σφόδρα διανοούμενοί τινες ἐξάπτουσι τὴν ὕπαρξιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς τοῦ Πατρὸς θελήσεως . ἕνα ποιοῦντες αὐτὸν τῶν

ἐν

„ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψον-
„ ται.

14: „ Ὦτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἀκούσονται·
„ ῥῖνας ἔχουσι καὶ οὐκ ὀσφρανθή-
„ σονται.

15: „ Χεῖρας ἔχουσι καὶ οὐ ψηλαφήσου-
„ σι· πόδας ἔχουσι καὶ οὐ περιπα-
„ τήσουσιν· οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ
„ λάρυγγι αὐτῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα περιπαίζει ὁ Δαβὶδ τὰ εἴδωλα καὶ τοὺς ψευδοθεοὺς τῶν Ἐθνῶν, καὶ διηγεῖται ὅλα τὰ μέλη αὐτῶν, διὰ νὰ πλατύνῃ περισσότερον τὴν κατηγορίαν τους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καὶ πρῶτον μὲν κατηγορεῖ τοὺς τύπους τῶν φαινομένων ἔξωθεν αἰσθητηρίων τους, τὸ σῶμα, τὰ ὀμμάτια, τὰ αὐτία, τὴν μύτην, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. ἔπειτα δὲ κατηγορεῖ τὰ αἰσθητήριά των ταῦτα καὶ λέγει, ὅτι εἶναι χωρὶς κἀμμίαν ἐνέργειαν, καὶ μία ὕλη ἄψυχος. ἤθελε δὲ ἀπορήσῃ τινας, διατὶ δὲν εἶπε καὶ διὰ τὸ σῶμα τῶν εἰδώλων ὅτι δὲν τρώγουν; καθὼς εἶπε καὶ διὰ τὰ ὀμμάτιά των ὅτι δὲν βλέπουν; καὶ διὰ τὰ αὐτία των ὅτι δὲν ἀκούουν; ὁμοίως καὶ διὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις των; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι φαίνεταί μοι, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεὸν λέγομεν πολλαῖς φοραῖς, ὅτι βλέπει καὶ ἀκούει καὶ ὀσφραίνεται καὶ περιπατεῖ καὶ λαλεῖ. δὲν λέγομεν δὲ καὶ ὅτι τρώγει. (ἴσως διατὶ τοῦτο εἶναι πολλὰ χονδρόν) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀντὶ νὰ εἴπῃ, πῶς τὸ στόμα τῶν εἰδώλων δὲν τρώγει, εἶπεν, ὅτι δὲν λαλεῖ, καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον καὶ ὕστερον τὴν λαλιὰν εἶπε καὶ τὴν φωνήν. διατὶ ἡ λαλιὰ καὶ φωνή, εἶναι ἡ καθαρωτάτη ἀπόδειξις τῆς λογικῆς ζωῆς: ἤγουν ὅποιος λαλεῖ, αὐτὸς καθαρὰ ἀποδείχνει τὸν ἑαυτόν του, ὅτι εἶναι λογικὸς ζωντανός. ἐπειδὴ δὲ τὰ εἴδωλα δὲν ἔχουν λαλιάν, λοιπὸν εἶναι ἄψυχα ἄλογα, καὶ νεκρά. (1)

16: „ Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες
„ αὐτὰ. καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ'
„ αὐτοῖς.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ κατασκευάζουν τὰ εἴδωλα, καὶ ἔπειτα τὰ προσκυνοῦν ὡς Θεούς, καὶ ἐλπίζουν εἰς αὐτὰ νὰ τοὺς σώσουν, αὐτοὶ εἶναι καὶ τυφλοὶ καὶ κωφοὶ καὶ ἀναίσθητοι. καθὼς εἶναι τυφλὰ καὶ κωφὰ καὶ ἀναίσθητα καὶ τὰ εἴδωλα, ὁποῦ κατασκευάζουν καὶ προσκυνοῦν. (2) ἀλλὰ τὰ μὲν εἴ-

ἐν τοῖς οὐρανοῖς θελήσει Πατρὸς οὐσιωμένων· ἀλλ' ἀκουέτωσαν οἱ δυσσεβεῖς, ὡς τὴν κτίσιν μόνην ἐξήρτησε τῆς
βουλήσεως τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Ἡσύχιος· Ἔςι, φησιν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, οὐ μόνον ὡς πάντα πληρῶν, ἀλ-
λὰ καὶ ὡς ἐν γῇ διὰ σαρκὸς γενόμενος· οὐχ' ἁπλῶς δὲ, ἀλλ' ὑποτάξας τοὺς Δαίμονας, ἐλευθερώσας δὲ τὴν κτίσιν
ςενάζουσαν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Σὺ μὲν, φησι, ποιεῖς ὅσα βούλει, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν Ἐθνῶν προσκυνούμενα Εἴδω-
λα, οὐ δημιουργεῖ, ἀλλὰ δημιουργεῖται· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ὕλης ἔχει τὸ τίμιον· ἐκ χρυσοῦ γὰρ καὶ ἀργύρου κατα-
σκευάζεται· ἀπὸ δὲ τῆς τέχνης τὴν εὐμορφίαν κομίζεται· ἀργυροχόοι γὰρ καὶ χρυσοχόοι καὶ ζωγράφοι ταῦτα κατα-
σκευάζουσιν· καὶ πάλιν λέγει. ἐπειδὴ οἱ διὰ τῶν Εἰδώλων ἐνεργοῦντες Δαίμονες καὶ ταῖς ψευδέσι χρώμενοι μαντεί-
αις, οὐ διὰ τῶν ἀψύχων ταῦτα Εἰδώλων, ἀλλὰ διὰ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων προέφερον, ἢ διὰ συμβόλων τινῶν ταῦ-
τα κατεμήνυον· εἰκότως ἔφη· „ Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν· ἀκίνητα γὰρ καὶ ἄψυχα τὰ Εἴδωλα παν-
τελῶς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Τοὺς γὰρ λόγῳ τετιμημένους, καὶ εἰς τοσαύτην ἀλογίαν ἐκπεπτωκότας, δί-
καιον τῶν ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένων τὴν ἀναισθησίαν λαβεῖν. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅμοιοι ἦσαν τοῖς Εἰ-
δώλοις· εἰ γὰρ ἑώρων, οὐκ ἂν τὰ Εἴδωλα θεοὺς ἐνόμιζον· εἰ ἤκουον, οὐκ ἂν ὑπέλαβον λαλεῖν καὶ χρησμοὺς διδόναι
τὰ ἄψυχα· εἰ ἐβάδιζον τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, πάλαι ἂν ἀνεχώρησαν τῆς περὶ τὰ Εἴδωλα πλάνης. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυ-
σόςομος· „ Καίτοιγε τοῦτο ἀρετὴ τὸ ἴσον εἶναι Θεῷ· ἀλλ' ἐνταῦθα κατάρα γένοιτο· ἐννόησον οὖν τίνες ἂν εἶ-
εν οὗτοι, ὅταν ἡ πρὸς αὐτοὺς ὁμοίωσις ἀντὶ ἀρᾶς προφέρηται τῆς ἐσχάτης. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Οὐκ ἐπαρᾶται τοῖς
ἀνθρώποις· ἀλλ' ἵνα δείξῃ, ὅτι τοῦτο ἕπεται τοῖς Εἰδωλολάτραις· οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς τοῦτο φανείη κατάρα, ἀλλ'
εὐχῆς ἄξιον, τὸ θεοὺς γενέσθαι, καθάπερ οἴονται· καὶ ἔλεγον, ὃ θαυμάζουσιν.

εἴδωλα τῶν Ἐθνῶν τοιαῦτα, λέγει, ἀναίσθητα εἶναι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ τὰ προσκυνοῦν τόσον εἶναι ἀνόητοι, καὶ καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπολαμβάνουσιν. ἡμεῖς ὅμως οἱ τὸν ἀληθῆ Θεὸν προσκυνοῦντες, δὲν εἴμεθα τοιοῦτοι.

17: „ Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„ βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„ στιν.
18: „ Οἶκος Ἀαρὼν ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„ βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„ στίν.
19: „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἤλπισαν
„ ἐπὶ Κύριον, βοηθὸς καὶ ὑπερασπι-
„ στὴς αὐτῶν ἐστί.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν ἐλπίσαμεν ματαίως εἰς τὸν Κύριον, διατὶ ὁ Κύριος μᾶς βοηθεῖ καὶ μᾶς ὑπερασπίζεται. διαμοιράζει δὲ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὸν ἁπλῶς λαὸν Ἰσραὴλ, εἰς τὸ Ἱερατικὸν γένος, καὶ εἰς τοὺς προσηλύτους: ἤγουν εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἐθνῶν προσερχομένους εἰς τὴν νομικὴν λατρείαν. καὶ οἶκον μὲν Ἰσραὴλ ὀνομάζει τοὺς ἁπλῶς Ἰσραηλίτας, τοὺς ὁποίους καὶ βάλλει πρῶτον διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν. οἶκον δὲ Ἀαρὼν, ὀνομάζει τὸ Ἱερατικὸν γένος. ἐπειδὴ καὶ προτήτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου ὁ Ἀαρὼν ἱεράτευσε, καὶ ἔγινε ῥίζα τῶν μεταγενεστέρων ἱερέων. φοβουμένους δὲ τὸν Κύριον ὀνομάζει τοὺς προσηλύτους Ἐθνικοὺς, καθότι αὐτοὶ προσῆλθον εἰς τὴν πίστιν τῶν Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐφοβοῦντο τὸν Κύριον, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

20: „ Κύριος μνησθεὶς ἡμῶν εὐλόγησεν
„ ἡμᾶς· εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσρα-
„ ὴλ εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρών·
21: „ εὐλόγησε τοὺς φοβουμένους τὸν
„ Κύριον, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν
„ μεγάλων.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐνθυμήθη ἡμᾶς τοὺς δούλους του, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐλόγησε. τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ εὐλόγησεν; ἤτοι ἀπὸ μυρία ἀγαθὰ μᾶς ἐγέμωσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2) ἐπειδὴ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν ἕως καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς προγόνους ἐκείνων, δὲν ἔπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ νὰ εὐεργετῇ τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων. μοιράζει δὲ καὶ ἐδῶ τὸν λαὸν εἰς τρία μέρη κα-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Διαιρεῖ τὸν λόγον εἴς τε τὸν Ἰσραὴλ ϗ τὸ ἱερατικὸν γένος, ϗ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν προσιόντας αὐτῷ· οὐ γάρ ἐστιν ἴσον ἱερεὺς ϗ ἰδιώτης· ἀλλ᾽ ἔχει τι πλέον οὗτος. ϗ ὁ Δίδυμος· „ Πᾶν τὸ διορατικὸν γένος, διὰ τὸν νοῦν ἔχειν ὁρῶντα Θεόν· οἶκος Ἰσραὴλ χρηματίζει, διὰ τοῦ τυγχάνειν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος. ὁ δὲ Θεοδώρητος· „ Διδάσκει ὁ λόγος, ὅτι κἂν μὴ τὴν τῆς ἱερωσύνης τις ἀξίαν ἔχῃ, μηδὲ τὴν Ἰσραηλιτικὴν συγγένειαν περίκηται, τῷ δὲ θείῳ φόβῳ κοσμούμενος ἐπιμελῆται τῆς ἀρετῆς, τῆς ἴσης ϗ αὐτὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων τεύξεται προμηθείας.

(2) Προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος ϗ ταῦτα· „ Τί ἐστιν εὐλόγησε; μυρίων, φησιν, ἐνέπλησεν ἀγαθῶν· εὐλογεῖ μὲν γὰρ ϗ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν, ὡς ὅταν λέγῃ· „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον· ἀλλ᾽ ὁ τὸν Θεὸν εὐλογῶν, αὐτὸς κερδαίνει, λαμπρότερον ἑαυτὸν καθιστὰς, οὐκ ἐκείνῳ τι χαριζόμενος· ὁ δὲ Θεὸς εὐλογῶν ἡμᾶς, λαμπροτέρους ποιεῖ, ϗ οὐκ αὐτός τι προσλαμβάνει· ἀνενδεὲς γὰρ τὸ θεῖον· ὥστε ἑκατέρωθεν ἡμέτερον τὸ κέρδος. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Τὴν αὐτὴν ϗ ἐνταῦθα διαίρεσιν ἐποιήσατο, ϗ τῆς ἐλπίδος ὑπέδειξε τὸν καρπόν· εὐλογίαν γὰρ τῇ ἐλπίδι συνέζευξε, ϗ ταύτης ἔφη μεταδοῦναι, οὐ μόνον τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, ϗ τῷ οἴκῳ Ἀαρὼν, ἀλλὰ ϗ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Πότε ὁ Θεὸς λήθην ἀνθρώπων ἐδέξατο; (οὐδέποτε) ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν, ὃ διὰ τῶν εἰρημένων αἰνίττεται· ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ κατάραν ὄντες, οὐκ ἄλλως αὐτῆς ἀπολυθῆναι ϗ λαβεῖν εὐλογίαν ἠδυνάμεθα, εἰμὴ Χριστὸς ἐπὶ ξύλου κρεμασθεὶς τὴν κατάραν τὴν ἡμετέραν ἐβάστασεν, εἰκότως μνησθῆναι τὸν Κύριον πρόξενον, ϗ οὕτως ἡμᾶς εὐλογῆσαί φησι. ϗ ἄλλος δὲ λέγει· „ Πάντων μνημονεύει Θεὸς τῶν αὐτοῦ μεμνημένων.

καθὼς ἐδιαίρεσε τοῦτον καὶ ἀνωτέρω. τὸ δὲ τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων, τὸ λέγει κοινῶς καὶ διὰ τὰ τρία μέρη. μεγάλους δὲ καὶ μικροὺς λέγει, ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ σώματος καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν. ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ πενίαν, καὶ κατὰ την δόξαν καὶ ἀδοξίαν, καὶ κατὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δουλείαν: ἤγουν καὶ μακροὺς εἰς τὸ σῶμα καὶ κοντοὺς εὐλόγησε καὶ γέροντας καὶ νέους καὶ ἀδυνάτους, καὶ πλουσίους καὶ πτωχοὺς, καὶ ἐνδόξους καὶ ἀδόξους, καὶ αὐθέντας καὶ δούλους.

22: „ Προσθείη Κύριος ἐφ' ἡμᾶς, ἐφ' ἡ-
„ μᾶς, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἄμποτε νὰ αὐξήσῃ καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς υἱούς μας, καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς ἡμᾶς ἔτι καὶ ἔτι ἀγαθά. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν εἰς δεύτερον πρόσωπον, ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν. ὥστε ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ εὔχεται διὰ τὴν προσθήκην καὶ αὔξησιν τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν. αὐτοὶ γὰρ αὐξήνθησαν περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐπροσέθησαν τὰ ἀληθινὰ ἀγαθὰ καὶ οὐράνια.

23: „ Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ, τῷ

„ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὅτι λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς ὁποίους εὐλόγησεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὅταν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς. καθὼς Ἱστορεῖ ὁ Λουκᾶς. „ Καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτοὺς (Λουκ. κδ'.) εὐλογήσας γὰρ τοὺς Ἀποστόλους, διὰ τῶν Ἀποστόλων εὐλόγησε καὶ ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

24: „ Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ,
„ τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν
„ ἀνθρώπων.

Ὁ πρῶτος, λέγει, οὐρανὸς, τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας τοῦ αἰσθητοῦ Κόσμου, καὶ τὸν ὁποῖον ἔχει στροφὴν καὶ στέγην ὁ φαινόμενος οὗτος οὐρανὸς: ἤτοι τὸ στερέωμα κατὰ τὸν Θεοδώριτον. αὐτὸς, λέγει, εἶναι κατοικητήριον εἰς τὸν Κύριον. καὶ ὅρα τὴν ἐξήγησιν τοῦ, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, ἐν τῷ προτέρῳ ριβ'. Ψαλμῷ. τὴν δὲ γῆν ἔδωκεν εἰς κατοικίαν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ταύτην ἐποίησε. (2)

25: „ Οὐχ

---

(1) *Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες ὅση τῆς εὐλογίας ἡ ἰσχύς; τὰ γὰρ ῥήματα αὐτοῦ, ἔργα γίνεται· τὸν γοῦν οὐρανὸν τὸ ῥῆμα αὐτοῦ πεποίηκε· τῷ γὰρ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν· ἐκείνῳ τῷ λόγῳ σε εὐλογεῖ, τῷ τοσαῦτα δυναμένῳ.*

(2) *Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐνδιαιτᾶται δὲ τῷ οὐρανῷ τῶν ὅλων ὁ Κύριος, οὐ περιγεγραμμένην ἔχων τὴν φύσιν, ἀλλὰ τοῖς ἐκεῖ πολιτευομένοις τῶν ἁγίων Ἀγγέλων χαίρων χοροῖς. καὶ ὁ Χρυσόστομος δέ φησι· „ Οὐ τὰ ὑπερῷα λαβὼν, ἡμῖν ἀφώρισε τὰ ἐνταῦθα; οὐκ ἔστι τοῦτο· ἄπαγε· ἀλλὰ συγκαταβάσεως ὁ λόγος· εἰ γὰρ τοῦτό ἐστι, πῶς τὸ ἕτερον ἕστηκε τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ λεγόμενον· „ Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος; ἐκεῖνο γὰρ ἐναντίον τούτῳ· συγκαταβατικῷ τοίνυν κέχρηται λόγῳ, οὐκ ἀποκλείων ἐν οὐρανῷ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι ἐπαναπαύεται τοῖς ἐκεῖ. Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ Δίδυμος) „ Ὁ βαθύτερον ταῦτα θεωρεῖν δυνάμενος, ἐρεῖ εἶναί τινα ἐξαιρέτως ἐν τῇ Γραφῇ λεγόμενον οὐρανὸν, Θεῷ προσῳκειωμένον, ἐν ᾧ μόνος ὁ Θεός· ἀμέλει πρὸ τῆς παραβάσεως ὁ Διάβολος ὢν ἐν οὐρανῷ, ὡς κάτω που τυγχάνων ἔλεγεν· „ Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου· εἰς τοῦτον τὸν οὐρανὸν οὐδεὶς ἀναβέβηκεν, εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα-*

25 : „ Οὐχ' οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε Κύριε,
„ οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς
„ Ἅδου.
26 : „ Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν
„ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως
„ τοῦ αἰῶνος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀλλαχοῦ „ Μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου; (Ψαλ. κθ'. 12.) καὶ μὲ τό· „ Μὴ διηγήσεταί τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἔλεός σου; (Ψαλ. πζ· 12.) Κοντὰ δὲ εἰς ἐκείνους ὁποῦ βαθύτερον ςοχάζονται, νεκροὺς μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὁποῦ ἐνεκρώθησαν κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ πρὸ τοῦ νὰ φθάσουν ἀπὸ τὸν φυσικὸν θάνατον τοῦ σώματος, ἐφθάρησαν ἀπὸ τὸν προαιρετικὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας. ζωντανοὺς δὲ πάλιν ὀνομάζει ἐκείνους, ὁποῦ ζῶσιν ἐναρέτως, καὶ μεταβαίνουν ἀπὸ τὴν χθαμαλὴν ζωὴν ταύτην εἰς ζωὴν ὑψηλοτέραν καὶ θείαν. διότι ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετήν, αὐτοὶ δὲν θέλουν ὑμνολογήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὸν Θεόν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ „ οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν ςόματι ἁμαρτωλοῦ. (Σειρ. ιε'. 9.) ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεὸν ἐπειδὴ μέλλουν νὰ βασανίζωνται παντοτινά. οἱ δὲ ἐναρέτως ζῶντες, αὐτοὶ θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεὸν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ λέγει καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. καὶ οἱ μὲν νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετήν, καταβαίνουν εἰς τὸν ᾅδην. οἱ δὲ ζῶντες ἐν τῇ ἀρετῇ, ἀναβαίνουσιν εἰς τὸν οὐρανόν. (1) λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἡμεῖς οἱ ζῶντες. ἐφανέρωσεν ἐκείνους, ὁποῦ ἦτον ὅμοιοι μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν ἀρετήν: ἤγουν ὁποῦ ἦτον ἐνάρετοι, καθὼς ἦτον καὶ αὐτός.

ΨΑΛ-

καταβάς· ἐπεὶ κἀκεῖθεν ἀποςαλεὶς, ἐλήλυθε φάσκων· καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλὰ ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τούτου ἀπεςάλη· ὡς ὁ Πέτρος φησίν· „ Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἀποςαλέντι ἀπ' οὐρανοῦ· ἔνθα γὰρ ὁ Πατήρ, ἐκεῖ ϗ ὁ Υἱὸς ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὁ οὐρανὸς δὲ οὗτος οὐκ ἔςι τοπικός· ἀλλ' ἵν' οὕτως εἴπω, ἡ πρεπουμένη τοῦ Θεοῦ ὑπεροχὴ ϗ κατάςασις. Ἀλλὰ ϗ ὁ ἱερὸς Αὐγουςῖνος σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ἐν Κεφ. λα'. τῶν Μονολογίων· οὕτω γάρ φησιν· „ Ὅτι ἀθεώρητον ϗ ἀόρατον, ϗ ὑπὲρ λόγον ϗ ὑπὲρ νόησιν, ϗ ὑπεραπρόσιτον ϗ ὑπεραμετάβλητον, ϗ ὑπερακοινώνητον ἐκεῖνο πιςεύεται· ὅπερ οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνθρώπων, ἢ Ἀγγέλων εἶδεν, ἢ δύναται ἰδεῖν· οὗτός ἐςιν ὁ οὐρανός σου Κύριε, οὐρανὸς κρύπτων τὸ ὑπεράρχιον ϗ ὑπὲρ νόησιν ϗ ὑπὲρ λόγον ϗ ὑπερούσιον φῶς· περὶ οὗ λέγεται· „ Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ· ᾧ γῆ ἐςιν ὁ οὐρανός, ὅτι ὑπερθαυμαςῶς ὑπὲρ πάντα οὐρανὸν ἐκεῖνος ἐξῄρηται ϗ αὐτὸν τὸν ἐμπύριον οὐρανόν· διὸ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ προσείρηται ὅτι οὐδενὶ ἄλλῳ, ἢ τῷ Κυρίῳ γινώσκεται· εἰς ὃν οὐδεὶς ἀναβέβηκεν, εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ὅτι μηδεὶς οἶδε τὸν Πατέρα εἰμὴ ὁ Υἱός· ϗ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν· ϗ οὐδεὶς ἔγνω τὸν Υἱόν, εἰμὴ ὁ Πατὴρ ϗ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν· καθάπερ οὖν ϗ οὐδεὶς ἔγνω τὸ Πνεῦμα, εἰμὴ ὁ Πατὴρ ϗ ὁ Υἱός, ὧν τὸ Πνεῦμα ἐςιν· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεωρεῖς, ὅπως τὴν δημιουργίαν ὁ ποιητὴς πρὸς ἡμᾶς μερίζεται; ϗ ὥσπερ αὐτὸς ἀόρατος ὢν ἔχει τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀόρατον· οὕτως ἡμῖν τὴν κτίσιν τὴν ὁρατὴν ἀπένειμεν.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόςομος· „ Νεκροὺς οὐ τοὺς τετελευτηκότας φησίν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ἀσεβείαις ἐναποθανόντας· ἢ τοὺς ἐν ἁμαρτίαις καταςαπέντας, ἐπεὶ ϗ Ἀβραὰμ τετελευτηκὼς ἦν ϗ Ἰσαὰκ ϗ Ἰακώβ· ἀλλ' ὅμως οὕτως ἔζων, ὡς τὴν ἐκείνων μνήμην ποιήσασθαι μετὰ τῶν ζώντων· ϗ ἁπλῶς τοὺς δικαίους λέγει ζῶντας· ὥσπερ γὰρ ὁ Θεός ἐςι ζωὴ ϗ δικαιοσύνη· οὕτω ϗ οἱ δίκαιοι κατὰ μετουσίαν αὐτοῦ ζῶντες ὀνομάζονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ϗ ὁ Ἀθανάσιος νεκροὺς ὀνομάζουσιν ἐδῶ, τοὺς τοῖς νεκροῖς Εἰδώλοις λατρεύοντας, ϗ οὐκ ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὴν ζωήν: ἤτοι τὴν γνῶσιν τοῦ μόνου Θεοῦ· ζῶντας δὲ, τοὺς τὸν ζῶντα προσκυνοῦντας Θεόν, οἷς τὸν θεῖον ἀπεκλήρωσεν ὕμνον· πρὸς δὲ τούτῳ διδάσκει, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ προσήκειν τοὺς θεραπεύοντας τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν ἔτι ζῶντας, ὡς τοῦ θανάτου τοῦτο ποιεῖν κωλύοντος· ᾄσω γάρ φησι, τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου· ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΔ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ ὁ παρὼν ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεὸν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ προτερινός. (1)

1: „ Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύρι-
„ ος τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.
2: „ Ὅτι ἔκλινε τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοὶ, καὶ
„ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι.

Ἐγὼ, λέγει, ἠγάπησα τὸν Θεὸν (τοῦτο γὰρ ἐλλείπει, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούηται ἔξωθεν) καὶ εὐφράνθηκα, διατὶ αὐτὸς ἤκουσε τὴν δέησίν μου. καὶ διατὶ ἔκλινε τὸ αὐτί του, συγκαταβὰς εἰς τὴν ἐδικήν μου ἀσθένειαν, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ις'. Ψαλμὸν. ἑρμηνεύοντες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσάκουσον τῶν ῥημάτων μου. ὅθεν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλω ἐπικαλοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. (2)

3: „ Πε-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχαριστίαν περιέχει τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανόδου· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Προφητεύει τὰ κακὰ, ὅπου ὁ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος ἐποίησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ, Εἴτις ἐν τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον κατελέχθη, οὗτος ἤδη προκόψας ἀπὸ τοῦ φόβου ἐπὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἴποι ἂν τὸ ἠγάπησα· οὐ γὰρ παντός ἐστι τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλὰ τοῦ τελειουμένου ἤδη καὶ ὑπερβαίνοντος τὸν τῆς δουλείας φόβον, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι γενομένου τῆς υἱοθεσίας. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐ πρόσκειται μὲν οὖν τῷ ἠγάπησα, τὸ τίνα· προσυπακούεται δὲ παρ' ἡμῶν, ὅτι τὸν Θεὸν τῶν ὅλων· τὸ γὰρ κυρίως ἀγαπητόν· ὁ Θεός· ἐπειδήπερ ἀγαπητὸν (ἢ ἀγαθὸν) ὁρίζονται, (ὁ Ἀριστοτέλης δηλ.) οὗ πάντα ἐφίεται· ἀγαθὸν δὲ ὁ Θεὸς, καὶ πρῶτον καὶ τελειότατον τῶν ἀγαθῶν· αὐτόν τε οὖν ἠγάπησα τὸν Θεὸν, τῶν ὀρεκτῶν ὄντα τὸ ἔσχατον· καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παθήματα μετὰ χαρᾶς ὑπεδεξάμην· τίνα δέ ἐστι ταῦτα; μικρὸν ὕστερον διεξέρχεται, τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, τοὺς κινδύνους τοῦ Ἅδου, τὴν θλίψιν, τὴν ὀδύνην, ἅπερ πάντα αὐτῷ ἀγαπητὰ, διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθη καταδεξαμένοις, ἐφαίνετο· οὐ γὰρ παρὰ προαίρεσιν, οὐδὲ βιαίως καὶ κατηναγκασμένως ὑπέμεινα, φησι, τοὺς ἀγῶνας· ἀλλὰ στοργῇ τινι καὶ διαθέσει ὑπεδεξάμην τὰ ἐπίπονα, ὥστε ἔχειν με λέγειν· „ Ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἠγάπησα οὖν ταῦτα πάντα, εἰδὼς ὅτι ὑπὸ θεατῇ καὶ ἀθλοθέτῃ τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας διαφέρω κινδύνους· ἠγάπησα, καὶ τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδεξάμην τὸ εἰσακουσθῆναι· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ τίς οὐκ ἀγαπᾷ ἀκουόμενος; φησι; Πολλοὶ τῶν βιωτικῶν ἀνθρώπων, οὐ βούλονται ταῦτα ἀκούεσθαι, ἅπερ αὐτοῖς συμφέρει· ἀλλ' ἀ-

3 : „ Περιέσχονμε ὠδῖνες θανάτου. κίν-
„ δυνοι Ἄδου εὕροσάν με· θλίψιν
„ καὶ ὀδύνην εὗρον.
4 : „ Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσά-
„ μην.

Ἐγὼ νομίζω, ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα, εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἀναφέρονται εἰς τὸν ιζ'. Ψαλμὸν. λέγει γὰρ καὶ ἐκεῖ ὁ Δαβὶδ. „ Ἀγαπήσωσε Κύριε· ἔπειτα γράφει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὅτι θέλει τὸν ἀγαπήσει : ἤγουν διατί, λέγει, εἶσαι ἰσχύς μου, σερέωμά μου, καταφυγή μου, καὶ ἄλλα ὅμοια. ἔπειτα ἀκολούθως λέγει „ αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον. ὕςερον δὲ διηγεῖται καὶ τὰς συμφοράς, διὰ τὰς ὁποίας ἐπικαλέσθη τὸν Κύριον καὶ εἰσηκούσθη. λέγει γάρ· „ Περιέσχονμε ὠδῖνες θανάτου. Καὶ ἐδῶ δὲ τὰ αὐτὰ πάλιν λέγει· „ Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται. ἀντὶ τοῦ, εἰσήκουσέ μου ὁ Κύριος, ὅταν αὐτὸν παρεκάλεσα. ἢ λέγει, ὅτι ὁ Κύριος θέλει μου εἰσακούσει ἀκόμη, διατὶ καὶ τώρα μου εἰσήκουσεν. αἰτίαν δὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης του λέγει ὅτι εἶναι, τὸ ὅτι ἔχει νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος. ἔπειτα παρομοίως μὲ τὸ ἐν τῷ ιζ'. Ψαλμῷ λέγει· „ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι, καὶ ἔτζι ὕςερον διηγεῖται καὶ ἐδῶ τὰς συμφορὰς, διὰ τὰς ὁποίας θλιβεὶς, ἐπικαλέσθη πάλιν τὸν Κύριον· καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ αὐτάς. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ εἶπεν, ὅτι ἠγάπησεν. ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, ὠδῖνας θανάτου καὶ κινδύνους ἅδου, ἐξηγεῖ, τὶ εἶναι αὐτά : ἤγουν ὅτι εἶναι θλίψις καὶ ὀδύνη· θλίψιν γάρ φησι, καὶ ὀδύνην εὗρον. περὶ δὲ τῶν ὠδίνων τοῦ θανάτου καὶ τῶν κινδύνων τοῦ Ἅδου εἴπομεν πλατύτερον εἰς τὸν ῥηθέντα ιζ'. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου, καὶ ὅρα ἐκεῖ. (1)

„ Ὦ

ἀξιοῦσι μὲν τὰ συμφέροντα αὐτοῖς γίνεσθαι, εἶτα ἐπειδὰν γένηται, ἀλύουσι ϗ δυσανασχετοῦσι· τὰ γὰρ συμφέροντα ταῦτά ἐςιν, ἅπερ ὁ Θεὸς ἐπίςαται εἶναι συμφέροντα, κἂν πενίαν εἴπῃς, κἂν λιμὸν, κἂν νόσον, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον τοιοῦτον· ἐγὼ οὖν, φησιν, ἐπὶ ταῖς ὠδῖσι ϗ τοῖς κινδύνοις ἠγάπησα τὸν Θεὸν, ὅτι εἰσήκουσέ μου, ϗ ἐποίησεν ἐπ' ἐμοὶ τὰ συμφέροντα. ϗ πάλιν λέγει· „ Ἔκλινεν, εἶπε, τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί· ἵνα τὸ ἑαυτοῦ ἀσθενὲς ἐπιδείξηται, ὅτι χαμαὶ κειμένῳ συγκατέβη διὰ φιλανθρωπίαν. ἄλλος δέ φησιν· „ Ἡ θεία ἀκοὴ φωνῆς οὐ δεῖται πρὸς αἴσθησιν· οἶδε γὰρ ϗ ἐν τῷ κινήματι τῆς καρδίας γνωρίσαι τὰ ἐπιζητούμενα· ἢ οὐκ ἀκούεις, ὅτι Μωσῆς μηδὲν φθεγγόμενος, ἀλλὰ τοῖς ἀλαλήτοις αὐτοῦ ςεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῷ Κυρίῳ, ἤκουσε παρὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος· „ Τί βοᾷς πρός με; ἔργων γοῦν δικαίων παρουσία, μεγαλοφωνία ἐςὶ παρὰ Θεῷ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες ὅπλον ἰσχυρόν; εἶδες παραμυθίαν πάντα λύουσαν τὰ δεινά; εἶδες ψυχὴν διαθερμαινομένην τῷ πόθῳ τοῦ Δεσπότου; ἤρκεσε γάρ μοι φησιν, εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν περιεχόντων κακῶν, τὸ καλέσαι τὸν Θεόν· διατὶ οὖν ἡμεῖς καλοῦμεν πολλάκις ϗ οὐκ ἀπαλλαττόμεθα τῶν δεινῶν; ὅτι οὐ καλοῦμεν, ὡς καλεῖν δεῖ· αὐτὸς γὰρ ἕτοιμός ἐςιν ἀεὶ τοῦ παρέχειν· ϗ τοσαύτη αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης, ὡς τὴν ἡμετέραν πρὸς ἐκείνην συγκρινομένην, πονηρίαν φαίνεσθαι· διὰ τοῦτό σε τῷ ἀδοκήτῳ κακῷ περιπεσεῖν ἐᾷ· ἵνα αὐτὸν καλέσῃς· ἵνα ἀκριβέςερον αὐτῷ συνάπτῃ· ἐπεὶ ϗ μητέρες τὰ ἀφηνιῶντα τῶν παιδίων προσωπείοις διαφόροις ἐκδειματεῦσαι, ἀναγκάζουσιν εἰς τοὺς οἰκείους καταφεύγειν κόλπους, οὐ λυπῆσαι βουλόμεναι, ἀλλὰ τὴν προσεδρείαν αὐτῶν σοφιζόμεναι. λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἐπειδὴ περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου, ϗ κίνδυνοι Ἅδου εὕροσάν με, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῖς πειρασμοῖς τούτοις ὑποπεσεῖν ὡς ἀκουσίοις, ὅτι ϗ πολλῷ πλείονας τούτων κατὰ τὸ ἑκούσιον πειρασμοὺς ἐμαυτῷ προσεθέμην, θλίψιν ϗ ὀδύνην· ἅπερ ἑκὼν ἐμαυτῷ ἐπεζεῦρον, οὐκ ἀκουσίως ὑπ' αὐτῶν κατελήφθην· ἐν μὲν γὰρ τοῖς κατόπιν, κίνδυνοι, φησιν, ἅδου εὕροσάν με· ἐνταῦθα δὲ, θλίψιν ϗ ὀδύνην εὗρον. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἀνενδότως ἔχων εὑρέθην πρὸς τὰ παρὰ τοῦ πειράζοντος ἀπαχθέντα, ἵνα δείξω τὴν περιουσίαν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, προσέθηκα θλίψεις ἐν τῇ θλίψει, ϗ ὀδύνην ἐν τῇ ὀδύνῃ· οὐ τῇ ἐμαυτοῦ δυνάμει τῶν ἀλγεινῶν κατεπανισάμενος· ἀλλὰ διότι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην· τοιοῦτόν ἐςι ϗ τὸ τοῦ Ἀποςόλου λέγοντος· „ Ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς· νικᾷ μὲν γὰρ, ὁ μὴ ἐνδιδοὺς ταῖς πρὸς ἀνάγκην ἐπαγομέναις ὀδύναις· ὑπερνικᾷ δὲ, ὁ ϗ αὐθαιρέτως ὀδύνας εἰς ἐπίδειξιν τῆς ὑπομονῆς ἐπισπώμενος· ὁ γενόμενος ἐν ἁμαρτίᾳ τινὶ πρὸς θάνατον, λεγέτω· περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου. „ Πᾶς γάρ φησι, ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγέννηται· ὅτε οὖν φησιν, ἤμην ἐργάτης ἀνομίας, ἐκτοφορούμην ὑπὸ τοῦ θανάτου· τότε ϗ εὑρέθην ὑπὸ τῶν τοῦ ἅδου κινδύνων· πῶς οὖν ἐξιλασάμην ἐμαυτόν; ἐπειδὴ θλίψιν ϗ ὀδύνην εὗρον, ϗ τὴν διὰ μετανοίας κά-

„ Ὦ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου.

5: „ Ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ δίκαιος,
„ καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ.

Ὦ Κύριε καὶ Θεὲ, λέγει, λύτρωσαί με ἀκόμη καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὰ μέλλοντα κακὰ, ὁποῦ ἠμποροῦν νὰ μοι ἀκολουθήσουν. (1) βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβὶδ διδάσκει τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων. λοιπὸν μὴ ἀπελπισθῇς ὦ ἁμαρτωλὲ, ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτες. καὶ πάλιν τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι καὶ δίκαιος. λοιπὸν μὴ ξεθαῤῥεύσῃς εἰς τὸ ἔλεός του, καὶ ἀμελήσῃς, ἢ καταφρονήσῃς. ἀλλὰ καὶ ἔλπιζε ὁμοῦ καὶ φοβοῦ, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων. ἔπειτα διὰ νὰ δείξῃ ὁ Δαβὶδ, πῶς ὁ Θεὸς κλίνει περισσότερον εἰς φιλανθρωπίαν παρὰ εἰς δικαιοσύνην κατὰ τὸν Θεοδώρητον, (2) ἐπρόσθεσε καὶ εἶπεν, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ. τὸ δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐῤῥέθη πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἐθνῶν.

6: „ Φυλάσσων τὰ νήπια ὁ Κύριος,

Ἐδῶ ἀκούεται ἔξωθεν τὸ ἐστίν: ἤγουν φυλάσσων ἐστὶ τὰ νήπια ὁ Κύριος. ἐπαινεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ καὶ ταύτην τὴν ξεχωριστὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ νήπια. διατὶ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ Χρυσόστομον, ἀνίσως ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια δὲν ἐφύλαττε τὰ μικρὰ παιδία, ὅταν μάλιστα εὑρίσκονται εἰς τὰ σπάργανα, εὐκόλως ἤθελε θανατώσῃ αὐτὰ καὶ ὄφις, καὶ σκορπίος, καὶ πολλὰ ἄλλα φαρμακερὰ ζωΰφια καὶ ὀγλίγωρα ἤθελαν διαφθείρουν.

κάκωσιν ἐμαυτῷ ἐπενόησα· καὶ οὕτως ἐτόλμησα τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσασθαι, ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Θλίψιν καὶ ὀδύνην ἐκάλεσε τὴν μετάνοιαν· θλίψιν μὲν, ὡς ἀνάμνησιν ἁμαρτίας ἔχουσαν· ὀδύνην δὲ, ἕνεκα τῶν πόνων, μεθ᾽ ὧν κατορθοῦσθαι πέφυκε, σάκκου καὶ σποδοῦ καὶ ἀγρυπνίας· ταύτην γὰρ εὑρών: τουτέστιν ἐπιδραμὼν αὐτῇ, τὸ ὄνομα Κυρίου εἰκότως ἐπεκαλεῖτο· εὐχὴ γὰρ τῆς μετανοίας ὑπόστασις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες φιλόσοφον ψυχήν; πῶς τὰ βιωτικὰ ἀφεὶς ἓν ζητεῖ μόνον, τὸ τὴν ψυχὴν ἀσινῆ διαμεῖναι; καὶ μηδὲν παθεῖν τῶν παραβλαπτόντων αὐτήν; ταύτης γὰρ εὖ διακειμένης, τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἕψεται· ὥσπερ οὖν οὐκ εὖ ἐχούσης, οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος τῆς λοιπῆς εὐημερίας· διὸ δεῖ πάντα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν, ὥστε ταύτην διασώζεσθαι· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ. γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις· καθάπερ γὰρ ὁ ὄφις τὸ λοιπὸν σῶμα προΐεται, ὥστε τὴν κεφαλὴν διασῶσαι· οὕτω καὶ σὲ τὰ ἄλλα πάντα ἐκδιδόναι χρὴ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς. Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος ἑρμηνεύων τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος· „ Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης (Ἰωάν. ιβ΄.) ὁμοίως καὶ τὸ Ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· „ Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας (Ἑβρ. ε΄. 7.) ταῦτα λέγω, ἑρμηνεύων λέγει, ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου προεφήτευσεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ καὶ εἶπε· „ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι· περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου, κίνδυνοι ᾅδου εὕροσάν με· θλίψιν καὶ ὀδύνην εὗρον καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην· ὦ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Θεοδωρίτου εἰσὶ ταῦτα· „ Δὶς τοῦ ἐλέους μνημονεύσας, ἅπαξ τῆς δικαιοσύνης ἐμνήσθη· δεικνὺς τὸν Θεὸν ἐπιῤῥεπέστερον εἰς φιλανθρωπίαν· νικᾷ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τῆς δικαιοσύνης τὴν ψῆφον· καὶ οἱονεὶ μέσον ταύτην ἐναπολαμβάνει· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἔστι δὲ ἔλεος πάθος ἐπὶ τοὺς παρ᾽ ἀξίαν τεταπεινωμένους παρὰ τῶν συμπαθῶς διατεθειμένων γινόμενον· ἐλεοῦμεν τὸν ἐκ μεγάλου πλούτου πρὸς τὴν ἐσχάτην πενίαν μεταπεσόντα· καὶ τὸν ἐπὶ κάλλει καὶ ὥρᾳ σώματος ἀγαλλόμενον, ὑπὸ τῶν αἰσχίστων παθῶν διαφθαρέντα· ἐπεὶ οὖν καὶ ἡμεῖς ἦμέν ποτε ἔνδοξοι ἐπὶ τῆς τοῦ παραδείσου διαγωγῆς, ἐγενόμεθα δὲ ἄδοξοι καὶ ταπεινοὶ διὰ τὴν ἔκπτωσιν, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ, ὁρῶν ἡμᾶς οἷοι ἀνθ᾽ οἵων γεγόναμεν· διὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἀδὰμ ἀνεκαλεῖτο τῇ τοῦ ἐλέους φωνῇ, „ Ἀδὰμ ποῦ εἶ; οὐ γὰρ διδαχθῆναι ἐζήτει ὁ πάντα εἰδώς· ἀλλὰ νοῆσαι αὐτὸν ἐβούλετο, οἷος ἀνθ᾽ οἵου γέγονε· ποῦ εἶ; ἀντὶ τοῦ, εἰς ποῖον πτῶμα κατελήλυθας ἀπὸ τηλικούτου ὕψους; εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐπεὶ μετὰ δικαιοσύνης ἐλεεῖ ὁ Κύριος, ἐλεήμων ἐστὶ καὶ δίκαιος· οὐ δίκαιος ἐν τῷ ἐλεεῖν ἦν ὁ Σαοὺλ ἐλεῶν τὸν Ἀγάγ· καὶ εἰ πᾶν τὸ ἐλεεῖν ἦν δίκαιον, οὐκ ἂν περί τινων εἶπεν ὁ νόμος· „ Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει ("Εξ. κγ΄. 3.) καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὡς ἐλεήμων ὁ Θεὸς οὐκ ἀποστρέφει τῷ ἁμαρτωλῷ δεομένῳ τὸ πρόσωπον· ὡς δίκαιος δὲ, οὐχ ἁπλῶς αὐτὸν, εἰ μὴ διὰ μετανοίας προσδέχεται.

ροῦν πίπτοντα εἰς λάκκους καὶ πηγάδια, καὶ κρημνούς, καὶ εἰς ἄλλους τοιούτους ἐπικινδύνους τόπους. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώρητος, ἐνόησαν τὸν λόγον τοῦτον διὰ τὰ ἔμβρυα, ὁποῦ εὑρίσκονται ἀκόμη μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των, τὰ ὁποῖα κινοῦνται μὲν, μέσα εἰς τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ὑγροὺς τόπους τῆς μήτρας· καθὼς καὶ τὰ ψάρια κινοῦνται μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, καὶ μήτε νὰ ἀναπνέουν ἠμποροῦν ἐκεῖ μέσα εὑρισκόμενα. τότε γὰρ μόνον ἀναπνέουν ἀφ' οὗ γεννηθοῦν. ὕστερον δὲ πάλιν ἀφ' οὗ αὐτὰ εὔγουν ἀπὸ τὴν θερμότητα τῆς μήτρας εἰς τὸν ἔξω ψυχρὸν τοῦτον καὶ ἀσυνείθιστον ἀέρα, οὐδὲ εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ ἤθελαν ζήσουν ἀνίσως δὲν ἐφυλάττοντο ἀπὸ τὴν θείαν Πρόνοιαν. ἢ καὶ ἄλλως, νήπια θέλεις νοήσεις τοὺς νεοπαγεῖς καὶ ἀρχαρίους εἰς τὴν ἀρετὴν, τοὺς ὁποίους φυλάττει ἡ θεία Πρόνοια διὰ τὴν ἀπειρίαν ὁποῦ ἔχουν, ἕως ὁποῦ νὰ προκόψουν καὶ νὰ γένουν δυνατοὶ, εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τὰ πάθη, καὶ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς τοὺς Δαίμονας. (1)

„Ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με.

Ἐταλαιπωρήθην, λέγει, ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἔσωσέ με: ἤτοι ἐλύτρωσέ με ἀπὸ τούτους ὁ Κύριος. διότι ἄφησε μὲν ἐμὲ νὰ κακοπαθήσω, διὰ νὰ γένω φιλοσοφώτερος. ἔλυσε δὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρίσω τὴν χάριν καὶ πρόνοιαν, ὁποῦ ἔχει εἰς ἐμέ. καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη μὲ εὐεργέτησε, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ὁ Θεὸς σώζει ἐκείνους ὁποῦ κατορθώσαι τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως. (2)

7: „Ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τὴν ἀ„νάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέ„τησέ σε.

8: „Ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχήν μου ἀπὸ „θανάτου· τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀ„πὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου „ἀπὸ ὀλισθήματος.

Εἰς μερικοὺς φαίνεται, πῶς μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του νὰ γυρίσῃ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἐλευθερίαν τῶν πειρασμῶν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμαζεν ἕως τότε, παρηγορεῖ γὰρ τὸν ἑαυτόν του διὰ τοῦτο, πῶς εὐεργετήθη τότε καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν ἐλπιζόμενον θάνατον, ἀπὸ τὰ δάκρυα, ὁποῦ ἔχυνεν ἐκ τῆς πολλῆς θλίψεως, καὶ ἀπὸ τὰς παγίδας, ὁποῦ εἶχον στημένας κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροί, εἰς τὰς ὁποίας πολλαῖς φοραῖς ἐπιάνετο. ἀνίσως δέ τινας νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα κατὰ ἀναγωγὴν, ἀνάπαυσιν μὲν θέλει εἰπῇ, πῶς εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἡ ἀπὸ τοῦ Κόσμου τούτου ἀναχώρησις τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἐλευθερώνει αὐτὸν ἀπὸ κάθε λυπηρόν. αὕτη γὰρ ἡ ἀναχώρησις καὶ ἀνάπαυσις, εἶναι μία εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς δικαίους ἄνδρας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ, δι' αὐτῆς ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὸ βάρος καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη τοῦ σώματος. ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος „ καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει τούτῳ στενάζομεν, βαρούμενοι. (Β. Κορ. έ. 4.) Καὶ πάλιν „ τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. (Φιλιπ. α΄. 23.) ἁρμόζου-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Νήπιά φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ ἀναγεννωμένους, τοὺς κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ νηπίους ὄντας, τῷ γεγράφθαι καὶ γεγονέναι ὡς τὰ παιδία, οὓς αὐτὸς ὁ Κύριος φυλάσσει, οὐκ ἐῶν προσβαλεῖν αὐτοῖς πολεμίους, τῷ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον οὕτω τὸ ῥητὸν νοήσεις· „ Ἐπειδὴ ἐταπεινώθην, καὶ ἐστράφην, καὶ ἐγενόμην ὡς τὸ νήπιον, καὶ ἐδεξάμην τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὡς παιδίον, καὶ διὰ τῆς ἀκακίας ἐμαυτὸν εἰς τὴν τῶν παιδίων ταπείνωσιν κατήγαγον· ὁ φυλάσσων τὰ νήπια Κύριος, ἔσωσέ με ἐκ τῶν ὠδίνων τοῦ θανάτου, καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τοῦ ᾅδου· οὐκ εἶπεν· οὐκ εἴασεν εἰς κινδύνους ἐμπεσεῖν, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν διέσωσε· προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Διπλῆ ἡ εὐχαριστία ἐνταῦθα· καὶ ὅτι εἴασεν ἐμπεσεῖν εἰς κινδύνους, καὶ ὅτι ἐμπεσόντα οὐ κατέλιπε, καὶ ἑκατέρωθεν εὐηργέτησεν· ἀμφότερα γὰρ εὐεργεσίας εἶδος, καὶ τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον οὐκ ἔλαττον· ἀλλ' εἰδέ τι θαυμαστὸν εἰπεῖν, καὶ μεῖζον, ὅσῳ τὸ μὲν, κινδύνους ἔλυσε· τὸ δὲ, ψυχὴν φιλοσοφωτέραν εἰργάσατο.

ζουσι λοιπὸν τὰ ῥητὰ ταῦτα εἰς τοὺς δικαίους, ὁποῦ χωρίζονται ἀπὸ τὸ βαρὺ καὶ πολύμοχθον σῶμα τοῦτο, καὶ ἀναπαύονται εἰς μονὰς οὐρανίους. ὅθεν ὁ Δαβίδ, ἀφ' οὗ εἶπεν, ὅτι Κύριος εὐεργέτησέ σε, ἐπρόσθεσεν „ ὅτι ἐξείλετο: ἤτοι ἐλύτρωσε τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου: ἤτοι ἐκ τῆς ἁμαρτίας μου, ἥτις εἶναι ψυχικὸς θάνατος, διατὶ νεκρώνει τὰς εἰς τὴν ἀρετὴν ἐνεργείας τῆς ψυχῆς. ἐλύτρωσε δὲ καὶ τὰ ὀμμάτιά μου ἀπὸ τὰ δάκρυα. ἐπειδὴ πλέον δὲν δακρύουν ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς θλίψεις. ἐλύτρωσε καὶ τὰ ποδάριά μου ἀπὸ τὰ ὑποσκελίσματα καὶ σκοντάμματα, τὰ ὁποῖα ἔβαλον ἔμπροσθέν μου οἱ ὁρατοὶ καὶ ἀόρατοι ἐχθροί, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύοντο. (1)

9: „ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων.

Χώρα ζώντων εἶναι ὁ οὐρανός, ἢ ὁ μέλλων Κόσμος, ὅπου κανεὶς δὲν ἀποθνήσκει· ὁ δὲ παρὼν Κόσμος εἶναι χώρα καὶ τόπος τῶν ἀποθνησκόντων. (2) θέλω λοιπόν, λέγει, εὐαρεστήσω εἰς ἐκείνην τὴν ἄφθαρτον χώραν, μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων λατρεύων ἀνεμποδίστως τῷ Θεῷ, χωρὶς νὰ ἦναι τινας νὰ μὲ ἐπιβουλεύεται· ἢ εὐαρεστήσω εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εὐάρεστος θέλω κριθῶ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· τὰ ῥητὰ δὲ ταῦτα ἐξηγήθησαν καὶ κατὰ ἄλλην ἐξήγησιν ἐν τῷ νε'. Ψαλμῷ. ὅπου γράφεται „ Ὅτι ἐῤῥύσω τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος· εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων. (3)

ΨΑΛ-

(1) Προςίθησι δὲ ϗ ταῦτα ὁ Χρυσόστομος· „ Εἰ γὰρ ϗ ἐξ ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰσενήνεκται, ἀλλ' ὅμως εἰς εὐεργεσίαν ἡμῶν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀπεχρήσατο· ὃς τῶν ἐνταῦθα κακῶν ἀπαλλαγὴν ἔχων ϗ πρὸς τὴν ἄνω πολλάκις μετάγων ζωήν, οὐκ οἶδα, εἰ κυρίως προσαγορεύεται θάνατος, ἐν ὀνόματι μᾶλλον ἢ πράγματι τὸ φοβερὸν ἔχων· εἰ δὲ φοβερὸν τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, παρὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν οὕτω διακειμένων δοκεῖ· οὐχ' ὁ θάνατός ἐστιν ὁ ποιῶν τὴν λύπην, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν συνειδός· παῦσαι οὖν τοῦ εἶναι ἁμαρτωλός, ϗ ἔσται σοι ποθεινὸς ὁ θάνατος. λέγει δὲ ϗ ὁ Βασίλειος· „ Ἀνάπαυσιν ἑαυτοῦ τὰς ἄνω λέγει μονὰς ὁ δίκαιος, ἃς ἀπολήψεται τῶν ἀγώνων ἀντιμισθίαν· διὸ ἑαυτῷ προσάγει τοὺς παρακλητικοὺς (λόγους) ὁ καλὸς ἀγωνιστής, παραπλησίως τῷ Παύλῳ λέγων· „ Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος· πρόκειται γὰρ ἀνάπαυσις αἰωνία τοῖς νομίμως τὸν ἐνταῦθα διαθλήσασι βίον, οὐ κατὰ ὀφείλημα τῶν ἔργων ἀποδιδομένη· ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσι παρεχομένη· καλῶς δὲ εἶπεν εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὡς ἰδίαν οὐκ ἀλλοτρίαν· τὰ γὰρ ἡτοιμασμένα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οἱ ἅγιοι ἀπολαμβάνουσιν ὡς ἴδια κτήματα. προςίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος· τοῦτο τοῦ προτέρου μεῖζον, ὅτι οὐ μόνον λύπης ἐσμὲν ἀπηλλαγμένοι, ἀλλὰ ϗ τοῦ ὑποσκελίζεσθαι ϗ ἐπιβουλεύεσθαι· ἐπὶ τῆς πέτρας ἕστηκε λοιπὸν ὁ ἀπελθὼν μετὰ τῶν κατορθωμάτων· τοῦ λιμένος ἐπίληπται· πάντα ἀνῄρηται τὰ κωλύματα· λοιπὸν οὐδαμοῦ θόρυβος, οὐδὲ ταραχή· ἀλλ' ἐν εὐδοκιμήσει διηνεκεῖ μένει, ὁ οὕτως ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἀποκοπή· κατατείνει γὰρ αὐτὴν ἡ ἁμαρτία, ϗ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις συντρίβει· ὅθεν ϗ τὸ Βάπτισμα ὡς ἀπαλλαγὴν ἁμαρτημάτων ἔχων, ὕδωρ ἀναπαύσεως ὁ Δαβὶδ προσηγόρευσε· τὴν ψυχὴν τοίνυν τὴν ἐν ἁμαρτίαις πλανηθεῖσαν ἐπιστρέψαι πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τὴν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἢ τὴν διὰ τῶν δακρύων ϗ τῆς μετανοίας προτρέπεται· ϗ ὁ Βασίλειος πάλιν· „ Συγκρίσει τῶν ὧδε, τὴν μέλλουσαν ἀνάπαυσιν διαγράφει· ἐνταῦθα γὰρ περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου· ἐκεῖ δέ· „ Ἐξείλετο τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου· ἐνταῦθα οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ ἐκ θλίψεως προχέουσι δάκρυον· ἐκεῖ δὲ οὐκ ἔστι δάκρυον· ἀφεῖλε γὰρ ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου ('Ησ. κε'. 8.) ἐνταῦθα πολὺς ὁ κίνδυνος τοῦ ὀλισθήματος· διὸ ϗ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· „ Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ· ἐκεῖ δὲ πάγιαι αἱ βάσεις· ἀπερίτρεπτος ἡ ζωή· οὐκέτι κίνδυνος πρὸς ἁμαρτίαν ὑπενεχθῆναι.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Χώραν ζώντων οὐ τὸν παρόντα βίον καλεῖ, ἐν ᾧ θρῆνοι ϗ ὀδυρμοὶ ϗ νόσοι ϗ θάνατοι ϗ ἁμαρτίαι ϗ συμφοραί· ἀλλὰ τὸν τούτων ἁπάντων ἀπηλλαγμένον βίον, ἐν ᾧ ἀναλαίπωρος τῆς ἀρετῆς ἡ κτῆσις, ϗ δίχα πόνων ὁ τῆς δικαιοσύνης προσγίνεται πλοῦτος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καλῶς δὲ εἶπεν ἐν χώρᾳ ζώντων· ἐκείνη γὰρ ὄντως ζωὴ ἀπηλλαγμένη θανάτου, ἀμιγῆ τὰ ἀγαθὰ ἔχουσα· ἔσχατος γάρ, φησιν, ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ κόσμος οὗτος αὐτός τε ἐστι θνητὸς ϗ χωρίον ἀποθνησκόντων· καί γε ἡ ψυχὴ ἐν σώματι φθαρτῷ καταχεκλεισμένη,

ϗ

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΕ.

„ Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι καὶ ὁ παρὼν Ψαλμὸς, καθὼς ἦτον καὶ οἱ προλαβόντες· ὅθεν ἔχει καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ἐκείνων ἐπιγραφήν.

Ι : „ Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα.

Λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ „ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων, διὰ τοῦτο λέγει τώρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. Ἐπίστευσα διὰ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐπροφήτευσα ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον Ψαλμόν: ἤγουν ἐπίστευσα, ὅτι θέλω εὐαρεστήσω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων· διὰ τοῦτο καὶ ἐλάλησα τοῦτο· οὐ γὰρ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ἐκείνην ἐθεασάμην τὴν χώραν, ἀλλὰ κατάδηλόν μοι ταύτην ἡ πίστις πεποίηκε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κς. Ψαλμὸν πάλιν εἶπε „ Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων· ἀγκαλὰ καὶ τοῦτο ἐξηγήθη ἐκεῖ κατὰ ἄλλην ἔννοιαν.

„ Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα.

Ἐγὼ, λέγει, τυχὼν παρὰ Θεοῦ τῆς προγνώσεως ταύτης, ὅτι θέλω εὐαρεστήσω εἰς τὸν Θεὸν, ἐταπεινώθηκα πολλὰ, νομίζοντας πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς τοιαύτης μεγάλης δωρεᾶς, καὶ φοβούμενος, μήπως ὑπερηφανευθῶ, καὶ χάσω τὴν τόσον μεγά-

---

ἡ ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς βαδίζουσα, οὐκ ἔστιν ἐν χώρᾳ ζώντων, ἀλλ' ἡμιθανής τις ὥσπερ τυγχάνει, νεκρὸν τῷ ἰδίῳ λόγῳ, καὶ τῇ φύσει φθαρτὸν περιβεβλημένη σῶμα· ὥστε εἶναι πάντα ἄνθρωπον ἐκ νεκροῦ καὶ ζῶντος συμπεπηγμένον· οὐκοῦν οὐκ ἔστι χώρα ζώντων ἡ ἐπὶ γῆς διατριβὴ, καὶ ὁ ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι βίος· διὸ καὶ ἀλλοτρίαν τῆς οἰκείας ψυχῆς τὴν ἐνταῦθα χώραν ὁ δίκαιος ἐπίσταται· ὅτι μὴ ἀπὸ γῆς εἴληπται ἡ ψυχὴ, μηδὲ εἰς γῆν χωρεῖ· ἄλλης ἐστὶ χώρας τῆς ὀνομαζομένης χώρας ζώντων. Καὶ ὁ Βασίλειος δέ φησι· „ Χώρα ἐστὶν ἐκείνη τῶν ζώντων, ἐν ᾗ μάλιστα εὐαρεστήσειν τῷ Θεῷ ὁ Προφήτης κατεπαγγέλλεται, ὡς ὑπ' οὐδενὸς μέλλων τῶν ἔξωθεν διακόπτεσθαι· ἐκείνη χώρα ζώντων, ἐν ᾗ οὐκ ἔνι νὺξ· οὐκ ἔνι ὕπνος τὸ τοῦ θανάτου μίμημα· οὐκ ἔνι βρῶσις καὶ πόσις τὰ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ὑπερείσματα· οὐ τῶν ἔξωθέν τι περισπαστικῶν· ἀλλὰ χώρα ζώντων, οὐκ ἀποθνησκόντων διὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλὰ ζώντων διὰ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν τὴν ἐν Χριστῷ.

φαλὴν χάριν. (1)

2 : „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου·
„ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης.

Ἔκςασιν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. διότι ἐγὼ, λέγει, ἐκπλαγεὶς καὶ θαυμάσας τὴν θαυμαςὴν ἐκείνην χώραν τῶν ζώντων, τὴν ὁποίαν ἐθεάσθην διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἶπον φανερῶς, ὅτι κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον, εἶναι ψεύςης κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην μακαριότητα, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ψευδομένην εὐημερίαν ὠνόμασε. καθὸ αὐτὴ δὲν παραμένει, ἀλλὰ ὡσὰν ἕνα ὄνειρον ψευδὲς καὶ ἀνυπόςατον ὀγλίγωρα περνᾷ καὶ διαλύεται. πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα ματαιότης ματαιοτήτων εἶναι κατὰ τὸν Ἐκκλησιαςήν. διατὶ μεταβάλλονται εὐκόλως καὶ διαφθείρονται. τὰ δὲ ἀγαθὰ ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον τῶν ζώντων, εἶναι ὄντως ἀληθῆ, διατὶ εἶναι μόνιμα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ἀθάνατα. (2)

3 : „ Τί

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Πίςις ἡγείσθω τῶν περὶ Θεοῦ λόγων, πίςις ϗ μὴ ἀπόδειξις· πίςις ἡ ὑπὲρ τὰς λογικὰς μεθόδους τὴν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἕλκουσα· εἴθε κἀμοὶ γένοιτο πιςεῦσαι ἀξίως, ἵνα λαλήσω νῦν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ, πέντε λόγους ἐν τῷ νοΐ μου· ϗ μηδεὶς καταχλευαζέτω τὸν λόγον, ὡς ἀβασανίςως ἡμῶν εἰς τὴν ὑπὲρ ὧν λέγομεν συγκατάθεσιν τοὺς ἀκούοντας ἐναγόντων· ἀνάγκη γὰρ ἑκάςης μαθήσεως ἀνεξετάςους εἶναι τὰς ἀρχὰς τοῖς μανθάνουσιν· ὅλως δὲ ἡ ἄνευ πίςεως ἐπὶ τὸ λαλεῖν ἐρχομένη ψυχὴ, διακενῆς ληρήσει, κατ᾽ οὐδενὸς ὑποκειμένου τὸν λόγον προάγουσα· ἀρχὴ τοίνυν λόγου ἔμφρονος πίςις, ἰσχυρῶς τῇ καρδίᾳ τοῦ λαλοῦντος ἐνιδρυμένη· ἔπειτα πόθεν ἡμῖν δυνατὸν τὰ περὶ τὴν πίςιν τέλειον κατορθοῦν, ἐφεξῆς ἐπάγει λέγων· „ Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα· ὁ γὰρ μὴ ταπεινώσας ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν, μηδὲ κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀποςόλου λέγων τό· „ Ἀδελφοὶ ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι· ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ ἐκμετρῶν τὰ ἀνέφικτα, οὐ δύναται λέγειν τὸ, ἐπίςευσα διὸ ἐλάλησα· ἐπειδὴ οὐδὲ τὸ ἐφεξῆς ἐπάγειν αὐτῷ δυνατόν· „ Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα· εἶπε δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος· „ Ταύτης τῆς λέξεως τὴν διάνοιαν ὁ Ἀπόςολος Κορινθίοις δηλοῖ· „ Ἔχοντές φησι τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τῆς πίςεως κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐπίςευσα διὸ ἐλάλησα· ϗ ἡμεῖς πιςεύομεν διὸ ϗ λαλοῦμεν· πνεῦμα πίςεως λέγων: ἤτοι τὴν ἕξιν τὴν ἀπὸ τῆς πίςεως ἐγγινομένην· ἢ τὸ ἐπιχορηγούμενον ἐκ Θεοῦ τῷ πίςιν ἔχοντι Πνεῦμα· τῷ δὲ ἐπίςευσα διὸ ἐλάλησα, συνᾴδει τό· „ Καρδίᾳ μὲν πιςεύεται εἰς δικαιοσύνην, ςόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν (Ῥωμ. ι΄. 10.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης ὑψηλότερον λέγει· „ Τί ἐςι τὸ ὄντως καλόν; ἰδίων ὀφθαλμῶν ἑκάςῳ χρεία· ἵνα τὸ κάλλος ἐκεῖνο θεάσηται· ὅπερ, ὁ μὲν ἰδὼν κατά τινα θείαν δωρεάν τε ϗ ἐπίπνοιαν, ἀνερμήνευτον ἐν τῷ ἀποῤῥήτῳ τῆς συνειδήσεως ἔχει τὴν ἔκπληξιν· ὁ δὲ μὴ θεασάμενος, οὐ γνώσεται τὴν ζημίαν· καλῶς δέ μοι δοκεῖ ὁ μέγας Δαβὶδ τὴν ἀμηχανίαν ἐνδεδεῖχθαι ταύτην· ὃς ἐπειδή ποτε τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑψωθεὶς τὴν διάνοιαν, εἶδεν ἐκεῖνο τὸ ἀμήχανον ϗ ἀπόῤῥητον κάλλος ἐν τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ ἐκςάσει· εἶδε δὲ πάντως, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατὸν ἰδεῖν, ἔξω τῶν τῆς σαρκὸς προκαλυμμάτων γενόμενος· ἐπεὶ δὲ ϗ εἰπεῖν τι ἄξιον τοῦ ὀφθέντος ἐπεπόθησεν, ἐκείνην ἐξεβόησε τὴν φωνὴν, ἣν πάντες οἴδασιν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ψεύςης· τοῦτο δέ ἐςιν, ὥς γε ὁ ἐμὸς λόγος· ὅτι πᾶς ἄνθρωπος φωνῇ ἐπιτρέπων τὴν τοῦ ἀφράςου ἑρμηνείαν, ὄντως ψεύςης ἐςιν, οὐχὶ μίσει τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς διηγήσεως. λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐ μὴν ἑαυτῷ περιπίπτει κατὰ τὸν λόγον ὁ Προφήτης, ὥσπερ τινὲς τῶν σοφιςῶν ἐπιχειροῦσιν αὐτὸν διελέγχειν λέγοντες· εἰ πᾶς ἄνθρωπος ψεύςης, ἄνθρωπος δὲ ϗ ὁ Δαβίδ· ψεύςης ἦν ϗ οὗτος δηλονότι· εἰ δὲ ψεύςης, οὐ πιςευτέον αὐτῷ περὶ ὧν ἀποφαίνεται· τὸ δὲ ἀληθὲς οὕτως ἔχει, ὡς ἐροῦμεν· ἄνθρωποι γὰρ λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἔτι παθήμασι κατεχόμενοι· ὁ δὲ ὑψηλότερος ἤδη τῶν σαρκικῶν παθημάτων γενόμενος, ϗ διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων κατάςασιν μετελθὼν, οὗτος, ὅταν περὶ τῶν ἀνθρωπίνων διαλέγηται, ἑαυτὸν ὑπεξαιρεῖται: τῶν λοιπῶν δηλονότι· ἀψευδὴς γὰρ ὁ εἰπών· „ Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςαί· πάντως δὲ, εἴτινι ἄλλῳ, ϗ τῷ Δαβὶδ ἡ τοιαύτη προσηγορία πρέπουσα· ϗ γὰρ Υἱὸς ὑψίςου ὁ διὰ τῆς ἀρετῆς ᾠκειωμένος Θεῷ· ϗ οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν· Σημείωσαι, ὅτι ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπεν· „ Ἐγὼ εἶπα ἐν τῷ θαμβεῖσθαι· πᾶς ἄνθρωπος διάψευσμα. ὁ δὲ Θεοδοτίων· „ Πᾶς ἄνθρωπος ἐκλείπει. ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ἐγὼ εἶπα ἀδημονῶν· πᾶς ἄνθρωπος διαψεύδεται· οὐχ᾽ ἁπλῶς δὲ πάσας τὰς ἑρμηνείας τέθεικα· ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τὴν ἀνθρωπίνην εὐημερίαν ψεῦδος καλεῖ

3: „ Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάν-
„ των, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;

Ποίαν, λέγει, ἀνταπόδοσιν νὰ κάμω εἰς τὸν Θεὸν, ὅστις κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας μυρίας εὐεργεσίας, ὁποῦ μοι ἔδωκε, πρὸς τούτοις καὶ ταύτην τὴν χάριν μοι ἐχάρησε τῷ εὐτελεῖ: ἤτοι τὸ νὰ ἰδῶ ἐν ἐκςάσει τὴν ἀόρατον ἐκείνην χώραν τῶν ζώντων; τὸ δὲ ἀνταπέδωκεν εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἁπλῶς ἔδωκε, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ζ' Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό, „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. (1)

4: „ Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, καὶ
„ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. (2)

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω δὲν εὗρε καμμίαν ἀξίαν ἀνταπόδοσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ἐδῶ λέγει, ὅτι θέλει λάβει ποτήριον σωτηρίου. ποτήριον δὲ ὀνομάζει τὸν ὑπὲρ Χριςοῦ θάνατον τὸν διὰ μαρτυρίου, κατὰ τὸν βασίλειον, διατὶ καὶ ὁ Χριςὸς εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια, ποτήριον τὸν θάνατον ὠνόμασεν, εἰπὼν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην „ Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; (Ματθ. κ' 22.) Σωτήριον δὲ κα-

πι

λεῖ, διαῤῥέουσαν ὅτι τάχιςα, ϗ διαρκὲς οὐδὲν ἔχουσαν (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδωρίτου) διὰ τοῦτο ϗ ὁ Σολομὼν καί τοι διὰ πάσης εὐημερίας ὁδεύσας, τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων φυσιολογίας ἀψάμενος, τοῦτο προοίμιον τέθεικε· „ Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης.

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόςομος λέγει· „ Τὰ τῶν αἰχμαλώτων οἰκειούμενός φησι· πολλά με εὐηργέτησας Δέσποτα· τί σοι ἀνταποδώσω; σπονδεῖον λήψομαι, ϗ σπείσω σοι ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ, θυσίαν τὴν λεγομένην σπονδὴν σωτηρίου· ϗ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλέσομαι· ϗ ἀποδώσω τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ ἐπηγγειλάμην· τοῦτο εὐχαρίςου γνώμης, τὸ περιέρχεσθαι ϗ ζητεῖν ἀνθ' ὧν ἔπαθε δοῦναί τι τῷ εὐεργέτῃ· ϗ τὸ πάντα καταβαλόντα μηδὲν ἄξιον νομίζειν διδόναι. λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἐνταῦθα τοίνυν οὐκ εἴρηται δεδωκέναι, ἀλλ' ἀντιδεδωκέναι ὁ μεγαλόδωρος· ὡς οὐχὶ κατάρχων χάριτος, ἀλλ' ἀμειβόμενος τοὺς ὑπάρξαντας· (ἴσως τοὺς κατάρξαντας) τὸ γὰρ τῶν λαμβανόντων εὐχάριςον, εἰς εὐεργεσίαν καταλογίζεται· ὅς γε χρήματα διδοὺς, αἰτεῖ παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην διὰ τῆς χειρὸς τῶν πενήτων· κἂν λάβῃ τὰ αὐτοῦ, ἀκέραιόν σοι τὴν χάριν ὡς ὑπὲρ οἰκείων ἀποπληροῖ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Τοῦτο οὖν φησιν· οὐκ ἔχω μὲν ἄξιόν τι καταθεῖναι· ὃ δὲ ἔχω, τίθημι, θυσίαν χαριςήριον τῷ Θεῷ, ϗ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτὸν ἀναμνήσω. ὁ δὲ Βασίλειός φησιν· „ Οὐκ ἔςαι ἡμῖν ἀμοιβὴ, ὧν εἰλήφαμεν παρὰ Κυρίου, ἢ τὸ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομεῖναι θάνατον ϗ μιμήσασθαι τὸν Δεσπότην· οὗτος δὲ ὁ θάνατος, ϗ τῶν σφόδρα τιμίων παρὰ Θεῷ. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθος, ϗ τὸ μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαταςῆναι, ποτήριον εἶπε· ποτήριον οὖν σωτηρίου λήψομαι: τουτέςι διψῶν ἐπὶ τὴν διὰ μαρτυρίου τελείωσιν ἔρχομαι, ὡς ζωῆς ἀθανάτου πόμα πιόμενος, ὡς ἀνάπαυσιν ψυχῆς ϗ σώματος οὐκ ἀλγηδόνας τιθέμενος τὰ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι προσαγόμενα κολαςήρια. ἀλλὰ ϗ ὁ Θεοδώριτος συμφώνως, ποτήριον σωτηρίου τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας προσηγόρευσε θάνατον· τοῦτο τοίνυν τὸ ποτήριον ϗ ἐνταῦθα οἱ γενναῖοι ϗ ἄριςοι τῆς εὐσεβείας ἀγωνιςαὶ, πιεῖν ἑαυτοῖς παρακελεύονται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος, Ποτήριον σωτηρίου, τῶν Μυςηρίων τὴν κοινωνίαν καλεῖ· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Χρυσόςομος. ὁ δὲ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἀπορεῖ, διατὶ ὁ ςίχος οὗτος τοῦ Δαβὶδ: ἤτοι τὸ ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, ϗ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι, ψάλλεται ὡς κοινωνικὸν εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Θεοτόκου; λύων οὖν τὴν ἀπορίαν ταύτην λέγει· „ Τοῦτο κοινὸν μὲν ἐςὶ ταῖς ἡμέραις πάσαις, ϗ τῇ Κοινωνίᾳ προσῆκον μάλιςα· ψάλλεται δὲ τῇ Θεοτόκῳ ἰδίως, οὐ διὰ τὸν πρῶτον ςίχον: ἤτοι διὰ τό: „ Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι· κοινὸς γὰρ οὗτος, ὡς εἴρηται· διὰ δὲ τὸν δεύτερον, ὅς φησι· „ Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Πρόῤῥησις γὰρ αὕτη τῇ Θεοτόκῳ προσήκουσα, ϗ παρ' αὐτῆς λαβοῦσα τὸ πέρας· (καθάπερ ϗ τό· „ Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ ϗ γενεᾷ, πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου (τῆς Θεοτόκου) ᾀδόμενον, ἐν ᾧ ἡ αὐτῆς προσευχὴ ϗ ἐπίκλησις ἀναγεγραμμένη τυγχάνει) τότε γὰρ ἐπεκαλέσατο τὸ ὄνομα Κυρίου ἡνίκα εἶπε· „ Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, ϗ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαὶ, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, ϗ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι ϗ τὴν θείαν τοῦ Πνεύματος χάριν ποτήριον ἐκλαβὼν, ὡς εὐφροσύνης ποιητικὴν ϗ ἐκςάσεως· καθ' ὃ ϗ τῷ Δαβὶδ εἴρηται· „ Τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιςον· οὗ πλησθεῖσα ἡ Θεοτόκος, μᾶλλον δὲ πλήρης οὖσα· τὴν τοιαύτην ᾠδὴν ἐξεφώνησεν (ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Ἐκκλ. ἀκολουθίας τῇ τοῦ Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης τετυπωμένῃ)

με τοῦτο ὁ Δαβὶδ, καθότι ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατος, σώζει καὶ ζωοποιεῖ πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἀποθνήσκοντας. διὰ τὸν Χριστὸν λοιπὸν, λέγει, θέλω ἀποθάνω. ἐπειδὴ καὶ διψῶ τὸν ὑπὲρ ἐκείνου θάνατον, ὅστις μὲ ἀξίωσε τόσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας, καθὸ Υἱὸς μονογενὴς τοῦ Θεοῦ. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ θέλω ἐπικαλεσθῶ διὰ νὰ μοὶ χαρίσῃ τοῦτο· δηλαδὴ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανεῖν. Καὶ λοιπὸν ὁ Θεῖος Δαβὶδ, ὅσον εἰς τὸ ἑαυτοῦ μέρος καὶ τὴν προαίρεσιν, ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

5: „ Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω „ ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἀποδώσω χρεωστικῶς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ὑποσχέσεις ἐκείνας καὶ τὰ ταξίματα, ὁποῦ ὑποσχέθηκα πρὸς αὐτὸν παῤῥησίᾳ ἔμπροσθεν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ. διατὶ μετὰ ὀλίγον θέλω ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν ζωὴν ταύτην. (1)

6: „ Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος „ τῶν ὁσίων αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, χαίρω διατὶ ἀποθνήσκω. διατὶ εἶναι τίμιος ὁ θάνατος ἐκείνων ὁποῦ εἶναι ἀφωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν. διατὶ ἀνίσως ἡ ζωὴ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι τιμία, πολλῷ μᾶλλον εἶναι ὁ θάνατος αὐτῶν, ὅστις διαβιβάζει αὐτοὺς εἰς τὸν δεσπότην αὐτῶν καὶ Θεόν· τιμῶνται γὰρ οἱ ἀφιερωμένοι τῷ Θεῷ ὅταν ἀποθνήσκουν, μὲ προπομπὴν καὶ ὑπάντησιν ἁγίων Ἀγγέλων. (2)

7: „ Ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σός· ἐγὼ δοῦ„ λος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης „ σου.

Ὦ Κύριε, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἀφιερωμένος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐδικήν σου δεσποτείαν. δύω φοραῖς δὲ ὠνόμασε δοῦλον Θεοῦ τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι χαίρει νὰ ὀνομάζηται δοῦλος Θεοῦ. καὶ κηρύττει τοῦτο καὶ ὁμολογεῖ χωρὶς καμμίαν του ἐντροπὴν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον: υἱὸς δὲ εἶπεν, ὅτι εἶναι τῆς παιδίσκης τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τῆς μητρός του, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἐκ τῶν γονέων του εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ. ἀδιαφόρως δὲ ἐνθυμήθη μόνον τὸ ὄνομα τῆς μητρός του καὶ ὄχι καὶ τοῦ πατρός του, ἢ εἶπε τοῦτο μόνον, διατὶ τὰ ἐκ τῶν

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ταύτας, φησι, τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ τοῦ πίεσθαί με τὸ τοῦ σωτηρίου ποτήριον, ἑτοίμως ἔχω ὑπὸ μάρτυρι παντὶ τῷ λαῷ ἀποτίσαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τίμιος δὲ ἀληθῶς ὁ θάνατος τῶν ὁσίων· ὅταν γὰρ ψυχὴ κεκαθαρμένη ᾖ, ἐκ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγώνων δεδοξασμένη, ὑπερλάμπουσα τῷ κάλλει τῆς ἀρετῆς, παραστῇ τῷ Κριτῇ, πῶς οὐχὶ τίμιος ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ὁ θάνατος; μὴ τοίνυν ὀδυρώμεθα τὰς ἐντεῦθεν ἐξόδους τῶν ὁσίων ἀνδρῶν· ἀλλὰ μᾶλλον τὰς γενέσεις καὶ τὰς εἰς τὴν ζωὴν ταύτην παρόδους· ἡ μὲν γὰρ εἰς τὸν κόσμον εἴσοδος δι' ἀτιμίας ἐστι, ῥύπου καὶ δυσωδίας· ἡ δὲ ἔξοδος καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴ, τιμία καὶ περιφανὴς, οὐ πάντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶν ὁσίως καὶ σπουδαίως τὸν ἐνταῦθα βίον διενεγκόντων· ὅτε Ἰουδαϊκῶς ἀπέθνησκον (ἢ φυσικῶς) βδελυκτὰ ἦν τὰ θνησιμαῖα· ὅτε δὲ ὑπὲρ Χριστοῦ ὁ θάνατος, τίμια τὰ λείψανα· καὶ νῦν ὁ ἀψάμενος ὀστέων Μάρτυρος, λαμβάνει τινα μετουσίαν ἁγιασμοῦ ἐκ τῆς τῷ σώματι παρεδρευούσης χάριτος· λέγει δὲ ὁ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς τὸν Διονύσιον σχολίοις· „ Τίμιος ἐναντίον Κυρίου, ὁ τῶν ὁσίων θάνατος· οὐ καθ' ὃ ἁπλῶς θάνατος καὶ διάζευξις ψυχῆς ἀπὸ σώματος· ἀλλὰ καθότι οἱ θεῖοι ἄνδρες τελειοῦνται ἐν ὁσιότητι. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Εἰ δὲ Θεῷ τίμιος, τίνι τῶν ὁσίων οὐ σεβάσμιος; Ἄλλος δὲ λέγει· „ Θεωρεῖς, ὅτι ποτήριον σωτηρίου τὸν διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς εἰς Θεὸν προσηγόρευσε θάνατον; ὅς πόσον ἐστι τίμιος, δηλοῖ μὲν τῶν Μαρτύρων ἡ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τιμή· δηλοῖ δὲ τοῦ Κυρίου τὰ ῥήματα· ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

τῶν δουλεύτρων παιδία, ἤτον τιμιώτερα κοντὰ εἰς τοὺς αὐθέντας των. (1)

„ Διέῤῥηξας τοὺς δεσμούς μου.
8 : „ Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἐν
„ ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
9 : „ Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω
„ ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
10 : „ Ἐν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου ἐν μέσῳ
„ σου Ἱερουσαλήμ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, διέσπασες καὶ διέσχισες τὰ δεσμὰ τῶν ἁμαρτιῶν μου μὲ τὴν μάχαιραν τῆς μετανοίας. (2) διὰ τοῦτο θέλω θυσιάσω εἰς ἐσένα θυσίαν αἰνέσεως καὶ δοξολογίας. ἡ ὁποία εἶναι γέννημα τῆς ἐδικῆς μου καρδίας. ποῦ δὲ θέλω θυσιάσω τὴν θυσίαν αὐτήν; ἐπάνω εἰς θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς μου. καὶ θέλω ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα σοῦ τοῦ Κυρίου διὰ νὰ μοι συνεργήσῃ εἰς τὴν τοιαύτην πνευματικὴν θυσίαν. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει, ὅτι θέλω ἀποπληρώσω χρεωστικῶς τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ σοὶ ἔδωκα Κύριε. εἶπε δὲ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω καὶ ἐδῶ διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον του περισσότερον μὲ τὴν δισσολογίαν. λέγει δὲ καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ ἀποδώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του: ἤγουν εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ ἡ Σκηνὴ τοῦ Μωϋσέως διαφόρους εἶχεν αὐλάς, ἥτις τότε εὑρίσκετο μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. (3)

Αὕτη εἶναι ἡ ἐξήγησις τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐποιήσαμεν ἀκολουθήσαντες εἰς τὸν πρότερον Ψαλμόν. ὑπόλοιπον δὲ εἶναι νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. λέγει γὰρ ὁ Θεῖος Πατὴρ, ὅτι ὁ Δαβὶδ προβλέπωντας, ὅσα

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορῥήμων· „ Οὐ τὴν κοινὴν λέγει δουλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ πολλὴν διάθεσιν καὶ στοργὴν, διαθερμαινόμενος τῷ πόθῳ· ὅπερ ἐστὶ μέγιστος στέφανος καὶ διαδήματος παντὸς λαμπρότερος· διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ μεγίστης εὐφημίας τίθησι λέγων· „ Μωσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. „ Δὶς αὐτὸν δοῦλον ὠνόμασεν· ἵνα μετὰ τῆς φυσικῆς δουλείας, ἣν ὡς Δημιουργῷ χρεωστοῦμεν, υἱοὶ ὄντες τῆς παιδίσκης: ἤτοι τῆς φύσεως· αἰνίξηται καὶ τὴν ἐκ προαιρέσεως, ἣν οἱ δίκαιοι μόνοι δουλεύουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορῥήμων· „ Τίνες οἱ δεσμοὶ, ἢ αἱ ἁμαρτίαι; σειραῖς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ἢ κατὰ τὴν ἱστορίαν, οἱ τῆς λύπης δεσμοί· ἔστι μὲν οὖν καὶ δεσμὸς καλὸς, ὃν ἐπισφίγγεσθαι βέλτιον· ὡς ὅταν λέγῃ· „ Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης. καὶ· „ Ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος. καὶ· „ Δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ἐν προκοπῇ γενόμενος ὁ Δαβὶδ, τὰς μὲν δι᾽ αἱμάτων παραιτεῖται θυσίας, τὰς δὲ δι᾽ αἰνέσεως ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται· καί φησιν· ἐπειδή με τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσας κατελθὼν εἰς Ἅδου, καὶ λύσας τὴν ἀνθρωπότητα, δεσμῶτιν οὖσαν τοῦ θανάτου, καὶ ἐν ταῖς ἀφύκτοις σειραῖς τοῦ Ἅδου κατεχομένην· διὰ τοῦτό σοι θύσω, οὐ τετράποδα διχηλοῦντα καὶ μηρυκίζοντα, οὐδὲ πτηνὰ καθαρὰ, οὐδὲ σεμίδαλιν ἀναπεποιημένην ἐλαίῳ· ταῦτα γάρ σοι παρὰ τῆς γῆς προσφέρεται τῷ Δεσπότῃ· ἀλλ᾽ ὅ ἐστιν ἐμὸν ἴδιον κτῆμα, καὶ καρδίας γέννημα τῆς ἐμῆς, τὴν δοξολογίαν ἐξ αὐτῆς ἀνοίσω· ὥσπερ ἀπὸ θυσιαστηρίου τινὸς τῆς ἐμαυτοῦ διανοίας· ὃς οὐκ ἀπαιτεῖς σωματικὰς θυσίας, ἐν αἷς πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐπορώτεροι· ἀλλὰ τὴν ἀπὸ διαθέσεως καὶ καρδίας ἀληθινῆς ἐξομολόγησιν, ἧς μέτεστιν ἐξίσου πᾶσι τοῖς βουλομένοις. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι καὶ ὁ ἀπολαύων τῶν τῆς καινῆς Διαθήκης Μυστηρίων, λέγω δὲ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ σωτηρίου, καὶ τῆς ἀναιμάκτου καὶ λογικῆς θυσίας τῆς δι᾽ αἰνέσεως καὶ εὐχαριστίας ἀποδιδομένης τῷ Θεῷ, εἴποι ἂν· ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, καὶ σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, ἀλλ᾽ οὐ τὰς παρὰ Μωσεῖ. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορῥήμων· „ Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως: τουτέστιν εὐχαριστήσω, ὑμνήσω· πάσης δὲ θυσίας εὐπροσδεκτοτέρα τῷ Θεῷ ἡ εὐχαριστία· πρᾶγμα εὐπόριστον, καὶ οὐ εὐπορεῖ, καὶ ὁ πάντων ἀπορώτατος· προστίθησι δὲ ὁ Βασίλειος· „ Θύω δέ σοι φησὶ τὴν αἴνεσιν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, οὐχ ὡς ἐπαισχυνόμενος λάθρα που καὶ ἐν παραβύστῳ θύσω, φεύγων τὰς μέμψεις τῶν ἀσεβῶν· ἀλλὰ πάνδημόν τινα τελέσω, τὸν λαὸν ὅλον κοινωνὸν τῆς λατρείας παραλαβών· ἐν ταῖς αὐλαῖς δὲ οἴκου Κυρίου· ἀκούσατε οἱ τὴν Ἐκκλησίαν καταλιμπάνοντες καὶ ἐν οἴκοις κοινοῖς συγκροτούμενοι, τὰ ἆθλια τοῦ τιμίου σώματος ἀπορῥήγματα· οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν παλαιὰν λατρείαν, ἐξῆν ἑκάστῳ πήγνυσθαι θυσιαστήριον· ἀλλ᾽ ἓν ἀπεδέδεικτο τοῖς θυσιάζειν προαιρουμένοις. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἔστι καὶ ἐντεῦθεν καταμαθεῖν, ὡς καὶ τοῦ νόμου κρατοῦντες, οἱ πνευματικώτεροι τῷ νόμῳ προσεσχηκότες, τὰς λογικὰς θυσίας τῶν ἀλόγων προετίμων θυμάτων, τὴν καινὴν Διαθήκην σκιαγραφοῦντες· ἁρμόττει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς πᾶσι τοῖς καλλινίκοις Μάρτυσιν.

ὅσα κακὰ ἔμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, πολεμηθέντες καὶ σκλαβωθέντες εἰς τὴν βαβυλῶνα, ἔπειτα ἐνθυμηθεὶς τὴν ἀνακάλεσιν καὶ ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔμελλον πάλιν νὰ λάβουν, λέγει εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἐπίϛευσα, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸ γένος μου, ἔχουν νὰ σκλαβωθοῦν καὶ πάλιν νὰ ἐλευθερωθοῦν, διδαχθεὶς αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. διὰ τοῦτο καὶ ἐλάλησα περὶ τούτων εἰς διαφόρους Ψαλμοὺς, ἐταπεινώθην :ἤγουν ἐταλαιπωρήθην πολλὰ, λυπηθεὶς διὰ τὴν σκλαβίαν τοῦ γένους μου. ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκςάσει μου. πᾶς ἄνθρωπος ψεύςης :ἤγουν ἐγὼ εἶπον ἐν τῇ λύπῃ μου. ἐπειδὴ ἡ λύπη ἔξιςᾷ μὲν τὸν λυπούμενον ἀπὸ τὸν καθεςηκότα καὶ ςερεὸν λογισμόν· ὅταν δὲ χυθῇ βαρύτερα εἰς τὸν ἄνθρωπον, κάμνει αὐτὸν καὶ ἀναίσθητον. ςοχαζόμενος δὲ μάλιςα, τὸ ἀβέβαιον τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας, ἐπάνω εἰς τὸ παράδειγμα τῆς μεταβολῆς τῆς εὐτυχίας τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ὅσον εὐτυχεῖς ἦτον πρότερον, τόσον δυςυχεῖς ἔγιναν ὕςερον. τοῦτο, λέγω, ςοχαζόμενος εἶπε, ὅτι ἀληθῶς καθε ἀνθρώπινον ἀγαθὸν εἶναι ψευδές. ἐπειδὴ δὲν ἔχει φύσιν νὰ διαμένῃ. πάλιν ἐπειδὴ ἐλπίζω νὰ εὕρῃ τὸ γένος μου ἀνακάλεσιν καὶ ἐλευθερίαν, ὑπερχαίρω, διὰ τοῦτο καὶ λέγω. „ Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; ἰδικήν του γὰρ εὐεργεσίαν νομίζει ὁ Δαβὶδ, τὴν εὐεργεσίαν τοῦ γένους του.

Πολλὰ, λέγει, μὲ εὐεργέτησεν ὁ Θεὸς, καὶ τί λοιπὸν ἐγὼ θέλω ἀνταποδώσω εἰς αὐτόν; δείχνει δὲ ὁ λόγος οὗτος πολλὴν χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην τῆς ψυχῆς τοῦ Δαβὶδ. Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι. σπονδεῖον :ἤγουν ποτήριον, λέγει, θέλω λάβω καὶ θέλω τὸ χύσω εἰς τὸν Θεὸν ὡσὰν θυσίαν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου. ἦτον γὰρ κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τρόποι διάφοροι προσφορῶν καὶ θυσιῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἕνας ἦτον καὶ ἡ σπονδὴ τοῦ σωτηρίου. καὶ τὸ ὄνομα κυρίου ἐπικαλέσομαι εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου. τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ἤγουν τὰς ὑποσχέσεις θέλω ἀποπληρώσω εἰς τὸν Κύριον, τὰς ὁποίας εἰς περιςάσεις εὑρισκόμενος, ὑπεσχέθην διὰ τὴν σωτηρίαν μου. τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ. τοῦτο εἶναι μία διδασκαλία, ὅτι τιμᾶται παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ θάνατος τῶν δούλων του, μὲ τὴν παρουσίαν τῶν Ἀγγέλων καὶ πολλῶν ἁγίων, διὰ πολλὴν τιμὴν τῶν ἀποθανόντων. ἐκείνων δὲ ὁποῦ εἶναι ὁ θάνατος τίμιος, τούτων καὶ ἡ ζωὴ εἶναι τιμιωτέρα. διατὶ ἐν τῇ ζωῇ τὰς ἀρετὰς ἐργαζόμενοι, ἐθεράπευον τὸν ἰδικόν τους Δεσπότην. ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου. δὲν ἐννοεῖ δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν κοινὴν δουλείαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι εἶναι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ „ Τὰ σύμπαντα γάρ φησι, δοῦλα σά (Ψαλ. ριη΄. 91.) ἀλλὰ τὴν ἐκπροαιρέσεως καὶ πόθου καὶ ἀγάπης· ἀντὶ δὲ διὰ κάθε ἀξίωμα ὁ Δαβὶδ νομίζει τὸ νὰ εἶναι δοῦλος Θεοῦ, καλλωπιζόμενος περισσότερον εἰς τὴν δουλείαν ταύτην, παρὰ εἰς τὴν βασιλείαν του. τὸ δὲ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου ἐξήγησεν ὁ Χρυσόςομος· καθὼς καὶ ἡμεῖς τὸ ἐξηγήσαμεν. διέῤῥηξας τοὺς δεσμούς μου, τοὺς τῆς λύπης δηλαδὴ καὶ τῶν πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι πολλὰ μὲ ἐκυρίευον σφίγγοντες καὶ ςενοχωροῦντες με. ἐξηγεῖ δὲ τοῦτο ὁ Χρυσοῤῥήμων, καὶ καθὼς ἡμεῖς τὸ ἐξηγήσαμεν. σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως διὰ τὴν διάλυσιν ὁποῦ ἔκαμες τῶν δεσμῶν καὶ πειρασμῶν μου, μὲ τὴν μάχαιραν τῆς φιλανθρωπίας σου. θυσίαν δὲ αἰνέσεως λέγει τὴν δοξολογίαν καὶ εὐχαριςίαν.

Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι :ἤτοι τὸ ὄνομα Κυρίου θέλω ἐπικαλεσθῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πειρασμοὺς, ὁποῦ ἔχουν νὰ μοὶ ἀκολουθήσουν εἰς τὸ ἑξῆς μὲ τὸ νὰ ἐδοκίμασα πόσην δύναμιν ἔχει τὸ τοιοῦτον φρικτὸν καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ. τὰ δὲ λοιπὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσοῤῥήμων, καθὼς ἐξηγήσαμεν αὐτὰ καὶ ἡμεῖς. ἐνώπιον δὲ ὅλου τοῦ λαοῦ ἀπέδιδεν ὁ Δαβὶδ τὰς εὐχὰς, ὄχι διὰ ὑπερηφάνειαν καὶ ἐπίδειξιν. ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους εἰς τὸν ἰδικόν του ζῆλον, καὶ νὰ λάβῃ αὐτοὺς συγκοινωνοὺς τῆς ἀποδόσεως ταύτης, ἀπὸ κάθε δὲ θυσίαν εἶναι πλέον εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν, ἡ εὐχαριςία, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶγμα εὐκολοαπόκτητον, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ὁ πλέον δυςυχέςατος καὶ πτωχότατος ἄνθρωπος.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙϚ.

„ Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστήριος εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος. διατὶ καλεῖ ὅλα τὰ Ἔθνη πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εὐεργέτησε μὲ τόσας καὶ τόσας εὐεργεσίας καὶ χάριτας ὅλα τὰ Ἔθνη, διὰ τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας.

1 „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ Ἔ-
„ θνη, ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες
„ οἱ λαοί.

Ὑμνολογεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον ὅλα τὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Χριστόν. διατὶ ὡδηγήθητε ἀπὸ αὐτὸν, καὶ εὐγήκατε μὲν ἀπὸ τὸ σκότος τῆς πλάνης καὶ εἰδωλολατρείας. μετετέθητε δὲ εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ Θεογνωσίας. καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ ἐπαινέσατε τὸν Χριστόν. λέγει δὲ τὸ ἴδιον ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξολογίαν. (1) λαοὺς ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν. ἢ λαοὺς ὀνομάζει ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους. πρέπει γὰρ ὅλοι κοινῶς οἱ ἄνθρωποι νὰ εὐχαριστοῦν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Παντὶ που δῆλον, ὅτι προφητεία τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀγαθῶν ἐςὶ τὰ εἰρημένα, καὶ τοῦ κηρύγματος προαναφώνησις τοῦ τὴν οἰκουμένην κατειληφότος ἅπασαν· οὐ γὰρ δὴ καὶ δύο καὶ τρία Ἔθνη, ἀλλὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἅπασαν ὁ Ψαλμὸς καλεῖ· ὅπερ δὴ τότε γέγονεν, ὅτε ἡ τοῦ Χριστοῦ παρουσία ἐπέλαμψε. τηνικαῦτα γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἅπασι τοῖς Ἔθνεσι τὰς τῆς σωτηρίας ἐχορήγησεν ἀφορμὰς, διακόνοις τῆς εὐεργεσίας τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις χρησάμενος· οἳ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περινοστήσαντες, τὸν τῆς ἀγνοίας ἀπεσκέδασαν ζόφον, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ὑπέδειξαν ἥλιον· „ Πορευθέντες γάρ φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη. προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „ Ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ἅπασαν διεσπάρησαν τὴν οἰκουμένην τὸν ἕνα δεδιδαγμένοι Θεὸν, καὶ οὐκ ἔτι μόνην ᾤκουν τὴν Παλαιστίνην, οὐδὲ εἰς ἕνα λαὸν ἐτέλουν, ὑφ᾽ ἑνὶ βασιλεῖ τεταγμένοι· ἀλλ᾽ ἐν τοῖς Ἔθνεσι διεσπαρμένοι· εἰκότως οὐ λαὸν αὐτοὺς, ἀλλὰ λαοὺς ὀνομάζει· ἢ τάχα κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ τοὺς Ἐξ Ἐθνῶν οὕτω καλεῖ, κατὰ τὸ ἐν Ζαχαρίᾳ γεγραμμένον· „ Καὶ καταφεύξονται Ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν (Ζαχ. β΄. 11.) τέως μὲν γὰρ Ἔθνη ὄντα, οὔπω λαὸς ἦσαν αὐτοῦ· μεταβαλόντα δὲ τοῦ προτέρου βίου, γίνονται αὐτῷ λαοί. Σημείωσαι ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος φέρει τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τότε ἐπληρώθη· οὕτω γάρ φησι· „ Τὰ δὲ Ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεὸν καθὼς γέγραπται· „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ Ἔθνη, ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. (Ῥωμ. ιε. 11.)

ϛοῦν εἰς τὸν Χριϛὸν. ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ κατεδέχθη νὰ λάβῃ τὰ σωτήρια πάθη. μάλιϛα δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν Ἰουδαίων. „ Οὐκ ἀπεϛάλην γὰρ λέγει, εἰμὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. (Ματθ. ιε'. 24.)

2: „ Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' „ ἡμᾶς, καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου „ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ ἔλεος, λέγει, τοῦ Κυρίου ἔγινε δυνατὸν καὶ ϛερεὸν, καὶ μὲ ὑπερβολὴν ἐχύθη εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν πολλήν του φιλανθρωπίαν. ἐγκαλὰ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀπεϛράφησαν αὐτὸ, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ δεχθοῦν. συναριθμεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του μὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἐδέχθησαν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς συνειθίζει νὰ συναριθμῇ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριϛιανοὺς, νομίζωντας καὶ αὐτὸς τὸν ἑαυτόν του, ἕνα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἐπίϛευσαν εἰς τὸν Χριϛόν. μένει δὲ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα: ἤγουν ἡ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἡ διὰ μέσου τοῦ Χριϛοῦ παραδοθεῖσα εἰς τοὺς Ἀποϛόλους. διότι ὁ μὲν νόμος ἦτον σκιὰ τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Χρυσόϛομον. ὅθεν ἀφ' οὗ ἦλθεν ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, ἔπαυσεν ἡ σκιὰ τοῦ νόμου. καθὼς παύει καὶ τὸ πρῶτον σχέδιον καὶ ἡ σκιαγραφία τῆς εἰκόνος, ὅταν βαλθοῦν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὰ ἀληθινὰ χρώματα ὑπὸ τῶν ζωγράφων. „ Ἡ χάρις γὰρ φησι, καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριϛοῦ ἐγένετο. (Ἰω. α'. 17.)(1)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοϛόμος· „ Καὶ τὴν αἰτίαν εἶπε τῆς σωτηρίας, ὅτι οὐκ ἐξ οἰκείων κατορθωμάτων, οὐδὲ ἀπὸ βίου παῤῥησίας, ἀλλ' ἀπὸ φιλανθρωπίας μόνης ἐσώθησαν· ἐλέῳ γὰρ μόνῳ χρησάμενος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν· οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· „ Οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν ἃς ἐποιήσαμεν· ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς. καὶ πάλιν· „ Χάριτι ἐϛε σεσωσμένοι· εἰκότως δὲ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι οὐκ ἂν τῆς τοιαύτης ἔτυχε τὰ Ἔθνη μεταβολῆς, εἰμὴ ἐπικρατέϛερον τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν τὸ ἔλεος ἐγένετο τοῦ Θεοῦ· εἰμὴ ἰσχυρότερον ὑπὲρ τὴν τῶν ἀνθρώπων κακίαν, ὡς νικῆσαι πᾶσαν δεισιδαιμονίαν καὶ πλάνην. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Συνδιαιωνίζοντος δηλαδὴ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ κραταιωθέντος ἐφ' ἡμᾶς ἐλέους· πολλαχοῦ δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος λέγεται· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ· „ Ἐξαπέϛειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ καὶ ἐῤῥύσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ μέσου σκύμνων· διὸ καὶ ἐπιλάμψασα αὕτη τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, εἰς αἶνον πάντα τὰ Ἔθνη καὶ πάντας τοὺς λαοὺς καλεῖ, εὐχαριϛεῖν διδάσκουσα τῷ Πατρὶ, τῷ κραταιώσαντι τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ μένειν ποιήσαντι τὴν ἀλήθειαν ἕως αἰῶνος. ὁ δὲ Χρυσόϛομός φησιν· „ Ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς: τουτέϛιν ἐπάγη, ἰσχυρὸν γέγονε, πέτρας ϛεῤῥότερον· καὶ γὰρ καθ' ἑκάϛην ἐπιδίδωσι τὴν ἡμέραν.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΖ

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εὐχαριστήριος εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ Δαβίδ. (1).

1 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀ-
„ γαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„ λεος αὐτοῦ.

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν ρε΄. Ψαλμὸν, καὶ ἐξηγήθησαν ἐκεῖ. ἐξαγορεύετε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον τὰς ἁμαρτίας σας· διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἀμνησίκακος εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐξομολογοῦνται. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἶναι παντοτινὸν καὶ ἀδιάκοπον εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετανοοῦν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον.

2 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἀγα-
„ θὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ.

3 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἀαρὼν, ὅτι ἀγα-
„ θὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ.

4 : „ Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι
„ τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς, ὅτι εἰς
„ τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἂς εἰποῦν, λέγει, ὁ ἁπλῶς λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὸ γένος τοῦ Ἀαρὼν : ἤγουν τὸ ἱερατικὸν, καὶ ὅλοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον : ἤγουν οἱ προσήλυτοι οἱ ἐκ τῶν Ἐθνῶν προστρέχοντες εἰς τὴν πίστιν τῶν Ἰουδαίων. τί νὰ εἰποῦν; ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους. καὶ ὅτι τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετανοοῦν. διατὶ αὐτοὶ ὅλοι ἀπόλαυσαν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ ἔ-

λεος

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τοῦτον τὸν ὕμνον χαριστήριον φέρουσι τῷ Θεῷ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, τῶν πλησιοχώρων ἁπάντων κατ' αὐτῶν ἀθροισθέντων, καὶ μέν τοι καὶ ἕτερα βάρβαρα Ἔθνη κατ' αὐτῶν συναγειράντων, εἶτα θεηλάτοις πληγαῖς ἀναλωθέντων· ἐπειδὴ δὲ ἐν ἐκείνοις προεγράφετο τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον ἁρμόττει τοῖς ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκόσιν ἡ ὑμνῳδία. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Συνεχῶς ᾄδει τὴν ἐξομολόγησιν ὁ Δαβὶδ, εἰδὼς, ὅτι τοῦτο μέγιστον τοῖς ἁμαρτωλοῖς εἰς βοήθειαν, καὶ τραυμάτων τῶν κατὰ ψυχὴν φάρμακον.

λεος του Θεοῦ, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους. εἰς τρία δὲ ἐδιαίρεσε καὶ ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς ἐδιαίρεσεν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν ριγ΄. Ψαλμὸν, ἐν τῷ ςίχῳ „ Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον. (1) ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἔκαμεν ὅλους τοὺς Ἰουδαίους ἕνα χορὸν, καὶ ἀφ' οὗ ἐπρόςαξεν αὐτοὺς νὰ εὐχαριςοῦν εἰς τὸν Θεὸν (δηλοῖ γὰρ καὶ τὴν εὐχαριςίαν ἡ ἐξομολόγησις.) καὶ νὰ λέγουν, ὅτι εἶναι ἀγαθὸς, καὶ ὅτι μένει τὸ ἔλεός του εἰς τὸν αἰῶνα, διηγεῖται εἰς αὐτοὺς κατωτέρω τὰ ἐδικά του πράγματα. ἔπρεπε γὰρ εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ εὐχαριςοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὸν βασιλέα των Δαβίδ. ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπολέμει διὰ λόγου των, καὶ ἔπιπτεν εἰς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅλους ἐλυτρώνετο παραδόξως ὑπὸ Θεοῦ.

5: „ Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύ„ ριον, καὶ ἐπήκουσέμου εἰς πλατυ„ σμόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπικαλέσθηκα τὸν Κύριον, ὅταν ἐςενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς καὶ ὁ Κύριος, ὄχι μόνον μοῦ εἰσήκουσεν ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς πλατυσμὸν ἤτοι ἀπὸ τὴν ςενοχωρίαν μὲ ἐκατάςησεν εἰς ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν. εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ δ΄. Ψαλμῷ „ Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με. καὶ ζήτει τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (2)

6: „ Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς καὶ οὐ φοβη„ θήσομαι τί ποιήσειμοι ἄνθρωπος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ κς΄. Ψαλμῷ „ Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι δὲν θέλω πάθω κανένα κακὸν ἀπὸ ἄνθρωπον. ἀλλ' ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ, ἀνίσως καὶ ἤθελα πάθω τι. διατὶ ἀνίσως καὶ πάθω, τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ μοι βοηθεῖ. ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, ὅςτις παραχωρεῖ νὰ πάθω διὰ τὰς ἁμαρτίας μου. ἵνα παιδευθῶ καὶ διορθωθῶ. (3)

7: „ Κυ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τριῶν ὄντων τῶν ἀνακεκλημένων ταγμάτων, μέσον τὸ τιμιώτερον περιείληφεν ὁ λόγος, τὸ ἱερατικὸν, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς πλευροῦ ςήσας τὸν Ἰσραὴλ, ἐκ δὲ θατέρου μέρους, τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, μέσους δὲ τοὺς ἱερέας, οὓς δὴ ὠνόμασεν οἶκον Ἀαρών. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί δὲ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ; διηνεκὲς, οὐ διακοπτόμενον, ἀλλὰ διὰ πάντων λάμπον καὶ διαδεικνύμενον· εἰδὲ μὴ πολλοὶ βλέπουσι, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν οἰκείων λογισμῶν τοῦτο πάσχουσιν· ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἥλιον (βλέπουσιν) οἱ τὰς ὄψεις νοσοῦντες. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Χριςοῦ μάλιςα τοὺς Ἰουδαίους εὐχαριςεῖν δεῖ· εἰ γὰρ καὶ τὰ ἐναντία ὑπέμειναν, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν παραγενόμενον, ἀλλὰ παρὰ τὴν οἰκείαν ἀγνωμοσύνην· καὶ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· „ Ἐπειδὴ τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη χυθείσης, ὧν Ἐθνῶν μέρος τι ἦν καὶ ὁ ἐκ περιτομῆς λαὸς, καὶ μέρος τὸ πρώτιςον· εἰκότως πρώτους αὐτοὺς ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν καλεῖ, ἔπειτα τοὺς ἐξ Ἐθνῶν προσεληλυθότας τῷ Εὐαγγελίῳ, κατὰ τό· „ Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν; οὐκ εἶπεν, ὅτι ἄξιος ἤμην· οὐκ εἶπεν, ὅτι κατορθώματα ἐπεδειξάμην· ἀλλ' ὅτι ἐπεκαλεσάμην μόνον, καὶ ἤρκεσεν ἡ εὐχὴ λῦσαι τὴν συμφοράν· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ φησίν· „ Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς· οὐκ εἶπεν, ὅτι εἶδον τὴν ἀρετὴν τοῦ λαοῦ μου, ἀλλὰ τὴν θλῖψιν· ὁρᾷς Πατέρα εὔσπλαγχνον ἀπὸ συμφορᾶς βοηθοῦντα μόνον; ὁ μέντοι δίκαιος ἐν θλίψει γενόμενος, οὐ περὶ τοῦ ἐκτὸς αὐτῆς γενέσθαι παρακαλεῖ· ἀλλ' ὅπως γενναίως καὶ ἱλαρῶς ταύτην ἐνέγκῃ. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ τὴν ςενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύων, ἐκ θλίψεως ἐπικαλεῖται τὸν Κύριον· ὁ δὲ τὴν πλατεῖαν, οὐδὲ ἐπικαλεῖται· ὁ δὲ ἐπικαλούμενος σῴζεται· πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται. (ὁ δὲ μὴ ἐπικαλούμενος οὐ σωθήσεται.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Εἶδες ὕψωμα διανοίας; εἶδες φρόνημα ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην ἀναβαῖνον ἀσθένειαν; πῶς ἀπαθὴς ὑπερεῖδε τῆς φύσεως; ταῦτα μὴ μόνον ὑποψάλλωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα·

οὐκ

7 : „ Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, κἀγὼ ἐπόψο-
„ μαι τοὺς ἐχθροὺς μου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει πολεμήσει διὰ λόγου μου, καὶ ἐγὼ μόνον θέλω ἰδῶ τοὺς ἐχθροὺς μου νὰ πίπτουν καὶ νὰ κρημνίζωνται. καὶ τοὺς μὲν αἰσθητοὺς ἐχθρούς μου, θέλω ἰδῶ μὲ τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς μου. τοὺς δὲ νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας, θέλω τοὺς ἰδῶ μὲ τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου. ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν ἀδιςάκτως εἰς τὸν Κύριον.

8 : „ Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον, ἢ
„ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον.

9 : „ Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλ-
„ πίζειν ἐπ' ἄρχουσι.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὄχι εἰς ἄνθρωπον. ὅθεν λέγει καὶ ὁ Ἱερεμίας. „ ἐπικατάρατος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ. 5.) εἶπε δὲ καὶ ὁ σοφὸς Σιράχ. „ ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεὰς καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίςευσε Κυρίῳ καὶ κατῃσχύνθη; (Σειρ. β. 10) ἀνίσως δὲ καὶ καταισχυνθῇ τινας καὶ δὲν λάβῃ ἐκεῖνο ὁποῦ ἐλπίζει, αὐτὸς δὲν ἤλπισεν εἰς τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος βεβαιῶν τὸν λόγον εἶπεν „ ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει (Ῥωμ. ε. 5.) δὲν εἶπε δὲ ὁ Δαβὶδ πῶς εἶναι ἀγαθὸν νὰ ἐλπίζῃ τινὰς εἰς τὸν Θεὸν παρὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ σύγκρισιν. ἐπειδὴ ἀσύγκριτον εἶναι τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο. ἀλλὰ εἶπε τοῦτο κατὰ συγκατάβασιν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων, καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος. (1)

10 : „ Πάντα τὰ Ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ
„ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐ-
„ τούς.

11 : „ Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με. καὶ τῷ
„ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.

Ὅλα, λέγει, τὰ Ἔθνη τὰ ἐν τῇ Παλαιςίνῃ κατοικοῦντα, ἐσυμφώνησαν ὁμοῦ, καὶ μὲ περιεκύκλωσαν ἀπὸ κάθε μέρος, καθὼς μέσα εἰς τὰ δίκτυα περικυκλώνουσιν οἱ ψαράδες τὰ ψάρια. ἀλλ' ὅμως ἐγὼ μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου τοὺς ἐτιμώρησα καὶ τοὺς ἐνίκησα. ἢ Ἔθνη λέγει τὰ διάφορα πλήθη τῶν Δαιμόνων. διατὶ μερικαῖς φοραῖς ὅλοι οἱ Δαίμονες συμμαζονόμενοι, περικυκλώνουσι καὶ πολεμοῦσι τὸν δίκαιον, φοβίζοντες αὐτὸν, καὶ μὲ παντοίους τρόπους πειράζοντες (2) πολλαῖς φοραῖς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ, ἐκύκλωσάν με, καὶ τὸ ἠμυνάμην αὐτούς, διὰ νὰ δείξῃ, ὁποίαν μεγάλην καὶ θαυμαςὴν δύναμιν ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. τὸ ὁποῖον ἐλύτρωσε μὲν τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸν ἄφευκτον καὶ ἀλύτρωτον κίνδυνον τῆς περικυκλώσεως τῶν ἐχθρῶν. ἠμύνατο δὲ καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἐχθροὺς μὲ τρόπον παράδοξον.

12 : „ Ἐ-

οὐκ εἶπεν· οὐδὲν πείσομαι· ἀλλ' οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος· ϗ παθὼν φησιν, οὐ δέδοικα· ὅπερ ϗ Παῦλος φησιν· „ Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;

(1) Φησὶ γὰρ οὗτος· „ Οὐ κατὰ σύγκρισιν ταῦτα προάγει· ἁπλῶς γὰρ ϗ κυρίως ἀγαθὸν τοῦτο, τὸ πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον· τὸ δὲ ἐπ' ἄνθρωπον, οὐκ ἀγαθόν· οὐδὲν γὰρ εὐτελέςερον ταύτης τῆς ἐλπίδος· οὐ μόνον γὰρ ἀσθενὴς, ἀλλὰ ϗ ἐπισφαλής· ϗ ἴσασιν, ὅσοι πολλάκις ἀνθρώποις θαῤῥήσαντες, αὐτοῖς ἐκείνοις συγκατηνέχθησαν· ἡ δὲ εἰς Θεὸν ἐλπὶς, οὐκ ἰσχυρὰ μόνον, ἀλλὰ ϗ ἀσφαλὴς, οὐκ ἔχουσά τινα μεταβολήν· ἄμεινον τοίνυν καταλιπεῖν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θείαν αἰτῆσαι βοήθειαν. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ μὲν Θεὸς ἀγαθὸς ϗ φιλάνθρωπος, ϗ βουλόμενος ἀγαθὰ, ϗ δρᾷν δυνάμενος, ὅπερ βούλεται, ϗ τὴν ἐξουσίαν ἔχων ἀκώλυτον· οἱ δὲ ἄνθρωποι, ϗ φύσει φθαρτοὶ, ϗ γνώμῃ τρεπτοί· ϗ πολλάκις μὲν οὐ βούλονται τὰ ἀγαθά· ἔςι δ' ὅτε ϗ βουλόμενοι, τοῖς ἀδικουμένοις ἐπαμύνειν οὐ δύνανται· κἂν ἄρχωσι δὲ, πρὸς καιρὸν ἔχουσι τὴν ἀρχήν· ἄμεινον τοίνυν καταλιπεῖν μὲν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θείαν αἰτῆσαι βοήθειαν,

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος Ἔθνη ἐννοεῖ, τοὺς διαφόρους βίους τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ διάφοροι βίοι εἰσὶν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν· τὸν δίκαιον τοίνυν ϗ οἱ πονηροὶ κυκλοῦσι, ϗ οἱ φιλάργυροι, ϗ οἱ βάσκανοι, ϗ οἱ ὑπερήφανοι, ϗ οἱ ὑποκριταὶ, καὶ·

12 : „ Ἐκύκλωσάνμε ὡσεὶ μέλισσαι κηρί-
„ ον, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀ-
„ κάνθαις, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου
„ ἠμυνάμην αὐτούς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, ὁποῦ ἔπασχε, καὶ διὰ μὲν τῆς ὁμοιώσεως τῶν μελισσῶν, δηλοῖ αἰνιγματωδῶς τὴν πολλὴν προθυμίαν, ὁποῦ εἶχον οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω του· διὰ δὲ τῆς φωτίας, δηλοῖ τὴν ἀκράτητον ὀργήν τους κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. διατὶ αἱ μὲν μέλλισσαι, ὅταν τύχη νὰ εὕρουν κἀνένα κηρόμελον, περικυκλώνουσιν αὐτὸ μὲ μεγάλην προθυμίαν, βυζάνουσαι τὴν δρόσον τοῦ μέλιτος. ἡ δὲ φωτία πάλιν, ὅταν πέση εἰς τὰς ἀκάνθας ἀκράτητος γίνεται. (1)

13 : „ Ὠσθεὶς ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν, καὶ
„ ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου.

Ἐγὼ, λέγει ἐσπρώχθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔκλινα διὰ νὰ πέσω ἤγουν ἐκινδύνευσα καὶ ἦλθον κοντὰ εἰς τὸ νὰ πέσω. ὁ Κύριος ὅμως ἐβοήθησέ μοι, διὰ νὰ δείξη περισσότερον τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιάν του. ἐπειδὴ καὶ ἅρπασεν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θανάτου ἐμένα, ὁποῦ ἤμουν ἀπὸ κάθε μέρος ἀπελπισμένος. (2)

14 : „ Ἰσχύς μου καὶ ὕμνησίς μου ὁ Κύ-
„ ριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι δύναμίς μου, καὶ ὕμνησις καὶ δόξα μου. ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ Κυρίου τιμῶμαι καὶ δοξάζομαι ἀπὸ ὅλους, ὡσὰν ὁποῦ ἀπόκτησα τοιοῦτον παντοδύναμον βοηθόν. ἢ λέγει ὅτι τὸν Κύριον ὑμνῶ καὶ δοξάζω πάντοτε, διατὶ ἔγινε σωτήρ μου. (3)

15 : „ Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας
„ ἐν σκηναῖς δικαίων.

Πά-

κοινὸν ἐχθρὸν αὐτὸν διὰ τὸν ἔλεγχον τὸν ἐκ τῆς ἐκείνου εὐζωΐας νομίζοντος· ἀλλ' οὗτος τούτων τὸ πλῆθος ἀμύνεται τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ· ὄνομα δὲ αὐτῷ ὁ Χριστὸς, ὅπερ εἰς ἄμυναν πάσης ἐπιβουλῆς ἀρκεῖ· αὐτὸ γὰρ ὅπλον καὶ ἀσπὶς καὶ φρούριον τοῦ φοροῦντος αὐτὸ γίνεται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ μὲν Ἐκκλησία τὰς ἁπάντων τῶν Ἐθνῶν ἐδέξατο προσβολάς· ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ οὐ πάντων, ἀλλ' ἐνίων· ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοίνυν ἀληθῶς ὁ λόγος προσφέρεται· οἱ γὰρ ἐν ἑκάστῳ Ἔθνει πεπιστευκότες, τοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων θορύβους καὶ κινδύνους ὑπέμενον· ἀλλ' ὅμως τῷ Θεῷ τεθαῤῥηκότες, τοὺς ἀντιπάλους ἐνίκησαν.

(1) Προσθέττει δὲ καὶ τοῦτο ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἀλλὰ καὶ τὸ τάχος αὐτῶν τῆς ἀπωλείας αἰνίττεται· ὥσπερ γὰρ αἱ μέλιτται τῷ κέντρῳ πρὸς ἄμυναν χρώμεναι, τῇ πληγῇ τοῦ κέντρου ἐναποθνήσκουσιν· οὕτω, φησὶ, καὶ οἱ ἐχθροὶ διὰ τῆς οἰκείας κακίας ἑαυτοὺς ἀναιροῦσι· καὶ ὥσπερ πῦρ ἀκανθῶν δραξάμενον οὐχ' ὑπομένει· ἀλλὰ τῷ ὑπεκκαύματι ταχὺ συναπέρχεται· οὕτω καὶ οὗτοι θερμότερον προσβαλόντες, ταχὺ ἀπεσβέσθησαν καὶ ἀπώλοντο. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ὅτι ἀλληγορικῶς μέλισσα μὲν μελισσουργοῦσα καὶ κηροπλαστοῦσα ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία ἡ τιμήσασα τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν· ἥτις καί τοι οὖσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενὴς, καθὸ τὸ κήρυγμα αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ὅμως ἔχει τὸ κέντρον ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως· ὡς μέλισσαι δὲ καὶ οὐχὶ μέλισσαι εἰσὶν, ὡς ὁμοιότητα ἔχοντες πρὸς τὰς μελίσσας κηφῆνες: ἤτοι οἱ Αἱρετικοί· οἵτινες οὔτε μελισσουργοῦσιν, οὔτε κηροπλαστοῦσιν· ἀλλὰ ἐσθίοντες τὸ μέλι πολεμοῦσι τῇ μελίσσῃ Ἐκκλησίᾳ· ἡ δὲ Ἐκκλησία τούτους ἀναιρεῖ, ὥσπερ κέντρῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ διχοτομεῖ αὐτοὺς τῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀληθείας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὠθοῦσιν ἡμᾶς εἰς ἁμαρτίαν, ὅσοι τῶν λογισμῶν πρὸς τὰς ἡδονὰς ῥέπουσι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἑδραίας στάσεως ἀνατρέψαντες, εὐχερεῖς εἰς τὸ καταβληθῆναι παρὰ τῶν Δαιμόνων ἐργάζονται· ἀλλ' ἐὰν νήψωμεν, ἕξομεν τὸν Θεὸν εἰς ἀντίληψιν· οὗτος γὰρ ἡμῶν καὶ τὴν ψυχὴν στηρίξαι, καὶ τοὺς ἐθέλοντας καταβαλεῖν ἀποδιῶξαι δύναται.

(3) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Τί ἐστιν ὕμνησίς μου; ἡ δόξα μου· ὁ αἶνός μου· ὁ κόσμος μου· ἡ περιφά-

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ ἐγένετο· ἤγουν ὁ Κύριος ἔγινεν εἰς ἐμὲ φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ἡ ὁποία ἀγαλλίασις καὶ σωτηρία ᾄδεται καὶ μελῳδεῖται εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων. διότι ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ ἐσώθην μὲ παράδοξον τρόπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐπαρακινήθην εἰς τὸ νὰ ὑμνῶ τὴν ἀγαλλίασιν ταύτην καὶ σωτηρίαν, ὁποῦ μοι ἐχάρισεν. ἢ ἐπαρακινήθην νὰ ὑμνῶ τὸν Θεὸν μὲ ἀγαλλίασιν καὶ σωτηρίαν. σκηνὰς δὲ δικαίων νομίζω, ὅτι ὀνομάζει ἐδῶ προφητικῶς ὁ Δαβὶδ, τὰς καλύβας τῶν ἀσκητῶν, αἱ ὁποῖαι ἔμελλον νὰ γένουν μετὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν. διατὶ μέσα εἰς τὰς καλύβας αὐτὰς ψάλλεται μάλιστα, καὶ ἀναγινώσκεται καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἀσκητῶν τὸ ψαλτήριον τοῦτο τοῦ Δαβίδ. ἢ σκηνὰς ὀνομάζει τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας. (1)

„ Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν;

Ἡ δεξιὰ, λέγει, τοῦ Κυρίου ἦτον ἡ βοήθεια καὶ συνεργία του, ἐκατώρθωσε τὴν νίκην τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ἔστησε τὸ τρόπαιον κατ' αὐτῶν. αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἔχει νὰ λέγηται ἐν σκηναῖς δικαίων.

16: „ Δεξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με· δεξιὰ Κυ-
„ ρίου ἐποίησε δύναμιν.

Ἡ βοήθεια, λέγει, τοῦ Θεοῦ μὲ ἀσήκωσεν, ὁποῦ ἔπεσον. ἢ καὶ μὲ ἐδόξασεν ὡς νικήσαντα τοὺς ἐχθρούς μου. πάλιν δὲ λέγει ἀπὸ τὴν χαράν του τὸ, δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν. ἢ λέγωντας τρεῖς φοραῖς τὸ „ Δεξιὰ Κυρίου, ἐφανέρωσε μυστικῶς τὴν τριπλῆν βοήθειαν, ὁποῦ ἔλαβε τῆς τρισυποστάτου Θεότητος. (2)

17: „ Οὐκ ἀποθανοῦμαι, ἀλλὰ ζήσομαι
„ καὶ διηγήσομαι τὰ ἔργα Κυρίου.

Ε-

φάνειά μου· οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπαλάττει τῶν κινδύνων· ἀλλὰ καὶ λαμπροὺς ποιεῖ καὶ περιφανεῖς, μετὰ δόξης τὴν σωτηρίαν διδούς. ὁ δὲ Ὠριγένης τὸ, ἰσχύς μου καὶ ὕμνησίς μου ὁ Κύριος λέγει, ὅτι θαῤῥοῦντος Μάρτυρός ἐστι φωνή· τὸ δὲ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν οὕτω νοεῖται κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ὅτι γινόμενος ὁ Κύριος εἰς σωτηρίαν, οὐκ ἀρχὴν οὐσιώσεως δέχεται· ἀΐδιος γὰρ καὶ αἰώνιός ἐστι· γίνεται δὲ εἰς σωτηρίαν κατὰ τὸ ἀναλαμβάνειν σχέσιν τὴν πρὸς τοὺς σῳζομένους· ὅθεν πάντα τὰ γεγονέναι Χριστὸν λεγόμενα, ταύτῃ ὑποβάλλεται τῇ διανοίᾳ· οὐ γὰρ γέγονε Θεὸς, οὐ λόγος, οὐκ ἀλήθεια, οὐ σοφία, οὐχ υἱός· ἀλλὰ γέγονεν ἡμῖν σοφία· οὐχ' ἁπλῶς γενόμενος σοφία, ἀλλ' ἡμῖν· ὁμοίως καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, κατὰ τὴν ἀναφορὰν τὴν πρὸς ἡμᾶς· οὕτω καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον πεποίηκεν αὐτὸν ὁ Θεός· Χριστὸν μέν: ἤτοι βασιλέα καὶ ἱερέα τοῖς βασιλευομένοις, καὶ τοῖς ὑπὲρ ὧν προσάγει τὰς θυσίας καὶ τοῖς ἐθέλουσι δουλεύειν αὐτῷ· καὶ καθόλου τὰ σχετικῶς περὶ αὐτοῦ λεγόμενα οὕτω διανοούμενος οὐκ ἀσεβήσεις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅταν ὁ Θεὸς κατορθώσῃ τὸ πᾶν, οἱ τῆς νίκης ἀπολαύοντες χαίρουσι, σκιρτῶσι, διπλῇ γαννύμενοι, καὶ τῷ σωθῆναι, καὶ τῷ διὰ Θεοῦ σωθῆναι. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὑψηλότερον δὲ, ὡς ἤδη ἀνῃρημένων τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, τῶν κατὰ καιροὺς διωξάντων τὸν τοῦ Θεοῦ λαὸν. εἰρήνης τὸ λοιπὸν διαλαβούσης, καὶ τῶν σκηνῶν τοῦ Θεοῦ: τουτέστι τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτοῦ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐγηγερμένων, εἰκότως λοιπὸν αἱ τῆς ἀγαλλιάσεως εὐχαριστήριοι φωναὶ ἀκούονται, καὶ οὐχὶ ἑτέρωθί που, ἢ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, αἵτινές εἰσιν αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ· ποία δὲ ἡ φωνὴ ἡ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀκουομένη, καὶ τῷ Θεῷ ἀποδιδομένη, ἀγαλλιωμένων τῶν σεσωσμένων; καὶ τί λέγουσα ἀκούεται; δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ Ἀνώνυμος σκηνὰς ὀνομάζει τὰς παρὰ τῷ Πατρὶ μονὰς, περὶ ὧν ὁ Σωτὴρ εἶπεν· ἵνα ὅταν ἐκλίπητε (ἤτοι ἀποθάνητε) δέξωνται ὑμᾶς (οἱ πτωχοὶ οὓς ἠλεήσατε) εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς· ἐν ταύταις ταῖς σκηναῖς πάντες οἱ δίκαιοί εἰσιν ἀγαλλιώμενοι· τετυχήκασι γὰρ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ὅρα τῆς ἀγαλλιάσεως τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ταῦτα κατώρθωσεν· ὁρᾷς οὐκ ἐν ἀπαλλαγῇ τῶν δεινῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν κτήσει περιφανείας γινομένην αὐτοῦ τὴν εὐεργεσίαν; οὐ γὰρ μόνον δυνατοὺς ἐποίη-

Ἐγὼ, λοιπὸν, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὁποῦ μὲ ἐκύκλωσαν, καθὼς ἐκεῖνοι ἐνόμιζον. ὄχι, ἀλλὰ ἔχει νὰ γένῃ ὅλον τὸ ἐναντίον. καὶ αὐτοὶ μὲν ἔχουν νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ χαθοῦν. ἐγὼ δὲ θέλω ζήσω, καὶ θέλω διηγοῦμαι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν τὰ ἠξεύρουν. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω ἀποθάνω τὸν ψυχικὸν θάνατον, ἀλλὰ θέλω ζήσω τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν, καὶ θέλω εἶμαι ἀθάνατος. ἐπειδὴ καὶ ἔχουν νὰ ψάλλουν πάντοτε ὅλοι οἱ μεταγενέστεροι τοὺς ᾠδικούς μου Ψαλμοὺς· καὶ δὲν θέλουν παύσουν ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἀναγινώσκουν καὶ νὰ τοὺς ψάλλουν, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἢ ὁ λόγος οὗτος κατὰ τὸν Εὐσέβιον, προφητεύει τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν τοῦ Δαβὶδ: ἤγουν ἐγὼ, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω, ὥστε ὁποῦ πλέον νὰ μὴν ἀναστηθῶ. ἀλλὰ θέλω ζήσω πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. διὰ τοῦτο θέλω διηγοῦμαι τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα του θαυμάσια, καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὁποῦ μοι ἐχάρισεν. (1)

18: „ Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος,
„ καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με.

Ὁ Κύριος, λέγει, μὲ ἐπαίδευσε, συγχωρήσας νὰ πέσω εἰς κίνδυνον, ἵνα καλλιτερεύσω καὶ διορθωθῶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἀνάγκης, καὶ ἵνα γένω σωφρονέστερος ἀπὸ τὸ πρῶτον· πλὴν δὲν μὲ ἄφηκε νὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ μὲ ἥρπασεν ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμίν του καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ κηδεμονίαν του, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. (2)

19: „ Ἀ-

ἐποίησεν, ἀλλὰ ϗ ἐνδόξους· αὕτη ἡ τῆς ἀγαλλιάσεως φωνὴ, τὸ ὁμολογεῖν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου δύναμις μόνη τὴν νίκην εἰργάσατο· τὸ τρόπαιον ἔστησε· τοὺς ἀγωνιζομένους ἔσωσε· ϗ ὑψηλοτέρους ἀπέδειξε. δεξιὰ δέ ἐστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον ϗ Εὐσέβιον, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια, ϗ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρός. ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει: „ Σαφῶς ἐνταῦθα τὸ μνημεῖον τῆς Τριάδος ἐδήλωσε, τρίτον ἐπονομάσας τὴν τοῦ Κυρίου δεξιάν· οὕτω γὰρ τὰ τρία χαρακτηρίζει πρόσωπα· ἐπειδὴ ϗ τρεῖς τινας ἐφ' ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας εἰσήγαγεν· ἐποίησε γὰρ δύναμιν, λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς ϗ ποιήσας κατ' εἰκόνα ἰδίαν τὸν ἄνθρωπον· ἐποίησεν ἑτέραν δύναμιν, ὑψώσας αὐτὸν ϗ συνεγείρας ἑαυτῷ ϗ συγκαθίσας ἐν δεξιᾷ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὡς ὁ Παῦλος ἔλεγεν· ἐποίησε ϗ δύναμιν τρίτην, δωρεὰς αὐτῷ δεδωκὼς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ποιεῖ δὲ δύναμιν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἐν παντὶ τῷ δεξιὰ φρονοῦντι ϗ πράττοντι· ἀλλὰ ϗ ὑψοῖ αὐτόν. ὡς ϗ δευτέραν γενέσθαι ἐν αὐτῷ ϗ τῆς προτέρας δυνάμεως δύναμιν, ἐφ' ᾗ ἀθανασίαν κεκτημένος ἐρεῖ· οὐκ ἀποθανοῦμαι ἀλλὰ ζήσομαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἴη ἂν τὸ, οὐκ ἀποθανοῦμαι, φωνὴ τῶν κατὰ καιροὺς διωκομένων Εὐσεβῶν, ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν, ϗ εἰς αὐτὸν ἡκόντων τὸν θάνατον· οἳ ϗ θαῤῥοῦσιν, ὅτι ζήσονται, ϗ ἡμερῶν προσθήκην λήψονται, ἐπὶ τῷ ἐξομολογεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα, τοῖς μὴ τοῖς οἰκείοις αὐτὰ ἑωρακόσιν ὀφθαλμοῖς· τοῦτο γὰρ μάλιστα ζωὴ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ αὐτὸν αἰνεῖν, ϗ εἰς ἅπαντας ἐξαγγέλλειν αὐτοῦ τὰ θαύματα ϗ τὰ ἔργα.

(2) Φησὶν ὁ Χρυσόστομος· „ Λέγει τὸ κέρδος τοῦ πειρασμοῦ· ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι ἐν τῷ παιδεύειν ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος: τουτέστιν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐβελτίωσέ με, ὡς ὁμολογεῖν ἐπ' ὠφελείᾳ μοι γενέσθαι τὰ νομιζόμενα σκυθρωπά· ὥστε διπλῆν ἐκέρδανε σωτηρίαν, τήν τε ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν, τήν τε ἀπαλλαγὴν τῆς κακίας· διὸ ϗ ὁ Παῦλος ἔγραφεν· „ Εἰ δὲ ἐκτός ἐστε παιδείας, ἄρα νόθοι ἐστὲ ϗ οὐχ' υἱοί· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Δείκνυσι δὲ ὁ λόγος, ὡς οὐδὲ αὐτὸς ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἰκῆ ϗ ὡς ἔτυχεν ἐγίνετο. ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ ϗ δοκιμῇ τῶν πεπειρασμένων. λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ παιδεύσει θείᾳ ϗ πάνυγε ὠφελίμως ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδευόμενος, ἄριστος τὴν γνώμην ϗ τὴν πρᾶξιν γινόμενος, οὐκ ἐμπίπτει εἰς τὸν θάνατον τὸν κρατοῦντα τῶν ἁμαρτανόντων· ἐπεὶ γὰρ ἀπαιδεύτοις συναντᾷ θάνατος, ὁ παιδεύσει ὑπὸ Κυρίου παιδευόμενος οὐ παραδίδοται θανάτῳ, τῷ παραλαμβάνοντι τοὺς παραδεδομένους πάθεσιν ἀτιμίας, ϗ ἀδοκίμῳ νῷ. ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος· „ Καὶ τίνος ὅλως χάριν ἐπαίδευσεν; ἐπειδὴ, ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· ϗ πῶς δῆλον, ὅτι ἀγαπῶν παιδεύει τὸν δίκαιον; ἐπειδὴ τῷ θανάτῳ οὐ παραδίδωσιν, οὐ συγχωρεῖ γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καταπονηθῆναι, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ παρέχει ϗ τὴν ἔκβασιν· παιδεύει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα· „ Ἀπαίδευτοι ψυχαὶ ἐπλανήθησαν (Σοφ. ιζ΄. 1.) ὁ δὲ Θεοδώριτος, συνεχώρησέ, φησι, προσβαλεῖν μοι τὰ λυπηρὰ, πατρικῶς με παιδεύων, τὸ δὲ συννὸν τούτων διέλυσε νέφος, ϗ τῆς ἐκεῖθέν με παντελῶς ἠλευθέρωσε λώβης.

19 : „ Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης ; „ εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ.

Ἀνοίξατε, λέγει, εἰς ἐμένα, ὦ Ἱερεῖς καὶ Λευῖται, τὰς πόρτας τῆς σκηνῆς, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ νομικὴ δικαιοσύνη, καὶ τὰ τοῦ νόμου δικαιώματα, ἵνα ἐμβὰς μέσα εἰς αὐτὰς, εὐχαριστήσω τῷ Κυρίῳ, καὶ δοξολογήσω αὐτὸν, καθὼς ὑπεσχέθην ἀνωτέρω· νοήσεις δὲ πύλας δικαιοσύνης καὶ τὰς καλύβας τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἀσκητῶν, καὶ τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας, μέσα εἰς τὰς ὁποίας καὶ δικαιοσύνη καὶ κάθε ἀρετὴ πολιτεύεται. Ἵνα εἰσελθὼν εἰς αὐτὰς ὁ Δαβὶδ, εὐχαριστήσῃ εἰς τὸν Κύριον διὰ μέσου τῶν ἐκεῖ ψαλλομένων Ψαλμῶν του. (1)

20 : „ Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι „ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ.

Ἐγὼ νομίζω, πῶς πύλην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν στενὴν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις. „ Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. (Ματ. ζ΄. 13.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ταύτην τὴν στενὴν πόρταν προβλέπωντας εἶπεν ἐδῶ. ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ πόρτα τοῦ Κυρίου, περὶ τῆς ὁποίας θέλει διδάξει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅταν ἔλθῃ ; ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸν Κύριον. ἐπρόσθεσε δὲ καὶ ὅτι θέλουν ἔμβουν οἱ δίκαιοι ἐν αὐτῇ : ἤγουν διὰ μέσου τῆς στενῆς πόρτας αὐτῆς. διατὶ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι „ Ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. (Αὐτόθι 14.) ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ δίκαιοι καὶ ἐκλεκτοί. ἐπειδὴ ὡς εἶπεν ὁ αὐτὸς. „ Πολλοὶ μὲν εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. (Ματ. κ΄. 19.) (2)

21 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτη„ ρίαν.

Πάλιν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλει εὐχαριστήσει τὸν Θεὸν ὁποῦ τὸν ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεσχέθη νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ.

22 : „ Αἰ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τοῖς παιδευομένοις αἱ πύλαι ἀνοίγονται, τοῖς ἀποτιθεμένοις τὰ ἁμαρτήματα· ὁ τοίνυν παιδευθεὶς, μετὰ παῤῥησίας δύναται λέγειν· ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· καὶ γὰρ κατὰ ἀναγωγὴν ἐκληπτέον τὸ εἰρημένον καὶ πύλας τὰς τῶν οὐρανῶν νοητέον, αἳ τοῖς πονηροῖς εἰσι κεκλεισμέναι· ἃς δεῖ κρούειν διὰ τῆς ἀρετῆς, δι' ἐλεημοσύνης, διὰ δικαιοσύνης· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὑψηλότερον πύλας δικαιοσύνης καλεῖ τὰς διαφόρους τῆς ἀρετῆς ἰδέας, καὶ τὰς κατ' αὐτὴν προκοπὰς, ἃς καὶ ὁδεύουσιν οἱ τοὺς καιροὺς τῶν θλίψεων ὑπομείναντες. προστίθησι δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Ὥρα λοιπὸν ἀξίως τοῦ Θεοῦ ζήσαντας ἡμᾶς, διὰ πάσης τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν ὁδοῦ βαδίζειν ὡς διὰ πυλῶν διαφόρων, ἃς ὑστάτη καὶ μία πύλη διαδέχεται, ἧς ἐπέκεινα οὐχ οἷόν τε προσελθεῖν· εἴη δ' ἂν αὕτη ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ, κατὰ τό· „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ. ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος, πύλην ἐσχάτην καὶ μίαν ἐννοεῖ τὸν Χριστὸν, τὸν εἰπόντα· „ Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, ὡς τῆς ἀρετῆς ποδηγὸς καὶ διδάσκαλος. ὁ δὲ Ἡσύχιος, πύλας μὲν ἐνόησε τὸν νόμον καὶ τοὺς Προφήτας, πύλην δὲ τὴν πίστιν, δι' ἧς προσαγόμεθα τῷ Θεῷ.

(2) Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριλλος, πύλην ἐννοεῖ τὸν Χριστόν· „ Οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἑτερόν τινα τρόπον ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀφικέσθαι γνῶσιν, ἢ κατὰ τοῦτον αὐτὸν, ὅν ἔφη Χριστός· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ δι' ἐμοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οἱ διὰ τῶν ἀρετῶν περιπατοῦντες, μᾶλλον δὲ ἐν ταῖς ἀρεταῖς (προσδιατριπτέον γὰρ ἐν αὐταῖς) εἰς ἐκείνην ἀπαντῶσι τὴν πύλην τὴν εἰς αὐτὴν ἄγουσαν τὴν τοῦ Κυρίου θεωρίαν· καὶ ποία αὕτη ; ἡ τῆς καρδίας καθαρότης· μακάριοι γάρ φησιν, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. ὁ δὲ Χρυσορρήμων προστίθησι· „ Εἰσὶ πύλαι θανάτου· εἰσὶ πύλαι ἀπωλείας ; εἰσὶ πύλαι ζωῆς αἱ στεναὶ καὶ τεθλιμμέναι· διὰ τοῦτο ἐπειδὴ πολλαὶ, λέγει τὸ παράσημον τῆς πύλης τοῦ Κυρίου, τὸ δι' αὐτῆς τοὺς παιδευομένους εἰσιέναι· οἱ θλιβόμενοι γὰρ, δι' αὐτῆς βαδιοῦνται. οὐ διὰ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀπωλείας καὶ τῆς εὐρυχώρου καὶ πλατείας ὁδοῦ· ἐκεῖναι γὰρ οὐ τοῦ Κυρίου· ἀλλὰ διὰ τῆς στενῆς.

22: „ Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο- „ δομοῦντες. οὗτος ἐγεννήθη εἰς κε- „ φαλὴν γωνίας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι φανερὰ προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ. δὲν ἀκολουθεῖ δὲ κατὰ συνέχειαν μὲ τὰ ἀνωτέρω ῥητά· διατὶ αἱ προφητεῖαι συνειθίζουν νὰ διακόπτουσι τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, καὶ νὰ βάλλωνται μεταξύ, διὰ νὰ εἶναι συνεσκιασμέναις κατὰ τὸ παρὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. ἵνα μὴ διὰ τὰς προφητείας αὐτάς, ἐξαλειφθοῦν τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ. οἰκοδομοῦντας λοιπὸν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀρχιερεῖς τοὺς Γραμματεῖς, καὶ τοὺς Διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡς προχειρισμένους ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ οἰκοδομοῦν καὶ νὰ καταρτίζουν τὸν λαὸν ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ νόμου. λίθον δὲ ἀποδοκιμασθέντα ὀνομάζει τὸν Χριστὸν· λίθον μέν: ἤτοι πέτραν, διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἄκαμπτον πρὸς τὴν ἁμαρτίαν „ Ἀνομίαν γὰρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν. (Ἡσ. νγ. 9) ἀποδοκιμασθέντα δέ, διατὶ ἀπεδοκίμασαν αὐτὸν καὶ ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἄχρηστον εἰς οἰκοδομήν. ἔλεγον γὰρ αὐτοί· „ Ὅτι Σαμαρείτης εἶ σύ, καὶ Δαιμόνιον ἔχεις (Ἰω. Η. 48.) Καὶ πάλιν· „ Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ Θεοῦ. (Ἰω. θ. 16.) ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. (Ἰω. ζ. 12.)

Ὁ λίθος ὅμως οὗτος: ἤτοι ὁ Χριστός, ὁποῦ ἀπεδοκιμάσθη ἀπὸ αὐτούς, τόσον δόκιμος καὶ εὔχρηστος ἐφάνη εἰς οἰκοδομήν, ὥστε ὁποῦ ἔγινε λίθος ἀκρογωνιαῖος: ἤτοι ἐβλάφθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ τείχου καὶ τῆς οἰκοδομῆς· διατὶ κάθε πέτρα δὲν βάλλεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς γωνίας. ἀλλ' ἐκείνη μόνη βάλλεται, ὁποῦ εἶναι ἀπὸ τὰς ἄλλας πλέον δόκιμος καὶ στερεὰ καὶ χρησιμωτέρα, διὰ νὰ συνδέσῃ μὲ τὰς δύω αὐτῆς πλευρὰς εἰς μίαν γωνίαν τοὺς δύω τοίχους τῆς οἰκοδομῆς. πῶς δὲ ὁ Χριστὸς ἔγινε πέτρα ἀκρογωνιαία; ἐπειδὴ καὶ ἥνωσε τοὺς δύω λαοὺς τὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ τὸν Ἐθνικὸν εἰς μίαν πίστιν. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος. „ Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν. (Ἐφ. β. 17.) καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος εἶπε „ Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. (Ἰω. ι. 16) ἢ γωνίαν ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· διατὶ καθὼς ἡ γωνία ἑνόνει διὰ μέσου της εἰς μίαν συνάφειαν τοὺς δύω τείχους: ἔτζι καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κάμνει τὴν ἕνωσιν τῶν δύω λαῶν Ἰουδαίων, λέγω, καὶ Ἐθνικῶν. ταύτης δὲ κεφαλὴ εἶναι ὁ Χριστός, ὡσὰν ἑνὸς σώματος καὶ ὄχι μόνον εἶναι αὐτῆς κεφαλή, ἀλλὰ καὶ σύνδεσμος καὶ θεμέλιον. (1)

23: „ Παρ-

(1) Ἄλλος δέ φησι· „ Τοῦτο καὶ ἄνωθεν ὡς ἐν τύπῳ γέγονεν· ὁ γὰρ Ἀβραὰμ ἑκατέρων Πατριάρχης γέγονε τῶν τε ἐν ἀκροβυστίᾳ, τῶν τε ἐν περιτομῇ· ἀλλ' ἐκεῖνο μέν, ὡς ἐν τύπῳ· τοῦτο δέ, ἐν ἀληθείᾳ. λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφόρος Μάξιμος· „ Ἐγεννήθη Χριστὸς εἰς κεφαλὴν γωνίας: τουτέστι συνέδησεν ἑκάτερα τὰ Ἔθνη, καὶ ἐγένετο κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας· γωνία γὰρ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Γραφήν· ὡς γὰρ ἡ γωνία δύω τοίχων ἕνωσις γίνεται, πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς διασφίγγουσα εἰς ἀδιάλυτον συνοχήν· οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν δύω λαῶν γέγονεν ἕνωσις, τοῦ ἐξ Ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων, καθ' ἕνα πίστεως λόγον ἀλλήλους συνδέουσα, καὶ πρὸς μίαν σφίγγουσα σύμπνοιαν, ἧς ἀκρογωνιαῖος λίθος ὁ Χριστός, ὡς κεφαλὴ τοῦ παντὸς σώματος· ὃν γὰρ τρόπον δύω σύνδεσμος τείχων γωνιαῖος εὑρίσκεται λίθος, πρὸς ἀδιαίρετον ἕνωσιν ἑκατέρους συνδέων· οὕτω τοὺς δύω τῆς οἰκουμένης λαούς, ἡ τοῦ Δεσπότου ἡμῶν ἔνσαρκος οἰκονομία συνάψασα εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς ἓν σῶμα καὶ Πνεῦμα συναρμολογήσασα, εἰς κεφαλὴν γωνίας ἐγένετο, ἀσάλευτον τὴν ἕνωσιν τῇ αὐτῆς μεσιτείᾳ φυλάξασα. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο τὸ ῥητόν, κἂν μυριάκις ἀναισχυντῶσιν Ἰουδαῖοι, ἄλλῳ προσαρμόσαι οὐ δύνανται· εἰ γὰρ καὶ τῶν διαιρεθεισῶν πάλαι φυλῶν ἡγεμόνευε Ζοροβάβελ, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πλεῖστον διήρκεσεν· ὁ δὲ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς δύω τοίχους ἀπ' ἀλλήλων ἑστῶτας ἐκ διαμέτρου, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων, φημί, καὶ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκότας, εἰς ἓν συναγαγών, τὰ διεστῶτα συνέζευξεν εἰς μίαν πίστιν, καὶ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων συνήρμοσεν Ἐκκλησίαν καὶ ποίμνην, γωνίαν τινὰ μιμησάμενος, δύω τοίχους συνδέουσαν καὶ πρὸς ἀλλήλους συνάπτουσαν· περὶ τούτου τοῦ λίθου καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου προεθέσπισεν ὁ Θεός· „ Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον πολυτελῆ ἐκλεκτὸν ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς· τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· „ Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τοῦτον εἶδε τὸν λίθον καὶ ὁ θεῖος Δανιὴλ τμηθέντα ἄνευ χειρῶν. Καὶ ὁ Κύ-

23 : „ Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη , καὶ „ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ- „ μῶν .

Αὕτη , λέγει , ἡ γωνία , αὕτη ἡ ἕνωσις τῶν δύω λαῶν , καὶ οὗτος ὁ σύνδεσμος , ἔγινεν ἀπὸ τὸν Θεὸν , καὶ ὄχι ἀπὸ ἄνθρωπον ψιλόν . καὶ αὕτη εἶναι θαυμαστὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν , οἵτινες ἠξιώθημεν νὰ τὴν εἰδοῦμεν . διατὶ , πῶς δὲν εἶναι θαυμαστὸν τὸ τόσον μέγα καὶ παντοδύναμον ἔργον ; (1.)

24 : „ Αὕτη ἡ ἡμέρα , ἣν ἐποίησεν ὁ Κύ- „ ριος , ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφραν- „ θῶμεν ἐν αὐτῇ .

Ἡμέραν ὀνομάζει ἐδῶ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐτυχίαν τῆς οἰκουμένης . διότι , καθὼς ὅταν λέγωμεν ἡμέραν πονηρὰν , δὲν λέγομεν τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου , ἀλλὰ τὰ κακὰ , ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατὰ τὸν Ὠριγένη καὶ τὸν Χρυσόστομον . ἔτζι καὶ ὅταν λέγωμεν ἡμέραν καλὴν , φανερώνομεν τὰ εἰς αὐτὴν ἀκολουθοῦντα καλά . ὅθεν καὶ τώρα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ νίκας , ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεώς του. ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐφιλίωσεν ὁ Χριστὸς τὸν Θεὸν μὲ τοὺς ἀνθρώπους , κατέπαυσε τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου κατήργησε τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου . τοὺς ἀναξίους ὄντας τῆς γῆς , ἔκαμεν ἀξίους τῶν οὐρανῶν . ἔλυσε τὸ σκότος τῆς πλάνης , ἐδίωξε τὴν ἁμαρτίαν , ἐφύτευσε τὴν ἀρετήν . καὶ ἀπὸ ἄλλα μυρία πνευματικὰ ἀγαθὰ ἐγέμισε τὴν οἰκουμένην . ὅθεν ἀκολούθως ὁ Δαβὶδ παρακινεῖ ὅλους τοὺς πιστεύσαντας τῷ Χριστῷ , νὰ ἀγάλλωνται καὶ νὰ εὐφραίνωνται εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως . ἐπειδὴ καὶ ἠξιώθησαν κατ' αὐτήν , τοιούτων πνευματικῶν ἀγαθῶν . (2)

25 : „ Ὦ Κύριε σῶσον δή , ὦ Κύριε εὐό- „ δωσον δή .

Ὦ

Κύριος δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους · „ Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς · „ Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες , οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας ; (Ματθ' κά . 42 .)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων · „ Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐκπλαγείη ; τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν , ὅτι ἔνθα ἐσταυρώθη ὁ Χριστὸς , ἐκεῖ προσκυνεῖται Χριστός ; καὶ οἱ μὲν σταυρώσαντες , ἐν ἀτιμίᾳ , οἱ δὲ προσκυνοῦντες , ἐν δόξῃ ; καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιέδραμεν ὁ λόγος , συνάπτων τῇ ἀληθείᾳ ἅπαντας ; ἔστι μὲν οὖν καὶ τοῖς ὁπωσοῦν ἐξετάζουσι θαυμαστὴ , πολλῷ δὲ ἀκριβέστερον τοῖς πιστεύουσι · διὰ τοῦτό, φησιν, ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν · „ Οὐκ ἦν γὰρ ἀνθρώπινον τὸ γινόμενον · οὐκ ἦν ἑνὸς τῶν πολλῶν · οὐκ ἦν Ἀγγέλων · οὐκ ἦν Ἀρχαγγέλων τὸ τοιαύτην πλέξαι γωνίαν · οὐδεὶς γοῦν ἴσχυεν , οὐ δίκαιος , οὐ Προφήτης , οὐκ Ἄγγελος , οὐκ Ἀρχάγγελος , ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ κατόρθωμα · τοῦτο ἦν αὐτοῦ ἰδικῶς τὸ ἔργον · καὶ ὁ Ἀνώνυμος · „ Ἔστι θαυμαστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν , πῶς ἔτεκε Παρθένος ! πῶς ὁ σταυρωθεὶς ἀνέστη καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνέστησε ! πῶς ὁ ῥαπισθεὶς καὶ ἐμπτυσθεὶς τὴν οἰκουμένην ὑπέταξεν ! εἰ δὲ καὶ τὴν σάρκα ἐξ ἡμῶν ἔχει , ἀλλ' ὅμως αὕτη παρὰ Κυρίου τυγχάνει τοῦ Πατρός · καὶ ὅλον δὲ τὸ Μυστήριον τῇ δυνάμει τῆς θεότητος γέγονεν .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει · „ Ποία αὕτη , ἀλλ' ἢ ἡ σωτήριος τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων ; καθ' ἣν ὁ ἀποβληθεὶς λίθος , γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας ; ἡ ἀναστάσιμος λέγω τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα · ἡ ἐπώνυμος αὐτοῦ γενομένη Κυριακή · καὶ ὁ Θεοδώριτος · „ Ἡμέραν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεποιημένην καλεῖ · καθ' ἣν ὁ λίθος οὗτος ἀνέστη μετὰ τὸ πάθος · εὐθὺς γὰρ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῖς Ἀποστόλοις ἐκέλευσε πάντα μαθητεῦσαι τὰ Ἔθνη · τὰς μὲν γὰρ λοιπὰς ἡμέρας ἥλιος φωτίζων ἀποτελεῖ · καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς , σώμασιν , ἀλλ' οὐ ψυχαῖς παρέχει · τὸ δὲ τοῦ σωτηρίου λόγου φέγγος , ψυχῶν λογικῶν καταυγαστικὸν τυγχάνει · ὃ δὴ καὶ ἡμέραν καινὴν , καὶ νέαν φωτὸς καὶ εὐσεβείας παντὶ τῷ κόσμῳ συνεστήσατο · πᾶσα μὲν οὖν ἡμέρα , Κυρίου · διαφερόντως δὲ ταύτην ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὴν ἡμέραν ἔφη · ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν αὐτῇ τὸ φῶς πεποίηκεν ὁ Θεός · καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνάστασιν δεξαμένη

Ὦ Κύριε, λέγει, σῶσον τὸν λαόν σου τὸν Χριστιανικόν. Ὦ Κύριε, εὐόδωσον τὸν λαόν σου καὶ τὴν πίστιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου σου. (1)

26: „ Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
„ ματι Κυρίου.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ. διατὶ ὁ Χριστὸς ἦλθεν ἐν ὀνόματι Κυρίου· ἤτοι ἦλθεν ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Κυρίου. διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν, ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με (Ἰω. ε. 43.) Καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω (Ἰω. η. 42) ἢ τὸ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου δηλοῖ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἦλθεν ὄνομα Θεοῦ ἔχων, καὶ Θεὸς ὤν. (2)

Εὐ.

νη, τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμψε· καὶ τὸ φῶς δὲ δημιουργήσας ἡμέραν αὐτὸ ἐκάλεσεν· ἄλλο δὲ οὐδὲν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πεποίηκεν· αὕτη τοίνυν ἡ ἡμέρα μόνη τὴν δημιουργίαν ἐδέξατο τοῦ φωτός, ὃ καὶ ἐκάλεσεν ἡμέραν· εἰκότως οὖν ἔφη· „ Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ταῦτα μὲν παρὰ τῷ Νικήτᾳ γρά-φονται· ἄλλοι δὲ περιεργότερον λέγουν ὅτι τὴν μὲν δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἐποίησε τὸ πρωτόγονον φῶς, τὸ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ δημιουργηθέν· τὴν δὲ τετάρτην, πέμπτην, ἕκτην καὶ ἑβδόμην, ἐποίησεν ὁ ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ γεγονὼς ἥλιος· τὴν δὲ πρώτην ἡμέραν: ἤγουν τὴν Κυριακὴν, μόνος ὁ Κύριος ἀμέσως ἐποίησεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι· αὕτη γὰρ ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ χρόνου, ἐν ᾗ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καθὼς γέγραπται· „ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· τὸ γὰρ φῶς, ὅπερ ἔγινεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, δὲν ἐκτίσθη εὐθὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς· ἤτοι κατὰ τὸ πρωΐ· ἀλλὰ μετὰ παρέλευσίν τινων ὡρῶν κατὰ τοὺς Θεολόγους· παρέλευσις γὰρ φαίνεται νὰ ἔγινε χρόνου τινὸς μεταξὺ τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς Κυριακῆς γενομένης δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας τοῦ φωτός. ὡς δίδωσι νοεῖν ἡ Γραφὴ λέγουσα· „ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· „ Γεννηθήτω φῶς· τὸ γὰρ ἐπεφέρετο, παράτασιν χρόνου δηλοῖ. Καὶ ὁ Θεόδωρος δὲ λέγει· Νοήσεις πῶς λέλεκται, αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἐπιστήσας, ὅπως ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, οὐδὲν ἕτερον ἀναγέγραπται πεποιηκὼς ὁ Θεὸς, ἀλλ' αὐτὴν μόνην τὴν ἡμέραν· εἶπε γὰρ ὁ Θεός· γεννηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς· καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εὐφροσύνην δὲ ἐνταῦθα λέγει τὴν πνευματικὴν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν νοερὰν, τὴν τῆς διανοίας· ἀγαλλιασώμεθα οὖν καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ· ὅτι τοσούτων ἐπετύχομεν ἀγαθῶν· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο οὐ μικρὸν κατόρθωμα, τὸ χαίρειν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς· τὸ σκιρτᾶν· τὸ εὐφραίνεσθαι· τὸ μεθ' ἡδονῆς δέχεσθαι τὰς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἐπειδὴ εἶδε τῆς οἰκουμένης τὴν εὐημερίαν (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) καὶ τὴν τῶν πραγμάτων μεταβολὴν καὶ πρὸς τὸ βέλτιον μετάστασιν, συγχαίρων τοῖς ἀπολαύουσί φησιν· Ὦ Κύριε, σῶσον δή· Ὦ Κύριε, εὐόδωσον δή: τουτέστι διάσωσον τοὺς ἀπολαύοντας, ὥστε ἐμπλησθῆναι καὶ καρποὺς ἀξίους ἐπιδείξασθαι τῆς χάριτος· ῥᾳδίαν αὐτοῖς ποίησον τὴν ὁδὸν, ὥστε μετὰ τὸ τυχεῖν, μὴ ἐκπεσεῖν τῶν τοιούτων καλῶν. ὁ δὲ Δίδυμος εἶπε· „ Σῶσον τῶν κακῶν· οἷον ἁμαρτίας καὶ πλάνης· καὶ εὐόδωσον, εὔκολον ἡμῖν τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν ἐργασάμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Τοῦτο ἡ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις παίδων ὑμνολογία ἐπὶ τίνα φέρεται ἐδίδαξε· ταύτην γὰρ τὴν φωνὴν οἱ παῖδες τῷ Δεσπότῃ προσήνεγκαν εἰς ἔλεγχον τῶν τὰ θεῖα διδάσκειν ὑπισχνουμένων, καὶ τὴν ἀληθῆ διάνοιαν συνιδεῖν οὐ βουλομένων· τῶν γὰρ Γραμματέων Σαμαρείτην τὸν Δεσπότην ἀποκαλούντων, οἱ παῖδες αὐτὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον ὡμολόγουν καὶ εὐλογημένον ἐκάλουν· καὶ τὸ ὡσαννὰ δὲ ὁμοίως ἐν τῇδε κεῖται τῇ προφητείᾳ· τὸ γὰρ σῶσον δὴ, ὡσαννὰ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ εὕρομεν κείμενον· ἐντεῦθεν καὶ ὁ βαπτιστὴς τοὺς οἰκείους πρὸς τὴν ἀλήθειαν ποδηγῶν Μαθητὰς, ἤρετο δι' ἐκείνων τὸν Κύριον· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Κύριος δὲ ὤν, ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐλήλυθε· καὶ εὐλογημένος ὤν, εὐλογημένου ἐστὶν Υἱός· οὕτω καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἤρετο· „ Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; αὐτὸς ἀληθῶς ἐστι κατὰ τὸν Ὠριγένη, ὁ αὐθεντικῶς καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχόμενος, πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ Ἀγγέλων ἐληλυθότων· ὡς Κυρίου δούλων· ἀμέλει τάδε λέγει Κύριος· ἕκαστος ἔφη· καὶ, ὁ Κύριος ἀπέσταλκέ με· λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Τί ἐστιν ἐν ὀνόματι Κυρίου; τουτέστιν ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ, καὶ ἐν Κυριότητι καὶ ὑπεροχῇ τῇ πάντων ἐπέκεινα. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εὖ δὲ καὶ τὸ, ἐρχόμενος εἴρηται· οὐ γὰρ δὴ μέχρι τῶν γεγενημένων ἵσταται τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ἐφ' ἕτερα πρόεισι πλείονα, τὴν ἀνάστασιν, τὴν βασιλείαν, τὴν μετὰ Χριστοῦ λῆξιν· ἅπερ ἅπαντα παραστῆσαι βουλόμενος ἔλεγεν· εὐλογημένος ὁ ἐρχό-

„ Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυ-
„ ρίου.

Ὦ ἐσεῖς, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ λογικὰ θρέμματα. ἡμεῖς οἱ Προφῆται οἱ πιστεύοντες καὶ ἠξεύροντες τὰ τοιαῦτα τοῦ Χριστοῦ μυστήρια, εὐλογήσαμεν καὶ ἐμακαρίσαμεν ἐσᾶς τοὺς Χριστιανούς· οἵτινες εἶσθε ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ καὶ ἔχετε νὰ ἀπολαύσητε τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ θεῖα μυστήρια. οἶκος γὰρ Κυρίου εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν. (1)

27: „ Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.

Θεὸς, λέγει, εἶναι ὁ Χριστὸς, Κύριος εἶναι ὁ Χριστὸς, καὶ ἐφάνη εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῆς ἐνανθρωπήσεως. (2) ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ εἰς χρόνον μέλλοντα, Θεὸς Κύριος ἐπιφανήσεται, εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον, ἐπέφανε, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα.

„ Συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκά-
„ ζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσια-
„ στηρίου.

Ἕνας μὲν ἑρμηνευτὴς λέγει παρὰ τῷ Χρυσοστόμῳ, „ Ἑορτάσατε ἐν τοῖς καλύπτουσιν: ἤγουν ἑορτάσατε μὲ τὰς θυσίας, ὁποῦ σκεπάζουν τὸ θυσιαστήριον ἕως τὰ κέρατά του: ἤτοι ἕως εἰς τὰ ἄκρα του. ἄλλος δὲ εἶπεν „ Ἑορτάσατε ἐν τοῖς βλαστάνουσιν: ἤτοι μὲ στέφανα ἀνθέων καὶ μὲ κλάδους. πυκάζειν γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ κατά τινας: ἤτοι τὸν Ὠριγένην, τὸ σκεπάζειν. κατὰ δὲ ἄλλους: ἤτοι τὸν Δίδυμον, τὸ βλαστάνειν δηλοῖ. παρακινεῖ λοιπὸν ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους νὰ ἑορτάζουν λαμπρῶς· ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἑορτάζωμεν μὲ θυσίας πνευματικὰς, αἱ ὁποῖαι σκεπάζουσιν ἀπὸ τὸ πλῆθός των τὸ μυστικὸν θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς. καὶ μὲ στέφανα ἀρετῶν, καὶ μὲ κλάδους ἀγαθοεργίας. (3)

28: „ Θεός μου εἶ σὺ, καὶ ἐξομολογήσο-
„ μαί σοι· Θεός μου εἶ σὺ, καὶ ὑψώ-
„ σω.

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς Ἰουδαίοις ἔλεγεν· „ Ὑμεῖς μαρτυρήσετε, ὅτι οὐκ ἀντίθεός εἰμι, ὅταν ἴδητε ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενον, καὶ ταύτην ἀφῆτε τὴν φωνὴν ἐν εὐφημίας ῥήμασι, τῆς ἀπολογίας ἑαυτοὺς ἐκβαλόντες. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Εὖ δὲ ὁ ἐρχόμενος εἴρηται, οὐχ ὁ ἐλθών· ἀεὶ γὰρ ἔρχεται καὶ ἐπιδημεῖ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει (εἰ καὶ μὴ διὰ σαρκός:) οὐ κινούμενος, οὐ μεταβαίνων αὐτὸς, (πληρῶν γὰρ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν θεϊκῇ παρουσίᾳ) ἡμῶν δὲ σχέσει καὶ διαθέσει ἐγγιζόντων αὐτῷ, ἢ μακρυνομένων αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐπιφάνειαν δὲ τὴν σάρκωσιν ὀνομάζει καὶ θαυμάζει, ὅτι Θεὸς ὢν καὶ Κύριος καὶ τῆς οὐσίας ἐκείνης, κατηξίωσεν ἐπιφανῆναι· διὰ δὴ τοῦτο εὐλογήκαμεν ὑμᾶς φησιν, ὅτι τοιαύτης ἀπηλαύσατε δωρεᾶς· τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς αἰνιττόμενος ἔλεγε· „ Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ ἴδετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ ἐξ οἴκου Κυρίου ἑρμηνεύει οὕτω· „ Τοῦ λίθου τούτου τὴν εὐλογίαν ἡμῖν προσφέρομεν, ὃς οἶκος ἐγένετο τοῦ ἐν αὐτῷ Θεοῦ λόγου, ὁ γὰρ λόγος, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Σαφῶς μέντοι τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐθεολόγησεν· ὃν γὰρ ἐκάλεσεν ἄνω λίθον, καὶ μετὰ ταῦτα, εὐλογημένον, καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχόμενον, αὐτὸν ὠνόμασε καὶ Κύριον καὶ Θεὸν, καὶ τὴν οἰκείαν διὰ σαρκὸς ποιησάμενον ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς πιστεύσασι δωρησάμενον. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν, οὐ τόπον ἐστὶν ἀμεῖψαι, ἀλλ' ἐπιφανῆναι, πρότερον οὐχ ὁρώμενον· ὑπάρχων γὰρ ἀόρατος τῷ εἶναι εἰκὼν Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ γενόμενος ὁ λόγος σὰρξ, ὤφθη· ἵν' οὕτω φανεὶς, χειραγωγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ θεάσασθαι, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός.

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Συναθροίσθητε ἅπαντες, καὶ πανήγυριν μεγίστην ἐπιτελέσαντες, τὴν οἰκείαν ἑορτάσατε σωτηρίαν, ὡς μέχρις αὐτοῦ φθάσαι τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πλῆθος στενοχωρούμενον· τὸ γὰρ ἐν τοῖς πυκάζουσιν, ἀν-

„ σωσε· ἐξομολογήσομαί σοι ὅτι ἐ-
„ πήκουσάς μου, καὶ ἐγενουμοι εἰς
„ σωτηρίαν.

29: „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀ-
„ γαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Ἐσὺ, λέγει, εἶσαι Θεός μου, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἐσένα μόνον θέλω εὐχαριστήσω, καὶ σὲ θέλω δοξάσω, κἂν καὶ δὲν ἐλάμβανον ἀπὸ ἐσένα κἀμμίαν εὐεργεσίαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. πρέπει γὰρ εἰς τὰ κτίσματα νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Κτίστην τους, καὶ διατὶ ἔκτισεν αὐτὰ, καὶ διατὶ τὰ προνοεῖται. οὐ μόνον δὲ διατὶ εἶσαι Θεός μου θέλω σε εὐχαριστῶ πάντοτε. ἀλλὰ καὶ διατὶ εἶσαι εὐεργέτης μου. ἐπειδὴ παρακαλεσθεὶς ἀπὸ ἐμένα, ἤκουσας τὴν προσευχήν μου, καὶ ἔσωσάς με ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους. (1)

Ἀπὸ τὸν ἴδιον στίχον, ὁποῦ ἔκαμεν ἀρχὴν ὁ παρὼν Ψαλμὸς, εἰς αὐτὸν ἔκαμε καὶ τὸ τέλος κατὰ τὸν Ἡσύχιον. ὅθεν καὶ μιμεῖται τὸ σχῆμα τοῦ κύκλου. ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ σημεῖον ὁποῦ ἀρχίζει, εἰς αὐτὸ πάλιν καὶ τελειώνει. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ παρακινεῖ τὸν λαὸν ἐν τῇ ἀρχῇ, εἰς τὸ αὐτὸ τὸν παρακινεῖ καὶ ἐν τῷ τέλει: ἤτοι εἰς τὸ νὰ ἐξομολογοῦνται τῷ Κυρίῳ τὰς ἁμαρτίας των. διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους, καὶ τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετανοοῦν· ἢ καὶ εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῦν τῷ Κυρίῳ, κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ Χρυσόστομον. διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς αὐτῷ εὐχαριστοῦντας. καὶ τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς αὐτούς. (2)

ΨΑΛ-

ἀντὶ τοῦ πεπυκνωμένοι ϗ τῷ πλήθει στενοχωρούμενοι τέθεικε· τὸ γὰρ πεπυκασμένον, πεπυκνωμένον ϗ οἱ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου καλοῦσιν· ἢ πυκάζοντα τὰ Χερουβὶμ, φησὶ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, τὰ ταῖς πτέρυξιν ἐπισκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· πυκάζειν γὰρ τὸ σκεπάζειν· ὑψηλότερον δὲ τοῦτο ὁ Νύσσης ἑρμηνεύει λέγων· „ Πᾶσα ἡ κτίσις ἔντι τοῦ Δεσπότου τῆς κτίσεώς ἐστιν ἀνάκτορον· ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἁμαρτίας ἐπεισελθούσης, ἐφράγη τῶν τῇ κακίᾳ κεκρατημένων τὰ στόματα, ϗ κατεσιγάσθη φωνὴ ἀγαλλιάσεως· ϗ διεσπάσθη τῶν ἑορταζόντων ἡ συμφωνία, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὐ συνεορταζούσης τῇ τῶν ὑπερκοσμίων φύσει, διὰ τοῦτο ἐπέφανεν ὁ Κύριος· ἵνα μία γένηται σύμφωνος ἑορτὴ, διὰ τοῦ πυκασμοῦ τῆς σκηνοπηγίας τῆς κάτω κτίσεως πρὸς τὰς ἐξεχούσας ϗ προβεβλημένας περὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον δυνάμεις συνυπηχούσας· τὰ γὰρ κέρατα τοῦ νοητοῦ θυσιαστηρίου, αἱ προβεβλημέναι τε ϗ ἐξέχουσαι τῆς νοερᾶς φύσεως δυνάμεις εἰσι· πρὸς ἃς τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἑορτῆς συνάπτεται, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀνάστασιν σκηνοπηγίας ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, τῇ ἀνακαινώσει τῶν σωμάτων πυκαζομένη· τὸ γὰρ πυκάζεσθαι ἴσόν ἐστι τῷ κοσμεῖσθαι, ἢ περιβάλλεσθαι· καθὼς ἑρμηνεύουσιν οἱ ταῦτα γινώσκοντες. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα· ὥσπερ γὰρ τὸ θυσιαστήριον πάσας τὰς θυσίας τῶν ὁλοκαυτωμάτων ϗ τοῦ σωτηρίου ϗ τὰς ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἐδέχετο· οὕτω ϗ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα πάντα ἡμῶν τὰ ὁλοκαυτώματα ϗ θυσίαν σωτηρίου: τουτέστι πᾶσαν ἡμῶν ἀρετὴν, ὅπως αὐτὴν ἁγιάσῃ, προσδέχεται· ϗ τὰς ὑπὲρ ἁμαρτιῶν δέ· αὐτοῦ γὰρ τὸ σῶμα τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας ἐβάστασε· κέρατα τοίνυν αὐτοῦ, ὁ Σταυρός· κέρατα γὰρ, φησιν, ἐν χερσὶν αὐτοῦ. (Ἀββα, γ'. 4.)

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ χωρὶς, φησὶ, τῶν εὐεργεσιῶν δεῖ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ· ϗ διὰ τοῦτο αὐτὸν δοξάζειν, διὰ τὴν μεγαλωσύνην, διὰ τὴν οὐσίαν, διὰ τὴν ἀπόῤῥητον δόξαν· εἰπὼν γὰρ τὰς εὐεργεσίας. ϗ χωρὶς τούτων λέγει εὐχαριστήσω ϗ ἐξομολογήσομαι, ὅτι τοιοῦτον ἔχω Δεσπότην, οὕτως ὑψηλὸν, οὕτω μέγαν, οὕτως ἀόρατον, οὕτως ἀκατάληπτον· τὸ δὲ ὑψώσω, δοξάσω ἐστιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορῥήμων· „ Οὐκ αὐτὸς ταύτην ἀναφέρειν τὴν θυσίαν μόνον ἀρκεῖται, ἀλλὰ ϗ κοινωνοὺς πολλοὺς καλεῖ τῆς εὐφημίας ϗ εὐχαριστίας, ϗ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀνακηρύττει, πανταχοῦ τὸ διαρκὲς αὐτῆς ὑμνῶν ϗ τὸ μέγεθος· ποιεῖ δὲ τοῦτο· ἵνα ϗ ἡμεῖς μένωμεν εὐχαριστοῦντες τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον· ἵνα τὴν ἐξομολόγησιν (τῶν ἁμαρτιῶν δηλαδή) μέχρι παντὸς τοῦ βίου φυλάξωμεν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ϗ ἵνα κατὰ τὸν Εὐσέβιον, μεμνημένοι τίς ἡμῶν ἡ σωτηρία ἐγένετο, μηκέτι πρὸς τὸν ἐχθρὸν παλινδρομήσωμεν, ὃ ἡμῖν εἰς ἀπώλειαν γέγονεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΗ. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΖ.

„ Ἀλληλούϊα.

Πολλὰς μεταβολὰς πραγμάτων ἔλαβεν εἰς τὴν ζωήν του ὁ θεῖος Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, καθὼς καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῶν Ψαλμῶν ἐδιηγησάμεθα, ἐν Κεφαλαίῳ α΄. διατὶ αὐτὸς, ποτὲ μὲν, ἔφευγε τοὺς ἐχθρούς του, ποτὲ δὲ, ἔπιπτεν εἰς θλίψεις καὶ συμφοράς. ἄλλοτε δὲ, εἶχε χαροποιὰν ζωήν. καὶ τώρα μὲν, ἐπεριπάτει τὴν κατὰ Θεὸν στράταν. τώρα δὲ, ἐσκόνταφτεν εἰς αὐτήν. ὅλας δὲ ταύτας τὰς μεταβολὰς τῆς ζωῆς του ἐσυνάθροισεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, σημειώσας εἰς αὐτὸν καὶ τὰς ἀγράφους προσευχὰς, ὁποῦ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν καθ' ἑκάστην, πρὸς διδασκαλίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων. ἄρτιος δὲ καὶ τέλειος εἶναι ὁ παρὼν Ψαλμὸς· διατὶ καὶ τοὺς ἐναρέτους, φέρει εἰς τελειότητα, καὶ τοὺς ζῶντας μὲ ἀμέλειαν, ἐξυπνᾷ εἰς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. ἐπειδὴ δὲ συχνὰ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νόμον, καὶ μαρτύρια, καὶ ἐντολὰς, καὶ δικαιώματα, καὶ κρίματα, καὶ λόγια, εἰς κάθε σχεδὸν στίχον· καὶ περὶ τούτων εἶναι ὅλη ἡ πραγματεία καὶ ὑπόθεσις καὶ ὕλη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. καὶ εἰς αὐτὰ ἐξοδεύει τοῦτον μὲ τρόπον ξεχωριστὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ψαλμούς· διὰ τοῦτο ζήτησον ὦ ἀναγνῶστα, τὸν ιζ. Ψαλμὸν εἰς τὸν στίχον τὸν λέγοντα. „ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου. καὶ ἐκεῖ θέλεις εὕρῃς τὶ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ καθ' ἕνα ἀπὸ αὐτά. Καὶ λοιπὸν δὲν εἶναι χρεία νὰ ἐξηγῶμεν πάλιν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅπου εὑρίσκομεν κἀνένα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα λόγια. Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια: ἤγουν τὰ μαρτύρια καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ λοιπὰ ἔχουσι διαφορὰν ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅμως ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὅλα φανερώνουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ κατὰ συνεκδοχὴν καὶ μετωνυμίαν ἀπὸ τῶν περιεχομένων τὸ περιέχον. (1)

1: „ Μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ τὴν τῶν ἁγίων διαγράφει πολιτείαν (ὁ Δαβὶδ) τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰ σκάμματα, τὰς τῶν Δαιμόνων ἐπαναστάσεις, τοὺς μυρίους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς, τὰς παγίδας, τὰ θήρατρα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὧν ἂν περιγένωνται, τὸν νόμον, τὰ λόγια, τὴν ὑπομονὴν, τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν· ἔτι τε τὰ μετὰ τοὺς πόνους βραβεῖα, τοὺς στεφάνους, τὰς ἀμοιβάς· ἔστι γὰρ εἰσακτικὸς, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν στοιχειώσεως παραστατικός· διὸ καὶ κατὰ στοιχεῖον ἐξενήνεκται κατὰ τὴν Ἑβραίων φωνὴν, ὡς λέγει ὁ Ὠριγένης· ὀκτάκις δὲ τὸ αὐτὸ στοιχεῖον τῶν ὀκτὼ κατάρχεται στίχων· ἤγουν εἰς κάθε ὀκτὼ στίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, γράφεται τὸ ἓν στοιχεῖον τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· θετέον εἰς τοὺς πρώτους ὀκτὼ στίχους τοῦ Ψαλμοῦ, ἐγράφετο ὀκτὼ φοραῖς τὸ ἄλεφ στοιχεῖον· εἰς κάθε στίχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· ὁμοίως εἰς τοὺς δευτέρους ὀκτὼ στίχους, ἐγράφετο ὀκτὼ φοραῖς τὸ βὴθ στοιχεῖον· εἰς κάθε στίχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· καὶ καθεξῆς ἕως τέλους· ὥστε ὁποῦ εἰς ὅλους τοὺς ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἓξ στίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ἐγράφοντο τὰ εἰκοσιδύο στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, μοιράζοντα τὸ καθ' ἓν, καὶ πέρνοντα ἀπὸ ὀκτὼ στίχους.

Δια

1 : „ Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ „ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.

Ὁδὸν καὶ ςράταν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν παροδικὴν καὶ περασικὴν ταύτην ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. μακαρίζει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Προφήτης ἐκείνους τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ περνοῦν τὴν ζωὴν ταύτην χωρὶς μῶμον καὶ κατηγορίαν, καὶ ζῶσιν ὀρθῶς· καὶ ἐκείνους, οἵτινες πολιτεύονται ἐννόμως καὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν περιπατοῦσιν ἔξω ἀπὸ αὐτόν. (1)

2 : „ Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζη„τήσουσιν αὐτόν.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλότυχοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ Χριςιανοὶ ὁποῦ ἀναγινώσκουν τὸν νόμον καὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ μὲ ἔρευναν καὶ προσοχὴν καὶ ἐπιστασίαν, καὶ νοοῦσι τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν, ὁποῦ εἶναι κεκρυμμένος μέσα εἰς αὐτά. διατὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἔρευναν ταύτην, θέλουν ζητήσουν μὲ ὅλην τὴν καρδίαν τους τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ εἶδον τὸ κάλλος του νοερῶς, καὶ ἀπόλαυσαν τὸ γλυκύτατον φῶς του. διὰ τοῦτο καὶ ὅλον τὸν πόθον τους τεντόνουσι πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὰ μὲν βιωτικὰ πράγματα τοῦ Κόσμου παρατρέχουν καὶ καταφρονοῦν, σπουδάζουν δὲ καὶ ἀγωνίζονται νὰ γνωρίσουν τὸν Θεὸν διὰ μέσου

Διὰ τοῦτο ϗ ςοιχείωσις ἐπεγράφετο ϗ ὠνομάζετο ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Χρυσόςομον· διατὶ ἦτον εἰς κάθε ςίχον κατεςιγμένος μὲ τὰ ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου. Καὶ ὁ Λίτινος Ἰωάννης λέγει ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐν τῷ Μασσωρᾷ, ὀνομάζεται μεγάλη ἀλφάβητος. ὅθεν ϗ εἰς τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἐδίδετο ὁ Ψαλμὸς οὗτος πρῶτον μάθημα· καθὼς ϗ εἰς τὰ ἐδικά μας τώρα παιδία, δίδομεν πρῶτον μάθημα τὸ, ἅγιος ὁ Θεὸς, ϗ τὰ καλούμενα πινακίδια· ὅθεν ϗ ὁ ῥηθεὶς Ὠριγένης λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι ὁ θεῖος τόπος, ϗ τὰ ςοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ· καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· ϗ ὁ τόπος ὁ ἠθικώτατος ὁ περιέχων πᾶσαν τὴν θεωρίαν τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς ἠθικῶν· κάθε δὲ ςοιχεῖον ὀκτάκις πολλαπλασιάζεται ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· διατὶ ἐν ἑκάςῳ ςοιχείῳ τελειούμεθα κατὰ τὸν Ὠριγένη, ϗ καθαίρεται ἡμῶν ἡ ψυχή· ὁ μὲν γὰρ ἑπτὰ ἀριθμὸς, σύμβολόν ἐςι τῆς ὑλικῆς παχύτητος· ὁ δὲ ὀκτὼ, ἀρχή ἐςι τῆς ἀϋλοτέρας ϗ μείζονος ζωῆς· πρὶν γὰρ ἔλθῃ ἡ ὀγδόη τοῦ Χριςοῦ ἡμέρα· ἤτοι ἡ ἀναςάσιμος, ὅλος ὁ κόσμος ἀκάθαρτος ἦν ϗ ἀκρόβυςος· ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ὀγδόη τῆς ἀναςάσεως, πάντες ἐκαθαρίσθημεν, συνταφέντες ϗ συναναςάντες αὐτῷ, κατὰ τὸν Ἀπόςολον. Ἄμωμος δὲ λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διατὶ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, τοὺς προσέχοντας ϗ ἐρευνῶντας ἀκριβῶς τὴν τούτου σαφήνειαν, ῥυθμίζει πρὸς τελειότητα βίου· ϗ κατὰ τὴν αὐτοῦ ὀνομασίαν, ἀμώμους ἀποτελεῖ· ἄμωμος δέ ἐςιν, ὁ παντὸς ἄγους ϗ μύσους ϗ ῥύπου ἀπηλλαγμένος, ϗ κηλῖδος ἁπάσης ἐκτὸς ϗ ἀνομίας ϗ ἁμαρτίας· ὅθεν ἐπειδὴ ϗ ἀμώμους ἀποτελεῖ τοὺς ἀναγινώσκοντας ϗ ποιοῦντας αὐτὸν, διὰ τοῦτο ϗ ἡ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία ἀναγινώσκει τὸν ἄμωμον τοῦτον κάθε ἡμέραν ἐν τῷ μεσονυκτικῷ· τὴν δὲ κυριακὴν, ἐπειδὴ ἀντὶ μεσονυκτικοῦ, ψάλλεται τριαδικὸς Κανὼν, διὰ τοῦτο ψάλλεται ὁ Ἄμωμος κατὰ τὴν τρίτην ςιχολογίαν· ἕνας δὲ Ψαλμὸς ἀριθμεῖται ὅλος οὗτος· μερικοὶ δὲ ἐμοίρασαν αὐτὸν εἰς τρεῖς ςάσεις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τί καλὴ ἡ τάξις! πολιτευτέον γὰρ ϗ τὰ ἤθη κατορθωτέον πρὶν ἥκειν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν θείων λογίων· καθαρᾷ γὰρ δεῖ ψυχῇ ἐξερευνᾶσθαι τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ· „ Σπείρατε γὰρ, φησὶν ὁ Προφήτης Ὡσηὲ, ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην· εἶθ' οὕτω ϗ τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς· ϗ οὕτω φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως· (Ὡσ. ι'. 13.) τί οὖν λέγει ὁ πρῶτος μακαρισμός; νοητέον· πρῶτον ὁδεῦσαι δεῖ· εἶτα φθάσαι ἐπὶ τὸ τέλος· διὸ παραλαμβάνεται ἡ ὁδός· ϗ οὐχ ἁπλῶς ὁδεῦσαι, ἀλλὰ ϗ ἀμώμως· ἵν' οὕτως ἥκῃ ἐπὶ τὸ τέλος καθαρῶς· ἀμώμως δὲ ὁδεύει, ὁ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τῶν δὲ ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος· ϗ κατὰ τὸν Χρυσόςομον ϗ Θεοδώριτον, ὁ μὴ ἐπιςρεφόμενος εἰς τὰ ὀπίσω, ϗ μὴ ἐκκλίνων δεξιὰ μηδὲ ἀριςερὰ, ἀλλὰ τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ὁδεύων ἀκλινῶς· οἱ πορευόμενοι δὲ εἶπεν· οὐ γὰρ δεῖ, ποτὲ μὲν, κατορθοῦν τὸν νόμον, ποτὲ δὲ, παραβάτας αὐτοῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο οὐχ οἱ πορευθέντες ποτὲ μακαρίζονται, ἀλλ' οἱ πορευόμενοι: ἀεὶ δηλονότι ϗ κατὰ συνέχειαν. ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Μακάριοι οἱ τέλειοι ἐν ὁδῷ: τουτέςιν οἱ ἤδη τὸν δρόμον ἑαυτῶν, ϗ τὴν ὁδὸν τοῦ θνητοῦ βίου ἀνεπιλήπτως τελέσαντες. Σημείωσαι ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου του, τοῦτον τὸν ςίχον ἐμελέτα ϗ ἐπρόφερεν ἐν τῷ αὐτοῦ ςόματι: ἤτοι τό· „ Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου ὡς γράφει ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβίβλῳ.

σου τῆς εἰς αὐτὸν εὐαρεστήσεως. ἐκζητεῖ δέ τινας τὸν Θεὸν, ὅταν τρέχη εἰς τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς στράτας τῶν θείων ἐντολῶν του, αἱ ὁποῖαι φέρουσιν εἰς τὸν Θεόν. (1)

3 : „ Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν „ ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν.

Ὅταν μὲν λέγη ὁ Δαβὶδ ὁδοὺς ἀπολύτως καὶ ἀδιορίστως, φανερώνει ὡς ἐπιτοπλεῖστον τὴν παροῦσαν ζωήν. ὅταν δὲ διωρισμένως λέγη ὁδὸν, ἢ ὁδοὺς Θεοῦ, φανερώνει τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὥστε, ἐκεῖνοι ὁποῦ παραβαίνουν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ εἰς χἀνένα παραμικρὸν, δὲν περιπατοῦν οὔτε πολιτεύονται εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. διατὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ παραμικρὸν σφάλμα ὁποῦ κάμνουσιν, ἐκκλίνουν ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. (2)

4 : „ Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολάς σου τοῦ „ φυλάξασθαι σφόδρα.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπρόσταξας εἰς τὸν λαὸν μου σου, τὸ νὰ φυλάττωμεν αὐτάς. καὶ κατάραις δίδεις εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὰς ἀμελοῦν. ἐπικατάρατος γὰρ, λέγει ὁ Ἱερεμίας, ὁ ποιῶν τὸ ἔργον Κυρίου ἀμελῶς. (Ἱερ. μη. 10.) διὰ τοῦτο πρέπει ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ φοβηθοῦν τὸν δόντα τὰς ἐντολὰς Θεόν, καὶ νὰ φυλάττουν αὐτὰς μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, χωρὶς νὰ παραβαίνουν τελείως αὐτὰς εἰς χἀνένα πρᾶγμα. (3)

5 : „ Ὄφελον κατευθυνθείησαν αἱ ὁδοί „ μου τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά „ τά σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἰσάσουν αἱ στράται τῆς πολιτείας μου, διὰ νὰ ἠμπορῶ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου Κύριε. εὔχεται δὲ ὑπὲρ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει ὅτι τινὰς δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ καμμίαν ἐντολὴν, χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. λέγει γὰρ ὁ Παῦλος. „ Οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ. (Ῥωμ. θ. 16) (4)

6 : „ Τό-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁδῷ καὶ τάξει πρόεισι· πρῶτον ἐξερευνῆσαι δεῖ τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, εἶτα ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐκζητῆσαι αὐτόν· οἱ μὲν οὖν πρῶτοι μακάριοι, οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, μηδαμοῦ μηδαμῶς ἔξω τοῦ νόμου βαίνοντες· οἱ δὲ δεύτεροι, ὡς ἐπὶ κρείττονα καὶ ἀνώτερον ἀναβάντες βαθμὸν, ἄλλως γίνονται μακάριοι, διὰ τοῦ μὴ μόνον κατορθοῦν τὸν ἠθικὸν τρόπον, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐξερευνᾷν τὰ βάθη τῶν μαρτυρίων τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος· „ Κάλλιστα δὲ εἴρηται τὸ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν· ἐπειδὴ γάρ ἐστι πρᾶξαί τι ἀγαθὸν καὶ ἐκ συντυχίας, τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτο ἐπιτηδεύοντας μακαρίζει· τοὺς σπουδῇ ἀσκοῦντας τὴν ἀρετὴν· τοὺς κρίσει λελογισμένῃ καὶ ἐξετάσει τῶν μαρτυρίων αὐτοῦ πορευομένους· οὐ παντὸς δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, ἀλλὰ τοῦ τὴν κορυφὴν αὐτὴν κατειληφότος τῆς ἀρετῆς· ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ μερίζει τὴν διάνοιαν εἰς Θεὸν καὶ εἰς φροντίδας βιωτικάς· ἀλλὰ τὰς μὲν, παρατρέχει· ὅλον δὲ ἑαυτὸν ἀνατίθησι τῷ Θεῷ.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Εἴτις ἀνομίαν ἐργάζεται, ἐκεῖνος οὐκ ἐν ὁδῷ Κυρίου πορεύεται· διὸ οὐδὲ ἄμωμός ἐστιν ἐν ὁδῷ· ὁ δὲ Ἀνώνυμος εἶπεν· „ Ὅτι ὅπου λέγονται πληθυντικῶς ὁδοὶ, δηλοῦνται ὁ νόμος ὁ παλαιὸς καὶ οἱ Προφῆται· ὅπου δὲ ὁδὸς, δηλοῦται ἡ ὁδὸς τῆς καινῆς Διαθήκης: ἤτοι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰπὼν, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός. ὅθεν καὶ ὁ Ἱερεμίας· „ Στῆτε φησιν, ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ὁδὸς ἀγαθὴ, καὶ πορεύεσθε ἐν αὐτῇ (Ἱερ. ϛ'. 16.)

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεόδωρος· „ Τίς φυλάσσει τὰς ἐντολὰς σφόδρα; ὁ μηδὲ τὸ τυχὸν αὐτῶν παραβαίνειν ἀνεχόμενος· ὁ μετὰ πάσης εὐτονίας καὶ σφοδρότητος ἐργαζόμενος τὰ προστεταγμένα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τούτου (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) καὶ αἱ ἀπαρχαὶ καὶ τὰ τέλη· ἵνα γὰρ ἄρξωμαι ὁδεύειν τὴν ὁδὸν, βοηθηθῆναί με δεῖ· καὶ ἵνα τελειώσω, βοηθηθῆναί με δεῖ· „ Παρὰ Κυρίου γὰρ τὰ διαβήματα ἀνθρώ-

**6 : „ Τότε οὐ μὴ αἰσχυνθῶ ἐν τῷ με ἐπι-
„ βλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς
„ σου.**

Ὅταν, λέγει, κατευθυνθοῦν καὶ ἰσάσουν αἱ ςράται τῆς πολιτείας μου καθὼς ἀνωτέρω εἶπα, τότε δὲν θέλω ἐντραπῶ· διατὶ τότε θέλω ἐπιβλέψω λοιπὸν εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν ἐντολῶν σου, καὶ ὅλας θέλω τὰς κατωρθώσω. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· τότε δὲν θέλω ἐντραπῶ, ὅταν ἐπιβλέψω εἰς ὅλας τὰς ἐντολάς σου, καὶ ὅταν φυλάξω ὅλας αὐτάς. διατὶ τὸ νὰ παραβλέψῃ τινὰς μίαν μόνην ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, τοῦτο προξενεῖ εἰς αὐτὸν ἐντροπὴν, καὶ καταδίκην παρὰ Θεοῦ. (1)

**7 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν εὐθύτητι
„ καρδίας, ἐν τῷ μεμαθηκέναι με τὰ
„ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.**

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ μάθω τὸν νόμον σου, τότε θέλω σοι εὐχαριστήσω Κύριε, δικαίως μὲ ὅλην τὴν καρδίαν μου καὶ μὲ ὅλην τὴν ψυχήν μου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διατὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου σου μαθήσεως ἐφωτίσθη ὁ νοῦς μου, καὶ μεγάλως ἐκ τούτου εὐεργετήθην. (2)

**8 : „ Τὰ δικαιώματά σου φυλάξω, μή με
„ ἐγκαταλίπῃς ἕως σφόδρα.**

Ἀφ' οὗ, λέγει, μάθω τὸν νόμον σου Κύριε, θέλω φυλάξω αὐτόν. διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, μή με ἐγκαταλίπῃς εἰς πολὺν καιρόν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως σφόδρα. ἀνίσως καὶ ἔκρινες νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃς διὰ μερικὰς πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομίας· καθὼς συνειθίζεις νὰ κάμνῃς πολλαῖς φοραῖς, διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐγκαταλιμπανομένων. (3)

9 : „ Ἐν

θρώπου κατευθύνεται· θνητὸς δὲ, πῶς ἂν νοήσῃ τὰς ἑαυτοῦ ὁδούς; ἵνα μὴ ἐκκλίνῃ ἀπὸ τῶν εὐθειῶν, καὶ σκολιᾷ χρήσηται ὁδῷ; τὸ δὲ ὄφελον, ἀντὶ τοῦ γένοιτο κεῖται· οὕτω γὰρ ὁδὸς εὐτρεπίζεται, τῶν ἐμποδιζόντων ἀναιρουμένων· κατὰ τό· „ Ἄρατε σκῶλα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ λαοῦ μου (Ἡσ. ιζ'. 14.) οἷον· ἐγένετο τῷ θείῳ Δαβὶδ σκῶλον ἡ γυνὴ, καὶ ἡ τοῦ θεάματος ἐν καιρῷ περίπτωσις· ἄλλῳ, ἔδεσμα πρὸς ἡδονὴν ὀφθὲν, οἷον τῷ Ἡσαῦ. ἄλλῳ, δόξα, ὥσπερ τῷ Σαούλ· ἄλλῳ, κτῆμα, ὡς τῷ Ἀχαὰβ ὁ τοῦ Ναβουθαὶ ἀμπελών· πρὸς ἅπερ ἅπαντα Θεοῦ δεῖ, ταῦτα μὲν ἀποσκευαζομένου, τὴν δὲ φιλόκαλον προθυμίαν περιέποντος· ὁ δὲ πεποιθὼς ἑαυτῷ, ὡς δυναμένῳ δρᾶν τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ, δίχα τῆς ἄνωθεν συνεργείας, οὗτος οὐκ ἔχει τὰς ὁδοὺς κατευθυνομένας.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Παρανομίας γὰρ, αἰσχύνη καρπός· οὕτω καὶ ὁ θεῖος Ἀπόςολος ἔφη· „ Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; οἱ δὲ πάσας πληροῦντες τὰς ἐντολὰς, τὴν ἀπὸ τοῦ συνειδότος ἔχουσι παῤῥησίαν· καθ' ἃς γὰρ μὴ βλέπει τις, λέγει ὁ Νικήτας, κατ' ἐκείνας αἰσχύνεται· καὶ ἔφη ὁ θεῖος Ἰάκωβος· „ Ἐάν τις ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος· ὁ δὲ πάσας τηρήσας, οὐ μὴ αἰσχυνθῇ τότε: τουτέςιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· οὐ γὰρ ἀκούσεται· οὐκ οἶδά σε· εἰ τοίνυν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατευθυνθῶσιν αἱ ὁδοί μου, πέπεισμαι, ὅτι οὐ περιτραπήσομαι, οὐδὲ ἔξω τῆς ὁδοῦ βήσομαι, οὐδὲ πεσὼν αἰσχυνθήσομαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως τίθησιν· ἀρχὴ δὲ σωτηρίας ἡ τῶν προημαρτημένων ἐξομολόγησις· ὁ δὲ Ὠριγένης· „ Ὁ μηδέποτε εὐθύτητα καρδίας ἀνειληφὼς, ἀλλ' ἔτι αὐτὴν ἔχων σκολιὰν, οὐκ ἐξωμολογήσατο οὐδέπω εἰς τὸ παραδεχθῆναι τῷ Θεῷ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτοῦ.

(3) Οὕτω, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον, ὁ μέγας Ἠλίας καταλειφθεὶς, τῷ τῆς δειλίας περιέπεσε πάθει, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μεμάθηκε τὴν ἀσθένειαν· ἀλλ' εὐθὺς πάλιν τῆς θείας ἀπήλαυσε χάριτος· οὕτως ὁ θεῖος Πέτρος ὠλίσθησεν ἀρνησάμενος, ἀλλ' εὐθὺς αὐτὸν ὁ Δεσπότης ὑπήρεισε· γυμνὸς δὲ παντελῶς ὁ Ἰούδας τῆς θείας γενόμενος προμηθείας, ἕτοιμον ἐγένετο θήραμα τοῦ Διαβόλου· ἐγκατελείφθη καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην, καὶ ταῖς χαλεπαῖς ἐκείναις περιέπεσε συμφοραῖς· ἀλλὰ πάλιν τὴν πρὸς Θεὸν ἀπέλαβε

παῤ-

9 : „ Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν „ ὁδὸν αὐτοῦ ; ἐν τῷ φυλάξασθαι „ τοὺς λόγους σου .

Ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ ἐρωτᾷ καὶ ἀποκρίνεται ὁ ἴδιος. ἐπειδὴ γὰρ ἡ νεότης εἶναι κούφη καὶ ἐλαφρὰ καὶ εὐκολοαπάτητος, διὰ τοῦτο εἶναι χρεία εἰς αὐτὴν ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. αὕτη γὰρ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν διορθώνει τὴν ζωὴν τοῦ νέου, καὶ συντηρεῖ αὐτήν. (1)

10 : „ Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξεζήτησάσε, „ μὴ ἀπώσῃ με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν „ σου .

Μὲ ὅλην, λέγει, τὴν καρδίαν μου σὲ ἐζήτησα Κύριε, χωρὶς νὰ μοιράζω αὐτὴν εἰς φροντίδας καὶ ἀγάπας τοῦ Κόσμου τούτου. διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, μή με σπρώξῃς ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, ὡς ἀνάξιον. ταπεινοφροσύνην δὲ δείχνει ὁ λόγος οὗτος, ἥτις φυλάττει ἄκλεπτα τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετάς. ἢ μὴ σπρώξῃς λέγει ἐμένα ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, ὅστις ἁμαρτήσας ἕνα καιρὸν, ἐψυχράνθηκα εἰς αὐτάς. ἀλλὰ ἀνίσως καὶ ἤθελα πάθω πάλιν καμμίαν τοιαύτην ψυχρότητα, ἄναψόν με πάλιν μὲ τὴν θέρμην τῆς χάριτος καὶ ἀγάπης σου. (2)

11 : „ Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγιά σου, ὅπως ἂν μὴ ἁμάρτωσοι .

Λόγια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς θείας ἐντολάς. τὰς ἐντολάς σου, λέγει, Κύριε, ἔκρυψα μέσα εἰς τὸ ταμεῖον μου, ἐντυπώσας εἰς αὐτὴν ἀνεξάλει-

πτον

παῤῥησίαν. ὁ δὲ Σαοὺλ ἔρημος ταύτης γενόμενος παντελῶς, ἐγυμνώθη μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, πονηρῷ δὲ πνεύματι συνεζύγη· εἰκότως τοίνυν φησὶ μὴ σφόδρα καὶ ἐπιπολὺ ἐγκαταλίπῃς με· πιστὸς γὰρ εἶ, οὐκ ἐῶν πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εὐρίπιστός ἐστιν ἡ νεότης, καὶ πρὸς κακίαν ὀξύῤῥοπος· διαφόροις γὰρ παθημάτων περικλύζεται κύμασι· δεῖται τοίνυν τοῦ ποδηγοῦντος καὶ πρὸς τοὺς λιμένας ἰθύνοντος· τοῦτο δὲ τῶν θείων λογίων ἴδιον· ταῦτα γὰρ τῶν ἐναντίων ὁδῶν ἀποτρέποντα, ῥυθμίζειν ἱκανὰ καὶ πρὸς τὴν θείαν ὁδὸν ποδηγεῖν· καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀγελαίῳ πώλῳ χαλινὸς καὶ πωλοδάμνης, τοῦτο τοῖς νέοις ὁ θεῖος γίνεται λόγος. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Διδασκέσθωσαν οἱ ἄρτι συμπληροῦντες τὸν λόγον, οἱ ἔτι νεώτεροι, οἱ μηκέτι χωρὶς τοῦ νόμου ζῶντες, οἷς ἐλήλυθεν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, οὓς ἄρχεται κινεῖν καὶ ταράσσειν ἡ ἁμαρτία· κατορθοῦν ἑαυτῶν τὴν ὁδόν· καὶ ἅμα τῷ ἐπαπορεῖν καὶ ζητεῖν, πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο, διδασκόμενοι φυλάττειν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ἀποκρινέσθωσαν ἐν εὐχῇ, καὶ λεγέτωσαν τῷ Θεῷ· ὅτι κατευθύνοῦμεν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου ἡμῶν ἐν τῷ φυλάσσεσθαι τοὺς λόγους σου, τοὺς ἐνεσπαρμένους ταῖς θείαις Γραφαῖς· φυλασσόμενοι γὰρ οὗτοι, οὐκ ἐῶσι τὸν νεώτερον σκολιῶς ὁδεύειν, οὐδὲ τοιοῦτον γενέσθαι, ὥστε εἰπεῖν· ἁμαρτίας νεότητός μου μὴ μνησθῇς· ἀγαθὸν γὰρ ἀνδρί, καθά φησιν Ἰερεμίας, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ· ᾧ οὐδὲ λεχθήσεται· „ Ἃ ἐν νεότητι οὐ συναγήοχας, πῶς ἂν εὕρῃς ἐν τῷ γήρᾳ σου ; (Σειράχ. κε΄. 3.) ὁ δὲ Ἡσύχιος νεώτερον νοεῖ τὸν Ἐθνικὸν λαὸν, τὸν σκολιῶς πρὸ τῆς πίστεως ὁδεύσαντα· οὗτος γὰρ κατορθοῖ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φυλάσσεσθαι τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ· ἡ γὰρ ἔννοια τοῦ θείου νόμου καθαρτικὴ καὶ φυλακτικὴ πάντων ἐστί· πολλῆς γὰρ ἀκαθαρσίας ἡ νεότης μεστή· διὸ δεῖται καθάρσεως· ταύτην δὲ ἐπιζητήσας, εὗρε τὸν τρόπον: δηλαδὴ ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου.

(2) Ὁ δὲ Χρυσοῤῥήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ φησί· „ Ζητοῦσι μὲν πολλοὶ τὸν Θεὸν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ· ἀλλὰ παρέργως, ἀλλ᾽ ἐπιπλάστως) μερίζουσι γὰρ ταύτην, οὐ μόνον εἰς φροντίδας πραγμάτων βιωτικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπιθυμίας ἐκτόπους (οἳ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ἀποβάλλονται τῶν θείων ἐντολῶν, ὡς στρατιῶται ἀδόκιμοι) ὁ δὲ τῶν θείων ἐραστὴς, πᾶσαν ἀφιεροῖ τῷ Θεῷ τὴν διάνοιαν καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀπολαύει προνοίας. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ζητήσει δέ τις, εἰ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ τὸ ἀπωσθῆναί τινα τῶν θείων ἐντολῶν· ῥητέον τοίνυν, ὅτι τῷ ἔχοντι τὸ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεὸν, δοθήσεται συνεργίᾳ αὐτοῦ τὸ λεῖπον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, πρὸς τὸ πληρωθῆναι ἐπ᾽ αὐτῷ πᾶσαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος τὸ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ποιοῦντος μὲν τὰ ἔργα Κυρίου, ἀμελῶς δὲ, ἀφαιρεῖται καὶ ὃ ἐδόκει ἔχειν ἐν τῷ ποιεῖν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς.

στου τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ ἐνθύμησιν. Ἵνα ταύτας βλέπων πάντοτε καὶ ἐνθυμούμενος, μὴ ἁμαρτάνω· διατὶ αἱ ἐντολαί σου δὲν ἀφίνουν νὰ ἁμαρτάνῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ τὰς ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του καὶ τὰς ἐνθυμεῖται. (1)

12: „ Εὐλογητὸς εἶ Κύριε, δίδαξόν με τὰ
„ δικαιώματά σου.

Δοξολογεῖ μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, ὑμνολογῶν αὐτὸν, διατὶ ὠφελήθη ἀπὸ τὸν νόμον του· παρακαλεῖ δὲ νὰ διδαχθῇ, καὶ νὰ μάθῃ ἀκόμη περὶ αὐτῶν βεβαιότερόν τι καὶ ὑψηλότερον νόημα. (2)

13: „ Ἐν τοῖς χείλεσί μου ἐξήγγειλα πάν-
„ τα τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐγὼ ἔμαθον τὰς ἐντολάς καὶ τὸν νόμον σου Κύριε, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ταῦτα ἐκήρυξα. (3)

14: „ Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐ-
„ τέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ.

Δὲν εἶπεν ὡσὰν εἰς πλοῦτον ἁπλῶς, ἀλλὰ ὡσὰν εἰς κάθε λογῆς πλοῦτον. ἐγὼ, λέγει, περιπατῶν τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου Κύριε, ἐχάρην εἰς αὐτὴν, ὡσὰν νὰ ἤθελα ἀποκτήσω κάθε πλοῦτον. ἢ τόσον ἐχάρην ἐγὼ εἰς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου, καθὼς ἄλλος φιλόπλουτος ἄνθρωπος χαίρει καὶ εὐφραίνεται εἰς κάθε πλοῦτον. (4)

15: „ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσω,
„ καὶ κατανοήσω τὰς ὁδούς σου.

Εἰ-

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Κύριος εἶπεν· „ Ὁ ἔχων (ἤτοι ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ τυπώσας ϗ ἀεὶ μνημονεύων) τὰς ἐντολάς μου, ϗ τηρῶν αὐτάς (Ἰωάν. ιδ΄. 21.) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Χρυσοστόμῳ· „ Ὁ χρυσὸν κεκτημένος, ἢ λίθους τιμίους, οὐκ ἔξω προτίθησιν· ἀλλ' ἔνδον ἐν τοῖς ταμείοις ϗ τοῖς θαλάμοις ἐναποκρύπτει, ὥστε διαφυγεῖν τῶν τοιχωρύχων τὰς χεῖρας· οὕτως ὁ τὸν πλοῦτον ἔχων τῆς ἀρετῆς, κρύπτει τοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ὡς ἂν μὴ διὰ δόξης τοῦτον οἱ τῶν ψυχῶν συλήσωσι λωποδύται· εἰ μὴ γὰρ καθάπερ ἐν θησαυροῖς τις, λέγει ὁ Νικήτας, τῇ καρδίᾳ ἐναποκλείσῃ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς, ἔρχεται ὁ πονηρὸς ϗ ἁρπάζει αὐτὰς, ὡς τὰ σπερμολόγα πετεινὰ τὸν σπόρον τὸν παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρέντα. λέγει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος· „ Ὥσπερ δὲ ἐστιν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ζωὴν τὸ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων μεμνῆσθαι διὰ παντὸς, οὕτως ὀλέθρου πρόξενον τὸ ἐπιλανθάνεσθαι· διὸ γράφει Μωσῆς· „ Καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, ϗ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, ϗ κοιταζόμενος. ϗ διανιστάμενος· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, διδάσκει ϗ ἕτερον ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἅπασι τὰ θεῖα λόγια προφέρειν παρεγγυᾷ· κατὰ τὸ, μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσί· κίνδυνος γὰρ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, οὐ μόνον τὸ τὰ ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ ϗ τὸ τὰ ἀληθῆ ἀπαγγέλλειν, οἷς μὴ δεῖ· οὐ γὰρ δεῖ τοὺς μαργαρίτας βάλλεσθαι ἔμπροσθεν τῶν χοίρων.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Εὐλογεῖ τὸν Θεὸν εὐχαριστῶν, ἐφ' οἷς ἤδη ἠξιώθη· ἔχων γὰρ λόγια ἀπόρρητα ϗ κρύψεως ἄξια, εὐλογεῖ ἐπὶ τούτοις τὸν Κύριον. ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι· „ Θεοδίδακτοι οἱ τὰς διδασκαλίας τοῦ νόμου φυλάττοντες ϗ κατορθοῦντες λέγονται.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Ἀνώνυμος· „ Τούτοις ἀνάγειν ϗ ἑτέρους εἰς τὴν ὁμοίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιπόθησιν μακάριον.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπίπονος μὲν ἡ τῆς ἀρετῆς ὁδὸς, ἀλλὰ τοῖς τελείοις τριπόθητος· τούτοις ϗ ὁ τοῦ Κυρίου ζυγὸς χρηστὸς, ϗ τὸ φορτίον ἐλαφρόν· τοῦτο ϗ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι οὐδέν με εἶχε τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, οὐ χρυσὸς, οὐκ ἀξίωμα, οὐ δυναστεία· ἀντὶ πάντων δέ μοι, εὐφροσύνη ϗ πλοῦτός ἐστι τὰ μαρτύριά σου· τὸ δὲ ἐν παντὶ πλούτῳ οὐχ' ἁπλῶς πρόσκειται, ἀλλὰ τὸν παντοδαπὸν πλοῦτον παραδηλοῖ· ὁ μὲν γὰρ χρυσὸν ἔχων, ὀνομάζεται πλούσιος· ὁ δὲ, ἄργυρον· ὁ δὲ, ἐσθήματα· ὁ δὲ, γῆν πλείστην, τὴν μὲν, πεφυτευμένην, τὴν δὲ, ϗ σπειρομένην· ὁ δὲ, βοσκήματα· ἀλλὰ ταῦτα πάντα περιλαβὼν ὁ Προφήτης ϗ τοῖς θείοις μαρτυρίοις παραβαλὼν, ἔφησεν ἀξιέραστα εἶναι αὐτῷ τὰ θεῖα μαρτύρια, ὡς τοῖς φιλοπλούτοις ἅπαντα τοῦ πλούτου τὰ εἴδη·

ὁδὸς

Εἴπομεν πλατύτερον περὶ ἀδολεσχίας ἐν τῷ νδ Ψαλμῷ· ἑρμηνεύοντες τὸν στίχον· „ Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου. ὅπου καὶ λέγομεν, ὅτι ἀδολεσχία λέγεται, καὶ ἡσυχινὴ καὶ ἐπίμονος μελέτη. καθὼς τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει καὶ τώρα ἐδῶ τὸ ἀδολεσχήσω. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ἰδὲ συχνότερα θέλω μελετήσω εἰς τὰς ἐντολάς σου Κύριε, καὶ ἐκ τῆς συχνῆς ταύτης μελέτης, θέλω καταλάβω αὐτὰς ἀκριβέστερον. (1)

16: „ Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω,
„ οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου.

17: „ Ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου· ζήσο-
„ μαι (2) καὶ φυλάξω τοὺς λόγους
„ σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω μελετήσω εἰς τὰ δικαιώματα καὶ ἐντολάς σου Κύριε, καὶ δὲν θέλω ἀλησμονήσω αὐτάς. διατὶ ἡ συχνὴ μελέτη αὐτῶν, συγκρατεῖ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν εἰς τὴν φαντασίαν μου. λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἀδολεσχίας, ὅπου ἔχω εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἀντὶ τῆς μελέτης, τὴν ὁποίαν ποιῶ εἰς τὰ δικαιώματά σου, ἀνταπόδος ἀμοιβὴν Κύριε, εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου. ἐγὼ δὲ λαβὼν τὴν τοιαύτην ἀμοιβὴν, θέλω ζήσω καλλιτέραν ζωὴν, ἐπεκτεινόμενος εἰς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ προκόπτων εἰς μεγαλήτερα μέτρα ἀρετῆς. (3)

18: „ Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου,
„ καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ
„ νόμου σου.

Εὔγαλε, λέγει, Κύριε, τὸ σκέπασμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς μου: ἤγουν τὴν τοῦ νόμου παχύτητα, ἥτις ἐμποδίζει καὶ σκεπάζει τὸ πνευματικὸν τοῦ νόμου νόημα· καὶ θέλω καταλάβω τὰ ἐν τῷ νόμῳ κεκρυμμένα θαυμάσια νοήματα, τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας σου. (4)

19: „ Πάροικος ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῇ, μὴ
„ ἀπο-

ὁδὸς δὲ τῶν μαρτυρίων τούτων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, εἴη ἂν τὸ ὁδεῦσαι κατὰ τὸ βούλημα αὐτῶν, οὐκ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἀλλὰ μετὰ πάσης εὐφροσύνης.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Διὰ τούτων διδασκόμεθα, ὡς οὐκ ἄλλως ἐστὶ κατανοῆσαι τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ τὰ περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐξετάζειν, καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλεῖον ἐρευνᾷν, ὥστε τὴν καλουμένην ἀδολεσχίαν μεταφέρειν ἐπὶ τὴν περὶ τῶν ἐντολῶν βάσανον· ὅτε καὶ ἡ ἀδολεσχία οὐκ ἔστι ψεκτή· κατὰ τό· „ Ἰσαὰκ δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὸ πεδίον ἀδολεσχῆσαι. (Γέν. κδ΄. 63.)

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται· „ Ζῆσόν με.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Μελετᾷ δέ τις ἐν τοῖς δικαιώμασι τοῦ Θεοῦ οὐ ῥηματίοις καὶ λεξειδίοις, ἀλλὰ τῷ ποιεῖν αὐτά· οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ, δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ· ἀλλ' οἱ ποιηταὶ αὐτῶν καὶ μελετῶντες αὐτὰ τοῖς ἔργοις. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι οὐ παντός ἐστι ταύτῃ χρήσασθαι τῇ φωνῇ· οὐδεὶς γὰρ πονηρὸν συνειδὸς περιφέρων, εἰς ἀνταπόδοσιν τὸν κριτὴν διεγείρει· οὐδὲ λέγει· ἀνταπόδος μοι· εἰ γὰρ ἀποδώσει κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, κολάσει πάντως· ὁ δὲ καθαροῖς χρώμενος λογισμοῖς, πεποιθὼς ἑαυτοῦ τῇ συνειδήσει, τῷ μηδὲν ἄξιον κολάσεως ἑαυτῷ συνειδέναι, σὺν παῤῥησίᾳ ταύτῃ χρήσεται τῇ φωνῇ· ἵνα δὲ μὴ δόξῃ ὁ λόγος εἶναι ἀλαζονικὸς, ἔχει τι ἀσφαλές· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταπόδος μοι, ἀλλ' ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου: τουτέστιν, ὅστις ἐστὶ δοῦλος σὸς καὶ δουλεύει σοι· μᾶλλον δὲ τὸ ἀνταπόδος ἀντὶ τοῦ δὸς εἴρηται, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς· ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ζ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Διδόντι ἀνταποδίδωσιν, ὡς τῷ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαάκ· καὶ τὸ προσαγαγόντι τὰς δέκα μνᾶς ὁ χαρισάμενος αὐτὰς αὐτῷ Δεσπότης· καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἀνταπόδος μοι τὴν θείαν καὶ μακαρίαν ζωήν· ἵνα ζήσας κατ' αὐτὴν φυλάξω τοὺς λόγους σου· μετὰ γὰρ τὸ μνημονεῦσαι αὐτῶν ἀκόλουθον φυλάξαι.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Πρῶτον εἰπὼν φυλάξω τοὺς λόγους σου, εἶτα ἐπήγαγεν· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλ-

μοὺς

„ μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ᾽ ἐμοῦ τὰς ἐντολάς „ σου.

Περαστικὴν, λέγει, ζωὴν μεταχειρίζομαι Κύριε, εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον, καὶ τρέχω εἰς ἄλλην ζωήν. διὰ τοῦτο φανέρωσον εἰς ἐμένα βαθύτερον τὰς ἐντολάς σου, ἵνα ἐργάζωμαι αὐτὰς μὲ περισσοτέραν σπουδήν, καὶ τρέχω εἰς ἐκείνην τὴν ζωὴν μὲ περισσοτέραν προθυμίαν. (1)

20: „ Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπι„ θυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ „ καιρῷ.

Πολλά, λέγει, ἐπεθύμησεν ἡ ψυχή μου, τὸ νὰ ἐπιθυμῶ πάντοτε τὰ κρίματα καὶ τὰς ἐντολάς σου Κύριε. διάφορος δὲ συνάπτεται ἐδῶ ἡ σύνταξις καὶ τοῦ ἐπεπόθησε καὶ τοῦ ἐπιθυμῆσαι. διατί, τὸ μὲν ἐπεπόθησε ἐχρειάζετο νὰ συνταχθῇ μὲ αἰτιατικὴν, καὶ ἐδῶ ἐσυντάχθη μὲ γενικήν, „ Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι. τὸ δὲ ἐπιθυμῆσαι ἔπρεπεν ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ συνταχθῇ μὲ γενικὴν, καὶ ἐδῶ ἐσυντάχθη μὲ αἰτιατικήν „ τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου. πολλὰ λοιπὸν, λέγει, ἠγάπησα τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κριμάτων σου Κύριε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπιθυμοῦν αὐτὰ ἐν παντὶ καιρῷ ἤτοι θερμῶς ἐρῶν· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως. ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ, ὥστε νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα, ἢ διὰ νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα. (2)

21: „ Ἐπετίμησας ὑπερηφάνοις ἐπικατά„ ρατοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντο„ λῶν σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου σου, ἐφοβέρισας νὰ δώσῃς κόλασιν εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἐξ ὑπερηφανίας καταφρονοῦσι τὸν νόμον σου.

ἢ

όρ-

μοὺς μου· οὐδεὶς γὰρ ἐναγῆ μετιὼν πολιτείαν, δύναταί τινα θείων θαυμάτων κατάληψιν δέξασθαι· ἀλλ᾽ ὃς ἂν κατὰ τὸν Χριστοῦ νόμον ἐν ἀγάπῃ καὶ τῇ λοιπῇ πάσῃ ἀρετῇ τὸν ἑαυτοῦ βίον ῥυθμίσῃ, οὗτος δὴ τὸ θεῖον εἰς νοῦν καταπλουτίσας φῶς, αὐτός τε κατανοήσει τὰ θεῖα θαυμάσια, ἑτέροις τε ἔσται χρήσιμος, καὶ τὸν τῆς μυσταγωγίας τρόπον ἀδιάβλητον ποιήσεται πρὸς αὐτούς. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Οὐχ ἅπαντες οἱ τοῖς θείοις ἐντυγχάνοντες λογίοις τὰ ταύτης κατανοοῦσι θαυμάσια· ἀλλ᾽ οἱ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύοντες αἴγλης· τὰς γὰρ θείας Γραφὰς, λέγει ὁ Νικήτας, κατὰ ἀναγωγὴν καὶ θεωρίαν κατοπτριζόμεθα καὶ νοοῦμεν· ὡς ὅτι ὁ ἀμνὸς, τύπος ἦν τοῦ ἀληθινοῦ ἀμνοῦ Χριστοῦ· καὶ ὡς ἡ χρίσις τοῦ αἵματος ἐκείνου ἔσωσε· οὕτω τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Κάλυμμα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν μελετώντων τὸν νόμον τὸ γράμμα ἐπίκειται· ἡνίκα γὰρ ἐπιστρέψει τις πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα, λέγει ὁ Παῦλος· ὅταν τοίνυν τοῦτο ἀποκαλυφθῇ, τότε τὰ τοῦ νόμου θαυμάσια βλέπομεν, πνευματικῶς αὐτὸν ἐκλαμβάνοντες, καὶ θεωροῦντες τὰ ἐν τύποις καὶ σκιαῖς κεκαλυμμένα μυστήρια· σκιὰν γὰρ ὁ νόμος εἶχε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Τὴν γῆν ταύτην οὐ κατοικοῦμεν, ἀλλὰ παροικοῦμεν· βραχὺν γὰρ βιώσαντες χρόνον, εἰς ἕτερον μεταβαίνομεν βίον· τοῦτο δὲ οὐ πάντες ἐθέλουσιν εἰδέναι οἱ ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ μονίμοις καὶ διαρκέσι βρενθύοντες· ὁ δὲ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, οἶδε τοῦ βίου τὸ πρόσκαιρον· διὸ καὶ πάροικον ἑαυτὸν ὀνομάζει καὶ ἱκετεύει τὰς θείας ἐντολὰς μηδαμῶς ἀγνοῆσαι. Ἄλλος δέ φησιν· „ Ἔοικε μονονουχὶ λέγειν· οὐκ ἔζησα ὡς οἱ πολλοὶ, οὐδὲ περὶ τὰ τῆς γῆς ἐσπούδασα πράγματα· διὸ οὐδὲν τῶν ἐπὶ γῆς αἰτῶ· ἀλλ᾽ ὃ καὶ σοὶ προσφιλὲς χαρίσασθαι, κἀμοὶ λαβεῖν ὠφέλιμον· τὸ δέ ἐστι· μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ᾽ ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου, τὰς τοῖς πολλοῖς ἀποκεκρυμμένας· τοῖς γὰρ παροικοῦσι τὴν γῆν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τούτοις ὁ Θεὸς οὐκ ἀποκρύπτει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, γνωρίζει δὲ εἰκότως, ὡς βουλομένοις ὁμοῦ καὶ δυναμένοις ἐργάζεσθαι· εἰ τοίνυν μὴ ἀποκρυβῆναι ἀφ᾽ ἡμῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ βουλώμεθα, μὴ ὡς ἑστῶτα τὰ παρόντα λογιζώμεθα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπιθυμοῦσι τῶν θείων κριμάτων πολλοὶ, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν ἐφίενται βασιλείας· πλὴν οὐ θερμῶς, οὐδ᾽ ἀεί· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῖς θείοις ἀρέσκονται κρίμασιν: ἤτοι προστάγμασιν, ἢ ταῖς περὶ ἑκάστου κρίσεσι, νῦν δὲ τοῖς τοῦ σώματος ἀκολουθοῦσι πάθεσιν· ὁ δὲ Προφήτης ἱμείρεται τούτων τὸν πόθον

γ-

ἢ ἐκαταράσθης αὐτούς, ὡς ἀνελόγως λέγει. ἐπειδὴ γέγραπται, „ Ἐπικατάρατος πᾶς, ὅς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆσαι αὐτούς. (Δευτ. κζ.) (1).

22: „ Περίελε ἀπ' ἐμοῦ ὄνειδος καὶ ἐξου-
„ δένωσιν, ὅτι τὰ μαρτύριά σου ἐξε-
„ ζήτησα.

Ἔκβαλε, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὴν ἐξουδένωσιν, ὁποῦ μοι ἐπροξένησεν ἡ προλαβοῦσά μου ἀμέλεια καὶ ἁμαρτία, διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ὠνείδισαν καὶ μὲ ἐκαταφρόνησαν οἱ νοητοί ἐχθροί μου Δαίμονες. ἡ περίελε εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, δίωξον ἀπὸ λόγου μου τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὴν καταφρόνησιν, καὶ μὴ παραχωρήσῃς νὰ μοι προξενηθοῦν τοῦτα, ... οἱ ἐχθροί μου μὲ ... (2)

23: „ Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες καὶ
„ κατ' ἐμοῦ κατελάλουν· ὁ δὲ δοῦ-
„ λός σου ἠδολέσχει ἐν τοῖς δικαιώ-
„ μασί σου.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου μὲ ἐκατηγόρουν, περιπαίζοντές με, διατὶ ἐμελέτων συχνάκις τὸν νόμον σου· ἐγὼ δὲ περισσότερον αὐτὸν ἐμελέτων, ηὑρίσκοντας τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν, ὁποῦ λαμβάνω ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτοῦ. ἄρχοντες δὲ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, καὶ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, ἤτοι οἱ Δαίμονες. (3)

24: „ Καὶ

ἔχειν διηνεκῶς. καί φησι· „ Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ, ϗ οὐ κορέννυται ταῦτα ποιεῖν νυκτὸς ϗ ἡμέρας. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Οὐκ ἐπεθύμησε μόνον, ἀλλὰ ϗ ἐπεπόθησεν ἐπιθυμῆσαι, ϗ ἐν παντὶ καιρῷ ἐπιθυμῆσαι. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Ἐκ τοῦ ἐπιθυμεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα συμβήσεται τὸ φέρειν γενναίως ϗ σωφρόνως πάντα, οὐ μόνον τὰ ἡδέα, ἀλλὰ ϗ τὰ ἐπίπονα ϗ ἀνδῆ· ϗ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν σπουδαίαν ἐν πόθῳ εἶναι.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅπου ἐντολὴ, δύναται ἔκκλισις γενέσθαι· ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου εὐθεῖά ἐστιν· οὐκ εἴτις οὖν ἀποπέπτωκε μόνον τῆς ἐντολῆς ἐπικατάρατος, ἀλλὰ ϗ ὃς κἂν βραχὺ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῆς. λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βοᾷ· ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου· φοβηθῶμεν οὖν ἀδελφοὶ, μὴ ἔλθοι ἐφ' ἡμᾶς ἡ κατάρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· προσέχωμεν μή ποτε ἄλλους ἐπικαταράτους λέγοντες, αὐτοὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα, τῇ παρεκτροπῇ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Μήτηρ παρανομίας ὑπερηφανία· διὰ γὰρ ταύτην οὐκ ἀνέχονται ὑπακούειν προστάγμασι Θεοῦ· οἷος ἦν ὁ ἀπειθὴς λαὸς ὁ λέγων· „ Οὐ κυριευθησόμεθα, ϗ οὐχ ἥξομεν πρὸς σὲ ἔτι. (Ἱερ. β'. 31.)

(2) Κατὰ τὸν Θεοδώρητον. „ Ὠνείδισε τὸν Δαβὶδ ὁ Νάβαλ, δοῦλον δραπέτην ἀποκαλέσας. ϗ ὁ Σεμεεὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὠνείδισε· ϗ οἱ Γεθθαῖοι· ἐφ' οἷς ἀλγυνόμενος ἀποτρίψασθαι τὰ ὀνείδη παρακαλεῖ, ἅτε δὴ τὰ θεῖα ἐκζητήσας μαρτύρια. ὁ δὲ Δίδυμος φησι· „ Τὰ ἁμαρτήματα, ὀνειδισμοῦ εἰσιν ἄξια· διὸ ϗ ἐν τῇ ἀναστάσει οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀναστήσονται εἰς ὀνειδισμὸν ϗ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον, κατὰ τὸν Δανιήλ· ὁ τοίνυν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀξιολόγως μετανοῶν, ἐρεῖ πρὸς Θεὸν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· „ Μηκέτι με κρίνῃς ἄξιον τοῦ ὀνειδίζεσθαι ϗ ἐξουθενεῖσθαι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Καὶ οἱ ἀσεβεῖς δὲ ἐν καιρῷ διωγμοῦ ὠνείδιζον ἐξουδενοῦντες τοὺς ἁγίους· ὧν ἐκ προσώπου αἰτεῖ ὁ Προφήτης ἀντίληψιν, ἵνα μάταια γένωνται τὰ κατ' αὐτῶν ὀνείδη, νικώντων τοὺς ἐπιβουλεύοντας ϗ περιγινομένων αὐτῶν· δύο δὲ ἤδη ἐξουδενώσεώς εἰσι κατὰ τὸν Δίδυμον· ϗ γὰρ τὰ ἐξουδενωμένα τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός· ϗ ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος· καταφρονῶ γοῦν τῆς ἐξουδενώσεως, ἣν ἐξουδενοῦσί με οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀνόητοι, ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐξουδενώσεως, ἀλλὰ τιμῆς ἀξίοις· φεύγω δὲ ἐκείνην τὴν ἐξουδένωσιν, καθ' ἣν ἐξουδένωται πονηρευόμενος.

(3) Κατὰ τὸν Θεοδώρητον· „ Ἄρχοντες ἀδικίας, οἱ καταλαλοῦντες τοῦ Δαβίδ· ὁ Σαοὺλ, ὁ Ἀβενὴρ, ὁ Ἀχιτόφελ, ὁ Ἀβεσσαλὼμ ϗ ἕτεροι τὴν ἐν τῷ νόμῳ μελέτην αὐτοῦ χλευάζοντες· ἐρεῖ δὲ ϗ πᾶς ἅγιος, ὅτι οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους βουλεύονται κατ' ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ ὁ δοῦλός σου, ὃν τῷ τιμίῳ σου αἵματι ἐξηγόρασας, τὰς θείας ἐπεσκεπτόμην Γραφάς· ἁπλῶς δὲ, ἐπεὶ πᾶσι τοῖς καλοῖς παρακολουθεῖν εἴωθε φθόνος, εἰκότως ϗ τῷ ὅλον ἑαυτὸν ἐπι-

24 : „ Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη „ μου ἐστί, καὶ αἱ συμβουλίαι μου „ τὰ δικαιώματά σου.

Εἰς μὲν τοὺς ἐχθρούς μου, λέγει, ἄλλα μάταια πράγματα εἶναι μελέτη καὶ φροντίς, εἰς ἐμένα δὲ, μελέτη καὶ συμβουλὴ εἶναι ὁ νόμος σου Κύριε. (1)

25 : „ Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχή μου, „ ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

Παρ' ὀλίγον, λέγει, ἐκόλλησα εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς: ἤγουν ἐταπεινώθηκα πολλά. διὰ τοῦτο λοιπὸν κάμε νὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου. ἢ ἐκολλήθηκα εἰς τὰ γήϊνα καὶ ἐπροσηλώθηκα εἰς αὐτά. (2)

26 : „ Τὰς ὁδούς μου ἐξήγγειλα καὶ ἐπήκουσάς μου, δίδαξόν με τὰ δικαιώ„ ματά σου.

Ἐξαγόρευσα, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ἐζήτησα τὴν τούτων συγχώρησιν, σὺ δὲ ἐπήκουσές μου. „ Λέγε γάρ φησι, σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. (Ἡσ. μγ. 26) ὅθεν εἰς τὸ ἑξῆς δίδαξόν με ἀκριβέστερον καὶ βαθύτερον τὰς ἐντολάς σου, ἵνα μὴ πάλιν ἁμαρτήσω. (3)

27 : „ Ὁδὸν δικαιωμάτων σου συνέτισόν „ με, καὶ ἀδολεσχήσω ἐν τοῖς θαυ„ μασίοις σου.

Κάμε με, λέγει, Κύριε, νὰ καταλάβω τὴν στράταν τοῦ νόμου σου, καὶ βέβαια εἰς τὸ ἑξῆς θέλω μελετῶ συνεχῶς τὰ παρὰ σοῦ θαυματουργηθέντα, μὲ τὸ νὰ γλυκαίνωμαι ἀπὸ τὴν τούτων κατάληψιν, ἤ-

ἐπιδεδωκότι τῇ σχολῇ καὶ τῇ ἐρεύνῃ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων, ἐπανίσανται διὰ φθόνον, οὐχ οἱ τυχόντες, ἀλλ' ἄρχοντες· καὶ ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ διότι μὴ αὐτοὶ πράττουσιν, ἅπερ ἐκεῖνον ὁρῶσι ποιοῦντα.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πᾶσαν ἀνθρωπίνην εἰσήγησιν ἀποσεισάμενος, ταῖς σαῖς ὑποθήκαις ἀκολουθῶ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Τοῦτο λέγων ὁ Δαβὶδ, τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς δηλοῖ κοινωνίαν, ἐκ τοῦ ἐδάφους τυγχάνον τοῦ χοός· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ὑπερβολὴν δείκνυσι κατὰ τὸ Θεοδώριτον, τῆς ἑκουσίου αὐτοῦ ταπεινώσεως, ἣν, ἐφ' οἷς ἥμαρτεν, ἐπεδείξατο, ζῆσαι δι' αὐτῆς κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ προσδοκήσας τοῦ τὸν ταπεινοῦντα ἑαυτὸν ὑψοῦντος· οὐκ ἀορίστως γὰρ αἰτεῖ ζῆν, ἀλλὰ τὴν κατὰ νόμον ζωήν· ταπεινοῦ δὲ, τὸ ταύτην ὡς ἀμειβὴν αἰτεῖν τῆς ταπεινώσεως· ἴσως δὲ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἐξομολογεῖται ὁ Προφήτης περὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καταλιπούσης μὲν τῷ κολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ πρότερον, ὅτε ἐν τῇ κακίᾳ γέγονε, κολληθείσης δὲ δι' αὐτὴν τῷ ἐδάφει, καὶ τοῖς γηΐνοις προσηλωθείσης, καὶ καθελούσης τὸ ἑαυτῆς φυσικὸν ὕψος καὶ ἔπαρμα· πᾶσα γὰρ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ κεκόλληται τῷ χοΐ· „ Ὀπίσω δὲ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πορεύσῃ καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ, τῷ νόμῳ εἴρηται. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Ταπεινοφροσύνην ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς καρπὸν ὁ ψαλμῳδὸς ὑποτίθεται· ὅταν γάρ τις τῷ ἐδάφει κολληθῇ ταπεινούμενος, λέγων καθάπερ Ἀβραάμ· „ Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδὸς, ζήσεται κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ· τοῦτ' ἐστι κατ' ἐκεῖνον τὸν μακαρισμὸν, ὅνπερ αὐτὸς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐξεφώνησε· „ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ὁ δὲ Ὠριγένης φησί· „ Νῦν μὲν ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ, καὶ γέγονε σάρξ· ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει κολληθήσεται ἡ σὰρξ τῇ ψυχῇ, καὶ ἔσται οἱονεὶ ψυχή· ἥτις κολληθεῖσα τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ἀναστάσει γίνεται ἓν πνεῦμα, καὶ γίνεται τὸ σῶμα πνευματικόν· ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ· „ Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστὴρ ἡμῶν.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅταν τις κατὰ τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν πορεύηται, ὁδοὺς ἑαυτοῦ πορεύεται· ὅταν δὲ ἀποστῇ τοῦ ἁμαρτάνειν, ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Θεοῦ βαδίζει· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος ὅτι τό· „ Τὰς ὁδούς μου, εἶναι ὅμοιον τῷ· „ Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ.

ἥτις παρὰ σοῦ ἐχαρίσθη μοι. (1)

28 : „ Ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπὸ ἀκη-
„ δίας, βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις
„ σου.

Ἐχαυνώθην, λέγει, Κύριε ἀπὸ τὴν ἀκηδίαν, καὶ μικροψυχίαν, τὴν ὁποίαν συναθροίζουν νὰ προξενοῦν ἡ φροντίδες τῶν πραγμάτων τοῦ Κόσμου, ἢ καὶ ὁ συνεχὴς πόλεμος τῶν Δαιμόνων. διὰ τοῦτο στήριξόν καὶ ἐνδυνάμωσόν με εἰς τὰ λόγιά σου: ἤγουν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐντολῶν σου, ἵνα μὴ χωρισθῶ ἀπὸ αὐτήν. ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς μελέτης ταύτης, θέλω δυνηθῶ νὰ ἀπορρίψω τὸν νυσταγμὸν τῆς ἀκηδίας. (2)

29 : „ Ὁδὸν ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ,
„ καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

Ὁδὸς καὶ στράτα ἀδικίας εἶναι, ἡ πρᾶξις, ὁποῦ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποίαν περιπατοῦσιν οἱ ἄδικοι. ταύτην λοιπὸν, λέγει, τὴν ἄδικον πρᾶξιν διῶξον ἀπὸ ἐμένα Κύριε, καὶ ἐλέησόν με μὲ τὸν νόμον τῆς φιλανθρωπίας σου. νόμος γὰρ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ νὰ ἐλεῇ ὁ Θεὸς ἐκεῖνον, ὁποῦ μετανοεῖ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν ἐκ ψυχῆς. (3)

30 : „ Ὁδὸν ἀληθείας ᾑρετισάμην, καὶ
„ τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

Στράταν ἀληθείας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ ἀληθινὰ δόγματα τῆς πίστεως, διὰ μέσου τῶν ὁποίων περιπατεῖ ὀρθῶς ὁ πιστὸς Χριστιανός. ἐπειδὴ ἀλήθεια μὲν εἶναι ὁ Χριστὸς „ Ἐγὼ γάρ, φησιν, εἰμὶ ἡ ἀλήθεια. (Ἰω. ιδ. 6.) στράτα δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία, τὴν ὁποίαν ἄνοιξεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον.

ταύ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰκότως ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαβεῖν, ὡς διαγνῶναι τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, μή ποτε παραγνωρίσῃ, καὶ ἀντ' ἀρετῆς κακίας ἔχηται διὰ τὸ ἀγχιθύρους εἶναι τὰς κακίας ταῖς ἀρεταῖς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Θείας ἡμῖν συνέσεως δεῖ, ὥστε κατὰ τὸν θεῖον νόμον τὴν ἀρετὴν μετελθεῖν· καὶ τὸν φιλανθρωπίᾳ χρώμενον, μὴ πρὸς κενοδοξίαν ἰδεῖν· καὶ τὸν ἀσκητικὸν, μὴ θηρεῦσαι τὸν ἀνθρώπειον ἔπαινον· τὸν σώφρονα, μὴ διὰ τὴν τῆς ἀκολασίας αἰσχύνην, ἀλλὰ διὰ τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς μετιέναι τὴν σωφροσύνην· εἰκότως τοίνυν ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαχεῖν, ὡς διαγνῶναι τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδόν.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Διδάσκει ὁ λόγος ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας. οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, ἢ διὰ τῆς μελέτης τῶν θείων λογίων· νήφειν οὖν χρὴ, ἵνα μὴ γενώμεθα ἐν νυσταγμῷ ἀπηγορευμένῳ· „ Μὴ δῷς γάρ, φησιν, ὕπνον σοῖς ὄμμασι, μηδὲ νυσταγμὸν σοῖς βλεφάροις· ὥσπερ γὰρ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἀρχὴ κοιμήσεώς ἐστι νυσταγμός· οὕτω καὶ ψυχὴ ἐν ἀρχῇ γενομένη ἁμαρτημάτων λέγεται νυστάζειν, καθελκομένη μὲν, ὥσπερ εἰς ὕπνον πρὸ ἁμάρτημα· ἀνανεύουσα δὲ καὶ διεγειρομένη διὰ τῆς τῶν κρειττόνων μνήμης· κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, ἡ συνεχὴς προσβολὴ τῆς ἁμαρτίας, διαλύει πολλάκις τὸν τόνον τῶν λογισμῶν. καὶ ἀπαυδῆσαι παρασκευάζει τὸν ἀθλητὴν, καὶ τὴν καλουμένην ἀκηδίαν ἐργάζεται· χαυνουμένη δὲ ἡ ψυχὴ, τὸν ὕπνον δέχεται· ὁ δὲ ὕπνος ἐπάγει τὸν θάνατον· διόπερ βεβαιωθῆναι καὶ στηριχθῆναι ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ· τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη Ψαλμῷ· „ Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου μή ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον, θάνατον τὴν ἁμαρτίαν καλῶν: ἔοικε δὲ καὶ ἄλλως ἀκηδιᾷν κατὰ τὸν Νικήταν, ὁ τῇ μελέτῃ τῶν θείων σχολάζων, ὅταν μὴ νοῇ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμφερόμενα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὸ δὲ νόμῳ σου ἐλέησόν με, ὅμοιον, ὡς εἴτις εἴποι ἰατρῷ· ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ἰατρικὸς νόμος καὶ λόγος, ἄγαγέ με εἰς τὴν ὑγείαν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Οὐκ εἶπεν· ἐμὲ ἀπόστησον ἀπὸ ἀδικίας, ἀλλ' ὁδὸν ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, ὡς τυγχάνουσαν ἐν ἐμοὶ καὶ ἐνυπάρχουσάν μοι. ὅσον γὰρ ἐσμὲν φαῦλοι, ἡ ὁδὸς τῆς ἀδικίας ἐν ἡμῖν ἐστι· καὶ πάντα μὲν πρακτέον, ἵνα αὐτὴν ἀποθήσωμεν τῆς ψυχῆς ἡμῶν· μάλιστα δὲ Θεὸν συνεργὸν εἰς τοῦτο παρακλητέον, ἵνα ταύτης ἀποστάσης ἡμῶν, δυνηθῶμεν εἰπεῖν· „ Καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

ταύτην λοιπὸν τὴν πολιτείαν τοῦ Εὐαγγελίου λέγει ὁ Δαβὶδ ὅτι ἠγάπησεν, ὡς προγνωσθεῖσαν ἀπὸ αὐτόν. ὁμοίως καὶ κρίματα λέγει τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, τὰς ὁποίας ἐγνώρισε. (1)

31: „Ἐκολλήθην τοῖς μαρτυρίοις σου „Κύριε, μή με καταισχύνῃς.

Δὲν ἠμπορῶ, λέγει, νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου Κύριε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἐκολλήθηκα καὶ ἐκαρφώθηκα εἰς αὐτάς. διὰ τοῦτο μή με ἐντροπιάσῃς. τοῦτο δὲ θέλει γένει εἰς ἐμὲ, ἐὰν παραχωρήσῃς νὰ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. (2)

32: „Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν „ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐλευθέρωσας τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν τῶν πειρασμῶν, τότε ἐγὼ ἔτρεξα εἰς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου: ἤτοι σπουδαίως καὶ προθύμως ἐπεριπάτησα εἰς αὐτὰς, πολιτευόμενος κατὰ τὸν νόμον σου. (3)

33: „Νομοθέτησόν με Κύριε, τὴν ὁδὸν „τῶν δικαιωμάτων σου, καὶ ἐκζητήσω αὐτὴν διαπαντός.

Διατί λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ νομοθετήσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν του, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὴ ἦτον προνομοθετημένη διὰ τοῦ Μωϋσέως; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ νομοθέτησον ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ δίδαξον. διότι καὶ ὁ Σύμμαχος, ὑπόδειξον ἐξέδωκεν. ὁδὲ Ἀκύλας, φώτισον. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ διδάσκει, νομοθετεῖ τρόπον τινὰ ἐκεῖνον ὁποῦ διδάσκει, παρακινῶν μὲν αὐτὸν εἰς τὰ καλὰ, ἐμποδίζων δὲ αὐτὸν ἀπὸ τὰ κακά. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Καὶ πᾶς δὲ ὁ φιλαλήθης καὶ μηδέ ποτε προφέρων ψευδῆ λόγον διὰ στόματος, πεπαῤῥησιασμένως δὲ πάντα καὶ λέγων καὶ πράττων, εἴποι ἄν· ὁδὸν ἀληθείας ᾑρετισάμην· ἀλλὰ καὶ ὁ μεμνημένος ἐν πάσῃ πράξει, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενος τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα καὶ τὰς ἐντολὰς, ἐρεῖ· τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „Τὸν στίχον τοῦτον ἐρεῖ μόνος, ὁ καταφρονῶν μὲν τῶν βλεπομένων, ὡς προσκαίρων καὶ ψευδῶν, σκοπῶν δὲ τὰ μὴ βλεπόμενα, ὡς αἰώνια καὶ μόνα κυρίως ἀληθῆ, καὶ ἐπ' ἐκεῖνα σπεύδων· οὐκ ἀληθείας γὰρ ὁδὸς, ἣν αἱρεῖται, ὁ πραγματευόμενος τὸν κάτω πλοῦτον καὶ τὰς ἐπὶ γῆς δόξας· ὁ οὖν ἑλόμενος ὁδεύειν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν, οὗτος οὐκ ἐπιλανθανόμενος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνταποδόσεων αὐτοῦ, τὸ τοιοῦτον πράττει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὑπερβάλλουσαν ἑαυτοῦ διάθεσιν παρίστησι περὶ τὰ θεῖα λόγια, ὁ ταύτην προϊέμενος τὴν φωνήν· οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν ἠκολούθησα· ἀλλ' ἐκολλήθην: τουτέστιν οὐδὲ βραχὺ τούτων ἐχώρισα τὸν ἐμαυτοῦ λογισμόν· ζητεῖ δὲ τρυγῆσαι τῆς τοσαύτης διαθέσεως καρπὸν, τὸ μηδεμιᾶς πεῖραν αἰσχύνης λαβεῖν.

(3) Ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν· „Ἀμφοτέρων μέν τοι χρεία καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας, πρὸς τὸ διαδραμεῖν οὐ μιᾶς ἐντολῆς, ἀλλὰ πασῶν ἐντολῶν τὴν ὁδὸν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν διηγορευμένα ἔργοις ἐπιτελέσαι καὶ πράξεσιν, ὥστε εἰπεῖν· τὸν δρόμον τετέλεκα· οὔτε γὰρ ἡ θεία χάρις δίδοται τοῖς τὴν ἀγαθὴν οὐκ ἔχουσι προθυμίαν, οὔτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἀρετὴν δύναται κατορθῶσαι, δίχα τῆς ἄνωθεν βοηθείας· τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης διδάσκει, ὅτι τῶν ἐντολῶν σου τὴν ὁδὸν ἔτρεχον ἀκωλύτως, παρὰ σοῦ λαμβάνων τοῦ δρόμου τὴν εὐκολίαν· πλατύτητα γὰρ τὴν εὐκολίαν ἐκάλεσεν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με· καὶ πάλιν: „Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου, καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου. ὁ δὲ Ὠριγένης· „Ὁδὸς μὲν στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν. καρδία δὲ πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ὑπὸ τοῦ λόγου εὐρυνομένη, ἡ ἁγία καὶ Θεὸν ὀψομένη καὶ τὸν καλὸν δρόμον τρέχουσα τῆς ὁδοῦ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ στενὴ καρδία καὶ μὴ χωροῦσα ἐν ἑαυτῇ μονὴν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, χωρίζει ἀπὸ Θεοῦ διὰ τὴν στενοχωρίαν τὸν τοιαύτην τῇ ἑαυτοῦ [illegible] δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Καὶ πῶς ἡμῶν ἡ καρδία πλατύνεται; διὰ πειρασμῶν καὶ θλίψεων· αὗται γὰρ τὰς ἐν ἡμῖν ἀκάνθας τῶν λογισμῶν ἐκτέμνουσι, καὶ τὴν καρδίαν εὐρυτέραν εἰς τὴν τῶν νόμων τῶν θείων ὑποδοχὴν ἐργάζονται.

ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω εἶπε „ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. ἢ τὸ νομοθέτησόν με εἶναι ἀντὶ τοῦ, φανέρωσόν μοι τὴν στράταν τῶν δικαιωμάτων σου, καὶ ἐγὼ θέλω τὴν ζητήσω πάντοτε. ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι κεκρυμμένη ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, διατὶ φαίνεται ἀσαφὴς εἰς αὐτούς. (1)

34: „ Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν „ νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν „ ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Δός μοι, λέγει, Κύριε, σύνεσιν καὶ φωτισμὸν τοῦ Πνεύματός σου, ἵνα διὰ τοῦ φωτισμοῦ τούτου ἐρευνήσω τὸν νόμον σου μὲ ἐπιστασίαν καὶ προσοχήν. καὶ ἀφ' οὗ καταλάβω αὐτὸν ἀκριβῶς, ἀκολούθως ἔχω καὶ νὰ φυλάξω αὐτόν. εἴπομεν δὲ ἀλλαχοῦ, ὅτι φυλακὴ νόμου εἶναι τὸ νὰ ποιῇ τινὰς τὸν νόμον, καὶ νὰ πληρώνῃ αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων. (2)

35: „ Ὁδήγησόν με ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐν„ τολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα.

Ὁδήγησόν με, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου, διατὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔχουν προθυμίαν νὰ περιπατήσουν εἰς τὰς ἐντολάς σου, ἐσὺ ὁ Θεὸς τοὺς ὁδηγεῖς εἰς αὐτάς. τρίβον δὲ ὠνόμασε τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν, διατὶ αὐτὴ δὲν εἶναι καινούργια καὶ ἀσυνείθιστος, ἀλλὰ εἶναι παλαιὰ καὶ συνειθισμένη καὶ τετριμμένη ἀπὸ τόσους καὶ τόσους δικαίους, ὁποῦ τὴν ἐπεριπάτησαν. (3)

36: „ Κλῖνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ „ μαρτύριά σου, καὶ μὴ εἰς πλεονε„ ξίαν.

Γύρισαι, λέγει, Κύριε, τὴν καρδίαν μου εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ἐντολῶν σου, μὲ τὸ νὰ βοηθήσῃς τὴν προθυμίαν της διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ μὴν ἀφήσῃς αὐτὴν νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πλεονεξίας, καὶ νὰ νικηθῇ ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου. βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὁ Θεῖος Δαβὶδ ὅλα τὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν κακῶν, καὶ τὴν ἀγάπην τῶν καλῶν. διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ κατορθώνει τὸ πᾶν „ Χωρὶς γὰρ ἐμοῦ, φησιν, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. (Ἰω. ιε. 5) τοῦτο δὲ ἂς εἶναι εἰς ἐσένα

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τὸ μὲν, παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτεῖται· τὸ δὲ, ἐπαγγέλλεται ἐξ ἑαυτοῦ συνεισφέρειν· σὺ μὲν γάρ, φησιν, ὦ Κύριε, νομοθέτησόν με τὴν ὁδὸν τῶν δικαιωμάτων σου, ἐγὼ δὲ τὸν τῆς ζωῆς μου ἅπαντα χρόνον ἐπιδώσω ἐμαυτὸν εἰς ἀναζήτησιν ταύτης. καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἐπεὶ οὐκ ἔστι βραχεῖα ἡ εὕρεσις τῆς ὁδοῦ τῶν δικαιωμάτων, ἐκζητήσω εἶπε οὐκ ἐπὶ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἢ δέκα, ἀλλὰ διὰ παντός· μόλις γὰρ ἀρκεῖ μοι ὁ χρόνος τῆς ζωῆς.

(2) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ ὁ Κύριος προσέταξεν, ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς· ἀλλὰ τοῖς ἐρευνῶσι χρεία τῆς ἄνωθεν αἴγλης· ἵνα καὶ εὕρωσι τὸ ζητούμενον, καὶ φυλάξωσι τὸ θηρώμενον. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Εἰ δὲ συνέσεως δεῖταί τις, ἵνα μόνον ἐξερευνήσῃ τὸν νόμον; πόσης δεῖται συνέσεως ἀπὸ Θεοῦ διδομένης, ἵνα εὕρῃ τὸ τέλος; (τοῦ νόμου δηλαδὴ) καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἅτε συνιεὶς τὰ ἐν τῷ νόμῳ κεκρυμμένα, οὐκέτι διὰ στόματος αὐτὸν φυλάξω, ἀλλὰ κατὰ διάνοιαν καὶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, ὥσπερ παρακαταθήκην ἀναγκαίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τρίβος λέγεται ἡ τετριμμένη ὁδὸς, ἣν πολλοὶ πρὸ ἡμῶν ἐπορεύθησαν τῶν δικαίων· ἐὰν δέ τις μὴ ὁδηγῷ χρήσηται τῷ δικαίῳ, οὐ δύναται ὁδεῦσαι κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· Χριστοῦ γὰρ ἡμᾶς δεῖ γενέσθαι μιμητὰς, καὶ αἴρειν τὸν Σταυρὸν καὶ ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὅταν τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ θελήσωμεν: τουτέστιν ὅταν τὴν πρᾶξιν τῶν ἀγαθῶν προελώμεθα, τότε τὸν Θεὸν ἕξομεν ὁδηγὸν, ὥστε μὴ πλανᾶσθαι ἐξ αὐτῆς μηδὲ σφάλλεσθαι· καλῶς δὲ τὴν τρίβον ἐκάλεσεν, ἵνα γνῶς ὡς οὐκ ἔστιν ἀήθης οὐδὲ ξένη· πολλῶν δὲ αὐτὴν ὁδευόντων: δηλαδὴ δικαίων, τέτριπται καὶ δήλη τοῖς μετελθεῖν βουλομένοις καθέστηκεν.

να ἕνας Καθολικὸς Κανὼν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ὅμοια ῥητὰ, ὁποῦ λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· Πλὴν ὁ Θεὸς βοηθεῖ, ὄχι εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἄξιοι, καὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ προσπαθοῦνται καὶ αὐτοὶ ἀπό λόγου των καὶ κάμνουσιν ἐκεῖνο, ὁποῦ δύνανται. (1)

37: „ Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου „ τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· ἐν τῇ ὁ„ δῷ σου ζῆσόν με.

Γύρισαι, λέγει, Κύριε τὰ ὀμμάτιά μου, διὰ νὰ μὴ βλέπουν τὰς ψυχοβλαβεῖς θεωρίας καὶ τὰ μάταια κάλλη. νοεῖ δὲ καὶ τὰ ὀμμάτια τοῦ σώματος, καὶ τὰ ὀμμάτια τῆς ψυχῆς· καὶ ζωοποίησόν με μὲ τὸν νόμον σου· ἐπειδὴ καὶ ὁ θεῖος νόμος προξενεῖ ζωὴν ἀληθινὴν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ πολιτεύονται κατ' αὐτὸν. ἡ δὲ τοῦ σώματος μόνου ζωὴ προξενεῖ θάνατον. (2)

38: „ Στῆσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν „ σου εἰς τὸν φόβον σου.

Στήριξον, λέγει, εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου Κύριε, τὸν δεσποτικὸν νόμον σου εἰς τὸν φόβον σου: ἤγουν εἰς τὸ νὰ γένῃ αὐτὸς ὁ νόμος σου φοβερὸς εἰς ἐμένα, καὶ φόβον μοι προξενῶν. (3)

39: „ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὥσπερ ἐπὶ τὸ πρανὲς πέφυκε φέρεσθαι τῶν ὑδάτων ἡ φύσις· κἂν τινος ἐπιλάβηται διεξόδου, ἐκεῖ σε πᾶσα χωρεῖ· οὕτω τοῦ Διαβόλου τὴν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν ὁδὸν διανοίξαντος, τῶν ἀνθρώπων ἔρρευσεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡ φύσις· ἔοικέτε οὕτω προσπαθῶς ἔχειν πρὸς πλεονεξίαν, ὡς πολλάκις ϗ τὴν προαίρεσιν αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πάθους νικωμένην ἡττᾶσθαι· ὁ Προφήτης τοίνυν ἁρμοδίως ἀντιβολεῖ ἐπὶ τὰ θεῖα μαρτύρια τὴν καρδίαν κλιθῆναι, ϗ τῆς ἐπὶ θάτερα φορᾶς τὴν πεῖραν διαφυγεῖν· ϗ γὰρ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἔγκειται ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· εἰ πάντα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέρεται, ποῦ τὸ ἐφ' ἡμῖν; ἤτοι τὸ αὐτεξούσιον; ἀκουέτω τοίνυν, ὅτι τὸ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέρεσθαι, τὴν ἐκεῖθεν εὐμένειαν ὑπαινίττεται, ϗ τὸ ἄνωθεν δίδοσθαι τὴν ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις εὐόδωσιν· ἐπὶ σοὶ δέ ἐστιν ἡ ὁρμὴ ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν, ϗ ἡ τῆς μοχθηρίας ἀποστροφή· οὔκουν διὰ τῆς τοιαύτης εὐχῆς τὸ αὐτεξούσιον ἀνῄρηται· ὥστε τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αἰτῶμεν γενέσθαι ἡμῖν, μετὰ τοῦ συνεισφέρειν καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν.

(2) Τὸ, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με νοεῖται κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα· „ Κατὰ τοὺς σοὺς δός μοι ζῆν ϗ πολιτεύεσθαι νόμους. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὥσπερ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία ἐπιρρεπὴς οὖσα πρὸς πλεονεξίαν, διὰ τὸ νικᾶσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους σχεδὸν ἀπόλλυσι τὸ ἐφ' ἡμῖν· οὕτω ϗ ἡ ὅρασις ἡμῶν πολλάκις νικᾶται ϗ συναρπάζεται ὑπὸ τῆς κατὰ τὰ θεωρούμενα ματαιότητος· τὰ γὰρ ἐν σώματι ὡραῖα, ϗ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς καλὰ φαινόμενα, ματαιότητα καλεῖ· καθὰ ϗ Σολομὼν εἶπε· „ Καὶ ἰδοὺ πάντα ματαιότης· μάταιον γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτόν ἐστι, τὸ ἀκερδὲς ϗ ἀνόνητον· τοιαῦτα δὲ τὰ δοκοῦντα τοῦ βίου τερπνά. λέγει δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Ματαιότης ἐστιν ἡ τῶν μὴ δεόντων θεωρία, ϗ ἡ κατὰ διάνοιαν ἄτοπος φαντασία· ἣν ὁ Παῦλος σαφηνίζει λέγων· „ Ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες· ὅρα ματαιότητα νοὸς λεγομένην, ὅταν σχῇ τις νοῦν, ϗ τούτῳ μὴ χρήσηται πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν θεωρίαν, ἀλλὰ παρέχῃ αὐτὸν τῷ δεσμεύοντι Σατανᾷ· τοῦτο τοίνυν εὐχόμενός φησιν· „ Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· ϗ τοῦτο γὰρ χάριτος Θεοῦ· ταύτην τὴν ματαιότητα τοῦ παρόντος βίου, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ὁρῶν ὁ Προφήτης ἀπεύχεται, μεμνημένος τῶν πρὸς τὸν Λὼτ ῥηθέντων· „ Μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω· σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἐπειδὴ παιδαγωγοῦ δίκην ἀναγκαῖος ἐν ταῖς ἐντολαῖς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· τούτου χάριν ἐπιστῆσαι αὐτὸν εὔχεται τὸν Θεόν· καί φησιν· ἐπικείσθω μοι ὁ φόβος σου δεδιττόμενος (ἤτοι φοβίζων) ϗ μὴ ἐῶν ἐκτραπῆναι τῶν λογίων σου. ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Στῆσον τῷ δούλῳ σου τὸ ῥῆμά σου τὸ περὶ τοῦ φόβου σου· κατὰ δὲ τὸν Ἀπολλινάριον· „ Ἵστησιν ὁ Θεὸς τὸ λόγιον αὐτοῦ εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, βεβαιῶν δι' ἀποδείξεων αὐτὸ τοῖς εὐλαβέσιν, ἵνα μηδὲ ἄνευ λόγου φόβον, μηδὲ ἄνευ φόβου λόγον ἔχωσιν· ὥσπερ γάρ τινες εἰσιν ἔχοντες ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· οὕτως εἰσί τινες ἔχοντες φόβον Θεοῦ, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Στηριχθῆναι ἑαυτὸν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ προσεύχεται· ἱκανὸν γὰρ εἰς νόμου φυλακὴν ὁ φόβος ὁ τοῦ προστάξαντος.

39: „ Περίελε τὸν ὀνειδισμόν μου, ὃν ὑ-
„ πώπτευσα, ὅτι τὰ κρίματά σου
„ χρηστά.

Σήκωσαι, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ψυχήν μου τὸν ὀνειδισμὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἐπροξενήθη εἰς ἐμένα, ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ὁποῦ ἔπραξα. τοῦτον γὰρ τὸν ὀνειδισμὸν φοβοῦμαι καὶ ὑποπτεύω, ὅτι ἔχουν νὰ μοὶ προσφέρουν οἱ Δαίμονες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ἢ τὸν ὀνειδισμὸν, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν ὁποῦ πάσχω, ὑποπτεύω, ὅτι ἔχουν νὰ μοὶ λέγουν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐπίβουλοί μου. διατὶ κρίνεις δίκαια, καὶ ἠξεύρεις, ὅτι ἐγὼ μετενόησα διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου ἐκείνην, καὶ ὅτι εἰς ἐσένα ἤλπισα, καὶ ὅλον διόλου ἀφιέρωσα εἰς ἐσένα τὸν ἑαυτόν μου. (1)

40: „ Ἰδοὺ ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου,
„ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με.

Πεινῶ, λέγει, καὶ διψῶ τὰς ἐντολάς σου Κύριε. ὅθεν ζωοποίησόν με μὲ τὴν δικαιοσύνην σου· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο με τὸ ἀνωτέρω, ὁποῦ εἶπεν ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με. (2)

41: „ Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου Κύ-
„ ριε, τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λό-
„ γον σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμένα τὸ ἔλεος καὶ ἡ σωτηρία σου Κύριε. τέλος γὰρ τοῦ ἐλέους εἶναι ἡ σωτηρία, κατὰ τὸν Θεόδωρον. ἄμποτε δὲ νὰ ἔλθῃ κατὰ τὸν λόγον καὶ ὑπόσχεσίν σου. σὺ γὰρ ὑπεσχέθης εἰς τὸν νόμον σου, νὰ ἔλθῃς καὶ νὰ διασώσῃς ἐκείνους, ὁποῦ φυλάττουν τὰς ἐντολάς σου„ Ποιῶν γάρ φησι; ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσι με καὶ φυλάττουσι τὰ προστάγματά μου. (Ἐξ. κ. 6) (3)

42: „ Καὶ ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζου-
„ σί μοι λόγον, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ τοῖς
„ λόγοις σου.

Εἰς ἐκείνους, λέγει, ὁποῦ μὲ ὀνειδίζουν πῶς κακοπαθῶ διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ διὰ τὴν φύλαξιν τῶν

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὀνειδισμὸν τὸν ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ὑποπτεύει πᾶς δίκαιος, ὅνπερ αὐτοὺς ὀνειδίζειν, ὅταν τι καὶ μικρὸν ἀποσφαλῶσι τῆς ἀρετῆς, εἰώθασιν· ἀλλ' ὁ Θεὸς κρίμασι χρηστοῖς καὶ φιλανθρώποις χρώμενος, οὐ περιορᾷ τὸν ὀνειδισμὸν αὐτῶν· περιαιρεῖ δὲ διορθούμενος, εἴτε καὶ μικρὸν ἀποσφαλέντες τύχωσι. καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὅταν φησὶν, ὀνειδίζωμαι διὰ τὸν Χριστὸν, ἐκεῖνος ὁ ὀνειδισμὸς οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ· ὅταν δὲ ὀνειδίζωμαι διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας, ὀφείλω λέγειν· περίελε τὸν ὀνειδισμόν μου ἀπ' ἐμοῦ ὃν ὑπώπτευσα· οὐκ εἶπε δὲ, ὅτι τὰ κρίματά σου ἐφύλαξα (οὐ γὰρ ἐφύλαξεν ἁμαρτήσας· διὸ καὶ ὠνειδίζετο) ἀλλ' ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά· (λέγει ὁ Θεοδώριτος) οὐ μόνον γὰρ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀπειλεῖς τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μεταμελομένοις ὑπισχνῇ σωτηρίαν· κρίματα γὰρ τὰς τοῦ Θεοῦ δικαίας ψήφους καλεῖ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Ἐπεὶ ἐπεθύμησά φησι τὰς ἐντολάς σου, διὰ τοῦτο ζωοποίησόν με κατὰ τὴν σὴν δικαιοσύνην, καὶ ἄμειψαί με, μὴ μόνον ποιήσαντά σου τὰς ἐντολὰς, ἀλλὰ καὶ ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὰς διατεθέντα· διὸ οὐκ ἄλλου χάριν, ἀλλ' αὐτῶν ἕνεκα ἐπιτελῶν αὐτάς εἰμι: ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με: τουτέστι παράσχου μοι τὸ ζῆσαι κατ' ἀρετὴν ἢ τὸ ἐν Χριστῷ ζωοποιηθῆναι· ζωοποιεῖ γὰρ ἡμᾶς διὰ τῆς ἰδίας δικαιοσύνης ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ· ἔστι δὲ αὕτη Χριστός.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγουσι· „ Πάντες ἐνδεεῖς τῆς θείας φιλανθρωπίας· καὶ ὁ αὐτὴν κατειληφὼς τὴν ἀκροτάτην τῆς ἀρετῆς κορυφὴν, ταύτης δεῖται διηνεκῶς· ἐπεὶ καὶ οἱ ἁμαρτάνοντες καὶ οἱ τὸν βίον κατωρθωκότες χρῄζομεν τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ. ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου κατὰ τὸν λόγον σου, καὶ μετὰ τὸ ἔλεός σου τὸ σωτήριόν σου· ἵνα ὑπ' αὐτοῦ ἐλεηθεὶς σωθῶ· τέλος γὰρ τοῦ ἀπὸ Κυρίου ἐλέους ἡ παρ' αὐ-

τῶν ἐντολῶν σου, τοῦτον τὸν λόγον θέλω ἀποκριθῶ: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. διατὶ ὁ Θεὸς ὑπόσχεται, ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ πολλὰ ἀγαθὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· διὰ τοῦτο λοιπὸν κακοπαθῶ καὶ ταλαιπωροῦμαι. καὶ διὰ τοῦτο φυλάττω τὰς ἐντολάς του, διατὶ τρέφομαι μὲ τοιαύτας καλὰς ἐλπίδας. (1)

43: „Καὶ μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ στόματός „μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα „ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασί σου ἐπήλπισα.

Μὴ σιωπήσῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου τὸ προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ· ἀλλὰ ἂν καὶ κατ' οἰκονομίαν αὐτὸ ἐμποδισθῇ πρὸς καιρὸν, πάλιν ἂς ἀποκατασταθῇ εἰς ἐμέ. ἢ λέγει, ὅτι μὴ παραχωρήσῃς Κύριε, νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ στόμαμου ἡ ἀλήθεια. διατὶ ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ εἰπῶ ψεύματα καμμίαν φορὰν ὡς ἄνθρωπος. ἢ μὴ σηκώσῃς τὸ ἀληθεύειν ἀπὸ ἐμένα ἐπὶ πολύ: ἤτοι μηδέποτε. διατὶ ἐγὼ ἤλπισα πολλὰ εἰς τὸν νόμον σου θαῤῥοῦντας, ὅτι θέλει διαφυλαχθῇ εἰς ἐμένα τὸ χάρισμα τῆς ἀληθείας, ἐὰν καὶ ἐγὼ τοῦτο φυλάττω. (2)

44: „Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαν„τὸς εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶ„να τοῦ αἰῶνος.

Διαπαντὸς, λέγει: ἤγουν εἰς κάθε πρᾶγμα θέλω φυλάξω τὸν νόμον σου Κύριε. τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι αὔξησις καὶ ἐπίτασις τοῦ ἀεὶ καὶ πάντοτε. ἢ αὐτὰ ὁμοῦ ὅλα σημαίνουσι τὸ πάντοτε, ὥστε ὁποῦ τὸ, διαπαντὸς εἶναι ἀντὶ τοῦ πάντοτε. τὰ δὲ ἀκόλουθα: ἤγουν τὸ, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι ἐξήγησις τοῦ πάντοτε. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ θέλω φυλάξω τὸν νόμον σου, ὄχι μόνον εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, ἥτις εἶναι αἰὼν τοῦ αἰῶνος τούτου, καθὸ τιμιωτέρα τῆς παρούσης ζωῆς· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν προθυμίαν, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. (3)

45: „Καὶ

αὐτοῦ σωτηρία· διὸ καλῶς οὐ πρῶτον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ εὔχεται, εἶτα τὸ ἔλεος· ἀλλ' ἀνάπαλιν· οὐ τοσοῦτόν φησι, διὰ τὰ εἰργασμένα ἔργα, ὅσον διὰ τὸ σὸν ἔλεος καὶ χάριν σώζομαι.

(1) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρήτῳ λέγει· „Ὁ ἐν συμφοραῖς ὢν, φέρει τὰ ὀνείδη σιγῶν· ὁ δὲ τὸν θυμήρη βιωτεύων βίον, διελέγχει τοὺς κακούς· εἰ οὖν τοῦ σοῦ ἐλέους τύχω, φησὶ, τοῦτο δὲ τὸ ἔλεος διὰ τοῦ σωτηρίου σου γενήσεταί μοι, παῤῥησίαν ἕξω πρὸς τοὺς ἐπανισταμένους καὶ ὀνειδίζοντας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Ἐὰν ἔλθῃ ἐπ' ἐμὲ φησιν, ὁ ἔλεος καὶ τὸ σωτήριόν σου, εὐπορήσω λόγου, ὥστε τοῖς ὀνειδίζουσί με ἔχειν ἀποκρίνεσθαι· ὅτι οὐκ ἄξιόν ἐστιν ὀνειδίζεσθαι τὸν τοιαῦτα δόγματα ἔχοντα, ἅτινα γελῶσι μὲν οἱ τῆς πίστεως ἀλλότριοι ὡς μωρὰ, συνέσεως δὲ ἀποδείξω αὐτὰ καὶ σοφίας πεπληρωμένα.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει παρὰ τῷ Νικήτᾳ· „Θεοῦ βοηθοῦ χρεία εἰς τὸ ἕως σφόδρα: τουτέστιν εἰς τὸ ἀκριβῶς καὶ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς φυλάττεσθαι ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ ἐπαμφοτερίζειν ἡμῶν τὸ στόμα, ποτὲ μὲν ἀληθεῦον, ποτὲ δὲ ψευδόμενον· τίμιον γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔφη· „Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· (Ἰωάν. ιδ'. 6.) ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ· „Μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἐν τῷ ν'. Ψαλμῷ. Καὶ ὁ Δίδυμος δὲ λέγει· „Λόγον ἀληθείας τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας νόησον, ὅπερ ἐστὶν, ὅτε πρὸς μικρὸν, σφάλματος ἕνεκά τινος ὡς ἀνθρώποις συμβάντος, σιωπῶσιν οἱ Δίκαιοι, καὶ τὸ χάρισμα τὸ ἐν αὐτοῖς τῆς προφητείας πρὸς βραχὺ κωλύεται· ἀλλ' ἐὰν ἐπελπίσωσιν ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἡμαρτηκότας διὰ μετανοίας προσδέχεται: τουτέστιν οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ὑπομένουσι τῆς δωρεᾶς τὴν ἀφαίρεσιν· ἀναλαμβάνουσι δὲ, ἐπανελθόντες εἰς ἑαυτοὺς καὶ νήψαντες.

(3) Ὅθεν ὁ Ἀθανάσιος εἶπε· „Φύλαξ, φησιν, ἔσομαι τοῦ νόμου σου, οὐ ποτὲ μὲν κατορθῶν, ποτὲ δὲ οὔ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τοῦτον κατορθώσω· ἐν ἐκείνῃ γὰρ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καθαρὰ καὶ ἀκραιφνὴς δοθήσεται ἅπασι τῶν θείων νόμων ἡ φυλακή.

45 : „ Καὶ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ, ὅ-
„ τι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

Ἐγὼ, λέγει, εὐοδούμην, καὶ εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις μου εὐδοκίμουν, καὶ εὕρισκον πλατυσμὸν καὶ εὐκολίαν, διατὶ ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου· ἤ καὶ θλιβόμενος ἀπὸ πειρασμοὺς, δὲν ἐστενοχωρούμην ἐπειδὴ ἡ καλὴ μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις ἔνδοθεν βεβαιοῖ, ὅτι ἐζήτησα καὶ ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου, αὐτὴ, λέγω, μὲ ἐπλάτυνεν εἰς τὴν θλῖψιν μου. συνειδὸς γὰρ ἀγαθὸν παρηγορεῖ τὸν ἔχοντα. (1)

46 : „ Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις
„ σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ
„ ἠσχυνόμην.

Ἐγὼ, λέγει, ἐλάλουν τὸν νόμον σου ἔμπροσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς, καὶ εὐδοκίμουν, καὶ ἐλάμβανον παῤῥησίαν εἰς τὰς ἐντολάς σου, χωρὶς νὰ συστέλλωμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι δόξαν καὶ δυναστείαν ἀρχόντων. ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τοὺς Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τοὺς ἐπὶ Ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀγομένους ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ (2)

47 : „ Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου,
„ ἃς ἠγάπησα σφόδρα.

48 : „ Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς
„ ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα· καὶ ἠ-
„ δολέσχουν ἐν τοῖς δικαιώμασί σου.

Ἐμελέτων, λέγει, εἰς τὰς ἐντολάς σου Κύριε, ἀναγινώσκων αὐτάς· διατὶ πολλὰ τὰς ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐσήκωσα δὲ καὶ τὰς χεῖράς μου εἰς τὰς ἐντολάς σου: πράττων δηλαδὴ ταύτας, καὶ διὰ τῶν ἔργων πληρώνοντας· πράξεως γὰρ εἶναι αἱ χεῖρες σύμβολον· ἐκ τῆς πρὸς τὰς ἐντολάς σου δὲ ἀγάπης παρακινούμενος, συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως ἐμελέτων εἰς αὐτάς. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἠδολέσχουν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. (3)

49 : „ Μνή-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων εὐρυχωρίαν ἐργάζεται· ἡ ἀγάπη γὰρ οὐ στενοχωρεῖται· ἡ ἀγάπη δὲ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, ἡ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐστι ζήτησις καὶ κατόρθωσις. ἔφη γὰρ ὁ Κύριος· „ Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· ὥστε δικαίως ὁ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ζητῶν ἐν πλατυσμῷ πορεύεται: τουτέστιν ἐν εὐρυχωρίᾳ πολιτεύεται· ἐπειδὴ ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον, πάντα στέγει· πάντα ὑπομένει· καὶ οὐδεμίαν εἰκότως στενοχωρίαν ὑφίσταται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἡ ἔννομος ζωὴ παῤῥησίας δημιουργός· τοιοῦτος γέγονεν ὁ Παῦλος· τοιοῦτος ὁ Πέτρος· τοιοῦτος ὁ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων χορός· οὕτως οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες τῶν δυσσεβῶν βασιλέων κατεφρόνησαν· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, προσθεὶς καὶ τοῦτο, ὅτι, τούτου μάρτυς ὁ μέγας Δαβὶδ (τοῦ, ὅτι ἡ ἔννομος ζωὴ παῤῥησίας δημιουργός) πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἁμαρτίας μετὰ πολλῆς τῷ Σαοὺλ διαλέγεται παῤῥησίας· μετὰ δὲ τὴν ἁμαρτίαν, τὸν πατραλοίαν ἀποδιδράσκων, κύπτων εἰς γῆν, καὶ τὴν κεφαλὴν καλύπτων ἐβάδιζε. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Χρὴ τὸν τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια διὰ στόματος προφέροντα, μαρτυρικὸν ἔχειν τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὸ παθεῖν ἑτοιμότατον· μαρτύρια γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τοῦτο τοὺς θείους λόγους ὠνόμασε· προστίθησι δὲ ὁ Ἀνώνυμος, καὶ διατὶ πρέπει μὲ παῤῥησίαν νὰ λαλοῦμεν ἔμπροσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ, φησι, μείζων παντὸς βασιλέως, μᾶλλον δὲ βασιλεὺς βασιλέων ὁ λαλῶν ἐν ἡμῖν ἐστιν, ὅταν τὰ τοῦ Θεοῦ λαλῶμεν· οὐ γὰρ αἰσχύνης ἄξιον συμβαίνει ἡμῖν, ὅταν ἄξιοι τοῦ λαλοῦντος ἐν ἡμῖν ὄντως ὦμεν, ὥστε, μὴ μόνον ἀπὸ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν ἐν ἡμῖν λαλούντων, γνωρίζεσθαι.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Προφήτης τῇ μελέτῃ τὴν πρᾶξιν προσέθηκεν· εἰρηκὼς γάρ· „ Ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου

δὲ

49: „ Μνήσθητι τῶν λόγων σου τῷ δού- „ λῳ σου, ὧν ἐπήλπισάς με.

Διὰ χάριν, λέγει, ἐμοῦ τοῦ δούλου σου ἐνθυμήσου Κύριε, τὸν λόγον σου, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον με ἔκαμες νὰ ἐλπίζω. ποῖος δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος; ὅτι θέλεις δηλαδὴ ἐλεήσει καὶ σώσεις ἐκείνους, ὁποῦ φυλάσσουσι τὰ προστάγματά σου. „ Ποιῶν γάρ φησιν, ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. (Ἐξ. κ. 6.) Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τό, μνήσθητι, ἀντὶ τοῦ, τελείωσον, καὶ εἰς ἔκβασιν φέρε τὸν λόγον σου τοῦτον. (1)

50: „ Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπει- „ νώσει μου, ὅτι τὸ λόγιόν σου ἔζη- „ σέ με.

Αὕτη. ποία; ἡ ἐλπὶς δηλαδή, ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς εἰς ἐμὲ ἔλεος. αὕτη, λέγει, μὲ ἐπαρηγόρησε, καὶ αὕτη μὲ ἐμψύχωσεν εἰς τὴν ταπείνωσιν: ἤτοι εἰς τὴν κακοπάθειαν καὶ ταλαιπωρίαν, ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς θλίψεις, καὶ ὁ λόγος ὁποῦ εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι θέλεις ἐλεήσεις τοὺς φυλάσσοντας τὰ προστάγματά σου, αὐτὸς ἐζωοποίησεν ἐμένα, ὅστις σχεδὸν ἐνεκρώθηκα ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῶν θλίψεων. (2)

51: „ Ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφό- „ δρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ „ ἐξέκλινα.

Οἱ μὲν ὑπερήφανοι, λέγει, παρέβαινον τὸν νόμον σου εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ. ἐγὼ ὅμως δὲν ἠκολούθησα εἰς τὴν κακίαν καὶ παρανομίαν τους. ἢ οἱ ὑπερήφανοι ἔκαμναν παρανομίαν, διατὶ ἐπεριγέλουν ἐμένα, πῶς μελετῶ πάντοτε τὸν θεῖον νόμον σου. (3) Ἐγὼ ὅμως δὲν ἄφηκα τὴν μελέτην τοῦ νόμου σου διὰ τὰ ἐκείνων περιγελάσματα. ὑπερηφάνους δὲ ὀ-

νο-

ἃς ἠγάπησα σφόδρα, ϗ τὸν θερμὸν ἐπιδείξας πόθον ἐπήγαγε· ϗ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου. ἃ γὰρ διὰ τῶν θείων λόγων ἐδιδασκόμην, ταῦτα διὰ τῶν ἔργων μετῄειν. λέγει δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Τέλος τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τῆς μελέτης ἐςίν, ἡ κατὰ τὰς ἐντολὰς ἐνέργεια ϗ πρᾶξις· διὸ καλῶς προςετάχθαι φαίνεται τό· „ Ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ϗ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα· μετὰ γὰρ τὴν μελέτην ϗ ἀνάληψιν τοῦ τῶν ἐντολῶν λόγου, καλὸν τὸ ἐπᾶραι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κατὰ τὰς ἐντολὰς πράξεις, δίχα τοῦ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἔργον ἀποδιδόναι τῶν ἐντολῶν· ἀλλ᾽ ἐξ ἀγάπης ϗ προθυμίας. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Μελέτη τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐςίν, οὐ μόνον ἡ ἀνάγνωσις, ἀλλὰ ϗ ἡ κατόρθωσις· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τι, πάντως αὐτὸ ϗ πληροῖ· εἰδὲ ϗ σφόδρα ἀγαπᾷ, (ὡς ὁ Δαβὶδ ἐνταῦθά φησιν) οὐδὲν ὀκνεῖ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ βεβαίως ἔχειν, ὅπερ ἀγαπᾷ. ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Χεῖρας ἐνταῦθα τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας φησίν· ἠδολέσχουν δέ: ἤτοι ἐπιπλέον ὡμίλουν τὰ περὶ τῶν δικαιωμάτων σου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Νομοθετῶν ὁ Θεός, ϗ τοῖς φυλάττουσι τὸν νόμον τὴν οἰκείαν εὐμένειαν ἐπηγγείλατο, ϗ τοῖς παραβάταις τὴν τιμωρίαν, μνησθῆναι τοίνυν τὸν Θεὸν τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων ἱκετεύει. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Καὶ ποῖος λόγος ἐςίν, οὗ μνησθῆναι αὐτὸν ἀξιοῖ· ἢ τὸ εἶναι μετ᾽ αὐτῶν, καθ᾽ ἣν δέδωκεν αὐτοῖς ἐπαγγελίαν, ἥτις ϗ παράκλησις αὐτοῖς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγένετο. λέγει δὲ τό· „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος, „ Οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ζῆν λογικὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτῆς οἰκείαν ζωήν, ὡς τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ ϗ νοούμενον ϗ παραλαμβανόμενον εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχήν· κατὰ τοῦτο γὰρ αὔξεται ϗ τὰ τῆς ζωῆς. ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Μόνον, φησίν, ἱκανόν ἐςιν ἡμᾶς ἐν ταῖς κακώσεσι παραμυθεῖσθαι, τὸ ζωῆς ἀληθινῆς ἐπαγγελίαν ἔχειν· εἰ γὰρ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριςῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν· ζωὴ δὲ ἡ μέλλουσά ἐςιν ἡ ἀναζώωσις τῆς ψυχῆς.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόςομον ϗ Θεοδώριτον. „ Ὑπερηφάνους καλεῖ τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀβεσσαλὼμ, τὸν τῶν Ἀμανιτῶν βασιλέα, τὸν τὰ παράνομα ἐκεῖνα εἰς τοὺς ἀποςαλέντας παρ᾽ αὐτοῦ πεποιηκότα. ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Μήτηρ παρανομίας ὑπερηφανία.

νεμάζει τοὺς καταφρονητὰς καὶ παραβάτας τοῦ θείου νόμου. ἐπειδὴ τοιοῦτοι παραβάται εἶναι οἱ ὑπερήφανοι. (1)

52: „ Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' „ αἰῶνος Κύριε καὶ παρεκλήθην.

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τὰς δικαίας σου κρίσεις, ὁποῦ ἀπ' ἀρχῆς μεταχειρίζεσαι. καὶ τοὺς μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν κακοπαθοῦντας, τιμᾷς καὶ δοξάζεις. τοὺς δὲ εὐτυχοῦντας διὰ τὴν κακίαν τους, ἀτιμάζεις· καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐνθυμήσεως ἐπαρηγορήθηκα εἰς τὰς θλίψεις καὶ κακοπαθείας μου. (2)

53: „ Ἀθυμία κατέσχεμε ἀπὸ ἁμαρτω- „ λῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν „ νόμον σου.

Ἐγώ, λέγει, Κύριε, ἐλυπήθηκα διὰ τοὺς ἁμαρτωλούς. ἕνα μὲν, θυμονόμενος ἐναντίον τους, διατὶ καταφρονοῦσι τὸν νόμον σου, καὶ ἄλλο δέ, διατὶ αὐτοὶ μὲ τὴν καταφρόνησιν τοῦ νόμου σου ἀπολλύονται καὶ κολάζονται. (3)

54: „ Ψαλτὰ ἦσάν μοι τὰ δικαιώματά σου „ ἐν τόπῳ παροικίας μου.

Τὰ προστάγματά σου, λέγει, Κύριε, ἐψάλλοντο ἀπὸ λόγου μου: ἤγουν ἐμελετῶντο εἰς κάθε τόπον, ὅπου καὶ ἂν εὑρισκόμην, ἢ καὶ ἄλλως τὰ προστάγματά σου Κύριε, ἦτον κοντὰ εἰς ἐμένα ἐν Ψαλμοῖς, ἢ Ψαλμοὺς αὐτὰ ἐπείθυν, καὶ ψάλλων ταῦτα εὐφραινόμην. (4)

55: „ Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός „ σου Κύριε, καὶ ἐφύλαξα τὸν νό- „ μον σου.

Ἐν-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ταῦτα εἴποιεν ἂν ϗ οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ϗ δυσσεβῶν τυράννων τὰ δεινὰ ἐκεῖνα ϗ χαλεπὰ πεπονθότες. ὁ δὲ Θεόδωρος· „ Τῶν ὑπερηφάνων παρανομούντων οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ ϗ σφόδρα, ἐγὼ οὐδὲ κατὰ τὸ τυχὸν ἐξέκλινα ἀπὸ τοῦ νόμου σου· ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐπολιτευσάμην τηρῶν τὸ ἡγεμονικόν μου· ἵνα μὴ γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀνόμημα· ὁ δὲ Ἀνώνυμος, παρανομίαν ἕως σφόδρα: τουτέστιν ὑπερβάλλουσαν, λέγει, τὸ μὴ μόνον τινα παραβαίνειν τὸν νόμον, ἀλλὰ ϗ τοὺς ἄλλους ἐρεθίζειν ϗ ἐν τῷ σκώπτειν ϗ χλευάζειν τοὺς ζῶντας κατὰ τὸν νόμον, ὁ Προφήτης ἀναγκαίως ἐδήλωσεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἔλαβόν, φησιν, εἰς νοῦν, τὰ κατὰ τὸν Ἄβελ, τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακὼβ, τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ, τὰ κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ὅπως ϗ ποικίλοις συνεχωρήθησαν περιπεσεῖν πειρασμοῖς, ϗ περιφανεῖς ὕστερον ϗ περιβλέπτους ἀπέφηνας· ϗ ψυχαγωγίαν ἐντεῦθεν ἀποχρῶσαν ἐπορισάμην.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καιρὸς ἀθυμίας, οὐχ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δράσωμεν κακῶς· ϗ ὥσπερ τὰ φάρμακα, ὅταν μὴ καταλλήλως, ἀλλ' ἑτέροις ἀνθ' ἑτέρων ἐπιτεθῇ πάθεσι, μᾶλλον ϗ ἐπέτριψεν, οὕτω ϗ ἡ ἀθυμία, καθαρτήριον οὖσα τῆς πονηρίας, τὴν ἀθλοῦσαν ϗ μεμεριμνημένην ψυχὴν ἔβλαψεν, ἀσθενεστέραν ἐργασαμένη. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐγὼ μὲν κακῶς πάσχων, τῇ μνήμῃ τῶν σῶν ἐψυχαγωγούμην κριμάτων· ἠνιώμην δὲ ὅμως ϗ διετέλουν ἀσχάλλων, πολλοὺς ὁρῶν ἀδεῶς τοὺς σοὺς παραβαίνοντας νόμους· ϗ ὁ Δίδυμος· „ Εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· ὅθεν ϗ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν λυπεῖσθαι καθήκει, ὅτι τοιοῦτοί εἰσι· ϗ οὕτω διακεῖσθαι κατὰ τὸν ἅγιον τοῦτον· τῷ μὲν γὰρ ἁμαρτωλῷ, γελοῖον ἦθος ἡ θεοσέβεια, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· τῷ δὲ θεοσεβεῖ, φρικτὸν ἡ παρανομία· διότι προορᾷ τὸ φοβερὸν τῆς τιμωρίας.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τόπον παροικίας τὸν παρόντα βίον φησί· ψάλλω οὖν τὰ δικαιώματά σου, εὐφραινόμην· ϗ τοῦτο μόνον ἀγαθὸν, κατὰ τὸν Θεόδωρον, ἡγησάμην ἐν τῇ ξένῃ ϗ ἀλλοτρίᾳ κατοικήσει, ϗ μηδὲν ἀγαθὸν ἔχειν ἀληθὲς δυναμένῃ· διότι τῷ ξένῳ, τὰ οἴκοι ποθεινά· ϗ πρὸ τῆς εἰς ταῦτα ἐπανόδου, πάντα λυπηρά·

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. τότε γὰρ οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ περισσότερον ἐνοχλοῦσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας κατὰ τὸν Δίδυμον. διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐνθυμούμενος ἐσένα, ἐσωφρόνουν ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου σου. ἢ ἐνθυμήθηκα λέγει, Κύριε, εἰς τὴν νύκτα τῶν παθῶν, ὅταν ἀπὸ αὐτὰ ἐσκοτίζετο ὁ λογισμός μου. (1)

56: „ Αὕτη ἐγεννήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώ-
„ ματά σου ἐξεζήτησα.

Αὕτη, λέγει, ἡ μνήμη, ἣν ἐμνήσθην ἐν νυκτί, κατὰ τὸν Θεόδωρον. συνειθίζει γὰρ ὁ Δαβὶδ πολλαῖς φοραῖς νὰ μεταλαμβάνῃ τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ὄνομα τὸ σύστοιχον, καθὼς ἐδῶ τὸ ἐμνήσθην ῥῆμα, μετέβαλεν εἰς ὄνομα σύστοιχον, καὶ εἶπεν, αὕτη ἡ μνήμη· καθὼς καὶ ἐν τῷ 49 στίχῳ εἶπεν. „ Ὧν ἐπήλπισάς με. αὕτη με (ἡ ἐλπὶς δηλαδὴ) παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι αὐτὴ ἡ μνήμη καὶ ἐνθύμησίς σου Κύριε, ἔγινεν εἰς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ ἐζήτησα πάντοτε μὲ ὑπερβολὴν τὰ προστάγματά σου. ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν δὲ ταύτην ἔλαβον τὸν φόβον σου εἰς τὴν καρδίαν μου.

57: „ Μερίς μου εἶ Κύριε, εἶπα τοῦ φυ-
„ λάξασθαι τὸν νόμον σου.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι μερίδιον καὶ κληρονομία καὶ πλοῦτός μου. διατὶ ἐγὼ ἐκαταφρόνησα τὸ τῆς γῆς μερίδιον καὶ τὴν πρόσκαιρον κληρονομίαν καὶ τὸν γήϊνον πλοῦτον. διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπα: ἤγουν συμφωνίαν ἔδωκα καὶ ὑπόσχεσιν, διὰ νὰ φυλάξω τὸν νόμον σου ἀπαράβατον. (2)

58: „ Ἐδεήθην τοῦ προσώπου σου ἐν ὅ-
„ λῃ καρδίᾳ μου· ἐλέησόν με κατὰ
„ τὸ λόγιόν σου.

Ἐγώ, λέγει, ἐπαρακάλεσα τὸ πρόσωπόν σου: ἤτοι ἐσένα Κύριε, κατὰ περίφρασιν μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου. διὰ τοῦτο ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου. διότι γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐλεοῦνται οἱ μετανοοῦντες. ἢ ἐλέησόν με κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ἢ διάκρισίν σου. (3)

56: „ Διε-

(1) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Νύκτωρ ἀεὶ διανιστάμενος ὁ τῶν ἁγίων χορὸς, καὶ προσεύχεται καὶ ἀνυμνεῖ τὸν τῶν ὅλων Θεόν· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τῆς ἐντολῆς καὶ τῶν θείων λογίων, οὐδὲ τῷ ὕπνῳ χώραν δίδωσιν· ἀλλ' ἐξ ὑπερβαλλούσης τῆς μεθ' ἡμέραν ἀσκήσεως, καὶ καθεύδοντες, τὴν μεθημερινὴν μελέτην ἀναπεμπάζονται, κατορθοῦντες τὸ, ἐν νόμῳ Κυρίου μελετᾷν ἡμέρας καὶ νυκτός· οἶμαι δὲ νύκτα ἐνταῦθα τῶν πειρασμῶν τὸν καιρὸν ὀνομάζεσθαι· ζόφον γὰρ ἐπιφέρει, καὶ νυκτὸς δίκην τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται· ἐν δὲ τούτῳ διαφερόντως ἀναγκαία τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἡ μνήμη, ψυχαγωγοῦσα καὶ παραθαῤῥύνουσα καὶ τοὺς ἐναντίους ἐξελαύνουσα λογισμούς. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Παντὶ μὲν καιρῷ χρήζω τῆς μνήμης τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, μάλιστα δὲ, ὅτε σκότος κύκλῳ μου, καὶ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσι κατὰ τὸ προφητικόν· ὅτε εἰσέρχεται ἡ ἀκάθαρτος ἐπιθυμία καὶ ταράσσει τὸ ἡγεμονικόν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ πάντων μερὶς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τῶν ἀσπαζομένων τὸ τέλειον· οὕτω τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευϊτῶν μερὶς καὶ κλῆρος ἐγένετο· τοῖς γὰρ υἱοῖς, φησι, Λευΐ, οὐκ ἔστιν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν μερὶς, ὅτι μερὶς αὐτῶν ἐγὼ Κύριος (Ἀριθ. ιη'. 20.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ ἀποταξάμενος τοῖς βιωτικοῖς πράγμασι, καὶ μηδεμίαν ἔχων μερίδα ἐπὶ γῆς, μηδὲ ἐν τῷ θέλειν τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀρκούμενος ἀντὶ πάντων τῷ Κυρίῳ, ἐρεῖ· „ Μερίς μου εἶ Κύριε· τούτῳ δὲ ἀκολουθεῖ λέγειν· „ Εἶπα τοῦ φυλάξασθαι τὸν νόμον σου: τὸν πνευματικὸν δηλαδὴ, περὶ οὗ ὁ Παῦλος λέγει· „ Οἴδαμεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι. πῶς γὰρ οὐ φυλάξουσι τὸν νόμον, ἢ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, οἱ μερίδα αὐτὸν ἔχοντες κατὰ τοὺς Λευΐτας;

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος, οὕτως ἑρμηνεύουσιν· „ Οὐκ ἀορίστως ἐλεηθῆναι παρακαλεῖ, ἀλλὰ κατὰ

τὸ

59 : „ Διελογισάμην τὰς ὁδούς σου, καὶ „ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ „ μαρτύριά σου.

Ἐγὼ, λέγει, συλλογιζόμενος τὸν νόμον σου Κύριε, ἴσασα τὴν στράταν τῆς πολιτείας μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι. „ Διελογισάμην τὰς ὁδούς μου : ἤτοι πρῶτον ἐστοχαζόμην τί πρέπει νὰ πράξω, καὶ τί πρέπει νὰ εἰπῶ· διὰ τοῦτο καὶ ἐπεριπάτουν μέσα εἰς τὰς ἐντολάς σου. (1)

60 : „ Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην, „ τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἑτοιμάσθηκα καὶ πρόθυμος ἐφάνηκα, εἰς τὸ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου Κύριε. διὰ τοῦτο δὲν ἐταράχθηκα ἀπὸ τὴν τραχύτητα καὶ βαρύτητα, ὁποῦ αἱ ἐντολαὶ αὗται φαίνονται ὅτι ἔχουσι, κοντὰ εἰς τοὺς ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμους. διότι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὁποῦ προμελετηθῇ καὶ προσδοκηθῇ, αὐτὸ γίνεται πλέον εὐκολομεταχείριστον καὶ ἐλαφρότερον. ἢ λέγει, ὅτι δὲν ἐταράχθηκα, ὅταν οἱ Δαίμονες, ἢ οἱ πειρασμοὶ ἦλθον κατ' ἐπάνω μου, μὲ τὸ νὰ ἤξευρα πρότερον, ὅτι θέλουν προσβάλουν κατ' ἐμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἤμην προητοιμασμένος εἰς τὸ νὰ τοὺς ὑπομείνω. (2)

61 : „ Σχοινία ἁμαρτωλῶν περιεπλάκησάν με, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐ„ πελαθόμην.

Σχοινία τῶν ἁμαρτωλῶν Δαίμονες εἶναι οἱ

τὸ θεῖον λόγιον τοῦ ἐλέους τυχεῖν· τοῦτο δ' ἂν εἴποι καὶ συνετὸς ἄῤῥωστος τῷ ἰατρῷ· ὡς οἶδας θεράπευσον· ὡς ἡ τέχνη διαγορεύει· τοῦτο καὶ ὁ συνετὸς ἔμπορος εἴποι ἂν τῷ κυβερνήτῃ· κατὰ τοὺς νόμους τῆς τέχνης ἴθυνον τὸ σκάφος· ὡς ἡ ἐπιστήμη κελεύει, κυβέρνησον· οὕτω καὶ ἡμᾶς προσήκει τὸν θεῖον ἔλαιον ἀπαγγέλλειν· ὁ γὰρ αἰτούμενος (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) οἶδε τοῦ ἐλέους τὸν τρόπον· πολλάκις γὰρ διὰ παιδείας πραγματεύεται σωτηρίαν, καὶ γίνεται φιλανθρωπία ἡ τιμωρία· οὕτω καὶ ἰατρὸς τέμνει καὶ καίει, τῷ κάμνοντι τὴν ὑγείαν πραγματευόμενος· οὕτω καὶ ἡμᾶς αἰτεῖν τὸν ἔλεον χρή· ἔστι γὰρ ὅτε καὶ διὰ πενίας ἔλεος χορηγεῖται· καὶ δι' ἀῤῥωστίας φιλανθρωπία παρέχεται· καὶ κατὰ τὸν ἰατρικὸν λόγον τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἰᾶται. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Πρόσωπον Θεοῦ ὁ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ὁ τοίνυν ὅλῃ καρδίᾳ ἐφιέμενος τοῦ Κυρίου, ὅπως καθαρᾷ καρδίᾳ θεωροῖ αὐτὸν, καὶ ἐκ τοῦ θεωρεῖν αὐτὸν ἐλεηθῇ κατὰ τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας, εἴποι ἂν τὰ συγκείμενα ταῦτα ῥητά· πηλίκος δέ ἐστιν ὁ ὀψόμενος τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, Ἰησοῦς σε διδαξάτω λέγων· „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Οὐδέ ποτε, φησι, προπετῶς ἐλάλησα, μὴ λογισάμενος πρῶτον, ἢ λαλητέον μοι ἐστιν. ἢ σιωπητέον· οὐδέ ποτε προπετῶς τι ἔπραξα, μὴ λογισάμενος, εἰ καθήκουσά ἐστιν ἡ πρᾶξις· πάντα περιεσκεμμένως ἐποίησα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, ἵνα μὴ ἔξωθεν τούτων ὁδεύω. ὥστε καὶ ὁ Ὠριγένης διελογισάμην τὰς ὁδούς μου ἀνέγνω, καὶ οὐχὶ τὰς ὁδούς σου. καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει, ὅτι καὶ ὁ Ἑβραῖος, καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, καὶ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ, τὰς ὁδούς μου ἔχουσιν.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Εὐτρεπῆ ἐμαυτὸν πρὸς τὰς τῶν δεινῶν ἐμβολὰς καταστήσας, ἐκ τῆς ἀθρόας προσβολῆς οὐχ ὑπέμεινα ζάλην· τῷ γὰρ προευτρεπισμένῳ τῆς διανοίας κατὰ τὸν Θεόδωρον, γενναίως ἤνεγκα τὰ συμπίπτοντα, ἃ προλαβὼν ἐμαυτῷ ὑπέγραφον, ὡς μέλλοντά μοι συμβήσεσθαι· εἰδὼς γὰρ τὸ εἰρημένον· „ Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν· καὶ τοῦτο μελετῶν διαπαντὸς, ἐν ταῖς ἐφόδοις τῶν φθονούντων τῇ κατὰ Θεὸν πορείᾳ, ἢ τῶν πειρασμῶν, οὐκ ἐταραττόμην. Παρὰ τῷ Εὐεργετινῷ σελ. 500. οὕτω φέρεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ζωσιμᾶ· „ Ἡτιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην, καθότι ἡ ἀρχὴ τοῦ νὰ νικήσῃ τινας τὸν θυμὸν εἶναι, τὸ νὰ ταράττεται μὲν, ὅταν ἀτιμασθῇ, νὰ μὴ λαλῇ δέ· ἐκ δὲ τοῦ μὴ λαλεῖν, ἔρχεται, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ ταράττεται ὅλως ἐν τῇ καρδίᾳ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· καθὼς καὶ ὁ Ἀββᾶς Μωϋσῆς, ὅταν μὲν τὸ πρῶτον ἐξουδενώθη ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐταράχθη μὲν, οὐκ ἐλάλησε δέ· ὅταν δὲ ὕστερον ὑβρίσθη ὑπὸ τῶν Κληρικῶν, οὐδόλως ἐταράχθη.

οἱ πονηροὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεόδωρον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐπιχειροῦσι νὰ πειράζουν ἐκείνους, ὁποῦ ἀγωνίζονται. ταῦτα λοιπὸν, λέγει ϗ τὰ σχοινία καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τῶν Δαιμόνων, ἐπεριπλέχθησαν εἰς ἐμένα. μὲ ὅλον τοῦτο ἐγὼ πάλιν δὲν ἀλησμόνησα τὸν νόμον σου. ἀλλὰ μὲ τὸν φόβον τοῦ νόμου σου διέκοψα τὰ σχοινία ταῦτα, ὡσὰν με μάχαιραν, καὶ ἔτζι ἐγλύτωσα ἀπὸ αὐτά. (1)

62: „ Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα „ τῆς δικαιοσύνης σου.

Κατὰ τὸ μεσονύκτιον, λέγει, ἐσηκονόμην, ὅτε περισσότερον οἱ Δαίμονες πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλους μὲν παρακινοῦντες εἰς τὸ νὰ μελετοῦν καὶ νὰ φαντάζωνται πονηρά. ἄλλους δὲ, καὶ εἰς τὸ νὰ ἁμαρτάνουν, ἢ λέγει, ὅτι ὅταν ὁ ὕπνος εὑρίσκεται γλυκὺς εἰς τὰ ὄμματια, τότε ἐγὼ ἐσηκονόμην ἀπὸ τὴν κλίνην μου διὰ νὰ σοὶ ἐξομολογοῦμαι: ἤγουν διὰ νὰ σὲ εὐχαριστῶ, διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. ἐπειδὴ αὐτὰ ἐνομοθέτησας, προνοούμενος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. ἵνα δηλαδὴ φοβούμενοι ταῦτα ἡμεῖς, σωφρονῶμεν, καὶ μὴ κολασθῶμεν ἁμαρτάνοντες· ἢ ἐσηκονόμην ἀπὸ τὸν ὕπνον, διὰ νὰ ἐξαγορεύω εἰς ἐσένα τὰς ἁμαρτίας μου διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: ἤτοι φοβούμενος δι' αὐτά. (2)

63: „ Μέτοχος ἐγώ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε καὶ τῶν φυλασσόντων „ τὰς ἐντολάς σου.

64: „ Τοῦ ἐλέους σου Κύριε, πλήρης ἡ „ γῆ, τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με.

Ἐγὼ, λέγει, εἶμαι μέτοχος: ἤγουν κοινωνὸς ἐκείνων, ὁποῦ σε φοβοῦνται Κύριε, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς σου. διατὶ καὶ ἐγὼ ἔχω τὸν ἴσον φόβον ἐκείνων, καὶ τὴν ὁμοίαν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν σου. ταυτὸν εἰπεῖν, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἕνας ἀπὸ αὐτούς. (3) Ὅλην δὲ τὴν γῆν σὺ ἐλεεῖς Κύριε, τρέφων ὅλους,

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Δαιμόνων ϗ ἀνθρώπων σχοινία ἐκάλεσεν, ἐκ τῆς πλοκῆς τὴν ἀφορμὴν λαβὼν τῆς τροπῆς· οὕτω ϗ Ἡσαΐας· „ Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ὡς σχοινίῳ μακρῷ. (ὅθεν καί τινες νηπτικοὶ Πατέρες σχοινοπλόκους τοὺς Δαίμονας ὠνόμασαν, διὰ τὰς πλοκὰς ϗ δόλους ϗ ἐπιβουλὰς, ἃς κατὰ τῶν ἀνθρώπων συμπλέκουσι.) ὁ δὲ Ὠριγένης, σχοινία λέγει, τὰ συμπεπλεγμένα ϗ ἀλλεπάλληλα ἁμαρτήματα· οἱ γὰρ μίαν ἁμαρτίαν ποιήσαντες, πλέκειν δὲ αὐτὴν ϗ ἄλλην ἀναγκάζονται· ὥσπερ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν πορνείαν, ϗ τὸν φόνον προσέθηκεν· ὁ Κάϊν διὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν, ἐπισυνῆψε τὸ ψεῦδος· ἀλλ' οὐδὲ τούτων περιπλακέντων αὐτῷ, τοῦ θείου νόμου, φησιν, ἐπιλανθάνεσθαι· πάντως, ὅτι πρὸς μετάνοιαν ἰδὼν ϗ ἐπιστρέψας, τὸ σχοινίον τῆς ἁμαρτίας διέῤῥηξεν.

(2) Εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ μεθ' ἡμέραν, φησι, μόνον· ἀλλὰ ϗ νύκτωρ κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον· ὅτε μετὰ πλείονος ἡδονῆς ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, ὑμνῶν σε διετέλουν ϗ τὰς δικαίας σου ψήφους ἀνευφήμουν (ϗ τοῦτο οὐχ εἰσάπαξ, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον μεσονύκτιον, τὴν ὥραν ἐκείνου, καιρὸν εὑρίσκων προσευχῆς ἐπιτήδειον, διὰ τὸ μεθ' ἡμέραν φροντίδας μοι περιπλέκεσθαι) τοῦτο ϗ ὁ θεῖος Ἀπόστολος μετὰ τοῦ Σίλα πεποίηκε· πεπεδημένος γὰρ ϗ τῇ ποδοκάκκῃ προσδεδεμένος μετὰ αἰκίας ϗ μάστιγας, τῇ προσευχῇ τὴν ὑμνῳδίαν ἐκέρασε, ϗ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρύγησε τὸν καρπόν· τῆς θείας γὰρ φιλοτιμίας ἀπέλαυσε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὁ μὲν τέλειος, Χριστοῦ ἂν εἴη μέτοχος κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Μέτοχοι γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ (Ἑβρ. γ'. 14.) ὁ δὲ παρὼν εἰσαγόμενος, τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον μέτοχον ἑαυτὸν εἶναι λέγει· οὐχ ἁπλῶς δὲ τῶν φοβουμένων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὸ φοβεῖσθαι φυλασσόντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· δεῖγμα δὲ τοῦ θείου φόβου ἡ τῶν ἐντολῶν φυλακή· μέτοχον οὖν νοήσομεν τὸν φίλον ϗ κοινωνόν· (καθὼς ϗ ὁ Σύρος, ἀντὶ τοῦ μέτοχος, φίλος εἶπε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον) ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ἐκκλησιαστής· „ Ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἷς ἐγερεῖ τὸν μέτοχον αὐτοῦ (Ἐκκλ. δ'. 10.) μή ποτε οὖν τοῦτο βούλεται λέγειν, ὅτι φίλος ϗ κοινωνός εἰμι πάν-

των

λους, προνοούμενος ὅλους, καὶ μακροθυμῶν εἰς ὅλους· διὰ τοῦτο ἐλέησον καὶ ἐμένα κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου ὑψηλότερον καὶ βαθύτερον. καὶ ἀγκαλὰ ὁ Δαβὶδ ἐλεεῖτο καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ ὅλους ἀπὸ τὸν Θεὸν, τοῦτο ὅμως ἔτζι εἶπε, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον του πλέον παρακινητικώτερον. (1)

65: „ Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ „ δούλου σου Κύριε κατὰ τὸν λόγον „ σου.

Εὐεργέτησας, λέγει, ἐμένα τὸν δοῦλόν σου Κύριε. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. κατὰ τὸν λόγον σου δὲ τὸν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον· ὅτι δηλαδὴ θέλουν εὐεργετοῦνται ἐκεῖνοι, ὁποῦ εὐαρεστοῦν εἰς ἐσένα. ἢ τὸ κατὰ τὸν λόγον σου δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸ πρέπον σοι. εὐχαριστεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν. διατὶ ἔτζι ἔπρεπε, καθότι εὐεργετήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν. (2)

66: „ Χρηστότητα καὶ παιδείαν καὶ γνῶσιν δίδαξόν με, ὅτι ταῖς ἐντολαῖς „ σου ἐπίστευσα.

Δίδαξόν με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ ἔχω χρηστότητα μὲν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοπίστους μου, παιδείαν δὲ, εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετήν· γνῶσιν δὲ, εἰς τὴν θεωρητικὴν, κατὰ τὸν Δίδυμον. συνέτισέ με λοιπὸν πρὸς τὰς ἀρετὰς αὐτάς· ἐπειδὴ καὶ ἐπίστευσα εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἐπίστευσα, ὅτι αὐταὶ θέλουν με συμβιβάσουν. (3)

67: „ Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα, διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν „ σου ἐφύλαξα.

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ κακοπαθήσω, ἡμάρτηκα. ἁμαρτήσας γὰρ πρότερον, ὕστερον ἐπαιδεύθην καὶ ἐταπεινώθην. διὰ τοῦτο ἐφύλαξα τὸν νόμον σου. διὰ νὰ

σιν τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, καὶ φυλασσόντων τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· οὕτω καὶ ὁ Θεόδωρος εἶπε· „ Κοινωνοὺς εἶχον καὶ συνήθεις τοὺς τὸν σὸν φόβον περὶ πολλοῦ ποιουμένους, καὶ βιοτεύειν ἐννόμως προαιρουμένους· τοῦτο καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη Ψαλμῷ· „ Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Εἰσί τινες ὑπὲρ τοὺς φοβουμένους, οἱ φυλάσσοντες τὰς ἐντολάς· αἵτινές εἰσιν ἐν ἀγάπῃ πλεονεκτοῦντες, μέτοχοι ὄντες τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐὰν κατανοήσῃς τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτανόντων, τῶν ἀσεβούντων, τῶν ἀδικίαν εἰς ὕψος λαλούντων, καὶ ἴδῃς τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν ἐπὶ τὰ τοσαῦτα ἁμαρτήματα, πῶς καὶ μετὰ τοσαῦτα πάντα ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, ἐρεῖς, τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ· τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐν τούτοις διδάσκεται ὁ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, μὴ ἀναισθήτως ἔχειν τῆς εἰς αὐτὸν γεγενημένης τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας· εἰδέναι δὲ, ὅτι χρηστότητος Θεοῦ φθανούσης εἰς αὐτὸν, κατηξίωται δοῦλος χρηματίσαι Θεοῦ, καὶ εὐχαριστεῖν ἐφ' οἷς εὐηργέτηται· τὸ δὲ κατὰ τὸ λόγιόν σου πρόσκειται, δηλοῦν, ὅτι σὺν λόγῳ καὶ αἰτίᾳ λογικῇ γίνεται ἡ τοῦ Κυρίου χρηστότης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρήτῳ· „ Οἶδεν ὁ Προφήτης τῆς παιδείας τὸ χρήσιμον, καὶ ὅτι φιλανθρωπίᾳ χρώμενος ὁ Δεσπότης, ταύτην ἐπιφέρει τοῖς ἀνθρώποις· οὗ δὴ χάριν ταύτης μεταλαχεῖν ἀξιοῖ· χρηστότητι γὰρ χρώμενος ὁ Θεὸς τὴν παιδείαν ἐπάγει· ἡ δὲ παιδεία, τὴν γνῶσιν· οὕτω καὶ Ἱερεμίας ἀντιβολεῖ. „ Παίδευσον ἡμᾶς Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ· οὕτω καὶ ἄρρωστος ὑγείαν ποθῶν, καὶ σιδήρου τομὴν καὶ καυτῆρα ἐπιζητεῖ· κατ' ἄλλον δέ· „ Χρηστότης μέν ἐστι γνῶσις ἀληθὴς τῶν γεγονότων ὑπὸ Θεοῦ· παιδεία δὲ, μετριοπάθεια παθῶν· γνῶσις δὲ, θεωρία τῆς ἁγίας Τριάδος· εἰ δὲ βούλει, χρηστότητα μὲν τὴν ἀγάπην νόησον· παιδείαν δὲ, τὴν ταπείνωσιν, καὶ γνῶσιν, τὴν τῶν θείων Γραφῶν κατανόησιν· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, μὲ τό· „ Ἐπιθυμήσας σοφίαν, διατήρησον ἐντολάς· (Σειρ. α'. 25.)

νὰ μὴν ἁμαρτήσω πάλιν, καὶ παιδευθῶ. διότι εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἀκολουθεῖ ἡ ταπείνωσις τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς παιδείας. ἡ ταπείνωσιν χρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως, ἥτις προξενεῖται εἰς τὴν καρδίαν τῶν προσεκτικῶν ἀπὸ τὸν στοχασμὸν καὶ τὴν συνείδησιν του, ὅτι ἥμαρτον. ταπεινόνεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν συλλογισθῇ πῶς ἥμαρτεν; ὥστε ἡ ἁμαρτία καὶ πλημμέλεια ἔγινε πρόξενος εἰς τὸν Δαβὶδ ταπεινοφροσύνης. (1)

68 :„ Χρηστὸς εἶ σὺ Κύριε, καὶ ἐν τῇ
„ χρηστότητί σου δίδαξόν με τὰ δι-
„ καιώματά σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ φιλάγαθος, διὰ τοῦτο δίδαξόν με καθαρώτερα τὴν φυσικήν σου ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν, διὰ νὰ μιμηθῶ ταύτην καὶ ἐγὼ κατὰ δύναμιν. τὰ ἴδια δὲ λέγει. ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ; λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν δέησίν του, καὶ διατὶ πολλὰ ὀρέγεται νὰ διδαχθῇ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. (2)

69 :„ Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερη-
„ φάνων, ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου
„ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς σου.

Οἱ μὲν ὑπερήφανοι, λέγει, μὲ ἀδικοῦσιν, ἐγὼ ὅμως δὲν θέλω μιμηθῶ αὐτούς, οὐδὲ θέλω χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ θέλω ἐρευνήσω αὐτάς, καὶ ἀπὸ ἐκείνας θέλω λάβω παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχήν μου. ὑπερηφάνους δὲ νόησον καὶ τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ καταφρονοῦν τὸν θεῖον νόμον. ἐκ γὰρ τῆς ὑπερηφανίας ἡ καταφρόνησις τοῦ θείου νόμου προέρχεται. (3)

70 :„ Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐ-
„ τῶν, ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμε-
„ λέτησα.

Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Ἐγὼ, φησιν, ἐμαυτῷ τὴν παιδείαν προὐξένησα· ἀδικίας γὰρ ἐλευθέρα τῆς τιμωρίας ἡ ψῆφος· τῇ ἁμαρτίᾳ ἠκολούθησεν ἡ παιδεία· τῇ δὲ παιδείᾳ, τῶν νόμων ἡ φυλακή· ἠμάρτησα, ἐτμήθην, ἐῤῥώσθην. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Μέσην πλημμελείας καὶ διορθώσεως τὴν ταπείνωσιν τίθησιν, ὡς ἐκ μὲν ταύτης, γεννωμένην· τὴν δὲ, γεννήσασαν· ἁμαρτία μὲν γὰρ ταπεινώσεως μήτηρ· ἐπιστροφῆς δὲ, ταπείνωσις. ὁ δὲ Κύριλλος ἄλλως ἐννοεῖ τὸ ῥητὸν, πλημμέλειαν μὲν λέγων τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν· ταπείνωσιν δὲ, τὴν διὰ τοῦ ἔργου γενομένην· πρὸ τοῦ γὰρ νὰ πέσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατὰ πρᾶξιν ἁμαρτίαν, ἁμαρτάνει κατὰ διάνοιαν καὶ κατὰ λογισμούς. οὕτω γάρ φησι· „ Τοῦτο οὖν δηλοῖ τὸ, πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα, ὅτι πρὸ τοῦ παθεῖν τελείως τὴν ἁμαρτίαν, πλημμελοῦμεν ἡμεῖς τῇ συνέσει τῶν λογισμῶν, τιμῶντες αὐτὴν καὶ καταδεχόμενοι, καὶ τόπον εἰσόδου διδόντες διὰ τούτου τῷ Σατανᾷ· ἔστι δὲ τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ πράγματος, τοῦ προδότου (Ἰούδα) τὸ πάθος· προχωροῦσι γὰρ ἐν ἡμῖν τῶν ἀποτελεσμάτων αἱ ἡδοναί· πρὸ γάρ τοι τῶν ἀποτελεσμάτων γίνεται δὴ πάντως ἐν πλημμελείαις ὁ νοῦς, προσδινήσας τὴν ἡδονήν· πλὴν ἐν μόναις ἔτι ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ἁμαρτίας κειμένης, ἔστηκεν ἐν μεταιχμίῳ πρὸς ἄμφω βλέπων ὁ νοῦς, καὶ ἐλευθέραν ἔχων, πρὸς ὅπερ ἂν βούλοιτο τὴν ῥοπήν· καὶ ἕως ἐστὶν ἐν ὠδῖσιν ἔτι, τρώγει τὸ καινὸν, οὔπω νέκρωσις.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Δικαίου ἔργον ἐστὶ, πᾶν τὸ κληρούμενον ἀπὸ τῆς προνοίας, ἱλαρῶς δεχομένου λέγειν καὶ ἐπὶ τοῖς πικροτέροις εἶναι χρηματιζομένοις τῷ Θεῷ, τό· „ Χρηστὸς εἶ σὺ Κύριε· καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τῶν γνώσεων, αἰτεῖν διδαχθῆναι τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος τοὺς λόγους· ἐν τῇ χρηστότητι δὲ λέγει, διατὶ ἐν τῷ Θεῷ εἶναι καὶ ἀποτομία: ἤτοι ὀργὴ, κατὰ τὸν Παῦλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅσον δίκαιός τίς ἐστι, προστιθέμενος ἐπιπλεῖον τῷ Θεῷ, καὶ ὅσον πληθύνεται ἐν αὐτῷ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς ἐπὶ ἀθλητὴν μείζονα πληθύνεται ἐπ' αὐτῷ ἡ τῶν ἀδικεῖν αὐτὸν θελόντων ὑπερηφάνων, εἴτε Δαιμόνων ἀντικειμένων, εἴτε ἀνθρώπων ἀδικία· τούτου δὲ γινομένου, οὐδὲ κατὰ πόδα ἐνδίδωσιν ὁ δίκαιος τοῦ μὴ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐξερευνᾷν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ποιῆσαι αὐτάς.

Ἐσκληρύνθη, λέγει, ἐναντίον μου ἡ καρδία τῶν ὑπερηφάνων ἀνθρώπων, ὡσὰν τὸ γάλα. ἐπειδὴ τὸ γάλα ὅταν πήξη καὶ γένη τυρί, σκληρύνεται. ἢ λέγει, ὅτι ἡ καρδία τῶν ὑπερηφάνων ἐπαχύνθη, τρεφομένη μὲ τὰς ἀδικίας, διατὶ καὶ τὸ γάλα, ὅταν γένη τυρί, φαίνεται πλέον παχύτερον. (1)

71: „ Ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με, „ ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά „ σου.

Συμφέρον, λέγει, καὶ ὠφέλιμον ἔγινεν εἰς ἐμένα, διατὶ μὲ ἐπαίδευσας Κύριε, μὲ τοὺς πειρασμούς. ἵνα ἐκ τῆς παιδείας ταύτης μάθω τὴν δικαιοσύνην σου, μὲ τὴν ὁποίαν τιμωρεῖς τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ ἵνα μάθω, ὅτι ἂν ἐδῶ τοὺς τιμωρῇς, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ; (2)

72: „ Ἀγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου „ καὶ ἀργυρίου.

Ἀγαθός: ἤτοι πλέον πολύτιμος εἶναι εἰς ἐμένα ὁ νόμος σου Κύριε, τὸν ὁποῖον ἐσὺ ὑπαγόρευσας εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ τοῦ στόματός σου, περισσότερον ἀπὸ τὰς χιλιάδας τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου. διατὶ ὁ νόμος σου παιδαγωγεῖ μὲν τὸ σῶμα, ῥυθμίζει δὲ τὰ ἤθη, καὶ συνετίζει τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν Θεῖον Κύριλλον. (3)

Στό

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Ἀντὶ τοῦ ἐτυρώθη, ὁ Ἀκύλας εἶπεν, ἐλιπάνθη ὡς στέαρ ἡ καρδία αὐτῶν· ἀλλὰ τῶν μὲν ἡ καρδία, φησιν, ἐλιπαίνετο ἐν τῇ παρούσῃ τρυφῇ· ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα, ἀπὸ τῆς τούτου μελέτης τὴν γνῶσιν τῆς σῆς προνοίας θηρώμενος· ἢ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· „ Πρὸ μὲν τῆς ὑπερηφανίας, φησὶν, εὐείκτοί τινες ϗ ἁπαλοὶ ἦσαν τὴν καρδίαν οἱ ἐχθροί μου, ὡς γάλακτι παραβάλλεσθαι τροφιμωτάτῳ· ἡνίκα δὲ τὴν ὑπερηφανίαν ἐνεδύσαντο, πάντες σκληρυνθέντες, οἱονεὶ ἀπὸ γάλακτος εἰς τυρὸν μετεβλήθησαν.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Συνήνεγκέ μοι, ὅτι ἐκακώθην ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὰ προστάγματά σου· λέγει ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Πρὸ συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις, πρὸ δὲ δόξης ταπείνωσις· τοῦτο ϗ Δαβὶδ εἰδὼς, ἐν τῷ τῶν ἀγαθῶν ϗ τὸ συνεσάλθαι τίθεται, ϗ χάριν ὁμολογεῖ τῷ συστείλαντι, ὡς τοῦ τὰ δικαιώματα μαθεῖν ἐντεῦθεν προσγινομένου. Καὶ πάλιν· „ Σωφρόνων ἀνδρῶν, οἵτινες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς ϗ ὡς χρυσὸς πυρὶ καθαίρονται, λέγειν. „ Ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὡς τικτούσης τῆς ταπεινώσεως τὸ γινώσκειν τὰ δικαιώματα· ϗ τὸ τοῦ Πέτρου πάσχειν ἐπικαλεσσαμένου τὴν σωτηρίαν ἐν τῷ μέλλειν καταδύεσθαι· (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ.) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεῖος Κύριλλος· „ Σωφρονεστέρους ἡμᾶς ἀποτελοῦσιν αἱ θλίψεις, καὶ τῶν τῆς ῥαθυμίας ἐξέλκουσι βόθρων, τῆς ἐπιεικείας τοὺς τρόπους ἀγαπᾶν ἀναπείθουσαι. ϗ τὸν δυσήνιον, ὡς ἐξ ἀνάγκης ϗ φόβου, τῷ τῆς ὁσιότητος ϗ ὑπακοῆς ζυγῷ ὑποφέρουσαι, εὐαρεστούμενος τοίνυν ϗ ὁ ψάλλων τοῖς ἐπιπόνοις, ἃ ϗ ταπείνωσιν ὀνομάζει, εὐδοκεῖ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ἀνάγκαις· ἵν' ἐκ τοῦ ταῦτα ὑπομεμενηκέναι, ἄξιος κριθῇ τοῦ μανθάνειν τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα· οὐδενὸς αὐτὰ εἰσομένου, μὴ πρότερον ταπεινωθέντος ϗ ἐν πολλοῖς θλιβέντος. προστίθησι δὲ ὁ ἀνωτέρω Θεολόγος Γρηγόριος· „ Οἱ σώφρονες ἄνδρες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς· ἵνα μᾶλλον προσχωρῶσι Θεῷ διὰ τὸ ἀλγεῖν, ϗ τὸν εὐεργέτην οἰκειῶνται διὰ τῆς θλίψεως· ἐπειδὴ κάμνουσα ψυχὴ ἐγγύς ἐστι Θεοῦ, ϗ τὸ χρήζειν ἐπιστρέφει πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον, (ἤτοι τὸν Θεὸν) τῷ ἀφθόνῳ τῆς δωρεᾶς τυχὸν ϗ καταφρονούμενον.

(3) Προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Κύριλλος· „ Πλοῦτος μὲν γὰρ ὁ ἐπίγειος τῇ τοῦ σώματος ζωῇ συνεκτείνεται μόλις, ἀποθανούσης δὲ τῆς σαρκὸς, οἴχεται ϗ αὐτός· σαρκικῶν γάρ ἐστιν ἐπιθυμιῶν ὑπηρέτης· ὁ δὲ χρυσοῦ ϗ ἀργύρου τὰ θεῖα λόγια προτετιμηκὼς, ϗ τὸν οὐράνιον θησαυρὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ συλλέγων καρδίαν, τρισμακάριος ἔσται ϗ ἀκράδαντον ἕξει παρὰ Θεῷ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀγαθοῖς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τοῖς προσέχουσι παρέχει τὸ αὐτάρκες· χρυσίου δὲ ϗ ἀργυρίου χιλιάδες εἰς ὄρεξιν πλούτου ϗ πλεονεξίας ἐπιθυμίαν τὸν κεκτημένον διερεθίζουσι· ϗ οὐδέ ποτε ὁ τοιοῦτος ἀνενδεὴς εὑρίσκεται, ἐπιθυμῶν τοῦ πλείονος, ϗ διὰ

τοῦ-

Στάσις Δ'.

73: „ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔ-
„ πλασάν με, συνέτισόν με καὶ μα-
„ θήσομαι τὰς ἐντολάς σου.

Σὺ μὲ ἔπλασας, λέγει, Κύριε. διὰ τοῦτο καὶ σὺ με συνέτισον, καὶ σὺ μὲ δίδαξον, ἵνα ἐκ τῆς συνετίσεώς σου ταύτης μάθω νὰ κατορθώσω τὰς ἐντολάς σου· μερικοὶ δὲ, χεῖρας μὲν τοῦ Πατρὸς νοοῦσι τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐποίησε τὰ πάντα. (1)

74: „ Οἱ φοβούμενοί σε ὄψονταί με καὶ εὐ-
„ φρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους
„ σου ἐπήλπισα.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ σὲ φοβοῦνται Κύριε, θέλουν ἰδοῦν ἐμένα πῶς προκόπτω, ἐὰν ἐσὺ μὲ συνετίσῃς. καὶ ἀκολούθως θέλουν εὐφρανθοῦν, διατὶ ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ὄχι εἰς κανένα ἄλλο βιωτικὸν πρᾶγμα. (2)

75: „ Ἔγνων Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ
„ κρίματά σου, καὶ ἀληθείᾳ ἐτα-
„ πείνωσάς με.

σοῦτο ἐν ἐνδείᾳ καὶ στερήσει γίνεται. ἢ κατὰ τὸν Δίδυμον· „ Νόμον λέγει τὸν Εὐαγγελικὸν, στόμα δὲ τὸν Χριστὸν· ὃς ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐλάλησε τὸ Εὐαγγέλιον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος· „ Ὅσης παρὰ Θεοῦ ἠξίωται ὁ ἄνθρωπος τιμῆς, διδάσκεται ἐνταῦθα ὁ εἰσαγόμενος· ὡς τὰ μὲν ἕτερα ζῶα προστάγματι ἐκέλευσε γενέσθαι, τὸν δὲ ἄνθρωπον τῶν ἰδίων χειρῶν κατηξίωσε· καὶ ἕτερον ἀξίωμα, τὸ δεκτικὸν εἶναι καὶ χωρητικὸν τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ συνέσεως· τὴν μὲν οὖν μίαν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, δείκνυσιν ὁ Ἰὼβ λέγων· „ Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με· τὴν δὲ ἄλλην χεῖρα σαφηνίζει Σολομὼν λέγων· „ Θεὲ Πατέρων ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου καὶ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας τὸν ἄνθρωπον, Χριστὸς δὲ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία· ἐποίησε μὲν οὖν τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἔπλασε δὲ τὸν ἔξω. καὶ ὁ Νύσσης λέγει· „ Πρέπει ἡ μὲν πλάσις πηλῷ, ἡ δὲ ποίησις τῷ κατ' εἰκόνα· ὥστε, ἐπλάσθη μὲν ἡ σὰρξ, ἐποιήθη δὲ ἡ ψυχή. κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἰουστῖνον· „ Διαφέρει ποιητὴς καὶ δημιουργός: ἤτοι πλάστης· ὅτι ὁ μὲν ποιητὴς, οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμενος, ἐκ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως καὶ ἐξουσίας ποιεῖ τὸ ποιούμενον· ὁ δὲ δημιουργὸς, τὴν τῆς δημιουργίας δύναμιν ἐκ τῆς ὕλης εἰληφὼς, κατασκευάζει τὸ γινόμενον. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἢ τάχα εἰπὼν, ὅτι ἐποίησεν, ἑρμηνεύει καὶ πῶς ἐποίησεν: ἤτοι ὅτι ἔπλασεν· ὁ πλάσας οὖν με φησὶ, καὶ συνέσεως δεκτικὸν ἐργασάμενος, συνέτισόν με, ὥστε ἐπιγνῶναι τὰς ἐντολάς σου. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Ὁ Θεὸς λέγεται διαπλάσαι τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, οὐ χερσὶ χρησάμενος· ἀσώματος γάρ· ἀλλὰ πλείονα περὶ τόδε τὸ ποίημα διάθεσιν ἐνδειξάμενος. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Λόγῳ δημιουργήσας ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅτε ἦλθεν ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον εἶπε· „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· τίνι δὲ ἄλλῳ λέγει ποιήσωμεν ἄνθρωπον, ἢ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὓς καὶ χεῖρας νῦν ἀποκαλεῖ; καὶ ἐν τῷ Ἰὼβ δὲ γέγραπται· αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με· μετὰ ταῦτα μεταβαλών με ἔπαισας (Ἰώβ. ι' 8.) καὶ τὸ μὲν, ποιήσωμέν τινες ἐπὶ τῆς πρώτης δημιουργίας φασὶν εἰρῆσθαι· τὸ δὲ ἔπλασαν ἐπὶ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀναπλάσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Οἱ τῷ ἁγνῷ φόβῳ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, τῷ μηδενὶ αὐτοὺς ὑστερεῖν, τέλειοί εἰσιν· οὐκ ἔστι γὰρ, φησιν, ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ὄντες δὲ τοιοῦτοι, ἀγαθοὶ τυγχάνουσι, κατὰ τὸν, ὃν ἔχουσι φόβον· διὸ καὶ πάντας βούλονται προκόπτειν καὶ ὠφέλειαν ἔχειν, καὶ εὐφραίνονται ἐπὶ τοῖς εὐαρεστοῦσι Θεῷ: καὶ ὁ Δίδυμος· „ Οὐ πάντες οἱ βλέποντες τὸν δίκαιον εὐφραίνονται· „ Βαρὺς γάρ τισίν ἐστι καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ἐξηλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ. (Σοφ. β'. 15.) καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἡδέως αὐτὸν ὁρῶσιν· ὥσπερ δὲ τούτοις βαρύς ἐστι βλεπόμενος· οὕτως εὐφροσύνη τοῖς εὐσεβέσι· τὸ δὲ βλέπειν ἢ αἰσθητῶς νοεῖται, ἢ νοητῶς κατὰ τὴν ψυχήν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι βλέπει τὸν λόγον αὐτοῦ, τὰ νοήματα αὐτοῦ, τὴν σοφίαν, ἣν ἔχει· ζητήσωμεν οὖν αὐτὸν οὕτως ἰδεῖν, καὶ εὐφρανθῆναι ταύτῃ τῇ νοήσει

Ἐγὼ, λέγει, ἐγνώρισα μὲ τὴν δοκιμὴν, ὅτι αἱ κρίσεις σου Κύριε, εἶναι δίκαιαι, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως καὶ δικαίως μὲ ἐταπείνωσες μὲ τοὺς πειρασμοὺς διὰ νὰ σωφρονισθῶ, ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτον. (1)

76: „ Γενηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ παρακαλέσαι με, κατὰ τὸ λόγιόν σου, τῷ δούλῳ σου.

Ἂς γένῃ, λέγει, ὦ Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου, διὰ νὰ μὲ παρηγορήσῃ, ὁποῦ ἐκακοποιήθην καὶ ἐλυπήθην. ἂς γένῃ δὲ αὐτὸ εἰς ἐμὲ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν σου. ἐπειδὴ σὺ ὑπεσχέθης ἐν τῷ νόμῳ νὰ βοηθῇς τοὺς μετανοοῦντας. (2)

77: „ Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοί σου „ καὶ ζήσομαι, ὅτι ὁ νόμος σου με- „ λέτη μου ἐστίν.

Ἂς ἔλθουν, λέγει, Κύριε, οἱ οἰκτιρμοί σου εἰς ἐμένα, ὅστις ἀποπνίγομαι ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ θέλω ζήσω μὲ αὐτούς. ἂς ἔλθουν δὲ εἰς ἐμένα· διατὶ ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη ἐδική μου, καὶ ὄχι ἄλλο κἀνένα πρᾶγμα τοῦ Κόσμου. (3)

78: „ Αἰσχυνθήτωσαν ὑπερήφανοι, ὅτι „ ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ „ ἀδολεσχήσω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.

Ἂς ἐντραποῦν, λέγει, Κύριε, οἱ ὑπερήφανοι, μὲ τὸ νὰ νικηθοῦν καὶ νὰ μὴ κατορθώσουν τίποτε. λέγει δὲ ὑπερηφάνους τοὺς ἀνωτέρω σημειωθέντας: τοὺς Δαίμονας δηλαδὴ, καὶ τοὺς καταφρονητὰς τοῦ θείου νόμου· διατὶ αὐτοὶ ἀδίκως ἥμαρτον εἰς ἐμένα, ἐναντιούμενοι ἀπὸ μόνον τὸν φθόνον τους. (4)

79: „ Ἐπιστρεψάτωσάν με οἱ φοβούμενοί „ σε, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαρτύ- „ ριά σου.

Ἀν-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ὅτι δικαιοσύνη ἐςὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ὁ πιςὸς πιςεύει· ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἔγνω, εἰ μὴ ἔλαβε λόγον γνώσεως· ὁ δὲ ἄπιςος οὐ πεπίςευκεν, ἀλλ᾽ ἐγκαλεῖ τῇ Προνοίᾳ· ὁ δὲ βελτίων οὐ πεπίςευκε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔγνω, τίς ἡ ἐν τούτοις κρίσις τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοῖς γὰρ μεταμελείᾳ χρωμένοις, τὴν σὴν εὐμένειαν ἐπηγγείλω· τοῦτο καὶ διὰ Ἡσαΐου ἔφη: „ Ὅτε ἐπιςραφεὶς ςενάξεις, τότε σωθήσῃ. ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „ Ἔλεος τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὃς καὶ παρεκάλεσεν ἡμῶν τὰς καρδίας τυραννουμένας ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· ὅρα δὲ λέγει ὁ Τιμόθεος, ὅτι καθάπερ γενναῖος ἀθλητὴς καὶ μεμαθηκὼς φέρειν τὰ συμβαίνοντα, εὔχεται, οὐκ ἀποςῆναι τὰ λυποῦντα αὐτὸν, ἀλλὰ δοθῆναι οἱ ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν λόγον ἰσχυρὸν παρακλήσεως, τὸν δυνάμενον αὐτῷ χαρίσασθαι μετὰ πάσης εὐθυμίας καὶ ἀταραξίας φέρειν τὸ συμβεβηκός· ἐν τούτῳ γάρ με, φησὶν, ἐλέησον, ἵνα γένηταί μοι παράκλησις καὶ παραμυθία. προςτίθησι δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Πολλοὶ παρακλήσεως τυχόντες ἀπατῶνται, ὡς ἐξ ἰδίας φρονήσεως, καὶ ἀπὸ λογισμοῦ οἰκείου ἐσχηκέναι ταύτην· ὅπως οὖν μὴ ὡσαύτως τούτοις κἀγὼ πλανηθῶ, ἐμοὶ τῷ δούλῳ σου τὸ ἔλεός σου γενέσθω παράκλησις.

(3) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Δικαίως τῶν οἰκτιρμῶν τυχεῖν ἀξιοῖ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τὰ παρ᾽ ἑαυτοῦ πληροῖ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ταπεινώσει: ἤτοι τοῖς πειρασμοῖς, τὸν νόμον μελετῶν: τὸν Εὐαγγελικὸν δηλαδὴ, ὁ νέος λαός· ἅπαξ γὰρ ἐπεσημηνάμεθα εἰς πρόσωπον τοῦ νέου λαοῦ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰρῆσθαι. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Νεκρὸν ἑαυτὸν ἡγεῖται τῆς θείας ἐςερημένον εὐμενείας· οὗ δὴ χάριν, ὥσπερ ἀναβιῶναι διὰ τῆς θείας φιλανθρωπίας παρακαλεῖ.

(4) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Οὐκ ἐπαρᾶται τοῖς αἰσθητοῖς ἐχθροῖς, ἀλλ᾽ ὑπερεύχεται τούτων· ἢ γὰρ ἐπὶ τοῖς

δε-

Ἄλλως, λέγει, ἐδῶ καμμίαν φορὰν ἤθε-λα πλανηθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου ἄς μὲ ἐπιςρέψουν εἰς τὴν ἴσην ςράταν αὐτῶν ἐκεῖνοι, ὁποῦ σὲ φοβοῦν-ται Κύριε, καὶ ὁποῦ ἠξεύρουν τὰ λόγια σου. (1)

80: „ Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος „ ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, ὅπως ἂν „ μὴ αἰσχυνθῶ.

Ἄς γένῃ, λέγει, Κύριε, ἡ καρδία μου τε-λεία καὶ ἄμεμπτος, μὲ τὸ νὰ μελετᾷ εἰς τὰ δικαι-ώματά σου, καὶ ἄς καθαρίζεται ἀπὸ τὸν φόβον τού-των, ἵνα ἐκ τούτου μὴ ἐντραπῶ πράξας κἀνένα ἔργον πονηρὸν, ἄξιον ἐντροπῆς καὶ αἰσχύνης. (2).

81: „ Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυ- „ χή μου, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλ- „ πισα.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, Κύριε, τρόπον τινὰ ἀποδημεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἐκλύεται καὶ ὀλιγοθυμεῖ μὲ τὸ νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὴν ὑπερβολὴν καὶ θερμότη-τα τοῦ θείου σου πόθου. σωτήριον δὲ ὀνομάζει τὴν σωτήριον ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Εὐσέ-βιον. λέγει λοιπὸν, ὅτι πολλὰ ἐπιθυμῶ τὸ σωτήρι-ον τοῦτο. καὶ εἰς τοὺς λόγους σου θαῤῥῶ, ὅτι τοῦ-το θέλει γένει ἐξάπαντος: εἰς τοὺς λόγους δηλαδὴ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένους περὶ τῆς ἐνανθρωπή-σεως τοῦ Χριςοῦ. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώριτος νο-οῦσι, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν ἐδικήν του: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ ποθῶ τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν Κύριε, καὶ εἰς τὰς ἐντολάς σου θαῤῥῶ, ὅ-τι θέλω σωθῶ, μὲ τὸ νὰ φυλάττω αὐτάς. ἀδιάφο-ρον δὲ εἶναι, εἴτε λόγους εἴπῃ τινὰς πληθυντικῶς, εἴτε λόγον ἑνικῶς. (3)

82: „ Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ „ λόγιόν σου, λέγοντες, πότε παρα- „ καλέσεις με.

Ἀσθένησαν, λέγει, καὶ παρελύθησαν οἱ νοη-

ἁμαρτήμασιν αἰσχύνη τὴν σωτηρίαν πραγματεύεται. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Εὔχεται ὁ Προφήτης ὑπὲρ αὐ-τῶν· ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, ὅσον μὲν ἀναισθητεῖ τοῦ ἡμαρτηκέναι, οὐκ ἐρυθριᾷ· ὅταν δὲ εἰς συναίσθησιν ἔλθῃ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, τότε αἰδεῖται· ἡκέτωσαν οὖν, φησὶν, ἐπὶ τὸ αἰσχύνεσθαι· καὶ μανθανέτωσαν, ὅτι ἀδίκως ἠδίκησάν εἰς ἐμέ. εἶπε δὲ καὶ ὁ Κυρήνης Συνέσιος· „ Ἀλλ' ἔςιν ἄρα καὶ τοῦτο δεύτερον ἀγαθὸν, τὸ αἰσχύνε-σθαι· τὸ μὲν γὰρ ἀναμάρτητον, θείας ἀντικρυς ἐςὶ καὶ μοίρας καὶ φύσεως· τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς οὐκ εὖ γενομένοις ἐρυ-θημα, σωφροσύνης τις ἂν ἀπεφήνατο.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τῆς παρὰ τῶν σῶν οἰκετῶν διδασκαλίας τύχοιμι· ἔςαι δὲ τοιαύτη, οἷα ἐπιςρέ-φειν εἰδέναι ψυχὰς διὰ τὸ πλουτεῖν τὸν φόβον τὸν σόν. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ὡς πόῤῥω, φησὶ, τοῦ χοροῦ τῶν δικαίων διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενόμενος, καὶ πάντων αὐτῶν παραπλησίως τῷ Θεῷ ἀποςραφέντων, ἱκετεύει πάλιν αὐτοῖς ἑνωθῆναι, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Βούλεται ὁ Προφήτης τοὺς φοβου-μένους τὸν Θεὸν ἐπιςρέψαι πρὸς αὐτὸν καὶ οἰκεῖν· ἵν' αὐτοῖς μεταδῷ τοῦ χαρίσματος τοῦ ἐν αὐτῷ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον· „ Πάντα τὰ ἁμαρτήματα αἰσχύνης ἐςὶν ἄξια· ἕως μὲν οὖν ἀτελὴς τυγχάνει ἡ καρδία, πολλὴ φροντὶς καὶ ἀγωνία, μήποτε ἄρα καὶ ἀσθενήσῃ, καὶ χείρων ἑαυτῆς γένηται· ὅτε δὲ εἰς ἄκρον φθάσῃ τε-λειότητος, λοιπὸν ὥσπερ ἐν ἕξει ἀρετῆς καταςᾶσα, οὐκέτι δέδοικε, μήποτε καταισχυνθῇ· διὰ τοῦτο καὶ εὐθὺς ἀρ-ξάμενος τοῦ Ψαλμοῦ, τοὺς ἀμώμους ἐμακάρισεν· ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ· „ Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Οἱ σφόδρα τι ποθοῦντες καὶ ἐςερημένοι τοῦ ποθουμένου ἐκλείπειν φασίν· οὕτως οἱ ἄ-γαν διψῶντες καὶ σπαίζοντες ὕδατος· οὕτως οἵ τινα τῶν γνωρίμων ἐξ ἀποδημίας προσμένοντες, ἱμείρονται μὲν ἀ-εὶ, κατατήκονται δὲ τῷ πόθῳ διαμαρτάνοντες· οὕτω καὶ οἱ συμφοραῖς τισὶ προσπαλαίοντες, καὶ τὴν θείαν ἐπι[illegible]ας προσμένοντες, ἀναβαλλομένης ταύτης ὁρῶντες, ἐκλείπουσιν.

νηντο οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες ὅλως δόλου εἰς τὸν νόμον σου. ἀσθένησαν δὲ ζητοῦντες, πότε ἔχεις νὰ μὲ παρηγορήσῃς, συνετίσας, καὶ τὸν πλοῦτον τὸν κεκρυμμένον εἰς τὰς ἐντολάς σου ἀνακαλύψας εἰς ἐμένα. (1)

83: „Ὅτι ἐγενήθην ὡς ἀσκὸς ἐν πάχνῃ, „τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι τὸ ἀσκὶ, ὅταν ψυχραίνεται εἰς τὴν πάχνην, σφίγγει. τοιοῦτος λοιπὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ ὡσὰν τὸ ἀσκί. ἐπειδὴ ἐσφίγχθηκα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐσωφρονίσθην· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θέλω λησμονήσω τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ πέσω πάλιν εἰς πειρασμούς. μερικοὶ δὲ ἄλλοι λέγουν τὸ ἐναντίον. ὅτι τὸ ἀσκὶ, ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὴν πάχνην, μαλακώνει καὶ γίνεται χαῦνον καὶ ἁπαλόν. τοιοῦτος λοιπὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγώ· ἐπειδὴ εἰς τοὺς πειρασμοὺς εὑρισκόμενος ἀτόνησα καὶ ἐχαυνώθην. πλὴν μὲ ὅλην τὴν ἀτονίαν μου, δὲν ἐλησμόνησα κἂν τὰ δικαιώματά σου, ὥστε ὁποῦ νὰ κάμω κἂν ἕνα πρᾶγμα παράνομον. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. ὅτι ἐγὼ ἔγινα ὡσὰν ἕνα ἀσκί, νεκρὸς μὲν εἰς τὰ πάθη καὶ ἁμαρτίας, καθὼς εἶναι νεκρὸν καὶ τὸ ἀσκί· χωρητικὸς δὲ τῶν θείων λογίων, καθὼς εἶναι καὶ τὸ ἀσκὶ χωρητικὸν τῶν ὑγρῶν. ἔγινα δὲ τοιοῦτος μὲ τὴν πάχνην καὶ δρόσον τῆς θείας χάριτος, ἥτις κατέβη ἄνωθεν εἰς τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐψύχρανε τὴν εἴσοδον τῶν παθῶν. διὰ τοῦτο, δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ τὸν νόμον σου. ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρω, ὅτι διὰ μέσου τοῦ θείου νόμου σου, ἠξιώθηκα νὰ λάβω τὴν ἄνωθεν χάριν σου. (2)

84: „Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου „σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν κα„ταδιωκόντων με κρίσιν;

Πόσαι, λέγει, εἶναι αἱ ἡμέραι μου Κύριε; βέβαια ὀλίγαι. „Αἱ γὰρ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν,

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Λόγιον, ἐφ᾽ οὗ παρακληθήσεται, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν φησιν. αὐτὸν γὰρ ἔχομεν παράκλητον πρὸς τὸν Πατέρα· αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὸν Ἰωάννην· τοῦτον οὖν προσδοκῶν συντετριμμένοις τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, καὶ ὅλος τῆς αὐτοῦ θέας γινόμενος, τῆς παρ᾽ αὐτοῦ παρακλήσεως τυχεῖν ἀξιοῖ, ὡς εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· Λόγιον καὶ ἡ ὑπόσχεσις ἡ θεία καλεῖται, καὶ ἡ θεόπνευστος Γραφή· ἐκλείπει τοίνυν, οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν θείαν ἀναμένων καὶ τὴν λύσιν τῶν ἐπικειμένων κακῶν προσδεχόμενος· ἀλλὰ καὶ ὁ τοῖς θείοις ἐντυγχάνων λογίοις καὶ τὴν τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐφιέμενος, καὶ παράκλησιν καὶ ψυχαγωγίαν ὑπολαμβάνων τὴν εὕρεσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Χρυσόστομον· „Ὁ ἀσκὸς θερμαινόμενος μὲν χαυνοῦται, καὶ φυσώμενος ἐξογκοῦται· ἐν δὲ τῇ πάχνῃ ψυχόμενος, σκληρύνεται καὶ συσφίγγεται· οὕτω καὶ τοῦ σώματος ἡ φύσις, χαυνοῦται μὲν τῇ τρυφῇ καὶ ἐξογκοῦται, καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς ἐξανίσταται· τῇ δὲ ἀσκητικῇ κακουχίᾳ, καὶ τῇ πάχνῃ τῆς θείας χάριτος ταπεινοῦται καὶ πιέζεται καὶ νεκρὸν πρὸς τὰ πάθη γίνεται· τοιγάρτοι καὶ ὁ Προφήτης, ἐπειδὴ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ, κρείττων ἦν τῶν παθῶν καὶ συνεστέλλετο, εἰρήνης δὲ ἀπολαύσας, τοῖς ἀπὸ τρυφῆς ἐβλάβη κινήμασι· ταπεινώσας τὸ σῶμα τῶν θείων νόμων τὴν μνήμην ἀνενεώσατο. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „Πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς εὑρήσεις τροπολογούμενον τὸ σῶμα εἰς ἀσκὸν, ὡς τό· „Οὐ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· οὐ γὰρ βούλεται ὁ λόγος τὰ νέα δόγματα εἰς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης χωρεῖν, ἀλλ᾽ εἰς τὸν ἀνακαινούμενον διὰ τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας· ἐνέκρωσά μου, φησι, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τὴν θερμότητα τοῦ σώματος ἔψυξα τῷ θείῳ λόγῳ· οὐκέτι εἰμὶ θερμὸς πρὸς ὄρεξιν τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν, ἢ πρὸς τὰ σωματικά. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἀσκὸς ἐν πάχνῃ γίνεται ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα κατατήξας, καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ πυρῶδες καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐῶν, ἀλλ᾽ ἀποψύχων ὥσπερ αὐτήν. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος πάχνη ὤν· (ἐπεὶ καὶ δρόσος καὶ ὑετὸς πολλαχοῦ λέγεται) καταψύχει μου τὸν ἀπὸ τῶν παθῶν ἀκόλαστον φλογμὸν, ὡς τὴν νέκρωσιν Ἰησοῦ φέρειν ἐν τῷ σώματί μου.

μῶν, φησιν, ἑβδομήκοντα ἔτη. (Ψαλ. πθ. 10) ἐπειδὴ λοιπὸν ὀλίγον καιρὸν ἔχω νὰ ζήσω, πότε θέλεις κάμεις κρίσιν εἰς ἐμένα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, ὁποῦ με κυνηγοῦν; τόσον τοὺς ἀοράτους Δαίμονας, ὅσον καὶ τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους; θέλεις δὲ κάμεις ἐκδίκησιν, ὅταν ἀποστρέψῃς καὶ διώξῃς αὐτοὺς μακρὰν ἀπὸ λόγου μου. (1)

85: „Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου „Κύριε.

Οἱ παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι, διηγήθησαν εἰς ἐμένα φλυαρίας δογμάτων. ἀλλ' αὐταὶ ἦτον ἐναντίον εἰς τὸν νόμον σου Κύριε. ἢ διηγήθησαν εἰς ἐμένα λη[ρ]ῳδίας, μὲ τὰς ὁποίας ἑρμήνευαν τάχα τὸν νόμον σου. ἀλλ' ὅμως αὐταὶ δὲν ἦτον σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον σου. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἠμπορεῖ νὰ λέγηται διὰ ὅλους ὁμοῦ τοὺς λόγους τῶν αἱρετικῶν. (2)

86: „Πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια· ἀδίκως κατεδίωξάν με, βοήθησόν „μοι.

Ὅλαι, λέγει, αἱ ἐντολαί σου εἶναι ἀληθιναί, μὲ τὰς ὁποίας ἐπρόσταξες νὰ μὴν ἀδικῶ τινας. ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἀδικοῦμαι, διὰ τοῦτο βοήθησόν μοι, μᾶλλον δὲ βοήθησαι καὶ ἐκδίκησον τοὺς ἀδικούς σου νόμους, οἵτινες παραβαίνονται ἀπὸ τοὺς ἀδίκους. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι διὰ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς. (3)

87: „Παραβραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ „γῇ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς „ἐντολάς σου.

Ὀλίγον, λέγει, ἔλειψε νὰ με θανατώσουν οἱ ἐχθροί Κύριε, συντέλεια γὰρ λέγεται καὶ ἡ συμπλήρωσις τῆς ζωῆς. συνετέλεσαν λοιπόν: ἤγουν ἔκαμαν νὰ τελειώσῃ ἡ ζωή μου. ἢ συνέκλεισαν καὶ μὲ κατέστρεψαν εἰς τὴν γῆν. ἐγὼ ὅμως καὶ ἔτζι πάσχων, δὲν ἐχώρισα τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ τὴν μελέτην καὶ φύλαξιν τῶν ἐντολῶν σου. (4)

88: „Κατὰ τὸ ἔλεός σου ζῆσόν με, καὶ „φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου.

Ζωο-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „Πᾶσαι αἱ ἀνθρώπιναι ἡμέραι ὀλίγαι εἰσίν· ἐπεὶ οὖν ὀλίγον χρόνον ζῶ ἐπὶ γῆς, βούλομαι ἰδεῖν τοὺς καταδιώκοντάς με κρινομένους· καὶ παρακαλῶ σε μὴ ὑπερτίθεσθαι· οἱ δὲ καταδιώκοντες ἡμᾶς, ὁ Σατανᾶς τέ ἐστι καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· ὅταν δὲ ἡμᾶς καὶ ἄνθρωπος δοκῇ καταδιώκειν, ὁ πρώτως καταδιώκων οὐκ ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλὰ ὁ Διάβολος, οὗ μιμητής ἐστιν ὁ ἄνθρωπος.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπεν· „Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος λαὸς ἀποπέμπεται τοὺς γραώδεις μύθους τῶν Ἰουδαίων, τὰς διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ τὰς φλυαρίας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲν ἐχούσας ἀληθές. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Προσήκει ἡμῖν φυγεῖν, οὐ μόνον τοὺς Ἑλλήνων μύθους, καὶ τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρετικῶν τὰ βλάσφημα δόγματα. καὶ ὁ Ὠριγένης· „Πολλοὶ ἑρμηνεύειν ἐπιχειροῦσι τὰς θείας Γραφάς· ἀλλ' οὐ πάντες λέγουσι καλῶς· σπάνιος γὰρ ὁ ἔχων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο χάριν· πολλῶν μὲν ἐπαγγελλομένων λέγειν, οὐ καλῶς δὲ, ἀλλὰ παρανόμως βιούντων· οὕτω οὖν λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀδολεσχία καὶ φλυαρία· οὐ γὰρ δύναται λόγος εὔτονος καὶ ἐρρωμένος καὶ σωτήριος εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παρανόμου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „Οὐ τόπος, οὐδὲ σύμβολον αἱ ἐντολαί σου· ἀδίκως κατεδίωξάν με· ἐπειδὴ ἔστι δικαίως καταδιωχθῆναι καὶ ἀδίκως· δικαίως καταδιώκεται ὁ παρανόμως βιοὺς· ἀδίκως δὲ, ὁ δίκαιος καὶ ὁ φιλαλήθης, ἀνθρώποις ἐχθρὸς γινόμενος διὰ τὴν ἀλήθειαν.

(4) Συντελεσθῆναί ἐστιν ἐν τῇ γῇ κατὰ τὸν Δίδυμον, οὐ τὸ κοινῶς τεθνάναι, ἀλλὰ τὸ εἰς ὀλίγον ἥξειν ἐλθεῖν, ὃν ἐκάλεσε γῆν, ὡς εἰς τέλος ἐλθεῖν τῇ κατ' αὐτὴν ποιωθῆναι.

Ζωοποίησόν με, λέγει, Κύριε μὲ τὸ ἔλεός σου, καθὸ εἶσαι ἐλεήμων. Ἵνα ἐγὼ ὑπὸ τοῦ ἐλέους σου βοηθούμενος φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου, τὰ ὁποῖα, σὺ μὲν ὑπηγόρευσας εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἐκεῖνος δὲ τὰ ἔγραψε. (1)

89: „Εἰς τὸν αἰῶνα Κύριε, ὁ λόγος σου „διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ.

90: „Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἡ ἀλήθειά „σου· ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ „διαμένει.

Πάντοτε, λέγει, τὸ πρόσταγμά σου Κύριε, διαμένει ἀσάλευτον εἰς τὸν οὐρανόν· δηλαδὴ τὸ περὶ τῆς τάξεως. διατὶ αὐτὸ συνέχει καὶ συγκρατεῖ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ προστάγματός σου πάντοτε ἀληθεύει εἰς κάθε γενεάν, χωρὶς νὰ μετακινηθῇ ἡ τάξις ἐκείνη, ἥτις ὡρίσθη καὶ ἐνομοθετήθη ἀπ' ἀρχῆς. σύ, λέγει, ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει ἀσάλευτος, καθὼς αὐτὴν διέταξας. (2)

91: „Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα· „ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά.

Μὲ τὴν διάταξιν, λέγει, καὶ πρόσταγμα τὴν ἐδικήν σου Κύριε, διαμένει ἡ ἡμέρα, φυλάττουσα τὴν ἐδικήν σου τάξιν, καθὼς τὴν ἐπρόσταξας. αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης διαμονῆς εἶναι, διατὶ ὄχι μόνον ταῦτα, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ ἡμέρα εἶναι ἐδικοί σου δοῦλοι, ἀλλὰ καὶ ὅλα ὁμοῦ τὰ κτίσματα. ὅθεν πείθονται εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ δεσπότου των, καθὼς καὶ οἱ λογικοὶ δοῦλοι ὑποτάσσονται εἰς τοὺς αὐθέντας των. (3) κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν νοοῦνται τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὅτι πάντοτε ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ, ἤγουν ἐν τοῖς Ἀγγέλοις. „Δυνατοὶ γὰρ φησὶν ἰσχύϊ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ. (Ψαλ. ρβʹ. 20) διαμένει δὲ ἡ ἀλήθειά σου, τόσον εἰς τὴν γενεὰν τοῦ παλαιοῦ νόμου, ὅσον καὶ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ νέου νόμου τοῦ Εὐαγγελίου. καὶ εἰς τοὺς δύω γὰρ νόμους ἀληθὴς ὁμολογεῖται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. ἐθεμελίωσας δὲ τὴν γῆν, ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν Ὠριγένη, καὶ ἐστερέωσας αὐτὴν μὲ τὴν πίστιν τοῦ Εὐαγγελίου. ἡ γὰρ Ἐκκλησία, γῆ ἦτον πρότερον, καθότι ἐφρόνει τὰ γήϊνα, καὶ ἐκαταγίνετο εἰς τὰ γήϊνα, τώρα δὲ [illegible] ταῦτα καὶ διαμένει αὐτή, καθὼς ἐστὶ

διά

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ταπεινοφροσύνῃ τὸν λόγον ἐκόσμησεν· οὐ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἀντίδοσιν ᾔτησε τὴν ζωήν, ἀλλὰ δῶρον ἐλέου ταύτην λαβεῖν ἠντιβόλησε, φυλάττειν ὑπισχνούμενος τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, Βασίλειον, καὶ Κύριλλον· „Λόγος ἐνταῦθα οὐκ ἔστι ῥῆμα διαλυόμενον, ἀλλ' ὡς ὁ ψάλλων φησίν· „Εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καί μοι δοκεῖ αἰνιγματωδῶς ὑψηλοτέραν ὁ Προφήτης [illegible] κατὰ τὸν Θεόδωρον· „οἶδα, φησίν, ὅτι ὁ σὸς λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐδημιούργησας, ἄνω ἐν τῷ οὐρανῷ τυγχάνων, διαμένει εἰς τὸν σύμπαντα αἰῶνα· ὥστε τοῦ ἀϊδίου λόγου τοῦ Πατρὸς μνημονεύει, τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος, καὶ τῆς διακοσμήσεως τοῦ παντός· σαφῶς τε δούλην αὐτοῦ τὴν σύμπασαν κτίσιν ἀποκαλεῖ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Αἰνίττεται δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον ὡς τῶν Ἀγγέλων οἱ δῆμοι τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες, τὸν θεῖον διαφυλάττουσι νόμον, καὶ παραβάσεώς εἰσιν ἁπάσης ἐλεύθεροι. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „Εἰ θέλεις ἀκριβέστερον θεωρῆσαι τὸ εἰρημένον τῷ Προφήτῃ, ἐξέτασαί μοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· οὐδεμία παράβασις τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος, ἀλλὰ τὸν δρόμον αὐτοῦ (ὁ ἥλιος) ἀπαραβάτως τηρεῖ· ἴδε καὶ τῆς σελήνης τοὺς δρόμους, τὴν τάξιν, τὰ σχήματα· ἀνάβα μετὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας, καὶ τὴν λοιπὴν κτίσιν [illegible] τῷ λόγῳ τοῦ διακοσμήσαντος [illegible] μενα. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Καλῶς δὲ εἶπεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων· μετὰ γὰρ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· γενεὰν δὲ καὶ γενεὰν ὀνομάζει ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Τὴν προτέραν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν δευτέραν τῶν Ἐθνῶν. ὅτι γὰρ ἡ προτέρα γενεὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπέβαλε τὴν ἀλήθειαν καὶ εἶπεν· „Αἶρε τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς, τότε μεταβέβηκεν ἡ ἀλήθεια ἀπ' ἐκείνης τῆς γενεᾶς ἐπὶ ταύτην τὴν γενεάν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Πάντα γάρ σοι δουλεύει, καὶ τοῖς σοῖς νεύμασιν εἴκει· σὺ γὰρ ὁ Δημιουργὸς τῶν ὅλων· τὸ δὲ ἔργον, τοῦ ποιήσαντος δοῦλον.

διέταξας. πολλοὶ γὰρ πειρασμοὶ ἐλθόντες κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, δεν ἐνίκησαν, οὔτε κατίσχυσαν αὐτήν. „Ἐπειδὴ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. (Ματθ. ιϛ. 18) διαμένει δὲ ἡ ἡμέρα: ἤτοι τὸ φῶς τῆς εὐσεβείας, τὸ ὁποῖον ἀνέτειλε διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ οὔτε διακόπτεται, οὔτε σβύνεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἀντικειμένων Δαιμόνων τε καὶ ἀνθρώπων. προφητικῶς δὲ λέγει ὁ Δαβίδ.

92: „Εἰμὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου „ἐστί, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, διατὶ εἶχον τὸν νόμον σου μελέτην μου, βέβαια ἔμελλον νὰ ἀποθάνω ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν: ἤγουν ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν, ὁποῦ ἔλαβον τότε. ἐπειδὴ καὶ οἱ πειρασμοὶ ἦλθον δυνατοὶ κατ᾽ ἐπάνω μου. (1)

93: „Εἰς τὸν αἰῶνα οὐμὴ ἐπιλάθωμαι „τῶν δικαιωμάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἔζησάς με.

Εἰς ὅλον, λέγει, τὸν παρόντα αἰῶνα δὲν θέλω λησμονήσω τὰς ἐντολάς σου Κύριε. ἐπειδὴ καὶ δι᾽ αὐτὰς ἐζωοποίησας ἐμὲ, τὸν ἀποπνιγόμενον ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. ἐλευθερώθην γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, διατὶ εἶχον μελέτην ἐδικήν μου τὸν θεῖον νόμον σου. (2)

Μέση.

94: „Σός εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με. ὅτι τὰ „δικαιώματά σου ἐξεζήτησα.

Εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν νόμον. „Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς, (Λευϊ. ιη. 5.) ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἐδικός σου Κύριε, διὰ τοῦτο σῶσόν με ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ με ἐπιβουλεύονται. ἐδικός σου γὰρ εἶμαι, διατὶ

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „Ταῦτα ἕκαστος ἂν εἴποι τῶν εὐσεβῶν περιπεσὼν συμφορᾷ· ὁ Ἰωσὴφ, δουλείαν ϗ μοιχείαν ϗ συκοφαντίαν φυγών· ϗ ὁ Δανιὴλ, εὔξασθαι κωλυθείς· ϗ οἱ νικηφόροι Μάρτυρες παντοδαπῆς τιμωρίας ὑπομείναντες εἴδη· εἰκότως δὲ ταῦτα ἔφη ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἐξελαθεὶς μὲν ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ, ἀλλοφύλοις δὲ ϗ δυσμενέσιν ἀνθρώποις συνδιάγειν ἀναγκαζόμενος· ἐκοινώνησε γὰρ ἂν τῆς ἀσεβείας, εἰμὴ τῶν θείων νόμων συμπεριέφερε τὴν μελέτην. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀπολλινάριος· „Ὁ καιρὸς τῶν πειρασμῶν ϗ τῶν περιστάσεων, ταπείνωσις ὀνομάζεται. Μακαρίου τοίνυν ἐστὶν ἀνδρὸς τὸ γενέσθαι ἐν τῇ ταπεινώσει ϗ μὴ ἀπολέσθαι. οἷον, ἐλήλυθα εἰς πειρασμὸν μαρτυρίου, εἰμὲν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ μελέτη μου ἦν ἀεὶ πρὸ τοῦ ἐμπεσεῖν, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν ϗ τὸν πειρασμὸν τοῦ μαρτυρίου, οὐκ ἀπόλλυμαι· οὕτως ἁρμόζει ϗ ἐπὶ παντὸς πειρασμοῦ εἰπεῖν· ϗ γὰρ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ϗ ἀντικειμένων δυνάμεων πολεμουσῶν ἐμοὶ, εἶχον ἂν ἀπολέσθαι· εἰμὴ ὁ σὸς νόμος ἀντιστήριγμά μοι ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Μακάριος, ὃς τὴν φωνὴν ταύτην ἐν ἀληθείᾳ ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεὸν, ϗ ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ βιοῖ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ὁ γὰρ ἁμαρτωλὸς οὐ δύναται εἰπεῖν: „Εἰς τὸν αἰῶνα οὐμὴ ἐπιλάθωμαι τῶν δικαιωμάτων σου, παραβαίνων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Τῇ γὰρ πείρᾳ μαθὼν ὁ Προφήτης λέγει· ὅτι ζωὴν τὰ σὰ δικαιώματα φύει· ϗ ἄσβεστον τούτων διατηρήσω τὴν μνήμην. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ὥσπερ ὁ ἐκ μεγάλης νόσου διά τινων ἰατρικῶν βοηθημάτων ἀναλαβὼν ὑγείαν, οὐκ ἐπιλανθάνεται τῶν ἰατρικῶν ἐκείνων· οὕτως ὁ ἅγιος οὗτος ζωοποιηθεὶς ὑπὸ Θεοῦ, ἐν οἷς ἔσχε παρ᾽ αὐτοῦ δικαιώμασι, λέγει παρ᾽ ὅλον τὸν αἰῶνα μὴ ἐπιλανθάνεσθαι αὐτῶν, αἰτίαν ἀποδιδοὺς, τὸ ἐν αὐτοῖς τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐζηκέναι: εἴτουν ζωοποιῆσαι. οὕτω γὰρ εἴρηκεν· „Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ δι᾽ αὐτά, (Λευϊ. ιη´. 5.) λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐν τοῖς σοῖς λόγοις, φησιν, ἔχω τὴν ζωήν· ζῶν οὖν ἐστὶ μόνος ὁ δίκαιος, κἂν τεθνηκέναι δοκῇ· νεκροὶ δὲ οἱ ἄδικοι, κἂν ζῆν φαίνωνται· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν τῆς ζωῆς σύστασιν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς, τὴν δικαιοσύνην· οἱ δὲ ἄδικοι ταύτην οὐκ ἔχοντες, τοῖς οὐ παρ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἔξωθεν κινουμένοις ἀψύχοις ἐοίκασιν.

τὶ ἐκζητῶ τὰ θεῖά σου δικαιώματα καὶ ἐντολάς. (1)

95 : „ Ἐμὲ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἀ-
„ πολέσαι με, τὰ μαρτύριά σου συ-
„ νῆκα,

Ἐμένα, λέγει, ἐπιβούλευσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἐκαρτέρησαν εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ μὲ θανατώσουν· οἱ γὰρ ἐπιβουλεύοντες καὶ ἐνεδρεύοντες προσμένουσι καὶ καρτεροῦσι τὸν ἐνεδρευόμενον. ἐγὼ ὅμως συνετισθεὶς ἀπὸ λόγου σου, καὶ διδαχθεὶς τὰ μαρτύριά σου, παρηγοροῦμαι μὲ αὐτά. (2)

96 : „ Πάσης συντελείας εἶδον πέρας·
„ πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα.

Ἐγώ, λέγει, ἐγνώρισα τὸ τέλος κάθε σπουδῆς καὶ τέχνης, τόσον τῆς τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ τῆς τῶν Δαιμόνων. διατὶ πλατεῖα πολλὰ εἶναι ἡ ἐντολή σου Κύριε. ἐπειδὴ δὲν στενοχωρεῖ τὸν νοῦν, ἀλλὰ πλατύνει αὐτὸν εἰς τὴν γνῶσιν. ἀπὸ ταύτην λοιπὸν καὶ ἐγὼ πλατυνθεὶς κατὰ τὸν νοῦν, ἐγνώρισα κάθε τέχνης καὶ κινήσεως τὸ τέλος. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ ἐγνώρισα τὸ τέλος κάθε καταστροφῆς. συντέλεια γὰρ λέγεται καὶ ἡ καταστροφή, κατὰ τὸν Δίδυμον. ἤτοι ποῖον μὲν εἶναι τὸ τέλος τοῦ θανάτου τοῦ ἁμαρτωλοῦ. εἶτα ἀναγινώσκεται τὸ ἑξῆς. πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. ἡ ἐντολή σου, λέγει, Κύριε, πλατύνει μὲν ἐκεῖνον, ὁποῦ εὑρίσκεται καὶ ζῇ εἰς στενοχωρίαν θλίψεως, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. δὲν προξενεῖ δὲ στενοχωρίαν καὶ ταλαιπωρίαν εἰς τοὺς αὐτὴν ἐργαζομένους: ἄγκαλὰ καὶ αὐτὴ φαίνεται εἰς τοὺς ἀμελεῖς κοπιαστικὴ καὶ ἐπίμοχθος. (3)

97 : „ Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύ-
„ ριε. ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου
„ ἐστιν.

Πολ-

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώρητον· „ Οὐ πάντες κεχρῆσθαι τῇ φωνῇ δυνάμεθα· ψεύδεται γὰρ τῆς ἁμαρτίας ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζων· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· ἐὰν τοίνυν ἐκείνης ἀπαλλαγέντες, τοὺς θείους προελώμεθα νόμους, καὶ διὰ τῶν κατὰ Θεὸν ὁδεύσωμεν ἐννοιῶν καὶ λόγων καὶ πράξεων, τότε ἐροῦμεν τῷ Θεῷ· σός εἰμι· πόθεν δῆλον; ὅτι τὰ σὰ τηρῶ δικαιώματα· ὁ δὲ τοιοῦτος ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιβουλεύεται, ἀφ' ὧν ἀξιοῖ σώζεσθαι· κατὰ διαφόρους δὲ τρόπους ἔστιν ἀκοῦσαι τὸ σός εἰμι, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ Ἀθανάσιον· δύναται γὰρ καὶ ὡς δοῦλος λέγειν δεσπότῃ, σός εἰμι· καὶ ὡς υἱὸς πατρί· καὶ ὡς πρόβατον ποιμένι· πλὴν ἀλλὰ κατὰ πάντας τοὺς τρόπους δυσωπεῖ τὸν Θεὸν λέγων· φύλαξον σαυτῷ τὸ σὸν κτῆμα· κατὰ γὰρ τὸν Ἀθανάσιον, προσυπακούεται ἔξωθεν, ὅτι σός εἰμι δοῦλος, ἢ υἱὸς κατὰ χάριν, ἢ θεράπων. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶ τοῦ Θεοῦ τυγχάνεις, τὰ τοῦ Θεοῦ πράττε· αὐτῷ μόνῳ στρατεύου· ἐκζήτει τὰ παρ' αὐτοῦ δικαιώματα· μηδὲν ἐπιζήτει βιωτικόν, μηδὲ γήϊνον· οὐδεὶς γὰρ δυσὶ κυρίοις δουλεύειν δύναται, Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ· οὐδεὶς φιλίαν μετὰ τυράννου καὶ βασιλέως ἔχει· μόνου τοίνυν γενώμεθα τοῦ Θεοῦ, τῆς τοῦ κόσμου φιλίας (ἔχθρα γὰρ αὕτη ἐστὶν εἰς Θεόν) ἀποσχόμενοι· καὶ τότε πρὸς αὐτὸν σὺν παῤῥησίᾳ ἐροῦμεν· σός εἰμι ἐγώ· σῶσόν με· ὁ δὲ, ἔτι σου λαλοῦντος, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Τὸ ὑπέμειναν, προσεδόκησαν ὁ Σύμμαχος, καὶ ὁ Θεοδοτίων εἰρήκασιν· ἐκεῖνοι μὲν, ἤλπισάν με παραδοῦναι θανάτῳ, ἐγὼ δὲ, τοῖς σοῖς προσέχων μαρτυρίοις, τὴν ἐντεῦθεν ἐκαρπούμην ζωήν.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Πάσης κατασκευῆς εἶδον πέρας· εὐρύχωρος ἡ ἐντολή σου σφόδρα· πάντα, φησιν, ὁ Θεοδώριτος, τὰ ἀνθρώπινα, πλοῦτος καὶ πενία καὶ δυναστεία, ἡγεμονίαι καὶ στρατηγίαι· καὶ τυραννίδες καὶ βασιλεῖαι· τέλος ἔχουσι, καὶ τέλος ταχύ· ἡ δὲ σὴ ἐντολὴ πλατεῖά ἐστι καὶ ἀνώλεθρος. καὶ τοῖς φυλάσσουσι προξενεῖ τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνον καὶ αἰώνιον βίον, καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεταβολὴν οὐδεμίαν δεχόμενα. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Συντέλειαν τὴν ἐπιβουλήν φησι, τὴν παρὰ τῶν Δαιμόνων· ταύτης εἶδον τὸ πέρας ἐκβὰν εἰς οὐδέν· ὅτε καὶ πλατεῖά μοι γέγονεν ἡ ἐντολὴ πορευομένῳ· εἰ γὰρ τὴν στενήν τις ὁδεύει καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν, ἐν τῷ πλάτει τῶν ἐντο-

λῶν

Πολλά, λέγει, καὶ μὲ ὑπερβολὴν ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύριε, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶ εἰς αὐτόν: ἤτοι καθ' ἡμέραν, ποτὲ μὲν ἀναγινώσκωντας αὐτόν, ποτὲ δὲ πράττων καὶ ἐργαζόμενος αὐτόν, ποτὲ δὲ καὶ νοῶν αὐτὸν καὶ συλλογιζόμενος. (1)

98: „ Ὑπὲρ τοὺς ἐχθροὺς σου ἐσόφισάς „ με τὴν ἐντολήν σου, ὅτι εἰς τὸν „ αἰῶνα ἐμή ἐστιν.

Ἐχθροὶ ἐκείνων, ὁποῦ φυλλάττουσι τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐκεῖναι, ὁποῦ δὲν τὰς φυλάττουσι. περισσότερον λοιπὸν, λέγει, καὶ βαθύτερον ἀπὸ αὐτοὺς ἐδίδαξας ἐμένα τὴν ἐντολήν σοῦ Κύριε. διατὶ αὐτὴ εἶναι ἠγαπημένη εἰς ἐμέ. ὅθεν ἐκεῖνοι μὲν, ἀδικοῦσιν ἐμένα. ἐγὼ δὲ αὐτοὺς δὲν ἀδικῶ ἀμοιβαίως, μὲ τὸ νὰ εἶμαι διδαγμένος σωφώτερα ἀπὸ αὐτούς. (2)

99: „ Ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με „ συνῆκα, ὅτι τὰ μαρτύριά σου με- „ λέ-

λῶν πορεύεται· οὐδεὶς γὰρ ἐν ἐντολῇ Θεοῦ περιπατῶν στενοχωρεῖται, μεγαλόψυχος ϗ μεγαλόνους γινόμενος ἐκ τοῦ περιέπειν αὐτήν· ἐμοὶ οὖν, φησι, πλατεῖα ἡ ἐντολή σου γέγονε, διὰ τὴν κατόρθωσιν αὐτῆς· ὁ μὲν γὰρ τὴν ἐναντίαν βαδίζων ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, ϗ ἐν κακίᾳ ἐξεταζόμενος, στενὴν ἡγεῖται ϗ τεθλιμμένην εἶναι τὴν κατόρθωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ ἐν ἀρετῇ τέλειος γεγονὼς, ἀκοπιάστως λοιπὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ φυλάσσει· διὸ ϗ αὐτῷ πλατεῖαν εἶναί φησι ταύτην, κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Πάσης συντελείας εἶδον πέρας: τουτέστι πάσης πράξεως, πρὸ τῆς ἀρχῆς τὸ τέλος ἠρεύνησα, ϗ προεσκεψάμην, οὗ ἥκει, ϗ εἰς οἷον πέρας φέρει· τὸ δὲ πλατεῖα ἡ ἐντολή σου φησι, τὴν τοῦ νόμου στενότητα διασύρων· στενὸς γὰρ ὁ νόμος· ἡμεῖς δὲ πλατυνόμεθα διὰ πίστεως ϗ ἀγάπης μονονουχὶ περιφύντες Χριστῷ, ϗ κατευθύνεται μικρῷ ϗ μεγάλῳ τῆς εὐδοκιμήσεως ἡ ὁδὸς, ἑκάστου καρποφοροῦντος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως· ἀποδέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τὴν πνευματικὴν εὐανδρίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ὑπομονὴν, ϗ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. λέγει δὲ ϗ ὁ Τιμόθεος· „ Εἰ ϗ τῆς ἀρετῆς ἓν τέλος τὸ μετὰ πᾶσαν προκοπὴν ἐγγινόμενον, ἀλλ' οὖν γε ϗ ἑκάστης προκοπῆς ἐστί τις συντέλεια· ὁ οὖν διὰ πάσης προκοπῆς ἀφιγμένος εἰς τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἐρεῖ· πάσης συντελείας εἶδον πέρας, τοῦ ἐπὶ τὸ τέλειον ἀγαθὸν διαβαίνοντος πολλὰς ἀρχὰς ϗ τέλη καταβαλλομένου· τῆς γὰρ προτέρας προκοπῆς ἡ περιγραφὴ, ἀρχὴ τῆς ἐχομένης ἐστί· ϗ τὸ ἐκείνης τέλος, στοιχεῖον τῆς ἑπομένης· ὅθεν εἴρηται· „ Ὅταν συντελέσῃ ὁ ἄνθρωπος, τότε ἄρχεται· ϗ ὅταν καταπαύσηται, τότε ἀπορηθήσεται. (Σειρ. ιη'. 7.) ὡσὰν νὰ λέγῃ με τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἔφθασα εἰς τὸ τέλος καθε πνευματικῆς προκοπῆς ϗ ἀρετῆς, ἡ ἐδική σου ὅμως ἐντολὴ Κύριε, εἶναι πλατεῖα ϗ τέλος δὲν ἔχει· ὅθεν οὐδὲ ἐγὼ ἐδυνήθην νὰ φθάσω εἰς τὴν αὐτῆς τελειότητα· ὅσον γὰρ ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ γένῃ τέλειος εἰς τὰς ἐντολὰς, τοσοῦτον βλέπει τὸν ἑαυτόν του δοῦλον ἀχρεῖον, ϗ μακρὰν ὄντα τῆς τελειότητος ἐκείνων.

(1) Λέγει ὁ Θεοδώρητος· „ Οὐ πᾶς δὲ τὸν θεῖον νόμον πληρῶν ἀγαπῶν τοῦτον πληροῖ· ἀλλ' οἱ μὲν, δέει ϗ φόβῳ τῆς τιμωρίας· οἱ δὲ, δόξαν παρὰ ἀνθρώποις θηρώμενοι· οἱ δὲ γνήσιοι τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ, τῇ περὶ τὰ ἀγαθὰ διαθέσει πληροῦν ἐπείγονται τὰ θεῖα προστάγματα. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἀπόδειξιν τῆς τοῦ θείου νόμου ἀγάπης, τὴν μελέτην αὐτοῦ τὴν πανημέριον ἔταξεν· ἀκριβὴς γὰρ ϗ ἀγάπης ϗ ἀναμφιβολίας ἔλεγχος, τὸ πᾶσαν ἡμέραν τῷ ἀγαπωμένῳ σχολάζειν ϗ προσκαθέζεσθαι, ὥστε πρὸς μηδὲν ἕτερον ὁρᾶν, νεκρὸν δὲ εἶναι πᾶσι, ϗ νεκρὰ ἡγεῖσθαι τὰ πάντα, ἵνα τοῦ ἀγαπωμένου διηνεχῆ τις τὴν ἀπόλαυσιν κτήσηται· ὥστε οἱ παρέργως μελετῶντες τὰ νόμιμα, οὐκ ἐξ ἀγάπης αὐτὰ τοῦ νόμου μελετῶσιν, ἀλλ' ἐπιδείξασθαι τοῖς ἀνθρώποις βουλόμενοι. ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Μελετᾶται ὁ νόμος οὐκ ἐν λέξεσι, ϗ φωναῖς μόνον, ἀλλὰ ϗ ἐν πράξεσιν· ὅτε γὰρ ἀναγινώσκει τις νοῶν τὰ λεγόμενα ϗ πράττων αὐτὰ, μὴ παραλιπὼν ἔν τινι πράξει, ἀλλ' ἐν πᾶσι ποιῶν, ὃ βούλεται ὁ νόμος· οὗτος ϗ λέγων ἃ ἀναγινώσκων ϗ πράττων μελετᾷ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ὅθεν ϗ λέγεται· „ Ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστιν· ὁ μὲν οὖν ἀρχόμενος, ἢ ϗ προκόπτων, μελετᾷ τὸν νόμον ἡμέρας ϗ νυκτός· ὁ δὲ τετελειωμένος οὐκ ἔστιν ἐν νυκτὶ, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ· ὡς ὁ Παῦλός φησιν· ἡ νὺξ προέκοψεν ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικε· ϗ „ Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν δυνάμεθα νοεῖν, ἀντὶ ἐν ὅλῳ τῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνῳ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Θερμῶς τὸν θεῖον ἀγαπῶν ὁ Προφήτης ὁμολογήσας νόμον, τῇ θείᾳ χάριτι τὸ πᾶν ἀνατίθησι· παρὰ σοῦ γὰρ, φησι, σοφίαν ϗ γνῶσιν δεξάμενος, τὸν σὸν ἔστερξα νόμον· πλείονα γάρ μοι τῶν ἐχθρῶν εἴδησιν ἔδωκας. ὁ δὲ Ὠριγένης, ἐχθροὺς λέγει τοὺς Ἰουδαίους· ὑπὲρ τούτους γὰρ ὁ Χριστιανὸς ἐσοφίσθη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, πνευματικῶς τὸν νόμον νοῶν ϗ φυλάττων.

„λέτη μου ἐστίν.

Ἐγὼ, λέγει, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους μου ἔγινα συνετώτερος. διατὶ ἔχω μελέτην μου συνεχῆ τὸν νόμον σου, ὁ ὁποῖος ἠξεύρει νὰ φωτίζῃ καὶ νὰ σοφίζῃ τὸν ἄνθρωπον. (1)

100: „Ὑπὲρ πρεσβυτέρους συνῆκα, ὅτι „τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.„

Ἐγὼ, λέγει, ἔγινα συνετώτερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι παλαιότεροι ἀπὸ ἐμένα κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τὴν ἡλικίαν. φανερώνει δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Σαοὺλ, τὸν παλαιότερον ὄντα ἀπὸ αὐτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. τοιοῦτος δὲ ἔγινε καὶ ὁ Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος συνῆκε καὶ ἐδιάκρινε τὴν κρίσιν τῆς Σωσάννης, περισσότερον ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ Ἰουδαίους. αἴτιον δὲ, λέγει, τῆς τοιαύτης συνέσεως ἔγινεν εἰς ἐμένα, ἡ ἐκζήτησις τῶν θείων ἐντολῶν σου Κύριε: ἤτοι ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα καὶ φύλαξις αὐτῶν. ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἠμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. τούτων γὰρ ἐχθροὶ ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες πάντοτε πολεμοῦσι τοὺς Χριστιανούς. διδάσκαλοι δὲ τῶν Χριστιανῶν ἐστάθησαν οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι. ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐδίδαξαν τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας Χριστιανοὺς περὶ τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ ἔδωκαν τὰ βιβλία τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν εἰς αὐτούς. οἱ αὐτοὶ δὲ Ἰουδαῖοι εἶναι καὶ πρεσβύτεροι τῶν Χριστιανῶν, καθὼς γέγραπται. „Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ (Ἔξ. δ. 22) περισσότερον λοιπὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐσοφίσθημεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ καὶ σοφώτερα ἀπὸ αὐτοὺς νοοῦμεν τὸ κεκρυμμένον νόημα τοῦ νόμου. ὅθεν ἀκολούθως καὶ περισσότερον ἀγαπῶμεν τὸν θεῖον νόμον αὐτόν. καὶ διὰ ὅλα τὰ ἄλλα, μάλιστα δὲ διατὶ αὐτὸς ἐπροφήτευε τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. (2)

101: „Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκώλυ- „σα τοὺς πόδας μου, ὅπως ἂν φυ- „λά.

(1) *Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης. „Αἱ θεῖαι Γραφαὶ τῶν Ἰουδαίων ἦσαν πρῶτον, οἷς ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. ἐκεῖνοι διδάσκαλοι ἐπαγγέλλονται γεγονέναι, ἅτε πρῶτοι παραλαβόντες νόμον καὶ Προφήτας. ἡμεῖς οὖν οἱ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν λέγομεν. ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα. διατὶ δέ; ὅτι τὰ μαρτύριά σου μελέτη μού ἐστι. καινὰ εὑρίσκω μαρτύρια παρὰ τὰ πολλάκις εἰρημένα μαρτύρια. μελέτη μου γάρ ἐστι τὰ μαρτύρια Ἰησοῦ Χριστοῦ. παρεδεξάμην γὰρ αὐτὰ τὰ μαρτύρια. καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα. Καὶ ὁ Εὐσέβιος. „Εἰ δὲ λέγοι που ὁ Σωτήρ. „Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ. λεκτέον, ὅτι ταῦτα εἴρηται τῷ Σωτῆρι προδιαστειλαμένῳ καὶ φήσαντι προσδιωρισμένως. „Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὡς πρὸς ἐκεῖνον οὖν τὸν διδάσκαλον, οὐκ ἔστι μαθητὴς κρείσσων. οἱ δὲ ἐνταῦθα δηλούμενοι πολλοὶ διδάσκαλοι, ἕτεροι τυγχάνουσιν, ὧν πολλάκις ὁ μαθητὴς κρείττων γίνεται διὰ πλείονος καὶ συνεχοῦς τῆς περὶ τοὺς θείους λόγους ἀσκήσεως.*

(2) *Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει. „Βασιλέων ἴδιον τὸ διδάσκειν, τὸ δὲ διδάσκεσθαι τῶν ἀρχομένων. ἐβασίλευσε τοίνυν ὁ Σαούλ. πρεσβύτερος δὲ ἦν τῷ χρόνῳ. ἀλλ᾽ ὅμως οὔτε ἡ ἐξουσία τῆς βασιλείας, οὔτε τῆς ἡλικίας ὁ χρόνος σωφρονεῖν αὐτὸν παρεσκεύαζεν. ἀλλὰ τὸν εὐεργέτην ἀνελεῖν ἐπεχείρει. ὁ δὲ μέγας Δαβὶδ τοῖς ὑποτεταγμένοις ἔτι συντεταγμένος, καὶ νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν, φιλοσοφίαν ἠγάπησε. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης. „Ὅτι οὓς εἶπεν ἀνωτέρω διδάσκοντας, τούτους λέγει νῦν πρεσβυτέρους. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει. „Ἠσαῦ πρεσβύτερος ἦν τοῦ Ἰακώβ, ἡ εὐλογία ἀπέκειτο τῷ Ἠσαῦ. ἀλλ᾽ ἐγὼ ὁ Χριστιανὸς, ὡς ἄλλος Ἰακὼβ, ἀκούσας ὡς ἄλλης Ῥεβέκκας τῶν ὑποθηκῶν τῆς πνευματικῆς μητρός μου τῆς Ἐκκλησίας, ἢ καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. ἐνδύομαι τὴν καλὴν στολὴν τοῦ Ἠσαῦ: ἤτοι τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. (ἐπειδὴ ἐκεῖνος καταλιπὼν τὰς ἡμέρους διατριβὰς, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὰ θηρία.) στολὴ δὲ αὐτοῦ καλὴ, ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται. καὶ οὕτως ἐνδυθεὶς, προσέρχομαι τῷ πνευματικῷ μου Πατρὶ Χριστῷ, καὶ προσφέρω αὐτῷ τροφὰς ἡμέρους. ἐρίφους ἁπαλοὺς καὶ καλούς. τρέφεται γὰρ ὁ Πατήρ μου ταῖς ἡμέροις, καὶ οὐ ταῖς ἀγρίαις τροφαῖς. καὶ οὕτω λαμβάνω τὰς εὐλογίας τοῦ πρωτοτόκου λαοῦ. καὶ συνῆκα ἐγὼ ὑπὲρ τὸν πρεσβύτερον.*

„ λάξω τοὺς λόγους σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐμπόδισα τοὺς πόδας μου ἀπὸ τὸ νὰ περιπατοῦν εἰς κάθε στράταν πονηράν. τοῦτο, δὲ ἐποίησα διὰ νὰ μὴ παραβῶ τὰς ἐντολάς σου Κύριε, αἱ ὁποῖαι προστάζουσι τοῦτο: τὸ νὰ μὴ περιπατῇ δηλαδὴ τινὰς εἰς τὴν στράταν τῆς πονηρίας. (1)

102: „ Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέ„ κλινα, ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με.

Δὲν ἐξέκλινα, λέγει, οὐδὲ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου Κύριε. διατὶ ὄχι ἄνθρωπος, ἀλλὰ σὺ ὁ ἴδιος Θεὸς ἐνομοθέτησας εἰς ἐμένα ταύτας τὰς ἐντολάς σου: ὅθεν καὶ φοβούμενος ἐσένα, δὲν ἐπαρατράπηκα ἀπὸ αὐτάς. ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐνομοθέτησας, διατὶ, ἀντὶ νὰ εἴπῃ μὲ δοτικὴν, ἐνομοθέτησάς μοι, εἶπε μὲ αἰτιατικὴν ἐνομοθέτησάς με.

103: „ Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ „ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόμα„ τί μου.

Πολλὰ γλυκὰ εἶναι, λέγει τὰ λόγιά σου Κύριε, τόσον εἰς τὸν αἰσθητόν μου λάρυγγα καὶ εἰς τὸ αἰσθητόν μου στόμα, ὅσον καὶ εἰς τὸν νοητὸν λάρυγγα καὶ στόμα τῆς ψυχῆς μου. διατὶ, ἀπὸ μὲν τὸν αἰσθητόν μου λάρυγγα καὶ στόμα μου, λαλοῦνται τὰ θεῖα λόγιά σου. ἀπὸ δὲ τὸν νοητὸν τῆς ψυχῆς μου, ταῦτα νοοῦνται· φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Δαβὶδ τὴν ἡδονὴν ὁποῦ εἶχεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προξενεῖται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουν ὑγιῆ καὶ ἐῤῥωμένα τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς. ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἔχοντας κακὸν στόμαχον, φαίνεται καὶ τὸ γλυκὺ μέλι πικρὸν, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν. (2)

104: „ Ἀ-

(1) „ Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, δύο κατὰ ταυτὸν ὁδεύειν ὁδοὺς, ἀκολασίαν καὶ σωφροσύνην, δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν· ἀλλὰ δεῖ τὰς ἐναντίας φυγεῖν, καὶ τὴν εὐθεῖαν ὁδεῦσαι· οὕτω γὰρ οἷόν τε γενέσθαι τῶν θείων φύλακας νόμων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φυλάξαι τὸν θεῖον νόμον, τὸ ἔργοις αὐτὸν ἐκπληρῶσαι. Καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Πονηρὰς ὁδοὺς ὁδεύομεν, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς· τελείων δέ ἐστιν ἡ φωνὴ αὕτη ἡ προφητική· ὅσον γὰρ ἔτι ἁμαρτάνομεν, ταύτην λέγειν οὐ δυνάμεθα. ἐκ γὰρ τοῦ κωλύειν τοὺς πόδας ἡμῶν ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς, φυλάξομεν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ· ποίους λόγους; τοὺς ἐν τῷ νόμῳ, νοήσαντες αὐτοὺς πνευματικῶς, καὶ ἐπιγινώσκοντες τὸν δι' αὐτῶν κηρυττόμενον Ἰησοῦν Χριστόν· ἐμφαίνει δὲ τὸ ἐλεύθερον τῆς προαιρέσεως τὸ, ἐκώλυσα τοὺς πόδας μου· ὡς γὰρ ἐπ' αὐτῷ ὄντος τοῦ κινεῖν τοὺς πόδας εἰς τὸ βαδίζειν, ἢ καὶ κωλύειν αὐτοὺς, εἶπε τοῦτο. λέγει δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὁδοὶ πονηραὶ, ὅσαι πρὸς πονηρίαν ἄγουσιν· ὁδὸς πονηρὰ ἀσωτία καὶ μέθη· ἐπειδὴ πρὸς πορνείαν χειραγωγοῦσιν ἑκάτεραι· ὁδὸς πονηρὰ, ὁ θυμός· ἐπειδὴ πότε πρὸς φόνον, καὶ πότε πρὸς βλασφημίαν ἐξάγει· καὶ τὰ ὅμοια τούτοις.

(2) Οὐχ' οὕτως ἡδύνει μου, φησὶν ὁ Θεοδώριτος, τὴν τοῦ στόματος αἴσθησιν ἡ γλυκύτης τοῦ μέλιτος, ὡς εὐφραίνει μου τὴν ψυχὴν ἡ τῶν θείων λογίων μελέτη· τὸν μέντοι λάρυγγα τέθεικεν, ὡς ὄργανον ὄντα φωνῆς· διὰ φωνῆς δὲ ἡ μελέτη· τούτοις δὲ ἡ ψυχὴ κεχρημένη, τὴν ἐντεῦθεν καρποῦται ὠφέλειαν. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἡ χάρις τῶν γεγραμμένων φυσικῶς ἔχει τὸ εὐπαράδεκτον· καὶ πάσῃ καρδίᾳ προσηνές τε καὶ φίλον τῶν τὸ ἀληθὲς τοῦ πιθανοῦ προτιμώντων· καθὰ καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ἐμφαντικώτατα τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας ἡδὺ παριστῶν, ὡς γλυκέα, φησὶ, τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου· μέλι γὰρ ὥσπερ ψυχαῖς, σοφὸς καὶ ὠφέλιμος λόγος, καὶ τὴν ἐκ φαυλότητος πικρίαν ἀφανίσαι δυνάμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Γλυκέα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς λογικὴν τέρψιν· ἀλλ' ὑπὲρ μέλι, τῶν παρ' ἀνθρώποις πάντων ἡδέων δι' αὐτοῦ δηλουμένων. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ὥσπερ τὸ ὑγιαῖνον αἰσθητήριον ἀντιλαμβάνεται τῆς τοῦ μέλιτος γλυκύτητος· ὁ δὲ νοσῶν καὶ πυρέττων πικράζεται μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν ὑγιαίνῃ σου τὸ νοερὸν τῆς γεύσεως αἰσθητήριον, γλυκάζεται τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ· ἐὰν δὲ νοσῇ, οὐκ ἀποδέχῃ αὐτὸν, οὐδὲ γλυκάζῃ· διὰ τοῦτο εἴρηται: „ Εἰς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε· μή ποτε μυκτηρίσῃ τοὺς συνετοὺς σου λόγους. (Παρ. κγ'. 9.) Καὶ ὁ Δίδυμος, μέλι τὴν παιδείαν ὀνομάζει τὴν ἔξω-

104: „ Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνῆκα·
„ διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀ-
„ δικίας.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσοφίσθηκα ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἔγινα συνετώτερος. διὰ τοῦτο ἐκ τῆς συνέσεώς ταύτης ἀπεστράφηκα καὶ ἐμίσησα κάθε στράταν κακίας. (1)

105: „ Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος
„ σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου.

Ὁ νόμος σου, λέγει, Κύριε, μὲ ὁδηγεῖ εἰς τὰ καλὰ, ὡσὰν ἕνας λύχνος καὶ ἕνα φῶς, ἔστωντας μέσα εἰς τὴν νύκτα τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ εἰς τὸ σκότος τῶν παθῶν· μὲ δείχνει νὰ ἐμένω τὴν στράταν τῆς ἀρετῆς, καὶ δὲν μὲ ἀφίνει νὰ σκοντάφτω εἰς τὴν ἁμαρτίαν. πόδας δὲ καὶ τρίβους ὀνομάζει τὴν στράταν, ἥτις φέρει πρὸς τὸν Θεὸν, τοὺς περιπατοῦντας ἐν αὐτῇ· νοεῖται ὧδε καὶ ἄλλως. ὅτι ὁ διὰ Μωσέως νόμος, σωματικῶς μὲν καὶ κατὰ τὸ γράμμα λαμβανόμενος, λύχνος γίνεται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ περιπατοῦν ἐν τῇ πρακτικῇ ἀρετῇ. πνευματικῶς δὲ νοούμενος, φῶς γίνεται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀναβαίνουν εἰς τὴν Θεωρίαν καὶ γνῶσιν. (2)

106: „ Ὤ-

ξωθεν, διὰ τὸ γλυκὺ καὶ προσηνὲς τῆς λέξεως· ὁμοῦ δὲ καὶ διὰ τὴν κολακείαν, ἥτις ἐπὶ τὰς ἡδονὰς παρορμᾷ καὶ προτρέπει· ὑπὲρ ταύτην οὖν γλυκέα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ τῷ στόματι τοῦ δικαίου καὶ τῷ λάρυγγι, διὰ τὴν κατάποσιν· τουτέστι τὴν ἐργασίαν· ὁ γὰρ τῶν νομίμων ἐργάτης, ἀρέσκεται τοῖς σῴζουσι, καὶ οὐχὶ τοῖς τέρπουσιν ἥδεται.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἀπεστράφην, φησὶ, πᾶσαν κακίαν, διὰ τῆς τῶν κρειττόνων παραθέσεως βδελυκτὴν αὐτὴν ὁρῶν καὶ ὀλέθριον, καὶ παντὸς μίσους ἀξίαν. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Συνεὶς τίσιν ἀρέσκῃ, ἀπεστράφην ἅπαντα τὰ τῆς κακίας εἴδη.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Δεῖ οὖν τοῖς θείοις λόγοις ἐντρυφᾷν ἀκαταλήκτως, καὶ λύχνον ὥσπέρ τινα ποιεῖσθαι τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὁ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ θείου νόμου περιπατῶν, ὀρθὴν καὶ ἀπρόσκοπον πορείαν ποιεῖται, ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότει τῷ ἐπὶ γῆς χωρίῳ. Παῦλος γοῦν δεικτικῶς εἶπεν· „ Πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, διὰ τοῦ σκότους τὸν ὑπὲρ γῆς ἀέρα παρέστησεν· ὡραῖον δὲ εἶναι καὶ τὸ ὁμοίωμα, ὁποῦ φέρει ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ Ὥσπερ οἱ ναυτιλλόμενοι τὴν ὁδηγίαν τοῦ πλοίου λαμβάνουσιν ἐν νυκτὶ ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ἤ τινος ἄλλου τῶν ἀειφανῶν ἀστέρων, καὶ τούτοις ἀεὶ τεκμαίρονται τὴν εὐθύτητα· οὕτω καὶ ὁ οἱόν τισι ἄστροις περιφανέσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου κατευθυνόμενος, οὐ δίδωσιν ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς· ἵνα ἔχῃ διαρκῆ τὴν ἐκ τῶν ἐντολῶν ὁδηγίαν· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἅπασιν ἁπλῶς εὐκατόρθωτος ἡ ἀρετὴ, οὐδὲ πᾶσιν ὁ τῆς δικαιοσύνης τρόπος εὐσύνοπτος, τίς ἂρ ἡμᾶς σοφοὺς ἀποφανεῖ; καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐναργὲς καταστήσει; ἵνα γνόντες ἐπιτελέσωμεν; ἢ δηλονότι Χριστὸς, καὶ τὰ αὐτοῦ θεσπίσματα: ἤτοι τῶν Εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων τὸ φῶς· εἰδέναι δὲ χρὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡς ὁ μὲν νόμος, λύχνος ὠνόμασται· μόλις γὰρ ἓν Ἔθνος κατηύγασεν· ὁ δὲ Σωτὴρ ἥλιος δικαιοσύνης πᾶσαν φωτίζων τὴν οἰκουμένην. κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „ Λύχνος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὃν παρεδέξατό τις, δι' οὗ πεπίστευκε τῷ Θεῷ· οὗτος οὖν ἔσω καιόμενος, καὶ μηδέ ποτε σβεννύσθω· „ Φῶς γὰρ δικαίοις διαπαντὸς, φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται· (Παρ. ιγ'. 9.) ἐν τῇ Σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου λύχνος ἥπτετο· ἵνα οἱ λατρεύοντες τῷ Θεῷ βλέπωσι τὸν λύχνον, καὶ τὰς λατρείας ἐπιτελῶσι, φωτιζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ· οὕτως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λύχνος ἅπτεται· καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Εἴ τις ἔχοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ χρῆται αὐτῷ ἐν πάσῃ πράξει, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, καθ' ἕκαστον βῆμα ἐπαίρων τὸν πόδα πρὸς τὸ περιπατεῖν· οὗτος οὐ δύναται προσκόψαι· ἔχει γὰρ τὸν λύχνον, καὶ χρῆται αὐτῷ· εἰ δὲ παρεδέξατο μὲν τὸν λύχνον, καὶ πιστεύειν αὐτῷ δοκεῖ, οὐ παραλαμβάνει δὲ αὐτὸν ἐν πάσῃ πράξει· καὶ ἐν παντὶ διαβήματι αὐτοῦ οὐ σκοπεῖ μετὰ τοῦ λόγου, ποῦ θείη τὸν πόδα τῆς αὐτοῦ ψυχῆς· οὗτος ἁμαρτάνει διπλῆν ἁμαρτίαν· ὅτι ἔχει τὸν λόγον, καὶ ὅτι οὐ χρῆται αὐτῷ πανταχοῦ· ἐλθόντος γὰρ τοῦ λόγου ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, ἕκαστος τῶν πιστευόντων, μὴ μειουμένου ἐκείνου, ἀνῆψεν ἀπ' ἐκείνου ἐν ἑαυτῷ τὸν λύχνον καὶ τὸ φῶς· καὶ οὕτως ἀφ' ἑνὸς φωτὸς, πολλοὶ γεγόνασι λύχνοι· ἐν παντὶ οὖν καιρῷ, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε ἐν διαλογισμῷ χρησώμεθα τῷ λύχνῳ ἔμπροσθεν ἡμῶν· οὐδεὶς γάρ, φησι, λύχνον ἅψας, καλύπτει σκεύει (Ματθ. ε'. 15.) Καὶ ὁ Τιμόθεος· „ Ἡ τῶν λύχνων χρῆσις ἐν νυκτὶ παραλαμβάνεσθαι εἴωθεν· ἐπειδὴ τοίνυν νυκτὶ, διὰ τὴν σύγχυσιν καὶ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, ἡ παροῦσα πολιτεία παρέοικε, λύχνος ἡμῖν ὁ νόμος πα-

106 : „ Ὤμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξα-
„ σθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύ-
„ νης σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐγνώρισα μὲ τὴν δοκιμὴν τὴν ὠφέλειαν, ὁποῦ ἔχουν αἱ ἐντολαί σου Κύριε, διὰ τοῦτο ὤμοσα: ἤτοι ἀληθῶς ὑποσχέθηκα, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἔκαμα ἀμετακίνητον, διὰ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. σάσιν δὲ ὀνομάζει τὴν σερέωσιν τοῦ ἀνωτέρω ὅρκου: ἤτοι τῆς ὑποσχέσεως. (1)

107 : „ Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα Κύριε,
„ ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

Πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολὴν, λέγει, ἐταπεινώθηκα Κύριε, εἴτε ἀπὸ τὴν σανικὴν ταλαιπωρίαν μου, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν θεληματικὴν κακοπάθειάν μου. ὅθεν ἐπειδὴ τόσον ἐταλαιπωρήθην, ζωοποίησόν με Κύριε, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὁποῦ ἔδωκες, ὅτι νὰ βοηθῇς τοὺς κακοπαθοῦντας. ἢ καὶ κατὰ τὸν λόγον ἐκεῖνον, ὁποῦ εἶναι γεγραμμένος εἰς τὸ λευϊτικόν, „ Ὁ ποιήσας αὐτὰ (τὰ προςάγματα) ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. (Λευϊ. ιη. 5.) (2)

108 : „ Τὰ ἑκούσια τοῦ στόματός μου εὐ-
„ δόκησον δὴ Κύριε, καὶ τὰ κρίμα-
„ τά σου δίδαξόν με.

Ἀπόδεξαι, λέγει, ὦ Κύριε, καὶ φέρε εἰς ἀγαθὴν ἔκβασιν τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔκαμα, ὄχι κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ μὲ τὴν ἑκούσιόν μου προαίρεσιν καὶ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην μου. αὗται δὲ ἦτον, τὸ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. ὅθεν δίδαξόν με τὰς κρίσεις καὶ ψήφους σου, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυσκαλοκατάληπτοι. „ Τὰ κρίματα γάρ, φησι, Κυρίου, ἄβυσσος πολλή. (Ψαλ. λε. 6.) ἢ δίδαξόν με τὰς ἐντολάς σου βαθύτερον. (3)

109 : „ Ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί σου δια-
„ παντὸς καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐ-
„ πελαθόμην.

Εἰς

παρὰ Θεοῦ δεδώρηται, προσκόπτειν οὐ συγχωροῦν τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐλθόντας. ὅς τις ἢ φῶς ταῖς ἡμετέραις τρίβοις γίνεται: ταῖς πορείαις δηλαδὴ καὶ ταῖς πράξεσιν.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος. „ Ὅρκον πολλαχοῦ τὴν ἀμετάθετον περὶ ἑκάστου πράγματος βεβαίωσιν ἡ Γραφὴ ὀνομάζει, ὡς ἐνταῦθα. τὴν γὰρ βεβαίαν τῆς ψυχῆς κρίσιν καὶ ἀμετακίνητον, ὅρκον ἐκάλεσεν. ἐπειδὴ ὅρκῳ βεβαιοῦται τῶν πραγμάτων τὰ πλεῖστα. ἔστησα δὲ εἶπεν, οὐχὶ τοῦ παραβῆναι, ἀλλὰ τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου. χρήσιμον δὲ τὸ ῥητὸν πρὸς τοὺς ὀμνύντας πρᾶξαί τι κακὸν, καὶ οἰομένους εὐορκεῖν, εἰ πράξαιεν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης. „ Τὸ στῆσαι ἐνταῦθα, τὸ βεβαίως ὁρίσαι δηλοῖ. καὶ τὸ ὀμόσαι τὸ ἀμεταθέτως τοῦτο προθέσθαι, καὶ ἀπαράβατον φυλάττειν τὸ ἔργον. ἵστημι δέ φησιν ὁ δίκαιος τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ τῇ ἐμῇ ψυχῇ. καὶ ὅταν αὐτὰ στήσω, γίνεται ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον. „ Λογισμοὶ δικαίων κρίματα. (Παρ. ιβ. 5.)

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει. „ Εἰ καὶ εἶχόν, φησιν, ὑπόθεσιν τοῦ ἐπαίρεσθαι, ὡς βασιλεὺς καὶ σοφὸς καὶ Προφήτης. ἀλλ' ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα. ὁ Θεὸς γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν (Παρ. γ. 34.) Καὶ ὁ Θεόδωρος. „ Ταπείνωσις ἕως σφόδρα, ἡ τῶν ἁμαρτημάτων εἰκότως ἐστὶν ἐξαγόρευσις. τὸ γὰρ μηδὲ χρῄζειν ἐλέγχων, ἀλλ' αὐτὸν ἑαυτόν τινα κατηγορεῖν, ὑπερβολή ἐστι ταπεινώσεως. τούτοις ζωοποιεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ λόγιον ἐπαγγέλλεται, ὡς ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ χρωμένου πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐξαγόρευσιν. „ Ἐξομολογεῖσθε γάρ, φησι, τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει. „ Ἐπειδὴ τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ μὲν προαιρετικὰ τυγχάνει, τὰ δὲ ἀπροαίρετα. συμβαίνει δὲ καὶ διὰ τοῦ σώματος σφάλλεσθαι πολλάκις, οὐ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ κατά τινα πρόληψιν, ἢ ἄγνοιαν. ἱκετεύει τὸν Θεὸν τὰ κατὰ προαίρεσιν αὐτῷ λαλούμενα μόνα ἀποδέχεσθαι. ὧν δὲ τούτων ἦν καὶ τὸ ὀμόσαι τοῦ φυ-

λάσ-

Εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, ἐγχειρίζω καὶ παραδίδω πάντοτε τὴν ψυχήν μου. καὶ ἐσένα κάμνω φύλακα καὶ ὑπερασπιστὴν καὶ κυβερνήτην αὐτῆς. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου, διὰ νὰ μὴν ἐκπέσω ἀπὸ τὰς χεῖράς σου. (1)

110: „ Ἔθεντο ἁμαρτωλοὶ παγίδα μοι.
„ καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλα-
„ νήθην.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, Δαίμονες, καὶ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι ἔβαλον εἰς ἐμένα παγίδα, σπουδάζοντες διὰ νὰ μὲ πιάσουν. ἐγὼ ὅμως δὲν ἐπλανέθηκα, οὐδὲ ἐπαρασάλευσα ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, φοβούμενος μήπως μακρύνωντας ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου πέσω μέσα εἰς τὴν παγίδα τῶν ἀνωτέρω ἁμαρτωλῶν. διότι ἐκεῖνος ὁποῦ περιπατεῖ εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν πίπτει εἰς τὰς παγίδας. (2)

111: „ Ἐκληρονόμησα τὰ μαρτύριά σου
„ εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἀγαλλίαμα τῆς
„ καρδίας μου εἰσί.

Κληρονομίαν, λέγει, παντοτινὴν ἐγὼ ἐλογίασα Κύριε, τὰς ἐντολάς σου, καὶ κέρδος, ὁποῦ δὲν δύναταί τινας νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ λόγου μου. δείχνει δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὁποῦ εἶχεν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου. (3)

112: „ Ἔ-

λάξασθαι τὰ κρίματα. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ϗ Εὐσέβιον, ϗ Ὠριγένη, τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων, τὰ πλεῖςα μὲν οἱ θεῖοι νόμοι διαγορεύουσιν· ἔνια δὲ ϗ ἡ γνώμη προσίθησιν, ἃ ϗ δῶρα προσηγόρευσαν· τὴν μὲν γὰρ σωφροσύνην, ϗ δικαιοσύνην οἱ Εὐαγγελικοὶ νόμοι διαγορεύουσι. Παρθενία δὲ ϗ ἡ ἀκτημοσύνη, ϗ ὁ μονήρης βίος ϗ ἡ ἐν ἐρήμοις διαγωγὴ, τῆς γνώμης ἔργα, τὸν νόμον ὑπερπηδῶντα· τὰ τοιαῦτα τοίνυν ἑκούσια προσηγόρευσεν. ἃ ϗ εὔχεται ἀποδοχῆς ἄξια γενέσθαι παρὰ Θεῷ. λέγει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος· „ Ἀδέσποτον ἡ ἀρετὴ ϗ ἑκούσιον. ϗ ἀνάγκης ἁπάσης ἐλεύθερον· τοιοῦτος ἦν ὁ Δαβὶδ, ὁ τὰ ἑκούσια μόνα τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων, εὐδοκηθῆναι τῷ Θεῷ προσευχόμενος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἡ ψυχή τινος ἐν χερσὶ Θεοῦ ἐςιν, εἴ ποτε ἐν κινδύνοις γεγένηται· ἐγὼ οὖν, φησὶν ὁ δίκαιος, καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω· ἀεὶ κινδυνεύω διὰ τὸν λόγον σου, διὰ τὴν ἀλήθειάν σου· ϗ διὰ ταῦτα ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί σου διαπαντός· οὐ γὰρ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου ἐποίει με ἐπιλαθέσθαι τοῦ νόμου σου. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Μείζων τῆς προθυμίας ἀπόδειξις, τὸ διὰ κινδύνων ἰόντα, μὴ ἀφίςασθαι τοῦ νόμου· ϗ ἐν ἐπιβουλαῖς ὄντα, μὴ ἀφέλκεσθαι τοῦ δικαίου, ὀργῇ ϗ παροξυσμῷ τῷ πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας. Καὶ ὁ Ἀνώνυμος „ Ἐὰν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἀναπετάσωμεν, ὥςε ἐκεῖθεν αὐτὴν τροφὴν, ϗ ζωὴν, ϗ τιμὴν, ϗ δόξαν προσδέχεσθαι, λήθην τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ὑπομενοῦμεν· ἀεὶ δὲ αὐτοῦ μεμνησόμεθα, οὐδενὸς ἡμᾶς τῶν βιωτικῶν ἀμελῆσαι τῶν θείων ἀναγκάζοντος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Παγίδας οἱ ἁμαρτωλοὶ πολλὰς τοῖς δικαίοις ϗ διαφόρους ῥάπτουσιν· οἷον τῷ Ἰωσὴφ, ἡ Αἰγυπτία ϗ οἱ ἀδελφοί· τῷ Δανιὴλ, οἱ παρὰ τοῦ Δαρείου λαβόντες ἐξουσίαν· ἀλλ' οὐκ ἀπεπλανήθησαν οἱ δίκαιοι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ϗ διὰ τοῦτο τῶν παγίδων ἀνώτεροι ἐγένοντο. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Ὥσπερ οἱ θηρευταὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἱςῶσι παγίδας· ἵνα ταῦτα λάβωσιν· οὕτως ὁ Διάβολος ϗ οἱ τούτου ἄγγελοι, παγίδων πάντα πεπληρώκασι· ϗ ὅλος ὁ βίος μεςός ἐςι παγίδων· ἐκεῖνοι μὲν οὖν, φησὶν, ἔθηκαν παγίδα μοι πανταχοῦ· ἐγὼ δὲ ἐτήρουν σου ἀεὶ τὰς ἐντολὰς, ϗ οὐκ ἀπεπλανήθην αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀνώνυμος· „ Χαριέντως ὁ ὁμολογῶν καὶ μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ, ϗ μὴ ἐπαισχυνόμενος τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἕως θανάτου ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τοῦ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, λέγοι ἂν τὰ εἰρημένα ταῦτα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅσοι χαίρουσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ ϗ τὴν δικαιοπραγίαν ἀσπάζονται, οὗτοι διαπαντὸς κληρονομοῦσιν αὐτοῦ τὰ μαρτύρια, κλῆρον αὐτὰ ϗ μερίδα ἀντὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κτώμενοι, καὶ διόπερ ἐὰν πάθωσιν ἐπ' αὐτοῖς, εὐφραινόμενοι. ϗ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἀγαλλίαμα τῆς καρδίας τῶν Ἀποςόλων ἦν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ ἀτιμασθῆναι.

ριβ: „ Ἔκλινα τὴν καρδίαν μου τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματά σου εἰς τὸν αἰῶνα δι᾽ ἀντάμειψιν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐγύρισα τὴν καρδίαν μου διὰ νὰ κάμνῃ πάντοτε τὰς ἐντολάς σου Κύριε, διὰ τὸν μέγαν μισθὸν καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν, ὁποῦ ἔχει νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἐργαζομένους αὐτάς. (1)

ριγ: „ Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.
ριδ: „ Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, τοὺς μὲν παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα Κύριε, καὶ ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὸν νόμον σου, ὁ ὁποῖος δικαιώνει ἐκείνους, ὁποῦ τελειώνουν αὐτόν. καὶ ὑπόσχεται εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἔχουν νὰ λάβουν πολλὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς οὐρανούς. (2)

ριε: „ Ἐκκλίνατε ἀπ᾽ ἐμοῦ πονηρευόμενοι, καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μου.

Ἀναχωρήσατε, λέγει, ἀπὸ λόγου μου, ὅσοι εἶσθε πονηροὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες καὶ ἄτοποι λογισμοὶ, διὰ νὰ ἠμπορέσω μὲ ἡσυχίαν νὰ ἐρευνήσω τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μου. ἐπειδὴ ἡ ἐδική σας ἐνόχλησις μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν τούτων σωτηριώδη καὶ κατὰ βάθος ἔρευναν. (3)

ρις: „ Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ ζῆσόν με, καὶ μὴ καταισχύνῃς με ἀπὸ τῆς προσδοκίας μου.

Βοήθησόν μοι, λέγει, Κύριε, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν σου: διατὶ σὺ ὑπεσχέθης ἐν τῷ νόμῳ σου νὰ βοηθῇς ἐκείνους, ὁποῦ φυλάττουσιν αὐτόν. ἢ καὶ κατὰ τὴν ἁπλῶς σου ὑπόσχεσιν, καὶ ζωοποίησόν με διὰ τῆς σῆς ἐπισκέψεως, καὶ μή με κάμῃς νὰ ἐντραπῶ τὸ ὁποῖον θέλω πάθω, ἀνίσως ἀποτύχω τὴν ἐλπίδα, ὁποῦ ἔχω εἰς ἐσὲ διὰ νά μοι βοηθήσῃς. (4)

ριζ: „ Βοη-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εὖ δὲ τὸ ἔκλινα· ἵνα δείξῃ τὸ προαιρετικόν· τρυτάνῃ γὰρ ἔοικε τὸ τῆς ψυχῆς βουλευτήριον· κατέχει δὲ τὴν τρυτάνην ὁ νοῦς, ἡγεμονεύειν λαχὼν, καὶ οἷς ἂν τύχῃ προστιθέμενος, ἀνάγκη κλίνειν τὰ τῆς διανοίας ζυγά· τοῦτο δεδρακέναι ὁ Προφήτης ὁμολογεῖ· κύριος γάρ, φησιν, ὢν ἐμαυτοῦ, ὅπου βούλομαι, κλῖναι τὴν καρδίαν, μετέστρεψα ταύτην ἐπὶ τὰ προστάγματά σου· σκοπὸν ἐμαυτῷ θέμενος τὴν παρὰ σοῦ ἀντιμισθίαν. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἡ δὲ ἀμοιβὴ βασιλεία Θεοῦ ἐστι, καὶ τὰ ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.
(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Ὅτι παρανόμους λέγει ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου· ἢ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν αἱρέσεων. ἢ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τοὺς παρανομεῖν ὑποτιθεμένους· ἐπειδὴ δὲ δυνάμεις ἔχει ἡ ψυχὴ, δι᾽ ὧν ἀγαπᾷ, καὶ δι᾽ ὧν μισεῖ· ἔργον δὲ, ταύταις κατὰ λόγον χρῆσθαι· ἐσεμνύνατο δὲ ὁ Προφήτης, ὡς τὴν μὲν δύναμιν τῆς ἀγάπης ἀνατιθεὶς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· τὴν δὲ δύναμιν τοῦ μισεῖν, τοῖς ἐναντίοις τοῦ νόμου· διὰ τοῦτό φησι πρὸς Θεὸν, ὅτι οὐ δίχα τοῦτο τῆς σῆς βοηθείας κατώρθωσα· ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπολαύσας ῥοπῆς. ὁ δὲ Χρυσορρήμων εἶπε· „ Τοιαῦτα τὰ καυχήματα τῶν ἁγίων, καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ λέγει· „ Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε Κύριε ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην; ὥσπερ γὰρ ὁ ἀγαπῶν τὸ φῶς, τὸ σκότος ἀπεχθάνεται· οὕτως ὁ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἀγαπῶν, τοὺς παρανόμους λογισμοὺς καὶ πράξεις μισεῖ.
(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, φησιν, ὧν πεπλήρωται ἡμῶν ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται πονηροὶ διαλογισμοὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, καὶ τὰ ἑξῆς, τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τούτοις τοῖς διαλογισμοῖς φησιν· „ Ἐκκλίνατε ἀπ᾽ ἐμοῦ.
(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Εἰπὼν ἐκκλίνατε ἀπ᾽ ἐμοῦ πονηρευόμενοι, ἀκολούθως τὸν Θεὸν εἰς τοῦτο ἐπικαλεῖται.

117: „ Βοήθησόν μοι καὶ σωθήσομαι, „ καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιώμασί „ σου διὰ παντός.

Ἐὰν, λέγει, ἐσὺ μὲ βοηθήσης Κύριε, ἐγὼ θέλω σωθῶ ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν μου. καὶ ἀκολούθως θέλω μελετῶ πάντοτε εἰς τὰ δικαιώματά σου. (1)

118: „ Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀπο- „ στατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων „ σου, ὅτι ἄδικον τὸ ἐνθύμημα αὐ- „ τῶν.

Ἀπεστράφης, λέγει, Κύριε, ὡς ἀχρήστους, ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἀποστατοῦν ἀπὸ τὰ δικαιώματά σου. διατὶ αὐτοὶ ἐνθυμούμενοι τὸ νὰ παρανομοῦν, διὰ τοῦτο δὲν φυλάττουν τὸν νόμον σου (2)

119: „ Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάν- „ τας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, „ διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά „ σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσυχάσθηκα, πῶς ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς εἶναι παραβάται τῶν ἐντολῶν σου. ὅθεν διὰ νὰ μὴ γένω καὶ ἐγὼ παραβάτης, διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύριε. τῆς γῆς δὲ εἶπε. διατὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν. ἢ διατὶ ἐν τῇ γῇ ὄντες, ἁμαρτάνουσιν. (3)

120: „ Κα-

ται· ὡς ἂν τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἀπελαθεῖεν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς οἱ πονηρευόμενοι· σχολῆς τε τυχὼν, τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς τε καὶ σωτηρίας τύχοι, καὶ μὴ ἀποπέσοι τῆς ἑαυτοῦ προσδοκίας. κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „ Προσδοκία τῶν ἁγίων ἡ αἰώνιος ζωή· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὅταν οὖν τις ἀνάξιος γένηται, μὴ ἑπόμενος, ᾧ ἔδοξε πεπιστευκέναι λόγῳ, καταισχύνεται ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ προσδοκίας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ γὰρ τυχὼν τῆς σωτηρίας, τῶν σῶν δικαιωμάτων οὐκ ἀμελήσω· ἀλλὰ διαπαντὸς τὴν τούτων μελέτην ποιήσομαι· μελέτην δὲ λέγει, οὐ τὴν ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ἔργοις. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· ἐν „ Ἀνωτέρω μὲν εἴρηται· „ Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ· ἐνταῦθα δὲ Βοήθησόν μοι· οὐκ ἀρκεῖ μοι, φησιν, ἡ βοήθεια, ἣν βεβοήθημαι, δέομαι δὲ βοηθείας ἔτι· ἀδιαλείπτως βοήθησόν μοι· τὸ δὲ σωθήσομαι, οὔπω τέλειον, ὅσον ἐσμὲν ἐνθάδε· ὅταν δὲ ἀπαλλαγῶμεν τούτου τοῦ βίου, τότε σωθῆναι ἔστιν, ὅταν ζῶμεν μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων. ὁ δὲ Ἀνώνυμος· „ Διαπαντός: τουτέστιν οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ γὰρ ἐκεῖ μέλλομεν μελετᾷν τὰ δικαιώματα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· οὐκέτι κατὰ τὴν σκιὰν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Οὐ ταυτόν ἐστι τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀποστατεῖν· ὁ ἀποστατήσας, ἀπέστη τέλεον τοῦ θεοσεβεῖν, τοῖς δὲ τοιούτοις εἴρηται· „ Οὐαὶ τέκνα ἀποστάται· (Ἡσ. λ'. 1.) καὶ πάλιν· „ Οὐαὶ αὐτοῖς ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. (Ὡσ. ζ'. 13.) τοὺς οὖν τοιούτους παιδεύων, οὐ μαστίζων ἔτι κατὰ τοὺς ἀγαπωμένους υἱοὺς παρ' αὐτοῦ, ἐξουθενεῖ φάσκων πρὸς ἕκαστον· „ Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε· (Ἱερ. β'. 19.) „ Ἀλλ' ἐγὼ, φησιν ὁ Θεοδώριτος, πολλὴν περὶ τὰς σὰς ἐντολὰς σχήσω τὴν προθυμίαν, ἐπονειδίστους καὶ καταγελάστους καὶ ἀποβλήτους τοὺς τούτων παραβάτας εἰδώς· τοῦτο γὰρ τὸ τέλος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τῶν ἀθετούντων τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ἐξουθενοῦνται γάρ· καὶ τί τὸ αἴτιον; ὅτι ἄδικον τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν, τὸ πατῆσαι βουλεύσασθαι τὸν θεῖον νόμον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀντὶ δὲ τοῦ; παραβαίνοντας ἐλογισάμην, ὁ Θεοδοτίων εἶπεν· εἰς οὐδέν· ὁ δὲ Ἀκύλας· σκύβαλα. ὁ δὲ Σύμμαχος· σκωρίαν. ὁ δὲ Προφήτης δεδήλωκεν, ὡς ἐξουδενῶν καὶ αὐτὸς τῷ Θεῷ παραπλησίως τοὺς παραβάτας· καὶ ὥσπερ τινα σκωρίαν ἀπερριμμένην, καὶ ἄχρηστα σκύβαλα ἀποδοκιμάζων, πᾶσαν προθυμίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θείων λογίων εἰσενήνοχεν· ἅτε δὴ τὴν τῆς παρανομίας ζημίαν εἰδώς. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Παραβάται λέγονται· μὴ μόνον οἱ μετὰ τὴν πίστιν ἀποστάντες· ἀλλὰ καὶ οἱ ὁπωσποτεοῦν ἁμαρτάνοντες· ἁμαρτωλοὶ δὲ τῆς γῆς, οἱ ἐπὶ γῆς ἡμαρτηκότες ἄνθρωποι· ἄλλοι γὰρ ἁμαρτωλοὶ οὐρανοῦ, πρὸς οὓς ἡμῖν ἡ πάλη, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· ἐκεῖ γὰρ πρῶτον ἁμαρτόντες, ὕστερον καὶ ἐπὶ

γῆς

120: „ Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς
„ σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμά-
„ των σου ἐφοβήθην.

Ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν, λέγει, ὁποῦ ποιῶ εἰς τὰς κρίσεις καὶ ψήφους σου Κύριε, ἐφοβήθηκα μὲν κατὰ τὴν ψυχήν, δὲν ἔχω δὲ καὶ τὸ σῶμα συσταλμένον μὲ τὸν τοιοῦτον σωτηριώδη φόβον. διὰ τοῦτο λοιπὸν σὺ κάρφωσον καὶ νέκρωσον αὐτὸ ἀπὸ τὸν φόβον σου. διὰ νὰ μὴ μετακινῆται πλέον εἰς ἀτάκτους ὁρμάς, καὶ ἀτόπους πράξεις. (1)

121: „ Ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην·
„ μὴ παραδῷς με τοῖς ἀδικοῦσί με.

Ἐγὼ, λέγει, ἔκαμα κρίσιν δικαίαν Κύριε· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κρίμα καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἐκ παραλλήλου τιθέμενα. διὰ τοῦτο, ὡς δίκαια κρίναντα, μήμε παραδώσῃς εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύονται ἀδίκως. μηδὲ οἱ παράνομοι ἂς καταδυναστεύσουν ἐμένα τὸν ἔννομον.

122: „ Ἔκδεξαι τὸν δοῦλόν σου εἰς ἀγα-
„ θόν, μὴ συκοφαντησάτωσάν με ὑ-
„ περήφανοι.

Μακροθύμησον, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου διὰ ἀγαθόν· δηλαδή, ἵνα διὰ μετανοίας καθαρᾶς καὶ ἀληθινῆς ῥυφθῶ νὰ ἀποπλύνω τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας μου, καὶ ἂς μήμε συκοφαντήσουν οἱ ὑπερήφανοι: ἤτοι οἱ ὑπερόπται τοῦ ἰδικοῦ σου νόμου καὶ καταφρονηταί. πῶς δηλαδὴ ἐγὼ ταλαιπωροῦμαι ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ἁπλῶς καὶ κατὰ τύχην, καὶ ὄχι διὰ τὴν τολμηθεῖσαν παρ' ἐμοῦ ἁμαρτίαν. ἢ ἂς μή με συκοφαντοῦν, πῶς ματαίως μετανοῶ. ἢ πῶς ματαίως ἐλπίζω σωτηρίαν. (2)

123: „ Οἱ

γῆς τοῦτο ποιοῦσι. καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Πᾶς, φησιν, ἁμαρτωλὸς, ἐν τοῖς τοῦ νόμου παραβάταις ταχθήσεται, εἴτε βραχύ τι παραβαίνει τοῦ νόμου, εἴτε μέγα· διὰ τοῦτο ὁ Θεολόγος Ἰωάννης ἔγραψε· „ Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία· (Απ. Ἰω. γʹ. 4.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Φόβος ἄρα ψυχῇ καθάρσιον, κατὰ τὴν εὐχὴν τοῦ Προφήτου· ὡς ὅπου φόβος ἐνοικεῖ, ἐκεῖ ψυχῆς ἅπασα καθαρότης ἐνίδρυται, πάσης πονηρᾶς πράξεως ὑποφευγούσης, τῶν τοῦ σώματος μελῶν κινηθῆναι πρὸς ἀτόπους ἐνεργείας μὴ δυναμένων, διὰ τὸ τῷ φόβῳ κεκαθηλῶσθαι· ὡς γὰρ ὁ ἐμπεπηγότας ἔχων ἐν ἑαυτῷ τοὺς ἥλους τοὺς σωματικοὺς, ἀνενέργητός ἐστιν, ὑπὸ τῶν ὀδυνῶν κατεχόμενος· οὕτως ὁ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ κατειλημμένος. οὐκ ὀφθαλμῷ χρήσασθαι πρὸς ἃ μὴ δεῖ· οὐ χεῖρας κινῆσαι πρὸς ἀπηγορευμένας πράξεις· οὐχ ὅλως μικρὸν, ἢ μεῖζον ἐνεργῆσαι παρὰ τὸ καθῆκον δύναται, οἷον ὀδύνῃ τινὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν ἀπειληθέντων ἐμπεπαρμένος. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ καθήλωσον ἀντὶ τοῦ πῆξον νοεῖται, πῆξον οὖν, φησιν, εἰς ἁγνείαν τὰς σάρκας μου. καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ καθηλούμενος, σταυροῦται. ζητῶ οὖν τὸν Σταυρόν· καὶ ζητῶ, μή ποτε ὁ Σταυρός ἐστιν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ εἶπεν ὁ Σωτήρ· „ Ὃς ἂν μὴ αἴρῃ τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθῇ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν τελειότερον τὸν ἀγαπῶντα τοῦ φοβουμένου, καὶ ὅπου εἰσέλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη, ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ἐπεὶ τοίνυν εὑρίσκεται καθηλούμενος ἐκ τοῦ φόβου ὁ δίκαιος, ζητῶ· μή ποτε ὁ μὲν σταυρούμενος φοβῆται, καθηλούμενος ἐκ τοῦ φόβου· ἵνα νεκρώσῃ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἡνίκα δ' ἂν ἔλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη, καθαιρεῖται ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, θάπτεται, ἐκ νεκρῶν ἐγείρεται· ἵν' ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσῃ, οὐκέτι κατὰ φόβον, ἀλλὰ κατὰ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Πίστευσόν, φησιν, ὑποσχομένῳ τῷ δούλῳ σου· αὐτὸς ἀνάδοχος καὶ ἐγγυητὴς γενοῦ τῆς ἐμῆς ὑποσχέσεως, ὅτι σπουδάσω ἐκπληρῶσαι τοὺς νόμους· ἐπειδὴ δὲ ἀλγεινὴ ἡ συκοφαντία, καὶ μέγαν ἔχῃ μισθὸν, ῥυσθῆναι ταύτης αἰτεῖ, καὶ μάλιστα τῆς τῶν ἀλαζόνων καὶ δυνατῶν. ὅσῳ καὶ χαλεπωτέρα· ἀδικία γὰρ προσλαβοῦσα τὴν δυναστείαν, μείζονα τὴν λώβην ἐργάζεται. ἀναγκαίως δὲ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἀνάδοχον ἑαυτοῦ ὥσπερ ἐγγυητὴν γενέσθαι· ἵνα αὐτὸς καὶ φύλαξ αὐτοῦ γένηται, τηρῶν ἑαυτοῦ τὴν
ἐγ-

123: „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ „ σωτήριόν σου, καὶ εἰς τὸ λόγιον „ τῆς δικαιοσύνης σου.

Ἀτόνησαν, λέγει, καὶ ἀπέκαμον οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες εἰς τὴν βοήθειαν ἐκείνην, ὁποῦ ἐλπίζω νὰ μοὶ χαρίσῃς. καὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τῆς δικαιοσύνης σου. (1)

124: „ Ποίησον μετὰ τοῦ δούλου σου κατὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με.

Κάμε, λέγει, Κύριε, ἔλεος εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου, καθὼς εἶσαι ἐλεήμων. ἢ κάμε εὐεργεσίαν εἰς ἐμένα μὲ τὸ ἔλεός σου. καὶ ἀφ' οὗ μὲ ἐλεήσῃς, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. (2)

125: „ Δοῦλός σου εἰμὶ ἐγὼ, συνέτισόν „ με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά „ σου.

126: „ Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ: „ διεσκέδασαν τὸν νόμον σου.

Ἐγὼ εἶμαι, λέγει, δοῦλός σου Κύριε. καὶ ἂν με συνετίσῃς, θέλω γνωρίσω τὰ μαρτύριά σου. (3) Καιρὸς δὲ εἶναι εἰς ἐσένα τὸν Κύριον νὰ κάμῃς τί; ἐκδίκησιν δηλαδή. (τοῦτο γὰρ ἐλλείπει καὶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν) ἐπειδὴ καὶ οἱ παράνομοι ἐκατάργησαν καὶ παρέβηκαν τὸν νόμον σου. (4)

127: „ Διὰ

ἐγγύην, πρὸς τὸ μηδεμίαν λαβὴν παρασχεῖν τοῖς ἐνεδρεύουσιν αὐτῷ συκοφάνταις. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Πῶς συκοφαντοῦσιν αἱ πονηραὶ δυνάμεις; αὗται ἐνήργησαν ϗ ἔπεισαν· ἵνα ἁμαρτωλὸς γένωμαι· ϗ αὗται μου κατήγοροι γίνονται, ὅλην τὴν αἰτίαν τῶν ἁμαρτημάτων εἰς ἐμὲ ἀναφέρουσαι· λέγει δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ὁ ποιήσας κρίμα ϗ δικαιοσύνην. οὐ παραδίδοται τοῖς ἀδικοῦσιν αὐτόν· ἐκδέχεται γὰρ αὐτὸν δοῦλον αὐτοῦ γενόμενον ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθὸν, ϗ οὐκ ἐᾷ αὐτὸν συκοφαντεῖσθαι ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάλιν ἐνταῦθα λόγιον τὴν ὑπόσχεσιν καλεῖ· διηνεκῶς, φησι, τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν προσμένω, ϗ τῆς ὑποσχέσεως ἀναμένω τὸ τέλος· τὸ δὲ ἐξέλιπον τέθεικε, τὴν ἐπιτεταμένην ἐπιθυμίαν δηλῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τοσαύτης ἀρετῆς ἐργάτης ἐλέους τυχεῖν ἀξιοῖ, ϗ διὰ τούτου σωτηρίας ἀπολαῦσαι αἰτεῖ· ϗ οὐκ ἀπαιτεῖ μισθὸν, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν αἰτεῖ. Καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἐν τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ Θεοῦ εἰκότως ἀριθμεῖται, τὸ μαθεῖν αὐτοῦ τὰ δικαιώματα· οὐδὲ γὰρ ἄξιοι ταύτης ἐσμὲν τῆς γνώσεως, παραβάται τοῦ νόμου τοῦ κατὰ φύσιν γενόμενοι· ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διδασκόμεθα. ϗ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ὁρᾷς ὅτι μόνοι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον διδάσκονται, ὅσοι περ αὐτῷ δουλεύειν αἱροῦνται: ταῖς ἄλλαις δηλαδὴ δουλείαις ἀποταξάμενοι; ϗ τούτους συνετίζει ϗ γνῶσιν τῶν ἑαυτοῦ μαρτυρίων ἐντίθησιν (ὁ Θεὸς,) ὥστε μὴ μόνον ἀναγινώσκειν ἡμᾶς. ἀλλὰ ϗ γινώσκειν τὸ νόημα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάντες μὲν ἄνθρωποι φύσει δοῦλοι Θεοῦ· διαθέσει δὲ, οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν δεσποτείαν ἀσπασίως αἱρούμενοι· ταύτης ὢν τῆς συμμορίας ὁ Προφήτης, δοῦλον ἑαυτὸν ὀνομάζει, ϗ συνέσεως ἀξιωθῆναι παρακαλεῖ· ὥστε γνῶναι τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια. Καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Οὐδεὶς δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, δοῦλός ἐστι τοῦ Θεοῦ· ὁ οὖν δουλεύων ἐν πάσῃ πράξει ϗ διανοήσει, ποιῶν πάντα κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) οὗτος λεγέτω· „ Δοῦλός σου εἰμὶ ἐγώ· τοιοῦτος ὢν ὁ Προφήτης ἀξιοῖ μισθὸν λαβεῖν τῆς δουλείας τό· „ Συνέτισόν με· ἔστι γὰρ σύνεσις δεδομένη ἀπὸ Θεοῦ, ἣ ἀπόκειται παρὰ τῷ Θεῷ ὡς ἐν θησαυροφυλακίῳ· „ Πνεῦμα γὰρ, φησι, σοφίας ϗ συνέσεως ϗ τὰ ἑξῆς χαρίσματα ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτόν. (Ἡσ. ια'. 2.)

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ πάντα σταθμῷ ϗ μέτρῳ πρυτανεύων Θεὸς, φέρει μὲν ἐπιπλεῖστον τῶν ἀνθρώπων τὰς ἁμαρτίας· ὅταν δὲ αὐξηθεῖσαν ἴδῃ τῇ μακροθυμίᾳ τὴν πονηρίαν, τότε εὐκαίρως τὴν τιμωρίαν ἐπάγει· τοῦτο τοίνυν ϗ ἐνταῦθά φησι· καιρὸς διαναστῆναι εἰς ἐπικουρίαν ὦ Δέσποτα, τῶν ἀδικουμένων· καιρός σοι τῷ Κυρίῳ τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν· κομιδῇ γάρ σου τὸν νόμον ἐπάτησαν οἱ πολέμιοι· ὑπεμφαίνει δὲ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον

δ

127: „ Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντο-
„ λάς σου ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπά-
„ ζιον.

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ παράνομοι ἄνθρωποι διεσκέδασαν τὸν νόμον σου. διὰ τοῦτο ἐγὼ, τὸν ἠγάπησα περισσότερον ἀπὸ τὸ χρυσάφι, καὶ ἀπὸ τοὺς τιμίους λίθους, καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν πλοῦτον. (1)

128: „ Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντο-
„ λάς σου κατωρθούμην, πᾶσαν ὁ-
„ δὸν ἄδικον ἐμίσησα.

Ἐγὼ, λέγει, ἐδυνόμην καὶ ἐπρόκοπτον· ὄχι εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην τὴν μερικὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ εἰς ὅλας ἁπλῶς τὰς ἐντολάς σου Κύριε. ἐπρόκοπτον δὲ εἰς ὅλας διὰ νὰ θεραπεύσω ἐσένα, ὁποῦ τὰς ἐπρόσταξες ὅλας. διατὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ παραβαίνουν κἂν μίαν ἀπὸ αὐτὰς, παροργίζουν ἐσένα. οὐ μόνον δὲ ἐπρόκοπτον εἰς ὅλας τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ καὶ ἐμίσησα καθε στράταν κακίας. διατὶ ὅποιος ἀγαπᾷ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μισεῖ καθε κακίαν, ἥτις εἶναι ἐναντία εἰς τὰς ἐντολάς. ἀσύμφωνα γὰρ καὶ ἀσυμβίβασα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσθένεια. καὶ εἰς ἕνα ὑποκείμενον δὲν ἠμποροῦν νὰ εὑρεθοῦν καὶ τὰ δύω. (2)

129: „ Θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου, διὰ
„ τοῦ-

———

ϗ τὴν κλῆσιν τοῦ νέου λαοῦ, λέγων· καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν· ὅτε τὸν νόμον σου οἱ παραλαβόντες αὐτὸν διεσκέδασαν: τουτέστιν οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· „ Καιρῷ γὰρ, φησι, δεκτῷ ἐπήκουσά σου ϗ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Διασκεδάζουσι τὸν νόμον, οἱ μὴ μίαν παρανομίαν, διαφόρους δὲ ϗ πολλὰς ἐργαζόμενοι, ϗ πάντας εἰς πολυσχιδεῖς κακίας ἐρεθίζοντες· ὅταν ἄρχοντες οὗτοι μάλιστα τῶν λαῶν τυγχάνωσιν. ἢ διδάσκαλοι· τότε τοίνυν χρὴ δικαιοπραγεῖν, ϗ τὸν ἑαυτοῦ τινα βίον ῥυθμίζειν μετὰ σπουδῆς εἰς εὐσέβειαν.

(1) Λέγει γὰρ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τοῦ σοῦ κατεφρόνησαν νόμου· ἐγὼ δὲ ἀξιεραστοτέρας ἡγοῦμαι τὰς σὰς ἐντολὰς χρυσίου ϗ λίθων πολυτελῶν· τῶν γὰρ τιμίων λίθων ἐστὶν ὁ τοπάζιος· ἀπὸ τοῦ ἑνὸς γὰρ λίθου τοῦ τοπαζίου, ὃν εἰκὸς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον προτιμᾶσθαι, παρεδήλωσεν ἅπαντας. λέγεται δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, ὁ λίθος οὗτος διαυγέστατος εἶναι ϗ ὑποχλωρίζων, ἐν Τοπάζῳ πόλει Ἰνδικῇ εὑρισκόμενος· τριβόμενος δὲ ἐν ἰατρικῇ ἀκόνῃ, οὐκ ἐρυθρὸν ἀποδίδωσι κατὰ τὸ χρῶμα χυλὸν, ἀλλὰ γαλακτώδη· ἐμπίπλησι δὲ κρατῆρας, ὅσας ἂν ἐθέλῃ ὁ ὑποτρίβων· ϗ οὔτε τῷ σταθμῷ, οὔτε τῇ περιφερείᾳ ἐλαττοῦται· ὃ ϗ παράδοξον· ἡ μέν τοι τοῦ Πτολεμαίου μήτηρ, ἐφ᾽ οὗ ἡρμηνεύθη ἡ Θεία Γραφὴ, ἰδοῦσα τὸν λίθον τοῦτον, ἥσθη τῷ θαύματι· ϗ συναγαγοῦσα αὐτὸν, τίμιον πεποίηκε. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι τὸ τοπάζιον ἔχει χρῶμα ὅμοιον τῷ τοῦ χρυσίου, ϗ διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ χρυσίου ὁ Δαβὶδ αὐτὸ συνηρίθμησε. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ταῦτα συνᾴδει τῷ· „ Ἀγαθόν μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου ϗ ἀργυρίου· ϗ τῷ· „ Λάβετε παιδείαν ϗ μὴ ἀργύριον, καὶ γνῶσιν, ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον (Παρ. η΄. 10) κρείσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν. ὁ δὲ Ὠριγένης, τὸ διὰ τοῦτο ἀποδίδει εἰς τὸ καιρὸς τοῦ ποιῆσαι: ἤτοι ἐπειδὴ εἶναι καιρὸς νὰ κάμῃς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν διασκεδασάντων τὸν νόμον σου Κύριε, διὰ τοῦτο ἐγὼ φοβούμενος νὰ μὴ περιπέσω εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς σῆς ἐκδικήσεως, ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ πάντα τὰ τίμια.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας· „ Θαυμασίως δὲ εἴρηται τό, πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην, τοῦτο γὰρ τελειότητος· τῷ δὲ τοιούτῳ ἕπεται τὸ μισῆσαι πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον, ἑκάστης ἀρετῆς τὴν ἀντικειμένην κακίαν φυγαδευούσης· ἐπεὶ μηδὲ οἷόν τε ἦν, ϗ πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἀγαπᾶν, ϗ τὰς ἐντολάς· ἀλλὰ τῶν δυοῖν τὸ ἕτερον· τί δὲ βούλεται τὸ, κατωρθούμην; ἀποκρίνεται ὁ Εὐσέβιος ϗ Ὠριγένης· „ Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ συμπληρώσασα τὸν λόγον, ἐν κακίᾳ γίνεται· ἐπὰν οὖν γένηται ἡ κακία, ϗ στρεβλωθῇ ἡ ψυχὴ, δεῖται κατορθώσεως· τὸ δὲ ὅλως ψυχὴν ἐνταῦθα κατορθωθῆναι, ἀμήχανόν ἐστι χωρὶς πασῶν τῶν ἐντολῶν· εἰ μέν τοιγε σκολιὰ παραληφθείη ἡ ψυχὴ, οὐκέτι ἐντολαῖς κατορθωθήσεται· ἀλλὰ πυρὶ, ἢ σκότῳ, ἢ διχοτομίᾳ, ἤ τινι τῶν σκυθρωποτέρων. ἔφη δὲ ὁ Κυρήνης Συνέσιος· „ Τὸ ἀντικειμένως ἔχειν πρὸς παντοδαπὴν πονηρίαν, οἰκεῖως ἐστιν ἔχειν πρὸς παντοδαπὴν ἀρετήν.

„ τοῦτο ἐξηρεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχή „ μου.

Θαυμασταὶ, λέγει, εἶναι αἱ ἐντολαί σου Κύριε. διότι, πῶς δὲν εἶναι θαυμασταὶ αὐταὶ, ὁποῦ διδάσκουσι μὲν, κάθε εἶδος ἀρετῆς, διώκουσι δὲ, κάθε εἶδος κακίας, κατὰ τὸν Δίδυμον; διὰ τοῦτο δὲν ἠρεύνησεν αὐτὰς ἁπλῶς ἡ ψυχή μου, ἀλλὰ ἐξηρεύνησε: μὲ ὅλην δηλαδὴ τὴν δυνατὴν τελειότητα καὶ ἀκρίβειαν.

130: „ Ἡ δήλωσις τῶν λόγων σου φωτιεῖ „ καὶ συνετιεῖ νηπίους.

Ἡ ἐξήγησις, λέγει, καὶ φανέρωσις τῶν λόγων σου Κύριε, φωτίζει καὶ συνετίζει καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὄντας νηπίους καὶ ἀδιακρίτους κατὰ τὴν ἡλικίαν. πολλῷ δὲ μᾶλλον φωτίζει τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἔχοντας μέτρα λόγου καὶ διακρίσεως. ἢ φωτίζει τοὺς νηπίους κατὰ τὸν νοῦν. ἢ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας, ὡς νεοπαγεῖς καὶ νηπίους εἰς τὴν Θεογνωσίαν: καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, φωτίζει τὸν νέον λαόν. (2)

131: „ Τὸ στόμα μου ἤνοιξα καὶ εἵλκυσα „ Πνεῦμα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐ„ πεπόθουν,

Τὸ στόμα, λέγει, τῆς ψυχῆς μου: ἤτοι τὴν διάνοιάν μου κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἔκλεισα μὲν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμούς. ἤνοιξα δὲ αὐτὸ, εἰς τοὺς ἀγαθοὺς λογισμούς. καὶ διὰ τοῦτο ἐτράβηξα εἰς τὸν ἑαυτόν μου Πνεῦμα συνέσεως καὶ χάρισμα σοφίας. τὸ δὲ ἐπεπόθουν, καὶ τὸ ἐξηρεύνησα, καὶ τὸ ἐπήλπισα, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, ὁποῦ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ, ἑνωμένα ὄντα μετὰ προθέσεως εἶναι δηλωτικὰ ἐπιτάσεως καὶ ὑπερβολῆς. ἤγουν ἐπόθουν τὰς ἐντολάς σου ὑπερβολικά. ἠρεύνησα τὰς ἐντολάς σου πολλά. ἤλπισα εἰς τὰς ἐντολάς σου δυνατά. (3)

(1) „ Οἱ μὲν ἄλλοι. φησὶν ὁ Θεόδωρος, χρυσίον θαυμάζουσι ϗ λίθους· ἐγὼ δὲ θαυμάσιον ϗ μόνον καλὸν ἐπιστάμενος τὰ θεῖα προστάγματα, τούτων ἔχομαι· ϗ θησαυροῦ παντὸς μᾶλλον διαφυλάττω· „ Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ὠριγένην, πολὺν ἔχουσι νοῦν, τούτου χάριν, οὐχ ὡς ἔτυχεν αὐτοῖς προσέχω, ἀλλ' ἐπιτεταμένως ἐξερευνᾷ αὐτὰ ἡ ψυχή μου· ἕως οὗ τὴν ἀκραιφνεστάτην τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν ἕξω ἀλήθειαν. „ Οὐ μάτην δὲ τούτων ἠράσθη ὁ Δαβὶδ. λέγει ὁ Χρυσόστομος ϗ Θεοδώρητος· ἀξιάγαστα γάρ ἐστι ϗ ἱκανὰ καταθέλξαι, ϗ εἰς ἔρωτα διεγεῖραι τοὺς κατιδεῖν δυναμένους,

(2) Ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν· „ Ἄνοιγμα ῥημάτων, ἀντὶ τοῦ, ἡ δήλωσις τῶν λόγων σου. ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Θύρα τῶν λόγων σου· τῷ σῷ, φησὶν ὁ Θεοδώρητος ϗ Εὐσέβιος, καταυγαζόμενος φωτὶ, ταύτην ἐδεξάμην τὴν γνῶσιν τῶν ἐντολῶν σου, ὡς διὰ θύρας, τῆς εἰσαγωγῆς ϗ πρώτης ἀνοίξεως ϗ παραδόσεως τῶν λόγων σου· ταῦτα δὲ ἐκβέβηκε κατὰ τὴν ἐπιδημίαν Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἐλήλυθε πληρῶσαι τὸν νόμον ϗ τοὺς Προφήτας, ϗ πάντας τοὺς ἐν αὐτοῖς λόγους ἐφανέρωσε· τοῦτο μὲν, ἐκβάσει πληρῶν τὰς προφητείας· τοῦτο δὲ, ἀνακαλύπτων τὸν νόμον, ἐπὶ τῷ μηκέτι γράμματα ϗ σκιὰν, ἀλλὰ πνευματικὸν αὐτὸν ὁρᾶσθαι· ὅθεν ἔλεγε περὶ τῶν Ἀποστόλων· „ Ἐξομολογοῦμαί σοι Πάτερ, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν ϗ συνετῶν ϗ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Νηπίους νοήσεις τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ κατεχομένους, ϗ βρέφεσιν ἐοικότας· τούτους γὰρ ὁ λόγος σου συνέσεως ἐμφορεῖ. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Δήλωσιν φορῶν ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ λογείῳ προσετάχθη καὶ ἀλήθειαν· αὕτη τοίνυν ἡ δήλωσις φωτιεῖ ϗ συνετιεῖ νηπίους.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Χρὴ τοίνυν πνευματικῆς ἀκολουθίας ὑπολαμβάνειν, τῇ δι' ἔργων φιλοσοφίᾳ καθᾶραι πρότερον ἑαυτὸν, εἶτα τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξαντα, ἑλκύσαι πνεῦμα, εἶτα ἐξερεύξασθαι λόγον ἀγαθὸν, ϗ λαλεῖν Θεοῦ σοφίαν τελείαν ἐν τοῖς τελείοις. ϗ ὁ ἅγιος Νεῖλος· „ Ὅταν καθάπερ μικρὰ χελιδὼν τὸ

στόμα.

Στάσις Β.

132 : „ Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν „ με, κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπώντων „ τὸ ὄνομά σου.

Κάθε ἄνθρωπος χρειάζεται πάντοτε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. ὅθεν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ. ἐπίβλεψον εἰς ἐμένα, ὁποῦ πειράζομαι καὶ θλίβομαι. καὶ ἐλέησόν με κατὰ τὸ κρίμα: ἤγουν κατὰ τὸν ὅρον καὶ τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ ἔχεις εἰς τοὺς ἀγαπῶντάς σε. κρίνας δηλαδὴ καὶ ἀποφασίσας νὰ ἐλεῇς αὐτοὺς καὶ νὰ βοηθῇς. καὶ μάλιστα, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς. (1)

133 : „ Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον κα„ τὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ μὴ κατα„ κυριευσάτω μου πᾶσα ἀνομία.

Ὁμάλισον, λέγει, Κύριε, καὶ ἴσασον τὴν στράταν τῆς ζωῆς μου, κατὰ τὴν στράταν τοῦ θείου νόμου σου, καὶ ἂς μὴ με καταδουλώσῃ κάθε ἀνομία, ὥστε ὁποῦ καὶ νὰ πράξω αὐτήν. διότι κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. (Ἰω. Η. 34) ἢ ἂς μὴ μὲ κατακυριεύσῃ ἀνόμος ἄνθρωπος, ὥστε ὁποῦ νὰ με κάμῃ ὑπόδουλόν του. πᾶσα δὲ ἀνομία εἶπεν: ἤτοι ὁποία καὶ ἂν ἦναι. ταυτὸν εἰπεῖν, οὐδεμία ἀνομία ἂς μὴ μὲ κατακυριεύσῃ. (2)

134 : „ Λύ-

στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξαμεν, ἐπιφοιτήσασα τοῦ Κυρίου ἡ χάρις. τροφὴν ἐπιδίδωσι, καθάπερ νεοσσῷ τινι κεχηνότι. κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Γρηγόριον καὶ Βασίλειον. „ Δύναται εἶναι ψυχῆς στόμα ἡ διανοητικὴ αὐτῆς δύναμις. ᾗ διανοουμένη προφέρει τὸν ἐν διανοίᾳ λόγον. ἵν' οὖν μὴ ἐκ ψιλῆς τῆς ἑαυτοῦ νοήσεως ὁ Προφήτης ἀπαγγέλλῃ. ἀλλὰ καὶ ἐκδιδομένων αὐτῷ θεόθεν λόγων, ἀνοίγει τὸ στόμα λόγῳ Θεοῦ, ἵνα λάβῃ λόγον ἐν ἀνοίξει στόματος. οὐδὲν δὲ διαφέρει εἰπεῖν, λαβεῖν λόγους, ἢ ἑλκύσαι Πνεῦμα. τὰ γὰρ τοῦ Κυρίου ῥήματα, Πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστι. καὶ τὴν αἰτίαν δὲ ἀποδέδωκε τοῦ διὰ τοῦ στόματος ἑλκύσαι τὸ παρὰ Θεοῦ Πνεῦμα, εἰπών. „ Ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν. αὐτῆς τῆς ἐπιποθήσεως τῶν ἐντολῶν ἐπισπωμένης, καὶ ἐφελκομένης τὸ Πνεῦμα, ἐφιπτάμενον πᾶσι τοῖς τὰς ἐντολὰς ποθοῦσιν. ὅθεν εἶπεν ὁ Ὠριγένης. „ Μισθὸς ἄρα τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος, ἡ φράσις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ κατόρθωσις.

(1) Σαφέστερον δὲ εἶπεν ὁ Θεοδώριτος. „ Τῆς θείας εὐμενείας ἱκετεύει τυχεῖν. οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς εἴωθεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν παρέχειν τὸν ἔλεον. ὡς γὰρ κέκρικας, φησι, καὶ ὅρον ἔθου ἐπιβλέψαι, καὶ πολλῆς ἐπισκοπῆς ἀξιῶσαι τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὄνομά σου, οἳ ἐπαναβεβήκασι τοὺς φοβουμένους. οὕτω με τῆς αὐτῆς ἀξίωσον ἐπισκοπῆς, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐλέους. μετὰ τῆς ἴσης ψήφου, μετὰ τοῦ αὐτοῦ κρίματος. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Τιμόθεον. „ Τῶν ἐλεουμένων ὑπὸ Θεοῦ, οἱ μὲν, ἐλεοῦνται διὰ μετανοίας, ἄρτι ἁμαρτιῶν ἀναχωροῦντες καὶ ἐξομολογούμενοι. οἱ δὲ, ἐπὶ τῷ προκόπτοντας, σπεῦσαι ἐπὶ τὸ τέλος αὐτὸ τῆς ἀρετῆς. αἰτεῖ οὗτος ἐλεηθῆναι, οὐ κατὰ τὸ κρίμα τῶν μετανοούντων, ἀλλὰ τῶν κατ' ἀρετὴν προκοψάντων. διὸ καὶ παῤῥησιάζεται ὀφθῆναι τῷ Κυρίῳ. ἐπίβλεψον γάρ, φησιν, ἐπ' ἐμέ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἡμῶν δὲ προεισφερόντων τὴν προθυμίαν, καὶ Θεοῦ παρέχοντος τὴν βοήθειαν καὶ τὴν πορείαν εὐθύνοντος, χώραν οὐκ ἔχει τῆς ἁμαρτίας ἡ δυναστεία. ὁ δὲ Βασίλειος οὕτω φησι. „ Καὶ σὺ ὁδοιπόρος εἶ, ὅμοιος τῷ εὐχομένῳ. „ Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον. πρόσεχε μὴ παρατραπῇς τῆς ὁδοῦ: μὴ ἐκκλίνῃς δεξιὰ, ἢ ἀριστερά. ὁδῷ βασιλικῇ πορεύου. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος. „ Ἡμᾶς δεῖ προτίθεσθαι τὴν ἀγαθὴν ὁδὸν, ἄρξασθαί τε αὐτῆς. Θεοῦ δὲ τὸ κατευθῦναι τοὺς ὁδεύοντας. ἐὰν γὰρ αὐτὸς κατευθύνῃ τὴν ὁδὸν, καὶ τὴν ἡμετέραν κυβερνήσῃ πολιτείαν. κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ προβαίνει. καὶ οὐδεμία ἁμαρτία ἡμῶν κατακυριεῦσαι δύναται. τὸ λόγιον γὰρ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, κατευθύνει τὰ διαβήματά μου, ἐκ κακίας καὶ ἀγνοίας, εἰς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν τῆς ἀληθείας διαβαίνοντος. Σημείωσαι, ὅτι τοῦτο ὁποῦ λέγουσιν ἐδῶ ὅ, τε Θεοδώριτος καὶ Εὐσέβιος: ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς προεισφέρομεν τὴν προθυμίαν εἰς τὰ καλὰ, καὶ ἀρχόμεθα τῆς ἀγαθῆς ὁδοῦ. τοῦτό φημι τὸ λέγουσι κατὰ τὸ πρόχειρον νόημα. κατὰ δὲ ἀκρίβειαν. ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ ἀρχίζει, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ τελειόνει κάθε καλόν. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ δυναμόνει μὲ τὴν χάριν του τὴν θέλησιν καὶ προθυμίαν μας εἰς τὸ νὰ θέλωμεν τὰ καλά. ὅθεν ὁ Παῦλος ταῦτα βεβαιῶν λέγει. „ Ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ (Φιλιπ. α'. 6.) καὶ πάλιν. „ Ὁ Θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν

134 : „ Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, διὰ μήτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι συκοφαντήσουν ἐμένα, μήτε ἐγὼ ἐκείνους. διατὶ ἡ συκοφαντία εἶναι πρᾶγμα βαρὺ καὶ δυσκολοϋπόφερτον. καὶ προξενεῖ πολλαῖς φοραῖς εἰς τοὺς μικροψύχους ἀπόγνωσιν, καὶ ἄρνησιν τῆς ἄνωθεν Προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν λύτρωσιν δὲ ταύτην τὴν ἐκ τῆς συκοφαντίας, ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ νὰ προσφέρῃ ἀμοιβὴν εἰς τὸν Θεὸν, τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν του. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. λύτρωσαί με Κύριε, ἀπὸ τὴν συκοφαντίαν, ὅπου με ἐνοχλεῖ, καὶ θέλω φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. διατὶ ἡ συκοφαντία συνηθίζει νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς μικροψύχους ἀνθρώπους καὶ ὀλιγοπίστους, ἀπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. (1)

135 : „ Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Φανέρωσον, λέγει, εἰς ἐμένα Κύριε, τὴν ἐποπτικήν σου δύναμιν: ἤτοι ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου· διατὶ ἐὰν ἐσὺ δὲν με διδάξῃς, ἐγὼ ἀφ' ἑαυτοῦ μου δὲν δύναμαι νὰ τὰ μάθω. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ Ἀθανάσιον. πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ υἱὸς, „ ὁ ἑωρακὼς γὰρ, φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰω. ιδ. 9) ἐπειδὴ καὶ χαρακτὴρ τοῦ Πατρὸς ὀνομάζεται. παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Πατέρα νὰ ἐμφανίσῃ τὸν υἱόν του σεσαρκωμένον. ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ ἐνανθρωπήσῃ, καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ δικαιώματα τοῦ Εὐαγγελίου τοιουτοτρόπως, καθὼς μέλλει νὰ τὰ νομοθετήσῃ. (2) ἢ ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν Πατέρα, νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν τὸν Υἱόν του, διὰ νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ Εὐαγγελικά του προστάγματα.

136 : „ Διεξόδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξαν τὸν νόμον σου.

Διέξοδοι ὑδάτων λέγονται, τὰ ρυάκια καὶ τὰ κοιλώματα, ὅπου γίνονται ἀπὸ τὸ νερόν. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου δακρύοντες, ἔβγα-

κειν ἢ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας (Φιλιπ. β'. 13.) ἢ ὁ Σολομῶν· „ Καὶ ἑτοιμάζεται θέλησις παρὰ Κυρίου (Παρ. η'. 35.) ἢ ὁ Κύριος δὲ εἶπε· „ Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν (Ἰωάν. ιε'. 15.)

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Οὐκ ἔςι πόνος ψυχῆς βαρύτερος συκοφαντίας, ἄν τε εἰς πίςιν, ἄν τε εἰς βίον τὶς συκοφαντῆται· ὅθεν γέγραπται· ἡ Συκοφαντία περιφέρει σοφὸν (Ἐκκλ. ζ'. 8.) ἢ οὐδεὶς ταύτης καταφρονεῖν δύναται, εἰμὴ μόνος ὁ εἰς τὸν Θεὸν ἀποβλέπων, ὡς Σουσάννα, τὸν μόνον δυνάμενον, ἢ ἀνάγκης ῥύσασθαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πληροφορῆσαι, ἢ τὴν ψυχὴν τῇ ἐλπίδι παραμυθήσασθαι. ἰςέον δὲ κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ὅτι ἢ ὁ Δεσπότης Χριςὸς τοὺς ὀνειδιζομένους ἢ συκοφαντουμένους, ζηλωτοὺς ἢ μακαρίους ἐκάλεσεν, εἰπών: „ Μακάριοί ἐςε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ἢ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι· ἀλλὰ ἢ εὔχεσθαι παρεγγύησε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· συμβαίνει τοίνυν τοῖς Εὐαγγελικοῖς λόγοις ἢ τοῦ Προφήτου ἡ προσευχή· δέεται γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἀπὸ συκοφαντίας ῥυσθῆναι· ἢ μισθὸν τοῦ λελυτρῶσθαι, μᾶλλον δὲ εὐχαριςίαν, ἐπισχνεῖται τὴν τῶν ἐντολῶν φυλακήν· ὡς μέγα οὖν τὸ δῶρον, οὕτω ἢ τὸ ἀνταπόδομα, ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ συκοφαντίαν λέγει τὴν τῶν αἱρετικῶν διδασκαλίαν, ἢ τὴν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· ἐντεῦθεν δ' ἂν ἄνθρωποι τροπικῶς, ὅ, τε Διάβολος, ἢ αἱ κατ' αὐτὸν Δυνάμεις πονηραὶ, ἀφ' ὧν τῆς συκοφαντίας, μόνον τοῦ Θεοῦ λυτροῦσθαί ἐςι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἀσώματον τὸ θεῖον ἢ ἁπλοῦν ἢ ἀσύνθετον· σωματικώτερον δὲ ἢ παχύτερον ἡ θεία Γραφὴ περὶ αὐτοῦ διαλέγεται, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων μετροῦσα τοὺς λόγους· πρόσωπον τοίνυν τοῦ θείου προσώπου τὴν ἐπιφάνειαν νοητέον, τὴν λύσιν τῶν λυπηρῶν ἢ τὴν τῶν ἀγαθῶν χορηγίαν.

ἐξεθούλωσαν καὶ ἔκαμαν κοιλώματα: ἤτοι ἐξηράνθησαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δακρύων, ὁποῦ ἐκβάλλουσι. διατί; διατὶ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι δὲν ἐφύλαξαν τὸν νόμον σου Κύριε. ὅλην γὰρ τὴν νύκτα ἐγὼ λέγει, ἔκλαιον καὶ ἐθρήνουν τοὺς ἀθλίους αὐτούς. νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. οἱ ὁποῖοι παρανομήσαντες, ἐθανάτωσαν τὸν Χριστόν. τούτους γὰρ ἐθρήνει ὁ Δαβὶδ ὡς ὁμογενεῖς (1)

137: „ Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρί-
„ σεις σου.

Τοῦτο τὸ ῥητόν: ἤγουν τὸ, δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου. εἶναι καλὸν καὶ συμφέρον νὰ νοοῦμεν, καὶ νὰ λέγωμεν πάντοτε εἰς καθε περίςασιν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ νὰ πιςεύωμεν καὶ νὰ ὁμολογῶμεν αὐτό. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἔχωμεν κατὰ νοῦν, δὲν θέλομεν ταραχθῶμεν, ὅταν βλέπωμεν μερικὰ πράγματα νὰ συγχωροῦνται παρὰ Θεοῦ. πιςεύοντες, ὅτι ὅσα συγχωρεῖ ὁ Θεὸς νὰ γίνωνται, εἶναι μὲ δικαίαν κρίσιν αὐτοῦ.

138: „ Ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύ-
„ ριά σου καὶ ἀλήθειαν σφόδρα.

Ἐπρόσαξες, λέγει, Κύριε, νὰ φυλάττωνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων αἱ ἐντολαί σου. διατὶ αὐταὶ εἶναι αὐτόχρημα δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια. ἢ λέγει, ὅτι ἐπρόσαξες τὰ μαρτύριά σου Κύριε, πολλὰ δίκαια καὶ ἀληθῆ. διατὶ ὁ νόμος ἀνταμείβει τὸν καθ' ἕνα, καὶ τὸν ἐνάρετον καὶ τὸν ἁμαρτωλόν, ὅθεν καὶ ἀληθεύει εἰς τὰς ὑποσχέσεις του. (2)

139: „ Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλός σου. ὅτι ἐπε-
„ λάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί-
„ μου.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ καταφρονῆσαι Κύριε, ἐγὼ κατατήκομαι καὶ ἀναλύω ἀπὸ τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῖον λαμβάνω διὰ τὴν ἐδικήν σου καταφρόνησιν· ἢ λέγει, ὅτι ἡ διὰ τὴν καταφρόνησιν τῶν ἐντολῶν σου γενομένη δικαία ὀργή σου, αὐτὴ καταξηραίνει καὶ ἀναλύει με. ἐπειδὴ ἀλησμόνησαν τὰς ἐντολάς σου καὶ δὲν μελετοῦν αὐτὰς οἱ παράνομοι ἄνθρωποι· οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἔγιναν ἐχ-

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ Ἀποςολικὸς καὶ οὗτος ὁ νόμος· „ Πενθήσω γάρ, φησι, πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων καὶ μὴ μετανοησάντων. καὶ· „ Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; καὶ πάλιν· „ Εἰ πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· τὴν Εὐαγγελικὴν τοίνυν ὁ Προφήτης μετέρχεται τελειότητα, τὰς τῶν ἄλλων παρανομίας ὀλοφυρόμενος· οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ διαιρέσεις ὑδάτων κατέφερον· διεξόδους γὰρ ὑδάτων τὸ πλῆθος τῶν δακρύων ἐκάλεσεν· ἀντὶ τοῦ κρουνηδὸν ἔφερον τὰ δάκρυα, τὰς τῶν ἀνθρώπων παρανομίας θεώμενος. Σημείωσαι, ὅτι ἐν ἄλλοις γράφεται εἰς πρῶτον πρόσωπον· „ Οὐκ ἐφύλαξα: ἐγὼ δηλαδὴ τὸν νόμον σου, ἁμαρτήσας, καὶ διὰ τοῦτο θρηνῶ καὶ δακρύω· ἴσως δὲ εἰς τὸ διεξόδους ὑδάτων εὑρίσκεται ἡ διὰ πρόθεσις ἐν συντάξει, καὶ ὄχι ἐν συνθέσει· διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· διὰ τὰς ἐξόδους τῶν ὑδάτων· ἤτοι τῶν δακρύων, κατέδυσαν καὶ ἐξηράνθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δικαίως ἅπαντα διέπεις, ὦ Δέσποτα, καὶ τῶν ἀνθρώπων κηδόμενος καὶ δικαιοσύνης ἐργάτας ἀποφῆναι βουλόμενος, καὶ νόμον ἔδωκας, καὶ διαμαρτύρῃ τοῖς παραβαίνουσιν, ὁποίας τίσουσι δίκας· καὶ ὑπισχνῇ τοῖς φυλάττουσι τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις· καὶ βεβαιοῖς τὰς ἐπαγγελίας τοῖς ἔργοις· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἀλήθειαν σφόδρα· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Διὰ τοῦτο εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου· ἐπεὶ δίκαιος ὤν, κατὰ τοὺς τῆς δικαιοσύνης κανόνας εὐθυτάτους ὄντας, κρίνεις πάντας τοὺς δεξαμένους τὰ κρίματά σου· τοῦτο τὸ ῥητόν: ἤτοι τὸ „ Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου γράφουσιν αἱ ἱςορίαι, ὅτι ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος εἰς τὸν φόνον τῆς γυναικός του, καὶ τῶν καθέτου τέκνου.

ἐχθροί μου. (1)

140: „ Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου, σφό-
„ δρα, καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν
„ αὐτό.

Ὁ νόμος σου, λέγει, Κύριε, εἶναι καθαρώτατος καὶ ἄμεμπτος, καθὼς εἶναι καθαρὸν καὶ τὸ πυρωθὲν χρυσάφι εἰς τὸ χωνευτήριον. εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν ια Ψαλμόν. „ Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἁγνά· ἀργύριον πεπυρωμένον. ἠγάπησε δέ, εἶπε, τὸν νόμον σου μόνος ἐκεῖνος, ὁποῖος εἶναι δοῦλος καὶ θεράπων σου. καὶ ὁποῖος μετὰ φόβου σὲ λατρεύει. (2)

141: „ Νεώτερος ἐγώ εἰμι καὶ ἐξουδενω-
„ μένος, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐ-
„ πελαθόμην.

Κατὰ τὴν Ἱστορίαν, ὁ Δαβὶδ ἦτον νεώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους του ἀδελφούς: ὅθεν καὶ ἐκαταφρονήθη ἀπὸ τὸν πατέρα του διὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον καὶ νεαρὰν ἡλικίαν του, ὅταν ὁ Σαμουὴλ ἐπήγε διὰ νὰ χρίσῃ αὐτὸν βασιλέα, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Σαοὺλ νεώτερος ἦτον ὁ Δαβίδ, καὶ ἐξουθενεῖτο παρ' αὐτοῦ καὶ ἐδιώκετο. μὲ ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἐξουθενημένος, περισσότερον ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἐνθυμεῖτο καὶ ἐμελέτα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, ὁ ὁποῖος, ἦτον μὲν ἐξουδενωμένος καὶ καταφρονημένος ἀπὸ τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, τηρεῖ ὅμως καὶ φυλάττει τὸν παλαιὸν νόμον, περισσότερον ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων: τὸ ἠθικὸν δηλαδὴ μέρος τοῦ νόμου, τὸ περιέχον τὸν δεκάλογον, καὶ οὐχὶ τὸ τελετουργικόν, τὸ διορίζον περὶ διαφόρων θυσιῶν καὶ καθαρισμῶν. (3)

142: „ Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς
„ τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀ-
„ λήθεια.

Ἡ δικαιοσύνη σου, λέγει, Κύριε, εἶναι δι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ τοὺς παρανομίᾳ συζῶντας ὁ Προφήτης θρηνεῖ, καὶ καταφρονούμενον ὁρῶν τὸν Νομοθέτην, ἐνδίκως ἀγανακτεῖ· οὗτος ὁ ζῆλος τὸν Φινεὲς ἀνεκήρυξεν· οὗτος τὸν μέγαν Ἠλίαν ἀοίδιμον ἀπειργάσατο, λέγοντα· ζηλῶν ἐζήλωκα Κυρίῳ Παντοκράτορι· τούτῳ πυρπολούμενος ὁ θεῖος Στέφανος, τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν διήλεγχε· τοῦτον ἐν ἑαυτῷ περιφέρων ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καθάπτεται Κορινθίων λέγων· „ Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλῳ· καὶ πάλιν ἐβόα· „ Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Ὁ μὲν τοῖς ἁγνοῖς καὶ πεπυρωμένοις τοῦ Θεοῦ λογίοις, τοῖς θερμοῖς καὶ μηδὲν ἔχουσιν ὑδαρές, ἢ ἀπεψυγμένον καυθεὶς τὴν καρδίαν, ἐν τῷ διανοιγῆναι αὐτῷ τὰς Γραφάς, νοῦν ἔχει Χριστοῦ· ὁ δὲ τὸν ζέοντα καὶ διάπυρον τοῦ Θεοῦ λόγον οὐκ ἔχων, τὸν ποιοῦντα τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν τῷ Πνεύματι ζέοντας, ἀπεψυγμένος ἂν εἴη καὶ νεκρός· ψυγήσεσθαι γὰρ τὴν ἀγάπην τῶν πολλῶν, διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, καὶ ὁ Κύριος ἔφη. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἄδολος [illegible] ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος, ὡς αὐτῷ πεπυρωμένος τῷ Πνεύματι· διόπερ οὐ κολακείαν, οὐκ εἰρωνείαν κέκτηται· ἀλλὰ φανερῶς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐλέγχει· τοὺς ἀμελοῦντας κόπτει· ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον· τοῦτον τοίνυν, εἴπερ ἐσμὲν δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν· μὴ δολοῦντες, καθαρὸν δὲ προφέροντες, καθάπερ ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος χωνείας ἐδεξάμεθα· καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Τί δεῖ φρονεῖν περὶ τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ; ὅτι ἐστὶν ἐξητασμένα· ὅτι οὐδεμία συλλαβὴ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε παρέρριπται ἐν ταῖς Γραφαῖς· ἀλλὰ πάντα οὕτως ἐστὶ γεγραμμένα, ὡς τὸ πεπυρωμένον ἀργύριον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ διδάσκει ἡμᾶς μὴ καταφρονεῖν μηδεμιᾶς κεραίας, γεγραμμένης ἐν τῇ Γραφῇ, λέγων· „ Ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Νεώτερος δὲ καὶ ὁ τοῖς θείοις λογίοις στοιχειούμενος, καὶ ἐξουδενωμένος διὰ τὰ τα-

δικαιοσύνη αἰώνιος, καὶ δικαιοσύνη κυρίως· διατὶ ἐκεῖνον, ὁποῦ ἐσὺ ἤθελες δικαιώσῃς αἰωνίως, δικαίως καὶ κυρίως αὐτὸν δικαιώνεις. ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων δικαιοσύνη, δὲν εἶναι κυρίως δικαιοσύνη. διατὶ αὐτὴ εἶναι καὶ πρόσκαιρος, καὶ ταῖς περισσότεραις φοραῖς σφάλλει καὶ ἐκπίπτει τοῦ δικαίου καὶ ὀρθοῦ λόγου. ὁ νόμος σου δὲ, εἶναι ἀλήθεια αὐτόχρημα. διατὶ ἀληθεύει πολλὰ εἰς ὅλα τὰ λόγιά του. νοεῖται δὲ ἀλήθεια καὶ ἡ εὐθύτης: ἤτοι ἡ ὀρθότης, κατὰ τὸ. „ Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου: ἤτοι ὀρθαὶ καὶ ἀληθιναί. εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ιϛ Ψαλμόν. „ Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό. (1)

143: „ Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὕροσάν με,
„ αἱ ἐντολαί σου μελέτη μου.

144: „ Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς
„ τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με καὶ ζήσο-
„ μαι.

Εἰς τὰς θλίψεις, λέγει, καὶ ἀνάγκας, ὁποῦ με εὗρον, μελέτην εἶχον τὰς ἐντολάς σου Κύριε, αἱ ὁποῖαι μὲ ἐπαρηγόρουν κατὰ τὴν ἀνάγκην μου, καὶ ἐλάφρονεν τὴν λύπην μου. αἱ ἐντολαί σου δὲ αὐταὶ, εἶναι δικαιοσύνη αἰώνιος, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω. συχνὰ δὲ διατρίβει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν εὐφημίαν καὶ ἔπαινον τοῦ θείου νόμου· ὅθεν ἀκολούθως λέγει, ἐσὺ Κύριε συνέτισόν με τὰς ἐντολάς σου, ἵνα διὰ τῆς συνέσεως ταύτης ζήσω κατὰ ἀλήθειαν. διατὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν συνετισθοῦν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, δὲν ζοῦν ἀληθῶς διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θείας σου χάριτος· ἀλλὰ ζοῦν κακῶς καὶ ἐν ἁμαρτίαις. (2)

145: „ Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ἐ-
„ πάκουσόν μου Κύριε, τὰ δικαιώ-
„ ματά σου ἐκζητήσω.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ εἶχον θλῖψιν, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ ὄχι ἁπλῶς ἐφώναξα, ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν. διὰ τοῦτο ἐπάκουσόν μου. ἐὰν γὰρ σὺ ἐπακούσῃς μου, ἐγὼ θέλω ἐκζητήσω τὰ δικαιώματά σου. (3)

146: „ Ἐ-

(πεινοῦν ἑαυτὸν· οὗτος ὁ χαρακτὴρ τοῦ θεοσεβοῦς, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ταπεινουμένου, ϗ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων καταφρονουμένου, διὰ τὸ ἄτυφον ϗ ἐπιεικὲς, οὗ μετέρχεται βίου.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Δικαιοσύνην ϗ ἀλήθειαν τὸ νέον ϗ Εὐαγγελικὸν ἀπεκάλεσε κήρυγμα, ὡς τοῦ νόμου τύπου ὄντος. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τοῖς ἀνθρωπίνοις νόμοις πειθόμενος, οὐδὲ κατὰ τὸν παρόντα βίον τῆς παρὰ τῶν νομοθετούντων ἀπολαύει τιμῆς· ὁ δὲ ταῖς θείαις ἀκολουθῶν ἐντολαῖς, μισθὸν ἔχει τῶν πόνων τὴν αἰώνιον ζωήν· ϗ οἱ νόμοι δὲ οἱ ἀνθρώπειοι, οὐ πάντως πάντες τὸ δίκαιον ἔχουσιν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ νόμος ἀληθείᾳ λαμπρύνεται· εἰκότως τοίνυν ἔφη ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα ϗ ὁ νόμος σου ἀλήθεια· ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ Θεὸς δικαιοσύνην ἔχει κρίνουσαν ϗ ἀποδίδωσιν αἰωνίως τὰ τῆς κρίσεως τῆς δικαίας. διὸ λέλεκται· „ Ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα· ἄτρεπτος γὰρ ϗ ἀναλλοίωτός ἐστιν, (ὁ Θεὸς) οὔποτε μὲν ἔχων, ποτὲ δὲ οὐκ ἔχων δικαιοσύνην, πηγὴ ϗ γεννήτωρ αὐτῆς ὑπάρχων· οὕτω ϗ ὁ παρὰ Ἰουδαίοις νομιζόμενος νόμος εἶναι ἀλήθεια, οὐκ ἀλήθεια ἦν, ἀλλὰ τύπος· παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς ἐπιστρέψασι πρὸς Κύριον οὐκέτι τύπος, ἀλλὰ ἀλήθεια.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ταῦτα (ἤτοι αἱ θλίψεις) συνέζευκται τοῖς ἐρασταῖς τῆς ἀρετῆς· πλὴν ἐκ τῆς τῶν ἐντολῶν διδασκαλίας τὴν ἀνδρίαν μανθάνω, ϗ φέρω γενναίως τὰ λυπηρά. ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἃ δέδωκάς μοι, φησὶ, μαρτύρια, οὐ πρὸς ὀλίγον ὄντα ὠφέλιμα, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα τυγχάνουσι, δικαιοῦντα τὸν διαθέσει ἐγγίζοντα αὐτοῖς. ϗ ὁ Δίδυμος. „ Ἐν τούτοις πᾶσιν αἰτεῖ ὁ Προφήτης ἀπὸ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τὸ ἀναγκαιότατον τῶν τοῦ Θεοῦ δωρημάτων, ϗ λέγει· „ Συνέτισόν με ἵνα ζήσω· ἐπ' ἐκείνην γὰρ τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀνόητος οὐκ ἔρχεται, ἢ ἀσύνετος· ἀλλὰ δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τοῦ διδόντος πᾶσι τοῖς ἐξ ὅλης ψυχῆς αἰτουμένοις αὐτόν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Κραυγὴν πάλιν τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν καλεῖ· διὰ τοῦτο προσέθεικε τὸ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· οὕτω ϗ Μωσῆς ἐβόα σιγῶν· ϗ προσευχομένῳ κατὰ διάνοιαν ὁ Θεὸς ἔφη· „ Τί βοᾷς πρός με

146: „ Ἐκέκραξά σοι· σῶσόν με, καὶ φυ-
„ λάξω τὰ μαρτύριά σου.

Τὸ ἴδιον, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ, αὐξάνωντας τὴν δέησίν του, καὶ βεβαιώνωντας τὴν ὑπόσχεσίν του. σῶσόν με, λέγει, Κύριε, ὁποῦ κινδυνεύω ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς, καὶ εἰς ἀμοιβὴν τῆς σωτηρίας ταύτης, θέλω φυλάξει τὰς ἐντολάς σου.

147: „ Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ καὶ ἐκέκρα-
„ ξα, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλ-
„ πισα.

Ἐγὼ λέγει, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ἡ διωρισμένη ὥρα τοῦ ὄρθρου, ἐπρόλαβον καὶ ἐσηκώθηκα εἰς παράκαιρον ὥραν τῆς νυκτὸς, πρὸ τοῦ νὰ συκωθοῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. σηκωθεὶς δὲ, ἐφώναξα πρὸς ἐσένα Κύριε, καὶ ἐθάρρευσα εἰς τοὺς λόγους σου, τοὺς ὁποίους ἐνήχησας εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μου διὰ τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος. λόγοι δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη εἰς τὸν Δαβὶδ, λέγων „ Κεκράξεταί πρός με, καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῦ (Ψαλ. ϟ. 15) (1)

148: „ Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου
„ πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾷν τὰ λό-
„ γιά σου.

Ἐπρόλαβον, λέγει, οἱ ὀφθαλμοί μου τὴν ἡμέραν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου, διὰ νὰ μελετῶ τὸν νόμον σου Κύριε. ἐν τῇ ἀωρίᾳ γὰρ καὶ ἐν τῷ μεσονυκτίῳ προσηύχετο. ἐν τῷ ὄρθρῳ δὲ, ἐμελέτα τὸν θεῖον νόμον. (2)

149: „ Τῆς φωνῆς μου ἄκουσον Κύριε,
„ κατὰ τὸ ἔλεός σου, κατὰ τὸ κρί-
„ μά σου ζῆσόν με.
150: „ Προσήγγισαν οἱ καταδιώκοντές
„ με ἀνομίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου
„ ἐμακρύνθησαν.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν φωνήν μου (3) κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Ξένον δὲ, ὅτι βασιλεὺς ὢν ὁ Δαβὶδ, καὶ μυρίαις φροντίσι περικλυζόμενος, καὶ πολεμικοὺς πρὸς ταύταις ἀναδεδεγμένος ἀγῶνας, οὐ μόνον ἡμέρας ὑπολαμπούσης, τῷ Θεῷ τὰς ἱκεσίας προσέφερεν· ἀλλὰ καὶ μεσούσης νυκτὸς, οὐκ ἀναμένων τὰς τῶν ἀλεκτρυόνων ᾠδάς· οὕτως ἐπόθει τὸν πεποιηκότα Θεόν· οὕτω προθύμως τὴν ἐκεῖθεν αἰτεῖ βοήθειαν. Ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Οὐ θαυμαστὸν δὲ, ἐὰν πρεσβύτης καὶ μηκέτι ὀχλούμενος ὑπὸ τῶν σωματικῶν ὀρέξεων, ἑαυτὸν ἐπιδῷ τῇ ἀσκήσει τῆς θεοσεβείας· θαυμαστὸν δὲ, ὅταν νέος καταπατῇ τὰ τῆς νεότητος πάθη, καὶ προφθάνῃ ἐν ἀωρίᾳ, βουλόμενος νικῆσαι τὴν νεότητα πρεσβυτικῷ φρονήματι· τότε γὰρ εἴποιμι ἂν περὶ τούτου, ὅτι πνευματικῶς ἐποίησε τὸ προφθάσαι ἐν ἀωρίᾳ. λέγει δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἡ ἀωρία τῆς νυκτὸς ἰσχυροτέρας τῶν νοητῶν ἐχθρῶν μάλιστα τὰς ἐπιβουλὰς κέκτηται, ὡς συνεργοῦντος τοῦ σκότους πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν αἰσχρὰν καὶ ῥυπαρὰν καὶ ἄτοπον· ἀλλ' ὁ Προφήτης φησὶ προφθάσαι: τουτέστι προλαβεῖν καὶ βοῆσαι δηλαδὴ, τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος· οὕτω τε αὐτὸν ἠσφαλίσατο ἐλπίσας ἐπὶ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ λέγοντος· „ Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀλλ' ὁ μὲν Δαβὶδ, οὐ μόνον κατὰ τὸν τοῦ γλυκέος ὕπνου καιρὸν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν ὄρθρον τὴν τῶν θείων λόγων μελέτην πεποίητο, καίτοι βασιλεὺς ὤν· ἡμεῖς δὲ, πενίᾳ συζῶντες, καὶ πάσης φροντίδος ἀπηλλαγμένοι, ἐπὶ τῆς κλίνης διανυκτερεύομεν καλινδούμενοι, καὶ οὐδὲ ἀρχομένης ἡμέρας τῷ δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν ὕμνον προσφέρομεν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Μονονουχὶ λέγει ὁ Δαβὶδ· ἔχεις μεθόδους πολλὰς, πῶς ζωοποιήσεις καὶ τοὺς ἀναξίους τῆς ζωῆς· ἐπάκουσόν μου κατὰ τὸ ἔλεός σου· καὶ ὁ τοσούτοις κομῶν ἀγαθοῖς, ἐλέους τυχεῖν ἀξιοῖ· καὶ οὐκ ἀορίστως αἰτεῖ τὸν ἔλεον· ἀλλὰ κατὰ τὴν δικαιοφόρον ψῆφον.

κατὰ τὸ ἔλεός σου : καθὸ εἶσαι δηλαδὴ ἐλεήμων. καὶ καθὼς διδάσκει ὁ νόμος σου, ἔτζι κάμε νὰ ζῶ καὶ ἐγώ : ἤγουν κάμε νὰ πολιτεύωμαι νομίμως. Ἐκεῖνοι δὲ, λέγει, ἐποῦ μὲ κυνηγοῦν, ὅσον περισσότερον πλησιάζουν εἰς τὴν ἀνομίαν, τόσον περισσότερον μακρύνουν ἀπὸ τὸν νόμον σου. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν ἀνομίαν. τοῦτο δὲ νοεῖται, ὅτι οἱ ἐχθροί μου ἔφερον πλησίον μου τὴν ἀνομίαν τους· καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ πιάσουν, τοιαῦτα κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλευόμενοι. (1)

151 : „ Ἐγγὺς εἶ σὺ Κύριε.

Καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. (Ψαλ. ρμδ. 19) Καὶ ὁ Ἱερεμίας εἶπε. „ Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, καὶ οὐ Θεὸς πόρρωθεν. (Ἱερ. κγ. 23) καὶ πάλιν „ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος; (Ἱερ. κγ. 24) καὶ ὁ Ἡσαΐας ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ. ἰδοὺ πάρειμι. (Ἡσ. νη. 9) ἐγγίζει λοιπὸν καὶ πλησιάζει ὁ Θεὸς, ἀλλὰ εἰς ποίους; εἰς τοὺς ἐγγίζοντας καὶ πλησιάζοντας εἰς αὐτόν. διότι οἱ μὲν δίκαιοι, πλησιάζουσιν εἰς τὸν Θεὸν διὰ προκοπῆς καὶ ἀναβάσεως τῶν ἀρετῶν. οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ μακρύνουσιν ἀπὸ τὸν Θεὸν, περὶ τῶν ὁποίων εἴρηται. „ Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, ἀπολοῦνται. (Ψαλ. οβ 26) (2)

„ Καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου ἀλήθεια.

Ὅλαι, λέγει, αἱ ἐντολαί σου Κύριε, εἶναι ἀληθιναὶ καὶ βέβαιαι, ἢ ὅλαι αἱ Πρόνοιαι, μὲ τὰς ὁποίας κυβερνᾷς τὸν Κόσμον, εἶναι ἀληθιναὶ, ἢ ὅλαι αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου εἶναι ἀληθιναὶ, καὶ ἀσφαλεῖς καὶ ὀρθαὶ καὶ δίκαιαι.

152 : „ Κατ' ἀρχὰς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυ-
„ ρίων σου, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμε-
„ λίωσας αὐτά.

Ἐν πρώτοισι, λέγει, ἐγνώρισα ἀπὸ τὰ μαρτύριά σου Κύριε, ὅτι ἐστερέωσας αὐτὰ αἰώνια. καὶ ὅταν ἄρχισα νὰ νοῶ ταῦτα, ἐκατάλαβα, ὅτι τὰ ἔκαμες ἀσάλευτα, καὶ κανένας δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ τὰ καταλύσῃ. διατὶ ἄγκαλὰ καὶ φαίνωνται, ὅτι τὰ περισσότερα κατελύθησαν παρὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ κατελύθησαν κατὰ τὸ ἔξω μόνον καὶ σκιῶδες τοῦ γράμματος, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ κεκρυμμένον εἰς αὐτὰ Πνευματικὸν νόημα. (3)

153 : „ Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ ἐξε-
„ λοῦ-

---

(1) Πόῤῥω δὲ τῶν θείων νόμων εἰσὶν οἱ τῷ δικαίῳ πειρώμενοι πολεμεῖν. λέγει ὁ Θεοδώριτος : ὁ ἀθετῶν γάρ, φησιν ὑμᾶς, οὐχ ὑμᾶς ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀποςείλαντά με. (Λουκ. ι'. 15.) Καί· „ Ἐχθρεύσω τοῖς ἐχθροῖς σου, ϗ ἀντικείσομαι τοῖς ἀντικειμένοις σου (Ἔξ. κγ'. 22.) ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Διδασκόμεθα, φησιν, ἀπὸ τοῦ λεγομένου, εἰδέναι τί πάσχει ὁ καταδιώκων τὸν δίκαιον· ὅσῳ γὰρ ἐγγίζει εἰς τὸ καταδιώκειν τὸν δίκαιον, τοσούτῳ μακρὰν γίνεται τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ· ὅσῳ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου μακρύνεται, τοσούτῳ μακρύνεται ϗ ἀπὸ τῆς ζωῆς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει : ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὁ μὲν Θεὸς ἐγγίζει κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας ϗ Προνοίας λόγον· ἀλλ' ἐὰν μὴ ϗ ἡμεῖς ἐνεργήσωμεν τὸ ἐγγίζειν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς προαιρέσεως ϗ τῆς τελειότητος, οὐκ ἀπολαύσωμεν αὐτοῦ τῆς ἐγγύτητος· διὰ τοῦτο πόῤῥω εἰσὶν οἱ ἁμαρτωλοὶ τοῦ Θεοῦ.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόςομον ϗ Θεοδώριτον· „ Μαρτύρια καλεῖ τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν· „ Καταβάς, φησι, διαμάρτυραι αὐτοῖς τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν· διὰ τοῦτο ϗ Μωσῆς ὁ μέγας τῆς ᾠδῆς ἀρχόμενος ἔφη· „ Πρόσεχε οὐρανὲ ϗ λαλήσω· ϗ „ Ἀκουέτω γῆ ῥήματα ἐκ ςόματός μου· ὥσπερ δὲ ὁ οὐρανὸς ϗ ἡ γῆ, εἰς τὸν αἰῶνα μένει, οὕτω ϗ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί· „ Ἐπ' αὐτοῖς γάρ, φησιν, οὐκ ἔςι προσθεῖναι· ϗ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔςιν ἀφελεῖν. (Δευτ. ιβ'.

„ λοῦμε, ὅτι τοῦ νόμου σου οὐκ
„ ἐπελαθόμην.

Ἰδὲ, λέγει, Κύριε, τὴν κακοπάθειαν ὁποῦ δοκιμάζω, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἐπειδὴ καὶ διὰ τὸν νόμον σου κακοπαθῶ, καὶ πάλιν δὲν ἀλησμόνησα αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ ὑπέφερα νὰ τὸν παραβῶ, διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν κακοπάθειαν, τὰ ὁποῖα δι' αὐτὸν δοκιμάζω. οὐδὲ ἔστρεξα νὰ μιμηθῶ εἰς τὴν κακίαν ἐκείνους, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύονται. ἢ λέγει, ὅτι ἰδὲ Κύριε τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεώς μου, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. ἐπειδὴ δὲν ἀλησμόνησα τὸν νόμον σου, ὅστις προστάζει νὰ ταπεινοφρονοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. (1)

154: „ Κρῖνον τὴν κρίσιν μου καὶ λύτρω-
„ σαί με, διὰ τὸν λόγον σου ζή-
„ σόν με.

Κρῖνον, λέγει, Κύριε τὴν κρίσιν, ὁποῦ ἔχω μαζὶ μὲ ἐκείνους, ὁποῦ μὲ πολεμοῦν. καὶ ζωοποίησόν με διὰ τὸν νόμον σου, διὰ τὸν ὁποῖον κινδυνεύω νὰ ἀποθάνω, καταπονούμενος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, τόσον τοὺς ὁρατούς, ὅσον καὶ τοὺς ἀοράτους.

155: „ Μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρία,
„ ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζή-
„ τησαν.

Μακρὰν, λέγει, εἶναι ἡ σωτηρία καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τοὺς παραβάτας τοῦ θείου νόμου σου Κύριε. ἐπειδὴ αὐτοί, ἐὰν δὲν μετανοήσουν, κινδυνεύουν νὰ θανατωθοῦν προσκαίρως, καὶ νὰ κολασθοῦν αἰωνίως. διατὶ κατεφρόνησαν τὰς ἐντολάς σου. ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ κοντὰ εἰς ἐμένα εἶναι ἡ σωτηρία καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς. διατὶ ἐγὼ θέλω ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν, ὁποῦ λαμβάνουν οἱ παραβάται. ἐπειδὴ καὶ ἐζήτησα μὲ ὑπερβολὴν τὰ προστάγματά σου. ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος εἶναι διδασκαλικός. διδάσκει γὰρ, ὅτι δὲν θέλουν σωθοῦν ἐκεῖ αἰωνίως οἱ ἁμαρτωλοί, κἂν καὶ ἐδῶ εὐτυχοῦσι προσκαίρως. ἢ λέγει, ὅτι δὲν θέλουν λάβουν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἁμαρτωλοί, ὡς ὑπερόπται καὶ καταφρονηταὶ τῶν δικαιωμάτων του. (2)

156: „ Οἱ

β'. 30.) ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριος· „ Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν· ἐν τούτοις οὖν ὁρᾶται διηνεκῶς ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια· μετὰ πολλῆς γὰρ ὁδεύει τάξεως ἅπαντα· ἐντεῦθεν, φησιν, ἔγνων ἀκριβῶς, ὡς ἐγγὺς εἶ σὺ, καὶ πάρει τοῖς γινομένοις, καὶ λανθάνει σε τῶν πραγμάτων οὐδέν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἀρχῆθέν μοι ἀρξαμένῳ τοῦ θεοσεβεῖν, ἡ γνῶσις ἐλήλυθεν ἀπὸ τῶν σῶν μαρτυρίων· συνεργούμενος γὰρ ἀπὸ τοῦ νενοηκέναι τὰ μαρτύρια τὰ παραδεδομένα, οὕτως ἐφωτιζόμην καὶ ἔγνων, ὅτι τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἐθεμελιώθη τὰ μαρτύρια ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς μηδένα δύνασθαι σεῖσαι ἢ ἀνατρέψαι αὐτά· ὁ γὰρ σὸς λόγος, σοφία καὶ Υἱός σου τυγχάνων, θεμέλιος αὐτῶν ὑπάρχει.

(1) Διττὴ ἡ ταπείνωσις κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἡ μὲν γὰρ, ἐπὶ τῶν πειρασμῶν τέτακται· ἡ δὲ, τῇ ὑπερηφανίᾳ ἀντίκειται· ὁ ἅγιος τοίνυν Δαβὶδ τηρήσας τὸν νόμον τὸν κελεύοντα ταπεινοφρονεῖν, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν θέαν τῆς κατωρθωμένης ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐπαινετῆς ταπεινότητος· καὶ δὴ καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐν πειρασμοῖς· τῇ ἐναρέτῳ τοίνυν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ταπεινώσει ὁ Προφήτης τὰς ἄλλας ἐκόσμησεν ἀρετάς· καὶ ταύτην προϊσχόμενος, τὴν θείαν ἐπαγγέλλει φιλανθρωπίαν καὶ βοήθειαν· καὶ τῶν ἐχθρῶν ῥυσθῆναι ἱκετεύει. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Μακάριον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ταπεινοῦσθαι. φησὶ γὰρ ὁ Ἰάκωβος· „ Ταπεινώθητε ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς· ὅταν τοίνυν οὕτω ταπεινωθῶμεν, κἂν ὑπὸ Δαιμόνων ἐπιβουλευθῶμεν, κἂν ὑπὸ ἀνθρώπων μισούντων τὰς ἀρετὰς, πολεμηθῶμεν, ἔχομεν τὸν Θεὸν ἐξαιρούμενον, μόνον· ἵνα τοῦ νόμου αὐτοῦ μὴ ἐπιλαθώμεθα, μηδὲ ἀποκάμωμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Οὔκουν ἡ σωτηρία φεύγει αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτοὶ φεύγουσι τὴν σωτηρίαν. λέγει δὲ ὁ Ἀ-

156: „ Οἱ οἰκτιρμοί σου πολλοὶ Κύριε, „ κατὰ τὸ κρίμα σου ζῆσόν με.

Πολυέλεος εἶσαι, λέγει, Κύριε. ὅθεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου σου κρίσεως, κάμε νὰ ζήσω τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ αἰώνιον ζωὴν, ὅταν οἱ δίκαιοι ἀπελεύσωνται, κατὰ τὸν ἐδικόν σου λόγον εἰς ζωὴν αἰώνιον. (Ματθ. κε. 46) ἢ καὶ ἐδῶ προσκαίρως κάμε με νὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου, συνεργῶν διὰ τῆς χάριτός σου εἰς ἐμένα, ὅστις προθυμοῦμαι νὰ τὸν φυλάξω. (1)

157: „ Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντές με καὶ „ θλίβοντές με, ἐκ τῶν μαρτυρίων „ σου οὐκ ἐξέκλινα.

Πολλοὶ, λέγει, ὁρατοὶ ἔχθροὶ καὶ ἀόρατοι ζητοῦσι νὰ μὲ καταχυριεύσουν, σηκώνοντες κατ' ἐμοῦ κάθε εἶδος πειρασμῶν. ἀλλ' ἐγὼ θαῤῥῶντας εἰς ἐσένα Κύριε, δὲν ἐξέκλινα οὐδὲ παραμικρὸν ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. Ἐκεῖνα δὲ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ καὶ ἀλλαχοῦ, κατὰ διαφόρους καιρούς. (2)

158: „ Εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκό„ μην, ὅτι τὰ λογιά σου οὐκ ἐφυ„ λάξαντο.

159: „ Ἴδε ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα „ Κύριε, ἐν τῷ ἐλέει σου ζῆσόν με.

Καὶ ἀνωτέρω εἶπεν. „ Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλός σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου. (3) ἴδε, λέγει, Κύριε, πόσον ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου. ὅθεν ζωοποίησόν με μὲ τὸ ἔλεός σου. ποτὲ μὲν γὰρ, παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ζωοποιηθῇ διὰ τὴν

Ἀθανάσιος. „ Τίς ἡ αἰτία; ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν. „ Ἐξ ὧν, κατὰ τὸν Δίδυμον, ἠδύναντο φάρμακα λαβεῖν εἰς σωτηρίαν, καὶ ἀφορμὰς εἰς μετάνοιαν. ὥστε οὐκ ἀκρίτως τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας ἐκπεπτώκασιν. ἀλλ' ὅτι τὰς τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίας ἐρευνᾶν, ἐντεῦθεν ἤδη παρασκευάζεσθαι οὐκ ἠθέλησαν. οὐκ ἄρα πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ πόῤῥω τῆς τοῦ Θεοῦ σωτηρίας τυγχάνουσιν. ἀλλ' ὅσοι οὐκ ἐκζητοῦσι τοῦ Θεοῦ τὰ δικαιώματα.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀνώνυμος. „ Ἔλεος ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἔλεος δὲ Κυρίου, ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. „ Πολλοί εἰσιν οἱ οἰκτιρμοὶ τοῦ Θεοῦ. πολλῶν ὄντων, εἰς οὓς γίνονται. ἐλέου δεῖται κἂν πάνυ δικαιότατός τις εἶναι δοκῇ. ἀληθὲς γὰρ τό. „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, τίς ὑποστήσεται; τὸ δὲ κατὰ τὸ κρίμά σου εἴρηται, ὅτι οὐδὲν ἀκρίτως ποιεῖ ὁ Θεός. τοῦτο δὲ πολλάκις εἶπεν ὁ Προφήτης ἐν τῷ δε τῷ Ψαλμῷ. ποτὲ μὲν, λέγων. „ Κατὰ τὸ κρίμα σου. ποτὲ δὲ, κατὰ τὸν λόγον σου. καὶ ἵν' ἀμφότερα συνελὼν εἴπω, τὴν μετὰ λόγου κρίσιν ἐπαγγέλλει. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης. „ Τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ τίς ἀριθμεῖν, ἢ διανοεῖσθαι δύναται; ὅτι τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρακούοντας, αὐτὸς καθ' ἑκάστην παρακαλεῖ. τοὺς βλασφημοῦντας ὡς υἱοὺς νουθετεῖ. τοὺς ἑαυτῶν ἀπεγνωκότας, αὐτὸς οὐκ ἀπογινώσκει.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας. „ Φαίη δ' ἂν καὶ ὁ νέος λαὸς (τῶν Χριστιανῶν) ὡς ἐν ἀγῶνι καὶ πολέμῳ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ὑπὸ ἐχθρῶν ἐλαυνόμενος. ὅτι ἔθλιβόν με οἱ κατὰ καιρὸν ἄρχοντες, οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, καὶ ἐναντίαι δυνάμεις. ἀλλ' οὐδὲν τὰς ἐκείνων ἐποιούμην θλίψεις, τὸν σὸν λόγον δεδοικὼς ὦ Δέσποτα. καὶ ποῖος οὗτος; ἢ τὸ, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα. γέγραπται δὲ, καὶ ὅτι πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. διωγμοὶ δέ εἰσι κατὰ τὸν Δίδυμον, οἱ μὲν, ἔξωθεν, οἳ καὶ ἐπαύθησαν. οἱ δὲ, ἔσωθεν, παρὰ τῶν ἀντικειμένων γινόμενοι Δυνάμεων, δι' οἰκείων, διὰ γυναικὸς μαχίμου, δι' οἰκέτου ἀτάκτου, δι' αὐτῶν τῶν ἁμαρτημάτων. ὁ οὖν δίκαιος, οὐκ ἔστιν, ὅτε οὐ διώκεται. ὅτε οὐ μαρτυρεῖ ἐπὶ ἀοράτων Δυνάμεων ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως, ἵσταται δὲ ἐπὶ τῶν θείων μαρτυρίων, μὴ ἐκκλίνων ἀπ' αὐτῶν, μηδὲ ἐκτρεπόμενος. ἐὰν γὰρ μὴ ἀγωνίσωμαι, ἵνα ὁμολογήσω τὸν Θεὸν διὰ σωφροσύνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, ἀρνησίθεος γίνομαι. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐξιχνιάζῃ τις τῶν Μαρτύρων τὰ ἀγωνίσματα, σκοπῷ τῆς ὁμοίας ἀθλήσεως, οὗτος τοσαυτάκις γίνεται τοῦ Θεοῦ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „ Εἴ τινα ἑώρακα μὴ συνιέντα, ἐγὼ ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἐξετηκόμην, ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ

τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ποτὲ δὲ, διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. καὶ τὴν μὲν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν προβάλλει, δικαιολογούμενος. τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Θεοῦ προβάλει, ταπεινοφρονῶν. τελειότερον δὲ εἶναι τὸ δεύτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον: ἤγουν τὸ νὰ προβάλλῃ τινας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, περισσότερον ἀπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ οὐδεὶς δικαιοῦται ἐξ ἔργων νόμου, κατὰ τὸν Ἀπόςολον. (Γαλ. ϛ. 16.) ζήτησον δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, καὶ ἐν τῷ ρβ Ψαλμῷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ Τὸν ςεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. (1)

160: „ Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια.

Μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινὰ, διατὶ ἀνίσως ἡ ἀρχὴ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλήθεια, ἐξ ἀνάγκης εἶναι ἀλήθεια καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. ἴσως δὲ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον, καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ ῥητὸν τοῦτο, διὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον λόγον καὶ τὴν ἐντολὴν, ὁποῦ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ, λέγων „ ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ Παραδείσῳ βρώσει φαγῆ. ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. (Γεν. β. 16.) ἀρχὴ γὰρ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ὅλων τῶν λόγων, ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον. καὶ τόσον ἔγινεν ἀληθινὸς, ὥςε ὁποῦ ὁ θάνατος ἐκυρίευσεν ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων κατὰ διαδοχὴν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου. (2)

„ Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

Αἰώ-

σοῦ κατὰ τὴν θεοσέβειαν. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος Ἰουδαίους ὠδύρετο· οὕτως αὐτὸς ὁ Δεσπότης, τὴν Ἱερουσαλήμ· οὕτως ὁ θεῖος Ἱερεμίας τὴν τοῦ λαοῦ παρανομίαν ἐθρήνησε. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Ἐπεὶ παντὶ μὲν παρανομοῦντι προσῆκεν ὀδυνᾶσθαι τὸν δίκαιον· πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις, οἵτινες πρὸς τὸν Θεὸν ἔθεντο συνθήκας βίου τινος, ἢ πίςεως· οἷον παρθενίας, ἢ τῆς ἐν γάμῳ σωφροσύνης, ἢ ἐγκρατείας· εἶτα ταύτας παραβαίνουσι, ϗ τοῦ Θεοῦ τὰ λόγια οὐ φυλάττουσιν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Καλῶ σου, φησι, τὸ πρόσωπον, ἵνα με κατανοήσῃς, τίνα τρόπον τὰς ἐντολάς σου τετήρηκα, ὅτι οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς παράγγελμα ἐπάναγκες αὐτὰς, ϗ βεβιασμένως μετηρχόμην· ἀλλὰ διαθέσει ἀγαπητικῇ, ϗ σχέσει γνησίᾳ ϗ ςοργῇ ἀπεδεχόμην αὐτάς· ταῦτα δὲ θεωρεῖν ϗ κρίνειν σοῦ ἐςὶ μόνου, τοῦ τὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς εἰδότος· ἔςι γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, τηρῆσαι ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· τελείου δὲ, τὸ ἀγαπήσαντα ταύτας ποιῆσαι· κἂν μακαρίζηται ὁ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα ἔχων, ἀλλὰ πλείων τοῦ θελήματός ἐςιν ἡ ἀγάπη· πλὴν εἰ ϗ τὰς ἐντολάς σου, φησιν, ἠγάπησα, οὐδὲν ἧττον δέομαι τοῦ ἀπὸ σοῦ ἐλέους, ἵνα ζήσω σοι· ὅσα γὰρ ἂν κατορθώσῃ ἄνθρωπος, ὅμως τοῦ σοῦ ἐλέους δεῖται.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ϗ Ἀθανάσιον· „ Ὁ πρῶτος ϗ ἔμφυτος ϗ οὐσιώδης ἐν Θεῷ Πατρὶ λόγος, ἡ ἀλήθειά ἐςιν: ὁ Υἱὸς δηλαδή· ὁ αὐτὸς δὲ ϗ δικαιοσύνη· ἢ ϗ οὕτως· αὕτη, φησι, πρώτη τῶν σῶν δέδοται ἐντολῶν, ϗ τοῦτο πρῶτον παράγγελμα· τὸ ἀληθεύειν ἐν πᾶσι, ϗ πράξει, ϗ λόγῳ, ϗ διανοίᾳ. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἀρχὴν λόγων ἴσως καλεῖ ϗ τὰς πρὸς Ἀβραὰμ ὑποσχέσεις· ἐξ ἐκείνου γὰρ τὸ Ἰουδαίων συνέςη γένος· ἀλλ' ἐπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις· ϗ ηὔξησε τὸν λαὸν, ὡς τὰ ἄςρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει· ϗ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλόγησε κατὰ τὰς ἐπαγγελίας πάντα τὰ Ἔθνη· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰπών· ϗ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: τουτέςιν αἰώνια ϗ ἀσάλευτα. Προφήτης γὰρ ὢν, ἑώρα τοῦ Χριςοῦ τὸ αἰώνιον κράτος· διὸ ϗ ἀληθείᾳ ἔφη κεκοσμῆσθαι τὴν τῶν θείων λόγων ἀρχὴν, ϗ τὴν δικαιοσύνην εἶναι ἀσάλευτον· πολλαχῶς δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, λαμβανομένης τῆς ἀρχῆς, καθ' ἓν μὲν σημαινόμενον ἐροῦμεν ἀρχὴν εἶναι, τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων, ὡς τὸ οὗ ἕνεκα· ἕνεκα γὰρ τοῦ γνωσθῆναι αὐτὴν ϗ γυμνὴν τύπῳ ἀναφανῆναι, οἱ τῆς Παλαιᾶς ϗ Καινῆς Διαθήκης λόγοι δέδονται· γυμναζόμενοι γὰρ δι' αὐτῶν, ϗ χειραγωγούμενοι κατὰ τὸ πνευματικὸν αὐτῶν βούλημα, φθάνομεν ἐπὶ τὸ προσβάλλειν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῇ ἀληθείᾳ· εἰδὲ ἐςὶ τὸ οὗ ἕνεκα ἀρχὴ τῶν ἐπ' αὐτὸ φερόντων, ϗ αὐτοῦ χάριν γινομένων, φέρουσι δὲ ϗ οἱ Θεοῦ λόγοι ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. (αὐτῆς γὰρ χάριν εἴρηνται) εἰκότως ἀρχὴ αὐτῶν ἐῤῥέθη (ἡ ἀλήθεια) ἐπειδὴ δὲ ϗ κατὰ ἄλλον λόγον, ἀρχὴ καλεῖται τὸ ἐνυπάρχον τισιν· ἐνυπάρχει δὲ τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις ἡ ἀλήθεια, αὐτόθεν ἀληθέσιν οὖσι, ϗ κατὰ τοῦτο ἀρχὴ αὐτῶν αὕτη εἶναι λέγεται.

Αἰώνια, λέγει, καὶ ἀσάλευτα εἶναι ὅλαι αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου Κύριε. καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπεν „ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά.

161 : „ Ἄρχοντες κατεδίωξάν με δωρεάν,
„ καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδειλίασεν
„ ἡ καρδία μου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, δὲν ἐφοβήθη ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιαστὰς ἐκείνους, ὁποῦ θανατώνουσι τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύνανται νὰ θανατώσουν. ἀλλὰ ἐφοβήθη ἀπὸ τὰ λόγιά σου Κύριε, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦν νὰ ἀπολέσουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα μὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν. καθὼς ἐσὺ εἶπας Κύριε ἐν Εὐαγγελίοις. ἤτοι περισσότερον ἐφοβήθηκα τὰς ἐντολάς σου, ἀπὸ τοὺς φονεῖς καὶ αἱμοβόρους ἀνθρώπους. ὅθεν διὰ τὸν φόβον ἐκείνων δὲν ἔπραξα κανένα πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. ἄρχοντες δὲ νοοῦνται, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. τοῦτον γὰρ ὁ Δαβὶδ πολλάκις βαλὼν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ δυνάμενος νὰ τὸν θανατώσῃ, δὲν τὸν ἐθανάτωσε, μὲ τὸ νὰ ἐφοβήθη τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αἵτινες προστάζουν ταῦτα „ Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. (Ἐξ, κβ 28) ἀνίσως δὲ νὰ κακολογῇ δὲν πρέπῃ τινὰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ του, πολλῷ μᾶλλον δὲν πρέπει νὰ τοὺς θανατώνῃ; (1)

162 : „ Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγιά
„ σου, ὡς ὁ εὑρίσκων σκῦλα πολλά.

Καθώς, λέγει, οἱ στρατιῶται ἀφ' οὗ νικήσουν τοὺς ἐχθρούς των, χαίρουσιν ὅταν διαρπάζουν τὰ πράγματα τῶν νικηθέντων, καὶ πλουτίζουν ἀπὸ τὰ πολλά κούρση των: ἔτζι καὶ ἐγὼ Κύριε, εὐφραίνομαι, ὅταν ἀναγινώσκω καὶ μελετῶ τὰ λόγιά σου· διατὶ φωτίζουσι τὸν νοῦν μου, καὶ χαρίζουσιν εἰς ἐμὲ πλοῦτον καὶ θησαυρὸν γνώσεως. (2)

163 : „ Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην,

, τὸν

(1) Ὁ λόγος δὲ οὗτος νοεῖται ϗ κατὰ θεωρίαν, ὡς ὁ Ὠριγένης φησὶν· „ Ὅτι τῶν ἀρχοντικῶν: εἴτουν τυραννικῶν ϗ δαιμονικῶν πολεμίων, οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἀβλαβεῖς ἀπαλλάττεσθαι, μὴ οὐχὶ φόβῳ Θεοῦ φρουρουμένους, ὃς ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ ποιεῖ τοὺς εἰς κακὸν ὑπαγομένους ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐναντιωμάτων· ἴδε μοι ἄνθρωπον κληθέντα εἰς μαρτύριον· διωχθέντα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου· βλέποντα μὲν τὰ ποικίλα τῶν βασανιστηρίων ὄργανα· μὴ δειλιῶντα δὲ ἐπὶ τούτοις· ἀλλὰ μεμνημένον τοῦ κριτηρίου τοῦ Θεοῦ ϗ δειλιῶντα ἐκεῖνο, ϗ ὅλον γινόμενον τῆς ἀναζωγραφήσεως αὐτοῦ, ϗ τῶν ἀποκειμένων ἐκεῖσε κολάσεων τῷ ἀρνησιθέῳ· οὗτος ἐρεῖ· „ Ἄρχοντες κατεδίωξάν με δωρεάν· οὐχ ὡς λῃστήν· οὐχ ὡς φονέα· οὐδ' ὡς ἄλλο τι τῶν ἀτόπων πεποιηκότα· ἀλλ' ἐπειδὴ σέβω τὸν ἀληθινὸν Θεόν. ἐγὼ δὲ ἀπ' αὐτῶν μὲν οὐ δειλιῶ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· δειλιῶ δὲ ἀπὸ τῶν λόγων ϗ τῶν ἀπειλῶν, ἃς ἠπείλησας τοῖς ἀρνησαμένοις σε· ϗ καλή γε ἡ δειλία αὕτη· ὥσπερ ἀγαθὸς ϗ σωτήριος ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος. λέγει δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Διττή ἐστιν ἡ δειλία· ἡ μὲν ἄλογος, περὶ τὸ θυμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς καταγινομένη· ἡ δὲ λογικὴ, περὶ τὴν καρδίαν συνισταμένη ϗ τὴν νόησιν, οὐκ ἄνευ λόγου· ϗ τάχα ἡ αὐτὴ τῷ θείῳ φόβῳ τυγχάνει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ μέν τοι πολεμίων ἐμνημόνευσε διωκόντων, εἰκότως ϗ τῶν σκύλων τὴν μνήμην παρήγαγε· σκῦλα γάρ ἐστι τὰ τοῖς νεκροῖς τοῖς πεσοῦσιν ἐν τῷ πολέμῳ περικείμενα, εἴτε ὅπλα, εἴτε ἐσθὴς, εἴτε ἕτερος κόσμος, ἃ τῶν ἀνελόντων γίνεται· λέγει δὲ, ὅτι πάντας εἰ ἀνεῖλον ἐκείνους τοὺς καταδιώκοντάς με, ϗ σκυλεύσας πλεῖστα, ὅσα συνήγαγον λάφυρα, οὐκ ἂν οὕτως ηὐφράνθην, ὡς τοῖς σοῖς ἐπαγάλλομαι νόμοις, θησαυρόν μοι χαριζομένοις γνώσεως. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Οὐ φόβῳ δὲ μόνῳ τὴν ὑπακοὴν τὴν πρὸς τοὺς θείους λόγους πεποιῆσθαί, φησιν· ἀλλὰ ϗ χαρᾷ τῇ ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴτις ἐπὶ πλούτῳ χαίροι πολλῷ· βεβαιοτέρα δὲ ἡ τῶν λόγων τήρησις ἡ ἐν χαρᾷ γινομένη· ἄξιον δὲ ζητῆσαι· διατὶ παρέβαλε τὸν ἀγαλλιῶντα ἐπὶ τοῖς λόγοις τῷ εὑρίσκοντι σκῦλα; ἐὰν ἴδῃς, τίνες εἶχον τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ϗ τίνες νῦν ἔχουσιν αὐτὰ, ὄψει, ὅτι Ἰουδαίους Χριστιανοὶ ἐσκυλεύσαμεν, τοῦ Χριστοῦ εἰπόντος· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ϗ δοθήσεται Ἔθνει ποι-

„ τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

Δὲν ἐμίσησα, λέγει, ἁπλῶς τὴν ἁμαρτίαν Κύριε· ἀλλὰ καὶ ἐσιχάθηκα αὐτήν· τὸ δὲ νὰ σιχαθῇ τινὰς τὴν ἁμαρτίαν, τοῦτο εἶναι περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ τὴν μισήσῃ· καὶ ἀνωτέρω δὲ εἶπε „ Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα. (1)

164: „ Ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ᾔνεσά σε, ἐ-
„ πὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης
„ σου.

Τὸ ἑπτάκις κοινὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ πολλάκις δηλοῖ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ· πολλαῖς φοραῖς τὴν ἡμέραν θέλω σὲ ὑμνήσω Κύριε, διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: ἤγουν διὰ τὸν νόμον σου· ἢ διὰ τὰς μετὰ κρίσεως οἰκονομίας σου· ἐπειδὴ καὶ σὺ ποιεῖς ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ κρίσεις δικαίως καὶ πρεπόντως· ἂν ἴσως δὲ καὶ λάβωμεν τὸ ἑπτάκις κατὰ ποσότητα καὶ ἀριθμόν· ἡμέραν μὲν θέλομεν νοήσομεν τὸ ἡμερονύκτιον· ἀριθμὸν δὲ προσευχῆς τὸν ἐν τῷ ἡμερονυκτίῳ μετρούμενον, θέλομεν νοήσομεν τὸ μεσονυκτικόν, τὸν ὄρθρον, τὴν πρώτην ὥραν· τὴν γ. τὴν ς. τὴν θ. καὶ τὸν ἑσπερινὸν σὺν τῷ ἀποδείπνῳ δηλαδή. (2)

165: „ Ἐπ.

ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· πολλὰ δὲ σκῦλα· ἐπειδὴ πολλαὶ τῆς θείας Γραφῆς αἱ βίβλοι· ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἔχουσιν αὐτά, ἅτε δὴ μηδὲ τὸν νοῦν αὐτῶν ἐπιστάμενοι.

(1) Ὁ μὲν Βασίλειος πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα· „ Πῶς ἄν τις δυνηθείη ἐνδιαθέτως καὶ μετ' ἐπιθυμίας ποιεῖν τὰς
ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἀποκρίνεται, λέγων· „ Κατὰ φύσιν ἡ πεῖρα τοῦ ἥδοντός καὶ ὠφελοῦντος, καὶ αὐτὴ ἡ προσδο-
κία τῶν τοιούτων, ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ τὴν περὶ τούτου διαθεσίν τε καὶ ἐπιθυμίαν· ἐὰν οὖν τις μισήσῃ καὶ βδελύξηται
τὴν ἀδικίαν, καὶ καθαρεύσῃ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, ὑφ' ἧς, ὥσπερ ἀπὸ νόσου ὀλίγης, τὸ σῶμα πάσχει τὴν ἀνορε-
ξίαν καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα ἀηδίαν· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τὴν περὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ νωθρίαν καὶ ὀκνηρίαν· καὶ
πληροφορηθῇ ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου ζωὴ αἰώνιός ἐστι, κατορθοῦται αὐτῷ ἡ διάθεσις τοῦ εἰπόντος· „ Τὰ κρί-
ματα Κυρίου ἀληθινά, καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀληθὴς καὶ οὗτος ὁ λόγος·
ὁ γὰρ θερμῶς περὶ τὰ θεῖα διακείμενος, τἀναντία μυσάττεται· τῶν δύο γὰρ τούτων δυνάμεων φυσικῶς ἐνυπαρ-
χουσῶν τῇ ψυχῇ, τῆς τοῦ ἀγαπᾶν καὶ τῆς τοῦ μισεῖν κατὰ τὸν Νικήταν, κατὰ φύσιν αὐταῖς ὁ δίκαιος κέχρηται.
λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Σχεδὸν ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ μὲν Ἰουδαῖοι βδελύσσονται μῦν νεκρὸν καὶ σῶμα ἀν-
θρώπου νεκρόν, ἀσκαλαβώτην καὶ γαλῆν· ἐγὼ δὲ τὸ ἄξιον βδελυγμοῦ ἐμίσησα τὴν ἀδικίαν· τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ
ἐκεῖνα βδελύττεσθαι; ἀδικίαν οὖν ἐβδελυξάμην, ὃ μεγάλην ὠφέλειαν παρέχει τῷ βδελυξαμένῳ· ἐγὼ τὸν νόμον
σου ἠγάπησα, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι, ἕλκοντες αὐτὸν ἐπὶ τὰ γήϊνα· ἡμεῖς γάρ, ὡς συνεγερθέντες τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω
ζητοῦμεν οὐ τὰ ἐπὶ γῆς· καὶ πνευματικῶς τὸν νόμον νοοῦμεν. καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἀληθῶς τῇ ἀγάπῃ τοῦ νόμου
τὸ μῖσος τῆς ἀδικίας συνέζευκται· ὥστε χρὴ τὸν θέλοντα τὸν νόμον ἀγαπᾶν, ἀδικίαν βδελύττεσθαι· οὕτω γὰρ
ἡμῖν καλὰ τὰ τοῦ νόμου φανήσεται· διδάξει δὲ καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἀπόφασις· „ Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις
δουλεύειν.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐ χρὴ παρορᾶσθαι οὐδ' ὑφ' ἡμῶν τοὺς διατεταγμένους καιροὺς τῶν προ-
σευχῶν, οὓς ἀναγκαίως ἐξελεξάμεθα, ἑκάστου ἰδίαν ὑπόμνησιν τῶν παρὰ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντος· τὸν μὲν ὄρθρον,
ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς, ἀναθήματα εἶναι τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὴν γ'. ὥραν, εἰς ὑπόμνησιν τῆς τοῦ
Πνεύματος δωρεᾶς· ἐν δὲ τῇ ς'. κατὰ μίμησιν τοῦ λέγοντος ἁγίου· „ Ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας διηγή-
σομαι· ἐν δὲ τῇ ἐνάτῃ, ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι κατὰ ταύτας εἰς τὸ ἱερὸν ἀνέβαινον, ὡς γέγραπται ἐν ταῖς Πράξε-
σι· συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων, ἢ κατωρθωμένων ἡμῖν, καὶ τῶν πα-
ρελθόντων ἡ ἐξαγόρευσις· καὶ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης ἡ αἴτησις τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῖν καὶ φαντασιῶν ἐλευθέραν
ὑπάρξαι τὴν ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ μεσονύκτιον, οὐ μόνος ὁ Δαβίδ, ἀλλὰ καὶ Παῦλος, καὶ Σίλας ἡμῖν ἀναγκαίως εἰς
προσευχὴν παραδεδώκασι κατ' αὐτὸ προσευχόμενοι. ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Ὅτι οὐ περιορισικῶς προσήκει
νοεῖν, ὡς ἑπτάκις μόνον ἡμῶν ὀφειλόντων αἰνεῖν τὸν Θεόν, καὶ οὐκ ἐν πάσῃ τῆς ἡμέρας ὥρᾳ· τὸ γὰρ ἑπτάκις, ἀν-
τὶ τοῦ πολλάκις παρ' Ἑβραίοις συνηθές ἐστι λέγεσθαι· ἀμέλει προφητικῶς ἡ Ἄννα περὶ τῆς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησί-
ας

165: „ Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν „ νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς „ σκάνδαλον.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἀγαποῦν τὸν νόμον σου Κύριε, αὐτοὶ ἔχουν εἰρήνην, ὄχι μὲ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας· ἀλλὰ μὲ τὸν Θεόν· καὶ δὲν εὑρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτοὺς κανένα σκάνταμμα καὶ ἐναντίωμα. διατὶ εἰς αὐτοὺς ἰσάζει τὴν στράταν τῆς ἀρετῆς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, ἀσηκώνοντας ἀπὸ τὸ μέσον κάθε πέτραν καὶ σκόνταμμα τῆς ἁμαρτίας· ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ ἀγαπῶντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ ἔχουν πάντοτε εἰρήνην πρὸς τοὺς ὁμοπίστους αὐτῶν Χριστιανούς· κἂν καὶ ἐκεῖνοι πολλαῖς φοραῖς δὲν θέλουν νὰ εἰρηνεύουν μὲ αὐτούς, ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν κακήν τους γνώμην (1)

166: „ Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου Κύ„ ριε, καὶ τὰς ἐντολάς σου ἠγά„ πησα.

167: „ Ἐφύλαξεν ἡ ψυχή μου τὰ μαρ„ τύριά σου, καὶ ἠγάπησεν αὐτὰ „ σφόδρα.

Ἐγὼ, λέγει, ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου Κύριε, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἀγαπήσεως ταύτης ἔλθῃ εἰς ἐμένα ἡ ἐλπιζομένη παρὰ σοῦ ἀληθινὴ καὶ αἰώνιος σωτηρία. καὶ ὄχι μόνον ἡ ψυχή μου ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἠγάπησε· καὶ ὄχι ἁπλῶς τὰς ἠγάπησεν, ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπερβολήν. (2).

168: „ Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ „ τὰ μαρτύριά σου, ὅτι πᾶσαι αἱ „ ὁδοί μου ἐναντίον σου Κύριε.

Α-

ας ϗ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς εἶπεν· „ Ὅτι στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά, ϗ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησε· ϗ οὐ νοοῦμεν, ὡς ἑπτάκις μόνον ἔτεκεν ἡ Ἐκκλησία τῷ ἀριθμῷ· πολλὰ δὲ μᾶλλον, ϗ ἄπειρα· ϗ αὐτὸς δὲ ὁ Δαβὶδ δηλοῖ φανερῶς ὅτι κατὰ ἅπαντα καιρὸν αἰνεῖν δεῖ τὸν Κύριον· λέγει γάρ· „ Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτιζόμενος, ἐν ἡμέρᾳ ἐστὶ τελείᾳ, οὐ μεσολαμβανομένῃ ὑπὸ νυκτός. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τινὲς τὸ ἑπτάκις πλειστάκις ἡρμήνευσαν· ϗ τοῦτο δὲ κἀκεῖνο τὸν θερμὸν ἔρωτα τοῦ Προφήτου δηλοῖ· τῆς γὰρ θείας ὑμνῳδίας οὐκ ἐλάμβανε κόρον.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἦν δὲ ἄρα ϗ λύχνος τοῖς ἐθέλουσι ζῆν τοῦ Σωτῆρος ὁ νόμος· ϗ ὥσπερ ὁ ἐν φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπτει, διαπηδᾷ δὲ μᾶλλον τὰ παρεμπίπτοντα, κἂν βόθυνος εὑρεθῇ, κἂν λίθος, κἂν ἕτερόν τι τῶν τοιούτων· οὕτω ϗ ὁ εἰς νοῦν τὸ θεῖον δεξάμενος φῶς, πάντα παρατρέχει τοῦ Διαβόλου τὰ σκάνδαλα· εἰρήνην δὲ τυγχάνει πολλὴν τοῖς τὸν νόμον ποθοῦσι, κατὰ τὸν Θεόδωρον, οὐ τοσοῦτον ἡ ἔξωθεν· οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν αὕτη· ἀλλ' ἡ ἐν τοῖς λογισμοῖς, καθ' ἣν συμβαίνει ἀταραξίαν ϗ ἀνενοχλησίαν τὴν ἐξ ἀπαθείας ἔχειν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν προσκτώμενοι φυλακῆς, κἂν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων πολεμῶνται, θυμήρη ζῶσι ζωήν· ϗ μάρτυς ὁ Παῦλος βοῶν· „ Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ϗ ὁ Κύριος δὲ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων εἰς πᾶσαν ἀποστείλας τὴν οἰκουμένην, ἔφη πρὸς αὐτούς· „ Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Θεόδωρος· „ Κεκτημένοι γοῦν τὴν εἰρήνην διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, οἱ ὑπάρχοντες τέλειοι, σκάνδαλον οὐκ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς· μικρῶν γάρ, ἀλλ' οὐ μεγάλων τὸ ἔχειν σκάνδαλον, ὥς φησιν ὁ Σωτήρ· „ Ὁρᾶτε μὴ σκανδαλίσητε ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην ἔχοντες, οὐδὲν σκάνδαλον ἐπί τινι τῶν εἰωθότων τοῖς ἄλλοις, ὑφίστανται· πρὸς τὸν νόμον γὰρ ὁρῶντες τοῦ Θεοῦ, ὅτι τοὺς δικαίους στεφανοῖ, τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς κολάζει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως, οὐδὲν ἐκ τῶν νῦν συμβαινόντων ὑπομένουσι πρόσκομμα.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Μακάριος ὁ προσδεχόμενος τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον· ἀγαπῶν δὲ αὐτοῦ ϗ τὰς ἐντολάς· οὗτος γὰρ εἰς βίον τέλειον ϗ εἰς ἀκμὴν προκόπτει μακαριότητος, ἥτις αὐτοῖς τοῖς Ἀποστόλοις κεκλήρωτο· πρὸς οὓς ἔλεγεν· „ Ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι, ϗ οἱ λύχνοι καιόμενοι· ϗ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον αὐτῶν. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Εἶδε ϗ τὸ Σωτῆρος προσδοκώμενον, περὶ οὗ εἴρηται· ϗ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ἀκολούθως ἀγαπᾷ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, οὗ ϗ τὸ σωτήριον προσεδόκησεν· ἵνα ϗ τὴν πρᾶξιν ἔχῃ καθαρὰν, ϗ τὴν προσδοκίαν θεωρητικός.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπε χωριστὰ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφύλαξε τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ. τώρα δὲ ἥνωσε ταῦτα μαζὶ μὲ τὰς ἐντολὰς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι καὶ τὰ δύω. φανερώνει δὲ, καὶ ποῖον ἐστάθη τὸ αἴτιον κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ τὸ ὁποῖον ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς. καὶ λέγει, ὅτι τοῦτο εἶναι, διατὶ ὅλαι αἱ στράται τῆς πολιτείας μου, καὶ κάθε πράξεώς μου. ἐνεργεῖται ἔμπροσθέν σου Κύριε. καὶ διαπερνῶ τὴν ζωήν μου ὡσὰν νὰ εἶσαι ἐσὺ μάρτυς ταύτης καὶ θεωρητής. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο ἔλεγε „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. (Ψαλ. ιε΄. 8) ὅθεν καὶ φοβούμενος ἐσένα, ὁποῦ βλέπεις ὅλας μου τὰς πράξεις, φυλάττω τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου. (1).

169: „ Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν „ σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου „ συνέτισόν με.

Ἄς μὴν ἀποστραφῇ, λέγει, ὡς ἀπρόσδεκτος ἡ πρὸς σὲ δέησίς μου Κύριε, ἀλλὰ ἄς πλησιάσῃ, καὶ ἄς δεχθῇ ἀπὸ λόγου σου. ποία δὲ εἶναι ἡ δέησίς μου αὐτή; εἶναι τὸ νὰ μὲ συνετίσῃς, ὄχι κατὰ τέχνην ἀνθρωπίνην, οὐδὲ κατὰ ἐπιστήμην κοσμικὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸν λόγον σου, ἵνα δηλαδὴ συνιῶ τοὺς λόγους σου, καὶ ἵνα γνωρίσω ἀκριβῶς τὸν νόμον σου. (2)

170: „ Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν „ σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου „ ῥῦσαί με.

Τὸ ἀξίωμα, ὁ μὲν Ἀκύλας, δέησιν ἐξέδωκεν. ὁ δὲ Σύμμαχος, ἱκεσίαν. ἀνωτέρω μὲν οὖν εἶπεν ὁ Δαβίδ. ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου, ἐδῶ δὲ λέγει, εἰσέλθοι. διατὶ, ἐὰν ἡ δέησίς του πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεὸν, βέβαια καὶ θέλει εἰσέλθει εἰς αὐτόν. (3) ἀξίωμα δὲ καὶ δέησις τοῦ Δαβὶδ ἦτον, τὸ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ὁ Θεὸς κατὰ τὴν σοφίαν του, ἢ κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, καθὼς ἀνωτέρω διαφόρως ἐξηγήθη. διότι ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ βοήθει

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. „ Ὁ τὰς ὁδοὺς τῶν ἀρετῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τρέχων, ὥστε κατὰ σκοπὸν τοῦ Θεοῦ κατορθοῦν αὐτὰς δι᾽ αὐτὸ τὸ καλὸν, καὶ οὔτε δι᾽ ἐμπορίαν τινα, ἢ ἐπίδειξιν· οὗτος τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐφύλαξε, τὴν ἐλεημοσύνην ἐκ δικαιοσύνης προσφέρων, καὶ χωρὶς ἐπιδείξεως ἐπὶ τῇ νηστείᾳ φαιδρυνόμενος, οὐ σκυθρωπάζων· ἄλλα τε, ὅσα, καὶ ὅπως τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ διατέτακται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Κατὰ τὰ πρότερα στοιχεῖα ὥδευε πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ οὐδέ πω ἦν ἐγγὺς αὐτοῦ· ὅτε δὲ ἐπὶ τέλει γεγένηται τοῦ Ψαλμοῦ, καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον παρ᾽ Ἑβραίοις στοιχεῖον, τότε εὔχεται, ἵνα ἡ εὐχὴ αὐτοῦ ἐγγίσῃ τῷ Θεῷ· καὶ φθάσῃ πρὸς αὐτόν· ἀναβαίνει δὲ εὐχὴ πρὸς Θεὸν, ἀπὸ προαιρέσεως κατορθούσης ἀναπεμπομένη· περὶ δὲ τοῦ ἐγγίζειν Θεῷ διαφορὰς εὕρομεν ταύτας· ὅτι ὁ μὲν τελειότερος ἐγγίζει τῷ Θεῷ, κατὰ τό· „ Καὶ ἐγγιεῖ Μωϋσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεόν· ὁ δὲ ὑποδεέστερος, αὐτὸς μὲν οὐκ ἐγγίζει, εὐχὴν δὲ ἔχει ἐγγίζουσαν. ὡς λέγει καὶ ἐνταῦθα ὁ Δαβίδ· „ Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου· πλὴν ὁ Θεὸς οὐκ ἐν τόπῳ ἐστιν, οὐδὲ σῶμά ἐστιν· ἀλλὰ οὐσία ἄῤῥητος καὶ ἄφθεγκτος καὶ ἀόρατος· εἰδ᾽ οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ ὁ Θεὸς, ἐγγίζειν δὲ ἔστι ποτε τῷ Θεῷ: δηλονότι τῷ ἐν ἡμῖν ἀοράτῳ ἐγγίζομεν αὐτῷ· φημὶ δὴ τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἀνθρώπῳ· ἔστι δ᾽ ἐγγίσαι δι᾽ ἀρετῶν, ὧν ὅσῳ τις ἀπολείπεται, τοσούτῳ μακρὰν ἐστι τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰ ἁπλοῦν ἦν τὸ συνέτισόν με, τίς χρεία ἦν προσθήκης τῆς κατὰ τὸ λόγιόν σου; νοήσεις δὲ τὸ ἀναγκαῖον τῆς προσθήκης ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων· ὁ δεῖνα εἴποι ἄν· κατὰ τὴν ἰατρικὴν, ὦ διδάσκαλε, συνέτισόν με.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον· „ Πρῶτον δεῖ ἐγγίσαι, εἶτα εἰσελθεῖν τὸ ἐγγίσαν· οἷον ἤγγισέ τις οἰκίᾳ οἰκοδεσπότου τινος· μετὰ τὸ ἐγγίσαι, ἐὰν ᾖ φίλος καὶ ἄξιος τῆς κοινωνίας τοῦ οἰκοδεσπότου, εἰσέρχεται πρὸς αὐτόν· οὕτως ἡ δόκιμος προσευχὴ καὶ ἀκατάγνωστος, ἐγγίζει τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, καὶ εἰσέρχεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνύει, ὃ βούλεται· πτεροῖ δὲ δέησιν ἀρετὴ, καὶ προπέμπει αὐτὴν, ἕως ἐνώπιον γένηται τοῦ Θεοῦ· ἡ ἁμαρτία δὲ βαρεῖα οὖσα, καθέλκει καὶ βαρύνει τὴν προσευχήν. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Συνεχέστατα οἱ δίκαιοι λέγουσι τὸ, ῥῦσαί με· εἰδότες, ὅτι ἐν πολέμῳ εἰσὶ τῷ βίῳ τούτῳ καὶ μεγάλῳ θορύβῳ, κατὰ τὸν ἀγῶνα τὸν ἐνεστηκότα.

θυσίαν εἰς τὸν Δαβὶδ μὲ ἰδικὸν καὶ ξεχωριςὸν τρόπον. (1)

171 : „ Ἐξερεύξαιντο τὰ χείλη μου ὕμνον „ ὅταν διδάξῃς με τὰ δικαιώματά „ σου.

Τὰ χείλημου, λέγει, Κύριε θέλουν προφέρουν εἰς ἕνα ὕμνον εὐχαριςήριον, ὅταν ἐσὺ μὲ διδάξῃς τὰ δικαιώματά σου συνετώτερον καὶ βαθύτερον : ὕμνον δηλαδὴ ξεχωριςὸν καὶ εὐχαριςήριον διὰ τὴν εὐεργεσίαν σου ταύτην· εὔχεται δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ νὰ εὐχαριςήσῃ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπιθυμίαν, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαριςίαν. (2)

172 : „ Φθέγξαιτο ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγιά σου. ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου „ δικαιοσύνη.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ὁμιλῇ ἡ γλῶσσά μου πάντοτε τὰ λογιά σου Κύριε· ἄλλοτε μὲν, μελετῶσα ταῦτα, ἄλλοτε δὲ διδάσκουσα ταῦτα, καὶ νὰ μὴ καταγίνεται εἰς ἄλλο κἀνένα μάταιον πρᾶγμα· διατὶ ὅλαι αἱ ἐντολαί σου εἶναι δικαιοσύνη, ἡ ὁποία εὐθύνει καὶ ἰσάζει τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· καὶ ρυθμίζει αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετήν· καὶ ἀνωτέρω δὲ εἶπε· „ Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου. (3)

173 : „ Γενέσθω ἡ χείρ σου τοῦ σῶσαί με, „ ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἡρετισάμην.

Ἄς ἔλθῃ, λέγει, ἡ χείρ σου καὶ δύναμις Κύ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὅτι καθὼς εἶναι ἀξιώματα κοσμικὰ, τὸ νὰ ἦναί τινας ἄρχων ϗ κριτὴς ϗ ἡγεμὼν ϗ βασιλεύς· ὁμοίως ϗ ἀξιώματα Ἐκκλησιαςικὰ, τὸ νὰ ἦναι τινὰς ἱερεὺς, ἀρχιερεὺς, ἢ πατριάρχης· ἔτζι εἶναι ϗ ἀξίωμα ψυχῆς· ἀξίωμα δὲ ψυχῆς ἐςὶ τὸ ἔχειν ἀρετάς· ἐὰν οὖν ἔχῃ τις τοιοῦτον ἀξίωμα, ὃ κυρίως ϗ ἀληθῶς ἐςιν ἀξίωμα, οὗτος εὔχεται τῷ Θεῷ λέγων· „ Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου ῥῦσαί με. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τότε γνώσομαι, εἰ εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου, εἰ ῥυσθείην ὑπὸ σοῦ, κατὰ τὸν λόγον ϗ τὸ ἀξίωμά μου ϗ τὴν σοφίαν· ὁ γὰρ ἀνώτερος πάντων παθῶν γεγονὼς, ἐῤῥύσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ.

(2) „ Κατάλληλος ἡ ἐρυγὴ τῇ τροφῇ, λέγει ὁ Θεοδώριτος· τὰ γάρ σά, φησι, μανθάνων δικαιώματα, σοὶ τῷ τῶν τοιούτων διδασκάλῳ προσοίσω τὴν ὑμνῳδίαν· ἐὰν γὰρ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, μὴ διδαχθῶ τὰ δικαιώματα, τοιαύτην ἐρυγὴν φθέγξασθαι οὐ δύναμαι· γίνεται δὲ ἡ ἐρυγὴ, ὡς ἔπιπαν τοῖς κεκορεσμένοις· πληρωθέντες γὰρ, οὕτως ἐρευγόμεθα τὴν ποιότητα τῆς τροφῆς, ἣν εἰλήφαμεν· ἔςι δὲ ϗ πνευματικὴ τροφή· αὐτὸς γοῦν ὁ λόγος φησιν, ἄρτος εἶναι, ϗ σάρκα ἔχειν· οὗ ἐὰν κορεσθῶμεν, ἐρευγόμεθα ὕμνον ἐκ χειλέων τοῦ ἔσω ἀνθρώπου· εἰδὲ ἡ ἐρυγὴ ὑμνῳδία Θεοῦ, λέγει ὁ Νικήτας, δῆλον, ὅτι ἡ ἀρχὴ γινομένη αὐτῆς τροφὴ, πληρεςάτη τυγχάνει θεολογία.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει· „ Ὅρα μοι τοῦ Προφήτου τὴν δέησιν· εὐξάμενος γὰρ συνετισθῆναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ϗ ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ἱκετεύει χαρισθῆναι αὐτῷ, τὸ μηδὲν ἕτερον φθέγξασθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἢ μόνον τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ· καίγε μέγα αἰτεῖ τὸ αἴτημα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὰ χείλη αὐτοῦ ϗ ἡ γλῶσσα γένοιντο ὄργανα τοῦ Θεοῦ, ἀφωρισμένα εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· ϗ ὥσπερ ἐξ ἀργύρου, ἢ χρυσοῦ ἀφορίζεταί τινα κειμήλια ἱερατικὰ, ϗ τῷ Θεῷ ἀνατίθεται, ὡς μηκέτι παραλαμβάνεσθαι εἰς ἑτέραν χρῆσιν, μηδὲ εἰς κοινὴν ὑπηρεσίαν; οὕτω ϗ νῦν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν, ἀφιερωθῆναι αὐτῷ τὰ χείλη ϗ τὴν γλῶτταν· ὡς ἂν ἀεὶ, τὰ μὲν χείλη, ὕμνον ἐξερεύγοιντο· ἡ δὲ γλῶττα, φθέγγοιτο μηδὲν ἕτερον ἀργὸν ῥῆμα, ἢ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον· „ Ἄνοιγε γὰρ, φησι, σὸν ςόμα λόγῳ Θεοῦ (Παρ. λα΄. 8.) πᾶσαι δὲ αἱ ἐντολαί εἰσι δικαιοσύνη κατὰ τὸν αὐτὸν Νικήταν· ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ τῇ ἐντολῇ, εὐσυνῃ δικαιοσύνῃ, ἀνακεφαλαιοῦνται· ἐν τῷ ἀγαπῆσαι τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν· ἀλλὰ ϗ ἑκάςη ἐντολὴ δικαιοσύνη τυγχάνει, ἅτε δὴ κατὰ τὸ δίκαιον νενομοθετημένη· λέγοιντο δ᾽ ἂν ϗ πᾶσαι αἱ ἰδικαὶ ἀρεταὶ δικαιοσύνη, τῷ ἀντακολουθεῖν· ὥς τε τὸν μίαν ἴσως ἔχοντα, πάσας ἔχειν.

Κύριε, διὰ νὰ μὲ σώσῃ: ἤτοι γενέσθω εἰς τὸ σῶσαί με· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε, „Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν. (Ψαλ. λ΄. 3) (1)

174: „Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου Κύ-„ριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου „ἐστίν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπόθησα μὲ ὑπερβολὴν τὴν παρὰ σοῦ Σωτηρίαν Κύριε, καὶ ὄχι τὴν παρὰ ἀνθρώπου βοήθειαν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη μου. ἵνα διὰ τὴν μελέτην ταύτην λυτρώσῃς με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου. (2) ἴσως δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος. αὕτη γὰρ σωτήριον τοῦ Κόσμου ἐγένετο. „Ἐτέχθη γάρ, φησιν, ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ (Λουκ. β. 11.) καὶ ὁ Συμεὼν ἔλεγεν· „Εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β. 30) τοῦτο λοιπὸν τὸ Σωτήριόν σου Κύριε, ἐγὼ, λέγει, ἐπεπόθησα νὰ ἰδῶ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τούτου εἴπομεν. ὁ νόμος σου δὲ, εἶπε, μελέτη μου ἐστὶ. διατὶ αὐτὸς σκιαγραφεῖ καὶ εἰκονίζει, τὰ περὶ τοῦ σωτηρίου σου τούτου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως.

175: „Ζήσεται ἡ ψυχή μου καὶ αἰνέσει σε, „καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, θέλει ζήσει τὴν ὄντως καὶ ἀληθινὴν ζωὴν Κύριε. „Ἀπελεύσονται γάρ, φησιν, οἱ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον (Ματθ. κε. 46) καὶ τότε θέλει σὲ αἰνέσει ὑψηλότερον καὶ τελειότερον· καὶ τὰ κρίματά σου τὰ νοητὰ θέλουν μοι βοηθήσουν, ὅταν ταῦτα φυλάξω, προξενοῦντα εἰς ἐμὲ παῤῥησίαν. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσι. ζήσαιτο καὶ βοηθῆται μοι. τὰ ὁποῖα δηλοῦσιν, ὅτι εὔχεται ὁ Προφήτης νὰ ζήσῃ ζωὴν ἐνάρετον. αὕτη γὰρ εἶναι κυρίως ζωή. ὁμοίως εὔχεται καὶ νὰ βοηθηθῇ εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν θεῖον νόμον, ὅστις κυβερνᾷ καὶ ῥυθμίζει αὐτὸν εἰς τὴν ἀρετήν, ὡς προείπομεν. (3)

176: „Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολω-„λός· ζήτησον τὸν δοῦλόν σου ὅ-„τι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθό-„μην.

Ἐπλανήθηκα, λέγει, Κύριε, ὡσὰν πρόβατον χαμένον. ὄχι διατὶ ἔχασα τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου, ἀλλὰ διατὶ σωματικῶς ἐδιέτριβα εἰς ὄρη καὶ

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Τάχα δὲ ὥσπερ βασιλεὺς μεγάλην λέγεται χεῖρα ἔχειν: ἤτοι στρατιωτικήν· οὕτως ἐστὶ χεὶρ Θεοῦ, πᾶσα ἡ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ· πᾶσα δύναμις Ἀγγελικὴ καὶ ἁγία, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων ἀποστελλομένη· τὸ δὲ γενέσθω ἡ χείρ σου, οὐ τὴν κατ᾽ οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς σημαίνει· ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν· εἰμήτις χεῖρα Θεοῦ νοήσοι, τὸν Χριστόν· τότε γὰρ τὸ γενέσθω ῥηθήσεται, ἀντὶ τοῦ, εἰς γένεσιν ἐλθέτω· καὶ σαρκωθήτω ἡ χείρ σου ἐπὶ τῷ σῶσαί με. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Χεῖρα δὲ καλεῖ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ὑφ᾽ ἧς ἀντιβολεῖ τῆς σωτηρίας ἀξιωθῆναι. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „Ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ἐπειδὴ κριτής ἐστιν ἀληθινὸς ἅμα καὶ δίκαιος, τοῖς μὲν εἰς τὸ σώζειν, τοῖς δὲ εἰς τὸ παιδεύειν καὶ τιμωρεῖσθαι γίνεται· ἀλλ᾽ ἐὰν τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολὰς ἑλώμεθα, κἂν ἐμποδίζωσιν ἕτεροι, κἂν ἐπιβουλεύωσιν ἐχθροὶ ὁρατοὶ, ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιὰ σῶσαι ἡμᾶς δύναται· ἀνθ᾽ ὧν γὰρ τὸν νόμον ἐξελεξάμεθα, πάντως αὐτὸν καὶ κατορθῶσαι δίδωσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Οἱ πολλοὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπιποθοῦσι σωτήριον· ἀλλ᾽ οὐ τὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τὸ τῆς σαρκὸς σωτήριον τὸ ἐν κόσμῳ· ἔργον δὲ (ἤτοι δύσκολον) ἐστὶν ἐπιποθῆσαι τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον· ὥστε ἐν Θεῷ σωθῆναι· ἐν Θεῷ ἀναπαύεσθαι· κληρονομῆσαι τὰ ἅγια· τὸ γὰρ σωτήριον τοῦ Θεοῦ τοῦτό ἐστιν, ἡ αἰώνιος ζωή.

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „Εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον ἐνέκλεισε τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς· ἡ γὰρ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· τότε γὰρ ὑμνήσει κυρίως τὸν Θεόν· καὶ ὁ Ἀπολλινάριος „Εὖ οἶδα, φησιν, ὅτι τὰ σὰ κρίματα ἑτέροις φοβερὰ ὄντα, ἐμοὶ βοηθήσει· ἀποδώσεις γὰρ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

καὶ βουνὰ, καὶ ἐμετόβαινα ἀπὸ ἕνα τόπον εἰς ἄλλον. διατὶ μὲ κατεδίωκον ὁ Σαοὺλ καὶ ὁ Ἀβεσσαλὼμ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἐχθροί μου. διὰ τοῦτο ζήτησόν με καὶ ἐπαναγύρισον εἰς τὴν προτέραν μου κατοικίαν τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐμποδίσας ἐκείνους, ὁποῦ με καταδιώκουσι. διατὶ δὲν ἀμέλησα τὰς ἐντολάς σου. (1) ἢ λέγει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. ὅτι ἐγὼ ἐπλανήθηκα ὡσὰν τὸ χαμένον πρόβατον. ἐπειδὴ δὲν ἐπεριπάτουν τὴν ὀρθὴν καὶ ἴσην στράταν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. ἀλλὰ ἐπεριπάτουν εἰς τὰς στραβὰς καὶ κρημνώδεις στράτας τῆς ἀσεβείας καὶ κακίας, αἱ ὁποῖαι ἐπροξένουν εἰς ἐμὲ ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. διὰ τοῦτο ζήτησον ἐμένα τὸν ὄντα δοῦλόν σου κατὰ τὴν δημιουργίαν „ Τὰ σύμπαντα γάρ, φησι, δοῦλα σά. Κύριε.

(Ψαλ. ριη.) Ζήτησόν με ὁ καλὸς ποιμὴν. ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων ὁ κατὰ τὴν ἐν Εὐαγγελίοις παραβολὴν ζητήσας τὸ ἐκ τῶν ἑκατὸν πλανηθὲν πρόβατον, καὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα συναριθμήσας, καὶ συνάγαγέ με εἰς τὴν μάνδραν σου. τὸ δὲ ἀκόλουθον ὁποῦ λέγει: ἤτοι τὸ „ Ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην. φαίνεται ὅτι εἶναι ἐναντίον εἰς τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. διότι ἀλησμονεῖ, ὄχι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀκόμη δὲν ἔμαθε τὰς ἐντολὰς, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁποῦ πρότερον ἔμαθε ταύτας. ἔξω μόνον τότε ἁρμόζει εἰς τὸν νέον λαὸν, ἀνίσως ἐξηγηθῇ τὸ ῥητὸν κατὰ ἀντιχρονισμὸν. καὶ τὸ ἐπελαθόμην νοηθῇ ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐπιλήσομαι· ἤγουν ἐγὼ ὁ νέος λαός σου, δὲν θέλω λησμονήσω τὰς ἐντολάς σου Κύριε.

ΨΑΛ.

---

(1) Ὅθεν Ἀθανάσιός φησι· „ Μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ ἑαυτοῦ ἔργα κατορθώματος, καὶ πάλιν πρόβατον ἑαυτὸν πεπλανημένον λέγει εἶναι, ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύων, καὶ ἀναγκαίως αὐτὸς ἑαυτὸν κολούων καὶ ταπεινῶν· ἵνα μὴ ὑπεραίρηται· κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου· „ Ὅταν πάντα κατορθώσητε, λέγετε, ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν· διὸ καὶ τοῦ παντὸς Ψαλμοῦ τὸ συμπέρασμα, εἰς ἑαυτοῦ κατηγορίαν περιγράφει, ἐξομολογούμενος τὴν γενομένην αὐτῷ ποτε πλάνην· καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ποίμνης ἀπολώλει ποτέ. „ Τοῦτο δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τῷ Προφήτῃ λέγειν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἥρμοττε, καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει. εἰ καὶ ἐπλανήθην, φησι, καὶ παρέβην τινας τῶν ἐντολῶν σου· ἀλλὰ λήθην τούτων οὐκ ἐδεξάμην παντελῆ· διὸ ζήτησόν με, εὑρέ με, ἀνάλαβέ με, ἐπάνελθε ἔχων με, ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΗ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

Αἱ ᾠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν εἶναι δεκαπέντε. ὅλαι δὲ ἔχουσι μίαν ἐπιγραφήν. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ, ᾠδὴ ἀναβαθμῶν γράφει „ ᾠδὴ ἀναβάσεων. μερικοὶ δὲ ἀναγινώσκουσιν ἀναβαθμῶν περισπῶντες τὴν λέξιν. λέγονται δὲ ἀναβαθμοὶ οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι, ἐπειδὴ προφητεύουσι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνάβασιν τῶν ἐκεῖ σκλαβωθέντων Ἰουδαίων: πῶς δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ εἰς θλίψιν εὑρισκόμενοι, παρεκάλεσαν τὸν Θεὸν, καὶ εἰσακουσθέντες, ἀπέλαβον πάλιν τὴν ἐδικήν τους πατρίδα. καὶ ἀρχίζουν μὲν οἱ ἀναβαθμοὶ οὗτοι ἀπὸ τὴν κραυγὴν καὶ δέησιν, ὁποῦ ἐποίουν οἱ σκλάβοι Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς. τελειώνουν δὲ, εἰς τὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τελείαν τούτων ἀποκατάστασιν. καὶ κατὰ μὲν τὴν Ἱστορίαν, διὰ τοῦτο λέγονται ἀναβαθμοὶ οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ἐξηγούμενοι, διὰ τοῦτο ἐπιγράφονται ἀναβαθμοί, διατὶ οἱ ψαλμοὶ οὗτοι περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀναβιβάζουσιν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα: ἤγουν ἀπὸ τὴν σύγχυσιν τῆς παρούσης ζωῆς (βαβὲλ γὰρ σύγχυσις ἑρμηνεύεται) τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν Χριστιανικὸν, ὅστις εἶναι σκλαβωμένος εἰς τὴν δουλείαν τῶν παθῶν. ποῦ δὲ τὸν ἀναβιβάζουσιν; εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. διότι, ὅστις ἀναγινώσκει καὶ διαγινώσκει τοὺς Ψαλμοὺς τούτους, βλέποντας ποίαν θερμὴν ἀγάπην εἶχεν ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα των τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ πόσον ἐκεῖνος ἐθρήνει. καὶ ὁποίας λυπηρὰς φωνὰς ἔλεγε πρὸς τὸν Θεὸν. καὶ οἵους ἀναστεναγμοὺς ἔκαμνε διὰ τὴν στέρησιν τῆς κάτω Ἱερουσαλήμ. ταῦτα, λέγω, βλέποντας, θερμαίνεται καὶ αὐτὸς, καὶ ἀνάπτει εἰς ἔρωτα καὶ ἀγάπην τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, τῆς ἐδικῆς του ἀληθινῆς πατρίδος. (1)

1: „ Πρὸς

(1) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσορρήμονα· „ Εἰς τὴν κατὰ ἀρετὴν ἄνοδόν τινες (ὁ Ὠριγένης δηλαδὴ καὶ ὁ Εὐσέβιος) τοὺς ἀναβαθμοὺς ἔλαβον· καὶ γὰρ ἡ ἐκεῖ φέρουσα ὁδὸς, ἀναβαθμοῖς ἔοικε, κατὰ μικρὸν ἀνάγουσα τὸν ἐνάρετον καὶ φιλόσοφον ἄνδρα, ὡς ἀπὸ Βαβυλῶνος τῆς τοῦ παρόντος βίου συγχύσεως, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ἀνιστῶσα, ὡς πρὸς ἄλλην Ἱερουσαλήμ· τοῦτο καὶ ἡ τοῦ Ἰακὼβ αἰνίττεται κλίμαξ, ἡ ἀπὸ γῆς ἐστηριγμένη εἰς οὐρανόν· ὥσπερ γὰρ κλίμακα ὑψηλὴν, βαθμοὺς ζωῆς ἀλλεπαλλήλους ἔχουσαν· οὕτω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Προφήτου, τὴν τῶν Ψαλμῶν βίβλον ἔδειξεν· οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἄβατα τῶν χωρίων καὶ ὑψηλότερα, βατὰ γίνεται διὰ βαθμῶν καὶ κλιμάκων· ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς ἀνιόντας, ἐπειδὰν εἰς ὕψος ἀνενεχθῶσι πολὺ, ἀνάγκη καὶ ἰλιγγιᾶν· διὰ τοῦτο οὐχὶ ἀναβαίνοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἄκρον γενομένους ἀσφαλίζεσθαι χρή· μία δὲ ἀσφάλεια, ὅταν μὴ ὅσον ἀνέβημεν ἴδωμεν καὶ ἀπονοηθῶμεν· ἀλλ' ὅσον ἀναβῆναι λείπει, κατοπτεύσωμεν, καὶ πρὸς ἐκεῖνο τεινώμεθα. ὃ καὶ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· „ Τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος.

Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Πᾶσα ψυχὴ ἐν ἁμαρτίαις γενομένη, κάτω ἐστιν· οὐκ ἀθρόως δὲ ἐκεῖθεν ἄνεισιν· ἀλλ' ἀνα-

α: „ Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με „ ἐκέκραξα, καὶ εἰσήκουσέ μου.

Ἐγώ, λέγει, ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐφώναξε πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλίψιν τῆς σκλαβιᾶς μου καὶ τῆς ἐκ τῆς θλίψεως κακοπαθείας μου· καὶ ὁ Θεός μου εἰσήκουσε. κραυγὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ λαὸς ἐκείνην, ὁποῦ γίνεται ἀπὸ κατώδυνον ψυχὴν καὶ συντετριμμένην καρδίαν πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις μόνος δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν καταφεύγοντας. τὴν τοιαύτην γὰρ κραυγὴν εὐθέως εἰσακούσει ὁ Θεός. προφέρονται δὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεστέρου μέρους τοῦ λαοῦ τῶν Ἑ-

---

ἀναβαθμοῖς τισι τῆς κατὰ προκοπὴν ἀρετῆς χρωμένη· καί γε κατιόντων μὲν, τέλος ἡ Βαβυλών· ἥτις ἑρμηνεύεται σύγχυσις· ἀνιόντων δὲ, ἡ Ἱερουσαλήμ· ἥτις ἐστὶν ὅρασις εἰρήνης· καὶ οἱ μὲν ἀνιόντες, τὰς ᾠδὰς ᾄδουσι τῶν ἀναβαθμῶν· οἱ δὲ κατιόντες, τοὺς Ἱερεμίου θρήνους· προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ λέγει. „ Ἱστέον, ὡς ὁ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ νεὼς ἀναβαθμοὺς (ἤτοι σκαλοπάτια) εἶχε πεντεκαίδεκα, καὶ ἐφ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἀναβαίνοντες οἱ εἰς τὸ ὑμνεῖν τεταγμένοι, ᾠδὴν ἔλεγον· ὅθεν ἰσάριθμοι αἱ ᾠδαὶ τοῖς τοῦ ναοῦ ἀναβαθμοῖς. ὁ δὲ Θεοδώρητός φησιν „ Ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ ἕκαστος τῶν Ψαλμῶν τῶν ἀναβαθμῶν προθεσπίζει· ἀλλ᾽ ὁ μὲν, τὰς ἐν Βαβυλῶνι συμφοράς· ὁ δὲ, τῆς ἐπανόδου τὰ εὐαγγέλια· ὁ δὲ, τὴν κατὰ τὴν ὁδὸν εὐφροσύνην· ἄλλος, τοὺς μετὰ τὴν ἐπάνοδον γεγενημένους πολέμους· ἕτερος, τοῦ ναοῦ τὴν οἰκοδομήν· καὶ τὸ ποικίλον τῆς προφητείας, ἐξελαύνει τῆς μελῳδίας τὸν κόρον.

Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ἐκ τῶν ἀναβαθμῶν τούτων ἐρανισάμενος, ἐμελούργησε τοὺς ἐν τῇ ὀκτωήχῳ ψαλλομένους κατὰ Κυριακὴν ἀναβαθμούς· ἐν μὲν οὖν τοῖς τέσσαρσιν ἤχοις τῷ πρώτῳ δευτέρῳ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ, τοὺς δώδεκα τοῦ Δαβὶδ ἀναβαθμοὺς ἐμελούργησε, τρεῖς ἀναβαθμοὺς ἐν ἑκάστῳ ἤχῳ συμπληρώσας· ἐν ἑκάστῳ γὰρ ἀντιφώνῳ ἕνα ἀναβαθμὸν ἐμελῴδησεν· ἐπεὶ δὲ ἕκαστος ἦχος τρία ἔχει ἀντίφωνα· λοιπὸν οἱ τέσσαρες ἦχοι, δώδεκα ἀντίφωνα περιέχοντες, δώδεκα περιέχουσιν ἀναβαθμούς· τοὺς αὐτοὺς δὲ δώδεκα ἀναβαθμοὺς ἐμελούργησε, καὶ ἐν τοῖς τέσσαρσι πλαγίοις ἤχοις, ἀρξάμενος πάλιν τοῦ πρώτου ἀναβαθμοῦ, ἀπὸ τὸν πλάγιον τοῦ πρώτου ἤχου· ἐλείποντο δὲ τρεῖς Ψαλμοὶ εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δεκαπέντε ἀναβαθμῶν· ἀλλὰ τοὺς μὲν δύω ἀναβαθμοὺς τὸν τοῦ· „ Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβίδ· καὶ τὸν τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον· ἀφῆκε, καὶ ἀξίους μελουργῆσαι οὐκ ἔκρινεν ὁ Ποιητής· τὸν δὲ ἕνα ἀναβαθμὸν τὸν τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν, εἰς δύω μοιράσας, προσέθηκεν ἐν τῷ πλαγίῳ τοῦ τετάρτου, τέσσαρα ποιήσας τὰ τούτου ἀντίφωνα. ὁ δὲ ἑρμηνευτὴς τῶν ἐν τῇ ὀκτωήχῳ ἀναβαθμῶν Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ τὸ, Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ· „ Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβίδ, καὶ τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον· διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Θεόδωρος μελῳδήσας τὸν μέσον Ψαλμὸν διὰ τοῦ μέσου ἐνθυμήθη ἀκροθιγῶς καὶ τοὺς ἄλλους δύω Ψαλμοὺς, τοὺς εὑρισκομένους ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἐκείνου καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι τοὺς δεκαπέντε τούτους ἀναβαθμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἔψαλλον ἀντιφωνητικῶς ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐστέκοντο εἰς τὰ δεκαπέντε σκαλοπάτια τοῦ ναοῦ· ὅθεν ἐκ τούτου ὠνόμασεν ἀντίφωνα καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ μελουργηθέντας ἀναβαθμοὺς, ὁ Στουδίτης Θεόδωρος.

Καὶ τοῦτο δὲ προσθέττω, ὅτι ὁ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτος, ὁ τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου μαθητὴς, ἑρμηνείαν γλαφυρὰν ἔχει, ἔξω τῆς τοῦ Νικήτα Σειρᾶς, ἐν χειρογράφοις σωζομένην, εἰς ὅλους τοὺς ἀναβαθμούς· ἐκ τῆς ὁποίας θέλω ὑποσημειώσω τινὰ ἐνταῦθα· λέγει οὖν ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν ἀναβαθμῶν τούτων· „ Ἕως μὲν εἰς ἀνίσους ἑτερότητας καὶ στάσεις διασκίδναται ἡμῶν ἡ γνώμη, καὶ πρὸς ἑαυτὴν στασιάζει τοῖς πάθεσιν ἡ ψυχὴ, κινουμένων παρὰ φύσιν αὐτῆς τῶν δυνάμεων, οὐ δύναται ᾄδειν ᾠδὴν καθαρὰν τῷ Θεῷ μεθ᾽ ὑψηλῶν ἀναβάσεων τῆς καρδίας· „ Πῶς γάρ, φησιν, ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἤγουν ἐπὶ καρδίας ὑπὸ παθῶν κρατουμένης· γῆ γὰρ ὀνομάζεται τροπικῶς ἡ καρδία· ᾠδὴ δέ ἐστιν ἡ ᾀδομένη παρ᾽ ἡμῶν τῷ Θεῷ· ἡ καθαρὰ καὶ ἀρρέμβαστος προσευχή· ἥτις ἐν γῇ ἐπιλελησμένῃ· ἤτοι ἐμπαθεστάτῃ καρδίᾳ· οὐκ ἔχει χώραν ᾄδεσθαι τῷ Θεῷ· ἀναβαθμοὶ δὲ, αἱ ἀναβάσεις εἰσὶ τῆς καρδίας· (ἀναβάσεις γάρ, φησιν, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο) καὶ αἱ προκοπαὶ τῆς ψυχῆς· ὁπηνίκα οὖν ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν δεσμῶν ἀπολυθεὶς, καὶ τῆς πικρᾶς ἐκείνης αἰχμαλωσίας τῶν Βαβυλωνίων Δαιμόνων διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας, ἐπάνοδον ποιεῖται πρὸς τὴν προτέραν αὐτῆς εὐγένειαν· τηνικαῦτα προκατάσσεται· ἤτοι προευτρεπίζεται ἰδεῖν τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῷ καθαρῶς ᾄδειν τῷ Θεῷ καὶ προσεύχεσθαι.

Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσορρήμων καὶ ταῦτα· „ Πῶς ἀπηλλάγησαν τῆς αἰχμαλωσίας οἱ Ἰουδαῖοι; τῷ πόθῳ τῶν Ἱεροσολύμων· ὡς οἵγε μὴ τοῦτο κατορθώσαντες, οὐδὲν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐκέρδανον· ἀλλ᾽ ἐναπέμειναν τῇ δουλείᾳ καὶ ἐναπέθανον· καὶ ἡμεῖς, ἐὰν μὴ τῷ τῶν οὐρανίων ἔρωτι κατασχεθῶμεν καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ τῷ παρόντι βίῳ προσηλωθῶμεν· οὐ δυνησόμεθα τὴν πατρίδα ἀπολαβεῖν.

Ἑβραίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2 : „ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ
„ χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης
„ δολίας.

Τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ λαὸς, ὅταν ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτὸν ἐκέκραξεν, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, ἢ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο ἐζήτησε. χείλη δὲ ἄδικα ὀνομάζει, τὰ λαλοῦντα ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος, καθὼς ἐν τῷ οϐ. Ψαλμῷ γέγραπται· „ Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. ὁμοίως χείλη ἄδικα εἶναι καὶ τὰ τῶν συκοφαντῶν. καὶ ἁπλῶς ὅλων τῶν παρανόμων. γλῶσσα δὲ δολία εἶναι ἡ τῶν αὐτῶν συκοφαντῶν καὶ παρανόμων, ἢ καὶ τῶν ἐπιβουλευόντων. (2)

3 : „ Τί δοθείη σοι; καὶ τί προστεθείη
„ σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν;

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „ Τί δοθήσεται σοι; καὶ τί προστεθήσεταί σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν; φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀποκρίνεται μὲ τὰ λόγια ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον, ὁποῦ παρεκάλεσεν ἀνωτέρω καὶ εἶπε, Κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ γλώσσης δολίας. λέγει δὲ πρὸς αὐτόν. ποία τιμωρία θέλει δοθῇ, ἢ θέλει προστεθῇ εἰς ἐσένα, ἄνθρωπε, ἀρκετὴ ἐναντίον τῆς δολίας γλώσσης; ἤτοι οὐδεμία. φανερώνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἡ δολία γλῶσσα εἶναι δυσκολονίκητος, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας ὁποῦ ἔχει. ἢ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον φανερώνει ὅτι εἰς ἐσένα ὦ ἄνθρωπε, ὁποῦ ζητεῖς νὰ λυτρωθῇς ἀπὸ τὴν δολίαν γλῶσσαν, δὲν θέλει δοθῇ τιμωρία ἀρκετὴ κατ' αὐτῆς. διατὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ δολία γλῶσσα, εἶναι ἀρκετὴ τιμωρία εἰς τὸν δόλιον ἄνθρωπον. (3)

4 : „ Τὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καθάπερ τὰ ὕδατα, ἕως μὲν ἂν ἐπὶ ἰσοπέδου χωρίου φέρηται ϗ πολλῆς ἀπολαύῃ τῆς εὐρυχωρίας, οὐκ ἀνίσταται πρὸς ὕψος· ἐπειδὰν δὲ αὐτὰ χεῖρες ὀχετηγῶν κάτωθεν περισφίγξασαι θλίψωσι, στενοχωρούμενον, βέλους παντὸς ὀξύτερον πρὸς τὸ ὕψος ἐξακοντίζεται· οὕτω δὴ ϗ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἕως μὲν ἀδείας ἀπολαύει πολλῆς, διαχεῖται ϗ διαῤῥεῖ· ἐπειδὰν δὲ πραγμάτων περίστασις κάτωθεν αὐτὴν στενοχωρήσῃ, ἀποθλιβομένη καλῶς, καθαρῶς ϗ εὐτόνως πρὸς τὸ ὕψος ἀναπέμπει τὰς εὐχάς· ἄκουσον γὰρ τί φησιν ὁ Προφήτης· „ Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα, ϗ εἰσήκουσέ μου· ταῦτα μὲν λέγει ὁ ἅγιος ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου· ἐν δὲ τῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἑρμηνείᾳ οὕτω φησίν· „ Εἶδες τῆς θλίψεως τὸ κέρδος; εἶδες τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἕτοιμον; τῆς θλίψεως τὸ κέρδος, ὅτι τοῖς αἰχμαλώτοις Ἰουδαίοις, προσευχὴν ἤγαγε καθαράν· τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἕτοιμον, ὅτι καλοῦσιν αὐτοῖς, εὐθέως ἐπένευσεν ὁ Θεός· ὡς ϗ ἐν Αἰγύπτῳ· „ Ἰδὼν, φησὶν, εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου, ϗ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, ϗ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς· ϗ σὺ τοίνυν ἀγαπητὲ ἐν θλίψει γενόμενος, μὴ ἀπογίνωσκε· ἀλλὰ τότε μάλιστα διανάστηθι· ἐπεὶ ϗ τότε καθαρώτεραι αἱ εὐχαί· ϗ πλείων ἡ εὔνοια παρὰ τοῦ Θεοῦ· συμπεραίνει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος· „ Ὅπλον ἄρα τῶν δικαίων αἱ θλίψεις τυγχάνουσιν, εἰς εὐζωΐαν αὐτοὺς ἀλείφουσαι· ὥστε ἀναβοῶντας πρὸς Θεὸν εἰσακούεσθαι· ϗ ὁ ὅσιος Νικήτας· „ Ὅρα πῶς ἡ μετὰ δακρύων ϗ πόνου ψυχῆς προσαγομένη τῷ Θεῷ προσευχὴ εἰσακούεται· ἐν τῷ θλίβεσθαί με φησὶν, ἐκέκραξα πρὸς Κύριον, ϗ εἰσήκουσέ μου· σκόπει δὲ ϗ πῶς ἀεὶ τῶν ἁγίων ἡ παροῦσα ζωὴ ἐν θλίψει ϗ πόνοις ἐστὶ, θλιβομένων παρά τε ἀνθρώπων ϗ Δαιμόνων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τὰς περὶ τῆς προσευχῆς πάγας τῷ Δανιὴλ τεθεικότες· ϗ οἱ διαβαλόντες τῷ Ναβουχοδονόσορ τοὺς τρεῖς Παῖδας· φησὶ δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα ἐνταῦθα Εὐαγγελικὸν παράγγελμα διαλάμπον· εὔχεσθε γὰρ φησὶ, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· τούτου γὰρ τοῦ πειρασμοῦ οὐδὲν ἴσον, τοῦ δολερῷ περιπεσεῖν ἀνθρώπῳ· οὗτος ϗ θηρίου χαλεπώτερος· τὸ μὲν γὰρ, ὅπερ ἐστὶ φαίνεται· οὗτος δὲ παραπετάσματι πολλάκις ἐπιεικείας τὸν ἰὸν ἀπέκρυψεν· ὡς ϗ δυσφώρατον γενέσθαι τὴν ἐνέδραν· ϗ βαράθρῳ περιπεσεῖν ἀφυλάκτως τὸν ἐμπίπτοντα· μάλιστα δέ; ἄδικα χείλη εἴποι τις ἂν ἐκεῖνα τὰ τὴν ἀρετὴν βλάπτοντα τὰ πρὸς κακίαν ἀπάγοντα· ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Χείλη τῶν Δαιμόνων, τῶν νοητῶς ἡμῖν ἐπεμβαινόντων, τοὺς ἐμπαθεῖς ϗ ἀκαθάρτους τόσει μοι λογισμούς· γλῶσσαν δὲ τὴν παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς κινουμένην διάνοιαν, μεθ' ἧς πᾶσαν ἀδικίαν λαλοῦσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ϗ κινοῦσι τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Φησὶν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν θέλοντα ῥυσθῆναι ἀπὸ γλώσσης δολίας· τὶ

πλέον

4 : „ Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα
„ σὺν τοῖς ἄνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐῤῥέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀνωτέρω παρακαλοῦντος νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν δολίαν γλῶσσαν. λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸν νὰ μὴ λυπῆται· διατὶ τὰ βέλη: ἤτοι ἡ σαΐταις τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀκονισμέναις ἐναντίον τῶν παρανόμων καὶ δολίων ἀνθρώπων, μαζὶ μὲ κάρβουνα ἐρημικά: ἤτοι ὁποῦ ἐρημοῦσι καὶ ἀφανίζουσι· ἵνα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ κόπτουν ἡ σαΐταις, καὶ καίουν τὰ κάρβουνα καὶ ἀφανίζουν· σαΐτας δὲ καὶ κάρβουνα τὰς διαφόρους τιμωρίας ὠνόμασεν· ἐνόησαν δὲ μερικοὶ, δυνατὸν μὲν τὸν Διάβολον· καθότι αὐτὸς νικᾷ καὶ καταδυναστεύει τοὺς ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμους· σαΐτας δὲ ἀκονισμένας μαζὶ μὲ κάρβουνα ἀφανιστικὰ, ἐνόησαν τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, ὁποῦ προβάλλει ὁ Διάβολος· οἱ ὁποῖοι ὀξέως ἐμβαίνουν εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ κατακαίουν καὶ ἀφανίζουν τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· τούτους γὰρ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος „ Βέλη πεπυρωμένα τοῦ πονηροῦ ὠνόμασεν. (Ἐφ. ς΄. 16.) (1)

5 : „ Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύν-
„ θη! κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνω-
„ μάτων Κηδάρ.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅστις θρηνεῖ καὶ λέγει, ἀλλοίμονον εἰς ἐμένα· διατὶ ἐμακρύνθη εἰς διάστημα χρόνων ἑβδομήκοντα ἡ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβία μου. (τοσαύτην γὰρ τὴν τελείαν τῶν ἀνθρώπων ὁ Προφήτης ἔφη ζωὴν κατὰ τὸν Θεοδώρητον. αἱ ἡμέραι, φησὶ, τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἑβδομήκοντα ἔτη (Ψαλ πθ. 10) ἡ σκλαβία μου, λέγει, ἐμακρύνθη, καὶ ἐγὼ ἐκατοίκησα ἀνάμεσα εἰς τὰς κατοικίας τοῦ Κηδάρ. Κηδὰρ δὲ εἶναι μία χώρα γειτονεύουσα εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, ἥτις εἶχε κατοικητὰς μισητοὺς καὶ σιχαμεροὺς ἀνθρώπους, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἔβαλαν οἱ Βαβυλώνιοι τοὺς Ἑβραίους νὰ συγκατοικοῦν. ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Ὠριγένη, Κηδὰρ θέλει νὰ εἰπῇ σκοτασμός. διὰ τοῦτο θρηνοῦσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ σκοτασμοῦ· ἀλληγορικῶς δὲ σκηνώματα σκοτασμοῦ εἶναι, ἡ διατριβὴ εἰς τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα σκοτίζουσι τὸν νοῦν. (2)

6 : „ Πολ-

πλέον τῆς ἐμῆς ἄρα δυνάμεως δοθήσεταί σοι καὶ ἀρρωγῆς; Καὶ τί ἐπὶ τούτοις εἰς συμμαχίαν ἕτερον προσεθήσεταί σοι κατὰ γλώσσης τοιαύτης δολίας; οὐ παρὰ σοὶ τὰ ἐμὰ τοῦ δυνατοῦ ὅπλα ἐνυπάρχει καὶ ἐναπόκειται; τούτοις χρησάμενος, ἔκκοψον τὰ χείλη τὰ ἄδικα· καὶ τὴν λαλοῦσαν ἐν σοὶ βλάσφημον γλῶσσαν τοῦ Σατανᾶ· καὶ γάρ εἰσιν ἠκονημένα μᾶλλον, ἢ μάχαιρα δίστομος."

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα ἐπιζητεῖ εἰς θεραπείαν γλώσσης δολίας· ἐπιζητεῖ δὲ καὶ τοὺς ἄνθρακας τοὺς ἐρημικοὺς παρεῖναι· ὥστε, ὧν ἂν μὴ καθάψηται διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας τὰ λογικὰ βέλη, τούτοις ἑτοίμην εἶναι τὴν κόλασιν, ἣν καὶ ἐρημικοὺς ἄνθρακας π[illegible]σεν· ὅσοι γὰρ ἐρήμους Θεοῦ ἑαυτοὺς κατέστησαν, τούτοις ἀναγκαῖος ὁ εὐτρεπισμὸς τῶν ἐρημικῶν ἀνθράκων. [illegible]ρῆτος λέγει· „ Οὐκοῦν μὴ ἀθύμει ὑπὸ τῆς ἀδίκου γλώσσης βαλλόμενος· εὐτρεπεῖ γὰρ αἱ παρὰ τοῦ [illegible] Κριτοῦ πεμπόμεναι τιμωρίαι· καὶ βελῶν ὀξυτάτων καὶ ἀνθράκων ἐρημοποιῶν μιμούμεναι τὴν ἐνέργειαν τί [illegible] τὸν Νικήταν, πλέον δοθῆναί σοι αἰτεῖς; ἢ τί θέλεις ἕτερον προστεθῆναί σοι μετὰ τὴν τοσαύτην τοῦ δυνατοῦ κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρασκευήν; Ἄλλος δὲ εἶπεν· „ Ἐν ἀνθρακίαις ἀρκευθίναις: ἤτοι μὲ κάρβουνα τῆς ἀρκεύθου· διατὶ αὐτὰ εἶναι δυνατώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα κάρβουνα· καὶ διαφυλάττουσιν εἰς πολὺν καιρόν· ἔστι δὲ ἡ ἄρκευθος δένδρον ὅμοιον μὲ τὴν κέδρον, φύλλα ἔχον ὅμοια τῆς κυπαρίσσου. Πολλαὶ δὲ ἄρκευθοι εὑρίσκονται ἐν τῇ νήσῳ τῆς Θάσου καὶ παρὰ τῶν Θασιτῶν ὀνομάζεται ἡ ἄρκευθος, ἄγεθος. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας, βέλη μὲν ἠκονημένα τοῦ δυνατοῦ ἐννοεῖ τὰς τέσσαρας γενικὰς ἀρετὰς, φρόνησιν, δικαιοσύνην, ἀνδρίαν, καὶ σωφροσύνην· ἄνθρακας δὲ, προηγουμένως μὲν ἐννοεῖ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου τὸ παρ' ἡμῶν μεταλαμβανόμενον· ἑπομένως δὲ καὶ τὸ πῦρ τῶν δακρύων, τοὺς ἐμπύρους στεναγμοὺς τῆς καρδίας, καὶ τὴν μετὰ κατανύξεως προσευχήν· τούτοις γὰρ τιτρώσκεται καὶ καταφλέγεται ὁ Διάβολος, ἐρημοῦται δὲ πᾶσα ἡ τῶν Δαιμόνων ἰσχὺς, καὶ τὰ χείλη τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τοῦτο ἀρετῆς διδασκαλία μάλιστα ἡ πρώτη, τὸ εἰδέναι, ὅτι πάροικοί ἐσμεν

κα-

6 : „ Πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου.

Πολλοὺς χρόνους, λέγει, ἐκαροίκησα ξένος εἰς τὴν σκλαβίαν. (1)

„ Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην.
7 : „ Ἤμην εἰρηνικός.

Ἐγὼ, λέγει, εἰρήνευον μὲ τοὺς φιλονείκους ἐκείνους καὶ παρανόμους κατοίκους τῆς Κηδὰρ, χωρὶς νὰ ἀντισέκωμαι εἰς αὐτοὺς διὰ κανένα πρᾶγμα βιωτικὸν, ἀλλὰ ὡς σκλάβος, ἀφίνοντας αὐτοὺς νὰ κάμουν ἐκεῖνο ὁποῦ θέλουν. διδάσκει δὲ ὁ λόγος οὗτος νὰ γινώμεθα καὶ ἡμεῖς τοιοῦτοι, καὶ νὰ εἰρηνεύωμεν μὲ ὅλους. διατὶ, ἀνίσως πρέπῃ νὰ ἔχωμεν εἰρήνην μὲ ἐκείνους, ὁποῦ μισοῦν τὴν εἰρήνην· πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ εἴμεθα εἰρηνικοὶ μὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἀγαποῦν τὴν εἰρήνην· θέλομεν δὲ γένωμεν τοιοῦτοι εἰρηνικοὶ, ἀνίσως ὡς ξένοι εὑρισκώμεθα εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον. καὶ ἐὰν ὡς πάροικοι καὶ προσωρινοὶ πολιτευώμεθα εἰς τὴν γῆν, χωρὶς νὰ προσηλονώμεθα εἰς τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς. καὶ χωρὶς νὰ προσέχωμεν εἰς αὐτὰ, ὡς εἰς βέβαια καὶ διαμένοντα. (2)

„ Ὁ

κατὰ τὸν παρόντα βίον. ϗ γὰρ παροικία ὁ παρὼν βίος· ϗ παροικίας εὐτελέστερον· οὐδὲν γὰρ αὐτὸν ὁ Χριστὸς, ϗ ταύτην τεθλιμμένην ἐκάλεσε· διὸ ϗ οἱ παλαιοὶ τοῦτο ὡμολόγουν, ὅτι πάροικοί εἰσι· ϗ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐθαυμάσθησαν· ὁ γὰρ τῶν ἐνταῦθα ξένος, τῶν ἄνω πολίτης ἐστι· εἰ οὖν Ἰουδαῖοι τῶν Ἱεροσολύμων ἐπιθυμοῦσι, τίνα ἂν σχοίημεν ἡμεῖς συγγνώμην, μὴ σφοδρῷ κατεχόμενοι πόθῳ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ; εἶπε δὲ ϗ ὁ Βασίλειος· „ Ὁ γοῦν τοῦ Θεοῦ μεμνημένος, ϗ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ζητῶν, ἀνοιμώζει λέγων· οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη· ἐπιθυμίαν γὰρ ἔχει ἀναλῦσαι ϗ σὺν Χριστῷ εἶναι. ὡς οὖν ἐμπόδιον τῆς χαρᾶς τὴν παροικίαν ταύτην δυσχεραίνει. λέγει δὲ ϗ ὁ ὅσιος Νικήτας· „ Αὕτη ἡ φωνὴ, ϗ οὗτος ὁ ἐπαινετὸς θρῆνος τῶν εἰς τέλειον ἄνδρα πεφθακότων ἐστιν· ἐπειδὴ γὰρ τῶν τελείων αἱ ψυχαὶ ἄσκιοί εἰσιν, ἀειλαμπεῖς, ϗ πεπληρωμέναι φωτὸς ἀγαθοῦ· ἡνίκα τῆς ἄνωθεν ἀποσπασθῇ θεωρίας ὁ νοῦς ὁ κεκαθαρμένος αὐτῶν· διά τινα τοῦ σώματος ἀνάγκην, ϗ τῆς ἐκεῖθεν εὐφροσύνης ϗ γλυκύτητος ἐκπέσῃ, ὁρῶσι τὰ παρόντα σκότος βαθύ· ὡς ἐκ μεταφορᾶς τῶν πρὸς τὰς ἀκτῖνας ὁρώντων ἄνω τοῦ ἡλίου, εἶτα πρὸς τὰ κάτω νευσάντων, ϗ ἀβλεπτούντων ἐπίσης πρὸς τὰ πλησίον ϗ τὰ μακράν· οὗ χάριν ϗ μακρὰν ἡγοῦνται τὴν ἐνταῦθα παροικίαν αὐτῶν, ϗ ζόφου παντὸς ἀποδεστέραν τὴν ἐν τῷ σκοτεινῷ βίῳ τούτῳ κατασκήνωσιν αὐτῶν. προστίθησι δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Ὅτι ἡ Κηδὰρ κατοικεῖται ὑπὸ γένους Σαρακηνῶν, θηριωδέστερον διακειμένου, σκηναῖς ϗ καλύβαις κεχρημένου, ϗ ἐπιγραφομένου προπάτορα τὸν Κηδὰρ, παρ' οὗ ϗ ἡ χώρα παρωνύμως ὠνόμασται· ἦν δὲ ὁ Κηδὰρ δεύτερος υἱὸς τοῦ Ἰσμαήλ· ἐπειδὴ τοίνυν ὁ Ἰσμαὴλ ἐδιώχθη παρὰ τοῦ Ἀβραὰμ μετὰ τῆς δούλης Ἄγαρ, εἰκότως ὀλοφύρονται οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς τῆς μὲν προτέρας ἐκπεσόντες ἐλευθερίας· ἐγγὺς δὲ τῶν ἡμιδούλων διάγοντες, ϗ δουλεύειν ἠναγκασμένοι. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ἀλλὰ τούτων τῶν βαρβάρων ϗ ἀγρίων ἀνθρώπων πολλῷ χαλεπώτεροι οἱ ἅρπαγες, οἱ πλεονέκται, οἱ ἐν ἀσελγείᾳ ζῶντες· ὧν ἡ συνδιατριβὴ [illegible] τοῖς δικαίοις ἐστι· πολλὰ δὲ παροικεῖ μετ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ, οὐ τῷ πλήθει, ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ ϗ [illegible] πραγμάτων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσ[illegible] Οὐ τῷ πλήθει τὰ ἔτη πολλὰ καλεῖ, ἀλλὰ ϗ τῇ δυσκολίᾳ ϗ χαλεπότητι τῶν πραγμάτων· κἂν γὰρ [illegible] πολλὰ φαίνεται· οὕτω ϗ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρή· κἂν ὀλίγα ἔτη ζήσωμεν ἐνταῦθα, πολλὰ νομίζειν αὐτ. τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν μελλόντων· ταῦτα δὲ λέγω, οὐ τῆς παρούσης ζωῆς κατηγορῶν· ἀλλὰ πρὸς τὸν ἔρωτα τῶν μελλόντων ὑμᾶς ἀλείφων· ὑψηλότερον δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Μάξιμος λέγων· „ Ἕως ἡ ψυχὴ τὴν ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν, ϗ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ποιεῖται μετάβασιν: τουτέστι τὴν ἀπὸ ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν μείζονα προκοπὴν, ϗ τὴν ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν ὑψηλοτέραν ἀνάβασιν, οὐ παύεται παροικοῦσα κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου· πολὺ γάρ ἐστι τὸ διάστημα ϗ τὸ πλῆθος τῶν ἀφειλουσῶν διαβαθῆναι γνώσεων, μέχρις οὗ διελεύσεται ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει· „ Τὴν ψυχὴν, φησὶ, παροικεῖν ἐνταῦθα· τὸ γὰρ σῶμα ἀπὸ γῆς ὂν, οὐ παροικεῖ· μόνη δὲ ἡ ψυχή.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὗτος ϗ μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἦν εἰρηνικός· τί τοίνυν πεισόμεθα ἡμεῖς πρὸς τοὺς φίλους τὰ ἐχθρῶν ἐπιδεικνύμενοι; πῶς οὖν τοῦτο κατορθώσομεν; ἂν ὡς πάροικοι διατρίβωμεν· ἂν ὡς ξένοι· ἂν μηδενὶ τῶν παρόντων ὦμεν κατεχόμενοι· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ μάχην ϗ πόλεμον, ὡς ὁ τῶν παρόντων ἔρως,

„ Όταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν
„ με δωρεάν.

Όταν, λέγη, ἐγὼ ἐλαλοῦσα εἰρηνικὰ λόγια εἰς τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Κηδὰρ, αὐτοὶ μὲ ἐπολέμουν δωρεάν: ἤγουν χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν εὔλογον ἀφορμήν. καὶ οὐδὲ τότε ἐφιλανθρωπεύοντο εἰς ἐμέ· πλὴν καὶ οὕτω πρὸς ἐμὲ σκληρῶς φερομένων ἐκείνων, ἐγὼ ὅμως εἰρήνευον πρὸς αὐτούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚ'

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ
„ ὄρη, ὅθεν ἥξει ἡ βοήθειά μου.

Αὐτη ἡ ᾠδὴ προφητεύει ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὁποῦ ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἄρχισαν νὰ ἀναβαίνουν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ. ὄρη δὲ λέγει τοὺς οὐρανοὺς διὰ τὸ ὑψηλόν. διότι ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἤλπιζον νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς ἡ συνειθισμένη παρὰ Κυρίου βοήθεια, διὰ νὰ παραπέμψῃ αὐτοὺς

ρως, ὡς ἡ δόξης, ἢ χρημάτων, ἢ τρυφῆς ἐπιθυμία· ὅταν δὲ πάντα διακόψῃς τὰ σχοινία ταῦτα, πόθεν ὁ πόλεμος λήψεται τὴν ἀρχήν; ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας λέγει· „ Δεῖ ἡμᾶς Χριστοῦ ὄντας, ϗ ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένους ἀμφοτέρωθεν εἰρηνεύειν, ἔξωθεν μὲν, μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοὺς εἶναι, ὅτι δοῦλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἔσωθεν δὲ, μετὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς, ϗ μετὰ τοῦ Θεοῦ, ϗ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ· εἰρηνευουσῶν γὰρ τῶν δυνάμεων ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ϗ κατὰ φύσιν κινουμένων ἐν Πνεύματι, εἰρηνεύομεν ἐν ἑαυτοῖς· ϗ μαχομένην, ἢ καταγινώσκουσαν ἡμῶν οὐκ ἔχομεν τὴν συνείδησιν· μὴ καταγινωσκόμενοι δὲ ὑπ' αὐτῆς, εἰρήνην ϗ παῤῥησίαν ἔχομεν, κατὰ τὸν εἰρηκότα, πρὸς Θεόν· εἰρηνεύοντες δὲ μετὰ Θεοῦ διὰ καθαρότητος, οἰκειότητα μετὰ τῶν ἄνω Δυνάμεων ἔχομεν, ϗ ἐσμὲν μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοί. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ μή μοι λέγε, πονηρός ἐστι, ϗ οὐ δύναμαι φέρειν· τότε γὰρ μάλιστα ἐπιδείκνυσθαι χρὴ τὴν πραότητα· ὅταν πρὸς ἀγρίους αὐτὴν ἔχωμεν, τότε αὐτῆς ἡ ἰσχὺς δείκνυται· τότε αὐτῆς τὸ ἔργον ϗ τὸ κατόρθωμα ϗ ὁ καρπὸς διαλάμπει.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὕτω ϗ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρὴ, κἂν βάλλωσι, κἂν παίωσι, κἂν φιλοῦντας μισῶσι ϗ ἐπιβουλεύωσι, τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδείκνυσθαι, ἐκείνης τῆς παραβολῆς μεμνημένοι τῆς κελευούσης, ὡς πρόβατα ϗ περιστερὰς εἶναι ἐν μέσῳ λύκων· ἵνα ἐκείνους μὲν, βελτίους ἐργασώμεθα· αὐτοὶ δὲ, τὸν μισθὸν λάβωμεν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ μὲν θεοφιλὴς, ϗ ἐν τῇ παροικίᾳ ὢν, εἰρηνικός ἐστι πρὸς πάντας, ἅτε ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁρμώμενος· ἥτις ἑρμηνεύεται ὅρασις εἰρήνης· οἱ δὲ πολέμιοι, τῆς Κηδὰρ ὄντες οἰκεῖοι: τουτέστι τοῦ σκοτασμοῦ, μισοῦσι τὴν εἰρήνην, ἅτε τῆς Ἱερουσαλὴμ ὄντες ἐχθροί.

τοὺς ἀβλαβεῖς εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. εἶτα ϑαφηνίζει τὸν λόγον ἀκολούθως. (1)

2: „ Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ „ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν „ γῆν.

Ἡ βοήθειά μου, λέγει, θέλει ἔλθει ἀπὸ τὸν ἀληθῆ Κύριον. ὅστις ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. τὸ γὰρ δημιουργικὸν, εἶναι ἴδιον τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου. ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ἀνίσως σηκώσωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μας, χωρίσαντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα, θέλει ἔλθει εἰς ἡμᾶς ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθεια. (2)

Τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι ἴδιον φιλαδελφίας: δηλαδὴ τὸ νὰ παρακαλῇ καθ' ἕνας τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἄλλον ἀδελφόν του. μὴ δώσῃς, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀδελφέ μου, εἰς παρατροπὴν καὶ κρημνισμὸν τὸ ποδάρι τῆς ψυχῆς σου. μηδὲ ἀφήσῃς τὴν ἴσην στράταν ἥτις εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἵνα μὴ καὶ ὁ Θεὸς, ὁποῦ σὲ φυλάττει, νυστάξῃ καὶ σὲ ὑστερήσῃ τῆς χάριτος καὶ ἐπισκοπῆς του. καὶ ἐπειδὴ ἐσὺ ἐγλύστρισες ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν σου εἰς τὴν ἁμαρτίαν, φοβοῦ, μήπως ἀμελήσῃ πλέον ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ σὲ φυλάττῃ. ἢ λέγει, ὅτι μὴ δώσῃς, ὦ ἄνθρωπε, τὴν πορείαν καὶ ζωήν σου εἰς πράγματα, ὁποῦ σαλεύονται καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν στάσιν καὶ βεβαιότητα· καθὼς εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, αἱ ἡδοναὶ, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τοῦ Κόσμου τούτου φθειρόμενα πράγματα. ἀλλὰ περιπάτει πάντοτε εἰς στράταν στερεὰν καὶ ἴσην. ὁποία εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ: αὕτη γὰρ σὲ κάμνει νὰ τρέχῃς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς ταύτης, ἴσια καὶ ἀκίνδυνα. (3)

3: „ Μὴ δῷς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, „ μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε.

4: „ Ἰ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόῤῥημων· „ Εἰ γὰρ Ἰουδαῖοι οἱ παχεῖς καὶ τῇ γῇ προσηλωμένοι, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ταλαιπωρίας οὕτως ἐγένοντο σπουδαῖοι, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἔβλεπον. πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἡ θλίψις διορθώσεται· φησὶ δὲ καὶ ὁ ὅσιος Νικήτας· „ Ταύτην τὴν φωνὴν ἀναπέμπει ὁ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἄρτι τῶν Βαβυλωνίων παθῶν καὶ Δαιμόνων ἀνερχόμενος, πρὸς τὴν νοητὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλὴμ: ἤγουν ὁ καθεὶς ἡμῶν τῶν πιστῶν· ὄρη δὲ εἰσιν αἱ ὑψηλαὶ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί· οὗτος τοίνυν αἴρει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν αὐτῶν ἐργασίαν· ὅθεν αὐτῷ πᾶσα βοήθεια ἔρχεται κατὰ τῶν Δαιμόνων καὶ παθῶν, εἰς ἀντίληψιν τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ. ὄρη καὶ ὁ Θεόδωρος στουδίτης τοὺς νόμους ἐνόησε καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἰπών· „ Εἰς τὰ ὄρη τῶν σῶν, ὑψώσας με νόμων, ἀρεταῖς ἐκλάμπρυνον ὁ Θεὸς ἵνα ὑμνῶσε.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οἱ πρὸ τούτου τῷ ξύλῳ λέγοντες· Θεός μου εἶ σύ· καὶ τῷ λίθῳ, σύ με ἐγέννησας, νῦν τὸν Δημιουργὸν τῆς οἰκουμένης ἐπιγινώσκουσι, καί φασιν· „ Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου· οὐ παρὰ ἀνθρώπων, οὐδὲ παρὰ ἵππων, οὐδὲ παρὰ συμμάχων· ἀλλὰ παρὰ Κυρίου· αὕτη ἀχείρωτος συμμαχία· καὶ οὐκ ἄμαχος μόνον ἀλλὰ καὶ ῥαδία, μόνον ἐὰν ὑψηλά τις βλέπῃ· διὰ γὰρ τοῦτο μόνῳ τῷ ζώῳ τούτῳ (τῷ ἀνθρώπῳ δηλαδὴ) τὴν διάπλασιν ὄρθιον ἐποίησεν ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν ὕψει κατέθετο, διδάσκων καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ὅτι δεῖ πρὸς ὕψος ὁρᾷν καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς φιλοσοφεῖν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος ἐπιφέρων· „ Ὡς οὖν διεσχημάτισθης ἄνθρωπε, οὕτω διάθου σαυτοῦ καὶ τὸν βίον· τὰ ἄνω ζήτει· ὑπὲρ τὰ γήϊνα ἔσο τῇ διανοίᾳ· τὸ πολίτευμα ἔχε ἐν οὐρανοῖς· ἐκεῖ περισκόπει καὶ φιλοσόφει· τοῦτο καί τις σοφὸς ἔλεγε· „ Τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν κεφαλῇ αὐτοῦ (Ἐκκλ. β'. 14.) λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐγὼ μὲν ἦρα φησι, τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους, ὡς μέλλων ὑπό τινος αὐτῶν βοηθεῖσθαι, ἦλθε δέ μοι ἡ βοήθεια παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οὐ γὰρ ἁπλῶς προσέθηκε τὸ, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· εἰ γὰρ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν αὐτὸς ἐποίησε, πανταχοῦ, φησι, δύναται, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ βοηθῆσαι, καὶ ἐν βαρβάροις χεῖρα ὀρέξαι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ὅταν βουλώμεθα τινὸς ἐπιτυγχάνειν, δεῖ καὶ ἡμᾶς τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν, μικρὰ μὲν ὄντα καὶ εὐτελῆ, δεῖ δ' ὅμως εἰσφέρειν· οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς βούλεται, οὐκ ἀργοῦντας, οὐδὲ ὑπνοῦντας καὶ ῥέγ-

4 : „ Ἰδοὺ οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει „ ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ.

Ἂν ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, ἀπέχῃς ἀπὸ τὰ ἀβέβαια καὶ προσωρινὰ τοῦ βίου τούτου πράγματα. καὶ ἂν ἐσὺ περιπατῇς εἰς τὴν ἴσην καὶ ἀκίνδυνον ςράταν τῆς ἀρετῆς, ἤξευρε, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς δὲν θέλει νυςάξει, οὐδὲ θέλει ὑπνώσει :ἤγουν δὲν θέλει ἀμελήσει ἀπὸ τὸ νὰ σὲ διαφυλάττῃ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ μὲ τὴν χάριν καὶ πρόνοιάν του, διατὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ καὶ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἐφύλαττε τότε. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ καὶ τώρα φυλάττει πάντοτε τὸν νέον Ἰσραὴλ :ἤτοι ἡμᾶς τοὺς Χρισιανούς. ὅρα δὲ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ ἐξεγέρθητι. ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε ; ἐν τῷ μγ΄. Ψαλμῷ,

5 : „ Κύριος φυλάξει σε, Κύριος, σκέπη „ σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

Ἐὰν, λέγει, ἐσὺ ἄνθρωπε, ἐξζὶ περιπατῇς εἰς τὴν ςράταν τῆς ἀρετῆς, ὁ Κύριος θέλει σὲ φυλάξει. καὶ ὁ Κύριος θέλει εἶναι σκέπη εἰς ἐσένα, παρασεκόμενος εἰς τὴν δεξιάν σου χεῖρα :ἤγουν θέλει εἶναι παραςάτης καὶ ὑπερασπιςής σου, σκεπάζων σε ὅταν πράττῃς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετήν. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός. ἢ λέγει, ὅτι θέλει εἶναι σκέπη σου ὁ Κύριος, διὰ νὰ πράττῃς ἐσὺ μὲ τὴν ἐκείνου σκέπην, πράξεις δεξιάς: ἤτοι ἔργα ἀγαθά. (1)

6 : „ Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, „ οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Τόσην, λέγει, πρόνοιαν θέλει δείξει ὁ Θεὸς εἰς ἐσένα ἀδελφὲ, ἐὰν περιπατῇς τὴν ςράταν τῆς ἀρετῆς, ὥςε ὁποῦ οὐδὲ τὸν ἥλιον θέλει ἀφήσει νὰ σὲ καυματώσῃ τὴν ἡμέραν. καθὼς ἐποίει πάλαι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. οὔτε τὸ φεγγάρι θέλει ἀφήσει διὰ νὰ σὲ θερμάνῃ καὶ νὰ ἐκλύσῃ τὸ σῶμά σου κατὰ τὴν νύκτα

ρέγχοντας, οὐδὲ ἀναπεπτωκότας· ἀλλ' ἐνεργοὺς ὄντας ϗ σπουδάζοντας διασώζειν·" ἐκ τούτου δὲ πάλιν ϗ ἕτερον δείκνυσιν, ὅτι εἰ ϗ τὰ παρ' ἡμῶν εἰσφέρωμεν, ἀλλ' ὅμως τῆς παρ' αὐτοῦ δεόμεθα ῥοπῆς· ἵνα ἐν ἀσφαλείᾳ ὦμεν· τίς δὲ δίδωσιν εἰς σάλον τὸν πόδα ; ὁ πράγμασιν ἐπιβαίνων ὀλισθηροῖς ϗ οὐκ ἔχουσιν ἰσχυρὰν βάσιν· οἷος ὁ τῶν χρημάτων ἔρως· οἷος ὁ τῶν βιωτικῶν πόθος. λέγει δὲ ϗ ὁ Βασίλειος· „ Διττὴ τῆς ψυχῆς ἡ δύναμις, ἡ μέν τις, τοῦ σώματος ζωτική· ἡ δὲ ἑτέρα, τῶν ὄντων θεωρητικὴ, ἣν δὴ ϗ λογιςικὴν ὀνομάζομεν· ἂν μὲν οὖν διαπαντὸς τὸ θεωρητικὸν ἑαυτῆς ἐγρηγορέναι παρασκευάζῃ, καθὼς ὁ Προφήτης φησί· „ Μὴ νυςάξῃ ὁ φυλάσσων σε· διπλῇ κατευνάζει τὰ πάθη τοῦ σώματος· τὸ μὲν, καθὸ περὶ τὴν τῶν κρειττόνων ϗ προσφυῶν θεωρίαν ἐπασχολεῖται· τὸ δὲ, καθὸ τὰς ἀταξίας ἐπισκοποῦσα τοῦ σώματος, σωφρονίζει ταύτας ϗ καταςέλλει· ἂν δὲ τὴν ἀργίαν ἀσπασαμένη, τὸ θεωρητικὸν ἀκίνητον ἔχῃ, σχολάζον τὸ ζωτικὸν τὰ πάθη τοῦ σώματος εὑρόντα, μηδενὸς ἐπιςατοῦντος ϗ ἀνακόπτοντος, ἐπὶ τὰς οἰκείας ὁρμάς τε ϗ ἐνεργείας τὴν ψυχὴν συγκαθείλκυσεν· ὥςε κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, φυλάσσων νοεῖται ἐδῶ ὁ νοῦς. ὁ δὲ Στηθάτης λέγει· „ Σάλος μὲν, τὰ πράγματα τοῦ βίου, ἐξ ὧν οἱ πειρασμοὶ ϗ τῶν ἁμαρτημάτων αἱ ἀφορμαί· ποὺς δὲ, τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς· ὅ ἐςιν ὁ νοῦς, μεθ' οὗ νοερῶς τρέχομεν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν· φυλάσσων δὲ, ὁ τῆς εἰρήνης Ἄγγελος, ὁ πιςὸς ἡμῶν φύλαξ· τοιγαροῦν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσι παραινεῖ τοῖς ἄρτι φυγοῦσι τὴν ἁλμυρὰν θάλασσαν τοῦ βίου, φυγεῖν καθόλου τὴν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἐγχείρησιν· μὴ δῷς εἰς σάλον τὸν πόδα σου : ἤτοι εἰς ταραχὰς ϗ περισπασμοὺς βιωτικούς· ἐξ ὧν τῷ νοερῷ ποδὶ τῆς ψυχῆς, ἔρχεται τὸ πρὸς λίθον ἁμαρτίας προσπταίειν· ϗ οὐ μὴ νυςάξῃ ὁ φυλάσσων σε Ἄγγελος· νυςάζει γὰρ οὕτως : ἤτοι συςέλλεται πρὸς ἑαυτὸν φῶς ὢν, ὁπηνίκα ἂν τὴν ῥοπὴν πᾶσαν τῆς ψυχῆς, ἀφ' ἃ μὴ δεῖ, τρέψωμεν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ὁρᾷς, πῶς ϗ ἐνταῦθα βούλεται ἐνεργὸν εἶναι; ἀπὸ μεταφορᾶς δὲ τῶν ἐν παρατάξει ἑςώτων, παρὰ τὴν χεῖρά σου, φησὶ, ςήσεται τὴν δεξιάν· ὥςε ἀχείρωτον εἶναι· ὥςε ἐνεργόν· ὥςε τρόπαιον ἱςᾶν· ὥςε νίκην αἱρεῖσθαι· ἐπειδὴ μάλιςα αὕτη ἐςὶ, δι' ἧς ἅπαντα ἐνεργοῦμεν· οὐκ ἔςαι δέ σοι παραςάτης μόνον, ἀλλὰ ϗ σκέπη.

κτα. δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τὴν ἄκραν ἐπιμέλειαν, ὁποῦ ὁ Θεὸς δείχνει εἰς τὸν ἐνάρετον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀκόλουθον δὲ ἦτον κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσοῤῥήμονα, νὰ ἀπολαύσουν καὶ αἰσθητῶς τὴν τοιαύτην ξεχωριστὴν χάριν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεόν. καὶ πολλῷ μᾶλλον ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἀπολαμβάνουν ταύτην καὶ τώρα οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ. λέγουσι δὲ οἱ φυσικοὶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι καὶ τὸ φεγγάρι καυματώνει τὰ σώματα. διατὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον ὑγρὸν, ἀλλ' εἶναι καὶ θερμόν. καὶ ἀκολούθως ὑγραίνει καὶ θερμαίνει καὶ παραλύει τὰ σώματα. ἢ τὸ, συγκαύσει νοεῖται ἀντὶ τοῦ, δὲν θέλει σε βλάψει ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη. (1)

7: „ Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχήν σου ὁ Κύριος.

Πολλαῖς φοραῖς λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς φυλάττει τὴν ψυχὴν, ἕνα μὲν, διὰ περισσοτέραν βεβαιότητα. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ περιπατοῦν τὴν ὀρθὴν καὶ ἴσιαν στράταν τῆς ἀρετῆς. ποθοῦσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅς τις φυλάττει τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὴν τοιαύτην στράταν τῆς ἀρετῆς. ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φυλάξει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν σου ἀπὸ κάθε κίνδυνον. (2)

8: „ Κύριος φυλάξει τὴν εἴσοδόν σου „ καὶ τὴν ἔξοδόν σου ἀπὸ τοῦ νῦν „ καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει σε φυλάξει, καὶ ὅταν ἐμβαίνῃς εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ὅταν εὐγαίνῃς: ἤτοι θέλει φυλάξει ὅλην τὴν ζωὴν καὶ συναναστροφήν σου, καὶ ὅλα σου τὰ καλὰ κινήματα. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι θέλει φυλάξει ὁ Θεὸς, τόσον τὴν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην εἴσοδόν σου: ἤγουν τὴν γέννησίν σου, ὅσον καὶ τὴν ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης ἔξοδον: ἤτοι τὸν θάνατον καὶ τελευτήν σου. ἢ καὶ ὅλον σου τὸν βίον. ὅλος γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου θεωρεῖται καὶ στρέφεται μὲ εἰσόδους καὶ μὲ ἐξόδους, θέλει σε φυλάξει δὲ ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον τῆς ζωῆς σου. (3)

ΨΑΛ—

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „ Καὶ ἐν ἡμῖν, ὅταν ὑψωθῇ διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης· τότε ἡ ἡμετέρα φύσις ἡ ὑπὸ τροπὴν οὖσα καὶ ἀλλοίωσιν, (ὡς ἡ σελήνη) τάξιν λαμβάνει βάσιμον. ὁ δὲ Νύσσης φησί· „ Διαβέβληται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀναβαθμῶν ᾠδῇ ὁ ἥλιος· οὕτω δὲ ὀνομάζεται ἡ ἀντικειμένη τοῦ πειρασμοῦ προσβολή· ταύτην γοῦν ποιεῖται τὴν εὐλογίαν τῷ βοήθειαν ἔχοντι παρὰ Κυρίου, μὴ συγκαίεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἡμέρας· οὗτος οὖν ἐστιν ὁ παραβλάπτων ἥλιος, ὅταν μὴ διατειχίζηται ὁ παρ' αὐτοῦ φλογμὸς τῇ νεφέλῃ τοῦ Πνεύματος, ἣν διεπέτασε τοῖς τοιούτοις ὁ Κύριος εἰς σκέπην αὐτοῖς· ὁμοίως καὶ σελήνη ἡ ἀντικειμένη λέγεται δύναμις, ἡ μὴ οἰκεῖον, ἀλλὰ νόθον ἔχουσα φῶς· μὴ ὢν γὰρ θεὸς, ἔδοξε θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου τοῖς ἀνοήτοις ὁ Σατανᾶς, ὁ μετασχηματιζόμενος εἰς Ἄγγελον φωτός· καὶ ὁ Ὠριγένης δὲ εἶπεν· „ Ἐπεὶ ὁ ἥλιος, οὐ μόνον τὸ φωτίζειν, ἀλλὰ καὶ τὸ συγκαίειν ἔχει· ἔστι δὲ ὁ Θεὸς, φῶς μὲν τοῖς δικαίοις, πῦρ δὲ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἐκδέξῃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ῥητόν· ὁ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, φωτίζει μὲν, ἐφ' οὓς γίνεται χρηστότης· συγκαίει δὲ, τοὺς ὑπὸ τὴν ἀποτομίαν τοῦ Θεοῦ γινομένους· τὰ δ' αὐτὰ καὶ ἡ σὺν αὐτῷ σελήνη ἁγία Ἐκκλησία ποιήσει, συνευεργετοῦσα καὶ συναγανακτοῦσα αὐτῷ. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐκ περιουσίας τοίνυν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι οὐ μόνον τῶν δεινῶν ἀπαλλάττει, ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀφίησί σε παθεῖν, τοῦτο ἐπήγαγε· δαψιλὴς γὰρ αὐτοῦ τῆς βοηθείας ἡ χορηγία. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Νύκτωρ, φησὶ, καὶ μεθ' ἡμέραν τῆς παρ' αὐτοῦ Προνοίας ἀπολαύων, ἀβλαβὴς φυλαχθήσῃ.

(2) Θάρσει οὖν, φησί τις ἄλλος παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, θάρσει, ὦ οὗτος, φύλακα ἔχων τὸν Θεὸν, πρὸς τὸ μὴ κρατηθῆναί σε ὑπὸ τῶν ἀπὸ κακίας ὁρμωμένων, μηδὲ ἡττηθῆναι ἀπὸ κακίας· εἰδὲ καὶ ζημία τις, ἢ συμφορὰ περὶ τὸ σῶμά σοι γένοιτο· ἀλλ' οὔποτε τὴν ψυχήν σου παρήσει ὁ Κύριος· ὡς οὐδὲ τὴν τοῦ Ἰώβ· περὶ οὗ ἔλεγε πρὸς τὸν Διάβολον· „ Πλὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον.

(3) Ὑψηλότερον δὲ νοούμενον τὸ ῥητὸν δηλοῖ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν δεῖται φυλακῆς· καὶ ἀεὶ

μέν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΑ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι „ εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Τοῦτον τὸν σίχον ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι μετὰ χαρᾶς μεγάλης, ὅταν ἐπεριπάτουν εἰς τὸν περιπόθητον δρόμον, καὶ ἐγύριζον ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

2 : „ Ἑστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς „ αὐλαῖς σου Ἱερουσαλήμ.

Οὗτος ὁ σίχος εἶναι ὡσὰν ἀπόκρισις πρὸς τὸν ἀνωτέρω σίχον· ὅταν, λέγει, ἡμεῖς ἀκούσαμεν νὰ μᾶς λέγουν οἱ ἄλλοι συνοδῖται μας. ἡμεῖς θέλομεν ὑπάγομεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν τοῦ Κυρίου. εὐθὺς μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἐσχημάτισεν ἡ φαντασία μας, ὅτι τὰ ποδάριά μας ἐσέκοντο μέσα εἰς τὰς ἰδίας αὐλὰς τῆς Ἱερουσαλὴμ. ἔτζι γὰρ ἡμᾶς ἔκαμε νὰ νομίσωμεν, ἡ πολλὴ καὶ ὑπερβολικὴ ἐπιθυμία, ὁποῦ εἴχομεν νὰ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. (1)

3 : „ Ἱε-

μὲν, ἐξαιρέτως δὲ κατὰ τὸν τῆς ἐξόδου τοῦ βίου καιρὸν, καὶ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ πόλιν· ἢ καὶ κατὰ τὴν ἀπὸ κακοῦ ἔκκλισιν, καὶ τὴν πρὸς τὸ ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν εἴσοδον· τί γὰρ ὄφελος, εἰ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ πεσών τις, ἀπόλοιτο; διὸ εἴρηται· „ Μὴ μακάριζε ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ. (Σειρ. ια'. 28.) λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης· „ Αὕτη ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ἡ ὑπὸ Θεοῦ φυλασσομένη τοῖς ἀξίοις ἔξοδος ἅμα καὶ εἴσοδος γινομένη· ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐσμὲν ἔξοδος, τῶν ὑπερκειμένων ἀγαθῶν εἴσοδος γίνεται· ταύτῃ ἐξέρχεταί τις τὴν ἔξοδον, ὁδηγῷ κεχρημένος τῷ εἰπόντι· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός· καὶ ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, ἀπό τε κακίας εἰς ἀρετὴν, ἀπό τε ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, ἀπὸ τῆς δὲ τῆς ἀρετῆς ἐφ' ἑτέραν· οὐδέποτε, οὔτε τοῦ εἰσιέναι λήγων, οὔτε τοῦ ἐξιέναι παυόμενος· ἀλλὰ πάντοτε διὰ προκοπῆς εἰς τὰ ὑπερκείμενα εἰσιὼν, καὶ ἀεὶ τῶν κατειλημμένων ἔξω γινόμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες διηνεκῆ συμμαχίαν πανταχοῦ παροῦσαν, εἰσιόντι, ἐξιόντι; τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς ἀγάπης; τί τῆς φιλανθρωπίας; ἐνταῦθα μέντοι τὸν βίον ἅπαντα αἰνίττεται· ἐν τούτοις γὰρ ὁ βίος ἅπας ἐν εἰσόδοις καὶ ἐξόδοις. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν παντοδαπὴν τοῦ Θεοῦ Πρόνοιαν διὰ τῶν εἰρημένων ἐδήλωσεν, ἧς παρούσης, κρείττους τῶν πολεμίων γινόμεθα δυσμενῶν· καὶ τὰς τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων διαφεύγομεν πάγας.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι οἱ νέοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα χρό-

3 : „ Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομουμένη ὡς πό-
„ λις, ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ὦ Ἱερουσαλὴμ, λέγει, γλυκυτάτη πατρίς μας, ἥτις οἰκοδομήθης ὡς πόλις κυρίως οὖσα, κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν, ἧς ἡ συνάφεια ὁμοῦ :ἤτοι τῆς ὁποίας Ἱερουσαλὴμ τὰ μετόχια καὶ τὰ οἰκοδομήματα, ἦτον κοντὰ κοντὰ ὁμοῦ ἑνωμένα διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

4 : „ Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαὶ
„ Κυρίου.

Τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλώτατον ἐγκώμιον, ὁποῦ κάμνει ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱερουσαλήμ. διατὶ αὐτὴ, λέγει, δὲν ἐστολίζετο τόσον ἀπὸ τὴν μεγάλην εὐρυχωρίαν ὁποῦ εἶχε καὶ τὰ οἰκοδομήματα, καθὼς ἐστολίζετο, διατὶ τρεῖς φοραῖς τὸν χρόνον ἀνέβαινον καὶ ἐσυναθροίζοντο εἰς αὐτὴν ὅλαι αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μεγάλων καὶ δημοτελῶν ἑορτῶν :ἤτοι ἐν τῷ Πάσχα. ἐν τῇ Πεντηκοστῇ καὶ ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ :δηλαδὴ πρὸ τῆς σκλαβίας, ἀνέβαινον παλαιὰ αἱ φυλαὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἐσυναθροίζοντο. φυλὰς δὲ Κυρίου ταύτας ὠνόμασεν, ὡς λαὸν τοῦ Κυρίου ἐξαίρετον, καὶ ὡς ὑποτεταγμένας εἰς τὸν Κύριον.

„ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τοῦ ἐξο-
„ μολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυ-
„ ρίου.

Ἡ κατ' ἔτος συνάθροισις, λέγει, τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, αὐτὴ ἦτον μία ἀπόδειξις εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐτελειώθη ἡ ὑπόσχεσις, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν

Δ·

χρόνοις τῆς σκλαβίας, ἐρώτων εἰς τὴν στράταν τοὺς γέροντας ἐκείνους, ὁποῦ ἔμειναν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ϗ ἤξευραν τὴν Ἱερουσαλήμ. „ Ποῦ πηγαίνομεν ; ϗ ἐκεῖνοι τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι πηγαίνομεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἶκον Κυρίου. οἱ δὲ νέοι ἀκούσαντες τοῦτο εὐφράνθησαν. ϗ δεύτερον τοὺς γέροντας. πόθεν τοῦτο ἠξεύρετε ; ϗ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν· ὅτι οὐκ ἐξ ἀκοῆς. ἀλλ' ἐξ αὐτοψίας ταῦτα λέγομεν· διατὶ αὐτοὶ ἡμεῖς ἤμεθά ποτε εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ϗ οἱ πόδες μας οὗτοι, ὁποῦ περιπατοῦν τώρα μὲ ἐσᾶς, αὐτοὶ ἐστάθησαν εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Ἱερουσαλήμ. ϗ τὸν τρόπον δὲ τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως, ϗ τὴν τοποθεσίαν, ϗ τὸ σχῆμά της, ἔχομεν ἀκόμη εἰς τὴν ἐνθύμησίν μας. προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Εὐσεβείας αὕτη ἡ φωνή· γάννυνται ϗ χαίρουσιν, οὐχ' ὡς τὰς οἰκίας ἀποληψόμενοι, ἀλλ' ὡς τὸν θεῖον οἶκον ὀψόμενοι. ὁ δὲ Χρυσορρήμων λέγει· „ Ἀλλὰ νῦν πολλοὶ δυσχεραίνουσιν ἐπὶ τῷ ῥήματι. κἂν μέν τις εἰς θέατρα παρανομίας ἀναβαίνων καλέσῃ, πολλοὶ οἱ συντρέχοντες. ἂν δὲ ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον, πολλοὶ οἱ ὀκνοῦντες. ἀλλ' οὐχ Ἰουδαῖοι οὕτως. οὗ τί γένοιτ' ἂν χαλεπώτερον, ὅταν ἐκείνων φαίνωνται ῥαθυμότεροι οἱ Χριστιανοί ; πόθεν δὲ οὗτοι οὕτως ; ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐγένοντο βελτίους. καὶ ὡς τῶν πραγμάτων ἀπολαύοντες αὐτῶν, ϗ πρὸς τὰ ῥήματα αὐτὰ ἔχαιρον, πολλῷ τῷ πόθῳ περιπλεκόμενοι τὸν εὐκτήριον οἶκον ϗ τὴν πόλιν. οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς ποιεῖν εἴωθεν. ὅταν ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ μὴ αἰσθανώμεθα, ἐκβάλλει αὐτὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν· ἵνα, ὅπερ οὐκ ἐποίησεν ἡ ἀπόλαυσις, τοῦτο ποιήσῃ ἡ στέρησις.

(1) Λέγει ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἦν γὰρ ἡ πόλις, οὐ διεσπαρμένη ὧδε κἀκεῖσε· οὐδὲ ἀπεσχοινισμένη ϗ διεστῶσα εἰς μέρη πολλά· ἀλλ' οὕτως ἦν ᾠκοδομημένη, ὡς δοκεῖν ἕνα εἶναι οἶκον διὰ τὴν συνάφειαν ϗ ἁρμονίαν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκοδομημάτων. ὁ δὲ Στηθάτης, οἶκον μὲ Θεοῦ, ἐννοεῖ τὴν ἐντὸς κατάστασιν τῶν ψυχῶν. Ἱερουσαλὴμ δὲ, τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας. οἰκοδομὴν δὲ τοῦ οἴκου, τὴν ἐκ διαφόρων ἀρετῶν συγκροτουμένην. οὗ θεμέλιος ἡ ταπείνωσις ϗ πτωχεία ἡ πνευματική. ἡ μετοχὴ δὲ τούτου, ἡ μετοχή ἐστι τοῦ φωτὸς, ὃ δι' ἀγάπης ϗ ταπεινοφροσύνης συντηρεῖται ἀμείωτος. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανελθόντες ϗ ἰδόντες τὴν ἐρημίαν τῆς πόλεως, ἀνακαλοῦνται τὴν παλαιὰν ἐκείνην εὐημερίαν, ϗ τὰ ἐγκώμια αὐτῆς διηγοῦνται λέγοντες, ὅτι ἡ λαμπρὰ ϗ περιφανὴς, ϗ πολλὴν ἔχουσα σύγκλητον, τὸ κατηφὲς τοῦτο σχῆμα περιβέβληται νῦν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅταν ἡ τῶν πιστευόντων καρδία ϗ ψυχὴ μία ᾖ, ϗ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη, Ἱερουσαλὴμ εἰσιν, ἧς μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἀβραάμ : δηλαδὴ τοῦ νὰ πληθυνθῇ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ νὰ κληρονομήσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. ἢ μαρτύριον νοεῖται ἡ διαμαρτυρία, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ. διεμαρτύρατο γὰρ καὶ ἐπρόσταξεν αὐτὸν ὁ Θεὸς νὰ συνάγεται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τοὺς τρεῖς καιροὺς τοῦ χρόνου : ἤτοι κατὰ τὰς τρεῖς ῥηθείσας ἑορτάς. ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη. ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ φυλαὶ Κυρίου μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ περιττοῦ ὄντος τοῦ γάρ. ἀνέβησαν, λέγει, διαμαρτυρία καὶ κέλευσις : ἤτοι κατὰ κέλευσιν καὶ προσαγὴν Θεοῦ· διατὶ δὲ ἀνέβησαν, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ . ἤτοι τὸν Θεὸν κατὰ περίφρασιν μὲ τὸ μέσον τῆς νενομοθετημένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λατρείας τῆς νομικῆς. (1)

5 : „ Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν, „ θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβίδ.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο ἐγκώμιον τῆς Ἱερουσαλήμ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκάθησαν θρόνοι βασιλείας, εἰς τὸ νὰ κρίνουν τὸν λαόν : δηλαδὴ θρόνοι ἐν τῷ οἴκῳ Δαβίδ : ἤτοι εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια τοῦ Δαβίδ. ἢ τὸ πρῶτον μὲν θρόνοι, τοῦτο λέγεται, διὰ τοὺς θρόνους τῶν ἀρχιερέων καὶ Ἱερέων. τὸ δὲ δεύτερον θρόνοι, τοῦτο λέγεται διὰ τοὺς θρόνους τῶν βασιλέων, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου.

6 : „ Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν „ Ἱερουσαλήμ.

Χαιρετίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλὴμ μὲ χαιρετισμοὺς εἰρήνης, καὶ εἴπατε εἰς αὐτήν. ἂς εἶναι εἰρήνη εἰς ἐσένα, ὦ πόλις Ἱερουσαλήμ. ἂς εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαόν σου. ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλει ἔχει εἰρήνην βαθεῖαν, καὶ χαρὰν ὑπερβολικήν. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν „ ἀσπάσασθε αὐτήν. (2)

„ Καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε.

Χαιρετίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴπατε καὶ τοῦτο πρὸς αὐτήν. ὦ πόλις Ἱερουσαλήμ· ἂς εἶναι εὐτυχία καὶ εὐθηνία, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐδικούς σου πολίτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς περιοίκους σου ἐθνικοὺς οἵτινες σὲ ἀγαπῶσι. προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο διὰ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔμελε νὰ γένῃ. (3)

7 : „ Γε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τὸν θεῖον νόμον ἐκάλεσε, τὸν διαῤῥήδην κελεύοντα συντρέχειν τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός. λέγει δὲ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „ Τὸ συνάγεσθαι πάντας ἐν Ἱερουσαλήμ, τοῦτο ἐγίνετο εἰς θεογνωσίας ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλανώμενοι, ἀφορμὰς ἔχωσι, καὶ ἐξόδους ἐπὶ τὴν τῶν Εἰδώλων θεραπείαν· ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγεν· ἐκεῖ αἱ φυλαὶ ἀνέβησαν μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ : τουτέστιν ἔλεγχος, τοῦ μὴ εἶναι αὐτοῖς ἀπολογίαν πρὸς τὰ Εἴδωλα τρέχουσι, λέγει δὲ καὶ ὁ Στηθάτης· „ Καθάπερ αἱ διαιρεθεῖσαι φυλαὶ ἐπὶ Ἱεροβοάμ, τῆς δαβιτικῆς αἱ δέκα βασιλείας ἀπεσχοινίσθησαν, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον, μία γέγονεν ἡγεμονία, καὶ πάντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ εὐθύμως συνέτρεχον κατὰ τὸν νόμον, τῷ Θεῷ τὴν συνήθη λειτουργίαν προσφέροντες : τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ τῆς ψυχῆς ἑκάστου δυνάμεις, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατραπεῖσαι, τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀπεσχοινίσθησαν· μετὰ δὲ τὴν μετάνοιαν, ὑπὸ μίαν γίνονται φυσικὴν ἡγεμονίαν καὶ βασιλείαν Χριστοῦ, τῷ Θεῷ προσφέρουσαι θυσίαν καθαρὰν καὶ συνήθη, ἐν συντετριμμένῳ τῷ πνεύματι, τὰς φυσικὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας αὐτῶν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἐρωτήσατε : τουτέστι δεήθητε, ὥστε αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην ἐπανελθεῖν εὐημερίαν· ὥστε ἀπαλλαγῆναι τῶν πυκνῶν πολέμων· μηδὲν ἕτερον εὐχόμενοι καὶ ζητοῦντες, ἢ τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῇ συντελοῦντα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθα τῆς εὐπραγίας πολλὴ ἡ περιουσία, ὅταν μὴ μέχρις αὐτῆς ἱστῶνται

τὰ

7: „ Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει
„ σου. καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργο-
„ βάρεσί σου.

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπε. γένοιτο ἢ γενήσεται. χαιρετίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴπατε. ἂς εἶναι, ὦ Ἱερουσαλὴμ, εἰρήνη εἰς τὴν δύναμίν σου. ἤγουν εἰς τοὺς στρατιώτας σου· δύναμις γὰρ πόλεως εἶναι τὰ πολεμικὰ στρατεύματα. εἰρήνη δὲ τούτων εἶναι, τὸ νὰ μὴ μάχωνται, μηδὲ νὰ ἔχουν πολεμίους. (1) ἀντὶ δὲ τοῦ „ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου. ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε „ καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς βασιλείοις σου. ἄλλος ἐν τοῖς περιβόλοις σου. πυργόβαρις γὰρ εἶναι τὸ πλέον δυνατώτερον περιτείχισμα τῆς πόλεως. (2)

8: „ Ἕνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν
„ πλησίον μου, ἐλάλουν δὴ εἰρήνην
„ περὶ σοῦ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐκ μέρους τοῦ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ εὐχήθηκα εἰρήνην διὰ λόγου σου ὦ Ἱερουσαλὴμ, διὰ τοὺς συγγενεῖς μου Ἰουδαίους. καὶ διὰ τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ· ἵνα ἐν εἰρήνῃ αὐτοὶ διάγοντες. λατρεύωσι μέσα εἰς ἐσένα καὶ εὐχαριστῶσι τὸν Θεόν. (3)

9: „ Ἕνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ
„ ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθά σοι.

Διὰ τὸν ναὸν Κυρίου, λέγει, τὸν εὑρισκόμενον εἰς ἐσένα, ἐζήτησα ὦ Ἱερουσαλὴμ, νὰ ἔχῃς καὶ σὺ γαλήνην καὶ εὐθηνίαν. ἵνα δηλαδὴ ἀπολάβῃς τὴν προτέραν ἐδικήν σου εὐπρέπειαν, καὶ τὴν εἰς τὸν Θεὸν νενομισμένην λατρείαν. (4)

„ ΨΑΛ-

τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ ϗ οἱ φιλοῦντες αὐτὴν, τούτων ἀπολαύουσι· τίνες δὲ οὗτοι; ἢ τοὺς μέλλοντας αὐτοῖς συμπράττειν λέγει· ἢ ϗ αὐτοὺς τοὺς πολίτας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Τί ἐστιν ἐν τῇ δυνάμει σου; ἐν τῇ ὑποστάσει σου· ἐν τοῖς οἰκήτορσί σου· ἐπειδὴ φθοροποιὸν ὁ πόλεμος, ϗ τοῦτο αὐτὴν ἀπώλεσεν, ἐπεύχεται αὐτῇ εἰρήνην.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον, οὐ μόνον αὐτῆς κακῶν ἀπαλλαγὴν προφητεύει, ἀλλὰ ϗ προσθήκην ἀγαθῶν, εἰρήνην, εὐπορίαν, εὐετηρίαν· τί γὰρ ὄφελος εἰρήνης ἐν λιμῷ; ἢ εὐθηνίας ἐν πολέμῳ; λέγει δὲ ϗ ὁ Στηθάτης· „ Εἰ γὰρ μὴ εἰρήνη ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ἡ γινομένη διὰ τοῦ Πνεύματος, οὔτε ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν, οὔτε τῶν καρπῶν εὐθηνία τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν τούτου ἐλλάμψεων, γίνεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· εἰδὲ ϗ πυργοβάρεις τὰς γενικὰς ἀρετὰς ὑπολάβοις, οὐχ ἁμαρτήσεις τοῦ πρέποντος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ταῦτά, φησιν, ἐπεύχομαί σοι, οὐχ αὐτὸς ἐν σοὶ πολιτευόμενος· πῶς γὰρ, ὁ γε πρὸ πολλοῦ χρόνου τοῦ βίου τὸ πέρας δεξάμενος; ἀλλὰ τοὺς ὁμοφύλους ἱμειρόμενος εἰρήνης τυχεῖν, ϗ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου τὴν προτέραν περιφάνειαν ἀπολαβεῖν ἐφιέμενος.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὁρᾷς, πῶς καταστέλλει αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν; ἵνα γὰρ μὴ ὡς ἀξίαν δεδωκότες δίκην, νομίζωσιν ἀπειληφέναι τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ μάθωσιν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον πατρίδα· ϗ μαθόντες, μένωσι μετὰ ἀσφαλείας πολλῆς· ϗ μὴ ἁμαρτάνοντες, πάλιν τῶν αὐτῶν λάβωσι πεῖραν· διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, ὅτι ἕνεκα τοῦ ναοῦ, τὰ ἀγαθά σοι ἐξεζήτησα.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΒ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1: „ Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου
„ τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ·

Καὶ οὗτος ὁ λόγος προφητεύεται ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων, οἵτινες εὑρίσκοντο εἰς τὸν δρόμον, γυρίζοντες ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ (1) λέγεται δε, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπειδὴ ἀναπαύεται εἰς τὰς ἐκεῖ καθαρὰς καὶ ἁγίας Δυνάμεις, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. διότι καὶ περὶ τῶν ἐπὶ γῆς εὑρισκομένων ἁγίων εἶπεν „ Ἐνοικήσω ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (Λευ. κς. 12.)

2: „ Ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖ-
„ ρας τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλ-
„ μοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυ-
„ ρίας αὐτῆς· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡ-
„ μῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν,
„ ἕως οὗ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς.

Μὲ τὰ παραδείγματα τῶν δούλων καὶ τῆς δούλης φανερώνουσιν οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι αὐτοὶ ἀποβλέπουσιν ὅλως διόλου καὶ παντοτινὰ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἀπὸ κἀνένα ἄλλο μέρος δὲν ἔχουν ἐλπίδα βοηθείας, πάρεξ ἀπὸ τὸν Θεόν. διὰ τοῦτο οὐδὲ θέλουν νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ αὐτόν, ἕως οὗ νὰ τοὺς ἐλεήσῃ. τὸ δὲ οἰκτειρήσαι, εὐκτικοῦ μὲν ἔχει σχῆμα, σημασίαν δὲ ἔχει μέλλοντος, ἀντὶ τοῦ οἰκτειρήσει (κατὰ γὰρ τοὺς Γραμματικοὺς πάντα τὰ εὐκτικὰ σημασίαν ἔχουσι μέλλοντος.) μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι διὰ τοῦτο ἔφερον εἰς τὸ μέσον οἱ Ἑβραῖοι τὸ παράδειγμα τῆς δούλης, εἰς ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολὴν ἀγάπης. διατὶ αἱ δοῦλαι, καθὸ εἶναι ἀσθενέσεραι κατὰ φύσιν, καὶ καθὸ εὑρίσκονται μέσα εἰς τοὺς θαλάμους μαζὶ μὲ τὰς κυρίας των, περισσότερον ἀποβλέπουσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, πάρεξ οἱ δοῦλοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν αὐθεντῶν τους. καὶ περισσότερον ἐκεῖναι ποθοῦσι

τὰς

(1) Εἴτε οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ. δηλαδὴ, καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ἰωσεδὲκ ὑπῆρχον οὗτοι, εἴτε οἱ περὶ τὸν Νεεμίαν καὶ Ἔσδραν· καμνοντες γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν, ἐλέου καὶ οἴκτου δέονται τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξουδενωμένοι.

τὰς κυρίας των, παρὰ οἱ δοῦλοι τοὺς αὐθέντας των. (1)

3: „ Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε, ἐλέησον ἡ-
„ μᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐ-
„ ξουδενώσεως.

Ἐλέησον, λέγουσιν, ἐλέησον Κύριε, ἡμᾶς τοὺς σκλαβωμένους. διατὶ ἐχορτάσαμεν εἰς πολλῶν χρόνων διάστημα (ἤτοι ἑβδομήκοντα) ἀπὸ ὀνειδισμοὺς καὶ περιπαίγματα, τόσον τῶν σκλαβωσάντων ἡμᾶς βαβυλωνίων, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων γειτονευόντων τοῖς βαβυλωνίοις Ἐθνῶν. τὰ ὁποῖα χαίρουν καὶ εὐφραίνονται εἰς τὰς συμφοράς μας. ἢ καὶ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν, διὰ μέσου τῶν τόπων τῶν ὁποίων ἐδιέβαιναν, γυρίζοντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ὁ διαπλασιασμὸς δὲ τοῦ ἐλέησον „ δείχνει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑβραίων. διὰ τοῦτο λοιπὸν παρακαλοῦσιν. ἵνα μίαν ὥραν πρότερον ἐλεηθοῦν, καὶ ταχύτερον ἀποκαταςαθοῦν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. (2)

4: „ Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

Παραπολλά, λέγει, καὶ μὲ ὑπερβολὴν μεγάλην ἐγέμισε καὶ ἐχόρτασεν ἡ ψυχή μας ἀπὸ τὴν ἐξουδένωσιν καὶ ἀτιμίαν τῶν βαβυλωνίων, καὶ τῶν ἄλλων πονηρῶν Ἐθνῶν. ὅθεν περαιτέρω δὲν ἠμπορεῦμεν νὰ ὑποφέρωμεν. (3)

„ Τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθυνοῦσι, καὶ ἡ
„ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἀντιςραφῇ, εἰς μὲν τοὺς πλουσίους καὶ εὐτυχεῖς ὁ ὀνειδισμὸς, ὁποῦ ἔκαμαν εἰς ἡμᾶς τοὺς δυςυχεῖς καὶ σκλαβωμένους. εἰς δὲ τοὺς ὑπερηφάνους ἄμποτε νὰ ἀντιςραφῇ ἡ καταφρόνησις καὶ ἀτιμία, ὁποῦ μᾶς προσέφεραν εἰς ἡμᾶς τοὺς τεταπεινωμένους. ἵνα μὴ διὰ τῆς εὐτυχίας καὶ ὑπερηφανίας των, καταφρονῶσι τοὺς δυςυχεῖς καὶ ταπεινούς. ἁρμόζει δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς Χριςιανούς, οἵτινες περιπατοῦν τὸν δρόμον, ὁποῦ φέρει εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. (4)

ΨΑΛ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἕως οὗ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς· οὐκ εἶπεν, ἕως ἂν ἀποδῷ τὸν μισθὸν, οὐδὲ ἕως ἂν ἀποδῷ τὴν ἀμοιβήν· ἀλλ' ἕως ἂν ἐλεήσῃ· ϗ σὺ τοίνυν παράμενε διηνεκῶς ἄνθρωπε· ἄν τε λάβῃς, ἄν τε μὴ λάβῃς, μὴ ἀποςῇς, ϗ πάντα λήψῃ· οὐχ ὁρᾷς, πῶς αἱ παιδίσκαι τῶν κυρίων ἐκκρέμανται; οὐ διάνοιαν, οὐκ ὄμμα ἀφιεῖσαι ἔξω πλανᾶσθαι; οὕτω ϗ σὺ ποίει· ἕπου τῷ Θεῷ μόνον, ϗ πάντα ἀφεὶς τὰ ἄλλα, τῶν ἐκείνου γίνου· ϗ λήψῃ πάντως, ἅπερ ἂν αἰτῇς συμφερόντως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες συντετριμμένην διάνοιαν; ἀπὸ ἐλέους σωθῆναι ἀξιοῦσι· ϗ οὐδὲ ἀπὸ ἐλέους κατὰ τὴν ἀξίαν, ἀλλ' ὅτι, φησι, πολλὴν ἴδομεν δίκην, ϗ τὴν ἐσχάτην ὑπεμείναμεν τραγῳδίαν· διὰ δὴ ταῦτα, ἄνες ἡμῖν ϗ ἐλέησον. Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρει ἐν μέρει ϗ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας λέγων· „ Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν (Ἡσ. Λόγ. 2.) ὅθεν ϗ ἡ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία ἐκ μὲν τοῦ ῥητοῦ τοῦ Δαβὶδ, συνήρμοσε τὸ τροπάριον ἐκεῖνο, ὅπερ ψάλλει ἐν ταῖς παρακλήσεσι, τὸ λέγον· „ Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀποροῦντες· ἐκ δὲ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Ἡσαΐου, συνήρμοσε τὸ ἄλλο τροπάριον τὸ λέγον· „ Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν·

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καὶ αὐτή, φησιν, ἐξελύθη ἡμῶν ἡ ψυχή· ἐταράχθη τῷ μεγέθει τῶν κακῶν· ἔςι γὰρ πολλὰ πάσχειν δεινὰ, φέρειν δὲ γενναίως· ἡμεῖς δὲ, ϗ τοῦτο ἀπωλέσαμεν· ἐπειδὴ γὰρ δεόντως ταῖς τιμαῖς οὐκ ἐχρήσαντο, τοῖς ἐναντίοις αὐτοὺς ὁ Θεὸς διορθοῦται· τοῦτο πανταχοῦ ποιῶν· οὕτω δὴ ϗ τὸν Ἀδὰμ, ἐπειδὴ τῇ οἰκήσει τοῦ Παραδείσου οὐκ ἐχρήσατο πρὸς τὸ συμφέρον, τῇ ἐκβολῇ αὐτὸν διώρθωσε.

(4) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἐχορτάσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν τοῦ μυκτηρισμοῦ τῶν ἐξουθενούντων, ϗ τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν ὑπερηφάνων· ὥςε κατὰ τοῦτον, νόημα τοιοῦτον ἔχει ὁ ςίχος οὗτος· ὅτι ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τῶν ὑπερη-

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚΓ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

1 : „ Εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰ-
„ πάτω δὴ Ἰσραήλ.
2 : „ Εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ
„ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς.
3 : „ Ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των τὰ Ἱεροσόλυμα. διατὶ εὐχαριστοῦντες τὸν ἅγιον Θεὸν, παραγγέλλουν εἰς τὸν λαὸν νὰ λέγουν, ὅτι ὅταν ἡμεῖς ἐγυρίσαμεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐσυκώθησαν κατ' ἐπάνωμας τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, πρὸ τοῦ ἀκόμι νὰ τειχογυρισθῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ. καὶ βέβαια, ἂν ὁ Κύριος δὲν ἦτον μαζὶ μὲ ἡμᾶς βοηθὸς, δὲν ἠθέλαμεν λυτρωθῶμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας των. ἀλλὰ ἔμελλον νὰ καταπίουν ἡμᾶς ζωντανοὺς τὰ τοιαῦτα πλησιόχωρα Ἔθνη, ὑπὸ τοῦ φθόνου παρακινούμενα. φανερώνει δὲ ὁ λόγος τοῦ, νὰ μᾶς καταπίουν ζωντανοὺς, τὴν ὀγληγορότητα τῆς πανωλεθρίας καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Ἰουδαίων. μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι τὸ, ὅτι ἐδῶ, εἶναι περιττόν. (2)

„ Ἐν

ὑπερηφάνων καὶ ἀλαζόνων Βαβυλωνίων, ἐπιχωθαζόντων ἡμῖν καὶ ἐπικερτομούντων· κατὰ δὲ τοὺς Ἑβδομήκοντα ἕτερον νόημα ἔχει, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος: ἤτοι ἀντίστρεψον τὰ πράγματα Δέσποτα, καὶ τοῖς ἀλαζονευομένοις νῦν, δι' ἣν περίκεινται εὐκληρίαν, τὰς ἡμετέρας ἐπάγαγε συμφορὰς· ὡς καὶ ὁ κῦρος Εὐθύμιος τὸν στίχον ἑρμήνευσεν· „ Οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας χεῖρον, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα· διὰ τοῦτο πειρασμοὶ καὶ θλίψεις καὶ σῶμα θνητὸν, καὶ αἱ πολλαὶ τῶν πραγμάτων περιστάσεις· διὰ τοῦτο πάθη καὶ νοσήματα· ἵνα μυρίοι χαλινοὶ περιχέωνται τῇ ψυχῇ, ῥαδίως ἐπαιρομένῃ, καὶ πρὸς ὄγκον ὑψουμένῃ· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τὸ ὀνειδίζειν ἐστὶν, ἐν τοῖς εὐθηνοῦσι κατὰ τὰ κοσμικά· τὸ δὲ ἐξουθενεῖν, ἐν τοῖς ὑπερηφάνοις· ὡς τῷ Φαρισαίῳ ἐξουθενοῦντι τὸν Τελώνην.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἅπαντες οἱ πλησιόχωροι δυσχεραίνοντες τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν, κοινῇ τὸν πρὸς αὐτοὺς ἀνεδέξαντο πόλεμον, καὶ βάρβαρα Ἔθνη συναγαγόντες, κατὰ ταυτὸν αὐτοῖς ἐπεστράτευσαν.

(2) Ὁ μὲν Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι οἱ Γέροντες ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἦτον ἀκόμη ζωντανοὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἐδίδασκον τοὺς ἐν Βαβυλῶνι γεννηθέντας νέους νὰ λέγουν τὰ λόγια ταῦτα. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅτι εἰκὸς ἐστι τῶν ἱερέων τινὰ ἐστῶτα ἐπί τινος τῶν ἀναβαθμῶν, λέγειν ἐλθόντι τῷ λαῷ ἐπὶ τὸν ναὸν ἔξωθεν τοιοῦτόν τι· „ Εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν· εἶτα ποιοῦντα τὸ προσταχθὲν τὸν Ἰσραὴλ, ἄρχεσθαι ἀπὸ τοῦ, εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ καθάπερ χοροστάτης ἄριστος τὰ αὐτὰ συνεχῶς αὐτοῖς παρακελεύεται λέγειν· μετὰ γὰρ τὸ πρῶτος εἰπεῖν, κἀκείνοις παρεγγυᾷ, ὥσπερ μαθηταῖς διδάσκαλος

„ Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐ„ τῶν ἐφ' ἡμᾶς.

4 : „ Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡ„ μᾶς.

Ὕδωρ ὀνομάζει τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν δυνατὴν κίνησιν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ. ὅταν, λέγει, ὠργίσθησαν τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, διατὶ ἡμεῖς ἀπολαύσαμεν πάλιν τὴν πατρίδα μας Ἱερουσαλὴμ, ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἄρα) ἤθελε καταποντίσῃ ἡμᾶς ὡσὰν ὕδωρ ἡ ὁρμὴ τῶν τοιούτων ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἦτον βοηθός μας. ἢ τὸ ἄρα νοεῖται συλλογιστικὸν, ἀντὶ τοῦ λοιπόν.

„ Χείμαῤῥον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡ„ μῶν.

Χείμαρον: ἤγουν ποταμὸν χειμῶνος ὀνομάζουν οἱ Ἑβραῖοι ἐδῶ, τὴν ὀγλίγωρον καὶ ἄτακτον κίνησιν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, ἥτις παρασύρει ὅ,τι ἤθελεν εὕρῃ ἔμπροσθεν, καὶ τὴν προσωρινὴν φορὰν αὐτῶν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ὕδωρ αὐτὴν ὠνόμασε· διῆλθε δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ διεπέρασε καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τὴν ῥηθεῖσαν ἄτακτον ὁρμὴν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν ἡ ψυχή μας: ἤτοι ἡμεῖς κατὰ περίφρασιν ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

5 : „ Ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ „ τὸ ἀνυπόστατον.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν, λέγει: ἤτοι ἡμεῖς, διήλθομεν καὶ διεπεράσαμεν ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ ἄρα) τὴν ἀνυπόφορον ὁρμὴν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ κατεστάθημεν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς βοηθός. (2)

6 : „ Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν „ ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐ„ τῶν.

Μὲ

λος λέγων· εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ, εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, τάδε ἂν ἐπάθομεν· ἐγὼ δὲ, ὅπερ συνεχῶς εἶπον, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ· ὅτι μέγας τῆς αἰχμαλωσίας ὁ καρπός· οἱ γὰρ πρὸς Εἴδωλα τρέχοντες, καὶ τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦντες, ἄκουσον τί λέγουσι νῦν· καὶ πῶς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ἀνατιθέασι τῷ Θεῷ· καὶ ὡς νικοποιῷ ἐπινίκιον καὶ εὐχαριστήριον ᾠδὴν ᾄδουσι· τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν λέγωμεν· εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς οἱ ἀλιτήριοι Δαίμονες; τί γὰρ οὐκ ἂν ἐποίησεν ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν Διάβολος; ὁ πολλάκις καὶ τοὺς Ἀποστόλους σινιάσαι ζητήσας; πονηρὸν γὰρ καὶ ἀκόρεστον τὸ θηρίον· καὶ εἰμὴ συνεχῶς ἐχαλινοῦτο, τὰ πάντα ἂν ἀνέτρεψε καὶ συνέχεε. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι ὁ μὲν πρὸ τοῦ πειρασμοῦ νεκρὸς ὢν δι' ἁμαρτίας, εἰς βυθὸν κακῶν χωρήσας, κατὰ τοὺς τῶν διωγμῶν καιροὺς νεκρὸς ὢν κατεπόθη· ὁ δὲ πρὸ τούτου ζῶν κατὰ Θεὸν, ἔπειτα ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐξομοσάμενος, καὶ εἰς παντελῆ χωρήσας ἀποστασίαν, ζῶν κατεπόθη· τοῦτο δὲ οὐδέποτε πείσεται ὁ ἀληθινὸς Ἰσραὴλ, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Κύριον διὰ καθαρότητα ψυχῆς. ὁ δὲ Θεοδώρητος, τὸ ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον, ἑρμηνεύει· ὅτι οὐκ ἂν οὐδὲ ταφῆς ἠξιώθημεν· ἀλλὰ καθάπερ ὑπὸ θηρίων ζῶντες ἂν κατεπόθημεν.

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώρητός φησι· „ Καθάπερ ὁ χειμάῤῥους ἐκ πολλῶν ἀθροιζόμενος ὀχετῶν, σφοδρότερος γίνεται· ἀλλ' οὐ διαρκεῖ· οὕτως οἱ τηνικαῦτα τῇ Ἱερουσαλὴμ προσβαλόντες, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων Ἐθνῶν ἠθροίσθησαν· ἀλλὰ κατελύθησαν ψήφῳ δικαίᾳ· τοῦτο γὰρ ὁ Προφήτης διδάσκει λέγων· ὡς εἰμὴ σφοδροτέρα ὤφθη τοῦ Θεοῦ ἡ βοήθεια, οὐδὲν ἐκώλυεν ἡμᾶς παρασυρῆναι καὶ ἀπολέσθαι. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Μὴ τοίνυν καταπέσωμεν, ὅταν ἐπίῃ τὰ δεινά· χείμαῤῥός ἐστιν, οἷα ἂν ᾖ· νέφος ἐστὶ παρατρέχον· ὅπερ ἂν εἴπῃς λυπηρὸν, ἔχει τέλος· ὅπερ ἂν εἴπῃς δεινὸν, πρὸς πέρας ἀπαντᾷ· εἰ γὰρ μὴ τέλος εἶχεν, οὐκ ἂν ἤρκεσεν ἡ φύσις· ἀλλὰ πολλοὺς παρασύρει, φησίν· ἀλλ' οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν ῥύμην· ἀλλὰ παρὰ τοὺς ῥαθύμους καὶ ῥᾳδίως ὑποσκελιζομένους· ὁ χειμάῤῥους μέχρι καιροῦ φοβερός ἐστι, καὶ πάλιν ἀμέτρως ταπεινοῦται ἀθρόως ἐκλείπων.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ὕδωρ ἀνυπόστατόν εἰσιν οἱ τῶν πειρασμῶν ἀφορητότεροι, καὶ ἀπρόβλητον ἔχοντες

Μὲ τὰ ὀδόντια φανερώνουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν θηριότητα καὶ δύναμιν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεθύμουν νὰ καταπίουν αὐτοὺς σχεδὸν ζωντανούς. καθὼς τὰ ἄγρια θηρία κατατρώγουν ζωντανοὺς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

7 : „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐῤῥύ-
„ σθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόν-
„ των· ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡ-
„ μεῖς ἐῤῥύσθημεν.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ἐρμήνευσεν ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν καὶ θηριότητα καὶ τὸν ἄγριον θυμὸν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, ὁποῦ ἐπολέμουν τοὺς Ἰουδαίους. ἔτζι μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐδῶ φανερώνει ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καθὼς γὰρ τὸ μικρὸν πουλάκι εἶναι ἀδύνατον καὶ εὐκολοπίαστον ἀπὸ τοὺς κυνηγούς: ἔτζι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον ἀδύνατοι καὶ εὐκολοπίαστοι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. παγίδα δὲ λέγει τὰς ἐνέδρας καὶ μηχανὰς, ὁποῦ ἐκατασκεύαζον κατὰ τῶν Ἰουδαίων τὰ Ἔθνη, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ ἐσυντρίβησαν καὶ διελύθησαν, διὰ τοῦτο ἐλυτρώθησαν ἀβλαβεῖς ἀπὸ αὐτὰς οἱ Ἑβραῖοι. (2)

8 : „ Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου,
„ τοῦ

τες τὴν καταδρομήν· ἀλλ' οἱ καταξιωθέντες ἀβλαβῶς διαβῆναι τοῦ Διαβόλου τοὺς πειρασμοὺς, οἷόν τινας ποταμοὺς ἐπικλύζοντας, ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ λέγοιεν ἂν χαίροντες τὸ, χείμαῤῥον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. ϗ ὁ Νύσσης φησίν· „ Εἰ γὰρ ϗ ἔστιν ἀνυπόστατον, ϗ ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἀνανταγώνιστον τῆς διαβολικῆς ἐπηρείας τὸ ὕδωρ: τουτέστιν ὁ διὰ παθῶν ἐπικλυσμός· ἀλλ' ἐν Χριστῷ δυνησόμεθα· παρελευσόμεθα γὰρ οἷά τινα χείμαῤῥον τῆς ἐκείνου δυστροπίας τὴν ἔφοδον· ἐπειδὴ τοίνυν παντοίαις ταραχαῖς ϗ ἀνωμαλίαις πλημμυρῶν ὁ ἀνθρώπινος βίος, ἀεὶ φέρεται κατὰ τοῦ πρανοῦς· διὰ τοῦτο λυσιτελὲς ἂν εἴη πόῤῥω τοῦ τοιούτου ῥεύματος ἑαυτοὺς ἀνέχειν. ὡς ἂν μὴ ὑπὸ τῶν ἀστάτων περιεχόμενοι, τῶν ἀεὶ ἑστώτων κατολιγωρήσωμεν. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἀνυπόστατον ὕδωρ, οὐκ ἂν δύναιτό τις ὑποστῆναι χωρὶς Χριστοῦ· ἡ δὲ κακία ὕδωρ ἐστὶν ἀνυπόστατον, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτῆς οὐσίαν ϗ ἰδίαν ὑπόστασιν: συμβεβηκὸς γὰρ οὖσα, ἐν τοῖς ἐνεργοῦσιν ὑφίσταται, καθ' ἑαυτὴν ὕπαρξιν μὴ ἔχουσα. ὁ δὲ Στηθάτης Νικήτας, ὕδωρ ἀνυπόστατον τὴν ἔμπρακτον ἁμαρτίαν ἐνόησε, ϗ τὰς συκοφαντίας ϗ διαβολὰς κατὰ τῶν ἀναιτίων: ϗ ἀνυπόστατον γὰρ κακὸν ἤτοι ἀφόρητον ἡ συκοφαντία· ὅθεν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ λέγων· „ Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, ϗ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. ὁ δὲ Ὠριγένης· „ Ἀνυπόστατόν ἐστι· τουτέστιν οὐκ ἔστι δυνατὸν ὑποστῆναι· ἄνθρωπος γὰρ πῶς δύναται ὑποστῆναι τοσοῦτον Διάβολον.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Εἶδες πῶς ϗ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν παρίστησι, ϗ τὴν ἐκείνων ἰσχύν; οἱ μὲν γὰρ ὡς θηρία ϗ λέοντες ἐπῄεσαν, αὐτῶν ἕτοιμοι τῶν σαρκῶν ἀπογεύσασθαι· τῇ δυνάμει ϗ τῷ θυμῷ καθωπλισμένοι, οἱ δὲ στρουθίου παντὸς ἀσθενέστερον διέκειντο· τότε γὰρ μάλιστα διαδείκνυται τοῦ Θεοῦ τὰ θαύματα, ὅτε οἱ ἀσθενεῖς τῶν δυνατῶν κρατοῦσι.

(2) Ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης, στρουθίον ἐννοεῖ τὴν ψυχὴν ἑκάστου ἁγίου· ἥτις κατὰ τὸ στρουθίον κούφη ἐστὶ ϗ ὑπόπτερος ϗ ὀξυτάτη εἰς τὸ ἵπτασθαι, ϗ ὅταν ἴδῃ τὸν δόλον ϗ τὴν παγίδα τῶν θηρευτῶν ἀνθρώπων τε ϗ Δαιμόνων, ἀφίπταται· οὐ τοιαύτη δὲ ἐστι ϗ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡ ψυχή, παχυνθεῖσα τῷ βάρει τῶν ἁμαρτιῶν ϗ οὐ δυναμένη πετασθῆναι· ὅθεν εὐάλωτος ὑπὸ τὴν παγίδα τοῦ Διαβόλου γίνεται· παγὶς δὲ τοῦ Διαβόλου ἡ ἔμπρακτος ἁμαρτία· κατὰ δὲ τὸν συνώνυμον αὐτοῦ Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Βρῶμα γίνεται ϗ θήρα τοῖς ὀδοῦσι τῶν ἀσεβῶν, ὁ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἁλισκόμενος· ὅπερ ὁ μὴ παθὼν, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Κύριον Ἰσραὴλ, εὐχαριστεῖ· παγίδες δ' ἂν εἶεν αἱ κολακεῖαι ϗ χρηστότεραι ἐπαγγελίαι τῶν πειραζόντων· οἵτε ἀπατητικοὶ λόγοι, ϗ πλοῦτος, ϗ τέκνα, ϗ γυνὴ, ϗ οὐσίαι, ϗ ἀξιώματα· ὧν ἁπάντων ἀνώτερος γινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, εὐχαριστεῖ τῷ ταύτας συντρίψαντι, αὐτὸν δὲ ῥυσαμένῳ Θεῷ· ὁμολογῶν, ὅτι μὴ οἰκείᾳ δυνάμει ἐκπέφευγε τοὺς τοσούτους, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν Θεοῦ. Καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐῤῥύσθημεν τῆς τῶν θηρευόντων παγίδος Δαιμόνων, Χριστοῦ συντρίψαντος τὸν Διάβολον· πόθεν οὖν νικᾷ πολλάκις; ἀπὸ τῆς ῥαθυμίας τῶν καθευδόντων· τίς γὰρ οὐκ ἂν κρατήσειε τοῦ καθεύδοντος, κἂν ἁπάντων ἀσθενέστερος ᾖ; τίνος οὖν ἕνεκεν αὐτὸν φοβῇ; οὐκ ἐννοεῖς οἷον ἔχεις βοηθόν; οὐδὲ γὰρ μόνον ὁ ἐχθρὸς γέγονεν ἀσθενέστερος, ἀλλὰ ϗ ἡ βοήθειά σου μείζων. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὁσάκις ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἐρεθιζόμενοι νικήσωμεν, τοσαυτάκις ἡ παγὶς συνετρίβη ϗ ἡμεῖς ἐῤῥύσθημεν.

„ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν „ γῆν.

Ἡ βοήθεια, λέγει, ἡμῶν τῶν λυτρωθέντων Ἰουδαίων ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, δὲν ἔγινε μὲ χαρίζας καὶ ἄλογα πολεμικὰ καὶ μὲ ἄλλην δύναμιν στρατευματικὴν, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα μόνον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ ὀνομάζωμεν δηλαδὴ καὶ ἐπικαλούμεθα ἡμεῖς αὐτὸν μετὰ πίστεως. τὸ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Κυρίῳ κατὰ περίφρασιν. ταῦτα τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἐν τῷ ιθ ψαλμῷ. οὗτοι ἐν ἅρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις. ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα. ἁρμόζει δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ λυτρωθοῦν ἀπὸ πειρασμοὺς μὲ τὴν θείαν Πρόνοιαν καὶ βοήθειαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΔ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄ„ ρος Σιών.

Τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι ἀκόλουθα μὲ τὰ λόγια τοῦ προτέρου, διατὶ καὶ αὐτὰ εἶναι εὐχαριστήρια καὶ ἐπινίκια διὰ τὴν νίκην, ὁποῦ ἐποίησαν, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰ πολεμοῦντα ἔθνη αὐτοὺς, καθὼς, λέγει, τὸ βουνὸν τῆς Σιὼν εἶναι ἀσάλευτον καὶ ἀκρήμνιστον. ἔτζι εἶναι ἀσάλευτοι καὶ ἀσφαλεῖς καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς τὸν Κύριον. (2)

οὐ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· Ὁρᾷς οἷον ἔχεις στρατηγόν; οἷον βασιλέα; τὸν τοῦ δὲ τοῦ παντὸς Δημιουργὸν λόγῳ τοσαῦτα σώματα παρενεγκόντα; λοιπὸν μὴ καταπέσῃς· ἀλλὰ στῆθι γενναίως· νῆφε· ἀγωνίζου· μὴ κάθευδε· ἀπόσμηξον τὰ ὅπλα, καὶ τὴν προθυμίαν νεύρωσον· βάλλε διηνεκῶς τὸν πολέμιον· τῷ γὰρ Σταυρῷ συνέτριψεν ὁ Χριστὸς πάσας αὐτοῦ τὰς παγίδας· ἐδέθη ὁ ἰσχυρός· τὰ σκεύη αὐτοῦ διηρπάγη· ἡ δύναμις αὐτοῦ κατελύθη· τίνος ἕνεκεν αὐτὸν φοβῇ; πόθεν τρέμεις εἰπέ μοι; πατεῖν ἐκελεύσθης τὸν ἐκνενευρισμένον· πόθεν οὖν νικᾷ πολλάκις; ἀπὸ ῥᾳθυμίας τῆς ἡμετέρας· ὥστε εἰ βουληθείης ἐναντίον εἶναι, οὐ τολμᾷ παρατάξασθαι· εἰ δὲ καθεύδοντος περιγίνεται, τοῦτο οὐ τῆς ἐκείνου δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς σῆς ὀλιγωρίας· ὥστε ἀναπολόγητός σοι ἡ ἥττα.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τί βούλεται τοῦ Σιὼν ἡ προσθήκη; διατί γὰρ οὐκ εἶπεν ἁπλῶς ὡς ὄρος, ἀλλ᾽ ἐκείνου τοῦ ὄρους ἐμνημόνευσε; παιδεύων μὴ ταπεινοῦσθαι ἐν ταῖς συμφοραῖς, μηδὲ καταποντίζεσθαι· ἀλλὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἐκκρεμαμένους, πάντα φέρειν γενναίως· ἐπεὶ καὶ τὸ ὄρος τοῦτο γενόμενον ἔρημον καὶ γυμνὸν, ἐπὶ τὴν προτέραν πάλιν ἐπανῆλθεν εὐημερίαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „ Ὁ γενναῖος ἀνὴρ, κἂν μυρία πάθῃ

δει-

„ Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ „ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

Δὲν θέλουν, λέγει, μετακινηθοῦν εἰς ὅλον τὸν αἰῶνα τὸν διωρισμένον δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖνοι ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. κυρίως δὲ ὁ στίχος οὗτος ἐννοεῖται διὰ ἐκείνους, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἐκεῖνοι γὰρ τῆς μακαριότητος ἀπολαύσαντες, δὲν θέλουν σαλευθοῦν πώποτε. (1)

2 „ Ὄρη κύκλῳ αὐτῆς, καὶ ὁ Κύριος „ κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν „ καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἡ ὁποία αἰσθητὴ Ἱερουσαλήμ, ἔχει μὲν καὶ τὴν προφύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ τὰ βουνά, ὁποῦ εὑρίσκονται τριγύρω εἰς αὐτήν, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Κυρίου φύλαξιν καὶ βοήθειαν, μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ταύτην ἔχει ἀληθῆ φύλαξιν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ κατοικοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν θέλουν σαλευθοῦν ἕως τοῦ αἰῶνος: δηλαδὴ ἕως τοῦ αἰῶνος τοῦ ὁρισθέντος παρὰ Θεοῦ εἰς σωτηρίαν τῆς Ἱερουσαλήμ. (2)

3 „ Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριον τὴν ῥάβδον „ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν „ δικαίων.

Ἐδῶ, λέγει, ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν [illegible]

δεινά, οὐ περιτραπήσεται· ὁ μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸς, ὡς χοῦς λικμίζεται· ὁ δὲ δίκαιος, ὡς ὄρος Σιὼν οὐδέ ποτε σαλευθήσεται. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων καὶ ταῦτα· „ Καὶ γὰρ ὅσα ἂν ἀκοντίσῃς, ὄρος καταστρέψαι βουλόμενος, ἐκείνου μὲν οὐδέ ποτε περιέσῃ· πῶς γάρ; τὰ δὲ μηχανήματα καταλύσεις ἅπαντα, καὶ τὴν σαυτοῦ καταλύσεις ἰσχύν· τοιοῦτος καὶ ὁ δίκαιος· ὅσας ἂν δέξηται πληγάς, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθε δεινόν, τῶν δὲ ἐπιβουλευόντων καταλύει τὴν δύναμιν ἀνθρώπων τε καὶ Δαιμόνων· μὴ δὴ τὴν ἄνεσιν ζητῶμεν· μηδὲ τὸν τρυφῆς γέμοντα βίον· οὐ γὰρ ἀνδρὸς γενναίου, ἀλλὰ σκώληκος ἡ ἐπιθυμία· ἀλόγου μᾶλλον, ἢ λόγον ἔχοντος· ἀλλ' εὔχου μὲν μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν· εἰδὲ ποτὲ καὶ ἐμπέσῃς, μὴ δυσχέραινε, μηδὲ θορυβοῦ· ἀλλ' ὅπως γένοιο λαμπρότερος, ἅπαντα ποίει· οὐκ ἤκουσας τοῦ Προφήτου λέγοντος· „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών; δι' οὗ τὸ ἀπερίτρεπτον δηλοῦται τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης· ὄρους γὰρ ἀσφαλέστερον ἡ ἐλπὶς ἡ ἐπὶ Θεόν. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι φραττόμενος, ὡς τὸ Σιὼν ὄρος ἀτρεμὴς μένει καὶ ἀκλόνητος, ἐπίσημός τε καὶ περίβλεπτος. ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος λέγει, ὅτι τὸ ὄρος Σιὼν ἦτον στερεώτερον τῶν ἄλλων ὀρέων, καὶ διατὶ ἦτον περικυκλωμένον ἀπὸ ἄλλα ὄρη· καθὼς τὸ λέγει παρακάτω ὁ Δαβίδ· διὰ τοῦτο καὶ Εὐθύζων αὐτὸ ἀλλαχοῦ ὀνομάζει· ἐπειδὴ ἡ ποδίαις αὐτοῦ δὲν ἐτελείοναν εἰς κάμπον ἰσόπεδον, ἀλλὰ εἰς ἄλλα βουνά· ὄρη γάρ, φησι, Σιὼν τὰ πλευρὰ τοῦ Βορρᾶ· καθὼς λοιπὸν τὸ ὄρος Σιὼν ἔχει κύκλῳ ἄλλα ὄρη, ἔτζι καὶ οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ἔχουσι κύκλῳ τοὺς τὸν Θεὸν φυλάττοντα αὐτούς· καὶ ὁ Κύριος, φησι, κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί οὖν; οὐκ ἐσαλεύθησαν, καίτοι κατοικοῦντες τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ τρεῖς Παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ; ἄπαγε! τῆς μὲν γὰρ πατρίδος ἐξέπεσον, καὶ αἰχμαλωσίαν ὑπέστησαν, σάλον δὲ οὐδένα οὐδέ ποτε· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ θορύβῳ πραγμάτων, καὶ ἐν τοσούτῳ πλήθει κυμάτων, ὡς ἐπὶ πέτρας ἑστῶτες, καὶ ἐπὶ λιμένος ὁρμίζοντες γαληνοῦ, οὕτως οὐδὲν ἔπαθον ἀηδές· μὴ δὴ σάλον κάλει τὴν τῶν πραγμάτων περίστασιν· οὐ γὰρ τοῦτο σάλος· ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς ἀπώλεια, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐκπεσεῖν· ὅπερ ἐν τοῖς κινδύνοις οἱ νήφοντες οὐχ ὑπομένουσιν. ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „ Ὅτι ἡ μὲν Σιὼν ἀρχαία ἦν πόλις καὶ ὑποδεεστέρα· Ἱερουσαλὴμ δὲ ἡ βασιλεύουσα, ἐν ᾗ τὸ ἁγίασμα. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τὸν κατοικοῦντα τὴν Ἱερουσαλὴμ, κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἱερουσαλὴμ πολιτεύεσθαι δεῖ· τοῖς γὰρ οὕτω κατοικοῦσι, καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νόμου πειθομένοις, τὸ βέβαιον ὁ Προφήτης ὑπέσχετο.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὄρη κύκλῳ Ἱερουσαλὴμ δυνάμεις, αἱ θεῖαι εἰσί· παρεμβαλεῖ γὰρ Ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν· κύκλῳ δὲ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ Κύριος· ἕτερος οὖν ὁ λαὸς Κυρίου τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον· ἄλλο γὰρ οἶκος Ἰσραὴλ εὐλογήσατε τὸν Κύριον· καὶ ἄλλο· οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον εὐλογήσατε τὸν Κύριον.

ὁποίαν θέλει φυλάξει ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας. ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀφήσει τὴν ῥάβδον : ἤγουν τὴν βασιλείαν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ δύναμιν τῶν ἁμαρτωλῶν : ἤτοι τῶν ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. ὁποῖοι ἦτον καὶ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ. νὰ βασιλεύῃ ἐπάνω εἰς τοὺς δικαίους τοὺς ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ζῶντας, οἵτινες εἶναι κλῆρος καὶ μερὶς τοῦ Θεοῦ. ἁμαρτωλοὶ δὲ λέγονται καὶ οἱ Δαίμονες, οἱ ὁποῖοι δὲν συγχωροῦνται παρὰ Θεοῦ νὰ πειράζουν μέχρι τέλους τοὺς δούλους του τοὺς Δικαίους. (1)

„ Ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι
„ ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.

Δὲν ἀφίνει, λέγει, ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους καὶ Δαίμονας νὰ ἐνοχλοῦν μέχρι τέλους τοὺς δικαίους. ἵνα οἱ δίκαιοι, ἀπολαμβάνοντες τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φύλαξιν καὶ βοήθειαν, δὲν ἐξαπλόνωσι τὰς χεῖράς των: ἤτοι δὲν πράττωσι τὰς ἀνομίας καὶ τὰ κακὰ ἔργα. ἀλλὰ θεραπεύουν πάντοτε καὶ δουλεύουν τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἐναρέτων πράξεων. (2)

4 : „ Ἀγάθυνον Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς καὶ
„ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Εἰς εὐχὴν ἔκλεισεν ὁ Προφήτης τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ λέγει. ἀγαθὰ ποίησον Κύριε. ἀγαθὰ δὸς εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους. εἰς τοὺς ἔχοντας καρδίαν εὐθεῖαν καὶ ἴσην εἰς τοὺς ἀδόλους εἰς τοὺς ἀπονηρεύτους. (3).

5 : „ Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγ-
„ γαλιὰς, ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐρ-
„ γαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Ἐκείνους, λέγει, τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ κλίνουν εἰς τὰ σκολιὰ καὶ στραβὰ πράγματα, καὶ εἰς τοὺς διεστραμμένους καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, τούτους, αὐτοὺς θέλει παραδώσει ὁ Κύριος εἰς τὴν κόλασιν. ἢ καὶ θέλει τοὺς ἀποστραφῆ ἐξίσου μὲ τοὺς παρανόμους. (4)

„ Εἰ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, ῥάβδον λέγει τὴν ὀργὴν καὶ τὴν μάστιγα τῶν ἐχθρῶν. ὅθεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἀσσυρίους, ῥάβδον θυμοῦ διὰ Ἡσαΐου προηγόρευσεν. „ Οὐαὶ, φησιν, Ἀσσυρίοις ἡ ῥάβδος τοῦ θυμοῦ μου; καὶ ὀργὴ ἐστιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. τὴν ὀργήν μου εἰς Ἔθνος ἄνομον ἀποστελῶ. (Ἡσ. ι. 5.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκει, ἵνα μὴ κακίαν οἱ δίκαιοι μάθωσι: τουτέστιν, ἵνα μὴ νομίσαντες ἄτακτα εἶναι πάντα καὶ ἀκυβέρνητα, ῥέψωσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἑλκύσωσι βλάβην. καὶ ὁ Χρυσόστομος. „ Πειρασμῷ σωφρονισθέντες οἱ δίκαιοι, τῇ τε χορηγίᾳ τῶν ἀγαθῶν γενόμενοι βελτίους, ἐν ἀρετῇ διατελέσουσι καὶ οὐχ ἅψονται πονηρίας, ἑκατέρωθεν παιδευόμενοι. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ στηθάτης, ῥάβδον ἁμαρτωλῶν ἐννοεῖ τὴν προσβολὴν τῆς ἁμαρτίας τὴν παρὰ τῶν Δαιμόνων φερομένην. ταύτην γὰρ οὐκ ἀφίησιν ὁ Θεὸς ἐγχρονίσαι τῇ καρδίᾳ τῶν δικαίων. ἐπειδὴ αὕτη δριμύτερον ῥάβδου καὶ μάστιγος αἰκίζει αὐτοὺς καὶ ἀθυμεῖν ἀπεργάζεται. καὶ ἵνα μὴ, ταύτης χρονιζούσης, ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν: ἤγουν πρὸς τὴν πρᾶξιν ἔλθωσι τοῦ κακοῦ, καὶ τὸν νοητὸν θάνατον πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπάσωνται. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει. „ Χρησόμεθα τῷ ῥητῷ, ἐὰν ἐν διωγμῷ πολλοὶ τὸν Θεὸν ἀρνῶνται λέγοντες. ὅτι ἐπεὶ μὴ ἦσαν δίκαιοι οἱ ἀρνούμενοι, ἀφῆκε Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον αὐτῶν, ὅπως ἐκτείνωσιν ἐν ἀνομίᾳ χεῖρας αὐτῶν. ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ἔχοντος. καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἤ,τοι οὐδὲν ἄδικον ὁ Προφήτης. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι τοὺς δὲ τὴν εὐθεῖαν καταλιπόντας ὁδὸν, καὶ στραγγαλιαῖς καὶ διαπλοκαῖς κεχρημένους, τὸ κατάλληλον τέλος εὑρεῖν. Καὶ ὁ Ὠριγένης. „ Ἀγαθοὶ εἰσὶν οἱ τὰ ἤθη κατορθώσαντες. εὐθεῖς δὲ καρδίᾳ, οἱ ὑγιῆ δόγματα ἔχοντες. ἀγαθύνει δὲ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ εὐθέσι Θεός.

(4) Τὰς στραγγαλιὰς, ὁ μὲν Ἀκύλας διαπλοκὰς ἡρμήνευσε. σκολιότητας δὲ, ὁ Σύμμαχος. διεστραμμένα δὲ, ὁ Θεο-

„ Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἱστορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ἁρμόζει δὲ οὕτος καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ κατοικοῦν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀκαταμάχητον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. τῆς ὁποίας κύκλῳ εἶναι περιτειχίζοντες αὐτὴν καὶ φυλάττοντες οἱ ὑψηλοὶ διδάσκαλοι. ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς εὑρίσκεται κύκλῳ εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαόν του. (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΕ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (2)

1: „ Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰ„χμαλωσίαν Σιὼν. ἐγεννήθημεν „ ὡσεὶ παρακεκλημένοι.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος μὲ τὸν πρότερον: καὶ ἐπιστροφὴν μὲν λέγει, τὴν εἰς τὴν πατρίδα Σιὼν ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων της. ταῦτα γὰρ ἦτον ἡ τῆς Σιὼν αἰχμαλωσία. παράκλησιν δὲ λέγει, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ παρηγορίαν. ὅταν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας Σιὼν, τότε ἐγίναμεν πολλὰ παρηγορημένοι. τὸ γὰρ ὡσεὶ, ἐπιτατικὸν εἶναι, ἀντὶ τοῦ πολλὰ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „ ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραήλ. (Ψαλ. ογ. α.) ἢ ἐγεννήθημεν, καθὼς γίνονται οἱ παρηγορημένοι: ἤτοι ἐγεννήθη-

Θεοδοτίων. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἡ ἀρετὴ λεία τε καὶ εὔκολος· ὥσπερ οὖν ἡ πονηρία διεστραμμένον, ποικίλον, καὶ ἀδιεξόδευτον· ὁ γοῦν βουλόμενος ψεύσασθαι, καὶ δόλους ῥάψαι, ἐννόησον, ὅσα ἐπιχειρεῖ! ὅσης δεῖται τῆς ποικιλίας! ποίων λόγων πεπλασμένων! πόσης δεινότητος! ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν λέγων, οὐ πόνου, οὐ δυσκολίας, οὐχ ὑποκρίσεως, οὐδενὸς δεῖται τῶν τοιούτων, αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν ἐκείνης διαλαμπούσης· ὅθεν καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἡ κακία τὴν κόλασιν ἐπάγει, καὶ πρὸ τῆς ἀντιδόσεως ἡ ἀρετὴ τὴν ἀμοιβὴν δίδωσι.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰς εὐχὴν τὸν λόγον κατέκλεισε· τοιαῦται γὰρ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαί· μετὰ τῆς παραινέσεως καὶ τῆς συμβουλῆς τὴν εὐχὴν προστιθέασι, μεγίστην συμμαχίαν εἰσάγουσαι τοῖς ἀκούουσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἅπαντας μὲν ὁ Κύρος βασιλεύσας, ἐπανελθεῖν Ἰουδαίους προσέταξε· μοχθηρὰν δὲ οἱ πλείους ἔχοντες γνώμην, καὶ εἰς ἅπαντα τοῖς θείοις ἀντιτείνοντες νόμοις, ἐπανελθεῖν οὐκ ἠθέλησαν· ὅσοι δὲ τῆς προγονικῆς εὐσεβείας ἐπεμελοῦντο, καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἐπεθύμουν, ἀσπασίως ἐποιήσαντο τὴν ἄφοδον· οὗτοι τοίνυν ἐν τῷδε τῷ Ψαλμῷ τὴν οἰκείαν ἐλευθερίαν ὁρῶντες, γεγήθασιν· εὔχονται δὲ ταύτης καὶ τοὺς ὁμοφύλους τυχεῖν.

θημεν ἐν εὐθυμίᾳ καὶ χαρᾷ. (1)

2: „ Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡ-
„ μῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιά-
„ σεως.

Ὅταν, λέγει, ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας Ἱερουσαλὴμ, ἐγέμωσε τὸ στόμα μας ἀπὸ χαροποιὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ἐφανέρωναν τὴν ἐσωτερικὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς μας. καὶ ἡ γλῶσσα μας ἐγέμωσεν ἀπὸ ἀγαλλίασιν. προλέγει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα, κατὰ τὸν νόμον τῆς προφητείας. (2)

„ Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν „ ...

Τότε, λέγει, ὅταν μᾶς ἰδοῦν οἱ ἐν τοῖς Ἔθνεσιν ἄνθρωποι: ἤτοι τὰ Ἔθνη, ὅτι ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἀποκατεσάθημεν, θέλουν θαυμάσουν τὴν παράδοξον ἀποκατάστασίν μας. καὶ θέλουν εἰποῦν τὰ ἀκόλουθα λόγια.

„ Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ'
„ αὐτῶν.

Οἱ Ἐθνικοὶ, λέγει, θέλουν εἰποῦν περὶ ἡμῶν τῶν Ἑβραίων. ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, διατὶ ἔχαμεν ἔλεος εἰς αὐτοὺς ἔπειτα τρέπει τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ταῦτα λεγόντων Ἑβραίων.

3: „ Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ'
„ ἡμῶν.

Ἀληθῶς, λέγει, καθὼς εἶπον οἱ Ἐθνικοὶ, ἔτζι λέγομεν καὶ ἡμεῖς. ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν ὁ

(1) Τετραπλῆ εἶναι ἡ αἰχμαλωσία κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα, καλὴ· κατὰ τό· „ Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· κακή· ὡς ὅταν λέγῃ· „ Αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναικάρια· ἔστιν αἰσθητή· περὶ ἧς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ· ἔστι καὶ νοητὴ, περὶ ἧς φησι· „ Κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν· χαλεπωτέρα δὲ ἡ νοητὴ τῆς αἰσθητῆς· οἱ μὲν γὰρ νόμῳ πολέμου λαβόντες, καὶ φείδονται πολλάκις τῶν εἰλημμένων, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν οὐδὲν παρέβλαψαν· ὁ δὲ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ληφθεὶς αἰχμάλωτος, ἀφειδῆ καὶ βάρβαρον δέσποιναν κτᾶται, εἰς τὰ ἀτιμότατα αὐτὸν τῶν ἔργων καταφέρουσαν: οὐ γὰρ οἶδε φείδεσθαι, οὐδὲ ἐλεεῖν αὕτη ἡ τυραννίς· διὸ δὴ φεύγωμεν μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν δεσποτείαν αὐτῆς, καὶ πολεμῶμεν, καὶ μηδέποτε καταλλαττώμεθα· καὶ ἐλευθερωθέντες, μένωμεν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Εὐθὺς ὑπὸ τῆς εὐθυμίας διαχυθέντες, ἐκινήσαμεν εἰς ὑμνῳδίαν τὰς γλώσσας. τὴν γὰρ ἀγαλλίασιν, ὁ μὲν Ἀκύλας, αἴνεσιν. ὁ δὲ Σύμμαχος, εὐφημίαν ἡρμήνευσεν. ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης φησι· „ Καθάπερ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἐλευθερωθεὶς αἰχμαλωσίας, εἴχετο μετ' εὐφροσύνης τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἐπανόδου· οὕτω καὶ ὁ πρότερον οὐ λαὸς, λαὸς δὲ κληθεὶς ἔσχατον τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐξ Ἐθνῶν δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν· τῆς ἀσεβείας ἐλευθερωθεὶς τῶν Εἰδώλων, ἐπὶ τὴν ἐπουράνιον πόλιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπανῆλθεν· οὕτω καὶ ἡμῶν ἕκαστος τῆς ἐλευθερίας ἀξιούμενος τῶν παθῶν, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πονηροῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀπαίρων, ἐπὶ τὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλὴμ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπανέρχεται. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Οἱ Ἀπόστολοι ταῦτα προφητεύονται λέξειν περὶ ἑαυτῶν, καὶ τῶν ἐν τοῖς Ἔθνεσι· καὶ οἱ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν διδάσκονται λέγειν· ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν· περὶ ἑαυτῶν δὲ εὐχαριστεῖν· ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος καθίσαντες, ἐκλαύσαμεν· ἐν δὲ τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν, ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἐπειδὰν ποιήσωμεν τὸ, εἶπα φυλάξω τὰς ὁδούς μου τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου, τότε πληρωθήσεται ἀγαλλιάσεως τὸ στόμα ἡμῶν· ἐπλήσθη δὲ χαρᾶς καὶ τὸ στόμα Φιλίππου, ὅτε ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, εὐηγγελίσατο τὸν Ἰησοῦν τῷ εὐνούχῳ αἰθίοπι.

ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοδωρίτου. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ λέγῃ κατὰ ἔλειψιν. ὅτι ἐποίησαν μετὰ τοῦ δεῖνος, χωρὶς νὰ προσθέτῃ τί ἐποίησαν; ἤτοι ἐποίησαν ἔλεος.

„ Ἐγεννήθημεν εὐφραινόμενοι.

Ἐχάρημεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι, διατὶ ἀποκατέστημεν εἰς τὴν πατρίδα μας. καὶ διατὶ ἐφανερώθη εἰς τὰ περίοικα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἡ εἰς ἡμᾶς γενομένη δύναμις τοῦ Θεοῦ.

4: „ Ἐπίςρεψον Κύριε τὴν αἰχμαλωσίαν „ ἡμῶν ὡς χειμάῤῥους ἐν τῷ νότῳ.

Ἀγκαλὰ καὶ ἀνωτέρω εἶπεν „ ἐν τῷ ἐπιςρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών. ὅμως καὶ ἐδῶ λέγει τώρα „ Ἐπίςρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν. παρακαλοῦσι γὰρ οἱ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ γυρίσαντες Ἰουδαῖοι, καὶ διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἔμειναν ἀκόμη εἰς τὴν Βαβυλῶνα· πολλοὶ γὰρ ἔμειναν ἐκεῖ. διὰ τοὺς ὁποίους παρακαλοῦν νὰ ἐπαναγυρίσουν καὶ αὐτοί· δύω γὰρ καὶ τρεῖς ἀναβάσεις αὐτῶν ἔγιναν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἐπίςρεψον, λέγουσι, καὶ γύρισον Κύριε τοὺς ἐπιλοίπους αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, ὁποῦ ἔμειναν ὀπίσω. καὶ ἔτζι ὀγλίγωρα κίνησον καὶ παρόρμησον αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ γυρίσουν. καθὼς κινεῖς καὶ τοὺς ξηροποτάμους τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ νὰ τρέχουν διὰ μέσου τοῦ νότου. διότι ὁ νότος ἄνεμος, μὲ τὸ νὰ διαλύῃ τὴν παχύτητα τῶν νεφῶν διὰ τῆς θερμότητός του, καὶ νὰ καταφέρῃ βροχὰς. διὰ τοῦτο κινεῖ καὶ τοὺς ξηροποτάμους, εἰς τὸ νὰ τρέχουν μὲ πολλὴν ὁρμὴν καὶ σφοδρότητα. ἢ ὡς χειμάῤῥους εἶπε, παρακαλῶντας τὸν Θεὸν νὰ γυρίσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ νὰ φέρωνται μὲ ὁρμὴν καὶ ὀγλιγωράδα, καθὼς φέρονται ὀγλίγωρα καὶ οἱ χειμάῤῥοι. ἵνα ὅλοι οἱ σκλαβωμένοι εὐκερωθοῦν ὀγλίγωρα ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τινὰς νὰ μὴ μείνῃ εἰς αὐτήν. διατὶ καὶ οἱ χείμαῤῥοι ὀγλίγωρα εὐκερώνονται καὶ ξηραίνονται. ἢ νότον ὀνομάζει τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς αὐτὴν ὀνομάζουν πολλαῖς φοραῖς καὶ οἱ Προφῆται (ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ὁ Ἀββακοὺμ) διότι εὑρίσκεται κατὰ τὸν νότον, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἐν τῷ βοῤῥᾷ κειμένης Βαβυλῶνος. ἐπίςρεψον λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ἐν τῷ νότῳ: ἤγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ. τοὺς αἰχμαλώτους ἡμῶν ἀδελφοὺς, τοὺς μείναντας ἐν τῇ Βαβυλῶνι. (1)

5: „ Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλ„ λιάσει θεριοῦσι.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ σπέρνουν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τὰ δάκρυα τῆς προσευχῆς, αὐτοὶ θέλουν θερίσουν μὲ ἀγαλλίασιν καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς: ὅστις εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς θλίψεως ἐκείνης, ὁποῦ τοὺς ἐνοχλεῖ. καθολικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος. καὶ ἁρμόζει εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Ὑψηλότερον δὲ Βοῤῥᾶς ὁ Διάβολος ἀλληγορεῖται, νότος δὲ ὁ Κύριος, κατὰ τὸ ὑπὸ τῆς νύμφης ἐν τῷ ᾄσματι εἰρημένον: ἐξεγείρου Βοῤῥᾶ, καὶ ἔρχου Νότε· ἀποτάσσεται γὰρ τῷ Σατανᾷ (ἡ νύμφη δηλαδὴ Ἐκκλησία) καὶ συντάσσεται τῷ Χριςῷ· καὶ ἡμεῖς οὖν ὡς ἀπὸ κατεψυγμένου τόπου, καὶ ὡς ἀπὸ Βοῤῥᾶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ταύτης πατρὸς (Διαβόλου) ἐπανερχόμεθα ἐπὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν Κύριον· καὶ ζέοντες τῷ Πνεύματι γινόμεθα. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Οὕτω καὶ τὴν ἑαυτῶν αἰχμαλωσίαν οἱ ἅγιοι, λέγω δὴ τοῦ ἰδίου νοὸς, ἐπιςρέψαι ἀεννάως ἐκλιπαροῦσιν ἐν τῷ Νότῳ: ἤτοι ἐν τῷ χορηγῷ Πνεύματι τῶν δακρύων τῆς μετανοίας· ὥςε γενέσθαι αὐτὴν ἐν τῇ ἀκυμάντῳ καὶ γαληνῇ διανοίᾳ, δίκην χειμάῤῥου ῥέουσαν ἐν αὐτοῖς τὰ τῆς κατανύξεως κύματα.

ται εἰς ἀνάγκας καὶ πειρασμούς. (1)

6: „ Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαι-
„ ον βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

Ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω καθολικὸν λόγον, μετέβη ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν μερικόν. λέγει γὰρ περὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖνοι πηγαίνοντες εἰς τὴν σκλαβίαν, ἐπήγαινον καὶ ἔκλαιον. σπείροντες, ὡς εἴπομεν, διὰ τῶν δακρύων, τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν καὶ σωτηρίας. (2)

„ Ἐρχόμενοι δὲ ἥξουσιν ἐν ἀγαλλιά-
„ σει, αἴροντες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ὅταν ἔρχωνται, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, καὶ γυρίζουν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. τότε θέλουν φέρουν μὲ ἀγαλλίασιν μαζί των, τὸ θέρος καὶ τὰ χειρόβολα τῶν σπερμάτων τους: ἤγουν θέλουν θερίσουν τὸν καρπὸν τῆς ἐλπίδος τῆς ἐλευθερίας των, τὸν ὁποῖον μὲ τὰ δάκρυα ἔσπειραν. διότι καθὼς ὁ σπόρος τοῦ σιταρίου χρειάζεται βροχὰς διὰ νὰ καρποφορήσῃ: ἔτζι καὶ τὸ σπέρμα τῆς ἐλπίδος χρειάζεται δάκρυα διὰ νὰ καρπογονήσῃ. καὶ καθὼς τὸ χωράφι ἔχει χρείαν νὰ σκαφθῇ, καὶ νὰ χωρισθῇ εἰς αὐλάκια διὰ τοῦ ἀλετρίου, ἵνα μὴ βλαστήσῃ ἄγρια χορτάρια: ἔτζι καὶ ἡ ψυχὴ χρειάζεται πειρασμοὺς καὶ θλίψεις διὰ νὰ ἀπαλυνθῇ ἡ σκληρότης της. ἵνα μὴ βλαστήσῃ ἀκάνθας καὶ τριβόλους τῶν παθῶν, καὶ τοιούτας ἄλλας βοτάνας τῆς ἁμαρτίας, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον.

ΨΑΛ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Σπέρμα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, αἱ νῦν διὰ τὸν Θεὸν ἐγγινόμεναι θλίψεις· καὶ σχεδὸν πᾶσα ἡ ἐνταῦθα κακοπάθεια, πρόξενός ἐστι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετή, τῶν πόνων λαμπρὰς ἔχει τὰς ἀμοιβάς· καὶ δεῖ ἡμᾶς κάμνειν καὶ ταλαιπωρεῖσθαι, καὶ τότε ζητεῖν ἄνεσιν. καὶ ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ μέγας Βασίλειος) „ Τὸ δάκρυον, τοῦτο σπέρμα καὶ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς· καὶ ἐπειδὴ ὃ σπείρει τις, τοῦτο καὶ θερίσει· ὁ τῇ ἀξιολόγῳ μετανοίᾳ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐλεημοσύνην, εὐσπλαγχνίαν, ἱκεσίαν, δικαιοσύνην, δάκρυον διηνεκές· οὗτος σπείρων ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσει, αἴρων τῆς μετανοίας τὰ δράγματα. εἶπε δὲ καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Σπείρωμεν οὖν δάκρυα· ἵνα θερίσωμεν ἀγαλλίασιν· οὐχ οὕτω τὰ σπέρματα καταφερόμενος ὁ ὑετὸς θάλλειν ποιεῖ καὶ αὔξεσθαι, ὡς τὸν τῆς εὐσεβείας σπόρον ἀνίστησι καὶ παρασκευάζει κομᾶν, ὁ ἐκ τῶν δακρύων καταφερόμενος ὑετός· καὶ ὁ ὅσιος δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Οἱ γὰρ ἀεὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐν πένθει τὴν ὁδὸν τρέχοντες τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, πλατύνονται τὴν καρδίαν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην καὶ τοῦ πλησίον αὐτῶν· καὶ παρακαλοῦνται διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος· „ Μακάριοι γάρ, φησιν, οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ σπείρων ἐν δάκρυσιν εἰς τὸ πνεῦμα (ἤτοι εἰς τὴν ψυχὴν) σπείρει, τῶν δακρυόντων μακαριζομένων. ἐν ἀγαλλιάσει δὲ θερίζει ζωὴν αἰώνιον, τυγχάνων ἤδη, τοῦ, ὅτι γελάσονται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Πᾶς ἄνθρωπος, εἰ μέλλοι τι καρποῦσθαι χρήσιμον, πόνου δεῖται καὶ ταλαιπωρίας· ὃ τοίνυν φησιν ὁ Προφήτης τοῦτό ἐστιν· ὅτι δεῖ μὴ μόνον ἐπὶ τῇ ἀνόδῳ χαίρειν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων χάριν ὁμολογεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἦν, σπόρος, τὸ δέ, ἀμητός· ὅταν οὖν λέγῃ, βάλλοντες τὰ σπέρματα, οὐ περὶ σίτου διαλέγεται· ἀλλὰ περὶ πραγμάτων, παιδεύων τὸν ἀκροατὴν μὴ ἀλύειν ἐν ταῖς θλίψεσιν· ὥσπερ γὰρ ὁ σπείρων οὐκ ἀλύει, κἂν πολλὰ τὰ φορτικὰ ᾖ· οὕτως οὐδὲ τὸν θλιβόμενον δυσχεραίνειν χρή. κἂν πολλὰ ᾖ τὰ λυπηρά, τὸν ἀμητὸν ἀναμένοντα· τὰ λήϊα τὰ κομῶντα· τὴν πρόσοδον τὴν ἀπὸ τῆς θλίψεως γινομένην. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν δάκρυόν τε καὶ χαρὰ τὴν γένεσιν ἔχουσι· τὸ μὲν γάρ, οἷον ἐκ πληγῆς τινος, τῆς προσβολῆς τοῦ ἀβουλήτου τῇ ψυχῇ τύπτοντος καὶ συστέλλοντος, καταθλιβομένου τοῦ περικαρδίου αἵματος, ἀποτίκτεσθαι πέφυκεν· ὅταν τὰ κοῖλα τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἐκ τῆς λύπης ἀναθυμιάσεων καὶ ἀτμῶν πληρωθέντα, οὓς ἡ ἐπὶ τὸ βάθος συστολὴ τοῦ θερμοῦ ἀναπέμπει, οἷον δι' ὀχετῶν τινῶν τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πόρων τὸ ὑγρὸν τὸ βάρος ἀποσκευάζηται· καὶ ὥσπερ τὸ νέφος εἰς ψεκάδας· οὕτω τὸ πάχος τῶν ἀτμῶν εἰς δάκρυον διαλύνται· ἡ δὲ χαρά, οἷον σκίρτημά ἐστι τῆς ψυχῆς, ἐπαγαλλομένης τοῖς κατὰ γνώμην· καὶ μονονουχὶ πηδώσης, καὶ προπηδουμένης ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὰ ἔξω· (Λόγ. περὶ εὐχαριστίας.)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚϚʹ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

α : „Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶ-
„κον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκο-
„δομοῦντες.

Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἄρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐμποδίζοντο ἀπὸ τὰ γειτονεύοντα καὶ πλησιόχωρα Ἔθνη. ἐφθόνουν γὰρ αὐτὰ, ὁμοῦ δὲ καὶ ἐφοβοῦντο, τὸ νὰ εὐτυχήσουν πάλιν καὶ νὰ μεγαλυνθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς πρότερον. ὅθεν ἕως οὗ νὰ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπέρασαν τεσσαράκοντα ἓξ χρόνοι (2) τῶν μὲν Ἑβραίων κτιζόντων μετὰ προθυμίας, τῶν δὲ Ἐθνῶν ἐμποδιζόντων αὐτοὺς μὲ ὅλους τοὺς τρόπους. τοὺς Ἑβραίους λοιπὸν τούτους τοὺς κτίζοντας τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν ναὸν, διδάσκων ὁ Δαβὶδ νὰ καταφεύγουν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ἐπι-

κα-

(1) Σημείωσαι, ὅτι παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ οὕτως ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· „Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τοῦ Σολομών· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος λέγει· „Πάλαι μὲν τὸν θεῖον νεὼν Σολομὼν ᾠκοδόμησε· καταλυθέντα δὲ ὑπὸ Βαβυλωνίων, Ζοροβάβελ ἀνέστησε· τοῦτον οἶμαι Σολομῶντα ὀνομάζεσθαι· ϗ ὡς ἐκ Σολομῶντος τὸ γένος κατάγοντα, ϗ ὡς τὸ Σολομῶντος ἀνανεούμενον ἔργον· οὐδὲ γὰρ τῇ Σολομῶντος οἰκοδομίᾳ ὁ προφητικὸς ἁρμόττει λόγος· ἀλλὰ τῇ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπὸ τοῦ Ζοροβάβελ γεγεννημένῃ· οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ τοίνυν ϗ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Σαλαθιὴλ, ϗ οἱ μετ' αὐτῶν εὐσεβείᾳ κοσμούμενοι, την δε τὴν εἰσήγησιν προσφέρουσι τοῦ Ψαλμοῦ.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων λέγει· „Ὅπερ οὖν ϗ οἱ Ἰουδαῖοι δηλοῦντες ἔλεγον· „Τεσσαράκοντα ϗ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος (Ἰω. βʹ. 8.) οὐ περὶ τῆς προτέρας λέγοντες οἰκοδομῆς τῆς τοῦ Σολομὼν, ἀλλὰ περὶ ταύτης τῆς ὕστερον τῆς μετὰ τοὺς Πέρσας ἀπαλλαγῆς. λέγει δὲ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ φέρων τὸν Χρυσορρήμονα μάρτυρα, ὅτι τόσον πλῆθος Ἐθνικῶν ἐφόνευσαν οἱ Ἰουδαῖοι, τῶν ἐμποδιζόντων νὰ μὴ κτίσουν τὸν ναὸν ϗ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὥστε ὁποῦ ἀπὸ τὸ πολὺ αἷμα ἐβράχη ἡ γῆ ἕως εἰς τὸ βάθος· ϗ πολὺς ἔγινε πηλὸς ἐκ τοῦ αἵματος: τὰ δὲ νεκρὰ σώματα τόσον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ϗ τῶν ἀλόγων ἐσκέπασαν σχεδὸν ἀπὸ τὸ πλῆθος τὴν ἐκεῖσε γῆν, ϗ πάλιν τόσον πολὺ πλῆθος σκωλήκων ἀνέβρυεν ἐκ τῶν σωμάτων, ὥστε ὁποῦ ἦτον σκεπασμένα ὅλα καὶ δὲν ἐφαίνοντο ἀπὸ τοὺς σκώληκας· ὅθεν ὁ Νεεμίας γράφει, ὅτι μὲ τὸ ἕνα χέρι ἐκράτουν οἱ μαΐστορες τὰ ἐργαλεῖα τῆς οἰκοδομικῆς τέχνης ϗ ἔκτιζον· ϗ μὲ τὸ ἄλλο χέρι ἐκράτουν ἅρματα διὰ νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ τοὺς ἐμπόδιζον· „Τῶν οἰκοδομούντων ἐν τῷ τείχει, ϗ οἱ αἴροντες ἐν τοῖς ἀρτῆρσιν ἐν ὅπλοις· ἐν μιᾷ χειρὶ ἐποίει αὐτοῦ τὸ ἔργον, ϗ ἐν μιᾷ ἐκράτει τὴν βολίδα· ϗ οἱ οἰκοδόμοι, ἀνὴρ ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐζωσμένος ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ ϗ ᾠκοδομοῦσαν· ϗ ὁ σαλπίζων ἐν τῇ κερατίνῃ, ἐχόμενα αὐτοῦ (Νεεμ. δʹ. 17.)

καλοῦνται αὐτὸν συνεργὸν εἰς τὴν οἰκοδομὴν, λέγει ταῦτα. ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν οἰκοδομήσῃ οἶκον διὰ τῆς συνεργίας καὶ βοηθείας του, ματαίως κοπιάζουσιν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν. ἀνεβάλλετο δὲ καὶ ἀπ[illegible]γοπόρησεν ὁ Θεὸς εἰς τόσους πολλοὺς χρόνους, τὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους συνεργίαν καὶ βοήθειάν του, διὰ νὰ ἐξυπνίζῃ αὐτοὺς ὀλίγον ὀλίγον, καὶ διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ γένουν μὲ τὴν ἄνεσιν ἀμελέστεροι. καὶ ἐκ τούτου γυρίσουν πάλιν εἰς τὴν προτέραν κακίαν τους μὲ τὴν ὀγλίγωρον ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἤθελαν λάβουν. τὸ ῥητὸν λοιπὸν τοῦτο, ἔλαβε μὲν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. λέγεται δὲ καὶ καθολικώτερον. ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἁρμόδιον νὰ λέγηται εἰς ὅλα τὰ πράγματα. (1)

„ Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς „ μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων.

Καὶ τί λέγω, φησὶ, περὶ οἰκοδομῆς οἴκου, ὅτι ἐὰν ὁ Κύριος δὲν τὸν οἰκοδομήσῃ, ματαίως κοπιάζουσιν οἱ τοῦτον οἰκοδομοῦντες; καὶ ἀφ' οὗ οἰκοδομηθῇ καὶ τελειωθῇ πόλις, πάλιν δὲν δύναταί τινας νὰ φυλάξῃ ταύτην, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν τὴν φυλάξῃ διὰ τῆς Προνοίας καὶ συνεργίας του. (2)

2: „ Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστι τὸ ὀρθρίζειν, „ ἐγείρεσθαι μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐ„ σθίοντες ἄρτον ὀδύνης.

Λοιπὸν ἐσεῖς ὦ Ἰουδαῖοι, οἱ οἰκοδομοῦντες τὴν Ἰερουσαλὴμ, καὶ φυλάσσοντες αὐτήν. ἐσεῖς, ὁποῦ οὐδὲ τὸν ἄρτον σας τρώγετε χωρὶς ὀδύνην καὶ πόνον. καὶ ἐσεῖς ὁποῦ ζῆτε μὲ θλίψεις, ἠξεύρετε, ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειαν καὶ συνεργίαν τοῦ Θεοῦ, ματαίως γίνεται εἰς ἐσᾶς, τὸ νὰ ὀρθρίζεται πρωῒ πρωῒ

νὰ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόῤῥημων· „ Μηδεὶς μήτε τῶν οἰκοδομούντων, μήτε τῶν φυλασσόντων, τῇ οἰκείᾳ δυνάμει θαῤῥείτω, ἀλλὰ τὴν θείαν ἐπικαλείσθω ῥοπήν· ταύτης γὰρ συνεργούσης, ἑκάτερον ῥᾴδιον· ἀναβαλλομένου δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν, ματαία ἡ τῶν ἀνθρώπων σπουδή· πάντα εἰκῇ γίνεται, ἐὰν μὴ τὴν τοῦ Θεοῦ ῥοπὴν ἐπισπασώμεθα· δεῖ δὲ τὸν λόγον τοῦτον (τοῦ Δαβὶδ) ἐφ' ἅπασιν ἁρμόζειν· οὐχ ἵνα αὐτοὶ ῥαθυμῶμεν, ἀλλ' ἵνα τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντες, τὸ πᾶν ἐπὶ τὸν Θεὸν ῥίπτωμεν· ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔνι, τοῦ Θεοῦ μὴ βοηθοῦντος, εἰς τέλος τὰ πράγματα ἀγαγεῖν: οὕτως ἂν ὁ Θεὸς βοηθῇ, ἀργοῦντας αὐτοὺς ἢ ἀναπεπτωκότας οὐκ ἔνι τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν· ὅθεν ποιοῦντές τι, μὴ τὸ ὅλον ἑαυτοῖς δῶμεν, ἀλλὰ τῷ τελειοῦντι Θεῷ· μὴ δ' αὖ τὸ πᾶν ἐάσαντες, ἄπρακτοι διατελῶμεν· ἑκάτερα γὰρ αἱ προκείμεναι δηλοῦσι λέξεις, τό, τε ἐξ ἡμῶν, ἢ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ἢ ὁ ςουδίτης Θεόδωρος ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς· „ Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον τὸν τῆς ψυχῆς ἢ τῶν ἀρετῶν, μάτην κοπιῶμεν· οἰκοδομεῖ δέ τις τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Στηθάτην Νικήταν, διὰ τῶν ποικίλων λίθων τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· εἰς μάτην δὲ οἰκοδομεῖ διὰ τῆς σωματικῆς γυμνασίας μόνης, ἐὰν μὴ ἢ τὸν Κύριον συνοικοδομοῦντα ἔχῃ δι' ἀγάπης ἢ ἐλπίδος ἢ πίςεως· ἢ εἰς μάτην φυλάσσει τὴν πόλιν τῆς εὐσεβείας ἢ ἀρετῆς, ἐὰν μὴ ὁ Κύριος διὰ ταπεινοφροσύνης φυλάξῃ αὐτὴν ἀκατάσειςον ἀπὸ τῶν πνευμάτων τῆς ὑπερηφανίας· φυλάσσει δὲ αὐτὴν διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος. εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὠριγένης· „ Πρῶτον ᾠκοδόμησε Κύριος τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα· ὃς, ἐπεὶ μὴ ᾠκοδόμησε μετὰ τοῦ Κάϊν, οἰκοδομοῦντος πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνὼχ, εἰς μάτην ἐκοπίασεν· ἀλλὰ ἢ οἱ κινήσαντες ἀπὸ Ἀνατολῶν ἢ εἰπόντες· δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν ἢ πύργον, μάτην ἐκοπίασαν οἰκοδομοῦντες· ἐπεὶ μὴ συνοικοδόμει αὐτοῖς Κύριος· ἐςέναξαν Ἑβραῖοι ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομοῦντες, ὡς μάτην κοπιῶντες· οἱ οἰκοδομοῦντες τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν μάτην ἐκοπίασαν· διὸ καθῃρέθη· ᾠκοδόμησαν οἱ Ἀπόςολοι τὸν οἶκον Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ οὐ μάτην ἐκοπίασαν. Κύριος γὰρ αὐτὸν ᾠκοδόμησεν· οἰκοδομοῦσιν, οἱ ἑτερόδοξοι τὴν Ἐκκλησίαν πονηρευομένων· ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασαν. ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἰωάννης τῆς κλίμακος· „ Ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα βουληθεὶς πολεμῆσαι ἐξ ἑαυτοῦ, εἰς μάτην τρέχει· ἐὰν γὰρ μὴ Κύριος καταλύσῃ οἶκον σαρκὸς, ἢ οἰκοδομήσῃ οἶκον ψυχῆς, εἰς μάτην ἠγρύπνησε ὁ νηςεύων ὁ καταλύων.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι μενεῖ μὲν ὁ οἶκος ἐκεῖνος ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως ἂν ὁ Κύριος αὐτὸν φυλάττῃ· ἀ-

σα-

ναι ἀγρυπνεῖτε καὶ τὸ νὰ σηκώνεσθε εὐθὺς, ὕςερα ἀφ' οὗ καθήσατε. (τὸ γὰρ ἐγείρεσθαι ἀπαρέμφατον εἶναι, καὶ ὄχι προςακτικὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.) δηλαδὴ ματαίως γίνεται εἰς ἐσᾶς, τὸ νὰ σπουδάζητε τόσον πολλὰ διὰ νὰ τελειώσητε ὀγλίγωρα τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ. καὶ μήτε ὕπνον νὰ χορταίνετε τὴν νύκτα, μήτε ἄνεσιν νὰ λαμβάνητε τὴν ἡμέραν. ὀδυνηροὺς δὲ ὠνόμασε τοὺς Ἰουδαίους, ὄχι μόνον διατὶ ἔπαζι ὑπερβολικὰ ἐκοπίαζον, ἀλλὰ καὶ διατὶ ἐμάχοντο μὲ τοὺς ἐχθροὺς, ὡς εἴπομεν. καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἔκτιζον, καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐπολέμουν ὁποῦ τοὺς ἐμπόδιζον· καὶ ἀκολούθως διπλῆν ἐκ τούτου ταλαιπωρίαν ἐλάμβανον. (1)

„ Ὅταν δῷ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον.

3: „ Ἰδοὺ ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί·

Ὅταν, λέγει, ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς τοὺς ἠγαπημένους του δούλους ὕπνον γλυκὺν, καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ κάθε φροντίδα: ἤγουν ὅταν δώσῃ ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς ἐσᾶς τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ τοὺς ἐνοχλοῦντας καὶ πολεμοῦντας σας ἐχθρούς. (θέλει δώσει δὲ ταύτην ὅταν συμφέρῃ) τότε, ὄχι μόνον ὁ ναὸς καὶ ἡ Ἰερουσαλὴμ θέλει οἰκοδομηθῇ μὲ εὐκολίαν. ἀλλὰ καὶ υἱοὶ θέλουν γεννηθοῦν εἰς ἐσᾶς, οἵτινες θέλουν γένουν κληρονομία καὶ λαὸς οἰκεῖος τοῦ Θεοῦ. ἔβαλε δὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὡς κεφάλαιον τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. διατὶ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἦτον πρᾶγμα περισπούδαςον καὶ ἐπιπόθητον ἡ παιδοποιΐα. οὕτω μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο ξεχωριςὰ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. καθολικωτέρως δὲ νοεῖται, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς τοὺς ἀγαπητούς του δούλους ὕπνον: ἤγουν ἐλευθερίαν καὶ ἀνάπαυσιν, ὡς εἴπομεν. τότε, ὄχι μόνον λαμβάνουν τέλος ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ὁποῦ αὐτοὶ σπουδάζουν καὶ ἐνεργοῦν. ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ υἱοὶ ἀδιάδοχοι γενῶνται εἰς αὐτοὺς, οἵτινες εἶναι ἡ παρὰ Κυρίου δοθεῖσα εἰς αὐτοὺς κληρονομία: ἤγουν εἶναι οἱ κληρονόμοι τῆς σπουδῆς καὶ ἀρετῆς τῶν πατέρων τους (2)

„ Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός.

Οἱ

ναχωρήσαντες δέ ποτε τῆς φυλακῆς (κατὰ τὸ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος) εἰς ἔρημον καταςήσεται, τῆς ἐξ ἀνθρώπων σπουδῆς καὶ βοηθείας, ματαίας καὶ περιττῆς ἐσομένης.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Εἰ δὲ ἐκεῖνοι, ἵνα πόλιν ἀναςήσωσι καὶ τείχη, τοσαύτης ἐδέοντο τῆς ἄνωθεν συμμαχίας· πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς τὴν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν φέρουσαν ὁδεύοντες ὁδόν· ὁ μέντοι Θεοδοτίων εἰπών· „ Ἐσθίοντες ἄρτον Εἰδώλων, ἐνέφηνε κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὅτι οὐδὲν αὐτοὺς ὠφελήσει ὁ τόπος, ἀνιςαμένους ἐξ ὄρθρου, καὶ μετὰ τὸ ἀποςῆναι πάλιν ἀπατῶντας, καὶ ἐκ διαλειμμάτων πάλιν σπεύδοντας ἐπ' αὐτόν· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι μέλλουσιν εἰδωλολατρῆσαι· ὃ καὶ γέγονεν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Διδάσκει τοὺς Ἑβραίους, τοὺς μέγα φρονοῦντας ἐπὶ τῷ τόπῳ τοῦ ἱεροῦ, καὶ τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ὅτι οὐκ ἐν ἀψύχοις λίθοις ἡ κληρονομία τυγχάνει Θεοῦ, οὐδ' ἐν γωνίαις γῆς καὶ πόλεως· ἀλλ' ἔσονταί ποτε ἀληθὴς κληρονομία Κυρίου, οἱ μέλλοντες ἐξ αὐτῶν γεννηθήσεσθαι υἱοί· οὓς χρὴ προσδοκᾶν, ὅταν δῷ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον: τουτέςι μετὰ τὴν τελευτὴν τῆς ἐκλογῆς τοῦ προτέρου λαοῦ· ἕως γὰρ ἐτύγχανον παρ' Ἰουδαίοις ἀγαπητοὶ Θεοῦ, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Προφῆται, καὶ οἱ ἄλλοι θεοφιλεῖς καὶ δίκαιοι ἄνδρες, οὐχ οἷόν τε ἦν ἀποβολὴν γενέσθαι αὐτῶν, καὶ τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν ἀντεισαχθῆναι· διό φησιν, ὅταν ἡ γενεὰ παρέλθῃ τῶν ἐν Ἰουδαίοις ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ, τηνικαῦτα, τὸ μὲν πᾶν Ἔθνος ἀποβληθήσεται· σπέρμα δὲ ἀγαθὸν ἐξ αὐτῶν προελεύσεται· ὅπερ ἔςαι κληρονομία Κυρίου· δηλοῖ δὲ διὰ τούτου τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου γέννησιν καὶ τῶν Ἀποςόλων, ἐξ ὧν, καὶ δι' ὧν συνέςη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ νέος οἶκος ὁ μὴ ὑπ' ἀνθρώπων οἰκοδομηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἐκ λίθων ζώντων καὶ λογικῶν ψυχῶν· ἐξ ὧν καὶ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ: τουτέςι τὸ θεοσεβὲς πολίτευμα διὰ Χριςοῦ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης συνέςη, καὶ ὑπ' αὐτοῦ πεφύλακται τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει ἠθικῶς· „ Μακάριος ὁ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰρηνεύσας, καὶ τὸν ὀφειλόμενον τοῖς ἀγαπητοῖς ὕπνον ἀπολαβὼν πρὸς τῷ κοινῷ τῆς κοιμήσεως.

Οἱ υἱοί, λέγει, ὁποῦ θέλουν δοθοῦν εἰς ἐσᾶς κληρονομία παρὰ Κυρίου, αὐτοί εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἐδικῆς σας Θεοσεβείας, καὶ τῆς καρπογονίας τῆς γαστρός: ἤτοι αὐτοὶ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἀρετῆς σας, ἡ δοθεῖσα ἀπὸ τὴν πολυτεκνίαν, νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ κατὰ ἀναγωγήν· καθότι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοί, ὁποῦ υἱοθετήθησαν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος τῆς παλιγγενεσίας, μισθὸς ἦτον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ. ὅστις κυρίως εἶναι καρπὸς τῆς γαστρὸς τῆς Θεομήτορος. καθότι ἐκ μόνης αὐτῆς ἐγεννήθη χωρὶς σπορὰν ἀνδρός. (1)

4: „ Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως „ οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.

Καθὼς, λέγει, ἡ σαΐταις φαίνονται φοβεραῖς, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὴν χεῖρα τοῦ δυνατοῦ στρατιώτου, διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν καὶ ἐπιτηδειότητα. τοιουτοτρόπως καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων: ἤγουν τῶν ἀδυνατισμένων ἀπὸ τὴν σκλαβίαν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, θέλουν φανοῦν εἰς τοὺς ἐχθροὺς φοβεροί, διὰ τὴν ἀνίκητον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν εὑρισκομένην μετ' αὐτῶν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. νοεῖται δὲ καὶ ἀναγωγικῶς, ὅτι ἔτζι καὶ οἱ κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ τῶν διδασκάλων ἡμῶν, τῶν ἀδυνατισμένων ὄντων ἀπὸ τὴν νοητὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Δαιμόνων, θέλουν φανοῦν φοβεροὶ εἰς τοὺς Δαίμονας. (2)

5: „ Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν „ αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν.

Μν-

(1) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Μισθὸς ὁ καρπὸς τῆς γαστρός· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Χρυσορρήμων λέγει· „ Κατ' τοῦτον, φησί, λήψονται μισθὸν καὶ ἀμοιβὴν τῆς θεοσεβείας καὶ ἀρετῆς τὴν εὐπαιδίαν· εἰ γὰρ καὶ τῆς φύσεως ἔργον τὸ γινόμενον· ἀλλ' ὅταν ὁ Θεὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ παράσχῃ, καὶ αὕτη μειζόνως δραμεῖται· καὶ γὰρ καὶ αὕτη τῆς ἄνωθεν δεῖται ῥοπῆς· καὶ ἔστι ἡ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καθάπερ τις μισθὸς τοῖς εἰς Θεὸν ἠλπικόσιν. ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Τοὺς δοθέντας οἶμαί που τῷ Ἐμμανουὴλ καταδεικνὺς ὁ Δαβίδ, ψάλλει· Ἰδοὺ ἡ Κληρονομία Κυρίου, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός· δέδονται γὰρ τῷ Χριστῷ μισθὸς οἷά τις, οἱ πεπιστευκότες ἀπό τε τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, καὶ τῆς ἑτέρας πληθύος· φημὶ δὴ τῆς ἐξ Ἐθνῶν. Κύριον δὲ ὀνομάσας τὸν Ἰησοῦν, καὶ καρπὸν αὐτὸν ἔφη γεγενῆσθαι γαστρὸς διὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν· γεγέννηται γὰρ ἐκ γυναικός, καὶ καρπὸς νηδύος ἐδείχθη παρθενικῆς· οὐκοῦν τοὺς πιστεύσαντας ἀπεκεκέρδακεν ὁ Χριστός· καὶ ὡς ἐν τάξει μισθοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς αὐτῷ ἀπενεμήθησαν· Αἴτησαι γάρ, φησι, παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· Θεόδωρος δὲ ὁ Στουδίτης ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς λέγει· „ Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς (ἤτοι οἱ ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς γεννηθέντες: ἤγουν ἐκ τῆς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἥτις εἶναι ὡσὰν γαστὴρ τῆς Ἐκκλησίας, δι' ἧς ἀναγεννᾷ τέκνα τῷ Χριστῷ) τῷ Πνεύματι, υἱοποιητοὶ σοὶ τῷ Χριστῷ, ὡς Πατρὶ οἱ ἅγιοι πάντοτέ εἰσι· καὶ πάλιν· „ Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς οἱ ἅγιοι πνευματοκινήτως, ἀναβλαστοῦσι πατρῷα δόγματα υἱοθεσίας. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης, κληρονομίαν Κυρίου ὀνομάζει, τοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν υἱῶν προκόψαντας· τούτων δὲ εἶναι καὶ ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός· γαστέρα δὲ ἐνταῦθα τὴν χωρητικὴν τῶν νοημάτων διάνοιαν καλεῖ, ἧς ὁ καρπὸς καὶ τὰ γεννήματα, μισθός ἐστι τῆς σπουδῆς τῶν ἐργαζομένων τὰς ἀρετάς· „ Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε γάρ, φησιν, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν Πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Οὐκ ἐν τούτοις ἔσται, φησί, τὰ τῆς εὐημερίας μόνον· οὐκ ἐν τῇ οἰκοδομῇ, οὐκ ἐν τῇ φυλακῇ, οὐκ ἐν τῇ εὐτεκνίᾳ· ἀλλὰ καὶ ἕτερα τούτοις προσέσται· ποῖα δὴ ταῦτα; φοβεροὶ τοῖς πολεμίοις ἔσονται ὡς τὰ βέλη. ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος, ἐκτετιναγμένους τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ἐννοεῖ, ὡς τῆς θείας χάριτος ἐκπεπτωκότας διὰ τὸ ἐμπαροινῆσαι Χριστῷ· οἱ γε μὴν ἐξ αὐτῶν υἱοὶ οἱ θεσπέσιοι Μαθηταί, βέλη γεγόνασιν ὡς ἐκ χειρὸς δυνατοῦ πεμπόμενα: τουτέστιν εὐσθενεῖς καὶ ἀλκιμώτατοι· αὐτοῖς γὰρ ὁ δυνατὸς Κύριος (περὶ οὗ εἴρηται, τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατέ·) εἰς καθαίρεσιν παντὸς ὑψώματος ἐπαιρομένου χρήσεται· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν σωτη-

ρίᾳ

Μακάριος, λέγει, θέλει εἶναι ἐκεῖνος ὁ Ἰουδαῖος, ὁποῦ θέλει γεμώσει τὴν ἐπιθυμίαν του ἀπὸ αὐτά. ποῖα; δηλαδὴ ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἀπόλαυσιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τὴν ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν ἐκ τῶν πολεμούντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν πολυτεχνίαν καὶ καλλιτεχνίαν. καὶ ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἄλλας χάριτας καὶ ἐκ Θεοῦ ἀγαθά. (1).

„ Οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶ-
„ σι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, ὁποῦ γεμώσουν τὴν ἐπιθυμίαν τους ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἀγαθά, ὡς εἴπομεν, αὐτοὶ δὲν θέλουν ἐντραποῦν διὰ καμμίαν ἀδυναμίαν καὶ δυστυχίαν τους, ὅταν συνομιλοῦν καὶ διαλέγωνται μὲ τοὺς ἐχθρούς των, εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ κατ' αὐτοὺς πράγματα καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν θέλουν εἶναι εὐτυχημένα. ἢ δὲν θέλουν πλέον ἐντραποῦν οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς ἔχουσιν ἀδύνατον Θεόν. τὸ ὁποῖον τοῦτο ὠνείδιζον εἰς αὐτοὺς οἱ ἐξ Ἐθνῶν ἐχθροί των, πρὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. ἀλλὰ θέλουν συνομιλοῦν πρὸς αὐτοὺς μὲ πολλὴν παῤῥησίαν καὶ φαιδρότητα. συνήθεια δὲ ἦτον νὰ μὴ δέχωνται οἱ παλαιοὶ μέσα εἰς τὴν πόλιν τοὺς πρέσβεις καὶ ἐλπίδας τῶν ἐχθρῶν τους. ἀλλὰ νὰ τοὺς δέχωνται ἔξω εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεώς των, καὶ ἐκεῖ νὰ διαλέγωνται μὲ αὐτούς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2).

ΨΑΛ-

ρίῳ ἔθει τῶν Ἑβραίων, ἐκτετιναγμένοι καλοῦνται οἱ νέοι καὶ πρὸς πόλεμον δυνατοί· ὡς ἀπὸ τοῦ Νεεμίου μανθάνομεν· „ Ἥμισυ τῶν ἐκτετιναγμένων ἐποίουν τὸ ἔργον, καὶ ἥμισυ αὐτῶν ἀντείχοντο (Νεεμ. δ'. 16.) εἰκότως οἱ τὸν νέον ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι, τῷ ἐκτετινάχθαι ἀπ' αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἅμα ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ· μιμηταὶ τοῦ δυνατοῦ γινόμενοι ἐν ταῖς σὺν λόγῳ γινομέναις πράξεσιν αὐτῶν, χερσὶν αὐτῶν καλουμέναις· ἔχουσι τὰ βέλη τοὺς ἠκονημένους λόγους, οὓς βάλλειν οἷοί τε εἰσι· μανθάνομεν τοίνυν, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων ἐν τῷ οἰκοδομεῖν τὸν οἶκον Κυρίου, κατεῖχον βολίδας καὶ ῥομφαίας καὶ τὰ ἄλλα ὅπλα· ὡς μιᾷ μὲν χειρὶ, τὸ τῆς οἰκοδομῆς ἔργον ποιεῖν· τῇ δ' ἑτέρᾳ, βάλλειν ταῖς βολίσι τοὺς κωλύειν ἐθέλοντας τὴν κατασκευὴν τοῦ θείου οἴκου· οὕτω καὶ τοῖς θείοις διδασκάλοις ἐστι σπουδὴ, ἅμα οἰκοδομεῖν Θεῷ οἶκον ἐν ἑκάστῃ τῶν παιδευομένων ψυχῇ, καὶ καταπολεμεῖν λογισμοὺς, καὶ πονηρὰς δυνάμεις, ἐμποδίζειν πειρωμένας τὴν αὔξησιν τῆς οἰκοδομῆς. ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων ὥσπερ τῶν ἐν τῇ μετανοίᾳ πεπονηκότων καὶ τεταλαιπωρημένων, διὰ μετανοίας τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἀνακαλεσάμενοι, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδυσάμενοι, ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ γίνονται· βάλλοντες καὶ τιτρώσκοντες τὸν πονηρόν· ὑφ' οὗ πρότερον τιτρωσκόμενοι, ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ταλαιπωρίᾳ διῆγον πολλῇ.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Μακαρίζει τὸν μέλλοντα τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἣν ἔχει περὶ τὴν μάθησιν τῶν θείων, πληροῦν ἐξ αὐτῶν: τουτέστιν ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μυσταγωγῶν. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Μακάριος, φησιν, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν πολεμίων· οὐ μόνον γάρ, φησιν, οὐχ ἡττηθησόμεθα· ἀλλὰ καὶ περιγενησόμεθα τούτων, καὶ ζηλωτοὶ παρὰ πᾶσιν ἐσόμεθα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον· „ Οἱ Ἀπόστολοι τοσούτου θάρσους καὶ παραστήματος μεθέξουσιν, ὡς μὴ μόνον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ κατάλληλα ὁμιλεῖν· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξω πυλῶν ἑστῶσι, καὶ ἐχθροῖς οὖσι τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου, ἐλεγκτικῶς δύνασθαι λαλεῖν, καὶ πᾶσαν αὐτῶν ψευδολογίαν καθαιρεῖν· μακάριος δὲ, καὶ ὃς ἂν ἐμφορηθῇ τῆς νέας Διαθήκης καὶ πράξῃ αὐτήν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι, ὅταν ἐξέρχωνται ἐκ τοῦ βίου τούτου, καὶ λαλῶσι πρὸς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἐν πύλαις ταῖς οὐρανίαις· ἐν αἷς πᾶσα ψυχὴ λογοπραγεῖται ὑπὸ τῶν Δαιμόνων ἔξωθεν, οὐ καταισχυνθήσονται· κατὰ δὲ τὸν Στηθάτην· „ Οἱ πληρώσαντες τὴν ἐπιθυμίαν ἐκ τῆς θείας ἀγάπης, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀσπασάμενοι κίνησιν, οὐ καταισχυνθήσονται ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν Δαίμοσι διὰ τῶν λογισμῶν ἐν ταῖς πύλαις ἤτοι ἐν ταῖς προσβολαῖς ταῖς διὰ τῶν αἰσθήσεων προσβαλούσαις· αὗται γάρ εἰσι αἱ πύλαι, δι' ὧν ὁ νοητὸς εἰσέρχεται πρὸς ἡμᾶς θάνατος.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΖ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1: „ Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι „ τὸν Κύριον.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος καὶ σύμφωνος μὲ τὸν πρότερον. διότι ἐκεῖ ὁ Δαβὶδ ἐμακάρισεν ἐκεῖνον, ὁποῦ γεμώσει τὴν ἐπιθυμίαν του, ὡς εἴρηται „ Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. τώρα ἐδῶ ἀκολούθως κάμνει καθολικώτερον καὶ τελειότερον τὸν μακαρισμόν. μακάριοι, λέγων, εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Κύριον, τὸ δὲ ὅλοι ἐπρόσθεσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὅσοι φοβοῦνται τὸν Κύριον, κἂν εἶναι δοῦλοι, κἂν πτωχοί, κἂν μισερωμένοι, δὲν ἐμποδίζονται τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι μακάριοι καὶ καλότυχοι. καθότι ἐκεῖνος μέν, ὁποῦ δὲν φοβεῖται τὸν Θεόν, κἂν καὶ ἔχῃ ὅλα τὰ ἀγαθά, ὁποῦ μακαρίζονται καὶ ζηλεύονται κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς εἶναι ὁ δυστυχέστερος καὶ ἀθλιώτερος ἀπὸ ὅλους. ἐκεῖνος δέ, ὁποῦ ἐκ τοῦ ἐναντίου φοβεῖται τὸν Θεόν, κἂν ἔχῃ τὰ δεινά, ὁποῦ φεύγουν οἱ ἄνθρωποι καὶ συγχαίνονται, αὐτὸς εἶναι ὁ εὐτυχέστερος καὶ μακαριώτερος ἀπὸ ὅλους. καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται τὸ ῥητόν, ὅτι κάλλος σώματος, καὶ δύναμις, καὶ πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ πολυτεχνία, καὶ καλλιτεχνία, καὶ τὰ τοιαῦτα σωματικὰ ἀγαθά, δὲν εἶναι κυρίως ἄξια μακαρισμοῦ. διατὶ εἶναι ἀκατάστατα καὶ πρόσκαιρα καὶ εὐκολομετάβλητα. ἀκολούθως δὲ σαφηνίζει ὁ Δαβίδ, ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Κύριον.

„ Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐ„ τοῦ.

Ἐκεῖνοι, λέγει, φοβοῦνται τὸν Θεόν, ὁποῦ περιπατοῦν εἰς τὰς στράτας, ὁποῦ εἶναι νομοθετημέναις ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ εἶναι φανερωμέναις διὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. (1)

2: „ Τοὺς

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τίνες αἱ τοῦ Θεοῦ ὁδοί; ἡ κατ' ἀρετὴν πολιτεία· ὁδοὶ δὲ αὐτοῦ λέγονται· ἐπειδὴ δι' αὐτῶν ἔστιν ἀπελθεῖν πρὸς Θεόν· καὶ οὐκ εἶπεν ὁδός, ἀλλ' ὁδοί· πολλαὶ γὰρ ὁδοὶ καὶ διάφοροι· ὥστε εὔκολον γενέσθαι τὴν εἴσοδον· διὰ γὰρ τοῦτο πολλὰς ἔτεμε, τῇ ἀφθονίᾳ τῆς ὁδοιπορίας, εὔκολον ἡμῖν ποιῶν τὴν ἀποδη-

„ Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδίδαξε, ποῖος εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς μακάριος, καὶ ἀφ' οὗ ἔδειξε ποῖος εἶναι, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, καὶ ἐκ τούτου ἐπαρακινήσε τὸν λαὸν νὰ περιπατῇ εἰς τὰς στράτας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τώρα ἐδῶ γυρίζει τὸν λόγον εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν, καὶ προφητεύει τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ. Μερικοὶ λοιπὸν, ὡς Θεοδώριτος καὶ Ὠριγένης, καρποὺς ἐνόησαν, οὐχὶ τὴν ἐπικαρπίαν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· ἐπειδὴ μέρος τῆς ὅλης χειρὸς εἶναι ὁ καρπὸς, ἤτοι τὸ ἔσω μέρος τῆς παλάμης, τὸ μεταξὺ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς, καὶ τοῦ πήχεως· καὶ ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν ἔτζι: ἤγουν, ὅτι ἐσὺ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, θέλεις τρυγήσαις καὶ ἀπολαύσεις τοὺς κόπους τῶν χειρῶν σου χωρὶς νὰ εἶναι τινὰς νὰ σὲ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὴν τούτων ἀπόλαυσιν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος, κόπους παρέδωκαν, καὶ κόπους χειρῶν σου ἐξέδωκαν. Ἄλλοι δὲ ὠνόμασαν τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἀντισημασίαν. Καθότι, οἱ μὲν πόνοι ἐδῶ, σημαίνουσι τοὺς καρπούς. Οἱ δὲ καρποὶ πάλιν, σημαίνουσι τοὺς πόνους, κατὰ τὸν Νικήταν Στηθάτην. Ἀντιστρόφως δηλαδὴ ἀπὸ ὅ,τι εἶναι γεγραμμένον: ἤτοι τοὺς καρποὺς τῶν πόνων σου φάγεσαι. (1)

„ Μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἀνίσως, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, φοβῆσαι τὸν Θεὸν, θέλεις εἶσαι μακάριος καὶ καλότυχος. Λέγει δὲ πάλιν τὸ αὐτὸ, ὁποῦ εἶπε καὶ ἀνωτέρω, πρὸς βεβαίωσιν περισσοτέραν τοῦ λόγου, καὶ καλῶς σοι ἔσται, ἤγουν θέλεις εὐτυχήσεις.

3: „ Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.

Ἡ γυνὴ, λέγει, ἐσένα, ὁποῦ φοβεῖσαι τὸν Θεὸν, θέλει γένῃ ὡσὰν ἄμπελος, ὁποῦ εἶναι πεπληθυσμένη ἀπὸ σταφύλια: ἤτοι ἡ γυνή σου θέλει

δημίαν· αἱ μὲν γὰρ ἐν παρθενίᾳ λάμπουσιν· οἱ δὲ, ἐν γάμῳ διαπρέπουσι· οἱ δὲ, ἐν χηρείᾳ κοσμοῦνται· οἱ δὲ, τὰ πάντα ἀπεδύσαντο· οἱ δὲ, τὰ ἡμίση· καὶ οἱ μὲν, δι' ὀρθοῦ βίου· οἱ δὲ, διὰ μετανοίας· οὐκ ἴσχυσας μετὰ τὸ λουτρὸν καθαρὸν διαφυλάξαι σου τὸ σῶμα; ἀλλὰ δύνασαι διὰ μετανοίας αὐτὸ ποιῆσαι καθαρόν· διὰ χρημάτων· διὰ ἐλεημοσύνης· ἀλλ' οὐκ ἔχεις χρήματα; ἀλλ' ἐπισκέπτεσθαι δύνασαι τὸν ἀῤῥωστοῦντα· ἀλλ' ἀσθενὴς εἶ τῷ σώματι; καὶ οὐδὲ βαδίσαι δύνασαι; φέρε πάντα εὐχαρίστως ταῦτα, καὶ μέγαν ἐκαρπώσω τὸν μισθόν· ἐπεὶ καὶ τοῦ Λαζάρου τοῦτο ἦν τὸ κατόρθωμα· διὰ δὴ ταῦτα τοὺς κόλπους ἀπέλαβε τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει: „ Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου, οὗτοί εἰσιν οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον· οἱ δὲ μὴ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, οὐχί· πορεύονται γὰρ τῷ φωτὶ αὐτῶν· πᾶς γὰρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐκ τῆς ἐργασίας γνωρίζεται τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν· καὶ διὰ τοῦτο ὅσα τῆς Γραφῆς μακαρίζεται· „ Μακάριος γὰρ, φησιν, ἀνὴρ, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα. Καὶ ὁ Θεοδώριτος: „ Εἰπὼν μακάριοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ὑπέδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος τοῦ θείου φόβου τὸν χαρακτῆρα· ἐπήγαγε γάρ· οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ· ἴδιον γὰρ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, τὸ μὴ βαίνειν ἔξω τῶν θείων ὁδῶν· ἀλλ' ἐν αὐταῖς ποιεῖσθαι τὴν πορείαν διηνεκῶς. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης: „ Εἰ μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, οἱ μὴ φοβούμενοι τὸν Κύριον οὐ μακάριοι· εἰσὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, εἴ τις μὴ πορεύεται, οὐ φοβεῖται. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος: „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον οἱ ἐκ τῶν Ἐθνῶν εἰσιν· οἱ δίχα περιτομῆς καὶ τῶν Μωσαϊκῶν παραγγελμάτων εἰσὶ μακάριοι· οἱ φοβούμενοι γὰρ φησὶ, τὸν Κύριον ἤλπισαν ἐπὶ Κύριον· κρείττων δέ ἐστι τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ὁ ἐν τελείᾳ φθάσας ἀγάπῃ· ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας: „ Χρήσιμον δὲ παντὶ τῷ βίῳ τὸ Ψαλμικὸν τοῦτο μελῴδημα· καὶ οἱ θεμενοι

εἶναι πεπληθυσμένη ἀπὸ τέκνα, μέσα εἰς τὰ κλήματα ἤ οἱ εἰς τὰ τέσσαρα μέρη καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὀσπητίου σου. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν, „Ἐν τοῖς ἐσωτάτοις τοῦ οἴκου σου „ ἤγουν ἐν τοῖς θαλάμοις καὶ εἰς τὰς νυμφικὰς καμάρας τοῦ ὀσπητίου σου, ὅπου εὑρίσκεται ἡ πρὸς ἀνάπαυσιν κλίνη.

„ Οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ „ τῆς τραπέζης σου.

Τὰ τέκνα σου, λέγει, θέλει εἶναι εὐθαλῆ καὶ τρυφερὰ καὶ ὡραῖα τριγύρω εἰς τὴν τράπεζάν σου, καθὼς εἶναι τρυφερὰ τὰ νέα φυτὰ τῶν ἐλαιῶν. (1)

4. „ Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρω„πος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Τοιαύτην, λέγει, εὐλογίαν θέλει ἀπολαύσει ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεόν· εὐλογίαν δὲ ὀνομάζει τώρα, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀξίαν οὖσαν εὐφημίας. τί λέγεις, ὦ θεῖε Δαβίδ; τοιαύτην μόνον χάριν θέλει ἀπολαύσει ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ τοῦτον φοβούμενος; ναί, λέγει. ἐπειδὴ καθὼς ἐγὼ διαλέγομαι καὶ ὁμιλῶ πρὸς ἀνθρώπους Ἰουδαίους καὶ ἀτελεῖς, οἵτινες ἀγαποῦν τὰ ἄνω εἰρημένα, γυναῖκας, καὶ τέκνα, καὶ τὰ ὅμοια ἀγαθά. κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἐκ περιουσίας, καὶ ὡς μέρος προσθήκης κατὰ τὸν Χρυσόστομον: δηλαδή, ὅτι ὁ Θεός, κοντὰ ὁποῦ θέλει δώσει τὰ οὐράνια ἀγαθά του εἰς ἐκείνους ὁποῦ τὸν φοβοῦνται: θέλει προσθέσει ἀκόμη εἰς αὐτοὺς καὶ ταῦτα τὰ ἐπίγεια. „ Ζητεῖτε γάρ, φησι, πρῶτον τὴν „βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. (Ματθ. ς. 33.) ἀναγωγικῶς δέ, γυνὴ μὲν τοῦ θεοσεβοῦς καὶ θεοφοβουμένου Χριστιανοῦ καὶ σύζυγος, εἶναι ἡ ψυχή του· ἥτις ἐν τῷ σώματι εὑρισκομένη, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰς ἀρετάς, ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα. υἱοὶ δὲ αὐτοῦ, εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ καὶ διάδοχοι

τῆς

μνότητος γάρ, φησι, φροντίζοντες, φάγεσθε τοὺς καρποὺς αὐτῆς, στεφάνοις παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀκηράτοις τιμώμενοι· καὶ οἱ ἀκόλαστοι καὶ ἄδικοι, τὰ ἐπίχειρα τῶν κακῶν πράξεων κομιούμενοι· ὃ γάρ τις σπείρει, τοῦτο καὶ θερίσει· καὶ ἀνάλογος τοῖς ἑκάστου πόνοις, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀντέκτισις· εἰ καὶ ἐν μέτρῳ πλείονι, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν· μέτρον γάρ, φησι, καλὸν ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· ὡς ἐπὶ γεωργοῦ δὲ εἶπε τοῦτο, ἅπερ εἰργάσατο καρπουμένου· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα, καρποὺς οὐ τὴν εὐκαρπίαν ἐκάλεσαν· ἀλλὰ τὰ μόρια τῶν χειρῶν· ὥσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς τῶν ἑαυτοῦ καμάτων τὰς ἀμοιβὰς ἀπολαμβάνει, καὶ ἀπὸ τῶν κόπων αὐτοῦ ἐσθίει· οὕτως ἕκαστος τῶν ἐν θεοσεβείᾳ πονούντων, ἀναλόγως τοῖς ἑαυτοῦ πόνοις, θησαυρίζει ἑαυτῷ τροφὰς εἰς τὴν μέλλουσαν παρὰ Θεῷ ζωήν· καὶ ἄλλως δ᾽ ἂν εἴποις τρέφειν ψυχήν, αὐτὴν τὴν ἀρετήν· ὥστε εἶναι αὐτοὺς τοὺς κατὰ Θεὸν καμάτους, τροφίμους καὶ εὐφραντικοὺς ψυχῆς.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Τῷ μὲν τελείῳ καὶ ἀγαπῶντι ἡτοίμασαι, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε· τῷ δὲ ἀτελεῖ καὶ φοβουμένῳ τὸν Κύριον, δῶρον Θεοῦ δίδοται, κοινωνός τις καὶ σύζυγος οὐχ ἡ τυχοῦσα γυνή· ἀλλ᾽ ἡ τῇ ἀληθινῇ ἀμπέλῳ παρεικασμένη· ὥστε λεχθῆναι περὶ αὐτῆς· „ Γυνὴ ἀγαθή, μερὶς ἀγαθή, ἐν μερίδι φοβουμένων τὸν Κύριον δοθήσεται. (Σειρ. κς΄. 3.) καὶ κατὰ τὸν Θεοδώρητον· „ Καὶ παῖδες ἔσονται νεοφύτοις ἐλαιῶν ἀπεικασμένοι, τὴν τράπεζαν στεφανοῦντες, ὡς τῆς εὐσεβείας τὴν ἄρδειαν δεχόμενοι, καὶ τὸν καρπὸν ὥριμον φέροντες, καὶ τὸ φύλλον οὐκ ἀποβάλλοντες· κατὰ δὲ τὸν ὅσιον Στηθάτην· „ Γυνὴ τοῦ κατὰ Θεὸν ἀνδρός, ἐστιν ἡ εὐσέβεια· υἱοὶ δὲ καὶ παῖδες, οἱ παρὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ γεννώμενοι καὶ αὐξανόμενοι· οἰκία δὲ αὐτοῦ, ὁ πρακτικὸς βίος· ἐν ᾧ λάμπει, καθάπερ λύχνος ἐν οἰκίᾳ, ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ· ἢ γυναῖκα νοήσεις, κατ᾽ αὐτὸν πάλιν τοῦτον, τὴν καθαρωτάτην διάνοιαν τοῦ κατὰ Θεὸν ἀνδρός· ἐξ ἧς, ὥσπερ γόνοι καὶ καρποὶ φύονται, τὰ τῆς οὐρανίου γνώσεως νοήματα· οἰκίαν δέ, τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, ὑφ᾽ οὗ σκέπεται καὶ φωτίζεται· καὶ τράπεζαν, τὴν φυσικὴν θεωρίαν· ἐν ᾗ ὡς ποικίλα ἐδέσματα οἱ λόγοι τῶν ὄντων πρόκεινται· καὶ ὁ κρατὴρ τῆς σοφίας· ὁ δὲ συνώνυμος αὐτοῦ Νικήτας, ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος λέγει· „ Ἄμπελον τὴν Ἐκκλησίαν ὀνομάζει ὁ ψαλμῳδός, φάσκων αἰνιγματωδῶς πρὸς τὸν νυμφίον Χριστόν· „ Ἡ γυνή σου, ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα· ἧς καρπὸς οἱ πιστοί, καθάπερ μοσχοὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσπεφυκότες· ὁ δὲ Ὠριγένης, γυναῖκα ἐννοεῖ, τὴν σοφίαν, πράξεις δέ, τοὺς υἱούς.

τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, οἵτινες θάλλουν καὶ χλοηφοροῦν ὡς νέα ἐλαιόφυτα, μὲ τὴν αὔξησιν τῆς πνευματικῆς ἡλικίας. καὶ περικυκλώνουσιν αὐτὸν, ὅταν τοὺς διδάσκῃ, καὶ τοὺς φιλεύῃ μὲ τὰ φαγητὰ τῶν θείων λόγων. (1)

5: „ Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιών.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ εὐλογήσῃ ἐσένα, ὁποῦ τὸν φοβεῖσαι: ἤγουν νὰ ἐπαινέσῃ καὶ νὰ σε χαριτώσῃ. διατὶ ἐκεῖνον ὁποῦ ὁ Κύριος ἀποδέχεται, αὐτὸν καὶ ἐπαινεῖ. καὶ ἐκεῖνον ὁποῦ ἐπαινεῖ, αὐτὸν καὶ χαριτώνει. Κύριος δὲ, ὁ κατοικῶν ἐν τῇ Σιὼν, ἢ ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἐν Σιών. ἐκεῖ γὰρ ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος. διατὶ ὡμίλει ἐν τῷ ναῷ μὲ τοὺς Ἱερεῖς.

„ Καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ,
„ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Ἀγαθὰ, τῆς μὲν κάτω Ἱερουσαλὴμ, ἦτον ὁ πλοῦτος τῶν χρημάτων· ἡ δύναμις τῶν στρατευμάτων, ἡ κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκη, ἡ παρὰ πᾶσι δόξα, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα καλά· τῆς δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ τὰ ἀγαθὰ εἶναι, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. (Α. Κορ. β. 9)(2).

6: „ Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀπολαύσῃς ἐσὺ ὁποῦ φοβεῖσαι τὸν Θεὸν, αἰσθητῶς μὲν, υἱοὺς καὶ τέκνα, διαδόχους τοῦ γένους σου. ἀναγωγικῶς δὲ καὶ νοητῶς, ἄμποτε νὰ ἀπολαύσῃς διαδόχους καὶ μαθητὰς τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς σου, τοὺς ὁποίους ἐσὺ θέλεις διδάξεις, καὶ θέλεις ἀναγεννήσεις πνευματικῶς. (3)

„ Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Τοῦ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· τρόπου γὰρ ὁ Θεὸς, οὐ γένους κριτής· οὕτω τὸν Ἰὼβ ἐκ τοῦ Ἡσαῦ τὸ γένος κατάγοντα, στεφάνων ἠξίωσεν· οὕτω τὸν Ἀβιμέλεχ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐποδήγησεν· οὕτω τὸν εὐνοῦχον· οὕτω τὸν Κορνήλιον· οὕτω πάντα τὰ Ἔθνη.

(2) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, τὸ ἴδοις ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ἀπολαύσοις νοεῖται· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „ Ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ (ἤτοι: ἵνα μὴ ἀπολαύσῃ) τὴν δόξαν Κυρίου· καὶ τό· „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται· ἤτοι ἀπολαύσουσι μεθέξουσι· καὶ ἁπλῶς τὸ ἰδεῖν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παθεῖν· μετασχεῖν. καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Εἰς τοῦτό με φέρει τὸ μέτριον ἐνταῦθα φέγγος τῆς ἀληθείας, λαμπρότητα Θεοῦ καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὁ ἐν ἀρχῇ προκοπῆς τυγχάνων, οὗτός ἐστιν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· καὶ οὔπω εἶδε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ· διὸ ἐπεύχεται αὐτῷ ὁ λόγος προκόψαι, καὶ ἀξιωθῆναι τῆς τούτων θέας· ἐκ τούτου δὲ παρίσταται, ὡς τὸ τῆς ἀρετῆς τέλος ἐπὶ θεωρίαν λήγει.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Πολλοὶ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἐν ἀπαιδίᾳ διετέλεσαν· καὶ τότε μὲν, ταῦτα ἦν τὰ ἔπαθλα· νῦν δὲ, οὐρανὸς, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά· εἰδὲ μὴ ἔσχες παῖδας φοβούμενος τὸν Θεὸν, πόθεν οἶσθα, εἰμὴ τῆς εὐπραγίας ταύτης ἕτερα μείζονα δέδωκεν; οὐ γὰρ ἑνὶ τρόπῳ πάντας εὐεργετεῖ· ἀλλὰ διαφόρως, πλούσιος ὤν· πόσοι παῖδας ἐσχηκότες, τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐμακάρισαν; διὰ γὰρ τοῦτο τοιαύτην ἐκελεύσθης εὔχεσθαι εὐχὴν, ἐν ᾗ μόνον ἓν αἴτημα αἰσθητὸν αἰτεῖς, καὶ πλέον οὔ· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα περὶ οὐρανῶν, καὶ τῆς ἐκεῖ βασιλείας· περὶ ἀκριβοῦς πολιτείας, καὶ τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς ἡμῖν λέγεται· ὑπὲρ δὲ αἰσθητῶν, μίαν λέξιν κελευόμεθα λέγειν· ποίαν δὴ ταύτην; „ Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· ἐπειδὴ γὰρ πρὸς ἑτέραν λοιπὸν καλούμεθα πατρίδα, καὶ πρὸς μείζονα μετεταξάμεθα ζωήν· καὶ τὰς αἰτήσεις καταλλήλους ἐκείνῃ δεῖ ποιεῖσθαι· ταῦτα δὲ (τὰ αἰσθητὰ ἀγαθά) κἂν ἐπιῤῥέῃ, μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας διακρούεσθαι. Καὶ ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν· „ Ὅτι δὲ, οὐδὲ πάλαι, ἐν τοῖς αἰσθητοῖς οἶδε τῶν ἀγαθῶν τὴν κτῆσιν, ὁ Ἡσαΐας ἐδίδαξε λέγων· „ Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι ξύλον ξηρὸν ἐγώ εἰμι· ὅτι τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις· δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ τείχει μου τόπον ὀνομαστὸν, κρείττω υἱῶν καὶ θυγατέρων. (Ἡσ. νϛʹ. 3.)

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ρκδ Ψαλμοῦ. Ἰσραὴλ δὲ, δὲν εἶναι μόνον ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἰουδαίων. ἀλλὰ καὶ ὁ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν· καθὼς πολλάκις εἴπομεν. ἀνίσως δὲ καὶ διακόπη ἐντῷ μεταξὺ καὶ ἔλειψεν ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη καὶ ἀπὸ τὸν νέον Ἰσραὴλ· ἀλλὰ τῆς ἐλλείψεως ταύτης αἰτία εἶναι οἱ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀμέλειάν τους φαίνονται ἀνάξιοι τῆς τοιαύτης εἰρήνης τοῦ Θεοῦ. διότι, οὔτε ὅταν ὁ Θεὸς φοβερίζη νὰ μᾶς τιμωρήση πρέπει νὰ ἀπογινωσκώμεθα, ἀλλὰ διὰ μετανοίας πρέπει νὰ διασκεδάζωμν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ οἱ Νινευῖται. οὔτε πάλιν ὅταν ὑπόσχεται νὰ μᾶς δώση ἀγαθὰ πρέπει νὰ ἀμελῶμεν. ἀλλὰ μὲ τὴν περισσοτέραν ἐπιμέλειαν καὶ διόρθωσιν τῆς ζωῆς μας, πρέπει νὰ τραβίζωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ ὑπεσχέθη. διότι καὶ εἰς τὸν Ἰούδαν ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη, ὅτι νὰ καθήση ἐπὶ θρόνου καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καθαροὺς μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους, καὶ νὰ κρίνη τὰς δώδεκα φυλάς. „ ὑμεῖς γὰρ, φησι, καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. (Ματθ. ιθ. 28.) ἀλλ' ὅμως αὐτὸς γενόμενος ὕστερον φιλάργυρος καὶ προδότης, ἐμπόδισε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἔκαμε τὸν ἑαυτόν του ἐκείνης ἀνάξιον, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΗ'.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 „ Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεό„ τητός μου.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ἐπολεμῆτο πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὸν φθόνον τους, ἐμπόδιζαν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. νεότητα δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπεύχεται τῷ Ἰσραὴλ εἰρήνην· ἀληθὴς δὲ εἰρήνη, ἡ πρὸς Θεόν· ὁ δὲ σαρκικὸς Ἰσραὴλ ἐκείνης ἐκπεσὼν, καὶ τῆς ἄλλης ἐστέρηται. καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐν κρυπτῷ· οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ· σημαίνει γὰρ ὁ Ἰσραὴλ, οὐκ Ἔθνους οὐδὲ γένους προσηγορίαν, ἀλλὰ φιλοθέου τρόπου κατόρθωσιν· ὥσπερ καὶ ἰατρὸν, οὐ τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἐπιστήμη συνίστησι· προσέθηκε δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί γὰρ ὄφελος αὐτοῖς τῶν ἄλλων, εἰρήνης οὐκ οὔσης; τὸ τοίνυν κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τῶν τότε, καὶ τὴν ἀσφάλειαν, αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται, τὴν εἰρήνην· καὶ ταύτην διηνεκῆ. Κατὰ δὲ τὸν Στηθάτον· „ Ὁ ἐξ ἄκρας καθαρότητος ὁρῶν τὸν Θεὸν νοῦς· τοῦτο γὰρ σημαίνει ὁ Ἰσραήλ· αὐτίκα πρᾶος ἤδη γενόμενος, καὶ ἐν μετοχῇ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, καταπαύει ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῆς τε πρακτικῆς φιλοσοφίας, καὶ τῆς φυσικῆς θεωρίας. εἰσδύνων εἰς τὰ βάθη τῆς θεολογίας διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἀναπαυόμενος ἐν Θεῷ.

δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐγύριζαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ. ἀνίσως δὲ τὸ ῥητὸν νοήσῃς διὰ τὸν νοητὸν πόλεμον τῶν Δαιμόνων, νεότητα θέλεις νοήσεις τὴν νέαν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου. ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡλικίαν εὐθὺς μᾶς πολεμοῦν οἱ Δαίμονες. μακάριος δὲ ὁ δυνάμενος εἰπεῖν „ Ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν κατ' ἐμοῦ.

„ Εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ.

2: „ Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεό-
„ τητός μου.

Ἀφ' οὗ εἶπον ἀνωτέρω οἱ γεροντότεροι Ἑβραῖοι τό, πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου. λέγουν τώρα ἐδῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τοὺς νεωτέρους, νὰ εἰποῦν καὶ αὐτοὶ τὸν αὐτὸν λόγον. διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι κοινῶς, ἀπὸ ποίους κινδύνους ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος..

„ Καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπολέμησαν, λέγει, ἡμᾶς τὰ πλησιόχωρα ἔθνη. ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν εἰς ἡμᾶς: ἤτοι δὲν μᾶς ἐνίκησαν τελείως. διατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐσυγχώρησε νὰ κατορθώσουν τοῦτο, ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ μὲ σκοπὸν τοιοῦτον, συνεχέστερον μᾶς ἐπολέμουν, σπουδάζοντες νὰ μᾶς ἀφανίσουν μὲ τελειότητα. (1)

3: „ Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ
„ ἁμαρτωλοί· ἐμάκρυναν τὴν ἀνομί-
„ αν αὐτῶν.

Οἱ ἀσεβεῖς, λέγει, καὶ πονηροὶ Ἐθνικοί, οἱ πλησιόχωροι τῆς Ἱερουσαλὴμ, κατεσκεύαζον κακὰ ἐπάνω εἰς τὴν πλάτην μου: ἤτοι ὄχι μόνον ἔμπροσθεν καὶ φανερὰ κατεσκεύαζον τὰ κακά. ἀλλὰ καὶ ὄπισθεν καὶ κρυφά. ἢ καὶ ἐκατεσκεύαζον τὰ κακὰ κοντά μας εὑρισκόμενοι, καὶ αὐτὰς τὰς σάρκας μας κατασχίζοντες, καὶ εἰς μακρὸν χρόνον πολεμοῦντές μας. (2)

4: „ Κύριος δίκαιος.

Ὅν-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἀληθέστερον μέν τοι ταῦτα τῷ νέῳ ἁρμόττει λαῷ, πολλὰς μὲν δεξαμένῳ προσβολὰς πολεμίων, πάντων δὲ περιγενομένῳ· κατὰ γὰρ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Τὸ πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, φησὶν ὁ Δαβὶδ, καὶ τὰς συχνὰς τῆς Ἐκκλησίας ἐσομένας ἐπαναστάσεις προαγορεύων, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀήττητον προθεσπίζων· ἐπάγει γοῦν· καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· τοῦτο δὲ, τῷ μὲν σαρκικῷ Ἰσραὴλ, οὐκ ἂν ἁρμόσειέ ποτε· ὃν Αἰγύπτιοι κατεδούλωσαν· ἀλλόφυλοι πολλάκις κατηγωνίσαντο, καὶ Βαβυλώνιοι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ῥωμαῖοι τὸ τελευταῖον· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ὄντως ὁρῶν Θεὸν, ὁ νέος, φημὶ, λαὸς τῶν Χριστιανῶν, οὗ τύπος ὁ Ἰακὼβ, εἰκότως ἂν εἴποι· πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου· καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· εὐθὺς γὰρ αὐτῷ παρὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν, μυρίων πολέμων ἐπανέστησαν φάλαγγες· καὶ προσέβαλον μὲν, οὐκ ἐνίκησαν δέ· ἀλλὰ τοῦ μὲν, τὸ ἄμαχον ἔδειξαν, τὴν δὲ οἰκείαν ἀσθένειαν ἤλεγξαν. ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Βασίλειος· „ Ὥσπερ γὰρ οἱ τῇ προσθήκῃ τῆς ὕλης τῆς καιομένης ἐπὶ τὸ μεῖζον αἴρουσι τὴν φλόγα: οὕτως ἀεὶ οἱ καθελεῖν τὴν Ἐκκλησίαν σπουδάζοντες διὰ τῶν διωγμῶν, εἰς μεῖζον αὐτὴν δόξης προήγαγον καὶ δυνάμεως.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον· „ Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου: τουτέστιν αὐτὴν τὴν δύναμίν μου συνθλάσαι ἐπεχείρουν· σύμβολον γὰρ δυνάμεως ὁ νῶτος. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Ὅτι ὁ λόγος οὗτος δηλοῖ τὰς μάστιγας καὶ τὰς αἰκίας τὰς τοῖς νικηφόροις Μάρτυσιν ἐπενεχθείσας ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν· ἀναγωγικῶς δὲ οὕτω νοεῖται κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Καύχημα οὐ μικρὸν τῶν δικαίων, τὸ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου πολεμεῖσθαι· τῶν φαύλων τοῦτο οὐκ ἐχόντων· εἰσὶ γὰρ αὐτοῦ φίλοι καὶ ὑπήκοοι· τὸ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι, μόνος ἐρεῖ, ὁ ἐξουσίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου λαβὼν, πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· τὸ δὲ τὸ, ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον· οὐ γὰρ τολμῶσιν οἱ Δαίμονες κατὰ πρόσωπον ἵστασθαι τοῦ δικαίου, ἢ ἐξ ἐναντίας μάχεσθαι· ἀλλὰ λεληθότως πειρῶνται ἐπιβουλεύειν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἔβλαψαν ἂν τὴν καρδίαν καιρίως, λογισμοῖς πονη-

Ὄντως, λέγει, ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος. διατὶ ἡμᾶς μὲν τοὺς Ἑβραίους ἐπαραχώρησε νὰ πάσχωμεν, διὰ νὰ διορθωθῶμεν καὶ νὰ γένωμεν σωφρονέστεροι. τοὺς δὲ ἐχθρούς μας ἐτιμώρησε. διατὶ ἀδίκως καὶ φθονερῶς ἐσηκώθησαν κατ' ἐπάνω μας.

„ Συνέκοψεν αὐχένας ἁμαρτωλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀπέκοψε τὴν ὑψαυχενίαν καὶ ὑπερηφάνειαν τῶν πονηρῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ μᾶς ἐπολέμουν. καὶ ἐσήκωσεν ἀπὸ τὸ μέσον τὴν ἔπαρσίν τους. μὲ τὸ νὰ ἔδειξεν ἡμᾶς διὰ τῆς βοηθείας του, δυνατωτέρους ἀπὸ ἐκείνους. (1)

5: „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν „ εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦν- „ τες Σιών.

Τὸ αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν, ἢ νοεῖται εὐχτικῶς, ἀντὶ τοῦ αἰσχυνθείησαν καὶ ἀποστραφείησαν· ἤτοι ἄμποτε νὰ καταισχυνθοῦν καὶ νὰ μισηθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ μισοῦν τὴν Σιών. ἢ προφητικῶς λέγονται ταῦτα, ἀντὶ τοῦ θέλουν αἰσχυνθοῦν οἱ τοιοῦτοι. ἁρμόζουν δὲ νὰ νοοῦνται καὶ νὰ λέγωνται τὰ λόγια ταῦτα καὶ διὰ τὴν νέαν Σιών: ἤτοι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν. (2)

6: „ Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωμάτων.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ γένουν οἱ μισοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὄχι ὡσὰν χορτάρι ἁπλῶς, ἀλλὰ ὡσὰν χορτάρι, ὁποῦ φυτρώνει ἐπάνω εἰς τὰ δώματα. τὸ χορτάρι γὰρ τῶν δωμάτων πλέον εὐκολώτερα μαραίνεται, καὶ πλέον ὀγληγορώτερα ξηραίνεται καὶ φθείρεται. μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ῥίζαν βαθεῖαν εἰς τὴν γῆν. ἄμποτε λοιπὸν, λέγει, νὰ γίνουν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐκολοσύντριπτοι, ταχυθάνατοι, καὶ ἄκαρποι, ὡσὰν τὸ

πονηροῖς αὐτὴν βάλλοντες· καὶ τὴν ὄψιν θεαμάτων ὀλεθρίων πληροῦντες· καὶ τὰς λοιπὰς αἰσθήσεις διὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν αἰσθητῶν· ἔχει δὲ τούτους ὀπίσω, ὁ τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, καὶ ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ πορευόμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Μακρύνουσι τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, οἱ σειρᾶς δίκην τὰ ἁμαρτήματα πλέκοντες, καὶ προστιθέντες ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίαις· οὓς καὶ ταλανίζων Ἡσαΐας φησί· „ Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίῳ μακρῷ· καὶ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι δαμάλεως τὰς ἀδικίας αὐτῶν. λέγει καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅσῳ δέ τις μακρύνει τὴν ἀνομίαν ἑαυτοῦ, τοσούτῳ μακρύνει ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Συγκόπτων μέν τοι τὸν αὐχένα, ὃν οὐχ ὑποβάλλουσιν οἱ ἀπειθεῖς τῷ χρηστῷ ζυγῷ, ὁ δίκαιος Κύριος χρηστῇ προθέσει τοῦτο ποιεῖ· ὅπως ἀποβαλόντες τὴν πρὸς τὰ φαῦλα εὐτονίαν καὶ ἰσχὺν, ὑποταγῶσι τῷ Κυρίῳ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοὺς αὐχένας, βρόχους ὁ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος ἡρμήνευσαν. ὁ δὲ Θεοδοτίων κλοιούς· πάντα δὲ ἀληθῆ· καὶ γὰρ, οὓς κατεσκεύασαν τοῖς ἁγίοις βρόχους, κατέκοψεν ὁ τούτων Θεὸς, καὶ τοὺς περιταθέντας αὐτοῖς κλοιοὺς συνέτριψε, καὶ αὐτοὺς τῶν ἁμαρτωλῶν τοὺς αὐχένας συνέκοψεν.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσοστόμῳ ἕτερός φησιν· „ Ἀνατραπήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω: τουτέστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διαμάρτοιεν τῶν πονηρῶν ἐγχειρημάτων, καὶ τράποιντο εἰς φυγὴν οἱ τῇ Σιὼν πολεμοῦντες. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὥσπερ Ἱερουσαλὴμ, οὐχ οἱ λίθοι καὶ τὰ οἰκοδομήματα, οὐδὲ τὸ ἔδαφος αὐτὸ τυγχάνει· ἀλλὰ τὸ τοιόνδε τῆς θεοσεβείας πολίτευμα· οὕτω καὶ ἡ Σιών· ἡ μὲν οὖν Ἱερουσαλὴμ ὅρασις εἰρήνης ἑρμηνεύεται· ἡ δὲ Σιὼν, σκοπευτήριον· καὶ ἡ μὲν, τὴν ἐν ἤθεσι κατάστασιν, καὶ τὸν εὐσταθῆ καὶ εἰρηναῖον τρόπον παρίστησιν· ἡ δὲ, τὸν διαβεβηκότα, καὶ τὰ ἐπέκεινα τῶν ὁρωμένων σκοποῦντα· ὁποῖος ἦν ὁ λέγων· „ Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τοῦτο γέγονε καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας· ἀρχομένης γὰρ αὐτῆς φύεσθαι, συνεχῶς ἐπετίθεντο πάντες. παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν, βασιλεῖς καὶ δῆμοι καὶ τύραννοι· μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν αἱρέσεων αἱ ἐπιβουλαί· καὶ πολὺς πανταχόθεν ὁ πόλεμος καὶ ποικίλος ἀνεῤῥιπίζετο· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἴσχυσαν· ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν πολεμίων, ἐλύθη· τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνθεῖ.

τὸ εἰρημένον χορτάρι. ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ Δαβίδ, καὶ ὅσα ἄλλα ἀκολουθοῦν εἰς τὸ χορτάρι τῶν δωμάτων, ἐπιμένωντας εἰς τὴν παρομοίωσιν ταύτην.

„ Ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράν-
„ θη.

Τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωμάτων, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τοῦ καρποῦ του, ξηραίνεται. μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ βάθος, καὶ ἰκμάδα. διότι τὰ ἄλλα χορτάρια τῆς γῆς, ἀφ' οὗ κάμουν καρπὸν, τότε ξηραίνονται. καὶ ἔτζι θερίζονται, ἢ κόπτονται ἀπὸ τοὺς γεωργούς. μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὴν ῥίζαν βαθέως εἰς τὴν γῆν ἐῤῥιζωμένην. καὶ ἀκολούθως διατὶ τραβίζουν ἐκεῖθεν ἰκμάδα καὶ ὑγρασίαν.

7 : „ Οὗ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
„ ὁ θερίζων· καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ
„ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων.

Ἤγουν, τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωμάτων, τινὰς δὲν ἐθέρισε, γεμώσας ἀπὸ αὐτὸ τὸ χέρι του, καθὼς εἶναι συνήθεια νὰ γίνεται, ὅταν θερίζεται τὸ ἄλλο χορτάρι τῆς γῆς. διατὶ αὐτὸ πρὸ τοῦ νὰ θερισθῇ, ἐξηράνθη καὶ διεφθάρη. ἀλλ' οὔτε ἐγέμωσε τὴν ἀγκάλην του ὁ θεριστὴς, ἀπὸ τὰ χερόβουλα τοῦ χορταρίου, ἀφ' οὗ αὐτὸ θερισθῇ ὥριμον καὶ γεμάτον ἀπὸ καρπόν. (1)

8 : „ Καὶ οὐκ εἶπαν οἱ παράγοντες· εὐ-
„ λογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς· εὐλογήκα-
„ μεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Εἰς τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωμάτων δὲν λέγουν οἱ ὁδοιπόροι τὴν εὐλογίαν ἐκείνην καὶ τὸν χαιρετισμὸν, ὁποῦ συνειθίζουν νὰ λέγουν, ὅταν περνοῦν ἀπὸ τὰ καρποφόρα χωράφια, καὶ βλέπουν τοὺς θερισὰς νὰ θερίζουν. τί δὲ συνειθίζουν νὰ λέγουν εἰς αὐτοὺς; ἂς εἶναι εὐλογία καὶ χάρις τοῦ Κυρίου εἰς ἐσᾶς, θερισάδες. ἡμεῖς σᾶς εὐλογήσαμεν καὶ σᾶς ἐχαιρετίσαμεν μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου, ἐπικαλούμενοι αὐτὸ, διὰ νὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ θέρας σας. (2)

ΨΑΛ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Οὗ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν δράκα αὐτοῦ. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἡ διδασκαλία τῶν κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἐπαιρομένων, δωμάτων χόρτος ἐςὶ, ξηραινόμενος πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι· μήτε πληρώσεις ποιῶν τὰς χεῖρας ἐν πράξεσιν ἀγαθαῖς, μήτε τὸν κόλπον ἐν γνώσει.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οἱ τὰ κομῶντα θεώμενοι λήϊα, θαυμάζειν εἰώθασι τὴν γεωργῶν ἐπιμέλειαν, καὶ εὐλογοῦσι παριόντες τοὺς τὰ τοιαῦτα θερίζοντας· τοῖς δὲ τῶν δωμάτων τὸν χόρτον συλλέγουσιν, οὐδεὶς τοιοῦτον οὐδὲν ἐπεφθέγξατο πώποτε.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΘ'.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε.

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Προφήτης Δαβὶδ, διηγούμενος μὲ ποῖον τρόπον, καὶ μὲ ποίαν θερμότητα προσηύχετο, ὅταν εἶχε πειρασμοὺς, καὶ ποῖα λόγια ἔλεγε προσευχόμενος, διδάσκει δὲ καὶ τοὺς Ἑβραίους, ὁποῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, νὰ μιμοῦνται αὐτὸν, ὅταν ἀκολουθήσουν εἰς αὐτοὺς πειρασμοὶ. καὶ νὰ ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεὸν, (1) ἐγὼ, λέγει, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν χειλέων μου, διότι τὸ νὰ προσεύχηταί τινὰς ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας του, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς θερμοτάτης. τὸ δὲ νὰ προσεύχηται μὲ μόνα τὰ χείλη καὶ τὴν γλῶσσαν, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς ψυχροτάτης. καὶ ἡ μὲν προσευχὴ, ὁποῦ γίνεται ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας, αὐτὴ ἀναβιβάζει τὰ κάτωθεν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενα λόγια διὰ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, μὲ πόνον ἐμοῦ καὶ δύναμιν· καὶ στενοχωρεῖ καὶ ἀνατείνει πρὸς τὸν Θεὸν, ὅλον τὸν νοῦν τοῦ προσευχομένου. ἡ δὲ προσευχὴ, ὁποῦ γίνεται μὲ μόνα τὰ χείλη καὶ τὸ σόμα, ἀναβιβάζει εἰς τὸν Θεὸν τὰ ψιλὰ λόγια τῆς προσευχῆς, χωρὶς πόνον καὶ δύναμιν, καὶ κινεῖ μόνα τὰ ἔξωθεν ὄργανα τῆς φωνῆς. κραυγὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν μεγάλην φωνήν: δηλαδὴ ὄχι τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ κτύπημα τοῦ ἔξωθεν ἀέρος, ἀλλὰ τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν τόνον τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας. (2)

2 : „ ΚΥ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὁ τῶν δικαίων χορὸς ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ἱκετείαν προσφέρει.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καθάπερ γὰρ δένδρον ἰσχυρὸν, καὶ κατὰ πολλοῦ τοῦ βάθους τῆς γῆς παρατεταμένον τὴν ῥίζαν, πρὸς ἅπασαν πνευμάτων βίαν ἀνθίσταται· τὸ δὲ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν κείμενον, μικρᾶς προσπεσούσης αὔρας διασαλεύεται· οὕτω δὴ καὶ αἱ εὐχαὶ αἱ μὲν κάτωθεν ἀνιοῦσαι, καὶ πρὸς τὸ βάθος ἐῤῥιζωμέναι, κἂν μυρίοι προσέλθωσι λογισμοὶ, κἂν ἅπασα ἡ τοῦ Διαβόλου παράταξις, ἐκτενεῖς μένουσι καὶ ἀνένδοτοι, μὴ περιτρεπόμεναι· αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ σόματος καὶ τῶν χειλέων προϊοῦσαι, οὔτε πρὸς ὕψος ἀνατείνονται, οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβῆναι δύνανται, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τοῦ προσιόντος· τὸν γὰρ τοιοῦτον, κἂν κτύπος γένηται, περιέτρεψε· κἂν θόρυβος, ἀπήγαγε τῆς ἱκετηρίας· καὶ τὸ μὲν σόμα, ἠχεῖ· ἡ δὲ καρδία, κενὴ, καὶ ἡ διάνοια, ἔρημος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἐν Παροιμίαις γράφεται· „ Ὕδωρ βαθὺ λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνδρός. (Παρ. ιη'. 4.) καὶ ἐν τῇ Ἰουδίθ· „ Βάθος καρδίας ἀνδρὸς οὐχ εὑρήσετε· καὶ λόγους τῆς διανοίας αὐτοῦ οὐ λήψεσθε· (Ἰουδ. η'. 14.)

2 : „ Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου· „ Γενηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα „ εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν ἀπὸ βάθους καρδίας ἀναπεμφθεῖσαν φωνήν μου. καὶ ἡ ἀκουστική σου δύναμις, ἂς προσέξῃ εἰς αὐτὴν, ὡς εὔλογον, καὶ θερμὴν καὶ μὲ δύναμιν προφερομένην. (1).

3 : „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε „ Κύριε, τίς ὑποστήσεται;

Ἀνίσως, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐξετάσῃς καὶ ἐρευνήσῃς ἀκριβῶς ὅλας τὰς ἀνομίας τῶν ἀνθρώπων, ποῖος ἄνθρωπος θέλει ὑποφέρει τὴν ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν ταύτην; ἢ ποῖος θέλει εὑρεθῇ ἀθῶος καὶ καθαρός; βέβαια οὐδείς. λέγει γὰρ ὁ Σολομὼν „ Τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παῤῥησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; (Παρ. κ. 9.) καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει „ Πάντες ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ (Ῥωμ. γ. 23) καὶ πάλιν „ Οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. (α. Κορ. δ. 4) ὁ δὲ διπλασιασμὸς τοῦ Κύριε Κύριε, εἶναι λόγος ἐκείνου, ὁποῦ θαυμάζει τὴν πολλὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. (2)

4 : „ Ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν.

Τὸ ὅτι ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὄντως. ὄντως, λέγει, καὶ ἀληθῶς κοντὰ εἰς ἐσένα Κύριε, εἶναι ὁ κυρίως ἱλασμὸς, καὶ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος. διὰ τοῦτο καὶ μὲ εὐσπλαγχνίαν καὶ φιλανθρωπίαν ἐξετάζεις τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὄχι μὲ ἀκρίβειαν. (3)

„ Ἐ-

14.) ϗ ἡ Σαμαρεῖτις εἶπε· „ Τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ. ϗ ὁ Ἀπόστολος· „ Τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ ϗ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ οὖν τὸ βάθος (ὡς ἐπιτοπλεῖστον) ἐν ἐπαίνῳ λαμβάνεται· διὰ τοῦτο ϗ ὁ Προφήτης φησίν· „ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τῶν γὰρ μόνοις κεχρημένων τοῖς χείλεσιν ἡ θεία κατηγορεῖ Γραφή· ϗ νῦν μέν φησιν ὁ Προφήτης Ἱερεμίας πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν· „ Ἐγγὺς εἶ σὺ τοῦ στόματος αὐτῶν, πόῤῥω δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν· νῦν δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου κατηγορεῖ λέγων· „ Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, τῇ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· οἱ δὲ νῦν ἱκετεύοντες, ἀπὸ βάθους τὴν ἱκετείαν ἀναπέμπουσιν.

(1) Δύω ἐντεῦθεν μανθάνομεν, λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ἁπλῶς οὐκ ἔστι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν, ἐὰν μὴ τὰ παρ' ἡμῶν ὑπάρξῃ· διὸ ϗ πρότερόν φησιν· „ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξα, ϗ τότε ἐπάγει· εἰσάκουσον· ἔπειτα, ὅτι εὐχὴ ἐκτεταμένη ϗ δακρύων κατανύξεως γέμουσα, πολλὴν ἔχει δύναμιν πρὸς τὸ πεῖσαι τὸν Θεὸν ἐπινεῦσαι τοῖς λεγομένοις· ϗ γὰρ ὥσπερ μέγα τι κατωρθωκὼς οὕτω φησί· Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου. ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν, ϗ ὀπτικὴν προσηγόρευσεν εἰπών· „ Ὦτα προσέχοντα· ἡμῶν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τὴν ὀπτικὴν ἔχουσι δύναμιν· τὰ δὲ ὦτα τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν ἐπιστεύθη· ὁ δὲ Θεὸς, ᾗ ἀκούει, ταύτῃ ϗ βλέπει· ϗ ᾗ βλέπει ταύτῃ ϗ ἀκούει· τηρεῖ γὰρ, ὅπως εἴρηται· ὦτα προσέχοντα, ὡς τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ ἀκουστικῆς οὔσης ϗ ὁρατικῆς.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὐδένα μετὰ ἀκριβείας παρέχοντα τῶν πραγμάτων τὰς εὐθύνας, τυχεῖν ἐλέους ϗ φιλανθρωπίας ποτέ. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐὰν γὰρ δικαίως τὰ τῆς δικαιοσύνης κατάσχῃς ζυγὰ, τίς ἱκανὸς τὴν ὑπὸ ταύτης ἐκφερομένην ψῆφον ὑπενεγκεῖν; ἀνάγκη γὰρ πάντας ὑπομεῖναι τὸν ὄλεθρον.

(3) „ Τουτέστιν οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις κατορθώμασι, (λέγει ὁ Χρυσεὺς Ἅγιος) ἀλλ' ἐν τῇ ἀγαθότητι, φησὶ, τῇ σῇ ἐστι τὸ διαφυγεῖν τὴν κόλασιν· τοῦτο ϗ διὰ τοῦ Προφήτου δηλῶν ἔλεγεν· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου. (Ἡσ. μγ'. 25.) τουτέστι· τοῦτο ἐμόν ἐστι· τῆς ἐμῆς ἀγαθότητος· τῆς ἐμῆς φιλανθρωπίας· ὡς τά γε σὰ, οὐκ ἀρκεῖ ποτε πρὸς ἐλευθερίαν τιμωρίας, ἂν μὴ τὰ τῆς ἐμῆς προστεθῇ φιλανθρωπίας. λέγει δὲ

„ Ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

5 : „ Ὑπέμεινά σε Κύριε.

Ἐγὼ, λέγει, σὲ ἐπρόσμεινα νὰ μοὶ βοηθήσῃς Κύριε, ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς μου ἀρετὰς καὶ κατορθώματα. οὐ γὰρ ἔχω τοιαῦτα, με τὸ νὰ εἶμαι ἁμαρτωλὸς. ἀλλὰ διὰ τὸ ὄνομά σου: ἤτοι διὰ νὰ μὴν ἀτιμασθῇ τὸ ἅγιον ὄνομά σου ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου. οἵτινες ἔχουν νὰ λέγουν, ὅτι δὲν ἔχεις δύναμιν νὰ σώζῃς τὸν λαόν σου. λέγει γὰρ καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ. οὐχ ὑμῖν ἐγὼ ποιῶ οἶκος Ἰσραὴλ. ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον (Ἰεζ. λς'. 22.) καὶ ἀλλαχοῦ. „ Καὶ ἐποίησα, ὅπως τὸ ὄνομά μου τὸ παράπαν μὴ βεβηλωθῇ ἐνώπιον τῶν Ἐθνῶν .(Ἰεζ. κ. 9) (1.)

„ Ὑπέμεινεν ἡ ψυχή μου εἰς τὸν λό-
„ γον σου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, Κύριε, ἤλπισεν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκες πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ προγόνους ἡμῶν: δηλαδὴ, ὅτι θέλομεν κληρονομήσομεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. καὶ ὅτι ἀνίσως σου ἀκούσωμεν, θέλομεν φάγομεν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. „ Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε (Ἡσ. α'. 19.) ἢ καὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσίν σου ἤλπισεν ἡ ψυχή μου, τὴν ὁποίαν ἐποίησας: ὅτι δηλαδὴ θέλεις σώσεις ἐκείνους, ὁποῦ εὐαρεστοῦν εἰς ἐσένα, καὶ μετανοοῦν διὰ τὰς ἁμαρτίας των. (2)

6 : „ Ἤλπισεν ἡ ψυχή μου ἐπὶ τὸν Κύ-
„ ριον:

Εἰς τὸν Κύριον μόνον, λέγει, ἤλπισεν ἡ ψυχή μου, καὶ ἐχι εἰς κἀνένα ἄλλο πρᾶγμα τοῦ Κόσμου τούτου.

„ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός.
„ ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας.

7 : „ Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς, λέγει, ἂς ἐλπίσῃ εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος μόνος δύναται νὰ λυτρώνῃ καὶ νὰ σώζῃ τὸν ἄνθρωπον: φυλακὰς δὲ ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὰ μέρη τῆς νυκτὸς. διότι εἰς τέσσαρα μέρη, ἢ φυλακὰς ἐμοίραζον τὴν νύκτα οἱ στρατιῶται, οἱ φυλάττοντες βάρδιαν ἐν τοῖς στρατεύμασι· κάθε δὲ μέρος καὶ φυλακὴ, περιεῖχε τρεῖς ὥρας. ὅθεν ἀκολούθως τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτὸς: ἤτοι τὸ ὀρθρινὸν καὶ πρὸς τὸ ξημέρωμα ὂν, ὠνόμαζον φυλακὴν πρωΐας. καθότι ἡ φυλακὴ αὕτη ἐμήνυεν, ὅτι κοντὰ εἶναι τὸ πρωῒ τῆς ἡμέρας, συμβουλεύει λοιπὸν ὁ Προφήτης ὅλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, νὰ ἐλπίζῃ εἰς μόνον τὸν Κύριον ὅλην του τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ ἡμερονυκτίου ἐφανέρωσεν ὅλην τὴν ζωὴν, ἀρχίσας γὰρ ἀπὸ τὴν φυλακὴν τῆς πρωΐας, καὶ ἐλθὼν ἕως εἰς τὴν νύκτα· ἔπειτα πάλιν καταντήσας εἰς τὴν αὐτὴν φυλακὴν τῆς πρωΐας, ἐμιμήθη τὴν κυκλοφορικὴν τοῦ ἡμερονυκτίου περίοδον, ἀπὸ πρωΐας ἀρχομένην

δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ παρὰ τῷ Κυρίῳ ἱλασμὸς τῶν ἀνομιῶν, ὁ Χριστός ἐστιν· αὐτὸς γὰρ ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. (Α'. Ἰωάν. β'. 2.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἡ διὰ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ὑπομονὴ, κρείττων τῆς δι' ἄλλο τι· καὶ ἡ εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἐλπίζουσα ψυχὴ, ἐπαινετῶς ὑπομένει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐπὶ τῷ λόγῳ σου χρηστὰς ἔχω τὰς ἐλπίδας· ποίῳ λόγῳ; τῷ τῆς φιλανθρωπίας· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ λέγων· „ Ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς· οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδός μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν, καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου. καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Λόγον ἐνταῦθα τὴν ἀγαθὴν ὑπόσχεσιν κέκληκε· φιλανθρωπίαν δὲ, τοῖς μετανοοῦσιν ὑπέσχετο.

νην ; καὶ πάλιν , εἰς πρωΐαν τελειώνουσαν . (1)

„ Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ „ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις.

Εἰς τὸν Κύριον, λέγει, εὑρίσκεται τὸ ἀληθινὸν, καὶ ὀγλίγωρον, καὶ δυνατὸν, καὶ ἀσφαλέστατον ἔλεος, τὸ ὁποῖον δίδεται εἰς τοὺς ἀξίους ὄντας τοῦ τοιούτου ἐλέους. (2)

8 : „ Καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ „ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει λυτρώσει τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀπὸ ὅλας του τὰς ἀνομίας. ὅταν καὶ αὐτὸς μετανοῇ δι' αὐτὰς, καὶ εὐχαρεστῇ τῷ Θεῷ, καὶ κατὰ νόμους πολιτεύεται. ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ὅλος ὁ Ψαλμὸς, καὶ εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ : τὸν λαὸν δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν. (3).

ΨΑΛ.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀντὶ τοῦ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας· φυλακὴ γὰρ πρωΐα ἐστὶν ἡ τελευταία ὥρα τῆς νυκτός· οἱ γὰρ τελευταῖοι φύλακες μέχρις ἐκείνου φυλάττουσι τοῦ καιροῦ. ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Πάντα τὸν βίον, φησιν, ἐλπισάτω : τουτέστι νύκτα ϗ ἡμέραν· οὐδὲν γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἴσον τοῦ διὰ παντὸς ὁρᾷν, (πρὸς Θεὸν) ϗ τῆς ἐλπίδος ἐκκρέμασθαι ἐκείνης· κἂν μυρία προσπίπτῃ τὰ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλλοντα· τοῦτο τεῖχος ἀῤῥαγές· τοῦτο ἀσφάλεια ἀχείρωτος· τοῦτο πύργος ἄμαχος· κἂν τὰ πράγματα τοίνυν θάνατον ἀπειλῇ· καὶ κίνδυνον ϗ πανωλεθρίαν, μὴ ἀποστῇς ἐλπίζων εἰς Θεὸν, ϗ προσδοκῶν τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τοῦ ἀρχῆθεν καλῶς βιώσαντος ἡ ψυχὴ, ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας· κἂν διαμένῃ ποιῶν τὰ τοῦ ἐλπίζειν ἄξια ἕως τέλους, ἐλπίζει ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς, ὅτε οὐ δύναται ἐργάζεσθαι· εἰδὲ μὴ διατελέσῃ, οὐκ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον μέχρι νυκτός· τῶν ἀπὸ πρώτης οὖν ἡλικίας προτρεψάμενός τις εὐσεβεῖν, λεγέτω· „ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον. ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Προτρέπων ἐκ νεότητος ἡμᾶς ϗ ἀρχῆθεν ἀθλεῖν, διὰ τοῦτό φησι, δεῖν ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον.

(2) Τί ἐστιν, ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος ; ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόστομος : τουτέστι πηγὴ ϗ θησαυρὸς ἐκεῖ φιλανθρωπίας ἐπηγάζων διηνεκῶς· ὅπου δὲ ἔλεος, ϗ λύτρωσις, ϗ οὐχ ἁπλῶς λύτρωσις, ἀλλὰ πολλὴ, ἐκεῖ ϗ φιλανθρωπίας ἄπειρον πέλαγος· κἂν τοίνυν ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ὦμεν προδεδομένοι, ἀναπίπτειν οὐ χρὴ, οὐδὲ ἀπαγορεύειν· ὅπου γὰρ ἔλεος ϗ φιλανθρωπία, οὐ γίνονται τῶν πεπλημμελημένων ἀκριβεῖς εὐθύναι· τοῦ δικάζοντος διὰ τὸν πολὺν ἔλεον, ϗ τὸ πρὸς φιλανθρωπίαν ἐπιῤῥεπὲς, τὰ πολλὰ παρατρέχοντος· τοιοῦτος γὰρ ὁ Θεὸς, πρὸς τὸ ἐλεεῖν διηνεκῶς, ϗ συγγνώμην διδόναι ἐπιῤῥεπὴς ϗ πρόχειρος. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐκ ἀρκοῦνται οἱ δίκαιοι μόνον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἔχειν τὸν πλοῦτον· ἀλλὰ ϗ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπὶ τὴν ὁμοίαν κτῆσιν προτρέπουσι, ϗ τὸ ἐντεῦθεν φυόμενον δηλοῦσι κέρδος· φιλοικτίρμων γὰρ ϗ φιλάνθρωπος ὁ Δεσπότης, ϗ τοῖς μεταμελομένοις παρέχει τὴν σωτηρίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρόῤῥησιν ὁ λόγος ἔχει τὴν κατὰ τὸν Δεσπότην· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὕτω ϗ ὁ θεῖος ἔφη Γαβριήλ· ϗ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛ'.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

α'. „ Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, „ οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν, ἔγραψε μὲν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ἑαυτόν του. διηγεῖται γὰρ εἰς αὐτὸν ὁποίαν ταπείνωσιν εἶχεν, ὅταν ἦτον ἐλεύθερος ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. διδάσκει δὲ μὲ αὐτὸν καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, ὁποῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, νὰ ταπεινοφρονῇ καὶ αὐτὸς παρομοίως μὲ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ μὴν ἐλπίζῃ εἰς τὰ ἰδικάτου κατορθώματα καὶ ἀρετὰς, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν Κύριον. Κύριε, λέγει, δὲν ὑψώθη ἡ καρδία μου ἀπὸ τὴν οἴησιν καὶ τὴν ἔπαρσιν. οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν καὶ ἔβλεπον εἰς τὰ ὑψηλὰ οἱ ὀφθαλμοί μου, ἀπὸ τὴν νόσον τῆς ὑπερηφανίας. (1) τί λοιπόν; καυχᾶται ὁ Προφήτης μὲ τὰ λόγια ταῦτα; ναὶ καυχᾶται, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διότι ὅταν τὸ καλέσῃ ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη, πρέπει νὰ καυχᾶται τινὰς καὶ τὰ κατορθώματά του. ὅταν τὸ καύχημα γίνεται, ὄχι διὰ ἐπίδειξιν καὶ ὑψηλοφροσύνην. ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν. καὶ διὰ νὰ τραβίξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁμοίαν μίμησιν τῆς ἀρετῆς. (2) λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ πρῶτον, ὅτι δὲν ὑψώθη ἡ καρδία μου, καὶ ἔπειτα, ὅτι οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ἔδειξεν ἐκ τούτου, ὅτι πρῶτον ὑψώνεται καὶ ὑπερηφανεύεται ἡ καρδία, καὶ ἔπειτα μετεω-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τῆς αὐτῆς κακίας ἐςὶ τῷ ὑπερηφάνῳ, ὁ ὑψηλὸς ϗ μετέωρος, διαφέρων πρὸς αὐτὸν τῇ σχέσει μόνον· ὁ μὲν γὰρ, καθ' ἑτέρων τῇ ὕβρει ϗ τῇ ὑπερηφανίᾳ χρῆται· ὁ δὲ, ϗ μόνος ὢν, ἑαυτὸν ὑπεραίρει ϗ μετεωρίζει τῇ ματαιότητι τοῦ νοὸς ϗ ἀνυψοῖ· ϗ ἵνα μοι νοήσῃς τὸν ἀκριβῆ μετέωρον, ἀνάμνησον σεαυτὸν ἐν τῇ ματαιότητι τῆς νεότητός σου, εἴποτε κατὰ σαυτὸν γενόμενος, ἔλαβες ἔννοιαν τοῦ βίου ϗ τῶν ἐπιτηδευμάτων· πῶς εὐκόλως κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ νοῦ, ἐπέδραμες ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν· δυναςείας ἐκ δυναςειῶν· πλοῦτον περιεβάλου· οἰκίας ᾠκοδόμησας· χρυσὸν ϗ ἄργυρον ἀπέθου· ϗ τὰ λοιπά· ὁ τοιοῦτος νοῦς ὑψηλός ἐςι ϗ μετέωρος· οὐδαμοῦ ἐςήρικται· ἁμαρτία οὖν ϗ ὁ μετεωρισμός· ϗ ἄκουσον τοῦ Κυρίου λέγοντος· „ Μὴ μετεωρίζεσθε· (Λουκ. ιβ'. 29.) ϗ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν τοῖς κατορθώμασιν ἀριθμεῖ, τὸ μὴ μετεωρισθῆναι, μηδὲ ὑψωθῆναι.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ πανταχοῦ τὸ καυχᾶσθαι κεκώλυται· ἀλλ' ἔςιν ὅπου ϗ ἀναγκαῖόν ἐςιν· ὁ γὰρ ἐπὶ τῷ ςαυρῷ μὴ καυχώμενος, πάντων ἐςὶν ἀφρονέςατος· ὁ ἐπὶ τῇ πίςει μὴ καυχώμενος, πάντων ἐςὶν ἀθλιώτερος· διὸ ὁ Παῦλος λέγει· „ Ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· πῶς δὲ κακὸν τὸ καυχᾶσθαι; ἐὰν, ὡς Φαρισαῖος, αὐτὸ ποιῶμεν.

τεωρίζονται οἱ ὀφθαλμοί : ἤτοι βλέπουν ὑψηλὰ καὶ μετέωρα. (1)

„ Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ
„ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ.

Ἐγὼ, λέγει, Κύριε, δὲν ἐσυναναστρεφόμην μὲ ἀνθρώπους, μεγαλιτέρους καὶ θαυμασιωτέρους ἀπὸ λόγου μου· οὐδὲ ἐπολιτευόμην με ἀνθρώπους, ὁποῦ ἦτον ἀνώτεροι τῆς ἐδικῆς μου καταστάσεως, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διατὶ ἐλογίαζα τὸν ἑαυτόν μου, πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς ἐκείνων συναναστροφῆς. ἔξω μένον ἀνίσως τινὲς ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀνάγκασαν καὶ μη θέλοντα, νὰ τοὺς συναναστραφῶ. ἢ μεγάλους καὶ θαυμασίους ὀνομάζει, τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁ ὁποῖοι νομίζουν εἰς τὸν ἑαυτόν τους, ὅτι εἶναι τοιοῦτοι μεγάλοι καὶ θαυμάσιοι : ἤτοι τοὺς ὑπερηφάνους καὶ ὑψηλόφρονας. ὡσὰν νὰ λέγῃ. ἐγὼ ὄχι μόνον ἀπέφευγον τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐσυναναστρεφόμην μὲ τοὺς ἔχοντας τὸ πάθος αὐτό. (2)

2 : „ Εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ ὕψωσα τὴν ψυχήν μου, ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ „ ὡς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχήν μου

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ δὲν ἐταπεινοφρόνουν, καθὼς ταπεινοφρονεῖ κοντὰ εἰς τὴν μητέρα του τὸ νήπιον, ὁποῦ ἤδη ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸ νὰ βυζάνῃ. ἀλλὰ ὑψώθηκα καὶ ὑπερηφανεύθηκα : ἔτζι καθὼς ἐγὼ ὑπερηφανεύθηκα, νὰ ἀνταποδώσῃς, Κύριε, καὶ νὰ κάμῃς εἰς ἐμὲ τὴν πρέπουσαν παιδείαν τῆς ὑπερηφανίας μου. ἢ πολλὰ νὰ ἀνταποδώσῃς καὶ νὰ τιμωρήσῃς τὴν ψυχήν μου. τοῦ ὡς, ἐπιτατικοῦ λαμβανομένου. (3)

3 : „ Ἐλ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων λέγει· „ Οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἥψατό μου τῆς ψυχῆς ἡ πονηρία· ὃ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, καὶ ῥίζα παρανομίας ἐσχάτης· οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου· οὐκ ἀνέσπασά, φησι, τὰς ὀφρῦς οὐδὲ ἀνέτεινα τὸν αὐχένα· ἀπὸ γὰρ τῆς ἔνδοθεν πηγῆς τοῦ πάθους ὑπερβλύζον τὸ νόσημα, καὶ τὸ σῶμα σχηματίζει πρὸς τὴν ἔνδοθεν φλεγμονήν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο κατόρθωμα, τὸ φεύγειν τοὺς ὑπερόγκους· τὸ μισεῖν τοὺς ἀλαζόνας· τὸ ἀποστρέφεσθαι καὶ βδελύσσεσθαι· μεγίστη δὲ ἀρετῆς ἀσφάλεια· μεγίστης ταπεινοφροσύνης φυλακή. ὁ δὲ θεῖος Κάλλιστος ὁ Τηλικούδης ἐν τοῖς ἀνεκδότοις αὐτοῦ Κεφαλαίοις, ἀναστρέφει τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου οὕτω· „ Κύριε εἰμὴ ὑψώθη ἡ καρδία μου, καὶ εἰμὴ μετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, καὶ εἰμὴ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις καὶ θαυμασίοις τοῖς ὑπὲρ ἐμὲ οὖσι : δηλαδὴ ὑψηλοῖς καὶ ἀλαλήτοις Μυστηρίοις τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰμὴ ἠξιώθην τῆς τοῦ Θεοῦ πνευματικῆς θεωρίας, οὐκ ἂν ἐταπεινοφρόνουν· καθάπερ δηλαδὴ καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὅταν ἠξιώθη τῆς ὑψηλῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας, τότε ἀληθῶς ἐταπεινώθη, καὶ εἶπεν· „ Ὦ τάλας ἐγώ. ὁμοίως καὶ ὁ Ἀβραὰμ, ὅταν ἐλάλησε μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἶπεν· „ Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός· ὁμοίως καὶ ὁ Ἰώβ· ἐὰν γὰρ δὲν ἀναβῇ τινας εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν τῆς ἀπειρίας τοῦ Θεοῦ, ἀληθῆ ταπείνωσιν κτήσασθαι οὐ δύναται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καθ' ὑπερβατόν ἐστι τὸ εἰρημένον· εἰμὴ ἐταπεινοφρόνουν ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἀλλ' ὕψωσα τὴν καρδίαν μου· οὕτως ἀνταποδοθείη τῇ ψυχῇ μου· ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐ μόνον τῆς κακίας καθαρὸς ἤμην, τῆς ἀλαζονείας λέγω, οὐδὲ μόνον τῶν ἐχόντων αὐτὴν ἀλλότριος· ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν τὴν ἐναντίαν αὐτῇ μετὰ πολλῆς ἐδεξάμην τῆς ὑπερβολῆς, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ μετριάζειν· τοιαύτην, φησιν, ἐκτησάμην κἀγὼ ταπεινοφροσύνην· ὡς τὸ ὑπομάζιον παιδίον ἔχεται τῆς μητρὸς, καὶ τεταπείνωται, καὶ ἀλαζονείας πάσης ἐστὶ καθαρόν· τοῦτο, ὃ τοῖς Μαθηταῖς ὁ Κύριος ἐκέλευσε λέγων· „ Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐμὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· οὐχ ἁπλῶς δὲ τοῦ ἀπογεγαλακτισμένου ἐμνήσθη, ἀλλὰ τὴν θλίψιν θέλων παραστῆσαι· καθάπερ γὰρ τὸ παιδίον ἄρτι τοῦ μασθοῦ ἀποσπασθὲν, οὐδ' οὕτως ἀφίσταται τῆς μητρὸς, ἀλλ' ὀδυνώμενον θρηνοῦν καὶ κλαυθμυριζόμενον, ὅμως ἔχεται τῆς τεκούσης· οὕτω κἀγὼ, φησι, καὶ ἐν θλίψει καὶ ἐν στενοχωρίᾳ καὶ ἐν πολλαῖς ὢν συμφοραῖς, εἰχόμην τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰμὴ οὕτως ἤμην, ἀνταποδο-

8: „ Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον, „ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἂς ἐλπίζῃ, λέγει, εἰς τὸν Κύριον ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸν ἑξῆς χρόνον, μιμούμενος ἐμένα· ὅστις ἐλπίζω εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐν τῇ θλίψει, καὶ ἐν τῇ ἀνέσει, καὶ εἰς κάθε καιρόν· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ: ἤτοι εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν. ἴσως δὲ ὁ Δαβὶδ ἔγραψε καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ, ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεστέρου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, τῶν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐπιστρεψάντων, ὁ ὁποῖος λαὸς διηγεῖται διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ὁποίας μὲν προσευχὰς προσηύχετο, ὅταν εὑρίσκετο εἰς πειρασμούς. ποίαν δὲ ταπεινοφροσύνην εἶχεν, ὅταν ἦτον ἐλεύθερος ἀπὸ πειρασμούς· διὰ νὰ διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς, πῶς νὰ προσευχώμεθα εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν. καὶ πῶς νὰ ταπεινοφρονοῦμεν. ἡμᾶς, λέγω, οἵτινες ἐλυτρώθημεν ἀπὸ τὴν νοητὴν σκλαβίαν τῶν παθῶν καὶ Δαιμόνων. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΑ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1: „ Μνήσθητι Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, „ καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐ- „ τοῦ.

Καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν συνέγραψεν ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεστέρου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα. διὰ τοῦ Ψαλμοῦ γὰρ τούτου παρακαλεῖ αὐτὸς τὸν Θεὸν νὰ οἰκοδομηθῇ πάλιν ὁ ναὸς, ἂν ὄχι

δι

δοθείη, φησιν, ἐπὶ τὴν ψυχήν μου: τουτέστι δίκην δοίην τὴν ἐσχάτην. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης, τὸν φυσικὸν καὶ χαρίεντα λόγον τοῦ ἀπογεγαλακτισμένου νηπίου περιεργασθεὶς λέγει· „ Τοιοῦτος γέγονα πρὸς σὲ Κύριε, διὰ τῆς ταπεινώσεως εὐμενίζων σε, οἷα τὰ ἄρτι τῆς Μητρῴας θηλῆς ἀποσπώμενα νήπια· ἃ τῇ μνήμῃ συνεχῶς τῆς τοῦ γάλακτος γλυκύτητος συνεχόμενα, παντοίοις ἐπιτηδεύμασι παρακλήσεως, τὰς τεκούσας ἐξευμενίζονται. ἵνα τῆς θηλῆς ἐπιλάβωνται, καὶ τῆς συνήθους ἐμφορηθῶσι τροφῆς· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὕτως ἀνταποδοθείη τῇ ψυχῇ μου, εἰ μὴ παραπλησίως, φησι, βρέφει, νῦν ἀπαλλαγέντι θηλῆς, καὶ τὴν μητέρα δειμαίνοντο ἔδεισά σε, καὶ ἐμαυτόν σοι ὑπέταξα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης ᾠδῇ λέλεκται· „ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον· ἐν δὲ ταύτῃ, καὶ τὸ ἕως πότε· ἀπὸ τοῦ νῦν γάρ, φησι, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος· μετ᾿

ἐκεῖ-

δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ κἂν διὰ τὴν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἐκείνην, ὁποῦ εἶχεν ἔτι ζῶν ὁ Δαβὶδ ὁ πρόγονος καὶ βασιλεὺς αὐτῶν, ζητῶν πρὸ τῆς οἰκοδομῆς νὰ εὕρῃ τόπον ἐπιτήδειον τοῦ τοιούτου ναοῦ: τοῦ ὕστερον δηλαδὴ κτισθέντος ἀπὸ τὸν υἱόν του Σολομῶντα. (1) πρᾳότητα δὲ ὀνομάζει, τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν τοῦ Δαβὶδ, τὴν ὁποίαν ἔδειχνεν εἰς τὸν Σαοὺλ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς τὸν Σεμεεὶ τὸν ὑβρίζοντα αὐτὸν, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. μόνην δὲ τὴν πρᾳότητα τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, διατὶ ταύτην τὴν ἀρετὴν κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἐκατώρθωσεν ὁ Δαβίδ. ἢ καὶ διατὶ μὲ τὸ μέσον τῆς ἀρετῆς ταύτης, δηλοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ τοῦ Δαβίδ. ἐνθυμήσου, λέγουσι, Κύριε, ἐνθυμήσου τὸν Δαβὶδ ἐκεῖνον τὸν πρᾳότατον, ὅστις διὰ τῆς πρᾳότητος εὐηρέστησεν εἰς ἐσέ. (2)

2: „Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ηὔξατο τῷ „Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ ὑπεσχέθη εἰς ἐσένα τὸν Κύριον μὲ ὅρκον, διὰ νὰ κατορθώσῃ τὰ ἑξῆς ῥηθησόμενα.

3: „Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου „μου, εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης „στρωμνῆς μου.

4: „Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, „καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν „καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου.

5: „Ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκή„νωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ ἕνα καιρὸν ζῆλον λαβὼν εἰς τὴν ψυχήν του· διατὶ ἐπλανᾶτο ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπεσχέθη μὲ ὅρκον, ὅτι δὲν θέλω κάμω τοῦτο καὶ τοῦτο, ἕως οὗ νὰ εὕρω τόπον ἄξιον: ἤγουν κατοικητήριον ἐπιτήδειον εἰς τὸν Θεόν: τουτέστι τόπον ναοῦ. καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀνεπαύθη ὁ θεῖος Δαβὶδ, ἕως οὗ εὗρε τὸν ἐπιτήδειον τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Σολομὼν ἔκτισε μετὰ ταῦτα τὸν περίφημον ἐκεῖνον ναόν. καθὼς ἱστορεῖ ἡ πρώτη τῶν Παραλειπομένων ἐν Κεφ. κη. ἀφ' οὗ ἔδωκεν εἰς τὸν Σολομῶντα τὸν τύπον καὶ τὸ παράδειγμα ὅλου τοῦ ναοῦ. τὸ δὲ εἰ ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐ: ἤτοι οὐχ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου μου. οὐ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἴπομεν, ὅτι τὸ εἰ ἐπὶ ὅρκου λαμβανόμενον, νοεῖται ἀντὶ τοῦ οὐ. σκήνωμα δὲ καὶ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἠμπορεῖ νὰ λέγεται ὁ ναός. διατὶ

ἐκεῖνον γάρ τις ἀπολαύει τῶν ἐλπιζομένων. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἔδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος, τίνος χάριν ἐποιήσατο τὴν τῶν κατορθωμάτων διήγησιν· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς σεμνύνοντες τὴν οἰκείαν διεξίασιν ἀρετὴν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἴσον διεγείροντες ζῆλον· διὸ πάντα τὸν Ἰσραὴλ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος ἔχεσθαι παρεκάλεσαν· καὶ διηνεκῶς ταύτην ἔχειν, καὶ τοὺς ἐκ ταύτης φυομένους συλλέγειν καρπούς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πολλὴν ὁ Ψαλμὸς πρὸς τὸν ὀγδοηκοστὸν ὄγδοον (ἤτοι τό· „Τὰ ἐλέη σου Κύριε) ἔχει συγγένειαν· καὶ γὰρ ἐνταῦθα κἀκεῖ, τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἱκετεύουσιν οἱ ἐν Βαβυλῶνι δορυάλωτοι, τὰς πρὸς τὸν μέγαν Δαβὶδ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένας ὑποσχέσεις, ἀνθ' ἱκετηρίας προσφέροντες, καὶ τυχεῖν ἀξιοῦντες συγγνώμης· ἔχει δὲ καὶ πρόῤῥησιν τοῦ κατὰ σάρκα βλαστήσαντος ἐκ γένους Δαβὶδ τῆς οἰκουμένης Σωτῆρος.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ὥσπερ ὁ Ἰὼβ δίκαιος ὢν τὰ ἄλλα καὶ θεοφιλὴς, ἐπλεονέκτει ἐν ὑπομονῇ καὶ ἀνδρείᾳ· καὶ Ἰωσὴφ ἐν σωφροσύνῃ· καὶ Σολομὼν ἐν σοφίᾳ· πιστὸς δὲ ἦν Ἀβραάμ· οὕτω καὶ Δαβὶδ ἐν πρᾳότητι· εἰ καὶ περὶ τοῦ Μωσέως γέγραπται· „Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωϋσῆς πραῢς σφόδρα παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς (Ἀριθ. ιβ'. 3.) λέγει δὲ ὁ ὅσιος Στηθάτης· „Οὐκ ἔνι πρᾶόν τινα γενέσθαι ποτὲ, μὴ πρότερον διὰ ταπεινώσεως πολλῆς, καὶ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἰς βάθη ταπεινοφροσύνης ἐλάσαντα· αὗται γὰρ αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλων ἀεὶ ἔχονται, καὶ οὐκ ἔστι διαζευχθῆναι μιᾶς τὴν ἑτέραν· καὶ ἢ πρᾶον εἶναί τινα μὴ ταπεινὸν δὲ, ἢ ταπεινὸν ἔμπαλιν, μὴ πρᾶον δέ· ἀλλ' ὁ πρᾶος καὶ ταπεινός· καὶ ὁ ταπεινὸς πρᾶος, κατὰ τὸν εἰπόντα Θεόν· „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.

τὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐσυνωμίλει ὁ Θεὸς μὲ τοὺς ἀξίους Ἱερεῖς, καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τοὺς θείους του χρησμοὺς, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, (1)

ϛ΄: „ Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἠκούσαμεν ἀπὸ τοὺς πατέρας καὶ προγόνους μας. ἢ καὶ ἀπὸ τὰς βίβλους, ὅτι ἡ Κιβωτὸς μεταφερομένη ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἐκατασάθη εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἐφραθᾶ: ἤτοι εἰς τὴν Βηθλεέμ. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως, ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἔθαψε τὴν γυναῖκά του Ῥαχὴλ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τοῦ Ἐφραθᾶ. „ Ἀπέθανε δὲ Ῥαχὴλ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἱπποδρόμου Ἐφραθᾶ· αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ· (Γέν. λε. 16) ἔφερε γὰρ ὁ τόπος τῆς Βηθλεέμ, τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου κατοικήσαντος αὐτὸν Βηθλεέμ. ἢ καὶ ὁ τόπος Ἐφραθᾶ εἶχε τοῦ πρώτου οἰκήσαντος αὐτὸν Ἐφραθά. (2)

„ Εὕρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ „ δρυμοῦ.

Τὸ εὕρομεν αὐτὴν δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ ἐμάθομεν ἀπὸ τῶν εἰρημένων προγόνων μας, ὅτι ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ ἐκατοίκει πρὸ τοῦ νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς,

εἰς

(1) *Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τὸν μὲν οἰκοδομήσαντα (εἴτουν τὸν Σολομῶντα) παρατρέχει· τὸν δὲ ἐπαγγειλάμενον εἰς μέσον τίθησιν· ἵνα μάθῃς, πόσον ἐστὶ γνώμη· ϗ πῶς ἀεὶ τῇ γνώμῃ τὸν μισθὸν ὁ Θεὸς ὁρίζειν εἴωθε· διὰ δὴ τοῦτο οὐ τοῦ Σολομῶντος, ἀλλὰ τοῦ Δαβὶδ μέμνηται μᾶλλον· ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν ὁ ᾠκοδομηκὼς μᾶλλον, ἢ ὁ παῖς· ὁ μὲν γὰρ, ἐπηγγείλατο· ὁ δὲ, ἐπετάγη. ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρῶτον μὲν γὰρ ἱκέτευσεν αὐτὸς τὸν θεῖον οἰκοδομῆσαι νεών· ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν ἐκώλυσεν ὁ Θεὸς, ϗ τὴν ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἐσομένην οἰκοδομίαν προείρηκεν, ἀνεβάλετο μὲν ὁ Δαβὶδ τὴν οἰκοδομίαν, οὐχ ἠσπάσατο δὲ ῥᾳστώνην· ἀλλὰ ϗ ἄργυρον ϗ σίδηρον ϗ χαλκὸν ϗ ξύλα ϗ λίθους συνήγαγε, καθὼς ἡ πρώτη τῶν Παραλειπομένων διδάσκει· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον ϗ Κύριλλον· „ Μαθὼν ὁ Δαβὶδ ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἄρα ἔσται ποτὲ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους ἄφιξις, οὕτως ἑαυτὸν ἐκάκου, ὡς πᾶσαν μὲν παραιτήσασθαι στρωμνὴν, ἀποτάξασθαι δὲ τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ κατὰ πρόσωπον δὲ χαμαὶ ῥίψαι ἑαυτὸν, ϗ κεῖσθαι πρὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐρριμμένον ϗ ποτνιώμενον γνῶναι τὸν τόπον τοῦ Κυρίου· μεθ' ὅρκου τε διαβεβαιώσασθαι, μὴ πρότερον ἀναστήσεσθαι ἐκ τοῦ ἐδάφους, μηδὲ ἀναχωρήσειν τοῦ τόπου, καθ' ὃν πεσὼν προσεκύνει, πρὶν ἢ μαθεῖν, τίς ποτε ἄρα ἔσται ὁ τόπος τῆς τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους παρουσίας προεγνωσμένος ϗ προητοιμασμένος αὐτῷ· οὐ γὰρ πεπαύσομαι, φησι, τὸν ἐκ τοῦ πονεῖν κατασάζων ἱδρῶτα, πρὶν ἂν μάθοιμι τὸν τόπον, ἐν ᾧ γενήσεται κατὰ καιροὺς ἡ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ Μονογενοῦς· οὕτως αὐτῷ ἐπιμένοντι τῇ προσευχῇ, ϗ μεθ' ὅρκου διὰ βεβαιώσεως ἑαυτὸν καταδήσαντι, ἐπινεύει Θεὸς, οἶκτον λαβὼν αὐτοῦ, ὡς ἂν μὴ ψεύσαιτο ἅπαξ ὀμόσας μὴ ἀναστήσεσθαι, ἢ τυχεῖν ὧν ἐπεπόθει· διὸ τὴν γνῶσιν αὐτῷ δωρεῖται διὰ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος τῶν αἰτηθέντων· ὅθεν ἀκολούθως λέγει· „ Ἰδοὺ ἠκούσαμεν· ϗ τὰ ἑξῆς· κατὰ δὲ τὸν Στηθάτην Νικήταν· „ Τόπος Κυρίου, ἐν ᾧ οἱ πόδες αὐτοῦ βεβηκέναι λέγονται νοητῶς, ἡ ἀπὸ τῶν προσύλων ἄρτι παθῶν ἐκκαθαρθεῖσα καρδία, ἡ ἐλευθερία τε ἡ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιδημίας ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ, ϗ ἡ τελεία ἀπάθεια· ϗ τόπος Θεοῦ Ἰσραὴλ, σκήνωμα δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰακὼβ, ἡ φωτοειδὴς ψυχὴ ϗ διάνοια· ἡ ἄρτι μὲν ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος καταλαμπομένη, ϗ τῇ μεθέξει τοῦ θείου πυρὸς, ϗ αὐτὴ ὅλη πῦρ χρηματίσασα· ἄρτι δὲ πηγὴ ζῶντος ὕδατος γενομένη, ϗ τοῖς διψῶσι καθαρὸν τὸ πόμα χορηγοῦσα τοῦ λόγου· τόπος γὰρ χωρητικὸς τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ αὕτη γίνεται.*

(2) *Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ϗ Εὐσέβιον· „ Τὴν μέλλουσαν, φησιν, ἔσεσθαι τοῦ Κυρίου γέννησιν λανθάνουσαν, ϗ ὥσπερ ἀποκρυπτομένην, ἡμεῖς εὕρομεν ἐν Ἐφραθᾶ· ὅ ἐστιν ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τὴν Μιχαίου προφητείαν λέγοντος· „ Καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος· τίς οὖν οὐκ ἂν θαυμάσειε τὸ ἀψευδὲς τοῦ λόγου; αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς παραλαμβάνοντος τὸ σπήλαιον τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεννήσεως τῆς ἐν Βηθλεέμ; ἐν ἀγροῖς ὂν ϗ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς ἀμφὶ τὴν Βηθλεὲμ χώρας· „ Ὁ μὲν οὖν μακάριος Δαβὶδ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἱκέτευσεν οἰκοδομῆσαι ναὸν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ναὸν ἑαυτῷ ἔμψυχόν τε ϗ λογικὸν οἰκοδομήσειν ὑπέσχετο· ἐπειδὴ δὲ δύω σκηναὶ, ἡ μὲν, ἐκ λίθων ϗ ξύλων· ἡ δὲ, ἐκ σώματος ϗ ψυχῆς· ϗ ἡ μὲν, ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ Σολομῶντος ἐγένετο· τὴν δὲ ἐν τῇ Βηθλεὲμ, τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἡ χάρις ἐξύφηνεν· οἱ τηνικαῦτα δὲ εὐσεβεῖς, τὴν μὲν, ἑώρων, τὴν δὲ, προσεδέχων, εἰκό-*

τως

εἰς τοὺς κάμπους, καὶ εἰς τοὺς λόγγους: ἤτοι ἐπεριφέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ποτὲ μὲν, εἰς Σηλὼμ, ποτὲ δέ, παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις. μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχε τόπον ἕνα διωρισμένον. ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ δείξουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀναγκαίως ἔλαβε ζῆλον διὰ τὴν περιφερομένην Κιβωτὸν, καὶ εὗρε τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπιτήδειον εἰς ναὸν καὶ κατοικίαν τῆς Κιβωτοῦ. διὰ τὴν ὁποίαν Ἱερουσαλὴμ καὶ διὰ τὸν ναὸν, παρακαλοῦσιν αὐτοὶ ἐδῶ τὸν Θεόν. (1)

7: „ Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα „ αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, „ οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ἁγίων, οἵτινες προφητεύουν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ ναὸς θέλει οἰκοδομηθῇ, καὶ ὅτι θέλουν ἔμβουν μέσα εἰς αὐτὸν, καὶ θέλουν προσκυνήσουν καὶ λατρεύσουν τὸν Θεὸν, καθὼς καὶ πρὸ τῆς σκλαβίας. σκηνώματα δὲ ὀνομάζει, ἢ τὰς αὐλὰς τοῦ ναοῦ, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ναὸν, πληθυντικῶς τὸν ἕνα ὀνομάζων, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου. σκηνώματα δὲ καὶ πόδας καὶ στάσιν εἶπε Θεοῦ ἀνθρωποπρεπῶς, διὰ τὴν παχύτητα τοῦ νοὸς τῶν ἀκροατῶν. διατὶ μέσα ἀπὸ τὸν ναὸν ἐφέροντο αἱ φοβεραὶ φωναὶ καὶ οἱ χρησμοὶ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ πράγματα καὶ ὑποθέσεις τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἐσαφήνιζον τὰ ἀσαφῆ, καὶ ἐπρόλεγον τὰ μέλλοντα κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

8: „ Ἀνάστηθι Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν „ σου, σὺ καὶ ἡ Κιβωτὸς τοῦ ἁγιά„ σματός σου.

Σηκώσου, λέγει, Κύριε, καὶ συνέργησον εἰς τὸ νὰ οἰκοδομηθῇ ὁ ναὸς, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπαύεσαι. σηκώσου, λέγει, καὶ σὺ Κύριε ὁμοῦ καὶ ἡ Κιβωτὸς τῆς ἁγιωσύνης σου. ἕνα μὲν, διατὶ ἔχει δύναμιν καὶ αὐτή. καθότι πολλὰ θαύματα πολλάκις ἐτέλεσε διὰ μέσου τῆς ἐν αὐτῇ κατοικούσης θείας σου χάριτος. καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ καὶ τῆς Κιβωτοῦ οἶκος, ἦτον ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναός. Κιβωτὸς δὲ ἁγιάσματος ὠνομάζετο, καθότι ἦτον γεμάτη ἀπὸ ἁγιότητα, διὰ μέσου τῆς ὁποίας καὶ τοὺς ἄλλους ἡγίαζε. διότι καὶ τὰ ἐν τῇ Κιβωτῷ εὑρισκόμενα, ἅγια ἦτον: ἤτοι ἡ στάμνος ἡ ἔχουσα τὸ μάνα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν, καὶ αἱ πλάκες τῆς Διαθήκης. μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ἅγιαι ἦτον αἱ πλάκες: ἤτοι ὁ δεκάλογος, ἐπειδὴ ἁγίαζον τοὺς μετα-

---

τως ὁ προφητικὸς λόγος ἔφη. Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ: τουτέστιν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου γεννησομένην.

(1) Δρυμοῦ δὲ πεδία ὀνομάζει, τάχα μὲν καὶ τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ἡ γέννησις· τάχα δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τὸν τόπον, ἔρημον ὄντα πάλαι καὶ οἰκοδομίαν οὐκ ἔχοντα. Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ἐφραθὰ, ἦτον μὲν ἀπόγονος τῆς Ἰούδα φυλῆς, ὁ δὲ Βηθλεὲμ ἦτον υἱὸς τοῦ Ἐφραθᾶ· καθὼς γέγραπται ἐν τοῖς Παραλειπομένοις· „ Ἐφραθᾶ πατρὸς Βηθλεέμ· (Α'. Παραλειπ. δ'. 4.) ἀφ' ὧν καὶ ὠνομάσθη ὁ τόπος· εἰς τὴν τοῦ Ἰούδα γὰρ φυλὴν μετὰ πολλὴν χρόνου περίοδον εἰσηνέχθη ἡ Κιβωτὸς, καὶ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἐγεννήθη ὁ Κύριος· φασὶ δὲ, ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἐφραθὰ σημαίνει Μαρία· ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Κύριος· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ·) καὶ ὁ Βαρῖνος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει ἐν τῇ λέξει Ἐφραθᾶ· ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἐφραθᾶ σημαίνει Μαρία.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ μὲν οὖν Δαβὶδ ἓν σκήνωμα εὑρεῖν ᾐτήσατο, πολλὰ δὲ ἀνθ' ἑνὸς διδάσκεται· ἅτινά εἰσιν αἱ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίαι· κατὰ δὲ τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλον, καὶ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν· „ Εἶεν ἂν Θεοῦ σκηνώματα προσκυνούμενα, ἡ Φάτνη, τὸ Σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτήριος, ὁ ζωοποιὸς Τάφος, ἡ Σιὼν, τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ ἀκρόπολις· τόπος δὲ, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· ὁ εἰσέτι νῦν δεικνύμενος ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν· ἢ καὶ ὁ Σταυρός· καὶ δηλοῖ τὸ ἐπόμενον· ἀνάστηθι Κύριε· ἕπεται γὰρ τῷ Σταυρῷ ἡ ἀνάστασις.

ταχειριζομένους καὶ ἐργαζομένους αὐτόν. ἢ ἁγίασμα λέγει τὸν ναόν, καθὸ ἡγιασμένον καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν. καὶ καθὸ περιέχοντα τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὅπου εὑρίσκετο ἡ Κιβωτός. τοῦτον γὰρ καὶ ἐν τῷ ογ ψαλμῷ ἁγιαστήριον εἶπεν „ ἐνεπύρισαν τὸ ἁγιαστήριόν σου. (1)

9 : „ Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύ-
„ νην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιά-
„ σονται :

Ανίσως, λέγει, καὶ οἰκοδομηθῇ ὁ ναός σου Κύριε, οἱ Ἱερεῖς σου θέλουν ἐνδυθοῦν ὡσὰν φόρεμα τὴν δικαιοσύνην τῆς λατρείας σου· ἢ κάθε δικαιοσύνην: ἤτοι ἀρετήν. λατρεύοντες εἰς ἐσένα καὶ ἐναρέτως πολιτευόμενοι. ἀλλὰ καὶ οἱ ὅσιοί σου: ἤγουν ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι καθωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα: δηλαδὴ ὁ λαός σου, θέλουν ἀγαλλιάσουν. ἢ ὁσίους λέγει τοὺς ἐναρετωτέρους.

10 : „ Ἕνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου·
„ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ
„ χριστοῦ σου.

Πάλιν ἐδῶ εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ Δαβὶδ καταφεύγουν οἱ Ἰουδαῖοι, νομίζοντες ἀνάξιον τὸν ἑαυτόν τους. διὰ τὴν ἀρετήν, λέγει, τοῦ δούλου σου Δαβίδ, μὴ ἀποστραφῇς, Κύριε, τὸν δημαγωγόν, ὅς τις ἐχρίσθη καὶ ἐψηφίσθη ὑπό σοῦ εἰς τὸ νὰ δημαγωγῇ ἡμᾶς: ἤτοι τὸν Ζοροβάβελ. Χριστόν σου δὲ αὐτὸν ὠνόμασε, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν σοῦ ἀντωνυμίαν, τὴν πρὸς τὸν δημαγωγὸν αὐτὸν οἰκείωσιν τοῦ Θεοῦ. ἢ λέγει τὸν χρισθέντα διὰ σοῦ, καὶ διὰ τοῦ νόμου σου, μὴ ἀποστρέψῃς ἄπρακτον, ὅστις παρακαλεῖ μαζὶ μὲ ἡμᾶς, τόσον διὰ τὸν ναόν, ὅσον καὶ διὰ τὴν πόλιν καὶ βασιλείαν. (2)

11 : „ Ὤμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθει-
„ αν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτήν.

Β..

(1) Ἄλλος δέ φησιν· „ Ὑψηλότερον δὲ λέγοντες, ἀνάστηθι σὺ καὶ ἡ Κιβωτός, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν Χριστοῦ ἐπισπεύδουσι· Κιβωτὸν γὰρ ἁγιάσματος τὴν ἁγίαν αὐτοῦ σάρκα προσαγορεύουσι, μεθ' ἧς ἀνελήφθη· ἧς δὴ καὶ Μωσῆς σύμβολον κελευσθεὶς ἐποίει, ἀπὸ μὲν ξύλων ἀσήπτων τὴν Κιβωτὸν κατασκευάζων, τὸ δὲ ἱλαστήριον ἐκ χρυσίου καθαροῦ· αἰνιττόμενος, διὰ μὲν τοῦ ἱλαστηρίου, τὸν διαυγῆ καὶ καθαρώτατον τοῦ Θεοῦ λόγον, ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ πίστεως· διὰ δὲ τῆς Κιβωτοῦ, τὴν σάρκα, ἣν ἀνείληφεν ἐπιδημήσας, καὶ εἰς ἀφθαρσίαν μετεσκεύασε· διὸ καὶ ἐκ ξύλων ἀσήπτων λέγεται γεγονέναι. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύων ἐν τῷ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου λόγῳ, λέγει, ὅτι καθὼς ἀνέστη ὁ Χριστός, οὕτω καὶ ἡ τούτου ἔμψυχος Κιβωτός: ἤτοι ἡ Παναγία του Μήτηρ, ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου μετὰ τρεῖς ἡμέρας καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Υἱοῦ της· καὶ ὄχι μόνον ἀνέστη, ἀλλὰ καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς· καὶ νῦν μετὰ τοῦ ἀκηράτου σώματος αὐτῆς συμβασιλεύει τῷ Υἱῷ αὐτῆς καὶ Θεῷ· τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κοσμᾶς ἐν τῷ Κανόνι τῷ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου συμμαρτυρεῖ λέγων· „ Διὸ Ἄχραντε σὺν τῷ Υἱῷ ἐγείρῃ διαιωνίζουσα· τοῦτο βεβαιοῦσιν ὅ, τε θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἔν τινι τῶν εἰς τὴν Κοίμησιν τριῶν ἐγκωμίων αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ ὁ Κρήτης Ἀνδρέας ἐν τοῖς εἰς τὴν Κοίμησιν πανηγυρικοῖς. καὶ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἐν τοῖς ὀκτωήχοις Κανόσιν εἰς τὴν Κοίμησιν· καὶ ὁ θεῖος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης· ἐκ μέρους δὲ καὶ Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννιος· ὥστε οὐ μετέστη μόνον ἡ Θεοτόκος, ἀλλὰ καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη· εἰ καὶ ἡ μετάστασις μὲν αὐτῆς, ὡς κήρυγμα δημοσιεύεται. ἡ δὲ ἀνάστασις καὶ ἀνάληψις αὐτῆς, ὡς δόγμα σιωπᾶται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὰ δόγματα σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται· τῶν ἀνωτέρω Πατέρων τὰ ῥητὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ διὰ τὴν πλατυλογίαν αὐτὰ παρελίπομεν· ὅρα δὲ ταῦτα ἐν τῷ παρ' ἡμῶν συλλεχθέντι Κήπῳ τῶν χαρίτων, κατὰ τὴν ἐνάτην ᾠδὴν τῆς Θεοτόκου· ὅπου ἑρμηνεύομεν τὸν στίχον ἐκεῖνον τὸν λέγοντα· „ Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Χριστὸν ἐνταῦθα τὴν βασιλείαν καλεῖ· ἐπειδὴ δὲ δυσσεβεῖς οἱ τηνικαῦτα αὐτῶν ἦσαν βασιλεῖς, διὰ τὸν Δαβὶδ ἀξιοῦσι μὴ ἀποσβῆναι τῆς βασιλείας τὸ γένος·

Βεβαίως, λέγει, ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Δαβὶδ ὑπόσχεσιν ἀληθινὴν, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει ἀθετήσει. διατὶ εἶναι ἀληθινὸς καὶ αὐτοαλήθεια. ποία δὲ εἶναι ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἄκουσον. (1)

„ Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀπὸ τοὺς υἱούς σου, λέγει, ὦ Δαβὶδ, θέλω καθίσω εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας σου. καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα λέγει ἀκολούθως. (2)

12 : „ Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοί σου τὴν „ διαθήκην μου, καὶ τὰ μαρτύριά „ μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτοὺς, καὶ „ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιοῦνται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀνίσως, λέγει, οἱ υἱοί σου ὦ Δαβὶδ, φυλάξουν τὴν διαθήκην μου καὶ τὰ μαρτύριά μου ἤτοι τὸν νόμον μου. καθὼς δηλαδὴ ἐν τῷ ριη'. Ψαλμῷ οὗτος ὁ νόμος ὀνομάζεται — τοῦτον γὰρ τὸν νόμον μου θέλω διδάξω αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναγνώσεώς του. ἐὰν, λέγω, φυλάξουν τὸν νόμον μου οἱ υἱοί σου οἱ μετὰ σὲ κατὰ διαδοχὴν βασιλεύοντες, ἤξευρε, ὅτι ὄχι μόνον οἱ υἱοί σου θέλουν βασιλεύσουν ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου πάντοτε μέλλουν νὰ βασιλεύουν κατὰ διαδοχήν. τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ὅρκος μὲν οὖν ἐστι, λόγος δι' ἑαυτοῦ πιστούμενος τὴν ἀλήθειαν. διπλῆ δὲ ἡ κατὰ τὸν ὅρκον ἐνέργεια· ἢ γὰρ αὐτὸς πιστοῦται τῷ ἀκούοντι τὴν ἀλήθειαν· οἷον τὸ, ὤμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν· ἐνταῦθα γὰρ τὸ πιστὸν τῆς ὑποσχέσεως ἐμπεδοῦται τῷ ὅρκῳ· ἢ ἄλλῳ διὰ τοῦ ὁρκισμοῦ, τὴν ἀνάγκην ἐπάγει τοῦ μηδὲν παραψεύσασθαι· ὥσπερ ὑπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ὁ θεράπων ὁρκίζεται, ἵνα τῷ Ἰσαὰκ τὴν πρέπουσαν συζυγίαν ἁρμόσηται· παρελήφθη δὲ ὡς ἐν ὅρκῳ τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱός: ἤτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον. ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ἔθος ὀμνύναι τῷ Πατρὶ ὡς κατ' ἰδίας δυνάμεως τοῦ Υἱοῦ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὀμνύναι καθ' ἑαυτοῦ· ἐπείπερ οὐχ ἕτερος παρ' αὐτὸν ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν οὐσίαν· καὶ γοῦν Μωσῆς, ὅτε δέδειχεν ἡμῖν ὀμνύντα Θεὸν, παρακεκόμικε λέγοντα· „ Ὅτι ἀρῶ εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν χεῖρά μου, καὶ ὀμοῦμαι τῇ δεξιᾷ μου· δεξιὰ γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' ἧς τῶν ὅλων κατακρατεῖ. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὀμωμοκότα τὸν Δαβὶδ κατὰ τὰ ἀνωτέρω δεδηλωμένα, ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, τοῖς ὁμοίοις αὐτὸν ἀμείβεται· διὸ καὶ αὐτὸς ἀντόμνυσι τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν: τουτέστι βεβαίως ἐπηγγείλατο ἀληθινὴν ἐπαγγελίαν· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων (ἐπαγγελίας δηλαδὴ καὶ ὅρκου) ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν λάβῃ, περὶ ὧν ηὔξατο· ποῦ δὲ ὤμοσε τῷ Δαβὶδ ὁ Θεός; ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν· „ Καὶ ἔσται ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου· καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ τὰ ἑξῆς ἃ γέγραπται. (Β'. Βασιλ. ζ'. 12.) (πλὴν τὰ λόγια ταῦτα, ἐπαγγελίαι μόνον εἶναι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Δαβὶδ, οὐχὶ δὲ ὅρκος.) ὅτι μὲν οὖν κοντὰ εἰς τὰς ἐπαγγελίας ἐπρόσθεσε καὶ ὅρκον ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ, τοῦτο δηλοῦται καὶ ἀπὸ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ ἀπὸ ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν λόγον ἐκεῖνον, ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἀβεννὴρ, ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Σαοὺλ, πρὸς Ἰεβοσθὲ τὸν υἱὸν Σαοὺλ· „ Τάδε ποιήσαι ὁ Θεὸς τῷ Ἀβεννὴρ, καὶ τάδε προσθείη αὐτῷ· ὅτι καθὼς ὤμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ, ὅτι οὕτως ποιήσω αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· περιελεῖν τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαοὺλ, καὶ τοῦ ἀναστῆσαι τὸν θρόνον Δαβὶδ ἐπὶ Ἰσραήλ· (Β'. Βασιλ. γ'. 9.) ποῦ δὲ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ῥητῶς, δὲν ἐδυνήθην νὰ εὕρω, οὔτε εἰς τὴν Β'. τῶν Βασιλειῶν, οὔτε εἰς τὰ Παραλειπόμενα· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἐρεύνησα ἐπιπόνως· δύναται ὅμως νὰ νοηθῇ τὸ ὤμοσεν, ἀντὶ τοῦ βεβαίως ὑπέσχετο, κατὰ τὸν Εὐθύμιον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Μία ὑπόσχεσις αὕτη, καὶ τὸ πέρας ἐδέξατο· οὐ γὰρ μόνος ὁ Σολομὼν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Σολομῶν τῶν βασιλικῶν ἠξιώθησαν θρόνων· τὸ δὲ τέλος τῆς ὑποσχέσεως ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐβεβαίωσε, τοῦ Δαβὶδ κρατύνας τὴν βασιλείαν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Ἡσαΐας προεθέσπισεν εἰπών· „ Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν· καὶ μετ' ὀλίγα· „ Ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθῶσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· (Ἡσ. θ'. 6.) ταύτην μὲν οὖν, ὡς ἔφην, τὴν ὑπόσχεσιν, ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσε· τὴν μέντοι ἑτέραν ἤτοι τὴν κατωτέρω, οὐκ ἀόριστον δέδωκεν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ μετὰ διορισμοῦ τινός.

δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐφύλαξαν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. διὰ τοῦτο ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν βασιλείαν. (1.) ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ ἐναρετώτεροι Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν σκλαβίαν ἐνθυμίζοντες τὸν Θεὸν τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσίν του, καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ τὴν τελειώσῃ, ἢ καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτὴν παρηγοροῦν ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ δίδουν χρηστὰς ἐλπίδας εἰς τὸν λαὸν Κυρίου. ἔπειτα λέγουσι καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἐρρέθησαν τότε εἰς τὸν Δαβὶδ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

13: „Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, „ᾑρετίσατο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑ„αυτῷ.

οἱ υἱοί σου, λέγει, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον σου. διατὶ καὶ τὴν Σιὼν τὴν γειτονεύουσαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὁ θρόνος τῆς βασιλείας σου, αὐτὴν λέγω, ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς, ὅστις ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην. ἤτοι ἐγώ.

14: „Αὕτη ἡ κατάπαυσίς μου εἰς αἰῶνα „αἰῶνος· ὧδε κατοικήσω, ὅτι ᾑρε„τισάμην αὐτήν.

Αὕτη, λέγει, ἡ Σιὼν εἶναι ἡ ἐδική μου κατάπαυσις. καὶ εἰς αὐτὴν ἐγὼ θέλω κατοικήσω, διατὶ τὴν ἐδιάλεξα. ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἑξῆς λέγουσιν, ὡς ὑπὸ Θεοῦ ὑποσχεθέντα καὶ αὐτά. (2)

15: „Τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλο„γήσω.

Θήραν ὠνόμασε τὴν σύναξιν καὶ ἐσοδείαν τῆς τροφῆς, καὶ ὅλων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ μὲν οὖν ἐπαγγελία τοῦ Δεσπότου τοιαύτη· ἡ δὲ ἐκείνων παρανομία τὸν δρόμον τῆς βασιλείας διέκοψεν· εὐθὺς γὰρ ὁ Σολομὼν ἐκπεσὼν εἰς ἀσέβειαν, τὴν θείαν ὀργὴν ἐπεσπάσατο· οὗ δὴ χάριν ὁ θρόνος ἐτυραννήθη, καὶ ἑτέραν αἱ δέκα φυλαὶ βασιλείαν ἐδέξαντο· τὴν τοῦ Ἱεροβοὰμ δηλαδὴ ἐν Σαμαρείᾳ· ἐπὶ δὲ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, καὶ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐγυμνώθη τῆς βασιλείας· ὅθεν γράφει ὁ Ἱερεμίας περὶ τοῦ βασιλέως Ἰεχονίου τοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος· „Γῆ γῆ ἄκουε λόγον Κυρίου· γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι οὐ μὴ αὐξηθῇ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ, ἄρχων ἔτι ἐν τῷ Ἰούδᾳ· (Ἱερ. κβ΄ 29.) πλὴν ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ, διεκόπη μὲν, καὶ ἠκρωτηριάσθη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα. ὄχι ὅμως καὶ τελείως ἐξέλιπεν· ἐπειδὴ καὶ αἰχμαλώτων ὄντων τῶν Ἑβραίων ἐν Βαβυλῶνι, τὴν ἀρχὴν εἶχεν ἡ τοῦ Ἰούδα φυλή· ὁμοίως καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὁ γὰρ ἡγεμὼν καὶ δημαγωγὸς τῶν αἰχμαλώτων Ζοροβάβελ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα κατήγετο· ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· τότε γὰρ ἀπ᾽ αὐτὴν τελείως ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ κράτος ἐξέλιπε, κατὰ τὴν προφητείαν· „Οὐκ ἐκλείψει γάρ, φησιν, ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Κατὰ μὲν τὸ γράμμα, ἄνωθεν ὁ Θεὸς τὴν Σιὼν τῶν ἄλλων προετίμησε πόλεων, καὶ οἰκεῖον ἀπέδειξεν οἰκητήριον· κατὰ δὲ τὸ Πνεῦμα, τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἰδίαν ἀποφήνας, κατῴκησεν ὁ Χριστὸς, πόλιν τε καὶ ἐνδιαίτημα σεμνὸν ἐποιήσατο τοὺς ἡγιασμένους. καὶ φησιν· ὧδε κατοικήσω. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Καὶ ἑτέρως ἡ ἐπαγγελία τετύχηκε πέρατος· εἰ γὰρ καὶ ὁ παλαιὸς ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς, ἔρημος διὰ τὴν Ἰουδαίων μανίαν κατέστη, καὶ ἐναλλαγή τις τῶν οἴκων ἐγένετο· ἀλλ᾽ οὖν ἐκεῖ πάλιν, καὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἀναλήψεως τὰ χωρία, τῆς θείας ἠξίωται χάριτος· καὶ ἐκ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης συντρέχουσιν ἅπαντες, ἔνθα ὁ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως τόπος, τὴν ἐν ἐκείνοις ἀναβλύζουσαν εὐλογίαν ἀρύσασθαι· οὐ μὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, καὶ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων φυλάξαντες τὰ Χριστοῦ δικαιώματα, τὴν νέαν Διαθήκην δηλαδή· (διὸ καὶ εἴρηται· „Ἃ διδάξω αὐτούς·) ἐκαθέσθησαν ἐπὶ τὸν Χριστοῦ θρόνον, τὸν τῆς ἐπισκοπῆς λέγω· ἐπ᾽ αὐτῆς γοῦν τῆς Ἱερουσαλὴμ πεντεκαίδεκα ἐφεξῆς ἐξ Ἰουδαίων ἐπίσκοποι ἀπὸ τὸν Ἰακώβου θρόνον ἐκά-

κατὰ τὸν Χρυσόστομον. εὐλογῶν δὲ εὐλογήσω : ἤτοι θέλω χαριτώσω καὶ αὐξήσω, ὥςε ὁποῦ νὰ εἶναι ὅλα τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα, πλούσια, εὔθηνά, καὶ ἀφθονοπάροχα. (1)

„ Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρ-
„ των.

16 : „ Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτη-
„ ρίαν καὶ οἱ ὅσιοι αὐτῆς ἀγαλλιά-
„ σει ἀγαλλιάσονται.

Τοὺς πτωχοὺς, λέγει, τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, θέλω τοὺς χορτάσω ἀπὸ ἄρτους ἤτοι θέλω τοὺς πλουτίσῃ. τοὺς Ἱερεῖς της θέλω ἐνδύσω ὑγείαν καὶ ἀσφάλειαν. (2) καὶ οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ὅσιοι. ἤτοι οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν, μὲ ἀγαλλίασιν θέλουν ἀγαλλιασουν. τὸ γὰρ ἀγαλλιάσει ἀγαλλιασονται, καὶ τὸ, εὐλογῶν εὐλογήσω, καὶ τὰ τοιαῦτα διπλασιαζόμενα, μερικοὶ μὲν λέγουν, πῶς εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς. μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ ἀναδιπλασιασμὸς αὐτὸς φανερώνει αὔξησιν, ἢ βεβαίωσιν τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ εὐλογίας.

17 : „ Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαβίδ.
„ ἡτοίμασα λύχνον τῷ χριστῷ μου.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Σιὼν, θέλω ἀνατείλω εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸ γένος πάλιν τοῦ Δαβὶδ ὕψος καὶ τιμήν. διατὶ θέλουν δοξάζουν αὐτὸν ὅλοι οἱ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι, πῶς βασιλεύει πάντοτε τὸ γένος του. καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὸν βασιλέα μου Δαβίδ. (οἰκείωσιν γὰρ φανερώνει τὸ μοῦ ἐδῶ. ἡτοίμασα λυχνάρι : ἤτοι τὴν δόξαν καὶ τὸ κλέος τοῦ σπέρματός του. τὸ ὁποῖον ὡσὰν λυχνάρι θέλει φανερώνει εἰς ὅλους τὴν δόξαν του. καὶ ὡσὰν φῶς θέλει δείχνει εἰς ὅλας τὰς ἀκολούθους γενεὰς, τὸν πρόγονον τοῦ τοιούτου γένους καὶ σπέρματος. ἢ λύχνον ἐνομάζει τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ, ἥτις λάμπει εἰς τὰ Ἔθνη. (3) ταῦτα ὅμως πάντα θέλουν ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Δαβὶδ, ἀνίσως καὶ φυλάξουν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. (4)

18 : „ Τοὺς

κάθισαν. οἱ δὲ μὴ φυλάξαντες, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀλλοτρίους τῆς ἐπαγγελίας κατέςησαν. καὶ τῆς ἡτοιμασμένης βασιλείας ἐξέπεσον.

(1) Κατὰ δὲ ἀναγωγήν. „ Θήρα τῆς Σιών : ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας ἐςι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. οἱ δίκην ἰχθύων ζωγρούμενοι καὶ θηρευόμενοι ὁσημέραι, ὑπὸ τῶν Ἀποςολικῶν καὶ Εὐαγγελικῶν δικτύων. πτωχοὶ δὲ τῆς Σιὼν, οἱ μακαριζόμενοι κατὰ Θεὸν τῷ Πνεύματι, οἵτινες τὸν ἄρτον τὸν νοητὸν ἔχουσι τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκότα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Ἣν ἄνω δικαιοσύνην ἐκάλεσεν, ἐνταῦθα σωτηρίαν ὠνόμασε. δικαιοσύνης γὰρ καρπὸς, σωτηρία. ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τὸν Νικήταν, πρότεροι ἑαυτοὺς ἐνέδυσαν δικαιοσύνην, εἰκότως καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς περιβάλλει σωτηρίαν. ὑψηλότερον δὲ, ὁ ἄνω δικαιοσύνη ὠνομασμένος Χριςὸς, νῦν σωτηρία ἐκλήθη, ὃν ἐνδύονται τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἱερεῖς, κατὰ τὸ εἰρημένον. ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐςι τὸ οἰκητήριον τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ὃ ἐπιποθοῦμεν ἐνδύσασθαι κατὰ τὸν Ἀπόςολον, ὁ τῆς εὐφροσύνης χιτών. τὸ ἱμάτιον τοῦ σωτηρίου, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου φωνήν.

(3) Ἄλλος δέ φησι. „ Κέρας Δαβὶδ, ἡ τοῦ Δαβὶδ ἀπαρχή. καὶ λύχνος, τὸ πήλινον σῶμα, ἔχον ἀντὶ θρυαλλίδος ψυχὴν, καὶ φῶς ἁπτόμενον τὴν ἐνοικοῦσαν θεότητα. „ Ἐπειδὴ γὰρ τῷ Ζοροβάβελ οὐχ ἁρμόττει ἡ προφητεία, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, (ἅτε, οὔτε εἰς ἐκγόνους, οὔτε εἰς παῖδας παραπέμψαντι τὴν ἡγεμονίαν. ὅθεν οὐκ ἄν τις αὐτὸν ὀνομάσοι κέρας, ὀλίγον ἡγεμονεύσαντα χρόνον. τὸ γὰρ κέρας ἰσχυρόντι δηλοῖ καὶ μόνιμον.) ἐπειδὴ, λέγω, τῷ Ζοροβάβελ οὐχ ἁρμόττει ἡ προφητεία, ὁ λόγος τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Χριςοῦ προθεσπίζει γέννησιν. κατὰ τὸ. „ Ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. κατ᾽ ἐκεῖνον γάρ φησι, τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃν ἂν ἐπιφανῇ : τὸ σωτήριον δηλαδή. δόξα ἀνατελεῖ τῷ Δαβὶδ, δοξαζομένῳ παρὰ τῶν μετέπειτα διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἀνατείλαντα Χριςόν. ἢ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον. „ Λύχνος τίς ἐςιν, οἷα Χριςοῦ προβαδίζων ὁ θεσπέσιος Βαπτιςής. μεμαρτύρηκε δὲ τοῦτον καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς περὶ αὐτοῦ λέγων. „ Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων.

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων. „ Οὐ γὰρ μόναι αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ, ἂν μὴ

18 „ Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰ-
„ σχύνην· ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει
„ τὸ ἁγίασμά μου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐντροπιάσω τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβίδ: ἤτοι τοῦ γένους τοῦ Δαβίδ. εἰς δὲ τὸν Δαβίδ: ἤγουν εἰς τὸ σπέρμα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβίδ, θέλει βλαστήσει καὶ λάμψει ὁ νόμος μου. ἢ τὸ ἐπ' αὐτὸν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατ' αὐτόν: ἤτοι κατὰ τὴν γενεάν του καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τῆς βασιλείας του. μερικοὶ δὲ κέρας ἐνόησαν τὸν Ζοροβάβελ, ὡς ἡγούμενον τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν λέγουσι τούτου, ἔχουν νὰ ἐντροπιασθοῦν οἱ ἐχθροί του. καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας του θέλει ἀναβλαστήσει ὁ πάλαι ἀπομαρανθεὶς νόμος. ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσιν, ὅτι τὸ, ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, καὶ τὰ ἀκόλουθα ἄλλα ῥητὰ, εἶναι προφητεία διὰ ἐκείνους, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀξιωθοῦν προφητικοῦ χαρίσματος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλήμ. (1)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. πρέπει δὲ νὰ ἑρμηνεύσωμεν καὶ ὅσα ῥητὰ τοῦ ψαλμοῦ τούτου διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ. „ Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τοὺς Χριστιανοὺς, οἵτινες λέγουν ἕνας εἰς τὸν ἄλλον ταῦτα. καὶ σκήνωμα μὲν ὀνομάζουν, τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἱερουσαλὴμ τόπους, ὅπου διέτριβε καὶ ἐκατοίκει ὁ δεσπότης Χριστός. τόπον δὲ ὀνομάζουν ἐκεῖνον, ὅπου ἐστάθησαν οἱ πόδες τοῦ Χριστοῦ. ἢ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τόπους, ὅπου περιεπάτει ὁ Κύριος. ἢ τὸν σταυρὸν ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐκαρφώθησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. τὸν ὁποῖον σταυρὸν ὑποπόδιον ὠνόμασεν εἰς τὸν ϞΗ' Ψαλμόν. καὶ βλέπομεν πληρουμένην τὴν προφητείαν ταύτην. διατὶ ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ Κόσμου πηγαίνουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἐκείνους καὶ προσκυνοῦσι πάντοτε. ἀνάστηθι Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματός σου. ἀνάστηθι, λέγει, ἀπὸ τοὺς νεκροὺς Κύριε, καὶ ἀνάβηθι εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐν οὐρανῷ βασιλείας σου, σὺ ὁ Θεὸς καὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός σου. τοῦτο γὰρ εἶναι ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος: ἤτοι τὸ σκήνωμα τῆς θεότητος. καθὼς γὰρ ἡ Κιβωτὸς κατεσκευάσθη ἀπὸ ἄσηπτα ξύλα, καὶ ἦταν χρυσωμένη ἀπὸ χρυσίον καθαρόν: τοιουτοτρόπως καὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, ἦτον μὲν συμπεπηγμένον ἀπὸ σῶμα ἀναμάρτη-

του

ϗ ἡμεῖς τὰ παρ' ἑαυτῶν ποιῶμεν· οὐδὲ χρὴ τούτοις προσέχοντας, ἀναπεπτωκέναι ϗ ὑπτίους εἶναι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς, οὐ ποιεῖ, τῶν τὰς ἐπαγγελίας δεξαμένων ἀναξίων εὑρισκομένων· ὥσπερ ϗ τὰ κακὰ, ἃ ἠπείλησεν, εἰς ἔργον οὐκ ἄγει, τῶν παροξυνάντων αὐτὸν, ὕστερον μεταβαλλομένων ϗ τὴν ὀργὴν ἀποκρουομένων· ταῦτα οὖν εἰδότες, μήτε διὰ τὰς ὑποσχέσεις ῥαθυμῶμεν, ἵνα μὴ καταπέσωμεν· μήτε διὰ τὰς ἀπειλὰς ἀπογινώσκωμεν, ἀλλὰ μεταβαλλώμεθα.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πεπλήρωται μέν τοι ϗ ἑτέρως τὸ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην, ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἁγίασμά μου· τῆς μὲν γὰρ αἰσχύνης μάρτυρες Ἰουδαῖοι, τὴν πρὸς Χριστοῦ ἔχθραν ἀσπασάμενοι, ϗ τὴν αἰσχύνην δρεψάμενοι, τοῦ δὲ ἁγιάσματος, αἱ κατὰ πᾶσαν γῆν ϗ θάλασσαν Ἐκκλησίαι, σῶμα μὲν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ χρηματίζουσαι, τῆς δὲ ἁγιωσύνης τὰς πηγὰς παρ' αὐτοῦ κομιζόμεναι· τάχα δὲ, λέγει ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ, ἡ ἐξάνθησις τοῦ ἁγιάσματος, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐπαγγέλλεται· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνθήσει, ἀλλ' ἐξανθήσει: τουτέστιν αὖθις ἀναλάμψει. ϗ διηνεκῶς τὴν τῆς θεότητος ἐνοίκησιν: εἴτουν ἕνωσιν ἕξει, πάντων κρείττων γενόμενος, ϗ ὑπ' οὐδενὸς λοιπὸν σβεσθῆναι δυνάμενος· ἁγίασμα δὲ τὴν θεότητα προσαγορευομένην ἐστὶν εὑρεῖν· Ἑβραίων γὰρ οἱ πρεσβύτατοι τὰ θεῖα συγγραψάμενοι λόγια, δι' εὐλάβειαν ϗ τὸ περὶ Θεὸν σέβας, τὸ ἄφραστον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὃ διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων γράφειν εἰώθεσαν (ἤτοι τὸ Ἰεχωβὰ) οὔτε τοῖς κοινοῖς ἐσήμαινον γράμμασιν, ὥστε μὴ πᾶσιν εὔληπτον τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι, οὔτε διὰ τῆς γλώττης προφέρειν ἁπλῶς ἠνείχοντο, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ἀλλ' ἁγίασμα τοῦτο προσηγόρευον· ϗ προσαγορεύουσι δὲ μέχρι τοῦ νῦν οἱ ἀκριβέστερον τὰ θεῖα πεπαιδευμένοι· διὸ ϗ τῷ πετάλῳ τοῦ ἀρχιερέως τὸ τῆς κιδάρεως προμετωπίδιον, ἁγίασμα Κυρίου ὁ τῶν ὅλων Θεὸς προσέταξεν ὀνομάζεσθαι· „ Καὶ ποιήσεις πέταλον χρυσοῦν καθαρὸν, ϗ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγίδος· ἁγίασμα Κυρίου· ϗ κατὰ πρόσωπον τῆς μίτρας ἔσται, ϗ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρών· (Ἔξ. κη'. 36.) δῆλον τοίνυν ὡς τὴν Θεότητα διὰ τοῦ ἁγιάσματος παρεδήλωσεν.

του καὶ ἀδιάφθορον. ἤτον δὲ καὶ τεθεωμένον ἀπὸ τὴν φύσει καὶ κυρίως οὖσαν θεότητα : ἤγουν ἐκ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως τοῦ ὄντος Θεοῦ. οἱ Ἱερεῖς σου, φησιν, ἐνδύσονται δικαιοσύνην τὴν τοῦ Εὐαγγελίου: ἤτοι θέλουν στολισθοῦν μὲ κάθε ἀρετήν. καὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἱερεῖς ὅσιοι καὶ φιλάρετοι θέλουν ἀγαλλιάσουν ἀγγελικῶς πολιτευόμενοι.

Ἕνεκεν, φησι, Δαβὶδ τοῦ δούλου σου, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου: ἤτοι ἂν ὄχι διὰ ἄλλο τι, ἀλλὰ κἂν διὰ ἐμένα τὸν δοῦλόν σου, μὴ ἀποστρέψῃς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις μέλλει νὰ φανῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀλλὰ ἂς ἐπιφανῇ αὐτη. ἡ ὀμοσθεῖσα δὲ εἰς τὸν Δαβὶδ ἀλήθεια, ἐφανέρωνεν αἰνιγματωδῶς τὸν Χριστόν, ὅστις ἔμελλεν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ νὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Δαβίδ. αὐτὸς γὰρ εἶναι ὁ κυρίως βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὅς τις εἶναι μὲν κυρίως ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὴν μητέρα, τὴν καταγομένην ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ. εἶναι δὲ καὶ βασιλεὺς, καθὸ νομοθετεῖ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ Χριστιανούς, καὶ ρυθμίζει καὶ διαφυλάττει αὐτούς, καὶ ἀπέθανε διαυτούς. τὰ ὁποῖα ταῦτα εἶναι τὰ ἰδιώματα, ὁποῦ συνιστῶσι καὶ χαρακτηρίζουσι τὸν ἀληθῆ βασιλέα. ἐὰν φυλάξουν οἱ υἱοί σου τὴν διαθήκην μου τὴν Εὐαγγελικήν, καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, τὰ ὁποῖα θέλω τοὺς διδάξει. (ὁ λόγος δὲ οὗτος λέγεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν ἐκ Δαβὶδ Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, Υἱὸν δὲ αὐτοῦ μονογενῆ. περὶ τῶν μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων, τοὺς ὁποίους τεκνία ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις, ὡς ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως γενομένους υἱούς του.) ἐὰν, λέγει, τοῦτο ποιήσωσιν οἱ Ἀπόστολοι, ὄχι μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ Χριστιανοὶ, θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον τὸν Ποιμαντικὸν καὶ Ἀποστολικὸν διὰ τῆς ἀρχιερωσύνης. „ Καταστήσεις γάρ, φησιν, αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. (Ψαλ. με. 16) ἢ θέλουν καθίσουν οἱ μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων Χριστιανοὶ, εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς οὐρανίου βασιλείας σου, τὸ ὁποῖον τοῦτο πληροῦται ἕως τῆς σήμερον εἰς ἐκείνους ὁποῦ φυλάττουν τὴν διαθήκην καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου.

Κατάπαυσις δὲ αἰώνιος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας αἱ πύλαι τοῦ ᾅδου οὐ κατισχύσουσι. θήρα δὲ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ σαγήνη τοῦ κηρύγματος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας θηρεύει καὶ πιάνει ὡς ἰχθύας, τοὺς κολυμβῶντας εἰς τὴν ἅλμην τῆς πλάνης. θήρα δὲ εἶναι καὶ ἡ θήρευσις : ἤτοι τὸ κυνήγιον, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἀπόστολοι ἐζώγρησαν τὰ πλήθη. πτωχοὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, τοὺς ὁποίους θέλει χορτάσει ὁ Πατὴρ ἀπὸ ἄρτον οὐράνιον: ἤτοι ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. τοὺς δὲ Ἱερεῖς της θέλει ἐνδύσει σωτηρίαν, ἀφ' οὗ αὐτοὶ πρῶτον ἐνδυθοῦν τὴν δικαιοσύνην, ὡς εἴπομεν. καὶ οἱ ὅσιοι τῆς Ἐκκλησίας θέλουν ἀγαλλιάσουν μὲ ἀγαλλίασιν αἰώνιον, ἀφ' οὗ ἀποθάνουν καὶ εὔγουν ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον. ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ ἀνέτειλεν ὁ Θεὸς ὕψος καὶ τιμὴν εἰς τὸν Δαβίδ. διότι ὁ Δαβὶδ εὐφημεῖται καὶ δοξάζεται. ἐπειδὴ εἶναι πρόγονος καὶ προπάτωρ τοῦ Χριστοῦ. ἢ καὶ εἰς τὴν Σιὼν ἀνέτειλε τὸ κέρας τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ ὑψηλὸν καὶ δυνατὸν, τὸ ὁποῖον κερατίζει καὶ καταβάλλει ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἀντιστέκονται εἰς αὐτό. τοῦτο δὲ τὸ κέρας εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. λύχνος δὲ ὁποῦ ἑτοιμάσθη εἰς τὸν Χριστὸν, εἶναι ἡ κατασκευασθεῖσα εἰς αὐτὸν Παναγία σάρξ, ἡ φωτεινὴ οὖσα διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀναμαρτησίας. ἢ λύχνος εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, ὁποῦ φωτίζει τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν. „ Λύχνος γάρ φησι, τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου. (Ψαλ. ριη.) ἢ λύχνος εἶναι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης. Ἐκεῖνος γάρ, φησιν, ἦν λύχνος ὁ καιόμενος. (Ἰω. ε. 35) ἐχθροὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Δαίμονες, καὶ ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, οἱ ὁποῖοι ὁμοῦ θέλουν ἐντραποῦν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου ἀναστάσεως. εἰς τὸν Χριστὸν δὲ θέλει ἐξανθήσει ἡ ἁγία Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἁγιάζει ἐκείνους, ὁποῦ προσέρχονται ὀρθῶς εἰς αὐτήν, καὶ αὐτὴ θέλει ἔχει τὸν Χριστὸν ἄνθος τῆς καὶ εὐπρέπειαν.

ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΒ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Ἰδοὺ δὴ τί καλόν. ἢ τί τερπνόν; „ ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐ- „ πὶ τὸ αὐτό;

Μὲ τὸ νὰ προεγνώρισεν ὁ Δαβὶδ τὴν τελείαν ἀποκατάστασιν τῶν ὁμογενῶν Ἰουδαίων, πῶς δηλαδὴ αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη ὁποῦ τοὺς ἐπολέμουν, ἔκτισαν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐπολιτεύοντο ὑποτασσόμενοι ὑποκάτω εἰς ἕνα Ἡγεμόνα καὶ ἀρχηγὸν, διὰ τοῦτο συμβουλεύει αὐτοὺς μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, νὰ μὴ χωρισθοῦν (καθὼς τὸ πρῶτον ἐχωρίσθησαν αἱ δέκα φυλαὶ καὶ ἔκαμαν ἐδικόν τους βασιλέα τὸν δοῦλον τοῦ Σολομῶντος Ἱεροβοὰμ, καὶ ἐμετοίκησαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Σαμάρειαν; αἱ δὲ δύω φυλαὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὶν, εἶχον ἐδικόν τους βασιλέα εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὡς γέγραπται ἐν κεφ. ιβ. τῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν, ὁ ὁποῖος οὗτος χωρισμὸς ἔγινεν αἴτιος εἰς τοὺς Ἰουδαίους πολλῆς παρανομίας καὶ πολέμων καὶ συμφορῶν.) διὰ τοῦτο, λέγω, συμβουλεύει ὁ Δαβὶδ τοὺς ὁμογενεῖς ἀδελφούς του νὰ μὴ χωρισθοῦν, ἀλλὰ νὰ κατοικοῦν ὅλοι ὁμοῦ ὑποκάτω εἰς τὴν ἡγεμονίαν καὶ διοίκησιν ἑνὸς Ἡγεμόνος. τί ἄλλο, λέγει, εἶναι τόσον πολλὰ καλὸν, καὶ τόσον πολλὰ χαροποιὸν, πάρεξ τὸ νὰ κατοικοῦν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμογενεῖς, ἢ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἢ ἂν δὲν συγκατοικοῦν ὁμοῦ κατὰ τὸν τόπον, κἂν νὰ συγκατοικοῦν ὁμοῦ κατὰ τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ ὁμοψυχίαν; (1) λέγει δὲ, ὅτι ἡ συγκατοίκησις τῶν ἀδελφῶν εἶναι ἐνταυτῷ καὶ πρᾶγμα καλὸν, καὶ πρᾶγμα χαροποιόν. διατὶ πολλὰ πράγματα, εἶναι μὲν καλὰ δὲν εἶναι δὲ καὶ χαροποιά. καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἶναι μὲν πολλὰ πράγματα χαροποιὰ, δὲν εἶναι ὅμως ἐνταυτῷ καὶ καλά: ἤτοι συμφέροντα καὶ ὠφέλιμα εἰς τὴν ψυχήν. ἡ δὲ συγκατοίκησις, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα, καὶ ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὰ δύω ταῦτα καλὰ ἔχει, τὰ ὁποῖα νὰ ἑνωθοῦν ὁμοῦ, δὲν εἶναι πολλὰ εὔκολον, ἀλλὰ καὶ δύσκολον. (2) παρομοιάζει δὲ καὶ μὲ τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα τὴν συγκατοίκησιν ταύτην.

2 : „ Ὡς :

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ῥοβοὰμ υἱοῦ Σολομῶντος διῃρέθησαν αἱ φυλαὶ, καὶ αἱ μὲν δέκα φυλαὶ τῷ Ἱεροβοὰμ ἠκολούθησαν, αἱ δὲ δύω τὴν Δαβιτικὴν ἠσπάσαντο βασιλείαν, μετὰ μέντοι τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, πάλιν συνῆλθον καὶ τὴν συμφωνίαν ἠγάπησαν. καὶ μίαν ἔσχεν ἡγεμονίαν, καὶ ὑφ' ἕνα ἀρχηγὸν ἐπολιτεύοντο, καὶ κοινῇ τὴν κατὰ νόμον ἐτέλουν λατρείαν.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐπὶ τῆς συγκατοικήσεως τῶν ἀδελφῶν, ἀμφότερα ταῦτα συνδεδράμηκε. καὶ

2 : „ Ὡς Μῦρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ κατα-
„ βαῖνον ἐπὶ πώγωνα τὸν πώγωνα
„ τὸν Ἀαρὼν τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν
ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

Τόσον καλὸν, λέγει, καὶ τόσον χαροποιὸν πρᾶγμα εἶναι, τὸ νὰ συγκατοικοῦν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοὶ καὶ νὰ ἔχουν ἀναμεταξύ των ὁμόνοιαν, ὥσπερ ἐκεῖνο τὸ Μῦρον τοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον ἔχριε τοὺς Ἱερεῖς, καὶ ἐχύνετο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἱερέως. καθὼς γὰρ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο. ἦτον μὲν καλὸν ὡς ἅγιον, ἦτον δὲ καὶ χαροποιον, ὡς εὐῶδες· τοιαυτοτρόπως εἶναι καλὴ καὶ ἁγία καὶ τερπνὴ καὶ εὐώδης ἡ συγκατοίκησις καὶ ἐπ' ἀγαθῷ ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν. καλὴ μὲν γὰρ αὕτη εἶναι. διατὶ ἔτζι ἡ φύσις καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τὸ ἀπαιτεῖ. χαροποιὸ δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ εἶναι, διατὶ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ψυχήν. ἐπειδὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἱερέως χυνόμενον, ἐκατέβαινεν εἰς τὸ πηγοῦνι του, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ „ Τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα δηλ: τὸν τοῦ Ἀαρών. αὐτὸς γὰρ πρῶτος ἐχρίσθη μὲ τὸ νομικὸν χρίσμα. ἢ Ἀαρὼν λέγει κάθε Ἱερέα τοῦ παλαιοῦ νόμου, καθότι ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν ἐκατάγετο: ἐπειδὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ πηγοῦνι τοῦ Ἀαρὼν ἐκατέβαινεν εἰς τὴν ὤαν: ἤγουν τὴν οὔγιαν καὶ ἄκραν τοῦ Ἱερατικοῦ φορέματος, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει. „ τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. τὴν ὤαν δὲ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ, στόμα ἐνδύματος ἐξέδωκαν. ἐπειδὴ ἕως ἐκεῖ τὸ Μῦρον ἐκατέβαινεν. (1)

3 : „ Ὡς

ἢ ἡδονὴ, ἢ τὸ κάλλιστον· τοῦτο γὰρ μάλιστα ἡ ἀγάπη κέκτηται· μετὰ τῆς ὠφελείας, ἢ τὸ ῥᾶστον ἔχει ἢ ἡδὺ ταύτην γοῦν ἢ ἐνταῦθα ἀνυμνεῖ: οὐ γὰρ ἁπλῶς τὴν οἴκησιν εἶπεν, οὐδὲ τὸ ἐν ἑνὶ συνέχεσθαι οἰκίσκῳ, ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικεῖν· τουτέστι μετὰ συμφωνίας ἢ ἀγάπης· τοῦτο γὰρ ποιεῖ ψυχὴν εἶναι μίαν. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Διδαχθῶν μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων ὡς οὐδὲν τῆς ἀδελφικῆς θυμηρέστερον συμφωνίας· ἀδελφοὺς καλεῖ τὰς φυλάς· ἐπειδὴ ἢ οἱ τούτων ἐπώνυμοι φύλαρχοι ἑνὸς ὑπῆρχον παῖδες πατρὸς τοῦ Ἰακώβ· προείρηκε δὲ κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ τὸν στίχον τοῦτον ὁ Δαβίδ, ἢ περὶ τῶν κοινωνικῶν: ἤτοι τῶν κοινοβιατῶν μοναχῶν, τῷ μὲν καλῷ, τὸ τοῦ βίου δόκιμον παριστάς· τῷ δὲ τερπνῷ, τὴν ἐκ τῆς ὁμονοίας ἢ τῆς ἑνώσεως εὐφροσύνην ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν, ὅταν ὁμόπιστοι ὦσιν· ἰδοὺ τὸ καλόν· ὅταν δὲ ἢ τοῖς ἔργοις συμφωνῶσιν· ἰδοὺ τὸ τερπνόν· ἀδελφοὺς δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικοῦντας νόησον τὰς τρεῖς τῆς ψυχῆς δυνάμεις (ἤτοι νοῦν λόγον ἢ πνεῦμα) ἢ τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα. ὅταν οὖν ταῦτα συμφωνῶσι, περὶ τὴν τῶν θείων γνῶσιν· ἰδοὺ τὸ καλὸν, ὅταν δὲ ἢ περὶ τὰς ἀγαθὰς πράξεις· ἰδοὺ τὸ τερπνόν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ ἀρχιερατικὸν ἔλαιον (ἤτοι Μῦρον) ἐκ διαφόρων ἡδυσμάτων συνέκειτο, σμύρνης, κινναμώμου, καλάμου, ἢ ἴρεως· ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τοσαύτην εὐοσμίαν ἠφίη. ἡ δὲ πάντων μῖξις ἢ κρᾶσις, πλείστην ὅσην εὐωδίαν εἰργάζετο: τούτῳ τὴν ἀδελφικὴν εἰκότως συμφωνίαν ἀπείκασεν· ἡ γὰρ τῶν πλειόνων κατορθωμάτων συνεισφορὰ, τῆς τελείας ἀρετῆς τὴν εὐοσμίαν ἐργάζεται· οὕτως οὖν, φησὶ, τὸ τῆς ὁμονοίας χρῆμα καλόν ἐστιν. ὡς τὸ νομικὸν ἐκεῖνο Μῦρον τὸ χρίον τοὺς ἱερεῖς, τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἱερέως χεόμενον. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἔχω ἢ ἄλλο Μῦρον, ᾧ χρίονται μόνον Ἱερεῖς τε ἢ Βασιλεῖς· στύντι ποικίλῳ τε ἢ πολυτελεῖ ἢ δι' ἡμᾶς κενωθέντι· ἀλλὰ μεγάλου μυρεψοῦ τέχνῃ συγκείμενον· εἴθε μοι γένοιτο τούτου τοῦ Μύρου τὴν εὐωδίαν προσβαλεῖν τῷ Θεῷ. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὤαν ἐκάλεσεν, ὃ καλοῦμεν περιτραχήλιον: ἤτοι περιστόμιον· ὥσπερ τοίνυν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ γενείου μέχρι τῶν ἄκρων τῆς ἐσθῆτος τὸ ἱερὸν διατρέχον Μῦρον, τῆς εὐοσμίας τὸν Ἱερέα ἐπλήρου· οὕτως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῶν ὑπηκόων ἡ ἀπὸ τῆς συμφωνίας ὠφέλεια χωρεῖ· κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένην· „ Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ οὗ γέγραπται· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με· πρώτως μὲν τὴν τοῦ παντὸς σώματος κεφαλὴν, ἥτις ἦν αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἐπλήρου· μεθ' ὃν κατέβαινεν ἐπὶ τὸν χορὸν τὸν Ἀποστολικὸν, κόσμον ὄντα τοῦ προσώπου Χριστοῦ· ἀλλ' οὐδὲ μέχρις ἐκείνων ἔστη, ἀλλὰ ἢ τοῖς ἐνδύμασι, τοῖς ἔξωθεν πλήθεσι τοῖς περιβάλλουσι τὸ Ἅγιον σῶμα, τῆς εὐωδίας μετέδωκε· διό φησι Παῦλος· „ Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν· ἐντεῦθεν ἢ τὸ χρίσμα ἐπὶ τῶν ἀναγεννωμένων Χριστῷ, (ἤτοι τῶν βαπτιζομένων) παραλαμβάνεται· θεσπίσαντος ἢ περὶ τούτου Ἡσαΐου· πίονται οἶνον, χρίσονται Μύρῳ· παράδος ταῦτα πάντα τοῖς Ἔθνεσιν· ἡ γὰρ βουλὴ αὕτη ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη (Ἡσ. κε. 7.) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „ Μῦρόν ἐστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· κεφαλὴ δὲ, ὁ νοῦς· ἢ πώγων τοῦ Ἀαρὼν, ὁ καταστρέφων τὰ πάθη λόγος ἢ ἱερουργῶν τῷ Θεῷ τὰς ἀρετάς· καταβαίνει δὲ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἐπὶ τὴν ὤαν

τοῦ

3. „Ὡς δρόσος Ἀερμὼν ἡ καταβαίνου-
„σα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών.

Ἀερμὼν εἶναι βουνὸν, ὁποῦ πλησιάζει ὄντας εἰς τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου, κατὰ τὸν Δίδυμον· τοῦτο δὲ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμὼν συμμαζώνει εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν χειμῶνα χιόνι πολὺ καὶ φυλάττει αὐτό. ἀπὸ τὸ χιόνι δὲ ἐκεῖνο ἀναδίδονται ἀτμοὶ, οἱ ὁποῖοι παχύνοντες τὸν ἀέρα τὸν εὑρισκόμενον ἐπάνω εἰς τὴν Σιὼν, προξενοῦσι δρόσον μεγάλην εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους καὶ καύματος. καθὼς λοιπὸν ἡ δρόσος αὕτη, καλὴ μὲν εἶναι, ὡς ἀναγκαία εἰς τὴν γῆν. τερπνὴ δὲ καὶ χαροποιά. διατὶ καταβαίνει γλυκερῶς καὶ ὁμαλῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. τοιουτοτρόπως εἶναι καλὴ καὶ χαροποιὰ καὶ ἡ συγκατοίκησις καὶ ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν. ἐπειδὴ δὲ ἡ δρόσος αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν της ἀπὸ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμὼν, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ Δαβὶδ δρόσον τοῦ Ἀερμών. (1)

„Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐ-
„λογίαν.

Ἐκεῖ ποῦ; ἐν τῇ συγκατοικήσει τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἐν τῇ ὁμονοίᾳ καὶ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀγάπῃ, κατὰ τὸν χρυσορρήμονα. ἥτις εἶναι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀρετῶν. ἐκεῖ, λέγει, ἔστειλεν ὁ Θεὸς τὴν εὐλογίαν. εὐλογία δὲ, ἡ μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διδομένη, εἶναι ἡ χάρις. ἡ δὲ παρὰ ἀνθρώπων εἰς τὸν Θεὸν διδομένη, εἶναι ἡ δοξολογία καὶ εὐφημία. ἡ δὲ παρὰ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους διδομένη, εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς ἀνθρώπους γινομένη πρὸς τὸν Θεὸν εὐχὴ καὶ ἱκεσία. (2)

„Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται τὸ, ἐκεῖ ἐνετείλατο: ἤγουν ἐκεῖ ἐν τῇ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀγάπῃ ἔστειλεν ὁ Θεὸς ζωὴν μακροχρόνιον ἕως τοῦ ὡρισμένου αἰῶνος καὶ χρόνου: ἤτοι εἰς ὅλον τὸν διωρι-

τοῦ ἐνδύματος: τουτέστι διαδίδοται διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ ἐπὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν. ἡ γὰρ ὤα, τοῦ ἐνδύματός ἐστι τὸ πέρας.

(1) Προσθέττει δὲ ὁ Δίδυμος καὶ ταῦτα. „Ἐπεὶ ἐν τῷ Ἀερμὼν χιὼν συνάγεται πολλὴ, ἣν δρόσον ὠνόμασεν· ἡ δὲ χιὼν ἐκ πολλῶν συναγομένη σταγόνων, ὑφ᾽ ἓν σωματοποιεῖται καὶ συμπήγνυται, εἰκότως τὴν συμφωνίαν τῆς Ἐκκλησίας ταύτῃ παραβάλλει, λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος. „Καταβαίνει ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἐξ οὐρανοῦ καταπιαίνουσα δρόσος· δῆλον δὲ ὅτι ἡ νοητὴ διὰ τοῦ Πνεύματος. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ὅτι τοσαύτη ἐστὶν ἡ ἐκ τοῦ Ἀερμὼν δρόσος, ὡς καὶ σταγόνας τοὺς κεράμους ἐκπέμπειν. τὸ δὲ Ἀερμὼν ὄρος ἐστὶ καὶ αὐτὸ τῆς Παλαιστίνης τῇ γῇ διαφέρον τοῦ Ἰσραὴλ (καὶ ὅρα περὶ τούτου τὸ, διὰ τοῦτο μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιεὶμ) (Ψαλ. μα΄. 6.) καὶ τὸ, Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται (Ψαλ. πη΄. 12.) λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης. „Ὄρη Σιὼν, οἱ τὰ ὑψηλὰ σκοπεύοντες ἅγιοι, ἐφ᾽ οὓς καταβαίνει ἡ δρόσος. Ἀερμὼν δὲ ἑρμηνεύεται, ἀποστροφὴ θηρίων. φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἰορδάνην ποτὲ ἐκεῖθεν γεννᾶσθαι. σημαίνει δὲ τοῦτο τὴν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος χάριν. αὕτη γὰρ ἀεὶ καταβαίνει ἐπὶ τοὺς ἁγίους, καὶ δι᾽ αὐτῆς γίνεται ἡ ἀποστροφὴ τῶν νοητῶν θηρίων.

(2) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων λέγει. „Καὶ γὰρ εὐλογία τοῦτο τὸ ὁμονοεῖν, ὥσπερ οὖν τὸ ἐναντίον ἀρά. διὸ καί τις ἐπαινεῖ τοῦτο λέγων. „Ὡραία ἔναντι Κυρίου καὶ ἀνθρώπων ὁμόνοια ἀδελφῶν, καὶ φιλία τῶν πλησίον, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἀλλήλοις συμπεριφερόμενοι. (Σειρ. κε΄. 1.) τοῦτο καὶ ἕτερος αἰνιγματωδῶς ἐπαινεῖ. „Ἐὰν κοιμηθῶσιν οἱ δύο, καί γε θέρμη αὐτοῖς (Ἐκκλ. δ΄. 11.) εἶτα καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἀγάπης. „Τὸ σπαρτίον τὸ ἔντριτον οὐ ταχέως ἀποῤῥαγήσεται (αὐτόθ. 12.) καὶ ἀδελφὸς ὑπ᾽ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά. (Παρ. ιη΄. 19.) καὶ ὁ Χριστὸς, οὗ ἂν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. (Ματθ. ιη΄. 20.) ἔνθα γὰρ ἀγάπη, πολλὴ ἡ ἀσφάλεια. πολλὴ ἡ παρὰ Θεοῦ ῥοπή. αὕτη μήτηρ τῶν ἀγαθῶν. αὕτη ῥίζα καὶ πηγή. αὕτη πολέμων ἀναίρεσις. διό φησι. Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

ρισμένον εἰς τὸν καθ᾽ ἕνα καιρὸν τῆς ζωῆς. καθὼς γὰρ ἡ μάχη καὶ ταραχὴ προξενεῖ θανάτους: ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ εἰρήνη καὶ ἀγάπη προξενεῖ ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἐπειδὴ οἱ ἔχοντες εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἀναμεταξύτων, οὔτε ἀπ᾽ ναὶς τὸν ἄλλον φονεύει, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς των βλάπτονται καὶ φθείρονται. μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀναμεταξύτων περιφυλαγμένοι καὶ ςερεωμένοι, διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ ἑνώσεως, καὶ ἀγάπης. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΓ΄.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

α: „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάν-
„ τες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

Εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐτελείωσεν ὁ Δαβὶδ τὰς δεκαπέντε ᾠδὰς τῶν ἀναβαθμῶν, κλείσας τὸν λόγον εἰς εὐχαριςίαν τοῦ Θεοῦ. διότι μὲ τὸν ἀναβαθμὸν τοῦτον προςάζει νὰ εὐχαριςοῦν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Θεὸν, ὁ ὁποῖος, ὄχι μόνον τοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ περάσουν ἀβλαβεῖς διὰ μέσου τόσων Ἐθνῶν, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν πλησιοχώρων Ἐθνικῶν, καὶ τοὺς ἔδωκε δύναμιν νὰ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ νὰ κατοικοῦν ἐλευθέρως μὲ κάθε ἄδειαν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ χωρὶς φόβον νὰ πολιτεύωνται. εὐχαριςεῖτε λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ δοῦλοι καὶ Θεράποντες τοῦ Θεοῦ. δοῦλος δὲ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ πείθεται καὶ ὑπακούει εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεραπεύει αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων. (2)

„ Οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητός λέγει. „ Ἐκεῖ ἐνετείλατο εὐλογίαν, οὐκ ἐν Ἀερμὼν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ Σιὼν φησιν, ἐν ᾗ καὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς Ἀποςόλους ἡ ζωοποιὸς κατεπέμφθη δρόσος. δι᾽ ἧς ἅπαντες οἱ πιςεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται. ἐκείνων γὰρ ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. ἀῤῥαβὼν δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων καὶ τῆς ἀϊδίου ζωῆς ἐςιν ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδομένη χάρις.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. „ Ἐπεὶ μὴ ἐκ μόνον τῶν κεχρισμένων ἔμελλεν ἡ σύνοδος συγκροτεῖσθαι τῆς τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μηδέπω τοιούτων, εἰκότως τοὺς ὑποβεβηκότας μετὰ τοὺς κρείττονας καλεῖ. ὡς ἂν εἴποι τις τοὺς ἔτι κατηχουμένους ἐν προθύροις τῆς πρώτης καὶ ςοιχειώδους εἰσαγωγῆς ἑςῶτας. οὓς καὶ δούλους ὀνομάζει, ἅτε μηδέπω Πνεῦμα υἱοθεσίας εἰληφότας. καὶ ἑςάναι, φησιν, αὐτοὺς ἐν αὐλαῖς. ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τοῖς ἔνδον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων, ἔνθα οἱ κεχρισμένοι εἰσῄεσαν. διὸ καὶ ἐν νυξὶν αὐτοὺς εἶναι λέγει, ἅτε μηδέπω τοῦ φωτίσματος τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἠξιωμένους. τὸ δὲ, ἰδοὺ δὴ, ἀντὶ τοῦ μὴ μέλλετε, μηδὲ ἀναβάλλεσθε πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐφημίαν. ὁ γὰρ καρπὸς τῆς ἐννόμου ζωῆς οὗτος, τὸ οὕτω περὶ Θεοῦ λέγειν.

τὸ

„ Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
„ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐμβαίνετε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, ἀφ' οὗ ἐτελειώθη καὶ ἔλαβε τὴν εὐπρέπειάν του, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τελουμένην λατρείαν. (1)

2: „ Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας
„ ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν
„ Κύριον.

Μὴ ἐξοδεύετε, λέγει, ἀδελφοί, ὅλην τὴν νύκτα εἰς ὕπνον, ἀλλὰ ἐξυπνῶντες τὴν νύκτα σηκώνετε τὰς χεῖράς σας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ, διὰ τὴν ἐκεῖσε χάριν, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον περισσότερον εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. διατὶ τότε ὁ νοῦς εἶναι πλέον ἐλαφρότερος, καὶ ἡσυχίαν ἔχει περισσοτέραν καὶ ἄδειαν. εἰ ἴσως δὲ ὁ Δαβὶδ προστάζει τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους νὰ σηκώνωνται ἀπὸ τὴν κλίνην τὴν νύκτα, καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς ναὸν Κυρίου διὰ νὰ προσεύχωνται, ποίαν συγχώρησιν θέλει λάβει ἐκεῖνος ὁ Χριστιανός, ὁποῦ δὲν κάμνει τὴν προσευχήν του οὔτε κἂν μέσα εἰς τὸ ὀσπήτιόν του, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον; ἀλλὰ κοιμᾶται ὅλην τὴν νύκτα; βέβαια οὐδεμίαν. (2)

3: „ Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιὼν, ὁ ποι-
„ ήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὔχεται ὁ Δαβὶδ διὰ ...

τὰ μεγάλα περὶ αὐτοῦ λέγειν ἐξ ὧν ἴσμεν· ἐπεὶ τί ἄν τις εἴποι σεμνὸν, αὐτῷ παρισούμενον; πλὴν ἀλλὰ δεῖ γε λέγειν, καὶ μὴ παντάπασιν ἀφώνους εἶναι μηδ' ἀναισθήτους τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ πάντων δὲ τὸ ὑμνεῖν, ἀλλὰ τῶν τὴν θείαν δεσποτείαν ἀσπαζομένων, καὶ τοῦ δεσπότου τὴν θεραπείαν περὶ πολλοῦ ποιουμένων· τῶν γὰρ τῆς ἁμαρτίας δεξαμένων τὰ τραύματα, ἴδιον τὸ δακρυρροεῖν καὶ ὀλοφύρεσθαι, καὶ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν αἰτεῖν· δούλους δὲ Κυρίου βούλεται εἶναι οὐ κατὰ τὰ δόγματα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἀκρίβειαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τὸν ἀκάθαρτον καὶ βέβηλον οὐδὲ ἐπιβῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων θέμις· ὥστε, εἴ τις ἐστὶν ἄξιος ἐπιβαίνειν, καὶ εὐλογεῖ, ἄξιός ἐστιν· ὁ γὰρ οἶκος τοῦ Θεοῦ τῷ οὐρανῷ ἔοικε· καὶ καθάπερ ἐκεῖ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων οὐδεμίαν ἐπιβῆναι θέμις· οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πανταχοῦ μὲν γὰρ αἴρειν ὁσίους χεῖρας, ὁ θεῖος ἐνομοθέτησε Παῦλος· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς ἀφιερωμένοις προσήκει χωρίοις τὴν ὀφειλομένην Θεῷ προσφέρειν προσκύνησιν· διδάξας δὲ τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, διδάσκει καὶ τὸν καιρόν· ἁρμόδιος γὰρ εἰς ὑμνῳδίαν ἡ νὺξ, πολλὴν παρέχουσα τὴν ἡσυχίαν, καὶ τῶν πολλῶν θορύβων ἀπηλλαγμένη· „ Τοιαύτης γὰρ δεῖται, κατὰ τὸν Νικήταν, καταστάσεως ἡ ψυχὴ, πρὸς τὸ μόνου τοῦ Θεοῦ μνημονεύειν· ὅθεν καὶ προσευχόμενοι γόνυ κάμπτομεν, καὶ τὰς ὁράσεις καλύπτομεν· ὥσπερ νύκτα ἐπάγοντες τῇ ὁράσει, μήτι παρεμφαινόμενον τὴν διάνοιαν περισπάσῃ, λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τήρει δὲ, οὐκ εἴρηται, ἐκτείνατε· ἀλλ' ἐπάρατε· ἐπαίρει μὲν γὰρ, ὁ τὰ ἄνω ζητῶν· ἐκτείνει δὲ, ὁ τῆς εἰς τὰ σωματικὰ βοηθείας ἐπιδεόμενος· σύνηθες μὲν οὖν ἁγίοις τοῦτο τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς· τάχα δέ τι καὶ βαθύτερο ὁ λόγος παραδηλοῖ, ὅτι ὁ τὰ μεγάλα καὶ οὐράνια καὶ ὑψηλὰ ἐργαζόμενος, οἱονεὶ διηρμένην ἔχων τὴν πρακτικὴν δύναμιν, ἐπαίρειν τὰς χεῖρας λέγεται· ὁ δὲ ταπεινὰ καὶ γήϊνα καὶ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενα ἐνεργῶν, κατωρρεπούσας καὶ καταβεβλημένας τὰς χεῖρας ἔχει· τοῦτο καὶ ἡ κατὰ Μωσέα παραινίσσεται ἱστορία· ὅτε μὲν γὰρ ἐπῆρε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἰσραήλ· ὅτε δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἀμαλήκ: τουτέστι καταπιπτούσης ἡμῶν τῆς δραστικῆς δυνάμεως, ἰσχύει τὰ ἀντιπαλαίοντα ἡμῖν· ὑψουμένης δὲ καὶ διαιρομένης, δυνατώτερον γίνεται τὸ διορατικὸν ἐν ἡμῖν. ὅπερ Ἰσραὴλ λέγεται. Ἄλλως δὲ λέγει· „ Ἐπάρατε τὰς χεῖρας: τουτέστι τὰς πράξεις ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῷ Θεῷ δεικνύετε πεπαρρησιασμένως· σωφροσύνην δὲ διδάσκει τὸ λόγιον· οὐδεὶς γὰρ ἐν νυξὶν ἀκολασταίνων δύναται τὰς χεῖρας αἴρειν πρὸς Θεόν.

βίου τὸν Βαὰμ, ὅτι νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιὼν, ἐκεῖ γὰρ ἐνομίζετο ὅτι κατοικεῖ, ὅστις ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρκζ. Ψαλμόν. ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΔ'. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΘ'.

Ἀλληλούϊα.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀλληλούϊα, εἴπομεν προλαβόντως, ὅτι ὅσοι ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἶναι εὐχαριστήριοι εἰς τὸν Θεόν. (2)

1 „Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε „δοῦλοι Κύριον.

Ὅλοι ἐσεῖς, λέγει, οἱ δοῦλοι Κυρίου καὶ καθὸ κτίσματά του, καὶ καθὸ πιστοὶ καὶ οἰκεῖοί του, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. διατὶ αὐτὸ ἁγιάζει καὶ εὐλογεῖ ἐκείνους, ὁποῦ τὸ εὐλογοῦν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρ6. Ψαλμόν. (1)

2 „Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ„λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸν πρότερον ψαλμὸν εἶπε τοῦτο τὸ ἴδιον. ἀλλὰ καὶ τώρα ἐδῶ παρακινεῖ ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ πάντοτε ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. λέγων, δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ ὅσοι δὲν στέκονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν συγχωροῦνται νὰ ὑμνολογοῦν τὸν Θεόν. διατί; διατὶ βλέποντες τὸν ναὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἅγια, ἅτινα εἶναι κατοικία Θεοῦ, δὲν ἀπ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „Ἵνα μή τις ὑπολάβῃ τῇ Σιὼν περιγεγράφθαι τὸν τῶν ὅλων Θεόν, εἰκότως αὐτὸν ἔδειξε τῶν ὅλων Δημιουργόν· διὰ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς πᾶσαν τῆς κτίσεως περιέλαβε φύσιν· ἐν οὐρανῷ γὰρ Ἄγγελοι· ἐπὶ γῆς δὲ ἄνθρωποι, καὶ τὰ διὰ τούτους γενόμενα.

(2) Τὸ δὲ ἀλληλούϊα θέλει νὰ εἰπῇ, αἰνεῖτε τὸν Κύριον, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· τὸ μὲν γὰρ ἀλληλού, ἑρμηνεύεται αἰνεῖτε· τὸ δὲ ἴα· ἑρμηνεύεται Κύριον· ὥστε ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕμνον καὶ αἶνον Θεοῦ περιέχει· περιέχει δὲ καὶ κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν, ἧς δέονται οἱ ἐξ Ἐθνῶν προσιόντες τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ· πρὸς οὓς καὶ ἀποτείνεται τὸ παρὸν πρόσταγμα, δούλους ὄντας ἔτι, καὶ μηδέπω τὸ Πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας ἀνειληφότας; μηδὲ εἰς τὰ ἐνδότατα τοῦ οἴκου εἰσεληλυθότας· ἀλλ' ἔτι ἐκτὸς ἑστῶτας τῶν ἐσωτάτω, ἔνθα ποτὲ εἰσελεύσονται, υἱοὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποφανθέντες.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ἐπειδὴ ἀόρατος ἡ θεία φύσις, ὑμνεῖν δὲ ταύτην παρακελεύεται, εἰκότως εἴρηκεν· „Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· ἀρκέσθητε, φησί, τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ, καὶ μὴ ζητήσητε ἰδεῖν, ὃ μὴ θέμις ἰδεῖν.

„ Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
„ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐμβαίνετε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, ἀφ' οὗ ἐτελειώθη καὶ ἔλαβε τὴν εὐπρέπειάν του, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τελουμένην λατρείαν. (1)

2: „ Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας
„ ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν
„ Κύριον.

Μὴ ἐξοδεύετε, λέγει, ἀδελφοὶ, ὅλην τὴν νύκτα εἰς ὕπνον, ἀλλὰ ἐξυπνῶντες τὴν νύκτα σηκόνετε τὰς χεῖράς σας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἐλέγεται ὅτι κατοικεῖ, διὰ τὴν ἐκεῖσε χάριν καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον περισσότερον εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. διατὶ τότε ὁ νοῦς εἶναι πλέον ἐλαφρότερος, καὶ ἡσυχίαν ἔχει περισσοτέραν καὶ ἄδειαν. ἀνίσως δὲ ὁ Δαβὶδ προστάζει τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους νὰ σηκώνωνται ἀπὸ τὴν κλίνην τὴν νύκτα, καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς ναὸν Κυρίου διὰ νὰ προσεύχωνται, ποίαν συγχώρησιν θέλει λάβει ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς, ὁποῦ δὲν κάμνει τὴν προσευχήν του οὔτε χαμαὶ μέσα εἰς τὸ ὀσπήτιόν του, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον; ἀλλὰ κοιμᾶται ὅλην τὴν νύκτα; βέβαια οὐδεμίαν. (2)

3: „ Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιὼν, ὁ ποι-
„ ήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὔχεται ὁ Δαβὶδ διὰ ... δὲ

τὰ μεγάλα περὶ αὐτοῦ λέγειν ἐξ ὧν ἴσμεν· ἐπεὶ τί ἄν τις εἴποι σεμνὸν, αὐτῷ παρισούμενον; πλὴν ἀλλὰ δεῖ τε λέγειν, ϗ μὴ παντάπασιν ἀφώνους εἶναι μηδ' ἀναισθήτους τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ πάντων δὲ τὸ ὑμνεῖν, ἀλλὰ τῶν τὴν θείαν δεσποτείαν ἀσπαζομένων, ϗ τοῦ δεσπότου τὴν θεραπείαν περὶ πολλοῦ ποιουμένων· τῶν γὰρ τῆς ἁμαρτίας δεξαμένων τὰ τραύματα, ἴδιον τὸ δακρυρροεῖν ϗ ὀλοφύρεσθαι, ϗ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν αἰτεῖν· δούλους δὲ Κυρίου βούλεται εἶναι οὐ κατὰ τὰ δόγματα μόνον, ἀλλὰ ϗ κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἀκρίβειαν.„

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τὸν ἀκάθαρτον ϗ βέβηλον οὐδὲ ἐπιβῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων θέμις· ὥστε, εἴ τις ἐστὶν ἄξιος ἐπιβαίνειν, ϗ εὐλογεῖ· ἄξιός ἐστιν· ὁ γὰρ οἶκος τοῦ Θεοῦ τῷ οὐρανῷ ἔοικε· ϗ καθάπερ ἐκεῖ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων οὐδεμίαν ἐπιβῆναι θέμις· οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πανταχοῦ μὲν γὰρ αἴρειν ὁσίους χεῖρας, ὁ θεῖος ἐνομοθέτησε Παῦλος· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς ἀφιερωμένοις προσήκει χωρίοις τὴν ὀφειλομένην Θεῷ προσφέρειν προσκύνησιν· διδάξας δὲ τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς, διδάσκει ϗ τὸν καιρόν· ἁρμόδιος γὰρ εἰς ὑμνῳδίαν ἡ νὺξ, πολλὴν παρέχουσα τὴν ἡσυχίαν, ϗ τῶν πολλῶν θορύβων ἀπηλλαγμένη· „ Τοιαύτης γὰρ δεῖται, κατὰ τὸν Νικήταν, καταστάσεως ἡ ψυχὴ, πρὸς τὸ μόνου τοῦ Θεοῦ μνημονεύειν· ὅθεν ϗ προσευχόμενοι γόνυ κάμπτομεν, ϗ τὰς ὁράσεις καλύπτομεν· ὥσπερ νύκτα ἐπάγοντες τῇ ὁράσει, μήτι παρεμφαινόμενον τὴν διάνοιαν περισπάσῃ, λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τηρεῖ δὲ, οὐκ εἴρηται, ἐκτείνατε· ἀλλ' ἐπάρατε· ἐπαίρει μὲν γὰρ, ὁ τὰ ἄνω ζητῶν· ἐκτείνει δὲ, ὁ τῆς εἰς τὰ σωματικὰ βοηθείας ἐπιδεόμενος· σύνηθες μὲν οὖν ἁγίοις τοῦτο τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς· τάχα δέ τι ϗ βαθύτερο ὁ λόγος παραδηλοῖ, ὅτι ὁ τὰ μεγάλα ϗ οὐράνια ϗ ὑψηλὰ ἐργαζόμενος, οἱονεὶ διηρμένην ἔχων τὴν πρακτικὴν δύναμιν, ἐπαίρειν τὰς χεῖρας λέγεται· ὁ δὲ ταπεινὰ ϗ γήϊνα ϗ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενα ἐνεργῶν, κάτω ῥεπούσας ϗ καταβεβλημένας τὰς χεῖρας ἔχει· τοῦτο ϗ ἡ κατὰ Μωσέα παραινίσσεται ἱστορία· ὅτε μὲν γὰρ ἐπῆρε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἰσραήλ· ὅτε δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἀμαλήκ· τουτέστι καταπιπτούσης ἡμῶν τῆς δραστικῆς δυνάμεως, ἰσχύει τὰ ἀντιπαλαίοντα ἡμῖν· ὑψουμένης δὲ ϗ διαιρομένης, δυνατώτερον γίνεται τὸ διορατικὸν ἐν ἡμῖν. ὅπερ Ἰσραὴλ λέγεται. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπάρατε τὰς χεῖρας: τουτέστι τὰς πράξεις ὑμῶν ϗ τὰ ἔργα τῷ Θεῷ δεικνύετε πεπαρρησιασμένας· σωφροσύνην δὲ διδάσκει τὸ λόγιον· οὐδεὶς γὰρ ἐν νυξὶν ἀκολασταίνων δύναται τὰς χεῖρας αἴρειν πρὸς Θεόν.

[illegible]λου τὸν λαὸν, ὅτι νὰ τὸν εὐλογήσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιὼν, ἐκεῖ γὰρ ἐνομίζετο ὅτι κατοικεῖ, ὅστις ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρκζ. Ψαλμὸν. ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΔ. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΘ.

Ἀλληλουΐα.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀλληλουΐα, εἴπομεν προλαβόντως, ὅτι ὅσοι ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἶναι εὐχαριστήριοι εἰς τὸν Θεόν. (2)

α. „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε „ δοῦλοι Κύριον.

Ὅλοι ἐσεῖς, λέγει, οἱ δοῦλοι Κυρίου καὶ καθὸ κτίσματά του, καὶ καθὸ πιστοὶ καὶ οἰκεῖοί του, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. διατὶ αὐτὸ ἁγιάζει καὶ εὐλογεῖ ἐκείνους, ὁποῦ τὸ εὐλογοῦν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρβ. Ψαλμόν. (3)

β. „ Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ- „ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸν πρότερον ψαλμὸν εἶπε τοῦτο τὸ ἴδιον. ἀλλὰ καὶ τώρα ἐδῶ παρακινεῖ ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ πάντοτε ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. λέγων, δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὅσοι δὲν στέκονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν συγχωροῦνται νὰ ὑμνολογοῦν τὸν Θεόν. διατί; διατὶ βλέποντες τὸν ναὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἅγια, ἅτινα εἶναι κατοικία Θεοῦ, δὲν εἰμπ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἵνα μή τις ὑπολάβῃ τῇ Σιὼν περιγεγράφθαι τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, εἰκότως αὐτὸν ἔδειξε τῶν ὅλων Δημιουργόν· διὰ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς πᾶσαν τῆς κτίσεως περιέλαβε φύσιν· ἐν οὐρανῷ γὰρ Ἄγγελοι· ἐπὶ γῆς δὲ ἄνθρωποι, καὶ τὰ διὰ τούτους γενόμενα.

(2) Τὸ δὲ ἀλληλουΐα θέλει νὰ εἰπῇ, αἰνεῖτε τὸν Κύριον, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· τὸ μὲν γὰρ ἀλληλοῦ, ἑρμηνεύεται, αἰνεῖτε· τὸ δὲ ἴα· ἑρμηνεύεται Κύριον· ὥστε ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕμνον καὶ αἶνον Θεοῦ περιέχει· περιέχει δὲ καὶ κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν, ἧς δέονται οἱ ἐξ Ἐθνῶν προσιόντες τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ· πρὸς οὓς καὶ ἀποτείνεται τὸ παρὸν πρόσταγμα, δούλους ὄντας ἔτι, καὶ μηδέπω τὸ Πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας ἀνειληφότας, μηδὲ εἰς τὰ ἐνδοτάτω τοῦ οἴκου εἰσεληλυθότας· ἀλλ' ἔτι ἐκτὸς ἑστῶτας τῶν ἐσωτάτω, ἔνθα ποτὲ εἰσελεύσονται, υἱοὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποφανθέντες.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπειδὴ ἀόρατος ἡ θεία φύσις, ὑμνεῖν δὲ ταύτην παρακελεύεται, εἰκότως εἶπεν· „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· ἀρκέσθητε, φησι, τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ, καὶ μὴ ζητήσητε ἰδεῖν, ἃ μὴ θέμις ἰδεῖν.

λατρευόντων, ποτὲ τὸν Θεόν· ἀλλὰ μάλιστα κινοῦντας εἰς τὸ νὰ ὑμνοῦν αὐτόν. (1)

3: „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύ-
„ ριος.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον. διατὶ εἶναι φιλάνθρωπος. διατὶ εἶναι εὐεργετικώτατος εἰς ὅλους. καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνους, ὁποῦ αἰνοῦσι καὶ δοξολογοῦσιν αὐτόν. (2)

„ Ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι κα-
„ λόν.

Ψάλλατε, λέγει, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου· διατὶ εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον, τὸ νὰ ψάλλῃ τινὰς εἰς τὸν Κύριον. τὰ γὰρ πνευματικὰ ᾄσματα καὶ οἱ Ψαλμοὶ μετὰ κατανύξεως καὶ εὐλαβείας ψαλλόμενοι, διδάσκουσι καὶ τοὺς ψάλλοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας δογμάτων ἀκρίβειαν, συμμαζώνουσι τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεόν. κοιμίζουσι τὰ πάθη. γλυκαίνουσι τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ μέλους. καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὠφέλειαν, ἔχουσι καὶ τὸ τερπνὸν καὶ χαροποιόν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. καθὼς δὲ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουσιν ἔρωτα εἰς ἕνα ὑποκείμενον, συνθέττουσι κάποια ἐγκώμια καὶ ᾄσματα εἰς αὐτό, τὰ ὁποῖα ψάλλοντες καὶ ἀναγινώσκοντες, παρηγοροῦν μὲ αὐτὰ τὸν πόθον τους κατὰ τὸν χρυσόςομον: ἔτζι καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, λέγοντας ψάλατε, δείχνει τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὁποῦ πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὸν Θεὸν οἱ ψάλλοντες καὶ οἱ ἀκούοντες. ψάλατε δὲ εἶπεν ὄχι εἰς τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ· διατὶ αὐτὴ εἶναι ἀκατάληπτος. ἀλλὰ εἰς τὸ ὄνομά του, πλέκοντες ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια εἰς αὐτό. (3)

4: „ Ὅτι τὸν Ἰακὼβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ
Κύ-

(1) Δὲν ἐμποδίζει ὁ σοφὸς οὗτος ἑρμηνευτὴς μὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ μὴν ὑμνολογῇ τινας τὸν Θεὸν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ του εὑρισκόμενος, καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ· ὄχι! ἀλλὰ παρακινεῖ μὲ αὐτὰ τοὺς Χριςιανούς, νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκεῖ νὰ προσεύχωνται μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τους, ὅταν δὲν τοὺς ἐμποδίζῃ καμμία ἀνάγκη ἀσθενείας, ἢ ἄλλης τινὸς περιςάσεως· ἐπειδὴ διὰ τῆς κοινῆς συμφωνίας τῶν Χριςιανῶν, εὐπροσδεκτοτέρα γίνεται ἡ εἰς τὸν Θεὸν προσφερομένη προσευχή. ὅθεν λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων, ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Εἰ δὲ ἐν νυκτὶ παραγίνεσθαι εἰς τὰ ἅγια δεῖ, ἐννόησον ποίας τεύξεται συγγνώμης, ὁ μηδὲ οἴκοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εὐχὰς ἐπιτελῶν· εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, οὐ πᾶς τόπος πᾶσιν ἦν βατός· ἀλλὰ πολλοὶ καὶ διάφοροι διορισμοί· καὶ ὁ μέν, τοῖς προσηλύτοις· ὁ δέ, τοῖς ἐξ ἀρχῆς Ἰουδαίοις· ὁ δέ, τοῖς Ἱερεῦσιν· ὁ δέ, τῷ ἀρχιερεῖ μόνῳ· πόσης ἐννόησον ἁγιωσύνης σοι δεῖ, τῷ πολλῷ μείζονα σύμβολα δεξαμένῳ, ὧν ἐδέξατο τὰ ἅγια τῶν ἁγίων; οὐ γὰρ Χερουβὶμ ἔχεις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τῶν Χερουβὶμ Δεσπότην ἐνοικοῦντα· οὐδὲ ςάμνον καὶ μάννα καὶ πλάκας λιθίνας καὶ τὴν ῥάβδον Ἀαρών· ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα Δεσπότου, καὶ Πνεῦμα ἀντὶ γράμματος· ὅσῳ δὲ μειζόνων ἠξιώθης φρικτῶν Μυςηρίων, τοσούτῳ μείζονος ὑπεύθυνος εἶ τῆς ἁγιωσύνης· καὶ πλείονος κολάσεως, εἰ παραβαίνῃς τὰ ἐπιτεταγμένα· προσθέττει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Καλὸν δὲ τό, ἐσῶτας εἶναι ἐν οἴκῳ Κυρίου· ἀλλὰ μὴ σαλεύεσθαι, μηδὲ εἰς τοὐπίσω χωρεῖν· ἀλλὰ προθυμίαν ἐνδείκνυσθαι τῆς ἐπὶ τὰ ἔνδον βαδίσεως. καὶ ὁ Θεοδώριτος: „ Τῆς Βαβυλωνίων, φησίν, ἀπαλλαγέντες δουλείας, καὶ τῆς τῶν θείων αὐλῶν ἀπολαύοντες εὐπρεπείας, τὸν τούτων χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν, ἀνυμνήσατε.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀφορμήν, φησί, τῆς ὑμνῳδίας ποιήσατε, τοῦ ὑμνουμένου τὴν ἀγαθότητα.

(3) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκε· „ Ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι εὐπρεπές· καὶ Ἄλλος, ὅτι ἡδύ· ἀμφότεροι δὲ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ἀληθῆ λέγουσι· κἂν γὰρ μυριάκις ἀσελγὴς ὁ ψάλλων ᾖ, αἰδούμενος τὸν Ψαλμόν, κατακοιμίζει τῆς ἀσελγείας τὴν τυραννίδα, κἂν μυρίοις ᾖ κακοῖς βεβαρημένος, καὶ ὑπὸ ἀθυμίας κατεχόμενος, κατακηλούμενος ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, κουφίζει τὸν λογισμόν· πτεροῖ τὴν διάνοιαν, καὶ μετάρσιον ἐργάζεται τὴν ψυχήν· Ψαλτήριον δέ ἐςι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐκ διαφόρων ἡρμοσμένον αἰσθήσεων, ὡς ἐκ διαφόρων χορδῶν· δι' οὗ τὰ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ὁ ἐν ἀνθρώπῳ νοῦς ἐμμελῶς καὶ εὐρύθμως ἀνακρουόμενος, κατορθοῖ· ἐπειδὴ οὖν, φησί, καλὸν τὸ ψάλλειν: τουτέςι δι' ἔργων δοξάζειν τὸν Θεόν, διὰ Ψαλτηρίου καὶ τῶν σωματικῶν ὀργάνων, τὸν πρέποντα αὐτῷ ὕμνον ἀπόδοτε.

„ Κύριος.

Ἐδῶ, λέγει, τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Κύριον: ἤγουν διατὶ ὁ Κύριος, λέγει, ἐδιάλεξεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα Ἔθνη τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὸν ἐκ τοῦ Πατριάρχου Ἰακὼβ καταγόμενον. καὶ τοῦτον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ λατρεύῃ αὐτὸς μόνον καὶ μόνον τὸν Θεόν.

„ Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμὸν ἑαυτῷ.

Τὸν ἴδιον λαὸν τῶν Ἰουδαίων ὀνομάζει ἐδῶ Ἰσραὴλ, ὡς ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ: ἤτοι τοῦ Ἰακὼβ, καταγόμενον. διότι ὁ αὐτὸς Ἰακὼβ, ὀνομαζόμενος πρότερον τοιοῦτος, ὕστερον κατὰ προκοπὴν τὴν ἐν Θεῷ, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ὠνομάσθη καὶ Ἰσραήλ. τὸν λαὸν, λέγει, τῶν Ἰουδαίων ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς εἰς περιουσιασμόν: ἤγουν εἰς κληρονομίαν καὶ μερίδα αὐτοῦ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ λαὸν περιούσιον αὐτὸν ὠνόμασεν ὁ Θεὸς „ Ἔσεσθέ μοι γὰρ, φησι, λαὸς περιούσιος. (Ἐξ. ιθ. 5.) ἤγουν τὸν λογιζόμενον καὶ ἀγαπώμενον καὶ ἐπιμελούμενον παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡσὰν μίαν περιουσίαν καὶ πλοῦτόν του.

5: „ Ὅτι ἐγὼ ἔγνωκα, ὅτι μέγας ὁ Κύ„ ριος.

Ἐδῶ βάλλει καὶ ἄλλην αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ αἰνοῦν καὶ νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νέος Ἰσραὴλ: ἤτοι οἱ Χριστιανοί. διατὶ, λέγει, ἐγὼ περισσότερον ἀπὸ ἐσᾶς ἐγνώρισα, καὶ ἀκριβῶς ἐκατάλαβα, ὅτι εἶναι μέγας ὁ Κύριος. τοῦτο δὲ ἐγνώρισα, τόσον ἀπὸ τὴν θείαν χάριν, ἥτις μὲ ἐφώτισεν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην φύσιν θεωρίαν τῶν ἔργων καὶ θαυμασίων του. (1)

„ Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς „ Θεούς.

Ὁ μὲν γὰρ Κύριος ὁ ὑφ' ἡμῶν λατρευόμενος, εἶναι ὢν, οἱ δὲ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμενοι Θεοί, δὲν εἶναι ὅλως. καὶ ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Κύριος, οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Θεοί. φαίνεται δὲ, ὅτι τὸ παρὰ ἐδῶ, ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ ὡς συγκριτικὸν, κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν: ἤγουν διὰ τὴν παχύτητα καὶ χονδρὴν γνῶσιν τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. εἰς ἄλλα δὲ μέρη ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον καὶ Θεὸν τῶν Θεῶν „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε. (ψαλ. μθ. 1) καὶ ἐν τῷ παρόντι δὲ ψαλμῷ, κατ' ὀλίγον ἀναβιβάζων τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, δείχνει αὐτὸν ἐργάτην καὶ αὐτουργὸν θαυμάτων. καὶ παρεμπρόσθεν δὲ περιπαίζει τοὺς Θεοὺς τῶν Ἐθνῶν. Εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ 96. Ψαλμῷ „ σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς Θεούς. καὶ ζήτησαι τὴν τούτου ἐξήγησιν.

6: „ Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐ„ ποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ „ γῇ.

Τοῦ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰπὲ δήμοι σὺ ἔγνωκας, οἱ δὲ ἄλλοι οὐκ ἴσασιν; ἴσασι μὲν, φησιν, οὐχ οὕτω δὲ, ὡς ἐγώ· τῶν γὰρ μάλιστα ἁγίων καὶ ἀναβεβηκότων ἐστὶ, τὸ ἀκριβέστερον εἰδέναι αὐτοῦ τὴν μεγαλωσύνην, οὐ πᾶσαν, ἥτις ἐστί· τοῦτο γὰρ ἀδύνατον· ἀλλὰ τῶν ἄλλων σαφέστερον. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Δι' αὐτῶν, φησι, μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ τὴν ἰσχύν· καὶ ὅτι οὐδαμῶς αὐτῷ παραβληθῆναι δυνήσονται οἱ παρὰ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν προσκυνούμενοι θεοί· οὐδεὶς γὰρ τῷ ὄντι καὶ ἀεὶ ὄντι συγκρίνει τὸ μηδαμῶς ὄν.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ΄. Ψαλμὸν „ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. (1)

„ Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις „ ταῖς ἀβύσσοις.

Θαλάσσας μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς διαφόρους κόλπους τῆς μιᾶς θαλάσσης. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Μωσέα „ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσεν (ὁ Θεὸς) θαλάσσας (Γέν. α. 10) ἀβύσσους δὲ λέγει τὰ ὑποκάτω τῆς γῆς, τὰ ἀνεξερεύνητα. μέσα εἰς ὅλα δὲ ταῦτα ἔκαμε, λέγει, ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ἐμπεριεχόμενα δημιουργήματα, ζῶα, φυτὰ, ἔμψυχα, ἄψυχα, ὅσα ἠθέλησεν. ἀκολούθως δὲ, ὑμνεῖ μερικὰ ἀξιοθαύμαστα ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀφήσας τὰ μεγαλίτερα. ἵνα καὶ ἀπὸ τὰ κατώτερα δημιουργήματα δείξῃ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἀξιύμνητον τοῦ Δημιουργοῦ. (2).

7. „ Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς „ γῆς.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι, ὁποῦ διὰ τῆς προνοίας του ἀναβιβάζει τὰ νέφαλα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κατώτατα βάθη τῆς γῆς, καὶ τόσον τὰ μετεωρίζει εἰς τὸν ἀέρα. καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ αὐτὰ εἶναι βαρέα φυσικά. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κάμνει νὰ φέρεται ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μέρη τοῦ ἀέρος, τὸ ἐκ τῶν νεφελῶν νερὸν. ὅταν αὐταὶ δηλονότι παχυνθεῖσαι, γένουν βαρύτεραι ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου βαστάζονται. (3)

„ Α-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτοις ὅμοιόν ἐστι τό· „ Ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται (Σοφ. ιγ΄. 5.) καὶ τὸ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ· „ Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται· καὶ νῦν ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς δημιουργίας ἀποδείκνυσι τὸ τοῦ Θεοῦ δυνατόν· καί φησιν οὐ τῇ δυνάμει σύμμετρα τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τῇ βουλήσει· ἠδύνατο γὰρ καὶ πολλαπλάσια τούτων, καὶ πολλῷ μείζονα δημιουργῆσαι, ἀλλὰ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἠθέλησε· προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ἐποίησεν οὐ πόνῳ, οὐ μόχθῳ, οὐχ ἐπιτάγματι· ἀλλὰ θελήματι μόνῳ· μόνον γὰρ ἠβουλήθη, καὶ τὸ ἔργον εὐθὺς ἠκολούθησε· καὶ καθάπερ ἡμῖν ἡ βούλησις οὐ παρέχει κάματον· οὕτως οὐδὲ ἐκείνῳ τὸ δημιουργῆσαι τοσαύτας καὶ τηλικαύτας δυνάμεις· καὶ τοῦτο ἐμφαίνων ὁ Προφήτης ἔλεγε· „ Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ· ὁρᾷς ὅτι οὐ πρὸς τὴν δημιουργίαν τῶν ἐν τῇ γῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν κτίσιν τῶν ἄνω δυνάμεων ἤρκεσεν ἡ θέλησις αὐτοῦ μόνη; εἶδες, πῶς καὶ τὴν εὐκολίαν παρέστησε, καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν δημιουργημάτων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀκώλυτον; ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν ταῖς ἀβύσσοις, καλά ἐστι, θελήματι γενόμενα Θεοῦ· εἰδέ τις κακὸς ἐγένετο ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· ἢ ἐν τῇ γῇ, ὡς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἢ ἐν ταῖς θαλάσσαις, ὡς ἡ τοῦ δράκοντος κακία· ἢ ἐν ταῖς ἀβύσσοις, ὡς ἡ πονηρία τῶν πρασσομένων ἐκεῖ ἀπελθεῖν, κακὸν τοῦτο οὐχ ὁ Θεὸς ἐποίησε τῷ θελήματι αὐτοῦ· „ Ἐκ γὰρ στόματος ὑψίστου, οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακὰ καὶ τὸ ἀγαθόν (Θρῆν. γ΄. 38.)

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀβύσσους δὲ καλεῖ, τὸ ἄπειρον τῶν ὑδάτων πλῆθος· πληθυντικῶς δὲ θαλάσσας ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ εἰς πελάγη πολλὰ ἡ μία διῄρηται θάλασσα. Ἀτλαντικὸς γὰρ κόλπος, καὶ Τυρρηνικὸς, καὶ Ἰόνιος, καὶ Αἰγαῖος, καὶ Ἀραβικὸς, καὶ Ἰνδικὸς, καὶ Εὔξεινος, καὶ ἕτερα πελάγη.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐξ ἐσχάτου δὲ ταύτας γῆς εἶπεν ἀνάγεσθαι, ἀκριβῶς τοῦτο λέγων· ἐπειδὴ ἐκ τῶν θαλαττίων ὑδάτων συνίστανται· πέρατα δὲ τῆς γῆς οἱ θαλάττιοι κόλποι· αἱ θάλασσαι γάρ εἰσιν, αἱ περιέχουσαι τὴν γῆν· διὸ λέλεκται· „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐν τοῖς ὕδασι· ταῦτα καὶ ἐκ τῷ Ἰὼβ εἴρηται· „ Δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις· (Ἰώβ. κϛ΄. 8.) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Τίς ὁ δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις; καὶ τὸ μὲν ἱστὰς ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ὢ τοῦ θαύματος! λόγῳ κρατουμένην φύσιν τὴν ῥέουσαν; τὸ δὲ ἐκχέων ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς; καὶ σπείρων καιρίως καὶ ὁμοτίμως; ὁ δὲ Βασίλειος· „ Τοῖς ἀερίοις ὕδασιν ἀρχή τις ἐστὶ καὶ πηγὴ ἡ θάλασσα· θαλπομένη μὲν τῇ ἀκτῖνι τοῦ ἡλίου, ἀποτιθεμένη δὲ τὸ λεπτὸν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν ἀτμῶν· ὅπερ ἑλκυσθὲν εἰς τὸν ἄνω τόπον, εἶτα καταψυχθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀ-

„ Ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ κάμνει τὰς ἀστραπὰς εἰς τὸν καιρὸν τῆς βροχῆς. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κατασκευάζει τὰ ἐναντία καὶ φθαρτικὰ ἕνα τοῦ ἄλλου, νὰ συμφωνοῦν ἀναμεταξύ των, χωρὶς νὰ βλάπτουν ἕνα τὸ ἄλλο: δηλαδὴ μήτε ἡ ἀστραπὴ πυρώδης καὶ φλογωδεστάτη οὖσα, νὰ ἐξοδεύῃ καὶ νὰ ξηραίνῃ τὸ νερὸν τῆς βροχῆς, μήτε πάλιν τὸ νερὸν τῆς βροχῆς τὸ ῥαγδαίως φερόμενον, νὰ σβύνῃ τὴν ἀστραπὴν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Θεοδώριτον. (1)

„ Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐ„τοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ ἐκβάλλει τοὺς ἀνέμους ἀπὸ τοὺς θησαυρούς του· θησαυροὺς δὲ τώρα λέγει τοὺς ἀποκρύφους τόπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὐγαίνουν οἱ ἄνεμοι, ἐπειδὴ καὶ ὁ θησαυρὸς εἶναι κεκρυμμένος. μὲ τὴν ὁμοίωσιν δὲ τοῦ θησαυροῦ φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἄγνωστον τῆς γενέσεως τῶν ἀνέμων. (2) ἢ ἐξάγων ἀνέμους ὡς ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ. ἵνα ἐκ τούτου φανερωθῇ τὸ πρόχειρον καὶ ἡ εὐκολία, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς, ὅταν θέλῃ, ἐνεργῇ τοὺς ἀνέμους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. θαυμαστὸν γὰρ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ πέμπῃ ὁ Θεὸς μὲ εὐκολίαν, ἄλλοτε μὲν τοῦτον τὸν ἄνεμον, ἄλλοτε δὲ, τὸν ἄλλον, ἢ καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον ὁμοῦ. μερικαῖς φοραῖς δὲ, νὰ πέμπῃ καὶ περισσοτέρους ἀνέμους ἐν ταυτῷ, καὶ πολλάκις, νὰ μὴ πέμπῃ οὐδὲ ἕνα. ἀλλὰ νὰ εἶναι γαλήνιος καὶ εἰρηνικὴ ἡ τοῦ ἀέρος κατάστασις καὶ ἀτμοσφαῖρα. καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάμνῃ διά τινα χρείαν καὶ λόγον, καὶ ὄχι ἀλόγως καὶ μάτην. ὡσὰν νὰ εἶχε κεκλεισμένους τοὺς ἀνέμους μέσα εἰς θησαυρούς τινας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ τοὺς ἐκβάλῃ εὐκόλως, καὶ ὅταν βούλεται.

8: „ Ὃς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύ„πτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους.

Εἴπομεν περὶ τῆς πληγῆς ταύτης τῶν πρωτοτόκων τῆς Αἰγύπτου ἐν τῷ οζ. ψαλμῷ, καὶ ζήτησον ἐκεῖ

ανακλάσεως τῶν ἀκτίνων, καὶ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιᾶς τὴν ψύξιν ἐπιτεινούσης, ὑετὸς γίνεται καὶ πιαίνει τὴν ὑποῦσαν ἡ νεφέλη ἀὴρ παχὺς, ἐκ τῆς ὑγρᾶς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συνιστάμενος: εἶτα μετεωρισθεὶς τοῖς ἀνέμοις. ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιόλογον ἄθροισμα, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐνεσπαρμένης νοτίδος βάρος ἱκανὸν γένηται, τότε ῥαγόνας εἰς τὴν γῆν ἀφίησι· καὶ αὕτη τῶν ὄμβρων ἡ φύσις, ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, καὶ δι' ἀέρος πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν φερομένων. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ γὰρ δὴ μόνον αἱ νεφέλαι ἀνίασιν, ἀλλὰ καὶ βαδίζουσιν, οὐδὲ ἔνθα ἂν φανῶσιν, ἐκεῖ τὸν ὑετὸν ἀφιᾶσιν· ἀλλὰ παραδραμοῦσαι χωρία καὶ Ἔθνη, ἀλλαχοῦ τὸν ὑετὸν ἐργάζονται.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος τὸ εἰς ὑετὸν, ἡρμήνευσαν, εἰς προπαρασκευὴν ὑετῶν καὶ βροντῶν· ἡγουμένης γὰρ ἀστραπῆς, βροντὴ εἴωθεν ἐπακολουθεῖν. λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τίνας φιλοσοφήσεις περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν, ὦ βροντῶν ἀπὸ γῆς σὺ, καὶ οὐδὲ μικροῖς σπινθῆρσι τῆς ἀληθείας λαμπόμενος; τίνας ἀτμοὺς ἀπὸ γῆς αἰτιάσῃ νέφους δημιουργούς; ἢ ἀέρος πύκνωσίν τινα; ἢ νεφῶν μανοτάτων θλίψιν, ἢ σύρρηξιν; ἵνα ἡ μὲν θλίψις σοι τὴν ἀστραπὴν, ἡ δὲ ῥῆξις τὴν βροντὴν ἀπεργάσηται; ποῖον δὲ πνεῦμα συνεχομένον, εἶτα οὐκ ἔχον διέξοδον, ἵν' ἀστράψῃ θλιβόμενον, καὶ βροντήσῃ ῥηγνύμενον; (διὰ τῆς ἐρωτήσεως δὲ ταύτης καὶ ἀπορίας, θέλει νὰ δείξῃ ὁ Θεολόγος, ὅτι κατὰ ἀκρίβειαν οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ Θεοῦ δημιουργήματα.)

(2) Καθὸ καὶ εἴρηται ὑπὸ τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ ἀέρος· „ Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· (Ἰωάν. γ΄. 8.) διότι καὶ ὁ ἄνεμος, κίνησις καὶ ῥεῦμα ἀέρος ἐστίν· ὅθεν ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος· „ Ἀέρα λέγω, τὸν πολὺν τοῦτον πλοῦτον καὶ ἄφθονον, οὐκ ἀξίαις, οὐ τύχαις μετρούμενον· ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ μάννα διανομὴν, αὐταρκείᾳ περιλαμβανόμενον, καὶ ἰσομοιρίᾳ μετρούμενον· τὸ τῆς πτηνῆς φύσεως ὄχημα· τὴν τῶν ἀνέμων ἕδραν· ἀνέμων δὲ πολλαὶ διαφοραὶ, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα· ὁ μὲν γάρ ἐστι, λεπτότερος· ὁ δὲ, παχύτερος· ὁ μὲν, ψυχρότερος· ὁ δὲ, θερμότερος· καὶ ὁ μὲν,

ξηρ

κατὰ τὴν ἐξήγησίν του, „ ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν (ςίχ. 50.) ἕως δὲ κτήνους εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ ὑπερβολικὴν τῶν Αἰγυπτίων τὴν συμφοράν. (1)

9: „ Ἐξαπέστειλε σημεῖα καὶ τέρατα ἐν „ μέσῳ σου Αἴγυπτε, ἐν Φαραὼ καὶ ἐν „ πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

Ὅρα περὶ τούτων εἰς τὸν ῥηθέντα ος΄. Ψαλμὸν, τὸ „ Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως. (ςίχ. 43) ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐνθυμήθη ἀνωτέρω τὴν δεκάτην καὶ βαρυτέραν πληγὴν: τὸν θάνατον δηλονότι τῶν πρωτοτόκων, ἀκολούθως ἐδῶ ἑνωμένας λέγει τὰς ἄλλας πληγὰς, εἰπὼν „ σημεῖα καὶ τέρατα. (2)

10: „ Ὃς ἐπάταξεν Ἔθνη πολλά.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐθανάτωσε τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐμπόδιζον τοὺς Ἑβραίους νὰ περάσουν καὶ νὰ μπαίνουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἤτοι τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ Μωαβίτας, καὶ Ἐδωμίτας, καὶ τοὺς λοιπούς. ἢ καὶ τὰ ἑπτὰ Ἔθνη τὰ κατοικοῦντα εἰς τὴν Παλαιςίνην. συντόμως δὲ ἀναφέρει ταῦτα ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ κατὰ παραδρομήν.

„ Καὶ ἀπέκτεινε βασιλεῖς κραταιούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει ἐθανάτωσε τοὺς Ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν.

11: „ Τὸν Σηὼν Βασιλέα τῶν Ἀμμοῤῥαί„ ων, καὶ τὸν Ὢγ βασιλέα τῆς Βα„ σάν.

Ὁ Σηὼν ἦτον περιβόητος βασιλεὺς τῶν Ἀμοῤῥαίων, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὰ ςρατεύματά του. ὁ δὲ Ὢγ, ἦτον πολυθρύλλητος διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ σώματός του. λέγουσι γὰρ, ὅτι αὐτὸς εἶχε κλίνην σιδηρᾶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκοιμᾶτο, ἐννέα μὲν πήχεις, εἰς τὸ μάκρος. τέσσαρας δὲ πήχεις, εἰς τὸ πλάτος. (3)

„ Καὶ

ξηρότεροι· ὁ δὲ, ὑγρότερος· ανέμου δὲ ἄνεμοι κατὰ τοὺς νεωτέρους, ἐν μὲν τῇ μεσογείῳ θαλάσσῃ δεκαεξ· ἐν δὲ τῷ Ὠκεανῷ, διπλάσιοι τούτων· ἤτοι τριανταδύο.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ὅτι μὲν γῆ καὶ οὐρανὸς καὶ τὰ ἑξῆς πάντα τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαύει, ἔδειξεν ὁ Προφήτης διὰ τῶν εἰρημένων· ἵνα δὲ εὐγνωμονεςέρους τοὺς Ἰουδαίους ἐργάσηται, καὶ τὰ μερικὰ διηγεῖται· δεικνὺς, ὅτι καθόλου ὁ Θεὸς πάντων προνοῶν, ἰδικάς τινας αὐτοῖς εὐεργεσίας ἐχαρίσατο· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Τὴν τελευταίαν πληγὴν τέθεικε πρώτην· ἐπειδὴ μετὰ ταύτην, τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξαντο.

(2) Τί ἐςιν ἐν μέσῳ σου; λέγει ὁ Χρυσόςομος· τὸ φανερῶς· ὡς ὅταν καὶ ἀλλαχοῦ λέγῃ· „ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἐπειδὴ τὸ μέσον πᾶσι κατάδηλον. καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Οὐ γὰρ ἤρκεσεν ἡ βασιλεία, τῶν δεσποτῶν αὐτὸν ἀπαλλάξαι μαςίγων· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ οἱ βασιλευόμενοι καὶ ὁ βασιλεύων κακοῖς περιέπεσον· οὕτω καὶ πρὸς τὸν μέγαν Μωσῆν ἔφη ὁ τῶν ὅλων Θεός· „ Ἰδοὺ ἐγὼ πατάσσω πᾶν πρωτότοκον τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλώτιδος τῆς παρὰ τὸν μύλον. ("Εξ. ια΄. 5.)

(3) Τοῦτο δὲ φανερῶς διηγεῖται ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸ Δευτερονόμιον· „ Ὅτι πλὴν Ὢγ βασιλεὺς Βασὰν κατελείφθη ἀπὸ τῶν Ῥαφαΐν· ἰδοὺ ἡ κλίνη αὐτοῦ, κλίνη σιδηρᾶ· ἰδοὺ αὕτη ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν υἱῶν Ἀμμὰν, ἐννέα πήχεων τὸ μῆκος αὐτῆς, καὶ τεσσάρων πήχεων τὸ εὖρος αὐτῆς ἐν πήχει ἀνδρός. (Δευτ. γ΄. 11.) Παρὰ δὲ τῷ Εὐθυμίῳ καὶ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ γράφεται, ὅτι ἡ κλίνη του ἦτον πέντε πήχες εἰς τὸ πλάτος· καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι σφάλμα ἀντιγραφικόν.

„ Καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν.

Ὁ Θεός, λέγει, ἠφάνισεν ὅλα τὰ βασίλεια τῆς γῆς Χαναάν: ἤτοι τῆς Παλαιστίνης (1) εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατοίκει ἓν Ἔθνος ξεχωριστὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα καλούμενον Χαναναῖοι.

12: „ Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-„ νομίαν, κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαῷ „ αὐτοῦ.

Δύω φοραῖς εἶπεν ὁ Δαβὶδ κληρονομίαν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ πλούσιον αὐτῆς καὶ ἄφθονον. ὡσὰν νὰ εἰπῇ: τὴν γῆν τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν, ἔδωκεν εἰς τὸν λαόν του Ἰσραὴλ κληρονομίαν, ὄντως κληρονομίαν. (2)

13: „ Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶ-„ να, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς „ γενεὰν καὶ γενεάν.

Διὰ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίησας Κύριε, τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου θέλει διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς ὅλας τὰς γενεὰς κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους. αὐτοὶ γὰρ εἶναι, ὁποῦ εὐεργετήθησαν μὲ τὰς θαυματουργίας αὐτάς. (3)

14: „ Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, „ καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρα-„ κληθήσεται.

Ὁ κύριος, λέγει, θέλει κρίνει τὸν λαόν του: ἤγουν θέλει κάμει τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν, κατ' ἐκείνων τῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ τὸν βλάπτουσι, καὶ θέλει καμφθῇ εἰς τὸν αὐτὸν λαόν του, ὅστις ἐξευμενίζει καὶ ἱλαρύνει τὸν Θεὸν μὲ τὰς προσευχάς του, ἢ θέλει μὲν κρίνει τὸν λαόν του, ὅταν ἁμαρτάνῃ, καὶ δικαίως θέλει τὸν τιμωρήσει: ὅταν δὲ πάλιν αὐτὸς μετανοῇ, ὁ Θεὸς θέλει τὸν εὐσπλαγχνισθῇ, καὶ θέλει βοηθήσει αὐτὸν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. (4)

15: „ Τὰ Εἴδωλα τῶν Ἐθνῶν ἀργύριον „ καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώ-„ πων.

Τοῦ-

(1) Τοὺς Χετταίους δηλαδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς Χαναναίους, τοὺς Φερεζαίους, τοὺς Εὐαίους, τοὺς Ἀμοῤῥαίους, τοὺς Γεργεσαίους, τοὺς Ἰεβουσαίους, καὶ εἰκοσιεννέα βασιλεῖς· καὶ τὰς ὑπ' ἐκείνων κατεχομένας χώρας πόλεις διένειμε τῷ λαῷ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καὶ τοῦτο δὲ μέγιστον θαῦμα, τὸ μὴ μόνον ἐκβαλεῖν· ἀλλὰ καὶ δυνηθῆναι κατασχεῖν τὴν γῆν καὶ πόλεις νείμασθαι· ὃ καὶ πολλὴν παρεῖχεν αὐτοῖς τὴν ἡδονήν· τὸν κόσμον, τὴν φαιδρότητα· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ γάρ τινα κλῆρον πατρῷον, τὴν ὑπ' ἐκείνων τῶν δυσσεβῶν βασιλέων πάλαι κατασχεθεῖσαν γῆν τῷ Ἰσραὴλ δέδωκεν ὁ τούτων Θεός·

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθα τῇ δοξολογίᾳ τὸ συνεχὲς διακόπτει τοῦ λόγου· ὅπερ τοῖς ἁγίοις ἔθος ἀεί· ἐπειδὰν ἀρξάμενοι τι λέγειν τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων πυρωθῶσιν, οὐ πρότερον ἐπὶ τὸ τέλος ἔρχονται, ἕως ἂν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων δοξάσωσι τὸν Θεὸν καὶ εὐφημήσωσι· καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμπλήσωσι τὴν ἑαυτῶν· ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος μάλιστα πανταχοῦ ποιεῖ· πυρωθεὶς γὰρ ἀπὸ τῆς ἀφάτου τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, δοξολογίαν ἀνήγγειλε λέγων· „ Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα: τουτέστιν ἡ δόξα σου διηνεκής· οὐδὲν αὐτὴν λυμαίνεται· οὐδὲ διακόπτει· ἀλλ' ἔστιν ἀεί· μένει ἄτρεπτος, ἀμετάβλητος, ἀνθοῦσα, ἀκμάζουσα· καὶ τὸ μνημόσυνόν σου, ἡ μνήμη ἡ παρὰ σοῦ, εἰς πάσας γενεὰς ἀτελεύτητος, πέρας οὐκ ἔχουσα. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ μὲν μέγεθος τῶν ὑπὸ σοῦ γεγεννημένων θαυμάτων, τὸ σὸν ἅπαντας ἐδίδαξεν ὄνομα, ἡ δὲ τῶν σῶν εὐεργεσιῶν, καὶ εἰς τὰς ἐσομένας γενεὰς φυλαχθήσεται μνήμη.

(4) Καὶ ὁ Θεοδώριτος: „ Οὐ περιόψῃ, φησι, παρὰ τῶν δυσμενῶν ἡμᾶς πολεμουμένους ὁρῶν, οὐδὲ ἀξίας τῆς ἡμε-

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτου ἐκεῖ· ἤθελε δὲ ἀπορήσει τινὰς κατὰ τὸν σοφὸν Φώτιον, ὅτι καὶ αἱ ἅγιαι Εἰκόνες ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, εἶναι ἀργύριον καὶ χρυσίον κατὰ τὴν ὕλην, καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ, εἶναι ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ, δὲν εἶναι καὶ εἴδωλα. διότι, τῶν μὲν εἰδώλων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ἀνυπόστατα καὶ ψευδῆ, ἐπειδὴ αὐτὰ λέγονται εἴδωλα ἐκείνων, ὁποῦ δὲν εἶναι Θεοὶ ἀλλὰ Δαίμονες, οἵτινες ψεύδονται καὶ πλάττουσι τὴν Θεότητα. τῶν δὲ ἡμετέρων ἁγίων Εἰκόνων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ὄντα καὶ ἀληθινὰ καθὼς καὶ ὀνομάζονται. καὶ τὰ μὲν εἴδωλα, εἶναι εἴδωλα μιαρῶν καὶ ἀκαθάρτων, αἱ δὲ Εἰκόνες, εἶναι Εἰκόνες ἁγίων καὶ καθαρῶν. (1)

16 : „ Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν·
„ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψον-
„ ται.

17 : „ Ὦτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἐνωτισθή-
„ σονται·

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ.

„ Οὐδὲ γάρ ἐστι πνεῦμα ἐν τῷ στόμα-
„ τι αὐτῶν.

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀναίσθητα τὰ τῶν Ἐθνῶν εἴδωλα. ἐπειδὴ, λέγει, δὲν ἔχουν πνοὴν ζωῆς τὰ τοιαῦτα εἴδωλα. προχωρεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ πλατύνει τὴν κωμῳδίαν ταύτην τῶν εἰδώλων, διὰ νὰ αὐξήσῃ περισσότερον τὴν κατηγορίαν τους.

18 : „ Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποι-
„ οῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πε-
„ ποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐκεῖ εἰς τὸν ριγ. Ψαλμὸν γράφεται καὶ ἑρμηνεύεται, καὶ ὅρα ἐκεῖ. (2)

19 :„ Οἱ

ἡμετέρων ἁμαρτάδων τιμωρίας ἐπάξεις· ἀλλ' ἵλεως ἔσῃ καὶ εὐμενής. Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐρανίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, λέγοντα ἐν τῇ ᾠδῇ· „ Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται. (Δευτ. λβ'. 36.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐπειδὴ ἀρχόμενος ἔλεγεν· „ Ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεοὺς, καὶ ἔδοξέ τινα κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχὴν εἰσάγειν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων· ὅρα πῶς ἐπιμένει τῷ λόγῳ. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ θεοὺς ὠνόμασεν ἄνω, δείκνυσιν αὐτοὺς μετὰ τοῦ πράγματος καὶ τῆς προσηγορίας ἐρήμους· ὁ μὲν Θεὸς ἡμῶν, λέγων, ὦ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ δοῦλοι Κυρίου, τῶν ἁπάντων ἐστὶ Θεὸς, καὶ Ποιητὴς μέγας καὶ μεγαλοποιός· ὃς τάδε καὶ τάδε ἐποίησεν· οἱ δὲ τῶν Ἐθνῶν θεοὶ, οὐ μόνον δημιουργικὴν οὐκ ἔχουσι δύναμιν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος παρὰ τέχνης ἀνθρωπείας ἐδέξαντο· καὶ οὐδὲν ἄρα ἦσαν ἕτερον, ἀλλ' ἢ Εἴδωλα νεκρὰ καὶ κωφά· ὧν ἡ μὲν οὐσία, ἄψυχός ἐστιν ὕλη· τὸ δὲ ἔργον, ἀνθρώπινον ἐπιτήδευμα, οἱ δὲ τύποι, πάσης ἐνεργείας ἀμέτοχοι· ὅθεν προστίθησιν ὁ Χρυσοῦς ἅγιος· „ Ὅτι τοῦτο μεγίστη κατηγορία τῶν θεραπευόντων αὐτά· ὅτι δὴ αὐτοῦ τοῦ εἶναι αὐτὰ, αὐτοὶ ὄντες αἴτιοι, ἐν ἐκείνοις ἔχουσι τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐννόησον ἡλίκοι θεοὶ, ὧν ἡ ὁμοίωσις ἐν τάξει κεῖται ἀρᾶς· ἀλλ' οὐ τὰ παρ' ἡμῖν τοιαῦτα· ἔσχατος γὰρ ἀρετῆς ὅρος καὶ πρὸς κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάβασις, τὸ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιωθῆναι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἡμᾶς· χαριέντως δὲ ὁ Σύμμαχος εἶπε κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ὡς αὐτὰ γενήσονται, οἱ ποιοῦντες αὐτά· καὶ γὰρ ὄντως οἱ τοῖς ἀψύχοις ὡς θεοῖς προσέχοντες, ὥσπερ ἀπολιθωθέντες τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτοὶ τὸ αὐτὸ πεπόνθασι τοῖς προσκυνουμένοις ὑπ' αὐτῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ταύτης εἰσὶν ἄξιοι τῆς ἀναισθησίας μεταλαχεῖν, καὶ οἱ δημιουργοῦντες αὐτὰ, καὶ οἱ προσκυνοῦντες· τοὺς γὰρ λόγου μετέχοντας, καὶ θεοὺς ὑπολαμβάνοντας τὰ ζωῆς ἐστερημένα καὶ λόγου, δίκαιον τῆς ἐκείνων μετασχεῖν ἀλογίας.

19 : „ Οἶκος Ἰσραὴλ, εὐλογήσατε τὸν „ Κύριον· οἶκος Ἀαρὼν, εὐλογή- „ σατε τὸν Κύριον.

20 : „ Οἶκος Λευΐ, εὐλογήσατε τὸν Κύ- „ ριον· οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, „ εὐλογήσατε τὸν Κύριον.

Καὶ εἰς τὸν ριγ'. ψαλμὸν τὴν αὐτὴν διαίρεσιν ἐποίησε τοῦ λαοῦ, καὶ ζήτησον τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ. πλὴν ἐκεῖ μὲν γράφεται οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον. ἐδῶ δὲ γράφεται, εὐλογήσατε τὸν Κύριον: ἤγουν εὐχαριστήσατε τὸν Κύριον διὰ τὰς ἀνωτέρω δηλωθείσας εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν εἰς ἐσᾶς. ἐμοίρασε δὲ καὶ ἐδῶ τὴν φυλὴν τῶν ἱερωμένων εἰς δύω: ἤτοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀαρὼν, ὅς τις ἦτον μερικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἱερωμένων, καὶ εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Λευΐ, ὅστις ἦτον φύλαρχος καὶ τοῦ Ἀαρὼν, καὶ τῶν Λευϊτῶν: ἤτοι τῶν διακονούντων ἐν τῇ Σκηνῇ. καθολικώτερον διὰ τοῦ Λευΐ καὶ φανερώτερον τὸν λόγον ποιῶν. (1)

21 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιὼν, ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

Ἂς εἶναι, λέγει, εὐλογητὸς καὶ δεδοξασμένος ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιών: ἤτοι ὁ κατοικῶν ἐν τῇ Σιὼν καὶ ὁ κατοικῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκεῖ γὰρ ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος, διατὶ ὡμίλει ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου τῆς Κιβωτοῦ μὲ τοὺς Ἱερεῖς. (2)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί δήποτε οὐ πάντας ὁμοῦ καλεῖ, ἀλλ' εἰς τάγματα διαιρῶν; ἵνα μάθῃς, ὅτι πολλὴ ἡ διαφορὰ τῆς εὐλογίας· ἄλλως, ὁ Ἱερεύς· ἄλλως, ὁ Λευΐτης· ἄλλως, ὁ λαϊκός· ἄλλως, ὁ πολὺς λαὸς εὐλογεῖ· εὐλογήσατε, φησιν, ὅτι τῶν ἐναντίων ἀπηλλάγητε, ὅτι κατηξιώθητε προσκυνεῖν Θεόν· ἔςι μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ φύσει ἔχων τὴν εὐλογίαν, καὶ οὐ δεόμενος τῆς παρ' ἑτέρων εὐφημίας: πλὴν καὶ ὑμεῖς εὐλογεῖτε, οὐχ ὡς ἐκείνῳ τι προσιθέντες, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ μέγα καρπούμενοι. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐκεῖνοι μὲν, φησὶ, τοσαύτην ἀπονέμουσι θεραπείαν τοῖς ἀψύχοις Εἰδώλοις· ὑμεῖς δὲ, τὸν τῶν ἁπάντων ὑμνήσατε Ποιητήν· προστίθεται δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „ Ὅτι ἐχώρισεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Λευΐτας (οἵτινες ἦσαν ὡς διάκονοι καὶ ὑπηρέται) ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς, καθότι αὐτοὶ, ἦσαν μὲν τῶν ἄλλων τιμιώτεροι, τῶν δὲ Ἱερέων ὑποδεέστεροι· ἵνα τοίνυν μὴ καὶ οὗτοι τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν ἁρπάσωσιν· ἐτόλμησαν γὰρ καὶ πάλαι τοῦτο, τοῦ θεσπεσίου Μωσέως περιόντος· ἀναγκαίως καὶ τούτους ἀπὸ τῶν ἱερέων ἀπέκρινεν· ἕτερον δὲ τάγμα τῶν φοβουμένων ἦν, ἐκ μὲν τοῦ Ἰακὼβ οὐ κατάγον τὸ γένος, ἐκείνου δὲ τὴν εὐσέβειαν ἀσπαζόμενον· οὕτω δὲ καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ὠνόμαζον προσηλύτους· ἱκανὸν δὲ καὶ τοῦτο Ἰουδαίους διδάξαι, ὡς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, τῆς σωματικῆς συγγενείας τὴν τῶν τρόπων προκρίνει συγγένειαν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἰ καὶ φύσει ἐςὶν εὐλογητὸς, ὥσπερ οὖν καὶ ἐςίν· ἀλλὰ βούλεται καὶ παρ' ἡμῶν εὐλογεῖσθαι. καὶ ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν· „ Εὐλογούμενος ὁ Θεὸς εὐλογεῖ· ἀλλ' εὐλογεῖται μὲν λόγῳ, εὐλογεῖ δὲ ἔργῳ· καὶ οἱ μὲν ὑμνοῦντες, προσφέρουσι ῥήματα, αὐτὸς δὲ, διὰ τῶν πραγμάτων ἀντιδίδωσιν εὐλογίαν καὶ χάριν· κατοικεῖν δὲ αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔφη, οὐ τὴν θείαν ἐκεῖ περιγράφων φύσιν, ἀλλ' ἐκεῖ τηνικαῦτα τὴν θείαν ἐπιφάνειαν ἐλθεῖν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΕ.

Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν προλαβόντα, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ὅθεν καὶ τὴν ὁμοίαν ἐκείνου ἔχει ἐπιγραφήν.

1. „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὡς δοῦλοι τοῦ Κυρίου, διατὶ σᾶς εὐεργέτησε μὲ τὰς ὁμοίας εὐεργεσίας, ὁποῦ ἀνέφερε καὶ ὁ προλαβὼν Ψαλμός. ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν ρε. Ψαλμὸν, εἰπών „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξηγήσαμεν ἐκεῖ. εἰς ὅλους δὲ τοὺς στίχους τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἀκροτελεύτιον γράφεται τό, „ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. τοῦτο δὲ ἔτζι γράφεται, ἢ διὰ αὔξησιν τοῦ ὕμνου τοῦ τοιούτου θείου ἐλέους, ἢ καὶ πρὸς ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν τῶν ψαλλόντων αὐτό. (1)

2. „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν θεῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν, ὅστις εἶναι Θεὸς καὶ Δεσπότης τῶν ψευδωνύμων Θεῶν καὶ Δαιμόνων, τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς Θεῶν προσκυνουμένων· διότι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Δαίμονες εἶναι ἀποστάται καὶ

ἐχθροὶ

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Ἐφ' ἑκάστου στίχου τρόπῳ ἐφυμνίου ἐπιλέγει· „Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ: τουτέστι, οὐ ποτὲ μὲν εὐεργετεῖ, ποτὲ δὲ ἀφίσταται· ὅπερ ἐπ' ἀνθρώπων συμβαίνει, καὶ πάθει κωλυομένων, καὶ εὐτελείᾳ διακοπτομένων· ἀλλὰ διηνεκῶς ἐλεεῖ, καὶ εὐεργετεῖ, καὶ οὐδέ ποτε παύεται τοῦτο ποιῶν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος, προσενέγκατέ, φησι, τῷ Θεῷ τὸν εὐχαριστήριον ὕμνον, τῶν ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθέντων ἀγαθῶν μεμνημένοι, καὶ τὸν ἀμέτρητον αὐτοῦ θαυμάζοντες ἔλεον. Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, πολυέλεος κυρίως λέγεται, ἐκ τοῦ πολλοῦ ἐλέους, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς κάθε του στίχον· ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ δὲ τούτου, ἔλαβε τὸ ὄνομα νὰ λέγεται πολυέλεος καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός: ἤτοι τό, Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας κρεμάμενον πολυκάνδηλον, ἢ πολυκήριον, πολυέλεος καὶ αὐτὸ ἐκ τούτου ὠνομάσθη.

ὅ-

ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καθὸ ἀρχηγοὶ τῆς κακίας, καὶ ἐναντίοι τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ὅμως εἶναι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν. καὶ ὡς τοιοῦτοι, εἶναι ὑποκείμενοι ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν Θεόν. (1)

3: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν Κυ„ρίων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος „αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν ἀληθῶς Κύριον ὅλων τῶν προσκαίρων κυρίων τῆς γῆς, καὶ μὴ ἀληθῶς ὄντων κυρίων. ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν, εἶναι βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων.

4: „Τῷ ποιήσαντι (2) θαυμάσια με„γάλα μόνῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ„λεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅστις μοναχὸς ἔκαμε μεγάλα θαυμάσια. τὸ μόνος δὲ ἐπροσέθη πρὸς διαφορὰν τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος. Κύριον γὰρ ὀνομάζει τὸν ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνούμενον ἕνα Θεόν.

5: „Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συ„νέσει, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος „αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις μὲ σοφίαν ἐποίησε τοὺς οὐρανούς. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα μαρτυρεῖ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν ἀγαθότητα καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ κυριότητα πάντων, καὶ δύναμιν, καὶ σοφίαν, τὰ ὁποῖα φυσικῶς ἔχει ὁ Θεός. (3)

6: „Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑ„δά-

ὅπερ καὶ ἀνάπτεται τοῦ πολυελέου ψαλλομένου· ὅθεν ὁσάκις ψάλλεται ὁ πρότερος Ψαλμός, πρέπει ἐξ ἀνάγκης ἀπαραιτήτου, νὰ συμψάλλεται ἀκολούθως καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὡς κυρίως ὢν πολυέλεος· καὶ ὄχι, ἐκεῖνος μὲν νὰ ψάλλεται, οὗτος δὲ νὰ ἐγκαταλιμπάνεται· καθὼς ποιοῦσι τοῦτό τινες παραλόγως τε καὶ κακῶς.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ἔςι Θεὸς θεῶν, οὐ μόνον τῶν Δαιμόνων, ἀλλὰ κἀκείνων, περὶ ὧν εἴρηται· „Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςε· καὶ πάλιν· „Θεοὺς οὐ κακολογήσεις· καθὸ καὶ Ἄγγελοι ῥηθεῖεν ἂν θεοί, ἤ φησιν ὁ Ἀπόςολος· „Ὥσπέρ εἰσι θεοὶ πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί, εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς. (Ἀ'. Κορ: η'. 5.) προςίθησι δὲ ὁ Ὠριγένης· „Ὅτι οἱ μὲν μετὰ τὴν Τριάδα λεγόμενοι θεοί, μετουσίᾳ θεότητος, (ἤτοι τῆς θείας ἐνεργείας καὶ χάριτος, καὶ οὐ τῆς θείας φύσεως) τοιοῦτοί εἰσι καὶ λέγονται· ὁ δὲ Σωτήρ, οὐ κατὰ μετουσίαν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἐςὶ Θεός· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Καλεῖ θεούς, φησί, τοὺς Ἱερωσύνῃ τετιμημένους· τοὺς υἱοὺς Θεοῦ χρηματίσαντας· οὕτω καὶ ἐν Ψαλμοῖς· „Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςε, καὶ υἱοὶ Ὑψίςου πάντες.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος, τῷ ποιοῦντι γράφει, λέγων· „Ἐπειδὴ ἀπεφήνατο, ὅτι Κύριός ἐςι τῶν θεῶν καὶ Δεσπότης, τῇ ἀποφάσει παρέχει λοιπὸν τὴν ἀπόδειξιν· καὶ κατασκευάζει τὸ εἰρημένον ἀπὸ τῆς δυνάμεως αὐτὸν ἀνακηρύττων· καὶ οὐκ εἶπε τῷ ποιήσαντι, ἀλλὰ τῷ ποιοῦντι, δεικνὺς αὐτὸν εὐεργετοῦντα καὶ θαυματοποιοῦντα· καὶ δύο αὐτοῦ τίθησι, μᾶλλον δὲ καὶ τρία καὶ τέσσαρα, ὅτι τε ποιεῖ, καὶ ὅτι θαύματα, καὶ ὅτι μεγάλα θαύματα, καὶ ὅτι μόνος ποιεῖ· ἐπεὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοῦ Θεοῦ ἐςι, τὰ τῶν εὔνων καὶ θεραπόντων αὐτοῦ θαύματα, Μωσέως, Ἰησοῦ, καὶ Ἠλιοῦ· διατί δὲ ἀρχόμενος (ἀπορεῖ ὁ Χρυσορρήμων) ὁ Δαβίδ, οὐ περὶ δυνάμεως ἔλεγεν εὐλογεῖν, ἀλλ' ὅτι [illegible]ἀγαθός; πῶς οὖν ἐνταῦθα εἰς τὸν περὶ δυνάμεως ἐμπίπτει λόγον; ὅτι οὐχὶ δυνάμεως μόνον, ἀλλὰ καὶ [illegible]τος καὶ φιλανθρωπίας ταῦτά ἐςι τὰ θαύματα.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Συνᾴδει τοῖς προκειμένοις τό, ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν; ἡτοίμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει· σύνεσις δέ, δι' ἧς οἱ οὐρανοὶ ἑτοιμάζονται καὶ ςερεοῦνται, τίς ἂν εἴη ἄλλη παρὰ τὸν Χριςόν; Χριςὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. ὁ δὲ Χρυσόςομος· „Οὐκ ἐποίησεν οὐρανὸν ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερον; ἐκ προοιμίων δεικνύς, ὅτι οὐκ ἐναφήσει ἡμᾶς τῇ γῇ, ἀλλ' ἐκεῖ μεταςήσει· εἰ γὰρ δὴ μὴ ἔμελλεν ἐκεῖ μεθιςᾶν, τίνος ἕνεκεν οὐρανὸς παρήγετο; οὐ γὰρ αὐτῷ χρήσιμον τοῦτο τὸ ςοιχεῖον· ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ γῆς ἐκεῖ μεθιςᾶν βουλόμενος, παρεσκεύασε τὰ οἰκήματα.

„ δάτων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ὅστις ἐστερέωσε τὴν γῆν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα. καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐν τῷ κγ΄. Ψαλμῷ τὸ „ Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτὴν, καὶ τὴν τούτου ἐξήγησιν. (1)

7: „ Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
8: „ Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέ-
„ ρας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.
9: „ Τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς
„ ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐποίησε „ τοὺς δύω φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. (Γέν. α. 16) (2)

10: „ Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς
„ πρωτοτόκοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
11: „ Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέ-
„ σου αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„ λεος αὐτοῦ.
12: „ Ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι
„ ὑψηλῷ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐπλήγωσε τὴν Αἴγυπτον μαζὶ μὲ τὰ πρωτότοκα αὐτῆς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὡς καινὸς ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας! ϗ ὑπὲρ φύσιν ἡ ἀκολουθία! φύσεως γὰρ ἀκολουθία τὸ ὕδωρ ὑπὲρ τῆς γῆς φέρεσθαι· ἀλλ᾽ οὐ τὴν γῆν ὑπὲρ τῶν ὑδάτων· πολλάκις γοῦν ψηφίδος μικρᾶς ἐμπεσούσης τῷ ὕδατι, εἶξε ϗ παρεχώρησε ϗ εἰς τὸ βάθος αὐτὴν παρέπεμψεν· ὅταν οὖν ἴδῃς οὐχὶ ψηφῖδα μικρὰν ἀλλὰ τὴν γῆν ἅπασαν ὑπεράνω τῶν ὑδάτων φερομένην ϗ μὴ καταποντιζομένην, θαύμασον τὴν δύναμιν τὴν ὑπὲρ φύσιν ταῦτα δημιουργοῦσαν. ϗ ὁ Εὐσέβιος εἶπε· „ Τί ἂν εἴη θαυμασιώτερον τοῦ τὴν γῆν, στερέμνιον ϗ βαρὺ στοιχεῖον οὖσαν, ὀχεῖσθαι ϗ ἐπιπολάζειν τοῖς ὕδασιν, οὐχ οὕτω τῆς φύσεως τῶν σωμάτων ἐχούσης, διὰ τὸ τὰ ὑγρὰ κουφότερα ὄντα τῆς γῆς, ἀνώτερα αὐτῆς φέρεσθαι. αὐτὴν δὲ βαρὺ ϗ παχὺ στοιχεῖον ὑποτρέχειν ϗ ὑφίζανειν ἐπὶ τὰ βάθη τῆς ὑγρᾶς οὐσίας; ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει ϗ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως· ἔμπαλιν δὲ παρὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰκότως τοῖς ῥητοῖς ἅπασι τὸν αἰώνιον ἔλεον ὁ μελογράφος συνέζευξεν· ἐπειδὴ οὐ διὰ χρείαν οἰκείαν, ἀλλὰ διὰ μόνην φιλανθρωπίαν ἐδημιούργησεν ὁ Φιλάνθρωπος ἅπαντα. ϗ ὁ Χρυσόστομος· „ Τὸ μὲν οὕτω μεγάλα γενέσθαι ϗ καλὰ ϗ διαρκῆ, τὴν ἰσχὺν ἀνακηρύττει ϗ τὴν σοφίαν· τὸ δὲ δι᾽ ἡμᾶς αὐτὰ γενέσθαι ϗ διὰ τὴν χρείαν τὴν ἡμετέραν, τὴν ἀγαθότητα κηρύττει τὴν διηνεκῆ. προστίθησι δὲ ὁ Βασίλειος· „ Οὐκ ἐπειδὴ μείζους τῶν μικροτέρων ἀστέρων διὰ τοῦτο μεγάλοι οἱ δύω φωστῆρες· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοσοῦτοι τὴν περιγραφὴν, ὥστε ἐξαρκεῖν τὴν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀναχεομένην αὐγὴν, ϗ οὐρανὸν περιλάμπειν, ϗ ἀέρα, ϗ ὁμοῦ πάσῃ τῇ γῇ συμπαρεκτείνεσθαι. ὁ αὐτὸς δὲ λέγει· „ Ἄλλο μέν τι ἐστὶ τοῦ φωτὸς ἡ λαμπρότης, ἄλλο δὲ, τὸ τῷ φωτὶ ὑποκείμενον σῶμα· ὁ γὰρ ἥλιος (ἤτοι ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου) ϗ τὸ φανότατον τοῦτο φῶς, διάφορα ὄντα τῇ φύσει, ἥνωται τῇ δυνάμει τοῦ κτίσαντος· ἡμέρα δέ ἐστι, χρόνου μέτρον, ἐν ᾧ ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ ὁ ἥλιος διατρίβει· ὃ δὲ ἐν ἡμέρα ἐστὶν ἡ σκιὰ, τοῦτο ἐν νυκτὶ τοῦ σκότους ἡ φύσις. λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα τὸ παράδοξον ἐπὶ τοῦ ἡλίου· τοῦ πυρὸς ἡ φύσις ἀνωφερής ἐστι, ϗ πρὸς ὕψος ἀεὶ πηδᾷ ϗ ἅλλεσθαι πέφυκε· κἂν μυριάκις βιάσῃ ϗ καταναγκάσῃς, οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο τῆς κάτω φορᾶς· πολλάκις γοῦν δᾷδα ἡμμένην λαβόντες, ϗ κατὰ κεφαλῆς κλίναντες, τοῦ πυρὸς τὴν ὁρμὴν οὐκ ἠναγκάσαμεν κάτω νεῦσαι· ἀλλὰ ϗ οὕτως ἀνατρέχει, ϗ πρὸς τὸ ὕψος ἐπείγεται κάτωθεν· ἐπὶ δὲ τοῦ ἡλίου τοὐναντίον ἅπαν ἐποίησεν ὁ Θεός· τὰς γὰρ ἀκτῖνας αὐτοῦ πρὸς τὴν γῆν ἔτρεψε. ϗ τὸ φῶς κάτω νεύειν ἐποίησε· μονονουχὶ λέγων αὐτῷ διὰ τοῦ σχήματος· κάτω βλέπε, ϗ τοῖς ἀνθρώποις φαῖνε

τῆς παιδία καὶ κτήνη, καὶ ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸ μέσον τῶν Αἰγυπτίων τὸν λαόν του Ἰσραὴλ, μὲ κραταιὰν χεῖρα καὶ βραχίονα: ἤγουν μὲ πράτζον ὑψηλόν: ἤτοι μὲ μεγάλην καὶ ἀκαταμάχητον δύναμιν· δυνάμεως γὰρ μεγάλης ἦτον ἀποτελέσματα τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα, ὁποῦ ἐποίησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἡ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξέλευσις καὶ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων. (1)

13: „ Τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ·

14: „ Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

15: „ Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραὼ, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς θάλασσαν ἐρυθρὰν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐχώρισε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις: ἤγουν εἰς δύω μέρη. εἰς δύω γὰρ αὐτὴν διεμοίρασε. καὶ διεπέρασε μὲν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς, ἐτίναξε δὲ τὸν βασιλέα Φαραὼ καὶ τὰ στρατεύματά του μέσα εἰς αὐτὴν, καὶ κατεπόντισεν αὐτούς. ἐκτίναξιν γὰρ τὴν ῥίψιν καὶ τὸν καταπόντισιν ὀνομάζει. καθὼς ταῦτα πάντα εἰς πλάτος διηγεῖται ἡ Βίβλος τῆς Ἐξόδου. „ Ἐξετίναξε γὰρ, φησι, Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους μέσον τῆς θαλάσσης. (Ἔξο. ιδ. 27) (2).

16: „ Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις διεπέρασε τὸν λαόν του Ἰσραὴλ διὰ μέσου τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. διότι καὶ

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Θεοδώριτος λέγων· ἀλλ' ἴσως ἄν τις ἐπαπορήσειε, πῶς ἐλέῳ τεκταίνεται θάνατος; σκοπείτω τοίνυν ὁ τὴν λύσιν τῶν προκειμένων ζητῶν, ὡς ὁ τοὺς ἀδικουμένους οἰκτείρων, τοὺς ἀδικοῦντας κολάζει· ὁ γὰρ περὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἔλεος, τοῖς Αἰγυπτίοις τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε· κἀκεῖνος δὲ καὶ αὕτη, δικαιοσύνῃ συγκέκραται· καὶ τούτους γὰρ δικαίως ἠλέησε, κἀκείνους ἐνδίκως ἐκόλασε· διὰ τοῦτο ἐν ἀμφοτέροις ἐπιλέγεται, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. ὁ δὲ Εὐσέβιος, χεῖρα κραταιὰν καὶ βραχίονα ὑψηλὸν, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐνόησε. καὶ ὁ Χρυσόστομος δέ φησι· „ Ταῦτα δὲ λέγει, ἵνα μήτις τῶν ἀνοητοτέρων νομίσῃ, ὅτι κελεύων αὐτοῖς χρυσίον λαβεῖν καὶ σκεύη ἀργυρᾶ, δι' ἀσθένειαν ἐκέλευε· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐποίησε, πανταχόθεν βουλόμενος εἶναι φοβερὸς τοῖς πολεμίοις, καὶ δεῖξαι, ὅτι μετὰ αὐθεντίας ἅπαντα δύναται ἐργάζεσθαι, καὶ ἀπατᾶν αὐτοὺς καὶ παρακρούεσθαι· ἅ, τε γὰρ φανερῶς ἐποίησεν, οὐ διὰ τοῦτο ἐποίησεν, ὡς οὐ δυνάμενος ἀπατῆσαι· ἅ, τε ἀπατήσας (ἐποίησεν) οὐ διὰ τοῦτο ἐποίησεν ὡς οὐ δυνάμενος φανερῶς λαβεῖν, ἀλλ' ἐν ἑκατέρῳ τῷ μέρει τὴν ἰσχὺν τὴν ἑαυτοῦ δεικνύς· ὅτι γὰρ καὶ τοῦτο μέγαν φόβον ἐνέθηκε τοῖς ἀλλοφύλοις· ἄκουσον τί φασι μετὰ ταῦτα οἱ μάντεις τῶν Ἀζωτίων· „ Οὐχὶ ὅτε ἐνέπαιξεν αὐτοῖς (τοῖς Αἰγυπτίοις δηλαδὴ ὁ Θεὸς λαβεῖν ποιήσας τοὺς Ἰουδαίους τὰ σκεύη αὐτῶν.) ἐξαπέστειλαν αὐτοὺς καὶ ἀπῆλθον; (Α'. Βασιλ. ς'. 6.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Ἑβραίων παῖδες παραδιδόασιν ἐξ ἀγράφου ἱστορίας, ὅτι οὐ μία γέγονεν ὁδὸς, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην φυλὴν τὸ ὕδωρ ἐσχίζετο, ὡς δώδεκα γενέσθαι τομὰς καὶ διαιρέσεις κατὰ τὰς φυλάς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δίχῃ τμηθὲν τὸ πέλαγος, δύω ἀνθ' ἑνὸς ἐγένετο· τὸ γὰρ ὕδωρ αὐτοῖς τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων· οὗ δὴ χάριν διαιρέσεις ἐκάλεσε τὴν εἰς δύω τοῦ πελάγους τομήν· ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς συμφωνεῖ τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ τῷ Εὐσεβίῳ λέγων· „ Μᾶλλον δὲ, ὁδοὺς εὐθείας ὥσπερ τοῖς Ἰσραηλίταις παρέσχε Θεός· κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα· „ Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις. προσθέττουσι δέ τινες, ὅτι τὸ διάστημα τῆς σχισθείσης Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ ἀπὸ μιᾶς ἄκρας εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς στερεᾶς φθάνον διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐπέρασαν οἱ Ἰσραηλῖται· αὐτὸ, λέγω, τὸ διάστημα κατὰ τὴν γνώμην τινῶν, ἦτον πλατὺ μὲν, διακόσια πεντήκοντα ποδάρια, μακρὺ δὲ, μίαν λεύγαν: ἤτοι τέσσαρα μίλια, εἰς ἓξ δὲ ὥρας διεπέρασαν αὐτὸ οἱ Ἑβραῖοι (ὅρα σελ. 310. τῆς ὑπὸ Κλήμεντος ἀνασκευῆς) ἄλλοι δὲ λέγουσιν· „ Ὁ-

καὶ αὐτὸ δὲν ἦτον ὀλιγώτερον θαῦμα ἀπὸ τὴν διαίρεσιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόστομον., δηλαδὴ τὸ νὰ φέρῃ τὸν λαόν του ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐκεῖ νὰ τὸν φυλάττῃ, ὁποῦ ἦτον πολλὰ τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ τὸν φθείρουν. πεῖνα, λέγω, καὶ δίψα, καὶ ἀνομβρία, καὶ καῦσις ὑπερβολικὴ τοῦ ἡλίου, καὶ πλῆθος θηρίων ἀγρίων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυρία δεινὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀβλαβεῖς. (1) παρατρέχει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ περισσότερα θαύματα ἀφίνωντας τὸν καθ᾽ ἕνα νὰ τὰ ἀναγινώσκῃ μὲ σκέψιν εἰς τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως.

17 : „ Τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
18 : „ Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραται-
„ ούς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.
19 : „ Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμοῤῥαίων,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
20 : „ Καὶ τὸν Ὢγ βασιλέα τῆς Βασάν·
„ (2) ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ.
21 : „ Καὶ δόντι τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-
„ νομίαν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.
22 : „ Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλῳ αὐτοῦ,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ταῦτα πάντα ἑρμηνεύθησαν εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ.

23 : „ Ὁ-

„ Ὅτι διαιρέσεις πληθυντικῶς εἶπεν ἡ Γραφὴ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἑνικῶν· τὴν εὐκολίαν δὲ (λέγει ὁ Ὠριγένης) δηλῶσαι θέλων τοῦ καταποντισμοῦ, τῇ λέξει ταύτῃ τοῦ ἐκτινάξαι ἐχρήσατο. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγανακτήσεως, καὶ τὴν μακροθυμίαν ἐπεδείξατο· οὐ πρότερον αὐτοὺς ἀνελὼν, καίτοι οὕτως ἀναισχύντως καὶ φιλονείκως διακειμένους, ἕως ὅτε φέροντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἑκόντες κατεκρήμνισαν· τῆς τοῦ Θεοῦ δὲ δυνάμεως ἐγένετο τὸ καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς θαλάσσης θάρσος αὐτοῖς (τοῖς Ἰσραηλίταις) ἐνθεῖναι, καὶ πεῖσαι διαβῆναι τὴν καινὴν ἐκείνην καὶ ξένην ὁδόν· καὶ γὰρ ἐν ἑκατέρῳ τμήματι κορυφουμένων τῶν ὑδάτων, ὑψηλῆς τινος καὶ γενναίας ἔδει ψυχῆς αὐτοῖς, ὥστε μὴ δεῖσαι τὴν διάβασιν· μηδὲ ὑποπτεῦσαι· ὅτι κορυφούμενα ἑκατέρωθεν τὰ πελάγη, ἐπελεύσεται αὐτοῖς, καὶ καταποντίσει τὸ στρατόπεδον ἅπαν. ὅθεν εἶπεν ὁ Δαβίδ· „ Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Θεοδώριτος· „ Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἰσχύος ἀπόδειξις, τὸ τοσοῦτον λαὸν ἐπὶ χρόνον τοσοῦτον δι᾽ ἐρήμου θρέψαι καὶ ἀνενδεῶς ὁδηγῆσαι, καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτοῖς χορηγῆσαι τὴν ἀφθονίαν· τοῦτο οὐκ ἔλαττον τοῦ διὰ τῆς θαλάττης διαγαγεῖν· ἁπάντων γὰρ, ὅσων ὁ ἄνθρωπος δεῖται, γυμνωθέντες, καὶ οὐ στέγην ἔχοντες, οὐ τροφὴν, οὐκ ἐνδύματα ἀρκοῦντα, οὐχ ὑποδήματα, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν, ὡς ἐν μέσαις χορεύοντες πόλεσιν· οὕτω διὰ τῆς ἐρήμου ἐβάδιζον ἐκείνης.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ἡ Βασὰν χώρα ἐστὶ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ἡ νῦν καλουμένη Καταναία. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὑψηλότερον ἑρμηνεύει λέγων· „ Τὸ μὲν Βασὰν ὄνομα, εἰς τὴν αἰσχύνην μεταλαμβάνουσι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βασὰν Ὢγ προσηγόρευται· Ὢγ δὲ ἑρμηνεύεται, διάφραξις· ὡς τῶν ἔργων τῆς αἰσχύνης τὴν ὁδὸν ἡμῖν τῆς σωτηρίας ἀποφρασσόντων· πάντες γὰρ οἱ τῆς αἰσχύνης ἐργάται, ὑπὸ τοῦ Ὢγ βασιλεύονται, τοῦ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διακοπὴν ἐνεργοῦντος (ἤτοι τοῦ Διαβόλου) ὃν συντρίβει Κύριος, ἐπ᾽ ἐλευθερίᾳ τῶν κρατουμένων. Σηὼν δὲ πάλιν ἑρμηνεύεται πειρασμὸς, ἢ παροργισμός· Ἀμοῤῥαῖοι δὲ λαλητοὶ, ἢ παραπικραίνοντες ἑρμηνεύονται· ὧν τὴν ἀναίρεσιν ἐλέου Θεοῦ δεῖγμα τίθεται ὁ Προφήτης Δαβὶδ, χώραν εἰς ἐνοίκησιν ἀγαθὴν παρέχοντος Ἑβραίοις τὴν ἐκείνων· καὶ τοῦτο ἦν τὸ θησαυρίζεσθαι δικαίοις πλοῦτον ἀσεβῶν (Παρ. ιγ΄. 23.) Ἄλλος δέ φησιν ἤτοι ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Εἰ δὲ θέλεις τὴν τοῦ Θεοῦ παραδοξοποιὸν δύναμιν εἰσέτι καὶ νῦν ἐνεργοῦσαν θεάσασθαι, μετάβα τῇ διανοίᾳ καὶ ἐπὶ τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαόν· καὶ εἴσῃ τίνα τρόπον ἀπὸ πικρᾶς δουλείας, οὐκ Αἰγυπτίων, ἀλλὰ Δαιμόνων πονηρῶν τοὺς ἐξ Ἐθνῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότας ἠλευθέρωσεν· ἐξήγαγέ τε ἀπὸ σκότους τῆς Αἰγύπτου, καὶ μετεστήσατο εἰς φῶς, ἀνελὼν τοὺς πρὶν αὐτῶν καταδυναστεύοντας ἀοράτους βασιλεῖς, καὶ δυνάμεις πονηρὰς, πολὺ χείρους τοῦ Φαραώ· ἀφ᾽ ὧν καὶ ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν, ὁ ποιῶν θαυμάσια μεγάλα μόνος, διὰ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ καὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς· περὶ οὗ ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν· „ Ἀποκαλύψει Κύριος ὁ Θεὸς τὸν βραχίονα τὸν ἅγιον αὐτοῦ ἐνώπιον πάντων τῶν Ἐθνῶν. (Ἡσ. νβ΄. 10.)

23: „ Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη
„ ἡμῶν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
„ ἔλεος αὐτοῦ.

24: „ Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν
„ ἡμῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐθυμήθη ἡμᾶς τοὺς Ἰουδαίους, ὁποῦ εἴμεθα τεταπεινωμένοι ἤτοι κακοπαθοῦντες ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. „ Ἰδὼν γάρ, φησιν, εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων. (Ἐξ. γ'. 7. 8.) (1) ἡμῶν δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ ἡμᾶς, φανερώνωντας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ προγόνους αὐτοῦ, καὶ οἰκειοποιούμενος τοὺς ἐκ τοῦ γένους του. ἔπειτα ἀφήσας τὰς ἄλλας μερικὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἔρχεται πάλιν εἰς τὴν καθολικὴν Πρόνοιαν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ.

25: „ Ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί· ὅ-
„ τι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι ὁποῦ δίδει τὴν ἁρμοδίαν τροφὴν εἰς κάθε φύσιν, τόσον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ ὅλων τῶν ζώων, τῶν χερσαίων, τῶν θαλαττίων, τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν ἀμφιβίων. (2)

26: „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐ-
„ ρανοῦ· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅστις εἶναι Θεὸς καὶ Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ. ἀνίσως δὲ εἶναι Ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ, βέβαια αὐτὸς εἶναι Ποιητὴς καὶ τῆς γῆς. ἡ τοῦ οὐρανοῦ εἶπεν, ἐπειδὴ ἐν τῷ οὐρανῷ λέγεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός. δυνάμεθα δὲ νὰ προσαρμόσωμεν καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν μας, τόσον τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὅσον καὶ τὸν προλαβόντα, καὶ νὰ παρακινοῦμεν μὲ αὐτοὺς ἕνας τὸν ἄλλον εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, ὅστις διαφόρως εὐεργέτησε τὸν παλαιόν του λαὸν, καὶ κατέβαλε τοὺς ἐχθρούς του, καὶ ἐποίησεν ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα θαυμάσια. (3)

Ἀνίσως δὲ καὶ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἀναγωγικῶς καὶ ὑψηλοτέρως, δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν, Ἰακὼβ μὲν καὶ Ἰσραὴλ, τὸν ἐκλεκτὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. Αἴγυπτον δὲ, τὴν ἀσέβειαν καὶ ἁμαρτίαν. σημεῖα δὲ καὶ τέρατα ἐν μέσῳ αὐτῆς, τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων γενόμενα θαύμα-

(1) Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν· οὐκ ἐν τοῖς κατορθώμασιν, οὐκ ἐν τῇ εὐπραγίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει· τουτέστιν ἤρκεσεν ἡ συμφορὰ ἐπικάμψαι τὸν Θεὸν, καὶ τὸ κακῶς πάσχειν ἡμᾶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Μέμνηται τούτων καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς· „ Ἐστέναξάν, φησιν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων, καὶ ἀνέβη ἡ βοὴ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν (Ἔξοδ. β'. 3.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ δικαίοις, οὐδὲ τοῖς κατορθοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἀσεβέσι, καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει δίδωσι τροφήν· οὐκ ἄρα γῆς, οὐδὲ ὑδάτων, οὐδὲ ἀέρων, οὐδὲ ἀκτῖνος, οὐδὲ ἄλλου τινός εἰσι τῶν καρπῶν αἱ γοναὶ, ἀλλ' αὐτοῦ τὸ πᾶν· καὶ ὅρα κἀνταῦθα οὐ τὴν δύναμιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τὴν ἄφατον. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀλόγοις τὴν κατάλληλον προσφέρει τροφήν· κατὰ τό· „ Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσι, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· ὥστε ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐπὶ τοσοῦτον διήκει καὶ διαρκεῖ, ὡς ἐκτείνεσθαι ἀπὸ τῶν κατ' οὐρανὸν θαυμάτων, ἐπὶ τὰ κατὰ γῆν μέχρι καὶ τῶν σμικροτάτων ζώων.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάντων μὲν οὖν Θεὸς ὁ Θεός· πάντων γάρ ἐστι Ποιητής· οὐρανοῦ δὲ κυρίως χρηματίζει Θεὸς, ὡς ὑπὸ τῶν ἐν οὐρανῷ διαιτωμένων Ἀγγέλων θεραπευόμενος· ἐκεῖνο γὰρ τὸ χωρίον καθαρὸν ἁμαρτίας· „ Ὑπὲρ ἁπάντων τοίνυν, λέγει ὁ Χρυσορρήμων, τῷ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν ἀναφέρωμεν, τῶν κοινῶν, τῶν ἰδικῶν· τοῦτο γὰρ θυσία· τοῦτο προσφορά· τοῦτο μάλιστα ἡμῖν ἵλεων αὐτὸν καθίστησι.

ματα. φαραὼ δὲ, τὸν Διάβολον. δούλους δὲ τοῦ Διαβόλου τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς λατρεύοντας εἰς τοὺς Δαίμονας. Ἔθνη δὲ πολλὰ πατταχθέντα καὶ συντριφθέντα, ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν τὰ πλήθη τῶν Δαιμόνων. βασιλεῖς δὲ κραταιούς. τοὺς κυριωτέρους αὐτῶν καὶ ἡγεμονικωτέρους Δαίμονας. Σηὼν δὲ καὶ Ὢγ, αὐτὸν τὸν Σατανᾶν, καὶ τὸν δεύτερον τοῦ Σατανᾶ. βασιλεῖς δὲ Χαναάν, τὰς δυναστείας τῆς ἁμαρτίας. γῆν δὲ αὐτῶν τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ, ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους πρότερον οἱ Δαίμονες κατακυριεύοντες, ὕστερον ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὴν τούτων κυριότητα. οἶκον δὲ Ἰσραὴλ θέλομεν νοήσομεν, ὅλον ἁπλῶς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν. οἶκον δὲ Ἀαρὼν, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς. καὶ οἶκον Λευΐ, τοὺς διακόνους. φοβουμένους δὲ τὸν Κύριον, τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους. Σιὼν δὲ, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. πρωτότοκα δὲ Αἰγύπτου, τὰ γλυκύτερα καὶ ἡδονικώτερα πάθη, ὁποῖα εἶναι μάλιστα τὰ σαρκικά· ἢ καὶ τὰ ὄντα πλέον περιπόθητα εἰς τοὺς Δαίμονας καθὼς καὶ τὰ πρωτότοκα τέκνα εἶναι ἐπιθυμητὰ εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν. ἐρυθρὰν δὲ θάλασσαν ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν, τὴν ἅλμην καὶ πικρίαν τῶν ἀσεβῶν δογμάτων, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν περικλείονται οἱ ἄπιστοι καὶ ἀσεβεῖς καὶ πνίγονται. ἔρημον δὲ, τὴν ἀκαρπίαν τῆς πλάνης, τὴν ὁποίαν διαπερῶντες οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ καὶ ἀποφεύγοντες, καταντῶσιν εἰς τὴν καρποφορίαν τῆς ἀληθείας. ταπείνωσιν δὲ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν, ὄχι μόνον τὴν ἐκ τῶν πειρασμῶν προξενουμένην εἰς ἡμᾶς σανικῶς καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνάρετον ἤτοι τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης, ἥτις κατορθώνεται μὲ τὴν θεληματικὴν ἡμῶν γνώμην.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛϚ.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Λευϊτῶν: ἤτοι διακόνων, καὶ ὅλης τῆς ἱερατικῆς φυλῆς, καὶ τῶν ψαλτῶν. προλέγει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ γένουν εἰς τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους, ἐνταυτῷ δὲ καὶ τοὺς διδάσκει, ποῖα ἔργα καὶ λόγια νὰ πράττουν καὶ νὰ λέγουν, ἵνα ἐκ τούτων τραβίξωσιν εἰς ἔλεος τὸν Θεόν. ἀνεπίγραφος δὲ εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους. (1)

1: „Ἐ-

(1) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἔντισι τῶν ἀντιγράφων γέγραπται ἐπὶ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, Ἀγγαίου ἢ Ζαχαρίου. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „Τινὲς δὲ θρασὺ πρᾶγμα τετολμηκότες, ἐπέγραψαν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ἡ Διὰ Ἱερεμίου· Ἱερεμίας δὲ οὐκ ἀπήχθη εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τῶν δορυαλώτων· ἀλλ' ὀλίγον ἐν Ἱερουσαλὴμ διαγαγὼν χρόνον, ὑπὸ τῶν παρανόμων βιασθεὶς Ἰουδαίων, τῆς εἰς Αἴγυπτον ὁδοῦ αὐτοῖς κεκοινώνηκε· πῶς οὖν ἁρμότ-

1: „ Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐ-
„ κεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν
„ ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς
„ Σιών.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἦτον σκλαβωμένοι, διὰ τοῦτο ἐκατοίκουν καὶ διέτριβον ἔξω ἀπὸ τὰς πόλεις: δηλαδὴ εἰς τόπους ἐρήμους: διὰ τοῦτο καὶ πηγαίνοντες συχνὰ εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποταμῶν, ἐκεῖ μόνοι ἐκάθοντο καὶ ἐθρήνουν τὴν σκλαβίαν καὶ συμφοράν τους μὲ ἡσυχίαν. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς χεῖράς των, ὑπερηφανεύοντο καὶ ἐκαταφρόνουν αὐτὰ μὲ τὰς ἁμαρτίας· διὰ τοῦτο ὑστερήθησαν ἀπὸ τὰ ἀγαθά, διὰ νὰ τὰ ἐπιθυμήσουν πάλιν. ἔτζι γὰρ συνειθίζει νὰ κάμνῃ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς καταφρονητὰς τῶν ἀγαθῶν του. καὶ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ δὲν αἰσθάνονται οὐδὲ γνωρίζουν τὰ καλὰ ὁποῦ ἔχουν· τοὺς ὑστερεῖ τὰ ἀγαθά, διὰ νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκείνων αἴσθησιν καὶ ἐνθύμησιν κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. (1)

2: „ Ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρε-
„ μάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν.

Τὰ μουσικά, λέγει, ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐψάλλομεν καὶ ἐδοξολογοῦμεν τὸν Θεόν, ὅταν εἴμεθα εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ αὐτά, ὅταν ἐσκλαβώθημεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὰ ἐκρεμμάσαμεν ἐπάνω εἰς τὰς ἰτέας, τὰς φυτευμένας εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποταμῶν, ὁποῦ τρέχουν εἰς τὸ μέσον τῆς χώρας Βαβυλῶνος. μὲ τὸ νὰ ἦτον τότε ἀργὰ καὶ ἄχρηστα εἰς ἡμᾶς. ἐπῆραν δὲ μαζί τους αὐτὰ οἱ ψάλται τῶν Ἑβραίων, διὰ νὰ τὰ ἔχουν μίαν ἐνθύμησιν τῆς ἐν τῇ Ἰερουσαλὴμ Θεοσεβείας καὶ πολιτείας των, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἢ ἀναγωγικῶς, ἐκρέμασαν τὰ ὄργανά των ἐπάνω εἰς τὴν ἀργίαν. διὰ τῶν ἀκάρπων γὰρ δένδρων τῶν ἰτέων, ἐφανέρωσαν τὸ ἄπρακτον καὶ ἄχρηστον τῶν Ψαλμῶν καὶ ὀργάνων. (2)

3: „ Ὁ-

μόττει αὐτῷ λέγειν· „ Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν· ἀλλὰ ϗ ὁ Βουλγαρίας Θεοφύλακτος ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς εἰς τὸν Ἰωνᾶν ἑρμηνείας λέγει· „ Τὸν θεσπέσιον Ἰερεμίαν τοσαύτης ἠξίωσε τιμῆς τῶν Βαβυλωνίων ὁ βασιλεὺς (ὁ Ναβουχοδονόσορ δηλαδὴ) ὡς αἵρεσιν αὐτῷ τῆς οἰκήσεως δοῦναι· ϗ τοὺς μὲν ἄλλους πάντας βασιλέας ϗ ἄρχοντας αἰχμαλώτους ἀπήγαγε· τούτῳ δὲ μόνῳ δέδωκεν ἐξουσίαν διάγειν, ὅπου βούλεται.

(1) Λέγει γὰρ αὐτός· „ Ὅταν ἐντρυφῶντες αὐτοῦ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ αἰσθανώμεθα, ἐν ἐρημίᾳ αὐτῶν ἡμᾶς καθίστησιν, ὥστε τῇ στερήσει σωφρονισθέντας, ζητῆσαι πάλιν τὴν ἀπόλαυσιν. φησὶ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰώθασιν οἱ ἀθυμοῦντες τὰ ἐρημότερα καταλαμβάνειν χωρία, κἀκεῖ τὰς οἰκείας ὀλοφύρεσθαι συμφοράς· ϗ οὗτοι τοίνυν ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν προσκαθήμενοι· (ποταμοὺς δὲ νοεῖ τὰς διώρυγας τοῦ Εὐφράτου·) ϗ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν λογιζόμενοι τὴν ἐρημίαν, πολλὰ προέχεον δάκρυα, τὰ τῶν ποταμῶν μιμούμενα ῥεύματα· Βαβυλὼν δὲ κέκληται ὁ τόπος, κατὰ Νικήταν, ἔνθα συνεχύθη ἡ διάλεκτος τῶν εἰπόντων· „ Δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν ϗ πύργον· ἐκεῖ τοίνυν κατελθὼν ὁ Θεὸς τὰς γλώσσας συνέχεε· διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου σύγχυσις· ϗ ἔστιν ἡ Βαβυλὼν χωρίον συγχύσεως, οὐ διαλέκτου μόνον, ἀλλὰ ϗ δογμάτων ϗ νοημάτων ϗ τοῦ δοκοῦντος ταῦτα βλέπειν νοῦ.

(2) Ἄχρηστα δὲ ἦ τότε τὰ ὄργανα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐπρόσταζεν εἰς μόνον τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ, νὰ πληροῦσι τὴν λατρείαν, ϗ νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Θεόν. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι σκλάβοι Ἰουδαῖοι ἐτρύφουν ϗ δὲν αἰσθάνοντο τὴν συμφορὰν ὁποῦ εἶχον· οἱ δὲ Ἱερεῖς ϗ Λευῖται ϗ ψάλται, φεύγοντες ἀπὸ τὴν πόλιν Βαβυλῶνα, ϗ ἀπὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν Βαβυλωνίων συναναστροφάς, ἐκάθοντο εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, ϗ ἀπὸ τὴν ῥοὴν τῶν ποταμῶν, ἐστοχάζοντο τὰ ῥευστὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου πράγματα· ϗ τὰ μὲν ὄργανα, ἔκρυπτον μέσα εἰς τὰς ἰτέας, διὰ νὰ μὴ τὰ βλέπουν οἱ ἐχθροί· αὐτοὶ δὲ καθήμενοι ἀντικρὺ τῶν ὀργάνων, θρήνους ἐποίουν ἀντὶ Ψαλμῶν, πενθοῦντες, διατὶ ἦτον ἐστερημένοι τῆς διὰ τῶν ὀργάνων ψαλμῳδίας ϗ λατρείας τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸ νόημα ἁρμόζουσι ταῦτα ϗ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὁποῦ ἀρνοῦνται τὸν Χριστὸν ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ϗ παρασύρονται ἀπὸ τὴν τοῦ διωγμοῦ σύγχυσιν· Βαβυλὼν γὰρ σύγχυσις ἑρμηνεύεται, ὡς εἴπομεν ἀνω-

3 : „ Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰ-
„ χμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ᾠ-
„ δῶν, καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ὕ-
„ μνον.

οἱ σκλαβώσαντες, λέγει, ἡμᾶς Βαβυλώνιοι ἐρώτησαν ἡμᾶς νὰ ἀποκριθῶμεν κάποια λόγια ἀπὸ τὰ θεῖα ἄσματα καὶ ἀπὸ τοὺς ὕμνους, τοὺς ὁποίους ἐψάλλομεν εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ: ἤτοι ἐπρόσταξαν ἡμᾶς νὰ ψάλλωμεν, θέλοντες νὰ ἀκούσουν ἁπλῶς, διὰ τέρψιν καὶ ἡδονήν: ἢ καὶ διὰ νὰ γελάσουν τὰ ἐδικά μας σεμνὰ καὶ θεῖα πράγματα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών.

Τοῦτο, λέγει, εἶπον εἰς ἡμᾶς οἱ Βαβυλώνιοι· ψάλλατέ εἰς ἡμᾶς ὦ Ἰουδαῖοι, κἀνένα ἆσμα ἀπὸ τὰ ἄσματα ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐψάλλετε, ὅταν εὑρίσκεσθε εἰς τὴν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ.

4 : „ Πῶς ᾄσομεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ
„ γῆς ἀλλοτρίας;

Ἡμεῖς δὲ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπεκρίθημεν εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας Βαβυλωνίους. πῶς ἠμποροῦμεν νὰ ψάλλωμεν ἆσμα θεῖον εἰς ἄλλον ξένον τόπον ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ νόμος ἡμῶν ἐμποδίζει τοῦτο; βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πόσον ὠφέλησε καὶ ἐδιώρθωσε τοὺς Ἰουδαίους ἡ σκλαβία. διότι ἐκεῖνοι ὁποῦ πρότερον ἐπαράβαινον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μέσα εἰς τὴν ἐδικήν τους πατρίδα, αὐτοὶ τώρα τὸν φυλάττουσι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὴν ξενιτείαν· γῆ δὲ ἀλλοτρία νοεῖται καὶ κάθε καρδία, ὁποῦ εἶναι ξένη ἀπὸ τὴν θεοσέβειαν καὶ ἀρετήν, ὅθεν εἰς τὴν τοιαύτην καρδίαν δὲν πρέπει νὰ μεταδίδῃ τινὰς τὰ θεῖα καὶ

ἀνίσως λοιπὸν ϗ τινὰς Χριστιανὸς πέσῃ εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν βιωτικῶν, ϗ ἀντὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατοικήσῃ εἰς τὸν τόπον τῶν ἐχθρῶν ϗ ἀσεβῶν· αὐτὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ λησμονήσῃ ποτὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη πνευματικῶς διὰ τοῦ Βαπτίσματος· μήτε νὰ ἐκδοθῇ εἰς τὴν ἀπάτην τῆς Βαβυλῶνος· ἀλλὰ καθήμενος εἰς τοὺς ποταμούς: ἤγουν συλλογιζόμενος τὰ ῥευστὰ ϗ ἄστατα τοῦ βίου πράγματα, νὰ κλαίῃ ϗ νὰ ὀδύρεται τὸν ἐδικόν του χωρισμόν.

Ὁ δὲ ἅγιος Μεθόδιος ὁ Πατάρων λέγει· „ Τάχα δὲ αἱ παρθένοι ϗ καθαραὶ ψυχαὶ προσᾴδουσαι τῷ Θεῷ, φασὶν, ὅτι ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ τῆς Βαβυλῶνος τὰ ὄργανα ἡμῶν ἐκρεμάσαμεν· δηλοῦσαι, ὅτι τὰ ὄργανα: ἤγουν τὰ σκηνώματα ϗ σώματα ἑαυτῶν, τῆς ἁγνείας ἐξήρτησαν, ἵνα μὴ παρασυρῶσιν ἐν μέσῳ περικλυζόμενα τῶν τῆς κακίας ποταμῶν, ἐφορμώντων ἡμῖν· διὸ ϗ δεόμεθα μετὰ κλαυθμοῦ, ἵνα μὴ ἀπολισθήσαντα τῆς ἁγνείας τὰ ὄργανα, ἐμπέσωσι τοῖς τῆς ἡδονῆς κύμασι· πολλαχοῦ δὲ τύπος τῆς παρθενίας ἡ ἰτέα· ἧς ϗ τὸ ἄνθος τριβὲν καὶ ποθὲν, κατασβέννυσι τοὺς εἰς ὀχείαν ἐρεθισμοὺς, ἕς ἂν εἰς ἄρδην ἀποστειρώσῃ τὴν ἐπὶ παιδοποιΐα φοράν· ὥσπερ δὴ ϗ ὁ Ὅμηρος ἐμήνυσε; διὰ τοῦτο καλέσας ὠλεσικάρπους τὰς ἰτέας· ὃν γὰρ τρόπον τὸ δένδρον τοῦτο χλοηφορεῖν ϗ βλαστάνειν ἐν ὕδασι πέφυκεν· οὕτως ἐπανθεῖν φιλεῖ ϗ ἐπακμάζειν ἡ παρθενία, λόγοις πιαινομένη· ἵνα δυνηθῇ τις ἐκκρεμάσαι αὐτῆς τὸ ἑαυτοῦ ὄργανον· εἰ γὰρ οἱ ποταμοὶ Βαβυλῶνος; τὰ τῆς ἡδυπαθείας δηλονότι ῥεύματα, συγχέοντα, ταράσσουσι τὴν ψυχὴν, ἰτέαι πάντως ἡ σωφροσύνη, ἧς ἀναρτῶμεν τὰ παιδογόνα μόρια τὰ βρίθοντα. ἵνα μὴ κατενεχθέντα πρὸς τοὺς τῆς ἀκρασίας ὀχετοὺς, σκωλήκων δίκην εἰς τοὺς ἰχῶρας ϗ τὰς σηπεδόνας ἐγχρίμπτωνται. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

Νοεῖται δὲ ϗ ἄλλως τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ὅτι Σιὼν μὲν ϗ Ἱερουσαλὴμ, εἶναι ὁ Παράδεισος ἡ πρώτη πατρίς μας· Βαβυλὼν δὲ εἶναι ὁ παρὼν κόσμος· ποταμοὶ δὲ τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι τὰ ῥευστὰ τοῦ βίου πράγματα· σκλαβωθέντες λοιπὸν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς Δαίμονας διὰ τὴν παράβασιν: ἐξωρίσθημεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον, ϗ ἐκαταντήσαμεν εἰς τὴν σύγχυσιν τοῦ παρόντος κόσμου· ὅθεν πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν τοῦ Παραδείσου, ϗ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς γυρίσῃ πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον, τὴν παλαιάν μας πατρίδα· ϗ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν ταύτην· ὅθεν ϗ ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνειθίζεται νὰ ψάλλεται κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς τυρινῆς, ὅτε γίνεται ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδὰμ, διὰ νὰ παριστάνεται τὸ νόημα τοῦτο.

καὶ οὐράνια μυστήρια· κατὰ τό, „ μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶν, μὴ δὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. (Ματθ: ζ. 6:) (1)

5: „ Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου Ἰερουσαλὴμ; „ ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων καὶ σοῦ ἀλησμονήσω, ὦ πόλις Ἱερουσαλήμ; ἄμποτε νὰ ἀλησμονηθῇ ἡ δύναμίς μου, ἢ ἡ ἐνέργειά μου κατὰ τὸν Χρυσόστομον: ἤτοι ἄμποτε νὰ γένω κουλλὸς, καὶ παράλυτος: ἢ ἄμποτε νὰ ξηρανθῇ τὸ χέρι μου, ὥστε νὰ μὴ τὸ αἰσθάνωμαι πλέον. (2)

6: „ Κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ λά„ ρυγγί μου; ἐὰν μή σου μνησθῶ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ πιασθῇ ἡ φωνή μου, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δύναμαι πλέον νὰ ὁμιλήσω: ἤγουν ἄμποτε νὰ ὑστερηθῶ καὶ νὰ μὴ δύνωμαι νὰ ἐνεργήσω οὔτε ἔργον, οὔτε λόγον. τὸ μὲν γὰρ ἔργον δηλοῦται διὰ τῆς δεξιᾶς, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ δὲ τῆς κολλήσεως τῆς γλώσσης, δηλοῦται ὁ προφορικὸς λόγος ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ αὐτὰ τὰ ἴδια λόγια καὶ κατάρας χρεωστοῦμεν νὰ λέγωμεν κινούμενοι ἀπὸ ἀγάπην τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, τῆς αἰωνίου πατρίδος μας. ἡ δεξιὰ μὲν ὀνομάζει, τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς. γλῶσσαν δὲ τὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν. διότι, ἡ μὲν γλῶσσα, εἶναι σημεῖον καὶ ὑπηρέτης τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος πάλιν εἶναι σημεῖον τῆς θεωρίας καὶ γνώσεως. λάρυγγα δὲ ὀνομάζει τὸ τοῦ λαιμοῦ πάθος: ἤτοι τὴν ἡδονήν. ἄμποτε, λέγει, λοιπὸν νὰ ἀλησμονηθῇ, ἡ πρακτικὴ μὲν ἐργασία μὲ τὴν ἀργίαν: ἡ δὲ θεωρητικὴ ἐνέργεια νὰ κολληθῇ μὲ τὴν ἡδονὴν τῶν φαγητῶν, καὶ νὰ γένῃ ἀκίνητος εἰς τὴν ἡδονὴν τῶν θείων γνώσεων καὶ νοημάτων· τὰ ὁποῖα εἶναι κατάραι μεγάλαι.

„ Ἐ-

(1) Διὰ δύω αἴτια οὐκ ᾖδον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, ὡς λέγει εἷς τῶν ἑρμηνευτῶν· κυρίως μὲν, διατὶ δὲν ἦτον συγκεχωρημένον ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ, μήτε τὸ Πάσχα νὰ τελοῦσι, μήτε τὰς ἄλλας ἑορτάς· καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ ἐὰν ἔψαλλον καὶ ἐδιηγοῦντο τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἔθνη· δὲν ἤθελαν πιστεύσουν εἰς αὐτὰ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀπιστοῦντες διὰ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ τότε εἶχον οἱ Ἑβραῖοι· ἀλλὰ καὶ οἱ ἄφρονες προσαδόντες τὸ Εὐαγγέλιον, κατ' ἄλλον ἐξηγητὴν, ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἧς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς γεωργός· ἀλλ' οὐδὲ ἔξεστι τοῖς ἐκπεσοῦσι τῆς Ἐκκλησίας ᾠδὰς ᾄδειν· ἀλλ' ἢ ἄρα θρήνους καὶ λόγους καταλλήλους τῇ κατεχούσῃ αὐτοὺς συμφορᾷ· εἴποι δ' ἂν τοῦτο καὶ ὁ μεμνημένος τοῦ· „ Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου; ὁ γὰρ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀποπεσὼν τῆς Ἐκκλησίας, τούτων εὐλόγως ἀκούσεται. λέγει γὰρ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Χρυσοστόμῳ· „ Οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες τῆς ἁμαρτίας, ἐκεῖ μὲν οὐ δυνάμεθα τὴν θείαν ᾄδειν ᾠδὴν· ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας· ἕως γὰρ τῇ πάντων βαρβάρων τυραννικωτέρᾳ δουλεύωμεν ἁμαρτίᾳ, οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν τὰ θεῖα λαλεῖν; κἂν τὰ τοῦ λόγου ἔχωμεν ὄργανα; ὡς ἐκεῖνοι τότε τὰς κιθάρας καὶ λύρας· ὅταν δὲ, ὡς εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἀρετὴν ἐπανέλθωμεν, τότε δὴ νέαν ᾠδὴν καὶ πολιτείαν ἱστάμενοι, ᾆσμα καινὸν ᾄδομεν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) προστίθησι δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἔλεγχος δὲ ταῦτα Ἰουδαίων τῶν παρανόμων, πληροῦν σπουδαζόντων τὸν νόμον καὶ ἔξω τῶν νενομισμένων χωρίων ἐπιτελούντων τὰ νόμιμα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὅρα κἀντεῦθεν πολλὴν τὴν μεταβολήν· καὶ γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀκούοντες ὅτι τῆς πόλεως ἐκπεσοῦνται, καὶ οὐ φροντίζοντες, καὶ ἑαυτοῖς ἐπαρῶνται νῦν, εἰ ἐπιλάθοιντο αὐτῆς. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Τῆς ἄνωθέν, φησι, βοηθείας μὴ τύχοιμι· ταύτην γὰρ καλεῖ δεξιάν· μερικοὶ δὲ ἑρμηνεύται λέγουν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἔχασαν τὴν ἀγαπητήν τους Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐσκλαβώθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τόσον πολλὰ ἐπόνει ἡ καρδία τους δι' αὐτήν; ὥστε ὁποῦ διὰ νὰ τὴν ἐνθυμοῦνται συχνά, τὴν ἐσκάλισεν ὁ καθ' ἕνας εἰς τὴν πέτραν τοῦ δακτυλιδίου του· καὶ ὅσαις φοραῖς ἔβλεπε τὸ δακτυλίδι εἰς τὸ δεξιόν του χέρι, ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ ἐνθυμῆται τὴν ἐπιθυμητήν του ἐκείνην πατρίδα· διὰ τοῦτο καὶ ὡσὰν κατάραν ἔλεγε τοῦτον τὸν λόγον· ἐάν σου ἀλησμονήσω Ἱερουσαλὴμ, νὰ ἀλησμονηθῇ τὸ δεξιόν μου χέρι· „ Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου Ἱερουσαλὴμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου· ὅθεν ἐπιφέρει ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἀκούωμεν ταῦτα καὶ παιδευώμεθα· καθάπερ γὰρ οὗτοι τῆς κάτω Ἱερουσαλὴμ ἐκπεσόντες, τότε ζητοῦσιν αὐτήν· οὕτω καὶ ἡμῶν πολλοὶ πείσονται ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐκπίπτοντες· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ἐλπίδας ἔσχον ἐπανόδου, ἡμᾶς δὲ ἐκπεσόντας ἐκείνης τῆς Μητρο-

πό-

„ Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱε-
„ ρουσαλὴμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφρο-
„ σύνης μου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ πάθω τὰς ἄνω εἰρημένας κατάρας, ἀνίσως προτήτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν τάξω πρώτην εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου τὴν Ἱερουσαλήμ: καθότι αὐτὴ εἶναι ἐν ἀρχῇ τῆς οἱασδήποτε εὐφροσύνης μου: ἤτοι αὐτὴ εἶναι ἀρχὴ καὶ κεφάλαιον τῆς χαρᾶς μου, ὡς πρώτη μου ἡδονή. (1)

7: „ Μνήσθητι Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδὼμ
„ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλὴμ, τῶν λε-
„ γόντων· ἐκκενοῦτε ἐκκενοῦτε ἕως
„ τῶν θεμελίων αὐτῆς.

Τοὺς Ἐδὼμ, λέγει τοὺς Ἀραβίους, ἢ Ἰδουμαίους τοὺς ἐκ τοῦ Ἠσαῦ καταγομένους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἱ ὁποῖοι ἐσυνεμάχησαν μὲ τοὺς βαβυλωνίους εἰς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅταν οἱ βαβυλώνιοι κατέσκαπτον τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε καὶ οἱ Ἀράβιοι καὶ Ἰδουμαῖοι ἐσπούδαζον καὶ ἐπαρακίνουν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ κατασκάψουν καὶ αὐτὰ τὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ θεμέλια. Ἐνθυμήσου λοιπὸν, λέγει, ὦ Κύριε, διὰ νὰ κάμῃς τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν καὶ τιμωρίαν εἰς τοὺς ῥηθέντας Ἀραβίους καὶ Ἰδουμαίους. διατὶ αὐτοὶ, καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ εἶχον συγγένειαν μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προγόνου ἡμῶν Ἰακὼβ καταγόμενοι, διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ του Ἠσαῦ. (ὁ γὰρ Ἠσαῦ καὶ Ἐδὼμ ὠνομάζετο, ἐξ οὗ καὶ Ἰδουμαῖοι.) ἔγιναν ὅμως αὐτοὶ πικρότεροι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μας καὶ πολεμίους, διὰ τὸν φθόνον ὁποῦ εἶχον καθ' ἡμῶν. εἰπὼν δὲ τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, ἐπρόσθεσε καὶ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ: ἤγουν ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, καὶ τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συμφορᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ: ἀλλάξας τὴν σύνταξιν, καὶ μεταβὰς ἀδιαφόρως ἀπὸ γενικὴν εἰς αἰτιατικήν. ἢ μνήσθητι τῶν υἱῶν Ἐδὼμ τῶν κατὰ τὴν συμφορὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ βοηθησάντων τοὺς Βαβυλωνίους.

8: „ Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπω-
„ ρος.

Καθὼς εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ὀνομάζουν τὸν ἄνθρωπον υἱὸν ἀνθρώπου: ἔτζι καὶ θυγατέρα βαβυλῶνος ὀνομάζουν τὴν ἰδίαν βαβυλῶνα. (2) ὦ θυγάτερ, λέγει, τῆς Βαβυλῶνος ταλαίπωρε ὦ Βαβυλὼν ἀθλία, διὰ τὰ κακὰ ὁποῦ μέλλουν νὰ γένουν εἰς ἐσένα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Βασιλέα Κύρον.

„ Μακάριος, ὃς ἀνταποδώσει σοι τὸ
„ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας
„ ἡμῖν.

Ταῦ-

πόλεως, οὐκ ἔνι πάλιν ἐπανελθεῖν· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, φησι· διὰ τοῦτο δεῖ τὸν παρόντα βίον οὕτως οἰκονομεῖν, ὡς μὴ γενέσθαι ξένους τῆς ἄνω πόλεως.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Τὸ δὲ προανατάξωμαι, προανακρούσωμαί σου ἐστι, σφόδρα ποθούντων ῥῆμα φθεγγόμενοι· μᾶλλον δὲ ἐρώντων καὶ ἐκκαιομένων περὶ αὐτήν. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ κεφάλαιόν, φησι, τῆς σῆς εὐφροσύνης, τὴν σὴν ἔχω θέαν, καὶ τὴν σὴν νεουργίαν, καὶ τὰς ἐν σοὶ πανηγύρεις· δι' ἐκείνων γὰρ καρποῦμαι τὴν ἀληθῆ θυμηδίαν.

(2) Ἡ θυγάτηρ Βαβυλῶνος λέγεται ἡ μητρόπολις Βαβυλὼν, συγκρινομένη μὲ ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βαβυλῶνος· ἐκείνη μὲν γὰρ, τάξιν μητρὸς ἔχει· ἡ δὲ πόλις αὐτῆς, τάξιν θυγατρός· καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν μδʹ. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις· καὶ εἰς τὸν οβʹ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐπιθυμοῦντες πολλὰ τὴν καταςροφὴν τῆς πόλεως τῶν ἐχθρῶν τους. ἀνταπόδομα δὲ ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν, λέγουσι τὴν ἀπόδοσιν: ἤτοι τὴν κάκωσιν καὶ θλῖψιν, ὁποῦ ἐσὺ ἡ Βαβυλὼν ἀπέδωκας εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους· περιττὴ δὲ εὑρίσκεται ἐδῶ ἡ ἀντὶ πρόθεσις. καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν ζ: Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά· (1)

9: „ Μακάριος, ὃς κρατήσει καὶ ἐδαφιεῖ „ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν·

Ἕως καὶ εἰς τὴν ἄωρον ἡλικίαν τῶν νηπίων ἐξαπλώνουσι τὸν θυμόν τους οἱ Ἰουδαῖοι. μακαρίζοντες ἐκεῖνον, ὁποῦ ἤθελε συντρίψῃ τὰ μικρὰ νήπια καὶ βρέφη τῶν Βαβυλωνίων σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως. ἀλλὰ τὰ τοῦ Εὐαγγελίου προστάγματα, καὶ τὰ ἤθη τῶν Χριςιανῶν ἡμῶν, τῶν μαθητῶν τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου Ἰησοῦ Χριςοῦ, δὲν εἶναι ἤθη τοιαῦτα σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα. ἄπαγε. ὁ γὰρ δεσπότης ἡμῶν Χριςὸς ἐπρόςαξε νὰ ἀγαπῶμεν μάλιςα τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ νὰ τοὺς διαφυλάττωμεν. Πρέπει δὲ νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς, ὅσα τοῦ ψαλμοῦ τούτου εἶναι εὐχολομεταχείριςα εἰς ἀναγωγήν. υἱοὺς Ἐδὼμ λοιπὸν πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὁποῖοι ἕνας τὸν ἄλλον προςάζουν, νὰ εὐκαιρώσουν τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς μας ἕως εἰς τὸν πάτον. τὴν ψυχὴν γὰρ πρέπει νὰ νοοῦμεν Ἱερουσαλήμ. Βαβυλὼν δὲ ταλαίπωρος εἶναι ἡ ἀσέβεια καὶ ἁμαρτία, ἡ ὁποία ἐταλαιπώρησε καὶ κατεδυνάςευσε τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν. τὴν ἀσέβειαν δὲ ταύτην καὶ ἁμαρτίαν ὅποιος κρημνίσῃ, εἶναι μακάριος. νήπια δὲ τῆς ἀσεβείας εἶναι οἱ νεογέννητοι ἐμπαθεῖς λογισμοί, καὶ νηπιώδεις καὶ ἀνόητοι, τοὺς ὁποίους λογισμοὺς ὅποιος νικᾷ καὶ συντρίβει ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίςεως, (ἥτις πέτρα ἐςὶν ὁ Χριςός, κατὰ τὸν Παῦλον) καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον τοὺς διαφθείρει, αὐτὸς εἶναι μακάριος. (2)

ΨΑΛ.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μακαρίζεται ὁ Κύριος ὁ κἀκείνους κολάσας, καὶ τούτους ἐλευθερώσας· οὐκ ἐπειδὴ τῆς εἰλικρινοῦς εὐσεβείας τρόφιμος ἦν, ἀλλ' ὅτι τὸν εὐσεβῆ λαὸν τῆς ἐλευθερίας ἠξίωσε, καὶ τὸν θεῖον νεὼν οἰκοδομηθῆναι προσέταξε· δέχεται δὲ ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ὀλίγους καρποὺς, καὶ τὰς μεγάλας ἀντιδόσεις παρέχει· οὕτω τοὺς δύω τῆς χήρας ὀβολοὺς ἀνεκήρυξεν. ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Ταῦτα τοῦ πάθους τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἐςὶ τὰ ῥήματα· ἂν μὲν γὰρ τὴν τοῦ Δαβὶδ γνώμην ζητῇς, ἄκουε λέγοντος· „ Εἰ ἀνταπέδωκα (ἤτοι οὐκ ἀνταπέδωκα) τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά· καὶ τὴν παρὰ τῶν νόμων δεδομένην αὐτῷ συμμετρίαν ὑπερβαίνοντος· ὅταν δὲ τὰ ἑτέρων διηγῆται πάθη, τὸν θυμὸν ὑπογράφει καὶ τὴν ὀδύνην· ὃ δὴ καὶ νῦν πεποίηκε, τὴν ἐπιθυμίαν τὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς μέσον ἄγων· ἀλλ' οὐ τὰ τῆς καινῆς τοιαῦτα· ἀλλὰ καὶ ποτίζειν καὶ τρέφειν τοὺς ἐχθροὺς κελευόμεθα, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτοὶ (οἱ Βαβυλώνιοι) τοῖς αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) νηπίοις ὠμῶς ἐχρήσαντο, τὴν ἴσην αὐτοῖς τιμωρίαν ὁ Προφήτης προείρηκεν: ὁ δὲ Βασίλειός φησι· „ Ὁ Ψαλμὸς μακαρίζει, οὐ τὸν ὁπωσδήποτε ἀνελόντα τέκνον Βαβυλώνιον· ἀλλ' ὅτι πρῶτον μὲν θέλει τὰ νήπια αὐτῶν ἀφανίζεσθαι τὰ ἀρτιγενῆ, μὴ ἐπιτραπέντα ἐλθεῖν εἰς αὔξησιν· ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον χωρήσῃ τὰ τῆς πονηρίας· δεύτερον δὲ οὐχ οἱῳδήποτε τρόπῳ ἀναιρεθῆναι· ἀλλὰ τῇ πέτρᾳ προσεδαφιζόμενα· μακαρίζει γὰρ τὸν κρατήσαντα καὶ περιγενόμενον τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ τῆς τεκνογονίας τοῦ συγκεχυμένου νοῦ, ὅς τις ὀνομάζεται Βαβυλώνιος· ἔπειτα προσαράσσειν αὐτὰ τῇ πέτρᾳ κελεύει· ἡ δὲ πέτρα ἐςὶν ὁ Χριςός· ὁ γὰρ συγκρούων τὰ φαῦλα δόγματα τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, οὗτός ἐςιν ὁ τὰ Βαβυλώνια νήπια τῇ πέτρᾳ προσεδαφίζων· εἰ οὖν τέκνα Βαβυλωνίων τὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐςὶ δόγματα, συγχέοντα τὴν ψυχὴν τοῦ παραδεχομένου, καλῶς τὸ Βαβυλώνιον νήπιον (ὃ καὶ σπέρμα Χαλδαϊκὸν ἐξαιρόμενον τῇ Γραφῇ καλεῖται· καὶ Αἰγύπτιον πρωτότοκον λογισμοῦ καὶ πράξεως) κρατηθὲν ἐδαφίζοιτο πρὸς τὴν πέτραν. ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Λέγοιτο δ' ἂν Βαβυλῶνος θυγάτηρ καὶ ἡ ἁμαρτία· εἴπερ ἐςὶν ἀληθὲς, ὡς ἑρμηνεύεται μὲν σύγχυσις Βαβυλών· εἴη δ' ἂν ἔργον τὸ πλημμελεῖν, οὐχὶ νοῦ καθεςηκότος καὶ ἐρηρεισμένου, συγκεχυμένου δὲ μᾶλλον, καὶ οἱονείπως καταμεθύοντος ταῖς εἰς φαυλότητα ῥοπαῖς· πρῶτον γὰρ συγχεῖται ἡ ψυχὴ, καὶ οὕτως ἀποτελεῖ τὴν ἁμαρτίαν.

Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Δωρόθεον· „ Ταλαίπωρος λέγεται ἡ ἁμαρτία, ὡς ἀνούσιος καὶ ἀνυπόςατος, διὰ τῆς ἡμῶν ἀμε-

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΖ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (1)

1: „ Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν „ ὅλῃ καρδίᾳ μου:

Τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θ: ψαλμοῦ.

„ Καὶ ἐναντίον Ἀγγέλων ψαλῶσοι.

Ἔμπροσθεν, λέγει, τῶν Ἀγγέλων θέλω ψάλλω εἰς ἐσένα Κύριε: ἤγουν μαζὶ μὲ τοὺς ἄνω καὶ οὐρανίους Ἀγγέλους, θέλω ψάλλω εἰς ἐσένα καὶ ἐγὼ ὁ κάτωθεν καὶ γήϊνος. τῶν Ἀγγέλων γὰρ ἔργον εἶναι τὸ νὰ σὲ ὑμνοῦν ἀκατάπαυσα. ἢ Ἀγγέλους λέγει τοὺς ἱερεῖς· συνειθίζει γὰρ ἡ γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ Ἀγγέλους καὶ θεοὺς τοὺς ἱερεῖς. τώρα μὲν λέγουσα διὰ τοῦ Μαλαχίου. „ Χείλη ἱερέως φυλάξεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ὅτι Ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορός ἐστιν. (Μαλ: 6: 7:) τώρα δὲ διὰ τοῦ Μωϋσέως „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. (Ἐξ: κβ 28:) ὅθεν καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν. „ ἐναντίον Θεῶν ᾄσωσοι. (2)

„ Ὅτι

ἀμελείας συνιστάμενη, καὶ πάλιν δι' ἀρετῆς εἰς τὸ μὴ ὂν χωροῦσα· ταύτῃ δεδώκαμεν τὸ θέλημα, καὶ ἀντελάβομεν τὴν ἁμαρτίαν· ἣν ἀνταποδοθῆναι αὐτῇ χρή: τουτέστι μηκέτι πρᾶξαι αὐτήν· νήπια δὲ Βαβυλώνια τῇ πέτρᾳ προσκρουόμενα καὶ λυόμενα, τὰ σπέρματα τῆς κακίας, καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν συγχυτικῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀρτιφυεῖς λογισμούς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις εἰπών· ἅπερ χρὴ τῷ σωτηρίῳ λόγῳ (ἡ πέτρα γὰρ ἦν ὁ Χριστός·) ἀναιρεῖν· πρὸς τὸ μὴ αὔξειν, μηδὲ εἰς ἔργα προέρχεσθαι· ἀλλ' ἔτι ἀτελῆ ὄντα, ἀφανίζεσθαι· δεῖ δὴ οὖν ἀποφοιτᾶν ὡς ἐκ γῆς βοῤῥᾶ τῆς ἀπεψυγμένης καὶ νεκρᾶς τοῦ νοῦ διαθέσεως, εἰς τὴν Σιών: τουτέστιν εἰς τὸ ἀληθές· ἵνα νοῶμεν τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ· ἐν ᾗ γεγονότες τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν κατοψόμεθα· καὶ οὐδὲ ἀρχὴν δώσομεν, ἢ χώραν τοῦ ἐν ἡμῖν αὐξηθῆναι καὶ ἐνεργηθῆναι τὸ κακόν· ἀλλὰ μακάριοι ἐσόμεθα, κυριεύοντες νηπιωδῶν καὶ ἀνοήτων λογισμῶν. καὶ τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως προσαράσσοντες, καὶ οὕτω διαφθείροντες. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(1) Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐλευθερωθέντων ἐκ τῶν ἐπαναστάντων αὐτοῖς Ἐθνῶν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Περιέχει ὁ Ψαλμὸς προφητείαν τῆς τῶν Ἐθνῶν κλήσεως. ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται οὕτω· „ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἐνώπιον Ἀγγέλων: ἤτοι σὺν Ἀγγέλοις τὴν ᾠδὴν ἀναπέμψω καὶ βιάσομαι τὴν ἀ-

„Ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ „στόματός μου.„

Θέλω σοι ψάλλω λέγει, Κύριε, διατὶ ἤκουσας ὅλην τὴν δέησίν μου τὴν κατὰ τὸ πρέπον γενομένην. (1)

2: „Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἅγιόν σου, „καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου „ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ „σου.„

Θέλω, λέγει, ἀποδώσω εἰς ἐσένα Κύριε, τὰς χρεωστουμένας μοι εὐχαριστίας διὰ τῆς προσκυνήσεως τοῦ ἁγίου ναοῦ σου. καὶ διατὶ ἠλέησας ἐμένα καὶ διατὶ ἀληθῶς ἠλέησας. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῷ ἀληθείᾳ σου: ἤτοι ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ ἐλέει σου, κατὰ τὴν [illegible]ιαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. ἥτις τὰ [illegible]ρίζεται ὡς οὐσιαστικὰ ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπο[illegible] σοι εὐχαριστήσω. διατὶ εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ μοι ὑπεσχέθης ἐφάνης ἀληθινός. (2)

„Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν τὸ ὄνομα „τὸ ἅγιόν σου.„

Θέλω σοι εὐχαριστήσω, λέγει, ἀκόμη Κύριε. διατὶ ἔδειξας μέγα καὶ θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου εἰς κάθε ἔργον σου, διατὶ ὅλα, ὅσα ἐποίησας, κηρύττουσι τὴν μεγαλειότητα τοῦ ὀνόματός σου. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν. ὅτι ἐμεγάλυνας ὑπὲρ πᾶν. (3)

3: „Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε, „ταχὺ ἐπάκουσόν μου.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ρα΄. Ψαλμόν.

„Πολυωρήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνά-„μει

ἅμιλλαν [illegible]τους θέσθαι, καὶ συγχορεῦσαι ταῖς ἄνω δυνάμεσιν· εἰ γὰρ καὶ τῇ φύσει διεστήκασιν, ἀλλ' ὅμως τῇ προθυμίᾳ [illegible]σομαι μετ' ἐκείνων στῆναι· ἢ ὡς παρόντων Ἀγγέλων καὶ ὁρώντων, οὕτω ψαλῶ εὐλαβῶς.

(1) Ὁ θεῖος [illegible] Χρυσόστομος· Ἴδες εὐχαριστίαν πολλήν, οὐ καθάπερ ἔνιοι τῶν χαύνων καὶ διαλελυμένων, πρὶν ἢ μὲν λαβεῖν, σφοδροί, μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν, ἀναπεπτωκότες· ἀλλ' οὗτος καὶ πρὶν ἢ λαβεῖν, ἱκετεύει, καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν, μένει διηνεκῶς εὐχαριστῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐ μικρὰ καὶ τοῦτο ἀρετή, τὸ δύνασθαι ἐπιβαίνειν ναοῦ· τὸ ἐπιβάντα μετὰ καθαροῦ συνειδότος προσκυνεῖν· οὐ γὰρ ἁπλῶς τὸ κάμψαι γόνατα, οὐδὲ τὸ εἰσελθεῖν, τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον· ἀλλὰ τὸ μετὰ διανοίας θερμῆς καὶ γνώμης συντεταμένης· τὸ μὴ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ γνώμῃ ἔνδον εἶναι. οὐ μικρὸν δὲ ἀξίωμα, τὸ προσκυνεῖν τῷ ἐπὶ τῶν ὅλων Θεῷ, ὡς χρή· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλέων, ἐν ἀξιώματος τοῦτο κεῖται μέρει· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου, ἄλλος ἡρμήνευσεν οὕτως· „Εὐχαριστήσω σοι, ἐφ' οἷς τῆς μὲν σκιᾶς λελύτρωμαι, τῆς δὲ ἀληθείας ἠξίωμαι· καὶ τύπων μὲν καὶ συμβόλων τῆς σωματικῆς λατρείας, ἀπήλλαγμαι. Πνεύματι δὲ καὶ ἀληθείᾳ τῷ Θεῷ λατρεύειν δεδίδαγμαι. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ἔσται δέ μοι ἀντὶ οὐρανοῦ, ὁ ἀφιερωμένος τῷ ὀνόματί σου ναός· ἐν ἐκείνῳ προσκυνήσω σε, καὶ τὴν χαριστήριον δοξολογίαν ποιήσομαι, τὴν εἰς ἐμὲ φιλανθρωπίαν καὶ τὴν κατὰ τῶν πολεμίων δικαιοσύνην ᾄδων· τῶν μὲν γὰρ ἀδικούντων, ἀληθείᾳ χρησάμενος, κατεψηφίσω τὸν ὄλεθρον· ἐμὲ δέ, τῷ σῷ ἐλέει ἔσωσας.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Τουτέστιν οὐ διὰ τὰς εὐεργεσίας εὐχαριστήσω μόνον· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν δόξαν τὴν ἄφατον, καὶ τὴν μεγαλωσύνην τὴν ἄπειρον, καὶ τὴν φύσιν τὴν ἄρρητον· οὐκ ἔστι γὰρ οὐδὲν μέρος τῆς κτίσεως, τῆς ἄνω, τῆς κάτω, ὃ μὴ φωνὴν ἀφίησι σάλπιγγος λαμπροτέραν, ἀνακηρύττουσαν τοῦ ὀνόματός σου τὴν μεγαλωσύνην. καὶ ὁ Θεοδώρητος· „Διὰ πάντων, φησί, σεπτὸν τὸ ὄνομά σου, καὶ παρὰ πᾶσιν ᾄδεται τοῖς τὴν σὴν θεασαμένοις ἰσχύν.

„ μει σου.

Πολλῆς ἐπιμελείας, λέγει, Κύριε, θέλεις με ἀξιώσεις κατὰ ψυχήν· ἐπειδὴ καὶ δύνασαι τοῦτο νὰ κάμῃς, ἢ μὲ τὴν δύναμίν σου, πολὺ θέλεις μὲ σηκώσεις κατὰ τὴν ψυχήν. τουτέστι θέλεις ὑψώσεις τὴν ψυχήν μου, καὶ θέλεις κάμεις αὐτὴν ἀνωτέραν τῶν θλίψεων, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. εἶπε δὲ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ἑνδεκάτου Ψαλμοῦ „ Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. (1)

4 : „ Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, „ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ὅτι „ ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ σό- „ ματός σου.

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς: οἱ εὐσεβεῖς δηλαδὴ καὶ πιςεύσαντες, θέλουν σοὶ εὐχαριςήσουν Κύριε. διὰ ποίαν αἰτίαν; διατὶ ἤκουσαν, λέγει, ὅλα τὰ λόγια τοῦ ςόματός σου. δηλαδὴ τὰ διὰ τοῦ νόμου. τὰ διὰ τῶν Προφητῶν· τὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ διὰ τῶν Ἀποςόλων. χρεωςοῦσι γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς νὰ σοὶ εὐχαριςοῦν, ὄχι τόσον διὰ τὰς ἄλλας σου εὐεργεσίας, ὅσον διατὶ ἠκούσαμεν καὶ ἔμαθον τὰ γεγραμμένα σου λόγια. ἐκ τῶν λογίων σου γὰρ τούτων, προέρχεται ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ ἐνάρετος βίος, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ μεγάλη εὐεργεσία τῆς ψυχῆς. (2)

5 : „ Καὶ ᾀσάτωσαν ἐν ταῖς ᾠδαῖς Κυρί- „ ου, ὅτι μεγάλη ἡ δόξα Κυρίου.

Ὅλοι, λέγει, οἱ εὐσεβεῖς βασιλεῖς θέλουν ψάλλουν εἰς ἐσένα, Κύριε, διὰ μέσου τῶν ᾠδῶν, ὁποῦ εἶναι συνθεμέναι εἰς ἐσένα. ᾠδαὶ γὰρ Κυρίου εἶναι αἱ παρὰ τοῦ Μωυσῆ πεποιημέναι, καὶ αἱ παρὰ τοῦ Δαβίδ. ἠμποροῦν δὲ νὰ εἶναι ᾠδαὶ καὶ ἁπλῶς δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ. διατὶ δὲ θέλουν ᾄσουν τὰς ᾠδὰς ταύτας; (3) διατὶ ἡ δόξα σου Κύριε, : ἤτοι ἡ ἰδέα καὶ ὑπόληψίς σου εἶναι μεγάλη. καθότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὲ ὑπολαμβάνουν καὶ σὲ ἐννοοῦν μεγάλον: ὅσοι δηλαδὴ ἔχουν αἴσθησιν τῶν εὐεργεσιῶν σου. ἢ πολλὴ εἶναι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου: ἤτοι φανερὰ εἰς ὅλους, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. διατὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι πλήρης ἀπὸ τὴν δόξαν του. ἐπειδὴ ὅλοι κοινῶς καὶ Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι τὸν δοξάζουσιν. (4)

6 : „ Ὅ-

(1) Ἢ κατὰ ἄλλον· „ Τὸ πολυωρήσεις, ἀντὶ τοῦ πολυχρόνιον φυλάξεις, ἢ δυνάμει τῇ σῇ εἰς ἀφθαρσίαν μεταςήσεις ἐκ φθορᾶς. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Τουτέςιν ἐν τῇ δυνάμει σου, τὴν ψυχήν μου πολυωρήσεις, ἢ ψυχαγωγίας ἢ θάρσους ἐμπλήσεις.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ [illegible] μὲν, ἅπαντες τὴν μεγίςην ἐκείνων μεμαθηκότες νίκην, (τὴν κατὰ τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν δηλαδή) ἐθαύμασαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων τὴν δύναμιν· διαφερόντως δὲ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἢ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν, ἢ βασιλεῖς ἢ ἄρχοντες τὸν ἁπάντων ὑμνοῦσι Ποιητήν· ἐπ' ἐκείνης μέντοι τῆς νίκης, οὐ ῥημάτων ἤκουσαν, ἀλλὰ πρᾶγμα παράδοξον ἐθεάσαντο· νῦν δὲ ἢ ῥημάτων ἤκουσαν, ἢ τῶν Εὐαγγελικῶν ἀπολαύουσι κηρυγμάτων. ἢ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐδὲν γὰρ αὐτοὺς ἡ βασιλεία ὀνῆσαι δύναται τοιοῦτον, οἷον τὸ τῶν σῶν ἀκούειν ῥημάτων: τοῦτο αὐτοῖς ἀσφάλεια· τοῦτο ἰσχύς· τοῦτο εὐπρέπεια· τοῦτο τῆς ἀρχῆς φαιδρότης τε ἢ δύναμις.

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσοςόμῳ ἢ Θεοδωρίτῳ, γράφεται ἢ οὕτως· „ Ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου: ἤτοι ἐν τοῖς νόμοις, ἐν τοῖς προςάγμασι Κυρίου. παρὰ δὲ τῷ Ἀπολλιναρίῳ, ᾠδαῖς γράφεται οὕτως ἡρωϊκῶς· „ Θεσπεσίοις μελέεσσιν ἀνυμνήσουσι Θεοῖο. ἢ ἔν τινι σχολίῳ γράφεται. „ Ὠδὰς τοῦ Θεοῦ ἀναγέγραφεν, ἃς ᾄδειν τοὺς ἐκ Ἐθνῶν πάντας ἐπαγγέλλεται.

(4) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Ἂν μὲν ἐν ταῖς ᾠδαῖς Κυρίου (λεχθῇ) τοῦτό ἐςι τὸ εἰρημένον· „ Ἐν τοῖς νόμοις σου λεγέτωσαν· ἂν δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς σου, τὰ κατορθώματά σου, φησιν, ὑμνείτωσαν, ἀνακηρυττέτωσαν: τοῦτο γὰρ τὸ ᾀσάτωσαν. ὁ δὲ Θεοδώριτος: „ Τοῦ Θεοῦ, φησι, τὴν Πρόνοιαν ἢ τὴν οἰκονομίαν θαυμάσουσιν ἅπαντες· ὁδοὺς γὰρ τὰς οἰκονομίας καλεῖ.

6 : „ Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος καὶ τὰ ταπεινὰ „ ἐφορᾷ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ ρβ'. Ψαλμῷ. ἤ, ὑψηλὸς μὲν κατὰ τὴν φύσιν εἶναι ὁ Θεός. ἐφορᾷ δὲ καὶ βλέπει καὶ τὰ ταπεινά. καθότι αὐτὸς καὶ τὴν γῆν προνοεῖται, καὶ ἕως εἰς τὰ παραμικρὰ καὶ εὐτελέστατα κτίσματα ἐξαπλώνει τὴν πρόνοιάν του. ἢ καὶ ἐφορᾷ ἤτοι φυλάττει τοὺς ταπεινόφρονας.

„ Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γι„ νώσκει.

Τὰς μὲν ταπεινάς, λέγει ἤγουν τὰς γηΐνας καὶ ματαίας πράξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάξιαι τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἀπὸ κοντὰ ὑποφέρει νὰ τὰς βλέπῃ ὁ Θεός. ὅθεν καὶ λέγει ὁ ἴδιος. „ οὐκ οἶδα ὑμᾶς. (Ματθ. κε. 12) τὰ δὲ ὑψηλά: ἤγουν τὰς οὐρανίους πράξεις τὰς ἀξίας οὔσας τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκόμη γνωρίζει ταύτας ὁ Θεός. κατὰ τὸ „ γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων (Ψαλ. α'. 6.) τοῦτο δὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ καὶ ἀπὸ μακρόθεν ὁ Θεός, εἶναι δηλωτικὸν τῆς πολλῆς ἀρεσκείας αὐτοῦ. ἢ ὁ λόγος εἶναι ἐδῶ περὶ προγνώσεως, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς μακρόθεν καὶ πρὸ τοῦ νὰ γένωσι τὰ πάντα, ἠξεύρει αὐτά; καθὼς εἶπεν ἡ σώφρων Σωσάννα „ Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν (Σωσ. 42) (1)

7 : „ Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως, „ ζήσεις με, ἐπ' ὀργὴν ἐχθρῶν μου ἐ„ ξέτεινας χεῖράς σου, καὶ ἔσωσέ με „ ἡ δεξιά σου.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ πέσω εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς, τότε θέλεις μὲ διασώσεις. καὶ ὅταν κινδυνεύω εἰς θάνατον, τότε θέλεις μὲ ζωογονήσεις· ἀλλὰ καὶ τὴν χεῖρά σου: ἤτοι τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειάν σου, ἐξάπλωσας εἰς τὴν μανίαν καὶ λύσσαν, ὁποῦ ἔδειξαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἐχθροί μου, καὶ ἔσβυσας αὐτήν, καὶ ἔτζι μὲ ἐλύτρωσεν ἡ δεξιά σου: ἤτοι ἡ ἀγαθοποιός σου ἐνέργεια καὶ βοήθεια. (2)

8 : „ Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ὁ Θεός, λέγει, θέλει κάμει τὴν ἀνταπόδοσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς μου. „ ἐμοὶ γάρ, φησιν, ἐκδίκησις· καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω (Ῥωμ. ιβ 19) (3)

„ Κύ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἢ τάχα, κἄν τις ᾖ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλοκάρδιος, οὐδὲ οὗτος αὐτὸν (τὸν Θεὸν) λήσεται· διὸ λέλεκται κατὰ τὸν Ἀκύλαν· „ Καὶ τὸν μετέωρον ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Γινώσκει πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν· ϗ πόρρωθεν τοὺς ἐν δυναστείαις ὁρῶν, ἑκάστῳ φάρμακα προσφέρει κατάλληλα· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς μὲν ταπεινοὺς ἐφορᾷ: ἤτοι προνοεῖται ϗ παντοιοτρόπως φροντίζει ϗ βοηθεῖ, ἀρεσκόμενος εἰς τὴν ταπείνωσίν τους· τοὺς δὲ ὑψηλόφρονας ϗ ὑπερηφάνους ἀπὸ μακρόθεν μόνον γνωρίζει, χωρὶς νὰ τοὺς βοηθῇ ϗ νὰ ἀντιλαμβάνεται· διατὶ μισεῖ τὴν τούτων ὑπερηφάνειαν.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς χεῖρα μέν, τὴν τιμωρητικὴν ἐνέργειαν καλεῖ· δεξιὰ δέ, τὴν ἀγαθοποιὸν ἐνέργειαν· τῇ γὰρ τιμωρίᾳ τῶν ἐχθρῶν, τὴν χεῖρα συνέζευξε· τῇ δὲ εἰς αὐτὸν εὐεργεσίᾳ, τὴν δεξιάν· ὅθεν ἐν ἄλλοις γράφεται· „ Ἐξέτεινας χεῖρά σου καθὼς ϗ ὁ Θεοδώριτος ἀνέγνω, ϗ ὁ Εὐθύμιος, ϗ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐγώ, φησιν, ἄνθρωπος ὢν ϗ ἁμαρτίαις ἐγκυλινδούμενος, ἀμείψασθαι τὰς εὐ-

„ Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ τοῦ ρλε'. Ψαλμοῦ.

„ Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ πα-
„ ρίδῃς.

Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι καὶ ἐλεήμων καὶ δημιουργὸς. ὅθεν καὶ διὰ τὰ δύω ταῦτα, ἐπίβλεψον εἰς ἡμᾶς τὰ δημιουργήματά σου μὲ ὄμματι εὔσπλαγχνον καὶ κηδεμονικὸν. καὶ μὴ παραβλέψῃς ἀβοηθήτους ἡμᾶς, οἵτινες τυραννούμεθα καὶ φθειρόμεθα ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον. ἢ μὴ παραβλέψῃς ἡμᾶς, οἵτινες παρακαλοῦμεν καὶ σὲ ἐπικαλούμεθα διὰ νὰ μᾶς ἐλεήσῃς: (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΗ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (2)

„ Κύριε, ἐδοκίμασάς με, καὶ ἔγνως με.

Κύριε, σὺ, λέγει, ἐδοκίμασας ἐμένα μὲ τὴν δοκιμὴν καὶ μὲ τὸ μεσγγὶ τῶν πειρασμῶν. ὄχι διατὶ δὲν με ἐγνώριζες προτοῦ νὰ με δοκιμάσῃς. πῶς γὰρ ἦτον δυνατὸν νὰ μὴ με γνωρίζῃς ἐσὺ, ὁποῦ ἠξεύρεις τὰ πάντα πρὶν νὰ γένουν „ Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάναν; (Σωσ: 42:) ἀλλὰ με ἐδοκίμασες, εἶπε, μὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρισθῶ δόκιμος καὶ εἰς ἐκείνους ὁποῦ δὲν μὲ γνωρίζουν. καὶ ἔτζι νὰ γένω εἰς αὐτοὺς ἀνδρίας παράδειγμα καὶ ὑπομονῆς. ἀλλὰ καὶ σὺ Κύριε, μὲ ἐγνώρισες κατὰ ἀκρίβειαν, ποῖος εἶμαι. ἢ λέγει, ὅτι σὺ μὲ ἐδοκίμασες καὶ μὲ ἐγνώρισες: ἤτοι ἀκριβῶς μὲ ἠξεύρεις· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγων, ὅτε

ὁ

ἐργασίας οὐ δύναμαι· αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ὁ τούτων μοι γενόμενος χορηγὸς, ἐνανθρωπήσας καὶ τὴν ἐμὴν φύσιν ἀνειληφὼς, τὸ ἐμὸν ἐκτίσει χρέος· συμφωνεῖ τούτοις καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγων, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐξαλεῖψαι τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον· τούτῳ σύμφωνα γράφει καὶ ὁ Χρυσόστομος.

(1) Προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων καὶ ταῦτα· „ Ὥσπερ ἀπὸ τούτων ἀξιοῦμεν σώζεσθαι, ἀπὸ τοῦ ἐλεήμονα εἶναι τὸν Θεὸν καὶ δημιουργὸν ἡμέτερον· οὕτω καὶ τοῦ ἐλέους ἄξιόν τι ἐπιδειξώμεθα. ἐλεήσω γάρ, φησιν, ὃν ἂν ἐλεῶ. (Ῥωμ. θ'. 15.) οὐ γὰρ ἁπλῶς ὁ ἔλεος ἔπεισιν, ἀλλ' ἔχει τινὰ καὶ αὐτὸς διάκρισιν· εἰ γὰρ δὴ ἁπλῶς ἐπῄει, οὐδεὶς ἂν ἐκολάσθη. διὸ μὴ μόνον διὰ τὸ ἐλεεῖσθαι ἄξια πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παρὰ Θεοῦ γεγενῆσθαι· τὸν γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθέντα, καὶ τοιοῦτον ἐσχηκότα Ποιητὴν καὶ Βασιλέα, ἀξίαν καὶ τῆς κηδεμονίας αὐτοῦ πολιτείαν ἐπιδείκνυσθαι χρή.

(2). Ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὕτως· „ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ Ζαχαρίου ἐν τῇ διασπορᾷ.

ὁ Θεὸς ἐρευνᾷ τὰς καρδίας (Ρωμ. η'. 27.) δὲν φανερώνει, πῶς ὁ Θεὸς δὲν ἠξεύρει τὰς καρδίας πρὶν τοῦ νὰ τὰς ἐρευνήσῃ; ὄχι· ἀλλὰ μὲ τὴν ἔρευναν δηλοῖ, τὴν καθαρὰν καὶ σαφῆ καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. (1)

2 : „ Σὺ ἔγνως τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν „ ἔγερσίν μου.

Σὺ, λέγει, Κύριε ἐγνώρισες ἐμένα, καὶ ὅταν κάθημαι καὶ ὅταν σηκώνομαι: ἤγουν ἐγνώρισες ὅλην μου τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἥτις εἰς ταῦτα τὰ δύω θεωρεῖται, εἰς ἠρεμίαν, καὶ κίνησιν, εἰς σχολὴν, καὶ ἀσχολίαν, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ ἐνέργειαν. (2).

„ Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου „ ἀπὸ μακρόθεν.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω,, Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνως με. διὰ τοῦτο ἵνα μὴ ὑποπτεύσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀφ' οὗ δοκιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους τότε τοὺς γνωρίζει: διὰ τοῦτο θεραπεύει τὸν λόγον ἐδῶ ὁ Προφητάναξ καὶ λέγει. ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἠξεύρῃ τοὺς διαλογισμοὺς τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ πρωτοῦ νὰ κινηθοῦν αὐτοὶ εἰς τὴν καρδίαν, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ πολλῶν χρόνων καὶ γενεῶν, (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀπὸ μακρόθεν) πῶς αὐτὸς ἤθελε χρειασθῇ δοκιμασίαν διὰ νὰ τοὺς μάθῃ. τοῦτο γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνακόλουθον. (3)

3 : „ Τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνόν „ μου σὺ ἐξιχνίασας, καὶ πάσας τὰς „ ὁ-

ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, οὔτε παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἑρμηνευταῖς εὑρίσκεται· ἀλλά τις, ὡς ἠβουλήθη, νενόηκὼς τὸν Ψαλμὸν, τῆς ἐπιγραφῆς ἐποιήσατο τὴν προσθήκην· ὁ μέντοι Ψαλμὸς, Ἰωσίου τοῦ βασιλέως πρόῤῥησιν ἔχει· ὅς τις, τοὺς μὲν τῶν Εἰδώλων ἱερεῖς, κατηκόντισε, τοὺς δὲ εὐσέβειαν ἀσπαζομένους, ὑπερετίμησεν· εἰσάγεται δὲ, ἐκπληττόμενος τὴν θείαν περὶ αὐτοῦ πρόγνωσιν· τῷ γὰρ Ἱεροβοὰμ ταῖς δαμάλεσι θύοντι προεθέσπισεν ὁ Θεὸς, ὡς ἀναστήσεται υἱὸς τῷ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτῷ, καὶ τοὺς τῶν Εἰδώλων ἱερέας παραδώσει θανάτῳ, καὶ τὰ τούτων ὀστᾶ κατακαύσει· κατὰ δέ τινας, ἀναφέρεται ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον Ζαχαρίου, ἔτι ὄντων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου σὺν αὐτοῖς· κατασημαίνει δὲ καὶ τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν, καὶ τὴν γεγενημένην τῷ Σωτῆρι Χριστῷ ἀντιλογίαν παρὰ τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ· διὸ καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγέγραπται, εἰς τὸν τῆς ἐπιδημίας ἀναπέμπων ἡμᾶς καιρόν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί λέγεις; μετὰ τὸ δοκιμάσαι οἶδεν ὁ Θεός; πρὸ δὲ τοῦ δοκιμάσαι οὐκ οἶδεν; οὐχί· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὸ ἐδοκίμασας, τὴν γνῶσιν τὴν σαφεστάτην δηλοῖ: τουτέστιν ἀκριβῶς ἐπίστασαί με. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Διπλοῦν τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν· ἢ γὰρ αἱ θλίψεις βασανίζουσι τὰς καρδίας; ὥσπερ χρυσὸν ἐν καμίνῳ, διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸ δοκίμιον αὐτῶν ἀπελέγχουσαι· ἢ καὶ πολλάκις αὐταὶ αἱ εὐθυνίαι τοῦ βίου; ἀντὶ πειρατηρίου γίνονται τοῖς πολλοῖς· ὁμοίως γάρ ἐστι χαλεπὸν, ἔν τε ταῖς δυσχολίαις τῶν πραγμάτων ἀταπείνωτον τὴν ψυχὴν διασώσασθαι· καὶ ἐν ταῖς περιφανείαις τοῦ βίου, μὴ ἐπαρθῆναι πρὸς ὕβριν. Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Βάσανος ἀρετῆς οὐ μόνον πενία καὶ ἀθυμία· ἀλλὰ καὶ βασιλεία καὶ εὐπραγία· καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς ἀκαιροῖς δοκιμαζόμεθα, εἰ φέρειν γενναίως δυνάμεθα τὰ προσπίπτοντα· οὕτως ἐν ταῖς εὐημερίαις γυμναζόμεθα καὶ δεικνύμεθα, εἴτε συνεπαιρόμεθα ταῖς εὐκληρίαις, εἴτε τὴν τούτων ἐπιστάμεθα φύσιν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος εἶπεν· „ Ὁ μεμνημένος τοῦ φάσκοντος λογίου· „ Καὶ μελετήσεις ἐν τοῖς θείοις λόγοις καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος καὶ ἀνιστάμενος, ὡς ἄξια τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως πράττων καὶ ἐν τῷ καθέζεσθαι καὶ ἐν τῷ ἐγείρεσθαι, ἐρεῖ τὸ, σὺ ἔγνως τὴν κάθισίν μου, καὶ τὴν ἔγερσίν μου: ὑψηλότερον δὲ, καθέδρα μέν ἐστιν ἕξις ἀρίστη λογικῆς ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος πρὸς κακίαν γίνεται· ἔγερσις δὲ, ἡ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ νοητὰ μετάβασις· καίγε τῶν καλῶς ἱδρυμένων ἡ καθέδρα· καὶ τῶν καλῶς ἐγειρομένων ἐπὶ τὰς πράξεις ἡ ἔγερσις, γινώσκεται ὑπὸ Θεοῦ· εἴτουν ἡ ἀνάπαυσις, καὶ πάλιν ἡ προθυμία. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι καθαρᾶς ψυχῆς καὶ συνειδότος ἐρρωμένου τὰ ῥήματα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Μόνου ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ τὸ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων ἐξερευνᾶν.

„ ὁδούς μου προεῖδες.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐξέτασες ὅλην τὴν ςράταν καὶ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς μου. καὶ ἠξεύρεις πολλὰ καλὰ, πόσον μὲν αὐτὴ ἐπῆγεν ἔμπροσθεν, πόσον δὲ ἀκόμη εἶναι ὀπίσω, ἡ σχοῖνος γὰρ ἦτον ἕνα μέτρον τῆς γῆς, κοντὰ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους καὶ Πέρσας. διότι ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶναι κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ ἕνα ςάδιον, τοῦτο ἦτον κοντὰ εἰς ἐκείνους ἡ σχοῖνος. (1) τὸ δὲ, ἐδοκίμασας, καὶ τὸ, ἐξιχνίασας ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα, δηλοῦσι τὴν ἀσφαλῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. οὐ μόνον δὲ τὴν ζωήν μου ἠξεύρεις Κύριε, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πράξεις μου τόσον τὰς καλὰς, ὅσον καὶ τὰς κακάς. δὲν εἶπε δὲ, ὅτι εἶδες, ἀλλ' ὅτι προεῖδες καὶ προεγνώρισες αὐτὰς προτοῦ νὰ τὰς πράξω. (2)

4: „ Ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου·
„ Ἰδοὺ Κύριε, σὺ ἔγνως.

5: „ Πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα·
„ Σὺ ἔπλασάς με, καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐ-
„ μὲ τὴν χεῖρά σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐγνώρισες καὶ τοῦτο μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα: ὅτι δηλαδὴ δὲν εὑρίσκεται πονηρία εἰς τὰ λόγιά μου, οὔτε πανουργία καὶ σκολιότης. ἔπειτα λέγει καθολικώτερον. Σὺ Κύριε, ἠξεύρεις ὅλα τὰ ὕςερινὰ καὶ μέλλοντα, καὶ ὅλα τὰ πρῶτα καὶ περασμένα. (3) ἤτοι ὅλα ὁμοῦ τὰ ἠξεύρεις, καὶ κανένα πρᾶγμα δὲν εἶναι ὁποῦ λανθάνει τὴν γνῶσίν σου. καὶ ὄχι μόνον ἐσὺ με ἔπλασας Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ με ἔπλασας, μὲ διακρατεῖς καὶ μὲ σκέπεις. ὥςε τὸ μὲν ἔπλασας, εἶναι δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας. τὸ δὲ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖράν σου, εἶναι δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας· (4)

6: „ Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐ-
„ μοῦ. ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι
„ πρὸς αὐτήν.

Ἡ ἐδική σου, λέγει, γνῶσις Κύριε: ἤγουν τὸ νὰ σὲ γνωρίσω ἐγὼ, τοῦτο ἐμεγαλύνθη ὑπὲρ ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἄλλος ἑρμηνεύς: ἤτοι τοῦτο ὑπερβαίνει τὴν ἐδικήν μου γνῶσιν καὶ κατάληψιν· τοῦτο δὲ σαφέστερον δηλῶν λέγει. ἡ ἐδική σου γνῶσις εἶναι δυνατωτέρα ἀπὸ τὸ νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐδικοῦ μου νοὸς καὶ λογισμοῦ. καὶ δὲν δύναμαι πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτὴν ὥςε ὁποῦ νὰ περιλάβω ταύτην εἰς τὸν ἐδικόν μου νοῦν· γνῶσιν δὲ λέγει, τὴν τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τοῦ Θε-
οῦ

(1) Ἐπειδὴ δὲ τὸ ςάδιον εἶναι ἑκατὸν εἰκοσιπέντε ποδάρια, λοιπὸν καὶ ἡ σχοῖνος τόση ἦτον εἰς τὸ μάκρος· καὶ ἐπειδὴ τὰ ὀκτὼ ςάδια ποιοῦσιν ἕνα μίλιον, λοιπὸν καὶ αἱ ὀκτὼ σχοῖνοι, ἐποίουν ἕνα μίλιον.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὁδὸν καὶ τρίβον τὰς πράξεις καλεῖ, σχοῖνον δὲ τὴν τούτων εὐθύτητα, ἐκ μεταφορᾶς τῶν οἰκοδομούντων, καὶ σπαρτίῳ: ἤτοι σχοινίῳ τοὺς τοίχους διευθυνόντων.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐπίσκεψαι διατὶ τὰ μέσα παρασεσιώπηται; διὰ τὸ τὴν κακίαν δηλαδὴ εἶναι ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ οὔτε ἐν τῇ ἀρχῇ, οὔτε ἐν τῷ τέλει τῶν ὄντων ὑπάρχουσαν· ἥν τινα οὐ γινώσκει ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· κατὰ γνῶσιν δηλαδὴ οἰκειότητος.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἀπὸ τῆς προγνωςικῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν δημιουργικὴν μετέβη· καὶ ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς πάλιν ἐπὶ τὴν προνοητικήν· ταῦτα δὲ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Παῦλος τῷ Χριςῷ λέγων· „ Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα (Κολ. α'.) τοῦτο τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, εἶτα τὴν προνοητικὴν δηλῶν ἐνέργειάν, φησι· „ Καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέςηκε· καὶ πάλιν τὴν δημιουργίαν δείκνυσι λέγων· „ Δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε (Ἑβρ. α'. 2.) δείκνυσι δὲ καὶ τὴν πρόνοιαν ἐν τῷ εἰπεῖν· „ Φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐν τῷ γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εἶναι καὶ μένειν δεόμεθα αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἢ τὸ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου, ἀντὶ τοῦ καὶ εὐλογίας μετέδωκας, καὶ ἄρχοντα κατέςησας, καὶ δυνάμεως θείας ἐνέπλησας· ταῦτα γὰρ ἔτι καὶ νῦν, δι' ἐπιθέσεως χειρῶν πιςεύομεν γίνεσθαι τοῖς χειροτονουμένοις· καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ γαςέρα βρέφους ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ πάρεςιν, οὐ μόνον διαπλάττουσα τὸ κυούμενον, ἀλλὰ καὶ ζωοποιοῦσα καὶ φυλάττουσα.

ου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διότι ἡμεῖς μόνον ἠξεύρομεν, ὅτι εἶναι ὁ Θεός. τί δὲ εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν ὁ Θεὸς, δὲν ἠξεύρομεν. ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲν εἶναι ὁ Θεὸς πανταχοῦ, ἠξεύρομεν. πῶς δὲ εἶναι πανταχοῦ, δὲν ἠξεύρομεν. καὶ ὅτι μὲν εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ σοφὸς, καὶ παντοδύναμος, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα, ἠξεύρομεν. πόσον δὲ εἶναι ἀγαθὸς καὶ σοφὸς δὲν ἠξεύρομεν· μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ Ἐκκλησιαστὴς περὶ τῆς σοφίας, ἥτις εἶναι ὁ Θεός, „ εἶπα σοφισθήσομαι, καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ, μακρὰν ὑπὲρ ὃ ἦν, καὶ βαθὺ βάθος, τίς εὑρήσει αὐτό; (Ἐκκλ. ζ'. 23.) Καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει, „ ὦ βάθους πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. (Ῥωμ. ια'. 33.)

Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ἄλλοι ἐνόησαν τὸ ῥητόν. ἐθαυμαστώθη ἡ σοφία σου ἐκ τῆς ἐμῆς διαπλάσεως. ἐκ τῆς ἐμῆς κατασκευῆς ἐκραταιώθη· οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν, ὥστε νὰ ὑμνήσω καὶ νὰ ἐπαινέσω αὐτὴν ἀξίως. (1) ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινάς. καὶ ἂν ἐσὺ, ὦ Δαβὶδ, δὲν ἠξεύρῃς ἀκριβῶς τὴν σοφίαν ταύτην, πῶς τὴν θαυμάζεις; ἀλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι δι' αὐτὸ τοῦτο βέβαια θαυμάζω τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, διατὶ εἶναι ἀκατάληπτος. ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς, ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν τί εἶναι ἡ ἀκτὶς καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ὁμοίως δι' αὐτὸ ὁποῦ δὲν τὴν καταλαμβάνομεν, διὰ τοῦτο μάλιστα τὴν θαυμάζομεν. ἔπειτα καὶ ἄλλην δύναμιν τοῦ Θεοῦ θαυμάζει· ἤτοι τὸ νὰ εἶναι πανταχοῦ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιαν. τὸ νὰ πληρώνῃ κάθε τόπον, καὶ νὰ εἶναι ὑπὲρ τὸ πᾶν, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων.

7: „ Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός
„ σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου
„ ποῦ φύγω;
8: „ Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐ-
„ κεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην,
„ πάρει.

Πνεῦμα καὶ πρόσωπον Θεοῦ, τὸν Θεὸν λέγει ὁ Δαβὶδ κατὰ περίφρασιν. ἢ Πνεῦμα μὲν Θεοῦ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. πρόσωπον δὲ Θεοῦ, λέγει τὸν υἱόν, ὡς εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ὁ ἑωρακὼς γάρ φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδ'. 19) καὶ διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸν ἀνώτατον καὶ πρῶτον οὐρανὸν, τὸν ἐν ἀρχῇ δημιουργηθέντα. διὰ δὲ τοῦ ᾅδου, ἐφανέρωσε τὸ κατώτατον μέρος τῆς γῆς. ἔπειτα λέγει, καὶ τὴν ἄβυσσον, καὶ τὸν πάτον τῆς θαλάσσης. διὰ μέσου δὲ τῶν μερῶν αὐτῶν τοῦ Κόσμου, συμπεριέλαβεν ὁ Δαβὶδ κάθε τόπον ἄβατον καὶ ἀπεριπάτητον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. (2)

9: „ Ἐ

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ὁ μέγας Δαβὶδ, ᾧ τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας ἐδήλωσεν ὁ Θεὸς, φανερῶς ὁμολογεῖ τῆς γνώσεως τὸ ἀπρόσιτον, ποτὲ μὲν, ἄβυσσον πολλὴν ὀνομάζων, τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ἧς οὐκ ἔστι τὴν ἕδραν, ἢ μέτρῳ, ἢ αἰσθήσει λαβεῖν· ποτὲ δὲ, τεθαυμαστῶσθαι, τὴν γνῶσιν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ συστάσεως λέγων, καὶ κεκραταιῶσθαί τε πλέον, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ περίδραξιν· ἵνα γὰρ τὰ ἄλλα ἐάσας, φησὶ, πρὸς ἐμαυτὸν βλέπω, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ σύμπηξιν· τίς ἡ μίξις ἡμῶν; τίς ἡ κίνησις; πῶς τὸ ἀθάνατον τῷ θνητῷ συνεκράθη; πῶς κάτω ῥέω, καὶ ἄνω φέρομαι; πῶς τὸ αὐτὸ ζῶον, θνητὸν καὶ ἀθάνατον; τίς ἡ περὶ ἐμὲ σοφία; καὶ τί τὸ τῆς φύσεως μυστήριον; πῶς μετροῦμαι τόπῳ, καὶ νοῦς οὐχ ὁρίζεται; ἀλλ' ἐν ταὐτῷ μένων, πάντα ἐπέρχεται; πῶς αἵματι κρατεῖται καὶ πνοῇ τὸ ἀσώματον;

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὁρᾷς εὐγνωμοσύνην οἰκέτου; εὐχαριστῶ σοι, φησὶ, διὰ τοῦτο, ὅτι ἀκατάληπτον ἔχω Δεσπότην· οὐ περὶ οὐσίας ἐνταῦθα λέγων· ἐκεῖνο γὰρ ὡς ὁμολογουμένως ἀκατάληπτον, παρῆκε· περὶ δὲ τοῦ τὸν Θεὸν πανταχοῦ παρεῖναι τῇ δυνάμει καὶ τῇ Προνοίᾳ καὶ πάντα τόπον πληροῦν· δεικνὺς, ὡς οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο οἶδε, πῶς πανταχοῦ ἐστι· καὶ ὁ Κύριλλος· „ Πάντα πληροῖς· πᾶσι πάρει· οὐ κατὰ μέρος, ἀλλ' ὁμοῦ πᾶσιν ὅλοις· παριστὰς δὲ δι' ὅλων κεχωρηκέναι τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν, φησὶ· ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου; οὐκ ἂν δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος παρουσίαν, δούλου ὄντος καὶ κτίσματος, ἐπὶ πάντα διήκειν ἔφασκεν ὁ ὑμνῳδὸς, πρόσωπον αὐτὸ καὶ χεῖρα Θεοῦ προσαγορεύων· τίς οὖν οὐκ αἰσθάνεται τῆς θεϊκῆς τοῦ Πνεύματος δόξης, ἀκούων τό·

ποῦ

9 : „ Ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου
„ κατ᾽ ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς
„ τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης.
10 : „ Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδηγήσει
„ με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου.

Πτερὰ τοῦ Δαβὶδ ἦτον, ἡ κινητικὴ δύναμις τοῦ νοός του. ὁμοίως, λέγει, ἐγὼ μὲ τὰ πτερὰ καὶ φαντασίαν τοῦ νοός μου, καταντήσω εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς θαλάσσης, ὥστε ὁποῦ, κἂν ἐκεῖ νὰ ἠμπορέσω νὰ κρυφθῶ ἀπὸ λόγου σου, Κύριε ὅμως καὶ ἐκεῖ ἡ θεία δύναμίς σου θέλει με ὁδηγήσει. καὶ πάλιν θέλει μὲ κρατήσει: ἤτοι οὐδὲ εἰς τὴν ἄβυσσον θέλω ὑπάγω χωρὶς τὴν ἐδικήν σου δύναμιν. ἀλλὰ αὐτὴ μὲν ἔχει νὰ πηγαίνῃ ἔμπροσθεν ἀπὸ λόγου μου. ἡ αὐτὴ δὲ θέλει δώσει τόπον εἰς ἐμένα νὰ τρέχω, καὶ αὐτὴ πάλιν θέλει με κρατήσει μὲ ἄφευκτον τρόπον. κατ᾽ ὄρθρον δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν καιρὸν, ὅταν μάλιστα ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νηφάλιος καὶ καθαρός. περιττὸν δὲ εἶναι τὸ γάρ. Μερικοὶ δὲ, ὄρθρον μὲν ἐνόησαν τὴν ἀνατολὴν, ἔσχατα δὲ τῆς θαλάσσης, τὴν δύσιν. ὁμοίως λοιπὸν, λέγει, μὲ τὰ πτερὰ τοῦ νοός μου καταντήσω εἰς τὴν ἀνατολὴν, ἡ δύναμίς σου θέλει μὲ ὁδηγήσει πετόμενον κατὰ νοῦν, καὶ αὐτὴ θέλει με πιάσει, ἐὰν καταντήσω εἰς τὴν δύσιν. (1)

11 : „ Καὶ εἶπα· ἄρα σκότος καταπατή-
„ σει με, καὶ νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ
„ τρυφῇ μου.

Ἐσοχάσθηκα, λέγει, καὶ εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου, ὅτι λοιπὸν θέλω δυνηθῶ νὰ κρυφθῶ μέσα εἰς τὸ σκότος, καὶ ὅτι τὸ σκότος θέλει με καταπατήσει: ἤγουν θέλει με κατακρύψει. ἐπειδὴ ἐκεῖνος

ὁποῦ

ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου; ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐάν τι μοι συμβῇ ἁμάρτημα, καὶ γένηταί μοι διὰ τοῦτο χρεία δρασμοῦ καὶ φυγῆς, ποῖ βαδίσας φύγω; καὶ τίς γένωμαι, σοῦ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἀπειληφότος; καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Φοβερὰ τοίνυν ἡ τοῦ παντὸς πλήρωσις, ὡς μὴ εἶναι μηδαμοῦ φυγεῖν Θεοῦ κίνησιν, μὴ εἰς οὐρανὸν ἀναπτάντα, μὴ εἰς Ἅδου χωρήσαντα, μὴ πρὸς ἀνατολὰς ἀποδράντα, μὴ θαλάσσης ἐναποκρυβέντα μυχοῖς· οὐκ εἶπε δὲ, λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅπου ἐὰν ἀπέλθω, ἀκολουθήσεις μοι· ἀλλ᾽ ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ εἶ· ἐκεῖ σὲ εὑρίσκω, φησὶ, προλαμβάνοντά με. ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, διὰ τῶν τεσσάρων τούτων μερῶν τοῦ κόσμου: τοῦ ὕψους δηλαδὴ, οὗ ἔσχατον ὁ οὐρανός· τοῦ βάθους, οὗ ἔσχατον ὁ Ἅδης· τοῦ ὄρθρου: ἤτοι τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τῶν ἐσχάτων τῆς θαλάσσης ἤτοι τῆς Δύσεως, θέλει ὅτι εἰκονίζεται δι᾽ αὐτῶν τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ τιμίου Σταυροῦ· καὶ διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ἅδου, δηλοῦνται τὰ ἄνω καὶ κάτω μέρη τοῦ Σταυροῦ· διὰ δὲ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, δηλοῦνται τὰ δύο πλάγια μέρη αὐτοῦ· καθὼς αὐτὰ δηλοῦνται καὶ διὰ τοῦ ὕψους βάθους μήκους καὶ πλάτους, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ, (Κεφ. γʹ. 18.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν ἐδίδαξε καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; ὧν δὲ μία ἡ ἐνέργεια, μία πάντως καὶ ἡ δύναμις· ὧν δὲ μία ἡ δύναμις, μία ἡ φύσις· μία ἄρα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ἡ φύσις· καλῶς δὲ, τῷ μὲν οὐρανῷ, τὸ σὺ ἐκεῖ εἶ, συνέζευξε· τῷ δὲ Ἅδῃ, τὸ πάρει· τοῖς γὰρ ἐν οὐρανῷ διαιτωμένοις Ἀγγέλοις ἐπαναπαύεται· πανταχοῦ δὲ πάρεστι καὶ τοῖς πᾶσι παρίσταται· καὶ ἐν αὐτῷ ζῶμεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Διὰ τούτων διδάσκει τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραφον· ταύτης δὲ τῆς δυνάμεως τὴν πεῖραν ἔλαβε καὶ Ἰωνᾶς ὁ Προφήτης· φυγεῖν γὰρ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐπιχειρήσας, καὶ ἁλωὶ καὶ τοῖς κύμασιν ἐπεδύθη, καὶ οἷά εἱρκτῇ τινι παρεδόθη τῷ κήτει· καὶ πρὸς ἣν ἀπεστάλη πόλιν ἐπεδημήθη· καὶ ἐδείχθη ἀληθὲς τὸ, εἰ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου· ταῦτα δὲ τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ λέγει ὁ Ἀμώς· „ Οὐ μὴ διαφύγῃ ἐξ αὐτῶν φεύγων, καὶ οὐ μὴ διασωθῇ ἐξ αὐτῶν ἀνασῳζόμενος· ἐὰν κατακρυβῶσιν εἰς Ἅδου, ἐκεῖθεν ἡ χείρ μου ἀνασπάσει αὐτούς· καὶ ἐὰν ἀναβῶσιν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐκεῖθεν κατάξω αὐτούς· ἐὰν ἐγκατακρυβῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Καρμήλου, ἐκεῖθεν ἐξερευνήσω καὶ λήψομαι αὐτούς· καὶ ἐὰν καταδύσωσιν ἐξ ὀφθαλμῶν μου εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἐντελοῦμαι τῷ δράκοντι, καὶ δήξεται αὐτούς· (Ἀμ. θʹ. 1.)

ὁποῦ πατεῖ τὸ ἔδαφος, κρύπτει αὐτὸ μὲ τοὺς πόδας του. ὕςερον ὅμως, λέγει, ἐκατάλαβα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ νύκτα καὶ τὸ σκοτάδι, εἶναι φωτεινὰ ἐν τῇ τρυφῇ μου: ἤτοι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. τὸν Θεὸν γὰρ λέγει τρυφήν του. διατὶ καὶ μόνην τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, εὐφροσύνην ἐνόμιζεν. „ Ἐμνήσθην γάρ, φησι, τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. οϛ'. 3.) ὅθεν ἐγνώρισα, ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον σκότος δύναται νὰ μὲ κρύψῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν. (1).

12: „ Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀ-
„ πὸ σοῦ· καὶ νὺξ ὡς ἡμέρα φωτι-
„ σθήσεται· ὡς τὸ σκότος αὐτῆς,
„ οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.

Κοντὰ εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, δὲν θέλει σκοτισθῇ τὸ σκότος. τὸ γὰρ ἀπὸ σοῦ, ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε. παρὰ σοὶ. καθότι τὸ ἐδικόν μας τοῦτο σκοτάδι, δὲν εἶναι σκοτάδι κοντὰ εἰς ἐσένα. διατὶ καὶ αὐτὸ φαίνει. ἀλλὰ καὶ ἡ νύκτα φωτίζεται ὡσὰν ἡμέρα κοντὰ εἰς ἐσένα. καὶ καθὼς εἶναι φωτεινὸν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. ἔτζι κοντὰ εἰς ἐσένα εἶναι φωτεινὸν καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτός. ἤτοι ἴσα εἶναι καὶ τὰ δύω κοντὰ εἰς ἐσένα, καὶ παρομοίως φωτεινά. (2) ταῦτα μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι ὅλα φανερὰ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. νοοῦνται δὲ τὰ ῥητὰ καὶ κατὰ ἄλλο νόημα, ὡς λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων, ὅτι ἐγὼ, λέγει, περικυκλωθεὶς ἀπὸ τὸ σκότος τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου. ἆρά γε θέλει με καταχωνεύσει τὸ σκότος τοῦτο; ἔπειτα, ὅταν ἐσὺ μόνον ἠθέλησας, Κύριε, εὐθὺς ἡ νύκτα τῆς λύπης καὶ θλίψεως, φωτισμὸς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης εἰς ἐμένα ἐγένετο. ἀκολούθως δὲ πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν καὶ τὰ ἄλλα ῥητά. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως ἐξήγησε τὸ ῥητόν: δηλαδὴ, ὅτι ὅταν ἐγὼ ἐτρύφουν καὶ ἐξεφάντουν, ἡ νύκτα τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα τὸν νοῦν μου, αὐτὴ ἐφαίνετο φωτισμὸς εἰς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ νύκτα καὶ σκότος ἦτον τριγύρω εἰς ἐμὲ τὸν ἄθλιον, καὶ δὲν ἤξευρον. ἐνόμιζον γὰρ, πῶς εἶναι φωτισμὸς ἡ τρυφή μου.

13: „ Ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου

Λέγει ὁ χρυσοῤῥήμων, ὅτι νεφροὺς ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐννοεῖ ὅλον τὸν ἑαυτόν του, ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν: ἤγουν ὅτι ἐσὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ἀπέκτησες καὶ κτῆμα ἐδικόν σου ἐποίησας. καὶ ἀξιώνεις τῆς προνοίας καὶ ἐπιμελείας σου. διὰ τί ἐκεῖνος, ὁποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἑρμηνεύων τὸ νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου· „ Ὥσπερ πῦρ οἶδα διπλοῦν, οὕτω ϗ φῶς, τὸ μὲν, τὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ λαμπάδα κατευθύνον ἡμῶν τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα· τὸ δὲ, απατηλὸν ϗ περίεργον ϗ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀντίθετον, ἐκεῖνο εἶναι ὑποκρινόμενον, ἵνα κλέπτῃ τῷ φαινομένῳ· τοῦτο ϗ νύξ ἐςι, ϗ φωτισμὸς νομίζεται τοῖς ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένοις· τί γάρ φησιν ὁ Δαβίδ; νὺξ ἦν περὶ ἐμὲ τὸν δείλαιον, ϗ ἠγνόουν· φωτισμὸν γὰρ εἶναι τὴν τρυφὴν ὑπελάμβανον: τουτέςι τρυφῶντός μου, ἡ νὺξ τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα τὸν νοῦν, φωτισμός μοι ἐδόκει ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένῳ. ὁ δὲ Ὠριγένης θέλει, ὅτι τὸ ἄρα ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πλήν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς βουληθῇ, πρὸς τὰ ἐναντία μεθίςαται τῶν ςοιχείων ἡ φύσις, ϗ οὕτως ἀκριβῶς πρὸς τὰ ἐναντία, ὡς πρὸς τὰ οἰκεῖα, ὡς ἂν εἰ ϗ παρὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς συγκεκλήρωτο· ἐὰν γὰρ σὺ βουληθῇς, τοιαύτη ἔςαι ἡ νύξ· ϗ οὕτως ἔςαι τὸ φῶς αὐτῇ συγκεκληρωμένον, ὥσπερ ϗ τὸ σκότος. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Τὸ σκότος ἐμοί ἐςι σκότος· ἐγὼ γὰρ ἔχω φωτὸς ϗ σκότους διαφοράν· σοὶ δὲ τῷ νοερῷ φωτὶ ϗ ἡ νὺξ ὁμοία τῇ φανωτάτῃ ἡμέρᾳ, ϗ πάσης μεσημβρίας φωτεινοτέρα· ὥςε, ἠλίθιος ὁ ἐν ζόφῳ ἁμαρτάνων, ϗ λέγων τὰ τοῦ Σειρὰχ, κατὰ τὸν Νικήταν· „ Τίς με ὁρᾷ; σκότος κύκλῳ μου, ϗ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσι, ϗ οὐδείς με ὁρᾷ· τί εὐλαβοῦμαι; τῶν ἁμαρτιῶν μου οὐ μὴ μνησθήσεται ὁ ὕψιςος· (Σειρ. κγ'. 18.) αὐτὸς γὰρ, φησὶ διὰ Ἱερεμίου· „ Θεὸς ἐγγίζων εἰμὶ, ϗ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν· ϗ πάλιν· „ Ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, ϗ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος. (Ἱερ. κγ'. 23).

ὁποῦ ἀποκτᾶ ἕνα πρᾶγμα, αὐτὸς καὶ τὸ προνοεῖται. (1)

„ Ἀντελάβου μου ἐκ γαστρὸς μη-
„ τρός μου,

Κύριε εἰς τὸν ο: Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐκ κοιλίας μητρός μου σύ μου εἶ σκεπαστής: ἤτοι ἀπὸ αὐτὰ τὰ σπάργανα, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρώτην ἡλικίαν σύ με ἐσκέπασας Κύριε.

14: „ Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι φοβε-
„ ρῶς ἐθαυμαστώθης.

Πολλὰ πράγματα θαυμάζομεν ναί. ἀλλ᾽ ὄχι καὶ μὲ φόβον. θαυμάζομεν γὰρ, χάριν λόγου, κάλλη καὶ μεγέθη σωμάτων, καὶ οἰκοδομῶν, καὶ σοφίας καὶ τέχνας καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα, ἀλλ᾽ ὄχι καὶ μὲ φόβον. ὅταν δὲ τύχῃ νὰ σκύψωμεν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, τότε δὲν θαυμάζομεν μόνον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ μὲ φόβον θαυμάζομεν. ἔτζι λοιπὸν καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ, σκύψας μέσα εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος, καὶ τὸ ἄπειρον βάθος τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ σοφίας καὶ ποικίλης οἰκονομίας, καὶ ζαλισθεὶς κατὰ τὸν νοῦν, ἐθαύμασε μὲ φόβον καὶ τρόμον τὴν ἀκαταληψίαν καὶ ἀπειρίαν ἐκείνην. καὶ ἔτζι ἐγύρισεν εἰς τὴν σμικρότητα τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἀνεβόησε τοῦτο μόνον: δηλαδὴ, ὅτι εὐχαριστῶ σοι Κύριε.

„ Θαυμάσια τὰ ἔργα σου καὶ ἡ ψυχή
„ μου γινώσκει σφόδρα.

Θαυμαστὰ, λέγει, εἶναι ὅλα τὰ ἔργα σου Κύριε. ὅθεν καὶ ἡ ψυχή μου ἠξεύρει πολλὰ καλὰ, ὅτι εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοιαῦτα θαυμαστὰ, καὶ παντὸς θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ἄξια. (2)

15: „ Οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Εἰδὲ κατά τινας οἱ νεφροὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ σύμβολον, πρὸς σὲ, φησιν, ἀνατείνω τὴν ἐπιθυμίαν μου, οὐ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐπιβούλων καὶ σφαλερῶν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος· „ Ἔτι οἱ νεφροὶ εἰς τύπον ἂν εἶεν τῆς εἰς νοῦν ἔσω διακριτικῆς ἐνεργείας· καθ᾽ ἣν ἀπόβλητον μὲν, τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν· αἱρετὸν δὲ καὶ ἀξιόληπτον ποιεῖται τὸ ὠφελοῦν· κατὰ τό· „ Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε· οὐκοῦν ἐπειδήπερ διακριτικὸν ἐν σώματι μόριον ὁ νεφρός· ἀποκρίνει γὰρ εὖ μάλα τὰ περιττὰ, τὸ χρησόν τε καὶ ὠφελοῦν ἐνιεὶς τῇ φύσει· μεταληπτέον εἰκότως εἰς νοῦ διάκρισιν τοὺς νεφρούς· ἱεροὶ τοιγαροῦν καὶ ἀνάθημα τῷ Θεῷ τῶν ἁγίων οἱ νεφροί: τουτέστιν, ἥνπερ ἂν ἔχοιεν ἐν τῷ διάκρισιν· δόκιμοι γὰρ τραπεζῖται καὶ ἀκριβεῖς οἱ Θεῷ προσκείμενοι, καταχιβδηλεύοντες μὲν τὸ φαῦλον ἀεὶ, ψήφῳ γεμὴν τῇ παγκάλῃ τιμᾷν εἰωθότες τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. ὁ δὲ Νικήτας λέγει· „ Ἐρεῖ δὲ τοῦτο (τὸ, σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου) καὶ ὁ ἀγαμίᾳ σχολάζων, τῷ Θεῷ τοὺς ἑαυτοῦ νεφροὺς καταγράψας. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος· „ Ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου, οὐ τὸ τῆς ἐμῆς, φησι, ψυχῆς μόνον ἐπιθυμητικὸν, ὅλον σὺν εἰργάσω· ἀλλὰ καὶ εἴτι ἐν τῷ σώματι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας ζώπυρον, πρὸς τὴν ἐμποιοῦσαν (ἴσως ψυχὴν) ἐπιστρέψαν, δι᾽ αὐτῆς πρὸς σὲ ἀνέπτη, καὶ σοῦ ἐξήρτηται, καὶ σοὶ κολλᾶται· ὡς γὰρ τοῖς τῶν αἰσθητῶν καὶ φθαρτῶν ἡδονῶν ἀντεχομένοις, τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμοῦν ὅλον κενοῦται πρὸς τὴν σάρκα, καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι σάρκες γίνονται καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔνι καταμένειν ἐν αὐτοῖς· οὕτω τοῖς ἀνυψώσασι τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τοῦ θείου πόθου τὴν ψυχὴν ἐξηρτημένοις, καὶ ἡ σὰρξ μετασκευαζομένη, συνυψοῦταί πως καὶ συναπολαύει τῆς θείας κοινωνίας· καὶ κτῆμα καὶ αὐτὴ γίνεται καὶ οἴκημα Θεοῦ, μηκέτι ἐνοικουροῦσαν ἔχουσα τὴν πρὸς Θεὸν ἔχθραν, μηδὲ κατὰ τοῦ Πνεύματος ἐπιθυμοῦσα (Φιλοκαλ. 960.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί λέγω, φησὶ, περὶ σοῦ; ὅπου καὶ τὰ ὑπὸ σοῦ γινόμενα, πολὺ τὸ θαῦμα ἔχει· εἰπὲ δὲ ὦ Προφῆτα· εἰ ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις αὐτοῦ· εἰ ἐκραταιώθη, καὶ οὐ δύνασαι πρὸς αὐτὴν, πῶς πάλιν λέγεις· ἡ ψυχή μου γινώσκει σφόδρα; μάλιστα μὲν, ἐκεῖνο περὶ αὐτοῦ εἴρηται· τοῦτο δὲ, περὶ τῶν ἔργων·

εἰ-

15 : „ Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὀστοῦν μου ἀπὸ „ σοῦ, ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ.

Φανερὰ, λέγει, εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ αὐτὴ ἡ διάπλασις τῶν κοκκάλων μου, τὰ ὁποῖα ἔκαμες νὰ εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ τὸ κρέας, καὶ νὰ μὴ φαίνωνται. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. κόκκαλον τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἡ γυνή. ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶναι μία πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ. ἡ γυνὴ λοιπὸν, λέγει, τὴν ὁποίαν ἐσὺ, Κύριε, ἔλαβες ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ ἐν κρυφῇ: ἤγουν ἔκστασιν ἐπιβαλὼν εἰς τὸν Ἀδάμ. αὐτὴ, λέγω, ἡ γυνὴ, δὲν ἐκρύφθηκεν ἀπὸ λόγου σου, ὅταν ἔφαγεν ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως εἰς τὸν Παράδεισον, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου. (1)

„ Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ἐν τοῖς κατω„ τάτοις τῆς γῆς.

Φανερὰ, λέγει, εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε, ἡ οὐσία τοῦ σώματός μου, ἡ ἐν τῷ βάθει τῆς γῆς κρυπτομένη καὶ διαλυομένη μετὰ θάνατον: ἤτοι ἐσὺ Κύριε, μὲ βλέπεις καὶ ὅταν πλάζω καὶ συνιστῶμαι μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς μητρός μου. καὶ ὅταν πάλιν διαλύωμαι εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν κοιλίαν τῆς γῆς. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι φανερὰ εἶναι εἰς ἐσένα, Κύριε, ἡ ὑπόστασις καὶ πλάσις μου, ἡ ὁποία ὑφαίνεται καὶ ὀργανίζεται μέσα εἰς τὰ ἔγκατα τῆς μητρικῆς κοιλίας, ὡσὰν μέσα εἰς τὰ κατώτατα καὶ ἀπόκρυφα μέρη τῆς γῆς. (2)

16 : „ Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀ„ φθαλμοί σου.

Ἀκατέργαστον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἢ τὸ ἀνεξεικόνιστον καὶ ἀμόρφωτον τοῦ ἀνθρωπίνου ἐμβρύου, τὸ ὁποῖα ἀκόμι δὲν ἔλαβε τὸν τέλειον διοργανισμὸν μέσα εἰς τὸ κρυπτὸν τῆς φύσεως ἐργαστήριον: ἤγουν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικός. ἢ ἔτζι ὀνομάζει τὴν ἀτελῆ κίνησιν τοῦ νοός. Σὺ, λέγει, ἠξεύρεις, Κύριε, ἐμένα, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ μορφωθῶ μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου. καὶ σὺ πρὸς τούτοις ἠξεύρεις τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τὰς κινήσεις τοῦ νοός μου, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἔλθουν εἰς τελείαν μόρφωσιν. σὺ γὰρ οἶδας πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν κατὰ τὴν Σωσάνναν.

„ Καὶ

εἰδὲ περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦτο, ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι γινώσκει, ὅτι ὁ Θεός ἐστι θαυμαστός· ὅτι μέγας· ὅτι ὑψηλός· τὸ δὲ τί τὴν οὐσίαν· καὶ πόση ἡ μεγαλωσύνη· ἀγνοεῖ· καὶ ἡ ἄγνοια αὕτη, γνώσεώς ἐστιν ἀπόδειξις· ἐπεὶ καὶ τὴν θάλασσαν, πηλίκη τις ἐστιν ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα ἴσμεν αὐτήν· εἰδέ τις λέγοι εἰδέναι αὐτῆς τὴν ποσότητα, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ ἀγνοῶν αὐτήν· ὥστε ἐστὶν ἐπαγγελία γνώσεως, ἄγνοιαν ἐλέγχουσα· καὶ ἔστιν ἄγνοια, γνῶσιν ἡμῖν μαρτυροῦσα.

(1) Ἐκ προσώπου δὲ τοῦ Ἀδὰμ προφέρει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἰσίδωρον λέγοντα· „ Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὀστοῦν μου ἀπὸ σοῦ: ἤτοι οὐκ ἔλαθέ σε τῆς γυναικός μου ὁ ὄλισθος, ἣν ἐκ τῶν ὀστέων μου λεληθότως ἐποίησας, ὕπνῳ βαρεῖ εὐνάσας με. Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής· „ Ὡς ὀστᾶ ἐν γαστρὶ κυοφορούσης, οὕτως οὐ γνώσῃ τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, ὅσα ποιήσει τὰ σύμπαντα (Ἐκκλ. ιά. 5.) ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας εἶπεν· „ Οὐκ ἐπεκαλύφθη ὀστᾶ μου ἀπὸ σοῦ, οἷς ἐποιήθην ἐν ἀποκρύφῳ· ὅπερ οὕτως ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδώρητος· „ Οὐδένα σε, φησὶ, λαθεῖν δυνατὸν, ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διαπλάττοντα τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν.

(2) Ἐποιήθην, ἢ κατ' ἄλλον ἐξεικονίσθην ὡς ἐν κατωτάτοις τῆς γῆς. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Πάντες τὸ αὐτὸ λέγουσιν, ὅτι ἀκριβῶς πλαττόμενόν με ἐπίστασαι κατὰ μέρος, καὶ τῶν μελῶν ἕκαστον οἶδας καὶ τῆς αὐξήσεως. ὅπερ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· „ Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠριθμημέναι εἰσιν, ὁμοῦ περὶ προνοίας καὶ φύσεως ἐμφαίνων. ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὅτι φασιν οἱ περὶ τῆς φύσεως τῶν ζώων πραγματευσά-

„ Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γρα-
„ φήσονται :

Βιβλίον Θεοῦ λέγεται ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ Θεοῦ. γραφὴ δὲ Θεοῦ λέγεται, ἡ πάντοτινὴ καὶ ἀλάνθαςος μνήμη αὐτοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. εἰς μὲν τὸ βιβλίον λοιπὸν, λέγει, τῆς ἁπλῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, γράφονται ὅλοι ἁπλῶς καὶ δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοί. εἰς δὲ τὸ βιβλίον τῆς κατ' οἰκείωσιν γνώσεως τοῦ Θεοῦ, γράφονται μόνον οἱ δίκαιοι : (1)

„ Ἡμέρας πλασθήσονται καὶ οὐθεὶς
„ ἐν αὐτοῖς.

Οἱ πιςοὶ Χριςιανοὶ, λέγει, θέλουν πλασθοῦν μὲ τὸ φῶς καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πλάσιν ἀρίςην καὶ καθαρωτάτην, καὶ ἐναντίαν τῆς πλάσεως τῆς σωματικῆς καὶ νυκτερινῆς καὶ ἐμπαθοῦς γενομένης : ἤτοι θέλουν ἀναγεννηθοῦν πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, οἵτινες καὶ γράφονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ. καὶ κανένας ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ καὶ ἀναγεννῶνται διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ γράφονται εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ, δὲν εἶναι ὁποῦ νὰ μὴ ῥιθμίσῃ πνευματικῶς τὸν ἑαυτόν του, καὶ νὰ τὸν ἀπευθύνῃ πρὸς ἀρετήν· ἔτζι μὲν ἡμεῖς ἑρμηνεύσαμεν τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὡς ἠδυνήθημεν, λαβόντες τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὰ λόγια Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. ὁ δὲ Χρυσόςομος ἀσαφὲς καὶ σκοτεινὸν λέγει τὸ ῥητὸν, καὶ μόνον τὸ νόημα φέρει ἀπὸ ἔκδοσιν ἄλλου ἑρμηνευτοῦ : ἤγουν ὅτι ἀμόρφωτόν με καὶ ἀτελῆ ἀκόμη εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου Κύριε, καὶ τόσον ἀκριβῶς μὲ εἶδον, καθὼς βλέπουν καὶ ἐκείνους, ὁποῦ ἐγράφησαν εἰς τὸ βιβλίον σου : ἤγουν καθὼς βλέπουν τοὺς εὐκαίρως καὶ ὁλοτελῶς πλασθέντας, οἵτινες οὐδεμίαν ἡμέραν ἐλλείπουσιν εἰς τὸν τέλειον ἀπαρτισμὸν τῆς πλάσεώς των : (2)

17 : „ Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι
„ σου ὁ Θεός· λίαν ἐκραταιώθησαν
„ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

Φί-

σάμενοι, ἀκατάληπτον εἶναι τὴν εἰς ὀςέα τοῦ αἵματος μεταβολήν· καὶ τοι τῶν ἄλλων σαρκῶν καὶ νεύρων, ὅπως ποτε ἔχουσι φύσεως, ὁπωσοῦν θεωρουμένων· ἀλλὰ σοί, φησι. φανερὰ καὶ ἡ διάπλασις τῶν ὀςέων μου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἔςι τις βίβλος ζωῆς, εἰς ἣν πάντες ἐγγράφονται, ὅσοι τὴν προτέραν ἐκαθαρίσθησαν γέννησιν, ἣ νυκτός ἐςι μυςήριον, ἡμερινῇ καὶ φωτεινῇ διαπλάσει, ἣν καθ' ἑαυτὸν ἕκαςος διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίςην τε καὶ καθαρωτάτην, ἣν ἡμερινὴν ὁ θεῖος Δαβὶδ καλῶς ὀνομάζει καὶ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον· οἳ καὶ πάσας τὰς τῆς ζωῆς αὐτῶν ἡμέρας, οὕτως εὐρύθμως διήγαγον, ὡς μηδεμίαν ἡμέραν αὐτῶν ἄτοπόν τι ἐσχηκέναι· ἢ κατὰ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον· „ Τάχα βιβλίῳ τὴν μήτραν ἀπείκασεν ὁ Δαβὶδ, ἐν ᾗ τὰ βρέφη πλάσσονται καὶ γράφονται· τὸ οὖν ἄπλασον ἐν κοιλίᾳ εἶδόν, φησιν, οἱ ὀφθαλμοί σου. ὁ δὲ Βαρῖνος ἐν τῇ λέξει βυβλίον, λέγει· „ Βυβλίον καὶ βιβλίον διαφέρουσι· βυβλίον μὲν γὰρ, λέγεται τὸ ἄγραφον (ὅπερ ἀπὸ τοῦ φυτοῦ τῆς πόλεως Βύβλου, τῆς ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας ἐλέχθη) ὡς τό· „ Ἐπὶ τῷ βυβλίῳ σου πάντες γραφήσονται· βιβλίον δὲ, τὸ γεγραμμένον· ἐν τῇ λέξει ὅμως τοῦ, βιβλίον, θέλει ὁ αὐτὸς νὰ γράφεται τοῦτο ἀδιαφόρως, καὶ νὰ σημαίνῃ ἓν καὶ τὸ αὐτό· καὶ Ἀττικῶς μὲν, νὰ γράφεται διὰ τοῦ ι. Ἰωνικῶς δὲ, διὰ τοῦ υ.

(2) Σαφέςερον δὲ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὕτω με εἶδον σαφῶς οἱ ὀφθαλμοί σου πρὶν διαπλασθῆναι καὶ μορφωθῆναι, ὡς εἶδον ἐκεῖνον τὸν πεπληρωμένον καὶ οὐδεμιᾶς ἡμέρας ἔτι δεόμενον πρὸς τὴν ἀπάρτισιν καὶ τελείωσιν τῆς πλάσεως· ἀλλ' ἤδη γεννηθέντα, καὶ τέλειον κατὰ τὴν ἡλικίαν γεγενημένον, καὶ ἐν τοῖς σοῖς βιβλίοις ἀναγεγραμμένον· εἴτουν ἐν τῇ σῇ γνώσει καὶ ἀλήςῳ μνήμῃ· καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦτό ἐςιν ἀληθὲς, ἄκουε τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἑτέρου· ἀμόρφωτόν με εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου σὺν τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ σου πᾶσι γεγραμμένοις, ἡμέρας πλασσομένοις καὶ οὐκ ἐνδεούσης αὐτοῖς οὐδεμιᾶς (ἡμέρας δηλαδὴ) σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοςόμου κάμνει καὶ ὁ Θεοδώριτος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο. προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι βιβλίον νοητέον τὴν πάντα περιέχουσαν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ τὴν ἄληςον τοῦ Θεοῦ μνήμην. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ὅτι οὐδεὶς φυρμὸς γενήσεται ἐν τοῖς πλασθεῖσι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· οὔτε γὰρ ἐν τοῖς δικαίοις ἁμαρτωλὸς εὑρεθήσεται· οὔτε ἐν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, δίκαιος· ἀλλὰ τῷ ἀλαθήτῳ τῆς τοῦ Θεοῦ πάντων γνώσεως, ἑκάςῳ τὰ πρόσφορα ἀπονεμηθήσεται.

Φίλοι Θεοῦ εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ οἰκειώθησαν μὲ τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐργασίας τῶν θείων του ἐντολῶν, „ ὑμεῖς γὰρ, φησι, φίλοι μου ἐςὲ, ἐὰν ποιῆτε, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. (Ἰω: ιε'. 14) δὲν εἶναι δὲ ὀλίγον μέρος ἀρετῆς τοῦτο, τὸ νὰ τιμᾷ τινὰς τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἀντὶ δὲ τοῦ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν, ἄλλος εἶπεν, αἱ φυλαὶ αὐτῶν: ἤγουν αὐτοὶ κατὰ περίφρασιν. ἰσχυροὶ, λέγει, καὶ δυνατοὶ ἔγιναν εἰς τὴν ἀρετὴν οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκίνητοι ἀπὸ τὴν κακίαν. (1) ἢ ἀρχὰς νόησον τὴν ἐξουσίαν, ὁποῦ ἔλαβε καθε φίλος τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερώνει ὁ Δαβὶδ τοὺς θείους Ἀποςόλους, καὶ τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποςόλων, ἢ καὶ ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἐνάρετοι καὶ μιμηταὶ τῶν θείων Ἀποςόλων.

18 : „ Ἐξαριθμήσομαί αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ „ ἄμμον πληθυνθήσονται.

Μὲ ὑπερβολὴν ὁ λόγος οὗτος λέγεται. ἐγὼ, λέγει, θέλω δοκιμάσω νὰ ἀριθμήσω τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτοὶ θέλουν φανοῦν εἰς τὴν ποσότητα ἄπειροι. ἐπειδὴ καὶ θέλουν εὑρεθοῦν περισσότεροι ἀπὸ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. κοντὰ ὅμως εἰς τὸν Θεὸν, ὄχι μόνον αὐτοὶ εἶναι μετρημένοι: ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς των. (2)

„ Ἐξηγέρθην καὶ ἔτι εἰμὶ μετὰ σοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσηκώθηκα: ἤτοι ἐλευθερώθηκα ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τοὺς πειρασμοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἤμουν ἀποκαμωμένος ὡσὰν νεκρὸς ἀφ' οὗ δὲ ἐλευθερώθηκα, δὲν ἀλησμόνησα τὴν χάριν καὶ εὐεργεσίαν, ὁποῦ ἔκαμες εἰς ἐμένα Κύριε. (καθὼς τὸ ἐναντίον παθαίνουσι πολλοὶ. καὶ ὅταν εὐτυχήσουν, ἀλησμονοῦν τὴν προτέραν τους δυςυχίαν) ἀλλὰ πάντοτε ἐνθυμοῦμαι καὶ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν εὐεργεσίαν. ὅθεν καὶ πάντοτε σοὶ εὐχαριςῶ, ἐργαζόμενος τὰς ἐντολάς σου καὶ καθε ἀρετήν. (3)

19 : „ Ἐ-

(1) Ὅθεν ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος ἔγραφε· „ Καὶ σὺ οὖν, εἰ φίλος Θεοῦ εἶναι βούλει, ἄρχε κραταιῶς, μὴ δώροις, ἢ φιλίᾳ, ἀλλ' ἀξίᾳ ὀρέγων τὸ δίκαιον· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἀρχὴν ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ ἅγιος, τὴν ἐξουσίαν. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ἀρχὰς ἐνόησε τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ πρώτους ἀπὸ καθε τάγμα τῶν ἁγίων· οἷον, ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν Ἀποςόλων, τοὺς Κορυφαίους Πέτρον καὶ Παῦλον, ἢ καὶ τοὺς δώδεκα· ἀπὸ τοὺς Μάρτυρας, τὸν Δημήτριον, καὶ Γεώργιον, καὶ Θεοδώρους· καὶ ἀπὸ τοὺς Ὁσίους, τὸν Ἀντώνιον, Σάββαν, καὶ Εὐθύμιον· καὶ καθεξῆς. Ἄλλος δὲ τὸ ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐνόησεν, ἀντὶ τοῦ παμπληθεῖς μοι ἦσαν· διὰ τοῦτο καὶ ἀκολούθως λέγει· „ Ἐξαριθμήσομαί αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι τοῦτο νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Βασιλέως Ἰωσίου, ὅς τις κατὰ τὴν ἱςορίαν. πάσης θεραπείας τοὺς ἱερεῖς ἠξίωσε· ἤκουσε γὰρ πάντως τῶν ὑποσχέσεων, ἃς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ἐποιήσατο· „ Εὐλογήσω, λέγων, τοὺς εὐλογοῦντάς σε. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ὁ δυνάμενος ἀπὸ τῶν καρπῶν γνωρίζειν τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, λίαν αὐτοὺς τιμήσει· ἐπεὶ καὶ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν: ἤτοι ἃ φρονοῦσι περὶ ἀρχῶν, λίαν ἐκραταιώθησαν. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Προσεδέησάς μου, φησὶ, καὶ παρήγαγές με· ἐγὼ δὲ ταύτην δίδωμι τὴν ἀμοιβὴν, τοὺς φίλους σου τιμῶν. ὁ δὲ Θεοδοτίων λέγει· „ Λίαν ἐκραταιώθησαν οἱ πένητες αὐτῶν· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Οἱ γὰρ πάλαι διὰ τὰς τῶν δυσσεβῶν βασιλέων παρανομίας ἐν εὐτελείᾳ καὶ πενίᾳ διάγοντες, πάσης ἀπήλαυσαν παρὰ τῷ Ἰωσίᾳ τιμῆς.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Ἐγὼ μὲν αὐτοὺς τιμῶ, σὺ δὲ πολλοὺς ποιεῖς καὶ ψάμμου πλείους· οὐ μόνον δὲ πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρούς· τὸ γὰρ ἐκραταιώθησαν τοῦτό ἐςι· καὶ διπλῆν λέγει τὴν εὐημερίαν, τήν τε εἰς πλῆθος τήν τε εἰς ἰσχύος ἐπίδοσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τῇ γὰρ τοῦ Ἰωσίου εὐσεβείᾳ καὶ οἱ πάλαι δυσσεβεῖς τὴν διάνοιαν φωτισθέντες, παλινῳδίαν ᾖσαν καὶ τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἠσπάσαντο· καὶ οἱ πάλαι εὐάριθμοι, ἀριθμοῦ κρείττους ἐγένοντο· προθεσπίζει δὲ κατὰ ταὐτὸν ὁ λόγος, καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν γεγενημένην τῆς οἰκουμένης μεταβολήν· νικῶσι γὰρ κατὰ πόλιν ἑκάςην καὶ χώραν τὸν ἀριθμὸν, οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας ἐπιμελούμενοι.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ μικρὸν τοῦτο ἀρετῆς σημεῖον, τὸ ἐν εὐημερίᾳ, μένειν τὴν ἀρετὴν διατη-

19 : „ Ἐὰν ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλοὺς ὁ „ Θεός.

Ἐδῶ λείπει τὸ, καλῶς ἔχει. ἤγουν ἐὰν ἀποκτείνῃς ὦ Θεὲ, τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καλῶς ἔχει τοῦτο· ἁμαρτωλοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς παρανόμους ἀνθρώπους· θάνατος δὲ, τῶν μὲν Δαιμόνων, εἶναι, τὸ νὰ μὴν ἐνεργοῦν πλέον, μηδὲ νὰ πράττουν τὸ κακόν. τῶν δὲ παρανόμων ἀνθρώπων θάνατος εἶναι, τὸ νὰ ἀποσραφοῦν μὲν τὴν κακίαν, νὰ μεταβληθοῦν δὲ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μὴν εἶναι πλέον ἁμαρτωλοί. ἢ θάνατον τῶν τοιούτων παρανόμων ὀνομάζει τὸν σωματικόν. ὅταν γὰρ αὐτοὶ μένουν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀνεπίστρεπτοι εἰς τὴν κακίαν, κάλλιον εἶναι νὰ ἀποθνήσκουν μὲ θάνατον ἄωρον· διὰ νὰ μὴν ἐμποδίζουν καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τὴν κακίαν καὶ τὸ παράδειγμά των, ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. (1)

„ Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ' „ ἐμοῦ.

Ἀναχωρήσατε, λέγει, καὶ φύγετε ἀπὸ τὴν συναναστροφήν μου, ἐσεῖς οἱ φονικοὶ καὶ αἱμοχαρεῖς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι θανατώνετε ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἠθέλετε νικήσετε καὶ βάλετε εἰς τὰς χεῖράς σας. ὅλοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωποκτόνοι, εἶναι μερὶς τοῦ Διαβόλου. διατὶ αὐτοὶ, ἄλλους μὲν, θανατώνουν μὲ τὸ ἔργον. ἄλλους δὲ, θανατώνουν καὶ μὲ τοὺς πονηροὺς λόγους των, καὶ μὲ τὸ κακὸν παράδειγμα τῆς ζωῆς των. δὲν εἶναι δὲ ὀλίγη ἀρετὴ, τὸ νὰ φύγῃ τινας τὴν συναστροφὴν τῶν παρανόμων ἀνθρώπων. (2)

20 : „ Ὅτι ἐρισταὶ ἐστὲ εἰς διαλογισμούς.

Ἀναχωρήσατε, λέγει, ἀπὸ τὴν συναναστροφήν μου, ἐσεῖς οἱ φονικοὶ ἄνθρωποι. διατὶ εἶσθε ἐρισταί: ἤγουν φιλόνεικοι καὶ φιλοτάραχοι μὲ τοὺς πονηροὺς διαλογισμοὺς καὶ μὲ τὰς κακοβουλίας σας καθὼς ἄλλος εἶπεν ἑρμηνευτής.

„ Λήψονται εἰς ματαιότητας τὰς πό- „ λεις σου.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, παράνομοι ἄνθρωποι ματαίως θέλουν κατοικήσουν τὰς πολιτείας σου Κύριε. τοῦ Κυρίου γὰρ εἶναι κάθε πόλις καὶ ὅλη ἡ γῆ κατὰ τὸ, „ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς (Ψαλ κγ. 1) διατὶ δὲ θέλουν κατοικήσουν οἱ τοιοῦτοι ματαίως

φροῦντα· πολλοὶ γοῦν ἀπολαύσαντες εὐπραγίας, ἐπελάθοντο· ἀλλ οὐκ ἐγὼ, φησίν. ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὅτι τοὺς φίλους σου τιμήσας ὦ Δέσποτα, εὔελπίς εἰμι, ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει μετ' αὐτῶν στήσομαι καὶ μετὰ σοῦ· τότε δὲ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται, ἐπάγει γάρ· ἐὰν ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλούς.

(1) Ὑψηλότερον δὲ νοεῖται κατὰ τὸν Νικήταν τὸ ῥητὸν οὕτω· „ Οἱ πονηροὶ καὶ φιλάμαρτοι λογισμοὶ χωρίζουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ Λογισμοὶ σκολιοὶ χωρίζουσι ἀπὸ Θεοῦ· ἐὰν δέ ποτε παρακληθεὶς ὁ Θεὸς, θανατώσῃ καὶ ἀπολέσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς τούτους καὶ ἀνοσίους λογισμοὺς, τότε δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος ἐξαναστῆναι τοῦ ἐδάφους τῆς ἁμαρτίας, καὶ προσφυγεῖν τῷ Θεῷ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, ἐξηγέρθην, καὶ ἔτι εἰμὶ μετὰ σοῦ, ὥσπερ ἤμην ἀπ' ἀρχῆς· ἐὰν μέντοι ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλούς.

(2) Ἀκόλουθα δὲ ταῦτα τοῖς ἄνω εἰρημένοις, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ὁ γὰρ εἰπὼν ἀνωτέρω χώραν ἔχειν μεγίστην παρ' αὐτῷ ἀποδοχῆς καὶ τιμῆς τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, παραιτεῖ καὶ ἀπελαύνει ἑαυτοῦ τοὺς ἁμαρτωλούς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἴδιον τῶν τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαπώντων, τοὺς ἐναντίους βδελύττεσθαι· διό φησιν· ὅτι, σοῦ τοῦ φιλανθρώπου τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀναιροῦντος, πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ τὴν τούτων ἀποστραφήσομαι συνουσίαν, τὴν φιλόνεικον αὐτῶν ἐπιστάμενος γνώμην· οὐ γὰρ ἀνέχονται τῶν ἀγαθῶν παραινέσεων· ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ τῆς γνώμης ἀποσείονται ταύτας.

ταίως ; διατὶ θέλουν μένουν ἄκαρπαι εἰς τὴν ἀρετήν. καὶ οὐδεμίαν ὠφέλειαν θέλουν λάβουν ἀπὸ τὸν νόμον σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

21 : „ Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς σου „ ἐξετηκόμην ;
22 : „ Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς· εἰς „ ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι.

Ἀφ᾽ οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ,„ ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός. τώρα λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον περὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐγώ, Κύριε, ἐμίσησα ἐκείνους ὁποῦ σε μισοῦν, καὶ καθὼς ἡ τιμὴ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ, ἦτον εἰς τὸν Δαβὶδ μὲ ὑπερβολήν. λίαν γάρ φησιν, ἐτιμήθησαν. ἔτζι καὶ τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ, ἦτον παρομοίως εἰς αὐτὸν μὲ ὑπερβολήν. ἐξετήκετο γάρ ἤγουν κατεκαίετο ἀπὸ τὸν θυμὸν, ὁποῦ εἶχε κατ᾽ αὐτῶν. (2)

23 : „ Δοκίμασόν με ὁ Θεὸς καὶ γνῶθι „ τὴν καρδίαν μου.

Καὶ πῶς λέγει τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβίδ, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς εἶπεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ,„ Κύριε ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνως με ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὁ Δαβίδ, μὲ τὰ λόγια ταῦτα ζητεῖ ἀκόμη νὰ δοκιμασθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ διαφόρους πειρασμούς, πρὸς περισσοτέραν πληροφορίαν ἐκείνων, ὁποῦ δὲν ἤξευραν τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ ὑπομονήν, ἵνα τοῦτο μαθόντες, μιμῶνται αὐτὸν κατὰ δύναμιν.

„ Ἔτασόν με, καὶ γνῶθι τὰς τρίβους „ μου.
24 : „ Καὶ ἴδε εἰ ὁδὸς ἀνομίας ἐν ἐμοί, „ καὶ ὁδήγησόν με, ἐν ὁδῷ αἰωνίᾳ.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ, λέγει

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπηρέθησαν ματαίως ἀντίζηλοί σου. ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Διὰ τοῦτο φεύγει καὶ ἀποπηδᾷ τοὺς πονηροὺς ὁ Δαβίδ, ὅτι ἐπηρέθησαν κατὰ τῆς Θεοῦ δόξης· ὅτι ἀντιφθέγγονται καὶ ἀντιπολεμοῦσιν αὐτῷ, καὶ βλάσφημα λαλοῦσι ῥήματα· καὶ ὅτι ματαίως κατοίκουν τὰς πόλεις. Καρπάθιος δέ τις φέρεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα (ἴσως δὲ οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Καρπάθιος) λέγων· „ Τοιοῦτοι καὶ οἱ Αἱρετικοὶ, ἐριστικῶς καὶ ματαίως τὰς θείας Πόλεις : ἤτοι τὰς Γραφὰς λαμβάνοντες καὶ νοοῦντες· ἀλλ᾽ ἐὰν διώκωσιν ἡμᾶς οὗτοι ἐκ τῆς δε τῆς πόλεως : εἴτουν ῥήσεως, πρὸς ἑτέραν ῥῆσιν φεύγωμεν· ἐκ γὰρ τῆς παραλλήλου τῶν ῥητῶν κρίσεως, τὸ ζητούμενον ἀναφαίνεται· οὐ μὴ γὰρ πληρώσωμεν τὰς Γραφὰς, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, τὴν ἀλήθειαν ἐκλάμπων ἡμῖν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, παρὰ τῷ Νικήτα· „ Οὗτος τέλειον μισεῖ μῖσος τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς, ὁ μήτε κατ᾽ ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν, μήτε κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνων· ὅπερ τῆς μεγίστης καὶ πρώτης ἀπαθείας τεκμήριον· ἐχθροὶ δὲ τοῦ Κυρίου, οἱ ἀκάθαρτοι Δαίμονες καὶ Εἰδωλολάτραι, καὶ οἱ Αἱρετικοὶ, καὶ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι. ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος λέγει· „ Ὅτι τέλειον μῖσος εἶναι, ὅταν τινὰς, μισῇ μὲν τὴν κακίαν, ἀγαπᾷ δὲ τὴν φύσιν· καὶ οὔτε διατὶ μισεῖ τὴν κακίαν μισεῖ ὁμοῦ καὶ τὴν φύσιν : ἤγουν τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἐνεργεῖ τὴν κακίαν, οὔτε πάλιν διατὶ ἀγαπᾷ τὴν φύσιν καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀγαπᾷ ὁμοῦ καὶ τὴν κακίαν του· ἀλλὰ μόνην ἀγαπᾷ τὴν φύσιν, καὶ μόνην μισεῖ τὴν κακίαν· ὅθεν ἔφη συμφώνως καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί οὖν ; ἂν ἐχθροὶ ὦσι καὶ Ἕλληνες, οὐ δεῖ μισεῖν ; μισεῖν μὲν, οὐχ ἐκείνους δὲ, ἀλλὰ τὸ δόγμα· οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὴν πονηρὰν πρᾶξιν· τὴν διεφθαρμένην γνώμην· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἔργον Θεοῦ· ἡ δὲ πλάνη, ἔργον τοῦ Διαβόλου· μὴ τοίνυν ἀναμίξῃς τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ τοῦ Διαβόλου· (Ὁμιλ. λγ´. εἰς τὴν Α´. πρὸς Κορινθ.) καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Τῆς σῆς ἐξήρτημαι ἀγάπης ὦ Δέσποτα· διά τοι τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς σῆς ἀντεχομένους θεραπείας, καὶ φιλῶ καὶ γεραίρω· τοὺς δὲ μισοῦντάς σε, οὐ μόνον μισῶ, ἀλλὰ καὶ ἀνιώμενος ἐπ᾽ αὐτοῖς, καὶ τηκόμενος διατελῶ· μισῶ μὲν γὰρ, ὡς παρανόμους· οἰκτείρω δὲ, ὡς ἀνθρώπους· καὶ πενθεῖν μὲν αὐτοὺς διὰ τὴν φυσικὴν συμπάθειαν ἀναγκάζομαι· βδελύττομαι δὲ πάλιν αὐτοὺς διὰ τὴν πολλὴν πονηρίαν.

γιὰ τώρα καὶ ἐδῶ. ἢ λέγει λοιπὸν τὸν λόγον τοῦτον πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ζητεῖ νὰ τὸν δοκιμάσῃ ἀκόμη, διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἀδικοῦν αὐτὸν: ἤγουν διὰ νὰ βεβαιώσῃ καὶ νὰ πληροφορήσῃ αὐτοὺς μὲ τὰς πολλὰς παρὰ Θεοῦ δοκιμάς, ὅτι τελείως δὲν ἀδίκησεν αὐτούς. ἢ ἀκόμη ζητεῖ νὰ δοκιμασθῇ. ἵνα, ἀνίσως δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίαν, φανερωθῇ διὰ τῆς δοκιμῆς, καὶ ἔτζι διορθώσῃ τὸν ἑαυτόν του πλανώμενον, καὶ ὑπολαμβάνοντα, ὅτι εἶναι καθαρὸς, χωρὶς νὰ εἶναι. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΘ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (2)

1: „ Ἐξελοῦμε Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πο„ νηροῦ· ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥύ„ σαί με.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ ἄνθρωπον πονηρὸν καὶ κακοποιόν. πονηρὸν δὲ ὀνομάζεται ἡ κακία, διατὶ προξενεῖ πόνον καὶ κόπον εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ τὴν ἐργάζεται καὶ τὴν ἔχει. ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ Ἐὰν κακὸς ἀποβῇς, μόνον ἀντλήσεις τὰ κακά (Παρ. θ'. 12.) ἀκολούθως δὲ φανερώνει, ποῖον ὀνομάζει πονηρὸν: τὸν ἄδικον δηλονότι καὶ παράνομον ἄνθρωπον. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον πονηρὸν καὶ ἄδικον ἄνθρωπον δυσκόλως ἠμπορεῖ νὰ φυλαχθῇ τινας ἀπὸ λόγου του. διὰ τοῦτο ζητεῖ τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ εἰς βοήθειάν του. ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης θείας βοηθείας, λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος. ὅρα δὲ καὶ ἐν τῷ μβ'. Ψαλμῷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦσαί με. ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ εἶπεν εἰς τὸν προλαβόντα ψαλμὸν „ Ἄνδρες αἱμάτων ἐκκλί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σὲ, φησι, παρακαλῶ τὸν ἄριϛον τῶν ψυχῶν ἰατρὸν, τὸν ἐμὸν βίον καταμαθεῖν ἀκριβῶς, ϗ τὰ τῆς διανοίας ἐξετάσαι κινήματα ϗ ὁρμήματα κἄν τι τῶν σῶν νόμων ἐναντίον ἐν τούτοις εὑρεθῇ, ὑπὸ τῆς σῆς λαθῆναι σοφίας ἀντιβολῶ, ϗ πρὸς τὴν αἰώνιον ὁδηγηθῆναι πορείαν· προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόῤῥημων· „ Ποία ἐϛιν αἰωνία ὁδός; ἡ πνευματικὴ ϗ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄγουσα, ἧς τέλος οὐκ ἔνι· ὡς τάγε ἄλλα πάντα, ἐπίκηρά ἐϛι, ϗ τῷ παρόντι βίῳ συγκαταλύεται· τὰ μέν τοι ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης οὐκ ἐφήμερα οὐδὲ πρόσκαιρα· τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετή· διηνεκῆς ἔχει τοὺς καρπούς· πῶς δ' ἄντις ὁδηγηθείη πρὸς ἐκείνην τὴν εἰς τέλος οὐκ ἀπαντῶσαν ὁδόν; τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς ἀπολαύων, ϗ τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρων.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ· ὅθεν ϗ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτόν. ἀλλὰ ϗ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις παρακαλεῖ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου τὸν Θεὸν, νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς της Δαίμονας, ϗ νὰ γυρίσῃ τὴν ἀδικίαν εἰς κεφαλὰς τῶν ἀδικισάντων αὐτήν.

ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς τὸν ς΄. Ψαλμὸν εἶπεν „ ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. ἤγουν ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἔδειξεν, ὅτι ἀποστρέφεται καὶ φεύγει αὐτὸς ἀπὸ λόγου του τοὺς πονηροὺς καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ παρακαλεῖ καὶ τὸν Θεὸν νὰ συνεργήσῃ εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ ἀποστραφῇ μὲ τελειότητα τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους. διότι πρέπει μὲν κάθε ἄνθρωπος νὰ κάμνῃ πρότερον ἀπὸ λόγου του ἐκεῖνο τὸ καλὸν, ὁποῦ δύναται, καὶ νὰ μὴν ἀμελῇ. ἔπειτα νὰ παρακαλῇ καὶ τὸν Θεὸν διὰ νὰ συνεργήσῃ αὐτῷ. (ἀγκαλὰ καὶ τὸ καλὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ λόγου του, παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθούμενος τὸ κάμνει. κατὰ τὸ „ Χωρὶς ἐμοῦ οὐδύνασθε ποιεῖν οὐδέν. (Ἰω. ιε΄ 5) διότι οὔτε ὁ Θεὸς συνεργεῖ εἰς ἐσένα ἄνθρωπε, ἂν ἐσὺ ἀμελῇς καὶ δὲν σπουδάζῃς νὰ κάμῃς τὸ καλόν. οὔτε πάλιν ἐσὺ δύνασαι νὰ κατορθώσῃς κανένα καλὸν μὲ τὴν ἐδικήν σου σπουδὴν, ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν σοὶ βοηθήσῃ. (1)

2: „ Οἵτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρ„ δίᾳ, ὅλην τὴν ἡμέραν παρετάσσον„ το πολέμους.

Οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, ἐμελέτησαν ἄδικα καὶ παράνομα καὶ βλαβερὰ πράγματα εἰς τὴν καρδίαν τους. καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν: ἤγουν εἰς ὅλην τὴν ζωήν τους, ἑτοιμάζονται νὰ κάμουν πολέμους καὶ ταραχάς· τώρα μὲν κατὰ τούτων τῶν ἀδελφῶν κινούμενοι. τώρα δὲ, κατὰ τῶν ἄλλων. ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπερβολική των κακία, δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἡσυχάζουν. ἀλλὰ αὐτὴ πείθει καὶ βιάζει αὐτοὺς, ποτὲ μὲν, νὰ πολεμοῦν κρυφίως τοὺς ἀδελφούς των μὲ ἐπιβουλὰς καὶ δολιότητας. ποτὲ δὲ, νὰ πολεμοῦν αὐτοὺς καὶ φανερά. πόλεμος δὲ νοεῖται καὶ ὁ δόλος καὶ ἡ ἐπιβουλὴ καὶ κάθε ἄλλη ἐνόχλησις καὶ βλάβη, ὁποῦ κατασκευάζει ὁ ἄνθρωπος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἴτε μὲ ἔργον, εἴτε καὶ μὲ λόγον καὶ λογισμὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

3: „ Ἠκόνησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄ„ φεως, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη „ αὐτῶν. (3)

Οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, ἠκόνησαν τὴν γλῶσσάν τους διὰ νὰ ῥίψουν τὸ

(1) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων λέγει· „ Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες· διατί θηρία; διατί σκορπίοι; διατί ἔχεις; ἰδοὺ γὰρ εὕρηται ζῶον πλείονα κακίαν ἐπιδεικνύμενον, οὐ παρὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην· ὁ ἄνθρωπος. διὸ ϗ ὁ Προφήτης, ἀπὸ τούτου μᾶλλον ἀξιοῖ ῥυσθῆναι, ϗ Θεοῦ βοηθοῦ, εἰς τοῦτο δέεται· τὸ μὲν γὰρ θηρίον. ὅπερ ἐστὶ φαίνεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος μελετῶν τὴν πονηρίαν, ϗ πολλὰ τὰ προσωπεῖα περικείμενος, δυσφυλακτότερόν ἐστι θηρίου, δορὰν προβάτου πολλάκις προβαλλόμενος, ϗ ἔνδον τὸν λύκον ἀποκρύπτων· τοῖς γὰρ τοιούτοις πολλάκις ϗ ὁ Διάβολος ὑποδύεται, ϗ οὕτω βάλλει· ϗ πολλὰ πανταχόθεν ἐστὶ τὰ ἐπιβουλεύοντα, ϗ ἄνθρωπος πονηρὸς, ϗ Δαίμων ἄγριος, ϗ ὁ πειρασμὸς ἀφόρητος· διὸ ϗ εὐχόμενοι λέγομεν· „ Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἐνταῦθα μὲν οὖν, ἄνθρωπον πονηρὸν καλεῖ· ὅταν δὲ περὶ τοῦ Διαβόλου λέγηται, ἁπλῶς πονηρὸν καλεῖ· ὅτι αὐτὸς πατὴρ τῆς πονηρίας ἐγένετο, ϗ κατ' ἐξοχὴν λέγεται πονηρός· ἄδικον δὲ ὀνομάζει, οὐ τὸν ἁπλῶς περὶ χρήματα ἄδικον, ἀλλὰ τὸν περὶ πάντα.

(2) Ὅθεν ὁ αὐτὸς εἶπε Χρυσοῦς ἅγιος· „ Καὶ τὸ μέγιστον αὐτῶν τῆς κακίας, οὐχ ὅτι δολεροὶ μόνον, οὐδ' ὅτι πρὸς πολέμους ἕτοιμοι ϗ μάχας· ἀλλ' ὅτι ϗ διὰ παντὸς τοῦ βίου· καίτοιγε, εἰ ἐβούλοντο πολεμεῖν, ἑτέραν εἶχον δικαίαν ὑπόθεσιν· κατὰ γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων ἵστασθαι ἔδει, ϗ πρὸς τὸν Διάβολον παρατάττεσθαι· οἱ δὲ κατὰ ἀλλήλων βάλλουσι βέλη· ϗ τὸ δὴ χαλεπώτερον, οὐχὶ συναρπασθέντες· ἀλλὰ μελέτην τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι· τοῦτο γὰρ τὸ, ἐλογίσαντο, μετὰ σπουδῆς, μετὰ προθυμίας ἁπάσης. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ μόνον πονηροῖς ἐχρήσαντο λογισμοῖς· ἀλλὰ ϗ τὰ ἔργα προσέθηκαν τοῖς λογισμοῖς·

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσοστόμῳ γράφεται· „ Ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν ἀεί· τὸ γὰρ διάψαλμα, λέγει, ὅπερ εὑρίσκεται ὧδε, τὸ, ἀεὶ δηλοῖ· ϗ ἀνάγνωθι περὶ τοῦ διαψάλματος ἐν τῷ Προοιμίῳ τοῦ πρώτου τόμου ἐν Κεφαλαίῳ ζ΄.

τὸ φθοροποιὸν του φαρμάκι, τὸ ὁποῖον εἶναι, οἱ δόλεροὶ καὶ βλαβεροὶ λόγοι. ὑποκάτω δὲ εἰς τὰ χείλη τῶν τοιούτων ἤτοι εἰς τὸ ςόμα των, εὑρίσκεται ὁ κατὰ τῶν ἀδελφῶν τους ἐπίβουλος καὶ ψυχοβλαβὴς λόγος, ὅςτις παρομοιάζει μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ἀσπίδος κατὰ τοῦτο, καθότι βλάπτει καὶ ἀφανίζει τοὺς ἀναιτίους, βλέπεις ἀγαπητὲ, πῶς τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους ἡ κακία μετέβαλεν εἰς θηρία καὶ ἀσπίδας καὶ ὄφεις; ὄχι διατὶ ἄλλαξε τὴν φύσιν τους. ἀλλὰ διατὶ μετέβαλε τὴν ἀνθρωπίνην γνώμην τους, εἰς αὐτὴν τῶν θηρίων ἀπανθρωπίαν καὶ ἀγριότητα, κατὰ τὸν χρυσόςομον. (1)

4: „ Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων
„ ἐξελοῦμε.

Πάλιν ἐπαναλαμβάνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ πλατύνῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν δέησίν του. ἁμαρτωλὸς δὲ καὶ ἄδικος εἶναι καθε ἄνθρωπος, ὁποῦ ἁμαρτάνει μὲ ὁποιονδήτινα τρόπον, καὶ καθε ἄνθρωπος, ὁποῦ ἀδικεῖ τὸν ἑαυτόν του, ἢ ἄλλον. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἄδικος, τὸν μὲν ἑαυτόν του ἀδικεῖ βεβαίως καὶ πάντοτε μὲ καθε ἁμαρτίαν, ὁποῦ ἐνεργήσῃ. τὸν δὲ ἄλλον δὲν ἀδικεῖ βεβαίως καὶ πάντοτε μὲ καθε ἁμαρτίαν, ὁποῦ πράξῃ. (ὁ γὰρ φονεύων, καθ' ὑπόθεσιν, τὸν ἑαυτόν του, ἄλλον τινα οὐκ ἀδικεῖ) καθὼς δὲ πολλαῖς φοραῖς ἡ Γραφὴ τὴν καθόλου ἀρετὴν ὀνομάζει δικαιοσύνην: ἔτζι ἐξεναντίας καὶ τὴν καθόλου κακίαν ὀνομάζει ἀδικίαν. (2)

„ Οἵτινες διελογίσαντο τοῦ ὑποσκελίσαι τὰ διαβήματά μου.

5: „ Ἔκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι,
„ καὶ σχοινίοις διέτειναν παγίδα τοῖς
„ ποσί μου· ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, πονηροὶ καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, ἐμελέτησαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν κατὰ Θεὸν ἔννομον δρόμον τῆς ζωῆς καὶ πολιτείας μου. τὸ δὲ τοῦ εἶναι περιττὸν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. εἴρηται δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς ἐκείνων, ὁποῦ βάλλουν τὰ σκέλη των ἀνάμεσα εἰς τοὺς πόδας τῶν τρεχόντων, διὰ νὰ ῥίψουν αὐτοὺς κάτω, καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὸν δρόμον τους. ὑπερήφανος δὲ εἶναι καθε παράνομος. διατὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειάν του καταφρονεῖ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. καθὼς ἀλλαχοῦ εἴρηται, „ ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα. (Ψαλ ριη'. 51) οὗτοι λοιπὸν, λέγει, ἔκρυψαν παγίδας καὶ δίκτυα εἰς τὰ ποδάριά μου: ἤγουν κρυφὰς ἐπιβουλὰς, διὰ νὰ μὲ πιάσουν. καὶ ἐχόμενα τρίβου: ἤγουν κοντὰ καὶ μέσα εἰς τὴν ςράταν, ὁποῦ ἐπεριπάτουν, ἔβαλον σκοντάμματα. ἵνα ἐγὼ περιπατῶν τας ἀφύλακτα καὶ θαρρετὰ, κρημνισθῶ ἀπὸ αὐτά. πλατύνει δὲ ὁ Δαβὶδ τὸν περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν του λόγον μὲ διάφορα ὁμοιώματα παγίδων

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Παρεσκευασμένοι εἰσὶν εἰς ἀπάτην, ὁμοίως τῷ ὄφει τῷ ἀπατήσαντί ποτε τὴν ἐν Παραδείσῳ γυναῖκα· ἐπεὶ κἀκεῖνος προσῄει τῇ γυναικὶ φιλίαν ὑποκρινόμενος, φροντίζειν τε αὐτῆς καὶ κήδεσθαι προσποιούμενος· ἔκρυπτε δὲ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τὸν θανατηφόρον ἰὸν τῆς παραβάσεως· τοιοῦτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἄθεοι αἱρεσιῶται, καὶ οἱ διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου τούτου ὁπλιζόμενοι εἰς πόλεμον, καὶ τὴν γλῶσσαν ἀκονῶντες αὐτῶν μετὰ τοῦ κρύπτειν ὑπὸ τὰ χείλη τὸν ἰὸν τῶν ἀσπίδων: δυνάμεων τινῶν δηλαδὴ πονηρῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Δόλῳ γὰρ χρησάμενος (ὁ Σαοὺλ,) πολλάκις ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρησε, καὶ πολλάκις ὁμωμοκὼς, καὶ φιλικοῖς χρησάμενος λόγοις, παρέβη τοὺς ὅρκους· τὴν ὕπουλον τοίνυν γνώμην, καὶ τὸν κεκρυμμένον δόλον εἰκότως ἀπείκασε τῷ τῶν ἑρπυστικῶν θηρίων ἰῷ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Δικαίῳ πρέπουσα ἡ εὐχή· οὐ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ὄλεθρον, ἀλλ' ἑαυτῷ σωτηρίαν αἰτεῖ.

δων, σχοινίων ϗ σκανδάλων. καὶ λέγει, ὅτι ἔκρυψαν αὐτὰ ὅλα ἐκεῖνοι καὶ διέτειναν, καὶ ἐχόμενα τρίβου τὰ ἔβαλαν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν σπουδὴν καὶ πανουργίαν τῆς πολυπλόκου κακομηχανίας των. (1).

6 : „ Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ· „ ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς „ δεήσεώς μου.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, τοιαῦτα κατ' ἐμοῦ ἐμελέτησαν. ἐγὼ δὲ ἀνάμεσα εἰς τοὺς τοιούτους κινδύνους εὑρισκόμενος, μόνον ἐσένα τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενην καὶ εἶπα. σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου. μὴ παρίδῃς τὸ κτῆμά σου, ἀλλὰ ἄκουσον τὴν δέησίν μου, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ ὅλα ταῦτα. (2)

7 : „ Κύριε Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας „ μου. ἐπεσκίασας ἐπὶ τὴν κεφαλήν „ μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου :

Ὦ Κύριε Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι ἡ δύναμις, ὁποῦ με σώζεις. ἐσὺ με ἐσκέπασες εἰς τὴν ἡμέραν, ὁποῦ ἐπολεμούμην· ἤγουν μὲ ἐφύλαξες καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ με κατέστησας. ὄχι μόνον ἀβλαβῆ ἀπὸ τὰ μαχαίρια καὶ σαΐτας· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ὁποῦ μὲ ἔλιωνον μὲ τὴν καῦσιν αὐτῶν. (τοῦτο γὰρ ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἐπεσκίασας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον) εὐγνωμονεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁμολογεῖ τὰς πρότερον γενομένας εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. ἵνα διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης τραβίξῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του προθυμοτέραν τὴν ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. (3)

8 : „ Μὴ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐδὲν ἀδικώτερον τῶν κακίαν μετιόντων· οἳ πρὸ τῶν ἄλλων, τὰς ἑαυτῶν ἀδικοῦσι ψυχάς· ὅταν γὰρ αὐτοὶ σκανδάλου γίνωνται αἴτιοι. ὅταν τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν παρὰ τῶν ἀνοήτων λοιδορεῖσθαι παρασκευάζωσιν· ὅταν ψυχὴν ϗ σῶμα λαβόντες παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀγνωμονῶσι περὶ τὰς ἀμοιβάς· καὶ κόσμου τοσούτου, ϗ τηλικούτου ἀπολαύοντες ἀγαθοῦ, τοῖς ἐναντίοις ἀμείβωνται τὸν εὐεργέτην, τί τούτων γένοιτ' ἂν ἀδικώτερον; τί δὲ ἀγνωμονέστερον; ϗ τὸ δὴ μεῖζον, ϗ πλέον εἰς κακίας ὑπερβολήν; ὅτι ϗ ἑτέροις ἐπηρεάζειν ἐπιχειροῦσι· διελογίσαντο γάρ, φησι, τοῦ ὑποσκελίσαι τὰ διαβήματά μου· εἰ δὲ μὴ εἰς ἔργον ἐξῆλθεν ὁ λογισμός, τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας γέγονε κατόρθωμα· αὐτὸς γὰρ διέκοψε τὰ πονηρὰ αὐτῶν βουλεύματα· βούλει μαθεῖν, πῶς ϗ ὁ Διάβολος τοιαῦτα τίθησι σχοινία; ὅρα ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ τὸ πρᾶγμα συμβαῖνον· τί γὰρ πλατύτερον ἐκείνων; τί δὲ μακρότερον; τί δὲ ἐγγύτερον; ὅπουγε οὐκ ἐν συγγενέσι μόνον, οὐδὲ φίλοις, οὐδὲ ἐν γυναικί· ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ σώματι τὴν παγίδα τέθεικε. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Ὑπερήφανον, αὐτὸν καλεῖ τὸν Σαούλ· παγίδα δὲ ϗ σχοινία ϗ σκάνδαλα, τὰς διαφόρους ἐπιβουλάς, τοὺς λόγους, τὰς ἐνέδρας· εἴρηκε δὲ ταῦτα τροπικῶς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρευόντων, ϗ ἀρπεδόνας ϗ ποδάγρας ϗ δίκτυα διατεινόντων.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τοῦτο ψυχῆς γενναίας· τοῦτο φιλοσόφου διανοίας· μὴ καταφεύγειν εἰς ἀνθρωπίνην συμμαχίαν, μηδὲ εἰς λογισμοὺς θνητούς· ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁρᾷν, ϗ τὸν πανταχοῦ παρόντα καλεῖν· μηδὲ τῆς ἀθυμίας ἥττᾶσθαι ϗ τοῦ θορύβου. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἄλλων μὲν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία. ἑτέρων δὲ, ὁ Μαμωνᾶς ϗ ἡ φιλαργυρία· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ ϗ δεδούλωται· ἐγὼ δὲ σὲ μόνον ἔχω τὸν ϗ μόνον ἀληθῆ Θεόν· ϗ αὐτὸς σός εἰμι· διὸ ἐπὶ σὲ καταφεύγω, ϗ σοῦ δέομαι. ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Ἐγὼ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἁπάντων καταφρονήσας, ἐμαυτόν σοι ἀνέθηκα· ϗ σὲ οἶδα Κύριον ϗ Θεόν, ϗ τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα τὸν πόθον τοῦ λέγοντος· ϗ τῷ διπλασιασμῷ (τοῦ Κύριε Κύριε) ϗ τῇ προσθήκῃ τῆς σωτηρίας μου, πολλὴν δείκνυσι τὴν διάθεσιν· δείκνυσι δὲ ϗ τὸ εὔκολον τῆς βοηθείας, διὰ τοῦ τῆς σκιᾶς ὀνόματος· ὡσανεὶ ἔλεγεν· ἀρκεῖ σοι παρεῖναί σε μόνον· ϗ πάντα λέλυται. ἄλλος δὲ λέγει· „ Τὸ ἐπεσκίασας νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὑπερμαχοῦσαν εἶχον τὴν σὴν χεῖρα, καλύπτουσάν μου τὴν κεφαλήν, πρὸς τὸ μή τινα πληγὴν ἀπὸ τῶν κατ' ἐμοῦ πεμπομένων βελῶν ὑποδέξασθαι. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Καὶ τοῦτο τῇ πείρᾳ μεμάθηκα· ϗ γὰρ ἡνίκα τὴν πρὸς τὸν Γολιὰθ ἀνεδεξάμην μονομαχίαν, ϗ ὅτε τοῖς ἀλλοφύλοις παρεταξάμην, καθάπερ ἀσπίδι με τῇ σῇ ῥοπῇ περιέφραξας.

8 : „ Μὴ παραδῷς με , Κύριε , ἀπὸ τῆς „ ἐπιθυμίας μου ἁμαρτωλῷ .

Μὴ παραχωρήσῃς , λέγει , ὦ Κύριε , νὰ παραδοθῶ εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν Δαίμονα , ἀπὸ αἰτίαν τῆς κακῆς μου ἐπιθυμίας . διότι ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἐπιθυμήσω κακῶς καὶ ἐγὼ , ὡς ἄνθρωπος καμμίαν φοράν . ἀλλὰ διὰ τοῦτο , δέομαί σου , ἂς μὴ καταδικασθῶ . μηδὲ ἂς ἀποῤῥιφθῶ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δαίμονος· ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ παράνομος ἄνθρωπος . (1)

„ Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ , μὴ ἐγκαταλίπῃς με , μήποτε ὑψωθῶσιν .

Οἱ ἐχθροί μου , λέγει , οἱ αἰσθητοὶ καὶ οἱ νοητοὶ ἐμελέτησαν κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλὰς καὶ δολιότητας , ὅθεν παρακαλῶσε Κύριε , μὴ με ἐγκαταλείπῃς νὰ νικηθῶ ἀπὸ αὐτοὺς , μήπως ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης , αὐτοὶ ἤθελαν γένουν πλέον ὑπερήφανοι καὶ σκληρότεροι , καυχώμενοι εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ νίκην τους .

9 : „ Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν , „ κόπος χειλέων αὐτῶν , καλύψει αὐτούς .

Κύκλωμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ δίκτυον καὶ τὴν ἐπιβουλὴν , (ἢ τὸ συνέδριον καὶ τὰ διεφθαρμένα βουλεύματα) τὸ κεφάλαιον , λέγει , τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν μου ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον αὐτοὶ μάλιστα θαῤῥοῦσι . αὐτὸ , λέγω , θέλει σκεπάσει καὶ ἀφανίσει αὐτοὺς τοὺς ἰδίους , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . τοῦτο δὲ καὶ κόπον ὠνόμασε τῶν χειλέων αὐτῶν . διατὶ ἐκοπίασαν πολλὰ μελετῶντες αὐτὸ , καὶ περὶ αὐτοῦ λαλοῦντες συχνά . καὶ διατὶ μὲ κόπον πολὺν ἐφεύρηκαν αὐτό . διὰ μέσου , λέγει , ἐκείνου τοῦ κακοῦ , μὲ τὸ ὁποῖον ἤλπιζον νὰ κρημνίσουν ἐμένα , δι' αὐτοῦ ἐκρημνίσθησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι . ἢ κόπον χειλέων ὠνόμασε τὴν πονηρὰν μελέτην καὶ δόλιον συμβουλήν . τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα εἶναι ἡ πονηρία . διατὶ αὐτὴ γίνεται ὄλεθρος καὶ ἀφανισμὸς εἰς ἐκεῖνον , ὁποῦ τὴν ἔχει , κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα . (2)

10 : „ Πεσοῦνται ἐπ' αὐτοὺς ἄνθρακες ἐν „ πυρί .

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει : „ Μὴ δῷς Κύριε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ παρανόμου : τουτέστι κατὰ τὸν Χρυσόστομον , ἃ ἐπιθυμεῖ κατ' ἐμοῦ , ταῦτα μὴ ἀφῇς αὐτὸν πληρῶσαι. ἄλλος δὲ, ἤτοι ὁ Νικήτας, οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου : „ Ἐπιθυμῶ , φησι , σωτηρίας · μὴ οὖν ἐγκαταλίπῃς με , ὥστε ἀπὸ ταύτης παρατραπέντα , παραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ · ἢ καὶ οὕτως · „ Ἡ ἐμὴ , φησιν , ἐπιθυμία , τὸ μὴ ἀποπεσεῖν ἐστίν · ἡ δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐναντία · δέομαι τοίνυν μὴ ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας ἀφελὼν , ἐκείνοις παράσχοις · τοῦτο δὲ ἔσται , ἐὰν ἐγκαταλίπῃς με . προστίθησι δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων : „ Οὐκ εἶπεν · ἃ ἐπιθυμεῖ · ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου : τουτέστι μηδὲ μικρόν τι δῷς ὧν ἐπιθυμεῖ · τοιοῦτοι γὰρ οἱ πονηροί · μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιθυμίας τὴν κατὰ τοῦ πλησίον ἐργάζονται ἐπιβουλήν . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος · „ Τούτους ταλανίζει καὶ ἡ Γραφὴ λέγουσα · „ Οὐαὶ οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς , καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ (Παρ . β'. 14 .) εἰσὶ γὰρ εἰσί τινες διεφθαρμένοι , ὡς τῶν οἰκείων κακῶν παραμυθίαν ἡγεῖσθαι τὰς ἀλλοτρίας συμφοράς .

(2) Λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς Χρυσοῦς ἅγιος : „ Οἱ γὰρ τοῦ Ἰωσὴφ ἀδελφοὶ , βουλόμενοι αὐτὸν ποιῆσαι δοῦλον καὶ ἀπολέσαι , αὐτοὶ καὶ εἰς δουλείαν , καὶ εἰς θάνατον , τό γε αὐτῶν μέρος , ἐνέπεσον . ὁ Ἀβεσσαλὼμ διὰ τῆς τυραννίδος ἀπολέσαι βουλόμενος τὸν πατέρα , διὰ ταύτης αὐτὸς ἑάλω · ἠθικώτερον δὲ οὕτως ἑρμηνεύεται κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν : ἤτοι τὸν Νικήταν , τὸ παρὸν ῥητόν : „ Ὁ Θεὸς προσέταξε τηρεῖν ἀεὶ τὴν τοῦ ὄφεως κεφαλήν · κεφαλὴ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ οἷον ἀρχὴ , ὁ λογισμός ἐστι καὶ ἡ προσβολὴ τῆς ἁμαρτίας · ὁ τοίνυν πρῶτον τῇ διανοίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐντιθέμενος φιλόσαρκος καὶ φιλοπαθὴς λογισμὸς , πολλοὺς βλαστάνει καὶ θησαυρίζει κύκλῳ εἰς τὸν ἑαυτόν του ἄλ-

Επάνω, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐχθρούς μου θέλουν πέσουν ὄχι ἁπλῶς κάρβουνα, ἀλλὰ κάρβουνα ὁμοῦ μὲ φωτίαν: ἤτοι θέλουν πέσουν εἰς αὐτοὺς κάρβουνα πολλὰ ἀναμμένα, καὶ ὁποῦ ἔχουν πολλὴν φωτίαν. κάρβουνα δὲ νόησον, τὴν παρὰ Θεοῦ τιμωρίαν. ἥτις ὡσὰν κάρβουνα ἀναμμένα φλογίζει καὶ κολάζει τοὺς ἁμαρτωλούς, ταῦτα δὲ προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. ἐπειδὴ πολλαῖς φοραῖς εἰς πολλοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐκατέβη ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς φωτία θεόπεμπτος καὶ τοὺς ἐκατέκαυσε. μάλιστα δὲ εἰς τοὺς Σοδομίτας.

„ Καταβαλεῖς αὐτοὺς ἐν ταλαιπωρίαις,
„ καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσιν.

Εσύ, λέγει, Κύριε, θέλεις καταβάλλεις τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὲ τιμωρίας καὶ κακώσεις, αἱ ὁποῖαι τόσον θέλουν ταλαιπωρήσουν αὐτούς, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δύνωνται νὰ ὑποφέρουν τελείως τὴν ταλαιπωρίαν ταύτην: ἀλλ' εὐθὺς μὲ πρώτην προσβολὴν καὶ κτύπημα, θέλουν καταρημνισθοῦν εἰς ἀπώλειαν, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τῶν τιμωριῶν. (1)

11: „ Ανὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθή-
„ σεται ἐπὶ τῆς γῆς.

Ο ἄνθρωπος, λέγει, ὁ γλωσσώδης: ἤγουν ὁ ἀκρατὴς εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ φλύαρος καὶ προπέτης, ἢ καὶ ὁ φιλόνεικος καὶ ἐριστικός, αὐτὸς δὲν θέλει κατευοδωθῇ εἰς τὰ ἔργα του ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ θέλει ὀλισθήσῃ καὶ χρημνισθῇ, καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικά. (2)

„ Ανδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει εἰς
„ διαφθοράν.

Καὶ ἄλλος δὲ σοφὸς εἶπε· „ Παρανομίαι ἄνδρα ἀγρεύουσιν (Παρ. εʹ. 22.) ἐπειδὴ δὲ πολλαῖς φοραῖς θηρεύεται: ἤγουν πιάνεταί τινας ὡς κυνήγιον, εἰς σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς· καθὼς ἐθηρεύθη ἡ Σαμαρεῖτις ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ Εθνη ὑπὸ τῶν Αποστόλων· διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τό, εἰς διαφθοράν· ὅτι τὸν ἄδικον ἄνθρωπον θέλουν πιάσουν ὡς κυνήγιον τὰ κακά, εἰς διαφθορὰν καὶ ἀπώλειάν του, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· γνωμικὰ δὲ καὶ διδασκαλικὰ εἶναι καὶ τὰ δύω ῥητὰ ταῦτα, τοῦ Δαβίδ: τὸ ἀνωτέρω δηλαδή, καὶ τὸ παρόν· (3)

12: „ Ε-

ἄλλους αἰσχροὺς λογισμούς· τὴν πρωτόκλισιν λοιπὸν καὶ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν κεφαλὴν ἡγούμεθα εἶναι· ὅταν οὖν ἡ πρώτη προσβολὴ τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ διωχθῇ παρ' ἡμῶν, καὶ οὐ μὴ παραδεχθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ, αὐτὴ καλύπτει καὶ ἀφανίζει ὅλους τοὺς ἄλλους λογισμούς, τοὺς βλαστάνοντας μετὰ τὴν προσβολήν· καὶ ὁ κόπος, ὃν οἱ Δαίμονες ἐποίησαν, ἵνα σπείρωσιν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν προσβολὴν αὐτήν, αὐτὸς ἐπιστρέφει κατ' αὐτῶν, μηδὲν βλάψας ἡμᾶς. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ταῖς οἰκείαις, φησίν, ἐπιβουλαῖς περιπέσοιεν· καὶ ἃ κατ' ἐμοῦ τεκταίνουσιν, ὑπομείναιεν· καὶ ἡ κατ' ἐμοῦ τυρευομένη πικρία, τοὺς ταύτῃ χρωμένους παντελῶς συγκαλύψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Διάβολος κύκλῳ περὶ αὐτὸν ἔχων τὰ πονηρὰ τῶν Δαιμόνων τάγματα, κεφαλὴ χρηματίζει τῆς πονηρίας αὐτῶν.

(1) Αλλος δὲ λέγει· „ Καταβαλεῖς αὐτοὺς εἰς βόθυνους, καὶ οὐ μὴ ἀναστῶσιν. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ταῦτα δὲ συνέβη τῷ Σαοὺλ ἐν τῷ κατὰ τοὺς ἀλλοφύλους πολέμῳ· ἐκεῖ γὰρ σφαγεὶς, ἐδέξατο τοῦ βίου τὸ πέρας.

(2) Οθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Δείκνυσιν ὁ Δαβίδ, ὅτι καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ κακία, ἱκανὴ διαφθεῖραι τοὺς ἔχοντας· ἔτι γὰρ ὅτε ἐπὶ γῆς ἔτι ὄντα τὸν γλωσσώδη, τὰ αὐτοῦ μετελεύσεται κακά· τοιοῦτος ὁ λοίδορος· πᾶσι πολέμιος· ἀηδής· ἐπαχθής· φορτικός· ὥσπερ οὖν ὁ μακρόθυμος καὶ ἐπιεικὴς καὶ σιγᾶν ἐπιστάμενος, ἀσφαλὴς καὶ βεβηκὼς καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπίχαρις.

(3) Ο αὐτὸς δὲ λέγει Χρυσόστομος· „ Ορα πάλιν τὴν κακίαν ἀρκοῦσαν εἰς διαφθορὰν τοῦ ἔχοντος· ὡς γὰρ ὑπὸ εἰ-

12. „Ἔγνων, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν „κρίσιν τῶν πτωχῶν, καὶ τὴν δίκην „τῶν πενήτων.

Ἀγκαλὰ καὶ πολλαῖς φοραῖς ἀργοπορεῖ νὰ γένῃ παρὰ Θεοῦ ἡ ἐκδίκησις, διὰ τοὺς καταπονουμένους καὶ καταδυναστευομένους· τούτους γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ πτωχοὺς καὶ πένητας. ἀλλ᾽ ὅμως καλῶς λέγει, ἠξεύρω ἐγὼ, ὅτι ὁ Κύριος θέλει κάμει ἐξάπαντος τὴν κρίσιν καὶ δίκην αὐτῶν: ἤτοι τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκδίκησιν. ἢ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἢ εἰς τὴν μέλλουσαν. τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἕνα μὲν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἀδικουμένους. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ φοβίσῃ καὶ νὰ σωφρονίσῃ τοὺς ἀδικοῦντας αὐτοὺς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

13. „Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται „τῷ ὀνόματί σου.

Πλὴν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἡ κρίσις ἡ ὑπὲρ τῶν δικαίων ἀργοπορεῖ νὰ γένῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅμως οἱ δίκαιοι δὲν θέλουν σκανδαλισθοῦν διὰ τὴν ἀργοπορίαν ταύτην. ἀλλὰ θέλουν εὐχαριστήσουν ἐκεῖνα τὸν Θεὸν. διατὶ ἠξεύρουν, ὅτι ὅλα τὰ κάμνεις μὲ λογαριασμὸν καὶ σοφίαν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον.

„Καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ „προσώπῳ σου.

Εὐθεῖς ὀνομάζει πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀνωτέρω δικαίους. οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν κατοικήσουν μαζὶ μὲ ἐσένα τὸν Κύριον· ἤγουν μαζὶ μὲ τὴν ἐνθύμησίν σου, συνευρισκόμενοι πάντοτε μὲ αὐτὴν, καὶ μὴ χωριζόμενοι ἀπὸ αὐτὴν καμμίαν φοράν. ἢ εὐθεῖς ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους. πρόσωπον δὲ Θεοῦ ὀνομάζει τὸν Χριστὸν, ὡς χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ἔφη γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, „Πάτερ, θέλω, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ᾽ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν. (Ἰω. ιζ. 24) τέλος γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἡ τοῦ Θεοῦ θεωρία ἐστι. (2 ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ ἄλλως ὅτι

οἰκείας νόσου, τῆς ἑαυτοῦ κακίας διαφθείρεται· ἱκανὴ γὰρ ἀντὶ πάσης τιμωρίας τὴν ἔχουσαν αὐτὴν ψυχὴν ἡ κακία διαφθεῖραι· ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν τὸ τῆς θήρας ἔθηκεν ὄνομα; ἵνα τὸ ἄφυκτον ἴδῃς· ἵνα, κἂν μὴ παραυτίκα ἐμπέσῃς ἀδικῶν, μὴ θαῤῥήσῃς· τοιαύτη γὰρ ἡ ἄγρα· οὐκ ἀεὶ ἐπιτυγχάνει, οὐδὲ εὐθέως· ἀλλὰ κἂν μὴ ἁλῷ τὰ ἄγρια ζῶα καὶ τὰ θηρευόμενα, οὐδ᾽ οὕτως ἐν ἀσφαλεῖ τυγχάνει· οὕτω τοίνυν μηδὲ ψυχὴ θαῤῥείτω, ἄδικα πράττουσα, καὶ μηδέ πω ἁλοῦσα· ἔτι γὰρ δήποτε ἁλώσεται· εἰ γὰρ βούλει ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, παῦσαι ταῦτα πράττων, καὶ πολλῆς ἀπολαύσεις τῆς ἀδείας· καὶ τί δήποτε οὐ παρὰ πόδας τῆς κακίας, ἕπεται τὰ τῆς τιμωρίας; διὰ τὴν τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίαν· εἰ γὰρ ἐβούλετο τῶν ἁμαρτανόντων ἕκαστον εὐθέως ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἄγειν, πρὸ ἀνηρπάσθη ἂν τὸ πλέον τῶν ἀνθρώπων.

(1) Ὅς τις προστίθησι· „Ἵνα μήτε ἐκεῖνοι (οἱ ἀδικούμενοι) τῇ ἀθλήσει ἀπαγορεύωσι, μήτε οὗτοι διὰ τὴν ἀναβολὴν ῥαθυμότεροι γένωνται· ἡ γὰρ ἀναβολὴ εἰς μετάνοιαν ἄγει· τὸν δὲ ἐπιμένοντα, χαλεπώτερον κολάζειν εἴωθε· καὶ μάλα δικαίως· ὅτι τοσαύτης ἀπολαύσας ἀγαθότητος, οὐκ ἐγένετο βελτίων· ἐννόησον γὰρ, ὅση τοῦ Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία! ὅταν τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ, ἀνέχηται πάσχειν κακῶς, καὶ μὴ ἐπεξίῃ, τῇ μετανοίᾳ βελτίω ποιῆσαι τὸν ἀδικοῦντα βουλόμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „Προφητεία τοῦτο περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καθ᾽ ἣν τῶν ἀσεβῶν τῷ πυρὶ παραδεδομένων, εἰς ἄνεσιν οἱ δίκαιοι παραληφθήσονται· ἐντεῦθεν καὶ Σολομὼν ὠφεληθεὶς εἶπεν· „Ὅτι πᾶν τὸ ποίημα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν (Ἐκκλ. ιβ΄. 14.) εἰς χρηστὸν δὲ τέλος κατέληξεν ὁ Ψαλμός· ἐπεὶ καὶ εἰς τέλος ἐπιγέγραπται, τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις λέγων ἐλπίδα· ἀντὶ δὲ τοῦ σὺν τῷ προσώπῳ σου, ὁ Σύμμαχος· „Παρὰ τῷ προσώπῳ σου λέγει· τὸ κεκαθαρμένην διανοίᾳ δηλῶν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁρᾶν τὸν Θεόν·

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος· „Ἀεὶ μετὰ σοῦ ὄντες, οὐδέποτε ἀποστήσονται· ὅπερ ἂν γένηται, οὐδέποτε δυσχεραίνου-

ὅτι δίκαιοι μὲν εἶναι ὅλοι ἁπλῶς οἱ τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενοι. εὐθεῖς δὲ εἶναι, οἱ μὲ λογαριασμὸν καὶ διάκρισιν τὴν αὐτὴν ἐργαζόμενοι ἀρετήν. ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, διαλαμβάνει ὁ παρὼν ψαλμὸς, καὶ περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων· διὰ τοῦτο ἐπαρακινήθησαν μερικοὶ νὰ ἐπιγράφουν εἰς τὸν παρόντα ψαλμὸν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην; „ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (1)

1: „ Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σὲ, εἰσάκουσόν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, μὲ φωνὴν καὶ κραυγὴν καρδίας, ἀναμμένης καὶ κατανενυγμένης ἀπὸ τὴν θλῖψιν. διὰ τοῦτο εἰσάκουσόν μου. μὲ τοιαύτην γὰρ νοερὰν φωνὴν τῆς καρδίας καὶ ὁ Μωϋσῆς φωνάζωντας, εἰσηκούσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν, κἂν καὶ μὲ τὸ σῶμα ἐσιώπα. τοιαύτην φωνὴν ἀνέπεμπεν ἀπὸ καρδίας καὶ ἡ σώφρων Ἄννα, ἡ γυνὴ τοῦ Ἐλκανὰ, κἂν καὶ ἡ διὰ σώματος φωνὴ αὐτῆς δὲν ἠκούετο. ὅθεν καὶ στεῖρα οὖσα, ἐγέννησε τὸν Σαμουήλ. Μὲ τοιαύτην, λέγει, νοερὰν φωνὴν τῆς καρδίας ἐφώναξα καὶ ἐγὼ εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν ἄκουσιν εἰς τὰ ὦτά σου. καὶ ὄχι μεμόνην τὴν αἰσθητὴν φωνὴν τοῦ σώματος, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προσευχόμενοι καὶ πληθύνοντες τὴν δέησίν τους, δὲν εἰσηκούοντο. διατὶ, καθὼς ἐκεῖνος ὁποῦ φωνάζει αἰσθητῶς μὲ τὸ σῶμα, τεντώνει εἰς τὰ ἔξω ὅλον τὸ σῶμά του, καὶ συγκρατεῖ ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἔτζι καὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ φωνάζει νοερῶς μὲ τὴν καρδίαν

νοῦσιν· οὐδέποτε μέμφονται τοῖς γινομένοις· τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἀπεριτρέπτου καὶ ἀκλινοῦς, μὴ ἀπαιτεῖν τὸν Δεσπότην εὐθύνας· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε· „ Μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως;

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ διωκόμενος ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ παρακαλῶν νὰ τύχῃ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν. ἄλλοι δὲ λέγουσιν· „ Ὅτι λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τούτου τοῦ Ψαλμοῦ, τὰ ῥήματα μὲν πάντες, ὡς εἰπεῖν, ἴσασι, καὶ διὰ πάσης ἡλικίας διατελοῦσι ψάλλοντες· τὴν δὲ διάνοιαν ἀγνοοῦσι, βαλάντιον περιφέροντες ἐσφραγισμένον· ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς κατηγορίας λόγον, ψάλλειν μὲν καθ' ἡμέραν, μηδ' ἅπαξ δ' ἐπιζητῆσαι μαθεῖν τὸν νοῦν τῶν ψαλλομένων· ἀλλὰ παρακαθῆσθαι θησαυρῷ συνεσκιασμένῳ· οὐχ ἁπλῶς δὲ, οἶμαι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τετάχθαι παρὰ τῶν Πατέρων καθ' ἑκάστην ἑσπέραν λέγεσθαι· οὐδὲ διὰ τὴν μίαν λέξιν τὴν λέγουσαν· „ Ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή· ἀλλ' ὥς τι φάρμακον σωτήριον, καὶ ἁμαρτημάτων καθάρσιον τὸν Ψαλμὸν ἐνομοθέτησαν λέγεσθαι· ἵνα, ὅσα (ἁμαρτήματα) προστριβόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁπουδήποτε διατρίβοντες· ταῦτα ἐλθόντες εἰς τὴν ἑσπέραν, διὰ τῆς ἐπῳδῆς ταύτης ἀπολυσώμεθα τῆς πνευματικῆς.

αν, συστρέφει ἐξ ἐναντίας εἰς τὰ ἔσω ὅλον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν του. καὶ συμμαζώνει ὅλην τὴν δύναμίν του. ὅθεν καὶ εἶναι ἄξιος νὰ εἰσακούεται παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1)

,,: Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ.

Πρόσεξε, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου, διατὶ κράζω πρὸς ἐσένα νοερῶς καὶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς, δὲν προσέχει εἰς τὴν αἰσθητὴν φωνὴν τῆς δεήσεως ἐκείνου, ὁποῦ μὲ τοιοῦτον τρόπον δὲν φωνάζει: ἤγουν νοερῶς καὶ ὁλοκαρδίως. (2)

2: ,, Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς ,, θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν ,, χειρῶν μου, θυσία ἑσπερινή.

Δύω βωμοί: ἤτοι θυσιαστήρια ἦτον εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. τὸ ἕνα χρυσοῦν, καὶ τὸ ἄλλο χάλκινον· καὶ τὸ μὲν χρυσοῦν ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὸ καύσιμον τοῦ θυμιάματος. τὸ δὲ χάλκινον ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὰς ἄλλας θυσίας· τὸ μὲν θυμίαμα λοιπὸν, κατεσκευάζετο πολυτελῶς καὶ καθαρῶς κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ νόμου· ὅθεν καὶ ἦτον εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεὸν, ὅταν ἐθυμιάζετο· καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, καὶ διατὶ ἦτον εὐωδέστατον. καὶ μάλιστα διατὶ προεικόνιζε τὴν νέαν λατρείαν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὅτι ἄμποτε νὰ κατευθυνθῇ καὶ νὰ γένῃ εἰς ἐσένα Κύριε, εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχή μου ὡσὰν τὸ καθαρὸν ἐκεῖνο καὶ εὐωδέστατον θυμίαμα, τὸ νομίμως θυμιώμενον εἰς ἐσένα· μὲ τὸ νὰ ἀναφθῇ ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς προθυμίας καὶ ἀγάπης. καθὼς καὶ ἡ ἐσχάρα τοῦ χρυσοῦ θυσιαστηρίου ἄναπτε· καὶ ἀνέπεμπε τὴν εὐωδίαν τοῦ θυμιάματος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θυμιάματος ταῦτα.

Περὶ δὲ τῆς ἑσπερινῆς θυσίας λέγομεν, ὅτι ἦτον νομοθετημένον εἰς τοὺς Ἱερεῖς, νὰ θυσιάζουν ἀκαταπαύστως κάθε ἡμέραν δύω ἀμνοὺς ἤτοι πρόβατα ἀρσενικά. ἕνα μὲν, τὸ πρωΐ. ἄλλο δὲ, τὸ βράδυ· κἂν τυχὸν καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δὲν ἤθελε προσφέρῃ θυσίαν ἄλλην. ὅθεν καὶ αἱ θυσίαι τῶν δύω τούτων προβάτων, ὠνομάζοντο τοῦ ἐνδελεχισμοῦ. διατὶ ἐνδελεχῶς: ἤτοι ἀδιακόπως ἐπροσφέροντο. ταῦτά ἐστιν, ἃ ποιήσεις ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους δύω τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐνδελεχῶς, κάρπωμα ἐνδελεχισμοῦ. τὸν ἀμνὸν τὸν ἕνα ποιήσεις τὸ πρωΐ, καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ δειλινόν. θυσίαν ἐνδελεχισμοῦ εἰς γενεὰς ὑμῶν. (Ἐξ. κθ΄ 38) αὗται δὲ αἱ θυσίαι τῶν δύω προβάτων, ἦτον πάντοτε καθαραὶ καὶ δεκ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ,, Τί οὖν οὗτός φησιν, ἐκέκραξα πρὸς σέ; κραυγὴν ἐνταῦθα λέγει οὐ τὴν στόματος, ἀλλὰ τὴν ἔνδον· ἣν ἡ καρδία ἔτικτεν ἡ πεπυρωμένη· τοιαύτην γὰρ κραυγὴν ζητεῖ ὁ Θεός· τὴν συστρέφουσαν τὴν φρόνησιν· τὴν οὐκ ἐῶσαν χασμᾶσθαι· οὐ μόνον δὲ τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν εὔχεσθαι· εἰσὶ γὰρ πολλοὶ, οἳ, ἑστήκασι μὲν εὐχόμενοι, οὐ βοῶσι δὲ πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλὰ τὰ μὲν χείλη, πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ; καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ περιφέρει· ἡ δὲ διάνοια, οὐδενὸς ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων. λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος· Οὐχ ἁπλῶς τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς ὠφελεῖ· ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως ἀναπέμπεσθαι· ἐπεὶ καὶ ὁ Φαρισαῖος ἐδόκει πληθύνειν τὴν δέησιν· ἀλλὰ πρὸς ἑαυτόν· ἐπείπερ ἐν ἁμαρτίᾳ τῆς ὑπερηφανίας ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ,, Ὅρα καὶ ἄλλην ἀρετὴν εὐχῆς, δι' ἣν ἄξιοι ἀκουσθῆναι· ἤτοι τὸ ταύτην ἀξίαν εἶναι τῆς θείας προσοχῆς καὶ τῶν ἀκοιμήτων ὀφθαλμῶν· ποία δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη; ὅταν μὴ κατὰ ἐχθρῶν τις εὔχηται· ὅταν μὴ ὑπὲρ πλούτου, ἢ δυναστείας, ἢ δόξης· μηδὲ ὑπέρ τινος τῶν ἐπικήρων τούτων· ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀθανάτων καὶ ἀκηράτων ἐκείνων· οὐ γὰρ δὴ μόνον οὐκ εὔχεσθαι δεῖ κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργὴν ἀναιρεῖν τὴν κατ' αὐτῶν· διό φησι Παῦλος· ,, Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας. χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν: τουτέστι, κἂν ἔχῃς ἐχθρὸν, σβέσον τὴν ὀργὴν, καὶ οὕτω πρόσιθι τῷ Δεσπότῃ· καὶ μὴ μόνον διὰ τοῦ στόματος μηδὲν εἴπῃς κατ' αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν ἀπάλλαξον ἰοῦ· ἂν τοιαύτη ἡ εὐχὴ ᾖ, καὶ μετὰ σπουδῆς καλῆς τὸν Θεὸν, καὶ πρὶν ἢ τελέσαι τὴν εὐχὴν, ἀκουσθήσῃ· ἔτι, φησὶ, λαλοῦντός σου, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι.

δεκταὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. καθότι δὲν ἐπροσφέροντο διὰ ἁμαρτίας. αἱ γὰρ ἄλλαι θυσίαι αἱ παρὰ τοῦ λαοῦ προσφερόμεναι, δὲν ἦτον πάντοτε δεκταὶ καὶ καθαραί. διατὶ ἐμολύνοντο πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὰς πονηρὰς διαθέσεις τῶν προσφερόντων αὐτάς· αἱ μὲν οὖν δύω αὗται θυσίαι ἦτον τιμιώτεραι ἀπὸ τὰς ἄλλας, ἀπὸ τὰς δύω δὲ πάλιν ταύτας, ἡ θυσία, ὁποῦ ἐπροσφέρετο τὸ ἑσπέρας, ἦτον τιμιωτέρα ἀπὸ τὴν θυσίαν, ὁποῦ ἐπροσφέρετο τὸ πρωΐ. διότι ἐκείνη μὲν ἡ πρωϊνὴ θυσία, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἑσπερινήν· ἡ δὲ ἑσπερινή, ἐσυμπλήρωνεν ὅλην τὴν ἱερουργίαν τῆς ἡμέρας, καὶ ἐτελείωνεν τὴν ἐν τῷ ναῷ λειτουργίαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ. ἄμποτε νὰ κατευθυνθῇ καὶ νὰ γένῃ καθαρὰ καὶ εὐπρόσδεκτος εἰς σὲ Κύριε, ἡ ἐν τῇ προσευχῇ γινομένη ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου. καθὼς εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς σὲ καὶ ἡ θυσία τῆς ἑσπέρας. γίνεται δὲ εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχή: ὅταν δηλαδὴ, τὸ μὲν προσευχόμενον στόμα εἶναι καθαρὸν ἀπὸ λόγια αἰσχρά: ἤγουν ὕβρεις λοιδορίας, κατακρίσεις, καὶ καταλαλιάς. μᾶλλον δὲ ἡ προσευχομένη καρδία, εἶναι καθαρὰ ἀπὸ λογισμοὺς αἰσχρούς, βλασφήμους, καὶ πονηρούς. καὶ ὅταν αἱ χεῖρες, ὁποῦ σηκώνονται πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ προσευχῇ εἶναι καθαραὶ ἀπὸ πλεονεξίαν καὶ ἁρπαγὴν καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην παράνομον πρᾶξιν. (1)

3: „ Θοῦ Κύριε φυλακὴν τῷ στόματί „ μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ „ χείλη μου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἤξευρε, ὅτι τὸ στόμα εἶναι αἴτιον πολλῶν κακῶν, ὅταν ἀμελῆται καὶ ἀφίνεται νὰ λαλῇ ἀστόχαστα ὅ,τι ἤθελε φθάσῃ· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ αὐτὸ στόμα εἶναι αἴτιον καὶ πολλῶν ἀγαθῶν: ὅταν δηλαδὴ προνοῆται καὶ φυλάττεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ὅτι εἰς τοῦτο εἶναι χρεία σπουδῆς καὶ ἀγῶνος, καὶ μᾶλλον τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν καὶ φυλακὴν τοῦ στόματος. λέγει γὰρ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι τὰ μυρία δεινὰ, τῆς γλώσσης ἡ εὐκολία εἰργάσατο. ὥσπερ οὖν τὰ ἀγαθὰ, ἡ ἀσφάλεια. διότι καθὼς ἕνα ὁσπήτιον, ἢ μία πόλις δὲν ἔχει κανένα ὄφελος ἀπὸ τὰς πόρτας καὶ τὰ τειχόκαστρα, ἀνίσως δὲν εἶναι ἄνθρωποι φυλακάτορες εἰς αὐτὰ, οἵτινες ἠξεύρουν πότε μὲν, εἶναι καλὸν νὰ κλείουν τὰς πόρτας ταύτας, καὶ πότε δὲ, εἶναι καλὸν νὰ τὰς ἀνοίγουν. ἔτζι δὲν εἶναι ὄφελος εἰς τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀνθρώπου, ἂν δὲν εἶναι φυλακὴ εἰς αὐτὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν χρυσοῤῥήμονα. (2) φυλακὴ δὲ στόματος εἶναι, ἡ εἰς αὐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Κατευθυνομένη δὲ καὶ εὐώδης προσευχὴ, τῶν αἰτούντων τὰ κυρίως ἀγαθά· τοῦ γὰρ μὴ τοιούτου ἡ προσευχὴ, ἀποστρέφεται, ὡς θυμίαμα ἐσβεσμένον, καὶ διασκορπίζεται ὡς δυσῶδες. ὁ δὲ θεῖος Βασίλειός φησι· „ Τὸ μέν τοι νομικὸν θυμίαμα ἐν Ἡσαΐᾳ ὁ Θεὸς ἀποπέμπεται λέγων· „ Θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐστι· βδελυκτὸν γὰρ τῷ ὄντι τὸ οἴεσθαι τὰς δι᾽ ὀσφρήσεως ἡδονὰς τὸν Θεὸν θηρώμενον, τοῦ θυμιάματος τὴν σύνθεσιν διατεταχέναι: καὶ μὴ νοεῖν, ὅτι θυμίαμα τῷ Κυρίῳ, ὁ ἐν σώματι ἁγιασμὸς ὑπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν σωφροσύνης ἐπιτελούμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἔστω τοίνυν θυμιατήριόν σου τὸ στόμα· καὶ σκόπει μὴ κόπρου τὸ θυμιατήριον ἐμπλήσῃς· τοιοῦτοι γὰρ οἱ τὰ αἰσχρὰ φθεγγόμενοι καὶ ἀκάθαρτα ῥήματα· ὥσπερ γὰρ τὸ θυμιατήριον οὐδὲν ἔχειν ἀκάθαρτον χρὴ· ἀλλ᾽ ἢ πῦρ καὶ θυμίαμα· οὕτω καὶ τὴν γλῶτταν οὐδὲν ἔχειν κεκηλιδωμένον ῥῆμα· ἀλλ᾽ ἢ ἁγιωσύνην καὶ εὐφημίαν· οὕτω καὶ τὰς χεῖρας θυμιατήριον γίνεσθαι· οὐ γὰρ ἐν χαλκῷ προσάγεις βωμῷ τὸ θυμιατήριον, οὐδὲ ἐν χρυσῷ· ἀλλ᾽ ἐν τῷ τούτου τιμιωτέρῳ, ἐν ναῷ πνευματικῷ, ἐκεῖνα μὲν γὰρ, ἄψυχος ἦν ὕλη: ἐν σοὶ δὲ, ὁ Θεὸς ἐνοικεῖ, καὶ μέλος εἶ τοῦ Χριστοῦ καὶ σῶμα τίμιον. ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι προσέθηκεν ὁ Δαβὶδ κοντὰ εἰς τὴν τῆς διανοίας προσευχὴν, καὶ τὸ, ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου· ἔδει γὰρ περὶ τοῦ θεωρητικοῦ εἰπόντα, καὶ περὶ τοῦ πρακτικοῦ μνημονεῦσαι καὶ τῶν σωματικῶν ἔργων. προστίθησι δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἑσπερινὴν θυσίαν, ἀλλ᾽ οὐχ ἑωθινὴν εἶπε, διὰ τὸ τὰς μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ βίου τελευτῆς (ἣν σημαίνει ἡ ἑσπέρα) ἐπιτελουμένας πράξεις, ὑπὲρ πᾶσαν θυσίαν κρίνεσθαι τῷ Θεῷ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἑσπερινῆς μέν τοι καὶ οὐχ ἑωθινῆς ἐμνημόνευσεν· ἐπειδὴ ἐν συμφοραῖς ἦν καὶ λύπαις· σκότῳ δὲ ἔοικεν ἡ συμφορὰ καὶ νυκτί· τηρεῖ δὲ, ὡς τὰ μὲν ἀπὸ διανοίας, τῷ θυμιάματι εἴκασεν, ὡς ἂν λεπτότερα τυγχάνοντα καὶ καθαρώτερα· τὰ δὲ δι᾽ ἔργων ἐπιτηδεύματα, ὡς ἂν παχύτερα ὄντα, θυσίαν ὠνόμασεν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τίς δὲ ἂν γένοιτο φυλακὴ στόματος; λογισμὸς φοβερὸς ἐφεστὼς, μετὰ χεῖρας ἔχων

αὐτὸ ἐπιςασίαν καὶ προσοχὴν τοῦ νοός. ὅταν δηλαδὴ ὁ νοῦς προσέχῃ καὶ ἠξεύρῃ, ποῖα μὲν λόγια πρέπει νὰ λαλῇ. ποῖα δὲ νὰ κρατῇ μέσα εἰς τὴν καρδίαν. διότι εἶπεν ὁ Σειρὰχ „ Πολλοὶ ἔπεσον ἐν ςόματι μαχαίρας, καὶ οὐχ ὡς οἱ πεπτωκότες διὰ γλῶσσαν. μακάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπ᾽ αὐτῆς. (Σειρ κη᾽. 18) βάλλε λοιπὸν, λέγει, Κύριε, φυλακὴν εἰς τὸ ςόμα μου, καὶ πόρταν περιοχῆς: ἤτοι φυλακῆς, εἰς τὰ χείλη μου. καὶ τὰ δύω γὰρ ταῦτα ἡ φυλακὴ καὶ ἡ περιοχὴ, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου. (1)

4: „ Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς „ λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζε- „ σθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις.

Μὴν ἀφήσῃς, λέγει, Κύριε, νὰ κλίνῃ καὶ νὰ κρημνίζεται ἡ καρδία μου εἰς τὸ νὰ λαλῇ πονηροὺς λόγους διὰ μέσου τοῦ ςόματος. καὶ εἰς τὸ νὰ συλλογίζεται ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς ἀπρεπεῖς. τοῦτο δὲ θέλει κατορθωθῇ εὔκολα, ἀνίσως καὶ τὸ ἔξωθεν ςόμα μου εἶναι φυλαγμένον, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἀλλὰ μηδὲ ἀφήσῃς τὴν καρδίαν μου, ὄχι μόνον νὰ ἐκκλίνῃ εἰς τοὺς τοιούτους πονηροὺς λόγους. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ προφασίζεται προφάσεις ὅταν ἁμαρτάνῃ. διότι καὶ οἱ πρωτόπλασοι, ὅταν ἥμαρτον, ὁ μὲν Ἀδὰμ ἐπροφασίσθη τὴν Εὔαν: πῶς αὐτὴ δηλαδὴ τὸν ἀπάτησεν. ἡ δὲ Εὔα πάλιν ἐπροφασίσθη τὸν ὄφιν, πῶς αὐτὸς τὴν ἐγέλασεν. ὁμοίως, ὁ μὲν φονεὺς, εὑρίσκει πρόφασιν τοῦ φόνου, τὴν βίαν τοῦ θυμοῦ του. ὁ δὲ μοιχὸς, προφασίζεται τὴν βίαν τῆς ἐπιθυμίας του. ὁ κλέπτης, προφασίζεται την ἀνάγκην καὶ πτωχείαν του. καὶ ἄλλος ἁμαρτωλὸς, ἄλλην αἰτίαν προφασίζεται. αἱ προφάσεις δὲ αὐταὶ δὲν παρακινοῦσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἁμαρτάνουν. ἀλλὰ ἡ ἀμέλεια αὐτῶν καὶ ἀπροσεξία. καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἐπιμελοῦνται καὶ προσέχουν. δια-

---

χων τὸ πῦρ, τὸ μέλλον κατακαίειν τοὺς ἁπλῶς τῷ ςόματι κεχρημένους· τοῦτο ςῆσον πυλωρὸν ϗ φύλακα, ἀπειλοῦντα τῷ συνειδότι, ϗ οὐδέ ποτε ἀνοίξεις τὴν θύραν ταύτην ἀκαίρως· μετὰ τούτου ϗ ἕτερόν αὐτῷ ἐπίςησον τὸν λέγοντα· „ Ὅτι παντὸς ῥήματος ἀργοῦ, λόγον ἀποδώσεις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες σύνεσιν; εἶδες σοφίαν; πόθεν ἄρχεται τῆς αἰτήσεως; ἀπὸ τοῦ μεγίςου τῶν κατορθωμάτων· φυλάττωμεν τοίνυν τὸ ςόμα διηνεκῶς κλεῖν αὐτῷ τὸν λογισμὸν ἐπιτιθέντες· οὐχ ἵνα διηνεκῶς ᾖ κεκλεισμένον· ἀλλ᾽ ἵνα κατὰ καιρὸν ἀνοίγηται τὸν προσήκοντα· ἔςι γὰρ, ὅτε σιγὴ μᾶλλον ὠφέλησε λαλιᾶς. ὥσπερ ϗ λαλιὰ, μᾶλλον σιγῆς· διὰ δὴ τοῦτο ϗ ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος ἔλεγε· „ Καιρὸς τοῦ σιγᾶν ϗ καιρὸς τοῦ λαλεῖν· (Ἐκκλ. γ᾽. 7.) ϗ ὁ Σειρὰχ εἶπεν· „ Εἰ ἔςι σοι λόγος, ἀποκρίθητι· εἰ δὲ μὴ, ἔςω ἡ χεὶρ σου ἐν τῷ ςόματί σου, ὡς ϗ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτός· „ Τοῖς λόγοις σου ποίησον ζυγὸν ϗ ςαθμὸν, ϗ τῷ ςόματί σου ποίησον θύραν ϗ μοχλόν (Σειρ. κη᾽. 25.) ϗ ἀλλαχοῦ· „ Μὴ κωλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας (Σειρ. δ᾽. 23:) ἔφη δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Δύω δέδωκεν ὁ Δημιουργὸς τῇ γλώττῃ τειχία, τὸ τῶν ὀδόντων, ϗ τὸ τῶν χειλέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων ὁρμάς· διὰ τοῦτο ϗ ὁ λεπτότατος ἐκεῖνος ὑμὴν, ὁ ὑποδεσμῶν αὐτὴν τῇ κάτω γένυϊ, χαλινὸς λέγεται, ἵνα μὴ ἄτακτα ϗ ἀνοικονόμητα φθέγγηται. ὁ δὲ Κύριλλός φησιν· „ Οἶδεν ὁ μακάριος Προφήτης, ὅτι τὸ ἀδιαβλήτῳ κεχρῆσθαι λόγῳ, τοῦ παντός ἐςιν ἄξιον· γέγραπται γάρ· „ Εἴτις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι ϗ ὅλον τὸ σῶμα· (Ἰακ. γ᾽. 2.) τὸ γε μὴν ἀνειμένῃ ϗ ἀφέτῳ κεχρῆσθαι γλώσσῃ, ϗ ἀχαλίνως ἰούσῃ πρὸς πᾶν τῶν κατεψευσμένων ὁτιοῦν, πῶς οὐκ ἄν τις μωμήσαιτο; Φίλων δὲ ὁ Ἑβραῖος εἶπε· „ Φαίνεται δυοῖν ἕνεκα τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡ φύσις χείλη ἀνθρώποις ἁρμόσασθαι· ἑνὸς μὲν, ἡσυχίας· ἔρυμα γὰρ ταῦτα ϗ φραγμὸς ὀχυρώτατος φωνῆς· ἑτέρου δὲ, ἑρμηνείας· διὰ γὰρ τούτων τὸ τῶν λόγων νᾶμα φέρεται· συναχθέντων μὲν γὰρ, ἐπέχεται· (ὁ λόγος) διαςάντων δὲ, φέρεται· πολλῷ γε μὴν ἐλάττονα, ὧν ἀκούομεν χρὴ λαλεῖν· ἐπεὶ ϗ ἡ φύσις, τὸ χρειῶδες τοῦ λόγου πρὸς ἀκοὴν δι᾽ ἀναλογίας μετροῦσα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, δύω μὲν ὦτα, μίαν δὲ γλῶτταν ἡμῖν ἐξειργάσατο· ὡς δέον διπλασίονα εἰς παιδείαν ἀκούειν, ἡμιολίῳ δὲ πρὸς τὰ ἐρωτήματα συνεςαλμένον προάγειν τὸν λόγον. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Δύω μὲν ὁ Δημιουργὸς ἔδωκε τῇ γλώττῃ τείχη, τὸ τῶν ὀδόντων ϗ τὸ τῶν χειλέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων ὁρμάς· ἀλλ᾽ ὅμως ὁ Προφήτης ϗ ἑτέρας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ φυλακῆς, δεδιὼς μήτι φθέγξηται σχετλιάζων οὐκ εὐπρεπές· ὅτι γὰρ, οὐδ᾽ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ϗ διωκόμενος, εἰπεῖν τι βλάσφημον ἠνέσχετο πώποτε, μαρτυρεῖ ἡ ἱςορία.

διατὶ αὐτοὶ δὲν κάμνουν τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας. ἠξεύροντας γὰρ ὁ Διάβολος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι ἡ μὲν ἐξομολόγησις καὶ ἐξαγόρευσις τῆς ἁμαρτίας, ἐξιλεώνει τὸν Θεὸν. ἡ δὲ ἄρνησις καὶ τὸ κρύψιμον τῆς ἁμαρτίας, παρακινεῖ ἐξεναντίας τὸν Θεὸν εἰς ὀργήν: διὰ τοῦτο ὁ μιαρὸς πείθει τοὺς ἁμαρτάνοντας νὰ προφασίζωνται καὶ νὰ λέγουν, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἥμαρτον, ἀλλὰ ἄλλο πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ αὐτοὺς ἔγινεν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας των. (1)

„ Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀ-
„ νομίαν.

Τοῦτο κρέμεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω ἤγουν μὴν ἀφήσῃς, λέγει, τὴν καρδίαν μου Κύριε, νὰ προφασίζεται προφάσεις μαζὶ μὲ τοὺς παρανόμους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους. οὗτοι γάρ εἶναι, ὁποῦ προσφατίζονται διαφόρους αἰτίας, ὕστερα ἀφ' οὗ ἁμαρτήσουν.

„ Καὶ οὐ μὴ συνδυάσω μετὰ τῶν ἐκλε-
„ κτῶν αὐτῶν.

Ἂν, λέγει, σὺ Κύριε, μοὶ βοηθήσῃς, καὶ δὲν ὁμοιάσω μὲ τοὺς παρανόμους, κατὰ τὰς προφάσεις τῆς ἁμαρτίας. ἐγὼ βέβαια δὲν θέλω συναναστραφῶ καὶ συγκοινωνήσω, ὄχι μόνον μὲ τοὺς εὐτελεστέρους παρανόμους, ἀλλ' οὐδὲ μὲ τοὺς ὑπερέχοντας ἀνάμεσα εἰς αὐτούς. (2)

5: „ Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐ-
„ λέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ
„ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου.

Ἂς μὲ ἐλέγξῃ, λέγει, Κύριε, καὶ ἂς με ἐπιπλήξῃ ὁ δίκαιος, ἡ δὲ φιλοφροσύνη καὶ περιποίησις τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἂς μήμε δεξιωθῇ μηδέ ἂς με θεραπεύσῃ. διότι καλλίτερον καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι ἡ μάστιξ καὶ ὁ ἔλεγμος τοῦ δικαίου, παρὰ ἡ χάρις καὶ κολακεία καὶ γλυκολογία τοῦ ἁμαρτωλοῦ. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἔλαιον. καὶ τὸ ῥαβδὶ τοῦ δικαίου, εἶναι πλέον ψυχωφελέστερον, παρὰ ἡ τιμὴ καὶ εὐεργεσία τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. „ κρεῖσσον μάστιξ δικαίου, ἢ χάρις ἁμαρτωλοῦ. καὶ ῥάβδος δικαίου πλεῖον, ἢ τιμὴ κακοῦ. τὸ δὲ ἐν ἐλέει προστίθεται, διατὶ ὁ δίκαιος, παιδεύει μὲν καὶ ἐλέγχει, μὲ φιλανθρωπίαν ὅμως καὶ συμπάθειαν. εὐσπλαγχνί-

ζε-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς κλίνει τὴν καρδίαν, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ὃ λέγει· τοῦτό ἐστι· μὴ ἀφῇς κλιθῆναι· μὴ ἀφῇς περιτραπῆναι εἰς ἐννοίας πονηράς· ἐκεῖθεν γὰρ ἡ πηγὴ τῆς κακίας ϗ τῆς ἀρετῆς· ἀπὸ τῆς καρδίας· λόγοι δὲ πονηρίας, οἱ πονηροὺς ποιοῦντες· ὃ γὰρ οἱ λοιμώδεις ἀέρες εἰς σώματα ἐργάζονται· τοῦτο οὗτοι εἰς τὴν ψυχήν· αὕτη δὲ μάλιστα τῆς ἀπωλείας ἡ ὁδός· ὅταν ἁμαρτάνουσα ψυχὴ τὸν φόβον ἐκκλίνῃ, ϗ προφάσεις τινὰς ἐπινοῇ, λόγους συνηγόρους τοῖς πάθεσιν ἀνευρίσκουσα· κακὸν μὲν γὰρ τὸ ἁμαρτεῖν· χαλεπώτερον δὲ αὐτὸ ποιεῖ, τὸ ἀρνεῖσθαι μετὰ τὸ ἁμαρτεῖν· ὅταν οὖν ἁμάρτῃς, εἰπέ· ἥμαρτον· ταύτης τῆς ἀπολογίας οὐδὲν ἀνώτερον· οὕτω τὸν Θεὸν, ἵλεων ποιεῖς· οὕτω ϗ σεαυτὸν ὀκνηρότερον εἰς τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν· προσφυῶς δὲ λέγει εἰς τοῦτο ϗ ὁ Θεοδώριτος· Ἠδύνατο λογίσασθαι ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὅτι ἐχθρὸς ϗ πολέμιος ὁ Σαοὺλ, ϗ τῆς σφαγῆς ἐφιέμενος τῆς ἐμῆς· οὐκ ἄδικον τοίνυν ἀνελεῖν τὸν τοιοῦτον, τοῦ νόμου διαγορεύοντος· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ϗ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· ἀλλὰ τὴν Εὐαγγελικὴν προθεωρῶν πολιτείαν, κατ' ἐκείνην ἤθελε βιοῦν· ϗ εὔχεται μηδεμίαν πρόφασιν εἰς ἁμαρτίαν λαβεῖν.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Μηδὲ συμφάγοιμι τὰ ἡδέα αὐτῶν. ἄλλος· „ Μὴ συναλισθῶ ἐν ταῖς τερπνότησιν αὐτῶν· ἅπερ ὁ Χρυσορρήμων ἑρμηνεύων λέγει· „ Τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα λέγει, ὅτι ϗ τρυφὰς τῶν τοιούτων ϗ συμπόσια φεύγειν δεῖ· ἔνθα μάλιστα τὰ τῆς ἁμαρτίας αὐλίζεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ταῦτα, φησὶ, δρῶσιν οἱ τῆς παρανομίας ἐργάται· ἐμοὶ δὲ μὴ, εἴη τις πρὸς αὐτοὺς κοινωνία, κἂν τὴν ἄκραν ἔχωσιν εὐκληρίαν, ἐκλεκτοὺς γὰρ ἐνταῦθα τῶν πονηρῶν τοὺς εὐημεροῦντας καλεῖ.

α

ζεται γὰρ, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ὁ ἁμαρτάνων ἀδελφός του, ἐὰν δὲν λάβῃ τὸν πρέποντα ἔλεγχον. (1)

„ Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς „ εὐδοκίαις αὐτῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐγὼ φεύγω τοὺς παρανόμους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀποστρέφομαι τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν καὶ περιποίησιν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ προσεύχομαι ἐν ταῖς εὐδοκίαις: ἤτοι κατὰ τῶν εὐδοκιῶν καὶ κακῶν θελημάτων αὐτῶν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων τῆς ἐν προθέσεως ἀντὶ τῆς κατὰ νοουμένης κατὰ μετάληψιν. παρακαλῶ γὰρ, ἵνα αἱ κακαὶ βουλαὶ καὶ πονηραὶ ἐπιθυμίαι αὐτῶν ἔλθουν εἰς ἔργον καὶ ἔκβασιν. ταῦτα γὰρ εὐδοκίας ὀνομάζει. (2)

6 „ Κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ „ κριταὶ αὐτῶν.

Οἱ κριταὶ, λέγει ἤγουν οἱ δυνάσται τῶν παρανόμων, οἱ ὁποῖοι ἄρχουσι καὶ ἐξουσιάζουσιν αὐτοὺς, αὐτοὶ, λέγει, ἠφανίσθησαν παρομοίως μὲ τὴν πέτραν ἐκείνην, ἥτις ῥιπτομένη μέσα εἰς τὸ πέλαγος καὶ καταποντιζομένη, ἀφανίζεται, καὶ οὐδὲν ἴχνος καὶ σημεῖον μένει αὐτῆς. τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ περὶ τοῦ ἀσεβοῦς „ Καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. (Ψαλ. λϛ́ 38) φανερώνοντας μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἀπὸ τὴν ῥίζαν αὐτὴν ὁ ἀσεβὴς ἀνεσπάσθη, καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ ψιλόν του ὄνομα ἔμεινε. τὸ δὲ κατεπόθησαν, εἶναι ἀντὶ τοῦ καταποθήσονται ἀπαρασμένον ἀντὶ μέλλοντος κατὰ ἀντιχρονισμόν· προφητεύει γὰρ διὰ τούτων τὴν τῶν παρανόμων καταστροφήν. (3)

Ἀκου-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες ψυχὴν συγκεκροτημένην ἐν ἀρετῇ; τῶν μὲν δικαίων καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις μεθ' ἡδονῆς φέρει, τῶν δὲ παρανόμων καὶ τὰ πρὸς χάριν λεγόμενα διακρούεται· τί δή ποτε; ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, ἐλεοῦντες, πολλάκις ἀπώλεσαν· οὗτοι δὲ, καὶ ἐπιτιμῶντες, διώρθωσαν· καὶ τῷ μὲν ἐλέγχῳ τούτων, συγκεκλήρωται ἔλεος· τῷ δὲ ἐλέῳ ἐκείνων, θάνατος· καὶ σκόπει πῶς τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον· τοιοῦτος γάρ ὁ ἔλεγχος τῶν ἁγίων· οὕτω καὶ ἰατροὶ ποιοῦσιν, οὐ τέμνουσι μόνον· ἀλλὰ καὶ δεσμεύουσι. εἰδὲ ἐλθοῦντας ἀποστρέφεσθαι δεῖ τοὺς πονηροὺς, πότε αὐτοὺς δεῖ προσίεσθαι; ἢ δῆλον, ὡς οὐδέ ποτε· ὥστε, κἂν χρήματα παρέχῃ ὁ φαῦλος, κἂν τρυφὴν ἐπαγγέλληται καὶ τιμὰς, διάκρουε καὶ φεῦγε· τὸν δὲ δίκαιον, κἂν ἐπιτιμᾷ· κἂν σκώπτει λόγοις, δίωκε· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ φιλῶν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Τοῦ μὲν καὶ τὸ τραχὺ, προσκυνεῖς διὰ τὴν ὠφέλειαν· τοῦ δὲ, καὶ τὸ χρηστὸν ὕποπτον, διὰ τὸ κακόηθες. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Αἱρετώτερά μοι, φησὶ, τὰ παρὰ τῶν δικαίων παιδείας χάριν γινόμενα καὶ ὠφελείας, λυπηρὰ, τῶν παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν προσφερομένων ἡδέων, κἂν δίκην ἐλέου λαμπρύναντος κεφαλὴν, θυμηρεστέραν μοι ταῦτα παρέχῃ ζωήν· αἱροῦμαι γὰρ παρὰ τῶν δικαίων παιδεύεσθαι, ἢ παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν θεραπεύεσθαι. καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Τοῖς ἀσεβέσι, φησιν, εὔχομαι μὴ συγκοινωνῆσαι· αἱροῦμαι δὲ τὴν ἅμα τῷ δικαίῳ διατριβὴν, κἂν ἐπίπονος εἶναι δοκῇ διὰ τὴν ἐκ παιδείας ἐπιστροφήν· δέχομαι γὰρ τοῦ δικαίου τὸν ἔλεγχον μᾶλλον, ἢ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὴν πρὸς ἀπάτην χρηστολογίαν, κἂν μυρίας εὐλογίας ἐπάγῃ μου τῇ κεφαλῇ ἐλαίου δίκην, ἁπαλῦναί με ταῖς κολακείαις πειρώμενος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ τὴν ἐκείνων εὐημερίαν ζηλῶσαι, ὅτι καὶ αὐτοὺς εὔχομαι μεταβληθῆναι· ἵνα μεταβληθέντες τῆς εὐπραξίας, λάβωσι κακίας μεταβολήν. ὥστε, εὐδοκίας ἐδῶ ὁ Θεοδώριτος ἐννοεῖ, τὰς εὐτυχίας καὶ εὐημερίας τῶν παρανόμων καὶ ἁμαρτωλῶν. συμφώνως δὲ καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων εὐημερίας αὐτὰς ὀνομάζει παρακάτω.

(3) Ἄλλος λέγει· „ Ἐκτιλήσονται ἐν χειρὶ πέτρας. τὸ δὲ ἐχόμενα δηλοῖ, τὸ ἐγγὺς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἤτοι, ὥσπερ εἰ πέτρα καταποντισθεῖσα, οὐκ ἂν φανείη· οὕτω δὴ καὶ αἱ ἐκείνων εὐημερίαι καταδυόμεναι, ἀφανεῖς λοιπὸν γίνονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Οὐκ εἰς μακρὰν, φησιν, φροῦδοι γενήσονται· καὶ οἱ τῆς ἄκρας δυναστείας ἐπειλημμένοι, πέτραις ὑφάλοις ὑπὸ ὑδάτων καλυπτομέναις, ὑποβρύχιοι παραπλησίως ἔσονται· ἀντὶ τοῦ λήθῃ παραδοθήσονται.

„ Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠ-
„ δύνηθησαν.

Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν „ Ἀκούσονται ῥήσεις μου ἡδείας. θέλουν, λέγει, δεχθοῦν εἰς τὴν καρδίαν τους οἱ συνετοὶ καὶ φρόνιμοι τὰ λόγιά μου. διατὶ αὐτὰ εἶναι γλυκὰ καὶ ἡδέα, ὡς ἀληθῆ καὶ ὠφέλιμα. (1)

7: „ Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐῤῥάγη ἐπὶ τῆς γῆς,
„ διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν παρὰ
„ τὸν Ἅδην.

Καθὼς, λέγει, τὸ παχὺ χῶμα τῆς γῆς σχιζόμενον μὲ τὸ ἀλέτρι, διαμοιράζεται καὶ σκορπίζεται εἰς διαφόρους βώλους καὶ μέρη τοῦ χωραφίου: ἔτζι καὶ τὰ κόκαλα τῶν ἀνωτέρω παρανόμων, θέλουν διασκορπισθοῦν μέσα εἰς τὸν τάφον. τοῦτον γὰρ ὠνόμασεν Ἅδην, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

8: „ Ὅτι πρὸς σὲ Κύριε Κύριε οἱ ὀφθαλ-
„ μοί μου· ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντα-
„ νέλῃς τὴν ψυχήν μου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, εἰς ἐσένα ἀποβλέπουσι Κύριε. διατὶ ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς ἐσένα: λοιπὸν μὴ λάβῃς τὴν ζωήν ἀπὸ λόγου μου, ὅστις διώκομαι καὶ σφοδρῶς ἐπιβουλεύομαι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου. (2)

9: „ Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνε-
„ στήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων
„ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Φύλαξόν με, λέγει, Κύριε, ἀβλαβῆ καὶ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν παγίδα, ὁποῦ ἔστησαν οἱ ἐχθροὶ μου διὰ νὰ μὲ πιάσουν. καὶ ἀπὸ τὰ σκάνδαλα καὶ σκοντάμματα, ὁποῦ ἔβαλαν ἔμπροσθέν μου οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας. παγίδα δὲ καὶ σκάνδαλα ὀνομάζει, τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν του.

10: „ Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτῶν
„ οἱ ἁμαρτωλοί.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, θέλουν πέσουν εἰς τὸ δίκτυον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔστησαν διὰ νὰ πιάσουν ἐμένα. καὶ θέλουν σαγηνευθοῦν ἀπὸ τὴν ἰδικήν τους σαγήνην. ἐπειδὴ δὲ ἐν ἄλλοις γράφεται ἀντιγράφοις, αὐτοῦ. νοεῖται, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ θέλουν πέσουν εἰς τὸ δίκτυον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον θέλουν λάβουν τὴν δικαίαν τιμωρίαν. (3)

Κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐκβάσης τῆς προλεχθείσης κατὰ τῶν πονηρῶν τιμωρίας, πίστιν ἀληθείας τὰ ἐμὰ δέξονται ῥήματα· ϗ παραδέξονται ταῦτα οἱ συνετοὶ, ὡς ἀληθῆ ϗ ὠφέλιμα.

(2) Ὁ δὲ Χρυσοῤῥήμων φησί· „ Κἂν μυρία, φησιν, ἐπέλθῃ δεινά· κἂν πόλεμοι· κἂν θάνατοι· κἂν πύλαι Ἅδου, τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας ἐχώμεθα τῆς ἐπὶ τὴν σὴν συμμαχίαν ἐλπίδος. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅτε πρὸς Κύριον τὸ νεῦμα, ἑνότης γίνεται τῶν πρὸς οὐρανὸν ὁρώντων· ὅθεν ἑνικῶς εἴρηται· πρὸς σὲ Κύριε οἱ ὀφθαλμοί μου· ὅτε δὲ κακία ϗ τῶν ὀστῶν διασκορπισμὸς, πλῆθος λέγονται οἱ ταῦτα παθόντες· ὅθεν πληθυντικῶς εἴρηται· διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν· τούτοις παραβαλεῖς ϗ τὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἐντολήν· ἐπὶ μὲν τῆς προστάξεως, τὸ ἑνικὸν ἔχουσαν· „ Βρώσει φαγῇ· ἐπὶ δὲ τῆς ἀπαγορεύσεως, τὸ πληθυντικόν· „ Οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ,

(3) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτοῦ: τουτέστι τοῦ Θεοῦ· οἱ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὰς παγίδας πηγνύντες, καθάπερ τινὶ δικτύῳ, τῇ θείᾳ συλληφθήσονται τιμωρίᾳ· ϗ ἅπερ δρῶσιν, ὑπομενοῦσι· ϗ πείσονται ἃ τοῖς ἄλλοις ἐπάγουσιν.

„ Κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγὼ, ἕως ἂν πα-
„ ρέλθω.

Ἐγὼ, λέγει, εἶμαι χωρισμένος κατὰ τὸν τόπον, ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους. καθὼς εἶμαι χωρισμένος καὶ κατὰ τὴν πονηρὰν ἐκείνων γνώμην· μᾶλλον δὲ, δὲν εἶμαι τόσον χωρισμένος ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τόπου, ὅσον εἶμαι μακρὰν κατὰ τὴν ἀλλοτρίωσιν καὶ ἀνομοιότητα τῆς προαιρέσεως. θέλω δὲ εἶμαι χωρισμένος ἀπὸ αὐτοὺς, ὄχι εἰς ὀλίγον καιρόν. ἀλλὰ ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως ἂν παρέλθω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΑ.

„ Συνέσεως τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ
„ σπηλαίῳ προσευχόμενον.

Τί μὲν δηλοῖ τὸ συνέσεως, εἴπομεν εἰς διαφόρους ἄλλας ἐπιγραφάς. σπήλαιον δὲ λέγει ἐδῶ τὸ διπλοῦν τὸ Ἐνγαδδὶ, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ παλικάριά του, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ, εὑρίσκετο μὲν εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ὁ δὲ Σαοὺλ περνῶντας ἐκεῖθεν, ἐμβῆκε μέσα καὶ ἐκάθησε καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ σπηλαίου, χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ, ὅτι ὁ Δαβὶδ εὑρίσκετο μέσα. (μεγάλον γὰρ ἦτον τὸ σπήλαιον.) τούτου χάριν ὁ Δαβὶδ βλέποντας, ὅτι ἀπεκλείσθη μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, ἐπροσευχήθη πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ὅρα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νς´ Ψαλμοῦ, ἵνα μάθῃς, ὅτι ἐκεῖνον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ ὕστερον, ὅταν εὐγῆκεν ἀπὸ τὸ σπήλαιον. τοῦτον δὲ ἐποίησεν, ὅταν ἦτον ἀποκλεισμένος μέσα εἰς αὐτό. (2)

1: „ Φω-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τὸ μέν τοι μονάζειν, ἐν τῇ εὐςαθείᾳ τοῦ τρόπου μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεται· καθὰ ϗ Δαβὶδ ὁ μέγας, πρακτικώτατος ἦν ὁ αὐτὸς ϗ μονώτατος, εἴτῳ τὸ κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω, μέγα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου ϗ ἀξιόπιςον· „ Οὐ γὰρ ἐρημία, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ποιεῖ τὸ μόνον εἶναι· ἀλλὰ γνώμη φιλόσοφος· οὕτω ϗ πόλεις μέσας οἰκοῦντες ϗ θορύβους ϗ ἀγορὰς, δύνανται εἶναι κατὰ μόνας ἄνθρωποι, ὅταν τοὺς διεφθαρμένους φεύγωσι συλλόγους, ϗ τοῖς τῶν δικαίων συνεδρίοις ἑαυτοὺς ἐκδιδῶσιν· αὕτη ἀσφαλὴς ὁδός· ὁ μὲν γὰρ ἀρχῶν ϗ ἑτέρους διορθῶσαι, μιγνύσθω τοῖς μέλλουσι δέχεσθαι τὴν θεραπείαν, ϗ ποιείτω βελτίους· ὁ δὲ ἀτονώτερος ὢν, φευγέτω τοὺς πονηροὺς, ὥςε μὴ τὴν παρ᾽ ἐκείνων δέχεσθαι λύμην· ϗ οὕτω ϗ τὸν παρόντα βιώσεται βίον μετὰ ἀσφαλείας, ϗ τῶν μελλόντων ἐπιτεύξεται ἀγαθῶν.

(2) Ἄλλος δέ φησι, ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Προσευχὴ μέν ἐςι, ϗ οὐδὲν ἄλλο τὰ προκείμενα, πλὴν ἀλλὰ δεῖται συνέσεως τὰ ἐν αὐτοῖς λελεγμένα· ὅπως ἂν ἡμεῖς μάθωμεν, τίνα τρόπον ἐν περιςάσεσιν ὄντες, διαφυγεῖν δυνηθῶμεν τὰ πονηρά.

1 : „ Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐδεήθην.

Καὶ πῶς λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, ὅτι ἐφώναζεν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἦτον κεκλεισμένος μέσα εἰς τὸ σπήλαιον; καὶ οὔτε νὰ φωνάξῃ ἐδύνετο, οὔτε νὰ κράξῃ, ἵνα μὴ φανερωθῇ εἰς τὸν Σαοὺλ καὶ πιασθῇ; λοιπὸν ἀναγκαίως συμπεραίνεται, ὅτι φωνὴν κράζουσαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δυνατὴν προθυμίαν, καὶ σφοδρὰν διάθεσιν τῆς ψυχῆς του κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ τὴν νοερὰν βοὴν τῆς καρδίας του, ἥτις ἀλαλήτως ἔκραζε καὶ μυστικῶς ἱκέτευε τὸν Θεόν· (1)

2 : „ Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐκχύσω τὴν προσευχήν μου ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν. καὶ τὴν θλίψιν μου θέλω φανερώσω ἐνώπιόν του ἀντὶ διὰ προσευχήν. ἡ θλίψις γὰρ ἠμπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ μοι χαρίσῃ τὴν βοήθειάν του ἐπειδὴ ἡ θλίψις, ὄχι μόνον συνειθίζει νὰ κάμνῃ τοὺς ἀνθρώπους προθυμοτέρους εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ προσεκτικωτέρους. ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις χαρίζει εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ εὐχαρίστως τὴν ὑπομένει, ὄχι ὀλίγην παῤῥησίαν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· ὅθεν αὐτὴ γίνεται ἕνα μεγάλον δικαίωμα, εἰς τὸ νὰ εἰσακουσθῇ ὁ θλιβόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

3 : „ Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου, καὶ σὺ ἔγνως τὰς τρίβους μου.

Τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, λέγει, θέλω κάμω· ἤτοι τὸ νὰ προβάλλω τὴν δέησίν μου ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν· πότε; τώρα ὁποῦ κινδυνεύω καὶ μέλλω νὰ ἀποθάνω, κεκλεισμένος ὢν ἀπὸ τὸν Σαοῦλ· διότι τότε μὲ τὸ νὰ ἀπελπίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ἐτέντωσεν ὅλον τὸν ἑαυτόν του πρὸς τὸν Θεόν. καὶ ἐγὼ μὲν, λέγει, εὑρισκόμενος εἰς τὸν ἔσχατον τοῦτον καὶ θανατηφόρον κίνδυνον, ἔτζι θέλω κάμω, σὺ δὲ Κύριε, ἠξεύρεις ἀκριβῶς τὰς στράτας τῆς ζωῆς μου. καὶ γινώσκεις, ὅτι ἐγὼ χωρὶς νὰ ἀδικήσω τελείως τὸν ἐπιβουλεύοντά με Σαοὺλ, ματαίως καὶ χωρὶς αἰτίαν κινδυνεύω διὰ μόνον τὸν φθόνον. (3)

„ Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ᾗ ἐπορευόμην, ἔκρυψαν παγίδα μοι.

Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη, λέγει, τὴν φυγὴν
καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὐ πάντες οὔτε φωνῇ βοῶσιν, οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν, οὔτε οἰκείᾳ φωνῇ· δεῖ δὲ ἅπαντα ταῦτα συνελθεῖν· ὁ κατ' ἐχθρῶν βοῶν, οὐκ ἀνθρώπου φωνὴν προΐεται, ἀλλὰ θηρίου καὶ ὄφεως· ὁ ῥαθυμῶν καὶ μὴ ἀκούων ὧν λέγει· οὐ πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ, ἀλλ' εἰκῇ καὶ μάτην φθέγγεται· ὁ μὴ διεγείρων τὴν διάνοιαν, κἂν μεγάλα κράζῃ, πάλιν οὕτως οὐ βοᾷ· φωνὴν γὰρ, ὃ πολλάκις ἔφθην εἰπὼν, οὐ τὸν τόνον λέγει τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὴν συντεταμένην διάνοιαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὡς φύσιν ἔχει τὸ πῦρ ἀνωφόρον· οὕτως ἡ τοῦ δικαίου φωνὴ τὸ πρὸς Κύριον γίνεσθαι· καὶ οἱονεὶ προσκαλεῖσθαι αὐτὸν ἐπὶ τὸ παρέχειν, ὧν τις δεῖται ἀπὸ Θεοῦ.

(2) Ἐκχεῶ τὴν δέησίν μου: τουτέστιν ὅλον ἐμαυτὸν μετέστησα πρὸς τὸν Θεὸν, λέγει ὁ Χρυσόστομος· τὴν διάνοιάν μου ἐκένωσα πρὸς αὐτόν· ἔδειξα τὸ ἕλκος, ἐκεῖνος τὸ φάρμακον θεῖναι δύναται.

(3) Ἐκ τούτου τοῦ ῥητοῦ συμπεραίνει ταῦτα ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ ἀπὸ θλίψεως, ἢ ἀπογινώσκοντα, ἢ πικρόν τι ῥῆμα φθεγγόμενον, μὴ τῇ θλίψει τοῦτο λογίσῃ, ἀλλὰ τῇ μικροψυχίᾳ τοῦ ταῦτα ποιοῦντος·
τῆς

καὶ διωγμόν μου, ἔκρυψαν κατ' ἐμοῦ παγίδα οἱ ἐχθροί μου. ὁ Σαοὺλ, λέγει, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες καὶ ἀποκλείσαντες τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ αἰσθανθῶ· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας. διατὶ αὐτοὶ, ὄχι μόνον κρύπτουσι παγίδας καὶ ἔνεδρα εἰς τὴν στράταν τῆς κακίας· ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, παγιδεύουσι τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀκόμη τῆς ἀρετῆς: ἤγουν, εἰς τὴν ἐλεημοσύνην κρύπτουσι τὴν παγίδα τῆς κενοδοξίας· καὶ εἰς τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν, κρύπτουσι τὸν τῦφον καὶ οἴησιν. (1)

4: „ Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλε-
„ πον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

Εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πολεμουμένου, συνειθίζουν νὰ στέκωνται οἱ φίλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ συμμαχοῦν καὶ βοηθοῦν. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἐθεώρουν εἰς τὰ δεξιά μου μέρη, καὶ κανένας δὲν ἦτον, ὄχι νὰ μοὶ βοηθήσῃ, ἀλλ' οὐδὲ νὰ με γνωρίσῃ. τὸ ὁποῖον εἶναι αὔξησις τῆς συμφορᾶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

„ Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ
„ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχήν μου.

Ἐχάθη, λέγει, ἀπὸ ἐμένα τὸν δυστυχῆ ὁ τρόπος τοῦ νὰ φύγω καὶ νὰ γλυτώσω. ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἀποκλεισμένος μέσα εἰς τὸ σπήλαιον. καὶ οὔτε κἂν νὰ φύγω ἠμπορῶ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ Σαοὺλ ἔμπροσθεν εἰς τὴν πόρταν τοῦ σπηλαίου. καὶ ἀκολούθως, κανένας δὲν εἶναι, ὁποῦ νὰ ζητήσῃ διὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν ζωήν μου ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

5: „ Ἐκέκραξα πρὸς σὲ Κύριε· εἶπα σὺ
„ εἶ ἐλπίς μου· μερίς μου εἶ ἐν γῇ
„ ζώντων.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἔτζι εὑρίσκομαι ἀποκλεισμένος καὶ ἀπελπισμένος, διὰ τοῦτο ἐφώναξα νοερῶς καὶ μὲ τὴν καρδίαν μου εἰς ἐσένα Κύριε (αἰσθητῶς γὰρ νὰ φωνάζω δὲν δύναμαι, παρόντος τοῦ Σαοὺλ) καὶ εἶπα. σὺ μόνος εἶσαι ὅλη μου ἡ ἐλπίς. καὶ ἐν ὅσῳ εὑρίσκομαι ἐν τῇ γῇ τῶν ζώντων· ἤτοι ἐν ὅσῳ εἶμαι ζωντανὸς καὶ μὲ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους σὲ μόνον ἔχω μερίδιον καὶ πλοῦτον καὶ θησαυρόν. καὶ ἄλλην καμμίαν κληρονομίαν δὲν ἔχω γήϊνον. ἢ ἐσὺ εἶσαι ἐδική μου κληρονομία καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οὐρανόν. διότι ὁ οὐρανὸς εἶναι ἡ γῆ τῶν δικαίων, τῶν πάντοτε ζώντων καὶ ποτὲ μὴ ἀποθνησκόν.

τῆς γὰρ θλίψεως ἡ φύσις τὰ ἐναντία κατασκευάζειν εἴωθεν, προσοχὴν, συντριβὴν διανοίας, συντεταμένης γνώμης, εὐλαβείας ἐπίτασιν· ἡ γὰρ θλῖψις, φησιν, ὑπομονὴν κατεργάζεται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· „ Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις, καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων περιπατεῖς· (Σειρ. θ'. 13.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὥσπερ οἱ θηρεύοντες, τῶν θηρίων τὰς ὁδοὺς ἀνιχνεύουσι, καὶ ἐν ἐκείναις ἱστῶσι τὰ θήρατρα· οὕτω καὶ ὁ Διάβολος, τῷ μὲν ὁδεύοντι τὴν τῆς σωφροσύνης ὁδὸν, τίθησι τῆς φιληδονίας τὴν πάγην· τῷ δὲ ἐλεημοσύνῃ χαίροντι, τῆς κενοδοξίας τὸ δίκτυον· τῷ ἀφιλοχρημάτῳ, τῆς πλεονεξίας τὰ ἀφορμάς· καὶ ἁπαξαπλῶς ἑκάστῳ βίῳ, τὸν εὐθήρατον λόχον.

(2) Προστίθησι δὲ ὁ Χρυσοῦς ἅγιος· „ Ὀλίγων γὰρ τὸ ἐν συμφοραῖς παρεῖναι καὶ βοηθεῖν· καὶ μάλιστα, ὅταν αἱ συμφοραὶ κινδύνους ἀπειλῶσι· καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν ἴδῃς αὐξόμενα τὰ δεινὰ, μὴ ἀναπέσῃς· ἀλλὰ νῆφε μειζόνως· διὰ γὰρ τοῦτο ἀφίησιν ὁ Θεὸς αἴρεσθαι αὐτὰ, ἵνα σου τὴν ῥαθυμίαν ἀποτινάξῃ· ἵνα σε ἀφυπνίσῃ καθεύδοντα· τότε τὰ περιττὰ πάντα περικόπτεται· ἐκφυσᾶται τὰ βιωτικά· τότε ἐν προσευχαῖς σπουδαιότερος γίνῃ· καὶ ἕκαστον πάθος εὐκαταγωνιστότερον γίνεται, ὑπὸ τῆς θλίψεως φυγαδευόμενον. ὁ δὲ Θεοδώριτος. „ Οὐδένα, φησὶν, οὐδαμόθεν ἑώρων ἐπίκουρον· δεξιὰ γὰρ, τὸ τάγμα τῶν συνουσιῶν ἐκάλεσεν.

σχόντων. (1)

6: „ Πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου, ὅτι „ ἐταπεινώθην σφόδρα.

Πρόσεξε, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν παρακάλεσίν μου, ἂν ὄχι διὰ ἄλλο· ἀλλὰ κἂν διατὶ ἐκακοπάθησα πολλά· τὴν κακοπάθειαν γὰρ καὶ συμφορὰν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ταπείνωσιν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ ταύτην προβάλλει μεσιτείαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τοῦ εἰσακούσῃ. καὶ δι' αὐτῆς ζητεῖ νὰ κάμψῃ τὴν τοῦ δεσπότου φιλανθρωπίαν. εἶπε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος „ ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα (Ψαλ. λζ'. 8.) (2)

„ Ῥῦσαί με ἐκ τῶν καταδιωκόντων „ με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ὁποῦ με διώκουν. διατὶ αὐτοὶ ἔγιναν δυνατώτεροι ἀπὸ λόγου μου, μὲ τὸ νὰ με ἀποκλείσωσι εἰς τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ φύγω δὲν ἠμπορῶ.

7: „ Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν „ μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνό„ ματί σου.

Φυλακὴν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ σπήλαιον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἀποκλεισμένος. ψυχὴν δὲ ὀνομάζει τὴν ζωὴν καὶ ὅλον τὸν ἑαυτόν του. λέγει λοιπὸν, ὅτι ἔκβαλέ με, Κύριε, ἀπὸ τὸ σπήλαιον τοῦτο, διὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸ ὄνομά σου. ἀναγωγικῶς δὲ, φυλακὴ νοεῖται τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει δεμένην καὶ ἀποκεκλεισμένην τὴν ψυχήν. (3)

„ Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι ἕως οὗ ἀν„ ταποδῷς μοι.

Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως ἐξέδωκεν „ ἐμὲ περιμενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀμείψῃ με. οἱ δίκαιοι, λέγει, μὲ προσμένουν, ἐλπίζοντες νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς πειρασμούς. καὶ ἔτζι ἔχουν νὰ προσμένουν, ἕως ὁποῦ σὺ Κύριε, νὰ με ἀνταμείψῃς διὰ τὴν κακοπάθειαν ταύτην καὶ ταπείνωσιν, ὁποῦ ἀδίκως δοκιμάζω. (4) τοιαῦται γὰρ εἶναι αἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πολλάκις ὁ θεῖος Δαβὶδ μερίδα οἰκείαν ἐκάλεσε τὸν Θεόν· καὶ νῦν δὲ ὡσαύτως τοῦτο πεποίηκεν· οὐδεμίαν γάρ, φησιν, ἄλλην ἔχω βοήθειαν· ἀλλὰ σὲ μόνον ἐπίκουρον, καὶ διὰ σοῦ τυχεῖν ἀντιβολῶ τῆς ζωῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τὸ δὲ σφόδρα, οὐ τῆς τῶν γενομένων κατηγορίας ἐστιν, ἀλλὰ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ πάσχοντος· ἂν μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἴδῃς, οὐ σφόδρα ἡ ταπείνωσις· ἂν δὲ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τοῦ φέροντος, σφόδρα μεθ' ὑπερβολῆς· οὐδαμοῦ γὰρ ὁ Θεὸς ἀξίαν ἀπαιτεῖ τῶν πλημμελημάτων τὴν τιμωρίαν.

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Νεῖλος· „ Φυλακὴ τὸ σῶμα, δεσμοῦν καὶ καθεῖργον τὴν ἐγκεκλεισμένην αὐτῷ ψυχήν· εὐχόμενοι οὖν λέγομεν· ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου· ὡς κωλύοντος δηλονότι τοῦ σώματος καθαρὰν ἐξομολόγησιν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ· εἰ γὰρ ἡ αἴσθησις τῷ αἰσθητῷ ἐπιβάλλει, νοῦς δὲ τῷ νοητῷ· ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν, τῶν νοητῶν ἐστι τὸ πρῶτον, ὁ νοῦς ἀπαλλαγῆναι τῶν αἰσθητῶν ἐπιθυμεῖ, μόνως μόνῳ βουλόμενος προσομιλεῖν τῷ Θεῷ. ὁ δὲ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „ Ἔξω ποίησον ἀπὸ συγκλεισμοῦ τὴν ψυχήν μου.

(4) Ἔφη γὰρ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἀνταπόδοσιν καλεῖ, ἀντὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ταπεινώσεως· οὐ γὰρ μικρὸν καὶ τοῦτο κατόρθωμα· τὸ θλίψιν ἐνεγκεῖν μετ' εὐχαριστίας· διὸ καὶ ἀνταπόδοσιν καλεῖ τὴν μετὰ ταῦτα ἀμοιβήν. μὴ τοίνυν

αἱ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων ψυχαί. καὶ μὲ τοὺς δυστυχοῦντας συλλυποῦνται, καὶ μὲ τοὺς εὐτυχοῦντας συγχαίρουσι, κατὰ τὸν χρυσορρήμονα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΒ.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἀβεσ-
„σαλὼμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

Εἰς πολλὰ μὲν ἀντίγραφα, εὑρίσκεται ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς οὗτος. καὶ οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν, οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους ἑρμηνευτὰς, εὑρίσκεται αὐτὴ ἡ ἐπιγραφή - εἶναι ὅμως ἀληθινὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς. εἰς μερικὰ δὲ ἐπιγράφεται ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή, ὁ τρίτος ὅμως Ψαλμὸς, ἄλλην ἔχει ἐπιγραφήν. „ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. (2)

1 : „ Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευ-
„ χῆς μου, ἐνώτισαι τὴν δέησίν
„ μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχὴν καὶ δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου: ἤγουν καθὸ εἶσαι ἀληθὴς. διότι σὺ ὑπεσχέθης νὰ ἀκούσῃς ἐκείνων, ὁποῦ ὀρθῶς, καὶ μὲ ὅλον τὴν καρδίαν σὲ ἐπικαλοῦνται. καθὼς τοῦτο καὶ εἰς ἐμένα ξεχωριστὰ ὑπεσχέθης. „ κεκράξεται γὰρ, φησι, πρός με, καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῦ. (Ψαλ. 4. 15.) (3)

„ Εἰ-

νυν ἀλύωμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν· ἀλλὰ εὐχώμεθα· τά τε γὰρ ὄντα ἁμαρτήματα ἀποτιθέμεθα· εἴδέ τινα ϗ δικαιοσύνην εἰργασάμεθα, κἀκείνην λαμπροτέραν ἐργαζόμεθα· πολλάκις δὲ ϗ τὴν φύσιν ἐνίκησεν ἡ θλίψις· τὸ γὰρ κατωφερὲς τοῦτο ϗ ῥυτὸν ὕδωρ πρὸς τὴν ἄνω φορὰν ἀκοντίζεται· ὃ δὴ ϗ ἐπὶ ἀνθρώπων συμβαίνει· οἱ γὰρ εὐκόλως τὰς θλίψεις φέροντες, ὑψηλότεροι καθίσανται, κἂν σφόδρα ὦσι χαμαίζηλοι ϗ γήϊνοι ϗ ταπεινοί· ϗ μεγάλα ἐντεῦθεν κερδαίνουσι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Τὸ ὄνομά σου ςεφανώσονται δίκαιοι, ὅταν εὐεργετήσῃς με· τὴν γὰρ εἰς ἐμὲ γεγενημένην εὐεργεσίαν, ἐνέχυρον τῆς εἰς αὐτοὺς λήψονται σωτηρίας οἱ δίκαιοι· ϗ σὲ τὸν δίκαιον Κριτὴν ἀνυμνήσουσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον ϗ Ἀθανάσιον· „ Ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἀναφέρεται ϗ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπότητος, καταδιωκομένης ϗ θλιβομένης ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὗ ϗ ῥυσθῆναι εὔχεται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς.

(3) Ἔςι μὲν κατὰ τὸν Χρυσόςομον, προσευχὴ ἡ διὰ ῥημάτων δέησις· ἔςι δὲ προσευχὴ ϗ ἡ ἐπαγγελία (ἤτοι ἡ ὑπό-

„ Εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ
„ σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, εἰσάκουσόν μου, καθὸ εἶσαι δίκαιος, καὶ δὲν ὑποφέρεις νὰ ἀδικῶνται, ὄχι μόνον οἱ γονεῖς ἀπὸ τὰ τέκνα των, ἀλλ' οὐδὲ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος ἀπὸ ἄλλον ἄνθρωπον. ὁ δὲ Χρυσόστομος, ἀλήθειαν μὲν λέγει ἐδῶ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος τοῦ Θεοῦ. δικαιοσύνην δὲ, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· διότι μοναχὸς ὁ Θεὸς ἀληθῶς ἐλεεῖ. καὶ μοναχὴ ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη, εἶναι σμιγμένη μὲ τὴν φιλανθρωπίαν. ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ὑστερημένη ἀπὸ ἔλεος. (1)

2: „ Καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ
„ τοῦ δούλου σου.

Μὴ κριθῇς, λέγει, μὴ δὲ δικαιολογηθῇς μὲ ἐμένα τὸν δοῦλόν σου Κύριε. διατὶ ἐὰν κρισολογηθῇς μὲ ἐμένα, ἔχεις ἐξάπαντος νὰ φανῇς ἐσὺ μὲν, δίκαιος. ἐγὼ δὲ ἔχω νὰ φανῶ ἄδικος καὶ ἁμαρτωλός. καὶ εἰς τὴν μετ' ἐμοῦ κρίσιν σου, σὺ μὲν ἔχεις βέβαια νὰ νικήσῃς. ἐγὼ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἔχω βέβαια νὰ νικηθῶ. (2)

„ Ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου
„ πᾶς ζῶν.

Δὲν εἶπεν, ὅτι δὲν θέλει δικαιωθῇ ἁπλῶς καθε ζωντανὸς ἄνθρωπος. ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει δικαιωθῇ αὐτὰς ἐνώπιόν σου ἤγουν ἐξεταζόμενος καὶ συγκρινόμενος μὲ τὴν ἀκρίβειαν, καὶ λεπτολογίαν τῆς δικῆς σου θεϊκῆς κρίσεως. ἢ συγκρινόμενος μὲ τὰς ἐδικάς σου εὐεργεσίας καὶ ἐντολάς. ὅθεν τοῦτο ἠξεύρωντας καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ ἔλεγε „ Διὸ ἐφαύλισα ἐμαυτὸν καὶ ἐτάκην, ἥγημαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν. (Ἰώβ. μβ'. 6.) καὶ πάλιν λέγει „ χεῖρα θήσω ἐπὶ σόματί μου. ἅπαξ λελάληκα, ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ, οὐ προσθήσω (Ἰώβ. μ'. 4.) ζήτησον καὶ ἐν τῷ ρκθ'. Ψαλμῷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, Κύριε, τίς ὑποσήσεται; πᾶς δὲ ζῶν εἶπεν ἤτοι κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ μετέχει ἀπὸ τὴν ζωὴν, καὶ ὁποῦ ἔζησε καὶ ἐπολιτεύθη εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον. ὥςε, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόςολος, ἡμεῖς δι-

ὑπόσχεσις) διὰ τοῦτό φησιν ὁ Σειράχ· „ Μὴ δευτερώσῃς λόγον ἐν προσευχῇ σου (Σειρ. ζ'. 15.) εὐχ ἵ-
να μὴ δεύτερον τὰ αὐτὰ λέγωμεν παρακαλοῦντες· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀναβαλώμεθα, ὅταν τι ὑποσχώμεθα τῷ Θεῷ· ἐν-
ταῦθα δὲ προσευχὴν τὴν δέησιν ὠνόμασεν. ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Πάντων μὲν ἀκούει ὁ Κύριος,
ὀλίγων δὲ εἰσακούει· ἐὰν δὲ τῶν δεομένων ἡμῶν εἰσακούωμεν, εἰσακουσθησόμεθα καὶ αὐτοί. καὶ ἄλλος δέ φησι·
„ Τῶν ἐπικαλουμένων αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, εἰσακούει ὁ Θεὸς ἐν ἀληθείᾳ, καὶ τῶν ἀληθῶς ἀγαπώντων καὶ ἐπακουόντων
αὐτοῦ· καὶ τῶν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνούντων αὐτόν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος, ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην λέγει τὸν
Υἱόν· εἰσακουσθῆναι γὰρ ἀξιοῖ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης, ὅς ἐςιν ὁ Μονογενής.

(1) Δείκνυσι δὲ τοῦτο ὁ Χρυσορρήμων, καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ· μετὰ ἐλέους γὰρ ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ
τοῦ κατακλυσμοῦ ἀποπνιγέντας, καὶ οὐ τὴν ἀξίαν ἐκεῖνοι ἔδοσαν δίκην.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων κρίσεως ἐνταῦθα τίθησιν· ὅτι
ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀναισθήτων, τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐπάγουσι, τοῦτο τοῦ Διαβόλου κατασκευά-
σαντος, πρόρριζον ταύτην τὴν συνήθειαν ἀνασπῶν ὁ Θεὸς, συνεχῶς λέγει κρίνεσθαι πρὸς αὐτούς· „ Ἀκούσατε
βουνοὶ. ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. ς'. 2.) καὶ, ἀκούσατε φάραγγες, καὶ θεμέλια τῆς γῆς·
καὶ, ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ· καὶ ὁ Ἰὼβ, ἐπειδὴ οὐκ ἀπὸ τοιαύτης γνώμης, ἧς οἱ Ἰουδαῖοι· ἔλεγε δ' οὖν ὅμως·
„ Εἴθε ἦν ὁ μεσίτης καὶ ἐλέγχων καὶ διακούων μεταξὺ ἀμφοτέρων (Ἰώβ. θ'. 33.) διὰ τοῦτο λέγει αὐτῷ ὁ
Θεός· ἐρωτήσω σε, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι· ἐπειδὴ δὲ κατεπλάγη καὶ εἶπε· τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι; χεῖρα θήσω ἐπὶ
σόματί μου (Ἰώβ. μ. 4.) διὰ τοῦτο λέγει πρὸς αὐτόν· μή· ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου· μο-
νονουχὶ ἀναμιμνήσκων τῶν ῥημάτων αὐτοῦ· ὅτι ἐβούλου κρίνεσθαι πρὸς ἐμέ; ἰδοὺ πάρειμι δικασόμενος· ὅθεν καὶ
ὁ Δαβὶδ νῦν δέεται μὴ εἰσελθεῖν μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰς κρίσιν;

δικαιούμεθα δωρεὰν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. (Ῥωμ. γ΄ 24) (1)

3: „Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχήν μου.

Τὸ μὲν ἀνωτέρω ὅτι, ἦτον αἰτιολογικὸν. τὸ δὲ παρὸν ὅτι, εἶναι διηγηματικὸν. ἐχθρὸν δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, τὸν Ἀβεσσαλὼμ, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, τὸν Διάβολον. (2)

„Ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζωήν μου.

Εἰς τὴν γῆν, λέγει, μὲ ἔρριψεν ὁ αἰσθητὸς ἐχθρός μου Ἀβεσσαλὼμ, ὄχι μόνον διατὶ ἐγὼ ἔσκυψα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκαμπούρωσα ἀπὸ τὸ βάρος τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ διατὶ χαμαὶ καὶ κατὰ γῆς κάθημαι καὶ κοιμῶμαι ἀνυπόδετος καὶ δακρύων, ὡς φευγάτος καὶ διωγμένος εἰς τὰ βουνά. ἀλλὰ καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρός μου Διάβολος καταβιβάσας με ἀπὸ τὰ οὐράνια, μὲ ἔρριψεν εἰς τὰ γήϊνα πράγματα. πολλὰ δὲ σημαινόμενα ἔχει τὸ ὄνομα τῆς ταπεινώσεως, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. δηλοῖ γὰρ αὐτὸ, ὄχι μόνον τὴν ἐκ τῆς ἀρετῆς γενομένην ταπείνωσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τῶν συμφορῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τὴν ἐκ τῆς φιλαργυρίας· ἡ γὰρ ἐκ τῆς φιλαργυρίας προξενουμένη ταπείνωσις, καὶ αὐτὸν τὸν ὀβολὸν, καὶ αὐτὸ τὸ λεπτὸν νομίζει ὡς μεγάλην ποσότητα. καὶ τὰ εὐτελῆ καὶ ἄτιμα, λογίζεται ὡς περισπούδαστα καὶ πολύτιμα. καθὼς καὶ τὰ μικρὰ παιδάρια νομίζουν ὡς μεγάλα τινὰ, τὰ κότζια καὶ σφαιρίδια. ἐδῶ δὲ τὴν ἀπὸ συμφορῶν λέγει ταπείνωσιν ὁ Δαβίδ.

„Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροὺς „αἰῶνος.

Ὁ αἰσθητὸς, λέγει, καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρός μου μὲ ἔβαλε μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως, καὶ τὸν νοῦν μου ἐζόφωσε· τὸ δὲ ὡς νεκροὺς αἰῶνος, εἶναι αὔξησις καὶ ἐπίτασις τῆς σκοτίσεως. ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὡς νεκροὺς ἁπλῶς, ἀλλ' αἰῶνος: ἤτοι παλαιοὺς, διὰ νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ δώσῃ ὄγκον καὶ μεγαλεῖον εἰς τὴν θλῖψιν καὶ συμφοράν του. οἱ γὰρ παλαιοὶ νεκροὶ εἰς βαθὺ σκότος εὑρίσκονται, μὲ τὸ νὰ εἶναι κατακεχωσμένοι ἀπὸ τὸ πολὺ χῶμα. (3)

4: „Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά „μου. (4)

Ἐν

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώρητος· „Εἰ γὰρ τὸν κανόνα τῶν ὑπὸ σοῦ τεθέντων νόμων, τῷ τῶν ἀνθρώπων παραθείης βίῳ, οὐδεὶς ὀφθήσεται κατὰ τοῦτον βεβιωκώς· εἰδὲ καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας εἰς μέσον ἀγάγῃς, καὶ ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἐχορήγησας ἀγαθὰ, ποία πάλιν ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη ταῖς σαῖς ἐξισωθήσεται δωρεαῖς; ὡς ῥάκος γὰρ ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν· διόπερ κατὰ τὸν Νικήταν ἀπορροῦσιν οἱ ἅγιοι· λέγοντες τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ; μὴ οὖν πρὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν κρίνῃς ἡμᾶς.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „Οὐ παύεται γὰρ ὁ Διάβολος διώκων· πῶς οὖν ἀπαλλαγείημεν τοῦ διώκεσθαι; εἰ τόπον εὕροιμεν, ἔνθα εἰσελθεῖν οὐ δύναται· καὶ ποῖος οὗτός ἐστιν ὁ τόπος; ἀλλ' ἢ ὁ οὐρανός; καὶ πῶς δυνατὸν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι νῦν; ἄκουσον Παύλου λέγοντος ὅτι καὶ σαρκὶ συμπεπλεγμένοι, δυνάμεθα διατρίβειν αὐτόθι· τὰ ἄνω γὰρ, φησὶ, φρονεῖτε· καὶ, ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι· „Διπλῆν λέγει τὴν συμφορὰν, ὅτι καὶ ἐν σκοτεινοῖς, καὶ ὡς νεκροὺς αἰῶνος ἐκάθισεν· ἐπειδὴ γάρ ἐστι καὶ ἐν σκοτεινοῖς, λύχνον ἅψαντα πράττειν τι, μετὰ ἐπιτάσεως βουλόμενος δεῖξαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν, τῷ ὀνόματι τῶν νεκρῶν ὤγκωσε τὴν τραγῳδίαν· τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἐν ἁμαρτήμασι ζῶντες· ὡς γὰρ ἐν σκότῳ νεκροὶ, οὕτως εἰσίν.

(4) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Δείκνυσι πόθεν ἠκηδίασε· πόθεν οὖν; ἢ διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐν σάλῳ καὶ ταράχῳ πολλῷ γενέσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

„ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ἐλυπήθη ἐν ἐμοὶ καὶ ὠλιγώρησεν, ἢ ὀλιγοψύχησε ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν θλῖψιν. ἡ δὲ καρδία μου ἐθορυβήθη καὶ συνεστρέφετο ἔνδοθεν ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν. (1)

5: „ Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων.

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἐκείνους, κατὰ τοὺς ὁποίους καλῶς ἐπολιτευόμην, καὶ εἰς τὸν Θεὸν εὐαρέστουν. ἢ ἐνθυμήθηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ προπατορές μας εὐωδοῦντο καὶ εὐτυχοῦν. ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐνθυμήθηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ προπατορές μας ἐταλαιπωροῦντο ἀπὸ συμφορὰς διαφόρους. διότι ἡ ἐνθύμησις τῆς τῶν ἄλλων συμφορᾶς, προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ὄχι ὀλίγην παρηγορίαν.

„ Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, „ ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων.

Ἐμελέτησα, λέγει, ὅλα τὰ ἔργα σου, Κύριε, συλλογιζόμενος εἰς τὸν ἑαυτόν μου τὰ θαυμάσια, ὁποῦ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησας. ὅθεν ἐνθυμούμενος ἐκείνους, ὁποῦ παραδόξως ἐλύτρωσας ἀπὸ συμφορὰς διαφόρους, ἐπαρηγορούμην. ἐμελέτησα δὲ με τὸν λογισμόν μου καὶ τὰ δημιουργήματα τῶν χειρῶν σου. καὶ εὑρίσκων αὐτὰ, πῶς ὅλα ἀπολαμβάνουσι τὴν παρὰ σοῦ πρόνοιαν καὶ ἀντίληψιν, ἐκ τούτου ἐλάμβανον εἰς τὰς συμφοράς μου καλὰς ἐλπίδας (2) ὅτι δηλαδὴ δὲν θέλεις παραβλέψεις καὶ ἐμένα ἀπρονόητον καὶ ἀβοήθητον, ὅστις ταλαιπωροῦμαι καὶ πάσχω τοιαῦτα πάνδεινα.

6: „ Διεπέτασα πρός σε τὰς χεῖράς μου. „ ἡ ψυχή μου ὡς γῆ ἄνυδρός σοι.

Ἐγὼ, λέγει, ἐξάπλωσα τὰ χέριά μου πρὸς ἐσέ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος· „ Πολλὴν τὴν ὑπερβολὴν τῆς θλίψεως λέγει, διὰ τοῦ θορύβου τῆς καρδίας, καὶ διὰ τοῦ μηδὲ εἰς ἄλλους ταύτην ἐξενεγκεῖν ἔχειν, ἢ λαβεῖν τινα παραμυθίαν. ὁ δὲ Βασίλειος ἐν τῷ κατὰ ὀργιζομένων λέγει· „ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου· τουτέστιν οὐ διεδόθη πρὸς τὰ ἔξω τὸ πάθος (τοῦ θυμοῦ) ἀλλ' οἷόν τι κῦμα εἴσω τῶν αἰγιαλῶν κατακλασθὲν, ἐστορέσθη. ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Οὐκ ἐδημοσίευσα τὴν λύπην, βέλτιον νομίσας κρύπτειν, ἢ γνωρίσαι τοῖς ἔξωθεν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ μικρὰ καὶ αὕτη παράκλησις, τὸ τὰ πρότερα εἰδέναι καὶ τὰ παρόντα· ἐπειδὴ γὰρ τοῖς αὐτοῖς νόμοις ὁ Θεὸς διοικεῖ καὶ τὰ νῦν καὶ τὰ ἔμπροσθεν, μεγίστη παράκλησις εἰς τὰ παρόντα, τῶν παρελθόντων ἡ μνήμη· „ Ἐμβλέψατε γάρ, φησὶν, εἰς ἀρχαίας γενεὰς καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατῃσχύνθη (Σειρ. β'. 1.) καὶ ὁ Παῦλος δέ φησι· „ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινεν ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν (Α'. Θεσ. ι. 11.) οὐ τὰ ἀλλότρια δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκεῖα πολλάκις ἀναμιμνησκόμενοι, κερδαίνομεν· ὡς ὅταν λέγῃ· „ Ἀναμιμνήσκεσθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων (Ἑβρ. ι'. 30.) διὰ τοῦτο καὶ οὗτός φησιν, οὐχ ἁπλῶς ἐμνήσθην, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτησα: τουτέστιν ἔργον ἐποιησάμην καὶ πολλὴν τὴν μελέτην· μεγάλη γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν Γραφῶν ἱστορίας ἐγγίνεται ἡμῖν ἡ παράκλησις καὶ φιλοσοφία· διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος· „ Ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν (Ῥωμ. ιε. 4.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἔλαβον, φησιν, εἰς διάνοιαν ὅσων τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἠλευθέρωσας συμφορῶν, καὶ εὐχειρώτους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις οὐκ εἴασας· καὶ ἀνεμνήσθην τῶν κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τῶν κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τῶν κατὰ τὸν Ἰακώβ, τῶν κατὰ τὸν Ἰωσήφ, τῶν κατὰ τὸν Μωσέα, καὶ ψυχαγωγίαν ἐντεῦθεν ἔλαβον.

ἐσένα Κύριε, δεόμενος μετὰ προθυμίας καὶ παρακαλῶν σε. καὶ καθὼς ἡ ἄνυδρος γῆ διψᾷ τὴν αἰσθητὴν βροχὴν: ἔτζι καὶ ἡ ψυχή μου Κύριε, ξηρανθεῖσα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ πάθη, διψᾷ τὴν ἐδικήν σου χάριν καὶ βοήθειαν. (1).

7: „ Ταχὺ εἰσάκουσόν μου Κύριε, ἐξέλι-
„ πε τὸ πνεῦμά μου.

Ὀγλήγωρα, λέγει, εἰσάκουσον τὴν προσευχήν μου Κύριε, διατὶ παρ' ὀλίγον εὐγαίνει καὶ ἀφίνει με νεκρὸν ἡ ψυχή μου. (2)

„ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου
„ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθήσομαι τοῖς
„ καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.

Μὴ γυρίσῃς, λέγει, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ λόγου μου. μηδὲ με ἐγκαταλείψῃς. διατὶ ἐὰν μὲ ἀποσραφῇς, εὐθὺς θέλω ἀποθάνω, καὶ θέλω γένω ὅμοιος μὲ τοὺς νεκρούς. οἱ νεκροὶ γὰρ καταβαίνουσι εἰς λάκκον: ἤγουν εἰς τὸν τάφον. καὶ τῇ ἀληθείᾳ νεκρὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι ὑσερημένος τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν καὶ χάριν. ἀποσρέφει δὲ τὸ πρόσωπόν του ὁ Θεὸς: ἤτοι τὴν φιλάνθρωπον ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν του ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, οἵτινες πράττουν ἔργα ἀνάξια τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ. ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀββακοὺμ ὅτι ὁ καθαρὸς ὀφθαλμὸς δὲν βλέπει τὰ πονηρά „ καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὁρᾷν πονηρὰ (Ἀβ. α. 13.) (3)

8: „ Ἀκουστὸν ποίησόν μοι τὸ πρωῒ τὸ
„ ἔλεός σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

Μήνυσον, λέγει, καὶ φανέρωσον Κύριε, ὀγλήγωρα (τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πρωῒ) ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς ἔλεος εἰς ἐμένα. ἵνα καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ δοκιμάσω τὸ ἔλεός σου διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν πραγμάτων, παρηγορηθῶ μὲ μόνον τὸ μήνυμα καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἐλέους σου. διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν πρέπει νὰ φανερώσῃς, ὅτι θέλεις κάμῃς εἰς ἐμένα ἔλεος; διατὶ, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς ἐσένα, αὕτη γὰρ ἡ ὁλοκάρδιος ἐλπὶς, ἠξεύρει νὰ τραβίζῃ ὀγλίγωρα τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος. (4)

„ Γνώρισόν μοι Κύριε, ὁδὸν ἐν ᾗ πο-
„ ρεύσομαι, ὅτι πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυ-
„ χήν μου.

Διατὶ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας; εἰς καιρὸν ὁποῦ καὶ ὁ φυσικὸς νόμος, καὶ ὁ γραπτὸς ταύ-
την

(1) Οὐκ εἶπεν ἐξέτεινα (λέγει ὁ Χρυσοῦς ῥήτωρ) ἀλλὰ διεπέτασα, πολλὴν δεικνὺς τὴν διάθεσιν, τῆς καρδίας μονονουχὶ ἐξάλλεσθαι τοῦ σώματος ἐπειγομένης, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνατρέχειν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομός φησι· „ Τί λέγεις; ἐπείγεις τὸν ἰατρὸν πρὸς τὴν θεραπείαν; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἔθος καὶ τοῦτο ταῖς θλιβομέναις ψυχαῖς, ὥσπερ καὶ τοῖς κάμνουσι τῶν ἀνθρώπων, παρακαλεῖν τοὺς ἰατροὺς, κἂν ὁ καιρὸς μὴ ἀπαιτῇ, καὶ ταχέως ἐπάγειν τὴν λύσιν· διὸ καὶ αὐτὸς τὴν αἰτίαν προσιθεὶς ἔλεγεν· ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐφ' ὅσον με τὸ πρόσωπόν σου καταξιοῖ τῶν ἰδίων αὐγῶν, τὸ φῶς σου ἐςὶν ἐν ἐμοὶ, ὥςέ με λέγειν· „ Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου· εἰ δὲ ἀποςρέψεις τὸ πρόσωπόν σου, ὅπερ σημεῖον ὀργῆς· γνωσθήσομαι ἐν σκοτίᾳ· καὶ ὁμοιωθήσομαι τοῖς ἀφ' ὕψους ἐπὶ τὸ βάθος τῶν κακῶν καταπίπτουσι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰ γὰρ βδελύξαιό μου τὴν ἱκετείαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, παραυτίκα τῷ θανάτῳ παραδοθήσομαι· τὸν γὰρ θάνατον, λάκκον ἐκάλεσε τροπικῶς· καθάπερ γὰρ τὸν καθειργμένον ἐν λάκκῳ, οὐκ ἔςι δίχα τῶν ἐπικουρούντων διαφυγεῖν: οὕτως ἀναβιῶναι τὸν τεθνηκότα, τῶν ἀδυνάτων, μὴ βουλομένου Θεοῦ.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τὴν πρωϊνὴν ἀνάςασιν εὔχεται παραγενέσθαι Χριςοῦ, δι' ἧς ἐλεήθημεν.

τὴν διδάσκουσι; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ἢ τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ φυσικὸς νόμος ὁ ἐν τῇ συνειδήσει μου ἐγγεγραμμένος, κατεχώσθη καὶ ἐσκεπάσθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦτο χρειάζομαι νὰ ἀνακαινίσω τοῦτον διὰ τῆς σῆς χάριτος καὶ ὁδηγίας. ἢ λέγει, ὅτι πολλὰ πράγματα συμφέροντα δὲν ἠξεύρει ὁ ἄνθρωπος. καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβίδ τὸν Θεὸν, νὰ τῷ φανερώσῃ ἀμέσως· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε,, τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν (ῥωμ. η. 26.) εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, χάσκω καὶ ἀποκρεμῶμαι. ὅθεν φανέρωσόν μοι τὴν στράταν τῆς σωτηρίας, τὴν ὁποίαν περιπατήσας ἀσφαλῶς, ἔχω νὰ ἔλθω πρὸς ἐσένα. (1)

9: „ Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου· Κύ-
„ ριε, πρὸς σὲ κατέφυγον, δίδαξόν
„ με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅ-
„ τι σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

Δὲν εἶπε δίδαξόν με τὸ θέλημά σου. ἀλλὰ δίδαξόν με διὰ νὰ κάμνω τὸ θέλημά σου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διατὶ μακάριος καὶ καλότυχος εἶναι, ὄχι ἐκεῖνος ὁποῦ ἠξεύρει μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ κάμνει αὐτό. ἐπειδὴ τὸ μὲν νὰ ἠξεύρῃ τινὰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι εὔκολον, τὸ δὲ νὰ κάμῃ τοῦτο, εἶναι δύσκολον; διὰ τοῦτο ἀναγκαίως χρειάζεται τὴν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν καὶ βοήθειαν κατὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

„ Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγή-
„ σει με ἐν γῇ εὐθείᾳ.

Τὸ ἀγαθὸν, λέγει, καὶ ἅγιόν σου Πνεῦμα Κύριε, αὐτὸ θέλει μὲ ὁδηγήσει εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ὁμαλὴν στράταν. τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ στράτα τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι ὀρθὴ μὲν, καθὸ ἀπλανῶς ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν, ὁμαλὴ δὲ καὶ ἴση, διατὶ εἶναι ἐλευθέρα ἀπὸ σκοντάμματα καὶ κρημνοὺς τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πάθη καὶ αἱ ἁμαρτίαι. (3)

10: „ Ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε,
„ ζήσεις με.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις μὲ ζωοποιήσεις, ὄχι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ μόνον τὸ ἅγιον ὄνομά σου. φιλάνθρωπος γὰρ ὀνομάζεσαι καὶ ἐλεήμων· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ριγ. Ψαλμῷ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν γνωρισθῆναι αὐτῷ εὔχεται. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν μου, πρὸς σὲ κέχηνα, πρὸς σὲ βλέπω· οὐκ ἔτι χαμαὶ κεῖται ἡ ψυχή μου· ἀλλ' ἦρα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, εἰς ὃ καταπέπτωκα· καὶ ὅλην σοι ἀνέθηκα καὶ μετέστησα πρὸς σέ· τούτοις γὰρ μάλιστα ὁ Θεὸς γνωρίζει· διὸ περὶ Ἰουδαίων ἐρωτώμενος· διατὶ ἐν παραβολαῖς λαλεῖ αὐτοῖς; ἔλεγεν ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἱκετεύω δὲ καὶ τοῦτο, μὴ μόνον εἰδέναι τί θέλεις, ἀλλὰ καὶ πράττειν ἃ θέλεις· ἐπειδὴ σὲ Θεὸν ἐμαυτοῦ καὶ Δεσπότην ἐπίσταμαι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὁρᾷς πῶς μανθάνομεν; πῶς διδασκόμεθα ἀνύειν τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου; διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· „ Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος· „ Ἀγαθὸς ὁ Θεὸς εἴρηται καὶ ἔστιν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐπισκευαστὴν ἔχον τὴν ἀγαθότητα, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ συνυπάρχουσαν· ὃ πάντων ἂν εἴη ἀλογώτατον, τὸ φύσει ἅγιον μὴ φύσει ἔχειν τὴν ἀγαθότητα λέγειν, ἀλλ' ἐπιγεννηματικὴν, καὶ ἔξωθεν προσγεγενημένην αὐτῷ· μή μοι δὲ τὴν ὁδηγίαν εἰς ταπεινὴν διακονίαν ἐκλάβῃς· τοῦτο γὰρ καὶ Θεοῦ ἔργον εἶναι ὁ λόγος διαμαρτύρεται· „ Ὡδήγησας γὰρ φησιν, ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου· καὶ, ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· καὶ, ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.

μῷ,, μὴ ἡμῖν Κύριε, μὴ ἡμῖν· ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν. (1)

,, Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἐξάξεις ἐκ
,, θλίψεως τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐν
,, τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς
,, ἐχθρούς μου· καὶ ἀπολεῖς πάντας
,, τοὺς θλίβοντας τὴν ψυχήν μου.

Ἐκείνην ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ, δικαιοσύνην, ταύτην λέγει τώρα καὶ ἐδῶ. καὶ ἐκείνην, ὁποῦ ὠνόμασεν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀλήθειαν, ταύτην ὀνομάζει ἐδῶ ἔλεος· ἐξολόθρευσις δὲ καὶ ἀπώλεια τῶν νοητῶν ἐχθρῶν εἶναι, ἡ ἀποδίωξις αὐτῶν καὶ ὁ ἀφανισμός, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ταῦτα λέγοντος καὶ ἐπιθυμοῦντος Δαβίδ, τὸ δὲ ζήσεις καὶ ἐξάξεις καὶ ἐξολοθρεύσεις καὶ ἀπολεῖς, εἶναι μὲν καὶ μέλλοντος χρόνου, προφητικῶς λεγόμενα. ἠμποροῦν δὲ νὰ εἶναι καὶ εὐχτικά, ἀντὶ τοῦ ζήσαις καὶ ἐξάξαις καὶ ἐξολοθρεύσαις καὶ ἀπολέσαις. (2)

,, Ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι.

Διὰ τοῦτο, λέγει, θέλεις ἐλευθερώσεις τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν θλίψιν Κύριε, καὶ θέλεις ἐξολοθρούσεις τοὺς ἐχθρούς μου, διατὶ ἐγὼ εἶμαι δοῦλος ἐδικός σου, καὶ σπουδάζω νὰ σὲ θεραπεύω, καὶ νὰ φυλάττω ὅλα τὰ δεσποτικά σου προστάγματα. (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ,, Σύ με προεβάλου βασιλέα· τῆς σῆς δὲ ψήφου ϗ χειροτονίας ἀπήλαυσα· ϗ δέδια μὴ παροφθεὶς ὑπὸ σοῦ, βλασφημίας πρόξενος γένωμαι· μὴ εἰς τὴν ἐμὴν τοίνυν ἀποβλέψῃς ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σοῦ ὀνόματος εὐφημίαν, μετάδος μοι τῆς σωτηρίας.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· ,, Ζητητέον, πῶς οἱ αὐτοὶ ϗ ἐλεοῦνται ϗ ἐξολοθρεύονται; εἰμὴ ἄρα τῷ εἰς αὐτὸν ἐλέῳ τοῦ Θεοῦ; συντρίβεσθαι τοὺς ἑαυτοῦ ἐχθροὺς αἰτεῖ, λέγων· οὐχ ἐπειδὴ ἄξιος ἐγώ, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀπάλλαξόν με τῶν πολεμούντων· ἐλευθέρωσον τῶν ἐπιβουλευόντων· δὸς ἀναπνεῦσαι μικρὸν ἀπὸ τῆς θλίψεως, ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ,, Τοῦτο ϗ ἐν τῷ ρλέ. ἔφη Ψαλμῷ· ,, Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ϗ ἐνταῦθα ἔφη· ,, Ἐν τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου· ὁ γὰρ περὶ τὸν ἀδικούμενον ἔλεος, ἐπάγει τῷ ἀδικοῦντι τὸν ὄλεθρον· οὕτω ϗ γεωργὸς ἄριστος, προρρίζους μὲν τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνει, ἄρδει δὲ ϗ γεωργεῖ τὰ φυτά:

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ,, Ὅρα πάλιν τὴν αἰτίαν τῆς ἀπωλείας τῶν θλιβόντων, τὸ, ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι· οὐ γάρ ἐστιν ἁπλῶς ἐπιτυγχάνειν τῶν αἰτήσεων· ἀλλὰ πανταχοῦ παρασκευάζειν ἑαυτοὺς ἀξίους χρὴ τοῦ λαμβάνειν, ἅπερ αἰτοῦμεν· ϗ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισφέρειν, ϗ οὕτω προσιέναι· οὐ γὰρ ἀρκεῖ ἡμῖν τῆς εὐχῆς ἡ φύσις· ἐπεὶ ϗ οἱ Ἰουδαῖοι ηὔχοντο· ϗ ἤκουον· ,, Ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν ὑμῶν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· ϗ τί θαυμάζεις, εἰ Ἰουδαῖοι οὐκ ἠκούοντο; ὅπου γε ϗ Ἱερεμίας ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλῶν, ἐπετιμᾶτο, ϗ ἅπαξ ϗ δὶς ἀκούει· ,, Μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου· ϗ τί θαυμάζεις εἰ Ἱερεμίας οὐκ εἰσακούεται; κἂν Νῶε, φησί, κἂν Ἰὼβ, κἂν Δανιὴλ σῶσιν, υἱοὺς αὐτῶν ϗ θυγατέρας οὐ μὴ ἐξέλωνται· (Ἰεζ. ιδ'. 20.)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΓ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Κ'.

„ Συνέσεως τῷ Δαβὶδ πρὸς Γολιάθ.

Μερικὰ ἀντίγραφα δὲν ἔχουσι τὸ, πρὸς Γολιάθ. πλὴν δὲν εἶναι κανένα ἐμπόδιον τὸ νὰ προςίθεται καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἐπιγραφήν. καθότι ὁ ψαλμὸς οὗτος συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὕςερα ἀπὸ πολλὰς ἄλλας νίκας ὁποῦ ἔκαμε, καὶ δι' αὐτοῦ εὐχαριςεῖ διὰ ὅλως τὸν Θεόν. νοητὸς δὲ Γολιάθ, εἶναι ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων Διάβολος. (1)

1 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ „ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν, τοὺς δακτύλους μου εἰς „ πόλεμον.

Ἂς εἶναι, λέγει, αἰνετὸς καὶ δεδοξασμένος ὁ Θεός μου, ὅστις κατευώδωσεν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου αἰσθητὸν πόλεμον τὰς ἐδικάς μου χεῖρας καὶ τοὺς δακτύλους. καὶ ἔδωκεν εἰς ἐμένα δύναμιν νὰ νικήσω τοὺς ἐχθρούς, καὶ νὰ ςήσω τοιαῦτα κατ' αὐτῶν τρόπαια. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν νοητὸν πό-

λε-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὅτι ἐπειδὴ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ ἐζήτησεν ὁ Δαβὶδ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅθεν ἐπιτυχὼν τῆς λυτρώσεως ταύτης, ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ λέγει περὶ αὐτῆς: κηρύττει δὲ ἐν τούτῳ καὶ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Μονογενοῦς· ὅς τις ἀπέκτεινε τὸν νοητὸν Γολιάθ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνετέθη ἐκ προσώπου τῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον Ἰουδαίων, πολεμούντων μὲ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη· οὕτω γὰρ ἐκεῖνος λέγει· „ Ἐν ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων τῇ ἐπιγραφῇ προκείμενον εὗρον· „ Πρὸς τὸν Γολιάθ· οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἑρμηνευταῖς, οὔτε μὴν παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα εὗρον ἐν τῷ Ἑξαπλῷ (τί δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλοῦν, ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς βίβλου ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ) ἔχει δὲ ὑπόθεσιν ὁ Ψαλμὸς τὴν τῶν ἐπαναςάντων Ἰουδαίοις Ἐθνῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον· ἧς πολλοὶ τῶν Προφητῶν ἐμνημόνευσαν, πλατύτερον δὲ ὁ Ἰεζεκιὴλ (ἐν Κεφ. λη'. 8.) λέγων· „ Ἀφ' ἡμερῶν πλειόνων ἑτοιμασθήσῃ, καὶ ἥξεις ἐπὶ γῆν τὴν ἀπεςραμμένην ἀπὸ μαχαίρας, ἠθροισμένην ἀπὸ λαῶν πολλῶν, ἐπὶ γῆν Ἱερουσαλήμ· καὶ πεσῇ σὺ καὶ πάντες οἱ περὶ σὲ, καὶ Ἔθνη πολλὰ μετὰ σοῦ· εἶτα διδάσκει καὶ τοῦ θανάτου τῶν Ἐθνῶν τὸν τρόπον· „ Καὶ συγκαλέσω ἐπ' αὐτὸν φόβον μαχαίρας εἰς πάντα τὰ ὄρη μου, λέγει Ἀδωναῒ Κύριος· μάχαιρα ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔςαι· καὶ κρινῶ ἐν θανάτῳ καὶ ἐν αἵματι, καὶ ὑετῷ κατακλύζοντι, καὶ λίθοις χαλάζης· καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ Ἔθνη πολλὰ τὰ μετ' αὐτοῦ· ταῦτα καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς προθεσπίζει· κλῖνον γὰρ, φησιν, οὐρανοὺς Κύριε, καὶ κατάβηθι· ἅψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνισθήσονται· ἄςραψον ἀςραπήν, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς· ἐξαπόςειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς.

λεμον τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν εὐοδοῦνται καὶ εὐδοκιμοῦν αἱ χεῖραις ἐκεῖναι, ὁποῦ συχνάκις ἐκτείνονται εἰς ἀρετὴν, καὶ ὑψώνονται πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ προσευχῇ. δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινὰς ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ διδασκόμενος ὑπὸ Κυρίου ἐκίνει τὰς χεῖράς του εἰς παράταξιν, καὶ τοὺς δακτύλους του εἰς πόλεμον. καὶ ἔτζι διὰ μὲν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ μελῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκα τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθρούς, διὰ δὲ τῶν αὐτῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκα τοὺς νοητοὺς Δαίμονας καὶ τὰ πάθη. (1) ἡμεῖς δὲ οἱ χριστιανοὶ διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τὰς μὲν χεῖράς μας κινοῦμεν εἰς παράταξιν, μὲ τὸ νὰ σηκώνωμεν αὐτὰς εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς. τοὺς δὲ δακτύλους κινοῦμεν εἰς πόλεμον, μὲ τὸ νὰ τυποῦμεν δι' αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ. καὶ οὕτω πολεμοῦμεν καὶ νικοῦμεν τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον.„

2: „ Ἔλεός μου καὶ καταφυγή μου, ἀντιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου, ὑπερασπιστής μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλπισα· ὁ ὑποτάσσων τὸν λαόν μου ὑπ' ἐμέ.

Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι ἔλεος καὶ καταφυγή ἐδική μου. αὐτὸς εἶναι βοηθός μου καὶ λυτρωτής καὶ διαφενδευτής μου· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς αὐτὸν μόνον. (2) αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κάμνει τὸν λαόν μου νὰ ὑποτάσσηται ὑποκάτω εἰς ἐμένα. χρείαν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἔχομεν, ὄχι μόνον διὰ νὰ ὑποτάσσωμεν τοὺς ἐναντίους λαοὺς καὶ ἐχθρούς μας. ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑποτάσσωμεν καὶ τὸν ἐδικόν μας λαὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καὶ καθὼς ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ προέρχονται αἱ νίκαι τῶν ἐχθρῶν μας. ἔτζι παρομοίως ἀπὸ αὐτὴν προέρχονται καὶ αἱ τῶν ἐδικῶν μας λαῶν ἑκούσιαι ὑποταγαί, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. (3)

3: „ Κύ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις ἀντὶ πλήκτρου χρώμενος, τοὺς ἀοράτους Δαίμονας ἤλαυνε, τῷ Σαοὺλ ἐνοχλοῦντας· εἰ δὲ ἐπὶ πάντα δίκαιον ἀνάγοιτο τὰ ῥητὰ, ἐρεῖς πάσας τὰς τοῦ θεοφιλοῦς πράξεις τὰς κατὰ τὴν θεοσέβειαν γινομένας, καθαίρεσιν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνεργεῖν· τοῦ Θεοῦ, διδασκάλου τῆς τοιᾶσδε τῶν χειρῶν ἐκτάσεως γινομένου· δακτύλους δὲ τοῦ δικαίου νοήσεις, τὰς μέχρι τῶν μικροτάτων ἐνεργείας, δι' ὧν πολεμεῖ τὸν Διάβολον· καὶ Μωσῆς δὲ ἐκτείνων τὰς χεῖρας, ἐτροποῦτο τὸν Ἀμαλήκ, λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί λέγεις; πολέμων διδάσκαλος ὁ Θεὸς καὶ μάχης καὶ παρατάξεως; μάλιστα μὲν, οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι, καὶ τὴν ἐν τούτοις νίκην αὐτῷ λογιζόμενος· τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου· τουτέστιν ὁ ποιῶν περιγενέσθαι τῶν πολεμίων, κρατεῖν· τρόπαιον ἐγείρειν· καὶ γὰρ ἡνίκα (Δαβὶδ) τὸν Γολιὰθ κατέβαλεν, ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς νίκης αἴτιος· πλὴν ἀλλ' ἔστι καὶ ἕτερος πόλεμος τούτου χαλεπώτερος, ἔνθα ἡμῖν μάλιστα τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς δεῖ· ὅταν πρὸς τὰς ἀντικειμένας παρατάττώμεθα δυνάμεις· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἁρμόττει δὲ καὶ ἡμῖν τὰ εἰρημένα· τῆς γὰρ τοῦ Διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖν ἐδιδάχθημεν· τὰς χεῖρας μὲν, ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην· διὰ δὲ τῶν δακτύλων, τοῖς μετώποις ἐπιτιθέντες τοῦ Σταυροῦ τὴν σφραγίδα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὰς προσηγορίας ἐποιήσατο· σὺ γάρ, φησιν, ἔλεός μου καὶ καταφυγή μου· καὶ ἕτερόν τι διδάσκει πολλῆς τῆς φιλοσοφίας γέμον· ὅτι οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ ἐλέους ἄξιος ἤμην, εἰ μὴ αὐτὸς ἐπένευσεν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἔλεός μου· οὐκ ἐγὼ ἔσχον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις· εἰ γὰρ καὶ ἔλεός ἐστιν, οὐκ ἀδιακρίτως πᾶσιν ἔπεισιν· ἐλεήσω γάρ, φησιν, ὃν ἂν ἐλεῶ· δεῖ τοίνυν εἰ ἐλεεῖσθαι μέλλομεν, παρέχεσθαι τὰς ἀφορμὰς οἴκοθεν τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας· οὗτος δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐλεηθῆναι παρ' αὐτοῦ ἔχειν λέγει· εἶδες συντετριμμένην ψυχήν; παρὰ σοῦ γὰρ ἐδεξάμην τὰς τοῦ ἐλέους πηγάς· σὺ καταφυγή μου· πρὸς σὲ γὰρ καταφυγὼν διεσώθην· σὺ ἀντιλήπτωρ μου· τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύσας ῥοπῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν πολεμίων· σὺ ῥύστης μου καὶ ὑπερασπιστής μου· σὺ γάρ με καὶ περιέφραξας πολεμούμενον, καὶ ἐῤῥύσω πολιορκούμενον· τὴν εἰς σὲ τοίνυν ἐλπίδα σχήσω βεβαίαν.

(3) Πολλοὶ γάρ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, πολλάκις ἐν πολέμοις μὲν, τρόπαιον ἔστησαν· ἐν εἰρήνῃ δὲ, κατεκόπησαν, τῶν ἀρχομένων οὐκ εἰδότες ἄγειν τὰς ἡνίας· οὐκ ἄρα ἐν τῇ δυνάμει τῆς βασιλείας ἐστὶ τὸ ὑποτετάχθαι τὰ στρατόπεδα, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ῥοπῇ.

3 : „ Κύριε, τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι ἐ-
„ γνώσθης αὐτῷ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου
„ ὅτι λογίζῃ αὐτῷ.

Τοιαῦτα λόγια εἶπε καὶ ἐν η'. Ψαλμῷ „ Τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκει αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτει αὐτόν; καὶ ζήτησον ἐκεῖ τὴν ἑρμηνείαν. τί μεγάλον πρᾶγμα εἶναι, λέγει, ὁ ἄνθρωπος Κύριε, καὶ ἐχάρισες εἰς αὐτὸν, τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἐσὺ εἶσαι Θεός; καὶ ἀντιστρόφως τὸ νὰ γνωρίζεσαι ἐσὺ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι εἶσαι Θεός; καὶ νὰ ὑποπίπτῃς εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ; μέγα γὰρ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ ὑπερβαίνει τὴν εὐτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. (1)

4 : „ Ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη· αἱ
„ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιὰ παράγουσι.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὡμοιώθη μὲ τὴν ματαιότητα : διὰ τὸ θνητὸν δηλαδὴ σῶμα ὁποῦ ἔχει. καὶ διατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, δὲν ἔχει στάσιν καὶ βεβαιότητα. ἀλλὰ ὅλα εἶναι πρόσκαιρινὰ, φθαρτὰ, καὶ ογλίγωρα διαβαίνουσι. ματαιότης δὲ εἶναι, ἡ ἀνωφελὴς σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ εὐτελὲς καὶ οὐδαμινὸν, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομῶν. ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης. (Ἐκκ. α'. 1.) οὐ μόνον δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι μάταιος. ἀλλὰ καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς του ογλίγωρα περνοῦν καὶ διαλύονται ὡσὰν ὁ ἴσκιος, ὁ ὁποῖος φαίνεται μὲν, εἰς ὀλίγον διάστημα, καὶ νομίζεται πῶς εἶναι πρᾶγμά τι, ἔπειτα δὲ διαλύεται καὶ ἀφανίζεται. (2)

5 : „ Κύριε, κλῖνον οὐρανούς καὶ κατά-
„ βηθι· ἅψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνι-
„ σθήσονται.

Καὶ πῶς ὁ Θεὸς καταβαίνει, εἰς κάτω ὁποῦ αὐτὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν; καὶ ἀποκρινόμεθα. ὅτι ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα ἀνθρωποπρεπῶς: καθὼς δηλαδὴ εἶναι ἁρμόδιον εἰς τοὺς παχυλοὺς ἀνθρώπους, ἵνα διὰ μέσου τῶν φοβερῶν τούτων λόγων, σβέσῃ τοὺς ὑπερηφάνους καὶ μεγαλόφρο-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Βούλεται ἡμᾶς διδάξαι ὁ Δαβὶδ, ὅτι μέγα ὁ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἂν ἐχώρησε Θεοῦ γνῶσιν· οὐδ᾽ ἂν ἐμνήσθη ὁ Θεὸς αὐτοῦ οὕτως, ὡς ϗ Σωτῆρα ϗ λυτρωτὴν ἐξαποστεῖλαι αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ λόγον· οὕτως οὐκ ἐξευτελισμοῦ, ἀλλὰ θαυμασμοῦ τὸ, τί ἐστιν ἄνθρωπος· ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· μέγα τί ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τῆς σῆς κατηξίωται γνώσεως ϗ φροντίδος· τὸ γὰρ λογίζῃ, ἀντὶ τοῦ φροντίζεις φησί· „ Μέγαν ἄρα χρὴ (λέγει ὁ Χρυσόστομος) εἶναι τὸν μέλλοντα Θεὸν γνωρίζειν· μᾶλλον δὲ γνωρίζεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ· οὐ τοῦτον δὲ μόνον, ἀλλὰ ϗ ἐκεῖνον, ὃν μέλλει γνωρίζειν ἑαυτὸν ὁ Θεός· διὸ ϗ ἄριστα εἰρήκασιν οἱ Ἑβδομήκοντα τὸ, ἐγνώσθης αὐτῷ· δεικνύντες, ὅτι οὐχ ἡμεῖς αὐτὸν εὕρομεν, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἡμῖν εὑρέθη· οὐ γὰρ εἶπε· τί ἐστιν ἄνθρωπος ὁ γνωρίσας σε; ἀλλὰ τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι ἐγνώσθης αὐτῷ· ὅθεν ϗ ὁ Χριστός· οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς. ϗ ὁ Παῦλος· „ Τότε δὲ γνώσομαι, καθὼς ϗ ἐπεγνώσθην. ϗ πάλιν· „ Εἰδέ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ᾽ αὐτοῦ. Καὶ πάλιν· „ Διώκω δὲ εἰ ϗ καταλάβω. ἐφ᾽ ᾧ ϗ κατελήφθην· ἐνταῦθα δὲ, τί ἐστιν ἄνθρωπος, περὶ τῆς φύσεως εἴρηται· (ὅτι δηλαδὴ οὐδὲν ϗ εὐτελές ἐστι) ϗ μὴν, ϗ ἡ φύσις μεγάλη· μεγάλη μὲν, ἀλλ᾽ ἐὰν τὴν γνῶσιν ἴδῃς, ἧς κατηξιώθη, πολὺ καταδεεστέρα ταύτης· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος· „ Θεοῦ ἐπιποσὸν ἐφάψασθαι· (διὰ τῆς γνώσεως δηλαδὴ) μεγίστη μακαριότης ἐστι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τί δέ ἐστι ματαιότητι ὡμοιώθη; τῷ μηδενί· ἐπειδὴ τῶν ἀνθρωπίνων οὐδὲν στάσιμον· οὐδὲν βέβαιον· οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ αὔταρκες· οὐδ᾽ εἰς τέλος ὅμοιον, ἀλλὰ πάντα παράγει ϗ παρέρχεται· ϗ τὸ ἴσον, ἡ ἀνισότης ἔχει ϗ ἡ περὶ πάντα μεταβολή· παραχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥαδίως ϗ μεταχωρεῖ ϗ ἀντικαθίσταται· ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν ϗ σκιαῖς ταῖς καθ᾽ ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. Καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Τὰ δὲ ἐνταῦθα παισὶν ἔοικε παίζουσιν· ὁ σήμερον γὰρ δικάζων, ἔστηκεν αὔριον δικαζόμενος· ϗ ὁ σοβαρὸς ἐν τῷ ἄρχειν, ὑπὸ δημίου πολλάκις ἀπαγόμενος· ϗ ὁ πλούσιος, ἐν πενίᾳ· ϗ ὁ ἀνώνυμος, πολλάκις τῶν ὅλων κρατῶν, ϗ πυκναὶ αἱ μεταβολαὶ, ϗ ἀνώμαλοι αἱ μεταβάσεις.

φρονας, καὶ ταπεινώσῃ τὴν ἀλαζονείαν τους, οἵτινες δὲν στοχάζονται τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεώς των καὶ νὰ ταπεινόνωνται. διότι τὸ νὰ πιάσῃ ὁ Θεὸς τὰ βουνὰ, καὶ τὸ νὰ καπνίζωνται αὐτὰ ὡσὰν φωτία ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πρᾶγμα καὶ θέαμα φοβερὸν, ὅμως εἶναι πολὺ κατώτερον τῆς τοῦ Θεοῦ φυσικῆς ἀξίας καὶ μεγαλειότητος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἐπειδὴ καὶ μὲ μόνην τὴν θέλησίν του ἐδύνατο ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὰ ὄρη τοιαῦτα. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ. κατάβηθι Κύριε, καὶ πίασαι τὰ βουνὰ, διὰ νὰ τιμωρήσῃς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν στοχάζονται ἀπὸ λόγου των τὴν εὐτέλειαν καὶ μηδαμινότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἐναντίου φυσῶσι καὶ ὑπερηφανεύονται. διατὶ καὶ παλαιὰ τοιαῦτα φοβερὰ θεάματα ἔγιναν εἰς τὸ Σίναιον ὄρος, ὅταν ἐκατέβη ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸ, καὶ ἐφαίνετο ὅλον τὸ βουνὸν καπνιζόμενον, ὡσὰν ἀπὸ καπνὸν καμίνου καιομένης. ἔγιναν δὲ ταῦτα, διὰ νὰ ἐμβάλουν φόβον μεγάλον μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν βλεπόντων Ἑβραίων. καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ κάμουν αὐτοὺς σωφρονεστέρους καὶ ταπεινοτέρους. ὅθεν καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε πρὸς τοὺς φοβηθέντας Ἰουδαίους, διὰ τὴν ἐν τῷ Σινᾷ κατάβασιν τοῦ Θεοῦ „ Θαρσεῖτε. ἕνεκεν γὰρ τοῦ πειράσαι ὑμᾶς παρεγενήθη ὁ Θεὸς πρὸς ὑμᾶς. ὅπως ἂν γένηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμαρτάνητε. (Ἔξ. κ΄. 20.) (1)

6: „ Ἄστραψον ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς
„ αὐτούς.

Ἀστραπὴν καὶ σκῖτας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς παρὰ Θεοῦ πεμπομένας τιμωρίας: ἤτοι πείνας, πανούκλας, δυστυχίας, καὶ τὰ ὅμοια. διὰ νὰ τρομάξῃ καὶ νὰ ἐξυπνίσῃ μὲ τὰ φοβερὰ ταῦτα καὶ εἰς ὅλους γνωστὰ κακὰ, τοὺς ἀμελεῖς καὶ καταφρονητὰς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. νοοῦνται δὲ ταῦτα καὶ τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὴν πρώτην τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. διατὶ καὶ εἰς τὸν ιζ΄ Ψαλμὸν γράφονται σχεδὸν τὰ αὐτὰ περὶ τῆς αὐτῆς πρώτης τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ὅτι ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη· ὅτι τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν. ὅτι ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. καὶ ὅτι ἐξαπέστειλε βέλη καὶ ἐσκόρπισεν αὐτοὺς, καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτούς. τῶν ὁποίων τούτων ῥητῶν ἀνάγνωθι τὰς ἐξηγήσεις ἐκεῖ. πλὴν δὲν εἶναι ἔξω τοῦ σκοποῦ ἀνίσως καὶ τινας νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. (2)

7: „ Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕ-
„ ψους, ἐξελοῦμε καὶ ῥῦσαί με ἐξ ὑ-
„ δάτων πολλῶν, ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλ-
„ λοτρίων.

8: „ Ὧν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,
„ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ἀπόστειλον, λέγει, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὴν ἀντιληπτικήν σου δύναμιν Κύριε, καὶ τὴν ἀπροσμάχητον βοήθειάν σου (3) καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰ πολλὰ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὑψηλότερον δὲ εὔχεται ὁ Προφήτης καταβῆναι τοῦ ἰδίου ὑψώματος τὸν Θεὸν λόγον, κλίναντα τὰς ἐπινοουμένας ἐν αὐτῷ δυνάμεις· καταβῆναι δὲ εἰς καθαίρεσιν τῶν πολεμίων, ὡς τοῦ ἀνθρώπου μὴ δυναμένου στῆναι κατὰ τοσαύτης παρατάξεως. τίς γὰρ ἰσχὺς τοῦ θνητοῦ καὶ ματαιότητι ὁμοιωθέντος; τούτου χάριν, φησι, τῆς σῆς ἐπισκοπῆς ἀξιωθεὶς, ὅταν κλίνας οὐρανοὺς καταβῇς· καὶ ἅψῃ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων, καὶ σβέσῃς αὐτῶν τὴν φλόγα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ καπνισθήσονται. καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀνθρωπίνοις τοῖς λόγοις ἐχρήσατο, οὐκ οὐρανῷ περιγεγραμμένην τὴν θείαν φύσιν εἰδὼς, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν τῶν πολεμίων καλῶν τὸν ἐπίκουρον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὑψηλότερον δὲ, τὸ Εὐαγγελικὸν ὀνομάζει κήρυγμα· δι' οὗ τὰ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων διεσκόρπισαι στίφη, τὰ τὴν πλάνην ἐμποιοῦντα· βέλη δὲ, τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους· δι' ὧν κατετόξευσε τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Εὐχτικῶς μὲν σχηματίζει τοὺς λόγους, προλέγει δὲ τὰ ἐσόμενα, ἃ διὰ τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιὴλ προείρηκεν ὁ Θεός· οὕτω γὰρ ἐκείνους ἅπαντας κατηνάλωσε: δηλαδὴ τοὺς ἐκ τῶν Ἐθνῶν ἐπανισταμένους τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος, χεῖρα ἄνωθεν ἀποστελλομένην, τὸν Μονογενῆ λέγει.

λὰ νερά: ἤγουν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, οἱ ὁποῖοι, ὡσὰν τὰ πολλὰ νερά, φέρονται κατ᾽ ἐμοῦ ἀτάκτως. καὶ δυνατῶς· καὶ μὲ ὁρμὴν μεγάλην παρασύρουν ὅ, τι τύχῃ ἔμπροσθεν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἢ ὕδατα. πολλὰ ὀνομάζει τὴν πλημμύραν τῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι προξενοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ξη. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό, σῶσόν με ὁ Θεός, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου. λύτρωσαί με, λέγει, ἀκόμη Κύριε, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ξένους ὄντας ἀπὸ ἐμένα. ἢ ξένους ὄντας ἀπὸ ἐσένα τὸν Θεὸν διὰ τὰς παρανομίας των (1)· τούτων γὰρ τὸ ςόμα ἐλάλησε ψεῦδος καὶ λόγους ἀνωφελεῖς. μᾶλλον δὲ καὶ βλαβερούς, καθὼς δὲ εἶναι τὰ λόγιά των βλαβερά. ἔτζι καὶ ἡ δεξιά των: ἤγουν τὰ ἔργα των εἶναι πονηρὰ καὶ ἄδικα. (2)

9: „ Ὁ Θεός, ᾠδὴν καινὴν ᾄσομαι.

Ἐγώ, λέγει, θέλω μελῳδήσω εἰς ἐσένα Κύριε, ᾠδὴν καὶ ᾆσμα καινούριον καὶ εὐχαριςήριον. διότι καθὼς ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸν πτωχὸν ἄνθρωπον ὁποῦ εὐεργετήσει, δὲν ζητεῖ ἄλλο τίποτε, παρὰ μόνον εὐχαριςίαν καὶ εὐφημίαν. ἔτζι καὶ ὁ Θεός, ἄλλο τί δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὸν πτωχόν, καὶ εὐτελῆ ἔχοντα φύσιν, διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας ὁποῦ τῷ ἐχάρισε, πάρεξ εὐχαριςίαν καὶ δοξολογίαν· ἀλλ᾽ ὁ μὲν βασιλεὺς, ζητεῖ τὴν εὐχαριςίαν καὶ εὐφημίαν ἀπὸ τὸν πτωχὸν διὰ νὰ γένῃ ἐκ τῆς εὐφημίας ταύτης λαμπρότερος. ὁ δὲ Θεὸς ζητεῖ τὴν εὐχαριςίαν καὶ δοξολογίαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸν πλέον λαμπρότερον, μὲ τὴν προσθήκην τῶν εὐεργεσιῶν του. (3)

„ Ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ
„ σοί.

Παλαιὰ μὲν εἰς τὸν νόμον μὲ μουσικὰ ὄργανα, καὶ μάλιςα μὲ τὸ δεκάχορδον ψαλτήριον ἐψάλλοντο οἱ Ψαλμοί. τώρα δὲ εἰς τὴν νέαν χάριν τοῦ εὐαγγελίου, ψαλτήριον δεκάχορδον εἶναι ὁ ἄνθρωπος· διατὶ ἔχει τὰς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ τὰς πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς. ὅταν λοιπόν, ὁ μὲν ὀφθαλμὸς ὀρθὰ βλέπῃ καὶ ἀπαθῶς, ἡ δὲ ἀκοὴ τοὺς πνευματικοὺς ἀκούῃ λόγους. καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὅταν καθε μία αἴσθησις τοῦ σώματος, καὶ καθε μία δύναμις τῆς ψυχῆς, ἀπαθῶς καὶ καθαρῶς καὶ θεοφιλῶς ἐνεργῇ τὰς ἐνεργείας της. τότε διὰ τῶν δέκα τούτων, ὡσὰν διὰ δέκα χορδῶν, ᾄδει ὁ ἄνθρωπος

καὶ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος· „ Υἱούς, φησιν, ἀλλοτρίους, οὐχ ὡς ἀλλοφύλους, ἀλλ᾽ ὡς δυσσεβεῖς ϗ τῆς ἀληθείας ἀπεξενωμένους· ὥσπερ γὰρ τοὺς πιςοὺς οἰκείους ἡγούμεθα ϗ ἀδελφούς, οὕτω τοὺς ἀπίςους, ἀλλοτρίους· ϗ τούτῳ μάλιςα τὸν οἰκεῖον ϗ τὸν ἀλλότριον ἐπιγινώσκομεν· πῶς οὖν τὸν Σαμαρείτην, φησι, πλησίον ἔφησεν εἶναι ὁ Χριςός; καίτοι πολὺ τὸ μέσον· ἀλλ᾽ οὐ κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον· ὅταν οὖν εὖ ποιεῖν δέῃ, πᾶς ἄνθρωπός σοι ἐγγὺς ἔςω· ὅταν δὲ ὁ τῆς ἀληθείας γυμνάζηται λόγος, ἐπιγίνωσκε τὸν οἰκεῖον ϗ τὸν ἀλλότριον· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ϗ Εὐσέβιον· „ Υἱοὺς ἀλλοτρίους καλεῖ· τοὺς ἐκ περιτομῆς· ὧν μάταιοι αἱ κατὰ τοῦ Σωτῆρος φωναί ϗ αἱ μυθικαὶ διδασκαλίαι· οἵτινες ἐκπεσόντες τοῦ τὸν Θεὸν ἔχειν Πατέρα, υἱοὶ ἀλλότριοί εἰσι, τῷ ἐχιδνῶν γεννήματα γεγονέναι, ἢ τοῦ Διαβόλου. ϗ ὁ Θεοδώριτος τοὺς ἀλλοτρίους οὕτως ἡρμήνευσεν· „ Οὐχ ὡς ἀλλοφύλους, ἀλλ᾽ ὡς δυσσεβεῖς· ὁμοίως δὲ ϗ ὕδατα πολλά, τὸ πλῆθος τῶν δυσσεβῶν ϗ Ἐθνικῶν ὠνόμασεν. ὁ δὲ Ὠριγένης υἱοὺς ἀλλοτρίους τοὺς ἑτεροδόξους καλεῖ· ὧν τὸ μὲν ςόμα, ἐλάλησε ματαιότητα, δόγματα πονηρά· ἡ δὲ δεξιά, ἐςι δεξιὰ ἀδικίας, διὰ τὰς πράξεις τὰς πονηράς· διὸ ϗ ὁ διάβολος ἵςαται ἐκ δεξιῶν αὐτῶν, ὡς ϗ τοῦ Ἰούδα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί τούτου χαλεπώτερον γένοιτ᾽ ἄν, τοῦ τὴν εἰς βοήθειαν δεδομένην δεξιὰν εἰς ἐπιβουλὴν τρέπειν; διὰ γὰρ τοῦτο ἔχομεν δεξιάς, ἵνα ϗ ἑαυτοῖς ϗ ἑτέροις ἀδικουμένοις ἀμύνωμεν· ἵνα ἀναιρῶμεν παρανομίας· τίνα οὖν ἕξομεν συγγνώμην, οἱ μὴ πρὸς σωτηρίαν ἑτέρων χρώμενοι τῷ ὅπλῳ τούτῳ, ἀλλὰ πρὸς ἀπώλειαν τὴν ἑαυτῶν;

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ϗ Εὐσέβιον. „ Διὰ τῆς καινῆς ᾠδῆς ἡ καινὴ ϗ Εὐαγγελικὴ Διαθήκη δηλοῦται, ἐν τῷ λέγειν γάρ φησι καινήν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην.

καὶ εὐχαριςεῖ καὶ δοξολογεῖ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

10: „ Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βα„ σιλεῦσι, τῷ λυτρουμένῳ Δαβὶδ τὸν „ δοῦλον αὐτοῦ ἐκ ῥομφαίας πονη„ ρᾶς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ψάλω εἰς ἐσένα Κύριε, τὸν εὐχαριςήριον ὕμνον, ὅς τις δίδεις εἰς τοὺς βασιλεῖς τὴν σωτηρίαν· διότι ὄχι τὰ ςρατεύματα, καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις σώζουσι τοὺς βασιλεῖς· ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ βοήθεια κατὰ τὸν Χρυσόςομον. καὶ ἐσὺ εἶσαι, ὁποῦ λυτρώνεις ἐμένα τὸν δοῦλόν σου ἀπὸ κάθε δεινὸν πόλεμον, καὶ ἀπὸ κάθε πικρὸν θάνατον.

11: „ Ῥῦσαί με καὶ ἐξελοῦμε ἐκ χειρὸς „ υἱῶν ἀλλοτρίων· ὧν τὸ στόμα ἐ„ λάλησε ματαιότητα, καὶ ἡ δεξιὰ „ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ ἀνωτέρω. δύω δὲ φοραῖς λέγει ταῦτα διὰ νὰ αὐξήσῃ περισσότερον τὴν δέησίν του· (2)

12: „ Ὧν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἱδρυ„ μένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν· αἱ θυ„ γατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, „ περικεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δηλοποιεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν εὐτυχίαν καὶ πλοῦτον τῶν δυσσεβῶν καὶ παρανόμων ἀνθρώπων. αἱ υἱοὶ, λέγει, τῶν τοιούτων, εἶναι τρυφεροὶ καὶ εὐθαλεῖς εἰς τὴν νεότητά των. καθὼς εἶναι τρυφερὰ τὰ νέα φυντάνια τῶν ἐλαιῶν. καὶ αἱ θυγατέρες των, εἶναι τόσον καλλωπισμέναις καὶ ςολισμέναις ὥςε ὁποῦ φαίνονται, πῶς εἶναι ὅμοιαις κατὰ τὸν ςολισμὸν καὶ καλλωπισμὸν, μὲ τὸν εὔμορφον καὶ ςολισμένον ναόν. (3)

13: „ Τὰ ταμεῖα αὐτῶν πλήρη, ἐξερευ„ γόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο.

Τὰ θησαυροφυλάκια, λέγει, τῶν παρανόμων καὶ δυσσεβῶν εἶναι τόσον γεμάτα ἀπὸ πλοῦτον ὥςε ὁποῦ ςενοχωρούμενα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θησαυρῶν εὐκερώνονται ἀπὸ ἕνα θησαυροφυλάκιον εἰς ἄλλο. ἢ καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ σίτου, τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ἐλαίου αὐτῶν, εὐκαιρώνονται ἀπὸ τὰ μικρότερα δοχεῖα εἰς τὰ μεγαλήτερα, διὰ τὴν πολλὴν τῶν καρπῶν πλουσιότητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς ἔλεγεν ὁ ἄφρων πλούσιος ἐκεῖνος. „ Καθελῶμου τὰς ἀποθήκας,

---

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Μέγα Ψαλτήριον καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ὁ Χριςὸς συνεςήσατο, τὸν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ λαὸν, Ψαλτήριον ὄντα δεκάχορδον! τουτέςι τέλειον, δι οὗ τὴν καινὴν ᾠδὴν ἀνακρούεται τῷ αὐτοῦ Πατρί.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Τῇ ταυτολογίᾳ οὐ μάτην ἐχρήσατο· ἀλλὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῶν διηγεῖσθαι μέλλων, τὴν τῆς πονηρίας κατηγορίαν ἀνέλαβεν, εἰς ἐπικουρίαν τὸν Θεὸν διεγείρων· οἱ γὰρ οὕτω σε, φησὶ, βλασφημοῦντες, καὶ ἀδικίᾳ καὶ πονηρίᾳ συζῶντες, ἐξ οὐρίων φέρονται, καὶ παρὰ σοῦ δεξάμενοι τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀφθονίαν ἐφόδιον ἔχουσι τῆς ἀδικίας τὴν εὐπραξίαν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀπήλαυσαν. φησὶ, πολυπαιδίας καὶ ὑπὸ τῶν υἱῶν κυκλοῦνται νεοθαλῆ μιμουμένων φυτά· (μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Νικήταν νεοπαγῶν τε καὶ τελείων· ἱδρυμένον γὰρ ἐν νεότητι ἡ Γραφὴ καλεῖ, τὸ πλέον ἐν τῇ συνέσει τῆς ἡλικίας: ἤγουν τὸ πρεσβυτέραν τῆς ἡλικίας ἔχειν τὴν φρόνησιν·) τὰς δὲ θυγατέρας οὐ μόνον τὸ τῆς φύσεως ὡραΐζε κάλλος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτεχνήσεως πολὺν περίκεινται κόσμον, ὡς ἀπεικάζεσθαι τοῖς ἐπὶ τιμῇ τῶν Εἰδώλων κεκαλλωπισμένοις ναοῖς, τοιοῦτον δέ ἐςι τὸ κομμωτικὸν καὶ ἑταιρικόν.

κας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. (Λουκ. ιβ. 18)

„ Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολύτοκα (1)
„ πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.
14: „ Οἱ βόες αὐτῶν παχεῖς.

Τὰ πρόβατα, λέγει, τῶν δυσσεβῶν, εἶναι πολύτοκα: ἤγουν ἢ γεννῶσι πολλὰ, δύω καὶ τρία ὁμοῦ τὴν κάθε φορὰν, ἢ καὶ γεννῶσι τὸν χρόνον δύω φοραῖς. ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὅταν εὐγαίνουν εἰς τὴν βοσκὴν εἶναι πολλὰ καὶ πεπληθυσμένα. ἐξόδους γὰρ ἢ τὰς γεννήσεις τῶν προβάτων λέγει, ἢ τὰς εἰς τὴν νομὴν προόδους καὶ εὐγάλματα αὐτῶν. ὁμοίως καὶ τὰ βόδια αὐτῶν εἶναι παχέα, ὡσὰν ἐκεῖνα τὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς εὐθηνίας, κατὰ τὸν Ὠριγένη: (2)

„ Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ,
„ οὐδὲ διέξοδος οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς
„ πλατείαις αὐτῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, καρποφοροῦσι τὰ χωράφια καὶ οἱ ἀμπελῶνες τῶν δυσσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ οἱ φραγμοὶ ἤγουν τὸ τεῖχος τῶν πόλεων καὶ τῶν ὀσπητίων τους. (ἢ καὶ τῶν ἀμπελίων καὶ περιβολίων τους) στέκονται στερεοὶ, καὶ κἀνένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κρημνίζεται. ἀλλ' οὔτε εὔγαλμα πλήθους, ἢ κραυγή: ἤτοι ταραχώδης ἢ θρηνητικὴ φωνὴ φαίνεται ἢ ἀκούεται εἰς τὰς πλατείας στράτας τῶν πόλεών τους, ἢ καθ' ἕτερον ἑρμηνευτὴν, ἐν ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν. θέλει δὲ νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ μὲ αὐτὰ τὴν εἰρήνην καὶ ἀφοβίαν, ὁποῦ ἔχουν πρὸς καιρὸν οἱ ἀσεβεῖς. διατὶ, ὅπου εἶναι φόβος καὶ ἐπιδρομὴ πολεμίων καὶ ἐχθρῶν, ἐκεῖ ἀκολουθεῖ νὰ γίνεται εὔγαλμα καὶ φυγὴ τοῦ πλήθους, καὶ κραυγαὶ καὶ ταραχαί. ὅπου δὲ φόβος τοιοῦτος λείπει, ἀπὸ ἐκεῖ λείπουν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ϗ παρὰ τῷ Χρυσοστόμῳ ϗ Θεοδωρήτῳ γράφεται, πολυτόκα παροξυτόνως, ὡς ἐνεργητικὸν, ἐπὶ τῶν γεννώντων προβάτων λεγόμενον· τὸ γὰρ πολύτοκα, παθητικόν ἐστιν· ἐπὶ τῶν γεννωμένων προβάτων λεγόμενον, οὐχὶ ἐπὶ τῶν γεννώντων.

(2) Παρὰ γὰρ τοῖς παλαιοῖς, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα ἐν τούτοις ὁ πλοῦτος ἦν, ἐν βουκολίοις ϗ ποιμνίοις ϗ σπέρμασι, πρὶν ἢ τὴν βλακείαν εὑρεθῆναι τὴν νῦν· τοιαῦτα δὲ κατὰ τὸν Νικήταν ϗ ὁ Ἰὼβ λέγει περὶ τῶν ἀσεβῶν. „ Διατὶ ἀσεβεῖς ζῶσι; πεπαλαίωνται δὲ ἐν πλούτῳ; ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς· οἱ οἶκοι αὐτῶν εὐθυνοῦσι· φόβος δὲ οὐδαμοῦ· μάστιξ δὲ παρὰ Κυρίου οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς· ἡ βοῦς αὐτῶν οὐκ ὠμοτόκησε· διεσώθη δὲ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ϗ οὐκ ἔσφαλε· μένουσι δὲ ὡς πρόβατα αἰώνια· τὰ δὲ παιδία αὐτῶν προσπαίζουσιν· ἀναλαβόντες Ψαλτήριον ϗ κιθάραν, εὐφραίνονται φωνῇ Ψαλμοῦ· συνετέλεσαν δὲ ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον αὐτῶν· (Ἰώβ. κά. 7.) πλὴν παρακάτω λέγει περὶ αὐτῶν· „ Ἀσεβῶν λύχνος σβεσθήσεται· ἐπελεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφή· ὠδῖνες δὲ αὐτοὺς ἕξουσιν ἀπὸ ὀργῆς· ϗ ὁ Δαβὶδ δὲ οὕτως εἰπὼν ἐν τῷ οβ'. Ψαλμῷ· „ Ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν, ὕστερα λέγει· „ Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· κατὰ δὲ ἀλληγορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· κατὰ τὸν ἴδιον Νικήταν οἱ τοῦ προτέρου λαοῦ τῶν Ἰουδαίων υἱοὶ, εὐθαλεῖς εἰσι· τοῦ δὲ δικαίου ϗ πιστοῦ Χριστιανοῦ ἡ σὰρξ, ἀσθενής ἐστι, ϗ τὸ φρόνημα νενεκρωμένον· αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ λέγοντες· „ Εἰ ϗ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται· τῶν ἐκ περιτομῆς ϗ αἱ θυγατέρες Σιὼν ἐν ὑψηλῷ τραχήλῳ ϗ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν· διὸ ϗ οὐ ναὸς Θεοῦ γεγόνασιν· ὡς αἱ ἅγιαι τῶν πιστευσάντων ψυχαί· ἀλλ' ὡς ὁμοίωμα ναοῦ, ἐν ᾧ πονηρὸν πνεῦμα ἐνοικεῖ· ϗ τῶν μὲν Ἰουδαίων, ἢ Ἐθνικῶν, περιττεύει ϗ ὑπερχεῖται τὰ ταμεῖα, θησαυριζόντων ἐπὶ τῆς γῆς· τῶν δὲ πιστῶν, ὁ θησαυρός ἐστι ἐν οὐρανῷ· ϗ τῶν μὲν, ἐστι πρόβατα πολυτόκα ϗ βόες παχεῖς, ὁποῖοι τῆς τῆς Αἰγύπτου εὐθηνίας· τοῦ δὲ δικαίου ἡ ποίμνη, ψυχὰς ἀκεραίους ϗ ἀγαθὰ ϗ λογικὰ πρόβατα ἐμπεριείληφεν· ἀλλὰ ϗ αἱ τῶν ἑτεροδόξων νοήσεις, υἱοὶ αὐτῶν εἰσι, νεοφύτοις παραβαλλόμεναι, ὧν τὸ ἰσχυρὸν ἐν νεότητι, ἀλλ' οὐ τελειότητι· θυγατέρες δὲ αὐτῶν, αἱ λέξεις, αἱ λεία συνθέσει καλλωπιζόμεναι ϗ τῷ ᾠδικῷ τῆς φράσεως· ὅθεν καὶ ὁμοίωμα ναοῦ, ἀλλ' οὐ ναός εἰσιν· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἐν ἑαυταῖς θεῖον νοῦν, ὡς αἱ τῶν θείων Γραφῶν λέξεις· ναὸς γὰρ αὗται Θεοῦ, εὑρισκομένου ἐν αὐταῖς τοῖς ὀρθῶς ἐντυγχάνουσιν.

που καὶ τὰ εἰρημένα (1) λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς εἰρήνης τῶν ἀσεβῶν καὶ ἐν τῷ οβ΄. Ψαλμῷ „ ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἁμαρτωλῶν; θεωρῶν.

15: „ Ἐμακάρισαν τὸν λαὸν, ᾧ ταῦτά
„ ἐστι· μακάριος ὁ λαὸς, οὗ Κύ-
„ ριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Οἱ πολλοὶ, λέγει, καὶ χυδαῖοι καὶ ἀνόητοι ἄνθρωποι ἐμακάρισαν καὶ ἐκαλοτύχησαν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται τὰ ἀνωτέρω σωματικὰ ἀγαθὰ καὶ αἱ εὐτυχίαι. ἔπειτα διορθώνωντας ὁ Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἐσφαλμένην κρίσιν τῶν πολλῶν καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων, ἀκολούθως ἐπιφέρει, ποία εἶναι ἡ ὀρθὴ ψῆφος. καὶ ποῖος λαὸς πρέπει νὰ μακαρίζεται ἀληθῶς. λέγει γὰρ, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι μακάριος καὶ καλότυχος λαὸς, τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος καὶ Θεὸς, εἶναι μερίδιον καὶ πλοῦτος καὶ κληρονομία. καὶ ἐκεῖνος ὁ λαὸς, τὸν ὁποῖον κυριεύει καὶ ἐξουσιάζει ὁ Θεός. ὄχι ἁπλῶς καθὸ εἶναι κτίσμα του. ἀλλὰ καθὸ προαιρετικὸν δοῦλόν του καὶ φυλάττοντα τὰς ἐντολάς του, τοῦτο γὰρ εἶναι ὄντως μακαριότης: τὸ νὰ φυλάττῃ δηλαδὴ τινὰς καὶ νὰ ἐργάζεται τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸ εἶναι ἀγαθὸν τὸ μόνιμον καὶ αἰώνιον, (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΔ.

„ Αἰνέσεως τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι μία αἴνεσις καὶ δοξολογία εἰς τὸν Θεὸν, ἥτις ἁρμόζει κοινῶς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος σαφέστερον εἶπεν· „ Οὔτε διακοπὴ, οὔτε ἐκφορὰ, οὔτε κωκυτὸς ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν: τουτέστι· „ Διὰ παντὸς εὐθηνοῦσι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ οὐδαμόθεν αὐτοῖς οὐδὲν ἀτύχημα φύεται· οὐδέ ἐστιν, ὡς ἐπὶ ἀποθανόντος τινὸς, κραυγή· ἀλλ' ἐν τρυφῇ καὶ γέλωτι διατελοῦσι· τῶν λυπηρῶν οὐ δεχόμενοι πεῖραν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὑψηλότερον δὲ, τοὺς δύω σημαίνει λαοὺς, τόν τε ἐκ περιτομῆς, καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ· οὗ Κύριος αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος, Θεὸς αὐτῶν ἐστι, κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι· υἱοὶ ἀλλότριοι, ἐπαλαιώθησαν. καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Οἱ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀμύητοι, οὐκ ἐπίστανται τῶν πραγμάτων διακρίνειν τὴν φύσιν· ἀλλὰ τρυφῇ καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ τὴν εὐκληρίαν ὁρίζονται· καὶ τοὺς τούτων ἀπολαύοντας, ζηλωτοὺς ἀποκαλοῦσι καὶ μακαρίους· οἱ δὲ μύσται τῆς ἀρετῆς, τῆς θείας σοφίας μετειληφότες, τὸν ὑπὸ σοῦ προμηθούμενον λαὸν μακαρίζουσι, καὶ τοῦ βίου παντὸς τὴν σὴν προτιμῶσι κηδεμονίαν· τοὺς τοιούτους ἡμᾶς μακαρισμοὺς καὶ ὁ Κύριος ἐξεπαίδευσε· „ Μακάριοι, λέγων, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· καὶ μακάριοι οἱ πενθοῦντες· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ τοῦ βίου τὴν ἡδονὴν προαιρούμενοι, πρὸς ὀλίγον ταύτης ἀπολαύσαντες, τὴν μακρὰν ὀδύνην ἐκ τῆς βραχείας τρυγήσουσιν ἡδονῆς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει πρόῤῥησιν τῆς τῶν Ἐθνῶν κλήσεως καὶ ἐπιγνώσεως·

κα-

1. „ Ὑψώσωσε, ὁ Θεός μου ὁ βασι-
„ λεύς μου· καὶ εὐλογήσω τὸ ὄ-
„ νομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς
„ τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ ὑψώσω βασιλεῦ καὶ Θεέ μου, μὲ τὸ νὰ θεολογῶ περὶ σοῦ ὑψηλὰ νοήματα. καὶ μὲ τὸ νὰ φανερώνω εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρουσι τὸ ὕψος τῆς θεότητός σου (1) καὶ θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου, τόσον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. διατὶ, πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, ἡ μὲν ἄλογος κτίσις νὰ ἀναπέμπη πάντοτε δόξαν εἰς τὸν Ποιητήν της διὰ τῆς θαυμασῆς της κατασκευῆς. οἱ οὐρανοὶ γὰρ, φησὶ, διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· (ψαλ. ιη'. 1.) ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος νὰ φαίνεται κατὰ τοῦτο κατώτερος ἀπὸ τὴν ἄλογον κτίσιν, καὶ νὰ μὴ δοξάζῃ παντοτινὰ τὸν ποιητὴν καὶ Θεόν του, διὰ μέσου εὐφημίας, καὶ διὰ μέσου καλῶν ἔργων; διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος „ Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσουσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε'. 16) χρεωςαι γὰρ εἴμεθα εἰς τὸν Θεὸν διὰ πολλὰ αἴτια. διατὶ ἐδημιούργησεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι. διατὶ ἐδημιούργησεν ἡμᾶς κατ' εἰκόνα του καὶ καθ' ὁμοίωσιν. διατὶ ἀφ' οὗ τοιούτους μᾶς ἐδημιούργησε, μᾶς διαφυλάττει, καὶ προνοεῖται διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, καὶ κοινῶς καὶ μερικῶς. καὶ κρυφίως καὶ φανερῶς. καὶ ὅταν ἡμεῖς ἠξεύρωμεν, καὶ ὅταν δὲν ἠξεύρωμεν. τί δὲ νὰ εἰποῦμεν διὰ τὰ κτίσματα, ὁποῦ ἔκτισε διὰ λόγου μας, καὶ διὰ τὴν διακονίαν καὶ ὑπηρεσίαν τὴν ἰδικήν μας; τί νὰ εἰποῦμεν διὰ τὴν διάπλασιν τοῦ σώματός μας; διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς μας; διὰ τὴν σύνεσιν; διὰ τὸν φυσικὸν νόμον ὁποῦ μᾶς ἐχάρισε; διὰ τὸν γραπτόν; καὶ διὰ νὰ εἰπῶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, τί νὰ εἰπῶμεν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν ςαυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἔλαβε διὰ λόγου μας; διὰ ταῦτα λοιπὸν ὅλα, καὶ

κατὰ ςοιχεῖον δὲ (ἤτοι τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου) καὶ οὗτος ὁ ὕμνος σύγκειται· καὶ διὰ τῆς ταυτολογίας διδάσκει τοῦ Προφήτου τὸν πόθον. λέγει δὲ ὁ Ἰωάννης ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι λείπει εἰς τοὺς ςίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἓν ςοιχεῖον τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου τὸ λεγόμενον νοῦν· καθότι, οἱ μὲν ςίχοι τοῦ Ψαλμοῦ εἶναι μόνον εἴκοσι καὶ εἷς· τὰ δὲ ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, τὰ τιθέμενα εἰς κάθε ἀρχὴν ςίχου, εἶναι εἰκοσιδύω· λέγει δὲ αὐτὸς τὴν αἰτίαν, ὅτι ἴσως τὸ πρωτότυπον τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἦτον ἀτελὲς ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· καὶ δὲν ἠθέλησεν ὁ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐρανίσας· νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἐλλειπὲς αὐθαδῶς ἀπὸ λόγου του. προσθέττει δὲ καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Μετὰ ἀκριβείας τούτῳ μάλιςα προσέχειν ἄξιον τῷ Ψαλμῷ· οὗτος γάρ ἐςι τὰ ῥήματα ἔχων ταῦτα, ἅπερ οἱ μεμυημένοι συνεχῶς ὑποψάλλουσι λέγοντες· οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ· ὁ γὰρ γενόμενος υἱὸς, καὶ τραπέζης ἀπολαύων πνευματικῆς, δοξάζειν δίκαιος ἂν εἴη τὸν Πατέρα· υἱὸς γάρ, φησι, δοξάζει πατέρα· καὶ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ (Μαλαχ. α. 6.) γέγονας υἱός; καὶ τραπέζης ἀπολαύεις πνευματικῆς, σιτούμενος τὰς σάρκας καὶ τὸ αἷμα τὸ ἀναγεννῆσάν σε; ἀπόδιδου τῆς τοσαύτης εὐεργεσίας τὴν ἀμοιβήν· καὶ δόξαζε τὸν τοιαῦτα παρεσχηκότα· καὶ ἀναγινώσκων τὰ ῥήματα, ῥύθμιζέ σου τὴν γνώμην πρὸς τὰ λεγόμενα· φαίνεται δὲ ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Χρυσοςόμου, ὅτι τὰ ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐψάλλοντο πάλαι, ὅταν οἱ Χριςιανοὶ ἐπήγαιναν εἰς τὴν πνευματικὴν τράπεζαν τῶν Μυςηρίων διὰ νὰ μεταλάβουν· νῦν δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ψάλλεται, ὅταν ἀπερχώμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν τράπεζαν τῆς κοινῆς τροφῆς· προσθέττει δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι τόσον ὑπεροχικὴ ἐνομίσθη ἡ σύνθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ὥςε ὁποῦ οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι ἐσυνείθιζον νὰ λέγουν, ὅτι ὅποιος τρεῖς φοραῖς τὴν ἡμέραν ἀνεγίνωσκε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ἐξάπαντος ἤθελε κατοικήσῃ τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοιοῦτον τὸ ἐν Εὐαγγελίοις· „ Δόξασόν με Πάτερ, τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί· οὐ γὰρ δὴ δόξαν ἔδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, ἣν μὴ πρότερον εἶχεν· ἀλλ' ἣν εἶχεν ἐγύμνωσε, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας ἐδίδαξεν· οὕτω καὶ νῦν ὁ Προφήτης οὐχ ὑψηλὸν ποιεῖν τὸν Θεὸν ἐπαγγέλλεται· ἀλλὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς οἷόν τε ὑπισχνεῖται δεικνύναι· καὶ τὸν ἁπάντων Θεὸν καὶ βασιλέα ἴδιον ὀνομάζει, ὑπὸ τοῦ φίλτρου τοῦτο ποιεῖν προαγόμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ σὺ τοίνυν λέγων· „ Ὑψώσω-

καὶ διὰ ἄλλα μυρία, εἴμεθα χρεῶςαι εἰς τὸν Θεὸν, καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Χρυσόςομος.

2: „ Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλογήσωσε, „ καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν „ αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ„ νος.

Αὐτὰ εἶναι φανερὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐξήγησιν δὲν χρειάζονται. (1)

3: „ Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα „ καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ „ ἔστι πέρας.

Μέγας, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος, ὄχι μόνον καθὸ εἶναι μεγαλουργός: ἤγουν καθὸ ἐποίησε μεγάλα ἔργα καὶ κτίσματα, ἀλλὰ καὶ καθὸ εἶναι μεγαλόδωρος: ἤγουν καθὸ ἐχάρισε μεγάλας δωρεὰς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. ὅθεν καὶ διὰ αὐτὰ εἶναι πολλὰ αἰνετὸς καὶ δεδοξασμένος. ἀνίσως δὲ ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχη ἄκρον, βέβαια οὐδὲ ἡ αἴνεσις καὶ δοξολογία του ἔχει ἄκρον, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον. (2).

4: „ Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα „ σου.

Ἡ γενεὰ, λέγει, ἡ τωρινὴ καὶ ἡ μέλλουσα: ἤτοι κάθε Γενεὰ, θέλει ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου Κύριε, ἔργα δὲ λέγει ἐδῶ, τὰ εἰς ἕξ ἡμέρας δημιουργηθέντα κτίσματα. ἢ καὶ ἔργα ὀνομάζει τὰ τέρατα καὶ

σωσε ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς μου, πολλὴν ἐπιδείκνυσο τὴν οἰκείωσιν, ἵνα περὶ σοῦ λέγῃ ὁ Θεὸς, ὡς περὶ Ἀβραάμ· „ Ἐγώ εἰμι Θεὸς Ἀβραάμ· ἂν γὰρ σὺ λέγῃς. ὁ Θεός μου ϗ ὁ βασιλεύς μου· ϗ μὴ λέγῃς μόνη, ἀλλὰ ϗ τὴν ἀγάπην παρέχῃς τοιαύτην· ϗ αὐτὸς τὰ αὐτὰ ἐρεῖ περὶ σοῦ· ὁ δοῦλός μου ϗ ὁ θεράπων μου· ὃ περὶ τοῦ Μωσέως εἴρηται· ὕψοῖ δὲ τὸν Θεὸν, ὁ οἷός τε ὢν ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ ϗ νοεῖν ϗ λέγειν· ὁ ὀρθῶς ϗ ἀληθῶς θεολογῶν· ὁ μεγάλα περὶ αὐτοῦ διαλαμβάνων· ϗ ὁ φυγὼν πᾶσαν βασιλείαν πονηρὰν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλεύεται· ὅθεν, ὡς μὴ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλευόμενος, ὀρθῶς βασιλέα καλεῖ τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἂν εἴη, τὸν λογικὸν ἄνθρωπον ϗ τῶν ὁρωμένων ἁπάντων τιμιώτερον, ἔλαττον τῆς κτίσεως φέρειν κατὰ τὸν τῆς εὐφημίας λόγον· εἴγε, αὐτὴ μὲν, καθ' ἑκάςην ἡμέραν ϗ ὥραν ἀναπέμπει τῷ Δεσπότῃ δοξολογίαν· „ Οἱ οὐρανοὶ γὰρ, φησιν, διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· ἥτε ἡμέρα ϗ νὺξ ἀναγγέλλει τὴν γνῶσιν. ἥλιός τε ϗ σελήνη ϗ ὁ ποικίλος τῶν ἄςρων χορὸς, ϗ τῶν ἄλλων ἡ εὐταξία· ὁ δὲ τούτων ἁπάντων εὐγενέςερος, μὴ ποιεῖ τοῦτο, ἀλλὰ ϗ βίον παρέχοιτο, δι' οὗ τὴν βλασφημίαν προςρίβεται τῷ ποιήσαντι αὐτὸν Θεῷ, ποίας ἔςαι συγγνώμης ὁ τοιοῦτος ἄξιος;

(2) Προςθέττει δὲ ϗ ταῦτα ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐπεὶ οὖν μέγαν ἔχεις Δεσπότην οὐσίᾳ ϗ δυνάμει ϗ πάσῃ ἀρετῇ, διὰ τοῦτο ϗ σὺ ὑψηλὸς γενοῦ ϗ τῶν βιωτικῶν ἀπαλλάγηθι φροντίδων· λάβε φρόνημα ἀνώτερον τῆς ταπεινώσεως τῶν παρόντων· οὐχ ἵνα ἀπονενοημένος γένῃ ϗ ἀλαζών· ἀλλ' ἵνα μεγαλόφρων ϗ μεγαλόνους· ἀλαζὼν γάρ ἐςιν ὁ ἐπὶ τοῖς μικροῖς κομπάζων ϗ τῶν ὁμοδούλων ὑπερορῶν· ὑψηλὸς δὲ ϗ μεγαλόψυχος, ὁ ταπεινὸς τὴν διάνοιαν καὶ τὰς φαντασίας τοῦ παρόντος βίου οὐδὲν εἶναι νομίζων. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι ἐπειδὴ μέγας ὁ Κύριος, πᾶν δὲ μέγεθος αἰσθητὸν πλάτει ϗ βάθει ϗ ὕψει μετρούμενον δείκνυται μέγα, εἰκότως ἐπήγαγεν, ὅτι τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔςι πέρας, ἵνα ϗ ἀσώματον δείξῃ ϗ ἀπερίγραφον τὸν ὑμνούμενον. ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „ Μέγαν δὲ ἐροῦμεν τὸν Θεὸν, οὐκ αἰσθητῷ μεγέθει· ἐπεὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ ποσόν ἐςι, ἀσώματος ὤν· ἀλλ' ὑπεροχῇ δυνάμεως ϗ τιμιότητος οὐσίας τε ϗ ἐνεργείας· ϗ ὥσπερ ἡ περὶ τοῦ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐντολὴ μείζων πασῶν εἴρηται, οὐκ ὄγκῳ ϗ μεγέθει σωματικῷ· ἀλλ' ὑπεροχῇ· ϗ τῷ πρὸς τὸν πάντων μείζονα ἀναφέρεσθαι· οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ ἀγαπώμενος Θεὸς ἀσυγκρίτως ὑπερβάλλων τὰ ἑαυτοῦ κτίσματα, μέγας ἐςι σφόδρα· ϗ οὐκ ἔςιν ἀληθῶς καταλαβόντα τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ εἰπεῖν, ὡς μηκέτι ὑπερβαλεῖν τὸ μέγεθος αὐτοῦ· ὅσον γάρ τις ἀντιλαμβάνεται τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοσοῦτον πάνυ ἀπολειπόμενον ἑαυτὸν ὁρᾷ τοῦ τεθεωρηκέναι τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ.

καὶ σημεῖα καὶ θαύματα, ὁποῦ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς κάθε γενεάν. (1)

„ Καὶ τὴν δύναμίν σου ἀπαγγελοῦσι.

Κάθε ἕνας, λέγει, θέλει διηγηθῇ τὴν ἄπειρον δύναμιν ὁποῦ ἔδειξας Κύριε, τόσον εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν κτισμάτων, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς θαυμάτων, τόσον εἰς τὰς εὐεργεσίας τῶν ἀγαθῶν, ὅσον καὶ εἰς τὰς τιμωρίας τῶν πονηρῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. γενεὰν δὲ λέγει τώρα τοὺς ἐν ἑκάστῃ γενεᾷ συνετοὺς καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρας. αὐτοὶ γάρ, πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἑαυτόν τους, ἐπαινοῦσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. ἔπειτα δὲ διηγοῦνται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δύναμιν αὐτοῦ.

5: „ Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς
„ ἁγιωσύνης σου λαλήσουσι, καὶ τὰ
„ θαυμάσιά σου διηγήσονται.

6: „ Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου
„ ἐροῦσι, καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου
„ διηγήσονται.

Θαυμάσια μὲν ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔγιναν διὰ εὐεργεσίαν τινῶν. καθὼς, θετέον, εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἔξοδον τῶν Ἑβραίων ἐθαυματουργήθη ὁ στύλος τοῦ πυρὸς καὶ τῆς νεφέλης. ἡ διαίρεσις τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἡ ὀρτυγομήτρα. τὸ ἐκ πέτρας ὕδωρ. τὸ Μάννα, καὶ τὰ ὅμοια, φοβερὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς διὰ παιδείαν καὶ τιμωρίαν τινῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2) καθὼς ἦτον αἱ δέκα πληγαί, ὁποῦ ἐποίησε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τὰ κατὰ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν. Καὶ ἄλλως δέ, θαυμάσια μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, αἱ τῶν τεσσάρων ὡρῶν τοῦ χρόνου ἐναλλαγαί. περιβόλια καρπισμένα. λιβάδια ἀνθισμένα· βρύσεις καθαρὸν καὶ πότιμον ὕδωρ βρύουσαι· ποταμοὶ τρέχοντες μὲ γλυκύτητα· βροχαὶ ὁμαλαὶ αἱ τὴν γῆν διψῶσαν ποτίζουσαι· γῆ διάφορα κοιλοπονοῦσα χορτάρια. δένδρων εἴδη μυρία· καρπῶν ποικιλία· ἄνεμοι καὶ αὖραι δρο-

σω-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· „ Γενεὰν καὶ γενεὰν ὀνομάζει τὴν γενεὰν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν γενεὰν τῶν Ἐθνικῶν, ἐξ ὧν συνέστη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Οὕτω λογιεῖται ὁ νοῦν ἔχων, ὅτι ὅσα ἂν τιμὴν καὶ δόξαν Θεοῦ ἐπινοήσει, κατώτερά ἐστι τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης, οὐδεμίαν προσθήκην τῆς δόξης ποιούμενα· ἡ μὲν γάρ, ὡσαύτως ἔχει, καὶ τιμώντων καὶ μή· ἡ δὲ ἀνθρωπίνη φύσις, μόνον δωροφορεῖ τὴν προαίρεσιν, αὐτῷ τῷ θελῆσαι μόνον πληροῦσα, ἣν προέθετο χάριν· πλέον δέ τι τοῦ θελήματος καὶ τῆς κατὰ προαίρεσιν ὁρμῆς καὶ κινήσεως, οὐκ ἔχει ἐν τῇ δυνάμει οὐδέν· κἂν θαυμάσαι προέληται· κἂν ἐπαίνοις τισὶ τὸ μεγαλεῖον ἀποσεμνῦναι τῆς θείας δυνάμεως, οὐ τὴν φύσιν ἐπῄνεσε· πῶς γὰρ ἐπαινέσει τὸ ἀγνοούμενον; ἀλλά τι τῶν περὶ αὐτὴν θεωρουμένων ἐδόξασε· γενεὰ γάρ, φησι, καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου, ἅτε δὴ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων τὸν γενεσιουργὸν θεωροῦντες· ὁρᾷς ὡς διὰ τῶν ἔξωθεν περὶ τὴν θείαν φύσιν θεωρουμένων, πληροῦται τῷ Προφήτῃ τὸ θαῦμα; αὐτὴ δὲ ἐκείνη, καθώς ἐστιν ἡ θεία καὶ μακαρία δύναμις, ἄβατος καὶ ἀθέατος λογισμοῖς μένει; καὶ διανοίας πολυπραγμοσύνην καὶ λόγου δύναμιν καὶ καρδίας κίνησιν, καὶ ἐνθυμήσεως ὁρμήν, πάντα κάτω ἑαυτῆς ἀφιεῖσα, πολὺ μᾶλλον, ἢ ὅσον τὰ σώματα ἡμῶν ἀπολιμπάνεται τῆς τῶν ἀστέρων ἀφῆς; ὅταν τοίνυν ἔλθῃ εἰς τὰ ὑπὲρ λόγον ὁ λόγος, τότε καιρὸς γίνεται τοῦ σιγᾷν· καὶ τῆς ἀφράστου ἐκείνης δυνάμεως ἀνερμήνευτον ἐν τῷ ἀποῤῥήτῳ τῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαῦμα· καὶ οἱ μεγαλύνοντες γάρ, οὐ τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ λαλοῦσι, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν γεγονότων ἐξαγόρευσιν τῇ φωνῇ ἐπιτρέπουσιν· ὅταν δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ὑπερανεστῶτος πάσης ἐννοίας ὁ λόγος διεξέρχηται, σιωπὴν ἄντικρυς, δι᾽ ὧν λέγουσι, νομοθετοῦσι· λέγουσι γάρ, ὅτι τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.

(2) Ὅθεν κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον, καὶ ὁ Ἀπόστολος ταύτην ἐποιήσατο τὴν διαίρεσιν· ἔφη γὰρ ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος δίδοσθαι· οὐ μόνον χαρίσματα ἰαμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐνεργήματα δυνάμεων· καὶ καλεῖ μὲν χαρίσματα ἰαμάτων, τῶν χωλῶν τὸν δρόμον, καὶ τῶν ἀῤῥώστων τὴν ὑγείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐνεργήματα δυνάμεων, τὴν τοῦ Ἐλύμα τυφλότητα, τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας τὸν θάνατον.

σωδεῖς καὶ ἀναψύχουσαι · λαμπρότης Ἡλίου · Σελήνης λαμπὰς τὴν νύκτα φωτίζουσα · ἄστρων κάλλη · καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀξιοθαύμαστα, τόσον εἰς τὰ ἔμψυχα φυτὰ καὶ ζῶα, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄψυχα · φοβερὰ δὲ πάλιν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀστραπαὶ, βρονταὶ ἀστροπελέκια, πανοῦκλαι, πεῖναι, χιόνες, χάλαζαι κρύσαλλα τοῦ χειμῶνος, ἐκπυρώσεις τοῦ θέρους, καὶ ὅσα ἄλλα ἐνεργοῦνται τρομερὰ, τόσον εἰς ἄψυχα, ὅσον καὶ εἰς ἔμψυχα. μεγαλοπρέπεια δὲ καὶ μεγαλωσύνη, εἶναι τὸ ὑπερέχον τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως. ἀκολούθως δὲ πλατύνει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ περισσότερον μὲ τὰ χρηστότερα ἔργα τοῦ Θεοῦ. διὰ νὰ δείξῃ ἀπὸ αὐτὰ τὸν Θεὸν, πλέον ἐπιρρεπέστερον εἰς φιλανθρωπίαν καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ εἰς ὀργὴν καὶ τιμωρίαν. (1)

7: „ Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερεύξονται, καὶ τῇ
„ δικαιοσύνῃ σου ἀγαλλιάσονται.

Οἱ συνετοὶ, λέγει, καὶ θεοφιλεῖς ἄνθρωποι θέλουν λαλοῦν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιέχουν τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἀμετρήτου χρηστότητός σου Κύριε. ὅθεν καὶ ἐνθυμούμενοι καὶ διηγούμενοι, ὅτι ἐσὺ ἀποδίδεις εἰς τὸν καθ' ἕνα ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ πρέπουν, τώρα μὲν εὐεργετῶν, τώρα δὲ παιδεύων, καὶ ὅτι πάντα δικαίως ποιεῖς καὶ θέλεις ποιήσεις, ταῦτα, λέγω, διηγούμενοι, θέλουν χαροῦν εἰς τὴν δικαιοσύνην σου, πληροφορημένοι ὄντες, ὅτι μήτε τὴν ἀρετὴν ἀφίνεις ἀστεφάνωτον, μήτε τὴν κακίαν ἀτιμώρητον. (2)

8: „ Οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος
„ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.

9: „ Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι, καὶ
„ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ
„ ἔργα αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ ἴδια λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ρβ'. Ψαλμόν. αὐξάνει δὲ ἐδῶ τὸν λόγον τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει, ὅτι ἀπὸ τὴν χρηστότητα μάλιστα δείχνεται ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. διατὶ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν εἶχε τόσην πολλὴν φιλανθρωπίαν, δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ σωθῇ τινάς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. εἰς τοὺς σύμπαντας, λέγει, εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος, ὄχι μόνον εἰς τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς. καὶ ὄχι μόνον εἰς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους. ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα. καὶ καθολικῶς καθὲ του ἔργον οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται ὁ Θεὸς, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ εὐτελέστατα. διότι καὶ τὴν γέενναν τοῦ πυ-

ρὸς

(1) Ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος · „ Νικᾷ τοῦ Προφήτου τὴν δύναμιν τοῦ ὑμνουμένου ἡ φύσις · ἀξίας γὰρ ἐπιζητῶν καὶ προσφυεῖς προσηγορίας, εἶτα διαμαρτάνων, πολλὰ κατὰ ταυτὸν ἐπιπλέκει ὀνόματα, ἁγιωσύνης δόξαν, καὶ δόξης μεγαλοπρέπειαν ὀνομάζων. ὁ δὲ Νύσσης λέγει · „ Ἀλλ' ὢ τοῦ θαύματος! πῶς ἐφοβήθη τῇ τῆς θείας φύσεως δόξῃ προσεγγίσαι ὁ λόγος! ὅς γε, οὐδὲ τῶν ἔξωθέν τινος ἐπιθεωρουμένων τὸ θαῦμα κατέλαβεν · οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ πέρας οὐκ ἔστι, τολμηρὸν κρίνων καὶ εἰς ἔννοιαν τοῦτο λαβεῖν · ἀλλὰ τὴν ἐπιθεωρουμένην τῇ δόξῃ μεγαλοπρέπειαν θαυμάζει τῷ λόγῳ · πάλιν δὲ οὐδὲ αὐτῆς τῆς δόξης τὴν οὐσίαν ἰδεῖν ἐδυνήθη · ἀλλὰ τῆς ἁγιωσύνης αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐξεπλάγη κατανοήσας · πόσον οὖν ἀπέσχεν αὐτοῦ τὴν φύσιν, ἥτις ἐστὶ, περιεργάσασθαι, ὅς γε τὸ ἔσχατον τῶν προφαινομένων θαυμάσαι οὐκ ἤρκεσεν; οὔτε γὰρ τὴν ἁγιωσύνην αὐτοῦ ἐθαύμασεν, οὔτε τὴν δόξαν τῆς ἁγιωσύνης · ἀλλὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν μόνον τῆς δόξης τῆς ἁγιωσύνης θαυμάσαι προθέμενος · καὶ περὶ τὸ ταύτης θαῦμα ἠτόνησεν · οὐ γὰρ διέλαβε τῇ διανοίᾳ τοῦ θαυμαζομένου τὸ πέρας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος · „ Βούλεται μὲν ὁ Προφήτης τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ δυνάμεως ἀποδεῖξαι τὸν πλοῦτον, ἀνθρωπίνῃ δὲ χρώμενος γλώττῃ, καὶ τυχεῖν οὐ δυνάμενος τοῦ ποθουμένου, πλείονα πάλιν συνάπτει ὀνόματα, καὶ προλέγει τῆς γενεᾶς τῆς ἐσομένης τὸ εὔγνωμον, ὅτι ταῖς θείαις ἐντρυφῶσα λογίοις, καθάπερ τινὰς ἐρυγὰς προφέρει τὴν τῆς θείας φιλανθρωπίας διήγησιν · τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὑπομένει, καὶ ἀξίως οὐ δυνάμενος διηγήσασθαι τὰ θεῖα, διὰ πλειόνων ὀνομάτων τοῦτο ποιῆσαι πειρᾶται · τὸν ὑπερβάλλοντα γάρ, φησι, πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ.

ρὸς καὶ ὅλας τὰς ἄλλας αἰωνίους κολάσεις ἀπὸ φιλανθρωπίαν του ὁ Θεὸς ἐφοβέρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. ἵνα ἀπὸ τὸν φόβον ἐκείνων, ἀπέχουσιν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσορρήμονα: καὶ μετανοήσαντες, καὶ τὰς ἀρετὰς κατορθώσαντες, τύχωσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ εἰς τὴν παροῦσαν δὲ ζωὴν τιμωρεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀπὸ φιλανθρωπίαν του. ἵνα μὲ τὴν πρόσκαιρον τιμωρίαν, διορθώσῃ αὐτούς, ἐὰν θελήσουν, καὶ καλλιτέρους ποιήσῃ: εἰδὲ καὶ δὲν διορθωθοῦν, κἂν νὰ ἐλαφρώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκεῖ αἰώνιον κόλασιν: ἢ καὶ νὰ συστείλῃ διὰ τῆς ἐκείνων τιμωρίας τοὺς ἄλλους κακούς, καὶ νὰ κάμῃ τούτους σωφρονεστέρους. „Πανοῦργος γάρ, φησιν, ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται. (Παρ. κβ'. 3)

10: „Ἐξομολογησάσθωσάν σοι Κύριε,
„πάντα τὰ ἔργα σου.

Ἂς εὐχαριστοῦν, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, ὅλα μὲν τὰ λογικά σου κτίσματα, διὰ μέσου ἑαυτῶν. ὅλα δὲ τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα κτίσματα διὰ μέσου τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁρώντων αὐτὰ καὶ μεταχειριζομένων εἰς τὴν χρῆσιν τους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἤγουν ἂς εὐχαριστοῦν, διατὶ ὅλα ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν, μίαν πάνσοφον κατασκευήν. διατὶ ὅλα ἐδημιουργήθησαν διὰ χρήσιμον τέλος: καὶ διατὶ ὅλα ἀπολαμβάνουσι τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα αἰσθητὰ κτίσματα. ἂς εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν φύσεως, οἱ δὲ ἄνθρωποι, ἂς εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἐναρέτου πολιτείας των, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„Καὶ οἱ ὅσιοί σου εὐλογησάτωσάν σε.

Ἂς σὲ ἐπαινοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ ὅσιοί σου: ἤγουν ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι ἀφωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα: καὶ οἱ θεράποντες καὶ λειτουργοί σου. διατὶ εἰς αὐτοὺς μάλιστα πρέπει τὸ νὰ δοξολογοῦν πάντοτε ἐσένα τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐλευθερωμένοι ἀπὸ κάθε κοσμικὴν φροντίδα καὶ μέριμναν. καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτου δύνανται μὲ καθαρὸν νοῦν νὰ σὲ δοξολογοῦν· καθότι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἶναι συνετώτεροι καὶ θεοφιλέστεροι. (1)

11: „Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι,
„καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι.
12: „Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώ-
„πων τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν
„δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βα-
„σιλείας σου.

Οἱ ὅσιοι, λέγει, καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα Κύριε, θέλουν διδάξουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρουν, ποία εἶναι ἡ δόξα τῆς βασιλείας σου. καὶ ποία εἶναι ἡ δυναστεία καὶ δύναμίς σου. ὥστε ὁποῦ νὰ τὰ κάμουν γνώριμα: ἤγουν νὰ ἀποδείχνουν ταῦτα τοὺς εἰς ἀνθρώπους, διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας των, ἐπαινοῦντες αὐτὰ καὶ ἐγκωμιάζοντες. δέχεται γὰρ τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους ὁ Θεὸς, ὄχι διατὶ χρειάζεται αὐτούς, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄλλοι τὴν δόξαν καὶ δύναμιν τοῦ Θεοῦ. (2)

13: „Ἡ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Ὁσίους ἐνταῦθα τοὺς ἁγίους καλεῖ: τοὺς τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα πληροῦντας· τοὺς ἀβάτους ἁμαρτήμασι καὶ πονηρίᾳ.

(2) Τί ἐστι δόξαν ἐροῦσιν; (ἐρωτᾷ ὁ Χρυσορρήμων) τὸ ἀνενδεὲς, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ κηδεμονικὸν, τὸ μὴ δεόμενον τῶν ἀρχομένων, τὸ ἀπρόσιτον φῶς, τὸ ἄρρητον τῆς οὐσίας, τὸ ἀκατάληπτον· δυναστείαν δὲ λέγει, τὴν ἄμαχον δύναμιν καὶ ἀχείρωτον· διδάξουσι δὲ τοὺς περὶ τούτων ἀγνοοῦντας· εἰδὲ πολλὴ ἡ δόξα, καὶ πολλὴ ἡ δύναμις

τοῦ

13 : „ Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων
„ τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία σου
„ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ · πιστὸς
„ Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ,
„ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐ-
„ τοῦ.

Ἡ βασιλεία σου, λέγει, Κύριε, εἶναι αἰώνιος. καὶ οὔτε ἀρχὴν ἔχει, οὔτε τέλος. καὶ ἡ δεσποτεία καὶ ἐξουσία σου ἐξαπλώνεται εἰς ὅλας τὰς γενεὰς καὶ εἰς ὅλους τοὺς χρόνους. (1) Σὺ εἶσαι πιςὸς ἤτοι βέβαιος καὶ ἀληθής. καὶ διὰ τοῦτο εἶσαι ἀξιοπρεπέςατος εἰς τὸ νὰ πιςεύεσαι. ἀλλὰ καὶ ὅσιος εἶσαι ἤτοι ἄμεμπτος, χωρὶς νὰ δίδῃς εἰς κἀνένα μώμου τινὸς καὶ κατηγορίας ψιλὴν κἂν λαβὴν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (2)

14 : „ Ὑποςηρίζει Κύριος πάντας τοὺς
„ καταπίπτοντας, καὶ ἀνορθοῖ πάν-
„ τας τοὺς κατεῤῥαγμένους.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ εἶπε διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι ἀτελεύτητος, καὶ διὰ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι ἀληθινὰ, καὶ διὰ τὰ ἔργα του, ὅτι εἶναι ἀπίαςα ἀπὸ κατηγορίαν. καὶ πρὸ τούτων, ἀφ' οὗ εἶπε διὰ τὴν μεγαλωσύνην καὶ δύναμιν καὶ δόξαν καὶ χρηςότητα, καὶ διὰ τὰ ἄλλα τοῦ Θεοῦ Προσόντα. τώρα λέγει ἐδῶ πάλιν περὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ εἶναι μία μεγαλωτάτη δόξα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ διακρατῇ μόνον ὁ Θεὸς καὶ νὰ ςερεώνῃ ἐκείνους, ὁποῦ ςέκονται εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ καλόν. ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑποςηρίζῃ ἐκείνους, ὁποῦ κινδυνεύουν νὰ πέσουν εἰς ἁμαρτίαν, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφίνῃ νὰ πέσουν, καὶ τὸ νὰ σηκώνῃ ἐπάνω διὰ τῆς μετανοίας ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι πεσμένοι καὶ κρημνισμένοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν: ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἀντιςέκουν εἰς τὸν Θεὸν, ὁποῦ ζητεῖ νὰ τοὺς σηκώσῃ, καὶ μάλιςα διατὶ ὁ Θεὸς δὲν σηκώνει ἐπάνω μόνον τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα, ἀλλὰ ὅλους ὁλουσ ὁμοῦ, χωρὶς κἀμμίαν ἐξαίρεσιν: δηλαδὴ καὶ δούλους καὶ πτωχοὺς, καὶ εὐτελεῖς. καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς ὅλους, ὁποῦ χρειάζονται καὶ θέλουσι βοήθειαν. (3) παρακάτω δὲ λέγει καὶ ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

15 : „ Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπί-
„ ζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν
„ αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ.

16 : „ Ἀ-

τοῦ Θεοῦ, πῶς ἔχει χρείαν τῶν διδασκόντων; διὰ τὴν ἄνοιαν τῶν πολλῶν· ἐπεὶ ϗ ὁ ἥλιος φανότατόν ἐςιν ἄςρον, ἀλλ' οἱ τὰ ὄμματα νοσοῦντες, οὐχ ὁρῶσιν αὐτοῦ τὸ φῶς. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον ϗ Εὐσέβιον· „ Καί γε οἱ ὅσιοι, εἴτε Προφῆται, εἴτε Ἀπόςολοι, ϗ οἱ μετ' ἐκείνους τοῦ κηρύγματος τὴν διακονίαν δεξάμενοι, τὴν αἰώνιόν σου, φησι, βασιλείαν, ϗ τὴν ἄῤῥητον δύναμιν πάντας ἀνθρώπους διδάξουσι· ϗ ὅτι μόνος εἶ τῶν ὅλων Δεσπότης.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος· „ Ἀπέραντόν, φησιν, ἔχεις τὸ κράτος, ἀΐδιον τὴν βασιλείαν, πάντων κρατοῦσαν, οὔτε ἀρξαμένην, οὔτε λήξουσαν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος· „ Πιςὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, εἴτε ἀπαγορεύων ὁτιοῦν, εἴτε προςάσσων, εἴτε ἐπαγγελλόμενος, εἴτε ἀπειλῶν, εἴτε ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀπηγορευμένων, εἴτε ἐπὶ τῇ ἐλλείψει τῶν ἐπιτεταγμένων. λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Εἰ δὲ καί που τι εἶπε ϗ οὐ γέγονε, ϗ τοῦτο τῆς ἀληθείας αὐτοῦ ἀπόδειξις· „ Πέρας γὰρ λαλήσω, φησιν, ἐπὶ Ἔθνος, ἢ ἐπὶ βασιλείαν τοῦ ἐξᾶραι αὐτοὺς ϗ τοῦ ἀπολλύειν, ϗ ἐπιςραφῇ τὸ Ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ πάντων τῶν κακῶν αὐτῶν, ϗ μετανοήσω περὶ τῶν κακῶν, ὧν ἐλογισάμην τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς· ϗ πέρας λαλήσω ἐπὶ Ἔθνος ϗ βασιλείαν τοῦ ἀνοικοδομεῖσθαι ϗ καταφυτεύεσθαι, ϗ ποιήσωσι τὰ πονηρὰ ἐναντίον μου· ϗ μετανοήσω περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς. (Ἱερ. ιη. 7.)

(3) Προςθέττει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Εἰ δέ τινες τῶν κειμένων οὐκ ἀνίςανται, οὐ παρ' αὐτὸν τὸν βουλόμενον ἀνορθῶσαι· ἀλλὰ παρ' ἐκείνους τοὺς μὴ θέλοντας ἀναςῆναι τοῦτο γίνεται· ἐπειδὴ ϗ τὸν Ἰούδαν ἐβουλήθη πεσόντα ἀναςῆναι ϗ πάντα εἰργάσατο· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἠθέλησε· τὸν γοῦν Δαβὶδ πεσόντα ἀνώρθωσε, ϗ ἰσχυρὸν ἐποίησε. ϗ τὸν Πέτρον μέλλοντα καταπίπτειν ἀνέσχεν· „ Ἐδεήθην γάρ, φησι, περὶ σοῦ· ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίςις σου.

16: „ Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου καὶ ἐμ-
„ πιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

Ταῦτα τὰ ῥητὰ εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν εἰς τὸν ργ'. Ψαλμόν „ Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον. καὶ πάλιν „ Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος. καὶ ζήτησον τὰς τούτων ἑρμηνείας ἐκεῖ. ἐκεῖνο λοιπὸν, ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ χρηστότητα, τοῦτο λέγει ἐδῶ εὐδοκίαν. βλέπεις ἀγαπητὲ ἀδελφὲ, πῶς ἔδειξεν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ὅτι εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος εἰς τὰ σύμπαντα, καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ εἶναι εἰς ὅλα τὰ ἔργα του; καὶ ὅτι τὰς τροφὰς τῶν ζώων δὲν τὰς δίδει, οὔτε ἡ γῆ, οὔτε ἡ βροχὴ, οὔτε ὁ ἥλιος, οὔτε ὁ ἀὴρ, ἀλλὰ ἡ προσαγὴ ἡ δεσποτική; ἡ δὲ ἄνοιξις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, δηλοῖ τὴν εὐκολίαν τῆς δόσεως, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

17: „ Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁ-
„ δοῖς αὐτοῦ, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι
„ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Δίκαιος, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος εἰς ὅλας τὰς οἰκονομίας καὶ προνοίας του. ὁδοὺς γὰρ ταύτας ὀνομάζει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἐκεῖνο δὲ, ὁποῦ σημαίνει ἀνωτέρω τὸ ὅσιος, τοῦτο δηλοῖ ἐδῶ τὸ δίκαιος. μὲ τὸν ἀκόλουθον λοιπὸν στίχον: ἤγουν τὸ „ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἐξηγεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν ἀνωτέρω: ἤγουν τὸ „ Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, ὥστε ὁποῦ ὁ ἀνωτέρω 13 στίχος: ἤγουν τὸ „ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ οἱ δύω οὗτοι ἐδῶ, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχουσι καὶ οἱ τρεῖς. ἢ δίκαιος μὲν εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὰς ἐντολάς του, ἐπειδὴ ἔδωκεν αὐτὰς ἐν δικαιοσύνῃ, συμμετρήσας αὐτὰς, ὄχι ὑπὲρ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ὁποίους αὐτὰς ἐνετείλατο.

18: „ Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν, πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ δίδει ὁ Θεὸς εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς. τώρα λέγει ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς: ἤγουν τὸ νὰ εἶναι ὁ Κύριος κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐπικαλοῦνται αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ: ἤτοι ἀληθῶς καὶ ὀρθῶς, καὶ καθὼς πρέπει· καὶ τὸ νὰ σκεπάζῃ αὐτοὺς

ἀπὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ ἐλπίζουσιν ἐνταῦθα, οὐκ ἐπὶ διαθέσεως τέθεικεν· οὔτε γὰρ οἱ δυσσεβείᾳ συζῶντες ταύτην ἔχουσι τὴν ἐλπίδα· οὔτε τῶν ἀλόγων τὰ γένη λογικὴν αἴσθησιν ἔχει· ἀλλὰ διδάσκει, ὡς ἕκαστον ἐπ' αὐτοῦ, τὴν κατάλληλον δέχεται χρείαν· καὶ ὁ Χρυσόστομος, οὐκ αὐτοὶ, λέγει, ζητοῦσιν· ἀλλὰ τοῦ πράγματος λέγει τὴν φύσιν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐκείνων προαιρέσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τῶν γινομένων φύσεως τοῦτο ῥητέον· ὅτι πάντων τῶν λογικῶν τε καὶ ἀλόγων ζώων οἱ ὀφθαλμοὶ, ἄνω πρὸς αὐτὸν ἀναβλέπουσι φυσικαῖς τισι καὶ ἀδιδάκτοις ὁρμαῖς πρὸς αὐτὸν ἀφορώντων· ὁ δὲ, οἷα Πατὴρ ἀγαθὸς, τὰς τροφὰς τοῖς καιροῖς ἐπιτηδείως ἄλλο τε ἄλλας χορηγεῖ· εὐδοκίας δὲ πληροῖ πᾶν ζῶον· ἀντὶ τοῦ εὐαρεστήσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ, τοῦ ἀρέσκοντος αὐτῷ: ἤτοι δίδως τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστου· ὅθεν διὰ τὰ λόγια ταῦτα, ἐδιωρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ ἀναγινώσκεται, ὅταν ἀπερχώμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν τράπεζαν, διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν τοῦ σώματος, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ. προστίθεται δὲ καὶ ταῦτα ὁ Θεοδώριτος· „ Ἅμα τε βούλει, καὶ ἀπολαύει τῶν σῶν χορηγουμένων ἕκαστον ἀγαθῶν· καθάπερ γὰρ ἡμῖν ῥάδιον τοὺς συνηγμένους ἐκτεῖναι δακτύλους, καὶ ἁπλῶσαι τὴν χεῖρα· οὕτω σοι εὐπετὲς ἐν ἀκαρεῖ παρασχεῖν τῶν ἀγαθῶν τὴν φοράν· εὐδοκίας δὲ ἐνταῦθα ἐμπιπλᾷν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· διότι ἕκαστον ζῶον πληροῖ τοῦ θελήματος αὐτοῦ τοῦ ἀρέσκοντος αὐτῷ· οὐ γὰρ ἁπλῶς δίδωσι τροφήν· ἀλλὰ κατὰ τὸ χρήσιμον ἑκάστῳ, καὶ ἀλόγοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πᾶσιν ὡς ἑκάστῳ ἡδύ· καὶ οὐ δίδως μόνον, ἀλλὰ καὶ πληροῖς, ὡς μηδὲν εἶναι ἐνδέον.

ἀπὸ κάθε βλάβην ψυχῆς, καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ εἰς κάθε περίςασιν. (1)

19 : „ Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν „ ποιήσει, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν „ εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει κάμει τὸ θέλημα ἐκείνων τῶν πιςῶν, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται: ἤγουν τὸ θέλημα αὐτῶν ἐκεῖνο, ὁποῦ συμφέρει εἰς τὴν ψυχήν τους, καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. (2)

20 : „ Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀ„ γαπῶντας αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς „ ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει.

Ὁ Κύριος, λέγει, φυλάττει μὲν ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ τὸν ἀγαπῶσιν ἐξ ὅλης των τῆς καρδίας, ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τοὺς φυλάττῃ (3) θέλει δὲ ἐξολοθρεύσει ἀπὸ τὸν λαόν του ὅλους ἐκείνους τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὁποῦ δὲν μετανοοῦν, ἀλλὰ μένουν ἀνιάτρευτοι καὶ ἀμετανόητοι. (4)

21 : „ Αἴνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα „ μου, καὶ εὐλογείτω πᾶσα σὰρξ τὸ „ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶ„ να καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Πάντοτε, λέγει, θέλει εἶναι εἰς τὸ σόμα μου ἡ αἴνεσις τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν ἐν τῷ λγ΄. Ψαλμῷ. εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ρβ΄. Ψαλμῷ „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. ἢ λέγει, ὅπως εὐλογῇ καὶ ἂς εὐφημῇ τὸν Θεὸν κάθε σὰρξ ἡ πισεύσα.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἰδοὺ ϗ ἕτερον προνοίας μέρος· εἰπὼν γὰρ τὰ κοινῇ ϗ τοῖς ἀπίςοις δεδομένα, τὴν τροφὴν, τοὺς ὑετοὺς, λέγει ϗ τὰ ἰδιαζόντως τοῖς πιςοῖς παρεχόμενα· τὸ ἐγγὺς αὐτῶν εἶναι: τουτέςιν ἀντέχεσθαι, κήδεσθαι. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ ἐγγὺς οὐ σημαίνει διάςημα· φύσει γὰρ πανταχοῦ πάρεςιν ὁ Θεός· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν ϗ κινούμεθα ϗ ἐσμὲν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόςολον· ἀλλὰ τὴν σχέσιν ϗ τὴν διάθεσιν διὰ τούτων ἐδήλωσε· καλὴ δὲ ϗ ἡ προσθήκη τῆς ἀληθείας· οὐ γὰρ τοῖς ἁπλῶς ἐπικαλουμένοις πελάζει· ἀλλὰ τοῖς ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο δρᾷν προαιρουμένοις· οὐ γὰρ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Οἱ τὸν θεῖον φόβον ἔχοντες, τοῦ Θεοῦ ποιοῦσι τὸ θέλημα· ἐπειδὴ τοίνυν συμβαίνει αὐτῶν ὁ σκοπὸς τῷ θείῳ θελήματι, ἀναγκαίως αὐτῶν ὁ Δεσπότης πληροῖ τὰ θελήματα, ὅταν ὦσι θεῖα, κἀκείνοις συμφέροντα. λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καὶ μὴν ὁ Παῦλος ἐβούλετο ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ τὸν Ἄγγελον τοῦ Σατανᾶ: τουτέςι τοὺς πειρασμούς· ϗ οὐκ ἐποίησεν, ὅτι οὐκ αὐτῷ συμφέρον ἦν· ὅθεν ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἔγνω, ὅτι τὰ μὴ συμφέροντα ᾔτει, τοῦτο πάλιν ἠθέλησε· διὸ ἔλεγεν· „ Εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν, ἐν διωγμοῖς· εἰ δὲ τἀναντία πρότερον ἐβούλετο, δι' ἄγνοιαν τοῦτο ἔπασχεν· ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν, ὅτι τοῦτο ὁ Θεὸς βούλεται, τοῦτο ϗ αὐτὸς ἐβούλετο· οὐ γὰρ ἄλλο ἐςὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ϗ ἄλλο τῶν φοβουμένων αὐτὸν, τῶν, ὡς χρὴ, φοβουμένων· τίς οὖν ἀκούων. ὅτι θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, οὐ προτραπήσεται φοβεῖσθαι αὐτόν;

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἰδὲ καί τινας τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν ἀφίησιν ὁ Θεὸς εἰς κολάσεις ἐκδοθῆναι, ϗ τοῦτο φυλάσσοντός ἐςιν· ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἄβελ γέγονεν: εἰ γὰρ ϗ τὰ σώματα αὐτῶν διελύθη· ἀλλ' ὅμως τῇ ψυχῇ λαμπρότεροι γεγόνασιν, ἀποληψόμενοι ϗ τὰ σώματα ἄφθαρτα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Σὺ δέ μοι ἐπισήμηναι, ὅτι πολλαχοῦ ἡ Γραφὴ διὰ τῶν χρηςοτέρων ἀναπνεῦσαι ποιοῦσα τὸν ἀκροατὴν, ϗ ἐνιδεῖν τῇ χρηςότητι τοῦ Θεοῦ· ἐπαναλαμβάνει εἰς ἐπιςροφὴν ἡμῶν τὰς ἀπειλὰς ϗ τὰ περὶ τῶν κολάσεων (ὡς ἐνταῦθα). οἱ γὰρ πλείονες τούτων δεόμεθα· ἵνα μὴ τοῦ πλούτου τῆς χρηςότητος αὐτοῦ καταφρονοῦντες, κατὰ τὴν σκληρότητα ἑαυτῶν θησαυρίσωμεν ἑαυτοῖς ὀργήν.

σας μυριάδας τῶν Ἰουδαίων, τὰς οὔσας ἐσπαρμένας εἰς πάμπολλα μέρη· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁμιλεῖ διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἵνα παρασκευάσῃ αὐτοὺς νὰ θαῤῥοῦν καὶ πιστεύουν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ Θεοῦ δύναμιν. (1)

„ Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν „ ἀριθμός.

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀριθμὸς καὶ ποσότης τῆς σοφίας καὶ συνέσεως τοῦ Θεοῦ· ἤγουν δὲν δύναται τινὰς νὰ γνωρίσῃ, πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. ὑπερβαίνει γὰρ αὐτὴ καθὲ μέτρον καὶ καθὲ ποσότητα· ὅθεν μὴ ζητεῖς ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, πόση, καὶ τίνι τρόπῳ εἶναι ἡ θεία γνῶσις καὶ σοφία. διατὶ καθὼς δὲν εἶναι πέρας καὶ ἄκρον τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ, ἔτζι δὲν εἶναι ἄκρον οὔτε τῆς σοφίας καὶ συνέσεώς του. Καὶ λοιπὸν μὴ ἀμφιβάλῃς εἰς ἕνα τοιοῦτον Θεὸν, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μεγαλωσύνη καὶ ἡ σοφία εἶναι ἄπειρος καὶ χωρὶς ἄκρον. (2)

6: „ Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος, τα„ πεινῶν δὲ ἁμαρτωλοὺς ἕως γῆς.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀναλαμβάνει μὲν καὶ ἀνακτᾶται, καὶ ὑψώνει τοὺς πραεῖς καὶ ταπεινοὺς, φέρων καὶ διαβαστάζων αὐτοὺς πατρικῶς καὶ κηδεμονικῶς. ταπεινώνει δὲ ἐξ ἐναντίας, καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς καταχρημνίζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ὑπερηφάνους. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως γῆς: ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ τὸ „ Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. (Παρ. γ'. 34) (3)

7: „ Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἐξομολο„ γήσει· ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κι„ θάρᾳ.

Ἐξάρξατε, λέγει, ἤγουν κάμετε πρὸς τὸν Θεὸν ἀρχὴν ᾄσματος καὶ ὑμνῳδίας μὲ εὐχαριστίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἢ ἐξάρξατε, ἀντὶ τοῦ ᾄσατε

Γρηγόριος λέγει· „ Οὐκ ἀνώνυμα γὰρ, ὥσπερ οὐδὲ ἀστέρες, ἀριθμούμενοι καὶ ὀνομαζόμενοι. λέγει δὲ καὶ ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος, κατὰ διάνοιαν ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ ψάμμῳ γῆς ὁ λόγος ἀπείκασεν, εἰπὼν πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „ Πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. καὶ πάλιν· „ Ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, ἣ οὐκ ἐκμετρηθήσεται, οὔτε ἐξαριθμηθήσεται· τὸ γὰρ χεῖρον γένος οὐκ ἠξίωται παρὰ Θεῷ ἀριθμοῦ· ἐπειδὴ δὲ τῷ αὐτῷ Ἀβραὰμ ὁ θεῖος χρησμὸς ἐπηγγείλατο δώσειν σπέρμα, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς δικαίους καὶ θεοφιλεῖς αἰνιξάμενος· οὐ κἂν ἁμάρτοις εἰπὼν, Προφήτας καὶ Ἀποστόλους καὶ πάντας τοὺς ἐν θεοφιλίᾳ λάμψαντας, τούτους εἶναι τὰ ἀριθμούμενα καὶ ὀνομαζόμενα ἄστρα· κατὰ τό· „ Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου; τοῖς τοιούτοις ἄστροις κατ' ἀξίαν ἐφαρμόζει ὀνόματα ὁ μέλλων κατατάσσειν αὐτοὺς ἐν οὐρανῷ· τῷ μὲν Ἄβραμ, τὸν Ἀβραὰμ ἐπιτεθεικὼς, τῷ δὲ Ἰακὼβ, τὸν Ἰσραὴλ· καὶ τῷ Σίμωνι, Πέτρον.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος, σὺν τῷ ἀδελφῷ Γρηγορίῳ Νύσσης· „ Μέγας, φησὶν, ὁ Κύριος· ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων πρὸς ἄλληλα παραθέσεως τὸ πλέον ἐπιγινώσκομεν· οὗ δὲ τὸ τέλος ἄληπτον, τούτου τὸ πλέον ἀνεπινόητον· διὸ οὐκ εἶπε πόσον μέγας, οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατὸν εἰπεῖν τὸ πόσον· ἀλλὰ τῷ ἀορίστῳ τῆς σημασίας, ἐπὶ τὸ ἄπειρον ὁδηγεῖ τὴν διάνοιαν· ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ Μέγας Κύριος μζ' Ψαλμοῦ· ἄλλος δέ φησιν· „ Ἰσχὺν δὲ ἀκούσας, τὴν δύναμιν νόησον τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Υἱός· Χριστὸς γὰρ, φησι, Θεοῦ δύναμις.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Τὴν δὲ σύνεσιν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἡσαΐας λέγει· „ Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· ἰδοὺ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον· μέγας ὁ Κύριος, ὁ Πατήρ· μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, ὁ Υἱός· καὶ ἡ σύνεσις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀμέτρητα πάντα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ σύνεσις· ὡς χωροῦμεν δὲ ἡμεῖς, ὑμνοῦμεν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἴδιον προμηθείας· τοὺς μὲν γὰρ δι' ἐπιείκειαν ὑπό τινων ἐπι-

σε τῷ Κυρίῳ δι' εὐχαριστίας. καὶ ψάλατε εἰς αὐτὸν μὲ κιθάραν.

τον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ. (1)

8: „Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν
„νεφέλαις· τῷ ἑτοιμάζοντι τῇ γῇ
„ὑετόν· τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ὄρε-
„σι χόρτον, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ
„τῶν ἀνθρώπων.

9: „Διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφὴν αὐ-
„τῶν.
„Καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς
„ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος σκεπάζει μὲν τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ νέφαλα, μὲ σκοπὸν καὶ τέλος διὰ νὰ βρέξῃ. βρέχει δὲ, διὰ νὰ βλασήσῃ χλόην καὶ χορτάρι. βλασάνει δὲ ταῦτα διὰ νὰ θρέψῃ τὰ ζῶα τὰ χορτοφάγα, τόσον τὰ ἥμερα, ὅσον καὶ τὰ ἄγρια· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ργ. Ψαλμῷ. „Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων αὐτοῦ. ἀνίσως δὲ ὁ Θεὸς ποτίζῃ τὰ ὄρη καὶ βουνά; πόσον μᾶλλον ποτίζει τὴν καρποφόρον γῆν; καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἔχῃ τὴν πρόνοιαν τῶν ἀλόγων ζώων, πολλῷ μᾶλλον ἔχει τὴν πρόνοιαν τῶν λογικῶν: ἤτοι τῶν ἀνθρώπων; διὰ τοὺς ὁποίους καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ἐδημιουργησεν; ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἐῤῥέθη ἐν τῷ προοιμιακῷ Ψαλμῷ „Ὁ ἐξανατέλλων γὰρ, φησι, χόρ-

Εἶπε καὶ ἐν τῷ ργ. ἤγουν ἐν τῷ προοιμιακῷ Ψαλμῷ „Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον. καὶ ζήτει τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ. φυσικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος. διότι τὰ πουλία τῶν κοράκων, μὲ τὸ νὰ ἀφίνωνται, καὶ δὲν τρέφωνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς των διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν καὶ μισοτεκνίαν ἐκείνων, διὰ τοῦτο κράζουσι τὰ δυστυχῆ δυνατά. καὶ χάσκοντα ἄνω μὲ ἀνοικτὸν τὸ σόμα, διὰ τοῦ ἐλεεινοῦ τούτου σχήματος, τρόπον τινὰ ζητοῦσι τὴν τροφὴν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅθεν ὁ Θεὸς μὲ ἀπόῤῥητον τρόπον τρέφει αὐτά, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θείας προνοίας του, καὶ τῆς πρὸς πάντας χρηστότητος καὶ ἀγαθότητός του. διότι κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ, πίπτει μία αὔρα λεπτὴ εἰς τὸ σόμα των, ἥτις τραβίζει ἀπὸ τὸν ἀέρα μίαν κάποιαν τροφὴν, διὰ τῆς ὁποίας τρέφονται. (2) ἐπικαλοῦνται δὲ τὸν Θεὸν τὰ πουλία τῶν κοράκων, ὄχι διατὶ γνωρίζουν τὸν Θεὸν, ὡς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ διατὶ φαίνονται, πῶς ἐπικαλοῦνται τὸν Θεὸν, σχῆμα ἔχοντες ἐπικαλουμένων. καὶ διατὶ ἡ ἐλεεινὴ κραυγὴ αὐτῶν, μιμεῖται τὴν τῶν ἀνθρώπων δέησιν

πιβουλευομένους, κηδεμονίας ἀξιοῖ· τοὺς δὲ ἀδίκως αὐτοῖς ἐπιόντας, παραπέμπει θανάτῳ· ϗ τοὺς μὲν, περιβλέπτους ποιεῖ ϗ περιφανεῖς· τῶν δὲ, τὴν μνήμην παραδίδωσι λήθῃ· οὕτω τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὁ ἀοίδιμος χορός· οὕτω πολυθρύλλητοι τῶν Μαρτύρων οἱ δῆμοι· τῶν δὲ τούτοις πεπολεμηκότων ἡ μνήμη, παραδέδοται λήθῃ.

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος λέγων· „Τί δή ποτε, ὁ μὲν χόρτος αὐτομάτως φύεται τοῖς κτήνεσιν, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως ἡ τροφή; σύνεσις οὖν, ὅτι ὁ σύνεσιν ἀνθρώποις δεδωρημένος Θεὸς, εἰκότως αὐτοῖς τὴν αὐτῶν ἐπέτρεψε φροντίδα· ἐπεὶ δὲ μὴ ϗ τοῖς ἀλόγοις λογισμοῦ δύναμιν κατεβάλετο, εἰκότως αὐτὸς τὴν τροφὴν αὐτῶν παρασκευάζει, ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐξανατέλλων χόρτον· ἆρ' οὖν οὐκ ἄντικρυς ὁ τῆς προνοίας μέχρι ϗ τῆς τῶν ἀλόγων φύσεως διήκων παρίσαται λόγος; λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀμφότερα τῆς δυνάμεως ϗ τῆς ἀγαθότητος δείγματα· ὡς ἀγαθὸς μὲν γὰρ ϗ φιλάνθρωπος, προμηθεῖται τῶν ἐπὶ γῆς· ὡς παντοδύναμος δὲ, μετέωρον φέρει τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν. ϗ τοῦ οὐρανοῦ συγκάμπτει τὴν θέαν, ὄροφόν τινα μέσον οὐρανοῦ ϗ γῆς διὰ τῶν νεφῶν τεκταινόμενος, ϗ ταῖς ὠδῖσι τούτων ἄρδων τὴν γῆν· ϗ οὐ μόνον τὴν ὑπ' ἀνθρώπων γεωργουμένην ἄρδει γῆν· ἀλλὰ ϗ τὰ ὄρη ϗ τοὺς ἐρήμους χώρους, ϗ τὴν ἐκ τούτων φυόμενον χιλὸν προσφέρει τοῖς κτήνεσι· ϗ τοῦτο διὰ τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν ποιεῖ· τοῖς ἀνθρώποις γὰρ ὑπουργεῖν τὰ κτήνη προσέταξεν.

(2) Ἡ τροφὴ δὲ αὕτη λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας· (ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἠρανίσθη τὰ ἀνωτέρω μετὰ ϗ ἄλλων πολλῶν ὁ κῦρος Εὐθύμιος) ζῶά εἰσι μικρὰ, ταῖς καλιαῖς τῶν κοράκων περιϊπτάμενα, ἅπερ τροφὴ γίνεται τοῖς νεοσσοῖς αὐτῶν.

σω'. ὅθεν καὶ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον τοὺς κόρακας μόνους τούτους ἀναφέρει ἐδῶ. (1) ἀναγωγικῶς δὲ, νεοσσοὶ Κοράκων ἦτον οἱ Ἐθνικοὶ, ὡς ἀκάθαρτοι ὄντες καὶ μαῦροι καὶ μεμολυσμένοι κατὰ τὰς ψυχὰς, ἀπὸ τὸ σκότος καὶ μολυσμὸν τῆς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτίας. εἰς τούτους δὲ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, τροφὴν πνευματικὴν καὶ μὴ φθειρομένην. ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι, ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος γυρίσαντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔρημοι ἀπὸ ἅρματα, καὶ γυμνοὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην δύναμιν. τούτου χάριν, διὰ νὰ μὴ ταράττωνται καὶ φοβοῦνται, ἰατρεύει τὴν ταραχὴν αὐτῶν ταύτην ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως λέγων.

10: „ Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου „ θελήσει· οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις „ τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ.

Θέλησιν καὶ εὐδοκίαν ἐδῶ, τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβίδ. ὁμοίως καὶ δυνασείαν καὶ κνήμας: ἤγουν ἄντζας, τὴν δύναμιν λέγει. καθὼς γὰρ εἰς τοὺς βραχίονας: ἤγουν εἰς τὰ πράτζα εὑρίσκεται ἡ δύναμις τῶν χειρῶν: ἔτζι καὶ εἰς τὰς κνήμας: ἤγουν εἰς τὰς χουδρὰς ἄντζας, εὑρίσκεται ἡ δύναμις τῶν ποδῶν. δὲν ἀρέσκεται, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀλόγου καὶ τοῦ καββαλικεύοντος εἰς αὐτὸ ἀνθρώπου. ἢ εὐδοκεῖ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν δίδει ὁ Θεὸς τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς τὰ δυνατὰ πράτζα καὶ εἰς τὰς δυνατὰς ἄντζας. (2) ἀλλὰ εἰς ποίους; ἄκουσον ἀκολούθως.

11: „ Εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται καὶ ἐλπίζουν εἰς τὸ ἔλεός του. λοιπὸν καὶ ἐσεῖς ὦ πιστοὶ Ἰουδαῖοι, ἐὰν ἀποκτήσητε τοιοῦτον φόβον τοῦ Κυρίου, καὶ τοιαύτην πρὸς αὐτὸν ἐλπίδα εἰς τὴν καρδίαν σας, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σας. διατὶ ἐσεῖς θέλετε τοὺς νικήσετε διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Συνεκδοχικῶς τὰ τοιαῦτα ὀνομάζεται, ἀπὸ μέρους τοῦ παντὸς δηλουμένου: ἤγουν ἀπὸ τοῦ εἴδους τῶν κοράκων, δηλοῦται πάντα τὰ γένη τῶν πετεινῶν· ὥσπερ γοῦν καὶ Ἕσπερος καὶ Ἀρκτοῦρος μνημονεύονται, ἀντὶ πάντων ἀστέρων, καὶ τῆς περὶ τούτων οἰκονομίας· ὥσπερ καὶ νεοσσοὶ τῶν κοράκων ἐπικαλοῦνται τὸν Θεόν· ἵνα ἡ πτηνὴ δηλωθῇ φύσις· εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀλόγοις, (προστίθησι ὁ Χρυσόστομος) καὶ ἀγρίοις ζώοις, καὶ οὐ παρέχουσιν ἀνθρώποις διακονίαν, τοσαύτη ἡ πρόνοια, πολλῷ μᾶλλον ἐπ' ἀνθρώποις. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν ἡγοῦμαι καὶ τὸν Δεσπότην Χριστὸν τῶν ἄλλων πτηνῶν καταλιπόντα τὴν μνήμην, τῶν κοράκων μνησθῆναι, καὶ τοῖς Μαθηταῖς εἰπεῖν· „ Κατανοήσατε εἰς τοὺς κόρακας, ὅτι ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτούς· (Λουκ. ιβ'. 24.) ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει· „ Καὶ τοῦ Θεσβίτου δὲ Προφήτου τὴν δικαίαν κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἀγανάκτησιν μαλάξαι βουλόμενος ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος (ὁ Θεὸς δηλαδὴ), παρεσκεύασεν αὐτὸν διὰ κόρακος τρέφεσθαι μισοτέκνου πτηνοῦ· καὶ τίκτοντος μὲν, οὐ τρέφοντος δέ· διὸ καὶ ὁ μελῳδὸς καί τοι πάσης τῆς κτίσεως φυσικῷ λόγῳ εἰς τὸν Δημιουργὸν ἀποβλεπούσης, κοράκων ἐμνημόνευσε· καὶ ἐν τῷ Ἰὼβ δὲ γέγραπται· „ Τίς δὲ ἡτοίμασε κόρακι βορὰν; (Ἰώβ. λη'. 41.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἀπὸ μέρους τὴν σωματικὴν ἅπασαν ῥώμην ἐδήλωσε, καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἰσχὺν διαβέβληκε.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ ῥώμῃ σώματος, φησι, καὶ ἱππικῇ τέχνῃ καὶ ταχύτητι ποδῶν ὁ Θεὸς ἐπιτέρπεται· ἀλλὰ καλαῖς πράξεσιν, ὧν δημιουργὸς ἡ εὐλάβεια· οὐ μόνων δὲ τούτων προμηθεῖται σπουδαίως· ἀλλὰ καὶ τῶν περιπεπτωκότων ἁμαρτίαις, μεταμελείᾳ δὲ χρησαμένων, καὶ στηριχθέντων τῇ τῆς φιλανθρωπίας ἐλπίδι· οὐ γὰρ μόνον τοῖς τελείοις τῆς ἀρετῆς ἀθληταῖς ἔφη τὸν Θεὸν εὐδοκεῖν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς τὸν θεῖον προσμένουσιν ἔλεον·

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΖ.

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς αἴνεσις καὶ δοξολογία εἶναι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τόσον τῆς αἰσθητῆς, ὅσον καὶ τῆς νοητῆς: ἤτοι τῆς τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίας. (1)

1: „ Ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον,
„ αἴνει τὸν Θεόν σου Σιών.

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ δοξολόγει ὦ Ἱερουσαλὴμ, τὸν Κύριον. καὶ σὺ ὦ Σιὼν, αἴνει καὶ δοξολόγει τὸν Θεόν. Ἱερουσαλὴμ δὲ, εἶναι ἡ οἰκοδομηθεῖσα Πόλις. Σιὼν δὲ, εἶναι τὸ βουνὸν, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὴ οἰκοδομήθη. καὶ τὰ δύω δὲ ταῦτα ὀνόματα εἶναι τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἱερουσαλὴμ δὲ, οὐ τὰς οἰκοδομὰς καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς ταύτης οἰκήτορας, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον. (2)

2: „ Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν
„ πυλῶν σου· εὐλόγησε τοὺς υἱούς σου
„ ἐν σοί.

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ εὐχαρίςει τὸν Θεόν σου, ὦ Ἱερουσαλὴμ. διατὶ αὐτὸς ἐδυνάμωσε τοὺς μπεράτας τῶν θυρῶν σου, καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς ἀσυντρίπτους ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. καὶ διατὶ αὐτὸς εὐλόγησε τοὺς υἱούς σου ἤτοι ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς εἰς πλῆθος καὶ δύναμιν, καὶ εἰς σύνεσιν καὶ πλουσιότητα. καὶ τὸ μεγαλίτερον, διατὶ ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς νὰ εὑρίσκωνται μέσα εἰς ἐσένα, καὶ νὰ κατοικοῦν ὅλοι ὁμοῦ. τὸ γὰρ ἐν σοὶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ κατοικοῦντας. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ „ Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν; ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντιγράφοις ἐπιγράφεται· „ Ἀλληλούϊα Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου· ὅπερ οὕτως ἑρμηνεύεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα· Ἀγγαῖος, ἑορτὴ ἑρμηνεύεται· Ζαχαρίας δὲ, Θεοῦ μνήμη· πᾶς οὖν ὁ κατὰ τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς ἀδιαςάκτως ἐνεργῶν, οὐ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς ἑορτὰς ἄγει· καὶ πᾶς ὁ διὰ πάντων, ὧν εὖ πέπονθε τῆς Θεοῦ μνημονεύων ἀγαθότητος, αἰνέσει τὸν Κύριον· ὃ δηλοῖ τὸ ἀλληλούϊα· προθεσπίζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὰ τῶν Ἀποςόλων κηρύγματα, πᾶσαν ὅτι τάχιςα διαδραμόντων τὴν οἰκουμένην· καὶ πάσῃ τῇ Ἱερουσαλὴμ: ἤτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, αἰνεῖν τὸν Θεὸν παρακελεύεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Δυνατὸν κατὰ ἀναγωγὴν περὶ τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ, ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον, αἴνει τὸν Θεόν σου Σιών.

καὶ ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό; (Ψαλ. ρλβ΄. 1.) (1).

3: „ Ὁ τιθεὶς τὰ ὅριά σου εἰρήνην, καὶ „ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλῶν σε.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐδίωξεν ἀπὸ ὅλα σου τὰ ὅρια τὸν πόλεμον, καὶ ἔκαμεν αὐτὰ νὰ εἰρηνεύουν, ἢ ὁ τιθεὶς τὰ ὅριά σου εἰρηνικά. (2) αὐτὸς εἶναι ὁποῦ σὲ ἐχόρτασεν, ὄχι ἀπὸ πυρὸν ἤγουν ἀπὸ σιτάρι ἁπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ ὀξύγγι τοῦ σιταρίου. ὀνομάζει δὲ ἔτζι τὸ σεμιδάλι. αὐτὸ γὰρ εἶναι τὸ παχύτατον καὶ καθαρώτατον τοῦ σιτίνου ἀλεύρου. καὶ δὲν σοῦ ἔδωκε, λέγει, ἁπλῶς τοῦτο. ἀλλὰ σὲ ἐχόρτασεν ἀπὸ αὐτό. διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν εὐθηνίαν καὶ πλουσιότητα τῶν καρπῶν. (3)

4: „ Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ „ τῇ γῇ.

Συνειθίζει ὁ Δαβὶδ νὰ μεταφέρῃ τὸν λόγον ἀπὸ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὰς κοινάς. καθὼς καὶ τώρα τοῦτο ποιεῖ. καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικάς. ὅθεν ἀφ᾽ οὗ εἶπεν ἀνωτέρω διὰ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τῆς Ἱερουσαλήμ, τώρα λέγει καὶ περὶ τῆς καθόλου Προνοίας τοῦ Θεοῦ·

ὁ

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί δέ ἐστι τοὺς μοχλοὺς ἐνίσχυσεν; ἐν ἀσφαλείᾳ κατέστησεν· ἀχείρωτον ἐποίησε. καὶ πάλιν· „ Καὶ γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀσφαλέστερον τὴν Ἐκκλησίαν ἐτείχισεν, οὐ μοχλοῖς καὶ θύραις· ἀλλὰ τῷ Σταυρῷ περιφράξας· καὶ τῇ ἀποφάσει τῆς οἰκείας δυνάμεως, δι᾽ ἧς ἀνέστησεν αὐτῆς πανταχοῦ τὸν περίβολον εἰπών, ὅτι πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· εὐλόγησε δὲ τοὺς υἱούς σου ἐν σοί· „ Ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς εἶπεν· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ διὰ τῆς γῆς ἁπάσης ὁ λόγος διέδραμεν· οὕτω μετὰ ταῦτα εἰπών· „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ κατέλαβε τὸ ἐπίταγμα· παρὰ μὲν οὖν τὴν ἀρχήν, ἐξ ἑνὸς ἐγένοντο πολλοὶ νόμῳ φύσεως· ἐπὶ δὲ τῶν Ἀποστόλων οὐ νόμῳ φύσεως· ἀλλὰ χάριτι τὸ πλῆθος ἐπεδίδου· διόπερ εὐθέως ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρισχίλιοι, εἶτα μύριοι, εἶτα πᾶσα ἡ οἰκουμένη διὰ τῆς καλῆς ταύτης ἀναγεννήσεως τεχθέντες, ηὐξήθησάν τε καὶ ἐπληθύνθησαν· καὶ τὴν εὐλογίαν διὰ τῶν ἔργων, ἣν ἔλαβον, ἐπεδείξαντο· ὅτι δὲ οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὄντες πρέπει νὰ εἶναι ἑνωμένοι ἀναμεταξύ των, καὶ ὄχι διῃρημένοι, ἵνα ἀληθῶς συνηγμένοι ὦσιν ἐν τῷ ἑνί; μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος λέγων· „ Οὐ γὰρ ἔνεστι πρὸς τὸ ἓν συνάγεσθαι καὶ τῆς τοῦ ἑνὸς μετέχειν εἰρηναίας ἑνώσεως, τοὺς πρὸς ἑαυτοὺς διῃρημένους (Κεφ. γ΄. τῆς Ἐκκλ. Ἱεραρχ.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον· „ Οὐ τὴν πόλιν μόνην ἀπαλλάξας τῶν ἐπιβουλευόντων· ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐσχατιάς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὰ ὅρια· οὐκ εἶπε δὲ ὁ θείς· ἀλλὰ ὁ τιθείς· ὅπερ δηλοῖ τό, διηνεκῶς. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Δεδώρηταί σοι καὶ πανταχόθεν εἰρήνην· ἐκδειματωθέντες γὰρ τῷ δέει τῶν ἀναιρεθέντων οἱ ἕτεροι πάλιν ἐπανελθεῖν οὐ τολμῶσιν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Τὰ ὅρια τῆς Ἱερουσαλὴμ (ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας) εἰρήνη ἐστὶ πάντα, ἔξω δὲ τῶν ὁρίων αὐτῆς οὐκ ἔστιν εἰρήνη· διὸ ὁ μὴ ἐν εἰρήνῃ, ἔξω ἐστὶ τῶν ὁρίων Ἱερουσαλὴμ (ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας) ὁ δὲ Χρυσόστομος πάλιν λέγει· „ Τοῦτο μάλιστα περὶ τῆς Ἐκκλησίας εἴποι ἄν τις κυρίως· τὸ γὰρ θαυμασιώτερον, ὅτι ἡ Ἐκκλησία πολεμουμένη· εἰρήνης ἀπολαύει· καὶ πάντων ἐπιβουλευόντων, τῇ ἀδείᾳ ἐντρυφᾷ. ἔφη γὰρ ὁ Κύριος· „ Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

(3) Δεδήλωκε δὲ ἀπὸ μέρους διὰ τοῦ πυροῦ ὡς ἀναγκαιοτάτου, καὶ τοὺς ἄλλους καρπούς, κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ. καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπέκλυσέ σε, φησί, καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς· στέαρ γὰρ πυροῦ, τῶν καρπῶν τὴν ἀφθονίαν ἐκάλεσε· πυρὸς γάρ ἐστιν ὁ σῖτος· στέαρ δὲ πυροῦ ὁ κάλλιστος ἄρτος· δεδήλωκε δὲ διὰ τούτου, καὶ τοὺς ἄλλους καρπούς· ἀλλὰ ταύτης πάλαι τῆς προνοίας ἀπήλαυον οἱ Ἰουδαῖοι· κατὰ δὲ τοῦ Σωτῆρος λυττήσαντες, ἔρημοι πάντων ἐγένοντο τῶν ἀγαθῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς λόγος ταῦτα περὶ ἐκείνων διεξελθών, τῶν Ἐθνῶν προθεσπίζει τὴν σωτηρίαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅμοιον τοῦτό ἐστι τῷ ἄλλῳ Ψαλμῷ· „ Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ· ὁ κόκκος δὲ τοῦ σίτου ἐστὶν ὁ Σωτήρ, ὡς αὐτὸς εἶπε· διὸ καὶ αὐτός ἐστιν, ἐξ οὗ ἐμπιπλῆσιν ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἤτοι ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐμπιπλῆσι τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει· „ Τὸ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλῶν σε, δυνατὸν καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνεσθαι· καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῶν Μυστηρίων δυνατὸν ἐκλαβεῖν· τὸν ἄρτον γὰρ ἡμῖν δέδωκε τῆς ζωῆς.

ὁ Θεὸς, λέγει, ἀποςέλλει τὸ λόγιόν του ἤτοι τὸ πρόσαγμά του τὸ περὶ τῆς καρπογονίας τῆς γῆς, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

„ Ἕως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος „ αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἀποςέλλῃ ὁ Θεὸς τὸ λόγιόν του ἤγουν ὅταν προςάζῃ, εὐθὺς τὸ τοιοῦτον πρόσαγμά του τρέχει ὀγλίγωρα, καὶ ταχύτατα τελεσιουργεῖται καὶ γίνεται ἔργον, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. ἀναγωγικῶς δὲ, Ἱερουσαλὴμ καὶ Σιὼν νοεῖται ἡ Ἐκκλησία τῶν πιςῶν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. καθὼς πολλαῖς φοραῖς τοῦτο εἴπομεν. πύλαι δὲ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ πίςις καὶ τὸ Βάπτισμα. δι' αὐτῶν γὰρ εἰσέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλοι οἱ Χριςιανοί. μοχλοὶ δὲ καὶ μπεράται τῶν θυρῶν αὐτῆς, εἶναι ὁ Σταυρός. εὐλόγησε δὲ τοὺς υἱοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἤτοι τοὺς Ἀποςόλους ὁ Χριςὸς „ ἐπάρας γάρ, φησι, τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. (Λουκ. κδ'. 50.) καὶ δι' αὐτῶν εὐλόγησε καὶ ὅλους τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννωμένους πνευματικῶς Χριςιανούς. τέθηκε δὲ ὁ Χριςὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην. διατὶ καὶ μ' ὅλον ὁποῦ πολεμεῖται, ἔχει ὅμως εἰρήνην, μὲ τὸ νὰ νικᾷ τοὺς αὐτὴν πολεμοῦντας. ὀξύγγι δὲ σιταρίου εἶναι, ἡ τῆς πνευματικῆς τροφῆς τῶν θείων μυςηρίων παχύτης καὶ καθαρότης. ἀποςελλόμενον δὲ ἐν τῇ γῇ λόγιον, εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου· περὶ τοῦ ὁποίου προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, ὅτι ὀγλίγωρα θέλει τρέξει εἰς τὴν οἰκουμένην. διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ τινὰς, ὅτι αὐτὰ ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβίδ, εἶναι ἀδύνατα, διὰ τοῦτο βεβαιώνει ταῦτα καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διδάσκων σχεδὸν μὲ αὐτὰ ὅτι ἐκεῖνος, ὁποῦ εὐκόλως δύναται νὰ κάμνῃ ταῦτα, αὐτὸς δὲν θέλει ἀδυνατήσει νὰ κάμνῃ καὶ τὰ ἀνωτέρω.

5: „ Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον· „ ὁμίχλην ὡσεὶ σποδὸν πάσσοντος·

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τόσον πολὺ χιόνι, καὶ τόσον μαζωμένον ὁμοῦ, ὥςε ὁποῦ εἰς ὀλίγην ὥραν σκεπάζεται ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ αὐτὸ, ὡσὰν ἀπὸ μαλλὶ ἄσπρον. καὶ ὁ Θεὸς πασσίζει, λέγει, τὴν ὁμίχλην ἤτοι τὴν καταχνιὰν εἰς τὸν ἀέρα, τόσην πολλὴν καὶ ὅλην ὁμοῦ, ὡσὰν νὰ ἤθελε πασσίζῃ τινὰς σποδιὰν καὶ ςάκτην.

6: „ Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὡσεὶ „ ψωμούς· κατὰ πρόσωπον ψύχους „ αὐτοῦ τίς ὑποστήσεται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ῥίπτει τόσον μεγάλον καὶ κρυςαλλωμένον χιόνι, ὥςε ὁποῦ ὁμοιάζει εἰς τὸ μέγεθος, ἄλλο μὲν, μὲ τὰ μικρὰ κομμάτια τοῦ ψωμίου. ἄλλο δὲ, καὶ μὲ ψωμία μεγάλα καὶ ὁλόκληρα. μερικοὶ δὲ ἐνόησαν τοῦτο καὶ διὰ τὴν μεγάλην χάλαζαν, ὁποῦ πίπτει μερικαῖς φοραῖς. Θαυμαςὸν δὲ πρᾶ-

γμα

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Λόγον ἐνταῦθα, τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκάλεσε κήρυγμα· τοῦτο δὲ οὐκ Ἰουδαίοις μόνον, ἀλλὰ ϗ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπέςειλε· πορευθέντες γάρ, φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· ἔδειξε δὲ ϗ τὴν ὀξύτητα τοῦ δρόμου· ἐν ὀλίγῳ γὰρ χρόνῳ πᾶσαν γῆν ϗ θάλασσαν τῆς διδασκαλίας ἐπλήρωσαν· τοῦτο προορῶν ὁ Προφήτης ἔφη· „ Ἕως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ· ϗ καινὸν οὐδὲν, οὐδὲ παράδοξον· πάντα γὰρ εἴκει τῷ θείῳ βουλήματι· αὐτίκα τοίνυν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν μίαν οὖσαν, εἰς μυρίας ἰδέας βουληθεὶς μεταβάλλει. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Γῆν ἐνταῦθα, τάχα μὲν ϗ ἡμᾶς ἀλληγορεῖ, τοὺς ἐν ὀςρακίνοις σκεύεσι τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος περιφέροντας· ἄμεινον δὲ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκδέχεσθαι τὸν ἐν τῇ σαρκὶ, ἣν χωρῆσαι ἠθέλησε τὸν τοσοῦτον Κύριον.

γμα τοῦτο εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μεγάλης δυνάμεως ἀπόδειξις: πῶς αἰφνιδίως δηλαδὴ γεννᾶται τόση πολλὴ καὶ ὑπερβολικὴ ψύχρα εἰς ὅλα τὰ σώματα, ἀπὸ τὸ κρυσαλλωμμένον χιόνι, καὶ ἀπὸ τὴν χάλαζαν. (1)

7: „ Ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ „ τήξει αὐτά· πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐ„ τοῦ, καὶ ῥυήσεται ὕδατα.

Καὶ ἄλλο τοῦτο θαυμασὸν καὶ παράδοξον ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἀποσέλλει, λέγει, τὸν λόγον ἤγουν τὴν προσαγήν του, καὶ λύεται τὸ χιόνι καὶ ὁ κρύσαλλος. καὶ πνέει τὸ πνεῦμά του: ἤτοι τὸν νότον ἄνεμον, καὶ εὐθὺς τρέχουν τὰ νερὰ ἀπὸ τὸ χιόνι καὶ ἀπὸ τὸν κρύσαλλον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα νερὰ ἔλαβον καὶ τὴν σύςασίν τους: ταῦτα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν γίνονται ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης. ἀλλὰ ὅλα ὑποτάσσονται, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, εἰς τὴν προσαγὴν τοῦ Ποιητοῦ των Θεοῦ, καὶ εὐκόλως μεταβάλλονται. καὶ τώρα μὲν γίνεται χιόνι καὶ κρύσαλλος ἀπὸ τὸ νερόν. τώρα δὲ πάλιν ἀντισρόφως γίνεται νερὸν ἀπὸ τὴν χιόνα καὶ τὸν κρύσαλλον. καὶ ἄλλο τε μὲν, ἀπὸ ζέςην γίνεται ψύχρα· ἄλλο τε δὲ πάλιν, ἀπὸ τὴν ψύχραν, γίνεται ζέςη· ὥςε καθὼς αὐτὰ τὰ φυσικὰ εὐκόλως μεταβάλλονται, ἔτζι καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εὐκόλως ἀλλοιώνονται· καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ γεννᾶται, ἀπὸ μὲν τοὺς πειρασμοὺς ταχεῖα ἄνεσις, ἀπὸ δὲ τοὺς πολέμους ὀγλίγωρος εἰρήνη. καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς, αἰφνίδιος χαρά. φανερώνουν δὲ τὰ φυσικὰ ταῦτα, καὶ ἄλλο τι νόημα βαθύτερον: ἤγουν ὅτι καθὼς αἱ ἐν τῷ χειμῶνι γενόμεναι ταραχαὶ καὶ ἀλλοιώσεις τῆς ψυχρότητος καὶ τῶν βροχῶν καὶ χιόνων καὶ κρυσάλλων, ἀγκαλὰ καὶ λυποῦσι τὴν αἴσθησιν τῶν ζώων, εἶναι ὅμως ὠφέλιμα καὶ εἰς τὰ σώματα. διατὶ σφίγγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς τὴν γῆν, διατὶ αὐτὴ προβάλλει παχεῖς καὶ πλουσίους καὶ δυνατοὺς τοὺς καρπούς. ἔτζι καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις, ἀγκαλὰ καὶ προξενοῦσι πόνον καὶ λύπην εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ σώματος, ὅμως γεννῶσιν ὠφέλειαν μεγάλην εἰς τὴν ψυχήν. καθὼς ὅμως πάλιν, ὅταν περάσῃ ὁ χειμὼν, περνοῦν καὶ αἱ τοῦ χειμῶνος ταραχαὶ καὶ ψυχρότητες· ἔτζι καὶ οἱ πειρασμοὶ, πρὸς καιρὸν μὲν ςέκονται, πάλιν δὲ οἰκονομικῶς περνῶσι καὶ, μεταβάλλονται. καὶ ςέκονται μὲν, διὰ νὰ παιδεύσουν καὶ νὰ σωφρονίσουν τὸν πειραζόμενον. περνῶσι δὲ καὶ μεταβάλλονται πάλιν, διὰ νὰ παρηγορηθῇ ὁ τούτους πάσχων. καὶ κατὰ τὰ δύω, ὠφελοῦσι τὸν ἄνθρωπον. ἀκολούθως δὲ ὁ Δαβὶδ μεταφέρει τὸν λόγον ἀπὸ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικὰς κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν μὲ τὸν θεῖον Χρυσόςομον. (2)

8: „ Ὁ

(1) Κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον· „ Ἡ χιὼν ὕδωρ οὖσα τῷ ὑποκειμένῳ, τῇ τοῦ ἀέρος προσθήκῃ λευκὴ γίνεται· τὸ γὰρ ἐν ταῖς νεφέλαις ὑγρὸν ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος βίας ἀνακοπτόμενον, ὑπὸ μὲν τῆς σφοδρᾶς κινήσεως εἰς ἀφρὸν ἐξοιδαίνει· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν τῷ ἀέρι πήξεως συμπηγνύμενον, σύςασίν τινα λαβὸν καὶ βάρος, τῇ φυσικῇ ῥοπῇ φέρεται πρὸς τὰ κάτω· καὶ πάλιν ὁ αὐτός· „ Χιὼν ἡμιπαγές ἐςιν ὕδωρ διὰ νεφῶν ἐπὶ γῆν καταβαίνουσα· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Χιὼν δὲ γίνεται μανή τε καὶ μαλακὴ, καὶ ἐρίου κάταγμα μιμουμένη· ὁμίχλη δὲ ἐςι, κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον· „ Σύςασις πρὸ νέφους, τῆς ὑγρᾶς φύσεως εἰς ταύτην ἀλλοιωθείσης, ὡς σποδοῦ δίκην καταπάττεσθαι καὶ τὸν πάντα πληροῦν ἀέρα. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὁμίχλη ἐςὶ κόνις ὑγρά· ἢ κατὰ Ἀριςοτέλη· „ Ὁμίχλη ἐςι νεφέλη ἄνυδρος κρύςαλος δὲ ἐςι, κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον, ὁλοπαγὲς ὕδωρ ἐπὶ γῆς· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Πῆξις ὕδατος ἐπὶ γῆς· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Εἰπὲ γάρ μοι, εἴτι τούτων κατέλαβες· τίνες μὲν θησαυροὶ χιόνος; τίς δὲ ὁ τετοκὼς βώλους δρόσου, κατὰ τὸ γεγραμμένον; ἐκ γαςρὸς δὲ τίνος ἐκπορεύεται ὁ κρύςαλλος; (ἐν τῷ Ἰὼβ. Κεφ. λη΄. 28. 29.) καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Τίς φησιν οὗτος, λέγει, ὁ τὴν ὑγρὰν καὶ ῥευςὴν οὐσίαν μεταβαλὼν, καὶ πήξας εἰς χιόνος ἰδέαν, τίς δὲ ὁ τὴν χιόνα ἐρίου δίκην ἁπαλύνας, ὡς ἀψοφητὶ καὶ πράως φέρεσθαι ἐπὶ τὴν γῆν, καί γε ἐξ ὕδατος βαρέος καὶ κατωφεροῦς ςοιχείου συνεςῶσαν;

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐχ ἁπλῶς δὲ τούτων ἐποιήσατο τὴν διήγησιν, ἀλλὰ ἕτερα διὰ τούτων σημαίνων· καθάπερ γὰρ ἡ χιὼν καταφερομένη τὰ ὄρη πληροῖ· τηκομένη δὲ, εἰς τοὺς παρακειμένους χωρεῖ ποταμούς: οὔ-

8 : „ Ὁ ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ „ τῷ Ἰακὼβ· δικαιώματα καὶ κρί„ματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραήλ.

Ἀρχίζωντας μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν, εἶπε διὰ τὰ αἰσθητὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐκεῖνα ὁποῦ ὠφελοῦσι μόνον τὸ σῶμα: ἤτοι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, διὰ τὴν δύναμιν, διὰ τὴν εἰρήνην, καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν. ἐδῶ δὲ τώρα λέγει, διὰ τὰ ὑψηλότερα καὶ τὰ τὴν ψυχὴν ὠφελοῦντα ἀγαθὰ, ἀναφέρων τὸν περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Θεοῦ λόγον, ἵνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ ἀπὸ τοῦτα παρακινήσῃ τὸν λαὸν εἰς δοξολογίαν καὶ ἀγάπην Θεοῦ, ὅστις καὶ μὲ ἐκεῖνα καὶ μὲ τοῦτα τὸν εὐεργετεῖ. ὁ Θεὸς, λέγει, ἀναγγέλει τὸ λόγιόν του: ἤγουν τὸ πρόσαγμά του καὶ τὸν νόμον του εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἤγουν διδάσκει καὶ γνωρίζει αὐτὸν εἰς αὐτούς. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ, τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ. σαφηνίζων δὲ τί εἶναι τὸ λόγιον, ὀνομάζει αὐτὸ ἀκολούθως „ δικαιώματα καὶ κρίματα. (1)

9 : „ Οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει, „ καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς.

Εἰς κανένα, λέγει, ἄλλο ἔθνος δὲν ἔκαμε τοιαύτην μεγάλην εὐεργεσίαν καὶ χάριν ὁ Θεὸς, πάρεξ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. οὐδὲ ἐφανέρωσεν εἰς κανένα ἄλλο γένος τὰ προστάγματα καὶ νομοθεσίας καὶ θελήματά του, εἰμὴ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους. διότι εἰς μὲν τὰ ἄλλα Ἔθνη ἐνεφύτευσεν ὁ Θεὸς τὸν φυσικὸν νόμον, τὸν ἐν τῇ συνειδήσει γεγραμμένον, μὲ τὸν ὁποῖον δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. κατὰ τὸν ὁποῖον αὐτὸν νόμον ἔχει νὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς τοὺς Ἐθνικούς. διατὶ αὐτοὶ γνωρίζοντες φυσικὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν, ἔπραξαν μὲν τὸ κακὸν, δὲν ἔπραξαν δὲ τὸ καλόν. εἰς δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας μαζὶ μὲ τὸν φυσικὸν νόμον ἔδωκε καὶ τὸν γραπτὸν, ὅστις ἐφανέρωνεν εἰς αὐτοὺς τὰς κρίσεις καὶ τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο καὶ βαρύτερον θέλουν κατακριθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ ἡ περισσοτέρα φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, περισσοτέρας ἀκολούθως κατακρίσεως γίνεται πρόξενος εἰς τοὺς ἀτελεῖς, κατὰ τὸ „ ὅσοι ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως (ἤτοι ἐλαφρότερον) καὶ ἀπολοῦνται: καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου (ἤτοι βαρύτερον) κριθήσονται· (Ῥωμ. β΄. 12.) (2)

οὕτω τῶν θεοσδότων ἀγαθῶν ἡ φορὰ, πρώτοις μὲν προσηνέχθη τοῖς Ἰουδαίοις, ἐκείνων δὲ παραπεμψαμένων τὴν χάριν, διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, ὥσπερ διά τινων ποταμῶν ἡ τῆς διδασκαλίας ἀρδεία προσηνέχθη τοῖς Ἔθνεσιν.

(1) Ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβίδ· „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ, τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ· καὶ ὁ Βαροὺχ λέγει· „ Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ᾽ αὐτοῦ. (Βαρ. γ΄. 36.) καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάλαι μὲν τὸν νόμον, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν χάριν ἀπήγγειλεν Ἰουδαίοις· ἀλλ᾽ ἀνάξιοι ἑκατέρων ἐδείχθησαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδενὶ γὰρ τῶν Ἐθνῶν τὸν διὰ Μωσοῦ δέδωκε νόμον, οὔτε τὴν διὰ τῶν Προφητῶν προσενήνοχεν ὠφέλειαν· τούτους δὲ μόνους τῆς τοιαύτης ἀρδείας ἠξίωσεν· ἀλλ᾽ ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην ἐγένοντο· τὰ δὲ Ἔθνη διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων τοῦ νοεροῦ φωτὸς τὴν αἴγλην δεξάμενα, τὸν οἰκεῖον ἐπέγνω Δημιουργὸν, καὶ τούτῳ προσφέρει τὸ σέβας διηνεκῶς.

„ Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ
„ οὐρανοῦ.

14: „ Καὶ ὑψώσει κέρας λαοῦ αὐτοῦ.

Ἡ εὐχαριστία, λέγει, καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Κυρίου, γίνεται τόσον εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. καὶ ὁ Κύριος θέλει αὐξήσει καὶ μεγαλύνει τὸ κέρας ἤτοι τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ του. (1)

„ Ὕμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

Ὁ ὕμνος, λέγει, καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Κυρίου ἁρμόζει κατ' ἐξαίρετον τρόπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ εἶναι ὅσιοι ἤγουν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Κύριον. εἰς αὐτοὺς γὰρ μάλιστα πρέπει τὸ νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν. ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἠξεύρουν τὰ μεγαλεῖα καὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν λβ'. Ψαλμὸν „ τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις. καὶ ζήτει ἐκεῖ τὴν τούτου ἐξήγησιν.

„ Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λαῷ ἐγγίζοντι
„ αὐτῷ.

Ὁ ὕμνος, λέγει, καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ, ἁρμόζει εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ: δηλαδὴ εἰς τὸν λαὸν, ὁποῦ ἐγγίζει καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεὸν, ὄχι κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν σχέσιν καὶ διάθεσιν τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης. καὶ κατὰ τὴν θεραπείαν καὶ οἰκειότητα τῶν ἀρετῶν. ἢ λέγει, ὅτι ὕμνος καὶ ἔπαινος θέλει ἀκολουθήσει εἰς τοὺς ὁσίους δούλους τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν δοξασθοῦν, καθὸ ὅσιοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν, καὶ καθὸ λαὸς ἐγγίζων καὶ πλησιάζων εἰς τὸν Θεὸν. διὰ τῆς ἀρετῆς. διὰ τοῦτο ὅλοι πρέπει νὰ σπουδάζουν, διὰ νὰ γίνωνται ὅσιοι: ἤγουν νὰ προσηλώνωνται καὶ νὰ ἀφιερώνωνται εἰς τὸν Θεὸν ὅπερ μάλιστα κατορθοῦται διὰ τῆς μοναχικῆς πολιτείας. ἐὰν γὰρ γένουν τοιοῦτοι, θέλουν ἀξιωθοῦν καὶ δόξης παρὰ Θεοῦ καὶ παρὰ ἀνθρώπων. (2)

ΨΑΛ-

δόξαν, τὴν μεγαλωσύνην· δεῖ δὲ αὐτὸν αἰνεῖν, οὐ διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτων χωρίς· καὶ γὰρ καὶ παρὰ τούτων,
καὶ τούτων ἄνευ, συγκεκλήρωται αὐτῷ τὸ ὕψος καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ παρὰ πάντων εὐχαριστία· καὶ καλῶς εἶπεν αὐτοῦ μόνου,
πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν οὐκ ὄντων θεῶν· ἔσβεσται γὰρ ἡ μνήμη κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τῶν ψευδωνύμων θεῶν, καὶ
μόνου τοῦ ὄντος Θεοῦ σεπτὸν τὸ ὄνομα πέφηνεν. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὁ Ψαλμὸς πάντα καλέσας εἰς ὕμνον
Θεοῦ, τὰ ἄνω τὰ κάτω, νῦν τὸ ἀναγκαῖον τοῦ δεῖν πάντα τά τε κατ' οὐρανὸν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνυμνεῖν τὸν ἑαυ-
τῶν Κύριον παρίστησιν· ἐπειδὴ γάρ φησιν, ἡ δύναμις αὐτοῦ ἡ παραδοξοποιὸς, ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ τὴν ἐνέργειαν
τὴν θεϊκὴν ἐπιδείκνυσι· καὶ ἐπειδὴ πάντα πληροῖ ἡ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀρετὴ, ἀναγκαίως πάντα παρίτω ἐπὶ τὸν
αἶνον· ἵν', ὡς ἐν πολυχόρδῳ λύρᾳ ἐκ διαφόρων συνεστώσῃ χορδῶν, ὀξειῶν τε καὶ βαρειῶν, καὶ ἐπιτεταμένων καὶ μέσων,
εὖ δ' ἡρμοσμένων ἁπασῶν τῇ τέχνῃ τῇ μουσικῇ· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πᾶσα ἡ κτίσις, τά τε ταύτης μέρη ἐν
διαφόροις τάγμασι καὶ χοροῖς πλείοσι συνεστῶτα, μίαν ὑμνῳδίαν καὶ μελῳδίαν τῆς εἰς τὸν παμβασιλέα τῶν ὅλων Θεὸν
ἐξομολογήσεώς τε καὶ θεολογίας ἀναπέμψειεν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτὸν μόνον ὑμνεῖ τὰ ἐπουράνια· ἀλλ' ἐπλήσθη ἡ σύμπασα γῆ
τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας· ἄμαχον δὲ, φησὶ, δείξει καὶ περίβλεπτον τὸν οἰ-
κεῖον λαόν· κέρας γὰρ τὴν ἰσχὺν ἐκάλεσεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν κερασφόρων ζώων, ἃ τὴν ἰσχὺν ἔχειν ἐν ἐκείνοις σε-
μνύνεται.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰπὼν ὕμνος πᾶσι: τουτέστιν ἔπαινος, οὐχ ἁπλῶς εἶπε τοῖς ἀνθρώποις·
ἀλλὰ τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ. καὶ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, προσέθηκε, λαῷ ἐγγίζοντι αὐτῷ· ἵνα μὴ ταύτῃ ῥαθυμοτέ-
ρους ποιήσῃ, τῷ λέγειν λαὸν αὐτοῦ· καὶ τούτῳ μόνῳ θαρροῦντες, τῆς κατὰ ψυχὴν ἀμελῶσιν ἀρετῆς· ὃ δὲ λέγει,
τοιοῦτόν ἐστιν· ἐὰν ἦτε ὅσιοι, ἐὰν ἐγγίζητε αὐτῷ δι' ἔργων δηλαδὴ, πολλῆς ἀπολαύσετε δόξης· πᾶς γὰρ ὁ αὐτῷ
πλησιάζειν σπουδάζων, οὗτος ἂν εἴη μόνος ὁ ἀληθῶς Ἰσραὴλ, ᾧ ἔσται ὕμνος καὶ δόξα, δοξαζομένῳ ὑπὸ Θεοῦ· καὶ
μέντοι καὶ ἀντιδοξάζοντι αὐτόν. ὁ δὲ Θεοδώριτος προστίθησι· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει πρόρρησιν τῶν ὑπὸ
Μακκαβαίων κατορθωθέντων.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΘ.

„ Ἀλληλούϊα. (1)

1 : „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινόν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶπε καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς ὁ θεῖος Δαβίδ. ἐξηγήθη δὲ καὶ εἰς τὸν λβ΄. Ψαλμόν· κατὰ μὲν οὖν τὴν ἱστορίαν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς νικήσαντας τὰ Ἔθνη μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. κατὰ δὲ ἀναγωγήν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανούς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. οὕτω γὰρ ἑρμηνεύει αὐτὸν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν ἐν τῷ λόγῳ τῶν Ἐγκαινίων, λέγων· „ Ἄδουσι δὲ τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν οἱ τῆς καινῆς κτίσεως. οἱ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸν καινὸν ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι. (2)

„ Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων.

Εἶπε καὶ εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν „ Ὕμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, ἓν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τοῦτο μὲ ἐκεῖνο. (3)

2 : „ Εὐ-

---

(1) Κατὰ μὲν τὸν Θεοδώριτον· „ Τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προσφέρειν κελεύονται οἱ μετὰ τὴν ἐπάνοδον Ἰουδαῖοι, πολλὰ Ἔθνη νενικηκότες· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· Ὑψηλότερον καλοῦνται οἱ Ἀπόστολοι, τὸν καινὸν παραδώσαντες τῆς νέας Διαθήκης λόγον τοῖς ἐξ Ἐθνῶν. σὺ δὲ τήρει, ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Δαβίδ, ἐν οἷς καινοῦ ᾄσματος μνήμην ποιεῖται, συνῆψε τούτῳ καὶ τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος κλῆσιν· ἐν γὰρ τῷ ἐνενηκοστῷ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ, ᾄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν εἰπών, ἐπάγει, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος· καὶ τίνα τὰ θαυμαστά; ἐπικαλύπτει· „ Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ, ἐναντίον τῶν Ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· σαφέστερον δὲ ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς παρείληπται ὄνομα.

(2) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Θεολόγος λέγει· „ Διὰ τοῦτο καὶ καινὴ Διαθήκη λέγεται· καὶ ᾄδειν τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν κελευόμεθα οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· κἀκεῖ μέν, οὐ δυνάμενοι τὴν θείαν ᾄδειν ᾠδήν, ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας· ἐνταῦθα δέ, νέαν ᾠδὴν καὶ πολιτείαν ἱστάμενοι.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὡς οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ· οὕτως οὐδὲ ἐν Ἐκκλησίᾳ πονηρευομένων· ἀλλ᾽ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων· καὶ ἐν ταύτῃ μᾶλλον, ἢ ἐν ἑνί, ἢ ἐν ὀλίγοις· ἴδιον γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οὐχὶ τῶν παρανόμων, ἀλλὰ τῶν ὁσίων τὸ Θεὸν ἀνυμνεῖν· καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὁρᾷς, πῶς πρὸ τῶν ῥημάτων, τὴν διὰ τοῦ βίου, καὶ τῶν ἔργων εὐχαριστίαν ἐπιζητεῖ; καὶ τούτους εἰς τὸν χορὸν ἄγει τῶν ὑμνούντων; οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ διὰ ῥημάτων εὐχαριστεῖν μόνον, ἂν μὴ καὶ ἡ διὰ τῆς πράξεως ἀρετὴ συμβαίνῃ· καὶ ἕτερόν τι ἐνταῦθα παιδεύει· δείκνυσι γάρ, ὅτι ὁμοῦ καὶ μετὰ συμφωνίας ἁπάσης δεῖ τὰς εὐφημίας ἀναφέρειν· Ἐκκλησία γὰρ συστήματος καὶ συνόδου ἐστὶν ὄνομα.

2 : „ Εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ποιήσαντι αὐτόν · καὶ υἱοὶ Σιὼν ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν .

Ἄς εὐφρανθῇ, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ὁκαινῶς ᾄδων νέος Ἰσραὴλ ἤτοι καθε Χριςιανὸς, ἕνα μὲν, διατὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτὸν ἄνθρωπον . καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ οἰκειοποιήθη διὰ τῆς πίςεως καὶ ἔκαμεν αὐτὸν λαὸν ἐδικόν του . υἱοὶ δὲ Σιὼν, εἶναι οἱ υἱοὶ τῆς νέας Διαθήκης τοῦ Εὐαγγελίου ἤτοι οἱ Χριςιανοί . αὐτοί, λέγει, ἂς ἀγαλλιῶνται ᾄδοντες τῷ Κυρίῳ . καὶ ἂς εὐχαριςοῦν εὐφραινόμενοι, τόσον διὰ τὴν δημιουργίαν, ὁποῦ παρ' αὐτοῦ ἔλαβον, ὅσον καὶ διὰ τὴν οἰκειότητα, ὁποῦ ἠξιώθησαν τοῦ Θεοῦ. (1) ὁ γὰρ Θεὸς ἐβασίλευσεν εἰς αὐτοὺς, ὡς εἰς οἰκείους υἱοὺς καὶ ἐδικούς του φίλους, τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας. (2)

3 : „ Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῷ, ἐν τυμπάνῳ καὶ Ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῷ .

Ὅλοι, λέγει, οἱ Χριςιανοὶ, οἱ τῆς νέας Σιὼν υἱοὶ, ἂς ὑμνολογοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ χορὸν ἤτοι μὲ ἕνωσιν καὶ συμφωνίαν. ἵνα ἡ συμφωνία τῆς ὑμνολογίας, προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς ἕνωσιν καὶ συμφωνίαν ἀγάπης, καὶ σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν. (3) εἰς μὲν οὖν τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἦτον συγχωρημένον νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν μὲ μουσικὰ ὄργανα, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ . καθὼς ἦτον συγχωρημένον εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ θυσιάζουν ζῶα, διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νοὸς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν φιληδονίαν. εἰς δὲ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριςιανῶν, τύμπανον μὲν εἶναι ἡ νέκρωσις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, κατὰ τὸν Ὠριγένην . ἐπειδὴ καὶ τὸ τύμπανον κατασκευάζεται ἀπὸ δέρμα νεκροῦ ζώου . Ψαλτήριον δὲ εἰς τὸν νέον λαὸν εἶναι, τὸ νὰ ἐνηχῆται ἄνωθεν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, διατὶ καὶ τὸ Ψαλτήριον, ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος ἔχει τὴν ἀρχὴν τῶν φωνῶν . ἢ τύμπανον μὲν, εἶναι ἡ πρᾶξις. Ψαλτήριον δὲ, εἶναι ἡ θεωρία . ὅθεν πρέπει νὰ ψάλωμεν τῷ Θεῷ διὰ πράξεως καὶ Θεωρίας, νεκρώνοντες μὲν τὰ πάθη, ἄνωθεν δὲ ἐνηχούμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ. εἴπομεν περὶ ἀναγωγῆς Ψαλτηρίου καὶ ἐν τῷ λβ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ. ὅρα καὶ εἰς τὸ Προοίμιον ἐν κεφαλ. ϛ΄.

4 : „ Ὅτι εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει πραεῖς ἐν σωτηρίᾳ .

Ὁ Κύριος, λέγει, εὐαρεςεῖται, ἢ θέλει ἀγαθὰ εἰς τὸν λαόν του . κατὰ τὸ „ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (Λουκ. β΄. 14.) καὶ τοὺς πραεῖς καὶ ταπεινοὺς θέλει δοξάσει, καὶ ὁμοῦ θέλει σώσει αὐτούς. εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ρμϛ΄. Ψαλμὸν „ ἀναλαμβάνων πραεῖς

(1) „ Μὴ ἁπλῶς, φησιν, εὐχαρίςει, λέγει ὁ Χρυσορρήμων · ἀλλὰ μετὰ ἡδονῆς, μετὰ εὐφροσύνης, διαθερμαινόμενος τὴν διάνοιαν · τὴν διάθεσιν γὰρ ἐπιζητεῖ τοῦ εὐχαριςοῦντος · ἵνα ἐκκαίηται τῷ πόθῳ · ἵνα διεγείρηται τῷ φίλτρῳ, ἵνα ὁ λαὸς ἀνακέηται τῷ ὑμνουμένῳ Θεῷ .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος · „ Πάντων μὲν γὰρ Θεὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ἰδίως δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐχρημάτιζε βασιλεύς · αὐτίκα τοίνυν τὴν ἀχαριςίαν νενοσηκότων, καὶ ἕτερον αὐτῶν βασιλέα αἰτησάντων γενέσθαι, φησὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ὁ παρχιτηθεὶς ὑπ' αὐτῶν Θεός · „ Οὐ σὲ ἐξουθένησαν, ἀλλ' ἐμὲ τοῦ βασιλεύειν αὐτῶν .

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων · „ Διὰ τοῦτο κοινῇ πάντες καὶ ὁμοθυμαδὸν ἀναφέρουσι τὰς εὐφημίας, καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς ςόματος, εἷς αἶνος ἀναπέμπεται τῷ βασιλεῖ · τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δηλοῖ λέγων · „ Μὴ καταλιμπάνοντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν · καὶ αὐτὴ δὲ ἡ εὐχὴ τοῦτο αἰνίττεται, ὡς ἀπὸ κοινοῦ πάντων ἀναφερομένη · Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς · τῷ γὰρ πληθυντικῷ ὀνόματι πανταχοῦ κέχρηται .

πραεῖς ὁ Κύριος. (1)

5: „ Καυχήσονται ὅσιοι ἐν δόξῃ, καὶ „ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐ„ τῶν.

Κατὰ μὲν τὴν ἱςορίαν, πρῶτον πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὰ ῥητὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἕως εἰς τὸ τέλος. ἔπειτα νὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτὸν καὶ κατὰ ἀναγωγήν. προφητεύει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸ πρόχειρον νόημα, διὰ τὴν νίκην τῶν Ἑβραίων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, ὁποῦ ἐμπόδιζον τὴν ἀνακαίνησιν καὶ δευτέραν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. θέλουν, λέγει, καυχηθοῦν οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν Ἰσραηλῖται, μὲ τὴν δόξαν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσης εἰς αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἐθνῶν, νίκης καὶ συμμαχίας. καὶ ὄχι μόνον χωρὶς φόβον θέλουν κοιμηθοῦν, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τῆς καρδίας των, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθησαν τελείως ἀπὸ τοὺς πολεμοῦντας αὐτοὺς Ἐθνικούς. (2)

6: „ Αἱ ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι „ αὐτῶν, καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν „ ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

Τοῦτο θέλει νὰ εἰπῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτε δηλαδὴ ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν οἱ Ἰσραηλῖται, θέλουν πολεμήσουν τοὺς ἐχθρούς των, καὶ αἱ μὲν ὑμνολογίαι καὶ δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ θέλουν εἶναι εἰς τὸ ςόμα των, αἱ δὲ μάχαιραι καὶ τὰ σπαθία θέλουν εὑρίσκονται εἰς τὰ χέριά των, συγκόπτουσαι καὶ σφάττουσαι τοὺς πολεμοῦντας αὐτοὺς ἐχθρούς. (3)

7: „ Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς Ἔ„ θνεσιν, ἐλεγμοὺς ἐν τοῖς λαοῖς.

Θέλουν, λέγει, ὑμνολογοῦν οἱ Ἰσραηλῖται τὸν Θεὸν μὲ τὸ ςόμα, καὶ μὲ τὰς χεῖρας νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐχθρούς, διὰ τοῦτο τὸ τέλος, διὰ νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς ἐκδίκησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη τῆς Ἱερου-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόςομος· „ Τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς εὐεργεσίας, ὅταν ὁ Θεὸς ἵλεως ᾖ; τὸ μὲν οὖν ὑψῶσαι, τοῦ Θεοῦ ἐςι· τὸ δὲ πρᾶον εἶναι, τῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ γίνεται τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν μὴ τὰ τῶν ἀνθρώπων προηγῆται· καὶ ὅρα τῆς δωρεᾶς τὸ μέγεθος· οὐ γὰρ εἶπε· σώσει ἁπλῶς· ἀλλ' ὑψώσει ἐν σωτηρίᾳ· τουτέςιν, οὐκ ἀπαλλάξει τῶν δεινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ περιβλέπτους ποιήσει· μετὰ τῆς σωτηρίας, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῖς παρασχών.

(2) Κατὰ μὲν τὸν Χρυσόςομον· „ Καυχήσονται οἱ δίκαιοι ἐν δόξῃ τῇ μελλούσῃ, καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν αἰωνίων μονῶν καὶ ἀκαταλύτων σκηνῶν· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· „ Ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς, εἰς ὃν εὐδοκεῖ, οἱ τοῦ Σωτῆρός εἰσιν Ἀπόςολοι· αὐτοὶ καὶ πραεῖς καὶ ὅσιοι· οἳ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐκοιμήθησαν, καὶ τέλος τοῦ δρόμου τὴν ἀγαλλίασιν εὗρον καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· σφόδρα γὰρ παραδόξως τὸν θάνατον διὰ τῶν κοιτῶν ᾐνίξατο· ἐπειδὴ καὶ κοίμησιν αὐτὴν εἴωθεν ἡ Γραφὴ καλεῖν· ἑτέρως δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, οἱ λυπηθέντες, ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν, ἐφ' ὧν καὶ λελύπηνται· κοίτην δὲ νόειμοι νῦν, ἕξίν τινα καὶ κατάςασιν ψυχῆς τεθλιμμένης, ὑπὲρ τῆς κτήσεως τῶν ἀρετῶν· ὅπου τοίνυν λύπη διὰ Θεὸν, ἐκεῖ καὶ χαρὰ αἰώνιος ἔςαι.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Οἱ Ἀπόςολοι, τῷ μὲν ςόματι, τὸ ὑψηλὸν κατήγγελον Εὐαγγέλιον, ταῖς δὲ πράξεσι, τοιαῦτα ἐνήργουν, ὡς καθαιρεῖν πᾶσαν ἀντικειμένην δύναμιν· ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Πολλαί εἰσιν αἱ τοῦ Θεοῦ ὑψώσεις· ἥτε κατὰ γνῶσιν καὶ σύνεσιν, καὶ ἡ κατὰ τὴν διέξοδον τῶν μεγαλείων αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν τῶν κριμάτων αὐτοῦ θεωρίαν· διὸ εἴρηται περὶ τῶν δικαίων· „ Αἱ ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν· εἶτα ἐπειδὴ τῇ κατὰ θεωρίαν ὀρθότητι, καὶ τὸ ἐν τῇ πράξει εὔτονον συντέτακται, φησι· καὶ ῥομφαῖαι δίςομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· τουτέςι λόγοι ἐκτέμνοντες τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκριζοῦντες τὰ πάθη· κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένην· „ Τῶν ἑτοίμως ἐχόντων ἐκδικεῖν πᾶσαν παρακοὴν, καθαιρούντων πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· ῥομφαία δίςομός ἐςιν ἐν χερσὶν, ὁ λόγος ὁ ἐςομωμένος, κατὰ μὲν τὸ ἕτερον, ὑπὲρ ἀληθείας· κατὰ δὲ τὸ ἕτερον, κατὰ ψεύδους. ἔτι κατὰ τὸν Νικήταν, εἶεν ἂν ῥομφαῖαι οὐκ ἐξ ἑνὸς μέρους ἠκονημέναι, ἀμφήκεις δὲ καὶ δίςομοι, οἱ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης λόγοι· διὰ τῶν πράξεων αὐτῶν ἐνεργοῦντες.

Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ ἀδίκουν καὶ ἐπολέμουν τὸν λαόν του. καὶ διὰ νὰ κάμῃ ἐλεγμοὺς ἤτοι ἔλεγχον, καὶ ἀπόδειξιν, καὶ κατηγορίαν, εἰς τὸν λαόν του Ἰσραήλ. ἐλέγχετο γὰρ αὐτὸς καὶ ἐκατηγορεῖτο, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας του, ἐνικᾶτο ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ, ὅταν μόνον ὁ Θεὸς ἔνευσεν, εὐθὺς ἦλθον τὰ πράγματα εἰς ἀγαθὴν μεταβολὴν, καὶ θαυμαστὴν εἰρήνην.

8: „ Τοῦ δῆσαι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν „ πέδαις, καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν „ ἐν χειροπέδαις σιδηραῖς.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Ἰσραηλῖται θέλουν ὑμνολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ τὸ στόμα, καὶ θέλουν πολεμοῦν τὰ Ἔθνη μὲ τὰς χεῖρας, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀποβάλλουν καὶ νὰ νικήσουν τοὺς πολεμίους. ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ πάρουν σκλάβους καὶ δεδεμένους μὲ σιδηρᾶς χειροπέδας τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν τῶν πολεμίων, καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας καὶ ἐνδόξους αὐτῶν. (1)

9: „ Τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἔγγρα„ πτον.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Ἰσραηλῖται θέλουν ὑμνολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ τὸ στόμα, καὶ θέλουν πολεμοῦν τὰ Ἔθνη μὲ τὰς χεῖρας, ἵνα δι' αὐτῶν κάμῃ ὁ Θεὸς, κατάκρισιν μὲν καὶ δικαίαν ἀπώλειαν εἰς τὰ Ἔθνη τὰ πολεμοῦντα τὸν λαόν του. εἰς δὲ τὸν λαόν του ἐκδίκησιν καὶ ὑπεράσπισιν, τὸν πολεμούμενον παρ' ἐκείνων, ἡ ὁποία αὕτη κατάκρισις καὶ ἐκδίκησις, θέλει μένει ἀνάγραπτος μέσα εἰς τὰ βιβλία ἐν ὅλῳ τῷ παρόντι αἰῶνι ἐνθυμουμένη. ἡ ἀνάγραπτος καὶ ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν ζωὴν ταύτην. καὶ τρόπον τινὰ ὡσὰν εἰς στήλην γεγραμμένη. (2)

„ Δόξα αὕτη ἔσται πᾶσι τοῖς ὁσίοις „ αὐτοῦ.

Αὕτη, ποία; τὸ νὰ νικήσουν δηλαδὴ οἱ Ἑβραῖοι τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη. ἢ μᾶλλον, αὐτὸ τὸ νὰ νικήσουν μὲ τοιοῦτον παράδοξον καὶ θαυμαστὸν τρόπον διὰ τῆς βοηθείας καὶ συμμαχίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

Οὕτω μὲν ἐξηγήθη ὁ Ψαλμὸς κατὰ τὴν ἱστορίαν. κατὰ δὲ ἀναγωγὴν οὕτως ἑρμηνεύεται. καυχήσονται ὅσιοι ἐν δόξῃ, τῇ μελλούσῃ δηλονότι, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. „ Οὐκ ἄξια γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. (Ῥωμ. η΄. 18.) δόξα δὲ εἶναι ὁ σταυρὸς, κατὰ τὸ, „ ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. (Γαλ. ς. 14.) καὶ τὸ νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. (Ἰω. ιγ. 3.)

ἐπαι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Καὶ ὁ συμποδίζων διδασκάλους ἑτεροδόξων, καὶ τοὺς ἐν ἐκείνοις δοκοῦντας διὰ νομιζομένην ἱκανότητα ἐνδόξους, δεσμεῖ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδαις καὶ χειροπέδαις· ἵνα μηκέτι κρατῶσι τῶν πάλαι διὰ τὸ εὐεξαπάτητον τῶν κρατουμένων. ὁ δὲ Θεοδώρητος, κατὰ τὴν ἱστορίαν ἑρμηνεύει τοῦτο λέγων· „ Προλέγει διὰ τούτων τὴν τῶν Μακκαβαίων ἀνδρίαν, οἳ χρησάμενοι, καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς Μακεδόνας κατηγωνίσαντο· καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὑπ' ἐκείνων κατορθῶσθαι ἡ ἱστορία διδάσκει· καὶ ῥᾴδιον τοῖς ἐντυχεῖν βουλομένοις, τῆς προφητείας καταμαθεῖν τὴν ἀλήθειαν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί ἐστιν ἔγγραπτον; φανερὸν, ὡμολογημένον· οὐ δυνάμενον λήθῃ παραδοθῆναι· τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ, τοιαῦτά ἐστι· καὶ τῷ μεγέθει τῶν κατορθωμάτων, καὶ τῇ τῆς θαυματουργίας ὑπερβολῇ εἰς πάντα διατείνεται τὸν χρόνον· τοιοῦτόν, φησι, τὸ τρόπαιον, ὡς ἄπρευε εἶναι ἄλλων· καὶ οὕτω σαφὲς, καθάπερ ἐγγεγραμμένον καὶ μηδέ ποτε ἐξαλειφόμενον.

καινεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ τοὺς πρᾳεῖς καὶ τοὺς ὁσίους, διὰ νὰ παρακινήσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς ὁσιότητα καὶ πραότητα. καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν: ἤτοι τῶν ἑτοιμασμένων εἰς αὐτοὺς αἰωνίων καὶ οὐρανίων μονῶν, καὶ ἀκαταλύτων σκηνῶν, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. ὑψώσεις δὲ τοῦ Θεοῦ νοοῦμεν, ὅτι εἶναι, αἱ διὰ τῶν ὕμνων καὶ τῆς θεολογίας θεοπρεπεῖς φωναὶ, αἱ ὑπερυψοῦσαι τὸν Θεόν. ῥομφαίαν δὲ δίστομον: ἤτοι κοπτερωτάτην νοοῦμεν, τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου· ὅστις λύει καὶ κατακόπτει τὰς παρατάξεις τῶν Δαιμόνων. ῥομφαίαν νόει καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, ἥτις εἶναι στομωμένη μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον. ἢ μὲ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν: ἤγουν ἡ πολιτεία τῶν Ἀποστόλων εἶναι τοιαύτη διὰ τοῦτο τὸ τέλος, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν αὐτοὶ τὰ Ἔθνη ἀπὸ τὴν σκλαβίαν καὶ τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. καὶ διὰ νὰ ἐλέγξουν τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων, ὡς παρανόμους καὶ θεομάχους καὶ τυφλοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. καὶ διὰ νὰ δέσουν τοὺς βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν, μὲ δεσμὰ σιδηρᾶ πίστεως καὶ φόβου καὶ ἀγάπης πρὸς Θεὸν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ἀνίσως δὲ τούτους ἔδεσαν οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι. πολλῷ μᾶλλον τοὺς μετὰ ταῦτα ἐσομένους Ἐθνικοὺς καὶ βασιλεῖς αὐτῶν; ἢ βασιλεῖς καὶ ἐνδόξους τῶν Ἐθνῶν ὀνομάζει, τοὺς βασιλεύοντας τῶν Ἐθνῶν Δαίμονας, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς. τούτων δὲ τῶν Δαιμόνων τὰς χεῖρας ἔδεσαν οἱ Ἀπόστολοι μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἀνενεργησίας. τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἔγγραπτον: ἤγουν ταῦτα ἐνήργησαν οἱ Ἀπόστολοι, διὰ νὰ γράψουν εἰς τὰ Ἔθνη ἀποφάσεις καὶ νόμους ἐγγράφους πολιτείας θεοφιλοῦς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. δόξα δὲ αὕτη εἶναι πᾶσι τοῖς ταῦτα ποιοῦσιν· αὕτη, ποία; τὸ νὰ κατορθώσουν δηλαδὴ οἱ Ἀπόστολοι, τοιαῦτα μεγάλα ἔργα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΝ.

„ Ἀλληλούϊα.

Εἰς αἶνον καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Θεοῦ ἐτελείωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν βίβλον τοῦ Ψαλτηρίου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ ὅλας τὰς εὐεργεσίας, ἢ δυστυχίας ὁποῦ ἤθελε δώσῃ εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τέλους τοῦ καθ' ἕμας πράγματος. (1)

1: „ Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις „ αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἁγίους του. δηλαδὴ ἐπειδὴ τὴν τοιαύτην ἁγίαν πολιτείαν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· Ὅρα ποῦ τὸ βιβλίον κατέκλεισεν, εἰς εὐχαριστίαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος

πων, ἡ ὁποία ἔχωμεν αὐτοὺς Ἀγγέλους ἀπὸ ἀνθρώπους, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ςερεώματι τῆς
„ δυνάμεως αὐτοῦ·

Ὑμνεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὸ ςερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει τοιοῦτον ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν δεύτερον οὐρανὸν, καθότι αὐτὸς φαινόμενος, κινεῖ τοὺς βλέποντας τὸ μέγεθος καὶ κάλλος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φυσικά του ἰδιώματα, νὰ θαυμάζουν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν τούτου Δημιουργόν. βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶσα, πῶς πρῶτον ἔβαλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς ἁγίους. καὶ δεύτερον ἔβαλε τὸ ςερέωμα τοῦ οὐρανοῦ. διατὶ οἱ ἅγιοι εἶναι πλέον ἀξιοθαύμαςοι ἀπὸ τὸν φαινόμενον παρὰ πάντων οὐρανόν. (2)

2: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναςείαις
„ αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν, διὰ τὰς δυνάμεις ὁποῦ κάμνει, καὶ κοινῶς εἰς ὅλους καὶ μερικῶς, Θαύματα διάφορα ἐργαζόμενος κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ἢ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν διὰ τὰς δυνάμεις του, τὰς ὁποίας φανερώνουσι τὰ κτίσματά του. ταῦτα γὰρ ἀνακηρύττουσι τὸν Θεὸν μεγαλοδύναμον καὶ παντοδύναμον ἀπὸ μόνην τὴν θεωρίαν τους.

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς
„ μεγαλωσύνης αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἄπειρον τῆς μεγαλωσύνης του, εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ ρμδ'. Ψαλμῷ „ καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔςι πέρας. (3)

3: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος,
„ αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν Ψαλτηρίῳ καὶ Κι-
„ θάρᾳ.

4: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χο-
„ ρῷ,

λος εἶναι δεῖ, καὶ τῶν ῥημάτων καὶ τῶν πραγμάτων ἡμῶν· διὸ καὶ Παῦλός φησι· „ Πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, εὐχαριςοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι᾽ αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Περὶ βίου ἁγίων καὶ ἀνδρῶν ἁγίων ἐνταῦθά φησιν, ἱκανὴ γὰρ ἀφορμὴ εἰς ὑμνῳδίαν καὶ αὕτη· εἰ γὰρ ἀπὸ φυτῶν καὶ θηρίων καὶ ἑρπετῶν πρόφασιν εἰς εὐχαριςίαν λαβεῖν προσετάχθημεν· πολλῷ μᾶλλον εἰς τοὺς ἁγίους ἀφορᾶν, καὶ τὸν τούτων Θεὸν ἀνυμνεῖν δικαιότερον; τίς γὰρ τὰ κατὰ τὸν μακάριον διδασκόμενος Παῦλον, ἢ τὸν θεσπέσιον Πέτρον, ἢ τὸν θειότατον Ἰωάννην, ἢ τοὺς ἄλλους Ἀποςόλους, ἢ τοὺς νικηφόρους Μάρτυρας, ἢ τοὺς νῦν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, οὐ κινεῖ τὴν γλῶτταν εἰς ὑμνῳδίαν, τοῦ τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν δωρησαμένου φοράν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Τουτέςιν οἱ ὄντες ἐν τῷ οὐρανῷ, τῷ παρὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ γεγονότι τοιούτῳ. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Τὸ μὲν, αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ, μηδεὶς ἐξελθὼν τὰ ἅγια, αἰνείτω τὸν Θεόν· πῶς γὰρ ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἀλλοτρία δὲ γῆ τὰ μὴ ἅγια· ἢ ἐπειδὴ ἡ αἴνεσις τοῦ Κυρίου ἁγία, οὐ δοτέον δὲ τὰ ἅγια τοῖς κυσὶν, ἢ τοῖς χοίροις, ἐν ἁγίοις αἰνετέον τὸν Θεὸν, καὶ οὔτε ἐν κυσὶν, οὔτε ἐν χοίροις· τὸ δὲ ἐν ςερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ: τουτέςιν, ὅπου ςερέωμα πίςεως καὶ οἰκοδομῆς, ὁμοίας τῇ ἐπὶ πέτρας ὑπὸ ἀνδρὸς φρονίμου οἰκοδομηθείσῃ, ἐκεῖ ὡς ἐν ςερεώματι δυνάμεως Θεοῦ αἰνείσθω ὁ Θεός· καὶ ἔςω ταῦτα καὶ ἐν τῷ λέγοντι καὶ ἐν τῷ ἀκούοντι.

(3) Κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐννοῶν τὸ πλῆθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοιοῦτον, ὡς ἐγχωρεῖ σοι, ὕμνον ἀνάφερε· οἷον εἰκὸς, τοιούτῳ μεγάλῳ ἀναφέρειν ὕμνον ἄνθρωπον ὄντα· καὶ γὰρ ἄξιον οὐδεὶς ἀνενεγκεῖν δύναται. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Εἶδες πόθον ψυχῆς; εἶδες καιομένην διάνοιαν; βιαζομένην; φιλονεικοῦσαν καὶ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ὑπερβῆναι; καὶ ἀναπτῆναι λοιπὸν πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν; συνδεδεμένην τῷ Θεῷ, καὶ ἀνακειμένην αὐτῷ πολλῷ τῷ πόθῳ;

„ ρῳ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ
„ ὀργάνῳ.
5 : „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐή-
„ χοις, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις
„ ἀλαλαγμοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προστάζει ὁ Δαβίδ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους, νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ ὅλα τὰ ὄργανα τὰ μουσικά. (1) τοὺς δὲ Χριστιανούς, νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ ὅλα τὰ ὄργανα τῶν μελῶν τοῦ σώματός των, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἤγουν μὲ τὰ ὀμμάτια, μὲ τὰ αὐτία, μὲ τὸ στόμα, μὲ τὰ χέρια, καὶ μὲ τὰ πόδια. διατὶ ὅταν, τὰ μὲν ὀμμάτια, δὲν βλέπουν ἀκόλαστα, ἀλλὰ βλέπουν ἀπαθῶς καὶ σεμνῶς καὶ διὰ μόνην τὴν χρείαν. τὰ δὲ αὐτία, δὲν δέχονται τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ μυθώδεις λόγους, ἀλλὰ μόνους τοὺς ψυχωφελεῖς καὶ χρειαζομένους. καὶ ὅταν τὸ στόμα δὲν λαλῇ βλαβερὰ καὶ αἰσχρὰ καὶ γελοιώδη λόγια. ἀλλὰ τὰ χρήσιμα καὶ πνευματικά· καὶ ὅταν τὰ χέρια δὲν ἁρπάζουν τὸ ξένον πρᾶγμα, οὔτε πλεονεκτοῦν καὶ ἀδικοῦν, ἢ κτυποῦν. ἀλλὰ ἐξαπλώνονται εἰς τὰς καλὰς πράξεις. καὶ ὅταν τὰ πόδια δὲν τρέχουν εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ περιπατοῦν εἰς ἴσην στράταν τῆς ἀρετῆς: τότε ἡμεῖς δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν μὲ κάθε μέλος καὶ ὄργανον τοῦ σώματός μας, προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν μίαν παναρμόνιον μελῳδίαν. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι μὲ ὅλα τὰ ἀνωτέρω μουσικὰ ὄργανα ἔψαλλον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Θεὸν ψαλμούς, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸ Προοίμιον. χορὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, τὸν μὲ χορὸν μελῳδούμενον ὕμνον. ἄλλο γὰρ εἶδος ἦτον αὐτὸ μελῳδίας, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο χωρὶς ὄργανα μουσικά. ὁμοίως καὶ ἡ χόρδαις, ἄλλο εἶδος μελῳδίας ἦτον, ἔξω ἀπὸ τὰ εἰρημένα. ὄργανον δὲ ξεχωριστὰ λέγει ἐκεῖνο, ὁποῦ καὶ τώρα ἡμεῖς ὀνομάζομεν ὄργανον μὲ ξεχωριστὸν ὄνομα. (2) δύω δὲ εἴδη ἦτον τῶν κυμβάλων, καὶ ἄλλα μὲν, ἔκαμνον ἦχον δυνατὸν καὶ γλυκύν. τὰ ὁποῖα ἦτον ἐπιτήδεια εἰς τὰ θεῖα ᾄσματα καὶ τὰς ᾠδάς. ἄλλα δὲ, ἐποίουν ἦχον τραχὺν καὶ βαρύν. τὰ ὁποῖα ἦτον ἐπιτήδεια εἰς τοὺς ἐν πολέμοις ἀλαλαγμούς.

(1)

(1) Ἄλλος φησί· „ Διὰ ἤχου κερατίνης· ἱερατικὸν τοῦτο τὸ ὄργανον ϗ σάλπιγξ· οἱ ἱερεῖς γὰρ ἐχρῶντο ταῖς σάλπιγξι, τῶν ἐν Σινᾶ γενομένων σαλπίγγων ἀναμιμνήσκοντες· τοῖς δὲ ἄλλοις ὀργάνοις, λέγει ὁ Θεοδώριτος, οἱ Λευῖται ἐχρῶντο ἐν τῷ θείῳ ναῷ τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες· οὐχ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐτέρπετο τῇ τούτων ἠχῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν γινομένων τὸν σκοπὸν ἀπεδέχετο· ταῦτα τοίνυν γίνεσθαι συνεχώρησε, τῆς τῶν εἰδώλων αὐτοὺς πλάνης ἀπαλλάξαι θελήσας· ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἐν τοῖς τῶν Εἰδώλων ἐτελεῖτο ναοῖς· διὰ τοῦτο συνεχώρησε, διὰ τούτων αὐτοὺς ἐφελκόμενος, τῇ ἐλάττονι βλάβῃ κωλύων τὴν μείζονα, ϗ διὰ τῶν ἀτελῶν προπαιδεύων τὰ τέλεια. ϗ ὁ Χρυσόστομος εἶπε· „ Τὸ γὰρ βάναυσον αὐτῶν ϗ ῥᾴθυμον ϗ ἀναπεπτωκὸς σοφιζόμενος ὁ Θεὸς, ταύτην μεθώδευσε τὴν σοφίαν, ἀνακεράσας τῷ πόνῳ τῆς προσεδρίας τὸ ἡδὺ τῆς μελῳδίας· ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, ϗ ὁ Κλήμης Στρωματεὺς λέγουσιν· „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν ἤχῳ σάλπιγγος, ἐν τῇ μνήμῃ τῆς ἀναστάσεως, σάλπιγγι γενησομένῃ· ὡς γέγραπται· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν Ψαλτηρίῳ ϗ κιθάρᾳ, τῇ γλώσσῃ ἡμῶν ϗ τῷ στόματι, ὡς πλήκτρῳ τινὶ τῷ Πνεύματι κρουομένοις· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ ϗ χορῷ· ἐν σαρκὶ ϗ ψυχῇ· ἀφ' ἧς ὡς χορδὸς αἱ πρὸς Θεὸν ἀναβαίνουσι δεήσεις· ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἐνταῦθα λέγει, τὴν μελετήσασαν τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν ἐν ἠχοῦντι τῷ δέρματι· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς ϗ ὀργάνῳ, ἐν καρδίᾳ, ϗ παντὶ τῷ ἔσωθεν σπλάγχνῳ ϗ νεύροις, ἅπερ ὄργανον κέκληκεν· ἢ ὄργανον μὲν, τὸ σῶμα ῥητέον τὸ ἡμέτερον· χορδὰς δὲ, τὰ νεῦρα αὐτοῦ δι' ὧν ἐναρμόνιον εἴληφεν τὴν τάσιν· ϗ κρουόμενον τῷ πνεύματι τοὺς φθόγγους ἀποδίδωσι τοὺς ἀνθρωπίνους· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, τοῖς χείλεσι, δι' ὧν τὰ ἐναρμόνια τῆς μελῳδίας πλέκεται μέλη· ὡς εἶναι κύμβαλον τοῦ στόματος τὴν γλῶτταν, ἢ τοῖς κρουομένοις ἐπηχεῖ χείλεσι· προστίθεται δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων, ἢ τῶν Ἀγγέλων λαλῶν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχων, οὐκ ἔστιν εὔηχον κύμβαλον.

(2) Λέγει ὁ θεῖος Νεῖλος· „ Ὄργανον ὁ πᾶς εὑρίσκεται ἄνθρωπος, Θεῷ εὐάρεστος ϗ ἀνθρώποις εὐάρμοστος· ϗ ὁ δι' ἁμαρτίας δὲ τύπτων ἐν κατανύξει τὸ στῆθος, λέγοιτο ἂν αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν τυμπάνῳ ϗ χορῷ· πατάσσων γὰρ τὰ στέρνα μετὰ κατανύξεως, ϗ συμπαραλαμβάνων πρὸς ἱκεσίαν τὸν χορὸν τῶν θρηνῳδῶν λογισμῶν, οὐκ ἐξουδενωθήσεται ὑπὸ Θεοῦ· ὁ δὲ Ἰσίδωρος σὺν τῷ Ὠριγένει λέγει· „ Οὐ χαλκῷ ἠχοῦντι ϗ ὀργάνοις θελκτικοῖς τὰς θείας ἐπιτρέπει ᾠδάς· ἀλλὰ τύμπανον ἡμᾶς τὴν ἑαυτῶν σάρκα ἀποτελεῖν παρεγγυᾷ· οὐδὲν ἔχουσαν πάθους κίνημα· ἀλλὰ νεκρὰν τοῖς γηΐνοις ὑπάρχουσαν μέλεσι· χορὸν δὲ, τὴν σύμφωνον τῆς Ἐκκλησίας ἁρμονίαν ζητεῖ, ὡς πνεύματι ἑνὶ στοιχεῖν, ϗ ψυχῇ μιᾷ ϗ τῷ αὐτῷ νοῒ ϗ τῇ αὐτῇ γνώμῃ· ὥστε, κἂν πολλοὶ ὦσι μὴ συμφωνοῦντες, οὐκ εἰσὶ χορός· χορδὰς δὲ τὰς ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις δηλοῖ, ὑφ' ὧν τὸ τῆς γλώττης ἀνακρούεται πλῆκτρον.

(1) ηὕξευρω δὲ καὶ τὰς ἀλληγορίας, ὁποῦ κάμνουσι μερικοὶ εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα. τὰς ἀφῆκα ὅμως, καθὼς ἀφῆκα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰς διαφόρους ψαλμούς. διατὶ εὐκόλως αἱ τοιαῦται ἀλληγορίαι ἀνατρέπονται, καὶ δυσκόλως παραδέχονται.

6: „ Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Μὲ καθολικὸν λόγον ὁ Προφητάναξ κινεῖ εἰς αἶνον καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ, κάθε γένος καὶ κάθε ἡλικίαν ἀνθρώπων. πνοὴν γὰρ λέγει τὴν ψυχήν, ἀπὸ δὲ τὴν ψυχὴν, ἐφανέρωσεν ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον σύνθετον. Ἐν μὲν τῇ παρούσῃ λοιπὸν ζωῇ, τοὺς πιςοὺς προσκαλεῖ ὁ Δαβὶδ εἰς αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ. ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ἀναςάσει, προσκαλεῖ καὶ τοὺς ἀπίςους εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ. τότε γὰρ ὅλοι ὁμοῦ καὶ πιςοὶ καὶ ἄπιςοι θέλουν κάμψουν τὸ γόνυ εἰς τὸν Θεὸν καὶ θέλουν αἰνέσουν αὐτόν. (2)

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ἃς αἰνῶμεν καὶ ἃς εὐχαριςῶμεν τὸν Θεὸν, καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον, διὰ ὅλα, καὶ πάντοτε. διατὶ τοῦτο τὸ διαπαντὸς αἰνεῖν τὸν Θεὸν, εἶναι ἔργον ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπαιτεῖται παντοτινὰ ἀπὸ λόγου μας, ὡς χρέος ἀπαραίτητον. αὐτὸ εἶναι θυσία εὐχολφαπόχτητος. αὐτὸ εἶναι λειτουργία ἀγγελικὴ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, αὐτὸ ποιοῦντες, καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν θέλομεν διαπεράσομεν ἀπροσκόπτως, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν θέλομεν ἀπολαύσομεν. χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πι-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησίν. „ Ἓν κύμβαλον ἡ ὑπερκόσμιος τῶν Ἀγγέλων φύσις. ἕτερον κύμβαλον ἡ λογικὴ τῶν ἀνθρώπων κτίσις, ὥς φησιν ὁ μέγας Ἀπόςολος, ὅτι πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριςὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. ὅταν τοίνυν εἰς μίαν χοροςασίαν συναρμοσθῇ πᾶσα ἡ κτίσις, τῶν τε ὑπερκειμένων καὶ τῶν ὑποβεβηκότων ἁπάντων, καὶ κυμβάλου δίκην ἡ νοητὴ κτίσις, καὶ ἡ νῦν διὰ ἁμαρτίας μεμερισμένη καὶ διεςῶσα, τὸν ἀγαθὸν ἦχον ἐκ τῆς ἡμετέρας συμφωνίας ἀποτελέσῃ. ὅταν, φημὶ, συνδράμῃ τῷ Ἀγγελικῷ τὸ ἡμέτερον. καὶ ἀναλαβοῦσα ἑαυτὴν ἐκ τῆς συγχύσεως ἡ θεία παράταξις, ἀλαλάξῃ ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν πολεμίων τῷ τροπαιούχῳ τὸ ἐπινίκιον, τότε γίνεται πάσης πνοῆς ὁ αἶνος, εἰσαεὶ παρατείνων τὴν χάριν καὶ τὸ μακάριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος. „ Σφόδρα δὲ καταλλήλως, φησὶ, τῇ περιγραφῇ τῆς τῶν Ψαλμῶν βίβλου, ἐπισφράγισμα τοῖς ὅλοις ἐπιθεὶς ὁ λόγος, πᾶσαν πνοὴν ἐπὶ τὸν αἶνον τοῦ Θεοῦ συνεκαλέσατο. ὥσπερ ἐν μεγάλῳ ςόματι κεφαλὴν ὁμοῦ σὺν τοῖς ποσὶ, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ παντὸς μέλη ὑφ' ἓν συνάπτων, καὶ μίαν ἁρμονίαν ἐξ ἁπάντων ἐπιτελῶν. τοῦτο γὰρ ἂν εἴη τὸ πάντων τέλος. λέγω δὲ, τὸ τὴν νῦν διεσπασμένην, καὶ εἰς ἐναντίους ἀλλήλοις τρόπους ἐκπεσοῦσαν πνοὴν, παύσασθαι μέν ποτε τῆς ἐναντιότητος, ὑφ' ἕνα δὲ ἐπανελθεῖν ζυγὸν, καὶ χορὸν ἕνα τῶν κατὰ Θεὸν σωζομένων συςήσασθαι. ὅπως ἡ πᾶσα πνοὴ εἰς ἓν συναχθεῖσα, εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων, πλὴν εἰς ἓν τέλος ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀφορῶσα, τὸν αἶνον αὐτῷ ἀναπέμψειεν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Οὐκ Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες ἄνθρωποι. οὐ γὰρ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόςολον, ἀλλὰ καὶ Ἐθνῶν. ἐν μὲν οὖν τῷ ρ'. καὶ μδ'. Ψαλμῷ ἔφη. „ Εὐλογείτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. ἐνταῦθα δὲ, πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. οὔτε δὲ ἐκεῖ μόνην τὴν σάρκα, οὔτε ἐνταῦθα μόνην ἐκάλεσε τὴν πνοήν. ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνου καὶ διὰ τούτου, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ ὑμνεῖν παρακελεύεται τὸν τῶν ὅλων Θεόν. ἀξιάγαςον τῆς ὅλης τῶν Ψαλμῶν πραγματείας τὸ τέλος, καὶ τῷ σκοπῷ τῆς προφητείας συμβαῖνον. καὶ γὰρ ἡ προφητεία τοῖς Ἔθνεσι κηρύττει τὴν σωτηρίαν. καὶ τῆς προφητείας τὸ τέλος τοὺς ταύτης τετυχηκότας ὑμνεῖν τὸν εὐεργέτην παρακελεύεται. ἡμεῖς δὲ, οὐ μόνον τῶν ῥημάτων ἀκούομεν. ἀλλὰ καὶ αὐτὰ θεωροῦμεν τὰ πράγματα. ἐν ἑκάςῃ γὰρ πόλει καὶ κώμῃ καὶ ἀγροῖς, καὶ ἐν ἐσχατιαῖς καὶ ὄρεσι καὶ βουνοῖς, καὶ ἐν ἀοικήτῳ καὶ παντελῶς ἐρήμῳ, ὁ τῶν ὅλων ὑμνεῖται Θεός.

α.

Πίναξ πλουσιώτατος τῶν ἐν τῷ παρόντι Δευτέρῳ Τόμῳ τοῦ Ψαλτηρίου περιεχομένων ἀξιομνημονεύτων κατὰ Ἀλφάβητον.

Α

μοία.

I

ναι

Ἀ.

ρος

B.

σαν-

Κύριος

Προ-

ΗΡΩΙΚΟΝ ΔΙΣΤΙΧΟΝ.

„ Γήθει μὲν λιμένα, πλωτὴρ πολυδινθέα μάρπτων:
„ Γήθει δ᾽ αὖτε γραφεὺς, σίχον ὕστατον ἐκτολυπεύων.

„ Ἀρχῆς χορηγῷ καὶ τέλους δόξα πρέπει.

ΤΕΛΟΣ.

